

BIBLIOTECA NAZIONALE DI TORINO
L, IV, 77.

D.D. NICOLAI RODRIGUEZ

FERMOSINI,

HISPANI,

EPISCOPI AUSTURICENSIS,

OPERA OMNIA

CANONICA, CIVILIA,

ET CRIMINALIA;

IN XIV. TOMOS DISTRIBUTA.

D. D. NICOLAUS RODRIGUEZ FERMOSINO HISPAN. EPISCOP. ASTURICENSIS CONSILIARIUS CONSILII SUPREMI SANCTÆ ET GENERALIS INQUISITIONIS, ætatis suæ 56
J. G. Seiller Schafhus sculpsit

D.D. NICOLAI RODRIGUEZ

FERMOSINI,

HISPANI,

EPISCOPI AUSTURICENSIS,

OPERA OMNIA

CANONICA, CIVILIA,

ET CRIMINALIA;

QUORUM SERIEM SEQUENS INDEX EXHIBET.

EDITIO ALTERA,

NON SOLUM INTEGRA, EMENDATISSIMA, SED ET IN meliorem ordinem digesta.

VOTIS DECISIVIS

CONGREGATIONUM ROMANARUM SELECTIS ET RECENTISSIMIS,

REPERTORIO GENERALI,

ATQUE VITA AUTHORIS AUCTA.

ARGUMENTIS, SUMMARIIS, QUÆSTIONUM,

CAPITUM ET LEGUM NECESSARIIS INSTRUCTA.

COLONIÆ ALLOBROGUM,

Sumpt. HÆREDUM CRAMER & FRATRUM PHILIBERT.

MDCCXLI.

BIBLIOPOLÆ LECTORI.

ANTA inter Juriſperitos exiſtimatione floruerunt quæ nunc in unum Corpus coacta evulgamus Celeb. D. FERMOSINI *Auſturicenſis Epiſcopi* OPERA, ut cùm jamdiu diſtracta fuerint Lugdunenſis, quam pauci integram poſſident, Editionis Exemplaria, atque nonniſi immodico ſatis pretio reperiretur, ſpes ſit hanc non minori cum aviditate exceptam iri, Autoris quippe recentioris, quàm aliorum Hiſpanicæ gentis Juriſconſultorum, quos typis noſtris antehac recudendos curavimus. Ampliſſima hìc reperias in plurimas Summorum Pontificum Decretales non levis argumenti Commentaria, doctiſſimè elucubrata, utpote à Viro conſultiſſimo, ob ſingularem peritiam, quod ex ejus Vitâ mox legendâ perſpicuum eſt, ad ſumma Munera evecto. Lucubrationum ſuarum ordinem ipſe expoſuit in Præfatione ad Tractatum *de Legibus Eccleſiaſticis*, ubi & de pluribus aliis, quas tum meditabatur, præcipuè in Libros IV. & V. Decretalium; ſed proculdubio morte præventus non abſolvit: ita ut quoſcumque publicâ luce donavit Tractatus, hac in noſtra Editione contineri non dubitemus. Illos igitur juxta aptiorem ordinem, eundem nempe ab ipſo Autore, loco jam citato, indicatum, diſpoſitos Lector facilè judicabit: quod in priori Editione fieri non potuit, ſiquidem ſparſim & variis annis, non habito reſpectu ad Materias, in lucem prodierunt. Atqui non unico hoc nomine commendanda venit, quam Tibi exhibemus, quippe cui adjecta ſunt ſelecta XXXVIII. *Vota Congregationum Romanarum Deciſiva*, quæ quanti ponderis ſint, nemo neſcit, ideoque non parum conferre arbitramur ad illuſtrationem Operum Autoris noſtri, qui Romæ maximâ exiſtimatione atque auctoritate pollet, ac proinde parem, ubicunque viget Jus Canonicum, obtinere debet. Præterea, pro more noſtro, à Doctoribus approbato, ſingulos Materiarum cujuſvis Tractatûs Indices in unicum Volumen, ſub ſolito *Repertorii*

genera-

generalis titulo, compingi curavimus, quod non minimum sane Lectoribus commodum adfert; eòque magis, quòd accuratè emendati sunt omnes errores in locorum citationibus deprehensi. Rerum etiam in *Votis* contentarum Indicem in eodem comprehendi opportunum existimavimus. Insuper habentur in fronte cujusque Voluminis, cùm Capitum, tum Quæstionum Argumenta, Legumque Citationes: Ita ut omni prorsùs numero absolutam, optimèque digestam prodire hanc Editionem absque jactantiâ dici queat. Si quis porrò alios Autoris nostri Tractatus hic non obvios possidet, ut benignè ad nos transmittere velit, enixè rogamus, quos hisce adjungendos curabimus. Si quis etiam ampliorem, illâ quam ex *Nic. Antonio* excerptam damus, Vitam nobiscum communicabit, gratum pro beneficio testabimur animum, atque hâc ratione singularem ab illis, qui virorum Scriptis illustrium memoriâ laudibusque delectantur, inibit gratiam. Publicam denique expectationem curis nostris implevisse optamus, quâ in re consultum fuisse fateberis, si ad chartæ typorumque nitiditatem attendas, nec non ad mendorum, quæ non pauca irrepserant, præsertim in nominibus Autorum allegatorum, extirpationem, cui non vulgaris adhibita est diligentia. Eandem à nobis in posterum expecta, laboribusque nostris magis ac magis fave.

VITA D. NIC. ROD. FERMOSINI

EX BIBLIOTHECA HISPANA

NICOLAI ANTONII

EXCERPTA.

D. Nicolaus Rodriguez Fermosino, *natus in Oppido* la Mota de Toro, *veteris Castellæ ac Diœcesis Tauro-Paletinæ, Salmanticæ ad S. Æmiliani, quæ Sodalium Studentium domus est, addiscendo utrique juri navavit non indiligenter operam; quo studio commendatus, primùm inter Asturicenses, Doctoralis, ut vocant, indeque apud Pincianos Pœnitentiarius Canonicus allegi promeruit. Fiscalem Advocatum in eadem Pinciana Curia Fidei rerum exercuit; eodemque munere, apud supremos violatæ Religionis vindices, aliquot annis gesto, iisdem pro merito doctrinæ, modestiæque tandem aggregatur. Asturicensis hinc Ecclesiæ infulis donatus* 5. *die Junii* 1662. (non 1672. ut mendosè apud *Antonium* legitur.) *Decessit* 22. *Januarii* 1669.

Scripta, quæ denuò eduntur, sequens Index indicat, Lugduni primùm edita fuerunt ab an. 1656. ad an. 1670. sed *Nicolaus Antonius* Opera Criminalia omisit, omnia tamen & magis prolixè ab *Augustino Fontana* in Bibliotheca legali relata; de illis igitur nihil aliud habemus dicendum.

INDEX

INDEX TRACTATUUM

SEU

ORDO OPERUM OMNIUM

D. D. NIC. RODR. FERMOSINI,

HISPANI, EPISCOPI AUSTURICENSIS;

IN QUATUORDECIM TOMOS DISTRIBUTORUM.

TOMUS I.

DE LEGIBUS ECCLESIASTICIS, ad Quatuor Primos Titulos Libri I. Decretalium Gregorii Pontificis IX. DE SUMMA TRINITATE & FIDE CATHOLICA; DE CONSTITUTIONIBUS; DE RESCRIPTIS, & DE CONSUETUDINE.

TOMUS II.

DE OFFICIIS & SACRIS ECCLESIÆ, ad Titulum XXII. Libri I. Decretalium Gregorii Pontificis IX.

TRACTATUS PRIMUS

A Titulo DE POSTULATIONE PRÆLATORUM, ad Titulum DE OFFICIO VICARII.

TOMUS III.

DE OFFICIIS & SACRIS ECCLESIÆ, ad Titulum XV. Libri I. Decretalium Gregorii Pontificis IX.

TRACTATUS SECUNDUS

DE SACRA UNCTIONE.

TOMUS IV.

DE JUDICIIS ET FORO COMPETENTI, *Tractatus Duo* Ad Librum II. Decretalium Gregorii Pontificis IX. ſub quibus agitur *De Judiciis*, *ac Judicum competentia*, & de *Perſonis* ſpectantibus ad *Judicia* tam *Eccleſiaſtica* quam *Secularia*, & de aliis practicabilibus dubiis. Opus cui adjecta eſt duplex *Allegatio* pro tuenda Juriſdictione Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis quam exercet in ſuos Miniſtros & Familiares.

TOMUS V.

TRACTATUS XV. I. *De Libelli Oblatione.* II. *De Mutuis Petitionibus.* III. *De Litis Conteſtatione.* IV. *Ut Lite non conteſtata.* V. *De Juramento Calumniæ.* VI. *De Dilatationibus.* VII. *De Feriis.* VIII. *De Ordine cognitionum.* IX. *De Plus Petitionibus.* X. *De Cauſa Poſſeſſionis & Propriet.* XI. *De Reſtitutione ſpoliat.* XII. *De Dolo & Contumacia.* XIII. *De eo qui mittitur in Poſſeſſ. &c.* XIV. *Ut lite pend. nil innovetur.* XV. *De Sequeſtrat. Poſſeſſ. & Fructuum.* Ad Libr. II. Decretalium Gregorii Pontificis IX. In quibus agitur de modo petendi, de Cauſis litigandi, quo tempore, de ordine judiciorum uſque ad probationum ſtatum. Inſuper in Cap. de Libell. oblat. Quæſt. IV. per viginti quatuor §§. ſequentes, videbis & leges inſinuatam, maximè pro tyronibus Advocatis integram cujuſque Tribunalis praxim.

TOMUS

TOMUS VI.

De Probationibus, ad Titulum VII. Libri II. Decretalium Gregorii Pontificis IX.

TRACTATUS PRIMUS

Ad Titulos De Confessis, Probationibus, Testibus, & Testibus cogendis.

TOMUS VII.

De Probationibus, ad Titulum VII. Libri II. Decretalium Gregorii Pontificis IX.

TRACTATUS SECUNDUS

Ad Titulos De Fide Instrumentorum, De Præsumptionibus, & De Jurejurando.

TOMUS VIII.

De Exceptionibus, ad Titulum VI. Libri II. Decretalium Gregorii Pontificis IX. ad Titulos De Exceptionibus, usque ad Titulum De Confirmatione utili vel inutili.

TOMUS IX.

Allegationes Fiscales, Ad Text. in cap. Vergentis X. de Hæret. de Confiscatione Bonorum in S. Officio Inquisitionis.

TOMUS X.

De Potestate Capituli Sede vacante, nec non Sede Plena: Et quid possint Episcopi per se, aut debeant unà cum Capitulo exequi, *Tractatus Tres.*

TOMUS XI.

Criminalium: *Tomus Primus*, ad Titulos De Accusationibus, De Calumniatoribus, De Simonia, ne Prælati vices suas, &c. Et De Magistris, Libri V. Decretalium.

TOMUS XII.

Criminalium: *Tomus Secundus*, De Infidelitate et Hæresi. Ad Titulos *De Judæis*, *De Hæresi*, *De Schismaticis* & *Apostatis*, sub Libro V. Decretalium.

TOMUS XIII.

XXXVIII. Vota Decisiva Congregationum Cameralium, & Particularium Curiæ Romanæ Selecta; tàm coram Eminentissimis S. R. E. Cardinalibus, cùm Cameræ Apostolicæ Decanis, & Clericis, Protonotariis Apostolicis, ac S. Rotæ Auditoribus super Materiis tàm Civilibus quàm Canonicis, nunquam antea in lucem edita, ab anno 1684. ad an. 1738. Quibus *Opera Omnia Canonica*, *Civilia*, & *Criminalia* D. Nic. Rodriguez Fermosini, Illustrantur, Confirmantur, & Enodantur.

TOMUS XIV.

Repertorium Generale, seu Index absolutissimus Rerum & Materiarum omnium, quæ in XII. Tomis *Operum* D. Nic. Rodr. Fermosini, nec non in *Votis Decisivis* Congregationum Curiæ Romanæ, ea illustrantibus continentur. Eleganti ordine ac perutile methodo digestum; ut quicquid in Universo Opere notatu dignum facilè reperiatur. Adjecto insuper Verborum in hoc Repertorio contentorum Indice singulari.

D. D. NICOL. ROD.

D.D. NICOLAI RODRIGUEZ

FERMOSINI,

HISPANI,

EPISCOPI AUSTURICENSIS,

TRACTATUS

DE

LEGIBUS ECCLESIASTICIS,

AD QUATUOR PRIMOS TITULOS LIBRI I. DECRETALIUM

GREGORII PONTIFICIS IX.

DE SUMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA,

DE CONSTITUTIONIBUS, DE RESCRIPTIS;

ET

DE CONSUETUDINE.

EDITIO ALTERA.

COLONIÆ ALLOBROGUM,

Sumpt. HÆREDUM CRAMER & FRATRUM PHILIBERT.

MDCCXLI.

ILLUSTRISS. AC REVEREND. DOMINO

D. DIDACO ARCE

E T

R E Y N O S O,

EPISCOPO PLACENTINO,

INQUISITORI GENERALI.

Um *animus prudens tribus dispensetur temporibus, ordinando scilicet presentia, prævidendo futura, & recordando præterita, & valde inquam* ILLUSTRISSIME *ac* REVERENDISSIME DOMINE, *Tui tanta sit in præfatis prudentia, ut omnes in Te conjiciendo soleant Te habere ut optimum vatem; eò quòd bene conjecturare noveris, quia in multis expertus cogitas multa, quæ dedicendo, narras intellectum, indèque cum Plinio unâ voce omnes Te gravem prudentem multis experimentis eruditum præconizentur, taliter ùt possis ex præteritis providere futura; imò Te laudant Gubernatorem, cum habeas multarum rerum experientiam, noverisque multorum hominum mores; quare cum Manilio de Te colloquuntur illud:*

In Epist. Tribus cas. Com. iii. Socrates lib. 1. Ecclesf. hist. cap. 19. Nazianz. in Juliauum, orat. 2. Plin. lib. 2. Epist.

Per varios usus artem experientia fecit,
Exemplo monstrante viam.

Manilius *lib.* 1. *Astronomia.*

His ergo & aliis dotibus Tuis obstupefactus difficilem admodum aggressus assumptum, pluries ac sæpiùs mente absorpta, decrevi, nec progredi, nec protegi in Opere isto, quod nunc à multis ante diebus non ausus silentio tutaveram verecundiâ, & metu perterritus cogitans potius de eo obtenebrando, quàm in lucem edendo: verùm quia nonnulli in Arte Legali Periti, & in dignitate constituti, vehementer concita-

D. Fermolin. de Legib. Ecclesf.

tores exstiterunt Editionis, tum præsentis Operis, tum aliorum. Et si Te undique Ministrum Justitiæ integrum recogitem; tamen quia quæris ignoscendi causas, non puniendi occasiones, uti proprium considerati Judicis, cum polleas sapientiâ, generis prosapiâ, & virtutis potentiâ; sic, ut nec erres gubernando, nec contemneris præcipendo. Ideò cum nihil sit laudabilius, nihil magno, & præclaro Viro dignius placabilitate, & clementiâ, quâ Deus magis, quàm cunctis aliis rebus in unum delectatur, & Te simul cum rectitudine misericordem admodum clament omnes nunc. Decrevi has Legum Ecclesiasticarum Theses *dirigere; adeò ut emendando, aut augendo, defendas, quas utiles esse perspexeris, ut sic pro doctrina, & praxi locum capiendo congruum studiosi sine vilipendii censurâ amplectantur, eisque delectentur & perlegendo inspiciant partitionem* ad quatuor Titulos lib. I. Decretalium *recollectam, brevi inquam, & claro modo tractatam; Imò & noviori, nondum in Scholis trito, cùm repetendo Jura, legent tractationem ad praxim pro litigantium patrocinio discutioni causarum aptam.*

Ammian. Marcel. lib. 29. Cic lib. 1. Offic. Hacian. orat. ad Cives Nazian.

Eja ergo, PRÆSUL CLARISSIME, *qui in singulis ætatibus pueritiæ, adolescentiæ, & maturæ probatus, meritò tam Reipublicæ Secularis, quàm Ecclesiasticæ prævalueris, Custos & Judex, recordare, ut recordor, Te studiosissimum fuisse apud Salmantinos, dum ageres in Collegio majori D. Jacobi, Vulgò nuncupato* de Cuenca, *ubi continuò consumpsisti litteris navando, per unamquamque diem, horas saltim quatuordecim, quo labore, & acumine Ingenii fecisti in Universitate, Curricula talia, ut omnium consensu, & approbatione Juris Civilis existeres Primarius Antecessor; imò & Te novimus, multi ab Universitate rogatum, & ab ea tibi publico stipendio assignato studentibus Scholasticis publicas perlectiones dictasse, quod nunquam ibi cum aliis assuetum audivimus: deinde scitum est evolasse ad Senatum Regium Granatensem, ubi per triennium Auditor inter alios Senatores extitisti, illicò Regens, seu Præses creatus pro Audientia Hispali, à qua post aliud triennium evectus in Consilium Regium supremi Castellæ, intrà aliud triennium, Te Rectum Fortemque monstrando in administratione Justitiæ tunc temporis compertum habuimus Te invitatum ut evolares ad Episcopum Tudensis Ecclesiæ, ad quam nominatus à Rege nostro transivisti, ubi per aliud triennium Spiritualis Moderatoris peregisti tempus. Præterea pro Ecclesiâ Abulensi Episcopus traslatus, alio inquam triennio gubernasti; indeque ad Ecclesiam Placentinam Episcopus selectus, illicò post aliud triennium à Rege nostro* PHILIPPO IV. *Inquisitor Generalis pro regnis, etiam adjacentibus nostræ Hispaniæ universali applausu, & adhuc vivente alio Inquisitore Generali antecessore, & Regis Confessario, nominatus fuisti. Qualiter verò in his omnibus occupationibus Te habuisti, ac gessisti, quâ integritate gubernares, Deum & causam publicam præ oculis habens, notissimum est; imò & ad quantum fastigium evexeris provisiones, provisor pro regimine omnium Tribunalium sanctæ Inquisitionis quisque alloquitur;*

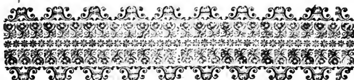
quitur; imò inspicit in hoc Curriculo ex Tuis, electos plures ad Episcopatus transvolâsse & quotidie nominari, & ad Præsulatus Cancellariarum, atque ad summam Cardinalatus Dignitatem, sic tuum Inquisitionis Collegium sublimasti.

Etenim mirabiliter adimplendo Tui officii vigilias, non desistis à pluribus aliis, quæ sese offerunt pro Regnorum nostrorum moderamine, cum publica vox sit & fama, Regem nostrum PHILIPPUM *auscultare à Te difficillima contingentia, & tali fiducia, quod existimet optimè considerari, & in utilitatem subdictorum suorum feliciter porrigi. Jam ergo de Te, uti de* PHILIPPO II. *Prudentissimo Hispaniarum Rege jactabatur inter Equites Religionum Militarium vulgò* por este habito que me diò Philipo segundo *jactitatur inter gentes aliud simile*

Cum verò bonum non nisi à Viri Bono videatur, debeamusque desiderare Virum idoneum probitate morum, & bonis Artibus praditum, qui nostris obtutibus offeratur, & qui nostro ordinetur arbitrio, sequitur ut nullum Te exaltiorem capiamus, in quo & si vera Virtus quam tuis operibus præstas ex præfatis, & aliis innumerabilibus silentio prætermissis; emicet tamen, ut melior procreareris ex melioribus Parentibus ortum trahis, sicut à nemine dubitatur, progrederis ergo ab illustribus illis Familiis ARCE & REYNOSO *in Regnis his Castellæ multum præclaris, nec absconditis. Quibus effugimus illud Saxi* lib. 3. Historiæ Danicæ. Ob invisos Parentis mores suspecta quoque Posteritas erat : *quare cum Besi* lib. 4. Reipublicæ *dicatur virtutem Majorum, Tibi etiam Dignitatem attulisse; eò quòd reliquæ nobilitati vitæ integritas accesserit. Vale* DIGNISSME PRÆSUL, *& accipe libenter has oblationes tui Obsequentissimi Subditi, quæ & si à rudi ingenio dimanent oriuntur verò ab ingenuâ voluntate gratitudinis veræ, quo prætextu multa dissimulare poteris.*

Aristot. lib. 6. Ethicorum cap. 12. Aristot. lib. 4. polit. cap. 8.

D. D.

ANDREÆ GIRON,

MAXIMI SAN-SALVATORIS

APUD SALMANTICENSES OVETENSIS Collegii Chlamyde insigniti, Physicorum Cathedræ in illa Universitate Moderatoris, in Alma Segobiens. Ecclesia Canonici, Sacræ Scripturæ Interpretis, postea Abulensis Ecclesiæ Canonici Magistralis, & in Illustrissima, Sanctissimaque Conchensi Ecclesia iterum Canonici Magistralis, nunc Episcopus Lucensis, in laudem operis, & Authoris, sibi multis titulis venerandi.

Exod. 28. vers. 30.

Ælian. Var. Hist. lib. 14. c. 34.

ONTIFEX ille, quondam inter Hebræos Summus Antistes admirabili operosa vestis cultu, præter alia intexta Emblemata pectore gestabat Urim, *&* Thurim: *hoc est:* doctrinam, *&* veritatem. *Suffurati Hieroglyphicum Ægyptiorum Sapientes egerunt, & ipsi pariter; ut qui inter Sacerdotes, & Legiferos maximus haberetur, imaginem ex Saphiro confectam foris in pectore portaret; monebant enim (ait Ælianus) Numini, & Legi mancipatos viros, utpotè populorum Magistros, & Judices eruditos in* Doctrina, *studiosos, & fortes in* veritate *esse, oportere; sapientiam, & constantiam, quam intus habebant in mente, eandem omnibus, foris ostentarent in pectore.*

At tu (Præsul & doctor Clarissimè) Doctrinam, *&* veritatem, *cæterasque virtutes ita explicat, ut nedum in pectore ponas, sed per totum orbem distribuas. Tractatus enim* de Ordine Judiciorum de Judiciis, & Foro Competenti ad lib. 2. Decretalium, *quos nuper prælo mandasti, ita Doctissimorum Virorum arripuerunt admirationem, ut te apud omnes spectabilem reddiderint,* & *gloriosum Nostra Patria commendaverint. Lætetur in primis illa, quæ tuo est ornata natalitio, & quam nativitate illustras, illustriorem tuis scriptis facias. Ortum habuisti in illo oppido, vulgò* la Mota de Toro, *non ex celebrioribus nostræ Hispaniæ, sed postquam Te in filium meruit, Decore egregium, virtute Clarum, & Dignitate notum.* Tu ipse præterea facis urbem, de omni genere virtutis benemeritam: Summis efferre laudibus, quæ sane ob singulares virtutes, & res omnes sapientissimè à te gestas, opibus, authoritate, gloria, atque Dignitate in dies magis illustratur, & fulget. *Oriundus ex antiquissima, & per Illustri Fermosinorum familia, actiones protinus designat nomen, & tamen ita Claras, ut satis gloriosam, & prolixam satis tuæ stirpis explicet panegyrim. Ex nobili illo, ac nunquam satis celebri Alonso Perez Fermosino, qui in mea Taurensi civitate (cur non*

Episcop. Cathavens. in Epist. ad Cıv.

suo etiam tua? Cum extent ibi Avorum tuorum gloriosa stemmata) ob tuendam Reginam D. Blancam Barboniam Petri cognomento Crudelis *Castellæ, & legionis uxorem sanguinem fudit, vitam dedit, & se ipsum sacravit (ita refert Historia ejusdem Regis* anno 8. cap. 3. & 7. *qua, etsi suppressa authoris nomine Typo mandata sit, creditum tamen est apud omnes scriptam fuisse à Petro Lopez de Ayala ejusdem Regis contemporaneo, quem postea sequuti fuerunt, D. Rodericus Sanchez Episcopus Palentinus in sua Historia Latina; & D. Joannes de Castro Gienensis Episcopus, & alii.) O prodigium fidelitatis! O rarum ingenium obedientia! in omnibus sine discreptione Principi obtemperare, speciem habet adulationis; propria resistere voluntati, quando iniqua præcipit, est vere obtemperare, est fideliter servire. Admirabilis fidelitatis Tropus, facere non quod jubes, sed quod imperare debes: effusio sanguinis, vitaque contemptus gemina laus, nullùmque stemma gloriosius, quàm usque ad Aras defendere Innocentem, expungere adulationem, & diligere veritatem*, fideles existiment eos (*ajebat Isocrates ad Nicoclem.*) non qui quid, sunt dicant, aut faciant, laudent, sed qui delicta libere accusent, *cui consentit Tacitus, dum exigit Ministros à metu, & adulatione alienos, ut veritatem proferant, Justitiam, & Innocentiam defendant, ita M. Cato apud Suetonium, apud Brisonium Scævola, Valerius Messala apud eundem Tacitum. Q. Capitolinus apud Livium, qui nec Julii Cæsaris, nec Sylla, nec Tiberii, nec populi graves communicationes timuerunt; imo etiam cum offensionis periculo justum, & verum constanter amarunt. Quibus addo Heluidium Priscum summè ob hanc causam à Plinio Juniore laudatum, suasque cum Vespasiano altercationes refert Arrianus in hunc modum.* Hic eum ad eum Imperator Vespasianus dixisset, ne in senatum amplius veniret. Penes te est respondit, ne me Senatorem patiaris; quandiu autem me loco non moves, est in Buriam mihi veniendum. Age, at ingressus taceto, ait Imperator, ne me roga, & tacebo. At est mihi rogandum: & mihi dicendum, quod putavero rectum. Verùm si dixeris, accedam te. Quando ego dixi me immortalem esse? Tu tuum facies, ego meum, tuum est occidere, meum mori, mori non trementem. Tuum relegare, meum exire non tristem: *satis de his; nam de tui gentilitiis gloria, neque pauca scribere fas est, nec multa ad elogium necessaria.*

Histor. D. Petri cognomento Crudelis à c. 11. anno 4. & anno 8. & 9. cap. 3. & 7. Kera 1358.

Isocrates ad Nicoclem.

Tacit. lib. 1. annal.

Sueton. in Jul. Cæs. cap. 14. Brison. 2. antiq. c. 1. Tacit. 1. annal. liu. lib. 3. Plin. Jun. lib. 4. epist. 21. Arrian. epist. lib. 1. cap. 11.

Immemorabor paulisper tuis in gestis, qua, quo magis tua, & illustria resplendent magis. Te autem quibus verbis indicem, quibus Caracteribus notem, quibus signis præfigurem? patère tamen nigris meis, litteris Nomen præclarissimum obscurari. Ea facis, quæ tibi laudabilis vita acquisivit, non qua fortuna, cæca generositate paravit, præbuis, & præbebit fortuna obsequium; puderit enim se ipsam, si tam manifestis virtutibus non perhiberet tutelam. Vix tibi rationis illuxere crepuscula, & jam ætate parvulus, prudentia grandescebas: & tua cana juventus impugnabat floridam senectutem. Sane præcurrit ætatis maturitatem, quis in adolescentia positus, senilem gravitatem adeptus, & juveniles annos veterana continentia regit, & fervorem virentis corporis sedula inspectione componit *gemina laude dignissimus, & quia virtutum captivus, & quia vitiorum supremus, æque enim gloriosum est ista viriliter superare, & ab illis honeste vinci.* Rarum omnino bonum, Dominum triumphare de moribus, & hoc consequi in florida ætate, ad quod vix creditur Cana modestia pervenire: nulla erit accessu temporis difficilis elementia, qui annis puerilibus didicit servire pietati. *Præcipuum virtutis studium, pietatis, religionisque in Deum ornamentum* scias sine Deo nullam mentem esse bonam *ajebat Seneca ad Lucillium, & Cicero Romana eloquentia Princeps* pietate adversus Deos sublata, fides etiam, & societas humani generis, & una excellentissima virtus, justitia, tollatur necesse est. *Et Æneas Silicius ad Ladislaum Ungaria Principem, ut eam totis viribus assequi conaretur, his verbis hortabatur*: Hæc te primum ad Divinum cultum; deinde ad jus hominum erudiet. *Tollitè medio Justitiam, cæterasque virtutes, qui non amat servire pietati.*

Ex his facilè augurabatur, quod possides, suspicatur facilè, quod possidebis: nam ut de Josepho ait Gregorius magnus. Factum est, ut quia membra bene noverat regere, regendæ quoque omni Ægypto præesset. *Et Aurelius Cassiodorus ita profert vaticinium.* Laborum tuorum longa servitia, & exploratæ fidei, multa documenta, hoc nobis Judicium tradunt, ut qui tuos animos moderatus es, nunc alienis moribus præferatis: & præstes provinciis disciplinam

Philo lib. 1. de Vita Moys. Cassiod. lib. 11. Var. ep. 2.

Seneca epist. 10. Cicer. de nat. Deor. Æneas Silv. lib. 1. de educat. liberor.

Gregor. homil. 5. in Ezechiel. Cassiod. lib. 11. epist. 13.

nam, qui privatus amasti continentiam. Is enim potest alios bene regere, qui se studuit sub decore tractare.

Prænunciavit insoliti acuminis infantia disertam pueritiam, hæc doctam juventutem, ex qua virilis ad miraculum, quam suspicimus conjectabatur sapientia. Sic per singulos ætatis gradus inter innumeros coævos, & non paucos ingenii felicissimi ad scientiam natos condiscipulos, parum rarissimum, aptiorem certe studii nullum numeraveris. Indèque Gramatica, atque humanioribus litteris addictus, non tam discere, quàm reminisci videreris. Impubes adhuc Juris prudentia vertices ingressus, sic abdita penetrasti, ut discursus tenebris, fluctibusque compositis, quievisse tibi antinomici æstus putarentur. Rapiebas Salmantinas Athenas in stuporem, aut ex tempore, textus facilè concordans difficillimos : Vel in sortito eductam Thesim Diecula unius spatio apparandam, per totam deinde horam sic evolvens, ut nisi aliunde certo constaret, non majoribus, aut temporis, aut studiis impendiis, disputationem illam stetisse, Doctoribus mense toto crederetur parata. Quidam ex hominibus egregiam sortiti indolem, in ea, quæ tradi solent, perveniunt sine longo Magisterio, *in publicis disputationibus toties victor, quoties pugnator; tot trophæa, quot discrimina.*

Hinc celeberrimum apud Salmanticenses Collegium Divo Æmiliano dicatum, illius litterarii Emporii refertissima Apotheca, Te in Collegium ambivit; quia scilicet nobilibus ortus natalibus, & clarissimo ingenio instructus, dare màgis, quâm accipere beneficium noscebaris; imo & majora Salmantina Collegia, & universitatis Cathedra Te certatim in Magistrum deposcerent, si alia negotia te aliò abire non facerent : non tibi defuit, quod jam merebaris, ipsa tamen te amiserunt : nam omnis Dignitas suppetit, cum omnium Dignus appareas : nihil egregium tibi deesse poterit, dum tibi ipsi non defueris, & dum te ipsum habes, omne maximum habere necesse est.

Parum fuit mentem disciplinis excoluisse, nisi, & prudentia singularis, rara quadam fama acciderit, satis prædicavi laudes, tacere de cætero poteram, cum prudentia imminere dixi; non enim vulgare, sed Divinum est illud donum, gegeratur hoc primum quidem à sincera voluntate, perfectáque mente : quod [Jamblic, cap. ad Apolium. de prudentia.] si qua nobis cum Diis intercedit communitas, eam maximè virtutis hujus gratia consistat, & per hanc imprimis ipsis assimilamus. Denique ut paucis omnia complectar, gubernatrix est hominum, & omnis inter ipsos constitutionis Princeps.

In observatione Jurista æquanimiter tenax propositum habes, ut proprio neglecto censu, sine invidia lucri, morum divitias referas. Judex integer omni tempore, à propria voluntate alienus, nec invidia victus, nec gratia revocatus, recto tramite ambulas, & Te omnibus æquabilem præstas. [Cassiod. l. 11. epist. 11.] Nescit personas accipere, qui meram cogitat æquitatem, *ea vixisti Constantia, ea claruisti continentia, ut eadem instillares verbis, & doceres exemplis, iis virtutibus, eaque fama, non uno, aut altero es honore donatus,* [Cassiod. lib. 1. epist. 13.] nec tamen benignitas nostra una remuneratione contenta honorem geminat, augmenta procurat, & custodio dona reparat, quasi debeat omne, quod præstat. *Testes appello Ecclesias Austuricensem, & Vallisoletanam, in quibus usque ad justitia invidiam, summa cum acceptione, communique plausu, in altera Doctoralis, Pænitentiarius in altera es electus Canonicus, & jam Episcopus. Discretè Ennodius.* [Ennod. Orat. de Sancto Laurentio Episcopo.] Taceo universitatis in tua electione consonantiam, & discretarum nationum concordem sententiam; statuat ista loco laudis, cui non suppetit, quod possit prædicari amoribus. *Ibi vices Episcopi gerens, pauperum Clamores non te invenerunt fastidiosum, sed experti sunt benignissimum. Alii de aliorum facultatibus miserorum levant comiserati ærumnas. Tu de tuis etiam pauperum Solobaris miserias. O Te felicem! cui ornatus, & mensa decenter parca, ut pauperum levamina sint largissima, Deinde, retenta pænitentiaria Canonia, functo officio Patroni Fisci, Creatus es Inquisitor Pintianus, Judex que bonorum confiscatorum à Philippo IV. Rege nostro electus.* [Cassiod. lib. 1. epist. 12.] Pompa meritorum est regale judicium; quia nescimus ista, nisi dignis impendere, *qualiter te in his omnibus gesseris, ille certius delineabit, qui expressius ideam optimi judicis, benignique sacerdotii providerit; & quid mirum, immensis sufficiat laboribus animus tot viribus à natura instructus! Per hæc omnia distractus, singulis videbaris intentus : ita omnibus sufficiebas, ac si cuilibet tantum addiceris*

reris

teris labori. In Ecclesia Sacerdos Pius, in Tribunali Minister Rectus, reliqua pars diei Tribunali datur; ibi vero quanta religio æquitatis! quanta legum reverentia! ad hæc tam assiduus, ut labore refici, aut reparari videaris *pro cunctis laboras, ut omnibus in cunctis subvenias, tibi deficis, ne numeri tuo deficias.* Quod ni ego tuum otium aliorum negotiis antevertam: non enim te amœna littora, nec dispositi ad tempus vices habuere secessus, sed sive tu in agris, sive in oppidis tempus dabas, rem, & famam pariter augebas

Secund... Panegyr.

His animus non satiatus, sed quasi parvipendens solis præsentibus prodesse, etiam futuris vis esse proficuus, & quando ab ocupationum vinculis, quibus semper astringebaris, vix poteras exolvi; si quid supererat temporis, ad honestum animi Laxamentum necessarii, id ut ingenii monumenta scriptis proderes consumebas. Posterorum negotium agit (*ajebat Hispanus Philosophus*) illis ea, quibus possunt juvari, conscribit, qui enim nihil agere videntur, majora agunt, humana, Divinaque simul tractant, *discerent profecto, à te nova Philosophi, si viderent, & minora libris suis faterentur condita, quam tibi, cœlitus agnoscerent attributa. Credat ne ventura posteritas, & præstabit nobis tam gloriosam fidem, ut nostro demum, jam jam fere perdito sæculo annuat factum, quod tantis infra, supraque temporibus, nec invenerit æmulum, nec habuerit exemplum?*

Latinus Pacatus in Panegyrico Theodosii. Epist. 8.

Quid ultra? quod sequitur gloriosum magis, in generali, supremoque Sanctæ Inquisitionis senatus (prius Fiscus Promotor, nunc Inquisitor existis) pervenisti ad supremum, evolasti super elogium. En Generalis Inquisitoris perspicacissimos oculos, Hispaniam totam contemplantes. En celsam illius mentem omnium merita dimetientem: & tamen te prælegit, quia te prævidit omnibus superiorem; potuit meliorem eligere. Ego autem te delegisse conspicio, atque ideo tanto judicio lætare suscepto, qui pro labore honoris tui, honorem alterum accipere meruisti: quid enim de priore sensimus præmio, secundæ Dignitatis declaramus augmento nati sunt fasces ex fascibus, & naturam retinentes fœtus arborei, pullulaverunt iterum decenter abscissi: *prudenter (ut assolet) censuit Catholicæ fidei maximus propugnator: nam si annos tuos computemus, habes de Juventute efficaciam, de senectute Consilium. Egyptii Senes Mercurium duplici fingebant specie juvenili, & Cana pariter ætate: Arcanum rependit Synesius*: si quis ipsorum præclarè sacra sit inspecturus, eum, & Sagacem, & fortem esse oportere, quando alterum sine altero parum adjumenti conferre potest. *Præter illam Clementia tua, pietatisque famam, quæ communi apud omnes celebratur applausu, in ipso tuo vultu, factoque videntur omnium insignia virtutum: in fronte gravitas, in oculis lenitas, in rubore verecundia, in verbis efficacia, in justitia integritas, & in operatione æqualitas. Vultus comprobat, quod fama tuba percelebrat, facta testantur, quod omnium declaravere judicia, nec resistis pietati, nec cedis perfidiæ; non minus gloriosum est, sola pietate moveri, solis lachrymis vinci; quam nullu expugnari viribus, nullisque immutari laboribus: in rebus fidei, ita constans, ut improborum frangatur audacia, & humiliter subjectorum erigatur pœnitentia; & quem perfidia non deterret, facilè expugnatur à lachrymis, magnificentia tua nulli negata, & nemini plene concessa, non de asperitate verborum ostentat Dominium, sed de innata humanitate voluntarium ab omnibus extorquet obsequium.*

Cassiod. lib. epist. 12.

Synes. Orat. de Regno.

Oblivíscor plurimarum virtutum, quas mirari omnes, referre pauci, & numerare poterit nemo. Ex pluribus insinuavi aliquas, explicui nullas, citius à te impleta sunt merita, quàm referantur elogia. Patere tamen, ut tecum in supremo Dignitatis fastigio constituto loquar, uti cum Argolico creato urbis Præfecto quondam apud Cassiodorum loquebatur Theodoricus. Circunspice quam magnum sit, Canam Romam potuisse tibi committi, ut in illo amplissimo cætu judicis videaris eminere suggestu, ubi est arduum, vel ipsum obtinere Collegium. Stude ergo, ut à meritis tuis exigere possis, quod nos præstitisse cognoscis, avara fuge, Justa sequere, modesta dilige, iracunda contemne. Quid erit Suavius, quàm in illa turba Summorum, nobile protulisse Judicium, ubi tot Patriciorum corda provocantur ad gratiam; Ubi bonum factum celebretur ore sapientium. Nunquam majori laude res agitur, quàm si sic Roma tractetur. *Amor erga Te, non exiguus hæc dictavit, delyrium est, fateor, amor enim solùm, cum delyrat, supremus: attamen non animadverto, sed refero acta, & auguror futura.*

Cassiod. l. 3. c. 11.

Perge, Virorum Doctissimè, quia cœpisti. O nunquam à negotiis jam publicis studia in Ecclesiæ utilitatem assumpta penitus intermittas; nihil his Chartis, nihil his libris, publicum magis unquam meditaberis. Perge inquam, multa tibi restant perscrutanda; opple Chartas, fatiga prala, & opportuna omnino necessaria lectoribus exhibe. Prodeant in lucem tractatus de Legibus Ecclesiasticis, *&* de Officiis Ecclesiæ, *quos trutinatus es, ut omnes ex tam defæcatis Juris Ecclesiastici medullis, instar Apum, suavissimos queant decerpere succos, ex quibus.*

Liquentia mella.
Stipent, & dulci distendant nectare cellas.

Et illa virtus, quæ suum utriusque reddit, tuis impendiis collustrata, jam sibi Jus suum (idest justam, & pro Dignitate debitam enodationem) commendet assecutum, habeat dilucidatum. Et quid mirum! si sic ad nodos facilis, ad obscura perspicuus, prudens in dubiis, solidus in acutis, & in omnibus Justissimus trutinator es visus procedere; ita ut Justitiæ ab examine tuo Castigatissimo pendere jam deinceps videantur Bilances. Salve Scriptorum necessarissimè, nam nec fas est, speciatim à te Collecta narrare, & unius philiræ brevitate discernere.

Lucan in corm. ad Piton.

Quod, si digna tua minus est mea pagina laude,
At voluisse sat est; animum, non crimina jacto.

Faxit Deus optimus Maximus, vivas faustissima sæcula, ut quam de te concipimus expectationem, impletam felicissimè gratulemur.

UTRIUS-

UTRIUSQUE JURIS STUDIOSIS IN OPUS EXIMII Doctoris, Dominique mei, & parentis Fratris D. Nicolai Rodriguez à Fermosino sanctæ supremæ Inquisitionis Senatoris; Licenciati, & jam Episcop. Austuricens. D. Nicolaus Rodriguez à Fermosino apud Salmanticenses Divi Æmiliani Collegii. Toga ornatus & condecoratus.

§.

JAM Pontificii Juris studiosis cultores emittitur in publicam lucem opus eximiæ eruditionis, indefessi laboris, penitioris litteraturæ, & polymatiæ refertum, Cambajos & Sabæos odorem afflans; Syntagma sanè à nullo ante prò dignitate textum, imo nec extremis digitis (ut ferrog) cootactum; in quò noster Nicolaus omnia judicii pondere trutinat, examinat, & resolvit, & ideam scholasticæ disputationis ad praxim revocat: sententiasque Doctorum non tantum pervagatas, sed reconditas mira methodo exponit. Multæ Canonicæ disciplinæ partes ita tenebricosæ & irritæ erant ut Oedipò cgerent; ecce novum Oedipum qui acumine ingenii, vigili perscrutatione, & rara solertia omnia aperit, ut jam Pontificii Juris mystæ absqoe periculo naufragii Oceaouin Caoonicæ feliciter navigare & Scyllas, Charybdes, & Syrtes difficultatum vitare potestis, hic etiam propugnaculum multiplici telorum omnium genere vallamm invenietis quem juvenili ætate alii viri io armis dexteritate pollentem aspiciebant sine aliorum injuria, ut a majoribus auditur inter nos communi dicterio.

Sunt igitur tot ac taota nostri Scholiastæ volumina ut vix titulos possitis numerò comprehendere, quod da magno Origine memoratur; O virum vere adamantium quem nec occupationum, nec negotiorum, nec studiorum fluctus à conficiendis libris nec tantillum dimovere potuerunt, itaque necessum fuit in plures Tomos secari, in quibus de præcipuis Canonici Juris argumeotis agitur.

Quod Horatius de *Græcis* scripsit, id optimò Jure potest ad nostrum Auctorem accommodari; Nicolao ingenium? Nicolao dedit ore facundo Musa loqui adde est illa mira facultas *ex* tempore dicendi, & in obscuris magna dictionis perspicuitas, oec deest brevitas nec ascititiis sententiis extendit volumina quod interdum multis accidit; nec gauder verbis inusitatis remorari lectorem res ipsa clamitat Nicolaum Pontificiam Disciplinam sic tractare ut nullomodo expeditius, apertiusque tradi possit.

Horatius putat daodam veniam si operi longo somnus obrepat; verum Nicolaum tot dantem volumina oec usquam sentias dormitare; quamvis de illo omnium scieotiarum fonte Homero dicatur aliquando boous dormitat Homerus? Nicolaus vero ubique est alacer, ubique est vividus, ubique fervet; sunt equidem hæc scripta nostro Nicolao digna, & Nicolaus his scriptis, de cujus encomiis quis digne dicere poterit? licet (ut ait omnium Poetarum parens Homerus.)

Non mihi si linguaque decem, sint ora decèmque
Vox infracta sonet, rigeant præcordia ferro.

Nicolaus anim noster omnium virtutum donis affluit; in quo tanquam in viridariu omnigena litteratura exculto, prudentia floret, Coosilium nitet, sulertia fulget, modestia splendet, humanitas rutilat, urbanitas corusçat, & religio radiat: de avita nobilitata quid dicam? imo nihil dicam, cum sit Nicolaus noster tot ac tantis dotibus propria vistute comparatis ornatus? Nam (ut inquit ingeniosus Poeta.)

Nam genus & proavos & quæ non fecimus ipsi
Vix ea nostra voco &c.

Attamen hæc nostro Nicolao non defuit de qua dicere non me decet cum utriusqoè iidem sint proavi, eademque stirps, & laus in ore proprio vilescat, qood idem de Aristotele Valerius Maximus refert *lib. 7. c.* 2 bis verbis, Aristoteles *de semetipsa in neutram partem loqui debere prædicabat quoniam laudare se, vani, vituperari, stulti esse* & Horatius ait *lib.* 1.*epist.*18.

Nec tua laudabis studia, aut aliena reprehendes.

Tantum dicam ortum esse Mutæ Taurinæ ex illustri antiqua Fermosinorum progenia inter turdulos populos celeberrima. Est igitur noster Nicolaus eximium totius Hispaniæ Decus, generosum patriæ stemma, conspicuum musarum domicilium, quæ omnia in causa fuere, utper complures & egregios honores tandem, & non denique ad supremi sanctæ fidei tribunalis dignitatem merito eveheretur. Et ad Ecclesiæ Austuricens. Episcopatum; Quapropter Pontificii Juris amatores bis libris incumbite, invigilate, diesque noctesque operam navate: neque vos labor terreat, neque fatigatio perterrat neque difficultas confundat: quin potius considerate multiplices & floreotes fructus, quos ex hac lectione tanquam à limpidissimo fonte haurietis. Ex his enim libris elegantiam, eruditiooem, pietatem, præcipuéque Pontificiam disciplinam assequimini; qua instructi haud contemnendum auxilium vobis, patriæ, & sacræ religioni afferre poteritis; ex nostro Salmantino Collegio Divi Æmiliani.

AD LECTOREM.

CUM ab anno præterito 1657. in quo edita fuerunt volumina tria, duo continentia tractatus super secundo libro Decretalium, unum bipartitum, de judiciis (scilicet, & foro competenti) propriis suis titulis correspondens; aliud verò de ordinatoriis Judiciorum, sic intitulatum, quod claudat terminos Judicialis styli, & litigantium processus, usque ad statum probandi à titulo, nempe de libelli oblatione cum subsequentibus, usque ad titulum de Sequestratione, possessionum, & fructuum, quorum theses per aliquod longum tempus Typis mandare stupueram contra impulsum nonnullorum Doctissimorum, spectabilium virorum, qui ultimo victores (nescio an me prolabi sinerent, ut alienum) perstiterunt continuo extero cordis Consilio, ut cæteras lib. 2. Theses elaborarem quasi una cum jam publicatis, labor completus utilissimus foret practicis, atque scholarum cultoribus. Quare Curavi in aliis tribus voluminibus sub duorum tractatuum contextura, more solito, ad cujusque tituli Jura repetere, nec immemores desiderantes aliorum librorum recollectiones uberes, simularunt appetentiam legendi alias super primo Decretalium libro, quasi à scriptoribus oblito. Quare cum à nostris, & ab aliquibus exterorum Regnorum impellerer in animum revocavi inter tot Canonicalis instituti, & officii Sanctæ Inquisitionis Vigilias, ut potui, repetere aliquos tractatus, & hunc tractatum De Legibus Ecclesiasticis; item & alium, sequentem De Officiis, & Sacris Ecclesiæ à titulo de Postulat. Prælator. usque ad titul. de Officio Vicarii, super materiis inter Canonum, & legum professores, nondum ad unguem ad hunc lib. 1. Decretalium elaboratis.

Repeto (Candide Lector) in præsenti idem, quod in alia epistola ad lectorem in medium protuli de animi mei motu ad evigilandum super omnibus quinque lib. Decretalium, sub quibus ut tunc propalavi, & nunc sensio, nempe contineri Jura aptissima ad divagandum per tramites scholasticos, & practicos, etiam in foro poli, & fori si forte adeptatum finem integra, & absoluta repetitio ad singulos titulos accederet, cujus partitio à me excogitata jam diu, est, ut subsequitur.

Tract. 1. De Legibus Ecclesiasticis, à tit. 1. de summa trinit. ad tit. de consuetudine inclusivè in duos tomos divisus.

Tract. 2. De Officiis, & Sacris Ecclesiæ, à tit. de Postulat. Prælatorum, usque ad tit. de offic. Vicarii inclusivè in alios duos tomos divisus.

Tract. 3. De Judiciis, aliisque Ministris ad Judicia necessariis, à tit. de officio, & potest. Judicis delegati usque ad finem lib. 1. Decretal.

PRO LIB. II. DECRETALIUM.

Tract. 4. De Judiciis, & foro competenti, jam in lucem editus sub duplici tomo, & super suis propriis titulis

Tract. 5. De Ordinariis Judiciorum, à titulo de libelli oblatione, usque ad titul. de sequestrat. possess. & fruct. etiam jam Typis mandatus.

Tract. 6. De Probationibus à titulo de confessis, usque ad titulum de Jure-Jurando, sub quibus omnium probationum species, explanantur, divisus in alios duos tomos.

Tract. 7. De Exceptionib. Sentent. & Appellation. à titulo de exceptionib. usque ad finem dicti libri 2. Decretalium.

PRO LIB. III. DECRETALIUM.

Tract. 8. De Personis, & beneficiis Ecclesiasticis, à tit. de vita, & honestate Clericor. usque ad titul. ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.

Tract. 9. De Contractibus, & Testamentis, à tit. de rebus Ecclesiæ alien. vel non, usque ad titulum de sepulturis.

Tract. 10. De Religione, & Immunitate Ecclesiastica, à tit. de paraciis, & de decimis, usque ad finem dicti lib. 3. Decretalium.

PRO LIB. IV. DECRETALIUM.

Tract. 11. De Sponsalibus, & Matrimonio, ut agitur in toto hoc libro.

PRO LIB. V. DECRETALIUM.

Tract. 12. De Delictis, & Censuris, Juxta partitionem contentam in dicto libro.

Quibus (ut ex fronte vides) digestis etsi res, per quam in actu exercito difficilis non sic intricata tibi apparebit jactata propositio, & minus si consideres ab initio excogitasse de elaborando, nondum, sub aliis testibus, ac Juribus per me scriptum, ut repetitiones effugiam molestas; itaque (ut ex elaboratis recipies) poteris recogitare super multitudine, & varietate quæstionum, quæ sub quaque contextura Jurium, tractantur, assignantur, atque moventur; & sic super omnibus

textibus

textibus fieri tractationem integram, saltim resumptivè, juxta cujusque paraphrasim confectam, ubi assigno alia Jura, sub quibus, ut in proprio loco sedulo scripta sint, aut scribenda, contentus tali assignatione, & si tibi aliquando requisitio revolvendo relata volumina, fastidium generet, intolerabilius erit quod oritur ex fastidiosa longitudine, & inculcata relectione, ubi nihil nobis reperitur, nec, ut tunc dixi, volui facisnare cum expressione nominum multorum authorum, qua in scriptis hodiernis, ipsi soli volumina componant; præcipuè, ubi adest decisio Jurium Clara, nec acriter impugnata, & quoties referendo fundamenta ad unguem utriusque sententiæ Doctorum; tunc enim à sufficienti authorum numeratione, & eorum, qui crebrò in Scholis, & Tribunalibus allegantur, & qui alios plures referunt resolutionem, præsto fundamentis contrarii respondendo; quo ordine tractatus ratiocinati breviores fient, & sub dulciori metro comprehendetur, quia tot tanta quæstiones, quibus, (si sæpius, Loca Pontificum exposcunt, repeterentur,) unius, alteriusque studentis mens forte obtenebraretur; taliter, ut à perlectione desisteret. Nec notas me sub unaquaque quæstione principali alias inserere, quæ etiam videntur principaliores; quia hoc faciat, ne repetam sæpius fundamenta, quæ tam uni, quàm alii solent deservire, ut legens considerabit, quod fugando, solum pono Laconice quæ cuique quæstioni propriissima sunt. Insuper præter uberem A. B. C. rerum, & verborum positum in fine cujusque tractatus, in principio inscribimus Quæstionarium, ad quæque Capita sub eo contenta, & aliud earum, quæ in aliis ex proposito reponuntur; & denique aliud A. B. C. Capitulorum, & legum, etiam municipalium, quæ sensum verum recipiunt aliàs intricatum. Iterum, atque iterum precor, ut accipias benevolus has lucubrationes silentio omittens quid absonum tibi sonaverit, ita spero; vale.

DOCTOR. D. NICOLAUS RODRIGUEZ

FERMOSINO.

Quidquid in hisce libb. 1. & 2. Decretalium protuli, atque scripsi, & forte proferam in aliis, obtestor obnoxia piissimæ Sacro-Sanctæ Matris Ecclesiæ censuræ.

IDEM DOCTOR.

ELENCHUS CAPITUM,

Quæ Repetuntur sub his titulis de *Summa Trinitate*, & *Fide Catholica*, de *Constitutionibus*, de *Rescriptis*, & de *Consuetudine*.

Sub his capitibus includuntur 743. quæstiones, de materia earum 656. ex proposito discussæ alia, ut jam tractata alibi tantùm ante Rubricas titulorum assignata. Et præter has insinuantur in paraphrasi cujusque textus aliæ plures tractata, aut tractanda.

SERIES

SERIES
CAPITUM, & QUÆSTIONUM,
Quæ in his Duobus VOLUMINIBUS *continentur.*

AD TEXTUM

Ad

authoritata lata, populo denuncient? p. 107
XIV. An leges, constitutiones, seu consuetudines oppidorum, teneantur observari à peregrinis per modum transitus inibi commorantibus, quando eædem in suo Domicilio non obligant: Et an idem sit de legibus communibus, si eæ alicubi desuetudine sint abrogatæ: Et an Peregrini per modum transitus, & hospitii consuentes teneantur, dum à proprio Domicilio absunt, servare leges, & consuetudines sui Domicilii, si in eo loco, in quo reperiuntur non obligent: Et quæ mora in loco hospitii reddat Peregrinum obnoxium legibus, & consuetudinibus illius: Et an Vagi teneantur servare leges locorum, in quibus reperiuntur? Ubi sub n. 70. fin. pono & assigno remissive plures quæstiones hanc Rubricæ aptiores. p. 111
XV. Lex prohibens, si utatur verbo *non possis*, an obliget: Et an Prælatus, qui per aliquod tempus exercet munus gubernationis, teneatur servare jejunia, vel dies festos illius loci: Et an constitutus in ætate anni 8. teneatur leges servare: Et an senes legibus teneantur: Et *Ubi de lege veteri, de abrogatione legis, de cessatione, irritatione, dispensatione legum, tractetur. Item ubi de statutis, cum omnes legibus teneantur, etiam Papa, ac Princeps, quando, & quomodo legis observantia obliget sub peccato; & item multa de lege penali; & quod Clerici legibus civilibus teneantur, vel non*, assigno cum habeant sub Rubro testus, ubi tractari valeant, non sic jam tractatæ quæstiones sub hac Rubrica, p. 119
XVI. An lex humana possit alligere minus malum, ut majus evitet: An possit obligare cum periculo vitæ: Et an lex humana fundata in præsumptione, obliget in conscientia, si est veritas in contrarium: Et an sit obediendum legibus Principis Tyranni: & de aliis ad integram materiam spectantibus, remissivè. p. 122

Ad Textum in Capite I. hoc titulo De constitutionibus. p. 124

QUÆST. I. AN Jus Canonicum utroque foru servetur, & antecellat in sui observatione, Juri civili: Et an omnia, quæ habentur in Jure Canonico, habeant vim legis: Et an verba imperativa posita in canone, obligent ad peccatum: Et an lex civilis, canone deficiente, præferatur dictis patrum? p. 125
II. An lex lata sub pœna mortis, obliget sub mortali: Et an Principes sæculares possint in suis legibus obligare transgressores od peccatum mortale: Et an possit superior obligare sub veniale circa materiam gravem: Et an dignosci possit, quando lex humana obliget in conscientia, & ad mortale? p. 128
III. An quando lex mandat virtute sanctæ obedientiæ, aut sub pœnna excommunicationis, fractio pariat peccatum mortale: Et quid quando Rectores universitatum præcipiunt aliquid sub pœna præstiti Juramenti: Et an legislator possit in materia levi imponere obligationem gravem: An superius D. Fernosin. de Legib. Ecclesi.

ratione circumstantiarum, possit sub peccato mortali præcipere materiam levem: Et an possit quis vovere in materia levi sub mortali? p. 133
IV. An si plures materiæ parvæ coalescant in unum, ut materia gravis ad mortale sufficiens evadat: Et quando vovens censetur annectere obligationem ad diem, & quando non: An in eodem die violare plura vota de materia levi, sit peccatum mortale: An præceptum sub mortali impositum in materia levi, obliget saltim sub veniali: Et an possit confessarius imponere pœnitentiam levem sub mortali: Et an si in missa à Sacerdote gutta aquæ in vino non misceatur, excusetur à mortali ex parvitate materiæ: Et an parvitas materiæ excuset à lege prohibente, ne extrahatur aliquid à Regno? p. 135
V. An decretum Cardinalium editum contra Religiosos accedentes ad colloquendum cum Monialibus, obliget ad peccatum mortale: An transgrediens legem ex contemptu, peccet mortaliter: Et an etsi Princeps legibus solutus sit, peccet contraveniendo legi suæ: Et an statutum particularis provinciæ, liget Principem? Et an Princeps possit compositionem facere de rebus illicite acquisitis incertis? p. 138
VI. An tempore necessitatis, & inopiæ, taxa frumenti, sit servanda in conscientia: Et quid de lege taxante res alias: Et an liceat vendere frumentum secundum petium commune, & vulgare, seu liceat wendere vinum ultra petium à lege impositum: Et an Dominus frumenti possit secure in foro conscientiæ exigere Jura portionis: Et quid de farina, & pane cocto: Et an sæpè lex sit pœnalis tantùm? p. 141
VII. Statuta an recipiant interpretationem à Jure comuni Quos cõprehendat statutũ: Et an statuta egeant confirmatione Regia: Et an statutum secundum Jus commune, tollatur, sublato Jure communi: & *de statutis penalibus, seu contra libertatem Ecclesiæ*: remissivè. p. 147

Ad Textum in Capite, Cognoscentes II. hoc Titulo. p. 149

QUÆST. I. AN lex, vel constitutio respiciat ad futura semper; sic ut nunquam extendatur ad præterita: Et an lex improbans consuetudinem, intelligatur de præterita, tam ad futura, quam ad præsentum tempus commodi; Et an constitutio trahatur ad lites pendentes? ibid.
II. An incurrat pœnam motus proprii Sixti V. male promotus ad ordines, si ante revocationem illius proprii motus, per Bullam Greg. XIV. promotus esset; & ita incurrisset irregularitatem Pontifici reservatam, in eo inflictam? An confessarius, qui sollicitavit puerum ante constitutionem Gregor. XV. vel fœminam extra confessionem, vel loco quocunque, ubi confessiones Sacramentales audiuntur, incurrat pœnam, & sit denunciandus? Et an Justum sit lege, vel statuto aliquem ob alterius culpam puniri? 152

Ad

Ad Textum in Capite Sanctæ Mariæ X. hoc Titulo. p. 224

QUEST. I. Clerici an subiiciantur legibus Principum sæcularium, quæ spectant ad Reipublicæ gubernationem, & pacem, nec cum facris Canonibus, & statu Clericorum pugnant. Et an Ecclesiastici sint exempti à legibus civilibus, quatenus cum libertate Ecclesiastica non pugnant. Et an Clerici teneantur leges servare propter commune bonum. Et an quando statutum fundatur in publica utilitate, etiamsi faciat mentionem de Clericis, sit invalidum, & lædat immunitatem Ecclesiasticam. Et an sit validum si tollat Clericis ea, quæ tanquam civibus sibi competunt? p.225

II. Clerici an teneantur vi directiva ad leges civiles. An statuta laicorum etiam favorabilia Clericis, sint valida. Statuta laicorum, an, & quando dicantur contra libertatem Ecclesiasticam? An Judex laicus, sive ejus Minister inveniens Ecclesiasticos asportantes pecuniam, frumentum, & equos &c. à Regno contra legem, possit talia auferre sine fractione libertatis Ecclesiasticæ, & timore excommunicationis? Et an si Princeps sæcularis statuat, ne suis privilegiis potiantur hi, qui subditi non sunt, faciat contra libertatem Ecclesiasticam; & Clerici illis non possint uti? p.229

III. An si Princeps in casu particulari statuat per publicam scripturam, ne aliqui debitores, inter quos nominat quendam Sacerdotem, possint frui privilegio, quod habeant civitates quædam? ut qui ad eas confluunt habitationis causa, non possint per quinquennium ab eorum creditoribus constringi, tale statutum sit contra immunitatem Ecclesiasticam? Lex invalidans donationem factam à Patre filio Clerico, an sit contra immunitatem? Statutum præferens in successione agnatos cognatis; an locum habeat in hæreditate Clerici. Statutum laicorum prohibens generaliter impressionem librorum absque illorum licentia an comprehendat Clericos: & de aliis? Et an statutum prohibens alienationem in non subditos, sit contra libertatem Ecclesiasticam? p.234

IV. An statutum Principis sæcularis pro obligandis Episcopis ad residentiam in suis Episcopatibus, sit validum? An statutum factum, ut vicini eant molendum triticum ad propria molendina civitatis, aut populi, queat præjudicare molendinis Clericorum, & Ecclesiarum? An facto præconio per laicum contra omnes ad aliqua onera teneantur Clerici; & quid de edictis ad compacendum? p. 239

V. An statuta laicorum condita ob bonum publicum, Jure Canonico non reprobato, includant Clericos post dicta statuta factos? Statutum excludens fœminas propter masculos, an comprehendat moniales, & Clericos? An queant Clerici vendere vinum ad minutum, seu adducere vinum extra fines alicujus oppidi collectum ubi quid de nonnullis statutis circa hoc? An statuta ad bonum publicum condita, non facta mentione Clericorum, eos obligent? p. 241

VI. Clerici an obligentur ad leges taxæ panis, & num sub peccato teneantur servare legem Regiam prohibentem illos aut nobiles vendere panem coctum? An tempore Carestiæ possint compelli ad triticum vendendum? Et an Judex eos compellat ad aliquid faciendum tempore pestis? Lex Regia pro bono Reipublicæ edita de tritico non emendo ad revendendum, an obliget Ecclesiasticos? Statutum laicorum prohibens pro abundantia civium Collecti frumenti do possessionibus Ecclesiarum, aut Clericorum extractionem, an liget Ecclesiam, aut Clericos, quando extrahitur frumentum ad usum necessarium Ecclesiarum, & Clericorum? p.246

VII. An pragmatica super Cartam vulgo *de el papel sellado* obliget Ecclesiasticos, seu violet immunitatem Ecclesiæ? An Emphyteuta Ecclesiæ possit collectari, vel teneatur ad tributa? An Clerici obligentur statuto edito super Jure congrui vulgo *retractus*: Vel quid de statuto compromittendi? An statutum, quod intra tantum tempus Ecclesia teneatur vendere res sibi relictas, sit validum? Et an statutum sæculare, quo cavetur, ne bona immobilia transferantur in Ecclesiasticas personas, sit validum sine Regia facultate: Ubi de statuto Innocentii prohibente Ecclesiæ relinqui possessiones. Et an Clerici sint Vasalli Principum laicorum? p. 249

VIII. An leges amortizationis sint contra immunitatem Ecclesiasticam, quod est interrogare; an statuta, quod bona immobilia non perveniant ad Ecclesiam, sive inter vivos, sive in ultima voluntate sive licentia Principis, quam *amortizationem* appellant, sint contra libertatem Ecclesiasticam; Et an idem sit de statuto vetante, ne res de novo acquirantur Ecclesiis, seu Monasteriis; Et quæ bona ad prædictum effectum dicantur immobilia; Et an Clerici teneantur solvere collectam certam, & invariabilem impositam per statutum super aliqua bona, priusquam ad eos pervenissent; Et quid si post ab illis empta, aut illis donata, aut alio titulo adjudicata; Et an sit contra libertatem Ecclesiasticam statutum, ne immobilia non alienentur in extraneos, prohibendo expressè, ne alienentur in personas Ecclesiasticas? p.259

IX. An Principes possint statuere, ne laici vendant Clericis, ne molant, aut coquant panem, vel ne exhibeant aliqua servitia, & obsequia; Et an principes possint imponere gabellas super bonis patrimonialibus Clericorum: & quid si Clerici sint in minoribus constituti, aut si non habeant requisita Tridentini Concilii; Et an possint eas exigere principes ab Equitibus Divi Jacobi Alcantaræ, & Calatravæ; Et statuendo an possint eas imponere super bonis novitiorum Religionis: Ubi de oblatis se, & sua, & de conversis, & de tertiariis fratribus; Et an contra Clericorum bona, qui assumpserunt habitum sine intentione Clericandi, sed tantum in fraudem Collectarum? p.266

X. An Princeps laicus possit imponere gabellas super bona Ecclesiasticorum, propter reparationem Pontium, fontis, putei, murorum, seu aliis Reipublicæ communibus. De quibus infra q.46. vers. *ad secundam*; & an Princeps, seu alius superior laicus sine consensu

quod si locator, vel conductor noluerit continuare reconductiooem, teneatur alteri denunciare per duos menses ante finem temporis contractus, comprehendat Clericos: Statutum, quod solutio debiti non possit probari per testes, an afficiat Clericos litigantes in foro laico? Quid de Ecclesiastico venditore in evictione? p. 402

XXXII. Privilegium patriæ ne incolæ trahantur ad judicium extra patriam, an comprehendat Ecclesiasticos? An testator possit Monasterium, vel Ecclesiam ab hæreditate excludere, si hæres institutus, Monachus fuerit factus? An statutum quod maritus post mortem suam, non possit relinquere uxori ultra centum aureos, comprehendat casum, quando reliquit uxori multo majorem quantitatem pro eleemosyna facienda pauperibus distribuenda per ipsam? Et an legatum factum uxori, donec casta vixerit, & lectum vidualem servaverit, debeatur etiam ingressæ Monasterium, non obstante quod communis usus loquendi contrarium intelligeret? An testator possit præjudicare ordini Ecclesiastico per conditionem *sine liberis*, quæ non excludit Ecclesiasticos, nec Monasterium ante professionem, etiam si alter filius sit substitutus? p. 406

XXXIII. Statuta laicorum an sint servanda in Curia Episcopi: Et an si Comes, aut Dux, sive Marchio creatus fuerit Cardinalis, queat statuto admittere Castrum, quod obtinuerat vigore primogenituræ; Et an quando civitas, seu universitas gravatur per numerũ focul ariorum vigore statuti de damno dato, comprehendantur etiam Clerici, & computentur in numero ipsorum: Et an si statuta laicorum confirmentur per Pontificem, comprehendant Ecclesiasticos, & ejus successores? p. 409

XXXIV. An debeamus opinionem, quæ favet Ecclesiæ amplecti, quando sumus in dubiis, si aliquod statutum sit contra immunitatem Ecclesiasticam: Et quid sentiendum sit de aliquibus Justiniani Imperatoribus constitutionibus, præsertim 3. 5. 6. 7. & 5. 8. Et an si Consiliarii vulgo *de Camara*, in his Regnis Hispaniæ ex *proposito* desinant consultare ad pinguiores Episcopatus Episcopos existentes in minoribus, ut sic non expediantur tot Bullæ, ut solent in illis translationibus, expediri in Curia Romana, faciant contra libertatem Ecclesiasticam: Et quid debeant facere Episcopi, dum judices laici, aut Principes edunt aliquod statutum contra libertatem Ecclesiæ: Et an teneantur defendere ex officio Clericos tributis gravatos? & quomodo: Et an Judices sæculares statuentes in Clericos, seu eos trahantes ad Tribunal sæculare, & personas Ecclesiasticas extra casus à Jure permissos, possint examinari, & puniri in Sancto Inquisitionis Tribunali? p. 411

XXXV. An possit Rex sua authoritate confinare in aliquo loco Ecclesiasticum. Sive Ecclesiasticos: Vel debeat illos remittere ad proprium Judicem Ecclesiasticum, ut ab eo condigne puniantur?

XXXVI. An Principes statuere possint, ut homines liberi, qui alias Prædones, ac viarum Grassatores ad Ecclesias confugerunt, abstrahantur ab eis: Et an si incarcerati petant, ut Ecclesiæ, à qua abstracti fuerint, restituantur, possint Judices, sive suprimi, sive inferiores Stygmata illos in facies signare, & ex post facto illos Ecclesiæ restituere, ut eo modo apud omnes habiti sint fures, ac grassatores, sive ut delinquentes sic insigniti? p. 420.

XXXVII. An decretum Regis nostri Philippi IV. quo statutum fuit, ut filii Equitum, nondum perfectæ pubertatis, seu impuberes; eo quod personaliter ad debellandum ire non possunt, suis expensis, vel parentum suorum, subrogent militem substitutum, vulgo *uno Montado de acavallo*, sit contra libertatem Ecclesiasticam: Et an Principes, Imperatores, sive Reges, qui in Episcopatibus Ecclesiis, Patroni esse dicuntur, possint aliquo modo compellere Episcopos Scandalosos ad renunciandum Episcopatum? p. 423

XXXVIII. An edictum Principis, sive Præfecti pretium taxativum imponens victualibus, comprehendat Clericos, etiamsi viliori pretio taxata fuerint tempore Carestiæ: Et an propter dicta victualia vendenda à sæculari, vel ab Ecclesiastico Judice, sint compellendi dicti Clerici? p. 428

XXXIX. An stante concessione Pontificia, ut etiam Clerici, & Ecclesiasticæ personæ teneantur contribuere in illa communi collecta specierum carnis, scilicet, vini, aceti, & olei &c. quæ fuit imposita vulgo *para falta de los 19. milliones y medio*, in comitiis publicis hic Matriti anno 1632. possint Clerici compelli ad ejus solutionem juxta legem à supremo Consilio Castellæ dispositam, in qua fuit assignata forma pro exactione prædictorum milliorum: Et an si aliquis Episcoporum in suo territorio mandet sub censuris latæ sententiæ, aliisque pœnis pecuniariis, ut nullomodo pro vendendis suis fructibus petant ab administratoribus Regiis licentiam, nec fidejussionem petitam a laico præstant, ordinans, ut si propter hæc, dicti administratores illos molestaverint, Judices Ecclesiastici accipiant informationem, eamque prædicto Episcopo remittant ad procedendum contra illos, queat consilium supremum procedere contra talem Episcopum pœnis pecuniariis, aut illum vocando ad hanc Curiam? an si prædicta gratia Pontificia sit prorogata per aliquod assignatum tempus; dum tamen Princeps, sive ejus Consiliarii, aut administratores non excedant modum exactionis cujuslibet ante acti anni, possint nihilominus eum augere; & sic integra millionum contributio persolveretur, ne egeret alia prorogatione Pontificia fortè neganda? Et an si cessante tempore à Pontifice assignato, restet adhuc exigenda aliqua contributionis prædictæ, pars, queant Rex, Consiliarii, sive administratores prædictorum millionum prosequi eamdem exactionem contra Ecclesiasticos, saltim sub spe, quod Pontifex iterum prorogabit concessionem repetitam aliis vicibus? Et an si de facto Episcopis, & Clero consentientibus administratores recaudeant, & prosequantur prædictam collectam in personas Ecclesiasticas, sit in hoc puncto practicandum idem, quod supra adduco sub q. 13. & 14. de novo esse imposito in qualib. c

Ad Textum in Cap. ex Litteris X I. *hoc titulo. De Constitutionibus* p 560

Ad Text. in Cap. Ex parte Episcopi X I I. *hoc titulo de Constitutionibus.* p. 578

Ad Textum in Capite, fin. hoc titulo. De Constitutionibus. p. 582

Tom. II.

Ad Titulum De Rescriptis

Ad

QUÆSTIONES HIC INSINUATÆ, TRACTARI possent ad longum occasione litteræ cujusvis textus, quos hic explanamus. Sed quia, vel non multum aptæ sunt principali Pontificis decisioni, aut alibi jam comodius tractatæ, tractandævε; ideo repetitiones fugiendo, & ut de facili possis, & tu pervagari, ac inquirere, earum insinuatione posita in singuli præmisso textus, contentus sum, ut ibi leges.

lege Evangelica, & *alia pracepta veteris legis cæremonialia.* Dixi in Rub. infra de feriis, & alia sub illo tit. ibid.

Ad Cap. Quæ in Ecclesiarum VII. eodem.

L*Aicus de facto rei spiritualis, an cognoscere possit, seu disponere.* Dixi in cap. fin. de Judic. q. 1. & 2. p. 201

Pauperum, & *paupertatis*, nonnulla dixi in cap. si qui testium 8. de testibus q. 5. p. 202

Laicus, an possit esse Judex inter Clericos feudatarios, latissimè dixi in cap. cæterum 5. de Judic. ibid.

Feudi datio de re Ecclesiæ, plura sub tit de rebus Eccles. alien. vel non. ibid.

Ad Cap. Cum Accessissent VIII. eodem.

E*Lectiones*, & *nominationes, quæ fiunt in Republica de officialibus, an sint tantum annales, vel possint esse perpetuæ.* Dixi in cap. fin. de Judic. q. fi. aliqua infra sub Rub. de elect. in fine, & q. 7. p. 203

Instrumenta, & *inscriptiones antiquæ, qualiter probent?* Dixi in Rub. & tit. de fide instrument. & in c. causam 13. de probat. ibid.

Ad Cap. Cum M. IX. *eodem titulo.*

C*Lausula assueta posita subintelliguntur in instrumentis.* Dixi sub tit. & Rub. de fide instrument. q. 1. vers. *ad quartam*, num. 9. p. 209

Amicus pro amico, an sine mandato speciali admittatur ad agendum? infra de procurator. ibid.

Et quod quilibet amicus possit rescriptum impetrare, infra in cap. 8. de rescript. n. 6. Et *quod Canonicus sine mandato agat*, infra in cap. 21. de rescript. n. 7. ibid.

Ad Cap. Ex parte XII. *eodem.*

N*Umerum missarum*, & *anniversariorum, quis reducere possit?* Dixi in cap. cooquestus 16. de foro comp. sub q. 3. à n. 8. p. 560.

Ad Cap. fin. Eodem.

D*Ubia privilegia*, & *leges quis valeat interpretari.* Dixi in cap. cum venissent 12. de judiciis q. 1. & 2. p. 582

Tom. II.

Ad Titulum De Rescriptis. Ad Cap. I.

A*Ppellatio, an taliter sit inducta de Jure naturali, ut Princeps nequeat ejus remedium auferre.* Dixi in Rub. de appellat. q. 1. à num. 1. p. 11

Appellatio, & *recusatio, an ita æquiparentur, ut delegata causa appellatione remota, intelligatur etiam sublata recusatio. Et quando utraque verificetur?* Dixi in cap. 4. de foro comp. q. 41. ibid.

Clausula (appellatione remota) *an operetur tertium non esse admittendum ad impediendam executionem.* Dixi in cap. 17. de sent. & Judic q. 1. vers. *ad tertiam.* ibid.

Clausula (appellatione remota,) *posita in principio, aut in medio, an tantum operetur, ac posita in fine.* Dixi in cap. inquisitioni 71. de appellat. q. 1. Et *quos effectus operetur* ibi vers. *ad secundam.* ibid.

Potestationis materia, latè discutitur, infra in cap. fin. de appellat. ubi leges, occasione glossæ verb. *mandatum* ibi *nisi protestatio*, aliquid supra de constit. in cap. cum M. & infra hic in cap. 13. p. 12

Matrix Ecclesia, an intelligatur Cathedralis, dixi in cap. 1. de præscript. q. 4. vers. *ad ultimam*, & in cap. 1. §. 1. supra de Summa Trinitate. ibid.

Ad Cap. ex parte II. De rescriptis.

P*Er Jura qualiter puniantur, ad verba* hic (quod si constaret de perjurio esse conjunctum) Dixi in c. brevi 17. de Jure Jur. p. 12

Perjurus Clericus, an ipso Jure amittat beneficium, aut post sententiam? Dixi in cap. cum non ab homine 10. de judic. q. 28. ibid.

Juramenti necessitas ad corroborandas testium depositiones, dixi latè in cap. quoties 4. de Testibus. ibid.

Renunciatio quam amittere beneficium, latè dico infra in tit. de renunciat. aliquid in cap. 2. de restit. spol. q. 1. & 2. ibid.

Præcum examinandorum Jurisdictio qualis. An cognitione Judiciali, vel sola extrajudiciali, facit quæstio (an executor cognitionem habeat) de qua dixi in cap. de cætero de sent & re judic. à q. 3. ibid.

Ad Cap. inter Cæteras IV. eodem.

S*Acerdotis filius, an dici possit ille qui natus est ante patris Sacerdotium?* latè expendo infra sub. Rub. & tit. de filiis Presbyterorum per verba hic (filius Sacerdotis.) p. 23

Ad Cap. Si quando V. eodem.

C*Onsultatio ad Pontificem facienda est super dubiis privilegiorum*, ut dixi latè in cap. cum venissent 12 de judic. quæst. 1. & 2. ibid.

Præceptum aliquod non teneatur prætermittere propter vitandum scandalum : Dixi in cap. 2. de præscript. quæst. 1. vers. *ad tertiam.* ibid.

Executor quam cognitionem habet circa quanda rescripta. Dixi in cap. de cætero de re judicata. ibid.

Ad Cap. Eam te VIII. eodem.

Commissio quando sit realis, quando personalis, & qua transeat ad successorem in Dignitate. Dico infra in cap. quoniam Abbas 14. Ubi DD. de officio delegati. Et applicabis plura quæ dixi in cap. quia v. 11. de judiciis per plures quæstiones. p. 24

Pontifex, seu Episcopus nondum consecratus vere dici, non possit, DD. per verba hic (nec esses adhuc in Episcopum consecratus) quare adjunges quæ late dixi in c. 15. de electione, & in cap. 6. de temporib. ordin. & alibi circa necessitatem consecrationis ad potestatem ordinis ibid.

Judæi an testes esse possint, dixi io cap. Judæi 21. de testibus, an ad Sacerdotium, & honores admitti, ac nobilitari, per verba hic (pro eo vere quod Judæus exstiterit ipsum dedignari non debes) ideo adjunges quæstion. ibid.

Ad Cap. aures. VIII. eodem.

Probare an quilibet debeat fundamentum suæ intentionis. Dixi latissimè in cap. fin. §. 1. de Jure Jur. de qua regula nonnulli agunt per vers. (intentionis.) p. 25

Ad Cap. Ad hæc X. eodem.

Recusationis judicium, materiam latissimè tractavi in cap. 4. de foro comp. de qua hic posset repeti per verba ibi (sed ad unum judicem, vel plures delegatos sibi proprios, & parti adversæ suspectos decurrant.) ibid.

Ad Cap. Ex parte XII. eodem.

Attentatorum revocatio latè discutitur infra, in cap. Bonæ 51. de appellat. remissivè ubi in cap. 1. de qua hic potest agi per verba-revocatis in statum pristinum omnibus, quæ postea appellationis ipsius inveneritis attentata.) p. 26

Vocationis in Jus materiam per verba hic (cumque authoritate Judicis in Jus esset vocatus) expendes per illa, quæ dixi in Rub de Judic. & sub cap. 1. eodem, in cap. penult. de foro comp. & sub cap. 1. de causa possession. ubi & q. 6. egi de quæstione (actio de in Jus vocando quæ continere debeat, cui, & contra quem competat) & in tit. de libelli oblatione. ibid.

Fatalia appellationis, quo tempore claudantur. Dixi latissime, in cap. 4. 5. & 8. de appellat, de quibus hic posset disputari per verba (cum biennium a tempore appellationis, jam fuisset elapsum) Et applicari valent quæ dixi de instantia perempta, vel non, in cap. venerabilis 20. de Judiciis. ibid.

Expensarum condemnationis materiam, per egi in cap. finem litibus, de dolo, & contumacia, de qua hic posset agi per verba (memorato S. impensis necessariis condemnantes.) Et quæ dicantur expensæ necessariæ, vel voluntariæ, dixi latissimè in cap. gravis 11. de testit. spoliat. sub q. 2. & ibi q. 4. & 5. Ubi de retentione rei ratione expensarum, & q. 7. de compensatione expensarum. ibid.

Ad Cap. Sifcitatus XIII. eodem.

Judex excommunicatus facit actum nullum, Juxta quæ latè scripsi in cap. ad probandum de re Judic. de quo hic posset agi, per verb. (infamem, & glos. ibi, si medio tempore, applicando etiam quæ dixi de testimonio infamium, in cap. 1. de excep. & latè io cap. testimonium ex testibus. ibid.

Ad Cap. Pastoralis XIV. eodem.

Sententiæ revocationis materiam tractavi infra in cap. sub orta 21. de re Judic. quæ potest applicari ad verba ibi (quando de revocatione litterarum ambigitur.) p. 27

Competentiæ Jurisdictionis materia posset applicari, quia hic Judices non concordarunt, de qua latissimè in toto tit. de foro comp. dixi. ibid.

Ad Cap. Sedes XV. eodem.

Multitudo effrenata (etiam testium) est vitanda, latè actum est in cap. significaverunt nobis 36. de testibus; quæ materia potest applicari ad verba hic: quidam alii, & res aliæ, per quas clausulas docent hic DD. non includi effrenatam multitudinem. p. 28

Loquutio generalis non comprehendit magnas personas, applicabis quæstiones quas adduxi. Sub cap. cum venissent 12. de judiciis, in fine; ubi de Papa, & Principe. & in c. 1. de probat. in 2. p. & quod Episcopus non comprehendatur in generali censura. ibid.

Ad Cap. Ex tenore XVI. eodem.

Poena temere litigantium est perdere causam, ut dixi in cap. fin. de Juram. Calumniæ, q fin. & §. pœna. p. 29

Actor recusans subire Juramentum calumniæ, addita causa; quæ possunt hic applicari per verba decernimus, ut ipse commodo careat utriusque.) ibid.

Ad Cap. Causam XVIII. eodem.

Clausula præcedens, an quandoque determinet sequentia, dixi in cap. inquisitionis 71. de appellat. quæst. 1. movet glossa hic quandoque.) p. 30

Ordo scripturæ, an spectetur, per verba hic nec ordo scripturæ spectatur,) & sic applicabis quod dixi infra in Rub. de fide instrum. n. 47. ibid.

Ad Cap. Constitutus XIX. eodem.

Juramentum quos corroboret actus, dixi latè sub tit. de Jure Jur. in cap. 1. 3. 7. cum aliis, & latè io cap. cum contingat, & proprius ad materiam in cap. peoult. Ubi de statutis Juratis, quæ hic possunt applicari per verba (firmatus Jure-Jurando.) p. 31

Ad

Ad Cap. Edoceri XXI. eodem

P*Relati an possint esse Judices, testes, procuratores in causis Monasterii*, hic valet disputari per verba (cum ex officio suo teneantur congregationum suarum negotia procurare, nisi forte Abbatis, & conventus negotia essent omnino discreta.) Et sic applicabis quæ dixi in cap. tertio loco de prob. in cap. nuper 6. cap. insuper de testibus, & in cap. 4. de foro comp. q. 31. & in cap. 7. de probat. q. 2. vers. *ad ultimum*, & in cap. 9. de Judic. à q. 1. & in cap. dilecti 8. de except. applicando etiam quæst. de qua dixi in cap. fin. de Juram. calum. q. 5. Ubi, an si *Abbas*, & *Monachi recusent subire Juramentum calumniæ, Ecclesia mulctetur, in causæ amissione.* p. 71

Ad Cap. Cum dilecta XXII. eodem.

F*Orma non observata defectus, qualiter faciat actum infirmari*, notabis præter hic dicta quæ notantur in cap. 21. de offic. & potest. Judicis deleg. p. 72.

Monachus quando possit agere in Judicio, dixi late in cap. 9. & in cap. 16. de Judic. à quæst. 1. applicabis dicta in cap. quæ. fin & in cap. ex litteris q. 1. & 2. de fide const. ibid.

Judicium non prosequendum, nondum spoliato restitutio. Latissimè dixi in cap. 1. & 2. de ordine cognit. & ibi cap. fin. & in toto tit. de restitut. spoliator, de quo hic potest agi per verba (restitutis) p. 73

Ad Cap. Plerumque XXIII. eodem.

T*Riennalis, & annalis possessionis effectus*, tractavi infra in Rub. de causa possession. q. 1. Ubi de triennali, & annali (ad cap. cum contingat 24. eodem) ibid.

Judex pronior debet esse ad solvendum, quam ad condemnandum. Dicunt DD. per glossam (tunc litterarum vers. *pronior*) quare applicabis quæ latè dixi in cap. fin. § de Jure-Jur. *nisi vertatur anima periculum*, juxta quæ latissimè dixi in cap. litteras de restit. spoliator, & in cap. cum consanguinei 11. de re judicata. p. 73

Ad Cap Olim XXV. eodem.

C*Itatus nolens venire ad judicium, quibus mulctatur pœnis.* Dixi in in cap. 1. de Judic. per plures quæst. Rasura qualiter debilitet instrumentum, dixi sub cap. 3. de fide instrum. & ibi dicta possunt adjungi ad vers. (hic nos intantæ, & ibi quidem, & ibi an de articulo tantum rasuræ) p. 75

Falsificans litteras Apostolicas, an sit ipso Jure beneficiis privatus? Dixi in cap. cum non ab homine 10. de Judic. q. 3. ibid.

Articulus præjudicialis ad causam, an prius sit definiendus. Latè dixi in cap. tuam de ordine cognition & alibi sub Rub. de excep. quæ possunt hic applicari in vers. (an de articulo tantum rasuræ) ibid.

D. Ferruosin. de Leg. Eccles.

Ad Cap. Dilectus XXVI. eodem.

J*Udex postquam definitivè pronunciavit, tanquam functus officio, poterit in appellatione defendere suam sententiam rationibus.* Ad quod applicabis quæ dixi in cap. 17. de appell. de quibus potest hic agi ex vers. *quodcumque.* p. 76

Spolio restitutio quando impediatur, adjunges quæ dixi in cap. fin. de ordine cognit. & in cap. cum super de causa possess. q. 2. & in cap. conquerente de restit. spoliat. q. 4. & in cap. ad Sedem 15. eodem tit. q. 1. vers. *ad secundum.* De quibus, & *an habeat beneficiarius amotus à beneficio Jus retentionis propter melioramenta*, de qua dixi in cap. gravis de restit. spoliat. q. 5. Potest agi hic per verba glossæ *excommunicationis* ibi) quod spoliato non sit privilegiata) ibid.

Ad Cap. Nonnulli XXVIII. eodem.

D*Ieta an computanda sit à fine Diœcesis, vel à loco, in quo res sita est*, in cap. sane 3. de foro comp. Et quibus Leucis constet in cap. 5. q. 12. à n. 28. & Laicus in cap. ex parte 15. eodem q. 18. à n. 8. vers. *ad tertium.* p. 77

Leucæ qualiter computentur, dixi in dicto cap. ex parte q. 18. ibid.

Ad Cap. Dilectus XXIX. eodem.

A*Ppellationis Judex quando de causa cognoscat*; dixi in cap. 4. 5. 9. & 22. & in cap. 17. de appellat. de quo per vers. hic *cumque*, & *vos in causa.* p. 78

Domicilium an contrahatur ratione beneficii; Dixi latè in cap. 14. de foro comp. Et quibus Leucis constet in cap. 5. q. 12. à n. 28. & Latius in cap. ex parte 15. eodem q. 18. à n. 8. vers. *ad tertium.* p. 77

Leucæ qualiter computentur, dixi in dicto cap. ex parte q. 18. ibid.

Ad Cap. Dilectus XXIX. eodem.

A*Ppellationis Judex quando de causa cognoscat*; dixi in cap. 4. 5. 9. & 22. & in 17. de appellat. de quo per vers. hic *cumque*, & *vos in causa.* p. 78

Domicilium an contrahatur ratione beneficii? Dixi latè in cap. 14. de foro comp. p. 1. & qualiter aliis modis, in cap. ex parte, & in cap. fin. & in cap. 17. eodem, & in cap. sane 3. ibi: de quibus per verba hic (*quasi ex hoc Domicilium*) ibid.

Spolliato Judicis authoritate, an incumbat onus probandi injustitiam spoliationis? Et quid si Judex constituat ejus adversarius? Dixi in cap. conquerente de restit. spoliator q. 4. ibid.

Spoliatus quid debeat probare, ut restituatur, latè in cap. cum olim 17. eodem. Et an debeat probare aliquando se possedisse, in cap. cum an sedem 15. eodem, vers. *ad secundum. Spoliatus à judice nulliter procedente, non servato ordine Juris an sit ante omnia restituendus*, dicto cap. conquerente eodem. De quibus potest hic

§§§§§ agi,

INDEX

INDEX CANONUM,

LEGUM, ALIORUMQUE JURIUM, & Locorum, quæ in his duobus voluminibus, lib. 1. Decretalium explicantur obiter à titulo *de Summa Trinitate*, & *Fide Catholica*, ad Titulum *de Consuetudine*.

Ex Decretalibus.

P

Q

S

V

Ex Sexto Decretal.

C

F

G

I

Q

S

V

Clem.

Clemen.

Clementinæ.

Ex Decreto.

Ex Tridentino.

Concil. Florent.

Ex Sacra Scriptura.

Constitutiones Pontificum.

Glossae.

Rotae.

Ex Digestis.

N, L. Nun-

Ex Codice.

Authenticæ.

Institut.

Partitæ Regiæ.

Ordinamenti.

L. Leg.

Recopilationis.

Constitutiones, Edicta, Mandata, Ordinationes, Schedulæque Regum.

C

E

M

O

S

Doctores.

APPROBATIONES DOCTORUM.

EGo infra Scriptus Doctor Theologus perlegi quæ composuit *ad Titulum De Legibus Ecclesiasticis &c. D. D. Nicolaus Rodriguez Fermosinus* Hispanus &c. nec in iis reperi aliquid à fide dissonum, & quod publicationem impediat, datum Lugduni. Hac die prima Julii anni Domini millesimi sexcentesimi sexagesimi secundi.

P. I. ROBE.

IDem censeo ego infra scriptus facultatis Parisiensis Doctor Theologus. Hac die prima Julii anni currentis 1662.

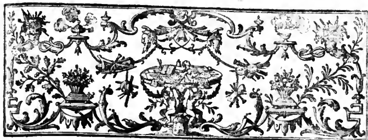
Fr. Cyrillus Morel Carmeli Lugdunensis Prior.

LICENTIA.

VIsa Doctorum aprobatione per nos licet Typis mandari Librum, *de Legibus Ecclesiasticis DD. Nicolai Rodriguez Fermosini*, nam nihil continet contra bonos mores, fidemque Catholicam Lugduni Die Tertia Julii 1662.

DE NEUF-VILLE VICARIUS GENERALIS.

D.D. NIC.

D.D. NICOLAI RODRIGUEZ FERMOSINI, HISPANI,

IN TRIBUNALI VALLISOLETANO

Sanctæ Fidei Inquisitoris,

AD RUBRICAM ET TITULUM DE SUMMA TRINITATE, & Fide Catholica.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Fidei Catholicæ materiam, qui tractarunt in* Rub. de summ. Trinitate, & Fide Catholica, *an.* 1. & 4. & *ejus professione n.* 5.

2 *D. Paul. ad Roman.* omne quod non est ex fide, peccatum est, *ibid.*

5 *Professio fidei à quibus, & quando fiat: ubi num excommunicationem incurrant, eam non facientes.*

6 *Symbolum nil aliud est, quam brevis collatio credendorum facta ab Apostolis, quale datum fuerit Armenis cantandum in Missa, & quare.*

7 *Christi caro ejusdem est speciei cum nostra, in quo duæ sunt naturæ integræ, & perfectæ, Divina scilicet, & humana; in eoque fuit etiam unica persona, seu substantia, n.* 8. *item quòd sint in eo confitendæ duæ voluntates Divina, & humana, n* 9. *fuisseque in eo intellectum creatum, n.* 10.

11 *Relapsus in hæresim censetur negans sanctissimam Trinitatem, & unitatem Divinæ substantiæ, vel* JESU CHRISTI *Divinitatem, vel ejus de Spiritu sancto conceptionem, vel mortem ejus in cruce, vel perpetuam Beatæ Mariæ Virginitatem. Ubi qui dicantur relapsi.*

2 *Relapsos quare Ecclesia non recipit iterum ad penitentiam.*

3 *Fides Catholica sumitur quatuor modis: ubi an hosti sit servanda in bello? Et an liceat uti insidiis in bello, & frangere promissum?*

14 *Fides sumitur pro conscientia, & pro fide humana, & pro fide Divina; diciturque substantia, ut n.* 15.

15 *Fides dicitur fundamentum, super quod ædificatur ædificium nostræ justificationis.*

16 *Fides est argumentum rerum non apparentium; id est, medium efficax quo probantur mysteria non apparentia, quæ non sciuntur mediis humanis, id est, certissimus assensus eorum, quæ sunt à Deo revelata, & dicitur etiam habitus mentis, quo inchoatur vita æterna in nobis, n.* 17.

17 *Fides inter alias sumptiones sumitur pro credulitate, qua credimus aliorum dictum, & est duplex;*

duplex, una, quæ nititur in revelatione, quam Deus fecit rerum nostræ fidei, quæ vocatur fides Christiana, & qua credimus supernaturalia, Divina, quæ Deus revelavit, ut n.18. & dicitur etiam virtus Theologica, ut n.20. in fine, & n.21.

18 *Fides Divina, quæ vocatur objectum fidei, qua credimus revelata, in quibus libris contineatur, & n. 29.*

19 *Fides alia est humana, quæ tantum nititur humanis testimoniis earum rerum, quas non vidimus.*

20. *Fides accipitur pro veritate, pro fiducia, quæ vocatur à Theologis, miraculorum fidei.*

21 *Fides dicitur virtus Theologica, quia respicit Deum immediate, sicut charitas, & spes.*

22 *Spes respicit vitam æternam, gratiam Divinam, aliaque bona*

22 *Charitas diligit Deum, ut amicum per se ipsum, & alios per ipsum Deum. Theologales virtutes, in quo differant ab aliis dist. n. 23.*

24 *Fides quare dicatur à Deo infusa, & dicitur donum Dei, & qua firmiter assentimur, n.25. ubi de aliis.*

26 *Fidei objectum formale, est veritas prima, ut revelans; id est, Deus ipse in quantum revelat. Ubi quod sit ratio prima credendi, & Ecclesia tantum conditio, sine qua non, & causa proponens, & ibi, & n. 27.*

A7 *Spiritus sancti motio impellens nos ad credendum, est causa efficiens.*

28 *Fidei objectum materiale, sunt res à Deo revelatæ proposite ab Ecclesia, ut credendæ, quæ continetur, in libris Canonicis, n. 29.*

30 *Traditio est doctrina fidei, vel morum, verbo non scripto, quasi per manus acceptæ à majoribus, quarum traditionum aliæ Divinæ, aliæ Apostolicæ; aliæ Ecclesiasticæ. Et qualiter differant, n. 31. & 32. Et in quibus exemplificentur, ibi n. 33.*

34 *Lex credendi in Deum, dicitur æterna positiva, & in quibus verificetur præceptis.*

1
UGUSTINUS Barbosa hic *sub n. 2.* congessit Doctores antiquos, & modernos agentes de hac Rubrica quibus addo Aodream Valensem, Joannem Baptistam, Vanagel, Franciscum Cypeum *in sua Annalitica Juris Pontificii* novissime, & utiliter agentes de hac Rubrica, & quæ ad propositum possunt adiungi ex titulis infra *de Hæreticis, Apostatis, Schismaticis, sortilegiis, de maledicis, & de frigidis, & maleficiatis*, ubi plura ad fidem Catholicam, & orrodoxam spectantia abunde dico, & sub aliia juribus.

2 Et quia idem Barbosa ad glossam Rubricæ hic, verbo *fidei enim*, expendit Apostoli Pauli authoritatem *ad Rom.* ibi *omne quod non est ex fide peccatum est*, quasi diceret id non solum esse peccatum, quod est contra conscientiam, seu fidem; qua creditur aliquid esse peccatum, sed etiam quod non procedit ex fide, id est judicio, quo actu, vel virtute putat id licere probans ex Navarro, Azorio, & aliis: ideo ad hoc applicabis plura, quæ dixi *sub cap. fin.* & *tit de præscript.* & ibi, *quæst. 1. in vers. ad ultimam n.33.* ubi egi de dubio, quid in proposito illius textus, *sit conscientia.*

De summa Trinitate præter Theologos, scholasticos uberrime agentes videbis Patrem Hostiens. *in oratione 1. & 2. de festo sanctissimæ Trinitatis.* Et applicabis quæ scripsi late *in c. 2. de feriis*, ubi egi *q. 4. an festivitas sanctissimæ Trinitatis congrue celebretur, cù eam sæpè orantes repetamus:* & an congrue celebretur in Dominica post Pentecosten: & quod hoc nomen *Trinitas*, non sit in sacra Scriptura expressum, sed quod evidenter desumatur ex duobus locis novi Testamenti; ex illo scilicet *Matth. ult. 1. n. 19. Euntes.* & ex 1. *Epist. Joan. c. 5. Tres sunt qui testimonium:* & sic meritò Patres & Doctores dicunt proseminatores dogmatis de Trinitate, fuisse Christum & Apostolos: quamobrem S. Basilius *in serm contra Sabi. & Arr.* ita ait, *Dominus sic docuit, Apostoli prædicaverunt, Patres conservarunt, Martyres Trinitatis confirmat:* & statim addit. *hanc conjunctionem declarat Baptismi traditio, & fidei in eo confessio.* 3

De fide, & ejus objecto præter scholasticos cum magistro sentent. *in 3 dist. 32. usque ad 26.* & cum D. Thom *2. 2. q. 1. usque ad 16.* &c. Doctores Canonistas in nostro titulo *hic*, & *in 6. decret. ad Cod.* ubi Legistæ, & Summistæ, verbo *fides*, & verbo *heresis*, agunt Gaspar Hurtado, & Petrus Hurtado de Mendosa, ambo è societate JESU, de fide spe, & charitate, Azor. *tom. 2 instit. moral. lib. 8. per totum*, Ledesma *p. 2. summa, tract. 1.* Toletus *lib. 4. à c. 1.* Reginaldus *to. 2. lib. 17. tract. 1.* Thomas Sanchez super præcepta decalogi *lib. 1.* Villalob *in summa p. 2 tract. 1.* & alios post eos referens, agit Ægidius Trulench. *in opere moral. 1. p. c. 1.* cum aliis ubi de fide, & ejus objecto: ad nostrum titulum plura adducens & resolvens novissimè P. Franc. Valente *de concordia Juris Pontificii. p. 1. per totam* legendus ubi exponit plura jura sexti clementinarum & decreti conducentia ad tractationem hanc. 4

De professione fidei Pius IV. & fortia relatus *epithome 83. & 85.* Et qui teneatur emittere fidei professionem, & intra quod tempus à collatione, & possessione præbendæ, ac beneficii, seu officii id requirentis, dixi latè *in c. 4. de jurejurando, q. 4. per totam.* Et sic hoc in loco breviter dico juxtam prædictam Bullam Pii IV. ad prædictam professionem fidem teneri, non solum volentes retinere, aut assequi ordinarias lecturas Theologiæ, legum, Canonicarum, & civilium Medicinæ, Philosophiæ, & humanarum litterarum, de quibus fit ibi mentio, sed etiam docentes prima rudimenta Grammaticæ, Arithmeticæ, Musicæ & aliarum liberalium artium priocipia, licet publicam scholam non aperiant, sed tantum in propriis domibus doceant, ut declaravit Eminentiss. Cardinal. Congreg. super Conc. Trid. *sess. 24. c. 12.* ut docent idem Cortia, *theorem. 206.* cum Hieronymo Sorbo Capucino in compendio privilegiorum mendicantium, verbo *professis fidei* in fine, Sanchez *lib. 2. decalog. c. 5. n. 4.* Et licet dubium esset, an non facientes, excommunicationem incurrant, verius per dictam Bullam, solum comprehendi promoventes, & permittentes promoveri, promotos inquam præter peccatum contrahere nullitatem promotionis, & gradus. Et quamquam in Napolitana Provineia Synodus extenderit censuram ad prædictos; imo Rodriguez, dixerit *q. regul. tom. 2 q. 73. art. 2.* sine distinctione promoventes, & promotos incurrere: tamen prædictæ censuræ non est Papæ reservatio, quam 5

Episco

Episcopus absolvere poterit, ut probat Scortia relatus, qui ex Sanchez refert Pii IV. Bullam non fuisse receptam ubique, & quod Pius V. ut ubique obligaret, revocaverit facultates Comitum Palatinorum & aliorum.

Et quia Barbosa, *hic n.4.* ex glossa *unde dicitur Symbolum*, expendit à quo dicatur Symbolum, asserens Symbolum nihil aliud esse, quam brevia
6 collatio credendorum, facta ab Apostolis, cum in universum mundum Christum crucifixum prædicatum vellent ire à Spiritu sancto missi, ibi referens qui agant de Symbolo, ideo illis addo quæ refert Scortia *epithome* 34. ad constitutionem 19. Eugenii IV. editam anno 1439. incipit *exultate*, ibi *Theorem* 95. ubi agit de Symbolo Concilii Constantinopolitani primi, quod datum Armenis in missa decantandum, cum explicatione particulæ, *Filioque*, fuit una ex causis remotioris Græcorum ad Ecclesia Latina, circa annum 1054. & si etiam anno 430. semina jacta fuerunt à Theodoreto, & merita, ait Scorcia quod addita est prædicta explicatio, quod necessarium sit ad salutem non credere Spiritum sanctum à solo patre procedere, cùm sit error contra scripturas, & dicat Athanasius in fine Symboli sui *hac est fides Catholica, quam nisi*, &c. ut infra dico *sub q.* 1. hujus Rubricæ; ob idque debuerit, hæresi orta, adhibere remedium per explicationem, ut tolleretur error. Tum quia ad Romanum Pontificem Ecclesiæ Pastorem, & Doctorem ex Joan, *e.ult. pasce oves meas*, pertinet definire res fidei.

7 Duasque esse in Christo naturas integras, & perfectas, Divinam, & humanam definit idem Papa Eugenius in relata constitutione §.6. sub qua cum multis, & ex Conciliis, ac Patribus, & ratione probat Scortia *dicto epithome* 34. *theorema* 96. ubi *num.* 1. probat carnem Christi, ejusdem esse speciei cum nostra, improbans *in nu.*2. quod addebat Euthyces, nempe in Christo naturas esse permixtas, seu ipsam Divinitatem in humanitate & conversam, vel hanc in illam, vel ex utraque factam esse tertiam, improbans, quia falsum dictum eorum, qui sentiebant etiam Divinitatem natam, passam, mortuam, cum Divinitas sit immutabilis, *num.*23. *Malach.* 3. 1. *ad Thimot.* 1. nec Christus sit natus, passus mortuus, nisi secundùm carnem, *Rom.* 1. *qui factus. Rom.* 9. *ex quibus est Christus, Petri* 4. *Christo igitur in carne passo* 2. *Corint.* 13. *& si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex Trinitate Dei*, & ex aliis probat ibi *sub n.*3.

8 Item definit etiam Eugenius IV. *dict. const.* 19. §.6. quod unica fuit persona, seu substantia in Christo, & contra Cherintum, & Nestorium asserentes unam increatam filii Dei, alteram creatam Filii Mariæ, quæ purum hominem genuerit; optimè veritatem nostram Catholicam probat ex multis locis sacræ Scripturæ idem Scortia *dict. epithome* 34. *theorem à* 97. ex conciliis, ex sanctis patribus, & ratione, *usque ad n.*4. omnino legendus, ut ex Augustino *tract.*27. *in Joannem*, addit unam tantùm personam esse Christum Deum, & hominem, non duas, alias fides nostra quaternitatia esset, non Trinitatis, non inquam prorsus homo fuisset idoneus, ut sua passione nos redimeret, pretiumve penderet, quod contractum debi-

tum Adamiæ injustitiæ exæquaret, ut docet Concil. Ephesin. *tom.* 6. *cap.* 7. Leo *serm.* 1. & 4. *de nativit.* Basilius *in Psalm.* 28. *Pater non redimit*, Athanas. *libr. de Incarnat. Domini.*

Et quod duæ pariter sint confitendæ in 9
Christo voluntates, Divina scilicet, & humana definit dictus Eugenius IV. *in dicta const.* 19. §. 8. id probans ex multis: idem Scortia *dist. epithome* 34. *theorem.* 68. ex Damasceno *lib.*3. *de fide*, *cap.* 14. & *libr de duabus Christi voluntatibus*, sanct. Thom. 3. *parte*, *quæst.* 13. *artic.* 1. & *sequent.* Alphons. & Castr. verbo *Christus, hæresi* 9. & probat ex sacræ Scripturæ locis, Joannis 6. ibi *descendi de cælo, non ut facerem voluntatem meam, sed ejus, qui misit me Patris*, *Lucæ* 22. non mea, sed tua voluntas fuit, & *Matth.* 26. item ex Conciliis, & argumentis, & ex multis patribus contra Menothelitas, Macharium Episcopum Antiochenum, & alios, contra quos disputant Damascenus, D. Thomas, Alfons. de Castr. jam relati.

Imo D. Augustinus *lib.*83 *quæstionum quæst.*8. 10
& *libr. de hæresibus, cap.* 55. D. Thom. 3. *parte*, *quæst.* 5. *artic.* 4. Cassianus *libr.* 4. *de Incarnat. cap.* 2. docent fuisse in Christo intellectum creatum contra Apollinarem, cùm sit etiam pœna naturalis naturæ humanæ, & dicatur *Matth.* 8. *audiens Jesus miratus est*, & potentias sensitivas animæ ex eodem Divo Thom. suprà *artic.* 2. Etenim axioma Agatonis *in Epistola ad Imperatorem, & synodum sextam*, ad eaque approbata acta 4. & 8. sic alloquens, *duas ejus* (Christi) *naturas prædicamus*, *Divinam scilicet*, *& humanam*, *in quibus*, *& ex quibus etiam post admirabilem*, *atque inseparabilem unionem subsistit*, *& unamquamque ejus naturam*, *proprietatem naturalem habeat, confitemur*, *& habere Divinam*, *omnia quæ Divina sunt, & humanam*, *omnia quæ humana sunt, absque ullo peccato.*

Item Paulus IV. in constitutione quarta, 11
olim septima, edita anno 1555. quæ incipit *cum quorumdam* statuit in *§. tertio*, ut quicumque Christianus, qui sanctissimam Trinitatem, & unitatem Divinæ substant æ, vel JESU CHRISTI Domini nostri Divinitatem, vel ejus de Spiritu sancto conceptionem, vel mortem in Cruce, ut nos redimeret, vel perpetuam Beatæ Virginis Mariæ virginitatem negaverit, habeatur pro relapso in hæresim; & ut talia tradatur sæculari Curiæ, à qua relapsorum pœna puniatur. Hanc constitutionem renovavit, & perpetuò confirmavit Clemens VIII. *Bulla nonagesima septima*, quæ incipit *Dominici gregis*, anno 1603. die 3. Februarii, quam jussit publicari ab ordinariis in propriis locis, expendit cum multis conciliis, & Patribus, idem Scortia *epithome* 67. *theorem* 1654. ubi ex Pegna, Zanchino, Bernardo, Comensi, Simanca. Azore, dicit quod relapsi dicuntur quasi iterum lapsi in hæresim, post solemnem, tamen, & judicialem abjurationem ex Ancharano *in cap. accusatus, de dæret. libr. sexto*, qui etiam pœnitentes traduntur brachio sæculari sine ulla audientia, animadversione debita puniendi, *ex cap. ad abolendam*, *de hæreticis.*

Sed cur Ecclesia misericordiâ non iterum 12

recipiat relapsos, docet concilium Narbonense *cap.* 11. in sequentibus verbis, *& illos, qui post alienationem erroris, seu purgationem deprehensi fuerint in abjuratam hæresim reincidisse, seculari judicio, sine ulla penitus audientia, relinquatis, animadversione debita puniendos, cum sufficiat tale per falsam conversionem semel Ecclesiam decepisse.* Non enim qui secundo labitur præsumitur prius bene conversus, ut tradit Scortia *dict. Theorem.* 174. *in fine*, uberius 36. de qua latissimè noto infra *in Rubrica, & Juribus, de hæreticis*; imo videbis quod dixi de hæretico comburendo, qui positus in patibulo pænitentiam petiit, infra, *in cap. quoad consultationem, de sentent. & re jud. quæst.* 5. *sub. vers. ad quartam* in verbo *unde infero* 13. & de sententia lata contra hæreticos, an debeat exequi appellatione remota, dixi *in dict. cap. & quæst.* 5. *vers. ad tertiam*, ubi etiam *quæst.* 1. *num.* 30. *quibus testibus probetur hæresis.* Ad alias quæstiones de hæretico *sub cap.* 10. *de judiciis quæst.* 26. *& in cap.* 14. *de foro comp. quæst.* 11. *& alibi*, diversis in locis, videbis quæ dico infra, *in c* 1 *q.* 2. *à vers. ad tertiam.*

13 Unde jam fidei catholicæ supposito fundamento, cujus Christus est, & à quo nos Christiani, & fideles nomen accipimus, fatentes, & retinentes mysterium sanctissimæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, trium Divinarum personarum, & unus Deus, de quo, & de ejus profunditate consulendi, & legendi Theologi scholastici, & sancti Patres sacrarum scripturarum cultores, ad quos te remitto. Ideò nunc breviter pro rubrica *de Fide catholica*, dico fidem sumi quatuor modis.

Primo pro fidelitate, & constantia in servandis promissis, de quo infra de pactis, & Cicero de officiis, *lib.* 1. ibi *ad fidem redire maluit, quam fidem hosti datam fallere.* Unde ut novissime advertunt Becanus *de fide cap.* 16. & Pater Franc. Bordonus *de officio inquisitionis*, & alii Theologi quærunt de dubio an hostibus sit fides servanda, de quo ego dixi *in cap.* 3. *de jurejur. quæst.* 2. *vers. ad secundam, num* 14. ubi egi etiam de dubio, an uti liceat insidiis in Bello, & promissum Frangere, *in vers. ad tertiam, num.* 19.

14 Secundo fides sumitur pro conscientia, ut expendi supra, *n.* 2. expendens Pauli locum *Rum.* 14. ubi dicit, *omne quod non est ex fide peccatum est*, id est quidquid facit homo, putans se facere contra rationem, est peccatum. Unde addit Bordonus *super cap.* 1. *sub num.* 1. ut dicatur possessor bonæ fidei, qui quod possidet, rationabiliter putat esse suum, sicut possessor malæ fidei, qui alienum scienter habet, quod ritè, & rectè expendes si legas quæ longissime scripsi infra *sub tit. de præscript.* ibi, *in c.* 1. 5. 17. *in fin* & in aliis juribus illius tituli.

Tertio sumitur fides pro fide humana, qua credimus esse vera quæ narrentur ab homine, unde dicitur *habeo tibi fidem*, id est credo: sic Bordon. supra: & ad hanc partem existimo reducenda omnia, quæ scripsi sub tomo *de probationibus à fide humana subortis*, qualis est ea, quæ datur confessioni, seu declarationi alicujus in judicio, vel extra, item testibus, nunciis, judicibus, aut aliis privatis hominibus simplici fide aut cum juramento deponentibus, negendo, seu affirmando.

Quartò, sumitur pro fide divina, qua cre- 15
duntur esse vera quæ à Deo revelata sunt, de qua dicitur, *ad Habreos cap.* 11. *fides est sperandarum substancia rerum argumentum non apparentium:* de quibus acceptionibus ultra DD. & Layman. *lib.* 2. *sum. cap* 1. & glossa 11. *in cap. neque. cap. movet* 16. 22. *quæst.* 10. ubi de aliis. Et hanc acceptionem, de qua in titulo nostro agimus expendens, dicendo. ut fides sit substantia, id est, quod substat spirituali ædificio, quod sine illa nequit esse; ob idque S. Bernardin. Senes. *serm.* 2. *de fide*, dixit *aperte fidem esse substantiam, dici quasi subtus stantem, quia per eam totum spirituale ædificium sustentatur:* quare Concil. Trid. *sess.* 6. *c* 8. dixit bene, ut fides sit fundamentum, super quod ædificatur spirituale ædificium nostræ justificationis. Et num Apostolus ait *Habr. cap.* 11. ut impossibile sit homini justificari, & placere Deo sine fide; ideo dixi quia fides est stabile, & certum fundamentum nostræ salutis, quod importat verbum *substantia*: sic Bordon. *quæst.* 2. *dict. cap.* 1. & leges Ægidium Trulenc. *lib.* 1. *c.* 1. *dub.* 2. *n.* 3. Jorre *Blanca de jure spirituali, lib.* 14. *c. n.* 17. & *c.* 6. *n.* 9.

Dicit etiam Apostolus *ut sit argumentum re-* 16
rum non apparentium, id est, medium efficax, quo probantur mysteria non apparentia, id est, quæ non sciuntur mediis humanis, sed tantum Divina authoritate dicente S. Petro Chrysologo, initio, *serm.* 58. *qui fidem quæris, qui Divinam postulat supponit humanam*, & Augustin. *tract.* 49. *in Joanem, quid est fides nisi credere quod non vides*; & sic concludit Bordon supra *sub dict. quæst.* 2. quod fides est substantia cum sit certissimus assensus eorum, quæ sunt à Deo revelata, & est argumentum, hoc est fidelissima probatio mysteriorum non apparentium, quæ sunt necessaria ad salutem.

Cùmque fides inter alias sumptiones sumatur 17
pro ea credulitate, qua credimus aliorum dictum, de qua dicimus, quod *fides est credere quod non vides*, advertes quod hæc est duplex, una Divina, quæ nititur in revelatione, quam Deus fecit rerum nostræ fidei, quæ vocatur fides Christiana, quia facit homines Christianos, ut Trid. definit *dict. sess.* 6. *cap.* 15. & *can.* 18. ut tradit Villalobos *in sum. p.* 2. *tract.* 1. *diff.* 1. *n.* 1. *in fine*, concludens, ut illa sine charitate sit mortua: nam Christianus, qui fidem habet, non autem charitatem, etsi Christianus sit, est malus Christianus, & de hac fide loquutus fuit Paulus *dict. c.* 11. *ad Hæbreos*, cujus definitionem posuit D. Thomas in forma, dicens, quod *fides est habitus mentis quo inchoatur vita æterna in nobis faciens intellectum assentire non apparentibus*, & expendens Villalob. supra *n.* 2. *q.* 4. *art.* 2. ait ut illud quod Apostolus vocavit *substantia* non sit dicere quod fides sit de illo prædicamento, quod logici vocant substantiam, sed quod sit illius similitudo eo quod sit fundamentum totius, quod speramus in vita æterna. † Et cum D. Thoma supra 81
ait *n.* 3. hac fide credi supernaturalia Divina, quæ Deus, qui est prima veritas infallibilis revelavit; hæcque vocari à Theologis objectum materiale fidei; ad quod respicit fides, & ea credere, quia Deus revelavit, vocavit objectum formale, quæ est præcisa ratio, qua credimus revelata, quæ sunt in libris, quos vocamus Canonicos,

nicos, qui continentur in Biblis, & sanctum
Concil. Trid. *sess.4. c.1.* declaravit ibi quales li-
bri eorum sint, ut Canonicis habendi. Item, &
in traditionibus Divinis, quas Apostoli accepe-
runt ab ore Dei, seu quas docuerunt spiritu san-
19 cto dictante. † Alia inquam est fides humana,
quæ tantum nititur testimoniis humanis earum
rerum, quas non vidimus; ut pote cùm credi-
mus libris historialibus, aut quæ nobis alii ho-
mines dicunt.

20 Item etiam accipitur fides pro veritate, de
qua loquutus est D. Paul. *ad Rom 3. numquid in-
credulitas illorum fidem evacuavit absit.* item &
pro fiducia, quæ idem est, ac spes firmissima, de
qua locutus & D. Jacob. *in epist. c.1.* cùm dicit
postulet in fide nihil hæsitans, hoc est cum magna
fiducia, & spe consequendi quod petit, de qua
intelligitur D. Paulus *ad Corinth.* 13. dum dixit
si habuero tantam fidem: ita ut montes transferam,
& de hac dixit Christus *Matth.* 13. & *Luca* 17.
*ut qui habuerit tantam fidem, ut synapis granum,
faciet miracula magna*: sic Villalob. *dict. n.1.* qui
addit hanc vocari à Theologia *miraculorum fi-
des*; & quod hæc non sit fides quam catholi-
cam vocamus, nam si ita esset omnes Christia-
ni facerent miracula. Alia dicit videnda Egi-
dius Trulenc. *in præcepta decalogi, præcept. 1. lib....
c.1. dubio...* ubi *sub. n.2.* dicit quod potest etiam
fides definiri, ut sit *virtus Theogica, à Deo infu-
sa, qua firmiter assentimur veritatibus à Deo reve-
latis, & ab Ecclesia propositis*: sic cum Doctori-
ex D. Thoma, supraquàm adducit Azor. *tom.1.
lib. 8. moral. c. 2. q. 3.*

21 Itaque hujus definitionis partes explanando,
dicendum est, ut dicatur *fides virtus Theologi-
ca*, quia respicit Deum immediate, sicut Chari-
tas, & spes; & sic eam appellat Villalob. *dict.
def.1. sub.n.4.* ut sit una virtus ex his, quæ vo-
cantur Theologales, sic vocatæ, quia objectum,
& finis earum est Deus, cum fides respiciat ad
22 res in quantum revelatas à Deo. † Spes inquam
respicit vitam æternam, gratiam Divinam, alia-
que bona, quibus homo sperat pervenire ad
23 tam æternam, in quantum promissa à Deo, †
Charitas, inquam, diligit Deum, ut amicum
per seipsum, & alios etiam per ipsum Deum, ad-
ditque has virtutes differre à moralibus, quæ
tantùm habent pro objecto mores componere,
quarum principaliores sunt prudentia, justitia,
fortitudo, temperantia, de quibus ait D. Thom.
1.2. *q.65. art.1.* sic esse inter se connexas, ut ne-
queant esse una sine alia, quod intelligunt, Sco-
tus, Riccardus, Bonaventura *in 3. dist.36.* & alii,
nempe, ut licèt unus horum habituum possit
esse sine alio, sed non obtinet virtus statum
perfectum, & absolutum, nisi hæ omnes virtu-
24 tes sint adjunctæ. † Secundò dicitur *à Deo infu-
sa* ad significandum causam efficientem illius,
qui est Deus. Paul. *ad Ephesios* 2. Diciturque *do-
num Dei* à Trid. *sess. 6. c.7.* tum étiam quia non
25 acquiritur humanis viribus. † Dicitur tertio *qua
firmiter assentimur*, quia fidei assensus, & firmus
& infallibilis, quo distinguitur ab opinione, quæ
est assensus cum formidine, & quarto dicitur *ve-
ritatibus à Deo revelatis*, & ab Ecclesia proposi-
tis, quia resolutio fidei, vel causa, propter quam
credimus, est quia Deus revelat, Ecclesia pro-
ponit.

26 Unde jam bene cum D. Thoma 22. *q.1. art.1.*
& cum Egidio Truleno *dict. dub. 1. n 3.* Castr.
Pal. *in opere morali, tract.4. disp.1. punct.1. n.1. & 2.*
dicendum est quod objectum formale fidei, seu
forma, & ratio principalis; ob quam credimus
veritatibus à Deo revelatis, est veritas, prima
ut revelans, id est, Deus ipse in quantum reve-
lat v. g. hunc articulum *Deus est Unus & Trinus*,
quia sicut ratio formalis videndi colores est lu-
men; ita ratio formalis credendi est veritas
Divina prima, revelans, Ecclesia in quam,
non sit ratio formalis, sed tantum condi-
tio, sine qua non, & causa proponens, ac ma-
nifestans nobis credibilia; & ob id si quis cre-
deret Deum esse trinum, & unum, non quia Deus
revelat, sed quia ita à parentibus accepit, non
esset fidelis. † Motio autem spiritus sancti mo- 27
vens nos, & impellens ad credendum, est causa
efficiens, & sic resolutio in genere causæ forma-
lis, fiet in primam veritatem, & revelantem, in
genere causæ efficientis in spiritum sanctum mo-
ventem, & impellentem. In conditionem verò
sine qua non, in Ecclesiam proponentem, de
quibus latè Doctores cum D. Thom. supra. † Et 28
idem Trulenc. supra *n.3.* addit, ut objectum ma-
teriale fidei sint res à Deo revelatæ, propositæ
ab Ecclesia, ut credendæ, quæ à Doctoribus 29
ad tria capita reducuntur, nempe, ut jam dixi, sa-
cra Scriptura, & omnes libri canonici, quos ap-
probat. Trid. Synodus *dict. sess. 4.* secundum,
symbolum fidei, de quo dico aliqua infra, ter-
tium traditiones Divinæ ad fidei doctrinam
pertinentes, de quibus bene loquutus est Can.
lib. 12. de locis Theologicis, à c.7. usque ad 12. Filiu-
tius breviter earum septem proposuit gradus,
tract. 22. c.1. q. 2. n. 6.

Etenim etsi aliquam de traditionibus jam at- 30
tigerim, nunc verò dico traditionem esse do-
ctrinam fidei, vel morum verborum scripto,
quasi per manus à majoribus acceptam, ex qui-
bus aliæ sunt Divinæ, aliæ Apostolicæ, aliæ Ec-
clesiasticæ, & si hæ aliquando confundantur.
Divinæ sunt, quas ab ipso Christi ore Apostoli
acceperunt, vel quas Apostoli, spiritu sancto
dictante, vel Christo promulgante, dictarunt,
quales sunt hæ virginitas perpetua B. Mariæ
Virginis, descensus Christi ad inferos, purga-
torium esse. † Apostolicæ sunt, quas Apostoli 31
tanquam Ecclesiarum Prælati, & Rectores in-
stituerunt, qua ratione condiderunt canones,
qui dicuntur Apostolorum, & jejunium qua-
dragesimæ quartæ, & quintæ feriæ inter Pascha,
& Pentecostes esse à jejuniis abstinendum, ora-
re stando, Crucis in fronte signatio, ore, &
pectore, & symbolum, quod dicitur Apostolo-
rum. † Ecclesiasticæ vero sunt, quas ipsa Eccle- 32
siæ mos usque observat, ut consecratio altarium
& reliquarum rerum, quæ ad Missæ sacrificium
peragendum spectant, religiosorum statura ap-
probare, votorum relaxatio, & dispensatio in
matrimonio rato tantum, & concludunt Docto-
res quod ex his traditionibus, Divinæ solæ sunt
de fide. † Nam Apostolicæ & Ecclesiasticæ eam 33
solam vim habent, quam Apostolorum, & Ec-
clesiæ statuta, ut late prosequuntur Filiucius
dict. tract. 22. q.4. n.11. & ante eum Azor. *inst.
morab. dict. lib. 8. c.4.* leges eundum Filiucium
ibi, c.1. *n.4.* & post eum Trulenc. *supra n.4.* scri-
bentes supra quinque esse necessaria ad assen-
tiendum fidei pro ut est in nobis, scilicet præ-
dicatio aliqua rei credendæ, motiva externa,
qualia sunt miracula, sanctitas prædicantis, &

ſimilia, inclinatio voluntatis, & præcipua quædam affectio ad credenda: quarto lumen fidei habitus nimirum ſupernaturalis, reſpectu actuum, qui ſunt ab homine jam fideli, vel auxilium ſupernaturale reſpectu primi actus, qui eſt diſpoſitio ad habitum fidei, quando fides habetur per proprium actum, ut in adultis: quintum, ut ſoleat præcedere aliquis aſſenſus humanus circa res credendas, ut quod hoc, vel illud ſit ab Eccleſia determinatum, ut propoſitum ad credendum ipſum, tamen articulum deinde credimus fide Divina: alia Doctores tradunt.

Ex his jam poſſemus incipere ad tractationem
34 hanc, quam hic de legibus facimus afferendo
diſtinctiones, quas Doctores ſolent adducere
inter leges æternam ſcilicet, Divinam, naturalem, & humanam; ſed quia de humanis dico *ſub tit. infra ſequenti, de Conſtitutionibus*, item & de naturali lege, ac Divina *ſub cap. fin. de Conſuetudine*; ideò quatenus Doctres communiter ex D. Thoma *q.93. art.1.* dicunt quod lex æterna, eſt ratio Divinæ ſapientiæ, ut eſt directiva actuum omnium ad ſuos fines ob commune bonum, quia ſicut Deus eſt author omnium rerum, ita & gubernator: unde ſicut ratio, qua Deus omnia arte facit, dicitur ars, exemplar, ſive idæa. Similiter ratio qua Deus gubernat movendo omnes res in debitum finem, dicitur lex, & quia in Deo eſt ab æterno, dicitur lex æterna,
35 & quia in Deo in æternum invariata manebit. †
Ob quod inquam poſſumus etiam dicere legem Divinam de Fide, Spe, & Charitate, imperantem hominibus Chriſtianis, & fidelibus ad credendum in Deum ſummum bonum, æternum, in eo ſperandum, eumque diligendum, æternam vocari, Divinam poſitivam: ſed quæ propriè ſit à natura dico infra *in Rub. de conſt. q.1. ann.1.* ut ab æterno decretum Chriſtum filium Dei in mundum venturum mortem ſubiturum, inſtituturum ſacramenta Eccleſiæ, per quæ homines regenerati fidem Chriſti Dei, myſteriique toties ſanctiſſimæ Trinitatis, debeant taliter habere, ut nullo unquam alio modo queant æterna Beatitudine perfrui. Et hæc videntur comprobari ex Trid. concilii verbis, ubi ejus expoſitores, & Barboſa *dict. ſeſſ. 6 c.1.* & ubi agitur de naturæ, & legis ad juſtificandos homines imbecillitate, & *in c.* ubi Chriſtum veniſſe comprobatur, & *c.3.* ubi quod per Chriſtum homines juſtificantur, & ibi, *c.4.* & 5. fieri juſtificationem per Baptiſmum, item & per converſionem mentis in Deum, *c.6.* & 7. de modo præparationis, & impii juſtificatione, & *in c.8.* intelligit qualiter impius per fidem, & gratis juſtificetur, aliaque definit in aliis ſebſequentibus capitibus pro fide catholica.

36 Sed quia noſtri tituli, & Rubricæ, ut de fide, & ejus obligatione, nos obligat tantum ſcribere; ideò ad inſtitutum accipies dubia, quæ ſubſequuntur, cum poſſis, ad cætera, quæ ſpectant ad preceptum de Charitate, & diligendo Deum legere Doctores cum Magiſtro ſentent. *in 3. p. diſt. 27. uſque ad 72.* & cum Divo Thoma 2.2. *à q.2.* ubi latè ejus expoſitores, Summiſtæ verbo *Charitas*, & verbo *Amor de Dios*, Azor *tom.1. li.9. à c.3.* & *tom.2. lib.12.* Ledeſma *in ſumma 2. part. tract 3.* Navar. *in manuali.* Sanchez *in præceptis decalogi, lib.2. c.35.* Villalob. *in ſumma dict. 2. p. tract. 3.* & cum multis Ægidius Trulenc. *in opere*
37 *morali dict, p.1. lib.1. c.5. à dub.1.* † De veritate ſpei in Deum, ejuſque præcepto agunt Doctores ſcholaſtici cum Magiſtro ſentent. *in 3. diſt. 26.* & cum D. Thoma 2.2 *q.17.* ubi late ejus expoſitores Summiſtæ verbo *ſpes*, Thomas Sanchez *in opere morali, circa præcepta decalogi, lib.2. c.33.* Pater Petrus de Ledeſma *in 2 p. ſummæ, tract. 2.* Azor. *tom.1. inſtit moral. lib 9 c.2.* Toletus *lib.4 ſummæ c.7.* Villalob. *dict. p.2. difficult. 1.* & alii communiter, & infra dico de ætate, à qua tenentur fideles emittere actum fidei, ſpei & charitatis aliqua dicam *ſub. q.2.* de ſpe & charitate.

QUÆSTIO I.

An fides ſit virtus ſupernaturalis: Et an fides ſit habitus, & quotuplex ille ſit & an habitus fidei ſit in utraque potentia intellectus, & voluntatis diſtinctus: & quando habitus fidei homini infundatur: & in quo intellectu, ſeu in quibus reperiatur fides.

SUMMARIUM.

1 *Fides ſemper eſt virtus, ſive formata charitate, vel non, quæ eſt ſupernaturalis, diſponens, & inclinans homines ad credendos articulos fidei, & inſuper ſpes, & charitas ſunt etiam virtus n. 2.*

3 *Fidei virtus, in quo homine dicatur inveniri, & quale debeat eſſe ſubjectum illam diſponens, n. 4.*

5 *Fides eſt initium, quo primum homo de non Chriſtiano, fit Chriſtianus, quæ dicitur ſupernaturalis.*

6 *Fides eſt donum ſupernaturale, quæ prima eſt, non ſolum in ordine numerationis ſed in ordine originis, cum ſit radix omnis juſtificationis: ubi quare anteponatur ſpei*

7 *Actus ad gratiam habitualem, ſeu ad juſtificationem diſponentem, debet eſſe ſupernaturalis, ſeu ex gratia elicitus.*

8 *Fides eſt habitus ſecundum quod habetur, & habilitat illum habentem.*

9 *Potentia naturalis de ſe nullum ſupernaturalem actum elicere poteſt niſi per actum fidei.*

10 *Habitus fidei. non ex pluribus actibus fiat ſicut alii, & eſt duplex, unus in intellectu, alius in voluntate, ut n. 15.*

11 *Actus fidei duplex eſt, unus à Deo infuſus, alter acquiſitus ex actibus frequentibus.*

Baptizati parvuli Deo placent; ſi habitum acquiſitum non habeant ex ſola fide infuſa eis Quid de adultis, ibi

12 *Fides infuſa non ſufficit ad eliciendos actus Dei ſine fide acquiſita.*

13 *Adultus ſola fide infuſa, non poteſt aſſentiri articulis fidei, niſi prius inſtruatur.*

14 *Fides infuſa, & fides acquiſita, qualiter differant inter ſe.*

16 *Intellectus, & voluntas qualiter verſentur in credendo?*

18 *Habitus fidei quando homini infundatur?*

19 *Baptiſmus bene vocatur à ſanctis Patribus ſacramentum fidei.*

20 *Fides non reperitur in Beatis, nec quoad actum, nec quoad habitum, & quare.*

21. *Spes*

21 *Spes non reperitur in beatis, cum jam non spectent gloriam, nec beatitudinem.*

22 *Fides naturalis non reperitur in Dæmonibus, ac damnatis. Ubi de* illo Jacob. c. 2. Dæmones contremiscunt, &c.

23 *Fides manet in purgantibus, eo quod credunt liberari à pœnis, & consequi vitam æteræternam.*

24 *Fides Dei reperitur in viatoribus fidelibus, qui contra fidem nullum commiserunt peccatum.*

25 *Fides de Deo fuit ante adventum Christi, ex quo catholici fidem habent eo, & de absconditis mysteriis fidei.*

26 *Adamus creatus fuit gratia; & sic cum fide, quæ gratiam consequitur.*

27 *Angeli habuerunt fidem de Deo, quia tam boni, quam mali fuerunt in via. Et de illo* Math. c. 18. qui habuerunt eam infusam. *Et de aliquibus mysteriis, n.* 28.

29 *Patres sancti veteris testamenti credebant Christum venturum, de eo fidem habendo.*

30 *Christus Dominus non habuit fidem, etsi de eo sit fides miraculorum, & donorum, n.* 31.

32 *Beata Virgo habuit fidem de Deo, quæ fuit Baptizata, n.* 33. *quam fecit Deus Magistram fidei, n.* 34

34 *Fides fuit in Bata Virgine perfectiori modo, quam in qualibet alia creatura.*

35 *Beata Virgo ab initio suæ conceptionis, habuit usum rationis, & fidem habitualem, & quod fuerit à principio instructa plene, & cælitus mysteriis omnibus.*

36 *Hæretici nec fidem, nec spem habent. Et quare, qui fuerunt divisi in diversas sectas,*

39 *Articulis fidei interrogatus, quare credat, respondebit:* scio quia Deus revelavit, Ecclesia proposuit, & spiritus sanctus me movet.

AD primam quæstionis partem cum Magistro sent. *lib.* 3. *dist.* 23. *litera* B. dicat ut fides sit virtus, quâ creduntur quæ non videntur, respondetur ut sive formata charitate, sive non, semper sit virtus, & quidem supernaturalis hominem disponens, & inclinans ad eredendos articulos fidei, & quod sit virtus patet, quia secundùm Philosophum ea est dispositio perfecti ad optimam operationem, nempe ad eredendum revelata à Deo, jam enim bene eredit homo peccator, quam justus regulando suum assensum per fidem, ergo fidea in utroque virtus est. † Tum quia ut jam dixi communiter ab omnibus Theologis assignamtur tres virtutes Theologicæ inter se distinctæ, Fides, Spes, & charitas ergo singulæ in seipsia virtutes sunt.

Quaeetsi D. Thomas 2.2. *art.* 5. neget rationem virtutis fidei in homine malo cum ipso Magistro, quia non est debite perfecta ex parte voluntatis, cum careat charitate, sine qua informis dicitur; ob idque, ut fides sit virtus requirat unum ex parte intellectus, nimirum, ut pendeat à Divina revelatione, alterum ex parte voluntatis, quod scilicet ordinetur per charitatem ad ultimum finem, ac proinde sit meritorius actus illius, & carens hoc posteriori, virtus non sit.

Tamen cum ad virtutem sufficiat, ut subjectum illam disponat ad optimàm operationem, sive deinde meritoriam, sive non, parum referre, quia meritum non est de ratione virtutis, ut sic. Igitur fides sine charitate adhue virtus est, etsi informis, id est, sine forma charitatis, ex cujus defectu actus fidei meritorii non sunt.

Et quod fides sit supernaturalis virtua pro- 5
batur, quia fides est initium, quo primum
homo de non Christiano, fit Christianus, dicente Apostolo, *accedentem ad Deum oportet credere*; & cum excedat vires naturæ, & per solum Dei auxilium possit homo credere Divina mysteria, & per hoc differat à fide humana, ut jam supra in principio dixi, quia illa habet principium medium, & finem ab humanis causis; Catholica autem fides pendeat à Deo revelante secundùm totum suum esse, quatenus est prima veritas infallibilis, sequitur ut fides sit virtua supernaturalis, cùm naturæ humanæ ex se debita non sit, sed supra illius conditionem; quæ ideo gratis, & non ex justitia à Deo homini confertur.

Est enim fides donum supernaturale à Deo 6
homini infusum per quod sit habilis ad eliciendos supernaturales actus mysteriorum à Deo revelatorum; & quidem ex communi Theologorum, dicit Bordonus *cap.* 1. *de fide*, *tract. de inquisit. num.* 5. ut sit prima ex virtutibus, non solum in ordine enumerationis, secundùm Apostolum 1. *ad Chorint. cap.* 13. *num.* 13. sed etiam ordine originis, cùm ipsa sit initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, ex Trident. *dict. sess.* 6. *cap.* 8. ubi dicitur parum referre, ut quis speret, & diligat sine fide, quia sine hac impossibile est placere Deo, Paul. *ad Hebreos cap.* 12. *num.* 6. fides enim anteponitur spei, quia hujus est substantia, & fundamentum, præponitur etiam charitati, *quia justus ex fide vivit*, *Roman. cap.* 1. *num* 17. & sic Trulenc. *dict. lib.* 1. *Decalog cap.* 1. *dub.* 2. *num.* 3. quem sequitur Barbosa *in dict. cap.* 8. *Trid. ann.* 2. ex Augstino *Serm.* 13. *de verb. Apost.* & *lib.* 2. *de pecc. mort.* & *remiss. cap.* 1. & *lib. de correctione*, & *gratia*, & ex Ambrosio in Lucam *cap.* 3. Hieronymum *in cap.* 1. *ad Ephes.* dicit ad actiones quibus ad Deum, convertimur activè converti, cum auxilio Dei superna-
turali. † Imo & D. Thom. *part.* 2. *quæst.* 109. 7
art. 6. Bonavent. *in* 2 *disput.* 28. *art.* 2. *quæst.* 1. Dried. *de captiv.* & *red. gener. human. tract.* 4. *cap.* 2. *part.* 2. & *lib. de concordia cap.* 3. Veg. *lib.* 6. *in Trid. cap.* 3. *cum sequent.* & *in opusculo de justification. quæst.* 8. dicunt actum ad gratiam habitualem, seu ad justificationem disponentem, debere esse supernaturalem, seu ex gratia elicitum, cum homo ad Deum non possit venire, & se præparare suis viribus.

Ad secundam quæstionis partem responde- 8
tur ut fides sit habitus, secundùm quod habetur, & secundùm quod habilitat fidelem illam habentem; & probatur, quia de ratione habitua, est perficere eam potentiam, cujus est, ut errare non possit in suis operationibus, sed per fidem Divinam homo errare non potest in eliciendo assensus de rebus fidei; ergo fides ha-
bitus est. † Deinde probatur quia potentia na- 9
turalis de se nullum supernaturalem actum elicere potest, cum sint actus supernaturales altioris ordinis; ergo erit necesse quod

elevatur, & fiat proportionata illis, sed hoc contingit per actum fidei inhærentis, & in-
10 so mantis fideles, ergo est habitus. † Nec obsta dicere secundùm Arist. & veritatem, ut cùm habitus fiat ex frequentibus actibus, cùm sine actu aliquo infundatur in parvulis incapacibus actuum, quia respondetur hoc esse verum accipiendo habitum pro qualitate dicente promptitudinem, & facilitatem ad operandum. Et in hoc sensu fides à Deo infusa homini, non sit habitus, cùm non sit acquisitua ex frequentibus actibus; secus cùm sumitur pro habilitate, cujus potentia elevatur, & fit proportionata ad eliciendos actus supernaturales credendi, ut primo modo dixi.

11 Ad tertiam quæstionis partem, quotuplex actus fidei sit; respondeo esse duplex, unus à Deo infusus, alter acquisitus ex actibus frequentibus: de hoc intelligitur illud Apostoli *ad Rom.* 10. *fides fit ex auditu, auditus autem per verbum Dei.* de primo loquitur etiam Apostolus *ad Hebr.* 11. dum decit *sine fide impossibile est placere Deo;* etnim parvuli baptizati Deo placent, qui tamen fidem noodum habent acquisitam, quia non audiont; ergo est in eis fides infusa; sed utriusque necessitas colligitur ex eorum differentia, & conveniunt in eo, quod suot qualitates inhærentes, & permanentes in potentia, quæ non introducuntur in subjectum, nisi prius dispositum, in parvulo attenditur dispositio penes Ecclesiam, quæ pro ipso supplet credendi actus, juxta textum *in c. illud 6. dist. 4. de consecrat.* qui dicitur baptizatus in fide parentum, quia Patrinus pro infante recitat articulos fidei, & nomine ipsius fidem profitetur; quo fit, ut per susceptionem Baptismi infunditur parvulo habitus fidei. Adulti inquam accedentes ad Deum se ipsis disponuntur, eredendo antequam Baptismum suscipiant, de quibus tradit alia Bordonus *de inquisitione, dict. cap. 1. sub. num. 8.* & dico infra *ad titul. de Baptismo.*

12 Quod sit ut si dubites an fides infusa sufficiat ad eliciendos actus fidei sine fide acquisita, respondeo, ut requiratur etiam fides acquisita ex eo quia fides infusa in exercitium prodire nequit, nisi per notitiam acquisitam de verbis fidei, juxta illud Joannis 15. *num. 22. si non venissem, & loquutus non fuissem eis, peccatum non haberent, intellige incredulitatis;* & sic dicendum est quod credulitas fidei non habetur sine fide acquisita per auditum, de quo sunt videndi Doctores cum D. Thoma 22. *quæst. 6. art.* 1. &
13 Durand. *in 3. dist. 25. quæst. 3.* † Et patet quia si non esset necessaria etiam fides acquisita, sequeretur quod parvulus baptizatus factus adultus sine ministerio parentum, & auditu magistri assentiretur articulis fidei, & dissentiretur illis, sed falsum est adultum sola fida infusa posse assentiri articulis fidei, nisi prius instruatur; ergo illi necessaria est fides acquisita per instructionem, & auditum, non enim per fidem infusam assentitur baptizatus magis uni, quàm alteri propositioni de fide, cum ad omnes sit indifferent, ot experientia certa sic vidimus.

14 Quæ vera sunt etsi inter se differant fides infusa, & fides acquisita primo qoia naturalis habitus, id est acquisitus supponit in potentia virtutem adæquatam ad actum, non sic supernaturalis, & infusus, qui complet virtutem activam potentiæ, illamque constituit proxime potentem ad actus supernaturales; unde fit, ut acquisitus non det posse, sed supponat, infusus vero det simpliciter posse. Secundò quia infusa ideò dicitur, quia per actum ejus, cui infunditur, non producitur, sicut acquisitus. Tertio supernaturalia, & infusus habilitat, & constituit potentiam in esse potentiæ, eum talis non sit de se ad actus supernaturales; ita Bordooos supra *dict. cap. 1. num. 8. in fine*, videndus *num. 9.* qui infert ex D. Mateo *cap. 9. num. 23.* ibi *adjuva incredulitatem meam*, quod habitus acquisitus illam fidem infusam suppositam, facilitat ad operandum. † Et addidit Bord. *dict. cap. 1. num. 10.* 15
eum D. Thom. 2.2. *quæst. 4. art. 2.* quod habitus fidei est duplex, unus in intellectu, alter in voluntate, quia cum ad utramque spectet produeere actos fidei supernaturales; eo quod unsquæque potentia debet esse proportionata, & perfecta ad prædictos actus fidei supernaturales, qui scribunt in eo distingui; nam voluntas imperat actum credendi intellectui. intellectus dicitur elicere actum fidei per præsti- 16
tum assensum. † Tum quia voluntas immediate versatur circa assensum, & actum eredendi intellectus verò immediate circa res à Deo revelatas, & etiam quia volutas per habitum fidei movet, & determinat intellectum ad eliciendos actus fidei, quia cùm sit indifferens propter obscuritatem quam habent articuli fidei, indiget moveri, & determinari à voluntate informata ab habitu fidei, qui in ea dicit primam affectionem erga credenda. 17

Ad quartam partem difficultatis responsum præbui *sub. v. præcedenti.* 18

Ad quintam quæstionis partem quandonam habitus fidei homini infundatur, de quo Theologi cum D. Thoma *part. 3. quæst. 68. art. 8.* & *quæst. 69. art. 9.* Scotus *in 4. dist. 4. quæst. 5.* Bordonus cum aliis de inquisitione *dicto cap. 1. à num. 17* Suarez *in part. 3. D. Thom. dicta q. 69. disp. 28. sect. 3. §. una super est.* Latè exponentes, & declarantes; sed breviter dices quod in parvulis semper infunditur fides cum reliquia virtutibus, & similiter in adultis non ponentibus obicem in susceptione Baptismatis, sive sit luminis, sive flaminis, sive sanguinis in ponentibus obicem, fides infunditur, remoto impedimento. Quod in parvulis, & adultis sic fiat per susceptionem Baptismi aquæ, apparet ex Trident verbis *sess. 6. cap. 7.* ibi *unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum, hac omnia simul infusa accipit homo per* IESUM CHRISTUM, *cui inserit fidem, spem, & charitatem.* † Et ob id 19
sacramentum Baptismi bene vocan à Sanctis Patribus sacrameotum fidei *in cap. nihil, 74. dist. 4. de consecratione*, quia Baptismus omnibus confertur in fide Christi, & Ecclesiæ. De Baptismo sanguinis, & flaminis probant, quia hæc duo ideò vocantur Baptismata, nam præstant eosdem effectus, quos producit Baptismus aquæ, quando hoc recipi noo potest, secundùm quæ dicam infra *ad titulum de Baptismo*: videbis *cap. cathecum n. 35. dist. 4: de consecrat c. majores, de Baptismo*, ubi Doctores & *in cap. 1. de sacra unctione*: plura alia scribũt pro hoc dubio D.D. Theologi.

Ad sextam, & ultimam quæstionis partem in quo intellectu, seo in quibus repetiatur fides Ad primum respondeo cum Bonacina 20

tom. 2.

to 2. *disp* 3. *q*. 2. *punct*. 1. *n*. 7. Castr. Pal. *in opere*
moral. tract. 4. *disp*. 1. *puncto*7.*n*.4. & communi
Dorum cum D. Thom. 2.2.*q* 5.*art* 2. ut fides non
reperiatur in Beatis, nec quoad actum, nec
quoad habitum, non quoad actum, quia ea,
quæ nunc in via videmus per speculum, & ænig-
mate, ut ait Paul. 1. *Chorint*. 13. tunc facie ad fa-
ciem, & clare vident, ac cognoscunt Beati, non
quoad habitum, quia ubi non est possibilis
actus frustra datur habitus.
21 Imo, & ait D. Thomas, nec in Beatis repe-
riri spem, nam ij, jam non spectant gloriam,
& Beatitudinem, sed ea infallibiliter perfruun-
tur, illamque securissime possident, explicat
bene Bord. suprà, *dicto c*. 1.*n*.49. cum Fab. *lib*.
6. *metaph. disp*. 14.
22 Imò & Bonacina suprà Trulenc. *in opere mo-*
rali p 1. *lib*. 1 *dict. cap*. 1. *dub*. 1.*n*.9 & omnes
cum D. Thom. *dict*.*q* 5.*art*. 1. dicunt, ut nec re-
periatur fides supernaturalis in dæmonibus, ac
damnatis, quia peccant contra fidem per actum
infidelitatis, per quod peccatum destruitur fides.
Et illud *Jacob* 2. *Dæmones credunt, & contremis-*
cunt, non obstat quia intellegitur non de super-
naturali, sed de naturali fide, & hanc fieri in
istis, nec reperiri, spem, & sic Bordon *dict.c*. 1.
explicans *num*. 50. D. Jacobi locum, ait, loqui
de credulitate naturali, & acquisita, quam re-
tinent etiam damnati in eorum confusionem:
non autem de supernaturali, quæ in solis bapti-
zatis Catholicis est, dum sunt in via, & dicit ex
eorum fonte in damnatia non manere fidem,
quam habuerunt in vita, quia damnatus nihil
sperare potest cùm sit desperatus, & in inferno
23 nulla sit redemptio. † In purgantibus inquam
è contra dicit debet, quia isti credunt liberari à
pœnis, & consequi vitam æternam, cùm ad-
huc sint in via, & consequenter credant fidei
mysteria: istæ enim animæ justæ quamvis non
mereantur, sperant tamen æternam Beatitudi-
nem: sic etiam Trulenc. suprà *dict. dub*. 1. *n* 11.
cum eodem Bonacina *n*. 9. *vers. hinc patet*. pro-
bans ex eo quia spes supponit fidem, & quia
fides in viris justis sola visione Dei evacuatur
juxta illud 2. *Corinth*. 13. *Cum autem venerit quod*
perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.
24 Est igitur concludendum reperiri fidem Dei
in viatoribus fidelibus, qui contra fidem nul-
lum commiserunt peccatum, ut docent relati,
quæ est vera fides, quia cum una tantum sit fi-
des, juxta illud Apostoli *ad Ephes. cap*. 4. *n*. 5.
ibi *unus Dominus, una fides, unum Baptisma*, in
quo conveniunt non solùm Catholici, sed etiam
hæretici, & una fides apud Catholicos tantum
conservatur, ut constat, quia isti conveniunt
in credendo omnia, quæ sunt de fide, sed fides
illorum non defecit, nec deficiet, ut colligitur
ex illo Matth. cap. 16. *n*. 18. *Super hanc Petram ædi-*
ficabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præva-
lebunt adversus eam & ibi *cap. fin. in verbis extre-*
mis: Ecce vobiscum sum usque ad consummationem
sæculi & *ex illo Lucæ* 22.*n*.23. ibi, *Ego autem ro-*
gavi pro te Petrè, ut non deficiant fides tua: sic
communiter Doctores docent, & patet ex dictis,
& ex his, quæ tradit Bordon. *dict. cap*. 1. *de in-*
iniquisit. an. 122. ergo.
25 Hinc colligitur fuisse de Deo fidem ante ad-
ventum Christi, ex quo Catholici fidem ha-
bent de eo, & de absconditis mysteriis fidei, ut
dixi, quia si respicimus ad sanctos Patres, anti-
quos Patriarchas & Prophetas Legis antiquæ,
& scriptæ, videmus illos habuisse fidem de Deo,
& Christo venturo, ut patet *ex illo Genes. cap*. 15.
num 6. ibi, *credidit Abraham Deo & reputatum*
est illi ad justitiam, & ex eo, quod scribit
Job. *cap*. 2. *num*. 18. ibi, *quoniam filii sanctorum*
sumus, & vitam illorum expectabamus, quam Deus
daturus est his, qui fidem suam numquam mutant
ab eo. † Imo probatur ante prædictam legem in 26
persona Adami tempore legis naturæ, quia
creatus fuit cum gratia; ergo & cum fide, quam
gratiam consequitur; item quia ab initio fuit
amicus Dei, & illi placuit; ergo habuit fidem,
siquidem, ut jam dixi, impossibile est placere Deo
sine fide. Cui non obstat dicere quod cum fi-
des sit ex auditu, & Adam, à nullo audiverit
fidem, non potuerit habere fidem de Deo, quia
respondeo quod fides infusa est à solo Deo, à
quo fuit etiam naturalia per internam locutio-
nem Dei, sicut & Angelis, in quo differunt re-
liqui homines, qui actualem habent exauditu,
& instructione humana. † Alia tradit videnda 27
idem Bordon. *dict. cap*. 1. *an*. 53. ex Divo Tho-
ma, & Magist. qui & *n*. 52. & 53. probat quod
Angeli etiam habuerunt fidem de Deo, quia
tam boni, quàm mali fuerunt in via; & sic com-
munis Theologorum probat *ex Epistola* 1. *Petri*
cap. 1. *num*. 12. ibi *in quem desirant Angeli pro-*
spicere, ex eo docentes quod Angeli sumuntur
pro ut ab initio fuerunt viatores cum fide & spe
consequendi beatitudinem Dei in ordine ad
quod creati fuerunt: quare *illud Matth cap* 18.
n. 10. *Angeli eorum semper vident faciem Patris*,
intelligunt Doctores de Angelis bonis in ter-
mino constitutis, qui semper, id est in deficien-
ter, & sine intermissione, atque periminenter
vident Deum. † Etenim Theologi cum Divi 28
Thoma 2.2. *dict*. *q* 5. *art*. 1. Suarez *tom*. 1. *de In-*
carnat. disp. 42. *sect*. 1. dicunt quod Angeli habue-
runt finem infusam, & etiam actualem de aliqui-
bus mysteriis, alias addens Bord. *dict* *n*. 52. † 29
Qui *sub. n*. 41. dicit quod sancti Patres veteris
legis credebant Christum venturum de eo fidem
habendo sic; nunc vero fideles tenentur credere
Christum venisse jam.
Unde posses dubitare an Christus Dominus 30
habuisset fidem, de qua loquimur, item, &
Beatam Virginem Mariam. Et de Christo dicen-
dum ut nunquam fuerit in eo fides, sive secun-
dum habitum, sive secundum actum, quia fides
est de rebus obscurè revelatis à Deo sed Chris-
tus in instanti suæ conceptionis habuit claram,
& intuitivam cognitionem, & visionem eorum,
quæ sunt Dei; ergo in Christo nullus actus,
nullus habitus fidei extitit, cùm constet Chris-
tum à prædicto instanti habuisse claram visio-
nem; ergo constat caruisse fide: ita DD. cum
D. Thom. *p*. 3. *q*. 7 *art* 3. Bordonus suprà *an*. 41.
† Ubi adducit de Deo fidem miraculorum, &
donorum, & quod licet voluerit Baptizari à
Joanne, *Matth*. 3 *n*. 16. *Marci* 1. *n*. 10. hoc
tantum fuisse, non quia teneretur lege. † De 31
Beata Virgine affirmant communiter Theologi
quod habuerit fidem, sic probantes ex prolo-
quio Elizabeth, *Beata, quæ credidisti, quoniam*
perficientur in te quæ dicta sunt tibi à Domino. Et
quod eam habuerit tempore suæ Annunciatio-
nis, cum illam plenè Angelus salutaverit ple-
nam gratiæ, ergo & fidei, quia ut patet ex Trid.
sess. 6. *cap*. 7. & ut docent sancti Patres hæc cum
cæteris

cæteris virtutibus illam consequitur: unde D. August. *libr. de S. Virg. cap.* 3. dixit, *Beatior fuit Virgo percipiendo finem Christi, quam concipiendo*
33 *Carnem Christi.* † Fuit ergo baptizata secundùm communem Doctorum opinionem cum D. Thoma *p.* 3. *q.* 38. *art.* 6. Scoto *in* 5. *dist.* 4. *q.* 6.
34 *in respons. ad primum.* † Imo quod fides fuerit in ea perfectiori modo, quàm in qualibet alia creatura testantur sancti Patres, nam D. Ambr. *lib.* 3. *de Virgine*, dicit, quod fecit eam Deus magistram fidei, à qua Apostoli, & alij multi didicerunt mysteria fidei, sanctus Anselm. *de excellent. Virg. cap.* 7. dicit *licet ipsi Apostoli per revelationem Spiritus sancti edocti fuerint in omnem veritatem incomparabiliter, tamen eminentius, & manifestius ipsa per eum spiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat, & per*
35 *hoc multa eis per hanc revelabantur.* † Etenim sanct. Bernardin. de Sen. *serm.* 4. Cajet. *p.* 3. *q.* 27. *art.* 3. & ex illis Suarez *tom* 2 *de Incarn. disp* 4. *sect.* 7. dicunt habuisse usum rationis ab initio suæ conceptionis, ergo tunc habuit fidem, tam habitualem, quam actualem ex singulari privilegio; & sic dixit S. Bernard. *homil.* 4. *super missus est.* quod à principio mysteriis omnibus plenè, & cœlitus fuit instructa: alia refert Bordon. suprà cum Fabro, *disp.* 13. *ex n.* 46.

36 Sequitur ergo ex his breviter coogestis quod fides non reperitur in hæreticis, quia hæresis ex diametro opponitur fidei, eamque tam quoad actum, quam quoad habitum destruit, tum quia hæreticus non credit propter Divinam auctoritatem, tanquam propter rationem formalem credendi; tum quia regula infallibilis proponens, rei fidei est Ecclesia; atqui hæreticus recedit ab ipsa Ecclesia; ergo. Sic Doctores cum D. Thom, 2. 2. *dicta q* 5. *art.* 2. Ægidius Trulenc. *in opere moral. dict. lib.* 1. *cap.* 1. *dub.* 1. *n.* 20. ubi idfert nec repetiri in ipsis spem, quia speramus quæ credimus, & spes non potest esse sine fide, ut bene docet D. Augustin, *in Enchiridio c.* 7. & 8. cut ergo jam dixerim veram fidem consistere in unitate juxta illud Pauli, *unus Dominus, una fides*, sequitur quod cum hæretici non conserventur in hac unitate fidei, quod illi fidem non habeant; illi inquam utuntur variis doctrinis adversus Domini prohibitionem, Paul. *ad Hæbr.* 13. *n.* 9. ibi. *doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci*, & *in Epistol.* 1. *ad Corint. cap.* 14. *n.* 33.
37 ibi, *non enim dissensio, est Deus, sed pacis.* † Sed Hæretici in diversas doctrinarum sectas divisi fuerunt, ut constat ex Arrianis, Calvinistis, & Lutheranis, imo, & de sectis Euthichianorum, Anabaptistarum, Novitianorum, & aliorum Hæreticorum, quorum sectæ non tantum fuerunt diversæ; imo etiam extinctæ, ut refert Carranca *in sum. concilior.* ex Athani. *in Epistola ad Ephiof.* plura inquam alia Bordon. *dicto cap.* 1. *de inquisi. à num.* 222. ubi satis fundans unitatem, & durationem fidei in Catholicis, quæ non defecit, nec deficiet ex relato loco *Matth, cap.* 16. probat fundamentis pluribus hæreticorum sectas deficere, plures, & alias esse varias, quod est totum contra prædictam durationem, & unitatem, quia fides nostra Catholica, ut patet ex sanctis Patribus, & ex Trident. *dicta sess.* 6. *cap.* 7. 8. & 13. est vera quæ in hoc sæculo nunquam deficit, nam est fundamentum æternæ salutis, & medium per quod pervenitur ad vitam æternam.

Plures alias quæstiones possem hic adjungere, quæ quia ad sacræ Theologiæ arcana plurimum spectant; non tracto, de quibus videbis Theologos jam suprà relatos, quare in quæstionibus sequentibus tantùm scribo, quæ cum Canonistis, & jurisperitis, seu Theolo- 38
gis moralibus habent communionem. † Unum 39
tamen scies si ab aliquo sciscitetis, quare credis aliqui fidei articulo, & respondebis modo sequenti: Scio quia Deus revelavit, Ecclesia proposuit, & Spiritus sanctus me movet, ut docent Castr. Pa[illegible] *in opere morali; tract.* 4. *disput.* 1. *punct. an. n.* 3. Ægidius Truleoc. *in opere moral. dict. c.* 1. *dub.* 1. *in fine.*

QUÆSTIO II.

An fides etiam habitualis perdatur aliquando: an de ratione fidei sit obscuritas, an chatecumeno ante Baptismum infundatur fides; & an adsit præceptum de fide, spe, & charitate; in qua ætate obliget.

SUMMARIUM.

1 *Fides habitualis perditur per infidelitatem, & hæresim supervenientem: & qualiter peccato mortali, n.* 2.

3 *Hæreticus, etsi credat aliquos fidei articulos, dicitur mendax in aliis deficiens contra fidei unitatem, n.* 4. & 5.

4 *Veritas fidei pendet ab unica formali veritate Dei revelantis absque discrimine.*

5 *Hæreticus tenet, aliquos fidei articulos, ut alii Catholici, sed cum differentia; credit enim sola fide humana.*

6 *Obscuritas est de ratione fidei Catholicæ, & quare n* 7.

8 *Cathecumenus instructos in fide nondum habet habitum fidei infusum, nisi per Baptismum.*

9 *Fidei præceptum adest, quæ fuit necessaria in omni statu, & omni tempore adultis; quod est partim naturale, & Divinum, & ex parte Ecclesiasticum. an.* 10. & 15.

13 *Deus qualiter velit omnes homines salvos fieri, & num.* 12.

16 *Spei est præceptum, cum sit necessaria ad consequendam vitam æternam, & veniam peccatorum. n.* 17.

18 *Charitatis adest præceptum, quod perfecte impletur in gloria; non sic in hac vita.*

19 *Præcepta fidei, spei, & charitatis, non sunt Decalogi præcepta, sed tantum præambulum ad illud, & an.* 20.

23 *Ætas septem annorum obligat ad emittendum actus fidei, spei, & charitatis: fallit in rudibus, n.* 24. & 25. *cum aliis.*

29 *Dilectio Dei in vivente habet spem fruitionis ipsius, cujus præceptum est ejusdem rationis, ac pœnitentia, n.* 31.

32 *Puer cum ad usum rationis pervenerit, tenetur convertere se ad Deum. Et quæ peccata committat è contra, n.* 34.

33 *Fateri tenentur omnes omissionis peccatum: sed qua praxi accipiatur, an.* 38.

35 *Fidei, & spei præceptum obligat, quando summus*

nus in aliqua gravi tentatione odii Dei, aut sub periculo.

37 *Præcepta fidei spei, & charitatis sunt affirmativa, quæ obligant semper, negativa contraria his prosemper.*

43 *Pueri ad confessarios accedendo, quæ discant.*

1 AD primam quæstionis partem abunde respondetur ex dictis *sub vers. sequitur ergo, q. præc.* quia certum est ut fides etiam habitualis perdatur per infidelitatem, & hæresium supervenientem ex eo, quia fides, & infidelitas, seu hæresis ex diametro pugnant ad invicem in eodem subjecto, ergo adveniente hæresi necesse est quod destruatur fides: sic D. Thom. 2. 2. *q.* 5. *art.* 3. & scolastici cum eo, & probatur auctoritate sacræ Scripturæ 1. *ad Thimot. cap.* 1. *num.* 19. *habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidem repellentes circa fidem naufragaverunt:* & confirmatur extremis verbis ejusdem Epistolæ, *depositum Custodi devitans profanas vocum novitates, & oppositionem falsi nominis scientiæ, quam quidem promittentes circa fidem exciderunt;* sed hæreticus se perdit cum fide, ad instar naufragium facientia, qui in mari seip-
2 sum, aut saltem merces proiicit, ergo. † Et confirmatur ex Trident. *dict. sess.* 6. *cap.* 15. in illis verbis *asserendum est non modo infidelitate, per quam ipsa fides amittitur, sed etiam quocumque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam justificationis gratiam amitti.*

3 Nec obstat dicere, ut licèt hæresis sit error contrarius fidei non ei totaliter opponi, sed ex parte; cùm ergo hæreticus credat aliquos fidei articulos tam facilè, & firmiter, quàm quilibet fidelis, sequi inde, ut hæreticus non oppo-
4 natur ex diametro fidei Catholicæ. † quia respondetur quod cum fides nostra consistat in unitate, & in divisibilitate credendi articulos fidei, & ex quo aliquis hereticus discedit etiam, in parte reddatur mendax, fallax, & inconstans, sequitur, ut quemadmodum qui in uno offendit, factus sit omnium reus, non sit major ratio credendi unum articulum, quam reliquos omnes, cùm veritas pendeat ab unica formali veritate Dei revelantis absque discrimine, ergo deficiens, ut hæreticus in uno perdit
5 fidem consulentem in unitate. † Et sic fieri ut etsi hæreticus teneat aliquos fidei articulos, ut alii fideles tenent, & profitentur, non non tale ab habitu infuso, sed ab illa naturali propria industria, & labore acquisito: quare Bordonus *de inquisit. dict. cap.* 1. *num.* 25. videndus, ait quod hæreticus sola fide humana, non Theologica credit reliquos, ut facit Cathololicus, qui fide infusa propriè dicitur credere, & operari secundum fidem, mediante acquisita uti instrumento moto per habitum fidei infusæ.

6 Ad secundam quæstionis partem respondetur ex traditis supra ex definitione fidei, quod obscuritas est de ratione fidei ex parte utriusque objecti, ut petet ex definitione, ibi tradita ex doctrina Apostol. *cap.* 11. *ad Hæb. quia ex quo fides est substantia rerum sperandarum argumentum, non apparentium;* sequitur ut sit obscuratum argumentum rerum, quæ creduntur, & non vi-
7 dentur. † Ratio est quia illa cognitio est obscura, quæ caret evidentia, sed cognitio per fidem habita est hujusmodi: de quo puncto latè explicato videbis D. Thom. 22. *quæst.* 1. *art.* 4. Scotus *in* 3. *dist.* 24. Bordon. *de inquisit. dict. c.* 1. *num.* 26. & 27. Et sic Diu. Thomas Apostolus unum agnovit, id est Christi humanitatem vulneratam, & alterum credidit, hoc est Divinitatem sub humanitate coopertam; quare Diu. Thom. ex lectura Ecclesiæ in festo Corporis Christi, dicit, *quod non capis, quod non vides, animosa firmat fides*, & facit illud Apostoli *ad Corint. cap.* 13. *n.* 12. *videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc facie ad faciem:* ita ut prima visio secundùm fidem obscura sit in via, secunda in patria clara erit.

Ad tertiam quæstionis partem an Cathecumeno ante Baptismum infundatur fides: Respondetur quod Cathecumenus instructus in fide nondum habet habitum fidei infusum, nisi habeat Baptismum flaminis, aut sanguinis, & ratio quia fides nulli infunditur à Deo, nisi per Baptismum fluminis, & aquæ ex natura Sacramenti suscepti in re, vel in voto; sed Cathecumenus, etsi instructus nondum habet fidei habitum, etsi fidei primum rudimentum acceperit; ergo cùm nondum sit in Ecclesia, nec dicatur membrum Christi, ut bene Bordonus probat, *de inquisit. c.* 4. *n.* 61. sequitur ut quamvis credat in Deum, Deus tamen se illi non credet, quia nondum habet habitum fidei, quæ est signum mutuæ credulitatis inter Deum, & hominem: videbis textum *in cap. ante* 52. *de consecrat. dist.* 4. & ibi *sub. c. deinde* 68. Bordonus *dict. cap.* 1. *n.* 22. 8

Ad quartam quæstionis partem an adsit præceptum de fide, spe, & charitate, respondeo dicendo, ut sit, & fuent præceptum de fide, & actu supernaturali ipsius Divinæ fidei; & ratio est quia credere cum fide supernaturali, est medium necessarium ad consequendam salutem spiritualem, quæ consequi nequit sine spe, ut Trident. Concil. definit sess. 6. cap. 6. non enim potest esse spes sine fide, ut constat ex illo Paul. ad Hæbr. 11. ibi *accedentem ad Deum oportet credere*, ubi illud verbum *oportet* necessitatem dicit docent Doctores cum Diu. Thom. 2. 2. *q.* 16. *art.* 5. Villalobos *in sum. p.* 2. *tract.* 1. *dif.* 1. *n.* 1. & quod detur præceptum de fide concors est Catholicorum sententia, ut colligitur ex illo Marc. vers. 16. *qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.* Quæ verba continent præceptum, sicut illa Joannis 3. vers. 5. ibi *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei*, & alia Joan. 6. vers. 54. *nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam æternam.* † Et est ratio 9
quia id quod necessarium est ratione medii, est etiam necessarium ratione præcepti, ergo cum fides sit medium necessarium ad consequendam vitam æternam juxta illud jam supra relatum *sine fide impossibile est placere Deo*, & consequenter erit fides in præcepto: sic Ægidius Trulenc. *in opere moral. dict. cap.* 1. *lib.* 1. *c.* 1. *dub.* 2. *n.* 3. & latè agens probat Bordonus videndus de inquisitione *dicto cap.* 1. *an.* 57. ubi sic probat tam in infantibus, quam in adultis. † Et quod fides tam actualis, quam habitualis fuit necessaria in omni statu ab Adam usque ad finem mundi ex dicto loco est Paul. ad Hæbr. 11. *num.* 6. & 10

ex 11

ex illo, ad Roman. cap. 1. num. 17. *justus ex fide*
vivit, & sic Athanasius in Symbolo dixit *qui-*
cumque vult salvus fieri oportet ut teneat Catholi-
cam fidem, & ex aliis locis scripturæ videbis
Diu. Thom. *in 3. dist.25. quæst.2.* ubi Scotus,
Durandus, & alii Becan. *cap.12. de fide quæst. 1.*
Sanchez *lib. 2. in præcept. cap. 2.* & multos alios
penes ipsos.

12 Et quod omni tempore fides actualis adultis
necessaria fuerit, probatur ex dictis, & ex illo
Paralip. *cap. 20. num. 20.* ibi, *Credite in Domino*
Deo vestro, & securi eritis, credite Prophetis ejus,
& cuncta evenient prospera ex alio Judith. *cap. 14.*
n 6. Tunc Achias videns virtutem, quam fecit Deus
Israel, relicto generalitatis ritu, credidit Deo, &
circumcidit carnem præpucii sui: & ex illo Eccles.
13 *cap.2. n.2. crede Deo, & recuperabit te.* † Et pro-
batur ratione, quia Deus licèt velit homines
salvos fieri, tamen id non vult sine præ-
paratione ejusdem hominis, qui debet se dispo-
nere ad salutem per media necessaria, inter quæ
14 potissimum est fides actualis. † Et confirmatur
quia non sufficit Deum credere, ut est causa pri-
ma, & auctor naturæ, sed requiritur cognitio
supernaturalis, quæ consistit in actualibus fidei
actibus: sic Bordon. ex D. Thom. *dist. 25.* Scoto
q. 1. Bonaventura *q. 2. art. 1.* sancto August. *sermo-*
ne 38. de tempore qui etiam dicunt, ut paruu-
lis sufficiat habitualis fides infusa per Baptis-
mum aquæ vel sanguinis, ut jam supra dixi
sub q. 1.

15 Hoc verò præceptum ex parte est naturale,
& Divinum, ex parte Divinum positivum, &
ex parte Ecclesiasticum; naturale, & Divinum
quatenus refertur ad ea objecta, quorum fides
est necessaria ratione medii. Divinum positi-
vum respectu objectorum, quorum fides est
tantùm necessaria ex præcepto Dei, qua, & ha-
bent vim obligandi ex præcepto Dei, & mera
ipsius voluntate; & præterea circa actus interio-
res, ad quos non se extendit præceptum Eccle-
siasticum. Et est etiam Ecclesiasticum præce-
ptum respectu scilicet obligationis, qua fideles
tenentur memoriter addiscere Symbolum, de
quo infra docent Trulenc. *in opere mor. lib. 1. dict.*
c. 1. dub. 2. num. 3. in fine. Filliucius *tract. 22. c. 2.*
quæst. 7. num. 48. & qualiter contingat inferius
patet.

16 De præcepto spei probatur communi opi-
nionem Doctorum sensu, & patet ex illo David
Psalm. 4. sacrificate sacrificium Justitiæ, &
sperate in Domino. Et *Psalm. 71.* ibi, *sperate*
in eo omnis congregatio populi: & ita D. August.
super illud Joann. 5. *hoc est præceptum meum, ut*
diligatis, dicit, *de fide nobis quam multa mandata*
17 *sunt, quam multa de se.* † Et probatur etiam
quia spes est necessaria ad consequendam vitam
æternam; cùm sit necessaria ad consequendam
veniam peccatorum, ut dixit Trident. Concil.
dict. sess. 6. cap. 6. ibi, *ad considerandam Dei mise-*
ricordiam se convertendo in spem eriguntur fidentes
Deum sibi propter Christum propitium fore, & c. do-
cet Villalob. supra *in summa, tract. parte 2. tra-*
ctat. 2. num. 2.

18 D. præcepto charitatis, id est diligendo
Deum, patet ex primo decalogi præcepto &
Matth. 22. quod est supernaturale præceptum,
quod impletur perfectè in gloria, quia solùm
Beati sunt, qui perfectè diligunt Deum, ut di-
cit S. Thom. *2.2. q. 44. art. 6.* cum D. August. *in*
lib. de perfect. just. in hac verò vita imperfectè
impleri, & hoc cum auxilio supernaturalis Dei.
Alterum ergo esset impossibile; imo D. Thom.
1.2. q. 100. artic. 10. ad 2. vega *de justificatione q.*
Sotus *lib. 1. de natura, & gratia, cap. 22.* Villalob.
in sum. dict. p. 2. tract. 3. diffinitione 2. n. 1. & 2. di-
cunt ut homines diligant, etiam sic fore necessa-
rium, ut sint in gratia.

Unum tamen dices de prædictis præceptis fi- 19
dei, spei, & charitatis, non esse decalogi præ-
cepta, sed tantùm præambulum ad illud, ut do-
cent Azor. *tom. 1. inst. moral. lib. 8. cap. 1 q. 1. &*
2. Sanchez *in sum. li. 2. in proœm.* Navarr. *in sum c.*
11. n. 5. etsi reducantur ad illud cum his tribus
virtutibus, ut dixit August. *in enchirid. c. 2.* Deum
amemus, & honoremus in verbis *si quæritur quo*
colligitur Deus, respondeo fide, spe, & charitate.
† Et quod præceptum fidei non sit primum de- 20
calogi, probat Villalob. *dict. tract. 1 dis. 2. sub. dict.*
num. 1. quia illud decalogi solùm continet sum-
mum cultum Latriæ Deo debitum, ut patet
Exod. 20. ubi fuit positum ibi, *ego sum Deus tuus,*
non habebis alios Deos contra me.

De præcepto spei quod non sit in decalogo, 21
sed reducatur ad illud probat Diu. Thom. 2. 2.
q. 22. art. 1. & alii cum eo. † De precepto cha- 22
ritatis iidem probat Villalob. *dicta tract. 3. dis. 2.*
num. 1. Et si videatur directè ad primum perti-
nere præceptum Decalogi. Multa etiam alia de
spe, & charitate Doctores in principio Rubri-
cæ adducti, & alii tractant, quæ cùm non spe-
ctent ad tractationem, de qua nunc; ideo tan-
tum de his duobus præceptis in dubio statim se-
quenti in vers. *ad ultimam*, ago de ætate in qua
fideles debent in Deo sperare, eumque diligere,
sicut & fidem de eo tenere.

Ad ultimam quæstionis partem in qua nem- 23
pe ætate aut tempore debeat quisque fidelis
emittere actus fidei, spei, & charitatis. Ad pri-
mum de fide dico, quod etsi F. Eman. 1. *tom.*
summ. in 2 edit. cap 88. n. 1. Ludou. Lopez *1. p.*
instructarii cap. 41. col. 2. vers. veniale est, puberes
tantum obligari dicant, hoc est masculos post
decimum quartum annum, fœminas post deci-
mum secundùm: tamen verius illico post usum
rationis homines, & fœminas obligari, qui
communiter advenit à septennio ut infra dico
de despons. impub. aliqua infra *sub tit. de ætate, &*
qualit. ordin. ita docent DD. cum D. Thoma, vi-
delicet Bonavent *in 3. dist. 25. art. 1. q. 3.* Angelus
verbo *fides*, Navarr. *in sum.* Hispan. *cap. 18.* & in
Latin. *n. 11.* Azor *instit. moral. tom 1. lib. 8. c. 7.*
q. 7. Philiarc. *de officio Sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 3. c 9.*
Sanchez plures referens *in sum. lib 2. cap. 2. n. 3.*
& 4. q 12. ait latere sibi fudamentum. Cui opi-
nio Eman. & lopez nititur, cùm omnia, sive
legis, sive Ecclesiæ præcepta statim à suscepto
usu rationis, ipso septenoio elapso obligent.

Quod fallit in adeò rudibus, & hebetibus 24
ingenii, ut fidei mysteria, vel illorum sensum
comprehendere nequeant, non enim credibile
est, ut ait Ianerus, *in 2.2.* D. Thom. *disp. 1. q. 7.*
dub. 2. n. 49. Deum à quo tam exigere majorem
cognitionem, quam per vim intellectus ipse
consequi possit: videbis Hieronym Perez *in sum.*
Theolog mandamiento 1. Dianam *p. 3. resp. 46.* Mis-
cel. *tract. 5.* Narbonam *in annal ann. 7 q 13.* dum
agit de præcepto fidei, & credulitatis eorum;
quæ ad salutem sunt necessaria, Villalob. absolu-
lutè docens *dict. p. 2. tract. 1. difficult. 2. n. 3.* & sic
probat

probat Ægid. Trulenc. *in opere morali dict. lib.* 1. *c.* 1. *dub.* 2 n. 3. omnibus rationis usum habentibus quocunque tempore ad gratiam, & gloriam consequendam fuisse necessarium credere explicite necessitate medii aliquod supernaturale fidei objectum: sicum D. Thom. & Doct. 2. 2. *q.* 2. *art.* 3. & ex Trid. *sess.* 6. *cap* 8. quia sine dilectione Dei, nemo justificatur, sed ad dilectionem Dei, requiritur cognitio, quæ fit per fidem; ergo. Et quod rationis usus accedat regulariter septennis probat abunde idem Narbona *dict. anno* 7. *q.* 4. & 7. cum aliis.

25 De præcepto spei etiam dicendum est hoc præceptum obligare communiter à septennio per fundamenta jacta de præcepto fidei, cum ergo spes sit virtus supernaturalis infusa, qua speramus consequi veniam peccatorum, & gloriam à Deo, ut omnes colligunt, ex D. Thom. 2. 2. *q.* 17. *art* 1. & 2. Villal. *in summ. p.* 2. *tract.* 2 *dif.* 1 *n.* 1. dicens ut per hanc speramus principaliter vitam æternam, minus principaliter alia bona, quæ ordinantur ad illam, at ait D. Thom. *d. art.* 2. *ad* 2.

26 † sequitur dicendum exordiri cum rationis usu præceptum spei, nam cum illico ab ipso rationis usu adsit obligatio convertendi ad Deum, quod sine spe nequit fieri, ut dicunt Bannez. Areg. & alii cum D. Thom. 2. 2. *d art.* 1. docent etiam Lorca *in* 2. 2 *sect.* 2. *disp* 18 *n.* 10. Petrus de Ledesma *in summ. tom.* 2. *tract.* 2. *c* 4. *concl.* 3. sequitur Narb. *d. an.* 7. *q.* 12. illud, de jure confirmans *n.* 4. ex sententia singulari Consulti *in l. servo*, 65. §. *si pupillo, ff. ad Senat. consult. Treb.* ibi, *nec pupillus id desiderare possit cum fieri non possit*; ergo cum spes sit desiderium pertinens ad appetitum irascibilem, respiciensque bonum absens arduum ex Philosop. & desiderium etiam ex prædicta virtute spei in ordine ad Deum appetat quilibet fidelis, sequitur, ut à prædicto usu rationis ille supervenire debeat. Nostram etiam opinionem tenet Hurtado de Mendoza *in* 2. 2. *q.* 188. *sect.* 2. §. 19.

27 Nec turbari debemus ex dicto Suarez *disp.* 2. *de spe, sect.* 1. *n.* 3 dum existimat nullum esse tempus determinatum, in quo hujusmodi præceptum obliget, sed prudentis arbitrio mensurandum esse, nec permittendum longo tempore differri: & Villal. *d.* 2. *p tract.* 2. *dif.* 1 *sub n.* 3. ubi dicit, tempus hujus præcepti, non esse determinatum, & quod aliquoties est ratione alterius præcepti, nam quando quis debet pœnitentiam agere, debet sperare, quia non potest esse pœnitentiæ actus sine spe, nam respondetur ex dictis.

28 De præcepto autem charitatis, & dilectionis Dei, non est leve dubium cum Valentia. *l.* 2. *disput.* 6. *q.* 19. *punct.* 3. Vas. 1. 2. *q.* 89. *art.* 6. *disp.* 186. *toto c.* 2. Suarez 4. *tom. in* 3. *p disp.* 11. *sect.* 2. *n.* 14. & 15. Azor. *instit. moral. tom.* 1. *lib.* 4. *q.* 1. Philiarc. *de officio Sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *lib.* 3. *c.* 5. Thom. Sanch. *in summ. lib.* 3. *c.* 35. *n.* 7. Castr. Pal. *tom.* 1. *tract.* 6. *disput.* 1. *puncto* 4. *n.* 2. Villal. *d p.* 2. *summ. tract* 3. *dif.* 2. *sub n.* 5. id tenentes, quia suavitati legis Divinæ non videtur consonum, ut præceptum tam arctum obliget sob peccato mortali in tam tenera ætate ad statum implendum eo, vel maximè quod universi pueri invincibili ignorantia illius præcepti laborent: quippe nec rationem dubitandi, nec inquirendi de illo habuerint: alia refert Narbona, *anno* 7. *quæst. undecima, à num.* 8.

29 Alii inquam docuerunt ab usus rationis tempore, hoc obligare præceptum, seu paulo post usum rationis quando quis jam advertit, & secum reputat rationes, quas habet amandi Deum, & de ipso cogitat, de ejus bonitate: & excellentia, ac beneficiis; & est ratio quia dilectio Dei inhibitam habet spem fruitionis ipsius, juxta Prosperum *libr. de contemplat.* vita relatus *in cap. charitas* 5. *de pœnitent, distinct.* 2. ubi ait, *quid est Deum diligere, nisi illi copulari, animo concipere fruendæ visionis ejus effectum.* † Et 30
facit illud Job. *cap.* 31. *vers.* 37. ibi *per singulos gradus meos pronunciabo illum, & quasi Principi offeram eum*, ut habetur *in cap. sanctam, dicta distinct.* 2. *de pœnitent.* quæ verba expenduntur, id est, per singulas ætates, quæ gradus sunt vitæ humanæ, quibus ad finem gradimur; igitur dici videtur, ut in primo gradu, etiam qui septennio constituitur, completo quilibet teneatur, & pronunciare Deum, & ut Principem agnoscere, & amare. † Et facit quia ejusmo- 31
di præceptum est ejusdem rationis cum præcepto pœnitentiæ, ut supponit Lorca 2. 2. *sect.* 3. *disp.* 18. *num.* 8. Ledesma *in summ. tom* 2. *tract.* 3. *cap.* 5. *post.* 6. *conclus.* Hurtado de Mendoza *in* 2 2. *quæst.* 74. *sect.* 6. §. 27. *quæst.* 26. sed præceptum pœnitentiæ obligat statim post lapsum septennii, in quo supponitur regulariter rationis usus, ex textu *in cap. omnis, utriusque sexus, de, pœnitent.* Trident. *sess.* 14 *can.* 5. & sic quia in ea ætate præsumitur regulariter rationis usus, docent multi, ut obligatio confidenti peccata, sacramentaliter incipiat ab ea ætate, ut docent Galta *in cap. ad limina*, §. 5 *num.* 130 *quæst.* 1. Sanchez *in summ. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 12. n. 6. Salas *de legibus, disput.* 14. *sect.* 13. cum aliis Diana *p.* 3. *tract.* 6. *resp.* 87. & *part.* 5. *tract.* 3. *resp.* 68. Torreblanca *juris spiritual. lib.* 14. *cap.* 6. *num.* 59. & cum aliis Narbona *dict. anno.* 7. *n.* 1. & 12.

Et in terminis docent hanc secundam senten- 32
tiam Sotus *lib.* 2. *de just, quæst.* 3. *art.* 10 *column.* 6. *vers. responsio horum*, Toletus *lib.* 4. *summ. cap* 9. *num.* 9. Navarr. *in summ. cap* 11. Hispan. *num.* 6. & Latin. *num.* 8. Eman. Rodriguez 1. *tom. summ. in* 2. *edit. cap.* 11. *num.* 3. Silvius cum D. Thom. Lorca, & aliis *in* 2. 2. *quæst.* 44. *artic.* 6. *vers. quæritur tertio*, Diana *p.* 5. *tract.* 15. *resp.* 105. Bannes 20. *dict. quæst.* 44. *artic.* 1. *dubio* 1. *ad* 3. & alii discipuli Div. Thom. dicentes, ut hæc sententia dicit originem ex eo, *quæst.* 89. *art.* 6. & *dist.* 41. *qu.* 1. *art.* 5. *ad* 7. & *de verit. q.* 28. *art.* 3. *ad* 4. Ubi asserit teneri sub mortali puerum, cum ad usum rationis pervenit, convertere se ad Deum, & in ipsum, tanquam in ultimum finem suum ordinare. † Et hoc procedere in tantum dicunt 33
Cajet. ibidem *artic.* 2. Navarr. *in capit. quanto, cap. tertio, num. decimo sexto, & decimo septimo*, ut præcise omnes teneantur omissionis peccatum fateri in dubio, an omiserint eum actum facere, necne, & facit illud D. August. relatum *in cap. tolle charitatem, de pœnit. dist.* 2. in illis verbis *creatura namque rationis capax, & liberi arbitrii, justitiæ, & innocentiæ sine charitate, particeps esse non potest*, & tradunt Doctores ex aliis fundamentis, imo, † & Bannes 2. 2. *q.* 22. 34
art. 2. *dubio* 2. dixit eum, qui post usum rationis, non convertitur ad Deum committere tria peccata, unum contra fidem, alterum contra spem, tertium vero contra charitatem; ergo si secundum dicta usus rationis regulariter accedat post septennium, sequitur ut præceptum charitatis ex tunc obliget.

35 Utcumque tamen sit, & velit sequi primam
opinionem, & secundum eam etiam decernere
in præfatis præceptis fidei, & spei, notabis in
hic, omnibus pro constanti hæc præcepta obli-
gare, quando sumus in aliqua gravi tentatione
odii Dei, aut in periculo cadendi in eam, nam
tunc patiens tenebitur resistere cum actu contra-
rio, ut docent Thomas Sanchez, Villal. *dict.* 2.
*p tract.*3.*dis.*2.*n.*7. de charitatis præcepto, & de
fidei præcepto. Azor. *instit. moral. tom.* 1. *c.* 7. *lib.* 8.
q. 6. Ledesma *in summ. tom.* 2. *tract.* 1. *cap.* 8. *concl.* 8.
36 Villalob. *dict.* 2. *p. tract.* 1. *dis.* 2. *n.* 4. † De præce-
pto spei, ut si occurrat in simili periculo despe-
rationis; nam debet impugnari cum actu con-
trario spei, docent Bannes, & Aragon. cum D.
Thom. ubi supra 2. 2. *q.* 22 *art.* 1. & alii Villalob.
dict. 2. *p. summ. tract.* 2. *dis* 1. *sub n.* 3. *in fine.*

37 Cumque hæc præcepta fidei, spei, & chari-
tatis sint affirmativa, & obligent semper, sequi-
tur ut negativa præcepta his contraria obligent
semper, & pro semper, ut dicunt relati, ut sunt
de non eundo contra fidem, spem, & charita-
tem, sic relati.

38 Et quia possent ex prædictis esse homines fi-
deles non parum anxii, si primo instanti ratio-
nis usus, non emitterent actus fidei, spei, & cha-
ritatis, & ex hac omissione forte peccaverint,
adverto cum Mendazo, *de fide n.* 22. D. Thom.
disp. 174. *sect.* 5. *§.* 24. ut non debeat quis se tor-
quere, an huic præcepto satisfacerit, quia quan-
do positivo, & probabili argumento non me-
minit se hoc præceptum omisisse inculpate
semper suadet se contra illud non peccasse, vel
quia Deum dilexit, vel quia illum inculpate
prætermisit. † Imo & addit Diana *p* 5. *tract.* 14.
39 *resp.* 15. & cum eo Narbon. *d. q.* 1 1. *à n.* 7. *à n.* 12.
nempe ut præfata secunda sententia, non sit ita
stricte accipienda, quasi peccemus statim mortali-
ter, habita sufficienti Dei cognitione, si non eli-
ciamus actum dilectionis, quia hoc esset satis gra-
ve; sed quod seclusa omni ignorantia, & inad-
vertentia sine gravi peccato, nequeamus eum val-
de differre, utputa per annos quoslibet, aut sal-
tem per unum veluti sentit Coninx. *disp.* 24. *n.* 50.
40 † Et amplius addit Diana quod, etsi certo quis
sciat huic præcepto, non satisfecisse, possit se-
qui opinionem negativam; nempe non adesse pro
illo tempore tale præceptum, quod inquam po-
test etiam extendi ad præcepta de fide, & spei,
juxta opinionem asserentium non illico illa sta-
tim à septennio obligare, quia nondum ex parte
41 usus rationis communiter advenerit. † Et sic mi-
hi videtur, ut si actus de fide, & spe aliquo tempo-
re morali, post septennium, non emitteretur, ces-
sante contemptu, aut periculo gravi credendi
contra prædicta præcepta, non incurrat omittens
in peccato gravi, cum videamus etiam in præce-
pto de confitendo sacramentaliter, & communi-
cando; non illico in praxi ab eodem septennio
42 practicari. † Et sic videtur ut considerat ex aliis
Narbon. *d. à n.* 7. *q.* 7. *n.* 3 & 12. arbitrio pruden-
tissimi confessoris relinqui, qui cognita pueri
qualitate, perpensis moribus, & num ad inter-
rogata ordinate respondeat, an malitiam dete-
gat, aut peccata cognoscat, judicabit an sit doli
capax, necne, vel habeat sufficientem discretio-
43 nem, ut præcepto teneatur. † Ad quam scruta-
tionem opus esse ait ibi *num.* 16. cum D. Anto-
nin. 2. *p. n.* 9. *c.* 8. §. 2. Victor. *in summ. q.* 139. Zambr.
tit. de casibus occurrentibus, articulo mortis, cap. 4.
dub. 1. *num.* 12. ut quæcumque licet ætate exigua
pueri ad confessarios accedant, non solum ut
ab ipsis instruantur, & confessioni assuescant, sed
etiam, ut interrogationibus aliquibus factis ap-
pareat, quando ex sufficienti usu rationis hoc
præcepto confessionis sint obstricti; quæ con-
sideratio plurimum juvat, quod circa præce-
ptum spei, & charitatis notatur in hoc corol-
lario etsi sit casus dissimilis.

QUÆSTIO III.

An fides explicita necessaria sit ad salutem de necessitate medii: & an sufficiat credere, ut credit Ecclesia, vel an necessarium sit necessitate medii, aut præcepti credere explicite mysteria fidei, & quælibet ad Doctrinam Christianam spectantia, seu sufficiat aliquos articulos fidei explicite tenere, & alios profiteri sicut tenet Ecclesia & an omnes fideles adulti æq; ad id teneantur.

SUMMARIUM.

1 *Credenda sunt explicite ea, quæ sunt necessaria, & hoc præcepto juris Divini; & quæ per Ministros Ecclesiæ debent omnibus prædicari.*

2 *Fides adultis est explicite necessaria; & sic homini est necessaria cognitio fidei unius Dei.*

3 *Salvari per solam fidem sine operibus nemo potest, nec justificari; licet contra sub* n. 5.

4 *Conversio mentis in Deum, per quam homines justificantur, debet esse ex actibus supernaturalibus.*

5 *Salvari hominem sine fide solo modo naturali, si fidem ignoret, aliqui senserunt*, n. 6.

7 *Cornelius Centurio, quia erat vir timens Deum, fuit illum inatus per Angelum*, n. 12.

8 *Credere, ut credit Ecclesia, qualiter à fidelibus debeat accipi, ut salvetur ab hæresi*, n. 9. & 10.

11 *Credendi actus non sufficit in actu signato, sed exercito.*

13 *Natura rationalis nequit ad rem super naturalem ordinari, nisi motu supernaturali.*

15 *Fides Christi semper fuit necessaria necessitate medii post Adami peccatum, & lapsum*, num. 15.

15 *Fides Dei, ut Auctor supernaturalis, semper fuit necessaria in majoribus: explicita, implicita in minoribus, & rudioribus, etenim credendo esse Deum remuneratorem, habebant fidem in Christum Redemptorem.*

16 *Articuli fidei, num omnes debeant explicite credi, seu tantum quos solemnisat Ecclesia*, n. 17. 18. 19. & 20. *Etenim necessitate medii, sive præcepti*, à n. 17. ad 29.

30 *Curati, & Clerici, sive rudes, quomodo debeant credere fidei articulos*, n. 31. 32.

33 *Fides explicita Christi, intelligitur ex eo quod est verus Filius, verus homo, Redemptor, quod mortuum*, &c.

34 *Fideles, & si explicite teneantur credere fidei articulos, vel eorum aliquos, sed non sic expli-*

explicite, quæ continentur in sacra Scriptura, vel ab ea per Ecclesiam deducuntur, seu determinantur, cum sufficiat implicite ea credere.

35 *Fideles non tenentur explicite, credere & scire mysterium Circumcisionis, Adventum Magorum, & Missionem Spiritus sancti, nec sanctorum Communionem, nec creationem mundi fuisse in tempore, & non ab æterno, n. 36.*

37 *Fideles tenentur explicite credere Beatam Virginem sic mansisse post partum, credere sanctam Matrem Ecclesiam, & scire articulos fidei; prout in Symbolo, n. 38. 39. & num. 40. ubi qualiter rudes eos scire teneantur, & quos, & n. 41.*

42 *Fideles tenentur credere, & recipere ea, quæ sunt de necessitate salutis, ut sacramenta omnia, omnibus, Baptismus scilicet, Pœnitentia, Eucharistia, & Confirmatio, ac discere, quando sumenda sunt.*

43 *Sacramentorum notitia redducitur ad sextum articulum, nempe ad salvatorum.*

44 *Præcepta Decalogi omnes tenentur scire, cum quilibet teneatur scire legem, in qua vuit, & olia Ecclesiæ, n. 45. & n. fin.*

46 *Fideles tenentur scire* Pater noster opera misericordiæ, *ubi qualiter, & se munire signo Crucis, n. 47.*

47 *Per signum Crucis profitentur fideles Trinitatis mysterium.*

48 *Traditiones Ecclesiæ, ut scire* salutationem Angelicam, Salve Regina, sumere aquam *ad ingressum Ecclesiæ, qualiter obligent fideles, ut ea sciant.*

49 *Fidei articulos ignorantes, orationem Dominicam, & Sacramenta quæ suscipiunt, peccant mortaliter.*

50 *Fideles non æque tenentur scire articulos, & olia præcepta Ecclesiæ, sed cum differentia inter rudes, & habiles, inter Laicos, & Clericos, inter Curatores, & religiosos, quibus ex officio incumbit, aut non, n. 51.*

52 *Episcopi, & Magistri in Theologia quomodo debeant scire articulos fidei, & alia præcepta Ecclesiæ ad docendum.*

54 *Pontifices plus tenentur, quam Abbates, & Inquisitores, quam Magistri scire fidei materias.*

54 *Episcopus quali scientia debeat pollere circa quæstionis fidei?*

1 AD primam, & alias difficultates, ut respondeam, præmitto ultra jam dicta: quod præceptum credendi, & sciendi explicite ea, quæ sunt necessaria sit de jure Divino, & ratio est quia omnes tenentur jure Divino amplecti, & explicite summam doctrinæ Evangelicæ credere, juxta illud Marci ultimo vers. 16. *Prædicate Evangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit*; igitur evenit ut quæ per ministros Ecclesiæ, debent omnibus prædicari, debent etiam explicite credi: sic docent Ledesma *tom. 2. summ. tract. 1. cap. 2. conclus.* 5. Reginal. *lib.* 28. *c.* 2. *sect.* 1. *num.* 17. vers. *item*, Sanchez *in summ. lib.* 7. *c.* 3. *n.* 13. Trulenc. cum Azor. *in præcepta decalog. p.* 1. *lib.* 1. *c.* 1. *dub.* 3. *num.* 12. ubi alia tradit.

2 Unde ad primam difficultatis partem respondebis ex dictis, ut adultis sit explicite necessaria

D. Fermos. de Leg. Eccles.

fides, ut patet ex dictis supra *sub q.* 1. & 2. & esse necessariam juxta authoritates ibi relatas Pauli *ad Hebr. cap.* 11. *n.* 6. Marci *c.* 16. *n.* 16. quia nemo tendit in finem, nisi ejus, & mediorum necessariorum, ad illius consecutionem habeat cognitionem, & sic fit ut homini sit necessaria cognitio fidei, unius Dei, si vult tendere in ipsum uti salutis Auctorem, & Datorem, & sic fatentur omnes Catholici, tanquam de fide omnino credendum, cum D. Thom. *in* 3. *dist.* 25. *q.* 2. ibi, Scotus, Durand. & alii, Beccan. *cap.* 12 *de fide. q.* 1. Sanchez 3
d. lib. 2. *c.* 2. Bord. *de inquisit. lib.* 1. *c.* 1. *à n.* 59. † Ubi *n.* 60. per solam fidem sine operibus hominem non justificari, nec salvari posse, *quia fides sine operibus mortua est*, Jacob. *cap.* 2. *num.* 26. & prius *sub c.* 1. *n.* 22. & sic Trid. *sess.* 6. *cap.* 9. declaravit, ut nullus sola fide sine operibus possit salvari.

Et licet scolastici putent posse hominem se sufficienter per actiones naturales disponere ad obtinendam gratiam, ut sunt Durand. *in* 2. *dist.* 28. *q.* 5. Gabriel. ibi, *q. unica*, & 24. *dist.* 14. *q.* 2. *art.* 2. contrarium est asserendum, nam conversio mentis in Deum, per quam homo justificatur, debet esse ex actibus supernaturalibus, ut patet, ex Conc. Melivitan. *can.* 4. Arauc. *can.* 723. & 25. Irenæo. *libr...* 2. *c.* 28. Ciprian. *lib.* 2. *Epist.* 2. & *lib.* 3. *ad Quirin. cap.* 4. Augustin. *lib. de prædestin. sanct. cap.* 3. Ambros. *lib.* 2. *in Lucam cap.* 3. Hieronim.
cap. 63. *in Isaïam*, refert. Barb. *dicta sess.* 6. *c.* 5. *n.* 2. 5

Et ob id si nonnulli ex Catholicis conveniant cum hæreticis sustinentibus cognitionem fidei de aliquo objecto supernaturali non esse necessariam, sed hominem adoltum posse salvari sine fide modo naturaliter cognoscat, & amet Deum, si invincibiliter ignoret fidem Catholicam, sic probantes ex illo *Rom. cap.* 2. *num.* 13. *Non auditores legis, sed factores justificabuntur apud Deum*, *Matth.* 19. *num.* 16. ibi *Si vis ad vitam ingredi serva mandata*, quasi asserentes, ut
ad salutem sufficiat observatio legis sine ulla fide. † Confirmantes ex eo, quia in statu legis 6
naturæ ab Adam, usque ad Moysem, & in statu legis scriptæ ab ipso usque ad Evangelium, ex quo incepi[illegible]atus gratiæ, sola cognitione naturali Dei, & observatione mandatorum salvarentur homines. Dicendum est in omni tempore fuisse necessariam fidem, ut jam supra probavi q. 2. ex *c.* 20. *paralipom. Judith. c.* 14. *dict. cap.* 11. *ad Hebr. num.* 6. & *Eccles. cap.* 2. *num.* 6. Et sic quisquis servat præcepta naturæ & bene vivens conseqetur itidem per Deum ipsum viam ad cognoscendum supernaturaliter, juxta illud Joan. *cap.* 1. *n.* 9. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*; Item, *Deus vult omnes homines salvos fieri:* ergo præbet illis media neces-
saria. † Ut contigit Cornelio Centurioni illumi- 7
nato per Angelum, quia erat vir timens Deum *actor. Apostol. cap.* 10. & Eunucho per Philippum instructo Baptizato *actor. cap.* 8. & educatum in sylvis fore illuminandum; si bene viveret, docent Magister *in* 3. *dist.* 25. Beccan. *cap.* 12. *de fide*, *q.* 1. *n.* 18. Tabiena, verbo *credere*, *num.* 5. Faber. *de pœnit. disp.* 26. *num.* 36. & 41. Cordub. *lib.* 2. *q.* 4. Bord. *d. c.* 1. *n.* 60. qui alia adducunt. Imo bene Berricel. docet *de missionibus Apostol. p.* 2. *de t.* 1. *de fide*, *q.* 6. cum suis lectionibus, de quibus necessario sit instruendus adultus baptizandus, seu quæ explicite credere teneatur, ex necessitate præcepti & ibi *sect.* 6. an ex præcepto sit necessaria fides explicita Sacramentorum.

8 Ad secundam quæstionis partem an sufficiat credere, ut credit Ecclesia, & quod sufficiat sic credere, videtur colligi ex eo quia sunt multi rudes, & hebetes ingenii, qui cum explicitam fidem elicere nesciunt, credunt tamen eo assumpto, dicendo, *credo, aut credimus quidquid Ecclesia credit:* alias, in quam si diceremus esse hæreticum credere, ut credit Ecclesia, fieret injuria quam pluribus Doctoribus asserentibus sufficere rudibus ad salutem; quod credant implicite articulos fidei credendo, nimirum quidquid credit Ecclesia, quos
9 refert Farinac. *q.* 17. *de hæresi, n.* 71. † Adhuc vero dici debet secundum omnes fere docentes ad salutem sufficere credere quidquid credit Ecclesia: tamen affirmant nihilominus esse credendos aliquos explicite articulos; & sic quod sit prima propositio hæretica, aut erronea docent Sanch. *dicto lib.* 2 *sum. c.* 3. *n.* 3. quem sequitur Laym *c* 8. *de fide*, cum multis Farin. *dicta q.* 179. *n.* 70. & 71. Bord. *de inquisit d* c. 1. *n.* 78. putans eam esse hæreticam, tam respectu medii, quam præcepti, nam auctoritas jam relata, quæ dicit oportare accedentem ad Deum credere, refertur ad necessitatem medii, reliquæ ad necessitatem præcepti: & quod nomine actus credendi venit fides actualis, & explicita.

10 Et confirmatur ex eo quia hæreticum est dicere quod aliquis adultus salvari possit sine ulla cognitione alicujus articuli; de fide maxime, cum illi proponitur; ergo erit quoque hæreticum dicere quem salvari posse cum hac sola credulitate *credo, quidquit credit Ecclesia*, si ulterius non procuret quid in particulari credat Ecclesia.

11 † Et ratio est quia sic credere, est habere fidem tantum in actu signato, quod non sufficit ad salutem in adultis, qui actus revera non est credere, sed tantum habere illum universalem conceptum credendi quod credit Ecclesia. Etenim requiritur in actu exercito per notitiam prædictorum articulorum fides exercita ut docent relati, & Bannes 2. 2 *q.* 22. *art.* 2. *concl.* Eymeric. *p.* 3. *directorii inquisit. q.* 10. *hæresi* 8. & erroneum vocat illud primum Valentia 2. 2. *disp.* 1. *p.* 4. Ledesma *tom.* 2. *tract.* 1. *c.* 2. quos pro se cit. Sanchez *dicto lib.* 2. *summ. c.* 3. *n.* 3.

12 Et quamvis nonnulli dicant ut possit dari casus, ut justificetur quis sine fide explicita Christi post promulgationem Evangelii, ut exemplificant DD. nonnulli ex casu Cornelii jam relato *actor.* 10. qui erat vir justus timens Deum, cujus tempore jam erat promulgatum Evangelium in ea Provincia, & non habebat fidem Christi explicitam, inter quos Richard. *in* 3. *dist.* 25. *art.* 3. *q.* 1. Sotus *lib.* 2. *de natur.* & *grat.* c. 11. & 12. & *in* 4. *dist.* 5. *q. unica, art.* 2. Vega *lib* 6. *in Trid.* c. 17. & 20. & Villal 2. *p. sum. tract.* 1. *dis.* 3. *n* 6. & 7. Tamen dicendum est, ut sit talis fides explicita necessaria, quia Theologi communiter docent *in* 3. *d.* 25. omni tempore debuisse homines adultos habere fidem aliquam explicitam supernaturalem, ita ut contrarium dicant esse erroneum, Bannes 2. 2. *q.* 2. *art.* 8. *dub.* 1. Cano de Sacra *p.* 2. *q.* 2. *concl.* 1.

13 † Et reddit rationem D. Tho. 2. 2. *q.* 2. *art.* 3. quam sequitur Villal. supra, *n.* 3. quia natura rationalis, nequit ad rem supernaturalem ordinari, nisi motu supernatuaali applicans relatum Pauli locum *ad Hebr.* 11. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se Remunerator sit.*

14 Et confirmatur ulterius, quia post Adami peccatum semper fuit necessaria fides Christi necessitate medii, saltem implicite ad consecutionem gratiæ, & gloriæ, cujus fides commendata est, ut patet ex locis Paul. *ad Ro.* 3. 4. & 5. *ad Galatas* 2. & 3. & 1. *ad Corinth.* 10. sic Villal. *supra n.* 4. qui probat hoc dictum *ex illo actor.* 4. ubi Apostoli dicunt, *nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri:* docent Sanch. *lib.* 2. *d. c.* 2. *n.* 7. Filiuc. *tom.* 2. *t act.* 22. *cap.* 23. Bonac. *tom.* 2. *disp* 3. *q.* 2 *puncto* 2. *propos* 2. *vers. observandum*, Castr. Palao cum aliis *tract.* 4. *disp.* 1. *p* 9. *n.* 2. † Expendit Ægidius Trulenc. videndus *in opere moral. lib.* 1. *cap.* 1 *dub.* 2. *à n.* 4. ubi 15
probat quod fides Dei, ut Auctoris supernaturalis semper fuit necessaria: & *n.* 5. quod post Adami lapsum, & ante Evangelii promulgationem, fides Christi fuit necessaria in majoribus explicita, in minoribus implicita, & sic intelligit D. Thom. 2. 2. *q.* 2. *art.* 7. dum scripsit, fuisse in quam multis sanctis Patribus veteris testamenti fides Christi explicita, & quod per consequens ii tenebantur explicite credere in Christum præcipue illi, quibus hoc mysterium fuit revelatum, ut tenent Durand *in* 3. *dist.* 25. *q.* 1. Albert. Magn. ibi *art.* 2. Richard. *in* 3 *q.* 1. & 2. Marsil *q* 4. sed in minoribus, & rudioribus, quibus non erat mysterium Incarnationis revelatum, sufficere in ipsum implicite credere. Etenim credendo esse Deum, & esse Remuneratorem donorum spiritualium, implicite habebant fidem in Christum Redemptorem; & minores quidem, ut docet D. Thom. *sup. artic.* 6. & 7. non tenebantur habere notitiam tam claram, & distinctam, sicut majores: aliquid dicam infra *q.* 5. *vers. ad tertiam, in fin.*

Ad tertiam quæstionis partem, cui satisfieri 16
potest ex dictis *n. præc. à vers. ad secundam*, video Doctorum quadruplicem sententiam; prima nempe aliquorum Canonistarum dicentium rusticis satis esse implicite articulos fidei credere credendo nimirum quidquid credit Ecclesia; sed ut jam dictum est videtur erronea sententia hæc, quam Eimer. 2. *directorii inquisit. q.* 10. *hæres.* 8. refert de mandato Pontificis inter hæreses ab Aragoniæ inquisitoribus damnatas. † Secunda sen-
tentia docet teneri omnes explicite credere, & 17
consequenter scire omnia fidei mysteria in Symbolo Apostolorum contenta: sic multi inter quos Bannes, Aragon. Valentia, relati à Sanch. *in sum. c.* 3 *lib.* 1. *n.* 4 Bonac. *tom.* 2. *disp.* 3 *q.* 2. *puncto* 2 *propos.* 3. *n.* 3. *vers respondeo* 2. Filiucius *tract.* 22 c. 2. *n.* 34. probantes primo ex Concil. Colonien. dum agitur de Symbolo, & Catechismo Romano. & colligunt ex D. August *lib. de fide*, c. 1. *tom.* 3. *p.* 6. & *serm.* 191. *de temp. tom.* 1. *pag.* 347. & Leon *serm.* 11. *de passione*, & D. Cyrillo Catech. 5. dum dicunt Apostolos composuisse Symbolum, ut statuerunt quæ essent à fidelibus credenda, sicque supponitur in multis decretis, quæ colligit Gratian. *de consec. d.* 4. Et quia ea omnia publice circumferuntur ab Ecclesia, quasi explicite credenda, & scienda; & quia ejusmodi articuli dicuntur rudimenta fidei. † Tertia inquam sententia do-
cet non teneri omnes explicite credere omnes 18
articul. fidei, ut in puerorum Catechismo continentur, sed eos, quos Ecclesia solemni ritu celebrat, quasi velit solemniter omnibus proponere, ut vel sic facile eos intelligant, ac explicite credant: ita Bonav. *in* 3 *dist.* 25. *art* 1. *q.* 3 Sot. ibi, *q.* 1. *sed posit.* Angel. verbo *fides, n.* 7. Sylv *eodem verbo, q.* 3. Navarr. *c* 11 *n* 22 *vers.* 6. *peccat.* & *lib.* 5. *cons.* 5. *de pœnitent.* & *remiss.* in 1. *edit. cons.* 6. *quæst.* 1. *in* 2.

conf.

conf. 10. *q.* 1. dicens sub distinctione teneri omnes scire duodecim, vel quatuordecim articulos fidei.
19 † Quarta sententia dicit teneri omnes explicite credere, & scire omnes quatuordecim articulos fidei in Cathechismo puerorum contentos; hujus sententiæ sunt Eymeric. 1. *p. directorii q.* 3. *n.* 3. Pegna *in comment.* 30. *verf. quantum.* & 2 *p. q.* 10. *conf.* 35. *verf.* 8. *hæresis*, Vasquez 1. 2. *q.* 76. *art.* 2 *disput.* 121. *c.* 2. *n.* 2. Azor. *tom.* 1. *lib.* 8. *c.* 6. *q.* 2. 3. & 4. & *c.* 7. *q.* 3. quibus in locis ait teneri fideles explicite credere omnes fidei articulos, quam existimant probabiliorem Castr. Pal. *de fide art.* 4. *disp.* 1. *punct.* 10 *n.* 3. cum Sayr. *in clavi Regia, lib.* 2. *c.* 9. *n.* 15. Suarez, *de fide disp.* 13. *sect.* 4. & aliis, eamque videntur amplecti, ut communiorem, Sanch. *dict. c.* 2. *oper. mor. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 4. Vill. *in sum. p.* 2. *d. tract.* 1 *difficult.* 8. *n.* 3. ex doctrina D. Tho. 2. 2. *q.* 2. *art.* 5. *ad finem corporis*, ubi hæc ait: *Quantum ad credibilia, quæ sunt art. fidei tenetur homo explicite credere, sicut tenetur habere fidem, quantum vero ad alia credibi-*
20 *lia satis est implicite.* † Et Ægid. Trul. *in opere morali*, alia in comprobationem prædictarum sententiarum adducens *in opere moral. p.* 1. *lib.* 1. *c.* 1. *dub.* 3. *à n.* 6. tres posteriores sententias probat ibi *n.* 10. & suum judicium proferens in medium, eligit tertiam jam relictam, dicens satisfacere huic præcepto quemlibet ordinarium fidelem, si explicite credat fidei articulos, quos Ecclesia solemnisat ex D. Thom. *dict. q.* 2. *art* 8. ibi. *post tempus autem gratiæ revelatæ, tam majores, quam minores, tenentur habere fidem explicitam de mysteriis Christi, præcipue quantum ad ea, quæ communiter in Ecclesia solemnizantur, & proponuntur*, & docet expresse Eymer. *d.* 1. *p. direct. inquisit. q.* 4. *n.* 4. *pag.* 63. ibi *sufficit enim laicis simplicibus habere notitiam explicitam articulorum, de quibus Ecclesia festivat.*

21 Ex his incidimus in dubium, an hæc sint credenda necessitate medii, aut præcepti, & videntur, ut credi debeant necessitate medii, sicut jam dixi de fide habenda Dei in omne lege, item & Christi venturi post Adami peccatum in lege naturæ, & lege scripta implicite, & in lege gratiæ explicite, & est ratio, quia, ut jam dixi, cognitio Dei est necessaria, & cum mysteria sanctissimæ Trinitatis, Incarnationis Verbi sint scitu necessaria necessitate medii ad salutem, ut tenent Gabriel. *in* 3. *dist.* 25. *q. unica, art.* 2. *concl.* 2. Valent. 2. 2. *q.* 2. *p.* 4. & 5. Molina *p.* 1. *q.* 1. *art.* 1. *disp.* 2. Malder. 2. 2. *q.* 2 *art.* 8. Becan. *c.* 12. *de fide, q* 2. Bonac. *p.* 2. *de fide, n.* 5. & 6. sequitur idem dicendum de cæte-
22 ris Symboli mysteriis. † Et confirmatur quia in lege veteri fides implicita de Trinitate, & Incarnatione, necessaria erat ad salutem necessitate medii; ergo lege Evangelii post sufficientem promulgationem ejus, fides utriusque mysterii, est explicite necessaria, cum antea illa essent sub nube, & in figura, nunc vero in luce, & in reali manifestatione omnibus promulgata.

23 Nihilominus video ut plerique commentatores Magistri, *in* 3. *dist.* 25. ubi Scotus post recensitos articulos, Tromb. *§. de nobis*, Ricardus *art.* 4. *q.* 1. Sotus *in* 4. *dist.* 5. *q.* 1. *lib.* 2. *de natura c.* 12. Bartholom. Medina *lib.* 4. *de recta in Deum fide, c.* 10. Vega *lib.* 6. *super Trid. c.* 17. & 20. Sa verbo *fides, n.* 3. Turrian. *in* 2. 2. *disp.* 27. *dub.* 4. & 8. Layman, *de fide c.* 7 *§. contraria*, Bord. *de inquisit. c.* 1. *n.* 63. docent prædicta mysteria explicite credi, non esse de necessitate medii, quia de hac necessitate solum est medium necessarium fides explicita unius Dei Remuneratoris, juxta allegatum locum D. Paul. *ad Hæbr. c.* 11. ibi, *credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & quia inquirentibus se Remunerator sit:* ex ea ratione, quia licet initium nostræ salutis à Deo sit, tamen non salvat nos, nisi ad eum accedamus per fidem, cognoscentes illum, uti supremum Dominum omnium bonorum, non solum naturalium, sed etiam supernaturalium largitorem. † Et quod cætera mysteria 24
Trinitatis, & Incarnationis credenda non sunt necessitate medii; sed tantum implicite cum cæteris articulis, probant. quia hujusmodi præcisa obligatio nullibi reperitur expressa in sacris Literis, nec in conciliis à Sanctis Patribus definita, alias, inquiunt, jugum Christi non esset suave, & onus leve, sed rigidum, & grave, atque ideo multi innocentes adulti perirent: & sic amplectuntur hanc opinionem, uti favorabiliorem.

Nec dicunt obstare fundamenta contrariæ 25
sententiæ ex dicto cap. Pauli *ad Hæbr.* 11. ex quo colligunt duo, nempe de necessitate medii credenda esse explicite, non per quod Deus sit, & Remunerator, & Trinus, & Incarnatus, & de mysterio Trinitatis probantes ex illo *Matth.* 18. *n.* 15. *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & filii, & Spiritus sancti.* De Incarnatione ex illo *Joannis c.* 1. *n.* 12 *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine ejus.* Item *cap.* 3. *n.* 15 *& omnis qui credit in ipsum, habeat vitam æternam*, & ibi, *n.* 28. *Qui credit in eum non judicatur, qui autem non credit jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti filii Dei, & actor. c.* 8. *n.* 37 *si credis ex toto corde, licet & respondens ait, credo filium Dei esse Jesum Christum;* cum ergo Christus sit fundamentum totius salutis nostræ, ut patet ex Symbolo, ibi, *qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis*, sequitur ut sine explicita cognitione ipsius, nullus salvari possit; nec enim Philippus baptizasset Eunuchum Reginæ Æthiopum, si non credidisset explicite illa quatuor contenta in sua fidei professione. † quia respon- 26
dent Doctores secundæ relatæ sententiæ in prædictis, & aliis Scripturæ locis solum esse sermonem de necessitate præcepti, non medii, cum supponant accedentem ad Deum instruendum esse in fide Christi, qui jam edoctus si nolit credere mysteria Trinitatis, & Incarnationis, jam judicatus est, quia caret fide, quæ est fundamentum salutis; sed non judicare hujusmodi mysteria ita esse necessaria scitu, ut invincibiliter ignorantes salvari non possint, cum per hujusmodi ignorantiam non dicantur accedere ad Deum, ut trinum, & incarnatum, nec sic tenendo implicatur hæc doctrina ex adductis supra *sub vers. ad secundam, cum aliis:* & videbis dicta infra, *c.* 1. *q.* 1.

Unde jam respondebis ad aliam prædictæ 27
difficultatis partem, ut quod licet articuli fidei nostræ debeant sciri à fidelibus Christianis, in quibus doctrinæ Christianæ cumulus continetur, sed hanc fidem non esse necessariam explicitam necessitate medii, sed præcepti divini; imo & hoc modo dicta fore explicite necessariam in omnib. artic. & præceptis fidei, cum sufficiat in nonnullis fides implicita. † Etenim fideles mi- 28
nores, quibus non incumbit ex officio alios docere, sufficit, ut sciant articulos secundum substantiam, v.g. in articulo Trinitatis satis esse, si intelligant Patrem, & Filium, Spiritum S. esse unum Deum, non plures Deos, non vero sit necessarium, ut quilibet percipiat unam essentiam esse in tri-

29 bus personis. † Et in credendo mysterio Incar-
nationis Christi, sufficiat scire Christum esse
Filium Dei verum Deum, verumque hominem;
non autem opus sit intelligere esse unam perso-
nam, & duplicem naturam, quod multi, & for-
san Docti non percipiunt: videbis Sanch *tom. 1.*
sum. lib. 2. c. 3. num. 16. & 17. Azor. *inst. moral lib. 8.*
tom. 1. cap. 6. quæst. 5. Filiuc. *tom. 2. tract. 22. cap. 2.*
num. 38. Petrum Ledesma *tom. 2. tract. 1. cap. 2. con-*
clus. 8. Castr. Palao, & alios, quos citat Tru'enc.
30 *in sum. moral. dict. c. 1. dub 3. num. 15.* † ubi cum
multis, quos citat Sanchez *n. 8.* & Villalob.
dict. 2. p. summ. tract. 1. dif. 3. num 6. & cum Filiu-
cio *sup. num. 39.* dicit esse tenendos, & sciendos
etiam à simplicibus Christianis fidei ar-
ticulos explicite; quod si nimis rudes sint, te-
neantur tunc alios articulos scire, nimirum
mysterium Trinitas, & Incarnationis, quia
horum scientia est necessaria necessitate medii,
videlicet, Deum esse trinum, eo modo, quo si-
gno Crucis exprimitur, Dei Filium esse incar-
natum, & mortuum, à quorum scientia nemo,
etsi rudissimus, si usum rationis habeat, excu-
31 sari posse videtur, † cum videamus hujus modi
homines etiam rudes mandare memoriæ canti-
lenas aliquas, scire contractus, arborum vitia,
& animalium, & alia inutilia; imo & nociva ani-
32 mæ: † qui & *an.* 16. multis comprobat quod me-
diocres ut Clerici, præsertim Curati, confessa-
rii, Concionatores, ac omnes Religiosi, quorum
est verbo, vel facto de credendis, vel agendis, sim-
plices erudire teneantur, explicite credere quem-
libet articulum sigillatim, & ad aliqualem de-
clarationem articulorum, non æqualiter, sed se-
cundum magis, & minus, prout congruit eorum
officio, quia ad plus tenentur Curati, quam non
curati, & plus religiosi, & clerici, quibus in-
cumbit verbum Dei clero & Populo prædicare,
& confessiones audire quam religiosi, & clerici,
quibus hoc non incumbit, & docent Ledesma
2. tom summ tract. 1. c 2. conclus. 6. Eymericus *1. p.*
director. q. 12. n. 4. & alii, & videbis quæ dixi *in-*
fra in cap. pen. & fin. de ætate, & qualit. ordin. & Vil-
lalob. *supra tota dif. 4.*
33 Qui dicta *dif 3. n. fin.* dicit cum Sanchez *supra*
dict. cap. 2. n. 9. Valencia 2.2 *disp. 1. q. 2. puncto 4.*
Bannes 2.2. *q. 2. art. 8. dub fin. concl. 3. n.* 101. intel-
ligere per fidem explicitam Christi, ut sit cre-
dendum quod est verus Dei filius, verus homo
Redemptor generis humani, quod mortuus fuit
pro nobis, quod ressuscitavit, & per fidem ex-
plicitam Trinitatis, ut credamus tres personas,
Patrem, Filium & Spiritum sanctum, & unum
verum Deum, non tres Deos. Sed ut vides ex
adductis supra hoc dubio *in* vers *nihilominus*, &
vers. *sequenti*, hæc videntur non esse necessaria,
ut sciantur explicite de necessitate medii, sed
præcepti.
34 Ad quartam quæstionis partem dicendum est
ut cumque explicite teneantur fideles scire arti-
culos fidei, vel eorum aliquos, ut dictum est,
sed non teneantur credere explicite cætera, quæ
continentur in sacra Scriptura, vel ab ea per Ec-
clesiam deducuntur, & determinantur, sed ut
sufficiat implicitu credere, nimirum, credendo
quidquid credit Ecclesia Catholica, ut docent
D. Thom. 2.2. *quæst. 2. art. 5.* Eymericus *de inqui-*
35 *sit. pag. 78. n. 7.* † Et sic ut fideles communiter, &
per se loquendo non teneantur explicite crede-
re, & scire mysterium Circumcisionis, Adven-
tum Magorum, & missionem Spiritus sancti;
Suarez *tract. de fide, disp. 13. sect. 4. n. 3.* & alii. Nec
sanctorum communionem, ut existimant Vill.
D. Thom. 2. *dif. 4. n. 3.* cum Azor. Thom. Sanch.
& aliis, quia hujus rei scientia non videtur sic
necessaria scitu, & videtur habere majorem sub-
tilitatem, cum etiam docti disputent in quibus
rebus hæc communio consistat, quibus addo
Conink. *dub. 10. in 2.2.* D. Thom. *disp. 14. n. 189.*
Villalob. *in sum. p. 2 tract. 1. dif. 4. n. 3.* Dianam *p. 3.*
tract. 5. misc. 1. res. 48. vers. *quoad:* licet affirmati-
vam sententiam doceant Jannerus 2.2. *disp. 1. q. 7.*
dub. 3. n. 70. Turrianus *in 2.2 tom. 1. disp. 28. dub. 1.*
aliquid dicam infra *in c. 1. sub q. 1. vers. ad secun-*
dam. † Et quod nec teneantur fideles explicite 36
credere creationem mundi fuisse in tempore, &
non ab æterno, Suarez *supra n. 6.* Ægid. Truleuc.
supra. dicto c. 1. dub. 3. n. 18. † Ubi cum aliis non 37
excusat à peccato mortali eos, qui explicite non
sciunt, & credunt B. Mariam Dei Matrem post
partum, ac perpetuo mansisse Virginem, quia
hæc veritas est valde communis apud omnes;
sed Suar. *sub. 9.* oppositum existimat probabi-
le, Diana supra, alios refert. † Villal. inquam *su-* 38
pra d. n. 3. in fin. dicit ut credere explicite sanctam
Matrem Ecclesiam, sit res clara, quia est quæ pro
ponit ea, quæ credenda sunt: videbis quæ con-
geris Bord. *de inquisit. c. 1. n. 79.*
Ubi ait cum multis, ut omnes teneantur scire 39
articulos fidei prout in Symbolo Apostolorum
continentur, quia illud est fundamentum, & ba-
sis nostræ salutis, & universale principium, in
quo omnes fideles conveniunt; & sic ut sit necessa-
rium, ut addiscatur à fidelibus adultis, ne dicantur
ignorare principium, & fundamentum suæ salu-
tis: & in Concilio Agatensi jussum fuisse præ-
dicari in Ecclesiis ut omnes illud addiscerent, *c.*
Symbolum 54. dist. 4. de consecr. quod adulti ante-
quam baptizentur, debent addiscere *ex cap ba-*
ptizandos 56. cap. non liceat 57. eadem dist. † sed 40
limitat ut intelligatur juxta capacitatem cujus-
cujusque, quia Deus non obligat ad impossibi-
lia, nec ad ea, ad quæ quis pervenire non potest
per suam capacitatem, ubi excusat rudes, si tan-
tum inconfuso sciant, modo sciant principalia,
de existentia, providentia, Trinitate, & Incarna-
tione, quod Christus sit de Maria Virgine, pas-
sus, mortuus, & quod resurrexit propter no-
stram salutem; † eos excusans si ignorent my- 41
steria Circumcisionis, Epiphaniæ, Pentecostes,
quia non exprimuntur in Symbolo ex Doctori-
bus citatis à Diana *p. 3. tract. 5. resp. 48.* item arti-
culos descensus ad inferos, communionis San-
ctorum ex eodem, & Sanch. *in sum. lib 2 c 3. n. 7.*
De Sacramentis Ecclesiæ dicunt, ut fideles 42
adulti debeant recipere illa, quæ recipere de-
bent, eo quod sunt de necessitate salutis *sess. 7.*
Trid. can. 4. & sic prius scire, ut addiscant discer-
nere spiritualia à temporalibus, ne dicatur de illis
nolite projicere margaritas ante porcos, quorum
præcipua sunt Baptismus pro adultis, Pœniten-
tia, Eucharistia, etiam Confirmatio, quæ sunt
communia omnibus fidelibus; & quod sufficiat
ea addiscere, quando sumenda sunt: sic Docto-
res cum Suarez *disp. 13. de fide, sect. 4. n. 12.* Diana
alios citans *p. 3. tract. 5. resp. 48.* Becan. *c. 12. de fi-*
de n. 12. Bonacina *c. 2 de fide n. 13.* Sanchez *lib. 2.*
c. 3. n 9. Bord. supra *n. 80.* cum aliis Trulenc *dicta*
p. 1. sum. mor. c. 2. dub. 3. n. 19. † Ubi dicit quod no- 43
titia Sacramentorum reducitur ad sextum arti-
culum,

culum, nempe ad salutem, cum salvemur à Deo
per Sacramenta: sic Azor. *lib.8.mor.c.6.q.3.* De
cæteris, in quam Sacramentis dicit Reginald.
lib.27. cap.2.sect.1.n.19. Trulenc. *dicto num.* 19.
Ut qui vult ea suscipere, teneatur ea scire, quod
sint sacramenta, & non esse in peccato mortali
suscipienda.

44 Cumque quilibet debeat scire legem, in qua
vivit, ut eam integram, inviolatamque servare
possit, ut dicit Sanchez *dict. cap. 3. n. 10.* sequitur
dicendum, ut teneantur fideles scire præcepta.
Decalogi, & Ecclesiæ non eo ordine
quo in Catechismis proponuntur, sed quoad
substantiam, v. g. ut sciat respondere non esse
perjurandum, occidendum, furandum, quorum
substantia consistit ut multis probat Villalob.
part.2.tract.1. dif. 4. num.22. in fine, ut sciat
45 prædicta. † Et sacrum non audire in diebus festis,
non jejunare, & sic peccatum mortale, & comprobat,
quia sunt multi habentes obligationes
plures de regula, ac de officio, quas memoriter
non referent.

46 Tenentur etiam Fideles scire orationem Dominicam
Pater noster: opera misericordiæ, &
patienti necessitatem animæ, aut corporis, quandoque
subvenire, sed non ordinatim scire, non
erit peccatum, ex prædicta causa sufficiet, ut ex
oratione Dominica intelligant, ut omnia bona
animi, & corporis sint à Deo petenda, eorum
auctore: sic Sanchez, Villal. *supra*, Azor. *lib. 8.
mor. tom. 1. cap.7. q. 5.* Sylvester verbo *scientia*,
Navarrus *cap.11. n. 22. vers. septimo peccat*, Tru-
47 lenc. *sub dicto n.19.* † Ubi insuper ait ut teneantur
fideles se munire signo crucis, & existimat
Sylvester *supra*, quod hæc obligatio est sub
mortali; verum Azor *sup.* Sanchez *n.14.* & idem
Trulenc. dicunt id non scire esse peccatum veniale
grave; eo quod transgreditur Apostolicam
traditionem, & quia per signum crucis
profitentur Fideles Trinitatis mysterium: sed
Villalobos inclinat *dict. n. 12.* & existimat peccare
moraliter nescientes se munire crucis signo,
cum hoc sit primum, quod docetur parvulis fidelium;
& quia qui hoc nesciunt, censentur nihil
scire, & si Trulenc. *dict.n.19.* non audeat sub
48 mortali condemnare, † quia non omnes traditiones
Apostolicæ obligant sub mortali, sicut nec
salutatio Angelica, sumere aquam benedictam
ad ingressum Ecclesiæ, quæ sunt traditiones
Apostolicæ; & sic nemo teneatur scire salutationem
Angelicam, *salve Regina*, quamvis bonum,
& laudabile sit ea scire, & de aliis in doctrina,
Christiana & Catechismis puerorum contentis:
idem dicit Trul. cum multis adductis à Castro
49 Palao. † Unum post alia dicens *n.9.* ut ignorantes
fidei articulos, Symbolum, Decalogum, Orationem
Dominicam, tum etiam, & Sacramenta,
quæ suscipit modo supra explicato, peccant
mortaliter, esseque communiter ab absolutione
rejiciendos; de quo puncto ipse ex proposito
agit cum multis ibi *toto dubio* 4. ubi videbis.
Quibus addo Bonacinam *part.2. de fide n.13. &
item*, Becan. *p.4. casu* 1. ubi multa scribit, Laym.
lib.2. tract.1.cap.9.n.4. Bordonus *dicto c.1. n.81.
&* 82.

50 Ad ultimam quæstionis partem, an ad scienda
prædicta æque teneantur omnes adulti fideles;
ad quod respondeo distinguendo, ut jam
distinxi inter adultos, rudes, Hebetes ingenii,
laicos habiles, Clericos, Religiosos, Parrochos,
& prælatos: nam inter istos debet esse non minima
differentia, quia, & si jam supra dixerim,
quod laici adulti, seu hebetes, aut rudes non
teneantur scire rudimenta fidei, nisi modo dicto,
nec obligentur scire quæstiones, seu difficultates,
quæ solent inter doctos occurrere circa
intelligentiam omnimodam tam de articulis
fidei, quam de sacramentis, sed tantum quoad
substantiam illorum, ut docent Sanchez cum
aliis *in summ. lib.2. cap.3. num.9.* Villalobos *dicta
difficult.4. tract. n.4.* cum aliis Diana *p.2. tract.5.
miscel*; dicta res, 48. † Tamen excipiuntur do- 51
cti, ut sunt Clerici, Religiosi, & alii, quibus ex
officio incumbit administrare, & docere, veluti
Parrochi, & inter istos est magis, & minus,
quia ad plus tenentur Curati, quam non Curati,
& ad plus Clerici, & Religiosi, quibus ex officio
incumbit verbum Dei Clero, & populo prædicare,
& confessiones audire, ut jam dixi, cum
Ledesma, Eymerico, & Trulenc. *dicto dub. 3.
n. 16.* ubi dicit quod ii tenentur scire articulos
fidei secundum declarationem, quæ communiter
habetur in Catechismis, præsertim Romano,
qui ad Parrochos est directus, ut docet Filiucius
tract. 22. c. 2. n. 35.

Item majores prædicti, ut sunt Episcopi, Præ- 52
lati, Magistri sacræ Theologiæ, & Doctores, debent
scire expresse articulos secundum difficultates,
quæ communiter fieri solent circa illos
ut docet Ledesma *in summ.2.tom. tract.2.c.2.conclus.
7.* ubi dicit Episcopos teneri explicite scire
tria symbola cum suis omnibus difficultatibus,
& subtilitatibus. † Tenentur enim non so- 53
lum minores, sed etiam mediocres docere, ut ait
Petrus, *Rom.1. epist. c.3. vers. 15.* ibi *parati semper
ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea,
quæ in vobis est spe*: sic etiam tenent Filiucius
supra *n.36.* Eymericus *de inquisit. 1.p.direct.q.12.
n. 4. pag. 77. & 78. n. 6.* Trulenc. *dicto dub* 3.
n. 17. & videbis Trid. *sess. 7. cap. 2. & sess. 22.
cap. 5.*

Et ob id dici debet ut ad plus teneantur 54
Pontifices, quam Abbates, & ad plus pravitatis
hæreticæ inquisitores, quam magistri, & Doctores
cum sint fidei judices † & plus quam omnes 55
summus Pontifex, ad quem pertinent ea, quæ
sunt fidei sententialiter determinare in confusa
fide, & ad quem sunt majores, & difficiliores
quæstiones fidei, ad Ecclesiæ deducendæ, ut habetur
in decreto *dist.44.* & colligitur hæc doctrina
ex *S.Thom.2.2.q.2.art.6.* ubi docet non omnes
teneri æqualiter scire, & expresse credere,
& concludit majores homines, ad quos pertinet
alios erudire, teneri habere pleniorem notitiam
de credendis, & magis explicite credere.
† Et Castr. Palao de fide *tract.4. disp 1. pun- 56
cto 10.n.11.* advertit bene, non esse opus Episcopum
ita esse doctum, ut ex tempore possit omnes
difficultates adversus fidem insurgentes superare,
ac dissolvere, sed quod sufficiat adhibito studio,
& consilio peritorum id facere posse, de
quo videbis Suarez *de fide disp.* 13. in fine, &
Egidium Trulene *in opere moral. in 4. præcepto* 57
cap. unico n.3. † quid dicto *lib 1.cap.1. dub.3.n.16.*
in fine dicit quod unusquisque tenetur scire, ea,
quæ ad suum officium recte obeundum, sunt
necessaria, & hæc applicabis ad ea, quæ dico
infra in *cap. pen. & fin. de ætate, & qualit. ordin.*
Videbis quæ dico infra *in cap. 1. quæst. 2. vers.
ad primam.*

QUÆSTIO IV.

An qui credit articulos fidei, qui continentur in ſymbolo Apoſtolorum, ſed quoſdam alios ab Eccleſia propoſitos, ad credendum diſcredit, ſalvari poſſit. Et an fideles teneantur omni tempore exterius fidem catholicam confiteri, ſeu quando: ubi quid denegante eſſe Chriſtianum & an liceat aliquando, omitte reſignum inſtitutum publica lege ad cognitionem veræ fidei.

SUMMARIUM.

1 *Credere ad ſalutem neceſſarium eſt quidquid Eccleſia proponit de fide credendum.*

2 *Hæreticus, niſi ſuam hæreſim abſcidat ſalvari non poteſt, quamvis alias ſit vir bonus.*

3 *Confeſſio fidei externa eſt ad ſalutem neceſſaria propter Dei honorem, aut proximi & in quibus caſibus ibi obliget explicite ſub n. 4.*

5 *Dei honor, aut quando cenſeatur auferri, aut utilitas proximi non confitendo fidem* remiſſive.

6 *Rogatus de fide, & tacens, an peccet contra præceptum confeſſionis fidei. An liceat, quibus fugere tempore perſecutionis fidei, & ſeu liceat catholico ad ſe occultandum uti veſtibus infidelium, ſeu eſſe in hoſpitiis infidelium, ſimulando fidem, carnes comedendo, &c. ſeu commoranti inter hæreticos adire eorum templa, intereſſe conventibus n.* 7. 8. 9. & 10. remiſſive.

11 *Interrogatus de ſua fide à publica poteſtate, tenetur etiam cum periculo vitæ directe reſpondere eſſe Chriſtianum; ſecus ſi à privata perſona interrogetur n.* 12. *Quando ſe excuſet quis à tali confeſſione fidei, vel non num.* 17.

13 *Fidelem ſe negans, ſive Chriſtianum, peccat mortaliter; ſecus ſi negaret ſuam nationem.*

14 *Negans ſe Clericum, vel Religioſum, non peccat contra fidem, nec eſt illicita veſtium Clericalium depoſitio inter infideles, nec Pilei Hæbraici geſtatio ad vitandam mortem, nec ſimulare ritus alienas in præſentationibus, nec carnium commeſtio ad evitandam mortem.*

15 *Papiſtam ſe negans interrogatus coram hæreticis peccat mortaliter, niſi interrogaretur in bello, & qui negant poteſtatem Romani Pontificis.*

16 *Idolum adorare, externe eſt peccatum mortale, nec licet illud fabricare, nec aſſiſtere concionibus, nec fabricare ſynagogam Hæbræis, aut agnum.*

18 *Signum publica lege inſtitutum ad dignoſcendam fidem ſecundario, veluti coloris in veſtibus licet omittere, non ſic quando primario ob fidei religionem poſitum eſt à lege, ſi pereclitatur Dei honor, & proximi utilitas.*

20 *Servus Chriſtianus tenetur obſequium Domino præſtare in templis infidelium, dum non colat ibi idolum, &c.*

21 *Sectam falſam nequit quis ſimulare verbo, vel facto, etiam ſi non inſtet præceptum confeſſionis fidei, ſi ſerio fiat non ſi joco, & n.* 22.

22 *Genua flectere coram Idolis ad ſimulandam adorationem ac illicitum.*

AD primam difficultatis partem, & ſi videatur quod illi tantum ſint neceſſarii ad ſalutem, & de aliis Eccleſiæ non ſit curandum, tamen cum neceſſarium ſit ad ſalutem credere quidquid Eccleſia de fide proponit credendum propter ſymbolum Apoſtolorum, in quo continentur quatuor jam dicta *ſub q. præcedenti*; iden credendi ſunt, & reddit rationem Bordonus *de inquiſitione cap.* 1. *numero* 83. quia qui negat pertinaciter non ſolum plures articulos; imo etiam unicum, quicumque ille ſit, ſtatim fit hæreticus formalis carens omni fide, ut jam adduxi ſub dicta *q.* 3. † Ergo niſi ſuam hæreſim abſcidat ſalvari nequibit, eum iſte fide careat, & ſit extra Eccleſiam Dei, extra quam nullus poteſt dicens, ut de hoc nulla ſit difficultas, quamvis alias ſit vir bonus, & totam Dei legem ſervaret, quia id nil ei prodeſt ad ſalutem; ſic ut verificetur de eo illud Jacob. *cap.* 2. *n.* 10. *quicumque totam legem ſervaverit, offendit autem in uno, factus eſt omnium reus*; id eſt, quod ſalutem animæ: alia tradit videnda Bordonus *à n.* 84. ubi de dubio, an detur ignorantia invincibilis fidei, tam in genere, quam in ſpecie: & cum multis Trulenc. *in opere moral. p.* 1. *cap.* 1. *dubio* 5. ubi reſolvit cum Caſtro Palao, Azor, Filiucio, & aliis: & *dubio* 6. quando obliget actus fidei internus, de quo jam ſupra adduxi. 1

2

Ad ſecundam quæſtionis partem, an fideles teneantur omni tempore exterius fidem catholicam confiteri, ſeu quando. Et ut reſpondeam præmitto dicendum hanc confeſſionem externam eſſe ad ſalutem neceſſariam, propter Dei honorem, aut proximi, ut omnes docent, cum D. Thom. 2. 2. *q.* 3. ex illo Pauli *ad Roman.* 10. *n.* 9. *ſi confitearis in ore tuo Dominum Jeſum*, & *in corde tuo credideris ſalvus eris* & *num.* 10. ibi *corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, & *in art.* 2. *dicta q.* 3. dicunt cum eo omnes ut obliget ea confeſſio in prædictis caſibus honoris Dei, & proximi utilitatis, quia cum fides pereclitatur, vel in ſe, vel in proximo, tunc adeſt obligatio illam confitendi, & docendi, ut debitus honor Deo reddatur, & proximus ſublevetur à miſeria, & cæcitate infidelitatis; fides enim ponitur in diſcrimine; nam cum quis interrogatus an habeat fidem, an fides Chriſti ſit vera fides, tacet, cum tunc fidem confiteri teneatur, ſequitur ut tunc quando quis creditur dubitare de fide, aut eſſe negaturum, teneamur tunc confeſſione fidei illum edocere, & dirigere in viam ſalutis: ita Bordonus *de inquiſit cap.* 1. *num.* 95. Trulenc. *in opere morali lib.* 1. *dub.* 7 *c* 1. *num.* 4. 3

Et his duobus caſibus addo alios, in quibus obligat hoc præceptum, primus quando tenetur aliquis res fidei, & religionis Chriſtianæ docere alios. Secundus quoties nobis periculum negandæ exterius fidei imminet. Tertius quandocumque ita obligamur, ut religionis actum præſtare oporteat, hoc eſt debitum cultum Deo tribuere, quia tunc eo ipſo tenemur fidem ſaltem implicite profiteri ſive verbo, ſive facto, ſive ſigno; 4

signo; nam ipsius actus est quædam fidei impli-
cita confessio: sic colligit Azor *lib.* 8. *moral. c.* 7.
quos casus reducit Sanchez ad primos duos
jam *num. præcedenti* relatos; nam primus redu-
citur ad posteriorem, nempe ad proximi utili-
tatem, & duo ultimi ad priorem, nempe ad Dei
honorem, in quibus etiam continentur illi, qui
adducuntur à Castro Palao *de fide tract.* 4. *pun-
cto*, 13. Sanchez *dict. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 2. & recolligens
Villalobos cum pluribus ab eo relatis aliquos plu-
res casus *dicta* 2. *p. summ. dif.* 5. concludit n. fin.
eos esse reducendos, & alios similes ad prædi-
ctos duos honores Dei, ac proximi, & alia di-
cens Trulenc. *in opere morali dicta p.* 1. *lib.* 1. *c.* 1.
n. 4. expendit *à n.* 5. 6. 13. 16. 22. 26. difficultates
sequentes. † Prima quando censeatur honor
5 Dei, aut proximi utilitas auferri, non confiten-
do fidem, de qua Sanchez *supra n.* 4. Filiucius
6 *tract.* 22. *c.* 3. *n.* 72. † Secunda an rogatus de fide
catholica, & tacens peccet contra præceptum
confessionis fidei, de qua Sanchez *dicto lib.* 2.
oper. mor. cap. 4. *n.* 6. Filiucius, *dicto tract.* 22. *c.* 3.
a 63. Suarez *de fide di p.* 14. *sect.* 3. *n.* 6. Castr. Pa-
7 lao *dicto tract.* 4. *part.* 1. *puncto* 14. *n.* 2. † Tertia
an & quibus liceat fugere tempore persecutio-
nis fidei, de qua Palao *supra punct.* 15. *num.* 3.
Suarez *disp.* 14. *sect.* 3. Filiucius *dicto tract.* 22.
8 *cap.* 3. *n.* 75. & 76 *cap.* 3. † Quarta an liceat ca-
tholico ad se occultandum uti vestibus infide-
lium, aut hæreticorum, de qua Cajetan. 2. 2. *q.* 3.
art. 2. Sanchez *dict. lib.* 2. *oper. moral. cap.* 4. *n.* 17.
Filiuc. *dicto tract.* 2. *cap.* 3. *q.* 6. *n.* 79. Villalobos
dicta dif. 5. *num.* 16. Azor *lib.* 8. *instit. moral. lib.* 8.
cap. 27. *q.* 4. Suarez *dict. disp.* 14. *sect.* 5. *n.* 7. Palao
9 *puncto* 17 *num.* 3. & aliis. † Quinta an liceat ca-
tholico esse in hospitiis infidelium simulando
fidem, comedendo carnes d cbus vetitis: de qua
Sanchez *dicto cap.* 4. *n.* 24. Azor *cap.* 27. *quæst.* 3.
Filiuc. *supra n* 84 Castro Palao *n.* 10. Villalobos
10 *n.* 13. † Sexta an liceat catholico commoran-
ti inter hæreticos adire eorum templa, interesse
eorum conventibus, & concionibus, de qua
Azor *supra cap.* 27. *q.* 5. late Sanchez *supra dict.*
cap. 4. *n.* 26. cum aliis Castro Palao *n.* 12. & ad
plures casus cum istis relatis, & præter hos Bor-
donus *de fide dict. cap.* 1. *à n.* 96. ubi assignat 17.
quæstiones eas resolvendo, quas potest quilibet
peritus ex regula adducta dissolvere, quare eas
non transcribo & an sit præceptum de confes-
sione, fide externa & quando obliget late cum
infantes, & per plures sectiones Berricelus *de mis-
sione Apostolic. p.* 2. *tit. de fide*, *q.* 8. *ibi q.* 9. agit de
quæstione an grave peccatum sit ultronea con-
fessione absque justa causa provocare fidei
hostes.

Ad tertiam quæstionis partem an interroga-
11 tus de sua fide teneatur aperte respondere se esse
Christianum. Respondeo quod si interrogatur à
publica potestate, tenetur fateri etiam cum pe-
riculo vitæ directæ respondere se esse Christia-
num, quia certum est extare præceptum de fide
confitenda: ergo maxime in hoc casu; nam in-
terrogato tacente, vel dissimulante, coram in-
fideli, Turca, vel tyranno fides Dei ponitur in
magnum discrimen: quare dici debet, ut tunc
maxime obliget hoc præceptum: docent San-
chez *dist. lib.* 2. *summ. cap* 4. *n* 6. Mald. Valencia,
Azor apud Bonacinam *quæst.* 3. *de fide num.* 7.
Becan. *cap.* 9. *de fide q.* 4. Etiam cum periculo
vitæ, quia non obstante periculo vitæ, fides ne-
gari non potest, nec dissimulari, quando urget
præceptum; Bordon *dict. n.* 96. † Aliud autem 12
erit si à privata persona interrogaretur, quia per-
sona privata nullum habet jus, nec præsumptum
interrogandi alium, de his, quæ ad eum non
pertinent, ita præcitati.

Unde si quis neget se esse fidelem, seu Chri- 13
stianum peccat mortaliter, quia hoc modo ne-
gat fidem, quam professus est, & mendacium
dicit; nunquam enim licet negare religionem
Christianam sumendo in hoc sensu nomen
Christiani; secus si quis negaret suam natio-
nem, respondendo si esset Gallus, non esse Ca-
tholicum, aut si esset Hispanus non esse Chri-
stianum, quia dissimulat hoc modo nationem,
ne cognoscatur ab hostibus, &c.

Et ob id de casibus supra enumeratis assigno 14
breviter sequentes nempe, ut negans se Cleri-
cum, vel Religiosum, non peccet contra fidem;
& quod vestium clericalium depositio est licita
inter infideles; & nec quod illicita sit pilei Hæ-
braici gestatio ad vitandam mortem; & quod
in præsentationibus licet simulare ritus alienos,
item & quod carnium comestio, licet ad vitan-
dam mortem, & quod possunt immolata co-
medi in externis; & licet de unoquoque casu
possit ratio singularis assignari, ea est præcipua,
& generalis, quia in his non fit aliquid directe
contra fidem, cum liceat simulatio aliquorum
præceptorum humanorum, ut evitetur mors, seu
aliud periculum grave honoris amittendi.

Sed quod peccet qui interrogatus coram hæ- 15
reticis negat se esse Papistam, patet, quia est ne-
gare religionem Christianam ab uno Romano
Pontifice, qui est verus, & legitimus Christi Vi-
carius, ut colligitur ex eo articulo *& unam san-
ctam Ecclesiam Catholicam & Apostolicam*, in quo
includitur casus iste contra hæreticos, qui ne-
gant potestatem Romani Pontificis: sic San-
chez *dicto lib.* 2. *cap.* 4 *n.* 10. Bordonus *dicto c.* 1.
n. 1 3 ad limitantes, si alibi interrogaretur, ut
contingit in bello, quandoque inter Ecclesia-
sticos, & laicos; nam tunc hujusmodi menda-
cium, non est contra fidem, sed veracitatem,
cum nomen Papistæ tunc sumatur pro factione,
non pro vera religione sub Romano Pontifice.

Et ex hoc sequitur quod adorare idolum ex- 16
terne est peccatum mortale, & quod nec licet
concionibus infidelium interesse, sic ut nec
Principi sit obediendum in hoc, nec licet ven-
dere, & fabricare idolum, synogogam Hæbreis,
aut agnum. De quibus casibus videndi sunt
Bardonus *supra à num.* 106. Bonacina Becan.
Sanchez, & alii supra; & est ratio, quia tunc pro-
cederetur contra fidem, ritus ei contrarios fa-
ciendo, & ex his casibus poteris ad alios respon-
dere de quibus Villalobos *dict. difficult.* 5. &
Trulenc. *dicto dub.* 7. cum multis ab eo relatis, &
ibi *à n.* 6.

Unum tamen est advertendum, ut quando 17
ex publica fidei confessione, nulla utilitas spe-
ratur, sed sola infidelium perturbatio non est
laude digna, ut docent S. Thom. 2. 2. *q.* 3 *art* 2.
ad 3. imo vituperio eam esse dignam merito,
ut censent Sanchez, *dict. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 3. *in sum-
ma*, & Trulenc. *dicto cap.* 1. *p.* 1. *sum. n.* 4. *in fine
dubii* 7. cum Sylvestro, Taviana, Armilla, &
Toleto, & Villalobos *dicta dif.* 5. *num.* 7. sic
colligens ex eodem D. Thom. & ex illo *Matth.
cap.* 7. ibi *nolite sanctum dare Canibus*, *nec mar-
garitas*

garitas vestras mittatis ante porcos, nec conversi dirumpant vos: secus autem si speraretur utilitas fidei, aut occurreret necessitas eam confitendi publice, nam tunc non ex turbatione ventura, id est, derelinquendum; sic etiam probans idem Villalobos *dict. num. 7. in fine* ex eo quia, quando discipuli Christo dixerunt, quod Pharisei scandalizabantur, audientes suum verbum, respondet Christus *Matth.* 15. in verbis sequentibus *finite illos (scilicet turbari) cæci sunt, & Duces cæcorum*, fidem ergo negare nunquam licet ut patet, quia omne præceptum affirmativum includit negativum actus contrarii, ut præceptum amandi Deum, quod includit præceptum nunquam Odiendi eum, probant communiter omnes DD. & patet ex illo *Matth.* 10. ibi *qui autem negaverit me coram hominibus negabo eum coram Patre meo, qui in cælis est*, & probatur *ex cap. non solum, cap. existimant cap. nolite timere* 11. *quæst.* 3. Et pro complemento adjunges quæstiones sequentes quas tractat Berricelus ubi *supra de fide dist. tertia*, *q.* 10. ubi de illo qui dicit se esse Turcam ad convertendos infideles concionando & *q.* 12. 12. 13. 16. ac de aliis.

18 Ad quartam quæstionis partem, an liceat aliquando omittere signum publica lege institutum ad cognitionem veræ fidei, v.g. ut si Turca legem indiceret, aut consuetudine sit indicta, ut omnes fideles in eo Regno habitantes utantur certa veste, aut signo, quibus fideles esse cognoscantur, & respondent Doctores cum distinctione, quod si hujusmodi signum non sit primario institutum ad discernendam religionem, sed ob finem aliquem politicum, ut signum rubeum Judæorum Romæ liceat omittere absque peccato, quia tunc hujusmodi omissio, nec habet vim negationis fidei, nec obligat talis lex, si justa sit causa eam transgrediendi: ita Cajet. 2.2. .3. *art.* 2. *dubio* 1. Sanchez *dict. lib.* 2. *oper. moral.*
19 *ap.* 4. *n.* 28 & alii. † Quod si primario sit institutum ad discernendam religionem ob fidei professionem, tunc si hujusmodi lex sit in viridi observantia probabilissime existimat Cajet. non licere illud omittere, quia hujusmodi lex. & observatio efficit ut habeat vim interrogationis publicæ factæ de fide; & quod talis omissio sit quædam fidei negatio, quod ego intelligo verum quando scilicet periclitatur Dei honor, & proximi utilitas modo jam dicto, alias secus, ut docent Sanchez cum aliis *dicto n.* 28. Trulenc. *dicto dub.* 7. *n.* 31. Filiucius *tract.* 22. *c.* 4. *n* 90. Castro Palao *de fide tract.* 4. *c.* 17. *puncto* 18. Suarez *de fide disp.* 14. *sect.* 5. *n.* 10.

20 Ex his dubium est an Christianus servus queat in templis infidelium apud eos habitans præstare obsequium Domino suo, & respondetur quod sic, dummodo non colat idolum, vel alia ratione videatur communicare cæremoniis infidelium: sic Azor *lib.* 8. *inst moral. c.* 27. *q.* 7. Filiucius *supra cap.* 3. Trulenc. *dicto dub.* 7. *n.* 32.
21 ubi exemplis exornat. † Qui *n.* 33. cum Sanchez *dicto c* 3. Valencia 2.2. *disp.* 1. *q.* 3. *puncto* 2. *dub.* 4. dicit ut facto, vel verbo nequeat quis simulare falsam sectam, etiamsi non instet præceptum confessionis fidei; est enim illicitum coram ido-
22 lis genua flectere ad simulandam adorationem. † Et est ratio quia sicut omnino non licet adhærere falsæ sectæ, ita nec verbo, nec facto illam profiteri quia utrumque est præceptum negativum inclusum in affirmativo assentiendi veræ fidei, & confitendi illam externe, quod intelligit, quando serio, & ex proposito falsa secta simularetur, nam si loco, & recreationis causa fieret, ut in comædiis non item, quia hoc modo licet, ut supra signavi: ita omnes & an usus vestium infidelium aliquando liceat, Berricelus *supr. ex c.* 14. ubi per sectiones agit de quatuor generibus vestium & *c.* 15. an liceat carnibus vesci ad occultandam fidem qui plures Doctores Theologos nostri temporis refert, & *q.* 16. ubi de Idolothitis, quando comedere ea sit licitum, & *quæst.* 16. an Ecclesiastica lege prohibitum sit edere immolata & *q.* 18. an ex gravissima causa liceat simulare ritus falsæ sectæ cessante scandalo, & non urgente præcepto manifestandi fidem & *q.* 19. quando liceat hæreticorum & infidelium templa adire & *q.* 24. an in gravi persecutione sit licita & ex *c.* 25. an ex supra moriens sit inter martyres annumerandus & *q.* 34. ibi de cooperatione ad peccata infidelium ac de aliis infinitis quærit cum Lugo & Suarez, Conink D. Thoma & Theologis cum illo ubi videbis.

QUÆSTIO V.

An liceat disputare de rebus fidei & an dubius in fide existimetur hæreticus & an qui asserit se dubitasse de rebus fidei sit puniendus tanquam hæreticus & an infidelitas sit peccatum & infideles compelli possint ad susceptionem Baptismi.

SUMMARIUM.

1 *Cap. quicumque §. inhibemus de hæret lib.* 6. *& num. seqq.*

Disputare cum hæreticis, qui sunt erroris Magistri, non licet, quia sunt obstinati in causis fidei, cujus pœna est arbitraria juxta qualitatem personæ disputantis, & cum qua disputatur, ut n. 2.

3 *Laici disputare non possunt de fide sub pœna ferenda excommunicationis; & si Docti sint, & num. seqq.*

4 *Laici inter Religiosos Conferentes causa exercitii, queunt disputare de fide; & contra n.* 5. *&* 6. *expende n.* 7. *ubi quod possunt disputare laici Docti cum hæretecis, quando non adessent Ecclesiastici Docti, qui fidei partes susceperunt.*

8 L. nemo Cod. de summa Trinit. & n. 14. cap. cum quibus 36. 24. q. 3. & n. 14.

9 *Clerici, & si in minoribus, item, & religiosi queunt disputare de fide, sed quando, & quomodo n.* 10. 11. 12. 13. 14.

15 *Disputare de fide; & si liceat viris Doctis, solent tamen esse peccatum, ut si fiat cum pertinaci, vel si timeatur aliqua perversio, vel si fiat à parum docto, vel à dubitante de fide n.* 16. 17. 18. 19.

20 *Fides Catholica est certissima; & ideo non licet de ea disputare.*

21 *Disputare proprie sumitur pro discutere in utramque partem. Est enim disputatio venenum veritatis, & de re dubia n.* 22.

23 *Disputans de fide potest ab inquisitoribus puniri, si disputat contra prohibitionem.*

24 *Dispu-*

24 *Disputatio cum infidelibus non licet, nec cum fidelibus, quando nasceretur ex dubio quod disputans haberet de rebus fidei.*

25 *Infidelis disputans, ut magis instructus addiscat fidem, non damnatur* & num. 26. *ubi explicatur.*

27 *Disputatio de fide triplici capite est illicita, ex parte disputantium, audientium, & ex fine.*

28 Cap. de hæret. *qualiter intelligatur*, & num. sequentibus.

29 *Dubius in fide non dicitur hæreticus, sed tantum in fidelis privative*, & n. 30. *contra multos dicentes, ut sit hæreticus* n. 32. *sed qualiter dicatur hæreticis* à n. 33. *Et qui disputent de hoc* n. 46.

31 *Hæresis proprie dicitur electio pertinax doctrinæ contrariæ veritati fidei* & num. 47

33 *Hæreticus proprie dicitur dubius in fide qui hæret, & reflectit se supra cogitationem dubiam, eligens judicium erroneum circa res fidei cum plena advertentia intellectus, ut* num. 34. *secus si intellectus sit perditus*, à n. 35.

36 *Dubius in fide in judicio exteriori, punitur, ut hæreticus. Et quando excusetur* à n. 37.

41 *Dubitans in fide ex ignorantia, vel simplicitate non dicitur hæreticus, si suam opinionem non defendat.*

42 *Hæresis non est ea dubitatio, quæ provenit ex subreptitia, & inopinata tentatione, aut Diabolica illusione, si in se reversus captivat intellectum suum in obsequium Christi, & deliberat credere quod credit Ecclesia.*

43 *Dubitans, an Pater sit prior tempore filio, ignorans de fide eos esse coæternos, non est hæreticus, si sit paratus corrigi edoctus, nec qui dubitat, an sit de fide actus, quo ipse credit* num. 44. *nec qui dubitat se esse hæreticum* num. 45.

48 *Dubius in fide mentalis potest absolvi à quolibet confessario, non si exterius protulerit.*

49 *Dubius in fide plena deliberatione, & cum pertinacia punitur hæreticorum pœnis, abjurans ut formalis hæreticus* n. 50. 51. & 52.

53 *Hæreticus quando dicatur qui res fidei esse dubias credat ut puniatur, tanquam hæreticus, seu excusetur* n. 54.

55 *Fidem implicitam habens, id est credendo quid Ecclesia credit, non peccat; & si naturali ratione ductus, aliquid falso opinetur, dummodo non defendat.*

56 *Infidelitas dicitur duplex, alia negativa pure, alia contraria, & hanc dividunt Doctores in tres species, in hæresim nempe, Judaismum, & paganismum* n. 57. *inter quas majus peccatum est hæresis* n. 58.

59 *Hæreticus erit Cathechumenus, qui apostataret à fide; & si ab Ecclesia nequeat puniri.*

60 *Infidelis pure negativus, dicitur qui nullam de fide habuit notitiam, & talis non peccat* n. 61. *& sic excusationem habent illi, quibus Christus prædicatum non est à peccato; nempe quod in Christum non crediderint* n. 62. *Et qualiter accipiatur*, n. 63.

64 *Infidelis negativus, si nulla peccata fecerit salvabitur illuminatus.*

65 *Infideles compelli nequeunt ad fidem recipiendam, etiam, si subditi sint Principum Christianorum.*

66 *Christus commisit Apostolis prædicare Evangelium, dedit eis potestatem faciendi miracula, ut sic blande allicerentur ad credendum.*

67. *Christiani possunt armis pacificare infideles, non admittentes eos prædicare Evangelium.*

68 *Reges nostri D. Ferdinandus, & D. Elisabeth potuerunt expellere Judæos ab his Regnis Castellæ, ob vitandum periculum subvertendi fideles Christianos.*

AD primam quæstionis partem, de qua D. D. per textum *in cap. quicumque §. inhibemus de hæret. lib. 6.* Respondendum est cum distinctione; & enim regulariter loquendo illicita est disputatio de fide cum hæreticis, præsertim cum his, qui aliquo modo fuerunt magistri erroris, quia tales obstinati esse solent, & ita impudentes, ut communiter necessaria sit aliqua circumstantia necessitatia ad subveniendum ipsis, ut disputatio sit licita: sic Sanchez *in opere morali* cum multis *lib. 2. c. 6, num. 22. valencia 2. 2. disp. 1. q. 10. puncto 4. in fine*, Castro Palao *de fide tract. 4. disp. 2. puncto 4.* Sousa *in aphorismis inquisit. lib. 2. cap. 29. ubi num. 9.* cum Pegna *ad legem nemo Cod. de summa Trinit. & fide Cathol. in 1. p. direct.* & Farin. *de hæresi quæst. 178. §. 5. n. 114.* asserit pœnam disputantium de fide esse arbitrariam, quæ est imponenda juxta qualitatem personæ disputantis, & cum qua disputatur, loci etiam, temporis, & distantium imponenda, Villalobos ait *p. 2. tract. 1. dif. 7. num. fin.* ideo procedere quia tales hæresis Magistri sunt admodum obstinati, quibus cum loqui est nimis periculosum. 1
2

Unde dicendum ex *dicto §. inhibemus*, prohibitum esse laicis disputare de fide sub pœna ferenda excommunicationis, & Sanchez cum multis *dict. cap. 6.* quem sequitur Ægidius Trulene, *in opere morali p. 1. lib. 1. cap. 1. dub. fin.* dicunt hanc disputationem publicam, aut privatam prohiberi, sic ut liget Laicos etiam doctos, & quod si Laicus dictæ prohibitioni contraveniat, peccet mortaliter, quia id graviter, & sub excommunicationis pœna prohibetur. Sanchez *supra n. 3.* 3

Advertunt vero Cajet. 2. 2. *q. 10. art. 7.* Bannez, & Aragon *ibi*, ut possit Laicus admitti ad disputandum de fide, quando inter religiosos conferentia habetur; & sic exercitii causa, quia ea est tantum materialis; imo probabiliter addunt idem Cajet. *supra dubio 1.* Bannez *ibi* Ledesma *in summ. tom. 2. cap. 5. conclus. 13.* posse Laicos Doctos admitti ad disputandum formaliter de fide; sicque esse receptum usu, ex eo quia talia legis prohibitio solum tendit contra Laicos ordinarios indoctos; & quia Albertus Pignius, & Henricus VIII. cum essent laici scripserunt in materia fidei. † Tamen Dominic. *in dicto §. inhibemus n. 1. & 2.* Sylvester, *verb. disput. n. 2.* Navar. *conf. 24. de hæret. n. 2.* Castr. *de justa hæreticor. punit.* Villalobos *in summ. dict. 2. p. tract. 1. dif. 7. n. 4.* hoc non admittunt, eo quod ratio legis generalis non cessat ex causa particulari. 4
5

Et quia si ex eo quod aliquis laicus doctus posset disputare de fide, cæteri præsumentes idem de se etiam si indocti essent sumerent audacter occasionem disputandi de ea, contra prohibitionem legis; & cum pluribus admittere vide- 6

tur

tur Barbosa *in dict. §. inhibemus cap quicunque*
*n.*13. & expressius *n.*17. cum Valencia 2.2. *disp.* 1.
quæst. 10. *puncto* 4. *post* 2. *conclus.* Azor *inst. moral.*
part. 1. *lib.* 8. *cap.* 26. *q.* 1. Farinac. *de hæres. q.* 178.
n. 112. Sanctarelo *de hæresi cap.* 8. *num.* 6. Sanchez
dicto lib. 2. *summ. cap.* 6. *n* 5. & cum aliis, quibus
etiam addo Castro Palao *disp.* 2. *tract.* 4. *de fide*
puncto 4. *num.* 5. & Trulenc. *dicto dubio* 9. *num.*
1. *in fine.*
7 Existimo autem ut cesset hæc prohibitio in
casu magnæ necessitatis, vel utilitatis, dummo-
do laicus sit doctus, & in fide bene instructus
ut si hæreticus esset, fideles pervertens, & non
adessent Ecclesiastici docti, qui fidei partes su-
sciperent, quia tunc in isto casu talis laicus te-
neretur, ut consuleret saluti plurimorum spiri-
tuali, docent Sanchez *supra n.*7. Filiucius *tom.*2.
*tract.*22. *cap.* 3. *à num.* 101. Bonacina *tom.* 2. *disp.* 3.
q. 2. *punct.* 4. Trulenc. *sub dicto n.* 1. vers. *cessaret*
Villalobos *dicto dubio* 7 *n.* 4. *in fine*, Suarez *in*
tract. de fide disp. 20. *sect.* 1. *n.* 11. Sanctarelus *di-*
cto cap. 8 *n.*7 Becanus *de fide cap.* 15. *quæst.* 7. *n.* 6.
Turrian. *in eodem tract. cap.* 15. *q.* 7. *n.* 6. qui etiam
excipiunt disputationem materialem, ut tradit
cum aliis Barbosa *supra n.* 16.
8 Dubium vero est, an clerici in sacris, seu tan-
tum primæ tonsuræ comprehendantur sub præ-
fato prohibitione *dicti §. inhibemus*, & videtur
quod sic *per textum in dicta l. nemo Cod. de summa*
Trinitate & fide Cathol. ibi nemo Clericus, vel mi-
litaris, vel alterius cujuslibet conditionis de fide
Christiana publicetur bis coadunatis, & audientibus
tractare conetur, & de jure canonico videtur pro-
bat *ex cap. cum quibus* 36. 24 *q.* 3. *ibi canonem ma-*
gistris, atque custodibus nobis nullum fas est inire
certamen cum hominibus communionis alienæ.
9 Sed nihilominus dicendum est non compre-
hendi sub dicta prohibitione Clericos cujus-
cumque ordinis, aut religiosos, nisi essent mere
laici, ut docet Farinac. *dicta q.* 178. n. 111. cum
centum Doctoribus, quibus addo Bordon. *de*
inquisit. cap. 1. n. 118. *in fine*; Sanchez *supra dicto*
cap. 6. n. 6. subdens, ut decisio *dicti §. inhibemus*,
procedat in mere laico, secus in Clerico primæ
tonsuræ Sanctarelus *dict. q.* 8. *de hæresi n.* 5. Bar-
10 bosa *ibi n* 14 *in fine* † Qui *n* 15. cum Becano *dict.*
disp. 15. *n.* 7. Azor *instit. moral. part.* 1. *lib.* 8. *c.* 26.
q. 1. Sanchez *dicto cap.* 6 *num* 8. Sanctarelo *dict.*
cap. 8. *dub.* 2. *n.* 8. docet ut in dicta prohibitione
non includatur Clericus, quamvis indoctus, si
de rebus fidei disputet, sed peccata contra legem
naturalem, eo quod si exponat periculo erran-
di, in multis Villalobos *supra dicta dis.* 7. *n.* 5. †
11 qui idem dicit de Religiosis Christianis, & si or-
dinati non sint, bene expendit Ægidius Tru-
lenc. in opere moral *dict c.* 1 *dub. fin.* n. 2. quæ di-
sputatio eis permittitur, si causa adest, & docti
12 sint, alias erit otiosa. † Monet vero ut ea non
habeatur coram hominibus rudibus, & simpli-
cibus, etiam si fiat causa exercitii, quia imminet
periculum ut in fide titubent, & dubitent, quia
simpliciores fere semper vim argumentorum
13 percipiunt, & rarissime solutionem; † sed limi-
tat nisi quando Doctor esset excellens qui se ac-
commodaret captui simpliciorum, vel si simpli-
ciores ab hæreticis sollicitarentur, quia tunc ut
de laico dixi, teneretur succurrere necessitati
14 eorum. † Et nec obstat *dict. l. nemo* quia est tem-
peranda ad casus dictos; quæ cum sit dispositio
sæcularis legislatoris, non debet ligare *ex Reg.*
c. 7. & 10 *de const.* & *c.* 2. cum aliis de judiciis. Nec
textus *in dicto cap. cum quibus*, quia nullum ver-
bum habet de Clerico.
Unde dico quod etsi licitum sit viris doctis di- 15
sputare de fide contra hæreticos, & infideles in
scriptis & viva voce defendendo fidem catho-
licam, quando opus est, & ea laceraretur, quia
hæc est disputatio defensiva omnibus permissa.
† Tamen posset talis disputatio esse peccatum 16
sequentibus modis, veluti si disputatur cum hæ-
retico pertinaci, à qua nulla speratur utilitas. † 17
Vel si dubitatur de aliqua perversione, vel sini-
stra opinione Catholicorum ignorantium di-
sputationi præsentium, ut dixi n. *præced.* † item 18
indoctus, vel etiam Doctus diffidens de sua suf-
ficientia, quia iste non debet se exponere pericu-
lo, ne ab hæretico illudatur. † Ultimo si dispu- 19
tans dubitaret de fide, quia tunc parum differret
ab hæretico, ut dico in vers. *ad secundam*: do-
cent Sanchez *dicto lib.* 2. *summ. cap.* 6. Becan. *dicto*
cap. 15. *de fide q.* 7. Farinac. *dict. q.* 178. §. 5. San-
ctarel. *dict cap* 8. Eymericus director inquisit.
part. 1. *q.* 10. ibi Pegna *comment.* 25. Bordonus *de*
inquisit dict cap. 1. *sub. n.* 16. † quia *sub n.* 17. ait 20
prohiberi disputationem de fide, quia hæc cer-
tissima est, cujus mysteria satis per se elucescunt,
hoc est certa, & infallibilia sunt, eo quod pro
se Deum primam veritatem habent, quæ fallere,
aut falli non potest.
Et pro majori intellectu, notabis quod di- 21
sputare sumitur proprie pro discutere in utram-
que partem ad colligendum, num una earum sit
vera, vel magis appropinquet veritati; est enim
disputatio virum veritatis, ut docet Costa *in*
tract de falsa, scient. disp 64. *cent.* 2. *num* 14. apud
Luca. de Pl[illegible]ph. *in quæstione de opinione eligen-*
da n. 35. † Et dicitur disputatio esse de re dubia 22
se undum Navar *tom* 3 *de lege pœnali n.* 28. §. *cum*
per textum in l. ancillæ Cod. de furtis. † Ex quo fit 23
quod cum de fide disputatio sit prohibita modo
jam dicto, possit disputans contra prohibitio-
nem puniri ab inquisitoribus, quia illorum pro-
prium est punire violantes interdicta, & alias
prohibitiones, quæ concernunt mysteria fidei,
& fidem ipsam: sic Bordon. *de inquisit. dict c.* 1.
n. 119. † ubi *n* 120 addit *ex textu in cap.* 2. *de hæ-* 24
reticis, quod non solum disputatio de fide facta
cum hæreticis, & infidelibus, est prohibita, sed
etiam facta cum fidelibus quod intelligo cum
Villalobos *dict. dif.* 7. *sub* n. 2. Bannez 2. 2. *q.* 10.
art. 7. Valencia 2. 2. *disput* 1. *quæst.* 10. *puncto* 4.
quando nasceretur disputatio ex dubio, quod
disputans habere de rebus fidei, eo quod non
habet animum his non assentiendi, si fundamen-
ta, & rationes cum non convincant. † Exci- 25
piunt tamen infidelem disputantem, qui cum
non sit sufficienter instructus, intendit hac via
inquirere veritatem, & amplectuntur Sanchez
dicto lib. 2. *operis moral. cap.* 6. Ægidius Trulenc.
dicto dubio fin. num. 3. cum D. Valencia † qui id 26
dicit advertendum esse pro his, qui parentibus
hæreticis nati incipiunt primo circa fidem instrui.
Ad secundam quæstionis partem, an dubius 27
in fide, hæreticus sit, disputant Doctores per tex-
tum *in cap.* 1. *de hæreticis*, ubi alia plura adverto.
Sed quia hic congruit discutere ex jam addu-
ctis, nam cum dicat Trulenc. *dict. num.* 3. quod
triplici capite disputatio de fide est illicita, ex
parte scilicet disputantis, ut si Laicus sit, ex par-
te audientium, ut dictum est de Rudibus, item
ex

ex fine, quia habet animum assentiendi, si contra-
riæ rationis urgentiores sint; & sic dubius in fide
dicatur infidelis † ideo nunc qualiter text *in d.*
c. 1. intelligatur, est ad vertendum: etenim Diana
p. 2 tract. 16. & 2 *miscel. res.* 53 *can. de locis lib.* 12.
c. 9. Sa, verbo *hæresis n.* 1. Sanchez *in summ. tom.* 1.
lib. 2 *cap.* 7. *n.* 12. Tannero *in* 2. 2. *disp.* 1. *q* 8. *dub.* 6.
n 109. Portel. *in addition. ad dubia regul.* verbo *hæ-*
res. n. 4. & Puteano *in* 2. 2. D. Thom. *q.* 11. *art* 2
dub. 2. dicant dubium in fide, hæreticum non esse,
quia de ratione hæresis est effectio erroris con-
tra fidem non dum aliquis diligit, sed manet in
dubio, & in ancipiti: ergo non est hæreticus. †
29 Deinde quia hæresis est error fidei contrarius,
seu assensus contra fidem, at dubitans nullum
fert assensum pro, nec contra; hoc est enim du-
bitare, id est nec assentiri, nec dissentiri: ergo si
nullum habet assensum, nullum errorem habet
contra fidem, nec proinde hæreticus est.

30 Et sic tenendo explicat textum *in d. c.* 1. dum
asserit dubium in fide, infidelem esse, ut proce-
dat privativè: quia scilicet privatur certitudine
assensûs necessariâ ad habitum fidei retinen-
dum, non autem esse verum contrariæ, quasi ha-
beat actum fidei contrarium, cum revera non
habeat; & quod talis dubius in Fide solùm di-
31 catur infideles, quoad forum exterius. † Est enim
de sustantia hæresis electio pertinax doctrinæ
contrariæ veritati fidei, ut patet *ex c. hæresis*, &
c. hæreticus 24. *q.* 3. Cajet. & victor. 2. 2. *q.* 12 *art.* 2.
Castro *de just. hæret. punit. lib.* 1. *cap* 9. Albertin *de*
hæret. q. 3. *n.* 7. in fine, Driedus *de libert. Chri-*
stiana tit 48. *sub. n.* 7. & alii, ergo eum dubitans
eam electionem nondum habuerit, videtur non
sit hæreticus.

32 Verùm quòd dubius in fide sit hæreticus af-
firmant multi, intes quos Conink. *de dotibus su-*
pernaturalibus disp. 18. *dub.* 7. *n.* 102. Lara *in* 2 2.
quæst. 11. *art.* 3. *disp.* 42. *n.* 5. Gaspar Hurtado *de*
fide disp 10. *dif.* 3. 5. & Faber *de sacramento or-*
dinis, dict. 25 *q.* 5. *disp.* 3. *c.* 4. *n.* 112. Homobo-
nus *de examine Ecclesiastico p.* 2. *tract.* 12. *c.* 4 *q.* 16.
Moises *in summ. tom.* 1. *tract.* 8. *tit.* 8. *c.* 44. Villa-
lobos *in summa dict. tract.* 1. *difficult.* 10. *num.* 3.
cum Joanne Andrea, & Canonisch. *in dict. cap.* 1.
Angelus verbo *hæresis*, Sylvester verbo *hæres* 1.
q. 3. Castr. *lib.* 1. *advers. hæres cap.* 10. & *lib.* 1. *de*
just. hæres pun. cap. 9. *Reg.* 1. Simancas *de Catho-*
licis instit. tit. 31. *n.* 4. Cordubo *in quæstionibus lib.* 1.
q. 17. §. 7. Pena *in director. inquisit.* 2. *part. tom.* 1.
Sylvius *in* 2. 2. D. Thomæ *q.* 11. *art.* 1. & alii
apud Sanchez ubi supra quorum est ratio, quia
iste dubitans reverà erat in fide, tenens ut in-
certum, aut dubium, quod certum est, & hoc
esse hæreticum, & Barbosa *in dicto cap.* 1. *num.* 1.
cum multis dicit ex illa decisione Stephani Pa-
pæ quòd dubius in fide, est infidelis, & quòd non
sit credendum, ei, qui veritatem ignorat.

33 Ego autem cum videam infinitos de hoc du-
bio inquirere, præter jam relatos, quos conge-
rit idem Barbosa *in dicto cap.* 1. *n.* 2. addens *sub*
num. 3. in fine, quòd allii textum ibi intelligunt,
quando dubitans reflectitur supra suum actum
id est, ut tradit idem Diana *d res.* 53 in vers. *ad au-*
thoritatem dici. dubium in fide infidelem ex men-
te Pontificis, quotiescumque hæret, & reflectit
se supra cogitationem dubiam, & elicit judi-
cium erroneum, circa res fidei; ita ut de facto
putet illas esse tantum probabiles: sic ut qui hac
34 ratione dubitat, sit verè fidelis. † Existimo sic
distinguendum, quoties dubitans habet plenam
advertentiam intellectus, & perfectam delibe-
rationem voluntatis, sciens & advertens dubi-
tans cum pertinacia de rebus fidei id sciens Ec-
clesiam illud amplecti, tamquam de fide, est ve-
rè hæreticus, & pœnis hæreticorum puniendus
quam *dicto cap.* 1. *de hæret.* dicitur dubius in fi-
de, infidelis est & est ratio quia assensus fidei est
certissimus, & infallibilis, nullam dubitatio-
nem, nec suspicium admittens, ac proinde hic
pendulus existens, & in neutram partem incli-
nans, verè, & formaliter errat, & quia sic credit
Ecclesiam non esse infallibilem in proponen-
do: videndi sunt Suarez *de fide disput.* 19. *sect.* 4.
n. 10. Bonacina *de censuris q.* 5. *punct.* 1. *n* 3. Bar-
bosa *de potest. Episcopi allegat.* 40. *n.* 6 Castro
Palao *de hæresi, tract.* 4. *disp.* 3. *puncto.* 2. *num.* 9. Et
est communis Doctorum sententia, quos San-
chez citat, *d. c.* 7. *n.* 11. & amplectitur Ægidius
Trulenc. *in oper. moral. lib.* 1. *c.* 2. *dub.* 2. *n* 6. con-
tra eundem Sanchez *n.* 12. Filiuc. *tom.* 2. *tract* 2 2.
cap. 7. *q.* 2. *num.* 159. cum Cano *lib.* 12. *de locis*
cap 9. *col.* 9. à vers. *conversantur autem*, qui solum
intelligunt de dubitante reflectendo supra suum
actum, judicatque simul res fidei esse dubias,
ambiguas, vel sub opininne, quia sic judicit res
fidei non esse certas, quòd est aperta hæresis † 35
Non si intellectus utriusque partis, rationibus
perpensis, pendulus est, nullumque judicium
format, & neutri parti assentitur quia metaphy-
sice loquendo, ut ipsi ajunt, iste non est hæreti-
cus, quia, non habet assensum contrarium fidei,
sed revera ait Trulenc. moraliter loquendo in
praxi in tali dubio, semper adest error, error
fit ut in judicio exteriori quantumcumque se
excuset, punitur, ut quotidie practicatur
in sancta inquisitione, & in hac Valisolitana
video.

In judicio autem interiori conscientiæ, ubi 36
qui dubitans de rebus fidei, pendulus adhuc
fuit, satis probaliter dicunt Diana *dicta res.* 53.
in fine, Portel. *supra in addition, ad quæst. regul.*
verb. hære. num. 4. quemdam dubitantem an
Christus Dominus verè esset in Eucharistia, ex-
cusavit quidam excellens Theologus ex eo quia
intellectus talia dubitantis, dubius, & pendulus
fuit, & nullum judicium formavit, dicens Diana
ut hæc doctrina sit valdè notanda à Con-
fessariis, quòd ego intelligo procedere quan-
do, qui dubitat, est sine plena advertentia in-
tellectûs, & deliberatione voluntaria, quia tunc
nec est hæreticus, nec peccat mortaliter. † Nam 37
si est motus primo primus, nullum est pecca-
tum; si autem primo secundus, solum est pecca-
tum veniale, quia in nullo eorum datur volun-
tarius fidei assensus.

Quòd si dubitet eum plena deliberatione igno- 38
rans tamen id, quòd dubitat esse contra fidem;
ita tamen quod si sciret, neutiquam dubitaret,
estque corrigi paratus, non erit hæreticus, ratio
est quia non adest pertinacia ad hæresim neces-
sario requisita.

Et enim ut docent Bannez 2. 2. *quæst.* 11. *art.* 2. 39
Trulenc. *dict. dub.* 2. *cap.* 2. *in opere, moral.*
num. 6. *in fine*; ille qui dum sentit se in fi-
de tentari, suspendit omninò judicium, non
est hæreticus, quia verè non dubitat, nec
habet erroneum assensum; imo quod si est
scrupulosus bene facit ne labatur. † Non enim 40
da dubitationem assensus, vel dissensus suspen-

sio sufficit, sed requiritur insupet judicium, quo
judicetur objectum illud dubium esse, & incer-
tum, indignum certa credulitate: ita Trulene,
cum Castro Palao supra citato *dict. n. 9. in fine:*
Videbis Ledesma *tract. 1. de fide concl. 3. dif. 3. c. 6.*
41 Unde evenit ut si dubitatio provenit ex sim-
plicitate, vel ignorantia non faciat dubitantem
hæreticum, si suam opinionem non defendat, sed
Ecclesiæ subjiciat, Abbas *in dict. c. 1. de haret. n. 2.*
Socin. *n. 9.* vers. *sradicta tamen* Felin. *n. 2.* Cotta *in*
memorabilibus verbo *hæreticus non est*, Clarus
lib. 5. in praxi §. haresis n. 2. vers. *tertius* dicit Si-
mancas *de cathol. instit. tit. 31. n. 9.* Ga[illegible] *conf. 178.*
an. 10. lib. 1. Decian *tract. crim. lib. 5. c. 18.* vers. 38.
42 & 39. † Nec erit hæresis dubitatio proveniens
ex subrept itia tentatione, quando ex inopinata
quadam tentatione, aut diabolica illusione quis
incipit indeliberate dubitare circa fidem, sed in
se reversus captivat intellectum suum in obse-
quium Christi, & deliberat credere, quod credit
Ecclesia ita Aug. de Ancana, *de potest. Eccl. q. 28.*
art. 1. in resol. Joannes Andreas *in q. c. de haret.*
n. 2. Butri s *n. 1.* Ancharrao. *n. 1.* vers. *& hoc verum.*
Henric. *n. 2.* Gabriel *in 1. oppositione*, Anan. *n. 1.* So-
cinus *à n. 7.* Abbas *n. 1.* Felin. *n. 1.* vers *primo dum-*
modo, Barbosa *n. 4. & 5.* Albertin. *de haret. q. 6. n. 3.*
Rojas *in eodem tract. p. 1. n. 172. & singul. 56. n. 5.*
Clar. *dicto §. haresis n. 2. in fine* Jacobus *de grasiis*
aureis decis. p. 1. lib. 2. tit. de haret. c. 8 à n. 10. Bannez
2 2. *q. 11. art. 1. vers. ex his sequitur*, Decianus *ubi*
supra c. 17. vers primo quando dubitatur.
43 Itaque Ledesma *supr. dict. tract. 1. de fide cap. 6.*
concl. 2. *dif. 3.* Ægidius Trul. *d. c. 2. dubio 2. sub n. 5.*
dicunt quòd si quis dubitat an Pater sit prior
tempore Filio, ignorans tamen esse de fide eos
esse coæternos, sitque corrigi paratus, dum doctus
fuerit, non sit hæreticus, quia non errat formali-
44 ter. † Nec sit hæreticus qui dubitat an sit de fide
45 actus, quo ipse credit. † Vel qui dubitat ipsum
esse hæreticum, quia non tenetur tamquam de
fide quis credere suum assensum esse de fide, vel
esse Christianum.
46 Et an quando dubius de fide sit hæreticus,
præter relatos tractant Navar. *in man. c. 11. n. 17.*
& in c. si quis autem n. 18. 19. & 49 de panit. dist. 7.
& in c. inter verba concl. 6. corolar, 19 n. 55. Lucerna
inquisit. verbo *dubius in fide* Hieron. de la Rua *in*
controvers 7. scholastic. vers. *nec summ. immemor ex*
pag. 291. Petrus de Arag. 2 2. *q. 11. art. 2.* vers. *secun-*
dum dubium Toletus *in tract. conscient lib. 4. c. 4. in*
fine, Barbosa *in Rub. soluto matrimonio p. 2. n. 23.*
Pegn. *in direct. inquisit. 2. comment. 1.* Zevedus *ad*
decret. col. 66. n. 1. Suarez *de fide disp. 19. n. 10* San-
ctarelus *de haresi c. 1. à n. 13.* Torres *de Trinitate*
q. 32. art 4 p. 3. comment. assert. 5 Valerias Reginal.
in praxi fori panit. dubio 17. n. 49. ubi de intellectu;
Azorius *inst. mor. p. lib. 8. c. q. 9. 5.* Anton. Ricio. *in*
tract. de jure personar. extra gremium Ecclesia exist.
ib. 5 c apit. 4. Monochius *conf. 145. num. 48 & à*
n. 53. Perez *in leg. 1. titul. 1. lib. 1. ordinam. pag. 16.*
& l. 3. vers. *ex quo requisito tit 4. l. 8. pag 83.* Aze-
vedus *in l. 1. à n. 74. tit. 3. lib. 8. recop.* Farinac. *in*
praxi crim. p. 5. q. 124. à n. 114. optimè Sanchez *d.*
lib. 2. c. 7. à n. 11. Zerola *in praxi p. 1.* verbo *casus*
47 vers. *dubii.* † Ubi intelligit dubium in fide esse
hæreticum, si sit in dubio pertinaciter; ita quòd
non sit paratus corrigi ad mandatum superio-
ris: cum aliis agit Carena de officio *inquisit p. 2.*
tit. 1. †. 3. n. 16. Leonard. Duard. *ad Bullam cana*
Domini lib. 2. can. 1. q. 23. & Barbosa *in cap. 1. hujus*
tit. 4. tradit conclusionem *dict. c. 1. de hareticis.*
& ex c. omne 2. 2. q. 1. dicens oportet fidem esse
firmam & sine dubitatione quia dubius in fide
est infidelis, & secundum prædicta videtur etiam
distinguere Thom. Delbene, *dubitat. 4. sect. 31.*
sub Corollario cum Sanchez *lib. 4 moral. c. 7. n. 12.*
Suarez *de fide* Sanctæ *disp. 19. sect. 4 n. 10. & seqq.*
Ad tertiam quæstionis partem cujus resolutio 48
pendet à dictis *sub* vers. *ad secundam*; iterum ex
Suarez *d. disp. 19. sect. 9. n. 10.* Bonac. *de censuris*
q. 5. punct. 1. n. 3. Castrus Palao *de haresi tract 4.*
disp. 3. puncto. 2. n. 9. & communis Doctorum, quos
citat Sanchez *lib. 2. operis moralis cap. 7. dict. n. 11.*
Trul. *dicto dubio 2. c 2. n 6.* & Barbosa plures refe-
rens *dict. allegat. 40. in pastorali num. 16.* ubi dicit
quod dubius in fide mentalis potest absolvi à
quolibet sacerdote confessario ab ordinario ap-
probato, secus si dubitationem exterius protule-
rit, quia in excommunicationem, & aliàs censu-
ras, & pœnas jam incidit, eo quod dubius in fi-
de, est hæreticus, ut jua affirmat *in d. c. 1. de haret.* † 49
Et sic citati tenent, ut qui cum pena advertentia
intellectus & perfecta deliberatione voluntatis
sciens, & prudens dubitat de rebus fidei, cum
pertinacia sit subjectus omnibus hæreticorum
pœnis. † Et ait Cæsar Cetena *de officio inquisit.* 50
dict. a p. 2. tit §. 3 n. 17. cum Pegna, Riciolo *supra*,
& Farin. *d. q. 178. n. 107.* ut merito contra dubi-
tantes de rebus fidei voluntarie, & cum pertina-
cia procedat supremum Tribunal sanctæ inqui-
sitionis testibus, Pegna *in director. inquisitor. ad*
comment. d c. 1. de haret. p. 2. vers. *cum itaque* † Et 51
quòd tales abjurant uti hæretici formales, Fari-
nac *supra*, & Ricciolus † quos idem excusant ex 52
simplicitate, vel rusticitate, circ a fidei credibilia
dubitantes; nam tunc non, ut Hæretici, sed ut
suspecti tantummodo cogantur abjurare pro su-
spicionis tantummodo.
Et licet Sanchez cum multis *in opere morali* 53
t 1. l. 2. c. 8 n 13. idem absolutè teneat dicens esse
hæreticum, qui res fidei esse dubias credat, si di-
cat de rebus fidei se dubitare, quamvis non dicat
esse dubias, adversus quem Ecclesia externè præ-
sumens esse talem, possit procedere ac contra hæ-
reticum. Tamen de hac opinione valde dubitat
Dèel Castillus *de sacram. tom 2. tract. 8 disp. 10. du-*
bio 5. n. 57. sequutus alios contra tenentes, ut non
sit hæreticus verè ille dubitans de rebus fidei, nec
ut subjaceat pœnis hæreticorum, ad quod pro-
bandum refricat fundamentum jam supra relata,
nempe ut dubitare, non sit proprie habere assen-
sum in alterutram, qui necessarius est, ut quis hæ-
reticus dicatur: & sic Diana novissimè videndus
referens verba Sanchez, & Dèel Castillo mul-
tum inclinat *p. 11 tract. 9. miscel. res. 47.* ut talis
dubitans non sit externus hæreticus, quia illa
verba solùm significant animum pendulum: non
verò animum habentem judicium contra fidem:
nam ex eo quòd Ecclesia possit præsumere con-
tra illum, non inde censeri illum sufficienter ex-
ternum hæreticum, nec se videre ait cur debeat
puniri pœnis veri hæretici, & alia repetens ex
Dèel Castillo concludit existimando causam, sic
de rebus fidei dubitantis, attentè, & maturé
esse perpendendam in facti contingentia à Do-
minis inquisitoribus, & eorum consultori-
bus. † Sed ego in dubitante externe, & per- 54
tinaciter, si peritus est, existimo nullo modo esse
excusandum à pœnis, quia talis pertinaciter du-
bitando, quamtumvis quoad se internà pendu-
lus

lus maneat in assensu: tamen quoad Ecclesiam,
& forum externum justè suspicatur verus hære-
ticus, ita ut puniri debeat pœnis omnibus, qui-
bus punitur hæreticus formalis, nisi ut jam dixi
simplicitate, aut rusticitate excusetur. Et in illa
quatuor, quos refert Felinus *in dict. cap. 1. de hæ-
ret.* & Azevedus omnino videndus *in l. 1. tit. 3.
lib. 8. recopil. n. 75.* de quibus jam dixi.

55 Et Barbosa *in cap. 1. hoc tit. num. 7.* ex cotta
in memorab. verbo *hæreticus* ait, quod non peccat
qui habent fidem implicitam, scilicet quod cre-
dit quidquid Ecclesia credit, licet naturali ra-
tione motus aliquid falso opinetur, dummodo
nec defendat, nec credat, quod adiunges ad tra-
dita *sup. addicta q. 3. vers. ad secundam, & vers. ad
quartam.*

56 Ad quartam quæstionis partem, an infideli-
tas sit peccatum; ut respondeam, adverto di-
cendum quod à Doctoribus constituitur duplex
infidelitas, alia negativa purè, altera contra-
ria, quæ est carentia fidei in eis, qui audierunt
de fide, vel eam susceperunt, sed tamen, vel con-
temnunt illam, vel contra dicunt, ut sunt hæ-
retici, Turcæ, Judæi, & multi Gentiles, qui-
bus fides Christiana sufficienter promulgata est.
Et sic D. Thom. 2. 2. *quæst. 10. art. 5.* Suarez *de
fide disp. 16. sect. 4. disput. 18. dub. 6.* Bonacina
disp. 3. quæst. 2. puncto 2. Castrao Palao *de infidelit.*
57 *tract. 4. puncto 1. num. 2.* & Doctores alii. † Di-
cunt prædictam infidelitatem contrariam dividi
in tres species, nempe in hæresim, Judaismum,
& paganismum: & de hae dicunt cum D. Thoma
art. 8. ut sit gravissimum peccatum ex illo Joan-
nis 3. vers. 18. *qui non credit jam judicatus est*, &
Marci *ult.* vers. 16. *qui vero non crediderit con-*
58 *demnabitur.* † Et inter has species esse majus pec-
catum, hæresim, quia licet in omni casu malum
sit adversari fidei, pessimum tamen adversari fidei
susceptæ in manifesta veritate, quòd faciunt hæ-
retici cum Judæi solùm adversentur fidei susce-
ptæ in figura, & pagani nullo modo susceptæ,
docent D. Thom. *supr. art. 6.* Suarez *disp. 16. de
fide sect. 4. num. 14.* Castro Palao *de infidelitate
tract. 4 dicto puncto 1. num. 11.* Ægidius Trulenc.
in opere morali alia adducens *lib. 1. cap. 2. dubio. 1.
num. 7.* sic. colligens *ex illo* 2. Petri 2. vers. 21.
*melius illis erat non cognoscere viam justitiæ, quàm
post cognitionem retrorsum converti ab eo, quod illis
traditum est*, Villalob. *par. 2. tract. 1. dif. 8.* alia di-
59 cens *à num. 3.* † Et ibi *num. 5. in fine*, ubi *num. 6.*
cum Bañez 2. 2. D. Thom. *art. 5. quæst. 10.* dicit
quòd erit hæreticus Cathecumenus qui aposta-
taret à fide, siquidem eam recipit, quamvis Ec-
clesia nequeat illum punire, ut talem, eo quòd
nondum sit baptizatus.

60 Infidelis verò negativus puré, est ille qui ha-
bet carentiam fidei quique nihil de ea nunquam
audivit, sive puer sit, sive adultus, hi dicuntur
habere infidelitatem purè negativam, quæ nul-
lum admittit peccatum. Sic Theologi cum D.
Tom. 2. 2. q. 10. *art. 1.* colligentes ex illo Joan-
nis, 15. *si non venissem, & loquutus eis fuissem, pec-
catum non haberent.*

Etenim adulti infideles, qui nullam fidei noti-
tiam habent, & illius habent ignorantiam in-
vincibilem, non peccant, nec propter illam infi-
delitatem condemnabunt, sed propter alia pec-
cata. † Et sic D. Aug. *tract. 89. in Joannem, tom. 9.
pagina* 188. dicit eos, quibus Christus prædicatus
non est, habere excusationem, non de omni pec-
cato, sed de hoc peccato, quod in Christum non
crediderunt. † Tamen D. Thom. 2. 2. *dict. art. 1.* 63
q. 10. dicit quod & si non sit peccatum infideli-
tas in eo, qui invincibiliter ignorat fidem, sit ta-
men pœna peccati in pueris quidem peccati
originalis, in adultis peccati actualis, quia non
faciunt id, quod in se est, quia si id facerent Deus
paulatim perduceret eos ad fidem: videbis D.
August. *epistol. 105. ad sixtum tom. 2. pag.* 178.
Valenciam 2. 2. *dict. q. 10. art. 1. disp. 1. punct. 4.* Be-
can. *in summ. Theolog. p. 2. c. 12. q. 1.* alios, quos se-
quitur Vazquez 1. 2. *disp. 120. c. 3.* Trul. *supra dicto
dubio* 101. *c. 2. n. 3.* Villalobos *dict. dif. 8. sub. n. 2.* † 64
ubi ait quòd si infidelis talis negativus nulla pec-
cata faceret, salvabitur, eo quòd ad Deum spectat
illum illuminare; & si tunc sit illuminatus, sal-
vari merebitur: alia de hac quæstione videbis
sub *tit. de Judæis, & Sarracenis, & de hæreticis.*

Ad ultimam quæstionis partem an infideles 65
queant compelli ad fidem recipiendam. Re-
spondeo negativè quemadmodum visum est
practicari in Ecclesia, quæ nunquam infideles,
qui non habuerunt fidem, etiam si subditi sint
Principum Christianorum, compulit ad fidem
recipiendam † & probatur ex eo quia quando 66
Christus misit discipulos prædicare Evangelium
Lucæ 10. & Matth. 10. dedit eis potestatem fa-
ciendi miracula, ut sic homines blandè allice-
rentur ad credendum in eum subjicientes, & ca-
ptivantes intellectum infidelium sua doctrina:
ita docent D. Thom. 2. 2. *dict. q. 10. art. 8.* Bañez,
& Aragon ibi, Durandus, & Picardus *in 3. dist.
6. q. 1. art. 3.* Sotus *in 4. dist. 5. q. unica art. 10.* quod
verum est, etsi alii sentiant contrarium. † Sed hæc 67
doctrina nun obest, ut quando Christiani appe-
tunt prædicare Evangelium, & infideles eos non
admittunt, possint armis eos pacificare ut tales
infideles admittant prædicationem Evangelii,
ad quem Christiani jus habent juxtà illud *præ-
dicate Evangelium omni creaturæ* Villal. *in sum. 2. p.
dif. 9. n. 4. & de Bello tract. 5.* † qui *in d. dif. 9 n. 3.* 68
dicit potuisse Reges, Ferdinand. & Elisabeth ex-
pellere Judæos à Regnis Castellæ ob vitandum
periculum subvertendi fidelis Christianos: alia
tradit *à n. 5.* ex Aug. *epist. 38. contra Vincentium, &
epistol. 50. ad Bonifac. & serm. 6. de verbis Domini,
ex Chrysost. homil. 32. super Matth. 19.* de quo *infrà
de constitutionibus*, cum ago de dubio an Princeps
Christianus possit suis legibus obligare infide-
les subditas.

AD TEXTUM
in capite primo.
HOC TITULO.
De summa Trinitate, & Fide Catholica.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Mysteria fidei sunt credenda absquè involucro verborum.*

1 AD textum hunc possunt applicari *dicta supra in Rub.* nam quatenus hic explicantur articuli fidei, quos credere debemus circa sanctissimam Trinitatem, & alios, *ut sub q.* 3. dixi, & *in* vers. *firmiter*, vers. *similiter*, quod sine dubitatione, & simpliciter sint credenda fidei mysteria absque involucro verborum, ultra quæ tradit hîc Barbosa à *n.* 4. *leges dicta*, *dict. q.* 3. & in aliis Rubricæ & ultra ibi dicta adjunges quæ longè scribit Thomas Sanchez *lib.* 2. *moral tom.* 1. *cap.* 1. 2. 3. 4. & 5. ubi explicat circa quæ debet habere fidelis fidem explicatam, Azor *lib.* 8. *moral.* c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. Theologi cum D. Thoma 2. 2. *q.* 2. *art.* 5. Villalobos *in summ. p.* 2. *tract.* 1. *difficult.* 4. Ægidium Trulenc. *in opere morali lib.* 1. *c.* 1. *dubio* 3. & plures à prædictis adductos, quos jam retuli sub Rub.

QUÆSTIO I.

An hodie sit necessaria fides explicita Incarnationis, & sanctæ Trinitatis. Et quid de mysterio Circumcisionis. An Spiritus sanctus æternaliter procedat à Patre, & Filio; & in quo die, & mense Christus ex Maria Virgine incarnatus, & conceptus fuit, & quando natus.

SUMMARIUM.

1 *Articuli fidei explicantur in nostro textu.*
2 *Adulti hodie debent habere fidem explicitam Incarnationis Christi, & sanctissima Trinitatis sed qualiter procedat in rudibus pro solatia confessariorum, etiam circa alios articulos* n. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & 9.
10 *Mysteria Circumcisionis, Adventum Magorum, & Missionem spiritûs sancti ignorantes, non peccant moraliter.*
11 *Spiritus sanctus à Patre, & filio procedit, tanquam ab uno principio, & unica inspiratione.*
12 *Græci plures senserunt Spiritum sanctum à solo Patre, procedere qui improbantur* cum. sequentib. 1 n. 20.
13 *Spiritus sanctus à Patre, filioque procedit æternaliter secundùm essentiam, ut pluribus conciliis definitum est, & probatur ex sacra scriptura locis,* n. 14. 15. 16. 17. 18. & 19 *cum aliis*
17 *Christus dixit de Spiritu sancto* de meo accipiet, & annunciabit vobis.
20 *Symbolum Apostolorum, consentientibus Græcis cum additione* filioque *ter Latinè, & Græcè cantatum est.*
21 *Annunciationis Beatæ Mariæ festum ubique celebratur, cujus dies fuit veneris* n. 22. & *in Mense Martio* n. 24.
23 *Adam terrestris, sicut creatus fuit sexta feria; & ita secundus cœlestis.*
24 *Aqua Diluvii in mensâ Martii cesserunt, & liberatio populi ex ægyptiacâ servitute* n. 25. *Et quid significent.*
26 *Mundus creatus fuit in mense Martio, & in* [illegible]*dem per adventum Domini reparandus.*
27 *Hora quæ fuerit, in qua Christus incarnavit.*
29 *Dies natalis Domini secundum aliquos hæreticos fuit* 21. *aut* 25. *Aprilis, alii Septembri, seu æquinoctio autumnali, & Ægyptii aliqui dixerunt die* 5. *Januarii; Ecclesia autem die* 25. *Decemb.*

AD primam quæstionis partem quia sub hoc textu explicantur articuli fidei, veluti quòd Deus sit unus in essentia, omnipotens, æternus, & creator omnium corporalium, & incorporalium, sit Trinus in personis; ita ut pater à nullo sit, sed sit semper generans & spirans, filius à solo Patre sit genitus, sed semper spirans, & Spiritus sanctus ab utroque procedens; & quòd filius à tota Trinitate incarnatus, & Spiritûs sancti cooperatione ex Beatissima Virgine Maria conceptus, ex eâque natus, secundùm carnem passibilis, & impassibilis autem secundùm divinitatem pro nostrâ, omniumque salute mortuus sit, & reliqua pro ut in symbolo colligunt ordinarii hîc, & Barbosa *n.* 1 ideò applicabis quæ dixi supra *in Rubr. q.* 3. præcipuè sub vers. *ad tertiam* & vers. *ad quartam*, sed quibus dixi tam de necessaria fide explicita Incarnationis, quam sanctissimæ Trinitatis; & quia casus nostri dubii solet admodùm affligere cōfessarios circa homines rudes; ideò repeto modo sequenti. 1

Etenim Lorca 2. 2. *q.* 2. *art.* 8. *disp.* 22. *membra* 2. *n.* 4. Sanchez *in summa tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 2. *concl.* 6. Valent. *tom.* 3. *q.* 2. *puncto* 4. & 5. Molin. *in* 1. *part. q.* 1. *art.* 1. *disp* 2. Malderus *in* 2. 2. D. Thom. *q.* 2. *art.* 8. Acost. *de procur indor. sal lib.* 5. *c.* 5. *n.* 3. & 4. Becc. *in* 2. 2. *c.* 12. *q.* 3. *concl* 3. Tannerus *in* 2. 2. D. Thom. *disp.* 1. *q.* 7. *dubio* 3. *n.* 4. Layman. *in Theologia morali lib.* 2 *tract.* 1. *cap* 8 *n.* 5. Sylvius *in* 2. 2. *art.* 7. *q.* 2. *concl.* 6. docent hodie necessariam esse fidem explicitam Incarnationis Christi, & sanctissimæ Trinitatis in adultis ex eo, quia alioquin sequeretur posse nunc temporis aliquem salvari in lege Mosaica, ut si Judæus invincibiliter ignoret fidem Evangelicam, & servet legem Mosaicam, quæ implicitè continet fidem Christi. Et sic cum communi existimo sentiendum, ut jam dictum est *sub dict. b.* 3. vers. *ad tertiam*, ubi dubitatum fuit an hæc explicita fides in præfatis duobus articulis, sit necessaria de necessitate medii, aut præcepti, ut ibi explicui *ex vers. ex his incidimus* 2

Tamen quia ibi princ. d. vers. *ad tertiā* retuli sententiā quorundam (quæ cōmuniter improbatur) dicentiū rusticis satis esse implicite articulos fidei credere, credendo scilicet articulos fidei, ut credit Ecclesia; ideo non reticeam quod in quæstione nostra multi sint Doctores, qui absolutè docent ut sufficiat eos implicitè tenere, ut sunt sotus *in* 4. *dist.* 5. *q. unica tract.* 2. Villal. *in summ tract.* 1 *tom* 2. *difficult.* 3. *n.* 6 & 7. Medina *instruct. lib.* 1 *c* 14. §. 2. Sa. verbo *fides n.* 1. Turrianus 2. 2. *tom.* 1. *disp.* 27 *dub.* 4. & 8. Gaspar Hurtado *de fide disp.* 8. *à dif.* 8. ex ea ratione quia inter Christianos inveniuntur homines adeò rudes, ut mysteria Incarnationis, ac sanctæ Trinitatis vero conceptu non apprehendant explicité. 3 † 4 Quòd idem solet evenire cum mutis, & surdis à nativitate, à quibus vix credibile est, ut hæc duo mysteria vero conceptu apprehendantur, & credantur, nisi ad miracula confugiant. † 5 Quare Azorius *lib.* 8. *tom.* 1. *mor. c.* 6. *q.* 6. ait quòd si quis ob ingenii levitatem Trinitatis articulum nequeat percipere, satis esse, si credat explicitè alios clariores, nimirum Christum filium Dei natum ex Virgine, passum, crucifixum. Et hanc sententiam docent etiam ut probabilem Tanetus supra, & Layman. Diana *p.* 3. *tract.* 5. *miscel.* 1. *res.* 56.

Ita-

6 Itaque Sylvius 2. 2.*q.*2. *art.* 8.*concl.* 8.asserit,
ut si quis adeo sit hebes, ut hujusmodi mysteria
retinere non possit, excusetur à præcepto, & si
credat quo modo potest ea, quæ necessaria, sunt
7 necessitate medii, salvus esse poterit. † Item &
Hosius *in confes. fide c.* 1. asserit distinctionem
personarum, & unitatem substantiæ; si qui sunt
rudiores, quamvis comprehendere possint, non
esse adeo necessarium ad salutem omnibus ex-
plicite credere, ut si quis minus fuerit assequu-
tus, de ejus salute dubitandum sit.

8 Imo & stando in prima sententia, Tannerus
ubi supra 2 2. *dict. disp.* 1.*quæst.* 7*dubio* 2.*num* 49:
tenendo fidem explicatam, nunc post promul-
gationem Evangelii esse necessariam, necessitate
medii, ait quod si aliqui sunt adeo rudes intel-
lectu, ut ea mysteria sub aliqua propria notione
concipere nequeant: tunc supra dicti Rudes
qui ad hanc rem cum infantibus, ac satius com-
parandi sint, quia non est credibile Deum à quo
quam exigere majorem cognitionem, quam per
vim intellectus ipse consequi possit. Unde ap-
paret quàm bonus Deus iis, qui recte sunt cor-
de: videbis Sanchez *in summar. dicto tom.* 1.*lib* 2.
*c.*3.*num.*18 & 23. † ubi docet quomodo dica-
9 tur Rudes explicitè credere, etiam si substan-
tiam articulorum percipere nequeant. Sic tem-
perantes primam communem sententiam, jam
vides quantum ad consolationem confessario-
rum proficiant, ut à multis scrupulis immunes
sint; item ut multorum confitentium conscien-
tias sedent, præcipuè in locis remotis, ut ubi
non ita ut hic Castellæ instructi sunt in doctrina
Christiana fideles, ut ego Canonicus Pœniten-
tiarius, qui in Cathedrali, Valesoletana ut ex
officio audivi confessiones expertus sum & quai
de nostrà quæstione & aliis novissimè longe
disserit Berricelus *de missionibus Apostolicis* §. 1.
tit. de fide q 4. *cum suis sectionibus* ideo amplius
non ago cum ipse Doctores agentes referat ibi
etiam *q.*5. agit de quæstione an nunc explicita
fides mysterii Trinitatis sit necessaria necessitate
medii ad salutem.

Ad secundam quæstionis partem an fideles
10 ordinarii teneatur explicitè scire & credere
mysterium Circumcisionis. Respondeo ex dictis
supra in rubrica sub dict. q. 3.vers *ad quartam*, ubi
dixi, cum Suarez ut non teneantur explicitè illud
credere nec adventum Magorum, & Missionem
Spiritùs sancti, & nunc addo Suario, Dianam *p* 3.
*tract.*5.*miscel* 1.*res* 48. ubi sic docet quidquid te-
neant Lorca in 2.2.*quæst.*2.*art* 8 *disp.* 33.*memb.*1.
*n.*1. Sylvius 2.2.*q.*2.*art.*8.*concl.*8. cum aliis con-
cludens, ut ignorantes prædicta mysteria, non
peccent mortaliter, ut docet Conink. *in* 2.2.
*disp.*14.*dubio* 10.*n.* 109. & videbis à dicto vers.
etiam de multis aliis, ac etiam de sacramentis.

Ad tertiam quæstionis partem, an Spiritus
11 sanctus æternaliter procedat à Patre, & filio,
quàm ex proposito affirmativè docens Greg. 10.
in generali concil. Lugdun. dicens, ut procedat à
patre, & filio tanquam ab uno principio, & uni-
ca inspiratione, sicut antiquitus professa, & ho-
die tenet Ecclesia Latina, & Græca, ut patet ex
textu *in c.* 1.*hoc tit. lib.*6. ubi damnat, & reprobat
omnes, qui negare præsumpserint æternaliter
Spiritum sanctum ex Patre, & filio procedere;
sivè etiam temerario ausu asserere, quòd Spiritus
sanctus ex Patre & Filio, tanquam ex duobus
principiis, & non tanquam ex uno procedat do-

cent Theologi *q.* 1.*q.*36.*art.*2. & 4.*lib* 1 *dist.* 11.
& 12. cum multis ex antiquis, Barbosa *in dist. c.* 1.
n. 1. sed quia congruè ratione tituli, & materiæ
potest hic in textu nostro tractari, imo & per
verba ibi *pater generans, filius nascens, & Spiritus*
sanctus procedens; ideo accipies quæ sequuntur. 12

Unde & si quam plures Græci per mille annos
sensissent contra prædictam assertionem, & Ne-
storius, & Asseclæ in suo symbolo, ut videre est
in actis concilii Ephesini conversis à Theodoro
Pelletano *tom.* 2.*c.* 37. senserant Spiritum sanctum
à solo Patre procedere; Eundemque errorem po-
stea docuisset Theophilactus *in c.* 3. *Joann.* & cir-
ca annum 1054. Michaël Patriacha Constanti-
nopolit. ut patet *ex epistola Leonis* 9. *ad Constanti-*
num Monachum, Sigiberto *in chronico* & S. Anto-
nino 3.*p. histor tit.* 22.*c.* 13. §. 11. quorum error vi-
guit usque ad annum 1439. Bene non solùm à
Greg. 10 verùm ab Eugenio Papa in sua *constit.*
quæ incipit *definiuntur* articuli, in quibus Græci
à Latinis diffidebant nempè de nostro, & per
alios *sex. &c.* de aliis idem Eugenius 4. † Sic no- 13
strum definit articulum *Spiritum sanctum à Patre,*
filioque æternaliter secundum essentiam procedere:
quæ constitutio fuit edita in concilio Florentino
§. 1. docent Theodorus in refutatione quàm
fecit *anno* 432 *c.* 9. contra Cyrillum Alexandri-
num, qui Authoritate Apostolica præfuit Conci-
lio Ephesino.

Et hæc veritas sic definita ab Eugenio con- 14
sentientibus Latinis, Græcis in concilio Flo-
rentino; fuit anteà etiam stabilita in Concilio
Romano sub Damaso *anno* 372. quàm etiam pa-
tres Concilii Constantinopolitani confirmârunt
per Eusebium & Priscianum Episcopos, ut col-
legitur ex epistola orientalium Patrum ad Da-
masum excusantium se, quòd tunc Romam ve-
nire non possent, & ex Epistola Damasi, quæ
approbat Constantinopolitana decreta; & actis
utrisque Concilii, nec non Cassiodoro *lib.* 9.
c 16. † Iterùmque *anno* 400 in concil. Tolet. 1. 15
c. 21. & in Concilio Alex. ex quo Cyrillus Alex.
epistolam ad Nestorium scripsit *ann.* 431. Et in
Concilio Chalcedon. *ann.* 451. in Concil. Con-
stantinopolit. 2. *ann.* 619. In Toletano 4 *c.* 1. *ann.*
633. in Tolet. 8. *ann.* 653. in Tolet. 11. *c.* 1 *ann.* 675
in Constantin. 3. *ann.* 681. ubi approbata est epi-
stola Cyrilli in qua dicitur *spiritus appellatus est*
veritatis, & veritas Christus est: unde ab isto similiter
sicut à Patre procedat.

Comprobatur ex synodo septima seu Nicena 2. 16
actione 7. *ann.* 789. cum recitatur symbolum cum
additione (*filioque*) ut ex antiquo codicè docent
Patres Concil. Forentini *sess.* 5. & 7. & ex D. Aug.
in enchirid. c. 3. & *lib.* 5 *de Trinit. c.* 8. cum ait *Spi-*
ritus sanctus a patre, & filio non factus; nec creatus,
nec genitus, sed procedens, & recitatur cum eadem
particula (*& filio*) in Concil. Tolet. 4. & Basilius
lib 3. *contra Eunomium*, cum ait ipsum esse secun-
dum à filio, cum ab ipso esse habeat, & omnino
ab illâ causâ dependeat (hoc est principio ori-
ginis,(& Greg. Nycenus *cum homil.* 4. *in oratio-*
nem Dominicam ait *Spiritum sanctum; & ex patre*
dicitur, & ex filio præterea esse ostenditur. Chrysost.
homil. 1. *de symbolo tom.* 5 *inquit est spiritus de pa-*
tre, & de filio procedens, & homil. 2. *Spiritum san-*
ctum dicimus Patri &, filio coæqualem; & procéden-
tem de Patre, & filio; & Epiphanius *hæresi* §. 9.
quoniam unus est Spiritus Dei Spiritus ex Patre
procedens, & de filio accipiens.

17 Colligunt Patres sane veritatem *ex Joanne*
14.15.16. quia sicut *Joannis dict. c.* 14. dicit *quem*
Pater mittet in nomine meo : sic *in dict. c.* 15. dicitur
quem ego mittam vobis à patre; persona enim di-
vina non mittitur, nisi ab ea à qua procedit, ut
docet Athanasius *in epistol. ad Serapionem*, S.
Thom. *in opusculo contra errores Graecorum.* Aug.
lib. 4. de Trinit. c 20. Tum quia Christus dixit de
spiritu sancto *de meo accipiet*, & *annunciabit vo-*
bis, de meo accipiet, ait, quia non accipit filiatio-
nem, sed solùm essentiam, eum tamen in Christo
sit utrumque; at una persona non accipit ab alia,
18 nisi procedendo. † Tum quia Spiritus sanctus
dicitur Spiritus veritatis, id est Christi, ut *ad*
Rom. 8. spiritus Christi, *ad Galat.* 4. spiritus filii
sui *act. c.* 16 spiritu Jesu *sicut Matth.* 10. *dicitur*
19 spiritus Patris. † Tum quia Christus dicit *omnia*,
quae habet Pater mea sunt, *propterea dixi vobis quia*
de meo accipiet. Filius ergo omnia habet, quae Pa-
ter paternitate excepta : sed Pater habet esse
principium Spiritûs sancti, ergo & filius cum
Patre Spiritum sanctum producit, ut argumenta-
tur Cyrillus *in respons.* 9. *anathematismi.* Aug.
lib. 5. de Trinit. c. 14. Ambros. *lib.* 2. *de spiritu sancto*
c. 12. & Anselmus *de processione Spiritus sancti.*
Alias si Pater esset spirator, & non filius, Pater,
& filius non distinguentur, solis relationibus
oppositis, paternitatis, & filiationis, sed etiam
substantia, quae est haeresis Arrii.

Est ergo dicendum, malè Graecos ex eo quòd
20 dicatur Joan 14. *Spiritus sanctus, qui à Patre pro-*
cedit, inferre à solo Patre procedere, quia nec
ibi, nec alibi additur dictio exclusiva, ut nota-
runt Patres *in Concil. florent* & Bellarmin. *lib.* 2.
de Christo c. 23. videbis alia tradens Joan. Baptist.
Scortiam *in consiit summor. Pontif. epitome* 33.
theorema. 89. Joan Naucierum *tom.* 2. *generatione*
38. *ad annum* 1137. & ex Patribus Graecis, an
praeter alios complexus est nostram veritatem
Athanasius *in epistola ad Serapionem*, & *in symbo-*
lo, quòd etiam citat Nazianzenus *de laudibus*
Athanasii : & est etiam definitum in Concilio
apud Barrum, cui interfuit sanct. Anselmus ce-
lebrato à Latinis, & Graecis sub Urbano II.
anno 1090. in concil. lateran. sub. Innocent. III.
cap. 1. anno 1215. cui etiam Graeci interfuerunt,
& c. 4. in relato Concil. Lugdun. *anno* 1274.
sub dicto Gregorio X. de quo *in dict c.* . *hoc tit.*
lib. 6. in quo etiam consentientibus Praecis sym-
bolum cum additione *filioque*, ter latinè, & grae-
cé cantatum est, & denique in Trid. Concil.
sess. 3. *anno* 1563. ubi symbolum Apostolorum
ad litteram repetit : ex Latinis Tertulian *lib.* 2.
contra praxeam, Hilarium *lib.* 2. *de Trinit.* Ambr.
lib. de spiritu sancto c. 10. Aug. *lib.* 15. *de Trinit c.* 17.
26.27. Hieron. *epist.* 1. *cap* 1. Prosper *de vita con-*
templat. c18. Fulgentius *lib. de fide ad Petrum c* 2.
Boetius, *lib.* 1. *de Trinit. c.* 12. Gregor. *lib* 1 *moral.*
c. 8. *lib.* 2. *Dialog. cap. ultimo*, quos etiam Graeci
in suam lingum transtulerunt, & abraserunt
particulam *filioque procedit*, ut docet Joannes
Diaconus *in ejus vita lib.* 4. *c.* 75. Anselmus *lib. de*
processione Spiritûs sancti S. Thomas *in opusculo*
de erroribus Graecor. & *quaestionib. de potentia q.* 10.
art. 4.5.*p.* 1. *quaest.* 36. *arg.* 2. Magister sentent *lib.* 1.
dist 1. & eges textum *in c. ult. de consecrat. dist.* 5.
ubi explicans illud Joan. 14. & 16. ait *non enim*
loquetur à semetipso, quia non ex se est, sed ex Patre
& *me est*; *hoc enim ipsum quod subsistit.* & *loquitur*
à Patre, & *me illi* *est*; ubi Didimus *lib.* 2 *de Spiri-*
tu sancto contra Errores Graecor. Videbis Cirill.
Alex *lib.* 3 *thesauri c* 2. ubi ait ex filio naturali-
ter, & substantialiter spiritum sanctum, sicut ex
patre provenire credimus.

Ad quartam quaestionis partem per verba 21
textûs nostri provenit disputatio quo die men-
se, & anno Christus Dominus ex Maria Virgi-
ne natus sit *ibi* in vers. & *tandem unigenitus Dei*
filius à totâ Trinitate communiter incarnatus ex
Maria semper Virgine Spiritus sancti cooperatione
conceptus est &c. Eugenius IV. in sua *constit.* 19.
quae incipit *continet in* §. 19. dicit *festum Annun-*
ciationis ubique celebrandum esse 25. *die Martii*, &
Hostiensis *in cap Pontif epithome* 34. *Theor.* 100.
Scortia, *in constit. Pontif. epithome* 34. *Theor.* 100.
ait Annunciatio celebretur vere, & quòd sic
merito habet Ecclesiae traditio; & ut integri
sint menses 9. usque ad 25 diem Decembris, in
quâ natus est JESUS CHRISTUS. † Et quòd il-
la dies fuerit veneris colligunt D. D. ex Astro- 22
nomicis supputationibus, cum littera Domini-
calis fuerit B. & dies veneris G. † Et id magno
mysterio, ut scilicet Adam terrestris crea-
tus est sextâ feriâ ita secundus coelestis sextâ
item conciperetur; atque ut ille sexta quoque
Di in Paradiso voluptatis collocatus est, ita &
hic sextâ die in Virginis uterum virtutum om-
nium, atque charismatum Paradisum descen-
deret.

De mense autem communis sententia docet 24
fuisse Martium, tum quia mense martio, aquae
Diluvii, quae coeperant mense Aprili praeceden-
tis anni, & undecim menses duràrant imminutae
sunt ad significandum colluvionem peccatorum
Domino veniente in martio finiendam. † Item 25
quia liberatio populi ex Aegyptiaca servitute,
quae nostram liberationem à tyrannide Daemo-
nis, docet martio quoque facta censetur. † 26
Denique quia decuit, ut quo mense creatus est,
mundus, eodem ad eundem reparandum veniret
Dominus, is autem Martius fuit ex Athanas.
q. 9. & 19. *ad Anthiocum August. in cap. veteris*
testam. c 8 & *in q ex utroque testamento q.* 106.

De horâ autem diei non sic DD. conveniunt 27
cum Athanasius. *Serm de Deipara* sentiat salu-
tatam ab Angelo, & conceptum oriente sole, alii
autem statim post medium noctem, juxta illud
sapient 8 *dum medium silentium tenerent*, & *nox in*
suo cursu medium iter haberet omnipotens. &c. Idque
magis figura congruit, quòd post mediam no-
ctem jussu Domini venerit Angelus occidere
primogenita Aegyptiorum, & de servitute libe-
rare populum Israel *exod. c.* 12. ut eum in terram
patribus promissam deduceret : tradit Scortia
supra videndus ibi † ad plura quae senserunt
D. D. de die nativitatis, Domini, Circumcisio- 28
ni, Epiphaniae, & Praesentationis in templo, de
quo aliqua *infra in cap. translato de constit.* & *in*
c. 1. *d. purifacione post partum.*

De die autem nativitatis Domini quidam hae- 29
retici apud Clem. Alex. *lib* 1. *strom.* voluerunt fuis-
se diem 20. aut 25. Aprilis, & Matthaeus Beroal-
dus Haeretic. *in chron p* 4. *c* 1. & 3. mense Septem-
bri, seu aequinoctio autumnali, & Aegyptii aliqui
apud Epiphan. *haeresi* 51. die 5. Januarii, sed Eccle-
siae communis traditio docet natum Dominum
8 Kalend. Januaria, id est, die 25. Decembris,
quando jam incipiunt dies crescere; & die Do-
minica Synodus 6. *gener. c.* 8. multis comprobat
Scortia *suprà.*

QUAEST.

QUÆSTIO II.

Anfidelis quilibet adultus teneatur memoriter ſcire Symbolum Apoſtolorum, articulos fidei, Orationem Dominicam, Præcepta Decalogi, Sacramenta Eccleſiæ, & doctrinam Chriſtianam, ut continetur in Catechiſmo. Et an ignorantia vincibilis myſteriorum Dei, ſit ſpeciale peccatum; & an præcepta Decalogi remitti, & ſolvi poſſint & an Papa, vel Eccleſia poſſit novum articulum fidei facere.

SUMMARIUM.

1 *Fideles præciſè, & ſub peccato morali, non tenentur recitare memoriter* Symbolum, articulos fidei, Orationem Dominicam, præcepta Decalogi, Ave Maria Sacramenta Eccleſiæ, & doctrinam Chriſtianam, *ut continetur in Catechiſmo*, n. 2. 3. 4. 5. & 6. & *eſt veniale, ſi ex purâ negligentiâ ea ſcire omittant.* n. 7.

8 *Ignorantia vincibilis myſteriorum fidei, eſt ſpeciale peccatum explicandum in confeſſione; etſi contra alii teneant relati* n. 9. & *cujus fuerit præcepti, eſt explicanda*, n. 10.

11 *Ignorans vincibiliter plures artic. fidei, non committit plura peccata ſpecie diverſa; ſecus ſi ignorat plura præcepta decalogi, vel Eccleſiæ.*

12 *Ignorans Vincibiliter plures articulos fidei, non committit plura peccata ſpe cie diverſa.*

13 *Ignorans vincibiliter plures articulos fidei, non tenetur numerum articulorum, quos ignorat, explicare in confeſſione*

14 *Præcepta Decalogi remitti, & ſolvi non poſſunt; ſunt enim naturalia, jura indiſpenſabilia omninò, etiam à Deo ut* n. 16.

15 *Præcepta naturalia ſunt, quæ ſolo naturali lumine, & facillimo diverſè cognoſcuntur eadem apud nationes benè inſtitutas.*

17 *Deus non poteſt facere, ut id, quod erat conveniens naturæ rationali, ſit poſteà diſconveniens, vel contra manentibus eiſdem circumſtantiis quibus præceptum obligat.*

18 *Præcepta prima legis naturalis non poſſunt mutari, etiam in caſu particulari, nec pugnant dicta*, num. 19. *quæ explicantur*, à n. 20. & 21.

22 *Sabbatum non violatur per operationem ſaluti humanæ neceſſarium, quia ex parte, quà præceptum eſt cæremoniale diſpenſatur, non ex qua morale.*

23 *Abraham conſenſit in homicidium filii ſui, non abſolute, ſed Dei præcepto.*

24 *Præcepti quinti materia, non eſt abſolutum homicidium, ſed co mmiſſum propria authoritate extra propria vitæ defenſionem.*

25 *Jurans non tenetur juramento, ſi poſtea caſus occurrit, vel majoris boni impeditur.*

26 *Oſeas ad mulierem, accedens, Dei mandato, non peccavit.*

27 *Præcepta Decalogi obligant cum certis circumſtantiis, quibus ſublatis, jam non obligant*, num. 28.

29 *Furari licet in non nullis caſibus, veluti ne quis fame pereat.*

30 *Leges duæ naturales ſi concurrant, inferior ſecedit ſuperiori.*

31 *Papa diſpenſat tantùm in Rebus Divini juris, quæ pendent à voluntate humana, ut in voto, & juramento*, n. 32 33. & *in iure naturali, quoties caſus dependent à voluntate hominum, quod propriè non eſt diſpenſare, ſed declarare.* & n. 34. 35.

36 *Ignorantia legis naturalis circa principia prima dari nequit, quæ ſit inculpabilis: ſallit in aliquo rariſſimo caſu pro aliquo breviſſimo tempore.*

37 *Præcepta quæ colliguntur, facta diligentia, ex Decalogo, queunt ignorari inculpabiliter, etiam permultum tempus.*

38 *Lex naturalis quo ad prima principia, eſt omnibus nationibus communis; non ſic quoad concluſiones deductas: indeque licet mutari in aliquibus caſibus non in omnibus.*

39 *Scripturæ Canonicæ dicuntur quæ fuerunt ab Eccleſia approbatæ, & receptæ in Canonem divinarum Scripturarum.*

40 *Pontifex, & Eccleſia verius eſt, ut nequeant facere novos articulos fidei.*

41 *Scripturæ quæ ſint Canonicæ, & authenticæ, pendet declarandum ab authoritate Eccleſiæ.*

42 *Eccleſia non poteſt dare authoritatem; & viros divinæ Scripturæ, ei quæ divina non eſt.*

43 *Scripturæ ſacræ ſolent eſſe interpretationes plures, quarum neutra eſt hæretica, donec Eccleſia definiat.*

44 *Abbas Joachim excuſatus fuit ab hæreſi in textu noſtro; & quare.*

45 *Hæretica multa cenſetur, quæ hoc nomine minimè notabantur.*

46 *Errores plures Lactantii, & Origenis, & aliorum, qua ratione excuſentur ab hæreſi?*

47 *Eccleſia non poteſt facere, ut propoſitio in ſe vera, modo ſit falſa, vel è contra.*

48 *Eccleſia Catholica Romana, qualiter diſpoſuerit ſcripturas recipi Divinas.*

49 *Libri qui recepti fuerint in Eccleſia? Et qua Opuſcula ſanctiorum?* remiſſivè

AD primam quæſtionis partem, viſis quæ adduxi *ſuprà in Rubr, quaſt.* 3. verſ. *ad quartam*, facilis erit reſponſio, & habità diſtinctione Perſonarum, de qua ibi; num verò dubium eſt, an fidelis, qui memoriter non ſciunt Symbolum, & alias orationes doctrinæ: peccent mortaliter; & Farinacius *de hæreſ. quæſt.* 179. *num.* 8. quem ſequitur Naldus *in ſumm.* verbo *Chriſtianus*, dixit ut tales doctrinam ignorantes memoriter, peccent mortaliter, tum ex uſu præcipuarum urbium, in quibus confeſſarii, & periti omnes rerum Eccleſiaſticarum in dubie reputant hujuſmodi præceptum obligare ſub mortali, & proptereà abſoluto Sacramentalis ſoleat plis denegari, qui prædicta memoriter non retinent, præcipuè Symbolum, articulos fidei, decalogum, & Orationem Dominicam. † Et in pleriſque diœceſanis conciliis Caveatur, ne prædicti admittantur ad matrimonium, nec ad lèvandos pueros de ſacro fonte Baptiſmatis: ita de Sym- 2

 bolo

bolo docuerunt Sylvius 2. 2. *q.* 2. 8. *concl.* 8.
Joannes de la Cruz *in direct p.1.art.2.dub 1. conclus.* 1. Palacios *in 4 dist.5.disp.*9. Niderus *in sum. pracep.* 1.*c.*3. & alii.
3 Ego tamen existimo dicendum, quòd si quis
diligentiam adhibeat ut discat memoriter, &
ob defectum naturalem, vel incapacitatem,
verba retinere nequeat, ordinatim, facilè possit ab omni culpâ excusari. Est enim certum non
esse gravem obligationem retinendi memoriâ
verba Symboli, vel præceptorum; ita ut sit
peccatum mortale hoc omittere, ut docent Azor.
in summ lib 8.*moral.c.7.quæst.*5. Sanchez *in summ. tom.1.lib.2.c.3.num* 19 cum multis Doctoribus
ab eo relatis: quibus adjungo Bonacin. *in tract. de legibus disp.3. quæst.6 punct.2. num.*14. Gaspar
Hurtado *de fide disp.* 8. *dif.* 11. Suarez *de fide disput.12.sect.5.n.*8. Diana *p.1.tract.19.misc.2.res.*14.
ex eo quia de præcepto non satis constat, cum
nec ab aliquo Pontifice, nec ab aliquo Concilio generali latam inveniatur, vel quia alii canones qui de hoc loquuntur de substantia mysteriorum sufficienter intelliguntur, vel certè
quia materia ista levis est si præcisè in verbis, vel
in eorum ordine sistatur, Diana *p.3. tract. 5.miscel* 1.*res.*48. in vers. *& tandem.*
4 † Ubi dicit non
peccare mortaliter, sed tantùm venialiter adultos Symboli Apostolici formam sub verbis
præ eptivis memoriâ non tenentes.
5 Et idem dici debet de decalogo, de Oratione Dominica, dummodo eorum substantiam
sciant & intelligant, & à fortiori de *Ave Maria*: sic Layman. *in Theologia moral lib.2. tract.1. c.9 num* 4. Suarez *dict.sect.d.num* 8. Tannerus *in* 2. 2.*disp.* 1. *quæst.7 n.67* Conink *in* 22. *disp.* 14.
*dub.*10.*num.*194
6 † Et etiam non esse peccatum
mortale, sed veniale nescire, se signare signo
Crucis, docet Sanchez *dict.lib.2 cap.3.num.*14.
tamen contrarium tenent Angelus, Armilla,
Tabiena, Sylvester, quos sequi videtur Villalobos *in summ.tom.2.tract 1.dif.4.num.*12 sed de
hoc dices, ut sub d.vers.*ad quartam*, 5 *dict.quæst.*3.
Rubrica sub verba *tenentur* & sic concludes cum
prædicto Diana *dict. res.* 48 *in fine*, ut non obstante quòd præfata sint probabilia, debeant
suaderi fideles, ut ea omnia explicitè sciant, &
memoriâ retineant: legendus est Gaspar Hurtadus *dict disp.*8. *de fide dif.* 10. qui minus scrupulosè loquitur quòd præcepta decalogi teneantur scire omnes fideles secundùm substantiam, novissimè docet Berricelus, *de missionib. Apostol.p* 2 *tit.*1. *de fide quæst.*6.*sect*7. Cardinal
Lugo *de fide disp.*13 *sect.*5.*n.*126. post Suarez &
Sanchez, cum aliis.
7 Dubium est tamen quid dicendum si ex purâ
negligentiâ quis omittat prædicta memoriter
scire, & est probabile non carere aliquâ culpâ,
saltem veniali, quia præter Canones, qui hoc
insinuant juxta communem usum Ecclesiæ, talis
negligentia censetur aliquo modo culpabilis, &
in aliis aliquando scandalum generat: videbis
citatos & in super Vincentium Filiucium *in quæst.moral.tom* 1.*tract.22.c.3.n.*37. citatem Navarr. *in manuali c* 11.*n.22.de Sacramentis*, & aliis
dixi *suprà*, in loco citato.
Ad secundam quæstionis partem, an ignorantia
8 vincibilis mysteriorum fidei sit speciale
peccatum in confessione explicandum, affirmativè docuerunt Vasquez 2.2.*disp.*119.*c* 3. Gaspar
Hurtado *de fide disp.8.dif.*17. Tanner. *in p.2.disput.4.quæst 9. dub.* 1.*n.* 12 Sanch. *in sum tom.*1.
*lib.1.c.17.n.*11. Filiucius *tom.* 2. *tract.* 21. *cap* 10.
*nu.*365. Enriquez *lib.5.c 6.num.*3. in gloss. *lit. F.*
Curtel. *in* 12.*quæst.76. artic.2. dub.2.* § .4
† Qui docet ignorantiam vincibilem articulorum fi- 9
dei habere non solùm malitiam peccati, cujus
periculo se exponit v. g. omissionis actûs fidei
tempore, quo obligat præceptum credendi, aut
asserendi, aliquid contra fidem, sed etiam distinctam specie consistens in negligentiâ addiscendi articulos, quæ opponitur virtuti, studiositatis. Diana *p.3. tract.4 de Sacram.res.* 165.
qui hanc dixit probabilem opinionem; imò
cum Marulus *disp* 1.*c.2 difficult.3 n.*167. contrariam sententiam tueatur ex multis rationibus,
dicit ut prima opinio videatur probabilior, &
omninò tenenda.
Et quatenus ad confessionem dicit cum eo- 10
dem Marulo *num.* 730. esse necessarium explicare cujus præcepti decalogi fuerit ignorantia,
secùs verò in ignorentia mysteriorum fidei id
desumens ex diversitate præceptorum decalogi,
vel Ecclesiæ; eò quod ita vindicabiliter ignorans
exponit se periculo admittendi peccata specie
diversa secundùm præceptorum diversitatem:
quòd secùs accidit in ignorante vindicabiliter
mysteria fidei, qui non se exponit committere peccata specie diversa, juxta diversitatem mysteriorum, sed semper peccatum esse
ejusdem speciei, cujuscumque mysterii sit
ignoratio, quia opponitur eidem præcepto, ac
virtuti.
Unde infertur ignorantem vincibiliter, plu- 11
res articulos fidei non committere plura peccata specie diversa, & distincta, secus vero
si ignoret plura præcepta Decalogi, vel Ecclesiæ.
Dubium tamen est an ignorans vindicabiliter 12
plures articulos fidei admittat saltem plura
peccata mortalia numero distincta, & affirmativè respondet Marullus, ubi *suprà* sed Suarez
*tract de fide c.*15 *sect.1.num.7.* negativam contrariam sequitur exemplificans *in præcepto recitandi horas Canonicas*, dicens ut peccatum omissionis
illarum non multiplicetur numero juxta multiplicationem horarum, sed unum tantùm numero esse.
† Ob idque Diana *dicta res.* 194. *sub* 13
vers. *sed difficultas*, infert ignorantem vincibiliter plures articulos fidei non teneri numerum
articulorum quos ignorat explicare in confessione & alia adducens dicit probabilem esse sententiam Marulli *suprà* dicentis esse ea explicanda in confessione.
Ad tertiam quæstionis partem ex verbis tex- 14
tûs nostri vers. *in commutabilis*, notat Barbosa
*hic num.*8.*&* 9. cum Azo. *instit. moral. p.1.lib 6. c. quæst.* 3. præcepta decalogi remitti & solvi
non posse, quia sunt jura naturalia, & sic indispensabilia; ut docent Navarrus *in tract. de spoliis Clericor.* §.2.*num.*3. *in tract de reditibus Ecclesiæ quæst.3.n.2.&* 3. Azor. *instit.moral p.3.lib.*1.
3.1.*col.12.in fine* Marta *de jurisdict.p.4.casu* 93.*à num* 6. Sayrus *in clavi Regia lib.3.c.2 num.*12. faciunt textus, ubi DD. *in* §.*sed naturalia instit. de jure natural.gent.& civil.& in* §.*minus inst. de rerum* qualitate, & differentia, & utrobique Pichardus, & alii repetentes, idem Pichard. longà; *in leg* 3. *&* 7. *Cod de usuri legul lib.* 11. ex
*num.*4. *& de jure Regio, leg.* 5. *titul.* 24. *p.*4.*l.* 34.
p. 7.

Et enim

15 F.·nim ut dicit Sanchez *lib. 7. de matrim. dispu.51.num 4.* naturalia præcepta sunt, quæ solo naturali lumine sine aliquo discursu, aut saltem facillimo dignoscuntur, & apud omnes nationes benè institutas, sunt eadem, habentque eandem rectitudinem, & hæc quidem aut prohibere rem ita intrinsecè malam, ut nollâ ratione, in nulloque eventu cohonestari possit, quale est mentiri, au fornicari, vel rem semper malam, & apud omnes, talem tamen, ut ratione extremæ indigentiæ excusari possit ut est furtum.

16 Quarecum prædicta, & alia præcepta naturalia continentur in decalogo sequitur dicendum, ut præcepta decalogi sint omninò indispensabilia; ita ut nec ab ipso Deo dispensari possint; quia hæc continent ordinem intrinsecum hominis ad Deum, & hominis ad hominem: sed fieri non potest quin homo ad Deum, & hominem debitè non ordinetur: ergo secundo, quia hæc præcepta prohibent quòd intrinsecè ex se, & ex suâ naturâ est malum, & non quia præceptum: sed implicat ut aliquid, quòd ex sua naturâ est bonum, sit malum, vel bonum alteri: ergo non possunt hæc præcepta dispensari, nec licentia credi, ut aliquis manente lege naturali quoàd alios ipse contra legem operetur.

17 Non enim potest Deus facere ut id, quod erat ennveniena naturæ rationali, sit posteà disconveniens vel contra, manentibus iisdem circumstantiis, quibus præceptum obligat: docent Sanchez *lib.8. de matrimon.disp.6.n.14.* Navarr. *cons.4. de dispens. impuber.n.* 16. Suar. *de legibus lib.2.c.14.num.5.c.15.num.2.* & 26. Covarru. *in regul. peccatum p. 2. cap. 6.§.num.6.* Castr. Pal. *tract.3. de legib.disp.6.punct.2.n.5.* Trulenc. *in opere moral.præludio.5.p.1.num.5.* Barbosa *de jure Ec-*

18 *clesi.p.1.c.2.num.*122. † Ubi dicit cum Balduino *in dict. §. sed naturalia*, Fortunio *in l. velut n.25. l.manumissiones n.8.ff. de justitia, & jure*, ut nec in casu particulari prima principia, seu præcepta legis naturalis, possint mutari, quia semper firma menent, nec ullam mutationem admittunt, sive in communi, sive in particulari: videbis D. Thom.1.2. *quæst.*100.*artic.*8. ubi expositores.

19 Dices autem quòd Deus de facto dispensavit in tertio præcepto cum Machabæis, concedendo eis licentiam ut operarentur in Sabbato, etiam in quinto cum Abraham, ut filium interficeret, & in sexto cum Osea, ut ad mulierem fornicariam accederet, & in septimo cum Hebræis, ut vasa prætiosa ab Ægyptiis acciperent, ergo naturalia decalogi præcepta dispensabilia sunt, & confirmatur, quia & si eàdem naturâ insitum sit, ne quis cum alieni jactura locupletetur, *l. nam hoc natura, ff. de condit.indebiti, l.17.tit.34. p.1.* sed lege civili inducta fuit usucapio, qua quis rei alienæ, invito Domino, Dominium nanciscitur, juxta quæ latissimè scripsi *infra ad tit. de præscript.* & patet *ex tit. ff. de usucapion.* cum aliis ibi sequentibus, & *instit. eodem*: ergo videmus, ut alio jure inferiore jus naturale abrogetur, etiam illud primævum, quod consistit in eo scilicet *malum fugiendum, bonum amplectendum, quod tibi vis, alteri fac, quod tibi non vis, alteri non feceris*: de quibus dicunt Doctores cum D. Thom.1.2.*quæst.76. art.2.* Ægid. Trulenc. *in opere moral. lib.1.c.1.dub.5.n.3.*

Sic hæe esse commouissima, & prima principia ut nequeat de illis dari ignorantia, quia hæc principia sunt evidentissima, & se ipsis constant; & ob id nec possit dari ignorantia inculpabilis præceptorum, quæ in decalogo continentur, cum hæc præcepta sunt de jure naturæ, quæ facillimè colliguntur ex jam relatis primis principiis.

Adhuc verò dicendum est naturalia jura, quæ continentur in decul gi præceptia; semper firma, immutabilia, ac dispensabilia esse ex dictis in principio; sicque non obstant relata, *num. præcedenti in principio.* Quia respondeo ad primum de tertio præcepto cum Machabæis, ut opperarentur in Sabbato quod Deus non dispensavit cum eis sed declaravit tantùm non violari Sabbatum per operationem saluti humanæ necessariam, quia tertium præceptum quoàd temporis determinationen, tunc erat de jure Divino, ac propterea potuit à Deo dispensari breviter: sic respondet Ægidius Trulenc. ante *princ. operis moralis, dict. præludio 5. num. 7.* in vers. *& dico* ex D. Thom. 1.2. *dict. quæst.*100. *artic.*8. qui ad alios casus respondet. † Sed qua- 20

21 liter hod contingat, & ut latius explices. Leges plura, quæ adduxi *sub Rub. & tit de feriis*, ubi *in d. Rub.* expendi præceptum de observandis festis, partim esse Morale, partim cæremoniale, ot de Sabbato in *l. veteri*, & il § *à num* 26. declaravi, ut tale præceptum ex qua parte morale est, est naturale, cum per se pertineat ad Deum colendum; & sic indispensabile, non sic ex qua parte fuit cæremoniale, ut festum observare in die festo, quia hæc temporis mutatio est alterius, juris, & sic dispensabilis, ut visum est, cum jam dies Sabbati non observetur, sed dies Dominica. De quo videbis etiam quæ ibi dixi *sub c.3.* & alia quæ dico *infra in c. translato de constit. q.1. & 3.*

Non obstat illud adductum quòd Deus dispensavit cum Abraham, ut filium suum interficeret, quia respondent Trulenc. & D. Thom. ubi *supra* quòd Abraham consensit in homicidium, non absolutè, sed Dei mandato, qui vitæ, & mortis Dominus est. Et ut clariùs percipias: addo quòd non omnia præcepta decalogi adhuc sunt immutabiliter permentia, ut & si indispensabilia sint (ut dixi) designant, ob id admittere aliquam interpretationem, nempè ut in hoc, aut alio casu obligent. Juxta ea, quæ latissimè dico *infra ad tit. de homicid.* & ibi *in c. 1. per textum* ibi, ubi pro defendendà vità, honorem, & bona licet invasorem occidere, si adsit 23

24 moderamen inculpatæ tutelæ. † Etenim materia quinti præcepti decalogi, non est absolutum homicidium; sed homicidium commissum propriâ authoritate, extra propriæ vitæ defensionem, Ægid. Trulenc. *dict. prælud.5.sub num.6.* in vers. *materia.* † qui etiam aliter exemplificans dicit quòd qui juravit, non tenetur juramento, 25

si posteà casus occurrit, vel in eo, qui facit juramentum majoris boni impeditivi, ex quo vides non frangi præceptum decalogi: & de hoc ultimo leges plura, quæ adduxi sub *tit. de jurejur.* & ibi *in c. quemadmodum* 25.

Non inquam obstat illud relatum sub d. vers. *dices* factum à Deo, cum Oseas, ut ad mulierum fornicariam accederet, quia tunc ille accedebat ad eam, quæ ex Dei mandato sua erat, qui est auctor institutionis matrimonii, atque ita, 26

ita, non peccavit ad mulierem fornicariam (id est quæ talis existimabatur) accedendo: sic dicit idem Trulenc. *dict. prælud.* §. *num* 7. cum D. Thom. & poteris applicare decisionem textûs *in cap. inter opera de sponsalibus*, ubi probatur inter opera charitatis, quæ ad peccatorum remissionem deserviunt sit ducere in sponsam eam, quæ meretrix est.

27 Quartum de dispensatione facta à meo cum Hebræis non obstat, quia isti Dei præcepto ab Ægyptiis spolia acceperunt, & fortè in præmium suorum laborum, transtulit enim Deus ab Ægyptiis in Hebræos bonorum dominium, nam Deus omnium rerum Dominus est; & sic Bonacina cum multis *disp.* 1. *quæst.* 1. *punct.* 2. *n.* 9. & 10. *tom.* 2. quem sequitur citatus Trulenc. *d. num.* 7. *in fine*, dicunt quòd in nullo ex prædictis casibus dispensavit Deus, sed tantùm materiam præcepti mutavit, quod dicunt valdè considerandum, quia, ut dictum est legis naturalis præcepta obligant cum certis circumstantiis, quibus sublatis, jam non remanet materia legis; secùs cum manent, nam tunc nec à Deo dispensari possit: videbis, quæ dixi infrà *in c.* 12. *de judiciis*.

28 Unde ad argumentum *ex l. nam hoc natura, ff. de conditione in debiti*, & *materia præscriptionis*, quæ cum alterius jactura est introducta adversans jus naturale, videtur, ut illud faciat corruere; quia respondeo usucapionis, & præscriptionis jus, etsi quantum admodum, & tempus sit introductum jure civili, sed quoàd substantiam, ipso jure naturali dictante, ne scilicèt manendo in incerto rerum dominia amitterentur; ut latè 29 dico *sub tit. de præscript.* † Quo fit, ut quemadmodum etiam infrà *in tit de furtis.* probo dari casus, in quibus licet furari, ita jure naturali dictante, veluti si quis fame pereat: quia tunc 30 omnia fiunt communia, sic & in prædicto casu præscriptioni. † Est enim regula ut quoties duæ leges naturales concurrunt, inferior flectitur, superiorique cedit ob commune bonum, & publicam salutem Reipublicæ. Ut expendit Richard. *in dict.* §. *sed naturalia num.* 5. ubi addit tunc non tolli legem naturalem lege civili, sed alterâ potentiori lege naturali, *arg. textûs in l. stichum*, §. *naturalis, ff. soluto matrimonio*. ibi, *nam vinculum æquitatis* quo solo sustinebatur, conventionis æquitate dissolvitur, ipse hanc rem illustrat optimis exemplis *in d. l.* 3. *Cod de nuri leg. lib* 11. *à num.* 73. item, & *id d* § *num.* 2. & 4. ubi quod servitus est introducta contra libertatem naturalem, item & quòd ex hæredatione potest tolli legitima filiis debita: quæ contingunt alio naturali jure distante.

31 Hic possem alia applicare de Pontifice dispensante, aut interpretante jus naturale, & Divinum, de quo non ago, sed videbis cum multis Barbosam *de jure Ecclesiastico suprà à num.* 119. *cap.* 2. *p.* 1. Sanchez *de matrimonio lib.* 8. *disp.* 6. *n.* 1. & *in præcept. decalogi tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 37. *à num.* 5. Sotum *in* 4. *dist.* 18. *quæst.* 1. *art.* 5. & *dist.* 21. *quæst.* 2. *art.* 2. & *lib.* 5. *de just. q. ultim. art. ult.* Sayrum in *clavi Regia* cum aliis *cap.* 10. *num.* 8. Suarez *de religione tom.* 2. *tract. de voto lib.* 6. *c.* 6. *art.* 15. Sesse *de inst. lib.* 2. *c.* 46. *à num.* 98. qui loquuntur de voto, 32 in quo Papa potest dispensare. † Sed respondent citati, & Trulenc. cum illis *dict. prælud.* §. *num. fin.* hoc differre, quia pertinet ad jus naturale secundarium, & Divinum, quòd non est sic in præceptis decalogi, quæ dicunt intrinsecam malitiæ, vel bonitatis rationem; & sic, ut implicet in eis dispensatio. † Vel melius cum 33 Villal. *in summa p.* 1. *tract.* 2. *de dispensatione leg. dif.* 5. 1. cum aliis, ubi ait ut Papa possit dispensare in rebus Divini juris, quæ pendent à voluntate humanâ; & sic in votis, & juramentis, nisi ab ipso jure Divino prohibitum sit. † Et 34 quòd si aliquando in casu aliquo juris naturalis dispenset ex urgentissimâ causâ, ut fieri potest secundùm glossam, *in cap. à nobis* vers. *essentus de decimis*, & ibi Abbas Joaces, *de matrimon. Regis Angliæ*, *dub.* 2. *num.* 22. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *dicta disp.* 6. *num.* 5. Fortunius Garcia *in l. Gallus*, §. & *quid si tantum n.* 310. *ff. de liberis*, & *posth.*. † Quòd ego intelligo quoties casus pen- 35 dent ab ipsa hominum voluntate, seu ut alii dicunt, & securiùs id non esse dispensare, sed tantum declarare legem naturalem in hoc, vel illo casu non obligare. Ita D. Thom. *quotlibeto* 4. *art.* 3. Sotus *dist.* 18. *art.* 5. *ad* 2. *q.* 1. & *lib.* 1. *de just. quæst.* 7. *art.* 3. *ad tertium*, Valentia 12. *disp.* 7. *q.* 4. *punct.* 6. & 2. 2. *disp.* 10. *q.* 3. *puncto* 4. Barbosa *Rub. ff. soluto matrim.* 2. *p. n.* 104. Covarru. *in* 4. *decretal.* 2. *p. c.* 6. §. 9.

Unde cum possit dubitari, an possit dari igno- 36 rantia legis naturalis, sivè decalogi, & Doctores firmiter dicant, non dari respectu præceptorum quæ sunt prima principia communissima, & universalissima, qualia sunt, malum fugiendum, bonum amplectendum, & alia, ut jam dixi, & quod sic communiter loquendo nequeat dari ignorantia, quæ inculpabilis sit præceptorum decalogi: quia sunt præcepta de jure naturæ, & quæ facillimè colliguntur ex illis principiis, *quod tibi vis, alteri fac*, *quod tibi non vis, alteri ne feceris*, &c. Tamen admittunt D D. cum D. Thom. 2. 2. *quæst.* 76. *art.* 2. posse dari in aliquo rarissimo casu pro aliquo brevi tempore, quia, ut ipse ait *quæst.* 94. *art.* 4. Ledesma 2. *tom. tract.* 1. *c.* 3. *conclus.* 8. 9. & 20. Ægid. Trulenc. *in opere moral. c.* 1. *dub.* 5. *sub num.* 3. certa gentium natio sine ulla ratione existimabat furtum non esse peccatum. † Verùm docent quòd præce- 37 pta, quæ ex decalogo facta, diligenti inquisitione colliguntur, possunt ignorari inculpabiliter etiam per multum tempus, nam etsi ex decalogo per evidentem consequentiam colligantur, requiritur tamen diligens inquisitio cum aliqua difficultate; & sic gentes aliquando putasse licitum, habere plures uxores, & homines posse falsis diis sacrificare, sed inter Christianos vix posse dari talem ignorantiam, quia sæpissimè prædicatur, & docetur esse peccatum mortale.

Ex quo deduco, ut etsi lex naturalis, quan- 38 tum ad prædicta prima principia communia, eadem sit apud nationes universas, sed quoàd conclusiones particulares, quæ de illis deducūtur, non eadem sit ex eo, quia & si homines conveniant in illis principiis universalibus communissimis, sed ex ignorātia, aut ex malis moribus homines diversè sentiunt de prædictis conclusionibus, & aliter quam de dictis principiis. Et sic expendendo D. Thom. 1. 2. *q.* 94. *artic.* 4. quem sequitur Villalob. *in summ. p.* 1. *tract.* 2. *de legibus dif.* 4. *num.* 5. & 6. ait legem naturalem respectu illarum conclusionum posse mutari, non io omnibus, sed in aliquibus casibus, idemque accidere in rebus speculativis dicit Villalobos, quia prima

prima principia, *ut quolibet est, vel non est, omne totum est majus suâ parte* omoibus sunt nota, sed non conclusiones, quæ ex illis deducuntur.

39 Ad quartam conclusionis partem, an Papa, vel Ecclesia possit novum articulum fidei facere, & ut respondeam suppono Canonicas Scripturas dici, quæ fuerunt ab Ecclesia probatæ, & in Canonem Divinarum scripturarum receptæ, ut habetur in *Trid sess. 4. c.* ubi recensentur, de quibus Covarruv. *lib. 4 variar c. 14. post. num. 2.* à vers. *ordo veteris testamenti*, Paulus Fuscus *de visitat. lib. 2. cap.* 31. Jod. de Cou. *tom. 1. sui thesauri Catholici lib. 6. de sacris scripturis.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 8. cap. 1.* Et ut cognoscatur, seu discernatur, quæ sit Scriptura Canonica, leges August. *lib. unica contra Epistolam Matthai*, quæ dicitur fundamenti, sic alloquentem, & ponentem regulam ibi *cap. 5.* Ego *verò Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesia, commoneret authoritas*, & tradit idem ferè *lib. 18. contra faustum, cap. 4.* quibus verbis, ut expendit Covarr. Legendus, *lib. 4. variar. c. 14 sub. n. 1.* satis dicet Augustinus nullam scripturam esse authenticam, aut Canonicam, sine authoritate Ecclesia, cujus membra fuere Canonici scriptores, nec aliunde possit quis scire scripturas esse divinas, aut canonicas, quam ex Ecclesiâ, quæ traditionibus Apostolicis magisterio Spiritûs S. ejusdem lumine edocta decrevit, & professa est.

Unde jam aliis omissis, videtur dicendum, ut
40 Papa, seu Ecclesia possit novos articolos fidei facere, & constituere, ut voluit Abbas *in cap. cum Christus de hæreticis*, cujus opinioionem, etsi Maximo conatu rejiciat Alfonsus à Castro *lib. 1. de hæresi cap* 8 Joannes arboreus *lib. 5. Theosophiæ c. 10.* Tameo oon ex toto improbat legendus Covarru. *d. lib. 4. c. 14. variar num. 2.* sed adhuc dicendum est ut non possint Ecclesia, & Pontifex novos articulos fidei facere, ot communia Doctorum Patrum tenet, quia est verum, & potissimè observandum propriè, ac simpliciter, nec Canonicam scripturam authoritatem sumere ab Ecclesia oec Ecclesiam à canonicis Scripturis, quia utriusque authoritas est à Christo, cujus spiritu dictatæ sunt scripturæ, & efficax est Ecclesia. † Atque quòd dictum est nullam scili-
41 cet scripturam esse authenticam, aut Canonicam, sine authoritate Ecclesia intelligi penea Ecclesiam Catholicam esse jus hoc declarandi, ac denunciandi, quæ scripturæ sint Canonicæ, authenticæ, & Divinæ, dictatæ & Spiritu sancto, sicque scripturam Canonicam esse testimonium Ecclesiæ ex Spiritu sancto testificantis, de quo uberrimé tractat Michael Medina *lib. 7. de rectâ in Deum fide c. 18.*

Ex quibus dicendum, est noo posse Ecclesiam
42 dare authoritatem, & vires Divinæ scripturæ, ei quidem scripturæ, quæ Divina non est; habemus enim ab Ecoesia, ut sciamus quæ sit scriptura Divina, teneamur eam scripturam Divinam censere, quam Ecclesia Divinam esse definierit; quæ tamen quamvis certo definiat, nec nec falli possit sua definitione non efficit illam scripturam esse Divinam, nam ideo illam Divinam professa est, quia verè Divioa erat quòd si Divina scriptura non esset, Ecclesiam minimé Divinam esse pronunciaret, comperto enim ex testimonio Ecclesiæ, quæ scripturæ sunt Sacræ, & Divinæ ex se ipsis, habent Divini, ac Canonici libri, ot per omnia eis credere teneamus.

Jam ergo oon obstat Abbatis fundamentum 43
in dict, cap. cum Christus de Hæreticis, quem explicat Covarr. *dict. c. 14 lib. 4 variar. num.* 2. & si illum impugnent Castro, & Arboreus jam relati, quia fortassis dicit Covarru. dictum Abbatis eum habuisse sensum ab authore, quo veré possit censeri; potest enim esse aliqua de fide assertio, quæ & si Catholica sit, tamen quia non constat manifesté ex sacrâ Scripturâ, nec est ab Ecclesia definita interim dum latet, non efficiat eum hæreticum, quia contrariam asseveraverit, donec ab Ecclesia sit definitum illam assertionem esse veram, & deindenam solent esse plures in interpretatione Scripturæ sacræ opiniones, quarum nulla hæretica est, donec Ecclesia Divino auxilio contrariam ex reconditis sacræ Scripturæ sensibus probaverit. † Ut be- 44
ne longè agens expendit Covarr. *toto d. num. 2.* legendus, comprobans excusationem Abbatis Joachim, quem Pontifex ab hæresi excusat *in cap damnatus* statim *sequent. hoc tit. concludens*, ut Abbatis opinio ratione, & causa prædictæ declarationis ex quâ hæreticus post Ecclesiæ definitionem censetur, qui priùs non poterat nomine hujus criminis notari, posit admitti eum Ecclesia possit modò, & novissimè declarare aliquid esse de fide & Catholicum ad effectum, ut nihil ea de re controversum sit, absque hæresis labe; quòd tamen priùs erat occultum.

Ob idque sanctus Thomas *1. 2. artic. 4. q. 32.* 45
scribit multa nunc censeri hæretica, quæ prius hoc nomine minimè notabantur, propterea quòd nunc ex Ecclesia definitione magis manifestum sit, ea esse contraria fidei, aut ex eis aliquid fidei contrariom necessario deduci, quòd idem ibi annotavit Cajetanus. † Et hoc pacto 46
solent excusare plures Lactant. Firminiani errores, & Origenis, & aliorum veterum Patrum, nam quamvis tunc verè fuerint errores contra Catholicam fidem eorum auctores ab hæreticorum nomine plerùmque eximi, quòd nondum eo tempore admodum manifesta erant. Quæ posteà de fide Ecclesia Catholica definivit, & in publicum tradidit.

Hinc Covarr. *sub. dict. n 2. circa finem*, expen- 47
dit Cardinalem Turrecrematam, dum scripsit *lib. 4. de. Ecclesia c. 3. secundæ partis* asseverans Ecclesiam non posse efficere de propositione non hæreticâ hæreticam, referens etiam Alfonsi à Castro *dictum. lib. 1. de hæresi cap. 8.* & Alpertini *Rub de hæreticis, quæst. 1. num. 23.* quod Ecclesia oon potest in bis, quæ ad fidem pertinent facere assertionem aliquam falsam modo esse, quæ prius vera fuerit, nec ex contrario, cum ab Ecclesia Catholica sit omninò alienum; quod enim potest facere Ecclesia, ut docet D. Tho. *d. art. 4.* est nempe efficere eis in re olim ambigua, & controversa definitionem aliquam aut assertiooem, modo hæreticam esse censeri, quæ prius non erat, nec censebatur hæretica. † Igitur ut
ait itidem Covarr. *d. cap. 14. lib. 4. variar. num. 1. in fine*, Catholica, sanctaque Ecclesia Romana Divinis scripturis, non tantum testimonium eahibuit testis, qui cogere non potest officio functa, & testificata illas esse Divinas, sed & judiciali judicavit authoritate illas debere recipi, idque fecisse cum magisterio Spiritûs sancti, quo pollebat per traditionem erudita. Et 49

patet

patet ex *Trid decreto sess 4 c. 1.* & hæc adjunges ad aliquid, quod dixi *supra in Rub. sub. q. 3.* vers. *ad quartam.*

Pro complemento hujus quæstionis, ac postremi dubii, ut percipias libros, & opusculos sanctorum patrum, quæ in Ecclesia Catholica recipiuntur, leges Gelasium Papam relatum *in cap. sancta Romana 15. dist. Cano de locis Theolog. lib. 2. cap. 5.* Cardinal. Bellarmin. *tom. 1. lib. 1. de verbo Dei c. 4.* cum sequentibus Jacobum Gretser. *in defensor.* Bellarm. *tom. 1. lib c 4.* Barbosam. *in collect ad text. in d. cap. sancta Romana, dist. 5.* qui de Canonibus Apostolorum egit *in cap. Canones dist. 16. & de canon. sextæ Synodi*, & Trulenc. *ad cap sextum. eadem dist.* longissimè Covarr. videndus *à dict. cap. 14. lib 4.* variam cum tribus aliis sequentibus, ubi quam plura scribit, & ego alia conducibilia de Papa disponente in rebus fidei ac de Ecclesiâ dico *infra in dicto capite damnamus.*

QUÆSTIO III.

An Christi Adventus & Incarnatio Verbi Divini fuerit potiùs convenientissima, quam quòd Pater, aut Spiritus sanctus. Et an Christus secundùm humanitatem sit caput totius Ecclesiæ militantis, & triumphantis: Et an negantes Incarnationem, Unitatem, Trinitatem, & Virginitatem Mariæ S. relaxandi sint. Ubi aliquid de relapsis hæreticis, & subversis.

SUMMARIUM.

1 *Filius Unigenitus Dei à tota Trinitate traditur incarnatus. verus homo, factus ex animâ rationali. & humanâ carne compositus, una in duabus naturis persona.*

2 *Christus venit in mundum ad tollenda peccata, seu ad redemptionem generis humani, tanquam ob causam primariam.*

3 *Homines omnes in prævaricatione Adæ perdiderunt innocentiam, & facti fuerunt immundi.*

4 *Christus fuit terminus principalis Incarnationis proveniens ex unione; prout est persona Divina subsistens in duabus naturis, Divina, & humana.*

5 *Incarnatio Verbi potius fuit convenientissima quam quòd pater, aut Spiritus sanctus incarnarent, ut qui erat Filius Dei ab æterno, fieret filius hominis tempore: & aliis de causis.*

6 *Incarnatio, id est unio cum natura humana fuit magis conveniens ad redimendum genus humanum, quam unio cum natura Angelica.*

7 *Christus Dominus secundum humanitatem habuit amplissimum Dominum spirituale in omnes Creaturas, cælestes, sublunares, & terrestres. Et num. exercuisse vel tantùm habuisse in habitu Dominium temporale,* n. 12. remissivè.

8 *Christus caput est Ecclesiæ totius, tam militantis, quàm triumphantis,* n. 9. 10. 11.

19 *Ecclesia tota dicitur unum corpus mysticum per similitudinem, ad naturale corpus hominis.*

11 *Christus Dominus influit, vel saltem virtutem habet universalem influendi gratiam in omnia Ecclesiæ membra.*

1E *Christus ascensurus ad Patrem præfecit Petrum Pastorem universæ Ecclesiæ & Principem.*

14 *Christi quare reputavit necessarium sibi in terris relinquere Vicarium?*

15 *Pontificum potestas quæ?* remissivè.

91 *Relapsandi sunt curiæ sæculari negantes Incarnationem, Unitatem, Trinitatem, B. Mariæ Virginitatem, &* n. 17. *seu negantes quinque fidei articulos relatos* n. 17. *vide* n. 22. *ubi quod negans simplicitatem in Deo, non comprehenditur &c.*

19 *Hæreticus subversus, & Relapsus pro eodem, accipitur cum aliqua distinctione.* n. 20.

21 *Relapsi sunt quasi iterum lapsi in hæresim post solemnem tamen abjurationem judicialem; qui etsi pænitentes, nihilominus traduntur Brachio seculari, sine ulla audientia, animaversione debita puniendi, & vide à* num. 34

22 *Bullæ Pauli IV. & Clementis VIII intelliguntur, quæ nec excusant ignorantes articulos,* n. 26. *& ubi habeat effectum D. Pauli Bulla* n. 27 *nec comprehendi Imperatores, Cardinales, & Reges,* n. 29.

23 *B. Mariæ Virginitatem vult subvertere qui dicit eam fuisse cognitam à Joseph, & subdetur pœnis Bullæ Pauli IV.*

24 *Beatam Mariam habuisse post Joseph alium Maritum non negat ejus Virginitatem, sed dicitur hæreticus, ultimo supplicio puniendus,* n 25.

29 *Articuli plures dicuntur accessorii ad quinque relatos,* num 16. & 17. *De quibus singulis, & quibus adhæreant eorum,* num. 30. 31 32. & 33.

34 *Relapsi ex quibus articulis, etiam accessoriis tales appareant,* n. 35. 36 & 37.

48 *Ecclesia cur tamen hæreticis semel indulgeat, cum dixerit Christus:* dimittendum esse petenti veniam septuagies septies, & num. 30.

EX verbis adductis textus nostri, licèt 1
de his duobus inquirere Canonistico modo relinquendo Theologis disputare de prædictâ convenientiâ. Et enim tradit Innocentius III. tractans *de Trinitate, & ipsius operibus, de fide, & articulis fidei* Unigenitum Dei Filium à tota Trinitate communiter Incarnatum, ut apparet ex vers. & *tandem*, ubi quòd verus homo factus ex animâ rationali, & humanâ carne compositus, una in duabus naturis persona viam vitæ manifestius demonstravit: quare non sine fundamento hic de hoc pertinet scire.

Constat etenim ex multis locis sacræ Scripturæ venisse Christum in hunc mundum ad tollenda peccata, seu ad redemptionem generis humani, tanquam ob causam primariam, & proximam; & quòd ob id Verbi æterni Incarnatio facta fuit *Luc.* 19. ibi *venit filius hominis quærere, & salvum facere quod perierat*, Joan. 3. *in hoc apparuit filius hominis, ut dissolvat opera diaboli. Misit Deus filium suum in mundum, ut salvetur mundus per illum*: Apostol. *ad Galat. 4. misit Deus*

Filium

filium suum factum ex muliere factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant redimeret. Et 1. *ad Thim.* 1. *Christus* Jesus *venit in hunc mundum peccatores salvos facere*, & ex Symbolo Nyceno, *qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis.* Itaque Suarez *p.* 3. *tom.* 1 *de Incarnatione disp.* 5. *sect.* 6. Becano *de Incarnat. c.* 1. *q.* 9. Tannerus *tom.* 4. *disp.* 1. *q.* 1. *dubio.* 3. *num.* 90. dicunt venisse, ut tolleret peccatum originale, peccata actualia, mortalia, sive venialia probantes ex illo Isaiæ 53. ibi *vulneratus est propter peccata nostra, attritus est propter iniquitates*, & ex illo Apostol. *ad Timoth.* 1. *qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate*; & ex eo quia *Christus in mundum venit, ut faceret Populum acceptabilem*, ut dicitur per Apost. *ad Titum.* 2. & *ad Ephes.* 5.

3 Et causa fuit quia cum omnes homines in prævaricatione Adæ perdidissent innocentiam, & facti fuerint immundi, ut inquit Apost. *ad Roman.* 5. & 1. *ad Corinth.* 15. *naturæ filii iræ*, & usque adeo servi peccati, & sub potestate diaboli, ac mortis, adeo venerit Beata illa plenitudo temporis, ut Judæos, qui sub lege erant redimeret, & gentes, quæ non sectabantur Justitiam apprehenderet, ut patet ex *Trid. c.* 1. & 2. *sess.* 5. ubi de naturæ, & legis ad justificandos homines imbecillicitate, & dispensatione, & mysterio adventus Christi, ibique multis Barbosa, & alii scriptores comprobant, alii sacræ Scripturæ locis. † Et adducit Tannerus *d. disp.* 1. *q.* 3. *dub.* 2.

4 Vasquez *de Incarnat disp.* 14. *cap* 2. *num* 2. Bellarminus *lib.* 3. *de Christo* terminum principalem incarnationis provenientem ex Unione esse Christum, pro ut est Persona Divina subsistens in duabus Naturis, Divinâ, & humana, quas duas integras, & inconfusas remansisse in Christo post incarnationem, ut expressè definitum est *in Concil. Calcedon. art.* 5. *ibi confitemur in novissimis diebus Filium Dei Unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivisè, inseparabiliter agnoscendum nunquam sublatâ differentia naturam, propter unionem*, & ex pluribus aliis conciliis.

5 Unde jam ad primam difficultatis partem breviter respódeo convenientissimum fuisse potius Verbum incarnari, quam Patrem, aut Spiritum sanctum, ut qui erat Filius Dei, ab æterno efficeretur filius hominis tempore; secundò ut qui erat Filius Dei naturalis, efficeret nos Dei Filios adoptivos. Tertiò ut media persona inter Patrem, & Spiritum sanctum mediator fieret inter Deum, & hominem. Quartò ut illa persona assumeret naturam, perquam genus humanum instruendum erat, & Verbum Divinum, juxta illud *Sapient.* 1. *fons sapientiæ Verbum Dei in altissimis.* Quintò ut homo qui Deum offenderat appetendo similitudinem Dei, reconciliaretur Deo per verum imaginem, & similitudinem Dei. Sextò ut creatura unireturilli, per quem tanquam per exemplar omnia facta fuerunt: nam quæ similia sunt, convenientius uniuntur, juxtà vulgare dictum *simile simili est amicum.* Ille autem, per quem omnia facta sunt, est Verbum Divinum *Eccles. c.* 17. & *Joann.* 1. & sic solam personam Filii, assumpsisse naturam humanam, probatur ex textu nostro, ut adducit Barbosa *de jure Eccles. p.* 1. *cap.* 1. *num.* 4. adducens verba *Concil. Tolet.* 6 *ibi solus filius assumpsit humanitatem in singularitate personæ, non in unitate naturæ, id est in eo quod est proprium filii, non quòd est commune Trinitati*: Videndus est D. Thom. *de Incarnat. quæst.* 5. *art.* 4. ubi *artic.* 3 loquitur contrà Sabellianos, aliosque hæreticos vocatos Patri-passianos existimantes totam Sanctissimam Trinitatem Incarnatam fuisse; eò quòd arbitrarentur Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum non esse tres personas, sed unam, quæ ratione diversorum officiorum vario nomine nuncupantur: videndus est etiam Beccanus *de Incarnatione capit.* 4. *num.* 4.

9 Imo idem Beccanus *cap.* 1. *quæst.* 5. *num.* 5. Tanner *d. disputat.* 1. *quæst*... *dub.* 1. *a num.* 38. Suarez. *p.* 3. *tom.* 2. *de Incarnat. disputat.* 4 *sect.* 2. *conclus.* 4. dicunt ut hæc quidem Filii Incarnatio, id est unio hypostatica cùm naturâ humanâ fuit magis conveniens ad redimendum genus humanum, quàm unio cum naturà Angelicâ, quia hoc pactò dignitas humana magis extollitur; & qua hinc major confessio dæmoni sequitur, quòd ab eàdem naturâ vincatur, quam ipse vicerat.

7 Ad secundam quæstionis partem, suppositis quæ latè dica in *cap. novit. de Judiciis quæst.* 2. & *quæst.* 3. ubi egi de quæstionibus *an Christus Dominus omnia potenter sciat*, & *nemo alius extra eum*: & *an Christus Dominus in quantum homo habuerit Dominium temporale hujus mundi*, nunc breviter respondeo quòd Christus Dominus secundùm humanitatem habuit amplissimum Dominium spirituale in omnes creaturas; tam cœlestes, quam sublunares, & terrestres; ita, ut illis uti posset ad finem spiritualem, quoties ei visum fuisse. † Item & quòd est caput totius Ecclesiæ tàm militantis, quàm triumphantis. Prima pars probatur ex illo Matth. *cap.* 28. *data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra*, Joan. 18. *tu dicis quia Rex ego sum*, Apostl 1. *ad Corinth.* 15. *omnia subjecit sub pedibus ejus*, 1 ad Timoth. 6. *Beatus, & solus potens Rex Regum, & Dominus Dominantium*, Joannis Apocalypsis 1 *Princeps Regum terræ*, cap. 17, *Rex Regum*, c. 14. *habet in vestimento, & in femore suo scriptum Rex Regum, & Dominus dominantium*, & ex illo Daniel, 7. *dedit ei potestatem, & honorem, & Regnum* Zachar. 9. *ecce Rex tuus, venit tibi justus, & Salvator*, Isaiæ 9. *factus est Principatus super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus admirabilis Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis*, & Psalm. 7. *ego autem constitutus Sum. Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus.* 8

9 Secunda pars probatur, quia apertè constat. Ex sacrâ Scriptura, in quam nomen capitis sæpè tribuitur Christo, ut patet ex sequentibus Paul. capitibus *ad Ephes.* 1. *omnia subjecit sub pedibus ejus, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*, & c 4. *crescamus in illo per omnia qui est caput Christus*, & c. 5. *vir est caput mulieris, sicut Christus Ecclesiæ*, & ibidem *nos sumus Christi*, & ad Chrysost. 2. *ipse est caput Corporis Ecclesiæ.* † Probatur etiam quia in Christo requiruntur omnes conditiones requisitæ ad caput Ecclesiæ mysticum. Nam sicut tota Ecclesia dicitur unum corpus mysticum per similitudinem ad naturale corpus hominis, quod justa rationé diversorum membrorum diversa actus, & officia exercet: ita Christus dicitur mortale, seu Mysterium caput Ecclesiæ, desumpta similitudine ab huma- 10

mano

11 mano capite.† Et sicut humani capitis proprium
est influere in reliqua membra, illàque per
intellectum, voluntatem, & alios sensus in
ipso capite residentes dirigere, & gubernare, ne
in suis functionibus errent: ita Christus influit,
vel saltem virtutem habet universalem influen-
di gratiam in omnia Ecclesiæ membra, juxta
illud Joan. *de plenitudine ejus, nos omnes accipi-
mus, & gratiam pro gratia quia lex per Moysen da-
ta est gratia, & veritas per Jesum Christum.*

Quod si dubites an tantum in habitu, seu
12 etiam in actu Christus exercuisset dominium
temporale hujus mundi, recurres ad ea, quæ
dixi *in d. cap. novit. de Judiciis tota quæst.* 3. ubi ex-
pendo. † Cum volens Christus Dominus ascen-
13 surus ad Patrem Petrum universæ Ecclesiæ Pa-
storem præficere, qui vices suas visibiliter in
terris sustineret ad denotandam mysterii ma-
gnitudinem, & gravitatem ter repetitis verbis
illis *Simon Joannis diligis me plus his*: ab eodem
responso accepto *etiam Domine tu scis, quia amo
te*, bis Christus illi dixit *pasce agnos meos*, &
tertiâ vice *pasce oves meas*, Joann. 21. & 22. &
Marc. 16. per quæ verba ipsum Petrum in san-
ctitate quidem præstantem, in paupertate exi-
mium, in humilitate maximum, in virtute su-
premum non fastu, sed simplicitate, pedibus
nudis ambulantem, præsentibus aliis Aposto-
lis, Principem constituit, & eligit Christus,
ut esset pastor totius Ecclesiæ Militantis, Pa-
rens, Magister, Gubernator, caput & Dux;
& sic factus fuit super invisibili fundamento
Christo, & ipsi visibili fundamento Ecclesiæ;
& ideo Dyonis. *cap. 3. de Divinis, nom.* vocavit
ipsum Petrum *supremum, & antiquissimorum
Theologorum fastigium*, S. Ignatius *Epistol. ad
Romanos Ecclesiæ præsidentem*, S. Clem. *Epist.* 1.
fundamentum Ecclesiæ, alia tradit videnda Bar-
bosa *dict. lib. 1. de jure Eccles. cap. 1. num.* 12. & 13.
14 †Qui *num.* 11. benè ponit quare Christus repu-
tarit necessarium aliquem Ecclesiæ à se in terris
constitui præsidem, relinquere qui ejus vica-
riam potestatem retineret, de quo scribunt ele-
ganter Ossorius *lib. 1. contra Obdonem.* vers. *sed ut
aliquid pag.* 87. Seraphinus de Freytas *de justo
Imperio Lusitanorum asiatico cap 6. num.* 3. & 4.
cum sequent. Bocc. *Epo. tract. de Hyerarch. n.* 18.
& inter rationes plures est una nempe, quia si-
cut Rex à Regno discedens si diu absuturus
sit, alium in sui locum sufficere, subrogare,
solet: ita pax fuit, ut Christus cælum conscen-
dens, alium substitueret. † Ex quo jam posses
15 descendere ad tractationem de potestate, quam
habuit sanct. Petrus ut Christi Vicarius in ter-
ris, & cæteri post se Pontifices Maximi. Sed
qui dixi latè *in dicto cap. novit. de judiciis quæst.* 5.
ubi egi de ea, *an Petrus, & Pontifices eorum suc-
cessores sint & fuerint Domini universi orbis*; &
ad alias quæstiones conducibiles de potestate
Ecclesiasticâ; ideo hîc non ago, etsi aptè pos-
set ex lecturâ textus nostri, & *capit.* 1. *hic*
ubi ago de potestate Papæ disponendi in rebus
fidei.

16 Ad tertiam quæstionis partem an negantes
Incarnationem, Unitatem, Trinitatem, &
Beatæ Mariæ Virginitatem sint relaxandi. De
quâ cùm ad fidem spectet, & insuper per ver-
ba textûs nostri possit, imò & debeat tractari
si attendas ad omnia verba dicti vers. & *tandem*,
& *ad alia*; ideo etiam breviter respondeo quan-
tum ad propositum ex Bulla Pauli Papæ IV.
quæ incipit *quorumdam*, inclusa in substantia,
in alia Clem. VIII. incipit *Dominici Gregis* ex-
tensa apud Quarantam in verbo *hæretici* Bario-
lam *in calce*, Flores *director. Inquisitor.* Dia-
nam *p. 4. ad finem*, ubi ponit alias Bullas spe-
ctantes ad sanct. Tribunal Inquisitionis, de
quâ agentes refert plures Fariuac. *de hæresi quæ-
stione* 193. *num.* 36. & post tractat, Scortia *epi-
thom.* 68. *theorema* 174. ubi inferens vers. 3.
ejusdem Bullæ, refert subsequentia verba
*ut quicumque Christianus qui sanctissimam Tri-
nitatem, & Unitatem Divinæ substantiæ, vel*
JESU CHRISTI *Domini nostri Divinitatem, vel
ejus de Spiritu sancto conceptionem, vel mor-
tem ejus in Cruce ut nos redimeret, vel per-
petuam Beatæ Mariæ Virginis Virginitatem
negaverit, habetur pro relapso in hæresim; &
ut talis tradatur sæculari Curiæ, à quâ relapso-
rum pœnâ puniatur.* de quo & si diximus *su-
pra in principio Rubricæ*, nihilominus latius
hic repeto.

Ratio autem quare sic factum, ea nempe est, 17
quia in pœnitentes, alii de cæterò errantes
in aliquo, ex his articulis atrociter peccantes,
legitimè relapsorum pœnis subjiciuntur, cum
repugnent præcipuis dogmatibus Catholi-
cæ Religionis latissimè explicatis in Divinis
literis, in Symbolis Apostolorum, Constanti-
nopolitano, & Athanasii Concil, Lateranen.
sub Innocentio III anno 1215. in Concil.
Vienensi sub. Clem. V. anno 1311. in Concil.
Florentin, anno 1439. ab Eugenio IV. instru-
ctione Armenorum, & Jacobitarum à Patri-
bus, ut Leone *Epist.* 13 Hieronym. *titul.* 9.
Roman. *impressionis Epistol.* 19. Augustino *de fi-
de ad Petrum*, ac cæteris à Theologicis Schola-
sticis libris sententiarum, Juris Canonici In-
terpretibus, & ex textu nostro, & *cap.* 2. & ex
Clem. 1. *eodem*, per quæ jura Doctores, & in
singularum Ecclesiarum particularium Cate-
chismis.

Igitur Doctores jam supra citati, ex assi- 18
gnatis Bullis Pauli IV. & Clementis VIII. enu-
merant articulos quinque, quos negantes, tra-
dendi sint Curiæ sæculari, ut Bordonus deducit
in explicatione earum *de inquisit. cap.* 13. *num.* 2.
primùm de Trinitate personarum in Divinis,
secundum de Divinitate JESU CHRISTI. Ter-
tiùm de ejusdem conceptione de Spiritu san-
cto. Quartùm de ejus morte pro nostra re-
demptione. Quintùm de maternitate, &
perpetuâ Virginitate B. Mariæ sic ut omnes eos
negantes, aut unum ex illis, sint tradendi Cu-
riæ sæculari. † Concludens *num.* 13. ut pro 16
eodem accipiatur hæreticus subversus, & re-
lapsus, quia qui semel negavit unum ex prædi-
ctis articulis, quamvis propriè non sit dicen-
dus relapsus; nam non bis, sed semel lapsus
fuit, si inspiciamus vim vocabuli, nihilomi-
nùs Legatorem statuisse hunc connumerari,
& haberi inter relapsos in ordine ad subeun-
dam pœnam relapsorum quæ est, ut Curiæ se-
culari tradatur ad ultimum supplicium, & hoc
faciendum esse irremissibiliter, & sine audien-
tia colligens ex *capit. ad abolendam* 9. *de hære-
ticis.* † Cum immanitas, & atrocitas talis deli-
cti exigat, ut hujusmodi improbi & perversi 20
homides fidem Catholicam subvertentes irre-
vocabiliter, ultimo supplicio plectantur, ut
alii

alii perterriti sanctam fidem totis viribus, &
corde prosequantur.

21 Relapsi inquam sunt, quasi iterùm lapsi in hæ-
resim (post solemnem tamen abjurationem ju-
di ialem ex Ancbarrano *in c. accusatus de hæreti-
cis lib. 6.* Castro *lib. 2. de justa hæret. punit.* c. 2. Si-
mancas *tit.* 57. *n.* 2. Scortia *d. epith.* 68. vers. *relapsi*,
& alii cum Carena, & Bord. *supra* c. 9. *dub.* 8.)
etiam pœnitentes traduntur brachio sæculari,
sine ulla audientiâ; animadversione debitâ pu-
niendi *ex d. cap. ad abolendam de hæreticis*, ex eâ
ratione, quòd qui secundo labitur, non præsumi-
tur priùs bene conversus, ut docet Concil. Nar-
bonens. c. 11. in verb. sequentibus, *& illos, qui post
alienationem erroris, seu purgationem, deprehensi
fuerint, in abjuratam, hæresim reincidisse sæculari
judicio, sine ulla penitus audientia, relinquatis, ani-
madversione debita puniendo, cum sufficiat tales per
falsam conversionem semel Ecclesiam decepisse*: leges
jam relatos, & Eymericum *p.* 2. *director. q.* 58.
num. 6. & ibi Pegna, Zanchin, *de hæret. capit.* 16.
& 17. Bernard Comens. *in lucerna inquisit.* verbo
relapsus, Azor. *tom.* 1. *moral. c.* 14. *lib.* 8. multis aliis
etiam, Scortia *epithom.* 18. *theorem.* 36. *inconstit.
Innocent. III. cum adversus* anni 1243.

22 Unde circa veram intelligentiam dictæ Bullæ
Pauli IV. & Clem. VIII. solent excitari quæstio-
nes nonnullæ, quibus sigillatim, & breviter re-
spondet citatus Bord. *de inquisit. d. cap.* 13. *à n.* 3.
& 4. Primò quia qui negat unum ex illis articu-
lis accessorium, ut si neget simplicitatem in
Deo; & in hoc casu negat *n.* 4. si ut nõ subjaceat
pœnis d. Bullæ, quia per hoc non negat Unita-
tem, Trinitatem, Incarnatinnem, Maternitatem;
aut Virginitatem, non enim id est contra inten-
tum principale prædictæ Bullæ; quæ intendit,
ut tales articuli intacti remaneãt & ab omnibus
credantur, propositus pœnis, dictæ Bullæ; & quia
pœna locum habet, ubi non est violatio princi-
palis ex Gloss. fin. *textus in* c. *significantibus de
23 officio deleg.* & per jura ibi adducta. † Et *n.* 5. subdit
ut credens quòd B. Maria cognita fuerit à Jo-
seph. subditur pœnis dictæ Bullæ, quia vult
subvertere virginitatem B. Mariæ perpetuam an-
te. & post partum, de qua latè Suarez *tom.* 2. *de
24 Incarnatione disp.* 5. ubi *de Virginit. B. Mariæ.* † Sed
non incurrere ait *n.* 7. eum, qui negaverit B. Vir-
ginem post Joseph. habuisse alium maritum,
cum quo tamen perpetuo servavit Virginitatem,
sicut eum Joseph. quia per hoc non negat Vir-
gitatem perpetuam B. Mariæ ex suppositione
quòd neutrum virum cognovit, sed ait quòd est
hæreticus, quia nullum sponsum, nullum vi-
rum habuit Beata Virgo, præter Joseph. Matth.
c. 1. *n.* 18. 19. *&* 20. Lucæ 1. *n.* 27. de quo viden-
dus est D. Thm. *p.* 3. *q.* 29. *art.* 2.

25 Tamen concludit Bordon. quòd propter hoc
sit gravissimè, & sine remissione ultimo suppli-
cio puniendus, quia maliciosè, & artificiosè ni-
mia detrahit integritati intactæ semper Virginis.
26 † Et iterum addit *n.* 8 quod dicta Bulla non ex-
cusat ignorantes prædictos articulos per verba
ibi *nulla illis ignorantia supradictæ constitutionis,
27 excusatione suffragante.* † Et *n.* 10. ex verbis illius
etiam addit quod prædicta Bulla habet etiam
effectum in illis locis, ubi ejus publicatio im-
peditur, juxta ea, quæ dico *infra sub Rub. de con-
28 stit.* etiamsi allegent non receptionem ejus. † Ta-
men *num.* 9. excipit ab incursione pœnarum ejus
Cardinales, Imperatores, & Reges, quia in om-
nibus censentur excepti eo quòd non compre-
henduntur sub illis clausulis, *cujuscunque dignita-
tis, gradus, ordinis, vel conditionis existant*, quæ
communiter solent inseri in Bullis absque ex-
pressione aliâ particulari, ut alibi dixi.

Inquires autem qui sint articuli accessorii su- 29
pra quinque relatis, & respondet Bord. breviter
d. c. 13. *n.* 3. dicens, ut sub primo de unitate, &
Trinitate exprimantur sequentes, Deus est in-
compositus, Deus est substantia, una, & indivi-
sa, Deus est substantia simplex: quos dicit com-
prehendi sub primo principali, quod scilicet
Deus est unus, & trinus. † Et sub secundo de Di- 30
vinitate JESUS CHRISTI, qui est verus Deus?
continere, quòd est ejusdem substantiæ cum Pa-
tre, & Spiritu sancto. † sub tertio de conceptio- 31
ne JESUS CHRISTI in utero Virginis de Spiritu
sancto; contineri, quòd non est ex semine Jo-
seph conceptus. † sub quarto de morte Christi: 32
contineri quòd fuit mors Crucis, quòd mortuus
est, ut nos redimeret, à peccatis, & à morte
æterna, atque ut nos reconciliaret Patri ad vi-
tam æternam. † Sed quòd reliqui duo de mater- 33
nitate, & perpetuitate virginitatis, ambo sint
articuli principales, cum illis nihil addatur, &
de istis accessoriis loqueos dici non compre-
hendi sub tenore prædictarum Bullarum ad hoc
nempè, ut earum pœnis plectantur illos ne-
gantes.

Item etiam inquires ex quibus relapsi tales 34
appareant: & respondetur tale nomen posse su-
mi pro eo, qui convictus in judicio abjuravit, &
iterum incidit. † secundò pro eo, qui ut vehe- 35
menter suspectus in eodem judicio abjuravit, &
de novo labitur. † Tertiò pro eo, qui una infe- 36
ctus hæresi coram judice simpliciter, & gene-
raliter abjurat omnem hæresim, & deinde inci-
dit in aliam longè diversam. † Quartò qui dam- 37
natus eam abjurat coram judice, & deinde hæ-
reticos alloquitur, invisit, veneratur, cum eis
exercet commercia, *c. accusatus de hæreticis lib.* 6.
ubi pluribus Barbosa Eymericus *in direct. p.* 2.
q. 40. ubi Pegna *comment.* 65. Sylvester, verbo *hæ-
resis n.* 15. Simancas *tit.* 17. Azor. *tit. lib.* 8. *cap.* 14.
Scortia *d. theor.* 36. vers. *relapsi n.* 1.

Iterum dubitabis cur tamen Ecclesia semel 38
tantùm indulget eum Christus Dominus Matth.
18. dixerit dimittendum esse petenti veniam se-
ptuagies, septies & respondent D D. cum D. Tho.
2. 2. *q.* 11. *art.* 4. quia jure præsumunt priorem con-
versionem fuisse falsam, & iterum reversurum ad
vomitum; & ob id damnantur, ut incorrigibi-
les, ultimo supplicio: quia est plus periculi spe-
ctando novam conversionem, quam exequendo
pœnam. † Et quòd dictum Domini pertinet ad 39
indulgentiam in foro animæ; & dimissionem
injuriarum, non ad dimissionem in foro exter-
no, maximè in crimine læsæ Majestatis Divinæ,
quale est hæresis, refert idem Scortia *supra in fi-
ne*, ubi iterum memor est constit. Paul IV.
jam adductæ.

cens textum nostrū, qui initio dicti *c.* 1. *n.* 2. agit de triplici communione inter Christi fideles.

AD

§. UNA EST FIDELIUM dict. capitis primi.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Sacramentorum singulorum materia, quibus in titulis, & locis decretalium tractetur ex proposito?* remissivè n. 2. & 3.

4 *Sacramentum non potest ab alio, quàm à Christo institui.*

5 *Ecclesiæ unitatem qui tractent, ac suffragiorum communionem ex textu nostro*, num 6. & 7.

1 HIc agitur de Sacramentis Ecclesiæ,
præcipuè de Eucharistia, de Baptismo, & de Pœnitentia, de
quibus latissimè *infra in cap. cum
Martæ de Celebratione Missar.* & in aliquibus juribus illius tituli, & *in tit. de Custodia Eucharistiæ, & in tit. de Baptismo, &
de Pænitent. & remiss.* ideo hîc nihil repeto
circa generalia de materia, & forma horum
Sacramentorum, quæ solent hîc tractare
Doctores: de aliis inquam Sacramentis Ecclesiæ
dico *infra sub tit. de temporibus ordin. & de
ætate. Et qualitate Ordinand. de sacra Unctione in eo tit.* ubi, & *in cap. quanto de con-
2 suet.* † Et *in tit. de Sacrament.* non iterandis, ago de Sacramentis Ordinis, Confir-
3 mationis, & Unctionis. † Et *in toto lib.* 4.
*decretal. de Sacramento Matrimonii, & de Sacramentis in genere infra hoc lib. dict. tit. de Sacrament.
non iterandis*, & præter notata hîc à Barbosa
ex num. 14. videbis Eugen. Papam *per* 19. ꝟ. ꝟ. *in
constitut.* 19. *edita anno* 1439. quæ incipit *exultate*, de quà Scortia *Epithome* 34. *theorem.* 99.
ubi recenset omnia Sacramenta, & aliam ejusdem, quæ incipit *cantate*, quæ est 23. *edita anno* 1441. *de Concodia Jobitarum cum Ecclesia Romana*, & in Concil. Constantin. *sess.* 13. Trident. *sess.* 13. & *in cap. ad abolendam de hæret.*
D D. cum Sanct. Thom. 3. *p. quæst.* 60. & *seq.* &
lib. 4. *contra gentes*, Scholastici *in* 4. *distinct.* 4.
& 2.

4 Et quòd Sacramentum ab alio, quam à Christo institui non possit dico *infra sub dicto tit. de
Sacram. non iterandis*, & colligitur ex verbis hîc
ibi *in qua idem ipse Sacerdos est sacrificium* Jesus
Christus, &c. docent DD. cum D. Thom.
3. *p. q.* 72. *art.* 1. Covarr. cum aliis *lib.* 1. *variar. c.* 10.
5 *n.* 3. † Sed quæ hic ut specialia possint longius
tractari, sunt quæ subsequuntur in sequenti quæstione per prima verba hic *una est fidelium uni-
6 versalis Ecclesia, extra quam nullus salvatur.* † Et
enim de Ecclesiæ Unitate edidit librum S. Cyprianus, quem refert hic Barbosa *n.* 13. & *in Pa-
7 storali p.* 1. *tit.* 2. *glos.* 17. *n.* 19. † Et hic applicabis
quæ Covarr. adduxit *in c. alma Mater* 1. *p.* ꝟ. 6. *à
n.* 1. & ante de suffragiorum communione addu-

QUÆSTIO I.

Quid sit Ecclesia Catholica; quid Cathedralis, seu Matrix Ecclesia: Et an Papa solo verbo possit facere Sacerdotes.

SUMMARIUM.

1 *Ecclesia Catholica fundata est in Scripturis sacris, & Canonicis, & ad quid* n. 2. *quæ una fuit in utroque testamento*, n. 5.

3 *Catholica Ecclesia dicitur, ut universalis, quòd protendit palmites suos in qualibet loca, & tempora continuat sub. uno Duce invisibili Deo in Unitate fidei, & Religionis, ac de aliis epithetis, &* n. 4. *& quia ubique dicitur una super omnia* n. 6.

7 *Ecclesia consideranda est, ut complectitur omnes, qui habent communionem fidei, & doctrinæ, ubi Christus præcipit de audienda Ecclesia, vel Patres post Apostolos, & c. quæ oportet esse cognoscibilis, & a Deo visibilis*, n. 8.

9 *Mali in Ecclesia Dei sunt, non secus, quàm Palea in frumento.*

10 *Peccatores, & justi ad Ecclesiam, ejusque unionem, quæ fide constat, pertinent, expenditur* ex Trid. n. 11.

12 *Ecclesia quæ dicitur Cathedralis, seu Matrix?* remissivè.

13 *Papa solo verbo non potest facere Sacerdotes. Et num dare simplici Sacerdoti licentiam ordines conferendi* remissivè.?

ETenim quod Ecclesia Catholica 1
fundata sit in Scripturis sacris ab ea
Divinis, & Canonicis declaratis,
denunciatis, ac definitis per gratiam Spiritus sancti, quibus eadem utitur ad
probandum probatione irrefragabili ea quæ
ad fidem, & religionem Christianam attinent, & ad evertenda quæ hæretici quotidie
adversus Catholicam unionem, ejusque Canones, ac decreta Comminiscuntur, tradit
Covarr. *lib.* 4. *variar.* c. 14. & ibi *n.* 11. † ad- 2
ducens ex Nicephoro Græco Ecclesiasticæ
Historiæ Auctore *lib.* 2. *c. fin.* ea ratione divinas Scripturas propter irrefragabilem, ac
Sacrosanctam authoritatem principia, atque
elementa pietatis ac religionis nostræ dici jure optimo posse, † tradens quòd Catholica
dicitur, id est universalis, quòd protendat pal- 3
mites suos in quilibet loca, & tempora continuata sua uno Duce invisibili Deo in unitate fidei, & religionis; & quod ea societas semper in
orbe fuit, & erit usque in consummationem sæculi testante S. Matthæo c. 14. *prædicabitur Evangelium Regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio*, ut & comprobatur etiam Lucæ *c.* 24. & Azor. *c.* 1. erit enim,
& fuit Catholicæ, & universalis Ecclesiæ per totum orbem, omnesque gentes diffusæ unus thalamus Christi, una inquam fides, unum baptisma, unus Deus, unum caput Christus, (ut
jam suprà dixi sub Rubrica, & *in quæst.* 2. *hic*)
† ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem juncturam subministratio- 4
nis

nis secundum operationem in mensura uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate teste Paulo *ad Ephes. c.* 4.

5 Est ergo manifestum, ut uteris, & novi Tes-
tamenti unam, eandemque Ecelesiam esse fun-
datam super fundamanto Prophetarum, &
Apostolorum, hoe est *Christo*, qui utriusque tes-
tamenti, & utriusque populi, fundamentum
est, & lapis ille Angularis, quo uterque Po-
pulus eonnectitur, juxta Psalmistam *Psalm.* 117.
6 † imo dicitur Ecclesia Catholica, & universalis,
quia ubique una, atque una super omnia, ut
agnoscit Patianus Barchinonensis *in Epist.* 1. *ad
Sempronianum*, sed & piè, atque eleganer eam
depingit nobis Vincent. Lirenens. in eo lib.
quem adversus hæreses eruditissimè scripsit, &
ante eos optatus Milevitanus *lib.* 2. & Cypria-
nus *de unitate Ecclesiæ* idem. & D. Augustin. do-
cet, *lib, de vera relig c.*7. *& de utilit. credend. c.*7.
& lib. 2. *contra adversarios legis c.* 12. & aliis ple-
risque locis, præsertim *Epist.* 49. qua de re tractat
latè Franch. Baldum in historia collationis Afri-
canæ ad optatum.

7 Cæterum, ubi Christus de audienda Ecclesia præcipit, vel Patres post Apostolos de authoritate Ecclesiæ dixerunt, Ecclesia consideranda est, ut complectitur omnes, qui habent communionem fidei doctrinæ, & aliorum, quæ his adhærent ex unione per fidem, per quam omnes fideles sunt Grex sub uno Pastore, ut sit juxta hunc sensum Ecelesia Populus in unam professionem fidei cohærens, saltem secundùm unionem professionis, & visibilem quandam Christianæ fidei formam, in quo cætu, & bonos, & malos dicimus esse permixtos, qui si non sint colligati, omnis unitate Spiritûs, & vinculo charitatis colligati: tamen sunt secundùm unionem signaculi fidei, & corporaliter conjuncti, secundum visibilia pietatis Sacramenta.

8 Hanc anim Ecelesiam, quæ audienda est, &
cujus authoritas sequenda nobis, oportet esse
cognoscibilem, atque à Deo visibilem; hæc
enim est illa Ecelesia, quæ apud Matth. *cap.* 13.
comparatur sagenæ missæ in mari, & ex omni
genere piscium congreganti, & apud eund. de-
cem Virginib. *cap.* 25. è quibus quinque erant fa-
9 tuæ, & quinque prudentes; † sunt ergo mali
in Ecclesia Dei, non secus, quàm Palea in fru-
mento ex August. *in lib. de baptismo cap. est unitas
de consecrat. dist* 4. eodem Augustin. *de fide ad
Petrum*, *cap.* 43. & repetit idem auctor hanc
sententiam sæpe adversùs Donatistas, & *in lib.
de vera relig. cap.* 6. & præcipuè in *libro uno con-
tra Epist. Petiliani de Ecclesia unitate.* Synodus
etiam Constantiens. adversùs Joan. Hus er-
10 rores *sess.* 15. ubi definivit bonos, malos pec-
catores, ac justos ad Ecclesiam, ejusque unio-
11 nem, quæ fine constat pertinere, † & Synodus
Trident. *sess. cap.* 15. *& can.* 28. *contra Luterano-
rum hæreses*, pronunciavit per peccatum mor-
tale: fidem non amitti, eamque tunc quamvis
mortua sic, nec viva dici possit, veram tamen
esse fidem, quæ sufficiat, ut quis verè dici possit
Christianus. Qua de re tractavere Alphon-
sus à Castr. *lib. de hæresibus*, verbo *Ecclesia* Dom.
Soto *lib.* 2. *de natura, & gratia cap.* 7. *&* 8. & præ-
ter hos Concilium Coloniens. *in expositione
Symboli*, & ad plura quid sit Ecelesia quæ ejus
causalitas ad fidem Divinam, & quæ sint ejus
prærogativæ, quæ ejus auctoritas in proponendis rebus de fide credendis num sit infallibilis, quave necessitate, quave causalitate Ecclesiæ auctoritas ad assensum fidei concurrat P. Franc, Vallente *in concordia Juris Pontificii tom.* 1. *q.* 4. *sect.* 1. 2. 3. *&* 4. ubi latè & cum multis.

D. Fermos. de Leg Eccles.

Quid tamen Cathedralis, seu matrix Ec- 12
clesia sit, dixi infra *in c.* 1. *de præscription. quæst.*
4. vers. *ad ultimum*, & noto infra *in c.* 1. *de rescriptis num. fin.*

Ad ultimum dubium de quo idem Barbosa 13
ex glossa verbo *claves* ex verbis notat *quòd non potest conficere corpus Christi, nisi fuerit ordinatus in formà Ecclesia*, censens Papam solo verbo non posse facere Sacerdotes, ex multis comprobans *n.* 22. hic non tracto, cum de ea latè dico infra sub *Rubr. de ætate, & qualitate ordin.* q. 1. vers. *ad quartam*, Et an possit amplioi Sacerdoti, & alii dare licentiam ordines conferendi, dixi in eodem *tit. in cap. cum contingat quæst.* 4. ubi nonnulla de Papæ facultate: alia dico in cap. statim sequenti.

A D T E X T U M

in capite damnamus fin.

H O C T I T U L O.

P R Æ M I S S U M.

S U M M A R I U M.

1 *Abbatis Joachim. dictum de Trinitate, & Almarici doctrina: Et quis fueris, & quo dono prophetiæ.* n. 2. &. 3. *Et quare illum non damnasset Ecclesia, sed ejus errores*, n. 4.

3 *Hæreticus non dicitur corrigi paratus, nec us talis Curiæ sæculari traditur, nec qui sua scripta, & opera subjicit Papæ.*

5 *Protestatio sub correctione Ecclesiæ facta à quolibet scriptore cum relevat antecedens, seu subsequens ab hæresi.*

6 *Libri omnes hæreticorum damnantur, & prohibentur.*

7 *Opiniones plures esse solent sacræ scripturæ, quarum nulla hæretica est, donec Ecclesia Divino auxilio contrariam ex reconditis sacræ Scripturæ sensibus probaverit. Et quare,* num. 8.

8 *Hæretici quare non dicatur, qui ante definitionem Ecclesiæ dixerunt aliquam assertionem fidei contrariam, &* n. 9.

9 *Ecclesia post declarare dubias opiniones; & aliquam esse Catholicam assertionem, & pronunciare eam ad fidem pertinere.*

HUjus textûs materia extendi valet tam 1
ex dictis suprà *in Rubr.* quàm *in cap.* 1. *hoc tit.* nam cum Abbas Joachim existimaret unitatem Trinitatis non esse veram, ac propriam, sed quasi collectivam, & similitudinariam, & ejus doctrina damnetur, recipiaturque alia Petri Lombardi, dum asserit,

quòd quædam summa res, (ideſt Natura) eſt
Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, & illa res non
eſt generans, genita, vel procedens, ſed Pater
eſt, qui generat. Filius qui gignitur, & Spiri-
tus ſanctus, qui procedit. Et quamvis alius ſit
Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus, ſed id
quod eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus,
idem omnino eſt.

2 Item & doctrina Almarici, tanquam hæreti-
ca, & inſana damnatur; ideo benè occaſione
hujus deciſionis de hoc ſacratiſſimo, & recon-
dito myſterio poſſet hîc agi, de quo ſunt con-
ſulendi ſcolaſtici jam ſupra citati in Rub. ubi
ſatis pro canoniſtis, de ejus myſterio, fideque
3 tenenda dictum eſt. † Quis enim fuerit ille Joa-
chim, & quo dono prophetiæ præditus ſatis
infinuat hîc Barboſa *num.* 2. *qui num.* 3. infert ex
littera quod ſi aliquis cognoſcens errorem ſe
corrigat, vel corrigi paratus ſit, non poſſit hæ-
reticus dici pertinax, nec ut talis curiæ ſæculari
4 relaxari. † Et ob id *num* 4. ait quòd & ſi Ab-
batis Joachimi errores per multos damnavit
Eccleſia, ejus autem perſonam non utique, eo
quod ſuis litteris (ut hîc habetur) omne per-
verſum damnavit dogma, ſeque illam tenere
confeſſus eſt, quam tenet Romana Eccleſia, &
ſic licet opinio fuiſſet erronea, nihilominus ex
quo eum ſubjecit Eccleſiæ, fides eſt eadem quam
habet Eccleſia, non ergo ipſe Auctor damna-
tus fuit à Concilio Lateranenſi ſub Innocent.
anno 1215. Nec alia ejus opera, maximè
cum ipſe Abbas Joachim omnia ſcripta ſua Pa-
pæ aſſignari mandaverit, Apoſtolicæ Sedis Ju-
dicio approbanda, ſeu etiam corrigenda: vi-
debis Capucin. *in compend. de Concil. gener.* ubi
de Concil. Later. 4. *pag.* 259. Ægid. Roman. ſu-
per hunc textum *p.* 2. *in fine*, Cardinal. Tuſchnm
tom. 1. *litt. A concluſ.* 3. *n.* 24. Auguſt. *triumph.*
de poteſt. Eccleſ quæſt. 10. *art* 5. Anton. Poſſevin.
in apparatu ſacro tom. 1. verbo *Joachimus*, Bla-
5 ſius Uregas *in Apocalyp. cap.* 3. *ſect* 3. † Alia addit
Barboſa ſub *dicto n.* 2. qui *n.* 5. ab hinc deducit ex
Concilio Doctorum, quantùm expediat ſemper
proteſtationem antecedere, aut ſubſequi diſpu-
tationem, aut aliquam compoſitionem; juvat
namque illa diſputantem, aut ſcribentem, exi-
mitque ab hæreſi, ut ſcribunt Rojas *de hæret.*
p. 1. *n.* 62. Navarr. *conſ.* 6. incipit. *hypoteſis n.* 14.
de hæretic. Decianus *conſ.* 8. incipit. *gravia ſunt*
n. 128. *volum.* 1. Albertin. *de aſſertion. Cathol. q.*
12. *n* 10. *& quæſt.* 29. *n.* 13. Zabarella *in Clem.*
1. *§. porro n.* 5 de Summa Trinitate, Bartol. Be-
rona *cautel.* 155. & in comprobationem; ſic ſu-
per rebus, & controverſiis humanis facies argu-
mentum de multis, quæ adduxi de proteſtatio-
ne, quæ interponitur ad evadendos alios, juris
aliquos effectus.

6 Et quia ex gloſſa (Florenſi Monaſterio) à
n. 9. Barboſa hîc notat, quòd omnes hæreti-
corum libri, ſunt prorſus vitandi abſque ullo
delectu, & quòd authoris damnati, ejus quo-
que libri damnari cenſentur, ſive boni, ſive ma-
li, & ſive libri circumferantur impreſſi, ſive
manu ſcripti per textum *in cap. noveris de ſentent.*
excommunic. Et eum de hac materia latè agam
ſub *tit de hæreticis*, ideo ad ibi dicta te remitto,
videbis Covar. *variar. lib* 4 *cap.* 17. *& legend. à*
c. 14. Anton. Riciul. *in tract.* de jure perſonar. ex-
tra gremium Eccleſiæ exiſtentium *lib* 5. *cap* 21.
& cap. 23. *n.* 1. Albert. *q.* 2. *de hæret.* Pegna *in di-*
rector. inquiſit. p. 2. *comment.* 3. *verſ. damnato*, Ro-
jas *ſingul.* 124. Torre Blanca *de magia lib.* 3. *de*
crim punit. capit. decimo quintò, n. 5. Farinac. *de*
hæreſ. quæſt. 180. *n.* 3. Sanchez *in decal. lib.* 2.
c. 10. novissimè Dianam Carenam, & Bordonum,
& alios per eos.

Etenim Covarruvias textum noſtrum expen- 7
dens juxta quæ adduxi ſuprà *in cap.* 1. *hoc tit. ſub*
quæſt. 2. ad finem, agens de quæſtione Eccleſia,
num poſſit novum articulum fidei facere, dicit
ex noſtro textu *dict. lib.* 4. *variar. cap.* 14. *ſub. n.*
2. ſic Abbatem Joachim non fuiſſe damnatum,
nec cenſeri hæreticum, licet ejus dogma ex ſa-
cris Scripturis ab Eccleſia damnetur, eo quòd
ſolent eſſe plures interpretationes ſacræ Scriptu-
ræ opiniones, quarum nulla hæretica eſt, donec
Eccleſia Divino auxilio contrariam ex recondi-
tis ſacræ Scripturæ ſenſibus probaverit. † Quia 8
licet Eccleſia non poſſit facere quod quædam
aſſertio ſit hæreſis, quæ prius hæreſis non erat,
poſſit tamen efficere, ut nobis per ſuam cenſu-
ram pateat, illud eſſe hæreſim, quod antea nos
latebat, an meritò hæreſis dici poſſet, & ea ra-
tione fieri, ut verè poſſimus aſſeverare aſſertio-
nem iſtam, quæ modo ab Eccleſia, tanquam fi-
dei Catholicæ contraria improbatur, & hæreſis
cenſetur ante definitionem Eccleſiæ etiam hæ-
reſim fuiſſe Tametſi priuſquam Eccleſia hoc de-
finiret ejus opinionis aſſertores hæretici minimè
dicebantur, quia nos latebat an eſſet ea opinio
contraria fidei Catholicæ; ſed quòd modo di-
centur poſt Eccleſiæ definitionem hæretici
quicumque eam ſententiam probaverint, & re-
ceperint, non quod eorum opinio prius falſa,
non fuerit Catholicæ fidei contraria, hæreſis.
Sed quia nomen hoc hæreticorum infame qui-
dem, & ad crimen iſtud graviſſimum pertinens,
exigit pertinaciam, & rebellionem quandam
diſcedentem à Catholicæ fidei definitionibus.
† Et hæc inquam dici ſic non poterat eo tempo- 9
re, quo dubium erat, nec Eccleſia definierat. Et
ab hinc cum dicat Covarru. & jam dixerim loco
citato poſſe opiniones dubias ab Eccleſia defi-
niri, evenit ut penes Eccleſiam, talis ſit pote-
ſtas declarandi Catholicam eſſe aliquam aſſer-
tionem, & pronunciandi eam ad fidem, perti-
nere ad eum affectum, ut poſt Eccleſiæ defini-
tionem manifeſtè ſic de fide ſit ea aſſertio, ut
planè hæreticus pertinax ſit cenſendus, qui
contrariam ſequutus, ab ea diſceſſerit. Tametſi
ante Eccleſiæ definitionem, licet veriſſima fue-
rit, & Catholica ea aſſertio, propter dubiam
ejus rei, & controverſam, diſputationem, hære-
ticus jure dici non poterat, qui contrariam pro-
baſſet, & ſequutus fuiſſet.

QUÆSTIO I.

An Eccleſia Romana ſit omnium aliarum Mater, & Magiſtra. An ſola Eccleſiæ authoritas ſufficiens ſit teſtimonium in his, quæ ad religionem, & fidem pertinent. Et an Pontifex poſſit errare definiendo aliquid de fide extra Concilium generale. Et quid in aſſignandis propoſitionibus præter hæreticas: Et an Papa, ut perſona privata poſſit in fide

deerrare, & an de facto erraverit, & errare de finiendo aliquid circa mores extra Concilium & an in Canonicatione sanctorum, seu Beatificatione.

SUMMARIUM.

1 & 2 *Ecclesia Romana & aliarum mater, & Magistrata, primatum super aliis tenens non ab Apostolis, & conciliis, sed à Christo* n. 3. *& est aliarum caput.* n. 4.

5 *Ecclesiæ authoritas potissimum est accipienda in his, quæ ad fidem, & Religionem pertinent.*

6 *Ecclesia habens Dei Spiritum, nequit errare in Divinis testimoniis interpretandis.*

7 *Ecclesiæ authoritas est primum principium rerum ad fidem pertinentium, ut traditiones universalis Ecclesiæ.*

8 *Innocent. III. in concilio Generali quæstiones fidei stabilivit.*

9 *Pontifex potest, ut supremus judex, & universalis Ecclesiæ Pastor habere infallibilem authoritatem in definiendis quæ sunt fidei ita ut in publico fidei judicio minimè errare possit.*

10 *Judicium difficile, & ambiguum jubebat Dominus adferri ad sacerdotes Levitici generis, & judicem qui fuerit illo tempore.*

11 *Hæreticum non est, nec peccatum tenere oppositum, si Papa, & major pars Ecclesiæ aliquid sentiret.*

12 *Pontificis decreta sunt infallibilia, etiam emanata extra concilium. Plures enim Pontifices damnarunt varios errores absque concilio generali.*

13 *Concilia Provincialia eo, quòd à Pontifice approbentur, sunt infallibilis veritatis.*

14 *Papa consideratus ut homo, facilè errare potest, non sic ponatur in eo divina Providentia, & Christi promissio* n. 16.

15 *Papa, & si peccare possit, & in alia vitia incidere; non tamen errare in decretis, quæ tanquam Pontifex edit.*

16 *Decreta Pontificum dicta è Cathedra, quando dicantur habere infallibilitatem,* & n. 21.

17 *Papa in assignandis censuris propositionum, præter hæreticas, errare non potest. Et quid quando definit, ut probabiliorem aliquam opinionem, quondam probabilem, seu approbandam opinionem falsam, ut probabiliorem* n. 18. remissivè.

19 *Declarationes Pontificum in Decretalibus, possunt esse falsæ in decretis harum rerum, quæ ad mores pertinent. Vide* n. 23.

20 *Papa in approbatione, vel reprobatione Religionis non potest errare* contra canonem, *nec in approbatione, vel reprobatione alicujus contractûs.*

21 *Pontificum decreta dicta è Cathedra, sunt infallibilia, etiam non adhibito Concilio Cardinalium, vel Theologorum. Refertur contraria sententia per dicta* n. 22. *ubi quòd de honestate debet requirere consilium eorum.*

22 C. per Venerabilem qui filii sint legitimi, & c. fundamenta §. decet de electione lib. 6.

23 *Papa definiendo aliquid contra mores absque concilio, errare non potest; aliter si disputet, ut Doctor privatus* n. 24.

25 *Papa non in factis possit errare, veluti errando, qualia sint Ossa sancti, quem Canonicat, aut Beatificat.* remissivè.

HÆc, & aliæ quæstiones, quæ ex litte- 1
ris textûs nostri hic valerent ad longum
tractari, juxta diversos dicendis modos Doctorum, sunt hic, quasi obiter resolvendæ. quia fortè de nonnullis propositis, latius videbis *in tit. de reliquiis, & veneratione sanctorum.*

Ad primam ergo difficultatis partem, de qua 2
Barbosa hic *num* 6. cum multis ab eo relatis, ex vers. *quam Romana tenet Ecclesia, quæ cunctorum Mater est, & Magistra:* ait sic definitum in Concil. florent. sub Eugen. IV. plura adducit ipse de officio Episcopi *p.* 1. *tit.* 3 *cap.* 2. *num.*
14. † Et quod primatum super aliis Ecclesiis Ro- 3
mana accipit non ab Apostolis, & Conciliis, sed ab ipso Domino: videbis *in cap. sacro sancta dist.* 20. *cap. quamvis dist.* 21. *cap. rogamus* 24. *q.* 1. *c. per venerabilem qui filii sint legitimi, cap. fundamenta de elect. lib.* 6. imo dicta supra in præmisso hujus textûs, & *in dict. cap.* 1. *sub. q.* 2. vers. *ad quartam* de ea intelliguntur, & faciunt Decisiones Pontificis *in cap. ad audientiam* 13. *& in cap. cum vobis* 14. *de præscript.* ubi adversus Romanam Ecclesiam desideratur centenaria præscriptio, quando adversus alias, sufficit quadragenaria per textum *in cap. de quarta*,
& aliis ejusdem tituli. † Quòd sit caput aliarum 4
tradit Barbosa definitum *in Bullario* verbo *Ecclesia Romana, ex Innocent. IV. in approb. legum Federici Imper const.* 1. incipit *cum adversus* 2. Kalend. Novemb. 1243. & quod sit norma reliquarum Ecclesiarum ibi ex Eugenio IV. *constitut.* 15. incipit *mediocri* de anno 1439.

Ad secundam quæstionis partem an sola Ec- 5
clesiæ authoritas sufficiens, sit testimonium in his, quæ ad religionem, & fidem pertinent; & quia hæc satis expenditur ex dictis in dicta q. 2. vers. *ad quartam*, & sub hoc textu *in præmisson. fin.* & ex notatis *in §. una à n.* 1. *dicti cap.* 1. ideo nunc breviter respondeo, ut sacro sanctæ Ecclesiæ authoritas est potissimum accipienda in his, quæ ad fidem, & religionem pertinent: nam quoties sive de Scripturis, sive de veritate quavis alia ad Catholicam fidem spectante controversia aliqua ad sit, sufficiens est ipsius Ecclesiæ potestas judiciaria ad eam dubitationem dissolvendam, penitúsque rescindendam, quando quidem nullus penitus rectius Scripturam aliquam interpretabitur, quam is, qui spiritum, & mentem
Scriptoris habet. † Ecclesia enim Spiritum Dei 6
habens, errare nequit in Divinis testimoniis interpretandis: quippe quæ ab ipso Christo ejus Sponso regatur, & doceatur, eam enim Christus dilexit, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret Paul. *ad Ephes.* 5. *idem ad Tim.* 3. *Ecclesia Dei, quæ est fundamentum, & columna veritatis,* & Matth. cap. 28. *ecce enim*
vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consumma- 7
tionem sæculi. † Est ergo Ecclesiæ authoritas primum principium rerum ad fidem pertinentium, ut traditiones universalis Ecclesiæ in pertinentibus ad fidem, non minoris authoritatis sint, quàm ipsa Sacra Scriptura, etiam si ejus testimonium desit ad probationem, ejus, quod Ecclesia tradiderit, ut præter alios satis eruditè tradunt Rofensis

contra Eutterum tertia verit. | Joannes Tried. *lib.*
4. de Eccles. dogm. cap. 2. Albertus Pighius, *lib.*
1. de Eccles. Hierarch. & lib. cont. cap. 3. Alfons.
à Castro *de haeresibus cap.* 5. *& lib.* 1. *de justa hae-*
ret. punit. cap. 4. Covarr, alias dicens *variar. cap.*
10. *lib.* 1. *cap.* 2. applicabis quae notavi supra *in*
c. 1. §. una & n. 11. in fine cum P. Franc. Vallen.
8 Ad tertiam quaestionis partem, & ad coeteras
sequentes an Pontifex possit errare in definien-
dis rebus circa fidem, sive cum Consilio, sive
ut privatus, ansam praebent decisiones textus
nostri, & *dicti cap.* 1. ubi Pontifex *Innocent. III.*
in Concilio generali, quaestiones fidei stabilivit; &
quia novissimè de illis omnibus differit, ac dis-
putat longè Diana omnimo legendus *part.* 11. *in*
duobus tract. finalibus, quos ibi inseruit *unum de*
adoratione summi Pontificis, alium secundum
scilicet *de infallibilitate Decretorum Romani Pon-*
9 *tificiis extra Concilium.* † Ego sic statuto breviter,
ut Pontifex possit, tanquam supremus judex,
& universalis Ecclesiae Pastor in definiendis iis,
quae sunt fidei, habere infallibilem authorita-
tem; ita ut in publico fidei judicio minimè er-
rare possit: sic probant Doctores, & antiqui
Patres authoritate Christi Domini Lucae 22.
ubi ad Petrum inquit *ego rogavi pro te, ut non*
deficiat fides tua, & tu conversus confirma fratres
tuos: quibus verbis aliquid speciale pro Petro
solo Christum Dominum impetrasse extenden-
tes illam authoritatem, etiam ad ejus successo-
res, ut explicat S. Leo *in cap. ita Dominus dist.*
19. ubi illam Matth. 16 *tu es Petrus &* extendit
ad ejus successores in Pontificatu, quia ex illa
Joann. 21. *pasce oves meas* omnis potestas necel-
saria ad rectam Ecclesiae gubernationem signi-
ficavit modo per officium Pastoris, quòd ex ma-
xima parte consistit in Pabulo verae doctrinae
spiritualis exhibendo modo per aliam meta-
phoram ligandi, & solvendi, seu clavium tol-
lendo scilicet impedimenta, quae clauderent in-
10 gressum Regni coelorum † Et ex illo *deuter* 17.
ubi difficile. & ambiguum judicium jubet Do-
minus deferri ad sacerdotes laevitici generis, &
judicem, qui fuerit illo tempore, & addit *qui*
judicabunt tibi judicium veritatis, faciunt textus
in cap. majores de baptismo in princ. ibi *ad Petri*
sedem referendas & cap. per venerabilem vers.
rationibus qui filii sint legitimi; & sic definivit
Papa Leo X. ut patet ex *tom. 2. Concil. pag* 706.
in Bulla condemnationis Lutheri, art. 18. d cen-
11 tis, & proferentis illum errorem. † Quod & si
Papa, & major pars Ecclesiae aliquid sentiret,
non esse peccatum, nec haeresis oppositum te-
nere, & Sixtus IV. qui meritò damnavit alios
errores Petri Oxomens; ut tradit Bañez 2.2. *q.*
1. *art.* 10. *dub.* 2. *concl.* 5.
12 Unde infertur Pontificis decreta esse infalli-
bilia, etiam emanata extra concilium, ut tenent
D. Thom. 2.2. *q.* 8. *art.* 10. *& q.* 11. *art.* 2. *ad* 3. *&*
4. *contra gentes cap.* 79. & *in opusculo* 1. *contra er-*
rores Graecor. cap. 33. *& à cap.* 65. *usque ad* 70. &
ejus expositores, & cum infinitis probat Diana
supra dicto tractatu de infallibilit. ref. 2. ex dictis
sacrae Scripturae locis, ac Pontificum definitioni-
13 bus. † & ex eo quòd Concilia Provincialia eo
quod à Papa approbentur sunt infallibilis verita-
tis; & quia plurimi Pontifices varios errores abs-
que ullo generali Concilio condemnarunt, quo-
rum condemnatio à tota Ecclesia accepta est, &
fuit: plures alios refert, & sequitur Barbosa *lib.*
1. *de jure Eccles. cap.* 2. *part.* 1. *de potest. Papae à n.*
38. qui sub. *n.* 39. vers. *non obstat.* † Et Diana à 14
ref. 3. longè respondens fundamentis plurimorum
Doctorum contrarium tenentium quibus favere
poterat decis. textus nostri, ubi errores Abba-
tis, Joachimi, & Almaini in rebus fidei cum
Concilio ab Innocent. III. fuerunt condemna-
ti omnibus uno verbo satisfit quia si sola per-
sona Papae consideretur, ut homo est facile ut
errare possit, non si ponamus in eo Divinam
providentiam, & Christi promissionem, secun-
dùm quam Ecclesia, & ejus supremus Princeps
Spiritus sancti assistantià ita dirigitur, ut in de-
cretis statum Ecclesiae totius respicientibus, er-
rare minimè possit. † Et sic Albertinus *de asser-* 15
tionibus cathol. q. 9. *à num.* 12. Bellarm *de Pont.*
lib. 4. *cap.* 7. vers. *ultima ratio* dicunt ut etsi Papa
peccare possit, & in alia vitia incidere, non ob id
errare in decretis, quae tanquam Pontifex edit,
quia scilicet pro hoc oravit Christus; non ita
pro illis: & ex nostris cum infinitis leges Co-
varruvias. *variar. lib.* 1. *c.* 10. *n.* 11. *&* 12. ubi bene
resolvit cum agit ibi de sacram. confirm.
Unde etsi dubium hic possit esse, an Decreta 16
Pontificum, quae continentur in eorum decretis
dicta, ex Cathedra habeant infallibilitatem; re-
spondeo seclusis nonnullis dicendi modis; nem-
pe ut ea omnia quatenus spectant ad decisio-
nem, & conclusionem, infallibilitare potiantur,
non sic quatenus continent rationes plures in
comprobationem quia in istis non tàm sustinet
personam judicis, quàm Doctoris consilium
dantis, aut disputantis: benè resolvit Diana *supra*
ref. 9. relati ab eo Grenad. *in* 2.2 D. Thom. *cont.*
1. *tract.* 7. *disp.* 2 *sect.* 1. *n.* 3. Joann. Bagotius *in*
Apologetico fidei tom. 1. *lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 7. Cant *lib.*
5. *cap.* 1. *§. illud damus*, Valent. *tom.* 3. *disput.*
punct. 7. *§.* 39.
Ad quartam quaestionis partem, quae ex dictis 17
infertur, etiam breviter respondeo ut Papa in
assignandis censuris propositionum praeter hae-
reticas, non possit errare, ut Diana retinet vi-
dendus supra *ref.* 10. post multa, quae dicunt
Turriano *in* 2.2. *tom.* 1. *disp.* 55. *dub* 5. Conink
de actibus supernat. disp. 8. *n.* 135. Lugo *de fi-*
de disp. 20. *n.* 109. Oviedo *de fide controver.* 4.
puncto 9. *n* 124. Malderin. 2.2. D. Thom. *q.* 11.
art. 2. *memb.* 5. ubi distinguit Bañez *in* 2.2 D.
Thom. *q.* 10. *art* 2. † Et idem Diana ibi ex Tur- 18
riano *tom.* 1. *disp.* 55. *dub.* 5. & aliis proponit
alias duas difficultates, quid quando Pontifex
definit aliquam opinionem quondam probabi-
lem, ut probabiliorem, ut fecit *in Clem. unica*
hoc tit. Et an possit Pontifex opinionem falsam
approbare. ut probabiliorem: *& in* 1. *difficult.*
sine dubio resolvit non errare; imo & *in* 2. idem
tenet; quae tamem difficilior videtur: leges Lugum
ubi supra *de fide disp.* 20 *sect.* 3. *à n.* 155. Salazar.
de Concept. c. 43. *§.* 1. *&* 4. Vasquez 1.2. *disp.* 86.
Et sic puto cum Turriano *in* 2. 2. D. Thom.
disp. 16. *dub.* 1. Diana *dict. ref.* 9. *in fine*, contra 19
Medinam admittentes declarationes Pontificum
in decretalibus, posse esse falsas in decretis ha-
rum rerum, quae ad mores pertinent, & contra
Canum, qui putavit posse Pontificem errare in
approbatione religionis: de quo dubio disputat
Barbosa *dict. cap.* 2. *à num.* 45. † Et Diana supra 20
ref. 25. qui & *ref.* 26. dicit Papam non posse errare
in approbatione, vel reprobatione alicujus con-
tractus, ubi agit de Montepietatis.

Item

21 Item si dubitasses an decreta Pontificis loquentis ex cathedra sint infallibilia, etiam non adhibito consilio Cardinalium, vel Theologorum, & licet negativè respondeat Aravio in 2. 2. D.Thom.q. t. de Pontifice art. 10. dub. 5. num. 14. Gravina in controversiis fidei tom. 2. part. 2. art. 9. fol. 144. alii quam plures relati a Diana supra; inter quos Bordonus, Grenadas, Valentia. Castr. Palao, Bañez, del Castrillus Caspensis, Tanncrus, Pinalosa, Paludanus, & Suarez, quos ipse refert, expendunt, & ipse resoluit, ut si forte Pontifex sine sufficienti dilligentia definiret, non erraret, quia creditur Spiritum sanctum ei assistere, sed nunquam Pontifices absque maturo consilio definire. † Itaque etsi obstes ex textu in
22 dicto cap. per venerabilem qui filii sint legitimi, & cap fundamenta §. decet de elect. 6. quibus probatur in decidendis causis fidei, aliisque arduis debere Papam petere consilium Cardinalium, respondet Barbosa dict. n.39.in fine, & ibi dict. n. 1. de iure Ecclesiastico lib. 4. de dignit. & privilegiis Cardinalium illa jura, & similia procedere de honestate, non de necessitate, & Diana i i ref. 11. cum multis ponit modum, quo Spiritus Sanctus assistat Pontifici, quando aliquid de fide determinat.

Ad cæteras quæstiones an possit Pontifex er-
23 rare definiendo aliquid circa mores, absque Concilio, de qua Barbosa supra dict. cap. 2.n.40. Diana supra ref. 13. cum multis respondeo non errare ex jam dictis, † an si ut privatus solus, tan-
24 quam Doctor disputando habetur frequenter, ut possit errare non verò difiniendo assumendo partes judicis † an in facto, veluti errando, qua-
25 lia sint ossa sancti, quem canonicat, aut beatificat Barbosa eum multis relatis supra à num. 41. Covarr dict.c.10.lib. 4.variar.n.13.Diana longè supra à ref 15. maximo videndus, de quibus infra in tit. de reliquiis, & venerat. sanct. quæ ego hic non tracto, ut finem imponerem huic tractationi in festo sancti Petri nostri Patris & applicabis quæ dico infra in cap. ne innitaris, de constitut. quæst. 1. vers. ad tertiam ubi an plus credatur sanctioni dicti quam Pontificis.

AD TITULUM DE CONSTITUTIONIBUS.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 Scriptores de Constitutionibus qui fuerint, & sint.
2 Constitutionum, & legum materia porrigitur ad mandata, edicta, & extravagantes, decisiones Rotales, Declaratione Cardinalium, & Decreta qualibet sorti, & regulæ Cancellariæ de quibus sigillatim infra sub Rub. loquor, & sub n. 3.& 4 & sub dicto præmisso referuntur quæstiones 46. jam ex proposito tractata sub lib. 2. Decretalium, quas ibi leges pro materia de legibus, & Constitutionibus.

1 SUPER hanc Rubricam scripserunt Doctores antiqui, & moderni, quos congesit Barbosa hic, quibus addo Doctores Theologos agentes de legibus, & constit. in 3. dist. 37. & cum D. Thom. 1. 2.q.96. Castr. de lege pœnali lib. 1. Antonin. part. 1. tit. 17. Azor tom. 1. moral. lib. 5. Suarez, & Salas sive in tract. de legibus, Sotos de justitia lib 2 & 2. Summistae, verbo lex, Canonistæ hic, & lib 6.decret. eodem legistæ tit. de legibus, & senatus consultis, & de constit. Princip. Anguianus de legibus, Villalobos in summa p. 1. tract. 2. Diana p. 1. tract. 10. de legibus Principum, Mastrillus de Magistratibus lib. 3. cap. 3. de optima leges Revardus lib. 3. conject. cap. 20. & ad plura erit videndus Riccius collect. 2022. & 2025. ubi scripsit super Rubrica de constit. princip. item & collect. 2119. & 2136. 2137. 2138. item Salcedus de lege Polit ca.

Cumque sub hac Rubrica agi valeat de legi- 2
bus, constitutionibus, de mandatis, de edictis, & quam vim habeant extravagantes insertæ, seu non insertæ in corpore juris; item & decisiones rotales ad causarum decisionem in judicio decidendarum, & secundum quem ord nem possint judices decernere rites, de quo dixi in cap. in causis 15. q. t. & ibi à n. 16. de tribus, & in Rub. & tit. de libelli oblatione, & alibi; ideo nunc sub hac Rubrica nonnullas quæstiones tractabo, quæ sub nulla litera textuum hic commodè tractari valent, aliis agitandas in corpore cujuslibet textus. † Et quia ad hanc Rub spectant 3
quælibet decreta, declarationes Cardinalium, & regulæ cancellariæ, ideo de earum vi agam, Prius adjiciendo summatim hic omnes quæstiones ad hanc tractationem pertinentes, de quibus occasione aliquorum jurium lib. 2. decretal. in repetitione eorum scripsi, ne molesta repetitione contra nostrum institutum procedamos. †
Item adjunges quæ scripsi infra in cap. 1. de re 4
jud. ubi de sententia lata contra jus, legem, constitutionem, extravagantem, decisiones, & consuetudines, ex quibus poteris inducere nonnulla de vi, & valore, ac potestate earum in causis & negotiis decernendis, item & de legislatoria potestate & quæ dixi in cap.2. de re judicata, & in cap. 12.de judiciis an rigor seu æquitas & epycheia in legibus sit sequenda; & quia novissime plura super hunc titulum & super textus decreti Gratiani de hac materia loquentes scribit P. Franc. Vallente Ullisipon.societetis Jesu ideo si quæ desunt, in nostra tractatione de vi & natura legis apud ipsum leges in p. 2. concordiæ juris Pontificii.

QUÆSTIONES in lib. II.

Decret tractatæ sunt sequentes.

SUMMARIUM.

1 Canones, & leges qualiter inter se adjuventur in cap. Clerici 8. de judiciis eomissive q. 11. Et qualiter procedant circa impartiendum brachium seculare, dixi in cap. cum non ad homines eodem tit. à q. 33.
2 Lex improbans consuetudinem, an possit alia consuetudine tolli, dixi in d. c. Clericiq. 14. remissive infrà sub c. fin. de consuet. q. penult.
3 Reges, & Principes an possint revocare exemptionem, quam semel Clericis præstiterunt: & quid de rebus donatis: quid de concordatis cum Pontifice, dixi in c.2. eod. tit. de judiciis q. 15. negative

4 Rex

4 Rex an possit statuere, ut familiares sanctæ inquisitionis non gaudeant fori privilegio in aliquo delicto sine consensu inquisitorum in dict.c.2.q.22.dixi quod non.

5 Reges an in aliquo casu sint judices exemptorum ibi q.26.pro affirmativa sex casus.

6 Reges executores Concilii Tridentini, an possint compellere Clericos ad ejus observantiam, vel ejicere Episcopum simoniacè ordinatum ab Episcopatu, aut ejicere à Regno Clericum turbantem Rempublicam in dicto c. 2. q. 26. & ibi q. 14. Et ad alios casus conducibiles sub illo textu, ad primos duos negavi, ad tertium casum cum distinctiooe sed nego infra in c. Ecclesia sancta Maria q. 35. ubi quod nequit Clericos confinare in aliquo loco.

7 Reges Hispaniæ, & Franciæ an subsint in aliquo Imperatori Romæ, aut Papæ in temporalibus dixi in cap. 13. de judiciis quæst. 6. & negavi.

8 Princeps non recognoscens superiorem, aut Papa, an possit esse judex in causa sua, & inter ipsum, & subditos, affirmavi in cap. cum venissent 12. de judiciis q. 6. & secum dispensare cap. 1. de prob. q. 10. & in d. c. 12. de judiciis affirmavi q. 9.

9 Pontifex an possit ab aliquo judicari: & quid de foro interno in dicto cap. cum venissent q. 8. & in hæresi, & schisma in foro externo affirmavi; & in foro interno quoad peccata.

10 Pontifex aut quilibet alius Princeps supremus, vel Prælatus an possint seipsos judicare aut secum dispensare ibi q. 9. affirmavi.

11 Pontifex quare potuit cognoscere contra Regem Francorum dixi in cap. novit de judiciis q. 1.

12 Princeps sæcularis an possit de juramentis cognoscere, & an possit excommunicare ibi in dicto cap.novit.q.9.ubi negavi.

13 Principes an teneantur facere ut lex Ecclesiastica præcisè observetur ibi q.11.& de conc. Trident. affirmavi.

14 Papa an possiit in totum revocare Clericorum exemptionem, negavi in cap. si diligenti de fora comp. quæst. 1. à num. 7. vers. de Pontifice & n.11. quod nequit Clericorum causas in universum subjicere Judici sæculari.

15 Potestas ferendi censuras, an possit consuetudine, vel præscriptione acquiri, dixi in cap. 13. de foro comp.q.3.ubi affirmavi.

16 Princeps, qui non exhibet subditos suos malos Principi confinanti, cujus subditi, & bona à prædictis in dies vexantur, an peccet, dixi in cap.14.eodem tit.q.17.affirmavit.

17 Statum loquens in persona, an extendatur forensem, dixi in cap. sane 3. de foro compet. q. 8. affirmativi.

18 Statum præferens in successione Agnatos, an locum habeat in hæreditate Clerici, dixi in c. quod Clerici de fori comp.q.5.ubi negavi.

19 Mandatum quando dicatur certum, quando verò incertum, dixi in cap. 9. de judiciis quæst.5.6.

20 Edicta sanctæ inquisitionis, quæ percipiunt denuncianda delicta an justè ad alia delicta, præter hæresim extendantur, dixi in cap. novit 13. de judiciis q. 32. & antea sub. q. 31. ubi affirmavi.

21 Edicta, seu mandata, aut monitiones generales, an possint dici statuta, affirmavi & quanto tempore durent, ut quis ex eorum obligatione denunciare teneatur, dixi ibi q. 39. est videnda quæst. 38. & quod sunt perpetua lata per modum legis si ab ordinariis per modum visitationis.

22 Mandatum, an non tantum sit servandum in ejus forma, sed etiam in ejus qualitate, cap. Pysan. 19. de restit. spol. quæst. 1. ubi affirmavi.

23 Principi asserenti se ex justa causa procedere sine citatione, an adhibeatur fides, in c.1. de caus. posses.& propriet.q.8.affirmavi.

24 Princeps an possit mandare causam possessionis, & proprietatis, simul cognoscendam, c.2.de caus.posses.q.1.affirmavi.

25 Reges Hispaniæ, Galliæ, & Polloniæ, an possint procedere ad provisionem aliquorum beneficiorum inferiorum dixi in cap. cum Ecclesia Sutrina de causa possessionis q. 3. vers. ad secundam, & negavi nisi fiat ex Papæ concessione.

26 Reges an possint mittere Præsides, ut assistant electionibus regularium in dicto cap. cum Ecclesia q. 3. vers. ad tertiam negavi in ratione pacis conservandæ.

27 Edicta, seu monitoria, an legitimè sub censuris à judicibus Ecclesiasticis expediantur ad effectum revelandi secreta in cap. ad nostram 20. de jurejur. ubi sub qua forma: & an qui audierunt edictum, antequam publicetur teneatur ibi in vers. ad quartam hoc negavi.

28 Lex improbans consuetudinem, an improbare censetur præteritam etiam immemorialem, vel futuram simul in cap. 2. de probat. q. 3. vers. ad secundum à n. 3. de quo infra dico sub cap. fin. de consuet.q.penult.

29 Lex an possit prohibere ne contractus jurentur, dixi in Rub. de jurejur. q 1. vers. ad tertiam n. 14. & juramenti vires infringere & infra in cap. Ecclesia sancta Mariæ sub q. fin. & antea.

30 Papa an teneatur stare contractibus cum subditis, quemadmodum alius quilibet Princeps sæcularis supremus dixi in cap. 1. de probat. q.9.à n.9.& affirmavi.

31 Pontifex an possit judicare Imperatorem, & Regem, & in quibus isti subsunt, Pontifici in dicto cap. 1. q. 11. de quibus etiam sub cap. novit de judic.q.6. ubi affirmavi in concernentibus peccatum.

32 Princeps vendens rem, tanquam propriam, cum aliena sit, an ad aliquid teneatur in dict.c.1. q. 10. vers. ad tertiam & dico quod infra quadriennium tenetur reficere damnum.

33 Reges, & Principes alii supremi, quore cum subditis contrahant, cum legibus sint soluti in dict c.1.q 8. à num 1. qualiter obligentur, & an ex bono, & æquo ibi vers. ad secundam, n. 18. & an teneantur suas leges servare ibi vers. ad ultimam: ubi quid de legislatoribus, & quid de Papa q. 9. de quo etiam infra sub hoc tit.

34 Reges alienantes bona, an obligent suos successores, in dicto cap. 1. de probat q 9 n. 7. vers. ad ultimam ubi affirmavi & quod promissiones factæ à Principe superiore revocentur post ejus electionem in cap. intellecto 33. de jurejur a n 4.

35 Lex ubi excludit præscriptionem, numquid cen-

featur

ſeatur excluuere præſcriptionem 10. vel 20. *annorum, in cap.4. de præſcript* q.3.verſ. *ad ſeptimam* ubi *in rebus ordinariis, ſed in rebus Eccleſiæ percipi ad quadragenariam.*

36 *Lex ipſa an ceſſet legis ratione ceſſante*, *in cap. cum ceſſante* 60. *de appellat. quaſt.* 1. *à n.* 1. affirmavi *in generali, non ſic in caſu particulari, applica dicta ſub cap. tranſlato hoc tit.*

37 *Leges disponentes tempus minus* 40. *annorum contra Eccleſiam, an Valeant*, negavi *in c. illud* 8. *de præſcript.q.* 1. verſ. *ad tertiam.*

38 *Leges an ſint correctæ jure canonico, quæ mala fide præſcriptionem inducunt in cap. fin.de præſcript.q* 7.*à n.*1.ubi affirmavi.

39 *Papa an poſſit ſine cauſa aliquem beneficio privare, in cap.fin. de confirmatione utili*, q. 1. verſ. *ad tertiam* & negavi *in cap.*7. *de reſt. ſpol.*39.

40 *Mandatum Principis quod aperiantur carceres ad quid porrigatur* dixi *in cap. cum te* 23. *de re judicata quaſt.* 3. verſ. *ad quintam* ubi *quod tantum operatur reſtitutionem quoad pœnam.*

41 *Leges, & canones, an invalident ſententias latas contra ipſos*, dixi latè, & ad plures ca ſus *in dicto cap.* 1. *de re judicata* ubi ſi ſint contra jus legis ſecus ſi contra ſua litigatoris.

42 *Papa, ſeu Princeps ſupremus an poſſint à quibuſlibet avocare cauſas, latè in cap. ut nostram* 56. *de appellat.à* q.3. ubi affirmavi.

43 *Principes an teneantur ad obſervantiam contractuum cum ſubditis, vel an ſint legibus ſoluti, in c.*1.*de probat.q.*8.*infra in c.*1.*q.*5. verſ.*ad tertiam, &* verſ. *ad quartam* ubi affirmavi ſed qualiter ibi.

44 *Papa an ſtare teneatur contractibus cum ſubditis, quemadmodum alius quilibet Princeps*: & *an alienationis rei Eccleſiaſticæ prohibitio comprehendat Pontificem in dicto* c. 1. q. 9. & ibi affirmavi.

45 *Leges interpretari qui poſſit*, dixi latè *in cap. cum veniſſent* 12. *de judiciis* q. 1. & 2.cum aliis & ibi q. 3. *an epycheia, & interpretatio eadem ſint, & quo pacto circa leges intelligantur.*

46 *Statutum civitatis quo cavetur ut niſi intra certum tempus creditor petierit debitum excludatur an valeat & ſervari debeat in cap. fin.de præſcript.* q. 9. verſ. *ad ſecundam* ſub diſtinctione ut ibi.

AD RUBRICAM

de Conſtitut. & legibus.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Tituli inſcriptio de conſtitutionibus, idem eſt, ac ſi inſcriberetur de legibus humanis, ſed non refertur ad æternam naturalem. ſeu ad eam, quæ ſit juris Gentium primævi.*

2 *Decretum Pontificum, Epiſcopatuum, & Religionum communi nomine vocantur conſtitutiones, uti & leges nuncupantur; leges etiam ciuiles civitatum & locorum.*

3 *Conſtitutio, ut jus, ſive lex dicatur, debet aliquid in jure permittere, ſive vetare contra* Patrum, *& punire: leges etiam ſunt aliæ, quæ vocantur teſtamentorum, ibi.*

4 *Jus nihil aliud eſt, quàm conſtitutio naturæ vel civitatis; quod etiam dicitur lex: ubi ad quid porrigatur verbum* jus, *quod per excellentiam intelligitur de jure Romanorum.*
Reſponſa veterum, & ſpecialiter reſponſa Principum, Conſtitutiones appellantur, d. n. 4.

5 *Legis virtus tota conſiſtit in duobus, in imperio ſcilicet, & executione. Et in quibus hæc conſiſtant.*

6 *Lex apertè permittet, cum quid concedit, quod prius jure non videbatur, exemplis declaratur.*

7 *Juris definitio Bimembris, ſive trimembris datur in Naturale, Gentium, & Civile explicatur* à n.8. 9.& 10. *cum aliis.*

11 *Jus Naturale quid ſit apud juris conditores, quod in brutis* n. 12. *& qualiter dividatur* n.13.14 &15.

16 *Jus Naturale in brutis, eſt pro ratione impetus in homine pro ut impetus ratio, ipſa illa filios procreant ex impreſſione naturæ tantum, homo ex ea ratione orta.*
L. 1. §. hujus ſtudii ff. de juſtitia, & jure à num. 11.

17 *Lex Æterna, Naturalis, Divina & Humana, etiam Eccleſiaſtica, quæ dicatur* n.18.19.20. & 21.

22 *Jus naturale, qualiter dicatur à Gratiano eſſe id, quod in lege, & Evangelio continetur.*

NEMO eſt, qui ignoret, ut titulus noſter intitula tus de Conſtitutionibus ſit idem, ac ſi de legibus inſcriberetur, ut patet ex ipſa legis definitione; quam Juſtinianus deſcribit, *in l.§ lex eſt inſtit.de jure naturali gentium, & civili*; probans legem eſſe quo Populus Rom. ſenatorio Magiſtratu interrogante conſtituebat, de cujus legis ferendæ, more. Latè Connan *lib.*1. *cap.*13.*num.*2. Miterio *lib.*2.*opin.c.*13.Ant. Aug. *lib. ſingul. de legibus, & Senatuſconſultis cap.*1.*cum ſequent*, & eſt commune de cauſa efficiente legis, de materia, de forma, de cauſa finali ſcribit Uveſembech *ff. de legibus*, ubi *num.* 6. ait quod legis effectus eſt, ut omnes obliget ad ſcientiam *l. leges Cod. de legitim. tutor. tit. de juris, & facti ignorantia ad obedientiam l. Dillus* 7.*ff. de jure patronat. aut ad pœnam l.* 2 *ff. eodem, excepto Principe*, qui cum jus rogandi, abrogandique juris habeat, legibus ſolutus eſt *l. Princeps* 31. *ff. eodem etiam ſi legibus, ſicuti par eſt vivat* §. *fin. in fine Inſtituta quibus modis teſtam. infirmentur*, de quo dixi ſub *cap.* 1. *de probat.* & dico infra, ſed hæc inſcriptio, quatenus lex idem ſit, quod Conſtitutio, exiſtimo referri ad leges, & conſtitutiones humanas; civiles, & canonicas, non ſic ut ſpectat ad legem æternam, naturalem, aut ad eam, quæ ſit juris gentium primævi.

Et ſic quantumvis titulus iſte, & alii Pontificum inſcribantur de conſtitutionibus; imo & decreta Pontificum in multis Bullis ſcriptis, ad ſtabilem gubernationem, Eccleſiæ conſtitutiones appellantur; item & decreta Epiſcopatuum, & Religionum, quæ ſunt propriè leges, quibus ſubdunt

subduntur subditi, & quibus gubernator communi nomine, vocantur constitutionis synodales, constitutiones Religionum, uti possunt appellari Leges municipales civitatum, & locorum sit, ut leges nuncupentur.

3 Debet ergo constitutio, ut jus, sive lex dicatur aliquid in jure permittere, aut vitare; hæc enim est legis virtus, *l. legis virtus ff. de legib.* etenim Julius Pacius *cent. 1.c.1.antinomiarum*, injustè putavit constitutionem aliquid permittentem, impropriam legem esse, qui proculdubio deceptus fuit: nam ut advertit Antonius Faber *in dicta l. legis virtus*, lex cum permittit aliquid imparat; dat enim permissionem verbis imperativis hujusmodi; ergo sunt leges testamentorum; nam quis audebit dicere legem illam 12. *tabularum uti quisque legasset sua rei ita justo*, legem non esse, quidam addunt legis etiam virtutem esse punire, & præmia designare, *l.3.§.1.ff.de Just. & jure:* notat Mattheatius *de via, & ratione juris c. 32. num. 7. & 8.*

4 Unde constat ut jus nihil aliud sit, quàm Constitutio naturæ, vel Civitatis. *ut in l. omnes populi ff. de justitia, & jure*, & hoc modo uterum responsa constitutiones dicuntur, specialiter tamen Principum responsa Constitutiones appellantur, *l.1.ff.de constit. Princip. §. sed & quod Inst. de jure* naturali, gentium, & civili, non quia verbum jus alias juris partes, non comprehendat, sed quia verbum, quod commune est contrahitur ad hanc speciem per antonomasiam, propter excellentiam constituentium, sicut, & jus civile intelligitur per excellentiam de jure Romanorum. Jus etenim generaliter appellatur lex, ut notant Mynsing *in §. sed jus quidem Instit.* de jure naturali gent, & civili. M. rce. *dict.lib.* . *opinion c. 3.* & ita jus naturale, lex naturæ dicitur, *l. lex natura ff. de statu hom.*

5 Etenim tota legis virtus consistit in duobus, in imperio scilicet, & ejus quod jusserit executione imperium in illis tribus consistit, de quibus fit merito in dicta *l. legis virtus.* Executio verò in pœna exigenda, nam si quis quidquam contra legem fecerit, jubet lex nonnulla, ut Deum colere, prohibet alia, ut homicidia, Latrocinia, adulteria. Permittit etiam omnia, quæ non prohibet, ut *in l. mutus § 1. ff. de procurator. l.1.in fine ff. de testibus*: nam, ut recte Buretus *in dicta l.7.ff. de legibus*, notat vetantur mala, imperantur bona, permittuntur quæ facere, & omittere liberum est † apertè tamen tunc lex aliquid

6 permittit, cum quid concedit, quòd prius jure non vibebatur, ut advertit Donellus *lib. 1. controverf. c.5.* v.g. quando actionem præstat in his causis, in quibus antea non erat, ut bonorum possessionem, emancipationem, & in integrum restitutionem minoribus, item & majoribus ex justa causa: alia exempla refert Cannn. *lib. 1. commentariorum c.9. n.8.* Et quamvis hæc tria in jure distinguantur, ut ferunt uno generali verbo continentur, ut præter Canon, ubi proxim, probant Otoman. *lib.1.* Osvad. *c.1.* Anton. Faber *in d.l.7.ff.de legib.1.* Curtius *lib 1.conjecturar.ad fratrem c. 1.*

Jam ergo venit discutiendum de divisione ju-

7 ris, legis, aut constitutionis, in quo puncto solet dici, ut sit bimembris, ut probant Donellus *lib. 1. comment. c. 6.* copiosè Mendoça *de pactis lib.3.c.1.q.1 num. 4.* non eo quòd jus naturale sit concedendum, ut rectè Ulpianus dicit *in l.1.§.1. ff. de justitia, & jure.* Justinian, in principio *Institut. de jure naturali.* Sed quia omne jus gentium est naturale, & omne jus naturale gentium est, & constat primum ex definitione Cai in dicta *l. omnes populi*, dum docet jus gentium esse quod naturalis ratio inter omnes homines constitui, quæ melior videtur definitio, quam illa Ulpiani *in l.1.§. fin.ff. de justitia, & jure*, dicentis, jus gentium esse, quo Gentes omnes utuntur, ut notat. Richard. *de Just. & jure cap. 5* Mattheatius *de via, & ratione juris lib. 1. cap. 11 num.4.*

Alii inquam quod videtur practicabilius, dicunt recipi divisionem Ulpiani in naturale Gentium, & Civile, nam omne jus, vel natural, vel positivum, vel commune omnium, id est gentium, vel proprium, vel civile dicitur, ut rectè advertit Madera *lib. animadverf. cap. 1.* ex D. Thom. *1.2.q.95. art.4.* Suarez *de legibus lib. 1. c.19. à n. 3.* Ulpiani trimembris divisio accommodatur triplici hominis statui, quia jus naturale pertinet ad hominem, ut animal. jus Gentium ad illum, ut homo est; jus civile, ad eum pertinet, ut Civis, notat Otomanus *in epitome de justitia, & jure n. 9.* & sic teneo. 8

Nec obstat prima Donelli ratio, nam etsi jus gentium naturale dicatur, & natura procedat, hoc tamen diversimodè fit; nam jus naturale est à natura pro se; jus vero gentium à natura, ratione dictante; ut notat Maders, ubi supra velut declarat Reynald, Corsus *lib. 1.indagat. à natura creat.* id est, à ratione hominis. 9

Nec obstat etiam secunda Donelli ratio, dum negat jus gentium esse, quo omnes utuntur, cum nunquam constet gentes in unum convenisse, quia ut respondet Gentilez, *lib. 1. de jure Belli* non eam esse Ulpiani mentem, at verbum *omnes gentes* intelligatur de omnibus gentibus omnium nationum, sed quod successivè placere omnibus visum est id totius orbis decretum fecisse existimetur; imo etiam si quid ab omnibus populis receptum sit, juris tamen Civilis esse possit, si ratione non naturali, sed Civili dictatur, ut usus testamentorum, & stipulationum sic Canonus *lib. 1. comment c.5. n. 8.* Faber *lib.1. Jurisprudentia c. 2.principio 4. illatione 1.* 10

Sed ut appareat nullam esse differentiam in re ipsa inter Ulpian. & Cajum oportet videre quid jus naturale sit apud juris conditores, ut sic facilè possit inducere ad cœteras leges, & constitutiones, quæ ab eo originem trahunt, & si civiles & canonicæ sint. Igitur ut Ulpianus definit *jus naturale, est, quòd natura omnia animalia docuit*; eo quod hoc jus non humani generis proprium, sed omnibus animalibus commune est: sic *in l.1.§.hujus studii ff.de justitia, & jure, & in dict.l.l.2. tit.1.p. 1.* adducit enim Ulp. in exemplum viri, & fœminæ conjunctiorum, liberorum procreationem, & educationem: sed qualiter intelligatur explicant Forcatul. *dialog. 37. & in aviario cap. 2* Corras *lib. 6. miscel. c.25.* Raynueius Corsus *lib 1. indagationum c. 10.* Canon *lib. 1.c. 4. & 5.* Pinetus *in Rub. de rescind. vendit. 1 p.n.11. & 19.* Roscius *lib 2.memor.c.6. & sequent* cum alia Piehard, *in princ. Instit. de Just. & jure.* Ubi bene respondet argumentis, quibus probatur non dari brutis animalibus jus naturale, ut patet ex textu *in cap. naturale 1.dist.* ubi jus naturale solis hominibus, non animalibus attribuitur. 11

Et

12 Et sic optimè videntur Ulpianum reprehendere Laurentius Bela *lib.* 4. *elegantiar.* eo quòd dixerit jus naturale esse in brutis animalibus Conan. *lib.* 5. *comment. cap.* 6. Molina *de just. & jure tract* 1. *disp.* 6. Vasquez 1.2. *tom.* 2. *disp.* 157. Azotius *lib.* 1. *justit. moral* 3. *p. c.* 2. *q* 1. & relati Osvaldo ad Donel. *lib. comment. c.* 6. *littera* 5. ex ea ratione non sicut bruta non possunt habere Dominium, ita nullum jus, sive in re, sive ad rem, sed Donellus *dict. c.* 6. Equinarius, & Corrasius *in dict. l.* 1. *de just. & jure*, & ibidem latius §. 2. *n.* 24. & alii interpretes abusivè dicunt *jus naturale esse, quod natura omnia animalia docuit*, non quia revera juris peritia sint bruta, sed per quandam similitudinem, ut rectè Cicero *in lalium* ubi cum de hoc naturali jure loqueretur, & de brutis, habito respectu ad fœminæ, & maris conjunctionem, educationem liberorum, ait id facere cum desiderio, & cum quadam similitudine amoris humani.

13 Quod si consideres liberorum educationem esse non juris naturalis, sed civilis *ex l. si quis à liberis* 5. *ff. de liber. agnoscend. l.* 1. *Cod. de alendis liberis, cap. cum haberet.* 5. de eo, qui duxit in matrimonium; item quarundam rerum acquisitionum *§. singulorum Institut. de rerum divisione, pactorum observationem, l.* 1. *ff de pactis l.* 1. *ff. de constit. pecuniæ*; item antidorotalis obligatio *l. sed etsi lege* 28. *§. consuluit. ff. de petit. hæred. c. cum in officiis* 7. *de testam*, videtur Ulpiani doctrina nullo modo admittenda imo nec Ponelli explicatio.

14 Quibus difficultatibus opressi Doctores advertunt nonnulli jus naturale bifariam in nostro jure accipi, primum in largissima significatione, & hujus generis esse illud, quod natura solo instinctu omnia animalia docuit sola inclinatione naturali, tàm hominibus, quàm cœteris animantibus commune, *ut seipsum diligere, se conservare, declinare ea, quæ nocitura videntur, vim vi repellere, quærere, & parare, ad vitam necessaria, sui simile procreare, & id generis alia.*

15 Secundùm jus naturale, & solis hominibus proprium in sola naturali ratione, conquiescens, à cœteris animalibus brutis homines distant, *est erga Deum religio, amor parentum, & patriæ, obligatio antidorotalis, pactorum, observatio honeste ut vivamus, alterum ne lædamus, suum cuique ut tribuamus.* Et sic respondendo objectionibus adductis, docent ad hoc jus secundarium eas pertinere, ad juris naturalis primævi, cujus sunt prima relata exempla, quæ potius sunt ipsius naturæ affectus, impetus, & inclinatio, quam jus, ut declarant Laurentius Valla *lib.* 4. *elegantiar.* Minsing. & Pichard. *in dict. princ. Instit. de jure naturali, & in §. jus gentium*: notantes ibi quoad nos homines jus naturale unicum esse non duplex, illudque tantum commune hominibus, & conveniens quidquid alii Crassâ Minervâ, doctrinæ gratia admittunt jus imbellius appellantes, quod solo instinctu, & affectione fit.

16 Et si forte ex prædicto explicandi modo in dubium aliquod arripiaris, ego sic cum Seneca *lib.* 2. *de Ira cap.* 16. expendo ut animalibus est pro ratione impetus, homini verò pro ut impetus ratio ipsa, & sic, ut non detur propriè in brutis naturale jus, sicut nec datur injuria, ut in *l.* 1. *§.* 3. *ff. si quadrupes pauper fecisse dica-*

tur, ob idque Præceptores relata Ulpiani verba *jus naturale est, quod natura omnia animalia docuit*, intelligunt non quòd significent jus naturale omnibus animalibus esse commune, sed quasi, dicat id, quod natura omnia animalia docuit, id est impressit illud est jus naturale in hominibus, & quando dicit *omnia animalia ejusdem juris perita censeri*, veluti ad liberorum procreationem, vel educationem referri debeat ad rem ipsam, vel factum; nam cœtera animalia, sicut & homo filios educant non ex ratione, sed ex expressione naturæ, homo autem ex ratione orta ex impressione naturæ; ideoque rectè Ulpianum dixisse *hinc descendit maris, & fœminæ conjunctio, quòd matrimonium appellamus*, ad denotandum non omnem maris, & fœminæ conjunctionem juris naturalis esse illam solum, quæ matrimonium est.

Adhuc poteris dubitare dicendo propriè 17
jus naturale esse, quod in lege, & Evange-
lio scriptum est, ut patet ex Gratiano in *cap.*
humanum genus distinct. 1. sed quia ab omnibus
communiter dicitur esse quatuor modos legum,
Æternæ scilicet, naturalis, Humanæ, & divi-
næ dicentes cum D. Thoma 1.2. *quæst.* 91. *art.* 1.
Suarez *de legibus lib.* 2. per quatuor Capita † ut 18
lex æterna sit illa Divina providentia, cum qua
gubernat omnes mundi res, † naturalis, quam 19
Deus posuit, seu impressit in corde omnium ho-
minum, quæ sic vocatur, quia est data ab ipsa
natura, & quia dirigit homines ad finem natura-
lem. † Lex humana sit quam homines po- 20
suerunt deducendo eam à lege naturæ per dis-
cursum rationis bonæ quæ alias vocatur civi-
lis, vel Ecclesiastica, eo quòd civilis dicitur
ea, quam imposuerunt homines ad gubernan-
dum Cives laicos. Ecclesiastica sive canonica,
de qua proprie agitur sub tit. nostro, quam po-
suerunt ad gubernationem Ecclesiæ, & rerum
ad eam spectantium. † Lex Divina dicitur ea, 21
quam Deus ipse ordinavit dirigens homines
ad finem supernaturalem, & hanc Deus reve-
velavit in sacra scriptura, tàm veteris; quàm no-
vi testamenti, à qua ratione optima deducitur
lex ipsa Ecclesiastica. Ab hinc etiam deducen-
tes legem *formitis*, quæ est ipsa inclinatio ap-
petitûs sensitivi ad suum proprium objectum,
non sit propriè lex, juxta superius adducta de le-
ge naturæ in brutis.

Quo fit ut licet Gratianus *in dicto cap. huma-* 22
num distinct. 1. dicat jus naturale esse, quod in lege, & Evangelio continetur, quasi confunderet legem utramque naturalem, & Divinam. Sed existimo Gratianum ibidem descripsisse legem naturalem, quæ descendit à jure naturali, ut ipse ostendit in lege scripta in Evangelio quatenus continet præcepta Moralia Decalogi, in quibus tota continetur lex naturalis, ut notat Turrecremata *in dicto cap. humanum num.* 8. Azor. 3. *part. moral. lib.* 1. *cap.* 2. *quæst.* 1. non enim posuit Gratianus illa verba, tanquam definitionem naturalis, sed ut explicaret ubi est lex naturalis, ut advertit Salas *de legibus tract.* 14. *disp.* 2. *sect.* 2. quod clarius expendo in difficultate statim sequenti. Vide infra *sub. q.* 1. *vers. ad secundam* in verbo *sed iterum.*

QUÆSTIO I.

An lex æterna sit propriè lex,& quæ ista sit & an lex naturalis propriè ea dicatur, quæ invenitur scripta, & mandata in omnibus præceptis decalogi & an ista Divina dicatur seu sub aliqua differentia: ubi quid sit materia legis naturalis & an lex naturalis semper fuerit una & an aliquo modo possit mutari & an jus gentium pertineat ad legem naturalem, vel positivam humanam.

SUMMARIUM.

1 *Lex æterna in Deo qualiter dicatur explicatur* num.2.3.4. &5. à n. 6.& d. n. 1. *ubi de definitione legis.*

2 *Lex Naturalis est radix, & origo aliarum legum, supponens legem quamdam æternam in Deo.& est quadam participatio ejus, ut* n.12.

3 Proverb. c. 8. legem ponebat aquis,ne transiret fines suos n 4 5.& 6.

5 *Regula est in Deo rerum faciendarum, quæ vocatur; idea & non est propriè lex, cum non sit regula humanarum actionum.*

6 *Legis statu duplex est, alius, quam habet lex ipsa in æterna dispositione, alius, quem habet exterius constituta &* n.7.

8 *Legis, æternæ promulgatio non est necessaria, cum decretum æternum sit immutabile.*

9 *Lex naturalis, quatenus à lege æterna dirivatur, qualis dicatur.*

10 *Natura rationalis duo continet,unum esse ipsam naturam, quatenus fundamentum convenientia vel disconvenientiæ actionum humanarum ad ipsam naturam; aliud vim quandam ipsius, quam habet ad discernendum. Et qualiter ii modi in ea explicentur* n. 11.

12 *Conscientia nihil aliud est, quàm dictamen rationis naturalis in cordibus scriptum, quæ habet vim legis naturalis Pharao lege naturæ stimulatus sua cognovit crimina.*

13 Psalmo 4. ibi: signatum est super nos lumen vultus tui, & n. 23.

Habitus ad custodiam legis, qualiter à lege naturæ derivetur, d.n. 13. *ubi de synderesi synderesis quid sit.* d. n. 13. *n.*23.& 29.

14 *Decalogi omnia Præcepta seu principia moralia, pertinent ad legem Naturalem,ut* n. 15.

16 *Præcepta Decalogi legis Naturalis sunt, & non omnia continent principia per se nota:* exemplificatur ibi.

17 Can. humanum genus dist. 1. ex distinctione Gratiani.

18 *Principia moralia habentia evidentem honestatem, & opposita moralem malitiam,sunt juris naturalis, cum quæ manifestantur lumine naturali, ad legem naturalem pertineant.*

19 *Virtutum actus considerati,inquantùm boni sunt legis naturalis; si tamen secundum suas species, alii sunt legis humanæ.*

20 *Lex naturalis, num Divina dicatur,*remissivè.

21 *Naturalis legis materia, circa quam est bonum honestum per se, & malum illi contrarium.*

22 *Bonum aut malum omne, qualiter cadat sub lege naturali*

23 *Jus naturale proprium hominibus est lex à natura singulorum mentibus indita ad bonum, & malum eligendum, quod vocatur synderesis, quæ hominum animos intigat ad bonum faciendum, & malum vitandum & quid sit* num. 24

25 *Naturalia Præcepta sunt in duplici differentia, vel prima principia, vel conclusiones & quæ ex illo deducuntur.*

26 *Lex naturalis est una, & eadem, omnibus mortalibus, & quare impugnatur* 28. *sed respondetur* à n. 30.

27 *Furtum extra civitatem apud Germanos, non erat iniquum, adulteria à Licurgo probata Persæ filiarum suarum matrimonio utebantur; & aliqui dixerunt, quòd justum, & honestum non à natura, sed ab opinione hominum proveniebat* n. 28. & 29. *Adulteria à Licurgo probata Persæ utebantur matrimonio filiorum suarum* d. n. 28 & 29.

30 *Dictamen rationis est unum apud omnes, & si non sit quoad usum, & cognitionem.*

31 *Legis naturæ id est in ea nonnulla sunt, quæ ignorantur à multis, & multa, quæ à nemine possunt ignorari &* n. 32.

32 *Lex quatenus est ipsum dictamen, & lumen intellectus, est eadem apud omnes,& una in statu natura humana si tamen consideratur in actu aliconditiones, & judicio,& sit una quoad prima nota principia, non sic quoad alias quæ ignorari possunt, ut expenditur* num. 33. 34. 35.

34 *Gentes aliquæ quare potuere introducere leges contrarias legi naturali.*

35 *Lex naturalis consideratur ab aliquibus diversa in natura integra ante peccatum, & post, ut* num. 36.

37 *Naturalium præceptorum existentia est una,non sic eorum exercitium, & quare jus naturale, semper complectitur eadem præcepta ibi* dict. num. 37.

38 *Lex naturalis, num aliquo modo possit mutari,* remissivè.

39 *Jus gentium quo pacto pertinet ad jus naturale, & num sequentibus, quod duplex est secundum aliquos, primævum & secundarium, ut exemplificatur etiam* num, 40. *quam distinctionem impugnat alii* n. 41. *sed quid* n. 42.

42 *Jus gentium, aliud proprie naturale, aliud inquam propriè humanum ut* n. 43.& 44.

45 *Jus gentium est profectum ex naturali ratione, non simpliciter, & ab initio, sed ita exigente necessitate humanâ, cujus est duplex caput, ut expenditur,* n. 46.

47 *Jus naturale est nobis datum à natura, jus gentium illud, de quo omnes gentes utuntur* n. 48.

49 *Jus civile est, quod ordinatur àgente, vel à populo.*

50 *Juristæ aliquando jus Gentium comprehendunt sub lege naturali, aliquando segregant dicentes pertinere ad civile.*

Jus Gentium & medium inter jus Naturale, & Civile, ut expenditur d. n. 50.

Princeps potest in aliquo particulari casu facere omnia communia, ibi d.ct. n. 50.

51 *Violentia propulsio est juris naturalis primævi, sed non contractus inveniri illo jure quoad pœnam, & modum obligandi* n. 52.

Ad

1 AD primam difficultatis partem, de qua Doctores cum D. Thoma *sup. 1. 2. quæst.* 192. Suarez *de legib. jam. relatus lib.* 2. per quatuor capita omnino videndus, ubi *cap. 4. num.* 9. Vasquez 1. 2. *quæst.* 91. *art.* 1. dicunt legem æternam non esse propria legem, ex eo, quia cum de ratione legis sit, ut alicui imponatur, qua lex est actus imperii, ut jam adduxi sub Rubrie. & patet ex illa Ciceronis definitione. *lib. 1. de legib.* dum dixit *lex est ratio summa in natura insinita, quæ jubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria*, vel ex alia sancti Isidorii *lex est constitutio populi, qua majores natu, simul cum plebe aliquid sanxerunt*, seu ex alia posita in *l. Græca ff. de legibus lex est sancto sancta, jubens honesta, prohibensque contraria*, seo ex alia D. Thomæ 1.2.q.90.*art* 4. *lex nihil aliud est, quàm quædam rationis ordinatio, & præceptio in commune bonum ab eo, qui curam Reipublicæ gerit promulgata*: ergo quantumvis definitiones relatæ videantur loqui de lege civili, cum de rationa legis sit imperare, sequitur ut si non sint subditi, quibus per eam imperetur, ut lex quælibet aliter lata, non sit propriè lex. Deinde quia de ratione legis est promulgatio de cujus necessitate dico infra *quæst.* 7. sed ab æterno non potuit esse promulgatio, cum non esset aliquis, cui promulgaretur, ergo.

2 Alii inqoam cum D. Thoma, explicent legis naturalis vim 1. 2. *quæst* 91. *art.* 1 quæ est radix & origo omnium aliarum legum, supponunt legem quandam æternam esse in Deo, quæ talis est per essentiam, cœteras enim leges tales esse per participationem illius putantes hanc esse plusquam legem naturalem, oam obligat etiam Angelos: est enim ut ait D. Thomas supra, dictamen rationis Divinæ, qui est etiam legendus *dict.* 1. 2.*quæst* 93.*per totam*, ubi omnes Theologi ex doctrina Augustini; *lib de vera religione cap* 30. *& lib.* 1. *de libero arbitrio cap.* 5.*&* 6 *& lib.*22. *contra Faustum cap* 27. eujus etiam meminit Plato *dialogo* 10. *de legibus*, ex ea ratione inquit D. Thom. nam cum necesse sit in Deo aliquam legem concedere, quæ non potest esse, nisi æterna, necesse etiam erit in mundo legem æternam esse, nam cum Deus habeat providentiam, necessario supponitur in eo æterna quædam ratio practica gubernationis universi, juxta illud Boëtii 3.*de consolat. ô qui perpetuam mundi rationem gubernas*, quæ ratio Dei æternam habet rationem legis veram; ut ostendit D. Aug. ubi supra, quia omnis lex humana mutabilis est; ergo supponit aliquam immutabilem, per quam reguletur, nam omnis lex, quæ per participationem est lea supponit legem per essentiam, quæ non potest esse nisi æterna.

3 Et licet Suarez, Vasquez, & cœteri, qui legis æternæ proprietatem negant respoodendo ad illum locum *prover.* 8. ibi *legem ponebat aquis ne transirent fines suos*, quo ex D. Thom. dicta q.91. *art.* 1 Medina, & alii Thomistæ probant positam fuisse legem illam creaturis ab æterno, inquantum coexistunt eum Deo in sua æternitate; eo quod hæc lex est ab æterno ex parte Dei promulgata verbo, & scripto *verbo* in *verbo Divino* quod est æternum, *scripto in libro vitæ*. Dicentes illud omne esse improprium, & falsum, quia illa non est propriè lex, nam aquæ, & creaturæ irrationalea, non sunt capaees legia, & qood solum est Divina providentia, cum qua gubernat omnia; & quod nec creaturæ non existunt in æternitate, & nec coexistunt.

4 Minúsque procedere adductum illud de promulgatione, quia verbum æternum producit Pater æternus, & promulgatio deberet esse à tota Trinitate sanctissima, nec videri qualiter in verbo divino hæc lex sit promulgata, librúmque vitæ esse scientiæ Dei † ideo conclu- 5
dentes in Deo esse regulam rerum faciendarum, quæ vocatur *idea*, quæ oon est propriè lex, sed impropriè, cum non sit regula humanarum actionum, quam homines, dum degunt in hac vita, cognoscere nequeunt, nisi per aliquam participationem illius legis, quæ est naturalis lex, aot per revelationem, quæ invenitur in Divina lege.

6 Tameo adhuc distinctione loquendo dieo Prædictam legem æternam esse proprie legem, quòd ut explicem adverto duplicem esse legis statum, alius est, quem habet lex ipsa in æterna dispositione legislatoris, quatenus in ejus mente jam illa lex descripta est, & absoluto ejus decreto stabilita.

7 Alius aotem est legis status, quem habet externus constituta, & subditis proposita. Primo modo certum esse dari in Deo legem æternam. Posterior autem modo certum esse hanc legem hunc statum non habuisse ab æterno. Quo fit ut facile respondeatur ad primum quòd cum lex sit actus imperii, debet dari persona cui imperetur, eo quod lex, & imperii sunt ab æterno in Deo, juxta priorem seosum, non juxta posteriorem.

8 Nec obstare responsum Suaris de promulgatione, qui plura responsa refert *dict. lib.* 1. *de legibus*, *cap.* 1. quia respondetur ex doctrina D. Thomæ promulgationem actu factam subditis, non esse de ratione legis æternæ, in qua hoc est singulare, nam censetur consummata, & perfecta eo ipso quòd in mente legislatoris stabilita est, alias inquam legea non consummari, donec promulgentur ex ea ratione; nam decretum Dei æternum, immutabile est, secus autem decretum hominis, unde quamdiu oon promulgatur, non habet legis rationem in hunc sane sensum intelliges quæ novissimè de hac lege scribit Archiepiscop. Tapia *in summ.lib* 4.*p* 1.q.2.*art.*1.& quæ dicit *Petr. Franc. Valense in concordia juris. Pontificii p.*2.*q* 4. *sect* 1.*&* 2.

9 Ad secundum quæstionis partem, ut respondeam, repetes hic quæ supra adduxi *in Rubrica de fide catholica*, præcipuè ibi *sub quæst.* 3. *&* 4. quatenus dixi de necessitate, quam habet fidelis sciendi inter alia ad fidem spectantia Decalogi Præcepta, in quibus tota lex naturalis consistit; item & quæ supra in hac Rubrica explicuit à vers. *jam ergo*, ubi ex Ulpiano. & aliis dixi quid sit jus, aut lex naturalis, & in quibus verificetur; igitur lex naturalis, quatenus à lege æterna derivatur, putarunt multi nihil aliud esse quàm ipsam naturam rationalem, ut copiose defendit Albertus Bolomonetus *de jure, & æquitate cap.* 3 *num.* 25. Gabriel Vasquez 1.2 *disp.* 156. *cap.* 3 quam sententiam rejiciunt Doctores relatis à Salas *de legibus tract.* 14.*disp.*5. *sect.* 1. *n.* 2.

10 Quare omissis variis solutionibus, alii & m...

lius videtur respondere duo distinguenda esse in natura rationali, unum esse ipsam naturam, quatenus est fundamentum convenientiæ, vel disconvenientiæ actionum humanarum ad ipsam naturam rationalem. Aliud vim quandam illius naturæ rationalis, quam habet ad discernendum inter operationes convenientes, & dis-
11 convenientes rationi naturali. † Priori modo dicunt naturam rationalem fundamentum esse legis naturalis. Posteriori modo legem ipsam naturalem dici, quae humanæ voluntati præcipit vel prohibet, quod agendum est ex jure, & naturali ratione, ut sentire videtur D. Thom. 1.2. *quæst.94 art.* 1.& 2.& *in* 4.*dist.* 33.*quæst.*1. *art.*1. & adducti à Soto *lib.*1. *de justitia, & jure quæst.* 4. *art.*1. comprobantes ex Apost. verbis ad *Romanos* 2. ubi cum dixerit *gentes quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt hujusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex*, & ut declaret Paulus statim dixit, *Ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddentes illis conscientia ipsorum.*

12 Cumque conscientia nihil aliud sit, quàm dictamen rationis naturalis, quod in cordibus scriptum est, quæ habet vim legis naturalis: ideo, ut docet D. Thom. 1. 2. *quæst.* 91. *art.* 2. ea ratione dixisse Paulum hominem sibi ipsi legem esse. Est enim lex naturalis quædam participatio naturalis æternæ legis, quod idem docuit D Thom. *quæst.* 93.*art.*4 ex Basilio, ubi legem naturalem vocat synderesin, id est dictamen rationis, Hieronymi. epistol. 151. ad Atgasiam quæst. 8. vocat hanc legem intelligentiæ: & ideo docet Pharaonem lege naturæ stimulatum sua cognovisse crimina *exodi c.*9. quod & Paulus dixit in illis relatis verbis *testimonium reddente illis conscientia ipsorum.*

13 Et comprobatur ex illo *Psalm.* 4. ibi *signatum est super nos, lumen vultus sui*, ex quo loci Doctores dicunt legem naturalem impressam, & sculptam esse in cordibus nostris, de qua secundùm D. Thom. 1. 2. *dist. quæst* 94. ait Villalobos *in summ. part.* 1.*tract.*2.*dif.* 4 *num.*1. quòd hæc lex non est habitus propriè loquendo, sed tantùm actus instar habitus sequutus Doctorum communem, quia, ut dictum est ista lex est dictamen rationis, quod præstat faciendum, aut fugiendum; ut *non furari, non occidere, &c.* Et hoc non esse habitum, etsi revera in nobis sit habitus inclinans ad bonum, odiens malum, & instigans ad custodiam legis, qui vocatur synderesis, de qua lege dicunt naturaliter impressam, non obstante, quod actus impressi non sint; eo quod apprehendens terminos boni, vel mali, statim intellectus, virtute synderesis judicium format, amplectendi bonum, & fugiendi malum: ex quo contra aliam explicationem Vasquez 1.2.*d.q.*94.*art.*1.*disp.*90.*cap.*31. intelligitur quod volumus dicere, ut sit actus instar habitus, quia quamvis talem actum non formemus, est tamen in nobis radix ad illum formandum cum termini apprehenduntur.

14 Unde etsi Sotus *lib.* 1. *de justitia quæst.*5.*art.*4. existimet præcepta decalogi non contineri sub lege naturali, sed sub jure gentium, ut refert Turrecremata *in cap. jus naturale dist.* 1. *num.* 3. propter modum loquendi Jurisconsultorum, quia illos actus, quos ratio dictat per discursum juris gentium esse dicunt, ut in *l.* 1. 2.& 3.& *in l. omnes populi ff. de justitia, & jure l. bona fides ff. depositi*, & quod jus gentium est distinctum à naturali, tamen verius est nec D.Tnom. *dict.q.*94. nec Sotum in ea fuisse sententia, ut ipse ostendit *lib.*3.*de just.& jure quæst.* 1. *art.*3. † Et sic di- 15
ci debet omnia præcepta decalogi, seu principia moralia pertinere ad legem naturalem per dicta supra in *Rub. de fide Catholica sub. dicta q* 3. & 4. ubi dixi tamen de primis principiis naturalibus, *ut honestum faciendum, & malum vitandum, quod tibi non vis, alteri ne facias*, de quibus nullum est dubium ad illam pertinere, quam de aliis magis determinatis, & particularibus principiis, ut justitiam esse servandam, Deum esse colendum, & similia, de quibus nulla dubitatio est ad legem naturalem pertinere. Item & de aliis, quæ sunt, veluti conclusiones, quæ per evidentem illationem ex principiis naturalibus deducuntur, & non nisi per discursum cognosci possunt, inter quas quædam facilius à pluribus cognoscuntur, ut *adulterium, furtum, homicidium*, & similia, quæ etiam proculdubio dicunt Doctores ad legem naturalem pertinere, & idem de aliis, dummodo certum gradum evidentiæ
attingant † Præcepta enim decalogi legis natu- 16
ralis sunt, & non omnia continent principia per se nota, ut apparet in præceptis prohibentibus usuram, vindictam propriâ autoritate desumendam, & simplicem fornicationem; quæ omnia secundum doctrinam Catholicam sunt de lege naturali. Et idem de præceptis affirmativia, veluti servare, docere, dare eleemosynam, parentes honorare; quæ præcepta sunt naturalia, non tamen concluduntur sine discursu. Et comprobant ita ex eo, nam omnia, de quibus loquimur percipiantur, quia honesta sunt, & prohibentur, quia mala; ergo pertinent ad legem naturalem non ad positivam.

Sed iterum ultra adductum ex Gratiano su- 17
pra *in Rubricam ex dict. cap. humanum genus dist.* 1. vers *adhuc*, videtur esse opponendum, cum ibi dicat legem naturalem esse, quæ in lege, & Evangelio continetur. Et sic colligi non solum quæ dicta sunt, sed etiam quæ lege per Moysem Deus præcepit, vel Christus jussit in lege evangelica ad legem naturalem pertinere.

Cui objectioni non obstante glossæ solutione 18
ibi dicentis Gratianum vocasse jus naturale, jus Divinum etiam positivum, cum Gratianus loquatur de jure naturali commune omnibus nationibus, quod nequaquam jus Divinum comprehendit, verè respondetur Gratianum non dicere jus naturale complecti omnia, quæ sunt in Evangelio, & in lege, sed solùm affirmare hoc jus naturale in lege, videlicet quoad præcepta moralia, & etiam in Evangelio, quatenus in eo confirmatur, & exemplificatur præcepta decalogi, vel quatenus virtute, totum continetur in illo principio Matth. 7. *quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis*: sic notat D.Thnm. 1 2.*d.q.*94.*art.*4.*ad* 1.& cum eo omnes Theologi ibidem: videbis eundem *q* 95. Salas *de legibus disp.*5.*sect.*5. Suarez *de legibus lib.* 2 *c* 7.& quos Covarr. refert. *in reg peccatum* .*part* §.11. *n* 4. Pinelus *in Rub. de rescind. vendit* 1.*p.c.*1.*n.*7. dicentes etiam omnia præcepta, seu principia moralia, quæ evidentem habent honestatem, ut oppositam moralem malitiam evidenter contineant esse juris, & legis naturalis, colligentes sic ex sententia Arist. *l.*5. *Ethycorum c.*7. Isidori *lib.*5.

etymo

etymologiarum c. 3. August. *lib.* 1 *de libero arbitrio cap.* 3. ubi docet adulterium esse contra legem naturalem, quia omnia, quæ lumine naturali mao fœlantur pertinant ad legem naturalem. Et pro intellectu videbis Barbosam *in.d.c humanum genus*, ubi refert quatuor dicendi modos pro explicatione textûs illius, & inclinat in jam relatum, quem sequimur.

Hinc provenit dicendum ex D. Thoma 1.2. *dict quæst.* 91. *art* 3. quòd si virtutum actus considerantur inquantum boni sunt, etiam ipsius legis naturalis, sed si considerantur secundùm suas species, in quibus ponuntur, non sint omnes legis, naturalis; eo quòd multi eorum pertinent ad legem humanam: sic tradunt ejus expositores, & Villalobos *in summa dict. part.* 1. *tractat.* 2. *difficult.* 4. *num.* 4. probans primam conclusionis partem, quia est homini proprium naturale vivere, secundum rectam rationem, & actus virtutum sunt secundùm rationem, utpote actus vitiorum sunt contra eam. Secundam probans, quia res quæ sunt necessariæ, at homo consequatur finem vitæ, aliæ sunt claræ, vt non occidere, non mentiri, non adulterare, aliæ non sic claræ, quæ agunt declaratione, ut dicere talis contractus est usurarius, quæ omnes sunt legis naturalis; & quod sint res aliæ, quæ pertinent ad legem ipsam naturalem, & ad ejus finem, sed mutatur temporum varietate, & has non esse legia naturalis, sed positivæ humanæ civilis, aut Canonicæ, ut v. g. vivere, temperatè est legis naturalia præceptum. Sed circa materiam hanc jejunii, & abstinentiæ novorum, vel illorum alimentorum non esse præceptum naturale, sed tantum humanum, ot omnes communiter docent & secundum hæc intelliguntur quæ novissimè scribit de Archiepiscop. Tapia *in summ. part.* 1. *lib.* 4. *quæst.* 2. *art*, 2.3. 4.5. *&* 6.

20 Ad tertiam quæstionis partem, an prædicta lex naturalis, Divina dicatur, seu sub aliqua differentia respondebis ex dictis supra in hac quæstione in vers. sed iterum pro intellectu Gratiani *in dict. cap. humanum genus dist.* 1.

21 Ad quartam quæstionis partem quæ sit legis naturalis materia, satis respondebis ex adductis; & sic breviter dico materiam, circa quam lex naturalis versatur esse bonum per se honestum, & malum illi contrarium, illud ut præcipiendum, hoc ut vitandum: sic docent Doctores relati, & alii post eos.

22 Dubium vero est an omne bonum, vel malum cadat sub lege naturali, in quo dixerunt quidam solùm generalia principia per se nota, esse materiam legis naturalis, *ut bonum est faciendum, malum vitandum, quod tibi non vis, alteri ne feceris*, non tamen conclusiones, quæ ex illis principiis deducuntur, ut depositum esse reddendum, usuram vitandam; pro qua sententia allegant D. Thom. 1. 2. *quæst* 94. *art.* 2. Sotum *lib.* 1. *de justitia quæst.* 5. *art.* 4. sic ut existimet præcepta decalogi non contineri sub lege naturali, sed sub jure gentium, ut refert Turrecremata *in dict. cap. jus naturale dist.* 1. *num.* 3. Sed jam ex dictis in toto vers. *ad secundam*, satis patet qualiter omnia præcepta decalogi sunt materia juris naturalis, & sic non immoror, quæ enim pertineant ad jus naturale primævum, aut secundarium, benè scribit legendus Barbosa *in cap. jus naturale dist.* 1. ubi latè explicat, & exemplificat cum Gratiann.

23 Ad quintam quæstionis partem, ut respondeam, omisso primo capite legis naturalis, quod omnibus animantibus commune est, ut jam dixi sub Rubrica & in hac quæstione adverto jus naturale hominibus proprium describi, quod si lex à natura singulorum mentibus indita, & consonat textus *in cap. jus naturale dist.* 1. ibi *instinctu naturali*, de qua Doctores cum D. Thoma 1. 2. *quæst* 91. *art.* 2 intelligunt vulgarem versum *psalm.* 4 *quis ostendet nobis bona; signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, quasi Deus totius naturæ auctor mentibus nostris lumen impressit, quo possimus bonum eligere, & malum reprobare, quamvis aliter versum illum intelligant D. August. Hector Pinctus in Danielem *cap.* 2. & aliis, quos refert Barbosa *in dicto cap. jus naturale num.* 8. ubi dicit quod ad hanc pertinet relatum supra locum Pauli, *gentes quæ legem non habent* (scilicet scriptam) *naturaliter quæ legis sunt, faciunt, &c.* Et quod hæc est illa synderesis, quæ hominum animos instigat ad bonum faciendum, & malum vitandum, & ad hoc unicum præceptum redigi omnia legis naturalis secundum D. Thomam *supra quæst.* 9 *art.* 2. *&* 1. *part. quæst.* 79. *art.* 12. & Sotum, *lib.* 1. *de justitia quæst.* 4 *art.* 1. Barbosa supra † ubi dicit manifestius fieri, si advertas

24 jus hoc naturale nihil aliud esse, quàm collectionem quamdam plurium præceptorum naturalium, ut docet jure consultus in dicta *l.* 1. *§. hujus studii ibi collectum est enim dict. ff. de justitia & jure.*

25 Additque Barbosa ibi *in dicto cap. jus n.* 10. esse in duplici differentia, vel dici prima principia per se nata, vel conclusiones, quæ ex illis deducuntur exemplificando, ut jam feci, & ob id non repeto.

26 Quare jam ad difficultatem propositam dicendum est, quòd prædicta lex naturalis, est una, & eadem omnibus mortalibus, ut docet Isidorus in *dicto cap. jus naturale distinctione* 1. ibi *omnium nationum, & consultus in l. omnes §. quod vero ff. de justitia, & jure* ibi *apud omnes gentes*, Justinian. *in §. sed & naturalia Instit. de justitia, & jure resolvunt* D. Thomas, & Sotus, & alii Sairus *lib.* 1. *de legib. cap.* 2. *num* 10. tum multis Barbosa *supra num* 11. D. Thomas *dict. quæst.* 94. *art.* 39. & cum eò etiam Villalobos *dict. part.* 1. *tract.* 2. *difficult.* 4. *num.* 2. probantes ex eo, quia lex naturalis habet unum principium, nempe naturalem rationem, & unum finem, quod est sequi generaliter bonum.

27 Sed videtur quòd prædicta doctrina non sit certa, quia cum hæc lex nihil aliud sit, quàm dictamen rationis, ex quo voluntas obligatur ut jam dixi, sequitur ut cum apud omnes gentes, nunquam fuerint eadem, sed diversa dictamina, ut non sit eadem lex naturæ probatur ex D. Thom. 1.2. *dict quæst* 94. *art.* 4. Castro *lib.* 2. *de lege pœnali, cap.* 14. Soto *dicto lib.* 1. *de just. quæst.* 4. *art.* 4. Azorio *tom.* 1. *moral. lib.* 6. *cap* 60. Solino *lib* 45. *c.* 43. † qui ex multis bonis authoribus refert apud Germanos furtum olim extra

28 civitatem non fuisse iniquum, cui addo quod Cilices ex rapto olim vivebant, non damnantes furtum. Adulteria quoq; fuerunt à Licurgo probata,

ut refert Plutarch. in vita illius, cui addo quòd Massagetæ, & Lacedæmones communes habebant uxores, de quo meminit textus *in cap. dilectissimis*, vers. *denique* 12. q. 1. licet inepte glossa verbo *conjuges* quam sequuntur Doctores, communiter interpretentur non quoad carnis usum, sed alia obsequia. Persæ etiam filiarum suarum matrimonio utebantur, ut latè prosequitur Cœlius Rodiginus *lection. antiquar. lib.* 10. *c.* 18. & latissimè Tyraquell. *l.*7 *connubial.part.*7. *Glossa*7. *à n.* 32. Alii etiam alia deteriora legi naturæ esse contraria oon intellexerunt, de quibus Paul. *ad Roman. c.* 1. & prosequitur Castrus *de lege pœnali dict.cap.* 14.*post. princip.* Conan.*lib.* 2. *comment. c.* 1.*n.*3. & post alios Sairus *d. c.* 2. *n.* 11. quibus addo Giraldum *in historia Deorum c.* 13.

29 Imo nonnulli, teste Augustino, *lib.* 13.*doctrina Christiana c.*14. dixerunt nihil esse sua naturâ justum & honestum, ex dispositione alicujus legis universalis, sed justum esse quòd dispositum, aut consuetudine populi receptum est, & de antiquis Philosophis refert Cicero *lib.* 1. *de legibus*, Aristotel. *lib.*5.*ethicorum c.*7. existimasse nullum esse jus naturale, sed omnes jus opioione hominum, & constitutionibus constare.

30 Adhuc vero non est recedendum à jam relata conclusione, quam ut explicem: dico cum D. Thoma hanc naturalem legem quoad substantiam in omnibus hominibus esse unam, & quoad obligationem; est enim dictamen rationis unum apud omnes, ut ex Ciceron. & aliis notat Tertulianus *lib. de corona milit. & in apologetico c.* 4. sed quod usum, & cognitionem non fuisse semper unam apud omnes gentes, ut Ostendit Soto *dicto. lib. de just.* 1. *quæst.*4. *art.* 2. Vasquez 1.2.
31 *disp.*127.*c.* 2.Bellarmin. *lib* 1.*de matrimon.c.*27.†
& August. *lib.* 3. *de doctrina Christiana cap.* 14. docuit nonnulla esse in lege naturæ, quæ à multis ignorantur; multa verò, esse, quæ à nemine ignorari possunt; ideo dixit Paul. *ad Rom.* 2. *qui sine leg. peccaverunt, sine lege peribunt, vel sine lege scripta contra legem naturalem.*

32 Sed pro majori declaratione sciendum est legem considerari posse quatenus est ipsum dictamen rationis, & lumen intellectûs, & hoc modo constat esse eandem apud omnes, seu ut vertunt D. Thomas, Sotus, & Salas *sup num.* 10. Barbosa *in dicto cap jus naturale num.* 11. distinguendum est inter prima principia, & secunda; illa enim ubique eadem esse, non solùm quoad rectitudinis veritatem, sed etiam quoad cognitionem, quia nullus, si capax rationis est, adeo stupendus est, qui non approbet omnia illa præcepta, (bonum est faciendum,) & similia. Et sic in hoc sensu, aut casu certum est dicere hanc legem naturalem esse unam io omni tempore, & statu naturæ humanæ, ot inquit Aristotel. ubi sup. ibi *ubique, & semper eadem*, Cicero apud Lactantium ibi *omni tempore*, & omnes gentes, & est ratio quia hæc lex non sequitur ex aliquo
33 statu naturæ, sed ex ipsa natura rationali † vel
potest considerari in actuali conditione, & judicio, & hoc modo una, & eadem est apud omnes ex aliqua parte, videlicet quoad prima, & universalia principia, quæ ignorari non possunt, veluti in exemplo dicto bonum esse sequendum: quomodo dixit D. Thom. 1.2. *dict. q.* 94. *art.* 6. legem naturalem à cordibus hominum deleri non posse; & in hoc casu nunquam habent locum exempla pro objectione posita.

Tamen quia sunt alia particularia præcepta le- 34
gis naturalis quia ab hominibus ignotari possunt, potuerunt; ideo potuerunt aliquæ gentes introducere leges contrarias legi naturali; nunquam tamen ab illis habitæ sunt, ut naturales, sed ut positivæ utpote constat ex exemplis adductis in argumento, quia scilicet visionis nubibus excitari homines luminis naturalis radios non percipiuot, aut perspiciunt, vel ob pravam consuetudinem non recte applicant communia illa præcepta actionibus perticularibus, ut scribit Paulus *ad Roman.* 1. ut cernitur in gentibus amplectentibus quæ legi naturali manifestissimè sunt contraria, & ab ipsis. & populis admittuntur, tanquam licita, ac approbantur, ut de germanis Civilibus, Massagetis, Laceda monibus, & aliis dictum est, in hoc sensu, potest dici legem naturalem, non esse unam; quod tamen verùm est quod etsi revera naturalis lex est una, tenet tamen præcepta plura, ut ex D. Thom. *d. art.* 39. advertit Villalob. *supra dif.* 4. *d. n.* 2.

Alii Doctores etsi absolutè teneant legem 35
naturalem esse unam, quoad relata prima, & universalia principia legis naturalis, sed quoad alia, quæ sunt veluti conclusiones, distinguendum aiunt inter duplicem naturæ statum, videlicet integræ ante peccatum originale, vel corruptæ post illud; & ita secundum hos diversos oaturæ status, arbitrantur legem naturalem variari, nam in naturæ integræ statu petebat lex naturalis libertatem omnium hominum, & Do-
minia esse communia † at in natura corrupta pe- 36
tit servitutes, rerum divisionem, & similia *l. manumissiones ff. de justitia, & jure*, quia constat post naturam lapsum, legem naturalem obscuratam esse, ut ostendit Pereira *ad Rom. n.* 2. *disp.* 11. 12. & 13.

Sed non est recedendum à præcedentibus di- 37
stinguendi modis, quia ut benè advertit Suarez distioctio proximè relata *num præced.* non est cur admittatur: sic ille *lib.* 1. *de legibus cap.*8. *num.* 9. ex eo quia illa exempla, quæ afferuntur, & similia non pertinent ad jus naturale, sed ad jus gentium, ut infra dico in vers. *ad ultimam*, cum de illo jure ago. Præcepta etenim naturalia æque communia sunt utrique statui. Diversum vero est loqui de existentia præceptorum, diversum etiam de actuali obligatione, seu exercitio illorum, quamvis ergo hic, vel ille naturæ statu postulet unius præcepti usum, potiusquam alteriùs; jus tamen naturale semper complectitur eadem præcepta, quod patet ea ratione, nam in lege naturali omnia præcepta, sive affirmativa, sive negativa continent rationem æternam, & insabilem; ergo in omni naturæ statu semper erunt una, & eadem præcepta absque ulla mutatione. Et alia dicendo videtur sequi Barbosa *in cap. jus gentium* 1. *dist. sub. num.* 2. in vers. *quæ etiam ratione*, ubi improbat distinctionem oumeri præced.

Ad sextam quæstionis partem an lex naturalis 38
possit aliquo modo mutari, dico infra *in c. fin de consuetudine*, occasione illius textus ibi an mutari queant ea, quæ sunt juris gentium, & quæ illa sint.

Ad septimam quæstionis partem an jus Gen- 39
tium pertineat ad legem naturalem, vel humanam, respondebis si primo advertas ad ea, quæ in eo jure explicando Doctores diversè docent, & quidam dixerunt quod duplex sit jus gentium primævum, alterum quod statim cum ipso humano

genere

genere incœpit, veluti observatio fidei datæ, erga Deum religio, & similia, de quibus in *l. veluti ff. de Justitia*, dicentes hoc pertinere ad jus
40 naturale. † Alterum verò secundarium, quod non cum ipso humano genere incœpit, sed deinde homines, & universæ gentes sibi constituerunt, ut bella, servitutes, & similia, de quibus *in leg. ex hoc jure, ff. de Justitia*: & hoc resolvunt propriè humanum esse, Bart. *in leg. si id quod n. 2. ff. de condit. indebiti*, quem sequuntur Jason. & alii: rectè Pinelo in *Rub. de rescindad. vendit. ca-*
41 *pit. 1. num. 11.* † sed Gonaous *lib. 1. commentariorum cap. 5. num. 3. & 8.* & post. Aretinum Forentum, & alii, quos refert Pinbelus *dicto c. 1. n. 12.* & Velascus *d. jure emphiteut. quæst. 3. à num. 6.* recedentes à relata divisione, dicunt nullibi in jure nostro prædictam juris gentium divisionem reperi; & ex eo quia dilinquere jus gentium per ætates, nihil aliud est, quàm dicere hoc est de jure civili antiquo, hoc de noviori, nec ex ea distinctione oriri duplicem speciem Juris civilis: addentes fortius quod ea illa differentia juris gentium, quod cum ipso humano genere incœpit, vel alterius, quod postea introductum est, non efficitur quod minus utrumque ad jus naturale pertineat, si recta ratio per proximas consequentias ex primis legis naturalis præceptis deducta id justum esse, & adæquatum humano generi dictaverit.

42 Sed ego considerata cum Justiniano princ. *Just. de jure naturali gentium, & civili*, definitione Juris gentium ibi *in §. Jus gentium*, & dicentis *Jus gentium est quod naturalis ratio inter omnes homines constituit usu exigentes. humanis necessitatibus postulantibus*, ut etiam definiunt Jure consulti *in lege. 1. ℘. Jus gentium, l. manumissiones 4. l. ex hoc jure 5. leg. omnes populi 9. ff. de justitia, & jure*, cum quibus Conat. *lex 2. vers. ot rosi jus gen-*
43 *tium tit. 1. p. 2.* † Ex qua Doctores deducunt jus gentium duplex esse, aliud propriè naturale, quod scilicet naturalis ratio absque aliqua constitutione apud omnes gentes constituit: sic dictum jus gentium, eo quòd solis gentibus proprium est non autem reliquis animantibus commune, ut expressit Consult. in *dict. leg. 1. cum sequens. ff. de justitia*. Et hoc in sensu dici jus naturale, quia cum à primis principiis juris naturalis proximè, & immediatè deducatur; ita ut facili negotio, & sine longiori discursu conclusioni ea illis principiis deductæ assentiamur, ut sunt omnia præcepta Decalogi; ideo ad legem naturalem tale jus re-
44 duci. † Aliud inquam propriè humanum, quod scilicet non naturalis ratio constituit inter homines, sed homines ipsi, & gentes, necessitatibus exigentibus sibi constituerunt, de quo Justinianus *in dict. §. jus gentium*, ubi ut sentit Barbosa *in cap. jus gentium dist. 1.* per textum ibi ait quod Justinianus sic exemplis explicuit probana hoc ex verbis sequentibus illius *§. gentes humanæ, jura quidem sibi constituerunt juncto §. jus autem civile, ibi naturalis ratio inter omnes homines constituit*, de quo posteriori diaerunt optime Covarruv. *in regula peccatum p. 2. ℘. 11. n. 4.* Sotus *de just. lib. 1. quæst. 5. artic. 3.* quem sequuntur cum Laudantes Velascus *dict. q. 3. n. 2.* Sayrus *in clavi Regia lib. 3. cap. 4. num. 7.* non ita proximè, & immediatè deduci, ut primum a primis principiis naturalis legis, sed indigere majori ratiocinatione. Ut ex naturæ principiis conclusio referatur.

Et ab hac explicatione non distat Pichardus 45
in dicto §. jus gentium, dum ibi *num. 3.* ut satisfaciat nonnullis difficultatibus ibi per eum adductis *num. 2.* dum observatius gentium esse e a naturali quidem ratione profectum, non tamen simpliciter, & ab initio, sed ita exigente necessitate humana, & per discursum aliquem practicum; nam cum paulo post mundi creationem, quo tempore solum jus naturale necessarium fuit tanta esset hominum improbitas, ut non posset omnes conservari suadebat ipsa naturalis ratio ad ejusdem naturæ conservationem, & exigebat necessitas publica, ut è medio tollerentur, qui alios læderent, & publicam hominum societatem turbarent. Et hinc ortum fuisse primum caput juris gentium, videlicet *puniri sontes*, sub quo comprehendi bella, captivitates, servitutes, pœnas Magistratus, & judicia.
† Sed quia post propter corruptam hominum 46
naturam, eveniebat ut potentiores alios prohiberent à multarum usu, & fructu naturali ratione factum esse, ut cuique homini aliquid proprium assignaretur; & hoc derivatum esse secundùm caput juris gentium: quippe res dividere sub quo discretæ gentes, rerum Dominia distincta, Regna condita, agris termini positi, ædificia collocata, commercia, conventiones, obligationes, & contractus omnes derivata sunt: & si posteà in suis actionibus jure civili informata, ut brevius evinci possent.

Et amplius ex D. Thom. 1. 2. *quæst 91. artic. 2.* 47
dico jus naturale esse nobis datum a natura, *ut viri, & fœminæ conjunctio, liberorum procreatio, successio, educatio, communis omnium possessio, & omnium una libertas acquisitio eorum, quæ cœlo, terra, marique capiuntur; item depositæ rei, vel commodatæ restitutio, violentiæ per vim republico, & cætera hujusmodi.* † jus gentium illud, quo 48
omnes gentes utuntur, ut patet ex *dict. cap. jus gentium dist. 1.* ubi ponit exempla *rerum divisio, stipendiorum modus, dignitatum gradus, & alia.*
† Civile verò jus quod ordinatur à populo, vel 49
à Regno. † Additque Villaloboa *in summa di-* 50
cta 1. p. tract. 2 ref. 5. num. 2. quod Juristæ aliquando comprehendunt dictum jus gentium sub jure naturali, aliquando illud segregant ab eo dicentes pertinere ad jus civile, & sanct. Thomas *2. 2. quæst. 57. artic. 3.* videtur affirmare, ut pertineat ad jus naturale, & 1. 2. *quæst. 95. art 4.* dividit positivum jus in jus gentium, & civile, sed Salon *de justitia quæst. 57. art. 3. vers. ad intelligentiam* sequutus à Villalobos dicit hoc jus gentium esse medium inter jus naturale, & civile, nam convenit naturali, quia utrumque est commune omnibus hominibus, quorum nullum in scriptis habetur, nec scitur de tempore suæ institutionis, convenit juri civili, quia utrumque est mutabile, jure alio positivo: nam potest Princeps in aliquo casu particulari justis de causia omnia commonia facere, ut fecit Ecclesia in initio suo, ut patet *actor, cap. 4.* acque ratione pertineat potius ad jus civile; item quia res, quæ sunt juris naturalis bonæ sunt intrinsecè, sed non res, quæ juris gentium sunt; nam rerum divisio post aliquâ causâ esse mala, & in necessitate extrema omnia sunt communia, & aliis de causis: qui modus dicendi non distat multum à jam relatis dividendo jus gentium in duo capita, ut explicui.

Unde jam ex dictis patet responsio ad textum 51

i: dict. l. 1. §. jus gentium ff. de Just. & jure, quâ conantur Doctores probare id, quod naturali ratione apud omnes gentes admissum est, non ejus gentium, sed naturale appellari debere, & ad exempla, quibus utitur Consultus, & Justinianus *in dict. §. jus gentium*, quæ ex ipso jure naturali videtur, ut patet in violentiæ propulsione, quæ juris naturalis est *l. 1. § cum arietes. ff. si quadrup. pauper fecisse dicatur. dict. leg. ut vim, ff de just. & jure l. 1. Cod. unde vi*, quia hæc omnia spectant
52 ad primum caput relatum juris gentium. † Et quatenus alii volunt dicere jus gentium esse juris civilis; eo quod aliqui contractus sunt inventi à jure civili, ut *verborum obligatio §. de constitut. infra de actionibus, literarum obligatio §. 1. Instit. de liter. oblig.*, & alibi contractus, emphiteusis, contractus sponsalitiæ largitatis, pœna, quæ apponitur scilicet pecuniaria, quia isti, sicut cæteri contractus in origine obligandi pertinent ad secundum caput gentium jam relatum; & si quoad formam obligandi, & actiones, quibus informantur, imo & nonnulli quoad inventionem sint juris civilis: præter alios relatos videbis Forcatolum *dialog.* 30 Roscium *lib. 2. memor. cap. 5* Ferendum *lib. 2. explicat cap. 4.* Constantium Laudum. *lib. ennaration. cap. 18. & c. 23.* Pinelum *in Rub. de rescind. vendit. 1. p cap. 1. n. 2.* & alios plures, quos refert Petrus Broseus *in notis ad jus civile ad l. 4. 5 & 9 ff. de just. & jure*, & quæ res ad hoc jus spectent, & an mutationem recipiant, dico infra *sub cap. fin. de consuet.* ubi latius, quàm hîc.

QUÆSTIO II.

An lex humana possit præcipere, quod præceptum non sit lege naturali, aut Divina: Et an debeat esse scripta, ut ei optemperetur: Et quæ sint juris civilis leges, aut Canonum. Et an legem condere sit meri, aut mixti imperii: Et penes quos potestas condendi leget sit tàm in sæcularibus, quàm Ecclesiasticis; & quasnam conditiones debeat habere lex humana, ut sit bona, & justa: ubi an privilegium sit lex contraria.

SUMMARIUM.

1 *Leges Divinæ naturâ constant, humanæ vero moribus.*

2 *Consuetudo ejusdem est pœna, ac lex eum eadem potestate nitantur lex humana, & consuetudo.*

3 *Lex humana potest præcipere aliquid, quod mandatum non sit lege naturali, aut Divinâ.*

4 *Lex humana dupliciter potest contingere, ut derivetur à lege naturali.*

5 *Lex humana specialiter signat pœna, & flagitii formam contra malefactores, & præmium bonis.*

6 *Lex humana ex eo principio* pax & servanda, *signat arma, quæ possunt deferri, & in quo tempore: quomodo derivatur à lege naturali,* dicto n. 5. & 6.

7 *Lex ut valeat, num debeat esse scripta. num; sequentibus, affirmant relati*, n. 80. *negant alii à* n. 11. & 12.

8 *Scriptura est necessaria in privilegiis secundùm aliquos, alii contra*, num. 12. *& melius* num. 14.

9 *Jus Civile partitur in scriptum, & non scriptum, illud ex legibus, & plebiscitis & c. hoc ex consuetudine, & usu explicatur*, n. 15.

11 *Gratia ad ejus valorem non requirit scripturam, cum statim, ac concessa est, recipiat valorem in substantia.*

13 Cap. lex est. 3. 1 & a n. 7.

15 §. Constat de jure Naturali, Gentium, & civili, in Instituta.

16 *Scriptura non requiritur ad valorem, & essentiam consuetudinis.*

17 Ex nôn scripto Instit. de jure Naturali; Gent. & Civili.

18 *Consuetudo, mos, & usus in quo differant per jus.*

19 *Mos est longa consuetudo, &* n 20.

20 *Usus tàm de frequentia actuum, quàm de singulis dici potest, quòd non est sic in more.*

21 *Leges juris civilis quæ sint* remissivè.

22 *Legem condere est in primo gradu meri imperii, cum pertineat ad utilitatem publicam principaliter*, n. 23. *& sub* n. 41.

24 *Leges condendi potestas, qualiter inferioribus competat?* n. 26.

25 *Imperium merum nequit exerceri extra territorium, secus potestas condendi Legem.*

26 L. omnes populi, ff. de Justitia, & jure, l. prohibere, § planè ff. quod vi, aut clam. leg. ut gradatim, §. & si legem, ff. de minoribus, & à *n.* 24.

27 Leg. 1. ff. de officio Præfecti Prætorio, & à num. 25.

28 *Imperii primus gradus, quàm prærogativam habeat.*

29 *Legis condendæ voluntas pendet à Principiis arbitrio, qui tantum honestate cogitur ad leges condendas necessarias: & si in illis condendis profiteatur se legibus alligatum.*

30 *Romulus proposuit, civilium legum initium, edictis, & legibus Curiatis.*

31 *Numa plura legibus addit, quæ Romuli deerant Legibus, qui & urbem reduxit ad meliorem formam.*

32 *Respublica num gubernetur latius legum præceptis, aut optimo Principe?*

33 *Legis ratio est ordinationis ratio, sicut jus dicitur justum, quia semper est justum, & æquum; & quòd leges plures fuerunt in populo Romano, Plebiscita, Senatus Consulta, Constitutiones Principum, &c.*

34 *Legum species sex juris civilis continentur appellatione generali juris civilis.*

35 *Gubernationis ratio omnis, vel est Monarchia, vel Aristocratia, Democratia, vel Regimen ex prædictis commixtum. Et ad quas leges civiles hac spectent à* n. 36.

36 *Leges, & Principum constitutiones pertinent ad Monarchiam.*
Leg. 1. ff. de constit. Principum, §. sed quod Principi placuit Instit. de jure Naturali, Gentium, & Civili.

37 *Senatus Consulta pertinent ad. Aristrocratiam, & Responsa Prudentum. & quæ sint*, num. 40.

38 *Plebiscita pertinent ad Democratiam, & quæ sunt n.* 39. remissivè.

40 *Responsa prudentum, de quibus intelligantur.*

41 §. Responsa prudentum Inst. de jure Naturali, Gentium, & Civili.

42 *Plures erant, quibus de jure respondere permissum erat* : remissivè.

43 *Decem viri qui fuerint?* remissivè.

44 *Leges duæ speciales fuerunt in jure, Papia, & Popea; item, & lex Satyra, aliæ etiam ita dictæ ab his, qui eas condiderunt, ut Consulares, Tribunitiæ, Juliæ, Corneliæ, & quando primæ duæ institutæ, & ad quid, &* num. 45.

45 *Cælibatus pœnæ quæ per legem Papiam*

46 *Suetonius, & Lampridius fuerunt suffecti Consules.*

47 *Lex Satyra est, quæ de pluribus simul rebus loquitur, dicta à copia, & quasi à saturitate.*

48 *Leges aliæ dantur, quæ nomen accipiunt à suis conditoribus, ut leges Navalium commerciorum ab insula Rhodo, lex Aquilia, lex fusia Canina.*

49 *Potestas necessaria est in Legislatore ad eam condendam, quæ est penes naturam, & populum, & qualiter,* n. 50.

50 *Populus inferior solas leges municipales potest statuere.*

51 *Homines habent potestatem condendi leges, & statuta, quæ obligant in foro conscientiæ*

52 *Divinæ legis statuendæ potestas immediatè fuit data à Christo Domino, in lege Evangelica Petro reliquis Apostolis.*

54 *Moyses fuit qui primò explicavit leges de rebus Divinis, & sacris, & n.54. ubi à quo datum fuit ei.*

55 *Legislatores, qui fuerunt primi aliquarum nationum.*

56 *Potestas Principum in ferendis legibus, & obedientia earum per subditos refertur ad jus Divinum.*

57 *Leges dicuntur Divinitus promulgatæ per ora Principum.*

58 *Apostolorum præcepta. & Sanctorum. & successorum, firmissimè tenenda sunt.*

59 *Canonicum jus plerumque appellatur jus Divinum, cujus origo procedit, nedum à Papa, sed à Christo,* n. 60.

61 *Xaxoniæ Dux Decreta Patrum, & sanctissimos Canones igne non dubitavit publicè concremare.*

62 *Jus Canonicum componitur ex Pontificum decretis, vel conciliorum, legatorum, Abbatum, aliorum. & ex dictis sanctorum Patrum.*

63 *Decreta Pontificum habent similitudinem cum constitutionibus Principum &* n 64.

65 *Personæ Ecclesiasticæ quænam possint condere leges?* remissivè.

66 *Lex ut justa sit quas conditiones debeat habere,* num. seqq. n. 68. 69.

67 *Paganorum leges contra Religionem Christianam, sunt injustæ iniquæ, & malæ.*

Lex humana debet esse conformis legi Divinæ, ac naturali, & utilitati humanæ.

69 *Lex debet esse possibilis secundùm naturam, & consuetudinem terræ, & loci, ac temporis, alias non obligabit, ut* n. 70. & 71.

71 *Lex imperans jejunium per totam Quadragesimam in pane, & aqua, non obligat. vel si juberet, ut æquali honore tractarentur Rustici, & Nobiles.*

72 *Lex non debet in privatum commodum alicujus constitui, sed in commune.*

73 *Privilegium, quòd revera est lex, cedi in privatam utilitatem, sed non dicitur, ut careat justi, & honesti, & cedi in causam publicam, ut* num. 74. *&* 76. *qualiter accipiatur,* num. 82.

75 Leg. jus singulare, ff. de legib. n. 77. & 78. *usque ad* 81.

78 *Lex generaliter lata solet etiam respicere, ut lata in casu particulari, quæ debet esse clara, non obscura,* n. 83.

79 *Privilegii & legis differentia quæ?*

80 *Jus singulare ex vi nominis, significat quidquid specialiter conceditur.*

82 *Privilegia, quæ necessitatem important, sicut, & leges.*

83 *Privilegia debent continere justum, & honestum, & alias conditiones, sicut, & lex, & esse clara,* 84. *in fine.*

84 *Hex dubia sibi ipsi parat insidias, nec quæ habet multiplicem intellectum, potest alligari ad decisionem causarum.*

85 *Prædicata de genere, debent prædicari de singulis speciebus, & in legibus, & privilegiis.*

IN præcedenti quæstione dixi de lege natu- 1
rali, & Divina, nunc autem proprius accedendo ad institutum nostræ Rubricæ, & tituli. Incipio agere de lege humana, ac de ejus conditoribus, cumque de lege Divina, & quotuplex illa sit, & quando cæperit obligare scribant latè valent, *tom.* 2. *disputat* 6 *q* 6. *puncto* 1. *&* 2 *& quæst.* 8. *puncto* 1. *cum sequent* Valerius Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. cap.* 13. *de quo infra hoc tit. in cap. translato*; & d finiut Gratianus *in cap. omnes leges* 1 *dist* Divinas leges naturâ, humanas vero moribus constare ex sancto Isidoro *lib* 5. *ethymologiar, cap.* 2. & de multipli i specie legis humanæ agant Azor. *inst. moral p.* 1. *lib.* 5. Joannes Salas, Franciscus Suarez, Martinus de Bonacina *in specia-* 2
li tractatu de legibus † Et dicat Navarrus *de spoliis clericor.* §. 14. *num.* 7. quod consuetudo ejusdem est pœnæ, cujus est lex, quia eadem potestate nituntur lex humana, & consuetudo, ut infra dico de consuetudine, & ibi *in cap. fin.* ideo nunc, & si non latissimè ne tamen metas instituti transcendam protelando quæstiones more solito hanc tractationem expendam.

Ad primam ergo quæstionia partem com- 3
muniter Doctores respondent ut lex humana possit præcipere aliquid, quod mandatum non sit lege naturali, aut Divina probantes sic ex legibus juris utriusque ex illo Paul. 1. *ad Corint.* 7. quod verum est, etsi, ut jam dixi supra lex humana derivetur à lege naturali, sic ut alio in quam modo non diceretur lex; & ut hæc doctrina intelligatur adverto cum D. Thom. 1. 2. *quæst.* 95. *art* 3. dupliciter posse contingere, ut lex humana derivetur à lege naturali. Primo ut inferatur à principiis naturalibus, ut conclusio, ut v g. hoc principio *non est faciendum malum*
inferri non esse occidendum, † Secundo modo, 4
nam

nam sunt aliæ leges quæ dicuntur derivari à lege naturali, quia ordinant specialiter, & in particulari, quod lex generaliter præcipit illud assignando, ut v. g. ex hoc principio naturali *virtus digna est præmii, & maleficium flagitii*, lex humana specialiter signat pœnæ, & flagitii formam contra malefactores, & præmium bonis.
5 † Et ex eo principio *pax & servanda*, signat lex humana arma, quæ possunt deferri, & in quo tempore. Et hoc secundo modo lex humana derivatur à lege naturali, non tamen primo modo, quia leges, quæ ita fuerint, si sint veræ naturales obligant, antequam leges humanæ essent constitutæ: refert, & tenet Villalobos *in tract.* 2.
6 *p. 1. dif. 9. num.* 2. † Et comprobatur ex adductis supra *quæst præcedenti.* præcipuè cum egi in vers. *ad ultimam de jure gentium, ex quo dixit* Picbardus *in ꝯ. autem gentium Inst. de jure naturali gent, & civili*, & omnes cum eo quod, etsi illo jure gentium omnes ferè contractus fuerunt introducti; sed quia informes erant fuerunt tamen posteà date juribus municipalibus, & civilitatum formæ, & actiones, quibus utiliter in rebus perficiendis applicarentur secundum hoc expenditur, Archiepiscop. Tapia. *lib. summa q. 6. lib* 4.

7 Ad secundam quæstionis partem an lex debeat esse scripta, ut ei obtemperetur, & suppositis quæ dixi, & notavi in *Rubr. de sent. & re jud. quæst.* 4 à *n.* 1. ubi de sententia in scriptis redigenda, ut pronuncietur nunc in terminis nostri dubii, video plures docere Doctores ad legem necessariam esse scripturam, sic probantes, tum *ex cap. lex est.* 3 *dist.* 1. ibi *lex est constitutio scripta*, item ex glossa verbo *in scriptis cap.* 1. *de censibus lib.* 6. ubi referens plura, quæ desiderant scripturam, ut valeant, de quibus *sub c. quoniam contra falsam de probationibus.*

8 Ponit quod in privilegiis est necessaria scriptura, argum. textûs in *c. contra moram dist.* 100. ubi *scriptis privilegiis*, de quibus dubium non est ut sint quædam leges privatæ; eo quod in pri-
9 vato ferantur *cap privilegia* 3. *dist.* 3. † Deinde ex sententia Justiniani *in ꝯ. constat* 4. *& §. non in elegater* 12. *ꝯ. lex est* 5. *Justit. de jure naturali* gentium. & civili, videtur partiri jus nostrum civile in scriptum, & non scriptum ex *l. jus civile §.* 1. *cum sequentibus, ff. de justitia. & jure*, ut exornat Cicero *lib. topicorum*, & ad eum Petrus velejus §. 19. *num.* 22. scriptum quod ex legibus plebiscitis, Senatusconsultis, decretis Principum, Prætorum edictis, & responsis prudentum venit. Jus non scriptum quod ab usu sine scriptura est approbatum, quia diuturni mores, consensu utentium comprobati legem imitantur, descendens ex lacedæmonibus sicut jus scriptum, & Atheniensibus, juxta quæ docent communiter Doctores *in dictis ꝯ. ꝯ.* Et de non scripto quod pertinet ad consuetudinem, & præscriptionem longævi usus, dico infra de consuetud. & dixi *sub. tit.* de præscriptionibus.

10 Et quod de essentia legis sit scriptura docet communis opinio secundum Salicetum *in l. humanum Cod. de legib.* prosequitur latè Abbas hîc *n.* 3. ubi Decius *in* 1. *lectura n* 26. Berojus *num.* 72. cum infinitis Zenedo *collect.* 1. *in decreto num* 4. Fuscus *de visitatione lib.* 1. *c.* 33. *n.* 8. Belluga *in speculo Principum Rub.* 47. *n.* 9. Menochius de arbitrar. *in casu* 420. *num.* 25. Perez *in l.* 1. *tit.* 4. *col* 110. Humada *in l.* 4. *tit.* 1. *p.* 1. *glossa* 1. Burgos de Paz, *in l.* 3. *tauri num.* 378. quos refert Zevallus *in pract. q.* 584. imò & de consuetudine fassus est communem opinionem, Rochius *in Rub. de consuet. n.* 2. & tenent alii citati à Sebast. Medicis *in tract. de legibus p.* 3. *q.* 11.

Verùm sunt etiam infiniti dicentes scriptu- 11
ram non requiri ad legis substantiam ex illo Aristotel. *lib* 10. *ethicor cap.* 9. dum inquit *scriptæ ne sint leges, aut non scriptæ nihil referre videtur*, & ex textu *in cap. institutionis* 25. *q.* 1. in illis verbis, *sive quæ scripto decrevimus, sive quæ in nostra præsentia videntur esse deposita.* Ex quibus infert Barbosa non esse necessariam scripturam ad substantiam, & valorem gratiæ, sed statim, ac concessa est per verbum *fiat* valida sit in se, & perfecta quoad substantiam, Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 29. *n* 1. Molina *de justitia, & jure tom.* 3. *disp.* 599 *n* 1. Gutierez *cons.* 9. *n* 6. Mascard. *de probat conclus.* 845 *n.* 20. Ludovicus Gomez *in regul. Cancel. de non judicando extra formam supplicationis q.* 1. *n.* 8. Castillus *in l* 4 *tauri.* 4. Anton Gomez *ibi n.* 2. Avendannus *in l.* 43 *tauri glossa* 1. *n.* 1. Azevedus *in l.* 2. *num.* 11. *& l.* 2. *tit.* 7 *lib.* 6. *novæ recopilat.* Matiene. ibi *glossa* 3. *n.* 1. Molina *de primogeniis lib.* 2 *c.* 4. *n.* 55. & alii. Et in terminis nostri dubii ultra Abbatem, & Felinum in hac Rubrica hanc sententiam communem appellantes docent Burgos de Paz. *in l.* 3. *tauri n.* 378 Menoch. *de arbitrariis casu* 426. à *n.* 25. Morala in *emporio juris p.* 1. *tit.* 1. *quæst.* 8. Suarez *de legibus lib.* 1. *c.* 11. *num* 9. *n* 64. Bonacina *de legibus disp* 1 *q* 3. *num* 2. Valentia *disp.* 6. *c.* 1 *puncto* 2. Beccan *p* 4. *tract.* 3. *c.* 1 *q* 3. *n.* 2. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit lib.* 13. *n.* 166. & alii, quos refert Barbosa *in dict. c lex disp.* 1. *n.* 2.

Et comprobatur ex eo quia ad essentiam & 12
substantiam privilegii non pertinet, nec est necessarium, ut sit scriptum, seu per bullam, aut per breve concessum; sed ut sufficiant verba ut patet ex clementina dudum vers. *nos etenim de sepult. glossa* 1. *per textum* ibi *in dicto cap. institutionis* 29. *q.* 2 Panormit. *in cap. in nostra de rescriptis*, Tamburin. *de jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 16. *q.* 2. Navarrus *cons.* 2. *n.* 1. *de privileg.* Bonac. *dict. punct* 4. *n.* 51 Barbosa *n.* 5. *suprà in c. erit. autem lex dist.* 4. *n.* 19. Et quod scriptura non sit necessaria ad legis essentiam D. Thom. *quod libet* 01. *art.* 19 Menochius *de arbitrar. casu* 420. à *n.* 25. Mascard *de probation. conclus.* 421. *n.* 4. Flamin. *in resignation. tom.* 2. *lib.* 10 *q.* 1. *n* 5 Suarez *de legibus lib.* 1. *c.* 11. *n* 8. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 5. *c.* 2. *q.* 4. Camill. Borell. *in summ. omnium decision. titul.* 13. *num.* 11. & 11. Barbosa *in cap.* 1. *de postulat. præl. num* 8. Zenedus cum pluribus ex antiquis ad decretum *collect.* 1. *n.* 4

Qui respondent ad fundamenta primæ sen- 13
tentiæ ad textum in dict. cap, lex ibi non affirmari ut sit necessaria scriptura quasi de ratione legis; sed quia lex, ut plurimum, & regulariter loquendo in scripturam redigitur, ut perpetua memoria inviolata perseveret: sic Paulus Layman. *in Theologia moral. tract* 4. *de leg. c.* 22. *num.* 2. Bonacia *dict p.* 4. *n.* 51. *in fine*, quod si alia desideras pro complemento hujus dubii leges quæ novissimè late scribit P. Franc. Vallente *de concordia juris Pontificii p.* 2. *ass.* 351. & ipse in fine *lib. sect.* 6 *f.* 375. ubi de dubio in qua lingua debeat constitutio scribi & promulgari & quòd sit idiomatè eorum ad quos dirigitur ex *leg.* 1. *circa finem Cod. de veteri jure enucleando cap. Rector* 44. *dist.* 1.

dist. 1. & *ibi* *in fin.* *cap. oportet* 1. *quæst.* 7. *authentic. Justin. de non alienand. rebus Ecclesiæ* §. *nos igitur vers. hanc.*

14 Ad secundum de privilegio patet ex dicta *clem. dudum* non requiri scripturam, nec obstare textum *in dict. cap. contra morem dist.* 100. ibi *scriptis privilegiis*, quia ut respondent Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 5. *à n.* 8. Avend. *in l.* 31. *tauri glossa* 2. *à num.* 24 illud est intelligendum quoad
15 probationem. † Ad tertium deductum ex dicto §. *constat. de jure naturali*, quatenus lex, & consuetudo in eo differunt quòd consuetudo est jus non scriptum; lex vero scriptum inferendo, ad essentiam legis requiri scripturam, respondent Bonacina *dicto puncto* 4 *n.* 51 vers. *objicies*, Valer. *Reg. in prax. fori pœnit. lib* 13. *n.* 166. Beecanus *p.* 2. *tract.* 3 *c.* 1. *q* 3 *num.* 3, ideò prædictam constitui differentiam inter consuetudinem, & legem, quod consuetudo introducitur usu, & non scriptura: lex verò ut plurimum introducitur scripto, sed non semper, ac proinde ut non liceat inferre scripturam necessariam ad legis essentiam.

16 Ex quo infero fortius scripturam non requiri ad valorem, & essentiam consuetudinis, ut de communi docent Bartol. *in l.* 2. *n.* 1. *Cod quæ sit. longa consuetudo*, & est textus expressus *de jure Regio in l.* 4. *tit.* 2 *p.* 1. *ibi costumbre es de rego, o fuero que no es escrito, el qual an usado los hombres luengo tiempo*: & licet Rocus in *Rub. de consuet.* jam citatus *n.* 2. dixerit de communi negativa,
17 non est admittendus. † Imò nec admittit Zevallos in *pract. q.* 621. comprobationem nostræ sententiæ ex doctrina textûs in dicto §. *ex non scripto Inst. de jure naturali gent, & civili*: nam ille textus non loquitur in consuetudine, sed in usu, in quo est differentia, quia usus sonat factum, & consuetudo jus, ut tradit Gregor. *in proœm. titul.* 2. *p* 1. per illum textum; fateor tamen communiter DD. intelligere textum illum de lege, consuetudine introducta.

18 Et sic posses dubitare an sit aliqua differentia inter morem, consuetudinem, aut usum. Etenim secundum Varron. *mos, & consuetudo* differunt, quia mos est in judicio animi constitutus, quem sequi debet consuetudo, qui scilicet omnium judicio firmo, & certo comprobatur, usque adeo, ut consuetudinem judicat, id est ab omnibus, cum res postulat usurpetur, itaque mos animi sit, voluntatis; consuetudo autem actionis ille præcedat, hæc sequatur, & non tàm brevi tempore perficiatur, quàm mos ipse, ut per Gonan, *comment. juris civilis lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 6. *ad finem*, Rochus *de consuet sect.* 1. *num.* 23. Rebuffus *ad leges Gallicas tom.* 3. *in præfatione tit. de consuetud num.* 38. Barbosa *in cap. mos est dist* 1.
19 † Est autem *mos longa consuetudo*, ut probat Gratianus ibi ex Isidoro *lib.* 5. *ethymolog c.* 3. & Joannes de Salas ait *de legibus disput.* 19. *sect.* 1. *num.* 4. hanc esse apud Latinos usitatiorem moris acceptionem, quæ non distant à Justiniani mente in *dicto* §. *constat, & dict.* §. *ex non scripto*, ut patet
20 ex litera ibi. † Et idem Suarez *de legib. lib.* 7. *c.* 1. *n.* 3. *ad finem* tradit usus, & moris differentiam affirmans, ut usus, tam de frequentia actuum, quam de singulis actibus dici possit, mos autem non possit dici propriè de uno actu, sed de frequentia actuum similium, & quænam consuetudo requirat, ut valeat: tradit Gratianus *in capit. frustra* 6. *distinct. octava*, ubi Barbosa cum multis de quo dico infra ejus titul.

Ad tertiam quæstionis partem, quæ sint le- 21
ges juris civilis, aut Canonum, expendo infra sub hac Rubrica, & *in c.* 7. & 10. *hoc tit.* ubi in quibus, & in quos, & per quos impereot tales leges de quo in hac quæst. vers. *ad quintam.*

Ad quartam quæstionis partem, an legem 22
condere sit meri, aut mixti imperii, & suppositis quæ dico infra *in tit. de officio judicis*, ubi ago *de his, quæ spectant ad merum & mixtum imperium*, 1. *officium judicis nobile.* Videtur dicendum, ut legem condere, sit in primo gradu meri imperii, ut testatur Bart. *per textum* ibi *in l.* 1. *ff. de constit. Princip.* quatenus ibi dicitur soli Principii competere dicens hoc esse primum gradum, & supremum meri imperii, comprobans *ex textu in l. non ambigitur cod. de legibus l. formam cod. de officio præfect prætor*, quatenus ibi data est istis solis potestas condendi leges: cum quibus concordat textus *in l. fin Cod. de legibus.* † Et 23
confirmatur quia id pertinet ad utilitatem publicam principaliter *l.* 1. *ff. de legibus, cap. erit autem lex dist.* 4. Consistit ergo Bartoli fundamentum in hoc, quod cæteri Magistratus inferiores, non habent potestatem legis condendæ; & testatur communem jactam conclusionem Bolognetus *n.* 68. Riminald. junior *n.* 400. Valascus 149. ut refert, & sequi videtur Faquineus *lib.* 13. *controvers. cap* 22. ubi in fine ait quod & si hæc communis conclusio remaneat salua ab impugnationibus, quas adducit, & solvit, negari non possit, quin magis propriè hæc potestas condendi legem dicatur esse de reservatis Principi in signum potestatis supremæ. Et quia intentio Juris-Consulti in *dict. leg.* 1. fuit loqui de mero imperio, prout convenit Magistratibus.

Objectiones tamen plures videntur labefa- 24
ctare prædictam conclusionem, primo quia potestas condendi leges competit etiam inferioribus *l. omnes populi, ff. de justitia, & jure, l. prohibere* §. *planè ff quòd vi, aut clam, l. ut gradatim.* §. *& si legem, ff de minoribus*, ut in dicto vers *ad quintam*, latè dicitur, siquidem ut ibi refero ad alios, præter supremos Principes competit. † Et ex 25
eo quia merum imperium nequit exerceri extra territorium, *l. ult ff. de constit. Princip.* sed potestas condendi legem, sicut cætera, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis exerceri valent extra territorium, ut notant Cagnolus *in dicta l. ultima num.* 28. & Decius ibi *in dict l.* 1. ait quod legis condendæ potestas pendet ab arbitrio Principis libero; & ob id dici non possit merum imperium, quia merum imperium est jurisdictio, jurisdictio habet necessitatem in se, secundum glossæ definitionem *in l.* 1. *Cod. eodem tit.* & ex eo, quia Princeps legibus solutus est, *l. Princeps, ff. de legib.* ergo merum imperium debet esse liberum in Principe, quod non convenit potestati legis condendæ, quia lex debet esse rationabilis, *dict. cap.* erit autem lex *dist.* 4. alias inquam objectiones quinque tradit Decius, quas refert idem Faquineus.

Verum illis omnibus non obstantibus, rece- 26
di non debet à conclusione proposita, nec implicat prima objectio ex *dicta leg. omnes populi*, cum aliis, cum Bartol. loquatur de lege generali, non de lege particulari; & licet Præfectus Prætorius, de quo ait Bartol. ut possit condere legem

legem generalem, qui est Principe inferior: ta-
men ille condit ex facultate Principis, non sua,
ut notant Alciatus *lib. 2. paradox. cap. 9.* & alii,
quos citat Cagnolus *in dict. l. 1. ff. de constit. Prin-*
27 *cip. n.* 122. † Sic intelligentes textum *in dicta leg.*
formam Cod. de officio Præfect. Prætor. pro quo, ut
sentit Faquin. supra vers. *huic* alia tradens di-
cere facere textum *in l. 1. ff. de officio Præfect. Prat.*
28 † Non secunda quia respondetur gradum pri-
mum meri imperii eam habere prærogativam,
ut scilicet imitetur naturam voluntariæ jurisdi-
29 ctionis. † Non tertia quia respondetur volunta-
tem condendi leges pendere à Principis arbi-
trio, sed tantùm honestate Principem cogi ad
condendum leges necessarias, juxta textum *in l.*
humanum Cod, de legibus. Constat enim quod &
si Princeps solutus sit legibus, profitetur tamen
se legibus alligatum, *leg. digna vox Cod. eodem.*
Quare non obstat textus *in dicta leg. Princeps,*
ff. de legibus, & in dicto cap. erit autem lex; quia
respondetur, ut dictum est: nam in conden-
dis legibus profitetur maximè Princeps se le-
gibus alligatum ex *d. l. humanum*: sic Faquineus
qui aliis objectionibus etiam respondet *d. lib* 13.
comment. cap. 22. quibus ex dictis de facili potest,
satisfieri.
30 Ad quintam quæstionis partem penes quos
sit potestas condendi leges Ecclesiasticas, &
civiles, ut de civilibus loquar præmitto dicen-
dum quod Romulus ptoposuit legum initium
eductis scilicet legibus curiatis, quarum memi-
nit Jure Consultus *in l. 2. in princip ff. de origine*
juris, & explicat Alex. ab Alex. *lib. 1. dier ge-*
nial. cap. 17. Petrus Gregorius *Syntagm. Juris*
31 *lib.* 18. *cap.* 13. *num.* 2. † Sed quia deinde Numa
urbem novam conditam vi, & armis, jure, Le-
gibusque, ac moribus, de integro condere pa-
rat, ut inquit Licius *lib. 1. decade.* 1. multaque
addiderit, quæ legibus Romuli deerant, ut
scribit Alicarnas. *lib.* 1. urbemque ipsam ad me-
liorem reduxerit formam, commulatissime sa-
tisfaciendo optimæ Reipublicæ gubernationi,
ut prosequitur Carolus Syginius, non imme-
rito, ut refert Barbosa *in cap. Moyses dist* 7. *n.* 2.
ex Isidoro Numa fuit Auctor legum Populi Ro-
mani.
32 Cumque inter veteres Philosophos fuerit an-
tiqua discrepatio, an expediret magis Rempu-
blicam optimis legum præceptis gubernari,
an optimo Principe, & prævalerit eorum sen-
tentia, qui pro bonis legibus pugnabant, ut do-
cuit Aristoteles *lib. 3. politicor. capit.* 11. & 12. &
ethicor. 5. *cap.* 4. quem deinde alii constanter se-
quuntur, ut constat ex Francisco Patritio *de*
Regno lib. 2. *in principio* Soto *de justitia lib.* 1. *q.* 5.
art. 1. ad quartum, Castrus, Valent. & alii, ex
quibus communem comprobat Sayrus *in clavi*
Regia lib. 3. *c.* 3. *num.* 3. uniuscujusque partis, ra-
tiones afferunt, quamvis alii in contrarias abje-
33 rint sententias. † ideo etiam cum de ratione legis
sit, quod sit ordinationis ratio, ut omnes tenent
ex D. Thoma 1. 2. *quæst.* 9. *art.* 1. & jus dicatur
justum, quia semper est justum, & æquum
l. 1. in princ. ff. de Justitia, & jure, l. pen. eodem, fa-
ctum fuit, ut in Republica Romana plures
essent leges civiles, si quidem Papianus *in leg.*
jus autem de justitia, diviserit jus civile scriptum
in quinque partes, in leges, scilicet Plebiscita,
Senatus Consulta, constitutiones Principum;
responsa prudentum, addens etiam Prætorum
edicta, veluti jus, distinctam speciem à jure ci-
vili, quia scilicet juris civilis adjuvandi, sup-
plendi, vel corrigendi causa introductum est
jus prætorium de quo & decretis Principium
per Epistolas, aut inter loquendo quando vim
legis habeant novissimè cum multis juristis Pa-
ter Franc. Valente *p.* 2. *in concordia Juris Pontifi-*
cii cap. 3. *sect.* 6. *fol.* 132. ubi *componit. lig* 3. *Cod.*
de legibus, cum l. 1. *& fin. l. non possunt.* 12. *& de*
legibus, cum aliis ipsum leges quia bene loquitur
& distinguit.
Sed melius videtur ut hæc sex juris civilis 34
species, appellatione generali juris civilis con-
tineantur à Justiniano *in dicto §. constat Just. de*
jure naturali gentium, & civili, sequutus à Gra-
tiano *dist.* 2. ubi singulas explicat uterque & post
eos Doctores communiter, & ultra communes
scribentes in prædictis locis Conan. *comment.*
juris civilis lib. 1. *cap.* 13. cum sequentibus, An-
tonius Augustinus *de legib c.* 5 Vibaldus in Can.
de labro aureo p. 4. *c.* 9. *n.* 3. Sayrus in clavi Regia
lib. 3. *c.* 4. *n.* 9.
Unde cum communiter Theologi ex D. Tho- 35
ma. 1. 2. *q.* 95 *art.* 4. quem sequuntur Sotus *de ju-*
stitia. lib. 1. *quæst.* 5. *art.* 3 *ad secundum*, Azor. *instit.*
moral p. 1. *lib.* 5. *cap.* 15. *q.* 5. vers. 3. prædictæ divi-
sionis in sex membra rationem exposcant, di-
cunt ut quemadmodum omnis gubernationis
ratio, vel est Monarchia, quando civitas, aut
Respublica ab uno gubernatur, ut hæc nostra
Hispania, Gallia, & alia quamplura Regna, vel
Aristocratia, quæ est regimen optimatum, vel
Democratia, quæ est omnium, vel multorum, seu
populi gubernatio, ut de Venetiana Respublica,
Lucana, & in aliis provinciis patet. Vel denique
est regimen ex prædictis commixtum, veluti ex
Principe, & optimatibus: sicque etiam juxta hos
varios modos gubernandi, varias distingui præ-
dictas juris civilis species.
Ob id ad ultimum modum referri legem, 36
quæ nihil aliud est ut Justinianus definit *in di-*
cto §. lex. & Gratianus *dicto c* 1. *dist.* 2. ut quam
ferebat populus Romanus Senatorio Magistra-
tu interrogante *Principii instit. de jure natural.*
gent. & civil. Ad Monarchiam pertinere consti-
tutiones Principum, de quibus *in dict. l.* 1. *ff. de*
constit Princip & Justinian. in § sed & quando Prin-
cipi just. de jure naturali; quæ jura, ut præter or-
dinarios docent D. Thomas 1. 2. *q.* 90. *art.* 1. *ad* 3.
Sotus *de justitia lib.* 1. *quæst* 1. *art.* 1 *colum. penult.*
Riberia *lib.* 1. *observat cap.* 37 quatenus dicunt,
ut quod Principi placuit legis vigorem habeat,
intelligi non de quacũque Principis voluntate,
sed tantum de deliberata, & secundum rectam
rationem regulata juxta quæ dico infra in hac
quæstione vers. *ad ultimam.* † Ad Aristocratiam 37
pertinere Senatus Consulta, quæ erant illa,
quæ Senatus jubeat, & constituebat *§. Senatus*
Consultum Inst de jure naturali, Gratianus *in cap.*
Senatus consultum 2. *dist. de quibus quo* ordine fie-
rent aliquid dico statim *num. sequenti.* Et ad ean-
dem reduci responsa Prudentum, de quibus *in*
§. responsa Prudentum Inst. eodem tit. & Gratianus
in cap. responsa d. dist. 2. † Ad Democratiam vero 38
pertinere plebiscita, quæ scilicet plebs plebeio
Magistratu interrogante constituebat, de qui-
bus in *d. §. plebiscitum Inst. de jure naturali*, ex-
plicant Conanus *lib.* 1. *comment. c.* 13. à *n.* 5. Petrus
Gregor. *Syntagmat. lib.* 43. *c.* 34. à Princip. junctis
resolutis per Gallium noctium athicar. *lib.* 10.
c. 20.

c.20. Alex.ab Alex. *dierum Genial. lib.6.c.*23. ubi late prosequitur Tyraquell. explicantes quomodo in his terminis Populus à plebe, quæ plebiscitum constituebat distinguatur.

39 His sic assignatis jam nunc oportebat uberius disserere de plebiscitis, Senatus-consultis, constitutionibus Principum, & responsis prudentum; quæ cum Justinian. *in relatis* §.§. *Just. de jure naturali*, & Ortmanni ibi, & Gratianus *in c.* 2. 3. 4. & 5. *dist.*2. ubi Doctores, & infiniti, quos refert Barbosa, inter quos ex proposito Conanus *dict. lib.*1.*comment.c* 13. 14. 15 & 16. Pichardus, Decianus, & Vasquez 1. 2.*disp.*157.*c.*5.*n* 36. & *à n.* 38.

40 Hoc solum adverto de responsis, & authoritate Prudendum diverso modo sensisse aliquos DD.existimantes intelligi de responsis omnium Jurisconsultorum; alios vero aliter controvertere, ut per Conan *d.lib.*1.*c.*15.*à num.*3. Corras. *Epist.quæst.c* 6. Petr.Gregorius *lib.*18. *c.*11. *à n* 2. late Cavedus *divers. juris argumentorum lib.*2.*c* 1. sed verum esse solum fuisse permissum certis quibusdam Jurisconsultis à Cæsare, ut contra juris rigorem, aliquid possent statuere; cæteris vero solum modo, secundum jus commune licuisset respondere, ut docet Cousulrus *in l.* 2. §. *primus junctis præcedent.ff. de origine juris.* sic Barbosa sub *d c.*1. *dist.* 2. *n.*7. dicens ita intelligi *dict.*
41 §.*responsa prudentum Just.de jure naturali*, ibi *quibus permissum erat jura condere*; & Pichardus ibi, atque quod responsa prudentum, vim legis habebant, litibusque, & contentionibus finem imponebant. Sed hoc de illis prudentibus scriptum intelligi quæ Principes probabant, quia nemini licebat de jure consulentibus respondere, nisi quibus ipse Princeps permisisset. Ex quibus patet dictum supra vers.*ad quart.nu*, ut potestas legis ferendæ. sit meri imperii, quæ nullo modo quis stare in inferioribus absque Principe, aut
42 Republica permittente juxta modos *n præcedendi* relatos.

Advertes inquam plures fuisse, quibus jus publice respondendi datum fuerat, quos ex professo commemorat. Pomp.*in d.l.*2.§.*juris civilis scientiam ff. de origine juris*, & prosequitur Canonus
43 *supra d lib.*1 *comment.d. c.*15. *n.*14. Tiber. Decian. *in tract.crimin.lib.* 2.*c.*31. *à n* 6. ubi videbis.

Quare posses hic adjungere quæ de decem viris, & qui fuerint scribit Maranta de ordine Judicior.*p.*3 *n.*20. de quibus facit mentionem Gratian *in d.§.Moyses d.*7 *post n fin item quæ legib.* 12. *tabularum* ordinata fuerint, de quibus fit mentio in diversis partibus juris civilis.*ff.* & Gratian. loquitur *in c.fuerunt* 2.*d dist.*7. sed ut tu scias leges Canon *lib.* 2.*de jure civili c.*11.*n.*2. vers.*quo tempore*, Alexand. ab Alex. *lib.* 6.*dierum Genial.c.*10. *in princ.* vers. *ex his* Azor. *inst moral. p.*1. *lib.*6. *c.*63.
44 per totum Decian.*supra crim n* 2.*c* 26. Ant.Aug. *de legib.& Senat.consult.pagin.mihi* 227.

Itaque nunc tantum tibi assiguo duas leges juris speciales in jure, quæ appellantur lex Papia, & Poppeia, & lex Satyra, de prima scribit Gratianus *in cap.quædam* 6.*d.*2. ubi dicens quod sunt quædam etiam leges, quæ dicuntur ab his, quæ eas condiderunt, ut consuleres tribunitiæ, Juliæ Corneliæ: sic & lex Papia, & Poppea qui suffecti consules Papius, & Poppæjus sub Octaviano Cæsare legem tulerunt, quæ à nominibus eorum appellatur Papia. Poppea, quæ continet Patrum præmia pro suscipiendis liberis; & de istis refert Alciatus *lib.* 3 *disp c.*3. quod in tabulis capitolinis anno urbis. 761. ex Kalend. Julii, quod suffecti consules numerentur Marc. Papius, & Poppæus, & super hoc ex Dione *lib.*56. advertit Covarr. *de sponsf.p.*2.*c.*8.*in initio n.*4. legem hanc latam fuisse sub Augusto à Marco Papio, & Quinto Poppæo ea parte anni consulibus, qui & uxoribus, & liberis carebant, referens plura hujus legis capita, quorum unum erat ut si vir, & uxor filios non haberent, quos alter alteri reliquisset, decima pars fisco adjudicaretur, qua in parte dicta lex sublata per *legem fin. Cod. de infirm. pæn. cælib.*

Et erat quippe etiam in dicta *l.Papia* sancitum 45
ad puniendos Cælibes ut qui à vigesimo quinto anno uxorem non haberent, nihil ex testamento lucrarentur, nisi ipsi testanti generi proximi forent; qui vero filios non habuissent medietatem relictorum sibimet amittebant, ut scribit Sozomen *lib.*1.*tristor.tripart c* 10. dicens à Constantino has cælibatas pœnas sublatas fuisse prout illum refert Covarr. supra *n.* 5. Barbosa *in d cap. quædam*, qui & idem Covarr.*sup.c.*7.*p.*2 *de sponf.* §.8 *n* 2 & 3. Lypsius *in comment.ad tertium annal. Cornelii Taciti,pag.*136. Conanus *lib* 8.*juris civilis c.*1.*à n.* 5. dicunt legem Papiam, & Poppeam à Papiniano primum rogatam, postea à Poppæo Sabino sub Augusto emendatam auctam, & ab eodem latam. † Quod si dubites quinam essent 46
suffecti consules de quibus Gratianus mentionem facit in dicto *cap. quædam*, respondebis ex S.Isidoro, Suetonio, & Lampridio, quos tradit, & sequitur Brison. *de ver.signif fol.*17. verbo *suffectus consul.* Alciatus *lib.*3. *disp. c.*2. *dici illos*, qui pro aliis sustituebantur.

Lex inquam Satyra, ut definit Gratianus *in* 47
cap. Satyra dist. 2. de qua (& si nihil habeatur in jure, sed tangatur tantum *in l. unica in principio Cod.de Latina libert.* & *in proœmio, ff.* §. & *antea*) ait ut sit lex, quæ de pluribus simul rebus loquitur dicta à copia rerum, & quasi à saturitate: unde & satyram scribere sit poæmata varia condere, ut Oratio Juvenalis, & Persii, & in aliquot Gratiani manu, scriptis Codicibus, & uno Isidori legitur *satura*, de qua ita festus *satura est cive genus, & variis rebus conditum, & est lex multis aliis conferta legibus*; & ita in sanctione legum adscribitur *neve per saturam abrogato, aut de rogato*: & alia quædam in hanc sententiam, de lege satyra, meminit Lucilius Poëta dum ait.

Per satyram ædilem factum qui legibus ulnat.

Et de ea agunt Joannes Baptista in præfatione ad Persium referens etiam Lucilium, textumque allegat, & explicat Anton. August. *de legib.& Senat.consult.pag.*185. item & referunt versum dicti Lucilii Poëtæ Christofor. Landinus *in præfatione sermon ad Horat. & Dyonis Lanbin in Horatio lib.* 1.*satyra* 1, & meminit etiam Salust. in Jugurtha prout refert Joan. Britannic. *in præfatione ad Juvenal.*

Istis inquam addo alias dari leges accipientes 48
nomen à juris conditoribus, ut leges Navalium commerciorum ab insula Rhodo cognominatæ, in qua antiquitus mercatorum usus fuit, de qua *ff. ad legem Rhodiam de jactu & in cap. fin. dist.* 2. item *lex Aquilia sic dicta ab Aquilio, de qua ff. ad legem Aquiliam, & princip. Instit. eodem; item lex* Fusia Can. *in princ. instit.de lege Fusia*; item & sub jam relato Imperatore

Octaviano Cæsare falcidius Tribunus, legem fecit, ne quis plus extraneis in testamento legaret, quam ut quarta pars superesset hæredibus, ex cujus nomine lex falcidia nuncupata est: sic Gratian. *in d. c. quædam* in vers. *sub eodem dict. dist.* 2. Justin. *Inst. eodem & in ff. ad legem falcidiam*, & aliæ leges hujus generis.

49 Unde jam ad difficultatem propositam respondeo ad legem condendam necessariam esse constituentis potestatem, & penes quos ea sit patet ex jam adducta divisione juris in naturale gentium, & civile, de qua *in Rub. de fide Catholica sub q.* 3. & supra in princ. hujus Rubr. & *sub q.* 1. igitur penes naturam & populum, natura hanc potestatem in omnes habet, dicimus enim naturam legem dedisse tacitam, populum vero ea in potestatem non habere in omnes, sed in subditos, *l. 2. ff. de legibus*, nec quem libet populum eam habere authoritatem, sed qui superiorem non habet, *l. fin. §. 1. Cod. de legibus.* 50 † Populus enim inferiur solas leges municipales statuere potest, ut ostendit copiose Menchaca *lib. 1. illustrium c. 47. num.* 9. & sic Doctores communiter docent, ut cum penes duos solum sit hæc potestas legislativa, naturam scilicet, & populum recte factum esse juris divisionem in naturale, & humanum, ut colliges juxta dicta locis citatis.

51 Et quo dicendum venit de fide esse, ut homines habeant potestatem condendi leges, & statuta, quæ obligent in conscientiæ foro, quod talem habeant potestatem patet definitum in Concilio Constant. *sess. 8. & ultim. in Trid. sess. 7. & 8.* & ex consensu Patrum, & traditione Ecclesiæ, & ex verbis Christi Matthæi 16. ibi *tibi dabo claves Regni Cælorum quodcunque ligaveris, &c.* & ex Paul. *ad Corinth.* 11. ibi *laudo vos quia præcepta mea tenetis*, & ad Rom. 13. ibi *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, &c.* De quo latissime scribunt Castro *de hæres.* vers. *lex Eccles. hæres. & lib. 3. de lege pænali.* 6. Diredus *de libert. Christ. à cap.* 1. *præsertim cap.* 9. Ros *contra Luther. A.* 2. *Turr. lib. 2. summ. c.* 4. Sotus *lib 2. de justitia q. 6. art.* 4. Medina *in præfatione de legibus*, Vasquez 1. 2. *disp.* 252. Suarez *de legib. lib.* 3 *cap.* 1. contra plures hæreticos tenentes contrarium, ut fuerunt Vvichleph, Joan. Hus, Luther. & alios: patet etiam ex proxime dictis legum Romanorum in nostro vers. *ad quintam.*

52 Itaque faciendo gradum postquam dixerim sub *quæst.* 1. *de legislatore legis naturalis*, quodque contineantur in præceptis decalogi, & aliis primis principiis; nunc cum jam etiam dixerim in nostro vers. *ad quintam* juris civilis originem provenire à Romano populo diversas leges statuente, ut scripsi quoad jus Divinum, & legem Ecclesiæ, dico quod potestas leges condendi immediata fuit data à Christo Domino in lege Evangelica Petro, & reliquis Apostolis, ut comprobat Barbosa *in cap. facta sunt* 1. *dist.* 4. ex illo Christi Joan. 21. *pasce oves meas*, Matthæi 10. *si Ecclesiam non audierit*, Joan. 20. *sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, & ex aliis, late Cardinalis Bellar. *lib. 4. de Rom. Pontif. c.* 16. & leges textum *in c. 1. de majorit. & obedientia cap. per venerabilem qui filii sint legitimi.*

53 Dubitabis quis enim primus explicaverit leges de rebus Divinis, & sacris, & respondetur ex sancto Isidoro relato *in cap. Moyses distinct.* 7. Moysen fuisse, qui primo eas explicavit, ut comprobat late Polydorus Virgil. *de inventoribus rerum lib. 2. cap.* 1. ubi ostendit ipsum Moysen qui fuit ante Cererem, Solonem, Lycurgum, & alios, qui primum legum Authores traduntur, explicasse legem quam Deus latam à se, ipsi Moysi tradidit, de quo est legendus D. Tho. 1. 2. *q.* 98. *art* 1. 2. & 3. Modic. *in §. lex est Instit. de jure naturali dub. 1. num.* 7. Navarrus *in princip. de pænit. dist.* 5. *n.* 7. Vasquez 1. 2. *disp.* 180. *c.* 3. 54 † Quod ut observant Pet. Huræ. *lib. 1. de spirituum apparitionibus c. 5. lib. de apparit. visibil. c. 24. & lib. 2. de apparit. vocali, c. 15. & lib. 3. de apparit. imagin. c.* 15. Molina *p. 1. q. 51. disp.* 1. vers. *quod attinet*, Martin Delrio *disquisit. magicar. lib. 4. c. 1. q.* 1. Valentia *tom 1. disp. 4. q 2. puncto* 2. Ribeira *in c. 1. Epist. ad Hebræos à n.* 3. Pereira *in c. 3. Genesis disp. 1. & in c. 3. Exodi disput.* 6. Pineda *in c. 1. Job. vers. sexto in fine*, Barradas *tom. 1. concord. lib. 1. c.* 15. Lorin *in cap. 7. Actor. n.* 30. Suarez *de Angelis lib. 6 c 20 à §.* 25. & de Levis *lib. 9 c.* 2. intelliges datam Moysi, non per Deum immediate, sed per Angelos ei dedisse, & antiquis Patribus apparuisse, ne dicas Moysen tulisse Hebræis legem ex D. Thom. Vasquez, & aliis relatis.

Nec huic doctrinæ obest dicere inter antiquos docentes præcepta justa legum gentes fuisse, vel cererem, ut referunt quidam ex Ovid. *metamorph.* 15. Virgil. 4. *Æneid.* ubi explicat Pierius *Hyerog. lib.* 27. vel Caïn, & Nembrotit. ut ex Genesi *c.* 1. colligit Isidorus relatus *in cap. ult. ad finem dist.* 6. vel Pharoneum Grecis primum dedisse leges, Solonem Atheniensibus Lycurgum Lacedemoniis, ut docent idem Isidorus *in dicto cap. Moyses dist.* 7. & alios aliis, uti prosequuntur Alexand. ab Alexandro *dierum Genial. lib. 6. c.* 10. & Casaneo *in Cathol. gloriæ mundi p.* 19. *cons.* 10. & inter Romanos Romulum (ut jam dixi) ei tribuit Pompon. *in dicta l. 2. ff. de origine juris*, quia hæc locum habent respectu legum civilium à legislatoribus gentibus Deum non cognoscentibus. 55

Jam ergo concludes ex Covarr. *cap.* 1. *practicar. n.* 6. bene exornante Principum potestatem inferendis legibus, & obligationem subditorum in obediendo eorum præceptis, referri ad legem Divinam, quia scilicet Deus ipse mediante lumine naturali Principibus hanc potestatem concessit. Proverbior. *cap.* 8. ibi *per me Reges regnant. & legum conditores justa decernunt.* ut expendit Augustin. *in c. quo jure* 8. *dist.* videndus dict. Paul. *ad Rom.* 13. relatus *in cap. qui resistit.* 11. *quæst.* 3. 56 57 † Etenim leges promulgatæ dicuntur divinitus per ora Principum, ut *in cap. fin.* 16. *q.* 3. docet Barbosa *in d. cap. Moyses dist.* 7. *n.* 6.

Hinc bene induces ad præceptorum antiquitatem, quæ à principio nascentis Ecclesiæ, ab ipsis Apostolis tradita sunt ut constat *actor. c.* 15. ibi *ut abstineas*, & ex multis aliis, quæ late prosequitur Martin. de Ayala *de traditionibus p. 3. titul. de antiquitate Sanctorum Canon. Apostolor.* & Thomas Bossius *de signis Ecclesiæ lib. 18. cap.* 15. & confirmat Cardinal. Baron. *Annal. Eccles. tom. 1. anno Christi* 53. *à capit.* 4. quæ Apostolorum, & sequentium successorum præcepta firmissime retinenda, & observanda comprobat Gregor. relatus *in capit. præceptis distinct.* 12. Damas. *in cap. violatores*; Urbanus *in cap. sunt quidam* 25. *quæst. prima*, Nicolaus *si quis dogmata*, Gregorius *in cap. institutiones* 25. 58

q. 2.

q. 2. & ex aliis multis capitibus illius causæ, & quæst.

59 Quare bene inferendo dico ad nostrum jus Canonicum, plerumque jus Divinum appellari ut advertit Ludovicus Gomez *in repet. c. ut animarum de const. lib.* Michael Cano ex Jure-Consultis id explicans de locis Theologicis *lib. 5. c. 5. vers. tertio vero*, tum quia ejus Canones sunt conscripti, Spiritu Sancto suggerente *cap. igitur dist. cap. violatores, c. ideo. 25. q. 2.* Thomas Ferrar. *cautela 19. n. 2. in fine*, Franc. Arias *in repet. cap. porro n. 62 de sententia excommunicationis*, Barbosa *in c. 2 dist. 3. num 8. qui n. 6.* & Franc. Consetus in nostra Rubrica *num. 3.* Hypolit. Riminald *in c. 1. n. 43. hoc tit. dic ut.* † quod origo juris Canonici, nedum à Papa, sed à Christo Domino procedit, & in tantum juris Divino inhærere, & in ratione naturali fundari, quod plerumque jus divinum appelletur, quod est tenendum firmiter, quidquid aliqui novatores, & deperditi homines juris Canonici authoritatem, & dignitatem labefactare tentaverint, ut patet ex his, quæ referunt Boërius *decis. 19. incipit percutit n. 3.* & Adrianus Papa VI. *in brevi ad Federic. in Saxoniæ Ducem adversus Lutherum incipit satis ac plusquam ver., Sacrosanctis in tom. 5. Concil. pag. 29.*

60

61 † Dum hic sanctissimorum Patrum decreta, & Ecclesiasticos Canones igne publice concremare non dubitavit, alter vero Ferrariensis, videlicet in sua practica civili (erimi..., tamen) scribere ausus fuit, quod jura Canonica ad placitum sint, & sine ratione condita.

62 Cumque jus Canonicum componatur ex decretis Pontificum, vel Conciliarum, vel Legatorum, Abbatum, & aliorum prælatorum inferiorum, vel tantum ex dictis sanctorum Patrum, abi in contrarium nulla adest Canonica authoritas juxta textum *in cap. Regula dist. 3. cap. annis singulis 18 dist & cap. super his de majorit. & obedientia, & in c. fin. de officio leg. c. Sancta § jam nunc, & in cap. de libellis 15. dist.* jam de facili ad complementum nostræ quæstionis propositæ *in d. vers. ad quintam* possemus hic sigillatim differere de singulis Prælatis Ecclesiasticis, quibus jus est faciendi leges, Constitutiones, & Canones pro regimine suarum Provinciarum.

63 † Et sic solum breviter hic dico, quod cum decreta Pontificum habeant omnimodam similitudinem cum constitutionibus Principum (de quibus à principio hujus versiculi dixi) quia quemadmodum illæ leges habent vigorem, sive Princeps edicto decreverit, sive per Epistolam statuerit, vel etiam cognoscens fuerit interlocutus, juxta text. in *in dict. l. 1. ff. de constit. Princ. juncta l. fin. Cod. de legibus.*

64 Ita etiam quidquid Pontifex, vel cum Cardinalium Consilio, seu per se statuit (argumento eorum, quæ dixi in rebus fidei, super *cap. fin. de summa Trinitate, & fide Catholica penes finem*) lex fit, firmamque habeat authoritatem, ut videmus in constitutionibus in Bullis, ac Epistolis, quas vocamus Decretales de quibus *in cap. quidam cum sequentibus 25. quæst. 1. & in cap. 1. & quibus 19. distinct. junctis resolutis per Vivald. in candelabr. aure. p. 4. cap. 8. à num. 23. & 33.* Barbosa *supra num. quarto, & quinto*, & super relatis juribus cum aliis Doctoribus.

65 Et quamvis personæ tam Ecclesiasticæ, quam sæculares condere leges possint, videbis sub nonnullis quæstionibus in hac *Rubrica in cap. 1. c. 7. & c. 10. hoc tit.* ubi ad quod subditos se extendant; & sic non protendo amplius hoc dubium leges d. Archiep. Tapiam *in sum. lib. 4. q. 3. art. 2.*

D. Fermosin. de Leg. Eccles.

Ad ultimam quæstionis partem quas conditiones debeat habere lex humana, ut sit justa, breviter respondeo juxta verbo Gratiani *in cap. erit autem lex 2. dist. 4.* quæ talia sunt, *erit autem lex honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum Patriæ consuetudinem, loco, temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.* 66

Ex quo patet Paganorum leges contra religionem Christianam esse injustas, iniquas, & malas, quia non conveniunt veræ religioni: bene explicant omnes prædictas legis conditiones D. Th. 1. q. 95. art 3. Castro *de l. pœnali lib. 1. cap. 1. col. 3.* Sot. *de justitia lib. 1. q. 3. art. 3.* Morla *in emporio juris in præludio num. 42. & 43.* Sayrus *in clavi Regia lib. 3. cap. 3.* Azor. *Instit. moral. p. 1. lib. 2. c. 5.* Bonacina *de legib. disput. 1. quæst. 1. puncto 4.* Paulus Layman *in Theologia moral. tractat. 4. cap. 1. à num. 3.* Navarrus *in Manuali capit. 23. num. 48.* Villalobos *in summa p. 1. tract. 2. dif. 11.* qui omnes colligunt ex dicto *Isidoro lib. 3. etymolog. c. 3.* relato *in cap. consuetudo 1. dist ab omnibus recepto*, ubi dicit *lex erit quod rationi Constiterit, duntaxat quod religioni conveniat, quod saluti proficiat*, quia lex humana (ut jam dixi) debet esse conformis legi Divinæ, ac naturali, & utilitati humanæ, & Riccius ultra relatas conditiones in *collect. 461.* ad textum *in d. cap. erit autem lex*, addit ut sic usu recepta, & ut sit publicata de quibus ultimis infra dico in hac Rubrica novissime Archiep. Tapia. *de legibus lib. 4. summa q. 3. art. 3.* 67

Et ut explices prædictas conditiones legis juxta telata verba *d. cap. erit autem lex*; tunc, *honesta* dicetur lex, cum ratione constiterit, religioni conveniat, disciplinæ congruat; quæ omnia respiciunt ad materiam legis, secundum Isidori *dictum in d. cap. consuetudo*, de qua legis materia late agunt Layman. *d. c. 4.* Bonacina *dict q. 1. puncto 5.* Suarez *de legib. lib. 1. cap 9. n. 7.* Salas *eodem tract. disp. 1. sect. 9. n. 57.* † *Justa* ut sit proposita subditis secundum eorum vires, & facultates, servata proportionis æqualitate, ut tradit D. Thom. 1. 2. *q. 96. art. 2.* Castro *de legibus lib. 6. disp. 10.* Bonacina *dict. disp. 1. q. 1. punct. 1. cap. 4. & punct. 4. n 4* Suarez *lib. 1. c. 9. num. 14.* Sylvester *in summa ver. lex q. 5.* † *Possibilis secundum naturam* hoc est etiam possibilem secundum consuetudinem terræ, & loci, ac temporis: nam in rebus moralibus quod nimis difficile est, judicatur impossibile; quia etsi lex esset de re honesta, & justa, non tamen possibili, vel de re difficili, quæ tamen ratione difficultatis loci, aut circumstantiæ temporis, redditur impossibilis, & inhonesta non obligat. 68 69 70

Ut si v. g. jejunium in quadragesima imperaretur per totam eam in solo pane, & aqua, vel si lex juberet ut æquali honore tractarentur rustici, & nobiles, explicant Molina *de Justitia tom. 6. tractat. 5. disputatione sexta*, Castro *de lege penali, cap. 1.* Conan. *comment. juris civilis lib. 9. num. tertio*, Bonacina, Salas, Suarez, Vasquez, & alii relati, Barbosa *in dicto cap. erit* 71

autem n. 5. & 6. † qui n. 7. cum aliis multis ex-
pendit aliam illam conditionem, nullo privato,
commodo id est ut non debeat in privatum com-
modum alicujus constitui, sed in communi,
sive Reipublicæ utilitatem cedere: nam lex est
commune præceptum, communis Reip. spon-
sio leg. 1. ff. de legibus, D. Thom. 1.2. quæst. 90.
art. 1. & alii cum illo: applicabis quæ infra dico
in cap. cum omnes 6. in principio præmissi, ubi de
ratione illius.

73 Nec turbatur hæc conditio ex eo quod pri-
vilegium, quod revera est lex in privatam uti-
litatem, cap. privilegia 3. dist. 3. ut infra dico &
sub tit. de rescriptis, & privileg. videtur dicere
constitutionem legis ordinationi justæ: argum.
textus in l. jus singulare, ff. de legibus, quia, etsi pri-
vilegium communiter definiatur, ut si lex pri-
vata, seu jus singulare contra jus commune in-
dultum, ut præter antiquos docent Azor. lib. 1.
moral. lib. 5. cap. 22. quæst. 1. Petrus Gregorius de
juris arte cap 7. n. 14. Henricus Canisius in summa
lib. 1. tit. 2. §. duplex genus placitorum Revard. tom. 1.
ad leges 12. tabul. cap. 2. Salas de legibus disput. 1.
sect. 7. num. 43. & sect. 8. num. 44. Suarez lib. 8. ca-
pit. 1. num. 3. & alii relati a Barbosa in dicto cap.
privilegia num. 2. Tamen non ob id dicitur, ut
privilegium tanquam privata lex careat ratione
justi, & honesti ad ejus Concessionem. † Quia
74 & si Cicero lib. 3. de legibus, videatur negare in
illis verbis majores nostri in personas privatas leges
ferri noluerunt, id est enim privilegium; non ex
eo absolute neget posse concedi, nam quamvis
privilegium alicui personarum generi conces-
sum consuleretur: ratione tamen aliorum, qui
immunitatem personis privilegiatis servare te-
nentur, eatenus legis rationem habere cense-
tur, ut adnotarunt Suarez de legibus lib. 1. c. 14.
n. 8. Barbosa in d. cap. erit. autem lex n. 9.

75 Ex quo fluit intellectus ad textum in dicta leg.
jus singulare, ff. de legibus, quia etsi Doctores
non parum discordes sint an jus singulare idem
sit, ac privilegium, affirmationibus aliquibus,
aliis negantibus excitatis, qui docent jus sin-
gulare non esse indulgentiam illam, quæ con-
tra jus commune conceditur, sed eam juris
partem, quam Jurisprudentes authoritate sua
constituerunt, de qua in §. responsa prudentum
Just. de jure naturali. ut explicat Conanus comm.
Juris civilis lib. 1. cap. 15. num. 5. & partim con-
sentit Cujacus lib. 15. observ. 8. & in leg. is, qui
76 pro emptore in princip. ff. de usucap. † Nec pri-
vilegium recedit ab eo, quod justum, & æquum
requirit quælibet lex juxta textum in l. 1. & pen.
ff. de Justitia, & jure cum illud, ut dixi dica-
tur lex.

Nec est contra hoc textus in dicta leg. jus sin-
77 gulare, quia ut respondet eleganter ibi Alexand.
Turramin. à num. 11. & Barbosa in dicto cap.
erit autem lex distinct. 4. num. 25. consulius ibi
non dicit absolute privilegia esse contra ratio-
nem, sed contra tenorem rationis.

Quia duplex juris ratio considerari potest
78 illa, propter quam universaliter lex data est;
quæ primo se offert aspectui, & est de qua ju-
re Consult. in leg. quod vero 23. ff. de legibus.
Altera vero quæ in casu particulari occurrit,
quam ipsi vocant postremam, ut in exemplis
vulgaribus; ait enim lex generaliter depositum
esse reddendum, & optima ratione, ne fidem fal-
las, & tamen firmior, alia ratio in casu parti-
culari potest occurrere si furiosus repetat ensem
depositum, ut damno Reipublicæ alios occi-
dat, & in exemplo minorum, qui ætatis faci-
litate læsi sunt, ut in l. bona fides, ff. deposit. &
in leg. 1. ff. de minoribus, explicat Petrus Gregor.
ad Rubr. de rescriptis c. 1. n. 4. & 5.

Quare ut explicat Vasquez 1 2 disp. 151. n 19.
illud inter legem, & privilegium interest, quod 79
lex generali ratione immediate bonum com-
mune respicit; privilegium vero ex ratione par-
ticulari remote, in illud dirigitur, & compro-
batur: argum. textus cap. quia circa in sua decis.
de consanguinit. & affinitate.

Sed inhærendo verbis ejusdem legis, jus sin- 80
gulare quatenus, vel deferit, aut sumitur pro pri-
vilegio dicit idem Alexander Turramin. in l. 7.
jus singulare n. 9. & 10. ff. de legibus, distinxi pri-
vilegium a jure singulari tanquam genus, à spe-
cie, quia jus singulare ex vi nominis significat
quidquid specialiter conceditur; ratio e vero
adjecti, vel privilegium erit in specie, si contra
jus commune conceditur, vel aliud, juxta qua-
litatem, quæ fuerit adjecta, sic expendens ver-
ba dict. l. jus singulare ibi contra tenorem rationis,
id est contra jus commune. † igitur & cum eo Bar-
bosa in dicto c. privilegia dist. 3. num. 3. & 4. ait be- 81
ne, ut loco generis ponantur illæ particulæ,
differentiæ loco adjiciantur alia verba contra
jus commune, ut per eam à rescripto stricte sum-
to, quod ad juris communis observantiam
emanat, & à beneficio, quod præter jus con-
ceditur distinguatur, ut explicant Azor Instit.
moral. p. 1. lib. 5. cap. 22. quæst. 5. Rebuffus in praxi
tit. quid sit beneficium Seiba de beneficiis 1. p. q. 1.
num. 4.

His omnibus applicabis dicendo nullo mo- 82
do privilegium dici legem, cum omnis lex præ-
ceptum contineat l. 1. ff. de legibus, cujus est pro-
prium necessitatem imponere cap. fin. vers. quod
præcipitur 14. q. 1. quod non convenit privile-
gio. Sed respondetur nihil concludere respectu
privilegiorum, quæ favorem publicum con-
cernunt, & quibus partes nequeunt renuncia-
re, juxta textum, & quæ ibi dixi in cap. si deli-
genti de foro compet. imo etiam in aliis privilegiis,
quæ privatum favorem respiciunt dicendum est
aliquo modo, sicut leges necessitatem importa-
re, quia licet privatis, qui his conceduntur
privilegia, præceptum impositum non sit, ut
illis necessario uti debeant: tamen aliorum re-
spectu, sive judicium, sive privatorum neces-
sitas, imponitur, quia ea observare tenentur,
& consequenter præceptum. Et sic concluditur
continere veram rationem legis, ut docet ad-
ducti à Suarez lib. 1. de legibus cap. 14. num. 8. &
lib. 8. cap. 1. num. 3. & c. 23. à principio. & omnino
à num. 7. Barbosa supra, in dicto cap. privilegia
num. fin.

Est ergo concludendum, ut quemadmodum
conditiones supra assignatæ pro ratione legis 83
sunt necessariæ sic, & pro privilegiis, quæ de-
bent continere honestum, justum in quod est
possibile, & loco temporique conveniens; imo
ut quemadmodum lex debet esse manifesta, id-
est clara, ut passim jura proclamat in l. leges
Sacratissimas Cod. de legib. lege leonis 10. ubi glos-
sa penultima, Cod. de pactis, dicens quod legi
in claritate nihil est proprius, & in leg. tan-
ta 2. §. hoc autem Codice de veteri jure enuclean-
do, ubi sub pœna falsi prohibetur ne quis
leges

leges per signorum obscuritates ausus sit conscribere. & *in authent. de testam. imperf.* ubi glossa *clare collat.* 8. dum ait quod lex ideo debet fieri cum magna deliberatione, ut clara sit *cap. Judicantem* 30. *q.* 5. *cap. Abbate de verb. signif.* cum aliis citatis ab Emman. de valle de incantatione, &
84 Emsalm. *sect.* 1. *c.* 5. *n.* 23. † Ubi subdit quod lex dubia sibi ipsi parat insidias, & *n* 24. subdit legem habentem multiplicem intellectum non posse allegari ad decisionem causarum; imo & declaratione legislatoris per textum *in capit. si quando de rescriptis*, & per ea, quæ dixi late, *in c.* 22. *de judiciis, aliquid infra q.* 3. *vers. de causa*, ita similiter procedere in privilegiis cum sua proportione, quia privilegium, ut jam dixi, definitur quod sit lex privata. ut notat Barbosa *in collect. ad Rub de rescriptis lib.* 6. *n.* 3. cum multis. Est enim lex genus, ad quod reducitur privilegium.
85 Ergo cum secundum Philosophos sit certum principium, ut omnia, quæ prædicantur de genere, debeant prædicari de singulis speciebus, ut notant omnes per textum *ibi in l. juris gentium* §. *sed si fraudanti in fine, ff. de pactis, & in l si quid earum* 45. §. *interemptum, ff. de leg.* 3. cum aliis de quibus Everard. *in topicis legal. l.* 61. & ex Aristotel. Agricola *de invent. dialect. lib. cap.* 6. sequitur ut merito hanc resolutionem firment Suarez *de legibus lib.* 8. *cap.* 12. *in principio*, Barbosa *in d. cap. privilegia dist.* 4. *n.* 12. & latius patet ex dictis *quæst. seq.*

QUÆSTIO III.

An quemadmodum lex requirit causas, & quod non se extendat extra territorium legislatoris, sic etiam procedat in privilegiis. Et an non solum Papa & quilibet Princeps supremus, possint leges, & privilegia obligatoria concedere sed etiam alii inferiores. Et num promissive, vel tantum quilibet in suo territorio, & in suos subditos, & non in alienos: & quæ differentia inter legem, mandatum, & privilegium.

SUMMARIUM.

1 *Leges, & privilegia requirunt, ut recte fiant quatuor causas, efficientem, materialem, formalem, & finalem.*
2 *Causa finalis legum, & privilegiorum, qualiter, consideretur,* n. 3. 4. 5. & 6.
7 *Causa formalis legum, & privilegiorum, qualiter accipiatur, &* n. 8.
8 *Privilegiorum verba debent continere sensum manifestum; pro quorum interpretatione recurritur ad concedentem.*
9 *Causa materialis privilegiorum, & legum est remota, vel proxima.*
10 *Causa efficiens privilegiorum, & legum quæ dicatur? &* n. 11.
12 *Lex sicut non obligat extra territorium constituentis, sic nec privilegium intellectum cum distinctione. Vide* n. 22.
13 *Librorum prohibitorum lectio concessa in Lusitania, non porrigitur ad nostram Hispaniam.*
14 *Leges condere Ecclesiasticas in tota universali Ecclesia Romanus Pontifex solus potest.*
15 *Papa leges civiles nequit ponere, nisi tantum in provinciis sibi subjectis in temporalibus, sicut alii Reges; & quare ibi.*
16 *Lex Canonica prævalet sæculari in materia peccati mutativa.*
17 *Imperatores possunt leges condere in terris sui imperii, & omnes supremi Reges habent eandem potestatem.*
18 *Lex Civilis debet Canonicæ prævalere, quoties materia est temporalis, nec ratio peccati subsit.*
19 *Reges, qui subjecti sunt Imperatori, leges condere nequeunt absque ejus licentia.*
20 *Respublica qualibet non recognoscens superiorem in temporalibus, potest leges facere.*
21 *Lex humana obligat subditos extra territorium; sed vide supra* n. 12.

AD primam quæstionis partem suppositis quæ dixi in fine quæstionis præcedentis à vers. *nec turbatur*, ubi de differentia, & in similitudine legis, & privilegii, & illis addendo, respondeo ut quemadmodum in lege quatuor causæ requiruntur; *efficiens* scilicet à qua fit, id est publica legitime superioris authoritas, *materialis* ex qua hæc dicitur, vel remota actuum scilicet ad quos dirigitur, & circa quos versatur, vel proxima scilicet verba materialiter sumpta: *formalis* perquam scilicet mens, sententia legis; & *finalis* propter quam id est bonum commune; de quibus multa scripserunt Ennius *de principiis juris lib.* 4. Vvesembech. *in parathitla, ff. de legibus* §. *cum sequent.* Turramin. ad eundem titulum *c.* 3. cum sequentibus, Suarez de legibus, *lib.* 1. *c.* 13. *cum præced.* Bonac. *de legibus disp.* 1. *q.* 1. *puncto* 5. cum sequentibus, Layman *in Theologia mor. tract.* 4. *de legib. c.* 4. ita etiam in privilegiis has quatuor causas requiri probant Doctores, & tenet Barbosa *in d. cap. privilegia dist.* 4. *n.* 13. *in fine.* 1

Et incipiendo à causa *finali*, propter quam, id est bonum commune procedit, dico ut quemadmodum de intrinseca ratione legis est quod ordinetur ad bonum commune; ita ut aliter lex non esset, ut jam dixit, & tenent communiter Doctores cum D. Thom. 1. 2. *quæst.* 90. *artic.* 4. Panormit. hic, Filiucius *in cap cum omnes hoc titul.* Antonius Gomez *in leg.* 1. *tauri num.* 5. Suarez *de legibus cap.* 6. *num.* 8. probantes ex D Isidoro relato *in dicto cap. erit autem lex, distinct.* 4. ibi, *nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta, & ex leg.* 9. *tit.* 1. *p.* 1. ibi *lex ea pro communal. de todos* ex ea ratione optima, quia lex est opus proprium publicæ potestatis. 2

Ita etiam privilegium, quia licet illud certæ personæ concedatur, ac proinde lex privata, seu jus singulare dicatur, ut in definitione proposita *in dicta quæstione præcedenti*, quod legi non convenit, quæ in commune fertur, non in singulos, ut probat textus *in dicto cap. erit autem lex dist.* 4. ibi *commune præceptum leg. jura* 8. *ff. de legibus*: tamen semper privilegium in commune bonum ordinatur, & in eo fundamentum debet habere, late dixi *in dict. quæst.* 2. *præced.* & dicit in Barbosa *in d. cap. erit autem* quidquid dicant Sotus *de Justitia lib* 1. *q.* 1. *art.* 2. *ad* 2. 3

Canisius *in summa lib.* 1. *tit.* 2. §. *duplex genus placitorum.*

4 Sed obstat dicere ut cum lex non debeat institui pro commodo privato, ad quod respicit privilegium, nullo modo debeat admitti relata doctrina, praecipue si consideres, ut cum lex respiciat bonum commune, non obligat unum absque altero, quia debet esse praeceptum commune Regni, Provinciae, aut loci, juxta textum *in l.* 1. *ff. de legibus l. Jura eodem tit.* & *cap.* 1. *de constit.* ibi *jura non singulas personas, sed generaliter constituuntur*, & ex eo, quod dicit Jason. *in dicta leg.* 1. nempe ut nulla queat esse lex, quae obliget unam Civitatis partem, & non aliam.
5 † Respondetur tamen, quia ut jam dixi *dicta q. praeced.* praeter quam quod sunt aliqua privilegia, quae conceduntur in commune bonum; illa vero; quae personis particularibus conceduntur, & si ab eis queant renunciari, tamen dum durant obligant alios: & sic generaliter dicitur
6 extendi, ut dixi. † Imo & consideratio legis dictae rigore certum etiam est quidquid Jason dicat posse dari casum contrarium, quia si conveniret bono publico, ut una civitatis pars, aut Regni haberet arma talia, vel talia aedificia optime posset dari legem obligantem unos, & non alios, ut dicit Villalob. *in summ p.* 1. *tract.* 1. *dif.* 1. *n.* 4. vers. *desta.*

7 De causa vero *formali* quo ad mentem, scilicet, & sensum verborum dico etiam ut quemadmodum in lege mens verbis praefertur, *cap. intelligentia de verb. signif. leg. scire §. aliud ff. de excusatione tutor.* Ubi Doctores, sic etiam in privilegiis, praecipue sit attendenda intentio, & verbis praeferenda *cap. quinto* 26. *post princip. de*
8 *privileg.* † Et ex eadem causa formali infert Paulus Layman *dict. tract.* 4. *de legibus cap.* 13. *de interpretat. legum*, ut quemadmodum oportet quod sensus legis sit clarus, ut supra dixi *dicta q.* 2. *in fine*, vers. *est ergo concludendum*; ita ut si aliquod obscurum irrepserit ad ipsum legislatorem, non ad aliud sit pro interpretatione recurrendum *l.* 1. *l. leges, l. fin. Cod. de legib.* cum aliis, de quo dixi *in cap.* 12. *de judic.* & agunt Doctores per textum ibi *in cap. si quando de rescriptis*; ita etiam verba privilegiorum debent continere sensum manifestum, & pro eorum interpretatione non ad alium, quam ad concedendum, sit recurrendum *per textum in l. Neratius*, *ff. de regul. jur. l. ex. facto. ff. de vulgari, dict. cap.* 12. *cum venissent de judiciis cum similibus*; de quibus Anton. Gabriel. *lib.* 6. *comm. conclus. titul. de regulis juris conclus.* 3. *à num.* 7. Burgos de Paz. *in proœm. leg. tauri à num.* 307. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancel. glossa* 52. *n.* 53. Tamburin. *de jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 26. *quaest.* 6. qui omnes tradunt hujus regulae limitationes.

9 Et quod idem, ac de lege sit dicendum in privilegio quoad causam *materialem*, quae remota, seu objectiva dicitur, vel proxima, explicant Suarez *de legibus lib.* 8. *cap.* 12. *à n.* 1. Barbosa *in dicto cap. erit autem lex num.* 18. adducens textum *in cap. cum Capella* 16. *de privilegiis*, *cap. sane* 9. *eodem*; tum quia ut jam supra dixi, nec scriptura ad privilegii essentiam requiritur sicut nec ad legem.

10 Ad id adductum de causa efficiente etiam dicendum est, ut quemadmodum requiritur ad legem condendam potestas sic & ad concedendum privilegium requiritur potestas proportionata, quae censetur illa omnis, quae legem facere potest ex regula vulgari, quod is demum qui condere potest, potest, & solvere *l.* 3. *ff. de re judic. l. ult. Cod. de legibus cap. verbum de paenit. distinct.* 1. † Et ob id potest ille solus, qui legem 11
condit, & concedere privilegium, ut in terminis docent Ascanius, Tamburin. *de jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 16. *q.* 1. *n.* 1. Paulus Layman *in Theologia mor. dicto tract.* 4. *cap.* 23. *n.* 14. Salas *de legibus disp.* 17 *sect.* 3. *n.* 17. Suarez *eodem tract. lib.* 8. *c.* 9. & 10. Bonacin. *eodem tractatu disp.* 1. *quaest.* 3. *puncto* 2. *n.* 1.

Ex his etiam infertur ad secundam partem 12
nostri dubii, ut quemadmodum lex extra territorium constituentis, non obligat *ex c.* 2. *hoc tit. lib.* 6. ubi Doctores, ita nec privilegium extra Episcopi concedentis Dioecesim, vel Principis extra suam provinciam prodesse potest, ut post Azonium notat Suarez *de legib. lib.* 8. *cap.* 26. ubi eleganti distinctione elegantem resolvit materiam, vel enim Episcopus, aut alius superior in suo territorio privilegium concedit ad faciendum actum, speciali statuto prohibitum solum in sua Dioecesi, & tunc certum esse ait prodesse privilegium extra eam, ubi prohibitio non erat, secus si similis prohibitio esset, etiam per alium superiorem, quia tunc privilegium ad faciendum actum prohibitum, etiam in aliis provinciis non prodest. † Et exemplificat Barbosa *in* 13
dicto cap. erit autem lex n. 17. quatenus ait quod obtinens licentiam ab inquisitoribus Lusitaniae ad legendos libros prohibitos, ea uti non possit in Hispania. Et haec de non extendendo legem ultra territorium praeter ea, quae abunde DD. dicunt *in dicto c.* 2. *hoc tit. lib.* 6. intelligitur satis ex dictis *à num. sequenti*: de legislatoribus Ecclesiasticis, ac Laicis.

Ad secundam quaestionis partem ut respon- 14
deas adjunges plura, quae scripsi *in c. novit de judiciis, ubi à q.* 3. & 4. cum aliis dixi de potestate, quam habent Pontifices, Imperatores, Reges, aut alii supremi Principes circa suos subditos, & sic. Dico primo quod Romanus Pontifex tantum potest condere leges Ecclesiasticas in tota universali Ecclesia, ut jam supra dixi *q. praeced.* & *in Rub.* & *in c. fin. q. fin.* in fine de summa Trinitate. & fide Catholica, ubi probavi quod potest disponere circa res fidei; ergo & melius circa alias politicas, ut Ecclesiae Pastor universalis, & Christi Vicarius in terris; aliter enim non diceretur habere capitis rationem totius orbis in spiritualibus, comprobatur ex Epistolis decretalibus, ut his quinque libris, & in contentis in lib. 6. tot extravagantibus, Bullis, ac constitutionibus Summorum Pontificum, quibus regitur universalis Ecclesia in spiritualibus, quod alia comprobatione non eget. † Ex quo infertur ut licet Papa possit in to- 15
ta Ecclesia ponere leges Ecclesiasticas, sed non civiles, nisi tantum in provinciis sibi subjectis in temporalibus, sicut caeteri alii Reges temporales, qui non recognoscunt alium superiorem temporalem, ex eo quia non constat ut quoad eas data fuisset à Christo, Petro, & aliis Pontificibus potestas ad gubernandum universalem Ecclesiam in temporalibus extendendo jurisdictionem ad laicos extra materiam peccati, aut spiritualitatis, ut late dixi sub *dict. c. novit de judiciis*, sic docent Doctores communiter ibi, & Joannes Major *in* 4. *dist.* 24. *q.* 3. Cajetan. *tom.* 1. *opusculo* 5. *tractat.* 2. *c.* 3. & 22. *q.* 43. *art.* 4. Turrec. *in summ. de Eccl. lib.* 2. *cap.*

cap. 113. Suarez *lib* 3. *de legibus cap.* 6. *à num.* 3.
Bellarmin. *lib.* 5. *de Roman. Pontif. à princ.* plura
Barboſa *de jure Eccleſiaſtico part.* 1. *cap.* 2. *ubi de po-*
teſtate Papæ, Villalobos *in ſumma part.* 1. *tract.* 2.
dif. 7. & 8. n. 1.
Et iterum bene cum multis idem Barboſa *in*
16 *cap.* 1. *diſt.* 10. *n.* 3. ait quod lex canonica præva-
let ſeculari in materia peccata nutritiva, non enim
legi, aut Principi ſæculari competit poteſtas ulla
in materia ſpirituali, & inter perſonas Eccleſia-
ſticas, ut docet idem Barboſa *dict. cap.* 1. *diſt.* 10.
n. 2. de quo late dico infra *in c.* 7. & 10.
17 Imperatores vero poſſunt leges condere in
terris ſuis, quod eſt ſine dubio, cum Imperator
ſit caput totius ſui Imperii, & patet ex toto ju-
re civili, juxta adducta *ſupra q.* 2. Et ex eodem
capite omnes ſupremi Reges non recognoſcen-
tes ſuperiorem in temporalibus, habent pote-
ſtatem eandem quilibet in ſuo Regno, ut docent
ſine ullo dubio Theologi cum D. Thoma 2. 2.
18 *q.* 50. & omnes legiſtæ, & canoniſtæ. † Et ſic
quoties materia eſt temporalis, nec ratio peccati
ſubſit, lex civilis debet canonicæ prævalere, & in
ſuo foro inter laicos obſervari, juxta regulam
textus *in cap cum ad verum* 96. *diſt.* & *in dict. cap.*
novit. de judiciis, ubi ego dixi de hac poteſtate
condendi leges à Regibus noſtris Hiſpaniæ, &
Franciæ abſque ordine ad Imperatorem: videbis
Zevallos *in practicis in præfatione à num.* 50. & ad
propoſitum exemplum adducit Caniſius *in tract.*
different. utriuſque juris different. 10. *ex cap. delicti*
de judiciis, quod expendit videndus Barboſa *di-*
cta diſt. 10. *cap.* 1. *n.* 4. & de quo dixi ſatis in
19 eo textu. † Alii inquam Reges Imperatori ſub-
jecti leges condere nequeunt abſque licentia
Imperatoris. Villalobos *in ſumma dict. dif.* 8. *n.* 1.
20 *in fine.* † Et quod quælibet Reſpublica non re-
cognoſcens ſuperiorem in temporalibus poteſt
leges facere, ut Venetorum Reſpublica, & aliæ:
Villalobos *ſupra num.* 10. & de aliis infra *q.* 12.
in fine.
21 Et quod lex humana omnes ſubditos obliget,
etiam extra territorium tradit D. Archiepiſcop.
Tapia *in ſumma lib* 4 *part.* 1. *q.* 16. *art.* 1. & 2. ubi
ab articulo 3. qualiter peregini & advenæ obli-
gentur de quo fuſe ago infra *ſub q.* 14. nec facit
contra hoc dictum ſupra *n.* 12. cum illud ſit re-
ſpectu legiſlatoris in ſuo territorio & non extra
ſed nunquid Epiſcopi obligent ſubditos ſuos ex-
tra territorium delinquentes dico infra *q.* 10. *n.*
21. verſ. *ad tertiam.*

QUÆSTIO IV.

Lex an condi poſſit à Papa, vel à Principe ſupremo ſine conſilio Cardinalium, aut Procerum & an Regina hæres Regni, & ſi nubat poſſit per ſe leges condere. Leges humanæ tam Pontificiæ, quam Civiles ut obligent an requirant populi conſenſum, & acceptationem, Et an jus Civile obliget in Hiſpania.

SUMMARIUM.

1 *Papa poteſt condere leges ſine Concilio Cardinalium.*

2 *Papa non tenetur conſulere ſuos fratres, nec Imperator.*

3 *Clauſula in Decretalibus epiſtolis ſolita poni:* de fratrum noſtrorum conſilio *decentiæ magis, quam neceſſitatis eſt.*

4 *Papa res arduas poteſt etiam ſine conſilio Cardinalium decernere, ſed non ſolet id facere,* ut n. 5. 6. & 7.

6 *Papa Urbanus reſpondit legatis Peruſinis, Pontificem non eſſe ſolitum negotia gravia in camera privata expedire, ſed in Apoſtolico conſiſtorio.*

8 *Papæ licet aliquem cooptare in collegio Cardinalium ſine ipſorum conſenſu. Et num privare Cardinales delinquentes* remiſſive.

9 *Papa qui diſmembrare Epiſcopatum ſine Conſilio Epiſcopi, tamen requirit Conſilium Cardinalium ex vi directiva; non tamen coactiva.*

10 *Imperatores, Reges, & Principes, & ſi debeant leges expedire de conſilio Procerum, ſed non præciſe illud requirere* n. 11. & 12.

13 *Imperator Romanus non eſt Dominus condendi leges in univerſali Eccleſia.*

14 *Regina Regni hæres, ſi nubat, non ob id transfert totam poteſtatem ferendi leges in Maritum ſuum, qui tantum eſt caput quoad rem æconomicam familiæ* n. 16.

15 *Præſentationes, quæ competunt ad beneficia mulieribus, nequeunt fieri à Maritis ſuis, niſi conſenſu earum, &* n. 16.

16 *Leges condendi poteſtas non ſequitur titulos honoris, ſed Dominii jus, & Regni.*

17 *Regina Eliſabeth ſimul cum Ferdinando* el Catholico *plures leges recopilatas fecit ex amicabili concordia inter eos.*

18 *Legum conditarum obligatio eſſentialis non dependet ab acceptatione ſubditorum,* n. 19. 20. 21. 22. 23. & 24. *ſolent tamen eas condere Principes cum ea conditione* à n. 23 & 25.

21 *Pontificis poteſtas in ferendo leges immediatè dependent à Deo; plures tamen dicunt eas obligare, ſi acceptentur à ſubditis; ut* n. 22.

23 *Chriſtus dedit poteſtatem Prælatis non in deſtructionem, ſed in ædificationem.*

24 *Supplicatio à legibus Pontificis, ſuſpendit earum effectus.*

25 *Lege nulla cauſa not tenent, quam quod judicio populi receptæ ſint.*

26 *Tridentinum Concilium non obligat in Regnis, & Provinciis, in quibus non fuit acceptum.*

27 *Bulla cœnæ non obligat, ubi non eſt uſu recepta ſed ea per non uſum tolli non poteſt, cum quotannis publicetur* n. 28.

29 *Civile jus quando, & quomodo obliget in Hiſpania, &* n. 30. 31. & 33.

Judices tenentur ſervare leges civiles, quæ colliguntur ab ipſo jure naturæ, ut ſunt illa, quæ ſpectant ad conjecturandam mentem teſtatoris, & à n. 37.

30 *Leges civiles in Hiſpania ſervantur, quando deficiunt leges Regiæ ex conſuetudine, illiſque Cancellariæ & concilia admodum utuntur in definiendis litibus. Ubi quid in aliis Regnis, &* n. 36. 37. & 38.

31 *Leges civiles pœnales quatenus obſerventur in praxi.*

32 *Hiſpania antiquitus per legem damnabat ad mortem quoſcumque leges Civiles allegantes in judicio.*

33 *Leges civiles in Hispania obligant, non ut leges, sed ut dictamina rationis.*

34 *Judex Ecclesiasticus potest servare legem civilem fundatam ratione naturali, non quia lex est, sed quia bona est* n. 35.

36 *Jus civile citra Imperium non obligat, nisi quatenus Princeps illorum Regnorum statuerint.*

39 *Leges civiles de mandato Regum Hispaniæ publice leguntur, & interpretantur in scholis.*

40 *Leges Hispaniæ quales fori leges non obligant. nisi usu receptæ sint; sic ut eas allegans teneatur probare observantiam earum.*

41 *Juris civilis transgrediens leges, non punitur, nisi actus sit contra jus naturale, vel Regni.*

42 *Contractus inter Hispanos non dicitur irritus, si tantum irritetur jure civili.*

1 AD primam quæstionis partem jam dixi
sub. q. 2. posse Papam leges enndere
sine consilio Cardinalium; nunc vero ex pro-
posito agens idem esse tenendum affirmn ex
eo, quia potestas Papæ est maxima, & ple-
nissima, *cap.* 2. *de præb. lib.* 6. *cap. proposuit
de concessione præbendæ*, *clem.* 1. ut lite pen-
dente, *cap. cuncta per mundum* 9. *quæst.* 3.
ibi *sine ulla synodo*, cumque potestas ejus sit
libera e. *significasti in fine de electione*, sequi-
tur ut minime ipse teneatur aliquem requi-
rere, ut docet glossa *in clem. dudum de sepul-
turis*: & sic nec requirere consensum Cardina-
lium † Et sic *glossa* 1. *in cap. Apostolicæ de re
2 judicata* dicit non teneri Papam consulere
suos fratres, & promiscue de Papa, & Im-
peratore loquentes docent Geminianus *in cap.
super eo de hæreticis lib.* 6. ubi dicit hanc ma-
gis communem, & sustentabiliorem, sequi-
tur Felinus in hac Rub. n. 2. ubi affirmat
esse communem Decius *in* 1. *lect. n.* 8. pro
qua facit *textus in l.* 1. *Cod. de legibus* ibi *so-
li Imperatori*, & ibi *solus Imperator*, & esse com-
munem opinionem, & ex facto servari affir-
mat Albericus *in Rubrica Cod. de legibus.* †
3 ubi dicit clausulam illam, quæ in decretalibus
epistolis inscritur, scilicet *de fratrum nostrorum
Consilio* decentiæ magis, quam necessitatis esse,
dixit etiam communem opinionem Anania *in
cap. finissime num.* 4. vers. *Papa de hæreticis*, &
Barbatia sibi contrarius *cons.* 1. *volum.* 1. *col.* 28.
paulo post medium eum sequutus, & tenet Pau-
lus *in l. humanum n.*6.*C. de legibus*, & in Papa te-
nent omnes, quos ibi adduxi *sub. d. q.* 2.

Dubium tamen est an Papa possit res arduas
4 sine consilio Cardinalium expendere, & non
posse tenent Baldus *in l. pen. num.* 3. vers. *cum sit
Valde præcisa Cod. de bonis quæ liberis*, *Cardinalis
cons.* 128. ubi generaliter tradit gesta per Papam,
quæ ardua sunt sine consilio Cardinalium, quæ
ardua sunt minime obligare successores: eandem
sequitur opinionem *in c. ex gestis de Clericis.* non
residentibus, ubi etiam Imola *num.* 1. Abbas *in c.
quæ sunt num.* 3. de his quæ fiunt *à majori parte
capituli*, ubi in hoc allegat duo jura textum *in c.
per venerabilem* ubi ipse notat *num.* 1. *qui filii sint
legitimi*, & *in c. fundamenta de electione lib.* 6. &
subjungit Abbas ibi hoc esse mirabile dictum
Archidiacona *in c. sunt quidem* 15. *quæst.* 1. tenet
Franeus *in c. super eo n.* 2. *de hæret. lib.* 6.

Ubi refert ex Joanne Andrea *in cap. requisiti
5 de testam.* quod inter Papam, & Cardinales est
quædam unionis identitas, sequitur Basil. *de
præstantia Cardinal. q.* 2. dicens esse sustentabilio-
rem *n.* 11. & æquiorem *n.* 24. nec contrariam esse
communem *num.* 28. imo hanc esse communem
& in cjus favorem fuisse obtentum, & judica-
tum olim.

Itaque Baldus *in l. fin Cod. de divers. rescript.* 6
refert Papam Urbanum legatis Perusinis suppli-
cantibus expeditionem quorundam negotiorum
respondisse non esse solitum negotia gravia in
Camera privata expedire, sed in Apostolico
Consistorio, & ad hoc esse casum, & multum de-
bere notari, dicit communem Parisius, *de resi-
gnatione beneficiorum p.* 1. *lib.* 8. *q.* 5. *n.* 14. † Et ego
credo solidos esse Pontifices leges condere, & 7
alias res arduas cum consilin suorum Cardina-
lium; sed non ob id præcise necessarium fore
ad substantiam, & validitatem; & si æquius,
honestiusque sit, quare fundamenta contraria
nihil aliud probant, quam quod de honestate, &
decentia, non de necessitate: & sic procedere
in legibus condendis, quæ sunt rei arduæ nimis.

Ex quo infero ut liceat Papæ aliquem in col-
legio Cardinalium cooptare sine illorum con- 8
sensu, licet sit negotium arduum, ut determi-
nat eleganter Joannes Andreas *in cap sane de con-
versione conjugator*, ubi idem sequitur Antonius,
& Felinus supra, & in hoc Decius dicit se alle-
gare glossam notabilem *in clem. Romani* vers. *po-
testatis* de lect. quæ nihil dicit: sed nostram opi-
nionem docet Zevallos *in pract. q.* 645. *à n.* 1. ubi
*n.*6. disputat an possit solus Papa Cardinales delin-
quentes privare, & ibi *n.* 11. an si Papa delinquat
quis possit eum punire, de quo adduxi aliqua
sub c. 1. *de judic.* & uberius *sub c.* 12.

Secundo quod Papa solus Episcopatus divi-
dit, ut docent Hostiensis *in c. cum contingat n.* 11. 9
de foro comp. ubi Butr. *n.* 11. vers. *de consuetudine*
Panormit. *n.* 18. Bellamera *n.* 15. vers. *tamen cau-
tum est*, Rota *decis.* 325. *n.* 2. apud Farinacium
p. 1. *recent.* & sic licet glossa *in c.* 1. *dist.* 10. glossa
verbo *divisis* & verbo *divisiones* ibi *nec Papa in-
vito Episcopo*, non tenetur ad hoc, quod Papa in-
vito Episcopo non potest dividere Episcopa-
tum, præterquam ex causa, ut præter Abbatem
in c fin. sub n. 12. vers. & *vide de confirmat. utili*, &
in suas quæstiones *q.* 1. *n.* 17. Felinus *in c. quæ in
Ecclesiarum n.* 42. *ad finem hoc tit.* Navarr. *de spo-
liis Clericor.* §. 3. *n.* 2. † Tamen Loterius *de re bene-
ficiaria* contrarium merito dicit, ubi reprobat 10
lib. 1. *q.* 11. *n.* 33. & *sequentibus* hanc glossam fun-
damentis Abbatis respondens, ac declarans do-
ctrinam Abbatis *dicta q.* 2. *num.* 12. vers. *consilium
tamen collegii* existimantis in nova constitutione
sedis episcopalis, & dismembratione, assigna-
tioneque Diæcesum requiri Consilium collegii
Cardinalium, quod declarat, ut procedat respe-
ctu necessitatis directivæ, & intrinsecæ, non ve-
ro coactivæ necessitatis, & extrinsecæ, prout de-
clarat etiam Cardinalis Paleotus *de sacr. consistor.
consult. p.* 1. *q.* 3. *in respons. ad* 3. *argumentum*,
Barbosa *in dicto c.* 1. *dist.* 10. *n.* 8. *in fine*, & *n.* 7. qui
lib. 1. *de jure Ecclesiastico c.* 1. & 2. refert alia plura,
quæ Papa solus facit absque consilio procerum
in Ecclesia universali.

Jam ergo breviter ex eadem doctrina idem
respondendum est de Imperatore, Rege, aut quo- 11
libet alio Principe supremo, tempe ut licet re-
gula sit quod Principes debeant leges condere
ex consilio procerum, ut probat textus *in l. pla-
cet in princ. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*, & glossa
verbo

verbo *ſanctiones in l. fin. C. de diverſis reſcript.* quia negotia ardua non expedit Princeps ſine illis, textus in auth. habita *C. ne filius pro patre*; ſed legem condere eſt res ardua, & maximum negotium, cum in eo conſiſtat ſupremus, & maximus meri imperii gradus, ut exiſtimat Bartol. *in l. imperium n. 7. ff. de juris domin. judicum.*

12 Tamen dicendum eſt ut prædicta requiſito procerum ad leges condendas non ſit preciſe neceſſaria, ut valeant, ſed tantum ex urbanitate, & fundamentis jam relatis de Pontifice: & facit in terminis textus *in l. bene à Zenone C. de quadrien. præſcriptis. l. deprecatio ff. ad leg. Rhod.* delicta, quibus probatur Principes habere in temporalibus eandem libertatem; & ſic contra Bald. tenuit Hugolinus Doctor antiquus *in cap. in iſtis §. leges diſt. 4.* dicit communem Geminianus *in c. ſuper. eo n. 4. de hæret. lib 6.* ubi dicit illam magis communem, & ſuſtentabiliorem, Decius *in 1. lectura num. 8.* ibi *ſoli Imperatori ſolus Imperator.* cum aliis Zevallos *dict. q. 645. n. 3. & 4.*

13 Quænam intelliges, ut leges Imperatoris non ligent non ſubditos, cum Imperator non ſit mundi Dominus, ut Doctores communiter tenent, de quo bene ſcripſi ſub *dec. novit de judic. q. 4.* nec quod Imperator Romanus ſit Dominus condendi leges in univerſali Eccleſia, ut late probat legendus Suarez *de legibus lib. 3. cap. 7. & 8.*

14 Ad ſecundam quæſtionis partem an Regina hæres Regni, ſi nubat poſſit ſola leges condere, & de jure ſecundum Bald. *in cap. ſignificavit de reſcriptis,* Tyraquellum *de nobilitate cap. 18.* Alciat *l. 1. C. in jus vocando,* Gregor. Lopez, & alios dicendum eſt ut licet Regina ſit Regi marito ſuo ſubjecta; imo & ejus maritus ſit vere Rex mediante matrimonio *l. 9. tit. 1. part. 2.* ubi Gregor. ſed non ideo quod Regi ſit ſubjecta in adminiſtratione domus, tamen non tranſtulit in eum per matrimonium cum eo contractum poteſtatem condendarum legum, & gubernandi,
15 quam ipſa Regina hæreditario jure habebat. † Et confirmatur nam præſentationes, quæ ad uxores pertinent non poſſunt fieri à maritis ſuis, niſi earum conſenſu; ob idque ſi Regina contra diceret potius ei obediendum foret, & non Regi; ſin vero non contradiceret, tunc Regi imperanti aliquid, in quo præſumitur id factum de conſenſu Reginæ: comprobat deciſum Villalobos *in ſumma p. 1. tract. 2. diſ. 8. num. 9.* & ita tenendum eſt noviſſime cum Dian. *part. 11. tract. 3. reſ. 25. in verſ. ſed ſi aliquis curioſus cum Præpoſito in part. 2.* D. Thom. *quæſt. 95. diſput. 1. dub. 3.* eo quod pertinet leges condere ad eum, cujus eſt
16 Regni Dominium. † Nec referre quod maritus vocetur Rex, & honoretur tanquam Rex, quia poteſtas leges condendi non ſequitur titulos honoris, ſed ſolum Dominii jus, & Regni, quod eſt penes Reginam ſolam. Nec referre quod ſi caput mulieres, quia hoc accipitur quoad rem œconomicam, & familiæ adminiſtrationem, ſed mulierem poſſe eſſe caput, quoad politicam adminiſtrationem, cum nullus negare poſſit, ut Regina ſit caput politicum civium, ſi maneat innupta, & applicabis quæ dico *infra q. 9. verſ. ad tertiam.*

17 Unde addo quod etſi ex pluribus, pragmaticis, ſanctionibus, ac proviſionibus, quæ exiſtunt ſunt libro novæ recopil. apud nos Hiſpanos, in quibus earum conditores in ſimul ſunt D. Ferdinandus. & Eliſabeth Regina hæreditaria hujus Regni: tamen illud factum fuiſſe ex amicabili concordia talium Regum Catholicorum; ſin autem Regina per ſola vellet leges condere revera ex doctrina relata ea, non Rex maritus ſuus conderet ex præhabita ratione. & fundamentis.

Ad tertiam quæſtionis partem video Docto- 18
res diſcordare, quia multi docent non requiri populi conſenſum, ut obligent leges civiles & Pontificiæ; eo quod Legiſlatores legem imponunt jure præfecturæ, & dominii, quod ſubditos habent. Et quia obligatio legis oritur ex ſubjectione, qua ſubditi prælatis ſubſunt, & obedientia, quam illis præſtare tenentur. Non enim oritur obedientiæ vis à ſubditi acceptatione; etſi liberum eſſe populo diſſentire, & leges reſpuere, non eſſent ſubditi: nam voluntate, & non neceſſitate parerent, & fieret quaſi conventio quædam, & pactum inter Subditos, & Prælatum de obſervanda lege, nec ullum eſſe obedientiæ vinculum docent Puteanus *in p. 2. D. Thom. q. 95. art 3. dubio unico concl. 2.* Granad. *in p. 1. contract 7. tract. 3. p. 1. diſp. 7. num. 3.* Vaſquez *in part. 2. tom 2. diſp. 156. c. 5. num. 36.* Malderus *in p 2. q. 90. art. 3. dubio 2.* Lorca *in part. 2. tract. de legibus diſp. 26.* Suarez *de legibus lib. 3 c. 19. & lib. 4 c. 16.* Bart. *in expoſitione Bullæ Clement. 8. de largit. numer. p. 7. principali* Baſilius *de matrim. lib. 5. c. 7. n. 2.* & quod reges poſſint inſtituere leges pro gubernio ſuorum ſubditorum abſque illorum conſenſu docent Greg. Lopez *in l. 16. tit. 1. p. 1.* gloſſa 4. Calixto Ramirez Ceptatione *in lib. reglar. §. 21. n. 21. num. 6.* D. Juan de el Caſtillo *lib. 7. de tertiis c. 41. num. 77.* cum infinitis. Trentacinchius *lib. 2. var. tit. de judic. reſ. 8. num. 1.* Morlaz & Martinez *in Allegatione pro regno Arragoniæ* ille *num. 52. iſte à num. 370.* Caſtro Palao *tom. 1. tract. 3. diſp. 1. puret. 3.* Adam. concert. *lib. 4. politica c. 8. §. 13.* Marquez *in Gubernatore Chriſtiano lib. 1. c. 18. §. 3.* frater Juanes Martinez de Prado *tom. 1. ſummæ c 3. q. 6. num. 5.* Araujo *tom. 2. q. 97. diſp 3. ſect. 2.* Archiepiſcop. Tapia *in Catena mira lib. 4. art. 9. fol. 323.* Joann. Leonardo in *Parergon* poſt diſputationem de juram calumn. inter diſputationes Chriſtoph. Veſoldi.

Et confirmatur quia ſtando in principiis na- 19
turalibus, ut lex obliget, non eſt neceſſum ut à populo acceptetur uſu, cum alias daretur, ut populus eſſet ſuperior Principe; indeque procedere, ut poſſit Rex, ſeu Princeps populum compellere ad legis obſervantiam, & quod leges acceptet reſpective ut docent Suarez *dict. cap. 16. lib. 4 num. 2. 3. & 4.* Caſtro *de lege pœnali lib. 1.*
c. 1. Turrecremata *in §. leges ſup.* † Etenim ut re- 20
fert Diana *p 1. tract. 10. de legibus reſ. 1.* niſi lex cogeret ſubditos, & obligationem induceret, abſque dependentia ab eorum approbatione, ſubditique poſſent diſſentire, eſſet bellum utrinque juſtum: nam legiſlator juſte exigit obedientiam, & obſervationem legis, & ſubditus juſte reſiſtit cum acceptatio legis ejus arbitria commiſſa ſit, ſic deſumens ex Lorca, ubi ſupra qui aliud fundamentum in confirmationem adducit.

Et licet reſpectu Pontificis ut veriorem præ- 21
dictam ſententiam amplectat, quia ejus poteſtas eſt immediate à Deo, & non à populo, ſicque legem ejus non pendere quoad ejus obligationem à populi acceptatione, & per hoc peccare illam non

non acceptando, quamvis per non usum si est abrogata non obliget amplius, ut tenet Diana ubi supra in fine, & constat ex Christi verbis ibi *quodcumque ligaveris*, & ibi *pasce oves meas*, quæ absque conditione dicta, nullum populi ac-
22 ceptationem desiderant. † Tamen video quam plures Doctores tenere respectu Pontificis, ut acceptatio requiratur ad legum valorem contra Dicardum in Bullâ quæ *lib.* 1. *c.* 3. *q.* 6. *n.* 9. & alios ab eo adductos, quia ita voluntas Pontificis interpretatur, ut quandiu lex ipsius non est à populo recepta, velit ejus obligationem suspendi, ne detur peccandi occasio: sic docent Azor *moral. p.* 1. *lib.* 5. *c.* 4. Becanus, & Reginaldus ille *in summa Theolog. p.* 2. *tract.* 3. *c.* 6. *q.* 8. *n.* 2. iste *tom.* 1. *lib.* 13. *c.* 16. *n.* 160. Villalobos *in summa p.* 2. *tract.* 2. *dif.* 16. *n.* 6.

23 Et confirmant Doctores ex illo Pauli 2. *ad corinth.* 13. ubi asserit Christum dedisse hanc potestatem Prælatis Ecclesiæ, non in destructionem, sed in ædificationem; & in præsumendum esse Prælatos non velle uti sua potestate contra communem populorum consensum, quod esset uti in destructionem, non ædificationem: sic
24 docent etiam alii. † Quod si supplicaretur à legibus Pontificiis, ut suspendatur earum effectus, docent Fulin. *in c.* 1. *de treug.* Castro *lib* 1. *de lege pænali c.* 1. Ancharran. *cons.* 214. Suarez *de legibus* 1. *p. lib.* 4. *c.* 16. *n* 6. sic probantes ex *c. si quando de rescriptis*, Villalob. *dict. p.* 1. *tract.* 2. *dif* 16. *num. fin.* qui cum eodem Suarez *num.* 8. testatur de consuetudine, qua utuntur plures provinciæ supplicandi ad ipsum Papam de legibus suis, cum qua ipse Papa transit; sed an à lege appellari queat dixi infra hoc tit. *in c.* 6. *q. fin.*

25 Quoad Principes vero sæculares in practica potest dici eorum leges conditas non habere obligandi vim, nisi ex acceptatione subditorum, quia leges promulgantur sub tacita conditione, si à populo acceptentur, esseque conforme benignæ Principum, & legislatori voluntati: ne nimis suis subditis onerosi videantur, sicut videtur determinatum *in l. de quibus ff. de legibus*; eo quod ibi habetur quod nulla causa leges non tenent, quam quod judicio populi receptæ sunt ibi in vers. *nam quod ipsæ leges*, & ex *c. in istis dict.* *&. leges dist.* 4. ibi *leges confirmantur cum moribus utentium approbantur*: sic docent Villalobos, Becan. & Azor supra relati, Felinus *in c.* 2. *de treuga*, & *pace à n.* 13. Covarr. *lib.* 2. *var. c.* 16. Navarrus *cons.* 1. *hoc tit. lib.* 1. *n.* 13. & *in manuali c.* 23. *n.* 40. Rolandus *cons.* 99. *n.* 6. Gregor. *in l.* 16. glossa *an el pueblo tit.* 1. *p.* 1. Gutierrez *de juram* 1. *p. c.* 38. *n.* 9. Sayrus *decens. lib.* 1. *c.* 7. *n.* 8. Vasquez 12. *disp.* 156. *c.* 5. *n.* 34. Tannerus *in p.* 2. *D. Thom disp.* 5. *q.* 5. *dubio* 4. *n.* 130. Chochriez *de jurisdict. tom.* 1. *q.* 50. *num.* 8. Valentia *tom.* 2. *disp.* 7. *q.* 5. *puncto* 2. Filius *tom.* 2. *tract.* 21. *c. ult. n.* 429. Sanctarelus *in tractatu de heresi c.* 13. *n.* 21. Lessius *de justitia lib.* 2. *c.* 22. *dubio* 13. *n.* 98. Reginald. *tom.* 1. *lib.* 13. *c.* 16. *n.* 160. Homobonus *de exam. Eccles. p.* 2. *tract.* 11. *c.* 7. *q.* 17. Emanuel Sa verbo *lex n.* 1. Miranda *in man. prælat. tom.* 2. *q.* 25. *art.* 21 *conclus.* 1. Barbosa cum aliis multis *in dicto c in istis dist.* 4. *n.* 4. inter quos Sylvester, Natta, Menoch. Perez, Azevedus, Flamin. Bernard. Graver, Stephanus Gratianus. Et videtur tenen-
26 dum ex dictis quæst. sequenti. † Et ex eo quod tridentinum concilium non obligat in Regnis, & provinciis, in quibus non fuit receptum, ut est communis Doctorum placitum, de quo dixi aliquid *sub c. lib. de foro competenti q.* 31. aliquid infra *q.* 5. vers. *ad quartam* ex Barbosa legendo *sub. n.* 5. & 6. ob idque multi requiri populi approbationem dixerunt per text. *in l. de quibus ff. de legib. c. cui estis* §. 1. *dist.* 4. Becanus *p.* 2. *tract.* 3. *c.* 6. *q.* 8. Valle Dei houra *de Ensalmis & incantationibus sect* 1. *c.* 15. *n.* 13. Salcedus *de lege Politica lib.* 2. *c.* 1. *n.* 37. Gabriel Pereira *decis.* 95. *n.* 9. & ambo cum multis aliis.

UndePuteanus *in c.* 2. D. Thom. *q.* 11. *art.* 4. *du-* 27
bio 2. Filiucius *tom.* 1. *tract.* 11. *c.* 1. *q* 5. *n.* 11. cum Sanchez, & Azorio, Joannes Valerius *in diferent. utriusque juris diferent.* 30 *num.* 2. Becan. *in part.* 2. *tract.* 3. *c.* 6. *q.* 8. *num.* 4. docent Bullam cœnæ, ubi non est usu recepta non obligare in conscientia, de quo ex dictis alii, & magis probabiliter contrarium asseverant, ut refert Diana *dicta resol.* 1. in vers. *unde.*

Qui ibi in fine ait quod cum Bulla cœnæ quo- 28
tannis publicetur, non potest per non usum tolli. Quid tamen erit quando lex aliquam iniquitatem contineat, vel à majori parte populi non recipiatur, dico infra *q* 5.

Ad quartam quæstionis partem, an jus civile 29
obliget in Hispania suppositis quæ dixi *sub c.* 15. *de testibus*, quando deficiente lege Regia, seu jure canonico judicetur, juxta leges civiles & quod judices tenentur servare leges civiles, quæ colliguntur ab ipso jure naturæ, quales sunt illæ, quæ pertinent ad conjecturandam ratione optima testatoris mentem, eo quod sunt prudentissimæ conjecturæ, ut tradit Villalobos supra *difficult.* 8. *n.* 4. tota difficultas est de aliis legibus pœnalibus, aut disponentibus ad beneplacitum ipsius legislatoris.

Et pro affirmativa sententia facit quod in no- 30
stra Hispania, deficientibus prædictis legibus, recurritur ad jus civile Romanorum, ut docent Burgos de Paz *in l.* 1. *tauri n.* 520. Anton Gomez *ibi n.* 10. Pinelus *in Rubrica C. de bonis maternis p.* 2. *n.* 12. Zifuentes *in l.* 3. *tauri num.* 3. & addit Villalobos *in summa dicta dis.* 8. *num.* 6. sic consuetudine esse introductum, nec procedere ex vi legum Civilium, ut sic aut crebro accidit judicari per eas in Cancellariis, & judiciis supremis, & ab Advocatis allegari; imo in senatu celeberrimo Cancellariæ Pintianæ & in consiliis supremis hic Matriti vide & videbo ab hinc annis multis uberrime uti legibus, & decisionibus civilibus, per easquecausas decerni, nec alias illo jure non versatos, haberi pro doctis, & taliter videtur procedere hæc doctrina, quod existiment Castr. Palaus *tom* 2. *tract.* 3. *disp.* 1. Sanchez *de matrim. lib.* 7 *disp.* 87. *num.* 29. ut extendatur ad alia Regna, ubi deficientibus propriis legibus recurratur ad jus civile, secundum cujus leges judicent.

Nihilominus existimo verius, ut juris civilis 31
legibus illis, nempe quæ pertinent ad delicta, aut contractus, non debeat inviolabiliter judicari in casu prædicto, nisi in quantum earum ratio locum habeat, ut docent Matienzus in *l.* 2. *recopil. tit* 5. glossa 1. *n.* 15. Gregor. Lopez, Vasquez 12. *tom.* 2 *disp.* 153. *c.* 2 *à num.* 15. ex eo, quia Imperator non est mundi Dominus, qui specialiter in Hispanos nullam habet jurisdictionem cum Rex noster juxta quæ late dixi *in c. novit de judiciis q.* 5. & 26. non sit subjectus Imperatori, & supremam habeat potestatem in his Regnis,

vindi

vindicatâ Hispania à Mauris, quo fit ut Imperatorum leges nos non obligent, nisi velit Rex noster Hispanos eis nos subjicere, & præter relatos docent Salas *de legibus tract.* 14. *disp.* 7. *sect.* 9. *n.* 18. Granad. 12. *contr. tract.* 3. *p.* 1. *disp.* 3. *sect.* 3. *num.* 3. ut contrariam sententiam merito falsam putent, & docent Suarez *de legibus lib.* 3. *c.* 8. *n.* 5. Gordon *in Theologia morali tom.* 1. *lib.* 2. *q.* 9. *c.* 3. *n.* 13. cum multis aliis consultis, & Molina *de just.*
32 *tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 30. † Imo, ut docent Palacios in *Rub. c. per vestras de donat*, *inter virum & uxorem in initio*. Oldradus *cons.* 69. antiquitus in Hispania fuit lex ad mortem damnans quoscumque allegantes leges juris civilis in judicio.
33 Nec obstat dicere allegari passim jus civile in his Regnis, & ejus leges, quia non concludit ut obligent ut leges, sed tantum ut dictamina rationi Consentanea (cum re ipsa talia fuerint)
34 & naturam contractuum optime explicantia. † Unde Panormit. *in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ hoc tit. n.* 1. Universe ait quod ubi lex civilis Imperatorum esset fundata super ratione naturali potest judex Ecclesiasticus illam servare non ratio-
35 ne legis, sed ratione naturali. † Et Bald. *in e. fin. hoc tit.* testatur Franco uti lege Romana, non quia lex est, sed quia bona est, Diana *part.* 5.
36 *tract.* 14. *miscel.* 2. *resol.* 69. † Ubi concludit cum Gordono *dict. q.* 9. *num.* 13. *c.* 3. jus civile in aliis Regnis citra imperium non obligare, nisi quantum illorum Regnorum Principes statuerunt.
37 Nec secundo obstat fundamentum primæ sententiæ de consuetudine hujus Regni, quia talis consuetudo, & usus non potest probari ex eo quod frequentius judicent judices per leges civiles, deficientibus propriis, quia id faciunt non obligatione, sed imitatione, quia scilicet dictæ leges æquitati proximiores videntur: ita
38 Diana ubi supra, † Et Granadus *dicta disp.* 3. *sect.* 3. *num.* 25. optime advertit, ut consuetudo solum citaudi leges civiles, ut in his, quæ ad jus naturale accedunt magni habendæ, eo quod optimis rationibus Jurisconsultorum responsa niti fulcant.
39 Sed pro prima sententia in Regnis adhuc fecit quædam lex Regia Eldifonsi Compluti facta, quam postea confirmavit Rex Ferdinandus Catholicus, ubi vult, ut in publicis scholis, & universitatibus legantur, & explicentur leges civiles, quia in illis sunt plures res dictæ cum eruditione; & quod subditi habeant earum scientiam; imo & per illas honorentur, sicque practicæ videmus in scholis salmantinis, & Pintiæ publice, & stipendiis Regiis doceri à plurimis viris eruditis conatu maximo, & concurrentium apparatu sed respondetur id procedere, non ut obliget earum observantia, nisi in quantum sit cum æquitate, & ratione, ut jam diximus.
40 Notandum vero est leges Hispaniæ non omnes obligare, nisi usu receptæ sint, ut sunt fori leges, docent Gutierrez *de juram. part.* 1. *cap.* 38. Rodericus Suarez *in proœm. leg. fori*, expresse probat *lex* 1. *tauri*, qua cavetur, ut observentur leges fori in quantum sint usu receptæ, Villalobos *dicta dif.* 8. *n.* 7. & addunt Suarez *supra n.* 2. Paz *in d. l.* 1 *än.* 107. & 109. ut qui eas alleget in judicio teneatur probare esse observantia; & usu.
41 Secundo notandum est quod stando etiam in dicta 1. opinione ejus Doctores docere neminem esse puniendum propter legum transgressionem civilium, si actus non fit contra jus naturale, vel Regni, † nec contractum fore irri- 42
tum, & si à jure civili irritetur, quia si hos effectus leges civiles haberent, obligarent Hispanos, sicut propriæ, quod non est dicendum, ut tradunt Castr. Palaus *d. tom.* 2. *tract.* 3. *disp.* 1. Diana *d. res.* 69. *in fine.*

QUÆSTIO V.

An si non constet legem esse quoad usum receptam, teneatur quis eam servare & an si quandoque lex servetur, quandoque non intelligatur usu recepta, an vero abrogata an lex quæ non est usu recepta, ut non obliget requirat ut Princeps sciat eam non esse usu receptam, & tolleret ipsius non usum & quando, & à quibus dicatur usu recepta, ut obliget & cui incumbat onus probandi esse legem usu receptam.

SUMMARIUM.

1 *Lex lata obligat, si constat de ea, quando dubium est de ejus acceptatione. Præsumitur enim usu recepta, ut num* 2. *Et quando fuit semel observata* num. 3. *videtur contra* num. 6.
4 *Lex ligabit si acceptata est in foro conscientiæ; & si non constet de ejus acceptatione quoad forum externum, quia remanet in sua possessione.*
5 *Lex justa, & sufficienter promulgata statim obligat contra quod dixit Caramuel* n. 1. *& subditi eam non recipientes peccant.*
7 *Lex partim usu recepta, partim, non, quando obliget.*
8 *Lex ut desinat obligare, qualiter in Principe requirat scientiam illius non usus, & repugnantia subditorum* n. 9. 10. & 11.
12 *Lex dicitur usu recepta, quando major pars communitatis illam recipit, non si unus, vel duo, & è contra ita dicetur non recepta.*
14 *Legem receptam fuisse, vel non probare quis nunc teneatur? &* n. 4 *ubi expenditur*
15 *Lex non obligat antequam saltim recipiatur à majori parte populi, nec revocata in Decretis Tridentini.*
16 *Bulla Romæ publicata obligant scientes illas publicatas.*
17 *Confessarius monere non tenetur pœnitentem ignorantem Bullam Papæ.*
18 *Doctor legens non tenetur docere legem, quæ non obligat Provincialem.*

AD primam quæstionis partem negative respondet Caramuel *fundamento* 18. *quæst.* 3. *n.* 458 tam si dubitatur an sit lex usu recepta, sequitur esse dubium an obliget, & per consequens nemo teneatur eam servare, quia in hoc dubio possessio stat pro libertate: & sic de Bulla Pii V. quæ loquitur de 1

pœna

pœna privationis privilegiis, clericalis officii, & beneficii dicit probabiliorem esse eam sententiam, quæ asserit eam Bullam non esse usu receptam quoad forum exterius: sic ex Enriquez, Avila, & Sairo, ergo infert Caramuel non est cur ea lex observetur.

2 Adhuc tamen dicendum est ut quoties constat de lege lata dubium vero est de ejus acceptatione lex lata obliget, quia in pari dubio, cum lex sit in possessione debet observari, juxta juris regulam melior est conditio possidentis in dubio pari, ut late probo *in cap. ad audientiam, c. significasti de homicidio*: ita Sanchez *in summa lib.* 1. *c.* 10. *num.* 35. & probatur, quia Principes statim, ac lex C. 8. Et sufficienter promulgata puniunt transgressores; ergo signum est non requiri acceptationem populi ad obligationem legis; quod an sit verum dixi jam *q.* 4. *præced.* sub vers. *ad tertiam*; & sic in dubio non esse judicandum pro libertate subditorum, sed pro ipsa lege, ac proinde quod præsumatur lex usu recepta, docent Bartol. *in l. illa num.* 5. *ff. de verb. obligat.* Rolandus à Valle *cons.* 90. *num.* 53. *volum.* 1. *& de lucro dotis q.* 59. *in fine*, Jason *in l. rem non novam C. de judic.* Alex. *cons.* 132. *n.* 2. *&* 3. *volum.* 1. Decius *cons.* 649. *columna pen. n.* 16. Parisius de Put. *de syndicatu cap. statutum col.* 1. Benint. *dec.* 13. *num.* 10. Marta *de juri'dic part.* 4. *cent.* 1. *casu* 19. *num.* 18. loquens tantum de lege Principis, Cabale. *tract. de tutel. & curat. n* 42. Surdus *cons.* 58. *n.* 2. Gozadinus *cons.* 36. Maceratus *lib.* 1. *res.* 46. *num.* 2. Marescotus alios referens *tom.* 1. *variarum resol. lib.* 2. *c.* 3 . *num.* 42. Curtius *cons.* 129. *n* 11. Natta *cons.* 575. *n.* 33. vers. *non obstat lib.* 3. Herculan. *de negativa num.* 26. vers. *infertur* 28. Mascard. *de probat. conclus.* 1332. *n* 2. Menochius *de*
3 *præsumptionibus lib.* 1. *præsumptione* 1. † ubi intelligit quando lex fuit semel observata, Layman. *in Theologia morali lib.* 1. *tract.* 4 *c.* 3. *n.* 6. Alexander Mascard. *de generali statutorum interpretatione conclus.* 6. *à num.* 94. Cardin. Tuschus *littera l. concl.* 257. *num.* 2. *&* 4. cum aliis Barbosa *in c. in istis dict.* 4. *n.* 8. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *res.* 16. ubi resolvit in vers *ergo.*

4 Quod si constat de acceptatione legis, licet non constet de acceptatione quoad forum exterius, ligabit adhuc etiam in foro conscientiæ contra Caramuel, quia lex remanet in sua possessione, & vigore quoad obligationem fori interni, & externi, donec contrarium probetur, sic probans ex dicta Bulla Pii V.

5 Nec obstat fundamentum adductum à Caramuel, quia negatur antecedens, nam lex justa, & sufficienter promulgata, statim incipit obligare, & exigit ut acceptetur, atque adeo subditi tenentur illam admittere, ut eam non recipientes, si eam transgrediuntur graviter peccent, licet transacto tempore, quod jus præscribit, & posita bona fide in subditis posteris, hi excusentur si legem illam non servent, nam ipsa tunc abrogatur per desuetudinem, ut infra dico: sic Diana
6 & Doctores jam relati. † Et pro ampliori enodatione nostri dubii adjunges quæ ex Azorio *lib.* 2. *p.* 1. *mor. c.* 19. *q.* 11. Salas *de legibus part.* 2. *q.* 21. *tract.* 8. *disp. unica sect.* 18. *num.* 169. ibi contrario *quæst.* 96. *tract.* 14. *disp.* 13. *sect.* 5. *num.* 22. Bonacina *de legibus disp.* 1. *q.* 1. *p.* 4. *num.* 31. tradit Diana *part.* 1. *tract.* 10. *res.* 2. ubi dum agit de quæstione an quando dubium est, si lex sit usu recepta nec ne præsumatur esse acceptata, ubi etsi solus affirmet, Azor negat, & probabiliter tenet idem Diana, ut lex præsumatur non acceptata exemplificans in Bulla Clem. VIII. de largition mun. & in extravag. *ambitiosæ* Pauli I. *de rebus Eccles. non alien.*

Ad secundam quæstionis partem Rcminald. Senen. *cons.* 110. *num.* 19. *lib.* 1. Aretinus *cons.* 11. *n.* 5. dicere videntur quod si lex in parte servetur, & in parte non, tunc non præsumatur usu recepta, prout eos sic dicentes refert, & sequitur Cardinalis Tuschus *dict. lit. l concl.* 249. *num.* 27. *lib.* 3. ubi dicit isto casu attendeodum esse id, quod frequentius fuit servatum Aldered. Mascerd. *supra n.* 90. Barbosa *in dicto c. istis num.* 9. ubi refert, & ex Felin. *in cap.* 1. *hoc tit. dicente num.* 11. vers. *quinta declaratio* in hoc attendendum esse quod servat major pars, de quo infra in vers. *ad quartam.* 7

Ad tertiam quæstionis partem videntur Doctores esse diversos; quia Præposit. *in dicto cap. in istis dist.* 4. *post mod. col.* 4. vers. *vel quod, &* vers. *tertia conclusio,* & Doctores præcipue Bartol. *in in cap.* 1. *de treug. & pace num.* 33. *in fine* Imola *col. pen. in fine n.* 9. Felin. *post num.* 6. in verbo *lex nova, & n.* 13. Covarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 16. *sub num.* 6. vers. *quinto.* Capr. *conclus.* 14. *n.* 6. *&* 8. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 13. *n.* 164. Benindetend. *decis.* 13. *num.* 9. Sylvester verbo *lex q.* 1. Puteus *decis.* 1. *n.* 4. vers. *ergo ut detur contrarius usus lib.* 1. Tuschus *dict. litt. l. concl.* 257. *n.* 12. dicunt ut requiratur consensus Principis, ut lex non usu recepta desinat obligare, & quod Princeps sciat eam non esse usu receptam. † Verum 8
Azor *instit. moral. part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 4. *q.* 2. Salas *de legibus disp.* 13. *sect.* 2. *n.* 13. Suarez in eodem *tractatu lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 10. & alii, quos refert, & sequitur Bonacina *de legibus disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 4. *n.* 45. dicunt ut sufficiat tacitus consensus Principis, qui consistit in tacita illa conditione, sic acceptetur sub qua Principem videri legem condere. Et de hoc dubio adjunges quæ ex Azor, Salas, Reginald. & Rodriguez ad diversa tradit, Diana *part.* 1. *tract.* 10. *resolut.* 4. componenda ex dictis. 9

In hac ergo difficultate verius est sub distinctione loquendum an Legislator populi repugnantiam sciat, & conniveat, & hoc in casu censeatur legem revocare, tanquam subditis difficilem, & incommodam, & comprobatur, quia si populus à lege lata supplicat, suspenditur ejus effectus, non per appellationem, quia à lege non appellatur, juxta textum *in l. si rex ff. de appell. recip. vel non*, de quo dixi sub *cap.* 3. *de appellat. sub. q.* 3. vers *ad tertiam*, ubi *an pœna, vel mulcta legis appelletur*; sed quia non recipitur cum ab ea appelletur, Villalobos *in summa part.* 1. *tract.* 2. 10
diff. 16. *n.* 4. † aut legislator ignoret an denique sciat, & ad legis observantiam per executores compellat in his casibus legis obligationem durare; donec legitimæ præscriptionis tempus decurrat, sicut & durat cum Legislator in dicto ultimo casu ad observationem promulgatæ legis compellat, transgressoresque puniat, quia tunc singuli servare tenentur, si justa sit etiamsi major communitatis pars resistat, & docent in terminis has tres distinctiones Layman *in Theologia morali dicto tract.* 4. *lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 3. vers. *tertium* Navar. *cons.* 1. *q.* 5. *hoc tit.* Barbosa *dict. c. in istis dist.* 4. *n.* 13. 11

Ad quartam quæstionis partem quando, & à 12
quibus

quibus dicatur usu recepta suppositis quæ supra adduxi *quæst.* 4. vers. *ad tertiam*, an de substantia legis humanæ sit populi acceptatio, de quo præter ibi dicta cum multis ad utramque partem *in dicto cap. in istis dist.* 4. legem *n.* 5. & 6. contra multos negativam sententiam sequitur: respondeo quod lex dicitur usu recepta, quando non unus vel duo eam recipiunt, sed major para communitatis eam recipit faciendo quod lex præcipit, aut eam approbando verbo, vel scripto, vel illam non rejiciendo, aut improbando, ac vice versa dicatur usu non recepta, quando populus, vel major pars illius prosequitur facere quod facere consueverat ante legis promulgationem, sive sciat legem promulgatam esse, sive ignoret: ita docent Suarez *de legib.* 3. *cap.* 19. *n.* 9. & *lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 9. Salas *de legibus disp.* 13. *sect.* 1. *n.* 9. Valerius Reg. in *sup. dict. lib.* 13. *n.* 164. Azor *dict. cap.* 4. *q.* 1. Navar. *dict. cons.* 1. *hoc tit.* 96. *num.* 31.

13 Ad quintam quæstionis partem cui incumbat onus probandi legem esse usu receptam, vel non præsuppositis quæ dixi in *Rub. de probat.* & *in cap. fin. de jurejurando*, ut ei, qui dicit incumbat onus probandi breviter nunc respondetur, nam quoties dubium est an lex recepta sic, nec ne, & pro ipsa præsumendum sic ut dixi: tunc qui in favorem suæ causæ illam allegat habeat intentionem fundatam, rejiciatque onus probandi contrarium in adversariam, qui legem receptam esse negat: sic docent Decius, Curtius Natta, Beneditand. Roland. Mascard. Herculan. Menoch. & alii relati supra sub vers. *ad primam*, & cum eis Barbosa *dict*, *in istis dist.* 4. *sub num.* 8. quibus assentire videtur Diana novissimè *dict. part.* 11. *tract.* 1. *miscel. res.* 16. *in* vers. *sed hæc* cum Bard. *de conscient. disp.* 6. *cap.* 2. §. 2. *n.* 3. †

14 Et ait quod sicut receptio est quid facti, ita etiam negatio ipsius receptionis; & id circo dum lex fuit promulgata, & incipit obligare onus probandi eam non fuisse receptam, & progressu temporis evanuisse, spectet ad illum, qui hoc affirmat: nam si hoc sufficienter non probatur, lex remanebit in sua possessionis, & vigore, donec contrarium non probetur: sic etiam probans ibi in dicto vers. *ergo* ex jam adducta Bulla *Pii* V.

15 Pro complemento noto eum Sairo *de constit. decis.* 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. & 14. Riccio *collect.* 1580. ad textum *in cap.* 2. *hoc tit.* quod lex antequam accipiatur à majori parte populi saltem non obligat sive ignorantes, sive scientes eam, nec obligat lex revocata etiam in decretis trident. quæ in locis ubi non recipiuntur fuisse

16 recepta, non obligant. † Et quod Bullæ Romæ publicatæ eum ligant, qui scivit illas publica-

17 tas. † Et hinc inferunt quod confessarius pœnitentem Bullæ Papæ ignorantem monere non

18 tenetur. † Et quod Doctor legens non tenetur docere legem, quæ provinciales suos non ligat & ex his intelliges quæ novissimè congessit Tapia Archiepiscop. Hispaleris *in summ. p.* 1. *lib.* 4. *de legibus c.* 3. *art.* 9. & alii ac jam dictis addo Dianom *p.* 7. *tract.* 1. *sub res. fin.* ubi cum multis iterum agit de necessitate, acceptionis & publicationis legis civilis & ad curiosa pro usu practico legis & consuetudinis contrariæ novissimè Stephanus nathen. *de iustitia vulnerata tit.* 9. *c.* 2. de quo infra *in c. sub di consuet.* & *in sub q.* 3. vers. *ad ultim.*

QUÆSTIO VI.

An si lex acceptata fuerit à majori parte si aliquis illam franget secluso scandalo, peccet mortaliter: & an quando constat de lege, & est dubium, an obliget, in aliquo casu liceat facere contra illam. An legem non acceptantes in principio peccant mortaliter. An superiores regulares & alii excusentur à pœnis impositis in aliquibus bullis Pontificiis ratione ignorantiæ, & bonæ fidei, etiam in foro externo. Et an qui invincibiliter ignorat legem, incurrat in ejus pœnam.

SUMMARIUM.

1 *Frangens legem acceptatam à majori parte, peccat mortaliter, etiam secluso scandalo, secus aliter* n. 2. & 3. *contra Caramuel dicentem quod frangens ex non acceptantibus in particulari, non peccat* n. 4. & 5.

5 *Ordinandus non acceptans servare castitatem; & si non ligetur, non facit exemplum pro non acceptante legem, cum hæc obliget communitatem.*

6 *Legis latæ certus, dubius tamen num ea obliget in casu particulari probabilius est ut teneatur legem servare* n. 7. & 8. *ubi idem de præcepto.*

9 *Dubitans an lex prohibens edere carnes in quadragesima extendatur ad obligandum ratione necessitatis, tenetur petere dispensationem à superiore; secus si dubium esset, an lex obliget, & ex alio capite esset dubium, si ex observantia adesset vitæ periculum* n. 10.

11 *Certus de lege, si dubitat, num sit consuetudo in contrarium, lege tenetur.*

12 *Legem non acceptantes in principio quando peccent, seu excusentur à peccato*, n. 13. 14. 15. & 16. *& cum distinctione* n. 17.

18 *Præsumptio juris in contrarium facit, ut in depēdentibus ex animo, conscientia, & voluntate nostra, itō stetur assertioni nostræ cū juramento.*

19 *Juramentum ignorantiæ non tolit præsumptionem habitam scientiæ in contrarium aliter videtur* à n. 21.

20 *Regulares speriores, & alii excusantur à pœnis impositis in aliquibus Bullis Pontificiis ratione ignorantiæ, & bonæ fidei.*

22 *Ignorantia juris, aut facti imponentis censuras, & alias pœnas spiritnales, si non est crassa excusat ab illis; quod de invincibili ignorantia videtur tantum intelligi, etiam si prohibitio legis sit de jure naturali, & Divino* n. 23. *non de vincibili* n. 24. n. 35. & 36.

25 C. ut animarum de constitutionib. lib. 6. numeris sequentibus ad n. 36. ubi qui de intellectu agant.

26 *Leges pœnales considerantur dupliciter, vel ut imponentes pœnam in foro exteriori, vel ut mandantes aliquid, vel vetantes. Et quando ignorans excusetur, aut non* n. 28.

29 *Constitutio Episcopi, vel alterius non obligat ignorantes probabiliter, nisi ignorantia fuerit crassa, & supina; secus si excommunicatio sit lata jure communi* n. 30.

31 *Ignorantia probabilis, tam juris communis, quàm*

particularis, excusat ab incurrendis censuris, etiam facti, aut qualitatis facti, ut n. 32.

33 *Ignorantia crassa propriè datur in eo, qui ignorat quod omnes sciunt, quam aliqui vincibilem appellant; alii vero dicunt distingui à crassa, & supina, ut n. 34.*

35 *Ignorantia vincibilis, & culpabilis facti, vel juris, quæ crassa est, & quæ non excusat à culpa mortali, nec a censuris, quid si moraliter, est vincibilis, non tamen crassa n. 36.*

37 *Ignorantia affectata non excusat ab incurrendis censuris.*

1 QUÆSTIONE sequenti late ago de legis publicatione ut obliget, quæ est alia nempe conditio legis obligantis, sicut & jam adductæ legis acceptatæ sub *q. 5. & 4.* cui conditioni cum concernant dubia, de quibus ibi, & deberetur loqui de lege promulgata quasi ut antecedens; ideo nunc de prædictis dubiis ago.

2 Ad primam difficultatis partem respondeo ut
qui in particulari ex subditis fregerit legem à
majori parte acceptatam, peccet mortaliter etiam
secluso scandalo, quia eo ipso quod lex est à
majori parte accepta, usuque recepta; obligat
omnes, & singulos, ut communiter docent omnes, & in terminis Diana *p. 5. tract. 11. miscel. 1.*
3 *res. 23.* † Sicut è contra si de facto major pars
populi non servaret legem, possent alii sine peccato majori parti conformari, & excusari, quia
supponitur talem legem non esse utilem Reipublicæ, & confirmatur ex dictis *supra q. 5. præced.*
vers. *ad quartam.*

4 Quare non est audiendus Caramuel *in regulam D. Bened. disp. 52. n 44.* ubi dicens quod acceptata tali lege, possunt tam acceptantes, quam
non acceptantes cogi in communi ad observantiam legis taliter acceptatæ; verùm addit ut si aliquis ex non acceptantibus frangeret hanc legem
in particulari, secluso scandalo, non peccaret, ex
eo quia ille acceptavit legem in communi, non
in particulari, quod sufficit, ut eam non recipiant
plures opusque esse ad illum effectum, ut ab
5 ipsomet individuo recipiatur. † Et licet istius
sententia posset juvari ex nonnullis, quæ dico
sub Rubrica *de ætate, & qualit. ordin. ac de tempor ordin.* de eo, qui cum ordinatur in sacris, restitit expressa non ligari castitatis voto. Tamen casus iste etsi procedat ex lege ligat voluntarios,
lex vero civilis ligat communitatem, qua acceptante pro majori parte habet necesse ligare, &
compellere singulos cives ei resistentes, alias nunquam grande disturbium in Republica daretur.

6 Ad secundam quæstionis partem an quando
constat de lege, & est dubium, an obliget in aliquo casu liceat facere contra illam: & in hac difficultate Joannes Salas *12. tom. 2. tract. 8. disp unica sect. 25. n. 159.* dicit ut non obliget sic, ut liceat
facere contra illam, quia etsi constet de lege, vel
præcepto, dubium tamen sit an aliquo casu ratione necessitatis eximatur, seu alterius circumstantiæ occurrentes, sic ut nec lex, nec votum possideat; voluntas enim suam libertatem possidet, &
sic alia addens quæ repetit Diana *part. 4. tract. 3.*
dif. 22. tenet contra recentiores. † Tamen ego
7 cum Medina *1. 2 q 96. art. 6.* Sanchez *de matrimonio tom. 1. lib. 2. disp. 41. num. 37.* cum multis, & ad
plures casus videndus Suarez *de legibus lib 6 c. 8.*
n. 7. Nald. *in summ. verbo dubium n. 22.* Villalobos
in summ. p. 1. tract. dif. 21. n. 4. cum aliis & cum
Joanne Sanchez *in selectis disp. 43. num. 4.* contrarium tenendum puto, ita ut quoties dubitatur, an
præceptum sit derogatum alio præcepto, vel
consuetudine, vel sit dispensatum, non liceat contra præceptum facere, quia lex possidet. * Idem- 8
que dicendum constat de lege, vel præcepto, dubium autem sit, an aliquo casu ratione necessitatis, aut alterius circumstantiæ occurentis, eximatur aliquis ab obligatione illius teneri lege,
vel præcepto, cum lex possideat.

Ob id si quis dubitans an lex prohibens edere 9
carnes in quadragesima se extendat ad obligandum ratione necessitatis, salutis scilicet aut alterius circumstantiæ, tenetur petere dispensationem à superiore: ita relati. Quod si dubium 10
esset an lex obliget, & ex alio capite esset dubium, si ex observantia legis adesset vitæ periculum, tunc revera legem non obligare ex epicheja, dicunt Villalobos, & Sanchez jam adducti,
Henriquez *lib. 8. de Eucharistia cap. 45. num. 3.*
in comment. lib. P. * Quod si certus est de lege, du- 11
bitat verò si est consuetudo in contrarium, tunc
teneatur lege.

Ad tertiam quæstionis partem, an legem non 12
acceptantes in principio peccent mortaliter. Et
pro affirmativa sententia sunt plures Doctores
ex eo, nam qui à principio legem frangunt, nec
observant sine rationabili causa peccant, alias
cilet in dedecus Legislatoris abrogando ab eo
potestatem legem condendi, juxta quæ adduxi
sub *q. 4.* ita docent Suarez *de legibus lib 3. c. 19.*
n. 10 Moralla *tom. 2 disp. 4. c. 3. dub. 20. n. 169.* Granado *in 1. 2. contr. 7. tr. 3. p. 1. disp. 7. n. 6. & 7.* Malderus *1. 2 quæst. 90. art 3. dubio 2. dico 4.* Castr. Pal.
tom. 1. tr. 3. disp. 3. puncto 14. n 11. Cordonus *tom. 1.*
lib. 2. c. 8 q. 9. n. 30. Becanus *in 1. 2. tract 3. c. 6 q. 8.*
n 8. n. 9. Viugers *in 1. 2. D. Thom q. 96. art. 4. n. 99.*
Villalobos *in sum p. 1. tract. 2. dif. 16. n. 5.* cum Navarr. *cons 1. hoc tit. D. Thom. 1. 2. d. q 96.* Emanuel
Rodriguez *tom 1. q. regular q. 6. art. 10.* * Dicens 13
rationabilem causam dici si viderent majores
suos, aut populi majorem partem legem observare, & hanc doctrinam jam sequitur Diana *p. 5.*
tract. 14. miscel. 2. res. 8. in fine quidquid ipse docuerit *p. 1. tract. 10. res. 2.* in vers. *sed quidquid*,
ubi alia adducit videnda.

Non tamen est reticendum Bonacinam, etsi 14
probabiliorem dicat relatam sententiam, & negativam probabilem *in tract. de legibus disp 1. q. 1.*
puncto 48 n 29. & n. 39. distinguere nam vel Legislator intendit obligare independenter ab acceptatione populi, vel dependenter, si independenter, tunc censeat Bonac. subditos peccare non
acceptando, quia faciunt contra superioris voluntatē obligantis ad legem acceptandā, hocque
sic procedere. * Etsi valentia *tom. 1. disp. 5. puncto* 15
5. & alii putent legem latam à Principe independenter ab acceptatione populi, & cum obligatione
illum obligandi non esse validam, quia hujusmodi lex magnam excitare posset in populo perturbationem, & consequenter non esset justa,
nec late propter bonum commune. * Si vero in- 16
tendit obligare dependenter à populi acceptatione, non videatur peccare, quia nondum purificata est conditio, sub qua Legislator intendit
obligare. Etenim ait Filiucius *tom. 2. tract. 21. cap.*
ult. n. 429. leges feruntur cum ea tacita conditione, si populus recipiat.

Ego

17 Ego inquam etſi conſiderem ex jam ſupra di-
ctis *ſub q.4.* quod acceptio eſt conditio requi-
ſita ad leg s obligationem, qua non acceptata,
non obliget & conſequenter non peccet qui il-
lam non acceptat, eo quod nondum eſt purifi-
cata conditio, nec Princeps intendat obligare
aliter; niſi exprimat ſi contrarium ſufficienter
ex conjecturis non conſtaret, ut in terminis do-
cuit Magalh *in 2.2.lib 2.cap 6 q.3.n.115.& 117.*
& videtur ſic defendendum ex ſenteotia Lu-
dovici Montefini inſignis Theolog. compluten.
12. *tom 2 tract.de legibus diſp* 23. *q.80.n.*137 in-
terrogatur peccent, ne qui in principio legem
non recipiunt, vel qui in cauſa dubii noo reci-
piunt illam, ut obligatoriam in conſcientia, re-
ſpondentis non peccare, dummodo parati ſint
animo obedire, & recipere ut obligatoriam, ſi
legiſlator aliter tolerare noluerit, & dummodo
ex tali non acceptione, non ſequatur contem-
ptus, aut vilipendium ſanctionum vel legum:
tamen multum pro prima ſententia eſto cum
difficile ſit, ut ſi lex eſt juſta quod in non acce-
ptante deſinat eſſe contemptua, niſi contigeret
ut juſta ratione non obediret acceptando: & hic
applicabis quæ etiam addixi de acceptatione *to-
ta q.5.*

Ad quartam quæſtionis partem, ſuppoſitis
18 quæ dicn infra in verſ. *ad quintam* de eo, qui legem
ignorat, & quæ adduxi int a *ſub. c.* 11. *de temporib.
ordin. q.fin* etſi per gloſſam *Inſt.de actionibus* Bart.
in l.inter omnes §. recte n.3 verbo *quæro circa volun-
tatem furis ff. de furtis*. Dicentem in dependenti-
bus ex animo, conſcientia, & voluntate noſtra,
non ſtari aſſertioni *noſtræ* cum juramento, ſi ad-
ſit Juris præſumptio in contrarium, ut ſequitur
Alexander *in addit* in verbo *tamen brevius*, iterum
idem Bartol, *in l. ſicuti §. eiſdem criminibus n.* 2.
& 3. verſ. *item dicitur* hic, *& verſ. ſequenti ff. de
accuſat.* quem ibi ſequitur Roman. *in addit* in
verbo *dicit ipſe.* † Quod ubi adeſt præſumptio
19 ſcientiæ juramentum ignorantiæ non tollit il-
lam præſumptionem præſumptivam ſcientiæ in
contrarium, ut eſt etiam de mente gloſſæ *in c.* 2.
de tempor. ordin.lib 6. & voluit expreſſè Jaſon *in
§. ſed iſte n.*72. verſ. *ſecundo*, & *notabilius*, & *n.*93.
verſ. *tertio.*

Nihilominus in caſu noſtro reſpondeo excu-
20 ſari ſuperiores regulares, & alios à pœnis impo-
ſitis in aliquibus Bullis Pontificiis ratione igno-
rantiæ, & bonæ fidei, quod in foro interno ani-
mæ, videtur ſine dubio, nam quoties quis ex-
cuſatur à peccato, vel ob inadvertentiam, vel ob
juſtam ignorantiam, quia ubi non eſt peccatum,
ſeu culpa, non datur pœna; imo & in foro ex-
terno quod difficilius eſt per dicta *n. præced.* do-
cent Portel. *in reſponſis regular. p.* 1. *caſu* 27. *n.* 3.
Navar. *lib.*1.*conſ.* 1. *hoc tit.q.*2. *n.*6. *&* 7. ubi po-
nit modos ad probandam ignorantiam. Et ſic
videntur comprobare Afflictus *in tract. de jure
protim §.2. num.*9. verſ. *& ſi præſumtio* Lucas de
Pœna *in l. ſuper ſervis col.* 3. verſ. *in prima gloſſa*
C. *qui militare poſſunt lib.* 12. † Ubi determinant
21 quod juramentum ſuper ignorantia excludit
præſumptionem juris in contrarium exiſtentem.
† Et confirmatur quia ut ait Diana *p.*5. *tract.* 14.
22 *miſc. reſ* 8. in fine ex eodem Portel, & Sanchez
ignorantia etiam vicibilia, ſive facti, ſive juris
imponentis cenſuras, & alias pœnas ſpirituales,
ſive factum illud fuerit peccatum mortale, ſi ta-
men non fuerit ignorantia craſſa, & ſupina, excu-

D. Fermoſ. de Leg. Eccleſ.

ſet ab omnibus illis pœnis, reſpondet contra in
cum eodem Portel, & Navarro per doctrinam
textus, & gloſſam ibi in fine caſus, *cap cum intra
qui matrim. accuſare non poſſunt*, ubi habetur quod
præſumptio juris cedit per juramentum in
contrarium: aliqua dixi *ſub tit. de præſumptionibus
& jurejurando.*

Sed hoc ultimum de cenſuria non eſt abſque 23
difficultate, cum communiter doceant Doctores
ſolùm ignorantiam invincibilem præcepti poſi-
tivi, cui eſt adnexa cenſura, ubi non adeſt pro-
hibitio juris naturalis, & Divini excuſari ab in-
curſu pœnæ, ut docent Anton. *in c.à nobis el.*1.*de
ſent. excommunic.n.*8. Abbas 9 Felinus *n.* 5. Cot-
dob *lib.*1. *q.*13. *art.*1. Suarez *de cenſuris diſp.* 4.
ſect. 8.*n.*6. Azor *tom.* 1. *Inſtit.moral.lib.*1.*c.*15.*q* 3.
Villalobos *in ſumma p.*1.*tract* 2.*diſ.*15.*num* 3. *&
tract.*16. *diſ.*12. *n.* 2. legendus idem tenentes,
etiam ſi prohibitio legis ſit de ipſo jure naturali,
& Divino, & ignoretur invincibiliter ejus pœ-
na, ut docent Henriquez *lib* 3.*ſummæ de excomm.
cap.*23. *num,*2. cum Hoſtienſi, Abbate Felino, &
Caſtro, Thom. Sanchez *tom* 3. *de matrim. lib.*9.
diſ. 32. *n.*6. Zumel. 1. *q.* 76.*art.*4. *diſp.*3.*per ver-
ba textus in dicto cap. a nobis ibi nec aliquem & ſi
obligetur ad culpam, quia rem facis illicitam, dicimus
obligatam ad pœnam, quia ad ipſam non adſtringi-
tur, niſi ſciens*; eo quod ille ignorans tantum of-
fendit naturali juri, & Divino, ex quo pœna im-
poſita non eſt; & ſic tantum adſtringetur pœnæ
delicto eo juri correſpondenti, non aliis juris ci-
vilis, quas ignorat † ſed ſi ignorantia eſſet vin- 24
cibilis quem ea non excuſari tradunt Doctores
in foro externo, juxta regulam *ignorantia facti,
non juris excuſat de reg. juris lib.* 6. cum in foro
externo, non præſumatur ignorantia juris, ut ad-
vertunt etiam Sylveſter verbo *ignorantia q.*8. Me-
din. *in C. de reſt.q* 17. Caſter. *de lege pœnali, c.*14.
Sanchez ſupra *n.* 10.

Ad quintam quæſtionis partem jam ex facili 25
reſpondetur per dicta hic verſ. *ad quartam*; ob
idque ex Suarez *de cenſ.diſp.*4. *ſect.* 9. cum Na-
varro, & Vilalob., & ex his, quæ docent Do-
ctores, & Barboſa Uberrimè per textum *in c* 2.
hoc tit. ex verbis ibi, *ut animarum periculis obvien-
tur ſententiis par ſtatuta, quorumcumque ordinario-
rum ligari nolumus ignorantes.* † Etenim ut expli- 26
cent relati diſtingunt dicentes dupliciter con-
ſiderari leges pœnales, quaſdam præſupponen-
tes prohibitionem, aſſignantes tantùm pœnam,
in exteriori foro ut quæ imponitur Latroni, ac
aliis ſimilibus delinquentibus, alias aliquid
mandantes, aut vetantes, & imponentes pœnam
contra facientibus. † Et ſic primo affirmant 27
quod etſi quis ignoret pœnam à lege impoſi-
tam alicui peccato, ſit in foro externo punien-
dus, juxta eam ex communi Doctorum, & quo-
tidiana praxi, quia prædictæ pœnæ ſunt menſu-
ratæ delictis, niſi eſſent exhorbitantes. † Quod 28
ſi lex prohiberet, & in ſimul pœnam impone-
ret, tunc invincibiliter ignorantem legem, non
plecti, quia nullam culpam incurrit, & per con-
ſequens nec pœnam talis culpæ impoſitam; ve-
rùm ſi caſus daretur de ſcitu legis prohibentis,
& ignoraretur ejus pœna, tunc indicandum, juxta
terminos primi dicti ex his duobus.

Sed hæc dicta juxta veram intelligentiam *d.c.*2. 29
hoc tit.in 6. debent procedere; dicit enim textus ibi
quod conſtitutio Epiſcopi, vel alterius non liget
ignorantes probabiliter, niſi ignorantia fuerit

crassa, & supina, ut per Duen. *Reg.* 129. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 5. *c* 3. *q* 9. Riccium *in collect. decis. p.* 1. *col.* 1580. Farin. *in fragm crim. part.* 1. *lit.* C *à num.* 685 *&* *p.* 4. *cens.* 65. *in addit. lit.* C. Et sic inferunt Navarr. *in man. c* 23. *n.* 47. *&* *c.* 27. *n* 16. Covarr. *in c. alma p. t.* §. 10. *num.* 6 Ugolin *de cens. tabul.* t. *c.* 9. §. 8. Sanchez *de matrim. lib.* 9.
30 *disp.* 32. *n.* 8. † Ubi iterum dicit si excommunicatio sit lata jure communi, late Bonacina *de cens.*
31 *disp.* 1. *q.* 2. *punct.* 1. *num.* 6. † Ubi ait ignorantiam probabilem, tàm juris communis, quàm par-
32 ticularis excusare ab incurrendis censuris. † Et *à num.* 8. resoluit ignorantiam probabilem facti, aut qualitatis facti excusare à censuris incurrendis.

33 Igitur ut ignorans incurrat juxta illum textum debet ignorare crassè, & culpabiliter: nam quoties quis ignorat quod omnes sciunt, in eo proprie datur ignorantia crassa, & supina, ut tradunt Sanchez videndus *dicto lib.* 9. *disp.* 32. *per totam*, ubi plura de ignorantia, & ibi *n.* 32. de hoc casu, Cardos. *in praxi judicum* verbo *ignorantia*: latè Farinac. *fragm. crim. p.* 2. *littera* I *à num* 161. quam etiam ignorantiam vincibilem
34 appellat Suarez *dict. disp.* 4. *de cens. sect.* 8. *n.* 5. † Tamen Henriquez *in summ. dict. lib* 13. *c.* 23. §. 2. Avila *de cens. part.* 2. *cap.* 5. *disp.* 5. *lib.* 8. Sanchez *disp.* 37. *n.* 32. Bonacina *dict. disp.* 1. *q.* 2. *p.* 1. *n* 4 dicunt crassam, & supinam ignorantiam distingui à vincibili, quia omnis ignorantia crassa, & supina est vincibilis, sed non omnis ignorantia vincibilis est crassa, & supina: etenim ignorantia, vincibilis, quatenus à relata distinguitur contingit quando quis non adhibuit mediocrem diligentiam morali, & humano modo ad sciendum id, quod scire tenetur; sed crassa, & supina dicitur illa, quæ procedit ex lata culpa ignorantis, seu ex summa negligentia, ut accidit, quando quis nullam, vel modicam adhibuit diligentiam ad cognoscendum id, quod scire tenetur, postquam se de illo adhibuit aliquam cognitionem, vel dubium.

35 Ex quo dicendum est ignorantiam vincibilem, & culpabilem facti, vel juris quæ crassa est, & quæ non excusat à culpa mortali, non excusare ab incurrendis censuris, sic resolvunt per textum *in dict. c* 2 *hoc tit lib.* 6. Molina *de Just. tom.* 4. *disp.* 53 *n.* 4. Sanchez *dicta disp* 32 *n.* 31. Avila *ubi supra*, Salas *de legib disp.* 15. *sect* 9. *n.* 111. Barbosa *in d. c.* 2 *n* 8. Bonacina *de cens. disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 1.
36 *n.* 10. † Qui etiam ait non improbabiliter defendi posse cum Sanchez, & Navarro censuram non incurri quando ignorantia est vincibilis morali-
37 ter, sed non est crassa & supina † additque ignorantiam affectatam non excusare ab incurrendis censuris.

38 De materia, intellectu prædicti capituli 2. quatenus ad prædictam primam, & secundam partem agit latissimè Morol *tom.* 1. *disputat. in universam Theologiam disp* 1. *c.* 2. *à n.* 44 *& de ignorantia*, applicabis quæ dixi *in c.* 10. *de præscript. q.* 2. *à n.* 1. ubi an præscriptio currat contra ignorantem; item & ibi *in c.* 17 *q.* 2. ubi an ignorans titulum possit præscribere, & alibi Et adjunges quæ dico infra *in c. nam concupiscentiam* toto vers. *ad secundam* ubi in fine expenditur cum Covarr. *d. c.* 2. *hoc tit. lib.* 6. applicabis aliquod dictum infra *in cap. ex literis hoc tit. quæst. fin.* vers. ad ultimam *n.* 37.

QUÆSTIO VII.

An lex civilis, sive Pontificia, ut liget, debeat publicari, & an sufficiat ut civilis publicetur in Curia, ubi Legislator residet, aut debeat publicari in omnibus Provinciis, & civitatibus Regni: & quid de Pontificiâ & an si quis sciat aliquam legem, esse Romæ promulgatam, teneatur illam observatur & quando dicatur lex sufficienter publicata, ut obliget omnes subditos: quid si post publicationem eam ignoret.

SUMMARIUM.

1 *Lex est proprium opus publicæ potestatis, vel primo, aut secundario, ut expenditur* n. 2.

4 *Publicatio legum est necessaria inter alias conditiones, cum lex sit actuum humanorum regula, quæ debet esse nota omnibus.*

5 *Ignorantia datur probabilis legum non publicatarum.*

6 *Publicandarum legum in Provinciis, seu locis diversi modi dicendi resumptivè, & in speciali à* n. 6.

7 *Pontificiæ leges cum primùm publicantur in Curia Romana, & in acie Campi flore ad Valvas Basilicæ Apostolorum affixa sint, & in Cancellaria Apostolica pro publicatis habentur* n 44. *Alii dicunt, ut debeant promulgare in Provinciis* à n. 12. *& probabilius* à n. 13 à n. 20. *respondentes primæ sententiæ.*

8 *Bulla cœnæ Domini nullibi, nisi Romæ solet publicari, & de ratione* n. 21.

9 *Pius V. leges Tridentini voluit, ut ubique obligarent à Kalendis Maij ann.* 1566. *post promulgationem Romæ factam, &* n. 14. & 22.

10 *Bullæ Pontificiæ, ut obligent nullibi publicantur extra Romam, nisi aliud Pontificibus videatur, ut placuit Sixto V. in Bulla contra Astrologos; sed explicatur* n 23.

11 *Decretales multæ Pontificum ex sola promulgatione Romæ facta, obligant residentes in aliis Provinciis intelligitur* n. 21. & 24.

16 *Pontificiæ leges solent non omnibus imponi, sed certæ Provinciæ quando sic expedit.*

17 *Publicatio Romæ facta legis Pontificiæ, non sufficit, nisi aliter Papæ visum sit & quare* n. 18. & 19.

19 *Ecclesia est Regnum spirituale amplissimum per omnes Orbis partes diffusum excedens latitudinem imperii Romani sine comparatione.*

20 *Regulæ Cancellariæ sunt notæ multum omnibus & præcipue Romæ litigantibus, & probabile est, ut non habeant vim obligandi extra Italiam* n. 37.

25 *Leges imperatoriæ, & Regum, item & Pragmaticæ verius est, ut obligent, quod debeant publicari, non solùm in Curia, sed in Provinciis: ubi de praxi nostræ Hispaniæ, &* à n. 26. *nisi aliud explicent, ut n.* 40.

Pragmaticæ quando obligent n. 26. *&* 40.

27 *Imperatores, & Reges habent in suo esse primævo in humanis a populo potestatem*

28 *Promulgatam legem sciens Romæ factam, num si existat in Provincia, obligetur observare* num. 29. & 30. *& negativa placet sententia* n. 31.

n. 31. & *exemplificatur* n. 32. & 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. & 40.

40 *Bullæ Pii II. Sixti, & Clementis potius videntur facere pro promulgatione necessario facienda, etiam in Provinciis.*

41 *Lex ut dicatur sufficienter promulgata sufficit ut sciatur publicè, etsi aliqui eam ignorent*, & à num. 42.

42 *Publicatio legis est necessaria, etiamsi facta sit in consilio generali cum Papæ confirmatione.*

43 *Ignorans invincibiliter legem promulgatam, excusatur à culpa; etsi non in foro externo.* & n. 47.

35 *Lex publicata habet aliquos effectus, etiam respectu ignorantis eam.*

46 *Lex ab aliquo scita, dicitur promulgata, si à fide dignis audiverit.*

48 *Civitas tenetur observare interdictum, si promulgatum sit in primaria Ecclesia, vel si sciatur vicinos, & maximè Ecclesiam Metropolitanam illud servare.*

1 AD primam difficultatis partem respondeo, ut quemadmodum de conditione legis est acceptatio, ut in quæstionibus præcedentibus adduxi, & quod stat rationi boni communis, & non particularis, ut dixi, & docent D. Thomas 1. 2. *q.* 90. *art.* 1. Felin. *in c. cum omnes hoc tit* Panormit. *in Rub. hic.* Ant. Gom. *in l.* 1. *tauri*, Suarez *tract. de legibus lib. cap.* 6. *numero* 8. & alii probantes ex dicto Isidoro *in c. erit autem lex dist.* 4. ibi *nullo privato commodo, sed pro civium utilitate conscripta l.* 9. *tit.* 1. *pag* 1. ibi loquens de lege *ea pro comunal de todos*; eo quod lex est proprium opus
2 publicæ potestatis, † sed hoc, vel primò, aut secundariò, fit ut quando primò, & principaliter, hoc est immediate utilitas ad Rempublicam spectat in consequentiam, & secundariò ad privatos; pro ut sunt leges, quæ provident Reipublicæ statui, vel lites exterminant, vel delicta puniunt, seu de rebus sacris, aut de sacerdotibus disponunt, & omnes aliæ similes, in quibus utilitas executionis immediatè confertur in Rempublicam, in consequentiam
3 verò in privatos † secundariò considerantur quando continent bonum privatum primò, & immediatè, secundariò verò utilitas in Rempublicam dimanant; & ita respiciunt bonum commune mediante privato, ut sunt leges, quibus conservantur patrimonia singulorum, vel quibus consulitur fragilitati minorum, vel mulierum imbecillitati, & similes, ex quarum executione principaliter, & immediatè confertur utilitas in eosdem privatos, qui bona sua conservant, & mediantibus illis in Rempublicam manat utilitas, cujus inter subditos esse locupletes, & ne quisquam illorum sua re male utatur auth. ut judices sine quoquo suffragio § *consideravimus collat* 9. & § *fin. Inst. de his, qui sunt sui*, ut colligitur prædicta distinctio *ex l.* 1. §. *hujus studii ff. de & jure*, & tradunt Bartol. *in l. si quis pro eo ff. de fide jussor.* & *in l. jus publicum ff de pactis*, Abbas *in c cum contingat n.* 5. & 6. *de jurejur*, explicant Navarr. *in c. cum minister. à n.* 8. 1. & 23. *q.* Covarr. *in c. quamvis pactum p.* 2. §. 1. *n.* 6. Barbosa *in l.* 1. *p.* 1. *à n.* 64 *ff soluto matrim.* Suarez *de legibus lib* 2. *c.* 26. *n.* 2. Quam conclusionem sic intellectam docent præter supra relatos Menchac. *illustr. cap.* 1. 3. *n.* 26. Sayrus, quem citat Barbosa *in dict. c. erit autem* D. Fermosin. de Leg. Eccles.

dist. 4. *n.* 7. & D. Thom. *de regimine Princ. lib.* 3. *c.* Vasquez 1. 2. *disp* 151. *c.* 2. & 3. Salas *de legibus disput.* 1. *sect.* 7. Layman *in Theologia morali lib.* 1. *tract.* 4 *c.* 1. *n.* 5.

Ita enim sicut prædictæ, & aliæ conditiones ad 4
bonam legem requiruntur, sic etiam ut publicetur sufficienter ex eo, nam cum lex sit actionum humanarum regula, necessum est ut applicetur, & fiat omnibus nota per promulgationem, ut constat ex omnibus legibus, siquidem naturalis lex, ut dixi *q.* 1. sufficienter est promulgata per lumen rationis, juxta illud *Psalm.* 4. *signatum est super nos lumen vultus tui.* Et quod in legibus humanis requiratur patet ex textu *in cap. in istis dist* 4. ibi *leges instituuntur cum promulgantur*, & ex *l. leges C. de legibus* ibi *leges sacratissimæ, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent*: docent latè Doctores ibi D. Thom 1 2. 90. *art.* 4. Sotus *de Inst. lib.* 1. *quæst.* 1. *art.* 4. Gregor de Valent. *tom.* 2. *disp.* 7. *q.* 5. *punct.* 5. Castr. *de lege pœnali c.* 1. *col.* 10. vers. *hac tamen hac conditione*, Gab. Vasquez 1. 2. *tom.* 2. *disp.* 156. c. 1. Suarez *de legibus lib.* 1. *c.* 11. & *lib.* 3 16. & 18 Sayrus *in clavi Regia lib.* 3. *c.* 5. *per tot* & *docens lib.* 1. *cap* 7. *num.* 3. Pater Emanuel Rodriguez *quæst. regular. tom.* 1 *q.* 6. *art* 3. Molina *de justitia tract.* 5. *disp.* 70. *n.* 1. Paulus Layman *in Theologia morali tract.* 4. *de legibus c.* 2. Villalobos *p.* 1 *tract.* 2. *dif.* 1. *n.* 7. Bonacina *de legib. disp.* 1. *q.* 1. *puncto* 4. *a n.* 6. Salas *de legibus disp.* 12. *sect.* 1. & ex Juris alii relatis Zenedo *collect.* 1. *ad decretal. n.* 3. Zerola *in praxi Episcop. p.* 1. verbo *pragmatica*, Nicol. Garcia *de benef p.* 5. *c.* 8. *n.* 14. Stephan. Gratia *decis. Marchiæ* 200. *à n.* 10 Farin. *in fragm. criminal. p.* 1. *litteræ, C. à n.* 653. & *p.* 4 *cons.* 65. *litt.* Sebastian. Medicis *in tract. de legibus, & statutis p.* 4. *quæst.* 34. Mexia *in tract. taxæ panis concl.* 7. *n.* 9. & 10. Menchaca *illust. quæst. c.* 44. Joannes Gratian. *regula* 296. Burlades *cons.* 299. *à n.* 102 *volum.* 2. Anton. Gab. *commun. lib.* 6. *tit. de legibus, & constit. concl.* 4. Azevedus in *l.* 1. *tit.* 1 *lib.* 2. *recop. à num.* 7. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib* 5. *cap.* 3. *q.* 1. Riccius *collect.* 461. & quando dicatur sufficienter promulgata dico infra in vers. *ad quartam* * & dicit 5
enim Riccius *in fine dict. collect.* 461. quod legum non publicatarum datur probabilis ignorantia sic probans ex pulchra *decis. Card. Putei dec.* 281. *p.* 1. quod notat pro ornatu *textus* §. 1. *in auth.* ut factæ novæ constit, & quod sit probabilis ignorantia extravag: non notæ, ut ait Cassador. *in decis.* 12. *super regul. Cancellar.* & *hic dicenda multum spectant ad materia textus in c.* 2. *hoc tit.* de promulgatione legis & ejus necessitate scribit eum aliis novissimè D. Tapia Archiepiscopus Hispalens *in sum p.* 164. *q.* 4. per quatuor articulos.

Ad secundam difficultatis partem video ut 6
respondeant Doctores, plura solent cumulare, aliqui distinguendo inter leges Pontificias, & imperiales, alii absolutè docendo, ut debeant in Provinciis Imperii, aut Ecclesiæ publicari, alii ut satis sit in Curia Romana, sive Imperatoria, aut Regia publicari, alii absolutè dicendo Pontificias ex sola publicatione facta Curiæ obligare, imperatorias, aut Regias præter publicationem Curiæ faciendam esse in Provinciis, vel saltem in aliis Regnis legislatori Principi adjacentibus. Quare etsi hæc omnia longam disputationem exigant, ego clariori quo possim modo expendam, ad partes primo de Pontificiis, deinde de Regiis, ac Imperatoriis.

7 Igitur de legibus Pontificiis assertio commu-
ris est ut habeant obligandi vim, quem pri-
mum in Curia Romana publicantur, & in acie
Campi floræ ad Valvas Basilicæ Apostolorum
affixæ sint, & in Cancellaria Apostol. pro pu-
blicatis habentur, ut docent Sylvester verbo *lex*
q 6 vers. 3. Gomez *in proæmio regul. Cancell. q.* 2.
ante finem, Gregor. de Valent. *tom.* 2. *disp.* 7 4. 5.
punct. 4. *dubio* 2. Azor. *supra c.* 3 *q.* 3. nec neces-
sum esse in aliis Provinciis publicari, & Docto-
res sic docentes ratiocinantur, ex eo quia om-
nes causæ, quæ ex toto terrarum orbe deferun-
tur, ad Curiam Romanam non definiuntur, nisi
juxta regulas Cancellariæ, & alias leges, quæ
8 tantum Romæ sint promulgatæ. † Secundò nam
Bulla cœnæ Domini nusquam, nisi Romæ so-
9 let promulgari. † Tertiò quia Pius V. in sua Bul
la, in qua confirmavit concilium Trid. voluit
ut leges dicti concilii, quæ pertinent ad refor-
mationem, & jus canonicum ubique inciperent
obligare Kalend. Maii anno 1566. post pro-
10 mulgationem Romæ factam. † Quartò quia
cum Pontificibus expedire videtur ut eorum
Bullæ promulgentur in singulis Provinciis id
speciatim decernunt, ut patet in Bulla Sixti V.
contra Astrologos, & Vasquez referendus dixit
nullam hactenus legem, vel Bullam Pontifi-
ciam plus quàm in Curia Romana fuisse publi-
catam.

11 Et confirmatur ex Sylvestri sententia supra
verbo *lex* dicentis consequens inde fore quòd
multæ decretales Pontificis non obligarent; si-
quidem multæ in multis Provinciis non sunt
unquam promulgatæ, in quibus tamen obligant,
& servantur, ut tenuit etiam Valentia *d disp.* 7.
q. 5. *puncto* 5. ubi admittit Soti sententiam con-
trariam, ut probabilem, & hanc defendunt An-
guianus *de legib. tom.* 1. *lib.* 4. *contr.* 1. *n.* 27 & 28.
Castellinus *in tract. de elect. canonica pral* 1. & 10.
Grassis *in consil. tom.* 1 *lib.* 3. *cons* 9. *num.* 4. *de re-
gular.* Tannerus *in part.* 2. *disp.* 5. *dub. num* 118.
Pontius *de matrimonio lib* 5. *cap.* 7. *num.* 2. Lorca
in part. 2 *tom.* 2. *disp.* 18. *de legibus*, Rodriguez
quæst. regular. tom. 1. *q.* 6. *art.* 3. Malderus 2. 2. *q.* 90.
art. 4. *dubio* 3. Marius Anton. *lib.* 1. *resol.* 122. *ca-
su* 1. Filiuc. *tom.* 2. *tract.* 2. *tract.* 21. *c.* 11. *n.* 397.
Sayrus *in clavi Regia lib. cap.* 5. *num.* 7. *Corol.
in Bulla cœnæ*, ubi de absolutione in fine
fol. 975. Granadus *in p.* 2. *controversia* 7. *tract.* 3.
part. 1. *disp.* 11. & *sect.* 2. *num.* 17. Ugolinus con-
tra Venetos *cap.* 1. §. 1. *num.* 4. Suarez *de legibus
lib.* 4. *cap.* 15. *num* 2. Salas *in eodem tractatu disp.* 12.
sect. 2. *num.* 10. Valent. *tom.* 3. *dict.* 7. *quæst.* 5.
punct. 5. Vasquez *supra in* 2. *part. tom.* 2. *disp.* 256.
cap. 2. Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 3.
cum aliis Diana *part.* 1. *tract.* 10 *ref.* 8. *in princ.* ubi
in fine post alia in contrarium adducta ait *ego
puto non esse necessariam promulgationem, ut lex
Pontificia obliget*, ubi etiam cum Molfesio, Duar-
do, & Villalobos, quibus addo Merollam *in
disput. Theolog. tom.* 2. *disp.* 4. *c.* 4. *dubio* 17. *n.* 250.
Moutesinum *in* 1. 2. D. Thom. *tom.* 2. *disp.* 20.
q. 4. *difficult.* 3. *num.* 96. Pesantiam *in* 12. *q.* 108.
art. 4. *disp.* 5. Aversam *in* 1. 2. *q.* 95. *section.* 4. acer-
rimè multis defendit respondens contrariis,
Diana *p.* 6. *tract.* 6. *ref.* 39. de quo infra hac quæ-
stione sub. vers. *ad tertiam.*

12 Sed alii multi docent ubique necessariam esse
publicationem in Provinciis ut leges Pontificiæ
obligent subditos dispersim in remotis habi-
tantes, & extra curiam Romanam, ubi fuerint
publicatæ ex ea ratione, quia nimis durum esse
si statim, atque Romæ promulgatur aliqua lex
Pontificia, obligaret Christianos per totum
mundum dissipatos. † Deinde probatur quia ut 13
jam dixi *à quæst.* 4 ut lex quæ usu non recipitur
careat vi obligandi, quamvis Principis authori-
tate sit constituta, & promulgata; quod etiam
indistinctè de legibus, tam Pontificiis, quam
civilibus docent Azor supra, & Valentia *d. q.* 5.
puncto 5. ubi addit esse communem sententiam
Juristarum, & Theologorum: & Tannerus de
plerisque Pontificiis tenet. † Deinde facit quia 14
Trid. concilium pluribus in locis, unifor-
miter hucusque ab omnibus observatur, fue-
rit publicatum, post publicationem Romæ fa-
ctam; imo Pontifex Pius IV. in Bulla, quæ in-
cipit *sicut sacrorum* satis significat se quoque
morum dispositione juris communis ad conce-
dendam justam temporis moram, antequam de-
creta concilii Trid. circa, reformationes incipe-
rent obligare, & sortiri effectum; imo docent
Doctores hoc de æquitate, & benignitate Pon-
tificis præsumendum fuisse, nempe ut in suis no-
vis constitutionibus intendat se conformare di-
spositioni juris communis, quoad loca promul-
gationis, quemadmodum quoad tempus pro-
mulgationis.

Et confirmatur quia canones indicent mani- 15
festè Pontifices supponere leges, & constitutio-
nes suas per Ordinarios esse in Provinciis publi-
candas de quo loquor *q. sequenti*, & si hoc non
exprimant, & tunc contraventores pœnis sub-
jacere, ut colligunt evidenter *in c. cum infirmitas
de pœnitentiis, & remissionibus*, ubi si quis medico-
rum illam constitutionem, postquam per Præla-
tos locorum fuerit publicata, transgrediatur tan-
diu ab Ecclesiæ ingressu arceatur, &c. † Iterum 16
confirmatur quia licet fideles omnes sint subjecti
summo Pontifici, tanquam Christi Vicario in
terris, & capiti universalis Ecclesiæ militantis;
nihilominus quemadmodum juxta publicatam
gubernandi rationem, non eadem leges semper
conveniunt omnibus populis, nec ubique sunt
futuræ utiles: ita quoque frequenter potest acci-
dere quòd juxta regulas prudentiæ Christianæ
judicetur expediens, ut aliquæ leges Ecclesiasti-
cæ, quæ non sunt de rebus admodum necessa-
riis, non imponantur certis provinciis, & popu-
lis, super quibus sancta sedes libenter desiderat
informari, quia novit sibi datam potestatem in
ædificationem, non in destructionem.

Quare ego his, & aliis consideratis existimo 17
dicendum juxta juris regulas quod ut obligent
leges Pontificiæ; prærequiratur præter publica-
tionem Romæ factam, alia in singulis Provin-
ciis, sive per Episcopos, aut nuncios à Pontifice
ubique Regnorum Christianorum missos, ut
patet ex quotia Diana, seu sæpe repetit à praxi,
& in tantùm procedere. ut licet Doctores con-
trariæ sententiæ dicant suam sententiam commu-
nissimam esse, nisi forte Pontifex velit ut lex à
se promulgata in Curiæ, promulgetur etiam in
Provinciis, hoc dictum intelligatur à contrario,
scilicet taliter esse in Provinciis promulgatio-
nem, quod nisi Pontifex aliud se velle declararit,
nempe ut publicatio sola Romæ facta sufficiat
pro obligando subditos universi Christiani or-
bis semper sit necessarium ut publicetur quali-
bet nova constitutio in omnibus Provinciis,
quod

quod probo ex *auth. dict. ut fact. novæ constitut. colat.* 5. qua dicant Doctores in puncto juris ita
tenendum.
18 Tum etiam quia ut ait Molina *de justitia tom.* 2.
disp. 3. *q.* 5. *num.* 4. loquens de fallibilitate con-
trariæ sententiæ sic loquitur *opinio illa quod Pon-
tificiæ leges statim post duos menses à publicatione
Romæ facta obligent totam Ecclesiam, nec necessa-
ria sit publicatio in singulis Provinciis, aut Diœce-
sibus ad effectum quod nullus præsumatur illas igno-
rare profecto non est tam certa, quàm certa supponi-
tur, quia potius contraria meo judicio est probabi-
lior: ita ille*; & facit illa fortissima ratio, quam
inter plures alias hanc nostram sententiam de-
fendens longè tradit Joannes Vuigens 1. 2. D.
Thom. *quæst.* 69. *art* 4. *à n.* 84. usque ad *n.* 93.
Cujus verba, & si illum non sequatur refert
Diana iterùm agens de nostra quæstione *part.* 5.
tract. 15. *miscel.* 2. *res.* 25. ibi legendus in vers.
19 *addi denique potest.* † quia cum Ecclesia sit Re-
gnum spirituale amplissimum per omnis orbis
partes diffusum, & sine comparatione excedens
latitudinem Romani Imperii, evenit ut impos-
sibile, quod leges Ecclesiasticæ in Urbe Roma-
na publicatæ dumtaxat innotescant aliquo us-
que uniformiter pet totam Ecclesiam, aut per
diversa Regna, & Provincias, ubi promulgatæ
non sint, quamvis ex occasione possint aliqui
hic, vel illic de iis inaudire, etenim velle sic
longè per totum orbem dispersos absque alia
publicatione obligare; & si casusualiter de lege
publicata Romæ inaudirent, quis non videt
quod esset multos conicere in varias animi an-
xietates, & scrupulos conscientiæ, qui aliquid
de lege audivissent, quam tamen viderent passim
non observari, & Villalobos ubi supra, etsi con-
trariam sequatur de stylo Rotæ, & Curiæ fate-
tur hanc in puncto juris esse fundatam, quam te-
nentur Sa. verbo *lex num.* 9. Angelus verbo *lex
n.* 13. Sotua *de just. lib.* 1. *q.* 1. *art.* 4. Ludovicus
Carbo *de legibus lib.* 3. *disp.* 9. *dis.* 9. Medina *in part.*
2. *q* 90. *art.* 4. *dubio* 1. *post.* 2. *conclus.* & *dubio ul-
timo conclus.* 5. Senanus *in suis opuscul. Theolog.
tom.* 3. *disputatione de legibus à num.* 56. Conrad.
in part. 2. *q.* 90. *art.* 4. *ad* 2. Miranda *in manuali
prælat. tom.* 2. *q.* 25 *art.* 4. *concl.* 5. Victorelus *in
notis ad manual prælat.* Navar. *c.* 23. *n.* 40. qui-
bus addo Castellinum *in compendio Theologiæ mo-
ral. tract.* 3 *c.* 7. & *tract.* 8. *c.* 17. Du-Vallium 1. 2.
D. Thomæ tract de legibus q. 5. *art.* 5. & hanc ut
probabilem docent Layman *in Theologia moral.
lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 3. *n.* 3. Vasquez eum Grando
ubi supra Lessius *de justitia lib.* 2. *cap.* 22. *dubio* 13.
n. 28. Homobonus *in examine Eccles. p.* 2. *tract.* 2.
c. 3. *quæst.* 10. *in fine* Becanus *in summ. Theolog. p.* 2.
tract. 3. *c.* 6. *n.* 5. & 6. *in fine.*
20 Nec obstant fundamenta contrariæ sententiæ,
non prima ratio de causis ex toto terrarum orbe
delatis ad Curiam Romanam, quæ definiuntur
juxtà regulas Cancellariæ, & alias leges Romæ
tantum promulgatas, quia præterquam quod
prædictæ regulæ sunt nimis notæ omnibus tri-
bunalibus cum jam Romæ sint promulgatæ,
ubi de causis delatis, tunc cognoscitur quid mi-
rum, ut ibi ratione loci, & causæ comprehendat
21 litigantes, de his regulis *infra q.* 12. † Non secun-
da ex Bulla cœnæ, quia cum ea quotannis in
curia publicetur, & admodum sit omnibus no-
ta, ac recepta habetur, sicut cætera Pontificia
decreta, quæ quia inserta in corpore juris, ut
statim dico ipsa ex ea insertione omnibus nota
fieri. Non. 3. ex Bulla Pii *de publicatione Trid.*
quia præter adductum juxta eandem Bullam in
favorem nostræ sententiæ, respondeo omnia di-
sposita, & ordinata in concilio fuisse publicata
in Provinciis quorumcumque Patrum, qui ac-
cesserunt, præsentesque extiterunt, ut judices
consultores eorum per monita, & epistolas; imo
& Pontifex tunc temporis à publicatione illè
facta Romæ mandavit illa Trid. decreta ad im-
pressionem tradi, quo commodius per Christia-
ni nominis Provincias, & Regna divulgati pos-
sent, ut loquitur in Bulla confirmationis dicti
concilii, quæ incipit *Benedictus Deus.* † Et con- 22
firmatur ex Bulla Pii IV. ea de reedita, quæ in-
cipit *in Principis Apostolorum sede*: ex qua per
multa decreta Trid decernitur ut ea quia dero-
gant privilegiis, & gratiis, publicentur in Pro-
vinciis, ut sic nota à privilegiatis observentur. † 23
Non 4. quia etsi Pontifex aliquoties exprimat,
ut lex Romæ promulgata, publicetur in Pro-
vinciis, ut in exemplo Bullæ ibi relatæ Sixti, &
ex nonnullis juribus, & ex doctrina Vasquez
ibi posita ex eo inferentes, ut si nihil caveatur,
sufficiat Romæ publicatio, satis respondetur ex
fundamentis nostræ sententiæ; non enim expres-
sio Pontificia de publicatione facienda in Pro-
vinciis, auffert naturam legis desiderantis fieri
notam omnibus per publicationem, ut excuse-
tur ignorantia allegånda. † Quintùm non obstat 24
adductum à Sylvestro ex eo quòd multæ decre-
tales Epistolæ Pontificum, non fuerunt in Pro-
vinciis publicatæ, quia respondetur quod cum
prædictæ decretales, seu canones in corpore ju-
ris insertæ soleant ubique ex pulpitis, & ex Ca-
thedris, item & in omnibus audientiis laicis, &
Ecclesiasticis allegari, dictari, & doceri, satis eo
facto publicatas dici in omnibus Provinciis, ac
Diæcesibus uti longè aliquens docet Uigers,
ubi supra, cujus verba ad longum refert Diana
dicta p. 5 *tract.* 14 *res.* 25. Jacobus Cordonus *in
Theologia morali tom.* 1. *lib* 2. *quæst.* 10. *cap.* 5. § 2.
num. 14. Nicolas Beldellus *in disp. Theolog. tom.* 1.
lib. 3. *disp.* 18. *n.* 7.
Ex quibus jam sine dubio videtur dicendum, 25
quod etsi Doctores multi adductis, pro pri-
ma sententia affirment legem Imperatoris, Re-
gis, aut alterius Principis supremi, non deside-
rare, nec exigere, ut obliget omnes subditos
promulgationem in Provinciis præter factam
in Curia ex fundamentis relatis supra de lege
Pontificia, publicata tantùm in Curia Romana:
ut in terminis de legibus nostris Villalobos *in
summa part.* 1. *dict. tract.* 2. *dif.* 12. *n.* 6. affirmat
praxi observari, ut solùm Matriti Curia Regis
Philippi IV. promulgentur, quæ postea impres-
sæ per cæteras adiacentes Provincias, & civitates
non iterum publicantur. † Tamen verius multis 26
ab hinc annis videmus sanctiones pragmatica-
rum novas post factam publicationem Matriti
publicari in omnibus Provinciis, ac civitatibus,
quæ sunt capita Regni, Provinciæ, aut territorii,
quod est juri conformissimum *ex d. auth ut fact.
novæ const. collat.* 5. & ex aliis. * Deinde cum Im- 27
peratores, Reges, ac cæteri Principes supremi
habeant potestatem in suo esse primævo in hu-
manisà populo, juxta quæ adduxi supra *q.* 1 & 2.
sequitur ut voluerit populus eam concedere po-
testatem condendi leges, absque eo, quòd publi-
carentur etiam in provinciis, ut sic omnibus sub-

ditis innotescerent, posito quod de legibus Pon-
tificiis procedit ex jam adductis, qui habet po-
testatem tantùm dependenter à Christo Domi-
no, non à populo; sed quando videatur Ponti-
fex, seu princeps velle, ut lex nova obliget abs-
que publicatione, vel cum sola ea, quæ fit in cu-
rio dico *q. sequenti.*
28 Ad tertiam quæstionis partem an si quis sciat
aliquam legem esse Romæ promulgatam, tenea-
tur eam observare, poteris respondere ad utram-
que partem negativè, aut affirmativè, secundùm
sententias traditas in præcedenti dubio sub vers.
ad secundam; igitur qui dicunt esse obligatum
possunt fundari præmissis jam adductis funda-
mentis in eo, quia nec naturali, nec positivo
jure aliqua alia publicatio requiritur, cum nec
lex ex natura sua requirat publicationem, seu
promulgationem in singulis provinciis; & nec
ullo jure humano, seu Divino est jus aliquod
in legibus Pontificiis aliam promulgationem
requirat cum novella Justin. 66. pro imperiali-
29 bus legibus posita sit, non pro Pontificiis. † Ita
quia quoties aliqua lex Pontificia requirit pro-
mulgationem in provinciis, id exprimit quem-
admodum patet in constitutione Pij II. quam
addit contra clericos malè promotos anno 1461.
& vult ubique obligare post publicationem
Romæ factam, sicut Sixtus V. eam, quam an-
no 1588. contra eosdem fuit, & *Clem.* 8. aliam
contra eos, qui ad presbyteratûs ordinem non
promoti Missam celebrant, vel Sacramentum
Pœnitentiæ ministrant anno 1601. editam.
30 † Deinde quia Ecclesia est unum corpus politi-
cum, cujus caput censetur sufficienter illud di-
rigere, dum solemniter Romæ suum declarat im-
perium, præsertim cum sedes Pontificia Romæ
sit fixa, & Pontifex non soleat vagari per pro-
vincias, ut solent Principes sæculares. Et his,
aliis rationibus docet hanc sententiam *p. 6.
tract.6 miscel res* 39. vers. *dico*; sic cum Doctori-
bus, quos ipse retulit *p* 1. *tractat.* 1. *res.* 8. & *p.* 5.
*tract.*14.*res.*25. & cum Sylvio *in p.2.D.Thom.q.*96.
art. 4. *quæritur* 11. *conclus.* 3. *in princ.* & Papa
Urban. VII. *in Bulla incipiens Romanus Pontifex*
die 5. Junii 1641. damnat omnia præjudicialia
contra immunitatem Ecclesiasticam, etiam sub
prætextu quod Bullæ Pontificiæ non fuerint pu-
blicatæ, vel usu receptæ.
31 Verùm existimo dicendum ex dictis sub dicto
vers. *ad secundam* à verbo *sed alii multi*, ut non
ex eo quòd quis sciat legem esse Romæ pro-
mulgatam, teneatur illam observare, si promul-
gata non sit in provinciis, ubi degit: sic in ter-
minis docet Joannes Præpositus *in p.2.quæst.* 95.
disput. 1. *dub.* 7. illationibus octo comprobans,
quas ad litteram ex eo idem Diana refert. Pri-
mò quem non obligari servare legem, quam
scit Romæ promulgatam, si non sit promulga-
ta in provinciis, ubi commemoratur, & specia
32 lis clausula in lege non apponatur. † Secundò
pœnam legis non incurri ab eo, qui in hujusmo-
di loco fecerit materialiter contra legem v. g.
non incurri excommunicationem, suspensio-
nem, privationem beneficij.
33 Tertiò non incurri in conscientia in habilita-
tem ad officia, beneficia, nec incurri irregulari-
34 tatem. † Quartò contractum non futurum inva-
lidum, & irritum, quodque aliqui non tenea-
tur in conscientia abstineri à tali contractu, qui
per legem irritatu nec illum rescindere maxi-
mè si ex recisione sequeretur scandalum Reipu-
blicæ. † Quintò legem revocatoriam privilegii 35
non habere locum antequam in provincia pu-
blicetur.
Sextò legem, quæ revocat aliam irritatoriam 36
non habere vim in aliqua provincia, si in ea
non fuerit publicata exemplificans in casu *cap.* 3.
*de reform matrimon.sess.*24. † Septimò dicit pro- 37
babile esse regulas Cancellariæ non habere vim
legis extra Italiam, quia alibi non sunt promul-
gatæ, & licet Romæ juxta illas in casis exte-
rorum indicetur id fieri, quia Judices in praxi
aliam sententiam sequuntur in foro externo, quo
non obstante potest aliquis in foro conscientiæ
sese alteri sententiæ conformare. * Octavò ut 38
pateat quid dicendum sit in multis legibus Pa-
palibus, quæ ita emanant, ut tamen non pro-
mulgentur in provinciis, quòd scilicet sit veri-
simile non obligare eos, apud quos non sunt
promulgatæ, neque quoad culpam, nec quoad
pœnam * Et quod ob id graves Theologi, in- 39
ter quos Lessius *in consultatione Romæ habita*
censuerent disparitatem cultus apud Chinenses,
& Japooes his initiis conversionis non esse im-
pedimentum dirimens; & his circumstantiis
posse Episcopos ibi suspendere legis promulga-
tionem.
Et sic videtur necessariò ut publicatio legis 40
fiat in provinciis, tum ex supra adductis fun-
damentis. Nec obstare fundamenta ex Bullis
relatis Pii II. Sixti, & Clem. quia potius vi-
dentur facere pro nostra sententia; etenim quo-
ties Papa, aut Rex exprimant legem à se latam
ultra curiam, non publicari concedimus publi-
cationem in ea factam sufficere; quod si non ex-
primat necessariam foro, ut excusentur dubia,
quæ inde valent excitari contra observantiam
ipsius legis; & sic Pontificem ita prudentem,
aliosque supremos Legislatores eam promulga-
tionem in provinciis fieri non impedire, nisi
in casu quo aliud sibi videatur; etsi contrarium
Diana relatus teneat propter dicta pro sua sen-
tentia, & *ex Trid. in cap.* 1. *dicta sess.* 24. *de refor-
mat* ad saturitatem quæstionis an lex Romæ
publicata obliget eas provincias in quibus pu-
blicata non est infinitos referens pro negativa;
& etiam pro affirmativa juris peritis & Theo-
logis novissimè Berricelus *ex missionibus quarta*,
*p.2.tit.2.quæst.*76. & 77. & non discrepat à no-
stra sententia bi de aliis quæstionibus circa pu-
blicationem legis.
Ad quartam quæstionibus partem, quando di- 41
catur lex sufficienter promulgata, ut obliget
omnes subditos. Cum resolutio hujus quæstio-
nis pendeat à jam adductis in hac quæstione, &
referendis; sic pro intellectu breviter dico
quod ut lex dicatur sufficienter promulgata, suf-
ficit, ut sciatur pubicè, licet aliqui eam igno-
rent, ut habetur in *dict. Auth. ut novæ constit.
collat.* 5. *c.* 1. *de postul prælator.* aliàs ergo nulla lex
esset sufficienter promulgata, quia moraliter lo-
quendo casus est impossibilis, ut leges humanæ
ab omnibus sciantur † Etenim Riccius *collect.* 42
1580. *ad textum in c.* 2. *hoc tit. lib.* 6. sic tenet
postquam ex Sayro *decis.* 2. *eodem*, dicit quod
promulgatio est de essentia legis, etiam si sit fa-
cta in Concilio generali cum Papæ confirma-
tione addens tunc legem non ignorari, si scia-
tur lex illa promulgata, scita, & recepta à ma-
jori parte populi, cujus ipse pars est, nec enim
legit

leg's scientia illa desideratur ad ligandum quæ nascitur ex notitia intuitiva alicujus ex quinque sensibus, nec ut sufficiat quælibet auditio, & relatio, aut credulitas, quod illa lex in Curia promulgata sit Sayrus *decis.* 3. & *decis.* 4. alia dico circa finem hujus dubii.

43 Notandum verò est ut etsi dicta lex humana sit promulgata sufficienter, nihilominus excusetur à culpa eam invincibiliter ignorans, hoc est in foro conscientiæ, non sic in foro externo, quia qui in hoc allegat ignorantiam, tenetur eam probare, docuit Navarr. *conf.* 1. *hoc tit. de conf.* Villalobos *in summa p.* 1. *d. tract.* 2. *dif.* 12. *num.* 1. & 2. ubi dicit nihilominus esse legi obligatum; attamque esse ut ignorantia excusetur à culpa, in hocque sensu intelligi glossam *in c.* 2. *hoc tit.* Abbas. Felin. & communem Juristarum dicentes *lege non affici ignorantes*, quod est dicere ut ignorantes non peccent contra illam, nec idem esse *non ligari*, ut dicit Sanchez *de matrimon. tom.* 3. *disput.* 32 *lib.* 9. *num.* 6. procedereque etiam si præceptum habeat annexam excommunionem.

44 Joannes verò Andreas super data sexti decret. Panormit. *in cap. noverit de sentent. excommunic.* & alii dixerunt leges sufficienter dici publicatas si solum in curia fieret, ad quod jam præbui responsum in toto vers. *ad secundam*, & *ad ter-*
45 *tiam.* † Villalobos tamen *dicta dif.* 12. *num.* 4. ait legem publicatam habere aliquos effectus etiam respectu ignorantis eam, nempe quia si lex irritat contractum, & si promulgata, non valeat contractus factus cum ignorantia contra illam exemplificans in ducente uxorem cum aliquo impedimento dirimenti à se ignoranto, vel in vendente ultra taxam à lege promulgatam.

46 Et *num.* 5. addit tune dici ab aliquo scitam esse legem promulgatam, si audiverit à persona fide dignis, quibus credere debeat uni, cui fides maxima communiter præstatur, non si ab aliquo cui de facili non creditur, ne incurrat in illo *Eccles.* 10. *qui cito credit levis est corde*: alia de ignorante legem dixi *q. prac.* & dico infra, cum loquor de excusando ignoraotes à pœna legis promulgatæ.

47 Ad quintam quæstionis partem quid si post publicationem, legem quis ignoret, respondebis ex proximè relatis, & in quæstione præcedenti, & ex aliis in fine.

48 Addo pro complemento hujus quæstionis quòd ut civitas obligetur ad observantiam interdicti, sufficiat ut ipsum sit pomulgatum in primaria Ecclesia, vel si sciatur vicinos, & maximè Ecclesiam Metropolitanam illud servare: ita Valerius Reginald. *in praxi pœnit lib.* 32. *tract.* 4. *num.* 21. in fine Barbosa *in cap.* 1 *de postul. prælat. n.* 7. & plura *de legis promulgatione* congerit ex multis novissimè ad titulum nostrum Pater Franc. Valente 2. *p. in concordia juris Pontificij à fol.* 337. *per quinque sectiones.*

QUÆSTIO VIII.

An lex seu constitutio, in qua adest decretum irritans, ut liget, negeat publicatione: An leges civiles, seu Pontificiæ obligent illico, vel à die publicationis, vel post duos menses ab eâ: An Episcopi debeant curare ut Pontificiæ leges promulgentur in suis Diœcesibus. An superiores regulares possint pro suis subditis publicare Jubilæum, non spectat à promulgatione Episcopi: An privilegium à Pontifice, seu Bege concessum, ut obliget, promulgatione egeat; & an cum adest clausula *ex nunc* videatur ut Princeps velit quod lex obliget absque publicatione, aliisve modis.

SUMMARIUM.

1 *Lex, seu constitutio, in qua adest decretum irritans, ut egeat publicatione post contrarias opiniones hic* & num. 2. *distinguitur*, n. 3. & 4. *ubi pro negativa, si agitur de indalto, seu constitutione aliqua particulari, secus in lege generali.*

5 *Leges Imperatoris non antequam post duos menses à die publicationis habent obligare;* & n. 8. *Non sic in Pontificiis* à n. 5. *nec n.* 10. & 11.

6 *Leges suâ naturâ obligant à publicatione nisi à legislatore signetur tempus obligandi, ut* n. 9. *quid Episcoporum & Magistratuum*, n. 9.

7 *Authentica, ut novæ factæ constitutiones*, §. 1. collect. 6. & n. 12.

9 Cap noluerit de sent. excommunic.

10 *Lex etiam Ecclesiastica; num liget ante duos menses a publicatione pro negativa, à* n. 11 12. 14. & 15. *ubi de foro interno, aut externo.*

13 *Papa dum intendit legem suam obligare, solet in sua constitutione id exprimere.*

16 *Publicationem legis quando teneatur Episcopus facere in suis Diœcesibus, & n.* 17.

18 *Jubilæum promulgare superiores regulares, non spectata publicatione, Diœcesani Episcopi, non possunt, ut* n. 19. & 22. & n. 23.

19 *Regulares superiores non veniunt sub nomine Prælatorum Ecclesiarum, & Ordinariorum, nisi quando ea nomina simpliciter exprimuntur, & materia etsi illis applicabilis, vel cum cavetur in juribus* n. 20. & 21.

22 Prælati Ecclesiastici *nomine veniunt tantum Abbates Præpositi, & alii Prælati sæculares, sed nomine* quibuscumque ordinarius locorum in Bulla Jubilæi, *veniunt tantum Ordinarii secularium Ecclesiarum.*

24 *Privilegia data per viam legis requirere publicationem videtur: alii Contra absolutè tenent à* n. 26. ad 30.

26 *Privilegium ut valeat necessum est, ut veniat ad notitiam privilegiati secundùm aliquos; alii dicunt valere à die Datæ, ut n* 29.

27 *Privl.*

dende, quia *dicta auth.* tantum loquitur de Imperatorum legibus, non de istis, Diana *p.* 1. *tractat.* 10. *resol.* 9. *in fine* vers. *notandum*, ubi sic tenet cum Soto *de Justitia lib.* 1. *quaest.* 1. *artic.* 4. Reginald & Valentia sentientes ut leges Magistratuum inferiorum cum illicò à publicatione obligent. Idemque ipse Diana ibi, & Suarez *de legibus lib.* 3. *capit.* 18. *num.* 9. & *lib.* 4. *capit.* 15. *n.* 15. tenent de legibus seu constitutionibus latis ab Episcopis.

8 Et ab hinc videtur ultra sentire Villalobos *dict. dif.* 14. *num.* 3. *in fine* eum dicat leges Imperatorum tantum obligare nos Hispanos, quando deficit Regia lex, de quo jam dixi *sub quaest.* 2. & ita Anton. de Butrio, Decius, Paul. Eleazarus Francus, quos sequuntur Navarrus *consil.* 1. *hoc tit. num.* 17. Azor *lib.* 5. *moral. tom.* 1. *cap.* 3. *quaest.* 8. dicentes ut leges civiles ipso facto non obligent, nisi à transacto tempore duorum mensium post publicationem *per dict. constit. auth. citatae*.

9 Nec obstat textus *in cap. noluerit de sentent. excommunic.* quatenus assignat duos menses pro monitione, ut qui fecerint statuta contra libertatem Ecclesiasticam illa revocent intra duos menses alioquin excommunicationem incurrerent. Quare respondent Doctores citati, ut refert Diana *dicta resol.* 9. ex hoc non sequi necessarium pro promulgatione tempus duorum mensium, ut omnis lex Pontificia obliget: nam sunt aliquae leges, quae ex voluntate Principis, seu Pontificis non incipiunt obligare; nisi post certum tempus, facta promulgatione. Et ita videmus in multis pragmaticis, sanctionibus hujus Regni exprimi, ut à promulgatione facta obligent post aliquos dies in qualibet assignatos plus, minusve ad placitum Regis; imò Stylus Romanae Curiae est quod ibi à judicibus passim puniantur Transgressores legum etiam ante elapsum tempus duorum mensium.

10 Unde in eo dubio, an lex ante duorum mensium lapsum liget scientes pro affirmativa sententia, respondetunt Baldus *in dicto cap.* 2. *hoc tit. num.* 5. vers. *ex praedictis* Panormitan. *num.* 7. vers. *disceptatio* Imola *num.* 5. vers. & *adverte*, Felinus *collat.* 4. *num.* 7. Beroi. *num.* 50. & alii plures, ut per Federicum de Senis. Franc. Dominic. Praepofit. Panormit. quos referunt, & sequuntur Rendina *in promptuar. receptar. sent. in fine tom.* 1. *in miscel. num.* 1. Azor. *dicto capit.* 3. *quaest.* 8. & Barbosa *in dicto cap.* 2. *num.* 9. quidquid contrarium velint ibi Butr. *columm.* 3. *n.* 17. vers. *puto de mente juris*, Decius *lect.* 1. *n.* 16. *collat.* 6. Menochius *de arbitrariis casu* 185. Navarr. *d. consf.* 1. *hoc tit. n.* 8.

11 Nihilominus sunt multi Doctores dicentes leges Pontificias non obligare, nisi à transactis duobus mensibus post publicationem ex ea ratione quia leges non dedignantur sacros Canones imitari; ita ut sacrorum canonum statuta Principum constitutionibus adjuventur, *c.* 1. *de novi operis nunciatione*; cumque de hoc nihil Pontificio jure sit cautum, sique juri civili consentaneum, ut nisi à duobus mensibus transactis *ex relata auth.* §. *ut nova constit.* sequitur ut idem jure Pontificio; ac Regio nostro Hispano debeat observari, praecipuè ubi materia caret à peccato: argumento eorum, quae dixi *in cap. novit* 13. *de judic.*

Ergo cum *in dicta auth.* signatum fuit tempus duorum mensium, ne leges primo obligarent unos, quam alios, ut tradit Villalobos *dicta dif.* 13. *num.* 3. item ut tolletur omnis confusio & rixa & imparitas subditorum, ut statim referendi docent, sequitur hanc sententiam multum esse probabilem, & ut talem sequuntur Beccan. *in summ. Theolog. p.* 2. *tractat.* 3. *cap.* 6. *conclus.* 2. *num.* 3. cum Sylvestro, Panormit. Joanne Andrea. Valentia *tom.* 2. *disput.* 7. *quaest.* 5. *puncto* 5. Navarr. *in manuali cap.* 23. *num.* 24. Emanuel Sà verbo *lex num.* 8. Muand. *in manual. Praelat. tom.* 2. *quaest.* 25. *artic.* 4. *conclus.* 5. Tabiena verbo *lex num.* 51. & verbo *constitutio num.* 1. Reginaldus *tom.* 1. *lib.* 13. *cap.* 16. *num.* 152. Diana *dicta res.* 9. *tract.* 10. *p.* 2. † Et facit quia Papa dum intendit legem obligare statim, solet in sua constitutione id exprimere, ut videre est *in singula de praeb. lib.* 6. *clem.* 2. *de haeret.* 13

14 Ego unquam hanc secundam opinionem admitterem in foro conscientiae respectu ignorantium, non inquam respectu quorum, qui jam sciunt legem fuisse promulgatam, non sic respectu fori externi, nam in eo foro non excusaretur ab incursu poenae, sive legis fractione, qui eam non observaret illico à die scitae promulgationis: sic cum Azor. *p.* 1. *moral. capit.* 3. *lib.* 5. *quaest.* 7. *in fine*, ubi dixit *sic in foro conscientiae praedictam opinionem tutam esse, & posse servari.*

15 Verum secundae sententiae relati Doctores, ut refert: & sequitur idem Diana, inferunt quod si aliquis sciret promulgatam legem esse, non teneatur illam ol servare ante duos menses elapsos, quia alioquin ut bene notant Beccanus, Valentia, & alii magna sequeretur in Republica perturbatio; nam qui scirent promulgatam legem, teuerentur eam servare in utroque foro, alii in neutro tenetur, quod impugnatur *ex dictis in* vers. *unde*.

16 Ad tertium quaestionis partem an curare debeant Episcopi in suis Dioecesibus leges Pontificias publicare, poteris ex proximè adductis respondere: tamen in terminis Sylvius *p.* 2. *quaest.* 96. *art.* 4. *quaeritur* 11. *conclus.* 3. dixit teneri ut observetur, quando videlicet Pontifex significat se velle quod sua lex ibi obliget etiam absque alia publicatione alibi facta, sed non teneri curare, ut publicetur, promulgative, nisi mandatum Pontificum ad eos dirigatur, vel rationabiliter judicet promulgationem in suis Dioecesibus esse necessariam.

17 Quod si Pontifex nec significet opus esse alia promulgatione, nec significet non esse opus, nec etiam mandatum dirigat ad ordinarios, probabile ait esse quod ordinarii non tenentur legem Pontificiam promulgare, vel jurare ut observetur, nisi fructum aliquem notabilem ex talis legis promulgatione in suis Dioecesibus spectent; possunt enim in ejusmodi casu interpretari mentem Pontificis esse, quod lex, quam ipse ex justis causis judicat Ecclesiae universali esse utilem, in diversis provinciis non observari, & promulgari curetur ab Ordinariis, quando illi existimaverint ita esse pro suis locis expediens, & ad aliquem fructum notabilem utile.

18 Praepositus vero *in p.* 2. Divi Thomae *q.* 95. *disp.* 1. *dubio* 9. *num.* 30. ait Episcopos, vel alios superiores non peccare, curantes legem promulga

mulgari, vel recipi, quando summus Pontifex id eis non committit, & Diana p. 6. tract. 6. miscel. ref. 38. postquam dixerit hunc casum esse nimis practicabilem, & qui aliquando non parum torquet Episcopos ibi in fine putat leges Pontificias non agere publicatione in singulis Dioecesibus; & sic inferre quod eo ipso quod Romae sint publicatae more solito obligent ubique, nec earum obligatio pendeat exceptatione populi; & quod Episcopi subditos eas non observantes possunt, & debent punire. Ego autem existimo satis huic dubio respondere, tum ex adductis in hac quaestione, tum in praecedenti.

19 Ad quartam quaestionis partem Bossius de jubilaeo sect. 4. casu 3. num. 7. Sà verbo jubilaeum n. 2. ut refert Pater Gregorius Gobat. de jubilaeo duplici cap. 11. num. 67. affirmant quod superiores regulares possint pro suis subditis promulgare jubilaeum, non expectata promulgatione Episcopi Dioecesani, quia ut ait Henriquez Praelatus Monasterii, censetur ordinarius ut promulget

20 suis subditis exemptis ab Episcopo. † Tamen verior est negativa sententia, quam sequitur Bordon. miscellaneis decis. 23. idem Pater Gregor. dict. num 67. impugnans sententiam Sà dict. num. 12. Diana p. 2. tract. 14. miscel. 4. ref. 33. ex eo quod sub nomine Praelatorum Ecclesiarum, & ordinariorum locorum, non veniunt superiores regulares, nisi quando ea nomina simpliciter exprimuntur, & materia est illis applicabilis, quia sic dicitur Praelati Ecclesiarum, id intelligitur de saecularibus ex cap. si quando 8. de officio de legati, cap. cum ordinarii 3. de officio ordin.

21 Etenim cum jura volunt comprehendere Praelatos, vel Ecclesias regulares exprimunt ut videre est in cap. nullis 28. cap. si postquam 33. cap. quia saepe 40. de electione in 6. cap. ordinarii 3. cap. quamvis 8. cap. fin. de officio ordin. lib. 6.

22 Sub eo autem nomine Ecclesiarum Praelatis, veniunt tantum Abbates, Praepositi, & alii Praelati saeculares nullius habentes propria territoria, & subditos etiam laicos. Nomine vero quibuscumque ordinariis locorum in eadem Bulla jubilaei veniunt tantum ordinarii Ecclesiarum saecularium; nam illud verbum locorum restringit nomen ordinarii tantum ad saeculares cum exclusione regularium, ut docent plures cum glossa verbo ordinarii in extravag. 1. de praeb. Joannis 22. quos pro se citat. Floron. cap. 5. de casibus reservatis cap. 4. §. in contrarium: & sic respondetur quod licet Bulla jubilaei transmittatur à Procuratore ordinis, non inferri superiorem acquirere jus illud publicandi, quia id in Bulla

23 non exprimitur. † Nec ex eo quod Praelati regulares accipiant jubilaeum ab ordinario publicatum, subjici Episcopo dicantur, à quo sunt exempti, sed tantum dicuntur Jubilaeum Lucrari ab eo publicatum, non enim propter id dicuntur cogi, nec facere aliquid sibi odiosum, nam lucrantur illud sine laesione suae exemptionis; imo & in fine Bullae jubilaei derogatur Apostolicis constitutionibus, & privilegiis regularium, in quantum possunt obstare Bullae jubilaei, propter quam quod dici potest Papam religiosos, volentes acquirere jubilaeum, subjicere Ordinario, cum Summus Pontifex Praelatis tantum saecularibus praecipiat publicationem jubilaei: ita alia tradens dicit relatus Diana.

Ad quintam quaestionis partem an privilegium ut obliget egeat publicatione, & suppositis quae supra adduxi quaest. 3. de differentia legis, & privilegii, & num dicatur lex, cumque ibi dictum sit quod privilegium revera sit quaedam privata lex, videtur dicendum, ut quemadmodum de perfecta ratione legis est quod sit legitimè promulgata; sic & in privilegiis promulgatio sit necessaria, ut probat textus in leg. pen. ad finem ibi ea die qua promulgata est Cod. de decurionibus lib. 10. 24

Et ego existimo eum Barbosa in cap. in istis 3. distinct. 4. num. 3. ut quoties privilegia dantur per viam legis requirant promulgationem, cum sequantur ipsius legis naturam, notat glossa verbo de caetero ad mod. in proemio clement. & sic ut privilegium valeat Doctores dicunt necessum esse ut veniat ad notitiam privilegiati. † Nam ut docent Bart, in l. omnes populi, ff de legib. Abbas, & Felinus in cap. cognoscentes hoc titul. quemadmodum privilegium conceditur personae particulari non sit de Papa praesumendum velle illud concedere, se eadem persona illud, aut nesciit aut non acceptat, & exemplificat Villalobos in privilegio à Papa concesso, ut quis contrahat cum cognata, & ille dixeret eam in uxorem antequam privilegium sciret, quia nihil faceret: sic in summ. dist. 1. p. tract. 2. dif. 13. n. 1. 25 26

Alii inquam absolutè docent, ut privilegium non egeat publicatione, quia ista dantur in privatum commodum; & sic non dicuntur leges simpliciter, sed cum adjectione privatae, ut tenent citati per Barbosam in Rubrica de rescriptis lib. 6. idem refert in dicto cap. in istis sub n. 2. ubi in confirmationem allegat usum asserens nunquam vidisse, vel nos audivisse privilegia particularia publicè publicari, sed solum judicibus intimari, ut ea faciant observari, qui à tergo solent scribere, ut observentur, sicut in eo continetur; quibus rationibus in privilegiis, quae per se dantur, id est non per viam legis, resolvit Bartol. in dicta leg. leges num. 2. & nostri communiter in dicto cap. 2. hoc tit. Feln. ibi n. 7. tertia limitatio, Salas de legibus disp. 17. sect. 5. à num. 31. & 34. Azor. p. 1. instit. mor. cap. 3. q. ultima, lib. 5. Frater Emanuel Rodriguez quaest. regular. tom. 1. q. 6. art. 7. 27

Et comprobatur ex textus in cap. 1. vers. nec obstaret de concessione praebendae lib. 6. faciente differentiam inter leges generales, & privilegia, seu concessiones speciales, quod in his ejus cui conceduntur notitia sufficiat in legibus non ita, sed aliorum cum quibus actus gerendus est, notitia requiratur: ita Barbosa in dicto cap. in istis dist. 4. dict. num. 3. in fine. † Imò & Berojus in dicto cap. cognoscentes hoc tit. cum multis ab eo relatis, & Azor. dict. lib. 5. cap. 3. quaest. 5. dicunt, ut valeat privilegium ab ipsa concessione Principis; & hanc partem ut probabiliorem sequitur ex communi Juristarum citans ad id Rotae decisionem 14. p. 2. num. 2. ex eo fundamento. † quia legatum testamento relictum, absenti etiam acquiritur, ex l. legatum, & l. cum pater ff. delegatis 1. sic & libertatem relictam acquiri servo absenti. 28 29 30

Nec facit contra hoc ultimum textus in leg. si quis absente, ff. de acquirenda possessione, quatenus ex ejus litera patet, ut libertas per Epistolam datam servo & feratur in tempus quo servus certior factus fuerit, quia respondetur ibi consultum 31

tum ita voluiffe, ut par eft ex littera quod idem de valore privilegii venit dicendum juxtaprimam fententiam fi conftat de mente dantis. † Quibus exemplis comprobat, & ex his intelligitur diftinctio, quam fupra in princ. hujus dubii adduxi ex Riccio *coll.* 1276. & ex Barbofa *in dict. c.2.hoc tit.à n.6.*

32 Ad ultimam quæftionis partem, an cum adeft claufula *ex nunc* videatur ut velit Princeps quod lex obliget abique publicatione; in dubio breviter refpondeo, ut ex appofitione prædictæ claufulæ fatis dicatur apparere, ut velit Princeps conftitutionem obligare, etiam ante publicationem: fic Riccius probat *in decif.* 12. idem *fub. d.collect.* 1276 *in* verf.*animadvertendum*

33 † Idemque dicit ut conftitutio non egeat publicatione ubi effet regiftrata in regiftro Papæ, effetque publicè impreffa, & palam venderetur, nam ex his oritur præfumptio; & publicationis, ut in terminis conftitutionis felicis record. Pii Papæ IV.*fuper focietatibus officiorum*, tenuit Rota *in caufa Romana focietatem* 29. *Janu.* 1601. *coram Cardinali mellino*: alia inquam plura congerit Riccius omnino videndus in favorem Regularum Cancellariæ, probans ex pluribus decifionibus ut fi publicatio earum, feu conftitutionis facta fuerit in loco refidentiæ Principis, liget etiam in aliis locis: fed de his regulis jam dixi.

34 Unum pro complemento notabis in publicationis favorem factæ conftitutionis in curia, quod ea fufficiat, ut lex obliget, etiam quod non probetur ufus conftitutionis in his locis, in quibus publicatio non fuit facta, quia ut Riccius refert *d. collect* 1276.*circa fin.* quidquid dixerit Mohedan. *in decif.* 6. Rota ejus opinionem non fervat, ftante enim ejus publicatione in curia ufus præfumitur, donec doceatur de contrario, Crefcent *in decif.* 79. Mohedan. *in decif* 90. Cardinal. Put.*in decif.* 281. *lib.* 1. & fuit dictum *in una Brigian locationis* 5. *Decemb.* 1694. coram Penia.

35 † præfertim cum decretum irritans impediat non ufu ufum, Caputaq. *in decif.* 82.*lib.*2. & ifta non ufus ita probandus, ut devenerit ad notitiam majoris partis populi, ut fuit dictum *in una Parmen. legati* 20. *Octob.* 1570. coram Cardinal. Seraph. ut patet in ejus decif. impreffa.

39 Summopere Riccius fupra dicit notandum cum Puteo *in d.* 178. *lib.* 1. & cum Rota diverf. *in decif.* 19.*lib.* 1. quod decretum irritans five opponatur in conftitutione generali, five particulari, nunquam ligat ignorantes quoad pœnam, fed folum quoad nullitatem actus quod explicabis juxta *d.q. praced.* & *à n.* 1. hujus quæftionis.

37 Pro complemento notabis, ut publicatio legis, nunquam præfumatur, nifi probetur, quia publicatio eft quid facti, Menoch. *de præfumpt. lib.2.præfumpt.1.n.2.* & *præf.2 n.2*, quam refert, & fequitur Eman.de Valle de Mora de incantant, & Enfalmis *fect.1.c.5.n.* 13. reprobans Nicolaum Garciam contrarium tenentem de beneficiis *p.2.c.1.n.44.* tradit Barbofa *in c.2.hoc. tit.c.* 11.& ego hanc admitto in lege recenter lata, non ob antiquo condita, de cujus diceptaretur publicatione.

QUÆSTIO IX.

An Epifcopi, feu alii Prælati jurifdictionem habentes, poffint leges, aut conftitutiones, ordinationesve facere, ita ut fubditi maneant obligati: Et an populi, feu alii proceres, & poteftates fæculares: Et an poteftas legiflativa fit fœmina delegabilis, ubi an mulier fit homo; Ordinationes civitatum ut obligent, an debeant prius à Rege confirmari, & an Prælati Religionum poffint facere leges ultra pofitas in prima fundatione.

SUMMARIUM

1 *Epifcopi poffunt facere leges, & ordinationes pro bono regimine fui Epifcopatus obligantes fubditos.*

2 *Clerici tenentur obedire Epifcopo in negotiis pertinentibus ad ftatum Ecclefiafticum, alias poffunt puniri.*

3 *Epifcopi funt ordinarii fuarum Ecclefiarum, habentque poteftatem faciendi Ordinationes, & decreta, fed an fimul cum Synodo* n.4 5.6. 7.8.9 & 10 *ubi cum diftinctione.*

7 *Ordinationes Epifcoporum facta in Synodo funt perpetua*

8 *Epifcopus fine capitulo non poteft aliquid ftatuere, fuper ftatuta Ecclefiæ, fed benè poteft tollere confuetudinem introductam contra refidentiam, cum Ecclefia egerat Canonicis valdè* 9.

10 *Statuta, feu ordinatio pro regimine facta ab Epifcopo, non requirit confilium capituli.*

11 *Refervati cafus ab Epifcopo ceffant per ejus obitum, item & exilium alicui ab eo injunctum.*

12 *Epifcopus Confilium capituli fequi non tenetur in decernendo quæ vifa fuerint oportuna in Synodo: ubi quid in jurifdictionibus.*

13 C p.quanto, cap. novit de his, quæ fiunt à Prælato fine confenfu capit & ante.n. 12.

14 *Epifcopus non tenetur fequi confilium capituli, ubi fine illo aliquid poteft ftatuere, nec illud requirere,* n.15.

15 *Chriftus pofuit in Ecclefia Paftores, ideft Epifcopos, qualiterque dependeant à Papa,* n. 16.

16 *Pontifex folus creat Epifcopos. & transfert. Diœcefefq dividit erigit, auget, minuit, fublimat, & deprimit & extendere, & limitare jurifdictionem Epifcopali muneri jure Divino cohærentem, fed nequit abrogare ab Apoftolis condita,* n.17.

17 *Epifcopi fucceflerunt Apoftolis, & eorum jurifdictio eft immediata à Chrifto Domino Apoftoli habent à Chrifto poteftatem fubordinatam difpofitioni Petri, ut capitis, & Paftoris: Et in quo differat eis data ab ea, quæ fuit data Petro, & ejus fuccefforibus.*

18 *Epifcopi habent fuam poteftatem immediatè à Summo Pontifice, & ab eo dependentem, & fic judiciarium extendi, vel limitari.*

19. *Epifcopi omnes habent poteftatem condendi leges Ecclefiafticas in fuis Diœcefibus cum ordine ad Papam.*

20 *Populi, & Refpublica jurifdictionem habentes poffint ftatuta condere, & pro adminiftratione, etiam fi jurifdictione careant,* n.21.*etiamfi*

statuer *in com-*
sunt. di-
27 *Le-*

Ad Rubricam.

-prebenderet praterea , & con- -em.

-ges municipales si sun in usu debent omninò servari.

23 *Statutum à populo factum contra Canones, si civitas subjacet temporali Ecclesiæ jurisdictioni , non valet , contra aliquos sub* num. 23.

24 *Statutum ferre nequit una populi pars sine alia.*

25 *Statutum populi, num requirat confirmationem superioris, & qualem ,* n. 26. 27. 28. & 29.

28 *Ordinationes populorum sunt ferendæ ad consilium supremum , ibi videndæ , & confirmandæ, sic , ut aliter exequi nequeunt ,* & n. 52.

29 *Sententiæ latæ juxta ordinationes non confirmatas, solent à consilio improbari , à quo provisiones dantur, adversus earum usum. & ut remittantur ad dictum consilium.*

30 *Ordinationes populorum antiqua , & in libris scriptæ habent legis vim , propter antiquam observantiam.*

31 *Ordinationes , & statata populorum , ut valeant , debent , in usu esse, sed leges communes solùm ex tacita , seu expressa populi receptione.*

32 *Judices inferiores possunt condere statuta , quæ non nisi die publicationis ligare incipiunt.*

33 *Magistri alicujus artis possunt condere statuta in concernentibus eorum officia , & pro tempore officii, etiam si jurisdictione careant ,* num 34.

35 *Proceres, Duces , Comites & Marchiones Regni nostri Hispaniæ nequeunt leges , aut ordinationes perpetuas facere , nec temporales . aut pænales. nec eas interpretari , cum in eis non fuerit suprema potestas* n. 39. *contra aliquos* n. 37 & 39.

38 Leg. 12. tit. 1. p. 2 *ibi* que los Sennores ne puedan hazer ley , ni fuero nuebo sin o torgamiento de pueblo.

39 *Domini populorum, sicut populi. & civitates possunt facere animalia , mandata , seu statuta ad regimen vicinorum , & super comestibilibus assignando pretia super repartitione aquarum ad rigandum , & supra taxa salarii famulorum, & super aliis rebus.*

40 *Pracomia vocari solent statuta bonæ gubernationis , etiam à Pratoribus facta absque eo quòd egeant confirmatione,* d. n. 39.

41 *Mulier leges ferre potest. cum ei possit demandari potest jurisdictionis , & ferendi censuras* n. 42. & 43. *quod ultimum dubium est, ut* num 45.

44 *Mulier dispensari potest, ut doceat , sicut contigit cum sancta Catharina.*

45 *Mulier potest dispensari ut leges Ecclesiasticas condat, & ut præcipiat aliquod festum, vel jejunium ; non sic ut congessiones audiat sacramentales, vel ut exerceat actus ordinis.*

46 *Mulier an sit homo ? Ridicula videtur interrogatio. Sed an veniat fœmina appellatione hominis quoad juris affectus, aliud est cum masculinum comprehendat fœmininum in jure , nisi in casibus specialiter exceptis* n. 48. 49. 50. 51 & 52.

47 L. quisquis Cod. ad leg. Julian Majest. & num. 28.

49 *Dispositum in pœnalibus regulariter extenditur ad fœminas.*

50 *Legatum relictum v.g. filiis Patri porrigitur ad ejus filias.*

51 L. si quis aliter 38. §. qui abortionis, ff. de pœnis *vers.* qui abortionis.

52 *Fœmina non continetur hominis appellatione , ubi est ratio diversitas, ut* n. 53.

54 *Prælati Religionis nequeunt novas ordinationes ultra positas in prima fundatione facere , ut* n. 55. & 65. *nisi ad regimen.*

55 *Moniales tacitè , aut expressè professæ Monasteriis egredi non possunt , nisi constet laborare morbo gravi nocivo aliis.*

46. *Prælati nequeunt mandare subdito suo, ut ingrediatur aliam Religionem arctiorem.*

58 *Clausura admodum congruit mulieribus; & earum castitati.*

59 *Prælati Religionis, S. Francisci, qualiter possunt facere ordinationes , sive constitutiones obligantes.*

AD primam difficultatis pàrtem di-
cendum est posse Episcopos leges, 1
& ordinationes facere pro bono
regimine sui Episcopatus ; ita ut
ad earum observantiam obligent
subditos : sic D D. per textum *in c.* 1. *de*
consecratione dist. 3. *in c.* 2. *de locato* , & *in*
c. 2. *de majorit.* & *obedientia* , ubi expressè
cavetur quod non obediens decreto Episcopi, est
excommunicandus ; & per textum *in cap. ut ani-*
marum hoc tit. lib. 6. qui loquens specialiter quod
statutum Episcopi, non obliget ignorantes , ut
jam expendi *sub q.* 7. in fine, contra decernit. ut
obliget non ignorantes. Et sic Marcus Anto- 2
nius Genuensis *in practicab. Ecclesiast. q.* 230. *num.* 1.
Barbosa *in dict. c.* 2. *de majorit. n* 3. notant in ver-
bo ibi *ab Ecclesia* , quod in negotiis pertinenti-
bus ad statum Ecclesiasticum , tenentur Clerici
obedire Episcopo, alias possint puniri , prædi-
ctam conclusionem recipiunt communiter Ca-
nonistæ *in Rubrica hic,* & *cap. cum omnis hoc tit.*
ubi Panormit. Decius , Hostiens, & alii *per jura*
relata. Vasquez 1. 2 *tom.* 2 *disp.* 152 *c.* 3. & *dispu-*
tat. 153. *c.* 1. Suarez *de legibus lib.* 14. *c.* 4. *n.* 2. sic
colligentes ex verbis Christi Math. 18 *quæcum-*
que ligaveritis, quæ protulit loquens cum omni-
bus Apostolis, quibus succedunt Episcopi , ut
patet de jure *in cap in novo dist.* 21. *ex Trid. cap* 4.
sess. 23. ubi Farin. & Barbosa cum infinitis.† Imo 3
& sic convenisse docent DD. eo quod Episcopi
sunt ordinarii suarum Ecclesiarum, quorum offi-
cio spectat habere potestatem , ordinationes, &
decreta faciendi : vide quæ ex multis congerit
Gratian *regula* 433. * De quibus nonnullis *infra* 4
q. 18. & quia longa novissimè tractat Diana ad
utramque partem *p.* 11. *tr.* 3. *q.* 23. Castr. Mertnri-
an *in collect. Theol. mor. tract.* 1. *c.* 8. *art.* 3. qui refe-
rens DD. negantes, ut Episcopi nequeant leges
condere, inter quos Medina *in* 2. *p q.* 96. *art* 5. *dub.*
2. Gallego *de cognat. spiritual. c.* 21. *n.* 1. 18 & F E-
manuel 1. *tom. summ. in* 2 *edit c.* 237. *n* 1. arbitrantes
ut nequeant sine Synodo, quia Episcopus habet
se instar Decian cum suo capitulo ipsi Synodo
Diœcesano ; ita ut non sit ei superior , & refert
affirmantem Thom Sanchez *de matrim. lib.* 8. *dis-*
put. 33. qui alios citat ex eo quia solus Episcopus
habet in Synodo Diœcesana suffragium decisi-
vum, cæteros vero ibi assistere ad præbendum
consilium, & hanc videtur amplecti plura conge-
reos ibi videnda, sed tu dissolves modo sequenti.

Dubium

5 Dubium autem est an ipsi per se possint tales leges discernere, seu debeat fieri cum consensu Capituli, aut Cleri, vel qualiter, & glossa in dict. cap. si quis de majorit. & obedientia 2. videtur velle, ut Episcopi nequeant leges facere sine Synodo Diœcesana ibi verbo decretum docent Duenas regula 245. Azor. inst. mor. p. 2. lib. 3. c. 47. q. fin. sed Villalobos in summa p. 1. tract. 2. diff. 8. num. 6. vers. una glossa contrariam sententiam sequitur dicens glossam non habere fundamentum sufficiens, & suam dicit esse fere omnium Doctorum.

6 Ego inquam utramque sententiam cum distinctione approbo, nempe ut licitum sit Episcopo in Diœcesana Synodo condere statuta, seu Ordinationes aliquas, prout ei fuerit visum expedire ad retinendum clerum in disciplina, vel ad tollendos abusus ex dictis juribus Alexander de Nevo conf. 60. num. 16. ubi etiam dicit quod potest Episcopus statuta præparatoria, & pœnalia condere, Marcus Alterius de cens, tom. 1. lib. 5. disputat. 12. cap. 2. columm. 5. littera D. Sbastian. Medicis de legibus p. 1. quæst. 14. Suarez in simili tractat. lib. 4. Rotæ de Synodo Episcopi p. 3. act. 18. num. 104. Masob. in simili tractatu capit. 4. dubio 41. Puteus decis. 353. lib. 1. in correctis, Ciarlin. contr. Forens lib. 1. cap. 1. n. 8.

7 Et de his ordinationibus factis in Synodo dico esse perpetuas, nec expirare morte Conditoris, gloss. verbo statuto in dicto cap. ut animarum hoc tit. lib. 6. Zerola in praxi Episcoporum, p. 1. verbo edicta §. Aicedus de præcel. Episcop. dignit. cap. 1. num. 41 p. 2. quæ quidem statuta debet facere cum Concilio capituli cap. Episcopus 24. dicta qui videtur res ardua, licet sequi non teneatur, satis que esse consilium perquisivisse; licet postea dissentiant, Quaranta in summa Bullar. verbo Synodus, vers. in privatis, Franc. Leo in Thesaur. fori Eccles. p. 1. capit. 9. num. 15. Ciarlin. cum Barbosa dict. c 61. n. 11. Bonacina de legibus disp. 1. quæst. 1 punct. 3. num. 24. Homobonus de exam. Ecclesiast. p. 3. tractat. 15. c. 7. q. 20. resol. 5. vers. unde.

8 † Non enim potest Episcopus sine capitulo aliquid statuere super statu Ecclesiæ cap. quanto de his qui fiunt à Prælat. sine consensu Capituli, Joannes Andreas in c. unico num. 1. de Cleric. non resident. in 6. ubi Franc. §. statuimus, Geminian num. 4. Felinus in c. cum omnes num. 9. hoc tit. ubi Decius num. 7. in 2. disput. Abbas in cap. ad audientiam de Clericis non resident. Lotter. de re beneficiaria lib. 1. q. 21. à n 97.

9 Hoc ipsum limitantes in casu quo Episcopus tollere vellet consuetudinem super non residentia Canonicorum, quia Ecclesia valde Ministris indigere posset Episcopus solus tollere hujusmodi consuetudinem, & ad perpetuitatem illarum legum, seu statutorum pro Ecclesiæ regimine, requiritur ut decernat in Synodo, aut cum Concilio capituli. Quo in sensu eximo procedere glossam in dicto c. 2. verbo decretum de majoritat. & obedient & sic addit citatus Ciarlin. esse intelligenda de statuto Synodali Barbosa in Pastor. p. 1. allegat. 93. n. 13. & 24.

10 Quod si alia sunt condita ab Episcopo extra Synodum pro bono regimine Diœcesis, veluti edicta, bannimenta, & gridi Episcoporum, in his non requiritur Consilium capituli, ut ipse Ciarlin. asserit ubi suprà dict. c. 61. num. 12. & sic illa esse temporanea, ejusque obitu expirate docent Bald. & Doctores in leg. 5. ff. de verb. significatione Bettachin. in tract. de Episc. p. 2. lib. 4. quæst. 15. decisione Curiæ Neapolitan. 149. num. 1. p. 1. & pro certo supponitur à Rota decis. 79. n. 6. p. 1. recent. & hanc partem sequitur Speteil in decis. fori Ecclesiast. decis. 24. n. 21. contra Marc. Anton. Genuens. in pract. Archiep. Neapol. c. 1. sub num. 18.

11 † Et sic infert Speteil. ibi num. 22. & num. 23. quod casus ab Episcopo reservati expirant per ejus obitum; & quod exilium alicui ab Episcopo junctum expirat per illius mortem; & in hoc casu procedere existimo contrariam relatam sententiam, ut possit leges & statuta facere Episcopus solus per se sine Synodo aut Capitulo.

12 Hinc fit dubium an teneatur Episcopus sequi Consilium capituli in discernendo, & statuendo quæ visa fuerint opportuna in Synodo, & Suarez in tractat. de legibus lib. 4. c. 5. in dubio 2. optimè loquens dicit ut sequi non teneatur, ita ut quod scriptum legitur in dict. cap. quanto, & cap. novit. de his, qui fiunt à Prælat. sine consensu capituli circa Consilium requirendum per Episcopum veniat restringendum ad statuta super alienationibus bonorum Ecclesiæ, vel ad judicia, & sic ad jurisdictionalia; non autem ad ea, quæ pendent à mero imperio, & jure ipso Monarchico, quale est facultas hujusmodi concedendi statuta, ut docet Bart. in leg. imperium dum. 8. ff. de jurisdict. omnium judicium, quam exornat idem Suarez de legibus, lib. 1. c. 7. à num. 6. sed justum merum imperium est in Episcopo, ut per Bald. in Rubr. sub num. 7. ad finem vers. vel dic quod Episcopus de consistit, Imola in cap. num contingat per textum ibi de foro comp. ac proinde ut prædicta potestas pendeat à jure Monarchico constituto in ipso Episcopo, & per consequens in communicabili capitulo, aut cuivis alteri, & comprobatur ex leg. 1. Cod. de officio cujus, cui est mandata jurisdictio: quæ omnia faciunt in favorem sententiæ relatæ, quæ docet Episcopum per se posse facere leges, & constitutiones perpetuas.

13 Adhuc vero, & si in prædictis decretalibus aliqui voluerint Consilium, de quo ibi sumi pro consensu, quæ fuit opinio Vincentii, & Cofredi, ut refert Barbosa in Pastor. allegat. quæst. 3. sub n. 30. in fine contraria sententia verior est ex dictis antea, cum nec in his capitulum aliud habeat quam simplex Concilium absque ulla necessitate Episcopi illud sequendi, ut in dict. cap. quanto, sic præ cæteris docent Hostiensis sub num. 1. vers. vel dic quod cogitur Abbas in 4. & sub num. 5. vers. & est mihi indubitabile, plures citat Mandosius de inhibitione quæst. 192. n. 2. & hanc esse communem sententiam agnovit Rota apud Achiles in decis. 57. alias 2. de officio ordin. sub n. 7. vers. communis tamen, ubi n. 2. ait non reperiri textum aliquem, per quem probetur exigi consensum, & singulas rationes, & authoritates in contrarium discutit Puteus disp. 92. lib. 3. à n. 3.

14 † Imò & quod Episcopus ubi sine Capitulo aliquid statuere non potest, non teneatur sequi ejus Consilium: scripsit sacra Congregatio Patriarchæ Venticarum die 27. Aprilis 1592. ut refert Pinsetius in praxi Episcop. c. 2. n. 2. Barbosa dicta allegatione 93. num. 24. in fine: videbis novissimè Dian. ita distinguentem dict. p. 11. tract. 3. resol. 13. in vers. dico agitur cum Bonacina, Salas, Vasquez, Vadell. & aliis.

D. Fermosin. de Leg. Eccles. H 2 Poterit

Poterit tamen dici ut Episcopus non solùm
15 non teneatur requirere consilium; imò nec illud sequi; eo quod cum ejus potestas procedat, ac sit de jure Divino Papæ subjecta, ut sention: Castro *de justa hæret.pænit.cap.* 24. Vasquez 1.2. *disput.* 152.*cap.*3. Villalobos *dicta dif.* 7.*n.*6. vers. *la dificultad*, sitque institura à Christo Domino ad effectum, ut Petrus, & successores Ecclesiam ejus per Episcopos gubernarent, ut constat ex verbis Pauli *ad Ephes.* 4. & 1. *Corinth. cap.* 12. dicentis *posuisse Christum in Ecclesia Pastores*, id est Episcopos, & ex multis aliis adductis infra *de officio ordin.* ergo quemadmodum supra dictum est posse Pontificem valde leges condere sine Consilio, aut consensu Cardinalium; sic etiam de Episcopo.

16 Sed quia Suarez *de legib. lib.* 4. *à num.* 5. docet cum multis prædictam potestatem ferendi leges, statuta, ac constitutiones faciendi esse tantum de jure humano; ob id desiderari capituli Consilium utique dici debebit, saltem in latis, & pertinentibus ad statum Ecclesiæ; ideò ego existimo quod etsi fateamur institutionem Episcoporum esse immediatè à Christo, tamen eorum potestatem specialem eis provenire ab ipso Summo Pontifice, cum ipse solus sit, qui per se, vel per alios sua authoritate, & consensu creat Episcopos, & transfert, ut patet ex usu Ecclesiæ Romanæ, & ex *titul. de transact. Episcopi*, ipse est qui Diœceses dividit, erigit, auget, minuit, sublimat, & deprimit, sive in totum, sive in parte coarctando scilicet territorium, qui & potest extendere, vel limitare ipsam etiam jurisdictionem Episcopali muneri jure Divino cohærentem intrinsecè: plura congerit videnda Barbosa cum multis *in Pastorali, p.* 1. *tit.* 1. *cap.* 1. *à num.* 24. per textum *in cap.* ita Dominus 19.*dist.* & *in cap. quoties* 24. *quæst.* 1. ubi *in.*29. respondet fundamentis in contrarium adductis *ex Trident. sess.*23.*c.*4.*in medio*, *cap. in novo vers. ipsis.*

17 Ubi Doctores probant quod Episcopi successerunt apostolis, quorum jurisdictio est immediata à Christo Domino jure Divino positivo ex *c. quorum vices* 68. *dist.* imò nec possit Pontifex ex toto, vel in parte abrogare, & tollere aliquid eorum, quæ sancti Apostoli condiderunt *cap. sunt quidam* 25.*q.*1.*cap. omn* ibi, *cap. super eo de Bigamis cap. ii nobis eodem* dicens ibi, *à num.* 31. Apostolos à Christo habere potestatem subordinatam dispositioni Petri, ut capitis, & Pastoris, quorum potestas, etsi esset æqualis potestati Petri, concludens id esse respectu potestatis ordinis Episcopalis, sed non alterius jurisdictionalis, quæ Petro fuit data non solum ut Apostolo, sed ut Christi Vicario instituta, & perpetuo mensura in Ecclesia juxta illud *super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves Regni Cælorum*, juxta explicationem Soti *in* 4. *distinct.* 20. *quæst.* 1. *artic.*2.*conclusion. quinta*, ante finem, & aliorum, quos refert Covarruv. in *regula peccatum*, *&.* 9. *p.* 2. *num.*5. & 6.

18 Sicque constare Episcopum habere suam potestatem in particulari immediatè à Summo Pontifice, & ab eo dependentem; proindeque eorum potestatem judiciariam extendi, vel limitari ad plures, vel pauciores effectus, ex quibus procedere, etiam ab eo dependere potestatem Legislativam, quam habent Episcopi.

Alia videbis quæ dico infra *quæst.* 10. de aliis
Prælatis dico infra *quæst.* 11. Et hoc modo vi- 19
detur sentire Diana *p.* 11. *tract.*3.*dict. resol.* 23. in vers. *utrum* ubi resoluit omnes Episcopos habere jure ordinario potestatem condendi leges Ecclesiasticas in suis Diœcesibus cum ordine tamen ad Papam, quia eis potest limitare eam potestatem, ut expendit Arriaga *in cursu Theolog. tom.* 4. *disput.* 18. *sect.* 3. *num.* 39. expendens textum *in dicto cap.* 2. *de majoritat. capit.* 3. *hoc titul.*

Ad secundam partem quæstionis, an populi, 20
vel alii procerea, seu potestates sæculares possint leges condere, & suppositis quæ adduxi suprà *sub quæstione secunda*, quod leges condere sit meri imperii, & an Reges ferant *populi consensu*, vel an Respublica legem non habens, nec quæ superiorem recognoscit, respondebis dicendo, ut liceat populis jurisdictionem habentibus condere statuta juxta Barbos. *in leg. omnes populi column.* 4.*ff. de Justitia*, & *jure*, & *ex leg.* 14. *titul.* 6. *lib. recopilat.* multis comprobat Joannes Gratianus *regula* 434. quibus addo Riccium *collect.* 1011. *ad textum in leg. jus civile*, *ff. de Justitia*, & *jure* ubi dicens quod ibi fedet statuti materia, qualibet universalitas, ac populus juridictionem habens possit statuta condere, inferens cum Osasco *in decis.* 17. Franc. Marco *in decis.* 801. ut universitas in pertinentibus ad administrationem rei suæ libere possit statuere.

Imò Bartolus *in dicta l.omnes* ibi Jason. *lect.* 1.
column. fin. Matth. de Afflictis *in constitut. Regni* 21
Siciliæ in prælud. quæst. Petr. Nuñca *de exequend. maud.* 1. *p. capit.* 19. Tyraquell. *de jure primog. quæst.* 16.*num.*4. Nicolaus Bellon.*cons.* 13.*num.* 5. Castillo *in leg.* 64. *tauri*, verbo *una ordenança*, Alciat. *in cap. quod sedem de officio ordin. num.* 59. docent ut procedat etiam in populo, carente jurisdictione, si statuerit super administratione rerum suarum: & Abbas *in capit. fin. hoc tit.* Doctores *in cap. quæ in Ecclesiarum*, Ancharran. *in cap.* 1. *hoc titul.* 32. *charta* verbo *ex causa etiam*, Socinus *cons.* 288.*num.*32.*lib.*2. & *cons.*64. *num.* 6. *lib.* 4. ampliant etiam si statutum comprehenderet præterita, etiam decisa: & Joannes Faber in glossa ibi *in* §. *ex non scripto col.* 3. *ibi sed nunquid requiritur* in titul. de jure naturali gent. & civil. quam sequitur Casaneus *in consuet. Burgundiæ in proœmio* verbo *ausquelz abonsa troie. n.* 1. ampliant etiam, ut procedat etiam in consuetudine; eo quod potest populus introducere consuetudinem sine populi consensu, de quo infra *sub tit. de consuet.*

Quare optimè cavetur *in lege prima*, *tauri*
leges municipales (quæ scilicet sunt Condi- 22
tæ à civitatibus) si sint in usu, nec sint adversus leges Regni debeant omnino servari, Villalobos *in summ. parte prima*, *tractat.* 2. *dif.* 8. *num.* 12. Quo fit ut si statim fuisset actum circa res, seu personas Ecclesiæ non valerer, ut late dico infra in *capit.* 7. & 10. *hoc titul. per authent. statuimus*, *Cod. de Episcop. & Cleric.* & *in capit. si Judex laicus de sententia excommunicationis libr.* 6. cum aliis Gratianus *dicta regula* 434. *num.* 5. ubi *num tertio*, tradit ex Abbate in *capit. quod Clericus de foro compet. circa finem*, & Carolo Ruino *cons.* 166. *lib.* 4. *num.* 6. valere statutum à populo factum contra Canones; si tamen talis populus, seu

civitas

civitas ſubjiceet temporali Eccleſiæ juriſdictio-
23 ni, vel ſi ſit contra jus civile. † Sed revera
hoc non eſt admittendum præcipuè in hoc Re-
gno ut bene oſtendit Burgos de Paz *in d.l.1 tau-
ri num.* 346 & 347. eum aliis Gregorius Lopez
in leg. 12. *titul.* 2.*p.* 1. Villalobos *in antinomia ju-
ris in præm.n.*7. & ob id bene reſolvit Angelus
conſ. 90.*n.* 1. ut non valeat ſtatutum populi per-
mittens exercitium pravitatis uſurariæ Gratia-
nus, *ſub n.*6.
Dubium tamen eſt an pars una populi, aut
24 civitatis poſſit ſtatuere abſque alia: & an ut va-
leat populi ſtatutum debeat à Principe confir-
mari. Et quoad primum dubium breviter re-
ſpondeo, ut non poſſit una pars, ſine totius po-
puli conſenſu, ut docet Bartol. & alii *in dicta
leg. omnes populi in* 3. *quæſt. primæ quæſtionis, ff. de
Juſtitia, & jure,* Joannes Oroſcius communem
oſtendens *in leg.* 2. *ff. de origine juris colum* 112.
25 *num.*47. Gratianus *ſuprà num.*7. ‡ Quoad ſecun-
dum communiter docent Doctores, ut nec con-
firmatio ſuperioris requiratur, Bart. *in dicta l.
omnes ff. de juſtitia.* Ancharran. *in c.* 1. *hoc tit. ubi
plura dico de ſtatutis,* Barboſa *in Rubrica de rebus
Eccleſ.alien vel non n.*85 Cortheus *conſ.* 783.*lib.* 1.
affirmant communem Avendannus *de mandatis
Princip.p.* 1. *cap.* 19.*n.* 3. Salcedus multos referens
ad Bernard. Diaz *in regula* 555. qui afferunt ho-
die hanc opinionem confirmari *ex leg.* 14. *tit.* 6.
lib. 3. *recop.*
26 Et videtur comprobari, qui cum hoc limi-
tent non procedere quando princeps eſt in civi-
tate, nam nunc non valere ſtatuta populi ſine
Principis confirmatione dicunt Bald. *in leg. hu-
manum Cod. de legib. & in l. privatorum Cod. de
juriſdict omn.jud. & in l. fin.* poſt Cynum *eodem
tit.* Jaſon *in dicto leg. omnes in* 1. *lect. colum pen.
in fine:* Bernardus Diez de luco *in dicta regu-
la* 555. qui tantum hanc limitationem huic re-
gulæ deſcripſit Gratianus cum Matieneo *ſuprà
dicta regulo* 434.*n.fin.* ſequitur, ut ſi Princeps lon-
ge ſit, non egeant ejus confirmatione populi
ſtatuta.
27 Video tamen quod ait Matiene. *in l* 4. *tit* 14.
*lib.*5 *recop. gloſſa* 4. *num* 2. dicit *ex dict. leg.* 14.
*tit.*5.*lib.*3 *recop.* prædictam opinionem bene con-
firmari; licet ex illa lege ſit neceſſarium, quod
talia ſtatuta, ſeu ordinamenta ad Principem
trahantur, ut confirmetur, quamvis interim
ſervanda ſint, etiam ſine Principis confirmatio-
ne, imo etiam video Gratianum *d. regula* 434.
*num.*1. *in fine* dicentem abſolutè ut ex illa lege
contrarium videatur probari, imo quod nec in-
terim ſervanda ſint donec confirmentur, & hoc
jure hodie nos uti, niſi ſint ſtatuta annualia, quæ
ob bonum regimen populi ſolent quolibet an-
no fieri, & de populorum poteſtate, & com-
mendat videndus Budeum *in annotationibus ſuis
ad pandectas in leg. fin. ff. de Senatoribus pag.* 111.
multiſque adductis comprobat Caſtillus de Bo-
28 badilla *in polit. lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 229. Ubi ait
quaſcumque Ordinationes reformatas, vel de
novo factas ferendas eſſe ad Regium concilium
ſupremum, ubi videndas, & confirmandas; ita
ut aliter exequi nequeant; & ita practicari do-
cet adverſus alios per textum *in dict. leg.* 14.*tit.*6.
*lib.*8.*recop.leg.*8. *titul.* 1. *lib.* 7. Paz *in leg* 1. *tauri
num.* 348. Joannes Garcia *de nobilit. in inſcript.
num.*10. & 11 *fol.* 19. Afflictis *in prælud.Regni Si-
cil.conſt. q.* 3. Azeved. *in dicta l.*1; *num* 10. *in fine*

Humada *in ſcholis ad gloſſam* 1.*l.*12.*tit.*1.*p.* 6.*n* 6
& ſequent. fol. 10. Gironda de Gabellis 2.*p* §. 2.
*n.*18. Gutierez *lib.*3.*pract.q.*23.*à n.*9. *& per totum
caput.* idem *de juram. confirm.* 1. *p. c.* 38. *n.* 1. alios
referentes, nam ante confirmationem dicuntur
imperfectæ; Bald *in c.* 1. *hoc. tit. & facit.l,*3. verſ.
y porque tit. 1. *lib.* 2.
Additque Bobad. ante Gregor. Lopez, Oro- 29
ſcium, Matienc, Mencha, & alios contrarium
ſententiam docentes ex eo etiam quia Civitas
Corduben habet proviſionem Regiam; verum
ipſe Bobadilla affirmat eſſe quotidianam praxim
in contrariam, taliter ut ſententiæ latæ in popu-
lis per ordinationes non confirmatas revocen-
tur in conſilio, à quo dantur Ordinariæ pro-
viſiones, ut non ſit earum uſus, & quod remit-
tantur ad Conſilium Originaliter, Aviles *in
cap.*17.*prætor* gloſſa *prover. num* 1. & 18. Aven-
dannus *in dict.cap.*19 *prætor num.*4. verſ. *apud.nos,*
Gratianus *dict. regula* 434. quem magnopere
laudat idem Bobadilla vocans eum idoneum te-
ſtem practicæ, quia diu in hac Cancellaria, &
in ordinum militarium tribunali relator fuit;
& ſic teneo: iterum videbis eundem Gutierez
*lib.*4 *pract. quæſt.*53. ad textum *in leg* 8. *tit* 1 *lib.*7.
recopil. omnino legendus, & *de juram. confirmat*
1.*p.cap.*38.*num.*1. & 2. *expendit dict.leg.*8. ut pote
quæ locuta eſt in alio caſu citra generalitatem
dict.leg 14 *tit.* 6. *lib* 5. *recop.* quam latè expendit
ſuprà lib. 1. *pract quæſt à* 23.*n.*9. & per totum, ubi
generaliter loquimur.
Notandum vero eſt quod ſi populi, aut po- 30
pulorum Ordinationes ſunt antiquæ, ut in plu-
rimis habent civitatibus, & locis, quas habent
ſcriptas in libris qui vocantur *de el bocerro* earum
plures ſimplices, & abſque ulla authoritate, illas
inquam legis vim habere dicendum eſt, propter
earum antiquam obſervantiam, & conſuetudi-
nem, ſic ut omnibus tribunalibus obſervari
mandentur, ut videtur voluiſſe capitulum præto-
rum, quod continetur *in d.l.* 14 *tit.*6.*lib* 3. *recopil.*
Avend. *in d.c.* 19.*n.*3. verſ. *ſecunda concluſ.* Atiles
in d. cap. 17. Prætor. *gloſſa fin in fine* verſ. *ſed quid*
Menchaca, quem refert Azevedus *in dict.l.* 14 &
Joannes Gutier. eos ſequutus *in lib* 3. *pract.q.*23.
n. 19. Caſtillus *in d.c.*16 *lib.* 2. *polit. n.*130. dicens
à dicto capitulo Prætor. mandari, ut judices fa-
ciant obſervare ordinationes bonas; imò & com-
probatur *ex l* 2. *tauri, hodie l.* 3. *tit.*1. *lib.* 1. *recop.* quæ
permittit ut obſerventur municipales fori po-
pulorum in his, in quibus uſitati, & obſervati
fuerint, & non ſint contra leges.
Et tamen advertendum cum Joanne Gutierez 31
*de juramento confirm.p*1.*d.c.* 38 *num.* 10. Villalob.
in ſumma dict p 1. *tr.* 2. *dif* 8. *n.* 11. *in fine* eam eſſe
differentiam inter leges Regno communes, &
prædictas, leges Ordinationes municipales
populorum, quod leges Regnis poſt earum re-
ceptionem populi tacitum, ſive expreſſam debent
obſervari etiamſi non probatur in uſu eſſe, quia
lex ſemper eſt in viridi Obſervantis, ut exprimit
textus *in l.Arrian.Cod.de haret.* ſed ſtatuta eſſe ne-
ceſſaria, ut ſint in obſervantia in populo, etiam
ultra receptionem eorum, quod intelligi debet
de legibus introductis, abſque Regis approba-
tione, ut dicit citatus Villalobos, & colligi-
tur ex dictis, quia ſi Rex eas jam approbaſ-
ſet, videri ut in eis procedat eadem praxis, quæ
in legibus generalibus propter eandem ratio-
nem.

Ex his infero primo quod inferiores judices
32 possunt condere statuta, quæ non nisi eo die publicationis ligare incipiunt; Franc. Marcus *in decis 62.* Riccius *d. collet.* 101 1. ad textum *in d. l. jus civile ff. de just. & jure.*

33 Infero secundo ut magistri alicujus artis condere possunt statuta, ut decisum refert Franc. Marc. *in dec.* 627. *p.* 2. quod intelligit idem Franc. Marc. *in decis.* 794. *q.* 2. in concernentibus eorum officia, & pro tempore officii sequitur Riccius supra notans *eam decisionem* ad textum *in l. magisteriæ Cod. de jurisdict. omn. judicum.*

34 Tertio colligitur etiam si jurisdictione careat, quod intelliges ex Riccio supra, & Cappella Tolosana *dec.* 406. procedere super his, quæ ad ejus administrationem pertinent, sed non posse imponere pœnam statuto, nisi de statuentium consensu procedat.

35 Dubium vero est an Proceres hujus Regni, Duces, Marchiones, Comites, & Domini vassallorum queant condere leges, seu ordinationes perpetuas in suis populis. Et in hoc dubio dicendum est quod etsi Reges queant leges facere secundum jus, aut contra jus positivum *l.* 3. *l. digna vox, l. leges sacratissimæ, & l. fin. ad finem* ibi, *tam conditor, quam interpres legum solus Imperator just. existimabitur Cod. de legib. l.* 12. *tit.* 1. *p.* 1. *l.* 40. *titul.* 2. *p.* 2. & ibi DD. Anton, Gomez *l.* 40. *tauri num* 10. & alii jam citati supra sub *quæst.* 2. sed prædicti proceres eas non poterunt O dinationes, aut leges facere perpetuas, nec temporales, nec pœnales, nec eas interpretari, etiamsi sit cum populorum consensu, multoque minus possint eas facere legibus derogando generalibus: sic docent jam relati Angel. *in §.* 1. *n.* 4 *in fine instit. de divis. stipul. & in leg. imperium col* 3. vers. *ex prædictis*, & ibi Barb. in additione ad Bart. *num.* 8. *ff. de jurisd. omnium judicum*, Aviles *in dicto cap.* 17. Prætor glossa *proverb. num. fin. vers. sed contra hoc*, Gregor. *in dict. l.* 12 *tit.* 1. *p.* 1. glossa 2. *in medio vers. item alii inferior*, & vers. *& forte* Gomez ubi supra Azeved. *in Rubr. titul* 1. *lib.* 2. *recop. à num.* 7. Humada in Schoris ad glossam 2. *l.* 12. *tit.* 1. *p.* 5. *num.* 5. † Et ratio ea nempe
36 est quia non fuit suprema potestas; in eis & sic apud nos Hispanos cautum videtur *in dict. l.* 12. *tit.* 1. *p.* 2. ut advertit etiam Villalobos *in summa p* 1. *tract.* 2. *resol.* 8. *num.* 11. io princip, cum Castillo, & Azeved.

Nec contrarium est tenendum etiam si videa-
37 tur à nonnullis approbatum, Bart. *in dict. l. omnes populi num* 8. *ff. de justitia*, Angel. *in l. vectigalia, si nova vectigal. impo. non pos. col.* 7. *quæst.* 3. vers. *item dico de legatis* & idem *in l.* 1. *in principio. ff. quod quisque juris*, Roland. *conf.* 29. *lib.* 1. *& conf.* 3. *à num.* 18. *lib.* 1. Orosc ius *in dict. l. omnes populi*, & multi alii relati à Bobadilla *dict. lib.* 2. *polit. capit.* 16. *num.* 128. *lit. A.* nempe ut possint leges, & ordinationes facere cum consensu, & voluntate populi, & ab eo factas confirmare, † Sic intelligentes *dict. l.* 12. *tit.* 1. *p* 2.
38 propter verba ibi *que los Sennores no puedan hacer ley, di fuero nuebo sin otorgamenio de el pueblo*, ea sumentes arguendo à contrario sensu, ita ut habentes à populo consensum possint eas facere, confirmare: tamen prædictus Castillo de Bobadilla sub *dict. num.* 128. *circa finem* intelligit eam legem procedere atteoto civili jure, quod Dominis vassallorum permittebat eandem potestatem, vel quod intelligitur procedere cum Dominus liberis, non recognoscentes superiorem alium, ut tenent DD. citati cum aliis per eos relatis, Paul de Castro *conf.* 34. *n.* 4. *volum.* 2. Rolandus *conf.* 91. *ex n.* 17. *volum.* 2. Aviles *dict. cap.* 17. *Prætor.* glossa *proveer. num.* 18. Avendannus *dict. c.* 18. *prat. n.* 5. vers. *& respectu ad finem.*

Hæc inquam non sic absolute prohibentur à 39
proceribus fieri, nam quemadmodum jam dixi posse populos, civitatesque facere annalia mandata, seu statuta ad bonum regimen vicinorum, & in quolibet anno, ut advertit Gratianus *dicta regula* 434. *num.* 1. *in fine*, cum Rudeo jam adducto, ita similiter & vassalorum Dominos eas facere ordinationes super comestibilibus assignando pretia, & super repartitionem aquarum ad rigandum, & super taxandi salariis famulorum, aliisve rebus, quæ quotannis alterari, ac mutari solent, quæ statuta vocari solent præconia rectæ gubernationis, aliam à Prætoribus facta, absque eo quod egeant confirmatione Consilii supremi, imò & imponere pœnas transgressoribus: sic Doctores practici *per dictam l.* 14 *lib.* 5. *recopil. l.* 5. *tit.* 1. *& l.* 3. *tit.* 11. *& l.* 15. *&* 16. *tit.* 17. *lib.* 7. *recopilat.* Bartol. *in dicta l. omnes populi*, Gregor. *in dict. l.* 12 *tit.* 1. *p. c.* vers. *otrosi*, Avendann. & Aviles supra, Bobadilla *in dict. capit.* 16. *polit. num.* 131. glossa *litt. C.* ubi addit alios; & quod de consuetudine solent Prætores ea facere per se absque consilio populi.

Ad tertiam quæstionis partem suppositis 40
quæ jam alibi dixi *ex cap. dilecta de majorit. & obedientia* sub *cap. novit. de judiciis q. à* 26. *& de supra q.* 4. vers. *ad secundam* an *Regina hæres Regni possit condere leges* dico ut negativam sententiam doceat Pasqualigius *in Theolog. tom.* 2. *disput.* 50. *sect.* 25. *n.* 79. cum victoria & Soto, ex eo quia ex institutione Ecclesiæ mulier exclusa est ab omni Ecclesiastico officio; ergo non potest illi delegari potestas delegativa, probans ex illo Paul. *ad Corinth.* 14. *mulieres in Ecclesia taceant*, quibus non permittitur loqui, subditas esse *sicut lex dicit*, nam si quid volunt dicere Domini, discere Domini viros suos interrogent, quia mulieri turpe est in Ecclesia loqui, subdit enim Apostol. *cognoscant quæ scribo, quoniam Domini sunt mandata, &* 1. *ad Thim.* 2 *mulier in silentio discat cum omni subjectione* Nec enim potest Pontifex invertere ordinem Ecclesiæ, cum sit talis ex ordinatione Christi; si autem leges ferre posset mulier egrederetur terminos subjectionis, & Dominaretur in virum contra subjectionem, quam præstare debet viro suo ex Christi institutione.

Nihilominus dicendum est prædictam pote 41
statem ferendi leges esse mulieri delegabilem: nam ut docent Diana *p.* 11. *tract.* 3. *miscel. res.* 25. Baldel. *in Theologia morali, tom.* 1. *lib.* 5. *disp.* 6. *n.* 11. ex Bonacina, & Salas dum quærit utrum saltem de potentia absoluta possit mulieri delegari Jurisdictio Ecclesiastica ad ferendas leges, quæ obligent per se ad mortale, & ad præcipiendum directe in virtute sanctæ Obedientiæ, respondet probabilissimum esse quod possit. † Quia & potest illi communicari potestas, & jurisdictio ad 42
ferendas censuras, sicut & potest de potentia absoluta communicari laico, ut docent Paludi *in* 4. *dist.* 19. *q.* 2. *art.* 1. *ad* 5. Navarr. *conf.* 73. *de sentent. excommunicat. lib.* 5. Suarez *decem disput.* 2. *sect.* 3. *num.* 7.

num.7. Salas *de legibus disput.* 8.*sect.* 19. *num* 94. Sayrus *lib.* 1.*thesaur. c.* 5. *num.* 17.& *lib.*4.*cap.*2. *num.* 10. Henriquez *lib.* 13. *cap.* 24 *num* 1. & comprobatur ex eo quia ut dixi *sub dicta quæst.*4. verf. *ad secundam* Regina hæres Regni, etsi nubat habet poteftatem ferendi leges ratione Dominii. † Deinde quia cum muliere, quæ polleat
44 fapientiâ, & fanctitate poteft difpenfari, ut publicè doceat, ut de facto fuit difpenfatum cum fancta Catharina Senenfi, quæ dicitur non femel habuiffe fermonem ad Papam, & ad Cardinales. † Sicque poffe difpenfari ut leges Eccle-
45 fiafticas condet, & præcipiat v. g. aliquod feftum; vel jejunium etiam directe fub mortali; cum oppofitum non fit pofitive de jure Divino; nec hoc fit actus ordinis, ut eft v. g. confeffiones audire, & facramentaliter peccata abfolvere, quod in *cap. nova de pœnit. & remissionibus dicitur absonum, & absurdum* ut fiat ab Abbatiffis eo quod claves Regni cælorum etiam nec Beatiffimæ virgini datæ fint, quamvis alioqui dignifsimæ fuper univerfos Apoftolos. Et fic teneo etiam per ea, quæ adduxi infra *de ætate, & qualiter ordin. in Rubrica* verb *ad secundam,* verf. *est,* ubi an mulier, feu Hermafrodita queat ordines fufcipere; & licet quod mulier jurifdictionalia exercere queat, dubito cum cenfuras poffit ferre, cum hoc dependeat à poteftate ordinis per ea, quæ dixi *in dict.q.90 .movit.*

Ad alteram partem an mulier fit homo, quæ
46 prima facie videtur ridicula interrogatio video quod in terminis fic alloquitur Diana *dict. p.* .11 *tract.* 3. *miscel. res.* 26. fed ego cum illo, & aliis expendendo dico idem effe quod interrogare an quoad aliquos juris effectus appellatione hominis fœmina contineatur, & cum *in l.* 152. *de verb. significat.* dicat Cajus hominis appellatione tam fœminam, quam mafculum contineri, non dubitatur ex eodem Cajo fœminam non minus effe hominem, ac mafculum. Eft enim regularis mafculinum concipere fœmininum *leg. qui duos* 60.*in fine ff.de leg.* 3. *l.* inter ftuprum 101. *ff. de verb.signif.* cum aliis adductis per Franc. Molin, de ritu nuptiar. *lib.* 3 *q.* 26. à principio, quod alii ex propria fignificatione, vel ex interpretatione comprehenfiva venire tenent, ut per gloffam in *l.* 1. *ff. de verb significatione* Rimin. *jun. conf.*737 *num.*4.*lib.*6. Alex. *conf.* 55. *col. fin.* verf. *præterea illa verba lib* 3. & *conf.* 17. *col.* 3. verf. *quarto quia lib.* Bero. *conf.* 113. *num.* 1. *lib.* 2. *Cephal.conf.*484. *num.* 32. Angufc. *conf.*64.*lib.*6. *num.* 2 & Angel. *in* §. *interdum inst. de hæredum qualitate, & different.* atteftatur ut fœminæ regularitate utantur eodem jure, quo mafculi, nifi tantum in cafibus fpecialibus in jure expreffis, & in illis etiam, in quibus inter fœminam: & mafculum diverfitatis ratio affignari poteft, ut exemplificat duobus in cafibus idem Diana fub verf. *hinc* expendens textum † *in l.quisquis C. ad*
47 *legem Juliam majest.* Cujus pœna de mafculo loquens extenditur ad fœminas delinquentes quoad puniendum ipfas delinquentes tantum, fecus quoad pœnam liberis infligendam, cum irrationabile fit, quod filius innocens propter delictum patris plectatur.

Unde etfi regula relata procedat etiam in odiofis,
48 & pœnalibus, procedit vero fi contineant rationabile odium, in quibus fub mafculino comprehenditur fœmininum, Tyraquel. *in tract. de utro-*
49 *que retract. p.* 1. §. 1.*glossa* 9. *num.*233. † etenim ut docent Bald. *in l.ne passim.* 13.*Cod.de juris, & facti ignorantia* Hypolitus de Marfil. *in l si qui: viduam* 5. *de quæstionibus n.* 5. idem *in l.*1.*n.*261. *cum* 8. *sequent. Cod de raptu virg.* difpofitum in pœnalibus de mafculis regulariter ad fœminas extendi, ufque adeo ut pœna, *dict. l. quisquis C. ad legem Juliam majest.* habeat locum in fœminis, licet illa utatur termino mafculino gloffa ibi §. *ad filias* Jacob.But. Bald.Alberic.Oldrad.Pet. Cynus, idemque docent Hieron. Gigas *crimine læsæ majestatis Rub. de pæn. commit. crim. læs. Majest.quæst.*15. *num.* 7. & *Rub.de pœnis, quas filii incurrunt Patr. commit. crim læsæ Majest.q.* 17. Angelus *de malef.* verbo, & *hai tridita la tua patria,* verf. *advertendum est:* tamen in habentibus diverfitatem rationis; non ut diximus, & patet ex adductis ab Oldrad. *in dicta l. quis ibi* Alex. de Rof *num* 4 Salicet. *num.*9. Hieron. Gigas fupra *dicta q* 17.

Quæ regula in favorabilibus plus debet habere locum, quare interrogatus Diana à non legato v. g filius Petri comprehenderetur filiæ fœminæ, refpondet affirmative ex regula quod nomine filiorum, filiæ etiam continentur fic *in dicta res.* 26. *in fine,* de quo poffemus plura juridice tractare. † Quare etfi Cajacius in puncto nostræ difficultatis dixerit appellatione hominis fœminam non comprehendi, aut contineri, motus ex verbis textus *in l. si quis aliquid* 38. §. *qui abortionis ff. de pœnis,* verf. *qui abortionis* in verbis ibi *quod si eo mulier, aut homo perierit summo supplicio afficiuntur,* ex ea oppofitione inferens mulierem non effe hominem, nec comprehendi appellatione hominis. Sed refpondeo ibi hominem non opponi mulieri; verum cum ibi confultus agat de duobus poculis, amatorio, & abortionis fubjici per relationem poculo abortionis mulierem, quæ fola abortire poteft; poculo vero amatorio hominem utrumque fexum comprehendentem, cum certum fit utrique fexui hoc propinari, nam per hominem, intelligitur is qui in utro eft, de quo nondum conftat an mafculus fit futurus, an fœmina quique tam facile poffit nafci fœmina, quam mafculus, ut proinde hic ipfe textus, recte confideratus fententiam noftram perfpicue demonftret, atque evincat, & fœminam in jure hominem appellari: ita Diana *dict. res.* 26. in verf. *ad dictam l.* 38. Et patet ex tradita diftinctione, quod ubi eft diverfitatis 52
ratio fœmina non continetur hominis appellatione, ut colligi videtur ex verbis dictæ legis ibi *arbortionis, aut amatorium populum dant, etsi dolo non faciant, tamen quia mali exempli res est, humiliores in metallum, honestiores in insulam, amissa parte bonorum relegantur.* Et pergens confultus ait quod fi eo *mulier,* id eft, cui ex proprium abortire tantum, *aut homo perierit summo supplicio afficiuntur* qui fcilicet folo amatorio poculo, non abortionis, quare confultus ufus fuit illo loquendi modo disjunctivo, propter diverfitatem rationis quoad aborfum refpectu mulieris, & non hominis, &c.

Ad quartam quæftionis partem, aut ut ordinationes civitatem obligent debeant prius à Rege 53
confirmari, plene refpondebis ex his, quæ fcripfi in hac difficultate fub verf. *ad secundam.*

Ad quintam quæftionis partem an Prælati 54
religionis poffint leges, aut ordinationes facere ultra pofitas in prima fundatione, & multi exiftimant poffe conftitutiones facere ex doctrina

textus *in cap. unico de statu regular. lib. 6.* ubi cum
multis Barbosa expendit, & refert *constitutiones*
Pii V. incipit *circa pastoralis subdat. 4. Kalend*
Junii 1566. & aliam, quæ incipit *decori Kalend*
Februarii 1579. Gregor. 13. incipit *Deo sacris* 3.
Kalend Januar. 1572. aliam ejusdem *ubi gratia*
suæ Junii 1. deb. 1575. ejusdem aliam *dubiis* 23.
Decemb. 1581. aliam illius *sanctimonialium* 5. *Ja-*
nuarii 1589. aliam Pauli V. *facultatum*, de qua *in*
Bullario novo tom. 3. constitut. 52. ejusdem Pontif.
aliam ejusdem monialium subdata 29. *Junii* 1612.
55 Urbani VIII. † Morum proprium *sacrosanctum*
Apostolatus 27. *Octob.* 1624. quibus cautum est
ut Moniales tacite, vel expresse professæ è mo-
nasteriis egredi non possint, nisi constet eas la-
borare tali morbo occidenti, quod non possint
cum aliis absque gravi periculo, sive scandalo
commorari, quod innovatum fuit per tridenti-
num *in cap. 5. sess. 25 de regularibus*, ubi Docto-
res, & postea Bullis jam adductis; ex quibus lo-
cis existimant posse à prælatis constitutiones fie-
ri, cum in prædictis dispositionibus mandarunt
Pontifices, ut Moniales, quæ clausuræ non fece-
runt, nec eam habent ex fundatione, nihilomi-
nus servent clausuram.

56 Sed adhuc dicendum est non posse Prælatos
religionis leges, aut constitutiones prædictas
facere, etiam cum toto suo capitulo, quæ non
pertineant ad custodiam suæ regulæ, sed posse
facere tantum ad bonum religionis regimen, ac
observantiæ suæ regulæ, ac legum in ea conten-
57 tarum. † Nam quemadmodum nequeunt man-
dare subdito suo, ut ingrediatur aliam religio-
nem actiorem; sic nec ut in propria sua reli-
gione arctiorem vitam agat, ut tenent D. Thom.
2.2. *quæst.* 104. 5. *ad* 3. & *quæst.* 186 *art.* 9. &
quod lib. 10. *art.* 10 Angel. verbo *religios n* 30.
Syvester verbo *religios 6. quæst.* 6. Panormit. *in*
cap litteras de restit spoliator. & *cap. ex litteris de*
sponsi. Villalobos *in summa part. 1. tract. 2. dif.* 10.
D. Bernard. *late lib 6. de præcepto*, & *disciplina*
58 *cap.* 8. † Nec obstare contrarium dicendum est,
quia clausura congruit admodum mulieribus,
& earum castitati, quam professæ sunt, quæ sub
claro periculo militabit, si exirent à clausura
Monasteriorum, quo fine potuerunt Pontifices
ad illam eas obligare. Nec est eadem ratio de
prælatis religionum, cùm Pontifices sint supe-
riores prælatis religionum, & eorum capitulis
quibus non est limitanda potestas, cum à Chri-
sto sit, & ita potuerunt sic statuere, non sic præ-
lati religionum, etiam cum suo capitulo, tum
propter adducta in favorem primæ sententiæ;
tum quia prælatorum potestas dependet à Pon-
tificia, quam sine Papa extendere nequeunt ar-
ctius obligando subditos suos. † Nec distat à no-
59 stra conclusione Villalobos *in summa p. 1. tract. 2.*
dif. 7 num 13. dum dicit quod superiores reli-
gionum in suis capitulis possunt leges, & consti-
tutiones facere, addens quod in sua religione D.
Francisci nequeunt per se eas facere, etiam Ge-
neralis, ac Prouincialis, sed tantùm mandata suo
tempore tantùm duratura; leges verò, quæ obli-
gent tutam religionem fieri tantùm à discretorio
generali, ubi colligunt ter Provinciales, & custo-
dii ordinarii, & confirmatur à definitione ge-
nerali.

QUÆSTIO X.

Episcopi an possint statuere & constitutiones facere contra canones. An religio aliqua possit contra jus commune statuere. An statuta Episcoporum ligent subditos suos delinquentes extra territorium & an Episcopus suis teneatur constitutionibus, sicut subditi, etiam ad censurarum pœnam & an ut statuta condat satis sit, ut sit tantum confirmatus.

SUMMARIUM.

1 *Episcopus, & quilibet alius ordinarius potest facere statuta, etiam pœnali ipso jure, non contraria juri Canonico* n. 2. & 3.

4 *Episcopus nequit facere statutum contra consuetudinem introductam, & rationabilem* n. 5. & 6. & n. 17.

7 *Prælati ordinarii possunt inducere consuetudinem contra jus & quare nequeat statuta facere &* n 8.

9 *Episcopus non potest facere statutum, quod liceat pronunciare sententiam sine causæ cognitione.*

10 *Statutum Episcopi non subsistit, quod asseverat ex pacto nudo actionem non oriri.*

11 *Episcopus nequit facere leges, aut statuta, si disponat contra Papæ leges vel ubi Papa sibi reservavit causas, aut ant materiam.*

12 *Episcopus non nullis in casibus ex causa urgenti potest statuere contra canones, vel si statuat antequam promulgetur, vel contra jus suum, aut quærendum suæ Ecclesiæ, & hoc in casu aliquo particulari, non ex statuto generali, ut* num 13.

14 *Statutum Episcopi factum contra canones latos in favorem Clericorum, qualiter valeat. Et quando adderet juri communi imponendo pœnam* n. 16.

15 *Episcopus validè statuit circa aliquod dubium juris statuendo in alteram partem valituram.*

16 *Lex superioris potest irvari per adjectionem pœnæ ab inferiore.*

17 *Statutum Episcopi contra jus, & conforme consuetudini valet.*

18 *Episcopus potest tollere suam constitutionem, & in pluribus casibus dispensare* remissivè.

19 *Religio ulla sine speciali privilegio, nequit contra jus in commune canonicum statuere.*

20 *Statutum tunc dicitur contra jus commune, cum disponit contra aliquem Canonem, vel legem Pontificiam.*

21 *Statutum Episcopi non obligat subditos suos extra territorium existentes vel delinquentes* n. 22. 23 24.

24 *Censura lata per modum statuti non obligat subditos extra territorium.*

25 *Episcopus num teneatur suis constitutionibus,* remissivè.

26 *Statutum Episcopi contra ludentes, nec illum adstringit, nec eo ludentes* n. 27 28. & 29. *ubi quod actus ludendi est individuus.*

Ludendi actus est individivum dict.num.26.

Sermo generalis non comprehendit personam loquentis dict.n.26.

29 *Victoria unius in individuũ prodest aliis.*

30 *Episcopus num sua constitutione possit statuere pœnam excommunicationis contra negligentes exequi ultimam voluntatem.*

31 *Episcopus committens contra præceptum alterius Episcopi latum sub excommunicatione, incidit in eam, existens in illius territorio.*

32 *Statuta Episcoporum debent potius servari, quàm jus commune, si reverentur auctoritate Papæ, vel consuetudine.*

33 *Statuta, sive ordinationes facta in Diæcesi Diæcesana, sunt perpetua, nec expirant morte concedentis.*

34 *Episcopus post confirmationem, & ante consecrationem, potest leges condere.*

35 *Episcopus non tenetur mittere constitutiones synodales aut Provincialia statuta ad Urbem ante publicationem.*

DE statutis plura dico infra *in c. 1.* & de legibus, & statutis, quæ fiunt contra Ecclesias, Ecclesiasticasve personas per laicos infra *in cap.* 7. & 10. nunc verò pro Rubrica, & generali tractione de legibus, constitutionibus, & statutis, prosequor etiam cum aliis quæstionibus sequentibus.

2 Ad primam igitur quæstionis partem, suppositis quæ adduxi supra in principio *quæst.* 9. præcedentis, respondeo ut cum certum sit posse Episcopum, & quemlibet ordinarium facere statuta etiam pœnalia, & ipso jure pœnam infligentia, juri tamen canonico non adversantia, *cap. ut animarum* 2. *hoc tit. lib.* 6. ubi glossa *carpan. ad statut. mediol. in præl. num.* 39. Fuscus *de visit. lib.* 1. *c.* 33. *num.* 3. Ugolin. *de officio Episcopi cap.* 47 *num.* 2. Piasec. *in praxi p.* 2. *cap.* 2. *n.* 2. Bonacina *de legibus disp.* 1. *quæst.* 1. *punct.* 3. *n.* 21. Ciarlin *in controvers. forens. lib.* 1. *c.* 61. *num.* 1.

3 † Ideo bene procedere, ut statuta, quæ condit Episcopus non debeant contraire sacris canonibus *c. statuimus* 25. *quæst.* 2. *clem. ne Romani, de elect.* Abbas *in c. fin de consuetud. num.* 7. & 8. ibi Rochus de Curtè, *sect.* 3. *num.* 7. & 11. Henriquez Bott. *de synodo Episcop. part.* 3. *art.* 1. *conclus* 8. *à num.* 36. Albertus de Rosatis *in tract. de statutis p.* 1. *quæst.* 7. vers. *sed quid si statutum*, Piasec. & Bonac. supra, Anguian. *de legibus lib.* 2. *contr.* 2. & 3. Lotter. *de re beneficiaria lib.* 1. *q.* 21. *n.* 100. Sperelius *decis.* 66. *num.* 3. Matta *de jurisdict. p.* 2. *c.* 38. *num.* 18. & 19. Stephanus Gratianus *discept. forensium c.* 899. *num.* 14. & 15. Barbosa *in pastor. p.* 3. *allegatione* 93 *num.* 29. cum aliis, quibus addo cum multis Gratianus *regula* 433. ex doctrina Jasonis, Felin. Panormit & ex aliis, etsi cum aliis multis in principio dicat licere Episcopo statuta facere.

4 Quæ conclusio ampliatur ut nec possit Episcopus facere statutum contra consuetudinem introductam ex eadem ratione, quã nec contra jus ex eo quia consuetudo legitimè introducta, & rationabilis parem vim habet cum lege. *l. de quibus ff. de legib.* §. *ex non scripto Justit. de jure naturali, cap. consuetudo dist.* 1. Guido *singularis* 803. Bernand. *Grava ad pract. cameræ imperial. lib.* 1. *concl.* 36. & venit *appell. juris* Manoch. *il. lustr. usufr eq. quæst. c.* 3. *num* 2. de quo dico infra sub *tit.* & *cap. fin. de consuetud.* † Deinde qui si 5
Episcopus potest statuere contra jus conformando se cum consuetudine contra illud inducta, ut resolvunt Felinus *de majorit.* & *obedientia, num.* 10. *in fine*, Butrius *in c. dilectus de consuet. col.* 10. vers. *ex quo infertur*, Barbosa *dicta allegat.* 93. *num.* 29. & 36. cum aliis, ergo nullo modo poterit statutum conformare se cum jure contra quod inducta est consuetudo illud abrogans † contraria, enim simul esse non possunt, *l.* 6
mutuis ff. pro socio, l. 1. *ff. de furtis*, quia tunc ad positionem unius, sequitur remotio alterius, Surd. *decis.* 24. *n.* 10. & *cons.* 211. *n.* 16. & Doctores per textum *in l. inter ff. de except. rei judic.*

Dubium tamen est quare prælati ordinarii 7
possint inducere consuetudine contra jus, & nequeant statuta facere, in quo non parum laborant Doctores *in c. fin. de consuet. per textum ibi*, sed Abbas *ibi num.* 8. *in fine*, Felin. *in dicto cap. quod super his num.* 3. dicunt quod consuetudo contra canones, non tam assumit vires ex tacito consensu virorum Ecclesiasticorum, eorumve potestate, quàm ex authoritate summi Pontificis permittentis, & concedentis consuetudinem contra canones *in dicto cap. fin.* cum tamen id non permiserit in statutis; imo expressè prohibuerit *in Clementina ne Romani de elect.* & & in aliis juribus, † & sicut Episcopus contra 8
jus statuere non potest, ita nec contra consuetudinem rationabilem, & legitimè præscriptam; ex eo quia consuetudo parem vim habet cum lege, ut jam adduxi & prædicta ratione, ex jam adductis quæ sunt *praced. à num.* 1. habet enim Episcopus potestatem ferendi leges, etsi jure ordinario, tamen dependenter à Papa, qui potest Episcopo eam cum limitatione concedere ex adductis à Diana *part.* 11. *tract.* 3. *ref.* 23. à vers. *ad secundum.*

Ex quibus infero ut Episcopus non possit 9
facere statutum, quod liceat pronunciare sententiam sine causæ cognitione: sic Baldus *in l.* 2. *charta* 2. verbo *sed quod de consuetudine Episcopali ff. de jurejur.* sequendo Felin. *in cap. Eccles.* 10. *hoc tit. num.* 26. Gratianus *regula* 433. *num.* 2. ubi dicit non esse prætermittendam in hac materia singularem theoricam Felini *in c.* 1. *de rescriptis num.* 5. verbo *quarto declara*, & *in c. de probat. num.* 11. videndi. † Imo etiam infertur ex Pa- 10
normit. *in c. dilecti de judiciis col.* 4. Felino *in c.* 1. *num. fin. de pactis* Gomez *in c.* 1. §. *statuto n.* 2. *hoc tit. lib.* 6. Gregorio Lopez *in l.* 12. *tit.* 1. *part.* 1. *glossa* 2. *ad med.* quod non subsistit statutum Episcopi ex pacto nudo actionem non oriri asseverans; etenim Petrus Dicenans *in regula* 245. septem ampliationes posuit pro elucidatione hujus regulæ, & duas limitationes. † Et applicabis quæ recenset Diana *dict. part.* 11. *tract.* 3. 11
ref. 23. in vers. *excipiuntur*, ubi ponit duos casus, in quibus Episcopus nequit facere leges, & statuta, veluti si disponat contra Papæ leges, item in casibus ubi Papa sibi reservavit causas, aut materiam, qui veri sunt, etsi in alium sensum explicet.

Hæc verò sic dicta limitanda veniunt in non- 12
nullis casibus, primo in causa urgenti non cognita per canonem, si nimirum de facili superior consuli non possit modo in hujusmodi statuto contra canones, ex urgenti necessitatis causa, conditio exprimatur, propter quam conditur statutum,

ſtatutum. Abbas *in dicto. cap. fin. de conſ. num.* 10. & ibi Curt. *ſect.* 3. *num.* 12. & 13. Felin. *in dicto cap. quod ſuper his, num.* 4 & *in c.* 10. *num.* 49. *hoc tit.* Piaſec. *in praxi Eccleſ. dicto c.* 2. *num.* 7. verſ. *primo*. Secundò ſi aliquid ſtatuat antequam canon promulgetur, tenebit ſuum ſtatutum, & ſi contrariatur canoni, *cap.* 1. *de conſtit. lib.* 6. Felinus *ſupra dicto num.* 7. verſ. *fallit* Piaſec. verſ. *tertio* Curt. *ſupr. num.* 19. *ſect.* 3. Tertiò ſi ſtatueret contra jus ſuum tantum reſpectu juris ſibi quærendi, ſuæve Eccleſiæ, *cap. cum dilectus juncta gloſſa* verbo *conſtitutum de conſuet.* Felin. *in dicto cap. quod ſuper his num.* 4. Piaſec. *dict. n.* 7. verſ. *quarto*, quia in quærendis valet ſtatum in præjudicium Eccleſiæ, quando non odio, ſed bono zelo factum eſt, ut docent Covarruvias *in regula poſſeſſor. part.* 2. §. 4. *num.* 9. verſ. *tertio*, Manchaca *uſufreq. quæſt. c.* 9. Menochius *conſ.* 350. *num.* 6. Caldas Pereira *de empt. cap.* 8. *num.* 33. & 37. & *conſ.* 48 *num.* 22. Zened. *in pract. quæſt. lib* 1. *q.* 35. *num* 19. & 20. Et poteris hanc partem confirmare ex his, quæ adduxi *in cap.* 1. *de præſcript. in*
13 *fine quæſt.* 4. † quam reſolutionem exiſtimo veram quando in caſu particulari, aut particularibus tempore diverſo renunciat jus acquirendum ſibi, aut Eccleſiæ non ſi per ſtatutum generale vellet renunciare extendendo illud ad omnes caſus cum tale ſtatutum ſic in præjudicium Eccleſiæ eſſet irrationabile, ut benè expendit Barboſa cum Curt. *dict. ſect.* 3. *num.* 14. & aliis *in paſtorali dicta allegat.* 93. *ſub num.* 34. † item pro-
14 cedere ſtatutum factum ab Epiſcopo ſi procederet contra canones latos in favorem Clericorum, & à Clericis illud ſit acceptatum, dummodo principaliter non fuiſſent conditi in favorem publicum, vel Eccleſiæ, Curt. *dict. ſect.* 3. *num.* 3. ſed propter ipſos Clericos, quia favori ſuo quilibet poteſt renunciare de quo dixi *in cap. diligenti de foro comp. à quæſt.* 1. *in c. ad Apo-*
15 *ſtolicam de regular.* † Quintò ſi Epiſcopus ſtatueret circa aliquod dubium juris, cum ſuper dubio poteſt diſponere ſtatuendo in alteram partem valituram Felin. *in dicto c. ſuper his n.* 10. Piaſec. *dicto num.* 7. *in fine*, Curt. *dicta ſect.* 3. *n.* 24.
16 Burr. *in dicto c. dilectus num.* 10. verſ. *ex qua.* † Sextò quando ſtatutum adderet juri communi imponendo novam pœnam, gloſſa *in dicto clem. ne Romani* verſ. *tolli de elect.* Curt. *d. ſect.* 3. *n.* 22. Dueñas *regula* 251. Barboſa *dicta allegat.* 93. *num.* 38. nam ut docent Sanchez *de matrim. lib* 3. *diſp.* 47. *num.* 12. Gutierrez *practicar. lib.* 2. *q.* 1. *n.* 14. Fr. Molin. *de ritu nuptiar. lib.* 2. *different.* 7. *num.* 73. Didacus Perez *in l.* 1. *tit.* 1. *l.* 5. *ordinamenti*, lex ſuperioris poteſt jurari per adjectionem
17 pœnæ ab inferiore. † Ultimò ut jam dixi quando ſtatutus Epiſcopi contra jus eſſet conforme conſuetudini, quæ contra jus in illa Eccleſia inducta eſt.

18 Addo etiam quòd poteſt Epiſcopus tollere ſuam conſtitutionem, Joannes Andr. *in reg. in generali in mercurialibus*, &, *in reg. cui licet de regulis juris lib.* 6. Bernard. *in reg.* 242. ubi Salced. ubi congeſſit plures caſus, in quibus poteſt Epiſcopus diſpenſare, de quibus latè Diana *part.* 7. *tract.* 2. per totum, aliqua ego adduxi *in c.* 4. *de judiciis* circa finem Gratianus *regula* 433. *num.* 6. *qui num.* 7. ex pluribus ait quod contra conſtitutionem conſilii ſolus Papa diſpenſat: tamen plures refert ibi dicentes poſſe ex cauſa.

19 Ad ſecundam quæſtionis partem an religio aliqua poſſit contra jus commune ſtatuere canonicum, & breviter reſpondeo negando, niſi decoretur privilegio hanc ei facultatem concedente, ut apertè colligitur ex *dicto cap. quod ſuper his de majorit. & obedientia*: tradunt frater Eman. Rodriguez *quæſt. regular. tom.* 1. *q.* 10. *art.* 3. & *tom.* 3. *quæſt.* 11. *art.* 1. circa medium, Miranda *in man. prælat. tom.* 1. *q.* 19. *art.* 7. verſ. *ſecundò præmitto*, Suarez *de legibus lib.* 6. *cap.* 26. *n.* 7. Duardus *in Bulla cœnæ Domini lib.* 1. *cap.* 1. *q. n.* 7. Gregor. *deciſ.* 267. *num.* 7. & 8. Barboſa *dict. allegatione* 93. *num.* 30. & colligitur ex adductis ſupra *q. præced.* in ultimo dubio.

Quòd ſi dubites quando ſtatutum dicatur 20
contra jus commune, reſpondeo cum Rota *deciſ.* 297. *num.* 1. *p.* 1. *recent.* tunc ſtatutum dici contra jus commune canonicum, quando aliquid contra aliquem canonem, vel legem Pontificiam diſponit, ut v.g. ſtatutum excludens à beneficiis certum genus perſonarum dicitur contra jus juxta textum *in c. ad decorem de inſtit.* de cujus intellectu dixi aliqua ſup. *c.* 16. *de judic. q. fin.* docet Rota in terminis *deciſ.* 65. *num.* 7. *p.* 1. *recent.* & ex multis aliis comprobari quit.

Ad tertiam quæſtionis partem an ſtatuta Epi- 21
ſcoporum ligent ſubditos extra territorium exiſtentes; ſuppoſitis quæ adduxit *in cap.* 3. *c.* 14. 17. & *fin. de foro comp.* & aliqua ſupra in hoc tract. breviter reſpondeo, ut ſtatum non liget delinquentem ſubditum ſtatuentis extra territorium exiſtentem, Rota *deciſ.* 165. *num.* 3. & 4. in novis, alià *part.* 4. *diverſ.* Barboſa *d. allegat.* 93. *num.* 28. verſ. *Epiſcopale*, patet ex text. *in cap.* 2. *hoc tit.* 6. cum concordantiis gloſſæ ibi in verſ. *extra ipſam Diœceſim*. Et confirmatur ex doctrina Covarruvias *in c. alma mater p.* 1. §. 10. *num.* 3. Clarus §. *fin. q.* 85. *num.* 4. Joſeph. Ludovic. *deciſ.* Peruſ. 80. *n.* 15. Spino *de teſtam.* gloſſa 11. *Rub.* 51. Cenedo *collect.* 8. *ad ſextum decret.* Suarez *de cenſ. tom.* 5. *diſp.* 5. *ſect.* 4. *num.* 4. Bonacina *de cenſuris diſp.* 1. *q.* 1. *puncto* 11. *num.* 6. Barboſa *in d. c.* 2. *hoc*
tit. num. 5. & 6. † notantes per gloſſam *d. c.* 2. *hoc* 22
tit. verbo *extra ipſam Diœceſim*, quod ibi ſimpliciter ſtatutum excommunicationem inflixerit pro futuris culpis, minime eâ ligabitur ſubditus
ſtatuentis, delinquens extra ipſius territorium. † 23
Et addit Bonacina *d. num.* 6. contra Vaſquez *in tract. de excommunic. dubio* 12. *num.* 21. & Joannem de Salas *de legibus diſp.* 14. *ſect.* 7. *num.* 98. ad finem, quod licet Epiſcopus intendat per ſtatutum ligare ſibi ſubditos exiſtentes extra pro-
prium territorium revera non ligat: † Indeque 24
ſuperiorem, non poſſe ferre cenſuras, per ſtatutum contra exiſtentes in alieno territorio; ita ut delinquens extra proprium Epiſcopatum, vel territorium incurrat cenſuram latam per modum ſtatuti. Hæc etiam extendi valent ex his, quæ alibi dico *de judice extra territorium judicante*: applicabis quæ dico infra *c.* 1. *quæſt.* 7. verſ. *ad ſecundam*.

Ad quartam quæſtionis partem nunquid Epi- 25
ſcopus ſuis conſtitutionibus teneatur, in eiſque diſpenſare valeat, uberrimè tractat Barboſa *allegatione* 34. quem leges. Sed quia hæc difficultas poteſt exactè intelligi, tum ex his, quæ dixi *in c.* 1. *de probat. in* 2. *p. quæſt.* 8. verſ. *ad ſecundam*, ubi an Princeps lege conſtringatur ibi in verſ. *ad ſecundam*, de quo etiam ſub hac Rubrica aliquid addo, cum agam de quæſtione an Princeps ſit legibus ſolutus. Et ad aliud num in ſuis conſtitutio

ſtitutionibus diſpenſet, & conducibilia de hoc
dixerim *in c.* 12. *de judiciis à q* 6. & ibi *q.* 6. ibi an
poſſit ſecum diſpenſare, ſicut cum ſuis ſubditis
ideo nunc nihil tractò, & ſic pergo ad alia con-
duobilis, videbis *ſub c.* 1.

26 An ſcilicet qui in ſuis conſtitutionibus, vel
per edictum publicavit excommunicationem la-
tæ ſententiæ *ipſo jure* incurrendam contra Cle-
ricos omnes, tam ludentes, quam ludum ſpe-
ctantes indicat in eam ipſemet, & qui cum eo
aliqua die recreationis cauſâ luſerit. In quo du-
bio dicendum eſt Epiſcopum ludentem, non
eſſe excommunicatum, quia ſermo generalis
non comprehendit perſonam loquentis, *l. inqui-
ſitio Cod. de ſolut. c. petitio,* ubi bona gloſſa *de ju-
rejurando,* Guid. Pag *ſingul.* 479. & ab hac in-
curſione liberant Epiſcopum ſtatuentem omnes
Doctores, quia etſi legiſlator ut directivâ legis
teneatur ad ejus obſervantiam, ſed non vi coer-
citivâ pœnæ incurſus, ut dico infra, & dixi in
præcitatis locis.

27 Majus dubium eſt an ſubditus cum Epiſco-
po ludens, aut ſubditi incurrant cenſuram præ-
dictam, & in hoc diverſi ſunt Doctores, quidam
enim exiſtimant ut ludentes cum Epiſcopo,
remaneant vinculo excommunicationis obſtri-
cti, cum non ſit abſurdum ut in actu inſepara-
bili unus peccet, aliter minimè, unus puniatur,
alter non *ex c. propoſito* 32. *quæſt* 5. ſic Joannes de
Ancharran *in c.* 1. *hoc tit. num.* 183. quem ſequi-
28 tur Marc. Alterius *de cenſuris tom.* 1. *diſp.* 10. *de
cauſa excommunic lib.* 3. *c.* 5. *littera E* † ſed alii. &
merito exiſtimant ut ipſe Epiſcopus cenſeatur
diſpenſare cum eo ludentibus, cum ſit author
edicti: ſic Doctores *in cap. at ſi Clerici* §. 1. *de ju-
diciis,* ubi dixi aliqua, quia exemptio uni con-
ceſſa, extenditur ad ſocium *cap. licet de privileg.
lib.* 6. & quia quando quis eximitur ab interdi-
cto, intelligitur exemptus cum ſocio. *c. quod inte-
de pœnit, & remiſ.* † Tum etiam quia actus luden-
di eſt individuus, qui non poteſt exerceri, niſi
cum alio, ſed in individuis victoria unius pro-
deſt aliis *l* 2 & 3. *Cod. ſi unus ex pluribus,* ut de
appellatione ab uno facta, proſit colligantibus,
dixi ſub *Rubrica de appellationibus*; ergo. Hanc
ſententiam docent Aloyſius Riccius *in praxi au-
rea reſ.* 162. Barboſa cum Alcedo *p.* 1 *c.* 5. *u.* 22.
etiam *dict. allegat.* 93. *num.* 27. quibus addo quæ
tradit Joannes de Neuizan. *lib* 4. *ſuæ ſilvæ nuptia-
li, u.* 71. relatus à Gratiano *d. regula* 433. *n.* 11. ubi
agit de quæſtione an valeat *Epiſcopi conſtitutio ex-
communicans ludentes ad ludos ſardicos*

30 Item eſt dubium an Epiſcopus propriâ conſti-
tutione poſſit ſtatuere pœnam excommunicatio-
nis contra executores negligentes ultimarum
voluntatum executionem; ſed de hoc videbis
apud Covarr. *in cap. ſi hæredes num.* 4. *teſtam.*
Oroſcius *in l. omnes populi num.* 30. *ff. de juſtitia,*
Joannes Matienc. *in l.* 14. *tit.* 4. gloſſa 1. *num.* 56.
lib. 5. *recopil.* Greg. Lopez. *in l.* 12 *tit.* 1. *p.* 1. gloſſa 2.
in mediæ qui affirmant per textum ibi *in d c. ſi
hæredes,* & Covarr. cum aliis,

31 Unum tamen notabis quod Epiſcopus, qui
commiſit contra præceptum in Diæceſi alte-
rius Epiſcopi ſub pœna excommunicationis in-
cidat in illam, quia reſpectu alterius Epiſcopi
ſtatuentis intra ſuum territorium habetur, ſicut
& alia ſubditi ſtatuentis, Riccius *in praxi aurea
reſol.* 211. Barboſa *dicta allegat.* 93. *paſt. part.* 3.
n. 28.

Pro complemento notabis ſtatuta, ſive con-
ſtitutiones Epiſcoporum debere potius obſer-
vari, quàm jus commune, ſummi Pontificia
authoritate, vel præſcripta conſuetudine robo-
rentur, ut docent Gutierrez *lib* 1. *canon. cap.* 33.
num. 3. Cardinal. Mantica *de tacitis, & ambig.
convent tom.* 1. *lib.* 3. *tit.* 8. *num.* 1. Nicolaus Gar-
cia *de benef. part.* 1. *c.* 1. *num* 99. Valaſcus *de par-
titionibus* c 35. *à num* 9. Petr. Barboſa *in l. divortio
part* 2. *in princ num* 54. *ff. ſoluto matrim.* † & 33
Zeiola, quem refert Barboſa *d. allegat.* 93. *n.* 24.
ait *in praxi Epiſcop.* 1. *p.* verbo *edicta,* verſ. *ad
tertiam,* quod ſtatuta, ſeu ordinationes factæ in
ſynodo Provinciali, ſeu Diæceſanâ, ſunt perpe-
tuæ, & non expirant morte conditoris, de quo
jam dixi *ſub q.* 9 *in princ.* Barboſa *in d. c.* 2. *hoc tit.
lib.* 6 *n.* 16. qui *n.* 15. multis probat Epiſcopum
poſſe facere ſtatuta.

Ad ultimum quæſtionis partem an ſatis ſit
ad condenda ſtatuta, ut ſit confirmatus, nec 34
deſideretur conſecratio, breviter reſpondeo poſ-
ſe Epiſcopum poſt confirmationem, & ante con-
ſecrationem leges condere, quia poteſtas con-
dendi leges eſt jurisdictionalis, quam recipit
Epiſcopus ab ipſa confirmatione, dicit in termi-
nis Diana *d p* 11. *tract.* 3 *reſ.* 23. inverſ. *eas ve-
rè:* & comprobatur ex his, quæ abunde noto in-
fra ſub *tit de elect* & *ibi c.* 9. & 15 cum aliis; &
videbis quæ abundè ſcribo infra *ſub tit. de æta-
te, & qualitate ordin.* & applicabis nonnulla, quæ
dixi *de conſecrat. Epiſcop in cap.* 6. & 7. *de tempor.
ordin q.* 1.

Pro complemento notabis quod non tenetur 35
Epiſcopus mittere conſtitutiones ſynodales, aut
Provincialia ſtatuta ad urbem ante publicatio-
nem, ut cenſuit ſancta Congreg. reſcribens Epi-
ſcopo oſtienſi, teſte Quaranta *in Bullario verbo ſy-
nodus Diæceſana* in fine, Barboſa *in paſtorali dicta
allegat* 93. *n* 25.

QUÆSTIO XI.

An Capitulum ſede vacante habeat poteſtatem condendi leges pro tota Diæceſi, aut factas abrogare. An eas condere poſſint in ſuis territoriis Cardinales, Archiepiſcopi, Primates, & Patriarchæ, & Abbates ſæculares: quid de Legato, & quid de Concilio, aut Concilio Cardinalium.

SUMMARIUM.

1 *Capitulum in ſede vacante, & ſi ſecundum aliquos, & uſum, leges non ferat; tamen verius eſt ex jure, ut eas, & ſtatuta pro ſuo tempore queat* 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

3 *Capitulum ſede vacante ſuccedit in adminiſtratione temporalium, & ſpiritualium totius Diæceſis, & præſtat omnia officia juriſdictionis,* num. 5. *Diſpenſat in irregularitate, & in aliis.*

5 *Capitulum, ſede vacante, poteſt corrigere pravas conſuetudines per legem pœnalem:*

8 *Præcepta ſimpli in tantum obligant Incolas, leges tamen, & ſtatuta obligant etiam Advenas, & Peregrinos,*

9 *Capitulum sede vacante non succedit in his, quæ sunt ordinis,* & n. 10.

11 *Capitulum sedes vacante potest abrogare leges latas ab Episcopo prædecessore, sicut,* & *Episcopus, quas fecit capitulum, ibi.*

12 Cap. novit ne sede vacante.

13 *Statutum factum à capitulo circa rem licitam, confirmatum ab Episcopo, est validum.*

14 *Capitula possunt condere statuta in his, quæ universalem statum suæ Ecclesiæ, vel interesse Episcopi non concernunt,* & n. 15.

16 *Capitulum statuere nequit in arduis,* & *gravioribus causis, nisi accedente Episcopi consensu, veluti in concernentibus statum Ecclesiæ, vel abrogando aliquas constitutiones, sive alienando, aut vendendo bona* n. 17.

18 *Capitulum, sede vacante omnia jurisdictionis facere potest, sicut Episcopus nisi specialiter sint ei prohibita.*

19 *Capitulum, sed vacante, potest condere statuta, quæ etiam possunt durare, vivente Episcopo, si sint justa,* & *non in Ecclesiæ præjudicium.*

20 *Capitulum, sede vacante, nequit facere statutum, quo Charitativum subsidium ex parte minuatur in futurum.*

21 *Sede vacante, jurisdictio Episcopi devoluitur ad capitulum exercenda per vicarium ab eo assignatum.*

22 *Capitula Ecclesiarum Collegialium, aut aliarum inferiorum, nequeunt facere leges, sede vacante,* & *si possint aliquas ordinationes ad regimen suarum Ecclesiarum adhuc vivente Episcopo, ibi.*

23 *Cardinales possunt in suis titulis condere leges cum ibi habeant jurisdictionalia.*

24 *Archiepiscopi possunt leges, sive statuta, aut ordinationes modo,* & *in casibus, quibus Episcopi in suis Diæcesibus.*

Primates, & *Patriarchæ possunt leges,* & *ordinationes facere in suis Provinciis* d. n. 24.

25 *Archiepiscopus solus absque concilio Provinciali nequit facere statuta obligantia totam Provinciam*

26 *Abbates habentes jurisdictionem possunt statuta facere, sicut Episcopi in suo territorio subditos obligantia.*

27 *Legati à latere possunt in Provincia sibi commissa à Papa, facere leges, qui potest eam potestatem moderare,* & n. 28.

Nuncius Hispanus nequit leges facere, quia non est à latere, sed tãtum legatus missus d. n 27.

28 *Statuta legati Papæ sunt perpetua,* & *durant etiam post ejus discessum* & *finita legatione.*

29 *Concilium generale potest leges,* & *statuta facere, quæ obligant si corroborentur,* & *confirmentur à Papa.*

30 *Concilium generale tempore schismatis, dum scitur quis sit Papa, tantùm potest ordinare conducibilia ad pacem.*

31 *Cardinalium Concilium, sede vacante, leges non facit; non enim exercet jurisdictionem Papalem* & num. 32. & 41. & *si contra plures,* num. 49.

Clem. ne Romani de elect. dict. n. 31. & 33. *ubi quæ possit facere,* & *ibi* n. 84.

32 *Collegium Cardinalium nequit moderare constitutiones summi Pontificis, nec eis quidquam addere, vel detrahere præcipuè circa illa quæ de electione futuri Pontificis disponunt.*

34 *Cardinalium cœtus, sede vacante, poterit ordinare pro conservatione rei, aut jurisdictionis Ecclesiæ,* & *pro coercendis seditionibus,* & *pro servanda quiete,* & *obedientia, imponendo pœnas, creando,* & *mutando ad eundem finem Officiales, etiam Gubernatorem urbis,* & *deputare administratores,* & *judicare Papam intrusum, dum vacant electioni,* & *in aliis casibus* n. 35. 36. 37. & 38.

39 *Cardinalium cœtus sede vacante Apostolica, poterit dare reverendas.*

PRo complemento legislatorum Ec- 1
clesiasticorum indiget, hæc tracta-
tio ut agamus de præhabitis quæsti-
unculis, in quibus breviter respon-
debimus.

Ad primam quæstionis partem Doctores 2
ut respondeant, non sunt accordes, cum ex-
istiment multi ut capitulum sede vacante,
nequeant facere leges: ita ex Felino, &
Malderno Pater Pasqualigius *in Theologia tom2.*
disp. 150. *sect.* 12. *num.* 63. Salas *de legibus disp.* 8.
sect. 15. *num.* 86. Arriaga *in cursu Theolog. tom.* 4.
disp. 18. *sect.* 4 *num.* 6. Alii inquam docent, ut
leges condere possint, ut post Felinum *in c. cum* 3
omnes hoc tit. num 8 Panormit. *in c. cum olim n.* 54.
de majorit. & *obedientia,* Sylvester verbo *capitu-*
lum quæst. 60. Suarez *de legibus lib.* 4. 7. *num.* 14.
Bonacina *eodem tract. disp.* 1. *q* 1. *puncto* 3. *num.* 29.
Federicus *de sen. cons.* 16. Villalobos *p.* 1. *tract.* 2.
dif 7. *sub. num.* 11 in vers. *mas.* Pavin *de potest. se-*
de vacante capituli ex ea ratione, quia capitulum
sede vacante succedit in administratione tempo-
ralium, & spiritualium rerum totius Diæcesis
d. c. cum olim de majorit & *obedientia c. unico eodem*
tit. lib. 6. *c. si Episcopus,* & *c. ultimo de supplenda*
negligentia prælat. in 6. *Trid. sess.* 24 *c.* 16. † Sed
administratio esse non potest sine jurisdictione, 4
ergo succedit jurisdictioni Episcopi, ergo, & in
potestate ferendi leges, quæ competit Episco-
pis, † & patet quia capitulum sede vacante præ- 5
stat omnia officia jurisdictionis, quæ præstat Epi-
scopus, nisi ei specialiter sit prohibitum. † Et 6
sic dispensat in irregularitate, in denunciationi-
bus, matrimonialibus, in interstitiis, in illegiti-
mitate ad ordines, & ad beneficium simplex, ut
ex propriis materiis tradunt Bonacina, Salas, &
alii relati, referendi, sed potestas ferendi leges
est potestas jurisdictionis, ut jam de Episcopi
potestate dictum est; ergo cum ex alia parte non
sit denegata capitulo, debet ei competere, sicut
Episcopo: ita etiam tenent cum aliis fundamen-
tis Granatus *in p.* 2. *D. Thom. contr.* 3 *tract.* 3. *p.* 1.
disp. 3. Baldellus *in tract. moral. tom.* 1. *lib.* 5 *c* 8. *à*
num. 7. qui hanc vocat communem Rocaful.
tom. 1. *part* 3. *lib.* 7. *c.* 7. *num.* 71. Merolla *tom.* 2.
disp 4. *difficultate* 2. *num.* 147. Layman *in Theolo-*
gia morali lib. 1. *tract.* 4. *c.* 3. *num.* 12 Cardinalis
Tuschus *tom.* 1. *litt. C. concl.* 57. *num.* 10. cum
multis ab eo relatis Castr. Pal. *tom.* 1. *tract.* 3.
disp. 1. *puncto* 23. *num.* 22. Præpositus *in part.* 2.
D. Thom. quæst. 95. *disp* 1. *dub.* 3. Martinel. *in p.* 2.
quæst. 91. *art.* 3. *dubio* 2. *concl.* 16. Antonius de
Escobar, & Mendoca *in Theolog. moral lib.* 5. *sect.* 1.
c. 2. *num.* 13.

Et confirmatur ex eo, quia potest occurrere 7
necessitas corrigendi aliquas pravas consuetudi-
nes; ergo potest capitulum per leges pœnales
tali necessitati providere; ergo erunt de se per-
petua

petua, quia hoc est de ratione legis, nec in hoc
posse aliquod grave præjudicium esse commu-
nitatis, seu Episcopi, docent Doctores, quia
omnes fatentur posse capitulum generalia præ-
cepta ferre pro tota Diœcesi in sede vacante, sed
parum refert quod ea ferantur per modum legis,
habito respectu ad tempus vacationis Ecclesiæ,
cum postquam Ecclesia habuerit Episcopum,
possit ipse revocare hujusmodi leges, ergo nec
illi præjudicium fit, nec Ecclesiæ, cum per hunc
modum illi sufficienter subveniatur, sicut subve-
8 niretur per præcepta simplicia generalia † & ju-
vatur, nam per simplicia præcepta, non ita be-
ne subvenitur, sicut per leges, seu statuta, quia
simplicia præcepta obligant tantum Incolas, sta-
tuta vero obligant etiam Advenas, & Peregri-
nos, sic citati, quibus addo Dianam *p.* 11. *tract.* 3.
miscel. dis. 24. alias adducens rationes; & quia
non potest sine manifesto textu & ratione re-
stringi capitulo in sede vacante potestas ferendi
leges, cum ea possit ex alia parte contineri in
generali administratione, servata verborum pro-
prietate.

9 Nec obstat dicere quod administratio, quæ
residet in capitulo sede vacante, non importat
potestatem legislativam, sed tantum guberna-
tivam, cum hæc potestas non videatur in jure
expressa, nec usu recepta; ergo cum jurisdictio
capituli sedis vacantis, non sit per modum sta-
tus permanentis, sed per provisionem, donec
provideatur Episcopus, sequitur ut Capitulum
nequeat leges condere perpetuas, præcipue si
consideres juxta jus, quod Capitulum sede va-
cante nihil novare potest, nec habeat plenam
potestatem Episcopalem, ut patet ex *cap.* 2 &
10 *tit. ne sede vacante.* † Quia breviter his, & aliis
respondetur certum esse capitulum sede vacan-
te succedere de jure, in his, quæ sunt jurisdictio-
nis, etsi non in his, quæ sunt ordinis ut late
probo *in dicto tit. ne sede vacante*, & juxta non-
nulla, quæ dico infra *de tempor. ordin. ac de æta-
te, & qualitate ordin.* Ergo cum hæc potestas le-
gislativa nondum à jure ablata sit, quantumvis
desiit respectu capitulorum esse in usu, & praxi,
sequitur ut ea uti possint, etenim ut sicut lex per
non usum non cessat, sic nec potestas leges con-
dendi, censetur sublata aliqua præscriptione
temporis, præcipue si considerea, ut jam plura
adduxi quod potestas, quam habent Episcopi
in actu exercitio leges condendi, fit dependenter
à Papa: & de ejus potestate plura ex multis no-
vissime Diana *p.* 8. *tr.* 4.

11 Hinc sequitur capitulum sede vacante posse
leges latas ab Episcopo prædecessores abroga-
re, sicut & Episcopus, quas fecit capitulum:
quæ etsi perpetuæ censeantur, sicut & aliæ leges,
tamen abrogari possunt à condentibus, vel
12 eorum superioribus, sicut & aliæ abrogantur. †
Nec huic resolutioni obstat textus *in cap. novit*,
ne sede vacante, quia ibi solum dicitur ne sede
vacante aliquid de bonis pertinentibus ad Ec-
clesiam, & dignitatem Episcopalem innovetur,
sicut nec Episcopus Ecclesiæ vacantis sibi sub-
jectæ alienare potest, *cap. si quis Episcopus* 10. *q.* 2.
non enim ibi aliquid dicitur de innovatione le-
gum: & sic Diana tenens *dicta part.* 11. *tractat.* 3.
resolut. 24. in vers. *ex his* ait quod immeri-
to mutavit Felinus nomen status Episcopi in
statum.

13 Ex his infero primo quod statutum factum
à Capitulo, circa rem licitam, & confirma-
tam ab Episcopo, est validum *cap* 2. §. *cæterum*,
& ibi glossa verbo *statutum de verbor. significat.
lib.* 6. Oldrad. *consil.* 259. *num* 4. *in fine*, Federi-
cus *de senis consil.* 100. *num.* 2. quos refert, & se-
quitur Rota in vertelem opinionis 28. Maji 1612.
coram R. P. D. Pirovano impressa per Farinac.
decis. 398. *n.* 1. *p.* 2. *recent.* Barbosa *dicta allegatio-
ne* 93. *n.* 31. *in fine.*

Infero secundo posse Capitula condere sta- 14
tuta in his, quæ universalem statum suæ Eccle-
siæ, vel interesse Episcopi non concernunt etiam
sine Episcopi consensu, glossa verbo *statutum in
cap.* 2. *de verb. significat. lib.* 6. Calderin. *cons.* 2. *n.* 2.
hoc tit. ubi eatenus vult exigi consensum Episco-
pi, quatenus expresse requiritur, Butr. *in c. con-
stitutus num.* 25. *de rescriptis*, Barbosa *in pastor.
dict. part.* 3. *allegat.* 93. *sub num.* 25. quod proce-
dit etiam suo Episcopo vivente † ea nempe ca- 15
pitula faciendo, quæ pertinent ad rectam, & or-
dinariam gubernationem Ecclesiæ, quia absque
Episcopo in his rebus queunt capitula, procede-
re, infert Diana *d. p.* 11. *tr.* 3. *res.* 24. in vers. *nota*
signum esse habere jurisdictionem in suis capi-
tularibus, atque ideo posse illis imponere leges,
seu præcepta nam gubernatio sine vi coactiva
fieri recte non potest, ut colligit *ex cap cum om-
ne: hoc titul.* ubi supponi videtur posse Ca-
nonicos irrequisito Episcopo jus in se ipsos
statuere, quia tamen jus, quod ibidem statue-
runt, omnibus commune non erat, & ideo non
revocari.

Infero tertio quod capitulum nequit in ar- 16
duis, & gravioribus causis statuere, nisi acce-
dente Episcopi consensu, veluti in concernen-
tibus statutum Ecclesiæ, Capra *regula* 9. *num.* 1.
Seraphin. *decis.* 1446. *num.* 1. & 2. & fuit dictum
in Paduana sedilium 18. Maji 1618. coram Car-
din. sacrato, ubi etiam fuit adnimadversum hoc
in casu consensum Episcopi ex scientia, & tol-
lerantia ipsius, refert Lotter. *de re beneficiar.
lib.* 1. *quæst.* 14. *num.* 88. † Quales inquam sunt 17
abrogatio aliquarum constitutionum, & aliena-
tio, vel venditio alicujus fundi; in istis enim est
necessarius Episcopi consensus, & sæpe Pontifi-
cis, ut dicunt Suarez *l.* 4. *de legibus c.* 6. *num.* 11.
& 12. Bonacina *eodem tract. disp.* 1. *quæst.* 1. *pun-
cto.* 3. *num.* 31. Salas *disp.* 8. *sect.* 16. *num.* 84. Syl-
vester verbo *lex quæst.* 4. sic Doctores ex *cap.
cum accessissent hoc tit.* Panorm. *in dicto c. cum
omnes num.* 4. & Felin. *ibi num.* 8 glossa *in c.* 2. §. 2.
verbo *statutum de verb significatione.*

Cumque ut jam dixi capitulum sede vacante 18
omnia facere possit, quæ sunt jurisdictionis,
nisi sint expresse prohibita, Pavin. *de officio,
& potestate sede vacante cap.* 1. *part.* 1. *quæst.* 1.
à num. 3. Gutierrez *canon. lib. cap.* 11. *num* 10.
Garzia *de benef. late part.* 5. *cap.* 7. *à num.* 4. *cum*
multis aliis Barbosa *in dict. part.* 2. *de sede va-
cante, aliquid innovetur num.* 3. ubi narrat ca-
sus 22. in quibus idem operatur, ac Episcopus in
jurisdictionalibus, præterquam quod in casi-
bus, qui specialiter de legatione Apostolica Epi-
scopis cognitio competit. † Ideo bene Pavinus 19
dict. part. 1. *cap.* 6. Azor. *instit. moral. lib* 3. *c.* 27.
quæst. 11. Quaranta verbo *capitulum sede vacan-
te* vers. *quarto quæro.* Zerola *in praxi episcopali
part.* 1. verbo *capitulum* § 15. Moneta *de distri-
but. quotid. part.* 2. *quæst.* 13. *num.* 24. Sbrocius
de officio vicarii lib. 2. *q.* 187. *num.* 5. & 6. dicunt ca-

pitulum ſede vacante poſſe ſtatuta condere, quæ ad ſtatum Eccleſiæ pertineant, quæque durare debeant etiam tempore Epiſcoporum ſuccedentium, dummodo ſint juſta, & ſalubria, ſecus vero ſi in præjudicium Eccleſiæ, vel Epiſcopalis menſæ, ut dictum eſt, & intelligit Quaranta ſupra, Barboſa cum multis *allegat.* 87. *num.*4. & 14.

20 Et ob id non poſſe ſtatutum condere, quo charitativum ſubſidium in futurum ex parte minuatur, Barboſa *in dicto c.*3. *num.*13. Melius *in poſterali allegatione* 87. *num.* 13. Bellencin. *in tractatu de charitativo ſubſidio quæſt.*21. Azor. *inſtit. moral. part.*2.*lib.*12.*c.*14 *quæſt.* 5. verbo *item Canonicorum* etſi ſede vacante poſſit tale ſubſidium exigere gloſſa verbo *aliunde, in c. cupientes* §. *ad hæc de electione lib.* 6. ubi Joannes Monaſt. Archidiacon. & Dominic. Bellacin *ſupra quæſt.* 7. Azor. *quæſt.* 5. verſ. *item collegium*, Bellet. *diſquiſit. Clericor. part.*1. *tit. de Clerico debitore* §. 12. *n.*38. idem Barboſa iterum in *d. c.* 2. *ne ſede vacante n.* 22.

21 Etenim Vincentius Filicius *tom.* 3. *tract.* 41. *c.*2. *n.* 4. dicit ex antiquo jure tempore ſedis vacantis juriſdictionem Epiſcopi devolvi ad capitulum, quam facultatem nec mutaſſe, nec minuiſſe Concilium Trid. *ſeſſ.*24. *de reformat. c.*16. ſed ſolum præcepiſſe modum utendi illa, nimirum per Vicarium ab eodem Capitulo electum, cui, & juriſdictionem, & uſum committat, ob idque capitulum ſuccedere in juriſdictionem Epiſcopi, ſic, ut poſſit quæ Epiſcopus in caſibus juriſdictionalibus, quorum 22. referunt Doctores citati, & multi alii, alior.

22 Poteſt tamen eſſe dubium num Capitulum Eccleſiæ Collegialis, ſeu aliud inferius Clericorum queat ſede vacante, ſive vivente Epiſcopo facere leges, ſtatuta, ſive ordinationes: & in hoc puncto dicendum eſt prædicta capitula non poſſe facere prædictas leges, niſi tantum ordinare ordinationes aliquas ſuper rebus minimis pertinentibus ad ſuam gubernationem, in tantum quod ut prædictæ obligent, ut veræ leges debeant ab Epiſcopo confirmari, aut conſentiri, in terminis Villalobos *p.* 1. *ſumm. tract.* 2. *dif.*7. *num.*12. videndus *num* 11. & videtur docere Butrius *in dicto c. conſtitutus num.*25. *de reſcriptis*, ubi facit differentiam inter capitula Cathedralium Eccleſiarum, & alia capitula collegialium inferiorum, Abbas *in c. cum acceſſiſſent.hoc tit.n.*14.& Decius *n* 8. Ferretus *conſ.*286. *n.*1. Barboſa *dicta allegatione* 93. *ſub n.* 25.

23 Ad ſecundam quæſtionis partem an Cardinales in ſuis titulis per ſe poſſint leges, ac ſtatuta condere, de quo puncto videbis Bartol. *in l.* 1. *num.* 1. *ff. quod quiſque juris*, Duenas *regula* 245. Alexander *in l. nemo poteſt col.*1. *ff. de leg.*1. & *in conſ.* 144. *col.*2. *lib.*4. alios refert Gratianus *regula* 439. *ſub num.*9. & videtur pro parte affirmativa probari ex adductis de Epiſcopis, & ex eo, quia juriſdictionem habent in Eccleſiis ſuorum titulorum de jure communi, epiſcopaliaque jura ibi obtinere, *cap. quærelam de elect.* Alphonſus Alvarez, Guerrero *in ſpeculo Pontif. c.* 28. *poſt princ.* verſ. *de Reverendiſſimis pag.* 72. Leſſius Zechius *de Republica Eccleſiaſt. tit. de Cardinal.* & alii apud Homob. *de bonis*, *de humanæ vitæ ſtatibus cap.*15. *paulo poſt princip. p.* 1. Anaſtas. Germon. *de indultis Cardinat.* Maſcus Anton. Chachus *lib.* 2. *inſtit. moral. tit.* 4.

24 De Archiepiſcopis idem dicendum eſſe, ac de Epiſcopis idemque de Primatibus, & Patriarchis probatur eiſdem fundamentis, ac dictum eſt de Epiſcopis, ita in terminis Diana *d. part.* 11. *tract.* 3. *reſolut.* 23. in verſ. *quod verum dictum eſt de Epiſcopis, dicendum eſt de Patriarchis*, & *Archiepiſcopis*, loquutus à principio reſolutionis de eo dubio, an poſſint Epiſcopi condere leges Eccleſiaſticas in ſuo territorio, de qua jam dixi *ſub quæſt.* 9. & 10. *in princip. præced.* dicit enim poſſe Archiepiſcopos, & Patriarchas condere leges, ſicut Epiſcopi in ſuis Diœceſibus particularibus, quia illarum ſunt Epiſcopi; extra illas vero non poſſe ait, niſi ſpeciali jure, aut præſcripta conſuetudine, vel privilegio Apoſtolico eis conceſſum ſit, ſicut ſumitur *ex can.* 1. uſque ad *can. conqueſtus* 9. *q.* 3. & *c. duo ſimul de officio Ordinarii*, ubi Doctores.

25 Ex quo infert Diana ſolum Archiepiſcopum abſque concilio Provinciali, non poſſe ſtatuta condere totam Provinciam obligantia, & ſic puto, obſervandum, quia etſi cœteri Epiſcopi ſuffraganei in ſua Provincia inferiores dicantur, non tamen contingit, niſi ut ad eos in cauſis per appellationem recurratur, non inquam, ut queant Archiepiſcopi diſponere, ac ſtatuere intra territoria ſuorum Epiſcoporum ſuffraganeorum, ut ipſi Epiſcopi, ut longe adverto *in dicto c. duo ſimul de officio Ordinarii*, ſicut & dixi *ſub. cap.*7. *de appellation.* & alibi ſub *c.*2. *de foro comp.*

26 De Abbatibus habentibus juriſdictionem, & territorium, ut poſſint, ſicut Epiſcopi facere leges, & ſtatuta obligantia ſuos ſubditos, niſi eis ſit ſpecialiter prohibitum, patet ex eadem ratione, ac dictum eſt etiam de capitulo ſede vacante, vel ſi de conſuetudine, aut peculiari inſtitutione ad faciendas leges requirant communitatis vel capituli conſenſum ex ea ratione quia hæc poteſtas ferendi leges eſt juriſdictionis, ut jam ſupra dixi de Epiſcopo tantum confirmato, nondum conſecrato, quæ per ſe, ac jure ordinario conjuncta eſt cum juriſdictione Epiſcopali: ita in terminis Diana *dicta quæſt.* 11. *tractat.*3. *reſolut.* 23. in verſ. *idem de Abbatibus*, quod abunde comprobatur ex his, quæ dixi *de Abbatibus in cap.* 1. & uberius *in cap. cum contingat. de ætate*, & *qualit. ordinand.*

27 De Legato à latere in Provincia ſibi commiſſa à Papa, ut poſſit facere leges in Provincia ſua, docent Doctores per textum *in cap. fin. de officio deleg.* Sylveſter verbo *lex quæſt.* 4. Villalobos *in ſumma dicta part.* 1. *tract.* 2. *dicta difficultate* 7. *num.* 7. ubi quod cum hoc dependeat à Papa poteſt ſummus Pontifex hanc poteſtatem moderare, aut abolere ex toto, ſed natura officii, quia eſt juriſdictionis, revera, dum non prohibentur, poterunt leges ac conſtitutiones facere, exiſtimo inquam Hiſpaniæ nuncios, hanc poteſtatem non habere, qui tantum dicuntur Legati miſſi, non à latere, de quorum differentia ago infra *ſub dicto titulo de officio delegati.*

28 Etenim Pontifex *in dicto cap. fin.* ait quod ſtatuta Legati Papæ ſunt perpetua, & durant in Provincia, etiam poſt ſuum diſceſſum, & finita legatione: ſic multi relati à Barboſa ibi *num.* 1. & *num.* 2. ubi cum P. Eman. Rodriguez *quæſt. regul. tom.* 2. *quæſt.* 97. *art.* 1. verſ. *circa primam*

ait

ait Legatos Papæ facere poſſe ſtatuta perpetua addens ibi *num.* 3. quæ jam dixi de Epiſcopo, nempe, ut edicta, ſive ordinationes ab eo in ſynodo diœceſana ſint perpetuæ, & non expirent morte conditoris ex aliis probans ut jam adduxi: alia de indulgentiis addit ibi *num.* 5. & 6. cum multis, & ex gloſſa *dict. cap fin.* verbo *ſtatuta,* de quibus late ago ſub c. 5. *de pœnit. & remiſſion.*

29 Concilium vero generale dubium non eſt ut poſſit leges facere, eo quod vel Papa ſtat præſens in concilio, ſeu poſtea illud approbat, itaque eo duplici modo poſſe contingere, cum illud Papa mandet congregari, ſed eas leges concilii non obligare, donec corroborentur confirmatione Papæ, docent Cajetanus *in opuſculo de comp. Papæ, & concil.* Turrecrema. *lib.* 2. *ſumma cap.* 71. Navar. *lib.* 1. *conſil.* 1. *num.* 4. *hoc tit.* Suarez *de legibus lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 21. Villalobos *part.* 1. *tractat.* 2. *dict. difficultate* 7. *num.* 8. addens ſic conſtare, ex perpetua Eccleſiæ traditione.

30 Dubium vero eſt quod ſi concilium congregaretur tempore ſchiſmatis, dum non ſcitur quis Pontifex certus ſit, ut contigit tempore concilii conſtantienſis, quo in caſu concludunt Suarez ſupra *num* 4. & Villal. *num.* 8. *verſ. Laudada* tunc tantum illud concilium habere poteſtatem adoperandum in pacem Eccleſiæ univerſalis ordinans quæque ad id neceſſaria, ſed non ut faciat leges univerſales pro Eccleſia.

31 De concilio Cardinalium ſede vacante, etſi aliqui teneant, ut poſſit leges facere *per Clem. ne Romani* de electione dicendum eſt ut non poſſit, ut contra illos concludit bene Suarez legendus ſupra *num.* 4. & 5. Etenim ut patet ex illa Clement. Cardinalium cœtus ſede Apoſtolica vacante juriſdictionem Papalem non exercet, niſi in quantum permittit Lugdunenſ. Concil. ut multa inſerens legenda confirmat Julius Labor variar. lucubrat *tom.* 1. *tit.* 3. *de conclavi, & conclauſtris cap.* 3. *à n.* 10. Azo. *inſtit. mor. p.* 2. *lib.* 4. *c.* 3. *q.* 1.

32 Et ſic ut per collegium Cardinalium nequeant modificari, corrigi, vel moderari conſtitutiones ſummi Pontificis, nec eis quidquam addi, vel detrahi; præſertim circa illa, quæ de electione futuri Pontificis diſponunt, Labor ſupra cum aliis, Barboſa *in dicta Clem. num.* 3. 4. & 5. ubi alia congerit, ergo, & in terminis quæſtionis noſtræ docent Panormit. *in cap. cum te n.* 12. & *ſequent. de re judicata,* Felin. ibi *num.* 11. Anton. de But. & Imola *in cap. translato hoc tit.* Sebaſtian. Medicis *de legibus part.* 1. *quæſt.* 10. Salas *eadem tract. diſput.* 8. *ſect.* 8. Moneta *de commut. ultim. volunt. cap.* 5. *quæſt.* 6. *num.* 188. Baldellus *tom.* 1. *lib.* 5. *diſput.* 7. Sebaſtian. Cæſar. *in relect. de Eccleſiaſt. Hierarch. part.* 1. *diſp.* 2. §. 6. *num.* 1. Merolla *tom.* 2. *diſp.* 4. *cap.* 4. *dub.* 4. *n.* 18. Azorius *tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *quæſt.* 3. *Lauden. de Cardinal. quæſt.* 74. Campanil. *in diverſ. juris canon Rub.* 7. *c.* 6. *à num.* 76. Diana *part.* 5. *de poteſt. Cardin. tract.* 2. *reſ.* 9.

33 Sic omnes per dictam *Clementinam ne Romani* quæ irritat, & decernit inane quidquid poteſtatis, aut juriſdictionis ad Romanum Pontificem pertinentis, dum vivit cœtus ipſe duxerit exercendum, ſolumque ibi excipi quæ *in c. ubi periculum de elect. lib.* 6. Cardinalibus conceduntur, ibi enim nihil eis concedi, niſi quæ ad electionem Pontificis, & quæ ad defenſionem Eccleſiæ, & quæ ad obviandum imminentibus periculis ſpectant de reliquis verſ. *potius* ibi dici quod ſe nequaquam de aliquo negotio intromittant.

Quare tantum poterit cœtus Cardinalium ſe- 34
de Pontificali vacante facere quæ ſubſequuntur,
primo quod ubi imminet periculum evidens
amiſſionis alicujus loci, vel juriſdictionis Eccle-
ſiæ, aut rei ſimilis collegium, conſentientibus
omnibus Cardinalibus, aut ſaltem duobus illorum
tertiis partibus per ſuffragia poſſit illi occurrere,
& facere quaſcumque proviſiones, & ordinatio-
nes neceſſarias † ſecundo ut pro coërcendis flagi- 35
tis, ſceleribus, & ſeditionibus ac ſervanda quiete,
& obedientia, poſſit imponere pœnas, tam cor-
porales, & temporales, quam etiam ſpirituales, ve-
luti anathematis, & ſimiles. † Tertio ut quoad eun- 36
dem finem poſſit confirmare, mutare, & de novo
eligere, & creare, quoſcumque officiales, etiam
gubernatorem urbis, tam ultra pontem; quam
citra, & alios miniſtros pro regimine ſtatus Ec-
cleſiæ. † Quarto ut poſſit etiam deputare Admi- 37
niſtratores, & facilius expediantur ea quæ immi-
nent pro electione. † Quinto ut poſſit etiam ju 38
dicare Papam intruſum, dum ipſi vacant ele-
ctioni legitimæ, quia hoc concernit negotium
ipſius electionis, & ab alio judicari non poteſt;
idemque dicendum eſſe de aliis caſibus ſimili-
bus, ut obſervans: hæc tradit Julius Labor *va-
riar. lucubrat. tit.* 3. *cap.* 3. *à num.* 27. legendus
quia mens Pontifici in dictis conſtitutionibus
fuit non denegare neceſſaria ſignanter ea quæ
poſſunt retardare negotium electionis: videbis
quæ congerit Barboſa cum aliis *de jure Eccl. p.* 1.
cap. 4. *n.* 91. quem leges ad plura *de Cardin.* ibi toto
illo *capite.* & c. 3.

Hinc enim dicunt Diana *dicta reſ.* 9. *in fine*, 39
& Sanchez ex Majolo, & Salcedo *in opuſcula mo-
rali tom* 2. *lib.* 7. *c.* 1. *dubia* 20. *n.* 39. ut non videa-
tur prohibitum Congregationi Cardinalium,
ſede Apoſtolica vacante dare reverendas, quia
Trid *ſeſſ.* 7. *c.* 10. non videtur illius ſedis vacantis
juriſdictionem limitare.

Unde etſi quod concilium Cardinalium ſede 40
Apoſtolica vacante poſſit leges facere, aut con-
ſtitutiones tenent Archid. *in c. cum conſtituere-
tur* 50. *diſt. in fine*, Albanus *de Cardin. q.* 42. *in
fine* Bartol. *in l. ubi abſunt num.* 3. *de Tutor. & Cu-
rator*, Henriquez *lib.* 14 *ſumm cap.* 18. *n.* 2. in fine,
Manfredus *de Cardinalibus deciſ.* 6. & generali ra-
tione moti, de qua ſupra de Epiſcopis Patriarchis
capitulo *ſede vacante*, & Abbatibus, nempe quia
juriſdictio Pontificis, eo mortuo, remanet in
concilio Cardinalium Probantes ex textu *in c. is,
qui c. cum olim de majorit. & obedientia*, ubi proba
tur, quod mortuo prælato univerſa juriſdictio
remanet penes collegium, & ex aliis, quæ con-
gerunt ipſi † tamen reſpondetur ex dictis per 41
dict. clement. ne Romani; ita ut nequeant alia con-
ſtituere, quæ in caſu neceſſitatis pro regimine
jam ſunt animadverſa ex Julio Laborio quæ re-
petit Diana ſup. in verſ. *nota tamen*, aliter non
item, utpatet etiam ex conſtitutione Pii V. quæ
incipit *in eligendis* dat. idibus Octobris an-
no 1580.

QUÆSTIO XII

An regulæ Cancellariæ dicantur propriè leges: & an declarationes Cardinalium vim legis habeant & an forma authentica alicujus declarationis S. C. conferat, ei vim legis generalis: & an fint tantum Doctrinales, si emanaverint facto verbo cum Papa. Decretum Gratiani an habeat vim legis: & an decretis Pontificum standum sit clausis oculis & in quo differant leges, constitutiones, statuta, præcepta, edicta, dispensatio, rescriptum, & privilegium.

SUMMARIUM.

1 *Regulæ Cancellariæ publicatæ obligant, sicut lex* num. 2.

3 *Regulæ Cancellariæ communiter obligant in foro interiori.*

Episcopus donans extra infirmitatem, non incurrit pœnas Regulæ Cancellariæ d. n. 3.

4 *Donatio inter vivos facta per Episcopum intra viginti dies ante ejus obitum est valida in foro conscientiæ. Et si per regulam Cancellariæ de viginti in foro exteriori sit nulla, &* num. 3.

5 *Declarationes sacræ congregationis, sunt leges decisivæ secundum plures* n. 8. *non sic secundum alios* à n. 9. *sed quid* à n. 13.

6 *Decreta, & litteræ congregationis concilii, semotis litibus sunt executioni mandandæ.*

9 *Declarationes fiunt super declarandis dubiis legum, quæ non egent publicatione, cum confirmant jus antiquum* n. 10. *quæ sæpe sibi ipsis contrariæ sunt sub* n. 12.

10 *Declarationes sacræ congregationis, etsi leges, non sint, tamen magni ponderis sunt, nec ab eis recedendum, nisi firmissimo fundamento; est tamen earum numerus infinitus.*

12 *Epistolæ Decretales Pontificum, quæ non sunt clausæ in corpore juris, non sunt leges.*

13 *Declarationes sacræ Congreg. & Cardinalium. ut si multum valeant ad decisionem causarum, non habent vim, etiam impressæ, nisi concurrentibus tribus requisitis, de quibus* num. 14.

15 *Declarationes Cardinalium, quando sint tantum doctrinales, quando vero, ut leges obligent* n. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22.

23 *Authentica forma alicujus declarationis sacræ congregationis, confert ei vim obligandi. Et quæ sit sub* n. 25. 26. 27. & 28.

24 *Declarationi sacræ congreg. standum in desitientibus Doctorum opinionibus.*

25 *Declarationes sacræ congreg. & Cardinalium, ut obligent tanquam leges, debent publicari eodem apparatu.*

30 *Declarationes Cardinalium sunt decisivæ, quando fiunt consulto Papa, & insunt in eis aliæ conditiones relatæ* à 23. ad 28.

31 *Declarationibus duabus concurrentibus sibi contrariis de eodem articulo, statur ultimæ, nisi altera facta sit consulto Papa, alia vero non, etsi neutra, tunc erit danda optio* n. 32. 33.

34 *Decretum Gratiani, num habeat vim legis, late discutitur* à n. 35. ad 45. *affirmative adict.* num. 36.

Gelasius, & Eugenius III. Pontifices, dicitur, ut approbaverint omnia contenta in decreto, dicto n. 34 *negative* à n. 37. *sed distingue* à n. 38.

Gratianus compilavit Decretum anno 1009. *ab eoque tempore legistas, & Canonistas Judicasse Decreti approbationem, traditur usque ad tempus præsens* d. n. 34.

35 *Gregorius XIII. jussit emendari decretum à Gratiano compilatum.*

37 *Decretum Gratiani continet sanctorum plures authoritas, aliquas conciliorum Provincialium. nonnullas leges civiles.* n. 38.

Palea additionator Decreti, Gratiani fuit discipulus, d. n. 37.

38 *Decreti Gratiani collatio reducitur ad quatuor species, nempe Patrum, Conciliorum Gratiani Paleæ, ac Jurisconsultorum.*

39 *Decreta Gratiani, & Paleæ, vim legis non habent, & dicto* n. 38.

40 *Leges Imperatorum quatenus compilatæ à Gratiano, non habent vim Clericos obligandi.*

41 *Sanctorum dicta compilata a Gratiano in Decreto secundum aliquos recipiuntur, ut decisiva decreta* n. 42. *non secundum alios* à n. 43.

44 Glossa in c. nos dist. 9. *vers.* ex illis, &c. sancta Romana dist. 15. & n. 45.

45 *Decretum Gratiani vim, & authoritatem legis non habet, nisi tantum in his capitibus, & decisionibus, quæ ab aliquo Pontifice fuerint canonicatæ, vel inter decretales inventæ.*

46 *Conciliorum Provincialium decreta, non habent legum generalium vim, & extra territorium condentium.*

47 *Jurisdictio inhæret territorio, sicut nebula in tota palude.*

48 *Conciliorum generalium decreta inventa in compilatione Gratiani, non ab eo compilatore, sed à conditore eorum, habent vim legis obligandæ.*

49 *Decreti Gratiani unicuique canoni est danda tantum ea fides, quæ authori ejus datur.*

50 *Gratiano referenti Papæ, seu concilii authoritatem est credendum, donec ostendatur exemplar in contrarium; eo quod Pontifices passim tribuunt hanc fidem Gratiano.*

51 *Gratiani Decretum; verius est ut reducatur ad species septem.*

52 *Gratianus, & Palea qui fuerint,* remissive.

53 *Pontificum decreta, quando, & qualiter sint præceptiva, expenditur usque ad* n. 60. *vel decretiva tantum ibi.*

54 *Trid. Concil.* sess. 23. c. 4. n. 55.

57 *Bulla Pii V. posita in principio Missalis.*

61 *Leges, edicta, statuta, ordinationes. constitutiones, præcepta. rescriptum, dispensatio, & privilegium, qualiter distinguantur in modo, & latitudine obligandi subditos* à n. 62. 63. 64. 65. & 66.

67 *Dispensatio legis, & interpretatio, qualiter distinguantur.*

68 *Responsum Principis ad consultationem seu relationem alicujus casus specialis, habet legis vim, item & Pontificis cum consulitur* num. 69.

70 *Sententia supremi consilii, legem non facit.*

AD

1 AD primam quæstionis partem videtur af-
firmandum per id, quod scripsi supra *q.*
7. sub vers. *ad secundam* quatenus ex sola publi-
catione in Curia regulam Cancellariæ pateat
obligatio eas observandi, & judicandi, secun-
dum illas, dubium ibi tractatum est, an suffi-
ciat solum publicari legem in Curia ut obliget;
ergo sive ea, aut regula Cancellariæ ibi publi-
cata, aut in Provinciis, videtur ut sit lex,
sicut alia quælibet Pontificia ad obligandum
subditos, & comprobatur ex his, quæ dixit Ric-
cius, quem jam supra expendi ad alia addens *in*
collect. 1276. *super* §. 1. *auth.* ut fact. novæ constitu-
2 tiones † dicens cum Sayro de constitutione
Principis publicata in loco residentiæ Principis
liget in aliis locis, ubi non fuit facta, sicut fit in
regulis Cancellariæ, quæ publicatæ in curia ubi-
que afficiunt, Cappella Tolosona *in decis.* 40. &
refert decisum per Rotam in terminis constitu-
tionis Pii V. 14. Maji 1584. & 15. Januarii 1598.
& in altera constitutione Pii; & sic fieri, ut sicut
constitutio publicata ligat, sic & regula Cancella
riæ, etiam publicata liget tanquam lex.
3 Dubium tamen est an regulæ Cancellariæ
obligent in foro interiori, in quo Joannes Vallo-
rus *in different. utriusque fori* verbo *donatio dif.* 6.
n. 2. ait quod in foro interiori prædictæ validæ
sunt, & tenent; quia prædicta regula de viginti,
& aliæ regulæ Cancellariæ sunt tantum pro foro
exteriori cum sint judiciales per notata à Go-
mez *de regul. Cancell. in princip.* & trademus ver-
bo *possessio dif.* 1. quod maxime procedit, cum
donatio facta fuit extra infirmitatem, cum scili-
cet sanus esset Episcopus, adeo ut dicat Henri-
quez *in summa tit. de indulgent. c.* 30. §. 7. in glossa
littera R. prædictas donationes factas etiam pro-
pe, vel circa mortem validas esse in utroque fo-
ro, ut multi Jureperiti Salmantiæ Consulti re-
sponderunt, sed præfecti collectores generales
nequaquam admittent, nihilominus tamen
quoad forum conscientiæ tutus est donatarius:
unde poterit obsurdescere si forte publicetur
excommunicatio contra non revelantes bona
Episcopi defuncti, quod notat, quia est quoti-
4 dianum Vallerus huc usque loquens. † Et ejus
sequutus sententiam docet Diana *p.* 1. *tract.* 10. *de*
legibus res. 43. dicens, respondeo negative infe-
rens donationem inter vivos factam per Epi-
scopum intra viginti dies ante ejus obitum esse
validam in foro conscientiæ, licet per regulam
Cancellariæ de viginti in foro exteriori sit nulla.
Pro contraria autem sententia in hoc puncto fa-
ciunt quæ infra dico *à q.* 2. *c.* 1. an lex, seu consti-
tutio obliget sub peccato, & in foro animæ.
5 Ad secundam quæstionis partem an declara-
tiones Cardinalium habeant vim legis cum
duabus sequentibus existimo respondendum
juxta quæstionem, quam de hac nunc inquiri-
mus, in qua video admodum laborare Doctores
dicentes quosdam habere vim legis, tanquam, si
ab ipso Papa editæ essent, alios inquam non
item, ratio affirmativa est, quia declarationes
sacræ congregationis, non sunt doctrinales, sicut
latæ à Doctoribus, & jurisperitis, ut aliqui
Theologi perperam dicunt, sed esse declaratio-
nes definitas, seu decisivas vim legis habentes,
& ut leges recipiendas, utpote latas ex commis-
sione Papæ, à personis habentibus interpretandi,
& respondendi facultatem à Principe, ut apparet
ex Bulla Sixti V. quæ est *in p.* 2. *Bullarii* 7. in ordine.

Ubi habetur facultas dictæ congregationis, nem- 6
pe ut quæ scribuntur à Cardinalibus sacræ con-
greg. nomine Concilii Trid. sint ac si à Papa scri-
pta essent, & addit Garcia *de beneficiis p.* 1. *in præ-*
fatione, † ut decreta, & litteræ Congregationis 7
concilii remotis litibus, sint executioni deman-
danda, nec super his sententia, nec decretum ali-
quod sit faciendum, itaque statim à Papa super
declarationibus S. C. dari Breve, & ab auditore
cameræ monitorum in earum executione, quas
Rota absque ulla controversia, & disputatione
amplectitur; suscipit, & observat, ut praxis osten-
dit. † Taliter ut eandem vim habeat declaratio, si 8
facta sit ad instantiam partis, seu in casu particu-
lari, quia facit etiam jus quoad omnes, & in uni-
versum, & sic habere vim legum generalium, do-
cent Salas *de legibus tr.* 14. *disp.* 21 *sect.* 12. Cho-
chier *in tract. de permut. benef. p.* 2. *c.* 80. Zipæus *in*
tract. juris canon. Epistol. ad Lector. Leon. *tract. de*
Jubilæo p. 2. *q.* 5. *n.* 207. Bellochius *de casibus reser-*
vat. p. 1. *q.* 2. *n.* 82. Rodrig. *quæst. regular tom.* 1. *q.* 11.
art. 1. & 2. Gam' atrupta *de casibus reservatis c.* 3.
n. 6. Lezanius *tract. de blasf. q.* 10. *n.* 39. Miranda *in*
man. prœl tom. 2. *q.* 6 *art.* 11. Homob. *de examine Ec-*
clesf. p. 1 *tract.* 1. *c.* 6. *q.* 29. Narbona *de appellat à Vi-*
cario ad Episcop. p. 1. *n.* 189 & hæc pars potest con-
firmari ex infra dictis. † Negativam sententiam 9
docentes fundant in eo, quia de ratione legis, ut
jam supra late dixi est ut sit publicata, sed dictæ
declarationes non publicantur, ergo non obligant
ergo cum declarationes fiant super declarandia
dubiis legum, & constitutionum, vel ut novæ legia
sequitur, ut quantumvis publicatione non egeant,
cum cadunt super declarandam legem dubiam,
quæ jam erat publicata, ad eamque reducatur, ta-
men si statuat super casu novo, tunc revera debeat
publicari, ut quælibet nova constitutio; imo etiam
Doctores hujus opinionis extendunt ad casus,
cum declaratio explicat, & distinguit legem du-
biam, quia jam tunc est lex nova † solumque non 10
egere publicatione dicunt, quando confirmat jus
antiquum manifestum, & hanc tenent Jacob. va-
ler. *de different juris utriusque fori* verbo *abso-*
lutio, different. 5. *n.* 2 Pontius *de matrim. lib.* 5. *c.* 13.
§. 2 *n.* 7. Zipæus *in novo jure Pontifico lib.* 5. *tit. de*
pœnit. & remis. n. 9. Serarius *in prologom. Bibliacis*
c 19. *q.* 11. Villal. *tom.* 1. *tr.* 2. *dif.* 7. *n.* 5. Bonac. *de le-*
gibus disp 1. *q.* 1 *puncto* 8. *n* 4. cum aliis Diana *p.* 1.
tr. 10. *res.* 29. † Ubi docet sic procedere, nisi aliter 11
per sedem Apostolicam declararetur censens non
habere vim legis, sed esse nihilominus prædictas
declarationes magni ponderis, ab eisque nulla
ratione recedendum sine firmissimo fundamen-
to: videbis Sanch. *de matrim. tom.* 3. *lib.* 8. *disp.* 2.
n. 10. Ledesma *in summ. tom.* 1. *de sacram. pœnit. c.* 13.
dif. 7. † Et faciunt sequentia, quia sicut Epistolæ 12
Decretales Pontificum, quæ non sunt clausæ in
Corpore juris non sunt leges, nec ut illæ alle-
gantur in decisionibus causarum, ut ait Roman.
cons. 522. *n.* 13. sic cum nolit Pontifex has claudi
in volumine juris; item quia non imprimuntur
authoritate Apostolica, nec eadem authoritate
sunt in volumine eodem redactæ. Tertio quia
sæpissime hæ declarationes ibi contrariæ sunt ob
desidentes opiniones pro tempore Cardinalium,
quod non sic procedit in legibus universalibus,
quæ sibi contrariæ sunt raro, nisi ex nova causa
antiquæ corrigantur, & hæ leges raro sunt, illæ
sæpe est enim earum declarationum numerus in-
finitus, quæ frequentius proderunt in casibus par-

ticularibus, ob id non posse esse leges universales, sæpeque fiunt in consulto Pontifice contra Bullam Sixti V. ex quibus & aliis rationibus dicit Berriecllus *in quæstionib. mor. tract. 2. q. 7. n. 21.* declarationes Cardinal. non esse leges, inferens quod etiam si factæ sint consulto Papa non tollant probabilitatem contrariæ opinionis, quia nequit opinio, quæ erat antea probabilis, esse falsa, nisi aliis denuncietur.

13 Ego etsi videam pro prima sententia alios inquam Doctores, Barbosam scilicet *de jure Ecclesiast. lib. 1. c. 4. n. 81.* ubi plures adducit etiam contrariæ, negativæ Hieron. Rodrig. *in compend q. reg. ref. 18. n. 22.* Monetam *de judicib. conservat. c. 6. n. 66.* & Dianam qui *p. 5. tract. 2. ref. 96.* concludit se in neutram inclinare partem optantem decisionem Pontificiam: tamen adhuc pro secunda sententia negativa, existimo esse pugnandum in puncto juris, dicendo prædictas declarationes Cardinalium esse magni habendas pro causarum decisionibus, sic ut plus multum eis stetur, quam aliis Doctoribus contrarium tenentibus; & sic præter multa, quæ congerit Petrus Ochoga via *de sacram. tract. 2. de pœnit. q. 40. n. 12.* ad effectum ut possint in conscientia obligare, & Merolli *in disputation. Theolog. tom. 2. disp. 4. c. dubio 12. num. 137.* Sanchez *in selectis disp. 48. n. 1.* Bossius *tract. de triplici jubil. sect. 3 casu 2. & 7 n. 255.* probantes tunc declarationes fieri decisivas, quando consulto Romano Pontifice fiunt, secus autem ipso in consulto, nam in
14 tali casu putant esse tantum doctrinales. † Tamen verius videtur loqui Torreblanca *in pract. juris Eccles. spir lib. 14. c. 3. n. 19.* dum verissimum esse ait prædictas decisiones, non solum manuscriptas, sed impressas, nullam vim obtinere, nisi habeant requisita in Bullis Sixti V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. scilicet primo fuisse pronunciatas consulto summo Pontifice. Secundo ut Domini Cardinales solum declarent, & interpretentur, nec disponant, aut dispensent, aut restringant, aut amplient, ultra verborum vim, & regulas juris. Tertio ut exhibeantur *in auth.* forma, solito sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti, ac secretarii ejusdem congregationis, quibus addo Molfesium *in summa tom. 1. tract. 9. c. 13 n 43.* Hurtadum de Mendoca *in 2. 2. D. Thom vol. 1. disp. 84. sect. 2. §. 25.* Layman *in Theologia morali lib 1. tract. 4 c. 7. § 8. n 28.* Coriolanum *de casibus reservatis p. 1. sect. 1. art. 21. n. 5.*

15 Ad tertiam quæstionis partem an declarationes Cardinalium sint tantum doctrinales, etiam si emanaverint, facto verbo cum Papa quam poteris ex dictis resolvere. Sed quia post dicta, sunt plures Doctores novissime de hac disputantes, inter quos Berricellus *in quæst moral. tract. 2. q. 7. n. 21.* quatenus dicit quod sacra Congregatio, consulto Pontifice declarans, non facit legem generalem, quia de ratione talis legis est, ut obliget omnes, nisi expresse declaret se legem facere generalem, quoad omnes eamque promulgari mandet *l. leges ut generales C. de legib.* ibi *vel per omnes populos judicum programatibus divulgari.* † Sic
16 omnes intelligentes textum in *l. fin. C. de legibus, l. 1. C. de const. Princip.* ubi Jason, & Bruno, Casarug. *de privilegiis regul. p. 1. tract 1. c. 1. prop. 3.*

17 Dixit duobus modis Pontificem decreta Cardinalium confirmare, uno modo illa supponendo, tanquam consilium sibi à Cardinalibus datum, ut cum in Bullis suis sic loquitur, *de consilio fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium*, & postea Pontifex decreta illorum in sua persona pronunciat dicendo *volumus, & decernimus.* Altero modo cum Pontifex illa decreta supponit, & exprimit in suis Bullis, ut à dictis Cardinalibus edita, & illa confirmat, & his probat *ex c. cum dilecta, & c. examinata de confirmatione utili vel inutili*, ut quoties declaratio ipsa non quam confirmet, nullo modo faciat legem; & sic tenet satisfaciendo argumento, quod potest opponi nempe solere Pontificem in dictis Bullis confirmandis, eisdem decretis apponere illam clausulam *inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur.* ac se velle dicta decreta ab omnibus observari, quia satisfacit has clausulas adjici, non ut decreta, quæ simpliciter doctrinalia sunt, leges, aut canones fiant; sed ut in statu doctrinali remanentia, majori cum reverentia & firmitate recipiantur, & observentur, quemadmodum approbationes, & confirmationes doctrinæ sanctorum, Augustini, Thomæ, & Bonaventuræ, à pluribus Pontificibus factæ, non illi dederunt vim legis, sed eam magis acceptabilem Ecclesiæ Dei reddiderunt.

Burni inquam, & Berricelli opinio relata, mul- 18
tum displicet Dianæ novissime *p. 11. tr. 2 miscel. ref. 42.* qui post plura ab eo relata sic concludit, & si decem rationibus Berricellus, quas repetit Diana comprobans suam sententiam, concludit probabilius sibi videri eas declarationes non esse leges. Quare etsi amicus noster Pater Antonius Escobar *in Theologia mor. tom. 1. lib. 5. sect 2 c. 12. problema 13. n. 94.* censeat declarationes Cardinalium maximi ponderis esse, ab iisque nulla ratione discedendum, absque firmissimo fundamento, attamen vim legis non habere, nec illis necessario standum, nisi aliter per sedem Apostolicam declaretur; tamen etsi hæc resolutio sit vera, quam
& sequimur † fallit vero quando declaratio Car- 19
dinalium est certa, & indubitata, signata sigillo, & subscriptione præfecti Cardinalis, ac secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium, ut requirit Urbanus VIII. & quod in ipsa ponatur factum fuisse, consulto Pontifice,
juxta Bullam Sixti. † Et quod in suis declaratio- 20
nibus Cardinalis tantum declarent, & interpretentur, non vero dispensent, restringant, aut amplient, ultra vim verborum, & regulas juris, voluit Greg. XIII. alias si ultra declarent, debeant dicere id factum ex particulari commissione, aut
voluntate Pontificis. † Quarto ut prædictæ de- 21
clarationes constent notitia publica, qualis est illa, qualem Episcopus potest præbere in suo Episcopatu, declarando illas forma juridica, & quæ oriri potest ex fama publica derivata ex principio authentico, hoc est solito sigillo, & subscriptione Cardinalis præfecti, ut dictum, sit
ut non sufficiat cujusque alterius Cardinalis. † 22
Quinto quod scilicet publicentur id Doctores assumendi à necessitate publicandi legem, ut obliget; ita ut ex defectu hujus conditionis Doctores asserant, ut declarationes Cardinalium non obligent in conscientia, aut foro exteriori, sic amplius docet Pater Hurtado, *variar. tom. 1. tract. 3. c. 6. ref. 45. à n. 160.* Pater Mendo *in Bulla cruciatæ disp. 5. c. 6. n. 41.* qui incidit Cardinales sic præceperunt pridie Augusti anno 1631 jussi Urbani VIII. iterum ipse Hurtad *tom. 2 tract. 12. c. 1. ref. 5. n. 54.* Martin. de San. Joseph. *in monit. confess. tract. 20. de pœnit. n. 18.* Pasqualigus *in quæstionibus*

bus canonic. cant. 1. *q.* 6. *n.*24. Bonatus *rerum regu-*
lar. tom. 1. *tract.* 8. *q.*4. Garcia *in ſumma Theolog.*
mor. tract. 1. *diſ* 5 *dub.* 5. Bordonus *in conſ. regular.*
tom 2. *reſ.* 73. per totam, in qua multas quæſtio-
nes circa materiam pertractat.

23 Ad quartam quæſtionis partem an authenti-
ca forma alicujus declarationis ſacræ congrega-
nis conferat ei vim legis generaliter obligantis
in utroque fòro. Et quia Delcaſtillus noviſſi-
me *de ſacram tom.* 2. *tractat.* 8. *diſput.* 10. *dubio* 9. *à*
*num.*254. Boſſius *de Jubil ſect.* 3 *caſu* 2. *num.*225.
& contra hunc Diana *p.* 5. *tract.* 12. *de indulgent.*
ab Jubilao, reſ. 53. idem Diana noviſſime, & in
terminis verba prædictorum recolligens, & ex-
pendens Bullam citatam Urbani VIII. *in p.* 10.
tract. 8. *miſcel reſ.* 53. omnino videndus affirmat,
ut in utroque foro declarationes Cardinalium
24 obligent. † putans in fine in repugnantes Do-
ctorum opiniones, illam ſemper amplectendam,
quæ magis favet authoritati Sacrarum congre-
gationum, cum videbis longe alloquentem,
quod intelligo dum adſint conditiones ad-
ductæ.

25 Dubitabis an promulgatio prædictarum de-
clarationum debeat fieri illo eodem formulario,
quo utitur in legibus ac conſtitutionibus Pon-
tificis, & exiſtimo, ut debeant publicari illo
apparatu, quo in legibus contingit, ſatque eſſe
quod publica forma, quem formam nobis præ-
ſcripſit ſuo decreto ſummus Pontifex Urbanus
VIII. ſcilicet ut dixi quod ſint exhibitæ ſolito
ſigillo, & ſubſcriptione Eminentiſſimi Cardi-
nalis Præfecti, & Secretarii ejuſdem congre-
gationis pro tempore exiſtentium qua forma po-
ſita, & ſpeciali juſſu Sanctiſſimi Domini noſtri
Urbani Divina providentia Papæ VIII. Con-
gregatio mandat, & præcipit, tam in judicio,
quam extra adhibendam eſſe fidem: hæc do-
cent Hurtado *variar. tom.* 1. & *tom.* 2. & cæte-
ri DD. jam relati, quod iterum videtur referre
Diana *d. reſ.* 53. *tract.* 8.

26 Sed quia Boſſius *de Jubilæo d. ſect.* 3. *caſu* 225.
reſpondendo ad quaſdam declarationes ſacræ
Congregationis in ea ſit ſententia, ſcilicet ut
prædictæ declarariones, admodum legis obli-
gent in utroque foro non ſufficere, quod ſint
ſignatæ ſigillo ipſius Congregationis, ſed in-
ſuper requiri, ut quod Papa det breve, quo ju-
beat illas conſervari, vel quod auditor Came-
ræ det monitorum in earum executionem, ſeu
27 ſub cenſura mandet ſervari. † Et addit Delca-
ſtillus *dict. dubio* 9. *ad num.* 254. (quidquid ſit de
Boſſii ſententia) in aliis caſibus particulari-
bus, quod ut obligent per modum legis, de-
bet conſtare certo certitudine morali, quod
eædem circumſtantiæ concurrant in illis caſi-
bus, ac in caſu, in quo talis declaratio emana-
vit, cum prædictis circumſtantiis, nec quod de-
beant habere majorem vim, quam debeant re-
ſcripta, & reſponſa Pontificia, quæ extant in
corpore juris Canonici, aut extra illud corpus
aliqui ſufficienti authoritate firmata ad facien-
dam fidem, ſed ad hoc, ut talia reſponſa Pon-
tificia, aut reſcripta obligent in aliis caſibus
debent eſſe ſimiles plane caſus in ſubſtantia, &
circumſtantiis, propter quas id fuit reſponſum;
ergo hoc ipſum debet conſtare in prædictis de-
clarationibus.

28 Et licet contra dictum Boſſii inſurgat Diana,
videtur quod ejus doctrinam defendat Del Ca-
ſtillus ſupra, non approbans Dianam contradi-
centem, putans, nec relatus à ſe verbis Congre-
gationibus aliud intendere, quam quod verba
ipſa ſonant, & probant ſonare quidem, adhi-
bendam eſſe fidem illis, quæ in prædicta au-
thentica forma, ſolito ſigillo, & multæ fuerint.
† Quod non negat Boſſius, ſed dicere, ut præ- 29
dictæ declarationes admodum legis obligent in
utroque foro non ſufficiat, ut ſint ſignatæ ſi-
gillo ipſius Congregationis, ſed inſuper requi-
ri, vel quod Papa det Breve, quo jubeat illas
ſervari, vel quod auditor Cameræ det monito-
rium in earum executionem, ſeu ſub cenſura
mandet ſervari; itaque illam authenticam
formam facere fidem talis declarationis, quod
vera ſit, & quod ita judicaverit in illa occaſio-
ne pro caſu, de quo erat quæſtio, & hic ſit ſen-
ſu congregatorum, alia addit ex Boſſius Del
Caſtillus, quæ leges etiam *in dicta reſ.* 53. Dianæ
tract. 7. *miſcel*

Ex quibus jam vides tunc declarationes Car- 30
dinalium eſſe deciſivas, quando fiunt conſulto
Pontifice, & inſunt in eis jam adductæ condi-
tiones, quas exprimit Hurtatus in ſuis variis re-
latis; ſecus autem ipſo inconſulto, quia in ta-
li caſu putant Doctures relati eſſe tantum do-
ctrinales. † Unde evenit quod ſi reperiantur 31
duæ declarationes, ſeu interpretationes contra-
riæ de eodem articulo, tunc ſi utraque eſt au-
thentica, ſeu juridica, utpote facta conſulto
Pontifice, potius ſecundæ, quam primæ ſtan-
dum ſit, nam hujuſmodi interpretationes ita ſe
habent, ac ſi ab ipſomet Papa factæ fuiſſent, ad
inſtar duarum legum diſponendum in eodem
caſu, quia parum poſteriori ſtatur, cum cen-
ſeatur abrogata prima per Editionem ſecundæ
l. leges poſteriores cum vulgatis ff de legibus.

Quod ſi altera facta eſt conſulto Pontifice, ei 32
ſtandum erit, ſi altera non; quod ſi neutra, tunc
quia ſunt interpretationes doctrinales tantum,
poſſit quilibet amplecti; ac ſequi quam malue-
rit, ſicut dicunt communiter Doctores, quan-
do ſunt duæ opiniones probabiles contrariæ:
ita docet in terminis Merolla *in diſput. Theolog.*
tom. 2. *diſp.*4. *dubio* 12. *num.*173. † Ubi addit ut
tunc apparet declarationem Cardinalium fa- 33
ctam eſſe, conſulto Summo Pontifice, quando in
ejus tenore id manifeſtatur per verba, conſenſum
Pontificis ſignicantia, refert Diana *d. p.* 5. *tract.* 2.
reſ. 96. *in fine.*

Ad quintam quæſtionis partem, ſuppoſita
quæ ſupra adduxi, an decretum Gratiani habeat 34
vim legis, non eſt ſine diſputatione, ut affir-
mant aliqui, tum quod Gelaſius Papa approba-
verit tale decretum, tum ut alii dicunt quod
Eugenius III. approbaverit omnia contenta in
decreto; & quod licet non conſtare expreſſe
de hujuſmodi approbatione communiter: ta-
men Canoniſtæ, & Legiſtæ omnia contenta in
decreto allegent, tanquam leges, ſicque illis
utantur in deciſionibus cauſarum à tempore quo
Gratian. anno 1009. compilavit decretum, à quo
tempore ſemper Legiſtæ, & Canoniſtæ judicarunt
adeſſe talem approbationem, uſque ad tempus
præſens, & viſi ſunt, tanquam ſacris Canoni-
bus, etiam dictis Sanctorum, quæ inibi inſer-
vit Gratianus. cumque hæc conſuetudo ſit an-
tiqua, eaque det juriſdictionem, ut dico *infra de*
conſuetudine, & poteſtas condendi leges ſit juriſ-
dictionis actus, videtur, ut à toto tempore de-

cretum Gratiani legis, & constitutionis vim habeat, docet in terminis Pater Molfesius *in summa Theolog. tract. 9. tom. 1. c. 5. num. 73.* cujus verba refert Diana *p. 5. tract. 14. miscel. 2. dif 68. per glos. cap. noli dist. 9.*

35 Et confirmatur primo, quia varii Summi Pontifices jusserunt emendationem decreti, ut jam ultimo loco Greg. XIII. jussit illud emendari, & corrigi, facta collatione eum originalibus, ex quibus Gratianus desumpsit omnia, & sic emendatum jusserunt excudi; igitur videtur, ut saltim ex illo facta, ac tacita approbatione Pontifica post emendationem vim legis habeant omnia contenta in decreto, aut saltim compilata ab eodem Gratiano. 36 † Et videtur sic posse defendi, quia sanctorum Patrum ibi collata si sint concordia Patrum ex Doctorum Ecclesiæ sententia, & circa fidem, & sacram Scripturam, tunc ab omnibus sint observanda, & omnino tenenda, ut intelligunt Corduba *in quæst. Theol lib. 4. q. 1. propos. 6. vers. textum signum,* Suarez *de fide disp. 5. sect. 3. n. 13.*

37 Contraria inquam sententia, quod decretum Gratiani vim legis, & constitutionis non habeat, docet ut veriorem Doctores alii, quia Canones ibi contenti, non sunt legis Pontificiæ, nec alterius, qui potestatem condendi eas habuerit, solum enim patet ut fuerint recopilatæ à Gratiano dicta quædam sanctorum Patrum, & aliorum, & in eo volumine posita absque eo ut constet volumine illud approbatum fuisse ab aliquo Pontifice, nec est authenticum, continet ergo decretum hoc sanctorum plures authoritates, aliquas aliquorum Conciliorum provincialium, alias ejusdem Gratiani, alias inquam Paleæ, qui fuit Gratiani discipulus, & denique contineat etiam leges nonnullas civiles, quas ille ibi inservit, & hæc omnia non habere plus authoritatis, quam habeant illi Patres; à quibus Gratianus transcripsit: ita docent, ac tenent Suarez *de legibus lib. 4. c. 5. n 6.* Salas eodem, *tract. 14. disp. 8.* Sanchez *de matrim. tom. 3 lib. 9. disp. 12. n. 5.* Granadus *in 1 2. D. Thom. controver 7. tract. 3. p. 1. disput. 3. sect. 2. num. 17.* Valentia *tom. 3. q 6. disp. 5. de voto punct. 6.* Sotus *de Justitia lib 7. quæst. 3. art. 1.* Cajetanus *in 2. 2. quæst. 88. art. dub. ult. ad finem,* Major *in 4. dist. 27. quæst. ultima, §. dubitatur an is* qui omnes respondent fundamentis contrariæ sententiæ.

38 Ego inquam ut uberius expendam existimo præfatam collationem decreti reduci ad quatuor species prædictarum, nempe sanctorum Patrum, & conciliorum, Gratiani Paleæ, ac Jurisconsultorum, & licet libenter fatear, quatenus de decretis ejusdem Gratiani, item & Paleæ, ad legum civilium, ut ea sic posita, & compilata nullam legis habeant vim, cum nec sint ab aliquo Pontifice, nec fuerint aliquando approbata in specie de authoritate ejusdem Gratiani, quæ nunquam fuerit legislativa; probant Capta *in lib. comm. opinion.* verbo *decretor. pag. 493.* Costa *in §. & quid sit tantum p. 4. n. 196.* Paulus Laym. *in Theologia morali tract. 4. de legibus c. 3. n. 12. §. 3.* Suarez *de legibus lib. 4. c. 5. num. 6.* Canisius *in summa juris Canon. lib. 1. tit. 1. in annotat.* & alii infra referendi.

39 De decretis Paleæ concors est Doctorum sententia, ut nullam authoritatem habeant, nec fidem faciant, quia ut fatentur Corseus *in repet. Abbatis* verbo *liber decretorum,* Baptist. de S. Blasio *in repet. Rubr. decreti, num. 42.* Sebastian. Medicis, *tract. de legibus, & statutis p. 1. q. 3. n. 13.* Anton, Aug. *ad decretal. in præfat. ad Greg. XIII. pag. 3.* Cotta *in memoralibus,* verbo *jurisperiti §. deinde,* Fr. Eman. Rodriguez *quæst. regula tom. 1. quæst. 6. artic. 2.* vers. *nam Palea,* Cardinal. Baron. *tom. 12 Annal. Eccles. anno Christi 1151. num. 6. in fine,* dicentes nonnulla adjecisse Paleam decretis ipsius Gratiani, seu posuisse in margine, quæ postea fuerunt ab impressioribus incorporata, ut sentit Barbosa alia adducens *in præfat. decreti num. 9.*

40 De legibus inquam Jurisconsultorum, & si per se, quatenus conditæ à Principibus, seu Legislatoribus sæcularibus, vim obligandi habeant subditos suos, sed non eo quod à Gratiano sint incorporatæ in decreto, suam vim queant extendere, ad obligandos Clericos, etiamsi tales leges sint favorabiles Clericis, & Ecclesiis, ut infra dico *in cap. Ecclesiæ 10. hoc tit.* nisi prædictæ leges essent Canonicatæ, ac per aliquem Canonem Pontificum approbatæ; nam tunc susciperent vim legis Canonicæ, ut advertit bene glossa *d. cap. vero tractat. singularis* Abbas *num. 9. in cap. 1.* de rebus Ecclesiæ, Sanchez *de matrimonio lib. 9. disputat. 12. num. 3.* vers. *fatentur;* & cum multis aliis Barbosa *in præfat. decreti num. 10.*

41 Et prædictis relatis tribus speciebus eorum decretorum, quæ sub decreti volumine à Gratiano sunt compilata jam vides ut ea singula nullam legis habeant authoritatem; tota vero difficultas residet: quid dicendum de recollectis capitilibus à Gratiano ex sanctis Patribus, & Ecclesiæ Doctoribus, item & de Conciliis. 42 † Et quatenus spectat ad Sanctorum dicta respondent Archidiaconus *in cap. de his 2.* statim in principio *dist. 50.* ubi Domin. *num. 2.* vers. *quæro nunquid,* Præpositis post quintam quæstionem, vers. *redeundo ad textum* Turrecrem. ibidem *num. 5.* vers. *de his,* qui dum inquirunt nunquid standum sit decisioni illius decreti, eo quod non sit Pontificis, nec Concilii generalis, sed Rabani Archiepiscopi ad Heribaldem, respondentque standum esse, quia opus hoc decreti recipit Romana Ecclesia quoad capitula in eo contenta; & sic idem Archid. *in cap. quis nesciat dist. 9. ad fin.* ubi Domin vers. *quæro quid de volumine.* Abbas *in c. 2. num. 9. de rescript.* ubi Felin. *n. 43.* vers. *firmat.* & Papa *n. 8.* Turrecrem. *proœm. decreti art 8. num. 25.* Thomas Canan. *in repetitione ejusdem proœm. à num 343.* Maranta *de ordine judicior. p 3. quæst. unica n. 36.* Anton. Cuchus *instit. moral. lib. 1. tit. 1. num. 5.* Medin. *de sacrorum hominum continentia lib 2 cap 33. in fine,* Dyonisius Paul. *de vera Patriarchal sedium erect. c. 4. num. 1.* Sanchez *de matrimon. d. lib 9. disp. 12 num. 3.* Frat. Emanuel. *quæst. regular. tom q. 6. art. 2.* docent sanctorum Patrum testimonia, quamvis ex se vim canonum non habeant ad causarum decisionem, at ex longa Ecclesiæ consuetudine sic acceptantis, & publice volumen decreti permittentis, quæ in eo sunt Sanctorum dicta inserta obtinere robur Canonici statuti, dummodo in contrarium aliqua dispositio Pontificia non appareat.

43 Verum quia absolute pro negativa sententia jam Doctores adducti hanc partem non admittant; imo, & Diana sic teneat *p. 5. tract. 14. miscel. 2. res. 68.* improbans tum Barbosam, qui in

dicto

dicto procemio decreti ex relatis Doctoribus num. 7. dixit Sanctorum dicta vim legis habere, item & fundamenta Molfesii dict. num. 73. cap. 5. tract. 9. & proxime dictorum Doctorum: ego duxi transcribere alia, quæ distinguendo adducunt alii Doctores: nempe ut cum sint plura dicta Augustini, quibus contraria sunt alia à S. Hieronymo dicta; quæ & recolligit in prædicto volumine decreti Gratiani, cujus occasione Gratianus idem in c. noli dist. 9. voluit ostendere sanctorum Patrum scripta non esse pro lege suscipienda, ac necessario admittenda, quia sunt etiam plura dicta in decreto compilata Sanctorum; quæ etsi ad religionem pertineant, & fidem; possint in controversiam deduci, ac examinari, an sint contraria veritati, quæ eo tempore latebat, postea vero in lucem prodierit Ecclesia Catholica definiente.

Quare etsi glossa jam adducta dict. cap. noli, vers.
44 in istis dixerit Sanctorum dicta authentica censeri, ac pronunciari, & usque ad ultimum jota necessario recipi per textum in cap. sancta Romana 15. dist. ut patet inter concilia, & alia, approbasse Romanam Ecclesiam dicta Augustini, & aliorum Sanctorum, ex Gelasio Pontifice, sed eam interpretationem glossæ optimo jure improbant Alfonsus à Castro lib. 1. de hæresibus c.7. Covarr variar. lib.4. c. 16. n. 6. in vers. item Epistolam in fine Barbosa d. cap. noli, qui ibi addit posse expendi scilicet unius aut duorum Sanctorum auctoritatem in his, quæ ad sacras Litteras, & doctrinam fidei spectant, probabile quidem argumentum subministrare posse, firmum vero non esse, & in hoc sensu posse intelligi Castrum loco citato, ut eleganter tradit Cano de locis Theolog. lib. 7. c. 3. concl. 2.

45 Vel potest inquam dici ut refert glossa in dicto cap. noli vers. in istis in fine, ubi postquam dicit Augustinum intelligi loquutum secundum illa tempora antiqua, dum in libri tertii prologo de Trinitate non vult ut in suis litteris quasi Canonicis scripturis inserviatur, Augustinum relatum in dicto c. noli vers. in istis ideo dici quod major sit authoritas veteris testamenti, quam sanctorum Patrum, ut habetur in cap. in Canonicis dist. 19. quare existimo decretum Gratiani vim legis non habere, nisi tantum in his capitibus, & decisionibus, quæ ab aliquo Pontifice fuerint Canonicatæ, vel inter decretales aliquando inventæ, nec aliqua consuetudine etiam longissima, earum authoritatem ad vim legis transisse; quia ut respondent Doctores negativæ sententiæ non sic decreto in scholis, ac in tribunalibus utimur, tanquam de lege decidente, secundum singula dicta ejusdem, etiam si sint Sanctorum, sed tantum ut de sententiis maximi ponderis, & non tine maxima causa non sequendis, juxta quæ dicta sunt sub hac quæstione declarationibus Cardinalium.

46 Ad ultimum inquam de Conciliis provincialibus recollectis à Gratiano in suo decreto respondeo, quod etsi nonnulli dixerint eorum dicta recipi tanquam leges. Ego vero existimo non sic de istis Conciliis censendum quæ extra singulas provincias statuentium, non potuerunt extendi ex adductis sub quæstionibus proxime præcedentibus de Episcoporum legibus Archiepiscoporum, Patriarcharum, Legatorum, quorum decreta ultra territorium cujuslibet non porriguntur ex ibi dictis.

Et quia jurisdictio inhæret territorio, sicut 47
nebula in tota Palude, ut per Gregor. in leg. 1. glossa fin. tit. 4. p. 3. Caved. Lusit. decis. 10. n. 9. p. 2. Parif. cons. 16. n. 21. volum. 4. Curtius Junior. consil. 41. num. 9. & cons. 158. n 24. & cons. 194. n. 8. Octavian. Clont. respons. 3. num. 9. & respons. 10. n. 50. Barbosa in c. 2. hoc tit. n. 10.

In Conciliorum autem generalium, & alio- 48
rum summorum Pontificum decisionibus, quæ in corpore decreti reperiuntur, existimo in hac parte tantum dicta sub eo vim legis habere, non ex eo quod ibi inventa sunt, & transcripta, sed à vi, quam à conditoribus, & statuentibus acceperunt, juxta quæ jam dixi de legibus, & constitutionibus summorum Pontificum a q. 4. & in quæstione præcedenti de Conciliis generalibus, quoad leges: ita docent Abbas in dicto c. 2. de rescript. n. 9. vers. & præposito Felin. n. 44 vers. firmat etiam. Sanchez d. lib. 7. de matrimon. disp 12. n. 5. vers. præterea. † Est enim Canon unicuique, qui est in 49
decreto danda eadem fides, quæ authori ejus datur Ripa in l. 1. n. 69. ff. si certum petatur, Cajetan. 2. 2. quæst. 88. ultimo dubio §. ad primum dicitur, ubi Aragon. dub. 1. in solut. ad 2. in fine. Soto de Justitia lib. 7 quæst. 3 art. 1. vers. aut ergo sunt, Valentia 2. 2. disput. 6. de voto puncto. 6. §. hinc sequitur deceptum, Barbosa in proœm. decreti sub d. num. 7. vers. ex quibus.

Et quod Gratiano referenti authoritatem Pa- 50
pæ, seu Concilii, sit credendum, nisi ostendatur exemplar in contrarium, docent Felinus in d c. 2. de rescriptis n 47. ubi Decius n. 15. & Præpos. in proœmio Gratiani num. 4. Et est ratio quia passim Pontifices hanc fidem tribuunt Gratiano, ut patet in cap. Apostolica de his, quæ fiunt à prælat. sine consensu Capituli, & in cap. per tuas de sentent. excommunic. & in clem 1. column. 4. vers nos eodem mandato ibi secundum formam in decretis de jurejurando: ita inclus concludu ex d. Sebastian. Medicis in d. tract. de legib.

Et statutus p. 1. quæst. 3. n. 13. reduci decretum 51
ad septem species; nempe ad dicta sanctorum, ad alia ejusdem Gratiani, & ad alia Paleæ, item & ad alia Jurisconsultorum legum civilium, item ad alia Conciliorum provincialium, de quibus dixi nullam legis authoritatem habere & postremo ad duas, scilicet dicta Conciliorum generalium, & summorum Pontificum, quæ sub volumine decreti reperiuntur: de quibus certum est esse leges Canonicas, seu earum habere potestatem; eo quod ab habentibus potestatem sunt condita, & tantum à Gratiano collecta in decreti volumine, qui de se nullam legis authoritatem habet ex adductis.

Quis fuerit Gratianus, & quis Palea recen- 52
set Barbosa in d. proœm. à num. 1. & à n 9. aliqua dico infra in c. 1. quæst. 1. vers. ad tertiam hic applicanda, ut uberius intelligas auctoritatem dicti decreti à Gratiano compositi, & quam caute sit legendus, eo quod sua cum Sanctorum verbis sæpius continet, leges quæ novissime scribit Franc. Valente in concordia juris Pontificii, in proœmio c. 7. per totum.

Ad sextam quæstionis partem: an clausis ocu- 53
lis standum sit pontificis decretis, & eis necessario acquiescendum: & suppositis quæ supra adduxi in c. 2. de summa Trinitate, & fide Catholica, q. 1. & his, quæ late scribit Diana novissime p. 11. circa finem tract. 2. de infallibilitate decretorum Romani Pontificis extra Concilium, ubi per plurea resolu-

resolutiones agit cum multis, non solum latè agens circa res fidei, & circa mores, sed & circa contractus. Unde jam breviter, etsi Caramuel *fundamento* 13. *n.* 327. existimet ex doctrina Dianæ aliæ decreta esse præceptiva, alia regulativa, alia consultiva: quare existimo in Pontificum decretis. Consideranda esse ea, quæ disponuntur, & quoad rei gravitatem, & quoad verba: ex hisque cognosci possit, si præceptiva, vel directiva sunt.

54 Ob idque cum in Trid. Concilio *sess.* 23. *c.* 4. *de re firmat.* dicitur *prima tonsura non initientur qui Sacramentum Confirmationis non susceperunt*, quærunt Doctores an in his verbis Pontifex inducat præceptum sub mortali, & respondent plures non obligare sub mortali, nec eum, qui recipit, nec Episcopum, qui confert ordines, seu primam tonsuram, ut præmitatur antea confirmatio, tenent Suarez *disput.* 38. *de sacram. sect.* 1. Valent. *q.* 2 *puncto* 3. Conink. *hac quæst. artic.* 8. *n.* 90. & *de ordine disp.* 20. *dub.* 10. *n.* 103. Vivald. *de Confirmat. n.* 41. Victoria *de ordine n.* 232. Avila *de censuris p* 6. *disp.* 9 *sect* 1. *dubio* 3. Navarr. *in sum. c.* 32. *num.* 9. Azor. *tom.* 2. *lib.* 3. *moral. c.* 48. *quæst.* 1. Molfesius *tract.* 4. *tom.* 1. *c.* 2. *n.* 21. Reginald. *tom.* 2. *lib.* 28. *c.* 3. *n.* 24. Diana *p.* 11. *tract.* 1. *ref.* 15. Zambrana de casibus occurrent tempore mortis *c.* 2. *dub.* 2. *n.* 3. & alii asserentes, nec in decreto prædicto Trident. nec in alio capite impositam esse ejusmodi obligationem sub mortali.

55 Itaque etsi Caramuel videatur ex quadam expositione, quam fecit Diana ad decretum Clem. VIII. dicens decretum illud non esse latum à Pontifice per modum præcepti irritantis confessionem aliter factam, sed per modum regulæ, & Concilii, inferens Caramuel ut si illud decretum sic exponitur, quare non sic exponantur cætera Pontificia decreta, sicque mandare paucissima præcepta, quia cum decretum sic exponitur *Clem cur non*, & *cætera Pontificum universa decreta.* 56 † Quod fit ut Diana supra existimet suam opinionem regulandam esse ab expressione verborum, quibus utitur Pontifex in suis decretis, & circa quam materiam dicens (ut nemo dicit) ut quod disponitur in decreto Clem. VIII. quod Lampas semper in dormitorio colluceat, sit præceptum, & non potius directio.

Et simili modo, quod disponitur in Bulla
57 Pii V. posita in principio Missalis de Missis non dicendis, ut Rubricæ præscribunt, & tamen certum esse ait secundum materiæ gravitatem aliquas ex illis præscribi præceptive. aliquas directive; itaque resolvit contra Caramuel male eum inferre hoc v. g. decretum Pontificis in aliquo disponit directive, vel non præceptive sub mortali; ergo alia decreta ita erunt explicanda. 58 † Respondet enim Diana diversimode Pontificem in suis decretis disponere secundum gravitatem materiæ, & secundum verba; ideoque male ex uno ad aliud inferri; & ob hoc bene crescent in præsidio Romano *lib.* 3. *n.* 57.

59 Affirmans juxta eundem Clem. VIII. disponentem aliquid circa curam Novitii religiosi; non ex eo obligari Novitium ad peccatum: & amplius ego confirmo ex infra dicendis, cum ago: an omnia lex obliget ad peccatum mortale.
60 † Et veluti etiamsi Rector universitatis præcipit aliquid sub pœna præstiti, num obliget ad peccatum mortale *de quo.*

Ad ultimam quæstionis partem in quo differant leges, constitutiones, statuta, præcepta, edicta, dispensatio, rescriptum, & privilegium ut respondeam præmitto repetenda hic quæ supra scripsi *quæst.* 2. in vers *ad quintam*, ubi quid sit lex, quid Senatusconsultum, quid Plebiscitum, quid Principis constitutio, quid responsa prudentum, & alia, ut edictum præceptum, & ibi in fine quid sit privilegium, & in quo conveniat, aut differat à lege: etenim de his omnibus dixi quod vere leges, & constitutiones sint, etsi variis vocabulis decernantur in jure. 61 † Unde etsi Jurisconsulti nihil de statutorum vi, & insimulque de ordinationibus populorum caverint clare, de quibus vocibus passim Pontifices utantur; ideo existimo quod etsi statuta, & ordinationes ex vi vocabuli, non tantum sonent, quantum, leges universales; eo quod statuta potius, & ordinationes restringantur ad leges municipales, hoc est privatas, cujusque singularis universitatis, nihilominus video ut promiscue, sicut leges assumantur, juxta quæ adduxi. *q.* 9. & 10. 62

Quæ vero sint præcepta mandata, sive edicta ex dictis potestatis colligi ex his, quæ DD. docent *in Rubrica*, & *tit. ff. de decretis ab ordine faciendis*, ubi Wesembechius probat decreta fieri in utilitatem Reipublicæ, à communi, vel majoris partis consensu *ex l.* 2. 3. 4. & 5. ubi *in l.* 1. & 4. ponit consultus exempla, ut de Medicis constituendis, aut reprobandis, & de salariis pro utili in communi opera ordinandis, & non de aliis, quæ spectant ad ambitionem privatorum *dict. l.* 4. 64 † Quorum affectus est ut quod ordo semel recte, ritaque decrevit rescindi non oporteat, nisi ex utilitate Reipublicæ *l.* 5. *eodem*: & addit Wesembech. quod decreta non sint leges generales, nec à parte proponuntur, sed fieri in Curia ab ordine, & sic non obligare ignorantes ad pœnam, sicut leges, quæ publice promulgantur ex *leg. leges Cod de legibus.* Sed tantum scientes, *l. fin. eodem*, & faciunt textus *in cap. ut animarum hoc tit. lib.* 6. & quæ supra adduxi ex eo de statutis Episcoporum supra *q.* 9. 10. & 11. & ad naturam horum decretorum potest dici, ut habeant vim obligandi præcepta, mandata, seu edicta, quæ solent à superioribus indici. 63

Privilegium est quasi dispensatio, quia cum sit lex quædam particularis, ut supra adduxi *dict quæst.* 2. *in fine*, & *q* 3. ubi quæ differentia, & sæpius contra jus; ideo sonat idem, quod dispensatio, de qua plura dico sub *titul.* & *c.* 20. *de rescriptis*: nonnulla adduxi *in c.* 4. *de judic. circa finem.* 66 † Et ut ait Sylvester verbo *privilegium n.* 3. aliquando accipitur pro qualibet concessione facta propter jus, utpote cum Rex concedit alicui res aliquas sibi competentes, ut est legitimare aliquem. 65

Advertes inquam quod etsi D. Thom. 1. 2. *q.* 79. *art.* 4. videatur dicere idem esse dispensatio, ac interpretatio legis, de qua dixi late sub *c.* 12. *de judiciis.* Sed revera differunt, quia si idem esset eveniret ut quemadmodum Doctor unus potest interpretari, & legem declarare, etiam posset in ea dispensare, sed ad minus postquam semel Papa dispensarit in casu aliquo particulari cum tali causa, si non esset plus, quam declaratio, posset quilibet in eodem casu cum eadem causa dispensare secum, aut cum aliis; & ita dispensare non sit declarare sed tantum dare alicui 67

facult

facultatem, ut non obstante lege, faciat hoc, vel illud, vel dicunt Seotus *in 3. dist. 3. quæst. unica §. sed istæ* Sotus *lib. 1. de just. q. 7. art. 3. & lib. 7. q. 4. art. 1.* Covarr. *in 4. decret. 2. p. c. 6. §. 9. n. 1.* Vasquez *1. 2. disp. 176. c. 2. n. 11.* Villalob. *p. 1. tract. 2. difficultate 40. n. 3. in fine.*

68 Pro complemento breviter adverto, ut quoties consulitur Rex in aliquo casu speciali, juxta aliqua, quæ dixi *sub rub. de appell. à n. 26.* ubi de consultatione, & relatione ad Principem super dubiis, Regis responsum habeat vim legis *l. ultima Cod. de legibus* Jason. *in l. 1. ff. de constitut.* Gomez *in principio Reg. Cancellariæ quæst. 2.*

69 † Idem Procedere, cum Pontifex consulitur *c. 1. dist. 19.* Sanchez *de matrim. lib. 2. disp. 14 num. 4.*

70 † Sed quod supremi Concilii sententia legem non facit, Greg. Lopez *in l. 9. tit. 38. p. 3.* in alii.

QUÆSTIO XIII.

An regulares teneantur observare festa ab Episcopis indicta: Et opus ad adimplenda vota facta, & promissa à suis majoribus, & prædecessoribus: Et an Episcopus possit præcipere regularibus, ut interdicta ab Apostolica sede, vel propria authoritate lata Populo denuncient.

SUMMARIUM.

1 Cap. 12. Trid. sess. 15. *ibi* censuræ, & n. 5. 11. & seqq. *quod decretum non tribuit Episcopis majorem facultatem, quam habeant à jure* n. 16.

2 *Regulares tenentur servare dies festos indictos in suis Diœcesibus ab Episcopis*, n. 6. *alias poterunt censuris innodari.* n. 7. 8. & 10.

3 *S. Benedicti Cænobium vallis oleti ab Eugenio Papa IV. à festorum Diœcesis observatione, refertur relevatum.*

4 Cap. fin. de feriis, & n. 6.

8 *Regulares quando ad jejunia indicta ab Episcopis teneantur?*

11 *Regularium ritus semper manent in propriis Ecclesiis quoquomodo in contrarium aliquid præcipiatur ab Episcopo.*

12 *Regulares quoad conciones, & lectiones ad populum, debent se conformare Epistolis, & Evangeliis, quibus Clericus sæcularis utitur, diebus festis, quibus utitur populus.*

13 *Regularis potest cogi quoad festum ad ejus observantiam, non quoad octavam, non ad officia festorum, sed teneri ad festum de Patrono, non ad octavam, ibi.*

14 *Regulares non prohibentur, dies festos & jejunia in suis Ecclesiis annunciare.*

15 *Episcopus nequit compellare regulares exercentes curam animarum in eorum Monasteriis, vel aliis unitis, & ad interessendum Divinis officiis diebus Sanctorum protectorum civitatis in Ecclesia Cathedrali*, & n. 16.

17 *Populus tenetur ad observandos dies festos notatos à prædecessoribus, si adfuerit authoritas Episcopi* n. 18.

19 *Festos dies frangentes laborando, possunt à judicibus sæcularibus puniri, nisi excusentur licentia Episcopi.*

20 *Religiosi fratres tenentur ad observandos festos dies confirmatos ab Episcopo, quos populus voverat, sed non sunt obligati ad servandos festos indictos à Magistratibus, aliud si indicuntur ab Episcopo. Quid si tantum populus dies votivos voverit*, num. 22. & 23. *Qualiter obligantur ex vi talis voti*, n. 25.

25 *Regulares sunt cives, & membra Reipublicæ participantes ad bona ipsius.*

26 *Regulares num præcipi possunt ab Episcopo, ut denuncient populo interdicta ab Apostolica Sede, seu propria authoritate lata*, num. 27. 28. & 29. *ubi pro negativa sententia, sed pro affirmativa à* num. 30. 31. 32 & 33. *quæ est tenenda.*

27 *Archiepiscopus nullus, seu legatus sine mandato speciali, nequit compellere fratres Minores, aut ordinis Prædicatorum.*

32 *Regularis excommunicatus à jure potest de mandato Episcopi, publice denunciari, ut evitetur. alii contra* & n. 33.

33 *Episcopus num queat prohibere, ne regulares celebrent in locis interdictis, nec ut admittant ad Ecclesiasticam sepulturam, aut ad Divina excommunicatos, & mandare, ut Regulares servent Episcoporum interdicta? ubi pro negativa.*

34 *Privilegia Regularibus concessa in jure, ut possent celebrare tempore interdicti, & admittendos laicos ad Divina eodem tempore, si concessa sunt post Trid. Concilium, valent: sin vero antea, revocata censentur*, num. 35. 36. & 37.

37 *Regulares in pluribus casibus subduntur Episcopis* remissive.

38 *Regulares possunt puniri, & excommunicari, si delinquant in casibus, in quibus subduntur Episcopo*, & n. 39.

AD primam, & tertiam difficultatis partem, ut respondeam, duxi re- 1
ferre verba *Trid. in cap. 12. sess. 25. de reformatione* ibi *censuræ, & interdicta ne dum à Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo à Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, atque serventur. Dies autem festis, quos in Diœcesi sua servandos ipse Episcopus præceperit ab exemptis omnibus, etiam Regularibus serventur.* Ex qua dispositione decreti videtur ut in utroque casu regulares teneantur. † Verum quia 2
post tradita, & congesta à Barbosa ibi *in d. cap. 12. Trident.* & ab aliis expositoribus, video novissime ut prædictæ definitiones sint sub lite mota ab aliquibus Doctoribus, & quoad primam partem quæstionis, quæ est secunda, juxta Concilii verba ibi in vers. *dies autem festi* referam sequentia.

Et quod ad dies festos indictos per Epis- 3
copum servandos, non teneantur probat Brunus *de privilegiis legul. p. 1. tract. 2. c. 3. præposit.* 5. dicens, ut eos dies festos non servando, non peccent, quia institutio illorum festorum est lex Diœcesana, quam non tenentur regulares servare ut expresse concessit Eugen. IV. Monachis sancti Benedicti Congreg. Hispaniæ, ubi illi relevantur, nisi ab illis festis, quæ præcipue per universalem Ecclesiam observantur: & alia in confirmatio-

tionem scribens, quæ ad litteram refert Diana novissime *p.* 1. *tract.* 2. *miscel. ref.* 20. respondet ad locum Trid. *in dicto cap.* 12. quod vult ut regulares servent illos dies festos; quoniam sicut nnn habet vim, ubi receptum non est (arg. eorum, quæ scripsit *in cap. fin. de foro comp. q.* 30.) sic etiam non obliget in illis decretis, quæ clausulam revocatoriam non habent, qua caret illud decretum *d. c.* 12.

4 Et hanc partem videtur sequi Hinojosa *in tract. decision. regul.* verbo *festum* fol. 234. dum ait, licet jus commune *in cap. fin. de feriis* præcipiat fidelibus servare facta, quæ Episcopus cum Clero, & populo servanda statuerit: non tamen hujusmodi constitutionem factam per Episcopum ligare fratres mendicantes, quia constitutionibus Episcopi non subduntur, nec Papa præcipere per *dict. cap. fin.* fratribus illa festa servare; alias ejusmndi festa esse de jure communi, sicut dies Dominici; imo quod ipsimet Episcopi tenerentur illa jure communi servare, & negat quod per illud *cap.* detur Episcopis facultas statuendi dies feriatos, quia ante illud non habebant jure Divino, & expendens textum illum, dicit quod ibi Pontifex limitavit potestatem Episcopis, seu quod dedit illis formam statuendi observantiam festorum, ut scilicet non sine Clero, & populo id faciant, quia quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

5 Qui etiam satisfacit Trid. *in dict.* c. 12. vers. *dies,* qui dicit non consequenter loqui Doctores asserentes regulares ad illos dies festos servandos teneri, quia post illud nequeunt negare restitutionem suorum privilegiorum eis competere; & sic tantum ratione scandali posse teneri saltem ad illos dies festos, ad quos non teneri regulares, secluso scandalo, quia hujusmodi votum est per-
6 sonale. † Ego autem quia jam quam plura aptiora nimis dixi in *d: cap. fin. de feriis tota quæst.* 1. & 2. ubi qualiter Episcopi possint dies festos instituere de jure, ubi lnnge videbis; nunc vero loquens, juxta novam Tridentini dispositionem, dico cum communi Doctorum, ut omnes exempti, etiam regulares teneantur servare dies festos inditos, & præceptos servari ab Episcopo in sua Diœcesi: sic Lecana *tom.* 3. verbo *Episcopus n.* 21. Fuscus *c.* 15. *num.* 63. Piasecius *p.* 2. *c.* 3. *n.* 47. Campanillus *c.* 13. *ex num.* 91. cum aliis infinitis novissime Diana *p.* 11. *tractat.* 2. *ref.* 20. ubi addit Merollam *tom.* 3. *disp.* 7. *c.* 5. *dubio* 9. *num.* 152. Gavantum *in Manual Episcoporum* verbo *regularium cura sub Episcopis, num.* 26. Machado *tom.* 2. *de perfecto confes. lib.* 4. *p.* 6. *tract.* 10. *docum.* 4. *n.* 2. ubi ait quod Episcopus possit obligare religiosos ad observandos dies festos, quos ipse mandet servari in suo Episcopatu; ita ut si Religiosi contraveniant queat per censuras adversus Religiosos repugnantes procedere, sic probans ex dict. Trident. *in dicto c.* 12. cujus decisionem vocat expressam, & ex eo quia per Canones sacros *regimen Monasteriorum, quoad celebrationem festorum ad Episcopum pertinet.*

7 Et quia idem Diana alios plures citat sic sentientes *dicta p.* 11. *tract.* 3. *ref.* 6. inter quos Barbosam *in Pastorali p.* 2. *allegat.* 105. *à num* 32. Lean. *de præceptis Ecclesiæ tract.* 1. *disp.* 3. *q.* 17. Zened. *in pract. quæst.* 26. *n.* 16. Salgadum *de protectione Regia p.* 2. *c.* 9. *n.* 109. Thæmudum *tom.* 3. *decis.* 62. *n* 11. & *dec.* 63. *n.* 9. Gratia, Solorean, Rubeum, Navarr. Armendar. Salcedum, Franc. & alios etiam asserentes, ut regulares exempti quoad ea, quæ vigore Concilii Tridentini subduntur Ordinariis, vel ab illis vigore dict. Trid. Concil. possunt compelli, possint & excommunicari: videbis cum multis Merollam *tom.* 3. *disput.* 7. c. 5. *dub.* 12. *n.* 10. Bordon. *tom.* 3. *ref.* 7. *n.* 9. & plena manu aliis comprobat Barbosa *in d.* c. 12. *Trid. n.* 3. *ubi n.* 9. cum Sel. *in selectis c.* 2. *n.* 11. testante ita resolutum in Hostunen. 31. Julii 1627. † dicit pos- 8
se ab Episcopo compelli Regulares censuris ad observantiam festorum per illum cum approbatione populi indictorum.

Et expendens Leander supra *de præceptis Ecclesiæ tract.* 1. *disp.* 3. c. 17. dicens Regulares non teneri ad jejunia, teneri vero ad festa ab Episcopo indita, addit ut licet Episcopis sic præcipientibus dies festos, obedire teneantur regulares: illa tamen regulares, qui privilegium habent à Sede Apostolica, ne possint ab ordinariis obligari per 9
censuras ab Episcopis impositas. † Unde Leza- 10
na *in summa tom.* 3. verbo *exemptio regularium n.* 11. Diana sub *d. ref.* 6. *tract.* 3. inferunt ut declaratio quædam sacræ Congregationis, quam ex se illo in Selectis *d. c.* 21. iterum refert Barbosa *in collect. Bull.* verb. *festum,* in qua dicitur declarasse sacram Congregationem in una Host. 1627. regulares posse compelli per censuras ab Episcopis ad prædictam observantiam debeat intelligi (casu quo illa declaratio sit authentica, juxta quæ dixi quæst. præced.) de regularibus non habentibus tale privilegium.

His ergo jactis jam pro declaratione Trid. *in* 11
d. c. 12. *dist.* vers. *dies,* advertes cum Barbosa *ibi n.* 9. Quaranta *in summa Bullar.* verbo *privilegia Regularium;* Piasecio *in praxi Episcopali p.* 2. *c.* 3. *n.* 47. vers *dies festos,* Tamburino de jure Abb. *tom.* 3. *dist.* 15. *n* 15. *q.* 11. *sub n.* 54. Ugolino *de officio Episcop. c.* 20. §. 3. *n.* 2. Laurent. de Perinis *in constitut. sui ordinis Minimor. tom.* 1. *constit.* 28. Lec. 10. *à n.* 2. *dict. Trid. cap.* ita intelligendum ut regularium ritus illis festis semper permaneant quoad Missas celebrandas, & cætera Divina officia, tam publice, quam privatim ab ipsis Regularibus in eorum Ecclesiis persolvenda, nec circa hæc ab Episcopis quoquomodo quidquam in contrarium eisdem Regularibus præcipi posse; quod si de facto præceperint Regularibus, neutiquam
Episcopis ipsis obedire teneri. † Verum quoad 12
conciones, & lectiones quas idem Regulares ad populum habuerint, debere se conformare Evangeliis, & Epistolis, quibus Clerus sæcularis utitur illis diebus festis, ut referunt decisum jam relatr.

Iterum declarat Aldanus *in compendio Canonic.* 13
resolut. lib. 1. *tit.* 31. *n.* 10. dicens decisum fuisse die 21. Julii 1629 regulares posse cogi quoad festum ad ejus observantiam, sed quoad octavam non posse: sequitur Barbosa *in d. c.* 12. *Trid. n.* 8. ubi addit servandas esse Rubricas Breviarii, & decreta novissima sanctæ Congreg. Rituum: sed Gavan. *in man. Episc. verbo regularium cura sub Episcopis dict. n.* 26. observat quod regulares non tenentur ad officia festorum ex declaratione sanctæ Congregationis, teneri tamen ad officium de patrono, non autem ad octavam; & idem longe repetens dicta *resol.* 6. *tractat.* 3. *p.* 11. addit ut quidquid sit de prædicta nostra quæstione, esto quod possint cogi Regulares ad observantiam festorum, non tamen quoad octavas, referens
Aldan. jam allegatum. † Addit vero Barbosa *in* 14
dicto

*d.c.*12.*n* 5. Regulares non prohiberi, dies festos,
& jejunia in suis Ecclesiis annunciare per sacram
Concilii Congregationem, de quo uberius dico
15 in vers. *ad tertiam.* † Et *n.*6 refert decisum ea Sel.
die 5. Decembr, 1626 ut Episcopus non possit
compellere Regulares exereentes curam animarum in eorum Monasteriis, vel aliis eisdem unitis ad interessendum officiis Divinis diebus sanctorum protectorum civitatis in Ecclesia Ca-
16 thedrali. † Imo & idem Sel in *selectis Canon.c* 17.
*n.*8. refert decisum sub die 15. Decembr. 1629.
hoc Trident. decretum non tribuere Episcopis
majorem facultatem, quàm habent à jure communi.

17 Ad secundam partem quæstionis: an Populus
teneantur ab observandos dies festos, quos sui
prædecessores subditi, & cives voverunt. In quo
dubio DD. sub distinctione respondent, nempe
vel fieri Episcopi authoritate, vel non; & si cum
ea non fiant non teneri Populum ad festorum
prædictorum observantiam, ex eo quia voti obligatio est personalis, nec transit ad successores. Et ob id dixerunt Medina 1.2 *quæst* 90.
art 3. Ledesma *in summa p.*2 *tract.*3. *c.*3. ut Popu-
18 lus non teneatur hæc observare vota. † Quod si
ea fuerint ab Episcopo confirmata, successores
obligari docent quia jam habens legis rationem:
ita Navarr. *in man c.*12.*n.*8. Vasq. 1.2, *disput.*167.
*c.*4.*num* 34. *& disp.*177.*cap.*2.*n.*22 Fr. Eman. 1.
*p. summa c.*122.*n.*1. *& p.*2.*c.*99.*n.*12. Henriq *cap.*
29. *num.*2. *in comment. litera B & C.* quod est
commune.

19 Et secundùm hæc potest decidi dubium: an
judices laici, possint pænas imponere contra
non observantes dies festos: & respondetur
affirmativè quod si Episcopus dederit licentiam
alicui laboranti in die festo, non posse propterea judices dictos laicos punire illum; ut transgressorem festorum stante licentia obtenta ab
Episcopo, Aldanus *in compend. Canon. resolut.*
dicto titul. 31. *num.* 15. ubi ait sic fuisse decisum
die 9. Novembr. 1619 Barbosa *in d. Trid.c.*12.
num fin.

20 Item ex prædicta nostra quæstiuncula resolvunt plures, juxta mentem *prædict. cap.*12. *Trid.*
ut ad prædictos dies festos, quos populus voverat, non solùm teneantur cives præsentes, cum
sint tales festi confirmati ab Episcopo, sed etiam
Fratres Religiosi ex tradita ratione, ut in terminis docet Fr. Emanuel. ex jam adductis supra *ver. dict. cap.*12 *Trident.* Villalobos *in summa*
21 *p.*1. *tract.*2. *ref.* 32. *in fine.* † Et idem ibi *diff.* 31.
in fine ait ut non sint obligati ad festos indictos
à Magistratibus sæcularibus, ut ait Azor. *p.* 2.
*instit. manual lib.*1.*c.* 29. *q.* 5. sed esse obligatos,
quoties indicuntur ab Episcopo per Trid. & ex
quadam declaratione Cardinal. Romæ tempore
Clem. VIII.

22 Iterum vero super hoc dubio de Regularibus,
video in aliquo dissentire DD. nam Diana *p* 11.
tract 3 *dict resol.* 6. *in dicto* vers. *sed quid*, dum
ex Naldo, & Navarro, jam supra relatis, dicit
ut quamvis Regulares obligentur ad conservantiam festorum ab Episcopis indictorum non
tamen obligantur ad festa votiva populorum,
eo quòd Concilium loquatur de festis indictis
ab Episcopo, refert ibi limitandum, si festa
votiva dicantur ea, quæ ex devotione observantur à populo, ad illa quidem non teneri
Religiosos, nisi ex quadam decentia, ut videlicet populi conformentur. † Si verò festa voti- 23
va dicantur ea, quorum observantiam populus
vovit, aut promisit probabilius esse ad ea teneri
Regulares; non solùm quando ea cum populis
observari voverunt, sed etiam quando casu dato
illis inconsultis populi cum Episcopo tale votum emiserunt. † Sunt enim cives, & membra 24
Reipublicæ sæcularis, participantque illius bona, ac per consequens debent conformari cum ipsa
in his, quæ pertinent ad communem utilitatem,
dummodo contraria non sint Ecclesiæ libertati,
juxta quæ latè dico *infra in c.*7.10. *hoc in.* sic refert ex Vasq. *in* 1.2.*d. disp.*167.*n.*34. Sanch. *lib.*4.
*decalog.c.*15.*n.*21.

Sec idem Diana ibi in fine credit hæc vota 25
non obligare Regulares, qui ea non emiserunt,
nec acceptarunt propria obligatione voti, quia
impossibile est aliquem obligari propria obligatione voti, sine propria voluntate, & consensu,
Suarez *de relig. tom.*2. *tract* 6 *lib* 4.*c.*9. & ut dicit
etiam Laym. *in Theol. mor. lib.*4. *tract* 8.*c.*1.*n* 5. nec
ex vi præcepti Ecclesiastici, Episcopi, vel Prælati Ecclesiastici, cujus authoritate fiunt propter exemptionem regularium ab Ordinariis;
sed solùm ex vi juris naturalis, quod præscribit,
ut pars Reipublicæ conformetur toti corpori:
ex quibus omnibus quid sit tenendum in hoc
dubio jam vides.

Ad tertiam quæstionis partem an: Episcopi 26
possint præcipere Regularibus, ut interdicta ab
Apostolica Sede, vel propria authoritate lata
populo denuncient; & in terminis videtur resoluta hæc quæstio pro affirmativa sententia in primis verbis *d.c* 12. *Trid. sess.* 25. *de regul.* quæ retuli
supra in princ. hujus quæstionis; in contrarium
vero stat *Brunus de privileg. regul. p.*1 *tract* 2.*c.*3.
prop. 7. ex eo probans: nam regularis ab Episcoporum jurisdictione legibus, & præceptis exemptus est; ergo & utique liber erit ab hoc præcepto, qua libertate expressè donatus, est à Sede
Apostolica, cum ad obligatione recipiendi commissiones, etiam à Sede Apostolica interdicta
emanatas liberetur ex concessione Honorii III.
facta Dominicanis verbis sequentibus *quieti vestræ providere volentes authoritate vobis præsentium
indulgemus, ut commissiones à Sede Apostolica, vel
legatis ejus, seu quibuslibet aliis vobis factas, non teneamini contra vestram recipere voluntatem.* † Sic 27
etiam comprobans ex mari magno singulorum
ordinum, & maximè ex illo possident minorum,
& Prædicatorum confirmatorum, quo patet ut
nullus Archiepiscopus, seu legatus, vel Prælatus queat eos compellere, sine speciali sedis
mandato, ad litteram referens verba, quæ etiam
repetit Diana *d.p.*11 *tr.*2 *ref.*21. addens cum Bruno quod eo modo concessit etiam Paul. III. societati Jesu, ut refertur in Compendio privil. ejusdem societatis verbo *exempt.* † Et ad verba Trid. 28
*in d.c.*12. respondent illud decretum non habere
clausulam derogatoriam privilegiorum, ac propterea non ligare Regular. ut pote privilegio huic
decreto contrario gaudentem. Deinde quia hoc
privilegium post Trid. à pluribus Pontific. qui
confirmarunt motu, proprio, & ex certa scientia
privilegia Regularium confirmatum est; & quod
ubi Trid receptum non est, nullam prorsus vim habet objectio adversus dictum privilegium † Et alia 29
adducens concludit, ut quod dictum est de censurarum & interdictorum denunciatione, ad etiam
similiter intelligendum de jejuniorum, & festorum

publicatione, ad quam faciendam regularis nullatenus obligetur, nec obligari possit ab Ordinariis, & in confirmationem possunt adduci tradita supra in principio de observatione festorum ab Episcopo indictorum, de quo, & ipse Bruno.

30 Verum ut quemadmodum *sub dubio* 1. in vers. *ad primam* resolutum est quod Regulares tenentur observare festa ab Episcopis indicta in suis Diœcesibus, sic & publicare censuras ab ipsis latas, juxta relata prima verba *d. trid.cap.* 12. sic ut queant Episcopi compellere Religiosos nolentes publicare in suis Ecclesiis interdicta, & censuras ab Episcopis latas, & quas mandet ut publicentur, eo quod ad id sint obligati de jure communi, & novo Tridentini; imò & procedere adversus Religiosos, qui in suis Ecclesiis non observaverint interdictum, cessationem à Divinis impositum, vel à Sede Apostolica, vel ab Ordinario, eo quod per *d.c.* 12. Trid. addit obligantur; & comprobatur ex Bulla Pii V. quæ incipit *etsi Mendicantium*, qua supponitur ut Regulares, debeant illa publicare, & servare; & licet Brunus relatus dicat prædictam Bullam nihil de hoc disponere, de qua infra sub vers. *dubium*.

31 Attamen tum ex *d. c.* 12. Trid. tum ex dictis de observatione festorum *à n.* 1. existimo, ut ad talem observantiam teneantur, quia cum Trid. sub una contextu de utroque casu idem resolvat, fit ut doctrina circa dies festos ab Epicopo indictos, & à Religiosis servandos, applicetur ad casum nostri dubii: & ita communiter tenent DD. quos sequitur, & refert Barbosa *in d. c.* 12. *Trid. n.* 1. quos & repetit Diana *d.p.* 11. *ref.* 21. in vers. *sed ego*; qui sunt Fuseus, Eman. Rodriguez, D. Joannes à Cruze. Franc. Leo. Pasecius; Ugolinus, Campan. Riccius, Navarrus, Homobonus, Erasmus, Cohier, Laurentius de Perinis. Machadus *de perfecto confessore d. tract.* 10. *docum* 4. *num.* 3. Hieronymus *venero, y leyes dex amine Episcop. & Regular. q* 6. vers. *quinta fallit*, quibus addo Garciam *in politica regular. tom.* 1. *tract.* 8 *dif.* 3. *dubio* 2. *puncto* 3. *n.* 21. Partem Andream Mendo, è Societate *in Bulla cruciatæ disp.* 15. *c.* 1 *n.* 9. ubi sic ait, *debent nostri mandante Episcopo qualibet interdicta promulgata publicare, & observare juxta decretum Trid. sess.* 25. *c.* 12. *de Regul*, & sic Garcia relatus idem dicit de interdicto posito à Papa, vel ejus nuncio, seu ab Episcopo in tota Diœcesi, civitate, seu villa, de quo videbis Merollam tom. 3. *disp.* 7. *c* 5. *dub.* 9. *n.* 153.

32 His pro majori explicatione *dict. c.* 12 *trid.* addo cum Sanchez *consiliis moral. tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 9. *dub.* 3. *n.* 10. Tamburino latè agente *de jure Abbatum tom.* 3 *q.* 11. *disp.* 5. *n.* 53. Barbosa *de officio Episcopi p.* 3. *allegat.* 105. *n.* 43. Laurentio de Franchis *sub. q.* 20. quod si regularis sit excommunicatus à jure, potest Episcopus mandare ipsum denunciari publicè, ut evitetur; Vulpejus verò *in praxi judic fori Ecclesiast c.* 42. *n.* 25. Navarr. *in lucerna regularium* verbo *interdictum, n.* 2. dicunt non posse Episcopum denunciare regulares incidisse in excommunicationem à jure vel ab Apostolicis
33 constitutionibus inflictam. † Et idem Laurent. de Franchis, quem sequitur Barbosa *in Pastorali d. allegat.* 105. *n.* 43. *in fine* ex doctrina text. *in cap. cum & plantare* §. *excommunicatos de priv. cap. Episcoporum eodem in lib.* 6. & cum Covarr. *in c. alma p.* 1. §. 1. *num.* 2. Ugolino *de censuris tab.* 2. *c.* 23. *in princ. à n.* 2. Sayro *eodem tract. lib.* 2. *c.* 11 *n.* 32. & ex textu *in c. is qui* §. *is vero de sent excommunic. lib.* 6. dicit quod non modo potest Episcopus mandare, ut regulares servent Episcoporum interdicta, sed etiam quod nec celebrare in locis ita interdictis faciant, nec excommunicatos ad Divina, aut Ecclesiasticam sepultura admittere.

Dubium verò est an privilegia Regularibus concessa *in d. cap. quod & plantare* §. *quod si templarii, & in cap ut privilegia de privilegiis, d. c alma mater de sent. excommunic. cap. fin de privileg. lib.* 6. & alibi ad celebrandum tempore interdicti, & ad admittendos laicos ad Divina eodem tempore sint revocata per decretum Trid. *in d. c.* 12. *sess.* 15. & per aliud generale decretum Trid. *in eadem sess. c.* 22. in quo dubio duplex est Doctorum sententia, nam quod sint revocata, docent Navar. *in man. c.* 26. *n.* 109. quem latè agens sequitur Garcia *de benef. p.* 3. *cap.* 2 *ex num.* 278. qui etiam *p.* 5. *c.* 8. *n.* 87. vers. *ad octavum* ait consultos ab Episcopo Abulens. Illustrissimos Cardinales Concil. Trid. interpretes ita respondisse per hæc verba *privil. si ante Concilium concessa fuerunt utique revocata existunt*: & ita fuisse decisum in alia causa, refert Armend. *in additionibus ad recop. legum*. Navarr. *lib.* 2 *tit.* 18. *lib.* 7. *n.* 73. in sequentia verba *privilegia regularium quod non teneantur servare interdicta aliquibus diebus tantum, si ante Concilium concessa fuerunt revocata sunt*; & sequitur Barbosa *in dicto cap.* 12. *Trid. n.* 2. & *in dicta alleg.* 105. *n.* 44. 34

Et confirmatur ex const. Pii II. incipit *in Principis subdita* 13. Kalend. Martii 1565 quæ revocavit privilegia, exemptiones, immunitates, facultates conservatorias, indulta mare magnum, & alias quascumque similes gratias in his, in quibus statuns, & decretis sacri Conc. Trid. contra- 35
riantur, † Et licet Pius V. in jam relata sua const. 36
incipit *etsi mendicant*. subdata 17. Septemb. 1567. confirmasset privilegia Ordinibus mendicantium concessa, & alia de novo concesserit, ac Concil. Trid. ubi de his loquitur declaraverit; sed postea Greg. XIII. eam Pii V. constit. revocavit, & reduxit ad terminos juris communis, & Conc. Trid. in sua const. incipit. *in tanta* subdata Kalend. Martii 1572. ita Barbosa in *d. c.* 22. *trid. sess.* 25. *de regularibus n* 4.

Unde etsi Henriq. *in sum. lib.* 13. *c.* 40 §. 1. Sayr. *de cens. lib.* 5. *c.* 13. *n.* 24. & 25. Et Eman. *in Bullam cruciatæ* §. 5. *n.* 15. & *in addit n.* 13. & 35 & *quæst. regul. tom.* 1. *q.* 122 *art.* 1. Fr. Joann. de la Cruz *de statu relig. lib.* 2. *c.* 7. *dub.* 2. *concl.* 2. Bonac *de censuris extra Bull. Cænæ disp.* 2. *q.* 8. *punct.* 4. *n.* 11. quos refert Barbosa *d. alleg.* 205. *n.* 44. *in fine*, & *in dicto c.* 12. *Trid. d. n.* 2. in fine vers. *contra* ubi addit Ludovic. Mirand. *in man. prælat. tom.* 2 *q.* 37. *art.* 12. Homob. *de bonis de examine Eccles. tract.* 11. *q.* 25. *ref.* 1. dicant ut revocata non sint, ego existimo interpretandos de illis privilegiis concessis specialiter post Trid. & alias constitut. Pontificias, eorum privilegia revocantes, non inquam aliter ex dictis *n. præced.* Sunt inquam casus plures, in quibus Regulares subduntur Episcopis, quos ex multis latè agentibus recenset Barbosa videndus *d. alleg.* 105. 37

Igitur ego his omnibus addo, quod delinquentes religiosi in quasibus ex Conc. Trid. subduntur jurisdictioni Episcoporum possint excommunicari, & aliis puniri pœnis ab Episcopo, cum quoad contenta, in dicto Concil. cessent omnia eorum privilegia & exemptiones per textum in *d. c. p.* 22. *sess.* 25. 38

sess. 25. *de regul.* & per constitutionem Pii IV. ex eo quia Concil. ibi mandat observari omnia decreta de Regularibus, non obstantibus privilegiis, & deputat executores Episcopos: sic docent Piasecius *in praxi Episcopali d.p.* 2. *c.* 3. *n.* 52. *vers. delinquentes*, Genuens. *in pract. Archiep. Neapol. c.* 59. *n.* 8. Barbosa *in d. c.* 22. *n. fin.* † Ubi hinc
39 sequitur quòd cum nulla ratio privilegiorum sit habenda, nec concilium restringat modum compellendi, remittitur arbitrio ipsius Episcopi, *ex leg.* 1. *ff. de jure deliberandi*, in terminis Aldan. *in compend. Canonic. resol. lib.* 2. *tit* 18. *n.* 20. ubi in una Liman. 19. Septembris 1625. refert decisus licere Episcopo, etiam pœnis & censuris Ecclesiasticis in decretis eidem specialiter commissis *in d. sess.* 25. *de regular.* regulares compellere ad eorum excusationem.

QUÆSTIO XIV.

An leges, constitutiones, seu consuetudines oppidorum teneantur observari à Peregrinis per modum transitus inibi commorantibus, quando eædem in suo domicilio non obligāt: & an idem sit de legibus communibus, si eæ alicubi desuetudine sint abrogatæ: Et an Peregrini per modum transitus, & hospitii confluentes teneātur, dum à proprio domicilio absunt servare leges, & consuetudines sui domicilii, si in eo loco, in quo reperiuntur, non obligent: & quæ mora in loco hospitii reddat Peregrinum obnoxium legibus, & consuetudinibus illius: & an vagi teneantur servare leges locorum, in quibus reperiuntur? Et de aliis pluribus quæstionibus *remissivè* ibi *n* 60.

SUMMARIUM.

1 *Peregrini, num teneantur ad leges loci, per quem transeunt* num. 1. *refertur Quadruplex sententia, & pro affirmativa quod teneantur, quando reperiuntur per modum transitus, suadetur pluribus fundamentis*, num. 3. 4. 5. & 6. *& sequentibus usque ad* n. 15. & à n. 24.

5 *Consuetudo Regionis servanda est in festivitatibus, & abstinentiis, ad quæ Peregrini tenentur, si ibi moram faciant sufficientem*, num. 8.

9 *Degens in aliquo loco tenetur observare festa illius, ubi tunc degit, non autem festa sua Patriæ; idem, & de transeunte*, n. 12.

10 *Peregrini iter v. g. facientes per Hispaniam, seu alii possunt vesci intestino; & si non vescantur in sua Patria; idem de lacticiniis, quæ non comeduntur in diebus jejuniorum* n. 11. *Quid de jejuniis* num. 13. & 14. *& verùm à.* n. 15. *vide* n. 33.

12 *Interdictum locale debet observari à transeuntibus per illum locum.*

15 *Peregrini secundùm aliquos, nunquam teneantur, secluso scandalo ad leges, & jejunia, aut abstinentia loci transitus, nisi resideant majori parte anni, vel sint in animo permanendi* n. 23. *alii, & melius, teneri dicunt, si per triduum resideant* à n. 16. 17. 18. & 19. & sequentibus à num. 24. 25. & 26. *& responsum datur contrariis sententiis*, num. 31.

20 *Transiens, aut brevi tempore divertens à loco, non dicitur moraliter permanere.*

21 *Unigenitus Salomon dictus est, quia uterinus alius filius statim mortuus est, qui quasi non natus reputatur.*

22 *Habitu regulari indutus, triduo indutus, existimatur.*

Factum non dicitur, quod non durat, dict. n. 22.

27 *Episcopi puniunt Peregrinos transgressores dies festos, jejunia, & alias consuetudines loci, per quem transeunt.*

Peregrinus si de mane accedit ad aliquem locum, ubi est dies festus, tenetur audire sacrum; & si inde vespere transeant, non sic ad jejunandum, nisi ibi per diem integrum maneat.

28 *Forenses quilibet, & Peregrini tenentur observare solemnitates requisitas legibus, & consuetudinibus, in quo contrahunt.*

29 *Forenses contrahentes in loco hospitii tenentur ad gabellas illius, qui vendentes triticum v. g. in Castella, tenentur servare pragmaticam illius, & quoties transgressio legis cedit in damnum illius loci, veluti si est lex prohibens aliquid extrahi*, n. 30.

32 *Peregrini num teneantur ad observantiam legum communium, quæ non observantur in loco, per quem transeunt*, n. 33.

33 *Castellanus transiens per Lusitaniam, ubi intestina non eduntur, nequit ea edere, & si in Castella edi permittantur, & è contra*, num. 36. *etsi alii contra* num. 34. *&* 35.

37 *Peregrinus exiens à loco suo, ubi adest aliqua lex, vel consuetudo specialis, etsi secundum aliquos teneatur adhuc observare absens*, n. 38. 39. 40. *&* 41. *verius est ut non teneatur observare, à* n. 42.

42 *Fur delinquens extra territorium, non ligatur statuto proprii Episcopi*, n. 43.

44 *Peregrinus non tenetur observare festa, & jejunia, quæ non servantur in loco, in quo reperitur, etsi ex industria efficeret.*

45 *Fugiens ex proposito in aliquem locum, ubi sine Parrocho, & testibus posset matrimonium contrahi, licitè contrahit; non enim intervenit fraus, sed fuga quædam obligationis, quæ etsi per se non sit bona, non est tamen mala.*

46 *Transiens de proprie loco, ubi est dies festus causa laborandi ad alium, ubi non est festus, si in ipso manè transeat, non tenetur prius audire sacrum in proprio loco*, & n. 47.

47 *Obligatio audiendi sacram, non obligat alibi perrecturum usque ad meridiem, si à confinibus proprii loci exiret intra dictum meridiem.*

48 *Exiens à loco, ubi jejunatur, & accedit ad locum, ubi carnes eduntur, potest de eis Cœnare etsi tota die jejunasset; & sic è contra*, num. 49.

50 *Festis diebus de pracepto Episcopi, potest quis laborare, & jejunia ejus non servare intra eandem Diœcesim, si ibi sit locum exemptus ab illius jurisdictione.*

51 *Excommunicatio Episcopi pro tota Diœcesi, non ligat subditos, qui commorantur in loco exempto circa eandem Diœcesim: ubi de responso pro Panormitanis*, n. 52.

53 *Peregrinus etsi non teneatur ad legem Patriæ, tenetur ad aliam consimilem loci, per quem transit ei se conformando.*

54 *Jentaculum potest sumere exiens à loco, ubi jejunatur, si perventurus est ad locum, ubi venduntur carnes, non tamen sumere illud carnibus* & n. 55.

55 *Gracus in Ecclesia Latina, vel Latinus in Graca, ubi est aliqua Graca inter Latinos, in quo pane celebret.*

57 *Scholares tenentur ad leges, ubi habitant.*

58 *Mora, qua in loco hospitii sit necessaria, ut peregrinus illius legibus sit obnoxius, resolvitur illa, qua est Trid.*

59 *Vagi, & Advenæ, & si secundùm aliquos non obligentur legibus loci, ubi adsint, nisi animo ibi permanendi*, num. 61. 62. & 63. *verius est, ut teneantur illas observare, ut à* n. 64 *ubi de ratione.*

62 *Vagi possunt percipere Sacramenta, ubique inveniuntur, item, & debent jejunare, & festa servare.*

64 *Viatores, & Advenæ accipi pro vagis, tenentur sicut isti servare leges locorum, ubi adsunt.*

65 *Advena cum nullum habeant Domicilium, sunt totius orbis qui tenentur ad jejunia, festa aliasque leges, & consuetudines locorum in quibus reperiuntur, contra aliquos* n. 66. 67. & 68.

68 *Vagi distinguuntur à Peregrinis in eo quòd nullam certam sedem habent, Peregrini verò sic.*

69 *Judai num teneantur legibus, & consuetudinibus loci, ubi commorentur?* remissivè. n. 70.

1 AD has quæstiones exponendas, oportet ut videas quæ infra dixi sub *c. fin. de foro comp.* ubi de domicilio, & habitatione, quis propriè Incola dicatur, & magis ad hæc dubia ea, quæ ibi dixi *sub. q. 4. & 5.* ubi an vagabundus conveniri possit, ubi inveniatur, & de eo, qui domicilium mutavit. Quibus suppositis, dico ibi quid sit vagabundus, nunc jam ad præsentes difficultates, de quibus Doctores agunt occasione textus *in cap. illa dist.* 12. *cap. quæ contra moras dist. 8. c. 1. dist. 41. cap. 2. de observ. jejunior.* Et adjunges etiam quæstionem, de qua dixi *in c. 14. de foro comp.* ubi egi, an vagabundus ratione delicti, sit remittendus ad locum ubi delinquit, *q. 7.*

2 Ad primam igitur difficultatis partem, ut DD. respondeant non parum laborant, cum quadrupliciter difficultatem expendant: nam quidam existimant tunc Peregrinos teneri, quando sedem figunt animo perpetuo ibi remanendi. Alii inquam existimant Peregrinos præciso scandalo, non obligari legibus, & consuetudinibus particularibus locorum, ad quæ divertunt, nisi habeant animum, & intentionem manendi ibi pro majori parte anni, non autem pro minori Alii verò docent absolutè, ut peregrini, teneantur legibus, & consuetudinibus loci, in quo sunt. Quarto alii distingunt dicendo duobus modis posse dici peregrinos, præcipuè esse in aliquo loco uno permanenter per aliquos dies, alio transeunter, & per modum hospitii, & in transitu prandendo, v. g. vel. pernoctando putantes in primo casu peregrinos teneri ad servandas leges illius loci, in secundo minimè.

Igitur quando peregrinis per modum trãsitus 3
reperiuntur in aliquo oppido, quòd teneantur absolutè leges, & consuetudines illius oppidi servare, docent plures ex sententia D. Augustini, *Epistol. 118. c. 1. & Epist 119. c. 18.* ut refertur *in d. cap. illa dist.* 12. per verba ibi *mater mea Mediolanum me sequuta invenit Ecclesiam Sabbato non jejunantem, tunc consului Ambrosium Episcopum; at ille ait cum Romam venio Sabbatum jejuno, cum Mediolani sum non jejuno, sic & tu ad quamcumque Ecclesiam veneris ejus morem serva,* ubi glossa verbo *societate* ait inde sumi, argumentum quemlibet teneri vivere secundùm consuetudinem illorum: inter quos versatur, indeque habuisse ortum versum.

Si fueris Roma, Romano vivito more,
Etsi sis alibi vivito sicut ibi.

Et glossa *l. 3.* verbo *debent, ff. de muneribus, & honoribus.* ponit versum sequentem.

Terra ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.

Et probatur ex eodem D. Aug. *lib. 2. conf* habi- 4
to *in d. c. quæ contra dist. 8.* ibi *qua contra mores num sunt flagitia pro morum diversitate sunt vitandi ut pactum inter se gentis, aut civitatis consuetudine, vel lege firmatum nulla civis, aut peregrini libidine violetur: Turpis enim est omnis pars suo universo non congruens:* quod idem habeatur *in cap. quisquis dicta dist. 41. ibi quisquis rebus restrictius utitur, quam sese habent mores eorum, cum quibus vivit, aut intemperans, aut superstitiosus est,* ubi glossa verbo *vivit* inquit *qulibet conformavit se sociis suis in cujus, & in moribus.*

Ex quibus videtur absolutè tenendum, ut pe- 5
regrini quoquomodo inveniuntur in aliquo, teneantur ad leges illius loci, ut videtur adstrui, ex textu *in d. c. 2. de observ. jeju.* ubi dicitur in festivitatibus; & abstinentiis servandam esse regionis consuetudinem; ergo sentit eam consuetudinem respicere potius locum, quam personam. † De 6
inde *ex l. 11. fin. tit. 14. p. 1.* ibi *quando alguno fuesse à Escuelas, o à Roma. o à otro lugar sedebe acordar en las Costumbres de aquellos, con quien vive,* ubi Greg. Lop. verbo *à otro lugar*, ait conformando se illis cum quibus vivit, ut *c. illa d dist. 11.*

Hæc sententia à pluribus habetur, quos recen- 7
set Sanch. *de matrim. lib. 3. disp. 18 sub n. 4.* ubi nominat viginti tres DD. ita absolutè docentes, quibus omnes addo Basil. de Leon. *de matrim. lib. 5. c. 7 §. 1. à princ.* latè, & eleganter loquentem pro hac opinione, & respondentem fundamenta contrariæ. † Ubi à *n.* 12 disputat quid dicendum 8
sit de observantia festorum, & jejuniorum, à transeuntibus, & *n. 14.* resolvit in hæc verba *tenentur peregrini ad ea pracepta servanda, si tempore, quo moram faciunt in eo loco accurat tempus obligationis ad implendi preceptum alias vero non: unde si occasio fuerit comedendi tenentur à carnibus abstinere,*

si

si in eo oppid abstinetur ab illis : idem est si cum commorantur, instat occasio audiendi Missam, quia videlicet dies festus est, quam etiam docent Sayr. *de relig. tom. 1 tract. 2. lib. 2 de diebus festis, cap. 14. n 2.* Gabriel Vasquez *tom. 3. in 3 p. disp. 184. cap. 3. num. 28.* Salas *de legibus disp. 16. sect 4. col. 4.* Mexia *de taxa panis conclus. 5. n. 80.* Malderus *in 2. p quæst. 99. art 5.* circa finem Molfesius *in summa Theolog. moral. tom. 1. tractat. 10. cap 1. num 17* Joannes de la Cruz *in directorio conscientiæ p. 1. præc 3. artic 4. disp. 9. conclus. 1.* per textum *in dict. cap 2. de observationes jejunii*, & Navarr. *in manuali c. 14 n. 5.*

9 Ubi dicit quod qui degit in aliquo loco, tenetur servare festa illius, ubi tunc degit non autem illa festa; quæ in propria ejus patria observantur, &c. 23. n. 120 vers. *tertio* tenet peccare, qui vescitur carnibus, vel alio cibo vetito in aliqua regione eo tempore; quo liceret eo vesci in sua, sicut è contrario non peccare vescendo eis in regione, per quam transit, vel in qua mora-
10 tur, licet in sua ei non liceret.† Et Basilius Pontius, *d. lib 5 matrimonio c. 8. n. 2.* resolvit eos, qui per Hispaniam iter faciunt, quamvis ex eo loco oriundi sint, in quibus non vescuntur intestinis die Sabbati, posse illis vesci, juxta Hispaniæ
11 consuetudinem: † Item illos, qui ex illis locis sunt, ubi Lacticinia non comeduntur diebus jejuniorum, secundùm jus commune posse vesci illis in his locis, in quibus etiam sine privilegio ex consuetudine adhibentur in cibum: alia congerit videndi Barbosa *in d. c. 2. de observ. jejunior. n. 6.* qui etiam repetit *in d. cap illa num. 2. & 3.* cum Sanchez *super. num. 18.* cum aliis Suarez *dict. lib. 2. cap. 13 num. 2.* Lesio *de justit lib. 4 cap. 2. dub. 8.* eodem Basilio *dict cap 8. num. 1.* Fagundez *in septem Ecclesiæ præcepta præcept 4. lib. 1. cap. 7. à num. 10.*

12 Hujus sententiæ ratio est, præter fundamenta juridica jam relata, quia illæ leges, & consuetudines sunt locales, taliter ut quemadmodum interdictum locale, debet observari à transeuntibus per aliquem locum; sic, & teneantur illas observare leges. Secundo quia sic est in praxi ab hominibus Deum timentibus, qui si die festo ad sunt in aliquo oppido existimant se obligatos ad audiendum sacrum: hanc sententiam vocat probabiliorem Villalobos *in summa p. 1.*
13 *tract. 2 dif 33. à n. 7.* † Qui n. 8. cum aliis multis contrarium admittit, nempe, ut cessante scandalo, Peregrini non teneantur illis legibus, & consuetudinibus oppidorum; & pro ea loquens, respondet proximè relatis fundamentis, dicendo textum *in dict. cap. illa* D. August. ibi loquutum esse de consilio, seu de peregrinis commorantibus majori parte anni in oppido, ob vitandum scandalum. Et quod prædictæ leges locales tantum obligant vicinos, nec esse idem, quod interdicto, quia illud solùm est impedimentum: loci, in quo prohibentur celebrari officia Divina, aut mortuos sepeliri, nec referre, ut homines timorati ita observent, quia hoc est eligere partem securiorem, sed non improbare contrariam sententiam à pluribus infra referen-
14 dis sequutam. † Quæ etiam responsiones, & solutiones amplectitur Diana *p. 1. tract. 2. 9. ref. 2. de jejun.* dum latè agens de quæstione, an peregrini, quorum præsentia solum est in transitu per duos, vel tres dies teneantur ad illius loci jejunia contra communem affirmativam, undecim Doctori-

bus comprobatam, & ex *d. c. illa 12. dist & cum d. c. 2. de observ. jejunior.* quo dicunt teneri peregrinos ad jejunia loci, per quem transeunt, & posse ad id compelli per Episcopum, respondet ad *d. c. illa* ut jam dictum est, & ad *d. c. 2* quòd Episcopus punit illos peregrinos ratione scandali non servando jejunia, aut festa, vel quod Episcopi id faciunt amplectendo contrariam sententiam.

Verùm quia relatam primam sententiam rigidam nimis vocant DD. alii, ideo existimant peregrinum præciso scandalo, non obligari legibus, & consuetudinibus particularibus locorum, ad quæ divertit, nisi habeant intentionem manendi ibi pro majori parte anni, non autem pro minori; hanc docent Sanchez *de matrim d. lib. 3. disp. 18. à n. 6. & 10.* cum glossa *in d. cap. illa* verbo *venerit dist. 12. & dicto cap quæ contra dist. 8.* verbo *aut peregrinus* cum 13. Doctoribus, quam dicit probabilem Suarez *3. p. q. 74. art. 4. disput. 44. sect 3. §. illud vero*, quibus addo Villalobos supra Dianam *p. 1. tract. 10. ref. 15.* Granadum *in 2. p. D. Thom. cont. 7 tract p. 1. disp. 6. sect. 4 n. 23. & 25.* Reginal l. *in praxi tom. 1 lib 13. c. 17 n 172* Azor. *lib. 5 moral. p. 1. c 11. q 3.* Fagund. *in præceptis Ecclesiast. tract. 1 lib. 1. c. 8 n. 1.* & alios penes Barbosam supra *in dicto c. illa*, quam dicit probabilem; etsi primam vocet probabiliorem in fine ibi, item *in d. c. 2. de jejunio* cum eisdem *d. n. 6 in fine*, & cum Bonacina *de legib. disp. 1 quæst 1. puncto 6. n 4. 9. & disp. fin q. 1. puncto 6. n. 6.* ubi loquitur de 15
jejunio. † Itaque Barbosa ait veriorem esse sententiam, quæ ait peregrinos, & forenses non adstringi legibus, & consuetudinibus loci, per quem transeunt, vel in quo per modum hospitii reperiuntur cessante scandalo: & quando hæc non obligant in suo domicilio. 16

Declarat verò Azor. *sup. lib. 7. c. 19 q. 4* ad vitan- 17
dam offensionem aliorum, vesci debere cibis, quibus utuntur Incolæ, si ibi prandeant, vel cœnent. ad idque licet hujusmodi viatores in his, quæ ad pœnas, odia, & onera pertinent, non obligentur consuetudinea gentis, per cujus loca transeunt in his tamen, quæ gratiam, favorem, & honorem continent, posse gaudere, & uti consuetudine gentis, vel populi, per cujus loca transeunt, & de prædicta secunda sententia leges quæ congerunt Hurtad. *de sacrificio Missæ disp. 5. dif. 1. & de cens. dif. 9.* Philiar. *de offic. Sacerd. tom. 1. p 2. lib. 3. c. 23* Medin. Complut. *Cod. de jejun. q. 10.* Medin. Salmant. *in p. 2. q. 96. art. 4.* Conink *de sacram. q. 74. c. 4. dub. 2.* Sayr. *in clausi Regia lib. 3. c. 4.* Laym. *in Theol. mor. tr. 4. c. 12.* per totum, faciunt quæ coogerit Diana *d. p. 1. tr. 9. ref. 2.* ubi etiam in materia jejunii amplectitur hanc secundam sententiam. † Hanc. se- 18
cundam sententiam probans DD. relati ex Aug. *in d. c. de illa*, ubi respondet Ambros. August. consuetudinem esse servandam, ad quamcumque Ecclesiam quis accesserit, ne aliis offensio præbeatur: inferunt ergo ut excluso scandalo, non teneatur peregrinus servare leges, aut jejunium, vel dies festos alicujus loci, per quem transeunt colligentes ex verbis illius text. ibi *alia quæ per loca terrarum, regionesq. variamur, sicut est quod alii jejunant Sabbato, alii non*, &c. totum hoc genus verum liberas habet observationes, ubi glos. verb. *liber.* ait hoc dicit D. Aug. quod liberum est Sabbatum jejunare, quantùm ad extraneos, non quantùm ad illos, ubi talis consuetudo servata est.† Et sic Leo IX. 19
Epist adversus præsumptiones Michaëlis Constantin. & Leonis Acridoni Episcoporum cap. 29. monet ut

 unaa

unusquisque juxta Ecelesiæ suæ ritum, celebret, licet in alieno solo versetur.

20 Et confirmant ex doctrina textus *in l. hæres absens §. proinde, ff. de judic.* ubi probatur viatores non sortiri forum loci, per quæ transeunt ibi *durissimum est quotquot quis navigans, aut iter faciens delatus est tot locis se defendere*, quia qui transit, aut brevi tempore divertit ad locum, non dicitur moraliter in eo esse *l. quæsitum 76. §. fin. ff. de leg. 3.* ibi *rebus, quæ in fundo sunt, legatis, non accedunt quæ casu illic fuerunt, & l. fisti 84. ff. eodem ibi nec quod casu ibi sit magis esse legatum.*

21 † Et *in cap. nam & ego de verb. significat.* desumptu ex D. Hieronymo, ubi quærens cur Salomon se unigenitum nominet cum fratrem uterinum habuerit, respondet quia eum statim abjerit quasi non natus reputatur; ubi glossa verbo *quasi* ait *non videtur fuisse qui non duravit.*

22 † Et facit textua *in cap.* ad nostram de regularibus, ubi qui triduo fuit regulari habitu indutus, non dicitur habitum induisse, quia, ut ait ibi glossa verbo *statim*, non dicitur factum, quod non dura, ut sequitur Speculator *titul. de instrument. edict.* verbo *compendiosè. n. 16.* Felinus *in cap. in præsentia de prob. n. 32.* ergo si transeuntes non dicuntur moraliter esse in eo loco, minime æquum esse dicunt, ut ipsius loci leges observare tenentur.

23 Iterumque videtur confirmari ex his, quæ dicunt Hurado *de sacrificio Missæ disp. 5. dif. 5.* Bonacina *de legibus disp. 1. q. 1. punct. 6. n. 49. & disput. ultima, q. 1. punct. 6. n. 6.* ex doctrina Sanchez *dict. disp. 18. n. 9. & in summa tom. 1. lib. 1. c. 12. n. 38.* asserentes dictos peregrinos secluso scandalo non teneri ad jejunia, & dies festos; nisi habeant animum ibi manendi per majorem anni partem, sequitur Diana *dicta p. 1 ref. 2. tract 9. in vers. imo ego*, & si contrariam referat ex aliis.

24 Ego tamen in hac dubia quæstione existimo componendam, juxta distinctionem quartæ sententiæ relatæ supra in principio sub *num. 1.* quia si secundùm jam dictum, & relatum ad hoc ut peregrini obligarentur prædictis legibus desideraretur ânimus permanendi in loco transitûs, qui non de facili agnoscitur. cum animo consistat, juxta quæ latè dixi sub *cap. fin. de foro comp. à quæst. 1. & in cap quod Clerici 9 eodem tit. quæst. 2.* ubi egi de ea: *sola habitatione contrahat quis domicilium, saltem ad contrahendum*, eveniem utique ut peregrini, dum sunt in transitu locorum, & oppidorum, nullis legibus, & consuetudinibus tenerentur, non oppidorum, quia ibi non permanent, nec de eorum omnino constat, non loci originis, & vicinitatis, quam dum peregrinântur conservat, quia ibi tales leges non sunt, juxta quo proponimus in quæstione; ergo.

25 Quare dici debet quod si peregrini sunt in aliquo loco permanenter per aliquos dies, hoc est duos, vel tres integros; ita ut ille, in quo occurrit obligatio jejunii, seu observandi festum diem, maneat inquiete absque apparatu se transferendi in alium oppidum, teneatur ad observationem, sicut & cæteri Incolæ talis oppidi, ubi illa obligatio jejunii, aut festi occurrit: ita docent Lesius *lib. 4. de Justitia c. 2. dub. 4. n. 51.* Suarez *de relig tom. 1. lib 2. c. 14. n. 8.* Filiuc. *tom. 1. tract 27. c. 7. n. 116.* & sequenti Fagundez *de præcept. Eccles. tract 2. lib. 1. c. 8. n. 15. & 20.* qui & alij dicant quòd si tantùm sint transeuntur, id est per modum hospitii, & transitu prandendo v. g. vel pernoctando, non teneantur illas leges servare. Quæ sententia videtur vera, etsi ut rigida, non admittatur à D ana *d. p. 1. tract. 10. res. 15. in fine*, quemadmodum, nec admittit ex eo eodem jam adductam ex Basilio Pontio, quæ docet absolutè, & indifferenter ut teneantur legibus, & consuetudinibus loci, in quo sunt, ut voluerunt Diebus *de libert. Christ lib. 1. 17. ¿. una est.* Navarr. *in manual. c. 13. n. 5* Major. *in 4. dist. 15. q. 5.* Ledesma *p. 4 q. 25. art. 2. dub. 2.* Covar. *lib 4. variar. c. 20. n. 8. circa finem.* Lopez *in instruct. p. 1. c. 52 ¿. una quæque civitas*, quos refert Diana supra, & alios Sanchez *d. disp. 16. n. 4.*

26 Et sic in terminis de peregrinis, quorum præsentia est in transitu per duos, vel tres dies, ut teneantur ad jejunia illius loci, docens Suarez *de relig. tom. 1. lib 2. c. 14. n. 8. & de legibus lib. 3. c 33. n. 3.* Salas *in eodem tract. disp. 14. sect. 4. num. 415.* Ortiz *in summa c 19. mandan. 2. num. 12. in fine*, Joannes de la Cruz *in direct conscient. p. 1. præcepto 3. art. 4. disput. 9. conclus. 1* Mexia *in pragm. taxæ panis conclus. 5. num. 80.* Malderus *in p. 2. quæst. 96. artic. 5. circa finem.* Molfesius *in summ. tom. 1. tract. 10. c. 4. num. 17.* Santius *in selectis disput. 44. num. 31.* & alii probantes ex vi consuetudinis, quæ obligat peregrinos ad jejunia, & festa loci, ad quæ divertunt permanendo per aliquod breve tempus; & sic omnes fideles observare ex apprehensione, quod ad id teneantur, ut dicit etiam Filiucius *d. tom. 2. tract. 27. cap. 7. n. 16. & eodem tract. p. 6 c. 6 n. 106.*

27 Et ex eo quia Episcopi puniunt ejusmodi transgressores peregrinos non observantes jejunia, & aliàs consuetudines loci; & Lessius *dict. lib 4 de Justitia cap. 2. dub. 7. num. 51.* dixit peregrinum teneri ad jejunium & ad missam audiendam, si integro die in aliquo loco permaneret: ex quo fit ut non teneatur si locum in aliqua parte diei permaneret transiens ex ea ad alium locum, & libenter admitto in obligatione jejunii, non sic in obligatione audiendi sacrum, si ad locum accesserit de mane stando ibi usque ad meridiem, etsi respectu alterius laboris illius diei festi excusetur peregrinus ille qui stando per tempus ita breve, poterit illum diem festum non observare ex dictis: quod procedit juxta quæ refert Barbosa *in dicto cap. 2. de observat. jejunii sub n. 6.* ex Campanillo *ad finem divers. Juris Canon. in exhortatione num. 11. vers. quia in re*, etsi Henriq. *in summ. lib. 9. c. 24. n. 5. in fine*, utrumque casum æquet.

28 Quæ sententia confirmatur ex sequentibus, nam quicumque forenses, & peregrini tenentur observare solemnitates requisitas legibus, & consuetudinibus loci, seu oppidi in quo contrahunt ex regula textus *in dicto cap fin. de foro Comp leg. si fundus 6. ff. de eviction.* ibi *si fundus veneris ex consuetudine ejus regionis, in qua negotium gestum est pro evictione caveri oportet:* & hinc fieri contractum absolutè initum censeri celebratum juxta consuetudines, & statuta loci in quo initur *leg. quod si nolit §. quia assidua, ff. de edilitio edicto.* 29 † Item quòd forenses contrahentes in loco hospitii, teneantur ad gabellas illius, quia sunt onus consequentium contractus; & sic forenses vendentes triticum Castella, tenentur servare pragmaticam illius, tum quia pretium pars contractus est, tum etiam quia quilibet tenetur pretium justum loci

venditio

30 venditionis servare. † Item quoties legis
transgressio cedit in damnum illius oppidi, ve-
luti si est lex probibens aliquid extrahi ex il-
lo oppido, & ne forenses ibi commorentur, nisi
tot diebus in bonum illius oppidi, quos, &
alios casus etiam stando in secunda jam relata
sententia, probat, & excipit Sanchez omninò
videndus *d lib. 13. de matrim. disp.* 18. *n.* 10. 12. 13.
& 14. quemlibet multis comprobans, quos
etiam excipit ex eodem Sanchez Diana *dist p.* 1.
tract. 10 *res.* 15. *in fine*, dum prædictam secun
dam sententiam sequitur cum his prædictis li-
mitationibus, quæ potius deserviunt, vel pro
prima sententia, & melius pro nostra nuper ad-
ducta cum prædicta distinctione.

31 Ex quibus jam utrinque relatis facilis est re-
responsio ad fundamenta cujusque sententiæ pu-
gnantis adversùs distinctionem, quam admit-
timus, quâ suppositâ, Primo repellimus senten-
tiam Joseph. Angles *in. 4 quæst. 4. de jejunio ante
dub.* 1. *difficult.* 2. Sanchez *de matrimonio dicta
disp.* 18. *lib.* 3. *de matrim. num* 8. & aliorum, quos
refert Fagundez *de præceptis Ecclesiæ tractat.* 1.
lib. 1. *cap.* 8. *num.* 1. dicentium tunc peregrinos
quando sedem figunt animo ibi permanendi per-
petuò. Secundo repellimus dictum *in selectis
disp.* 54. *n.* 35. quem sequitur Diana *dict p.* 1.
tract. 9. *dif* 2. in fine adversus Sanchez in *summa
tom.* 1. *lib.* 1. *num.* 42 quod accidens ad aliquod
oppidum animo ibi habitandi si postea decer-
nant sed brevi discessurum lege jejunii illius loci
non tenetur.

32 Ad secundam quæstionis partem quid dicen-
dum de legibus communibus, si hæ alicubi de-
suetudine sint abrogatæ, ut v. g. Mediolani, ut
fertur, licet ex consuetudine vesci carnibus qua-
tuor primis diebus quadragesimæ, quod jure
communi prohibitum est, & licet ad hanc dif-
ficultatem possimus respondere eum distinctio-
nibus, & juxta communes sententias adductas
hîc sub toto vers. *ad primam*: tamen quia ibi
diximus de peregrinis accedentibus ad oppida,
ubi leges, seu consuetudines observantur, quæ
non utique sunt impositæ, aut introductæ in
patria sua; ideo hæc difficultas petit specialem
cognitionem; & sic cum hîc loquamur de jure
communi, dubium est an obliget forenses, ac
peregrinos quocumque inveniantur, etsi forte
in loco, ubi desuetudine est abrogatum, ut in
casu proposito, & videtur dicendum, ut peregri-
ni, atque forenses transeant, ac peregrinentur
cum obligatione observandi jus commune,
quod in patria sua observantur, eo quod sic pere-
grini dicantur habiti ut Incolæ suæ patriæ, ubi
jus commune observatur; & sic in terminis am-
plectitur Medina 1. 2. *quæst.* 96. *art.* 5. *ad finem,
dubio pen.* qui dum dixit peregrinos non teneri
legibus civitatis, ad quam declinant, teneri ta-
men legibus communibus. Et est ratio, quia jus
commune omnes, & universos ex sua natura
obligat, omnesque illi subduntur; etsi alicubi
ratione oppositæ consuetudinis non obliget,
33 quia id erit tantùm locale. † Et sic è contra fie-
ri, ut si Castellanus transeat per lusitaniam, ubi
intestina non eduntur die sabbati, sic nequeat il-
la edere, quamadmodum lusitani, quia id est
jus commune Regni Lusitaniæ; etsi consuetudine
communi Castellæ in Sabbato comedantur: ita
docent Henriquez *lib* 2. *de sacrificio missæ cap.* 25.
num. 2. *fin. in comment. littera S.* & Fr. Emanuel.
super Bulla cruciata §. 1. *num. ad finem,* & facit
quod jam adduxi ex Basilio Pontio *lib.* 5. *de
matrim. cap.* 8. *num.* 2. de his, qui per Hispaniam
iter faciunt, qui possunt vesci intestinis die Sab-
bati, quamvis ex loco oriundi sint, in quibus
non eduntur ea die, exemplificans etiam in lacti-
ciniis ut refert Barbosa *in d.c.* 2. *de observat jejun.
sub. num* 6.

Sanchez verò *de matrim. lib.* 3. *dict. disp.* 18. 34
sub num. 7. in vers. *verum* ait ut quamvis negari
non possit in his præceptis juris communis, ma-
jorem latere difficultatem, Doctoresque loquan-
tur de solis statutis, ac consuetudinibus spcia-
libus oppidi, idem esse credendum de præceptis
juris communis, quia ea non obligant ex præ-
scripta consuetudine Incolas illius oppidi, cujus
hic peregrinus civis est; & licet videatur privi-
legium locale, soloque cohærens esse utique ta-
les in hoc sensu; ut eo gaudeant, non tantum
ibi quoquomodo existentes, sed etiam qui in
jure habentur pro præsentibus ibique existenti-
bus quales sunt qui brevi tempore absunt, ci-
toque reversuri, eo quod illic domicilium ha-
beant. † Et ob id approbat Palac. *in* 4 *dist.* 15. 35
disp. 8 *post.* 6. *conclus. fol.* 126. vers. *at verò* eum
dixit Castellanum per Lusitaniam transeun-
tem posse more suæ patriæ vesci intestinis die
sabbati, quæ in Lusitania non permittuntur, &
etiam refert ex Petro Ledesma *de matrim. q.* 45.
art 5. *punct.* 3. *dub. ultimo fol.* 197. §. secundo ar-
guitur *&* §. *quibus positis* loquente de præcepto
juris communis, ut non contrahendi clandesti-
nè de non edendis intestinis in die veneris, se
Sabbati, quod existens etiam per modum tran-
situs in oppido, ubi hæc non observantur, non
teneatur observare, & explicat Medinam ut lo-
quatur non de peregrinis, sed de advenis, quo-
rum est ratio diversa. † Ego inquam existimo ex 36
jam adductis pro nostra sententia, ut sic tran-
siens teneatur facere, si Castellanus est, quod
faciunt Lusitani ex generali consuetudine in
suo Regno, & si Lusitanus est transiens per Ca-
stellam, quod faciunt Castellani, juxta distin-
ctionem, qua supra compositæ sunt opinio-
ces contrariæ, & quæ dico in vers. *ad tertiam*
statim seq.

Ad tertiam quæstionis partem an peregrini, 37
dum absunt à patria per modum transitûs, te-
neantur observare leges sui proprii domicilii,
si in eo loco in quo reperiuntur non obligent;
& licet hæc difficultas si dissimilis à proximè
præcedenti in suo casu proposito de legibus,
nempe juris communis per desuetudinem, non
observatis in loco transitûs hîc autem fiat in-
quisitio de peregrino transeunte, in cujus patria
sunt leges speciales, quæ in loco transitus positæ
non sunt: tamen multum pendet à resolutione 38
præcedenti. † Etenim qui docent ut sic tran-
siens teneantur adhuc observare leges sui domi-
cilii, fundantur primo quia quisque obligatur
patriæ sub legibus, quandiu patriam non deser-
vit; & quia sic peregrini adhuc patriæ cives
sunt, in eaque esse dicuntur: a.g textus *in l.
quæsitum* 76. §. 1. *ff de leg.* 3. ibi *legatis quæ in
fundo sunt, accedunt etiam quæ tunc non sunt, si esse
solebas* ubi Bart. ait quæ casu absunt ab esse
non dicantur † secundo quia alias hi exempti 39
essent ab omni lege, non enim tenerentur ad le-
ges loci, per quem transeunt, multi jam ad-
ducti sentiunt, quos refert Sanchez *dict. disp.* 18.

de matrim lib. 3. *num.* 6. nec ad leges Domicilii,
40 si oppositam amplectamur sententiam. † Tandem qui sentit onus, sentire debet & commodum, *c. qui sentit de reg. juris lib* 6. sed peregrini sentiunt commodum, ut non astringentur legibus oppidi transitus; ergo sentire debent onus, ut obligentur legibus loci, cujus Incolæ sunt: sic docent Joannes Andreas *addit. ad speculat. tit. de instrument. edit.* §. *compendiosè num.* 36. verbo *quæsitum*, Paludan 4. *dist.* 16. *quæst.* 4. *art.* 3. *num* 26. D. Antonin. 2. *part. tit.* 6. *cap* 2. § 2. Rosella verbo *jejunium num.* 16. Sylvester. *ibi q.* 2. *dict.* 2. *fin.* & vocat satis probabilem hanc sententiam. Sanchez *dict. quæst.* 18. *num.* 17. quorum
41 aliquos etiam refert Diana *p.* 1. *tract.* 10. *ref.* 14. † Dum inquirit de ea quæstione, an peregrinum teneatur servare festa, & jejunia proprii Domicilii, quæ non servantur in loco, in quo reperitur; in quo caso idem dicunt Lessius *de justitia lib* 4. *cap.* 2. *dub.* 8. *n.* 60. Revellus *de just p.* 1. *lib.* 2. *q.* 7. *sect.* 3 *n.* 16. Sayrus *in clavi Regia lib.* 7. *cap.* 3. *n* 12. Rodriguez *in summa tom.* 2. *c.* 219. *n* 12. & uterque Ledesma relati à Sanchez ut refert etiam idem Diana.

42 Et alii, & verios etiam in casu quæstionis nostræ respondent ex doctrina textus *in cap.* 2. *hoc tit. lib* 6. in vers. *statuto Episcopi*, ut quemadmodum fur delinquens extra territorium non ligatur statuto proprii Episcopi, sic & peregrinus exiens à propria patria, ubi adest lex seu consuetudo specialis obligandi subditos, non obligetur ad legem, seu consuetudinem servandam, quia ut ait Pontifex ibi *impune non paretur extra territorium jus* dicenti, ubi glossa verbo *impune* explicat non parentem extra territorium, pœnam minimà pati (de quo aliqua dixi supra *q.* 8. cum egi de statutis Episcoporum) ergo licitum esse dicunt Doctores leges & consuetudines oppidi axtra illud ubi eæ non obligant
43 transgredi. † Deiode ex doctrina *d. c. illa dist.* 12. ubi D. Augustin. ex doctrina Ambrosii monet ut unusquisqoe legibus aut consuetudinibus, eorum, ad quos divertit se conformet, ut docent Abbas *in cap. à nobis el* 1. *de sentent. excommunic. num.* 11 ubi Felinus Suarez *in* 3. *p. D. Thom. q.* 74. *art.* 4. *disp.* 44. *sect.* 3. §. *illud verò* Henriquez *lib.* 7. *de indulgent. cap* 13. *num* 8. & *lib.* 9 *de missa. c.* 25. *num.* 2. *fin.* Navarr. *in summa latin & Hisp. c.* 13. *lat. num.* 120. *Hisp.* 128. Covarr. *in* 4. *variar. c.* 20. *n.* 8. vers. *fuit & in d. in fine*, & cum aliis undecim Thom. Sanch. *de matr. d. lib.* 3. *disp.* 18. *n.* 18. ubi idem dicendum ait, quamvis illæ leges sint juria communis, & obligent in patria peregrinos, non autem in eo loco, in quo requiruntur, de quo dixi in vers. *ad secundam*; & confirmatur ex his quæ adduxi in toto vers. *ad primam.*

44 Ex quo infero primò, ut peregrinus non teneatur servare festa, & jejunia, quæ non servantur in loco in quo reperiuntur, etiamsi ex industria efficeret, ut laboraret in alio loco, vel ibi non jejunaret, sed carnes comederet: sic docent
45 Sanchez *in summa tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 35. & *de matrimonio dict. lib.* 3. *disp.* 18. *num.* 29. † Ubi id probat de fugiente ex proposito in alium locum, ubi sine parrocho, & testibus posset matrimonium contrahi, quia Tridentinum ibi receptum non est videndus ibi latè contra alios; nam qui jure suo utitur, non potest dici fraudem committere, ut ea ratione effectus matrimonii contracti impediatur, ex regula *nullius videtur* 55. *paulo post. princip.* vers. *is tamen ff. de libere homine exhibendo*, ibi *dolo malo, non videtur habere qui jure suo utitur:* sic ibi in vers. *cæterum*, ubi tradit alia ex Covarr. Soto; & Navarro, & ut optimè advertit Suarez *de relig. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 8. in fine in casu nostro non intervenit propria fraus, aut dolo, sed fuga quædam obligationis præcepti; quæ tamen contra præceptum non est; ita licet per se non sit bona, non est tamen mala, ut docent etiam Fagundez *de præceptis Eccles. tractat.* 1. *lib.* 1. *cap* 7. *num.* 7. Diana *p.* 1. *tract* 1. *ref.* 14. ubi refert alites Villalobos *in summa part.* 1. *tract.* 2. *dif.* 34. *n.* 2. ubi adducit casum de lusitano, qui cum est in Castella, potest in sabbato intestina comedere, de quo supra, & ante eum cum aliis, præter jam supra relatos adducit Sanchez *d. disp.* 18. *n.* 19.

Infero secundò quod ille, qui in die festo pa- 40
triæ, se transfert ad alium locum, ubi dies festus non est, laborandi causâ, non tenetur prius missam audire si in ipso mane dici festi exit, quia talis homo, non tenabatur audire sacrum, nisi usque ad meridiem; ergo si intra meridiem exeat, sacro non audito non peccat: ita docet Sanchez *d. disp.* 18. *n.* 21. ubi respondet fundamentis contrariæ sententiæ, quam præter ab eo relatos tenuerunt. Sa. verbo *festum num.* 8. Naldus *in summa* verbo *festum num.* 8. Sayrus *in clavi Regia lib.* 7. *cap.* 12. Fernandez *in exam. Theolog. mor. part.* 1. *cap.* 7. §. 1. *n.* 14. Filiucius *tract.* 27. *cap.* 7. *num.* 111. Suarez. *de relig. tom* 1. *lib.* 2. *c.* 15. *num. pen.* & contra prædictos, præter relatos à Sanchez tenent sentiendo cum Sanchez Malderus *part* 2. *q.* 96. *art.* 5. Fagundez *de præcept tract.* 1. *lib.* 1. *c.* 7. *num.* 13. Diana *dicta p.* 1. *tract.* 10. *ref.* 14. sub. vers. *scio*, ubi dicit cum Sanchez licere, non solùm post factum, ut vult Naldus *in summ.* verbo *missa num.* 17. & alii, sed etiam ante factum: & hanc vocat probabilem lessius *lib.* 4.
de just. cap. 2 *dub.* 8. *n.* 56. † Nec est impedimento, 47
quod jam ille, qui pergit summò mane ad alium, ubi festus dies non est, intraverat cum obligatione audiendi sacrum, antequam egrederetur de patria; quia respondetur ex doctrina Sanchez illam obligationem audiendi sacrum, non obligasse perrecturum alibi, usque ad meridiem, intra quem solet in populis sacrum celebrari, sicque proficiscentem, adhuc fuisse in possessione suæ libertatis dum tamen intra illum meridiem exiret à confinibus sui proprii loci, ubi festus celebraretur, seu accederet ad locum, ubi esset laboraturus.

Infero tertio quod si quis exit à loco ubi je- 48
junatur, & accedit de nocte ad alium, ubi carnes eduntur, possit ibi carne cœnare: sic Villalobos, ubi supra *dif.* 35. *num* 2. latè Sanchez *de matrim. qui dicta disp.* 18. *num.* 22. videtur tenere, etiamsi tota die ille jejunaret, cum possit se conformare consuetudine loci, ad quem pervenit; & facit doctrina relata supra in vers. *& alii.* † Et è con- 49
tra si exit è loco, ubi non jejunatur, carnesque eduntur, posse mane eas edere, quamvis nocte perventurus sit ad domicilium, ubi carnibus abstinetur, & jejunatur, quia extra Domicilium non adstringitur illius legibus: sic Sanchez *d. disp.* 18. *n.* 23. ex doctrina jam adducta.

Infero quarto cum Fagundez *de præceptis Ec-* 50
clesiæ tract. 1. *lib.* 1. *cap* 7. *num.* 8. nempe posse aliquem laborare diebus festis de præcepto Episcopi, & jejunia ejus non servare intra eandem

Diœcesim

Diœcesim ipsius Episcopi, si ibi sit locus exemptus ab illius jurisdictione, cum locus exemptus pro extraneo habeatur, ut asserunt Avila *de censuris part. 2.c.3.dub.5.* Henriquez *lib. 13.cap. 26.*
51 *num.* 1. & alii † dicentes excommunicationem Episcopi pro tota diocesi, non ligare eos subditos quo commorantur in loco exempto, circa eandem diœcesim ipsius Episcopi qui censuram
52 fert. † Et sic Diana concludit se probabiliter olim dixisse Panormitanos in diebus festivis ab illo Archiepiscopo indictos posse laborare in Ecclesia sancti Coraldi, quia est locus exemptus & subjectus Archiepiscopo montis Regalis.

53 Quinto infert Fagundez ubi supra, & Diana cum eo *dict.res.14. in fine tract. 10.part.* 1. quod si festum, vel jejunium servetur in patria, & in loco, per quem transit ex præcepto Episcopi utriusque Diœcesis, tunc videatur peregrinus ad neutrum teneri, & obligari, quia peregrini non sunt subditi Episcopi illius loci, ut eos obligare possit suo præcepto: & quia non tenentur absentes ad leges patriæ, qui ut refert Diana hanc sententiam putat probabilem, etiam quo ad casus reservatos, si tamen ipse Fagundez contrariam ut probabiliorem confirmat, quam ego sequor ex jam dictis, quia esto peregrinus non teneatur ad festum, vel jejunium ratione legis suæ patriæ à qua est absens, tenetur verò adimplere cum lege, aut consuetudine loci, ubi peregrinando accessit.

54 Dubium tamen est an possit jentaculum sumere ille, qui exiens à loco, jejunatur, perventurus est ad locum, ubi vescuntur carnibus aliqui negant quia nondum extat causa excusans, & potest mutatâ sententiâ non proficisci; & quod proinde causa non extabit. Verum Sanchez *d. disp. 18. sub num* 22. putat probabilius posse, quando moraliter est certus de profectione, & accessu illa die ad locum, ubi jejunium non obligat: sed quod nullo modo possit carnibus vesci, donec eo perveniat, & ponit discriminibus rationem, quia obligatio abstinendi à carnibus est divina, & sic toties illis utens in die vetito distinguat lethaliter quoties utitur. Unde infert ut dici possit illud præceptum pro parte obligare, pro parte non habito respectu ad mutationem locorum.

55 Nec obstare ait causam nondum adesse, quia respondet satis esse causæ futuræ moralem certitudinem, sicut iturus ad exercendum opus servi, potest antequam adeat cibos sumere, non obstante jejunii præcepto, quamvis causa nondum extet, impedirique possit: sic Thomas
56 Sanch. videndis etiam *d. disp.* 18.*n.*29. † dum agit de ea simili quæstione, an Græcus possit celebrare in Ecclesia Latina in pane fermentato, vel Latinus in Græca in pane azymo: & quid si inter Latinos inveniatur Ecclesia Græca vel inter Græcos, Latina, & in primo casu possit utcumque voluerit celebrare, in secundo debeat peregrinus si est templum sibi aptum celebrare secundùm morem suæ patriæ, de quo late Suares *in 3. p q.74.art.4 dicta disp.33.sect.3.§.illud verò:* alios casus circa matrimonium contrahendum ponit, & resolvit idem Sanchez *dict. disput.* 18.*à n.*25.*& n.*27. ex pluribus Doctoribus agens.

57 Ad quartam quæstionis partem quæ mora in loco hospitii reddat peregrinum obnoxium legibus, & consuetudinibus illius: hanc quæstionem tractat Sanchez *de matrimonio lib.* 3. *dict. disp.* 18. *num.*8. *&* 9. ubi etsi aliqui per glossam *in dicto c. qua contra dist.* 8. verbo *aut peregrini* id resolvant ab animo volentis perpetuò habitare: & sic solùm perpetuò habitantes, & non scholares obligari legibus civitatis, in qua sunt, nisi velint ibi habitare, ut tenuit Turrecremata cum Hugone *in cap. quo jure dist.*8. *art.* 4. *num.* 8. *§. dignitate*; & sic visos tenere, refert Sanchez, Merinam, Ledesmam, Angl. Palud. Rosell. Sylvestrum, & Palacios, quorum sententiam ipse *num.* 9. improbat, dicens valde rationi dissonum esse scholares, qui triennio in loco studii solent habitare non teneri illius legibus, & consuetudinibus. Et ita Dominicum jure optimo *in dicto cap. qua contra dist.* 8 vers. *cogitare tamen in eo*, & Fidelioum *in cap. quod Clerici* statim in principio *de foro comp.* reprobare glossam allegatam comparantem peregrinis scholares, quia ut inquiunt, quamvis minimè scholares domicilium acquirant juxta ea, quæ longè dixi *in dist. cap. quod Clerici q.*2. *& in cap. fin eodem à quæstione* 1. defectu animi perpetuò habitandi sortiuntur: tamen forum ex qua sola causa ait Sanchez sufficere ut aliquis teneatur legibus & consuetudinibus alicujus oppidi.

Unde licet ipse exposcat ut peregrinis ad con- 58
trahendum quasi Domicilium, ratione cujus teneatur, si stando majori parte anni ad legum, & consuetudinem observantiam, sic cum aliis probans Tamen ego existimo contra Sanchez hanc difficultatem explicari satis juxta distinctionem, quam supra elegi, juxta quam explicavi difficultatem positam in toto vers. *ad primam*: nam si peregrinus sistit in loco triduo sive die integra, teneatur ad leges, & consuetudines loci, ubi tunc sistit, quia illud tempus est sufficiens ad gaudendum foro, & à fortiori velle videtur Sanchez ex proximè ejus adducta doctrina; non sic si tantùm sisteret ut pranderet; aut dormiret. Et hoc idem reprobatâ prædictâ glossa, videtur sentire cum Felino, Barbosa *in dicto cap. qua contra dist.*8. in glossa *aut peregrini*, ubi etiam improbat aliquos volentes eam glossam intelligere de advenis, de quibus, dico in vers. *statum* sequenti.

Ad quintam quæstionis partem an advenæ; 59
seu vagi teneantur observare leges locorum, in quibus reperiuntur; igitur sunt multi existimantes ut quemadmodum peregrini non teneantur legibus, & consuetudinibus loci, nisi habeant animum perpetuò habitandi ex dicta glossa *aut peregrini dict. c. quæ contra mores dist.* 8 secundùm quam docent Ledesma 24. *q.* 17.*art.* 3.*fol.* 204. *col.* 1.*§.tertio dico*, Angles *in floribus Theologicis part* 1.*quæst.*4 *de jejunio ante dub.*1.*dif.*2 *fol.*386. Azor. *in tit. mor. part.* 2.*lib.*1.*cap.*26 *quæst.* 9.& alii relati à Sanchez *dicto lib.* 3. *de matrimonio disp.* 18. *num.* 8. vel secundùm alios Doctores jam supra adductos, quos sequitur idem Sanchez *num.* 9. si habitaturi sint majores parte an-
ni † ita similiter non aliter obligari advenas le- 60
gibus locorum, in quibus morantur, docent in terminis Comitol. *respons. moral. quæst.* 57. *n.* 2. Suarez *tom.* 1.*de relig.lib* 2. *cap.* 24 *num.*2. quibus adde Gregorium Sayrum *in clavi Regia lib.* 3. *c.*4 *num.*8. Leonardum Lessium *lib.* 4.*de justitia cap.*2.*dub.* 7.*num.* 49. Ubi ait (hæc sententia est probabilis non solum de peregrinis, qui alibi fixum domicilium habeant, sed etiam de vagis, qui nunquam firmam sedem obtineot) intelligi posse;

posse, nam eadem ratio in illis locum habet, nimirum quia non sunt Incolæ, aut inhabitantes.

61 Imo Doctores generaliter loqui dicit Diana
part 1. *tract.* 10. *ref.* 16. nec distinguere hoc loco
inter peregrinos, & vagos, sed velle omnes alienigenas, qui veniunt animo non manendi non
teneri; sic ex Paludan, Autonio, Sylvestro, &
62 Medina. † Nec obstare ait quod possint percipere sacramenta, ubicumque inveniantur, quia illud est privilegium, non obligatio, ad nullam,
enim in particulari astringuntur parrochiam,
nisi per majorem partem anni aliquo loco consistere decreverint, nec absurdum videri debere
ait eum, qui nunquam sistit nullis particularium statuns locorum teneri, ut tradit Lessius,
& post illum Joannes Santius *in selectis disp.* 54.
num. 34. Paul Layman. *in Theologia moral. tract.*
4 *cap.* 12. *num.* 6. ob id ait Diana satis apparere
hanc opinionem probabilem, & iterum agens
in puncto jejunii, & observationis diei festi, refert Diana ex Lessio, & Santio supra, *& ex clavi
Regia lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 8. *dict. part.* 1. *tractat.* 9.
ref. 2 in vers. *notandum* admittentes prædictam
sententiam; non solùm in ordine ad viatores, &
advenas, sed etiam ad vagos, etsi, aliquibus
63 non placeat. † Et idem Diana ibi in vers. *notandum est etiam*, ait quod etsi supra dixerit advenas accedentes ad aliquem locum absque intentione ibi commorandi majori parte anni,
non obligari legibus illius loci: tamen dicit
excipi aliquos casus, in quibus advenæ teneantur servare leges locorum, quod affirmat referri
à Doctoribus, quos ipse pro sua opinione citat;
sed ut jam retuli erunt præcisè casus, quos jam
retuli in confirmationem sententiæ, quam elegi
de peregrinis sub dict. vers. *ad primam*, præcipuè
in vers. *ego tamen.*

64 Nihilominus his non obstantibus, si viatores, & advenas accipias pro vagi, id est, qui
nullam certam sedem, aut domicilium habent,
seu babuerunt, juxta quæ dixi de vagabundis
in dict. cap. 14. *ibi q.* 7. & *in dicto cap. fin de foro
comp. quæst.* 4. *&* 5. existimo ut non obstante varietate opinionum, quæ de peregrinis supra relatæ sunt a principio quæstionis nostræ principalis, vagi teneantur servare leges, & consuetudines locorum, & oppidorum, per quæ transeunt, quia cum isti nullum peculiare habeant
domicilium, sequitur ut illud quoad omnia acquirant; ubicumque reperiuntur, item ex eo,
quia aliàs viderentur exempti ab omnibus statutis, consuetudinibus: sic Sotus *in* 4. *dist.* 18.
65 *quæst.* 4. *art.* 2. vers. *est hic tamen.* † Sunt ergo
advenæ ut docent Azor. *part.* 2. *lib.* 5. *instit moral.
c.* 11 *quæst.* 13. Suarez *de relig. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 14.
n. 20. Lorca *in p.* 2. *tom.* 2. *tract. de legibus disp.* 25.
membro 4. in fine Hurtad. *de censuris, dis.* 9. cum
nullibi habeant domicilium totius orbis accolæ;
& ob teneri ad jejunia, & festa, aliasque leges, &
consuetudines locorum, in quibus reperiuntur,
alioquin immunes esse ab omnibus legibus, &
statutis, quod dicere absurdum esse refert ex
prædictis Diana *dict. part.* 1. *tract.* 9. *ref.* 2. sub
66 dicto vers. *notandum verò.* † Et his omnibus addo F gundez *de precept Eccles, tract.* 1. *lib.* 1. *c.* 8.
num. 4. Filiucium *tom.* 2. *tract.* 27. *c.* 7. *num.* 105.
Reginaldum *in praxi tom.* 1. *lib* 13. *c.* 17. *n.* 172.
Gaspar Hurtado *de excommun. disp.* 12. *difficult.* 2.
Villalobos in *summa tom.* 2. *tract.* 2. *dubit.* 33. *n.* 1.
cujus verba refert Diana *dict. part.* 1. *tractat.* 10.
ref. 16. sic tenentes ex eadem ratione; quod videtur tenere idem Barbosa cum Sanchez *in præcepta decalog. tom.* 1. *lib.* 12. *ex num.* 19.
Henriquez, Deciano. Navarro, Bariolo, & aliis
in dict. c. quæ contra mores dist. 8. in fine, qui dum
Suarez, & Comitolus jam relati visi sunt ex
glossa ibi innuere, ut advenæ non obligentur
legibus loci in quo morantur, ipse Barbosa cum
præcitatis postquam de peregrinis visus sit ibi
sentire, ut desideretur in eis habitatio, saltem
majoris partis anni, ut illi legibus obligentur
locorum in advenis cum relatis Doctoribus,
contrarium verius esse ait.

Et præterquam quòd pro hac sententia fa- 67
ciunt fundamenta textus in *dict. c. illa dist.* 12. &
aliorum jurium, quæ retuli supra sub dicto vers.
ad primam, dum illis probatur peregrinos triduo commorantes, & minus in aliquo loco, teneri legibus loci transitûs, etiam quòd domicilium alibi habent; ergo evenit, ut fortius dicamus hoc procedere in Vagis, Viatoribus, seu
Advenis nullam sedem, ac domicilium habentibus. † Et confirmo hoc ex doctrina Sanchez, 68
qui postquam acerrimè defendit *d. lib.* 3. *de matrim. disp.* 18. requiri ad hoc, ut peregrini legibus, & consuetudinibus oppidorum, per quæ
transeunt, teneantur, quod saltem habeant animum commorandi ibi majori parte anni: hoc nihilominus sequuto in puncto quæstionis, post
quatuor limitationes, quas ibi scribit, quas jam
ego retuli supra ad fundandam in illo casu nostram opinionem ibi *num.* 15. excipit ab illa sua
sententia vagos, ex jam adducta ratione, distinguendo illos à peregrinis: ergo si tantus Doctor sistens in contrarias sententia, respectu peregrinorum, quem nos non amplectimur, illam limitavit in vagis; quid mirum ut hîc absolutè
teneamus vagos illico, ut inveniuntur transeuntes per loca, teneri ad observantiam legum, &
consuetudinum oppidorum, per quæ transeunt:
ex quibus poteris respondere ad plures alios casus, qui se se offerre possint de peregrinis, advenis, viatoribus; & vagis.

Ad quæstinnem aliam dico quæstione sequen- 69
ti in vers. *ad secundam*, quæ his consimilis est. † 70
Et an Judæi commorantes in aliqua civitate teneantur legibus, & consuetudinibus illius, infra dico *sub. c.* 1. ubi ago de quæstione, an Judæi
legibus Romanorum sint astricti & ad alias
quæstiones, an lex Ecclesiastica dirimens matrimonium, non publicata aut ignota Indis,
Chinensibus, & Japonis noviter ad fidem conversis, aut Mengrelentibus ex Georgianis schismaticis aut aliis hæreticis habeat vim irritandi?
An Græcus possit transire ad ritum latinum, aut
observare ea quæ sunt juxta ritum latinum, vel è
contra de Latino. Berricellus novissimè cum
Suarez, Salas, & aliis *de legibus, in tract. de missionib. Apostol. tract.* 3. *de legibus q.* 79. 80. 81. ubi
q. 82. *&* 83. agit de illis an licitè Constantinopolitanæ mulieres Latinæ, nuptæ Græcis viris
comedant cardes die sabbati atque observent ritus græcos, & an Græci aliique subditi Patriarchalium Ecclesiarum Orientis teneantur ad observandas constitutiones Conc. Trid. aliasque
noviter editas, si de ipsis nominatim non disponant, & ibi *q.* 48. agit de illa cum Barbosa, Anastasio Germonio Jacob. Azorio & aliis, an subditi minorum Patriarcharum Orientis & Maronitorum

nitarum, Armanorum, Caldeorum, Assyriorum, Gerogianorum seu Iberorum & Æthyopum ligentur novis pontificiis constitutiooibus, latia pro tota Ecclesia. Et *quæst.* 85. ubi, an constitutionis *ad evitenda*, de vitandis percussoribus Clericorum publicis & excommunicatis denunciatis extendatur ad Græcos, id ee, an Græcus teneatur evitare Græcum non deaunciatum; & *q.* 89. an Patriarchæ Orientales habeant auctoritatem dispensandi in legibus universalibus Pontificum aut Conciliorum generalium: & *q.* 88. an fideles habitantea in terris quas Turcæ aliique infideles Principes tyrannice & sine legitimo titulo possident, teneantur in conscientia eorum legibus, præceptis ac sententiis obedire: & num sint propriè Tyranni quando à longo tempore terras fidelium possident ibiq. 19. & *q.* 20. an Fideles existentes aut transeuntes per loca Principum Infidelium teneântur ad solvenda tributa, aliàs justa?

QUÆSTIO XV.

Lex prohibens, si utatur verbo *non possit*, an obliget & an Prælatus, qui per aliquod tempus exer et munus gubernationis teneatur servare jejunia, vel dies festos illius loci: & an constitutus in ætate anni 8. teneatur leges servare: & an senes l gibus t neantur: & ubi de lege veteri de abrogatione legis, decessatione, irritatione, dispensatione legum tractetur; item ubi de statutis, num omnes legibus teneantur etiam Papa, ac Princeps, quando, & quo modo legis observantia obliget sub peccato, & item multa de lege pœnali; & quod Clerici legibus civilibus teneantur, vel non, assigno cum habeant sub rubro textus, ubi tractari valeant, non sic jam tractatæ quæstiones sub hac Rubrica.

SUMMARIUM.

1 *Verbum* non possit *in lege prohibente positum. reddit actum invalidum, quia verbum* potest *negativè positum importat necessitatem, & actum contra gestum reddis omnino nullum* num. 2. *ubi quòd inducit solemnitatem.*

3 *Verbum* potest *secundùm alios, cui additur negatione, solùm inducit necessitatem obligationis, non impotentiæ ad oppositum actum. Hæc pars verior videtur* à n. 5. & n. 9.

4 *Facta contra bonos mores, nec facere nos credendum est.*

5 *Advena apud Indos nequeunt, & Agasonibus prohibetur emere Barrasauri, & argentei.*

6 *Negatio antecedenter posita verbo* potest, *quid operetur.*

Verbum non potest *frequenter usurpatur, etiam in rebus moralibus pro impotentia faciendi licitè, etiamsi sit potentia valida, ubi exemplificatur* d. n. 6.

7 *Baptizatus nondum, nequit in Baptismate suscipere in filiolum* 3. *aliqui tamen, ut non confirmatus suscipiens, contrahat cognationem.*

7 *Absolutio à sacerdote facta, non satisfacta parte, juxta Bullam Cruciatæ valet.*

9 *Prælatus, & quilibet Magistratus, etsi secundùm aliquos, non teneantur servare leges, & consuetudines loci, ubi exercens, cum animum habeant redeundi, ut* n. 10. 11. *verius, ut teneantur illico, ut alii cives,* à num. 12. 13. 14. 15.

12 *Præfecti, & officiales debent se subditis conformare, si velint hos observatores legum.*

13 *Capita debent se membris conformare.*

15 *Milites existentes in propugnaculis, & præsidiis tenentur ad festa, & jejunia, & ad alias leges sicut Peregrini.*

16 *Pueri, & fœminæ secundùm aliquos, nisi proximi pubertati, legibus statutis, & consuetudinibus non tenentur* n. 17. 18. *verius tamen est, ut à septentio, in quo judicantur rationis expertes teneri, ut* à n. 19.

20 *Infantes ob eorum stultitiam non computabantur in populum, nec legibus obligabantur satisfacit contrariis* n. 21. & 22.

23 *Senes possunt ex* Concilio *Toletano vesci carnibus in Quadragesima, & liberantur ab obligatione legis, si sint decrepiti, & ratione Carentes, non alias, ut* n. 26.

25 *Tempus quantumcumque longævum, non est modus tollendæ obligationis.*

AD primam quæstionis partem, non parum laborant Doctores, ut respondeant, cum multi existimant verbum *non possit* in lege prohibente positum sic necessitatem importare, ut non solùm reddat actum illicitum sed etiam invalidum, ut Doctores communiter docent ex regula textus *in c.* 1. *de Reg. juris lib.* 6. ubi Barbosa *num.* 7. probat, cum Aviles, Lanceloto, Galua, Molina *de primogenitis*, Fusco, Bernardo Diez, Tiraquello, Covarr. Hyppolito, Azevedo, Gutierrez. Caldas Pereira, Sanchez Zenedo, Francisco Molino, & Rota verbum *potest* negativè positum necessitatem importare; sic etiam ipse Barbosa cum pluribus *tract. de dictionibus usufrequent. dist.* 267. *n.* 3. quibus addo Gomez *in c.* 2. *hoc tit. lib.* 6. *§. statuto num.* 24. Zevallos *in pract. q* 404. *num.* 5. Sanchez præter supra relatum *de matrim. lib.* 6. *disput.* 38. *num.* 20. etiam *in summa tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 4. *num.* 38. Castr. Palaum *tom.* 4. *tract.* 10. *num.* 2. & alios dicentes verbum *non potest* negativè positum importare necessitatem, & actum contra gestum omoino reddere nullum. † Unde Rebellus *de instit. obligationibus lib.* 1. *q.* 6. *num.* 42. ait sic generaliter negatio præposita verbo *potest*, reddit ipso jure actum inutilem, si fiat in contrarium; & ideo inducit, sive solemnitatem formalem, sic cum Tiraquello *de leg. connub. glossa* 4. & videtur comprobari *ex* §. 1. *instit. quibus alien. licet, vel non*, qui prohibet alienari dotem invitâ muliere à marito, utendo verbo *non posse*, & *ex l. jusjurandum §.* 1. *ff. de jurejurando* & *l. si juratorem* 3. *C. de in integrum restit.* ubi glossa verbo *non oportet*, quibus cavetur minorem impuberem non posse contrahere, vel etiam pube-

rem,

berem, si habeant curatorem, & ex aliis fundamentis.

3 Alii inquam Doctores contrariam sententiam amplectuntur, fundati in glossa *dict. cap. 1. de reg. jur.* quæ solùm dicit negationem additam verbo *potest* inducere necessitatem obligationis; non tamen inde fieri ut inducat necessitatem impotentiæ ad oppositum actum, quoad valorem ejus; unde cum in illo capite additur *non potest licitè* adnotari, quod illud verbum *licitè* superabundet, quia idem dictum fuerat per verbum *non potest*: nam id possumus, quod jure

4 possumus. † Quia quæ contra bonos mores fiunt, nec facere nos credendum sit, ut dicitur *in l. filius ff. de condit. institut.* & sic Suarez *de legibus lib. 5. c. 31. n. 14* Merolla *tom. 2. disp. 4. c. 5. n. 178.* & alii existimant doctrinam superius positam de verbo *non potest*, vel *non possit*, non esse infallibilem, nec sufficientem, si præcise, & nude spectetur, quia est verbum ambiguum.

5 Unde ego quia video multùm facere contra relata *num. 1. textus in l. obligari in principio ff. de authoritate tutor.* ubi cum dicit obligari ex omni contractu sine tutoris authoritate pupillum non posse, nihilominus dubium non sit, ut pupillus sine ea contrahens naturaliter, saltem obligetur, ut *in l. 1. in fine ff. de novation.* ubi id glossa notavit, & est Doctorum placitum quare acerrimè Granadus *part. 2. D. Thomæ controv. 7. tract. 3. p. 1. disp. 10. n. 18.* contrarium sententiam defendit adducens in comprobationem prohibitionem *leg. 6. tit. 8. lib. 5. recopilat.* ubi loquens *de los hiIIos Bastardos*, dicit *no puedan heredar*, & *lex. 46. tit. 5. lib. 2. recopil.* quæ loquens, ut judices nequeant munera accipere per verba illa *no puedan, recivir*, nihilominus verbum *non potest*, non significare nullitatem actus, probans ex textu *in l. si quis de eo qui cognov. consang. uxoris suæ, & l. 12. tit. 18. lib. 5. recopil.* dum dicit de campsoribus *no puedan negociar por si ni por tercera persona*, & *ex l. 5. titul. 18. lib. 6. recop.* quæ prohibet advenis negociationem apud Indos, & Agasonibus emere *Barra*, quas vocant auri, & argentei, addito verbo *non possint*, & tamen à nemine dici prædicta esse nulla: & sic existimo in hoc puncto esse procedendum cum distinctione, & juxta materiam subjectam.

6 Sunt ergo alia legis verba expendenda, ut inde præcipi possit, an negatio posito antecedenter verbo *potest* inducat actus nullitatem; etenim ut eleganter expendit Arriaga *in cursu Theolog. sect. 6. num. 68. tom. 4. disput. 23.* Cujus verba refert Diana *part. 10. tractat. 12. miscel. 2.* verbum *non potest* sæpissimè, & frequentissimè usurpatur etiam in rebus moralibus pro impotentia faciendi licitè, etiam si sit potentia validè, ut passim dici solet non possum exire è collegio, non possum celebrare sine paramentis, sine patena, sine calice, id est, licitè, sed non invalidè, alia addens pro exemplo, & comprobat Diana cum Paludano, Avilo, Sanchez, Rosella, Sylvestro, Soto, Navarro, Quintana Duennas, Leandro, Henriquez, Rodriguez, Hurtado,

7 Lezana, & aliis. † Nam etsi *in cap. in baptismate de consecratione dist. 5.* caveatur, ut non possit suscipere in filiolum, qui non est baptizatus, seu confirmatus; nihilominus afferunt aliqui Patrinum non confirmatum contrahere cognatio-

8 nem. † Item de sacerdote, qui non potest absolvere, nisi satisfacta parte, quia etsi secundùm Sylvestrum verbo *excommunicatio 11. q. 5. n. 6.* absolutio sit nulla, non satisfacta parte; nihilominus sunt alii Doctores asserentes in tali casu valere absolutionem factam, virtute *Bullæ Cruciatæ*, etiam non præmissa satisfactione in casu, quo commodè fieri possit, Sanchez *de matrim. lib. 3. disp. 33. concl. 2. n. 3.* cum Rodriguez, & Henriquez, Hurtadus *de excommun disp 14. dif. 5* Lezana *in quæstionibus regular. tom. 3.* verbo *Bulla cruciata, n. 32* Ludovicus de la Cruz *in Bulla cruciata disp. 1. c. 4 dub 9. n. 9.* Bart. *in Bulla cruc. part. 2. tract. 6. c sect. 7. num. 64.* Avilla *de cens. p. 2. c. 71 dif. 3. dubio 9. concl. 2* † Et sic Diana supra *dict. 9 difficult. 7. in* fine ex Quintana, Duennas *tract. 2. singul. 7. num. 4.* qui nominatim contra Sanchez impugnat verbo *non potest* nullitatem inducere, & Aversam *de sacram. confirmat. quæst. 72. sect. 5.* ait ex omnibus dictis, & aliis, quæ ipse refert apparere regulam illam, nempe legem prohibentem, si utatur verbo *non possint* annullare actum, non esse regulariter admittendam sic absolutè, & simpliciter intellecta, quia ut jam est dictum, hinc desumitur, tum ex verbis legis prohibitivæ, & ex materia, quam prohibet.

Ad secundam quæstionis partem, ut facilius 10 respondeatur præmitto dicta supra quæst. præced. quando peregrini, & advenæ teneantur legibus oppidorum, per quæ transeunt, aut commorantur: quare nunc brevi explanabo duas contrarias opiniones novissimas, prima Bernardi Barilis *tract. de lege municipali in advenas disquisit. 1 §. 4. n 37.* asserentis cum Baldo *1. p. cons. 393.* incipient. *punctus talis n. 2. & p. 5. cons. 156.* Bart. *in l. Cornelia lex. domum ff. de injuriis, & famosis libellis*, Farin. *in fragment. crim p. 1 n. 215.* litt. D. & *pra. xis nova Episcop. n. 222.* Stephanus Gratian. *discept. forens. c. 151. n. 4. & 5.* Barbosa *de officio Episcopi allegat. 4. n. 29.* quod scholares, & Provinciarum gubernatores, oppidorum prætores, & præfecti, Castellani famuli ad tempus servientes, & similes, qui semper cogitant de redeundo ad patriam, non ligentur legibus, & consuetudinibus ejus loci, ubi temporaneam habitationem habent, quis non simplex habitatio, & bonorum emptio sed habitatio simul cum animo permanendi perpetuò domicilium, & incollatum facit, sic probantis *ex l liberius § 5. sola ratio possessionis, & §. 13. sola domus, ff. ad municipal*, & ibi Bart. *l. cum neque C eodem* fuse Craveta *cons. 201. num. 10.* † Et sic 11 infert Barilis plura scribens, & post illum Pasqualigus *in praxi de jejunio decis. 190 & 198.* advenas, peregrinos, Hospites, exercitaneos, & similes ad quemcumque locum confluentes, & ibidem per multos annos residentes, cum animo tamen ad patriam suam redeundi minimè ligari legibus, præceptis, & consuetudinibus illius loci, & seclusò scandalo, non teneri ad jejunia, abstinentias, festa colenda, missamque audiendam, nec ad alia, ad quæ, vel vi legis, vel consuetudinis illius loci astringuntur cives; atque omnes ibi perpetuò habitantes domicilium, & hoc ex defectu domicilii, quia per solam moram non contrahitur domicilium, licet longa sit mora; & videtur sic accipi ex his, quæ latè dixi *in c. quod Clerici 9 de foro comp. q. 2. & in c. fin. eodem* à quæstione 1. 2. 3. 4. & 5.

Ego verò non difficulter existimo quidquid 12 Diana videatur novissimè amplecti *p. 10. tract. 13. miscel. 13. res. 21.* in fine repetens cum Felino, & aliis, quos adduxit *p. 1. tract. 9. res. 2.* sufficere ut majori

majori parte anni inhabitet ut de advenia am-
plexus est non audens opinionem Barilis,& Paf-
qualigi jam relatam damnare; imo & putans
utramque probabilem, resolutionem petendam
esse ex his, quæ dixi in casu præcedentis quæ-
stionis de peregrinis, & advenis;& sic ut quem-
admodum jam ibi probavi peregrinos, & adve-
nas illico à principio residentiæ in aliquo loco,
etiamsi transituri sint ad alium teneantur ad le-
ges, & consuetudines loci, ubi adsunt; imo, &
fortiori vinculo teneri istos prælatos, & judices
de quibus nunc inquirimus, qui, etsi habeant
animum discedendi à die functi officii, tamen
revera tunc censentur habere ad minus quasi
domicilium, ac longioris transcursus, quam cæ-
terorum peregrinorum; eo quod jam sint de po-
pulo, ubi inhabitant: ita præter quos supra ad
duxi docet in terminis Leandrus *de præceptis Ec-
clesiæ tract.* 1. *disp.* 3. *q.* 12. & 13. quia tale quasi
domicilium sufficit adhoc, quod prædicti, te-
neantur ad festa, & jejunia particularia oppido-
rum, in quibus habitant, ut rectè probat ex Sua-
rez, Sanchez, Valdello, & aliis.
13 Et confirmatur quia cum præfecti, & officia-
les urbium exerceant regimen illarum necesse
est, ut se subditis conforment, si velint hoc ob-
servatores legum, & consuetudinum Urbium,
14 *qualis enim rector civitatis, ita & populus.* † Item
quia absurdum esset quod capita non se confor-
ment membris, ut habetur *in c.non decet dist.* 13. &
c.nolite, dist. 11. & alibi, sed præfecti, & prætores
civitatum sunt capita suæ communitatis; ergo
eisdem obligationibus debent subesse, ac ipsa
15 subest. Et quamvis idem Leandrus statim ad-
dat, ut idem videatur sentiendum de militibus,
qui stant in præsidiis, aut fortalitiis, & de pere-
grinis, vel advenis diu degentibus Romæ, quia
tenentur ad festa: & jejunia, & alias leges pro-
prias urbis Romæ, quasi desideret inhabitatio
temporis continui, quam expendit Diana ad
majorem partem anni, nihilominus ex dictia
dict. quæst.præced.in hoc casu existimo a prin-
cipio residentiæ talium præpositorum currere
eis obligationem conformandi se legibus, & con-
suetudinem oppidorum, ubi inhabitant, cum sal-
tem debeant habere animum permanendi toto of-
fcii tempore, imo etsi illum haberent illico migran-
di, ut peregrini, vel advenæ per fundamenta ibi
16 posita.† Ad tertiam quæstionis partem an cõstitu-
tus in ætate anni 8 teneatur ad observantiam le-
gis, seu consuetudinis populi, & nonnulli existi-
mant jura, & consuetudines, nisi proximos puber-
tati non comprehendere masculos scilicet post de-
cimum annum cum dimidio, & fœminas post 9.
& alterius dimidium: sic Antonius Gomez *lib.* 3.
*variar.c.*1. *à n.* 37. Azevedus *in l.*2. *tit.*1. *lib.* 2. *recop.*
dicentes positis in hac ætate & minoribus 25.
annis juris ignorantiam nocere *l. penult.* & *fin.*
*tit.*1. *p.*7. & D. Ant. videtur sentire *p.*2. *tit.* 9. *c.* 7.
§. 2. non teneri pueros præcepto confessionis
usque ad decimum, & dimidium annum, & ali-
17 quantulum ultra, item & aliis legibus Eccle-
siasticis,† Et agens Diana *p.* 3. *tract.*6. *misc res.*88.
de ea quæstione, an praxi statim post usum ratio-
nis teneatur præceptis Ecclesiæ, refert etiam
solum *in* 4. *dist.* 12. *q.* 1. *art.* 11. ad finem. usque ad
duodecimum annum non teneri pueros illis Ec-
clesiæ præceptia, nec confessionis; imo & Henriq.
*lib.*7. *de Eucharistia c.*42. *n.*4 censet eos non obli-
18 gari statim, ac usus rationem habent. † Et *lib.*13.

de excomm. c. 49. *n.* 2. in glossa *littera N.* affirmat
dari pueris lacticania, & carnes aliquo tempore
post usum rationis in diebus jejunii. Et Ant. Go-
mez *lib.*3. *variar.c.* 1. *n.*61. & Aviles *in c.* 51. *prætor.*
*n.*9. dicunt minores 25. annos non ligari consue-
tudinibus, nec statutis municipalibus, aut eorum
pœnis, si contra ea fecerint, & delinquerint, sed
potius restituendos in integrum, ut liberentur.
Nihilominus juxta doctrinam tituli *de dispensat.* 19
impuberum, & eorum, quæ adduxi *sub tit. de ætate
& qualitate ord.* existimo verius esse dicendum
pueros statim à septennio, in quo de jure præsu-
muntur eis accessisse rationis usum, teneri ad ob-
servantiam legis civilis, ac præcepti Ecclesiastici,
item aliis statutis, & legibus ligari municipalibus,
docent in terminis Pedraea 3. *præcepto in fine* §. 4.
Angles q 1 q.6 *de jejun.dif.*6. Sanch. *in summ tom.*1.
*lib.*1.*c.*12.*n.*9. Alter Sanctus *in selectis disp* 41.*n.*31.
Salas *de legibus disp.* 14 *sect.* 13. Gaspar Hurtado
de cens dis 7. & *de pænit. disp.* 7. *dif.*9. Suarez *in* 3.
*p.D Tom tom.*4. *disp.*37 *sect.* 2.*n.* 3. Azor. *tom* 1.
lib 7.*c.*2 *q.* . & *c.* 40 *q* 6. Narbona *anno* 8.*q.*3. pro-
bans ex doctrina Mascard., Cardori, Rabelli, &
aliorum, quia lex communis populi obligat cives
Reipublicæ, & subditos illius, ut sunt etiam pueri;
etenim consuetudo constringere videtur illos, qui
sunt populi † Cumque ab hac legis obligati one 20
eximuntur infantes ob eorum stultitiam, & fa-
tuitatem, ob quam non computabantur in popu-
lum, ut refert idem Narbona *n* 2. & Petro Bungo
de mister n 5000. sequitur ut cum à septennio sint
pueri jam rationis experies, nisi aliud probetur, ut
teneantur ad præcepta legis, & Ecclesiæ. † Nec
obstare fundamenta contraria dicendum est, 21
quia propter nonnulla, quæ adduxi *supra* sub
Rubrica de fide Catholica, ubi egi à qua ætate
fideles ligentur præceptis fidei, spei, & charitatis
ubi etiam responsum præsui assignantibus aliam
ætatem præter septennium, dixi illo completo
fideles obligari; & sic existimo idem procedere
in omnibus aliis præceptis, si aliter tempus an-
norum non assignetur. † Nec obstant Ant G m.
& Aviles jam relati, nam etsi possit eis satisfieri, 22
ut loquuntur respectu restitutionis ad excusandam
pœnam, arg. eorum, quæ dico infra sub tit. de de-
lictis pueror. ubi propter ætatis imbecillitatem
mitius puniuntur: tamen quomodolibet non po-
terunt à culpa liberari, cum faciant contra con-
scientiam operantes aliter, quàm sentiunt suo ra-
tionis usu. † Ad quartam quæstionis partem, sup-
positis quæ adduxi toto vers *ad tertiam* breviter 23
respondetur; etenim qui liberant octogenarios, &
senes decrepitos ab observantia legum fundantur
in eo quod in ea ætate jam constituti redduntur,
ut infantes, & pueri, qui nullis legibus tenentur,
tam Ecclesiasticis, quàm Divinis, Valascus *de pri
leg pauper q.* 18. *n.* 11 Ludon. Vives *lib.* 2 *de anima.*
† adeo ut ex concilio Toletano 8. *can.* 9. & ac re-
lato Bellarm. *contr tom.* 3. *lib.* 2. *c.* 9. & 10. dicat his 24
permitti vesci carnibus in Quadragesima, quos,
aut ætas incurvat, aut languor extenuat Steph. de
Gaeta *in c. ad limina* §. 5. *n.*207. Palac. Rubios *in c.
omnis utriusq; sexus de pænit.* dicunt tales senes, qui
jam discretione carent ut sæpe numero octuage-
rii esse solent, nec tenentur præcepto annuæ con-
fessionis, nec eucharistiæ in Paschate ex eadem
ratione incapacitatis: sequitur Barbona *anno* 80.
*q.*4. quibus accedo in his, quibus verè decrepiti
sunt, ac debiles. † Alias obstaret eis ratio text. *in l.*
obligationem ferre 44. §. *placet ff. de action & obligat.* 25

qua cavetur, quod tempus quantumcunque longævum, non est modus tollendæ obligationis, Donellus *commentar.c.8. lib. 16.* ibi, Oivald. *littera A*, & alii de qua laté dixi sub tit. de præ-
26 script. † Tamen nos loquimur in sene, qui ex defectu virium, aut ex defectu rationis liberatur, non inquam de illo, qui in ea ætate constitutus potest leges observare, ne sit contra nos Guido Pap. *decis.* 111 dum existimavit nullum senem, etiam de licentia, & permisso Papæ citra culpam, etiam in Quadragesima carnes comedere posse, cujus doctrinam, ut falsissimam refellit Roderic. à Culigna *in c. denique 6. dist. 4. n. 4.*

Ad ultimum propositum in quæstione respondeo in fine quæstionis sequentis.

QUÆSTIO. XVI.

An lex humana possit eligere minus malum, ut majus evitet. An possit obligare cum periculo vitæ: & an lex humana fundata in præsumptione obliget in conscientia, si est veritas in contrarium: & an sit obediendum legibus Principis Tyranni: & de aliis ad integram materiam spectantibus remissivè?

SUMMARIUM.

1 *Mali minoris electio à lege potest fieri, illud permittendo,* & n. 6. & 9. & n. 11. *ubi quod licet respectu legis humanæ* n. 14. *quando aliqui perplexus est, & dubitat.*

2 *Perplexitas secundum quid, & quæ dicatur absoluta,* remissive.

3 *Præscriptio cum mala fide parit peccatum, &* n. 15. *ubi qualiter.*

4 *Peccatum ullum, quantumvis minimum admitti, ac elegi potest.*

5 *Stupri suasio filiarum facta à Loth impiis Sodomitis, ut majus malum evitaretur, ei vertitur ad culpam, &* n. 16.

7 *Malum minus vicem habet boni, si majori malo comparetur, nec respectu illius censetur malum* n. 8. & 10. *& licet consuli minus, ut evitetur majus* n. 24.

10 *Peccata desinunt illa esse, quæ propter vitanda graviora suscipiuntur.*

11 *Permissio inter præcipuas legis virtutes connumeratur.*

12 *Deceptio contrahentibus, licet naturaliter intra dimidiam justi pretii.*

13 *Plura mala in re publica permittuntur ad vitanda majora ut cernitur in Meretricibus ad nefandam libidinem avertendam.*

16 Genesis c. 19. *relatum* n. 5. *explicitur.*

17 *Lex humana regulariter non obligat subditos cum periculo vitæ, nisi quando immineret causæ publicæ periculum grave,*

18 *Dux in bello potest præcipere militi, ut facit vulgo,* centinela *cum periculo vitæ.*

19 *Lex potest præcipere cum periculo vitæ in causis fidei, & in bonum Religionis.*

20 *Prælatus potest Parrocho præcipere cum periculo vitæ, ut tempore pestis non discedat à loco, ut succurrat in infirmis.*

21 *Prætor potest præcipere Medico, ut curet infirmos, etiam cum periculo vitæ.*

22 *Lex fundata in præsumptione non obligat in conscientia.*

23 *Hæres se immiscens hæreditati ante factum inventarium, in conscientia non obligatur plus solvere, quàm id, de quo hæres est; & si aliter in foro exteriori procedat: ubi quid de professione præsumpta* remissivè.

24 *Tyrannus peccat judicium usurpando.*

25 *Regi Tyranno obediendum est præcipienti justum, idemque præcedit in Principe gubernante ex populi placitu, &* n. 26.

27 *Rubricæ de constitutionibus possent agregari signata hîc &* n. 28. & 29.

AD primam quæstionis partem bre- 1
viter respondeo, quod si electio
minoris mali esset licita secundùm
quid alicui, qui est perplexus,
seu dubius in eligendo, sane etiam liceat ipsimet legi humanæ civili eligere minus malum ut majus evitet ex regula *legis fin. C. de fidejussor.* & comprobatur ex concilio 8. *cap.* 2. quod refert Gratianus *in c. duo mala dist.* 13. ubi colligitur illa conclusio, quod accidentaliter, & secundùm quid perplexus inter duo, quorum alterum necessario est facturus, & utrumque arbitratur esse peccatum, justè potest, & tenetur eligere quod sibi videtur minus, ut majus evitet, ut patet etiam *ex c. nervi eadem*
dist. ubi Barbosa laté ex multis declarat † quæ 2
sit perplexitas secundùm quid, & quæ dicatur absoluta, videbis D. Thom. 1. 2. *q.* 19. *art* 6. *ad* 3. ubi Medina *q.* 1. Corduba *in suo quæstionario lib.* 3. *q.* 4. ad finem Valentia 1. 2. *quæst.* 14. *puncto* 5. *ad* 2. Vasquez *ad d. q.* 19. *disp.* 60. *c.* 2. *disp.* 39. *sub.* vers. *ad quartum*, & omnium sententia Molina *de justitia, & jure disp.* 335. *sub. n.* 10.

Prædicta verò doctrina videtur impugnari, ex
eo quia si lege civili liceret eligi minus malum, 3
& consequenter fieret ut illud eligere, non esset peccatum; sed sic est quod illo jure præscriptio cum male fide permissa ob publicam causam, ne diu scilicet rerum dominia in incerto essent adhuc canonico jure expuitur, ut laté *in c. fin. c.* 1. & alibi *de præscriptionibus*, eo quod est contra conscientiam, quæ debet esse sine peccato; ergo quantumvis illo publico fine præscriptio cohonestata, ut sic inter homines, lites, & jurgia removerentur, nihil debet fieri cum pec-
cato. † Præcipuè si considerese ex textu *in c. super* 4
de usuris, & in c. quis arbitretur justis sequentibus 32. *q.* 5. nullum peccatum quantumvis minimum admitti, ac eligi aliquando posse liberè
secundùm rectam rationem. † Et quod D. Aug. 5
c. 9. contra mendacium notat, ut legitur *in c. 19. Genesis*, quod suasio stupri filiarum facta à Loth impiis Sodomitis, ut majus malum evitaretur, ei vertitur ad culpam.

Nihilominus verum est dicere electionem mino-
ris mali, ut evitetur majus ex relatis juribus, quia 6
cum quis est erroneè perplexus non potest dici quod absolutâ & liberâ vult objectum minoris mali pro ut malum est, nec quod fertur in malum, ut possibile vitatu mortaliter, sed potius coactè. †
Et sic Covarr. plura expendens videndus *de sponsa-* 7
libus p. 2. *cap.* 7. § 2. *à n.* 9. dixit minus malum vicem habere boni, si majori malo comparetur. †
Et Lessius *de justitia lib.* 2. *c.* 23. *n.* 21. inquid quod 8
minus

minus malum respectu majoris, non censetur
9 malum † Et in textu *in c. inquisitioni* 44. vers. *ve-*
rum de sent. excommunic. & *in c. Dominus* vers. *si ve-*
ro de secund. nupt. & *in c. juvenis* 3. vers. *quia igitur*,
de sponsalib. dicitur ut dubitantes inevitabiliter
de utroque malo potuerint sine peccato minus
malum eligere pro vitando majori, etiam stante
10 hujusmodi dubio, & eo non disposito. † Et Tur-
recremata *in d. c. duo mala sub n.* 1. dixit quòd mi-
nus malum in comparatione majoris mali, vide-
tur habere quodammodo rationem boni, & de-
sinere esse peccatum, juxta verba Augustini di-
centis *d. lib. contra mendacium c.* 7. & 9. quod illa
desinunt esse peccata, quæ propter graviora vi-
tanda, suscipiuntur multa omnino videndi, con-
gerit Barbosa *in d. c. duo mala dist.* 13. ubi pluri-
bus exemplis, & cum Doctoribus comprobat, &
in d. c. nervi eodem.
11 Et quod respectu legis humanæ; ita ut electio
minoris mali ad vitandum majus, licita sic, ipse
probat *in d. c. duo n.* 3. & 22. per alia, quæ congerit
in c. omnis 4. *d.* 3. ubi cum Gratian. ex dicto Isido-
ro ibi probet officium legis esse quadruplex,
permittere scilicet, vetare, punire, & præcipere,
& inter præcipuas legis virtutes connumeretur
permissio ex *d. c. duo mala, d. c. nervi dist.* 13. & *in c.*
hac ratione in fine 31. *q.* 1. *l. legis virtus, ff. de legibus*,
& ab hinc lege æterna, & naturali deducant Do-
ctores cum *D. Thom* 2.2. *q.* 93. *art.* 3 & 22. *q.* 10.
art. 11. Suarez *de legibus lib.* 3. *c.* 15. & 16. Sanch.
Convarr. & alii, quos sequitur Barbosa videndus
12 *in d. c. omnis à n.* 2. & 3. † Ubi *ex l. in causæ* §. *idem*
Pomponius, ff. de minor. & *l. item si pretio* 22. §. *ult.*
ff. locati l. 2. *C. de rescind. venditione c.* Penultimo, &
de empt. ubi late dico, *in c.* 3. ait naturaliter licere
contrahentibus se decipere, intra dimidiam justi
pretii, id est, ratione naturali dictante, ut jurgia,
& lites vitentur adducens Pinel. *in d. l.* 2. ubi bene
n. 35. respondentem textui prima facie neganti in
l. jure succursum 6. *in fine* ibi *quia bono*, & *æquo non*
13 *conveniat, ff. de jure dotium.* † eodemque modo
procedere plures permissiones malorum, quæ ut
minora tollerantur passim in Republica ad vi-
tanda majora, quarum altera maxime cernitur in
Meretricibus ad nefandam libidinem averten-
dam, Covarr. *d. n.* 9. Navarr. *in man. c.* 17. *sub n.* 195.
Manchaca *q. illustr. c.* 48. *ex n.* 1. Zenedo cum mul-
tis ad *decret. collect.* 146. *n.* 2. exornantes hi, & alii
text. *in c. inter opera de sponsalib.* ubi plura adduco.
14 Unde dici debet ut punctum quæstionis nostræ
debeat intelligi in lege permittente, non in lege
præcipiente absolutè, sed secundùm quid ratione
permissionis, & juxta rationes supra adductas de
perplexo, & dubitante eligente minus malum,
ob vitandum majus, quando aliter vitari nequit
15 utrumque. † Quo pacto non obstant contraria
relata de præscriptione cum mala fide quia, quod
de jure civili licebat, seu permittebatur, latâ po-
16 stea lege prohibente, desinit procedere. † Et ad
locum Genesis de Loth. cum multis satisfacit
Barbosa *in d. c. duo n.* 12. excusans Loth. factum
ex eadem ratione, vel quia suadendo Sodomitis
usum suarum filiarum, etiam ob vitandum majus
malum, potuit peccare, quia id fecerat in præju-
dicium tertii, sic ibi *n.* 13. legendus *à n.* 14. usque
in finem pro vero intellectu illius textus, & alio-
rum. Qui cum Suarez *de legib. lib.* 1. *c.* 15. *ex n.* 5.
usque n. 12. & *c.* 16. *à n.* 4. Salas *eodem tract. disp.* 3.
sect. 4. *n.* 15. Vasquez 1.2. *q.* 92. *art.* 2. *n.* 9. ait *in d.*
c. omnis dist. 3. *n.* 5. *quod* permissio, de qua in illo
textu, non est permissio facti, quia talis non est
effectus legis, sed permissio juris, quæ regulariter
attribui solet malis actibus, de illisque maximè
intelligi.
Ad secundam quæstionis partem breviter re- 17
spondeo, regulariter legem humanam non obli-
gare subditos ad ejus observantiam cum particu-
lo vitæ: sic fere Doctores omnes docent, quia
hoc non est necessarium ad bonum commune
Reipublicæ, sed Cajet. 12. *q.* 91. *art.* 1. & 22. *q.* 125.
art. 3. Adrianus *in* 4. *q.* 3. *de clavi*, Henriq. *tract. de*
synodo Episcop. post. 3. *conclusionem*, docent contra-
rium, qui debent intelligi quando lex imperat
taliter in Reipublicæ commodum, quod si sub-
ditus non obediret periculum aliud grave immi-
neret causæ publicæ; & sic multis modis exem-
plificant Cajet. *supra*, Sotus *lib.* 1. *de Just. q.* 6. *art.* 4.
Covar. *in c. alma mater p.* 1. §. 3. *n.* 9. & alii. † Potest 18
enim Dux in bello militi præcipere, ut faciat
vulgò *centinela*, etiam cum proprio periculo vi-
tæ, quia Respublica habet potestatem necessa-
riam ad sui conservationem, & bonum commu-
ne suum, ad quod poterit præcipere cum peri-
culo vitæ: de hoc videbis quæ coegerunt præter
alios Villall. *in summ. p.* 1. *tract.* 2. *dif.* 28. † Ubi ait 19
n. 3. quod in causis fidei, & in bonum religionis,
ut dicit Vasquez 1.2. *disp.* 161. *c.* 2. *n.* 8. potest lex
præcipere cum vitæ periculo. † Et quod sic tem- 20
pore pestis, potest Prælatus præcipere parocho,
ut non discedat à loco, ut succurrat spiritualiter
infirmis, † vel prætor medico, ut eos curet, etiam 21
cum periculo vitæ, & quæ tradit cum multis Bal-
boa *in c.* 2. *de except. à n.* 67. & *in c.* 2. *de jurejur. à*
n. 140. expendens quando lex obliget ad culpam,
de quo ago latissimè infra *sub c.* 1.
Ad tertiam quæstionis partem, an lex humana 22
fundata in præsumptione obliget in conscien-
tia, satis respondebis ex dictis infra sub *dict. c.* 1.
quando, & quomodo obliget ad culpam, & sic
respondeo breviter non obligare, ut exemplifi-
cant Sylvest verb *lex q.* 9. *casu* 2. Navarrus *in*
man. c. 17. *n.* 284. Covar. *in c. cum esses de testam. n.* 9.
& alii multi, & Villall. *d. p.* 1. *tra.* 2. *dif.* 21. in hæ-
rede, qui se immiscuit hæreditati ante factum in-
ventarium, qui & si videatur obligatus ad sol-
venda omnia debita prædefuncti, sed in con-
scientia, non obligatur plus solvere, quàm quod
ut hæres accepit † limitant verò prædictam con- 23
clusionem, cum lex fundatur in præsumptione,
ob solum aliquod morale periculum, quia tunc
erit valida lex in conscientia, eo quod metitur,
juxta casus ordinarios, non speciales. Et ut latè
agas adjunges quæ latè dixi *in Rub. de præsumpt.*
ubi egi de quæstione *q.* 1. vers. *ad quinta*, an fictio-
nes legum habeant locum in foro conscientiæ *à*
n. 3. & cum multis agit Diana *p.* 1. *tract.* 10. *ref.* 27.
ubi expendit etiam cum Sanchez locum Trid.
sess. 25. *c.* 19. de præsumpta professione post quin-
quennium, & prohibitionem Clem. 8. *de largit.*
numer. & ex bulla Sixti V. quæ fundatur in præ-
sumptione, & alia item videnda D. Tapia Ar-
chiepiscop. Hispalens. *p.* 1. *lib.* 4. *de legibus q.* 13.
per. 14. *art.* ubi de hac lege fundata præsũptione.
Ad quartam quæstionis partem an legibus
Tyranni sit obediendum, & licet dicatur Tyran- 24
num peccare judicium usurpando, ob idque non
esse ei obediendum. Tamen ut quemadmodum in
toto vers. *ad primam*, dictum est posse eligi mi-
nus malum ut majus evitatur, & Cajetan. verbo
Tyrãnus in summa, Medina, quem sequitur Villal-

lobos, dicant ut sit licitum consulere minus malum, ut evitetur majus, ut latissimè tractat omnino videndus ad plures casus Barbosa *in d. c. duo mal.a.c. nervi* 23. *dist. d.c. omnis dist.* 3. sic & licere justitiam petere à Principe Tyranni ad evitandum aliud majus malum, nempe quale esset vivere sine justitia.

25 Unde dicit debet, ut quamvis proprius Rex,
& legitimus gubernet tyrannice ei sit obediendum, quoties justum sit quod præcipit, ut patet ex dicto Christi Domini *Matth.* 23. ibi *super Cathedram Moysi, sederunt scribæ, & sacerdotes quacumque dixerint vobis facite, & servate*, & ex illo D.Petri 1 c.2, ibi *obedite Dominis vestis, non solùm*
26 *bonis, sed etiam discolis.* † Quod intelligunt Doctores, & Medina 1.2.q.64.*art*.4. & Vilall.supra *n*.2. idem procedere respectu Principis Tyranni gubernantis, Rempublicam ex solo beneplacitu populi, seu civitatis. Et quamvis esset adversus civium voluntatem, si justa mandet; nam alias Respublica peccaret vivens sine legibus, & obedientia. Et sic videri comprobatum ex mandato Christi *Matth.* 22. ibi *reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari*: nam quamvis Romam haberent oppressum Judæorum Regnum violenter, præcipit ut Judæi Romanorum legibus obedirent, de quo dico infra *sub c.1.tit.*& hoc sufficiant pro Rubrica huic dubio adjunges quæstiones sequentes quas tractat novissimè Berricelus *de missionibus Apostolicis p.*2.*tit*.3.*de legibus q*.88,89. & 90.quos infero supra *q.* 14. *num. fin.* in fine ubi fidelibus obedientibus legibus tyrannorum etiam quoad
27 tributa. † His addo omnibus, quæ in fine præcedentis quæstionis reservavi hic assignare; igitur de lege veteri, & ejus abrogatione, item & de cessatione, seu mutatione legis dico infra *hoc tit.sub. c.translato* 3.aliquid de irritatione, & de dispen-
28 satione sub *tit.de rescript*. & ibi *in c*.20. † De statutis dico sub *d.c.*1.& *in c*.7.& 10. & ibi *in d.c.*1. quando, & quomodo lex obliget sub culpa mortali, aut veniali, num lex omnes obliget? etiam Principes, & Cardinales ad culpam, ibi: de lege pœnali quando, & quomodo obliget ad pœnam, dico sub *hoc tit. in c. ex literis.* An leges civiles, seu municipales obligent Clericos, latissimè ago *in d.c.*7.& 10.*hoc tit.* Et cum his absolvitur Rub.
29 die 31. Julii 1656. † de lege tributorum: agit occasione hujus tractus novissimè D. Tapia Archiepiscop. Hispalens *in sum. p.*1. *lib.*4.*de legibus q.* 11. per totam & de tributis in Ecclesiasticos dixi infra *sub c.*10.*à p.*1.& *q*.8. & de justitia tri-
30 butorum in generali dico late *in c.* omnis anima † de censibus nonnullæ aliæ quæstiones pro exornatione hujus Rubricæ poterant his innecti veluti utrum lex habeat semper pro materia præceptum, & utrum legis naturalis materia sit unum præceptum vel multiplex, & utrum omnium virtutum actus tam naturalis quam positivi juris materia sint, & qui actus in materia unius cujusque virtutis, aut vitii sint quos humana lex præcipere potest aut vetare, utrum lex humana externos tantum actus directe præcipere possit, & utrum actus interior concomitanter cum exteriori à jure humano præcipi aut prohiberi possit & num modus servandi legem naturalem seu humanam sub illius præceptione cadat, & an eadem sit materia constitutionis civilis & Ecclesiasticæ, & de aliis pro hac Rubrica cum D.Thoma, Suarez Vasq.& pluribus Frat Franc. Vallente *p.*2.in cōcordia juris Pōtificii *p.*2.*f.*254.

AD TEXTUM IN CApite primo.

HOC TITULO.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Canonum statuta ab omnibus sunt custodienda, etiam à Cardinalibus numero secundo & quarto.*

2 *Transgressores legis non dicitur non servantes legem usu non receptam.*

3 *Leges superiorum servare quilibet naturali, & Divina lege tenetur.*

4 *Oratio indefinita* remissivè.

5 *Judicare debet judex non ad libitum, sed secundùm magis communem Doctorum opinionem.*

6 *Opinio communis non est præferenda illi, qui favet animæ & matrimonio*, n.7.

8 *Opinio à Præceptoribus recepta, potest sequi, communi omissa, & probabilis in foro conscientiæ* n.9.

10 *Opiniones, quas quis debeat sequi in consulendo, patrocinando, docendo, & judicando* remissivè, & n. 11.

12 *Opinio ultima num prævaleat antecedentibus* remissivè.

13 *Æquitas num sit sequenda in conflictu opinionum.*

14 *Litigandum non est ad libitum, sed juxta actiones legales, & judiciales, & quo ordine,* remissivè n. 15.

16 *Notabilia quædam pro materia nostri textus.*

TEXTUS iste generaliter statuit ut 1
canonum statuta custodiantur ab omnibus, docent cum multis Duennas *regula* 79. Bernardus *regula* 383. Menochius *de arbitrariis casu* 380. Zenedus *ad*
decretal. collect. 84. *numero* 1. † ubi *numero* 2
2. addit quod non dicuntur legis Transgressores non servantes legem usu non receptam, cum aliis Barbosa *hic numero* 1. & 2. ubi *numero* 3. ampliat eum Azorius *institut. moraliter part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 11. *quæst.* 5. ut procedat prædicta principalis conclusio, etiam in ipsis Cardinalibus, quorum omnium est ratio, quia tam jure Divino, quàm
naturali, † & humano est quilibet obliga- 3
tus, & adstrictus ad servandas leges, & constitutiones à suis superioribus stabilitas, & sancitas, Castro *de lege pœnali lib.* 2. *cap.* 13. *conclus.* 1. Navarrus *in Rubrica de judiciis numero* 99. Farinac. *in praxi crimin. part.* 2. *quæst.* 17. *numero* 4. Frater Emanuel *quæst. regular. tom.* 2. *quæstio* 21. *art.* 3. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda lib.* 2. *cap.* 14. *numero* 2.

Unde quia hîc Pontifex in vers. *ad omnibus*, videtur omnes infinite obligare ad canonum statuta, ideò præter plura, quæ sub Rubrica jam adduxi

adduxi conducibilia pro comprobatione prædi-
ctæ concluſionis, adjunges plura, quæ de ora-
tinne indefinita, & univerſali ſeribit melius,
quam alii Covrr. *lib.* 1. *variar. c.*13. de quo infra
in cum omnes 6. hoc tit. & idem Covarr. *num.* 8.
& 9. legendus agit de vi, quam habet indefinita
a lege prolata, vel ab homine.
5 Et quatenus etiam Pontifex *in* 2. *part* verſ.*ſuo
ſenſu*, dicit *ut nemo in actionibus, vel judiciis Ec-
cleſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorum authoritate duca-
tur*. Cujus occaſione Barboſa *hîc à num.* 7. in fi-
nitis, quæ ſequuntur comprobat, nempe ut ju-
dex non ad libitum, ſed ſecundùm magis com-
munem, & receptum Doctorum opinionem de-
beat judicare facit lex Regia *6 tit 7 lib.2. recopil.
verſ.otioſi* quæ refero refra *in c 2. de re judic. q.*1.
6 *in fine.*
7 Et quod illa præſumitur verior opinio, quæ à
majori parte Doctorum recepta exiſtit. † Et
quod opinio communis non eſt præferenda illi
opinioni, quæ favet animæ; Et quod in matri-
monialibus cauſis propter illorum favorem,
8 poſſumus recedere à communi opinione. † Et
quod opinio à præceptoribus recepta poteſt ſe-
qui, communi omiſſa † & quod opinio proba-
9 bilis in foro conſcientiæ ſequi poteſt relictâ pro-
babiliori; ideo poſſemus hîc innectere tracta-
tionem de conſcientia dubia, † & quas opinio-
10 nes debeat quiſque ſequi, ſive in patrocinando,
docendo, conſulendo, judicando, &practicando,
ſcribunt præter illa, quæ adducunt Doctores *in
l.*1.*§.ſed nec C.de veteri jure Enucleando*, Sanchez
*de matr lib.*3.*diſp.*44. Azor. *tom.*1.*moral.lib.*2...3.
Navarrus *in man.c.*17.*à n.*18. Villalobos *in ſumm.
11 part.*1.*tract.*1.*à difficult.* 4.† ubi *difficul.* 5. tractat
de opinione, quam debet judex amplecti, conge-
rit infinita cum pluribus videnda P. Franciſcus
Lugo è Societate JESU hîc vita functus Vallis
oleti in ſuo libello, ubi eum modernis expen-
dit. Et ut uberius agnoſcas, leges quæ ego latè
ſcripſi *in c.Cappellanus* 4. *de feriis quæſt.* 4.ubi dixi
12 de dubiis, * & an ultima opinio prævaleat ante-
cedentibus: ubi quid in opinione minus proba-
bili: & quam opinionem teneatur ſequi judex. †
Item adjunges quæ ego latè ſcripſi *in c. 2. de re
13 judicata.* ubi *quæſt.*2.dixi de dubiis: & an in con-
flictu opinionum ſit ſequenda æquitas: & quid
debeat judex facere in pari dubio † item appli-
14 cabis pro ampliatione quæ latè dixi *ſub c dilecti
6.de judic.* ubi quod non ad libitum eſt litigan-
dum, ſed juxta actiones judiciales, & legales, à
quibus judices non recedunt.
15 Iterum ad prædicta verba *ut nemo ſuo ſenſu, ſed
canonum authoritate ducatur*, applicabis quæ dico
in cap. ne imitaris 5. *hoc. tit.* ubi etiam aliqua an-
noto de ordine, quem debet judex obſervare in
16 judicando. † Quibus ſic breviter prælibatis, &
conſideratis, leges quæ adducunt, & ſcribunt de
materia textus noſtri, præter ordinarios, & quos
hîc congerunt Barboſa, & Zenedo *dict.collect.*84.
adjunges Azor. *lib.* 4 *moral. à cap.* 1. *de natura
legis* Vaſquez 22. *quæſt.* 99. *art.* 1. *diſp.*140. per
totum, & *art.*2 *diſp.*141.*per totam. de poteſtate con-
dendi leges* idem *ubi ſupra quæſt.*95.*art.*1.*diſp* 152.
per totam, & *diſp.* 153. & *art.* 3. *diſp.* 155. ubi
cap 2. *diſp.*156. *diſputat.an lex* obliget ante pro-
mulgationem: & an ut omnes obliger, debeat
eſſe uſu recepti, Azor. *lib.*2. *moral. cap.*4. & 5. an
obliget in conſcientia *c.*6.7. 8.9. & 10. Vaſquez
1.2.*q.*69. ante *art.*4. *diſp.* 158. quid de omnibus

legibus humanis idem Azor. *lib.* 5.*moral.c.*25. & quis poſſit facere leges poſitivas, Molina *de juſtitia tract.* 5. *tit.* 6. *diſp.* 68.69.70.&71. de quibus hîc non repeto, nec de aliis, quæ occaſione hujus textus poſſent tractari, cum ſatis ſupra in Rubrica ſint jam agitata: quare nunc agam de quæſtionibus, quas diſperſim offendi agitatas per Doctores, occaſione hujus Pontificiæ deciſionis & de materia textus noſtri noviſſimè P. Franc.Vallente *in concordia juris Pontificii q.*2. *per totam.*

QUÆSTIO I.

An jus canonicum utroque foro ſervetur, & antecellat in ſui obſervatione juri civili: & an omnia, quæ habentur in jure canonico habeant vim legis: & an verba imperativa poſita in canone obligent ad peccatum: & an lex civilis, canone deficiente, præferatur dictis Patrum.

SUMMARIUM.

1 *Leges juſtæ quantumcumque humanæ juſtè ſtabilitæ, habent vim obligandi in foro animæ ad culpam mortalem, vel venialem,* & q.2. *num.* 1.

2 *Jus canonicum obligat in utroque foro, quod innititur æquitati.*

3 *Canonicum jus ſervatur in materia præſcriptionis, vel ubi de matrimonio tractatur, aut agitur de rebus ſpiritualibus, vel Eccleſiæ immunitate in cauſis piis miſerabilium perſonarum, d. hæreſi, & de uſuris, &c.*

4 *Jus canonicum ſervatur, ubi tractatur de juribus feudorum, limitatur cum eſt abrogatum alio canone, & aliis mdis* n.6.& 7.

5 *Canonis tranſgreſſor eſt deponendus, & ei contraveniens peccat, & veniens contra illum incurrit infamiam canonicam*

6 *Canonicum jus non ligat Judæos, & Paganos,* & num.7.

8 *Canonicum jus præcellit civili, quoties aliquid clarum eſt illud, dubium verò civile*

9 *Canonicum jus ſervatur de jure civili, etiam ſi lex ſit in materia peccati contradicens, & etiam ſi ſolùm immineat veniale peccatum, & in materia malæ fidei* n. 10. *non tamen ſi ſumus in materia temporali, ut* n. 13. & *in materia legali* n.14.

11 *Opinioni Canoniſtarum ſtandum eſt in materia uſurarum, quoties inter illos, & Doctores legiſtas, ſunt diverſæ opiniones.*

12 *Canones ſunt obſervandi, cum deficit jus Regium* & n.14 *in fine.*

15 *Lex civilis ex cauſa poteſt jus canonicum moderare; ita ut lex ea obſervetur, ſi quod moderatur reperiatur aliquando permiſſum fuiſſe. ut* n.16.

16 *Homicidium lege Divina fuit aliquando permiſſum.*

17 *Lex civilis obſervabitur quando eſt ſcripta, & jus canonicum non ſed qualiter contingat non eſt facilis in praxi.*

18 *Legis vim non habent omnia, quæ reperiuntur in jure canonico, cum non omnia decreta compilata a Gratiano sic obligent.*

19 *Canonicum jus componitur ex decretis Pontificum, Conciliorum, legatorum, Abbatum, & aliorum, vel ex dictis sanctorum.*

20 *Verba imperativa posita in aliquo canone, sub lite est, num obligent, ut verba præceptiva, seu probibitiva, & n. 21. 22. & 23.*

24 *Sanctorum dicta, deficiente jure canonico, sunt observanda in materia spirituali, & non jus civile, secus in temporalibus, ut circa testamenta, hæreditates n. 25.*

25 *Leges Imperatorum loquentes de testamentis, hæreditatibus & aliis dicuntur per verba eorum Divinitus promulgata.*

1 AD primam quæstionis partem, respondeo quod cum leges justæ, quantumcumque humanæ à superioribus justè stabilitæ, habeant vim obligandi in foro animæ ad culpam mortalem, vel venialem, juxta materiæ gravitatem, ut notant Doctores cum D. Thoma *part.* 2. *q.* 99. *art.* 4. (de quo
2 dico infra) † sequitur dicendum ut cum jus canonicum sit stabilitum magno cum consilio, & deliberatione, quod obliget in utroque foro, ita ut in utroque servetur, juxta glossam hic, & per textum nostrum communiter Doctores, canonicum enim jus æquitati innititur, ut benè patet per Alciatum *in Rubrica de præscript. n.* 12. Gratianus cum pluribus ampliationibus *regula* 57. & faciunt quæ dixi *sub c. fin. eodem tit. de*
3 *præscriptionibus.* † Etenim jus canonicum, ut ibi servatur in materia præscriptionis, ut latè ibi dixi, & explicat Arias Pinelus *in auth. nisi tricenale n,* 1 *t. C. de bonis maternis*, Covarr. *in regula possessor. de regulis juris lib.* 6. *p.* 2. *§.* 11. *n.* 3. & 4. vel ubi materia matrimonii tractatur, seu agitur de rebus spiritualibus, vel super Ecclesiæ immunitate, & in causis piis, in causis miserabilium personarum, in materia hæresis, juxta quæ dixi de his omnibus, de rebus spiritualibus *in c.* 2. 3. 4. & 8. *novit*, & *aliis, de judiciis, & foro comp. de matrimonialibus in c. tuam, de ordine cognit in c. litteras. de restit. spoliat, & in c. cum consanguinei* 11. *de sententia*, & *re judic. de immunitate in dict. tit. de judiciis, & infra in cap.* 7. & 10. *hoc tit.* & ad plura *in c.* 10. *de judic.* ubi etiam de hæresi, & de usuris *in dicto c. tuam, de ordine cognit. de causis piis. & viduarum in c.* 11. & *c.* 15. *de foro comp.* de his omnibus breviter cum aliis Gratianus *dict. regula* 58. *n.* 13. 14. 15. 16. 19. & 20. cum Doctoribus, quos refert

4 Unde infero quod jus canonum servetur, ubi tractatur de juribus feudorum, ut docent Philippus Decius *cons.* 131. *n.* 3. Curtius Junior *tract. feudor.* 12. t. *n.* 2. ubi alia singularia tradit in materia, & Alex. *cons.* 15. *n.* 3. *lib.* 5. Joan Oroscius *in l. de quibus num.* 15. *ff. de legibus col.* 175. Joannes Nevizan. *in sua nupt. lib.* 5. *n.* 69. Maranta *de ordine judiciorum* 3. *p. num.* 88. & faciunt plura, quæ congessit in *c. cæterum de judic.* Et addunt Hypolit *in l. unica, C. de raptu virg. n* 195. Decius *cons* 452. *n* 6. & ibi *n.* 15. alia adducens, regulam ampliari ut procedat maximè in terris
5 Ecclesiæ. † Et in tantum procedere docent Doctores congesti à Gratiano dicta regula 57. *n.* 2. 3. 4. & 5. ut contraveniens Canoni peccet mortaliter, maximè ex contemptu, ut infra *in c. ad concupiscentiam*, & quod Transgressor canonis sit deponendus ex glossa hîc verbo *inhibimus*, quam dicit veram Felinus aliquibus concurrentibus, de quibus ipse *n.* 11. Item quod veniens contra canonem incurrat infamiam canonicam, secundum Abbatem *in c. illud. not.* 3. *de majoritate, & obedientia*, per textum ibi: videbis Felinum *hic à n.* 9. ubi ponit ampliationes alias.

Hæc tamen limitatur regula, quando jus ca- 6
nonicum est abrogatum per contrarium canonem, vel contrarium usum, glossa & Doctores hic, benè explicat Petrus de Duennas *in regula* 99. † Secundo, ut non procedat in Judæis, & 7
Paganis, quos jus canonicum non ligat ut est textus *in c. gaudemus de divortiis, & in c. in fidelibus de consanguinitate, & affinitate*: latè Socinus *consil.* 119, *n.* 24. *lib.* quas duas cum aliis octo limitationibus tradit Felinus hic, & pro hac ultima materia de Judæis, præter quæ dico *in tit. de Judæis. & Paganis*: applicabis quæ adduxi *in c. Judais* 20. *de testibus.*

Ad secundam quæstionis partem etiam dico; 8
quod jus canonicum præcellit Juri civili, quoties aliquid est clarum de jure canonico, & dubium de jure civili, tunc enim in utroque foro statur juri canonico, ut per Jason *in l.* 2. *§. genera n.* 22. *ff de acquirenda possess.* Socinus *cons.* 33. *lib.* 1. *num* 15. Joannes de Neviæ *in sua silva nupt. lib.* 5. *num.* 69. & dicit hanc esse communem Nicol. Bellon. *in cons.* 25. *num.* 8. Robert Maranta *de ordine judicior.* 3. *num.* 83. † Etenim jus canoni- 9
corum servatur de jure civili, etiam si lex canonica sit contradicens in materia peccatum concernenti, ut benè per Jason *in l.* 2. *§. ex pluribus ff. de acquirendi possessione num.* 5. & 18. & *auth. sacram puber. C. si advers. vendit. num.* 24. & *in §. fuerat Inst. de actionibus* Gutierez *in l nemo potest,* 8. *de leg.* 1. *num.* 2207. & Padilla *in l. si aquam, C. de servit.* affirmat idem esse, etiam si solùm immineat peccatum veniale, Alciatus *in c. cum. contingat de jurejur. num.* 50. Burgos & Paz *in l.* 1. *tauri num.* 457.

Hinc enim procedit ut in materia malæ fidei, 10
quia agitur de animæ periculo stetur in canonico, ut bene tradit Joannes Oroscius *in l. omnes populi ff. de justitia, & jure n.* 70. & 71. *col.* 61. & patet ex his, quæ latè dixi *in d. c. fin.* & *c.* 1. cum aliis de præscript. & in materia juramenti sic procedere docent Didacus de el Castillo *in l.* 64. *tauri num.* 73. Bellon, *cons.* 15 *n.* 2. *ad finem*, Matthæus de Afflictis *in decis. Neapol.* 381. *n.* 3. & *decis.* 221. *n.* 5. & *decis.* 263. *n.* 2. quod qualiter intelligatur tradit benè Felinus *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ hoc. tit à n.* 49. Socin. *cons.* 77. *num.* 13. *lib.* 1. & *cons.* 80. *n.* 14. *eodem. libro*, refert hæc, cum aliis Gratianus *dicta regula* 57. *n.* 6. 7. 8. & 9. & faciunt quæ latè de hoc casu juramenti, egi *sub c. si diligenti de foro competenti, & in c. de novit de judiciis q.* 13. & *sub. c.* 10. *q.* 28 & *in toto tit. de jurejur.*

Et procedit in tantùm quod si sint opiniones 12
diversæ in materia usurarum inter Canonistas, & Theologos, Canonistis standum sit, ut docent Ancharranus *in disput.* quæ incipit *antiquis, & temporalibus col.* 10. Joannes de Neviz, alios referens in sua *sylva nuptiali lib.* 5. *num.* 65. *in medio* Maranta *de ordine judicior.* 3. *part. num.* 77. † Et 13
sic videmus in praxi quod deficiente jure Regio, sit ad canones recurrendum de quo dixi *sub c.* 15. *de Testibus*, in terminis Joannes Lupus *in* repe-

repetitione, *cap. per vestras de donat. inter virum. & uxorem in princ. introductionis col.* 7. & allegat Bald. quod ipse optimè declarat qualiter procedat, & in rursus *in repetit. col.* 174. vers. *ecce quanta* Burgo de Paz, latissimè *in l.* 1. *tauri à n.* 191. Grat. *d. regul* 57. *n.* 10. & *n.* 18.

Hoc autem videntur limitari, primo quando lex
13 civilis est contraria juri Canonico, & sumus in materia temporali, non spirituali, & concernente pactum, evenit ut quælibet lex servetur in suo foro, ut resolvunt bene Robert. Maranta *de ordine judicior.* 3. *p. n.* 77. Felinus *in cap. in causis in princ. n.* 4. *de testibus*, ubi videbis quæ dixi, Decius *in l. culpa caret. in fin. ff. de regulis juris*, Joan. Campetius *tract. de dote* 5. *p. q.* 69. *n.* 6.

14 Secundo limitatur in materia legali, quia in ea statur Legistis, & in canonica Canonistis, ut volunt omnes per textum *in c.* 1. & *in* 2. *de novi operis nunciat.* non enim ut ibi dicitur sacri Canones dedignantur leges sequi; cum ergo decreta Pontificum habeant omnimodam similitudinem cum constitutionibus Principum, ut quemadmodum hæ leges habeant vigorem, ut jam supra probavi *in Rubr.* sic & illi; sit enim ut in causis decidendis utriusque sit opus, cum ea tamen differentia in praxi, quod deficiente nostro jure Regio prius sit ad Canones recurrendum, ut dixi.

15 Benè tamen verum est quod licet jus Canonicum servetur in utroque foro: tamen ex causa lex civilis poterit ipsum jus Canonicum moderari; ita ut lex civiles observetur, docent DD. *in l. fin. Cod. si contra jus, vel utilitatem publ.* sed tunc procedere dicendum est, quando id, quod moderatur per jus civile reperitur aliquando fuisse per-
16 missum ut in præcepto *ne occidas*. † Nam aliquando lege divina permissum est occidere, ut *Mat.* 19. *omnis qui occiderit gla lio peribit*: tradit videndus Didacus Del Cast. *in d. l.* 1 *tauri glos. contra Dios*, vers. *sed quæro* dicens et tunc possit homicidium imponi per legem civilem, secus aliàs

Item jus civile observabitur, ut docent Socin.
17 *in regula* 215. Burgos de Paz *in d. l.* 1. *tauri n.* 625. Mathienc. *in l.* 8 *tit* 11. *glossa* 2. *n.* 17 *lib* 5 *recopil.* Casan. Burgund. *Sub.* 10 §. 1. vers. *homine ou femme nom.* 6. Gratian *d. regula* 57. *n.* 24. 25. & 28. quando lex est scripta, & jus Canonicum non item: de his n. duabus limitationibus, & qualiter locum habere possunt pro praxi potest aliquo modo
18 dubitari. Adjunges dicta infra in vers. *ad ultim.*

Ad tertiam quæstionis partem, an omnia, quæ habentur in jure Canonico, habent vim legis: & quia satis, & abundè respondi supra *in Rubr. sub q.* 12. in vers. *ad quintam*, ad decretum Grat. habeat legis vim, & ibi in vers. *ad sextam*, an Pontificum decretis tantum sit clausis oculis; ideo nunc breviter respondeo negativè, quia ut ibi dixi corpus totius juris Canonici componitur ex conciliis provincialibus, ex dictis sanctorum Patrum, ut ex Augustino, Isidoro, & ex aliis, de quibus, ac de aliis decreta Gratiani ibi dixi, ut non habeant vim legis. Quæ omnia præcipuè habentur in corpore decreti, item & Paleæ; imò etsi Gratianus aliquid referet tanquam dictum ab aliquo Concilio, vel Papa, si aliunde constaret non fideliter referri, aut esset res omnino dubiæ authoritatis: docent Granado *in p.* 2. *D. Thom. contr.* 7. *tract.* 3. *p.* 1 *disp.* 3. *sect.* 7. *n.* 17. Suarez *de legibus lib* 4. *c.* 5. *n.* 5. Gretserus *pro defensione. Bellarm. lib.* 2. *de Rom. Pontifice. cap. ultim.* Rodrig. *in quæst. regul. tom.* 1. *q* 6. *art.* 2. Rodericus à Cugna *in proæmio decreti, Gratiani n.* 19. alii penes ipsum, Diana *p.* 3. *tract.* 6. *miscel. ref.* 26 ut non sit obligatto illi parendi, ex quo fit, ut solùm habeant legis vim, quod solus Pontifex approbavit, sive per se, aut cum Concilio generali, quod habet vim obligandi universam Ecclesiam. † Et 19
enim ut resolvit Barbosa *in cap. regula*, postquam *n.* 3. dixit jus canonicum componi, vel ex decretis Pontificum, vel Conciliorum, quæ sunt universalia, aut provincialia, seu Synodalia, vel ex decretis Legatorum, Abbatum, & aliorum Prælatorum inferiorum, vel ex dictis sanctorum Patrum, & de decretis Pontificum, dicat habere omnimodam similitudinem cum legibus Principum, quæ vim obligandi habent, & hæc decreta refert ad constitutionibus, Bullas, ac Epistolas, quas vocamus decretales, de quibus *in c. quidam cum sequent.* 25 *q.* 1. & *in c.* 1. §. 9 *quibus* .9. *dist.* sequitur ut jus Canonicum, quantum in suis continetur obliget universaliter, non sic cæteræ leges, ut explicui sub *dist. q.* 12.

Ad quartam quæstionis partem an verba imperativa posita in aliquo Canone Bulla, seu decreto Pontificio, obligent ad peccatum mortale 20
casus iste est admodum practicabilis, & quod verba imperativa, præceptum sub mortali non indicent, docuerunt Cajetan. *in* 1. 2 *q* 166. *art.* 9. *circa solut ad* 2. & alii & Rodrig. *in addition. ad Bullam cruciata* §. 9 *n.* 77. Ubi dixit quod leges 21
Canonicæ non obligant ad peccatum mortale, nisi habeant verba præceptiva, aut prohibitiva, etiam si sint modi imperativi, eo quod non præcipiens, seu prohibens Legislator rem aliquam, videtur velle non obligare ad peccatum; & ob id Petrus de Ledesma *in summ. tom.* 1. *tract de Eucharistia, c.* 11. ante *concl* 9 Villal. *in summa tom.* 1. *tract.* 7 *dif.* 37. *n.* 7. dicunt ut verba Trident. *in c.* 5. & 7 *sess.* 13 ibi *ut Sacerdotes quàm primum confiteantur, si celebraverint ob inopiam Sacerdotis, absque confessione*, non contineant præceptum sub peccato mortali.

Sed quod verba imperativa posita in decretis 22
Conciliorum, & Summorum Pontificum, judicent præceptum sub mortali, docent Vasquez *in p* 2. *disp.* 158. *c.* 2. *n.* 24. Castr. Pal. *in opere morali, tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 9. *n.* 3. Granad. *in* 1. 2. *D. Thom. controv.* 7. *tract.* 3. *p.* 1. *disp.* 1. 4. *sect. n.* 3. Bonacina *tom.* 2. *disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 7. *p.* 4 *n.* 10. cum Sylvestro, Armilla, Suarez, Salas, & aliis docent relata concilii verba indicere præceptum sub mortali: sequitur Diana *p.* 4. *tract* 4. *ref.* 191. & *per clem. exivi de verb. signif.* §. *item quia* vers. *nos itaque*, & per *cap. Clerici de vita*, & *honestate Clerici* † Ex 23
eo quia lex verbo Imperativo condita regulariter loquendo obligat sub mortali in materia gravi, nisi aliud ex conjecturis appareat; & licet ego sic fatear: video tamen in praxi receptum circa intelligendum Trident, in relatis verbis, communiter Doctores docere non ea obligare sub mortali peccato. Et in terminis iterum dixit Villalob. *in summa p.* 1. *tract.* 2. *dif.* 18 *n. fin.* ubi agit *n.* 3. & 4 quando agnoscetur; ut lex humana obliget in conscientiæ foro. De quo, ac de multis aliis occasione textus nostri dico in quæstionibus proximè sequentibus, & ex aliis adductis *supra q.* 5. & 6. *de acceptione legis.*

Ad ultimam quæstionis partem respondeo 24
cum distinctione, per textum *in cap. de libellis dist.* 20. quod si deficiente Canonicum authori-

rite, reperiantur leges civiles contrariæ dictis sanctorum Patrum, veluti, Hieronimy, Augustini & similium resolvitur, ut si igitur de materia spirituali, & ad fidem spectante, ac de interpretatione sacræ Scripturæ, præferantur dicta Sanctorum, ut ibi habetur.

25 Sin autem agatur de materia temporali absolutè, veluti de testamentis, hæreditatibus, & similibus, potius sit standum legibus civilibus, quia illæ a Pontifice approbantur in hujusmodi materiis, & dicuntur per ora Principum Divinius promulgatæ, *cap. fin.* 16 *q* 3. Quam tamen approbationem non habent dicta, sanctorum Patrum, *cap. noli*, *cap ego solis* 3. *dist.* de quo latè sunt videndi Lucas de Penna *in leg. Medicos Cod de profes. & medi.* & alii relati à Barbosa *in dicto cap. de libellis num.* 3 *dist.* alia dico infra *in cap. nemitaris.*

QUÆSTIO II.

An lex sub lata pœna mortis obliget sub mortali & an Principes sæculares possint in suis legibus obligare transgressores ad peccatum mortale. & an possit superior obligare sub veniali circa materiam gravem; & an dignosci possit quando lex humana obliget in conscientia, & ad mortale.

SUMMARIUM

1 *Lex lata sub pœna mortis, mutilationis, exilii, triremium, vel sub alia gravi probabilis est, ut obliget in conscientia, & sub peccato mortali*, num. 5. *non tamen est improbabile sic non obligare, ut probatur exemplis*, num. 6. & 7.

2 *Transgrediens legem præcipientem sub pœna mortis, operatur in ejus contemptum, & num obligetur in conscientia, seclusc contemptu*, num 18.

4 *Lex quoties præcipit sub pœna excommunicationis obliget sub peccate mortali*, & q. 3. num. 3.

8 *Lex civilis obligat transgressores in conscientia, ut à* n. 15 *contraria sententia multis fundamentis roboratur*, n. 14 & 19. *ubi illis respondetur.*

9 *Leges civiles imponentes multas pecuniarias, dum aliquid probibent, veluti ligna scindere, &c. non obligant in conscientia secundum aliquos, aliter* n. 10. 11. & 12.

12 *Religionum constitutiones, quæ non exprimunt ad culpam obligare, non sunt veræ leges. sed monitiones, & concilia gubernii.*

13 *Legislator explicans se non velle obligare ad culpam, tunc legem frangens non peccat, aliter in dubio; & de ratione*, n. 16. 17. 18. & 19.

16 *Legislator homo ex natura rei habet potestatem obligandi in conscientia.*

19 *Politica potestas, etsi dicatur mere temporalis ratione objecti, ratione tamen obligationis est spiritualis.*

Lex Divina minutissimè magis, id est firmius obligat propter ejus perpetuitatem, quæ non adest in lege humana, dict. num. 19.

20 *Superior potest obligare sub veniali tantùm peccatum, etiam circa materiam gravem, ut* n. 21.

21 *Actus agentium non se extendunt ultra voluntatem eorum,*

Lex humana respectu sui principii; & si quoad obligationem procedat à jure naturæ, nihilominus si superior non vult non obligabit sub mortali peccato d. n. 21.

22 *Vovens potest etiam in materia gravi se tantum obligare ad veniale, secus in juramento.*

23 *Confessarius potest pœnitentiam gravem imponere tantum sub veniali.*

24 *Lex humana si non exprimat obligationem sub mortali, dignoscetur sub illo obligare ex gravitate materiæ, ut* num. 33. *non tamen ex verbis imperativis, præceptivis, ut alii dicunt hic, &* num. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. & 32.

26 *Præceptum non mentiendi est verum etiam si obliget sub veniali,*

27 *Verbum* oportet *in lege positum, num inducat obligationem sub mortali? Et quid per verbum impèratum*, n. 28.

30 Clementinae xivi de verb. signific. num. 24. & 32.

31 *Materia gravis censetur illa, quæ, & si de se levis sit, tamen ex circumstantiis gravis est, vel respectu finis*, num. 32. 34. 36. 37. & 38.

34 *Missæ omissio imperata sub præcepto, quare sit peccatum mortale. etiamsi extet in aliqua Religione*, n. 35. *& non si sit in collegio aliquo litterario*, n. 36.

37 *Parvitas materiæ in legibus prohibentibus aliquid causa vitandi damni solùm erit venialis.*

38 *Leges humanæ admittunt certas interpretationes, & conditiones, sive civiles intelligentias.*

39 *Credens ex Legislatoris mente non obligari sub mortali, non peccabit mortaliter contrarium illi operando, etiam quod esset cum aliqua ignorantia, dum crassa non esset sed revera aliqui in hoc falluntur debili fundamento, ut* n. 40.

40 *Excommunicatio posita à Judice non est cur præsumatur ab aliquo sine sufficienti fundamento, ut posita sit ad terrorem tantùm.*

Cum ergo Barbosa hiç *num.* 4. dicat quod leges justæ quantumcumque humanæ, à superioribus justè stabilitæ habent obligandi vim, in foro animæ ad culpam mortalem, vel venialem, juxta materiæ gravitatem cum D. Thom. *p.* 2. *q.* 96. *art.* 4. Covarruv. *in regula peccatum, p.* 2. §. 5. *n.* 3. *& de sponsalibus p* 2. *cap.* 7. §. 7. *num.* 8. Castr. *de lege pœnali lib.* 1 *c.* 4. Suarez *de legibus lib.* 3. *c.* 21. *cum sequentibus* Sanchez *in summa lib.* 1. *c.* 1. *n* 4. Vasq. 1. 2. *disputat.* 158. *capit.* 2. & 3. cum aliis pluribus etiam, & cum aliis refert Zenedus ad decretal. *collect.* 2. *num.* 2. ideo recta ratione supra in Rubrica reservari de his hic disputare 1

Ad

2 Ad primam ergo difficultatis partem an lex lata sub pœna mortis judicat obligationem peccati mortalis, videtur quod sic. Primo quia tam gravis pœna judicat Legislatoris mentem, volentis obligare sub peccato mortali.

3 † Deinde quia sic transgrediens legem sub pœna mortis præcipientem, operatur in contemptum legis, & ob id peccat mortaliter ut omnes fatentur, & colligitur ex D. Bernardo *lib. de præcept. & dispens. c.* 11.

4 Tertia quia quoties lex præcipit sub pœna excommunicationis, obligat sub peccato mortali, Medina 1.2.*q.*96.*art.*5. Vasquez 1.2.*q.*158. *c.*6.*num.*61. Cajetan. 1.2.*quæst.*96.*art.*4. Covarr. *in cap. alma mater in initio n.*9. Navarr. *in man. c.* 25. *num.* 52. Gutierez *lib.* 1. *Canon. c.*7. & ex aliis docent D. Anton. 2.*p. tit.*4.*cap.*2.§.3. Rosella verbo *pedagium, n.*9. Sylvester verbo *præceptum quæst.* 3. *in fine*, Armilla verbo *constitut. n.* 4. Sotus *lib.* 1. *de justit. quæst.* 9. *art.* 5. *ad finem corporis*, Covarr. *in regula peccatum p.*2.§.5.*n.*3. Arag. 2.2.*q.*62.*art.*3. *paulo ante* §. *restat nunc*, Medina 1.2.*q.*96.*art.*4. *vers. denique indubitatum est*, Azor. *tom.* 1. *instit. moral. lib.*5.*cap.*6.*q.* 6. *in fine*, Toletus *in summa tract. de peccatis*.

5 Unde Merolla cum aliis *tom.*2.*disp.*4.*c.*3.*dis.*4. *num.*286. Præposit *in p.*2.D. Thom. *q.*95.*disput.*3. *dub.*4. *num.* 25. dixerunt idem etiam procedere in pœna mutilationis alicujus membri, & in pœna infamiæ, flagellationis, & pœna exilii perpetui, vel tanti temporis, ut fere perpetuum reputaretur, idemque procedere quando lex præcipit sub pœna carceris perpetui, amissionis omnium bonorum, vel maximæ partis bonorum, & similium, quia omnes hæ pœnæ solent imponi semper ob rem gravem, in qua legis fractio, non est mirum ut obliget in peccato mortali.

6 Ego inquam ut infra refero multum pro hac sententia pugnandum esse censeo, non inquam solent Legislatores pœnas ita graves imponere pro levibus culpis, quales sunt jam supra relatæ; ergo est evidens indicium, ut eorum voluntas sit sub pœna lætalis culpæ obligare fractores, cum eos in foro exteriori in tam gravibus pœnis obliget, aliàs inquam Legislatores iniquè sub tam rigorosis pœnis leges suas conderent. Sic teneo cum prædictis, & cum Amico *in cursu Theolog. tom.* 5. *disp.* 5. *sect.* 8. *n.* 297. cum aliis Diana *p.* 10. *tract.* 15. *misc.* 5. *res.* 46. licet sentiam probabiliter ut contrarium defendant late loquentes, Castr. Palao *tract.* 3. *disput.* 1. *puncto* 15. *num.* 12. volens multis exemplis probare nullam pœnam temporalem esse sufficiens indicium obligationis ad mortale, quia ad impositionem pœnæ quamtumvis gravis sit, sufficit si committatur culpa politica, & civilis, quamvis non committatur mortalis.

7 Probans exemplo Custodis murorum in bello, cui imponitur lex de vigilia, sub pœna vitæ, secundo in pœna imposita in effractionibus carcerum, approbant Caspensis *in cursu Theologia tom.* 1. *trad. de legibus p.* 3. *sect.* 5. *num.* 43. cum Navarro, & aliis, acerrime Arriaga *in cursu Theolog. tom.* 4. *tract. de legibus disp.* 21. *sect.* 4. *n.* 25. qui negat impositionem pœnæ mortis à lege stabilitam esse signum certum, ut absolute Legislator velit obligare sub peccato mortali, quia sæpe potest esse pro coactione necessaria ea pœna, ut admittit Pater Suarez in pœna publicæ flagellationibus, quæ in Hispania infligi solet his, qui è carcere fugiunt, cum tamen ea fuga non sit peccaminosa, respondens quod non ideo lex, quæ sub tali pœna obligat, non sit imprudens, & si peccaminosum non sit eam frangere: quorum Doctorum verba refert relatus Diana *d. res.* 46. Sed ex dicendis in dubiis sequentibus clarius percipies ex quo capite Legislator velit ad mortale obligare: aliquo dico infra *vers. ad quartam, vers. secundum relata*.

Ad secundam quæstionis partem an possint Principes sæculares obligare suis legibus transgressores earum ad peccatum mortale, & nonnulli distingunt inter Canonicas leges, & civiles, existimantes sæpius in istis nolle Legislatores ad culpam fractores obligare, & inter alios Præpositus *in p.* 2. D. Thom. *q.* 95. *disput.* 3. *dub.* 4. *num.* 28. dicit quòd multæ leges videtur esse tales, in quibus nec ex verbis præceptivis colligitur Legislatorem civilem voluisse obligare in conscientia, nec ex gravitate pœnæ, nec ex conditione, & gravitate materia, quæ pertinent ad obedienda vitia, & evitandum magnum incommodum, si inquam ex his indiciis non colligatur Legislatorum obligare in conscientia, præsumi posse legem esse mere pœnalem. 8

Dicens quod tales sunt multæ, quæ ponunt pœnam dupli, confiscationem rei, similem pecuniariam, vel corporalem, non ita gravem, ut lex, ne merces extra Regnum, vel pecuniæ efferantur, ne ligna in sylva communi scindantur, ne ab aliis, quam à certis mercatoribus merces comparentur, ne vinum in loco privilegiato ematur ab his, qui non habent privilegium, ne quis venetur in tali loco, ne piscetur in flumine communi. Et ita de multis aliis quæ prudens Judicavit, quia sufficit Principi, si transgressores solvant mulctam; ob quod prudentum Judicio tales leges non recipiantur sub obligatione alia. 9

Ego inquam existimo ut quemadmodum nemo Catholicorum dubitat leges Ecclesiasticas in conscientia obligare subditos, quia cum tendant ad salutem animæ *ut jam sub Rubrica dixi*, & ex natura sua ad spiritualem hominum gubernationem ordinentur, eveniat ut magis directè obligent in conscientia; & consequenter magis apud subditos strictam animæ obligationem significent: ita fere etiam civiles leges obligent, cum tendant ad commune bonum Reipublicæ, cujus causa transgressores peccent. 10

Et in tantum procedat quod existiment Suarez respectu harum Civilium esse, *vel de fide*, *aut proximè illi de legibus*, *c.* 21. Castro *lib.* 1. *de lege pœnali*, *c.*4. Medina 1.2.*q.*96.*art.*4. Bellarmin. *tom.* 2. *lib.* 3. *de Laicis c.* 11. † Ex quo infert Villalob. *p.* 1. *tract.* 2. *dist.* 18. *n.* 1. & 2. quod quando in constitutionibus religionum dicitur non obligare ad culpam, non esse veras leges, sed tantum monitiones quasdam, & concilia bonæ gubernationis, idemque procedere in quibuslibet aliis legibus, in quibus Legislator declarat non esse ejus intentionem obligare ad culpam, & peccatum. 11 12

Et sic prima constituitur regula, nam cum leges habeant obligandi vim ex voluntate Legislatoris volentis obligare, fiet, ut si ipse se explicavit, nolens tali statuto obligare aliquem ad culpam, quod tunc temporis non obliget constitu- 13

constitutio ex dictis, ut approbat Diana *d.p.* 10. *tract.* 15. *resol.* 45. *in principio.* Tota inquam difficultas erit quando Legislator mentem suam non explicavit, sed tantum ex verbis, aut ex gravitate, materia concipienda est, de quo dico infra in vers. *an quartam*, ubi in simul expendentur uno verbo, quæ dixit Præpositus relatus *in princip.* vers. *ad secundam.*

14 Video tamen Almainum *de potestate Ecclesiæ quæst.* 1. *c.* 10. defendere acerrime, quod lex civilis non habet vim obligandi in conscientia ex eo quia potestas politica est mere temporalis; ergo nihil ei cum conscientia. Deinde quia finis legum civilium est pax externa, non autem pax conscientiæ. Tertio quia Princeps sæcularis non judicat de internis, sed tantum de externis. Quarto quia non potest infligere pœnam spiritualem; ergo nec ad illam obligare. Quinto non potest absoluere in conscientia; ergo nec ligare. Sexto non intendit ligare sub peccato. Septimo quia alias idem peccatum bis puniretur, semel hic à Principe sæculari, & semel à Deo post hanc vitam. Octavo quia magis obliget minutissima lex Divina, quam gravissima humana, sed minutissima Divina, qua prohibetur mendacium inofficiosum, solum obligat conscientiam sub peccato veniali; ergo gravissima humana sub nullo obligat. Et hanc partem videtur amplecti Philippus de la Cruz *in practica de decimis* ꝯ. 2. *n.* 5. *fol.* 41. in vers. *tengo porcierto*; qui non tantum dicit ullam civilem legem obligare ultra pœnas externas, sed ut nec Ecclesiasticæ leges ad aliud obligent, & hoc cum pœnæ eis legibus applicantur, & multa ad probandum adducens, dicit ita esse de mente Castri, Cajetani, & Navarri, cujus verba refert, ut singularia, quæ etiam referr Diana videndus *dict. p.* 10. *tractat.* 14. *misc.* 5. *resol.* 44. satis impugnans cum Arriaga *in cursu Theolog. tom.* 4. *disp.* 16. *sect.* 4. *subject.* 1. *num* 55. & alii, & improbans etiam Marcant. *in tribunal. Sacram. tom.* 2 *tract.* 1. *tit.* 9. *q.* 1. *conclus.* 3. plura de hoc dubio scribentem, & Machadum *tom.* 1. *lib.* 3. *p.* 4. *tract.* 3. *docum.* 6. *num.* 1. §. non obstante, Valentiam *tom.* 2. *disput.* 7. *quæst.* 5. *punct.* 6.

Etenim dici debet, ut dixi leges civiles obli-
15 gare in conscientia per illud *ad Rom.* 13. vers. 1. *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas, nisi à Deo, quæ autem sunt* (potestas, sive dominia gubernationis) *à Deo ordinata sunt; itaque qui resistit potestati Dei, ordinationi resistit, qui autem resistunt* (ordinationi, ac voluntati Divinæ) *ipsi sibi damnationem acquirunt*, & ibi vers. 4. & 5. *Dei enim minister est* (qui gladium portat) *vindex iram ei, qui male agit; ideo necessitati subditi estote, non solum, propter iram, sed aliam propter conscientiam*, id est non solum timore pœnæ humanæ sed etiam peccati evitandi causa, & sanctus Petrus *Epistola* 1. *cap.* 2. videtur aperte probare in illis verbis, *subjecti igitur estote omni creaturæ humanæ*, supple quæ in authoritate constituta est, *sive Regi*, &c. *quia sic est voluntas Dei*, & ex illo *sapient.* 6. *audite Reges*, &c. *quoniam data est à Domino potestas vobis*, & 1. *Regum* 8. *non te objecerunt* (ait Dominus ad Samuelem) *sed me.* Et comprobatur ultra alia, quæ adduxi *sub Rubr.* ex illo, quod dixi ibi *sub quæst.* 16. & quod etiam Tyranno Legislatori est obediendum in conscientia.

Etenim est advertendum necessarium non
esse, ut Deus specialiter homini conferat pote- 16
statem obligandi in conscientia, sed ex natura rei, ita subsequi, supposito quod à Republica eligatur in caput, ut aliis verbis comprobat Arriaga *dicta disput.* 16. *sect.* 4. *subject.* 1. *num.* 55. Diana qui bene loquitur supra à vers. *confirmatur*: tunc ex *dicto loco* D. Paul. *ad Rom.* 13. ejus verba ponderans addens ibi loqui de potestate civili, & quidem cum Principes essent Ethnici, qui persequebantur Christianos, non tantum Apostolorum velle eis obedire propter iram, sed propter conscientiam. Deinde quia hæc potestas videtur necessaria ad bonam Reipublicæ humanæ gubernationem: nam si non esset obligatio in conscientia, non possent sufficienter per legem Reipublicæ provideri, quia
nemo eas curaret. † Et porrigit etiam hanc obli- 17
gationem ad minores communitates, in quibus necessum est, ut subditi obediant suo capiti: & alia tradens refert ex aliquibus jus naturale non minus dictare obediendum esse legitimo superiori justa præcipienti, quam dictet fornicationem esse fugiendam, & mendacium esse malum.

Ex quibus dicendum est contra aliquos asse- 18
rentes non esse peccatum mortale non parere legibus civilibus, secluso contemptu, ut docuerunt Imola *in cap. cum contingat de jurejur. col.* 17. cujus doctrinam commendavit Felinus valde *in c.* 1. *de sponsal. num.* 19. Joannes Valerus *de different. utriusque fori* verbo *ignorantia*, *differentia* 1 Tapia *in jure Regni Neapolitani lib.* 2. *tit. de legibus* §. *observentur num.* 18. item & contra alios asserentes peccatum contra legem Ecclesiasticam, non esse mortale per se loquendo, solum quando fit ex contemptu legis, ut tenuerunt Collectarius relatus ab Angelo, verbo *in obedientia*, Felinus *supra num.* 18. & 19. Cajetanus *in summa* verbo *clericus* ꝯ. *verum*, & verbo *jejunium* ꝯ. *quod quartum*, quod non bene loquuti sunt eo quod, & si non ex contemptu, sed alio fine lex civilis, seu Ecclesiastica frangitur, ut patet ex dictis, & docent Amicus *in cursu Theologiæ tom.* 5. *disp.* 5. *sect.* 8. *n.* 208. Præpositus *in p.* 2. D Thom. *quæst.* 95. *disput.* 3. *dub.* 2. *num.* 6. Merolla *tom.* 2. *disput.* 4. *cap.* 3. *dub.* 24. *num.* 221. & *dub.* 20. *n.* 279. Rocaful. cum Diana *in praxi Theologiæ moralis*, *p.* 7. *lib* 7. *de lege Ecclesiastica*, & *civili c.* 5. *n.* 120. Arriage *in cursu Theolog. tom.* 4. *tract. de legib. disput.* 20. *sect.* 5. *n.* 25.

Jam ergo sententia Almaini, & Philippi de la 19
Cruz supra relata non impedit, nec obstant fundamenta ab eis relata, quibus sigillatim respondent Beccanus *tract.* 4. *c.* 6. *de lege humana quæst.* 2. *num.* 9. Diana cum eo *dicta res.* 44. vers. *ad argumenta*: nam etsi potestas politica dicatur mere temporalis ratione objecti, ratione tamen obligationis, erit spiritualis, cum obliget conscientiam, vult enim Deus; ut etiam in actionibus externis, & sæcularibus obediamus potestati politicæ; & sic Divino jure potuit enim Deus Laico permittere, ut obliget subditos in conscientia. Etsi non committeret, ut Judicet de internis, nec esse novum, aut absurdum, ut idem peccatum bis puniatur, siquidem furta, & homicidia, non solum puniuntur à Deo, sed etiam à Magistratu, & licet minutissima lex Divina magis obliget, intelligi debet, idest firmius propter ejus perpetuitatem, quæ non adest in lege humana, cujus fraternis peccatum erit morta-

mortàle, si concurrat gravitas materiæ, juxta quæ dico in vers. *ad tertiam, & ad quartam:* & sic præcepti Divini fractio in re minima oon excedat peccati venialis metam: & ex his facile occurritur aliis.

20 Ad tertiam quæstionis partem; an possit superior obligare sub veniali circa materiam gravem? & licet existiment Vasquez *in p. 2. tom. 2. disp. 158. c. 3 num. 17. & cap. 3 à num.* 32. Becanus *tom 2. tract. 3. c. 6. quæst. 3 num.* 10. Aragon 2. 2 D. Thom. *quæst. 62. art.* 3. Mexia *in pragm. taxæ panis, conclus. 1 num.* 111. Salonius *in 2. 2. quæst. 7. art. 1. cont.* 8. Ochogavia *tract. fin. de satisfactione eram quæst. 8. n 6* & alii, ut non possit ita præcipere, quia voluntas superioris solum requiritur ad imponendam obligationem, sed postea qualis obligatio sit, debeat sumi gravitate, vel levitate rei.

21 Tamen dicendum est juxta illud axioma vulgare *actus agentium non se extendunt ultra voluntatem eorum*, de quo cavetur *in leg si quis, leg. non omnis, ff. si certum petatur*, quod cum obligatio legis dependeat ex Legislatoris voluntate, ut sit in ejus potestate non obligare ad mortalo, etiamsi lex ejus sit sub materia gravi, docent Lessius *de justitia lib. 2. c. 41. dub. 9. num.* 96. Suarez *lib. 3. de legibus cap. 27. n.* 6. Valentia *tom. 2. disp 7 quæst 5. punct.* 2. Sanchez *in summa tom. 2. lib 6. c. 4. num.* 25. Salas *de legibus disp. 10. sect. 7. num.* 33. Diana *p. 3 tract. 6 miscel. resol.* 91. quibus addo Cajet. & Vediuam, quos sequitur Suarez, & etiam Castrum, & Villalobos *dict. p. 1. tract. 2. dif 19. num.* 4. dicens contra Vasquez hanc legem posse sic ponere Legislator, & extendere magis, aut minus juxta voluntatem: & ita procedere quantumvis ex jam adductis in hac quæstione sub vers. *ad secundam* lex humana respectu sui principii, quantum ad ejus obligationem procedat à jure naturæ, quia oritur ex illo principio scilicet *obediendum est superiori*, & si superior non vult ut ei subditi obediant sub mortali, non obligabit lex ad illud.

22 Ab hinc infertur posse voventem obligari se in materia gravi ad veniale, quia sicut omnia obligatio à sua voluntate ortum habuit, ita potuit ortum habere, limitato modo, & non secundum omnem capacitatem materiæ, Sanch. *ad matrim. lib. 1. disput. 9. num.* 9. quod non admittit Diana *dict. tract 6. resol.* 91. sub vers. *hinc* in juramento, in quo Deum in testem rei promissæ, adducis; in hoc enim ait, ut non possit quis limitare obligationem ad veniale, si materia gravis est, quia non pendet à sua voluntate obligatio adimplendi promissum; & ad hoc applicabis nonnulla, quæ dixi *in cap. debitores de jurejur. sub. q* 2. & 4

23 Secundo infertur posse confessarium pœnitentiam gravem imponere sub obligatione veniali, quia est quædam lex & præceptum, & conditiones legis & præcepti humani sortiri debet: sic docent Suarez in 3. *p tom. 4. disput.* 38. *sect. 7. num.* 5. Medina *Cod. de confes. tractat.* 1. *quæst* 48. & alii, ut sequitur supra Diana contra Sanctum *in selectis disp. 15. num.* 15. Conink. *de Sacram, disp. 10. dub. 8. n.* 65. Ochagav. *de satisfact. q. 8 num.* 7.

Ad aliam hujus dubii partem dico infra quæstione sequenti.

24 Ad ultimam quæstionis partem, ut respondeas repetes aliqua dicta sub dicto vers. *ad secundam* dicta huc usque habent locum respectu Legislatoris volentis declarare, ut licet condat legem sub materia gravi; declarat tamen expressè; vel quod non obliget, nisi tantum ad pœnam, vel tantum ad culpam venialem: sed quid dicendum est quando de voluntate ejus expressa non liquet. Unde existimant nulli conjecturandum esse voluntatem obligandi Legislatorem ad peccatum mortale, vel tantum veniale: ex verbis; quibus legem Condit. nam si ea exprimit, seu poni in lege, quæ consistunt in præcipiendo, seu prohibendo, *ut præcipio, mando, jubeo, prohibeo, interdico*, vel aliis æquipollentibus loquitur ut *debeant, teneantur, necessario, necesse est, non licet, non potest:* hanc obligent sub peccato, & conscientia: quæ etiam verba ponunt Vasquez 1. 2. *disput. 158. cap. 3. & 4.* Amicus *in cursu Theologiæ tom. 5. disput. 5. sect. 8. num.* 203. Præpositus *in p. 2. D Thom. quæst. 95. dub. 2. num. 15. & disp. 4. n.* 26. Villalobos *dicta p. 1. tract 2. dif. 18. num.* 3. qui videntur probare *ex clementia exivi de Paradiso de verb. sign.* ubi quidquid per verbum præcepti statuitur, aut inhibitionis, aut alicujus æquipollentis præcepto, aut inhibitioni obliget ad culpam, quia Pontifex, ut in eo ea Clementina explicaret, an constitutiones fratrum minorum obligarent ad culpam mortalem, prædicta regula verborum usus est, existimans idem esse observandum in reliquis legibus, & non semper suadens esse peculiarem rationem in constitutionibus Fratrum Minorum, ob quam illa verba ad culpam obligarent, & non in aliis.

25 Sed Arriaga *in cursu Theolog. tom. 4. tract. de legibus disp. 16. sect. 5. subject. num.* 64. ut jam supra notavi volens constituere differentiam inter Canones, constitutiones, & leges civiles, ut notavi sub vers. *ad secundam* credens postea, ut in materia etiam civili prædicta verba obligent sub mortali, si materia gravis sit, & de se capax obligationis lethalis, & talis, quod colligamus Legislatorem voluisse obligare quantum potest; dicit enim quod verba non sunt in summo rigore explicanda, sed potius, quam suaviter possint, dummodo vera, & propria significatione retineatur; ergo cum juris regula sit, ut favores sint ampliandi, odia restringenda: & prædicta verba præceptiva, seu prohibitiva queant adaptari etiam ad culpam venialem, sequitur dicendum ut cum Legislator possit (ut jam in vers. *ad tertiam* dixi) in materia gravi, obligare sub veniali, quod etiam quando id non explicat ex natura verborum habentium sensum rigidum, vel mitiorem, potius debeamus istum eligere.

26 Ait enim quod præceptum v. g. non mentiendi, est verum, etiam si obliget sub veniali; idemque esse si lex sub his terminis proferretur *obligo sub peccato*, quia non debeo dare summè odiosam significationem sub mortali, sed sufficere si intelligam de proprio peccato, licet veniali, & hæc videtur pulchrè tetigisse Navarr. *in man. c. 23. n.* 49.

27 Ad secundum relata verba solent hic dubitare nonnulli, an verbum *oportet* positum in lege, vel Canone inducat obligationem sub culpa, & Navarr. *cap. 13. num.* 53. existimat saltem quoad leges Ecclesiasticas tale verbum significare obliga-

obligationem præcepti; sed Suarez *lib. 5. de legibus cap. 15. num.* 10. Vasquez *dicta disput.* 158. *cap. 3. & 4.* tenent oppositum, dicentes quod si verba communia sunt *ut ordinamus, statuimus sancimus*, constitutio, lex, vel statutum, non habeat vim præcepti obligandi ad culpam.

28 Et addit Diana *dicta p. 10. tract. 15. resol. 45.* sub vers. *& tandem*, idem dicendum esse, quando præceptum solum per verbum imperativi, quia tam est præcepti, quam consilii, ut recte notavit Cajetanus; sed ibi etiam dicit has leges latas per verbum *imperativi*, aliquando obligare ad culpam, quando in volumine juris continentur similiter; & quod inter Canones, & decreta Conciliorum, sunt aliquæ leges hujusmodi, quæ obligant in conscientia, & quod in his sit pensandi materiæ utilitas, vel necessitas, & de legibus verbo *imperativo* latis jam dixi sub vers. *ad primam*.

29 Unde quia prædictam secundam regulam non absolutè admittunt Doctores, tum ex considederatis ab Arriaga supra, tum quia fundamentum *dict. clem. exivi de Paradiso*, non ex integro eam sequuta est, ut patet ex verbis ibi *habeant unam tunicam cum Caputcino, & aliam sine Capucino qui voluerint habere*: ex quibus colligit ut
30 sit præceptum plus non afferre. † Ideò alii existimant aliam regulam requiri tertiam ad cognoscendum, quando lex præcipiat, seu prohibeat sub peccato mortali, aut veniali, nempe ex gravitate, vel levitate materiæ: sic docent Merolla *tom. 2. disput. 4. cap. 3. dubio. 25. difficult. 2. per totum.*

31 Ubi etiam ait, quod gravis materia censetur hic, non solum illa, quæ per se & absolute spectata semper, & in omni eventu talis est, sed etiam illa, quæ licet secundum se precise considerata sit levis: tamen ratione circumstantiarum temporis, aut loci, &c. gravis evadit, quia in his, aut illis circumstantiis plurimum confert ab bonum commune: sequitur etiam Diana *dicta res. 44. vers. itaque*, & Salas *de legibus disp. 10 sect. 10. n. 72* † Et & alii dedu-
32 cunt materiam quandam posse esse gravem respectu finis unius Legislatoris, & levem respectu alterius, eo quod potest fini unius multum conferre; & sic respectu illius erit gravis, & modicum fini alterius, cujus respectu sit levis: exornat exemplis Merolla *supra n. 242.*

33 Ego inquam considerans omnia prædicta, rectè considerata esse à Doctoribus ex omnibus existimo cum Medina *b. 2. quæst. 96. art 5.* & aliis non posse regulam constitui generalem, qua cognoscatur distinctè, quando materia gravis, vel levis est; & sic hoc esse relinquendum arbitrio prudentis, quo possit intelligi, quando illa gravis est, tendens ad bonum commune, seu ad utilitatem proximi in re gravi: & tunc revera materiam legis esse sufficientem ad obligandum sub peccato mortali, & dicit Covarr. *in regula peccatum p. 2. §. n. 4.* quod tunc lex obligabit sub mortali, quando finis ipsius ad quem ipsa respicit lex, est utilissimus Reipublicæ, aut communitati, secus si non multum conducat, aut non valde repugnet: etenim docet Merolla *supr. dict. dub. 26. col. 2. dif. 24. per totam*, quod spectandæ sunt circumstantiæ, quibus permotus est superior, ad ferendum præceptum: nam res, quæ in se levis est aliquando fit gravis ratione finis, & circumstantiarum.

Unde cum eo, & cum Salas ubi supra, & 34
Villalobo *dict. p. 1. tract. 2. dif. 19. num. 5.* & Diana *sub dicta dif. 45.* sub vers *ex his* existimo hoc breviter explicandum sequentibus exemplis: nam v. g. si Ecclesia præcipit Missam die festo intendens in hoc spirituali profectui cujuscumque consulere: nam tunc erit mortale, quocumque festo omittatur, quia opus hoc consideratum, ut medium ad spiritualem profectum, cujuscumque est notabile, ac subinde gravis materia.

Idemque procedere existente præcepto ad 35
culpam obligante religione, ut omnes singulis diebus sacro intersint: nam tunc esset mortale aliqua die non audire, quia ad eundem finem id præceptum injungi videtur.

Tamen si in sæculari collegio, vel universi- 36
tate litteraria idem præciperetur, non esset gravis materia, quia comparata cum Legislatoris fine, qui non est tam profectus spiritualis singulorum, quam bona collegii, & universitatis gubernatio, non videtur materia gravis.

Et sic etiam deducunt Doctores aliqui par- 37
vitatem scilicet materiæ in legibus prohibentibus aliquid, causa vitandi damni Reipublicæ spectandum esse respectu solius hujus damni: atque ita hoc levi existente esse levem, solum esse venialem transgressionem, quamvis quantitas in se sit notabilis, & comprobatur ex aliquibus, quæ dico in quæstione sequenti in principio.

Pro complemento hujus dubii dico cum 38
Diedro *de libertate Christiana*, quod leges humanæ admittunt certas interpretationes, & conditiones, seu civiles intelligentias, juxta litteratorum omnium Judicium, ut contingit in præcepto audiendi Missam jejunii, à quibus excusamur aliqua justa causa.

Undeque fieri, ut si aliquis bona fide crede- 39
ret, quod ex Legislatoris mente, non esset obligatus sub mortali, peccaret mortaliter operando contrarium illi, quod est in lege præceptum, & etiam quod fuisset cum aliqua ignorantia, dum crassa non esset, seu supina, aut cum dolo, ut docent Navarr. *in man. cap. 22. n. 59.* D. Thom. *in 4. distinct. 15. quæst. 3. & 22. quæstion. 147. art. 3.* & ibi Caietan. Cardin. *in cap. fin. de observat. jejunii*, Vasquez 1. 2. *disp.* 158. *cap. 6. num. 61.*

Advertat tamen Villalobos *dict. p. 1. tract. 2.*
dif. 19. sub. num. 6. verum est aliquos in hoc 40
falli debili fundamento, vel nullo, dicentes excommunicationem verbi gratia, positam à Judice esse ad terrorem, & alia similis: nam id præsumi non debet cum de jure ex textu *in leg. labeo vers. idem Tubero. ff.* de supellectili legata nemo præsumitur ut dicat quod non habet in animo; ob idque nimis necessarium fore, ut adsit fundamentum magnum ad putandum mentem Legislatoris, non tendere ad obligandum in conscientia.

QUÆSTIO III.

An quando lex mandat virtute sanctæ Obedientiæ, aut sub pœna excommunicationis, fractio pariat peccatum mortale; & quid quando Rectores universitatum præcipiunt aliquid sub pœna præstiti juramenti: & an Legislator possit in materia levi imponere obligationem gravem: an Superior ratione circumstantiarum, possit sub peccato mortali, præcipere materiam levem: & an possit quis vovere in materia levi sub mortali.

SUMMARIUM.

1 *Lex aliquid mandans sub pœna sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis, obligat ad mortale*, n. 3. *Et per quæ verba intelligatur, vel non* num. 2.

3 *Excommunicatio simpliciter prolata, intelligitur de majori. quæ non imponitur, nisi supposito mortali peccato. Quid de aliis pœnis*, num 5.

4 *Excommunicatio minor obligat tantum sub veniali.*

6 *Rectores universitatis præcipientes aliquid virtute juramenti, non obligant ad mortale, nec perjuri sunt, non adimpleates illud, secus si rem gravem mandet, ut* n. 7.

8 *Lex civilis sive Canonica in re levi verius est ut nunquam possit obligare ad mortale ut* n. 9.

10 *Superior in re de se levi verius est ut possit ex circumstantiis, quibus apparet res gravis obligare subditos sub mortali*, n. 11.

12 *Præcepta Religionum prohibentia virtute obedientiæ ingressum in cellas ob aliqua incommoda, obligant sub mortali, ubi quid de Prælato aliquo Ecclesiastico præcipiente materiam levem.*

13 *Prælatus Religionis poterit præcipere sub mortali ne Religiosus aliquis accedat ad Hortum communem Conventus, vel ad talem vicum, etiam si cum licentia sua exierit, vel ne cum tali, aut tali persona loquatur.*

14 *Præceptum Prælati de servando silentio hoc, aut illo tempore, aut de illo efficiendo, potest sub mortali obligare.*

15 *Præcepta sub mortali, & si ex jure humano difficulter ex sola materia discernantur sub mortali, tamen ex circumstantiis sic, & non tantum ex verbis, nisi clare constet de levi materia*, n. 16.

17 *Vovere quis non potest in materia levi sub peccato mortali, sive materia sit totalis, sive partialis voti*, n. 19. & 20.

18. *Votum est ad instar legis.*

20 *Lex non mentiendi, & non furandi materia levi, parit tantum veniale*

21 *Vovens quotidie recitare* Pater noster, *aut* Ave Maria; *& si per integrum annum orare desinat, non peccat mortaliter: & quare etiam, si extenderet obligationem ad plures annos* n. 22. *verum distingues cum Sanchez*, *ut* n. 23. 24. & 25.

22 *Obligatio præcisa unius diei, est distincta ab obligatione alterius in eadem specie.*

23 *Vota quotidie recitandi* Orationem Dominicam, *aut dandi parvam eleemosynam facta ob honorem diei, & temporis, si frangantur per dies plures non fiet peccatum mortale; secus si dies tantum præfigatur, vel terminus, ne ultra illum voti executio differatur, cum devenendo ex continua omissione ad gravem, materiam deficiat vovens in re gravi*, *ut* num. 24. & 25.

AD primam, & alias difficultates, præmissis, quæ dixi doctrinaliter *in proxima 2. quæst.* breviter respondeo, ut quando lex mandat aliquid virtute obedientiæ sanctæ, tum obliget ad mortale, si materia sufficiens sit; quibus verbis, ut ait Azor. *tom.* 1. *institut. moral. lib.* 5. *cap.* 6. *quæst.* 6. utitur frequenter in jure, & inter religiosos frequentissime, qui etiam addit habere eandem vim verba sequentia *stricte mandamus, injungimus, ordinamus, decernimus.* 1

Aliter vero dicens ex jam adductis, si sine adverbio *stricte* ponerentur in lege hæc verba communia *ordinamus, volumus, statuimus, & sancimus*, ex doctrina Vasquez *dicta quæst.* 12. *quæstion* 158. *capit.* 3. *&* 4. quem sequitur Diana *p.* 10. *tractat.* 15. *miscel. resolut.* 44. sub vers. *& tandem.* 2

Sic si lex, sive constitutio aliquid præcipit sub excommunicationis pœna, etiam obligabit ad peccatum mortale; eo quod pœna excommunicationis est gravis, quæ non imponitur, nisi supposito peccato mortali, quod intelliges de excommunicatione majori, quæ semper talis intelligitur, simpliciter prolata, juxta textum *in capit.* 1. *de sententia excommunic. lib.* 6. & juxta quæ dixi *in capit. intelleximus de judiciis, capit. de except. capit. ad probandum de re judicata, capit. Pastoralis, §. cæterum de appellat.* & alibi. 3

Quod non procedit si excommunicatio, quæ
imponitur sit tantum minor, quia hæc tantum 4
obligat sub veniali: sic docent Medina 1. 2. *quæst.* 69 *artic.* 5. Vasquez 1. 2. *dict. quæst.* 158. *cap.* 6. *n.*61. Cajetan. 1. 2. *quæst.* 96. *artic.*4. Covarruv *in dicto capit. alma mater in initio num.* 9. Navarr. *in man. cap.*25. *num.* 52. Gutierez *lib.* 1. *Canonic. cap.* 7. dicentes hoc non tantum procedere, quando sententia excommunicationis imposita est latæ sententiæ, sed etiam ferendæ, quia tunc potest judex post contumaciam provinciare sententiam excommunicationis, quæ necessario
debet supponere culpam mortalem. † Quod de 5
aliis pœnis corporalibus, ut mortis, amissionis bonorum multi dixerunt, de quibus aliquid adduxi *sub d.q.*2.*in princ.*& dico infra *sub c. ex litteris hoc tit.* cum ago de lege pœnali.

Ad secundam quæstionis partem ex dictis supra in fine præcedentis quæstionis, respondeo, ut quoties universitatis Rectores aliquid præcipiunt sub pœna præstiti juramenti, non obligent ad peccatum mortale; ita ut nec sint perjuri illud non adimplentes, ex eo quia frequenter solent hæc juramenta præstiti judicii in casibus levibus; ob idque præsumi nolle Rectores tam rigide obligare, docent Medi- 6

na 1.2. *quæst.*95. *artic.*4. Major. *in* 3. *dist.*39 *q.*4. Covarruv. *in cap. quamvis pactum* 1. *p.* §.7. *n.*11. Azor. *tom.* 1. *moral. lib.*1. *cap.* 8. *quæst.*11. exemplificantes etiam, veluti in præcepto assistendi in aliqua mira, aut orandi pro aliquo defuncto, atque dicentes Rectores in illis verbis solum prætendere memoriæ præparari juramentum à subditis factum obediendi Rectori.

7 Indeque ait Villalob. *p.* 1. *tract.*2. *dif.*20. quod si ex contemptu non desinant subditi obedire, nullum contrahant peccatum mortale; fatetur vero, ut si rector præciperet rem gravem sub pœna præstiti, tunc obligare sub læthali; eo quod verba dicta ex natura sua obligant sub mortali, ut ipse etiam fatetur *dif.* 19. *num.*7. *in fine* asserens, ut quemadmodum jam supra dixi *num.* 1. hujus difficultatis lex, quæ præcipit virtute Sanctæ obedientiæ, obligat sub mortali, sic lata seu latum præceptum, *sub pœna præcepti juramenti*, obliget sub mortali, transgressionem; etsi fatutur respectu Scholasticorum frequenter, tantum obligare ad culpam venialem ex ratione adducta.

8 Ad tertiam quæstionis partem, an Legislator possit in materia levi obligare ad mortale, & Gregorius Sayrus *in clavi Regia lib.* 3. *capit.* 7. *num.* 17. distinguit dicens quod respectu Legislatoris sæcularis nullo modo lex in re levi obligare possit Transgressores sub peccato mortali, secus autem quoad Ecclesiasticum, sic probans ex usu Religionum, in quibus aliquando Superiores res leves prohibent sub pœna excommunicationis.

9 Tamen dicendum est legem in re levi, sive à Legislatore sæculari, sive Ecclesiastico nullo modo posse obligare sub mortali; nec talem obligationem imponere, licet velit & intendat; quia talis intentio esset iniqua, & injusta docent contra Sayrum, Sanchez *in summa tom.* 1. *lib.* 1. *capit.* 4. *num.* 3. Suarez *de legibus lib.* 3. *cap.* 25. *num.* 7. Diana *p.* 3. *miscel. resolut.* 91. *in fine*; hancque esse sententiam communem, & absque controversia ab omnibus receptam: docet Villalobos, *dict. p.* 1. *tractat.* 2. *diffinit.* 19. *num.* 3. idem sub dicta *diffinit.* 20. Et ad fundamentum Sayri, quod robur accepit ex exemplis adductis de præcepto Missæ, & præcepto religionis obligante ad mortale, respondeo sub dubio statim sequenti.

10 Ad quartam quæstionis partem: an Superior ratione circumstantiarum possit præcipere sub peccato mortali materiam levem, & videtur quod non, tum ex dictis *num. præcedenti*, tum quia ut ait Duvallius *in* 2. 2. *D. Thom. tractat. de legibus quæst.* 5. *artic.* 4. *conclusione* 2. *in fine*, solum Deum in levi materia posse ad mortale obligare, ut probatum est fecisse erga Adamum, & Evam ratione fructus vetiti.

11 Sed nihilominus Montesinus *in p.*2. *tom.* 2. *disputat.* 23. *quæst.* 9. *num.* 161. Salas *de legibus disputat.* 10. *sect.*6. *num.* 32. Medina *in p.*2. *quæst.*96. *artic.*4. *ad dub.*2. Baldellus *tom.* 1. *lib.*5. *disput.* 20. *num.*8. Sayrus *supra capit* 1. *num.* 14. Diana *p.* 5. *tractat.* 5. *resolut.* 47. docent quod possit Superior ratione circumstantiarum obligare ad peccatum mortale, quia sæpe contingit ut materia præcepti sit secundum se levis, & obligationis sub mortali incapax, sed ex circumstantiis boni communis adjunctis, quas Superior intendit, fit gravis, & cadat sub obligatione ad mortale, ut ratione scandali vitandi, etiam si illud non esset ex se mortale, aut ratione jacturæ boni communis religionis periculi, etiam non proximi transgressionis votorum.

Ex quo inferunt Basilius Pontius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 11. Castr. Pal. *tom.* 1. *tract.* 3. *disputat.* 1. *punct.* 14. *num.* 13. quod Religiosorum præcepta prohibentia in virtute obedientiæ ingressum in Cellas ob aliqua incommoda evitanda; obligent etiam in casu, in quo aliquis certo sciat non adesse ibi periculum, ratione cujus præcepti impositum fuit, quia esto non adsit periculum in isto casu, adest tamen generaliter, & hoc sufficere, quia hæc fuit causa imponendi præceptum. Et secundum hunc dicendi modum, potest intelligi Sayrus adductus in principio vers. *ad tertiam*, ut illum explicant Bonacina *de legibus disp.* 1. *quæst.* 1. *punct.* 7. §. 4. *num.* 21. Sanchez ibi adductus *dict. cap.* 4. *num* 3. Diana *dicta p.* 3. *resolut.* 91. *in fine*, qui *dict.* 5. *p. tractat.* 5. *resolut.* 47. *in fine, post principium*, cum Castro *de lege pœnali lib.* 1. *cap.* 5. *docum* 2. & Baldello adducto, impugnat ipsum Sayrum sub *dict. c.* 1. *lib.* 3. *num.* 17. *clavis Regiæ*, docentem posse etiam Prælatum Ecclesiasticum obligare ad peccatum mortale, si materia præcepti sit levis, etiam attentis circumstantiis: quæ impugnatio mihi non arridet, si circumstantiæ scandali, periculi, aut alterius incommodi stent ex dictis in hoc vers. *ad quartam*, & ex proxime adductis. 12

Ex his enim ut dicunt Montesinus, & relati, poterit similiter Prælatus religionis præcipere sub mortali, ne Religiosus aliquis accedat ad hortum communem conventus, aut ad talem vicum, etiam si cum licentia sua exierit extra conventum, vel ne cum tali, aut tali persona loquatur; quia licet hæc & similia in se considerata, videantur parvi momenti comparata: tamen ad honestatem, & bonum nomen religionis, aut ratione scandali, periculi, vel alterius circumstantiæ, efficiuntur res magni momenti; ideoque obligare sub mortali. 13

Itaque bene dixit Valentia *tom.* 2. *disputatione septima, quæstione quinta, puncto* 6. nonnullos decipi existimantes, non obligare præceptum Prælati sub mortali, de servando silentio hoc, aut illo tempore, aut de illo efficiendo, quod ex se non magni momenti appareat, cum fieri possit, ut circumstantia aliqua ei materiæ gravitatem addat. 14

Et addit cum Cajetano verbo *præceptum* in summa, impossibile videri in jure humano ex sola materia discernere præcepta sub mortali, cum res, quæ levis videtur, ac sit talis in se considerata: tamen attentis circumstantiis, quas Superior spectat, & subditus ignorat, sit magni momenti. 15

Quare dixit Suarez *disputat.*4. *sect.*6. *num.* 11. quem refert Diana *dicta resolut.* 47. debere satis certo, & indubitanter constare esse levem materiam, ut Judicemus præceptum, quod alias ex verborum tenore ad mortale obligaret, non sic obligare; & recte quidem dicere ait Diana, quia in dubio non est spoliandus Superior sua possessione, nec quando non constet de injustitia præcepti. 16

Ad quintam quæstionis partem, an possit quis vovere in materia levi sub obligatione læthali, & Fagundez affirmativam sententiam adstruit 17

adstruit *in præcept.* 2. *lib.* 9. *capit* 3. *num* 15. Motus exemplo pœnitentiæ à Confessario impositæ leviter pro mortalibus, de quo duo sub quæstione sequenti. Sed quia ut jam dixi Legislator nequit in materia levi obligare subditos ad mortale, nisi ratione circumstantiarum sequitur dicendum.

18 Ut quia votum est ad instar legis, uti docent Cajetanus 2. 2. *quæst.* 88. *artic.* 3. Sotus *de Justitia lib.* 7. *quæst.* 2. *art.* 1. Sanchez *in summa tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 12. *num* 31. Valentia *tom.* 2. *disp.* 6 *quæst.* 6. *puncto* 4 & alii non obliget in materia levi ad mortale, docent Sancius *in selectis disp.* 15. *num.* 15. Vasquez *in p* 2. *tom.* 2. *disp.* 158. *c.* 4 *num.* 34. Sotus *de Justitia lib.* 7. *quæst* 2. *art.* 1. Ledesma *in summa tom.* 1. *tract.* 10 *cap* 3. *dubio* 2. Diana *p.* 5. *tract.* 5. *res.* 50. Reginald. *in summa tom.* 1. *lib.* 15. *c.* 6. *n.* 42. Sanch. *in summa tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 4. *n.* 4.

19 Dicentis id verum esse, sive materia levis sit, totalis materia legis, aut voti, sive partialis, quia est eadem proportio, & ratio, sicut in lege naturali idem reperitur. † Dicunt enim

20 quod lex non mentiendi, & non furandi in materia levi, parit solum veniale, licet in priori lege materia totalis sit levis; in posteriori autem partialis inter quas ea est sola differentia, quod in priori lege obligatio est per se ex genere levis, in posteriori autem solum ex accidenti, & in tali individuo; ergo & in voto dici debet ex dictis.

21 Unde dubium est an si quis vovit se quotidie recitare Beatæ Virgini *Pater*, *& Ave*, vel unum *Salve Regina*, & per annum verbi gratia non recitet, peccet mortaliter, & licet affirmativam sententiam doceant Zumel. *in p.* 2. *quæst* 88. *art.* 3. *dubio penult.* Sayrus *in clavi Regia lib.* 1. *ultim. num.* 21. Valentia *tom.* 3. *disp.* 6. *quæst.* 6. *puncto* 4. Malderus *in* 2. 2. *tractat.* 10. *cap.* 5. *dub.* 4. *quæst.* 1. *in fine*, Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 5. *dub.* 3. *num.* 38. quia hæc est una quædam unius voti materia, eaque grandis.

22 Tamen in prædicto casu contrarium dicendum est, tum quia Legislator non potest se obligare in materia levi sub mortali. Tum quia illa quotidiana promissio includit quotidie unam promissionem de re levi, quæ de se non inducit mortale contra non adimplentem; ergo cum illa obligatio unius diei sit distincta ab altera alterius diei, & utraque rei parvæ, sequitur ut cum plura peccata venialia ejusdem speciei non faciant unum peccatum mortale, sic & in casu, de quo loquimur etiam, quod promissio orandi illa quotidie, extendatur ad plures annos, & ad totum viæ tempus promittentis: hanc sequuntur Sotus *de Justitia*; *lib.* 7. *quæst.* 2. *artic.* 1. Aragon. *in* 2. 2. *quæst.* 88. *artic.* 3. Joannes de la Cruz *in director. p.* 1. *præcepto* 2. *artic.* 2. *dub.* 4. *conf.* 2. Villalob, *in summa tom.* 2. *tractat.* 34. *dif.* 3. *num.* 3. Diana ejus verba referens *p.* 3. *tractat.* 5. *resol.* 24. Sanchez *in summa tom* 1. *lib.* 4. *capit.* 12. *num.* 6. videbis Vasquez *in p.* 2. *disp.* 146. *cap.* 2. Azor. *tom.* 1. *instit. moral. lib.* 11 *c.* 5. *quæst.* 3. Suarez *de religione tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 5. *n.* 10.

23 Sed idem Sanchez *in summa tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 14. distinguit in ea simili quæstione, an si quis per plures dies omittat votum levis materiæ. Verbi gratia, *Orationem Dominicam*, vel dare parvam eleemosynam, peccet mortaliter dicens quod si vota hæc quotidie recitandi modicum, aut modicæ eleemosynæ erogandæ, quotidie fiant in honorem diei, & temporis, tunc non sit mortale, etiam si vota hæc semper violentur; quia hoc in casu singulorum dierum transitu, & lapsu extinguitur obligatio pro illis diebus, ac proinde materiæ illæ voti modicæ omissæ continuari nequeant.

Tamen si vota hæc non fint in honorem diei sed tantum dies præfigatur, ut terminus, neutra illum voti executio differatur: tunc licet singulis diebus sit omissio venialis; tanquam rei modicæ omissio, at dum notabilem orationis, aut eleemosynæ omissorum quantitatem attingit esse mortale ait quia obligatio materiæ omissæ non extinguitur, sed semper transit in alium, & alium diem, donec votum impleatur. Et sic quod materiæ illæ omissæ, tanquam adhuc debitæ continuantur, ac proinde cum materia magna omissa evaserit, si culpa mortalis loquitur Diana *parte quinta. tractat.* 5. *resol.* 53. 24

Ex quo videtur dicendum jam secundum relatam doctrinam limitari in casu, quo vovisti singulis diebus dare parvam eleemosynam: nam si pluries omittendo istam parvam eleemosynam, devenisti ad materiam gravem, teneris illam restituere: sic Tannerus *in* 2. 2. *disput. 5. dubio* 3. *num.* 50. Joannes de la Cruz, Villalobos, & alii Doctores ibi relati, Diana *dicta parte* 3. *tractat.* 5. *resolut.* 24. *in fine*: hæc etiam clarius patent ex dictis *quæst. seq.* 25

QUÆSTIO IV.

An si plures materiæ parvæ coalescant in unum, ut materia gravis ad mortale sufficiens evadat: & quando vovens censetur annectere obligationem ad diem, & quando non; an in eodem die violare plura vota de materia levi, sit peccatum mortale: an præceptum sub mortali impositum in materia levi obliget saltem sub veniali; & an possit Confessarius imponere pœnitentiam levem sub mortali; & an si in Missa à Sacerdote gutta aquæ in vino non misceatur, excusetur à mortali ex parvitate materiæ: & an parvitas materiæ excuset à lege prohibente, ne extrahatur aliquid à Regno?

SUMMARIUM.

1 *Materia postrema levis, quæ cum prima continuari nequit, non parit unquam peccatum mortale, secus quando moraliter, aut effectus continuantur*, n. 2.

3 *Jejunii die plures comestiones sunt, ultima comestione frangit jejunium, non sic si in diversis diebus, etiam si habuerit animum pluries comedendi singulis diebus cum unum jejunium cum alio non continuetur*, num. 4.

5 *Mortaliter non peccat qui in eodem die jejunii est in causa, ut plures modicum quid*

accipiant, vel ut in die festo plures modicum laborent.

6 *Cibum intemperantem sumens qui in ultima comestione agnoscit sibi grave damnum inferri, peccant mortaliter.*

7 *Laboram in festo aliquoties, & si singulis vicibus parum tempus, peccat mortaliter, quando pervenit ad quantitatem notabilem, ut v. g. duarum horarum.*

8 *Peccatum mortale oritur in materia Justitiæ, cum ex multiplicatione parvæ materiæ magna, ac sufficiens, sit ut in pluribus furtis parvis in bonis unius.*

9 *Vovens censeatur annectare obligationem ad diem regulariter in votis personalibus, secus in realibus, nisi aliud pateat ex intentione voventis, ut exemplificatur,* num. 10. 11. & 12.

13 *Vota violare plura in eodem die in materia levi, & læthale ex Thoma Sanchez, non sic ex Suarez, & ambo exemplis probant,* num. 14.

15 *Præceptum positum sub mortali in materia levi, obligat sub veniali, & confirmatur,* num. 16. & 17.

17 *Utile per inutile non vitiatur in separabilibus.*

18 *Pœnitentia levis imposita à confessario, si non impleatur à pœnitente, verius est ut peccet tantum venialiter, secus si nollet, cum imponitur eam acceptare,* n. 19. & 20.

19 *Guttam aquæ deglutire secundum se est parva res, sed post illam, Eucharistiam non sumere, cadit sub mortali peccato.*

21 *Gutta aquæ debet immisceri cum vino in missæ sacrificio, & non faciens peccat mortaliter, cum deficiat in re gravi in genere moris.*

22 *Parvitas materiæ frequenter excusat à mortali. prohibitum extrahere merces sub pœna contra aliquos,* num. 24. *& de ratione* num. 25.

24 *Leges pœnales frequenter per se non obligant ad culpam, sed ad pœnam exteriorem.*

1 AD primàm quæstionis partem, quæ est ut radix, ad propositas *quæst. præced.* in vers. *ad tertiam, ad quartam, & ad quintam,* docent Molfesius *in summa tom.* 1. *tractat.* 3. *capit.* 3. *numero* 70. Castrus Palaus *tom.* 1. *tractat.* 2. *disput.* 2. *punct.* 9. §. 4. Sanchez *in summ. tom.* 1. *lib.* 1. *capit.* 4. *numero* 9. Suarez *de legibus lib.* 3. *cap.* 28. *numero* 11. Reginaldus *tom.* 1. *lib.* 15. *capit. ult. numero* 67. & alii, ut quoties postremi venialis materia, nequit cum præcedentium materia mortaliter continuari; ita ut pro una reputetur, nec effectus relicti continuari moraliter possunt, tunc multiplicatio transgressionis præcepti in materia parva, non constituat materiam gravem, ac culpam læthalem.

2 Secus quando materiæ parvæ, aut effectus ab eis relicti moraliter continuantur, ita illa ex ea ratione, qui cum in priori eventu omnes hæ materiæ diversæ sunt, nec in unam coalescant, nec affectus ab eis producti, nequit ex illis gravis materia conflari, sed singulæ divisæ manebunt, & ita parvæ; at cum in posteriori casu materiæ, vel effectus uniantur, notabilis materia evadet.

3 Unde citati Doctores, & Diana cum illis *p.* 5. *tractat.* 5. *resolut.* 52. illationes quatuor faciunt. Prima quia si tu sæpius comedis in die jejunii, violas jejunium ultima comestione, quæ ad notabilem quantitatem pervenit, quia illa ultima comestio, etsi per se sumpta leviter temperantiam læderet, ut conjuncta aliis, & illas supponens graviter lædit, quia mortaliter illis conjungitur, & quasi si esset simul cum aliis reputari docet.

4 Secus dicendum, si diversis jejunii diebus parum aliquid comedas, vel propositum habeas parum aliquid singulis diebus comedendi, quia unum jejunium cum alio non continuatur, nec comestio uno die facta cum alterius diei comestione. Et addunt Doctores allegati ut nec propositum feratur in omnes illas comestiones conjunctim sumptas, sed in omnes separatas, & singulis diebus debitis, quæ prout debitæ, cum solum sint debitæ sub peccato veniali, nunquam est propositum de mortali.

5 Secunda ut nono peccet mortaliter, qui in eodem die jejunii in causa est, ut plures modicum quid accipiant, & in die festo per breve spatium similiter laborent, quia actiones cujuslibet personæ cum actionibus alterius, nullo modo continuantur.

6 Tertia quia si intemperantem cibum sumas, & in ultima comestione agnoscas tibi notabile damnum inferri, peccas mortaliter, quia jam amplecteris objectum graviter dissonum rationi, quod etsi secundum se grave non esset, & grave redditum est ob multiplicem præcedentem comestionem.

7 Quarta quia si laboras similiter die festo aliquoties, etsi singulis vicibus parvum tempus consumas, peccas mortaliter, quando scilicet pervenis ad quantitatem notabilem, verbi gratia, duarum horarum, quia omnes illi labores mortaliter uniuntur, & quasi in eodem tempore facti reputantur, siquidem verum est dicere te laborasse illo die festo ultra duas horas; secus vero si per quadrantes singulis festis laborantes, quia tunc sicut festa diversa sunt, ita & labores sunt diversi, nec unum cum alio continuatur.

8 Ex quibus etiam prædicti dicunt quod semper in materia injustitiæ ex multiplicatione parvæ materiæ consurgat magna, ac sufficiens ad mortale, ut in furtis minimis accidit quando enim per eam ad notabilem quantitatem furto arreptam pervenitur ultimum rei parvæ, furtum esse mortale; quod satis intelliges juxta, quæ dico infra de furtis si ab uno in parva quantitate, & pluries furtum feceris.

9 Ad secundam quæstionis partem quando vovens censeatur annectere obligationem ad diem, & quando non satis videtur explicatum ex jam adductis, etiam sub quæstione præcedenti à vers. *ad tertiam*, & ultra illa agnosces ex sequentibus: nam quoties aliquod motivum in singulis diebus relucet, quale solet relucere in recitando quotidie calculo virgineo, nullo modo censetur vovens in diem sequentem prorogare obligationem: sic Castr. Palao *tom.* 1. *tractat.* 2. *disp.* 2. *punct.* 9. §. 4. *n.* 9.

Et in votis personalibus ita semper intelligendum esse, dum aliud non constat: dixit bene

Sotus

Sotus *lib. 7. de Juſtitia quæſt. 2. artic. 1. columen 4. verſ. concluſio ergo*, Aragon. 2. 2 q. 88. *art.* 3. paulo poſt princ. *concl.* 3.

11 Et idem Caſtr. Palao, Suarez *lib.* 5. *de voto cap.* 5. *num.* 12. & 12. & alibi dicunt raro contingere in votis perſonalibus obligationem factam pro uno die, in ſequentem prorogari. In votis autem realibus poſſe præſumi intentionem prorogandi obligationem; eo quod videatur non ſolum attendi religioſum ſervitium, ſed etiam neceſſitatis alicujus remedium, quod ſemper

12 habet eandem oportunitatem. † Qua propter Medina 1. 2. *quæſt.* 88. *art.* 4. *ad.* 4. Ledeſma *tom.* 2. *ſumma tract.* 10. *cap.* 3. *dubio* 1. & multis relatis. Garcia *de beneficiis p.* 3. *cap.* 1. *num.* 171. ſentiunt in votis realibus obligationem in ſequentem diem ſemper prorogari, quod credit Caſtr. Palao ſic præſumi, dum aliter non conſtat, conſtaret autem ſi in honorem Dei Genitricis promiſſa eſſet eleemoſyna danda ſingulis Sabbatis, vel ejus feſtivitatibus; tunc enim non ad ſequentem diem tranſiret, ſed eodem modo judicandum de tali eleemoſyna, ac de jejunio tunc promiſſo. Quo pacto etiam Diana *diſt. p.* 5. *tractat.* 5. *reſol.* 53. *in fine* dicit eſſe intelligenda quæ antea dixerat ſupra *p.* 3. *tract.* 5. *miſc. reſolut.* 24. de quibus jam ego dixi tam in hac quæſtione, quam in præcedenti ex dicto verſ. *ad tertiam.*

13 Ad tertiam quæſtionis partem: an in eodem die violare plura vota de materia levi, ſit peccatum mortale? & ſi ex jam adductis facile queas reſpondere; adhuc tamen adducam duos inter ſe contrarios Doctores graves, Thom. Sanchez *in ſumma tom.* 1. *lib.* 1. *capit.* 4. *num.* 16. exiſtimantem, verbi gratia, materias leves votorum multiplicium pro eodem die obligantium continuari mortaliter, & in unam coaleſcere, ac proinde culpam eſſe læthalem omittere notabilem quantitatem eo die, ſive materiæ ſint diverſæ rationis, ſive ejuſdem, ut ſi alterum votum ſit recitandi, alterum eleemoſynæ, quia omnes illæ promiſſiones numero diverſæ pertinet ad eandem Juſtitiæ obligationem: Eſt enim voti obligatio unius rationis; ac eadem ratione ad religionis virtutem ſpectat; etſi diverſa numero ſint vota, & ex aliis.

14 Suarez autem *de religione lib.* 5. *de voto capit.* 5. *num.* 11. & 12. dicentem quod ſi v. g. promiſiſti ſingulis horis elevare mentem ad Deum; vel quoties Miſſam audires, nihil leve ex illa omittere; & ſi toto die non elevares mentem ad Deum, & in pluribus Miſſis leve quid omiſeris, nunquam te peccaturum mortaliter, quia una materia cum alia non colligatur; ſecus vero ſi promiſiſſes recitare officium Divinum integrum, & in Prima omitteres Pſalmum, in Tertia, & ſic in ſingulis horis, quia omnes illæ horæ unum officium Divinum conſtituunt, & omnes illæ omiſſiones in unum adunantur, & uterque ſuam ſententiam fulcitur, aliis fundamentis contrariis ſatisfaciens, & Caſtrus Palaus *tom.* 1. *tract.* 2. *punct.* 9. §. 4. *num.* 11. Diana *d. p.* 5. *tract.* 5. *reſ.* 55. utramque probabilem dicunt, & tu de facili quamlibet defendes ex ſupra adductis.

15 Ad quartam quæſtionis partem: an præceptum poſitum ſub mortali materia levi, obliget ſaltem ſub veniali? & reſpondeo affirmative, ut docent Suarez *de legibus lib.* 3. *cap.* 26. *num.* 6. Baldellus *in diſp. Theolog. tom.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 20. *n.* 9. Sanchez *in ſumma tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 4. *num.* 46. Diana *p.* 15. *tract. reſ.* 48. ex eo quia etſi revera, ut jam præcedenti quæſtione dixi Legiſlator in materia levi ſimpliciter nequit obligare ad mortale. Tamen quia obligatio impoſita ſub materia levi ex natura ſua obligat ad veniale ut dictum eſt *d. q. præc.* ſequitur ut ſub mortali eam præcipiens Legiſlator eam frangens, remaneat obligatos, ſaltem ſub veniali, juxta naturam talis præcepti materiæ levis.

16 Et confirmatur quia in hac re duo includit præceptum, rem ſcilicet præceptam, aliud ut ſit ſub tali obligatione, vel pœna; horum primum non eſt injuſtum, ut ſupponimus, quia ponimus materiam præcepti ſimpliciter eſſe honeſtam, & in ſuo gradu juſtam, & capacem præcepti. Unde licet ſecundum ſit injuſtum obligans ad mortale in materia levi, nihilominus valet primum ut juſtum; & quia eſt prius natura, & ex ſe ſeparabile à ſecundo. † Deinde 17

17 quia in his, quæ hujuſmodi ſunt, utile per inutile non vitiatur, juxta quæ dixi de confirmatione utili, vel; ergo cum intentio præcipientis ſimpliciter debeat concipi in id, quod poteſt non id, quod appetit, ſequitur; ut etſi appetat quod non poteſt, vult quod poteſt, præcipiendo ſaltem ſub materia levi, niſi manifeſte appareret, ut præcipiena appetens obligare ſub mortali, quod non poteſt in materia levi, excluderet obligare ſub veniali.

18 Ad quintam quæſtionis partem: an poſſit Confeſſarius imponere pœnitentiam levem ſub mortali? & licet Sancius *in ſelectis diſputat.* 15. *num.* 14 & 15. accerrime defendat, ut valeat ſic præcipere; eo quod talis pœnitentia impoſita, ſpectat ad unam partem integralem Sacramenti pœnitentiæ, ſcilicet ſatisfactionem, quæ in ordine ad Sacramentum eſt materia gravia, ita ut licet pœnitentia modica imponatur, poſſit Confeſſarius obligare pœnitentem eam adimplerere ſub mortali, probans nonnullis exemplis, inter, quæ illo nempe.

19 Quia deglutire guttam aquæ, ſecundum ſe modicum eſt, ſed poſt illius ſumptionem Euchariſtiam ſumere quid grave eſt, eo quod præceptum proououcietur de non ſumendo Euchariſtiam poſt ſumptionem cibi, aut potius quantumvis exigui.

20 Tamen Suarez *tom.* 4. *in tertia parte, diſputat.* 38. *ſect.* 7. *num.* 5. Conink. *de Sacramentis diſputat.* 10. *num.* 80 Reginald. *tom.* 1. *lib.* 7. *num.* 77. Henriquez *lib.* 5. *c.* 20. *num.* 4. *in gloſſa littera M.* Merolla *tom.* 2. *diſp.* 4. *c.* 3. *dub.* 25. *num.* 273. in terminis aſſerunt non poſſe Confeſſarium pœnitentiam levem ſub mortali: & ſic communiter docent, & alii non implentem levem pœnitentiam pro ſolis venialibus, vel mortalibus jam confeſſis, delinquere tantum venialiter; quia quamvis integritas Sacramenti non ſervetur, tamen dicunt eſſe in re valde extrinſeca, & ſecundaria; & quid leve reputari ex hac parte, Sacramentum non integrare; aliud enim eſſe nolle acceptare pœnitens pœnitentiam levem ſibi impoſitam, aliud poſt ejus acceptionem eam non adimplere.

21 Ad ſextam quæſtionis partem, an ſi in Miſſa à Sacerdote gutta aquæ vino non miſceatur, excuſetur à mortali ex parvitate materiæ; & li-

qua cavetur, quod tempus quantumcunque longævum, non est modus tollendæ obligationis, Doncilus *commentar*. c. 8. *lib.* 16. ibi, Osvald. *littera A*, & alii de qua latè dixi sub tit. de præscript.
26 † Tamen nos loquimur in sene, qui ex defectu virium, aut ex defectu rationis liberatur, non inquam de illo, qui in ea ætate constitutus potest leges observare, ne sit contra nos Guido Pap. *decis.* 111 dum existimavit nullum senem, etiam de licentia, & permisso Papæ citra culpam, etiam in Quadragesima carnes comedere posse, cujus doctrinam, ut falsissimam refellit Roderic à Culigna *in c. denique* 6. *dist.* 4. *n.* 4.

Ad ultimum propositum in quæstione respondeo in fine quæstionis sequentis.

QUÆSTIO XVI.

An lex humana possit eligere minus malum, ut majus evitet. An possit obligare cum periculo vitæ: & an lex humana fundata in præsumptione obliget in conscientia, si est veritas in contrarium: & an sit obediendum legibus Principis Tyranni: & de aliis ad integram materiam spectantibus remissivè?

SUMMARIUM.

1 *Mali minoris electio à lege potest fieri, illud permittendo,* & n. 6. & 9. & n. 11. *ubi quod licet respectu legis humanæ* n. 14. *quando aliqui perplexus est, & dubitat.*

2 *Perplexitas secundum quid, & quæ dicatur absoluta,* remissive.

3 *Præscriptio cum mala fide parit peccatum, &* n. 15. *ubi qualiter.*

4 *Peccatum ullum, quantumvis minimum admitti, ac elegi potest.*

5 *Stupri suasio filiarum facta à Loth impiis Sodomitis, ut majus malum evitaretur, ei vertitur ad culpam, &* n 16.

7 *Malum minus vicem habet boni, si majori malo comparetur, nec respectu illius censetur malum* n. 8. & 10. *& licet consuli minus, ut evitetur majus* n. 24.

10 *Peccata desinunt illa esse, quæ propter vitanda graviora suscipiuntur.*

11 *Permissio inter præcipuas legis virtutes connumeratur.*

12 *Deceptio contrahentibus, licet naturaliter intra dimidiam justi pretii.*

13 *Plura mala in re publica permittuntur ad vitanda majora ut cernitur in Meretricibus ad nefandam libidinem avertendam.*

16 Genesis c. 19. *relation* n. 5. *explicitur.*

17 *Lex humana regulariter non obligat subditos cum periculo vitæ, nisi quando immineret causæ publicæ periculum grave,*

18 *Dux in bello potest præcipere militi, ut facit vulgo.* centinela *cum periculo vitæ.*

19 *Lex potest præcipere cum periculo vitæ in causis fidei, & in bonum Religionis.*

20 *Prælatus potest Parrocho præcipere cum periculo vitæ, ut tempore pestis non discedat à loco, ut succurrat in infirmis.*

21 *Prætor potest præcipere Medico, ut curet infirmos, etiam cum periculo vitæ.*

22 *Lex fundata in præsumptione non obligat in conscientia.*

23 *Hæres se immiscens hæreditati ante factum inventarium, in conscientia non obligatur plus solvere, quàm id, de quo hæres est; & si aliter in foro exteriori procedat: ubi quid de professione præsumpta* remissivè.

24 *Tyrannus peccat judicium usurpando.*

25 *Regi Tyranno obediendum est præcipienti justum, idemque procedit in Principe gubernante ex populi placitu, &* n. 26.

27 *Rubricæ de constitutionibus possent agregari signata hic &* n. 28. & 29.

AD primam quæstionis partem breviter respondeo, quod si electio minoris mali esset licita secundùm quid alicui, qui est perplexus, seu dubius in eligendo, sane etiam liceat ipsimet legi humanæ civili eligere minus malum ut majus evitet ex regula *legis fin. C. de fidejussor.* & comprobatur ex concilio 8. *cap.* 2. quod refert Gratianus *in c. duo mala dist.* 13. ubi colligitur illa conclusio, quod accidentaliter, & secundùm quid perplexus inter duo, quorum alterum necessario est facturus, & utrumque arbitratur esse peccatum, justè potest, & tenetur eligere quod sibi videtur minus, ut majus evitet, ut patet etiam *ex c. nervi eadem dist.* ubi Barbosa latè ex multis declarat † quæ sit perplexitas secundùm quid, & quæ dicatur absoluta, videbis D. Thom. 1. 2. *q.* 19. *art* 6. *ad* 3. ubi Medina *q.* 1. Corduba *in suo quæstionario lib.* 3. *q.* 4. ad finem Valentia 1. 2. *quæst.* 14. *puncto* 5. *ad* 2. Vasquez *ad d. q.* 19. *disp.* 60. *c.* 2. *disp.* 39. *sub.* vers. *ad quartum*, & omnium sententia Molina *de justitia. & jure disp.* 335. *sub. n.* 10. 1 2

Prædicta verò doctrina videtur impugnari, ex eo quia si lege civili liceret eligi minus malum, & consequenter fieret ut illud eligere, non esset peccatum; sed sic est quod illo jure præscriptio cum male fide permissa ob publicam causam, ne diu scilicet rerum dominia in incerto essent adhuc canonico jure expuitur, ut latè *in c. fin.* c. 1. & alibi *de præscriptionibus*, eo quod est contra conscientiam, quæ debet esse sine peccato; ergo quantumvis illo publico fine præscriptio cohonestata, ut sic inter homines, lites, & jurgia removerentur, nihil debet fieri cum peccato. † Præcipuè si consideresex textu *in c. super de usuris*, & *in c. quis arbitretur* justis sequentibus 32. *q.* 5. nullum peccatum quantumvis minimum admitti, ac eligi aliquando posse liberè secundùm rectam rationem. † Et quod D. Aug. *c.* 9. *contra mendacium* notat, ut legitur *in* c. 19. *Genesis*, quod suasio stupri filiarum facta à Loth impiis Sodomitis, ut majus malum evitaretur, ei vertitur ad culpam. 3 4 5

Nihilominus verum est dicere electionem minoris mali, ut evitetur majus ex relatis juribus, quia cum quis est erroneè perplexus non potest dici quod absolutè & liberè vult objectum minoris mali prout malum est, nec quod fertur in malum, ut possibile vitatu mortaliter, sed potius coactè. † Et sic Covarr. plura expendens videndus *de sponsalibus p.* 2. *cap.* 7. § 2. *à n.* 9. dixit minus malum vicem habere boni, si majori malo comparetur. † Et Lessius *de justitia lib.* 2. *c.* 23. *n.* 21. inquid quod minus 6 7 8

minus malum respectu majoris, non censetur
9 malum † Et in textu in c. inquisitioni 44. vers. verum de sent. excommunic. & in c. Dominus vers. si vero de secund. nupt. & in c. juvenis 3. vers. qui igitur, de sponsalib. dicitur ut dubitantes invincibiliter de utroque malo potuerint sine peccato minus malum eligere pro vitando majori, etiam stante
10 hujusmodi dubio, & eo non disposito. † Et Turrecremata in d.c. duo mala sub n. 1. dixit quòd minor malum in comparatione majoris mali, videtur habere quodammodo rationem boni, & desinere esse peccatum, juxta verba Augustini dicentis d. lib. contra mendacium c. 7. & 9. quod illa desinunt esse peccata, quæ propter graviora vitanda, suscipiuntur multa omnino videndi, congerit Barbosa in d. c. duo mala dist. 13. ubi pluribus exemplis, & cum Doctoribus comprobat, & in d.c. nervi eodem.

11 Et quod respectu legis humanæ; ita ut electio minoris mali ad vitandum majus, licita sit, ipse probat in d.c. duo n. 3. & 22. per alia, quæ congerit in c. omnis 4. d. 3. ubi cum Gratian. ex dicto Isidoro ibi probet officium legis esse quadruplex, permittere scilicet, vetare, punire, & præcipere, & inter præcipuas legis virtutes connumeretur permissio ex d.c. duo mala, d.c. nervi dist. 13. & in c. hac ratione in fine 31. q. 1. l. legis virtus, ff. de legibus, & ab hinc lege æterna, & naturali deducant Doctores cum D. Thom. 2.2. q. 93. art. 3. & 22. q. 10. art. 11. Suarez de legibus lib. 3. c. 15. & 16. Sanch. Convarr. & alii, quos sequitur Barbosa videndus
12 in d.c. omnis à n. 2. & 3. † Ubi ex l. in causæ §. idem Pomponius, ff. de minor. & l. item si pretio 22. §. ult. ff. locati l. 2. C. de rescind. venditione c. Penultimo, & de empt. ubi late dico, in c. 3. ait naturaliter licere contrahentibus se decipere, intra dimidiam justi pretii, id est, ratione naturali dictante, ut jurgia, & lites vitentur adducens Pinel. in d. l. 2. ubi hanc n. 35. respondentem textui prima facie neganti in l. jure succursum 6. in fine ibi quia bono, & æquo non
13 conveniat, ff. de jure dotium. † eodemque modo procedere plures permissiones malorum, quæ ut minora tollerantur passim in Republica ad vitanda majora, quarum altera maxime cernitur in Meretricibus ad nefandam libidinem avertendam, Covarr. d. n. 9. Navarr. in man. c. 17. sub n. 195. Manchaca q. illustr. c. 48. ex n. 1. Zenedo cum multis ad decret. collect. 146. n. 2. exornantes hi, & alii text. in c. inter opera de sponsalib. ubi plura adduco.
14 Unde dici debet ut punctum quæstionis nostræ debeat intelligi in lege permittente, non in lege præcipiente absolutè, sed secundùm quid ratione permissionis, & juxta rationes supra adductas de perplexo, & dubitante eligente minus malum, ob vitandum majus, quando aliter vitari nequit
15 utrumque. † Quo pacto non obstant contraria relata de præscriptione cum mala fide quia, quod de jure civili licebat, seu permittebatur, latâ po-
16 stea lege prohibente, definit procedere. † Et ad locum Genesis de Loth. cum multis satisfacit Barbosa in d.c. duo n. 12. excusans Loth. factum ex eadem ratione, vel quia suadendo Sodomitis usum suarum filiarum, etiam ob vitandum majus malum, potuit peccare, quia id fecerat in præjudicium tertii, sic ibi n. 13. legendus à n. 14. usque in finem pro vero intellectu illius textus, & aliorum. Qui cum Suarez de legib. lib. 1. c. 15. ex n. 5. usquen. 12. & c. 16. à n. 4. Salas eodem tract. disp. 3. sect. 4. n. 15. Vasquez 1.2. q. 92. art. 2. n. 9. ait in d. c. omnis dyst. 3. n. 5. quod permissio, e qua in illo

textu, non est permissio facti, quia talis non est effectus legis, sed permissio juris, quæ regulariter attribui solet malis actibus, de illisque maximè intelligi.

Ad secundam quæstionis partem breviter respondeo, regulariter legem humanam non obligare subditos ad ejus observantiam cum periculo vitæ: sic fere Doctores omnes docent, quia hoc non est necessarium ad bonum commune Reipublicæ, sed Cajet. 12. q. 9t. art. 1. & 22. q. 125. art. 3. Adrianus in 4. q. 3. de clavi, Henriq. tract. de synodo Episcop. post. 3. conclusionem, docent contrarium, qui debent intelligi quando lex imperat taliter in Reipublicæ commodum, quod si subditus non obediret periculum aliud grave imminet et causæ publicæ; & sic multis modis exemplificant Cajet. supra, Sotus lib. 1. de Just. q. 6. art. 4. 17
Covar. in c. alma mater p. 1. §. 3. n. 9. & alii. † Potest enim Dux in bello militi præcipere, ut faciat vulgò centinela, etiam cum proprio periculo vitæ, quia Respublica habet potestatem necessariam ad sui conservationem, & bonum commune suum, ad quod poterit præcipere cum periculo vitæ: de hoc videbis quæ congerunt præter alios Villall. in summ. p. 1. tract. 2. dif. 28. † Ubi ait n. 3. quod in causis fidei, & in bonum religionis, ut dicit Vasquez t. 2. disp. 161. c. 2. n. 8. potest lex præcipere cum vitæ periculo. † Et quod sic tempore pestis, potest Prælatus præcipere parrocho, ut non discedat à loco, ut succurat spiritualiter infirmis, † vel prætor medico, ut eos curet, etiam cum periculo vitæ, & quæ tradit cum multis Balboa in c. 2. de except. à n. 67. & in c. 2. de jurejur. à n. 140. expendens quando lex obliget ad culpam, de quo ago latissimè infra sub c. 1. 18 19 20 21

Ad tertiam quæstionis partem, an lex humana fundata in præsumptione obliget in conscientia, satis respondebis ex dictis infra sub dict. c. 1. quando, & quomodo obliget ad culpam, & sic respondeo breviter non obligare, ut exemplificant Sylvest verb lex q. 9. casu 2. Navarrus in man. c. 17. n. 284. Covar. in c. cum esses de testam. n. 9. & alii multi, & Villall. d. p. 1. tra. 2. dif. 21. in hærede, qui se immiscuit hæreditati ante factum inventarium, qui & si videatur obligatus ad solvenda omnia debita prædefuncti, sed in conscientia, non obligatur plus solvere, quàm quod ut hæres accepit † limitant verò prædictam conclusionem, cum lex fundatur in præsumptione, ob solum aliquod morale periculum, quia tunc erit valida lex in conscientia, eo quod metitur, juxta casus ordinarios, non speciales. Et ut latè agas adjunges quæ latè dixi in Rub. de præsumpt. ubi egi de quæstione q. 1. vers. ad quinta, an fictiones legum habeant locum in foro conscientiæ à n. 3. & cum multis agit Diana p. 1. tract. 10. res. 27. ubi expendit etiam cum Sanchez locum Trid. sess. 25. c. 19. de præsumpta professione post quinquennium, & prohibitionem Clem. 8. de largit. muner. & ex bulla Sixti V. quæ fundatur in præsumptione, & alia item videnda D. Tapia Archiepiscop. Hispalens. p. 1. lib. 4. de legibus q. 13. per. 14. art. ubi de hac lege fundata præsumptione. 22 23

Ad quartam quæstionis partem an legibus Tyranni sit obediendum, & licet dicatur Tyrannum peccare judicium usurpando, ob idque non esse ei obediendum. Tamen ut quemadmodum in toto vers. ad primam, dictum est posse eligi minus malum ut majus evitatur, & Cajetan. verbo Tyrannus in summa, Medina, quem sequitur Villallobos 24

L 2

lobos, dicant ut ſit licitum conſulere minus ma-
lum, ut evitetur majus, ut latiſſimè tractat omni-
no videndus ad plures caſus Barboſa *in d. c. duo*
mal. a. c. nervi 23. *diſt. d. c. omnis diſt.* 3. ſic & licere
juſtitiam petere à Principe Tyranni ad evitan-
dum aliud majus malum, nempe quale eſſet vi-
vere ſine juſtitia.

25 Unde dicit debet, ut quamvis proprius Rex,
& legitimus gubernet tyrannice ei ſit obedien-
dum, quoties juſtum ſit quod præcipit, ut patet
ex dicto Chriſti Domini *Matth.* 23. ibi *ſuper Ca-*
thedram Moyſi, ſederunt ſcribæ, & ſacerdotes quæ-
cumque dixerint vobis facite, & ſervate, & ex illo
D. Petri 1 *c.* 2, ibi *obedite Dominis veſtis, non ſolùm*
26 *bonis, ſed etiam diſcolis.* † Quod intelligunt Do-
ctores, & Medina 1.2. *q.* 64. *art.* 4. & Vilall. ſupra
n. 2. idem procedere reſpectu Principis Tyranni
gubernantis, Rempublicam ex ſolo beneplacitu
populi, ſeu civitatis. Et quamvis eſſet adverſus
civium voluntatem, ſi juſta mandet; nam alias
Reſpublica peccaret vivens ſine legibus, & obe-
dientia. Et ſic videri comprobatum ex mandato
Chriſti *Matth.* 22. ibi *reddite ergo quæ ſunt Cæſa-*
ris Cæſari: nam quamvis Romam baberent op-
preſſum Judæorum Regnum violenter, præcipit
ut Judæi Romanorum legibus obedirent, de quo
di.o infra *ſub c.* 1. *tit.* & boe ſufficiant pro Rubri-
ca buic dubio adjunges quæſtiones ſequentes
quas tractat noviſſimè Berricelus *de miſſionibus*
Apoſtolicis p. 2. *tit.* 3. *de legibus q.* 88, 89. & 90. quos
infero ſupra *q.* 14. *num. fin.* in fine ubi fidelibus
obedientibus legibus tyrannorum etiam quoad
27 tributa. † His addo omnibus, quæ in fine præce-
dentis quæſtionis reſervavi hic aſſignare; igitur
de lege vereri, & ejus abrogarione, item & de ceſ-
ſatione, ſeu mutatione legis dieo infra *hoc tit. ſub.*
c. tranſlato 3, aliquid de irritatione, & de diſpen-
28 ſatione ſub *tit. de reſcript.* & ibi *in c.* 20. † De ſta-
tutis dico ſub *d. c.* 1. & *in c.* 7. & 10. & ibi *in d. c.* 1.
quando, & quomodo lex obliget ſub culpa mor-
tali, aut veniali, num lex omnes obliget? etiam
Principes, & Cardinales ad culpam, ibi: de lege
pœnali quando, & quomodo obliget ad pœnam,
dico ſub *hoc tit. in c. ex literis.* An leges civiles,
ſeu municipales obligent Clericos, latiſſimè ago
in d. c. 7. & 10. *hoc tit.* Et cum bis abſolvitur Rub.
29 die 31. Julii 1656. † de lege tributorum: agit
occaſione hujus tractus noviſſimè D. Tapia Ar-
chiepiſcop. Hiſpalens *in ſum. p.* 1. *lib.* 4 *de legibus*
q. 11. per totam & de tributis in Eccleſiaſticos
dixi infra *ſub c.* 10. *à p.* 1. & *q.* 8. & de juſtitia tri-
30 butorum in generali dico late *in c.* omnis anima †
de cenſibus nonnullæ aliæ quæſtiones pro exor-
natione hujus Rubricæ poterant his innecti ve-
luti utrum lex habeat ſemper pro materia præ-
ceptum, & utrum legis naturalis materia ſit
unum præceptum vel multiplex, & utrum om-
nium virtutum actus tam naturalis quam poſi-
tivi juris materia ſint, & qui actus in materia
unius cujuſque virtutis, aut vitii ſint quos hu-
mana lex præcipere poteſt aut vetare, utrum lex
humana externos tantum actus directe præcipe-
re poſſit, & utrum actus interior concomitanter
cum exteriori à jure humano præcipi aut prohi-
beri poſſit & num modus ſervandi legem natu-
ralem ſeu bumanam ſub illius præceptione ca-
dat, & an eadem ſit materia conſtitutionis civilis
& Eccleſiaſticæ, & de aliis pro hac Rubrica cum
D. Thoma, Suarez Vaſq. & pluribus Frat Franc.
Vallente *p.* 2. in cõcordia juris Põtificii *p.* 2. *f.* 254.

AD TEXTUM IN CA-
pite primo.

HOC TITULO.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Canonum ſtatuta ab omnibus ſunt cuſtodien-da, etiam à Cardinalibus numero ſecundo & quarto.*
2 *Transgreſſores legis non dicitur non ſervantes legem uſu non receptam.*
3 *Leges ſuperiorum ſervare quilibet naturali, & Divina lege tenetur.*
4 *Oratio indefinita* remiſſivè.
5 *Judicare debet judex non ad libitum, ſed ſe-cundùm magis communem Doctorum opinio-nem.*
6 *Opinio communis non eſt præferenda illi, qui fa-vet animæ & matrimonio,* n. 7.
8 *Opinio à Præceptoribus recepta, poteſt ſequi, communi omiſſa, & probabilis in foro conſci-entiæ* n. 9.
10 *Opiniones, quas quis debeat ſequi in conſulendo, patrocinando, docendo, & judicando* remiſſi-vè, & n. 11.
12 *Opinio ultima num prævaleat antecedentibus* remiſſivè.
13 *Æquitas nam ſit ſequenda in conflictu opinio-num.*
14 *Litigandum non eſt ad libitum, ſed juxta actio-nes legales, & judiciales, & quo ordine,* re-miſſivè n. 15.
16 *Notabilia quædam pro materia noſtri textus.*

TEXTUS iſte generaliter ſtatuit ut 1
canonum ſtatuta cuſtodiantur ab
omnibus, docent cum multis Duen-
nas *regula* 79. Bernardus *regula* 383. Me-
nochius *de arbitrariis caſu* 380. Zenedus *ad*
decretal. collect. 84. *numero* 1. † ubi *numero* 2
2. addit quod non dicuntur legis Tranſ-
greſſores non ſervantes legem uſu non re-
ceptam, cum aliis Barboſa *hic numero* 1. &
2. ubi *numero* 3. ampliat cum Azorius *inſti-*
tut. moraliter part. 1. *lib.* 5. *cap.* 11. *quæſt.* 5.
ut procedat prædicta principalis concluſio,
etiam in ipſis Cardinalibus, quorum omni-
um eſt ratio, quia tam jure Divino, quàm
naturali, † & humano eſt quilibet obliga- 3
tus, & adſtrictus ad ſervandas leges, &
conſtitutiones à ſuis ſuperioribus ſtabilitas,
& ſancitas, Caſtro *de lege pœnali lib.* 2. *cap.*
13. *concluſ.* 1. Navarrus *in Rubrica de judiciis*
numero 99. Farinac. *in praxi crimin. part.* 2.
quæſt. 17. *numero* 4. Frater Emanuel *quæſt.*
regular. tom. 2. *quæſtio* 21. *art.* 3. Aldrete *de*
religioſa diſciplina tuenda lib. 2. *cap.* 14. *numero*
2.

Unde quia hîc Pontifex in verſ. *ad omnibus*,
videtur omnes infinite obligare ad canonum
ſtatuta, ideò præter plura, quæ ſub Rubrica jam
adduxi

adduxi conducibilia pro comprobatione prædi-
ctæ conclusionia, adjunges plura, quæ de ora-
tione indefinita, & universali scribit melius,
quam alii Covrr. *lib.* 1. *variar. c.*13. de quo infra
in cum omnes 6. hoc tit. & idem Covarr. *num.* 8.
& 9. legendus agit de vi, quam habet indefinita
à lege prolata, vel ab homine.
5 Et quatenus etiam Pontifex *in* 2. *part* vers. *suo*
sensu, dicit *ut nemo in actionibus, vel judiciis Ec-*
clesiasticis suo sensu, sed eorum authoritate duca-
tur. Cujus occasione Barbosa *hic à num.* 7. in fi-
nitis, quæ sequuntur comprobat, nempe ut ju-
dex non ad libitum, sed secundùm magis com-
munem, & receptum Doctorum opinionem de-
beat judicare facit lex Regia *6 tit 7 lib. 2. recopil.*
vers. *otiosi* quæ refero refra *in c 2. de re judic. q.* 1.
6 *in fine.*
7 Et quod illa præsumitur verior opinio, quæ à
majori parte Doctorum recepta existit. † Et
quod opinio communis non est præferenda illi
opinioni, quæ favet animæ; Et quod in matri-
monialibus causis propter illorum favorem,
8 possumus recedere à communi opinione. † Et
quod opinio à præceptoribus recepta potest se-
qui, communi omissa † & quod opinio proba-
9 bilis in foro conscientiæ sequi potest relictâ pro-
babiliori; ideo possemus hic innectere tracta-
tionem de conscientia dubia, † & quas opinio-
10 nes debeat quisque sequi, sive in patrocinando,
docendo, consulendo, judicando, & practicando,
scribunt præter illa, quæ adducunt Doctores *in*
l. 1. *§. sed nec C. de veteri jure Enucleando*, Sanchez
de matr lib. 3. *disp.* 44. Azor. *tom.* 1. *moral lib.* 2... 3.
Navarrus *in man. c.* 17. *à n.* 18. Villalobos *in summ.*
11 *part.* 1. *tract.* 1. *à difficult.* 4. † ubi *difficul.* 5. tractat
de opinione, quam debet judex amplecti, conge-
rit infinita cum pluribus videnda P. Franciscus
Lugo è Societate Jesu hic vita functus Vallis
oleti in suo libello, ubi cum modernis expen-
dit. Et ut uberius agnoscas, leges quæ ego latè
scripsi *in c. Cappellanus 4. de feriis quæst.* 4. ubi dixi
12 de dubiis, * & an ultima opinio prævaleat ante-
cedentibus: ubi quid in opinione minus proba-
bili: & quam opinionem teneatur sequi judex. †
Item adjunges quæ ego latè scripsi *in c. 2. de re*
13 *judicata*, ubi *quæst.* 2. dixi de dubiis: & an in con-
flictu opinionum sit sequenda æquitas: & quid
debeat judex facere in pari dubio † item appli-
14 cabis pro ampliatione quæ latè dixi *sub c. dilecti*
6. de judic. ubi quod non ad libitum est litigan-
dum, sed juxta actiones judiciales, & legales, à
quibus judices non recedunt.
15 Iterum ad prædicta verba *ut nemo suo sensu, sed*
canonum authoritate ducatur, applicabis quæ dico
in cap. ne initaris 5. *hoc. tit.* ubi etiam aliqua an-
noto de ordine, quem debet judex observare in
16 judicando. † Quibus sic breviter prælibatis, &
consideratis, leges quæ adducunt, & scribunt de
materia textus nostri, præter ordinarios, & quos
hic congerunt Barbosa, & Zenedo *dict. collect.* 84.
adjunges Azor. *lib. 4 moral. à cap.* 1. *de natura*
legis Vasquez 22. *quæst.* 99. *art.* 1. *disp.* 140. per
totum, *& art.* 2. *disp.* 141. *per totam. de potestate con-*
dendi leges idem *ubi supra quæst.* 95. *art.* 1. *disp.* 152.
per totam, *& disp.* 153. *& art.* 3. *disp.* 155. ubi
cap 2. *disp.* 156. *disputat. an lex* obliget ante pro-
mulgationem: & an ut omnes obliget, debeat
esse usu recepti, Azor. *lib.* 2. *moral. cap.* 4. *&* 5. an
obliget in conscientia *c.* 6. 7. 8. 9. *&* 10. Vasquez
1. 2. *q.* 69. ante *art.* 4. *disp.* 158. quid de omnibus

regibus humana idem Azor. *lib.* 5. *moral. c.* 25. &
quis possit facere leges positivas, Molina *de ju-*
stitia tract. 5. *tit.* 6. *disp.* 68. 69. 70. *&* 71. de qui-
bus hic non repeto, nec de aliis, quæ occasione
hujus textus possent tractari, cum satis supra in
Rubrica sint jam agitata: quare nunc agam de
quæstionibus, quas dispersim offendi agitatas
per Doctores, occasione hujus Pontificiæ deci-
sionis & de materia textus nostri novissimè
P. Franc. Vallente *in concordia juris Pontificii q.* 2.
per totam.

QUÆSTIO I.

An jus canonicum utroque foro servetur, & antecellat in sui observatione juri civili: & an omnia, quæ habentur in jure canonico habeant vim legis: & an verba imperativa posita in canone obligent ad peccatum: & an lex civilis, canone deficiente, præferatur dictis Patrum.

SUMMARIUM.

1 *Leges justa quantumcunque humana justè stabilitæ, habent vim obligandi in foro animæ ad culpam mortalem, vel venialem, &* q. 2. *num.* 1.

2 *Jus canonicum obligat in utroque foro, quod innititur æquitati.*

3 *Canonicum jus servatur in materia præscriptionis, vel ubi de matrimonio tractatur, aut agitur de rebus spiritualibus, vel Ecclesiæ immunitate in causis piis miserabilium personarum, d. heresi, & de usuris, &c.*

4 *Jus canonicum servatur, ubi tractatur de juribus feudorum, limitatur cum est abrogatum alio canone, & aliis ind is* n. 6. & 7.

5 *Canonis transgressor est deponendus, & ei contravenieus peccat, & veniens contra illum incurrit infamiam canonicam*

6 *Canonicum jus non ligat Judæos, & Paganos, &* num. 7.

8 *Canonicum jus præcellit civili, quoties aliquid clarum est illud, dubium verò civile*

9 *Canonicum jus servatur de jure civili, etiam si lex sit in materia peccati contradicens, & etiam si solùm immineat veniale peccatum, & in materia malæ fidei* n. 10. *non tamen si sumus in materia temporali, ut* n. 13. *& in materia legali* n. 14.

11 *Opinioni Canonistarum standum est in materia usurarum, quoties inter illos, & Doctores legistat, sunt diversæ opiniones.*

12 *Canones sunt observandi, cum deficit jus Regium* & n. 14 *in fine.*

15 *Lex civilis ex causa potest jus canonicum moderare; ita ut lex ea observetur, si quod moderatur reperiatur aliquando permissum fuisse.* ut n. 16.

16 *Homicidium lege Divina fuit aliquando permissum.*

17 *Lex civilis observabitur quando est scripta, & jus canonicum non sed qualiter contingat non est facilis in praxi.*

18 *Legis vim non habent omnia, quæ reperiuntur in jure canonico, cum non omnia decreta compilata à Gratiano sic obligent.*

19 *Canonicum jus componitur ex decretis Pontificum, Conciliorum, legatorum, Abbatum, & aliorum, vel ex dictis sanctorum.*

20 *Verba imperativa posita in aliquo canone, sub lite est, num obligent, ut verba præceptiva, seu probibitiva,* & n. 21. 22. & 23.

24 *Sanctorum dicta, deficiente jure canonico, sunt observanda in materia spirituali, & non jus civile, secus in temporalibus, ut circa testamenta, hæreditates* n. 25.

25 *Leges Imperatorum loquentes de testamentis, hæreditatibus & aliis dicuntur per verba eorum Divinitus promulgata.*

1 AD primam quæstionis partem, respondeo quod cum leges justæ, quantumcumque humanæ à superioribus justè stabilitæ, habeant vim obligandi in foro animæ ad culpam mortalem, vel venialem, juxta materiæ gravitatem, ut notant Doctores cum D. Thoma *part.* 2. *q.* 99. *art.* 4. (de quo
2 dico infra) † sequitur dicendum ut cum jus canonicum sit stabilitum magno cum consilio, & deliberatione, quod obliget in utroque foro, ita ut in utroque servetur, juxta glossam hic, & per textum nostrum communiter Doctores, canonicum enim jus æquitati innititur, ut benè patet per Alciatum *in Rubrica de præscript. n.* 12. Gratianus cum pluribus ampliationibus *regula* 57. & faciunt quæ dixi *sub c. fin. eodem tit. de præscriptionibus.* † Etenim jus canonicum, ut ibi
3 servatur in materia præscriptionis, ut latè ibi dixi, & explicat Arias Pinelus *in auth. nisi tricenale n,* 11. *C. de bonis maternis*, Covarr. *in regula possessor. de regulis juris lib.*6. *p.* 2. *§.* 11. *n.* 3. & 4. vel ubi materia matrimonii tractatur, seu agitur de rebus spiritualibus, vel super Ecclesiæ immunitate, & in causis piis, in causis miserabilium personarum, in materia hæresis, juxta quæ dixi de his omnibus, de rebus spiritualibus *in c.* 2. 3. 4. & 8. *novit, & aliis, de judiciis, & foro comp. de matrimonialibus in c. tuam, de ordine cognit in c. litteras. de restit. spoliat, & in c. cum consanguinei* 11. *de sententia, & re judic. de immunitate in dict. tit. de judiciis, & infra in cap.* 7. & 10. *hoc tit.* & ad plura *in c.* 10. *de judic.* ubi etiam de hæresi, & de usuris *in dicto c. tuam, de ordine cognit. de causis piis. & viduarum in c.* 11. & *c.* 15. *de foro comp.* de his omnibus breviter cum aliis Gratianus *dict. regula* 58. *n.* 13. 14. 15. 16. 19. & 20. cum Doctoribus, quos refert

4 Unde infero quod jus canonum servetur, ubi tractatur de juribus feudorum, ut docent Philippus Decius *cons.* 131. *n.* 3. Curtius Junior *tract. feudor.* 12. 1. *n.* 2. ubi alia singularia tradit in materia, & Alex. *cons.* 15. *n.* 3. *lib.* 5. Joan Oroscius *in l. de quibus num.* 15. *ff. de legibus col.* 175. Joannes Nevizan. *in sua nupt. lib.* 5. *n.* 69. Maranta *de ordine judiciorum* 3. *p. num.* 88. & faciunt plura, quæ congessit in *c. cæterum de judic.* Et addunt Hypolit *in l. unica, C. de raptu virg. n* 195. Decius *cons* 452. *n* 6. & ibi *n.* 15. aliis adducens, regulam ampliari ut procedat maximè in terris
5 Ecclesiæ. † Et in tantum procedere docent Doctores congesti à Gratiano dicta regula 57. *n.* 2. 3. 4. & 5. ut contraveniens Canoni peccet mortaliter, maximè ex contemptu, ut infra *in c. ad concupiscentiam,* & quod Transgressor canonis sit deponendus ex glossa hîc verbo *inhibimus*, quam dicit veram Felinus aliquibus concurrentibus, de quibus ipse *n.* 11. Item quod veniens contra canonem incurrat infamiam canonicam, secundum Abbatem *in c. illud. not.* 3. *de majoritate, & obedientia,* per textum ibi: videbis Felinum *hic à n.* 9. ubi ponit ampliationes alias.

Hæc tamen limitatur regula, quando jus ca- 6
nonicum est abrogatum per contrarium canonem, vel contrarium usum, glossa & Doctores hic, benè explicat Petrus de Duennas *in regula* 99. † Secundo, ut non procedat in Judæis, &
Paganis, quos jus canonicum non ligat ut est 7
textus *in c. gaudemus de divortiis, & in c. in fidelibus de consanguinitate, & affinitate*: latè Socinus *consil.* 119, *n.* 24. *lib.* quas duas cum aliis octo limitationibus tradit Felinus hic, & pro hac ultima materia de Judæis, præter quæ dico *in tit. de Judæis, & Paganis*: applicabis quæ adduxi *in c. Judæis* 20. *de testibus.*

Ad secundam quæstionis partem etiam dico; 8
quod jus canonicum præcellit Juri civili, quoties aliquid est clarum de jure canonico, & dubium de jure civili, tunc enim in utroque foro statur juri canonico, ut per Jason *in l.* 2. *§. genera n.* 22. *ff de acquirenda possess.* Socinus *cons.* 33. *lib.* 1. *num* 15. Joannes de Neviæ *in sua silva nupt. lib.* 5. *num.* 69. & dicit hanc esse communem Nicol. Bellon. *in cons.* 25. *num.* 8. Robert Maranta *de*
ordine judicior. 3. *num.* 83. † Etenim jus canoni- 9
corum servatur de jure civili, etiam si lex canonica sit contradicens in materia peccatum concernenti, ut benè per Jason *in l.* 2. *§. ex pluribus ff. de acquirendi possessione num.* 5. & 18. & *auth. sacram puber. C. si advers. vendit. num.* 24. & *in §. fuerat Inst. de actionibus* Gutierez *in l nemo potest,* 8. *de leg.* 1. *num.* 2207. & Padilla *in l. si aquam, C. de servit.* affirmat idem esse, etiam si solùm immineat peccatum veniale, Alciatus *in c. cum. contingat. de jurejur. num.* 50. Burgos & Paz *in l.* 1. *tauri num.* 457.

Hinc enim procedit ut in materia malæ fidei, 10
quia agitur de animæ periculo stetur in canonico, ut bene tradit Joannes Oroscius *in l. omnes populi ff. de justitia, & jure n.* 70. & 71. *col.* 61. & patet ex his, quæ latè dixi *in d. c. fin.* & *c.* 1. cum aliis de præscript. & in materia juramenti sic procedere docent Didacus de el Castillo *in l.* 64. *tauri num.* 73. Bellon. *cons.* 15 *n.* 2. *ad finem,* Matthæus de Afflictis *in decis. Neapol.* 381. *n.* 3. & *decis.* 221. *n.* 5. & *decis.* 263. *n.* 2. quod qualiter intelligatur tradit benè Felinus *in c. Ecclesia sanctæ Maria hoc. tit à n.* 49. Socin. *cons.* 77. *num.* 13. *lib.* 1. & *cons.* 80. *n.* 14. *eodem. libro,* refert hæc, cum aliis Gratianus *dicta regula* 57. *n.* 6. 7. 8. & 9. & faciunt quæ latè de hoc casu juramenti, egi *sub c. si diligenti de foro competenti, & in c. de novit de judiciis q.* 1. 3. & *sub. c.* 10. *q.* 28 & *in toto tit. de jurejur.*

Et procedit in tantùm quod si sint opiniones 12
diversæ in materia usurarum inter Canonistas, & Theologos, Canonistis standum sit, ut docent Aucharranus *in disput.* quæ incipit *antiquis, & temporalibus col.* 10. Joannes de Neviz, alios referens in sua *sylva nuptiali lib.* 5. *num.* 65. *in medio*
Maranta *de ordine judicior.* 3. *part. num.* 77. † Et 13
sic videmus in praxi quod deficiente jure Regio, sit ad canones recurrendum de quo dixi *sub c.* 15. *de Testibus,* in terminis Joannes Lupus *in repe-*

repetitione, *cap. per veſtras de 'donat. inter virum.*
& uxorum in princ. introductionis col. 7. & allegat
Bald. quod ipſe optimè declarat qualiter proce-
dat, & in rurſus *in repetit.col.* 174. verſ. *ecce quanta*
Burgo de Paz. latiſſimè *in l.* 1. *tauri à* n. 191. Grat.
d. regul 57. *n.* 10. *& n.* 18.
Hoc autem videntur limitari, primo quando lex
13 civilis eſt contraria juri Canonico, & ſumus in
materia temporali, non ſpirituali, & concernen-
te pactum, evenit ut quælibet lex ſervetur in ſuo
foro, ut reſolvunt bene Robert. Maranta *de or-*
dine judicior. 3. *p. n.* 77. Felinus *in cap. in cauſis in*
*princ.n.*4. *de teſtibus*, ubi videbis quæ dixi, Decius
in l. culpa caret. in fin. ff. de regulis juris, Joan. Cam-
petius *tract. de dote* 5. *p. q.* 69. n 6.
14 Secundo limitatur in materia legali, quia in
ea ſtatur Legiſtis, & in canonica Canoniſtis, ut
volunt omnes per textum *in c.* 1. *& in* 2. *de novi*
operis nunciat. non enim ut ibi dicitur ſacri Ca-
nones dedignantur leges ſequi; cum ergo
decreta Pontificum habeant omnimodam ſimi-
litudinem cum conſtitutionibus Principum, ut
quemadmodum hæ leges habeant vigorem, ut
jam ſupra probavi *in Rubr.* ſic & illi; ſit enim ut
in cauſis decidendis utriuſque ſit opus, cum ea
tamen differentia in praxi, quod deficiente
noſtro jure Regio prius ſit ad Canones recur-
rendum, ut dixi.
15 Benè tamen verum eſt quod licet jus Cano-
nicum ſervetur in utroque foro: tamen ex cauſa
lex civilis poterit ipſum jus Canonicum mode-
rari; ita ut lex civiles obſervetur, docent DD. *in*
l. fin. Cod. ſi contra jus, vel utilitatem publ. ſed tunc
procedere dicendum eſt, quando id, quod mode-
ratur per jus civile reperitur aliquando fuiſſe per-
16 miſſum ut in præcepto *ne occidas.* † Nam aliquan-
do lege divina permiſſum eſt occidere, ut *Mat.* 19.
omnis qui occiderit gladio peribit: tradit videndus
Didacus Del Caſt. *in d. l.* 1 *tauri gloſ. contra Dior*,
verſ. *ſed quæro* dicens et tunc poſſit homicidium
imponi per legem civilem, ſecus aliàs
Item jus civile obſervabitur, ut docent Socin.
17 *in regula* 215. Burgos de Paz *in d. l.* 1. *tauri n.* 625.
Mathienc. *in l.* 8. *tit* 11. *gloſſa* 2. *n.* 17 *lib* 5. *recopil.*
Caſan. Rurgund. *Sub.* 10 §. 1. verſ. *lhomme ou fe-*
mme num. 6. Gratian *d. regula* 57. *n.* 24. 25. *&* 28.
quando lex eſt ſcripta, & jus Canonicum non item:
de his n. duabus limitationibus, & qualiter lo-
cum habere poſſunt pro praxi poteſt aliquo modo
dubitari. Adjunges dicta infra in verſ. *ad ultim.*
18 Ad tertiam quæſtionis partem, an omnia, quæ
habentur in jure Canonico, habent vim legis:
& quia ſatis, & abundè reſpondi ſupra *in Rubr.*
ſub q. 12. in verſ. *ad quintam*, ad decretum Grat.
habeat legis vim, & ibi in verſ. *ad ſextam*, an
Pontificum decretis tantum ſit clauſis oculis;
ideo nunc breviter reſpondeo negativè, quia ut
ibi dixi corpus totius juris Canonici componi-
tur ex conciliis provincialibus, ex dictis ſancto-
rum Patrum, ut ex Auguſtino, Iſidoro, & ex
aliis, de quibus, ac de aliis decretis Gratiani ibi
dixi, ut non habeant vim legis. Quæ omnia præ-
cipuè habentur in corpore decreti, item & Pa-
leæ; imò etſi Gratianus aliquid referet tanquam
dictum ab aliquo Concilio, vel Papa, ſi aliunde
conſtaret non fideliter referri, aut eſſet res om-
nino dubiæ authoritatis: docent Granado *in*
p. 2. *D. Thom. contr.* 7. *tract.* 3. *p.* 1 *diſp.* 3. *ſect.* 7. *n.* 17.
Suarez *de legibus lib* 4. *c.* 5. *n.* 5. Greſſerus *pro de-*
fenſione. Bellarm. lib. 2. *de Rom. Pontifice. cap. ultim.*

Rodrig. *in quæſt. regul. tom.* 1. *q* 6. *art.* 2. Rodericus
à Cugna *in proæmio decreti, Gratiani n.* 19. ubi pe-
nes ipſum, Diana *p.* 3. *tract.* 6. *miſcel. reſ.* 26 ut non
ſit obligatio illi parendi, ex quo ſit, ut ſolùm ha-
beant legis vim, quod ſolus Pontifex approba-
vit, ſive per ſe, aut cum Concilio generali, quod
habet vim obligandi univerſam Eccleſiam. † Et 19
enim ut reſolvit Barboſa *in cap. regula*, poſtquam
n. 3. dixit jus canonicum componi, vel ex decre-
tis Pontificum, vel Conciliorum, quæ ſunt uni-
verſalia, aut provincialia, ſeu Synodalia, vel ex
decretis Legatorum, Abbatum, & aliorum Præ-
latorum inferiorum, vel ex dictis ſanctorum Pa-
trum, & de decretis Pontificum, dicat habere
omnimodam ſimilitudinem cum legibus Prin-
cipum, quæ vim obligandi habent, & hæc de-
creta refert ad conſtitutionibus, Bullas, ac Epi-
ſtolas, quas vocamus decretales, de quibus *in c.*
quidam cum ſequent. 25 *q.* 1. *& in c.* 1. §. 9 *quibus* 9.
diſt. ſequitur ut jus Canonicum, quantum in illis
continetur obliget univerſaliter, non ſic cæteræ
leges, ut explicui ſub *diſt. q.* 12.
Ad quartam quæſtionis partem an verba im- 20
perativa] poſita in aliquo Canone Bulla, ſeu de-
creto Pontificio, obligent ad peccatum mortale
caſus iſte eſt admodum practicabilis, & quod
verba imperativa, præceptum ſub mortali non
indicent, docuerunt Cajetan. *in* 1. 2 *q* 166. *art.* 9.
circa ſolut. ad 2. & alii & Rodrig. *in addition. ad*
Bullam cruciatæ §. 9 *n.* 77. Ubi dixit quod leges 21
Canonicæ non obligant ad peccatum mortale,
niſi habeant verba præceptiva, aut prohibitiva,
etiam ſi ſint modi imperativi, eo quod non præ-
cipiens, ſeu prohibens Legiſlator rem aliquam,
videtur velle non obligare ad peccatum; & ob
id Petrus de Ledeſma *in ſumm. tom.* 1. *tract de Eu-*
chariſtia, c. 11. ante *concl* 9 Villal. *in ſumma tom.* 1.
tract. 7. *dif.* 37. *n.* 7. dicunt ut verba Trident. *in c.* 5.
& 7 *ſeſſ.* 13 ibi *ut Sacerdotes quàm primum confi-*
teantur, ſi celebraverint ab inopiam Sacerdotis, abſ-
que confeſſione, non contineant præceptum ſub
peccato mortali.
Sed quod verba imperativa poſita in decretis 22
Conciliorum, & Summorum Pontificum, judi-
cent præceptum ſub mortali, docent Vaſquez *in*
p 2. *diſp.* 158. *c* 2. *n.* 24. Caſtr. Pal. *in opere morali*,
tract. 3. *diſp.* 1. *punct.* 9. *n.* 3. Granad. *in* 1. 2. *D. Thom.*
controv. 7. *tract.* 3. *p.* 1. *diſp.* 1. 4. *ſect. n.* 3. Bonacina
tom. 2. *diſp.* 1. *q.* 1. *punct.* 7. *&* 4 *n.* 10. cum Sylveſtro,
Armilla, Suarez, Salas, & aliis docent relata con-
cilii verba indicere præceptum ſub mortali:
ſequitur Diana *p.* 4. *tract* 4. *reſ.* 191. *& per clem.*
exivi de verb. ſignif. §. *item quia* verſ. *nos itaque*, &
per *cap. Clerici de vita*, *& honeſtate Clerici.* † Ex
eo quia lex verbo Imperativo condita regulari- 23
ter loquendo obligat ſub mortali in materia
gravi, niſi aliud ex conjecturis appareat; & li-
cet ego ſic fatear: video tamen in praxi rece-
ptum circa intelligendum Trident, in relatis ver-
bis, communiter Doctores docere non ea obli-
gare ſub mortali peccato. Et in terminis iterum
dixit Villalob. *in ſumma p.* 1. *tract.* 2. *dif* 18 *n. fin.*
ubi agit *n.* 3. *&* 4 quando agnoſcetur; ut lex hu-
mana obliget in conſcientiæ foro. De quo, ac
de multis aliis occaſione textus noſtri dico in
quæſtionibus proximè ſequentibus, & ex aliis
adductis *ſupra q.* 5. *&* 6. *de acceptione legis.*
Ad ultimam quæſtionis partem reſpondeo 24
cum diſtinctione, per textum *in cap. de libellis*
diſt. 20. quod ſi deficiente Canonicum authori-

rite, reperiantur leges civiles contrariæ dictis sanctorum Patrum, veluti, Hieronimy, Augustini & similium resolvitur, ut si igitur de materia spirituali, & ad fidem spectante, ac de interpretatione sacræ Scripturæ, præferantur dicta Sanctorum, ut ibi habetur.

25 Sin autem agatur de materia temporali absolutè, veluti de testamentis, hæreditatibus, & similibus, potius sit standum legibus civilibus, quia istæ à Pontifice approbantur in hujusmodi materiis, & dicuntur per ora Principum Divinius promulgatæ, *cap. fin.* 16 *q* 3. Quam tamen approbationem non habent dicta, sanctorum Patrum, *cap. noli*, *cap ego solis* 3. *dist.* de quo latè sunt videndi Lucas de Perusia *in leg. Medicos Cod de profes. & medi.* & alii relati à Barbosa *in dicto cap. de libellis num.* 3 *dist.* alia dico infra *in cap. necessitatis.*

QUÆSTIO II.

An lex sub lata pœna mortis obliget sub mortali & an Principes sæculares possint in suis legibus obligare transgressores ad peccatum mortale. & an possit superior obligare sub veniali circa materiam gravem; & an dignosci possit quando lex humana obliget in conscientia, & ad mortale.

SUMMARIUM

1 *Lex lata sub pœna mortis, mutilationis, exilii, triremium, vel sub alia gravi probabilis est, ut obliget in conscientia, & sub peccato mortali,* num. 5. *non tamen est improbabile sic non obligare, ut probatur exemplis,* num. 6. & 7.

2 *Transgrediens legem præcipientem sub pœna mortis, operatur in ejus contemptum, & num obligetur in conscientia, secluso contemptu,* num 18.

4 *Lex quoties præcipit sub pœna excommunicationis obliget sub peccato mortali,* & q. 3. num. 3.

8 *Lex civilis obligat transgressores in conscientia, ut à* n. 15 *contraria sententia multis fundamentis roboratur,* n. 14. & 19. *ubi illis respondetur.*

9 *Leges civiles imponentes multas pecuniarias, dum aliquid probibent, veluti ligna scindere, &c. non obligant in conscientia secundum aliquos, aliter* n. 10. 11. & 12.

12 *Religionum constitutiones, quæ non exprimunt ad culpam obligare, non sunt veræ leges, sed monitiones, & concilia gubernii.*

13 *Legislator explicans se non velle obligare ad culpam, tunc legem frangens non peccat, aliter in dubio; & de ratione,* n. 16. 17. 18. & 19.

16 *Legislator homo ex natura rei habet potestatem obligandi in conscientia.*

19 *Politica potestas, etsi dicatur mere temporalis ratione objecti, ratione tamen obligationis est spiritualis.*

Lex Divina minutissimè magis, id est firmius obligat propter ejus perpetuitatem, quæ non adest in lege humana, dict. num. 19.

20 *Superior potest obligare sub veniali tantùm peccatum, etiam circa materiam gravem, ut* n. 21.

21 *Actus agentium non se extendunt ultra voluntatem eorum,*

Lex humana respectu sui principii; & si quoad obligationem procedat à jure naturæ, nihilominus si superior non vult non obligabit sub mortali peccato d. n. 21.

22 *Vovens potest etiam in materia gravi se tantum obligare ad veniale, secus in juramento.*

23 *Confessarius potest pœnitentiam gravem imponere tantùm sub veniali.*

24 *Lex humana si non exprimat obligationem sub mortali, dignoscetur sub illo obligare ex gravitate materiæ, ut* num. 33. *non tamen ex verbis imperativis, præceptivis, ut alii dicunt hic, &* num. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. & 32.

26 *Præceptum non mentiendi est verum etiam si obliget sub veniali,*

27 *Verbum* oportet *in lege positum, num inducat obligationem sub mortali? Et quid per verbum imperatum,* n. 28.

30 Clementinaexivi de verb. signific. num 24. & 32.

31 *Materia gravis censetur illa, quæ, & si de se levis sit, tamen ex circumstantiis gravis est, vel respectu finis,* num. 32. 34. 36. 37. & 38.

34 *Missæ omissio imperata sub præcepto, quare sit peccatum mortale. etiamsi extet in aliqua Religione,* n. 35. *& non si sit in collegio aliquo litterario,* n. 36.

37 *Parvitas materiæ in legibus probibentibus aliquid causa vitandi damni solùm erit venialis.*

38 *Leges humanæ admittunt certas interpretationes, & conditiones, sive civiles intelligentias.*

39 *Credens ex Legislatoris mente non obligari sub mortali, non peccabit mortaliter contrarium illi operando, etiam quod esset cum aliqua ignorantia, dum crassa non esset sed revera aliqui in hoc falluntur debili fundamento, ut* n. 40.

40 *Excommunicatio posita à Judice non est cur præsumatur ab aliquo sine sufficienti fundamento, ut posita sit ad terrorem tantum.*

CUm ergo Barbosa hiç *num.* 4. dicat quod leges justæ quantumcumque humanæ, à superioribus justè stabilitæ habent obligandi vim, in foro animæ ad culpam mortalem, vel venialem, juxta materiæ gravitatem cum D. Thom. *p.* 2. *q.* 96. *art.* 4. Covarruv. *in regula peccatum, p.* 2. § 5. *n.* 3. & *de sponsalibus p* 2. *cap.* 7. §. 7. *num.* 8. Castr. *de lege pœnali lib.* 1 *c.* 4. Suarez *de legibus lib.* 3. *c.* 21. *cum sequentibus* Sanchez *in summa lib.* 1. *c.* 1. *n* 4. Vasq. 1. 2. *disputat.* 158. *capit.* 2. & 3. cum aliis pluribus etiam, & cum aliis refert Zenedus ad decretal. *collect.* 2. *num.* 2. ideo recta ratione supra in Rubrica reservari de his hic disputare 1

2 Ad primam ergo difficultatis partem an lex lata sub pœna mortis judicat obligationem peccati mortalis, videtur quod sic. Primo quia tam gravis pœna judicat Legislatoris mentem, volentis obligare sub peccato mortali.

3 † Deinde quia sic transgrediens legem sub pœna mortis præcipientem, operatur in contemptum legis, & ob id peccat mortaliter ut omnes fatentur, & colligitur ex D. Bernardo *lib. de præcept. & dispens. à c.* 11.

4 Tertia quia quoties lex præcipit sub pœna excommunicationis, obligat sub peccato mortali, Medina 1.2.*q.*96.*art.*5. Vasquez 1.2.*q.*158. *c.*6.*num.*61. Cajetan. 1.2.*quæst.*96.*art.*4. Covarr. *in cap. alma mater in initio n.*9. Navarr. *in man. c.* 25. *num.*52. Gutierez *lib.* 1. *Canon. c.*7. & ex aliis docent D. Anton. 2.*p. tit.*4.*cap.*2.*§.*3. Rosella verbo *pedagium, n.*9. Sylvester verbo *præceptum quæst.*3. *in fine*, Armilla verbo *constitut. n.* 4. Sotus *lib.* 1. *de justit. quæst.*9.*art.*5.*ad finem corporis*, Covarr. *in regula peccatum p.*2.*§.*5.*n.*3. Arag. 2.2.*q.*62.*art.*3. *paulo ante §. restat nunc*, Medina 1.2.*q.*96.*art.*4. *vers. denique indubitatum est*, Azor. *tom.*1. *instit. moral. lib.*5.*cap.*6.*q.* 6. *in fine*, Tolletus *in summa tract. de peccatis*.

5 Unde Merolla cum aliis *tom.*2.*disp.*4.*c.*3.*dif.*4. *num.*286. Præposit *in p.*2. D. Thom. *q.*95.*disput.*3. *dub.*4.*num.* 25. dixerunt idem etiam procedere in pœna mutilationis alicujus membri, & in pœna infamiæ, flagellationis, de pœna exilii perpetui, vel tanti temporis, ut fere perpetuum reputaretur, idemque procedere quando lex præcipit sub pœna carceris perpetui, amissionis omnium bonorum, vel maximæ partis bonorum, & similium, quia omnes hæ pœnæ solent imponi semper ob rem gravem, in qua legis fractio, non est mirum ut obliget in peccato mortali.

6 Ego inquam ut infra refero multum pro hac sententia pugnandum esse censeo, non inquam solent Legislatores pœnas ita graves imponere pro levibus culpis, quales sunt jam supra relatæ; ergo est evidens indicium, ut eorum voluntas sit sub pœna lætalis culpæ obligare fractores, cum eos in foro exteriori in tam gravibus pœnis obliget, aliàs inquam Legislatores iniquè sub tam rigorosis pœnis leges suas conderent. Sic teneo cum prædictis, & cum Amico *in cursu Theolog. tom.* 5. *disp.* 5. *sect.* 8. *n.* 297. cum aliis Diana *p.* 10. *tract.* 15. *misc.* 5. *ref.*46. licet sentiam probabiliter ut contrarium defendant late loquentes, Castr. Palao *tract.*3. *disput.* 1. *puncto* 15. *num.*12. volens multis exemplis probare nullam pœnam temporalem esse sufficiens indicium obligationis ad mortale, quia ad impositionem pœnæ quantumvis gravis sit, sufficit si committatur culpa politica, & civilis, quamvis non committatur mortalis.

7 Probans exemplo Custodia murorum in bello, cui imponitur lex de vigilia, sub pœna vitæ, secundo in pœna imposita in effractionibus carcerum; approbant Caspensis *in cursu Theologia tom.*1.*trad. de legibus p.* 3. *sect.* 5. *num.* 43. cum Navarro, & aliis, acerrime Arriaga *in cursu Theolog. tom.*4.*tract. de legibus disp.* 21. *sect.* 4.*n.* 25. qui negat impositionem pœnæ mortis à lege stabilitam esse signum certum, ut absolute Legislator velit obligare sub peccato mortali, quia sæpe potest esse pro coactione necessaria ex pœna, ut admittit Pater Suarez in pœna publicæ flagellationibus, quæ in Hispania infligi solet his, qui è carcere fugiunt, cum tamen ea fuga non sit peccaminosa, respondens quod non ideo lex, quæ sub tali pœna obligat, non sit imprudens, & si peccaminosum non sit eam frangere: quorum Doctorum verba refert relatus Diana *d. ref.* 46. Sed ex dicendis in dubiis sequentibus clarius percipies ex quo capire Legislator velit ad mortale obligare: aliquo dico infra *vers. ad quartam*, *vers. secundum relata*.

Ad secundam quæstionis partem an possint Principes sæculares obligare suis legibus transgressores earum ad peccatum mortale, & nonnulli distingunt inter Canonicas leges, & civiles, existimantes sæpius in istis nolle Legislatores ad culpam fractores obligare, & inter alios Præpositus *in p.* 2. D. Thom. *q.* 95. *disput.* 3. *dub.* 4. *num.* 28. dicit quod multæ leges videtur esse tales, in quibus nec ex verbis præceptivis colligitur Legislatorem civilem voluisse obligare in conscientia, nec ex gravitate pœnæ, nec ex conditione, & gravitate materia, quæ pertinent ad obedienda vitia, & evitandum magnum incommodum, si inquam ex his indiciis non colligatur Legislatorum obligare in conscientia, præsumi posse legem esse mere pœnalem. 8

Dicens quod tales sunt multæ, quæ ponunt pœnam dupli, confirmationem rei, similem pecuniariam, vel corporalem, non ita gravem, ut lex, ne merces extra Regnum, vel pecuniæ efferantur, ne ligna in sylva communi scindantur, ne ab aliis, quam à certis mercatoribus merces compārentur, ne vinum in loco privilegiato ematur ab his, qui non habent privilegium, ne quis venetur in tali loco, ne piscetur in flumine communi. Et ita de multis aliis quæ prudens Judicavit, quia sufficit Principi, si transgressores solvant mulctam; ob quod prudentum Judicio tales leges non recipiantur sub obligatione alia. 9

Ego inquam existimo ut quemadmodum nemo Catholicorum dubitat leges Ecclesiasticas in conscientia obligare subditos; quia cum tendant ad salutem animæ *ut jam sub Rubrica dixi*, & ex natura sua ad spiritualem hominum gubernationem ordinentur, eveniat ut magis directè obligent in conscientia; & consequenter magis apud subditos strictam animæ obligationem significent: ita fere etiam civiles leges obligent, cum tendant ad commune bonum Reipublicæ, cujus causa transgressores peccent. 10

Et in tantum procedat quod existiment Suarez respectu harum Civilium esse, *vel de fide, aut proximè illi de legibus*, c. 21. Castro *lib.* 1. *de lege pœnali*, c. 4. Medina 1.2.*q.*96.*art.*4. Bellarmin. *tom.*2.*lib.*3.*de Laicis c.* 11. † Ex quo infert Villalob. *p.* 1. *tract.*2.*diff.* 18.*n.*1.& 2. quod quando in constitutionibus religionum dicitur non obligare ad culpam, non esse veras leges, sed tantum monitiones quasdam, & concilia bonæ gubernationis, idemque procedere in quibuslibet aliis legibus, in quibus Legislator declarat non esse ejus intentionem obligare ad culpam, & peccatum. 11 12

Et sic prima constituitur regula, nam cum leges habeant obligandi vim ex voluntate Legislatoris volentis obligare, fiet, ut si ipse se explicavit, nolens tali statuto obligare aliquem ad culpam, quod tunc temporis non obliget constitu- 13

constitutio ex dicta, ut approbat Diana *d.p.* 10. *tract.* 15. *resol.* 45. *in principio.* Tota inquam difficultas erit quando Legislator mentem suam non explicavit, sed tantum ex verbis, aut ex gravitate, materia concipienda est, de quo dico infra in vers. *an quartam*, ubi insimul expendentur uno verbo, quæ dixit Præpositus relatus *in princip.* vers. *ad secundam.*

14 Video tamen Almainum *de potestate Ecclesiæ quæst.* 1. *c.* 10. defendere acerrime, quod lex civilis non habet vim obligandi in conscientia ex eo quia potestas politica est mere temporalis; ergo nihil ei cum conscientia. Deinde quia finis legum civilium est pax externa, non autem pax conscientiæ. Tertio quia Princeps sæcularis non judicat de internis, sed tantum de externis. Quarto quia non potest infligere pœnam spiritualem; ergo nec ad illam obligare. Quinto non potest absoluere in conscientia; ergo nec ligare. Sexto non intendit ligare sub peccato. Septimo quia alias idem peccatum bis puniretur, semel hic à Principe sæculari, & semel à Deo post hanc vitam. Octavo quia magis obliget minutissima lex Divna, quam gravissima humana, sed minutissima Divina, qua prohibetur mendacium inofficiosum, solum obligat conscientiam sub peccato veniali; ergo gravissima humana sub nullo obligat. Et hanc partem videtur amplecti Philippus de la Cruz *in practica de decimis* ꝗ. 2. *n.* 5. *fol.* 41. in vers. *tengo porcierto*; qui non tantum dicit ullam civilem legem obligare ultra pœnas externas, sed ut nec Ecclesiasticæ leges ad aliud obligent, & hoc cum pœnæ eis legibus applicantur, & multa ad probandum adducens, dicit ita esse de mente Castri, Cajetani, & Navarri, cujus verba refert, ut singularia, quæ etiam refert Diana videndus *dict. p.* 10. *tractat.* 14. *misc.* 5. *resol.* 44. satis impugnans cum Arriaga *in cursu Theolog. tom.* 4. *disp.* 16. *sect.* 4 *subject.* 1. *num* 55. & alii, & improbans etiam Marcant. *in tribunal. Sacram. tom.* 2 *tract.* 1. *tit.* 9. *q.* 1. *conclus.* 3. plura de hoc dubio scribentem, & Machadum *tom.* 1. *lib.* 3. *p.* 4. *tract.* 3. *docum.* 6. *num.* 1. §. non obstante, Valentiam *tom.* 2. *disp.* 7. *quæst.* 5. *punct.* 6.

15 Etenim dici debet, ut dixi leges civiles obligare in conscientia per illud *ad Rom.* 13. vers. 1. *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas, nisi a Deo, quæ autem sunt* (potestas, sive dominia gubernationis) *a Deo ordinata sunt; itaque qui resistit potestati Dei, ordinationi resistit, qui autem resistunt* (ordinationi, ac voluntati Divinæ) *ipsi sibi damnationem acquirunt*, & ibi vers. 4. & 5. *Dei enim minister est* (qui gladium portat) *vindex iram ei, qui male agit; ideo necessitati subditi estote, non solum, propter iram, sed aliam propter conscientiam*, id est non solum timore pœnæ humanæ sed etiam peccati evitandi causa, & sanctus Petrus *Epistola* 1. *cap.* 2. videtur aperte probare in illis verbis, *subjecti igitur estote omni creaturæ humanæ*, supple quæ in authoritate constituta est, *sive Regi*, &c. *quia sic est voluntas Dei*, & ex illo *sapient.* 6. *audite Reges*, &c. *quoniam data est à Domino potestas vobis*, & 1. *Regum* 8. *non te objecerunt* (ait Dominus ad Samuelem) *sed me.* Et comprobatur ultra alia, quæ adduxi *sub Rubr.* ex illo, quod dixi ibi *sub quæst.* 16. & quod etiam Tyranno Legislatori est obediendum in conscientia.

16 Etenim est advertendum necessarium non esse, ut Deus specialiter homini conferat potestatem obligandi in conscientia, sed ex natura rei, ita subsequi, supposito quod à Republica eligatur in caput, ut aliis verbis comprobat Arriaga *dicta disput.* 16. *sect.* 4. *subject.* 1. *num.* 55. Diana qui bene loquitur supra à vers. *confirmatur*: tunc ex *dicto loco* D. Paul. *ad Rom.* 13. ejus verba ponderans addens ibi loqui de potestate civili, & quidem cum Principes essent Ethnici, qui persequebantur Christianos, non tantum Apostolorum velle eis obedire propter iram, sed propter conscientiam. Deinde quia hæc potestas videtur necessaria ad bonam Reipublicæ humanæ gubernationem: nam si non esset obligatio in conscientia, non possent sufficienter per legem Reipublicæ provideri, quia nemo eas curaret. 17 † Et porrigit etiam hanc obligationem ad minores communitates, in quibus necessum est, ut subditi obediant suo capiti: & alia tradens refert ex aliquibus jus naturale non minus dictare obediendum esse legitimo superiori justa præcipienti, quam dictet fornicationem esse fugiendam, & mendacium esse malum.

18 Ex quibus dicendum est contra aliquos asserentes non esse peccatum mortale non parere legibus civilibus, secluso contemptu, ut docuerunt Imola *in cap. cum contingat de jurejur. col.* 17. cujus doctrinam commendavit Felinus valde *in c.* 1. *de sponsal. num.* 19. Joannes Valerus *de different. utriusque fori* verbo *ignorantia*, *differentia* 1 Tapia *in jure Regni Neapolitani lib.* 2. *tit. de legibus* §. *observentur num.* 18. item & contra alios asserentes peccatum contra legem Ecclesiasticam, non esse mortale per se loquendo, solum quando fit ex contemptu legis, ut tenuerunt Collectarius relatus ab Angelo, verbo *in obedientia*, Felinus *supra num.* 18. & 19. Cajetanus *in summa* verbo *clericus* ꝗ. *verum*, & verbo *jejunium* ꝗ. *quod quartum*, quod non bene loquuti sunt eo quod, & si non ex contemptu, sed alio fine lex civilis, seu Ecclesiastica frangitur, ut patet ex dictis, & docent Amicus *in cursu Theologiæ tom.* 5. *disp.* 5. *sect.* 8. *n.* 208. Præpositus *in p.* 2. D Thom. *quæst.* 95. *disput.* 3. *dub.* 2. *num.* 6. Merolla *tom.* 2. *disput.* 4. *cap.* 3. *dub.* 24. *num.* 221. & *dub.* 20. *n.* 279. Rocaful. cum Diana *in praxi Theologiæ moralis*, *p.* 7. *lib* 7. *de lege Ecclesiastica*, & *civili c.* 5. *n.* 120. Arriage *in cursu Theolog. tom.* 4. *tract. de legib. disput.* 20. *sect.* 5. *n.* 25.

19 Jam ergo santentia Almaini, & Philippi de la Cruz supra relata non impedit, nec obstant fundamenta ab eis relata, quibus sigillatim respondent Beccanus *tract.* 4 *c.* 6. *de lege humana quæst.* 2. *num.* 9. Diana cum eo *dicta res.* 44 vers. *ad argumenta*: nam etsi potestas politica dicatur mere temporalis ratione objecti, ratione tamen obligationis, erit spiritualis, cum obliget conscientiam, vult enim Deus; ut etiam in actionibus externis, & sæcularibus obediamus potestati politicæ; & sic Divino jure potuit enim Deus Laico permittere, ut obliget subditos in conscientia. Etsi non committeret, ut Judicet de internis, nec esse novum, aut absurdum, ut idem peccatum bis puniatur, siquidem furta, & homicidia, non solum puniuntur à Deo, sed etiam à Magistratu, & licet minutissima lex Divina magis obliget, intelligi debet, idest firmius propter ejus perpetuitatem, quæ non adest in lege humana, cujus fraternis peccatum erit

motta-

mortàle, ſi concurrat gravitas materiæ, juxta
quæ dico in verſ. *ad tertiam*, & *ad quartam*: & ſic
præcepti Divini fractio in re minima non exce-
dat peccati venialis metam; & ex his facile oc-
curritur aliis.

20 Ad tertiam quæſtionis partem: an poſſit ſupe-
rior obligare ſub veniali circa materiam gra
vem? & licet exiſtiment Vaſquez *in p. 2. tom. 2.
diſp.* 158. *c.* 3 *num.* 17. & *cap.* 3 *à num.* 32. Becanus
tom 2. *tract.* 3. *c.* 6. *quæſt.* 3 *num.* 10. Aragon 2. 2 D.
Thom. *quæſt.* 62. *art.* 3. Mexia *in pragm. taxæ panis,
concluſ.* 1 *num.* 111. Salonius *in* 2. 2. *quæſt.* 7. *art.* 1.
cont. 8. Ochogavia *tract. fin. de ſatisfactione
tam quæſt.* 8. *n* 6 & alii, ut non poſſit ita præci-
pere, quia voluntas ſuperioris ſolum requiritur
ad imponendam obligationem, ſed poſtea qua-
lis obligatio ſit, debeat ſumi gravitate, vel
levitate rei.

21 Tamen dicendum eſt juxta illud axioma vul-
gare *actus agentium non ſe extendunt ultra vo-
luntatem eorum*, de quo cavetur *in leg ſi quis, leg.
non omnis, ff. ſi certum petatur*, quod cum obli-
gatio legis dependeat ex Legiſlatoris voluntate,
ut ſit in ejus poteſtate non obligare ad mortale,
etiamſi lex ejus ſit ſub materia gravi, docent
Leſſius *de juſtitia lib.* 2. *c.* 41. *dub.* 9. *num.* 96. Sua-
rez *lib.* 3. *de legibus cap.* 27. *n.* 6. Valentia *tom.* 2.
diſp. 7 *quæſt* 5. *punct.* 2. Sanchez *in ſumma tom.* 2.
lib 6. *c.* 4. *num.* 25. Salas *de legibus diſp.* 10. *ſect.* 7.
num. 33. Diana *p.* 3 *tract.* 6 *miſcel. reſol.* 91. quibus
addo Cajet. & Medinam, quos ſequitur Suarez,
& etiam Caſtrum, & Villalobos *dict. p.* 1. *tract.* 2.
dif 19. *num.* 4. dicens contra Vaſquez hanc le-
gem poſſe ſic ponere Legiſlator, & extendere
magis, aut minus juxta voluntatem: & ita pro-
cedere quantumvis ex jam adductis in hac quæ-
ſtione ſub verſ. *ad ſecundam* lex humana reſpe-
ctu ſui principii, quantum ad ejus obligatio-
nem procedat à jure naturæ, quia oritur ex illo
principio ſcilicet *obediendum eſt ſuperiori*, & ſi ſu-
perior non vult ut ei ſubditi obediant ſub mor-
22 tali, non obligabit lex ad illud.

Ab hinc infertur poſſe voventem obligari ſe
in materia gravi ad veniale, quia ſicut omnis
obligatio à ſua voluntate ortum habuit, ita po-
tuit ortum habere, limitato modo, & non ſe-
cundum omnem capacitatem materiæ, Sanch.
ad matrim. lib. 1. *diſput.* 9. *num.* 9. quod non ad-
mittit Diana *dict. tract.* 6. *reſol.* 91. ſub verſ. *hinc*
in juramento, in quo Deum in teſtem rei pro-
miſſæ, adducis; in hoc enim ait, ut non poſſit
quis limitare obligationem ad veniale, ſi mate-
ria gravis eſt, quia non pendet à tua voluntate
obligatio adimplendi promiſſum; & ad hoc ap-
plicabis nonnulla, quæ dixi *in cap. debitores de ju-
23 rejur. ſub. q* 2. & 4.

Secundo infertur poſſe confeſſarium pœni-
tentiam gravem imponere ſub obligatione ve-
niali, quia eſt quædam lex & præceptum, &
conditiones legis & præcepti humani ſortiri de-
bet: ſic docent Suarez in 3. *p tom.* 4. *diſput.* 38.
ſect. 7. *num.* 5. Medina *Cod. de confeſ. tractat.* 1.
quæſt 48. & alii, ut ſequitur ſupra Diana contra
Sancium *in ſelectis diſp.* 15. *num.* 15. Conink. *de
Sacram, diſp.* 10. *dub.* 8 *n.* 65. Ochagav. *de ſatisfact.
q.* 8 *num.* 7.

*Ad aliam hujus dubii partem dico infra
quæſtione ſequenti.*

24 Ad ultimam quæſtionis partem, ut re-
ſpondeas repetes aliqua dicta ſub dicto verſ.
ad ſecundam dicta huc uſque habent locum re-
ſpectu Legiſlatoris volentis declarare, ut licet
condat legem ſub materia gravi; declarat ta-
men expreſſè; vel quod non obliget, niſi tan-
tum ad pœnam, vel tantum ad culpam venia-
lem: ſed quid dicendum eſt quando de volun-
tate ejus expreſſa non liquet. Unde exiſtimant
nulli conjecturandum eſſe voluntatem obligan-
di Legiſlatorem ad peccatum mortale, vel tan-
tum veniale: ex verbis; quibus legem Con-
dit. nam ſi ea exprimit, ſeu ponit in lege, quæ
conſiſtunt in præcipiendo, ſeu prohibendo, *ut
præcipio, mando, jubeo, prohibeo, interdico*, vel
aliis æquipollentibus loquitur ut *debeant, te-
neantur, neceſſario, neceſſe eſt, non licet, non po-
teſt*: hanc obligent ſub peccato, & conſcien-
tia: quæ etiam verba ponunt Vaſquez 1. 2. *di-
ſput.* 158. *cap.* 3. & 4. Amicus *in curſu Theologiæ
tom.* 5. *diſput.* 5. *ſect.* 8. *num.* 203. Præpoſitus *in p.* 2.
D Thom. *quæſt.* 95. *dub.* 2. *num.* 15. & *diſp.* 4. *n.* 26.
Villalobos *dicta p.* 1. *tract* 2. *diſ.* 18. *num.* 3. qui
videntur probare *ex clementia exivi de Paradi-
ſo de verb. ſign.* ubi quidquid per verbum præce-
pti ſtatuitur, aut inhibitionis, aut alicujus æqui-
pollentis præcepto, aut inhibitioni obliget ad
culpam, quia Pontifex, ut in eo ea Clementi-
na explicaret, an conſtitutiones fratrum mino-
rum obligarent ad culpam mortalem, prædicta
regula verborum uſus eſt, exiſtimans idem eſſe
obſervandum in reliquis legibus, & non ſem-
per ſuadens eſſe peculiarem rationem in con-
ſtitutionibus Fratrum Minorum, ob quam il-
la verba ad culpam obligarent, & non in
aliis.

Sed Arriaga *in curſu Theolog. tom* 4. *tract. de le- 25
gibus diſp.* 16. *ſect.* 5. *ſubject. num.* 64. ut jam ſupra
notavi volens conſtituere differentiam inter
Canones, conſtitutiones, & leges civiles, ut
notavi ſub verſ. *ad ſecundam* credens poſtea, ut
in materia etiam civili prædicta verba obligent
ſub mortali, ſi materia gravis ſit, & de ſe capax
obligationis lethalis, & talis, quod colliga-
mus Legiſlatorem voluiſſe obligare quantum
poteſt; dicit enim quod verba non ſunt in ſum-
mo rigore explicanda, ſed potius, quam ſua-
viter poſſint, dummodo verà, & propria ſigni-
ficatione retineatur; ergo cum juris regula ſit, ut
favores ſint ampliandi, odia reſtringenda: &
prædicta verba præceptiva, ſeu prohibitiva
queant adaptari etiam ad culpam venialem, ſe-
quitur dicendum ut cum Legiſlator poſſit (ut
jam in verſ. *ad tertiam* dixi) in materia gravi,
obligare ſub veniali, quod etiam quando id non
explicat ex natura verborum habentium ſenſum
rigidum, vel mitiorem, potius debeamus iſtum
eligere.

Ait enim quod præceptum v. g. non men- 26
tiendi, eſt verum, etiam ſi obliget ſub venia-
li; idemque eſſe ſi lex ſub his terminis profer-
retur *obligo ſub peccato*, quia non debeo dare
ſumme odioſam ſignificationem ſub mortali, ſed
ſufficere ſi intelligam de proprio peccato, li-
cet veniali, & hæc videtur pulchrè tetigiſſe Na-
varr. *in man. c.* 23. *n.* 49.

Ad ſecundum relata verba ſolent hic dubita-
re nonnulli, an verbum *oportet* poſitum in lege, 27
vel Canone inducat obligationem ſub culpa,
& Navarr. *cap.* 13. *num.* 53. exiſtimat ſaltem quo-
ad leges Eccleſiaſticas tale verbum ſignificare
oblig-

obligationem præcepti; ſed Suarez *lib. 3. de legibus cap. 15. num. 10.* Vaſquez *dicta diſput. 158. cap. 3. & 4.* tenent oppoſitum, dicentes quod ſi verba communia ſunt *ut ordinamus, ſtatuimus ſancimus*, conſtitutio, lex, vel ſtatutum, non habeat vim præcepti obligandi ad culpam.

28 Et addit Diana *dict. p. 10. tract. 15. reſol. 45.* sub verſ. *& tandem*, idem dicendum eſſe, quando præceptum ſolum per verbum imperativi, quia tam eſt præcepti, quam conſilii, ut rectè notavit Cajetanus; ſed ibi etiam dicit has leges latas per verbum *imperativi*, aliquando obligare ad culpam, quando in volumine juris continentur ſimiliter; & quod inter Canones, & decreta Conciliorum, ſunt aliquæ leges hujuſmodi, quæ obligant in conſcientia, & quod in his ſit penſandi materiæ utilitas, vel neceſſitas, & de legibus verbo *imperativo* latis jam dixi ſub verſ. *ad primam.*

29 Unde quia prædictam ſecundam regulam non abſolutè admittunt Doctores, tum ex conſideratis ab Arriaga ſupra, tum quia fundamentum *dict. clem. exivi de Paradiſo*, non ex integro eam ſequuta eſt, ut patet ex verbis ibi *habeant unam tunicam cum Capucino, & aliam ſine Capucino qui voluerint habere*: ex quibus colligit ut
30 ſit præceptum plus non afferre. † Ideò alii exiſtimant aliam regulam requiri tertiam ad cognoſcendum, quando lex præcipiat, ſeu prohibeat ſub peccato mortali, aut veniali, nempe ex gravitate, vel levitate materiæ: ſic docent Merolla *tom. 2. diſput. 4. cap. 3. dubio. 25. difficult. 2. per totam.*

31 Ubi etiam ait, quod gravis materia cenſetur hic, non ſolum illa, quæ per ſe & abſolutè ſpectata ſemper, & in omni eventu talis eſt, ſed etiam illa, quæ licet ſecundum ſe preciſè conſiderata ſit levis: tamen ratione circumſtantiarum temporis, aut loci, &c. gravis evadit, quia in his, aut illis circumſtantiis plurimum confert ab bonum commune: ſequitur etiam Diana *dicta reſ. 44.* verſ. *itaque*, & Salas
32 *de legibus diſp. 10. ſect. 10. n. 72.* † Et & alii deducunt materiam quandam poſſe eſſe gravem reſpectu finis unius Legiſlatoris, & levem reſpectu alterius, eo quod poteſt fini unius multum conferre; & ſic reſpectu illius erit gravis, & modicum fini alterius, cujus reſpectu ſit levis: exornat exemplis Merolla *ſupra n. 242.*

33 Ego inquam conſiderans omnia prædicta, rectè conſiderata eſſe à Doctoribus ex omnibus exiſtimo cum Medina *b. 2. quæſt. 96. art 5.* & aliis non poſſe regulam conſtitui generalem, qua cognoſcatur diſtinctè, quando materia gravis, vel levis eſt; & ſic hoc eſſe relinquendum arbitrio prudentis, quo poſſit intelligi, quando illa gravis eſt, tendens ad bonum commune, ſeu ad utilitatem proximi in re gravi: & tunc revera materiam legis eſſe ſufficientem ad obligandum ſub peccato mortali, & dicit Covarr. *in regula peccatum p. 2. §. n. 4.* quod tunc lex obligabit ſub mortali, quando finis ipſius ad quem ipſa reſpicit lex, eſt utiliſſimus Reipublicæ, aut communitati, ſecus ſi non multum conducat, aut non valde repugnet: etenim docet Merolla *ſupr. dict. dub. 26. col. 2. dif. 24. per totam*, quod ſpectandæ ſunt circumſtantiæ, quibus permotus eſt ſuperior, ad ferendum præceptum: nam res, quæ in ſe levis eſt aliquando ſit gravis ratione finis, & circumſtantiarum.

Unde

Unde cum eo, & cum Salas ubi ſupra, & 34
Villalobo *dict. p. 1. tract. 2. dif. 19. num. 5.* & Diana *ſub dicta dif. 45.* ſub verſ *ex his* exiſtimo hoc breviter explicandum ſequentibus exemplis: nam v. g. ſi Eccleſia præcipit Miſſam die feſto intendens in hoc ſpirituali profectui cujuſcumque conſulere: nam tunc erit mortale, quocumque feſto omittatur, quia opus hoc conſideratum, ut medium ad ſpiritualem profectum, cujuſcumque eſt notabile, ac ſubinde gravis materia.

Idemque procedere exiſtante præcepto ad 35
culpam obligante religione, ut omnes ſingulis diebus ſacro interſint: nam tunc eſſet mortale aliqua die non audire, quia ad eundem finem id præceptum injungi videtur.

Tamen ſi in ſæculari collegio, vel univerſi- 36
tate litteraria idem præciperetur, non eſſet gravis materia, quia comparata cum Legiſlatoris fine, qui non eſt tam profectus ſpiritualis ſingulorum, quam bona collegii, & univerſitatis gubernatio, non videtur materia gravis.

Et ſic etiam deducunt Doctores aliqui par- 37
vitatem ſcilicet materiæ in legibus probibentibus aliquid, cauſa vitandi damni Reipublicæ ſpectandum eſſe reſpectu ſolius hujus damni: atque ita hoc levi exiſtente eſſe levem, ſolum eſſe venialem tranſgreſſionem, quamvis quantitas in ſe ſit notabilis, & comprobatur ex aliquibus, quæ dico in quæſtione ſequenti in principio.

Pro complemento hujus dubii dico cum 38
Diedro *de libertate Chriſtiana*, quod leges humanæ admittunt certas interpretationes, & conditiones, ſeu civiles intelligentias, juxta literatorum omnium Judicium, ut contingit in præcepto audiendi Miſſam jejunii, à quibus excuſamur aliqua juſta cauſa.

Undeque fieri, ut ſi aliquis bona ſide crede- 39
ret, quod ex Legiſlatoris mente, non eſſet obligatus ſub mortali, peccaret mortaliter operando contrarium illi, quod eſt in lege præceptum, & etiam quod fuiſſet cum aliqua ignorantia, dum craſſa non eſſet, ſeu ſupina, aut cum dolo, ut docent Navarr. *in man. cap. 22. n. 59.* D. Thom. *in 4. diſtinct. 15. quæſt. 3. & 22. quæſtion. 147. art. 3.* & ibi Caietan. Cardin. *in cap. fin. de obſervat. jejunii*, Vaſquez 1. 2. *diſp. 158. cap. 6. num. 61.*

Advertat tamen Villalobos *dict. p. 1. tract. 2.*
dif. 19. ſub. num. 6. verum eſt aliquos in hoc 40
falli debili fundamento, vel nullo, dicentes excommunicationem verbi gratia, poſitam à Judice eſſe ad terrorem, & alia ſimilia: nam id præſumi non debet cum de jure ex textu *in leg. labeo* verſ. *idem Tubero, ff.* de ſupellectili legata nemo præſumitur ut dicat quod non habet in animo; ob idque nimis neceſſarium fore, ut adſit fundamentum magnum ad putandum mentem Legiſlatoris, non tendere ad obligandum in conſcientia.

QUÆST

QUÆSTIO III.

An quando lex mandat virtute sanctæ Obedientiæ, aut sub pœna excommunicationis, fractio pariat peccatum mortale; & quid quando Rectores universitatum præcipiunt aliquid sub pœna præstiti juramenti: & an Legislator possit in materia levi imponere obligationem gravem: an Superior ratione circumstantiarum, possit sub peccato mortali, præcipere materiam levem: & an possit quis vovere in materia levi sub mortali.

SUMMARIUM.

1 *Lex aliquid mandans sub pœna sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis, obligat ad mortale*, n. 3. *Et per quæ verba intelligatur, vel non* num. 2.

3 *Excommunicatio simpliciter prolata, intelligitur de majori. quæ non imponitur, nisi supposito mortali peccato. Quid de aliis pœnis*, num 5.

4 *Excommunicatio minor obligat tantum sub veniali.*

6 *Rectores universitatis præcipientes aliquid virtute juramenti, non obligant ad mortale, nec perjuri sunt, non adimplentes illud, secus si rem gravem mandet, ut* n. 7.

8 *Lex civilis sive Canonica in re levi verius est ut nunquam possit obligare ad mortale ut* n. 9.

10 *Superior in re de se levi verius est ut possit ex circumstantiis, quibus apparet res gravis obligare subditos sub mortali*, n. 11.

12 *Præcepta Religionum prohibentia virtute obedientiæ ingressum in cellas ob aliqua incommoda, obligant sub mortali, ubi quid de Prælato aliquo Ecclesiastico præcipiente materiam levem.*

13 *Prælatus Religionis poterit præcipere sub mortali ne Religiosus aliquis accedat ad Hortum communem Conventus, vel ad talem vicum, etiam si cum licentia sua exierit, vel ne cum tali, aut tali persona loquatur.*

14 *Præceptum Prælati de servando silentio hoc, aut illo tempore, aut de illo efficiendo, potest sub mortali obligare.*

15 *Præcepta sub mortali, & si ex jure humano difficulter ex sola materia discernantur sub mortali, tamen ex circumstantiis sic, & non tantum ex verbis, nisi clare constet de levi materia*, n. 16.

17 *Vovere quis non potest in materia levi sub peccato mortali, sive materia sit totalis, sive partialis voti*, n. 19. & 20.

18. *Votum est ad instar legis.*

20 *Lex non mentiendi, & non furandi materia levi, parit tantum veniale*

21 *Vovens quotidie recitare* Pater noster, *aut* Ave Maria; *& si per integrum annum orare desinat, non peccat mortaliter: & quare etiam, si extenderet obligationem ad plures annos* n. 22. *verum distinguet cum Sanchez; ut* n. 23. 24. & 25.

22 *Obligatio præcisa unius diei, est distincta ab obligatione alterius in eadem specie.*

23 *Vota quotidie recitandi* Orationem Dominicam, *aut dandi parvam eleemosynam facta ob honorem diei, & temporis, si frangantur per dies plures non fiet peccatum mortale; secus si dies tantum præfigatur, vel terminus, ne ultra illum voti executio differatur, cum deveniendo ex continua omissione ad gravem, materiam deficiat vovent in re gravi, ut* num. 24. & 25.

AD primam, & alias difficultates, præ- 1
missis, quæ dixi doctrinaliter *in proxima 2. quæst.* breviter respondeo, ut quando lex mandat aliquid virtute obedientiæ sanctæ, tum obliget ad mortale, si materia sufficiens sit; quibus verbis, ut ait Azor. *tom. 1. institut. moral. lib. 5. cap. 6. quæst. 6.* utitur frequenter in jure, & inter religiosos frequentissime, qui etiam addit habere eandem vim verba sequentia *stricte mandamus, injungimus, ordinamus, decernimus.*

Aliter vero dicens ex jam adductis, si sine 2
adverbio *stricte* ponerentur in lege hæc verba communia *ordinamus, volumus, statuimus, & sancimus*, ex doctrina Vasquez *dicta quæst. 12. quæstion* 158. *capit.* 3. *&* 4. quem sequitur Diana *p.* 10. *tractat.* 15. *miscel. resolut.* 44. sub vers. *& tandem.*

Sic si lex, sive constitutio aliquid præcipit 3
sub excommunicationis pœna, etiam obligabit ad peccatum mortale; eo quod pœna excommunicationis est gravis, quæ non imponitur, nisi supposito peccato mortali, quod intelliges de excommunicatione majori, quæ semper talis intelligitur, simpliciter prolata, juxta textum *in capit. 1. de sententia excommunic. lib. 6.* & juxta quæ dixi *in capit. intelleximus de judiciis, capit. de except. capit. ad probandum de re judicata, capit. Pastoralis, §. cæterum de appellat.* & alibi.

Quod non procedit si excommunicatio, quæ
imponitur sit tantum minor, quia hæc tantum 4
obligat sub veniali: sic docent Medina 1. 2. *quæst.* 69 *artic.* 5. Vasquez 1. 2. *dict. quæst.* 158. *cap. 6. n.* 61. Cajetan. 1. 2. *quæst.* 96. *artic.* 4. Covarruv *in dicto capit. alma mater in initio num.* 9. Navarr. *in man. cap.* 25. *num.* 52. Guttierez *lib. 1. Canonic. cap.* 7. dicentes hoc non tantum procedere, quando sententia excommunicationis imposita est latæ sententiæ, sed etiam ferendæ, quia tunc potest judex post contumaciam provinciare sententiam excommunicationis, quæ necessario
debet supponere culpam mortalem. † Quod de 5
aliis pœnis corporalibus, ut mortis, amissionis bonorum multi dixerunt, de quibus aliquid adduxi *sub d. q. 2. in princ.* & dico infra *sub c. ex litteris hoc tit.* cum ago de lege pœnali.

Ad secundam quæstionis partem ex dictis 6
supra in fine præcedentis quæstionis, respondeo, ut quoties universitatis Rectores aliquid præcipiunt sub pœna præstiti juramenti, non obligent ad peccatum mortale, ita ut nec sint perjuri illud non adimplentes, ex eo quia frequenter solent hæc juramenta præstiti indicii in casibus levibus; ob idque præsumi nolle Rectores tam rigide obligare, docent Medi-

na 1.2. *quæst.*95. *artic.*4. Major. *in* 3. *dist.*39 *q.*4. Covarruv. *in cap. quamvis pactum* 1. *p.* §.7. *n.*11. Azor. *tom.* 1. *moral. lib.*1. *cap.* 8. *quæst.*11. exemplificantes etiam, veluti in præcepto assistendi in aliqua mira, aut orandi pro aliquo defuncto, atque dicentes Rectores in illis verbis solum prætendere memoriæ præparari juramentum à subditis factum obediendi Rectori.

7 Indeque ait Villalob. *p.* 1. *tract.*2. *dif.*20. quod si ex cootemptu non desinant subditi obedire, nullum contrahant peccatum mortale; fatetur vero, ut si rector præciperet rem gravem sub pœna præstiti, tunc obligare sub læthali; eo quod verba dicta ex natura sua obligant sub mortali, ut ipse etiam fatetur *dif.* 19. *num.*7. *in fine* asserens, ut quemadmodum jam supra dixi *num.* 1. hujus difficultatis lex, quæ præcipit virtute Sanctæ obedientiæ, obligat sub mortali, sic lata seu latum præceptum, *sub pœna præcepti juramenti*, obliget sub mortali, transgressionem; etsi fatutur respectu Scholasticorum frequenter, tantum obligare ad culpam venialem ex ratione adducta.

8 Ad tertiam quæstionis partem, an Legislator possit in materia levi obligare ad mortale, & Gregorius Sayrus *in clavi Regia lib.* 3. *capit.* 7. *num.* 17. distinguit dicens quod respectu Legislatoris sæcularis nullo modo lex in re levi obligare possit Transgressores sub peccato mortali, secus autem quoad Ecclesiasticum, sic probans ex usu Religionum, in quibus aliquando Superiores res leves prohibent sub pœna excommunicationis.

9 Tamen dicendum est legem in re levi, sive à Legislatore sæculari, sive Ecclesiastico nullo modo posse obligare sub mortali; nec talem obligationem imponere, licet velit & intendat; quia talis intentio esset iniqua, & injusta docent contra Sayrum, Sanchez *in summa tom.* 1. *lib.* 1. *capit.*4. *num.* 3. Suarez *de legibus lib.* 3. *cap.* 25. *num.* 7. Diana *p.* 3. *miscel. resolut.* 91. *in fine*; hancque esse sententiam communem, & absque controversia ab omnibus receptam: docet Villalobos, *dict. p.* 1. *tractat.* 2. *diffinit.* 19. *num.* 3. idem sub dicta *diffinit.* 20. Et ad fundamentum Sayri, quod robur accepit ex exemplis adductis de præcepto Missæ, & præcepto religionis obligante ad mortale, respondeo sub dubio statim sequenti.

10 Ad quartam quæstionis partem: an Superior ratione circumstantiarum possit præcipere sub peccato mortali materiam levem, & videtur quod non, tum ex dictis *num. præcedenti*, tum quia ut ait Duvallius *in* 2. 2. *D. Thom. tractat. de legibus quæst.* 5. *artic.* 4. *conclusione* 2. *in fine*, solum Deum in levi materia posse ad mortale obligare, ut probatum est fecisse erga Adamum, & Evam ratione fructus vetiti.

11 Sed nihilominus Montesinus *in p.*2. *tom.* 2. *disputat.* 23. *quæst.* 9. *num.* 161. Salas *de legibus disputat.* 10. *sect.*6. *num.* 32. Medina *in p.*2. *quæst.*96. *artic.*4. *ad dub.*2 Baldellus *tom.* 1. *lib.* 5. *disput.* 20. *num.*8. Sayrus *supra capit* 1. *num.*14. Diana *p.* 5. *tractat.* 5. *resolut.* 47. docent quod possit Superior ratione circumstantiarum obligare ad peccatum mortale, quia sæpe contingit ut materia præcepti sit secundum se levis, & obligationis sub mortali incapax, sed ex circumstantiis boni communis adjunctis, quas Superior intendit, fit gravis, & cadat sub obligatione ad mortale, ut ratione scandali vitandi, etiam si illud non esset ex se mortale, aut ratione jacturæ boni communis religionis periculi, etiam non proximi transgressionis votorum.

Ex quo inferant Basilius Pontius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 5. *num.*11. Castr. Pal. *tom.* 1. *tract.*3. *disputat.* 1. *punct.* 14. *num.* 13. quod Religiosorum præcepta prohibentia in virtute obedientiæ ingressum in Cellas ob aliqua incommoda evitanda; obligent etiam in casu, in quo aliquis certo sciat non adesse ibi periculum, ratione cujus præcepti impositum fuit, quia esto non adsit periculum in isto casu, adest tamen generaliter, & hoc sufficere, quia hæc fuit causa imponendi præceptum. Et secundum hunc dicendi modum, potest intelligi Sayrus adductus in principio vers. *ad tertiam*, ut illum explicant Bonacina *de legibus disp.* 1. *quæst.* 1. *punct.* 7. §. 4. *num.*21. Sanchez ibi adductus *dict. cap.* 4. *num* 3. Diana *dicta p.*3. *resolut.*91. *in fine*, qui *dict.* 5. *p. tractat.* 5. *resolut.* 47. *in fine, post principium*, cum Castro *de lege pœnali lib.* 1. *cap.* 5. *docum* 2. & Baldello adducto, impugnat ipsum Sayrum sub *dict. c.* 1. *lib.* 3. *num.* 17. *clavis Regiæ*, docentem posse etiam Prælatum Ecclesiasticum obligare ad peccatum mortale, si materia præcepti sit levis, etiam attentis circumstantiis: quæ impugnatio mihi non arridet, si circumstantiæ scandali, periculi, aut alterius incommodi stent ex dictis in hoc vers. *ad quartam*, & ex proxime adductis. 12

Ex his enim ut dicunt Montesinus, & relati, poterit similiter Prælatus religionis præcipere sub mortali, ne Religiosus aliquis accedat ad hortum communem conventus, aut ad talem vicum, etiam si cum licentia sua exierit extra conventum, vel ne cum tali, aut tali persona loquatur; quia licet hæc & similia in se considerata, videantur parvi momenti comparata: tamen ad honestatem, & bonum nomen religionis, aut ratione scandali, periculi, vel alterius circumstantiæ, efficiuntur res magni momenti; ideoque obligare sub mortali. 13

Itaque bene dixit Valentia *tom.* 2. *disputatione septima, quæstione quinta, puncto* 6. noonullos decipi existimantes, non obligare præceptum Prælati sub mortali, de servando silentio hoc, aut illo tempore, aut de illo efficieodo, quod ex se non magni momenti appareat, cum fieri possit, ut circumstantia aliqua ei materiæ gravitatem addat. 14

Et addit cum Cajetano verbo *præceptum* in summa, impossibile videri in jure humano ex sola materia discernere præcepta sub mortali, cum res, quæ levis videtur, ac sit talis in se considerata: tamen attentis circumstantiis, quas Superior spectat, & subditus ignorat, sit magni momenti. 15

Quare dixit Suarez *disputat.*4. *sect.*6. *num.*11. quem refert Diana *dicta resolut.* 47. debere satis certo, & indubitanter constare esse levem materiam, ut Judicemus præceptum, quod alias ex verborum tenore ad mortale obligaret, non sic obligare; & recte quidem dicere ait Diana, quia in dubio non est spoliandus Superior sua possessione, nec quaudo noo constet de injustitia præcepti. 16

Ad quintam quæstionis partem, an possit quis vovere in materia levi sub obligatione læthali, & Fagundez affirmativam sententiam adstruit 17

adstruit *in præcept. 2. lib. 9. capit 3. num 15.* Motus exemplo pœnitentiæ à Confessario impositæ leviter pro mortalibus, de quo dico sub quæstione sequenti. Sed quia ut jam dixi Legislator nequit in materia levi obligare subditos ad mortale, nisi ratione circumstantiarum sequitur dicendum.

18 Ut quia votum est ad instar legis, uti docent Cajetanus *2.2. quæst* 88. *artic.* 3. Sotus *de Justitia lib. 7. quæst. 2. art.* 1. Sanchez *in summa tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 12. *num* 31. Valentia *tom.* 2 *dis.* 6 *quæst.* 6. *puncto* 4. & alii non obliget in materia levi ad mortale, docent Sancius *in selectis disp.* 15. *num.* 15. Vasquez *in p* 2. *tom.* 2. *disp.* 158. *c.* 4 *num.* 34. Sotus *de Justitia lib.* 7. *quæst* 2. *art.* 1. Ledesma *in summa tom.* 1. *tract.* 10. *cap* 3. *dubio* 2. Diana *p.* 5. *tract.* 5. *res.* 50. Reginald. *in summa tom.* 1. *lib.* 15. *c.* 6. *n.* 42. Sanch. *in summa tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 4. *n.* 4.

Dicentis id verum esse, sive materia levis sit,
19 totalis materia legis, aut voti, sive partialis, quia est eadem proportio, & ratio, sicut in lege naturali idem repetitur. † Dicunt enim
20 quod lex non mentiendi, & non furandi in materia levi, parit solum veniale, licet in priori lege materia totalis sit levis; in posteriori autem partialis inter quas ea est sola differentia, quod in priori lege obligatio est per se ex genere levia, in posteriori autem solum ex accidenti, & in tali individuo; ergo & in voto dici debet ex dictis.

21 Unde dubium est an si quis vovit se quotidie recitare Beatæ Virgini *Pater, & Ave,* vel unum *Salve Regina*, & per annum verbi gratia non recitet, peccet mortaliter, & licet affirmativam sententiam doceant Zumel. *in p.* 2. *quæst* 88. *art.* 3. *dubio penult.* Sayrus *in clavi Regia lib.* 1. *ultim. num.* 21. Valentia *tom.* 3. *disp.* 6. *quæst.* 6. *puncto* 4. Malderus *in* 2.2. *tractat.* 10. *cap.* 5. *dub.* 4. *quæst.* 1. *in fine,* Tannerus *in* 2.2. *disp.* 5. *dub.* 3. *num.* 38. quia hæc est una quædam unius voti materia, eaque grandis.

22 Tamen in prædicto casu contrarium dicendum est, tum quia Legislator non potest se obligare in materia levi sub mortali. Tum quia illa quotidiana promissio includit quotidie unam promissionem de re levi, quæ de se non inducit mortale contra non adimplentem; ergo cum illa obligatio unius diei sit distincta ab altera alterius diei, & utraque rei parvæ, sequitur ut cum plura peccata venialia ejusdem speciei non faciunt unum peccatum mortale, sic & in casu, de quo loquimur etiam, quod promissio orandi illa quotidie, extendatur ad plures annos, & ad totum vitæ tempus promittentis: hanc sequuntur Sotus *de Justitia*; *lib.* 7. *quæst.* 2. *artic.* 1. Aragon. *in* 2. 2. *quæst.* 88. *artic.* 3. Joannes de la Cruz *in director. p.* 1. *præcepto* 2. *artic.* 2. *dub.* 4. *conf.* 2. Villalob, *in summa tom.* 2. *tractat.* 34. *dif.* 3. *num.* 3. Diana ejus verba referens *p.* 3. *tractat.* 5. *resol.* 24. Sanchez *in summa tom.* 1. *lib* 4. *capit.* 12. *num.* 6. videbis Vasquez *in p.* 2. *disp.* 146. *cap.* 2. Azor. *tom.* 1. *instit. moral. lib.* 11 *c.* 5. *quæst.* 3. Suarez *de religione tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 5. *n.* 10.

23 Sed idem Sanchez *in summa tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 14. distinguit in ea simili quæstione, an si quis per plures dies omittat votum levia materiæ. Verbi gratia, *Orationem Dominicam*, vel dare parvam eleemosynam, peccet mortaliter dicens quod si vota hæc quotidie recitandi modicum, aut modicæ eleemosynæ erogandæ, quotidie sint in honorem diei, & temporis, tunc non sit mortale, etiam si vota hæc semper violentur; quia hoc in casu singulorum dierum transitu, & lapsu extinguitur obligatio pro illis diebus, ac proinde materiæ illæ voti modicæ omissæ continuari nequeant.

Tamen si vota hæc non sint in honorem diei 24
sed tantum dies præfigatur, ut terminus, ne ultra illum voti executio differatur: tunc licet singulis diebus sit omissio venialis; tanquam rei modicæ omissio, at dum notabilem orationis, aut eleemosynæ omissorum quantitatem attingit esse mortale ait quia obligatio materiæ omissæ non extinguitur, sed semper transit in alium, & alium diem, donec votum impleatur. Et sic quod materiæ illæ omissæ, tanquam adhuc debitæ continuantur, ac proinde cum materia magna omissa evaserit, si culpa mortalis loquitur Diana *parte quinta. tractat.* 5. *resol.* 53.

Ex quo videtur dicendum jam secundum re- 25
latam doctrinam limitari in casu, quo vovisti singulis diebus dare parvam eleemosynam: nam si pluries omittendo istam parvam eleemosynam, devenisti ad materiam gravem, teneris illam restituere: sic Tannerus *in* 2. 2. *disputat.* 5. *dubio* 3. *num.* 50. Joannes de la Cruz, Villalobos, & alii Doctores ibi relati, Diana *dicta parte* 3. *tractat.* 5. *resolut.* 24. *in fine*: hæc etiam clarius patent ex dictis *quæst. seq.*

QUÆSTIO IV.

An si plures materiæ parvæ coalescant in unum, ut materia gravis ad mortale sufficiens evadat: & quando vovens censetur annectere obligationem ad diem, & quando non; an in eodem die violare plura vota de materia levi, sit peccatum mortale: an præceptum sub mortali impositum in materia levi obliget saltem sub veniali; & an possit Confessarius imponere pœnitentiam levem sub mortali; & an si in Missa à Sacerdote gutta aquæ in vino non misceatur, excusetur à mortali ex parvitate materiæ: & an parvitas materiæ excuset à lege prohibente, ne extrahatur aliquid à Regno?

SUMMARIUM.

1 *Materia postrema levis, quæ cum prima continuari nequit, non parit unquam peccatum mortale, secus quando moraliter, aut effectus continuantur,* n. 2.

3 *Jejunii die plures comestiones sumens ultima comestione frangit jejunium, non sic si in diversis diebus, etiam si habuerit animum pluries comedendi singulis diebus cum unum jejunium cum alio non continuetur,* num. 4.

5 *Mortaliter non peccat qui in eodem die jejunii est in causa, ut plures modicum quid*

accipiant, vel ut in die festo plures modicum laborent.

6 *Cibum intemperantem sumens qui in ultima comestione agnoscit sibi grave damnum inferri, peccant mortaliter.*

7 *Laborans in festo aliquoties, & si singulis vicibus parum tempus, peccat mortaliter, quando pervenit ad quantitatem notabilem, ut v. g. duarum horarum.*

8 *Peccatum mortale oritur in materia Justitiæ, cum ex multiplicatione parvæ materiæ magna, ac sufficiem, sit ut in pluribus furtis parvis in bonis unius.*

9 *Vovens censeatur annectare obligationem ad diem regulariter in votis personalibus, secus in realibus, nisi aliud pateat ex intentione voventis, ut exemplificatur,* num. 10. 11. & 12.

13 *Vota violare plura in eodem die in materia levi, & læthale ex Thoma Sanchez, non sic ex Suarez, & ambo exemplis probant,* num. 14.

15 *Præceptum positum sub mortali in materia levi, obligat sub veniali, & confirmatur,* num. 16. & 17.

17 *Utile per inutile non vitiatur in separabilibus.*

18 *Pœnitentia levis imposita à confessario, si non impleatur à pœnitente, verius est ut peccet tantum venialiter, secus si nollet, cum imponitur eam acceptare,* n. 19. & 20.

19 *Guttam aquæ deglutire secundum se est parva res, sed post illam, Eucharistiam non sumere, cadit sub mortali peccato.*

21 *Gutta aquæ debet immisceri cum vino in missæ sacrificio, & non faciens peccat mortaliter, cum deficiat in re gravi in genere moris.*

22 *Parvitas materiæ frequenter excusat à mortali. prohibitum extrahere merces sub pœna contra aliquos, num.* 24. *& de ratione* num. 25.

24 *Leges pœnales frequenter per se non obligant ad culpam, sed ad pœnam exteriorem.*

1 AD primàm quæstionis partem, quæ est ut radix, ad propositas *quæst. præced.* in vers. *ad tertiam, ad quartam, & ad quintam*, docent Molfesius *in summa tom.* 1. *tractat.* 3. *capit.* 3. *numero* 70. Castrus Palaus *tom.* 1. *tractat.* 2. *disput.* 2. *punct.* 9. *§.* 4. Sanchez *in summ. tom.* 1. *lib.* 1. *capit.* 4. *numero* 9. Suarez *de legibus lib.* 3. *cap.* 28. *numero* 11. Reginaldus *tom.* 1. *lib.* 15. *capit. ult. numero* 67. & alii, ut quoties postremi venialis materia, nequit cum præcedentium materia mortaliter continuari; ita ut pro una reputetur, nec effectus relicti continuari moraliter possunt, tunc multiplicatio transgressionis præcepti in materia parva, non constituat materiam gravem, ac culpam læthalem.

2 Secus quando materiæ parvæ, aut effectus ab eis relicti moraliter continuantur, ita illa ex ea ratione, qui cum in priori eventu omnes hæ materiæ diversæ sunt, nec in unam coalescant, nec affectus ab eis producti, nequit ex illis gravis materia conflari, sed singulæ divisæ manebunt, & ita parvæ; at cum in posteriori casu materiæ, vel effectus uniantur, notabilis materia evadet.

Unde citati Doctores, & Diana cum illis *p.* 5. *tractat.* 5. *resolut.* 52. illationes quatuor faciunt. Prima quia si tu sæpius comedis in die jejunii, violas jejunium ultima comestione, quæ ad notabilem quantitatem pervenit, quia illa ultima comestio, etsi per se sumpta leviter temperantiam læderet, ut conjuncta aliis, & illas supponens graviter lædit, quia mortaliter illis conjungitur, & quasi si esset simul cum aliis reputari docet. 3

Secus dicendum, si diversis jejunii diebus parum aliquid comedas, vel propositum habeas parum aliquid singulis diebus comedendi, quia unum jejunium cum alio non continuatur, nec comestio uno die facta cum alterius diei comestione. Et addunt Doctores allegati ut nec propositum feratur in omnes illas comestiones conjunctim sumptas, sed in omnes separatas, & singulis diebus debitis, quæ pro ut debitæ, cum solum sint debitæ sub peccato veniali, nunquam est propositum de mortali. 4

Secunda ut nono peccet mortaliter, qui in eodem die jejunii in causa est, ut plures modicum quid accipiant, & in die festo per breve spatium similiter laborent, quia actiones cujuslibet personæ cum actionibus alterius, nullo modo continuantur. 5

Tertia quia si intemperantem cibum sumas, & in ultima comestione agnoscas tibi notabile damnum inferri, peccas mortaliter, quia jam amplecteris objectum graviter dissonum rationi, quod etsi secundum se grave non esset, & grave redditum est ob multiplicem præcedentem comestionem. 6

Quarta quia si laboras similiter die festo aliquoties, etsi singulis vicibus parvum tempus consumas, peccas mortaliter, quando scilicet pervenis ad quantitatem notabilem, verbi gratia, duarum horarum, quia omnes illi labores mortaliter uniuntur, & quasi in eodem tempore facti reputantur, siquidem verum est dicere te laborasse illo die festo ultra duas horas; secus vero si per quadrantes singulis festis laborantes, quia tunc sicut festa diversa sunt, ita & labores sunt diversi, nec unum cum alio continuatur. 7

Ex quibus etiam prædicti dicunt quod semper in materia injustitiæ ex multiplicatione parvæ materiæ consurgat magna, ac sufficiens ad mortale, ut in furtis minimis accidit quando enim per eam ad notabilem quantitatem furto arreptam pervenitur ultimum rei parvæ, furtum esse mortale; quod satis intelliges juxta, quæ dico infra de furtis si ab uno in parva quantitate, & pluries furtum feceris. 8

Ad secundam quæstionis partem quando vovens censeatur annectere obligationem ad diem, & quando non satis videtur explicatum ex jam adductis, etiam sub quæstione præcedenti à vers. *ad tertiam*, & ultra illa agnosces ex sequentibus: nam quoties aliquod motivum in singulis diebus relucet, quale solet relucere in recitando quotidie calculo virgineo, nullo modo censetur vovens in diem sequentem prorogare obligationem: sic Castr. Palao *tom.* 1. *tractat.* 2. *disp.* 2. *punct.* 9. §. 4. *n.* 9. 9

Et in votis personalibus ita semper intelligendum esse, dum aliud non constat: dixit bene

Sotus

Sotus *lib. 7. de Justitia quæst.* 2. *artic.* 1. *column* 4. vers. *conclusio ergo*, Aragon. 2. 2 *q.* 88. *art.* 3. paulo post princ. *concl.* 3.

11 Et idem Castr. Palao, Suarez *lib.* 5. *de voto cap.* 5. *num.* 12. & 12. & alibi dicunt raro contingere in votis personalibus obligationem factam pro uno die, in sequentem prorogari. In votis autem realibus posse præsumi intentionem prorogandi obligationem; eo quod videatur non solum attendi religiosum servitium, sed etiam necessitatis alicujus remedium, quod semper
12 habet eandem oportunitatem. † Qua propter Medina 1. 2. *quæst.* 88. *art.* 4. *ad.* 4. Ledesma *tom.* 2. *summa tract.* 10. *cap.* 3. *dubio* 1. & multis relatis. Garcia *de beneficiis p.* 3. *cap.* 1. *num.* 171. sentiunt in votis realibus obligationem in sequentem diem semper prorogari, quod credit Castr. Palao sic præsumi, dum aliter non constat, constaret autem si in honorem Dei Genitricis promissa esset eleemosyna danda singulis Sabbatis, vel ejus festivitatibus; tunc enim non ad sequentem diem transiret, sed eodem modo judicandum de tali eleemosyna, ac de jejunio tunc promisso. Quo pacto etiam Diana *dict. p.* 5. *tractat.* 5. *resol.* 53. *in fine* dicit esse intelligenda quæ antea dixerat supra *p.* 3. *tract.* 5. *misc. resolut.* 24. de quibus jam ego dixi tam in hac quæstione, quam in præcedenti ex dicto vers. *ad tertiam.*

13 Ad tertiam quæstionis partem: an in eodem die violare plura vota de materia levi, sit peccatum mortale? & si ex jam adductis facile queas respondere; adhuc tamen adducam duos inter se contrarios Doctores graves, Thom. Sanchez *in summa tom.* 1. *lib.* 1. *capit.* 4. *num.* 16. existimantem, verbi gratia, materias leves votorum multiplicium pro eodem die obligantium continuari mortaliter, & in unam coalescere, ac proinde culpam esse læthalem omittere notabilem quantitatem eo die, sive materiæ sint diversæ rationis, sive ejusdem, ut si alterum votum sit recitandi, alterum eleemosynæ, quia omnes illæ promissiones numero diversæ pertinet ad eandem Justitiæ obligationem: Est enim voti obligatio unius rationis, ac eadem ratione ad religionis virtutem spectat; etsi diversa numero sint vota, & ex aliis.

14 Suarez autem *de religione lib.* 5. *de voto capit.* 5. *num.* 11. & 12. dicentem quod si v. g. promisisti singulis horis elevare mentem ad Deum, vel quoties Missam audires, nihil leve ex illa omittere; & si toto die non elevares mentem ad Deum, & in pluribus Missis leve quid omiseris, nunquam te peccaturum mortaliter, quia una materia cum alia non colligatur; secus vero si promisisses recitare officium Divinum integrum, & in Prima omitteres Psalmum, in Tertia, & sic in singulis horis, quia omnes illæ horæ unum officium Divinum constituunt, & omnes illæ omissiones in unum adunantur, & uterque suam sententiam fulcitur, aliis fundamentis contrariis satisfaciens, & Castrus Palaus *tom.* 1. *tract.* 2. *punct.* 9. §. 4. *num.* 11. Diana *d. p.* 5. *tract.* 5. *res.* 55. utramque probabilem dicunt, & tu de facili quamlibet defendes ex supra adductis.

15 Ad quartam quæstionis partem: an præceptum positum sub mortali materia levi, obliget saltem sub veniali? & respondeo affirmative, ut docent Suarez *de legibus lib.* 3. *cap.* 26. *num.* 6. Baldellus *in disp. Theolog. tom.* 1. *lib.* 5. *disp.* 20. *n.* 9. Sanchez *in summa tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 4. *num.* 46. Diana *p.* 15. *tract. res.* 48. ex eo quia etsi revera, ut jam præcedenti quæstione dixi Legislator in materia levi simpliciter nequit obligare ad mortale. Tamen quia obligatio imposita sub materia levi ex natura sua obligat ad veniale ut dictum est *d. q. præc.* sequitur ut sub mortali eam præcipiens Legislator eam frangens, remaneat obligatus, saltem sub veniali, juxta naturam talis præcepti materiæ levis.

Et confirmatur quia in hac re duo includit 16
præceptum, rem scilicet præceptam, aliud ut sit sub tali obligatione, vel pœna; horum primum non est injustum, ut supponimus, quia ponimus materiam præcepti simpliciter esse honestam, & in suo gradu justam, & capacem præcepti. Unde licet secundum sit injustum obligans ad mortale in materia levi, nihilominus valet primum ut justum; & quia est prius natura, & ex se separabile à secundo. † Deinde 17
quia in his, quæ hujusmodi sunt, utile per inutile non vitiatur, juxta quæ dixi de confirmatione utili, vel, ergo cum intentio præcipientis simpliciter debeat concipi in id, quod potest non id, quod appetit, sequitur; ut etsi appetat quod non potest, vult quod potest, præcipiendo saltem sub materia levi, nisi manifeste appareret, ut præcipiens appetens obligare sub mortali, quod non potest in materia levi, excluderet obligare sub veniali.

Ad quintam quæstionis partem: an possit 18
Confessarius imponere pœnitentiam levem sub mortali? & licet Sancius *in selectis disputat.* 15. *num.* 14 & 15. accerrime defendat, ut valeat sic præcipere; eo quod talis pœnitentia imposita, spectat ad unam partem integralem Sacramenti pœnitentiæ, scilicet satisfactionem, quæ in ordine ad Sacramentum est materia gravis, ita ut licet pœnitentia modica imponatur, possit Confessarius obligare pœnitentem eam adimplerere sub mortali, probans nonnullis exemplis, inter, quæ illo nempe.

Quia deglutire guttam aquæ, secundum se 19
modicum est, sed post illius sumptionem Eucharistiam sumere quid grave est, eo quod præceptum pronuncietur de non sumendo Eucharistiam post sumptionem cibi, aut potius quantumvis exigui.

Tamen Suarez *tom.* 4. *in tertia parte*, *disputat.* 38. *sect.* 7. *num.* 5. Conink. *de Sacramentis disputat* 10. *num.* 80 Reginald. *tom.* 1. *lib.* 7. *num.* 77. 20
Henriquez *lib.* 5. *c.* 20. *num.* 4. *in glossa littera M.* Merolla *tom.* 2. *disp.* 4. *c.* 3. *dub.* 25. *num.* 273. in terminis asserunt non posse Confessarium pœnitentiam levem sub mortali: & sic communiter docent, & alii non implentem levem pœnitentiam pro solis venialibus, vel mortalibus jam confessis, delinquere tantum venialiter; quia quamvis integritas Sacramenti non servetur, tamen dicunt esse in re valde extrinseca, & secundaris; & quid leve reputari ex hac parte, Sacramentum non integrare; aliud enim esse nolle acceptare pœnitens pœnitentiam levem sibi impositam, aliud post ejus acceptionem eam non adimplere.

Ad sextam quæstionis partem, an si in Missa à 21
Sacerdote gutta aquæ vino non misceatur, excusetur à mortali ex parvitate materiæ; & li-

cet Hæretici nostri temporis, ut refert Bellarminus *lib. 4. de Eucharistia, capit. 10.* censeant commistionem aquæ cum vino pro consecratione calicis esse indifferentem, & liberam. Sed veritas est quod etsi ad sacrificium Missæ cum vino sit aqua modicissima immiscenda, quæ de se videtur materia parva: tamen quando illa in ordine ad significationem est materia magna, ut contingit in significatione hujus venerabilis sacrificii, sequitur ut gutta aquæ immiscenda vino, & mittenda in Calicem, propter mysterium, & significationem ab Ecclesia præcipiatur sub mortali; hic enim adsunt aliæ circumstantiæ aggravantes: sic docent Lugus *de Sacramento Eucharistiæ disput. 15. sect. 2. num. 22.* Diana *p. 5. tract. 5. resol. 56.* & communiter Doctores ex eo, quia etsi materia sit parva, quæ secundum se non possit ab Ecclesia graviter prohiberi; sed quia in hoc casu est gravis admodum in genere moris, contrarium facientes peccabunt mortaliter.

22 Ad septimam quæstionis partem an parvitas materiæ excuset à lege prohibente ne extrahatur aliquid à Regno, *infra sub cap. ex litteris*, ubi loquor de lege pœnali, dico etiam de lege prohibente extrahere extra Regnum merces, arma & alia, & de pœnis, quibus sic extrahentes puniri solent. Et supposita doctrina, de qua supra *in quæstione secunda*, breviter respondeo cum Castro Palao, quem sequitur Diana *p. 5. tract. 5. resolut. 49.* & Granado *p. 2. contr. 7. tract. 3. p. 1. disp. 4. num. 19.* quod etsi leges non extrahendi obligent sub mortali, quia transgressoribus imponitur pœna mortis, aut confiscationis omnium bonorum, tamen dicunt à Doctis recentioribus notari, ut quando ex prædicta extractione non sequeretur detrimentum, aut certe exiguum, ut solutione pœnæ compensaretur, non fore peccatum mortale eas violare leges.

23 Quare etsi negativam sententiam sequatur Merolla *tom. 2. disp. 4. capit. 3. dub. 25.* dicens non esse opus, ut fractio legis ex se valde utilis Reipublicæ, sit mortalis, sequi ingens damnum ex illa fractione particulari, sed satis esse quantitatem in se magnam esse, ut etiam docet victoria *in tractat. de potest. civili num. 19.* affirmans mortalem esse extractionem pecuniæ à Regno contra legem, quamvis una extractio parum noceant, eo quod hic non spectatur quale damnum sequatur, uno contraveniente se quale, si à multis, vel communiter fiat, alias enim finis legis frustraretur, & si nunquam quilibet, tamtam quantitatem extrabat, ut ex ea sola ingens Reipublicæ sequatur damnum.

24 Tamen teneo primam cum Granado, Diana, & Castro Palao, eo quod frequenter leges pœnales non obligent ad culpam per se, sed ad pœnam exteriorem, ut ex frequentissima praxi visum est in Regnis Hispaniæ, Portugaliæ, & Franciæ, ubi istæ extractiones contra leges prohibentes fiunt, quæ vocantur *contrabandos.*

QUÆSTIO V.

An decretum Cardinalium editum contra Religiosos accedentes ad colloquendum cum Monialibus obliget ad peccatum mortale: an transgrediens legem ex contemptu, peccet mortaliter: & an etsi Princeps legibus solutus sit, peccet contraveniendo legi suæ; & an statutum particularis Provinciæ liget Principem: & an Princeps possit compositionem facere de rebus illicite acquisitis in certis.

SUMMARIUM.

1 *Religiosi accedentes ad colloquendum cum Monialibus contra prohibitionem Decreti Carnalium, peccant mortaliter.*

2 *Transgrediens legem ex contemptu formali, qui provenit ab affectu animi, peccat mortaliter, veluti si contemnat superiorem, se nollens subjici legibus ejus, seu se gerens tali modo, ut aliis praestet exemplum, quominus legibus obediant* num. 3 & 4. *quod intelligitur in rebus magnis, non in parvis, ut* num. 6.

5 *Contemptus omnis Dei est peccatum mortale, nec aque judicatur de contemptu facto Legato, aut Imperatori.*

7 *Princeps legibus solutus est, quoad vim coactivam, non sic quoad directivam, cum in conscientia teneatur leges suas servare, circa quod referuntur varii modi Doctorum* n. 8. 9. *cum sequentibus ad* n. 21.

8 Leg. Princeps legibus, ff. de legibus, *intelligitur variis modis à Doctoribus* num. sequent. ad n. 21.

12 *Princeps suam legem, supposita lege naturali, servare obligatur in conscientia si contingat, fractio in tertii præjudicium* n. 13. 14. & 15.

16 *Princeps secundum aliquos dicitur solutus à legibus mere civilibus, non si dependeat à lege natura*, n. 17.

18 *Voti obligatio non est orta ex lege, & sic ea Princeps adstrictus est*, n. 19.

20 *Peccata Principis ob non servatas ab eo leges proprias, sunt ejusdem speciei*, n. 21.

22 *Princeps cum commoratur in aliqua Provincia, non tenetur sub peccato servare leges à Provincia latas, ut ab inferiore.*

23 *Princeps confirmando leges latas ab inferiore, quando eas non servans peccat*, num. 24. & 25.

26 *Princeps quando possit, aut non compositionem facere de incertis injuste acquisitis: ubi de bonis inventis, seu Indorum. Et num ad Papam solum hæc compositio spectet*, num. 26. 27. 28. 29. & 30.

27 Capit. cum tu de usuris, & num. sequentibus.

1 AD primam quæstionis partem breviter respondeo, quod etsi nonnulli dixerint tale Cardinalium decretum obligare, cum sit lex pœnalis tamen in puncto juris dicendum est ut obliget ad mortale, ut docent Salas *in p. 2. disp. 15. sect. 1. concl. 2. num. 16.* ubi fieri ait *decretum Cardinalium editum contr. Religiosos accedentes ad Monasteria Monialium, ubi est in usu, obligat ad mortale, quia ponit pœnam privationis officii, vocisque activæ, & passivæ*, docet etiam Bonacina, *de tract. de clausura monial. quæst. 3. puncto 4. num. 4.* Peirinus *in privilegiis minorum tom. 2. const. 6.* Pii 5. §. 10. *num. 36.* Duardus *in bulla cœnæ lib. 3. &. 8. q. 2. num. 45. n. 47.* & Dianacum *eo tract. 10. p. 1. resol. 22.* referunt ab illustrissimis Cardinalibus, ut tolleretur omnis difficultas declaratum fuisse sub die 1. Julii 1604. supra dictum decretum obligare etiam ad peccatum mortale in verbis sequentibus *sancta Congregatio sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, negotiis regularium præposita censuit, & declaravit regulares accedentes ad Monasteria Monialium contra formam decreti, quo hujusmodi accessus per sacram Congregationem prohibetur ultra pœnas privationis officiorum, & vocis activæ & passivæ, incurrere etiam pœnam peccati mortalis*, alia dico de lege pœnali *in c. ex litteris*: & an lex pœnalis obliget ad mortale.

2 Ad secundam quæstionis partem, an Transgrediens legem ex contemptu, peccet mortaliter; & suppositis jam adductis *à q. 2.* breviter qui sentiam deducam ex modo opinandi diverso Joannis Præpositi *in p. 2. D. Thom. q. 95. disp. 3. dubio 2. num. 7.* dicente, ut si quis transgreditur legem ex formali contemptu, peccet mortaliter, & quod ad hoc requiritur, ut illa transgressio procedat ex affectu animi, quo potestas Superioris parvi fiat, seu ut homo contemnat superiorem, nolite subjici legibus 3 ejus; alia etiam pro explicatione dicente. † Item & Patris Arriaga *in cursu Theolog. tom. 4. tract. de legibus disp. 16. sect. 6. subject. 2. num. 95.* dicentis quod etiam contemptus Legislatoris humani, qua Legislator est, non videatur semper esse peccatum mortale, ut expresse dicunt Cajetanus *in summ* verbo *contemptus*, & Bartholomæus de Medina 1. 2. *q. 88. art. 4 in fine*, quod est contra Salas, & Suarez.

4 Sed referens idem Arriaga modos dicendi prædictorum, & post cum illius verba referens, & Præpositi, Diana *part. 10. tract. 15. resol. 33.* addit quod si contemptus talis sit, ut vel judicet esse indignum obedire Legislatori; vel illum non habere jus ad imperandum, ideoque non esse ei obediendum, aut certe licet interius id non judicet; exterius tamen coram aliis ita se gerit, ut id aliis insinuet, & quasi aliis dando occasionem, ut talem contemptu forment de Legislatore semper sit peccatum mortale, quia vel judicium illud est hæreticum, vel saltem erroneum, vel certe exterius graviter injuriosum homini, & ex se natum ad ingenerandum in aliis animam universalem non obediendi ei Legislatori, imo nec agnoscendum illum, ut legislatorem. Quo in sensu admittit Diana absolutissimam sententiam Salas, & Sanchez existimantium, quod cum Prælatus, ut Prælatus gerat vices Dei 5 peccet mortaliter quisquis contemnit illum. † Cum omnis contemptus Dei, sit mortale, juxta illud Lucæ 10. *qui vos audit me audit. & qui vos spernit, me spernit.* & juxta illud Bernardi *lib. 10. de præceptis, & dispens. à c. 11.* sæpe repetentis *contemptum mandatorum in omni specie æque gravem esse*; quia respondet Arriaga non æque in homine militare, sicut in Deo, quia contemptus, aut minor æstimatio facta Legato, non est tam gravis, quam si Imperatori ipsi, cujus est Legatus, facta fuisset; ergo licet omnis contemptus, respectu Dei sit mortale, non sequitur ut factus homini vice gerenti semper sit mortale, nisi modo dicto.

Quare ut notant plures authores secundum 6 Præpositum supra dici videtur bene quod ut aliquis mortaliter peccet in casu dicto, non sufficiat, ut Superiorem parvi faciat, sed etiam requiri ut inde moveatur ad parvi faciendam ejus legem, & violandam, & similiter non sufficere ut contemnat in materia levi, sed requiri quod nolit subjici potestati legislativæ secundum se, vel pro ut se extendit ad materias magni momenti, alioquin si quis nolit subjici legi superioris in materia parvi momenti, existimans parvi momenti esse, in similibus non subjici paratus parere, & subjici in rebus majoribus, non peccare mortaliter, quia talis non contemnit absolute potestatem, sed legem parvi momenti, vel in parvis materiis. † Et secundum prædictam 7 distinctionem videtur amplectendum quod absolute dixit Villalobos *p 1. tract. 2. dif. 19. n. 1.* ex Divo Bernardo *c. 11. supra*, dicens esse ex omnibus, ut operans cum contemptu legis, etiam in re levi peccat mortaliter, de quo supra *sub q. 2.*

Ad tertiam quæstionis partem, ut exacte re- 8 spondeas, applicabis quæ dixi *late in c. 1. de probat. quæst. 8. art. 9.* ex quibus intelligas qualiter Princeps legibus solutus sit, quod uno verbo hic *n. 6.* dixit Barbosa cum infinitis ab eo relatis, affirmans, ut licet quoad vim coactivam; & pœnas in foro exteriori, Princeps suis legibus solutus sit ex *l. Princeps ff. de legibus, l. digna vox, C. eodem*: tamen ex jure, & æquitate naturali, ac Divina, quoad vim directivam, teneatur leges suas servare in conscientia D. Thom. 1. 2. *q. 96. art. 5. ad 3.* Sotus *de just. lib. 1. art. 7. conclus. 3.* Corras *lib. 2. miscel. c. 25.* Covarr. *inc. alma p. 1. §. 2. num. 3. & 4.* Diana *resol mor.* cum multis ab eo relatis *tract. 10. res. 16.* Faquin. *lib. 1. controvers. c. 2.* Cujacius *lib. 15.* & cum aliis 26. idem Barbosa.

Et præter illis addo alios plures, quos novissi- 9 me congerit idem Diana *p. 11. tract. 7. res. 6.* qui excusatio *dicto lib. 15. observ. 30* dict. legem Princeps quam varie expendunt Doctores, refert Græcos Interpretes eam accipere de legibus pœnariis, sed idem Cujacius eam de legibus caducariis, seu odiosis, nempe julia, & Papia, tantum interpteratur hoc argumento, quod desumpta sit ex Ulpiano *lib. 13. ad l. Juliam, & Papiam*, quæ de caducis erat lata, quod ex inscriptione ipsius legis appareat.

Et Gotifred. *in notis adnou. 105. c. 2. in fine*, in- 10 telligit Ulpianum, non quod sit Princeps vere legibus solutus, sed quod solutus videatur: *argum. l. imperfecto, ff. de leg. 3.* Guillelmus Anciacus *quæst. Philosoph. 27. num. 4.* opinatur Principem de facto legum vinculis solutum, jure vero esse obstrictum, Vultejus *ad §. sed quod Principi 6. inst. de jure naturali gentium, & civili n. 7. & 8.* Principem omnibus legibus, tam à populo Romano, quam ab ipso, & Antecessoribus

ſuis latis ſolutum, & liberum; interim tamen
legibus Divinis, & naturalibus, ut pote quæ Ul-
piani regula non contineantur teneri, atque ad-
ſtrictum eſſe.

Joannes vero Præpoſitus *in part. 2. D. Thom.*
11 *quæſt. 95. diſp. 4. dub. 1. n. 5.* expendens prædi-
ctam legem, referens ex noonullis ibi eſſe men-
tionem certarum legum, & non quod velit Im-
perator, ut Princeps ſolutus ſit omni genere le-
gum, & ex aliis diſpenſatum eſſe ſolutum ſuam
eligendo ſententiam, prorumpit in diſtinctio-
nem in principio relatam ex Barboſa tribus
fundamentis, & ex regula textus *in c. cum omnes
hoc tit.* ubi dicitur quod quiſque juris in alterum
ſtatuit, ipſe debeat uti eo. Et quod licet Prin-
ceps non obligetur immediate ex efficacia legis
illum adſtringentis, obligetur tamen tanquam
ſub conditione ſine qua non, qua poſita lex na-
turæ obligat ad præſtandum id, quod ſua lege
præſcripſit propter rationem dictam, quia ipſa
ratio naturalis poſtulat, ut Princeps ſe aliis con-
formet docent Azor. *1. p. mor. lib. 5. c. 11. §. hujus
igitur*, Malderus *q. 96. art. 5. §. aliter tamen*, Lor-
co *diſp. 25. §. primum Princeps*, Tannerus, *diſp. 5.
quæſt. 6. dubio 2. num* 20. Gamachæus *q. 96. c. 5. in
concluſione*, Diana *diſt. reſ.* 10. in verſ. *item in-*
12 *fertur.* † Quatenus ait legem à Principe latam re-
ſpectu Principis, non habere vim, ac rationem
legis per ſe loquendo, quia non eſt cauſa imme-
diata, & proxima, à qua in conſcientia Princeps
obligetur, ſed tantum eſſe conditionem requiſi-
tam, qua poſita emanet jure naturali obligatio
ad ſervandam ſuam legem: nam jus naturale di-
ctat quod caput ſe conformet ſuo corpori, &
membris, & quod patiatur legem, quam ipſe tu-
lerit, quæ confirmatur ex doctrina, quam late
poſui *in d. c. 1. de probat.* etiam *ſub q. 1.*

13 Unde infero *dict. l. Princeps* generaliter dice-
re Principem eſſe legibus ſolutum, quoad pœ-
nam legum, non quoad conſcientiam; & ſic li-
cet Azor. & Diana ſupra, Leſſius *lib. 2. de juſtitia
c. 35. dubio 5.* Salas *de legibus diſp. 14. num. 17. 19.
&* 21. Bonacina *de legibus q. 1. puncto 6.* Caſtr.
Palao *de legib. diſp. 1. puncto 24. §. 1.* exiſtiment
quod Princeps legem ſuam non ſervans, non
peccet mortaliter; ſepoſito ſcandalo, quia illa
naturalis æquitas non graviter obligat. † Tamen
14 id non intelligi quoties ex fractione legis ſine
ſcandalo redundaret tertii præjudicium per di-
cta *in d. c. 1. de prob.* ubi Princeps tenetur adim-
plere contractum initum cum ſubditis; quod ſi
non redundet admitto prædictorum dictum. †
15 addens eum eis quod ſepoſito ſcandalo Pontifex
non legens horas canonicas, ſeu non jejunans,
non graviter peccat. arg. eorum, quæ adduxi *ſub
q. 12. de judic. à q. 6.* & circa hanc quæſtionem
videbis etiam quæ noviſſime congerunt Amicus
noſter Pater Ant. de Scobar ſocietatis Jeſu hic
Valliſoleti *in Theolog. morali tom. 1. lib. 5. ſect. 2.
c. 5 à n. 36.* Merollam *de legib. diſp. 4. c. 3. n. 616:*
cum aliis.

16 Ex his jam vides quod relati modi dicendi ex
Cujacio, Gofredo, & aliis, debeant reduci ad
diſtinctionem ſupra recitaram, ad quam etiam
reducuntur alii duo modi dicendi. Unus ex Be-
ſoldo *lib. 1. polliticor. c. 2. num. 32. pag. 82.* & ex
aliis, quos ipſe refert diſtinguentibus inter or-
dinariam Principis poteſtatem, & extraordina-
riam, quod ſecundum ordinariam Princeps ſit
legibus ſubjectus, ſecundum extraordinariam
ſit ſolutus. † Alter ex pluribus etiam diſtin- 17
guentibus inter leges mere poſitivas, ſive civiles,
juriſque ſolemnia, & inter leges naturales, ſive
Divinas, atque gentium, ſicque eas, quæ reſpi-
ciunt publicum bonum. Et concludunt Princi-
pem à primis eſſe exemptum, à ſecundis, quia in-
commutabiles ſunt, *ex §. ſed naturalia*, de jure
naturali non item; ad quod applicabis quæ ſupra
dixi *in Rub. q. 1. de lege naturali, l. 1. ff. de uſufruct.
earum rerum, quæ uſu conſum. l. 1. ff. de pactis, l. 1.
ff. de conſt. Princip. l. 3. C. de reſcind.* nam licet Po-
pulus Romanus lege Regia omne ſuum impe-
rium, & poteſtatem in Principem transtulit,
*§. ſed & quod Principi 6. eodem tit. inſt. de jure na-
turali, dict. l. 1. ff. de conſt.* ſed à naturalibus, &
publicis non potuerit Principem liberare, qui
nequit proprium contractum tranſgredi,
etiamſi utatur plenitudine poteſtatis, nec ali-
quem ſuo proprio jure privare contra dicta jura,
de quo *in d. c. 1. de prov. & in c. per venerabilem
qui filii ſint legitimi.*

Item non eſt admittendus Valentia *diſp. 7. q.* 18
5. p. 4. reſpondeo quatenus quod ſi Princeps con-
ditor legis vult, cum condit ea comprehendi;
eo quod omnes alios vult obligare. Nam contra-
rium eſt probabilius, cum Princeps ſemper ſit
lege ſuperior, cujus obligatio ad legem non
oritur ex ejus voluntate, ſed ex ratione; ob id-
que ut non poſſit directo legi ſe ſubmittere. † 19
Et licet aliquis poſſit voto ſe obligare ad ali-
quid faciendum, facit pro valentia, quia præ-
terquam quod votum reſultet ex promiſſione
Deo facta, dicendum eſt quod voti obligatio,
non eſt obligatio orta ex lege.

Ex quibus jam ad punctum difficultatis no- 20
ſtræ, an Princeps contraveniendo legi ſuæ, pec-
cet, ſatis reſponſum eſt, ſolum poteſt eſſe du-
bium an omnia peccata, quæ à Principe com-
mittuntur ob non obſervantiam propriarum le-
gum ſint ejuſdem ſpeciei. Ad quod reſpondeo
affirmative cum Salas *de legibus diſp. 14. ſect. 2.
num.* 21. Diana *d. p. 11. tr. 7. reſ. 6.* verſ. *ex his* ex
eo quia illud præceptum generale legis naturæ
de ſervanda lege, non ponit actum Principis in
eadem ſpecie, in qua eſſet actus ſubditi, qui di-
recte, & immediate ſubditur legibus Principis,
quæ ſpecialiter pertineot ad materiam talis vir-
tutis, vel vitii; & ideo in eadem ſpecie vitii
violationem legis humanæ conſtituere. † Quod 21
probant relati quia ratio formalis, propter quam
dicimus peccare Principem non ſervando le-
gem ſuam, eadem eſt in violatione omnium le-
gum ſuarum, ſcilicet quia turpiter agit diſcor-
dando à toto; ergo omnia peccata cenſentur
ejuſdem ſpeciei: contrarium velle videtur Leſ-
ſius *dicto lib. 2. de juſtitia cap. 35. dubio 5.* Bonaci-
na *q. 5. de legibus puncto 6.* ſed non ita æquo fun-
damento.

Ad quartam quæſtionis partem: an ſtatutum 22
particularis Provinciæ, liget Principem in con-
ſcientia, breviter reſpondeo ut non teneatur ſer-
vare ſtatuta, ſeu leges municipales Provincia-
rum ſibi ſubjectarum, quando in illis Provin-
ciis moratur, vel in eis peregrinatur, quia etſi
ex dictis ſupra, Princeps quoad ſuam propriam
conſcientiam, non ſit ſolutus legibus, ne ut ca-
put à membris diſcedat. Tamen quia in caſu, de
quo loquimur ſtatuta ſpecialia, ſive leges mu-
nicipales Provinciarum ſint latæ ab inferiori
poteſtate & juriſdictione, ſequitur ut tam illæ
non

habeant vim obligandi Principem, sic neque
Princeps illas teneatur in conscientia servare,
cum Princeps in eodem loco habeat jurisdictio-
nem superiorem: sic docent Felin. *hic num.* 30.
Suarez *lib.* 3. *de legibus cap.* 35. *num.* 14. Salas *de
legib. disp.* 14. *sect.* 2. *à num.* 13. Bonacina *in eodem
tract. disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 6. *num.* 26. Ferdin. Castr.
in opere morali part. 1. *tract.* 3. *disput.* 1. *punct.* 24.
§. 1. *n.* 7.

23 Dubium vero est, quid si aliquod Provinciæ
statutum sit à Principe confirmatum, an ad ejus
observantiam teneatur in conscientia, & vide-
tur ex dictis affirmative respondendum, quia
jam illi statuto per ejus confirmationem præstitit
novum robur, ac si ipse Princeps illud conderet
de novo, cui tunc in conscientia stare deberet
per dicta in vers. *ad quartam*: & sic Merolla *de
legibus disp.* 4. *c.* 3. *à num.* 173. dicit, ut quoties
Princeps ex certa scientia confirmat hoc modo
statutum latum ab inferiori potestate, videtur de
novo ipse idem & statuere, seu illud facere
suum: arg. text. *in c. de confirmatione utili, vel in-
utili, & c. si Apostolicæ de præbendis lib.* 6. & sic ut
teneatur tale statutum servare eo modo, quo le-
ges à se latas servare tenetur.

24 Suarez tamen *dict. lib.* 3. *de legib.* c. 35. *num.* 14.
dixit, quod si talis locus esset, quasi propria ha-
bitatio ipsius Principis, ut est v. g. Roma respe-
ctu Pontificis, tunc etiam Princeps videatur
obligatus, quia speciali habetur ratione, tan-
quam civis, & membrum illius loci, sicut qui-
libet alius Princeps respectu suæ curiæ, cujus
25 confirmavit statutum. † Extra hunc vero ca-
sum, & quando confirmatio est in forma com-
muni, non ex certa scientia, existimo cum eodem
Suarez, Salas, & Castro, jam relatis, quod vi-
detur sequi Diana *d. res.* 6. *in fine tract.* 7. *p.* 11. ut
licet Princeps confirmet statutum alicujus Pro-
vinciæ sibi subjectæ, non obligetur ad illud,
quia ex quo non confirmat illud pro tota sua
republica, nec ibi degeret cum confirmat, etsi
postea inhabitet, nulla ratione ad illius obser-
vantiam teneatur, quippe quod tale statutum
sit determinatum pro loco, seu Provincia spe-
ciali, quod cogere non debet caput totius Rei-
publicæ, & Regni.

26 Ad quintam quæstionis partem, quæ pluri-
mum spectat ad potestatem legislativam, quam
Princeps habet, quia etiam rescripta concedit, &
privilegia condonat secundum jus, præter jus,
aut contra jus, juxta nonnulla, quæ dico infra
in tit. de rescriptis: & pro negativa sententia vi-
detur textus *in c. cum tu de usuris*, ex quo apparet
non posse Principes compositionem facere in-
27 certorum, sed hoc ad Pontificem spectare † fa-
cit quotidianus stylus practicatus apud nos
Hispanos in Bulla compositionis ablatarum
rerum minutatim à Macellariis, Tabernariis, &
aliis Reipublicæ officialibus, quæ à Pontifice
dimanat, non à Rege nostro Hispano his in Re-
gnis, quibus conceditur illa bulla, & ex *d. c. cum
tu* 5. qui expresse illud non dicit, contendit de-
fendere Castr. Palao *tom.* 4. *tract.* 15. *puncto ultimo*
§. 1. *n.* 5. ubi docet latam esse prædictam legem:
& hanc in terminis docent Villalobos, Ludovi-
cus la Cruz, Trulenc. & Rodriguez, quos refert
Diana *p.* 11. *tract.* 8. *res.* 19.

28 Pro affirmativa sententia sunt Gaspar Hurta-
do *de justitia disp.* 9 *dif.* 9. *dif.* 6. del Castillo *de
just. lib.* 3. *tract.* 2. *disp.* 9. *dub.* 14. *n.* 131. dicentes
quod non solum Pontifex habet prædictam au-
thoritatem ad compositionem faciendam super
debitis incertis, sed etiam Princeps sæcularis,
dum Pontifex id non prohibeat aut præveniat,
ut de facto prævenit applicando debita incerta,
saltem aliqua pauperibus, imo & de bonis licite
acquisitis dixit etiam del Castillo relatus, &
post Henriquez novissime acerrime defendit
Pater Andreas Mendo *in Bulla cruciatæ disp.* 32.
c. 4. *num.* 34 ex eo quia etsi illa bona sint inju-
stè acquisita, dum Dominus est incertus, succe-
dit Respublica loco veri Domini, qui sane non
invitus esse debet in ea successione, cum sit fi-
lius, & membrum ejus Reipublicæ. † Nec ob- 29
stare ait quod Princeps non soleat talia compo-
nere bona, quia respondet hoc non probare in-
capacitatem in Principe, sed convenientiam non
exercendi illam potestatem publice, ac per le-
ges, sicut per leges eam exercent circa bona in-
certa juste acquisita, qualia sunt inventa. Et ad
comprobandum refert duos casus, unum de Mi-
litibus injuste aliquam urbem lædentibus, & ac-
cipientibus bona à vicinis ejus per vim, alium
de Hispanis quibusdam, & ejus successoribus,
qui apud Indos in justo bello, contra Regis
Catholici bona, obtinuerunt, aut retinent oppi-
da, quibus per Principem, & Regem jam con-
donata sunt, quia illa bona erant infidelium,
quæ Papæ non subjacebant. † Ad primum ca- 30
sum leges Sotum de justitia *lib.* 4. *q.* 7. *art.* 1. *ad* 3.
Cordubam *lib.* 1. *q.* 39. & *lib.* 5. *q. fin.* D. Henri-
quez *lib.* 7. *de indulgent.* c. 33. *num.* 3. *ad secundum*,
eundem Henriquez, ac Episcopum Chiapæ
tract. de reg. confes. in die propos. 3. qui negant,
& Solorzanus *de jure indiarum*, ubi diversis in
locis probavit quod Rex succedit in ea bona
loco veri Domini, quia Rex est legitimus In-
dorum, & ut probabilem admittit novissime Pa-
ter At. de Scobar *in Theolog. morali tom.* 1. *lib.* 7.
c. 38. *probil.* 118. *num.* 817. & prædictam negati-
vam retinendo D. Pater Mendo, ubi supra (cui
ego ex usu contrario non multum assentio, cum
per Pontificem hæc compositio contingat) ut
suam sententiam sustineat, explicet *dict. disp.* 32.
Bullæ cruciatæ c. 2. *num.* 21. & 22. textum *in dicto
c. cum tu*, qui ex sua contextura non est difficilis
intellectus.

QUÆSTIO VI.

An tempore necessitatis, & inopiæ taxa frumenti, sit servanda in conscientia: & quid de lege taxante res alias: & an liceat vendere frumentum secundum pretium commune, & vulgare seu liceat vendere unum ultra pretium à lege impositum: & an Dominus frumenti possit secure in foro conscientiæ exigere jura portationis: & quid de farina, & pane cocto: & an hæc lex sit pœnalis tantum.

SUMMARIUM.

1 *Taxa frumenti secundum quosdam tempore magnæ necessitatis, aut sterilitatis, non obliga*

obligat in conscientia n. 2. *alii tenent contra* à num. 3. ad n. 10. *qui melius loquuntur, ut* à n. 11. ad n. 25. & n. 29.

7 *Taxæ tritici leges in casu subitaneo nimiæ sterilitatis, donec Princeps consulatur super sua lege obligat, non sic in Provinciis, ubi illæ non sunt in usu, aut receptæ, ut in Gallacia.*

11 *Taxam panis excedentes peccant mortaliter.*

12 *Agricolæ taxa panis non obligantur hodie ad illam servandam ex lege Regia a Philippo III. lata Eboræ anno* 1619. num. 13. 14. 24. 25. & num. 32.

15 *Taxata res nequit sine peccato ultra taxam justam vendi, quæ etiam procedit in omnibus contractibus.*

16 *Præsides, Prætores, seu alii Magistratus in suis Provinciis permittentes taxam tritici excedi sine consensu Principis, etiam ob necessitatem, malefaciunt.*

24 *Taxa pendet à Principe constituente, non à venditorum voluntate.*

25 *Marchiones, & Domini vassalorum redditus habentes in tritico, item & Ecclesiastici taxa obligantur.*

26 *Taxa pretii justi, & rigorosi posita, & signata in rebus vendendis, non est excedenda etiam à mercatoribus* n. 27. & 28.

30 *Taxa posita vino collecto ex propriis vineis excedi non potest, nisi ex privilegio competat, ut Panormit.* & n. 31.

32 *Agricolæ ut fruantur privilegio legis Eboræ quoad taxam tritici non obligantur, debent registrare triticum collectum.*

33 *Agasones vulgo* los tragineros *possunt ultra taxam recipere sumptus transportationis tritici. Et quid si idem Agricolæ sumptus fecerunt in introducendo triticum in Horreum* n. 34. 35. 36. 37. & 38.

39 *Triticum minus valens quam taxatum à lege, non debet plus vendi ratione sumptus transportationis, nec est excedenda taxa, quando venditur in subhastatione* n. 40. *nec eo quod permutaverit, aut mixturaverit cum alio* n. 41. & *de aliis duobus casibus* num. 42 43. & 44.

44 *Taxæ leges mero cum artificio factæ fuerunt.*

45 *Panis cocti sunt nonnullæ pragmaticæ pro Panificis, qui taxam Prætoris excedere nequeunt, sed vendere juxta taxatum triticum in grano cum moderato tamen lucro ob laborem coquendi* n. 46. 47. 48. 49. ad 53.

46 **Clerici**, *& nobiles prohibentur vendere panem coctum sub peccato* n. 47. *fallit in Clericis cum vendunt panem coctum, quem habent ex oblationibus n.* 51.

48 *Taxato tritico in grano, non inde dicitur taxatus panis coctus.*

49 *Panis coctus cum habet taxas diversas, potest vendi à Panifico, juxta majorem, etiam si pretio minori triticum emerit.*

50 *Triticum suum dans Panificis, ut ejus nomine in pane cocto vendant, poterit aliquid plus ultra taxam accipere.*

51 *Triticum, aut panem vendentes illi, qui prohibiti sunt, non tenentur restituere, & si peccent.*

52 *Panis coctus, seu triticum populi, non debet carius vendi, nec taxari, sicut quod foris portatur, & excessus taxæ debet Domino restitui, seu pauperibus, eo deficiente.*

53 *Panis cocti taxa debet à judice fieri, considerata æstimatione, seu pretio tritici positi in Horreo publico simul cum expensis fieri solitis; quod etiam procedet in privato.*

54 *Taxa tritici Horrei, & Typhæ juxta Doctores quosdam non convenit ob plures rationes præjudiciales Reipublicæ hic relatas.*

55 *Taxa non damnatur, eo quod unis, ut Incolis sit posita, & non aliis, ut alienigenis, & quare* n. 36. *vide* n. 39.

56 *Ulissiponæ habitatores fame perirent si taxa tritici, aut panis cocti signaretur.*

57 *Taxa tritici injusta non est; eo quod non taxentur sumptus famulorum, vinum & alia comestibilia.*

58 *Decimæ Ecclesiasticæ debent solvi absque deductione expensarum factarum in cultura, & fructuum recollectione.*

59 *Taxa esset injusta posita infra pretium minus notabiliter, quam communiter triticum valet. Et quæ eadem poneretur, tam pro tempore egeno, quam fertili. Et quid si posita esset ob succurrendos Pauperes ibi.*

60 *Lex taxæ non tantum est pœnalis, sed etiam mixta, & qua ex parte obliget in conscientia carius vendentem triticum* n. 61.

62 *Lex pure pœnalis, & si non obliget in conscientia, obligat tamen ea, quæ est mixta.*

63 *Tritici empti, ut revendatur in specie nonnullæ quæstiones remissive.*

DE legibus taxæ framenti ex proposito scripsit Mexia; sed video duos gravissimos Doctores acerrime inter se pugnare, qui sunt Molina Theologus, *de justitia, & jure* 2. *p. disp.* 364. & Joannes Gutierez *lib.* 4 *practicarum quæst.* 61. quilibet pro sua opinione fortissimas rationes, & authoritates adducens, comprobans Doctoribus ex proposito disputantibus, & post illos video plerosque abundantius agere, præcipue Basilius Pontius *in quæstionibus scholasticis disp.* 1. *quæst.* 2. *per totam c.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. Salas, Saconius, Valerius, Reginald. Lessius, Suarez, Malderus, Bonacina, & alii referendi, tam pro negativa, quam affirmativa sententia. Igitur Molina cum suis sequentibus docet ut taxa frumenti à lege Regia non obliget in conscientia tempore magnæ necessitatis tritici, & sterilitatis in illis verbis *superveniente ingenti sterilitate Princeps vellet ut triticum eodem pretio venderetur, quo rationabiliter tempore abundantiæ vendebatur lex esset irrationabilis, & injusta.* 1
† Addens non justificari taxam; eo quod redundet in bonum pauperum, & reipublicæ, quia æquitas, & justitia petitur juxta rei naturam, nempe ut pretium sit majus, ne Dominus rei patiatur injuriam in tritico ex solo accidenti pauperum; & quia incolæ in anno sterilitatis amittunt fructus, & bona, cum triticum illis stet carius, quam à texa æstimatur, & ex aliis fundamentis; quæ repetit etiam idem Gutierrez omnino videndus; docent cum Molina Lessius *de justitia lib.* 2. c. 21. *dub* 3. *num.* 14. Navar. *in summa*, quid id voluisse videtur *cap.* 22. *num.* 88. Valerius Reginald. *in sua praxi tom.* 2. *lib.* 25. *c.* 16. *num.* 270. hanc, etsi contrariam securiorem vocet Villalobos *in summa p.* 2. *tr* 21. *dif* 11. 2

dif. 11. sequitur Robellus *de justitia p.2.lib.9.q.2. sect.* 3. *n.* 14. dicens hanc amplecti communiter Patres Societatis Jesu.

3 Alii inquam præter eundem Gutierez existimant standum esse taxæ frumenti in foro conscientiæ, sic ut ultra eam vendentes peccent ex fractione legis. Primo quia lex illa est Reipublicæ utilis admodum maxima cum prudentia, & maturo judicio lata. Et quia sic stabilitur expresse in ipsis legibus taxæ taxantibus pretia frumento pro tempore necessitatis, & sterilitatis in quo est opus ipsarum legum.

4 Et quia quoties aperte non constat de injustitia legis, debet secundum illam judicari, *c. erit autem lex* in vers. *ideo* ad finem *dist.* 4. Et quia si aliud dicere mus semper profecto, aut prope semper erraretur in hoc æstimando pro diversitate rationum hinc inde occurrentium pro legis justitia, vel è contra; & sic quilibet vellet arbitrari, corrigere, & destruere leges Regias. † Et

5 quia Princeps ex causa non semel auxit in his Regnis propter sterilitatem magnam tritici taxam, et bene expendit *n.* 18. & 19. idem Gutierrez referens incommoda variationis. Deinde quia etsi plurimi sint Agricolæ, qui tale damnum recipiunt, sunt multo plures, qui Incolæ non sunt, egentes sustentatione commoda, quibus interest ut Reipublicæ major pars, quod frumenti pretium taxetur: his, & aliis rationibus hanc sequuntur opinionem absolute Joannes de la Cruz *in directorio conscientiæ p.* 1. *præcept.* 7. *q.* 3. *dubio conclusione* 1. Salas *tract. de empt. & vendit. dub.* 7. *num.* 3. Michaël de Palacio *de contract. lib.* 2. *c.* 2. Petrà Navarra *de rest. lib.* 3. *c.* 2. *num.* 2. Bartholomeus Solonius *de instit. tom.* 2. *q.* 77. *art.* 1. Basilius Pontius ubi supra *dist. q.* 2. *scholastica c.* 7. *in fine*, Petrus Ledesma *in summa tom.* 2. *tract.* 8. *c.* 32 *dif.* 19. † Quia quoties lex

6 est dubia, est Principi obediendum, & sic contingere in casu nostro, cum multi Doctores asserant taxam frumenti, etiamsi tempore sterilitatis esse justam, & Ledesma ait hanc esse Thomistarum communem opinionem cum Medina, Banñez, Orellana, & aliis, & quia alias taxa nunquam impleretur, cum inanis extra sterilitatem forte unquam frumentum venditur, juxta taxam, sed multo infra; ergo taxa, quæ vocatur *de* 72. *Reales* est justissime imposita, ut occurratur anno sterili, nec eum jactura populi tritici venditores immoderatas divitias appetant cui malo mederi, opus sane necessarium, est & fuit præcipue hic Castellæ veteris, & legionis Regnis, ubi adest tritici, & hordei quotannis frequenter fructus copiosus, seu medianus, & mirantur omnes quando triticum præcipue venditur pretio taxæ.

7 Et quia idem Joannes Gutierez *dicta q.* 61. *à n.* 28. sigillatim respondet fundamentis Molinæ, quæ ex propositis fundamentis, & rationibus pro ejus sententia satis diluuntur, cum etsi in casu nimis extremæ necessitatis, & quando casus est subitaneus, qui non pateretur moram consulendi Principem ex doctrina D. Thomæ in alia specie loquentis, vel quando prædictæ leges taxæ usu non essent receptæ, aut contraria consuetudine abrogatæ, ut respectu aliquorum locorum, seu Provinciarum, patet.

8 Veluti in RegnoGalliciæ in quo taxa non observatur: tamen ut cumque sit extra prædictum casum Principis consulendi in mora pateretur, semper est ad illum recurrendum, quia ex quo legem ejus dubiam possit nemo declarare, præter illum, ut dicit Gutierez cum aliis à dicto *num.* 28. juxta quæ ego dixi *in c.* 12. *de judiciis à quæst.* 1. & infra per textum *in c. si quando de rescriptis.*

Sequitur ut non sit in voluntate vendentium contra taxam pluria vendere, quantumvis necessitas sterilitatis coerceret: nam potuit Princeps taxare triticum obligando illum custodiendes ad vendendum pretio justo, & majori, quale est taxatum pro tempore sterilitatis; ergo dum Princeps non permittit aliam tritici venditionem excessivam, evenit ut triticum habentes nequeant illud pluris vendere, sicut nulli subdito licet sine justissima, & evidenti causa transgredi jura alia ex jam dictis quæstionibus præcedentibus. † Et licet Corduba existimet sufficere tacitam Principis permissionem seu consilii videntis triticum carius ultra taxam vendi; & dissimulantis, nec Transgressores punientis, ut late scribit: tamen eum, & alioa maximopere impugnat Gutierrez *lib.* 2. *pract. q.* 180. omnino ibi videndus cum aliis de hac pragmatica, & ibi *à num.* 21. dicens in vers. *hac tamen limitatio* illud non esse admittendum, affirmando solere frequenter Principem, & consilium mandare Gubernatoribus, ut diligenter videant, & inquirant, ut nullus Reipublicæ taxam excedat, ubi negat Præsidi cujuslibet Provinciæ, ubi viget taxæ lex, quod possit dare licentiam pluris vendendi triticum, nisi eum expressa licentia Regis, & consilii. 9 10

Est ergo dicendum taxam panis excedentes peccare læthaliter absque eo, quod obstent fundamenta Molinæ, & doctrina Navarri, & Medinæ, in qua etiam fundatur, quam bene expendit idem Gutierrez *num.* 30. 31. 32. qui etiam respondet *num.* 26. & 27. ad aliud fundamentum Emanuel Rodriguez *in summ. p.* 2. *c.* 79. *in* 4. *conclusione in impress. salmant. anno* 1594. aientis ex doctrina D. Thomæ 22. *q.* 66. *art.* 7. Soti *l.* 1. *de just q.* 6. *art.* 4. ut quemadmodum licet furari necessitate urgente, aut propter frigus, & sic licere legem taxæ frangere: nam si Ecclesiastica lex non obligat cum periculo vitæ, quare item lex taxæ mere sæcularis, & enim ultra generalitatem hanc, quam non admittit Gutierrez *dict. num.* 27. considero hæc potius nostram assertionem confirmare, quia hæc potius militant ex parte pauperum tritico egentium, quibus liceret triticum furari ad se sustentandum; non vero militant pro venditoribus tritici, qui cum illud habeant, & vendere, nisi ultra taxam nolint, procedunt potius in ruinam pauperum egentium, à quibus nolentes pretium justissimum taxæ tritici consulto, & prudenter stabilitum pro annis sterilitatis properant, non vendendo, & necessitatibus subveniendo contra egentes illo modo eorum mortem procurantes. 11

Unde ego etsi videam quod Villalobos *in dicta def.* 11. *tr.* 21. *p.* 2. postquam fatetur nostram relatam sententiam esse securiorem sequatur potius Molinæ sententiam ibi *num.* 3. addens ideo Philippum Regem III. Hispaniæ, dum esset Evoræ apud Lusitanos anno præterito 1619. ut terræ Cultores, & Coloni Laboratores tritici, non sint taxæ legi obligati; eo quod unius anni sterilitate, solent remanere oppressi egestate, cum inanis fertilitatis soleant etiam triticum ven- 12

vendere pretio nimis Vili. Quia reſpondeo ex prædicta Regis lege, ſeu declaratione circa laborantes potius confirmari noſtram ſententiam, quia ex ea videmus factum fuiſſe per Legislatorem, ut laboratores vendentes ultra taxam tempore neceſſitatis, poſſent licite vendere, & remanere ſecuri in conſcientia.

13 Et probo ex eodem Villalobos ibi *d. tract.* 11.
part. 2. *dif.* 19. ubi late, & apud plures caſus agens qualiter taxa tritici debeat obſervari, ait *num.* 6. quod Laborator nequit vendere triticum ultra taxam, etiam ſi triticum ſibi carius ſtet, ſic tenens cum Corduba Mercado Fr. Emanuel, Palaicos, & Gutierrez contra Mexiam *lib.* 4. *concl.* 4.
14 *n.* 29. *de taxa panis:* † iterum adducens quod jam hodie ſunt liberati per prædictam pragmaticam Philippi Regis III. Evoræ Latam dict. anno 1619. addens *n.* 8. cum Lopez, & Ledeſma taxæ legem procedere, etiam ſi triticum venderetur in publica ſubhaſtatione; & ſi loquens in noſtro caſu antea *in dif.* 6. dum agens late de alia generali quæſtione, nempe ſi licitum eſt vendere rem pluris, quam valet, ſeu emere viliori pretio, quam æſtimatur (de qua late ago *ſub tit. de emptione, & vendit.* & ibi c. 3. ubi ad quam
15 reſtitutionem teneatur) † ait *n.* 6. ut quoties res eſt taxata, nequeat ultra taxam vendi, ſi taxata eſt juxta pretium rigoroſum, etiam ſi plus valeat, juxta communem æſtimationem, ex eo quia cum lex taxæ juſta ſit, non eſt cur paſſim mutetur declarans idem procedere in cambiis, permutationibus, ac aliis contractibus, ex textu *in l. ſtatu liberi ff. de ſtatu hominum, l. 2. C. de reſcindenda vend.* quarum legum ſpecies, etſi loquantur de emptione & venditione, extenduntur per Doctores ad cæteros contractus, cum ſit aurum, quod pro auro æſtimatur, commendatque conſiderandum valde, quia tritici Domini venditores permutatione, aut Cambiio ſolent facere, ut hoc modo tritici faneca, quæ pretio rigoroſo taxæ non excedit à decem, & octo dragmis, ut excedat dragmis viginti quatuor, & plus.

16 Et in confirmationem noſtræ ſententiæ loquens *de dif.* 6. *n.* 7. etiam de tritico, ait ut quamvis prætores, & judices juſte aliquoties permittant ut triticum ultra taxam vendatur aliquo brevi tempore, ut aliqua magna neceſſitas ſuppleatur non ideo venditores tritici eſſe ſecuros in conſcientia, niſi ſcirent à Rege haberi licentiam, aut ab ejus conſilio ſupremo, quia prætores, ac judices, non ſunt pragmaticis ſuperiores. † Addens etiam quod ſi prætores, & judices per-
17 mitterent ultra taxam, ſine juſta cauſa tritici venditionem, peccarent mortaliter cum obligatione reſtituendi damnum, quia tenentur proprio ſuo officio hæc damna evitare; aliter enim non evitando, obnoxios eſſe reſtitutioni, ut ſi vidiſſent furto ſpoliari domum vicini, eamque non defenderent.

18 Quid enim clarius poſſit ipſe Villalobos dicere, cum nulla ſterilitas anni poſſit eſſe in tali egeſtate, quam illa neceſſitas, quæ de repente ſolet in urbibus, aut populis contingere ſubveniendi famæ vicinorum quia ſunt oppreſſi, & nihilominus venditores non excuſantur taxam, excedentes; quod verum eſt, etiamſi revera reſpectu anni vera ſterilitatis eſſet; ita ut nec cauſaretur egeſtas populi, ex malitia vendentium triticum, qui ſolent in cuſtodia retinere, ut pluris à lege taxatum vendant. † licet *num.* 8. ibi 19
cum Petro Navarra *de reſt. lib.* 3. *c.* 2. *num.* 3. addat notanter ex Doctoribus, quod leges debent variari, quoties notabiliter circumſtantiæ variantur; ita ut ſi Princeps: tunc eſſet notabiliter negligens, jam lex inciperet eſſe injuſta, nec obligaret in conſcientia, ſed nihilominus, dicit ut non conveniat legis mutatio paſſim juxta alia, quæ idem Villalobos dixit *p.* 1. *tr.* 2. *dif.* 37. *num.* 2. & 3. de quibus dico infra *ſub cap. tranſlato* 3. *hoc tit.* ergo legitime ex his conſequimur tritici taxam in anno ſterili, obligare in conſcientia in illis partibus, ubi taxæ lex eſt recepta, & in viridi obſervantia.

Nec juvant Molinæ ſententiam, Petrus de 20
Navarra *dict. lib.* 3. *c.* 2. *num.* 2. Aragon. 2. 2. *q.* 77. *art.* 1. *diſt.* 2. Salonius *de juſtit. tom.* 2. *q.* 77. *art.* 1. *n.* 10. dicentes quod ſi progreſſu temporis viderint aperte, & evidenter ipſi venditores mutatum eſſe pretium rerum, communiter apud omnes, quia variatæ ſunt revera circumſtantiæ omnes, & mercium, & temporum, & Emptorum ubique terrarum, duratque illa varietas, non uno aut altero annno, ſed plurimis; Nec propterea mutari pretia à lege, & Magiſtratibus: tunc liceat eis vendere tuta conſcientia res ſuas, non ſolum juxta legis taxationem, ſed etiam juxta communem uſum fori ad arbitrium prudentum.
† quia reſpondeo hic poſſe permitti in iſto ca- 21
ſu, non tam ex cauſa ſterilitatis, quam ex communi hominum æſtimatione dantium aliud variatum pretium rebus taxatis, quarum taxa non forte obligat, ſicut ipſa tritici taxa edita ad obviandum fraudibus venditorum tritici, eaque taxa facta in pretio, non tantum infimo, aut medio, ſed nimis rigoroſo, juxta quod poteſt accidere anno ſterili, & rigoroſo.

Nihilominus Suarez *in* 3. *part. tom.* 5. *diſp.* 4. 22
num. 5. & *ſequent.* Salas *de legibus q.* 96. *tract.* 14. *diſp.* 10. *ſect.* 2. *num.* 13. noſtram ſententiam admittunt, quando juſtitia legis aquæ probabilibus nititur rationibus, nam ſi oppoſitum ſit maniſeſte probabilius ſubditi poſſint ſe excuſare ab obſervantia talis legis; ſed addit Diana *p.* 1. *tract.* 8. *de contract. reſ.* 70. *in fine,* ita accidere in caſu noſtro ſterilitatis; ergo videtur ibi in fine amplecti Molinæ opinionem. † Et ſic videtur 23
quod oppreſſus Molſeſius *in ſum. tom.* 2. *tract.* 11. *c.* 5. *num.* 86. dixerit opinionem Molinæ, & aliorum procedere, quando taxatio ſingulis annis efficitur. Opinionem vero Salas, & aliorum, procedere, quando taxatio efficitur univerſaliter, & uniformiter habendo rationem fertilitatis, & ſterilitatis: videbis Bonacinam *de contractibus diſp.* 3. *q.* 2. *puncto* 4. *n.* 8. Malderum 2. 2. *D. Thom. tract.* 5. *dub.* 1. *c.* 2. † Ergo evidenter ex 24
dictis apparet ſtandum eſſe legis taxæ, cujus mutatio pendet à Principe tam juſte conſtituente non à venditorum voluntate, præcipue inquam ſi conſideres per *leg. d.* Evoræ Cultores, & laboratores non eſſe taxæ fructuum, quos colligunt obligatos, ſolereque triticum cuſtodiri, & antecedenter emi à vulgo Revenditoribus, qui illud emunt in anno fertilitatis pretio commodiſſimo, ut in anno ſterili pretio nimis exceſſivo vendant abſque ulla compaſſione, & miſericordia pauperum, quorum hominum ſpecies pejor eſt locuſta extirpationis digna, & nimis Reipubublicæ nociva.

Pro aliis vero hominibus, utpote vaſſallorum 25
Domi-

Dominis, Marchionibus, Ducibus, & Comitibus, imo & Ecclesiafticis habentibus in tritico redditus fuperabundantes quis non videt ut fint in omni tempore legi taxæ obligati utpote in quibus non concurrunt circumftantiæ fumptuum, & expenfarum, quæ in ipfis terræ cultoribus; & de iftis folùm dici poteftquod infra dicen in verf. *ad quintam*; imo & latè agens, & explicans idem Joan. Gutierr. taxam hujus Regni contentam *in l.1.tit. 25.lib.5. recopil.in lib.2.pract. q.*180. 182.183. omnino videndus ait *d.q.*180. dictam pragmaticam taxæ *à n.9.* verf. *bis* contra plura fundamenta contrariæ fententiæ prædictam taxam obligare etiam in locis vulgò *de fierra*, ubi carius propter fterilitatem folet triticum hordeum; & typha, hoc eft, *centeno* vendi: fic cum multis per relata jam fundamenta.

26 Ad fecundam quæftionis partem quid de lege taxante res alias pro Reipub. commoditate jam fupra refponfom præbui fubdito verf. *ad primam* negando, ut queant ultra taxam vendi. Et juvatur ea ratione, nam quando taxa eft facta, juxta pretium rigorofum, ut pote contingit in tritici taxa, non debet venditor excedere limites, quia hoc genus taxæ, ut docet Vilall. *d.p.2.fum.tr.*21. *dif.6. num.*13. tantùm ponit limitem ultra quem prohibet venditionem; imo fi id aliquo anno, & tempore contingat, ut minus valeat triticum, feu aliæ res, nec vendi poterunt pro taxa, fed tantùm juxta communem æftimationem illius tem-
27 poris. † Edicet mercatores poffint aliquid plus vendere merces, quàm valent communi æftimatione quod fibi competit ex officio, fed non ex-
28 cedendo taxam. † Item ex abundantia, aut neceffitate mercium, & mercatorum, vel temporis, aut loci, aut modo venditionis, utpote fi fubhafta fieret vulgò *en al moneda*, vel fi venditur minutatim, vel ex defiderio, quod habet aliquis ad rem, quæ venditur, poffit pretii communis æftimatio excefi: tamen numquam taxa prætii rigorofi, etiamfi venditores exaggerando merces fibi cariori pretio extitiffe, aut lucri ceffantis caufa, vel fi dicant rem vendendam effe magnæ æftimationis; non ideo his, & aliis rationibus effe excedendam prædictam taxam, quantumvis aliquid propter illas, excedere infra taxam à communi æftima-
29 tione queant. † Ad tertiam quæftionis partem an liceat vendere frumentum fecundùm pretium commune, & vulgare, non eget alià doctrinâ, propter relatam fupradicto verf. *ad primam*, & proximè verf. *ad fecundam.*

30 Ad quartam quæftionis partem, an liceat vendere vinum ultra pretium à lege impofitum, & refpondeo ex jam dictis; licet difputans quæftionem Diana *d.p.1. tr.8. de contractibus & cambiis ref.*38. videatur affirmare, quia refpondeo illum loqui de Panormitanis civibus, quibus datom eft privilegium, ut fpeluci allecti invigilent efficacius in vim earum cultivationem, quæ in ter-
31 ritorio civitatis Panormitanæ exiftunt. * Sed notanter ait non poffe vendera aliud vinum emptum ex aliis vineis: nam fi contrarium facerent peccarent, & tenerentur ad reftitutionem, quia privilegium hoc eia non concedit, fed tantùm loquitur de vino à propria vinea collecto, & dicit valde notandum, quod femper tenuit atque defendit, & fi fint, nec defuerit Doctores con-
32 trarium affirmantes. * Unde ego infero ad intelligentiam privilegii, quod ex jam adducta lege Evoræ anni 1619. habent agrorum cultores vendendi triticum ultra taxam affignatam à pragmatica, quibus antea erant adftricti, ficut cæteri eivea, & populorum homines hodie adftricti funt, ut jam dixi fub dicto verf. *ad primam*, & *ad fecundam*, nempe ut debet tempore collectionis fructuum regiftrationem facere collecti tritici, ex fuis hæreditatibus propriis, five conductis deducendo fumptum neceffarium pro propria familia, & ad fecundum in anno fequenti, ut poftea fine pœna taxæ poffint vendere ultra taxam triticum, quod fupereft: & fic intereft quoad forum confcientiæ, fi fraudem non fecerint non peccabunt fic argumento *l Regiæ evoræ n. feq.* re-
latæ * Ad quintam quæftionis partem dicendum 33
eft occafione legis Regiæ lata Ulifiponæ anno 1582. Septemb. 24 in fequentibus verbis *quenfi los Arrieros, y perfonas que compraren algun trigo, çevada, o centeno o obras fe millas de pan para lo llevara vender à otras partes, como los Dueños, que por fi o por fus criados, o obras perfonas imbiaren à vender el dicho pan puedan llevar los portes de las leguas al preçio tafado por leyes, y pregmaticas de eftos Reynos, tomando teftimonio en la forma contenida en la dicha prematica*, & expendens prædicta verba Joan. Gutier. *d. lib.4 pract q.* 62. cum legibus Regiis 2 *tit.25 lib.5. recop. & l.19.tit.1 . lib.5.recopil.* in illis verbis *per ende mandamos que lo en efta lay conenido no fe eftienda a los recueros, y a otras perfonas que tienem portrato, y coftumbre de llevar mercaderias de unas partes, à otras, y en vetorno de ellas compran pan. y tornan à vender, aialofque compraren paralo llevera vender de unos lugares à otros para la provifion y mentenimiento de ellos.* † 34
Et ipfe Gutierrez latè agens ait in propofito noftræ difficutatis, ut non poffit dominus frumenti in neutro vendere triticum excedendo taxam ex caufa fumptus transportationis ad propriam fuam domum vel horreum, in quo illud folet cuftodire, etiamfi dicat illud triticum fic transportaffa cum fumptibus, ut illud venderet in domo primo ex legibus Regiis generaliter difponentibus, ut nihil aliud ultra taxam exigant pro frumento fic vendendo, ut jam etiam dixi. Secundo, & peremptoria quia non habemus legem etiam propter relatam Evoræ, anni 582. cujùs verba relata debent non porrigi ad alios cafus, quam quos præfata litera claudit ergo. † Nihilominus Fr. Emanuel Rodrig *in fum.*
tom.2.e.79. concl.7. poftquam dixi. quod Clerici 35
poffunt tutâ confcientia ultra taxam fumptus factos in decimarum recaudatione, fi patet ex fide authentica vulgo *teftimonio*, ut pragmatica declarat dicti anni 1582. porrigit eandem opinionem ad Dominos tritici fumptus facientes in recollectione prædicta fuorum fructuum * & 36
Vilallobos *d. p.2. tr.21.dif.8.* poftquam approbat prædictam pragmaticam in agafonibus vulgo *tranfineros* potrigit idem ad dominos tritici, dummodo non curreret pro fua cura triticum illud propriis fumptibus ad horreum transportare, etiamfi ejus conductores nihil à Domino tritici pro transportatione exigerent, quia folent Domini minori pretio locare, dum ipfi locatores fint in obligatione portandi triticum ad horreum Domini, diminuto valore conductionis. † Er addit ibi *n.* 10. cum Ledefma *in fumm.*
p.2. tract. 8. dif. 22. quod fi Domini triticum 37
transportarunt ad propriam Domum, vel horreum, ut fecurius cuftodiretur, non inquam pro utilitate Reipublicæ, non poffint fumptus

tianſportationis exigere, cum vendunt, quia juxta prædictas pragmaticas ſolum poſſunt illud percipere Agaſonea vulgò *los Traxineros*, & aliæ
38 ſimiles perſonæ, quia ſerviunt communi bono.† Quod ſi Domini triticum afferrent, ut venderent tunc dicit Ledeſma ut poſſint, ſicut Agaſones percipere prædictos ſumptus, quia deſerviunt etiam Reipublicæ.

39 Advertit vero Villalobos ibi *n.* 11. quod ſi trititicum venditur infra taxam, eo quod minoris æſtimatur, nequeant venditores accipere ultra communem æſtimationem tranſportationis ſumptua quia tunc triticum, nihil plua valet in rei veritate; ita ut ſi aliquia emit alicubi cum ſumptibus tranſportationis, ſi poſtea, ubi venditur jam minus valet infra taxam, nullo modo ex eadem ratione poſſit illud vendere cum ſumpti-
40 bus tranſportationis ex eadem ratione. † Dicit etiam *n.* 8. quod licet triticum vendatur in ſubhaſtatione; non ideo ſit excedenda taxa, nam alias omnes ſpectarent vendre ad illud tempus.

41 Item Ledeſma *d.p.*2. *ſum.tr.*8.*c* 32. *dif.*20. ait quod ſi quis permutavit aliquod proprium triticum cum triticeo horrei publici, quod ultra taxam emptum fuit, non poſſit illud vendere ultra taxam. Et itidem ſi aliquia empſit aliquod triticum ultra taxam, quod mixturavit cum alia quantitate tritici, poterit tunc ſolam partem quam empſit vendere ultra prædictam taxam recipiendo tranſportationis ſumptus; etſi cum ſuo fuerit mixturatum, nec poſſit diſtingui emptum à proprio, cui mixturavit, cum tunc non debeat attendi ad numerum, ſed ad menſuram mixtu-
42 ratam. † Et addit Villal. *d. dif.*9.*n.*13. *fin.* ut qui paciſcitur cum aliquo rectore loci de emenda aliqua tritici quantitate pretio, quo empſerit ſimul cum ſumptibua tranſportationis, poſſit ultra taxam ſumptus etiam recipere computando item aliquid plus, pro bona diligentia, quà
43 id fecit. * Tamen ſi in loco Correctoris, cum qua pactus eſt, taxa non obſervetur, tunc Emptor poſſit à Correctore petere omne pretium,
44 quod ibi practicatur. † Et benè tractans Gutierrez cum infinitis explicans *d. l.*1.*tit.*25. *lib.*5 *recop.* quæ loquitur de taxa. ait *d.q.*180.*lib* 2.*pract.* *n.*28. leges Regias taxantes pretia frumenti magno, & miro modo artificii factas fuiſſe: alia omnino videoda tradens tota illa quæſtiooe 181. 182. ad ſaturitatem.

45 Ad ſextam quæſtiooia partem quid de pane cocto ſit dicendum; & quia idem Joannes Gutierrez *dict. lib.*2. *practicarum quæſt.*182. uberrimè agit explicans *dict. l.*1. *tit.*25. *lib.*5. *recopilat.* quæ loquitur de taxa. Et ut breviter reſolvam dico eſſe de pane cocto nnonullas pragmaticas, unam Valliſoleti anno 1558. in qua dicitur ut panis cocti venditio ſit juxta reſpectum tritici in grano cum aliquo lucro moderato, & juſto. Et idem repetitur in alia 1571. commendans, hoc Correctoribus, & juſtitiis, addeos quod contrarium facere, ſit defraudare Rempubli-
46 cam. † Et ex alia pragmatica hic Matriti facta anno 1668. in menſe Septemb. & alia dicto anno 1571. prohibent Clericia, & nobilibus vendere panem coctum, hoc permitteres, panificis, qui hoc ex officio habent. In ſequentibus verbis *que ninguna perſona de la que no ſon Panaderos, ni do los que à coctum bran amaſſa y vender pan çocido, ni ſon de qualidad que ayan de teneresto por trato, ni officio, nopudieſen porſi, ni por medio de las dichas panaderas, ni otras perſonas, ni mediante ningun trato, ni pacto, partido, ni otra cautela, ni modo venderel dicho pan çocido, ni uſarde ſemejante trato, y grangaria*, ſub certis pœnis ibi contentis.

Latè vero proſequitur Joannes Gutierez mul- 47
ta adducens tractans eam quæſtionem, an ſi prædictæ perſonæ prohibitæ vendere panem coctum vendant juſto tamen pretio, & ut ſolet à Panificis vendi, peccent, & poſt longam diſputationem reſolvit peccare, ſed nonteneri ad reſtitutionem quod etiam de nobilibus, & Clericis docent Lopez *inſtruct. negotia cap.* 25. *fol.* 54. Fr. Eman Rodriguez *in ſum* 2. *p.c.* 50. *n* 2. Ledeſma *in ſumma* 2.*p. tract.*8. *c.*32. *dif* 26. & *dif.*
25 Villalobos *p.*2.*tract* 21.*dif.*9.*n.*3.* qui *n* 2. late 48
agens refert aliquos dicere quod taxato tritico in grano, etiam videtur taxatus panis coctus, ſed quod contrarium eſt probabilius, addens debere prætores, & judices illum taxare pro commoditate Reipublicæ abſque injuria panificorum. * Et *n.*8. quod quando panis coctus habet 49
taxas diverſas, poſſit Panificus illum vendere uti communi pretio ab aliis in foro, venditur etiam ſi ille triticum empſerit alio minori pretio, ita *n* 8. & 9. cum Fr. Eman. Ledeſma, & alia jam relatis, & cum Palacios *de contract. dubio* 2. *c.*2. dicens procedere in Panificis pauperibus, ex officio competit contra Joan. Gutierrez, qui *dict. q.* 182. in fine id non amittit referens eundem Palacios.

Addentes etiam quod ſi quis dederit ſuum 50
triticum Panificis, ut illud reducant ad panem coctum, & vendant ſuo nomine, ſi id faciat dando granum in parva quantitate & non ſit Clericus, aut nobilis poſſit vendere recipiendo aliquid ultra taxam moderatè, dummodo id non fecerit negotiationis titulo, ſed cauſa tantùm ſubveniendi pauperibus Reipublicæ. Et quod vendentes juſto pretio non teneantur reſtituere,
etſi peccent, quia ſunt probibiti vendere † limi- 51
tant verò prædicti Doctores, & etiam Juannea Gutierrez, dum aſſerunt, ut Clerici, qui ex oblationibus parrochianorum habent panem coctum vulgò *vodigos*, qui in tali caſu poſſunt vendere cum non comprehendantur ſub dicta pragmatica, an & qualiter prædicta lex Regia poſſit Clericis prohibere venditionem panis cocti, infra intelliges ex his quæ dico infra *in c.*7. & 10. *hoc*
tit 6. *à n.*1. * Et idem Gutier. *d. q.*180. *n.*17 18. 52
19. & 20. ait quod panis coctus, ſive triticum populi, non debet ita carius taxari, nec vendi, ſicut quod foris portatur; & quod exceſſus taxæ debet reſtitui Domino, cui ſuit ablatus, & in defectum ipſius pauperibus erogari. * Et quod judex 53
in taxatione panis cocti non tenetur, nec debet conſiderare, niſi pretium commune tritici, ut valet in horreo publico, & expenſas, quæ communiter fieri ſolent, & juxta id aſſignare pretium pani cocto cum moderato lucro; & quod idem debet ſervare privatus, quando à Republica taxatum non eſt pretium pani cocto, etiamſi data ſit omnibus facultas vendendi illud ut potuerint, hæc multis comprobaos. * Pro comple- 54
mento quia video à Doctoribus dubitatum, an opporteret, ut nulla eſſet tritici horrei, & typhæ taxa; ponam hic breviter diverſas Doctorum rationes; igitur Navar. *in manual. cap.* 23.*n.*88. *ad finem*, ait, raro ponendam fore tritici taxam, eo quod eſt occaſio ut vedatur triticum malum,
&

& corruptum, & quasi in utile pro eodem pretio, ac triticum bonum, etiam sit in tempore fertilitatis Secundò quia si supervenit egestas tritici magna transgreditur, aut abolitur taxa; quæ si non adest, jam tunc non est necessaria. Tertio quia nullus dives vult triticum mutuare, aut vendere sub fidejussione, nisi pro taxa, etiamsi sit in tempore fertili. Quarto quia occasionem parit multis peccatis mortalibus in illis, qui per vias multas, ac modos ipsam taxam defraudant, quorum unum solet esse ut nolint triticum vendere pro taxa, nisi ab ipsis etiam ematur vinum, aliave, res, quæ taxam non habet majori pretio, quam valet. Et sic dixerit optime Medina *C. de rest. q.* 36 ut non liceat triticum vendi posito à venditore gravamine ipsi venditori, quod pretio sit æstimabile, quia esset recipere plus valoris cum obligatione restituendi.

55 Et ob id Rebellus *de justitia, & jure* 2. *p. lib* 9. *q.* 2. *sect.* 3. *num.* 14. qui postquam dixit non esse damnandam tritici taxam, ut injustam, eo quod uni sit posita, & non aliis: nam sic potest esse
56 propter Reipublicæ commodum * sed addit quod Ullisiponæ habitatores fame perirent si tritici taxa observaretur, & approbans Villalobos *dict. def.* 8 *n.* 3. rationem præstat, nam in fertili anno taxa non est necessaria, cum nunquam triticum ad eam in valore accedat plus, minusve, valendo secundùm abundantiam illius, & in annis egestatis non obstante taxa carius venditur, & aliis rationibus, & docet Ledesma *in summ.* 2. *p. tract.* 8. *c.* 32. *in* 1. *impressione*, ut quando in uno oppido non est taxa respectu alienigenorum, sed tantùm pro incolis, & vicinis possint alienigenæ ultra taxam vendere ibi, etsi vicini non possint, quia licentia istis præstita sit eo fine, ut abundantius Respub. succurratur, & ne incolæ carius venderent, si ad populum alienigenæ non venissent, quod approbat Villal. dum ipsi alienigenæ vendentes non excedant justum pretium, & idem etiam permittit naturalibus, si ipsi sicut alienigenæ transportarent triticum aliunde ex eadem ratione; ita Ledesma *supra dif.* 11.

57 Stando autem in observatione taxæ dicit Molina *de just. tom.* 2. *disput.* 364. *vers. dubium est*, quod tritici taxa injusta non est, eo quod taxentur sumptus famulorum, salarium eorum, item vinum, & alia comestibilia ipsorum cultorum, qui colligunt triticum, quia triticum est nimis necessarium in Republica, cujus æstimabile pretium, non pendet à prædictis sumptibus, quod esset nimis difficile ut deducerentur; imo videmus taxam consulto factam ad omnes illos tacitè attendisse, cum videamus in annis fertilibus nunquam triticum pro illa vendi, nec cultores
58 curare unquam deducendis illis sumptibus, † & addo nunquam potuisse oportere ad instar decisionis Pontificiæ *in c. tua nobis* 26. *de decimis*, ubi disponitur quod sine deductione seminis, & sumptuum, debent Dominus, & colonus decimam solvere.

59 Rebellus inquam supra *de justititia d.* 2. *p. lib.* 9. *sect.* 3. *n.* 14. dicit quod taxa esset injusta, si intra eandem Rempublicam uni poneretur, & non aliis sine causa justa: & quod esset etiam injusta, si poneretur infra pretium notabiliter minus, quàm communiter triticum valet, & addit quod esset etiam injusta si poneretur ad idem pretium, tam pro egeno quàm fertili, etiam dixit esse nimis probabile quod esset injusta, seu ad minus, quod non obligaret ad peccatum contra obedientiam debitam Reipublicæ, aut proximi charitatem, si tantùm posita esset ad subveniendum pauperum necessitatibus, quia justitia emptionum, & venditionum stat in æquilibrio, & æqualitate preti, & quod in hoc casu hæc deficerent, & si non adesse restituendi obligationem sed tantùm observandi superioris præceptum fundatum in charitate, aut misericordia; ob quod fruentes abundantia, tenentur egenis succurrere. Et de peccato, quod obliget facilè colliges ex dictis in jam adductis quæstionibus.

Ad ultimam quæstionibus partem an hæc lex 60
taxæ sit pœnalis tantùm, ut latè expendas, leges quæ infra scribo de lege pœnali, dum ago de quæstione an lex pœnalis obliget, etiam ad pœnam, sive mortalem, sive venialem, de quo nonnulla dicta sunt supra in præcedentibus quæstionibus. Quare nunc breviter dico legem de taxa tritici, & panis cocti esse mixtam; etenim prædicta lex taxæ habet duas partes, altera est, quæ pretium frumento constituit, altera quæ jubet, ne quis frumentum carius vendat sub certa pœna ibidem contenta, † & resolvit Gutierrez *d.* 61
lib. 2. *pract. q.* 180. *n.* 26. & 27. ut quamvis harum legum violatores non teneantur in conscientia ad hujusmodi pœnam ante condemnationem (de quo dico *in d. c. ex litteris*) tenentur tamen in conscientia frumentum carius non vendere, quam nostris legibus taxatum est, juxta rationem naturalem, & divinam, inferens ut nulli dubium sit quemque volentem ultra taxam triticum vendere, peccare mortaliter contra legem naturalem, & Divinam, illam nempe, quæ habet, ut nemo locupletetur alienâ jacturâ, *l. nam hoc natura de cond indebiti*, & contra illam non furtum facies. * Nec obstare ait axioma illud vulgare 62
nullam legem pœnalem obligare ad culpam aliquam Transgressorem, quia satis est quod Transgrediens legem exponat se periculo pœnæ. Respondet enim quod si id verum esset procederet tantùm in lege pure pœnali, non in mixta, qualis ista taxæ est, de quo uberius dico *in d. c. ex litteris.*

Ad alias septem quæstiones circa triticum
emptum, ut revendatur in specie, aut in pane co- 63
cto leges cum multis Zenedum *in practicis quæst. à num.* 6. 10. 13. 14 18. 26. 27. 28. 29. de quibus *sub tit. de emptione, & vend.*

QUÆSTIO VII.

Statuta an recipiant interpretationem à jure communi. Quos comprehendat statutum: & an statuta egeant confirmatione Regia: & an statutum secundùm jus commune tollatur, sublato jure communi: & de statutis pœnalibus, seu contra libertatem Ecclesiæ remissivè:

SUMMARIUM.

1 *Statuta sunt interpretanda, ut quantùm fieri potest non lædant jus commune* n. 2.

3 *Statutum corrigens jus commune, verius est ut debent interpretari juxta juris communis metas* n. 5. & 7.

5 *Statuta specialia sunt instar rescriptorum, & privilegiorum.*

6 *Statuta non extenduntur ultra subditos statuentes &* n. 7.

8 *Statutum disponens contra personas non comprehendit forenses.*

9 *Statutum non comprehendit forenses extrahentes fructus bonorum propriorum prohibita extractione ab aliquo loco; ut conservetur ubertas.*

10 *Statutum loquens de complemento legitimæ, non obligat forenses.*

11 *Statutum exclusivum fœminarum non comprehendit forenses.*

11 *Satuta quando, & qualiter egeant confirmatione Regia* remissivè.

13 *Statutum latum secundùm jus commune cessat sublato eodem jure communi: limitat Felinus duodecim modis* n. 14.

15 *Statuta pœnalia, quæ, & qualiter obligent* remissivè.

1 CUM plura de statutis, & constitutionibus sive generalibus, sive specialibus locorum, & de eorum vi dixerim nonnulla sub Rubrica, & hîc in textu nostro agam de statutis canonum ab omnibus observandis, & dixerim à quæst. 1. qualiter statuta canonica sumatur & obligent; ideo, & consequenter oportet pro complemento hujus textus de dubiis propositis loqui.

2 Ad primam quæstionis partem breviter respondendo dico esse duas contrarias, seu diversas opiniones. Prima asserit ut statuta sint interpretanda, quod in quantum fieri possit, non lædant commune jus, ut docent Bartolus *in l. omnes populi n. 56. ff. de justitia, & jure*, & probat textus *in l. 2. C. de noxalibus.* Et videtur esse regula generalis, ut tradunt Alciatus *in Rub. de præscript. numero* 40. dixit & communem Alex. *in l. 4. §. prætor ait col.* 4-5. *ff. de damno infecto, & in l. fin. §. in computatione ff de jure deliberandi, & in l. si quis priore ff. ad Trebell.* dixit etiam comunem Curtius junior
3 *cons.* 105. *col.* 1. *& cons.* 143. *n.* 5. * Indèque fieri dicunt Romanus *in dict. l. si quis priore, &* Jason *in auth. novissima n.* 24. *C. de inofficioso testam.* ut statutum, seu dispositio corrigens jus commune recipiat declarationem à jure communi. Et hanc dicunt communem opinionem Rabella *in alphabetico* verbo *legitima*; Alciatus *lib. 1. de verb. signif. colum.* 31. in parva impressione, Curtius Junior
4 *cons.* 7. *n.* 8. * Secunda vero opinio dicit quod statutum corrigens jus commune, non debeat ab eo interpretationem, seu declarationem recipere, tenent Baldus *in l. maximum vitium n.* 15. *C. de liberis præteritis*, cui opinionem dixit communem Boërius *decis.* 188. *n.* 5. tenent citati per Tiraquellum *in tract. le mort. 2. præsumpt. n.* 2. refert plures Paulus de Montepico *cons.* 2. *n.* 4. qui probat ex textu *in l. qui sepulchra C. de sepulchro vio-*
5 *lato*, refert Zevallos *in pract. q.* 274. * Ego tamen existimo quod etsi statuta habeant legum vim, tamen cum propriè loquendo illa frequenter condantur respectu rerum specialium, seu aliquorum locorum existimo aliquomodo esse instar rescriptorum, & privilegiorum, quæ debent in dubiis interpretari juxta juris communia metas, sic ut illud ut quantum fieri possit non lædant.

Ad secundam quæstionis partem, quos comprehendat statutum facilis est responsio ex nonnullis, quæ sub Rub. dixi juxta intellectum *c. 1. hoc tit lib. 6. q. 9. &* 10. ubi probavi satis statuta 6
non extendi ultra subditos statuentis. * Et sic 7
bene Guid. Pap. *dec.* 373. dixit prohibitivum statutum non extendi ultra proprios statutis subditis, & ibi dictis nunc breviter addo sequentes conclusiones. † Prima quod statutum disponens 8
contra personas, non comprehendit forenses; sic *decis. Rota divers.* 580. *p.* 1. * Secunda quod 9
prohibita extractione granorum ab aliquo loco, ut conservetur ubertas non comprehendit forenses extrahentes fructus bonorum propriorum: ita *decis. Tolos.* 152. Riccius *collect* 650. *ad Bartol. in l. cunctos populos n* 25. *C. de summa Trinit. & fide Cathol.* * qui etiam addit quod statutum 10
loquens de supplemento legitimæ, forenses non obliget: ita ex *decis Rotæ divers* 673. *p.* 3. * Tertia quod statutum exclusivum fœminarum non 11
comprehendit pariter forenses: sic Ambros. Rotæ Episcop. Perus.

Ad tertiam quæstionis partem, an statuta egeant confirmatione Regia, ut respondeas leges quæ supra scripsi in dicta Rubrica *hoc tit. q.* 9. sub vers. *ad secundam* à vers. *dubium.* & sic etsi hic latius possemus agere, sed nihil in substantia addere. 12

Ad quartam quæstionis partem an statutum secundùm jus commune tollatur, sublato jure communi, sed quia hæc difficultas latè possit disputari ex his, quæ dico, & nota *in cap. translato de cessatione legis*, & ex his, quæ dico *in c. cum cessante de appellat.* ideo nunc breviter respondeo, ut tale statutum tollatur ex ea ratione, quia tale statutum censetur commune jus secundùm Felin. *in c. pastoralis n.* 1. *de fide instrument.* Jason. *in l. Gallus §. si ejus n.* 14. *ff. de liberis & posth.* Casan. *in consuetud. Burgundiæ Rub.* 2. *§.* 1. *in princ. n.* 9. tradit multa in confirmationem Tiraq. *lib. 1. de retractu §. 9. glossa* 2. *à num* 51. Castillo *in l. tauri fol.* 22. verbo *no fueren contrarias.* Et in terminis prædictam conclusionem tenent, Petrus de Ancar *in c. 1. hoc tit. lib.* 6. Andreas Siculus, & Card. *in c. 1. de rescript.* Bald. *in d. l. omnes populi col. fin. ff. de just. & jure, & in l. fin. C. quæsit. longa consuetudo, & in Rub. qui feud. dare possint*, Salicetus *in l. fin. ad fin. C. si contra jus, vel utilitatem proximam*, Granan. *reg.* 439. * Sed idem Felin. videndus *in d. c. 1. de rescript à n* 36. limitat dictam concl. 12. modis apud ipsum videndis, de qua erunt etiam videndi Covar. *in pract. q.* 27 *n.* 4. Nicolaus Everard *in suis topicis loco* 34. *pag.* 249. Cassaneus *in consuetudinibus Burgundiæ Rub.* 1 § 5. verbo *corporellement. n.* 4. Alex. *cons* 30. *n.* 3. *lib* 5. Ludovic. Gomez. *in c. si annum de judiciis lib* 6. *n.* 11. & melius *in d. c. 1. hoc tit. lib. 6. à n* 209. ubi hanc obtinuisse sententia refert. 13 14

De statutis pœnalibus, & qualiter obligent 15
dico infra *in c. ex litteris hoc tit de statutis contra Clericos*, seu libertatem Ecclesiæ, proptereà etiam loquimur *in c. 7. & 10. hoc tit.* etsi multi Doctores occasione textus nostri hic loquuti sint de illis.

AD

AD CAPITULUM
Cognoscentes II. de constit.

PRO PRÆMISSO.

SUMMARIUM.

1 *Factum legitimè pœnam non meretur.*
2 *Peccata suos debent tenere authores.*
3 *Nemo privatur jure suo sine culpa fallit numero quarto.*
5 *Pœna solet inferri absque culpa ex causa Divino, & humano judicio.*
6 *Lex ut obliget ignorantes, qualia requisita expostulet* remissivè.

1 VIDEO per textum nostrum quod de
tribus principaliter potest inquiri.
Primo in verſ. *rem, quæ culpa caret.*
in damnum vocari non convenit, cujus occasione
ex gloſſa hîc verbo *culpa* Doctores fatentur ut
quod legitimè factum est, pœnam non me-
retur: nam pœna præsupponit culpam; & quia
ubi non est culpa, non potest esse delictum,
cap cum voluntate, ubi Doctores *de sent excommunic.*
& per consequens, nec pœna, *l. si putator ff. ad*
leg. Aquil. cap. sine culpa de regul juris lib 6. com-
probat hæc dicta Barbosa *hic à num.* 12. ex plu-
2 ribus authoribus, † addens ex dicta gloſſa *ibi*
num. 15. quod peccata suos debent tenere au-
3 thores. † Et ex eadem gloſſa etiam probat quod
4 nemo privatur jure suo sine culpa, † addens
quod ex causa tamen, etiam absque culpa Divi-
no, & humano judicio pœna infertur, ut patet
ex juribus, de quibus eadem gloſſa hic in verſ *ne-*
mo, nonnulla pro exornatione horum dico in-
fra sub quæstionibus, sed plenius infra *in c. ex*
litteris, dum ago ibi de lege pœnali, & ejus effe-
ctibus.
5 Et in verſ. ibi *quoties novum quid statuitur,*
ita solet futuris formam imponere, ut dispendiis
præterita non commodent. Per hæc inquam ver-
ba Doctores agunt de conclusione illa princi-
pali, quod lex, & constitutio respicit præteri-
ta, & non futura, quam declaro breviori modo
infra n. 1.
6 Et in verſ. ibi *ne detrimentum ante prohibitio-*
nem possint ignorantes incurrere, quod eo postmo-
dum vetitos dignum est sustinere, Per hæc ver-
ba primo Doctores docent quod lex non obli-
gat ignorantes, necessumque esse, ut lex publi-
cetur. Sed quia de istis jam latè dixi sub *Rubric.*
quæst. 5. & 6. ubi de acceptatione legis, ut obli-
get, & ibi *dicta quæst.* 6. *in fine*: an qui invinci-
biliter ignorat legem, incurrat ejus pœnam, &
quæst 8. & 9. ubi multa de legis publicatione, &
qualiter fiat, ut subditos obliget, nec queant
excusari ignorantia; ideo hîc alia non repeto,
& tantùm de duabus primis assertionibus erit
loquutio incipiendo à secunda, ut pote princi-
paliori ad nostri textus decisionem & de mate-
ria textus nostri præter ordinarios leges P. Franc.
D. Fermos. de Leg. Eccleſ. Vallente *in Concord. juris Pontificii part.* 2. ad titul. nostrum *a fol.* 142. & 174. *section.* 3 4. & 5. ubi agit de quæstionibus an constitutis de se futuri temporis perpetuitatem requirat, & quomodo referatur ad negotia futuri temporis, quando ad præterita expressè significata extendatur, & quando nova constitutis simpliciter loquendo ad præterita tacitè extendatur; & scribit alia plura de extensione & restrictione legum *à fol.* 297. q. 4. per sectiones octo.

QUÆSTIO I.

An lex, vel constitutio respiciat ad futura semper, sic ut nunquam extendatur ad præterita, & an lex improbans consuetudinem intelligatur, de præterita, seu futura: & an præjudicium referatur, tam ad futura, quàm ad præteritum tempus commodi: & an constitutio trahatur ad lites pendentes.

SUMMARIUM.

1 *Lex non trahitur ad prætèrita, scilicet jam decisa, puta per sententiam, rem judicatam, transactionem, juramentum, solutionem, quittantiam præscriptionem, & alia etiam, quod nominatim fiat mentio de præteritis* n. 2 3. & 16.
4 *Lex non extenditur ad præterita jam perfecta, & non expectantia perfectionem de futuro, etiamsi effectus actus præteriti adhuc pendeat. Quid tamen quando nominatim de futuro, & pendentibus negotiis* n 5 & 9.
6 *Lex sicut non extenditur ad ius quæsitum de præterito, sic nec ad jus conditionale; & si constitutio loquatur per verba præteriti temporis* num. 7. *limitatur regula ex voluntate* Principis n. 8.
10 *Lex de lucratoria trahitur non solùm ad futura, sed etiam ad præterita quid si imponat novam pœnam* n. 12. 13. 14. & 15 *ubi de limitatione.*
17 *Lex etsi ex natura sua possit respicere ad futura, & aliquando ad præterita, sed non ideo effici, ut quæ conditur, respiciat tantùm ad præterita, & non ad futura, & à* n. 18. *exemplificatur in casibus, in quibus ad futurum non respicit.*
18 *Constitutio quæ habilitat illegitimos quoad Beneficia, non intelligitur de illegitimis futuris, nec valet tantùm id expresse continens.*
19 *Statutum ut Banvitus solvendo decem, extrahatur de Banno, non habet locum in eo, qui post fuerit Bannitus.*
20 *Lex improbans consuetudinem, num intelligatur, de præterita, & de futura remissivè.*
21 *Præjudicium Romani dicebant quasi præjudicatum, & quod præjudicium, erat quasi prius judicare, & n. 23.*
22 *Præjudicium accipitur interdum pro judicio olim dato inter alios, & constituto.*

24 *Præjudicium alio modo accipitur quasi præjudicandum, sicque referri tam ad futurum, quàm ad præteritum tempus præjudicii.*

25 *Præjudicatum dividitur in res ex paribus caussis judicatas, & prænuntiationem de eadem causa, & quomodo transeat in juris regulas* num. 27.

26 *Præjudicandum in judiciis ad aliquam causam pertinentibus, consistit.*

27 *Præjudicium nomen suum obtinet, vel ut præjudicatum, vel quasi præjudicandum.*

28 *Lex nova superveniens, non pertinens ad litis ordinationem, sed ad decisionem, vel ad formam, & in exclusionem denegandæ audienciæ, vel defensionis in judicio, etiam in causa Reipublicæ non trahitur ad lites pendentes, etiam in prima instantia*, & n. 26.

29 *Lis nova superveniens non trahitur ad lites pendentes.*

1 AD primam quæstionis partem, præter antiquos comprobant Barbosa *hic num.* 1. 2. & 3. cum plus quinquaginta Doctoribus, inter quos uberrimè expendunt D. Rodericus à Cugnia *in commentariis ad c. præterea 7. numero* 8. *dist.* 28. & latius *in cap. ex antiquis dist.* 28. ubi per conclusiones materiam benè disponit, & exponit Joannes de Salas *de legib. quæst.* 97. *tract.* 14. *disp.* 21. *sect.* 7. *à numer.* 17. Alderanus, Mascardus *de interpret. statutor. q. fin.* Burgos de Paz *in l.* 3. *tauri numero* 37. latè Morla *in emporio juris part.* 1. *tit* 1. *quæst.* 6. per totam, videndus Azor, *inst mor. part.* 1. *lib.* 5. *c.* 16. *quæst.* 13. idem Barbosa cum multis *axioma* 136. verbo *lex num.* 22. 23. 24. quibus addo Medicis *in tract. de legibus p.* 4. *q.* 45. Bursatum *cons.* 214. *vol.* 2. *à num.* 21. late Farin. *in fragm. criminal.* verbo *lex à n.* 25. ubi multipliciter ampliat & limitat Suarez *de legibus lib.* 3. *c* 14. Zenedum cum multis ab eo relatis *collect.* 1. ad decret. *pag.* 56. Bellarm. *tom.* 1. *controvers.* 3. *lib.* 4 *c.* 15.

2 Et probatur ex textu *in cap. fin. hoc titul. ex l. leges Cod. de legibus, authent. de nuptiis in princ. §. duo igitur circa finem collation.* 4. & *in §. fin in auth. de hæred. ab intest. colum.* 9. de qua regula præter Doctores in his locis agentes, videbis alios *in l. jubemus Cod. de testam.* & Regnicolas *in leg. fin titul.* 4. *part.* 3. & *in leg.* 100. *styli*, & *in l.* 8. *titul.* 4. *lib.* 2. *fori*, & *in l. titul.* 5. *lib.* 3. *ordinam*, & *in l.* 6. *tit.* 5. *lib.* 4. eodem affirmantes omnes ex prædictis juribus, & ex nostro textu, quod lex non extenditur ad præterita, sed trahitur ad futura.

3 Ego inquam etsi non omnia à Doctoribus recollecta hîc repetam, dicam quæ subsequuntur, è quibus satis intelligitur prædicta conclusio cum suis ampliationibus & limitationibus. Igitur advertes primo ut dictum, quod lex non trahitur ad præterita, extendatur ad jam decisa, ut puta per sententiam, rem judicatam, transactiooem, juramentum, solutionem quittantiam, præscriptionem, & similia, etiam quod in eadem lege nominatim fiat mentio, & expresse de præteritis, *l. causas. Cod. de transact.* Bartol. *in l. omnes populi num.* 41 vers. *distingue*, ubi Crotus *num.* 137 *ff. de justitia, & jure*, Abbas *in cap. fin. num.* 9. & Felin *num.* 3. vers. *hanc fallentiam hoc titul.* Capra regula 6 *num.* 3. Alexand. *cons.* 199. *num.* 4. vers. *secundo respondeo lib.* 6. Cardinalis Tuschus *pract. conclus. tom.* 5. *littera l. conclus.* 264. *a num.* 63. & *conclus.* 265. *à num.* 13. Alderan Mascardus *de generali statutorum interpretatione conclus.* 13. *à num.* 16 Farinac. *in fragm. crimin. p.* 6. *litteral. à n.* 44. ubi ampliat duobus modis, & limitat tribus, Barbosa *hic sub. n.* 2. *in fine.*

4 Secundo quia ut Magonus Lucens. *decis.* 88. *numero tertio*, decit legem non extendi ad præterita, jam perfecta, & non spectantia perfectionem de futuro, quod ampliat Menochius *cons.* 240. *numero secundo.* & *quarto*, & *cons.* 199. *num.* 21. etiam si effectus actus præteriti adhuc pendeat, licet aliàs secus, quando actus de præterito spectat perfectionem de futuro adnotata per glossam verbo *possessum in clem.* 2. *de ætate & qualit. ordin.* Felin. *in dicto cap. fin. hoc tit. in* 5. *fall. numero undecimo.* Magon. *dicta decis.* 88. *num* 12. Hieronym. Gabriel. *cons.* 42. *n* 2. Honded. *cons.* 16. *vol.* 1. *à n.* 19.

5 Et Rota in Sabinen. Castri Montis Rotundi 8. Februarii statim post princ. vers. *quamvis* 1627. fatendo conclusionem, dicit secus esse, quando nominatim de præterito, & adhuc pendentibus negotiis cautum sit.

6 Ex his etiam infero ad alias ampliationes, nempe ut sicut lex non extenditur, nec trahitur ad jus quæsitum de præterito, ita nec ad jus conditionale: sic Andreas Tiraquellus *post leges connub. num.* 42. cum Jacobo de Butrio, & Petro de Ancarrano, & dicit ootatu dignum Gratianus *reg.* 195. *n* 6.

7 Et idem Tiraquel. *in l. si unquam Cod. de revocand. donat.* verbo *revertatur num.* 250. & Hypolitus *in practica* verbo *aggredior. n.* 51. & 52. & alii, extendunt etiam si constitutio loquatur per verba præteriti temporis.

8 Et Paulus Castrens. *consil.* 339. *in disputationibus, seu allegationibus positis in fine consilii lib.* 1. *numero secundo*, & *in consil.* 34[illegible]. *numero quinto, eodem lib.* Corset. *in singular.* verbo *lex*, Guill. Benedict. *in repetit. cap. Raynucius de testam.* verbo *duas habens filias num.* 185. limitant prædictam regulam, ubi ex voluntate Principis aliud fieri possit.

9 Item & aliud posse esse in pendentibus affirmat.

10 Item quod lex declaratoria trahitur non solùm ad futura, sed etiam ad præterita, ut *in auth. de filiis ante dotalia instrumenta natis*, & *auth. de rapt. mulier.* ibi *tanquam si lex nostra ab initio cum tali interpretatione promulgata fuisset*: sic Abbas *in dict. cap. fin. hoc tit. numero octavo*, ibi Felin. *numero quarto*, vers. *fallit secundo* Caldas Pereira *de potest eligendi, cap.* 11. *num.* 30. Rota *decis.* 142. *numero secundo, part.* 2. *divers.* Morla *in emporio juris part.* 1. *tit.* 1. *dict. quast* 6 *à n* 11. Tuschus *litt. l. conclus.* 264. *num.* 45. & 51. & *conclus.* 265. *num.* 4. Armendatus *in præmio ad leg.* Navar. *num.* 45. Alderan Mascard. *de generali statutorum interpret. conclus.* 13. *num.* 41. Ribadeneira *in lib. pro defensione Societatis JESU cap* 15. Christophorus *de Pace in scholis ad leges styli* 200. *numero secundo*, & 29. vers. *oritur.* late Farinac. *dict. litteris l. in fragm. crimin. part.* 2. *à num.* 51. & cum Matienco Burgos de Paz, Loaces, & aliis ex antiquis, & Regnicolis; affirmat bane limitatienem Gratianus *dict. regula.* 295. *n.* 3.

Sed

11 Sed hanc limitationem non procedere docent idem Tiraquellus *in d. l. si unquam Cod. de revocandis donat.* verbo *revertatur n* 250. & idem Gratianus *d. regula* 295. *n.* 8. quod lex declaratoria, quando imponit novam pœnam, non trahitur ad præterita, quando pœna imponitur ipso jure; secus autem si esset per Judicem imponen-
12 da. † Et Farinacius *d. litt. L. n.* 52. limitat prædictam limitationem, ut non procedat quando lex, seu constitutio uteretur aliquo verbo importante promulgationem novi juris.

13 Et *n.* 53. quando eadem lege adderetur aliquid juri antiquo, ut puta si imponatur nova
14 pœna. † Et *n.* 54. quando in eadem lege adesset aliquod verbum respiciens futurum, ut puta *de cætero in futurum, deinceps,* & similia, repetit Bar-
15 bosa *axioma* 136. *n.* 23. *in fine.* † Qui hic *n.* 3. comprobat prædictam principalem limitationem cum multis agentibus quando lex nova juris antiqui declaratoria extendatur ad præterita; & ut ipse refert quadrupliciter limitat D. Rodr. à Cugnia *in comment. ad c. ex antiq.* 9. *à n.* 7. *dist.* 34.

16 Et præter relatos ampliantes, & limitantes modo prædicto regulam textus nostri, legea Joannes de platea *in l. Divæ colum* 2. *Cod. de decurion. lib.* 10. ubi sex modis limitat, Felinus limitat decem modis *in d. c. fin. hoc tit.* ubi ampliavit modis quatuor, Castillas *in lib.* 64. *tauri n.* 2. beneper Alex. *cons* 333. *col.* 3. & *cons.* 7. *col.* 2. *volum.* 2. & *cons.* 210. *ad finem*, Raphael. Cuman. *cons.* 159. Franc Aretin. *cons.* 8. & *cons.* 104. *col. fin.* Petr. Paul. Paris. ad Bartol. *in l. causas Cod. de transaction.* Bartol. *in auth. ut cum de appell. cognos à n.* 1. & *in auth de his, qui ingrediuntur ad appell. n.* 18. & *in l. contractus* 2. *sect. n.* 6. *Cod. de fide instrument*, & *in l. sancimus ad finem, Cod. de Sacrosanctis Eccles.* & *in l fin. n.* 2. *Cod. de pignoribus*, & *in l. testium. n.* 4. *Cod. de testibus*, & *in auth. ut Judices sine quoquo suffragio, &, interdicimus n.* 1. Bald. *in sua Margarita in repertor. ad Innocent.* verbo *constitutio*, Alexander *in l. actorum verba n.* 4. *ff. de re judicata*, Angel. de Clava *in summa* verbo *lex à q* 9. Paul. de Castro *cons.* 339. *in disp. seu alleg.*

17 Verùm etsi ex prædictis limitationibus solùm colligamus quod etsi lex, seu constitutio habeat ex natura sua respicere ad futura, & aliquando etiam simul porrigatur ad præterita; non ideò videmus quod lex, quæ conditur tantùm respiciat ad præterita, & non ad futura, quare ut intelligas dicas dari casus, in quibus nullo modo lex. V. g. nunc lata tantùm respiciat ad factum præteritum, non inquam ad futurum, illos assigno modo sequenti.

18 Primo nam si constitutio habilitat illegitimos quoad beneficia, non intelligitur de illegitimis futuris, ne detur delinquendi materia, nec valere statutum id expressè continens quod unum, ut singulare, docent Ferdinandus Loaces super nova Paganorum conversione Regni Valentiæ *in* 6. *declar. col.* 22. *num.* 5. ex Dominici doctrina: bene tradit etiam Petus de Dueñas *in regula* 366. *ampliat* 1. sequitur Gratian. *dict. reg.* 295. *num.* 4. & comprobabis ex his, quæ dico infra
19 *sub tit. de filiis Præsbyt.* * Secundo nam si fiat statutum quod quilibet Bannitus solvendo decem, extrahatur de Banno, tale statutum, non habeat locum in eo, qui post statutum conditum fuerit Bannitus, ne detur materia delinquendi: sic docent, & tenent in terminis Petrus Dueñas *dict. regul.* 136. Gratian. 145. *n.* 5. Hypolitus *in practicis, §. aggredior. n* 43. dubiter Joannes Orosciis *in l. cum lex, ff. de legib n.* 3. ex quibus poteris ad alios inferre casus.

Ad secundam quæstionis partem an lex im- 20
probans consuetudinem intelligatur de præterita, & de futura, de qua hic per textum nostrum, solent Doctores agere: tamen quia jam ego, dixi *in cap. 2. de probat. quæst* 3. vers. *ad secundam à n.* 3. ut etiam noto in infra ante Rubricam de consuetud. ideò ad ibi dicta, & ad Doctores, quos ibi retuli recurres, præcipuè Covarruu. *libr.* 3. *variar capit.* 13 *num.* 4. Gutierez *lib.* 3. *practicar. capit.* 33. & Zevallos alios plurea referentes.

Ad tertiam quæstionis partem, an præjudi- 21
cium, tam ad futurum, quàm ad præteritum tempus commodè referatur, & præjudicium ad præteritum tempus relatum quàm divisionem recipiat ex Fabio, & ad futurum in quibus consistat. Igitur cum priscis temporibus in litis verba Prætore jus solemniter componente, sicquens præjudiciorum esset usus, isque non tam varius, non tam obscurus, ut certis quibusdam regulis tradi, vel contineri nequeat, quem, qui rectè exposuisse sunt opinati, minimè intelligerent; ideò Revard. *de præjudiciis lib.* 1. *c.* 1. & 2. de his duobus dubiis agens, constituit duplicem considerationem præjudiciorum uno modo quod Romani dicerent *præjudicium*, quasi præjudicatum, & quod præjudicatum erat, prius judicatum quemadmodum præjudicare prius judicare in confirmationem adducens Cicerone *lib.* 5. *Epist ad Brutum* ibi *quod enim Senatus nondum censuit, nec Populus Romanus jussit id arroganter non præjudico, nec revoco ad arbitrium.*

Unde ipse Revardus ait quod *præjudicium* ac- 22
cipitur interdum pro Judicio olim dato inter alios, & constituto (ad quod videntur aliquo modo pertinere practicabilia, quæ adduxi latè *in cap. cum super* 17. & *in c. pen. de sent. & re jud.*) & ad hoc præjudicium, de quo loquimur allusisse visus est Gellius dum *lib* 2. *c.* 2. scriberet ibi *absque præjudicio* (inquit taurus) *tu interea sede, dum inspicimus, quærimusque utrum conveniat te ne potius sedere, qui pater es, an filius, qui Magistratus est*, sic Revard.

Qui etiam sit ut non incommodè hic possit 23
referri, quod Tacitus de moribus Germanorum ita scripsit loquens de observatinne quandam auspiciorum, qua bellorum eventus sæpius explorabantur. *Ejus Gentis, cum qua bellum est captivum quoquomodo interceptum cum electo popularium suorum patriis quemque armis committunt, victoria hujus, vel illius præjudicio accipitur*, nimirum si de justa belli causa quæratur ex victoria hostium captivorum patriis armis commissorum, *tanquam ex præjudicio*, idest aut aliter, quàm si judicium aliquod ea de re factum fuerit, illa æstimabitur; & ita dicit Revard. *præjudicium* quam *præjudicatum* dici.

Altero inquam modo illud dici, quasi præ- 24
judicandum, & sic tam ad futurum, quàm ad præteritum tempus, præjudicii vocabulum re-
ferri ait Revard. † Qui *dict. cap.* 2. ait quod præ- 25
judicatur dividitur, in res ex paribus causis judicatas, & præjudicatione de eadem causa addens ut ait Fabius *inst. Dator. lib.* 5. *c.* 2.

Præjudicandum in judiciis ad aliquam cau- 26
sam pertinentibus consistere, ejus verba referens ibi *præjudiciorum vis omnis tribus in generi-*

bus versatur rebus, quæ aliquando ex paribus causis sunt Judicata, quæ exempla rectius dicuntur, ut de rescissis patrum testamentis, vel contra filios confirmatis; Judiciis ad ipsam causam pertinentibus, unde etiam nomen deductum est, qualia in oppianicum facta dicuntur, & à Senatu adversus Milonem, aut cum de eadem causa pronuntiatum est, ut in reis deportatis assertione secunda, & partibus centumviralium.

27 * Ex quo loco manifeste ait constare Revardus duplici ratione, ut dictum est nomen suum obtinere *præjudicium*, una quasi *præjudicatum*, altero quasi *præjudicandum* colligens ex his verbis, *unde etiam nomen ductum est*, addens ibi quod alio in loco dicet quomodo transeat præjudicatum io juris regulas; Indeque in consuetudinem deveniat, & *à c. 3. d. 1. lib. de prælud.* & *per totum lib. 2.* progreditur de judiciis ad aliquam causam pertinentibus; & sic oos non incongruè hic hanc difficultatem in texendo advenimus ad eam, quæ subsequitur de judiciis in vers. *quartam*, statim sequenti applicabis hic quæ de præjudicialibus except. dixi *in c. tuam de ord. cognit.*

28 Ad quartam quæstionis partem an constitutio trahatur ad lites pendentes suppositis quæ jam scripsi in hac quæstione vers. *ad primam*, breviter respondeo quod lex nova superveniens, non pertinens ad litis ordinationem, sed ad decisionem, vel ad formam, & in exclusionem denegandæ audientiæ, vel defensionis in judicio, etiam in causa Reipublicæ, non trahitur ad lites pendentes, etiam in prima instantia, & maximè conclusas juxta textum *in auth. ut in medio litis non fiant sacri juri §. super hoc autem*, & *textum in auth. ut cum de appellationib. cognoscitur*, cujus verba ponit quasi de verbo ad verbum, Albe. de Rosat; *in l. leges la 2. Cod. de legibus.* Bartol. *in l. omnes populi, ff. d. Just & jure*: hanc resolutionem docens expressè Castorian. *in c. fin. hoc tit.* ubi pro hac conclusione dicebat Felinus rationem.

29 Quia paria sunt, esse judicatum, vel conclusum in causa, & subdebat, quod ubi non est facta, relatio superiori, & esset conclusum in causa, & post conclusum in causa servaretur quod probatio posset fieri, & Joannes de Imola *in d. c. fin.* dicit dictum Cardinal. procedere, quando esset conclusum in causa, & facta fuisset relatio superiori. Et in terminis agens observat dictam conclusionem Afflictis *in decis. Neapol.* 396. ubi tractans de gestis contra Dominum directum, quæ nocent Domino utili; de quo dixi *in d. cap. cum c. pen. de re judicata*, ubi de multis circa problema *res inter alios acta aliis non noceat*: in *n.* 11. affirmat quod lis oova superveniens non trahitur ad lites pendentes modo jam relato: & ibi *n.* 13. declarat sic Judicatum fuisse per multos Regios Consiliarios, juxta novellam pragmaticam Ferdin. I. in Regno Neap. videbis etiam de hoc puncto agentes Bened. de Beoed. *in juris regulis, regula* 6. Joan. Bolognet. *in d. l. omnes populi ff. de Justitia, & jure à n.* 156. & ad propositum comprobanda doctrinam hanc adjunges quo dixi infra *in cap. ex parte de foro comp. q.* 9. ibi egi de quæstione *an privilegium superveniens post litem ceptam faciat præventam jurisdictionem cessare*, & *in cap. pen.* ibi *quæst.* 4. *à num.* 15. & utrobique plura jura expende.

QUÆSTIO II.

An incurrat pœnam motus proprii Sixti V. malè promotus ad ordines, si ante revocationem illius proprii motus per Bullam Gregor. XIV. promotus esset, & ita incurrisset irregularitatem Pontifici reservatam, in eo inflictam: an Confessarius, qui solicitavit puerum ante constitutionem Gregor. XV. vel fœminam extra confessionem, vel loco quocumque, ubi confessiones Sacramentales audiuntur incurrat pœnam, & sit denuntiandus; & an justum sit lege, vel statuto aliquem ob alterius culpam puniri.

S U M M A R I U M.

1 *Filius pro hæresi Patris, aut ejus delicto læsæ Majestatis, seu alii innocentes, an possint puniri feudis, & Majoribus, &c.* remissivè.

2 *Conjungatus absque debita licentia ad ordines minores ascendens, pœnam non incurrit; secus si ad sacros.*

3 *Extravagans antiquæ de voto.*

4 *Sixti V. proprius motus anno,* 1588. *die* 5. *Januarii; cum alio Clem. VIII. anni* 1595. *die ultima Februarii,* & num. 2. 6. & *à* num. 10.

6 *Conjungatus, si initiatus est minoribus ordinibus ante Sixti V. motus revocationem, num sit ligatus suspensione; & num. sequentib. contra primam sententiam* à n. 10. *sed pro prima,* num. 12.

8 *Votum omittens castitatis, nunc Papæ reservatum, potest ab Episcopo dispensari, si Pontifex ejus reservationem auferret.*

9 *Delinquens ante constitutionis revocationem, non punitur legis postea revocatæ pœna, si non imposita sit ipso jure.*

11 *Pontifices solent per suas constitutiones revocatorias expresse auferre pœnas incursas, non si taceant; & sic fecit Clem. VIII. cum revocarit pœnas Sixti V. impositas in procurantes abortum.*

13 *Gregor. XV. constitutio cum aliæ Pauli Bullæ de Confessario puerum sollicitante & n.* 14. 15. 16. & 17.

14 *Confessarius sollicitans puerum, aut fœminam ante Bullam Gregorii XV. non incurrit pœnas illius, &* num, sequent. & *quare ibi.*

15 Cap. fin. hoc tit de constit.
Bullæ Pauli V. & Clem VIII. non includebant Confessarios solicitantes puerum, sicut Bulla Greg. XV.

16 *Denuntiationes facienda ex vigore Gregor. constit. adversus Confessarios solicitantes, incipiunt a die* 10. *Martii* 1624. *sic ut à tempore antecedenti, non teneatur quis denuntiare.*

18 *Puniri quis potest ob alterius culpam humano, vel Divino judicio in quinque casibus absque criminis labe.*

19 *Inno-*

19 Innocens, licet ob crimen alterius, non possit pœna corpori puniri; poterit tamen pecuniaria, ubi n. 20. *assignantur* remissivè *nonnulla quæstiones conducibiles.*

1 PRimæ duæ quæstiones conducunt ad principalem conclusionem textus nostri, ut quod lex respicit futura, non præterita, alia tertia spectat ad prima verba text. nostri, jam ante sub præmisso relata: & ad glossam hîc verbo *culpa*, circa quam de pluribus possemus inquirere, veluti an filius pro hæresi patris, aut ejus delicto læsæ Majestatis, vel aliis ex causis, alii innocentes queant puniri bonis feudis, majoratibus, aut aliis privari. Et hic adjunctis quæ dixi *in c. cum super 17. c. pen. de sentent. & re judicata* ubi de jam adducta regula *res inter alios acta. &c.* in terminis ago latè *in c.2. de his quæ fiunt à Prælato sine consensu capituli*, & Ubertus *in c. vergentis de hæreticis.* Et sic parum, aut nihil tangam hîc etiam de inquisitis à glossa hic in dicto verbo *culpa*, quæ cum ad legem pœnalem spectent, & ad ejus effectus, de quibus ago infra *in c. ex litteris*; ideò hic non insistam etsi commodus esset locus, jam ergo ad quæstiones hic propositas.

2 Ad primam quæstionis partem, junctis quæ adduco infra *in c 11. de temporibus Ordin. q.11. de suspensione contracta ab ordinato, & ordinatore*, nunc ex regula textus nostri Thomas Sanchez *de matrim. lib.7. disp.49. num.*10. 11. *&* 12. agens de dubiis pro intelligentia motus proprii Sixti V. anno 1588. die 5. Januarii juxta alium Clem. VIII. revocantem illum anno 1595. die ultima Februarii, cujus verba referens *n.*10. Et pro sententia affirmativa, ac negativa expendens quæstionem illam principalem *à num.* 1. nempe an conjugatus Ordines, absque uxoris licentia recipiens fit irregularis, & similiter clericus in sacris constitutus matrimonium iniens.

3 Et resolvens aliud dubium ibi *à n* 9. dicendo, quod si conjugatus absque debita licentia ad solos ordines minores promoveatur, quamvis peccet nullam irregularitatem aut censuram incurrat, quia jure antiquo nulla pœna erat statuta conjugato, absque uxoris licentia ascendenti ad ordines, præter statutum *extravag. antiquæ, de voto*, quæ solum agit de conjugato ascendente ad ordines sacros: & est Joann. XXII. ubi Barbos. cum multis ab eo relatis plures resoluit casus, & in terminis docent Simancas *de Catholic. institut.* 40. *num.* 14. Saleedo *in addition. ad practicar. Bernardi Diez. cap.* 8. *§. sed quia pœna puniretur.*

4 Nec obstat dicere hunc sic Ordinatum esse suspendendum, attento jure antiquiori, ut dixit Aretinus *consf.* 59. *n.* 8. referens sic ex speculatore *tit. de rescriptor. præsentatione §. ratione n.* 35. *vers. item si mulier*, quia nec est textus id probans, nec speculator id dicit, eum prædicta *extravagans antiquæ*, solùm de pœna irregularitatis loquatur, & de solo conjugato ascendente ad ordines sacros: sic idem Thom. Sanchez. * Qui

5 etiam *n.* 10. resoluet, quod & si posset dubitari, at incurreret suspensionem, quam tulit Sixtus V. in dicto suo motu proprio jam relato ann. 1588. die 5. Januarii, in omnes illicitè ad quosuis ordines promotos, cujus absolutionem sibi reservavit. Sed respondet Sanchez id verum esse si ante ejus proprii motus revocationem sit initiatus, quia Clem. VIII. in sua constitutione anni 1595. die ultima Februarii revocavit eam Sixti constitutionem, quod malè promotos, & promoveotes præterquam si simonia in promotione admittatur eam reducens ad terminos juris communis, quorum pœnas saluas voluit remanere; item & pœnas Pii II. & Concilii Trid.

Post hæc verò Sanchez *d.disp.49.n.*11. *&* 12. 6
egens de alio, dubio nempe an si initiatus est minoribus ordinibus, ante prædicti motus proprii Sixti V. revocationem, ac proinde ligatus est suspensione in eo lata, ac Pontifici reservata, cum expressa derogatione Bullæ cruciatæ, ac facultatis concessæ Episcopis in Trid *sess.*24 *c.*6. *de reformat.* dispensandi in omnibus casibus descendentibus ex delicto occulto, & utriusque sententiæ fundamenta referens ait *d.n.*12. penitus cessasse reservationem, quia reservatio non se habet ad modum pœnæ ipso jure inflictæ, sed quòd tantùm est negatio facultatis Confessori, aut cuicumque inferiori absolvendi reum illum; ac proinde si velut pœna tunc infligenda remittendo illum ut obtineat absolutionem à superiore. * Quod eo tempore revocata sit constitutio reservans cessaturam esse reservationem ait. 7

Sicut si quis emitteret votum castitatis, quod 8
nunc est Pontifici reservatum, posse ab Episcopo dispensationem obtinere, eo ipso quòd Pontifex ejus voti reservationem auferret. Et confirmat ex eo, quia delinquens ante constitutionis revocationem, non punitur legis postea revocatæ pœna si non imposita sit ipso jure, ut docent Felin. *in d c.fin. hoc tit. n* 14. & Dominic. *in c. fin. de elect. lib. 6. n* 9.

Acerrime videntur huic resolutioni obstare 9
sequentia, quia jam peccatum, & censura reservata Pontifici, incursa erant, nec Clem. VIII. constitutio ad jam incursa extenditur, quia dum revocavit dictum motum proprium Sixti V. non explicuit se revocare quoad præterita. Et quia nec constitutio nova ad præterita extenditur, sed sola futura respicit, nisi in ea aliud exprimatur, ut dicitur in textu nostro, & patet ex his, quæ jam dixi hic *sub quæst.* 1. *à n.* 1.

Et videtur etiam comprobari, quia mos est 10
Pontificum volentium per suas constitutiones revocatorias, auferri pœnas incursas, id exprimere, ut patet *ex clementia unica de immunit Ecclesiarum* ibi *& quidquid ex eis sequutum est, vel ob eas, penitus revocamus*, & *extravag.* 1. *inter commun. §. nos itaque de Schismatis*, ibi, *ita quod nec etiam pro præterito tempore possint super eis aliquæ personæ impeti quæ incurrissent eas*, & *extravag. unica Joan. XXII. de torneam, in fine*; & deinde Greg. XIV. revocans pœnas à Sixtò V. statutas contra procurantes abortum; id etiam explicuit in verbis ibi, *ad terminos juris communis, ac sacrorum Canon. & Concilii Trid dispositionem, tam quoad præterita, quàm quo ad futura perpetuo reducimus.* † 11
Sed nihilominus Sanchez his omnibus, quibus probatur negativa sententia, adhuc uno verbo respondet *dict. n.* 12. *in fine*, quia id non est constitutionem extendi ad præterita, cum ea pœna potius sit in posterum imponenda. Nec obstare ait Pontifices id aliquando explicuisse, eo quod id fecerunt gratia majoris clarit... sed

videtur

videtur ex dicendis statim, etsi in alio casu, impugnari Sanchez.

13 Ad secundam quæstionis partem de Confessario puerum solicitante ante constitutionem Gregor. XV. an sit denuntiandus, quæ est ardua, & nimis difficilis, eo quod quærit an dicta constitutio Gregor. XV. ad facta præterita extendi possit. Et pro affirmativa sententia loquens de Bulla Pauli V. docuit Rodericus à Cugnia *tractat. de confessar. solicitante quæst.* 3. *num.* 10. ubi testatur ita respondisse Suarez, & Delmada viros doctissimos. Et in terminis præpictæ Bullæ Gregor. V. idem docent Sanctarellus *tractat de hæresi, capit.* 44. *num.* 11. & Bonacina in variis *tractat. disputat.* 6. *punct.* 3. *n.*7. & pro sententia horum potest applicari doctrins Sanch. jam relsta in casu præcedentis dubij in vers. *post hæc.*

14 Verùm adhuc in terminis dictæ constitutionis Gregorianæ, existimo dicendum, quod Confessarius, qui solicitavit puerum, ante constitutionem Gregor. vel fœminam extra confessionem in confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones Sacramentales audiuntur, non esset denuntiandus ex textus nostri ratione, quo probatum est jam *suprà quæstione* 1. *à num.* 1. quod nulla lex extenditur ad præterita, nec ad punienda delicta facta de præterito, sed ad facienda de futuro, nisi fortè lex ipsa claris verbis exprimat, seu etiam punire præterita, ut fecit Sixtus V. cum. illegitimis, & receptione religiosorum, & Concilium Tridentin. cum Ordinatis in minoribus.

15 Et comprobat Gregor. IX. *in dicto capit. fin. hoc tit.* ubi explicans quandam constitutionem à se paulo editam sic asserit, *declaramus non ad præterita, sed ad futura tantùm extendi, cum leges, & constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi, nisi nominatim in eis de præteritis caveatur.* Et ob hanc regulam ita juridicam, docet hanc ultimam sententiam in casu nostro Diana *p.* 1. *tractat.* 4. *ref.* 25. ubi asserit non esse Confessarios denuntiandos, si fecerint talia delicta ante promulgationem edicti, & Bullæ Gregor. XV. ubi determinat esse supradictos denuntiandos, quia dicta constitutio non extenditur ad Bullas Clement. VIII. & Pauli V. quæ etsi antea loquutæ sint contra Confessarios solicitantes fœminas, non includebant Confessarios solicitantes viros, & quæ solùm includebant Confessarios solicitantes tantùm in ipso Sacramento confessionis, vel ad plurimum eos, qui paulo ante, vel post, solicitabant pœnitentem, non autem eos, qui extra occasionem confessionis in loco Confessarii, aut in loco quocumque, ubi confessiones audientur Sacramentales, seu ad confessionem audiendam, simulantes ibi confessiones audire.

16 Et sic putat Diana quo ad denuntiationes faciendas ex vigore D. Gregor. constitutionis adversus Confessarios solicitantes ineundas solùm esse à die 10. Martii 1624. sic ut à tempore antecedenti, non teneatur quia denuntiare.

17 Quæ doctrina in puncto juris mihi videtur vera, quam etiam docuerunt Portel. *in additionibus ad dubia regul.* verbo *soluit famin. num.* 7. Fagundez *tractat.*2. *lib.* 4. *capite tertio, num.* 31. Christophorus de Anguiano, *de legibus, lib.* 5. *controvers.* 1. *à num.* 13. Miranda *in manuali Prælator. tom.* 2. *quæst.*25. *artic.* 20. isti tres ultimi sic affirmantes, loquendo *in Bulla Clem. VIII.* & Portel. *in Bulla Pauli V.* jam relatis, quia ut jam supra dictum est dictæ constitutiones non debuerunt se extendi ad priora delicta. Et sic ex eadem ratione, nec ultima constitutio Gregor. XV. ad casus, & delicta, non comprehensa in dictis Bullis Clem & Pauli, adversus quos de novo statuit Gregor. ex nostro textu, & *dicto capit. final. hoc titulo*, & ut docet Sylvester verbo *lex quæst.* 25. Malderus *p.* 2. *q.*96. *art.* 3. *dubio* 4. & alii.

18 Ad tertiam quæstionis partem, an justum sit lege, statuto, aliquem ob alterius culpam puniri ex relata glossa hic Doctores disputant Et quia longè ago *in dict. capit.* 2. *de his, quæ fiunt à majori parte Capituli*, & *in dicto cap. vergentis de hæreticis.* Ideò nunc quatenus spectat ad institutum textus nostri, dico breviter cum Covarruv. *lib.*2. *variar. capit.* 8. abundè de hoc disputante in quinque casibus, posse humano, vel Divino Judicio quem ob alterius culpam absque criminis labe puniri, ut in crimine læsæ Majestatis, humanæ sicut, & Divinæ Filii illegitimi, filii hæreticorum, & plerumque etiam interdicto Ecclesiastico subjiciuntur innocentes ob alterius culpam, &c.

19 Sed *num.* 7. ait ut quamvis statuto, consuetudine, vel lege innocens non possit pœna corporis puniri ob crimen alterius, possit tamen pecuniaria, ubi disputat an Pater teneatur solvere pecuniaram pœnam, qua filius mulctatus: applica quæ latè scribunt Zevallos *in pract. quæst.*653. & Zenedus *quæstione decima sexta*, qui etsi loquantur de puniendis filiis hæreticorum ob delicta paterna conducunt ad hanc tractationem.

20 Et pro ampliatione hujus ultimi dubit poteris aggregare sequentes quæstiones. Prima an publicetur usus fructus, publicatis ob delictum patris bonis, quem habet Pater in bonis filii jure patriæ potestatis. Secunda an bona futura comprehendantur in confiscatione bonorum ob delictum sequuta: & an stante statuto, quo pater tenetur ex delicto filii condemnati, usque ad legitimam portionem, procedat etiam cum filius in contumaciam condemnatus est, de quibus bene cum aliis Faquinus *lib.* 9. *controvers. c.* 50. 51. & 52. ad alios ex *q.*31. *ad* 36.

AD TEXTUM

in capite translato III.

HOC TITULO.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Sacerdotio veteris legis translato, necessum fuit. ut legis translatio fieret in Evangelicam*, n. 7. & 8.

2 *Connexorum ab uno fit extensio, ad aliud, connexa dicuntur individua, & reputantur unum.* n. 3. & 7.

3 *Jus idem debet esse, ubi est eadem, & juris dispositio*

4 *Lex eadem di.itur esse, ubi est eadem ratio, non extensive sed comprehensive.* n. 5.

5 *Appellatio unius, unus prosit aliis in annexis*, remissive.

6 *Negans unum ex duobus illatis, vel propositis, unum censeatur alterum affirmare, vel negare*, remissive.

7 *Sacerdotis appellatione continetur omne Sacramentum, quo gratia confertur.*

8 *Sacerdotium translatum fuit per quod legis translatio facta est.*

10 *Praecepta Habraeorum fuerint plura, ut scribunt DD. hic assignati.*

11 *Praecepta veteris legis, alia moralia, caeremonialia alia, & alia judicialia, & quae istorum cessarunt lege Evangelica, remissive, &* n 12. & latè q. 1. à n. 1.

12 *Praeceptum morale de observatione festorum, est indispensabile, secus quoad temporis formam.*

1 EX littera hujus textus in prima ejus parte convenit, ut dicamus nonnulla de cessatione legis veteris testamenti, cujus Sacerdotio translato necessè fuit, ut legis translatio fieret in Evangelicam scilicet, & in Sacerdotium hujus novae legis, de quibus ac etiam de lege veteri, & ejus Sacerdotibus nonnulla infra repeto. Item & de mutatione, & abrogatione, seu derogatione legis, & de cessatione legis humanae.

2 Et quia ex vers. *fin. hujus textus* in verbis ibi *quia enim simul, & sub eadem, sponsione utraque data sunt, quod uno dicitur necesse est, ut de altero, intelligatur*: probant communiter Doctores illud vulgare axioma, quod ab uno connexorum, fit extensio ad alterum per textum *in l.* 3. *§. Judicio contrario, de cent. action. tutela l.proinde, ff. ad legem Aquiliam, l. cum autem, ff. de negotiis, c. praeterea de officio delegati.* * Quia connexa dicuntur individua, & reputantur unum, & ubi est eadem ratio debet esse eadem juris dispositio, & idem jus, *l. illud, ff. ad legem Aquiliam, l. illud Cod. de Sacrosf. Ecclesiis, leg. si postulaverit, §. 2. ff. ad legem Juliam de adulter. l. quid.um nemularios, ff. decedendo §. pari ratione. Instit. quibus modis patria potestates solvitur.*

3 (margin)

4 Et ubi est eadem ratio, ibi dicitur adesse eadem lex, non extensivè, sed comprehensivè, *dict. l. illud, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis, l. satis etiam cauté putamus*, in quibus juribus longè Doctores agunt, & infinitis haec omnia comprobat Barbosa *hic num.* 1. 3. 4. & 5. videndus ad alia idem, *axiomate* 197. ubi alios congerit.

5 In cujus comprobationem addo quae longè dixi sub *Rubrica de appellat. quaest. 6.* verf. *ad tertiam*, ubi an appellatio unius prosit aliis ubi de annexis, & connexis, & *in cap. super eo* 10. q. t. & de intellectu hujus textus in hoc puncto dixi in *c. nomne bene* 5. *de praesumpt. q.* 1. & *n.* 16.

6 Item addo pro exacta ampliatione hujus dicti quae adduxi per textum *ibi in cap. nonne bene* 5. *q.* 1. *de praesumptionibus.* Ubi egi de quaestione illa an ex duobus illatis, seu propositis quis unum negat, censeatur alterum affirmare, vel negare, ubi *à n.* 13. *de capitulis connexis*, seu separatis usque *n.* 36. ubi de pluribus casibus.

Igitur ex hac doctrina, qua dictum est per textum nostrum, quod extensio fit ab uno connexorum ad aliud colligunt hic Doctores aliam illam conclusionem, quod translato Sacerdotio, fit legis translatio, ut cum multis probat idem Barbosa *hic n.* 1. ex dicto Paul. *ad Hebr. cap.* 7. quem explicant Sotus *de Justitia lib.* 2 *q.* 5. *art* 4. & *quaest* 6. *artic.* 1. Covarr. *lib.* 1. *variar. c.* 1. *num.* 1. Perez *leg.* 3. verf. *quaeritur deinde vigesimo quinto tit* 4. *lib.* 8. *ordinam, pag.* 142. Petrus Magdalen. *de numero testium in testam. p.* 1. *c. n* 17. Castro *lib* 9 *adversus haereses* verbo *lex* al i, quos refert Zenedus *ad decretal. collect.* 83. *n.* 3. 7

Et addit idem Barbosa *hic num.* 2. cum Joanne Andrea, Anchar. & aliis & Anton. Riccolo *in tract. de jure personar. extra gremium Ecclesiae existentium lib.* 2. *c.* 1 *n.* 9. Sacerdotii appellatione contineri omne Sacramentum, quo gratia confertur. * Unde etiam ex hac Sacerdotii translatione Doctores legitimè hic quaeunt disputare de legibus, & praeceptis veteris legis, de ejus Sacerdotibus, & de Sacerdotio, & Sacerdotis nostrae legis Evangelicae, & in quod differant, item & de cessatione legis antiquae per legem Christi, ac de aliis oportet aliqua, etsi non plura attingere ut sic scias quod Sacerdotium translatum fuit, per quod legis translatio facta est. 8 9

Et ut ubertimè apprehendas quae essent praecepta Hebraeorum in lege veteris testamenti, leges Azor. *lib.* 5. *moral. c.* 3. *per totum* usque *ad* 3. 2. ubi de preceptis Judicialibus, & de caeremonialibus, usque ad *c.* 69. Molinam *de Justitia, & jure tom* 2. *tract.* 2. *disp.* 50. *usque* 55. 62. *ad* 67. 72. & 73. *de jure veteri*, Vasquez 2. 2. *quaest.* 8 *art* 1. usque *ad* 6. & *quaest.* 99. *per totum*, & *quaest.* 1 o *de cessatione legis*, idem 1. 2 *quaest.* 102. *disp.* 180. *per totum, disput.* 181. 182. videbis Salas *de legibus disp* 1. *sect.* 12. & *disp.* 7. *sect.* 1. 2. 3 4. 5. 6. & 7. & *disp.* 8, per totum, & *disp.* 22. & 23. & quae dicit, & quos adduco intra *lib.* 3. *de purgatione post partum.* Et novissimè leges Petr. Frat. c Valle *de concordia Juris Pontificii p.* 2. *q.* 4. *sect* 4. ibi an lex Moysis verè divina sit & *sect.* 5. *quaenam veteris legis praecepta sint* & *sect.* 6. quam promissionem, obligationem, seu poenam induxerunt & *seq.* 7. quando mortua, & mortifera esse coeperit, & *sect.* 8. num omnia sint mortua: & *sect* 9. ubi dirimit controversiam 53. S.S. Hieronymi & Augustini. 10

Et quia infra sub hac Rubrica de feriis dum egerim de festo Sabbati secundum legem veterum, & de festo nostro Dominicae diei & qua ratione per adventum Christi festum Sabbati translatum fuerit ad Dominicam diem, & ibi in fine declaraverim quae sint praecepta veteris legis, tam moralia, quàm Judicialia, ac caeremonialia, & quae istorum cessaverint nostra lege nova, ideò recurres ad ibi dicta *à n.* 17. ubi dixi quod praeceptum de Sabbatis sanctificandis partim est morale, partim caeremoniale, & qualiter significetur. † Et quod praecepta caeremonialia veteris legis cessarunt Evangelii promulgatione, non verò moralia, quia haec sunt juris naturae, & quae continentur in decalogo 11 12

logo, juxta quæ adduxi supra *in nostra Rubrica quæst.* 1. *& num.*23. quod præceptum morale de observatione festorum, est indispensabile, secus quoad temporis formam, in qua est tantùm cæremoniale; & sic mutatum diem Sabbati in diem Dominicam à translatione Sacerdotii, & ad textum nostrum idem Pater Valente ibi *sup. dict.* 2. *p. fol.* 28.

QUÆSTIO I.

An sicut præcepta cæremonialia veteris legis testamenti, cessarunt translato Sacerdotio, sic & præcepta moralia, sive judicialia, & quæ inter hæc differentia: & an lex veteris testamenti cessaverit à morte Christi, aut post Evangelii promulgationem; & an sit, & fuerit aliqua differentia inter legem scriptam, & Evangelicam?

SUMMARIUM.

1 *Sabbati dies olim ex veteri testamento colebatur, sicut hodies dies Dominicus, sed Sabbatum hodie colitur in Ecclesia Græcu, & quare remissivè.*

2 *Præcepta Judicialia veteris legis erant, quibus Judices jus suum unicuique tribuebant, veluti, quod in ore duorum, vel trium, stet omne verbum, moralia quæ pertinebant ad legem naturalem, veluti præcepta Decalogi, cæremonialia quæ ad cultum, & reverentiam Deo præstandam,* & n. 3.

4 *Legis veteris aliqua erant concilia, vel mandata, quæ non obligabant sicut præcepta veluti de votis emittendis, ubi ad quæ reducebantur.*

5 *Actiones humanæ instituì debent, vel in ordine ad Deum, vel in ordine ad hominem, vel in ordine ad seipsum, qualiter ex præceptis veteris legis.*

6 *Præcepta positiva ponebantur in lege veteri ad cultum Religionis, vel politicam gubernationem, quæ dicta sunt cæremonialia, & judicialia, præter obligationes naturales.*

7 *Præcepta veteris legis multùm inter se differebant, cum moralia adhuc durent, & per legem Evangelicam perfectioru facta sint, & hodie observentur, quasi mera lex naturalis,* n. 8. 9. 10. 59. & 60.

11 *Præcepta judicialia promulgatione legis Evangelicæ cessarunt, & qualiter intelligantur,* n. 12. 13. 14. 15. 31. & 36.

12 *Matthæi* c. 18. in ore duorum, vel trium stat omne verbum, n. 13. 14. & 15. *ubi quod non est naturale.*

14 *Christus Dominus in Evangelio nulla constituit præcepta, aut judicialia, aut cæremonialia, judicialia relinquens omni humano arbitrio.*

15 *Lex Evangelica nulla alia continet, præcepta, præter juris naturalis, & Sacramenta, & fidei articulos.*

16 *Pontifices solent ad suadendum aliquid à se ipsis justè statutum, leges veteris testamenti sæpè adducere.*

17 Cap. cum esses de testamentis num. 18. 19. & sequentibus.

18 *Testes in testamentis, quare duo hodie de jure Canonico juxta dicterium veteris legis, ut* in ore duorum, vel trium stet omne verbum, explicatur, n 19. 20. & 21.

22 *Præcepta cæremonialia testamenti veteris, & Sacramenta illius legis cessarunt Christi adventu, & publicatione legis Evangelicæ, sed adhuc durare, qualiter intelligatur* n. 23. 24. 25. 26. 27. 28. & 30.

23 Cap. fin. dist. 3.

25 *Mystica præcepta figuralia sunt, quæ aliud significabent, præter id, quod littera sonat, quorum alia sunt Sacramentalia, alia cæremonialia* n. 27.

26 *Lex veteris testamenti quoad moralia non fuit mutata, quantùm ad cæremonialia, & Sacramentalia sic.*

27 *Mystica interpretatio idem est, quod obscondita, vel latens, per quam aliud, seu plus intelligitur, quam littera, & verba sonant.*

28 Cap. innova 16 q. 7. cap. causam de electione. clem. 1 eodem.

29 *Caro porcina probibebatur in lege veteri, quia animal illud Hieroglificum hominis lascivi, & luxuriosi exiptiis fuerit.*

31 Sap. Marcbuta 1. q. 1.

32 *Cæremonialia præcepta post Christi adventum mortua sunt, & mortifera judicialia tantùm mortua,* n. 33. 34. & 36

33 Cap. 1. de adulteris, c. 1. de homicidio, c. 1. de injuriis.

Præceptum re decimis solvendis in veteri lege, qua de causa in lege gratiæ renovatum, dict. num. 33.

34 *Cæremonialia præcepta post Christi adventum, si observarentur, præjudicarent veritati fidei,* n. 35.

35 *Cæremoniat legis veteris observantes sunt condemnandi, ut hæretici.*

36 *Cæremonalia præcepta quæ non figurabant adventum Christi, sed ad devotionem, pertinebant licitè lege Evangelica retinentur, ut sunt* templa vestes, & altaria, &c. *ubi quo pacto, quid in judicialibus ibi.*

37 *Lex veteris testamenti, quando cessaverit, fuit controversia gravis inter D. Augustinum, & Hieronymum,* n. 38.

39 *Lex veteris testamenti mortua fuit statim post Christi mortem non tamen mortifera, nisi post sufficientem Evangelii promulgationem ex D. Augustino* d. n. 37. *quæ conveniens fuit, ut cum honore aliquo illa lex sepeliretur,* num. 41.

40 *D. Paulus post Christi passionem circumcidit Timotheum, se purificavit, & totondit more Nazareorum, qui reprehendit D. Petrum; eo quod se agentibus segregebat,* num. 42.

42 *Promulgatio Evangelii sufficiens, quo anno facta fuerit.*

43 *Lex Evangelica in multis differt à lege veteris testamenti, quæ tantùm pro solo populo Israelitico data est, sed Evangelica toto mundo, & aliis modis, ut* n. 44. 45. 46. & 47. *usque ad* n. 70. & fin.

44 *Lex vetus sensibilia, & terrenum bonum suis cultoribus promittebat, Evangelica, bona spiritualia.*

45

45 *Lex vetus dicitur præcipere tantùm actus externos, non autem internos.*

46 *Sacramenta veteris legis, quæ dicebantur legalia, in quo differant a Sacramentis novæ legis Evangelicæ*, n. 47.

48 *Circumcisio erat Sacramentum veteris legis, quæ dimittebatur peccatum originale, & differebat à cæteris Sacramentis veteris legis, fuitque instituta prius tempore Abrahæ ante, annis* 400. n. 50.

49 *Concilium Florentin. de Baptismo, & Circumcisione*. n. 50.

51 *Lex vetus ad tempus duratura erat, lex Evangelica in perpetuum, illa scripta fuit in tabulis lapideis, Evangelica in cordibus hominum*, n. 52.

53 *Lex Evangelica ab ipso Deo Christo Domino ore proprio promulgata est, lex veteris testamenti fuit ordinata per Angelos, & Moysis ministerium promulgata, ad quos affectus*, num. 54.

55 *Lex vetus onus grave, & incomportabile continebat, lex nova suave & quare ibi.*

56 *Præcepta legis veteris, nonnulla erant difficillima, erantque innumera, cum essent* sexcenta tredecim.

Ossa in humano corpore sunt sexcenta tredecim, d. num. 56.

57 *Christus Dominus nulla posuit præcepta judicialia, cæremonialia vero illa tantum, quæ continentur in septem Sacramentis novæ legis.*

58 *Confessionis auricularis præceptum prima facie, videtur difficile.*

59 *Præcepta moralia, etsi nos obligent immutabiliter, sed non, ut data à lege antiqua scripta, sed quia sunt legis naturalis.*

60 *Lex nova est servanda.*

1 AD primam ergo difficultatis partem, ut respondeam suppositis quæ longè, & latè scripserunt de præceptis cæremonialibus, judicialibus, & moralibus Azor. Vasquez, Molina, Covarr. & Salas, jam adducti, & alii post D. Thom. 1. 2. *q.* 104. *artic.* 3. Aragon. *de Justitia, & jure q.* 87. *art.* 1. & an obliget lex vetus, de quo D. Thom. & ejus expositores 1. 2. *q.* 38. ad quod adjunges quæ dixi *in c.* 3. *de feriis quæst.* 1. dum agens de quæstione illa, an Sabbati dies ex veteri testamento debet coli hodie, ut ex nova testamento observatur dies Dominicus dixi *à numero* 8. quod Sabbatum hodie colitur in Ecclesia Græca, & quare *à numero* 9.

2 Nunc breviter exponendo respondeo ex doctrina Gratiani *in c. non est dist.* 6. & melius aliorum expositorum dicentium præcepta veteris legis esse in triplici differentia, quædam moralia, quædam judicialia, quædam cæremonialia; judicialia fuisse quibus Judices suum unicuique tribuebant veluti *quod in ore duorum stet omne verbum*, de quo dixi *in cap. novit. à quæst.* 17. *de judicii, & latè in cap. à nobis* 28. *de testibus.* Moralia dicit quæ ad dictamen legis naturalis pertinebant, veluti præcepta decalogi? cæremonialia, quæ autem ad cultum, & reverentiam Deo præ-
3 standam. † Ut significat Paul. *ad Rom. cap.* 7. dum inquit *lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum*, referens *sanctum* ad cæremonialia, *justum* ad judicialia, *bonum* ad moralia, ut advertunt Theologi cum D. Thom. 1. 2. *q.* 99. *art.* 4. videbis Sotum *de Just. & jure lib.* 2. *q.* 2. *art.* 2. Sayrum *in clavi Regia lib.* 4. *c.* 1. *à n.* 6. latè Cornelium *de cornel. in fine comment. ad Penthateuc.* Balboam
in c. 2. *de probat. n.* 48. Cov. *lib.* 1. *var. c.* 17. *n.* 1. † Et 4
quamvis in eadem lege veteri aliqua essent consilia, vel mandata, quæ non obligabant cum tanto rigore, sicut præcepta, veluti de votis emittendis. Hæc tamen, & alia similia ad aliquod ex prædictis tribus membris necessario reducebantur, nam consilium, & obligatio vovendi, quamvis in materia cæremoniali sit, in se tamen morale est juxta illud *Psalm.* 25. *vovete, & reddite*, de quo *in cap. magnæ de voto*, Barbosa *in d. cap. fin. dist.* 6. *num.* 1. *in fine*, ubi dicit adæquatam esse præfatam in tria membra divisionem ex Divo Thoma *d. q.* 99. *art.* 4. & aliorum.

Ubi etiam non admittit explicationem aliquorum dicentium convenientiam prædictæ 5
divisionis consistere in eo, quod iam cum humanæ actiones institui debeant, vel in ordine ad Deum, vel in ordine ad proximum, vel in ordine ad seipsum asserentium per cæremonialia homines institui ad cultum Deo exhibendum, per judicialia ad Justitiam, & æquabilitatem cum proximo, per moralia ad actiones proprias in ordine ad seipsum, quia dicit Barbosa hoc non planè satisfacere si advertimus per moralia quoque ad Deum, & proximum homines in multis ordinari, ut apparet ex præceptis decalogi, cum sint naturales obligationes, quæ versantur circa actus vitiorum, & virtutum ostendendo quomodo malum sit fugiendum, & bonum sit faciendum, juxta quæ dixi sup *in Rub q.* 1. aliqua *sub Rub. & tit. de sum. Trin. & fide Catholica.*

Et quia ultra obligationes naturales, in leges 6
ponebantur alia præcepta positiva & hæc vel ad cultum regionis, vel ad civilem, & politicam gubernationem spectabant, quorum prima dicta sunt cæremonialia, secunda judicialia; ideò cum ex textu nostro Sacerdotio translato, fuit etiam legis translatio, sequitur ut nunc loquamur de differentia horum præceptorũ, & an omnia cessarint.

Et quoad primum dico inter hæc præcepta 7
magnam esse differentiã, nam præcepta moralia adhuc durant, & immutabilia sunt, quia scilicet naturalia erant, & utilia hodie obligant, non verò quatenus legalia, ut probat Gratianus *in d. c. fin. dist.* 6. & ibi Barbosa *n.* 8. † Et non solum
non cessarunt per legem Evangelicam, quin po- 8
tius perfectiora facta sunt; eo quod declarata sunt melius, ut constat ex illis verbis Christi *Matth. cap.* 5. *audistis quia dictum est antiquis non occides; ego autem dico vobis qui dixerit fratri suo Racha*, & Villalob. *in summa p.* 1. *tract.* 2. *dif.* 3. *n.* 2. & alii communiter. † Ubi addit non ob id existi-
mandum moralia præcepta legis veteris hodie 9
nos obligare, ut talis legis præcepta, qui aut dixit D. Paul. *ad Ephes. c.* 2. *Christus Dominus legem mandatorũ evacuavit*, sed tantum nos obligare, eo quod sint juris, & legis naturalis præcepta, cum illius legis veteris moralia præcepta sint legis naturalis à Christo confirmata *Luc. c.* 10. qui quando legis peritus retulit ei verba *Deut. c* 6. in quibus Deus mandabat diligere Deum, & proximum, ipse ei respondit *hoc fac, & vives*: & hæc facilè percipiuntur ex his, quæ *sub Rub. nostri tit. d. q.* 1. & dico infra *sub c. fin. de consuet.* † Igitur præ- 10
dicta præcepta moralia legis antiquæ servantur

etiam hodie in lege Evangelica, quasi mera lex naturalis, ut rectè advertit Castr. *de hæres.* verbo lex Sotus *de Justitia, & jure lib. 2. q. 5. art. 4.* Balboa *in d. c. 2. de probat. sub n. 4.*

11 Præcepta verò judicialia communis est Doctorum sententia, quod adventu Christi, & legis Evangelicæ promulgatione cessarunt juxta textum nostrum, *& c. 1. de Purificatione post partum*, ut explicant sancti Patres Pauli verba *ad Galatas cap. 3.* ibi *itaque lex Pedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur, at ubi venit fides jam non sumus sub Pedagogo*, ut docent de his expresè D. Thomas 1. 2. *quæst.* 104. *art.* 3. Covarr. *dict. lib. 1. variar. cap.* 17. Aragon. *de Justitia dict. quæst* 87. *artic.* 1. de quibus plura cumulat Azor. *dicto lib. 6. moral. capit. 3. per totum* usque *ad* 23. Molina *de Justitia tom. 6. tractat. 5. disp. 50. ad* 73. Vasquez 1. 2. *quæst.* 102. *artic. 4. disputat.* 183. *&* 183. & ad hæc sanè præcepta docent communiter Doctores pertinere illud *Deuteronomii*, cum aliis *cap.* 19. ibi *in ore duorum, vel trium stat omne verbum*, de quo latè dixi sub *dicto cap.* 28. *de testibus*, & notat Barbosa *in d. c. 2. de probat*, sub *dicto num.* 48. & sub *dicto capit. novit de Judiciis.*

12 Cui resolutioni videtur obstare quia prædicta verba Deuteronomii sunt etiam hodie scripta in Evangelio *Matth. cap.* 18. ergo videtur ut obligent jure Divino Evangelico, ut asserunt Abbas *in cap. cum esses de testamentis num.* 8. Berojus *in dicto cap. 2. de probation. num.* 1. ergo non benè dicimus, nec Doctores dicunt præcepta judicialia omnino cessasse Christi adventu, & promulgatione Evangelii.

13 Hoc tamen non obstante, etsi multis sit visum difficilè respondetur. Primo non constitui in Evangelio præceptum Divinum novæ legis, quoniam non præcepit omne verbum stare *in ore duorum*, pro ut in lege veteri erat, sed potius explicans præceptum de fraterna correctione jussit adhiberi unum, vel duos testes, ut ita in ore duorum, vel trium stet omne verbum, id est existat verbum, & fiat plene probatio, prout in lege veteri fiebat.

14 Et uberius quia Christus Dominus in Evangelio nulla constituit præcepta, aut cæremonialia, aut judicialia, judicialia relinquens omni humano arbitrio; & licet aliqua præcepta judicialia explicuit; hoc fuit propter pravum Phariseorum intellectum, & usum, & authoritatem relatam *in ore duorum, &c.* de qua etiam *in c. licet* 23. *de testibus* cum aliis non referri quasi à Domino innovatam in Evangelio; ita ut hodie habeat vim obligandi, sed positam esse tanquam legem Divininam antiquam, & jam antiquatam.

15 Et confirmatur quia lex Evagelica nulla alia continet præcepta, præter juris naturalis, & Sacramenta, & fidei articulos, ut dixi sub *d. Rubr. de summa Trinitate, & fide Catholica*, & docent D D. cum D. Thom. 1. 2. *q.* 108. *artic.* 1. *&* 2. Sotus *de Just. & jure lib. 2. q. 8. art.* 2. Covarr. *in 4. p. 2. c. 6. §. 10. à n.* 1. Sed illud adductum Deuteronom. & Matth. *quod in ore duorum, &c.* non & præceptum natura, nec pertinet ad fidei articulos, aut Sacramenta; ergo non erit præceptum Evangelicum. † Et facit quia in eodem sensu so-
16 lent Pontifices leges illas veteris testamenti Judiciales sæpe adducere, quasi ad suadendum aliquid à se ipsis justè statutum, ut colligit Balboa *supra in d. c. 2. de probation. sub n. 50. ex cap. parrochianos de decimis.*

His omnibus non parum videtur obstare 17 textus *in c. cum esses de testamentis*, ubi Pontifex improbat consuctudinem requirentem in testamentis majorem numerum testium, quam duorum, vel trium, tanquam à lege Divina alienam. Et licet variè respondent glossa *in d. c. 2. de probat.* relati à Menoch. *de præsumpt. lib. 2. q.* 80. Covarr. *in d. cap. cum esses n.* 3. Cano, *de locis Theolog. lib. 6. c.* 8. facilè alii conantur respondere dicendo juxta jam adducta, textum illum loqui de lege, quæ olim Divina erat Hebræis, quæ jam hodie cessavit, ut advertit Fortunius *de ultimo fine n.* 240. Balboa *in d. c. 2. n.* 51. † Qui etiam adver-
tit quod & si textus ille talem improbat con- 18
suetudinem ibi in vers. *improbamus* quasi legi divinæ repugnantem, ut ibi non improbatur consuetudo; ex eo quod contraria sit legi divinæ; sed quia verbis legis divinæ antiquæ sit contraria, & generali totius Ecclesiæ consuetudini, quando duobus testibus in testamentis addebatur Presbyter Parrochialis.

Et ibi verbum *alienum* ibi significare, idest di- 19
versum, & non conforme legi divinæ veteris testamenti. Verùm non inde sequi illud esse injustum, & alicui legi divinæ contrarium obligantı; propptereaque adjecisse Pontificem esse alienum à sanctorum Petrum institutis, & Ecclesiæ consuetudine; & sic hæc omnia potuisse movere Pontificem, ut improbaret consuetudinem, de qua mentio fit in illo textu.

Et addit Balboa, ex illo colligi apertè Pon- 20
tificem non sensisse, esse legem divinam obligantem, *quod in ore duorum, &c.* ut in veteri testamento scriptum erat, si quidem ultra duos, vel tres testes necessariò Parrochum requirit, & longè explicans Barbosa cum multis ab eo relatis *in dicto cap. cum esses* ita sub *num.* 3. in. vers. *verum*, amplectitur, omissis interpretationibus glossæ penultimæ, ibi Menchaca *de successionum creatione §. 22. à principio* Mantica *dialogo* 60. Zevallos *in practicis quæst.* 319. Faquin. *controvers. juri libr. 6. cap.* 47. & alia Conani *libr. 9. comment. juris civilis capit. 2. ad finem*, quem reprehendit Bartholom. Philippus *in tractatu del conscio de Principes discursu 7. privilegio* 24.

Et dicens Barbosa cum Azor. *p. 2. lib. 5. instit.* 21
mor. c. 4. q. 3. vers. *quinto objicitur* verba textus ibi *quia vero a divina lege* intelligi scilicet de veteri judiciali, *quæ ait in ore duorum, vel trium*, quem morte Christi cessare, sublatumque esse, & si vellet Pontif. Innoc. III. ibi quod in locis temporali Ecclesiæ subjectis, servaretur in testamentis, non abrogando in totum leges civiles majorem numerum testium exigentibus, cum solùm loquatur de terris Ecclesiæ subjectis: alia plura videnda scribit ex aliis Barb. sub *d. n. 3.* vers. *patet*, & vers. *ad illam*, qui *num.* 4. cum Menochio verba ibi textus nostri *esse alienum*, explicat non quod omnino ei adversetur, sed remotum hoc esse ultra jus divinum.

Cæremonialia etenim præcepta legis veteris
testamenti certum est etiam Christi adventu, & 22
legis Evangelica publicatione cessasse omnino, & Sacramenta illius legis, ut patet ex D. Paulo in relato loco *ad Ephes. 2. Christus Dominus legem mandatorum evacuavit*, & eodem *ad Hebr.* 7. juxta textum nostrum, *translato Sacerdotio necesse est, ut legis fiat*; ob quod idem Paulus ad

Galat,

Galat. 5. dixit *si circumcidimini nihil Christus vobis prodest*, docet Villalobos *in summa dict. p.* 1. *tractat.* 2. *diffic.* 3. *num.* 2. Covarru. Azor. Vasq. Salas, & alii jam relati, & omnes ex D. Th. 1.2. *q.* 103. *art* 4. juncta *q.* 104. *art.* 3. & per textum nostrum, & *dict. cap.* 1. *de Purificatione post. partum.*

23 Obstat huic absolutæ resolutioni textus *in dict. c. fin. distinct.* 6. *in* vers. *his itaque*, dum docet præcepta cæremonialia, veluti *de agno*, *& similia*, licet quoad superficiem videantur mutata, sed secundùm mortalem intelligentiam, & mysticam interpretationem, mutabilitatem non recipere, ut nonnulli explicant ex doctrina D. Thomæ 1 2. *dict. quæst.* 99. *artic.* 3. *ad* 2. quod præcepta cæremonialia aliqua ex parte ad legem naturalem pertinebant, ex alia vero ad cæremonias, ut Exemplo de Sabbato sanctificando, quia quod Deus colatur præceptum est naturale; sed quod Sabbatum ad Divinum cultum determinaretur, cæremoniale pertinens ad positivam legem, de quo latè dixi sub *c. licet. de feriis, & in d Rub à n.* 17.

Tamen etsi ex prædicto modo sequenti vi-
24 deatur dicendum cæremonialia præcepta pro ea parte, qua jus naturale adhuc durare, cessasse autem pro illa, qua cæremonialia sunt. Verum quia glossa optimè expendit *in d. §. his itaque dicendo*, quod eorum, quæ continentur in lege, alia sunt mortalia, quæ mores informant, sic intelligenda, ut ipsa verba sonant, ut *diliges Deum, non occides, honora Patrem*, de quibus notatur *in cap. quid in omnibus* 32. *p.* 7. Mysthica autem sunt figuralia; quæ aliud significant, præter id, quod littera sonat.

25 Horumque alia sint Sacramentalia, de quibus ratio reddi potest: quare ad litteram sic fuerint præcepta, ut de circumcisione & observatione Sabbati de quibus agitur *in c maj. de baptis. in text. nostro, & in d. licet de feriis.* Cæremonialia inquam, de quibus ratio reddi non potest, quare ad litteram sint mandata, *ut non arabis, in bove, & asino c. in nova* 16. *q.* 7. *non feres vestem de lana, & lino contextam, non feres agrum diverso semine.* † Con-
cludens legem quantumq ad moralia mutatio-
26 nem non recipere, quantùm ad cæremonialia, & Sacramentalia mutari, in quantum ad litteræ superficiem, sed non ob hoc dici mutatum naturale jus, quia in his non consistebat.

Nihilominus autem Barbosa *in d.* vers. his ita-
27 que *sub n.* 7. verbo *sed alius* ex Bruno, & Albertino dicit ut videatur alius illorum verborum sensus, si advertas mysticam interpretationem idem esse, quod absconditam, seu latentem, per quam, aliud, seu plus intelligitur, quam littera, & verba sonant *ex c.* 1. *in princ.* vers. *ad exhibendum de sacra Unctione*; & sic sensum Gratiani *in d c. fin. dist.* 6. esse quod licet cæremonialia præcepta secundùm corticem litteræ cessaverint, & jam jam non obligent quoad mortalem tamen sensum, & mysticam interpretationem, quæ sub illo verborum latebat, adhuc durent, & licitè servari possint, ac debeant, dicens sic fieri manifestum exemplis, ut Deuteron. *c.* 22. scilicet *non arabis, & c. non indueris vestimento ex lana, linoque contextum*: nam si solam verborum superficiem consideres, cessabit omnino præceptum, nec enim in bove, & asino arare, nec ex lino, & lana lino contextas inducere vetamur in lege Evangelica, secus si mysticam interpretationem attendas, secundùm quam in illis verbis præcipiebatur, ne homines disparis religionis, vel professionis in simul sociarentur.

Ut interpretatur *dict. cap. in nova* 16. *quæst.* 7 *&* 28
cap. causam 27. *de electione* juncta *clem* 1. *eodem titul.* Ex quibus constare ait secundum hunc sensum præcepta illa non cessasse, sed adhuc durare, vel si sensus ad hoc derivetur, quia in Christiana Religione miscent ritus Judaicos, & Circumcisionem cum baptismo, ut sentit Pe. rius *Hierogl. lib.* 4. vers. *versi coloris*, & damnatum esse hæresim inquit textus *in dict. cap. majores in princ.* vers. *absit de baptismo.*

Aliud vero exemplum adducit Albertinus *de* 29
hæreticis lib 6. *quæst.* 1. 2. § 4. *a n.* 11. scilicet de non edendis carnibus porcinis, & cum ex Barbosa *in dicto c. fin. sub dict. n.* 7 *in fine*, ubi quod rectè procedat, si advertamus animal illud hominis lascivi, & luxuriosi Hieroglificum Ægyptiis fuisse, ut sentit Horatius *in Epistola*, dum inquit *Epicurei de grege porcorum* explicans Pieri. *lib* 19. §. *luxuriosæ deliciæ.*

Et enim hæc omnia latius, aut clarius expli- 30
cata non dissonant ab explicatione relata dictæ glossæ verbo *his itaque dict. cap. fin. dist.* 6. ubi resolvit quod lex quoad moralia non recipit mutationem, & quantùm ad cæremonialia, & sacramentalia eam recipere, quantùm ad superficiem litteræ, sed non ob hoc dici mutatum jus naturale, quia in his non consistebat jus naturale, quoad superficiem litteræ, secundùm quam hæc sunt mutata; sed quo ad mysticam, intelligentiam secundum quam sunt matata cum mysticus
eorum intellectus non sit mutatus. † Secundum 31
quod debet intelligi text. *in c. Marchion.* 1. *q.* 1. dum
ait quod lex non dicitur mutata. † Unde jam opere 32
pretium est breviter videre quæ differentia adsit inter præcepta Judicialia, & cæremonialia veteris legis, cum jam dixerimus ea omnino cessasse modo dicto. Et breviter respondeo cum Covar. *d. lib.* 1. *variar. c.* 17 *sub. n.* 1. & Barbosa *in d. c* 2. *de probat. num.* 50. *in fine*, quod cæremonialia post Christi adventum, & mortua sunt, & mortifera; sed Judicialia inquam mortua, & non mortifera: nam hodie à Legislatoribus suscitari possent, & obligabunt quasi de novo statuta, non vero virtute legis antiquæ.

Sicque procedere *textum in capit. de adulte-* 33
riis capit. 1. *de homicidio*, *capit.* 1. *de injuriis*, juxta singulas eorum species, & ita etiam expendens Barbosa *in dict. cap. final. distinct.* 6. *num.* 4. ait quod etsi utraque per adventum Christi sint evacuata, judicialia tamen mortua, cæremonialia etiam mortifera; illa enim etsi obligandi vim non habent, sed non inconveniens esse suscitari per legem humanam, ut contingit in præcepto de decimis solvendis, quod licet quoad congruam sustentationem juris naturalis sit quoad quotam tamen, id est decimam partem fructuum, hodie tanquam Ecclesiasticum obligat, quia lex Canonica veterem illam legem renovavit, ut notant omnes per *textum* ibi *in d c. Parrochianos de decimis* cum multis ibi adducta per Barbosam, *& in d. c.* 1. *de homicidio, c.* 1. *de injuriis c.* 1. *de adulteriis.*

Sed prædicta cæremonialia, quà talia, & mor- 34
tua sunt, non obligant, & mortifera quæ per legem humanam suscitari non potuerunt: nam cum ex ea parte, qua cæremonialia sunt principaliter, & per se instituta, sint figuranda Christi

venturi mysteria, sequitur ut eorum observatio post Christi adventum præjudicet veritati fidei, qua profitetur Christum venisse, & mysteria omnia, quorum illæ cæremoniæ erant figuræ jam impleta esse.

Et sicmeritò, ut latissimè prosequuntur Albertius *in Rub de haret. lib. 6.q.12.§.4. à num.11.* Brunus *de cæremon. lib.4.c.* 8. & alii per textum *in c.3 & in cap.contra Christianos de hæret.lib.6.*dixerunt tales cæremonias observantes condemnandos esse ut veros hæreticos : tradit Barbosa *in d.c.fin.n.5.*ubi *n 6.* ex doctrina Stephani, Durantii *de ritibus Ecclesiæ lib. 1. à c.2.* & ex Divo August. *Epistol.*86.dicit cæremonialia præcepta *qua talia modo* dicto accipi. † sed illa inquam, quæ non figurabant adventum Christi, sed ad devotionem pertinebant licitè lege Evangelica retineri, ut sunt *templa, vestes, altera*, & similia, quæ & rem, & nomen tenent. usu tamen significatione, & intentione differri post Christi adventum, sic ex doctrina, etiam *textus in cap.*1. *de consecrat. dist.* 1. ut latè prosequitur *in dicta Rubr.de haret. quæst.*12 § 4. *à num.* 11. videndus, & ut explicant Doctores cum Divo Thoma *distinct.* 87. *art.*1. secus contingere in Judicialibus aliquibus præceptis, in quibus licet detur aliqua significatio in futurum, quia tamen id erat in consequentiam lege Canonica suscitari non inconvenit.

Ad secundum quæstionis partem, an lex veteris testamenti cessaverit à morte Christi, aut post Evangelii promulgationem, seu in quo puncto cessaverit, fuit antiquitus gravis admodum controversia inter D. August. & D. Hieronym. ut patet ex Epistolis de uno ad alium alternativè scriptis, ut notat Villalob.*in summa dicta p.1.tract.2.dif.3.n.2.in fine* : agunt latè expositores cum D. Thoma 1.2.*quæst.* 98. Suarez *de legibus lib. 9.à cap.*10. Etenim de August. quem sequitur D. Tomas 1.2.*q.*103. *art.* 4. & communis schola Theologorum docet legem veterem mortuam statim fuisse per mortem Christi, non tamen mortiferam, nisi post sufficientem Evangelii promulgationem : ita etiam Sotus *de Justitia lib.2.q.* 5. *artic.* Albertin. *in Rubrica de haret. lib.*6.q.12.*dicto.§.*4 *à num.*20. & multi quos latè refert Henriquez *lib.2.summa cap.* 2. §. 4. Suarez *tom.* 3.*disp.*27.*sect.* 4. dicentes usque ad illam licitum fuisse eis, qui Judæis convertebantur eam observare. Et pro hac Augustini sententia, solet expendi Trident. *sess.6.c.4. ibi post. Evangelium promulgatum.*

Et licet validissimè D. Hieronym. dicat statim post Christi Passionem, per quam omnia veteris legis consummata sunt, quando Joan. *c.* 14. dixit *consummatum est*, & Sacerdotium translatum fuit, in cujus rei signum velum templi scissum fuisse interpretes adnotarunt, nec deinceps licitum fuisse in cæremoniis veteris legis spem ponere, juxta Pauli *si circumcidimini Christus nihil vobis prodest*, ut refertur *in cap. majores de baptismo.* † Tamen existimo nihilominus standum esse sententiæ Divi Augustini, tam authoritate Doctorum eam tenentium ; tum quia in qualibet positiva lege sit promulgatio necessaria, juxta quæ dixi *supra in Rub.q.*7. & 8. sequitur dicendum cum Augustino legem veteris testamenti non ex integro nempe usu licito cessasse usque ad sufficientem Evangelii promulgationem.

Et confirmatur ex sequentibus, quia si omnino 40
illa lex cæremonialis, & Sacramentalia cessaverit, Paulus post Christi Passionem actor, *c.* 16. non circumcidere Timotheum, ut narrat fecisse, nec se purificaret, nec retondet se more Nazaræor. contra quod narrat fecisse *act. c.*21. Unde 41
etsi Paul.*ad Ga.l2.*reprehenditetPetrum, se agentibus segregabat: tamen Patres ibi liberum eo quod reddunt Petrum à tali reprehensione, ut optimè, & latè explicat Baron.*tom.* 1. *an. Christi* 41.*à c.*23. sequitur Barbosa *in d c.fin. dist 6.sub n.*8. addens convenienа fuisse tempus illud publicationem per dispensationem indulgeri, tum ut sufficiens notitia novæ legis per promulgationem haberentur. Tum etiam ut lex vetus, & Synagoga religiosè, & cum honore aliquo sepeliretur : sic omnes cum D.Thom.supra latè, & benè Brunus *de cæremon c.8.pag.*3

Dubium verò hic esse potest, quo autem sono 42
facta censeatur sufficiens Evangelii promulgatio nonnulli existimant ad Diem Pentecostes prorogatum fuisse sic probantes ex illo *actor. c.*2. quo habetur, ut Apostoli Spiritu sancto repleti sunt ; & quod summus ille præco Petrus in Regia urbe Hierusalem explicavit Evangelicam doctrinam summam, alii inquam Petrus, ut refert Barb.*in d.cap. fin.dist 6. n.*9. & eos sequendo abundè enumerat Henriq. *d.lib.*2.*c.*2.*§ 7.* omnino videndus, censent ut probabilius fuisse tempus excidi Hierusalem facti à Tito, & Vespasiano anno 40. post Christi Passionem, quo tempore mortui erant omnes Apostoli, atque etiam ultimus Joannes, qui per omnes orbis provincias divisi in universam terram, evangelicam doctrinam prædicaverant, juxta illud *Ps.*18. *in omnem terram exivit sonus eorum, juncta authoritate Pauli ad Coloss. Evangelium, quod audistis prædicatum est in universa creatura.*

Ad tertiam quæstionis partem cum sublata lege 43
veteri lex successerit evangelica, ut notum est, & patet ex his, quæ latè scripsi *in Rub. & tit. de sum. Trin. & fide Cath.* ideò breviter respondeo differre in multis legem Evangelicam à lege veteris testamenti. Primo quod illa lex testamenti veteris pro solo populo Israëlitico data est, ut patet ex *Dexter c.* 1. *Exod.* c.19.ibi *eritis mihi in populum peculiarem.* Et *Ps.*149. *non fecit taliter omni nationi.* Lex autem Evangelica universo mundo data est, & omni creaturæ, ut patet ex Verbis Christi Domini *Luc.*26.ibi *euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ*, id est omnibus hominibus, ut videtur declarasse, *Matth. c. ult. in fine* ibi *docete omnes Gentes*, ut eleganter ibi explicavit Maldon. apud quem videbis quare Christus *Mat.* 10. *mittens Apostolos* Præcepit *in viam generationis ne abieritis, &c.* & nunc dimiserit eos in universam terram: videbis Sotum *de Just.lib* 2. *q.* 8. *art.* 2. vers. 4. ubi notat hanc legis differentiam ; & sit de rationibus quare lex vetus pro solo populo Israëlitico, & non aliis latè, & benè tractant D. Thom. 12. *quæst* 98. *artic.* 4. & 5. & ejus expositores, Sotus *dicta quæst.* 8. *art.* 3. & patet ex Populo *ad Roman.* 4. dum interrogans quæ utilitas Circumcisionis, respondet *multum per omnem modum, quia credita sunt illis eloquia Dei*, & capit 3. *quorum adoptio, & Legislatio*, Et hac de causa multi existimarunt Justitiam belli apud Indos, de quo supra dixi.

Secun

Secunda differentia quod lex vetus sensibile,
44 & terrenum bonum suis cultoribus promittebat, juxta illud *Isaiæ c.* 1. *si volueritis, & audieritis me bona terræ comedetis*; at vero Evangelica bona spiritualia, ut constat ex initio prædicationis ipsius Christi *Matth.* 4. *pœnitentiam agite appropinquabit enim Regnum Cælorum*, & *Matth.* 5. *beati pauperes*.

45 Sicque hanc differentiam notando Sotus supra, Vibaldus *in Candelabro c.6.à n.*23. *& c.* 7.*n.*4. Sayrus *in clavi Regia c.*1.*n.*4. *lib.* 4. Barbosa *in dicto cap.fin.dist.*6. *num.* 18. addunt quod lex vetus dicitur, externos tantùmmodo actus præcipere; non autem internos; & ob id Christum dixisse *Matth. cap.* 5. *nisi abundaverit Justitia vestra plusquam scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum Cælorum*: quibus clarissimè opponit verbis virtutem, & excellentiam legis Evangelicæ
46 cæ legi veteri.

Tertia quæ hic provenit differentia est, quod cum Sacramenta veteris legis, quæ cæremonialia dicebantur, vel legalia, ut jam explicui, cessasse Christi passione, & legis Evangelicæ publicatione, sequitur ut illa differant etiam à Sacramentis novæ nostræ legis Evangelicæ, juxta Concil. Florent. *in decreto de uni Armenorum*, Trident. *sess.*7.*can.*6.7.*&* 8 nam Sacramenta novæ legis continent gratiam, & condonant his, qui Sacramenta dignè recipiunt ex opere operato, ut Dei instrumenta, quia claudunt, & continent in se merita Passionis Christi ex sua Divina Institutione.

47 Tamen Sacramenta veteris legis, nec continebant gratiam in se, nec eam dabant, solùm Deus illam dabat, qua illa applicabantur Sacramenta: quare D. Paul *ad Galat.* 2. illa Sacramenta vocavit *egena elementa*, ob idque est de fide Catholica, ut non solum differant Sacramenta nostræ legis Evangelicæ ab illis legis veteris; in eo quod sint alii ritus, aliæ cæremoniæ, ut definitivi Trid. supra, *can* 2. sed etiam io primo dicto, ut definivit Florentium supra: ita docent communiter Theologi, & Summistæ omnes illi, quos congerit Barbosa *in initio d. sess.*7. *n.*4.ubi pro doctrina *dict. can.* 2.*& n.* 8.9.*&* 10. ubi pro doctrina dictorum *can.*6.7. *&* 8. quibus hæc dicta fundantur infinitos agentes, refert
48 etiam juristas.

Dubium tamen de hac differentia potest esse, quia ut dictum est Circumcisio erat Sacramentum veteris legis, qua ut dixit Innocent. *in dicto cap. majores de baptismo*, dimittebatur originale peccatùm; & sic videtur dicendum, ut ea conferret gratiam, cum fine ea non dimitteretur.
49 † Sic Circumcisionem differre ab aliis Sacramentis veteris legis: nam ex gratia conferebatur non obstante quod Minister, qui illum administrasset esset malus, non sic in cæteris, cum in illis daretur pro mensura devotionis Ministri. Et sic quod non obstet Florentium, in quo cavetur Sacramenta veteris legis gratiam non causasse, sed tantùm conferendam præfigurasse.

50 Sed respondetur ultra quæ de Circumcisione dico, & de baptismo *infra in dicto cap. majores*, & aliqua sub *quæstione sequenti*, vel quod Florent. Concilium non fuit alloquutum de Circumcisione, quæ non fuit instituta in veteri, sed ante annos 400, tempore Abrahæ, vel quod circumcisio gratiam non præstabat ex opere ope-

D. Fermosin.de Leg.Eccles.

rato, sicut nostra Sacramenta, quia non continebat nostræ redemptionis pretium solutum, sed pretium solvendum, & pretium solvendum etiam si de eo adsit schedula, vel chirographum vim redimendi captivum, non habet *ex opere operato*, sed tantùm ex æquo, & gratitudine admittentis scripturam, & schedulam obligationis; ob idque non esse dicendum Circumcisionem, contulisse gratiam ex opere operato, sed tantùm, ut Scotus dixit *in* 4. *dist.* 1. *quæst.*9.*per modum operis operat*: & latè declarans Suarez *in* 3.*p. disp.* 10. *sect.* 2. verbo *quo circa*, aliis verbis dicit contulisse gratiam præter opus operantis.

Quarta inquam est differentia quod lex vetus 51
ad templum duratura data est, Evangelica verò usque ad finem mundi. † Quinta quod lex vetus scripta est in tabulis lapideis, Evangelica verò 52
in cordibus hominum, de quibus dico latè quæstione sequenti.

Sexta est differentia, quia lex Evangelica ab 53
ipso Deo Christo Domino ore proprio promulgata est *Matth.*5. *aperiens os suum docebat eos*: quæ verba Barbosa ex aliis *dict. c. fin. dist.* 6. *sub. n.*14 non ad Pleonasmum, sed mysterium aliquod, & maximum continere notat ex Patribus, nam primo volunt Diu. August. & Gregor. quod Christus, qui ante Prophetarum os aperie, nunc suum os apperiens, docebat *Beati pauperes, & c.* ut videtur explicasse D. Paul. *ad Hebr.* dum inquit *olim Deus loquens in Patribus & Prophetis novissimè diebus istis loquutus est nobis in filio*, ut explicat Sotus *d.lib.* 2. *de Justitia q.* 1. *art.*2. *conclus.* 3. & plura referens Maldonatus *eodem cap.*5. vers. 2. hoc non improbat. † Sed lex 54
veteris testamenti per Angelos fuit ordinata, & Moyses Ministerio promulgata ex dict. authorit. Pauli *ad Galat.* 3. ibi *lex data est per Angelos in manu Mediatoris.* & *act.*7. *hic est, qui fuit in solitudine cum Angelo, qui accepit verba vitæ dare nobis*, & infra *qui accepistis legem in dispositione Angelorum*, quod docuit D. Thom 1.2 q 98. *art.* 3. pertinere ad illius legis imperfectionem, eumque illa lex vetus esset servitutis, conveniens erat, ut daretur per ministros inferiores; sed quod Deus verè immediate in persona sua hominibus loqueretur, eisque legem daret, fuit, & est perfectio legis, quæ solùm Evangelicæ legi fuit reservata.

Septima est differentia quia lex vetus onus grave & improbabile continebat. Lex inquam evangelica nova, suave dicitur continere quia illa ve- 55
tus timore pœnarum nostra autem ad opera inducit, & præcepta per charitatem, & majorem, ut prosequitur *tex.in c.hæc autem* §.*in l.*23.*q.*4. & sic eleganter D.aug *lib. contra Adimantum* dicit *brevis differentia legis, & Evangelii, est timor, & amor.*
†Secundo quia legis veteris numera essent præ- 56
cepta, & nonnulla difficillima, cum commemoret ex Rabinis Albert. Magnus, ut refert Barb: *d.c. fin.dist* 6.*n.*19.*sexcenta tredecim.* quia tot sunt ossa in humano corpore, ut etiam post illum notat Vibald.*in candel.d.c.*6. Sed lex nostra Evangelica pauciora habet præcepta.

Nam Christus Dominus nulla posuit præce- 57
pta judicialia, cæremonialia verò pauciora, illa tantùm, quæ continentur in Sacramentis novæ legis à Christo Domino institutis; septem videlicet, quæ omnia non sunt omnibus necessaria, ut tradimus *infra de Sacramentis in genere.* † In- 58
ter quæ vero quod prima facie videtur, difficile

est confessionis præceptum auricularis, de cujus utilitate, & f uctibus dico latè infra sub *tit. de pænit & remis. ibi in cap. omnis utriusque sexus*: de hac inquam differentia scripserunt Doctores cum D. Thoma 1.2.*q.* 108.*artic.* 4. latè Albertin. *in Rubr. de hæret. dicta quæst.* 12.§.4.*à n.*24. Sayrus *in clavi Regia supra num.* 4. vers. *denique* Sotus *d. lib.* 2. *de Just. quæst* 8.*art.*2. per totum Vibaldus *supra c.* 7. *à n.* 12. vides etiam quantus sit differentiæ excessus illius veteris legis in tanto numero præceptorum cæremonialium.

Nam etsi præcepta moralia sic nunc nos obli-
59 gent immutabiliter, quemadmodum obligabant in illa lege, quia à passo Christo non expirarunt, eo quod sunt naturalia, in perpetuumque p rmansura, ut d cent Gregor Lopez *in l.*32 *glossa* 3. vers. *ut dixi superius tit.* 9. *p* 6. R chu *in cap. fin. de consuet. sect.* 2. *num.* 1. Rebuffus *tom.* 3. *ad leges Gallicas in præfat. titul. de consuetud. n.*45. Navarr. *de datis, & promissis &. actavo noto n.*13. *post. princip.* & patet ex multis quæ dixi supra *in Rubrica q.* 1. *& sub Rub. & tit. de summa Tri-*
60 *nitate, & fide Catholica.* † Tamen illa præcepta moralia nos non obligant, ut data in lege antiqua scripta, sed quia sunt legis naturalis præcepta, quæ continentur in decalogo, ut sæpè jam diximus. Etenim ut latè, & optimè docet Thena legendus lex nova est servanda, ut scribit *in Epistola ad Hebr. dif.* 1. *sect.* 1. *& c.*7. *dif.* 6. *sect.* 1. *&* 4. *& diffic.* 8. *cap.* 8. *& diffic.* 4. *&* 5. *per totam, & cap.* 1. *dif.* 1. *&* 2.

QUÆSTIO II.

An lex nova differat à lege veteris testamenti in Sacerdotio, & in Sacerdotibus: & an lex vetus potuisset dici aliquo mo o æterna: & in quo sensu, ut differat ab æternitate legis Evangelicæ: & an quemadmodum lex vetus data f. it scripta sic, & nostra lex Evang lica, an instar legum humanarum scripturam requirentium: & an potestates nostri temporis comparentur antiquis prætoribus?

SUMMARIUM.

1 *Lex Evangelica differt à lege veteris testamenti in Sacerdotio, & in Sacerdotibus.*

2 *Sacerdos est ille, qui est dedicatus Deo, & consecratus, ut peragat, & celebret sacrificia, fuitque inter Romanos, & varias nationes Sacerdotii nomen magni honoris, plus inter Christianos* n 3.& 4.

Sacerdotes vocantur Angeli, & Dii, qui in antiquitatis observatione non eligebantur, nisi nobilitate, probitate, & prudentia prædi ti; sicque extiterunt apud Romanos, Græcos, Ægyptios, aliasque nationes in dignitate, n.4.

5 *Sacerdos, & non alius praces pro populo, & sacra offerebat, & talis qui intelligeret, doceretque que pacte donaria diis, & sacrificia essent efferenda; erantque Sacerdotes diversi generis, ut Cicero ait ibi.*

6 *Sacerdotes habuit Dominus in omni statu, tempore naturæ, legis, & gratiæ, & isti perfectiores multò aliis. Ethnici enim non erant propriè Sacerdotes, & Judæi nulli nullum accipiebant spiritualem caracterem.*

7 *Sacerdotes in lege naturæ, & legis non recipiebant gratiam ex vi ipsius institutionis, ut sic recipie Sacerdos Evangelicus, qui & recepit etiam signum quoddam spirituale, caracterem scilicet,* n.8.

9 *Sacerdotes in lege naturæ creabantur potestate humana, quorum Numa instituit genera quindecim, præter illos antiquissimos Pinaries, & Ponticos Herculis Sacerdotis, & Arvales fratres; item & Augures, Saleos, faciales, Patres patrates.*

10 *Respublica potestatem creandi Sacerdotes, quam abstulit Dominus adveniente lege, dando eam cuidam populo, quam recipit in suum peculiarem,* Judæorum *scilicet, ut* n. 11,

11 *Sacerdotes in lege veteri, & Dei præcepto, assumebantur tantùm ex una tribu de duodecim populi Judaici, & ex familia Aaron, ex reliquis uno familiis Leviticis assumebantur reliqui templi Ministri,* n. 12.

12 *Filii Sacerdotum eo ipso, quod erant filii eorum habebant jus ad Sacerdotium; non tamen usum, nisi post consecrationem, quæ fiebat per olei aspersionem, non unctionem, hæc enim erat summi Sacerdotis*

13 *Sacerdotes Evangelicos creandi authoritas Divina, est derivata a Christo Domino in Apostolos, & præter hos in Episcopos, qui non per generationem, sed per consecrationem ex quolibet Christiana familia, possunt hominem in Sacerdotem eligere.*

14 *Christus fuit verè, & propriè Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, explica, ut* num. 29. *Deus enim ut Deus non potest esse Sacerdos.*

15 *Sacerdotes Evangelici differunt ab aliis antiquis in potestate conficiendi corpus, & sanguinem Christi, & in sacrificio, quod effertur; quia illi, panem, & vinum, aut animalia Deo offerebant; nostri autem Christum Dominum Dei Filium sub speciebus panis, & vini æterno Patri offerunt,* n. 16.

17 *Sacerdotes Evangelici differunt ab aliis in potestate obsolvendi à peccatis, quam cæteri non habebant.*

18 *Judæi opponebant Christo, dicentes soli Deo competere potestatem absolvendi à peccatis.*

19 *Sacerdoses antiqui conjugati erant, & ducebant uxores, Evangelici autem sunt in statu continentiæ, qui est perfectior, ubi qua ratione sic factum, &* n. 20.

20 *Christus primus Sacerdos fuit continens, quem debuerunt imitari cæteri Sacerdotes Evangelici.*

21 *Legis humanæ ratio est, quod sit justa, & recta & sic permanens, perstans & solida.*

22 *Circumcisio Genes. c.* 17. *& ritus Agni Pascalis* Exod. 12. *fœdus æternum, & sempiternus dicitur, explicatur,* n.27.& 28.

23 *Fœdus novum promissum fuit in lege veteri dicendo,* novum vitavit prius.

Lex vetus fuit à principio posita, & dato ad tempus, donec scilicet veniret ad semen, id est Christus d, n 23.

24 *Eucharistiæ Sacramentum institutum fuit finita cœna legali, seu cæremoniali Agni Missa Sacrifi*

criſi prædictum eſſe à Malachia per verba ibi à ſolis ortu *d.n.*24.

25 *Cæremonialia in figura contingebant, quæ pro pueris data dicabantur, Evangelium pro viris jam perfectis.*

Evangelium pedagogum, legem vocat D. Paul. ad Galat. c. 3. diciturque Evangelium, quaſi bonum optatum, ſeu factum offerens nuntium; *ut* n. 37.

27 *Exodi* c.27.& n.28.

28 *Particula* in æternum, *non ſemper ſignificat æternam permanentiam uſque ad finem ſæculi, ſed aliquando durationem longævam, indefinitam.*

29 Cap. 14. Geneſis, *ubi Melchiſedech panem, & vinum obtulit* & c.9. *Aaron animalia. Unde ſupra* n. 14.

30 *Lex Evangelica ſcripta tantùm dicitur, quia eſt, & debet eſſe in cordibus hominum, cum in ea, quod conſiſtit eſt gratia Spiritus ſancti, quæ non ſcribitur exterius, ſed interius. in anima infunditur* num. 32. in fine 33 & 34.

31 *Spiritus ſancti adventus dicitur plenitudo temporis.*

32 *Evangelium lex ſpiritus appellatur, & nos gratiæ legem appellamus antonomaſticè quia vetus pœnas, nova autem veniam promittit, & miſericordiam pœnitentibus.*

33 *Lex Evangelica, etſi videatur conveniens, ut ſcriberetur à Chriſto Domino; tamen cur non ſic, ſed verbo expenditur* n. 34.

35 *Lex naturalis fuit indita mentibus hominum, ſed cum qua differentia Evangelica indita tantum ſit explicatur n.* 36.

37 *Lex Evangelica ſucceſſit, ſublatâ lege veteri, quæ dicitur ſecunda legis Divinæ ſcriptæ ſpecie.*

38 *Filius Dei ſperandæ ſalutis noſtræ cauſa homo factus, morte ſua, peccata noſtra condonavit, ſolvit inimicitiam inter Deum, & hominem.*

39 *Poteſtates noſtri temporis, non ſunt ſicut Prætores antiqui, qui erant pars juris communis ut* n. 41. *ſed in quibus æquiparentur* n. 41. & 42.

40 *Prætores noſtri temporis faciunt edicta, etiam contra ſtatuta locorum, ſuadente publica utilitate, ſic cauſa ſuperveniat, poſtquam jurarunt in ſuo introitu ſervare ſtatuta civitatis, ſaltem quando copia Principis haberi* n.42

41 *Prætores noſtri temporis, qualiter, & in quo æquiparentur Prætoribus antiqui temporis* n.42.

43 *Prætores noſtri temporis recedere non poſſunt à jure ſcripto per viam decreti particularis niſi æquitas illud ſuadeat quæ ſit certa, ſecus ſi incerta, etſi verbo ejus ſint præciſa.*

1 AD primam quæſtionis partem dicendum eſt ex noſtro textu legem novam Evangelicam differre à lege veteris teſtamenti in ſacerdotio, & in Sacerdotibus, & advertendo quod ſacerdotii appellatione continetur omne ſacramentum, quo gratia confertur, ut jam *ſupra q.* 1. notavi, & ut docent hîc Joannes Andreas Ancharranus, & alii antiqui, & Barboſa *num.* 2 *in fine* ex Anton. Ricciulo *de jure perſonar. extra gremium Eccleſiæ exiſtentium lib* 2. *c.* 1. *n.*9. ſequitur dicendum ut cum Sacardos ſit proprius Miniſter ſacramenti, quicquid de Sacerdotibus hîc dicatur novæ legis, pertinere etiam ad Sacerdotium tranſlatum in textu noſtro.

Eſt enim verum ut Sacerdos ſit ille, qui eſt 2
dedicatus, & conſecratus Deo, ut peragat, & celebret ſacrificia, & inter Romanos fuiſſe Sacerdotum ſortes varias, & licet apud nationes omnes fuerint in magno honore, ſed inter Chriſtianos merentur admodum revereri propter ſacramenta, quæ adminiſtrant † vocantur Angeli,
& D[i]i, ſic ex aliis dicit D. Hieronym. *de ſanabria* 3
in ſuo legicon. Eccleſiaſt. verbo *Sacerdos*: alia adducens, ubi qui dicantur Sacerdos. † Et erat
etiam antiquitate obſervatum, ut non eligeren- 4
tur ſacerdotes, niſi nobilitate, probitate, & prudentiâ præditi, & ſic extitiſſe apud Græcos, Ægyptios, Romanos, aliaſque nationes, hoſque
diverſi generis in dignitate. † Et ut ait Plato *in* 5
dialogo de Regno, non cuique licebat præces effundere pro populo, ſacra offerre, publica, ac privata ſacrificia procurare, vota ſuſcipere, religiones interpretari, atque omnem Diis cultum exhibere, ſed oportere, ut eſſet Sacerdos, & quidem talis, ut intelligeret, doceretque quo pacto donaria Diis, & ſacrificia eſſent offerenda. Item quâ ratione vovendum eſſet, quidve boni eſſet â diis petendum. Et ſic Cicero *de legibus lib.*2. dum dixit *Diviſque aliis, alii ſacerdotes omnibus, Pontifices ſingulis flamines ſumpto*, ut interpretaretur adjicit *deſcriptio Sacerdotum nullum juſtæ religionis genus prætermittit, nam ſunt ad placandos Deos alii conſtituti qui ſacris præſunt ſolemnibus ad interpretanda alii prædicta vatum, nec multorum, ne eſſet, infinitum, nec ut ea ipſa, quæ ſuſcepta publicè eſſent, quiſquam extra collegium noſcet* alia multa ex bonis Authoribus hic adjicienda tradit videndus Anaſtaſius Germon. *lib.* 1. *de ſacror. immunit. c.* ubi *de vario ſacerdotum genere, eorumque neceſſitate.*

Unde jam poſſumus dicere quod Dominus in 6
omni ſtatu habuit ſacerdotes, & ſic tempore naturæ, legis & gratiæ ſed ut proſequitur Toletus *in ſumm. lib.* 1. *c.* 2. dum refert differentias ſacerdotum, legis, gratiæ ab aliis, ait quod iſti gratiæ ſunt perfectiores multo aliis omnibus, quorum perfectio ex bis, in quibus ab aliis differunt, manifeſtaretur: nam ut Sotus *in* 4. *diſt.*24. *q.* 1. *art* 4. præſcripſit, Ethnici non proprie erant ſacerdotes, & Judæi nullum accipiebant ſpiritualem characterem, & Andreas Victorelus Toleti Additionator multis comprobat, quod fuerint in omni ſtatu Sacerdotes aliquos legis naturalis, multos etiam ſcriptæ.

Et ſic primo differre quia in lege naturæ, & 7
legis per inſtitutionem non ſanctificabatur ſacerdos, nec recipiebat gratiam ex vi ipſius inſtitutionis, ſed ſacerdos Evangelicus gratiam recipit per ipſam inſtitutionem, quæ unum eſt ex ſeptem ſacramentis gratiam ex opere operato conferen-
tibus. † Et non ſolùm gratiam recipit, ſed 8
ſignum quoddam ſpirituale, quo interius inſignitur dictus character, quod eſt ſignum, & poteſtas mirabilis, ut infra dico *de ſacramentis non iterandis.*

Etenim etiam differunt quia Sacerdotes in le- 9
ge naturæ creabantur poteſtate humanâ, quia

ut respublica habebat potestatem creandi hos
Judices, illos Duces, istos alterius muneris, ut
legimus de Numa, qui quindecim sacerdotum
genere instituit, præter illos antiquissimos Pi-
narios, & Poticios, Herculis Sacerdotes, &
Arvales fratres, item, & Augures, Salcos fecia-
les Patres Patratos, ut refert Varo *lib. 4. de lin*
gua Latina, inter quos à Numa quindecim no-
minatos singulis Diis flamines destinatos ex il-
lo, nonnullos exprimit Anastas. Germon *d.c. 3.*
10 *lib. 1. immunit. num. 6.* alia curiosa scribens. † Sic
etiam habebat respublica potestatem Sacerdo-
tes creandi: tamen adveniente lege Dominus
abstulit hanc potestatem, & dedit cuidam po-
pulo, quem in suum peculiarem recepit scili-
cet Judæorum, cui ipsemet Deus Sacerdotes in-
11 stituit. † Præcipiens ut inter duodecim tribus
ex una sola, scilicet levitica sacerdotes assume-
rentur, quæ potestas erat Divina, & illi sacerdo-
tes non ex quavis familia hujus tribus, sed tan-
tum ex familia Aaron ex reliquis vero familiis
Leviticis assumebantur reliqui templi ministri
12 † taliter ut filii sacerdotum; eo ipso quod filii
sacerdotum erant, jus ad sacerdotium habebant,
non tamen usum, nisi post consecrationem, quæ
fiebat per olei aspersionem, non unctionem
(unctio enim erat sacerdotis summi); quæ po-
testas, seu authoritas creandi sacerdotes, fuit
per modum generationis derivata ab Aaron,
quem creavit sacerdotem Moyses, authoritate
Divina.

13 Tamen authoritas creandi Evangelicos sa-
cerdotes Divina est, non utcumque, sed deriva-
ta à Christo Domino in Apostolos, & per hos
in Episcopos, qui non per generationem, sed
14 per consecrationem ex quavis familia Christia-
na possunt hominem in Sacerdotem eligere. †
Fuit ergo Christus verè, & propriè Sacerdos
secundum ordinem Melchisedech ut de fide est
definitum Trid *sess. 22. cap. 1.* Sacerdos inquam
Dei filius secundùm humanitatem, in qua su-
premi hujus, & præstantissimi sacerdotis mu-
nus exercuit hujus præstantia, & virtus ex divi-
ni suppositi excellentia ac dignitate dimanavit
(Deus enim ut Deus) quo nihil præstantius,
aut superius, non potest esse Sacerdos, cum sa-
cerdotis sit sacrificia superiori offerre: alia re-
fert Victorellus apud Toletum *in dict. c. 2.* vers.
Christum.

Ex quo infertur ut etiam isti sacerdotes Evan-
15 gelii differant ab aliis in potestate conficiendi
Corpus, & Sanguinem Christi, cum possint vi-
num in Christi sanguinem, panem in Corpus
convertere, quam potestatem in quo vicit no-
strum sacerdotium illud Aaronis, & Melchise-
16 dech. supra modum. † Item differunt in sacrificio
quod affertur, quia illi panem, & vinum, aut
animalia Deo offerebant sed nostri sacerdotes
Christum Dominum Dei Filium sub speciebus
panis, & vini Æterno Patri offerunt, quo nihil
potest esse acceptius, nihil dignius, quod sacri-
ficium prophetavit David *Psalm. 49.* ibi, *num-*
quid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem
hircorum potabo, sacrificium laudis honorificabit
me, & illic inter quo ostendam illi salutare Dei.

17 Item infertur quinto ut differant mirabiliter
in potestate absolvendi à peccatis, ad quam po-
testatem nullus Sacerdos ascendit, alius sit, ut
18 ullum peccatum veniale posset absolvere. † Imo
& Judæi hoc ut soli Deo conveniens Christo op-
ponebant, quod peccata dimitteret, & vera dice-
bant, Christus enim homo erat, & Deus, qui Deus
erat qui peccata dimittebat: unde ante ejus ad-
ventum nulli fuit concessa tanta potestas, donec
Deus homo fieret, ob quod natura ita sublimis
remansit, ut potestatem acciperet, quam nullus
ante sortitus erat, quod cognoscentes sacerdo-
tum Principes Judæ pœnitenti, & peccatum
confitenti non demiserunt, sed dixerunt *tu vide-*
ris, quasi se potestate dimittendi peccata carere
ostendentes.

Differunt sextà ratione status illi quippe con- 19
jugati erant, uxoresque ducebant etiam post sa-
cerdotium; at Evangelicus sacerdos est in statu
continentiæ, qui perfectior est, quam conjuga-
torum status, factumque fuisse, non sine ratio-
nabili causa; nempe ad denotandum sacerdotii
hujus excellentiam, quia ut superat omnia offi-
cia, & munera civilia debuit reduci ad statum
hominum perfectum, qualis est continentium,
& ad exprimendam munditiam sacrificii in
hoc sacrificio oblati, quia ut est Angelorum, &
Beatorum cibus, ita per manus puras, & ange-
licas debuit tractari, debet enim homo Sacer-
dos vacare aliis negotiis, quia magna sunt, quæ
tractat † & cum primus Sacerdos Christus 20
Dominus fuerit continens, debuerunt ad simi-
litudinem cæteri legis Evangelicæ eorum caput
imitari: multæ etiam aliæ causæ possent adduci.
Ex his patet quanta sit differentia, & quam con-
veniens juxta textum nostrum, ut translato sacer-
dotio, legis translatio fieret.

Ad secundam quæstionis partem, & si ex no- 22
stro textu, & ex jam latè adductis hic, & *sub.*
quæst. 1. probatum sit legem veteris testamenti
quoad cæremonialia, & judicialia, ut talia, lege
nova Evangelii cessasse omnino, nihilominus
facit dubium: nam cum de ratione legis etiam
humanæ sit, quod sit justa, & recta, & quod ju-
stum est semel, semper tale existat, sequitur à ra-
tione superiori, ut cum lex veteris testamenti à
Deo data sit, qui immutabilis est, ut eam æter-
nam stabilierit, ut colligitur ex naturæ regula
qualis est lex, quæ secundum Aristotel. 5. *Ethni-*
cor c. 5. solida esse debet, & perstans; ergo cum
lex antiqua regula fuerit videtur ut extiterit im-
mobilis, & æterna. † Confirmatur quia circum-
cisio *Genes.* 17. & ritus Agni Paschalis *exod.* 12. 22
fœdus æternum, & sempiternus dicitur.

Sed dicendum est dictam veterem legem, 23
translato Sacerdotio, omnino cessasse, tum per
longe dicta *supra q. 1.* tum ex adductis hic *à*
num. 1. tum quia sic probatur ex locis veteris
testamenti; ubi non in æternum se ad tempus
data fuit illa lex, primo ex illo *levit. c. 26. vetera*
novis supervenientibus abjicietis, item secundo ex
illo Malachiæ *c. 1. non est mihi voluntas in vobis*
dixit Dominus, & munus non suscipiam de manu
vestra, &c. & illo Hieremiæ *c. 31.* ubi pro-
mittitur fœdus novum, dicendo autem novum
vitatur prius, ut explicat Paul. *ad Hebr.* 8. Etenim
etiam probatur ex Paulo *ad Galatas* 3. ubi con-
stat, quòd prædicta lex vetus fuit à principio
posita, & data ad tempus; donec scilicet veniret
ad semen id est Christus, de quo proximè di-
xerat *semini tuo, qui est Christus*, & illa authorit.
Lucæ *cap. 16. lex, & Prophetæ usque ad Joannem*;
imo Tridentium concil. *dict. sess. 22. c. 1.* ubi ex
illo *exodi* 15. loquutionem faciendo de novo
testamento: & quod sacerdotes facerent sacrifi-
cium

ejum in Chriſti commemorationem ait, *nam celebrato veteri Paſcha, quod in memoriam exitus ex Ægypto multitudo filiorum Iſrael immolabat, novum inſtituit Paſcha, ſe ipſum ab Eccleſia per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum in memoriam tranſitus ſui ex hoc mundo ad Patrem, quando per ſui Sanguinis effuſionem nos redemit, eripuit de poteſtate tenebrarum, & in Regnum ſuum tranſtulit; & hæc quidem illa munda oblatio quæ nulla in dignitate, aut malitia offerentium inquinari poteſt, quam Dominus per Malachiam dict. cap. 1. nomini ſuo, quod magnum futurum eſſet in gentibus in omni loco mundam offerendam prædixit.*

Quo loco colligit Hurtado *de Sacramentis*,
24 *tom. 2. tract. de Euchariſtica diſp. 1. dif.* 10. verſ. *conveniunt* Sacramentum Euchariſtiæ inſtitutum fuiſſe finitâ cœnâ legali, ſeu cæremoniali Agni, & ex prædictis verbis Trid. & ex veteribus Patribus probant Azor. *inſtit. moral. part. 1. lib.* 10. *cap* 18. *q.* 7. Ægidius Conink *de ſacram. quæſt* 83. *n.* 117. Barboſa *in di2. c.* 1. Trid. *n.* 28. & 30. ſacrificium miſſæ à Malachia *in dict. c.* 1.
25 prædictam eſſe illis verbis *à ſolis ortu*. † Et ſic cum omnia cæremonialia veteris legis, quorum lex umbra, & figura erat Chriſti venturi, quo omnia adimplerentur, juxta illud Paul. *ad Corinth.* 11. *his autem omnia in figura contingebant illis*, ſicut etiam, & idem Paul. *ad Galat.* 3. *Evangelii Pedagogum legem vocat*, quaſi hæc pro pueris, & infirmis, illud pro viris jam perfectis datum ſit, ſatis ceſſaſſe conſtet; ſequitur ut nullo modo lex illa vetus durationem æternam haberet.

26 Nec obſtant adducta ſupra, quia ad primum reſpondeo infra in hoc textu, cum ago de quæ-
27 ſtione, *an lex humana mutari queat*. † Non adducta de circumciſione, & ritu Agni Paſchali quibus videtur indicari, quod illa lex data, ſit perpetuò duratura: quia ut patet ex Nicolao de Lyra in *exod. c.* 15. ut lex illa cenſetur perpetua, vel in ſe, vel in myſteriis, quæ repræſentabat, ſicut ritus Agni Paſcalis, durat in verò Agno Chriſto, per illum repræſentato, ut expendit idem Lyra *in ſimili de promiſſione bonorum temporalium*. † Vel, ut Abelenſis interpretatur *in*
28 *exod c.* 18. illam particulam *in æternum* non ſemper ſignificare æternam permanentiam uſque ad finem ſæculi, ſed aliquando durationem longævam, & indefinitam. Unde in *exod. c.* 15. additum eſſe *in æternum, & ultra*; & ſic in æternum ea præcepta, non impropriè dici conſtituta, quia per tempus à Deo prædeſtinatum ſunt conſtituta; intra quod nemo ea mutare poterat: ex quibus ſequitur ſolùm legem noſtram Evangelicam eſſe æternam perpetuò, & ſemper duraturam ex jam longè adductis.

29 Nec obſtat iterum dicere, quod cum Chriſtus Dominus inſtitueret Euchariſtiæ Sacramentum, ſecundùm ordinem Melchiſedech à Chriſto Domino inſtitutum, ut videtur conſtare ex adductis ſupra *ſub num.* 4. cum ſequentibus, quia reſpondeo *c Geneſ.* 14. quod id probatur ſolùm dicere, quod Malchiſedech panem, & vinum obtulit, ſicut Aaron animalia *c.* 9. & non inde ſequi durare adhuc legalia veteris legis, cum illa oblatio Melchiſedech is ſolùm extiterit in pane, & vino, durantibus ſuis ſpeciebus, abſque tranſſubſtantione illa mirabili, quâ offerendo Chriſtus Dominus primus Sacerdos, & deinde cæteri Sacerdotes, ſecundùm ordinem Melchiſedech ſit, ut nos Sacerdotes Evangelicæ legis ſacroſanctum Dei Corpus, & Sanguinem ſub panis, & vini involucris conficiamus, & offeramus, uti hæc claiè exponit Trid. *in dict. c. 1. ſeſſ.* 22. ibi *quoniam ſub priori teſtamento, teſte Paulo Apoſtolo ad Hebr. 7. propter Levitici Sacerdotii imbecillitatem conſummatio non erat oportuit Deo Patre miſericordiarum ita ordinante ſacerdotem alium ſecundùm ordinem Melchiſedech ſurgere Dominum noſtrum JESUM CHRISTUM, qui poſſet omnes quotquot ſanctificandi eſſent, conſummare, & ad perfectum abducere* Et ibi *quia tamen per mortem ſacerdotium ejus extinguendum non erat in cœna noviſſima*, *quâ nocte tractabatur*; & ex Paul. *ad Corinth.* 11. *ejuſque memoria in finem uſque ſæculi permaneret, atque illius ſalutaris virtus in remiſſionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur peccatorum applicaretur, ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech, ſe in æternum conſtitutum declarans, Corpus, Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac ſub earundem rerum Symbolis Apoſtolis, quos tunc novi teſtamenti Sacerdotes conſtituebat, ut ſumerent, tradit, & eiſdem, eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent, præcipit per hæc verba* hoc facite in meam commemorationem, *uti ſemper Catholica Eccleſia intellexit, & docuit, &c.*

Ad tertiam quæſtionis partem ut reſpon- 30
deam præmitto legem veteris teſtamenti datam fuiſſe populo ſcriptam in tabulis lapideis, ut notum fuiſſe, & eſſe traditur, & ſic poteſt eſſe dubium an etiàm ſaltem ſi non lapideis tabulis nova lex Evangelica ſcripta, atramento, nobis data ſit per Chriſtum Dominum ad inſtar legis etiam humanæ, quæ ut obliget ſcribitur, ſecundùm aliqua, quæ ſupra adduxi. *Sub Rubrica q.* 2. *verſ. ad ſecundam.* Tamen dici debet tantùm ſcripta quia eſt, & debet eſſe in cordibus hominum, ut docet Paulus 2. *ad Corinth. cap.* 3. & *ad Heb. c.* 8. adducens illud Hierem. 31. *dabo legem meam in viſceribus eorum* ut explicant D. Thom. 1. 2. *q.* 106. *art.* 1. Sotus *lib.* 2. *de juſtitia quæſt.* 1. *art.* 1. Vibaldus *in candelabro aureo*, multiplicem ejus differentiæ rationem adducentes, inter quas ut præcipuam illam adducit, ut refert Barboſa *in c. fin. diſt. 6. num* 12. ex D. Thoma, quod ſcilicet res unaquæque, illud videtur eſſe, quod in ea eſt potiſſimum, quia verò illud, in quod præcipuè lex Evangelica conſiſtit, eſt gratia Spiritus ſancti, quæ datur per fidem Chriſti ex authoritate Joan 1. *gratia facta eſt per JESUM CHRI-*
STUM. † Ob idque ejus adventus dicatur ple- 31
nitudo temporis in Trid. *ſeſſ.* 6. *cap.* 1. & 2. ubi hanc utriuſque legis explicavit differentiam ex
Paulo *ad Rom. cap.* 8. & 9. & 2. ad *Galat.* 4. † 32
Ubi Evangelium legem ſpiritus appellavit, & nos gratiæ legèm antonomaſticè appellamus, quia vetus pœnas, nova autem veniam promittit, & miſericordiam pænitentibus, ut explicat textus optimus *in c. hæc. autem, c. in lege* 23. *q.* 4. cumque gratia non ſcribatur exterius, ſed interius in anima infundatur, merito dici debet, ut lex Evangelica, non atramento, ſed in cordibus ſcripta dicatur.

Et licet oportuerit, ut lex Evangelica ſenſibi- 33
liter, & exterius proponeretur; & ſic quod ſic dari oportuit, ſcripto potius, quàm verbo dari debuiſſet, eo quod ſcripturæ permanent, & certiores ſint, quàm verba, pluſque veritas fide oculatâ, quàm per aures, animis hominum infigatur,

gatur, ut Justinianus inquit *in § fin. Inst. de grad.* ubi glossa adducit illud Horatii *segnius irritant animos.* Junctis multis, quæ eleganter adducit Ferrand. *ad juris partes lib.* 2. *c.* 86. † Tamen non inde sequi respondendum est necessarium fuisse,
34 ut ab ipso Christo scriberetur; tum quia id, quod scribere oporteret, poterat sufficienter fieri per suos ministros, Apostolos scilicet, tum quia per se, & absolutè non erat necessarium, nam traditio Ecclesiæ cum interna, & speciali gubernatione Spiritus sancti, sufficiens erat ad conservandam memoriam hujus legis Christi verbo prædicatæ, & Sotus *d. art.* 1. explicat legem Evangelicam non consistere in externis verbis, sine gratia Spiritus sancti, ut eleganter etiam dicit *textus in c. Marcion.* 1. *q.* 1. sed in fide etiam & ejus dictamine, quod ab ipso Deo mentibus imprimitur: & quia hæc fides, ut patet ex Trid. supra, viva esse debet per gratiam, quam confert efficaciter hæc lex, merito dici debet, ut hæc lex sit cordibus insita: leges etiam Chrisostom. *in prologo supra Matth.* ubi inquit vice librorum gratia Spiritus sancti deberemus uti; sed quia illam excussimus litteræ sunt inventæ, ut refert
35 idem Sotus.

His ita sic perpensis offert se dubium quod ex eis percipitur, nempe nullam dari differentiam inter legem naturalem, & Evangelicam, cum utraque mentibus hominum sit indita, ut de lege naturali, jam supra ostendi sub *Rubrica, & tit. de summa trinit. & fide Cathol. & supra in Rub. hujus tit. q.* 1. juxta illud *Psalm* 4 *signatum est super nos lumen vultus tui*, & Paul. *ad Roman. gentes, quæ legem non habent naturaliter quæ legis sunt faciunt*, ut ibi satis & abundè expendi. † Tamen respondeo cum D. Thoma, & Soto *ad* 2.
36 ubi sopra, & ex Coloniensi concilio latius *in explicatione dialogi §. lex nova* vers. *ex præcedentibus*, ut licet utraque sit mentibus indita, differre in eo, quia lex naturæ, est notitia naturalis, quæ à natura ipsa animis nostris indita est, & concreta, gentibus etiam non incognita, juxta præcitatam Pauli authoritatem *ad Rom.* 2. Evangelica verò non sit notitia naturaliter nobis indita, sed mysterium à sæculis absconditum supernaturaliter nobis per Christum revelatum, juxta illud Joan. 1. *Deum nemo vidit unquam, unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit nobis.*

Ex his ergo omnibus de lege veteri, & Evan-
37 gelica, & ex aliis plurimis, quæ adducunt Doctores cum D. Thoma, & Sotus *lib.* 2. *de just.* legendus, concludendum est juxta textum nostrum, quod sublatâ veteri lege, lex successit Evangelica, quæ est secunda legis Divinæ scriptæ species, dicique *Evangelium* Græco nomine, quasi *bonum optatum*, seu faustum afferens nuntium, † quid in eo nuntio Lætius? quo an-
38 nuntiatur filium Dei procurandæ salutis nostræ causâ, hominem factum, morteque suâ, peccata nostra condonari, solvi inimicitiam inter Deum, & hominem, ut inquit concilium Colon. ubi supra *in d. §. lex nova*, Maldonatus *in explicat. Evangelii c.* 1. refert. Barbosa *in d. c. fin. dist.* 6. *n.* 12. dicens in eandem etiam coincidere plures alias acceptiones, & descriptiones, quas adducit Vibaldus *in candelabro aureo p.* 4. *cap.* 7. *à n.* cum quibus de cassata lege veteri. non amplius hîc adduco, ut finem huic tractationi imponerem in die festi solemnissimi assumptionis B. V. M. ad cœlos legis Evangelicæ ita Coadjutricis. 39

Ad quartam quæstionis partem, quæ etsi videatur deviare ab hac tractatione, multùm verè conducit ad ampliandam textus nostri materiam, cum de potestatibus nostri temporis ad antiquos Prætores referatur; & licet videam quod Baldus *Rub. C. qui admitti simpliciter*, dixerit potestates nostri temporis æquiparari antiquis Prætoribus, ut sequitur Aretinus *in §.* 1. *n.* 4. *Inst. de bonor. possess.* † ex eo quia Prætores nostri tem- 40
poris faciunt edicta, etiam contra statuta locorum, suadente publicâ utilitate ad similitudinem Prætorum absque eo, ut obstet si dicatur Prætores non posse recedere à forma statutorum, quia in principio officii jurant illa servare, ut in *auth. jusjurand. quod excip. ab his in princ.* nam non obstante juramento videntur posse facere ex causa superveniente, quæ concernit publicam utilitatem, juxta doctrinam Innocent, *in c.* 1. *hoc. tit. arg. leg. si hominem, ff. de mand.* saltem quando Principis copia haberi non potest, aliàs enim debere Principem consulere, juxta *l. Divus ff. de fals. l. ad vestias, ff. de pœnis.*

Sed quia hanc sententiam sic absolutè dictam 41
impugnant Bulg. Bolognetus, Decius, Riminald. & alii decem fundamentis quæ adducit legendus Faquineus *lib.* 13 *controvers. c.* 30. qui in hac quæstione docet absolute non æquiparari, & nec generaliter, quia jus Prætorum, est pars juris communis, sed Prætores nostri temporis non faciunt jus commune, nisi speciale, & particulare in loco, in quo jus dicunt, & respectu loci, in quo jus dicunt, an sit dicenda vera prædicta æquiparatio, & respondet esse bonam, & verissimam æquiparationem, † quia Prætoris au- 42
thoritas consistebat in tribus, in adjuvando scilicet juri civili, in supplendo, & in corrigendo ex causa publicæ utilitatis, *l. jus autem civile §. jus Prætor, ff. de justitia, & jure.* Primo quia Prætores nostri possunt adjuvare jus civile, & illud exequi: imo tenetur, ut *Inst. de off. judiciis.* Secundo quia possunt de arbitrio supplere in omissis à jure communi, *l.* 1. *ff. de jure delib.* Tertio quia possunt jus corrigere per viam edicti generalis servandi in loco subjecto eorum jurisdictioni, eo quod habeant talia edicta vim legis per posterius si approbentur à populo, vel per prius 43
si Princeps jusserit ea fieri. † Sed per viam decreti particularis recedere non posse Prætores nostri temporis à jure scripto, docet Faquineus *ex l* 1. *ff. de feriis*, nisi æquitas illud suadeat quæ sit certa, *l. in omnibus ff. de reg. juris, l placuit. C de judiciis.* sin autem sit incerta secus *l* 1. *C. de legib.* item etiam secus si verba legis sint præcisa *l. prospexit ff. qui & à quibus*, & hoc non posse etiam Prætorem facere, *l. non est ambigendum § ubicumque ff. de bonorum possess.* Auplicabis aliqua, quæ dixi *in Rubrica sub q* 14. *& sub q* 2. ubi penes quos sit potestas legis condendæ & ibi de Prætore. Sed ut amplius, aut exactius, aut longius intelligas in quo æquiparentur, aut non, leges, argumentationes, & responsiones, quas retulit ipse Faquineus inter Bulgal, Decium, Cagnol. Riminald. Alex. Bolognet. & quas miro modo reducit Faquineus ad explicationem hic allatam.

QUÆST

QUÆSTIO III.

An lex civilis, & Ecclesiastica possit mutari: & an cessante legis causa in particulari, cesset ejus obligatio respectu talis. An legis antiquæ decisio tollatur ex clausula *non obstante*. Et an jura transgredi liceat ex causa, ubi aliqua de abrogatione, & derogatione legis humanæ: & an Episcopus possit transferre festum alicujus sancti: & quid de epycheja, seu legis interpretatione?

SUMMARIUM.

1 *Leges civiles, & Ecclesiasticæ possunt mutari, etsi justissimè fuissent conditæ* n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. & 13. *Respondetur fundamentis contrariis.*

2 *Scribi omnia accuratè non possunt in civili ratione, sicut nec in aliqua qualibet disciplina.*

3 *Rationi humanæ naturale est, ut gradatim ab imperfecto ad perfectum perveniatur.*

4 *Lex justa potest per tempora justè mutari cum totà Republicâ, & ejus status mutari queat* n. 6. & 7 *ubi benè exemplis.*

5 *Legis justæ officium est Reipublicæ utilitatem constituere, & stabilire.*

6 *Natura nostra rationalis, id est discursiva, & successu quodam veritatis indagatrix, qui nequit, sicut Angelus, subito omnia penetrare.*

7 *Legum latores primi quandoque imprudentes, fuerunt rustici, & vulgares.*

8 *Leges plures antiquæ horrendæ mutatæ fuerunt cum magna Reipublicæ commoditate.*

9 *Legislatores secundùm varia tempora, varias condunt leges, ac variis utuntur; quemadmodum Medici varia præscribunt remedia ad corporis sanitatem.*

10 *Leges humanæ sub humana ratione, sicut & cœteræ artes excogitatæ, & inventæ fuerunt* num. 11.

11 *Lex justè fertur, cum populus benè sit moderatus, & gravis, communisque utilitatis diligentissimus.*

12 *Legum mutatio justa erit, cum statutum novum, est magnæ utilitatis, & multo majoris, quam lex antiqua, & ex aliis causis, ibi.*

13 Cap. erit lex d. 4. c. 8. proverb, per me Reges regnant, &c. & n. 14.

14 *Rectitudo legis considerata, quoad communem utilitatem, cui non semper una, eademque res convenit, potest mutari, veluti, si causa, aut ratio legis mutaretur, ubi etiam aliter exemplificatur.*

15 Princip. dist. 3. & §. sed, & naturalia. Instit. de jure naturali, n. 16.

16 *Lex humana quia ex parte jus habet naturale, etsi mutari nequeat sed quo casu ostendit temporum varietatem, & morum civilium mutari valet.*

Lex humana derivatur à naturali per rationem humanam trahentem genus ad speciem dict. n. 16.

17 *Distinct.* 12. *ubi expenditur dictum Nicolai Papæ.*

Traditiones, *sive sanctiones antiquas Patrum infringere, nisi ex causa ridiculum est* dict. num 17.

18 *Mutatio legis non ex qualibet causa, sed ex ea, quæ notorium bonum, & magnum secum afferat, quare alias dicetur, ut mutatio legis sit naturæ mutatio* n. 19. *debetque in ea esse magna maturitas* n. 20.

20 *Respublica secundùm naturam apud omnes ubique una est, sed variæ leges in multis latæ non eædem, ut* n 22.

23 *Mutatio legis olim non sine pœna externa contigebat, ut* n. 24.

24 *Legem novam laturus eam ad populum, circumposito cervici laqueo ferebat, ut nisi ob eximiam ejus utilitatem probata foret laqueo tractus suffocaretur, & morte pertinet.*

25 *Breviarium unum, & eosdem ritus Sotus desiderabat in Ecclesia, non diversos.*

26 *Lex humana, etsi abrogata a Principe, seu Papa, solet adhuc manere in vim legis naturalis* & n 27. *ubi exemplificatur.*

28 *Legislator, etsi ex lege nova abroget antiquam, sed non inde venit, ut nova semper obliget, nisi justa sit.*

29 *Papa nequit præceptum confessionis protelare ad decennium, nec restringere, ut quam primo quis conscius sit mortalis culpæ confiteatur.*

30 *Lex cum cessat in aliquo casu particulari, non inde sequitur, ut cesset in communi* num. 32. & 33. *qui Doctores comprobent* num. 36.

31 *Tex tandiu servari debet, quandiu absque peccato, aut gravi incommodo, aut alterius fortioris legis præjudicio servari potest.*

32 *Legislator potest obligare subditos ad servandam legem, quando in casu particulari cessat ratio legis, modo non cesset in universum* n. 33.

33 *Lex quandiu per substractionem totius causæ universaliter non cessat, præstat bono publico ejus observatio ad effectus relatos* n. 34. & 35.

35 *Legis virtus est bonos efficere cives, qui frequenter se exerceant circa actus ejus, ut dict.* n. 33. 34.

37 *Legis ratio cessans negative, & contrarie cessat lex; sed quod non cessat, cessante finali ratione legis, quando tractatur de lucro captando, sivè quærendo, nec quod cesset, una ex pluribus cessante, nisi plures collectivè exprimantur.*

38 *Lex quando cessat in sua generalitate, non tantum cessat in uno, sed etiam in omnibus.*

39 *Legis ratio secundùm alios, quando in aliquo casu particulari cessat finis adæquatus, & totalis; & sic cessabit in parte, si in ea cesset, ut* n. 40. 41. 42. & 43. *ubi respondetur fundamentis primæ sententiæ relatæ* à n. 32.

41 *Lex ita se habet in universali ad rationem acceptam in generali, sicut lex in particulari ad rationem acceptam in casu particulari.*

42 *Lex non solùm obligat omnes in generali, sed singulos in particulari, & sic è contra, sicut deficiente ea apud omnes illi m nent de obligat, sic si apud unum ille ea non obligitur.*

43 *Leges*

43 *Leges licet condantur propter bonum commune, adhuc obligant singulos subditos in particulari.*

44 *Confessarii habent generalem regulam à cessante ratione legis in generali, sive specialiter ad tollendos scrupulos.*

45 *Constitutio non illaqueat Transgressores, si finis non violatur, propter quem facta est, ut exemplificatur in fine jejunii, præcepti, seu disputandi laicos in rebus fidei.*

47 *Legis virtus ex clausa* non obstante, *qualiter tollatur. Item si addita fuissent verba* etiam si de ipsa n.48.

49 *Clausula* non obstante, *non facit, ut censeatur derogatum statuto particulari.*

50 *Clausula* non obstantibus *constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, num censeatur derogatum regulis Cancellariæ* remissivè.

51 *Transgredi jura, licet ex causa, & pœnas moderari,* n.52.& 54.56 & 57.

53 *Episcopus ex causa poterit statuere contra jus.*

54 *Statuta urata transgredi possunt ex causa.*

55 *Delinquens, nisi torquendus non sit ex processu informativo; benè tamen liceat in atrocioribus, sed hoc in judicibus supremis, non in aliis.*

56 *Judex legem transgrediendo tenetur in sententia exprimere causam transgressionis.*

58 *Abrogatio legis in sua Latina significatione, est idem, quod auferre, abradere, cessare ex toto legem aliquam, imperium derogare idem, quod aliquid legis auferre, &* num.60.

59 *Privilegii, seu rescripti officium est aliquid speciale facere, vel secundum, aut præter, aut contra jus.*

60 *Derogatio legis, in quo differat ab abrogatione vide* n.58.

61 *Irritare legem, est legem impedire, & cassare, ne robur obligandi consequatur, ut hic.*

62 *Episcopi possunt in suis Diœcesibus, quidquid potest Papa in universali Ecclesia.*

63 *Episcopi non possunt transferre festum in alium diem, seu aliquam vigiliam, alias dispensarent in lege Papæ instituentis, &* num. 65. & 66.

64 *Inferior nequit contra factum superioris, etiam dispensando venire.*

65 *Episcopus quidam Italus ausus fuit festum Annuntiationis, quod tunc acciderat anno.* 622. *in diem Parasceves, etiam quoad forum transferre & referuntur aliæ translationes ibi,* & n.66.

66 *Vigilia S. Matthæi in quibusdam Episcopatibus Germaniæ transfertur in Sabatum antecedens, quando occurrit in feria tertia, vulgo* de carnes tolandas.

67 Cap. Consilium de observatione jejunii.
Translatio festi, & jejunii à jure in aliquo die est permissa ex concessione Papæ d n.67.

68 *Epicheja, seu legis interpretatio quæ,* remissive.

1 AD primam difficultatis partem
communiter respondetur quod
leges humanæ, civiles, & Ecclesiasticæ
possunt mutari, &
præterquam quod hæc assertio confirmatur,
seu comprobatur ex doctrina, quam
longè adduxi *infra in c. examinata* 15. *de judiciis à quæst.* 4. ubi *de mutatione judicii, & variatione libelli, seu actionis.* Et in terminis
constat apud omnes in Republica benè ordinata,
ac sanctè instituta posse jussione mutari
veteres leges, quæ & justissimè fuerunt conditæ,
ut probant jura *in c. non debet de consanguinitate,
& affinitate, c. sciendum 29. dist. cap. quia
facta §. verum 63. dist. c. erit autem 32. quæst. 4.
c. quis ignoret, & c. objiciuntur, & 23.q.8.c. accidit,
c. fin. de transact. c. super eo de sententia* excommunic.
& aliis pluribus † etenim Innocentius 2
III. *in d. c. non debet*, optimam hujus assertionis
reddit rationem in sequentibus verbis,
*non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem
temporum statuta, quandoque varientur humana;
præsertim cum urgens necessitas vel evidens
utilitas id exposcit; quoniam ipse Deus ex his quæ
in veteri testamento statuerat, nonnulla mutavit in
novo*, ut latè dixi *sub quæst.* 1. & 2. & probant textus
in c. novit Deus de pænit. dist. 1. & *in c. in commutabilis
22.q.* 4. & præter canones sic probantes
facit authoritas Aristotelis *lib. 2. polit. cap.* 6.
ibi *in civili ratione non posse omnia accuratè scribi,
sicut nec in alia qualibet disciplina.* † Iterum ex eo 3
quia humanæ rationi naturale est, ut gradatim
ab imperfecto ad perfectum perveniatur unde
qui primo Philosophati sunt quædam imperfecta
tradiderunt, quæ postea per posteriores perfectius
fuere discussa, examinata, & tradita; ob
idque mutationem legum justissimam esse ex
parte rationis ipsius legis humanæ; & si non ex
parte hominum dicit debet.

Confirmatur authoritate D. Augustini *lib.* 1. 4
de libro arbitrio c. 6. dum asserit legem etiam justam
posse per tempora justè mutari, siquidem
mutatâ Republicâ, & ejus statu mutari debet,
& lex, commutata tempora varias exigant leges,
ut justè regatur Populus. † Confirmatur 5
secundo, nam justè legis officium est Reipublicæ
utilitatem constituere, & stabilire; sed hæc
non potest practicè considerari, nec percipi,
quam prius inspectis, ac perpensis temporibus
locis, & gentium moribus, quæ quidem omnia
ipsis non ubique pari tramite contingere solent;
ergo non eadem lex ubique, & semper justa est,
nec omnibus moribus, locis, & temporibus aptari,
aut convenire poterit: qua ratione legis mutationem
necessariam omnino esse planè dicendum est.

Tertio confirmatur quia cum natura nostra 6
rationalis sit, hoc est discursiva, & successu
quodam veritatis indagatrix, nec possit, sicut
intellectualis Angelus, qui naturalia omnia
simul novit subito intima veritatis penetrare,
sequitur ut quemadmodum in scientiarum speculatione
de fluxu quodam temporis Philosophi
ex imperfecto ad perfectum scientias promoverunt,
ut 1 *physic.* 1. de anima, aliisque libris
Aristotelis, testimonium extat, † & sic ut in
morum correctione ratio practica negotiatur, 7
Philosophorum antiquorum, tales ille Milesius,
aliique illius ætatis sex sapientes scientias
huc usque rudes, & incomptas contemplatione
polire cœperunt, quas post, Plato, & Aristoteles
expolivere; ita & Lycurgus, & Solon. &
apud Romanos Numa Pompilius suas Respublicas
antea Barbaras, & agrestes politioribus
legibus instituerunt; quæ deinceps temporum
incrementis exactius sunt, accuratiusque, &
emunctius cultæ. Et hæc, & alia tradit Sotus

de

de just. lib. 1. *q.* 7. videndus ad alia plura, etenim ut considerat Covarruvias *in c. alma mater p.* 2. *in princ. sub. num.* 2. primi legum latores, quandoque imprudentes fuerunt rustici, ac vulgares, sicque in disciplinis crevisse hominum vigore.

8 Et docet experientia plurimas antiquas leges horrendas, mutatas fuisse cum maxima Reipublicæ commoditate, ut latius notat ipse Arist. *d. lib.* 2 *polit. c.* 6.

9 Quarto faciunt quæ dico *infra in. c. fin. de consuetudine*, ubi abunde probatur legem civilem consuetudine mutari posse; imo Plato *in dialogo 6 de legibus, & lib.* 16. *civilium, vel de Regno*, cujus verba refert Covarruvias in vers. *nihilominus*, verbo *quarto sunt*, qui legislatorem similem facit; quoad Reipublicæ regimen medico, & navis Gubernatori: nam ut hi non semper eadem præscribunt, agenda esse ad corporis salutem, & ad navigationis tutelam; sed varia præcepta excogitant, juxta morbi statum ventorum locorum, & syderum pericula; ita Legislator, qui Rempublicam administrat, non eisdem semper uti debet legibus; imo varia necesse sit præscribat præcepta, & instituta, secundùm temporum, rerum, & locorum vicissitudines, status. & qualitates; alioquin non rectè rem pro utilitate publica gerere valeat.

10 Alia plura in comprobationem possunt adduci, & Præter jura relata probant prædictam conclusionem *textus in cap. erit autem lex dist.* 4. *cap. ultimo dist* 14. pulcher textus inibi annotante Baldo *in l. unica in princ. C. de caducis tollend*; eleganter docet sanctus Thomas 1. 2 *q* 97. *art.* 1. *& quæst.* 104. *art.* 3. Sylvester verbo *lex* §. 25. Franciscus Patritius *de institut. Reipublicæ lib.* 1. *tit.* 5. Sotus & Covarruvias supra, Villalobos *in summa part.* 1. *tract.* 2. *difficult* 37. Mantua *lib.* 1. *dialogo* 14. Tiraquel. *retract. tit.* 1. § 9. *glossa* 2. *num.* 52. Cassaneus *in consuetudinib Burg. Rub* 3. §. 2. *in fine num.* 1 *pag.* 97. Perez *lib.* 2. *ordinam. tit.* 3. *pag.* 159. Bobadilla *in politica* cum multis *lib.* 1. *c* 5. *num* 8. Gregor. Lopez *l.* 11. verbo *mudar. tit.* 3. *part.* 3. Sayrus *in clavi Regia lib.* 3. *c.* 3. *num.* 7. *& cap* 10. *num.* 12. Conradus *in templo omnium judicium lib.* 2. §. 4. *cap.* 1. vers. 3. & alii multi.

11 Etenim ut considerat Sotus *dict. q.* 7. *& libro art.* 1. ratio exposcere videtur, ut quoties melius quidpiam occurrit, toties lex humana mutetur, leges quippe humanæ ut ipse ait sub humana ratione, sicut & cæteræ artes excogitatæ & inventæ sed reliquæ artes occurrentes; eo quod melius est, sumuntur: ego idem dici debere in legibus, uti hoc juvatur ex Augustino *lib.* 1. *de libero arbitrio* dicente *quod si populus bene sit moderatus, & gravis communisque utilitatis diligentissimus Custos recte lex fertur, quia tali populo liceat creare sibi Magistratus, per quos Respublica administretur. Porro si paulatim ille Populus depravatus habeat venale suffragium, & regimen flagitiosis, sceleratisque committant, rectè admittitur populo talis potestas dandi honores. & ad paucorum bonorum reddit arbitrium*; refert Sotus dicto *art.* 1. vers. *prior in fine*, Villalobos *supra n.* 1. in fine ex eodem Augustino *c.* 6.

12 Et sic breviter dico quod causæ justæ mutationis, legum sunt, veluti si statum novum est magnæ utilitatis, & multò majoris, quàm lex antiqua, seu quod ista continet injustitiam, vel si ex ejus observantia paratur considerabile damnum, seu quod ejus observantia minus affert utilitatis, quàm ejus transgressio afferat damnum, quia sicut lex vires non præstat; imo potius occasionem peccandi, si ex ejus observantia plus damni advertatur, quam utilitatis mutari debebit, & addunt Doctores quod est causa mutandi legem, est etiam quando ejus custodia parum habet utilitatis: nam sicut lex fit ob bonum commune, *dicto cap. erit. autem lex distinct.* 4. cum vulgatis, fit ut ne aspernatur, debeat tolli.

13 Ex his apparet non esse impedimento nonnulla fortissima fundamenta, quibus videtur turbari relata, assertio, non primum *ex dicto cap. erit autem lex*, quo cavetur ut lex debeat esse justa; ergo si lex vetus juxta fuit, & esse debuit, ut legis haberet vim, sequitur ut semper fuerit justum constitutum in ea, & ejus contrarium injustum, Etenim authore Augustino *lib.* 1. *de libero arbitrio c,* 15. lex esse non videtur, quæ justa non fuerit, imo ut patet ex illo *c.* 8 *proverb: Reges per Deum regnant*, & in id sunt constituti, ut justa decernant.

14 Quia respondetur ex D. Thom. 22. Covarruvias, & aliis, quod etsi revera rectum semper debet permanere, rectum per se, nec id mutari possit; sed cum rectitudo, & legis justitia consideretur quoad communem utilitatem, cui non semper una, eademque res convenit, ut patet ex jactis rationibus nostræ conclusionis; idcirco fiet ut talis rectitudo mutetur, veluti si causa, aut ratio legis mutaretur, aut ea, quando lex condita fuit, talis inquam esset quod etsi legislator vellet aliam legem ferre, non inquam vulneretur legis antiquæ ratio, utpote constituta in voluntate Legislatoris, quemadmodum v.g. contingeret in mutatione legis Regiæ, permittentis parentibus meliorationem erga liberos in tertia & quinta bonorum parte; quæ etsi justa sit, & fuerit, eo quod ex ejus dispositione non insurgat gravis, & maxima inter liberos inæqualitas, nec juri Divino, aut naturali præjudicium fiat, nec Respublica lædatur: tamen etiam si lex ista revocaretur, & tolleretur, nihil injustum fieret à Legislatore, cum filii æqualem partem ex parentum bonis obtinerent, juxta doctrinam *textus in cap.* 1. *de parochis*, secus enim esset ut infra dico *in c. ex litteris hoc tit.* quando lex etiam positiva civili semper vigeret ratione recta, ut contingit in legibus censurarum Ecclesiasticarum, & in aliis; ergo evenit ut quoties lex civilis, & Ecclesiastica quando in ejus constitutione fuit justa, currente tempore, appareat injusta, mutata causa, possit tolli alia nova justiori.

15 Nec obstat secundùm fundamentum, quod lex justa, habet fundamentum à naturali ratione, quæ est, immutabilis, ut in principio *dist.* 5. *& in* §. *sed & naturalia. Inst. de jure naturali*; ergo lex semel statuta nunquam mutari valet; cum solida esse debeat; & perstans, juxta Aristotel. *lib. ethicor. c.* 5. nam respondetur, ut & si quælibet justa lex habeat, & habuerit originem à ratione universali naturali, quæ dictat ratione vivendum fore, nihil iniquum agendum, aut statuendum, quod juris naturalis principium est universale, & immutabile, ut jam *dixi quæstion.* 1. *Rubricæ hoc titul. infra in cap. fin de consuetudine*, sicut & immutabilia sunt,

sunt, omniaque necessario ex hoc principio sequuntur atque ita nulla lex unquam ferri potueiir nec possit quæ injusta, sit, & ideo contraria dicto principio juris naturalis.

16 Tamen quoad particulares actus, & leges speciales constare aliquam legem olim Reipublicæ congruam, & justam modo non convenire communitati; & ideo injustam esse, ac revocari posse: nam etsi lex humana, qua ex parte jus habet naturale, scilicet ratione vivendum nequeat mutari, tamen quo casu ratione vivamus ostendit temporum mutatio, hominum, & morum civilium, ostendunt eleganter D Thom 1 2. *quæst*. 97. *artic*. 1. Covarruvias ubi supra *in dict. cap. alma mater in princ. part*. 2. *numero secundo*, in versiculo *ad tertiam*, & constat ex adductis pro nostra conclusione, & Sotus *dicto libro primo*, *de justitia quæst*. 7. *artic*. 1. in versiculo *respondere*, ait quod lex humana derivatur à naturali per rationem humanam trahentem genus ad speciem; & quia ratio humana non satis omnia prospicit, fiatque hac ex parte immutabilia, & ex ea parte, quod lex naturalis continet principia universalia, quæ abstrahunt à singularibus: tamen quia leges humanæ nituntur fundamentis particularibus, quæ in actionibus contingentibus, & caducis sita sunt; quid mirum, ut ex hac parte queat mutari sæpius, & sic additum Arist. *ethico*. *dict. cap*. 5 respondet quod mensura debet esse immutabilia, quatenus fert natura materiæ: tamen mensura mutabilium rerum solidiorem non sufferat perpetuitatem.

17 Ex his etiam respondetur ad aliud fundamentum solitum deduci ex Nicolai Papæ *dicto distinct* 12. dicentis ridiculum esse, & satis abominabile dedecus, ut traditiones, quas antiquitus suscepimus infringi patiamur, quia respondet Sotus supra vers. *authoritas* post versic. *ad tertiam*, alia usque in finem adducens ridiculum esse citra causam urgentissimam Patrum sanctiones infringere, secus dum causa adest legitima.

18 Unde infero non ob quamcumque causam, nec omnibus licere legem humanam mutare, et amsi aliquid boni secum afferat, nisi quando bonum sit ita magnum, ut eum illo damna recompensetur, quæ ex mutatione solent crebrius oriri. Etenim ut post D. Thom. *dict. quæst* 97. *art* 2. omnes docent, addit Sotus *dict. art* 1. *quæst* 7. quod mutatio suapte ingenio per se ipsam detrimentum affert.

19 Quia cum consuetudo servandæ legis fuerit quodam pacto in naturam vera, & consuetudo altera natura dicatur, sequitur ut mutatio ipsa legis, si naturæ mutatio, quo fieri ait, ut quæ contra consuetudinem fiunt etiam dum gravia levia sunt existimentur, atque ob eandem causam veneranda legis canities amore retinendo humanos animos, ea extincta, quid invidiæ secum trahere.

20 Ob idque benè Ulpianus *in leg*. 2. *ff. de constitut. Princip*. dixit ut in rebus novis constituendis, debeat esse evidens utilitas, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum visum est. Tamen ut ipse prosequitur in mutatione legis, debet esse magna maturitas juxta convenientiam Reipublicæ modo dicto. ut considerat etiam Covarruvias *supra in dicto cap. alma num*. 3. ex Arist. *lib*. 5. *ethicor, cap*. 7. dicente *simili modo non naturalia, sed humana jura, non eadem ubique sunt*.

21 Nam nec Respublica apud omnes eadem est, sed una tantùm; ubique ea est, secundùm naturam, quæ optima est id est quæ naturali ratione ad communem utilitatem regitur: qua tamen ratione perpensa (ex Michaële Ephesio Aristotelem optimè explanante) Covarruvias addit quod non eadem conveniunt omnibus Reipublicis.

22 Ex quibus concludendum est, quod cum variè in diversis Reipublicis totius orbis ab ipso condito, legum conditores Condiderint eas in utilitatem cujuslibet; quæ si fortè de una ad aliam considerantur visu aliquas censeremus dignas, non sic respectu propriæ Reipublicæ, in qua potius censeret necessarias ad modum, difficulter ad legum mutationem deveniendum esse, etsi non negandum, posse mutari, quando sese affert ratio nostræ assertionis.

23 Et licet Sotus *dicto lib*. 1. *de justitia dict*. *q*. 7. *art*. 1. vers. *cæterum* tractetquæstionem an legislator, absque ulla causa pro suo libito valeat commutare, & in aliquibus casibus concludat valelere; tamen concludit ex omnium doctrina mutationem fieri posse.

24 Verùm ut Covarruvias refert olim non sine pœna externa contingebat, quia ut docuit olim Zaleucus Laerensis Legislator eam legem, tulit ut si quis novam legem laturus esse eam ad Populum circumposito cervici laqueo ferret, ut nisi ob eximiam ejus utilitatem probata foret laqueo tractus suffocaretur, & morte periret: sic etiam refert idem constare ex Demosthene contra Timocratem, & Zeroehle apud Srobeum *sermo* 33. idemque ferre tradere Polybium *lib* 22. & de Charondæ Thurii lege. Diodorus Siculus *lib*. 12. *Bibliotheca*.

25 Et ut hæc omnia in praxi clarescant magis adverto breviter ex longè dictis à Soto *dict. lib*. 1. *de justitia quæst* 7. *art*. 1. in vers. *hac ergo regula*, & vers. *in responsione*. ne pro quacumque causa etiam si videatur egregia ratio persolvendi officia Divina, & alia, quæ ad cultum spectant mutetur, cum fieri aliter possit absque detrimento, & scandalo, Et quia populus oculus habet immersos, & affectos animos reprehendit ipse author diversitatem breviarii pro diversitate religionum, desiderans ut in universali Ecclesia unico tantùm uteretur, eisdemque cæremoniis. & cantu.

26 Et insuper addit quod etsi legislator penes quem summa & potestas, legem tolleret sine causa, & factum teneret, hoc est nullam deinde haberet vim legis, nisi quatenus vim retineret juris naturalis, seu Divini. Tametsi lex Reipublicæ conduceret, grave crimen committeret.

27 Videlicet si Papa tolleret annuam confessionem, maneret jus tantùm Divinum confessionis, vel si Cæsar abrogaret legem suspendendi fures, maneret saltem jus naturale, ut punirentur, firmat, ut res clara quia lex nisi vim habeat coercivam, non est lex, & quod hanc vim habet à Principe, vel à Republica.

28 Addit inquam secundo quod lex, quam novam conderet, vel inquam alteram mutaret, si non esset pro communi bono, vel esset intollerabilis, non haberet legis vim: nam etsi

quam

quam ipse abrogaret revera esse abrogata, sed non tantùm legislatorem posse in legum latione, ut quam ipse tulerit, statim sit firma, & valida nisi justa fuerit firmans hæc omnia, tam de sæculari, quàm Ecclesiastica potestate procedere.

29 Addens aliud siogulare de Ecclesiastica, nempe quod nec Papa, concilium in his legum positione, & mutatione, quæ familiæ Christianæ necessariæ sunt utpote quod Spiritu sancto reguntur, errare non potuerunt, juxta quæ adduxi *in fine cap.2.de summa Trinitate, & fide Catholica*; nunquam scilicet permittatur Divinitus Papa aut Cunctas leges jejuniorum tollere, aut legem confessionis in decennium protelara, quis impedimento quam maxime kujusmodi leges Reipublicæ referunt, nec rursus præcipere permittatur, ut eum primùm quisquis conscius sibi fuerunt mortalis culpæ ad aures sacerdotis confessurus advolet, quia lex esset intollerabilis; ita solus.

30 Ad secundam quæstionis partem, an cessante legis causa in particulari, cessat ejus obligatio respectu talis. Ut respondeas, leges quæ scripsi *in c.cum cessante* 60. *de appellationibus q.* 1. *à n.* 1. & ex vers. *ad secundam*, ubi dix alia, quæ hîc possunt adjici doctrinaliter, nunc verò video Interpretes laborare admodum in sedanda hac difficultate; etenim sunt multi asserentes, quod ut obligatio legis cesset; requiratur ut ejus ratio, & finis adæquatus, cesset in communi, & universaliter, nec sufficere, ut cesset in casu particulari, quia lex conditur propter bonum commune, & sic quamvis cesset in casu particulari, retineat
31 adhuc obligandi vim. † Et confirmatur, quia ut dixi supra hac quæstione, & Rubrica lex fertur propter bonum commune, & publicum, sed ad bonum publicum spectat, tandiu legem servari quandiu illa absque peccato, vel gravi incommodo, aut alterius fortioris legia præjudicio servari potest; ergo servanda est cum lex omnis sit medium ad publicum bonum promovendum, conservandumve.

32 Et confirmatur quia certum est posse legislatorem subditos obligare ad legem servandam, etiam quando in casu particulari cessat ratio legis modo non cesset in universum ejus ratio, sed præsumendum est vèlle eo sic obligare, quando etiam cessat in particulari, modo non cesset causa in communi, ergo.

33 Et constat major quia legislator potest ad omne id subditos obligara prudenter faciens ad bonum commune promovendum; ergo cum ejus officium sit per leges bonum commune promovere, præsumi debet, ut quidquid suis legibus facit ad illud promovendum, sic a legislatore intendi; ergo dicendum est, ut quandiu lex per substractionem totius causæ universaliter non cessat, præstet publico bono ejus observatio, tum ut cives per observantiam assuescant leges magis æstimare, ac venerari, & superioribus facilius obedire.

34 Tum ut ne facilè occasionem arripiant transgrediendi leges præceptu, quod earum causà in casu particulari, cesset.

35 Tum denique quia cum omnis lex versatur circa aliquem actum virtutis, expedit bono publico, ut cives frequenter circa tales actus se exerceant, cum legis finis sit bonos efficere cives,

Hanc sententiam docent Suarez *de legibus* 36
lib. 1. *cap.* 5. *& lib.* 3. *cap.* 23. *lib.* 5. *cap.* 25. Salas *de legib. tract.* 14. *disput.* 10. *sect.* 4. *num.* 19. *disp.* 5. *sect.* 7. *num.* 14. *& tract.* de cens. *dub.* 8. *num.* 16. Anguianus *de legibus lib.* 1. *cont.* 3. Pontius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 7. *&* 8. Vasquez *in p.* 2. *tom.* 2. *disp.* 163. *cap* 3. *num.* 19. *& opusculo de rest. cap* 2. *§.* 2. *dubio* 14. *n.* 5. Molina *de justitia tom.* 1. *disp.* 8. *ad* 3. *argum.* 2. *sententia*, Reginald. *tom.* 1. *lib.* 13. *cap.* 18 *quæst.* 3. *num.* 180. Sanchez *in summa tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 15. *n.* 37. *& de matrim. tom.* 1. *lib.* 3. *disp.* 3. *num.* 5. *&* 9. Rebellus *de obligat. inst. p.* 2. *lib.* 1 *quæst.* 13. *num.* 7. Conink *de sacramentis disp.* 7. *dubio* 9. *num.* 86. *& disp.* 14. *dub.* 14 *n.* 144. Beccanus *in summa Theolog. part.* 2. *tract.* 3. *cap.* 6. *conclus* 4. *n.* 5. *in fine*, Villalobos *in summa tom.* 1. *tract.* 2. *dub.* 36. *n.* 6. Miranda *in manuali prælatorum* 2. *p. q.* 25. *art.* 23. *concl.* 2. Sotus *de justitia, & jure lib.* 1. *q.* 6. *art.* 2. Lorca *in p.* 2. *tom.* 2. *disp.* 26. *de legibus*, Aragon. *in* 2.2. *quæst.* 62. *art.* 4. *de dominio*, Medina *in part.* 2. *quæst.* 98. *art.* 6. Salonius *in.* 2.2 *tom.* 1. *quæst.* 5 *art.* 4 *concl.* 5. *ad* 1. *argum. de dominio*, Layman *in Theologia morali lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 21. *num.* 3. Bonscina *de legibus disp.* 10. *quæst.* 2. *puncto* 8. *§. incidens n.* 13 *& de restitutione disp.* 3. *quæst.* 1. *puncto* 3. *num.* 2. Naldus *in summa* verbo *lex num.* 3. idem Vasilius Pontius *de impedim. matrim. casu* 31. *q.* 2 *&* 5. Pitigianus *in* 4. *sentent. tom* 2. *disp* 15. *quæst.* 2. *art.* 3. Fortel. *in addition. ad dubia regularia* verbo *lex numer.* Vega *in sum. tom.* 2. *cap.* 23. *casu* 13. Felicianus *de censibus to.* 2. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 6. Sarmiento *selectar. interpr. lib.* 3. *c.* 12. *num.* 8. Covarr. *in* 4. *parte decret. c.* 6. *§.* 9. *n.* 8. Malderus *in p.* 2. *quæst.* 95. *art.* 5 *&* 6. Sayrus *in clavi Regia lib.* 3. *cap.* 2. *dub.* 6. *& cap.* 7. *num.* 11, in fine, *& num.* 13. in fine Pater amicus rationibus jam adductis contra Diansm *tom.* 5. *de justitia disp* 7. *sect.* 4. *num.* 30. & alii relati à Barbosa *axioma* 186. *num.* 9. *per textum in l. in omni*, ubi Bartol. *ff. de adoption. l. quod dictum. ff. de pactis, l. fin. ff. ad Syllanian. l. si maritus §. scripsi, ff. ad legem Juliam. de adulter. l. adigere § quamvis ff. de jure patronatus, cap. etsi Christus de jurejur.* cum Pichardo, & aliis.

Quod cessante ratione legis negativè, & con 37
trariè cessat lex, & cum Robles quod ratione finali legis cessantes non cessat lex, quando tractatur de lucro captando, sive quærendo; & quod una ratione legis ex omnibus cessantibus, non cessat legis dispositio, ut latè disputat Anguianus *dicta cont.* 3. sed limitat *ex* §. *affinitatis. Inst. de nuptiis. l. librorum* §. 1. *ff. de his qui notantur infamia*, si plures sint rationes legis, quia una cessante, lex non cessat, nisi plures causæ collectivè exprimatur in lege, quia una cessante, cessat lex, sic cum Gujurba, Barbosa, Tiraquello, Deciano, & aliis faciunt infra dicta in fine.

Alii etiam Doctores ex doctrina Scaciæ *tract.* 38
de commerc. §. 1. *n.* 511. existiment, ut quando lex cessat io sua generalitate, tunc non solùm cesset in uno, sed etiam in omnibus, & tunc reduci ad non legem, quasi tunc esset correcta ratio legis, & sic ipsa lex † & ita docent quod si in ali- 36
quo particulari casu cessat finis adæquatus, & totalis, & ratio legis cessabit, & ejus obligatio, quia valet argumentum de toto ad partem, sed quando ratio legis cessat in totum, cessat etiam lex; ergo quando ratio legis cessat in partem, cessabit etiam in partem, ex authoritate legis, quæ de tota. *ff. de rei vindicatione.*

40 Et confirmatur quia cum ratio legis adæquata cessat in generali, seu comparativè respectu omnium personarum, ac temporum cessat in generali obligatio legis, ergo cum ratio adæquata legis cessat in aliquo casu speciali, seu comparatione alicujus personæ, & temporis, cessa-
41 bit obligatio legis in particulari, † quia ita se habet lex in universali ad rationem acceptam in generali, sicut lex in particulari ad rationem acceptam in casu speciali, sed quando ratio legis cessat comparatione omnium, cessat obligatio legis, respectu omnium; ergo quando cessat comparatione unius, cessabit obligatio legis
42 comparatione illius. † Et deinde quia lex non solùm obligat omnes in generali, sed singulos in speciali; ergo sicut deficiente ratione apud omnes, manent omnes deobligati, ita deficiente apud unum, manebit unus deobligatus: hanc docent, & tenent Navarrus *tom. 4. comment. in Rubrica de judiciis num.* 74. Henriquez *lib.* 11. *c.* 17. *n.* 2. *in glossa lit. O. & lib.* 10. *c.* 15. *num.* 8. *in glossa litera R.* Comitolus *in respons. moral. lib* 7. *quæst.* 1. *num* 10. Abbas *quia in insulis de regular.* Angelus verbo *lex num.* 4. *casu* 7. Sosa *in Bulla Clem* 8 *de largitation. muner. fundam.* 3. Sa, verbo *lex num.* 1 & verbo *ludus num.* 1. Megala *in* 2 *c.* 2. *lib.* 27. *quæst.* 2. *n.* 55. Granatus latè in 2. *p D. Thom controvers.* 7. *tract.* 3. *part.* 1. *disp.* 15. *sect* 2 Joannes Caramuel *in comment. ad regul. S Benedicti. disp.* 5. *num* 50. & ut probabilem admittit Machadus *de perfecto confessario tom.* 1. *lib.* 3. *p.* 4. *tract.* 4. *docum.* 4. *num.* 2. & Diana *part.* 7. *tract.* 10. *res.* 33. ubi licet negativam dicat probabilem, & fortè probabiliorem, hanc amplectitur, ut satis probabilem, & antea *p.* 1. *tract.* 10. *res.* 28. dicens nunquam se potuisse intelligere distinctionem, legem tunc non obligare quando finis ejus cessat in generali, secus autem in par-
43 ticulari, † respondens fundamentis primæ sententiæ, ut licet leges condantur propter bonum commune, adhuc etiam eas obligare, etiam singulos subditos in particulari, & in singulis habere eam rationem, propter quam conduntur; & sic ut quando in aliquo particulari casu cessat,
44 cesset etiam legum obligatio † deducens ex hac conclusione, & resolutione pro confessariis, & responsoribus casuum conscientiæ, quod possint tollere in praxi quotidianos scrupulos, difficultates resolvendo: iterum confirmat *p* 5. *tract.* 14. *miscel.* 2. *res.* 96.

45 Ego inquam existimo utramque sententiam benè intellectam non esse diversam, si consideres ea, quæ latè dixi *in c.* 12. *de judiciis sub q.* 3. ubi quando dicatur ut lex cesset negativè, quando contrariè, dum ibi egi *de epicheja & legis interpretatione*, & illa, quæ dixi *in d. c. cum cessante q.* 1. *à num.* 1. juxta distinctionem, seu exemplum, quod ibi retuli ex Faquin. ex quibus benè hæc difficultas plenè intelligitur, & ex his, quæ docent Guillelm. Zonius *cons.* 14. *n.* 12. ubi affirmat constitutionem non illaqueare trangressores, si finis non violatur, propter quem facta est, ut visum est, Hurtado de Mendoca 2. 2. *to.* 1 *disp.* 64.
46 *sect.* 3. §. 26. † Ubi acutè observat Dueñas esse legis interpretationes, altera quæ propter fine remotum præcipitationes, alioquin de se honestas, quæ sublato ordine ad finem remotum habent specialem honestatem, & sunt materia virtutis, ut jejunium, quod habet compescere motus turpes, & præcipit abstinentiam, quæ moderata est per se materia temperantiæ, & laudabilis; & ob id si quis absque periculo turpium motuum vesceretur contra legem jejunii, adhuc peccaret, quia manet alius finis proximus legis, nempe exercitium temperantiæ. Et ob id etiam carentia periculi Luxuriæ, non excusat à jejunio, ut potest confirmari ex doctrina, quam retuli infra *in c. dilecti de dolo, & contumacia.* In aliis verò legibus, quæ alium finem non habent, nisi vitare damnum ex aliqua actione, cujus omissio per se non pertinet ad materiam alicujus virtutis, ut hæc de non disputando laico in rebus fidei, ut *in c. inhibemus de hæreticis*, in laico dicto cessat, ob quam poterit disputare: sic Diana *d. res.* 96. *p.* 5. *tract.* 14. ut supra dixi *in Rub. de fide q.* 5. *à n.* 1. ex his intelliges quæ scribit novissime Pater Valente *de concordia juris Pontificii p.* 2. ad titulum nostrum *disp.* 3. *sect. at* 194. dum agit de quæstione utrum cesset ratio cessante lege, vel è contra constitutio intercedat cessante ratione.

Ad tertiam quæstionis partem an legis anti- 47
quæ decisio tollatur ex clausula non obstante, ut respondeas leges quæ dixi infra, *in c. ceterum de juramento calumniæ q.* 1. dum egi de illa, *an clausula non obstante aliquo operetur, ut operatur legis antiquæ decisio*: & ibi dictis addo quæ notabiliter scribit Barbosa *de clausulis* cum multis ab eo citatis, clausula *non obstantibus* 82. *ad* 88.
† qui dum *in d.* 82. *num.* 4. dicit quod tollit om- 48
nia, quæ dispositioni, in qua est apposita obstare possunt, posteà *à n.* 15. ut quamvis per clausulam generalem, seu aliam similem non videatur derogatum legi, seu constitutioni habenti clausulam derogatoriam, ad futuras tamen sufficere, si addita fuissent verba illa *etiamsi de ipsa*, vel de ipsis oporteret facere specialem mentionem, licet non sit nominata in individuo: latè ipse
clausula 83. † Et *num.* 16. dicit quod hæc clausula 49
non facit ut censeatur derogatum statuto particulari, non enim præsumi ait Principem voluisse privilegio suo hac clausula munito statuta tollere civitatis cum Menochio, Moneta, Felino *in c. nonnulli de rescripi. n.* 6. & 23.

Sed an per illam clausulam *non obstantibus* 50
constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, censeatur derogatum regulis Cancellariæ. Flaminus *de resignat. beneficiorum lib.* 3. *quæst.* 7. *num.* 176. negativè resolvit, tractant Selva *de benef. part* 4 *quæst* 46. *col.* 4. Sarnen. *in proœm. regul. Cancellariæ quæst.* 5. & *quæst. ultima*, Marta *de clausulis. clausula* 79 *num.* 14. Chochier *im proœm. regular. Cancellariæ num.* 31 & poteris respondere ex his, quæ dixi supra *de regulis Cancellariæ* quam vim habeat *in Rub. nostra quæst.* 12. ubi egi de quæstione *an regulæ Cancellariæ dicantur propriè leges.*

Ad quartam quæstionis partem an jura trans- 51
gredi liceat ex causa, & respondent affirmativè Innocentius *in c.* 1. *hoc tit.* Baldus *in l. etsi severior. Cod. de infam.* ibi Salicetus, idem Bald. *in auth. sed novo jure, C. de servis fugitivis, colum. penult.* Felin. *in dicto. c.* 1. Jason *in leg.* 1. *C. de precibus imperat. offerend* Decius, *in regula quoties in principio, ff. de regul. juris*, Abbas *in cap. inter alia de immunitate Eccles.* Hypolitus *in l. is, qui cum telo, ff. ad leg. cornel. de sicariis num.* 73. Joannes Nevican *in sua sylva nupt. lib.* 5. Matthæus de Afflictis *in decis. Neapol.* 391 *num.* 10. Boërius *in decis.* 259. *num.* 7. Catelan. Cotta *memorab. juris*, verbo *decretum majoris*, Gratianus. *regu-*

la

l. 268. Julius Clarus *in pract. crim. lib.* 5. §. 1.
n. 10. Joannes Matthiencus in suo *dialog. p.* 3.
52 *c.* 64. *n.* 5. *&.* 6. † Et confirmatur ex nonnullis,
quæ duo infra *in c. ex litteris hoc tit.* dum ago de
quæstione *an pœna à jure statuta possit ex causa*
moderari, & ex nonnallis, quæ dico latè *in c.* 1. *de*
re jud. ubi *de sententia contra leges, & jus lata.*

53 Ex quo infero primo quod licet Episcopus
non possit statuere contra jus *Clem. ne Romani*
de electione, melius *in c. quod super his de majorita-*
te, & obedientia, & in c. ut animarum 2. *hoc tit. lib.* 6.
Juxta quæ longè dixi supra *in Rubrica q.* 10. *à*
n. 1. Tamen ut ibi latè dixi ex causa urgenti, evi-
denti, & necessaria, poterit contra jus statuere,
ut præter ibi relatos singulariter dixit Baldus
in l. omnes populi ff. de justitia, & jure col. 6. *per*
textum in l. hominem ff. mandati, Panormit. *in c.*
dilecti ad finem de appellat. & in c. fin. col. 2. *de con-*
suet. & in c. at si Clerici §. *de adulterio* 5. *col. de Ju-*
diciis, ubi exclamat pro Baldi doctrina, & ubi ego
dixi circa finem *de casibus, in quibus ratione neces-*
sitatis dispensat Episcopus. Jason alios referens *in*
d. l. omnes populi n. 31.

54 Infero secundo ex eodem Baldo *in Rub. c. qui*
admitti, & ibi Ludovico Romano, & Jasone *in*
dict. l. omnes populi n. fin. Cataliano Cotta *in me-*
morab juris verbo *armorum offendibilium*, vers. *&*
notabis, quod etiam statuta jurata ex causa pos-
sunt transgredi ad quod applicabis plura, quæ
scripsi *in c. pen. de jurejurando.*

55 Tertio infero ad unum singulare, & practica-
bile nimis, quod licet ex processu informativo,
non liceat delinquentem torquere: tamen in
atrocioribus benè liceat: sic Clarus nullum
pro se allegans supra *in pract. crim. lib.* 5. §. 1. *n.* 10.
docent etiam Matthæus de Afflictis *in decisione*
Neapol. 391. *num.* 10. Gratian. *dicta regula* 268.
in vers. *ex quo*, idem Latius *regula* 468. *torqueri*
prima limit. & quod licet id aliquando receptum
non sit ab aliquibus viris gravibus, illi ait pla-
cere eorum opinionem ex prædicta communi
resolutione, quam etiam tenet Angelus *de male-*
ficiis parte etiam vestem num. 13. ubi dixi se ita
practicasse Casaneus alios referens *in consuetud.*
Burgundiæ, Rub. 1. §. 6 *glossa qui novos excede dix-*
bures n. 14. Bernardus Diez, & ibi Salced. *in ad-*
dition. regula 433.

56 Sed prædicta regula limitatur, sive declaratur
ut procedat in judicibus supremis, & non in
aliis, ut docet idem Bernard. *dict. regul.* 433. ex
Jasone, qui benè tradit *in l. qui jurisdictioni ff. de*
jurisdictione omnium judicum num. 4. *& in* § *ex ma-*
leficiis Inst. de actionib. n. 15. Et aliter secundo li-
mitat idem Jason *in l. cum servus n.* 9. *ff. de condict.*
causa data, caus. non sequuta, pluribus funda-
mentis Tiraquellus *de pœnis temper. causa* 49.
num. 16. Gratianus supra *num.* 1. in fine, qui
num. fin. cum Paulo, Felino, & aliis, dicit quod
judex ad hoc ut excusetur, tenetur exprimere in
sententia causam quare leges transgreditur, jux-
ta quæ latè dixi *in c.* 1. *de re judicata*, & tenent
Abiles *in capitibus Prætor. cap.* 1. *glossa de recha-*
mente num. 9. Matienc. *in leg.* 1. *titul.* 11 *glossa* 2.
num. 53. *in fine lib.* 5. *recopil. & pro limit.* 1. faciunt
plura, quæ adduxi sub *c. dilecti.* 6. *q.* 11. *&* 12. infra
de judiciis.

57 Hic adjunges quæstionem, de qua supra, an
quando constat de lege, & est dubium an obli
get in aliquo, liceat facere contra illam supra
in Rubrica quæst 6. vers. *ad secundam*: & an trans-
grediens legem ex contemptu peccet mortaliter
supra *c.* 1. *q.* 5.

Ad aliud adductum de abrogatione, cassatio- 58
ne, seu derogatione legis satis, superque expli-
catum relinquitur in vers. *ad primam* hujus
quæstionis, ubi *de mutatione, seu variatione, &.*
annullatione antiquæ legis; igitur abrogatio in
sua rigorosa significatione latina, est idem quod
auferre, abradere, cassare ex toto legem ali-
quam, aut imperium derogare, idem quod ali-
quid legis auferre, ut pote quod obliget in uno,
aut altero casu, & in alio non item. † Huc per- 59
tinet privilegium, & rescriptum, quorum offi-
cium est aliquid speciale facere, vel secundum
jus aut præter jus, aut contra jus, ut infra dico
in Rubrica de rescriptis, & distinguens Sotus *lib.* 1.
de justitia q. 7. *art.* 3. vers. *quo hæc autem*, Azor.
lib. 5. *instit. moral. c.* 15. statim in princ. Thomas
Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 1. *n.* 1. & omnes
per textum *in l. derogatur n.* 102. *ff. de verb. signif.* † 60
Dicentes quod abrogatio, & derogatio differunt
in eos, quod abrogatio est legis jam obligantis
subditos omnino à legislatore, cassatio, deroga-
tio, quæ tantum ex parte legem tollit.

Irritare vero legem, sit impedire legem, & 61
cassare, ne robur obligandi consequatur, ut si le-
gem à civibus constitutam Principis confirma-
tione indigentem, ut obliget, Princeps minimè
confirmet, sed casset: sic citati, & alii, ex quo
jam vides qualiter irritatio differat ab abroga-
tione, & derogatione legis, & applicabis non-
nulla, quæ adduxi *in Rubrica* sub *quæst.* 15. *&* 16.
& alia, quæ ibi adduxi *de statutis populi, & civi-*
tatis, quæ ad obligandum, regia confirmatione
egent.

Ad quintam quæstionis partem an Episcopus 62
possit transferre festum alicujus sancti in alium
diem, seu aliquam vigiliam; & licet acerrimè
Pater Gobat *in thesauro indulgentiar. part.* 2. *q.* 17.
c 7. *num.* 331. referens exempla, ut queant Epis-
copi sic transferre, eo quod Episcopus possit
circa suos subditos quidquid potest Papa in
universali Ecclesia, nisi ipsi sit specialiter pro-
hibitum, ut ex communi Canonistarum docet
Sanchez, *lib.* 1. *de matrim. disp.* 61. cum multis
ab eo relatis; pro quo videntur facere quæ ad-
duxi *in cap. at si Clerici* circa finem de nonnullis
dispensationibus Episcoporum; non enim in
casu hoc videntur Episcopi auferre festum
diem, sed tantùm illum transferre in aliam diem
distinguendo, seu qualificando, ut advertit Ale-
xander *conf.* 106. *num.* 15. *&* 16. *lib.* 2. † Tamen 63
dicendum est id non posse, quia cum in lege ipsa
non tantum sit festum, aut vigilia, sed etiam
dies, in qua quotannis debet servari, sequitur ut
si Episcopus possit transferre festum, quod sal-
tim legi derogaret in una parte, quod sibi non
licet, quia cum festa, & vigiliæ pro sanctis sint à
Pontifice instituta, non potest Episcopus circa il-
la aliquid disponere, cum sit inferior, & nullam
habeat potestatem circa id, quod superior de-
terminavit ex textu *in l. formam C. de officio Præf.*
Prætor. c. cum inferior de majoritate, & obed. Clem.
ne romani de electione, *glossa* verbo *figura in c fin.*
de hæret. lib. 6. *glossa.* verbo *mandamus in Clement.*
sæpe de verb. signif.

Etenim inferiori non licet contra factum su- 64
perioris, etiam dispensando venire *l. pen.* §. *penul-*
timo ff de aqua pluviæ argum. legis ille à quo § *tem-*
pestiuum ff. ad Trebell. l. nam & Magistratus, ff. de

arbitriis c. literas de restis spoli nor. cap super eo de usuris, c ut nostrum de appellat. Surdus *cons.* 558. *num.* 2.

65 Sic docent Barbosa, quem refert idem Gobat testatus à congregatione esse vetitum, ne festa alter transferantur, quam permittant Rubricæ, & Gavant. *p.* 4. *tit.* 9. *num.* 24. mirantur de quodam Episcopo Italo, qui ausus fuit festum Annuntiationis Deiparæ, quod tunc anno 1622. ecciderat in diem Parasceves, etiam quo ad forum transferre, cum & hæc mutatio festi universalis, excedat facultatem Episcopi & ea mutatio Romæ, Laureti, aliisque locis facta non esset. Et in terminis docent Leandrus *de præceptis Ecclesiæ tract.* 5. *disp.* 10 q. 42 impugnans translationem vigiliæ sancti Mathiæ, quando incidit in feriam tertiam post quinquagesimam, contra ipsum Gobat, Pasqualigum *decis.* 180 *num.* 2. Homobonum *col.* 1. *consil moral. pr* 5. *p.* 2. *responso* 67. & Eminentissimus Cardinal. Lugo, ut refert Diana *p.* 10. *tract.* 16. *res* 7. legendus fuit in voto annis præteritis sanctissimi D N. Innocent. 10. non debuisse dictam vigiliam transferre in alium

66 diem. † Et pro hac nostra opinione, non obstante translatione festi S. Michaëlis Archangeli, quæ solet fieri in locis à Cremiano vicinis, in Dominicam diem, seu alteram septimanam, ne cepta vindemia impediatur; & quod quidam Vicarius Generalis anno 1636. festum SS. Philippi, & Jacobi, quod tunc occurrebat cum festo Ascensionis suo decreto distulerit in feriam secundam proximè sequentem. Sed cum has translationes nunquam audimus alibi factas, & revera sint contra juridicam dispositionem, sequitur non permitti, ut ab Episcopis fiant in suis Diæcesibus; etsi Gobat testetur usu receptum in quibusdam Episcopatibus Germaniæ vigiliam sancti Mathæi transferre in Sabbatum antecedentem, quando occurrit in feria tertia, vulgò *dia de carnes tollendas* post quinquagesimam; sic Diana, & facit doctrina Suarez *lib.* 6. *de legibus c.* 14. *à n* 6

67 Nec obstat *textus in c. consilium de observatione jejunii*, vbi propter occurrentiam alicujus festi ab Ecclesia instituti permittit, addit, præcipit, quod jejunium in illa incidens transferatur nec quod Leo X. & Urban. VIII. instituissent translationem vigiliæ sancti Joannis Baptistæ incidentis in festum corporis Christi, anticipendo illam in feria quarta antecedentis diei, quia hæc sunt sic facta Pontificia authoritate; ob quam causam usus Ecclesiæ rectus est, dum videmus sæpius quotannis vigilias sanctorum, seu festorum incidentium in feria secunda jejunari universaliter in die Sabbati antecedenti, ne dies Dominica jejunetur.

68 Ad ultimum de epicheja, seu legis interpretatione, ut abunde respondeas adjunges hîc quæ adduxi latè *in c. cum. venissent* 12. *de judiciis à q.* 1. & in terminis q. 3. & ibi latè explicui, an inferior queat legem dubiam superioris declarare: aliquid infra *in c. si quando de rescriptis.*

AD TEXTUM IN capite nam concupiscentiam IV.

HOC TITULO.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Lex quæ uno malorum prohibito, cætera exinde orientia prohibet, bona est, & n.* 2.
Prohibitum omne à lege peccatum est, & omne illud, quod inde sequitur d. n. 1. *explicatur latè q.* 1, *infra à n.* 37.
3 *Legislator non debet promulgare legem punientem omnia crimina; non enim omne illicitum punitur, sed idem tantùm, quod lex statuit esse delictum.*
4 *Permissio inter legis virtutes connumeratur.*

Hoc textu talis communis, conclusio deducitur, quod omne prohibitum à lege peccatum est, & omne illud, quod sequitur, id est lex, quæ uno malorum prohibito, cætera ex inde orientia prohibet, bona est, quod desumitur ex D. Augustino *super epistolam ad Rom. c.* 7. & refertur ab Antonio Augustino *collect.* 1. *decretal. lib.* 1. *tit.* 1. *c.* 7. & deducunt antiqui, & Moderni Doctores. † Ex quo fit quod ut plenè agas, debeas hîc repetere alias, quæ adduxi supra *in cap.* 1. *q.* 2. 3. & 4. ubi qualiter lex sub peccato prohibeat, sive mandet, item quæ adduxi *in Rubrica sub quæst* 2. ubi *an lex humana possit præcipere, quod præceptum non est lege naturali, aut Divina.* Et quas conditiones debeat habere lex humana, ut sit bona; & ibi *q.* 6. ubi an peccet frangens legem acceptatam. 1 2

Et in vers. ibi *omnia*, quatenus notant Doctores quod legislator non debet legem promulgare punientem omnia crimina, sed quædam sub silentio pertransire, nam multa à legibus, & canonibus permittuntur, quæ licet impunè fiant, non tamen carent vitio, & dedecore, quia non omne illicitum punitur, sed id tantùm, quod statuti lex esse delictum *leg.* 3. *§. non perpetuo* vers. *Divus*, *ff. de sepulchro violato, l. militis, ff de religios. & sumptib. funer.* & ob id doceant Suarez *de legibus lib.* 1. *cap.* 15. *ex num.* 5. *ad* 12. *& cap.* 15. *num.* 5. *&* 8. Salas *eodem tract. disp.* 3. *sect.* 4. *num.* 15. Vasquez 12. *q.* 92. *art* 2. *n.* 9. 3

Et inter præcipuas legis virtutes connumeretur permissio, ex *c. omnis dist.* 3. *cum vulgatis*; ideo pro ambitione repetes hîc, quæ jam dixi supra *in Rubrica quæst.* 16. *à num* 1. ubi egi *an lex humana, possit eligere minus malum, ut majus evitet*, ubi egi *de lege permittente, & non omnia vetante mala, & in cap. inter opera de sponsalibus.* 4

Et

Et quatenus etiam notant Navarrus *in cap. negotium à n. 7. de pænit. diſt.* 5. Zenedus *ad decretales colleſt 2 num.* 2. quod præcepti tranſgreſſio eſt peccatum mortale, ut poſt Azorium, & Molinam ſcribunt Sanchez *in pracepta decalogi lib* 1. *c.* 1 *à n.* 4. Barboſa hic *n.* 4 idò iterum repetes *n.* 1. annotata ex *dictis c.* 1. *& ſub Rub. de peccato, in quod incurrunt legem frangentes*, & ſupra *cap. tranſlato* ſub verſ. *ad quartam, an jura tranſgredi liceat.*

QUÆSTIO I.

Cupiditas an ſit omnium malorum radix? quid de concupiſcentia: an peccans, ſeu delinquens naturaliter legi obligetur: & an uno prohibito, prohibeantur omnia, quæ ſubſequuntur ex illo?

SUMMARIUM.

1 *Concupiſcentia eſt vitium generale, unde omnia mala oriuntur: ſed num ſic dicatur de luxurioſo lapſu carnis*, n. 2. *ubi quod ſumitur pro cupiditate.*

3 *Cupiditas tripliciter ſumitur, quandoque pro avaritia; item pro ut eſt genus omnium peccatorum, quandoque amoris inordinati ad concupiſcendum bona temporalia inordinatè.*

4 *Avaritia dicitur radix omnium malorum.*

5 *Cupiditas non adaptatur ad concupiſcentiam, quatenus eſt lapſus carnis luxurioſus.*

6 *Concupiſcentia dicitur à concupiſco, & quod ſit appetitus delectabilis ſenſitivè, & ſubjectivè, & tam rei bonæ, quàm malæ*, num. 10.

7 *Peccatum non Poteſt eſſe, niſi voluntarium; & quod ſit voluntas retinendi, & conſequendi, quod Juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere.*

Peccati pæna appellatur vitium illud noſtræ naturæ per peccatum primi Parentis corrupta, & ſoluta à Juſtitia originali, dict. num. 7.

8 *Concupiſcentia eſt vitium carnis, quæ pœna dicitur, ut eſt originalis peccati, cum ſoluta originalis Juſtitiæ armonia.*

Concupiſcentia, ſeu lex peccati in membris noſtris dominans effrenes efficit vires, ſenſitivas, & hoc per tropum, n. 10.

Legem dicit Paulus ad Roman. capit. 7. aliam eſſe in membris repugnantem menti ſuæ, & captivantem eum in lege peccati, &c. *d. num.* 8.

9 *Peccatum nullum eſt in ſenſualitate ſine conſenſu voluntatis.*

10 *Matth.* cap. 5. *probibet concupiſcentiam viſa mulieris, ex quo homo luxurioſus dici ſolet.*

Concupiſcen *verbum, non ſemper accipitur in malam partem, ibi* d. n. 10.

11 *Præcepto* non concupiſces *non prohibetur carnis concupiſcentia, quæ in omnibus hominibus, etiam poſt baptiſmum manet, abſque eo, quod culpa ſit, ſed interior voluntas, affectus, & conſenſus ſuccumbens carnis concupiſcentiæ, qui verè peccatum eſt, & ad culpam pertinet.*

12 *Paulus ad Roman. c.* 6. *ibi:* nam regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiæ ejus, &c.

13 *Peccatum originale poſt Baptiſmum legitimè ſuſceptum in totum tollitur contra Lutherum ex Concilio Trid. &* n. 14.

14 *Concupiſcentia manet Baptizatis in Chriſto ad agonem, & certamen, atque ut eis exercitium ſit vincentibus ad coronam, quæ dicitur fomes peccati, qui relinquitur in renatos poſt Baptiſmum ad agonem, & pugnam, &c.* n. 15. & 16.

15 *Concupiſcentia, & fomes non remittitur in Baptiſmo, quæ alias vocatur à Covarruv. pæna peccati, ut* n. 14. *& ex D. Auguſtino, &* n. 16.

16 *Trid.* can. 5. ſeſſ. 5. & cap. per Baptiſmum de conſecrat. diſt. 4.

17 *Delinquens, & peccans, qualiter dicatur, ut naturaliter legi, & ejus pœnæ obligetur? latè* n. ſeqq. uſque ad finem.

18 *Delinquentes, quo in ſenſu dicantur legi conſenſire?*

L. 1. §. denique *verb* honorari *ibi* eos qui virtutis. &c. ff. de poſtulando.

19 *Delinquens in legem, qualiter dicatur conſentire, & pœnam legis ignoratam, numeris ſequentibus uſque ad finem.*

20 *Delinquentis animo alienum dicitur in legis pœnam conſentire.*

21 *Obligatio contracta ex delicto naturalis eſt, quæ non inconvenit, ut oriatur abſque conſenſu*, n. 22.

23 *Obligatio in delictis, quare dicatur naturalis? &* num. 24. *Et quare, ut non oriatur ex conſenſu*, n. 25.

26 *Membrorum ſuorum nullus dicitur Dominus.*

27 *Delinquens, etſi pœnæ corporali non conſentiat in ipſo delinquendi actu; vult tamen delinquere: & ſe pœna ſubdere*, n. 28.

28 *Cicero* lib. 1. de finibus, *de bis debilitati objecta ſpecie tradunt ſi libidinibus ibi*, Sæpè legum, judiciorumque pœnis obligantur.

19 *Pœna legali ignorans, num ſubjiciatur?* n. 30. 31. 32. & 33. *cum aliis*, & n. 36.

30 Cap. ut animarum hoc tit. de conſtit. lib. 6. n. 32. & 33. *cum aliis.*

34 Cap. 1. 15. q. 1. n. 35. & 36.

35 *Pœna peccati originalis nobis hæreditarii, quandoque dicitur peccatum.*

37 *Probibita uno, probibentur & omnia, quæ ſequuntur ex illo ſuppoſito, & per quæ pervenitur ad illud, in his ſcilicet per neceſſario pervenitur ad rem probibitam, non ſi contingenter* n. 38. & 39.

40 *Probibitum una via, non cenſetur alia permiſſum, & probibitum directè, non poteſt fieri per indirectum*, n. 41.

42 *Probibitum uni, aliis cenſetur conſenſum.*

43 *Probibitum ad tempus poſt tempus videtur permiſſum, & è contra* n. 44. & 47.

45 *Probibitum, quod non invenitur per legem, permiſſum cenſetur, nec debet ſuperſtitioſis præſumptionibus præſumi prohibitum*, num. 46.

37 *Permiſſum poſt tempus ante illud cenſetur prohibitum.*

48 *Permiſſum cenſetur omne, per quod pervenitur ad actum permiſſo actu.*

1 AD primam quæſtionis partem, quam benè expendit gloſſa hîc in verbo *oriuntur*, etiam deducent à contextura, & littera, quatenus dicendo Pontifex in principio *nam concupiſcentiam neſciebam, &c.* ſtatim proſequens; hoc enim elegit Apoſtolus generale, unde omnia mala oriuntur, nam ut gloſſa exponit hîc verſ. *generale,* vitium concupiſcen-
2 tiæ eſt generale ad omnia mala. † Etenim ſi exponas verbum *concupiſcentiam* de lapſu carnis luxurioſo, fortè poteris negare, ut ea ſi radix omnium malorum, nec cupiditati appropriari, quia ſi attendimus ad decretum Gratiani 43. *diſt.* dum ait opportere, ut Epiſcopus cupidus non ſit, quia ſic facilè à juſto deviaret.

3 Etſi ſecundùm quoſdam tripliciter cupiditas dici ſoleat, quandoque pro avaritia, ſecundùm quod eſt amor inordinatus habendi divitias. Quandoque prout eſt genus omnium peccatorum, ſecundùm quod importat in ordinatum appetitum rei temporalis, ſicut includitur in omni peccato. quatenus & converſio ad bonum commutabile; ſed ſic non eſt radix, ſed genus omnium peccatorum. Aliquando verò, ut dicatur quædam inordinatio animi ad concupiſcendum bona temporalia inordinatè. Et quod hæc ſit habitualis poſſeſſio, ſeu pronitas ad paſſionem ex originali peccato relicta, & non peccatum in actu, ſed radix omnium peccatorum.

4 Etenim avaritia dicitur radix omnium malorum, & D. Ambroſ. *ſuper Eccleſiaſt. c.* 10. ibi *pecuniæ obediunt omnia* exponens ait avaritiam, quia omnia mala poteſt admittere; ideò radicem omnium malorum eſſe, cui accinit D. Petr. Chryſolog. 162. dum ait *avaritia fratres, ſicut dicit Apoſtolus, radix eſt omnium malorum, quæ cum radicari cœperit in corde, ſic morum diſſipat ornamenta ſicut arbor noxia foralibus radicibus noxa ſolvit & diſſipat monumenta majorum,* pluribus exornat Barboſa *in paſtorali p.* 1 *tit.* 2 *gloſſa* 15 *à n.* 1. ex ſancto Aſterio *homilia adverſus avaritiam,* S. Baſil. *homilia*, quæ eſt 21. *ex* 29. & ex D. Aug. *ſerm.* 5. *de verbis Domini c.* 9. & ex D. Ambroſio 2 *officior. c.* 25. *& in Apoſtol. locum* 1. *ad Thim.* 6. verſ. *tertio*, & D. Joanne Chryſoſt. Valeriano, & Seneca.

5 En quod cupiditas non adaptatur ad concupiſcentiam, quatenus eſt carnis lapſus luxurioſus; nec ex ſequentibus, quibus cupiditas, avaritia appellatur. Nam ſi attendamus, & ad ſcripturam, dum ait *poſt concupiſcentias tuas non eas* exponit S. Leo *Epiſt.* 51. relatus *in cap. virum* 47. *diſt*, dum loquitur de Sacerdote, cui opportet nullo errore implicari, nec cupiditate violari, reddit rationem, quia mens potentiæ avida, nec abſtinere novit à vitiis, nec gaudere conceſſis, nec pietati adhibere conſenſum. Et S. Gregor. *lib* 7. *Epiſtol.* 110. relatus *in cap. bonorum* 47. *diſt.* ait *bonorum Auctori inhærere aliter non valemus, niſi cupiditatem à nobis, quæ omnium malorum radix eſt, abſcindamus.*

6 Unde cum Barboſa hic *num.* 2. aſſerat ex D. Thom. & aliis ut tradit Didacus Perez *in. leg.* 1. *gloſſa* verbo *Cobdicia tit.* 2. *lib.* 8. *ordinam. pag.* 37. concupiſcentiam dici à concupiſco, & quo ſit appetitus delectabilis ſenſitivè, & ſubjectivà in appetitu ſenſitivo, ac omnium malorum radix, neceſſum eſt, ut altius, hoc eſt à recondita origine, quid ſit concupiſcentia, noſcamus, quæ ex dictis cupiditati jactatur. † Et ſic oportet ex Au- 7
guſtino *in c.* 1. *cauſa* 15. *quæſt.* 1. eum dixiſſe peccatum non poſſe, eſſe, niſi voluntarium; & quod ſit voluntas retinendi, vel conſequendi, quod Juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere, addens de peccati pœna, & exponendo Covarr. *in cap. alma mater de ſent. excommunic. p.* 1. *§.* 10. *ſub. n.* 11. latè pœnam peccati ibi appellat, & intelligat vitium illud noſtræ naturæ per peccatum primi parentis corruptæ & ſolutæ à Juſtitia illa originali quam primus homo in ſua creatione ſortitus erat.

Dicens ut hoc vitium carnis eſt concupiſcentia, 8
quæ pœna dicitur, ut eſt originalis peccati, nam ſoluta originalis Juſtitiæ harmonia, concupiſcentia, ſeu lex peccati in membris noſtris dominans effrenes, efficit vires ſenſitivas, ut jam ſenſus, & cogitatio hominis prona ſint ad malum ab adoleſcentia ſua, caroque concupiſcat adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem inveniatque homo aliam legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ teſte Paul. qui *ad Romanos c.* 7. inquit *video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris*
meis. † Etenim ut docet R. Franc. Arauxo. 1.2. 9
D. Thom. q 74. *art.* 2. *dub.* 3. *n.* 31. *pag.* 364. nullum eſt peccatum in ſenſualitate ſine conſenſu voluntatis.

Et Licet Matth. *cap.* 5. prohibeatur concupi- 10
ſcentia viſæ mulieris, quo homo luxurioſus vulgò dici ſolet, ut concupiſcat: tamen etſi revera concupiſcentia carnis, ſit pœna originalis peccati, ea verò ſic dicitur per tropum, & figuram peccatum: nam ſi ad proprietam verbi attendas colliges ex authoribus linguæ Latinæ quod concupiſcentia nihil aliud eſt, quàm appetitus, & deſiderium, tam rei bonæ quam malæ. Etenim ut notat Valla verbum *concupiſco*, non ſemper accipitur in malam partem.

Nec per illud præceptum *non concupiſces,* pro- 11
hibita eſt carnis concupiſcentia, quæ in omnibus hominibus, etiam poſt Baptiſmum manet abſque eo quòd culpa ſit, & ejus imputetur in peccatum, ſed prohibetur interior voluntas, affectus, & conſenſus ſuccumbens carnis concupiſcentiæ, qui verè peccatum eſt, & verè ad
culpam pertinet. † Nec iterum obſtat Paulus *ad* 12
Romanos c. 6. ibi *non regnet peccatum in veſtri mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiæ ejus, nec exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato*; quia etſi Paulus præcipiat quod non regnet concupiſcentia, & ſic peccatum, & quod illi non obediamur, ſed non præcipit, ut non inhabitet peccatum in nobis: nam & ipſe *in dicta quæſtione ſeptima*, ſubjunxit *ſcio enim quod non inhabitat in me*; id eſt in carne mea bonum: ita Covarruv. *ſupra* ex Diu. Auguſtino multis in locis.

Et licet Lutherus dixerit poſt Baptiſmum le- 13
gitimè ſuſceptum, & ejus ſequaces eſſe veram culpam, morteque æterna dignam carnis illam concupiſcentiam, quæ & in Sanctis viris in quocumque vitiorum genere conflictatur cum ratione tamen Joannes Roſen. *in art.* 2. Joannes

Bunde

Banderius in compendio concertationum tit. 1. art. 6. & sequentibus, Alphonsus a Castro de haeresibus verb. praeceptum Dominicus à Soto de natura, & gratia lib. 1. cap. 11. & sequentibus, & super Epistol. Paul. ad Roman. dicto c. 6. & 7. probant multis authoritatibus contra Lutherum post Baptismum legitimè susceptum in totum tolli originale peccatum; ita ut in renato nullum remaneat contagii originalis malum, quod veram habeat rationem culpae; imo & Synodus Trid. sess. 5. can. 5. verbis sequentibus sic expendit, & damnat praefatum lutheranorum dogma, si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quae in baptismate confertur reatum originalis peccati remitti negat aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram, & propriam peccati rationem habet, sed illud dici tantùm radi, aut non imputari, Anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis iis, qui verè consepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem, qui non secundùm carnem ambulant, sed veterem hominem exeuntes, & novum qui secundùm Deum creatus est induentes innocentes immaculati pueri innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu Caeli remoretur (manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem) haec sancta Synodus fatetur, & sentit quae cum ad agonem relicta, sit nocere non consentibus, sed utiliter per Christi gratiam repugnantibus, non valet, quinimo, qui legitimè certaverit coronabitur, (hanc concupiscentiam quam aliquando Apostolus peccatum appellat) (ad Rom in d. c. & 7 & ad Colos. c. 7.) sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè, & propriè in renatis peccatum, sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat; si quis autem contrarium senserit Anathema sit.

14 Et exponens Covarr. supra sub dict. §. 10. n. 11. ait quod baptizatis in Christo manet concupiscentia ad agonem, & certamen, atque ut eis exercitium sit, vincentibusque ad coronam, & M. P. Franc. de Arauxo, Episcop. Segoviens 1. 2. D. Thom. q. 74. art. 4 dub. 4. n. 33. in princ. pag. 266. concilium definire concupiscentiam, sive pravam inclinationem; appetitus ad malum non habere rationem culpae, sed appellari peccatum; quia est ex peccato scilicet originali, & inclinat in peccatum, scilicet actuale; & ideò dicitur fomes peccati, qui relinquitur in renatos post baptismum ad agonem, & pugnam, ut ei resistendo magis mereantur. Videbis Hurtad. de Sacram Baptismi disp 4. dif. 1. in fine, Henriquez in sum. p. 1. lib. 2. c. 16 ꝑ 2. & ꝑ. 7. Ægid. Conink. de Sacram. quaest. 69. art. 3. n. 6. Jul Labor. de indulgent. p. 2. c. 3. num. 22. & 23. idem Covarr. dum dicit per baptismum omnino tolli peccati culpam, nec illius maneat culpa reatus; & sic tollatur peccatum illud originale, quod voluntate primi parentis voluntarium est, & nobis omnibus haereditarium, manere tamen illius peccati poenam post baptismum, statim addit; & sic carnis concupiscentia, & fomes ille peccati, quae quidem concupiscentia peccatum dicitur, modo quodam dicendi, & tropologice, quia, vel facta est peccato. cùm carnis concupiscentia à peccato primi parentis, in poenam illius processerit, vel quia peccatum ipsa facit, si quis voluntate, & consensu ei succumbat, verè autem ipsa fomes ipse carnis concupiscentia, peccatum non est, ut propriè peccatum dicitur culpa, & Dei offensa, quam voluntas nostra Dei praeceptum transgrediendo committit.

15 Ecce in quo sensu Covarruu. explicat, non remitti baptismo poenam peccati: id est concupiscentiam, & formitem ad peccatum, ut ex Trid. patet, & satis comprobatur ex D. August. lib. ad Bonifacium contra duas Epistolas Pelagianor. c. 13. ubi sic ait dicunt etiam baptisma non dare omnem indulgentiam, peccatorum, nec auferre crimina, sed radere, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi rasorum in capite Capillorum, unde crescant, resecanda peccata quis hoc cum Pelagianis, nisi infidelis affirmet scilicet dicimus enim baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere: nam & istam similitudinem competit sua illos adhibere calumnia, tanquam hoc nos sentiamus, atque dicamus. Sed de ista concupiscentia carnis falli eos credo, vel fallere, cum qua necesse est ut etiam baptizatus, & hoc si diligentissimè profuit, & Spiritu Dei agitur, pia mente confligat; sed haec etiam si vocatur peccatum, non utique, quia peccatum est, sed quia peccatò facta est, sic vocatur, sicut scriptum, manus cujusque dicitur, quod manus eam fecerit. Peccata autem sunt quae secundùm carnis concupiscentiam, vel ignorantiam illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur, quae transacta etiam reos tenent, si non remittantur; & ita ipsa carnis concupiscentia in baptismo sibi dimittitur, ut quanquam transacta sit à nocentibus, nihil noceat renascentibus, August. hactenus ut refert Covarr. ita intelligens illud Pauli ad Rom. dicto c. 7. si enim quod nolo malum, id ago, jam non ergò operor illud sed quod habitat in me peccatum juncto alio c. 6. cujus verba retuli.

16 Ex quibus jam satis apparet ut non contraveniatur Concilio Florentino, & Trident. in dicto caut. 5. sess. 5. & Augustino relato in cap. per baptismum de consecrat, dist. 4. nempe baptismo dimitti omnia peccata, non solùm quoad culpam, sed & quoad poenam, & omne dictum factum, aut cogitatum ex Christi institutione. Et ob id Doctores inferant baptizatis non imponi poenitentiam satisfactoriam operum. Nam intelliguntur de baptismo remittente ex vi Sacramenti peccata, & poenas satisfactoria eorum, sed non auferri peccati poenam provenientem, ut diximus ex concupiscentia, seu fomite ad peccatum, quod est aliud.

17 Ad secundam quaestinnis partem, an peccans, seu delinquens naturaliter, legi obligetur, & excitans celebrem quaestinnem Covarr. in dict. cap. alma mater p. 1. § 10 à num. 9. an sit quis puniendus poena legis communis, sive municipalis, aut statuti particularis: & multis rationibus affirmans, dum delinquens certus est de lege, inscius tamen de poena, quia dum sit legem naturaliter ei est obnoxius, cum teneatur ad poenam delinquens naturali quadam obligatione; quae ex consensu delinquentis procedit per textum in l. Imperatores, ff. de jure fisci, l. 2. § bestias, ff. de postulando, authent. de non alienando, §. quià verò Leonis Bartol. in leg. ex hoc jure ad finem, & ibi Jason, ff. de Justitia, & jure, textus in l. ultima. Cod. de collat fund patrimon. lib. 11. Angel. Paul. & Jason. in l. si tibi ꝑ. quadam, ff. de pactis. Quorum omnium sententia, ut ait Covarr. multa congerens ibi, & à num. 10. & 11. eo tendit ut obligatio, quae ex delictis oritur, naturalis sit; & consensu in legalem poenam procedet, & quo partim expressè, partim tacitè id asseverent. sic

ex

ex dictis authoritatibus deducentes, quibus
conſenſus in pœnam ſignificatur obligationem
ex delictis naturalem eſſe.

18 Et in hunc ſanè modum ex multis videtur
amplecti Pichard. legendus *princ. inſt. de obligat.
quæ ex delicto naſcuntur à num.* 3. uſque *ad* 6. *ex di-
ctis leg. Imperatores* ibi *ipſe te huic pœnæ ſubdidiſti*
per legem Regiam 15. *tit.* 13. *p.* 2. & quæ ibi tra-
dit Gregor. *gloſſa* 6. poſt medium uſque in fi-
nem, & *in l.* 5. *gloſ.* 4 *tit.* 3. *p.* 4. exiſtimantes quod
ibi conſultus probat delinquentes eo ipſo in
pœnam conſentire, uti probare videtur Accur-
ſius *in l.* 1. *§. denique* verbo *honorari, ff. de poſtu-
lando* ut ſic illa verba Ulpianus ibi *eos qui virtu-
tutis oſtendendæ cauſa hoc faciunt ſine mercede, non
teneri ajunt veteres. niſi in arena paſſi ſunt ſe ho-
norari, legens pro honorari, honerari.* quaſi cum
primum maleficium committunt, ſponte patian-
tur vel ſe in arenam damnari. Si ergo conſen-
tiant naturaliter ex conſenſu obligantur: unde
periculi amatores ab Imperatore dicuntur *in
Auth. de non alien. aut permut. rebus Eccleſiæ, § quia
vero lenones collat.* 2. ſuaque mente puniri *in fin.
Cod. ad leg Jul. Majeſt. d. l. fin Cod. de collat. fund.
patrimon. lib.* 11. ſervoſque ex delictis naturaliter
obligari, docet textus *in leg.* 14. ubi adnotavit
Accurſ. *ff. de his, qui notantur infam.* & hanc opi-
nionem ſic intellectam communem eſſe teſtatur
Gomezius *in §. omnium* 1. *col inſt. de action contra
gloſſam in §. jus autem. Inſtit. de jure naturali,
gentium, civili*, quam in h. Angelus, & alii
reprobant.

19 Huc uſque videtur dictum delinquentem in
legem eo ipſo conſentire in pœnam legis igno-
ratam, ſed conſenſus in pœnam legis nequit
procedere ab eo, qui ejuſdem pœnæ legalis igno-
rantiam habet, cum nihil conſenſui magis ad-
verſetur, quam error, *l. per. errorem, ff. de juriſd.
omn. jud. leg. error. Cod. de juris, & facti ignorantia,*
20 ergo reſolutio jam dicta, videtur eſſe falſa. † Et
confirmatur quia nihil magis alienum eſt ab
ipſius delinquentis animo, quam in legis pœ-
nam conſentire, vel inde aliquam obligationem
contrahere, cum nec de hoc cogitaverit; imo
exiſtimaverit ſe à pœna. vel fuga, vel aliter im-
munem, & liberum fore, quia D Thomas *in* 4.
ſentent diſt. 18. *q.* 2. *art* 5. *ad* 2. *quæſtionem* inquit
*pœna principium extra nos eſt. nec requiritur ad
pœnam, quod ſit voluntaria; imo magis de ratione
pœnæ eſt contra voluntatem eſſe,* & Bartol *in l. ſi ti-
bi § quadam, ff. de pactis,* expreſſim aſſerit nullum
adeſſe conſenſum huic obligationi, quæ ex de-
licto naſcitur; Socinus item *in l. certi conditio in
princ. ff ſi certum petatur n.* 2. ſcribit dubium eſſe,
quod obligatio naturalis in delict à conſenſu pro-
cedat.

21 Ex quibus, & aliis, quæ ex Angelo, Paulo,
& Jaſone, refert idem Covarr. *d. n.* 11. à verſ. *ſed
& hoc* exiſtimo dicendum ex communi omnium
ſententia definitum obligationem contractam
ex delicto naturalem eſſe, ut notant Bart. & Do-
ctores *in d. l. ex hoc jure, & in d. §. quadam,* Bart.
in l. 1. *ff. de cond. indebiti.* Et quod hæc obligatio
minimè procedat à conſenſu delinquentis, ut
præter Bartol. & alios, probat optimè Fortun.
Garcias *in l. legitima, ff. de pactis n.* 19. Covarr. *d.*
22 *n.* 11. verſ. *ex quibus.* † Dicens quod non incon-
venit obligationem naturalem oriri abſque con-
ſenſu; cum id multis probetur, & manifeſtum
ſit, quod Bartol. *in d. l.* 1. *n.* 10. adducit, & latius
in l. Julian. ff. de condict. indebiti n. 62. cujus exem-
pla ſint in ſpecie conſideranda.

Sed in delictis obligatio ideo naturalis dici- 23
tur quia æquitas: & Reipublicæ utilitas, quia
ratione naturali conſideranda ſunt, dictant pu-
nienda eſſe delicta per leges, quibus jure natu-
rali tenentur obtemperare. † Ergo cum ubi ad- 24
eſt æquitas, & naturalis ratio inibi, & natura-
lis obligatio jure Conſtituatur, *l. Stichum, §. na-
turalis, ff. ſoluto matrimonio l. cum amplius, §. is na-
tura debet, ff. de reg. juris*: ſequitur ut benè cum
Fortunio inferat Covarr. ut ita ſit intelligenda
opinio illa, quæ dictat ex delictis naturalem
obligationem oriri.

Et id videtur amplecti Pichard. *in d. princ. In- 25
ſtit de obligat. quæ ex maleſ. naſcuntur à n.* 7. di-
cens quod naturalis obligatio, non ſolùm ex
conſenſu oritur, quia eo deficiente, oritur etiam
ab eodem æquitate naturali multis juribus com-
probans. † Sed quia nullus eſt Dominus ſuo- 26
rum membrorum *ex cap. contingit de ſent. excom-
munic. liber homo. ff ad leg. Aquil. l.* 10. *tit.* 29. *p.* 7.
ſuperiorem doctrinam admittendam tantùm,
quando ex delicto pœna civilis, & pecuniaria
non corporis afflictiva imponenda eſt; dicunt
Bald. & Paul. *in dict. l. ex hoc jure* ibi Jaſon. *n.* 75.
& in §. ſed iſtæ num. 10. *de act. inſt,* Matheſil. *no-
tab.* 47. Ant., Lara *in l ſi quis à liberis §. ſed utrum
n.* 22 *ff. de liberis agnoſcendis.* † Quorum diſtin- 27
ctionem Pichardus ſuper *n.* 10. non probat, quia
etſi pœnæ corporali quis non conſentiat in ipſo
delinquendi actu, vult enim delinquere, non
pœnam pati, ut conſideravit Paulus *in l. quam
tuberonis, §. fin. ff de peculio, conſenſerat.* tamen (ait)
dum rationis factus compos his vivere voluit
legibus, quibus Reſpublica gubernatur.

His ſic adductis non oberunt contraria, quæ 28
ſunt accipienda, ut ipſo ſcilicet facto, & deni-
que ipſius criminis actu delinquens cenſeatur ſe
ipſum pœnæ ſubdidiſſe non quidem conſenſu
proprio ad pœnam, ſed conſenſu ad delictum,
quod legum ſeveritate, & civili diſciplina, ra-
tione quidem naturali: pœna ſequitur, ſic Co-
varr. *d n.* 1. *§.* 10. *p* 1. *in d. cap. alma mater* verſ.
non oberunt, ubi in hunc ſenſum expendit Ciceron.
lib. 1. *de finibus* de his qui debilitati, objecta ſpe-
cie voluntatis tradunt ſe libidinibus *ſæpe etiam*
(inquit) *legum Judiciorumque pœnis obligantur,* &
comprobat *ex l. à reo, §. quod vulgo ff. de fidejuſſor.*
Quo in loco fit mentio hujus naturalis æquita-
tis, quæ ſuadet delicta puniri, ſi quidem, & præ-
ter alia æquum eſt non tantùm delinquentem
obligari ad pœnam legis ſed & ad ſatisfactio-
nem damni quod proprio crimine privato, vel
Reipublicæ intulit *ex l non ſolùm. §.* 1. *ff. de inju-
riis, l. bona fides. ff depoſiti*: & ſic S. Paul. *in dicta l. ex
hoc jure n.* 34. & 35. & Socinus *in Rubrica de verb.
obligation. colum.* 2. exponunt rationem naturalis
obligationis in delictis † Concludit ergo Co- 29
varr. non eſſe neceſſariam ſcientiam pœnæ le-
galis, ut delinquens ea juſtè puniri poſſit, ejuſque
obligationem contrahat.

Sed quia huic reſolutioni videntur adhuc ob- 30
ſtare quæ ſupra *dixi in Rubr. q.* 6. in verſ. *ad quar-
tam,* & uberius in verſ. *ad quintam,* ubi egi de illis
quæſtionibus, *an ſuperiores regulares, & alii excu-
ſentur à pœnis impoſitis in aliquibus Bullis Pontifi-
ciis ratione ignorantiæ: & bonæ fidei,* & de illa *an
qui invincibiliter ignorat legem, incurrat pœnam,* &
conetur Covarr. *in d. cap. alma d. §.* 10. *n.* 11. verſ.

hinc

hinc defendere suam doctrinam in tantùm procedere ex doctrina Bartoli, ut possit etiam statuti municipalis, vel Episcopalis constitutionis, ille qui inscius, & hujus pœnæ ignarus crimen lege Divina prohibitum, vel humana universali, commiserit, cum juris Divini, vel humana generalis constitutio specialis, pœnam addiderit, ex Carolo, molineo, & Scoto contra alios in sententia excommunicationis statuto speciali latæ, scilicet Abbatem, Anton. Felin. *in cap. in nobis de sent. excom.* Sylvestrum, & Joannem major, Dried. Adrian, & alios ex doctrina *c. 2. hoc tit. lib 6.* quem pro eorum doctrina ipse Covarr. non admittit asserens, ut non videat qua ratione possit excommunicationis pœna distingui ab aliis, cum non sit nessarium ad excommunicationem, quod qui ea ligandus est hujus pœnæ scientiam habeat, si quidem absens, & ignorans excommunicari possit; & sic satis esse, ut quis sciat actum damnatum esse, ut justè ligetur pœnis jure statutis: tamen si sit omninò incertum quænam pœna sit in eo jure statuta, & contra opinionem Anton. Abbatis, & aliorum, sequitur in prædicta specie glossam *d. c. à nobis,*
31 quæ tractat de excommunicatione. † Et ut explicet textum *in d. cap. ut animarum hoc tit. lib. 6.* cum dividit in duas partes, quarum prior est generalis, & definivit statutum minimè ligare ignorantes, qui probabili, & justa affecti fuerint ignorantia; & quod in hac parte nequaquam ponit illa constitutio exemplum in statuto prohibente, & puniente actum jure Divino damnatum; quo fieri ut congruè textus ille admittat distinctionem glossæ *in dicto cap. à nobis,* quia ubi actus aloqui illicitus statuto Episcopi
32 punitur. † Ligantur statuti pœna omnes, qui sciunt, vel scire debent actum illum illicitum esse quamvis ignorent statuti pœnam.

33 Sed quod pars posterior illius textus, dum exemplum subjicit de statuto Episcopi puniente furtum; & sic actum jure divino, & naturali, illicitum, non de ignorantibus, sed de non subditis loquitur, qui puniendi non sunt, nec quod ligentur pœna statuti actum etiam illicitum punientis. Et concludit ita textum illum intelligendum, ut minimè refragetur opinioni glossæ *in d. c. à nobis.* Alia videnda expendit idem Covarr. *dicto §. 10. à n. 12.* quæ omnia benè intellecta non impugnantur ex his quæ dixi in præcitatis quæstionibus *dict q 6. Rubrica,* quæ hîc adjunges pro intellectu *d. c 2. hoc tit lib. 6.* & quæ dixi ibi *in dicta Rubrica q. 10.* vers. *ad tertiam,* ubi *an statuta Episcopi ligent suos subditos delinquentes extra territorium.*

34 His inquam dictis pro resolutione quæstionis propositæ hîc in dicto vers. *ad secundam,* videtur adjici D. Augustini doctrina *lib. 5. retract. c. 15.* cujus Gratian. meminit *in c. 15. q. 1.* ubi cum dixisset peccatum non posse esse, nisi voluntarium, secus subdit de pœna peccati, quasi ea ab ignorante, & nolente contrahatur: quem locum sic induxit Fortunius *in d. l. legitima n. 19. ff. de pactis,* sed Covarr. *in d. cap. alma mater. 1. p. §. 10. n. 11. in princ.* ut illum explicaret adjecerit plura ex aliis, quæ de cupiditate, & concupiscentia supra expendi sub integro vers. *ad primam;* ideò volens sententiam Augustini retrahere à doctrina nostræ quæstionis in hoc vers. *ad secundam,*

35 Ait circa medium vers. *hac obiter* Gratianum ex dicto Augustino *in decis. d. c. 1. 15. q. 1.* pertinere ad tractationem de pœna peccati originalis, quod voluntarium fuit ex primi parentis voluntate, & nobis omnibus hæreditarium, eam distinguens à peccato propriè, quod voluntarium est: tametsi fateatur pœnam istam quandoque dici peccetum; & idem propriè, ut jam explicui sub dict. vers. *ad primam;* & sic concludit Covarr. non posse Augustinum, nec Gratianum commodè induci ad probationem conclusionis propositæ sub, dicto vers. *ad secundam;* si quidem longè alia est ratio eorum, quæ D. August. tractat.

Et ergo sic intelligendo negare non possum 36
ex illo textu *d. cap. 1.* colligere Doctores, nempe Cels. Bargal. *de dolo lib. 4. c 8. n. 23. fol.* 528. Marius Gujurb. *cons. crim. 32. à num. 13.* Anton. Ricciulus *de jure personarum extragremium Ecclesiæ existentium lib. 9. c. 2. n. 32. & seqaentib.* Joan. Baptista Navarr. *quæst. forens. lib. 1 q. 59. num. 12.* delicta sine voluntate non committi, nec puniri commissa, quia à voluntate delicta pendent; quod intelligo ex notatis *in dicta q 6. Rub.* dict. vers. *ad quartam,* & *ad quintam;* nempe quando qui facit in legem, legem ipsam iguorat, & per consequens ejus pœnam. Tota ergo difficultas est quando transgrediens legem scit, & pœnam ignorat, quod ibi distinctione compositum fuit inter ignorantem legis pænam invincibiliter, seu vincibiliter crassà, aut supinè.

Ad tertiam quæstionis partem an uno prohi- 37
bito, prohibeantur & omnia, quæ sequuntur ex illo supposito, quod dixi supra *in præmisso cap. translato 3. hoc tit.* à vers. *& quia,* quatenus dixi de alio vulgari axiomate, *quod de uno dicitur necesse est, ut de altero dicatur in connexis* scilicet; item quod dixi sub *Rubrica, & tit. de summa Trinit & fide Catholica* supra, *& sub quæst. 1 de constit.* ubi *de primis principiis natura, ac de aliis prohibitis ab ipsis principiis legis naturalis deductis* † Responden 38
breviter ex Barbosa hic *n 5. &* ex glossa vers *unde,* ut uno prohibita, omnia prohibentur, quæ sequuntur ex illo; item & omnia, per quæ pervenitur ad illud ex textu *in l oratio, ff. de sponsalib. l. pupillus, §. sed. si per interpositam, ff. de authorit. tutor. l. legem in fine. ff de naturalibus liberis, cap. cum quod prohibetur de reg. juris lib. 6.* cum aliis citatis à Mascardo *de prob conclus.* 102. Surdo *consil.* 301. *n. 75.* Franc. Gallet. *in Margarita casuum conscientia* verbo *probiber.* Vital. de Camban. *tractat. clausular pag. 293. n. 27.* Franc. Leo. *in thesauro fori Eccles p. 1. c. 15. n.* 20. Petr. Barbosa *in l. 1. p. 1. num. 57 ff. soluto Matrim.* Menoch *cons. 116. n. 15.* Juan Anton. Mangil. *de imput. q. 51. n. 30.*

Quod intellegitur receptum procedere in his, 39
per quæ necessario pervenitur ad rem prohibitam; non verò in illis, per quæ ad illam perveniri potest, contingentur, aut possibiliter juxta tradita per Bartol. *in l. ambitiosè, n. 21. ff. de decretis ab ordine faciendis, & in l. 2. ad finem, ff. de jurisd. omn. judic.* Et sic est receptum communiter, ex multis, quos referunt Petrus Barbosa *in d. l. 1. p. 3. num. 57. ff. soluto matrimon.* Barbosa alter *axiomat 93. probibitum n. 3. & 4.* & faciunt quæ adducunt Anton. Gomez. *in l. 45. tauri n. 29. ante fin.* Cardos. *in praxi Judicum, & advocator* varbo *alienatio n. 15.* Tiraquellus *de jure constituti p. 3. limit. 7. n. 24.*

Ex quo infartur quod prohibitum una via, 40
non

non censetur alia permissum *ex l. quod dictum, ff.*
de pactis l. cum hic, §. si cum iis. ff. de transact. l. Ath-
letas ₴. ait prætor. ff. de infamibus, l. si quis § minor. ff.
qui & à quibus. l. illud, ff ad legem Aquiliam, *cap.*
cum quid una via 84 *de regulis juris lib.* 6. Scacia
de commerciis, *§. 1. quæst.* 7. *p.* 7. *ampliat.* 11. *n.* 2.
Menochius *cons.* 285. *num.* 41. Petrus Barbosa *in l.*
41 *si cum Prætor § fin. num.* 235 *ff de judiciis.* † Item
infertur quod prohibitum directo, non potest
fieri per indirectum, *l. Sejus, & Angerius, ff. ad leg.*
falcid. l. scire oportet, §. si mater. ff. de tutor, & cura-
tor datis ab his, cap. cum quod, ubi Dynus *de reg.*
juris lib. 6. Bellerius *disquisit. clericorum, & eorun-*
dem bonorum à muneribus §. 6. *n.* 6. Surdus *decis.* 21.
n. 4 Menoch *cons.* 105. *n.* 18. *de præsumpt. lib.* 4.
præsumpt. 189. *n* 82.
42 Tamen uni prohibitum aliis censetur conces-
sum, & quod prohibitum de uno de alio censea-
tur promissum, & è contra agnoscunt commu-
niter D D. *ex l. cum Prætor.* ubi Petrus Barbosa *in*
princ. n. 36. *ff. soluto matrim. & ex cap. nonne de præ-*
sumpt. ubi adduxi q. 1. *& ex l. qui accusare, ff de ac-*
cusation. Joan. Anton. Mangil *de imputat.* q. 84. *n.*
1 Ugolinus *de officio, & potestate Episcopi, c.* 14 §.
43 9. *n.* 1. *in princ.* † Et consequenter etiam prohibitum
ad tempus, post tempus videatur esse permissum
ex textu in l Imperator, ubi Bald. *ff. de postulando*
l. si unus §. 1. *ff. de pactis. l. Epistola, §. fin. ff. eodem, l.*
pater filium § *fundum. ff. de leg.* 3 Tiraquell. *de re-*
tractu convention. §. 1 *gloss.* 2 *n.* 46. Surdus *decis.* 75.
n. 1. *cons* 294 *n.* 6. & *cons.* 247. *num.* 18 Menochius
cons 274 & *cons.* 80. *n.* 16. Brunor. à Sole *in*
locis communibus verbo *prohibito* 16. Gonzalez *ad*
regul. 8. Cancellariæ *gloss.* 1 65. *n.* 8. Petr. Barbosa *in*
d. l. cum Prætor. ff de Judic. 45.
44 Et ob eandem rationem dicendum est, quod
prohibitum post tempus, censeatur permissum
ad tempus, ut docent Narbon *in l.* 18. *glos.* 5. *n.* 9.
tit. 8. *lib.* 5. *recop.* Barbosa *d axiom* 163. *n.* 6. ubi n 7.
cum multis per textum *in leg. Gallus*, *§. ille ca-*
sus, *Cod. de jure dotium*, dicit ut censeatur pro-
45 hibitum, quod non invenitur permissum. † Et è
contra prohibitum quod non invenitur, per le-
gem permissum censeri, *ex l. nec non* 28. *post princ.*
sed si lex non probibeat. *₴ quod vis*, *juncta glossa*
verbo *probibeant ff ex quibus causis major. l.* 1 *ff. de*
testibus l. mutus, ₴. quæritur, ff procurator leg ab ea
parte. ff. de provationibus, l. statuat, Cod. de religios.
& sumptibus funer. cap omnes, & ibi *glossa* 3. *d. c.* 1.
de translat. ubi glossa verbo *non invenitur, cap. nu-*
per 29. vers. *in secundo. cap. cum illorum* 32 *de sent.*
46 *excommunic* † Etenim ut ait Surd. *cons.* 173. *n.* 72.
& *cons.* 222. *n* 5 illud, quod non reperitur à lege
prohibitum non debet superstitiosis prætensio-
nibus præsumi prohibitum, quia in absolute pro-
missoriis, quod non reperitur à jure prohibitum
censetur permissum, c. 2. *de translat.* alia tradit ex
multis Barbosa axioma *permissum* 178
47 Ubi *n* 5 ait quod permissum post tempus, an-
te illud censetur prohibitum *ex l. promissor. ff. de*
constit pecunia. & ex Tiraq. *de retractu convent.* §.
48 1 *glossa* 2 *n* 42. † Item quod permissum, censetur
omne id per quod pervenitur ad actum, permis-
so actu, *l. ad rem mobilem* 56. *ff. de procuratoribus*,
Sigismundus Scacia *de commerc.* §. 1. q. 7. *p.* 2. *am-*
pliat. 19. *n.* 108. prope finem.

AD TEXTUM IN cap. Ne innitaris V.

HOC TITULO PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Constitutiones decretorum sunt præferendæ singularibus opinionibus*, & n. 3.
2 *Prudentia suæ inniti dicitur, qui ea: quæ sibi videntur agenda, vel dicenda præponit statutis sanctorum Patrum, vel etiam legibus.*
4 *Sanctorum exempla sunt sequenda, quorum dicta habentur pro lege in decisionibus causarum, sed ut* n. 5. & 8.
6 *Pontifex summus major est omnibus sanctis, qui non fuerunt Pontifices in decisionibus causarum*, & n. 7.
8 Cap. de libellis dist. 20.
9 *Prætor non debet intendere. ut sit singularis in suo voto, & sensu, sed potius communis, & gratus sapientibus, & plebeis* num. 10. & 11.
10 *Amor sui magnopere debet è Republica exciliari propter illud, fieri insolens* pestis est ambitio, & apperentia laudis, & complacentia sui ipsius, n. 11. & 12.
11 *Vota hominum sunt abjicienda capitosorum subtilium, atque alloquentium*, n. 12.
12 *Putantes de se, dant suis doctrinis robur vi suarum linguarum, seu intellectus confusi.*
13 *Cato fecit abjicere à Roma homines Capitosos ob periculum gravè ab ipsis parentum subversionis, eo quod sua oratoria persuadent pro justo injustum & pro vero falsum.*

EX hoc textu communis Doctorum col- 1
ligit conclusionem illam quod constitu-
tiones decretorum sunt præferendæ singula-
ribus opinionibus per verba sequentia *ne in-*
nitaris prudentia tua contra verba illa Salo-
mon *proverb. c.* 3. ibi *fili mi habe fiduciam in*
Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris
prudentia tuæ & ne sis sapiens apud temeti-
psum. † Nam exponens D. Hieronym. præ- 2
dicta verba *ne innitaris prudentia tua*, dicit
illum inniti prudentiæ suæ, qui ea, quæ sibi
videntur agenda, vel dicenda præponit sta-
tutis sanctorum Patrum, vel etiam legibus, ad
quod respiciunt sequentia nostri textus verba
ibi *prudentiæ suæ innititur, qui ea, quæ sibi*
sibi agenda, vel dicenda videntur, Patrum de-
cretis præponit, quæ ut glossa hîc repetit in vers.
prudentia dicit esse ejusdem Hieronym. Et ite-
rum eadem glossa exponit verba *prudentia sua*
in malo scilicet per textum *in cap. sciendum* 8.
q. 1. & 3. q. 9. *cap. pura*, & *ex textu in c.* 1. *su-*
pra hoc tit.
Etenim ut notat prima glossa hîc in fine, non 3
debet quis proprium intellectum præferre decre-
tis sanctorum Patrum, id est constitutionibus;
quo

quomodo ait glussa verbo *decretis*, textum hunc
pertinere ad titulum nostrum. Quare pro exor-
natione gravi textus nostri poteris hie adjicere
dicta supra *in dicto c.1. hoc tit.* quatenus dieit Ca-
nonum statuta ab omnibus observanda; ergo
quantumvis quis sibi sapiens videatur, teneatur
leges, & Canones observare, illisque obtempe-
rare, nec transgredi, ut jam sub Rubiica, & in jam
4 adductis capitibus. † Quia sanctor. Patrum sunt
sequenda exempla, ut habetur in Trid. *sess.* 4. pau-
lo post princ. ubi etiam quod sint imitanda di-
cta Bernardi *regula* 658. & hic Felin. *n.*2. Greg.
Lopez *in l.6. glossa* t. *tit.* 1. *p.*1. Fr. Emanuel. Ro-
driguez *q. regala tom.* 1. *q.* 6. *art.* 2. vers. *quo ad pri-
mam*, dicunt Sanctorum dicta baberi pro lege in
decisionibus causarum.

5 Sed quia D. Rodericus de Aculina *in commen-
tar. ad c. Dominus* 15. *num.* 1. *dist.* 39. dieit dicta
Sanctorum haberi pro lege in decisionibus cau-
sarum, nisi dictum unius Sancti dicto alterius
non reperiatur, ut ex illo etiam tradit hie Bar-
bosa *n.* 2. *in fine*. Ideo pro exacta interpretatio-
ne adjunges hie quæ adduxi supra *in Rubrica hoc
tit. q.* 12. vers. *ad quintam*, ubi dum egerim an de-
cretum Gratiani babeat legis vim ibi illud di-
videndo in partes tractavi *de authoritate præstita
dictis sanctorum Patrum*, de quo etiam aliqua
supra *in dicto c.*1. *q.*1. vers. *ad tertiam*, ubi in vers.
ad ultimam, egi breviter de ea, an lex civilis,
Canone deficiente præferatur dictis Patrum ver-
bis late infra sub *q.* 1. in vers. *ad tertiam.*

6 Cumque hie etiam Barbosa *n.* 3. dicat quod
in decisionibus causarum major est summus
Pontifex omnibus sanctis, qui non fuerunt
summi Pontifiees, ut fatentur, & tenent Ab-
bas *in c. qualiter, & quando lib.*2. *num.*2. *de accu-
sat.* Ludovicus Gomez. *in repet. c.*1. *n.*37. *hoc tit.
lib.*6. Mascardus *conclus.* 191. *num.* 11. Dionysius
Paulus *de vera qual. Patriarchal. sedium electione
c.* 16. *num.* 14. ideo de ratione, iterum repetes
eadem quæ dixi sub *dicta Rubr. quæst.* 12. vers. *ad
quintam* ubi *de authoritate decretorum Pontificum,
& Conciliorum generalium*, quæ est Superior san-
ctorum dictis, ac alia inferiorum leges feren-
7 tium. † Et pro efficaci fundamento etiam ad-
junges, quæ supra tractavi *de summa Trinitate,
& fide Cathol.* eirca potestatem Papæ ad defi-
niendum, & declarandum super rebus spectanti-
bus ad Catholicam fidem, & ibi *in c.*2. *sub q.*1. ubi
aliqua brevissime cumulavi.

8 Etenim textus *in cap. de libellis dist.* 20. expli-
cans quæ vim habeant ad causarum decisio-
nem, & referens ex Leone IV. scribente Epi-
scopis Britanniæ Canones Pontificios, ac Con-
ciliorum generalium addit iis nihil statuentibus
Sanctorum dicta magnanimiter esse retinenda;
quæ cum vim non habeant ad causarum deci-
sionem, & non numeraverit inter Canones, qui-
bus causa decidenda est, sed interea, quæ diri-
gunt, & magni facienda sunt, ut docet Sanch.
*de matrim. lib.*9. *disp.*12. *num.* 6. ideo videtur ut
Barbosa hie *dicto num.*2. *in fine*, ex Felin. Greg.
Lopez, & Fr. Eman. non apte referat dicta san-
ctorum haberi pro fide in decisionibus causa-
rum, ut etiam colligit ex *dict. cap. de libellis* Azor.
instit. moral. p 2. *lib.* 5. *c.* 19. *in princ.* omnino vi-
dendus pro textus nostri materia, c. 9. 11. 12. 13.
14. 15. & 16.

9 Et ut plane de materia hujus textus agas le-
ges quæ tradit Castillo de Bobadilla *in politica*,
p. 1. *lib.* 2. *c.*7. ubi agens de Capitulo illo, quod
Prætor non intendat videri singularis in suo voto,
& sensu, sed potius communis, & gratus, sapien-
tibus, & plebis: dieens quod amor sui, quem an- 10
tiqui vocarunt *Philautia*, quo credit sua nobilita-
te, ingenio, litteris debet aliis anteponi, & inci-
tatur se plus cæteris æstimarri magnopere debeat
à Republica exitiari, propte illud feri in Matth.
c. 18. *insolens pestis est ambitio, & appetentia laudis,
& complacentia sui ipsius.* Alia plura hac occa-
sione refert videnda de opinione, quam judex te-
netur sequi, de quo dixi in locis jam notatis.

Et idem Castillus *n.* 20. & 21. ait abjicienda 11
esse vota hominum Capitolosorum subtilium,
atque alloquentium ex doctrina Accursii *in leg.
damni la t. § si is*, verbo *aliquas, ff. de damno infecto*,
quos inquam Cicero reprehendit pro Aulb.
Cæeyna *vociferantur ex æquo, & bono, non ex cali-
do, versutoque jure rem Judicari oportere, scriptum
sequi, calumniatoris, esse bonique Judicis volunta-
tem, scriptorisque authoritatem defendere.*

Etenim hi sic de se putantes dant suis doctri- 12
nis robur vi suarum linguarum, seu intellectus
consusi, ut fuit illi Barbasii, & ille magni Rhe-
toria Zasii, & in nonnullis illius laboriosi, &
curiosi on del dorpii, & illius admodum subti-
lis, & elegantis Lusitani Emanuelis à Costa, &
aliorum. † Quos ergo homines fecit Cato Ma- 13
jor abjicere à Romano ob periculum grave ab ip-
sis paratum subversionis, eo quod sua oratoria,
persuadent pro justo injustum, & pro vero fal-
sum, & ad textum nostrum videbis quæ novissi-
me scribit Pater Franc. Vallente *in concord. juris
Pontificiis p.* 2. *notat.* 2. *fol.* 230.

QUÆSTIO L

An prudentiæ suæ innixus si certo sciat decidens, ut Judex, seu ut superior excusetur id faciens omittendo ordinem juris, ubi nonnulla de prudentia requisita in Prælatis: & an in dubiis ut quis excusari valeat, debet consulere peritos: an si Sanctorum dicta innitantur authoritate novi, vel veteris testamenti, credatur illis magis, quam creditur Papæ.

SUMMARIUM.

1 *Christus Dominus omnia potenter scit, & nemo alius, præter illum.*
Abbas non fiat, qui sibi sapiens esse videtur, nec in suo sensu humilis, d. n. 1.
2 *Repelli ab Episcopatu potest aliquis, aut propter stolidam, aut stultam simplicitatam.*
3 *Homo bonus, esse non potest proprie bonus sine prudentia, & absque morum virtute prudens.*
4 *Prudentia est rerum, bonarum & malarum scientia posita in delectu rerum expetendarum, & fugiendarum*, d. n. 3. *ubi quod sit babitus perfectæ rationi copulatus, ad res gerendas aptus, &c.*
5 *Prudentiæ propriæ innixus objicitur, ut stolidus, atque stultus.* & n. 6. *peccando scilicet in leges, & dicta Sanctorum*, n. 7. *alias non item* n. 7.
6 *Testis ad seriem gestorum, nihil ex suo adjiciet.*

8 *Prudentia requiritur in Magistratibus, & Episcopis.*

9 *Episcopi debent esse* prudentes, sicut serpentes, *id est, ut existimant blandi, ac tractabiles, & vigilantissimi, & circumspecti, sicut ipse serpens, qui semper collo, atque pectore erecto incidit, circumspiciens undequaque, ne offendatur.*

10 *Peritos quis consulendo, quis dicitur excusari, nec peccat qui consulens superiorem, credens Doctum, errat.*

11 *Prater debet sequi peritorum consilia, ut excusetur.*

12 *Prælati & Episcopi, cæterique Magistratus debent non esse faciles ad determinandum in negotiis arduis, sed sumpto spatio ad cogitandum res diu, multoque expendendo,* num. 13.

13 *Prudentia est ne superiores sine aliorum consilio ardua negotia decidant.*

14 *Prudentiæ sua innixus, miserabiliter ruit, & errat.*

Minimus esse incipit qui infimorum consilia minime quærit d. n. 14.

15 *Superbus magis, quam sapiens, Judicaturque de sua, unius sententia magna quærit.*

16 *Judex judicans secundum unam opinionem, quam tenent Doctores principales punitur in Syndicatu, si contraria opinio, erat communiter approbata, secus si neutra.*

17 *Opinionem eligens, quam reputat rationi conformem, satisfacit.*

18 *Doctorum consulens, ubi sunt diversæ opiniones, tenetur illum sequi.*

19 *Pontifex præfertur aliis Sanctis in explanandis dubiis circa verum sensum scripturæ, ut* à n. 22. *nisi scriberet, seu procedere, ut Doctor privatus,* num. 23. *Qualiter intelligantur dict.* num. 20. & 21.

1 UT primam quæstionis partem resolvas præsupposita quæstione, de qua infra scripsi *in c. novit de judiciis quæst.* 2. ubi egi de ea *quod Christus Dominus Deus omnia potenter scit, & nemo alius præter illum*; & quod sic ullus de se superbe debet sentire quod putet scire omnia, ne incurrat in illo Divi Greg. *d. lib. 6. Epistol. Epistola* 40. *clero, & nobilib. Neapolit.* scribens *non fiat Abbas, qui sibi sapiens esse videtur,*
2 *nec in suo sensu humilis.* † Etenim utpatet ex textu *in cap. Petrus dist.* 39. potest aliquis propter stolidam, aut stultam simplicitatem ab Episcopatu repelli, tradit Barbosa *in Pastorali p.* 1. *tit.* 2. *glossa* 6. *n.* 7.

3 Unde cum Demosthenes contra Theocrinem dixerit *tunc floruisse maxime Rempublicam, cum à prudentibus, & modestis viris regeretur*, & Aristotelis *lib. 6. Ethicor. c.* 13. dicat fieri *non posse ut sine prudentia sit homo proprie bonus, & absque motum virtute prudens*, & Agatho apud Stobæum *serm. de prudentia; recta prudentia magnus est Deus*, & Democritus à Pythagora relatus *sermone de legibus, imprudentibus dicat regi satius est, quam regere*, & Gregor. Valla *lib.* 41. *c.* 4. dicat etiam *prudentiæ proprium esse ut omnia ratione, atque consilio agitentur, inde consulta mature transigantur prudentiæ, proprium est etiam in consilio res adhibere bona, malaque discernere, opportunitates per-*
4 *cellere, rerum utilitatem habere prudentiam.* † Et Laurentius Grimalius *lib.* 2. *de optimo Senatore* quod *prudentia est rerum bonarum, & malarum scientia posita tota in delectu, & cognitione rerum expetendarum, & fugiendarum*, Et ut Aristotel. sentit *habitus perfectæ rationi copulatus ad res gerendas aptus, atque in his occupatus, quæ homini bona, vel mala contingere possunt*, & D. Hieronym. *in Isaiam c.* 1. quando dicit *quærite judicium*, ostendit non esse omnium judicare, sed eorum, qui prudentes sunt; denique & Salomon. in visione per somnium hoc à Deo postulavit, *ut accepta sapientia juste populum judicaret.*

Sequitur ut quoties quis propriæ prudentiæ innixus voluerit disponere abjiciatur, ut stolidus, atque stultus ex nostro textu, quia ut glossa exponit innititur prudentiæ suæ in malo ex doctrina textus *in cap. sciendum* 8. *quæst.* 1. *de præsumptionibus* ex D. Gregorio *lib.* 35. *moral. ad cap.* 42. Jacob. in sequentia verba *sciendum summopere est quod obedientia aliquando, si de suo aliquid habeat nulla est, aliquando autem si de suo aliquid non habuerit minima; nam cum hujus mundi successus præcipitur cum locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit obedientiæ, sibi virtutem evacuat; nec enim se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda hujus vitæ prospera libidini propriæ ambitionis servit*, &c. † Et aggregantur verba Ambr. *in lib. de Paradiso c.* 12. relata *in c. pura* 3. *q.* 9. ut caveatur, ut testis ad feriem gestorum, nihil ex suo adjiciat. Ergo cum per textum *in c.* 1. *hoc tit.* omnes ad custodiam, & obedientiam legum, & constitutionum teneantur, sequitur ut si quisquam eorum innixus prudentiæ suæ velit procedere à malo, hoc appetat juxta expositionem glossæ nostræ, & juxta sequentia nostri textus verba ibi *prudentiæ suæ innititur, ea quæ sibi agenda, vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit.* 5 6

Jam ergo videmus quo in sensu Pontifex hic repellat illum, qui prudentiæ suæ innititur, scilicet peccando in leges, & sanct. Patrum dicta quod est malum, & peccatum, ut satis percipitur ex dictis sub *d. c.* 1. & ibi *à q.* 2. Ex quo fit ut licet ego late infra *in c. dilecti* 6. *de judic. à q.* 6. tractem an Judex possit ex scientia sua privata judicare, non attendens actis processus, & ibi *à quæstion.* 11. quod Judicea supremi quærendo rei veritatem, juris dispositiones possint omittere, modo ibi dicto, quod non debeant repelli, tanquam prudentiæ suæ innitentes, quia isti sic procedendo, nec superbe agunt, nec ut stulti procedunt ex ibi dictis. 7

Alia plura de prudentia, quæ debet pollere Judex, & Magistratus, congerit ex bonis authoribus Simancas *de repub. lib.* 5. *c.* 10. & de prudentia Episcopi multa congerit Barbosa *in Pastorali* videndus *p.* 1. *titul.* 2. *glossa* 6. *prudentem*, ubi *num.* 5. ex Aristotele *de anima*, refert quo prudens est, qui intelligentia sua aliquid cognoscit, sciens vero qui alterius judiciorum percipit; & quod prudens ideo debet Prælatus, *quia ars est artium, & regimen animarum*; circa quod multa percipies ex his, quæ infra scripsi *in cap. ars penult.* & *cap. fin. de ætate*, & qualit. ordin. † Inde que idem Barbosa *n.* 6. addit Dominum docuisse Prælatos ipsos, dum dicit *estote prudentes, sicut serpentes*, volens ut serpenti similes in hoc existant, ut nempe blandi sint, ac tractabiles, omniumque naturæ sa accommodent, utque vigilantissimi semper, ac circumspecti sint velo- 8 9

ci

ti, ipse serpens, qui semper collo, atque pectore erecto, incidit circumspiciens undequaque, ut à repentino casu quo offendi possit, malo, salvus consistat.

10 Ad secundam quæstionis partem an in dubiis, ut quis excusari valeat, debeat peritos consulere, hic affirmat Barbosa cum Rubino *decis.* 99. addens quod consulens superiorem, credens illum habere sufficientem scientiam, etiam si erret, non peccet; ita cum Sayro *in florib. decision. sub tit. de pænit. decis.* 10. Et occasione textus nostri hæc etiam dicit Riccius *collect.* 997. ad textum
11 hunc alia congerens. † Etenim Castillus de Bovadilla *in politica* 1. *p. lib.* 2. *cap.* 7. ait quod Prætor. debet sequi peritorum consilia, ut excusetur.

12 Cum ergo Episcopus, Judex, Prælatus, & alii Magistratus debeant non esse faciles ad determinandum in negotiis arduis, sed sumpto ad cogitandum spatio, debeantque diu, multumque res expendere, omnia circumspicere, & considerare, juxta sapientis dictum proverb. 4. *oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos*, & proverb. 93. *qui festinus est pedibus offendit*, & docet Paul. Apostol. *ad Timoth.* 1. *c.* 6. *nemini cito manum imponas, nec communices peccatis alienis.*
13 †Et à prudentia proveniat, ne superiores sine aliorum consilio ardua negotia decidant juxta proverb. *c.* 27. ibi *non transgredieris terminos antiquos, posuerunt Patres tui*, & *Eccles.* 32. *sine Consilio nihil facias, & post factum non pænitebis*, & ibidem *ante omnem actum consilium præcedat te.*

14 Imo Tobias consulverit filio *c.* 2. ut semper consilium à sapiente requirat, quia ut inquit sapiens *proverb. c.* 3. *cum consilio reguntur sapientia*, sequitur ut quisquis innixus sit prudentiæ suæ, mirabiliter ruat, ac erret, juxta illud Horatii *lib.* 3. *carmin. Od.* 4. vis *consilii expers male ruit sua*, quia nemo adeo sapiens, ut scite Symancus scribit *lib.* 4. *Epistol.* 7. qui aliorum consiliis non indigebat, nemo adeo magnus, qui ad infimorum etiam monita demittere se non debeat, incipit esse minimus, qui infirmorum consilia minime quærit.

15 Itaque D. Bernardus ad propositum textus nostri videtur protulisse sequentia verba *non abundes in sensu tuo, sed alieno magis acquiescas Consilio. & Judicio, qui de sua unius sententia magna gerit* (aut levius) *superbum hunc Judicabo magis, quam sapientem*, & alibi *qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit extremi est ingenii*, prosequitur Barbosa *dicta p.* 1. *titul.* 2. *glossa in Pastorali, num.* 10. & 11. referens ex eodem Bernardo sequentia verba, *attende tamen à falsis Prophetis, id est consultoribus, quorum consilia Deo non sunt odorifera.* Caute enim ait, ut sint audienda eorum hominum consilia, in quibus non constat vigere Dei timorem, aut qui affectibus carnis obnoxii sunt.

16 Ex his ergo addo pro ampliori nostri textus declaratione, quæ ipse Riccius scripsit *dict. collect.* 977. ex Sayro *decis.* 12. *de pænit.* quod Judex, qui judicavit secundum unam opinionem, quam Doctores principales tenent, punietur in Syndicatu, si contraria opinio erat communiter approbata, secus si neutra. Quod ampliabis ex his, quæ dixi *in cap. Capellam* 4. *de feriis.* & *in c.* 2. *de re judicata*, ubi quas opiniones debeat in dubiis sequi Judex.

Secunda quod qui elegit opinionem, quam 17
putat rationi conformem, satisfacit: sic Sayrus *de pænit. decis.* 11. Riccius supra in vers. *infero quarto.* † Et ibi in vers. *infero quinto*, ait ex eo- 18
dem Sayro *de pænit. decis.* 12. quod consulens Doctorem, ubi sunt diversæ opiniones, tenetur sequi quam Doctor definit. Quæ omnia juvantur ex his, quæ late dixi infra *in cap.* 4. & *cap. penultimo de probationibus*, obi egi *de consulendis matronis, obstetricibus, medicis & aliis in arte peritis*: & applica nonnulla, quæ dixi *de appellat. sub principio Rubricæ*, ubi *de relationibus, & consultationibus factis superiori*; &c.

Ad tertiam quæstionis partem, an si Sancto- 19
rum dicta innitantur authoritate veteris, aut novi testamenti, credatur illis magis, quam creditur Papæ, & præhabitis quæ dixi sub *Rubrica, & Rubr. de summa Trinitate, & ibi cap. fin. quæst.* 1. *de Papæ authoritate in decernendo super fidei rebus*, & quæ dixi supra *in c.* 1 *hoc tit. quæst.* 1. *in fine* vers. *ad ultimam*, quatenus ibi probavi Sanctorum dicta præferri legibus civilibus; quoties agitur de materia spirituali ad fidem spectante, & de interpretatione sacræ scripturæ, videtur ut idem sit dicendum in nostro dubio, ut in terminis docent Abbas hic *num.* 3. approbans glossam textus *in cap. de libellis distinct.* 21. verbo *illorum* ibi *quod verum est, nisi Augustinus juvetur authoritate novi, vel veteris testamenti.*

Resolvens, & notans illam glossam ad hoc, 20
quod si sanctus Augustinus, vel sanctus Hieronymus dicat aliquid, & innitatur authoritate novi, vel veteris testamenti, illi sit magis credendum, quam Papæ idem *in cap. certificari, num.* 3. *de sepult.* & *in cap. qualiter el* 2. *de accusation.* Afflictis *in præjudiciis de feudis num.* 102. Roman. *singular.* 228. Tiraquell. *de primogen. quæst.* 6. *n.* 5. Gregor. Lopez *in l.* 6. *glossa* 1. *tit.* 1. *p.* 1. & ut refert Barbosa *in principio dicta dist.* 20. videtur sic tandum Gratiano, dum ibi videtur tenere, quod in explanando verum scripturæ sensum, præferuntur Doctores sacri Judicio
Romani Pontificis † & quando debet præce- 21
dere dictum alicujus Sancti cum ratione mortali, aliis opinionibus tractant Gomez. *in proœmio regul. Cancell.* Geminianus *in cap. de quibus* 20. *q.* 1. *cap. ita Dominus* 19 *dist.* & clarius Archidiacon. *in cap. ego solis dist* 19.

Nihilominus in dubio hoc respectu Pontifi 22
cis, ut Ecclesiæ caput decernentis, seu deficientis dicendum est, quod ipse etiam circa verum sacræ Scripturæ sensum, & circa Judicium Ecclesiæ in vera fidei doctr. omnibus SS. Patribus eam exponentibus, sit præferendus; quia ut jàm dixi *in d. Rub.* & *tit. de fide Catholica* ad illum tanquam Ecclesiæ caput pertinet definire veros scripturæ sensus, cujus Judicium omnes fideles adstringit, *cap. per venerabilem qui filii sint legitimi*, Trid. *concil. sess.* 4. *in decreto de edit. & usu libror.* vers. *præterea*, Albert. Pigh. *de Ecclesiast. Hierarch. lib.* 1. *c.* 4. *in princ.* & *lib.* 4. *c.* 2. *Can. de locis Theolog. lib.* 5. *c.* 2. *lib.* 12. *c.* 7. *conclus.* 1. Bannez 2. 2. *q.* 1. *art.* 10. *dub* 6. *à conf.* 5. Card. Bellarm *controv. Cathol. cont.* 1. *lib.* 3. *à c.* 3. & *controvers. lib.* 3. *de Romano Pontifice, cap.* 1. *per totum*, Henriquez *in summa* 1. *p. cap.* 1. §. 3. Suarez *de defens. fidei lib.* 1. c. 11. *n.* 2. & applicabis quæ supra dixi *in Rubr. q.* 12. vers. *ad sextam*, an decretis Pontificis standum sit clausis oculis,

& ibi verſ. *ad quintam* an decreta Gratiani habeant legis vim: ubi quid de dictis Sanctorum: quid de conciliis, & aliis.

22 Et ſic tenendo dico ſententiam contrariam Gratiani, & aliorum intelligi poſſe, ut loquatur de Pontifice, ut privato Doctore, ſcripturam explanante, quia tunc non habet omnino aſtringens Judicium ſecundum Bellarm. *d. controverſ.* 1. *lib.* 3. *c.* 10. verſ. 16. & verſ. *reſpondeo*, Barboſa *in d. princip. diſt.* 20. *n.* 2. ex Præpoſito Archidiacono, ibi agentibus de operibus Gregorii Papæ, quæ tanquam Doctor compoſuit, & de commentar. Innocent. IV. de quibus dicunt, ut non ſint præferendi aliorum Patrum ſcriptis, niſi quatenus fortiori ratione juvantur, referens etiam Gratianum dicentem *quo quiſque magis ratione nititur eo major eſt authoritas ejus* & comprobo ex his, quæ dixi *in d. c.* 2. *de fide Catholica tota q* 1 hæc in die 8. B. M. V. Auguſti 22. an. 1656.

AD TEXTUM IN CAP. VI. CUM OMNES.

HOC TITULO.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Conſtitutio Collegii auferens antiquam conſuetudinem, quæ redundat in damnum aliquorum, & commodum aliorum, ceſſante rationabili cauſa, non valet, & quare* n. 2.

3 *Lex privata, qualis eſt privilegium, propter bonum commune latum, habetur, ut lex, cum etiam dicatur ad commodum publicum ita pertinere, ut expenditur*, num. 4. 5. 6. & 7.

5 *Finis cujuſque diſpoſitionis dupliciter accipitur principaliter, nempe, vel quoad intentionem, vel quoad executionem, & dicitur principalis, qui proximior eſt in executione; etſi remotior in intentione legis.*

6 L. 1. §. hujus ſtudii, ff. de Juſtitia, & jure, *ubi Accurſius.*

Lex quædam, ut tendant ad favorem publicum ſecundario, & principaliter ad privatum, intelliguntur ſecundario, non quoad intentionem, ſed quoad executionem, & n. 7.

7 *Lex quædam, etiam de privata utilitate tractans intentione, principaliter ad commune bonum ſpectat; ſed quæ principaliter diſponit de rebus publicis intentione, & executione ad commune bonum ſpectare videtur.*

8 *Indefinita oratio, in quo differat ab univerſali* remiſſive. & n. 9.

10 *Papa, & Princeps tenentur ſtare contractibus, cum ſubditis, & proprias leges ſervare* remiſſive.

11 *Canonici num reſidere teneantur, ſeu poſſint in abſentia percipere?* remiſſive.

EX hoc textu ea eſt communis Doctorum 1
aſſertio, quod conſtitutio collegii antiquam conſuetudinem auferens, quæ
redundat in damnum aliquorum, & commodum aliorum, ceſſante rationabili cauſa, non
valet: ſic docent præter antiquos Alagona *in Compendio juris Canon. p.* 5. Jimnez *in concordia, p.* 1. & 7. & *vol.* 2. *repet. in jure Canon. ad* 1. *lib. decretal.* Joan. Baptiſta Ferret. Anton. de Burgos, Andreas à Vegea refertur ab Antonio Auguſtino *collect.* 3. *decretal. lib.* 2. *tit.* 1. *c.* 1. Vivianus *in rationali primi lib juris Pontif. pag.* 19. remiſſive, Caſal. *in annotat.* Barboſa hic cum aliis *n.* 1. quibus addo late ſcribentem ad textum no-
ſtrum, Salas *de legib. diſp.* 14. *ſect.* 2. & 3. † Et 2
hujus deciſionis poteſt eſſe ratio, quia lex quælibet, ut jam ſupra dixi *in Rub. q.* 2. verſ. *ad ul-
timam* tendit in commune bonum. † Ubi etiam 3
expendi quare lex privata, qualis eſt privilegium, propter bonum particulare latum, ut lex
habeatur. † Igitur præter ibi dicta, & alibi ſub 4
dicta Rubrica, & in cap. 1. ego ſic expedio: nam cum quælibet lex in ſua diſpoſitione quæcumque principaliter tendat ad commodum publicum, *cap. erit autem lex* ubi Archidiacon. *cap. fact. diſt.* 4. D. Thom. 1. 2. *q.* 90. *art.* 2. evenit dicendum, quod etſi aliqua jura dicantur in humanis legibus ad privatam utilitatem conſtituta fuiſſe; ideirco id dictum eſſe, quia hæc jura non diſponunt ſuper rebus publicis, & ad omnes in communi pertinentibus. Et tamen quia neceſſarium eſt quod particulares regantur ad regimen totius; ideo jura, quæ privatam utilitatem conſtituere videntur, juxta plura, quæ adduxi infra *in c. cum contingat de foro comp.* adhuc ſpectare ad commune bonum, ſic ut hic reſpectus ſit principalis, non ſecundarius docet Covarr. *in cap. quamvis pactum de pactis, p.* 2. §. 1. *num.* 6. poſt dicta Bartoli, & Fortunii Garcias *in l.* 1. §. *hujus ſtudii, ff. de Juſtitia, & jure.*

Et ut magis expendat in verſ. *hinc*, ait finem 5
cujuſque diſpoſitionis dupliciter accipi, principaliter nempe, vel quo ad intentionem, vel quoad executionem, & quod finis principalis communi ſignificatione dicitur, qui propinquior eſt in executione, quamvis remotior ſit in intentione legis. Lex igitur, quæ de privatorum rebus diſponit principaliter intendit commune bonum. Sed quia ex lege iſta prius bonum ad privatos defertur, dicit legem hanc principalitier favere privatis, principaliter inquam in executione, ſecundario
autem intentione. † Et inde interpretatur Ac- 6
curſ. dum dixit *in d. l.* 1. §. *hujus ſtudii de Juſt. & jure*, leges quaſdam tendere ſecundario ad favorem publicum, & principaliter ad privatam, quod intelligatur ſecundario, non quoad intentionem
ſed quoad executionem. † Qua ratione affirmat 7
ut quælibet lex etiam de privata utilitate tractans, intentione quidem principaliter ad commune bonum ſpectet; illa vero lex, quæ rebus publicis diſponit principaliter intentione, & executione ad commune bonum, & favorem publicum ſpectare videatur. Et ut concludunt eleganter Martin. ab Azpilcueta Navarr. *in cap. inter verba* 11. *q.* 3. *col.* 85. Bart. *in l. ambitioſa ff. de decretis ab ordine faciend.* Priori ſane legi finis principaliter convenit quoad privatam utilitatem reſpectu executionis, atque item quoad commune bonum reſpectu intentionis.

His

8 His sic præhabitis jam nonnulla notanda breviter scribo, ut illico aliquas quæstiones proprias hujus litteræ tractem; igitur ad verba hic *omnes* p. test, applicari illa universalis, de qua dixi *in cap.* 1. quatenus Canonum statuta ab omnibus debeant custodiri; & licet ibi obtulerim agere hic de quæstione *an oratio indefinita æquipolleat universali, & quæ utriusque sit differentia*, non tamen hic repeto, cum satis verbum *omnes* respectu legum omnes obligantium, jam satis actum videatur ibi, & *in dicta quæst. 2. Rubr. dicto* vers. *ad ultimam.*

9 Ubi inter conditiones legis, una est quod obliget omnes. Et sic ad propositum de universali, & indefinita late agentem, leges Covarr. *lib. 1. variarum q. 13. per totam*, ubi *n. 8. & 9.* agit de vi, quam habet indefinita à lege prolata, vel ab homine.

10 Et in vers. *quod quisque juris*, & ibi *patere legem, quam ipse tuleris*, potest agi quæstione an Princeps, & Legislator debeat observare suas leges; ideo videbis dicta supra *in dicto c. 1. q. 5.* ubi egi *de ea, an etsi Princeps legibus solutus sit, peccet contraveniendo legi suæ* ibi in vers. *ad secundam*, & ibi vers. *ad tertiam, an teneatur statuto particulari populi:* & quæ etiam dixi infra late *in c. 1. de probat. p. 2. q. 8. & 9.* ubi *an Princeps, seu Papa teneatur stare contractibus initis cum subditis.* Et de prædicto axiomate leges quæ ex bonis litteris & auctoribus abundantissime congerit novissime Solerjano Emblema 69. *Pareto legi quisquis legem tuleris*, & scribit late de prædicto axiomate Pat. Franciscus Vallente *p. 2. in concord juris Pontificii, pag. 148. notat.* 3. ubi eum Juristis explicat.

11 Et quia hic sub contextura agi poterat de residentia Canonicorum, ac de fructibus ab ipsis percipiendis, in absentia, vel præsentia, ut colligitur hic à vers. *trecenses*; ideo recurres ad ea, quæ dico *sub tit. de clericis non residentibus.*

12 Vocari an debeat absens in actis Capitularibus dico *infra sub quæstionibus* & de materia hujus textus novissime scribit Pater Franc. Vallente ad titulum nostrum *p. 2. de concordia juris Pontificii à fol.* 143.

QUÆSTIO I.

An collegium possit facere legem: an statutum, quod vicini teneantur ire ad molendinum alicujus vicini, & non ad molendinum alterius, validum sit: an statutum factum à majori parte in rebus collegii universitatis, vel communitatis, valeat; & an universitate congregata, ad assentiendum, vel dissentiendum, tacentes consentire videantur?

SUMMARIUM.

1 *Collegium num possit facere statutum?* remissive, & n. 12. & 19.

2 *Statutum, quod vicini teneantur ire ad molendinum unius vicini, relicto alio, seu publico, non valet; idem de coquendo pane in furno unius vicini, potius quam in alio* n. 3. 4. 8. & 9.

4 *Domini habentes jurisdictionem, sed Principem sibi ipsis superiorem, nequeunt subditos jure communi cogere, quod ad Domini molendina, triticum molendum deferant, & non ad alia, nec id statuto præcipere.*

5 *Statutum Domini temporalis non est admittendum in præjudicium molendinorum, & furnorum Ecclesiæ.*

6 *Statutum compellens vicinos ire ad molendinum, seu furnum particulare, si edit in commodum universitatis, & si secundario alii vicini utilitatem habeant, sustinetur secundum quosdam, etiam respectu Ecclesiæ*, n. 8. *sed verius est, ut non valeat*, n. 8. & 9. *explicatur contraria sententia*, n. 10. & 11.

10 *Statutum factum, ne quando urget necessitas propria civitatis, extrahatur ad alios populos, posita pœna, valet, ut* n. 11.

12 *Statutum factum à majori parte in rebus Collegii, um veritatis, vel communitatis, validum est. &* n. 13. *& num limitetur in criminalibus, & arduis.* n. 14.

15 *Electio ad beneficia, & Canonicatus, quæ est res ardua, valet facta à majori parte capituli.*

16 *Factum a majori parte non valebit in his, quæ sunt communia pluribus, ut singulis, etiam si essent mille, nisi omnes consentiant, &* n. 17.

17 *Contradictio unius sufficit in his, quæ competunt jure singulari, &* n. 19.

18 *Citatio est necessaria illius, cujus principaliter interest, quando fit statutum, seu electio; non autem illius qui in consequentiam lædi potest.*

19 *Collegii major pars potest statuere, & decernere in præjudicium minoris partis, nisi vellet aliquid statuere contra privilegium, vel exemptionem.*

20 *Congregati Capitulares ad dissentiendum, vel consentiendum, si tacent videntur consentire*, num. 21.

22 *Consentire videtur Capitularis, qui potuit actum contradicere, & non contradixit; item & pupillus*, n. 23.

24 Cap. in qui tacet, cap. qui tacet de reg. juris lib. 6. n. sequent.

25 *Tacens, etsi in dubio consentire videatur; non tamen confiteri, vel negare. & quare* n. 26. 27. & 28.

27 *Dubia res, etsi efficiatur per partis negationem, sed per solam taciturnitatem nonnisi aliud concurrat.*

AD primam quæstionis partem an collegium possit facere legem, & suppositis quæ dixi supra *in Rub. à q. 9. 10. & 11.* ubi etiam dixi *an Capitulum sede vacante, possit legem facere;* item & dictis supra *sub c. 1. q. 1. & q. 7.* satis respondebis ex his; quæ dixi *in dictis locis, item sub d. q. 11.* egi in vers. *de Concil. Cardin.* de alia, quæ congerit. 1

Ad secundam quæstionis partem an statutum, quod vicini teneantur ire ad molendinum unius vicini, & non alterius bene ex doctrina textus nostri valet responderi: nam ut ait Covarr. *in reg possessor. 2. p. § 4. n. 7. & sub n. 8.* vers *primum*, non potest statuto Domini, aut populi subditus prohiberi, ut deferat triticum molendum, ad alia quam publica molendina, sive id fiat in utilitatem Domini, sive ut lucrum, communitati ex molendini redditu majus accedat, quia cum is actus meræ facultatis, & 2

voluntatis, ut dixi *in cap. cum non liceat* 12. *de praescript. q.* 2. *n.* 17.

3 Ubi idem de quo quando pane in furno unius
vicini, potius quam in alio, in quo non admit-
4 titur praescriptio. † Sequitur dicendum ut Do-
mini habentes jurisdictionem, sed Principem,
ut superiorem recognoscentes, nequeant subdi-
tos cogere jure communi, quod ad Domini
Molendina, triticum Molendum deferant, & non
ad alia, ex eadem ratione, cum Domino per-
mittenda non sit haec violentia, taliter ut nec
statuto Domini, aut populi id fieri possit; eo
quod tenderet in grave subditorum praejudicium
praesertim eorum, qui alia in eadem urbe, vel po-
pulo, ejusque territorio molendina construxe-
rint, vel aedificaverint, aut construere vellent;
quod maxime obtinet quando statutum fieret
ad privatam Domini voluntatem: sic docent
Bartholom. Socinus *cons.* 272. *lib* 2. Joannas Ba-
ptista de sancto Severino *in repet. l. omnes populi.
ff de Justitia, & jure colum.* 36. ignorol. *inter cons.
Baldi cons.* 36. *li.* 3. & in ibi Bald. *cons.* 75. Anchar-
ranus *in cap. Canonum instituta hoc tit. q.* 11. Ripa
lib. 1. *respons. c.* 11. Nicolaus Boërius *decis.* 125.
Baldus *cons.* 410. *lib.* 5. & Jacob. *in tract. de feud.*
verbo *& cum molendinis*, q. 1. Aymon *in* 4. *p. de an-
tiquit. tempor. cap. circa praemissa num.* 4. Covarruv.
5 † Quid *n.* 7. in fine ait ratione fortiori, nec idem
statutum admittendum in praejudicium molen-
dinorum, & furnorum Ecclesiae: de qua parte dico
infra in cap. 7. & per alia adducta *in c.* 10. *hoc tit.*
Nec debet audiri Calderinus *tit. de const. cons.* 21.
expressim contrarium respondens; pro quo non
faciunt Cons. Baldi 11. *inter cons.* Ancarran. &
Aymon. Savilli *d. cap. circa praemissa* aliquot ra-
tiones afferentis, quas parum convenientes huic
tractationi dicit Covarr. supra *dict. num.* 8. vers.
caeterum.

6 Dubium tamen est an si cederet lucrum in
commodum universitatis, & totius populi, va-
leret in hac specie tale statutum; & revera vi-
detur quod sic quia jam tunc illud statutum sit
in utilitatem totius communitatis, à qua omnes
vicini commodum reportant. Etsi incidenter ad-
sint alii singulares vicini, qui eo, quod molen-
dina alia, seu furnos habent in illo territorio,
damnum patiantur; & sic videntur amplecti
7 Baldus, Jacob. & Aymoniam supra adducti. † Et
juvatur nam secundum Cardinalem, *consil.* 144.
Joan. Crottum *in leg filius familiarias. §. Divi, ff. de
leg* 1. *colum.* 4. ibi Ferdin. Loazes. *n* 424. Federic.
cons. 35. incipienti *statuto civitatis*, valet statutum
si Reipublicae, communitative conveniat, ma-
xime ad ejus tutelam, vel regimen, etiam si eo
statueretur, quod res quaedam in Ecclesiam, aut
clericos minime transferatur.

8 Nihilominus etsi non inficiamur, ut possit
contingere alia utilitas publica, cui praedictum
statutum innitatur ex qua justificari valeat, quod
ex tempore, loco, & aliis judex discretus arbi-
trabitur: tamen dici debet, ut sentit Covarr.
d §. 4. *num.* 7. *in fine*, adversus eundem Baldum, &
Jacob. quod prima sententia jam supra adducta
in vers. *ad secundam*, sit vera absque ulla distin-
ctione, & quod procedat in praedicto dubio, ad-
dens contra praedictos Doctores non esse ratio-
nem justam hujus statuti, quod lucrum acqui-
rendum, distribuendum foret in necessitati-
bus publicis ejusdem communitatis, cum haec
non sit causa sufficiens, ut iniqua lex fiat, cum
possit aliunde publicis oneribus, & expensis
subveniri.

Quare, etsi videretur tale statutum factum 9
pro utilitate universitatis; sed cum revera liber-
tatem auferat, ut vicini eant ad molendina alio-
rum vicinorum, & insimul ipsis convicinis mo-
lendina habentibus pro ipsa causa publica abun-
dantius curanda, fiat notabile praejudicium:
sequitur illud statutum, quantumvis praetextu
utilitatis publicae factum iniquitatem obtinere
in praedictum: quippe omnium vicinorum
auferendo illis facultativi actus licentiam adver-
sus quam, nec praescriptio praevalet ex dictis *in
dicto cap. cum non liceat* 12. *de praescript. q.* 1. *&* 2.
† Et sic non obstat adductum in vers. *& juvatur*, 10
ex doctrina Ancharrani, Joan Crotti, & Loazes,
quia & sentit Covarr. *supra n.* 8. vers. *hinc deni-
que*, Calderini, & Baldi responsa non agere de
statuto prohibente, ne quis triticum deferat
molendum ad alia, quam ipsius communitatis,
& Reipublicae molendina: nam invalidum est
maxime in praejudicium Ecclesiae, & dico in
d. c. 7.

Sed actum de municipali lege, qua tempore 11
publicae inopiae, cum Respublica gravatur An-
nonae penuria, ne triticum ipsius civitatis ad
exteros deferatur vetitum fuerit, ne quis triti-
cum molendum extra civitatem deferat, nisi
duodecima pars tritici, quae molendi ratione
dari solet in ipsius civitatis exitus portaram
dari solet nomina communitatis recipientibus
id pro molendinis, quae extra urbem, Respu-
blica habet, ad quae deferendum est triticum,
ut inibi molatur, quod admissum fuisse, ne Re-
spublica tota gravissimum damnum patiatur,
cui aliter obviam ire non potuerit, cum statu-
tum non fuerit factum ad augendos Reipubli-
cae redditus, sed ne triticum extraheretur à ci-
vitate tempore necessitatis, & ad extereos posset
deferri alios plures casus respectu clericorum,
ac legibus politicis obligentur, sicut laici, dico
infra sub *d. c.* 7. *&* c. 10. *q.* 13. ubi quid etiam
circa leges pascuorum.

Ad tertiam quaestionis partem, an statutum 12
factum à majori parte in rebus collegii, univer-
sitatis, vel communitatis, validum sit. Et sup-
positis quae longe scripsi *in c. tertio loco* 5. *de pro-
bationibus q.* 11. & ibi *tota q.* 2. ubi etiam in vers.
ad secundam, de quaestione illa, *quando causa di-
catur respicere commodum universitatis, vel singu-
lorum*, & ibi vers. *ad tertiam*, *an singuli de uni-
versitate conveniatur pro eo, quod universitas de-
buerit*, & ibi *quaest.* 3. *an civitas, vel communitas,
seu villa convocato Concilio publico, possit suo con-
tractu, vel decreto obligare suos vicinos: & an com-
munis res mea dici possit*, & alia *in fine praemissi illius
textus*, citatis *de testibus*, breviter respondeo, ut
valeat, quia cum negotia universitatis de facili
non possint expediri, si omnes de populo, scire
communitate, deberent consentire.

Idcirco factum esse, ut quod à majori parte 13
agitur, ad universos referatur, docent Duennas *re-
gula* 296. Caputaquen *dec* 192. *&* 193. *p.* 3. Buccar-
ron. *de different. inter judicia civilia, & criminalia
n.* 13. *&* 14. *differentia* 162. † Qui *n.* 15. limitat 14
hanc doctrinam in criminalibus, & in arduis, in
quibus non sufficere ait decurionum partem
majorem, seu Consiliorum; imo & debere om-
nes consentire. Quae limitatio videtur incerta,
si attendas ad ea, quae infra dico *de electione in*

cap.

cap. cum audistis 19. *c. cum in jure peritus* 23. *cap.*
15 *cum anna* 50. † Et in aliis illis titulis, ubi electio
ad beneficia, & canonicatus, quæ est res ardua,
sufficit, ut à majori parte fiat, nisi majus dece-
re limitationem relatam, non procedere, quoties
in jure aliud cavetur determinatum. Et insuper
adjunges quæ dico *infra sub tit. de his quæ fiunt à
majori parte capituli.*

Verum factum à majori parte, non valebit,
16 nisi omnes consentiant in his, quæ sunt commu-
nia pluribus, ut singulis etiam, si essent mille,
ut docent Duennas *reg.*295. Ant. Gomez *tom.*2.
variar. c. 3. *num.* 14. Azevedus ad curiam Pisa-
nam *lib.* 2. *c.* 14. Villadiego *in tractatu de rebus
Ecclesiæ non alienandis lib.*1. *part.*1. *c* 101. *num.*7.
& 8. & *c.*102. *num.*7. Diana *resolut. mor. part.*1.
tract. 3. *resolut.* 29. quod intelligit hic Barbosa
*num.*6. ex glossa ultima, textus *in c. quamvis pa-
ctum de pactis lib.* 6. recepta communiter per Ti-
raquell. *in tractatu res inter alios acta in princ.
num.*10. & 11. de singulis de quorum præjudi-
17 cio principaliter agitur, secus si secundario. † Et
sic quod contradicto unius sufficiat in his, quæ
competunt jure singulari, ut tenent Abbas hic
num. 7. vers. & *dico.* Butrius *num.* 18. & Bern.
n. 58. Cardin. Cabeller. *decis.*134. videbis ube-
rius *q.* 2. *à n.* 1.

18 Unde Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opinion.
pagin.*285. *num.*4. Perez *in l.*1. *tit.*2. *lib.*2. *ordina-
menti pag.*93. Menochius *cons.*311. *num.*24. Gama
*decis.*195. *num.*3. & *decis.*207. *num.*2. Hypolit.
*cons.*113. *à num.*54. Suidus *decis.*256. *num.*1. *ut
dicunt* in simili sit necessaria citatio ejus, cujus
principaliter interest, non autem illius, qui in
consequentiam lædi potest, juxta glossam *in l. de
unoquoque ff. de re judicata*, & juvatur late nimis,
ex quæ dicit *in c. pen. de foro compet. in c.*2. *de testi-
bus, in c.*1. *de causa possess. & propriet.* ubi de neces-
sitate citationis illorum, quorum interest in ju-
diciis, & alibi sæpe.

19 Item notatur quod major pars collegii potest
statuere, atque decernere in præjudicium mino-
ris partis, ut docent hic Felinus *num.*7. Barbosa
sub num. 5. sed limitant Abbas *in c. veniens n.* 21.
post princ. de præscriptionibus, ubi etiam Felin.
*num.*4. vers. *dum allegat. idem num.*18. vers. *fallit.
secundo* Erasmus Cochier illos referens *de jurisd.
ordin. in exemptos p.*3. *q.*26. si collegium, vel capi-
tulum vellent aliquid statuere contra privile-
gium, seu exemptionem, nam tunc unus solus
poterit contradicere, seu illud impedire.

20 Ad quartam quæstionis partem in universi-
tate congregata ad assentiendum, vel dissentien-
dum, tacentes consentire videantur. Difficultas
hæc multum pendet ab intellectu textus *in cap.
qui tacet*, & *in c. is qui tacet de regulis juris lib.* 6.
de quorum intelligentia bene dixi infra *in c.* 1.
*de judiciis quæst.*15. *à num.*2. & *in c.*1. *de litis con-
testat. quæst.*2. *num.*2. Quo supposito nunc brevi-
ter respondeo hic ex Felino *num.* 17. Bartol. *in
l.*2. *num.*14. *C quæ* sit longa consuetudo, Petr. de
Ancharran. *cons.*157. Panorm. *in c.*2. *de his, quæ
fiunt à prælato sine consensu capituli num.* 9. Joan-
ne Baptista de sancto Severino *in l. omnes populi
charta* 8. *ff. de justitia, & jure*, Felin. late *in c.* 1.
de maiorit & obed. Abbate *in cap. vestra de locato
num.*6. Jason. *in l quæ dotis num.*82. *ff. soluto matri-
monio*, ut congregata universitate ad consen-
tiendum, vel dissentiendum tacentes videantur
21 consentire. † Et quando tacens si sit præsens
consentire videatur, videndus Dynus, & ibi
Boërius *in addit. in regula qui tacet de reg. juris* &
Bartol. *in dicta l. quæ dotis*, & ibi Jason. ubi com-
muniter resolvunt. † Quod si potuit actum con- 22
tradicere, & non contra dixit, censeatur consen-
tire, tradit Gratian. *sub regula* 488. *num.* 1. etiam
ex Bart. *in l. adoptionibus num.*1. *ff. de adoption.* Ab-
bas, & alii *in cap nonne bene de præsumpt. num.* 1.
ibi late Felin. Alciatus *lib.* 4. *parergon. c.*7. Jason.
in §. item serviana num. 55. *Just. de actionibus*, la-
tissime Didacus Covarr. *in c.*15. *practicar. num.*5.
Gregorius Lopez *in l.* 23. *tit.* 34. *part.*7 *glossa* 1.
& *in l.*1. *tit.*16. *p.*4 *glossa* 2. † Et quid in pupillo 23
si taceat, idem tradit *in l.*1. *titul.*2. *part.*1. *glossa* 2.
& regulam descripsit Felinus cum tribus limita-
tionibus.

Dubium tamen est cur præsens, & tacens re- 24
gulariter videatur consentire, sed non fateri, vel
negare; & licet Doctores, & Francus *in dicto
c. is, qui tacet num.*1. insolutum relinquant; nec
nodum dissolvamus, si Doctores communiter
sequamur, qui inter consensum, & dissensum,
inter confessionem, & negationem non distin-
guunt. Et regulam *cap. qui tacet eodem tit.* ad no-
stram reducant; nihilominus dicendum videtur,
ut offendant manifeste verba, & mentem utrius-
que regulæ: cum illa *is qui tacet* adversative ad
primam *qui tacet* illum sensum faciat † quod li- 25
cet tacens in dubio consentire præsumetur, ut
statim dico; non tamen confiteri, vel negare,
quia cum consensus sit actus voluntatis exigen-
tis, hæc datur, ubi quis cum posset verbis, vel
signis contradicendo contrariam voluntatem
ostendere non contradixit; liberum enim erat
ei contradicere, sed non præsumitur confiteri,
vel negare, cum liberum sit alterum eligere eo,
vel maxime, quia is, qui consentit in effectu fa-
teri, seu approbare videatur. † Confessio ergo, 26
vel negatio in affirmatione veri, vel falsi consi-
stit. Sed qui absolute, & simpliciter tacet, non
ostendit, nec affirmat quodnam sit verum, vel
falsum, cum nec ullum verbum, aut signum pro-
tulerit, aut falsitatis à se significatæ: ita Barbosa
*in dicta regula is quis taces num.*3. † qui ex Felino 27
*in c super eo num.*2. *de test.* infert quod licet regu-
lariter per partis negationem, res efficiatur du-
bia *l.*3. ubi glossa verbo *dubium C. qui ad liberta-
tem proclam cum concord.* per solam autem taci-
turnitatem, nisi aliud concurrat, res non efficia-
tur dubia ex *l. nego* 10. *C. de acquirenda poss.* Felin.
*num.*3. *in cap. fin. de probat.* qui *in dicto c.* super eo,
posuit prædictam regulam cum sex limitatio-
nibus.

Et quia satis longe idem Barbosa explicat 28
in dicta regula qui tacet 43. plura jura explicans
glossæ textus in cap. nonne 5. *de præsumptionibus* &
alia; ideo leges illum, & adjicies quæ dixi *lata
in d. c. nonne* 5. quorum alia non transcribo, ut
parum pro nunc utilia ad pactum, de quo agi-
mus in vers. *ad quartam.*

QUÆSTIO II.

An civitas, vel villa, convocato concilio publico, quod dicitur *concesso abierto*, possit suo contractu, vel decreto obligare singulos vicinos, qui ibi non interfuerunt. An absentes consiliarii debeant vocari ad actus capitulares. Et qui absentes dicantur. Et an major pars ad condonandum Regi sufficiat. An aliquis possit se subscribere determinationi à majori parte comitiorum; licet ipse contrarium votum emiserit: & an quando in capitulo à majori parte certo scitur concludendum, seu statuendum pro re aliqua injusta, & iniquo donativo, possit aliquis pro illa die Domi manere sine periculo peccati mortalis, ac onere restitutionis.

SUMMARIUM.

1 *Omnes debent approbare, quod eos tangit ut singulos,* & à n. 6. *Sed sufficit ut major pars approbet, quando tangit in communi fallit, ut* n. 22.

2 *Concilium publicum potest suo contractu obligare subditos, qui ibi non interfuerunt,* & num. 3. *contra* n. 7. *quando agitur de re propria eorum.*

3 *Creditorum dilatio data à majori eorum parte, respectu quantitatis sufficit,* & *valet.*

4 *Tutorum factum à majori parte, valet favore administrationis bonorum, etiam Ecclesiæ.*

5 *Præsentatio à majori parte Patronorum valet, etiam in jure Patronatus libertorum,* & n. 4. & 10.

7 *Villa, convocato concilio publico vulgo* Concejo abierto, *obligare non potest suo decreto singulos vicinos, quando agitur de re propria eorum principaliter, non si secundario* n. 8. & 9.

8 Tangit *verbum de quo* in c. quod omnes tangit, de reg. juris *per prius,* & *non per posterius verificatur in his tantum, quorum principaliter detrimentum vertitur,* & n. 9.

9 *Alienare volens fundum in emphyteusim habitum à pluribus Dominis, nequit, uno eorum contradicente, cæteris etiam consentientibus.*

10 *Decretum, seu actus majoris partis, valet etiam, ubi interest singulis, si aliud reperiatur expressum. Et quare.*

11 *Factum à majori parte in actibus necessariis valet, secus in actibus voluntariis.*

12 *Major pars nequit facere aliud in magnum præjudicium Ecclesiæ vel violando jura universitatis, vel laudabilem consuetudinem; tunc enim prævalet minor pars contradicens,* & num. 13.

13 *Minor pars concilii contradicens non tenetur justificare suam repugnantiam coram cæteris de capitulo; est tamen consulendus superior communitatis, ut determines decretum majoris partis.*

14 *Capitulares absentes vocari debent in tribus casibus, in electione Prælati, in Canonica,* & *in cessatione à Divinis facienda,* & *in actibus gravis præjudicii, ut* num. 15. & 26. *nisi aliter, consuetudo sit, ut vocentur, aut statutum, quod tutius est in praxi* n. 6.

17 *Absentes sunt vocandi, quando negotium tractandum in eorum præjudicium cedit quorum consensus est requirendus.*

18 *Absentes, ut nonnulli dixerunt, vocandi non sunt ad actus Capitulares. Limitatur* remissive, *ut* n. 19.

20 *Absentes de consuetudine hujus Regni, non vocantur, etiam si sint in civitate, nisi contingat casus arduus,* & *tunc sufficiet, ut vocantur Decuriones, qui sunt in Civitate, vel Comitatu, ut* n. 21. & n. 23.

22 *Vocari debent omnes populi, ubi Decuriones non sunt,* & *sufficiet si duæ partes congregantur.*

23 *Absentium citatio necessaria non est, etiam in Capitulis Ecclesiæ, ut* n. 24.

25 *Consuetudo non vocandi absentes ad actus capitulares, decem præscribitur annis, etiam de jure Canonico,* & *etiam in casibus a jure expressis, sed in electionibus* remissive, *ut* num. 29.

27 *Absentes qui sunt vocandi in aliquibus casibus, non vocabuntur, nisi qui sunt intra Provinciam.*

28 *Collatio beneficii, quæ fieri cum consilio Episcopi, debet fieri eo agente in remotis.*

29 *Absentium vocatio in electionibus Ecclesiasticis* remissive.

30 *Absentes vocati, si contumaces sint, possunt de benignitate spectari.*

31 *Voci suæ renuntians, potest illam reassumere reintegre, id est, antequam fiat electia: ubi quid in Papæ electione,* remissive.

32 *Citari debet ad electionem qui etsi absens sit tempora vacationis, tempore electionis faciendæ reversus erat.*

33 *Vocatus non vocandus, si nec expectatur, non nocet electioni,* & *qualiter, ubi quod non potest agere de contemptu, qui non habet vocem in capitulo.*

34 *Absentes consiliarii, sive votantes proprie dicuntur illi, qui non faciunt residentiam in loco, ubi est Ecclesia,* & *vel Concilium;* & *sic qui in civitata non existunt,* & *qui in Castris existunt.*

35 *Absentes, etsi secundum aliquos judicetur qui habitat in suburbiis, ut* num. 36. 37. 38. 39. 40. & 41. *tamen verius est, ut ad effectum illum vocandi ad electionem, sive ad actum capitularem judicetur præsens in civitate, ut* n. 42. *latissime* n. 36.

37 *Civitatis appellatione continentur quæ muro circumdantur,* & *non superbia* n. 38. 39.

38 *Civitas,* & *urbs pro eodem capiuntur.*

40 *Suburbia in civitate continentur, ubi dispositio inutilis redderetur,* & n. 41. & *ubi potest damnum, vel commodum verti,* à n. 42. & 43.

Cap. si civitas de sent. excommunic. lib. 6.

43 *Civitatem videtur habitare qui est prope civitatem, ubi quod suburbia vocantur etiamsi media sit via inter civitatem,* & *continentia ejus,* & n. 47.

44 *Absentes, ubi non sunt vocandi, si sunt prope civitatem sunt vocandi,* & *requirendi.*

45 *Absens dicitur ille qui non est in civitate, vel continentibus, aut suburbiis.*

46 *Cardinales quoad Papæ electionem, quomodo absentes, seu præsentes judicetur. Consiliarii Civitatum, & populorum, quando dicantur absentes, quominus vocentur ad actus Capitulares,* d. n. 46.

Canonici habitantes ultra mare, seu flumen civitatis dicuntur abesse, & sic non vocandi, nisi in casibus à jure expressis d. n. 46.

47 *Suburbia comprehenduntur secundum statum, qualitatem, & conditionem loquentis, vel actum gerendi, aut non.*

48 *Habitator suburbanus, debet recipi ad efficia civitatis.*

49 *Suburbia verius est, ut arbitrio judicis declarentur, circa quod multum operabitur consuetudo* n. 50. & 51.

51 *Vacari solent in Cathedralibus absentes ad actus capitulares, & electiones Canonicatuum per Ministrum Capituli, vulgo* el Pertiguero: *ubi qualis vocatio, sive citatio sufficiat. Et quid in praxi viderim n.* 52.

53 *Citatio absentium Capitularium, quando nescitur, ubi inhabitent, fit per publicum edictum, vel in domo eorum, vel in loco, ubi inhabitare solet, vel in ejus Ecclesia, seu beneficio.*

54 *Vocati si intra assignatum terminum non venerint competentem, non sunt de cætero citandi.*

55 *Electores possunt hora solitu facere electionem de mane sine illis, qui assignata diei citati non comparuerunt, dummodo non sit plures absentes, quam præsentes; tunc enim præsentes tenentur vocatos spectare ad finem termini dati ad eligendum.*

56 *Absentes vocati spectandi sunt, elapso termino quando pauciores sint, ubi absque periculo, & incommodo spectari possent, & aliqua causa necessaria, vel probabili detinerentur, & superior pro certo haberet non longe abesse, præsertim, cum nullum esset periculum in mora modici temporis.*

57 *Declamationi locus est, quando electores congregati dolo excludendi absentes electionem accelerant.*

58 *Eligere minor pars poterit, quando major pars respondisset se nolle venire, nec eligere, nec electioni interesse, uno, & unus solus, aut pauciores non spectatis absentibus, si finis termini immineret.*

59 *Procurator potest constitui ab electore impedito, & absente, concurrentibus tribus causis* n. 61. & 62.

60 *Decuriones absentes non citantur juxta praxim Hispaniæ, nisi in duobus casibus, ut* n. 7.. & 62.

61 *Absens citatus ad aliquem actum universitatis, si venire non potest, valet committere vocem suam alteri, item si sic practicetur in Curia, quod absentes dent vocem per Procuratorem* n. 62.

62 *Extranei, & qui non sunt de Capitulo, non possunt Curiam intrare per se, nec per alium.*

63 *Procuratoris constituti ad votandum in capitulo pro absente, aliqua curiosa demonstrantur per quatuor quæstiones* remissive.

64 *Major pars ad Condonandum Regi sufficit, in Parlamento Siciliæ debet concurrere etiam brachium Ecclesiæ* num. 65. 66.

66 *Major pars Procuratorum vulgo* de Cortes *hic Matriti congregari solita in Comitiis publicis totius Castellæ concedunt Regi tributa, &c.*

67 *Regi jure ipso naturæ debetur à subditis sustentatio, quæ sufficiat ad Dignitatem Regiam, decenter sustentandam, & Regnum, vel Provinciam ab hostibus tuendam, & pacte tacito, cujus assignatio est in arbitrio, Regis.*

68 *Rex, vel Princeps supremus ultra possessiones, & redditus sibi assignatos, potest exigere nova tributa, vel antiqua augere, quando Patrimonium sibi assignatum non sufficeret suæ congruæ, & subditi providere tenentur, &c.*

69 *Donativa, quæ fiunt in Parlamento, debent esse in tanta quantitate, ut possit universitates ea solvere: ubi quæ debeant advertere Consiliarii donatores,* n. 70.

71 *Tributa nova imponere Rex non debet, nec requirere donativa; imo minuere, vel suspendere gratias, vel pensiones aliquibus assignatas, quoties causas publicæ utilitatis imminet & quare ibi.*

73 *Major pars sufficit ad donativa Regi præstanda ob causam necessariam, ut belli; non sic in donativis voluntariis, quæ dantur Proregi.*

74 *Tributum impositum in his Regnis Hispaniæ, positum propter bella, & sumptus, quos sustinet Rex in aliis Regnis, est justum.*

75 *Tributum à Rege imponi potest, si Rex in egestatem devenerit, propter largitiones immoderatas, ludos, bella injusta, & Regnum, tenetur illi donativum præbere, non obstante culpa, & peccato Regis & quare ibi.*

76 *Reges, & Principes tenentur omnes sumptus parum necessarios excidere, & in posterum se continere à prodigalitatibus.*

77 *Regi asserenti se esse in necessitate, possunt Credere consiliarii, & Decuriones intrantes in Parlamento, & capitulo Comitiorum, nisi aliud de veritate in contrarium constaret* n. 78.

79 *Pars minor consiliorum potest se subscribere majori parti comitiorum, sequenti opinionem probabilem, & tutam, etsi minor pars sequatur tutiorem; secus quando major pars concludit rem injustam* n. 80.

81 L. quod major, ff. ad municipalem, l. aliud ꝯ. refertur, ff. de reg. juris.

82 *Consiliarius, Decurio, sive Capitularis, cujus oratoria potest persuadere votantes in Capitulo, num sine peccato subterfugere possit, si certo sciat, ut major pars votantium, quid injustum sequutura; & licet aliqui affirment, verius videtur, nec peccare, nec ad restitutionem teneri,* ut n. 83. & 84.

85 *Consiliarii possunt non ire ad consilium, quando adest major pars injustu votantium non reducibilis, & quando inde perturbatio excitatur à potentioribus, si voto suo, nullum sperent fructum* n. 86.

87 *Consiliarii, ac Decuriones non possunt, nec debent absentes esse, à capitulo, Concilio, sive Parlamento, si concurrendo possint suo voto impedire injustam conclusionem faciendam.*

88 *Consiliarii male faciant qui ut rem injustam concludant, rogant aliquem ut se pro tali die absentet, seu faciat, ut aliquis votantium exeat à comitiis, antequam votum suum præstet, ut* num. 89.

90 *Consiliarius, Decurio, sive Capitularis, qui post aperta vota primo votantium rem injustam*

ut

eis consentit , peccat , & restituere tenetur , quando prima vota erant revocabilia , cum posset suo voto reducere ad justum primo votantes , alias non sic , ut n. 91.

92 *Suffragium donativi injusti primo præstans , tenetur restituere ; & si certo sciat post illum votantes in eandem partem ituros , contra Salomum* n. 93.

94 *Decurio, sive Consiliarius post ingressum in Curiam, sine licentia ante votum præstitum , nequeunt ab ea exire, alias mulctari poterunt, perperam exeundo facere , cum possint suo bono consilio avertere alios à malo* n. 95. *nec etiam cum licentia si suspiciantur aliquod grave negotium tractandum* n. 96.

97 *Consiliarii, sive Decuriones, aut Capitulares compelli possunt per judicem intrare consilium , nisi infirmitas eos excuset , & similiter possunt compelli per Præsidentem capituli, qui non intrant, vel se excusant.*

1 AD primam quæstionis partem , supposita differentia inter ea , quæ ad
aliquos , tanquam ad singulos pertinent vel tanquam ad universos , vel in communi , veluti ad universitatem , collegium , vel communitatem , in quibus solum procedit juris regula , quod omnes tangit *lib. 6. & in l. 1. in fine C. de authorit. præstanda , l. per fundum, ff. de servitut. rusticor.* sic ut in his , quæ respiciunt singulos , tanquam universos , sufficiat major pars , & procedat regula textus *in l. quod major ff ad municip. c. 1.* & per totum de his , quæ fiunt à majori parte capituli *glossa* 1. hic , ubi Decius *num.* 5. Felin. *à numero* 13. Padilla *in l. aquam num.* 3. *Cod. de servit.* Gomezius *tom.* 2. *variar. cap* 3. *numero* 14. Duennas *regula* 265. Balboa *in capit.* 5. *de probationibus sub numero* 38. Dynus , & *glossa in dicto capitulo quod omnes* , Salcedus *ad Bernard. Diez regula* 449. Garcia 95. *numero quarto* Azevedus *ad Curiam Pisanam lib. secundo. capit. decimo quarto* , *litt. B.* secus si tanquam ad singulos ; sic relati, & Barbosa *in dicta reg.* dixi supra *quæst.* 1. versic. *ad tertiam.*

2 Sed nihilominus videtur ut in puncto nostræ
difficultatis , adhuc possit consilium publicum
subditos suo contractu obligari , qui ibi non in-
terfuerunt † ex eo quia quoties agitur de dila-
3 tione debitori præstanda, sufficit consensus ma-
joris partis creditorum, respectu quantitatis ex
textu *in l. majorem, ff. de pactis, l. fin. Cod. qui bonis
cedere possint* , de quo late dixi *infra in c. fin. de fo-
ro compet quæst.* 4. *sub §.* 4. ubi de hoc casu & fa-
ciunt quæ dico *q.* 3. *sequenti à n.* 1. ubi de statuto
ut homicida plectatur, &c.

4 Item quia factum à majori parte tutorum, valet favore administrationis bonorum ejus, idem & in administrationibus bonorum Ecclesiæ, & itidem in jurepatronatus, & præsentandi, quod pluribus competit patronis. Nam facta præsentatio à majori parte, proculdubio obtinet glossa hic, quæ allegat *textum in cap. quoniam in quibusdam, c. postulasti de jurepatron.*

5 Idemque procedere in jurepatron. libertorum ex *l. si quis §. quoties, ff. qui, & à quibus*; quibus in casibus videtur ut major pars faciat actum validum in præjudicium singulorum, qui non interfuerunt , quibus principaliter interest.

Verum quia ut jam supra dixi *q.* 1. sub vers. 6
ad tertiam, sit firma, & recepta conclusio, quod
in his, quæ sunt communia pluribus , ut singu-
lis minime valeat quod fit à majori parte, nisi
omnes consentiant, ut communiter receptum
est per textum ibi *in l. per fundum, ff. de servituti-
bus rusticor.* † ob id Avendannus *responso* 34. Bal- 7
boa *in dicto c.* 5. *de probation. num.* 39. existimant,
ut villa, convocato concilio publico, vulgo *Con-
cejo abierto*, non possit suo contractu, vel decreto
obligare singulos vicinos , qui ibi non interfue-
runt, quando agitur de re propria, quæ omnes,
ut singulos tangit, nisi interveniat omnium ap-
probatio. Scilicet de quorum præjudicio prin-
cipaliter agitur, non si secundario : nam in isto
ultimo casu non erit necessaria eorum approba-
tio: *argum. textus in l.* 1. *§. denuntiari* ibi *primo
gradu, ff. de ventre inspiciendo*, docet *glossa Magi-
stra* 2. *in l. de unoquoque* 47. *de re judic. glossa ul-
tima in c. quamvis pactum de pactis lib.* 6. commu-
niter recepta per Tiraquel. *tractatu res inter alios
acta pag.* 2. Navarr. *in cap. si quando de rescriptis
pagina* 77.

Tum etiam quia verbum *tangit* , de quo *in di- 8
cto c. quod omnes* 29. *de reg. juris*, per prius, & non
per posterius verificatur tantum in iis , quo-
rum detrimentum principaliter vertitur , juxta
dict. l. de unoquoque, juncta glossa, verbo *singulo-
rum. in l.* 1. *§. hujus.* ubi Paulus, *ff. de justitia, &
jure*, Tiraquel. ubi supra *pag.* 5. vers. *huic.* † Et sic 9
notabiliter consuluit Oldradus *cons.* 34. quem
sequitur Balboa *d. n.* 39. quod si quis obtinue-
rit fundum in emphyteusim à pluribus Domi-
nis , & voluerit alienare cum consensu Domi-
norum , unus tamen illorum contradicat , non
possit fundum alienare in præjudicium contra-
dicentis.

Quod si aliqua justa causa adsit , & aliud ex- 10
pressum reperiatur , existimo etiam valere
actum , seu decretum majoris partis in casu , de
quo loquimur, quia per illam jure indici potest ,
ut major pars etiam in his sufficiat , ut *in c.* 2. *de
jurepatronatus* , ibi *plurimorum* , in quo speciale
est, ut in negotio præsentationis, quæ ad singu-
los patronos pertinet, sufficiat major pars, ut ad-
vertit Barbosa ibi cum multis , ut est vulgare
Rochus de Curte *de jurepatron.* verbo *honorifi-
cum. num.* 91. vel quia alias sequeretur absurdum
aliquod, vel iniquitas, quæ vitari debent, *l. nam
absurdum ff. de bonis libert.* vel quia exiguum est
præjudicium *l. scio ff. de in integrum restitut.* vel
tandem, quia utilitas, & bonum publicum ma-
xime urgent *arg. l. Lucius* 11. *ff. de eviction.* Barbo-
sa *in dicto c. quod omnes n.* 3. & 5. Quo pacto sunt
intelligenda exempla posita supra in vers. *sed ni-
hilominus.*

Ex his infero in actibus necessariis factum à 11
majori parte valere , secus in actibus volunta-
riis, qui fiunt, nulla cogente necessitate, in qui-
bus, ut dixi supra *quæst.* 1. dict. vers. *ad tertiam*
ex glossa hic communiter recepta , *glossa in dicta
l. per fundum, ff. de servitut. rusticor.* necessum est
ut omnes consentiant. † Nec procedat quando 12
major pars aliquid voluisse facere , in magnum
præjudicium Ecclesiæ, vel universitatis, violan-
do jura, & privilegia, aut laudabilem consuetu-
dinem communitatis , quia in eo casu prævalet
minor pars contradicens, ut expresse docent
Innocent. *in c. accedentibus de privilegiis*, Panor-
mit. *in cap. veniens de præscriptionibus*, Barbosa *in*

dicto

dicto c.tertio loco 5.*de probat. num*.44. ubi addit ex
Alberico *in l. quod major, ff. ad municipalem*, quod
in eo casu minor pars habet justam contradi-
cendi causam, qua unus solus potest contradice-
re, ne actus fiat. † Et quod minor pars contradi-
13 cens, non teneatur justificare suam repugnan-
tiam coram cæteris de capitulo, sed quod sit con-
sulendus superior communitatis, ut determinet
an decretum à majori parte sit, ut iniquum re-
vocandum, vel non, notant DD. ex regula textus
in c. 1. de his, quæ fiunt à majori parte capituli ubi
notat Panormit.

14 Ad secundam quæstionis partem, an absen-
tes consiliarii debeant vocari ad actus Capitu-
lares, & repetitis quæ dico infra *de electione*
c.18. c.42. §.1. ubi *de vocandis electoribus, & ci-
tandis*. Et sic ex ibi dictis juxta terminos nostri
dubii; etsi ex generali regula cautum sit, quod
in tribus casibus sit vocandus absens, nempe in
electione Prælati, *c. quia propter de electione, in
electione Canonica, ut in c. cum Ecclesia de præben-
dis lib.6.* & in cessatione à Divinis faciend. ut
*in c. si canonici de officio ordinarii lib. 6. & ex glossa
celebri in c. præsentium de testibus lib. 6.* quæ est
communis secundum Imolam in hoc nostro
textu num.8. Felin *num*.22. Decium *num*.7. Cor-
neum *conf*.181. *col*. 8. *vol*.2. Ripam *lib*.2. *respons.
c*. 21. *num*. 4. servarique in practica, secundum
Alexand. *a l Bartol. in l. omnes populi, ff. de justi-
tia num*. 15. & alios, quos refert Zevallos *in
practicis q*. 476.

15 Tamen alii Doctores sentiunt quod præter
tres relatos casus, sint vocandi absentes in acti-
bus gravis præjudicii *per glossam dicti capituli
præsentium de testibus lib.6.* verbo *ipsorum*, Inno-
centius, & Joanns Andreas *in c. 2. de novi operis
nuntiat*. Anton. *hic col*.3. vers. *ex prædictis, & in c.
cum humilis, c. licet ad evitanda col.2. de electione,
& in c. 1. de his, quæ fiunt à majori parte capituli.*
Dominic. *in dict. c. præsentium col*.7. Abbas plu-
ribus in locis, Joannes Crotus *in dicta l. omnes
populi col. 3.* vers. *ego alias* dicens esse veriorem
in puncto juris, dicit hanc communem Barba-
tia hic *col*. 11. qui consulit pro hac sententia
consilio 1. *colum*.13. *volumine* 1. *& conf*.17. *col*.2.
& 3. volum. 2. quam communiorem, & de jure
16 veriorem vocat Zevallos supra. † Et additio ad
Curiam Pisanam *sub num*. 1. vers. *sed an* idem re-
ferens ex aliis has contrarias opiniones ait, ut in
causis non expressis in jure, quantumvis arduis,
non vocabuntur absentes ad earum expeditio-
nem, nisi aliud de consuetudine, vel statuto ha-
beatur receptum, quod tutius esse testatur ex
Imola *in c. 1. de his, quæ fiunt à majori parte capi-
tuli col. 6.* vers. *& istam differentiam:* tractant Fe-
lin. hic *num*.22. *additio ad Bartol. in l.2. C. de de-
17 curion. lib*.10. † Ubi dicit quod si negotium tra-
ctandum, resultat in absentium præjudicium,
sunt vocandi absentes ii, & consensus eorum re-
quirendus, ut hic in nostro textu, & glossa, Be-
nedictus Capra in commun. suis opinion. verbo
Capitulum, additio ejusdem Bart. *in l. nomination.
C. de decurion. lib*. 10.

18 Unde ad difficultatem à nobis propositam
respondendo plures dixerunt absentes vocari
non debere ad actus capitulares, seu pro actis
capitularibus: sic Baldus, & Felinus hic, Archi-
diaconus *in c. ea enim §. hoc jus porrectum* 10.*q*.2.
communem tenuit Imola *in c.fin. col*.3.*de majorit.
& obed*. contra Innocent. *in c.2. de novi operis nun-
tiat*. communemque esse vocat Zachia *in addit.
ad Abbatem hic num. 6.* Franc. de Ripa *lib. 2. re-
spons*. 21. Catelian. Cotta *in memorab. juris* verbo
absentes, sentit Gratianus *regula* 490. † Felinus 19
tamen hic *num*. 22. limitat duobus modis, aliis
tribus modis limitat *glossa in c. 2. de testibus lib. 6.*
Bernard. Diez ubi bene Salcedo *in addit*. limitat.
novem modis *in regula* 3. Andreas ab exea hic
num.206. quem refert Petrus Duennas *in regula* 1.
ubi limitat quatuor modis, bene Capra *in suo
tractatu reg. 3. n.26.*

Et videtur regulæ quod non sint absentes vo- 20
candi, consentire, Curia Pisana *lib. 2. c. 5.* dum
ait *num*. 1. quod de consuetudine hujus Regni
non vocantur absentes, etiamsi sint in eadem
civitate. † Si tamen contingat casus arduus, & 21
importantiæ, tunc ait quod Magistratus potest
vocare eos, qui sunt in Civitate, vel comitatu
ut optima sit sententia, quæ plurimorum con-
sensu confirmatur. † Et quod in locis ubi non 22
sunt decuriones, debent vocari omnes, & suffi-
cit congregari duas partes. Et quod major pars,
facit, debet valere, glossa, & ibi Doctores plene
in l. aliud §. refertur ff. de reg juris.

Sed eadem Curia Pisana *dicto lib. 2. cap.7. Cu- 23
ria*, & Azevedus cum eo *sub litt. A. in addit. c.5.*
dicunt, quod in consiliis Hispaniæ de consue-
tudine, non est necessaria citatio absentium,
quia jus universitatis remanet apud inter essen-
tes; & eis accrescunt vocem absentium secun-
dum Bertachin. *in tract. de Episcop. p.3. lib.1. n.26.*
licet alii sint absentes, & impediti; & hoc esse ve-
rum ait Azevedus.

Quia & in materia canonica, & Ecclesiasti- 24
ca, & sic in capitulis Ecclesiæ est idem ex textu
in c. cum Ecclesiis de præb. lib. 6. quem ad hoc di-
cit expressum Oldrad. *conf*. 259. *impugnatur ele-
ctio*. † Ubi *num*.6. ait quod consuetudo non vo- 25
candi absentes, etiam de jure canonico decem
annis præscribitur, ut dixit Puteus *lib.2.decis*. 12.
eo quod secundum juris dispositionem, nun-
quam absentes sunt vocandi, nisi in casibus à
jure expressis ex dicta glossa *ipsorum dicta c. præ-
sentium 2. de testibus lib 6.* ibi Barbosa *num*. 10.
quem secundum Azevedum in dicta Curia totus
mundus sequitur, & quotidie ad eam recurrit,
ut tenet Jason *in l. placet n. 13. C. de sacrosanct.
Ecclesiis*.

Et idem Azevedus *in l. 2. num. 36. regula* 8. 26
tit. 1. lib. recop. ubi casus jure expressos remissive
retulit, quorum quatuor sunt principaliores,
nempe electione, cessatione, receptione, & col-
latione, ut jam dixi cum Zevallos, & alios, &
retulit Abbas *in c. fin. de majoritate, & obed.* Ol-
dradus supra ex ratione quam adduxi, & repe-
tit Abbas *in dicto cap. 2. num. 10. de novi operis
nuntiatione*, quia prædictæ causæ arduæ sunt se-
cundum glossam *in c. 1. de his, quæ fiunt à ma-
jori parte Capituli*. & glossam hic; quam appro-
bat additio ad Curiam Pisanam sub *dicto cap. 5.
lib*. 2.

Notandum vero est quod valeat consuetudo 27
non vocandi absentes etiam in casibus jure ex-
pressis, ut notant Franc. Marcus *decis*. 1032.
num. 7. part. 2. Curia Pisanæ additio sub *dicto. n. 1.*
vers. *Valebit*, etiamsi tantum sit longi temporis;
imo & in casibus, in quibus absentes sunt vo-
candi, non vocabuntur, nisi illi, qui sunt in-
tra provinciam *ex c. coram de elect*. notat Alex.
conf.91.*lib*.7.*n*.7.*in fine*, dum tamen provincia non
sit

sit sata ex textu *in cap. quia propter de electione.* Ripa *remed.29. electus à majori.* Franc. Marcus *dicta decis.* 1032. *num.* 6. † Et sic notant Decius *in l. cum filius familias col.* 2. *ff. si certum petatur*, quod collatio beneficii, quæ debet fieri cum consilio Episcopi, debet fieri eo agente, in remotis ex textu *in cap.* 1. *ne sede vacante* aliquid innove. *lib.* 6.

29 Et licet hic in textu nostro *colum* 12. late Felinus disserat de canonicis vocandis, & quando sunt absentes, & in quo loco, & qua citatione vocari debeant: & an sit opponenda hora, in qua debeat fieri electio, de quo Bertach. *de Episcopo* 3. *p. lib.* 1. *q.* 7. *num.* 9. *ad* 14. & *in quæst.* 17. & Curia Pisana, & ejus additio tractent, an sufficiat vocatio generalis, vel specialis requiratur, de quo bene Azeved. *ad Curiam Pisanam dict. lib.* 2. *cap.* 2. Tamen quia hæc magis pertinent ad electionis materiam; ideo sub *dicto cap.* 18. & *quia propter* 42. & in aliis latius expenditur, quibus sic jactis infero adnotabilia nonnulla.

30 Primo quod si absentes vocati sint contumaces, possunt de benignitate expectari ex voluntate præsentium, Bertach. *de Episc.* 3. *p. lib.* 1. *q.* 18. *n.* 29.

31 Secundo quod vocis suæ renuntians, potest illam reassumere juxta glossam, & Bald. *in cap. licet num.* 11. & 12. *de electione*, quod intelligit Azevedus *supra circa finem dict. c* 5. re integra, id est, antequam fiat electio secus ea facta, & perfecta, ex Archid. & textu *ibi in c. in causis de elect.* & *in cap. ad Apostolicam de regularib.* quatenus probant quod potest quis suæ voci renuntiare. Quid in electione Papæ, quando Cardinales sunt absentes, bene per textum & ibi glossam *in c. ubi periculum. §. hoc sacro de elect. lib.* 6.

32 † Quid si tempore vocationis, & citationis, quis non adesset in loco, ubi citandus, & vocandus foret, electionis autem tempore esset reversus, & præsens in loco, ubi vocandus alias erat; & licet speculator *de elect. §.* 1. & *tit. de via scrutinii in princ. num* 4. dixerit ut non oporteret, citari tamen Marcus Anton. Cuchus *de instit. canon. lib* 4. *tit.* 1. *de elect. num.* 51. & Azevedus *ad Curiam Pisan. dict. c.* 5 *in fine*, contrarium, ut melius decet.

33 Ubi resolvit quod si vocatur, non vocandus, nec spectetur, non nocet electioni: sic ex *c. cum inter universas de elect.* sed glossa *ibi* verbo *assumatis*, dicit ut expectari teneatur usque ad terminum præfixum, nisi ex tali expectatione præjudicium, & damnum, non expectatis his, qui vocandi non erant, sustinerent ibi Hostiens. *num.* 9. vers. *numquid*, Joannes Andreas *num.* 18. Butrius *num* 19. Panormit. *num.* 11. vers. *in glossa penultima*, Barbosa *de jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 19. *num* 99. videndus late *à num.* 88. *ad plures casus*, ubi cum Rendina. & cum Ragucio *de voce canon. in capitulo q.* 11. *num.* 3. sic tenens dicit procedere, quia non potest agere de contemptu, qui non habet vocem in capitulo: alia inquam dico *infra sub titulo de electione.*

34 Ad tertiam quæstionis partem, qui proprie dicantur absentes consiliarii, seu votantes. Et primo dicendum est quod absentes dicuntur illi, qui non faciunt residentiam in loco, ubi est Ecclesia, vel concilium, secundum Abbatem, quem allegat Curiæ Pisanæ additionator *lib.* 2. *num.* 2. *cap.* 5. *vers.* & *qui dicantur.* Et sic qui in civitate non existunt, ut inquit Felinus *hic n.* 21. Franc. Marc. *d. decis.* 1032. *n.* 2. *p.* 2. & Decius *hic col.* 6. *vers. tertia conclusio.* Et existentes extra civitatem dicuntur absentes, & per consequens qui in Castris existunt, absunt, secundum Franciscum Marcum *num.* 2. & addit ad Curiam Pisanam supra.

Sed an qui vivit in suburbiis, vel prope civitatem, putetur taliter absens, ut vocari non debeat, vel an reputetur, ac si esset in civitate, ut vocandus, & requirendus sit. In quo dubio fuit quondam perplexitas magna talis, ut in decisum relictum fuerit per aliquas, eo quod non reperirent casum determinantes † sed quod reputentur absentes ita quod vocari non debeant, nisi in casibus à jure expressis: probatur, nam in hac materia absentes dicuntur, qui non habitant in civitate. † Secundo quia civitatis appellatione continentur, quæ muro circumdantur *ex l.* 2. *ff de verb. signif.* quam ibi Rebuffus inquit *pag.* 2. *ampliat.* 2. procedere in qualibet civitate, ut muris etiam finiatur sicut urbs, *ex c. sicivitas de sent. excommunic. lib.* 6. † Et quod urbs, & civitas pro eodem capiuntur *l. singularum C. de ædificiis publicis*, ubi Imperator primo nominat urbem, postea civitatem. † Etenim civitatis appellatione proprie non veniunt suburbia, sed id solum, quod muri ambitu terminatur, ut per Cottam *in memorab.* verbo *civitas pag.* 107. Barbosa *in dicto c. si civitas n.* 4. Idem etiam tacit textus *in l. præscriptio, C. de operibus*; Ex quibus Rebuffus supra plura infert, & tradunt Franc. Marcus *decis.* 365. Covarr. *in c. alma mater de sententia excommunicat. lib.* 6. † Nec connecti suburbia, nisi ubi dispositio inutilis redderetur *ex dict. c. si civitas*, juncto communi ejus intellectu, quatenus probat quod interdicta civitate, intelliguntur interdicta suburbia, ne scilicet contemnatur interdictum, item etiam intelligantur interdicta, etiam continentia ædificia, sicut Doctores docent *in d. c. si civitas*. Frater Emanuel Rodriguez *tom.* 2. *q.* 108. *art.* 1. Bonacina *de cens. disp.* 5. *puncto* 1. *num.* 20. Sayrus in simili tractatu *lib.* 5. *cap.* 3. *à num.* 3. ubi explicat quid in hac materia continentium, & suburbiorum ædificiorum nomine intelligatur ubi plura addit circa materiam *dict. c.* † Item & tertio quia non vocari utile est Ecclesiæ, ne differatur agendi actus, & expediendi executio, ut notat Oldrad. *d. cons.* 259. *impugnatur electus*; in his tamen, quæ non favorabilia essent Ecclesiæ, appellatione civitatis, non comprehenduntur suburbia secundum dictos, & Felin. *in c. Rodulphus de rescriptis, n.* 7.

Verum quod appellatione civitatis ad effectum, ut consiliarii, seu votantes, non reputentur absentes, existentes in suburbiis, & continentibus: probatur, eo quod appellatione civitas suburbia continentur, *l. ædificia, qui continentibus* 147. *ff. de verb. signif.* Et quia in materia indifferenti, ubi potest verti damnum, & commodum, suburbia continentur appellatione civitatis, secundum Felinum *in dicto cap. Rodulphus.* † Deinde quia qui prope civitatem est, videtur esse etiam in civitate *ex l. præsens cum sequenti, ff. de procurat.* sed suburbia vocantur etiam, si media sit via inter civitatem, & continentia ejus, secundum Bald. jam relatum, quem sequitur Menoch. *de arbitr. judic lib.* 2. *cent.* 2. *casu* 155. *n.* 13. igitur. † Imo Baldus singularissime *in d. l. præsens de procurat.* infert ex ea, quod in materia, ubi absentes

prope civitatem erunt vocandi, & requirendi,
refert, & sequitur Franc. Marc. *in decis. Del-
phin.* 365. *num.*40. & hoc volunt *l.* 10. *tit.* 14.*p.*3.
col. fin. ibi *secendo en tallugar.* Et proprius acce-
dendo tenet sic glossa *in pragm. sanct. tit. de col-*
45 *lation.* §. *item voluit* in glossa *absentia.* † dicens
absentem esse illum, qui non est in civitate, vel
continentibus, & suburbiis ejus ex textu *in dict.*
l. præsens, & *ex l. absentem expressa ad hoc ff. de
verb. significatione* ibi, *sed si forte extra continentia
urbis sit, abest; cæterùm usque ad continentia non
ad esse videtur, si non latitet*, & probat lex Re-
gia 6.*tit* 33.*p.*7.
46 Et confirmatur quia eodem modo dicuntur
Cardinales absentes, quoad Papæ electionem,
qui scilicet extra civitatem sunt, vel continentia
illius ubi Papa mortuus est, ex textu *in c. ubi pe-
riculum*, §. 1. *de electione lib.* 6. notant Rebuffus
in dicta l. absentes vers. *sic absentes*, ubi hoc ap-
plicat ad consiliarios civitatum, & populorum,
ut absentes à civitate, vel continentibus ejus
dicantur abesse; ita ut vocari non debeant, nisi
in casibus à jure expressis, & in vers. *ad hæc ab-
sens* idem dicit quoad canonicos, nisi sint ha-
bitantes ultra mare, vel ultra flumen civitatis;
nam tunc non reputantur adesse in suburbiis, &
continentibus civitatis; sic Rebuffus in *dict. l.
absentem per textum* ibi Azevedus *in dicto c.* 5. *Cu-*
47 *riæ Pisanæ sub dict.num.* 3. † Cum enim secundùm
statum, & qualitatem, ac conditionem loquen-
tis, vel actus gerendi, suburbia comprehendan-
tur aut non; Covarr. *in dicto cap. alma mater* 2.
part. §. 5. vers. 9. & mens dispositionum, quod
præsentes in civitate vocentur, detur tam circa
vocationem eorum, qui in suburbiis civitatum
degunt, & morantur; sequitur ut tales ut præ-
sentes debeant reputari; quia qui prope civita-
tem est, in eadem civitate adesse dicitur ex dicta
l. præsens ff. de procurat.
48 Ex quibus idem Rebuffus *in dicta l. qui conti-
nentibus*, dixit quod suburbanus habitator potest
ad officia recipi civitatis; quæ tamen tunc judi-
cabuntur suburbia, vel prope civitatem: tunc
adesse ait arbitrio judicis relinquendum, secun-
dùm glossam *in d. pragm. sanct. tit. de collat.* §. *item
valuit*, *d.*dicta glossa *absentia*: arg. textus *in l.* 1.
ff. de jure deliberandi, *l. continuus ff. de verb. obli-
gat.* notat Hostiens. *in c. relatum*, *de sent. excom-
munic.* Archid. *in dicto c.* 2. *de testibus lib.* 6. † Quia
49 & quæ dicantur suburbia verius est ait Azeve-
dus, ut judicis arbitrio relinquatur secundùm
Covarr. *supra* vers. *qua verò*, Menochium *de ar-
bitrar. dicto lib.* 2. *cent.* 2. *casu* 155. *num.* 13. qui
casu 57.*num.* 30.*lib.* 2. *cent.* 1. & Balachin. *in re-
pertorio* verbo *prope.* † Dicunt prope quem esse,
50 vel non, judicis etiam arbitrio relinqui sic, ut
bonus judex arbitrabitur an esse in tali loco, ut
facilè possit adiri. Sed Franc. Marcus *in dicta
decis. Delphin.* 365.*num.* 30. *ex dicto c. cum. in Ec-
clesiis* 33. *de præbend. in* 6. dicit quod consuetu-
do multùm circa hoc operetur, hæc Azevedus
ad Curiam Pisanam sub dicto num. 3. ubi dicens
quod hæc multùm sit Commendanda, ut à nemi-
ne dicta, addit quod ex his fundamentis, respon-
sum patet ad fundamenta contrariæ sententiæ.
51 Et huic secundæ opinioni ego assentior: quip-
pe cum viderim in quampluribus Cathedrali-
bus vocationem ad actus capitulares, imo &
provisionem Canonicatuum dari, esse solitum
nomina vocationum, ut minister vulgò *El Perti-*
guero citet, & vocet, quemque capitularem in
ejus domo, ubi si non fuerit, ut dicat ejus servi-
toribus, quod capitulari denuntient capituli de-
cretam vocationem; & hoc sufficere, ut amplius
non requirantur citationes sive vocationes, re-
quirendo absentem à domo, vel civitate, quod
sic procedit circa res mediocres, veluti *de pa-
ciendo.* † In electionibus verò canonicatuum, 52
& præbendarum, statur juri communi; etsi
etiam viderim in his, ut absentes modo dicto
non requirantur, nec citentur, nisi contigerit
quod capitularis habitaret cum sua familia in
suburbiis, & continentibus civitatis, essetque
assuetus ad Ecclesiam, vel ad concilium ire in
diebus actuum Capitularium; tunc enim repu-
tantur in civitate; & ob id debent requiri, & ci-
tari singulariter, & personaliter, si sciatur ubi
degant, & commodè, & sine periculo fieri pos-
sit, *c. cum olim*, ubi glossa verbo *hibernia de dolo*,
& *contumacia*, *c. venerabili eodem per literas*, scili-
cet, vel nuntium, nisi de consuetudine aliud ser-
vetur. † Quod si nesciatur, ubi commorentur, 53
citatio erit facienda per publicum edictum in
Ecclesia, vel ubi soliti sunt commorari, vel legi
debent litteræ citatoriæ capituli, capitulo præ-
sente, & Clero, ut *in cap. fin. de eo. qui mittitur in
possess. causa rei serv. l.* 4. §. *toties*, *ff. de damno in-
fecto*, vel sic citandus inveniri non potest, citatio
de jure facienda est in ejus domo, *c. causam*, *c. Ve-
neralis de dolo*; etsi domicilium non habeat, sit
facienda in loco, ubi habitare consueverit, *d.l.*4.
§. *propter*, vel in ejus Ecclesia, seu beneficio, *cap.
fin. de dolo*, *c. ex tua de clericis*, *non resident.* quia ibi
residentiam facere præsumitur, Mascard. *de pro-
bationibus*, *concl.* 1271.*n.*1. Gonzalez *ad reg.*8. *Can-
cell.* glossa 15.§.2.*n.*30.
Quod si vocati intra assignatum terminum
competentem, non venerint, non sunt de cætero 54
spectandi, *cap. cum inter* 18. & sequenti, *de elect.*
Laurentius de Peyrinis *de privileg. regul. tom* 3. *in
additam c.*9.*n.*13.*pag.*446. † Ubi ait quod quando 55
est statuta dies electionis, si aliqui electorum non
compareant de manè, quando electio fieri solet,
possint qui sunt præsentes electionem Hora so-
litá facere, Julius Labor. *variar. lucub. tit.*4.*c.*15.
*num.*25. ubi adverrit, quod non venientibus ab-
sentibus, nec procuratorem constituentibus,
potest fieri absque eis electio, dummodò non
sint plures absentes, quàm præsentes, vel notabi-
lem collegii partem constituerent, quia tunc
præsentes tenentur expectare vocatos, saltem
usque ad finem termini dati ad eligendum.
Item quod sint spectandi etiam, elapso termi- 56
no, quamvis pauciores sint, ubi absque periculo
& incommodo spectari possent, & aliquà causâ
necessariâ, vel probabili detinerentur, putà plu-
viâ, & simili, & superior pro certo haberet non
longè abesse, præsertim cum nullum esset peri-
culum in mora modici temporis, quia adhuc fa-
cultas eligendi durabat. † Et idem Laborius *dict.* 57
*c.*17.*n.*25. *cum Chucho de elect. n.*83. Fr. Eman. Ro-
driguez *tom.* 2. *regul. q.*51.*art.*5. ait quod si con-
gregati ad eligendum, dolo potius excludendi
absentes vocatos, quàm alia legitima causa acce-
lerent electionem in ipsorum præjudicium, sit
tunc locus reclamationi. † Sed si major pars ab-
sens respondisset se nolle venire, nec eligere, 58
nec electioni interesse, tunc posset etiam minor
pars eligere. Et quod immo si finis termini im-
mineret, possent pauciores, & etiam unus solus,

non expectatis, convocatis eligere, quia tempus interpellat pro humioe: alia tradit Barbosa legendus *de jure Ecclesiastico d. p.* 1. *c.* 19. *à n.* 90. ubi refert aliqua, etiam *à n.* 10. *de procuratore constituendo ab eo electore, qui justè impeditus est juxta regulam textus*, ubi Doctores *in c. si quis, in principio de elect. lib.* 6. idem Julius Labor. *d. tit.* 4. *c.* 17.
59 *n.* 32. † Rota *in calaguritan. beneficii de Morillo* 13. Novemb. 1620. coram bonæ memoriæ Uoaldo, ubi fuit dictum tria requiri ad hoc ut votum absentis per procuratorem possit sustineri, quæ sunt ut quis sit in loeo unde evocari possit, & quod justo impedimento detentus venire non possit, & quod procurator habeat mandatum ad jurandum super dicto impedimento, de quo idem Barbosa *d. c.* 19. *n.* 108. & idem Laborius *d. c.* 17. *n.* 27. ponit formam vocandi absentes, si in scriptis vocatio facienda esset: & *n.* 28. ponit aliam formam pro absentibus in electione prælatorum regularium vocandis de quo dixi aliqua *in c. quia propter* 42. §. *illud de electione.*

60 Et in terminis decurionum absentium impeditorum, an eorum quilibet possit committere älteri vocem suam juxta notata *in cap. quia propter de electione, & in c. pen. eodem. lib.* 6. in terminis Curia Pisana *lib.* 2. *cap.* 7. *in princ.* ait in consiliis Hispaniæ prædicta jura non practicari, ubi est consuetudo, quod non est necessaria absentium citatio, & jus universitatis remanet apud interessentes; licet alii sint absentes, & impedi-
61 ti † quod limitat eadem curia duplici casu, veluti si citetur absens ad certum actum; quia tunc si non potest venire, & est impeditus, potest committere vocem suam ex ea ratione, quia ille qui non debet citari citatur, citatus legitimatur persona sua, & sine ille actus non potest expediri, ut notant Bald. & Doctores *in l. fin. C. de edi-*
62 *cto Divi Adriani tollend.* † Item si consentiant illi de capitulo vel universitate, quod absentes dent vocem per procuratorem, quia prohibitio est facta eorum favore, cui possunt renuntiare, sic ut possint admittere, non solùm consiliarium, sed & quemlibet extraneum; etsi de extraneo sit dubitatio probabilis, quia extranei, & qui non sunt de capitulo, non possunt curiam intrare per se, nec per alium. Hæc & alia videnda explicat uberius cum multis omnino videndis. Azevedus *in d. cap.* 7. *ad dictam Curiam Pisanam*, quibus adjunges Barbosam *d. cap.* 19. *à num.* 102. Julium Labor. *d. tit.* 4. *tit.* 4. *c.* 17. *à num.* 45. & Doctores qui tractant materiam textus *in d. cap. quia*
63 *propter*, ubi aliqua etiam dico. † Et addes quæstiones, quas refert Diana *part.* 1. *tract.* 3. *de Parlamento ref.* 7. 8. & 9. & 10. ubi de procuratore constituto à pluribus universitatibus, seu Baronibus Regni ad effectum intrandi in parlamento, & concilio, & possit substituere procuræ mandatum: & an procuratores, seu alii intrantes possint proponere aliquid in Parlamento, licet non proponatur ab illo, qui est Parlamenti caput. Et an Baro, v. g. qui habet etiam procuram universitatis, possit ferre duo suffragia in consistorio, & Parlamento, unum ut Baro, videlicet respondendo affirmativè, aliud ut procurator negativè, ubi cum aliis videbis. Et *ref.* 88. *an procuratores in Parlamento sedere debeant*, ubi eorum Barones sedere deberent, si in Parlameoto adessent, & respondet negativè cum à Ponte *decis.* 15. *num.* 1. pluraque de procuratore constituens & quibus de causis admittatur in materia electionis Canonicæ abunde cum infinitis Barbosa *de jure Eccles. part.* 1. *cap.* 19. *à num.* 100. ubi leges cum multum faciant pro hoc dubio & D D. *in c. si quis de elect. lib.* 8. per textum
n. 61. † Ad quartam quæstionis partem an major 64
pars ad condonandum Regi sufficiat; & ex dictis affirmativè respondeo, ut docent à Ponte *in tract. de potestate Pro-regis*, quem citat, & sequitur Valenzuela *cons.* 99. *p.* 1. *n.* 62. Diana *dict. p.* 1.
tract. ref. 27. † Ubi addit quod in Parlamento Si- 65
ciliæ, si non concurrat brachium Ecclesiasticum, etiam si ex brachio demoniali, major pars concurrat, non sufficiat ut donativum Regi tribuatur, semperque esse opus, ut brachium Ec-
clesiasticum concurrat. † Et in nostro Castel- 66
læ, & Leon Regnis videmus quotidie usitatum in curriis, ut major pars decurionum concurrentiam ad Curiam Regiam, ex publicatione publica, ut contingit in actu in curiis, quæ nunc celebrantur vulgò *cortes* Matriti, in quibus à sola majori parte nonnulla tributa condonata sunt, &
concessa. † Ex quo infero ad aliquot dubia sequē- 67
tia. Primum ex Gabriel. Vasq. *opusculo de rest. c.* 6. §. 1. *dub.* 1. *num.* 7. quod Regi jure ipso naturæ debetur à subditus sustentatio, quæ sufficiat ad dignitatem Regiam decenter sustentandam, & Regnum, vel provinciam ab hostibus tuendam ex pacto tacito inter Regnum, & Regem, & nisi debitum sit redactum ad certam summam pecuniæ ex pacto inter Regem, & Regnum, inito, manet arbitrio Regis, & supremi Principis, qui illius Provinciæ curam gerit justam pecuniæ summam assignare, quæ necessaria sit regimino, & defensioni ipsius Regni, Diana *d. tr.* 3.
ref. 12. † Secūdum quod potest Rex, seu Princeps
supremus ultra possessiones, & redditus sibi assi- 68
gnatos, etiam ex pacto cum suis subditis à se, vel suis primogenitoribus inito, exigere tributa nova, vel antiqua augere, quando patrimonium sibi assignatum non sufficeret suæ congruæ sustentationi, secundùm dignitatem Regiam, vel secundùm necessitatem publicam Regni, quæ solent de novo accidere; & quod in his tenentur subditi providere: sic docent Molfes. *in summa tom.* 2. *tract.* 12. *c.* 22. *n.* 70. Turrian. *in* 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 45. *dubio* 2. *n.* 8. Vasquez ubi supra, *dubio* 2. *n.* 27. Gabriel. *in* 4. *dist.* 15. *q.* 5. *art.* 2. *concl.* 2. Diana *d. tr.* 3. *ref.* 13. ubi dicit hanc doctrinam solùm admitti, quando vires Regni possunt hoc sufferre, ex his, quæ ipse *ref.* 50. Salas *de legibus disp.* 15. *sect.* 10. *n.* 120. Salnn. *de justit. in* 2. 2. *tom.* 2. *q.* 77. *art.* 3. *cont.* 6. Molfas. *tom.* 2. *tract.* 12. *sum. c.* 22. *n.* 36. Franciscus à Ponte *in tract. de potest. Proregis*
tit. 4. *de Regal. impositiun. n.* 45. † Qui duo asserunt 69
& aliis donativa, quæ fiunt in Parlamento debere esse in illa quantitate, ut possint universitate ea solvere, aliter donatium esse injustum ex parte causæ formalis, & idem è Ponte sic ad consiliarios donaturos ait *perpendant bene ministri Regis omnia ex utraq; parte, quæ sint causæ, quæ sint necessitates, quæ sint Regni vires, in quas necessitates inexcusabiles, pecunia sit convertenda, si aliud adest expediens, ne timeant faciem potentis dicant veritatem coram Deo, & hominibus, quia de anima certant, & de æternitate irrevocabiliter, in qua nihil potest Rex,*
nihil Prorex, nullus favor, & nulla gratia. † Alia con- 70
siderabunt etiã quæ notat Capiblancus *de officio Baron. prag.* 10. *n.* 6. *& ideo videant in illis imponendis quid faciant, & considerent etiã attente arbitria, quæ proponuntur: nam ut bene observat Consultor Matu-*

14

ta in resp. contr. Mesam fol. 4. *in practica, sunt difficilia, & non reddunt postea in fractione panis, quod in theorica promittunt.* Applicabis aliqua dicta *infra in cap.* 10.*quæst.* 16.vers.*ad*
71 *quartam.*

Unde adverto quod si Respublica Vassalli, & Populi sunt multum gabellis, collectis, & tributis onerati, & potest, imo debet Rex non imponere novum tributum, nec requirere donativa, sed minuere, vel suspendere gratias, vel pensiones aliquibus assignatas, quoties causa publicæ utilitatis imminet; & in specie quando redditus Regni nequeunt incumbenti Reipublicæ subvenire, & sustinere, aliter enim ingentia mala oriuntur inde populationem, & exterminationem Regni ex novis impositionibus, novis donativis, & innumerabilibus, & intolerabilibus angariis, & vexationibus; optime Franciscus à Ponte *supra tit.* 5. *à num.*21. supra Valenzuela *cons.*99.*punct.*7.*part.* 1.*à n.* 29. Diana *dicto tract.* 3. *resol.* 14. ubi *res.* 15. agit de alia quæstione, an pro imponendis tributis in Regno Siciliæ, sufficiat tantùm causa necessaria de
72 jure communi.

Dubium verò est ex dictis *in principio hujus quæstionis* 2. & *sub* 1. an major pars sufficiat consultorum in donativis Regni concedendis; nam ut *ibi* dixi, quoties agitur de his, quæ sunt singulorum communia, & quando efficitur alicui præjudicium in singulari; tunc omnium consensus requiritur, ut ibi probavi, quibus addo Mastrillum *de Magistrat tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 15. *num.*27. Curia Pisana *lib.*2. *cap.* 14. Villagutierr. *tract.de rebus Eccles. non alien. lib.*1 *part.* 1. *c.* 101. *num.*7. & 8. &*cap.* 102. *num.* 7. qui dicunt ex Caroli V. *c.* 165. & litteris Regalibus *sub die* 20. *Octob.* 1620 tempore regiminis Marchionis Villenæ in Regno Siciliæ prohibitum esse donativa à Proregibus exigi. Imo etsi eis de Regis licentia permittantur non valere, nisi omnes consiliarii votantes concurrant, ergo & simili-
73 ter videtur dicendum respectu Regis.

Sed quia donativa, etsi voluntaria videantur, tamen solent Regi crebrius donari, propter instantes in bello Domino adjuvando, suisque necessitatibus publicis subveniendo; ad quod omnes tenentur ex adductis à Mario Gujurba *tom.*1.*decis.*48. *à num* 10. Valenzuela, Velasquez *dicto cons.* 59. *punct.* 4. *num.* 61. Suarez *de legib. lib.* 5. *cap.* 17. *num.* 7. P. Molfesius *in summa tom* 2. *cap.* 22. *dicto tract* 12. Bobadilla *in polit. tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 5. *num.* 4. Basilius Potius *de impedim. causa* 31. *quæst.* 2. § 12. & alii, quos sequitur Diana *part.* 1. *tract.*3. *sub res.* 1. ideo cum eo respondetur *dict. tract.* 3. *res.*29. *in fine*, quod inter Regnum & Proregem, est dispar ratio, quia respectu Regis dicta donativa nomine sunt voluntaria, sed revera necessario debita Regi; & ob id sufficere partem majorum votantium, nec sic respectu Proregis, cui donativa facta sunt voluntaria, ea qua causa debent omnes Parlamentarii
74 consiliarii concurrere.

Pro dubii hujus elucidatione breviter notandum est, primo quod justum est tributum, v.g. in his Hispaniæ, & Castellæ Regnis impositum, propter bella, & sumptus, quos sustinet Rex in aliis Regnis, & affirmant Turrianus *in* 2.2. *tom.*2. *disp.*46 *dubio* 1.*num.*5. & 6. Gaspar Hurtado *disput.* 15. *difficult.* 3. Gabriel Vasquez acutissime loquens *in opusculo de rest. c.* 6. §. 3. *dubio* 10. *num.* 7. cujus verba sequitur, & refert Diana *dicta part.* 1. *tract.* 3. Franciscus à Ponte *in dicto tract. de potest. Proregis tit.* 4. §. 1. *num.* 4. qui intelligunt sic procedere, dum concurrat forma, de qua jam retuli. Et in practica in his Regnis videmus usitatum, pro sustinendo bello in Regno Flandriæ, & in Regnis Italiæ; imo in aliis hic adjacentibus qualia sunt Navarræ, Aragoniæ, & nunc temporis est usitatum abhinc annis decem & octo pro debellando contra Regem Francorum, Catoloniæ Provinciæ partem magnam ab ipso interpressam & Portugaliæ.

Notandum est secundo, quod Rex si culpâ 75
suâ, propter largitiones immoderatas, ludos, bella injusta, & alia, in egestatem incidat, possit nihilominus imponere tributum; & Regnum illi donativum præbere, & id quod necessarium esset ad ejus sustentationem, considerarâ suâ dignitate; nam quidquid sit de peccato Regis totum hoc postulat bonum publicum eo quod inopia Regis vergit in perniciem totius Regni; ad quod malum providendum, licere tributa imponere, & de novo augere: sic docent Medina *Cod. de restit. quæst.* 3. Gabriel *in dist.* 15. *q.* 5. *art.* 1. *conclus.* 3. Malderus 2. 2. *tract.* 5. *cap.* 6. *dubio* 4. Molina *de justitia tract.* 2. 2. *quæst.* 667. *num.* 4. Bartholom. à sancto Faustio *in speculo confess. disp.*33.*quæst.*11. Molfesius *in sum.tom.*2.*tract.*12. *cap.*21.*num.*72. Gaspar Hurtado *supra difficult* 3. Vasquez *opusculo de restit. cap* 6. §. 1. *dubio* 2.
num. 24. Diana *dicta part.* 1. *tract.* 2. *res* Lessius 76
de justitia lib 2. *cap.*33. *dubio* 6 *num* 48. † Ubi cum docet quod Princeps in tali casu teneatur omnes sumptus parum necessarios excipere, & in posterum se continere à prodigalitatibus, quod ait Molina notandum maximè à Regum confessariis, & consiliariis. Vide *infra in cap.*10.*quæst.*16. versiculo *ad quartam* aliqua dixi *in fine illius textus.*

Notandum est tertio ut consiliarii, & decu- 77
riones intrantes in Parlamento, & capituli comitiorum possint credere Regi attestanti se esse in necessitate, quia credendum est Principi, quando attestatur de proprio facto, juxta quæ longè adduxi *in cap.* 28. *de testibus quæst.* 3. eo quod in ipso semper præsumitur justitia causæ, docent Petrus Corsetus *in propugn. vestig. fol.* 46. *in allegat. pro eodem vestigat. fol.* 5. Loderchius *cons.* 145. *num.* 2. Thomas Gramatic. *decis.* 65. *num.* 30. & *decis.* 105. *num.* 6. Cardinal. Paris; *tom.* 1. *cons.* 1 *num* 41. Rolandus à Valle *lib.* 2. *cons.* 1. *num.* 98. Oldradus *cons.*258. Alex. *lib.* 2. *cons.* 216 *num.* 1. Zevallos *in practicis quæst.*578.
num. 26. Bobadilla *in politica tom.*2. *lib.*5. *cap.* 5. 78
num 11. alii penes ipsum, glossa, *littera C.* † Quæ intelligunt Menochius *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt* 10.*num.*31. & Socinus *lib.*2. *cons* 164. *vol.*5. Gloritius omnino videndus *in responso pro civitate Mesanæ responso* 1. *part.* 1. *à num* 13. Diana *p.* 1. *tract.* 3. *res.* 11 quando mortaliter aliud in contrarium non constiret, quia ut ipsi docent recedendum est ab expressa assertione Principis, cum de veritate in contrarium constat, hæc sufficiant
pro elucidatione hujus 4. dubii à versiculo *ad* 79
quartam.

Ad quintam partem quæstionis an possit se subcribere determinationi à majori parte comitiorum, licet ipse contrarium votum emiserit: & quid quando concludit major pars injustam rem in damnum Regni: in quo dubio

quoad primam partem Sanchez cum 17. Do-
ctoribus *in opere moral. tom. 1 lib. 1. cap. 9. n. 14.*
& præter illos Granad. *in parte 2 controvers 12.*
tract. disput. 14 sect. 3. num 23. Becanus *in summa*
Theolog. part. 2. tract. 1. c. 4. quæst 9. num. 15. Salas
de legibus quæst 96. *tract.* 14 *disp.* 13 *sect* 1. *num.* 5.
Lorca *in p* 2. *tom. 1. disp. 39. membro* 1. Villalobos
in sum tract. 1 *difficult.* 10 *num.* 2. Bonacina *de le-*
gibus disp 1. *quæst.* 2. *part.* 9. *num.* 4. Reginald. *in*
praxi tom. 1. *lib.* 13. *c.* 10 *sect.* 1. Filiuc. *in quæst.*
moral. tom 2. *tract.* 21. *c.* 2. *num.* 128. Sanctalerus
variar. resol. part. 1. *q.* 59 *num.* 4. & alii distin-
gunt; quia si opinio majoris partis habet ratio-
nes probabiles; licet pro minoris partis senten-
tia habet probabiliores, possit in hoc casu mi-
nor pars se subscribere parti majori; quia in
moralibus est licitum sequi opinionem proba-
bilem, probabiliori relictâ, etiam tutiori; ete-
nim qui se tunc subscribit relictâ probabiliori,
sequitur consilium hominum satis rationabili-
ter prudentum, & agentium; sed qui prudenter
80 agit non peccat, ergo † si enim teneretur sequi
in his negotiis probabiliorem, & tutiorem, in-
tolletabile onus esset, & maximis scrupulis an
geremur in investiganda opinionum veritate, &
probabilitate, sic tenendum existimo, ut non pec-
cet, sic se subscribens, etiamsi in contrarium stet
Cornitol. *in respons. moral. lib.* 5. *q.* 15.

81 In secundo autem casu quando pars major conclusit aperte rem injustam in damnum Regni, tunc non possit aliquis è parte minori, seu ipsa pars minor subscribere suæ, relicto suo voto, pro voto majoris partis evidenter injusto; ita ut aliàs peccet mortaliter, sic Joannes Madariaga *in libro de senatu c.* 3. §. 4. ex ea ratione; quia ita se subscribentes essent participes injustæ sententiæ, & approbarent rem malam & injustam, contrarium conscientiâ dictante, Bimius *tom.* 1. *toto cons.* 105. Riccius *part.* 3. *decis.* 277. Valenus *in different. utriusque fori*, verbo *suffragium, different.* 2. Zarmard. *in director. Theolog. part.* 2. *præcepto* 4. *q.* 10. Diana *d. part.* 1. *tract.* 3. *res* 30. a vers. *difficultas*, Gaspar Hurtad *supra* qui interrogans respondet *non licebit alicui se subscribere injustæ sententiæ aliorum etiamsi protestatur, & facit aliquem actum, & scripturam asserentem se contrarium votum emisisse*, quod est contra alios à Madariaga relatos opinantes prædictâ protestatione, seu scripturâ, licere subscriptionem etiam in hoc casu.

82 Nec obstant jura *in dictis l. quod major pars ff. de municip. & in l. aliud* §. *refertur ff. de regul juris*, ubi præcipitur quod totum id, quod fuit à majori parte conclusum, firmum, & validum teneatur ex dictis *supra in principio*, quia respondeo cum Morla *in emporio jur. tit.* 12. *quæst.* 9. *n.* 8. Diana *supra* has leges approbare, quod factum est à majori parte, non quia factum est à parte majori, sed quia præsumitur justum; verùm quando apparet à majori parte rem conclusam esse injustam, leges non illam approbare, sed reprobare teneant jam adducti.

83 Ad ultimam quæstionis partem an quando certo scitur, quod à majori parte in capitulo est concedendum donativum injustum, possit quis ea die subterfugere sine peccato, & obligatione restituendi: in quo dubio existimo quod illius, qui subtersugit autboritas in ratiocinando, & per orando in capitulo, sive consistorio, talis sit, ut possit rationibus suis persuadere votantes,
ut dictamen mutarent, nequit ullo modo sub-
terfugere à concilio, ut communis Doctorum
copia existimat, & patet ex multis, quæ addu-
cit Cardinal. Paleotus *de sacro concil. consult. p.* 5.
q. 8. & Molfel. *in sum. tom.* 1 *tract.* 6. *c.* 16. *num.* 18.
Joannes de Madariaga, *lib. de senatu, c.* 2. §. 1. qui
etiam sic videndus docere in casu nostri dubii,
Azevedus *in Curia Pisana lib.* 2. *c.* 8. † Verum exi- 84
stimo nec peccare, nec restitutioni esse obno-
xium, ut docent Petrus de Ledesma *in summ.*
tom. 2. *tract.* 9. *cap.* 2. *conclus.* 24. Joann. Valenus *in*
differentiis utriusque fori, vers. *suffragium diffe-*
rent. 2. *in fine*, Nicolaus Garcia *de beneficiis tom.* 1.
cap. 2. *p.* 2. *num.* 542. Diana *part.* 1. *tract.* 3. *res.* 18.
ex eo quia isti nolentes venire ad concilium,
certò scientes à majori parte injustum decernen-
dum, nec recessura eorum suffragiis auditis non
sunt causa damni efficaciter, cum nequeant
etiam eundo turbare dictamen partis majoris. † 85
Et addit Garcia *ubi supra*, ut possit esse talis &
causa tanta, quod queat aliquis, seu aliqui va-
leant ex decurionibus non ire ordinariè, ad con-
cilia, certò scientes de injustitia majoris partis. * 86
Item si in capitulis esset talis perturbatio, & per-
versio potentiorum, ut qui vellet satisfacere suæ
conscientiæ, & illam exonerare non posset, sine
magnis molestiis, inquietudinibus, & occasioni-
bus, & periculo aliquando cadendi, aut sine ma-
gna nota singularitatis, & protervia, maximè
ubi vota feruntur publica, quod est pernicio-
sum, & regulariter votum illius prodesse non
speratur, quia omnia fiunt, ut volunt potentio-
res, & Præsidentes in capitulo Esset inquam
durum obligare aliquem ad assistendum in ca-
pitulis, & conciliis canonicorum, & decurio-
num cum tanto onere incommodo, & periculo;
& ad opponendum se, & facere resistentiam tor-
renti capituli.

Quod si major pars non sufficeret ad concludendum, existimo, ut tunc non possit aliquis ex votantibus se absentare à capitulo, concilio, sive Parlamento, quia quando omnes tenentur concurrere cum suo voto, potest impedire injustam conclusionem faciendam, docet in terminis referendi *num. sequenti*, Diana *part.* 1. *dict. tract.* 3. *res.* 19. 87

Ubi addit Joann. Maderiaga *d. lib. de senatu* 88
c. 28. §. & Azevedo *d. c.* 8. *Curiæ Pisanæ*, quod
malè faciunt illi, qui, ut rem injustam conclu-
dant, rogant aliquem ut pro tali die se absentet
à Parlamento; itemque, ut ille se absentando
male faciat. * Idemque si dum pro injusta ali- 89
qua re, & conelusione agitur, & sunt in loco
comitiorum, quis datâ operâ accipit occasio-
nem loquendi cum aliquo, & illum exire facit
extra comitia, ut interim sine ipsius voto, suf-
fragio, & præsentia statim res concludatur:
nam sic ambo facientes ex industria pec-
carent.

Ex quo dubium est an peccet, & restituere teneatur, qui posteaquàm numerus sufficiens suffragatus fuit pro injusto donativo, seu alia re, ipse concurrat. Igitur dicendum est ex communi Doctorum placito, ut si v. g. agitur in civitate de faciendo donativo injusto Domino Regi, ut plurima vota vincunt, & dum dantur vota aperta; tunc si aliqui ex novissimis videntes vota præcedentia vicisse, consentiunt injusto facinori ad humanum respectum, peccent mnitalitei; non verò restituere teneantur, 90

quia

quia cum jam damnum totum esset integrè datum per antecedentia suffragia, non fuerunt cooperati ad illud damnum, plenè jam antea datum per alios.

91 Quod si suffragia essent revocabilia, etiam si esset numerus sufficiens, tunc etiam ad restitutionem teneantur ultimò votantes si suum suffragium non revocent, quando alii ex primo vocantibus suffragia sua revocarent, ut rem facerent justam: ita docent Graffis *de decis. part.* 1. *lib.* 2. *c.* 127. *num.* 14. Tannerus 2. 2. *disput.* 4. *q.* 6. *dub.* 14. *num.* 395. Laymao. *lib.* 3. *sect.* 5. *tract.* 2. *c.* 5. *num.* 5. Villalobos *in summa tom.* 2. *tract.* 11. *dub.* 7. *num.* 8. Sylvius *in* 2. 2. *D. Thom. quæst.* 62. *art.* 7. Megala *in* 22. *lib.* 2. *quæst.* 4. *num.* 32. Rebell. *de obligat. just. lib.* 2. *part.* 2. *quæst.* 19. *sect.* 5. *num.* 30. Filiucius *tom.* 2. *tract.* 33. Diana cum multis alia *dict. part.* 1. *tractat.* 3. *resolut.* 16. Vasquez *de restit. cap.* 9. *§.* 1. *dub.* 1. *num.* 16. & 17. adversùs Medinam *C. de restit. quæst.* 1. *ad* 5. & Cordubam *in sum. q.* 191.

92 Ex quo infertur dicendum ut qui prior tulit suffragium, antequam esset numerus sufficiens donativo iniquo, suffragatus tenetur restituere, etiam, si certo sciat sequentes in eandem partem ituros, quia qui primus dedit suffragium, dedit efficacem damni causam, & positivè contulit ad
93 eam læsionem. † Nec valet dicere quod iste non fuit causa sine qua non; quia respondetur adversùs salonium contrarium asserentem *tom.* 1. *q.* 62. *art.* 1. *conclus.* 3. sufficere ut esset causa sine qua non fuit factum; imo sic suffragans causæ damnosæ, aliquid confert, & cooperatur suo suffragio: docent Turrianus *in* 2. 2. *tom.* 2. *disput.* 12. *dub.* 2. *n.* 3. Filiucius, & Sylvius *supra*, Villalobos *d. dub.* 7. *n.* 8. Petr. Navarr. *de restit. lib.* 3. *c.* 3. *n.* 36. Molina *de just. tract.* 2. *disp.* 732. *num.* 3. Lessius *de just. lib.* 2. *c.* 13. *dub.* 3. *num.* 23. ad alia bona dubia conducibilia, leges Dianam *d. p.* 1. *tract.* 3. *ref.* 21. 22. 23. 24. & 25. de quorum aliquibus *infra in c.* 7. & 10.

94 Pro complemento posses dubitare, an decurio possit egredi curiam sine licentia; quod si cum licentia egrediatur, non est cur exteenè mulctetur, secus si ei denegetur licentia; quia cum possent decuriones citati non venientes ad concilium mulctati fortius est, ut possit detineri, si jam est in curia, cum facilius quid conservetur, quàm de novo acquiritur *l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui, vel alieni juris*: sic Curia Pisana *d. lib.* 2. *c.* 8. comprobans ex illo Sabelli *p.* 1. *lib.* 4. ibi *nec à curia abire licebat, nisi alter consonum pronuntiasset, abite si placet, non amplius vos moramur Patres Conscripti*: & sic concludit, ut in honestè decurio recedat, sine licentia, & non impune, si illa dene-
95 gatur. † Et Azevedus ibi addit perperam, & non sine peccato decurionem facere non residendo in concilio, & à fortiori ab eo intempestivè exeundo, cum posset succedere negotium, in quo ejus authoritas votum, & vox declinaret omnes alios decuriones à pravo, & illicito consilio in ejus absentia prelato, & concluso, ut inquit in propositum Imola *in Clem. ne Romani num.* 47. *de electione.*

96 Et ob id ultra dictum Curiæ Pisanæ, nec cum licentia, ubicumque suspicatur aliquod negotium grave tractandum, non debebit decurio exire à concilio, pro ut malè, & perperam aliqui faciunt honorem solùm ambientes, onus autem honorem recusantes, credens in hoc gravitate errare, & conscientiam gravare † sic ut *ex d. clem.* 97
§. porro, compelli possint per judicem rei intrare consilium, *nisi* infirmitas, aut alia justa causa excuset, & Villar. *p.* 7. *§.* 1. *à n.* 28. & 29. ait quod qui absque causa exeunt, vel non intrant, compelli possunt per Præsidentes capituli, & mulctari *sic lib.* 2. *de conjur. omn. judic.* & his applicat s quæ dixi *infra in c. Ecclesia sanctæ mariæ q.* 45. *a num.* 14. *vers. sed dico.*

QUÆSTIO III.

An statuto stante, vel homicida plectatur, nisi pacem ab hæredibus habuerit, sufficiat habere à majori parte hæredum. Appellari an liceat à lege vel statuto: & an Rubrica possit allegari ad decisionem causarum, ut lex: & an si sub nigro non contineatur, faciat legem?

SUMMARIUM.

1 *Hæredum major pars, ne Homicida plectatur, qualiter, & quando proficiat delinquenti explicatur* n. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & 9.

2 *Statutum Cavens Homicidam non esse pœna mortis puniendum facta cum hæredibus defuncti, pace factum à majori parte hæredum, firmitatem obtinet; imo Albericus, dixit, ut sufficiat consensus unius ex hæredibus explicatur* n. 3.

3 *Pacem inire laudabile est, & Christianum.*

4 *Hæredes si recusant pacem inire, ne amittant actionem injuriarum, nihil faciunt, cum actio injuriarum non transeat ad hæredem, aut si recusant damna, & expensas, & actionem; & hoc etiam nihil valet cum remittens injuriam, eas non remittat.*

6 *Hæredes si recusant pacem, quia volunt necem vindicare, ne incidant in pœnam, nihil fit, cum jam accusatio facta est, ut condemnetur Occisor ad mortem, nisi pacem habuerit ab hæredibus defuncti; non enim isti hæredes amittent hæreditatem.*

7 *Hæredes si recusant pacem, ut occisor capite plectatur, vel quia nolunt gratificare, non cedit in præjudicium eorum.*

Dissensus unius impedit servitutem constitui, vel aliud jus acquiri, cum res tangit omnes, & supra n. 1. d. n. 7.

8 *Pactum à majori parte hæredum valet, & etiam in causa criminali ad excusandam pœnam mortis* n. 9.

9 *Transactio licita est in causis criminalibus.*

10 *Appellare, seu provocare à lege non potest quis, ut* n. 11. *sive justa, sive injusta, & quare* n. 12.

21 *Privilegium Principis in præjudicium tertii non valet, nisi concederetur ex publica aliqua necessiate, vel causa.*

Salus populi suprema lex est d. n. 11.

12 *Lex lata in præjudicium nominatim alicujus tertii, si plurimos obliget, valet ut Generalis constitutio, si justa erit, intentio ergo legislatoris est extra eam.*

Judicis, Prava intentio non facit iniquam sententiam, quæ alioqui justa est d. n. 12.

13 L. 1. in fine ff. de doli, & metu exceptione.

Dolus qualiter adversus leges concipi dicatur, d.n.13.

14 *Constitutio canonicalis valet in vim pacti, & conventionis, non legis, ut in textu nostro.*

15 *Capitulum, sede vacante, facit leges, & statuta, non ex se, sed virtute jurisdictionis, & potestate Principis legislatoris condonatis.*

16 *Rubrica* quod quisque juris in alterutrum statuit ipse debeat uti *excitat quæstionem, num legislatores sua lege abligentur, de qua* remissivè, *qualiter accipiatur in textu nostro* num. 24.

17 *Rubrica, & titulus* in ff. aut C. aut juris canonici, *quæ habet orationem perfectam allegari potest ad decisionem causarum, ut lex: sic sunt intelligendi diversi modi dicendi Doctorum* n.18.19.20.21.22.& 23.*ut* à n.24.

18 *Statutum imponens pœnam non solventi gabellam in tempore secundum formam statuti antiqui, si illud non reperitur, habet nihilominus locum ejus pœna.*

19 *Rubrica ponitur ad designandum quod in nigro continetur, habet querelationem ad nigrum, ut* n.20.

21 *Rubrica reperta in libro instrumentorum notarii defuncti in partes diversas, nihil probat, quia res est imperfecta.*

22 *Rubrica si generalis sit, & nigrum speciale, attenditur nigrum, quia tota vis in eo consistit alter videtur* n.26.

23 *Rubricæ, & tituli aliqui generales sunt, qui restringuntur per nigrum, ubi exemplificatur.*

25 *Oratione perfecta, percipie er sensus ad decisionem.*

26 *Rubrica cum decidit plures casus, sed nigrum unum gratia exemplificatum videtur.*

Exempla si non restringunt regulam, alii casus non excluduntur expressi in Rubrica n.26.

27 *Rubrica ponens plures casus, quam nigrum, tunc nigrum de larari dicitur per Rubricam.*

28 *Lex cum habet plures intellectus, debet declarari per Rubricam, id est restringi ad illum, qui magis Rubricæ convenit.*

29 *Rubrica, quæ plus se extendit, quam nigrum, debet prævalere, ut pinguior dispositio. Referenti absque relato statur, quando referens habet certam determinationem* d.n.29.

30 *Causa præcedens habet majorem efficaciam ad influendum in sequenti, quam è converso.*

31 *Rubrica si sub nigro non continetur, sed habet orationem perfectam, ampliat nigrum, ubi exemplificatur; etsi contra* n.34. *sed explicatur* n.35.

32 *Statutum excludens totam, intelligitur ab hæreditate dotantis.*

33 *Patris proprium est filias dotare.*

1 AD primam quæstionis partem, negant Felinus hîc *col.* 10. *vers. septimo fallit*, ubi dicit sententiam Bartoli communiter reprobari, Jason, Ripa, Alciatus, & alii *in l.* 4. *§. Cato, ultima quæst. ff. de verb. obligat.* per textum *in l. per fundum, ff. de servitut. rusticor. prædior. l. rescriptum, ff. communi prædior. l. in causa ff. de verborum significatione, cap. quod omnes tangit de reg. juris l. si autem plures, ff. de aqua pluvia arcenda* † affirmant Bartol. *in*
2 *dicto §. Cato*, Castrus *in l.* 2. *§. ex his, ff. de verborum, oblig.* Aretinus *in l. pro hærede §. ultima ff. de acquirenda hæred.* ubi dicit communem esse sententiam, ut sufficiat major pars: alios citat Socinus junior *in dicto §. Cato*; quorum fundamentum est *in l. & situm.* cum legibus sequentibus *ff. de pactis, & in l. ultima, C. qui bonis cedere possint, & in l. quod major, ff. ad municip.* docet enim Bartol *in dicta l.* 4. *§. Cato*, quod si à lege, vel statuto caveatur homicidam, non esse pœna mortis puniendum, facta eum hæredibus defuncti pace, factum à majori hæredum parte, firmitatem obtinere; imo Albericus eum sequens notabiliter addit de statutis, quod sufficiet consensus unius ex hæredibus.

Nihilominus Faquin. *lib.* 10. *controversiar. c.* 58. 3
in fine, Bartolum amplexatus, ait ejus sententiam magis juri consonam esse, nisi aliquod adsit præjudicium hæredis recusantis pacem facere, postquam dixerit rem satis esse obscuram, cum ex una parte verba statuti omnium hæredum exigant consensum, ex altera pugnet æquitas, ut liberetur à pœna mortis occisor; & sic consulto tractans dicit ut non videantur facere leges primæ sententiæ quia hîc non agitur de hæredum præjudicio, sicut quando servitus imponenda; imo pacem inire laudabile, & Christianum esse. † Item nec leges pro secunda sententia
urgere videantur, quia creditorum intererat, ut 4
hæreditas adiretur, ut quinquennalis dilatio concederetur; forsan enim eis aliter non poterat satisfieri, quare ait ut unius, vel alterius dissensus majori parte nocere non debeat juxta ea quæ dico *infra in c. fin. de foro comp. q.* 4. *sub* §.4. aliquod dixi *in hoc c.* 5. *præced.* 7. *n.* 3.

Quare idem Faquineus sub distinctione ita 5
quæstionem concludit, aut hæredes occisi recusant pacem inire, ne amittant actionem injuriarum; & hoc nihil esse ait, quia actio injuriarum non transit ad hæredem. *l. si eum §. injuriarum ff. si quis cautionibus*, aut recusant damna, & expensas, atque actionem ex *l. Aquilia amittant.* Et hoc etiam nihil valere ait, quia remittens injuriam, non videtur remittere damna, expensas, & interesse, ut probat optime Antonius Gomez *lib.* 3. *variar. tit. de injuria n.* 13. † aut recusant quia vo-
lunt necem vindicare, ne incidant in pœnam, 6
juxta *l. ultim. ff. ad Syllanian. & l.* 1. *C. de his, quibus ut indignis*: & istud etiam nihil movere posse, ait, quia jam accusatio facta est, ut occisor condemnetur ad mortem, nisi pacem habuerit ab hæredibus occisi; itaque ait ut isti hæredes nullum periculum incurrant amittendæ hæredi-
tatis. † Aut denique pacem facere recusant, ut oc- 7
cisor capite plectatur, vel quia nolunt ei gratificari; & itidem dicit hoc non obstare; quoniam nullum præjudicium continet ipsorum hæredum: & sic infert nos versari extra causam legum allegatarum pro prima sententia, in quibus unus dissensus sufficit ut servitus impediatur constitui, vel aliud jus acquiri, propterea quod res illa omnes hæredes tangit, hoc est præjudi-
cium singulorum continere videatur. † Ultimò 8
ergo ipse Faquineus, ut sententiam amplectatur Bartoli, modo jam relato, concludit nos versari in specie non dissimili ab ea, quæ continetur in legibus adductis pro affirmativa sententia. Nam interesse hæredum, qui consentiunt, ut pax fiat, videtur tolli prorsus inimicitiam ortam, omnéque odii ansam amoveri, & non impediri, quominus occisorem pacem petentem à morte liberent. Et ex his sic pro Bartolo Faquin. respondet, nisi aliquod aderit præjudiciū hæredis recusātis.

Et

9 Et ego addo notabiliter ad praxim textus *in l.22.tit.1.p 7.*ubi idem definitum eſt, quod Bartol. ſtatuit *in dicto §. Cato*, ut amplectitur etiam Balboa,*in c.tertio loco 5. de probation. n.42.argum, textus in l.quod major. ff. de pactis,& in l.fin.Cod.de ceſſione bonorum.* Nam ſi ex dictis legibus favore liberationis valet quod factum eſt à majori parte, à fortiori, valere ait in cauſa criminali ad excuſandam pœnam mortis; eo quod in his cauſis eſt licita tranſactio, *leg. tranſigere, Cod.de tranſactionibus.* Verùm concludit Balboa, ut adhuc ſi dubia Bartoli ſententia ex adductis à Felino *in noſtro textu limit.7.*

10 Ad ſecundam,& ſequentes quæſtiones, quæ ex verbis ſequentibus textus noſtri non piget tractare ex verſ. *cum igitur quod quiſque juris in alterum ſtatuit ipſe debeat uti eo, & ſapientis dicat authoritas patere legem, quam ipſe tuleris mandamus, quatenus antiquos Canonicos junioribus,& juniores in perceptione fructuum, tam præbendarum, quam vinearum coæquetis antiquis, ſecundùm priorem conſuetudinem, uſque ad tempus prædictæ conſtitutionis ſervatam, vel ſecundùm rationabilem inſtitutionem in poſterum obſervandum.* ex quibus Barboſa ad textum *hic in addit.p.6.ſub n.1.in fine*, ait veriſimile videri ſucceſſores Canonicos, quibus ex hac conſtitutione præjudicabatur appellaſſe Pontificem, quare ipſe incidit in quæſtionem propoſitam, an liceat appellare à lege, vel ſtatuto. Et videtur quod ſic, cum à pœna legis queat appellari, vel à mulcta, juxta quæ adduxi *infra in cap. 3. de appellat. quæſt. 3.* verſ. *ad quartam.*

11 Nihilominus dicendum eſt à lege provocari non poſſe ex textu *in l. 2. §. exactis, ff. de origine juris l. 1. ff. à quibus appllari non liceat, l. ſi qua pœna, ff.de verbor.ſignif.l.fin.ff.de appellat. recipiendis*, cum non ſi appellatio, niſi à ſententia *l. 1. §. 1. de appellat.* juxta quæ latè dixi *infra de appellat.* tum quia adversùs leges de dolo excipi non poteſt adnotata *in l.1.§. ſolent, ff. quando appell. ſit, & in l.ſi conſtet, ff. de appellat. & in l. ſi privatus, ff.qui,& à quibus, & in l. qui gravatos, Cod.de cenſibus lib.* 11. etenim ut ſcribit Lælius Mancinus *diſquiſitionum genialium, & anniverſariarum juris diſput.cent.2.c.*121.& cum eo Barboſa *num.7.hic.* Et ſi ſint caſus, in quibus lege, vel privilegio tertius lædatur, nunquam vero à lege admitti appellationem, quia quoties apparet, ut voluntas Principis fuerit ſuo privilegio præjudicare tertio; tunc privilegium non valeat, ſic conceſſum; præterquam ſi concederetur ex publica aliqua neceſſitate, vel cauſa; & tunc fruſtra eſſet appellatio, quod ſi valeret propter illud axioma *ſalus populi ſuprema lex*, tunc eſſet juſtum, propter commune bonum; & tunc nulla daretur provocatio, cum nihil non juſtum habeat diſpoſitio.

12 Et eodem modo ſi lata ſit ſpecialis aliqua lex in detrimentum privatæ alicujus perſonæ nominatim: tunc ſe ejuſmodi illa ſit, ut virtute plurimos obliget, negari non poterit, ut valeat tanquam generalis conſtitutio, ſi juſta erit; & ſic ab ea nequeat appellari, quod ſi injuſta non valebit, & ex eo non indigebit appellatione; verùm ſi generaliter ſcribatur lex, tamen Legiſlatoris animus privati alicujus hominis offenſionem velit: tunc nec ab ea poſſe provocari, ſi alioqui lex habuerit requiſita, *cap. erit autem lex diſt.*4.de quibus latè dixi *in Rubr.q.4.* verſ. *ad ultimam*, quia ut ait Mancinus Legiſlatoris intentio extra rem eſt, nec efficit legem, ſicut prava intentio Judicis ſententiam, quæ alioquin juſta eſt, non inficit.

Nec huic reſolutioni obſtat textus *in l. 1. in fine, ff. de doli except.* dum ait dolo fieri, tam in contractibus, quam teſtamentis, quàm in legibus, quaſi adversùs legea doli exceptioni locus ſit. 13 Quia reſpondeo cum Barboſa *num. 6.* hic ſententiam Pauli *in dicta l. 1.* diverſam eſſe, cum non voluerit adversus leges excipi de dolo poſſe (quod abſurdum eſt (ſed adversùs eum, qui doloſè verſetur, circa leges, ſcilicet ſi ſcriptus hæres in fraudem legis Juliæ, & Papiæ tacitam accommodaverit reſtituendæ hæreditatis, legative præſtandi ei, qui capere non poſſit, voluntatem, aut interpretationem legum, conveniat quis, *l. penult. ff. ad exhibend.* nec explicari aliter res poteſt, ut quod de legibus dicitur, conveniat ei, quod de contractibus, & teſtamentis præmittitur; & quidem in eum ſenſum, ut excipi de dolo adversùs eum poſſe, qui doloſè in contractibus, teſtamentis, legibuſve verſetur: ita etiam explicat Mancinus *ſupra.*

Nec etiam obſtat conſideratio relata ex jam adductis verbis noſtri textus, nam ut etiam ait 14 idem Mancinus *diſquiſitionum generalium cent. 3. c. 222. num. 2.* Canonicorum appellatio in textu noſtro ſtare non potuit, in veriſimiliuſque eſſe ſucceſſores Cannnicos adverſus legem appellaſſe, cum nec poſſent legem veram condere, ſiquidem carebant juriſdictione, imperio, & nec habebant aliquam poteſtatem Legiſlativam; & ſic reſulvit, & cum eo Barboſa *num. 5.* pro textus noſtri intellectu, quod hæc conſtitutio Canonicalis valuerit in vim pacti, & conventionis, non legis ut ex ſe notum ſatis: & addunt quod ſi vera fuiſſet lex: inutilis tamen fuiſſet, uti non habens veræ legis conditiones, de quibus S. Iſidorus *in dicto cap. erit autem lex diſt.* 4. & ego *ſupra in Rubrica dicta quæſt.*4.verſ.*ad ultimam*, inter alias requirens, ut ſit juſta, quæ hic ſic non erat, quin potius injuſta, cum abſentes percipere fructus deberent, non ſecundùm conſuetudinem, ut ibi. Et ſic fuiſſet etiam defectuoſa in aliis conditionibus, cum fuiſſet non neceſſaria, vel utilis, niſi per avaritiam; item fuiſſet tantùm pro privatorum utilitate contra aliam legis conditionem; nempe, ut ſit lex communi utilitate conſcripta.

Iterum non obſtat dicere capitulum, ſede vacante, & alios à Principe, vel Papa inferiores 15 poſſe facere leges, ſtatuta, aut conſtitutiones, ut addixi *ſupra in Rubric. quæſtion.* 11. *& ante* quia reſpondeo, ut ibi id fieri virtute juriſdictionis, & poteſtate à Principe Legiſlatore condonatis.

Ad tertiam quæſtionis partem, quæ jure optimo 16 deducitur ex verbis textus noſtri jam relatis ibi *quod quiſque. Juris in alterum ſtatuit, ipſe debeat uti eo*, &c. Et præter quam quod notavi in præmiſſo hujus textus an Princeps ſolutus ſit legibus, aut eas ſervare teneatur, de quo dixi *ſupra ſub c.* 1. ut ibi aſſignavi. † Nunc occaſione 17 verſiculi proximè relati in dubium venit, an Rubrica cujuſlibet tituli juris civilis, Canonici, aut Regii, apud nos poſſit allegari; ut lex, pro deciſione cauſarum, ergo ut explicaret Bolognetus, allegavit textus noſtri deciſionem; quemadmodum alii Doctores ex aliis juribus

conantur probare, tam pro affirmativa, quàm pro negativa sententia; & quod Rubrica generalior nigro possit alligari ad decisionem causarum, docent ultra Doctores *in l. 1. ff. si certum petatur*; ibi idem Bolognetus *num.* Cagnolas *a num.* 23. Ripa *n.* 13. primo ex textu nostro, secundo *ex Rubrica, Cod. ne Christian. mancip.* ubi Rubrum loquitur, de Judæo, hæretico, & pagano. Nigrum autem solùm de Judæo. Tertio ex titulo, & glossa *Cod. ne fidejussores dotium dentur*, ubi glossa magna in fine, ait argumentum posse sumi ex titulo. Quarto ex textu *in l. 1. & Rubrica Cod. de capit. civ. cens. ex omn. lib.* 11. ubi glossa notat illum textum intelligi de omni plebe, quia titulus est generalis.

18 Quinto ex doctrina Bartoli *in l. admonendi column.* 4. *ff. de jure jurando*, ubi inquit quod si statutum imponit pœnam non solventi gabellam in tempore, secundùm formam statuti, antiqui, si illud statutum non reperitur, nihilominus locum habeat pœna hujus statuti. Sexto ex argumentatione, quam facit Cagnolus *in dicta l. 1. ff. si certum petatur. num.* 30. dicens si Rubrica non posset allegari ad decisionem causarum, quando est generalior textu, frustra esset posita, tam generalis, quod intelligant quoties Rubrica est generalior Rubro, id plus continet, quàm leges positæ sub ipsa.

19 Contrariam sententiam videntur sequi Decius *in dicta l. 1. in 4. notab.* ibi Alciatus, & Menochius *de præsumpt. lib. 6. præsumpt.* 1. ex eo quia actus agentium, non debet operari, ultra eorum intentionem, *l. non omnis, ff. si certum petatur*; sed Rubrica ponitur ad designandum quod in nigro continetur; ergo non disponit, nisi quatenus in nigro continetur: & ait Alciatus quod titulus dicitur à *tuendo*; id est ab *indicando*, quod in authore continentur; licet Rubrica dicatur, quod rubeis litteris scribi soleat.

20 Secundo idem Decius movetur *ibi n.* 13. quia Rubrica habet relationem ad nigrum secundùm communiter accidentia, quandoque tamen secus esse, ut quando Rubrica habet orationem perfectam, quia tunc si plus continetur in Rubrica, illi standum est, quia Author videns satis esse promissum per Rubricam, noluit ulterius effundere verba; & quia Rubrica stat pro textu in casu isto, ut dicebat Bolognetus.

21 Tertio adducit Decius Bartoli doctrinam *in d. l. admonendi n.* 33. *ff. de jurejurando scribenti*, si in libro instrumento notarii defuncti reperitur Rubrica, quæ dicit instrumentum venditionis, inter tales postea spatium est divisum, nihil probat quia res imperfecta est. † Quarto movetur Decius, quia ubi nigrum est generale, & Rubrica specialis, attenditur nigrum, ut Decius notavit *n.* 7. ergo è controverso, si Rubrica sit generalis, & nigrum speciale, debet attendi nigrum, quia tota vis in nigro consistit. † Quinto quia ut considerat Bolognetus sunt aliqui tituli generales, qui restringuntur per nigrum, ut est titulus *ne quis eum, qui in jus vocat, ne quid in flumen publicum, ne quid in loco publico, ne vis fiat ei; & alii similes.*

22

23

24 Hæc, & alia sunt fundamenta pro utraque sententia; & cum Decius *in dicta l. 1. in 4. notabili*, Facineus *lib.* 11. *controversi.* omnino legendus qui hæc latius repetit, respondeant ad rem, non facere textum nostrum, dicendo, ut hic Rubrica *quod quisque juris*, non allegatur, sed regula illius edicti, quæ est *in l. 1. & toto tit.* sic ibi verbum concordando cum nigro; igitur etsi præfati, & alii Doctores, ut suas opiniones diversas protegant, fundamentis contrariis satisfaciant.

Ego inquam existimo sine dubio dicendum, ut si Rubrica habet orationem perfectam, possit allegari ad decisionem, ut nigrum, & leges sub ea contentæ, quia ex oratione perfecta, satis percipitur sensus ad decisionem. † Secundo quia quando Rubrica decidit plures casus, nigrum autem decidit unum casum, videtur hoc facere gratia exempli, vel ponere illum casum magis dubitabilem; quo casu, cum exempla non restringant regulam *hactenus inst. de grandibus* non excluduntur alii casus expressi in Rubrica, *glossa in l. emptor.* vers. *superfluum, ff. de rei vindicat*; vel quia expressi sunt in nigro casus, qui sunt frequentiores; ideo que alii non censeantur exclusi, glossa *in clem.* 1. in verbo *Præsidentes* de rescriptis. 25 26

Item quia negari non potest, quim res dubia, ex quo nigrum non ponit omnes casus, qui sunt in Rubrica; ergo debet declarari per Rubricam; argum. textus *in l. Imperatores, ff. de in diem ad diction.* & ibi notatis. † Item quia ubi lex habet varios intellectus, debet declarari per Rubricam; id est restringi ad illum qui magis convenit Rubricæ ex doctrina Bartoli *in l. fin §. idem quæsit ff. de condition. indebiti.* glossa *in cap. bona de confirmatione utili, vel inutili.* Abbas *in cap. ad audientiam de rebus Ecclesiæ non alien.* & alibi, ut per Bolognet. sub *d. l.* 1 *n.* 16. † Ergo cum in casu, quo Rubrica ad plus se extendit, quàm nigrum, debeat prævalere, ut pinguior dispositio, argum. textus *in l. si te solùm, ff. de hæredibus instit. textus in dicta l. admonendi*, ubi glossa verbo *constitutiones*, & ibi Bart. *n.* 7 *ff. de jurejurando*, ubi statur referenti, absque relato, quando referens habet certam determinationem; sequitur dicendum contra Decium, & alios Rubricam posse, ut legem allegari, propter illud vulgare, plus dictum fuisse, & minus scriptum, textus *in l.* 1. *ff. si ex fundo, & l. quoties, §.* 1 *ff de hæred. instit vend.* † Et quia causa præcedens habet majorem efficaciam ad influendum in sequenti, quàm è converso, Jason *in l. pacta novissima num.* 4. *Cod. de pactis*: & sic minus malum esse dicere, ut Rubrica valeat, sicut lex ad decisionem, quàm dicere quod sit malè posita. 27 28 29 30

Ad ultimam quæstionis partem an si Rubrica sub nigro non contineatur, operetur idem, ut supra, ut si v.g. Rubrica statuti ita in concepta erat *filia Clotata non succedat*, & quæreretur an generaliter intelligatur exclusa, etiam à bonis patris, cum in nigro nihil diceretur, nisi de bonis matris & Aviæ. Et in hoc puncto dico cum Castrensi *cons* 82. *lib.* 2. idem, ac resolutum est in præcedenti quæstione, quia Rubrica habens rationem perfectam ampliat nigrum, & attendi debet etiam in decisionis causarum, maximè, quia est eadem ratio respectu hæreditatis patris, favor scilicet agnationis conservandæ, ut bona remaneant in familia, ut dicebat Menochius *lib* 6. *præsumpt* 1. *circa finem.* Et quia statutum excludendo totam intelligitur ab hæreditate dotantis, ut notant Bald. & Castr. *in l.* 1. *Cod. de legitimis hæred.* † Quia ut refert Faquineus hanc tenendo sententiam *dict. lib.* 11. *controversiar. c.* 68. 31 32 33

proprium

proprium Patris officium est dotare filiam juxtà
*l. ult. Cod. de dotis promi'sion. l. qui libros, ff. de ritu.
nuptiar.* d[illegible]cent etiam Alexand. Socinus, & De-
cius *in d. l. 1. ff. certum petatur*, ubi Cagnolus
sub n. 41. dicit communem, B[illegible]lognetus *n* 18 ma-
gis communem vocat, Alban. *ibid. n. 1.* & secun-
dùm Gozadinum *n.* 4.

34 Et licet in puncto hujus difficultatis con-
trariam teneant sententiam Jason. Jacobin.
Lancelotus, Decius, & Ripa *in d. l.* 1. Gozadin
n. 7. Albanus *n.* 22. Alciatus *lib. 2. paradoxorum
c. 17.* per novem fortissima argumenta, quæ re-
fert longè Faquineus viden *d cap.* 68. inter quæ
illud, quia quando nigrum loquitur de eo, de
quo loquitur Rubrum, tunc Rubrum restringi-
tur per nigrum, glossa *in Rubricà, Cod. ne fidejus-
sor dotium dentur*, glossa *in auth. ad hæc Cod. de
usuris*; & in hoc casu appareat, quod nigrum
expresse loquitur de eo, de quo Rubrum se-
quitur, ut Rubrum restringatur secundùm ni-
grum. * Sed quia jam ex dictis *supra*, & per
glossam *in l. 1 Cod. de capit. cui. cens. exig nigrum*,
& Rubrica loquitur de eadem re, & tamen ni-
35 grum extendatur propter Rubrum, secundùm
glossam *ibi* ex doctrina Jasonis *supra*, evenit ut
etiam in nostro dubio, debeamus respondere,
sicut in proximè relato in vers. *ad tertiam*; quod
si hanc quæstionem velis ampliare, leges tradita
à Faquineo *dicta quæst.* 68. benè respondet
singulis fundamentis; & sic ad propositum no-
stri dubii sat est dictum.

AD TEXTUM in Cap. VII. Quæ in Ecclesiarum.

HOC TITULO PRÆMISSUM.

SUUMMARIM.

1 *Statuta laicorum quod ipsis liceat feudum Ecclesiasticum alienare, sine legitimo Ecclesiastorum consensu, non valent, & venditio facta, & ipso jure nulla* n. 2.
3 *Leges ferre laici in clericos non possunt, etiam ex vi consuetudinis*, n. 9.
4 *Lex temporalis ratione directiva obligat clericos quatenus universaliter eos tangit, & bonum commune.* n 5.
7 *Jurisdictio laicorum non extenditur ad Ecclesiasticos, etiamsi Episcopus, & Clerici consentiant.*
8 *Laicus Judex de facto rei Ecclesiasticæ cognoscere valet, sed qualiter* remissivè.
9 *Lex civilis seu pœnalis, quando obliget in conscientia* remissivè. & n. 10.
11 *Paupertas nocet, quæ culpa alicujus provenit.*
12 *Feudi alienatio valet sine consensu Domini, quando unus vassallus in feudo alium, quod ipse habet, & recognoscitur a Domino,*
13 *Vasallus filiæ non potest in feudum dare dotem sine consensu Domini.*
14 *Feudum potest a vassallo renuntiari.*
15 *Laicus potest esse Judex inter Clericos feudatarios*, remissivè.
16 *Bona Ecclesiæ num possint dari in pignus, vel alienari ad redimendum à publicis carceribus eos, qui ob crimina, & scelera, in eum devenerunt statum, ubi Covarr. ait non omnino pium esse, & fortasse impium*, n. 17.
18 *Filii naturales, & etsi legitimati in emphyteusi Ecclesiastica, vel in feudo sumpto pro se, & suis filiis, an veniant*, remissivè.
19 *Principes quidquid faciant in his, quæ ad religionem pertinent ex sacrorum Canonum præscripto, vel sanctorum Patrum decreto, non possit legis vim obtinere.*

TEXTUS hujus materia, quæ in 1
sua generalitate terminatur ex de-
cisione *cap. Ecclesia sancta Mariæ*,
infra hoc titul. probat Clericos,
& Ecclesiam non ligari laicorum,
statutis, quatenus ex hac littera patet, ut
constitutio laicorum quod ipsis ob inopiam 2
liceat feudum Ecclesiasticum alienare, facta
sine legitimo consensu Ecclesiasticorum, non
valeat * Et quod venditio facta sit ipso ju-
re nulla Suarez *de legibus lib. 3. c. 34. n. 15.*
Joannes Garcia *regula* 292. Morla *in emporio juris
p. 1. titul 1. q. 16.* cum multis Zenedus *collect. 2 ad
decretales*, Molina *de primogeniis lib. 2. c. 10 n. 78.*
Petrus Barbosa *in l. Titia n. 72. ff. soluto matrimonio*
& Augustinus Barbosa *hic n. 1. & 2.* Castill. cum
aliis *lib. 2. quotid. c. 5. n. 26.*
Nec ex vi consuetudinis possunt laici ferre 3
leges in clericos, propter incapacitatem, quam
habent, quod intelligit videndus latè Suarez
d. lib. 3. c 34. de legibus, in constitutione parti-
culari laicorum, disponente circa bona clerico-
rum, non sic in generali, quæ non concernit
personas principaliter, nec accessoriè clerico-
rum, sed bonum publicum totius communita-
tis ad eorum mutuam societatem, & uniformi-
tatem; quo in casu ait omnes clericos obligari
quoad vim directivam. † Quia lex temporalis 4
ratione directiva obligat etiam clericos, quate-
nus universaliter tangit, & respicit bonum pu-
blicum, & commune laicorum, & clericorum,
quia justum est, & rationi consonum, ut pars
subjiciatur conservationi, & utilitati totius uni-
versi, prout est Respublica in communi, Marta
de jurisdict. p 4. casu 7. n. 6. Carolus de Gratis *de
effectibus clericor. effectu. 2. n. 30. & num. 166. & à
n 265.* Bobadilla *in politica lib 2. c. 18. à num. 122.*
Vincent. de Franchis *decis. 9. num. 3.* Covarruv.
in regula possessor. p. 259. vers. 3 Menochius *con-
sil.* 800. & 100. Surdus *cons* 301. Hieron. Gabriel
cons 37. lib. 2. n 3.
Et licet *infra in cap. Ecclesia sancta Mariæ* 10. 5
hoc tit., latè per quæstiones refero, an laicorum
leges aliquando obligent Ecclesiasticos, & qua-
liter tamen ad integritatem materiæ, quæ de-
pendet à capacitate, vel incapacitate laicorum
in rebus, & personis Ecclesiæ, adjunges hic
quæ latissimè tractavi *in c. 2. 3. 4. 8. 10. 13. & 17.*
& aliis *de judiciis in c. 1. 2. 5. & 8* & aliis *de foro
competenti, cap. tuam de ordine cognit.* * Sic ut nec 6
consuetudine aliqua licere queat, juxta quæ
dixi

dixi *in d. c.8. de Judiciis*, item nec præscriptione
etiam immemorali, ut *ibi*, & *sub titulo de præscri-
ptionibus*. † Et in tantùm procedere ut etiam
si clerici consentiant, & Episcopus, nequeant
clerici consentire in jurisdictionem laici, *ex d.c.*
7 *si diligenti* 8. *de foro*; & abundè *sub tit. de immu-
nitate Ecclesiast. c. 2. cap. non minus, cap. adver-
sus*, ubi absque Pontifice non possint cæteri Ec-
clesiastici consentire in tribus pedagiis, & gabel-
lis à lege, & pragmatica Regia decretis. † Sed
8 quia de facto rei Ecclesiasticæ, & spiritualis,
potest cognoscere laicus Judex; ideò adjun-
ges quæ latè dixi *sub cap. fin. de judiciis q.* 1. & 2.
cum aliis.

9 Et quia in glossa *constituerunt* notat Barbosa
hic n 5. quod lex civilis justa, obligat in foro
conscientiæ, sic dicens ab omnibus receptum, &
comprobans cum 37. DD. classicis, qui alios
referunt; ideò appellabis quæ dixi sub Rubri-
ca, & *in c.*1. *hoc tit. à quæst.* 2. Et quia *ibi* etiam
10 *n.*6. tractat de lege pœnali, & luitione pœnæ in
foro conscientiæ, ante judicis sententiam; ideò
leges quæ *infra dico in cap. ex litteris hoc tit.* ubi
latè ago de lege pœnali.

11 Et in vers. *ad inopiam*, ubi glossa notat quod
paupertas nocet, quæ culpa alicujus provenit,
ut docet Tiraquel. *in leg. si unquam* verbo bona
*n.*5. *Cod. de revocandis donation.* Covarr. *lib.* 2. *va-
riar. c* 16. *n.*9. & *in practicis c. 6. n* 13. vers *sed si
quis*, Zenedus cum aliis *dicta collect.*2 *n.*4. Petrus
Barbosa *in l maritum num.* 37 *ff. soluto matrimonio*
Azeved. *in l.*7. *n.*4. *tit* 2. *lib.* 2. *novæ recep* Matienco
in l. 15. *glossa* 3. *n.*2. & *tit.* 10. *lib.* 5. & *l.*6. *glossa* 3.
*num.*32 *ad medium tit.*7. *eodem lib.* 5. *recopilationis*,
Barbosa *hic* cum aliis *n.*7. Ideò adjunges hic ad
uberiorem tractationem quæ adduxi latè *in cap.
si qui testium* 8. *de testibus q.* 5. ubi *multa de paupe-
re, & paupertate.*

12 In glossa *alienandi feudum* notant Doctores,
quod feudi alienatio valet sine consensu Domi-
ni, quando unus vassallus infeudat alium de
feudo, quod ipse habet, & recognoscitur à Do-
mino, Duennas *regul.* 50. vers. *primo limita* clarus
in §. *feudum q.*32 Valascus *de jure emphyth. q.* 13.
*n.*11. *col.* 5. Caldes. Pereira *de renovatione emphy-
theusis q.* 13. *n* 20 cum pluribus aliis Zenedo *d.*
13 *collect.*2. *ad decretal. n.* 5. & Barbosa *hic n.*8. † Et in
eadem glossa ibi *dari potest in dotem*, quatenus
Duennas *regula.* 40. *ampliatione* 8. & per plures,
quos citat Camillus *in summa omnium decisionum
tit* 34. *n.*73. *cum sequentibus*, notant quod vassal-
lus filiæ suæ non potest feudum in dotem dare
sine consensu Domini.

14 Et in eadem glossa ibi *renuntiare autem feudo*,
Tiraquel. *de retractu linag.* §. 34. *glossa* 1. *num.* 6.
Capella Tolosana *decis.* 404. dicant quod feu-
dum potest à vassallo renuntiari, & alia inquam
15 possint notari, de quibus eadem glossa. * Ideò
quia non propriè sunt de materia, de qua nunc
agimus, applicabis quæ *infra dico in c.* 2. & *toto
tit de feudis lib.* 3. & quæ fusè adduxi *in cap. cæte-
rum de judiciis*, quatenus laicus potest esse Judex
inter Clericos feudatarios, & qua de causa; cum
leges in clericos nequeant condere, nec de aliis
eorum causis cognoscere.

16 Hic occasione textus nostri quatenus agit
de feudis poterit agi de dubiis sequentibus: an bo-
na Ecclesiæ possint dari in pignus, & alienari
ad captivorum redemptionem, & ad pauperes
17 alendos? † Et an possint alienari ad redimendos
à publicis carceribus hos, qui ob crimina, &
scelera in eum statum devenerunt, de quibus
infra propriè *sub tit. de rerum Ecclesiæ alien vel non*;
in terminis Covarr. *lib.* 2. *var. c.* 16. *num.*7. 8. & 9.
quatenus ex glossa *hic* verbo *ad inopiam*, quam
communiter sequuntur Doctores, ait non
omnino pium esse, & fortasse impium res Ec-
clesiarum vendere, & pignori dari ad subve-
niendum his, qui in paupertatem, & in carce-
res ob propria scelera, & luxuriam inciderunt
† Item potest applicari alia quæstio, de qua *hic* 18
Baldus *columna penultima*, & Gratianus cum in-
finitis *regula* 197. an filii naturales, etsi legiti-
mati in emphytheusi Ecclesiastica, vel in feudo
sumpto pro se, & filiis suis veniant, de qua etiam
Abbas, & Felinus *in cap. in præsentia de proba-
tionibus*; sed de ea proprius agetur *in cap. tanta
qui filii sint legitimi.*

De intellectu textus nostri, præter relatos à 19
Barbosa videbis Balboam *in cap.* 2. *de judiciis à
num.* 85. & 88. ubi quando lex generalis civilis
obliget clericos Zenedus *collect.* 2. *ad decretales*,
Azor. *lib.* 2. *moral. c.*25. Vasquez *q.*9. 5. *art.* 5. *dispu-
tat* 167. *c.*4. Pichardus *in princ. instit. officio judi-
cis num.* 14. & ante. Anastasius Germon. *de sacro-
rum immunit.* † quatenus affirmat ut quidquid 20
statuunt Principes in his, quæ ad religionem
pertinent ex sacrorum Canonum præscripto,
vel sanctorum Patrum decreto, aut decernunt,
non possit vim legis obtinere, probans ex anti-
quitate, & conciliis: ad quæstionem. Molina *in
emporio p.* 1. *tract.* 11. *q* 16.

Et quia de proprio casu, & puncto hujus ca-
pituli ago *infra in dicto cap. Ecclesia sanctæ Ma-* 21
riæ, 10. *hoc tit. q.* 25. *à n.*27. ideò ad ibid. recurres

AD TEXTUM in Cap. VIII. Cum accessissent.

HOC TITULO.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Capitulum statuens, qualiter accipiatur?* remissivè
2 *Primiceriatus dignitas quæ?* remissivè.
3 *Capitulum, qualiter per statutum potest de medio tollere Dignitatem.* remissivè.
4 *Beneficiorum unio, quando fieri potest* remissivè.
5 *Statuentes possunt nuntiare, & agere contra statutum in eorum favorem factum, etiam confirmatum per Papam, nisi confirmatio habeat clausulam decreti irritantis, & decernentis irritum quid in contrarium actum sit.*
6 *Episcopi statuentes non possunt dispensare contra constitutiones suas factas in bonum commune, si Pontificia potestate confirmatæ fuerint; nec ex parte tollere.*
7 *Instrumentum probat evidenter, de quo etiam* remissive.

HUJUS

1 HUJUS textus materia quatenus agit *de capitulo statuente*, juvari potest ex dictis *supra in Rubrica q. 11. à numero* 12. Ex ex his, quæ dixi *supra in cap. cum omnes* 6. sed quatenus agit de aliis speciebus ad materiam legum non spectantibus, notabis quæ subsequuntur.

2 In vers. *primiceriatus dignitas*, de hac ego latè *infra de officio primicerii.*

3 Et quatenus his textus agit de revocata dignitate de medio per statutum capituli, expendi valet ex dictis *in cap. cum M. 9. statim sequenti*, ubi agitur *de diminuendo, seu augendo numero Canonicorum*, de quo etiam *sub tit. ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.* † Item quia etiam Abbas, & alii per
4 textum nostrum agunt de unionibus beneficiorum similiter recurres ad dictum titulum, ut Ecclesiastica beneficia, & ad ea, quæ tradit Covarr. *pract*, *c. 36. num.* 11. ubi breviter de unionibus, sed ego latè *in d. tit.*

5 Ibi in vers. *nisi postea dicti Canonini contravenerint*, declarat Cov. *in c. quamvis pactũ p. 2. §. 2. ante n. 6. de pactis in 6.* quod statuentes possunt renunciare & agere contra statutum in eorum favorem conditum etiam confirmatum per Roman. Pontific. sed id non procedere, si confirmatio habeat clausulam decreti irritantis, & decernentia irritum quidquid in contrarium actum sit. † Et ite-
6 rum Barbosa *hic n. 4. in fine*, & Rotæ *de Synodo Episcopi p. 2. art. 4. num.* 12. Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 15. q. 1.* Sanchez *de matrimon. lib. 8. disp. 17. n.* 30. etiam in principalem resolutionem limitant, si statuentes faciant in bonum commune, ut faciunt Episcopi constitutiones suas emittentes; quæ si Pontificia authoritate confirmatæ fuerint, non possint ipsi in eis dispensare, aut ex parte tollere. Cujus occasiones poteris *hic* adnotare quæ *supra* scripsi *de mutatione, abrogatione, & irritatione legis in cap. translato hoc tit. q. 3. & quæst. infra q. 1.*

Et in vers. *propter quod evidenter apparet*, quãtenus notatur ad hoc quod instrumentum probat evidenter, ut per Tiraquellum *de retractu lingagier. §. 2. glossa 1. n. 20. cum. sequent.* Mascardus *de probationibus conclus.* 406. & 1326. *n.* 7. Flaminius, Gonzalez, Matienco, Tuschus, Mantica, & alii, quos sequitur hic Barb. *n.* 3. sed quia hoc dictum satis comprobatum invenies *infra sub tit. de fide instrument.* ideò ad illum, & ejus Rubricam recurres, & ad ea, quæ dixi *in cap. cum causam* 13. *de probat.* ubi *qualiter probent instrumenta, & inscriptiones antiquæ.*

QUÆSTIO I.

An statutum factum sine Principis authoritate queat revocari, etiam si à Principe sit confirmatum, quando potuit fieri sine ejus authoritate: & an Populi in Castellana Rupublica, possint judices eligere: & an actus contraventionis unicus, sufficiat ut amittatur privilegium: & an universitas oppidi, possit consumere officia decurionatuum, & supernumeraria,

SUMMARIUM.

1 *Statutum revocari potest sine Principis authoritate, quod sine consensu ejus poterat fieri, & si à Principe sit confirmatum, quia confirmans; nihil de novo dat; quod nihilominus vocatur statutum Principis, ibi.*

2 *Princeps confirmans statutum iniquum, nihil facit, quod limitatur ibi aliquibus modis, & n. 3.*

3 *Statutum, quod per confirmationem translatum est in contractum, revocari nequit, & quando statutum fieri non posset sine Principis authoritate, ut* num. 4. *aliquando Princeps poneret clausulam decreti annullativam ibi.*

5 *Clausula decreti irritantis habet plures effectus,* remissivè, *de qua dicitur* num. 6. *quod habet oculos retro, & operatur nullitatem ab ipso initio, & afficit omnia, quæ sequuntur.*

6 *Canonici, etiamsi in Ecclesia sit statutus numerus, & per Papam confirmatus, possunt modo in confirmatione non fuerit apposita clausula decreti irritantis, recipere aliquem voluntariè, ultra constitutum numerum.*

8 *Jurisdictio civilis, & temporalis in hac Republica Castellana, tota est apud Regem, sic procedens consuetudine gentilitia successionis, ac Primogenii jure translata ab his annis,* 870. & n. 17.

Populi in hac Castellana Republica nullam habent potestatem constituendi Judices ordinarios, nec Magistratus creandi, quo Jus litigantibus reddere valeant, dict. n. 8. *fallit ut* n. 10.

9 *Hispaniæ Reges vindicarunt Mauris totam Hispaniam captam.*

10 *Rex deferens multùm, seu nolens Prætorem, sive Magistratum nominare, poterit populus ipse, & ejus nomine Collegium Decurionum constituere judicem in eodem loco.*

11 *Populus, etsi transtulerit suam potestatem in Regem, nihilominus habet in se jus naturale constituendi sibi Rectorem, quoties contigerit neminem à Rege mitti, & n.* 12.

13 *Respublica ipsa potest sibi assumere Regem, aut Principem totius Regni, aut Provinciæ electione, quoties familia gentilia in quam transtulisset regnandi jus, jure sanguinis defecerit.*

14 *Decuriones civitatis possunt interim, quo à Rege alius nominatur, Prætor, aut Rector nominare sibi gubernatorem, quando Prætor à Rege nominatus, mortem obierit.*

15 *Rex, & Castellæ supremum consilium solebant mittere Præsidentes vulgo* Correctores, *seu Prætores exercituros Jurisdictionem ordinariam, absque populorum expensis, nec Regis. Et quare sic olim ibi, nisi mitteretur Prætor ad petitionem populorum*

16 *Jurisdictio locum tenentis Prætore mortuo, aut vicarii Episcopo mortuo, num expiret,* remissivè.

17 *Rex Castellæ sic jurisdictionem omnium civitatum, villarum, & Castrorum sui Regni fundatam habet, ut qui dixerit eam sibi habere in aliquo oppido exercendam, debet probare,* alioquin

alioquin succumbet ex sola præsumptione juris.

18 *Privilegia valent, ac tenent in eo, in quo usitata fuerint, & observata.*

19 *Privilegia ob non usum, amittuntur.*

20 *Privilegium non præsumitur, sed ab eo qui allegat probandum est; ita ut qui illud allegat debeat integraliter, & originaliter Judici exhibere, nec sufficiat, ut legatur quod intelligitur, ut* n.21.

21 *Privilegium Judici debet in totum exhiberi, partim verò nonnisi tantum Capitulum, quod ad eum spectat juxta materiam subjectam.*

22 *Privilegium est exhibendum in totum ab exempto, quando non est notorium in titulo, & possessione.*

23 *Privilegium, num amittatur, ac cesset ex unico actu contrario facto à privilegiato, & videtur quod non,* num. 24. 25. 26. 27. & 28, *distinguatur inter publicas, & privatas personas.*

24 L. voluntaria, Cod. de excusatione tutorum.

26 *Privilegium habens non solvendi vectigalia, si patiatur se scribi in libro gabellorum, & similium gravaminum; non inde censetur suo privilegio in futurum renuntiare, quamvis inducatur, quasi possessio contraria.*

27 *Renuntiatio ex aliquo actu sumi non debet de jure competenti, quoties alia potest sumi conjectura; etenim semper renuntiatio præsumitur, ut minus præjudicet.*

29 *Actus contraventionis unus non operatur, ut privata persona amittat suum privilegium, etiam in parte.*

30 *Privilegium, quod non habet tractum successivum unico actu contraventionis videtur amitti.*

31 *Universitas oppidi potest consumere Decurionatus super numerarios in ea creatos, ut* n. 32. & 33. *cum aliis, & ponitur casus oppidi loci* de Fresneda, *in Episcopatu Choncchen.*

32 *Decurionatus de novo creati renuntiabiles, qui soluto pretio, retinentur in civitate, subrogantur loco Annalium,* n. 33.

34 *Decuriones alios supernumerarios Rex non creat, quando semel ab eo creatus in se populus reassumpsit, pretio soluto, &* n. 36.

35 *Princeps sine justa causa, non potest aliquem beneficio privare, quod per pecuniam fuit consequutus.*

36 *Universitas populi retrahentis, non debet præjudicari supra numerum Decurionatuum, quos retraxerit.*

Decurionatus aucti in Republica, ubi erat certus numerus assiguatus consumi debent, cum vacant; donec reducantur ad antiquum numerum, distinct. num, 36. *ubi quid concordatum in Pragmatica Januarii* 21. *lata anni* 1602.

37 *Decurionatus perpetui empti, & reassumpti non ideò Annales redduntur, quod consilium loci publicæ utilitati prospiciendo retrahens pro tanto decreverit, ut essent Annales, vide* num. 39.

38 *Decurionatus retracti à populo non inde censentur auferri, quod Regia Majestas voluisset addere Decurionatus renuntiabiles.*

Officialis nova creatio, non derogat veteri, neq ejus jurisdictioni universali, d. n. 38.

39 *Numero debent reduci, qui erant ultra numerum, & reverti ad naturam Decurionatus Annalium, sicut per prius essent in oppido.*

40 *Annalia officia magis congruunt Reipublicæ, quam perpetua; prohibent enim leges continuationem, reelectionem in officiis Reipublicæ, & quare Decurionatus civitatum perpetui creentur,* n. 41.

41 L. 29. tit. 7. lib. 7, recopilat.

42 *Numerus certus stabilitus à Principe, non potest in præjudicium inclusorum in eo augeri.*

AD primam quæstionis partem, præhabitis quæ dixi *supra in Rubrica sub quæst.* 9. sub vers. *ad secundam*, & vers. *ad quartam*, ubi noto; etsi posset tentari, ut nulla revocatio admittatur eo quod superior manum suam posuit: argum. eorum quæ latè dixi *de vocatione causarum à Principe facta in cap. ut nostrum* 56. *de appellation.* Tamen existimo dicendum cum Abbat, Panormitano hic quod potest revocari sine Principis authoritate statutum,, quod sine consensu, & authoritate ejus poterat fieri; etsi à Principe sit confirmatum, quia confirmans nihil de novo dat, ut *in l. si donare* §. 1. *ff. de donat. inter virum, & uxorem, & in l. moræ, à. jurisdict. omnium Judic.* ubi Jason. *numero* 26. multa in corroborationem hujus regulæ tradit, quod qui confirmat nihil de novo dare videtur, & addunt Andreas Alciatus *in cap. cum contingat de jurejurando num.* 109. benè agens, & Joannes Matiencus *in l. 3. tit.* 19. *glossa* 17. *à n. 1. lib. 5. recopilat.* aliquos confirmationis effectus adducentes, quod licet verum hujusmodi statutum confirmatum à Principe possit à condente revocari, vocetur nihilominus statutum Principis. 1

Et confirmatur conclusio, quia Princeps confirmans statutum iniquum; nihil facit, ut inquit Baldus *in cap. ea, quæ in fine de re judicata, & in cap. ad nostram col. 2. de probat.* Felinus *in cap.* 2. *de rescript.* qui limitant quadrupliciter. Et confirmatur etiam ex multis, quæ poteris hic applicare de dictis *infra in Rubr.* & *titulo de confirmatione utili, vel inutili*, Docent relatam sententiam conclusionis adductæ, Jason. *latè in l. omnium colum.* 3. *Cod. de testam.* Baldus *in extravag. de pace constantiæ col,* 9. *& in l. explacito* 4. *colum. Cod. de rerum permutat*, Petrus de Ancharranus *in cap. cum aliquibus de rescriptis lib.* 6. *& in cap. suggestum de decimis*, Angelus, & Joannes de Imola *in l. testamenti factio, ff. de testamentis*, Anton. de Butrio *conf.* 43. Ludovicus Roman. *conf.* 116. Cardinal. *conf.* 130. in quadam Ecclesia Cathedrali, Lapus *alleg* 86. *in quæst. vertente col.* 3. Oldradus *conf.* 259. *col. 2. in princ.* 2

Sed præter limitationes, quas adducunt relati, Felinus, & Baldus, limitatur primo, nisi tale statutum per confirmationem esset translatum in contractum, ut tradunt Panorm. *in cap. novit. n.* 15. *de judiciis*, ubi nonnulla ego dixi *à quæst.* 1. *& in c. 1. de probat.* quæ hic valent applicari, Alex. *conf.* 101. *visis instrumentis lib.* 10. *& conf. 1. colum. 5. vol. 2. & conf. 79. volum.* 4. Petrus de Ancharranus *conf.* 261. Alex. 103. *vol.* 3. Roman. *conf.* 253. Panormit. *in cap. dilectas de tempor. ordin.* 3

din. n.7. Jason *in l.non amplius §. si certum n* 10.
ff.de leg. 1. Joannes Orosius *in l omnes populi, ff.de*
Just. & jure à n. 103.*col.* 64. Gratianus *regula* 409.
*n.*3. qui ex his omnibus dicit constare hanc esse
4 communem. †Quia *n* 4. limitit cum Panormita-
no *cons.* 15 *lib.2.n.fin.* benè agente, & distinguen-
te, nisi statutum non posset fieri sine Principis
authoritate. Et item limitatur quando Princeps
apponeret clausulam decreti annullativam, sci-
licet *si secus actum fuerit* irritum sit, & inane
juxta textum *in cap. dilecto* ibi *nisi forte* deprae-
hendis, per quem ita tenuerunt Antonius Imo-
la, & Doctores, ibi Jason. & Imola *in l ex facto*
in princ.ff. de vulgari, & pupillari subst. Bern. Diez.
de Luco *in reg.* 196. *in limit.* Grat, *d reg* 409.*n.*5.
Joan. Orols. *in d.l.omnes populi, ff. de Just. & jure*
*n.*105. Paul de Cast. *cons.* 3.*n.*5.*vol.*1. Felin *hic n.*9.
ubi *a n.*4. refert alias tres limitationes, cum qui-
bus sunt decem. Covarr. *in cap. quamvis pactum*
de pactis lib 6. *2.p.*§.2.*n.*6. Boer *decis.* 109. *à n.*4.
ubi multa tradit de ista clausula.
5 De clausula decreti irritantis, & ejus effecti-
bus plura cum infinitis scribit Barbosa *claus* 40.
de quo dicunt Covarr. *in pract.c.*9.*n* 7. Rebufus
tom 1.*ad leges Gallicas tract. de evocatione n.* 22.
pag mihi 264. Flaminius *de resignat. lib.* 11. *q.* 4.
*n.*44 & 49. alios refert Barbosa *in cap.2. hic, &*
in dicta clausula 40. *a n.*7. qui *n.*4. & 5. *& in dicto*
6 *cap.dilecto.*25 *de praeb.sub. n.*8. * Addit ex eodem
Flamin. *dicto lib.* 11 *q.*7.*n.*24. & 24. & *lib.*4.*q.*9.
*n.*29. & 30. quod praedicta clausula habet oculos
retro, & operatur nullitatem ab ipso initio, &
afficit omnia quae sequuntur; ita ut nec juris ef-
fectum, nec juris fomentum habeant.
7 Ex quo infero ad casum textus nostri, & pro-
prius *cap. sequentis*, ex glossa *d. c. dilecto* verbo
hujusmodi clausula, quod canonici, etiamsi in Ec-
clesia sit status certus numerus cononicorum,
& per Papam confirmatus possunt modo in
confirmatione, non fuerit opposita clausula de-
creti irritantes ultra constitutum numerum ali-
quem voluntariè recipere, & quod teneat rece-
ptio, quia potest tali favori renuntiare, ut docet
Benedict. Capra *tom.* 1.*comm.opin.lib* 1.*tit.* 10.*n.*3.
quem sequitur Barbosa *in d c.dilect.* 10.
8 Ad secundam quaestionis partem cum tota
civilis potestas, & temporalis jurisdictio penes
ipsum solùm Regem sit in hac Castellana Re-
publica; adeo ut apud populos ipsos nulla man-
serit civilis jurisdictio per text. *in l.*2.5.-7. & 8. *ti-*
*tul.*3. & rursus *in l.*9.*tit.*4.*p.*2.*l.*4.*lib.*1 *leg.* 1 *tit.*3.
*lib.*3.*ordinam.* & *l.* 1. & 2.*tit.* 1.*lib* 2 *l.*1.*tit.*1.*lib.*3.
ordinam. & *l.* 1. & 2.*tit.* 1.*lib.*4.*recop.* Covarr. *lib.* 1.
*pract.c.*1.*n.*9. Avendañus *de exequendis mandatis*
*latè scribens c.*1. & sic procedere ex observantissi-
ma consuetudine Gentilitiae successionis, ac pri-
mogenii jure translata ab his annis 870. juxta
computum praedictorum Doctorum, qui tunc
assignarunt annos 800. idem Covrr. *c.* 4. *pract.*
n 3. & *in regula possessor.* 2.*p.*§.3. *n.*3. dicentes sic
penes solum Regem esse adeo ut apud populos
& ipsos nulla manserit civilis Jurisdicto; & ob
id populos nullam habere potestatem constitu-
tuendi Judices ordinarios, nec Megistratus
creandi, qui jus litigantibus reddere valeant, si-
cut de jure communi in populis non libens In-
nocent, & Doctores *hic textu nostro*, Felin. *in*
*Rub. de appellat.n.*4. Alexand. *cons.* 16 *n.*13.*lib.*5.
Covarr. *sub d.c.*4. & *n.*3. *pract.* & specialiter de
hujus Regni populis tradunt Avend. *d.c. de exe-*
*quendis, n.*8. & *l.*2.*tit.*4.*p.*3.*l.*1.*tit.*2.*lib.* 7.*l.*1. *tit.*
15 *l* 2. *ordinam.l.*11.*tit.*3.*l.*7. & *l.*1.*tit.*9.*l.*3.*reco-*
pil. * Et confirmatur ex his, quae adduxi *sub.cap.* 9
*novi de Judic q.*1. Et quia Hispaniae Reges, ut
dixi, & *q* 6. vindicarunt à Mauris totam Hispa-
niam captam: item & in *c. 2.eodem sub q.*15.
Sed haec doctrina Justissime limitatur in casu, 10
quo Rex nolit, seu multum difficiat Praeto-
rem, seu Magistratum nominare, quia cum de ju-
re tota potestas primaeva ferendi leges, & crean-
di Judices, fuerit penes Rempublicam, & popu-
lum, ut clare adduxi *sub Rubr. hoc tit. q* 2. sequi-
tur ut ex hac Regis negligentia, & omissione Ju-
dices, aut Magistratus mittendi, & destinandi in
civitates, aut populos, tunc possit populus ipse,
cujusque nomine collegium decurionum consti-
tuere Judicem in eodem loco, ex c aro Juriscon-
sulti responso *in l.ubi adsunt, ff. de tutorib. & cura-*
torib. datis ab his. * Qua quidem lege translata est 11
jurisdictio à populis in Regem, ut nihilominus
apud ipsos populos, maneat illud jus naturale
constituendi sibi rectorem, quoties contigerit
neminem à Rege mitti qui id muneris possit ob-
tinere, vacantibus ipsis Magistratibus.
Et confirmatur manifesta ratione absq; ulla ju- 12
ris humani authoritate nam etiamsi nulla esset hu-
mana lex, quae hoc probaret pr. facto id apparet;
nam populus, qui omnino rectore indiget, nec
ullum habet Magistratum à Principe sibi consti-
tutum jure naturali potestatem habet constituendi
sibi Magistratuit interim dum Rex ipse non uti-
tur potestate à populo in eum translata, alioqui
populus ipse, ipsaque Respublica maximum obiret
discrimen, & periculum, cui obviam ire non pos-
set, quod est egregiè absurdum, ut tradit Covarr.
*d.n.*4.*pract.sub.d.n.*3. * Ubi addit in vers. *qua equi-* 13
dem posse Rempublicam ipsam totius Regni, aut
Provinciae Principem, & Regem sibi electione
assumere, quoties familia gentilitia, in quam con-
sensu regnandi jus translatum fuit jure sanguinis,
prorsus defecerit, quia reddit status Reipublicae
ad primum illud jus, quod ab initio omnes mun-
di populi obtinuerunt, juxta quae longè tractat
ipse Covarr. *sub d.c.*1.*pract.* * Ita prosequutus Co- 14
varr. *sub d.n.*3. in vers. *sic sane*, addit etiam quod
ubi alicujus civitatis Rector à Rege datus mortem
obierit, interim dum Rex ipse alium mortuo suffe-
cerit, ac substituerit decurionum collegium Ma-
gistratus ad regimen civitatis, possit creare, ne
populus ipse, Rectore magna cum ipsius jactura
careat, ita ille. * Et idem Covarr. *ibi* in vers. *tertio* 15
sub *n.*5. plura dixerit, nempe in hoc Castellae Re-
gio Principatu solutos esse Regem, & ejus Castel-
lae supremum consilium mittere praesidentes, vul-
gò *correctores*, seu Praetoras exercituros jurisdictio-
nem ordinariam, civilem, & criminalem, praeci-
puè in civitatibus, villis, seu oppidis Regiis, qui
ex legibus Regiis 1. & 2.*tit.* 16.*lib.* 8.*ordinam.* non
sunt mittendi populorum expensis, ut adnotavit
Lucas de Peña *in l annonas, Cod de erogat milit.*
lib. 12. qui idem senserat *in l.quicumque ad fin.Cod.*
*de omn agro deserto l.*11. quem sequutus est Petr de
Avend *d.c.* 1.*de exequendis lib.* 1.*n* 6. quod explicat
Cov. *d. n.* 5. dicens intelligi eo modo nempe ut
olim minimè consuetum esset mitti à Rege Rect.
in civitates, villas, & oppida, nec ipsorum populo-
rum, nec ipsius Regis expensis, ex eo, quod ob ve-
terem illam simplicitatem morum, & rerum pu-
blicarum quietem, satis idonei erant administra-
tioni, & exequutioni Justitiae, Judices ordinarii

ab ipso decurionum collegio electi ad Regis confirmationem, qui *al caldes ordinarios* dicuntur: alia tradit videnda ex *l.1.* & *3. tit.5. lib.3. recopilat.* & longè apertius constare ait expetitione data Regi Alphonso II. in Legionensi totius Regni conventu an 1387. & in petit 4. data Regi Henrico II. in Burgensi conventu hora 1411. item ex alia petitione ablata Regi Joanni II. in Zamorensi civitate anno 1422. à quibus deductæ fuere dictæ ordinationum constitutiones, & leges; quod si mitterentur à Rege Prætores ad petitionem populorum, salarium, & stipendium per populum eis sit solvendum; alioqui si mittantur à Rege, non item, ut explicat Lucas de Peña *in d.l. annonas col.* 1. ex illius Cæsareæ constitutio-
16 nis, authoritate. * Alia inquam legenda tradit
ipse Covarr. *in toto illo cap.* ubi *n.4.* explicat num expiret Prætore mortuo jurisdictio Vicarii ejus, hoc est locum tenentia, de quo latè dixi *sub c.5. de foro comp q.* 12. ubi etiam *qui de Vicario Episcopi, mortuo ipso Episcopo.*

17 Pro complemento nostri dubii notabis, adeo esse certum totam civilem potestatem, & jurisdictionem apud Regem esse Castellæ, ab eoque in singulis totius Regni civitatibus villis, castris, & oppidis exercendam fore, ut qui dixerit se jurisdictione aliquam habere aliquo in loco civitate, vel villa exercendam id planè optimè probare debeat, si velit obtinere, alioquin succumbat ex sola præsumptione juris, quæ Regi omnino suffragatur; quemadmodum probatur *in l. tit.1. lib.2. l.1. tit.1.* & *l. ultima tit.13 lib 3. ordinamenti, l.2.* & *8. tit 1 p 2.* & *l.1.* & *2. tit.1.* & *leg.1. tit 15. lib.4. recopil c* 1. & ibi Baldus, quæ sint Regalia textus *in auth. de defensoribus civitatum, l. deprecatio, ff. ad legem Rhodiam de jactu*: notant Joann. Lupus *in cap. per vestras de donation. inter virum* & *uxorem in 2. notabili* §. 1 *n.*43 Roderic Suarez, *allegat.7. col.2. textus optimus in cap. cum personæ de privileg. lib.6.* Baldus *in titul. de pace constantiæ in princ. col. 6.* Covarr *in d. 1 practicar. sub. dicto n.9.* & *in regula possessor.* §. 1. Afflictis *in const. Neapolit. q.6. præludiorum*; idem post Iserniam *in ibi q.* 3. & alii communiter.

18 Ad tertiam quæstionis partem, supposito quod privilegia in eo valent, & tenent, in quo usita, & observata fuerunt, ut docent Molina *de primogeniis, lib.2. c.7. n.17.* Bovad *in politica lib.5 c.10, n.* 10. Girond. *de privil.* & *exempt. exemplicat. n.*
19 265. † Item & quod privilegia ob non usum
amitti dicant Felin. *hic. n.25.* Barb. *sub. n.5.* Surd. *n.* 30. Beret. *conf.14. n.10.* Bald. *conf.22. n.58.* Decius *conf.* 638. *n.14* Socinus *conf* 164. *n.21. vol.2.* Decian. *conf.25 n.106. vol.1.* Tapia *in l. fin. p.2. c.1. n.5. ff. de constit Princip.* Capic. *decis.* 134. nisi ob benè merita sint concessa Hieron. Gabr. *conf.* 151. *n.11.* Surd. Beret. & Bald. *supra.*

20 Item supposito quod privilegium non præsumitur, sed ab eo, qui allegat probandum sit. Paris. *conf.195 n 8.* & *9 vol.4.* Rota *decis.145. n.6. p.2. divers.* Tuschus *de visitat. lib.1. c 18 à n.3.* & *cap.20. n.6.* Mascardus *de probationib. concl.* 1200. *n.* 36 Cardinalis Tuschus *tom.6. littera P. conclus.* 762. Menochius *præsumpt. lib.6. q.14. n 15.* Covar. *lusit. decis.93. n.3. p.2.* Verallus *decis.* 306. *n.7. p.1.* & *decis* 201. *p.2.* Seraphin. *de privileg. decis.*1067. *n.3.* cum aliis ex antiquis Barbosa *in cap. cum personæ 7. de privil. lib.6. n.2* multis *n.4.* probans quod privilegium allegans, tenetur illud integraliter, & originaliter judici exhibere, nec sufficiat quod legatur ax doctrina glossæ verbo *volo inscriptis in c.1 de censibus lib.5.* Mascard. *concl* 578. Azeved. *ad leg 22* & *23. tit.14. lib.6. nova recopil.* Covarr. *in pract. c.20. n.7.* † ubi intelligit quando
agitur de privilegio exhibendo Judici, quia tunc 21
oportet quod totum, præsente parte coram Judice legatur, & Judici petenti exhibeatur, subdens quod si agatur de eo parti exhibendo; illud tantùm Capitulum, quod ad eum spectat, & subjectam materiam tangens exhiberi oporteat juxta textum *in c. contingit. de fide instrument.* & longam distinctionem glossæ verbo *die,* & *consule in l.1. §. editiones, ff. de edendo,* & juxta quæ latè dixi *in c. 1. de probat.* † Et addit Henriq. *in summ.*
lib.7. c.25. § *6. littera X.* & Barbosa *per verba dict.* 22
c. cum personæ ibi *privileg. quidem exhibeant.* quod quando privilegium non est notorium in titulo, & possessione, teneatur exemptus illud exhibere. † Igitur jam ad difficultatem nostram, an
unicus actus contraventionis, sufficiat ut privi- 23
legium amittatur, de qua *hic* Barbosa *à n. 6.* Et videtur affirmativè respondendum ex textu nostro, quatenus ex unico actu electionis deducit Pontifex canonicos amisisse, seu renuntiare voluisse privilegio, quod habebant, ut non esset in Ecclesia Dignitas Primiceriatus, & ex doctrina textus *in l. voluntariè, Cod. de excusationib tutorum,* dum probat tutelam voluntariè susceptam, non derogare privilegiis quad munera suscipienda, quia Suarez *de legib. lib.8. c.35. à n.12.* sit contrarium usum privatorum, non inducere amissionem privilegii quoad futurum tempus, quamvis inducere fateatur renuntiationem, quoad illum actum particularem, vel causam, in qua
facit contra privilegium. † verùm quia Barbosa 24
hic contra Suarez existimat non illud concludere, advertens textum in *d. l. voluntariè. agere* de eo, qui excusationem habet à pluribus muneribus: nam si unum voluntariè suscipist, non proptereà excusationibus, quas habet respectu aliorum, videatur renuntiare voluisse; & sic resoluit eum Menoch *de præsumptionibus lib.6. præsumptione 41. à princ.* Gutier. *de juramento confirmat. c.19.*
n 21. † Affirmantes ex unico actu privilegio con- 25
trario, privilegium non amitti, sive actus fiat privilegio directè contrarius à persona habente sufficientem potestatem ad renuntiandum) sive privatus sit, sive Episcopus, aut monasteriorum) nam etsi quoad illum actum, tacite intelligatur renuntiatum, sed non in futurum, & simpliciter quantumcumque persona sit quæ libere possit privilegio renuntiare: ita post Bart. & alios *in d. l. voluntariè.*

Et ita Suarez *de legibus cap.* 35. *n.* 13. exem- 26
plum ponens in habente privilegium non solvendi vectigalia, si patiatur se scribi in libro gabellarum, & similium gravaminum, ait, ut non impediatur in futurum suo uti privilegio, quia quamvis hæc potentia satis sit ad constituendam quasi possessionem, & inducendam præsumptionem contra eum ex regula textus *in leg. circa, ff. de probation.* sed minimè hujusmodi possessionem, seu præsumptionem sufficere ad amittendum privilegium in totum, seu in futurum.

Et confirmatur ex regula textus *in capit. super eo de renuntiation.* quo probatur, ut quoties in actu aliquo alia potest capi conjectura, quam renuntiationis, ea potius sumenda sit, ut docent Menochius, & Gutierez citati: deinde

inde quia renuntiatio semper præsumitur, ut minus præjudicet, & in nostro proposito Barbosa ait, ut recte capi possit ea conjectura, quod privilegio renuntiare voluerit, quoad actum præsentem tantùm, non simpliciter, & in totum in futurum, ut in simili notat glossa verbo *partibus in clem. 2. de judiciis.*

28 Et ita tenendum est quantumvis Rebuffus *de decimis q.* 13. *num.* 212. Marc. Genuens. *in practic. cab.* 6. *Eccles. q.* 134. *n* 2. Cardin. Tuschus *tom.* 6. *litt. P. conclus.* 656. *n.* 10 conentur distinguere inter privatas personas privilegiatas, se alias publicas, ad quas privilegium spectat, quatenus in privatis ex textu nostro admittant illam renuntiationem ex uno actu, non sic in aliis quæ liberè suo privilegio renuntiare non possunt declarantes in prælatis valere renuntiationem, quoad eorundem utilitatem, non quoad ipsarum Eccle-

29 siarum privilegium. † Ex quo Abbas, & communis existimavit ex nostro textu non agi principaliter de utilitate Ecclesiæ, sed canonicorum; ideoque de eo censendum fuisse, sicut de privilegio privatæ personæ; quem intellectum non admittit Barbosa *hic n.* 8. ex quo ut diximus unus actus contraventionis, non sufficit etiam in privata persona, ut in totum privilegium amittat, nec partim, quia quod est habere Ecclesiam plures dignitates, vel certum earum numerum, vel canonicorum, videtur primo, & principaliter respicere utilitatem, & commune Ecclesiarum bonum.

30 Quare ut textum nostrum intelligas, dices cum Bart. Gregor. Lopez & aliis, quos sequitur Suarez *d. c.* 35. *n.* 17 & Barbosa *sub d n.* 8. hic privilegium, de quo in hoc textu non habuisse tractum successivum, sed unico effectu consistisse; & ideò per unicum actum contraventionis tolli potuisse, quia scilicet renuntiatio, quoad unum actum, improbat simplicem renuntiationem quoad totum privilegium: nam cum hic ageretur de extinguenda quadam dignitate, ut in ea Ecclesia amplius non esset; & ideò effici, ut canonici contravenientes iterum illam, videantur exigere; & inde sicut extinctio Dignitatis unico actu perficitur; ita contraventio unico actu faciat, ut ea de novo exacta, & privilegium revocatum censetur: hic pro complemento poteris applicare quæ dixi in textu *cap. cum Ecclesia Sutrina*, ubi *quot actus fuerint ibi necessarii ad constituendum jus eligendi, seu sufficeret unus tantùm actus.*

31 Ad quartam quæstionis partim an universitas oppidi possit consumere officia decurionatuum, & supernumeraria: & quia uberrimè de officialibus supernumerariis egit Capiblanc. *sing.* 176. *n.* 287. & de hoc dubio egerit Valenzuela cum multis ab eo relatis *conf.* 61. *p.* 1. sumens occasionem de quodam Michaele Henriq. beneficiato loci de Fresneda in Episcopatu Chonchen. ubi decuriones erant annales, & ipse obtinuit à Regia Majestate duos decurionatus renuntiabiles, quos posuit in capite quorundam familiorum suorum, adversus quem consilium illius loci propter incommoda, quæ patiebatur retraxit, & reassumpsit pro eodem pretio in se nominando, ut prius decuriones annales, donec anno 1585. Alter D Franc. Henriq. fuerunt venditi duo decurionatus renuntiabiles, quorum unum posuit in capite alterius; ex qua causa, & quia Marcus Melero, cui adjudicavit ille D. Francis.

unum, mortuus fuit non facta illius renuntiatione decurionatus, concilium dictæ universitatis prætendit; quod cum hæc duo officia sint aucta, & supernumeraria, dictum officium remansit extinctum in beneficium consilii, &c. † Et in hac 32 facti specie dicendum est potuisse illius oppidi universitatem consumere illa duo offica decurionatuum aucta: ex quo quia cum dictum concilium retraxerit dictos duos decurionatus, soluto pretio dicto D Michaeli, ut ei permittebatur per *leg.* 23. *tit* 3. *lib* 3 *recop* remansit subrogatum in illius locum, cum privilegiis, & prærogativis *l.* 1. *§. hac actio. ff si quis testamento liber esse jussus fuerit, l decernimus*, ubi Bartol, *Cod. de aquæ ductibus lib.* 11 *l. comperimus, Cod. de proxim sacror. sacr. in lib.* 12. *l maior & pen.* ubi Bald *ff d procurat.* Giurba *conf.* 99. *n* 23 Valascus *consultatione* 132. *n* 26. Mantua *fin.* 12. *n* 2. Tiraquell *de retractu linag* & alii.

Deinde quia eo ipso quod vice decurionatuum 33 annalium fuerunt creati duo renuntiabiles, cessarunt primi, quasi translati in secundos *l. dicere §. fin. ff de receptis arbitris l. sancimus, Cod, de testamentis, l præcipimus, Cod. de appellat.* Oldrad. Zasius *consi9 n.* 23 *vol* 1. Paris *cons* 151. *n.* 25. *lib* 4. Azevedus *conf.* 40. *n.* 30. † Quia ut inquit Lapus 34 *allegat* 88 *n.* 8. officio mutato est, mutata ejus potestate: & tunc nova forma sit sequenda *l. cum plures, §. lege dicta, ff. locati*; ergo cum universitas populi primos illos duos decurionatus à Rege emptos perd ictum D. Michael. Henriq. retraheret, ac assumeret in se pretio soluto ipsi Michaeli: sequitur id fecisse, ut alii supernumerarii non crearentur, si quidem illos duos renuntiabiles retraxit, ne populi communitas læderetur ex super exorrescentia decurionatuum; non enim præsumendum est, ut voluerit Regia Majestas præjudicare juri, quod dictum consilium habet in decurionatibus retractis ex traditis per glossam verbo *præjudicare in c. cum olim de consuetudine*, Felinus *in cap. causam quæ de rescriptis*, Ludovicus Gomez *in reg. de jure quæsito non tollendo q.* 1. vers 28 & 43. Aymon. Craveta *conf.* 308. *n.* 1. Messia *ad legem Toleti* de los terminos *p.* 2. *fundamento* 17 *n.* 31. cum propria pecunia re habuerit dictos decurionatus. † Quo casu 35 ut scribit Valenzuela *dicto conf.* 61. *numero* 8. ex resolutione Alvari Valasci *consult.* 72. *n.* 5. succedit quod Princeps potest sine justa causa aliquem officio privare, quod per pecuniam fuit consequutus, *cap.* 1. *de natura feudi*. Bald *in leg. qui se patris column. quinta*, vers. *unde scias. Cod. unde liberi Castillielm.* Benedict. *in capit. Raynucius* verbo *duas habens filias num.* 37. *de testamentis.*

Ex quibus, & aliis fit quod universitas populi 36 retrahentis, non debeat præjudicari super numerum decurionatuum, quos retraxerit ex regula text. *in l. ubi numerus*, ubi DD. *ff de testibus* cum traditis per *decis. Genuens.* 198. *n* 5. & juxta dispositionem *l. Regiæ* 11. *tit.* 3. *lib.* 7. *recopil.* quæ disponit quod in locis, ubi erat certus numerus decurionatuum, si alii fuissent acti consumantur, cum vacaverint, donec reducantur ad numerum antiquum *leg.* 14. *leg.* 26. *eodem titul.* & *lib.* uti efficacius disponitur *in leg.* 35. *ibidem*, quæ fuit pragmatica Regia lata 21. Januarii. 1602. ubi virtute contractus, & concessionis millionum factæ in curiis Regnorum Castellæ, mandantur consumi decurionatus, qui fuerant

creati perpetui, ut remaneant Annales; imò, & haberi pro consumptis in eadem lege.

Et sic quamvis consilium loci publicæ utilitati prospiciendo, postquam pro tanto retraxerit, decurionatus decreverit, quod essent Annales, prout per prius quod uti in re propria facere potuit; argum. *l. in re mandata*, *Cod mandati*, *leg. nemo exterius Cod. de Judæis*, §. *per traditionem instit. de rerum divisione* cum adductis per Socinum *consf.* 53 *num.* 8. *volum.* 1. Decium *consf.* 419. *num* 3. non ex eo censetur remisisse, aut renuntiasse juri, quod habebat virtute retractus, & subrogationis in duobus decurionatibus perpetuis, cum non præsumatur renuntiatio, de qua non constat expressè, Joseph. Ludovicus *decis lucen.* 5. *num.* 69. Paris *consf.* 110. *n.* 96. *lib* 1. Calder. *consil.* 1 *de præbendis*, Decius *consil* 379. *num* 3. & 419. *n.* 9. & 452 *n* 22. & 495. *n.* 19. *tom.* 2.

Nec ex eo quod Regia Majestas voluisset addere decurionatus renuntiabiles, possunt tolli consilio populi alii decurionatus ab eo retracti, ex *l.* 1. *Cod. de officio Præfecti urbium*, ubi nova officialis creatio, non derogat veteri, nec ejus jurisdictioni universali, Florianus de sancto Petro *in l. quod in rerum.* §. *si quis n.* 4. *ff. de leg* 1. imò ut ait Valenzuela *dicto consf.* 61. *n.* 11. cum Aymon. Craveta *consf.* 212. *n* 17. *per leg. si quis ex argentariis*, §. *fin. ff. de edendo*. *l non ignorabit*, *Cod. ad exhibendum ? sive possidetis*, *Code prob.* præsumitur conservasse consilio suos decurionatus retractos, quia res, quæ semel fuit penes aliquem acquisita, præsumitur apud eundem esse.

Alia plura omnino videnda ex multis adducit Valenzuela toto *dicto consf* 61. quæ reducuntur ad relatam doctrinam, & ad Doctrinam textus *in l. non plures Cod. de sacrosanctis Ecclesiis* ibi *nullique his addendi*, *vel mutandi*. *vel in defuncti locum substituendi pateat copia*. Ubi glossa ait qui erant ultra numerum debent venire ad numerum; imo, & reverti ad naturam decurionatus annalium, sicut per prius essent in oppido: argum. textus *in l. fi unus*, §. *pactus ff de pactis l. sicut. ff. de operibus libertor. cap ab exordio* 35 *ist.* Burgos de Paz. *consf* 17 *num* 18. Tiraq. ell. *d retract convent. ad finem tit. num.* 80. Baeza *de inope. debitore c.* 14 *n.* 11.

Cum politicæ gubernationi per oportunum sit hujusmodi officia annalia, & non perpetua esse: Horologium Princip. *lib.* 4. *c.* 22. Montanar. *in pragmatica.* 2. *Regni Neapoli. de administr. univers n.* 367. & 370 Joannes Franc. de a Ponte *de potest. Proregis tut. de elect. official. in princip. num* 1. Melchior Justius *p.* 1 *quæst politic quast* 26. Mastril. *decis. Sicil.* 188. *n.* 1. & 8. D. Rovitus *in pragm.* 4. *de suspit. official. n.* 23. Joannes Vincent. de Anna *singul.* 369. Scipio. Ammorat. *dissertat. politic. in Cornel. um Tacitum lib* 1. *discursu* 12. Andreas Ganoncr. *in discursibus politicis pragm.* 134. Muta *decis* 904. *num* 21. ut bei ostendunt leges, tam juris communis, quam Regni prohibentes continuationem, & reelectionem in officiis Reipublicæ *ex l. neminem*, *Cod. de susceptoribus*, & *Arcbariis lib.* 17. *auth. de defensoribus* civitatum in fine *collatione* 3 Capicius *decis.* 221. *num.* 5. ubi addito Azevedus *in l.* 4. *tit* 5. *lib.* 3. *recopilat.* Montanar. *pragm.* 6. *de administr. universit.* §. 16. à *num.* 4. Joannes Franc. Capiblanc. *pragmat.* 1. *ar ict. de Baronibus num.* 1. Marcus Antonius Surgent, *lib.* 1. *de Neapoli illustr.* *cap.* 17. *num.* 11. & ex Libio *lib.* 4. tradit Marcel. Donat. *in dilucidatione ad c.* 18. Sueton. *in August. Romæ* fuisse annos Magistratus, excepto censorio, qui durabat quinquennio.

41 Cui resolutioni non obstat textus *in l.* 29. *titul.* 7. *lib.* 7. *recop facta* 21. *Augusti* 1609 quatenus prohibet quod officia decurionatus perpetua non fiant annalia, nec è contrario; eo quod respiciat futura, nec possit locum habere respectu illius decurionatus consumpti, cum leges non referantur ad casus præteritos, *auth. de his*, *qui ingrediuntur ad appellationem cap.* 1. *auth de filiis ante dotalia instrumenta natis cap. pervenit collat* 3. *l leges*, *Cod. de legibus*, *cap fin. hoc tit.* de quo late dixi supra *in cap.* 2. & quatenus spectat ad annalia officia, dixi latè *in c. fin. de judiciis q. fin.* ubi Abbas *col.* 2. Et ad propositum nostri dubii videbis Bobadillam *lib* 3 *politicæ c.* 8. *n.* 16. & *auth.* ut determinatus sit numerus clericorum *in princip. collat.* 1. in *vers. reliquo*, & §. *si vero*, à *vers. causa ad mensuram*, & *Authent. de referend. sacri Palatii* §. propterea *coll.* 2. *ibi manere quidam eos sancimus secundum figuram quæ fuit*, *neminem tamen omnino adjici*, & in vers. *volumus enim eos in mensura quidem*, *usque ad dictum numerum contineri*; imò Abbas, Joannes Hieronym de Mauro in *addittion. ad alleg.* 18. tradit ex Paulo de Cast. in si eadem provincia, *ff de officio assessorum*.

Et Riceius *col ect.* 20. 25. *p* 5. in terminis Alvariorum, quod ubi est certus numerus stabilitus à Principe, non possit in illorum præjudicium augeri. 42

AD TEXTUM

in Capit. IX. Cum M.

HOC TITULO.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Protestationis materia*, & *de ejus effectibus*, *remissivè.*
3 *Solita apponi in contractibus*: & *si non apponentur*, *pro expressis habentur.*
4 *Clausula consueta*, *si non fuerit apposita*, *habetur pro expressa*, & *censetur opposita*, *etiam si non sit adscripta.*
5 *Argumentum à solitis*, *vel assuetis*, *vel consuetis*, *fieri valet.*
6 *Lex potest facere*, *ut non scriptum pro scripto habeatur.*
7 *Consors ejusdem litis agere potest sine mandato*, *satisdatione præstita. Quid si lis nondum sit contestata* ibi, & num. 8. *Et quid si requiratur speciale mandatum* n. 9. *fallit in transactione*, n 10.
10 *Transigere nequit Consors litis in præjudicium alterius consortio litis.*
11 *Amicus pro amico sine mandato agere non admittitur.*

12

12 *Capitula minuere, seu supprimere numerum canonicatuum, an possint?* remissivè, & quæst. 1. hic n. 11.

1 SUB materia hujus textus in verba *sine præjudicio* agunt Doctores de materia protestationis, & de ejus effectibus, ad quam videbis quæ notavi, & quæ latè scripsi infra *in cap. fin. de appellat.* & de qua benè Riccius *p. 2. collect.* 259. & per textum nostrum idem *collect.* 865. & cum videbis *collect.* 2094. ubi ad plures decisiones: ex quo textum nostrum in dicto verbo *sine præjudicio*, notant Doctores quod protestatio contraria facto non suffragatur, Mantica *decis.* 100. *numero* 2. Surd. *decis.* 246. *numero* 4. Farinac. *p.* 4. *cons.* 30. *numero* 111. Campanilus *in divers. canon. Rub.* 11. *c.* 13. *numero* 185. Marcus Anton. *variar. resol.* ibi *resolut.* 55. *num.* 9. Barbosa *hic n.* 4. & latè cum multis *axioma.* 194.
2 † Et quia plura idem hic congerit non contemnenda; ideò nunc ad propria textus nostri, quatenus agit de augendo, vel minuendo numero canonicorum, advertes quæ subsequuntur *sub quæstionibus.*

3 Sed prius quia ex verbis ibi *sicut consuevit*, notant Doctores quod solita apponi in contractibus, etsi non apponantur pro expressis habeantur, ut per Bernard. *regula.* 147. Surd. *de-*
4 *cis.* 223. *num,* 9. Valasc. *consult.* 72. *num.* 12. † Et clausula consueta, si non fuerit apposita, habeatur pro expressa, & censeatur apposita, etiam si non sit adscripta; ut cum pluribus Barbosa *in diction. & Clausulis. clausula.* 111. *n.* 2. idem hic
5 *in* 5. qui cum infinitis *n.* 7. notant prædicta verba, ad hoc quod valeat argumentum ab usitato, seu à solitis, vel consuetis fieri; ideò adjunges nonnulla, quæ dixi *sub tit. de fide instrument.* ubi quod clausula assuetæ in instrumentis sub intelligantur *ibi in Rubr. q.* 1. vers. *ad quartam. n.* 9.

6 Et in vers. *ibi vel fuerit, vel esse debuerit*, notant Doctores quod lex potest facere ut non scriptum pro scripto habeatur, Barbos. *hic num.* 8. Tiraquellus *constituti p.* 3. *limit.* 7. *num.* 46. & sic aggregabis quæ dixi supra *in Rub q.* 2. vers. *ad secundam*, an lex, & constitutio præcisè requirat scripturam, ut obliget.

7 Et quia glossa hic dicit quod agere potest sine mandato Consors ejusdem litis pro Consorte satisdatione præstita; ideò adjunges etiam gloss. *cap. cum dilecti de dolo*, & quæ tradunt Doctores per textum ibi *in l. si potior. ff. de judic. & in clem. si religiosus de procurator. leg.* 2. *Cod. de consortibus*
8 *ejusdem litis l.* 10. *tit.* 5. *p.* 3. † Ubi per illam legem Gregor. Lopez extendere regulam indistinctè procedere, modo sit lis contestata, modo non licet de jure communi *in dicta l.* 2. *de consortibus ejusdem litis*: hæc regula limitationem patiatur ante litem contestatam, ut tenet Montalb. *in l.* 1. *titul.* 10. *lib.* 2. *fori* glossa *respuuda.* Ex sic ex glossa nostra hic credit & notat Joannes Gratian. *regula* 20. affirmans sæpius vidisse practicari; & est optima lex fori *in leg.* 5. *titul.* 10. *lib.* 1. *fori*, ubi benè Montalbus. qui dicantur Consortes, videndus est Gozadin. *cons.* 79. *n.* 1. 2. 3. & 4. ubi
9 tres species Consortium ponit. † Et ampliant Felinus *in cap. coram de officio de legati*, Decius, & Ripa hic per textum *in cap. constitutus de in integ. restit.* etiam si requiratur speciale mandatum: sed Covarr. hunc ampliationem non admittit *lib.* 1. *variar. resol. c.* 6. *n.* 6. etsi sub dubio contrarium teneat qui respondet textui *in d. cap. constitutum*, absolutè sequitur Covarr. Gratian. *dicta reg.* 20. *n.* 2. qui *n.* 3. & 4. cum Felino *hic n.* 19. & melius per Ripam *n.* 53. litat, quatuor modis regulam hanc, seu quinque, ut refert Petrus Dueñas *regula* 132. † additque ut non procedat 10
in transactione, quia Consors litis nequit transigere in præjudicium alterius litis Consortis, secundùm textum *in l.* 1. *Cod. si* in communi, eademque causa, per quem ita censuit Nicol. Bell. *cons.* 26. *n.* 5. *ubi n.* 7. benè tradit materiam hujus Regulæ. Hic adjunges dicta infra *de appellat. in Rub. sub, q.* 6. vers. *ad tertiam, an appellatio unius ex consociis, prosit aliis Consortibus litis.*

Et licet posses hic non incongruè addere: an 11
amicus pro amico sine mandato speciali agere admittatur, de quo benè Jason. *in l. exigendi Cod. de procur.* negans, & ultra eum communis secundùm additionem ad Abbatem in textu nostro *lib. littera* C. tamen quia addo infra *sub titul. de procurat.* ideò non tracto. † Item poteris hic 12
applicare quæ dico infra *in cap. ex parte pen. hoc tit. an capitula possint minuere, seu supprimere numerum canonicatuum, & præbendarum*, de quo congrua occasione textus nostri possemus hic tractare.

QUÆSTIO I.

An possint ultra numerum recipi per capitulum alii canonici supernumerarii, quibus succurratur ex fructibus mensæ: & an quando numerus canonicorum Ecclesiæ Collegiatæ, augetur, mediante nova fundatione, cogantur canonici antiquæ fundationis novos admittere, cum iisdem conditionibus in nova fundatione contentis: an vero aliàs adjicere possint: & an Episcopus possit erigere collegialem cum novis canonicis, vel addere numerum: & an canonicus ultra numerum receptus amittat canonicalia jura, seu recipiat distributiones quotidianas?

SUMMARIUM.

1 *Canonici supernumerarii dicuntur, qui in canonicorum collegio cooptantur, & canonici creantur, ultra numerum certum Præbendarum, & canonicatuum absque ulla Præbenda, statim ipsi attributa, sed non ubi certus non est.*

2 *Canonicorum numerus, aliquando certus non est in Ecclesiis Cathedralis, & Collegiatis, nec distinctio Præbendarum; aliquando vero sit certus canonicorum numerus, sed non Præbendarum, ut n. 3. & quandoque in præbendis sit distinctio, n. 4 & 5.*

4 *Beneficia solent esse actualiter, & non unum unius distincta, omnino dos a dote alterius.*

5 *Numerus certus canonicatuum est quandoque, & totidem Præbendæ, quæ distinctæ non sint, & bona sint communia, quoad Dominium capituli, super quibus bonis, quasi in confuso, institutus sit numerus Præbendarum.*

6 Canonicorum receptio est duplex, una juris, alia facti, & quæ utraque, & videtur distingui inter receptum cum derogatione, ut num.7.

8 Canonicorum numerus augeri non debet, nisi gaudeant proventis: ubi quod pertineat ad Papam, & quando possit Episcopus cum Capitulo, ibi.

9 Numerus canonicorum dicitur in Cathedrali definitus, quem Episcopus cum capitulo, & in collegiatis quem canonici cum Episcopi consensu desuper accidente definierint, & quando contrario statuto abrogari possit, vel non? ibi.

10 Ecclesia dicitur numerata, in qua est certus canonicorum numerus ea lege, ut nequeat alterari determinatione, & præscripto statuti.

11 Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, sicut nequit supprimere canonicatus sede vacante, sic nec Ecclesia per se queat augere numerum canonicatuum, n.14.

12 Supprimere canonicatus non possunt visitator, aut administrator capituli, sede vacante, nec vicarius Episcopi, aut sede vacante capituli, etiam in casibus, ubi posset Episcopus, & n.13.

15 Canonicus quis ultra numerum recipi potest, authoritate Papæ, dummodo non sit certus.

16 Juvenes in Ecclesiis Germaniæ, Italiæ, & Galliæ, solent cooptari in canonicorum collegium, tunc sine Præbenda; donec vacet.

Supernumerarius canonicus quis propriè appelletur, d.n.16. & ex quibus fructibus succurratur n.17.

Beneficium habere dicitur qui receptus est ultra numerum, spe futuræ Præbendæ.

18 Numerus canonicorum, cum augetur Ecclesiæ collegiatæ novæ fundatione, mediante, quando & qualiter debeat admitti à canonicis antiquæ fundationis, & cum quibus conditionibus.

19 Capitulum cum Episcopi authoritate potest statuere circa res suæ Ecclesiæ, potissimum super his, quæ ad canonicos solos spectant, & generaliter in concernentibus Ecclesiæ statum, n.21.

20 Capitulum statutum facere potest, per quod antiquus status Ecclesiæ retinetur, vel si ad illum redditur.

22 Canonicatus additi à testatrice in collegiata cum onere curæ sunt, sicut antiqui, per quos in cura serviantur; & num voluntas testatricis in aliquo per Episcopum mutari valeat, aut alterari, ibi.

23 Episcopus non potest erigere collegiatam cum novis canonicis; licet possit novos addere antiquis: sic intelliguntur Doctores pugnantes, num. 24. & 25. ut num. 26. sed potest numerum constituere in Ecclesia jam fundata, num.27.

27 Cap. quoniam de vita, & honestate clericorum.

28 Canonicus receptus ultra numerum, nisi in mandato Papæ exprimatur, non habet canonicalia jura, seu prærogativas, quibus gaudent cæteri, secus si à Papa darentur cum expressa derogatione de certo canonicorum numero; sed vide infra, n.37.& 38.

29 Canonicatus impetratus à Papa, qui sit supra numerum, debet sic in litteris exprimi; ita ut aliàs impetratio non valeat nisi admissio esset facta sine præjudicio antiquorum canonicorum, ibi: fallit si consuetudo est, quod canonici ita ultra numerum recepti, non habeant jura canoniæ, nisi prius fuerint installati, n.30.

31 Canonici privilegiati super numero certo, qui postea aliquem recipiunt supra numerum, non possunt uti exceptione numeri contra Papam volentem aliquem super numerum constituere, & procedet absque dubio, ubi Papa sciens Ecclesiam esse receptam non numeratam de ea provideat.

32 Resignationes admitti possunt de canonicatibus super numerariis provisis à Papa; item ex caussa permutationis, & valebunt, si facta mentione de hoc Papa provideat.

33 Ecclesia numerata, & receptitia, differt in eo, quod numerata dicitur, ubi est constitutus canonicorum numerus certus. Receptitia, quando ille numerus certus deficit.

34 Canonicus in Ecclesiis receptitiis propriè non dicitur habere successorem, nec ejus canonicatus vacare dicetur, sed confestim quod titularis decedit, supprimatur, expiret, & cesset, nisi Papa vellet providere, perinde, ac si canonicatus vacasset.

35 Canonico dispensato in ætate competit jus percipiendi quotidianas distributiones, ut alii canonici, sive sit de numero canonicorum, sive supernumerarius, & creatus cum spectatione Præbendæ, n.36.

37 Canonici recepti ultra numerum, videntur habere statim stallum in choro, & vocem in capitulo, abligare, & esse delegati Papæ, nisi consuetudo esset, ut non posset jura canoniæ administrare, nisi prius fuisset installatus, vel si sit receptus non simpliciter, sed quod sit supernumerarius, n. 38. & 39. & vide distinctionem n.40.

40 Consuetudo Ecclesiæ primas sibi vindicat circa danda jura canonicatus, recepto in canonicum.

Canonici receptio, si solvit numerum canonicorum in Ecclesia recipit distributiones, & alia jura; secus si non solvit: & quare, dict. num.40.

41 Numerus solvitur canonicorum in receptione, si verba sufficiant, & ex installatione in choro eis assignata, nisi forte in eodem ipso actu declarasset Capitulum, se non intendere frangere numerum, sed receptum habere, tanquam simplicem supernumerarium, ut num. 42.

43 Canonicus receptus simpliciter in Ecclesia, in qua est certus numerus, non acquirit plenum jus canoniæ, etsi recipiatur de mandato Papæ non derogantis numero, aut non mandantis recipi cum plenitudine juris canonicalis, secus è contra n.44.& 45.

45 Clausula illa cum plenitudine juris Canonicalis includit distributiones quotidianas, quas recipient canonici supernumerarii, qui mandantur recipi cum ea.

46 Canonici Ecclesiarum non numeratarum, de quibus meminit textus in capit. dilecto de Præbendis, capaces sunt distributionum.

47

47 *Distributiones quotidianas lucrari non possunt de communi massa Capituli Canonici novæ fundationis, quando numerus canonicorum augetur, si tales admittantur ab antiquis cum protestatione, & sine præjudicio suorum jurium.*

48 *Canonici antiqui non debent tristari, & dolere de adjunctione novorum canonicorum, ne pro laudibus decantandis canant illud*, multiplicasti gentem, & non magnificasti lætitiam, *& ne retrahantur ipsi à Divinis.*

49 *Canonici novi, qui ex mera voluntate veterum recepti sunt, non habent quod conquerantur; imo multum acquirunt, dum admittuntur ad lucrum mortuariorum Candelarum cereorum, & pecuniarum, quæ distribuuntur singulis absque damno, & diminutione antiquorum* n.50.

51 *Canonici novi, etiam sine præjudicio veterum admissi; licet non participent de mortuariis præteritis relictis capitulo; debent tamen participare de futuris, quia sunt de capitulo.*

52 *Canonicus ultra numerum receptus, quæ canonicalia jura recipiat,* à n.47. & ante; *ut non obstent Bartol. & Corsatus contrarium tenentes* n.53.

1 AD primam difficultatis partem, ut respondeam, & ad alias, adverto quod supernumerarii canonici dicuntur illi qui in canonicorum collegium cooptantur, & canonici creantur ultra numerum certum præbendarum, & canonicatuum absque ulla præbenda ipsis statim attributa, ut ex glossa, & Abbate hic resolvunt Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. cap. 11. quæst.* 13. Barbosa *de canonicis cap. 3. numero* 12. quod Azor. supra *quæst.* 14. intelligit procedere in Ecclesiis ubi est numerus certus consuetudine, statuto, vel privilegio præbendarum constitutus, non in aliis, quia ubi non est certus numerus præbendarum, vel canonicorum, si unus, aut plures recipiantur in canonicos ij numerum non excedunt.

2 Adverto secundo cum Antonio Fabro *in praxi beneficial. Cathedr. num.* 23. & 24. & Tuscho *in pract. conclus. tom. 6. litt. P. conclus.* 470. *num.*2. & ex Baldo *consilio* 472. *lib.* 2. in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis aliquando nullam esse distinctionem numerumve præbendarum, nec certus canonicorum numerus ut in casu textus *in c. ex part.* 10. *de conf. præb. & in c. dilecto, &*
3 *in c. vacante de præbend.* ubi Doctores. † Aliquando ut sit in illis certus numerus canonicatuum, seu canonicorum, sed nullus numerus, nec distinctio præbendarum, ut *in cap. fin. §. si autem de*
4 *Concessione præb. lib. 6.* † Et quod quandoque sit non solum certus numerus Canonicatuum, & præbendarum, sed etiam eæ præbendæ realiter, & actualiter, & perpetuo sint inter se distinctæ, ita ut non sit unum beneficium Ecclesiasticum, sed duo unius actualiter, & omnino distincta sit dos à dote alterius juxta textum *in c. litteras de concessione præb. & in clem. fin. de præb.* ubi Doctores Lapus *allegat.* 14. *num.*4. & 5. Cardinalis
5 Tuschus *tom. 1. littera C. conclus.* 32. † Et interdum sit certus numerus Canonicatuum, & totidem etiam sint præbendæ, sed eæ distinctæ non sint; imo bona sint quoad Dominium capituli communia, super quibus bonis quasi in confuso absque actuali aliqua distinctione institutus sit numerus præbendarum, correspondens numero cannonicatuum: ita Barbosa *dict. c. 3. n* 7. ut distinguit Moneta *de optione cannon. c. 2. quæst. 2. num.* 16. & 17.

Tertiò adverto quod receptio horum canoni- 6
corum est duplex, una juris, alia facti, juris sit quando Papa mandat Capitulo, ut recipiant canonicum, & fratrem, & illi conferant jus canoniæ; & quod per talem receptionem efficitur canonicus. Alia quando Papa creat Canonicum supra numerum & mandat quod tali canonico à se facto assignetur locus, & stallus, de quibus Fredericus de Senis *cons.* 290. *num.* 5. & 6. Cardinal. Tuschus *tom. 1. littera C. concl.* 33. *à num.* 2. † 7
Vel ut distinguit Lælius Zech. *de Republica Eccles. c. 24. de Canon. num.* 4. vers. *causa verò*, & Barbosa *num.* 15. eum sequutus, dum distinguens inter receptum simpliciter de mandato Papæ in aliqua Ecclesia, in qua est certus numerus canonicorum, non illi derogando, aut non mandando recipi cum plenitudine juris canonicalis, & inter receptum cum expressa Papæ derogatione de certo canonicorum numero, aut ubi ab illo expressum mandatum emanavit de eo recipiendo cum juris canonicalis plenitudine, ut in primo casu receptus ultra numerum, non habebit plenum jus canoniæ, veluti stallum in Choro, vocem Capitulo, & alias omnes prærogativas, quibus cæteri canonici gaudent.

Quartò adverto quod augere numerum de- 8
terminatum canonicorum, non licet nisi gaudeant proventis; & hoc si fiat pertinere ad Papam quando videlicet canonici in erectione facta jurarunt coram Papa non augere, vel statutum taxans numerum, fuit à Papa, vel longissimo tempore confirmatum; & quod aliàs Episcopus illum numerum posset augere cum Capitulo, Abbas *in cap. cum accessissent hoc tit.* Isidorus Moscon. *de Majest. militantis Ecclesiæ lib. 1. cap.* 15. *de Ecclesia Cathedrali prag.* 292. *sub littera A.* Lotherius *de re beneficiaria lib. 1. quæst.* 14. *num.* 37.

Quintò quod numerus canonicorum is dici- 9
tur definitus quem in Ecclesia Cathedrali Episcopus cum consilio canonicorum in inferioribus collegiatis ipsarum canonici cum Episcopi consensu desuper accedente præfinierint Lælius Zechius *dict. c. 24. num.* 4. vers. *causa* Barbosa *d. c. 3. de canon. num.* 4. Lother *d. q.* 14. *n.* 30. inferentes nihil esse, quin contrario statuto illud abrogari possit per capitulum ad cujus favorem censetur talis numerus præscriptus etiam superioris confirmatio accesserit, nisi primum statutum fuerit juramento confirmatum, vel confirmatio sit Apostolica cum clausula sublata, & decreto irritanti. † Et addit Lother. *d. q.* 14. *num.* 14. quod 10
Ecclesia, in qua est certus canonicorum numerus ea lege, ut nequeat alterari ex determinatione, & præscripto statuti dicatur numerata.

Unde jam breviter respondeo ad difficulta- 11
tem, ut quemadmodum Ecclesiæ Cathedralis, capitulum, sede vacante, nequit supprimere canonicatus, ut docent Chuchus *in tit. moral. lib. 2. tit. 9. num.* 87. Azor. *inst. mor. part. 2. lib. 3. cap.* 38. *quæst.* 9. Monaldus *cons.* 41. *num.* 5. Aloysius Riccius *in praxi rerum fori Ecclesiæ, p. 4. ref.* 535. Mo-

neta *de distribut quotid.part.* 12. *à num.*17. † Ubi *num.* 122. idem dicit de visitatore, seu administratore loco capituli Cathedrali Ecclesiæ vacanti dato de quo Barbos *de canon. c.* 22. *n.* 112. † Qui *d.cap.*3.*num.*24. colligit, ut nec Vicarius Episcopi, vel capituli, sede vacante eam suppressionem facere possit, etiam in casibus, ubi posset Episcopus, cujus est vicarius secundùm Monetam *dict. c.* 12. *à n.* 129 Garciam *de beneficiis part.* 12.*c.*2.*n.* 69. Stephan. Gratian. *di, cept. forens. c.* 278. *num.* 35. Sbrocium *de officio vicarii lib.*1.*quæst.*116.*num.*9. Rebuffus *in praxi benef.tit. de forma vicariatus num.*102. † Ita nec capitulum per se queat augere numerum canonicatuum, quia ut jam diximus hoc pertinet, vel ad solum Papam, vel ad capitulum simul cum Episcopo, & non aliter.

Ex quo fit ut possit quis ultra numerum canonicorum, dummodo non sit certus authoritate Papæ in canonicum recipi, sine præbenda, Panormitan *hic num* 30. *& in cap. relatum num.*2 *de præbend.* Azor.*lib* 3.*p.*2.*institut.moral.c.*11.*q.* 3. † Ubi addit in quibusdam Ecclesiis Germaniæ Italiæ, ac Galliæ, solere juvenes, dum litteris operam dant in collegium canonicorum cooptari, & admitti, quibus tamen præbenda statim non datur, sed postea, cum aliqua earum canonico, & possessore vacat, qui etiam *quæst.*6.tenet quod sine præbenda possunt plures in canonicos recipi addens etiam, ut qui sic fuerit receptus extra numerum, appellatur supernumerarius, ut docent Abbas, & Felinus *hic*, Moscon *de Majest. militant Ecclesiæ lib.*1.*c.*15.*de Eccles. Cathedr. pag.* 292. *vers.si aliquis*: & prædictam conclusionem probat etiam *hic* Barbosa *n.*16. cum eodem Panormitano *num.*50 *& in dicto cap. relatum n.*2. *& in cap. dilectus* 1. *&* 2. *de præb.* & cum Azor. *supra cap* 11. *dict. quæst.* 3. qui ambo addunt ex Ludovico Romano *cons.* 447. receptum ultra numerum spe futuræ præbendæ habere beneficium: sic Azor. *ibi q.*4.

Ad aliam quæstionis partem an prædictis canonicis supernumerariis succurratur ex fructibus mensæ capitularis, & quia hæc difficultas pendet à dictis *infra* in vers. *ad ultimam*; ideo hîc non tracto.

Ad secundam quæstionis partem an quando numerus canonicorum Ecclesiæ collegiatæ, augetur mediante novâ fundatione, cogantur canonici antiquæ fundationis novos admittere cum eisdem conditionibus in nova fundatione contentis, an verò alias adjicere possint. † Et pro doctrina advertendum est juxta juris regulas, quod capitulum cum authoritate Episcopi potest statuere circa res suæ Ecclesiæ, glossa *in c.* 2. verbo *statutum de verb. signif.* Doctores *in c. cum omnes, & in c. cum accessissent hoc tit.* Abbas *in c.*1. *num.*14. *de his, quæ fiunt a majori parte capituli*, potissimumque habere locum quando agitur de iis, quæ ad solos canonicos spectant, & dum de ipsorum dumtaxat præjudicio agitur, Seraphinus *decis.*707.*num.*4. † Et sic concludunt Rota *decis.* 375.*num.*2.*part. recent.* Beltramin. *ad Alexand. Ludovicii decis.* 175. Franciscus Tondutus *variar. quæst. c.* 68. *part.* 1.*num.*4. *&* 5. capitulum statutum facere posse, per quod antiquus Ecclesiæ status retinetur, vel si ad illum redditur. † ex eadem Rota *decis.* 21. *numero secundo, part.* 2. *recent.* ut capitulum generaliter cum authoritate Episcopi possit statuta condere in his omnibus, quæ concernunt Ecclesiæ statum.

22 Unde Franciscus Tondutus disputans de quæstione hac *d. quæst.* 68.*p.*1. juxta casum cujusdam testatricis, quæ auxerat duos canonicatus in collegiata quadam cum onere curæ animarum ait *à num.*11.*vers. hic*, & *num* 12. *&* 13. ut cum in eo concurreret antiqua fundatio, quæ curam animarum canonicis tribuebat, itemque in nova idem concurreret, quæ canonicos eodem onere gravabat, optimè actum fuisse, ut capitulum semper curæ præeminentiam obtineret, illius verò exercitium, quod omnibus canonicis demandatum erat per solos canonicos utriusque fundationis ultimo loco per obitum, impetrantes fieri deberet. Et cum ibi non ageretur de commutanda dispositione fundatricis, sed de alterandis, scilicet illius qualitatibus accidentalibus, quod fieri potuit authoritate Episcopi interveniente Mohedan *decis.* 1. *de jure patronatus* Riccius *collect.* 1070.*in* 2. *limit.p.*4. Moneta *de commut. ultimar. voluntatum c.*5.*num.*316. non obstare quod à capitulo, consentiente Episcopo alteraretur, seu modificaretur in aliquo testatricia duos canonicatus supernumerarios addentis, voluntas, cum id de jure possit, etsi non mutari, ut debent intelligi jura pugnantia, juxta quæ tradunt Mohedan *dicta decis.* 1. *de jure patron.* Barbosa videndus *de officio Episcopi allegat.*83. *à n.*1. Tondutus *d n.*12. juxta plura, quæ ego dixi *sub cap.* 16. *de foro compet. quæst.* 3. ubi an *relicta Ecclesiis, vel in aliud opus pium, possint ab Episcopo commutari.*

23 Ad tertiam quæstionis partem an Episcopus possit erigere collegiatam, vel addere numerum, &c. Et in hac quæstione breviter respondendo dico pro parte negativa stare Riccium *in decis. Curiæ Archiepiscopal. Neapol. p.* 3. *decis.* 66. ubi dicit non posse Episcopum creare novos canonicos: sic ex doctrina Baldi *cons.* 91. *n.* 10. *lib.* 1. Bursati eum aliis *conclus.*27.*n.*4. *& cons.* 110. *n.*6. pro affirmativa sententia ut Episcopus possit novum constituere canonicorum numerum, & collegium, novasque ereare dignitates docet Joannes Maria Novar. *in quæstionibus forens. p.* 1. *q.*24.*num.*4.

24 Et addit ut in tali casu ut Episcopus possit insignare supradictos canonicos signo illo, quod vulgò dicitur *armatica*, seu *Cappucio*, vel *Zambarda*, sine aliqua sedis Apostolicæ licentia, & pro sua opinione citat Zerolam *in praxi Episcopali*, verbo *Episcopus quæst.* 17. Servum *de benef. p.*2 *quæst.*23.*num*, 16. refert Diana *part.*3.*tract.*6. *mi cel.* 2. *res.* 38. & ego primæ sententiæ potius accedo; etsi per doctrinam jam adductam in vers. *ad secundam*, possem secundam amplecti, ut meritò concludunt Rebuffus *in praxi beneficiar. tit. de erect. collegiatæ*, Fuscus *de visitat. lib.* 2. *c.*1.*num* 6. Azor *instit. moral. p.*2.*lib.*5.*num.* 112. Riccius *dicta decis.* 66. *part.* 3. Filiucius *de beneficiis c.* 3. *num.* 112. Rota apud Paulum de Rubeis *decis.*99.*num* 9.*tom.*3. *divers. alias p.* 7. *recent.* Masoor *in sua praxi habendi concursum præludio* 2. *dub.* 1. ut censuit sacra concilii congregatio in una conversana 27. Junii 1626. prout refert Lotherius *de re beneficaria lib.* 1.*quæst.*14.*n.*49. †

25 Quod dicit verum Barbosa *de jure Eccles. part* 2. *c.*6. *de Ecclesia Colleg. num.* 1. ubi sic tenet contra aliquos non contemnendæ authoritatis Episcopum posse erigere parochialem Ecclesiam in colle

collegiatàm, ut per textum *in c. quoniam de vi-
ta & honeſt. Clericorum*, ubi Abbas antiquus
num. 1. Joannes Andreas Butr *num* 2. Panorm. 2.
& 6. qui atteſtatur de communi, quos retuli, &
viſa eſt ſequi Rota in Pegien. unionis 12.
Maii 1625. coram Concino, & Nicolaus Gar-
cia *de beneficiis part.* 12. c. 5. *num.* 4. dum dixit ali-
quandò Eccleſiam erigi in Collegiatam per
26 Epiſcopum, licet fieri ſoleat authoritate Papæ.*
Eſt enim dicendum ut non poſſit Epiſcopus
ſua ordinaria poteſtate erigere collegiatam cum
novis canonicis, licet queat novos addere anti-
quis juxta Doctrinam dicti verſ. *ad ſecundam* : &
ſic in hoc caſu reſpectu additionis, exiſtimo in-
telligendos eſſe Novarium, & alios adductos,
27 non inquam erectionis novæ. † Nec obſtat tex-
tus *in dicto cap quoniam de vita, & honeſt. Clericor.*
dum dicit quod poteſt Epiſcopus, ſi facultates
Eccleſiæ ſufficiunt ſtatuere certum numerum
Clericorum, qui vivant, & compellere contra-
dictores ad hanc obſervantiam non obſtante
appellatione, quia ut jam vides, textus ille agit
ſolùm de conſtituendo numero Clericorum in
Eccleſia jam fundata, quod eſt diverſum.

28 Ad quartam quæſtionis partem an canonicus
ultra numerum receptus amittat canonicalia ju-
ra, ſeu recipiat diſtributiones quotidianas, &
jam ſupra in verſ. *ad primam* dixi conducibilia;
etenim Corſetus in ſingulari verbo *d. c. quoniam
de vita, & honeſt. Clericorum n.* 3. dixerunt quod
ille, qui eſt ſupra numerum ſi admittatur in col-
legio, non gaudent beneficio collegii: ſic per
illum textum quod verum eſt etiam in caſu no-
ſtro, ſi ut jam dixi non exprimatur à Papa in
mandato de recipiendo ut ſic cum plenitudine:
tunc receptus ultra numerum non habeat jus
canoniæ, veluti Stallum in choro, vocem in
Capitulo, & alias omnes prærogativas, quibus
cæteri canonici gaudent, ut dixerunt Lælius
Zechius *ſupra dict. c.*24. *de Repub Eccleſiaſtica,
de canon. num* 4. dicto verſ. *cauſa verò*, Barboſa
canonicis dicto c 3. *ſub n.* 15. qui ſecus ſic rece-
pto dari omnia canoniæ jura, ſi à Papa mande-
tur recipi ultra numerum cum plenitudine juris
canonicalis cum expreſſa Papæ derogatione de
certo canonicorum numero.

29 Et confirmatur quia quando à Papa impetra-
tur canonicatus, qui ſit ſupra numerum, debet
id in litteris exprimi, & aliàs impetratio non
valeat ut docent Pavinus *de poteſt. c ſede vacante,
præludio* 5. *num.* 15. Hozeda *de incompatibilit.
benef. part.* 1. c. 12. *n.* 6. quod declarat Gratia-
nus *diſceptat. forenſ tom.* 5. *c.* 867 *à num.* 1. & *à
num.* 11. niſi admiſſio facta eſſet ſine præjudicio
antiquorum canonicorum, Menoch. *conſ.* 1279.
num 21. & 22. Anton. Fabricius *in praxi benef.
lib.* 2. *Rub. de titulo*, & *in titulat. num.* 30. Azor.
inſtit. moral. p. 2. *lib.* 3 *c.* 9. *quæſt.* 3. & 4. Moneta
30 *de diſtribut. quotid. p.* 2. *quæſt.* 1. *à num.* 5. † Ubi
num. 10. limitat ut non procedat, ubi conſuetu-
do ſit quod canonici ita ultra numerum rece-
pti non habeant jura canoniæ, niſi prius fue-
rint inſtallati, quia tunc conſequentur ad limi-
tes inſtallationis jura canoniæ, ſic ut ſi ſolum
fuerint inſtallati in choro conſequantur ea, quæ
ſunt Chori; etſi fuerint inſtallati in capitulo, ha-
beant ea, quæ ſunt capituli.

31 Iterum facit quia ubi canonici ſunt privile-
giati ſuper numero certo, & poſtea aliquem re-
cipiunt ſupra numerum, non poſſint uti exceptio-
ne numeri contra Papam volentem aliquem ſu-
pra numerum conſtituere docent Lælius Zech.
dict. c. 4. *de canonicis* verſ. *cauſa verò* ex Abbate *in
c. pro illorum de præb.* & ait Barboſa *dict. c.* 3. *de
canon.* 16. ut illud abſque dubio procedat, ubi
Papa ſciens Eccleſiam eſſe, receptitiam, non nu-
meratam, de ea provideat, velitque proviſionem
valere, nihilque eſſe quin proviſio teneat pro-
bans *in c. ex parte ad finem*, ubi Hoſtienſ. *n.* 3.
verſ. *tu dices* de conceſſione præbendæ. Rota *in
Syracuſana canonic.* 1. *Decemb.* 1623. coram R. P. D.
Pirovi, cujus meminit Lotherius *de re benef. dict.
lib.* 1 *quæſt.* 14. *num.* 31. † Quia *à num.* 32. ſubdit 32
in his paſſim admitti reſignationes, quia licet
talia beneficia, ut pote vacationis non videan-
tur reſignabilia, & etiam ex cauſa permutatio-
nis, Gonzalez *ad regul.* 8. *chancel. gloſſa.* 9. §. 3.
num. 19. nihilominus tamen ſi fiat de hoc men-
tio, Papa validè ex hujuſmodi cauſa provideat,
& proviſio ſuſtineatur, ut docent idem Gonza-
lez *d.* §. 3. *n.* 20. & 23. Lother. *d. q.* 14 *n.* 34.

Dubitabis pro complemento quæ differentia 33
ſit inter Eccleſiam receptitiam, & numeratam.
Ad quod breviter reſpondeo ex jam dictis *à n.* 1.
etenim Eccleſia numerata dicitur, ubi eſt con-
ſtitutus canonicorum numerus certus, de qui-
bus dictum, receptitia quando ille numerus
certus deficit, & de hac dico *infra in c delecto* 25.
verſ *præterea de præb.* ubi Doctores communiter
affirmant, quod canonicus in Eccleſiis recepti-
tiis propriè non dicitur habere ſucceſſorem,
nec ejus cononicatus vacare dicitur, ſed confe-
ſtim quod titularis decedit, ſupprimatur, expiret,
& ceſſet, Anton. Rague *de voce Canonicorum in
capitulo quæſt.* 22. *num.* 1. Cardinalis Mantica
deciſ. 229. *num.* 2. Gonzalez *in regula* 8. *Cancella-
riæ* gloſſa 9. §. 3. *n.* 9. & 10. Nicolaus Garcia
de beneficiis part. 11 *c.* 2. *n. ultimo*, Lother *de re
beneficiaria lib.* 1. *quæſt.* 14. *num.* 16. & fuit dictum
in Syracuſana *canonicatus* 1. Februarii 1623. co-
ram R. P. D. Pirovano, Cardinalis Tuſchus
pract. concl. part. 6. *concl* 470. *num.* 2. Petrus Bar-
boſa *in l. filius familias.* §. *fin.* 28. *ff. ſoluto Matrim.*
Auguſtinus Barboſa *in d. c. dilecta n.* 4.

Sed hæc reſolutio intelligitur quoad diſpo- 34
ſitionem de tali canonicato, uti reſervato, niſi
Papa concederet gratiam illam impetranti, fa-
cta mentione quod Eccleſia, ubi canonicatus
illa exiſtebat non erat numerat, quia tunc ſu-
ſtinebitur talis gratia, non ex vi vacationis, aut
reſervationis ullius, ſed ex intentione Papæ vo-
lentis removere obſtaculum non vacationis, &
providere perinde, ac ſi canonicatus verè vaca-
ſet; ſic Barboſa *de canonicis d c.* 3 *ſub. num.* 8. Gon-
zalez *dicto* § 8 *à num.* 23. ubi *num.* 26. ſubdit in
hoc caſu poſſe procedere opinionem Flaminii
Pariſii, & aliorum tenentium canonicatum Ec-
cleſiæ non numeratæ poſſe reſignari.

Ad ultimam quæſtionis partem an canonicus 35
ſupernumerarius recipiat in Eccleſia quotidia-
nas diſtributiones, fiatque earum Dominus, &
tractans hoc punctum Barboſa *hic ſub. n.* 16. ſub
diſtinctione loquens, videtur quod ipſe *de cano-
nicis c* 21. dum agit *canonicus quis diſtributionum
quotidianarum ſit capax*, & poſtquam *num.* 12.
dicit quod canonico diſpenſato in ætate, com-
petit jus percipiendi quotidianas diſtributiones
ut alii canonici, quia *c* 4 *ſeſſ.* 22. *de reformat &
clem. ut ii de ætate, & qualitate*, locum non ha-
bent impedito defectu ætatus, nec in legitimè
diſpen-

diſpenſato, ſed ſolùm in negligente, & nolente ex gloſſa verbo *legitimo in dict. clem. ut ij*, & ex
5 aliis ut ibi expend t * ait *ibi n.* 13. ut non modo illis, qui ſunt de numero canonicorum pertinet jus percipiendi quotidianas diſtributiones, ſed etiam ſupernumerariis, & creatis cum expectatione præbendæ, Ludovicus Gomez *in tract. de gratiis expectat, num.* 28. Staphil. *de forma expectat for.* 1.*num.*8. *&* 12. Holeda *de incompatibilit. beneficior. part.* 1.*c.* 12.*num* 7. per textum noſtrum

Et videtur eſſe ratione quia canonici recepti ultra numerum, habent ſtatim omnia jura canoniæ, veluti ſtallum in choro, & vocem in capitulo, & ob id poſſint eligere, & eſſe delegati Papæ, & habere prærogativas omnes, quibus cæteri canonici gaudent, ſicut tradunt hîc Doctores Ludovicus Gomez *de gratiis expect. n* 35. *&* 38. Staphil. *dict. forma* 1. *à n.* 2. Toleda *dict.*
3 *c.*12.*num.*6 † Niſi eſſet conſuetudo quod canonicus non poſſit adminiſtrare jura cononiæ, niſi prius fuerit inſtallatus, ut in textu noſtro Do-
9 ctores, Ripa *num.* 187. † Vel niſi etiam quis ſit receptus in canonicum, non ſimpliciter, ſed cum hoc quod ſit ſuper numerarius, nam tunc conſtat quod canonici noluerunt frangere numerum, & jus integrum de novo creare juxta textum *in d. c. dilecto* 25. *de præb.* ſed ſolùm illi dare quoddam jus extraordinarium, & præpatatorium ad futurum jus integrum obtinendum, Abbas *hic num.* 31. *in fine*, Felin. *num.* 23. verſ. *hinc concluſionem*, Ripa *num.* 188.

0 Itaque idem Barboſa *hic ſub dicto n.* 16. in verſ. *an autem*, poſtquam dicit, ut in hac difficultate ſedanda, plures caſus diſtinguet Menochius *conſ.* 1179.*num.*7. & regulam cum limitationibus ponat Moneta *de diſtribut. quotid. part.*2.*q.*1.*n* 4. *concl.* 3. breviter (circumſcripta conſuetudine cujuſcumque Eccleſiæ, quæ primas in hac re ſibi vindicat partes, Franciſcus Marcus, qui alios cumulat *deciſ* 1045 *n.* 4. *part.* 1. Felinus *hic dicto num.* 23. *in fine* Moneta *dict q.* 1.*num.* 10.) ipſe Moneta ait aut receptione ſoluit numerum & hoc caſu diſtributiones deberi, aut non ſoluit, & non deberi affirmat; nam ſicut primo caſu receptus ex ea receptione conſequitur omnem commoditatem lucrandi diſtributiones, ex rationibus bene ponderatis per Caſtrenſ. *conſ.* 170. *lib.* 1. *num.* 1. ita in ſecundo caſu nullam commoditatem conſequatur, ſed habeat tantùm jus ventoſum quoddam; & hoc eſte totum illum, quod docuit Abbas *in c. dilectus num.* 10. *de præbendis*, ubi melius Ancharranus *num.* 6 *&* 8. & bene agens Tondutus, *de quæſt. benef.* 111. ubi de multis ad hanc materiam expectantibus ex eodem Barboſa *d. c.* 3. *à num.* 12. *de canonicis* Lotherio *de re beneficiari dicta lib.* 1. *quæſt.* 19. *n* 4. *&* 47. Moneta *de diſtribut. p* 2.*c.* 1. *a num.*9. Menochio *conſ* 1179. *à num.* 22. & per totum conſilium, ubi breviter repetit de juribus, quæ competunt canonicis ſuperoumeranis *à num.* 8. juxta diſtinctiones propoſitas, & proteſtationem antiquorum.

Quod ſi dubites quando intelligatur ſolvi numerum, vel non ſolvi, reſpondet Barboſa *hic ſub dicto num* 16 in verſ. *intelligitur*, ex doctrina, Caſtrenſis *d. conſ.* 170. *ſub. n.* 2. *in ultima col.* verſ. *præterea non videtur* id intelligi cum verbis, vel facto declaatur: nam ſi verba deficiant non ſit exiſtimandum receptionem factam eſſe animo ſolvendi numerum; & ſi cæteris jam receptis præjudicandi; & ad conjecturam facti recurrendum eſſe, quæ in aſſignatione loci in choro, & inſtallatione, in capitulo conſiſtit, tunc enim ait, ut demum habeatur pro canonico, etiam quoad percipiendas diſtributiones quotidianas, ſic ut aliter non reputetur poſſeſſor, ut eleganter conſuluit Caſtrenſis *conſ.* 365. *lib.* 1. *n* 3.

Niſi fortè in eo etiam declaraſſet capitulum 42
ſe non intendere frangere numerum, ſed cum tamquam ſimplicem ſupernumerarium habere, quia cenſetur illi dumtaxat conſtituere quoddam extraordinarium, ut eſt dictum ex Abbate *d. num.* 31. verſ. *aut canonici* & Felin. *n.* 23. verſ. *hanc concluſionem limita*, & ita diſtinguentem addo Lotherium *de re benef lib.* 1. *quæſt* 19. *à n.* 42. Anton. Faber *infra* Holedam *de incompatibilit. benef part.* 1.*cap.* 12. *num.*6. Mandoſium *regul.* 9. *Cancellar. quæſt* 10.*num* 5. latè Stephan. Gratian. *diſcept forenſ. cap.* 867. *n.* 8. Menochius *conſ.* 1179. *à n.* 7.

Ex his dubitabis num habeat plenum jus ca- 43
noniæ, & quotidianarum diſtributionum lucrandi ille, quem Papa mandat ſimpliciter recipi in Eccleſia, in qua eſt certus nemerus canonicorum, nec derogat certo numero, aut non mandat recipi cum plenitudine juris canonicalis: & reſpondeo eum Abbate *hic num.* 32. Ripa *n.* 189. Lother. *ubi ſupra*, Barboſa *de canonicis dict. c.* 21. *num.* 15. veris eſſe ut non habeat prædictum
jus. * Quod ſi Papa receptionem mandavit caven- 44
do eam fieri *cùm plenitudine juris canonicalis*; vel fortaſſe *in c. dilectus, & in c. propoſuit de conceſſione præbendæ*, longe plus conſequuturum receptum canonicum dixit Barboſa *d c.* 21. *de canonicis ſub num.* 15. & quod ſic etiam partem in diſtributionibus quotidianis, & fructibus ſuper excreſcentibus, quam in jam ſimplicis mandati de recipiendo, conſequeretur, ut docent Anton. Faber. *in praxi benef. lib.* 2. *tit. de titulo & in titulat. n.* 30. Bartholinus *de Epiſcopo part.* 3. *num.* 22. Azor. *in-*
ſtit. moral. part. 2. *lib.* 3. *cap* 9 *quæſt.* 3. *&* 4. §. 19. † 45
Nam verba illa *cum plenitudine juris canonicalis*, includunt diſtributiones quotidianas, quas percipient canonici ſupernumerarii, qui mandantur recipi cum dicta clauſula, Felinus *hic num.* 23. verſ. *ſed ubi Papa*, Stephanus *d. c.* 867. *num.* 6. qui *num.* 11. limitat quando admiſſio facta fuit ſine præjudicio antiquorum canonicorum, quod numeris ſequentibus multis comprobat fundamentis, Lother, *d. lib.* 1. *de re beneficiaria lib.* 1. *q* 19. *à num* 48. & ad propoſitum multa videnda dixit Anton. de Butrio *hîc* † Et Moneta *p.* 2. 46
de diſtrib. q. 1. *n.* 20. ſubdit canonicos Eccleſiarum non uumeratarum, de quibus meminit textus *in d. c. dilecto de præbendis*, Capaces eſſe quotidianarum diſtributionum.

Ex his infero ex Caſtrenſi *dict. conſ.* 170. *lib.* 1. 47
num. 1. verſ. *hac omnia* & Franciſco Tonduto *quæſt. & reſol. benef. p* 1. *c* 68. *n.* 13. quod quando numerus canonicorum augetur: tunc canonici novæ fundationis non debeant lucrari diſtributiones quotidianas de communi maſſa capituli, quando canonici primæ, & antiquæ fundationis in limine receptionis novorum proteſtati ſunt, quod novos admittebant ſine præjudicio jurium
ſuorum, * rationem redentes quia antiqui ca- 48
nonici de adjunctione novorum, non debent triſtari, & dolere ne pro laudibus decantandis canant illud *multiplicaſti gentem, & non magnificaſti*

casti lætitiam, & ne retrahantur ipsi à Divinis,
quia durius est illis perdere, de eo quod recipe-
re consueverunt, quàm pro novis nihil reci-
pere.
49 Unde etiam infertur quod novi canonici, qui
ex mera voluntate ventutum recepti sunt non
habeant quod conquerantur ut dicit Castrens.
50 *d.conf* 170 *lib*. 1. † Et Tuschus *littera D.concl*. 514.
num 12. & 13. ait quod multum acquirunt no-
vi dum admittuntur ad lucrum mortuariorum
candelarum, cereorum, & pecuniarum, quæ di-
stribuuntur singulis absque damno, & diminu-
51 tione antiquorum. † Et addit Tuschus post Ca-
strensem *d. conf* 170. *col*. 2. vers. *super secundo*, &
per totum, ut isti novi canonici, etiam sine præ-
judicio veterum admissi, licet non participent de
mortuariis præteritis capitulo, debeant partici-
pare de mortuariis futuris capitulo relictis, quia
ipsi sunt de capitulo, & licet fiat in hoc aliquod
præjudicium antiquia, quia aliquid minus per-
cipiunt; tamen jus publicum privato esse præfe-
rendum, ut sequitur Tondutus *d.c.*68 *n*.14. & 15.
52 & hæc de canonicis novæ fundationis. † Qui-
bus adjungo dicta *quæstione sequenti*. Ex quibus
intelligetur cum suis limitationibus ea regula,
quam Calderinus, Imola, & Felinus ac Ferrara
hic num.9. ponunt dicentes quod canonicus ultra
numerum receptus jura canonicalia non amittit
eamque ponunt Bernard. Diez *regula* 69. Fede-
ricus de Senis *conf*.291.*quia in præsenti* 4.*col*. ver-
bo *an isti recepti*, Paul de Castro *d. conf*. 176.*Viso*
puncto contra scripto, *vol*. 1. Felin *in c. constitutus*
de rescriptis verbo *item an de jure anm*.37. qui ter
53 limitat hîc. † Et ex prædictis distinctionibus
non obstant Bart *in l. si duos §.grammati in. fin.*
ff. de excusat. tutor. corrieur in figulari verbo
supernumerarios contrarium tenentes, quos ad-
mittit Gratianus *regula* 56. in casu primæ limita-
tationis Felini *hic*.

QUÆSTIO II.

An ut canonici novi participent de emolumentis Capituli, debeant acceptare consensum antiquorum canonicorum cum suis qualitatibus: & an differant canonici supernumerarii à Canonicis ex nova fundatione aggregatis. Et an novi Canonici concurrant in laudemiis, & aliis distributionibus, non antea divisis, seu mortuariis, & similibus cum canonicis antiquis & quomodo amittatur facultas optandi: ubi plura de optione: & an Canonicus succedat Canonico in honore, & onere: & in fructibus antiquo Canonico debitis?

SUMMARIUM.

1 *Canonici novi si non adimplent conditiones, cum quibus ab antiquis recepti sunt, non erunt participes emolumentorum provenientium ex antiqua fundatione, exemplificatur*, n. 4.

2 *Jus alteri quæsitum non censetur derogatum ex quacumque concessione concedentis.*

3 *Implere tenetur pro parte sua, etiam in minimo agens exactu reciproco.*

4 *Decimæ quæ spectant ad Canonicos certæ Ecclesiæ, non censentur illis ablatæ; eo quod jura annuarum sint a tali Ecclesia dismembrata, & applicata alteri Ecclesiæ.*

5 *Canonici supernumerarii fruuntur omnibus juribus canonicalibus, ut dicitur sub* q. 1.

6 *Canonici supernumerarii habent jus eligendi, cum eligere sit fructus possessionis; & hoc sive authoritate Papæ, aut capituli, fuerint recepti, suntque ad electiones vocandi.*

7 *Canoniæ causa competit habere vocem in Capitulo, exercitium verò non nisi subdiacono.*

8 *Canonici novæ fundationis differunt à supernumerariis; quia illi dicuntur aggregati Capitulo cum plenitudine juris, & admissi ad omnia* d. n 7. & 12. *non sic Canonici supernumerarii recepti simpliciter, nisi cum plenitudine juris Canonicalis*, ut n. 9.

9 *Canonici aggregati, illico recipiunt jura canonicalia, nisi ex parte canonicorum veterum foret protestatio, aut negaretur consensus ad emolumentum &* n. 10. & 12.

10 *Optandi facultas competit Canonicis aggregatis inter fructus qui ipsi exceptione adjudicantur, & à* n. 19. *late; item & de mortuaria futura, & alia numeris sequentibus.*

11 *Laudemium participat Canonicus ex nova fundatione admissus, quod solvitur post ejus receptionem.*

12 *Canonici novi ex nova fundatione simpliciter admissi participant, non solùm de mortuis, sed etiam de Capitulo, relictis, & non distributis, & omnia debita capituli*, ut num 13. *alia de fructibus nondum distributis* à n. 14

14 *Fructus non distributi, annis elapsis sunt distribuendi inter antiquos canonicos viventes, & receptos ex nova fundatione, cum novi canonici teneantur subire alia onera*, ut n. 15. 16. 17. & 18.

17 *Canonici novi ex nova fundatione tenentur ad onera, quæ imponuntur Capitulo, etiam si præterita respiciant.*

18 *Hæredes canonicorum demortuorum non participant debita præterita, nondum soluta, quæ applicantur, non ut singulis, sed capitulo, ut capitulum.*

19 *Optandi Præbendas jus non à jure communi, sed a consuetudine est introductum à jure approbato* n. 20. *vide* n. 17.

21 *Statutum, consuetudo in materia optandi attenditur etiam, dum quæritur, utrum coadjutor succedat in Præbenda, vel prædio per Coadjutum optato*, & n. 30.

22 *Optioni locus non est in beneficiis Pontifici reservatis, nec in beneficiis juris patronatus laicalis, vel mixti, nisi adsit consuetudo, nec in resignatione facta in manibus Papæ; secus si Papa contulerit in vim simplicis resignationis, vel per privationem*, ut n. 23.

24 *Optio non datur in beneficiis, quæ devolvuntur ad Papam ex negligentia inferiorum, à die notitiæ vacationis.*

25 *Optio in beneficiis cessabit in quacumque provisione apponantur clausulæ prægnantes, ubi qualiter.*

26 *Optio cadit in beneficiis per obitum vacantibus, non si per resignationem, aut permutationem, & fit gradatim* n. 44.

27 *Optari potest Præbenda vendi in vacans ex speciali consuetudine super hoc inducta.*

28 Optandi consuetudo adversus provisos Apostolicos valet, ut aliqui testantur; & sic consultius esse, ut apponatur specialis derogatio juris optandi, quæ facilè conceditur in Cancellaria, ut n. 29.

30 Optata præbenda transit in Coadiutorem sicut Canonicatus.

31 Clausula cum juribus, & pertinentiis non comprehendit separata, & non annexa canonicatui in materia optionis.

32 Coadjutoria materia optionis in multis differt à resignatione, cum illa dicatur vacare per obitum, non sic resignatio; & quod Coadjutor succedit in annexis, non in separatis. Quid in Domo, vel prædio d. n. 31. ubi quod recurritur ad statutum Ecclesiæ.

33 Optandi jus prius competit antiquioribus canonicis, quam junioribus, & hoc non semel, sed quoties casus evenerit, modo, aliud non obstet, ut n. 34.

35 Antiquior, & major in optione Præbendæ, dicitur ille, qui diutius in Ecclesia militavit, & qui fuit prior in possessione; licet sit in provisione posterior. n. 36.

36 Antiquiores ætate possunt in optione præferri, stante consuetudine, vel majoris ordine.

37 Antiquiores canonici possunt, si velint meliores Præbendas, cum vacant optare, suis relictis.

38 Optio poterit etiam fieri de minori Præbenda, relicta majori, ubi ex aliqua causa sit magis grata.

39 Antiquior non censetur is, qui cum prius esset Canonicus, postea mutavit Præbendam, & Canonicatum per impetrationem, & collationem; sic ut alter secundo receptus, præferatur in optione.

40 Antiquior non dicitur ille qui per Cameram Capit possessionem iis, qui postea eam ceperunt per se ipsos vel per Procuratorem.

41 Canonicus, prius ad possessionem Capitulariter receptus est, & in pacifica possessione præcedentiæ, est præferendus antiquæ fundationis Canonico posterior receptus in optione.

42 Optare nequeunt alias Præbendas Cononici, qui vocantur de officio, ut Doctoralis, Magistralis, scripturarius, & Pœnitentiarius, nisi transfrent, ad alios Canonicatus cum suo onere officii, ut n. 43.

44 Antiquior Canonicus optans vacantem cum Canonicatu Præbendam, intrat ad optandum proximus antiquior Præbendam à primo potante relictam & sic de aliis sequentibus.

Optio gradatim semper fieri debet intra eundem gradum, & ordinem, nisi alicubi decretum sit statuto, aut consuetudine, d. n. 44 & juxta cujuslibet Dignitatem n. 46. ubi quando optet Portionarius.

45 Fieri de jure simpliciter dicitur id, quod per consuetudinem fit.

46 Portionarius non optat Præbendam aliquam vacantem donec primo Canonici optent; etsi sint minus antiqui.

Optandi jus ad Præbendas non amittunt, qui ex consuetudine non optat d. n. 46.

47 Optare nequit Præbendam vacantem aut Portionem, ille qui per aliquem corporis defectum, seu vitium, repellitur ab ordinibus illi annexis fallit in aliis vitiis, ubi etsi ante receptionem ordinari, aut beneficiari non deberet tamen jam receptus non expellitur ut n. 48. & 49.

49 Clericus jam receptus in Ecclesia aliqua Cathedrali ad beneficium non repellitur, eo quod postea cæcus factus sit.

50 Optandi jure non privatur peccator notorius, seu privet irregularites præcedens receptionem ordinum, aut beneficij.

51 Otare prohibetur excommunicatus publicus. & notorius, quat ies in optione requiritur titulus, & nova collatio. Quid in suspenso, & interdicto ibi, & n. 53.

54 Optare potest absens, etiam per Procuratorem; etsi Procurator non habeat ad id speciale mandatum, si constitutus est libere; item ex generali mandato, vel si sit negotiorum gestor, ut hic.

55 Optare nemo, impeditur, quamvis habeat reservatum beneficium ratione optionis dimittendum, putà ex eo, quod fuerit subcollector, aut Papæ familiaris.

56 Optare potest, etiam ille, qui consensit imponi pensionem super Canonicatu, aut Præbenda possessa, nisi ex fraude fecisse præsumatur, veluti, si consensisset, quando de proximo sperabat optare, vel esset infirmus. Et quis pensionem solvat n. 57. 58. & 59.

57 Pensionem solvere beneficii, aut cononicatus dimissi ab optante alium, qui optat, si adhuc remanet cum primi titulo; si cum optat de novo, acquirit titulum spirituale n. 58. quem justificare debet n. 59.

60 Portionarius v g. quartæ partis, si optavit dimidiam portionem, deinde integram, & postea appareat de vitioso titulo, aut nulla primæ non sustinebitur in integra portione optata, nisi juvetur triennali possessione, vel alio novo titulo, & n. 61.

61 Optaus canonicus junior Canonicatum maiorem, Portionarius dimidiam portionem, & alter de novo sit provisus in quarta portionis dimissæ, si contingat ut Canonicatus optatus evincatur; tunc quilibet, restituitur ad pristinam Præbendam (nisi scienter optaverint) & noviter provisus manebit sine quarta illa portione, & n 62.

62 Error primi gradus optionis, qui successivè est causa in pluribus gradibus, primo restituto, & cæteri restituuntur.

63 Optare Prebendam benè potest Cononicus, nondum in sacris constitutus, cum jus optandi procedat ex Canonica, & Præbenda, non ex voce capituli.

64 Optio Canonicatus aut Præbendæ, debet fieri intra viginti dies, à die verisimilis scientiæ vacationis, ad quam admittuntur antiquiores suo ordine, qui dies currunt simul omnibus optare volentibus, ubi ut non currat ignorantibus n. 65. & n. 68. & n. 69. ubi quid si transeant dies optandi, & n. 70.

66 Optandi tempus non currit ex ficta notitia, nec ignorantibus; sic ut impeditis competat restitutio in integrum.

67 Optandi tempus dierum viginti potest restringi per capitulum ad duos, vel tres, vel prorogari per duos alios dies.

69 Tempus transactum, quod alicui datum erat ad eligendum, si non eligat, facit, ut transeat electio in alium.

70 Canonicus antiquior, qui differt optare intra

legi

mum tempus, præstat juniori actum optandi in eventum, quo senior, aut antiquior non optet in tempore.

71 *Optandi statutum, seu consuetudo, debent esse. ut minus lædant juri communi. Et num consuetudo talis improbetur* n. 72. *cum aliis.*

72 Cap. fin. de consuetudine lib. 6. *dum loquitur de consuetudine optandi.* & à n. 10. & 19 *cum aliis, item.* & à n. 73.

73 *Optandi consuetudo non dicitur contra jus, sed præter jus,* & *quando contra jus* n. 74. & 75. *ubi de utroque casu,* n. 76. & 77. 78. *ubi late distinguitur.*

79 *Optandi consuetudo, quando est contra jus, non introducitur, nisi spatio annorum quadraginta, si secundum jus per decem: idem si præter jus cum aliis.*

80 *Consuetudo optandi, ut inducatur requirit scientiam Episcopi,* & *patientiam, seu ejus, ad quem spectat collatio, ubi sumus in consuetudine decem annorum; non sic in quadragennaria, nec requiritur, ut fuerit judicio contradictorio*

81 *Possessio omnium jurium censetur adempta in beneficialibus per actus particulares à causa universali procedentes.*

82 *Possessio non acquiritur in juribus prohibitivis, nisi à die prohibitionis cum acquiescentia.*

83 *Optandi facultas, nec amittitur, nec acquiritur per cessationem illius, qui poterat optare. Est enim hoc jus facultativum, quod non amittitur per non usum.*

84 *Præbendæ seu proprius Præbendalia ad jus optandi consistunt in temporalitate mera,* & *nuda, quæ permutari valent absque labe simoniæ.*

85 *Annexio Præbendarum Canonicatibus singulis, quæ solet fieri; alia est perpetua, alia temporalis per illam prædium annexum non revocatur; in eaque est optio permissa. interveniente authoritate superioris, ut* n. 86. & 87.

87 *Annexio temporalis est ea, quæ bene se compatitur cum ipso jure optandi, cum sit merum jus temporale subjectum canonicatui, cui annectitur.*

89 *Canonicus succedit canonico in honore cum distinctione* remissive, & n. 90.

91 *Canonici unde dicantur,* & *in quot species dividantur* remissive.

92 *Cathedrales,* & *collegiales Ecclesias, quis possit erigere,* & *in eis Canonicatus instituere* remissive.

1 AD primam difficultatis partem, suppositis jam *dictis quæst.* 1. respondeo breviter quod si novi canonici non observent conditiones, sub quibus ab antiquis admissi fuerunt, non teneantur antiqui eos novos participes facere emolumentorum provenientium ex antiqua fundatione, quia ab is sine ipsorum consensu auferri non possunt, cum jam affecta fuerint de mensa eorum.

2 Et est ratio quia per quancumque concessionem non censetur derogatum juri alteri jam quæsito, ut ad alium sine ejus consensu transferatur: sic docent Gratianus *discept. forens. d c.* 867. videndus *à n.* 37. Franc. Tondut. *p.* 1. *q.* & *resolut.*
3 *benef. c.* 68. *n.* 21. & 22. † Et probatur ex textu post legatum *ff. de his quibus, ut in dignis,* & *ex l. cum proponas* 21. ubi glossa, & Doctores *C. de pactis,* ubi cavetur quod agens exactu reciproco tenetur implere pro parte sua, etiam in minimo.

Unde bene fuit decisum in Rota, ut patet 4
dec. 419 *p.* 1. *recent.* quod licet jura animarum fuissent dismembrata ab Ecclesia sancti Juliani, & applicata Ecclesiæ S. Ambrosii; tamen decimæ quæ spectabant ad canonicos S. Juliani non censerentur illis ablate, stante expressa reservatione jurium ipsius capituli: & sic fieri ait Franc. Tondutus *d. c.* 68. *in fine,* ut ex eadem ratione si Canonici antiqui non consentiant novæ huic erectioni, remaneant apud eos jura antiqua capituli, quia non consentiebant, nisi novi canonici observarent conditiones sub quibus consensus
prædictus fuerat. † Ad secundam quæstionis par- 5
tem, etiam suppositis quæ adduxi sub *d. q.* 1. *à n.* 1. & in vers. *ad ultimam;* non ut respondeam ad dubium, an differant canonici supernumerarii, à canonicis ex nova fundatione aggregatis, adverto quod canonici supernumerarii fruuntur omnibus juribus canonicalibus, sicut & cæteri ex Felino
hic n. 23. late *sub q. præced.* † Et quia eligere fru- 6
ctus est possessionis; ideo cum illi sint in possessione, debent habere potestatem eligendi, idque non obstante, nova dote hujusmodi canonicatibus tempore novæ fundationis assignata, quia non per hoc excludendi sunt ab aliis emolumentis, & fructibus canonicatus, Seraphinus *dec.* 98. vers. *non obstat n.* 2. idem Franc. Tondut. *d. q.* 11. *à n.* 4. dicit ita procedere, sive authoritate Papæ, sive authoritate capituli fuerint recepti; & quod habent vocem in capitulo, etiam in electionibus, & ad eas vocandi sint, Federicus de Senis *cons.* 290. *quia in præsenti col.* 3. vers. *an isti recepti,* de quo etiam inquirit remissive, etsi non resolvat Barb. *hic n.* 17. ex glossa *ultra numerum,* vers. *hic quæri potest utrum isti. qui quotidie recipiuntur ultra numerum, habeant vocem in electione Episcoporum,* & *aliorum prælatorum:* & citat pro resolutione Firmian. *de elect. p.* 2. *à num.* 21. Brax. *in directorio elect. p.* 1. *cap.* 17. Riccium *in praxi aurea, res* 263. Ant. Raguei *de voce canonicorum in c. q.* 1. *n.* 2. Moneta *de distrib. quotidiana p.* 2. *q.* 1. *n.* 5. & alios etiam *in pastor. p.* 1. *tit.* 1. *c.* 3. *n.* 23. quæ poteris exornare ex dictis, quæ dixi *sub c. cum Ecclesia Sutrina de causa possess.* & *prop.* 3. ubi electio Episcoporum, quibus antiquitus competebat de capitulo.

Item supposito hic ex eadem glossa ibi *nec qui-* 7
cumque habet canonicam, habet vocem in capitulo, quod habere vocem, & locum in capitulo competit ratione canoniæ, exercitium vero non competere nisi subdiacono, ut docent Moneta *de distrib. quotid. d. p.* 2. *q.* 20. *n.* 1. Barb. *hic n.* 18. jam ad dubium vides quæ adsit differentia inter prædictos Canonicos supernumerarios, qui dicuntur proprie illi, de quibus jam longe *q.* 1. ab illis, qui sunt canonici novæ fundationis, qui non possunt dici supernumerarii, sed aggregati capitulo cum plenitudine juris, & admissi ad omnia privilegia,
& emolumenta, jura, & præeminentias aliorum. † 8
Ut bene advertit Gratian. *discept. forens. d. c.* 867. *n.* 5. & 9. intelligendo semper hæc procedere quando pro parte capituli nulla facta fuit reservatio, & protestatio, pro ut non fuerat facta in causa, de qua Franc. Tondutus *d. p q.* & *resol. benef. c.* 68. & facta fuerat in causa Grat. *d. c.* 867. *à n.* 11. ubi etiam advertit Franc. Tondut. *d. c.* 111.
num. 12. & 13. † Igitur ego clarius dico cano- 9
nicos supernumerarios, simpliciter receptos non consequi stallum in choro, nec vocem in capitulo, aliave jura, & commoda, nisi constituantur cum clausula jam dicta *q.* 1. explicata

cum plenitudine juris canonicalis, &c. de cujus effectibus ad propositum *ibi* dixi, & repetit idem Franciscus Tondutus *d.c.* 111. *à n.*8. ut explicet quæ antea scripsit *d. c.*68. sed canonicos ex nova fundatione, qui vocantur aggregati, illico ea recipere etiam simpliciter, nisi ex parte aliorum veterum canonicorum fieret protestatio, aut negaretur ad emolumenta consensus.

10 Et confirmatur quia cum fructus spectent ad possessorem, *c. quærelam* 24. *de elect.c consultationibus de jure patron. c. cum olim de causa possess. & prop.* sequitur etiam ut ad illos canonicos de novo fundatos, transeant omnia jura, & fructus, inter quos utique facultas optandi annumeratur, ut *infra* dico, stante quod sine ulla reservatione, aut protestatione reservatoria jurium fuerunt recepti, ex his quæ jam dixi *d. q.* 1. *de canonicis novæ fundationis*, de quibus Franc. Tondutus sic loquitur *d.c.*111. *n.*6. & uberius *d. c.*68. *à num.* 15. & de quibus jam dixi cum eo, & cum Tuscho, & Castrensi *cons.* 170. *col.* 2. vers. *super secundo*, quod isti canonici novi etiam sine præjudicio veterum admissi participant de mortuariis futuris capitulo relictis, quia ipsi sunt de capitulo; & patet ex dictis *in vers. sequenti.*

11 Ad tertiam quæstionis partem, suppositis jam adductis, quæ competunt Canonicis supernumerariis, aut ex nova fundatione admissis, qui dicuntur aggregati, dico breviter, quod si inter capitulum, & emphyteutam fuerit conventum super laudemio solvendo, si novus reperiatur Canonicus ante solutionem, hic participet etiam de laudemio, quia inspicitur tempus solutionis, & agitur de summa debita Capitulo. Et sic fieri ut omnes, qui tempore solutionis sunt de Capitulo, debeant habere partem, ut video quotidie practicari in Ecclesiis Cathedralibus, & in hac Vallisoletana: ita Surdus *cons.*84. Burg. *de laudem p.*1. *inspect.*7.*n.*28. Franc. Tondutus *d. c.*68. *n.*20. † qui in vers. *imo* ait quod canonici novi quam-
12 vis ex nova fundatione capitulo adjuncti, dum simpliciter admissi fuerunt ad omnia emolumenta, non habent quod conquerantur, quia participant non solum de mortuis, sed etiam de omnibus capitulo relictis, aut capitulo debitis, & non distributis, cum antiqui canonici nullam de his protestationem fecerint, imo voluerint participes fieri eos omnium jurium particularium juxta casum, de quo loquitur idem Tondutus *to-*
13 *to illo c.* 58. *à n.*1. † Dicens in eo omnia debita capituli inter ipsos, & alios dividenda esse & licet loquantur de canonicis ejusdem fundationis in locum mortuorum subrogatis: tamen procedere ratione eadem in istis canonicis de novo fundatis, & ad omnia jura capitularia sine protestatione de novo admissis.

14 Ita Tondutus, qui occasione horum *à n.* 16. *d. c.* 68. disputabat de dubio, an fructus non distributi, annis elapsis, sint distribuendi inter antiquos Canonicos, seu illorum hæredes, an vero inter novos, quamvis sint omnes canonici novæ fundationis. Et quia hoc dubium satis explicari valet ex his, quæ late dixi *infra in c.quia v.* 11. *de judiciis q.* 16. ubi *an prælati successor teneatur ad pensiones decursas tempore sui prædecessoris : quod in aliis beneficiatis, & in capitulo sede vacante.* Et magis in terminis ibi *q.* 17. ubi egi de illa, *ad quem spectent fructus beneficiorum tempore vacationis, & quomodo dividantur inter successorem, & hæredes beneficiati prædefuncti;* ubi *quid de pensionibus : &*
quid hodie de praxi Hispaniæ. † Jam nunc ex 15
eodem Francisco Tonduto *d.q.*68. *à n.* 16. 17. 18. & 19. Calderino *cons.*21. *de præb. in fine, alias* 242. Cardinali Tuscho *littera O concl* 130. *num.* 11. & 12. Gonzalez *ad regul* 8. *Cancell. glossa* 37. *n.* 36. & 27. Nicolao Garcia *de beneficiis p.*3. *c.*2.*n.*429. Rota *decis.*322.*n.*9.*p.*4.*recent.tom.*2. & *decis.*576. *n.*29. & 30.*p.*4.*recent.tom.*3. dicendum est de jure fructus illos esse dividendos inter novos canonicos, non inter antiquos, quamvis sint omnes ejusdem fundationis illi novi † quia sicut cano- 16
nici novi tenentur ad onera, ita etiam emolumenta quæ debentur capitulo non exacta debeantur ipsis novis Canonicis per modum distributionis, quando non fuerunt exacta tempore Canonicorum præteritorum, etiam si tempus illorum respiciat, quia singularibus canonicis non sunt debita, sed ipsi capitulo.

Et confirmatur quia ex eodem fundamento 17
Canonici novi tenentur ad onera, quæ imponuntur Capitulo, etiamsi præterita respiciant. Et ratio est quia debita vel credita, quæ sunt Capituli, nec respiciunt particulares personas Canonicorum, etiam si novi accesserint, debentur semper capitulo, quod non mutatur. † Et 18
ob id dicunt Tuschus, Gonzalez, & Garcia relati distribui inter canonicos tempore solutionis, vel exactionis existentes, & id quatenus tunc tales canonici sunt de capitulo, ut post Calderinum decidit Rota *dict. decis.* 322. *num.*9. *p.*4. quod intelligunt eadem Rota *dict. decis.*576. *dict. num.* 29. & 30. post Calderinum *supra*, & Tondutus *dicto cap.* 68. *num.* 19. *de distributionibus, quæ consistunt in massa glossa*, quia si canonicus moriatur ante illarum divisionem, facta non acquiruntur illius hæredibus, sed accrescere capitulo & dividi inter canonicos tempore divisionis existentes, quia non sunt singularium personarum, sed capituli; qui casus videtur esse diversus à casu, de quo loquutus fui *in d. c quia v. d. q.* 17. Et magis pro hoc dubio faciunt quæ dixi *ibi d. q.* 16.

Ad quartam quæstionis partem quomodo 19
amittatur facultas optandi, ut respondeam duxi prius aliqua de hoc jure, præmittere quod jus optandi præbendas, & canonicatus non à jure communi, sed potius à consuetudine est inductum, Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancellariæ glossa* 34. *num.* 11. Moneta *de option. canon. cap.* 2. *quæst.* 1. *num.* 1. Barbosa, & Doctores *in c fin. de consuetudine lib.* 8. & per illum textum novissime Franciscus Tondutus dixit *p.* 1. *quæst. benef.* 110. *n.* 1. cum Moneta adducto *in dict cap. fin.* jus optandi non niti juris dispositione, sed Ecclesiarum dumtaxat consuetudine à jure approbata, vel statuto, ut dixit etiam Moneta *supra c.*2 *à n.*49. Milis *in suo repertorio* verbo *consuetudo, & statutum*, Gigas *de pœnis quæst.* 63. *num.* 8. Barbosa *in dicto cap. fin. num.* 29. Qui omnes, & multi alii per eos late agendo, & explanando tractant hoc punctum. † Et quia potest esse dubium, an hoc 20
optandi jus computetur in fructibus præbendæ & canonicatus; sic ut supernumerarius canonicus, vel noviter receptus, & aggregatus habeant optandi jus in canonicatus vacatura, respondeo quod sic ex proxime adductis sub vers. *ad tertiam* ex regula textus *in d. c. querelam* 24 *de electione, d. c. consultationibus de jure patron. dict. cap. olim de causa possess.* Franciscus Tondutus *dict. c.* 111. *num.* 6.

Igitur

21 Igitur statutum, & consuetudo à pari proce-
dunt in materia optionis, glossa *in d.c.fin.* in ver-
bo *consuetudo*, Rota Romana apud Cavaler.
decis. 134 *n.* 1. Tondutus *d.c.* 110.*n.* 16. qui *n.* 15.
ait quod statutum, & consuetudo attendi debet,
dum quæritur utrum Coadjutor succedat in
22 præbenda, vel prædio per Coadjutum optato.†
Qui *à n.* 6. cum aliis multis ait quod optioni lo-
cus non est in beneficiis summo Pontifici reser-
vatis, nec in beneficiis juris patronatus laicalis,
23 vel mixti, nisi adsit contraria consuetudo † Et
quod nec sit optioni locus in resignatione facta
in manibus Papæ in favorem; secus si Papa con-
tulerit in vim simplicis resignationis, vel per
privationem; *ibi* Tondut. *n.* 11. & 12. qui *n.* 9. & 10.
expendit rationem, quia nonnulli probant in
beneficiis resignatis, vel permutatis, optioni lo-
cum non esse ea eo nempe, quia tunc non vacat,
sed in resignatarium transfertur: alios casus, &
prædictos tractant abunde Barbosa, & alii *in d.*
24 *c.fin.de consuetudine.* † Nec in beneficiis, quæ de-
volvuntur ad Papam ea negligentia inferiorum
in conferendo intra sex menses à die notitiæ va-
cationis, Moneta *supra q.* 3. *n* 106. Barbosa cum
Franc. Marco, & Azor. *in d.c.fin.n.* 18. nec in be-
neficiis, seu præbendis in curia, seu apud sedem
vacantibus Semonet *de reservat. benefic. quæst.* 45.
Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6 *c.* 26. Flamin *de resi-
gnat. in lib.* 2. *q.* 20. *n.* 7. Gigas *de pension. q.* 65. Bar-
bosa cum aliis *n.* 15.
25 Et addit Franciscus Tondutus *in d.c.* 110. quod
in quacumque provisione Apostolica, clausulæ
prægnantes apponantur, cessabit optio *ibi n.* 17.
Franc. Marcus *decis.* 1271. *n.* 2. *p.* 1. Parisius *lib* 2.
c. 20. *n.* 8. Petrus Gregor. *de benef. c.* 39. *n.* 4. &
idem Tondutus *n.* 18. cum Moneta *tractatu de
optione c.* 8. *num.* 11. ait id à nonnullis intelligi in
provisionibus per summum Pontificem proprio
motu factis, non in iis, quæ fiunt ad petitio-
nem alterius, quia in his requiritur derogatio
specialis.
26 In beneficiis vero per obitum vacantibus,
non per resignationem, aut permutationem ca-
dit optio, Tondutus *d.c.* 110. *n.* 8. & quod vaca-
tio requiritur ad optionem ex simplici consue-
tudine, aut statuto faciendam, Monetā *d. tract. de*
27 *optione c.* 3. *n.* 151. & 152. † Ubi observat ex spe-
ciali consuetudine super hoc inducta posse etiam
præbendam non vacantem optari Barbosa *in d.*
28 *c. fin. n.* 14. † Et ad quod valida sit optandi con-
suetudo adversus provisos Apostolicos, testan-
tur, Moneta *d. c.* 8. *de optione n.* 11. ex Oldrado
cons. 785 *n.* 1. & Franc. Tondut. *d.c.* 110. *n* 19. qui
29 *n.* 20. ex Paris. *de resignat. lib.* 20. *n.* 8. † ait quod
ut omnis tollatur difficultas consultius erit ut
apponatur specialis derogatio juris optandi,
quam se nunquam vidisse denegatam, testantur
ex Addent. ad Paris *d. n.* 8. Et sic ait *ibi* Tondu-
tus quod in Cancellaria facile conceditur dero-
30 gatio juris optandi. † Et *n.* 27. ait ut quemad-
modum canonicatus transit in Coadjutorem; sic
& præbenda per eum optata. Lotherius *de bene-
ficiaria lib.* 2. *c.* 25. *à n.* 35. Garcia *de beneficiis p.* 4.
c. 5. *n.* 118. quidquid in contrarium dixerit Gon-
zalez quem etiam reprobant Lother.; & idem
Tondut. *supra n* 27. videndus *à n.* 21. ubi agit de
aliis, quæ observanda sunt, dum quæritur, utrum
coadjutor succedat in optione facta per coadju-
31 tum. † Ubi *n.* 22. quod clausula *cum juribus & per-
tinentiis, &c.* non comprehendit separata, & non
annexa Canonicatui, & *n.* 23. 24. 25. & 26. quod
in materia optionis magna est differentia inter
coadjutoriam, & resignationem, cum illa, ut jam
dixi, dicatur vacare per obitum, non sic resigna-
tio; & quod ob id per coadjutoriam, dum suc-
cedit Coadjutor, dicatur beneficium vacare per
obitum; & quod Coadjutor succedit in anne-
xis Canonicatui, sed non in separatis, & quod
annexio quamvis non sit perpetua, & tamen rei
spiritualis; ideoque succedat Coadjutor, veluti
si agatur de præbenda, vel præstimonio Cano-
nicatui anneao, non autem de domo, vel prædio
separato à canonicatu, Garcia, Lother, & Ton-
dutus *supra* reprobantes Gonzalez. † Veluti si 32
agatur de optando domum canonicalem, do-
cent Gemin. Archidiacon. Butrius, & alii,
item & Barbosa *in d. c. fin. de consuetudine n.* 25.
ex glossa ibi *quod antiquior canonicus possit muta-
re domum*, ut quod domus canonicalis possit
optari, Moneta *dict. tractatu de opt. c.* 3. *à num.* 7.
Rebuffus *de pacificis possessoribus num.* 140. Et no-
tabis quæ breviter de hoc puncto refert Barb.
in cap. fin. de consuet. lib. 6. *n.* 10. ubi videtur am-
plecti doctrinam Gonzalez. de quo dubio late
videndus agit Moneta *de opt. cap.* 4. *q* 6. *à n.* 139.
& *n.* 158. Et dum agerct Tondutus *d. c.* 110.
à num. 15. dicit in hoc puncto recurrendum esse
in primis ad statutum Ecclesiæ, vel illius ea no-
tatis per textum *in dict. c fin.* legendus *n.* 16. 17.
18 19. 20. & 21.
Ex his dubium facies, quibus competat optan- 33
di jus, & breviter respondeo ex *d.c.fin.de consuet.*
quod regulariter hoc jus prius competit anti-
quioribus, quam junioribus, docent Moneta
tract. de opt. c. 4. *q.* 1. *n.* 15. Barb. *in d.c.fin.n.* 3. idem
n. 27. in glossa *antiquiores d.c.fin* vers. *non ætate, sed
tempore*, notat quod jus optandi spectat ad anti-
quiorem non ætate, sed receptione, ut per Rotam
decis. 6. *n.* 2. *de consuet. in antiquis*, & *decis.* 411. *n* 2.
part. 1. *divers.* Gonzalez *in d. regula* 8. *Cancel.* § 3.
proœm. à n. 22. Moneta *d. tract. a n* 15. † ubi ait cum 34
Bellam. *dec.* 229. prædictam doctrinam in tantum
procedere, ut hujusmodi antiquiores vigore sta-
tuti, aut consuetudinis de optando, non semel
dumtaxat, seu pro prima vice, sed quoties casus
evenerit, modo aliud non obstet possint optare
cum hic actus sua natura sit iterabilis, seu repeti-
bilis. † Etenim ille dicitur major, & antiquior in 35
optione præbendæ, qui diutius in Ecclesia mili-
tavit, Menoch. *de arbitr. lib.* 2 *casu* 124. *n.* 5. quid-
quid dicat Tiraq. *in præfat. primogenior. n* 110 129.
& *sequenti*, & *n.* 51. † quare Gonzalez *d. glossa* 34. 36
n. 49. Barb. *in d c.fin. n* 28 & 30. dicunt antiquio-
rem esse ad effectum optionis illum, qui fuit prior
in possessione, licet sit in provisione posterior.
Etsi revera stante consuetudine, tunc poterunt in
optione præferri antiquiores ætate, vel majores
ordine: sic Doctores per glossam *in d.c fin.* verbo
antiquiores, vers. *idem si esset consuet.* ubi Barb. *n.* 30.
Moneta *d. tract. de opt. c.* 4 *q.* 1. *à n.* 18. ubi *c.* 2. *q.* 1.
n. 1. & Franc. Marc. *dec* 1258. *n.* 2. *p.* 1. Barbosa cum
Azor. *in d c.fin num.* 31. *in d. glossa* vers. *nota* dicunt
quod consuetudo ista innititur æquitati Cano-
niæ. † Item & in vers. *meliores*, notant Barb *n.* 32. 37
Tiraq. *in præf. de primog. n.* 187. quod antiquiores
Canonici possunt si velint, meliores præbendas,
cum vacant optare suis relictis.
Imo & per eandem glossam in vers. *quod si in* 38
tali Ecclesia, notant *ibi* repetentes Monet. *de
opt. c.* 3. *q.* 7. *à n.* 135. Navarr. *con.* 4. *de rebus Ecclesiæ*

non alien Rom. *cons.* 221 Franc. Marc. *d. dec.* 1258. *n* 4. Rota *decis.* 5. vers. *præterea de consuet.* ut fieri possit quod optio sit de minori præbenda, relicta majori, ubi ex aliqua causa sit magis grata.

39 Item est notandum, ut notat Moneta post Parisium *de optione c* 5. *q.* 1. *n.* 12. quod antiquior non censetur ille, ac proinde præferendus novit qui cum esset Canonicus, postea mutavit præbendam, & canonicatum per impetrationem, & collationem sed præferri debeat ille qui post primam illius receptionem ante tamen secundam receptus fuit in canonicum.

40 Et idem Moneta *d. c.* 5. *n.* 12. & 13. tractat ut non sit antiquior ille, qui per cameram possessionem capit iis, qui postea eam ceperunt per se ipsos,
41 vel per procuratorem, ubi videbis † sed illud est certum quod canonicus, qui prius ad possessionem capitulariter receptus fuerat, & erat in pacifica possessione præcedentiæ, sit præferendus antiquæ fundationis canonico posterius recepto in optione: sic Gonzalez *in regul.* 8. *Cancel.* §. 3. *proœmial. n.* 23. & multis sequentibus ad trad. *in c. fin de consuetudine n.* 6. Moneta *de opinione c.* 4. *q* 1. *n.* 11. & *c.* 5. *n.* 2. Franc. Tondutus *p.* 1. *q.* & *resol benef. u.* 7. sic probans ex adductis per eum *d. c.* 110. *num.* 5. quæ sunt nempe dicta de præferendo anti-
42 quiori. † Dubium vero est an aliqui optare nequeant, & respondeo quod Canonici, qui vocantur *de officio*, veluti Doctoralis, Magistralis, Scripturarius, & Pœnitentiarius nequeant alias optare præbendas, ut docent Gonzalez *d. glossa* 34. *à n.* 78. Barb *in d c. fin. de consuet. lib.* 6. *n.* 13. Navarr. *cons.* 14. *de rebus Ecclesiæ non alien.* alias *cons.* 22. qui loquitur in specie de Pœnitentiario.

43 Sed quia Moneta videtur sentire aliter *d. tract. de opt. q.* 1. *à n.* 11. existimo id procedere quando taliter præbendis illis collatis annexum est officium cujuslibet, quod transferens se ad aliam non affectam quilibet eorum jam tunc desineret esse præbendatus de officio, secus inquam si transiret ad quamlibet aliam præbendam cum suo onere officio patrocinandi lites ut Doctoralis, prædicandi ut Magistralis, legendi ut Scripturarius, audiendi confessiones ut Pœnitentiarius, in hoc enim casu, quia credo consuetudine, aut statuto procedere posse, poterunt isti Canonici, si sint in possessione antiquiores aliis optare & ita credo practicari in Ecclesia Cordubensi vel saltim circa optanda beneficia quæ solent ibi optari per antiquitatem possessionis cujusque Cano-
44 nici. † Etenim notandum est quod inter Canonicos, seu præbendatos recepta ad optandum, debet servari gradus, nam antiquiore optante vacantem cum canonicatu præbendam, tunc intret sequens in gradu antiquior ad optandum, quam aliter magis antiquior dimiserat, & itidem alter sequens optet etiam præbendam aliam ab hoc secundo dimissam, & sic de cæteris: ita docent Gonzalez *d. glossa* 34. *in regula* 8. *Cancellariæ n.* 15. Barbosa *in d. c. fin. de consuet. lib.* 6. *n.* 7. Doctores *ibi* in verbo *gradatim*, Moneta *de optione c.* 5. *q.* 1. *n.* 15. ubi *n.* 16. disputat an optio semper gradatim debeat fieri intra eundem gradum, & ordinem, & credo quod sic, nisi aliter statuto, aut con-
45 suetudine esset alicubi decretum † quia ut docet Tiraq. *in tract. de mort. decl.* 7. *in præfation. n.* 5. & *glossa in d. c. fin.* vers. *de jure*, ut id de jure simpliciter dicatur fieri, quod per consuetudinem fit. Alia congerit Barb. *d. canon. c.* 30. ubi *n.* 12. addit quod ita gradatim debet fieri, ut si unus non optet sequens in antiquitate optet, ex *d. c. fin.* & Moneta *c* 5. *n.* 14. quia ut ait Gonzalez *d. glossa* 34. *n.* 15. optionis natura est ut successive unus præbendatus, seu beneficiatus post alium prout quisquam antiquior est gradatim ascendat. † Et idem 46
Gonzalez *numeris sequentibus*, Capicius *dec.* 134. *n.* 4. & Barb. cum Botelo *d. c.* 30. *n.* 13. interim ut stante statuto, seu consuetudine, quod canonicatum vacantem optet antiquior portionarius intelligi debet postquam canonici optaverint, vel de optimo canonicatu per Moderniorem canonicum ratione dictæ optionis dimisso canonici, qui habent facultatem optandi præbendas ex consuetudine non optando non amittant prædictam facultatem, † Notandum est etiam quod ne- 47
quit optare præbendam vacantem, aut portionem ille, qui propter aliquod corporis defectum, seu vitium repellitur ab ordinibus illi annexis: sic Barb. *in d. c. fin. de consuet. n.* 9. Moneta *de optione d. c.* 4 *q.* 6. *à n.* 109. Et ad hoc corroborandum adjunges quæ dixi *infra in c. fin. de temporibus ordinat.* ubi *de nonnullis delictis, ob quæ quis ad ordines nequit ascendere.* † Tamen qui alias patitur cor- 48
poris defectus, etsi juxta quæ dico *infra de corpore vitiatis ordinandis, vel non*, non deberent ad ordines ac beneficia admitti, sed jam recepti, & antiquiores, non est cur repellantur à jure optandi
† sicut non repellitur Clericus, qui cæcus factus 49
est, postquam beneficium in Ecclesia aliqua Cathedrali, vel collegiata obtinuit; & ex eadem ratione idem dici debet de surdis, mutis, & aliis similibus post, corpore vitiatis: sic docent Barbosa *in d. c fin. sub d. n.* 9. & ante eum Moneta *de opt. d. c.* 4. *n.* 117. & 126.

An autem peccator notorius, sit arcendus ab 50
optione: & an irregularitas præcedens receptionem ordinum, aut beneficii impediat quoque optionem: & licet idem Moneta *dict. cap.* 4. *q.* 6. *de opt. n.* 128. teneat de primo casu, ut non sit arcendus ab optione, & *ibi n.* 136. dicat ut minime optare possit, nihilominus pro meliori tractatione applicabis quæ notavi *in d. c. fin. de tempor. ordinat.* † Dubium etiam est an si quis canonicus 51
portionarius, vel beneficiatus sit excommunicatus, suspensus vel interdictus, possit ad optionem novæ præbendæ admitti. Et licet crederem quod sic de excommunicato tollerato, nec Clerici publico percussore, de quo debent intelligi affirmative respondentes, ut sunt Gigas *de pensionibus q.* 63. *num.* 15. Gemin. *in dict. c. fin. de consuet. in fine.* Franc. *n.* 6. Barb. *n* 8 Gomez *de spect. t. n.* 60 Rota *decis.* 5 *in fine de concessione præbendæ in novis*, & *decis* 8. *de sententia excommunic. in antiquis* Ugolinus *de censf. tab.* 2 *c.* 13 §. 1. *n.* 15. Sayrus *in simili tract. lib.* 2. *c.* 6. *u.* 13. Moneta *de opt. d. c.* 4. *an.* 20.

Ergo tamen id non admitto quoties optatur 52
titulus præbendæ vacantis, veluti cum portionarius optat canonicatum, vel Canonicus dignitatem, aut alias, ubi requiritur in optione nova collatio, quod vetum est de excommunicato, ut docent in terminis etiam Gonzalez *in d. reg* 8. *Cancel. dict. c.* 34. *num.* 65. & *à num.* 72. Suarez *tom.* 2. *de censuris disp.* 13. *sect.* 1. *num* 19. optimè D. Ant. Ricciul. *de jure personar.* extra gremium Ecclesiæ existentium *lib.* 4. *cap.* 11. *per totum*, cum multis Nicolaus Garcia *de beneficiis p* 7. *c.* 13. *à n.* 48 Moneta *d. c.* 4. *post n.* 30.

Quod admitto in suspenso, seu interdicto per 53
illa, quæ late dixi *infra in c. cum bona* 8. *de ætate, & qualitate ordinand. q.* 1. melius *q.* 2 & 3. ubi *de*
excom-

excommunicato, aut ſuſpenſo, ſive interdicto quibus
conferuntur præbendæ, aut beneficia & quæ ſit inter
illos differentia, & videbis, Barboſam in terminis
c. 30. *de canonicis per totum, & hoc in puncto n.* 18.
54 Et quod abſens optare poſſit reſolvunt Do-
ctores per textum *in d.c.fin.de conſuet. lib.*6. verbo
per alios, Moneta *tract.de optione cap.*4.*q.*3. *à n.*31.
Barboſa *in tract.de canon. c.*30. *n.*14. Gonzalez *d.*
gloſſa 34. *n.* 123. qui etiam dicunt, ut queat per
procuratorem optare; etſi procurator non ha-
beat ad id ſpeciale mandatum, qui tamen ſit con-
ſtitutus cum libera, Moneta *d.c.*4.*à num.*55.*& à*
n. 58. ſubdit quod ſi procurator habeat generale
mandatum, vel ſit negotiorum geſtor optet nomi-
ne meo, & ego ratam habeam optionem, valeat.
55 Notandum eſt vero quod nemo impeditur
optare quamvis habeat reſervatum beneficium
ratione optionis dimittendum, puta ex eo quod
fuerit ſubcollector, aut familiaris Papæ, aut ex
alia quacumque, & illud durante officio, aut fa-
miliaritate obtinuerit, Gonzalez *dict. gloſſa* 34.
56 *n.*42. Cardoſius *conſil.* 120. *n.fin.* † Item & quam-
vis habeat præbendam ſuper cujus fructibus
ipſe voluntarie conſenſit penſionem reſervari
ad favorem alterius; eo quod utitur jure ſuo, niſi
eſſet aliqua fraudis conjectura, veluti quod ideo
conſenſerit quod de proximo optare ſperabat,
vel infirmus eſſet, Gonzalez *d. gloſſa* 34. *à n.* 43.
& 44. Barboſa *d.c.*30 *de canon.n.* 16. & 17. & Pu-
teus *deciſ.* 155. *lib.* 3.
57 Sed in hoc ultimo puncto dubium eſt quis
debeat ſolvere penſionem, & videtur dicendum
cum Marcb. *de contiſ.p.*1.§.2. *n.*63.*pag.*588. cano-
nicum optantem canonicatum, habentem præ-
bendam annexam, teneri ſolvere reſponſionem
58 ſuper canonicatu optato, jam impoſitam. † Ta-
men videtur clarius ſub diſtinctione reſponden-
dum, an fuerit dimiſſus titulus canonicalis, &
alius optatus, aut potius fuerit ſimpliciter di-
miſſa præbenda, id eſt prædium, vel portio præ-
bendalis aſſignata canonicatui retento eodem ti-
tulo. Et in primo caſu ait Gigas *de penſion. q.* 63.
*n.*2. ut proculdubio is teneatur penſionem ſolve-
re qui optavit dimiſſum. In ſecundo autem ca-
ſu non teneatur qui dimiſſam optavit, ſed qui di-
miſit ex quo retinuit ſibi eundem titulum, illam-
que præbendam ſpiritualem, ſuper qua fuit pen-
ſio reſervata: ſic Gonzalez ex Rota *d. gloſſa* 34.
*n.*47. verſ. *fuit quoque* Anton. Fabric. *in ſuo C. tit.*
de ſacro ſanctis Eccleſiis diſ. 96. Mantica *dec.* 279.
*à n.*1. Seraphin. *dec.* 1419.*n.*4. Moneta *de diſtribut.*
*quotid. p.*3.*q.*8. *n.*15. & 16. & *de optione can. c.*7.
*q.*3. *concl.* 3. *ex n.*33. Rota *in lucana penſionis* 29.
59 *Januarii* 1618. coram Ubald. ſenen. † Unde ait
Barboſa *d.c.*30.*ſub n.*17. *in fine* ex Puteo *dec.*196.
ſub n. 1. verſ. *ex cujus dictis, lib.*2. & *ex Rota dicta*
Lucana penſion. ut ubicumque is qui dimiſit ſub
hoc prætextu, vult evitare onus hujuſmodi pen-
ſionis, teneatur ipſe juſtificare, quod fuerit opta-
ta præbenda ſpiritualis & ſic novus titulus.
60 Et quod ſi dubitatur quid faciendum ſi unus
fuit proviſus de una quarta portione, cujus vigo-
re optavit, & aſcendit ad dimidiam, & poſtea ad
integram portionem, & poſtquam declaratur
quod collatio facta de quarta eſt nulla, vel quia
erat reſervata, vel ex alio defectu, an debeat etiam
privari integra portione, quam habet, & Gonza-
lez *d.gloſſa* 34. *n.*92. Barb. *d.c.*30.*de canon. n.*26.
affirmative reſpondent, quod ſic niſi triennali
poſſeſſione, vel alio novo titulo ſe defendat, quia
ſublato antecedente, & fundamento tollitur con-
ſequens. † Et ambo ex hac fere ratione inferunt 61
quod ſi unus canonicus junior, optavit canoni-
catum majorem, & integer portionarius optavit
dimidiam portionem, & de illa quarta portione
dimiſſa fuit, unus noviter proviſus, & poſt ali-
quod tempus evictus fuit canonicatus primo loco
optatus, quia erat reſervatus, ſeu ex alia cauſa af-
fectus, tunc iſte canonicus, & reliqui omnes de-
beant gradatim reſtitui ad locum, & beneficium
ratione dictæ optionis dimiſſum, niſi ſcienter ma-
le optaſſent; & quod ſic proviſus de quarta por-
tione, debeat remanere ſine illa, & inanis per text.
*in c.ſi benef.*20.*de præb.lib.*6. † Ubi Anchar *notab.*8. 62
n.fin. & Franc. *n.*4. notant quod quando adeſt er-
ror in primo gradu, & ille eſt cauſa erroris ſucceſ-
ſive in pluribus gradibus primo reſtituto adver-
ſus ſecundum reſtituitur, ſecundus adverſus ter-
tium, & tertius adverſus quartum, & ſic de ſingulis
ita alii. † Iterum notabis ut quamvis canonicatus 63
qui non eſt in ſacris vocem in capitulo non ha-
beat *clem.*2.*de ætate, & qualitate*, Concilium *Trid.*
*ſeſſ.*22.*de reform.c.*4. tamen quod bene poſſit opta-
re præbendam, ac ſi eſſet in ſacris, ſi ſtatutum vel
conſuetudo contraria non obviet cum hic actus
optandi competat ex canonia, & præbenda non ex
voce capituli, docent Gratian. *diſcept.forenſ.tom.*1.
*c.*482.*n.*21. Gonzalez *d.gloſſa* 34.*n.*128. Moneta
*de optione c.*4. *q.*5. *à n.*71. gloſſa & Doctores *in d.*
clem. 2. *de ætate* verbo *in capitulo*. † Inquires jam 64
intra quod tempus debeat optare canonicus, ſeu
præbendatus antiquior, ad quod breviter reſpon-
deo, quod optio debeat fieri intra viginti dies à
die veriſimilis ſcientiæ vacationis *gloſſa* in verbo
viginti in conceſſione præbendæ, Zerola *in praxi Epi-*
ſcopali verbo *canonica* §.7. Gonzalez *d. gloſſa* 34.
*n.*75. Barb. *de can.d.c.*30.*n.*5. & *in c fin.de conſuet.*
*n.*21. *per textum ibi* verſ. *per viginti dies duntaxat*,
Moneta *c.*4.*à n.*1. Franc. Marc. *dec.delphin.*1058.
*n.*5. addentes ad Mohedan *dec.*297. *lit.B.* Franc.
Tondutus *d.p.*1.*q.benef.c.*110.*n.*5. † Et quod ad 65
eam dimittuntur antiquiores ordine jam relato,
& quod currunt ſimul omnibus optare volenti-
bus: ſic Doctores *in d. c.fin* verbo *duntaxat*, ubi
gloſſa Gonzalez *d.gloſſa* 34. *n.*76. Moneta *d tract.*
*de opt. c.*6.*n.*11. ſed non currere tempus prædictum
ignorantibus, Tiraq. de retractu *linag.* §.35. gloſ-
ſa 4.*n.*14. Moneta *d.c.*6. *n.*18. ubi addit *n.*21. quod
ad hoc ut currat hoc tempus ad optandum, non
ſufficit ficta illa notitia, de qua *in clem. unica* §.
cæterum de conceſſione præbendæ. † Et *n* 39. firmat 66
probabile eſſe quod ſi ii omnes, qui optare debe-
bant, juſte impediti fuerint durante tali impedi-
mento illud tempus iis non currat, & *n.* 34. ait
quod ubi etiam ipſo jure currit illud tempus op-
tandi adhuc competat tam minoribus ex cauſa
ætatis, quam abſentibus, aliiſve juſte impeditis in
integrum reſtitutio: ſequitur Barb. *d.c.*30.*n.*6. idem
*in d.c.fin.n.*37. † Sed quod prædictum minui poſſit 67
per capitulum per duos, vel quatuor dies dicit
gloſſa *in d.c.fin.* verbo *duntaxat* ibi *quia capitulum*
poterat Tiraq. *de retractu* §.1. *gloſſa* 10. *n.*58. Ma-
tienc. *in l.*12.*gloſſa* 1.*n.*131.*tit.lib.*5.*novæ recopilat.*
Paris *conſ.*10. *n.*17.*volumine* 4. Moneta *de optione*
*c.*4.*n.*3. Barb. *de can.d.c.*30. *ſub n.*5. idem *hic dicto*
*n.*21. ubi Franc. *à n.fin.* ſicut ab eodem prorogari
valet, puta per duos alios dies, Zerola *in praxi*
Epiſcopali verbo *canonica* §.7. Moneta *d.c.*4.*à n.*7.
& utrobique Barb. & *n.fin.d.c. fin. in d.gloſſa dun-*
taxat. verbo & *ſic de ſingulis inter omnes.*

68 Notat iterum quod tempus viginti dierum currit simul omnibus optare volentibus, & præter Gonzalez, & Monet. quibus ipse probavit *in d. c.* 30. *de canon. num.* 30. addit hic Tiraquell. *de retractu titul.* 2. §. 2 glossa 1. *num.* 66. Franc.
69 Marc. *d. decis.* 1258. *num.* 5. † qui etiam *in dicto c. fin. num.* 22. vers. *quibus elapsis* additum eodem Tiraquello *de retract.* ℘. 24 *num.* 9. quod cum alicui datur electio intra certum aliquod tempus faciendi, si id non faciat transeat electio ad
70 alium, sive detur à jure, sive à statuto. † Quare bene Moneta *de optione c.* 5. *quæst.* 1. *n.* 3. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancellariæ* glossa 34. *n.* 78. Zerola *d.* verbo *canonica* ℘. 7. *col.* 4. Tiraq. *de tractatu convent.* §. 2. glossa 1. *n.* 66. Barb. *de canon. d. c.* 30. *n.* 8. dixerunt quod si canonicus antiquior differt optare intra legitimum tempus, ita ut sit periculum ne illud labatur ad demum junioris, possit junior sequens optare præbendam, quam ille optare debebat; sic ut teneat optio junioris inventum, quo senior, sive antiquior intra tempus statutum non
71 optaverit. † Jam ergo etsi supra dictum sit quod hoc jus optandi sit introductum non à jure, sed per consuetudinem, & id ex eo dicas procedere, quia optio est jus quodam capitulo, seu collegiali alicui Ecclesiæ ex consuetudine, vel statuto competens, ut antiquiores gradatim vacantem præbendam, quæ reservata sit propria dimissa intra certum tempus eligere possint, & quod ea non inducatur à jure communi sed à consuetudine indulto apostolico, aut statuto *ex dict. c. fin.* ubi Bonifacius VIII. jubet observari consuetudinem, qua antiquiores canonici gradatim possint, si voluerint cum vacant per se, vel per alium meliores præbendas decedentium optare, hoc est suas deteriores cum melioribus permutare, faciendaque sit interpretatio, per quam statutum de optando, vel se conformet, vel minus quàm fieri possit, deroget juri communi *ex cap. cum dilectus de consuetudine*, Roman. *cons.* 197. *n.* 2. Alexand. *cons.* 105. *num.* 9. *lib.* 5. & *cons.* 117. *n.* 12. *lib.* 6. Moneta *de optione cum cap.* 1. *à n.* 13. ubi definit optionem, & *num.* 31. Barbosa *de canonicis dict. cap.* 30. *num.* 1. & 2. idem in dicto *cap. fin. num.* 2. Franciscus Tondutus *quæst. benef. part.* 1. *dict. cap.* 110. *n.* 1. ideo nunc est agendum de prædicta consuetudine optandi, & num ea sit licita, & intra quod tempus introducatur.

72 Igitur videtur dicendum quod talis consuetudo nullo modo possit esse licita, quia quod propria authoritate possit jus spirituale, vel spirituali annexum acquirere est contra jus commune *c.* 3. *c. fin. de instit. c. per nostras de jure patron.* ut patet etiam ex aliis rationibus, quas affert Calderinus *tit. de consuet. cons.* 7. Ergo cum consuetudo optandi sit contra juris regulas, & ideo restringenda, sequitur, ut nullo modo potuerit introduci tale jus consuetudine contra dispositionem textus *in dict. c. fin. de consuet. lib.* 6. ubi expresse de optione cavetur, ut jam late dixi; imo & per glossam *consuetudo*, ibi *tunc sufficere spatium decem annorum:* notant ibi Archidiacon. *num.* 1. Joannes Andreas *num.* 4. Franc. *num.* 5. & 7. Gemin. *num.* 6. Duennas *regula* 139. Gonzalez *glossa* 34. *ad reg.* 8. *Cancellariæ num.* 12. & 13. Moneta *de optione c.* 2. *quæst.* 2 *à num.* 15. †
73 Quod consuetudo optandi est præter jus, & rationabilis, & quod sic possit induci spatio decem annorum: idem deduci Barbosa *in d. c. fin. n.* 23. qui *n.* 24. super eadem glossa ibi & *non contra jus sufficit si sit longæva*, Curtius *de consuet sect.* 3. *n.* 28. Moneta *d. c.* 2. *n.* 6. Villalobos *littera* C. *n.* 183. Suarez *in Thesauro receptar. sentent. littera* C. *n.* 279.

Sed cum hanc difficultatem proposuerit Rota 74
decis. 6. *de consuet. ante n.* 1. illam sequenti distinctione resolvit, & post eum Franciscus Tondutus *q. benef. p.* 1. *c.* 110. *à n.* 2. & 3. dicendoque quod præbendæ quatenus sunt tituli beneficiales, sunt inter se distinctæ, vel quod aut præbendæ non sunt distinctæ, sed solum emolumenta præbendarum, juxta assignationes capitulares aut alias inter se distinctionem habent. Et in primo casu quando præbendæ sunt inter se distinctæ, dicunt ut jus optandi sit contra jus commune, quia per optionem novus acquiritur titulus, novumque jus spirituale sine authoritate superioris possidetur; & quod in hoc primo casu procedat Calderini objecto. In secundo autem casu quando solum assignationes, & emolumenta inter se distinguuntur, quia tunc non acquiritur novus titulus beneficialis, sed dumtaxat novum emolumentum, ac veluti novum prædium, tunc dicunt, ut cum non acquiratur novum jus spirituale realiter distinctum, nec dimittatur antiquus titulus, cesset objectio, ac per consequens, ut in hoc secundo casu optio non sit contra jus commune, ut bene explicat *ibi* Rota, imo prædictam distinctionem agnovit, Rota apud Manticam *dec.* 173. *in alio casu*, ubi duo hæc præbendarum genere bene sunt explicata, & juxta hunc distinguendi modum video loqui Borrell. *in sum. dec. tom.* 1. *tit.* 29. *n.* 33. Aloysius Riccius *p.* 6. *collect.* 2451. vers. *sed quia ad materiam* Gonzalez cum pluribus *in d. regula* 8. *Cancel. glossa* 34. *à num.* 11. † Sed Moreta *tract. de* 75
optione c. 2. *n.* 2. *n.* 16. post Rot. Bellam. Rochum de Curte Gigam, PetrumGreg. & alios, quos *ibi* refert *n.* 18 & ut refert Barbosa *d. canon. d. c.* 30. *n.* 4. aliter distinguendo ait quod aut in Ecclesiis nulla est distinctio, numerusve præbendarum, nec certus numerus Canonicatuum, ut in casu textus *in d. c. dilecto*, & *in c. vacante de præbendis*, & *in c. ex parte de concessione præbendæ*; & in his non posse induci consuetudinem ait Moneta cum non sit dari vocationem præbendarum, prout disponitur in dictis juribus, uti requiritur *in d. c. fin. de consuet lib.* 6. vel quod est certus numerus canonicatuum, seu canonicorum, sed nullus numerus, nec distinctio præbendarum, ut *in c. fin. §. si autem de concessione præbendæ in* 6. & quod tunc quoque non habeat lucum hæc consuetudo, quia in his Ecclesiis per administratores capituli bona, seu fructus dividuntur inter canonicos, & quanto ii pauciores tanto majores portiones recipiunt, & quando plures sunt eo minores recipiunt portiones, ut *in d. §. si autem.* † Et similiter nequeat talis introduci consuetudo, quando est certus nu- 76
merus canonicatuum, & totidem etiam præbendæ sed eæ distinctæ non sunt; imo bona sunt quoad dominium capituli communia, super quibus bonis, quasi in confuso, absque actuali aliqua distinctione institutus numerus præbendarum correspondens numero canonicatuum; & tunc si per officiales suos capitulum bona administret, & de bonis collectis tot faciat æquales portiones, quot canonici non possit introduci prædicta consuetudo quia cum in his non detur ulla melior portio, ideo non sit cur optio cadat, nec electio.

Verum si capitulum non admittat dicta bona 77
per officiales suos, sed ea dividit in tot præbendas, quot sunt canonici cuilibet consignando

præben-

præbendam suam, ad tempus tamen, & secundum quod capitulo placet; ita ut eo tempore elapso, iterum in commune reducantur, fiatque nova bonorum divisio, tunc in prædictis præbendis admitti optandi consuetudinem, quia nequit ea divisio fieri ita æquales, quin inter præbendas illas cadere possit electio, & quod ea induci possit consuetudo spatio decem annorum, nec quod tunc mutetur titulus per optionem, cum inter præbendas, ut sunt tituli beneficiales, non sit eo in casu actualis realis, & perpetua distinctio, sed solum prout in temporalitate consistunt; indeque ut mutatio nihil juri contrarium, sed æquitatem magnam contineat. † Tamen si
78 in Ecclesiis non solum certus numerus canonicatuum, & præbendarum, sed etiam hæ præbendæ realiter actualites, & perpetuo sunt inter se distinctæ; ita ut non sit unum beneficium Ecclesiasticum, sed duos unius actualiter, & omnino distincta sit à dote alterius, juxta textum in *cap. litteras de concessione præbendæ, & in clem. fin. de preb.* tunc si habet locum optio per *supra* dicta, ita ejus consuetudo non possit minori spatio induci, quam annor. 40. sic Moneta, & post Barbosa *d. c.* 30. *n.* 4. *in fine.*

79 Ut cumque modo hanc difficultatem Doctores explicent notabis hujus quæstionis magnam esse utilitatem, quia in casibus, in quibus consuetudo optandi est contra jus commune, non introducitur, nisi spatio annorum 40. si vero secundum jus sufficiant anni decem, ut fusius explicat Moneta *d c.* 2. *à num.* 15. & repetit Tondutus commendans videndos Nouetam, & Barbosam, *ubi supra*, & Gonzalez *d. glos.* 34. *à n.* 11. cum aliis per eos *in d. c.* 110. *quæst. benef.* 4. quod secundum admisso, quando consuetudo prædicta induceretur præter jus.

80 Et idem Moneta *dicto c.* 2. *de optione à n.* 2. Barbosa *dicto c.* 30. *de canon. n.* 4. in verf. *hactenus* probant ad inducendam consuetudinem requiri scientiam, & patientiam Episcopi, seu ejus, ad quem spectat collatio, ubi sumus in consuetudine decem annorum, sed subdit eam non requiri in quadragenaria cum præsumatur ex eo tempore tam scientia, quam tacitus consensus; & idem Moneta *n.* 39. *dicto c.* 2. resolvit necessum non esse hanc consuetudinem obtendam fuisse in Judicio contradictorio.

81 Et idem Franc. Tondutus *supra d. c.* 111. *n.* 14. probat ex aliis quod in beneficialibus per actus particulares a causa universali procedentes, censeatur adempta possessio omnium jurium cum Gonzalez *dicta glossa* 34. *n.* 109. Moneta *de optione c.* 5. *q.* 3. *n.* 38. & 39. optime Joannes Baptista Ferret. ubi loquitur de juribus post ademptam
82 possessionem obvenientibus. † Et idem Tondutus ex Ludovisio *decis.* 472. *à n.* 1. quod io juribus prohibitivis, non acquiritur possessio, nisi à die prohibitionis cum acquiescentia.

83 Unde jam ad difficultatem propositam quomodo amittatur optandi facultas, poteris respondere ex introclusis in toto hoc verf. *ad quartam.* Sed notabis in terminis juris optandi, quod non amittitur, nec acquiritur per cessationem illius, qui poterat optare, nisi probetur hoc ideo factum fuisse, quia cum voluit optare fuit impeditus, alias præsumatur quod non optavit, quia ita sibi non placuit, Gemini *in d. cap. fin. de consuet. lib.* 6. *n.* 3. Aocharran. *ibi in fine,* verf. *quod si isti canonici,* ubi reddit rationem, quia jus illud est facultativum, & ideo non amittatur possessio per non usum, Tuschus in verbo *optio conclus.* 263. *num.* 4. Toodutus *supra p.* 1. *c.* 111. *n.* 16.

Pro complemento hujus dubii de optione in præbendis, & intellectu textus *in d. c. fin. de consuet. lib.* 6. notabis quod jus optandi in Ecclesiis ex eo fundamentum capit quia cum præbendæ, seu proprius præbendalia consistant in temporalitate mera, & nuda, uti constata ex prædiis aliquibus assignatis singulis præbendis; ideo inter ipsos canonicos possunt permutari absque simoniæ labe, ut docent Hostiensis *in cap. quæsitum n.* 11. *de rerum permut.* Barbosa *d. can. d c* 30. *sub n.* 2. verf. *quod.* 84

Qui licet singulæ præbendæ consueverint annecti singulis canonicatibus ipse *ibi* ait ut multum referat videre ex quo annexione sint connexæ, ut fundamentum hujus juris pateat: quare ait quod annexio alia est perpetua, alia vere revocabilis. 85

Prima inquam perpetua est ea per quam scilicet ita additum est prædium præbendale certo canonicatui, ut ab eo non possit divelli, vel per momentum separari; & quod hæc sit vera, & propria annexio, veluti in dividuum constituens per in comparationem *ex l. quemadmodum, Cod. de agricolis, & censitis lib.* 11. dicunt Alciatus *in l. solvendo* 114. *sub n.* 5. verf. *accessione de verb. significat.* Barbosa *sub d. n.* 2. verf. *alia,* ubi dicit cum Hostiensi *in d. cap. quæsitum num.* 3. Cardin. *consil.* 126. *sub num.* 4. verf. *& secundum hæc intelligitur,* ut in hoc casu in tantum sit optio permissa, in quantum intervenit authoritas superioris habentis instituere. 86

Secunda vero revocabilis sit ea, quæ bene se compatitur cum ipso jure optandi quæ quamvis perpetuo hæreat juri spirituali respectu canoniæ, quod intelligitur ex correspectivitate numeri, Abbas *in c. majoribus n.* 4. verf. *quandoque de præbend.* ac propterea cadat sub dispositione canonicatus, tanquam quid illi perpetuo annexum, Verall. *decis.* 359. *p.* 2. *n.* 1. Rota *in Conchen. coadjutoria* 27. *Novemb.* 1619. coram Archiep. Seleucien. nihilominus, ut bene explicat Cardinalis *d. consil.* 126. cum quo transit Rota apud Cassador. *decis.* 57. *n.* 2. & 3. *de præbend.* Barbosa *sub d. n.* 2. *in fine c.* 30. *de canonicis,* propter illam separabilitatem à singulis canonicatibus ad effectum optandi reputetur quid mere temporale, nec intelligatur dimitti, seu optari præbenda canonicalis, quatenus vere præbenda est jus spirituale, sed ea semper retineatur. † Quo pacto jam bene intelliges dicta *supra* verf. *jam ergo,* ubi dubium feci de legitimanda consuetudine optandi, & cum his jam non insisto in prædicto puncto de optime, quia si alia desideres poteris legere Doctores hic citatos, & quæ tractat relatus Moneta ex proposito *in tractat. de optione.* 87 88

Ad quintam quæstionis partem an canonicus succedat canonico in honore, & onere respondebis abunde ex his, quæ dixi *in cap. quia v. de Judic. q.* 16. & 17. quas assignavi in hac nostra secunda quæstione principali sub verf. *ad tertiam* à verf. *ita Tondutus,* quatenus jam dixi an fructus non distributi annis elapsis, sint distribuendi inter canonicos successores necne; ideo hic nihil aliud addo. † Et si replices dicendo diversum esse succedere in honore, & onere, ac in fru- 89 90

ctibus antiquo canonico debitis, respondeo secundum hoc dubium dependere à primo quod satis etiam præstat in intelligi *tota q. 1. & in hac*
91 *q. 2.* † Quare & si pro exornatione textus nostri possem hic tractare de puncto, canonici unde dicantur, & in quot species dividantur.

92 Et de illo quis possit Cathedrales, & collegiatas Ecclesias exigere, & in eis canonicatus instituere, quod pertinet ad novas fundationes quia plura ex pluribus tractat Barbosa *de canon. toto c. 1. & 2.* dixique aliqua *supra q. 1.* ideo nihil repeto. Et cum his ultimam impono manum huic tepetitioni *Die 10. Septembr. D. Nicolai Tolent in quo ejus nomine inductus è sacro baptismatis fonte elevatus, & susceptus fui anno 1605. ipsum deprecor adjutorem.*

AD TEXTUM IN CAP. X. Ecclesia Sanctæ Mariæ.

HOC TITULO.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Exemptio Ecclesiarum, & Clericorum insinuatur, & ea immunitas, quæ tantum est à statutis, & legibus Principum Laicorum,* n. 2. & 3.

3 *Immunitas Ecclesiastica, est etiam à Judicibus Laicis, de qua ubi tractatur. Alia est illius immunitatis loci Ecclesiastici, de qua participant Laicæ personæ, de qua agitur in titulo de immunitate Ecclesiarum. Alia, quæ competit Ecclesiis, & Ecclesiasticis, de qua latissime tractatur in hoc cap.*

4 *Recursus per viam violentiæ ab Ecclesiasticis Judicibus ad Regia tribunalia insinuantur. Et qui de materia agant.*

5 Cap. filius, vel nepotibus 16. q. 6. *insinuatur* remissive.

6 Cap. Regum 23. q. 3. remissive.

7 *Leges, & statuta Laicorum nullatenus Ecclesias, & earum bona ligant. Et num. sint casus, in quibus obligentur, late per quæstiones in hoc textu.*

1 TExtus iste generalem præstat, & communissimam doctrinam spectantem ad exemptionem Ecclesiarum, & Clericorum, de qua præter dicenda *infra in tit. de immunitate Ecclesiarum*, quia plura dixi *sub c. 2. c. 3. 4.* 8. 10. 13. 17. *& fin. de Judiciis in cap. 1. & 2. cap. 5. cap. 8. cap. 13. & aliis de foro compet.* & nonnulla *in cap. tuam de ordine cognitionum, & alibi*, & ultra alia, quæ notavi *supra in capit. quæ in Ecclesiarum 7. hoc titul.* ideo nunc ad quæstiones pro amplia-
2 tione textus nostri procedo. † Sed pro distinctione immunitatis Ecclesiæ, quæ majore exposcit commentarios, advertes hic nos solum agere *de immunitate Ecclesiarum, & Clericorum à statutis, & legibus Principum Laicorum, seu Judicium secularium decretis, aut mandatis conantibus Ecclesiar, & clericos suis constitutionibus obligare.*

Et *in d. c. 2. cum aliis de Judiciis, & in c. 2. cum* 3
aliis de foro comp. nos late agere de alio capite *immunitatis Ecclesiasticæ*, ne scilicet in Judiciis Ecclesiarum causæ, seu personæ Ecclesiasticæ conveniantur coram Judicibus Laicis. In titulo vero *de immunitate Ecclesiarum* proprie agi de illa, qua debent potiri personæ etiam laicæ, delinquentes, confugientes ad Ecclesias & loca exempta; & licet *in illo tit. per. c. 2. 4. & 7.* agatur *de immunitate à gabellis, tributis, & collectis*; sed quia Principis lege, & pragmatica imponuntur, ideo melius sub hoc textu agimus *infra à q. 7. de collectis impositis per Laicos Ecclesiis, Ecclesiasticorum personis, & bonis.*

Et prius quia hujus textus occasione Barbo- 4
sa hic proponit. & resolvit quæstionem in his Regnis admodum usitatam; & super qua, præter novissimos Soto major, Zevallos, & alios optime inter nostros, & locupletissime scripsit D. D. Franciscus Salgadus *de Regia protectione*; ideo quia ego dixi *sub d. c. 2. de Judiciis q. 19.* cum aliis duobus sequentibus, recurres ad *ibi* dicta, nempe Barbosa *à num. 7.* usque *ad* 22. ubi nimis impugnat praxim recurrendi ad Regia tribunalia pes viam quærelæ in causis Ecclesiasticis, de quibus cognoscunt Ecclesiæ Judices, respondens fundamentis contrariæ sententiæ, in favorem prædicti recursus, qui idem ad textum nostrum in favorem suæ sententiæ citat Badell. *in Theolog. morali tom. 1. lib. 5. disp. 40. n. 13.* Filiucium *in q. moral. tom. 1. tract. 16. c. 8 & 10.* Joan. de Maderiaga *in tract. de Senatu c. 39.* Castr. Pal. *de opere morali tom. 2. dis. 12. n. 5.* Maldretus *in p. 2. q. 96. art. 4.* Episcopus Segob. P. M. Franc. de Arauxo *in 1. 2. D. Thomæ q. 97. disp. 3. sect. 5. dif. 4. n. 10.* cum eodem Barbosa Thom. *de bene comitiis, seu parlament. dub. 4. sect. 4. n. 15. pag. 36.* Fr. Hieron. Garcia *in summ. moral. tract. 1. dif. 3. dubio 1. puncto 7. n. 63.* & idem Barbosa *de jure Ecclesiastico lib. 1. c. 39. §. 2. à n. 180.* & in votis decisivis *lib. 2. voto* 48. & in favorem praxis *in addit n. 5.* ultra quos citavit, refert Seguram de Abalos *in director. Judicium Ecclesiæ p. 2. c. 13. num. 51. & 53.* Carol. de Grasis *de effectibus Cleric. effectu 1. n. 300.* Castill. *tom. 7. de tertiis c. 3.* ubi late agit Joann. de Evia *in curia Philip. p. 1. §. n. 34.* Garcia. *de nobilitate, glossa 2. n. 25.* Bovadill. *in politica tom. 1. lib. 2. c. 18. num. 139.* & eundem Salgadum *de Regia protect. tom. 1. p. 1. c. 1. cum sequent.* de quorum nonnullos ego adduxi *in d. c. 2. de Judic. q. 19.* † Et licet hic
Barbosa *dict. 6. p. in addit à n. 7.* referat quatuor. 5
intellectus, seu modos dicendi pro textu *in cap. filiis*, vel nepotibus, 16. *q. 7.* usque ad *num. 10.* multis Doctoribus comprobans in confirma-
tionem eorum, quæ adduxit *hic. p. 1. n. 15.* † Item 6
ibi in addit. n. 11. pro intellectus textus in cap. Regum 23. q. 3. & Thom. del Bene. *d. dub. 4. sect. 3. n. 3. & sub 4. num. 19.* ubi videbis late Barbosam loquentem usque in finem. Tamen quia ego de intellectu horum jurium, & aliorum abunde loquutus fui in *d. c. 2. dict. q. 19.* recurres ad *ibi* dicta pro resolutione.

Etenim illa ex hoc textu communis, & ge- 7
nerica deducitur conclusio, quod leges, & statuta Laicorum Ecclesias, & earum bona nullatenus

latenus ligant, ut multis comprobat idem Barbosa; ex quod fit, ut ad plures quæstiones hic descendamus; quod si argumenta, quibus videtur quod laici sunt capaces cognoscendi de clericis, & eorum bonis, velis hic adjicere, & eorum resolutionem habere, ne inculcando repetam, applicabis quæ dixi in *dictis cap.* 2. 3. 4. 8. 10. 13 17. & *fin. de Judicis*, & *in cap.* 1. & 2. 5. 8. & 13. & *aliis juribus* †Quare hic tantum de di-
8 versis inquiro casibus spectantibus ad obligandos nec ne Clericos, eorumque bona, legibus, constitutionibus, statutis, decretis, edictis, sive mandatis Laicorum.

---

1 QUÆSTIO I

Clerici an subjiciantur legibus Principum sæcularium, quæ spectant ad Reipublicæ gubernationem, & pacem, nec cum sacris canonibus, & statu Clericorum pugnant: & an Ecclesiastici sint exempti à legibus civilibus, quatenus cum libertate Ecclesiastica non pugnant: & an Clerici teneantur leges servare propter commune bonum: & an quando statutum fundatur in publica utilitate, etiamsi faciat mentionem de clericis, sit invalidum, & lædat immunitatem Ecclesiasticam: & an sit validum si tollat Clericis ea, quæ tanquam civibus sibi Competunt?

SUMMARIUM.

1 *Lex civilis lata pro solis laicis, nullo modo comprehendit clericos, idem est si indefinite feratur* n. 2. & 7.

2 *Legis materia restringit ejus obligationem ad personas, quibus proprie est talis; quæ si fuerit Ecclesiastica nullam obligationem inducit, propter exemptionem.*

3 *Statuta, & leges laicorum, Ecclesias, & eorum bona, nullatenus ligare intelliguntur ex ipsa legis materia, & etiam si sint data in favorem clericorum,* n. 4 & 9.

4 *Privilegium in favorem datum non debet ita extendi, ut noceat privilegiato.*

5 *Lex civilis non est lex, etiam in favorem clericorum, quia deficit jurisdictio, cujus usurpatio magis efficit, quam prodest favor.*

6 *Legibus nemo tenetur ejus, qui in ipsum non habet potestatem, nec jurisdictionem.*

Ecclesiastici non obligantur legibus Principum Laicorum, id est præcise ex vi ipsarum legum, aut potestatis, sed indirecte naturali æquitate ob communem pacem, & tunc, si hæ leges non pugnant cum libertate Ecclesiastica.

7 *Legislatores laici nequeunt suis legibus obligare Ecclesiasticos ex defectu potestatis contentiosæ in eos.*

8 *Leges civiles ex quo fiunt ad ligandos Clericos, repugnant libertati Ecclesiasticæ, quorum privilegium eximit à jurisdictione temporali, non solum judicium, sed etiam Principum Laicorum,* & n. 23.

9 *Clerici ex doctrina Lorcæ, videntur obligari legibus civilibus vi, & efficacitate earum; & sic vi coercitiva exercenda per Ecclesiasticos; quod non est verum, cum tantum teneantur vi directiva naturalis legis, observare leges, bonum commune respicientes: & qualiter alii explicent,* n. 11.

12 *Clerici secundum plures tenentur obedire legibus civilibus, quatenus cum libertate Ecclesiastica non pugnant; & sic taxam servare censuum, ut* n. 13. *idem & rerum venalium,* n. 14. & 15. *sed verius est id non provenire ex vi earum, & statuti taxantis, sed tantum ab ipso naturali, & divino jure, ut n.* 16. & 17. & *sic improbatur dictum Soto,* n. 18. & *Franchis.* n. 21. & 37.

16 *Taxæ legis civilis pœna; etsi obliget laicos; non item clericos; Vide* n. 19

17 *Statuta, vel leges imperiales tacite, vel expresse mentionem facientes clericorum minime illos obligant.*

Tituli Codicis, quatenus de rebus Ecclesiæ disponunt, nullam vim habent obligandi clericos, nisi quatenus probatæ sint jure Pontificio, seu recipiuntur.

19 *Clericus quantumvis obligaretur civili lege, sed non inde sequitur quod valeat, si sit transgressor, puniri politice à laico,* & n. 23. *in fine.*

20 *Judex Ecclesiasticus non debet punire clericum legis civilis transgressorem pœna stabilita in ea, sed alia mitiori, etiam in pœnis statutis ex violatione legum naturalium.*

22 *Clerici qualiter teneantur servare leges civiles latas propter commune bonum,* & numero 23.

24 *Statutum fundatum, etiam in publica utilitate, mentionem faciens de Clericis, est invalidum, etiam si sit favorabile* num. 25. *contra quod dicit Pereira* num. 26. *vide* n. 28. & 29

26 *Lex civilis non ex eo ipso quod respiciat publicam utilitatem, obligat clericos ex defectu jurisdictionis, ut* num. 27. *alias omnes leges civiles contentæ in corpore Juris ligarent Clericos, si quidem respiciunt publicam utilitatem, ut* n. 28.

30 *Statutum si tollit clericis ea quæ tanquam civibus competunt; etsi Pereira dicat sustineri, si ratione boni publici, & non odio latum, ut* num. 31. & 32. *tamen veritas est, ut sit contra Ecclesiæ libertatem, & quare* n. 33. 34. & 35. & *respondetur fundamentis Pereiræ à* n. 36.

33 *Libertas Ecclesiastica consistit in libertate faciendi quid liceat clericis.*

34 *Clericis, ut civibus debentur, & multo plus ratione status jura communia civium.*

35 *Bulla Cænæ libertatem Ecclesiasticam protegit, etiam circa rem communem laicis, & clericis, quia Papa intendit, ne vexentur clerici à sæcularibus Magistratibus.*

36 *Libertas, & immunitas Ecclesiastica non dependet ex malo, vel bono animo statuentium, sed ex natura rei, & privilegiis divini, & humani juris.*

38 *Argumentum de toto ad partem valet, nec plus, & minus deferunt.* n. 39.

39 Cap.

39 Cap. fin. de immunitate Ecclesiarum lib. 6. & à num. 31.

1 HArum quæstionum nonnullæ habent eandem inspectionem, & sub dissimili forma verborum conscriptæ, quare ut facilius omnium præstemus responsionem, juxta doctrinam textus nostri, adverto in primis quod si lex civilis lata est pro solis laicis, clericos nullo modo comprehendat etiamsi ratio sit generalis, quia nulla lex obligat, nisi inter personas,
2 cum quibus loquitur. † Sin autem lex indefinite feratur, nec etiam clericos obligabit, ex eo quia materia legis restringit ejus obligationem ad personas, quibus propriè est talis materia; quæ si fuerit Ecclesiastica nullam obligationem inducit, propter exemptionem talis materiæ & quod sic omnis lex laicalis circa materias Ecclesiasticas sit ipso jure nulla, late confirmat Suarez *de legibus, lib.* 4. *c.* 11. & tradunt Doctores communiter per textum nostrum, & *in cap. quæ in Ecclesiar.* 7. *supra cap. fin. de rebus Ecclesiæ non alienandis, cap. bene quidem* 96. *dist.*

3 Et sic sunt intelligendi Rebuffus *ad leg. Galliæ in præmio glossa* 1. *n.* 55. *à n.* 65. & *à num.* 71. Grammat. *decis.* 100. Armend. *in præm. addit. ad recopil. legum Navarr. num.* 93. Perez *in Rub tit.* 2. *glossa* 1. vers. *quæri potest lib.* 8. *ordinam.* Morla. *in emporio juris p.* 1. *tit.* 1. *q.* 16. Caldas Pereira *de nomin. emphytheut. q.* 12. *n.* 22. & *tract. de empt.* & *venditione c.* 1. *n.* 10. Joannes Honorius *in summ. ad decret. hoc tit. pag.* 7. *num.* 15. Bœtius Epo. *lib.* 1. *de jure sacro c.* 2. *num.* 178. Franc. Ferret. *de soluto matrimon. secundo evident. n.* 6. Camill. Borellus *de Magistr. lib.* 10. *cap.* 11. Joannes Baptista Ciarlin. *variar. controvers. c.* 45. *num.* 2. *c.* 107. *num.* 32. Covarruv. *de Judiciis q.* 6. *sect.* 1. *num.* 394. Floridus Mauson. *de contra vend. q.* 8. *num.* 4. Baldell *in Theologia moral lib.* 5. *disput* 33. *num.* 20. Lotherius *de re benef. lib.* 3. *q.* 18. *n.* 86. Martiencus *in* 1. 2. *D. Thom tom.* 3. *q.* 96. *art.* 5. *dub.* 6 *n.* 89. Thomas del Bene. *de comitiis, seu parlam. dub.* 4. *sect.* 16 *pag.* 24 *cum sequens.* qui omnes præter Antiquos ita intelliguntur, quatenus docent ex textu nostro quod statuta, & leges laicorum, Ecclesias, & eorum bona nullatenus ligent.

4 Quæ sententia non solum vera est quando leges sunt onerosæ clericis, sed etiam si sint favorabiles, qui privilegium in favorem datum, non debet ita extendi, ut privilegiato noceat; & quod licet non noceat respectu personæ, noceat respectu fori, & exemptionis potestatis sæcularis, ut in terminis dicit Zevallos per textum nostrum *in præmio de cognitione per viam violentiæ c.* 4. *à n.* 7. † Nam talis lex revera non
5 est lex, etiamsi sit favorabilis, quia deficit jurisdictio, & quod verius est, ut non possit dici lex favorabilis, cum magis noceat ex usurpatione jurisdictionis Ecclesiastico, quam possit aliquid commodi afferendo.

6 Et ratio præcipua conclusionis textus nostri ea videtur esse quia nemo tenetur directe legibus ejus, qui in ipsum non habet potestatem, nec jurisdictionem: sic Thom. del Bene *de comitiis, seu parlam. dict. dub.* 4. *sect.* 18. *n.* 1. ubi probabilius dicit quod Ecclesiastici directe non obligantur legibus Principum sæcularium, id est præcise ex vi ipsarum legum, aut potestatis Legislatricis civilis, sed quod obligantur solum indirecte, quia scilicet ita naturalis æquitas postulare videtur, cum alioquin communis pax inter cives difficile observari posset, qui iterum id videtur tenere, *dub.* 30. *sect.* 2. *n.* 2 *pag* 346. post Molinam *de Justitia,* & *jure tract.* 2. *disp.* 31. *n.* 15. Squillante *de privileg. Clericor. cap* 7. *dub.* 3. *n.* 94 & *c.* 8. *n.* 89. Faustus *in speculo confes. disp.* 6. *q.* 44. Filiucius *in quæst. moral. tom* 2. *tract.* 35. *c.* 4. *n.* 94. à Ponte *in respons. de censuris Pauli* 5 *fol.* 75. qui id intelligit si hæ leges non pugnant cum libertate Ecclesiastica, id est nec directe, nec indirecte lædunt Ecclesiasticam libertatem, gravando scilicet Ecclesiasticos, aut jura libera, & privilegia eorum diminuendo.

Unde cum non possit lex civilis obligare eum, in quem nullam habet jurisdictionem ex 7
defectu potestatis; ita & Legislatores laici non poterunt suis legibus clericos ligare, cum nullam jurisdictionem contentiosam in eos habeant *Authent. cassa, Cod. de sacrosanctis Ecclesiis, cap. fin. de immunit. Eccles. lib.* 6. juxta quæ dixi *in c.* 2. *c.* 3. *c.* 4. 5. 8. 13. & 17 *fin.* de Judiciis, & *in d. c.* 1. 2 8. & 13. *de foro compet.* ubi etiam dixi late quod nec clerici queant suo proprio foro renuntiare sub juramento, jurisdictionem laici prorogando, aut ei consentiendo. † Etenim ut do- 8
cent communiter Doctores, & Zevallos *d. c.* 4. *n.* 2. & 3. eo ipso quod leges civiles fiunt ad ligandos clericos, libertati Ecclesiasticæ repugnant, & hoc fieri quia privilegium, non solum eximit clericum à jurisdictione temporali inferiorum Magistratuum, ut late probavi in dictis juribus de judiciis, & foro, *ubi* de incapacitate Judicum Laicorum in cognoscendo de clericis, eorumque bonis, ac de rebus Ecclesiæ, sed etiam à suprema potestate Regum, & Imperatorum consistente in Imperio, & lege condenda, quam non habent Judices, seu Principes inferiores, ut *sub Rub.* late dixi.

Ad primam igitur difficultatis partem, his 9
breviter suppositis, video quod Petrus Lorca *in p.* 2 *D. Thom. tom.* 2 *tract. de legibus, disp.* 25. *n* 4. agens de dubio ex qua vi teneantur clerici ad leges civiles institutas ob commune bonum, an sola æquitate naturali ratione conformitatis cum aliis hominibus, an ipsa vi, & efficacitate legem ausus est dicere, hoc secundo modo obligant, quia licet quoad alia exempti sint, sed quoad leges non videntur exempti: quare ait ut non solum virtute directivæ, ut aliqui opinantur, sed virtute etiam coactivæ, quamvis hæc coactio, punitio, & executio legum fieri non debeat per Principes sæculares, sed per Principes Ecclesiasticos, per quos debent compelli ad legum civilium obligationem: ita Lorca, pro cujus doctrina faciunt nonnulla, quæ scripsi *sub d. cap. qualiter* 17. *de Judiciis, quatenus pecora clericorum possunt capi à laicis in casibus,* de quibus *ibi.*

Hanc vero sententiam, uti singularem, & 10
non tenendam respuunt Layman. *in Theologia morali tract.* 4. *c.* 13. *n.* 6. Azor. *p.* 1. *inst. moral. lib.* 5. *c.* 12. *q.* 3. & *p.* 2. *lib.* 9. *cap.* 7. *q.* 8. & 15. Diana *p.* 1. *tract.* 10. *de legibus res.* 12. cum aliis Theologis per eum adductis *in tractatu de immunitate Ecclesiæ;* dicunt enim quod clerici legibus civilibus respicientibus bonum commune, & non pugnantibus Ecclesiæ libertati, tenentur tantum ex vi directiva, non autem ex vi legis. † Imo 11
quod

quod aliquid & probabiliter docent clericos non teneri directe legibus sæcularibus ejusdem Reipublicæ, quæ illis legibus directe subjiciuntur, sicut Princeps non obligatur directe suis legibus, sed indirecte, quia ratio naturalis dictat ut oneribus, quæ subditis imponit ipse quoque se subjiciat, & faciunt pro hoc simili quæ adduxi *supra sub cap. 1. hoc tit. & in cap. 1. de prob. sub q. 8. & 9.* & si desideras scire unde nascatur hæc obligatio leges quæ eum infinitis; & per plures dubitationes tractat Thomas del Bene *de immunit. p. 2. q. 9. dubit. 2.*

12 Ad secundam quæstionis partem an Ecclesiastici sint exempti à legibus civilibus quatenus cum libertate Ecclesiastica non pugnant; & licet affirmativam sententiam Mordicus docuerit, Marcus Anton. Genuens. aliter docent Molina *de Iustitia tom. 2. tract. 2. disp. 31. n. 15.* Sotus *de Iustitia lib. 1. q. 7. art. 7. concl.* 1. & alii, quos citat, & sequitur D. Salgadus *de protect. Regia tom. 1. p. 1. c. 1. n. 64. & prælud. 2.* Zevallos *in tract. de cognit. per viam violentiæ in prologo. n.* 30. Peirinus *de privilegiis minor. tom. 1. const. Julii 7. §. 33. n.* 151. Sylvester verbo *lex q.* 15. Angelus eodem verbo *n.* 5. Ledesma *in summa tom. tract. 2. disp. 31. n. 15.* & communis Theologorum, & Jurisperitorum sententia, & Salonius *in 2. 2. D. Thom. 2. quæst. 77. artic. 1. controversia* 1. docentes clericos, nec jure Divino nec humano esse exemptos ab aliis legibus civilibus, quæ non sunt contra libertatem Ecclesiasticam.

Unde inferunt quod tenentur obedire legi-
13 bus Principum sæcularium taxantibus pretia censuum, ut notant Avend. *de censib. Hisp. c 32. n. 10.* Lasarte *de decima vendit. c.* 10. *n* 3. Mexia *in pragmat. taxæ panis conclus. 5. n. 39. in fine* Salas *de emptione, in venditione dubio 9. num. 2. in fine,* & alii.

14 Et sic relati Sylvester, Sotus, Molina, & alii, quos sequitur Diana *p. 1. tract. 2. de immunit. res. 8. in princ.* dicunt quod si clerici vendunt frumenta ultra pretium juste à Republica statutum, peccent mortaliter, sicut laici, & teocantur ad
15 restitutionem. † Quare dixerunt Tiraquellus *de retractu linag. §. 1. glossa* 13 *n.* 4. Cotta *in memorabilibus* verbo *clerici ligantur*, Joannes Gratian. *regul. 292. cum multis,* Matienco *in l. 7. glos 1. n. 17. tit. 11. & l. 1. glossa 1. n. 2. tit. 25. lib. 5. novæ recopil.* Cardinalis Bellarm. *in respons. ad epistol. incerti authoris pro defens. vener. contra censuras Pauli 5. pag. 6.* Filiuc. *tom. 2. tract. 35. c. 4 n.* 94. Vigrantus *tract. de immunit. Eccles. disp. 2. conclus. 2.* Portel. *in dubii regular.* verbo *lex n.* 2. Bartholom. à sancto Fausto *in specul. confes. disp. 6. q. 44. n. 3.* Hieronym. Portol. *in tract. de consortibus, & fideicommissis legalibus cap. 31. n. 2.* quod statuta generalia laicorum, quæ simpliciter disponunt, nec juri Canonico contradicunt, si honesta sint, ligent saltem vi directiva Clericos, & personas Ecclesiasticas.

16 Tamen & si videantur relati in dicto vers. *ad secundam.* & in vers. *unde,* & cum eis Bannez 2. 2. *q. 67. art. 1. dub.* 2. Navarr. *in manual. cap. 23. n.* 88. Portoles *d. c. 31. n.* 4. clericos arctare prædicta statuts, regimen, & politicam civitatis respicientia, veluti quando justa rerum venalium pretia taxantur per statuta laicorum, sed credo, ut jam *supra* dixi id non provenire à vi legis, seu statuti laicorum taxantis: verum ab ipso jure naturali, & Divino, quo obligamur res nostras justo pretio vendere; ita ut si Principis lege pœna sit constituta in eos, qui pluris vendiderint, ejus pœnæ laicus sit reus, & non clericus, ut docet Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 12. q.* 4. Barbosa *hic num* 4. de quo videbis *infra sub q. 38. 47. & fin.*

Ex ea ratione nam statuta, vel leges imperiales 17
tacite, vel expresse clericorum mentionem facientes, minime clericos ligare valent, quia Imperator, vel Rex in clericos, & Ecclesias jurisdictionem non habent, nec imperiales leges *in titulis, Cod. de sanctissima Trinitate, & de sacrosanct. Ecclesiis, & de Episcopis*, & clericis, ac similibus, specialiter de clericis, vel Ecclesiarum rebus & bonis, aliquid constituentes nullam vim habent, nisi quatenus jure Pontificio approbantur, vel respiciuntur, ut docent Suarez *de legib. lib. 3. cap.* 34. Cæsar. Beron. *tom. 7. annalium anno Christi* 565. *pag.* 486 Stephanus Gratian. *discept. forens. cap.* 64. *n* 22. & 23. optime Sanchez *in præcepta decalogi tom. 2 lib. 7. cap. 9. à n.* 4. Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 2. cap. 6. quæst. 4. melius p. 2. lib. 10. cap. 7 quæst.* 9. Caldas Pereira *de nomin. emphyteut. q. 16. n.* 28. Surdus *cons. 301. n.* 9. Honded. *cons. 20. n. 18. vol.* 2.

Ex quo fit ut clerici tenerentur directe legi- 18
bus civilibus in bonum commune disponentibus, nec decernentibus contra libertatem Ecclesiæ ex Soto *ubi supra*, victoria Medina, & aliis, quos citat Salas *de legibus disput. 24. sect. 8. n. 94. &* 104. ita sequutus, quod est contra doctrinam textus nostri à *n.* 1. explicatum ex rationibus, & Doctoribus jam adductis, quibus addo D. Thom. *in p. 2. quæst. 96. art.* 5. & Theologis, cum eo Tanner. *in p. 2. disp. 5. q. 6 dub. 2. n.* 3. Vasq. *in p. 2. tom. 2. disp.* 167. *c.* 4. Azor. *p.* 1. *instit. moral. c. 12. lib. 5. q. 3. & p. 2. lib. 9. c. 7. q. 8 9. &* 15. Pesantio *tract. de immunit. Ecclesiæ disp.* 4. Diana cum aliis *p. 1. tract. 2. resol.* 8. eo quod nemo tenetur legibus ejus, qui in ipsum non habet jurisdi-
ctionem. † Tamen stando etiam prædictæ opi- 19
nioni affirmativæ Salas, Soti, & aliorum dicentium prædictis legibus sæcularium esse clericos obligatos; sed non inde sequi ut queat Clericus legis civilis transgressor, quantumvis politicè puniri à Legislatore, & Judice Laico, ut notant Salas *d. n.* 104. & multi, quos sequitur
hic Barbosa *n.* 6. ut postea uberius dicen. † Et 20
quia docet Vasq. loco citato ex doctrina Salas *sect. 10. n. 112. in fine* ut non debeat Judex Ecclesiasticus contra clericum legem civilem violantem procedere ad imponendam in eum pœnam ab illa lege stabilitam (etsi possit) sed ad mitiorem quia decet cum clericis mitius agere ob conservationem status Ecclesiastici, & Diana *supra* testatur sic practicari etiam in pœnis statutis pro violatione legum naturalium *d. resol. 8. circa finem.*

Qui cum Marco Antonio *lib. 1. resol. 9. 7. n* 9. 21
dicit ut caute legendus sit Vincentius de Franco *p. 2. decis.* 9. asserens clericos non esse omnino exemptos à legibus civilibus, quatenus spectant ad tranquillitatem Reipublicæ.

Ad tertiam quæstionis partem an clerici te- 22
neantur leges civiles servare propter commune bonum latas, satis ex jam dictis respondetur; nam etsi exempti sint à sæculari, & Regia jurisdictione, ut abunde dixi *in c.* 2. cum aliis jam relatis *de Judiciis, & foro comp.* & late resolvit Zevallos *de cognitione per viam viol. p. 1. lib. 4. in*

epiſto-

epistola ad Regem nostrum. *n*.22. tamen ait *d. c.* 4. *à*
n. 1. *p*. 1. quod clerici tenentur servare Regias le-
ges, quæ respiciunt bonum publicum totius
communitatis, dummodo non tendant in præ-
judicium libertatis, & immunitatis Ecclesiasti-
cæ: & docent eleganter Victoria *in relectione de*
potest. Ecclesiæ n.4 Morla 1. *p. in emporio tit*. 1. *de*
legib.num.9. ubi fundat hanc conclusionem Sar-
miento *lib*.7. *selectar c*.13. *n*.1 Surdus *cons* 301.
n.3. Marta *de jurisdict*.4. *p. q* 1. *casu*.7. *n*.6. idem
Zevallos cum multis *in dicta epistola, n*. 29. *& in*
pract. quæst. 899. *n*.148. ex jam repetita ratione,
quia non potest lex civilis obligare eum, in
quem nullam habet jurisdictionem ex defectu
potestatis ex *dicta auth. cassa. Cod. de Sacrosanctis*
23 *Ecclesiis, & cap.fin de immunit. Eccles lib*. 6. † Et-
enim eo ipso quod leges civiles fiunt ad ligandos
clericos, libertati Ecclesiasticæ repugnant ex
nostro textu. Et quia hoc punctum non eget
ampliori declaratione, præter adductam *à n*. 1.
amplius non tracto, & fit clarius ex sequenti-
bus, & secundum hæc sunt intelligenda quæ
novissime congerit Daniel. de Nobilibus *lib.*
contr.disp 61.quatenus agit de ea quæstione,cleri-
ci an obligentur legibus civilibus & quomodo
hæc considerentur *à n*. 1. ubi *a n*.27.quod etsi cleri-
ci contraveniendo legibus civilibus eorum pœ-
nis non subjiciantur, obligentur tamen vincu-
lo legis naturalis & divinæ puniendi, quæ sont
ab Ecclesiastico ut infra late dico.

24 Ad quartam quæstionis partem, an quando
statutum fundatur in publica utilitate etiamsi
faciat mentionem de clericis, sit invalidum, &
lædat immunitati Ecclesiæ. In quo dubio ex
textus nostri doctrina, & ex textu *in c.fin.de re-*
bus Ecclesiæ non alienandis, Doctores communi-
ter respondent ut tale statutum sit invalidum,
ut sequuntur Bertrandus de Guevarra *in pro-*
pugn.libert.Ecclesiast.assertione 1.*n*.55. *&* 56. Sur-
dus *dicto cons*.301.*n*.11 *& cons*.156.*n*.11.à Ponte
in respons.pro cens.venet. ass.71. Maynard. *de privi-*
25 *legiis Eccles.p*.2 *art* 22.*à n*.46. † Et in tantum esse
veram docent Surd. *d. cons*. 301. *num*.13. Caval-
canus *lib*.3.*decis*.33. *n*.16. Plotus *cons*.53.*num*.2.
Ciaffus *lib*.1. *cons*.81. *n*.84. Layman. *in Theologia*
morali lib.1.*tract*.4.*c*.13. *num*.1. Suarez *de legibus*
lib.3.*c*.34.*n*.12.*& contra Regem Angliæ lib*.4.*c*.16.
n.7. & alii, ut procedat etiamsi statuta laicorum
sint clericis favorabilia, si de illis mentionem fa-
ciunt, quia sunt nulla, & contra libertatem Ec-
clesiasticam.

26 Nec huic communissimæ doctrinæ obstat
Pereira *de manu Regia p*.2. *c*. 67. *n*. 11. dum dixit
non obstare quod in nostro textu, *& in dict cap.*
fin. de immunitate Ecclesiarum lib. 6. mentio fiat
de Ecclesiis, ut intelligatur legem esse condi-
tam in odium libertatis Ecclesiasticæ, qui sa-
tisfacit dicendo ejus sententiam procedere, si
constet de odio, non indubio, quando non con-
stat de publica utilitate, secus si constet, & quan-
do talis lex fundatur in ratione naturali, quæ
publicæ utilitati conveniat. † quia respondetur
27 quod necessitas publica, non tribuit jurisdictio-
nem laico, ut statuat contra subditos, ut pro-
bant Bald *in l.cunctos populos n*.20.*Cod.de summa*
Trinitate, Decius *hic n*.7. & Felinus *n*. 18. Diana
p. 1. *tract*. 2. *res*. 14.

18 Addens in fine quod si opinio Pereiræ esset
vera omnes leges contentæ in corpore juris li-
gatent clericos, quia omnes respiciunt publi-
cam utilitatem, & patet ex his, quæ dixi *supra*
sub Rub. q. 2. *in fine ex textu in cap. erit autem lex*
dist.4. & probant Tagnanus *in respons. pro censuris*
Pauli 5. *fol*. 65. Guevarra *ubi supra*, & alii com-
muniter cum Anastasio Germonio Tharent. Ar-
chiep.*in assert. libert Eccles. c* 7. *fol* 81. & Colle-
gio Bononiens. *in respons.pro libert. Ecclesiæ n*.20.
Bariola *num*. 38. † Imo & ait Diana quod si esset 29
vera prædicta Pereiræ opinio, omnes Principes
possent suis ordinationibus ex prædicta ratione
boni communis impune nominare clericos.

Ad quintam quæstionis partem an statutum 30
si tollat clericis ea, quæ tanquam civibus sibi
competunt, sit contra libertatem Ecclesiasticam.
Cui dubio respondet Pere. *de manu Reg.p*.2.*c*.67.
n. 15. valere dummodo tale statutum non fuerit
factum in odium Ecclesiasticorum, inferens ut
ubi odium non detur, sed statuatur, sub ratione
boni publici, licet in aliquo minuatur civilis
societas, vel libertas clericorum, non ideo sta-
tutum valere desinat,cum non libertati Ecclesia-
sticæ, sed civili obviet.

Et sic tenendo respondet ad textum *in d. cap.* 31
fin. de immunitate Eccles. lib.6. dicens Pontificem
illud statutum reprobasse ex præsumpto odio,
secus autem, quando non ex prava intentione,
sed propter publicam utilitatem tale statutum
confirmatum sit. † Et confirmare videtur idem 32
Pereira *c*.38 *n*.32.*c*.39 *n*.6.dum dicit quod laico-
rum statuta generalia, quæ gubernationem re-
cipiunt, etiamsi clericorum mentionem faciant,
non ob id nulla sint, si rationabilia, & jurii non
contraria existant; imo quod valent, & illico tan-
quam civiles ligent.

Nihilominus ex jam adductis respondendum 33
est ex communi Doctorum *in d.cap. fin. de immu-*
nit.lib.6. quod opinio Pereiræ est contra liberta-
tem Ecclesiasticam; tum quia Ecclesiastici ob
hujusmodi statuta fiunt timidiores; tum quia
libertas Ecclesiastica consistit in libertate fa-
ciendi quidquid eis liceat, dum Magistratus
hujusmodi statuta, vel decreta edunt; ergo sic
docent Bonacina in *Bulla Cœnæ disp*.1.*q*.16.*sect*.2.
p.2. *n*. 4. Suarez *contra Regem Angliæ lib*. 4. *c*. 21.
num. 19. Carolus de Grassis *de effectibus clerico-*
rum effectu 2.*q* 44.*à n*.358. Duardus *in Bulla cœnæ*
n. 15. *q*. 19. *n*.83. & alii penes ipsos, Diana *p*. 1.
tract. 2. *res*. 15.

Deinde facit quia eo ipso clerici sunt, deben- 34
tur eis tanquam civibus, & multo plus, quam
laicis, non enim ipsi propter statum clericalem
amittunt jura communia civium; imo ut alio-
qui ratione status majori dignitate, & reveren-
tia digni sint; ob idque ad immunitatem naturali
jure debitam clericis pertinere, ut his juribus
non priventur.

Et comprobatur quia summus Pontifex *in* 35
Bulla Cœnæ, absolute loquitur de libertate Ec-
clesiastica, qua videlicet gaudent personæ Eccle-
siasticæ, etiamsi versatur circa rem communem
laicis, & Ecclesiasticis. Deinde quia summus
Pontifex consulere intendit Ecclesiasticis perso-
nis, ne à sæcularibus Magistratibus vexentur,
quia grave damnum paterentur Ecclesiastici, si
laici eos impune vexare possent in his, quæ ad
conjunctum politicum spectant: sic Bonac. Suar.
& alii jam adducti; ergo, &c.

Jam ergo non obstant fundamenta Pereiræ, 36
non primum, dum dixit tunc statum dici contra
libertatem Ecclesiasticam, quando efficeretur
ex

ex odio, quia respondeo cum Joanne Bertrando de Guevara supra *in propugnacul. libert. Eccles. assertione* 1. §. 6. *num.* 10. & 11. & Diana *dicta resol.* 15. quod libertas, & immunitas Ecclesiasticorum non dependet ex bono, vel malo animo statuentium, sed ex natura rei, & privilegiis, quæ illis absolute competunt de jure divino, & humano, *ad quod applicabis dicta infra quæstione* 50. vers. *ad quartam*, omnes laici efficerent talia statuta asserendo se illa non efficere ex odio.

37 Quare etsi replicat Pereira ex jam adductis, & aliis à *num* 1. quod Clerici tenentur legibus politicis Reipublicæ taxantibus pretia rerum sub peccato; & sic quod tenebuntur ad prædicti statuti observantiam, & ad alia constituta propter commune bonum, respondeo ut ibi id procedere ex vi solius legis naturalis id indicantibus omnibus, non inquam quando ex proposito laicus Legislator vult expressè comprehendere clericos sub sua lege, & statuto, ad quos ejus statutum extendi nequit, utpote prolatam ab incapaci; & ob id textus noster dixit optime, ut non valeant laicorum statuta respectu clericorum quantumvis favorabilia sint clericis.

38 Non secundum Pereiræ fundamentum, dum dixit *ut in dict. cap. fin de immunit. Eccles.* contineatur solum prohibitio absoluta; & generalis *ibi num* 16. secùs in casu de quo loquimur, ubi prohibitio est particularis; quia respondeo cum eodem Guevara, *ubi supra n.* 33. & Dian. *dicta resolut.* 15. *in fine*, eaodem esse prohibitionis rationem, & valere argumentum de toto ad partem *ex leg. quæ dotata. ff. de rei vindicat.*

39 Et ex eo quia plus & minus non differunt *leg. fin de fundo instructo.* Et sic satis Maynardus *de privileg. Ecclesiæ, p. 2. art* 22. *n.* 25. Guevara *in dicto propugnacul. libert. Eccles. assert.* 1. §. 6. *num.* 67. *ad* 76. satisfaciunt alii fundamento Pereiræ deducto ex verbo *præsumuntur*, quod positum est *in dicto cap. fin. de immunit. lib.* 6. Et minus obstat adductum ex dicto Pereira de manu Regia *dict. p.* 2. *dicto cap.* 38. & 39. quia satis respondetur ex dictis *supra* in toto vers. *ad tertiam*, & juxta hanc resolutionem intelligitur. Thomas del Bene satisfaciens Cutellio Pereiræ *de immunit p.* 1. *c.* 5. *dub.* 7 *sect.* 1 cum Maynardo Joanne Bertrando de Guevara, Grassis, Duardò & Suarez quem vidi post hæc *de immun. p.* 1. *c.* 5. *dubio* 7. *section.* 21.

QUÆSTIO II.

Clerici an teneantur vi directiva ad leges civiles: an statuta laicorum, etiam favorabilia Clericis sint valida: statuta laicorum an, & quando dicantur contra libertatem Ecclesiasticam: an Judex laicus sive ejus minister inveniens Ecclesiasticos asportantes pecuniam, frumentum, & equos, &c. à Regno contra legem possit talia auferre sine fractione libertatis Ecclesiasticæ, & timore excommunicationis & an si Princeps sæcularis statuat ne suis privilegiis potiantur hi, qui subditi non sunt, faciat contra libertatem Ecclesiasticam, & clerici illis non possint uti.

SUMMARIUM.

1 *Leges civiles quando aliæ non existunt obligare clericos, sicut cæteros cives directivè, & coactivè dixit Salcedus* de lege politica, *qui improbatur, & Zevallos distinguens* n. 2. 3. 4. & 5. *ex doctrina Hulderico Humenii olim heretici* à n. 8. *quorum fundamentis respondetur*, n. 14. 15. 16. 17. 18. 19. & 20. *pro Salcedo faciens* d. n. 16. & 17.

2 *Leges civiles secundùm Zevallos, aliæ sunt directivæ, aliæ coactivæ, qui intelligit per vim directivam potestatem præcipiendi sub obligatione, non solùm pœnæ, sed etiam conscientiæ. Per coactivam potestatem cogendi per pœnam.*

3 *Lex civilis aliquando publicatur pro omnibus civibus abstrahendo à laicis, & clericis, & quod aliquando fertur pro solis laicis, vel pro solis clericis, aliquando sit indifferens, & prosit, aut oneret clericos.*

4 *Legibus civilibus particularibus clericos non obligari generalibus autem sic, dixit Zevallos addens sine dubio eos obligari ad bonum commune directivè, & jurisdictionaliter* n. 5. *sed de verite* à n. 16.

6 *Clerici obligantur legibus civilibus latis in bonum commune, propter conformitatem cum sæcularibus, & melius propter approbationem, quam de illis facit Ecclesia, ex quo sunt acceptata à laicis* n. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 19. & 20.

8 *Clerici non obligantur legibus Magistratus sæcularis, cujus in traditionem, territorium degunt* n. 9. & 10.

11 *Persona Ecclesiastica non tenentur sub peccato mortali servare leges civiles, secluso scandalo, disponentes per verba præceptiva, aut prohibitiva.*

12 *Diana conqueritur de D. Petro Salcedo citante pro sua sententia illum circa resolutionem; quorundam dubiorum immunitatis Ecclesiasticæ.*

14 *Forum sortiri, & statutis, seu fori legibus, qualiter respectu clericorum ad laicos intelligatur.*, & n. 15.

16 *Lex dari imperans vix potest quæ insimul non obliget sub coërcitione.*

17 *Potestas directa inefficax est sine coactiva.*

18 *Legislator civilis nequit obligare Ecclesiasticum Judicem, ut puniat clericos transgressores legis sæcularis cum pœna ipsius legis, quamtumvis aliàs clerici in foro conscientiæ eam servare teneantur.*

19 *Pontifex tantùm acceptat leges civiles quoad vim directivam, non quoad coactivam, quod fuit convenientissimum*, ut n. 20.

21 *Leges civiles, atque statuta laicorum Principum, etiam licita, & honesta atque in favorem clericorum eos non obligant, quia in statuente non sufficit justa causâ, sed requiritur jurisdictio.*

22 *Statuentes possunt cogi declarare, ut non comprehendantur clerici, & Ecclesia, quando hi in statuto non nominantur.*

23 *Lex Principis, quæ resolvitur in privilegium, aut consilium collatum Ecclesiasticis illis prodest* num, 24.

25 *Statuta laicorum dicuntur contra Ecclesiæ libertatem, ut quando Ecclesia, vel persona Ecclesiastica prohibentur, aut impediuntur uti rebus, aut facultatibus à jure communi sibi concessis, quando tolluntur, vel minuuntur privilegia Ecclesiis, & clericis concessa à Deo summis Pontificibus, aut ab aliis* n 26. *seu quando clerici, aut Ecclesia efficiuntur timidiores,* num. 27 *vel deterioris conditionis,* n. 28.

29 *Statuta erunt contra libertatem Ecclesiasticam, quando sunt apta afferre Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis semper in commodum, etiam si indirectè noceat etiam, nec directè disponant super illis, in quibus Ecclesia haberet specialia privilegia: & sunt alia similia,* num. 30.

31 *Confessarii debent deterrere pœnitentes à ferendis statutis lædentibus immunitate.*

32 *Laicus Judex, sive ejus Minister nequeunt auferre à clerico asportante pecuniam, frumentum, & equos à Regno contra legem sine fractione immunitatis, & timore excommunicationis; etsi contra* n. 33. 34. 35 & 36.

34 *Arma asportata extra Regnum, benè per laicum à clericis tolluntur: Et quare non triticum, & pecunia* num. 35. *ubi quod laicus tantùm potest prohibere, ne transeat pecunia.*

36 *Merces prohibita, quæ verè sunt clericorum, si transportantur à laico constito per informationem, quod sunt clerici, debent clerico reddi; etsi prohibitæ contra quod dixit Ripol.*

37 *Princeps statuens, ne suis privilegiis potiantur hi, qui subditi non sunt, verum est, ut si tali statuto lædantur quomodocumque clerici, faciat contra immunitatem Ecclesiasticam, ut* n. 28. 39.

39 *Clerici de jure communi possint gaudere, & uti beneficio statutorum, & privilegiorum alicui universitati, vel certo generi personarum concessum.*

1 AD primam quæstionis partem, ne repetam semel dicta respondebis ex dictis *supra q.* 1. *à n.* 1. ubi expendo; sed quia Salcedo *de lege politica lib.* 1. *c.* 4. *à n.* 15. *& sequentibus*, invehit ardenter contra Dianam dicens congruum esse, ut quatenus cives sunt clerici illius Reipub. coactivè, & directè illis laicis legibus teneantur, sicut & cæteri cives; & cum aliæ leges non existant ad vitam dirigendam, secundùm felicitatem politicam teneantur his, nec possint ab hac obligatione separari, & à cæteris laicis, cum unum corpus conficiant in illa Republica perfectum, ex parte totius communitatis; præcipuè cum lex Ecclesiastica non existat, nec possit disponere in materia civili, aliàs inquam clerici sine legibus existerent, quod nequaquam dicendum esse ait, seu fatendum esse cum Suarez *de legibus lib.* 3. *cap.* 34 *num.* 11. clericos his legibus directè, & coactivè adstringi, ipsum etiam Petrum Gonzalez de Salcedo, videbis *d. c.* 4. *in §.* 1. *& c.* 5. *& c.* 7. *§.* 1. *ex n.* 177. ubi ex multis tenet quod clerici sunt adstricti legibus politicis, quem leges ut plus cum referens.

2 Verùm quod posset admitti in hoc dubio, esset nempe ut clerici tenerentur observare legem civilem generaliter latam, nullam mentionem de clericis facientem, si lata esset omnino pro communi bono; ob quod Zevallos *de cognitione per viam violentiæ cap.* 4 *p.* 1. *in proœmio num.* 4. 5. *&* 6. dum à *n.* 1. agit de dubio, an clerici teneantur servare leges Regias, quæ ordinantur ad bonum publicum totius communitatis; & ut responderet animadvertit esse multiplicem vim, & potestatem legis humanæ, quia sunt aliquæ leges directivæ aliæ coactivæ intelligens per vim directivam, potestatem præcipiendi sub obligatione, non solum pœnæ, sed etiam conscientiæ, per coactivam tantum potestatem cogendi per pœnam, ponens exemplum in taxatione pretii rerum, quæ pertinent ad vim directivam, seu retractione contractus, vel illos corrigendi instituendo formam, sine qua validi non sint, quod attinet ad vim coactivam; etsi illud fiat propter solam directionem morum, & bonum regimen Reipublicæ: tunc talis dispo-
sitio sit applicanda ad vim directivam. † Item 3
advertit ibi *n.* 6. quod aliquando lex civilis promulgatur pro omnibus civibus, abstrahendo à laicis, & clericis, qui utrique cives sunt, & civitatem componunt item & quod lex aliquando fertur pro solis laicis, vel pro solis clericis: vel quod aliquando dispositio legis respicit proprium, quod attinet ad clericos, vel Ecclesiam, vel est communis utriusque; vel quod aliquando lex est onerosa clericis, seu aliquando favorabilis. Et quod sæpe solet contingere ut sit indifferens, quia licet respectu communitatis utilis sit nihilominus, respectu singulorum afferat in commodum; & ob id ait, ut cum variæ sint legum dispositiones, & ordinationes sint etiam variæ constituendæ resolutiones.

Igitur *à n.* 13 ex omnium sententia, & ex Sua- 4
rez *d. lib.* 3. *de legib. c.* 34 resolvit quod etsi legibus civilibus particularibus clerici non obligentur: tamen aliud dici debeat respectu legum generalium Reipublicæ communium & utilium cum tunc civilis lex non concernat, nec ad personas, nec ad bona in particulari, sed ad universa bona consistentia in Republica temporali, quæ sunt sub dominio, & protectione Regis quo ad bonum publicum totius communitatis; ob idque omnes clericos obligari quoad vim directivam: *& n.* 22. resolvit ex eadem ratione quod clericus tenetur servare pragmaticam taxæ panis decla-
rans *à n.* 23 *l.* 36. *tit.* 5 *lib.* 1. *recopil.* † Et Salcedo 5
do addit totam difficultatem esse in assignando fundamento, an ex vi jurisdictionis, aut rationis leges servare teneantur, resolvens *sub n.* 20 & ad propositum inutilem esse hanc investigationem, quis cum nemo dubitet de obligatione legis publicæ quæ concernit utilitatem clericorum, & laicorum consequens esse ut non sit necessaria investigatio an ex ratione directiva legis civilis, sive ex ratione jurisdictionali, & comprobat, quia sicut clericus viator tenetur sequi forum rei & quoad hunc actum non est exemptus, ita nec ut civem tractari in aliis actibus communibus per civilem legem.

Adhuc etiam dicendum est quod etsi revera 6
clerici illas leges omnibus communes observent, id non esse directè, sed indirectè ex ratione naturali ut jam dixi *sub. q.* 1. propter conformitatem cum personis sæcularibus ejusdem Reip.
† Vel melius ideò Ecclesiasticas personas obli- 7
gari

gari ad ſervandas leges civiles, quæ pro omnibus feruntur, nec ſunt repugnantes Eccleſiaſticæ immunitati, quia hæ ipſæ leges acceptantur, & approbantur ab Eccleſiaſticis Prælatis quibus ipſæ Eccleſiaſticæ perſonæ ſunt ſubjectæ, indeque fieri ut eo ipſo, quo talis lex ſit per poteſtatem civilem ſufficienter promulgata, & à tota: vel majori parte ſæcularis communitatis acceptata, cenſeatur etiam acceptata, & approbata à ſummo Pontifice pro omnibus perſonis Eccleſiaſticis, quoad vim directivam tantum, ac proinde omnes perſonas Eccleſiaſticas quoad vim directivam directe obligari ab hujuſmodi lege, ut acceptata, & approbata à ſummo Pontif. ſupremo ſuperiore omnium Eccleſiaſticorum: ſic docent Decius *hic*, & Suar. *d.c.*34.*n.* 13. qui licet ſit adductus pro ipſo Salcedo: tamen ipſe Salcedus apprehendit argumenta, quibus utitur Suarez, adverſus noſtram hanc ſententiam eum non ſequutus hanc ſequentem, & docentem ibi in verſ. *ſed hæc ſententia*, legendus à *n.* 11. cujus verba retulit Diana *p.*7.*tract.* 10.*miſcel.reſ.*2. ex doctrina D. Thom. *in p.*2 *q* 96.*art.*5. *ex textus noſtro ex c* 2. de Judiciis, *c.placuit* 16.*q.*7. quod probatur, ut laicis aufertur omnis poteſtas ſtatuendi in Eccleſiam & ex Leone X. ſacro approbante Concilio Lateranenſi *ſect.* 9. *in Bulla* incipienti *ſupremæ diſpoſitionis arbitrio, &c.* de reformatione curiæ, & aliorum ibi, *& cum à jure tam Divino, quam humano laicis nulla poteſtas in Eccleſiaſticas perſonas attributa ſit: & ex Auth. ſtatuimus. Cod. de Epiſcopis, & clericis*, ubi inquit Federicus Imperator, ut nullus Eccleſiaſticam perſonam in criminali quæſtione, vel civili trahere ad Judicium ſæculare præſumat contra conſtitutiones imperiales, & canonicas Sanctiones *ex capit. ſuper ſpecula de privilegiis*, dum ſit Eccleſiaſticam ſæcularium legum non reſpicere famulatum, quæ æquitatis, & Juſtitiæ veſtigia imitatur.

8 Et hæc doctrina validiſſime adſtruitur ex verbis ſapientiſſimi Hulderici Huni *in encyclopedia juris p.*1.*tit.*2 *c* 3. *n.*15 poſtquam abjuravit Lutheraniſmum, dum ſic alloquitur exiſtimo clericos Magiſtratus ſæcularis. cujus intra dictionem, ac territorium degunt, ac commorantur legibus non obligari, cum certiſſimum, ac indubitatum ſit illos demum legibus Magiſtratus ſæcularis obligari, qui ipſius ſubſunt juriſdictioni conſtat (enim ait) plus ſatis clericos non eſſe ſæcularis Magiſtratus juriſdictioni ſubjectos, ſed non ſolùm per ſacros Canones *cap. ſi diligenti de foro compet.* ſed etiam per leges, & conſtitutiones Cæſareas eadem exemptos eſſe *Novella* 83. *in præfat. & c.* 1. cui certè conſequens (ait) eſſe quod clerici ſæcularis Magiſtratus legibus penitus non obſtringantur: ita ille, qui adducit pro hac ſententia Andream Gaillum *lib.* 2. *obſervat præ*[illegible] *num* 9. Joan. Petr. Surd. *deciſ Mantuan.* 129. Ludolph. Schrad *in tract feudal. p.* 7.

9 *c.*5.*n* 7. Daniel. Moller. *lib.*1. *ſemeſtrium c.*29. †Sequitur videndus Diana *d. p* 7.*tract* 10. *ſub d.reſ.*2. ubi adducit DD. plures abſolutè negantes Principem ſæcularem eſſe caput clericorum, etiam in politicis, & civilibus, niſi æquivocè, ut oculus mortuus, de quo Ariſtot *meteororum c.* 12. *ſeu ult.* ubi ait non eſſe oculum propriè, ſed æquivocè, ſeu analogice, quia jam non habet in illos juriſdictionem.

10 Et facit textus *in l. fin. ff. de juriſdict. omn. Judicium*, ubi cavetur, ut nemo directè teneatur le-

gibus ejus, qui in ipſum exercere juriſdictionem non poteſt.

Imo Caſpenſis *in ſuo curſu Theolog. tom.* 1. *tractat.* 31. *de legibus diſp.*4.*ſect.* 2.*n.*15. & alii exiſtimant perſonas Eccleſiaſticas non teneri ſub peccato mortali leges civiles ſervare, ſecluſo ſcandalo, & Navarr. *lib* 1 *conſ.*3.*de conſt.n.* 4. loquens de lege civili prohibente extractionem equorum extra Regnum, etiamſi ſit clericis favorabilis, ut ſit non obliget clericos attento quod loquitur per verba præceptiva, vel prohibitiva, quoniam etiam ſecundum receptiorem ſententiam lex ſæcularis, etiam favorabilis, & generaliter loquens non includit clericos, ſi prohibendo, vel præcipiendo loquatur, ut poſt alios tradiderat Decius, Azorius *lib.*5.*moral.inſtit c.*12. *q.*1. ubi nemini inquit dubium eſt clericos eſſe à civilibus Principum conſtitutionibus exemptos, & liberos, ut fuſius explicat *ibi q* 3. 11

Ex quibus ſatis, ſuperque patet quantum voluerit tendere Salcedus adversùs Dianam, & alios, de quo nimis conquiritur, quia ad corroborandam juriſdictionem Regiam in Eccleſiaſticos adducit pro ſe ipſum Dianam, *& in lib.*2. *c.*7 *n.* 31. *& lib.*2. *c* 13. *n.*43. *& n.* 21. explicans ad ſuum intentum, & propoſitum, quæ ipſe non eligendo, ſed referendo ſcripſit *p.* 5. *tract.* 1 *reſol* 12 ubi egit de quæſt. num clerici ſint vaſſalli Principum temporalium, *& p.* 1 *tract* 2. *reſol.* 6. ubi an Bulla Cænæ revocaverit privilegia Regibus conceſſa, & aliàs difficultates, quas aſſignavit *p.* 1 *tract* 2 *reſ.*7. *&* 17. ubi refert de caſibus, in quibus queat, nec ne ſæcularis Princeps coërcere clericos pœnis, vel an Epiſcopi, & Eccleſiaſtici inobedientes mandatis Regiis poſſint expelli à Regno, ſeu ex aliis delictis de quo dixi *infra ſub.c.*2 *de Judiciis.* 12

Noſtraque ſententia fulcitur etiam ex regula textus *in c.*1.*&* 2.*de novi operis nunciat* quatenus proponens regulam illam generalem, quod ſacri Canones non dedignantur leges ſequi: qui videntur, ut reſpiciant ad obligationem, quia clerici tenentur obſervare leges civiles modo dicto, hoc eſt approbatas à Pontificibus, & à canonico jure receptas, ex eo quod illa non improbat; ſed non inde potuiſſe Salcedum, & alios inferre virtutes legum civilium quatenus conditæ ſunt à Legiſlatoribus, obligari clericis, ſed id tantùm, ut clerici teneantur lege naturali dictante facere quod rationi congruit, non quia imperatum eſt ab illo Legiſlatore; ſed quia ſic eſt receptum, & tacitè approbatum à Pontificibus. 13

Nec obſtat illud ſimile quod ſupra retuli *ex dict.c.*4. Cevall. de las Fuercas *in proœmio de foro rei*; quia etſi revera forum ſortiri, & ſtatutis; ſeu fori legibus ligari à pari procedant, ut ait Decius *hic n.*18. & alii ab eo relati, & Sylveſter, & Aldobradinus *in additionibus ad* Decium verbo *apparet* ſed reſpondetur, quod clerici non ſunt de foro Principum ſecularium, ſed Eccleſiæ. *cap.* 2. *de foro comp. cap. cum non ab homine de Judiciis, cap. clericum, cap. nullus* 11. *quæſt.* 1. & latiſſimè dixi *in toto titul. de Judic, & foro comp.* 14

Ergo nec quod ipſe Zevallos dixit nempe, quod clericus Actor tenetur ſequi forum rei ſæcularis, de quo latiſſimè dixi *in capit.* 5. *& in cap. cum ſit generale de foro competit.* quia reſpondeo breviter hoc procedere 15

 cum

24 Secus si resolveretur in vim consilii, seu privilegii: docent Surdus *vol. 1.conf.2 n.19.& dict. vol 3.conf.*301.*n.*12 *&* 14 Honded.*vol.2.conf.*4. *n* 11. *&* *vol.* 2. *conf.* 20. *n* 17. Diana *p.* 3. *tract.* 1. *ref.* 13. & alii Doctores, quas ipsi referunt non enim merum privilegium est signum superioritatis cum etiam non subdito dari possit ut tenent alii relati à Berricello novissimè *in quæst moral. à p.* 1.*tract.* 9 *q.*10. *n.* 6. exemplificans cum Abbate hic *n.* 26. ut si in statuto laicali caveatur clericos primogenitos admittendos esse ad feuda & majoratus, &c. juxta quæ dico *infra quæstione* 25. *&* 26.

25 Ad tertiam quæstionis partem statuta laicorum an, & quando dicantur contra libertatem Ecclesiasticam ex dictis poteris respendere; sed in terminis agendo breviter sequentibus exemplis respondeo, veluti quando Ecclesia, & personæ Ecclesiasticæ prohibentur, aut impediuntur ubi rebus aut facultatibus à jure communi sibi concessis, ut tenent Felin. *hic n.* 111. Imol.& Butr. Alexand *lib.*1.*conf.*121.*&* *lib.*2.*conf.*208. Tusch. *tom* 5.*concl.*342.*n.* 13. 19.*&* 137.& probant Doctores per textum nostrum, *&* *ex c.* 4 *de privileg. & ex d.cap. fin de immunit. Eccles.*

26 Vel quando diminuuntur, vel tolluntur privilegia Ecclesiis, & clericis concessa à Deo, summis Pontificibus, aut aliis Principibus sæcularibus; sic Cynus.& Salicet. *in Auth.cassa & irrita. Cod.de Sacrosanctis Ecclesiis.* Bald. *in cunctos populos*, Imola *in cap.novit de Judic.n.*2. Abbas *n* 2.
27 Alex. *lib.* 1. *conf.*209.*n.* 3. † Seu quando clerici, & Ecclesiasticæ personæ efficiuntur timidiores: Angelus, & Perusio *in l.* 1. *§.quæ onerandæ. ff. quorum rerum*, & Bartol. ibi, Doctores. *hic*, & Car-
28 dinal. Tusch. *tom.*5.*conclus.* 342.*n* 39. † Quarto quando clerici efficerentur deterioris conditionis, quam laici, Felinus *hic n.* 111. Pechius *de amortizatione c.*5. Zabarella *in cap pervenit, de immunit. Eccles.n.*13.& probatur *ex c. quantò de privileg. & ex d.c.fin de immunit Ecclesiarum lib.*6.

29 Deinde illa statuta erunt contra libertatem Ecclesiasticam, quæ sunt apta afferre Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis semper incommodum, ut notat Felinus *hic n.* 69. etiam si in directa noceant Ecclesiis, quamvis dispositio, & statutum, non disponat super illis, super quibus Ecclesia haberet specialia privilegia, ut patet *ex d.c. quanto de privilegiis*, ubi Doctores, & probat Felinus *hic n.*104. Tuch. *supra n.* 140. Diana *p.*4.*tract.*1.
30 *ref.*55. † Ubi ait quod præter prædicta, sunt etiam aliqua statuta contra immunitatem; & infert cum Angelo de Perusio *conf.*48. Felino *hic n.*148. Lapo *allegat.*92. & Pechius *de amortizatione d. c.*5.
31 † Ut hæc materia sit periculosa nimis, & ne statuta lædant immunitatem Ecclesiæ admonendos confessarios esse ut ab hujusmodi statutis ferendis pœnitentes deterreant utinam sic in Hispania caveatur, præcipuè tempore isto sub prætextu publicæ causæ communi clericis cum laicis adversùs textum nostrum, *& c.* 2. *cap. non minus cap. adversùs de immunitate Ecclesiarum*, de quo aliquid *infra* dico; & si proprios & latè *in illis capitibus de immuniti Eccles.* & hic applicabis quæ dico *infra quæst* 50. vers. *ad sextam* ubi quid sit indirectè, vel per accidens gravare clericos ubi cum multis nostram quæstionem explicat videndus Thom. del Bene *de immun.p.* 7. *dub.*2. ubi ut explicet, aliqua generalia adducit vide *ibi n.* 18.

Ad quartam quæstionis partem breviter re- 32
spondeo ex dictis cum Alterio *de censur. tom.*1. *disp* 16.*lib* 5.*c* 5.*in fin.* Bartolum de S. Fausto *in speculo confes. disp.*33 *q.*20. Valer. *in differ. utriusque fori* vers. *clericus different.* 3 *n.*4 Azor. *instit moral. p.*3.*lib.*5.*c.* 19.*q* 13. Diana *p.*1.*tract.*2.*ref.* 15. ut nequeat Judex laicus, sive ejus minister inveniens Ecclesiasticos asponantes pecuniam, frumentum, & equos, &c. à Regno contra legem talia auferre sine fractione libertatis Ecclesiæ, & timore excommunicationis, ex eo quia clerici non possunt comprehendi sub tali statuto, & ordinatione; non enim ut jam dixi, & docent Salas *de legib.disp* 14 *sect.*10.*n.*112. Vasq.*p.*2.*tom.*2.*disputat.* 167. *possunt Ecclesiastici* puniri à Judicibus Ecclesiasticis pœna legibus civilibus statuta, etiamsi cum earum statu non pugnet, quia lex civilis pœnam ordinariam assignans, non potuit clericos ad eam obligare, cum laici non habeant potestatem, saltem coercitivam, & punitivam in ordine ad clericos; & quia licet clerici tenerentur vi directiva obedire statutis laicorum Principum sed non inde possent puniri ex transgressione à Judice laico, nec ad pœnam unam ex vi talium statutorum tenerentur, ut patet ex adductis *in hac q. à n.* 1.

Unde non sunt audiendi Joannes de Hobia *in* 33
curia Philippica p 3.*§.*3.*n.*11 Bovadilla *in politica tam.* 1.*lib.*2.*c.*18.*n.*217. ubi ait quod si aliqui Prælati, aut clerici deducunt ab his Regnis monetam, possint Prætores illam assumere, & auferre, & ex eadem ratione res alias quascumque abstrahi vetitas, quales essent panis, vinum, aliaque victualia, quæ à jurisdictione deducunt pœna amittendi eas ipso facto, & quem à clericis arma auferuntur propter pacem, & quietem communem, sic & dicta debent auferre, quoties abstrahi à Regno vetita sint propter bonum universale clericorum; & laicorum, quia respondeo quod licet tale statutum respiciat commune bonum; non tamen ex æquo respicit clericos, & laicos; ideoque clericos esse exemptos; ita ut sub tali statuto nequeant comprehendi: ita cum Diana, & Azorio *supra.*

Nec obstare casum similem armorum, quem 34
adducit Bobad. quia in eo est dispar ratio, nam in isto probabiliter timetur tertii damnum, & perturbatio Reipublicæ; & ob id à Judice laico arma queant talia auferri per modum defensionis, non punitionis, vide in contrarium *infra q* 51. *à n.*14.*ad* 17. quæ sunt de alio casu, Secus quando abstrahitur de uno regno, seu provincia ad aliud territorium, Moneta, triticum, vinum, &c. quia tunc non timetur damnum innocentis, sed solùm sequitur bonum commune; ad quod, ut jam dixi coercitivè non tenentur clerici propter pœ-
nam civilis. † Quod fateor ut possit laicus Judex 35
facere; est prohibere ne transeat pecunia, triticum, aliæve res prohibitæ abstrahi, ne lædatur commune bonum, sed tunc tantùm detinendo, non abstrahendo: & reddantur talia universalia ipsis Dominis Ecclesiasticis eorum; seu valor.
† Unde etiam etsi Ripol. *var.c.* 1. *de jurisd.c.*1.*n* 36
197. dicat quod si per Baron. fiant proclamata tempore necessitatis, ne grana à suo territorio extrahantur sub pœna perditionis, vel altera, & merces vendantur per clericum, & ipsæ merces reperiantur penes sæculares illas extrahentes, vel asportantes, & eo casu per ministros curiæ sæcularia apprehendantur, & ipsi apprehensioni se opponat

clericus jure proprietatis prætendendo merces esse suas; & sic non potuisse apprehendi per sæcularem curiam, quatumvis prætenderet ad curiam Ecclesiasticam habere causam, non sit audiendus; imò & *n.* 198. dicat quod non obstante informatione ab eo facta, causa tractaretur coram sæculari; existimo nihilominus ex dictis infringi immunitatem clericorum, constito præcipuè per informationem, quod merces essent suæ: & hoc quidquid Ripol. resolvat: nam esset contra regulam textus nostri, *&c. fin de immunitate Ecclesiarum lib.6.* & juxta hæc sunt intelligenda plura quæ congerit de asportantibus Thom. del Bene *de parlamentis dubit.* 4. *sect.* 7. 8. 11.12.13.14. *&* 15. ubi plures casus congerit.

Ad quintam quæstionis partem an si Princeps statuat, ne suis privilegiis potiantur ij, qui subditi non sunt faciat contra libertatem Ecclesiasticam, & clerici illis uti non possint, dubium est non leve: nam ex eo quod in tali casu clericos non exprimat, nec ab illis aliquid auferat, sed tantùm dicat, ut non potiatur suis privilegiis ullus; qui ejus subditus non est, videtur, ut tale statutum nihil faciat contra libertatem Ecclesiasticorum: quare Felinus *hic*, & Bartol. videntur dicere, ut non sit statum contra immunitatem Ecclesiasticam, quia Princeps in tali statuto nullam facit mentionem de clericis; ob idque non esse invalidum jurisdictionis defectu: sic docent in terminis Carol de Graf. *de effectib. cleric. effectu* 1. *n.* 26. Azor. cum Bart. & Felin. *p.* 1. *mor. p.* 5. *cap.* 12. *q.* 4 & facit, deinde quia aliud est beneficium, vel privilegium non concedere, derogare vero aliud, nam hoc, quod est concedere absque ulla injuria alterius, sit adimere verò tollere, aut ex parte minuere sine injuria, & damno minimè contingere: ergo.

Sed P. Duard. *in comment. in Bulla cana lib.* 2. *can.* 13. *q.* 19. *n.* 41. contra Azor. in specie loquens. affirmativè respondet ex ea ratione, quia statutum per quod tolluntur alicui clerico ea quæ de jure communi sibi competunt, est contra libertatem Ecclesiasticam, ut notat Filiuc *tom.* 1. *tract.* 16. *c.* 10. *q.* 8. *n.* 271. Ricc. *in praxi tom.* 3. *resol.* 207. *n.* 8 Mandellus de Alba *lib.* 1. *conf.* 8. *n.* 3. *&* 10. cum aliis; sed in hoc casu denegatur clericis privilegium, quod de jure communi illis competit; ergo non debet valere statutum: sic docet in terminis, ac sequitur Diana *p.* 1. *tract.* 2. *res.* 59. † Ubi comprobat ex eo etiam: nam de jure communi clerici possunt gaudare, & uti beneficio statutorum, & privilegiorum alicui universitati, vel certo generi personarum concessarum, ut patet in casu textus *in cap. constitut.* 8. *de in integr. restitut.* & ut noravit Duardus, *ubi supra num* 11. 14. 31. 33. 40 *&* 41. ac secundum hanc sententiam interrogatus Diana à Serenissimo Principe Philliberto respondisse testatur secundum eam determinatum fuisse, tunc. Et sequor ex jam dictis; & quia in casu proposito fuisset tractare clericos, velut extraneos ab a Republica indultata, & privilegiata, ac per consequens cederet tale statutum in præjudicium clericorum, totiusque status clericalis, & clarior ex dictis, *q. sequenti à n.* 1. & patet ex dictis *infra q.* 52. *vers. ad tertiam* ibi *de simili statuto faciente mentionem de clericis.*

QUÆSTIO III.

An si Princeps in casu particulari statuat per publicam scripturam, ne aliqui debitores, inter quos nominat quendam Sacerdotem, possint frui privilegio, quod habent civitates quædam, ut qui ad eas confluunt habitationis causa non possint per quinquennium ab eorum creditoribus constring, itale statutum sit contra immunitatem Ecclesiasticam; lex invalidans donationem factam à patre filio Clerico, an sit contra immunitatem: statutum præferens in successione agnatos cognitis, an locum habeat in hæreditate Clerici; statutum laicorum prohibens generaliter impressionem librorum absque illorum licentia, an comprehendat Clericos; & de aliis: & an statutum prohibens alienationem in non subditos sit contra libertatem Ecclesiasticam?

SUMMARIUM.

1 *Statutum factum à Principe per publicam scripturam in casu particulari, ne aliqui debitores, inter quos nominat clericum quendam possint frui privilegio, quod habent civitates quædam, ut qui ad eas confluunt habitationis causa, non possint per quinquennium ab eorum creditoribus constringi, est contra libertatem Ecclesiasticam; & eo præcipuè, quia facit de Clerico mentionem, ut* n. 2. *& securius quando procedit verbis imperativis* n. 3. *& fundamentis contraria sententia satisfit,* n. 6. 7. 8. & 9.

4 *Statutum Principis revocans* Clericis, *& Ecclesia beneficia, & privilegia aliorum statutorum, qualiter valet, ubi* num. 5. *de statuto revocante eleemosynam singulis annis faciendam Ecclesia, vel Clerici alio statuto.*

6 *Clericus sit deterioris conditionis, quoties Principis statuto auferiur ei potestas fruendi privilegio, quod à cateris civibus non aufertur, secus si ab omnibus auferatur, &* num. 8.

7 *Statutum contra libertatem politici conventus, est contra libertatem Ecclesiasticam, ut* n. 9. *exemplificatur.*

10 *Bona patrimonialia laicorum, quare lege Regia probibita sunt erigi in Capellanias collativas.*

11 *Donatio facta à Parentibus omnium bonorum alicui filio (utpote Clerico) improbatur jure Regio, sed quatenus dicitur,* n. 12. & 13.

13 *Lex civilis nequit præsumptionem inducere, ut alienatio facta Ecclesiam fieri videatur in fraudem fisci, & tributorum.*

14 *Statutum præferens agnatos cognatis in successione, verius est, quod non habeat locum in hæredita-*

reditare Clerici, cum Clericis constituit hæredem ab intestato decedentibus, *ut* num. 25. & 16. *& fudamentis contraria sententia satisfit* n. 17. & 18.

17 *Vinculum injectum ante Clericatum, in hærede Clerico non potest dici injectum, nisi tempore mortis, quando Clericis successio, & hæreditas defertur.*

19 *Libri de jure regio Hispaniæ, non debent imprimi impressoribus Hispanicis sine licentia Ordinarii Ecclesiastici, ubi liber imprimendus præsentatur ex mandato suppremi Castellæ Consilii, ubi de certatione, & lite inter liberarios, & impressores hujus Regni hoc anno* 1658. *sopita.*

20 *Episcopi ordinant, ne quis libros imprimere audeat sine eorum licentia.*

21 *Imprimere potest Clericus libri compositor cum sola licentia ordinarii Ecclesiastici absque licentia Regia Principis in hoc statuentis puncto exemplo declarantur* n. 22.

23 *Librorum impressio absque licentia ordinarii; ideo procedit, ut prius expungantur errores hæreticales, qui fortè possint in eis esse, cujus cognitio, ut Ecclesiastica, nequit ad laicum spectare.*

24 *Imprimere libros nulli licet, aut facere imprimi quo suis de rebus sacris sine nomine authoris nec eos in futurum emere, aut apud se retinere, nisi primum examinati, probatique fuerint ab ordinario, & sancta inquisitione, & pæna annathematis ex concilio lateranensi. Et de praxi* n. 30.

25 *Imprimere Regularis nequit sine licentia ordinarii Ecclesiastici, & suorum superiorum.*

26 *Imprimendi licentia debet dari in scriptis, & cum nomine authoris; ut falsitas evitetur &* num. 28.

27 *Audacius, & liberius quælibet proponuntur sine nomine authoris.*

28 *Nomen sufficit apponi alicujus collegii, aut universitatis in impressione librorum.*

29 *Librorum examinatio qua debet esse juxta Tridentinum, & ad quid.*

30 L. 32. tit. 7. lib. recopilat.

31 *Leges Regias loquentes de licentia, seu prohibitione imprimendi libros, non obligat Ecclesiasticos; & si manu Regis contra practicetur, ut* num 33. *cum sufficiat sola ordinarii Ecclesiastici licentia; bonum est etiam, ut ad sit Regia.*

32 *Episcopi statuere possunt, ut libri compositi à Clericis, non aliter imprimantur quàm præmissis conditionibus legis sæcularis.*

34 *Statutum prohibens alienationem bonorum in non subditos, verius, est, ut nequeat Clericos obligare* à n. 35. & 40.

35 *Princeps potest prohibere subditis suis alienationem immobilium, sed non in præjudicium Clericorum.*

36 *Persona Ecclesiastica magis exempta sunt à potestate Principis sæcularis, quam alienigenæ sæculares.*

37 *Exempti existentis territorio, & Diæcesi, differunt ab exemptis extra territorium, vel Diæcesim &* n. 39.

38 *Persona exempta in odiosis, & in onerosis non veniunt appellatione universitatis, populi, & territorii, sed veniunt in favorabilibus.*

39 *Argumentum de exteris ad Clericos, fallax est in materia exemptionis.*

40 *Statutum, num sit validum, non solùm quando probibetur alienatio per contractum, sed etiam per testamentum.*

AD primam difficultatis partem respondeo 1
illud statutum esse contra libertatem Ecclesiasticam, tum ex dictis *in quæstione præced. & ibi* sub vers. *ad quintam*; est enim contra illam statutum, per quod tolluntur Clericis ea, quæ de jure communi illis competunt, ut docent Decius, & Felinus; hic *in n.* 69. *& ille num.* 8. Mandellus de Alba *lib.* 1. *consil.* 8. *num.* 3. *& cons.* 164. *num.* 13. & ex Theologis Filiucius *tom.* 1. *tract.* 16. *cap.* 10. *n.* 271. & Megala *in* 3 *p. lib.* 3. *cap.* 10. *quæst.* 1. *num.* 56. sed in nostro casu denegatur Clerico privilegium, quod sibi de jure communi competit; ergo tale statutum erit contra libertatem Ecclesiasticam.

Præcipuè si consideres quod statutum prædi- 2
ctum facit specificam mentionem de clerico, quia ut doctores per textum nostrum docent statuta laicorum, etiam clericis favorabilia, si de illis mentionem faciant, sunt nulla, & contra libertatem Ecclsiasticam, ut jum *d. q.* 2. dixi, & ex communi Doctorum sententia resolvunt Alexander *lib.* 2. *cons.* 21 t. *n.* 2. *&* 6. Surdus *lib.* 2. *cons.* 302. *n.* 13. Oddo *lib.* 2. *cons.* 44. *n.* 3 Cioffus *lib.* 2. *cons.* 8 t. *n.* 84. Plutus *cons.* 93. *n.* 2. Cabalcanus *lib.* 3 *decis.* 33 *n.* 16 Decius *in cap. quæ in Ecclesiarum* 7. *supra hoc tit.* Diana *p.* 1. *tract.* 2. *res.* 58.

Et hoc etiam securius procedet, quando sta- 3
tutum utitur verbis imperativis dicens *mandavit & mandat* quod quidem verbum præsupponit jurisdictionem, nam inducit præceptum, ut inter multos notant Salas *de legibus disput.* 10. *sect.* 9. *num.* 35. Bonacina etiam *de legibus disp.* 1. *quæst.* 1. *puncto* 7. §. 1. *num.* 7. Vasquez, Sanchez, & alii, quos ipsi referunt; sed Princeps non habet jurisdictionem in clericos, ut latè dixi *sub. tit de judiciis, & foro compet.* ergo nullus erit actus, & contra canonem 15. Bullæ cœnæ Domini, ubi prohibetur Principibus condere statuta, & ordinationes quacumque causa contra clericos.

Nec valet dicere pro contraria sententia quod 4
Princeps ex justa causa revocat clericis privilegium, seu Ecclesiæ concessum; ita nec tunc faciat contra libertatem Ecclesiasticam, dummodo non sit receptum à summo Pontifice, Decius asserit *in cons.* 83. *num.* 4. *& cons.* 265. *n.* 3. valere Principis statutum, per quod clericis, & Ecclesiæ denegantur beneficia, & privilegia aliorum statutorum; quia respondeo casum istum esse diversum à nostro, ut patet; imo, & neganda est absolutè hæc sententia per dicta *supra sub* dicto vers. *ad quintam* & de facto negaverunt Martha *de jurisdictione p.* 4. *cent.* 1. *casu* 32. *num.* 6. *& sequenti*, cum aliis Doctoribus ab eo relatis, & tenent Azorius *instit. moral. p.* 1. *lib.* 5. *c.* 13. *quæst.* 5. cum aliis Genuens. *in pract. Ecclesiast. tricen.* 6. *quæst.* 158. *num* 2. Alterius *de censuris tom.* 1. *lib.* 5. *disp.* 16. *dubio* 16. Fabius de Auna *lib.* 1. *consil* 86.
num. 4. † Posse enim procedere illa sententia, 5
quando v. g. Princeps revocaret per statutum eleemosynam singulis annis faciendam Ecclesiæ,

vel clericis per alterum prius statutum depositam revocaret: in quo etiam casu non est sine dubio, ut colliges ex his, quæ dixi *in c. 2. de judiciis q. 15.*

6 Nun inquam obstant sequentia, quod in casu nempe, de quo est dubium clericis per illud statutum, non efficitur deterioria conditionis, quàm laicus, cum privilegium utrique negatur; sed tunc tantùm dicetur statutum esse contra libertatem Ecclestasticam, nempe quando clerici efficiuntur deterioris conditionis, quàm laici, ut probant Riccius *in praxi tom. 3. ref. 207. n. 7. &* Megala *in 3 p. lib. 3. c. 10. quæst. 10. num. 51.* &
7 al i. † Nec doctrina Cajetani, quatenus *in summa c. 31.* & Navarri *in. man. c. 27. num. 11.* dicentium statutum contra libertatem politici, convictus non esse contra libertatem Ecclesiasticam, sed statutum Principis, de quo nunc agimus, respicit tantùm libertatem politicam, nempe personam dicti clerici, non quatenus clericus est, sed ut persona politica, 1. Vassallus; ergo non
8 est contra libertatem Ecclesiasticam † quia respondeo ad primum dicendo quod in nostro casu clericus etiam sit deterioris conditionis, eo quod aufertur ab eo potestas fruendi illo privilegio, sicut cæteri coneives; aliud enim videretur si ab omnibus privilegium auferatur; & huc debet respicere Diana respondens *d. p. 1. tract. 2. resolut. 58.* versiculo *ad tertium*, aliter loquitur.

9 Ad secundum respondeo cum eodem, & cum Reginaldo *tom. 1. lib. 9 c. 2 [illegible] 358.* & cum aliis falsam esse sententiam [illegible] ex jam longe addictis *q. 1. & 2. & hæc* [illegible] ex illa sequeretur posse Principem statuere, ne clerici quid emant, aut vendant, ne alterius operas conducant, ne apud aliquos faciant molere suum triticum, aut panem coquere, ne transeant per pontem, ne habitant in aliqua civitate, & similia, quod dici non debet, ut ex nonnullis infra apparebit.

10 Ad secundam quæstionis partem, suppositis quæ longè scribit Alphonsus de Narbona *in recop. l. 35. tit. 3. de los prelados,* quatenus multa expendit de titulo ad ordines, & donatione bonorum facta à patre filio pro ordinibus suscipiendis, de quo nonnulla dixi *sub. c. 11. de temporibus ordin.* dum lex illa præcipit ne prælati compellant ordinandos, ut capellanias collativas fundent ex suis bonis ut ad titulum earum ordinentur; eo quod illa bona mutata in capellaniam eximuntur a tributis Regis antea debitis, & in fraudem de quo dixi late infra *q. 44. in fine* ubi quomodo sustineatur dispositio illius legis Regiæ.

11 Ex qua dispositione videtur quod bene in casu nostri dubii responderunt Azevedus *in l. 11. lib. 5. tit. 10. recopillat.* Matienco *ibi glossa 5 n. 3.* Vasquez *opusculo. de restit. c. 6. §. 1. dubio 2. n. 34.* dum negativè respondent & Vasquez si alloquitur *notat dum est quodl. 1. tit. 10. lib. 5. recopilat. efficitur nulla ipso jure donatio facta à parentibus omnium bonorum alicui filio exempto, utpote clerico, quia præsumitur quod fiat in fraudem tributi Regii, & existimo in conscientia esse nullam donationem, nec id est contra immunitatem Ecclesiasticam: ita ille.*

12 Ego inquam existimo uberius respondendum ex his, quæ dico *infra de donationibus.* ubi ago de quæstione illa *donatio omnium bonorum an valeat.* Verum in praxi existimo tenendum cum Vasq, etsi aliter in hoc puncto posse dici ex doctrina Florez de Mena *variar. quæst. lib. 2. q. 21. §. 2 num. 73.* ubi sic asservit *si absque ulla fraude, & in casibus à jure permissis aliquis fecisset donationem omnium bonorum, vel majoris partis, & hoc probaretur, quod tunc etiam deberet liberari: nam illa lex non impedit homini libero liberam administrationem rerum suarum modo licitè, & in casibus à jure permissis, nec irrita ipso jure dictam donationem, sed solùm præsumit fraudulentam, & eam annullat ipso jure ad effectum procedendi, & non ad alium, & amplius apparet quia lex illa dat licentiam donatori allegandi de suo jure; ad quid ergo (au) serviret illa licentia, si donatio semper, & quacunque via esset nulla? quia tali existente quidquid allegasset, vel ab illo, vel ab ipsius bonis posset fiscus sua tributa exigere, &c.*

Unde potuerunt dicere nonnulli, quos ap- 13
probat Diana *p. 3. tract. 2. ref. 13.* quod nequeat civilis lex præsumptionem inducere, ut alienatio facta in Ecclesiam fieri videatur in fraudem fisci, vel tributorum; ob id esse validam; & quia præsumptio in illa lege non est juris, & de jure, ac proinde nullitatem, esse præsumptam, & revocabilem, comperta veritate, & non veram, & Diana putat contra Vasquez, ut etiam si opinio negativa esset sequenda, talem donationem si non fieret in fraudem tributorum esse validam, non solùm in foro conscientiæ, sed etiam in foro externo; & amplius notat quod dicta præsumptio non procedit ex sola donatione, nisi cum donatione alia suspicio, & indicium appareret.

Ad tertiam quæstionis partem an statutum 14
præferens agnatos cognatis in successione, locum habeat in hæreditate clerici; & de valore hujus statuti videtur fundamentalis ratio, quia hujusmodi statuta condita sunt antea clericatum, & consequenter injecerint vinculum eo tempore, quo potuerunt quia tunc statuentes poterant hoc facere, & sic bona ligare, tanquam subjecta eorum jurisdictioni, & potestati, maximè cum ipsi clerici utantur beneficio hujusmodi statutorum, secundùm communem Doctorum sententiam, de qua testantur Parisius *cons. 40. n 20 lib. 3.* Tiraquell. *de jure primog. q 44* Gabriel. Sarra *in addition. ad Manbesilan. singulari 110.* in terminis idem Tiraquellus docet etiam *q. 45. num. 3.* Bursatus *cons. 93 à num. 22.* & faciunt quæ latè *infra dixi sub cap. pen. de foro compet. quæst. 13. 14. 20. 21.* dum ibi habetur clericum hæredem laici conveniendum esse ubi defunctus debuit.

Sed prorsus dicendum existimo ex regula 15
textus nostri nullo modo tale statutum valere, ex eo validiori fundamento, quia statutum, de quo agitur hîc disponit de personis clericorum, & de bonis eorum, sed neutrum posse videtur, quia nec res, nec personæ subjectæ sunt jurisdictioni laicorum, ut notant Doctores *hîc* communiter ea textu nostro: ergo. Deinde quia, ut docent relati à Bursato negativam docentes sententiam *d. cons. 93. n. 16.* ubi post Decium *n. 53.* *hîc* dixi communem hanc clerici sunt exempti à jurisdictione sæcularium, ut notatum est; ergo hujusmodi statutum clericos non comprehendit ex defectu potestatis; & sic non possit ligare clericum, & ejus bona, constituereque ei hæredem contra jus commune: & hanc sententiam

fuit

fuit amplexus Senatus Mantuanus, teste Surdo,
decis. 20. & sequitur Eaquineus *lib.* 12 *controver-*
siar. c. 29. ubi amplius probat dicens illud sta-
tutum disponere de personis, quia clericis ab-
intestato decedentibus, decernit & constituit
16 hæredem † imo, & disponere de bonis, quia
statutum illud vult bona devenire ad certas per-
sonas; & sic in effectu ligat clericos, & eorum
bona; quod cum fieri non possint speciali con-
stitutione, nec etiam fieri posse ait per genera-
lem, cum nunquam in generali dispositione ve-
niant, ea quæ specialiter fieri non possunt *ex l.* 1.
ubi notat Decius *in primo notab. ff. de officio ejus.*
Et hanc etiam tenet sententiam *in c. quod cleri-*
ci 9. *de foro competenti.*

17 Unde non obstat fundamentum affirmativæ
sententiæ, cui satis respondetur ex jam longè
adductis *in* 1. & 2. *quæstione*, & *hic*. Nec quod
dicitur de vinculo ante clericatum, quia non
potest dici vinculum injectum, nisi tempore
mortis, quando clericia successio, & hæreditas
defertur ut latè considerat, deducit Surdus *d.*
18 *decis.* 20. Faquin. *sup. d. c.* 20. *lib.* 12 *in fine.* † Ubi
dicit quod non obstat ut clerici possint ut be-
neficio hujusmodi statuti, quia statute laico-
rum, quatenus favent clericis, eos comprehen-
dere dicuntur, quatenus verò ligant eos absque
favore, & utilitate eorum, nihil valeant ex de-
fectu potestatis: imo si rectè advertas ex textu
nostro, & ut dixi etiam favorabilia sint cleri-
cis, eos non obligent; & quod adduxi in con-
firmationem primæ sententiæ ex *d. q* 13. 14. 20.
21. *c. fin de foro*, non facit, quia ille casus concur-
rit cum nostro, ut ex eo patet.

19 Ad quartam quæstionis partem, quod praxis
in Hispania nostra docet legibus Regnis 23. 24.
32. 33 *tit.* 7. *lib.* 1. *recopil* est nempe, ut libri non
ut libri non imprimantur ab impressoribus
Hispania sine licentia ordinarii Ecclesiastici,
ubi liber imprimendus præsentatur; & iisdem
Regnâ licentiâ post librum visum ex mandato
consilii supremi Castellæ ab aliquo Doctore,
seu Magistro de ejus licentia, & commissione.
Si enim impressio libri Doctoris Hispanici fiat
extra Regna, ut Galliæ, Romæ, aut alibi, tunc
sufficere, certum, est, licentiam Principis, seu
ordinarii destinati ibi ad eam præstandam; &
postea ut possint libri D.D. sua opera Typis man-
dantis vendi intra hæc Regna, solet libri impressi
fieri præsentatio coram Dominis consiliariis dicti
consilii supremi Castellæ, quibus singulis solet
condonari unus liber, & permittunt publicam
apud librarios venditionem; & sic à peritis ac-
cepi, dum mitterem tomos imprimendos Lug-
dunum Franciæ (qui dum hæc scribo major
eorum pars est Typis mandata) Imo hic matriti
Lis scripta est antiqua inter librarios, & impres-
sores pretendentes isti ut libri Auctorum hujus
Regni imprimerentur in Hispania qui sic obti-
nentes in prima instantia in secunda declarantur.
non impediri ut D.D. Hispani imprimant extra
hæc Regna cum licentia consilii proximè relata
ita in mense Aprilis anni 1658. quo modificatæ
fuerunt aliæ duæ declarationes dixi consilii
mensis Octobris 1655. & 7. Martii 1658, in qua
nunc dicitur quod præcedat dicta permissio
consilii & quod ut possit vendi in his regnis de-
beat etiam cum permissione & texa ejusdem
consilii esse. Agitur hoc supposito ad difficul-
tatem videtur respondendum ut nullus, etiam
clericus queat audere ad impressionem in his
Regnis Hispaniæ faciendam, sive extra Regna
absque licentia Regis, seu consilii ejus supremi
Castellæ. † Et confirmatur quia Episcopi ordi- 20
nant ne quis libros imprimere audeat sine eo-
rum licentia; quâ sane ordinatione non solùm
sæculares exempti comprehenduntur; ergo &
Princeps sæcularis poterit statuere, obligando
non solùm laicos, sed etiam clericos exemptos,
ut conservetur æqualitas juxta textum *in l. fin. C.*
de fructibus, & litium expensis.

Nihilominus ex latè dictis, & dicendis *in* 21
puncto juris existimo, ut hab ta licentia ordina-
rii Ecclesiastici, possit clericus libri compositor,
cum tutè imprimere, absque eo, quod ligetur le-
ge Regia in hoc puncto statuentis, sic ex do-
ctrina textus nostri docent Diana *part.* 4. *tract.* 1.
res. 60 ante eum Aloysius Bariola omnino le-
gendus *cons.* 34 *per totum*, plura fundamente ad-
ducens, & pro contraria parte ad lucta respon-
dens, ex eo quia statutum vires accipit, & acqui-
rit à potestate statuentium *ex l. fin. ff. de jurisdic.*
omnium judicum &c. c. à nobis de sententia excom-
munic sed sæculares supra Ecclesiasticos nullam
habent jurisdictionem & facultatem, juxta repe-
tita & repetendo ex textu nostro ergo.

Et confirmatur quia si v.g. clericus vellet im- 22
primere librum in summam D Thomæ, vel in
Bullam cænæ, si potestas sæcularis velit in vim
sui statuti facultatem illum imprimendi conce-
dere, id aliud non esset, quam in causis spiritua-
libus, & Ecclesiasticis, ad ipsius forum, non mo-
do indirectè, sed directè habere, sed hoc est con-
tra canonem 15. Bullæ cænæ ergo, &c. † Deinde 23
quia si causam quæramus quare librorum im-
primendorum licentia prærequiratur, an nempe
unica videtur, ut expurgentur ab erroribus hæ-
reticalibus, & contra fidem qui possunt inter-
misceri: quo fit ut in revisione sua quilibet man-
datarius Doctor, sive Magister ad id nominatus
per ordinarium Ecclesiasticum, sive Principem
solcat dicere, cum favet libro reviso e se Di-
gnum esse, ut Typis mandetur, propter sanam
ejus doctrinam, & legentibus, atque docentibus
utilem; & quia nihil impium contra fidem Ca-
tholicam, & absonum, seu offensivum piarum
aurium continet. Et hæc praxis etiam continua-
tur, non solùm respectu libri continentis do-
ctrinam spiritualem, sed etiam profanam, ut in
principio singulorum librorum impressorum
videmus; ergo cum causa quare revidendus li-
ber mandatur, sine hæresi aliqua, sive suspicio-
ne involvatur; sequitur ut licentia ad libros
imprimendos sufficiat de jure, ut data sit ab or-
dinario Ecclesiastico, non solùm respectu clerici
componentis, sed etiam laici imprimere vo-
lentis.

Ulterius comprobetur ex doctrina concilii 24
lateranensis sub Leone X. *sess.* 10. *de impressione*
librorum, ut statutum fuit, ut nulli liceat imprime-
re, vel imprimi facere libros quosvis de rebus
sacris sine nomine Authoris nec illos in futu-
rum vendere, aut etiam apud se retinere, nisi pri-
mum examinati, probatique fuerint ab ordina-
rio, & secta inquisitione sub pœna anathematis
missionis librorum, & pecuniæ; & Hierony-
mus Rodericus *in compendio quæstionum regula-*
rium res. 89. *n.* 1. ait quod dictum concilium late-
ranense, quantùm ad licentiam ordinarii confir-
matum est per tridentinam synodum sub eisdem

punctis

pœnis pecuniæ, & anathematis, ut patet *sess.* 4.
25 *de editione librorum.* † Ubi addit quod regulares ultra prædictam licentiam ordinarii, debeant illam etiam habere à suis superioribus recognitis per eos libris juxta formam suarum ordina-
26 tionum; alia addens contra impressores † & quod talis licentia debeat ordinario in scriptis porrigi; & quod nullus liber imprimatur sine nomine Autoris, propter imminens periculum falsitatis, fraudis, aut doli, quod in similibus libris annonimis plerumque latere solet.
27 † Cum sub incognita facie quælibet liberius, audaciusque proponantur, ut advertit Stephanus Vueyms *in constitutiones* 24. *ex jure antiquo desumptas*, & per concilium Trid. innovatas
28 *num.* 12 *pag.* 182 Barbosa *in dict. sess.* 4. *Trident* † Ubi cum illo *num.* 4. & cum Azorio *instit moral. part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 17. *q.* 3. asserit sufficere si imponatur nomen alicujus Collegii, seu universitatis, quia jam tunc subintelligitur author certus.
29 Etenim per Trid. *ibi in vers. ut probanda probentur, & reprobantur improbanda*, videtur etiam confirmari nostra doctrina, super quo ex verbis etiam adducunt Steph. in. Vueyms *d. constit.* 24. *num.* 8 *pag* 181. *in fine* Barbosa *d. sess.* 4. *sub. n* 6. quod in examinatione librorum d bet diligens, ac discreta adhiberi observatio, ut illa, quæ fidei Catholicæ, aut pietatis, morumque honestati aliquo modo sint contraria examinentur, & expurgentur; eaque admittantur, seu probentur, quæ publico bono, ac religioni potissimum Christianæ possint esse utilia, aut officiosa; vides ergo ex his causam revisionis librorum esse spiritualem; igitur debes considerare de jure, ut respectu impressionis librorum clerici non obliget statutum laicorum ex jam adductis
30 Et licet *d. l.* 32 *tit.* 7. *lib.* 1 *recopil.* caveatur, ut sine licentia nequeant imprimi libri Regnicolarum extra Regnum, nec introduci à foris sine ea sub pœnis *ibi* contentionis; usu tamen receptum est, ut absque illa prima licentia imprimantur, ut quotidie practicatur; non verò libri sic impressi introducentur, ac vendentur in his Regnis absque licentia Regia, consilii supremi, juxta dispositum in ipsis legibus Regiis; & Hieronymus Rodriguez *supra*, & cum eo Barbosa *in d. sess.* 4. *Trid. n.* 3. *in fine*, & Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 8. *c.* 17. *q.* 1. docent in Portugalia servari dictum decretum concilii lateranens. & in Regnis Castellæ usu receptum esse, ut sufficiat licentia supremi consilii juxta legem Regiam, & de quacumque scriptura resolvit idem Azor. *supra q.* 2. ad quod leges *d. leg.* 32. *d. tit.* 7. *lib.* 1. *recop.* dixi aliquid *in c.* 2. *de judiciis q.* 26. *n.* 8. ubi an Reges sint executores concilii Tridentini.
31 Igitur quatumvis legibus Regiis caveatur, ut dictum est ex illis appareat adversus quascumque personas cujuslibet conditionis, quibus adversus contra facientes videatur posse procedi, hoc inquam existimo procedere tantùm manu Regia, non inquam de jure: nam ut diximus ex textu nostro, & alii illæ leges Regiæ nequeunt clericos obligare; ex quo libri ab ipsis compositi impressi fuerint, habita licentia ordinarii, vel ipsius, qui cupit eos Typis mandari, vel illius loci, ubi imprimuntur; etsi in praxi in simul opponatur licentia Regia, quod est justissimum, etiam in libris compositis per clericos, sed non necessaria, ita ut aliàs contraveniens legibus, & statutis Regiis, & laicorum incurrat in pœnis in illis appositis per dicta.

Ex quo benè Bariola *d. conf.* 34. Diana *d. p.* 4. 32
tract. 1. *res.* 60 *in fine* resolvunt quod etsi potuissent Ep. scopi statuere ut nullus clericus imprimat libros sine licentia laicorum statuentium ex doctrina *d. leg. fin. C. de fructibus & litium expensis*, ut conservetur æqualitas, id inquam potuisse facere ad finem spiritualem, & sæcula, res propriæ Diœcesis ligando ex dicto concilio leteranensi *sess.* 10. item *ex dict. Trid. sess.* 4. tum ex Bullis Apostolicis, & decretis Cardinalium: & sic non esse attendendam ita qualitatis rationem. Et addunt relati quod in tali casu Episcopi habeant potestatem ligandi laicos (& potest comprobari ex his, quæ dixi *sub cap nostr.* 13. *de judiciis*, ubi latè adduxi posse judices Ecclesiasticos procedere contra laicos in materia peccati, & rei spiritualis) non autem è contra laici ligandi clericos, etiam si tale statutum feratur ob bonum publicum quia utilitas publica non confert jurisdictionem Principi laico in personas Ecclesiasticas ut sæpè dictum est.

Ex his ergo bene visum est, ut licet consilium 33
Castellæ supremum præcepit et mulctati D Joannem Palafox, & Mendoça Episcopum Axomensem; eo quod Typis mandaret quandam allegationem suam pro libertate Ecclesiastica in causa tributorum Regia schedula impositorum in mense Julii 1656. existimo potius de facto œconomicè, quam de jure procedisse, considerans præcipuè quæ latissimè dico *infra q.* 13. & 14. & de hoc audivi sic factum in mense Novemb. 1656. & post hæc vide inter minus agere de dubio Thomas del Bene *de communic. p.* 1. *c.* 8 *dubit* 18. breviter agens.

Ad quintam quæstionis partem, an statutum 34
prohibens alienationem bonorum in non subditos, sit contra immunitatem Ecclesiasticam; & videtur negativè respondendum; tum quia illud statutum nihil specificando de clericis eorum immunitatem non infringit, nec tale statutum nullam videatur injuriam inferre non subditis; & sic nec personæ Ecclesiasticæ exemptæ sibi illatam injuriam hac prohibitione conqueri poterunt, cum exempti exteris æquiparentur ex Joanne Andrea in *cap.* 2. *hoc. tit lib.* 6 & faciunt nonnulla, quæ retuli *supra sub quæst.* 2. *vers. ad quintam*; & quæ docent Covarruvias *in regula possessor. in* 2. *part* §. 4 *n.* 8. Tiraquell. cum multis *de retra glossa* 13. *num* 5. & alii relati à Motta *infra* referendo ex regula textus *in cap. constitutus de in integ restit* dicentes esse valida statuta, ne immobilia alienentur in extraneos, sed non ligare clericos. Et quia tale statutum ligat res, non personas.

Tamen ex jam longè actis respondendum est 35
tale statutum esse contra libertatem clericorum. Tum quia licet Princeps possit prohibere suis subditis immobilium alienationem *ex l. si in emptione ff de contrahenda emptione, & ex l. de pollicitationibus in fin. ff. de pollicitationibus*: tamen talis prohibitio non procedit in præjudicium clericorum, & Ecclesiarum, nam tunc non valebit *per textum in cap fin de immunitate Eccles. lib.* 6. Collegium Bononiens. pro libertate Ecclesiast. *respons. num.* 14 Ugolinus in responso ad juris conf. Gymnalii Patavini *c.* 6. *n.* 8 & *seq.* Maynard *privilegiis Ecclesiæ p.* 2. *art.* 22. *n.* 67.

Secundo nam si statutum, de quo hic lo- 36
quimur

quimur, comprehenderet perſonas Eccleſiaſticas, ſine dubio eſſet contra immunitatem Eccleſiaſticam ex regula textus noſtri. Et quia perſonæ Eccleſiaſticæ magis exemptæ ſunt à poteſtate Principis ſæcularis, quam alienigenæ ſæculares cum hi conſuetudine poſſint prorogare juriſdictionem judicis laici *ex l. 1. Cod. de juriſd. omnium judic.* argumento eorum, quæ de proroganda juriſdictione latè dixi *in c. ſignificaſti 18. de foro compet.* illæ autem minimæ per textum *in c. ſi diligenti de foro compet.* & quæ *ibi, & alibi* latè dixi, propter incapacitatem judicum laicorum: reſpectu Eccleſiarum, juxta adducta *in cap. 2. in c. novit 14. c. qualiter 17. c. cum non ab homine 10. & aliis in juribus de judic. & in aliis de fori competenti*; ergo magis clerici læduntur ſi lege laica obligentur, quam alienigenæ, & non ſubditi laici, quia ſtituens reſpectu iſtorum, eſt tantùm incompetens; eſt enim magna differentia inter incompetentiam, & incapacitatem judicium, ut patet ex longè dictis in juribus relatis.

17 Tertio quia magnum eſt diſcrimen inter exemptos etiam in territorio, vel Diæceſi exiſtentes, & alios exiſtentes extra territorium, vel Diæceſim: nam illi, etſi non ſint de Diæceſi, ſunt tamen in Diæceſi; hi tamen nec ſunt in Diæceſi, nec de Diæceſi; quod etiam eodem modo dicendum eſt quoad territorium, ut patet
18 ex Felino *in c. grave n. 2. de officio ordinarii.* † Indeque ſentiunt Doctores perſonas exemptas in odioſis, & onerosis, non venire appellatione univerſitatis, populi, & territorii: venire tamen in favorabilibus, ut docet Felinus *in c. Rodulphus d. reſcriptis*, ubi dico aliqua: & quòd eadem diſtinctio quoad clericos ſit adhibenda, qui cum ſint pars Reipublicæ *ex l. 1. § hujus ſtudii, ff. de juſtitia.* & jure veniunt appellatione populi in favorabilibus, ſecus in odioſis, ut notant Abbas *hic*, Felin. *n.* 34 Decius *n.* 0.

19 Quare meritò aſſervit Riminaldus *conſ.* 11. *n.* 01. *vol.* 2. fallax eſſe argumentum in hac materia de exteris ad clericos: & ſic ſentio cum Muvnardo, & aliis penes ipſum *de privileg Eccleſ. part. 2. art 22 dict. num* 21 *& ſequent.* Franciſcus Fagnano, videndus *in reſponſo pro cenſuris Pauli* 5 *p. 3. fol.* 75.

20 Et ſecundùm hæc ſunt reſolvenda, quæ tractat longe Marta videndus, dum agit de quæſtione illa *cent. 2. part 4 caſu* 6. an ſtatutum, ne alienentur immobilia in extraneos, comprehendat clericos: & contra plures etiam cum multis longè videndus probat, ut illos non comprehendat *ibi à num.* 16. quantumvis tale ſtatutum ſit validum *ex l. 1. Cod. ne lic. habitat. Metrop. lib.* 11. non ſolum quando prohibetur alienatio per contractum, ſed etiam per teſtamentum. Et quia ipſe longè agit non repeto, tenent D. D. *hic* Felinus *num.* 16. allegat multos Tiraquellus *poſt leg. connub gloſſa* 8 *num.* 172. & idem Marta à *num.* 13. ſatisfacit dicendo quod etſi ſtatuta ſint concepta in rem, ſed res erat affecta antea juri communi, quod permittitur Dominum transferri in Eccleſias *l. ut inter C. de ſacroſanct. Eccleſiis.*

QUÆSTIO IV.

An ſtatutum Principis ſæcularis pro obligandis Epiſcopis ad reſidentiam in ſuis Epiſcopatibus, ſit validum. An ſtatutum factum, ut vicini eant ad molendum triticum ad propria molendina civitatis, aut populi, queat præjudicare molendinis clericorum, & Eccleſiarum. An facto præconio per laicum contra omnes, ad aliqua onera teneantur clerici & quid de edictis ad comparendum?

PRÆMISSUM.

1 *Reges Hiſpaniæ, cæterique Principes Chriſtiani ſunt Protectores Concilii Tridentini, non poteſtate, ſed officio admonendo, ut* num. 3.

2 *Reſidere in ſuis Epiſcopatibus, nequeunt compellere Reges Epiſcopos abſentes ab illis, ultra tempus ſibi datum abſentiæ; item nec Parochos ſed quid facient* n. 3.

3 *Reges poſſunt monere Romanum Pontificem, ut curet diſciplinam Eccleſiaſticam ab Epiſcopis ſervari.*

4 *Statutum factum adverſus Molendinos, aut Furnos Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum, eſt nullum contra Aymon; etſi cauſa publicæ utilitatis valeat juxta dictum* num. 6. 7. 8. & 9.

10 *Præconia facta per ſæculares non comprehendunt clericos, niſi ab Eccleſia recepta eſſent, & etiamſi prædicta concernant politicam civitatis: ubi de quadam praxi introducta à ſæculari ſimul cum Eccleſiaſtico* n. 11.

12 *Statuta pœnalia in libertatem Eccleſiæ implicita, ſive explicita non ſuſtinentur.*

13 *Edicta monentia ad comparendum quemcunque coram judice ſæculari, ſi ſua patuerit intereſſe, nullo modo obligant Eccleſiaſticos; quia juriſdictio laicorum non eſt poſſibilis in clericos, niſi iſti ſint rei voluntariè, ubi,* & n. 14.

AD primam quæſtionis partem videtur affirmativè reſpondendum, eo quod 1
juxta Concil. Trid. Reges Hiſpaniæ cæterique Principes Chriſtiani ſunt protectores Trid. Concil. ut latè tradunt Salgadus *de Regia protectione part. 1. cap. 1. prœludio* 2. *num.* 73. Paz *in pract. tom. 2. prœludio ultim. num.* 10. Zevallos *in practicis quæſt.* 897. *num.* 110. Henriquez *de Pontificis Clave lib.* 2 *part.* 15, *poſt princ. §.* 1. *in gloſſa littera D. & cap.* 20 *gloſſa fin.* Carraſcus *in interpret. aliquarum legum Regni cap* 9. §. 4. *numero* 18. Azevedus *in l. 7. verſ. ſeptimo* conſequenter *titul. 6 lib. 1. recopil.* Narbona *in l.* 59. *gloſſa 1. à principio, num. 4. tit. 4. & l.* 81. *gloſſa unica n. 3. tit. 5. lib. 2. recop* ergo & poterunt facere ut Epiſcopi non reſidentes in ſuis Epiſcopatibus ultra tempus ſibi de jure permiſſum, obligentur reſidere: & in terminis

docet

docet Horriz. *in summa c. 9. num.* ubi *pueden los Reyes haperque los Obispos y curras resiđan.*

2 Adhuc verò dicendum est illos ad residentias non posse obligare, quantumvis absint Episcopi à suis Episcopatibus, & Parochi à suis Parochiis ex ea jam repetita ratione, quia laici in clericos potestatem, & jurisdictionem non habent; & ob id juxta textum nostrum nec Reges aliquid statuere, quare sic tenet Azor. *part. 2. lib. 11. c. 6.* in verbis sequentibus *si quaras an Regum sit prohibere, vel curare, ne Episcopi absint à suis Ecclesiis ultra tempus canonico jure constitutum, ne item Ecclesiarum bona designent, nec decimas fructuum, praterquam consuetas exigant.* Et respondet hæc & alia similia Regnum non esse ex adducta ratione, docent etiam Dians *part. 3. tract. ref. 42.* Filiucius *tom. 2. tract. 28. part. 2. c. 9. n. 136.* † Solum enim admittunt posse Reges

3 monere Romanum Pontificem, ut curet disciplinam Ecclesiasticam ab Episcopis servari, & in id expendo Doctores relatos dicentes Reges esse concilii Trid. protectores intelligendos fore, nec aliud percipies *ex c. 20. sess. 25. de reformatione* in verf. *propto eaque admonet Imperatores Reges Reipublica, Principes, & omnes, &c.* Ubi Barbosa *num. 15.* quatenus per ea dicunt esse protectores; ad id nempe ut curent non potestate, sed officio admonendo superiorem Papam, & alios Prælatos, ut obligent subditos ad residendum singulos, juxta propriam obligationem residendi.

4 Ad secundam quæstionis partem an statutum de molendinis præjudicet clericis, breviter poteris respondere, suppositis quæ *supra dixi in c. cum omnes 6. hoc tit q. 1.* verf. *ad secundam*; nnn enim tale statutum potest præjudicare Ecclesiæ aut clericorum molendinis: sic Covarruvias *in regula possessor. p. 2. §. 4. sub num. 8.* & verf. 2. dicens quod etsi prædictum statutum sit validum, quod negat etiam in casu, de quo in dicto verf. *ad secundam*, sed adversus Ecclesiarum molendina, & furnos nullo modo ex regula textus nostri, ubi Panormit *num. 31. & textus in c. fin. de immunitate Eccles. lib. 6.* quo excommunicantur laici statuentes, & prohibentes contractus emptionis, & venditionis inter subditos eorum jurisdictioni, & personas Ecclesiasticas, Ex qua decisione probetur statutum illud dici contrarium libertati, quo aufertur, & tollitur ab Ecclesiis vel clericis id, quod jure communi omnibus est libere concessum; quemadmodum adnotarunt Anton. Imola, & alii, præsertim Felinus *hic num. 29.* Decius *col. 2.* Rochus *in cap.*

5 *ultimo de consuet. fol. paruo 47.* † Et in terminis de molendinis, & furnis docent Calderinus inter Ancharran. *cons. 12.* & Ancharran. *cons. 13.* quo in loco refertur Collegii Bononiensis responsio idem Ancharranus *cons. 155. & in cap. 1. hoc tit. quæst. 31.* Alexander *cons. 212. lib. 2. n. 10.* Jason optimè *in l. quominus ff. de fluminibus q. 12.* ubi *n. 156.* scribit hanc opinionem communem esse, Boërius *decis. 125.* Ripa *lib. 1. respons. c. 11* Socinus *cons. 172. lib. 2. col. 3.* Jason *in l. civitas col. 4. ff si certum petatur,* Joannes Baptista de sancto Severino *in l. omnes col. 36 ff de justitia, & jure* † Nec obstat Ayman Savill. qui *in tractatu*

6 *de antiquo tempore 4. p. c. circa præmissa n. 17.* conatus fit probare *in dicto c. fin. de immunit. lib. 6.* statutum istud de molendinis non esse contra libertatem Ecclesiasticam, eo quod Ecclesia non habet jure communi privilegium cogendi quemquam ad ejus molendina, triticum molendum adducere, sed liberum esse cuique eum accessum, eaque ratione potius secundùm eum tolli libertatem statuto illo laicis, quam Ecclesiæ † sed respondetur manifesta Aymon falli, 7
ut manifestè apparet *ex decis. dict. c. fin. de immunit.* ubi decidit Pontifex libertatem Ecclesiasticam tolli, ac diminui, si laicis prohibeantur cum clericis contrahere commercia, & permutationes inire; & tamen liberum erat laicis hæc commerciacum tractare, qua ratione Covarruvias *in dicto §. 4. regula possessor. sub num. 8.* ait non satis fuisse responsum *decis. dict. cap. fin.* sic docent alii ex doctrina textus nostri, & comprobatur ex elegenti decis. Thom. Grammatici 100. de vino super qua *infra dico.*

Sed videtur ut ex his, quæ in hoc casu dicta 8
sunt in casu, quo juxta temporis, & publici status conditionem regimini publico, & ipsi communitati, cujus pars ipse clericus, maximè conveniat hoc statutum, sitque omnibus laicis, & clericis utile, non propter redditus majores ipsius communitatis, sed aliam ob causam, quæ ad universum hominum illius societatis convictum spectet; & fortassis ait Covarruvias *in dict. §. 4. verf. tertio* sub *n. 8. in dict. regula possessor.* hoc statutum admittendum fore etiam in præjudicium Ecclesiarum habentium molendina, cum conveniat ista fieri, ne illa civitas grave detrimentum omnibus in universis nocens patiatur, dicens probari posse ex Bartolo *in l. cunctos populos C. de summa trinitate*, & fide Catholica, cujus decisio, licet communiter sit improbata, in hoc inquam casu ob promiscuam, & totius Reipublicæ communitatem defendi commode posse, ut tradit late Felinus *hic n. 83.* & iterum comprobat Covarruvias cum aliis ex casu adductis *quæst. 3.* sub. verf. *ad quintam.* † Tamen 9
ego abundè existimo respondendum doctrinæ hujus casus, & aliorum, in quibus intervenit utilitas omnium, & causa publica: tunc revera clericos obligari, non ex vi statuti laicorum, sed ex naturali ratione; vel quia tale statutum approbatur à Pontifice, ratione communi boni; & sic apparere, dum de reprobatione non pateat, juxta doctrinam, quam latè *explicavi q. 1.* & melius *q. 2. à n. 1.*

Ad tertiam quæstionis partem, an facto præ- 10
conio per laicum contra omnes teneantur clerici ad aliqua onera. In quo puncto respondeo præconia facta per sæcularem eon comprehendere clericos, & sic ipsos nihil teneri agere, nec debere de talibus præconiis curare, quia nisi in præconii de eis fiat mentio, sunt ac si non fuissent facta; & sic nec teneant per talia præconia respectu clericorum; & sic Ripol *lib. 1. variar. c. n. 87. & 88.* dixit causam de qua *ibi* agitandam fuisse in curia sæculari; eo quod tantùm pertinebat ad laicos, & licet videatur aliter sentire, nempe quia illa præconia, ex quo non facerent mentionem de clericis, illos obligare. Tamen in hoc casu ultra Ripol. existimo, ex jam latè actis illis præconiis clericos non obligari, quemadmodum, ut sæpe dixi non obligantur statuta laicorum, nisi recepta fuerint ab Ecclesia.

Et licet idem Ripol. *num 188. & 189* dicat. 11
quod prædicta præconia concernunt politicam civitatis, veluti circa vicos, plateas, & alia similia comprehendant clericos, posseque condemnari

nari per eos officiales sæculares, ad quos simi. lis civitatis cura pertinebit, dummodo execu. tio fiat cum assistentia officialis curiæ Ecclesiasticæ in rebus Clericorum; sic ut si Clerici firmaverint jus in curia Ecclesiastica, & firmata fuerit inter eam, & sæcularem contentio soleat declarari non esse locum firmæ juris per Clericos factæ in curia Ecclesiastica, sed causam esse tractandam in curi sæculari, executionem vero faciendam cum assistentia officialis Ecclesiastici; & sic fuerit declaratum per Cancellaria Manegat. 26. Novemb. 1583. & in alia de Girona 29. Januar. 1588.

12 Tamen revera idem dicendum est ex longè actis, & *infra* dicendis de statutis pœnalibus adversùs libertatem Ecclesiæ, aut Clericorum explicitis, sive implicitis: & applicabis aliqua, quæ dico *infra sub cap. 17. de judiciis quæstione septima.*

13 Ad quartam quæstionis partem quid de editis verbi gratia monentibus quemcumque ad comparendum coram judice laico si sua putaverit interesse; & dicendum est talia edicta monentia, Clericos non obligare ad comparendum, quia Clerici nullo modo queunt citari per judicem laicum *cap. si judex laicus de sententia excommunic. lib. 6.* non enim jurisdictio laicorum possibilis est in Clericos *ex cap. si diligenti de foro comp. cap. nullus judicum 11. quæst. 1.* & quamvis Bald. *in l. testamenta num. 4. Cod. dest. in & ibi* Castrensis *numero septimo*, Jason *colum. 2.* versic. *ultimo perpetuo tenens* Sulicetus *in leg. consulta divalia numero secundo Cod. de testamentis*, cum aliis plurimis ad hoc allegatis per Afflictis *decis. 7. & decis. 24.* Surdus *decis. 26. numero secundo, & tertio*, Rolandus *cons. 29. volum. 2.* arbitrantes hunc esse modum valde singularem pro limitatione textus *in dict. cap. si diligenti, cap. Clericum nullus de foro competenti ex Auth. statuimus Cod. de Episcopis, & Clericis.*

14 In quibus disponitur nullo modo posse trahi Clericos coram judice sæculari, quia per hanc formam non læditur Ecclesiæ libertas, cum Clerici non cogantur ad comparendum, ut dicunt glossa, & Doctores *in l. ea quidem Cod. si manc. ita fuer. alienf.* sieque non argui aliquam superioritatem incitante, *glossa in cap. cum causa de officio delegati*, tuncque ipsos Clericos comparentes æstimari reos voluntarios, & quasi actores, ut post alios latè Decius *in cap. cum inter de exception. à num. 36.* Felinus *in cap intelleximus de judiciis*, Doctor. *in l. fin Cod. dè edicto Divi Adriani tollendo*, Surdus *dicta decision. 16. à num. 11* arbitratus hanc sententiam esse veram, saltem in illis casibus, in quibus judex laicus est competens, etiam respectu Clericorum, putà in confessione inventarii, feudorum redintegratione, insinuatione donationis, & similibus.

15 Tamen tu hoc resolues in Clerico necessario reo juxta doctrinam, quam bene expendi *in cap. 5. de foro compet.* non sic in reo voluntario: plura ex pluribus congerit Marta legendus, ut explicet *p. 4 de jurisdictione cent. 1. casu 37. & ibi à n 8.* nec alio repeto.

QUÆSTIO V.

An statuta laicorum condita ob bonum publicum jure canonico non reprobata includant clericos post dicta statuta factos Statutum excludens fœminas propter masculos, an comprehendat Moniales, & clericos. An queant clerici vendere vinum ad minutum, seu adducere vinum extra fines alicujus oppidi collectum: ubi quid de nonnullis statutis circa hoc. An statuta ad bonum publicum condita, non facta mentione clericorum eos obligent?

SUMMARIUM.

1 *Statuta laicorum inferentia præjudicium in quærendis Ecclesiæ, vel clericis, videntur valere n. 2. sed contra verius à n. 3. ad 15. at n 14. & 15. aliqui distingunt.*

3 *Clerici facti post statuta iure canonico, non reprobata non includuntur in eis statui quod non potest in specie in clericos, nec etiam in genere, d. n. 3.*

4 *Religionis qualitas assumpta post statutum, una specie est dispensationis generalis.*

5 *Statum præjudiciale clericum, factum non ligat, quando ius agendi, seu obligatio oritur in facto, vel quasi facto, aliàs nondum nati, & nondum clerici facti, non possent ex tempore facti clerici sua immunitate potiri num. 8.*

6 *Statutum prohibens testari de bonis acquisitis ante Clericatum, non comprehendit clericos*

7 *Statuti effectus, non consideratur inspecto tempore, quo conditur, sed considerato ejus executionis tempore, ut n 9.*

9 *Successoris capacitas attenditur tempore delatæ successionis, non ante, & n. 10.*

10 *Exclusio dicitur respectu inclusionis exemplificatur in filio nondum hærede, vivente Patre.*

11 *Statutum inijcere vinculum ante clericatum, ad actus post clericatum non potest ut n. 12. cum aliis vide n. 14.*

12 *Statuto non obligatur qui ante clericatum obligatus non erat; quia probationis actus imminet tempore clericatus*

13 *Statutum inducens præscriptionem decem annorum super debito ex negligentia creditoris, non nocet clerico hæredi creditoris, contra quem erat decursa pars temporis, & incepta præscriptio.*

15 *Statutum loquens in rem, potest extendi ad forenses, eo quod possunt subdici laico statuenti, non ad clericos.*

16 *Statutum excludens fœminas propter masculos, non comprehendit Moniales. Et quare ibi.*

17 *Statutum excludens propter masculos; etsi videatur comprehendere clericos, ut n. 18. & 19. contra dicitur ut à n 20. & 21.*

18 *Statuti beneficio qui vult uti, etiam contra se pati debet.*

22 *Testamentum Clerici nullo modo subjicitur, seu subinnititur statutis, & legibus sæcularium, etiam si super ejus hæreditate sit orta lis coram laico; maximè quando vera diriguntur in testamentum.*

23 *Testati, & intestati causa à pari procedunt; in utraque enim succedentes dicuntur habere voluntatem defuncti.*

24 *Clerici possunt vendere vinum ad minutum per famulos suos, item & similia, tam ex patrimonialibus, quam beneficialibus, non solùm in mensura magna, sed in minuta &* num. 39.

25 *Statutum factum à laico ut venditores vini præstent fidejussionem ad solvendam pœnam, vel gabellas, non comprehendit clerici venditores. Et quare ibi, sic cum venditores laicorum teneantur, ut* num. 26. *contrariis fundamentis positis, ut* num. 38. *satisfit* à n. 30.

27 *Statutum potest quoad verba non infringere libertatem Ecclesiasticam, & nihilominus non ligare; quia quoad mentem infringit faciendo scilicet, fraudem de persona ad personam, &* n. 43. & 44.

28 *Statutum dicitur esse contra libertatem Ecclesiasticam, si disponens circa laicos, ordinat. gravamen ad clericos.*

29 *Onus, quod clericis imponi non potest, nec potest contrahentibus cum eis.*

30 *Statutum laicum disponens, ut venditores vini, non possint illud vendere, nisi in quarta Domo ab Ecclesia distante, non comprehendit clericos. Et quare* n. 31.

31 *Clerici per venditores laicos possunt vendere vinum in domibus Ecclesiæ.* num. 32. 33 34. & 35.

32 *Læsio statuti laici contra Ecclesiæ immunitatem, nec etiam in modico sustinetur & infra quæstione* 7. à n. 31.

34 *Tabernam vini habere conjunctam cum propria domo multùm interest.*

35 *Statutum quod clerici teneantur, etiam aliquam formam, vel aliud onus servare in contractu venditionis, est contra libertatem Ecclesiæ.*

36 *Statutum, quo prohibitum erat in civitatem Salerni adduci in eam vinum extra ipsius fines, & territorium collectum, per decisionem fuit declaratum non comprehendere vina, quæ ex vineis Ecclesiarum colliguntur. Et quare* n. 37.

41 *Statutum respiciens commune bonum sustinetur, si nec directè, aut indirectè lædat clericos, vel nisi sit approbatum à Papa* n. 42.

45 *Statuta ad bonum commune facta per laicos sine expressione clericorum; etsi per multa fundamenta videantur eos obligare; sed veritas est, ut procedat, non ex vi illorum, sed ex ratione directiva naturali, & approbatione Pontificia.*

1 AD primam quæstionis partem responderunt multi, inter quos Abbas *hic num* 25. Felinus *num.* 79. & 101. multa congerens, idem Abbas *in cap. quod Clericis de foro comp.* Albertus Brunus *in tractatu de statutis excludent. fœmin. propter masc. art.* 6. *nume.* 37. & 42. Parisius *cons.* 40. *n.* 16. *volum.* 3. Joannes Andreas *in regula sine culpa colum. fin. de reg. juris lib.* 6. Burtatus *cons.* 93. *numero* 27. Tiraquellus *de jure primog. quæst.* 43. præsertim *numer.* 6. & *quæst.* 45. plures referentes pro affirmativa, nempe ut talia statuta condita ob bonum commune jure canonico non reprobata, & includant clericos post dicta statuta factos, ex eo nempe fundamento præcipuè præter alia, quia sicut possunt statuta laicorum in quærendis Ecclesiis, & Ecclesiasticis eis inferre præjudicium, nec esse contra libertatem Ecclesiasticam; ita & in casu nostro Parisius tenet hoc fundamento *dicto cons* 40. *num.* 17. *volum.* 3. allegans Baldum *in Rub. de constit volum.* 2. vers. *quæro an valeat.* Decius *hic num.* 215. idem Baldus *cons* 9. *inter cons. Ancharrani* incipit *factum super quo. col. fin.* idem Ancharranus *cons.* 215 & alii, quos ad hoc recensent Decianus *in tract. crimin. lib.* 2. *cap.* 35. *n.* 4. & quod secundùm hanc communem fuerit decisum in Rota Romana decit Puteus *decis.* 99. *num* 3. *part* 3. & Ursillis *in addition. ad decis.* 310. Afflictis latissimè probat pluries Neapoli fuisse judicatum.

Et faciunt etiam pro hac opinione quæ *supra* notavi ex his, quæ longè dixi *in cap. pen. de foro compet. quæst.* 13. 14. 18. 20. ubi *de causa cepta cum laico in judicio sæculari, quod transeat in clericum heredem laico, seu in eum factum postea clericum.* 2

Nihilominus existimo ut clerici facti post hujusmodi statuta à laicis condita nullo modo sub illis includentur ex eo fundamento, quia quod non potest in specie statuti, nec etiam in genere contineri: *argum. cap. cum in generali de reg. juris;* sed laici non possunt in specie statuere super Ecclesiis, & Ecclesiasticis, quia non sunt de eorum jurisdictione, *cap. decrevimus de sent. excommunic lib.* 6. cum vulgatis, & per multa, quæ longe scripsi *infra sub titul. de judic. & foro competenti;* ergo non possunt eos sub generalitate includere. 3

Dicerentur enim in specie sub generalitate comprehendi, quia qualitas religionis assumpta post statutum una species est hujus dispositionis generalis. Et ita hanc sententiam teneo ex adductis *à quæst.* 1. & ut tenent, ac docent doctè Aretinus *in dicto cap. quod clericis* 9. *de foro comp.* Salicetus *in Auth. cassa num.* 14. *Cod. de sacrosanctis Ecclesiis,* qui dicit ita fuisse determinatum per valentissimos viros, Alex. *cons.* 120. *ponderatis his omnibus n.* 14. *volum.* 2. dicens illam doctrinam Joannis Andreæ *in dicta regula sine culpa* primi inventoris contrariæ sententiæ, ut refert Marta *de jurisdictione d. p.* 2. *casu* 4. *cent.* 1. 4

Nempe quod si statutum fuit factum ante Clericatum liget Clericum non habere locum quando jus agendi, seu obligatio oritur in facto vel quasi facto, satisque sit ut tempore facti, vel quasi facti sit effectus Clericus, quia tunc statutum, saltim præjudiciale Clericum non ligat; & ita firmat post Antonium de Butrio, Joann. Calderin. & alios, quos allegat; idemque decidit *in consil.* 212. *num.* 4 *eodem volum* 2. & pro hac parte est alegandus Decius *hic n.* 202. usque *ad n.* 212 Ruinus *in cons.* 204. *vol.* 1. & *in cons.* 200. *num.* 8 *colum* 2 post alios, quos allegat Ancharranus *in cons.* 107. incipit *in paucis verbis statutum est,* Roland. *cons.* 57 *n* 24 *vol.* 2. Zephalus *cons.* 95. *vol.* 1. *n.* 14. 5

Et

6 Et quod hæc opinio fuerit sæpissimè decisu, usuque recepta in diversis prætoriis, dicunt Capicius *decis.* 98. Franchis *decis.* 411. qui decidunt in casu consuetudinis Neapolit. prohibentis testari de bonis acquisitis ante clericatum, ut noo comprehendat elericos beue contrariis respondeos idem Marta *dict. casu 4.p.2.de jurisdict. cen.t.* 1. videndus.

7 Et confirmatur quia effectus statuti, non consideratur iospecto tempore, quo conditur, sed considerato ipsius executionis tempore, quando scilicet potest sortiri effectum *glossa in cap.* 1. *in fine de jurejur. lib.* 6. *glossa in clem.* 2. in verbo *in posterum de ætate, & qualitate ordin. glossa in clementina* 2. in verbo *utetur de vita, & honestate Clericor. glossa in clem.* 1. verbo *deputatis de testam.* Albericus *de statutis part.* 4 *quæst.* 51. cum aliis per Tiraquel. *de primog. in dict. quæst.* 42. *num.* 11. vers. *addes*, sed eo tempore reperiuotur Ecclesiastici; ergo statutis prædictis non ligantur, ut argumentantur Doctores relati pro hac
8 nostra opinione teneoda, & omnino sequenda. † Alias inquam eveniret ut omnes nondum nati, seu nati, & noudum clerici facti nullo modo possent ex tempore facti clerici potiri sua immunitate; propter statutum conditum temporibus retro, quod dici non debet.

9 Ex eo inquam apparet satis quàm vera sit hæc sententia; ita ut prima sit omnino explodenda per proximè relata fundamenta; & sic noo obstare in favorem primæ adducta, quia statuta, respectu clericorum inspiciunt tempus executionis, ut dictum est, & ut accidit in casu succedendi, quia capacitas successoris attenditur tempore delatæ successionis, non ante *ex l. si cognatis ff. de rebus dubiis.*

10 Et confirmatur quia exelusio dicitur respectu inclusionis, Bartol. *in l.* 2. §. *videndum ff. ad Tertillian.* sed vivente patre, de cujus hæreditate agitur virtute statuti, nnn potest quis dici inclusus, cum non sit illi delata hæreditas, nec spes successionis; ergo nec alter tunc temporis est exclusus, ante eventum successionis, statuti vinculum non est injectom. Quare dicendum est ut non potuerit generalis dispositio comprehendere illum casum, de quo in specie disponere non potuisset, ut in nostro dubio, scilicet contrà clericus: & hæc ratio pluribus exemplis posset exornari, quæ pro nunc omitto.

11 Dubium tamen est quando dicatur statutum iniecisse vinculum ante clericatum; & ut hoc cognoscas, dices ut quotiescumque obligatio, sive jus agendi competit in facto, vel quasi facto vigore statuti solùm tempore clericatus, & non ante: tunc non possit dici ipsum ante clericatum iniecisse vinculum, ut scripserunt Alexand. *dicto cons.* 210. *volum.* 2. Abbas *in dicto cap. quod Clericis de foro compet.* quem citat, & sequitur Lecivier. *in tractat. de primogenitura lib.2.quæstion.* 11. *numero* 7. *in fine* Marta *dicto casu* 4.*num.*22. ubi *à n.* 23.adducit exempla sequentia

12 Veluti si statutum prohibeat solutionem debiti probari per testes, & contingat laicum post solutionem fieri clericum, posse eum probare per testes, nec ligari statuto, quo ante clericatum obligatus non erat, quia probationis actus imminet tempore elericatus, Ancharranus *in*
13 *regula ea quæ num.* 11. *de reg. juris lib.* 6. † Item statutum inducens præscriptionem decem annorum super debito ex negligentia creditoris, non nocere clerico hæredi creditoris, contra quam erat decursa pars temporis, & incepta præscriptio, ut probat Anton. de Butrio io quadam sua disputatione incipiente *statuto municipali in decisione secundi dubii*, quem citat Bobius *in tractatu de statutoria verbis præscriptione glossa* 19 *n.* 211. quia dato quod statuta, quæ injecerunt vinculum ante clericatum, ligent clericum, ut per Soeinum *cons.*12.*n.*7.*vol.*4 tamen quia tempus præscriptioois nondum erat completum, non ligabitur hæres clericus tali statuto.

Ex quo infero non esse addmittendam distin- 14
ctionem Felini *hic num.* 101. ex doctrina Calderini in quadam sua disputatione incipiente *statuto civitatis cavetur*, putans utramque opinionem *supra* positam defendi posse distinguendo, aut statutum injecit vinculum ante clericatum, aut postea; ita ut in hoc casu sit vera nostra secunda opinio; in primo casu, etiam sit prima opinio vera.

Item secundo iusero errare Socinum *cons.*128. 15
circa præsentem consultationem *num* 4.*volum*.4. cum aliis per Barbatiam *in cons.*76.*num.* 6 & 10. *volum.* 3. distinguentes aut statutum prædictum loquitur io rem, aut in personam, ita ut in primo casu effecti remaneaot laici, postea facti clerici; secundo verò nequaquam, quia respondeo quod prædicta distinctio est vera respectu forensium, Ruinus *con* 195. *num* 4 *vol.* 2. qui falsi sunt io potentia de jurisdictione statueotium, & possunt subjici, cujus modi nullo modo sunt clerici; imo addo cum Marta *supra dicto casu* 4. *n.*21. & Rota *in decis.* 5 *in antiquis de foro comp.* ut clerici in realibus debeant gaudere privilegio clericali, & conveniri in foro Ecclesiastico, juxta quæ longè retuli *in cap.* 5. *eodem tit. d. foro competenti.*

Ad secundam quæstionis partem statutum 16
excludens fœminas, propter masculos, an comprehendat moniales, vel clericos, &c. Et quia ex resolutione præcedentis quæstionis, satis dilucide potest respondere; iden breviter dico statutum excludens fœminas propter masculos, non comprehendere moniales, cum non iniecerit vinculum ante ingressum religionis, sed contulerit effectum suum ad tempus delatæ successionis, quando monialis non erat sub dictione statuentium: quare monialis succedere poterit, non obstante statuto, latè Zephalus *cons.*95.*num.*14 Ruinus *cons.* 200.*vol* 2 alios adducens, Brunus *in tract. de statutis* quod staotibus mascnlis *art.* 6. allegans alios pro hac parte allegat.

Sed an hoc statutum comprehendat clericos; 17
etsi multi dicant comprehendere, inter quos addentes ad Romanum *in singulari* 446. incipienter *habeo casum*, & addentes ad Matthesilanum *in singulari* 110. incipiente *nota unam lucrosam in* 1. *additione*, & Gabriel. Sarayna *in cons. posito post dictum singul.* 110. Matthesil. *sub num.* 17. & 18 intelligat hanc communem procedere, tam si clerici soccedent laicis, quàm è contra si contingat laicos clericis succedere † 18
quia communi etiam Doctorum calculo receptum est, ut qui statuto ad sui beneficium uti vult etiam contra se pati debeat. Abbas *hic numer.* 52. & *consil.* 6. *volum.* 1 Bald. *in leg. de quibus ff. de legibus num.* 26. Cuman *consil* 83. *volum.* 2. Alexander *cons.* 209. *colum. pen.* versic.

secundo princ. volum. 3. & *conf. sequent.* Decius
conf. 452.*col* 3. vers. *idem in statutis*, Bald. *de præ-*
scriptionib p. 1.*part.*5 *princip.col.*4. vers. *quinto fal-*
19 *lit.* † Et ob idque alii distinguant inter successio-
nem clerici faciendam per laicum, aut de suc-
cessione laici faciendam per clericum; & de
successinne ex testamento, aut ab intestato, circa
primum casum.

20 Tamen utcumque sit sive in casu, quo laici
instituti à clerico litigarunt coram judice laico
statutum prædictum non posse habere locum
in bonis patrimonialibus, & hæreditate cleri-
corum, quia Dominium dictorum bonorum per
mortem clerici, noo est omnino abolitum,
quoniam hæreditas ipsius, penes quem est Do-
minium ipsorum bonorum, repræsentat perso-
nam ipsius clerici testatoris ex reg. textus *in l.*
hæreditas ff de acquirendo rerum dominio, *l. hære-*
ditas Cod. d posito: sic tenent J cob. de Arena,
Baldus, & Imola *in l.institutio ff. de hæredib. instit.*
ad declarationem glossæ ibi.

21 Ubi dicit quod per testamentum quis dispo-
nit de rebus eo tempore, quo suæ non sunt fu-
turæ, propterea satis sit quoad voluntatem ta-
citam, vel expressam, dicantur esse suæ; ergo sta-
tutum de his non posse disponere, quia extra ju-
risdictionem statuentium *ex cap. à nobis de sent.*
*excommunic.cap.*2. *hoc tit.lib.*6 *l. fin ff.de jurisdic.*
omnium jud.& *l.* 1. *ff.de tutor.* & *curatoribus datis*
ab his, acerrimè defendit Marta contra alios, &
corrigens se ipsum, improbans Doctores, qui se
ipsum sequuti fuerant, dum aliter distinguendo
respondisset videndus latè *de jurisd. dicta part.* 2.
22 *casu* 5 *cent.* 1. & *ibi à num* 14. † Addens *à n.*20.
& *à n.* 22. testamentum clerici nullo modo subji-
ci, seu submitti statutis, & legibus sæcularium,
etiam si super ejus hæreditate, sit orta lis coram
judice laico ex doctrina Butrii, & Imolæ *hic*,
quatenus firmant quod statuta disponentia de
testamentis non vindicant sibi locum in testa-
mentis clericorum, etiam in quibus laicus esset
institutus; maxime quando verba statuti annul-
lantis testamentum, ut putà propter insinuatio-
nem omissam non dirigerentur in hæredem,
sed in ipsum testamentum sequentes in hoc opi-
nionem Joannis de Lignano, & reprobantes
Bartoli opinionem *in l. cunctos populos C. de Epi-*
23 *scop.* & *clericis*, qui aliter videtur voluisse † idem-
que dicendum affirmat Marta si ageremus de
successione clerici ab intestato, quia causa testa-
ti, vel intestati à pari procedunt *l.* 1. §. 1. *de bo-*
nor. possess. contra tabul. & in utraque succeden-
tes, dicuntur habere voluntatem defuncti *l. con-*
stituuntur, *l. si quis cum nullum ff de jure codicillo-*
rum: alia plura, & ex multis circa concursum
succedendi clericum, & fœminam, ac de aliis ca-
sibus, repetit Marta non multùm necessaria ad
intelligentiam dubii nostri.

24 Ad tertiam quæstionis partem an queant
clerici vendere vinum ad minutum, & breviter
respondeo posse vendere per famulos suos vi-
num, & similia, tam ex patrimonialibus, quàm
beneficialibus, non solum in mensura magna,
& ut dicitur (*ad grossum*) sed etiam ad mensu
ras minuras; ita ut nec ex hoc dicantur nego-
tiari, juxta quæ latissime dico *in cap. fin. de vi-*
ta; & *honest clericorum* in terminis glossa 1. *in*
cap. negotiatorem 88. *dist.* Abbas *in cap.* 2. *num.* 1.
de clericis, *vel Monachis*, Marta *part.* 4. *de ju-*
risdict. cent. 1. *casu* 3. ubi agit de illo dubio
quando clericus dicatur negotiator, ut teneatur
solvere gabellam, &c Geminianus, & Francus
in cap. unico de vita. & *honestate clericor. lib.* 6.
Bertachinus *tract. de gabellis part.* 9. *quæst.* 7. Ro-
land. *conf.*17.*num.*9.*volum.* 4. alii, quos affert,
& sequitur Belletus *in disquisit. cleric tit.* 1.§.21.
numer. 15. Genuens. *in praxi Archiep. cap.* 62.
numero 7. Prosper de Augustino *in addition. ad*
summam quarant. verbo *vectigal.* Scilante *de*
privileg. Clericorum c. 8. *num.* 38 Barbosa *in pastor.*
*p.*2 *alleg.*3.

Unde statutum factum à laico verbi gratia 25
ut venditores vini debeant præstare fidejussio-
nem ad solvendam pœnam, vel gabellas, non
comprehendit clericos venditores vini; etenim
Bannum emanatum, hoc modo est contra im-
munitatem Ecclesiasticam Et ratio est quia cum
stante dicto Banno, venditores vini debeant fi-
dejussionem illam præstare, sequeretur ut nun-
quam clerici volentes vinum vendere, inveni-
rent laicos venditores vini, quia fugerent à
præstanda illa fidejussione, & in consequentiam
clerici gravantur, quærere multis incommo-
dis laicos fidejussores; ad quod nulla ratione te-
nentur.

Nec valet dicere quod hoc procedit, etiam 26
cum laico Domino vini; quia respondetur hoc
Banno, sive statuto laicis non fieri injuriam,
nec injustitiam, quia ipsi de jure in omni
eventu tenentur ad pœnam impositam, vel
imponendam à judice laico; secus verò esse,
ut jam dictum est in præcedentibus quæstio-
nibus, & subsequentibus in clericis Et sic ap-
parere in simili statuto sic posito fuisse sta-
tuentium intentionem, imponere pœnam in-
directè clerici contra immunitatem Ecclesiasti-
corum.

Ex quo fit ut licet aliquod statutum quoad 27
verba non videatur infringere libertatem Ec-
clesiasticam, cum præcipiat subditis, ut appa-
ret in relato casu: tamen quoad mentem sit
contra libertatem Ecclesiasticam, faciendo frau-
dem de persona ad personam, ut optimè no-
tat glossa *in cap. fin. de immunit*, *Ecclesiar. lib.*6.
verbo *libertatis*, & *ibi* Joannes Andreas, An-
chárranus, & Geminianus *numero primo*; idem
Anchar. *consil.* 11. *numero septimo*, Abbas *hic*
*num.*27. & 31. Alba *conf.* 8 *num.* 13 *cum sequent.*
& *sub numero vigesimo*, & alii, quos citat, &
sequitur Ugolinus *in respons. ad juris conf.* Gim-
nas Patavini *cap.* 6. *numero octavo*, Collegium
Bononiense *in responso pro libertate Ecclesiæ*
num. 14. & Maynardus *in privileg. Eccles. art* 22.
num 67. Diana *part.* 4. *tract.* 1. *ref.* 52. plura
cumulans.

Quare Soarez *contra Regem Angliæ lib.* 4 *c.* 33. 28
numero sexto, asseruit quod dum disponitur cir-
ca personas laicas, & ordinatur gravamen ad
clericos statutum esse contra libertatem Eccle-
siasticam, & aliis fundamentis comprobant La-
derchius *conf.*103. *num.* 5. & 9. Madellus *conf.*9.
n. 16.17.&18. à Ponte *respons. de censur.Pauli*5.
fol 82. & alii penes ipsos.

Dicentes etiam quod onus, quod Cleri- 29
cis imponi non potest; non potest etiam im-
poni contrahentibus cum eis: etenim Eccle-
sia habet contrahere cum quocumque sic ut
contrahens cum ea, non gravetur aliquo one-
re sed ut hoc explices applicabis aliqua quæ di-
co *infra q*,48. *à n.*8.

Ex

30 Ex his etiam habemus responsum circa sequens statutum, nempe venditores vini non posse illud vendere, nisi in quarta domo ab Ecclesia distante: nam licet ita statuto Reipublicæ caveatur, existimo ut non comprehendantur clerici, qui habent vinum vendendum per laicos vini venditores; esset enim contra libertatem Ecclesiasticam: nam statutum prohibens, vel præcipiens personis Ecclesiasticis id, quod eis, nec Divino, nec humano jure præceptum, vel prohibitum est, erit contra libertatem Ecclesiasticam, ut docet Felinus *hic num.*72.*&* 73. quem citat, & sequitur Cachius *de Republica Ecclesiastica tit. de clericis fol.* 410. Laderchius *dict. conf.* 103. Annibald. *in additionibus ad Mandilum conf.* 8. *litt. H.* Sousa *in Bulla cœnæ cap.* 16. *disp.* 84. *concl.*3. Sayrus *de cens. lib.* 3.*c.*19.*n.*9.*§. sic etiam*, Filiucius *tom.*1.*tract.*16.*c.*10.*n.*270.§. *tertio ea*, Reginaldus *tom.* 1. *lib.*9.*c.*23.*num.*358. *§. tenendum est tertio*, Duard.*in Bulla cœnæ lib.*2. *conf.* 15.*quæst.*19.*num.* 1. 31 † Sed de jure communi non est probibitum clericis vendere vinum in taberna posita in domibus Ecclesiæ; imo hoc facere eis concedunt Geminian. & Franc.*in dict. c.unic de vita, & honestate clericorum lib.* 6. Lambertin. *de jure patronatus lib.* 2. *p.* 1. *art.* 26. *q.* 9. *num.*4. Genuens. *in praxi Archiepiscop. c.* 62. *n.* 7. Prosperus de August. *in additionibus ad summ. quarant.* verbo *vectigal.* & tamen per hoc Bannum arctantur vendere illud alio loco cum interesse; ergo hoc statutum, seu Bannum erit contra libertatem Ecclesiasticam, quia cum eorum detrimento imponitur clericis onus, quod de jure non eis impositum.

32 Nec obstat dicere interesse Ecclesiasticorum in hoc servando statuto esse modicum, quia respondetur quod non sustinetur, sive magna, sive modica sit læsio, ut docent Lupus *de libert. Eccles. part.*1.*quæst.*8.*n.*2. Surdus *conf.*338.*num.*20. *&* 27. *volum.* 3. Collegium Bononiense *in responso pro libertate Ecclesiast. part.* 1. *quæst.* 8. *num.*27. Diana *sub dicto res.* 52. *& infra quæst.* 7. *num.*31.

33 Et etiam evenire quod tale statutum facit ut Ecclesiastici sint pejoris conditionis, quàm laici: nam v. g. regularibus ex hoc Banno opus erit semper conducere tabernas alienas ad vendendum vinum, cum præcipiatur in ipso Banno vendi in quarta domo distante ab Ecclesia, quod laicis non accidit, sed in propria domo sine conductione aliæ apothecæ suum vinum venale semper habebunt cum non habitent in Ecclesiis, ut regulares docent Diana, & citati Doctores Valenzuela *in defens. Pauli* 5. *part.* 3. *num.* 168. Riccius *in praxi tom.* 3. *cap.* 10. *quæst. num.* 51. Guebara *in propugnaculo lib. Eccles. assertion.*1.*§.* 5.*num.*42.

34 Deinde quia multùm interest habere tabernam vini conjunctam cum propria domo; ergo cum jura clament magis clericis esse favendum, quàm laicis ex textus *in l. sunt personæ ff. de relig. & sumptibus funerum*, & laici ex tali Banno habeant beneficium, quod non consequuntur clerici, sequitur ut illud statutum non sustineatur, quia lædit clericorum libertatem.

35 Et facit quod addit prædictis Bonacina *in Bulla cœnæ disp.*2.*quæst.* 16.*sect.* 2. *puncto* 2. *n.* 11. asserens statutum, quo, decernitur, ut clerici etiam teneantur aliquam formam, vel aliud onus servare, in contractu venditionis esse contra libertatem Ecclesiasticam; sed hoc accidit in casu nostro, ut tradit Diana sub *dict.res.* 52. nam præscribitur clericis forma vendendi eorum vinum, nempe in quarta domo distante ab Ecclesia cum onere locandi dictam tabernam; ergo hoc statutum, seu Bannum erit contra libertatem Ecclesiasticam.

Item fit gradus ad decisionem Grammatici 100. contendentis justissimè factum, ac definitum fuisse apud Regium Neapolitan. Prætorium, mota controversia inter Salerni civitatem, & Abbatem sancti Benedicti illius civitatis statutum, quo prohibitum extabat in eam Urbem adduci vinum extra ipsius fines, & territorium collectum, minimè comprehendere vina, quæ ex Ecclesiarum vineis colliguntur; addens ipse Gatianus, non obstante illo statuto, posse clericos adducere vinum in civitatem aliunde, quàm ex territorio collectum; sic probat statutum de molendinis, de quo *supra* Covarruvias *in regula possessor. part.* 2. *§.* 4. *num.* 8. vers. *hic etiam* præter alia, quæ adducunt Abbas, & Felinus hic. 36

Et hæc omnia clarius patent, tum ex longè jam adductis *à quæst.* 1. *hujus textus*, tum quia statutum est contra libertatem Ecclesiasticam; quod sive directè, sive indirectè fit *ex c. statutum de hæret. lib.* 6. sive expressè, sive tacitè *ex cap. clericis §. nos igitur de immunit. Eccles. lib.* 6. & etiam si non loquatur de personis Ecclesiasticis, ut docent Valenzuela *in defens. Pauli* 5. *part.*3.*num.*123. Surdus *conf.* 301. *num.*77. Guebara *supra assert.* 1.§.5. *num.* 36. Fagnus *in tract. de validit. censurarum Pauli* 5.*part.*3.*fol.*59. Maynardus *de privileg. Eccles.art.*22 *n.*20.*&* 70. Mandellus *volum.* 2. *conf.* 8.*n.* 3. Marta *de jurisdictione dict.p.*4.*casu* 62.*n.*9.& alii, Duardus *in Bulla cœnæ lib.*2.*can.*15.*q.*19. 37

His ergo suppositis jam non obstant quæ pro contraria sententia possent considerari, primùm quod ista statuta diriguntur ad venditores vini laicos subjectos Principibus sæcularibus. Secundùm ut statutum, quod non prohibet absolutè, sed permittit sub certa forma, & modo, ut in casu, de quo loquimur non sit contra libertatem Ecclesiasticam, ut docet Natta *lib.* 2. *conf.*280.*n.*4. Tertio quia Ecclesiastici, si non vi coactiva, saltim vi directiva teneantur servare leges latas, propter commune bonum, ut de legibus, & statutis, circa pretia rerum mensuras vendendi, & similia, ut docent Diana *d.p.*4. *tract.* 1. *res.* 52. vers. *suppono* verba referens, Villalobos *tom.*1.*tract.*2.*dis.*31.*n.*1.*p.* 1. *tract.* 2. *res.* 7. Paul. Schilante *de privileg. clericor. c.* 8. *n.* 89. & alii: ergo. 38

Sed præhabitis omnibus, quæ *supra à dict. q.* 1. retuli pro his fundamentis facilis est solutio; quia ad primum breviter respondeo, quod cum sit concessum clericis vendere, non per se, sed per suos famulos, ut tradunt Genuens. *in praxi Archiep. c.* 26. *num.* 7. Prosper. de August. *in additionibus ad summ. quar.* verbo *vectigal.* Schilant. *de privileg. clericor. cap.* 8. *num.* 38. sequitur ut quidquid disponatur circa tales redundans in damnum clericorum, sit contra libertatem, ut patet apud Surdum *dict. conf.* 301. *num.* 74. & alios Doctores † Ad secundum respondeo cum Grass. *de effectibus clericatus effectu* 2.*n.* 359. quod tale statutum per indirectum lædit clericos, ut apertè apparet in casu nostro, & addit Diane 39 40

in verſ. *ſecundo non dict. part.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 52. reprobantem cum Graſſ. Nattam citatum, quod eo ipſo quod laici contrahentes cum clericis gravant aliquo onere, læditur Eccleſiaſtica immunitas, maximè quando tale onus redundat in damnum clericorum, ut contingit in caſu noſtro.

41 Ad tertium ut ſaltim directiva vi teneantur ſervare ſtatutum reſpiciens commune bonum, reſpondeo ſecundum Collegium Bonon. *in reſponſo pro libert. Eccleſ. contra venetos num.* 24. Molinam *de juſtitia, & jure tom.* 1. *tract.* 2. *diſ.* 31. *num.* 15. Sinlaine *de privileg. clericor. c.* 7. *dub.* 3. *n.*94. P. Franc. à Ponte *in reſponſ. de cenſur. Pauli* 5. *fol.* 74. Dianam *d. reſ.* 52. *in fine* prædictam doctrinam eſſe veram, quando dicta ſtatuta, ſeu leges edictæ in bonum publicum, nec directè nec indirectè lædunt libertatem Eccleſiaſticam, vel aliqua jura clericorum, quod non accidit in

42 caſu noſtro. † Et ego addo ex regula textus noſtri, quatenus docet ſtatuta laicorum, etiam favorabilia clericis, eos non obligare, ut in omni eventu deſideretur approbatio Pontificia, ſaltim tacita, juxta quæ longè dixi *ſupra q.* 2. *à n.* 1.

43 Nec turbatur omnis hæc adducta doctrina; eo quod poſſit dici ſtatuta illa non dirigi in clericos, ſed in laicos, ut patet ex forma verborum, quibus concipiuntur, quia ut jam adverti, & ſatis liquet ex dictis effectum illorum dirigi in clericos; ideo eſſe contra libertatem Eccleſiæ, ut tradunt Pariſius *conſ.* 72. *volum.* 2. *n.*63. Riminald. ſenior *conſ.*268. *num.* 32. *volum.* 2. Laderchius *conſ*, 103. *num.* 9. quia clerici non inveniendo famulos propter onus fidejuſſionis præſtandæ erunt adſtricti, vel vinum non vendere, vel dictos famulos indemnes ſervare.

44 Et ſic eveniret ut cum laici directè pœnas à clericis exigere minimè poſſent, per hoc ſtatutum indirectè illas exigerent gravando venditores ad ſolutionem, quod eſt gravamen conſiderabile; & etiam ſi exiguum eſſet, ſatis eſſe ut dicatur nullum, qui contra immunitatem Eccleſiaſticam.

45 Ad quartam quæſtionis partem an ſtatuta ad bonum publicum condita, non factâ clericorum mentione eas obligent. Et ſuppoſitis pro negativa ſententia aliquibus *ſupra à quæſt.* 1. adductis, licet affirmativa poſſit aditius ex quam pluribus juribus *ut cap. pervenit, cap.* 2. *c. adverſus, c. non minus de immunitate Eccleſiar.* ubi videtur quod clerici teneantur ad onera communia in ſubſidium *& ex l. ad inſtructionem C. de ſacroſanctis Eccleſiis*, ubi Eccleſia tenetur conferre, & contribuere ad inſtructiones pontium, & viarum; & quia clerici dicuntur cives, & Eccleſia de corpore civitatis; & quia Principes laici habent Poteſtatem leges condendi, ad eaque bonum publicum, & utilitatem reſpiciant ex D. Thoma *in opuſculo de regimine Princip. lib. cap.* 12. cum aliis congeſtis per Menochium *conſ.* 1000. *num.* 27. Surdam *conſ.* 1. *num.*8. *volum.*3. & hanc teneant Ancharran *in dict. non minus*, Andreas *in c.*1. verſ. *illicitas num.* 36. *de pace juram. firm.* dicens ut ubicumque neceſſitas, & utilitas exigit, non ſervetur immunitas clericis, vel Eccleſiæ, Covarruvias *in reg. poſſeſſor. de reg. juris lib.* 2. *p.*2. *§.* 4 *dict. num.*8. Purpuratus *conſ.* 50. & alii innumeri relati à Maria *de juriſdict. dict.*4. *p. cent.* 1. *caſu* 1. latiſſimè agens, & reſpondens ſuis fundamentis, ipſe cum infinitis probat ut minimè tale ſtatutum laicorum obliget clericos: & ut ego intelligo ex dictis *à quæſt.* 1. ex vi ſtatuti, ſed ex ratione directiva naturæ & approbatione, ſaltem Pontificia illius ſtatuti rectè obligatos exiſtere, ut ibi bene dixi; quare non amplius inſiſto cum ad relata jura ſatis intellectum præſtem, *infra & quæſt.* 10. *& in aliis ſequentibus*, ac præſtiterim in multis nempe *ſub c.* 2. *c.*3. *c.*4. *c.*8. *c.* 13. *c.* 17. *c. fin. de judiciis, & in c.* 1. 2. 5. 8. 1;. *& aliis de foro comp. & c. infra ſub q.* 10.

QUÆSTIO VI.

Clerici an obligentur ad leges taxæ panis ſic ut peccent violando legem Regiam illos & nobiles prohibentem vendere panem coctum, *num.* 3. *in fine* remiſſivè. An tempore carentiæ poſſint compelli ad triticum vendendum: & an laicus judex eos compellat ad aliquid faciendum tempore peſtis. Lex Regia pro bono Reipublicæ edita de tritico non emendo ad revendendum, an obliget Eccleſiaſticos. Statutum laicorum prohibens pro abundantia civium collecti frumenti de poſſeſſionibus Eccleſiarum, aut clericorum extractionem an leget Eccleſiam, aut clericos, quando extrahitur frumentum ad uſum neceſſarium Eccleſiarum & clericorum.

SUMMARIUM.

1 *Religioſi, & clerici teneatur ſe conformare cum legibus laicorum latis pro communi bono, qualis taxa tritici, ſeu rerum venalium. Ubi quo jure* n. 2. & 3.

4 *Clerici tempore chareſtiæ non poſſunt compelli ad triticum vendendum per laicos Judices, ſed per Eccleſiaſticum Judicem competentem contra Villadiego* n. 5. 6. 7. & 8. *ubi ut nec eorum conjugati.*

7 *Neceſſitas publica, quando periculum non eſt in mora, non poteſt dare juriſdictionem laicis ſuper clericos: ubi de compulſione facta à Nuntio Eccleſiaſtico Neapoli, ut clerici revelarent, & venderent triticum.*

9 *Principes ſæculares non poſſunt compellere clericos tempore peſtis ad obſervanda banna ſtatuto pro bono publico, & pro tuenda ſanitate, niſi per Epiſcopum & de praxi qua Epiſcopi utantur*, n. 10.

11 *Leges Regiæ contra tritici emptores, ut illud revendant, multis de cauſis juſtiſſimæ* n. 12. 13. & 14. *cum aliis.*

12 *Mercatorum ſitis, & avaritia plus poteſt nocere Reipublicæ, quam anni ſterilitas, aut locuſta, &* n. 14.

13 *Revenditores tritici cupiditate futuri lucri omnia grana ſibi abſcribere conantur; in ſeque populares patiuntur detrimentum, & carentiam annonæ.*

14 *Bardanarii vocantur qui omnia præemunt, ut deinde ea carius vendant.*

15 *Re-*

15 *Revenditorum minus est animæ periculosum licet Reipublicæ necessarium, cum pauci eorum sint qui Josephi Patriarchæ ferant animum.*

16 *Clerici legibus Regiis latis contra revenditores tritici, non earum virtute legantur, sed juxta naturalem rationem, & Pontificiam approbationem; & tunc directè, non coactivè, sub peccato tamen*, n. 17.

18 *Statutis generalibus laicorum non facientibus mentionem de clericis; quo pacto dicantur ipsi Clerici obligati*, n. 19.

20 *Clerici emendo triticum, ut revendant, quodammodo dicuntur negotiatores, & sic magis prohibiti, quàm laici revenditores, &* n. 21.

22 *Statutum laicorum prohibens extractionem collecti frumenti de possessionibus Ecclesiarum, aut clericorum, num clericos comprehendat?* remissivè.

23 *Statutum disponens super publicatione bonorum tractorum extra territorium; imò de vet, extractionis bladorum extra territorium non obligat Ecclesiasticos pro fructibus de bonis Ecclesiasticis*, n. 24.

25 *Clericus deferens res alterius non exempti dicens esse suas etsi videatur statuto laico obligari, ut dicitur de mulione ac portante merces alterius*, num. 26. *sed aliter fuit decisum Neapoli, & jure probatur in clerico* num. 28. 29. & 30. *ubi qualiter obligetur clericus.*

31 *Statutum laicorum præcipiens ne victualia ea extrahantur, vel interdicantur etiam à clericis & est contra libertatem.*

1 AD primam quæstionis partem, & aliàs de T ra tritici, seu panis, ut respondeas, num breviter oportet repetere quæ supra scripsi *in cap. 1. quæst. 6. hoc titul. de taxa tritici, seu panis coli.* Quibus suppositis nunc respondeo quod etsi revera clerici, & religiosi sint cives Reipublicæ, & teneantur se conformare cum legibus laicorum latis pro communi bono, qualis est taxa tritici, & alia quælibet imponens, & taxans pretium rebus victus usui necessariis: & ex hac causa, & aliis Medina *de restitutione quæst.* 30. Navarrus, *cap.* 23. *num.* 88. Melia Pontio *concl.* 5. *num.* 1. *lib. de taxa*, & aliis Rebellus *de Just. lib.* 9. *quæst.* 3. *sect.* 2. *num.* 9. dicant has, & similes leges non impugnare libertati Ecclesiasticæ, cum omnibus congruant juxta victoriam Relect. *de potest. Eccles. quæst. ultima n.* 3. Sotum *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *art.* 2. Sylvester verbo *lex q.* 15. Angelum *eodem*, §. 6. post Bart. Felinum, Panormit. & aliis *ex regula textus in cap.* 1. *de novi operis nunciat.* & sic ut clerici transgredientes taxam tritici peccent mortaliter, ut dixi *sub dicta quæst.* 7. *& aliis.*

2 † Et contra alii existiment ex regula textus nostri, & aliorum, ut lex taxæ clericos non obliget, cum exempti sint civili lege, & eorum bona; *cap. bene quidem dist.* 96. & ex aliis fundamentis quæ ex relatis, & referendis quæstionibus possunt *hic* cumulari.

3 Tamen ego breviter stando primæ opinioni distinguens resolvo illis legibus, ac pragmaticis taxæ non teneri, quatenus ortis à civili Legislatore, sed tantùm ex vi, & æquitate legis naturalis. Et quia tacitè, sive expressè solent ratione causæ publicæ à Pontificibus approbari, ne detur inter laicos cives, & clericos, aut religiosos turbatio; & ob id existimo evenire ut clerici transgressores possint peccare ex doctrina, quam adduxi *supra sub q.* 1. & 2. legenda pro ampliatione, & vera hujus dubii resolutione; & sic omitto plura à Doctoribus adducta: hic adjunges aliam quæstionem de qua dixi sub *c.* 1. *hoc tit. d. q.* 6. *num.* 50. & 51. ubi num lex Regia obligans clericos ne vendant triticum suum in pane certo si vendant peccent mortaliter quæ sustinetur ex resolutione hic java.

4 Ad secundam quæstionis partem an clerici tempore carentiæ, possint compelli ad triticum vendendum. Et suppositis latè antea dictis, licet Villadiego *in polit. c.* 5. *n.* 90. dicat *en tiempo de necessidad de pan podra el corregidor to max el trigo que sobrare à las Iglesia, y Monasterios, y Obispos, y Clerigos, aunque sea contra su voluntad pagandos elo n la tasa.* Nihilominus respondeo non posse Judices laicos procedere absque mandato Judicum superiorum Ecclesiasticorum contra prædictas personas, & religiosos, abstrahendo ab illis triticum, etiam in illo tempore necessitatis; quia etsi causa sit admodum urgens; & quæ tanti eo in tempore carentiæ stat pro utilitate, & necessitate publica, adhuc debet requiri prius mandatum superioris Ecclesiastici, quia constito de ea, non se negabit.

5 Quare & si practicus Villadiego ita loquutus fuerit adversùs eum, adduco in hoc casu alios practicos, non multùm in aliis casibus jurisdictionalibus faventes libertati, & immunitati clericorum, ut sunt Cavallo *cent.* 1. *casu* 9. *n.* 10. Anton. de Ripol. *variar. resol. cap.* 11. *de emptione, & vendit num.* 91. Sebastian. Guzin *de defens. reorum tom.* 2. *defensione* 20. *cap.* 9. *num.* 10. ubi post multa sic concludit *in omnem casum non possunt cogi personæ Ecclesiasticæ ad aliquid faciendum tempore carentiæ, vel pestis per Judices laicos, sed per eorum Judices Ecclesiasticos, nec possint puniri pæna commutata à laico, sed alia arbitraria.* 6 † Etsi fortè laici Judices procedant, erit, observatis illis, quæ retuli *infra in c.* 2. *de Judiciis*, *q.* 13. ubi egi de quæstione, *an possint laici Judices tempore necessitatis sequestrare triticum, & decimas Ecclesiasticorum*: & iterum de hoc dubio adjunges quæ ex multis tradit etiam Diana *p.* 1 *tract.* 1. *resol.* 8. ubi agit de illa, an sæculares Magistratus possint cogere clericos, ut triticum vendant si necessitas adsit, ubi contra Joannem de Salas *de emptione, & vendit. dubio* 9. *n.* 2. Valerum *in different. juris*, verbo *clericus*, *differentia* 3. *num.* 3. Curiam Philipicam *p.* 3. §. 3. *n.* 10. Bobad. *polit. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 13. allegante de facto à clericis. & canonicis, se extraxisse, sed ex *p.* 4. & 7. *de immunit. Eccles.* docent Duard. Molfesius, Belletus, & Madius, & Diana incurrere sic compellentes in censuram Bullæ cœnæ.

7 Et est ratio clara, quia publica necessitas quando periculum non est in mora, non potest dare jurisdictionem laico super clericos, & Ecclesiasticos, Diana *p.* 4. *tract.* 1. *res* 87. ubi refert notanter cum Elisæo Danza *in pugna Doctor. c.* 3. *de qualitate officialium num.* 14. *anno.* 1606. tempore maximæ penuriæ in Regno Neapolitano Judices laicos obtinuisse licentiam à Nuntio summi Pontificis compellendi Ecclesiasticos ad frumentum sevelandum, & vendendum; quia

ergo non videt ut quilibet Episcopus possit eo in tempore suos subditos Ecclesiasticos, ahosve in territorio degentes, quantumvis exemptos ob periculum, & moram recurrendi ad Papam, cujus subditi sint immediati: etsi fortè Episcopus, seu Archiepiscopus habeat triticum, ut Nuntius Pontificis ubilibet existens queat eos compellere censuris, & aliis mediis, & mandatis proportionatis, habemus igitur nullum dari casum, in quo illa compulsio queat fieri per laicum Judicem. Et in præsenti casu decreverunt etiam Philibertus Marchinus *de libello divino, seu tractatu de peste p.4.c.2. num. & seq.* Marta *de jurisdictione, p. 4. cent. 1. casu. infra referendo.*

8 † Quod etiam extendit ad triticum conjugatorum Ecclesiasticorum ex doctrina, quam refert Archiepiscopi Panormitani: quod intelliges de illis conjugatis, qui adhuc gaudent privilegio fori Ecclesiastici, juxta quæ dixi *sub.c.2. de foro comp.q.* 11.12.*&* 13.

9 Ad tertiam quæstionis partem præhabito quod dixi *supra sub cap.* 10. *de præscript.* ut tempore pestis non currat præscriptio, etiam respondeo breviter Principes laicos tempore pestis non posse clericos coercere ad observanda banna statuta pro bono publico, & pro tuenda sanitate a lita; sed debere Episcopum pro executione p ædictorum rogare; ita Marta, quem sequitur Diana *d.l. p.4.tract.1.ref.87. in fine*, qui dicit ita declarasse sacram Congregationem Cardinalium, facto verbo cum Sanctissimo Papa

10 Urbano VIII. sub die 21. Januarii 1631.† sicque Episcopi tempore pestis, si rectè id judicent bono publico expedire, vel omnem suam potestatem in Ecclesiasticos quantum ad arcendum ab urbe pestem, & ad conservandam sanitatem pertinet, ipsi Magistratui sæculari delegare debent, vel Ecclesiasticam personam assessorem laicalibus sanitati Præsidentibus misceat, qui jurisdictionem in clericos exercebit, ut notat Diana.

11 Ad quartam quæstionis partem an lex Regia edita pro bono publico de tritico non emendo ad revendendum, an obliget Ecclesiasticos, est hæc utilissima disceptatio adversùs omnes tritici revenditores, & legitimè cautum in diversis Regnis, & provinciis contra emptores tritici, ut postea revendant; est enim in eis variis pœnis sancitum, ne quis emat triticum ad revendendum, ni penuriæ, & carentiæ annonæ occurratur, & omnibus (præsertim pauperibus) consulatur ne inquam inopes famæ laborent, & patriæ ubertas conservetur: sic tradunt Benvenutu. *de mercatura p.4. ex num.* 44. Bartol. *in l.cætera, §. fin. & ibi* plenius Jason. *num.* 14. *ff. de leg.*1. Matiancus *lib.5.tit.*11.*lib.* 19.*glossa* 1. Ripa *de peste cap.5 num.*42. Menoch. *cent. 6. casu* 585. *num.* 10. Quare notanter Doctores dicunt tales leges, & constitutiones omnibus viris piis, & eruditis justas videri, quia ex mercatura frumenti ad ipsum revendendum, magna incommoda Reipublicæ (præsertim pauperibus) evenire solent.

12 Et in instinguibili mercatorum siti, & avaritia, quæ plus potest Reipublicæ nocere, quàm anni sterilitas, aut Locustæ *leg. annonam, & ibi* Angelus *n.4.ff.ad leg. Juliam. de annona* Gutierez *lib. 2. practicar. quæst.* 180. *num.* 9. Porto. *in scholi a l forum à los grandes daños, titul. de usuris,* Matienc *lib. 5. titul.* 11. *leg.* 19 *glossa* 1. *num.* 2. cum multis aliis Zenedus *in practicis quæst.* 33. *num.* 1.

Etenim tritici revenditorea cupiditate futuri luceri omnia grana sibi asscribere conantur; inde que maximum detrimentum, & carentiam annonæ populares pati, ut optimè advertunt Didacus Perez. *lib. 2. tit.23.l.3.* in glossa *no lo rebendan.* Ludovicus Messia *in pragmatica taxæ panis conclus.1.n.164.&* 167. 13

Ideoque Ulpianus *in l.annonam, ff. de variæ, & extraordinariis cognitionibus*, appellat Dardanarios istos Mercatores; qui omnia præemunt, ut demum ea carius vendant: ita notat idem Zenedus *dicta quæst.*33.*n.*1.*in fine*, & per ea, quæ dixit *collect.* 118. *n.* 5. *in fine*, Menochius *de arbitrariis casu* 384. *ex num.*2. Azevedus *in l.* 9. *ex n.*1.*tit.*18.*lib.*4.*recopil.glossa*1.*n.*1. Matienc.*d.l.*19. *in glos.*1.*n.*1. Bovad.*in polit.lib.*3.*c.*4.*n.*56. Messia *supra n.*165. 14

Unde Joannes Lopez *p.* 1. *instruct. conscient. cap.* 124. *vers. sed de ijsis revenditionibus*, optimè Joannes Matie .c.*lib.*5.*recop.tit.*14.*l.*1.*in glossa* 1.- *ex num.*2. Zenedus, & aliis *n.*2. notarunt horum revenditorum munus esse animæ periculosum, licet Reipublicæ necessarium, cum pauci eorum sint, qui Josephi Patriarchæ gerant animum, & qui non habeant primum in votis, ut tempus sterilitatis tale contingat quod carentiam inducat, augeatque frumenti valorem, in duplo saltem; & quidem desiderare adventum sterilitatis conjunctum videri, ut pote contra charitatem cum peccato mortali. 15

Jam ergo etsi ex multis *supra* adductis *à q.* 1. videretur, ut clerici tenerentur his legibus latis à laica potestate; ego idem teneo non virtute, tamen juxta naturalem rationem eas constitutas, & imperatas, quarum acceptatio justissimè fit à Pontifice expressè, aut tacitè, & quas nullo justo titulo eas respueret; imò deberet, si sic non caveretur illas condere, & imperare pro Reipublicæ salute; quemadmodum eas statuet pro tota provincia sibi subjecta, in temporalibus etiam. 16

Ideoque sub hoc capite dico clericos, Ecclesiasticasque personas debere; etsi non coactivè, directivè autem, & sub peccato prædictas observare leges, tanquam indictas à lege naturali, sic dictante, ut malum non fiat quod facerent, quemadmodum cæteri laici triticum emendo, ut illud posteà revenderent, quos damnant Doctores omnes, & clericos inquam sic Morla *in emporio p.*1.*tit.*9.*q.*10.*num.*1. Menoch.*cons.*1000.*ex n.*13. alios referens; & hoc quamvis in dictis legibus, seu statutis nulla fiat de clericis mentio. 17

Nam ut ait Bartol. *in l. cunctos populos, n.*29. *Cod. de summ. Trinit. & fide Cathol.* statuta generalia laicorum in quibus clericorum, aut Ecclesiarum nulla fit mentio: si tamen tendunt adversùs illa, quæ illis competunt, non tanquam privilegiatis, sed ut cuilibet de populo illos obligant, dummodo honesta sint, & ex Abbate *hic*, Covarr. Tiraquello, Bovadilla, Matienco, Molina, & aliis plurimis sic tradidit idem Zenedo *supra d.q.*33.*n.*3. 18

Ubi ex Navarro, Ludovico, Lopez, Rodriguez, Salon. & aliis concludit ut quamvis regulariter clerici non subjiciantur legi sæculari; subjecti tamen sunt legi naturali, quæ præcipit ne quis ultra justum pretium vendat, intellego ex jam adductis *à q.* 1. non quatenus faciat justum lex, 19

lex, nam istud erit pretium legale, sed quod sit justum à natura ipsa, & inter ementes, & vendentes ex natura, & valore etiam intrinseco rei,

20 Et quod in casu, de quo loquimur plùs sint clerici obligeti probatur, quia sic emendo triticum, ut posteà revenderent, quodammodo dicerentur negotiatores contra decisionem textus *in cap. final. de vita, & honestate clericorum.*

21 † Deinde quia triticum emendo u.t. singulia necessarium pro sua, & famulorum sustentatione, sto quod ex suis bonis, aut fructibus beneficii non habeat, & se introducere ad mercaturam sibi prohibitam ex dicto textu, in qua concurrit animus ille avarus, & divitiarum cupidua cum jactura pauperum: ex quo, & aliis fit, ut clerici in prædicto casu prohibiti, sint ex natura actus ab emptione tritici, ut posteà carius revenderet: alia cum infinitis scribit omnino legendus idem Zenedus *dicta q.33. à num.6* ubi alias quæstiones resoluit de tritici, & pania cocti materia.

22 Ad quintam quæstionia partem, an statutum laicorum obliget clericos, Ecclesiam, cum prohibet extractionem collecti frumenti de possessionibus Ecclesiarum, aut clericorum. In quo dubio per longè relata potest responderi, quare breviter vitis, quæ dico *infra q. 15.* ubi ago de nonnullis dubiis multum concernentibus: & *in q. 16. à n. 1.* vers *ad primam, tertiam, & quartam, & q. 17* ideò in præsenti dubio existimo respondendum ex alio dubio.

23 An statutum disponens super publicatione bonorum tractorum extra territorium habeat locum in fructibus bonorum Ecclesiasticorum.

24 † Etenim quod statuto de vet. extractionia bladorum extra territorium, ni legentur clerici, & Ecclesiastici pro fructibus recollectis de bonis Eclesiastici probarunt Ripa *in tit. de remediis præservativis ad conservandam ubertatem, n. 122. in tract. de peste:* post alios sequitur Plotus *in tract. de in litem jurando n. 189.* vers. *ex ipsa tamen decreto*, Marta *de jurisdict. p 3. cent. 1. casu.83.num.1.* ubi ait, ut habeat locum etiamsi ex bonia patrimonialibus clericorum recollecti fuerint.

25 Tota autem difficultas est quid si clericus deferat res alterius non exempti dicena esse suas; in quo dubio est diversitas opinandi, quia Bart. *per textum in l. fin. Cod. de annonis, & tributis lib.* 10. quem citat Bertacinus *de gabellis, p. 7. q. 20. n. 42.* addens simile esse in collectia: quo casu res illæ suppositæ, assertæque clericorum debent confiscari, ut dixit Bart. *in l. 1. Cod. de navibus non excusandis lib.* 10.

26 Nec relevare quod non de essentia Domini fuerunt datæ clerico, prout dicitur de mulione, qui portaverat merces alterius, & non solverit gabellam, ut non sint ex ejus culpa publicatæ merces; etsi per statutum dispositum esset quod merces publicentor cujuscumque sint ex sola culpa, vel dolo deferentis, quod statutom valet ut probant Paul. de Castr. & Romana *in l. cotem §. Dominus, ff. de publican. & vectigal.* eo casu ipse mulio teneretur Domino mercium, etsi non esset solvendo; & quod datur Domino mercium de jore restitutio in integrum ex clausula generali: argumento eorum, quæ notant Innocent. *in Rubr. de consuetud. column. final.* sic dicunt Imola, & Romanus *in dict. collect.* ex notatis per Bartol. *ibidem*, Alexand. *in addit.*

Sed nihilominus Marta *de jurisdict. p. 4. cent. 1.* 27
casu. 83. dicit contrarium fuisse decitum Neapoli in tribunali Regiæ Cameræ, ut scribit Regens Reverterius *in suis votis*, quæ dixit se habere manu scripta, & fortius hoc procedere ait, si fuissent facta banna, quod qui non solvit jura Doganarum, alia vectigalia, amittat merces intereeptas, & non possit se excusare ob culpam mulionis, vel alterius commissi, seu factoris, vel ministri.

Et quod aliàs nunquam merces extractæ con- 28
tra decretum inciderent in commissum, ob directus non solutos, quia nunquam, vel rarò vehuntur per Dominos mercium. † Itaque hujus 29
difficultatia resolutio declaratur, nam si gabellarii dicerent res esse alienas, clerici autem proprias, standum esse juramento, nedum clericorum, sed etiam nuntiorum; nisi repugnaret qualitas personarum, Cardinalis *in clementina præsenti de censibus*, Doctores communiter *in l. cætera §. sed si quis, ff. de legatis* 1. Franciscus Marcus *decis. 41. p. 1. & decis. 268. p 2. cum aliis* per Rolandum *in cons 71. n. 24. col. 4.*

Et addunt idem Rolandus *num. 25. volum. 4* 30
Cardinal. *in dicta clementina in 6. quæst per textum ibi* in vers. *locorum Diœcesani*, ut opus esset indicis determinatio, esset recurrendum ad Ecclesiasticum; & confirmatur ex dictis *infra q. 24. de pœna in Ecclesiasticas.*

Ex his patet responsio ad statutum laicorum 31
præcipiens ne victualia v. g. vinum, frumentum, legumina, oleum, &c. è territorio extrahantur, vel eo introducantur etiam à Clericia quæ ex prediis suia collegerunt est enim contra libertatem Ecclesiasticam ut ex adductis apparet & docent Gram. *decis. 100.* Marta *de Jurisd. 4. p. casu. 83. n. 1.* Faustus *in speculo confess. disp. 33. q. 20.* Sperellus *decis. 12. n. 43.* Carlen *in controv. forens. lib. 1. cap. 31.* Thomas del Bene *de immunit. p. 1. cap 8. disp. 10.* cum aliis contra Leguinam, Rovitum, Giurbam, Cutellum, Nenochium, Pereiram plures rationes adducens ubi latè agens respondet in sex Sectionibus & difficultatibus quibus à nobia satisfit in hoc tractatu.

QUÆSTIO VII.

An pragmatica super chartam, vulgo *de el papel sellado*, obliget Ecclesiasticos, seu violet immunitatem Ecclesiæ: an emphytheuta Ecclesiæ possit collectari, vel teneatur ad tributa: an clerici obligentur statuto edicto super jure congrui vulgo *retractus*: vel quid de statuto compromittendi: An statutum, quod intra tantum tempus Ecclesia teneatur vendere res sibi relictas, sit validum: & an statutum sæculare, quo cavetur, ne bona immobilia transferantur in Ecclesiasticas personas, sit validum sine Regia facultate; ubi de statuto Innoc. prohibente Ecclesiæ relinqui possessiones: & an clerici sint vassalli Principum laicorum?

SUM-

SUMMARIUM.

1 Reges possunt statuere super sigillando papyro ad actus judiciales, sicut super cæteris Regalibus: contra n. 10.

Cleri citenentur solvere pretium taxatum, & justum pro rebus venalibus.

2 Clerici sunt cives, sicut alii, ut in Republica Principum laicorum: sed num vassalli, num. 69.

3 Charta sigillata vulgò de el papel sellado in his Regnis practicata legibus ab anno 1631. clericos non obligat, nec Ecclesiastica tribunalia admiserunt pragmaticam super hoc, nec vulgo los vozcaynos: & quare num. 4. 5. 6. & 15.

4 Libertas Ecclesiastica præstat clericis facultatem faciendi quod eis placet, nisi illicitum sit.

6 Pragmatica, & ordinationes Regiæ circa papyrum sigillatum à Clericis non admittuntur, ut prohibentes, & impedientes, quod jure Divino eis aliàs licet

7 Monetæ valorem, quare Princeps possit augere, sive minuere, & eo Clerici obligentur; & non sic pragmatica sigillati papyri, n. 8. 9. 16 & 17.

10 Angariæ, & Perangariæ, Salinaria, guidagia, & pedagia, etsi sub Regalibus comprehendantur, sed redditus ipsorum fisco provenientes inter vectigalia commumerantur num. 11. & 42. item piscariæ Portus num. 13. & de aliis n. 14.

16 Monetæ mutatæ sigillum solet esse in modico, nec tali mutatione solent omnes Ecclesiæ gravari.

18 Pragmatica dicta papyri sigillati; etsi inventa urgente necessitate publica Regis, & Regni; & ut falsitas evitetur; non ideo fugit tributi nomen, nec falsitates instrumentorum cessant.

19 Clerici litigantes in in tribunalibus Regiis conformantur actuando in papyro sigillato, sicut cæteri laici: & quare.

20 Emphytheuta generaliter tenetur ad collectas: nam onus impositum personæ pro rebus, inspicitur persona, cui imponitur; & quia hujusmodi collectæ, sunt impositæ possessoribus, n. 21. & 22. & quia habet utile Dominium, n. 23.

23 Gravari quilibet potest ratione fructuum, quos ex re Domini percipit.

24 Bona Ecclesiastica ratione utilis Dominii videntur posse collectari, & num. 25. secus à num. 26.

27 Emphytheuta Ecclesiæ collectari nequit à Principe laico, quia nec fisci emphytheuta tenetur ad collectas; quia gravaretur onere laudemii, & Canonicis annui, imo & duplici collecta in comportabili, ut num. 28. & 29. fallit. n. 22.

30 Bona Ecclesiæ, quæ à laicis possidentur, non subsunt Principi, quoad directum Dominium.

31 Ecclesia quomodolibet lædatur, sive in minimo, sive in maximo, directè, indirectè, primariò, sive secundario, nullo modo substinebitur laicorum statutum.

32 Emphytheuta Ecclesiæ poterit collectori, quando scilicet illi, seu colono Ecclesiæ in casu publicæ necessitatis, ut belli, pestis, refectionis Pontium, & similium, ubi non sine difficultate.

33 Emphytheuta gaudet privilegio Domini directi, ut n. 34. sic ut non teneaturod tributa, ut de facto pluries pro collegi omajori complutt desinitum fuit, ut n. 35.

36 Censuarius, seu emphytheuta redimibilis non gaudet immunitate collectarum, ut exemplificatur: & n. 37.

38 Congrui jus se retractus non habet locum in clerios passivè, sed activè tantùm secundùm aliquos.

Clerici possunt uti consuetudinibus laicorum, quatenus concernunt certum favorem, dict. num. 28.

39 Retrahere potest clericus à laico rem habitam, vel patrimonialem, vel habitam à laico.

40 Retractus habet locum in clerico emptore; & quod Clericus, à quo res retrahatur est conveniendus coram Judice Ecclesiastico: vide num. 41.

42 Retractus habet locum etiam, si venditor, & emptor sint clerici,

42 Statutum laicorum de causis compromittendis inter affines, clericos non ligat passivè, activè verò sic n. 43.

Compromittere potest clericus in laicum causam vertentem super ejus Patrimonio.

44 Statutum quod intra tantum tempus teneatur clericus vendere res sibi relictas, est contra libertatem Ecclesiasticam; etsi aliud dicat Cutellus de simili statuto Federici, & n. 45. 46. 48. & 46. & Cutelli fundamentis respondetur à n. 51.

45 Lex Siciliæ, quæ prohibet fieri alienationes rerum stabilium in Ecclesias revocata fuit à Carolo.

36 Bona immobilia cum onere suo transeunt ad Ecclesiam.

47 Statutum, ut intra annum teneatur Ecclesia vendere possessiones sibi relictas non valet; ubi quod Alexand. IV. simile statutum condemnavit.

48 Statutum, sive consuetudo cavens, ne certa bona immobilia à laicis possessa in Ecclesias alienentur, aut ab eisdem retineri possint, non valet: & quare n. 49.

49 Utilitas publica, ne laici nimis onerentur collectis, præferri non debet privatæ Clericorum.

Clerici quandoque gravantur oneribus Ecclesiasticis directis ad bonum spirituale laicorum, & quo magis crescunt in illis divitiæ; magis etiam crescit eleemosynarum numerus, & cura multiplicandi Religiosos, d. n. 49.

50 Laici queri solent de Ecclesiasticis, quasi de profusissimis (ut dicunt) simplicium largitionibus census nimium creverint, contra quos sunt verba aurea concilii Parisiensis

51 Levitæ & Sacerdotes in veteri testamento prohibentur possidere immobilia, qui omnia habent titulo eleemosynæ, & divites fuerunt, ut num. 53.

52. Cap. 5. Levitici de ædibus Levitarum.

53 Levita, & Sacerdotes 43. civitates habuerunt, harum 13. Sacerdotes, Levitæ cæteras, qui etiam accipiebant decimas à duodecim tribus Israel.

Tribus

Tribus singula dividebant sua bona in decem partes, unamque debet tribui Levi, reliquis sibi reservatis d.n.53. & 54.

54 *Sacerdotes iterum in veteri testamento accipiebant decimas decimarum à Levitis, & accedebant primitiæ, & oblationes.*

55 *Sacerdotes nostri Evangelici non æque ditiores erant, sicut Sacerdotes veteris testamenti, & Levitæ.*

Interpretes juris civilis solent anxiè laborare, ut eorum responsis singulariter respondeatur, d. num. 55.

57 *Statutum sæculare, quo cavetur, ne bona immobilia transferantur in Ecclesiasticas personas sine Regia facultate, est contra Ecclesiæ immunitatem, contra Servita, & Pereira* de manu Regia num. 58. *qui impugnatur*, num. 59. *nisi tale statutum jubetur Pontificio privilegio, ut patet in Portugalia*, num. 61.

59 *Rex Alphonsus Portugaliæ Rex fuit ab Honorio III. excommunicatus, & ei Regnum interdictum, quia condidit statutum, ne immobilia transferantur ad Ecclesiasticos sine Regia facultate.*

60 *Lusitaniæ lex, ne immobilia transirent sine facultate Regia ad Ecclesiasticos, fuit revocata ubi de diploma Clem. IV.*

62 *Constitutio lata ab Henrico Imperato Constantinopolitono; ut nullus possit in vita, aut morte de possessionibus suis quidquam Ecclesiæ largiri, damnatur ab Innocentio III. anno* 1212. & n. 36.

63 *Valentiniani statutum, ne bona transirent ad Ecclesiasticos factum anno* 370. *fuit à Maritiano revocatum, & abrogatum à Basilio Imperatore anno* 987. *tanquam Imperio damnosissimum.*

64 *Legare sua humanis legibus sancitum fuit, ut cuique liceat Ecclesiæ, & piis locis*, num. 64.

65 *Religionem ingredientium res Imperatorum legibus Monasteriis debentur; potest enim quilibet naturali lege offerre, & consecrare rem suam Deo bonorum omnium largitori.*

66 *Immobilia bona ab Ecclesiis in persecutione Diocletiani, & Maximiani ablata restitui mandarunt eis Constantinus, & Licitinius Imperatores: Donationes absque insinuatione fieri queunt Ecclesiæ; etsi fortè excedant quantitatem jure civili taxatam* dict. num. 66.

67 *Apostoli cum prævidérent Ecclesiam futuram in gentibus non fuerunt adepti prædia in Judæa, sed tantùm pretia ad fovendos egentes.*

Constantinus dilatata Ecclesia inter gentes concessit facultatem, ut subditi non tantùm Christiani fierent, sed etiam extruerent Ecclesias, & eis prædia tribuerent pro dote ad alendos Ministros d. n.67.

68 *Constantinus Imperator Romanus constituit Sedem Beato Petro.*

69 *Clerici non sunt vassalli Principum laicorum, etsi cives dicantur; licet alii contra, ut hic* & n. 2.

70 *Clerici reperiuntur exempti in jurè quoad forum, quoad capturam, quoad tributa, quoad regimen.*

OCCASIONE pragmaticæ promulgatæ in his Regnis Hispaniæ 15. Decembr. 1631. ut patet *in l.* 45. 46. 47. & 48. *titul.* 25. *lib.* 4. *recopil.* ubi de sigillis, & formulis ad quælibet instrumenta publica, & privata; item ad Regias provisiones, & schedulas, seu ad quoscumque actus Judiciales interpretes, sive de officio, quæ vulgo vocatur *de el papel sellado*, fuit inter Doctores orta disputatio, an clerici tenerentur, utpote laici ad exsolvendam hanc collectam, saltem vi directiva pro parte affirmativa; nonnulla fundamenta tradiderunt Doctores, quæ possunt reduci ad jam adducta *à quæst.* 1. *hujus textus*, quatenus faciunt pro lege edita, seu statuto conditio ex causa Reipublicæ necessaria; quorum primum erit, nam Regibus conceduntur statuere circa ea omnia, quæ ut Regi, & Domino supremo Regni, aut provinciæ potest competere juxta quæ notavi *in cap.* 10. *de præscript. à q.* 1. ubi in Regalia Principis præscribi queant, & quæ illa sint, sed impressio Regii sigilli super charta, est Regalia, ergo charta signata, ut fit quotannis sigillo diverso impresso est propria Regis, cui potuerit dare & assignate æstimationem taxando pretium, & consequenter clerici comprehendantur ea, ut cæteri subditi laici. 1

Et confirmatur quia sicut clerici, ut notaot Avendañus *de censib. q.*32.*n.*10. Lassarte *de decima cap.* 10. *n.* 3. Messia *in pragmat. taxæ panis conclus.* 5. *n.* 39. Salas *de emptione dubio.*9 *n.*2. & alii tenentur soluere pretium rerum venalium à Principe taxatarum, ut annotavi *supra sub dicta quæst.* 1. & *aliis*; ita etiam teneantur solvere pretium dictæ chartæ signatæ, quam ut jam propriam Rex vendidit cum Regio sigillo, præcipuè ex eo fundamento, quia quod in curiis Parlamento, & comitiis Regni, inspecta necessitate Regis nostri Philippi IV. post longam discussionem procuratorum vulgò *de cortes*, non fuit inventus; tunc alius contributionis modus, quominus subditi onerarentur, ac gravarentur; ergo cum clerici sint cives, & pars Reipublicæ, ut sæpè jam dium est, *ex cap. cum nullus de temporibus ordinat.* & docet Bartol. *in l* 1 *ff. ad municip.* Villalobos *in summa tom.* 1. *tract.* 2. *dif.* 31. *num.* 1. & alii, & ex eo quod scribunt Alvarus Valascus *tom.* 1. *consult.* 100. *nu.* 2. cum docetur clerici sint vassalli Principum laicorum, siquidem sunt ita cives, sicut laici *ex l. assumptio, ff. ad municipal.* & *ex l. cives, Cod. de incolis*, idem docent Rodriguez *in summ. tom.* 4. *cap.* 168. *nu.* 1. Sousa *infra referendus ad ultim. quæst. partem*, sequitur ut illos obliget sicut laicos. 2

Nihilominus quemadmodum in his Regnis video practicatum existimo clericos non comprehendi illo tributo, nec unquam potuisse comprehendi, imo videmus aliquos subditos Regi vulgò *Vizcainos* restitisse admissioni papyri sigillati, actuarèque in papyru sine sigillo regio, sicut & apud nos temporibus retrò; eo quod esset onus incomportabile gebellæ, & collectæ excedens, ac superans in nimis grandi quantitate, & admodum excessiva valorem naturalem papyri sine sigillo. Unde cum clerici non solum sint exempti, sed etiam de jure Divino à solutione gabellarum, ut latius dico *quæ.* 3 *sequen-*

sequenti. Et ex multis Doctoribus, & juribus, firmavit sacra Rota in Albanent. Gabellæ die 28. Junii 1630 coram Domino Merlino, & in Barchinonem exemptionis 26. Junii 1636. coram Coccino; argum. eorum quæ dixi latè *infra in c.2. de Judic. sub. q.* 1. ergo cum ex sumptione papyri signati clerici solverent gabellam sequitur necessario prædictam pragmaticam dictam papyrum statuentem violare libertatem Ecclesiasticam; & ob id si comprehendat clericos, infringere libertatem Ecclesiasticam, ut patet *ex can.* 15. *Bullæ in Cæna Domini*, cujus verba dant pro infectis, & Annatematizant omnes ordinationes, & constitutiones, unde libertas Ecclesiastica directè, vel indirectè læditur, & restringitur.

4 Et confirmatur, quia libertas Ecclesiastica hoc clericis præstat, nempe ut habeant facultatem faciendi quod eis placet, nisi illicitum sit, ut patet *ex l. libertas, ff. de statu hominum*, & docent Cochier *de libertate Ecclesiast. p.* 2. *cap.* 15. *num.* 6. Garticus *in allegatione pro Ecclesia, fol.* 208. *§. tertio probatur,* Sperellus *decis.* 12 *n.* 4. Bonacina *in Bullam Cænæ disput* 1. *quæst.* 16 *sect.* 2. *p.* 2. *num.* 14. Reginald. *tom.* . *lib.* 9 *cap.* 23. *num.* 358. Diana *p.* 6. *tract.* 8. *miscell.* multa, quæ omitto referens *res.* 1.

5 Et patet quia per pragmaticam papyri sigillo Regio signati clerici nequeunt amplius facere id quod prius libere eis facere, permissum erat, quia non possunt amplius in judicio uti chartis papyraccia, & alia instrumenta efficere, nisi papyrus sit Regio sigillo signata; ergo clarius apparet dictam pragmaticam esse contra libertatem Ecclesiasticam; cum illam lædat, ac restringat: etenim clerici per illam non possunt deinde illud facere, quod antea impunè, & licitè faciebant.

6 At sic est quod ordinationes pragmaticæ, & statuta prohibentes, vel præcipientes clericis quod eis, nec Divino, nec humano jure prohibitum, vel præceptum est, violant immunitatem Ecclesiasticam, ut docent Felinus hic *num.* 72. & 73. quem citat, & sequitur Humada *in scholio ad Gregor. Lopez lib.* 3. *tit.* 2. *p.* 1. *glossa* 6 *n.* 3. *fol.* 28. *col.* 4. Zechus *de Republica Christiana tit. de clericis fol* 410 Sousa *in Bullam Cænæ cap.* 16. *disp.* 84. *conclus.* 3. Alderanus Mascardus *de interpret. statutor. conclus.* 1 *n* 88. Filiucius *tom.* 1. *tract.* 16. *c.* 10. *n.* 270. *§. tertio ea*, Reginaldus *tom* 1. *lib.* 9. 23. *n.* 358. *§. tenendum est tertio* Duardus *in Bullam Cænæ lib* 2. *cap.* 15. *quæst.* 19. *n.* 1. Lancerchius *cons.* 103. *n.* 1. Annibaldus *in additionibus ad Mandellum lib.* 1. *cons.* 8. *littera H.* Sayrus *de censuris lib.* 3. *cap.* 19. *n.* 9. *§. sic etiam*, Bonacina *in Bullam Cænæ disp* 1. *quæst* 16. *sect.* 2. *puncto.* 2, *n.* 51. & alii per fundamenta adducta *à quæst.* 1. ergo cum nullo jure inveniatur clericis prohibitum, instrumenta conficiant, nec in judicio utantur alia charta, quam usque adhuc omnes liberè, & impunè usi sunt, & licitè; sequitur ut prædicta pragmatica quatenus prohiberet clericis uti alia charta in Judiciis, quàm signata sigillo Regis, esse contra Ecclesiam, & clericorum immunitatem, cum prohiberet clericis id, quod jure Divino, ac humano non fuerit prohibitum.

7 Nec obstat dicere quod sicut Princeps potest valori naturali, & intrinseco monetæ alium majorem extrinsecum addere, juxta resolutivè notata *infra in cap. quanto de jurejurando*, & quæ longè dicam *in cap. cum Canonicis*, *cap. cum olim de censibus*, & sibi applicare pro publica necessitate sublevanda, ita, & in casu nostro licet papyri signati sit excedens, & improportionatus, cum sit ejus taxatio tam magna, quod sæpius pro una charta, vulgò *pliego de papel*, qui aliàs in suo valore adhuc non excedit duos marapetinos, æstimetur ratione signi Regii in 272. marapetinis argenteis potuerit Rex illud augere præsus urgentibus bellorum necessitatibus.

8 Nam respondeo quod etsi Princeps possit augere monetam, quando adest publica necessitas, cui populus tenetur subvenire, si Principis Marsupium evacuatum est; & tunc habeat rationem gabellæ, ut tradit Mariana *de instit. Reg. lib.* 3. *cap.* 8 Basilius Pontius *variar. disput relect.* 1. *de augmento monetæ.* 1. *propos* 4 *fol.* 514. *col.* 1. & *fol* 516. ob idque Bornitius *in tractatu de ærario lib.* 6. *cap.* 6. *mutationem monetæ* opposuerit *sub tit. de vectigalibus extraordinariis*; & ex hoc dicant nonnulli illam mutationem monetæ, etiam ob publicam necessitatem non habere requisita Justi tributi, etsi gabella sit, continereque in se multa inconvenientia, ut tradit Paulus Laym. & multi cum eo *in Theologia morali lib* 3. *tract.* 3. *p.* 1. *cap.* 5. *num* 7. & inde infimus posse obligare clericos, cum non teneantur ad onera, & tributa pro sublevandis necessitatibus publicis, nisi cum certis conditionibus, de quibus dico *infra quæst. seq. ex concil. Lateran. in cap. adversus de immunit. Ecclesiar.*

9 Tamen revera mutatio monetæ non sic se habet, quantumvis gabellæ rationem habeat, quia quoties illa fit non est onerosa clericis, sicut papyrus sigillata; imò sæpius contingit quod redundet in augmentum, & commoditatem etiam clericorum circa pretia rerum usualium, & commodatiora, ut apparet ex eo quod nunquam nec clerus mutationi monetæ resistat, ut pote videmus non restitisse anno 1628. nec an 1642. & ab hinc anno 1653. 1654. & 1659. in quibusdam mutationibus monetarum vulgò *de el vellon*, & si contigerit plus communitates Ecclesiasticas, clericos amisisse quantitates, non minimas, quia si mutatio monetæ est circa diminuendum valorem, ut factum est in prædictis mutationibus; inde evenit Reipublicæ, & insimul Ecclesiasticis communitatibus, ac personis alia utilitas, ut diminuerentur pretia rerum vendendarum; quæ si moneta non minueretur, vendebantur per excessivas quantitates, ad quod medendum malum legitimè mutatio fit absque injuria ullius, & itidem si moneta augetur nullum damnum solet contingere intrinsecè respectu rerum emendarum, ut experientia experti sumus; imò & per aliquas mutationes monetæ eam augendo, multos divites effectos vidimus temporibus, quod nunquam accidit in papyro sigillata, cujus pretium, & augmentum cedit in excessivum gravamen, non solùm laicorum, qui subjectionis jure Regi tenentur subvenire, & contribuere, non sic clerici ex rationibus adductis; & ob id fuit ex parte cleri facta contradictio talis, ut in tribunalibus Ecclesiasticis, & sanctæ Inquisitionis nullo modo Judicium agitetur in papyro sigillata, nisi tantùm in tribunalibus Regiis, quale est etiam tribunal Judicis bonorum confiscatorum sanctæ

Inquisi

Inquisitionis, de cujus praxi testificor, ut Judex bonorum confiscatorum tribunalis sanctæ Inquisitionis Vallisoletanæ dum *ibi* essem Inquisitor.

10 Quare etsi adversarii existiment hanc pragmaticam *de el papel sellado* non esse tributum, sed regaliam, quæ etiam clericos includit, respondeo hoc esse figmentum, & chimericam speculationem; quia ut docent Klokius *in tractatu nomico politico de contributionibus* c. 3. *n.* 188. Cavedo *p.* 2. *decis.* 42. *num.* 4. Diana *dicta resol.* 1. sub vers. *probatur secundo p.* 6. *tract.* 8. & alii gabellæ etiam dicuntur Regaliæ, sub quo Regaliarum nomine comprebenduntur etiam Angariæ, & Perangariæ, ut observant Sextinus *de Regalib. lib.* 2. *cap.* 13. Cujacius *in l. ult. Cod. de fabricens. lib.* 11. Hotoman. *in legicon. feudali* verbo *angaria* Codelino *de jure* novissimo *lib.* 5. *cap.* 3. *l. inde manus in exercit. feudat c.* 3 *n* 57. Alfatus *de officio fiscalis glossa* 20. §. 12. *à n.* 471.

11 Et sic etiam Salinaria inter Regalia connumerantur: Strachia *de mercatura p.* 4. *n.* 30. Azevedus *in l.* 31. *tit.* 20. *lib* 6. *recopil. à num.* 11. Petrus Barbosa *in l divortio.* §. *si vir. n* 29. *ff. soluto matrim.* Caved. *decis.* 53. *p.* 2. & alter Barbosa, & Doctores per textum *in cap. super quibusdam* 26. *de verb. signif.* ubi etiam de guidagiis, & pedagiis, quæ sic dicuntur a pede eo quod à transeuntibus solvitur, ut per Casaneum *in consuetudinib. Burgundiæ Rub.* 1. §. 4. verbo *in dire, in poser.* & *lever aydes num.* 6. *fol.* 30. ubi *n.* 7. ait quod pedagium non est servitus.

12 Et sic licet Salinæ sint de Regalibus: tamen redditus ipsorum fisco provenientes inter vectigalia ab Ulpiano connumerari patet *in l inter publica* §. *fin. de verb. significatione*, ut notant Bulenguerus *de Imperatore Romano lib.* 9. *c.* 21. Jacobus Bonitius *in tractat. de ærario lib.* 5. *c.* 4. Christophorus Besoldus *in discursu politico de ærario c.* 4. a. 13. Gaspar Klokius *tract. nomi. politico de contribut. cap.* 1. *n.* 116. Bodinus *de Republica lib.* 1. c. 10. *num* 170. ex quo Titus Livius *lib.* 1. *decad.* 3. *de bello persico* sic asseruit *vectigal. etiam novum ex salaria annona statuerunt.*

13 Et aliæ ut piscariæ, & portus, ut dico *infra in dicto cap. super quibusdam* inter vectigalia connumerantur quæ sunt Regalia. 14 †Etenim Dominicus *in discursu academico, vol* 2. *discursu* 15. *n.* 65. *notat in d. l. inter publica* salaria à Rumeo annona, statuta, & piscarias respectu proventuum vectigalia vocari, sicut de portu patet *in dict. l.* §. *fin. ff. verb. oblig.* proventus ex portu inter fisci vectigalia apponuntur, Solorzanus *de jure indiarum tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 1. *à num.* 52. & alii; & quod ripatica sint *de regularibus tradunt* Bucerus *supra n.* 154. & Erumæus *n.* 93. qui tamen eorum proventus vectigal vocat, quod etiam fecit Mastrillus *de Magistrat. lib.* 3. c. 10. *n* 21.

15 Unde cum jam dictum sit *à quæst.* 1. tunc statuta, & leges propter bonum publicum ligare clericos, quando nec directe, nec indirecte Ecclesiasticam immunitatem lædunt, ut docent Salas *de legibus disp.* 14. *sect.* 8. *num.* 92. & 93. Baldellus *lib.* 5. *disp.* 33. *n.* 14. Bonacina *in Bullam cœnæ, disp* 1. *quæst* 16. *sect* 2 *punct.* 2. *num.* 12. à Ponte *in responsione super censuras Paul.* 5. *fol.* 15. Collegium Bononiense *in responso pro libertate Ecclesiastica num.* 2. Molina *de Justitia tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 31. *num.* 15. Squilante *de privilegiis clericorum cap.* 7. *dubio* 3. *num.* 94 & alii, sequitur ut cum taxatio chartæ, de qua hic agimus sic ita in ratione pretii excessiva, ut limites Justitiæ omnino excedat; ideoque potius gabellæ onus sit, quam pretium rei, ea lex, & pragmatica sit contra immunitatem Ecclesiasticam, cum eam nimis lædat gravando Ecclesias, & Ecclesiasticas personas, & tempore ejus promulgationis scribens Magister Arauxo nunc Episcopus Segoviensis qui *hic matriti degit jam Episcopatu resignato, in* 12. *D. Thomæ quæst* 97. *disp.* 3. *sect.* 5. late, & solide multis rationibus firmavit dictam pragmaticam *de el papel sellado* esse contra immunitatem Ecclesiæ cum multis etiam Thomas del Bene *de immunitate p.* 1. *cap.* 2. *dubit.* 4. *sect.* 5.

16 Nec obstat dicere quod sicut impressio signi publici valorem monetæ intrinsecum augeat; ita & in nostro casu sigillum Regium augeat pretium papyri sigillatæ, quia respondent Layman. *lib.* 3. *Theolog. moral. tract.* 3. *p.* 1. *cap.* 5. *num.* 4. Joannes Hitzono *tract. de jure monetæ classe* 5. *quæst.* 1. *num.* 37. & alii penes ipsum, & Diana *dicta resol.* 1. *tract.* 8. *p* 6. sub vers. *ad secundum*, qui aliis fundamentis contrariæ sententiæ respondet publicum signum in moneta, augere ejus valorem, tantum in modico, sed in casu nostro sigillum Regium augere valorem chartæ signatæ unius gravi ad plures Marapetinos, seu Piagma; ergo tale augmentum injustum esse, necessario dicendum sit, vel ut jam *supra* explicavi mutatio monetæ nunquam refunditur in damnum status Ecclesiastici; eo quod omnes, tam clerici, quam laici soleant consequi moderata pretia rerum; & hæc sic multum de Regalibus, potius quam alia tributa, quæ non sic tendunt in universam Reipublicæ sublevationem, sicut monetæ mutatio. 17 † Non inquam ex mutatione monetæ solet præjudicium generari omnibus Ecclesiis, ac Ecclesiasticis, cum non omnes patiantur in moneta mutata, sicut in aliis tributis, quæ ordinantur, non tantum pro tempore præsenti in quo decernuntur, sed etiam in posterum, ut contingit: in præfato chartæ sigillatæ.

18 Et licet replices dicendo pragmaticam *de el papel* sumptam fuisse; propter publicas necessitates sublevandas, item & ut falsitates instrumentorum evitarentur, respondetur non ideo illam, etsi omnino constet de fine posse subterfugere nomen tributi, oneris, seu exactionis: nec falsitates inde omnino repelli in posterum, cum hodie Tabelliones, & notarii sic possint falsificare instrumenta, ut antea, nam soluto pretio chartæ Bullatæ sigillum illud Regium non efficit ut aliquis si velit, non possit in illa charta signata aliquod instrumentum notarii, vel aliquod mandatum Judicis cum falsa subscriptione efficere, ut de se patet; ergo in nullo eventu possunt dicere contrarii Doctores, ut clerici tenentur ad illius solutionem, nec ratione tributi, nec ratione Regaliæ, cum unum ab alio non separetur. Et jam hodie minus cum ex hac postrema concessione Curiam anno 1656. in mense Novembr. factum sit ut annona chartæ sigillatæ sit duplicata à prima die Januarii, anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi septimi, ad tempora alia posteriora.

19 Unum posset hic discuti, quare in nostra Castella, & aliis Regnis, ubi actuatur in Judiciis sæcularibus in prædicta charta sigillata, illam

de facto solvant clerici, Ecclesiæ, & Religiosi in tribunalibus, seu coram Judicibus Regiis litigantibus, & responsum latum, percipies ex doctrina, quam late posuit *in c.5. cap. cum sit generale 8. cap. quod clericis 9. de foro comp.* ubi de conformando se litigante cum stylo curiæ, ubi comparet litigaturus. Et *ibi* de clerico actore adversus laicum litigaturo coram laico Judice, & quare, aliquid *infra q. 27.*

20 Ad secundam quæstionis partem an emphytheuta Ecclesiæ possit collectari; vel teneatur ad tributa extra necessitatis casum, sicut alii subditi Principis. Et video multum discordes scribentes, & pro parte affirmativa, ut teneantur, probatur *ex l. unica Cod. de impon. lucrativa descr. lib. 10.* in verbo *non mutatur l. 1. Cod. de induction. lib. 10. l 2. Cod. de jure emphyteb.* ubi generaliter disponitur quod emphytheuta teneatur ad collecta, non enim distinguunt inter emphytheutam Ecclesiæ, & alios, & cum lex non distinguat, nec nos distinguemus *ex l. non distinguemus, ff. de receptis arbitris l. deprecatio, ff. de public. in rem actione.*

21 Secundo quia quando onus imponitur personæ pro rebus, tunc inspicitur persona, cui imponitur *l. rescript. §. fin. ff. de muner. & honor. l indictiones,* ubi glossa, *Cod. de annonis & trib. lib. 10. glossa Rubricæ, Cod. de muner. patrimonialibus.*

22 Tertio quia hujusmodi collectæ sunt impositæ possessoribus, ita ut qui plus possidet, plus solvat, Cardinal. *in cap. tua nos de decimis, Imola in cap.* cum non sit eodem; sed sic quod emphytheuta (etiam Ecclesiæ) dicitur res Ecclesiæ possidere *ut in l. naturaliter,* ubi Doctores, *ff de acquirenda possessione;* igitur dici debet, ut teneantur ad collectas.

23 Cum quilibet gravari possit ratione fructuum quos ex se Domini percipit, *l si venditor § fin. ff. de servis exportand. l. fin.* uti Baltol. *Cod. sine censu,* vel reliquis Ripa *cons 23. n. 15. & 22. de rescriptis,* Natta *cons. 312. n. 5. lib. 2.* Zephalus *cons. 637. n 7. lib. 5. & cons. 515. n. 8. lib 4. & cons. 290. n. 12. lib. 1.* & sic à fortiori videri, & multo magis emphytheuta gravari possit, cum habeat utile dominium, & jus in re.

24 Sed bona Ecclesiastica ratione utilis dominii possunt collectari, ut docet Purpuratus *consil. 332. lib. 1.* ex ea ratione, quia laici possunt statuta facere contra laicos habentes bona Ecclesiastica in emphytheusim quoad utile dominium, Anchar. *cons. 433. n. 3.* qui dicit communem, & Julius Clarus *in §. emphytheusis quæstione 48.* ergo.

25 Hanc sententiam docent Andreas de Isernia *in tit. quæ sint Regalia cap. 1. in usibus feudor.* Lucas de Pena *in l. 1. Cod. de indicta viduit.* vers. *emphytheuta lib. 10. & in dicta leg. unica,* vers. *non mutetur de impon. lucrat. discript. lib. 10.* Ripa *ubi supra,* Alexand. *cons. 101. num. 11. lib. 1.* Barbatia *cons. 14. num. 5. lib. 1.* Bologninus *consil. 54.* Ancharran. *in regula ea. quæ de reg. juris.* Paris. de Puteo *in tractatu de reintegrat. feudor. cap. 16. num. 10.* Brunus *in tract. de exclus. fæmin. art. 8. quæst. 22.* dicens communem opinionem, & facit lex Regia menti tenenda *in l. 55. tit. 6. p. 1.* ibi *mas si por aventura la Iglesia compra se algunas heredades, o que se las diensen homes que fuessen pecheros al Rey, tenudos son los Clerigos de la facer à quellos Pecaos que aviam acumplir per ellos, à quellos, de quien las ubieron:* & pro hac opinione possunt appellari nonnulla, quæ late dico *in dicto cap. 5. de foro comp. à quæst. 5. ubi quæst. 7.* an *emphytheuta Ecclesiæ possit, ac debeat convenire pro pensione coram laico, aut Ecclesiastico Judice,* & prædictam opinionem esse jure Regio receptiorem docent Azevedus per textum ibi *in leg. 11. tit. 3. lib. 5. recop. num. 8.* Zevallos *in practicis quæst. 726. num. 18.* & per relata verba textus *in dict. leg. 55. tit. 6. p. 1.*

26 Ego tamen quantumvis ex relatis fundamentis sit probabilis relata opinio existimo de jure, & de praxi ex doctrina textus nostri amplectandam esse negativam, nempe ut nequeat collectari à Principe laico ex ea optima consideratione, qui fiscus, & Ecclesia comparantur *ut in leg. final. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis,* Salicetus *in leg. penultim. Cod. de excusat. muner. lib. 10.* sed emphytheuta fisci non tenetur ad collectas *leg. penultim. §. conductores, ff. de jure immunit. leg. privata, Cod. excusat. muner. l. 10. leg. 1. Cod. de privileg. Domus Augustæ lib. 10.* ergo similiter, nec emphytheuta Ecclesiæ, quia alias duplici onere gravaretur, quod est absurdum, ut tenet Bartol. *post glossam in l. 1. Cod. de mulieribus.*

27 In quo loco patet; quia gravaretur onere laudemii, & Canonis annui: hanc amplectuntur idem Bartol. *in leg. privata, Cod. de excusat. muner. lib. 10.* ubi Angelus, & Joannes de Platea, Jason. *in leg. prima, num. 31. Cod. de jure emphytheusis,* Bohius *in titul. de Princip. numero 128.* Ruinus *consil. 111. num. decimo, lib. 5.* Petrus de Waldis *in tractat. collectar. num. 74.* Silvanus *consil. 9.* ubi late tuetur hanc sententiam, quam dicit veriorem, & solidioribus rationibus fundatam, necnon magis æquam, & securam, quia continet favorem Ecclesiæ; Sfortia Oddus, *consil. 70. num. 31. & num. decimo tertio;* & dicit communem, licet ingenue fatetur contrariam magis communem, & juxta hæc intelligenda sunt, quæ breviter dico cum Thomas del Bene, & aliis *infra quæstione. 40. in fine.* † 28 Et confirmatur primo, quia si prima sententia deberet amplecti, superveniret in Ecclesiam & in Ecclesiasticas personas aliud gravis quotidianum; nempe ut onera duplicis collectæ in eodem tempore graventur, in quo laici uno tantum gravati existerent, quia si Princeps Ecclesiasticus Ecclesiam, & subditos Ecclesiæ, tunc vellet collectare, manerent ipsi hac collecta gravati, & insimul alia à Principe laico; indeque eveniret quod Ecclesia ita graveretur, ut non inveniret, nec reperiret emphytheutas, qui sic pingiva laudemia solverent si bona Ecclesiæ non possent transire in eos cum eisdem privilegiis, cum quibus ipsa Ecclesia possideret.

29 Secundo confirmatur quia in casu, quo Papa collectaret bona Ecclesiarum, sive possessores eorum si ipsi emphytheutæ deberent, censeri quoad Dominium utile immediate subditi Principo laico, remaneret Ecclesia gravata quoad Dominium directum: & licet persona emphytheutæ obligetur quoad se Principi laico, & statutis laicorum, tamen bona Ecclesiæ, quæ à laicis possidentur, non subesse Principi quoad directum Dominium: & ita Nevicamus sequitur *consil. nono, numero decimo actavo,* cum hæc opinio sit favorabilis Ecclesiæ; quis ergo negare audebit prædictas collectas à lai-

co

eo impositas contra emphytheutam Ecclesiæ pro possessionibus, quas possidet redundare in præjudicium bonorum Ecclesiæ, seu personarum Ecclesiasticarum contra regulam textus nostri, & *c. quæ in Ecclesf. hoc tit. c. 2. c. adversus, c. non*
30 *minus de immunit. Ecclesf.* † Et quia pro hac sententia post multa adducta pro prima, late loquitur Marta cum multis ab eo relatis ex textu nostro, & *Auth. cassa, Cod. de sacrosanctis Ecclesf.* cum Ecclesia specialiter statueret io emphytheutas Ecclesiæ; oam etsi videatur indirecte immunitatem, & secundario lædi, nihilominus non sit sustinendum sic *p. 4. de jurisd. cont. 1. casu. 13. & ibi à num.* 14. & 19.

31 Quia quoquomodolibet lædatur Ecclesia, sive in maximo, sive in minimo, sive directe, sive indirecte, sive primario, sive secundario, nullo casu statutum laicorum sustinetur, *cap. quamquam de privilegiis, cap. statutum de hæret. lib. 6.* sive fiat verbis expressis, sive fiat verbis velatis, semper esse idem, *cap. clericis, §. fin. & ꝭ. aos igitur de immunit. Ecclesiarum. lib. 6.* & ex aliis vide *supra q. 5. a.* 32.

32 Ex quibus existimo forte primam opinionem amplectendam quando prædictæ enllectæ in emphyteutam, seu colonum Ecclesiæ imponerentur à Principe laico in casu publicæ utilitatis, veluti belli, pestis, reficionis pontium, fontis, & similium, ut docuerunt Ripa *respons.* 23. *num. 6. de rescriptis*, Ægidius Thomat. *in tract. de collectis à charta* 85. *usque ad* 111. & 150. quia si adest publica necessitas, non solum emphytheutæ Ecclesiæ tenentur ad collectas, sed etiam personæ Ecclesiasticæ, ut declarant Duennas *regula* 100. *limit.* 16. Olanus *in antinom. juris littera C. num.* 39. Gutierez *practicar. quæst. lib. 1. quæst.* 3. ubi plura congessit, & *in allegatione* 10. per verba textus *lib. 11. tit. 3. lib. 1. recopil.* ibi *los Clerigos sean libres de contribuir, y pechar con los concelos, per o los pechos que son para bien comun, de todos, ansi como para reparo de muro, o de calcada, o de carrera o depuente, o desuente o de compra, de termino, o en cosa que se haga para velar, y guardar la villa y su termino en tiempo de menester, en estas cosas tales à fallecimiento de proprios de concejo, de ben contribuir, y ajudar los dichos Clerigos*, &c. & *per l. 54. tit. 6. p. 1. l. 20. titul. 32. p. 3.* Gregor. & Azevedus *in dict. l.* 11. Otalora *de nobilit. cap. 1. num.* 11. Joannes Garcia *gloss.* 9. *eodem tract.* Cui tamen resolutioni obstant etiam in isto casu plura adducta *à quæstione* 1. & 2. & quæ dico *infra*, & *quæst sequent.* num etiam in casu necessitatis debeat esset cum consensu Pontificis, aut Episcopi saltem: unde jam vides quantum liberat prima sententia, si adhuc in isto casu sine Papa, aut Episcopo non deberent collectari solo statuto Principis, laici, Ecclesias, clericos, sive eorum bona.

33 Ad tertiam quæstionis partem, an emphytheutaEcclesiæ teneatur ad tributa; satis respondetur ex adductis in vers. *ad secundum*: nam licet Avendannus *de exequendis mandatis lib. 2. c. 14. n.* 33. Valascus *de jure emphyth quæst.* 17. *num.* 11. & *sequent.* Carocius *de locato quæst.* 15. *num.* 34. 35. & 43. Rolandus *lib 4. consf. 61. num.* 14. & 15. & alii dicent teneri ad collectas, & tributa ex eo quia emphytheuta est sæcularis, & obnoxius gabellis, & collectis, teneaturque eas solvere, etiam pro re emphytheutica Ecclesiæ, quia mutata persona, mutatur qualitas rei.

D. Fermos. de Leg. Ecclesf.

Tamen, etsi in aliis casibus hæc ratio queat 34
sustineri, veluti si in totum res Ecclesiastica transferet in laicum ut *num. sequent.* dico non inquam in præsenti casu, tum ex jam dictis, & extradictis per Doctores, quos citat, & sequitur, Solis *de censibus tom. 2. in addit. lib. 1. in præfat. à num.* 1. quatenus dicit emphytheutam gaudere privilegio Domini directi ex sententia Bart. *in leg. private, Cod. de excusat. num lib.* 10. ubi Angelus, Platea, Casaneus *in consuet. Burg. Rubr* 4. & 6. *num.* 6. vers. & *intellige*, Laurent. Silv. *consil.* 9. Marc. Anton Eug n. *cons.* 99. & ex aliis jam adductis; etsi alii plurimi, quos refert *ibi n.* 1. & Felinus *hic n.* 99. amplectantur contrarium.

Etenim Felicianus asserit sic sæpe fuisse de- 35
cisum complutі pro Collegio D. Ildefonsi, & pro monialibus sanctæ Claræ; & quod Rector, Academiæ defenderint excommunicationis sententia bona emphytheutica collegii, ac liberaverit à quacumque impositione, sicque vidisse observatum.

Limitat vero idem Felicianus *ibi*, & *tom.* 1. 36
lib. 1. cap. 10. *num.* 5. & 15. ut hæc sententia non procedat io censuario, nec circa emphytheutam redimibilem; veluti si Ecclesia, vel persona privilegiata domum, agrum, vel vineam concederet iocensum emphytheuticum redimibilem, debitor census; prædictique possessor non gauderet privilegio, quoniam io hac forma conventionis nullum Dominium remaneret penes Ecclesiam, vel personam privilegiatam, sed solum jus percipiendi pensionem annuam, late ipse Felician. prosequitur *dicto cap.* 10. *num.* 5. & *sequent.* & *lib. 2. c. 1. num.* 35. Diana *p. 3. tract. 1. resol.* 24.

Qui *resol.* 23. agit de alio dubio an colonus 37
laicus Religiosorum pro ejus portione coloniæas teneatur solvere decimas, de qua ago *sub tit. de decimis.*

Ad quartam quæstionis partem, an clerici 38
obligentur statuto super jure congrui, vel laicos convenire; & licet aliqui utrumque affirment, ut refert Giurba *decis.* 15. *n.* 10. & aliqui utrumque negent, ut tradit Riccus *p. 3. decision.* 180. *num.* 3. tamen videtur juxta alios jus congrui, seu retractus non habere locum in clericis passive, sed active tantum; ideoque posse clericos agere jure congrui contra laicos, non autem laicos contra clericos, ex eo quia statuta laicorum prosunt clericis, licet eis non æque noceant, sicque posse clericos uti statutis, & consuetudinibus laicorum; quatenus concernunt certum favorem, non autem è contra, ut notant Bald. *lib 1. consf.* 3. Cravet. *lib. 3. consf.* 441. *n.* 6. Molfesius *in consuetudinib. Neapol. tom. 1. p. 2 q 7. n.* 41. & *tom. 2 consf. 23. num.* 3. Francus *decis.* 285. *n.* 5. Abbas *in cap. constitutus, n.* 4. ubi ego late ago *de jure congrui, sive retractus*, de quo cum multis *ibi* Barbosa *n.* 2. & 3. *glos. in cap. novit.* verbo *quicunque de Judiciis*, Hondedeus *lib. 1. consf* 20. *n.* 2. Flaminius de Rubeis *lib. 1. consf. 2. num.* 26. & 27. & *alii*, Grassis *de effectibus clericorum effectu* 20. *num.* 388. qui multos casus distingunt; Surdus videndus *lib. 1. consf. 2. n.* 14. Diana *p. 3. tract. 1. res.* 43. qui absolute hanc docet sententiam, & late agens videndus Gutierez *pract. lib* 2. *q.* 556. *postquam à n.* 1. † Dicit quod clericus po- 39
test retrahere à laico rem habitam, vel patrimonialem, vel habitam à laico habet etiam lo-

cum retractus: & n. 4. quod in clerico emptore habeat locum retractus.

40 Ubi n 6. ait quod clericus, à quo res retrahitur, est conveniendus coram Judice Ecclesiastico, & n. 7. † Quod retractus habet locum etiamsi
41 venditor, & emptor sint clerici. De hoc dubio videbis quæ longe ex multis scribit Marta *de jurisdictione p. 4. cent. 1. casu* 30. ubi decidit jus protomiseos, seu retractus non habere locum in clericos, nec ipsos volentes vendere teneri, requirere consanguineos virtute statuti, nec Ecclesiam posse cogi ad vendendum justo pretio: sic cum multis, & alia ad comprobandum adducens ibi legenda.

42 Ex hac doctrina, & in confirmationem prædictæ doctrinæ infero ad casum, nempe ut clerici non ligentur statuto laicorum de causis compromittendis inter affines; ita ut ipsi possint alios compellere, & cogere, non inquam cogi ad compromittendum, quod est dicere nequaquam obligari prædicto statuto passive, sed active tantum, ex ea ratione quia clerici gaudent privilegiis laicorum statutariis pro se, non autem contra se, ut docent Doctores, quos citat Graffis *supra n.* 414. Diana *supra* quidquid dicat Riccius *collect. decis. p.* 1. *collect.* 171. Capicius *decis.* 66. *num.* 1. & 5. Bortellus *de compromis.* §. 1. *glossa* 3. n. 224. Thorus *in compendio decis. Neapol.* vers. *Clericus*, & alii. Et quia plura possem dicere de hoc modo compromittendi *infra in cap. exposita de arbitris*, ubi quod clericus volens, possit compromittere in laicos causam vertentem super ejus patrimonio; ideo interim leges cum multis Martam *de jurisd. p.* 4. *casu* 40. *cent.* 1.

43 Dum agens de ea quæstione decidit statutum de compromissis faciendis inter conjunctos nullo modo ligare clericos etiam in minoribus ordinibus constitutos, & ad hæc debent reduci quæ tractat Thomas del Bene *de immunit. Eccles. p.* 1. *cap.* 8. *dubit.* 17. ex à Ponte Molfeso, Mauro, Burgio, Amadeo, & aliis.

44 Ad quintam quæstionis partem, àn statutum, quod intra tantum tempus teneatur clericus vendere res sibi relictas, sit validum: & licet olim hoc statutum Feder Rex ediderit & eum defendat, Cutelius *ad l. D. Feder. c.* 24. *not.* 26. *per totam*, & c. 85. *not.* 90. dicens omnia Federici statuta esse conformia sacris canonibus, & sic supra dictum
45 statutum. † Tamen prædictum statutum esse contra libertatem Ecclesiasticam, & contra sacros canones, ut de simili statuto Federici dixit nihil valere, Matthæus de Afflictis *in const. Regni Neapolit. lib.* 3. *constitut.* 26. *num.* 12. quem seq. itur verba ejus referendo, Diana *p.* 5. *tractat.* 1 *resol.* 3. abunde loquens contra Cutellium: tenent et am Antonius Vovius *in respons. ad Paulum Servitam p.* 3. *argum.* 10. *fol.* 44. & Theologi rel gionis servorum *in defens. censuræ Paul.* 5. *cap.* 7. *num.* 27. *fol* 142. Fagnan. *de Just. mouteriti paul.* 5. *fol* 82. & à Ponte *in responso pro censura veneta fol.* 104. & Joannes Beltram, de Guebara *in proposit. libert. Ecclesiast. p.* 6. *assert.* 120. ubi sic ait, *nec etiam obstat alia lex Regni Siciliæ, quæ alienationes rerum stabilium fieri prohibet in Ecclesias*: nam ea lex revocata fuit à Carolo II. ut constat *ex lib. const. ex cap. uti Siciliæ in cap. Caroli II. incipit statuimus quod possessiones.*

46 Satisque esse arbitratus est, si bona immobilia cum onere suo transeant ad Ecclesiam, juxta *l. penult. Cod. de exactor. tributor. lib.* 10. & juxta Bartoli doctrinam in *l. rescripto*, §. 1. *n.* 5 *ff de muneribus, & honorib.* imo *ex Auth cassa*, & *irrita Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*, patet, ut prædictæ Federici constitutiones sint revocatæ à Federico II. & Carolo IV. tanquam contra libertatem Ecclesiasticam, ut copiosius habetur *in tom.* 3. *concilior. ad finem Constantiens. Concilii*: tradit Joannes Umbertus Rupellan. *forens. instit. lib.* 4. *c.* 6. Petrus Pechius *de amortizatione, c.* 6. *n.* 1.

Ex his bene probatur non valere tale statutum, ut inter annum teneatur Ecclesia vendere possessiones sibi relictas ex una Rotæ Romanæ determinatione, quæ in una veneta censuram, quam testatur vidisse Diana, & penes se impressam habere *fol.* 21. sic alloquente quod vero attinet ad illum articulum particularem, ut Ecclesiæ intra certum tempus, v. g. unius, vel duorum vel duodecim annorum bona immobilia vendere laicis teneantur, illum expresse condemnavit Alex. IV. *in cap.* 1. § *fin. de immunit. Eccles. lib.* 6. ibi *nec etiam liceat illud ipsas Ecclesias, vel personas ad distrahendum vel alienandum, aut extra manum suam ponendum jam acquisita, vel quæ deinceps acquirent aliquatenus coarctare*, ut leges, quas refert Barbosa ex Tiraquello, Covarr. Messia, Molin. Zevallos, Caldas, Pereira, Petr. Barbosa, & Ite Bened. Ægid *in repet. l.* 1. *Cod. de sacrosanct. Eccles. p.* 5. §. 2 *à n.* 3. 47

48 Agentes de quæstione, utrum valida sit consuetudo, sive statutum cavens, ne certa bona immobilia à laicis possessa in Ecclesias, alienentur, aut ab eisdem retineri possint: ubi notarum Gemin. *n* 5. *vers. nota quod laici* Francus *n* 5. Decius hic *n.* 192. *vers. octavo non valet statutum.* Bald. *in Auth. hoc jus porrectum n.* 18. *vers. & propterea non valet, Cod. de sacrosanctis Eccles.* dicentes n. n valere statutum laicorum contrarium disponens: idem tenuit Hostiensis *in cap cum laici n.* 5. super vers o *de alienatione de rebus Ecclesiæ alien vel non* Archidiac. *in cap. Roman num.* 13. *verbo consuetudine de appellat. lib.* 6. & Theologi Religionis servorum *in defens. cens. Paul.* 5. *cap.* 7. *fol* 110. dicunt prædictum Federici statutum esse contra sacros Canones bene demonstrantes rationibus, & doctus Bernardus Giustii *in defensione libert. Eccles. fol.* 19 cum pluribus Doctoribus, & Mayr *de privilegiis p.* 2. *art.* 22. *n.* 44. Suidus *consil.* 2 *n.* 20. *vol.* 1.

49 Et confirmatur, nam utilitas publica, ne laici nimis onerentur collectis præferri non debet privatæ clericorum: nam ut bona apud Ecclesiasticos maneant, respicit etiam publicam utilitatem, maxime si ad Ecclesias, quæ utilitas præ cæteris publicæ profanæ; & clerici si non gravarentur collectis, quibus tamen, quandoque graventur, sicut pluribus aliis oneribus Ecclesiasticis directis ad bonum spirituale laicorum, & quo magis divitiæ crescunt, magis etiam crescit eleemosynarum onus, & cura multiplicandi numerum Religiosorum, ut docet collegium Bononiense *in consilio pro libert. Ecclesiast. n.* 31. & 32. Ugolinus *in respons. ad juris Consultos pata cap.* 6 *à num.* 3. Torrius *in apologetico pro libertate Eccles. fol.* 26. Bernardus Justus *in defens. libert. Eccles. fol.* 17. Diana *dict. cap.* 3. *p.* 5. *tract.* 1. Vigianus *de immunit. Eccles. disp.* 3 *fol.* 53. † Sic asserens, 50 quoniam laici quæri solent de Ecclesiasticis, quasi de profusionis, (ut dicunt) simplicium largitionibus Ecclesiarum census nimium creverint,

verint, audiant quæso Concilii Parisiensis sub Ludovico, & Lothario Imperatore celebrati vere aurea verba, quæ si quisque secum animo revolvens diligenter perpenderent, cessarent profecto, tam injustæ, tam indignæ querelæ: ita *lib. 1. p. 18. cesset ergo ambitio, qua dicere solet nimis rerum habere Ecclesiam Christi, & perpendat; quia quantacumque sint res Ecclesiæ, si eo modo, quo dispensandæ sunt, dispensetur, nimiæ non sunt*, & paulo post *mira namque res, ambitio mundalis, satis non habet, & Ecclesia Christi nimium habet*: & prædictis addes Paulum Comitol. *in apolog. pro monit. Paul. 5. c. 3. n. 6.* Laurent. Ortit. *de immunit. Eccles. p. 3. consid. 4. fol. 333.* quos etiam refert Dian. contra Cutellium.

11 Nec obstat sequens consideratio Cutellii inter alias, ut interdictum esset Levitis, & Sacerdotibus possidere immobilia adducens aliqua scripturæ loca, quia respondent DD. ideo dici in scriptura Levitas aliquid non possidere, quia omnia habebant titulo eleemosynæ, non autem ut alii per sortem; sed non inde sequi ex hoc non habuisse, nec possedisse bona immobilia, ut late Lutherum, & Spoletensem, Doctus Nicolaus Lemanistre, Socius Sorvicus *de sacro patrimonio, lib. 1. c.* 10. per totum, Diana *d. ref. 3. p. 5. tract. 1.* in

12 vers. *addit, per c.* 25. † Levitici, in quo dicitur Levitas habere ædes, quæ in urbibus sunt; & cum cæteræ domus redimi non possunt, ni exacto Jubilæo Levitarum domus quovis tempore redemptioni patebant; ædes Levitarum, quæ in urbibus sunt, semper possunt redimi, si redemptæ non fuerint in Jubilæo revertentur ad Dominos, quia domus urbium Levitarum, sunt pro possessionibus inter filios Israel; sequitur ergo quod si Levitæ, & Sacerdotes bona immobilia non possiderent Jeremias *c.* 32. in Anathot, urbe Sacerdotali agrum non emisset, ut observat Sancius *in Ezech. c.* 44. vers. 28. *n.* 59.

13 Et constat Levitas divites fuisse, ut observant Valenzuela *in defens. censur. Paul. 5. p. 9. n.* 97. eruditeBecanus *in analogia veteris Ecclesiæ c. 7. q. 6. n.* 3. ubi observet ex quadraginta, & octo civitates tredecim datas fuisse Sacerdotibus, reliquas Levitis: & *n.* 17. sic ait ex dictis collegi poterit quam divites fuerint Sacerdotes in veteri testamento præ aliis omnibus: nam primo accipiebant decimas à duodecim tribubus Israël ubi notat præter tribum Levi, fuisse 12. tribus filiorum Israël, nempe tribum Ruben, Simeon, Juda, Zabulon, Izacar, Dan, Gad, Aser, Neptali, Ephraim, Manasse, Benjamin; & quod hæ singulæ tribus dividebant sua bona in decem partes, & unam dabant tribui Levi, reliquis novem sibi reservatis; & sic fieri, ut tribus Levi multo fuerit ditior, quam cæteræ quia singulæ cæterarum habebant tantummodo novem partes, tribus autem Levi duodecim, præter has decimas, quæ

14 communes erant omnibus in tribu Levi. † Sacerdotes iterum accipiebant decimas decimarum à Levitis; & sic non solum erant ditiores; quam homines aliarum tribuum, sed etiam quam Levitæ. Deinde accedebant primitiæ, primo genita, oblationes quæ si omnia computentur in magnum thesaurum excrescere necesse erat redditus, & possessiones Sacerdotum.

15 Ex his jam vides non æque ditiores esse nostros Sacerdotes, & Ecclesiasticos, sicut olim erant Sacerdotes, & Levitæ: quare iterum bene erit, ut attendant Pricipes sæculares, cum leges, & statuta condunt ad dictum ejusdem Rotæ Romanæ adductæ *in una veneta censurar. fol.* 24. qua addit, quod cum in hac materia conciliorum, & Romanorum Pontificum Divina responsa, quæ clara sint servari debeant, non oportet admodum solicite quærere, cum aliqui juris civilis potissimum interpretes contrarium consuluerint, & annixe laborare, ut eorum responsis singulariter respondeatur, cum notum sit eos sæpe, vel lucri cupiditate, vel studio adulandi Principibus laicis, vel sacrorum canonum imperitia, sic in transversum actos, ut in luce clara sponte cœcutire voluerint.

16 Quare ex his, & aliis bene concludunt Hostiensis *in cap. fin. n.* 12. vers. *in mortuariis de rebus Ecclesiæ non alien.* Archidiaconus *in cap. Rom.* 13. vers. *non tamen*, quoad alienationem *de appellat.* Surdus *lib. 1. cons. 2. à n.* 20. Philippus Mayoard. *de privileg. Ecclesiæ, p. 2. art. 22. n.* 44. Diana *p. 1. tract. 2. ref.* 63. ut statutum mandans bona Ecclesiæ relicta intra certum tempus vendi sit, contra libertatem. Ecclesiæ de quo etiam Zipeus *in annalit. de foro comp.* videndus *à n.* 17. & *ante* ut retuli *infra late q.* 8. in terminis cum multis Tho. del Bene *de immunit. p. 1. c. 7. dubit.* 13.

17 Ad sextam quæstionis partem an valeat statutum sæculare, quo cavetur ne bona immobilia transferantur in Ecclesiasticas personas sine Regia facultate; respondeo ex dictis in vers. *ad quartam*, & ex doctrina textus nostri, & *cap. fin. de immunit. Eccles.* esse contra immunitatem Ecclesiarum, ut docent Valenz. *in defens. censuræ Paul. 5. p.* 3. Bertrand. de Guevara *in propugnac. libertatis Eccles. assert. 1. &* 6. Theolog. Religion. Servitæ *in defens. cens. Paul. 5. cap.* 7. Maynardus *de privilegiis clericorum p 2. art. 22. n.* 52. Anton. Vobius *in respons. ad Paul. servitam. p.* 3. Fagnanus *de Just. cens. Paul. 5. p.* 3. Anastasius Germon. *in assertione immunit. Ecclesiast. c.* 7. Ugolinus *in respons. ad jureconf. Gymnasii Patavini, cap.* 6. Julius Rospho *in respons. ad M. Anton. Capellam. p. 4. c. 1. & sequent.*

18 Diana *p. 4. tract. 1. ref.* 13. † Qui cum aliis impugnat contrariam sententiam, quam defendunt Paulus Servita, ex rationibus adductis à Pereira *de manu Regia. p. 2. cap. 67. à n.* 9. dicente ratione publicæ utilitatis cum oporteat bona illa retineri, & conservari pro defensione Reipublicæ, & pro subeundis tributis, quæ Ecclesiasticis tributis nequeunt imponi; & quia hoc pactum Dominus directus in concessione emphytheusis licite apponere potest; ergo & Respublica; & tandem quia in tali statuto tollitur Clericis solum id, quod tanquam civibus illis competit; ergo non erit contra libertatem Ecclesiasticam, quæ solum versatur in his, quæ Clericis, vel Ecclesiis competunt, quatenus tales sunt, non autem quatenus cives.

19 Sed impugnatur aperte ex jam longe adductis, & *à q.* 1. solum enim poterit admitti Pereira, quando nempe juvaretur tale statutum Pontificio privilegio; tunc enim jam procederet a LegislatoreEcclesiastico, ut contingit in lege ac statuto Regis Alphonsi apud Lusit. de quo Franc. Cælius *tract. de immunit. Eccles.* scriptum reliquit Regem Alphonsum similem in d. Regno condidisse, ac propterea ab Henrico III. fuisse excommunicatum, ac Regnum interdictum, postea que ipsum absolutum initis cum clero convenientibus, quas ait fuisse postea à summo Pon-

Pontifice approbatas, seque Apostolicum ejus vidisse diploma.

60 Ita etiam Fagnanus *supra*, ubi sic dixit *legem vero Regni Lusitaniæ*, cum sanct. Memor. Clem. IV. Compertum habuisset ad Regem, protinus litteras dedit ut correctione non spectata eam revocaret Anastas. Germon. Archiep. Tharenthasiens. *in assert. libert. Eccles. cap. 7. fol. 73.* cum Collegio Bononiensi *in responso pro libert. Ecclesiast. n.* 39.

61 Itaque sit, etsi in hac Portugaliæ lege Servita, & Pereira fundentur: tamen, ut vides prædictum statutum Portugaliæ fundatur in privilegio Pontificis, & concordatis quantumvis Pereira velit defendere id fundari in terminis juris communis, quod non sustinetur ex rationibus multis, quas adducunt Doctores citati nostræ sententiæ, & alii à Diana *supra in fine*, inter quos Felinus *hic n.* 68. nam si Principis laici requireretur licentia, utique ab eo dependeret omnis contractatio & sic nullo modo esse libera; imo & contra libertatem Ecclesiæ præcipue quia illud statutum Ecclesias nominando expresse facit contra libertatem Ecclesiæ. Verum etsi non nominaret, ut jam *supra* late scripsi, & tenent in terminis à Ponte *in respons. pro venit. fol.* 83 & *sequent.* 93. usque *ad* 98. Maynardus *de privilegiis Ecclesiæ p.* 2. *art.* 22. *à n.* 51. Collegium Bononiense *in responso pro libert. Ecclesiast. n.* 13. & 14. & ex proposito cum infinitis egens neminem Diana resolvit *p. 7. tract.* 3. per totum de statuto prohibente alienationem bonorum stabilium in Ecclesiam ubi probat *à resol.* 2. quinque fundamentis Juridicis & authoritate octoginta Doctorum ex doctrina textus nostri *ibi resol.* 6 ubi *à resol.* 7. *ad* 55. satisfacit fundamentis contrariæ sententiæ quæ ex jam adductis facile diluuntur, leges ipsum & cum aliis de hoc dubio contra statutum Franciæ, Germaniæ, Valentiæ & Portugaliæ, Thomas del Bene *de immunit. quæst.* 15. *p.* 7. *dubit.* 12.

62 Unde optimo jure Innocentius III. *in const.* 10. *edita anno* 1212. incipienti *ad nostram*, damnat constitutionem latam ab Henrico Imperatore Constantinopolitano contra libertatem Ecclesiasticam, nempe ut nullus in vita, aut morte posset de possessionibus suis quidquam Ecclesiæ largiri in sequentibus verbis *cum igitur constitutio hujusmodi tam Divinis, quam humanis sit legibus inimica discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsam authoritate nostra decernatis frivolam, & inanem, & nullo modo servandam.*

63 Cumque simile statutum fecisset etiam olim anno 370. Valentinianus cum Valente, & Gratiano Imperatoribus *l.* 20. *Cod de Episcopis*, & *clericis in Codice Theodosiano*, & Nycephorus Imperator Constantinopoli anno 964. illud tamen fuit à Martiano revocatum *in novell. tit.* 5. *de test. cleri*, cum in pœnam iniquæ legis urbs fuisset à Vandalis capta, & hoc abrogatum à Basilio Imperatore anno 987. tanquam Imperio damnosissimum, ut docet Theodorus Balsamon ibi *ex quo* (inquit Basilius) *vigere cepit nihil penitus boni in illum, usque diem* (*nempe spatio annor.* 23) *contigisse, sed è contra nullum omnino calamitatis genus cessasse, morte etiam acerbissima ipsi promulgatori allata.* Effusius hac de re cum Palares Gedinus, Zonaras, Glicas, ut refert Scort. *cap.* 6. *theor.* 14. merito ergo Innocentius III. impium decretum Henrici damnat in dicta sua constitutione, tum quod sit Divinæ legi inimicum, ut colligi potest ex Genesi *cap.* 47. ubi legitur Sacerdotes possessiones proprias possedisse libertate utique offerentium: & Levit. *cap.* 27. vers. 28 *Jos.* 21.

64 Tum quod humanis legibus sancitum fuerit, ut quilibet possit Ecclesiæ, & piis locis sua legare *l.* 1. *l. generali, l. jubemus, l. sancimus, Cod. de sacrosanct. Ecclesiis* & 23. *quæst.* 8. *in cap. in qualibet,* & *cap. secundum*; item, & constitutione Caroli IV. edita anno 1377. §. 1. quæ confirmata est à Bonifacio IX.

65 Tum quod Imperatorum legibus res Religionem ingredientium Monasteriis debentur, juxta quæ late dixi *sub cap. in præsentia de prob.* & *ex Auth. ingressi, Cod. de sacrosanct. Ecclesiis, cap. quia ingredientibus* 19. *quæst. pri. cap. si qua mulier. sumptum ex Auth de sacrosanct. Eccles collat.* 9 & *in Auth. de Monachis,* §. *illud* & *extra de testament.* c. 2. quia rationi congruum est, ut qui se Divino mancipat obsequio, etiam res suas Deo, & non mundo faciat deservire, & ex aliis rationibus adductis à Scortia *in const. Pontif theorem.* 340. *epitom.* 128 Tum denique quod naturali lege quis deceat posse rem suam offerre, & sine impedimento consecrare Deo bonorum omnium largitori.

66 De hujusmodi ergo legibus iniquis, meminerunt etiam Hieronymus *epist.* 2. *ad Nepotiam*, & *Ambros. epist.* 31. suntque videndi Baron. *anno Christi* 370. Petrus Gregor. *lib.* 2. *syntagm c.* 28. quinimo immobilia olim oblata ab Ecclesiis in persecutione Diocletiani, & Maximiani, edicta Constantini, & Licitinii Imperatorum eisdem restitui mandarunt, ut constat ex Eusebio *lib.* 10. *cap.* 5. eisdemque Ecclesiæ donationes aliarum rerum inter vivos fieri queunt, & absque insinuatione; licet forte excedant quantitatem jure civili communiter taxatam; Hostiensis, & Joannes Andreas *in cap. ultimo de solution* Bartol. *in l.* 1. *Cod de summa Trinitat.* & *fide Cathol.* Azor. *p.* 2. *lib.* 9. *moral. cap.* 10. *quæst.* 1. Rodericus *tom.* 2. *q.* 66. *art.* 4.

67 Et hic *in Canone futuram* 12. *quæst.* 1. dicitur cum prævidissent Apostoli in gentibus futuram Ecclesiam, non adeptos fuisse in Judæa prædia, sed tantum modo pretia ad fovendos egentes. At dilatata inter gentes Ecclesia, Constantinum Imperatorem concessisse facultatem, ut subditi, non tantum Christiani fierent, sed etiam extruerent Ecclesias, & eis prædia tribuerent pro dote ad alendos Ministros, juxta *cap. nemo de consecrat. dist.* 1.

68 Quin etiam Rom. Imper. talem Sedem Beato Petro concessit le profuturam & similia habet sequens Canon Urbani Papæ, ut has duas præcedentes quæstiones longe dissolvas & satisfacias contrariis statutis Regnorum & Doctoribus; legas quæ abunde scripsit Barbosa *voto* 26. & ante eum Doctissimum D D. Christophorum Moscoso in suo manuscripto provinciæ sancti Joannis Baptistæ del Piris quod typis mandavit Fr. Christophorus de Mancha Ordinis Prædicatorum Magister ac illius provinciæ Procurator generalis anno 1640. & ambo referunt plura statuta condita à principibus diversis pro suis provinciis & illis respondentes similiter nostram tenuerunt sententiam cum infinitis Doctoribus.

Ad

69 Ad ultimam quæſtionis partem an Clerici ſint Vaſalli Principum laicorum ex jam adductis *à q.* 1. & in hac *à num.* 1. reſpondeo proprie non eſſe Vaſallos Principum laicorum; etſi cives ſint, & ad corpus Reipublicæ ſpectent. quia ſi eſſent proprie Vaſalli ſubdirentur in omnibus Principibus; ſed illis non ſubſunt, niſi quatenus à Pontifice conceditur privilegio, ut in caſibus, de quibus *in cap.* 2. *de judiciis*, & alibi in feudis, ut *in cap. cæterum eodem*; ergo non obſtante conceſſione Pontificia, non eſt cur dicamus eſſe Vaſallos ex doctrina textus *in cap. imperator. quæſt.* 6. *dict. c. nimis* & ibi Abbas *de jurejurando*, ubi ego dixi late, *& ex c. quis dubitat.* , 6. *diſtinct. c. ſolitæ majorit. & obedient.* Marta *de juriſdict. part.* 4. *cent.* 2. *caſu* 188. optime Diana *part* 5 *tract* 1. *reſ* 19. contra Souſam. *c.* 16. *diſp* 84. *num.* 9. dicentem, ut licet Eccleſiaſtici non ſint ſubditus ſæcularibus Principibus, quoad ſæcularem juriſdictionem, ſunt tamen Vaſalli, & contra Valaſcum *tom.* 1. *conſult.* 100. *num.* 2. probans quod ſint Vaſſalli, qui Clerici cives ſunt, ſicut laici *ex l. cives Cod. de incolis*; & ſic quod erunt
70 vaſſalli: † & quia licet ſint exempti, tamen in jure tantum in quatuor caſibus ſic reperiantur quoad forum, quoad captivam, quoad tributa, quoad regimen ut *in cap. placuit c. inclita* 11. *q.* 1. *cap.* 2. *de foro comp. cap. quanquam de cenſibus lib* 6. *cap. bene quidem* 96. *dict.* ſed *in textu noſtro*, & *in titul. de judiciis*, & *foro*, ubi late dixi, patet Clericos eſſe omnino exemptos à Principibus laicis, ſolumque ſubdi Papæ: ergo. Et videbis Dianam *p.* .. *tract* 1. *reſ.* 82. & Baldellum *tom.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 35. *num.* 37.

QUÆSTIO VIII

An leges amortizationis ſint contra immunitatem Eccleſiaſticam; quod eſt interrogare an ſtatuta quod bona immobilia non perveniant ad Eccleſiam, ſive inter vivos ſive in ultima voluntate, ſine licentia Principis, quam *amortizationem* appellant ſint contra libertatem Eccleſiaſticam: & an idem ſit de ſtatuto vetante, ne res de novo acquirantur Eccleſiis, ſeu Monaſteriis. Et quæ bona ad prædictum effectum dicantur immobilia: & an clerici teneantur ſolvere collectam certam, & invariabilem, impoſitam per ſtatutum ſuper aliqua bona, & prius quam ad eos perveniſſent & quid ſi poſt ab illis empta, aut illis donata, aut alio titulo adjudicata: & an ſit contra libertatem Eccleſiaſticam ſtatutum, ut immobilia non alienentur in extraneos prohibendo expreſſe, ne alienentur in perſonas Eccleſiaſticas.

SUMMARIUM.

1 *Amortizatio eſt* in manum mortuam tranſlatio: *ſic tali nomine in Regno Franciæ, & Valentia nuncupata; unde dicatur n.* 3.

2 *Amortizatæ dicuntur bona illa, quæ à juriſdictione ſæculari per Principem ſunt exempta litteris deſuper expeditis, vel quæ tanquam amortizata à* 70. *aut* 80. *annis poſſeſſa fuerint per Eccleſiam.*

3 *Servi in Gallia vocabantur gens de manu mortua, id eſt morticæ poteſtatis, quibus non licebat libero jure, ſed ut adſcriptitiis tantum immobilia poſſidere; indeque cepiſſe translatitia ad Eccleſiam.*

4 *Poſſeſſio Eccleſiæ nunquam dicitur vacare, etiam mortuo Prælato, ex quo ipſa poſſidet idem de poſſeſſione civitatis, univerſitatis & Collegii, quæ nunquam moriuntur; & ſic Domini privantur ſpe juris ſibi competentis n.* 5.

5 *Corpora Eccleſiarum, civitatum, univerſitatum, & collegiorum, nunquam moriuntur, quamvis perſonæ, & quibus exiſtunt moriantur.*

6 *Amortizatio ideo dici poteſt, quia res mori dicitur. cum nunquam ad Dominum redeat.*

7 *Amortizationis leges prohibentes, ne bona vulgo dicta* de realengo *transferantur in Eccleſias, vulgo* amano muerta *ſine licentia Principis, licitæ ſunt ſecundum aliquos & de ratione n.* 8. 9. 10. 11. 12. 13. & 14. *contrarium verius à n.* 15. *& fundamentis reſpondetur n.* 22. & 23. *Valentiæ foro diſpoſitum eſt, ut non poſſint venire per ſucceſſionem ex teſtamento, vel ab inteſtato bona* de realeng. *in Monachum, aut Moneſtarium; & quod Dominium in Eccleſiam non tranſeat ſine licentia Principis; & quod tunc cum conceditur amortizatio ſoleat concedi. certa pecunia jure amortizationis* dict. n. 7.

8 *Franciæ factæ ſunt plures ordinationes. & arreſta amortizationis, Luſitaniæ, & in Regno Majoricarum, ac in aliis. Vide Doctores Gallos infra* n. 16.

9 *Bona omnia Regnia Principio ſunt* de realengo. *& Regis qui ſuper eis potuit legem ponere: & ſic ut non alienentur in manum mortuam* n. 10. *ſed verius expenditur contra hoc n.* 2,.

10 *Amortizationis lex olim in noſtra Hiſpania, & in Italia fuit practicata, & in Ditione Franciæ etiam ante Burgundos, Principe., Brabantiæ* n. 11. & 12.

13 *Diplomata diverſa lecta à Zypeo inter monimenta Monaſterii S. Bernardi ad Scaldam quibus facultas fiebat à Ducibus comparandi quædam immobilia, & vendendi Eccleſiæ.*

14 *Carolus V. Februarii* 21. *anni* 1528. *vetuit vendi manibus mortuis, hæredia, terras, molas, redditus, & alia immobilia.*

15 *Statutum cujuslibet Principis laici vetans immobilia tranſire per amortizationem ad Monaſteria, Eccleſias, & perſonas Eccleſiaſticas, non eſt validum, cum ſit contra Eccleſiæ immunitatem* n. 16. 17. 18. 19 20. 21. 22. 23. *translatio libera rei de manu in manum pertinet ad jus naturale* d. n. 15.

16 *Lex amortizationi lata à Joan. II. in hoc Regno Caſtellæ fuit revocata à Rege Philippo II.*

17 *Fori, & ordinationis amortizationis ſeri in Eccleſiam nullo modo valent; ſuntque contra immunitatem, ut factæ contra Charitatem, ne Eccleſiis & piis locis aliquid acquiratur num.* 18.

19 *Statutum quod homo manus mortuæ possit alienare hæreditarium hominibus illius conditionis, etiam si esset favorabile Ecclesiis, illas non comprehendit.*

20 *Amortizatio est adversa Ecclesiasticæ libertati, quæ nullo jure defendi potest, quæ à Carolo II. in Sicilia ablata fuit.*

21 *Constantinus Magnus liberum cuique decedenti fecit arbitrium Ecclesiis relinquendi quæ velit.*

Libertas Ecclesiastica violatur ob necessitatem petendæ amortizationis, ubi qualiter dicto num. 21.

22 *Amortizationis lex valet, si viget in aliquo Regno; eo quod adest privilegium Pontificium, vel ejus tolerantia, secus non sic etiam in bonis acquirendis.*

23 *Princeps non fuit Dominus omnium bonorum sui Regni, sed quoad protectionem, & jurisdictionem.*

Amortizationis leges secundum aliquos sunt mixtæ laicorum, & clericorum late incommitiis curiatis omnium statuum, sed alii rectius totum tribuunt scientiæ, & Patientiæ Pontificum.

24 *Statuta facta super jure non quærendo Ecclesiis secundum aliquos sunt valida, quia Prælatus suæ Ecclesiæ præjudicare potest in non acquirendo de novo* num. 25. 26. & 27. *verior sententia* à n. 28. *satisfit fundamentis primæ* à n. 31.

25 *Legatum factum sub conditione non debetur Ecclesiæ, si Prælatus eam non adimplet.*

26 *Statutum prohibens mulieri alienationem bonorum intelligitur de quæsitis, non de quærendis.*

27 *Emphyteuta non solvens non cadit ipso facto, ubi quod solus Prælatus recipiendo pensionem, remittat caducitatem.*

28 *Statuta prohibentia expresse, sive tacite, ne de novo quærenda transeant ad Ecclesiam non valent. Et quare* n. 29. & à n. 35.

29 *Statutum auferens Ecclesiis sibi competentia de jure communi, dicitur contra libertatem.*

30 *Statuta laicorum si de Ecclesiis, & Ecclesiasticis simpliciter fa iant mentionem, etiam in concedendo beneficia per modum legis, si intulerint, vel minimum præjudicii sunt contra libertatem Ecclesiæ.*

31 *Statutum laici prohibens non quæsita, Ecclesiæ acquiri, stando etiam in opinione, quod Prælatis possit nondum quæsita Ecclesiæ repudiare; est adhuc contra libertatem Ecclesiasticam. Vide* à n. 33.

32 *Dominium transit in Ecclesiam recta via de rebus sibi relictis.*

33 *Prælatus queit cum causa justa præjudicare in Ecclesiæ quærendis, alias si sine causa non acquisivit Ecclesiæ, tenetur de suo satisfacere; veluti si sit damnosa res delicta Ecclesiæ, vel nimis subjecta vexationibus, ut* n. 36.

34 *Prælatus patiens præscribi rem Ecclesiæ, tenetur ad interesse inquantum Ecclesia est damnificata ex negligentia sua; &* n. 36. *ubi quod Prælatus repudiendo punitur.*

35 *Statutum laicum prohibens relicta Ecclesiis transferri adhuc si Prælatus posset repudiando Ecclesiæ præjudicare, non valet ex defectu potestatis legislatoris.*

36 *Ecclesia in requirendis patitur etiam damnum.*

37 *Amortizationis lege inter immobilia, quæ prohibentur transferri in Ecclesias, sive Ecclesiasticos sunt, & numerantur redditus* num. 39. *quod non procedit in redimibilibus* num. 38.

40 *Clerici secundum graviem sententiam tenentur solvere collectam certam, & invariabilem impositam per statutum super aliqua bona prius, quam ad eos perveniant, dum sint certa, & invariabilia contra* n. 41. 42. 43. & 44. *alii distinguunt, ut* n. 45.

41 *Collecta est onus, quod personis imponitur secundum quantitatem possessionum, & rerum; ita quod collectæ sint onera mixta; sic ut quantum ad obligationem sit onus personale, quantum ad quantitatem onus reale.*

43 *Statutum ponens onus in futurum solvendum, videtur non valere contra Ecclesiasticos.*

45 *Qualitas inhærens rei mutatur per mutationem personæ, &* n. 46. & 47.

48 *Clerici in Regno Neapoli pro emptis, & donatis non gaudent privilegio Clericali, & non collectandi. Sed improbatur ibi, &* num. 49. 50. & 51.

49 *Bona Clericorum sunt exempta, non solum Patrimonialia, sed etiam alia quovis titulo quæsita* n. 50. & 51. *Respondetur contrariis* n. 59. 60.

52 *Collectandus clericus non est pro ejus Patrimonialibus bonis & quare ibi, nec aliis ex successione provenientibus, &* n. 51.

53 *Clericus pro suis Patrimonialibus bonis habet electionem fori, quemadmodum, & pro ejus persona.*

54 *Bona Patrimonialia donata ab extraneo, ut clericus ordinetur in sacris, gaudent privilegio immunitatis, à tributis, & collectis; nec ut arctetur ad eas solvendas* n. 55. *quod procedit etiam in bonis donatis à Patre filio* numero 58.

57 *Statutum laicum, ne immobilia alienentur in extraneis, prohibens expresse ne alienentur in personas Ecclesiasticas, non valet, & maxime si prohiberet, ne fieret alienatio in Ecclesias, & etiam si de clericis non faciat mentionem* n. 58.

58 *Probibentes clericis donari inter vivos aut inter mortuos, damnantur expresso.*

61 *Episcopi possunt compellere statuentes laicos, ut statutum non debeat extendi ad clericos.*

UT ad difficultates hic positas respon- 1
dere possimus advertendum est,
quod amortizatio est in manum
mortuam translatio, jussu Principis
facta, ut communiter est intelle-
ctus in Regno Franciæ, de quo per Edium
in tractatu de amortizationibus in princ. atque in
Regno Valentiæ, & per Petrum Bellugam *in
speculo Princip. Rub.* 14. *§. veniamus numero* 2.
Etenim manus mortuæ homines appellan-
tur Ecclesiæ, capitula, Collegia, & univer-
sitates ita dictæ, quod nunquam moriantur:
de Ecclesia loquitur textus *in cap. liberti* 12.
quæstion. 2. Andreas. & cæteri *in cap.* 1. *de
alienation. feudor.* Afflictis *in const. Regni*, in-
cipit *hac edictali in* 3. *notab.* Parisius *in
cons.* 101. *numero* 134. *volum.* 1. † Et illa 2
bona

bona dicuntur amortizata, quæ à jurisdictione sæculari per Principem sunt exempta litteris desuper expeditis, vel quæ tanquam amortizata, à 70. aut 80. annis possessa fuerint per Ecclesism: sic Pechius *de amortizatione c.* 29. ubi docet eam præsumi ex temporis diuturnitate hanc enim quæstionem amplrabis ex resolutis *supra quæst.* 7 proxime præcedenti à vers. *ad quintam* & ex dictis *infra q.* 20. vers. *ad quintam.*

3 Et quærentes idem Pechius unde dicatur *ibi c.* 3. & Zipeus *in analitica juris canonici lib.* 2. *decret de foro comp. à num.*10. credunt procedere, quia in Gallia servi, vocabantur gens de manu mortua id est, mortuæ potestatis, quibus non licebat libero jure, sed ut adscriptitiis tantum immobilia possidere. Indeque cepisse esse translatitia ad Ecclesiam, & collegia, quæ etiam mortua dicuntur ob eam inhibitionem; & quia apud eam res manet sine motu, uti mortua, unde mare mortuum dici: sic ille alia plura adducens, & ubi hujus legis usus explendesceret, quæ non repeto.

4 Notabis etiam quod nunquam possessio Ecclesiæ dicitur vacare, etiam mortuo prælato; ex quo ipsa possidet secundum Baldum, & alios *in l. fin. Cod. de edicto Divi Adriani tol.* Parisius *in conf.* 34. *num.* 7. *volum.* 1. Bursatus *in conf.* 30. *n.* 46. *volum.* 1. Riminaldus *junior. in conf.* 447. *num.* 19.
5 *volum.* 4. † idem notabis de civitate universitate, & Collegio, quæ nunquam moriuntur, privanturque Domini spe juris sibi competentis, quia ea corpora nunquam moriuntur, quamvis personæ, ex quibus existunt moriantur. & deficiant *l. proponebatur ff. de judiciis, l. sicut, §. in decurionibus ff. quod cujusque univers. nomine, l. grege ff de leg.* 1. *l. inter stipulantem §. sacram, ff. de verb. oblig.*
6 *l. qui res. §. arcam ff. de solutionibus.* † Et ideo dici possit amortizatio, quia res mori dicitur cum nunquam ad Dominum redeat, ut scribunt Joannes Besiati in consuetudine Arveniæ *c* 27. *della ordincion de man morte per totum,* Marta *de jurisdictione p.* 4. *casu* 76. *n.* 3. 4. & 5.

7 Unde jam ad primam difficultatis partem respondent nonnulli, ut leges amortizationis sint licitæ prohibentes ne bona vulgo dicta *de Realengo* transferantur in Ecclesias vulgo *à mano muerta* sine licentia Principis; sicque practicari in quibusdam Regnis Valentiæ, cujus jure foro eum cavetur quod bona *de Realengo,* non possint venire per successionem ex testamento, vel ab intestato in monachum, vel Monasterium, & quod Dominium in Ecclesiam transire non possit sine licentia Principis, de quo per Bellugam *in dicta Rub.* 14. §. *veniamus num.* 36. refert Marta *supra num.* 6. & quod quando conceditur licentia amortizationis, solvi debeat certa pecunia jure amortizationis, idem Belluga *d. §.* 14.
8 §. *nunc. videamus n.* 3. † Et quod in Regno Franciæ factæ sunt plurimæ ordinationes in præjudicium Ecclesiæ, tam generaliter, quam specialiter, & plura arresta expedita ab anno Domini 277. hucusque, quæ recenset Ægidius *in tr. de amortizationibus per totum,* ac etiam Joannes Besiati *dict. consuet. Averniæ cap.* 27. & de Regno Lusitaniæ, & Majoricarum, & quibusdam aliis defendit Albanus *in tract. de jure fisci cap.* 7.
9 *num.* 31. † Quia omnia bona Regni à principio sunt *de Realengo,* & sunt Regis, & ipse potuit legem in eis ponere, ne sine licentia sua transiret in Ecclesiam: & ita tenent apud Gallos Arnolfus Buceus, Petrus Pechius, & Copinus defendentes legem amortizationis ibi extantem, quia bona stabilia prohibentur alienari in manum mortuam absque Principis licentia, & certa pecunia soluta, ut refert Diana *part.* 3. *tractat.* 1. *resolut.* 14.

Imo hic in Hispania, & in Italia olim legem 10
amortizationis receptam fuisse tradit Pechius *de amortizatione cap.* 4. etsi in Imperio non æque passim, ut testantur litteræ Philippi Comitis Flandriæ, Marchionis Antuerpien. capitulo Antuerpiensi datæ anno 1397. † Et in dictionibus 11
Franciæ, etiam ante Burgundos Principes, inhibitum fuisse Collegiis Ecclesiasticis, quæ ut dictum est *vocant manus mortuas* main morte ne immobilia comparent, & extat *in lib. edicto fol.* 47. ordinatio Guidonis Comitis Flandriæ anni 1293. prid. omn. sanctor. ubi idem decretum fuit de plebeis, seu non nobilibus † sic 12
etiam, & tabulæ legum Brabantiæ Joannis Ducis 1312. inhibent omnibus Ecclesiasticis, & plebeis, ne immobilia acquirant Joannis Ducis litteræ pro civitate Lorchissi datæ 1326. Lupæ post lucæ non nisi sub ea conditione vetant Ecclesiasticis vendi, quam quod permanebunt in statu, & taxibilia, ut ante fuerunt. † Et Zypeus 13
supra in annalit. de foro comp. sub n. 23. dicit meminisse se inter munimenta Monasterii sancti Bernardi ad Scaldam diversa legisse diplomata, quæ 300. annos superabant, quibus Monasterio facultas fiebat à Ducibus comparandi quædam immobilia, & Henricus Berto ut Dominus de Duffel. *in litteris de data* 1304. quibus profitetur se vendidisse Waltero Baus diversas terras, facultatem emptori, & successoribus, facit eas Ecclesiasticis vendendi. Et in tabulis legum Brimbergicarum anno 1294. similiter cautum esse ne quis Ecclesiasticus, aut popularis immobilia acquirere possit in ea ditione, nisi de Domini assensu: unde liquere, & ut sub alternis Dominis usu, tum venisse, ut eam facultatem darent, seu ut pro sua indemnitate consentirent in hujusmodi Ecclesiasticorum acquisitiones: alia tradit Zypeus. † Et his omnibus favet aperte edi- 14
ctum Caroli V. 22. Februarii 1528. *in lib. editor. fol.* 747. *&. & en suivant,* ubi vendi vetat manibus mortuis hæreditas, terras, molas, redditus, & alia bona immobilis.

Nihilominus dicendum est Principis laici, 15
cujuslibet tale statum amortizationis vetans immobilia transire ad Monasteria, & Ecclesias, Ecclesiasti easve personas, nullo modo esse validum, eo quod sit contra immunitatem Ecclesiæ per dicta *supra sub quæstione præcedenti,* nam prohiberet liberam rerum translationem de manu in manum, quod spectat ad jus naturæ; imo, etsi ea prohibitio inter subditos liceat; non est cur ad Ecclesias, & Monasteria, & collegia pia porrigatur, ex fundamentis late adductis *d quæst.* 1. multis etiam aliis defendunt Theologi, & inter Hispanos Jurisconsultos, Joan. Valerius *in suis differentiis ubi utriusque fori* verbo *bona differentia* 3 *per tot.* ubi bene loquitur Diana *p.* 1. *tract.* 2. *res.* 103. Joannes Beltran. de Guebara Arch. episcop. Compostallanus *in propugnacul. libert. Ecclesiast assertione* 1. §. 6. *num.* 21. † ubi addit quod 16
lex amortizationis lata à Joanne II. in hoc Regno Castellæ fuerit postea revocata à Catholico, & sapientissimo Rege Philippo II. & inter Doctores Gallos amplectuntur Petrus Jacob. de

Aure-

Aureliaco *in suis libellis in tit. de causis, ex quibus vasallus debeat admittere feudum col.* 26 vers *quia in vero spretis juribus*, dicens quod practici Galli in hoc gravaverunt Ecclesias Regni in quantùm invenerunt, quod Ecclesiæ non possint habere res immobiles in Regno sine amortizatione; & eum sequitur Cassaneus *in consuetud.*
17 *Burgund. Rub.* 9. *num.* 37. † Et bene cum aliis, & per rationes juridicas defendit Marta *de jurisdict. dicto casu* 76 *à num.* 7. dum dicit, ut fori, & ordinationes prohibentes amortizationem fieri in Ecclesiam nullo modo valeant ex textu nostro, ubi Abbas *num.* 37. Decius *num.* 187. latè Cacialupus *in l.* 1. *num.* 159. *Cod de summa trinitate*, eo quod aberrant canones, ut laici, qui inferiores sunt *c. solitæ de majoritate*, & obedientia condendo legem super Ecclesiasticis etiam in eorum favorem usurpent hanc jurisdictio-
18 nem. † Etenim hujusmodi fori, & ordinationes dicuntur esse contra libertatem Ecclesiæ tanquam factæ contra charitatem, ne Ecclesiis, & locis piis aliquid acquiratur.

19 Et ob id bene Alex. *conf.* 211. *num.* 2. *volum.* 2. at statutum quod homo manus mortuæ possit aliena & hæreditarium hominibus illius conditionis, etiamsi esset favorabile Ecclesiis, ut illas comprehendere non possit, in quas nullam habent laici facultatem legis condendæ etiam privilegium concedendo, cum onera Ecclesiæ imponi non possint, per quæ libertas ipsius tollatur, immuniatur, ut jam late probavi *ex c.* 1. *c. fin immunit. Eccles. lib* 6. Felinus late, & Abbas *hic, & in c. noverint de sententia excommunic.* Capicius *decis.* 161. *n* 6.

20 . Et confirmatur ex Francisco Fagnano *in responso pro censura Pauli V fol.* 82. dicente amortizationem Ecclesiasticæ libertati adversam esse, nulloque jure defendi, aut sustineri posse: & ex Joanne Chochier *in vindiciis libert Ecclesiast. p* 1. *cap.* 11. *per totum*, ubi *n.* 6. observat Carolum II. Siciliæ Regem revocasse similem legem, satisque esse, arbitratus est, si bona immobilia cum
21 onere suo transirent ad Ecclesiam † sequitur iterum Diana *part.* 4. *tract.* 1. *res.* 57. ex ea ratione, quia Constantinus Magnus liberum cuique decedenti fecerit arbitrium Ecclesiis quæ velit relinquendi, ut patet *ex l.* 1. *Cod de sacrosanctis Ecclesiis, & in cap.* 1. *c. fin. de immunit. Eccles lib.* 6: Bartol. Alex. Ruinus, Jason, & alii *in dicta l.* 1. alias rationes adducit Chochier ita concludit *ibi* Diana, & Theologis Religionis servorum *in defens. censuræ Pauli V. cap.* 7. *ad argument.* 8. quod libertas Ecclesiastica violatur sub necessitatem petendæ amortizationis; quod verum putat stando in jure communi, secus autem si hoc officeretur in aliquo Regno ex privilegio summi Pontificis, vel ex tolerantia approbativa.

22 Unde jam non obstat fundamentum Olivani, quia ut respondet Valenzuela *in defens cap.* 3. *num.* 202. Diana *dicta* 3 *part. tract.* 1. *ref.* 14. *in fine*, tunc observari legem amortizationis in Regno, ubi ea vigeat, eo quod adest privilegium Pontificium, vel ejus tollerantia secus vero esse contra libertatem Ecclesiasticam Nec etiam valet dicere in bonis Ecclesiæ acquirendis habere
23 locum ea lex amortizationis. quia respondeo ex dictis in vers *ad secundam*. † Nec aliud deterius fundamentum Bellugæ *in speculo Princip dicta Rubr.* 15. *§. Veniamus*, nempe quia à principio omnia fuerunt Regis, merito Rex in traditione rei propriæ potuerit apponere legem amortizationis, quia hoc nequit sustineri, eo quod Princeps non fuit Dominus omnium bonorum sui Regni, sed quoad protestationem, & jurisdictionem, ut *in l. bene à Zenone*, ubi *glossa recepta Cod. de quadriennii præscriptione*: nam Princeps a populo potestatem *habet §. sed quod Principi placuit just. de jure naturali*, de quo dixi *supra sub Rubrica*: alii, & melius *ibi* per Bellugam *supra num.* 37. dicunt quod hæ leges amortizationis sunt mixtæ laicorum, & clericorum latæ in comitiis curiatis omnium statuum. Verùm alii, & rectius: ut Pechius *supra* id totum tribuunt scientiæ, & patientiæ Pontificum: & sic amplector cum Guebara *supra dicto §.* 6 *n.* 21. Diana *dict. p.* 3. *tract.* 1. *ref.* 14.

Ad secundam quæstionis partem, an idem sit 24
de statuto vetante, ne res Ecclesiæ de novo acquirantur, ut respondeas leges prius quæ adduxi in *cap* 4. & 5, *de juramento calumn.* ubi *an taciturnitas prælati præjudicet Ecclesiæ, & in c.* 1. *de præscriptionib. quæst.* 3. vers. *ad quartam*, & vers. *ad quintam*, ubi *an legatum Ecclesiæ relictum possit repudiari à prælato*: ubi *quid de bonis acquirendis*; igitur qui defendunt statuta laicorum facta super jure, non quærendo Ecclesiæ, valida esse fundantur, quia nempe prælatus Ecclesiæ suæ præjudicare potest, etiam si aliàs sit prohibitus bona Ecclesiæ alienare ex textu *in c. ut circa, c. fin. de rebus Ecclesiæ non alienando in quærendis*, & non acquirendo de novo, ut dixerunt Federicus de Senis. quem cæteri sequuti sunt *in cons.* 9. Joannes Andreas, Abbas, Decius Gemenianus, Mantua, Imola, Socinus, Bartol. & Jason, quos citat Marta *de jurisdictione part.* 4. *casu* 68. *num.* 4. Et in terminis dicti nostri Baldus *cons.* 14. *factum* inter consilia Ancharrani, & *in Rub. hoc tit.* Decius in *textu nostro à n.* 140. & *in cons.* 259. *colum.* 2 & *cons.* 71. *col. fin.* vers. *non obstat.* Cardinal *in cons* 144. *statuit civitas*, Probus *in additionibus ad Joan. Monach in c. quia num.* 13. *de rescript. lib* 6. addentes ad Abbatem *hic in* 2. *lectura sub. num.* 42. qui allegant ad hoc Corneum *in cons.* 114. incip. *quamvis primo aspectu vol.* 2. Hypolitus Riminald. *in cons.* 368. *volum.* 4. *num.* 65. Marsilius *singul.* 144. *magna differentia* omnes dicentes, & concludentes statuto laicorum posse disponi super jure quærendo Ecclesiæ, illique fieri præjudicium in quærendis; licet secus sit in quæsitis.

Et confirmari videtur ex doctrina Innocentii 25
in c. 2 *de donationibus*, ubi Imola, qui loquens de legato facto sub conditione; quam si non adimplet prælatus, non debetur; & sic præjudicatur Ecclesiæ, ut in hoc refert; & sequitur Socinus *in l. termilius num.* 26. *ff. de condit. & demonstrat.* Bartol. *in l juvamus in* 2. *num.* 4. *Cod. de sacrosanctis Ecclesiis, & in l. servus C. de pactis num.* 2. & *in l. si constante num.* 10. *ff. soluto matrim. & in l. Divus familias §. Divi num.* 8 *ff. de legatis* 1. & *in l. legatum eodem tit.* ubi dicit communem esse opinionem, ut possit prælatus non acceptando legatum præjudicare Ecclesiæ, Romanus *in consil.* 184 *visis. & narratis.*

Ubi quod statutum prohibens mulieri alie- 25
nationem bonorum, intelligitur de quæsitis, non de quærendis, idem dicit Imola *in cons.* 74. *in casu præmisso* Berojus *cons.* 109. *n.* 31. vers. *nec repugnat. licentia.*

Ubi

27 Ubi quod emphytheuta non solvens, non cadit ipso facto, ideo solus prælatus posset recipiendo pensionem remittere caducitatem; & sic præjudicare Ecclesiæ, quia non tractatur de non alienando, sed non acquirendo, in quo potest fieri præjudicium, allegans Innocent *in d.c.* dixerunt etiam Imola *col.* 26. & Card. Florent. *in c. potuit de locato*, idem Innoc. *consil.* 112. *n.* 9. *&* 23.
28 *vol.* 1. † Adhuc vero ex jam adductis *à n.* 1. & ex aliis referendis dicendum est prædicta laicorum statuta nullo modo esse valida, sive expresse prohibeant, ut quærenda de novo transeant ad Ecclesias, sive tacite velint, ut ad Ecclesias illa statuta porrigantur, quia esset infringere doctrinam textus nostri, *&* c. 7. *hujus tituli*, & immunitatem Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum etiam contra text. *in c.* 1. *& c. fin. de immunit. Eccles. lib.* 6. & sic Abbas hic *num.* 26. *&* 37. Decius *num.* 197. quos sequitur Marta *dicto casu* 68. *cent.* 1. *part* 4. *de jurisdictione num.* 12. legendus *à num.* 7. dicunt quod sic statuentes expresse incidunt in excommunicationem; & quod si expresse, sed generaliter illa statuta de Ecclesiis non loquantur, nequeant ad ipsas porrigi *ex c. à nobis de sentent. excommunicat.* probans late Marta *dicta* 4. *part. casu* 55. *&* 67. ubi non bene
29 comprobat † Sed ego existimo melius comprobari ex eo quia si talia statuta possent fieri à laicis circa quærenda ipsius Ecclesiæ, & impedire ne quæreretur, corrigerent jus commune, quo disponitur Dominium, ipso jure transire in Ecclesiam absque traditione *l. fin. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis l.* 1. & ibi *glossa Cod. de donation.* at sic est quod statutum auferens Ecclesiis sibi competentia de jure communi, dicitur contra libertatem Ecclesiasticam, Innocent. *in c. noverint. de sentent. excommunic.* & *ibi* Anton. de Butrio *col. pen.* ubi quod libertas magis tollitur in his, quæ competunt de jure communi cum aliis ad hoc allegatis per Decium *hic à n.* 7. Bartol. *in l. cunctos populos Cod. de summa trinit. & in Authentica cassa ubi Doctores*, & addentes ad Bartol. qui alios congerunt; imo Abbas *hic*
30 *dicto num.* 26. & Decius *dicto numer.* 197. † Et etiam probant ut non valeant statuta laicorum, si de Ecclesiis, & Ecclesiasticis simpliciter faciant mentionem, etiam concedendo beneficia per modum legis, si intulerint vel minimum præjudicii, dicatur contra libertatem Ecclesiasticam; ergo cum & in l. amortizationis *à n.* 1. relatæ de statutis laicorum expresse loquentibus sit actum, sequitur ut sicut illa lex sic, & hæc statuta debeant explodi.

31 Non inquam obstant fundamenta contrariæ sententiæ quia, & si ego elegerim in jam præcitatis locis, & ibi *in d. c.* 1. *de præscript.* sub vers. *ad quartam* contra aliam communem opinionem *ibi* traditam, quam ex multis acerrime defendit Marta *dicto casu* 68. *à num.* 7. *& à num.* 13. docens non esse veram illam opinionem, quod possit prælatus præjudicare Ecclesiæ in quærendis; eo quod non possit Ecclesia facere conditionem suam deteriorem ex Felino *in c. contingit. de sent. excommunic. n.* 5. & ex glossa *ibi* verbo *injuriosa*.

32 Et ex ea potissima ratione, nam cum in Ecclesiam transeat Dominium recta via *l. fin. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*, cum aliis per Tiraquell. *de privileg. piæ causæ, cap.* 107. semper prælatus diceretur præjudicare in quæsitis, sic ut locum non habeat titulus distinctionis in quærendis: & ita teneant Imola in *dicto cap.* 1. *de rebus Ecclesiæ non alien. & in cap. tua nuper in fine* vers. *ultima tangit hic* de his, quæ fiunt à prælat. sine consensu *cap. Præpositus in cap. sine exceptione* 12. *quæst.* 2. *num.* 17. dicens hanc tenuisse opinionem Calderin. & Petr. de Perus *in dicto cap. contingit de sent. excommunic. per textum in leg. magis puto §. fundum ff. de rebus eorum* Paulus de Castro *in d. l. legatum ff. de l.* 1. ubi Alex. *n.* 2. *in fine* Rom. *in l. si is qui hæres §. neque filius ff. de acquirend. hæred.* & alii.

Tamen non discedendo ab illa à me electa 33 opinione, ut prælatus queat in quærendis Ecclesiæ præjudicare, si ex causa faciat, alias inquam si sine justa causa non acquisivit Ecclesiæ, teneantur de suo satisfacere, ut docent Abbas *in dicto cap. tua circa finem de his, quæ fiunt à majori parte capituli*, sic ut quatenus prælatus Ecclesiæ præjudicaverit, possit haberi recursus pro quantitate præjudicii, in bonis ipsius prælati *glossa id cap. placuit* vers. *perveniant* 16. *quæst.* 3. quam Felinus æstimat singularem *in dicto c. contingit n.* 5. vers. *etsi Ecclesia patiatur grave damnum*, Archidiaconus *in d. c. placuit.*

Imo & Abbas *in cap. paternitati de donationibus*, dicat prælatum patientem rem Ecclesia, 34 præscribi, teneri ad interesse, in quantum Ecclesia est damnificata ex negligentia sua. † Verum 35 non inde sequi ut etsi ex mea opinione queat Ecclesiæ suæ in quærendis præjudicare, ut valeat etiam Princeps laicus statutum facere, per quod Ecclesiæ, aut Ecclesiis etiam in quærendis præjudicet, ex defectu potestatis, quam habet ferendi leges, ac statuendi in damnum Ecclesiarum, aut clericorum contra immunitatem Ecclesiasticam; qui defectus, seu incapacitas non consideratur respectu prælati in repudiando, & non acceptando donata legata, sive quærenda suis Ecclesiis. † Et sic docent Bald. & DD. *in l. pupillorum numero secundo, Cod. de repudiand. vel* 36 *abstinend. hæred.* quod prælatus perquisito ut hæreditas delata Ecclesiæ, sit damnosa, vel nimia subjecta vexationibus, possit eam efficaciter repudiare, verum si sine causa repudiasset, & ob id Ecclesia damnum reciperet, quia etiam in acquirendis Ecclesia patitur damnum *ex leg. liberto octoginta ff. de bonis libertorum dicta leg. magis puto §. fundum ff. de rebus eorum, & in leg. fin. de acquirenda, vel retinenda possessione in sua additione in fine*, Felinus *in dicto cap. contingit de sententia excommunic. numero quinto*, qui alias declarationis ponit, & alias etiam Alphonsus Villagut. *decis.* 15. *numero vigesimo septimo*, tunc prælatus repudiando puniretur, ut dictum est, sed factum ab eo, non ideo esset invalidum: ex quibus facilis est etiam responsio ad alia fundamenta contrariæ sententiæ sed quia de pertinentibus ad proxime relatas quæstiones abundantissime scripsit D. D. Christophorus Mosco & Barbosa qui ab eo mutuavit quam plura *voto* 26. & ego hic matriti perlegerim scriptum D. D. Christophori & ex proposito per doctum virum jam Consiliarium supremi Castellæ consilii ac sanctæ inquisitionis communicaverim residentem adhuc in sua sententia quæ eadem est cum nostra ideo valde gavisus sum invenisse laicum Regium consilium contra quem plura statuta regnorum quæ expendit pugnatorem strenuum ut etiam lego ipsum Barbosam quem leges *dicto voto* 26. vide dicta *q.* 7.

Ad

37 Ad tertiam quæstionis partem quæ bona ad effectum legis amortizationis dicantur immobilia; igitur, ut refert Zippeus *in annalit. ad titulum de foro comp.* videndus omnino ad alios casus prædictæ legis amortizationis ann. 15. ubi etiam coram quo judice de ea lege debeat agi docet *ibi num.* 14. ex edicto Caroli V. diversf. ordin. Brux 21. Febr. 1528. *in libro edito fol.* 747. ut inter immobilia redditus referantur; etsi alii quid disputent immobilibus, an mobilibus adscribit debeant, est tamen id decisum *in clem.* 1. *de verb. signif.* ibi *cumque annui* redditus inter immobilia censeantur à jure.

38 Verum *dict. clem. & edicta* intelligit Zippeus de irredimibilibus: nam redimibiles, & qui bene ab aliquibus volatiles dicuntur, eum extinguantur mox ubilibet debitori, referentur inter mobilia, vel eis paria, quæ possidere nullibi gentium clero hactenus est inhibitum, & in hac sententia fuit Pechiua *de amortizatione c.* 35.

39 † Et aperte favet Carol V. 21. Februar. 1528. *in lib. edicto fol.* 747. §. *& ensuivans*, ubi vendi vetat manibus mortuis, hæredia, terras, domus, molas, redditus, & alia bona immobilia: alia inquam scribit idem Zippeus, *à n.* 17. *ad* 24. ubi casus singulares amortizationis.

40 Ad quartam quæstionis partem, an clerici teneantur solvere collectam certam, & invariabilem impositam per statutum super aliqua bona, priusquam ad eos pervenissent, & quod sint ad solvendum obnoxii, docent Felinus *hic n.* 75. vers. *quinto quæritur, & cons.* 46. *num.* 17. *&* 18. Valerius Reginaldus *in praxi fori pœnit. lib.* 9. *num.* 330. Filiucius *tract.* 16. *cap* 11. *quæsito* 2. *à num.* 294 Marta *de jurisdict.* 4. *p. casu* 11. *a num.* 38. Avendannus *de exequendis mand. p.* 2. *cap.* 14. *n.* 19. Surdus *decis.* 20. *num.* 11. *& de alimentis tit.* 1. *q* 2. *num.* 8. Thesaurus 334. *à num.* 2. Mendoza *de succes. creatione lib.* 1. *§* 10. *num* 652. Gutierez *pract. lib.* 1. *quæst.* 3 *à num.* 15. Perez *in l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *ordinam. p.* 55. Azevedus *ad leg.* 11. *num* 8 *titul.* 3. *lib.* 1. *recopil.* Flores de Mena *variarum resolution. quæst.* 21. *lib.* 2 *num.* 96. *&* 234. Molina *de Just. & jure tract.* 2. *disp.* 458. *& disp.* 662. *num.* 3. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 6. *c.* 14. *quæst.* 1. *& p.* 3. *lib.* 5 *c.* 19. *quæst.* 7. Prosper. de Augustin. *in additionibus ad Quarantam* verbo *vectigal.* Megala *in p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 17 *quæst.* 6. *num.* 98. *&* 103 Molsesius *in summa Theolog moralis lib.* 4. *tract* 9. *cap.* 6. *num.* 5. Paulus Comitolus *respons. moral. lib.* 1. *quæst.* 94. Suarez *de defensione fidei Catholicæ contra. Anglicanæ sectæ erroris lib.* 4. *cap.* 20. *à num* 6. *& num.* 12. Caldas Pereira *de resolutione emphyteusis cap.* 3. *n.* 23. Marta *ubi supra dict. casu* 11. *&* 12. Cavedua Lusitanua *decis.* 64. *p.* 2. Cardinalis Tuschus *tom* 1. *littera E. conclus.* 12. *cum sequent.* Cardosus *in praxi Judicum*, verbo *Clericus num* 75. & multi alii consiliantea relati à Barbosa *in capit. non minus de immunitat. Eccles.* quod sequitur, *num.* 6.

41 Dicentes ut si sint hujusmodi onera ab Ecclesiasticis empta, aut ipsis donata imposita, antequam in Ecclesias, seu Ecclesiasticas personas transferentur, dum sint in variabilia, perpetua, & certa, quæ aliquando in majori summa, seu minori imponi solent, juxta negotiorum varietatem, & rerum necessitatem.

42 Nihilominus etiam in hoc puncto Doctores, quos refert Carolus de Graffis *de affectibus clericorum effectu.* 3. *à num.* 262 *usque ad num.* 176. & Joannes Petr. de Guebara *in propugnaculo libertatis Ecclesiast assert.* 1. *§.* 6. *num.* 27. ubi asserit non potest sustineri Bartoli opinio, etiamsi onus impositum sit invariabile, & certum, & in certa quantitate, quia collecta est onus, quod personæ imponitur, secundum quantitatem possessionum, & rerum; ita quod collectæ sint onera, Nixta *ex l. rescripto §. fin. ff. de munerib. & honoribus*, & ita collecta quantum ad obligationem sit onus personale, & quantum ad quantitatem, onus reale. ac proinde quando imponitur onus à statuto super rebus, certum, & invariabile id censeatur fieri in fraudem Ecclesiasticorum, ac ita sit eadem ratio ac sit esset onus variabile, & in certum quidquid contradicant alii distinguendo, an onera certa, & firma invariabilia sit, an vero incerta, & invariabilia.

43 Et addit Guebara, ut nec hæc distinctio admittenda sit quando per statutum onus solvendum imponitur in futurum, aliter si fiat per specialem contractum Principis, vel contrahentium: & ante illum tenuerunt Cardinalis Albanus *in tract. de immunitate Eccles.* omnino videndus *in tom.* 13. *tract p.* 2. & Alex. Perantius *de immunit. disput.* 7. ubi sic ait quando onera sunt perpetua, & certa, & rebus imposita major est difficultas; sed si generalitati sacrorum Canonum standum sit, idem dicendum est, quod de secundo casu. Et ego ut tutas reddam Principum, & Magistratum secularium conscientias, non possem tuta conscientia aliud suadere, quam ut cum talia onera imponenda, vel imposita jam exigenda sunt, non aliter fiat, quam consulto, & concedente Romano Pontifice: sic Pesantius.

44 Et licet Diana sub distinctione statim referenda *in* 1. *p tract.* 2. *sub resol.* 42. in vers *sed an clericus*, præfactam primam sententiam dicat veram, secus quando onera incerta, sunt variabilia, & in tempus posita: tamen postea *resol.* 17. *p.* 3. *tract.* 1. dicit probabilem esse hanc ultimam sententiam Guebaræ Albani; & Pesantii dicens hæc esse intelligenda ut notat Graffis *dicto effectu* 3. *à num.* 162. etiam si bona patrimonialia clerici reperiantur descripta in existimo, nam non transeunt in clericos cum onere suo, licet tale onus esset reale, perpetuum, & durabile; imo & refellit Diana Joannem Driedonem *de libertate Christiana lib.* 2. asserentem quod prædia omnia sunt obligata pro tributis Reipublicæ impositis: quam opinionem dicit falsam, & Theologo indignam.

45 Alii inquam in prima relata sententia, ut sunt Filiucius, Azor. Megal. Prosper. de August. Molina, & Suarez item, & Layman. *in Theolog moral. lib.* 4 *tractat* 9. *cap.* 6. *num.* 5. Malderus *in* 2. 2. D. Thomæ *tract.* 5 *cap.* 6. *dubio* 9. Duardus *in Bulla cœnæ lib.* 2. *cap.* 18 *q* 6 *n.* 6 Alterius *tom.* 1. *disputat.* 19. *lib* 5. *cap.* 6. *fol.* 739. Sousa *in Bulla cœnæ cap.* 19. *disp.* 92. *num.* 5. Turrianus *tom.* 2. *in* 2. 2. *disput.* 44. *dubio* 4 *num.* 13. cum multis dicunt quod si bona à clericis empta, seu illis donata, habebant aliquam gabellam annexam, vel collectam certam, perpetuam, & invariabilem, ut ex ea quotannis solvatur certa pensio in perpetuum: tunc clerici teneantur solvere prædicta onera, quia res tunc transeunt cum suo onere.

46 Tamen si bona illa essent solum obligata ad collectas obligatione indeterminata, & variabili

bili ad tempus, nimirum ad solvendas collectas
pro temporum varietate, & necessitate occur-
rentium, tunc clerici non teneantur illa solve-
re. † Et in hunc sane sensum videntur accipien-
47 di Suarez *lib.4 de immunit. cap.75. n 3.* Gutierrez
pract. lib.1.c 3. Valerius Reginald. *in praxi rerum*
fori Eccles. lib. 9.c.25. n 377. Lessius *de justitia*
lib.2.c.3.dubio 3. n.19. Filiucius *tom. 1. tract 16.*
d c.11.n 298. & Barbosa cum aliis *in d. c. non mi-*
nus de immunit. Eccles. n. 5. dum inferunt bona
ab Ecclesiasticis empta, vel alio titulo acquisi-
ta tributis, & oneribus Principum secularium
non esse obnoxia; ex eo quia permutationem
personæ, mutatur qualitas inhærens rei ratione
personæ, per textum *in l. locato fiscus ff. de publi-*
cian. & vectig. & l. per procuratorem 89. *ff. de ac-*
quirenda hæred. deinde quia *in dict. c. 1. de immu-*
nit. Eccles. libert. habetur bona Ecclesiasticarum
personarum acquisita, ac acquirenda immunia
esse à tributis; sed sic est quod istæ rationes
robur, ac vim habent contra onera certa, per-
petua, & invariabilia: ergo multum debemus
assistere in hoc dubio in favorem Guebnæ, Al-
bani, & Præsantii & ad hanc quæstionem appli-
cabis quæ dico *infra q. 17.in 5.& q. 52.* vers. *ad*
ultimam.

48 Ad quintam quæstionis partem ex proximè
adductis responsum videtur, quia etsi in Regno
Neapoli sit consuetudo, & jus municipale, ut
clericus pro emptis, & donatis non gaudeat
privilegio clericali, & non collectandi: quam
observantiam approbant Coriolanus *in Bulla cæ-*
næ excommunic. 18. *fol.* 951. & Prosperus de
Augustino *in additionibus ad summ. quaranta*, ver-
bo *vectigal. fol* 632. tamen non sic esse admitten-
dum tum ex longe jam dictis huc usque, & di-
cendis, & in vers. *ad quartam*, tum ex verbis
Bullæ in cœna Domini ibi *imponentes decimas, &c.*
pensiones Ecclesiasticas, ac eorum, & Ecclesiarum
49 *bonis.* † Quibus bona clericorum eximuntur ab
oneribus hujusmodi; & cum textus Bullæ ge-
neraliter loquatur de bonis Ecclesiasticorum,
non est cur restringatur, sed generaliter, ut lo-
quitur, intelligatur de quibuscumque eorum
bonis, sive patrimonialibus, sive de donatis aut
emptis, aut alio quovis titulo à clericis quæsi-
tis, docent P. Duardus *in Bulla cœnæ lib 2. ca-*
non.18.q 6,à n. 1. Lessius *lib.2.de justitia c. 3.dub.3.*
n. 19. Filiucius *tom.1.lib. 3.tit.49.c.4 n 4.* Filiucius
tom 1. tract. 16. d.cap.11.n.298. Reginald. *tom.1.*
lib. 9.c.25.n.377. Alterius *tom.1.disp.19.lib.5.c.2.*
50 *col.2. fol.* 370. † Et alii dicentes non solum bo-
na patrimonialia clericorum esse exempta, sed
etiam alia alio quovis titulo quæsita: & multis
aliis comprobat Barbosa *in d. non minus 4. de im-*
munitate Ecclesiarum n. 3. ex dicto canon. 28 Bullæ,
ubi excommunicantur, & anathematizantur
non solum imponentes decimas tales, & alia
onera clericis, prælatis, & aliis personis Eccle-
siasticis, sed etiam eorum, & Ecclesiarum, Mo-
nasteriorum, & aliorum beneficiorum Eccle-
siasticorum bonis, illorumque fructibus. Et sic
resoluit secundum communem, & probabilio-
rem sententiam bona patrimonialia Ecclesiasti-
corum, seu ab Ecclesiasticis acquisita, exempta
esse à tributis; ita ut imponens illis tributa, &
exigens, vel imposita recipiens excommunica-
tionem illius canonis. incurrat etiam si hujusmodi
bona sint Ecclesiis & Ecclesiasticis superflua; ut
docent Covarr *pr.c.31.n.9.* Martha *de jurisd. p. 4.*
D. Fermosin. de Leg. Eccles.

cas. 49. *n.* Molina *de just. disp.670.vers adverte,*
Salas *de legibus disp.14.sect. 11 n. 1 4* Homobo-
nus. Alterius, Laym Lessius, Carolus de Grassis.
Azor. Toletus, Megala, Mosselius, Velletius. &
alii relati à Barb *d. n.4.* † Et Diana *d.p.1.tract.2.* 51
res. 42 resolvens censura d. Bullæ *can.* 17. inodari
omnes illos, qui imponunt decimas, tributum,
sive gabellam cujuscumque generis super omnia
clericorum bona, sive sint patrimonialia, sive ac-
quisita ex testamento, donatione, emptione, aut
quovis alio titulo dicens ut videatur ex eo im-
probari consuetudinem Regni Neapoli † Unde 52
venit dicendum ut clericus non sit collectandus
pro ejus patrimonialibus bonis, ex eo quia dicta
bona, uti accessoria personæ debent eodem frui
privilegio, ac ipsi cleric, ut docent Maceratus *in*
dec. 9 in curia Episcop. Papiæ, ubi refert decisum
Baldus *decis.339.p.2.* qui ampliat *dec* 382. dicens
ut clericus eodem fruatur privilegio, etiam pro
bonis eis ex successione provenientibus: & sic
animadvertit decidendo, sequitur Ricc. *collect.*
90 *ad text.in c.quamquam de cens.lib.6.*& sic com-
munis observanti in contrarium sit in Regno Nea-
poli, ut retulisimo, † & Anna ait *alleg* 46. quod cle- 53
ricus pro suis bonis patrimonialibus habet ele-
ctionem fieri, quemadmodum, & pro ejus per-
sona, juxta quæ dixi *in c.5. & aliis de foro comp.*&
idem Guido *dec.*381.ubi quod pro bonis quocun-
que titulo per clericum quæsitis collectari non
posse, & Ursilis *in dec.* 257. refert decisum per
sacrum Cons.quod clericus pro bonis patrimo-
nialibus habet beneficium restitutionis in inte-
grum: vide *infra q.9.vers.ad secundum,& q* 10.vers.
ad primam in fine. † Et hinc à fortiori infertur 54
bona patrimonialia etiam ab extraneo donata ut
ad illorum titulum clericus sacris Ordinibus initia-
retur, gaudere privilegio immunitatis a tributis,
& collectis, ut asserunt Barb *de potest Episcopi p. 2.*
alleg. 9.n.91.in fine, ipse *in d. c.non minus de immu-*
nit. Eccl.n.4. Carol de Graf. *ubi supra.* Marc. Ant.
variar.resol.lib.1.resol. 88. Cariol. *in Bulla cœnæ d.*
canon.18 limit. 3. Card. Tusch. *to.1.litt.B.concl.*111.
† Quibus etiam addo Sair *decis.12.de cens* ubi ait 55
quod sacerdos bona patrimonialia habens, &
ordinatus, ad illa minimè possit arctari ad soluen-
dum collectas, & notat Ricc. *ad gloss.in c. tuis de*
præbend & dignit.sup.d.collect 70. in vers. *amplia*
tertio † Qui etiam ampliat procedere in bonis do 56
natis à Patre filio, ut sacros ordines recipiat,
quia gaudet privilegio immunitatis; sic *ex decis.*
Rot. Episcop. Papiæ 88. *p.* 1. Macerat, quam no-
tat idem Ricc. ad doctrinam Felini *in text.nostro.*

Ad ultimam quæstionis partem de statuto ne im- 57
mobilia alienentur in extraneos prohibendo ex-
pressè; ne alienentur in personas Ecclesiasticas.
Et suppositis nonnullis adductis *sub.q 6.& 7.* fa-
cilè videtur responderi, ut non valeat illud sta-
tutum; eo quod clericis prohibet quod nec natu-
rali, nec Divino jure est clericis prohibitum, cum
& humano jure concessum videtur, ut Ecclesia-
sticis libere legari & donari possint bona à lai-
cis, tam inter vivos quam inter mortuos juxta
text *in l.generaliter,& l jubemus C.de sacros. Eccles.*
imo & hoc facere prohibentes damnantur ex-
pressè *in cap. eos de immunit. Ecclesiarum lib.6.*n. 1
Barb. & D.D. sic docent, Camitolus *in tr. tit. apo-*
logetico c.1 n 18. Surdus *lib. 3. cons.* 30. n.67 May-
nard. *de privileg. Eccles. contra venetos p.2 art.22.*
à numero 67. Filiucius *tom. 1.tract.* 16. *cap.* 19.
n. 271. Reginald. *in praxi tom. 1. lib. 9.c.23,n.*359.

Suarez *contra Regem Angliæ*, Marta *de jurisdic. p. 4. cent. 1. casu 6 n 16.* Collegium Bononiense *in responso pro libert. Ecclesiast. a n 18.* Ugolinus *in respons. ad juris consult. Gymnasii Patavini c. 6. §. 1. & sequent.* Vigiin. *tract. de immunit. Eccles. disput. 3. concl. 2.* Fransc. Fagnan. *in tract. de just. cens. Pauli V p. 3. fol. 42.* Genuens. *in praxi Eccles. tricenario 15. quæst. 379. n. 5.* Duard. *in Bulla cœnæ l. 2. can 15. q. 19. n. 83* Barb. *hic in textu nostro n. 29.*

58 Et confirmatur quia ut ait Bellietus *in disquisit. Cleric. p 1. tit. 4. §. 4 n. 1. & 4.* plures D.D. citans, maximè prædictam sententiam procedere si statutum expressè probiberet ne fiat alienatio in Ecclesias, & Diana *p. 1. tract. 2. res. 57.* etiamsi tale statutum de clericis mentionem non fecisset, sed tantùm laici nominarentur, & subditi, quia nec tunc clerici comprehenderentur, ut notavi *supra* & quia ut bene nota Maynard. *p. 2 d. art. 22. n 68.* licet tale statutum quod verba non videretur infringere Ecclesiasticam libertatem, cum præcipiat subditis, tamen quoad mentem esse contra libertatem Ecclesiasticam dicit faciendo fraudem de persona ad personam, & in similibus non tantum inspici eum quo statuens loquatur, sed in quem effectum sermo proferatur, & de statuto Mediolanens. loquendo Maynard. cum Menochio *lib. 9. cons. 878. n. 10. in fine.* sic practicatum, & consuetum affirmat, ut non comprehendat clericos: & Diana *supra* addit quod nulla generalis dispositio comprehendit casus, vel personas in specie privilegiatas, & quod in generali dispositione non comprehenditur id, de quo in specie disponi non potest ex regula text. *in l. Lucius*

59 *§ pen. ff. ad municip.* † Ex his non sunt audiendi contrariam dicentes sententiam inter quos Molina *de just. & jure to 1. tr 2. disp. 140. n 18.* & alii plures Jurisconsulti, quos sequitur Christophorus de Angeliano *de legibus to. 1. lib. 2. controvers. 15. à n. 35.* & quod tales statuentes non incurrant excommunicationem Bullæ in cœna Domini putavit Grassis *in suis decisionibus p. 1. lib. 4. c. 18 n. 233* in verbis *sequentibus si statuto cavetur quod nullus subditus potestati mediolani possit alienare rem immobilem in non subditum, nisi solvat tantum pro libra expresse probibendo, ne possit alienari in personam Ecclesiasticam* dico *quod tale statutum est juridicum, & non improbandum, nec censendum contra libertatem Ecclesiasticam, quia est conditum favore publici, & communis boni, & subditorum, ut eis salva immobilia, & territoria conserven-*

60 *tur.* † Verum jam vides qualiter hæc doctrina impugnetur, & etiam ex dictis in *hac 8 quæst à n. 1. de lege amortizationis*; imo & Diana relatus miratus admodum de Molina Theologo, & magis de Grassio vero admodum Ecclesiastico docto, & pio, notat, ut licet Cariolanus *in expositione Bullæ cœnæ excommunicatione 15. folio sibi 978.* asserat statutum quod non alienentur bona immobilia in extraneos, non esse contra libertatem Eccle-

61 siasticam * Tamen addit ut possint Episcopi cogere ita statuentes, ut declarent illud statutum non debere extendi ad clericos: de quo videndus est Surd. *d. cons. 101. n. 45.* & infra & juxtà hæc intelligitur Thomas del Bene breviter loquens de hoc dubio *de immunit. 1 c. 7. dubit. 7.* iterum ibi *dub. 11.* ubi de quodam statuto Mediolano de hoc dubio loquente ubi per sectiones ad unguem objectis respondet & *dub. 12. & 13.* optimè improbat alia statuta Galliæ, Germaniæ, Valen. & Portugaliæ, &c.

QUÆSTIO IX.

An Principes possint statuere ne laici vendant clericis, ne molant, aut coquent panem, vel ne exhibeant aliqua servitia & obsequia: & an Principes possint imponere gabellas super bonis patrimonialibus clericorum & quid si clerici sint in minoribus constituti, aut si non habeant requisita Tridentini concilii: & an possint eas exigere Principes ab Equitibus Divi Jacobi, Alcantaræ, & Calatravæ. Et statuendo an possint eas imponere super bonis novitiorum Religionis ubi de oblatis se, & sua, & de conversis, & de tertiariis fratribus: & an contra clericorum bona, qui assumpserunt habitum sine intentione clericandi, sed tantùm in fraudem collectarum?

SUMMARIUM.

1 *Statuta Principum, ne laici molant, aut coquant panem, sive ne vendant Clericis, sunt contra libertatem Ecclesiasticam, statim in directè contra Caietanum, & Pereiram aliud suadentes* n. 2. 3. & 4.

3 *Clericos vexare in his, quæ pertinent ad politicum convictum, durius est, quam in aliis, quæ pertinent, ut Ecclesia est.*

4 *Obsequia præstare altari cuique convenit de jure communi.*

5 *Principes laici non possunt imponere tributa clericis in bonis incorporatis Dominio eorum ratione Patrimonii* n. 7. *contra multos aliter sentientes* n 6.

8 *Principes non possunt exigere gabellas a Clericis in minoribus constitutis; etsi tantum sint in prima tonsura; sic ut aliter imponentes incurrant in Bullam cœnæ Domini, contra aliques ibi sed quid in praxi n. 9*

9 *Clerici in minoribus si actu beneficium non serviant, non sunt exempti ab onere gabellarum in aliquibus Regnis.* ubi remissive *quæ requisita requirantur, ut hi gaudeant fori privilegia* & n. 10. *Quid a jure.*

11 *Princeps exigere gabellas, & Clericis imponere non habentibus requisita Concilii Trident. sess. 25. c. 6. possunt secundum aliquos* n. 12. *alii contra; quia Trid. solum loquitur de requisitis, ut tales gaudeant fori privilegio* n. 13. & n. 30.

14 *Equites Divi Jacobi Alcantaræ, & Calatravæ non sunt collectandi a Principibus, quia sunt immunes à gabellis; & quia sunt Religiosi* n. 15. & 16. *qui etiam exempti sunt in Regno Valentiæ à contributionibus vulgo* sisas n. 17.

17 *Equites Montessæ in Regno Valentiæ sunt exempti à contributionibus vulgo* sisas.

19 *Novitiorum bona libera sunt a collectis imponendis per Principes; eo quod tales in favorabilibus Religiosi reputantur, contra Lassertem* n. 20.

20 *Novitii dum non profitentur possunt ad sæculum reverti, item Clerici in minoribus*

21 Non

21 *Novitii verè sunt de familia Monasterii, & pars communitatis.*

22 *Novitius tributum mere personale non solvit.*

23 *Regulares professi sunt exempti à gabellis.*

24 *Novitii Religionis Alcantaræ Divi Jacobi, & Calatravæ exempti sunt à gabellis; item & Novitii confratrum; id est* freyles *n.* 25.

25 *Oblati, & conversi in perpetuum Ecclesiæ gaudent immunitate, nec debent collectari oblati in perpetuum alicui Monasterio, vel Hospitali* n. 27 & 28.

29 *Tertiarii fratres, & sorores B. Francisci in communitate viventes, sunt immunes à collectis, & tributis.*

30 *Clerici facti in minoribus animo non ascendi ad ordines majores, vel nubendi, adhuc exempti sunt; dum habitum non mutant, & statum à gabellis,* & n. 31. *etsi Coriolanus existimet Principem ipsos collectantes non incurrere censuram Bullæ cœnæ* n. 32.

1 AD primam quæstionis partem, suppositis quæ dixi *supra de molendinis. & furnis in hoc textu sub q. 4. num.4. & in c. cum 6. hoc tit. q.* 1. vers. *ad secundam* respondeo statutum Principum ne laici vendant clericis ne molant, aut coquant panem, &c. esse contra libertatem Ecclesiasticam, ut patet ex verbis text. *in c. fin. de immunit. Eccles. lib. 6. in verbis* ibi *eos, qui temporale Dominium obtinentes suis subditis, ne prælatis, aut clericis, seu personis Ecclesiasticis quidquam vendant, aut emant. aliquid ab eisdem; nec etiam bladum molant, coquant panem, aut alia obsequia exhibere præsumant, aliquando interdicunt, cum talia in derogationem libertatis Ecclesiasticæ præsumantur, eo ipso excommunicat. sent. decernimus subiacere,* & docent Suar. *de cens. disp.* 21.*section.*2. *n.*93.Reginald. *t.*1.*lib.*9.*c.*24.*n.*358.Gambacurta *tract. de casibus reservatis c.* 10. *n.* 10. Coriolanus *in Bulla cœnæ c.*15.*fol.*937.Filiuc.*to.* 1.*tra.*16 *c.*10. *n.*271.Diana *p.*1.*tract.*2.*res.* 53. & præter ordinarios *in d c.fin.* docent Navarrus *in man.c.*27.*n* 130. vers. 23.Julius Laborius *in tract. de indulgent.p* 2. *c.* 23. *n.*16 Barb.*in pastorali p.* 3. *allegat.* 50 *n.*93. aut 212. *in impressione Lugdun.* Bonac. *de censuris extra Bullam disp.* 2.*q.*20. *puncto* 4. & novissimè tenet respondens fundamentis contrariis Thomas del Bene *de Parlam.dub.* 30.*sect.*20. *Corola.* 10.iterum repetit *de immunit.p.*1.*cap.*5.*dub.*7.*sect.*20.

2 Nec obstant Caietanus *in summa* verbo *excommunicatio c.* 31. Percira *de manu Regia præludio* 3.*n* 7.& Anguian.*de legib.to.*1. *lib.*2.*controversia* 14. *à n.*39. qui dicunt ut Principes sic statuentes non incurrant excommunicationem Bullæ cœnæ; eo quod talia statuta sunt potius contra libertatem politici convictus, quàm contra Ecclesiasticam libertatem, quia respondeo saltim indirectè dicta statuta esse contra Ecclesiæ immunitatem, sed in Bulla excommunicantur, etiam qui in directè aliquid statuunt contra dictam liber-
3 tatem; ergo. † Deinde quia durius est, & incommodius vexare clericos in his, quæ pertinent ad politicum conuictum, quàm in aliis, quæ pertinent, ut Ecclesia est. † Tertio quia est contra libertatem Ecclesiasticam denegare clericis ea, quæ de jure communi competunt; sed jure communi, quilibet potest alteri obsequia præstare; ergo prima sententia debet sine dubio amplecti, & ex multis aliis jam a prima quæstione adductis.

Ad secundam quæstionis partem an Principes laici possint imponere gabellas super bonis patrimonialibus clericorum, quia satis responsum præbui *q. preced* sub vers.*ad quartam*, ubi quod nec super bonis ipsis donatis, legatis, seu ab ipsis emptis; ergo multò minus in bonis incorporatis ratione patrimonii Dominio clericorum. Et probatur hæc sententia *ex c.* 1. *de immunitate Ecclesiarum c. quamquam de censibus lib.* 6.præcipuè *ex canone* 17. *Bullæ in cœna Domini* in illis verbis *imponentes decimas, &c. personis Ecclesiasticis, ac eorum & Ecclesiarum bona,* ubi dictio illa *eorum* contra distinguitur contra alteram distinctionem sequentem *Ecclesiarum*, sic ut non possit intelligi, nisi de bonis patrimonialibus, & propriis clericorum, & aliis, quæ ad Ecclesiam non pertinent: & sic in praxi horum Regnorum Castellæ, & Legion videmus: sic in terminis docent jam relati *d.q* 8. à Barb. *in d.c. non minus* 4. *de immunit. Eccles* Homo bonus *de examin. Eccles. p.*2. *tract.*11.*c.* 6.*q.*9.Riccius *p.*2.*decis.*299.*n.*3. Sylvester verbo *immunitas n.* 6. Duardus *in Bulla cœnæ can.*17 *q.*5 *n.*4.Laymann *Theologia mor lib.*4.*tr.*9. *c.*9.*n.*9.Diana *d.p.*1 *tract.*2.*res.*39. Molina *tom.* 3. *de justi.tract.disp.*671 *n.*2.Molfesius *in sum tom.*2. *tract.* 12.*c.*22 *n.*166. Alterius *de censuris tom.* 2. *disp.* 19.*lib.* 5.*c.dub.*2. Suarez *contra Regem Angliæ lib.*4.*c.*24.& 25.Coriolan. *in Bulla cœnæ excommunic.* 8. Prosper. de August.*in addition.ad sum. quaranta* verbo *vectigal.* Magala *in p.* 2.*lib.*2.*c.*17.*q.*6. *n.*114 Salonius *to* 2.*in*2.2.*q.*78.*art.*6.*controvers.*2. *n.*2. Sayrus *de censuris lib.*3.*c.* 22.*n.*9. Bartholom. à S Fausto *in speculo confessor. disp.* 33. *q.* 13.*n.*2. Bellet *in disquisit.* Clericor. *dis.*33.*q.*13.*n.* 2. Lessius *lib.*2.*de justitia c.*33.*dub.*3.*num.*19. Azor.*p.*3. *lib.*5.*instit moral.lib.*5.*c.*19.*q.*7. Reginaldus *tom.* 1. *lib* 9 *c.* 25.*n.*379. Filiucius *tom.*1.*tract.*16.*cap.*11. *n.*298.& alii ex antiquis. 5

Et licet quamplurimi ex juris peritis contrariam sententiam doceant quod clerici non potiuntur privilegiis concessis Ecclesiæ bonis circa eorum patrimonialia bona, nisi in casibus expressis jure relatis à Doctoribus juxta eorum communem resolutionem Abbas hic, & Decius *n.* 18.Oldradus *cons.*17 *n.*2.Aufrerius *de potest sæcul.*v. *super Eccles. pers. regula* 4. *col.* 2. vers. *clerici enim,* Matthæus de Afflictis *in constit justitiæ cultores n.* 15. Picardus *in initam comm opinion. f.*161. *n.* 124. Covar.*c.*4. *variar.n.*2.*lib.*1. quos referunt Joan Andr.*in c.*1.*de Clericis conjug. lib.* 6.Speculator.*eod.tit.* Cardinalis *in clem.*1.*de vita, & honestate clericor.q.*17.*& in c.fin.eod.* Felin. *hic n.*8.*& seq.* & Barbaria *à num.* 41. Chacheran *in decis. pedmont.*30 *n.*4.vers *secundo*, Dec. *n.*65.*&* 176 hic, ubi glossa, Anastasius Germon. *de sacror. immunit.lib.*3.*c.*15.*n.*107.glossa *in c.similiter, & ibi* Archidiaconus 16. *quæst.* 1. glossa *Episcoporum in cap. possessiones* 16. *quæst.* 4 & glossa *ipsarum in cap. quanquam de censibus lib.* 6 cum aliis, Castillus de Bovadilla *lib.* 2. *politicæ part.* 1. *cap.* 18. *num.* 260.*littera F.* non tamen debent audiri ex adductis *supra*; imò dicit idem Bovadilla *n.* 261. cum Tyberio Deciano *in tract.* 1.*criminal.tom.*1. *lib* 4.*c.*11.*n.*3 post Oldradum, & alios, ut non debeant lædi in bonis mobilibus patrimonialibus; eo quod sequantur personam, & glossa *hic, & in capit. ex litteris de pignoribus* † Ubi Docto- 6
res docent quod clerici gaudent immunitate in bonis, ad quorum titulum ordinati sunt, de quo dixi *dict.q.*8. vers. *ad quartam in fine, & infra in* 7

cap. 11. de temporibus ordin. q 8. verſ. *ad quintam*, ubi quod talia bona ad ordines data ſint libera à gabellis Regis & noviſſimè omnium latiſſimè contrariis ſatis faciens reſoluit pro noſtra ſententia Thomas del Bene *de immunit. p.* 2. *c.* 5. *dubit.* 2. *&* 2 cum ſuis ſectionibus ubi cum Homobono Squilante Molſeſio, Belarmino, Farinacio, Caſtillo de Soto major, Caſtro Palao, Coriolano Rovito, Tamburino Baldello, Antonio Nigro, Antonio Marini, Paſqualigio, Alterio, Rivis, Duardo Marta & aliis antiquioribus.

8 Ad tertiam quæſtionis partem reſpondeo de jure ut Principes nequeant imponere, & exigere gabellas à clericis in minoribus conſtitutis, etſi tantùm ſint primæ tonſuræ, ut docent Molina *de juſtitia tom.* 3. *tract.* 2. *diſp.* 270. *n.* 5. Malderus, Leſſius, Diana & alii *infra*, ex eo quia & iſti dicuntur perſonæ Eccleſiaſticæ, ut colligitur *ex cap. fin de vita, & honeſt. clericor. ex dicto c. quamquam de cenſibus, ex l. preſbyteros C. de Epiſcopis, & Clericis*; ita ut exigentes ab eis gabellas, & imponentes incidant in Ballam cœnæ Domini, quod verum eſt; etſi de jure contrarium dicant Laſſarte *de decima vendit.* 19. *n.* 21. Gutierrez *practicar. quæſtionum lib.* 1. *q.* 8. Ledeſma *in ſumma tom.* 2. *tract.* 17 *c* 2. *concluſ.* 27. Joannes de la Cruz *in director. conſcient. p.* 1. *p* 1. *precepto* 7 *art.* 3. *concl.* 1. Angles *in* 5. *tom.* 2. *de reſtit. vectigal.*
9 *diffic.* 5. † In praxi inquam conſuetudine approbata clerici in minoribus conſtituti ſi actu beneficium non ſerviant, non ſunt exempti ab onere gabellarum in aliquibus Regnis, eo quod nec etiam iſti gaudent in judiciis fori privilegio, juxta quæ late dixi *infra in c. de foro comp.* per plures quæſtiones *à q.* 2. ubi de requiſitis ad hoc ut clerici in minoribus gaudeant prædicto fori privilegio, notant Aragon. *in* 2. 2. *q.* 72. *art.* 3. Bovadilla *in polit tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 18. *n.* 263. *&* 283. Joannes de Hebia *in tract. de commerciis lib.* 1. *c.* 14. *n.* 9 Flores de Mena *lib.* 2. *pract. q.* 21. *n.* 199. Felician. *de cenſ. lib.* 1. *c. ult. n.* 13. Gironda *de gabellis p* 7 *n.* 7. Rodriguez *in ſum. tom.* 1. *c.* 75. *concl.* 14. Joannes de la Cruz *in direct conſcient. p.* 1. *præcepto* 7. *q.* 1. *art.* 3 *dub.* 1. *concluſ.* 1. & alii penes
10 ipſos. * Et hoc ſtanta conſuetudine à Romano Pontifice ſcita, & approbata, ut obſervant Vaſquez *opuſculo de reſt c.* 6. *§.* 1. *n.* 33. Leſſius *de juſtitia lib* 2. *c.* 33. *dubio* 5. *n.* 39. Diana *p.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 35. Malderus *in* 2. 2. *tract.* 5. *diſp* 44. *dubio* 4. *n.* 12. Salas *de legibus q* 99. *tract.* 14 *diſp.* 14. *ſect.* 11. *n.* 121. quam tamen conſuetudinem improbant Garçia *de beneficiis to.* 1. *p* 2. *c* 3. *à n* 1 *uſque ad* 10. P. Megala *in p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 17. *quæſt.* 6. *num.* 101. & alii, ſed clarius reſolutio pendet à ſequenti verſ. *ad quartam.*

11 Ad quartam quæſtionis partem an Princeps poſſit exigere gabellas, & imponere clericis non habentibus requiſita conſilii Tridentini *cap.* 6. *ſeſſ.* 23. video plures reſpondere Doctores, ut de jure etiam ſecluſa conſuetudine jam adductâ, ut non debeant gaudere exemptione à tributis, & gabellis, & ſic Zevallos *de cognit. per viam violentiæ in proœm. c.* 7. aſſerit ut ſi clericus non obſervet requiſita concilii Tridentini, non poſſit dici exemptus à tributis, niſi ſit juriſdictioni Eccleſiæ ſubjectus; & ſic eum clerici in minoribus non gaudeant privilegio fori, ex defectu dictarum conditionum, & conſequenter non gau-
12 deant immunitate à tributis, & gabellis. * Et ſecundùm hanc opinionem, ut clericus ſit exemptus à gabellis, debet incedere non ſolum in habitu, & tonſura, ſed etiam deſervire alicui Eccleſiæ de mandato Epiſcopi, quia has conditiones requirit Concil. Trid. ut latè expendi in *d. c.* 2. *à q* 2. *de foro comp.* pluribus adductis Barb. *in c. adverſus* 7. *de immunit. Eccleſ.* ubi cum Covar. *c.* 31. *pract. ſub. n.* 9. Flores de Mena, & Nicolao Garcia, *ubi ſupra*, Zevallos, Coriolano, Azor. Suar. Homob. Filiucio, Reginald. Mario, Alterio Molfeſio, & Laym. quos etiam refert Diana *p.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 36. * Verùm non minus probabiliter 13
loquuntur alii D. D. in puncto juris, & ſecluſâ conſuetudine ex jam *ſupra* adductis ex eo quod, etſi Tridentinum Concilium *d. ſeſſ.* 23. *c.* 6. exigat ad hoc, ut clerici in minoribus, gaudeant fori privilegio, nempe quod in habitu Eccleſiaſtico incidant, & deſerviant aliquibus Eccleſiis, &c. ſed cum Trident. tantùm loquatur de fori privilegio limitans in hoc caſu exemptionem jure communi debitam clericis, etiam in minoribus, eveniant inde ut non porrigatur Trid. deciſio ad caſum, de quo nos loquimur, ex ea ratione, quia immunitas à tributis non dependet à fori privilegio, quæ poteſt habere rationem omnino diverſam, nam & laicis quibuſdam ſine privilegio fori conceditur: ſic Barb. *in d. c. adverſùs dict. n.* 7. verſ. *verum* cum Leſſio *lib.* 2. *de juſtitia c.* 33 *dubio* 5. *n.* 38. Molina *de juſtitia tom.* 3. *tract* 2. *dicta diſp.* 270. *n.* 5. Malderus *in* 2. 2. *tract.* 5. *c.* 6. *dub* 6. Paul Comitolo *lib.* 6. *q.* 20. Torreblanca *in defenſorio lib.* 2. Megia *c.* 6. *n.* 69. quibus addo Garciam *de beneficiis tom.* 1. *c.* 3. *p.* 2. *n.* 5. *in fine*, Dianam *dict. reſ.* 36. ubi refert ad literam verba Pauli Comitoli, & Terreblanc. & ſic declaratum fuiſſe à Sacra Congregatione Cardin. *ſuper d. c.* 6. *ſeſſ.* 13. *Trid.* eo quod Trid. circa caſum. de quo loquimur nihil ſit loquutum, deſinens illum diſpoſitioni juris communis; quos ſecluſâ conſuetudine, ut jam dixi in verſ. *ad tertiam*, clerici in minoribus debent gaudere exemptione à tributis.

Ad quintam quæſtionis partem, an queant 14
Principes exigere gabellas, & tributa ab Equitibus Divi Jacobi Alcantaræ & Calatravæ. Et præviſis quæ etiam dixi latè *in d c.* 2. *de foro comp. q.* 16. *& q.* 17. ubi etiam loquutus fui de novitiis illarum Religionum, num gaudeant fori privilegio, Flores de Mena *lib.* 1. *practicar. q.* 21. *n.* 205. docet etiam dictos Equites non eſſe collectandos, & eſſe immunes à gabellis, quia dato, & non conceſſo quod ſint verè Religioſi, ſunt tamen perſonæ Eccleſiaſticæ, & largo modo Religioſi; in terminis docent Frater Emanuel Rodriguez *to.* 2. *regul. q.* 62. Barb. *in d. c. adverſùs de immunitate Eccleſiar. n.* 12. dicentes prædictos equites, & in Luſitania ordinis D. N. Jeſu Chriſti S. Jacobi, ac S. Benedicti de Avis, non poſſe collectari. præcipuè ſi ſint profeſſi. † Et quia iſti Equites vere ſint 15
religioſi, ut docent Sanch. *in ſum to.* 1. *lib.* 4. *c.* 16. *n.* 11. citans pro hoc dicto octo D. D. alios citat Garcia *de beneſ. to.* 1. *p* 1. *c.* 3. *n.* 15. Hieron. de Zenedo *tract. de paupert. religioſa dub.* 60. *à n.* 12. Baſil. Pontius *in tract de impedim. matr.* ubi ſic ait loquens de equitibus Alcantaræ, Calatravæ, & D. Jacobi *d. equites eſſe vere, & ſubſtantialiter religioſos adeo certum exiſtimo, ut oppoſitum judicem nimis licentiosè dictum, ne dicam gravius exiſtimo, ut oppoſitum judicem nimis licentiosè dictum, ne dicam gravius cum pleno ore litteræ Pontificiæ illos appellent Religioſos, & etiam cum caſtitate conjugali vera religio conſtare poſſint, eo quod ſicut in*

pauper

paupertate latitudo est ita etiam, in castitate quæ est
materia voti, & doctus Joannes Sanctius *in suis*
collectis disput. pract. disput. 49. *num.* 11. & 13.
dicens dictos equites esse vere religiosos, nota-
biliter addit, & illos posse confiteri coram sa-
cerdote sæculari, non approbato ab ordinario
sicut possint alij regulares cum infinitia docet
Thomas del Bene *part.* 1. *de immunit. cap* 1. *du-*
bitat. 17. *sectione* 1. 2. & 3. cum Urbiano Ferdi-
nando, Bicarto, Nouario, Bonacina, Marchino,
Valenzuela, Rovitto, Riccio, Schilante, Gnavi-
no, Bellet, Caballo & aliis, & cum multis Car-
levalus *de indiciis lib.* 1. *tit.* 1. *disp.* 2. *q.* 6. *sect.* 3.
à n. 239. qui id extendunt admonitio dictarum
religionis & D. Juanis. S. Stephani & ad similes.
16 Quare etsi Bouadilla *in politica tom.* 1, *d. lib* 2.
c. 18. *num.* 264. putet dictos equites esse tantùm
immunes à gabellis quoad bona commeodata-
rum, ubi excipit Herbas, quas permutaverint
aut vendiderint, nisi tamen esset consuetudo, ut
soluerent etiam de fructibus, & redditibus sua-
rum commendatarum, & de omnibus, ut pro
sequantur Duennas, & Parladerius ab eo citati
in glossa litt. A. Menchaca *de successionum creatio-*
ne lib. 3. *p.* 3. §. 30. *n.* 306. Gironda *de gabellis* 7. *p.*
in princ. num. 46. *in fine*: tamen verius est ut non
debeant collectari de jure ex vi statuti Principis
laici, & Michaël de Carranea probat dictos
17 equites esse religiosos. † Hanc partem confir-
ment ex praxi Regni Valentiæ, ubi sunt exem-
pti à contributionibus, vulgò *millones y sissas*,
& aliis impositionibus. à quibus alij Ecclesia-
stici liberantur, & religiosi; idem practicari in
illo Regno etiam respectu æquitum *Montesa*: &
Diana *part.* 1. *tract.* 2. *res.* 49. *in fine*, asserit, ut ex
consilio suo in causa D. Aloysij Mastrantooi, &
D. Joanois de Gioni illustris Senatus, Panormi-
tanus concessit exemptionem gabellarum supra
dictis Equitibus, qui erant adhuc novitij: plu-
res ipse refert Doctores asserentes prædictos
18 equites non esse vere religiosos. † Et de equiti-
bus sancti Joannis insulæ *de Rodas*, quos vocat
fratres verè religiosos militantes pro religione
Christiana, juxta, *clem.* 1. *de religios. domibus*,
Bart. *in l semper.* §. *quibusdam num.* 1. *ff. de jure*
immunit. Joan. Maurit. *in repet. leg. unica Cod.*
quo loco mulier subdeb lib. 10. *pag.* 69. cum sequen-
tibus, Gregorius Lopez *in leg.* 1. *titul.* 7. *glossa.* 1.
col. 3. vers. *præterea ex lege part.* 1. Bovadilla *dicto*
num. 264. dicunt quod sint exempti à gabellis
vulgò *alcavalas*, vide quæ dico *infra q.* 37. *à n.* 1.
& *q.* 45 & 46. & ad casum *Demolendino Archie-*
piscop: infra q. 97. vers. *ad secundam.*
19 Ad sextam quæstionis partem an Principes
possint statuendo imponere gabellas, & tributa
super bonis novitiorum religionis, & respon-
dendum est negativè, quia novitius est immunis
à gabellarũ solutione, eo quod in favorabililibus
novitij religiosi reputantur, docent Berrachinus
de gabellis p. 7 *princ. n.* 56. Gutierrez *in eod. tract.*
q. 95. *n.* 22. Barthulom. à S. Fausto *in thesauro re-*
lig. l. 5. *q* 175. Molina *de justitia tract.* 2 *disp.* 671.
n. 2. Frater Eman. Rodriguez *quæst. regular. tom.* 2.
q. 47. *art.* 8. *ad finem*, & *tom.* 3. *q.* 47. *art.* 9. Marta *de*
jurisdict p. 4. *casu* 121. *n.* 24. Florea de Mena *dict.*
q. 21. *pract v.* 198. Curia Philippica *p.* 3 §. 1. *n.* 12.
Sanchez *in præcepta decalogi tom* 2. *l.* 6 *c.* 10. *n.* 16.
Barb. *d c. non minus de immunit Eccles. n.* 11 dicens
sic tenendum quidquid doceant Gironda *de ga-*
bellis p. 7. *in princ. n.* 46. Paralados, *rerum quotid.*
D. Fermosin, de Leg Eccles.
lib. 1. *c.* 13. §. 1. *n.* 11. *in* 2. *edit* cum multis
Thomas del Bene *d. p.* 1. *c.* 1. *dubit.*
Nec valet dicere cum Lasarte *de decima vendit.* 20
c. 9. *n.* 50. *fol.* 189. quod novitius non sit verè re-
ligiosus, cum possit ad sæculum transire; quia
respondetur etiam Acolitos, cæterosque cleri-
cos in minoribus posse ad sæculum transire, &
nihilominus, dum sunt in clericatu modo jam
dicto in vers. *ad tertiam*, & *quartam*, gaudent
non tantum fori privilegio, sed exemptione à
gabellis, ut docent etiam Grassis *de effectibus cle-*
ricor effectu 3. *num.* 131. *cum* Abbate, Bartolo Ki-
pa, & aliis. Molina *de justitia tom.* 3. *tractat.* 2.
disp. 671. *n.* 2. Malderus *in* 2. 2 *tract.* 1. *c.* 6. *dubio* 8.
Turrian. *in* 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 44. *dubio* 5 *n* 12. Pater
Gaspar Hortad. *in manuscripto de tributis dis.* 3.
Diana *p.* 1. *tract.* 2 *res.* 37. † Eo quod novitij vere 21
sunt de familia Monasterij, & pare communi-
tatis istius Religionis, quæ exempta est. * Dein- 22
de quia usus receptissimus habet, ut tributum
mere personale novitius non solvat, quia verè
persona ejus habetur Ecclesiastica; ergo & in
patrimonialibus bonis videtur ut debeat frui
exemptione à gabellis, quia est exemptus, instar
reliquorum Ecclesiasticorum, *Sed in hoc pun- 23
cto videtur ut dubitaret Molfesius *in sum. tom.* 2.
tract. 12. *c.* 22. *num.* 162. ubi dum dixit regulares
professos, esse exemptos à gabellis, videtur ut ex-
cludat novitios, quia non sunt regulares profes-
si, quem non sic accipit Diana credens virum
alioqui doctum, & pium noluisse illam docere
sententiam, cum sub nomine regularium pro-
fessorum novitii ubique includantur ex dictis
rationibus, & ego sine dubio ut non sint tales
novitij collectandi, dum dependent à Monaste-
rio, in personalibus teneo. † Ex his notabis quid 24
respondebis respectu novitiorum religionis
equitum Alcantaræ. D Jacobi, Càlatranæ, & ex
dictis sub vers. *ad quintam*, ubi dixi cum Diana
quod in causa Aloysij Mastrantonij, & Domini
Joannis de Gioni, illustris Senatus Panormita-
nus concessit exemptionem gabellarum supra
dictis equitibus, qui erant adhuc novitij. *Quod 25
idem tenes procedere etiam in novitiis confra-
trum vulgò *freiles* illarum religionum ex jam ci-
tata *q.* 17. *in c* 2 *de foro comp.* ubi dixi *an isti novitij*
gaudeant fori privilegio. † Ad septimam quæstio- 26
nis partem quid dicendum sit de illis, qui obtu-
lerunt se, & sua Monasterio ibi se transferendo;
& visis quæ latè scripsi sub *c.* 1. *de probationibus*
q. 1. *in fine & alibi sub illo textu*, & quæ dixi *sub*
d. c. 2. *de foro q.* 15. *n.* 4. vers. *ad secundam*, ubi egi de
dubio *an conversi gaudeant fori privilegio*, & qui
illi sint, igitur de oblatis respondeo breviter ut
quando oblatio est perpetua, & cum obligatione
serviendi in perpetuum, tunc sic oblati se, & sua
alicui Ecclesiæ, vel Monasterio debent gaudere
immunitate Ecclesiasticâ, quia tales sunt, & di-
cuntur personæ Ecclesiasticæ, Modernus *de juris-*
dic. p. 4. *casu* 113. *n* 37. Cardinalis Tuschus *tom.* 3.
litt O concl. 16. Peregrinus *variar. lib.* 6. *n.* 71. Frat
Paulin. Berrilucen. *in praxi crimin. regular. tit.* 1.
c. 3. *d.* 3. *Etenim sic dedicari in perpetuum ser- 27
vitio Monasterij, seu alicujus Hospitalis, non de-
bent collectari ex doctrina texr. *in c.* 1. & ibi *glos-*
sa de decimis, quem adhuc citat Abbas *in cons.* 57.
n. 2 *vol.* 1 Dueñas *regul.* 10. *ampliat* 4. & licet ego
cum Cast *d c.* 18 *politica lib* 2. *n.* 26, existimem
id illo textu non probari: tamen cum eo, & aliis
admitto hanc doctrinam.

28 Et de conversus dem dicunt Flores de Mena *in præl. dict. quæst.* 21. Barbosa *in dicto cap. non minus de immunit. Eccles. numero octavo & nono*, Peregrinus *dict. lib. 6. num.* 7. Nicolaus Garcia *de beneficiis part.* 1. *cap.* 4. *numo undecimo*, Et quia sunt veri religiosi, & de novitiis, & istia dixi *in dicto c p.* 2. *de foro dict. quæst.* 15 & ita intelligendus cum multis Thomas del Bene *parte de immunit. cap primo dubit.* 10. *& cap* 4 *dubit.* 1 *&* 13.

29 De tertiariis, hoc est de fratribus, & sororibus Beati Francisci in communitate religiosè viventibus, ut sint immunes à collectia, & tributis, dicendum est eo quod sunt etiam veri religiosi, docent in terminis Flores de Mena *dicta quæstion.* 21. *num.* 197. Suarez *de cens. disp.* 22. *sect.* 1. *num.* 20, Molina *de justitia tom* 4. *tract.* 3. *disp.* 50. *numero quarto*, *in princ.* Aloysius Riccius *in collect. decis. part.* 4 *collect.* 1051. Carolus de Grassia *de effectibus clericor. effectu* 1. *num.* 92. & cum aliis Barbosa *in dicto cap. non minus de immunit. Eccles. num.* 10. dicentea sic tenendum, & confirmatur, quia ut late dixi *in dicto cap.* 2. *de foro compet.* isti gaudent etiam fori privilegio, *ibi q* 18.

30 Ad ultimam quæstionis partem, an Princeps possit imponere gabellas super bona clericorum, quia habitum clericalem assumpserunt sine intentione clericandi, sed tantùm in fraudem collectarum. Et suppositis quæ *infra* dico *in cap. quæris à nobis* 6. *de ætate, & qualitate ordin. quæst.* 1. ubi ad quid teneatur acceptans beneficium simplex, animo non ascendendi ad ordines majores: & quid de illo, qui ordinatur in minoribus, & alibi; nunc dico, ut quantumvis peccent clerici sic eo animo facti, ut nihilominus interim debeant frui, & gaudere immunitate à gabellis, ex eo quia etsi tales habeant animum non permanendi in clericatu, tamen hic, & nunc sunt clerici verè: & sic debent ex jam dictis immunitate à gabellis, item & fori privilegio, si habeant requisita consilij.

31 Imo & in nostro casu sic tenendum quamvis illa requisita non habeant; eo quod Tridentinum *in dicto capite sexto sess* 23. solum loquitur de requisitis ad hoc ut in minoribus constituti gaudeant privilegio fori, quod extendi non debet, ut præjudicet defectus illius requisiti, quod minus gaudeat clericus in fraudem ordinatus à collectis, & gabellis: sic docent Duardus *in Bulla cœnæ lib.* 2. *conf*, 18. *q* 7. *n.* 2. Diana *d. part* 1. *tract* 2. *ref.* 43.

32 Quod est verum etiam si Coriolanus *in expositione dicta Bulla cœna*, *excommunicat.* 18. *fol.* 950 Prosperus de Augustino *in additionibus ad summam quarant'a* verbo *vectigal* ex authoritate legia, qui sub prætextu *Cod de sacrosanctis Ecclesiis* existiment Principes tales collectantes clericos non incurrere censuram, & excommunicationem dictæ Bullæ in cœna Domini.

QUÆSTIO X.

An Princeps laicus possit imponere gabellas super bona Ecclesiasticorum, propter reparationem pontium fontis, putei, murorum, seu aliis Reipublicæ communibus: & an Princeps, seu alius superior laicus sine consensu cleri possit imponere gabellas ex aliqua publica necessitate pestis, belli, &c. Et an clerici teneantur ad gabellam, quæ imposita est pro manu tenendo exercitum in partibus inimicorum, ut tutius confinia Regni conserventur: & an possint cogi per judices sæculares, seu teneantur ad reparandam viam ante domos suas & ab hac quæstione cum aliis sequentibus ago de intellectu *cap.* 2. *cap.. dversus. cap. non minus* 7. & aliis ejusdem metri de immunit. Eccles. *infra & lib.* 6. loquentibus de gabellis, & tributis.

SUMMARIUM.

1 *Clerici pro reparatione pontium, fontium putei, murorum, & aliorum communium Reipublicæ tenentur contribuere cum laicis, Et de ratione* n. 1. 2. 3. 4 5 6. 7. 8 & 9. *contraria sententia* n. 10. 11. & 12. *& à* n 13. *distinguitur.*

3 *Persona Ecclesiastica in Regno Franciæ tenentur ad refectionem viarum, Pontium, & ad Vigilias Castrorum, & similia, ad collectas pro stipendiis latrunculatoris, & eorum. quibus Pontium cura mandata est item Cloacarum, & horologiorum. & pro rebus vendit is. &* n 4.

5 *Nullus necessitatis tempore excusatur à murorum vigiliis, & custodia civitatis, ubi quid de Clericis, &* n. 6. & 7.

8 *Cap. non minus de immunitate Ecclesiarum.*

11 *Donativum in Parlamento decretum pro custodia turrium. & pontium, non obligat Ecclesiasticos virtute sua, ut* n, 13.

12 *Clemens Papa anno* 1600. *in Causa inter Clerum, & populum Pipanum Coram Nuntio tractata, in qua tractabatur de reparando flumine Arni, prope quod Ecclesiastici prædia haberent, ne illi contribuerent, nisi in subsidium* n. 34

13 *Clerici in casibus communibus, tam pro Ecclesiasticis, quàm pro laicis possint esse obligati ad contributiones, non ex vi statuti laicorum, sed ex consensu tacito, aut expresso Pontificis* n. 14 & 15.

14. L. ad instructiones, C. de sacrosanct. Eccles. quæ correcta fuit per Auth. item nulla C. de Episcopis, & Clericis.

16 *Clericus habet ejus bona exempta, etiam Patrimonialia, non solùm ut exempta, sed etiam ut civis.*

17 *Bona Clericorum dicuntur Deo consecrata, ac exterius dici bona Dominica in canone* 40. *Apostolorum.*

18 *Bona Patrimonialia Clericorum eodem privilegio gaudent, quæ res Ecclesiarum; & sic exempta à vectigalibus.*

19 *Eccle-*

19 *Ecclesiastici, qui intrant in commitiis in capitulo, seu Parlamento, non tenentur ad donativum statuto, seu decreto ullo capituli laicorum, nisi sponte afferant; ubi de sissa, ad quam tenentur.*

20 *Clerici tenentur contribuere ratione imminentis periculi, ut belli, & necessitatis, si Bursa Principis sit exhausta, & laicorum facultatis non suppetant, & agatur de defensione necessaria Patriæ.* num. 21. 22. 23. 24. 25. 26. & 27. *sed hoc cum consensu Cleri, ut a* num. 28.

21 *Clerici quando teneantur contribuere pro juvando Rege contra hæreticos, & propter formam; & pro communi quolibet damno, seu periculo vitando.* num. 22.

23 *Clerici possunt compelli ex causa publica utilitatis inevitabilis necessitatis, & incognita ad contribuendum cum laicis, sed non nisi ab Ecclesiastico, ut* n. 31. 33. 36. & 42.

24 *Princeps si non habet de suo pro defensione Patria subditos collectare potest.*

25 *Philippus II. Rex Hispania antequam ad collectandum subditos destinaverit, consumpserat omnia sua, & Regale Patrimonium.*

26 *Princeps debet se primo præmunire de suo marsupio, quàm subditis collectam imponat, &* num. 35.

27 *Privilegia per verba universalia, & prægnantia concessa, cessant in casu publicæ necessitatis urgentis.*

28 *Obligatio totius populi non sufficit ad obligandum clericum, nisi concurrente consensu ejus* n. 29. & 30.

31 *Princeps solus sine convocatione, & consensu cleri, minimè efficere potest, ut clerici collectentur, ubi si clerus nolit, possint laici implorare auxilium superioris Ecclesiastici ut clerum compellatur.* n. 33 & 36.

32 Cap. adversus de immunitate Ecclesiarum, n. 33. 34. 35. 36. & 37.

33 *Ecclesiæ, & persona Ecclesiastica contribuere nunquam tenentur, nisi quoties non suppetunt facultatibus laicorum, quoties mixturatim occurrerat utilitas, & necessitas communis ipsis, & laicis, & tunc non lege, sive statuto, aut mandato laico, & etiam si damnum competeret solum Ecclesiasticis,* num. 34.

35 *Princeps potest gabellas, & nova vectigalia imponere, cum sint de maximo imperio, sed respectu laicorum, non clericorum,* n. 36.

36 *Clerici collectari nequeunt per sæculares etiam in casu imminenti periculi, quando non adest facultas recurrendi ad Papam, cum in tali casu debeat recurri ad Episcopum superiorum eorum contra aliquos dicentes exequi posse per laicos. Vide* n. 42.

37 *Collectari clerici per Regem non possunt, etiam in casu gabellandi pro manu tenendo exercitum, faciendo bellum in partibus inimicis, ne inimicos accedat ad suas civitates, etsi alias teneantur contribuere compulsione Episcopi.*

38 *Collectari per laicos clerici non possunt, etiam ad reparandam viam ante Domus suas, nec pertinentia: ubi de praxi Hispalensi contra Ludovicum Mexiam. dicentem compelli posse per Judices laicos; quod est contra dictum* n. 39. 40. 41. & 42.

40 *Clerici tenentur contribuere ad sternendam lapidibus viam, quæ est ante januas ipsorum; solùm compellendi à Judice Ecclesiastico,* n. 41.

41 *Statutum civitatis Hispalens. obligans clericos ad pœnam effundentium amurcam, & similia per viam publicam cur non practicetur.*

42 Lex 54. titul. 6 p. 1. *declarat clericos non esse compellendos ad contribuendum in necessitatibus communibus, nisi per suos Ecclesiæ Judices.*

AD primam quæstionia partem, & pro 1 explicatione textus *in cap. 2. de immunitate Ecclesiarum, & in cap. adversus,* & non minus *ibi*; & quia summè Doctores disputant propter textum etiam *in l. ad instructionem Cod. de sacrosanctis Ecclesiis, & in l. 45. tit. 6. p. 1.* huncque articulum multùm disputabilem vocaverit Zevall. *pract. comm. q.* 415 de quo scribunt infiniti, referatque duas contrarias opiniones, unam Ripæ *lib. 2. respons. de rescriptis cap* 20. *n.* 6. nempe ut Ecclesia teneatur conferre: hanc dicit magis veram Zevallos, eamque confirmat *ex l.* 20. *tit.* 32. *p.* 3. ubi Gregor. verbo *Cavalleros.* Duennas plures referens *reg.* 100 *num.* 15. Gutierrez *allegat.* 10. & *in quæst. pract. p.* 1. *quæst.* 3. Bursatus *cons.* 16. *vol.* 1. Menchaca *de succession. creatione* 1. *p.* §. 21. *n.* 181. & 182. ubi refert duas contrarias opiniones, utrum Ecclesia teneatur contribuere ad vim hostium repellendam; & idem Zevallos *q.* 518. à *n.* 6. cum multis confirmat, eo quod cum facultates Ecclesiæ sint deputatæ ad redimendos captivos, & oppressos, *cap. sacrorum, cap. sicut capitum, cap. gloria Episcopi* 12. *quæst.* 2. & ideo pro defensione patriæ, & imminente necessitate, non solùm laici, sed etiam clerici teneantur contribuere, & tributa Regibus solvere, *cap. tributum* 23. *q.* 8. Anchart. *cons.* 95.

Et ea ratione, quia cum teneantur contri- 2 buere clerici, & personæ Ecclesiarum pro necessitatibus publicis, sic & pro hac reparatione fontis, & pontis: multis Zevallos probans iterum videndus: & præter Juristas, quos adducit Borrellus *de præstantia Regis Catholici c.* 62. *num* 480. Salgadus *de Regia protect. p* 3. *c.* 5. *n* 9. docent Vibaldus *in candelabro aureo super Bullam Cœnæ casu* 18 *n* 3 Henriq. *in summa lib.* 10. *c.* 15. *n.* 5. *in glos. litt. L.* asserens jus civile in hoc non esse correctum, sed declarare jus Canonicum, & Pontificis mentem.

Et sic alij affirmant decisum contra personas 3 Ecclesiasticas, quod contribuere tenentur pro reparatione murorum civitatis, Boërius *decis.* 48. Thacherranus *decis. pedemontan.* 68. Papon. *lib.* 5. *tit* 9. *arresto* 19. ubi dicit etiam Judicatum Taurini; & hoc quemadmodum in Regno Franciæ tenenter Ecclesiasticæ personæ ad refectionem viarum, Pontium, & ad vigilias Castrorum & similia, Franc Marc. *decis.* 457. Guid. Pap. *decis* 7. & 78. Boër. *decis.* 245. * Imò & Papon *lib.* 2. *ar-* 4 *resto* 17 refert Parisiis Judicatum fuisse Ecclesiasticos teneri ad collectas pro stipendiis latrunculatoria, & eorum quibus pontium cura mandata est; item & cloacarum, & horologiorum, & pro rebus venditis, ut testatur etiam Boërius *decis.* 246. *n.* 4.

5 Et sic in terminis Barbosa *in dicto c.7. de immunitate Ecclesiarum* cum Abbate, Zabatella, & aliis, dicit quod necessitatis tempore nullus de Ecclesia excusatur à murorum vigiliis, & custo-
6 dia civitatis: ubi de aliis *infra* referendis. † Et quod ad omnes necessitates Regias publicas, teneantur contribuere omnes etiam clerici, latissime prosequitur Octavianus *in decis. pedem* 68. *num.*5. Riminaldus *cons* 2.*n.*20. Rolandus *cons* 2. *n.*1 *vol.*4. Bursatus *cons.*16.*n.*23.& 25.*n.*3.& 42. *n.*10.& Larius *cons.*161.*n.*11. Natta *cons.*228 *n.*6. *volum* 1.

7 Et quod procedat omni jure etiam Divino testatur Ripa *tit. de Ecclesiis ædificandis responso* 2. & Lucas de Pena *in l.*2.*Cod. quibus muneribus, vel præstationibus nemini liceat se excusare*, Guillerm. Benedictus *in cap Reynutius* verbo *uxorem nomi-*
8 *ne Adalasiam* à *n.* 103. *Ubi respondet textus *in d.c.non minus de immunit Ecclesiarum ibi pro fossatis clerici non tenentur contribuere* intelligendum
9 esse non imminente necessitate.* Et quod teneantur ad refectionem pontium, & fontium tradunt Oral. *de nobilit.*2.*p.c.*1.*n.*4. Abiles *in c.prætor.c* 23. glossa verbo *de orden.* Avend. *in capitib Prætorum* *p.*2.*c.*14. Gregor *in l.*20. *tit.*32.*p.*3. verbo *cavalleros. & in l.*34. *titul.* 6. *p.*1. verbo *en las puenies,* Megia *ad pragmaticam panis conclus.*1.*n.*6.& *conclus.*5.*num.*63, & probant per textum *in l.*12.*tit* 2 *lib.* 1 *recopil.* Azevedus *ibi*, & Zevallos *in practicis dicta q.*578. à *n.*10. *glossa in dicto cap non minus* verbo *relevandos*, cum aliis Zevedus *collect.*153. *ad decret.num.*2. Ladercus *l.*1.*cons.*145. *num.*3. *ex d. l. ad instructionem,* Humada *in dict. l.*34.*tit.*6.*p.*1.*glossa* 2. *num.*1. refert 17. Doctores Civilistos Gratia *in tractat. de effectibus Clericor. effectu* 3. *num.* 21. & de ratione hujus doctrinæ plura fundamenta refert Pater Thomas Sanch. *in consiliis moralib.l* 2.*c* 4.*dubio* 53.*n* 23. Renato Chopino *lib.* 2. Monasticum *tit.* 2. *num.*6. Aneo Roberto *rerum indicatarum, lib.*2.*c.*3. Pet. Greg. *de republica cap.*7.*lib.*3. Filiucius Constantius *in l.*1.*Cod. de decurion.num.*45. Moila *in emporio juris tit.*1. *quæst.*16.*n.*22. Julius Cæsar, Calvinus *de æquitate cap.*25. Sextino *de regalibus lib.*2.*cap.* 19. Cardin. Lugo *de Just. disp.*36.*sect.* 8.*num.*130. D. Larrea *allegat.*28.*n.*29. Maximil. Fausto *closo* 7. *cons.* 21. Thomas del Bene *de immunit. Eccles.* 1. *tom. cap.* 5, *dub.* 19. cum multis & aliis relatis à Lugo *sup. ubi* resolvit contra *d. l.* 11. *tit.* 3.*lib.*1. *recopilat.*

10 Prædictam tamen opinionem explodunt communiter alij Doctores, Riccius ad textum *in dicto cap.non minus de immunit Ecclesiarum* 1415. *de examine Eccles p.*1.*tract.* 11 *c.*16.*supposit.* Laym. *in Theolog. morali lib.*4.*tract.*9 *c.*6 *num.* Joannes de la Cruz *in directorio conscientiæ p.*1.*præcept.*7. *q.*7.*art.*3. *dub.*1.*conclus.*1: Augustinus Bariola *in suis consiliis post Flores director. inquisit cons.*8 Salonius *tom.*2. *in* 2.2 *q.*78.*art.*5.*controvers.*3 Sousa *in Bulla cœna Domini cap.*19.*disp.*92. *num.* 6. Belletus *in disquisit, clericor.p* 1.*tit.*5.§.2.*num.*12. Port. *in additionibus ad dubia regularia.* vers. *tributum.n.*5 & 8. Alterius *de censur.tom.*1.*disp.*19.*lib.*6. *cap.* 6. *dubio* 8. & Diana cum multis *tract.*3. *p* 2. *resol.* 22.

11 Ubi agens de dubio an quando in parlamento præbeatur aliquod donativum, pro custodia Regni: pro reparatione turrium, & pontium, teneantur Ecclesiastici contribuere, & negant per textum *in dicto cap.non minus, cap. adversus de immunit. Eccles.* Sylvester verbo *immunitatis n.*20 Piaserius *in praxi Episcopali p.*2.*c.*4 *art.*8. *num.*5. Molina *de Justitia tract.*2. *disp.*672. *n.*4. Suarez *contra Regem Angliæ lib.*4.*c.*16.*n* 3. Azor. *inst moral.p* 3.*lib.*5.*c.*19 *q.*10. Lessius *lib.*2.*c.*17. *dub.* 3. *n.* 25. Gaspar Hurtado *disp* 14. *de tributis dif.* 13. Megala *in p* 2.*lib.*2. *cap.*17. *q* 6 *n.*21. Mossusius *in summa tom.*2.*tract.*12 *cap.*23.*n* 174. Duardus *in Bulla Cœnæ c.*18.*q.*11.*n* 1. Sousa *in eadem Bulla cap.* 19. *disp.*92. *num.*6. Bartholom. à sancto Fausto in speculo confessorum *disp.*33.*quæst.*19. *n.*2. Alterius *de censuris tom.*1 *lib.*5.*cap.*6.*disp.*16. *dubio* 13, Garcia *de beneficiis* 2.*p.tom.*1.*c.*4.*n.*13. qui citat pro hac sententia quatuordecim Doctores, Marta *de jurisdict. p.* 4. *casu.* 1. *n.* 51.

Ubi asserit ita fuisse decretum à Clemente 12
VIII. Summo Pontifice anno 1600. in causa inter Clerum, & Populum Pisanum, in qua tractabatur coram R. Nuncio Florentino de reparando arni flumine, ad communem laicorum, & clericorum utilitatem, cum penè omnia clericorum bona essent prope flumen prædictum, & laicis instantibus clerum cogi ad contribuendum juxta taxam: tandem Beatissimus Pontifex decrevit Ecclesias, & Ecclesiasticos teneri in subsidium, & propterea mandavit R. Nuncio, ut discussis prius bonis laicorum, si non sufficerent condemnaret prædictos Ecclesiasticos ad contribuendum, & hanc sententiam tenuerunt etiam de jure Abbas *in d. cap. non minus n.*18.& 19.& *cons.*3.*n.*2. plura tradens Jason. *in l.placet lect.*1.*Cod de sacrosanctis Ecclesiis*, Boërius *decis.*246.*num.*4. & alij, quos refert Zevallos *in pract. d.q.*415. 13

Sed quia de veritate hujus dubij refert ad utramque partem disputantes & defendentes 57. Doctores, Barbosa *in d. cap.non minus n. fin.* inter quos multi ex jam adductis, nullamque resolvat; ego existimo quod si in casibus utilibus Reipublicæ, tam sæcularium, quam clericorum possint clerici esse obligati ad has, & similes contributiones. Tamen ut jam latè scripsi à *quæst.* 1. & 2. cum aliis nullo modo procedere ex vi statuti laicorum, sed tantùm ex consensu Pontificio expresso, aut præsumpto, nec tunc ab illis aliquid exigi, seu extrahi posse per laicos, ministros, sed esse compellendos per Episcopos, eorumve Judices Ecclesiasticos. 14

Nec tunc obstare textum *in d. l. ad instructiones, Cod. de sacrosanctis Eccles.* quia constat quod fuerit hæc lex correcta per *Authent. item nulla communitas. Cod. de Episcopis. & Clericis* ubi Ecclesiastici facti sunt immunes ab onere imposito, & imponendo, ut dicit Hostiens *in summ. de immun. Eccl* §. *à quibus* vers. *extra ordinata.* & alij. Diana *d.res* 23.*tra* 2.*p.*1. qui etiam *d.resol.*38 *p.*2. respondet cum Lessio *lib.*2. *d. cap* 33.*n.*25. eam legem vim non habere, cum fuerit contra immunitatem Ecclesiæ; sicque esse correctam per jus canonicum, ut notat *glossa in cap. generaliter* vers. *novarum.* & vers. *collationib* 6.*q.*1. Azor. *d.*3. *p.* l.5.*c.*19. *q.*10. Portel. *in additionibus ad dubia regularia* verbo *tributum n.* 11. qui citat textum *in l.placet, Coe. de sacrosanctis Ecclesiis, & leg.*2. *Cod. de Episcop.& Cleric.* imò & quidquid sit de jure civili, ait hoc nostro jure canonico certum esse clericos non teneri ad dictas contributiones probans *ex* 6.*cap.non minus. cap. adversus de immunitate Ecclesiarum*, & *ex Canone Bullæ Cœnæ* 18. improbans sententiam Henriquez, & Bo-

v adilam

vadillam *in casu*, de quo ipse *in polit. lib.* 1. *p.* 1. *c.* 18. *n.* 286. unò ipse Diana ex eo probat quia bonum dictæ legis ad instructionem non respi-
15 cit principaliter primariò, ac directè clericos, sed laicos. † Quia ut dixerunt Lessius, Molina, & alii, quoties bonum commune, & publicum non tangit principaliter clericos, sed secundariò, ut in casu nostro; & in reparatione viarum, turrium, murorum; clerici non tenentur contribuere, etsi contrarium docuerit Hen-
16 riquez *supra*.

Nec obstat dicere quod etsi personæ Ecclesiasticæ sint exemptæ; tamen aliqua eorum bona temporalia, esse mere civilia, ut sunt bona patrimonalia; ob idque esse temporalibus Principibus subjecta, quorum dominium est mere temporale, & ad finem temporalem ordinatum, sicque non dirigi ad tales personas, ut exemptas, sed præcisè ut cives; quia respondeo ex dictis *supra quæst.* 8. vers. *ad quartam* quod bona semper adhærent personæ ipsius clerici, tuncque dici personam perfectè exemptam, quando ejus bona sunt exempta. Nec referre ut illa bona sint temporalia, respiciantque clericum, ut civem, non ut exemptum, quia respondeo esse non tantum exemptum, ut Clericus, sed ut civis, & consequenter ea, quæ illi accessoria sunt, ut docet Suarez *contra Regem Angliæ lib.* 4. *n.* 29. *num.* 11.

17 Ex quo Gregorius de Valentia ante Suarez dixit *tom.* 4. *disp.* 9. *q.* 5. *puncto.* 4. bona clericorum esse Deo consecrata, ac eatenus vocari bona Dominica *in Canone* 40. *Apostolor.* quare consentaneum esse ut sint libera, & procedat etiam hæc ratio de illis bonis, quæ possident titulo temporali, quandoquidem etiam ea clerici debent referre ad cultum Divinum, atque adeo consecrare; ita ille.

18 Unde Belletus *in disquisit. clericor. tit. de exemptione bonorum p.* 1. §. 5. *n.* 2. Marta *de jurisd. p.* 4. *cent.* 1. *casu.* 11. *num.* 24 & *casu* 49. *per totum*, & *cent.* 2. *casu.* 101. cum aliis communiter probant bona patrimonialia clericorum eorum privilegio gaudere, quo res Ecclesiarum; indeque procedere ut adversus Doctores, quos citat Grassis *supra* dicta bona sint exempta ab onere vectigalium *ex cap. quamquam de censibus lib.* 6. & ut docent etiam Lessius *d. lib.* 2. *de Justitia cap.* 33. *dubio* 3. *n* 19. Megala *in p.* 2. *c.* 17. *q.* 6. *n.* 114. Salonius *tom.* 2. *q.* 78. *art.* 6. *cont.* 2. *n.* 2. Maldetus *in* 2. 2. *tract.* 5. *c.* 6. *dub* 9. Molina *de Just. tract.* 2. *disputat.* 670. *n.* 2. Molfesius *in summa tom.* 2. *tract.* 12. *cap.* 22 *n.* 160. Azorius *instit. moral*: *p.* 3. *lib.* 5 *c.* 19. *q.* 1. & alii, ad plures casus an & quando clerici teneantur contribuere videbis quæ Laconicè dico *infra q* 45. *vers ad tertiam* cum Daniel. *de nobilibus ibi* adducto & aliis.

19 Ex quibus infero cum Diana *d. p.* 1. *tract.* 3. *resol.* 22. *in fine*, ut Ecclesiastici, qui intrant in comitiis, in Capitulo, seu Parlamento, non teneantur ad donativum statuto ullo seu decreto capituli laicorum, nisi sponte offerant; itaque determinatum: esse in brevi Apostolico, & omnibus addo cum Sanchez *lib.* 1. *mor. cons. c.* 1. *dubio.* 9. *n.* 10. clericos teneri ad sissam pro reparatione viarum ad eas reficiendas & mundandas licet cogendi sint ab Ecclesiastico cum sit onus reale clericos & laicos inspiciens Barbosa *de jure Eccles cap.* 39. §. 1. *à num.* 46. ubi de expellendis leustis, de damnis datis, de custodia murorum, de expensis, propter famem & pestem ad ignem extinguendum, ad servandas mansuras & ad valorem monetarum repetit Daniel. *in addit. ad disput.* 50. *n.* 22. & juxta hæc intelliges quæ latè scribit Thomas del Bene quem vidi post hæc *de immunit. p.* 1. *c.* 5. *dubio* 16. cum aliis multis & *ibi dub.* 17. ubi de dubio hoc & *sub. dubit.* 21. & 22. ubi quid senserit Rota.

Ad secundam quæstionia partem respondeo 20
quod etsi revera clerici ratione imminentis Belli teneantur contribuere, quando scilicet immineat necessitas, & Bursa Principis sit exhausta, & laicorum facultates non suppetant, & agatur de defensione necessaria patriæ, ut docent Bellarm. *cons.* 46. *n.* 2. 4. & 8. vers. *ad sextam*, & *cons.* 40. *n.* 1. vers. *super secundo* Beroius *cons.* 31. *n.* 13. Natta *cons.* 65. *volu.* 1. *cons.* 280. *n.* 6. Bursatus *cons.* 16. *n.* 76. *volum.* 1. Joannes Lupus *de libert. Ecclesiast. q* 4. *n.* 4 Decian. *cons.* 51. *n.* 31. *volu.* 3. Michael. Grassis *tom.* 1. *commun. opinion lib.* 1. *tit.* 1. *n.* 79. *pag.* 153. quibus addo Zevallos *in pract. d. q.* 578. *n.* 7. ubi quod pro defensione patriæ, & imminente necessit, tenentur non solùm laici sed etiam clerici contribuere, & tributa Regibus solvere, *ex d. cap. tributum* 23. *q.* 8.

Eodemque modo teneantur clerici contri- 21
buere pro juvando Rege contra hæreticos, Henriq. *in summa lib.* 10 *c.* 5. §. & pro liberanda civitate à peste, Ripa *de peste, tit. de remediis ad curandum pestem*, *n.* 211. Bertrand. *cons* 53 *in fine*, Marcus Anton. Genuens. *in practica Eccles q.* 647. *in fine*, & propter famem Ripa *respons.* 22. *num* 8. *lib.* 2. Menoch. *cons* 800 *n.* 22. Joannes Garcia *de nobilit. glossa* 9 *n.* 53. Flores de Mena *d. lib.* 2 *pract. q* 21. *n.* 213. Modernus *de jurisdict. p.* 4 *casu* 100. Thomas Valasc. *allegat. juris tom.* 1. *allegat.* 47. *num.* 20.

Item & pro quolibet communi damno, seu 22
periculo evitando, juxta casum positum per Panormit. *in d. cap. non minus, de immunit. Eccles. num.* 20. Erat. Eman Rod. *in summa p.* 2. *c.* 95. *conclus.* 13. Anastasius Germon. *de sacror. immun. lib.* 3. *c.* 17. *n* 28 Campanil. *in repert extravag. clem.* 7
sub n 113. † Item quod ex causa publicæ utilita- 23
tis, necessitatisve inevitabilis, & incognitæ possint clerici compelli ad contribuendum cum laicis ad onera pro tali necessitate, ac pietate imposita, Barbatia *cons.* 1. *vol.* 3. & *cons.* 29. *volum.* 4. Ancharranua *cons.* 96. Purpuratus *cons.* 50. *vol.* 1. Ripa *de peste p.* 1. *n.* 456. & *sequent.* Bursatus *consil.* 16. *à* 7. 22 *vol.* 1. Ozascus *decis.* 181. *n.* 24. Decianus, *cons.* 14. *n.* 12. & 20. *volum.* 1. Octavianus, Riminald. & alii relati à Zevall. *supra n.* 11. de quibus jam dixi, confirmans item *nu. sequent.* cum multis etiam Doctor eo quod Princeps pro defensione patriæ, si non habet de suo potest subditos collectare.

Nam cum Princeps militet pro communi uti- 24
litate, debet etiam de communibus vivere pro honesto statu Principum conservando, cum redditibus propriis, non sufficiant nec exactionea consuetæ prout sunt *sisas, alcavalas, tercias subsydio, y escusado.* † Additque Zevallos *ibi n.* 16. quod postquam invictissimus Rex noster Philip. II. ad hanc exactionem pervenisset, omnia sua bona, Regaleque patrimonium vendiderit,
alienaverit, & pignoraverit. * Ob id donati- 25
vum millionum majorem habere æquitatem, & justificationem ex doctrina Baldi *in l. neminem*, *Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*, ubi Paulus, Socin. Junior.

Juoior. *conf.* 98 *n.* 10. *volum.* 3. dicunt quod Princeps primo debet se præmunire de suo marsu-
27 pio ; quam subditis collectam imponat. † Et quare clerici ad prædictam conttibutionem reoeantur, dicit Barbosa *in d. c.* 2. *hoc tit. à n.* 3 & *ibi n.* 6. esse quia privilegia per verba universalia, & prægnantia concessa, cessaot in casu prædictæ publicæ, & urgentis necessitatis.

28 Tamen etsi præfata doctrina in relatis casibus, & aliis ad nostram difficultatem spectantibus in se vera sit, respondendum est ut Princeps, laicusve alius superior, nequeant sine consensu cleri imponere gabellas super ejus bona, ex aliqua publica necessirate, ut actis, &c. quia obligatio totius populi non sufficit ad obligandum clerum: & quia cum ageretur de utilitate utrumque, necesse erat utrorumque intervenire consensum, ut resoluunt Rodriguez *in summa tom.* 2. *c.* 75. *n.* 13. Petrus Ledesmà *in summ tom.* 2. *tract.* 7. *c.* 2. *conclus.* 27. *fol.* 207. Joannes de la Cruz *in direct. conscien. p.* 1. *præcept.* 7. *quæst.* 7. *art* 4. *dub.* 1. *conclus.* 1. *fol.* 98. Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 5. *c.* 19. *q.* 11 & Lopez *instruct. p.* 2. *c.* 40. agens de peste grassante. olim Hispali, Sylvester vers. *immunitos q.* 2. Alterius *de censur. tom.* 1. *disp.* 16. *lib.* 5. *c.* 6. *dub.* 13. Salonius *tom.* 2. *in* 2. 2 *quæst.* 78. *art.* 5. *controv.* 1. Bellet. *in disquisit cleric. p.* 1. *tit.* 5. §. 2. *n.* 6. Diana *p.* 1. *tract.* 2. *ref.* 40. asserentes quod quando necessitas publica concernit directè, & principaliter æque utilitatem Ecclesiasticam, & laicorum, tunc debeant Ecclesiastici contribuere.

29 Non tamen ad liberationem solius populi, sed oportere qund clerus, & populus simul conveoiant, & deliberent, quia quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

30 Et sic idem Barbosa *in d. c.* 2. *de immunit. Ecclesiar. n.* 7. ut declaret materiam; dixit tunc demum clericos teneri ad contribuendum pro communibus damnis, seu periculis evitandis, ut cum propter motæ periculum, & damnum in evitabile, consensus Papæ haberi uon possit, tunc tamen in prædicto casu præstitus censeatur, dummodo non ad solas deliberationes laicorum contribuant, sed sponte, vel superioris Ecclesiastici authoritate, cujus officium poterit implorare populus, ut compellat clerum ad consentiendum, & contribuendum, ut docet etiam Panormit. *in d. cap. non minus de immunit. Ecclesiar. n.* 2. vers. *aut necessitatis*, Format. Desat. *de privileg.* §. 2. *n.* 25. *paulo ante finem.* quos refert, & sequitur Rota apud Farinac. *decis.* 72. *n.* 4. *p.* 1 *recent.*

31 Et addo Dianam *ubi supra in fine*, dicens quod solus populus, seu Princeps sine convocatione, & consensu cleri, minimè efficere possint, ut clerici collectantur; & antea dicit quod si clerus sine legitima causa in prædictis casibus nollet consentire, possint laici implorare auxilium superioris Ecclesiastici, ut compellat clericos. Et secundùm hæc debet intelligi Bovadilla *in polit tom* 2. *lib.* 2. *cap* 18. *n.* 291. ubi ait *en la sisa y repartimiento que se cha para guarda el pueblo de peste, en lo qual proser para causa commun, asi à Clerigos, como alegos, deben contribair los Eclesiastitos*, & Garcia *de nobilit. Hispan. glossa* 9. *n.* 53. & alii: vide *q. sequent.* vers. *ad quartam.*

32 Ex his inquam notant nonnulli, quod in prædictis casibus pestis, defensionis patriæ & aliorum, noo habeat locum decisio textus *in cap. adversus*, nempe de consuetudina Romani Pontificis; eo quod contributio in illis non fit solùm propter utilitatem publicam, sed ad privatam utilitatem Clericorum, illumqte textum tandem agere de casu, ubi tractatur de publica utilitate, ut intelligunt, & docent Tabiena verbo *excommunicatio* 5. *casu* 18. *num.* 4. Sylvester verbo *immunitas q.* 15. *n.* 20. Bugelus *eodem verbo n.* 37. Layman. *in Theol. mor. lib.* 4. *tract.* 9. *c.* 6. *n.* 7. Molina *de Justitia tom.* 3. *disp.* 672. *n.* 5. *conf.* 3. Megala *in p.* 3. *lib.* 2. *cap.* 17. *q.* 6. *num.* 121. & *conf.* 72. *n.* 18. Ledesma, Rodriguez, & Joannes de la Cruz *ubi supra.* Et sic videtur ex verbis illius textus ibi *verùm si quando fortè Episcopus simul cum clericis tantam necessitatem, & utilitatem, perspexerint, ut absque ulla coactione ad relevandas utilitates, vel necessitates communes, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia duxerint per Ecclesias conferenda prædicti laici humiliter, & devotè recipiant cum gratiarum actione* Idemque ex verbis *dicti cap. non minus* ibi *quo circa sub Anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus, nisi Episcopus, & Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda.*

Ex quibus inquam verbis etiam potest dici contra intellectum Tabienæ Sylu. Angeli, aliorum proximè relatorum, ut nunquam Ecclesiæ Ecclesiasticæve personæ teneantur contribuere, nisi in sudsidium, ubi non suppetunt facultates laicorum, quoties mixturatim occurreret utilitas, & necessitas publica, & communis, tam laicis, quàm clericis, tam personis, quàm bonis mobilibus, & immobilibus laicorum, & clericorum; & tunc non lege, statuto, sive mandato Principis, aut Judicis laici, sed tantùm compulsione Superioris Ecclesiastici, sic ut tunc etiam dicti laici egentes, & oppressi humiliter, & devotè recipiant cum gratiarum actione, ut voluit Innocentius III. *in d. cap. adversus.* 33

Et tunc crederem Tabienæ, Angeli, & aliorum doctrinam tollerari, quando revera tantum simpliciter, & absque commixtione ulla cum laicis egeretur de commodo, & utilitate clericorum, utpote si flumen v. g. inundaret, aut depopularet terminum integrum, aut aliquam terræ partem, quæ ad clericorum, & Ecclesiarum dominium expectarer, nec aliquid pertineret ad laicos, & tune tenerent contribuere pro reparando damno, non ex ut statuti laici. sed mandati Superioris Ecclesiastici, ut dictum est. 34

Quare jam non obstat dicere, ut qnando oc- 35
currit publica necessitas, & Princeps non habet redditus sufficientes pro subveniendo dictæ necessitati, possint subditi adstringi ad onera occurrentia, & ad collectas, Rolandus *conf.* 1. *n.* 62. *cum sequentib volum* 2. & *n.* 157. Afflictis *in Rub. quæ sint Regalia colum. penult.* vers. & *pro hac decisione*, Lucas de Pena *in l.* 1. *Cod. si supra in dicto lib.* 10 Salicetus *in l vectigalia. Cod. de nova vectigal. institui non posse*, ubi tenet quòd solus Princeps potest gabellas, & nova vectigalia instituere, cum sint de maximo imperio, ut docent etiam Bertachinus *in tract. de gabellis* 1 *p. quæst* 1. Baldus *conf.* 343. *vol.* 5. Capella Tolosana 451. ubi additio Parladorius *lib.* 1 *rerum quotid p.* 1. *c.* 3. *d n.* 1. Jason. *conf.* 81. *volum.* 4. Azevedus *in l.* 1. *tit.* 11. *lib.* 9. *recop.* per legem in glossa 1. & probat *l.* 9. *tit.* 7. *p.* 1. & tradunt Lassarte *de gabel. in l.* 1. *tit* 17. *lib* 9.

lib.9 recopil. Gironda *in* 1.*p.n.*1.*in princ.* Zevallos *in pract. d.q.*578.*n.*18.& 19.

36 Quia respondetur verum esse respectu subditorum laicorum, non sic clericorum ex longe *hic,* & *a q.* 1. dictis, & ut docent Abbas *conf.*3.*lib.*1. Navarr.*in manual.c.*17.*n.*101.&*c.*23 *n.*120.Medina *in cod de restit. q.*15. *in princ.* Abiles *in capitib. Prætor.c.*25. vers. *den orden. n.*5.dicentes quod etsi clerici in publica necessitate, teneantur contribuere, intelligatur non propria Regis authoritate, sed de licentia Pontificis, quod idem tenet Zevallos *supra d.q.*578.*n.*30. ex verbis textus *in d. adversus* ibi *propter imperitiam tamen quorundam Romanus Pontif. prius consulatur, cujus interest omnibus utilitatibus providere* Chacherr. *decis. pedemont.*68.*n.*38. Afflictis *decis* 24.& 85.

37 Et licet idem Zevallos *d. q* 578. *n.* 31. Greg. Lopez *in d l.*54.*partita,*Gutierez *pract.quæst.lib.*1. *d.q* 3.*n* 4.& 5. Olanus *in antinomia juris littera* C. *n.*38.Azeved.*in l.* 11. *titul.* 3. *lib.* 1. *recopil.n* 6.&7. Chacheranus *d. decis.* 63. & *in consilio* ibi *posito n.*29.existiment decisionem *d. cap. adversus* limitari, si fuerit immineos periculum in mora, si recurratur ad Romanum Pontificem; eo quod tunc est recendendum a reguli juris per textum *in l. de pupillo,*§. *si quis vivos, ff. de novi operis nuntiat*; & ob id putsint dicere ut Princeps,seu laicus Judex queant clericos collectare: tamen non sic debet intelligi, cum in tali casu imminentis periculi, possit Episcopus, seu quilibet Judex Ecclesiæ Superior clericorom illius territorii ad id compellere modo dicto, & ex verbis relatis *supra dicti cap. adversus,* vers. *verum,*& *d.cap.non minus* vers.*quo circa*, plures congerit Barbosa *in dictis capitibus*, & licet Doctores plures quos referunt Sanch. *in consilio dub.* 55.*n.*8.& 30. Lugo *d. sect.* 8 *n.*131.Diana *p.*1.*tract.*2 *res.*41. dicant eam contributionem esse exequendam per laicos & teneant Cutellus Faust. Salgado, Fragosus, Ripol, Fontanella, & sic practicetur in Gallia juxta arresta Paponii, ut dicunt Anneo Robert Christianeo, & Julius Cæsar. sed hoc fieri in illo regno ex privilegio Bonif. VII. ut refert. Guillelmus Benedict, & Sanch. *suprà*, ut probant relati *infrà q.* 2. cum infinitis tenentes de jure compellendos esse clericos per Judices Ecclesiæ ponderantes verba legis 54.*tit.*6 *p.* 1. in vers. *pero algunas Cosas* quibus brobat Ecclesiasticos teneri ad aliqua omnem ex præcepto Ecclesiæ ad ea tantum compellenda.

38 Ad tertiam quæstionis partem, an clerici teneantur gabellam, quæ imposito est pro manutenendo exercitum in partibus inimicorum,ut tutius confinia Regni conserventur. Cui dubiu respondetur satis ex dictis, & in terminis Gras. *de effect. lib. cleric effectu* 3.*n.*243. & Diana *p.*1 *tract.* 2. *res.* 78. docent quod tunc clerici tenentur contribuere quando utilitas, sive necessitas principaliter, & immediatè, & non mediatè, & in remotis tangit illos, cum Princeps vellet imponere gabellam pro manutenendo exercitum, & faciendo bellum in partibus inimicis, ne inimicus accederet ad suas civitates, licet ex isto actu civitas, cui imponitur gabella consequatur utilitatem, scilicet quod propter tale bellum hostes non possunt molestare civitatem; & ita teneo, & in praxi video Etsi Henriquez *lib.* 10.*cap.* 13. *summ. in gloss. littera* Q. asserat anno 1590. consultos fuisse Doctores Scholæ Salmanticensis juris peritos, Morla, Sulis, Didacus, Henriquez, Sahagum; Bernal. & ex Theologis Magister Guebaram, Bañez, & alios admittentes juste compelli clerum per Episcopum contribuere pro ingenti pecunia, quam Regna, & Senatores urbs promiserant Regi pro adjuvandis Catholicis contra hæretices, Gallos, & ut totios conservarentur confinia Hispaniæ: & hoc punctum resolves etiam ex dictis *infra q.* 29.vers. *ad primam*, & *ad secundam*.

Ad quartam quæstionis partem, an teneantur clerici, & possit compelli per sæculares Judices ad reparadam viam ante domos suas. In quo dubio licet Ludovicus Mexia *in pragm. taxæ panis concl.* 5.*n* 70. dicat clericos, Ecclesiasticasque personas cogi posse per sæcularem potestatem reparare viam ante domum, itineris pertinentia sui mundare facere suis expensis, dicens notaneum in praxi circa ordinationes Hispalenses [*para que no echenagua sucia por las calles, ni otras immundicias*] & ad mandala præfecti urbis Hispalensis pro mundandis per vicinos viarum suis pertinentiis, ut ab his munditiis clerici etiam non excusentur nec a pœna, & multa effundentium amurcam per vias publicas, quod vidit practicari, sic teneat cum aliis jurisperitis, & Petrus Senedo *in collect.* 37. *p.*1. *n.* 4. Humada *in l.* 54.*tit.* 6. *p.*1 *glossa* 2. *n.*18 Tiraq.*de retractu linag.* §.31.*glos. unica n.* 80.†Tamen dicendum est ut licet ad id teneantur ex jam *supra* adductis,sed non ad id posse compelli per laicos, aliàs esse contra immunitatem Ecclesiæ, ut in casu simili adversùs Henriq.*lib* 10.*c.*15.§.7. glossa *lit.* C.recte notant Vivald. *in candelabro super Bullam Cœnæ, casu* 18.*n.*9. Diana *p.*1.*tract.*2.*res.*75 & Ludov. de Molina *de Justitia tom* 3. *tract.* 2-*disp.* 272.*n* 5. & Laym. *in Theolog. mor. lib.* 4 *tract.* 9.*c.*6.*n.*7. 39 40

Dicunt quod si vicini omnes contribuant, ad sternendam lapidibus viam, quæ est ante januas ipsorum; tunc etiam Ecclesiastici, qui *ibi* habent domos, teneantur similiter contribuere, sed ut non possint in tali evento sæculares per se ipsos compellere Ecclesiasticos ut contribuant, si Ecclesiastici renuant; sed id effici debere per Episcopum, aut per alium legitimum Judicem Ecclesiasticum. Nec verum esse statutum, seu mandatum civitatis Hispalen. jam relatum obligans clericos, etiam ad pœnam effundentium amurcam, similia per viam publicam, quia, ut *infra q* 24. dico, & patet ex dictis, & dicendis, clerici non subduntur pœnis impositis à sæcularibus ex defectu jurisdictionis, &c 41

Et juxta hæc intelligitur Thomas del Bene cum multis *de immunit.p,*1.*c* 5.*dubit.*4 ubi disputat an in casu quo clericus debeat gabellam, cogi possit à laico, & quia post hæc scripta vidi & perlegi manuscriptum hic madriti confectum occasione dubii urti & admodum discussi inter supremos Senatores Consilii supremi à sapientissimo, & pio nunquamque satis laudato & in posterum laudibus digno DD. Christophoro de Moscoso & Cordova viro admodum experto, & in perscrutandis difficilioribus & recondit[i]s cultore laborioso ejusdem consilii Conjudice, & nostri supremi inquisitionis asserto etiam una cum illo diligentissimo, perspicacissimo in sæculis retro actis nondum sic ad omnia gravissima negotia experto D Josephi Gonzalez, ejusdem Consilii supremi Castellæ & Cameræ, de Cano ac præsultatus functo alterius supremi Consilii Regii, patrimonii qui postquam *ex* 42

d. cap.

d.cap. non minus, resoluit ut cum non suppetunt facultates laicorum, Ecclesiastici teneantur ad contribuendum pru reparatione pontium, murorum, itinerum ac aliorum communium, & hoc ex consensu Episcopi & cleri, ac deinde accedente Pontificis consensu; addit hos non esse compelleodos per Judices laicos ut senserunt Cutellius Maximilianus, Faustus, Salgadus Ripol. Carleval. & alii relati à Sanchez & Lugo; sed ab Ecclesiasticis Judicibus, ut Sanchez *in consil. lib.62.c.4 dub* 55. *n.8.* & 30.Cardin.Lugo *de Just.disp.36.sect.8 n.*131 Diana *p.*1. *tract* 2.*resolut.* 41. Salas Castill. Thomas del Bene & alii quos illi referunt sic probans ex verbis *leg. regiæ* 54.*tit.6 p.*1.in vers. *Monstradas* ubi fatetur Eldiphonsus Rex obligationem sic contribuendi esse præceptum clericis, ab Ecclesia ab ea quæ tantum esse compellendus referens pro hac opinione præter 26 DD. relatos à Lugo alios 14. Regnicolas nostri temporis & ex alienis, alius 16. qui omnes alios plures referunt.

QUÆSTIO XI.

An Clerici teneantur contribuere cum laicis, ad occidendam agrorum locustam, vel si graculi, aut vermes messes comedunt, seu bruchi nascuntur in vineis, & mellibus alicujus clerici, & an compellantur à laicis: & an teneantur solvere gabellam pro introitu Regis: an Principes imponentes gabellas, licet justas super bona Ecclesiasticorum, incurrant excommunicationem Bullæ Cœnæ & an in casu, in quo collectæ, seu gabellæ justè Clericis imponuntur, possint imponi inconsulto Romano Pontifice: & an si dictæ gabellæ excedant octavam partem rei valoris, sint injustæ.

SUMMARIUM

1 *Locustarum est genus animalium errans, & inconstans huc, vel illuc facilè volans, nec in uno loco semper incidens.*

2 *Locustas ventus urens facilè levat, & ad longinqua prædia conducit.*

3 *Locustæ, quæ dictabant centum, & quinquaginta milliarium longitudine, transmigrarunt de una provincia ad aliam; imo ex Africa convolarunt ad nostram Hispaniam anno* 1605. *inmanites grave damnum.*

4 *Locusta ab anno præterito* 1648. *cum tribus sequentibus in territorio valisoletano fructus, & messes depopulavit, quam vicini per Parochias colligebant, & sepeliebant, & de lege quadam*, n. 5. *ibi prædicata.*

5 *Locustæ pestis, ut moderetur, fuit quædam lex Cyrenaica colligendi eas ter in anno; videlicet ova, obterendo, deinde fœtum, postremo adultas.*

6 *Locustarum extinctio; etsi in predio particulari fiet, debet expensis publicis curari, contra aliquos* n. 8.& 9.

7 *Bona publica usibus publicis, & civibus omnibus, debent propitius expendi, & derogari, quibus deficientibus ad devastandam locustam poterit gabella imponi juxta Patrimonium cujusque, ut* n. 9. 10. & 11. *& de ratione* n. 23.

10 L.59.tit 5.lib.2.recopilat. *ubi de provisionibus Consilii supremi pro extirpandis locustis, & cujus expensis* n. 11.

12 *Locustæ etymologia est dicta ab ustione locorum, quasi loca urens; quia omnia urit, & virentia desecat.*

13 *Clerici simul cum laicis debent contribuere pro extinguendis locustis, vermibus; Graculis, vel Bruchulis, cum horum devastatio æque proficiat, tam clericis, quam laicis; nec enim queunt excusari Ecclesiæ, Monasteria, milites, & Religiosi, alive exempti, ut* num. 14. 15. & 16. *sed Ecclesiastici solùm compellentur à suo Judice* num. 17. & 19. *contra Mexiam, aliud sentientem*, num. 18.

19 L.11.tit.3.lib.1. recopilat. & à n.15.

20 *Conductoribus decimarum, & beneficiorum simul cum Beneficiatis, debet fieri distributio conveniens pro occidendis locustis, vermibus, Graculis, & Bruchulis, nisi conductores totum damnum super se assumant, ut* num. 21.

22 *Usufructuarius, & non Dominus debet contribuere pro extirpandis Locustis, Bruchulis, &c. ubi quid de colono partiario* remissivè.

23 *Beneficiis præcipue utens, debet esse præcipuus in contributione.*

24 *Clerici non tenentur solvere collectam impositam pro primo introitu Regis in civitatem: etsi aliter practicatum fuisset Galliæ in introitu Regis Henrici IV. contra clarum Trecensem*, n. 25.

26 *Principes imponentes gabellas super Ecclesiasticorum bona, incurrunt etiam in censuram Canon.* 17. *Bullæ in Cœna Domini, & aliam excommunicationem stabilitam* in capit. 4. & 7. de immunit. Ecclesiarum numero 28, & 28. *contra Filiucium, & alios dicentes solùm incurrere aliam tantum excommunicationem*, cap. quanquam de censib. ut num. 27.

30 *Collectæ si justè impositæ sunt secundùm quosdam, poterunt in clericos imponi, inconsulto Papa ex solo consensu Episcopi, & clerici; quod non est verum, nisi urgente necessitate summa, & periculum sit in mora, si recurratur ad Papam.ut* n. 31. & 32.

33 *Collecta, quæ excedit octavam partem valoris secundùm quosdam, dicitur injusta, alii aliter accipiunt*. n. 34.35.&.3 .*in fine.*

36 L. ex præstatione, Cod de vestigalib.& n 33.

37 *Collectandum est proportionabiliter juxta necessitatem publicam, & bona subditorum, & non in plus.*

AD primam quæstionis partem de collectando ad locustas extinguendas, & insimul de aliis propositis ibi, ut respondeam duxi nonnulla de locustis, præmittere; igitur locustarum genus est animalium errans, & inconstans huc, vel illuc facile volans, nec in uno loco semper incidens, quia

quia ventus urena passim levat locustas, & ad
longinqua prædia conducit, juxta illud *Exodi c.*
10. ibi *Ventus urens levabit locustas quæ ascende-*
derunt super universam terram Ægypti, & sede-
2 *runt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles* †
Et refert etiam Gregorius Turonens. *lib.6. Histo-*
ria locustas de una provincia ad alias transmi-
grasse, quæ centum, & quinquaginta millia-
rium longitudine dictabant † imò ut refert Nar-
bona *in lib. 59. tit.4. lib.2. recopil. sub.n 6.* nostra
3 Hyspania fuit experta anno 1605. quod ex Afri-
ca locusta convolaverit ad nostram. Hyspaniam;
indeque ingens earum multitudo mare volatu
pertransiens magna calamitates, & miserias
minaretur, nisi miserentis *Domini Nostri Iesu*
Christi providentiâ nos incolumes redderet, &
4 ab omni penè injuria, & damno liberasset. † Et
in territorio Vallisoletano, ac provincia Castel-
læ veteris ab anno præterito 1648. cum tribu-
sequentibus Vidimus hac peste animalium de-
populatos fructus, messium, tritici, ac hordei,
locustamque convolare de uno loco ad alium
quotidiè & habitatores per Parrocias, & vici-
nos quotidie congregatos fuisse ad eam colli-
gendam, cum syndonibus, & sepeliendam in
fossis factis, ut sic pestem effugeremus, quæ ex
ejus pessimo fætore grassari valuisset.

5 Ex quo non incuriosum erit scire quod in cyri-
naica Reginne, ut auctor est Plinius *lib.11. na-*
turalis historiæ cap. 29. lexerat ter in anno debel-
landi eas primo ova obterendo, deinde fætum, po-
stremo adultas desertoris pæna in eum, qui cessa-
verit. Et juxta hos modos sic in prædictia annis
648. 649. 650. fuit hîc apud nos practicatum,
& apud varior sunt excogitata varia remedia,
quibus huic imminenti malo consulissimè me-
deri valeat, ut videri possunt apud Ulisen. Al-
drobatin *in ornythologia lib.10 cap. 5. & lib. 12.*
cap.6. Magister Bartholomæus Patan *in tract. de*
locusta, item *& in eodem tractatu* D. Joannes
de Quinones *Cap. 3. per totum.*

6 Quod si locustarum plaga in populo, vel pro-
vincia aliqua immineat tota illa exterminatio, &
collectio, vel exorcizatio expensis publicis fa-
cienda est; eo quod licet locusta in particulari
prædio nascatur, quia tamen hinc inde errando
avolat, paretque omnibus prædiis, & messibus,
nocumentum det exterminari expensis publi-
cis vulgò *de los proprios de los lugares*, juxta deci-
sionem *dict. leg. 59. tit. 4. lib. 2. recopilationis*
7 † Debent enim publica bona usibus publicis;
& civibus omnibus proficius expendi, & ero-
gari juxta textum *in l. Vectigalia 10. l. fin. cod. de*
vectigal & commis, l. 11. tit. 3. lib. 1. recop. sic
ex nostris practicis docent Villadiego *in politica*
cap.3. in declaratione ℘. 30. & 32. n. 72. Castilo
de Bobadilla *in politica tom.2 lib.5. cap.4. n. 41.*
Quinones *in dicto tract. de locusta cap. 4. n. 7.*
quod est verum explosa distinctione Avendanni
lib. 2. pratorum cap. 10. n. 26. Megia: *in pragm.*
8 *panis conclus. 5. num. 44. & 46.* † dicentium,
quod si locustæ vel vermes in vineis, vel mes-
sibus alienjus nascantur, compelli possit, ut
suis expensis ipse solus capiat, & occidat locu-
stas, vel vermes prædictos, ne inde prodeant, &
aliorum messca, vel fructus comedant: *ar-*
gum. l. nullus Cod. de summa trinit, & fide cathol.
9 junctis aliis, quos ibi referunt. † Quod si locu-
stæ in terris communibus, vulgò *en los Valdios*
nascantur, tunc expensis publicis devastari, &
extirpari debere hisque deficientibus collectam
imponendam civibus juxta patrimonium cujus-
libet *Ex l. omnes cod. sine censu, vel reliquis.*

Tamen cum in hisce Regnia per *dictam l. 59.* 10
tit.4. lib. 2. recop. cautum sit indistincta, ut de-
cernantur litteræ regiæ; vulgò *provisiones à* Ju-
dicibus regiis dandæ, ut Judices ordinarii qui-
libet in suo districtu & jurisdictione consilio-
rum; sive communitatum expensis locustar oc-
cidant, & persequantur; sequitur ut in nullo
eventu particulares Domini agrorum, ubi locu-
stæ, aut vermes grassantur; debeant expensas
facere de suo absque concursu aliorum vicino-
rum. † Et intantum procedere quod si communi- 11
tas, vel consilium sit inops, ac nulla bona habeat,
vel patrimonium, ejus sit exigium, adeo de-
bitis onustum, ut propriis expensis locustas col-
ligere, vel occidere nequeat prævia supremi
senatus licentiâ; tunc illi qui prædia in confini-
bus territorii imminentia damnum possident,
collectandi sint cum sua intersit nocivum hoc
animal interfici ne herbam, cæterosque viren-
tes fructus absorbeat, ut in simili casu decerni-
tur *in l. 20. tit. ult p.3. & in l. 11. tit.3 lib.1. re-*
cop. ibi *assallecimiento de propios de concejo deben*
contribuir y ajudax los dicaos clerigos por quanto
es pro communal de todos, Narbona *supra. n. 7.*
10. 11. & 12. † Ubi tradit locustæ ethymolo- 12
giam dictam ab uredine locorum, quasi loca
urens, qua omnia uret, & virentia desecat,
ut prodit Petrus Bizarrus *in historiis, & annali-*
bus, populique Genuensis lib. 7 in principio,
dum de locustis loquens sic ait *Verulensi cujus-*
dam morsu contagio plantas, & sata inficiunt,
ut mox uredine contabescant; sicque vix discri-
men constitui posse inter locustam, & ignem.

Unde jam ad dubium nostrum videtur *ex di-* 13
cta l. 11. quod clerici debeant cum propria oppi-
dorum deficiunt contribuere simul cum laicis
pro extinguendis locustis, vermibus, graculis,
vel bruchulis &c. cum horum de populatis, ex-
tinctio, adque devastatio æque proficiat, tam
clericis, quàm laicis: & sic Mexia *in dicta prag.*
panis conclus. 5. n. 41. & 46. Salcedus *in addit.*
ad praxim, Bernard Diez *cap. 55.* vers. *quarto*
nec ad hoc, Avandannus *in tract. de justa imposi-*
tione tributi fundi causa 15. n. 13. Castillo de
Bobadilla *lib. 2. polit cap 18. n. 192. & lib. 3. cap.*
4. dicto n. 41. quos sequitur Quinones *dicto cap. 4.*
de locusta tract. n. 35. & 36. Frater Eman Rodri-
guez *quæstion regular. tomo. 1. q. 66.* vers. *ex di-*
ctis. † dicunt ut contributione ista, non sint ali- 14
qui excusandi quocunque privilegio exemptio-
nis, sic ut Ecclesiæ, Monasteria. Religiosi, mi-
lites, Clerici, & aliæ quæcumque Ecclesiasticæ
personæ ad locustarum interfectionem, & ex-
tinstionem contribuere teneantur. Cum con-
cernat utilitatem publicam fructuum, etiam
suorum, & decimarum commodum, non se-
cus, ac in aliis quibus cumque rebus publicam
utilitatem concernentibus Ecclesiasticæ personæ
Cod. 27. contribuere tenentur. † Ut pote in custo- 15
dia vinearum, vel olivetorum in fontis, aut
pontis reparatione, & similibus, de quibus ex-
pressè cavetur in *auth. de Ecclesiast. tit. ℘. ad hoc*
col. 9. l. ad instructiones Cod de sacro sanctis ecclesiis.
l. 11. tit. 3. lib. 1. recopil. ut ex Avendaño, Azevedo,
Humada, Navar Gregor. Lopez, Quintana Du-
ñas, Ignatio de Villar, tradit Narbona *in dicta l.*
59. n. 16. probans. *n. 17.* ex regula general. † 16

quod ubi tractatur de utilitate generali laicorum, & Ecclesiasticorm simul, & mixtium, Ecclesiastici etiam simul cum laicis contribuere tenentur ex Ancharrano, quem sequitur Abbas *in cap. non minus de immunit. Ecclesiarum n.* 18. Tyberius Decian. latè *conf.* 14. *n.* 19 *Volum.* & alii relati per Octavianum Vulpellum *de libertate Ecclesiastica p* 2. *à n.* 25. *&* 30. ubi inquit ita ipsum servasse Placentiæ anno 1677. & se-
17 quentibus imminente pestis periculo. † Et prosequutus latè Narbona agens de dubio *ibi à n.* 25. an ad prædictam contributionem possint per laicos comppelli; resolvit *n.* 28 contra alios, non nisi per judices Ecclesiasticos, cum in hac locustarum plaga, nulla adeo urgens necessitas adesse possit, quæ adimat sæcularibus potestatem recurrendi ad Episcopum, vel alios Ecclesiasticos judices, ut Ecclesiasticos suos ad contributionem æquè cum laicis compellant; sic *ex l.* 54. *tit.* 6. *p.* 1. ibi *quesean tenidos los prelados en todas maneras de gelo Mandar cumplir* dicto *cap. non minus, cap. adversus de immunitate Eccles. cap. decernimus de judiciis, auth. item nulla communitas cod. de Episcop. & cleric.* & Doctores communiter.

18 Et ultra alios dico ut licet Mexia *in pragmatica taxa panis conclus.* 5. *n.* 70. dicat quod si graculi, vel vermes, aut locustæ, seu bruchi nascuntur in vineis, & messibus alicujus Clerici, possit per statutum cogi cum aliis, in quorum vineis, & messibus reperiuntur hujusmodi animalia suis expensis ea capiat; ita ut in tali casu quantumcumque privilegiati, ne & alii inficiantur, possint cogi etiam de facto, ut suis expensis id faciant, ut se vidisse practicari testatur; imò & dicat Tyberius Decianus *cons.* 14. 22. *volum.* 4. clericos compelli posse à judicibus laicis. * Tamen ut dixi hæc compulsio debet
19 fieri per Ecclesiasticos judices superiores, ut docent Molina *de just. tomo.* 3. *tract.* 2 *disp.* 272. *n.* 5. Diana *p.* 1. *tract.* 2 *res.* 75. in vers. *nec etiam*, ubi etiam dicit de aliis similibus casibus Joannes de Salas *de legibus disp.* 14 *sect.* 9. *&* 11. *n.* 114. Ubi sic ait *quando contributio facienda est aque primario in utilitatem Clericorum, ac laicorum v. g. pro reparatione agerum, ne flumen vicinos agros clericorum, & laicorum inundet; non potest tamen tunc per se potestas laica clericos recusantes compellere, sed per Ecclesiasticum* hoc modo debet intelligi *d. l. 1. & ibi* 61. *recopilat.* Ex cujus tenore existimant plures ecclesiasticos esse compellendos à laicis judicibus ut advertunt Villar Maldonado *Responso.* 5. *p.* 3. *n.* 26. *Gutierez de gabell.* 5. 92. *n.* 48. de cujus intellectu dico infra *sub. q.* 29. *& q.* 40.

Dubium tamen est an conductores decimarum beneficiorum, seu beneficiati ad contribu-
20 tionem pro extinctione locustæ teneantur, & breviter respondeo esse faciendam insimul à conductore & beneficiariis distributionem convenientem prout unius cujusque fructuum conservatio interest cum etiam conductori decimarum sit facienda remissio pensionis, vel mercedis, propter sterilitatem, ut ex Decio, & Corneo probat Petr. August. Morl. *in tract. de locato in princ. n* 29. Vers. *quæ ratio.* Narbona
21 *in dict. l.* 59. *tit.* 4. *lib* 2. *recopil. n.* 66. *&* 67. † *Ubi n.* 68. cum aliis dicit limitari quando conductores assumunt in instrumento conductionis super se damni cujuslibet supervenientibus in fructibus periculum per textum *in l.* 23. *tit.* 8. *p.* 5. ibi *si quando se fico el pleyto de arrendamento se obligo elque vecivio la cosa que por qual quier ocasionque se pordiese el fruto del pertenecíese el daño* ubi Gregor. Lopez verbo *por qual quier ocasion* resoluit hanc generalem renunciationem sufficere: Videbis etiam Doctores, quos citat Stephanus Gratianus *discep. forens. cap.* 195. *n.* 6. & alii Doctores *in cap. si propter sterilitatem de locato*: alia tradit ipse Narbona ex pluribus *ibi à*
n. 70. † Qui etiam latè agit *à n* 23. de aliis Utilibus quæstionibus an prædictæ collectæ pro lo- 22
custis debeant fieri ab usufructuario, seu Domino fundi, & resolvit ut ab usufructuario: & *à n.* 35. an idem sit in Colono Partiario, ubi ad utramque partem disputat.

Unum tamen notabis quod prædia illa, quæ 23
majori beneficio afficiuntur in contributione, vel impositione collectæ plus multo onerandæ sint, cum rationi sit consentaneum, ut qui præcipuè beneficiis utitur, sit etiam in contributione præcipuus: *argum. leg omnes, & l. pro locis cod de annonis, & tributis lib* 10. junctis his, quæ ibidem communiter discuntur interpretes Avendannus *de exequendis mandatis cap.* 14. *n.* 21. *in fine p.* 2. *& cap.* 3. *n.* 7. Vers. *ad fabricam*: & in terminis de locusta notant Castill. de Bobadil *tom* 2. *dict. lib.* 5. *cap.* 4. *n.* 41. Quinones *dicto tractatu de locustis cap.* 4. *n.* 12. Narbona *in dict. l.* 59 *n.* 14.

Ad secundam quæstionis partem an Eccle- 24
siastici teneantur solvere gabellas positas pro primo introitu regis in civitatem, & ex ante dictis respondeo negativè, quia etsi talis gabella imponatur ex publica necessitate, sed talis necessitas publica solis laicis est communis, & tantum indirectè, ac remotè, ad clericos quoque pertinet: sic docent Lessius *lib.* 2. *de justitia cap.* 3. *n.* 24. *&* 25. Azorius *p.* 3 *lib.* 5. *instit. moral. cap* 19. *q.* 11. Diana *p.* 3. *tract.* 1. *res.* 11. ex jure consultis Grassis de effectibus *Clericor. effectu* 3. *n.* 364. Alvarez, *in speculo Pontif. q.* 39. Aloysius de Leo *in l placet n.* 1. *Cod de sacro sanctis Eccles.* qui omnes asserunt textum *in dict. l. placet* esse correctam per *authenticam item nulla communitas eodem tit.* † Nec obstant Remigius de 25
Gen *tract. de charitativo subsidio q.* 5. 9 *a.* 13. Paponius *lib.* 5. *tit.* 11. *arresto* 15. dicentes judicatum fuisse in curia Parisiensi pro affirmativa sententia, mense aprilis 1595. adversus clerum trecensem, qui depulsus fuit ab oppositione facta adversus adscriptionem collationis expensarum factarum ab incolis prædictæ civitatis trecensis, cum rex Henricus. 4 eam primam solemniter ingrederetur dicto anno 1595. decretumque fuerit Ecclesiasticos cogendos, captis pignoribus, seu bonis temporalibus ipsorum; sed profecto temere nimis factum esse constat ex jam dictis *à quæst.* 1 & dicendis.

Ad tertiam quæstionis partem an an principes 26
imponentes collectas, licet justas super Ecclesiasticorum bona incurrent excommunicationem Bullæ in cœna Domini. Est ergo dicendum Principes ita statuentes adhuc incurrere censuram *can.* 17. Bullæ in cœna Domini quia licet videatur quod excommunicatio ibi feratur contra eos, qui imponunt gabellas in casibus à jure non permissis; & sub id tantùm comprehendere injustas, non inquam justas. Sed quia ex textu, nostro, *& cap. qua in ecclesiarum.* 7. *hoc. tit cap.* 2. *cap* 4.

cap. 4. cap. 7. de immunit. Eccles. ad hue ex causa
ne cessitatis publicæ, nequeant deliberare re-
ctores laici imponere gabellas, & collectas su-
per clericorum, & ecclesiarum bona, quantum-
vis ex illa causa, & necessitate publica, &
communi justificentur sine consultatione, &
assensu pontifici, aut episcopi, ut jam expen-
di in proximè præcedentibus quæstionibus eve-
nit ut jam tunc gabellæ, & collectæ determi-
natæ à laicis sint injustæ non ex parte earum;
sed ex incapacitate statuentium. Ergo dici debet
quod imponentes collectas incurrant prædictam
excommunicationem, & illam stabilitam *in
dicto cap 4. & 7. de immunit Ecclesiar;* multis
alijs rationibus comprobant Duardus *in Bulla
cœna lib. 2. can. 5. q. 6 n. 15.* & cum multis
Diana *p 5. tract. 2. ref. 47.* Megala *in 3. p. lib. 3.
cap. 4. n 11.* Suarez, Gabriel. D. Antonin; An-
gelus & Tabiena quos refert Filiucius *tom. 1.
tract. 16. cap 5. n. 10.* Et abundantius probat
novissime respondens contrarijs ex multis Tho-
mas del Bene legendus *p 1 c. 5. disp. 30.*
27 Nec obstant idem Filiucius, Villalobos *in
summa cap. 5 tract. 17. dub. 2. n. 10.* Alterius
tom. 1. disp. 6. lib. 5. cap. 4 fol 507. Sousa *in Bulla
cœna cap. 6. disp. 41. conclus. 3 n 3.* Salonius *tom.
2. in 2. 2. q. 78. art. 5. contr. 2.* Ubi sic ait qui
justis, & quas à sæcularibus exigere possunt
gabellas, à clericis gabellas exigunt, non in-
cidunt in bullam cœnæ sed aliam tantùm ex-
communicationem papalem. qua percutiuntur
in cap. quamquam de cens lib. 6. & alijs, à qua
latisfacta parte per Bullam cruciatæ absolui pos-
sunt; quod idem prius docuerat Navarrus *in
28 manuali cap. 17 n. 61.* *Dicens ut cum semel
Bulla cœnæ excommunicet eos qui novas gabel-
las ad id potestatem non habentes imponunt,
ut pater *ibi clausula* 8. Et postea *clausula* 17,
excommunicet omnes, qui gabellas imponunt
aut exigunt impositas à personis Ecclesiasticis,
an ex eorum, vel Ecclesiarum bonis, putans
ipse Navarrus priori non excommunicari eos,
qui Ecclesiasticos gravant gabellis, modo illæ
licitæ sint respectu laicorum; posteriori verò
non excommunicari eos, qui eas exigunt ra-
tione bonorum patrimonialium à clericis, cum
restringnatur censura ad redditus Ecclesiasticos.
29 *Quia respondeo prædictam expositionem tur-
bari ex his, quæ dixi à q. 7. Ubi probavi bona
patrimonialia Ecclesiasticarum esse exempta à
gabellis, sicut & alia eorum bona, ut novissimé
probo cum Francisco Tonduto *p. 1. quæst. benef.
cap. 30. n 3 & 8 in princ.* & patet ex dictis *infrà*
proximè in vers. *ad quartam.*
30 Ad quartam quæstionis partem abunde res-
pondebis ex adductis *supra q. proximé præcedenti*
Vers. *ad secundam*; quo supposito *hic* tantùm
referam duas opiniones; prima quæ docet abso-
lute ut in casu, quo collectæ, seu gabellæ justè
clericis imponuntur; possint imponi inconsultò
Romano pontifice ex solo consensu episcopi, &
cleri: sic Doctores, quos *ibi* retuli, quibus ad-
de Hypolitum Marf. *in pract. § aggredior n. 63.*
Guilliel. Benedict. *in cap. Raynucius* verbo
& Uxorem decis. 5. n. 470. Gratian *discept. foren-
sium tom. 2 cap 390. n. 19.* Corroseium *de locato
p. 4. de collect. n 37.* & alij, quos colligit Decian
Volum. 2. cons 51. num. 613. ex eo quia tunc ne-
cessitas æque primario respicit utilitatem laico-
31 rum. & cle ericorum. *Sed alij Doctores exi-
{D. Fermosin. de Leg. Eccles.

mant prædictam doctrinam intelligendam esse,
quando tanta adesset necessitas, quod sine peri-
culo, aut scandalo ad summum pontificem re-
curri non possit: nam in tali casu Episcopi, &
clericorum consensus sufficiet, aliter minimè:
sic docent Gaspar Stephan *de defens. Eccles. p. 44.*
Narbona *in dicto l. 37. tit. 4 lib. 2. recop. n. 13.
& 24.* Medina *de rest. q. 15.* Hieronymus Gigas
de pensionib q. 90. in fine Montalbus *in repert.
legum Regni*, Verbo *clerici exempti col. 5.* Gre-
gor. Lopez *in l. 54.* Verbo *an las alcadas*, &
Verbo *son renudos tit. 6. p. 1.* Joannes Guttierrez
lib. 1. pract q 3. n. 2. Belluga *in specula Princip.
Sub. 4.* Vers *sunt à n. 6* Marta *de jurisdictione
p. 4. cent. 1. casu 1.* Sousa *in relect de cens. Bulla
cœna cap 19 disp. 92. n. 2.* & omnes per textum
in dicto cap. adversus 7. de immunit Ecclesiar. ibi
Romanus *Pontifex consulatur dicto cap. quam-
quam de censibus*; & ita sentio ex dictis *dict. q
præcedenti* Vers. *ad secundam*, in Vers. *& si.
idem Barbosa*, & omnibus addo Peirinum *in
privileg. Minor. tom 1. const. 2. Julij. 2 §. 33. n 141.*
Gigam *de pens. q 90. in fine.* Azevedum *in dict.
l. 11. tit 3. lib 1. recopil. n. 7.* Abiles *in cap. 23.
prætor gloss. de orden.* Gaspar Hurtado *Complut.
dis. 13.* *Igitur ut docent Abbas *in dicto cap.* 32
non minus 4. de immunit Eccles. Angelus *in
summa* Verbo *immunitas n. 37.* Lucas de Pena *in
l. 2. col. 3. cod. quibus num. & praft. nemini liceat
se excusare lib. 10.* Chicherran. *decis pede mont.
68. n. 20.* Castilius de Bobadilla *in polis lib. 2. cap.
18. n. 314.* Joannes Guttierrez *de gabellis q 92.
n. 47.* prima sententia solùm procedit, quando
tanta esset illa necessitas, ut tunc sufficeret
Episcopi, & clericorum consensus, & confir-
matur ex adductis *infrà* 154. Vers. *ad nata
quartam* ubi exemplificatur,
Ad ultimam quæstionis partem an si dictæ 33
gabellæ excedant octavam partem valoris rei,
sint injustæ, & videtur quod sic ex doctrina
textus *in l. ex præstatione cod. de Vectigalibus*; &
docet Regens Cortesius *in propugnaculo vectigalis
servi fol. 21.* & confirmatur ex justitia, aut in-
justitia prætij justi, aut excessivi rerum vena-
lium; ut dico *infra in tit. de emptione, & vendit,
& dixi aliqua Supra sub. cap. 1. de taxa* *Sed 34
dicendum est prædictam legem esse abrogatam
per contrariam consuetudinem, juxta ea, quæ
docent Malderus *in 2. 2 tract. 6. dubio 5. in fine,*
Layman *in theologia moral. lib. 3 tract 3. sect. 5.
p. 1. c. 3. n. 3.* Bartholom. à sancto Faustio *in
specula confes. disp 33. q. 12. n. 4.* Tannerus *in 2. 2.
disp. 4. q 6 dubio 12 n. 145.* Joannes de la Cruz
*in directorio conscientia p. 1. precept 7 art. 3 dub. 1.
conclus. 1.* Duardus *in Bulla cœna lib. 2 can. 5.
q. 3.* Grasseis *p. 1. decis. cap. 18 n 82.* Et Azo-
rius *in casu Universi sub. tit. de vectig. p. 3 mora-
lium lib. 5. cap. 21.* docuit non esse consuetudi-
nem damnandum, ubi cumque ea extirent sol-
vendi collectas, vel gabellas, etiam ex rebus ad
usus proprios necessarijs. Quia non sunt istæ
gabellæ prohibitæ jure naturali, sed solum civili,
quod potest consuetudine abrogar. †Et Diana 35
ut cum Patre Cæsare Boseo, & Alex. Nev. la
societatis Jesu & cum alijs præstantissimis viris
se præsente, & consulente *in resol 127. in fine
p. 1. tract. 2.* ad instantiam senatus Panormit ita
approbaras esse gabellas multas, quæ in illa ci-
vitate excedunt in magna parte partem octavam
valoris rei novissimè approbat Thomas del Benè

de immunit.p.1.c.5.dubit 28.sect 3.*n*.5.cum multis ex eum adductis & cum Lessio Henriquez contra Cutellium & Corsetum & ex Sanches *conf. mor*.182.*c*.9.*dub*.55.*à n*.20.Tanneroi *n*.22.*disp*. 4.*cap*. 6. *dub*. 12. *n*. 345. *& alijs*.

36 Quare optimè Suarez *de legibus lib*. 1. *cap*. 16. *n*.5.*&* 8. Megala *in p*.2.*lib*.5.*cap*.17.*q*.5.*n*.71. & alij existimant ut si gabella ex alijs circunstantijs sit justa, non obstet textus *in dicto l. ex præstatione cod. de vectigal*. eo quod leges posita *sub tit. de vectigalibus* obligant tantum in Regnis non subditis imperatori: & licet Graffeis *in suis decis. p*.1.*cap*.126 *n*.37. dicat hodie non posse dari certam regulam, nec assignari certum terminum, quando gabella sit excessiva, totumque remittat arbitrio boni viri, attentâ necessitate, causâ, tempore, & loco, sed Diana resolvit supra dictam legem esse per contrariam consuetudinem abrogatam; ego inquam existimo proportionabiliter juxta necessitatem publicam, & bona subditorum esse collectandum, & non in plus.

QUÆSTIO XII.

An Clerici teneantur solvere gabellas, si inconsulto Romano Pontifice clerus, & Episcopus tantùm consenserunt. An Clerici teneantur ad subsidium patriæ & onera communia. Vel ferre subsidium pro communi, & mixta Utilitate Reipublicæ inconsulto Romano Pontifice & quænam conditiones de jure sint necessariæ ut concurrant ad hoc, ut clerici teneantur, contribuere cum laicis. Et quando facultates laicorum censendum sit non sufficere ad hoc, ut Clerici cum consensu Episcopi & consulto Romano Pontifice, contribuere teneantur? Ubi de monitu laconico ad principes imponentes tributa.

SUMMARIUM.

1 *Bona Ecclesiastica immunia, & libera sunt ab oneribus, & tributis impositis per communitates, & Principes laicos, contrafacientes inodantur censuris,*

2 *Constantinus Imperatorum primus palam Christianis immunitatem ab oneribus, sive illius Usum exhibuit, & Justinianus edicto sancivit.* n. 7. 8.

3 Cap. quanquam de casibus. lib. 6.

4 *Clerici secundum Jus, concurrentibus aliquibus condisionibus, tenentur ad Collectas, veluti ex Papa consensu, & quando consuli nequit ob periculum moræ Episcopi, & cleri insimul: ut* n. 5.

6 L. ad instructionem, Cod. de sacro sanctis Eccles. l. neminem eodem, l. ad portus, Cod. de operibus publicis, & n. 12.

Privilegia clericis data existimant aliqui primo esse per Imperatores Vide, ubi dicitur correctas esse jure canonico.

7 *Immunitas à gabellis clericis, & Ecclesiasticis pertinet de jure Divino.*

8 *Principes laici non sunt, qui primo concesserunt clericis immunitatem, cum ante tempora Federici fuerit in Ecclesia Dei hæc exemptio.* n. 9.

10 *Bannæ clericorum, & ipsi, etsi juxta quasdam conditiones teneantur solvere gabellas, sed non ex vi legis, aut statuti Principis laici.*

11 *Principes, & Reges non possunt imponere legem ecclesiasticis personis, aut rebus.*

12 L. jubemus, cod de episcopis, & clericis.

13 Cap. si tributum. 11. q. 1. cap. tributum 23 q 8.

Justina Mater Valentiniani pueri, cum esset Arriana gubernans pro filio, imposuit clericis tributa.

14 *Salmantica habita fuit tempore Philippi II. consultatio à Doctoribus theologis, & canonistis super obligando ecclesiasticos per episcopum ad contribuendum pro ingenti pecunia summa, quam Regna, & senatus promiserant pro adjuvandis catholicis adversus hæreticos Gallos;* & n. 34. & 35.

15 *Clerici, & Ecclesiastici non ita abstinere, & amare sunt exempti ab oneribus, quin aliquando Ecclesia obligata non sit succurrere Ecclesia nec stipendibus, sed cum consensu Papa, vel episcopi, & cleri inopinato bello, & incursione hostium* & n. 28

16 *Clerici in casibus specialiter ipsis, & laicis communibus, tenentur contribuere solâ compulsione episcoporum, sed in tributis non, nisi consulto Papa, & ejus consensu.*

17 Cap. adversus de immunitate Ecclesiarum, & n. 18. 19. 21. & 22.

19 Cap. non minus de immunitate Ecclesiar. n. 20. 21. 22. & 23.

24 *Immunitas cum toti clero concessa sit, nequit renunciari à singularibus, sicut nec fori privilegium.*

25 *Papæ licentia est necessaria, ut clericus teneatur præbere subsidium Regi, etiam pro necessitate Belli*

26 Dux *Sabaudia Carolus Emanuel tempore belli habuit ab ecclesiasticis subsidia certo modo ex brevi Pontificio.*

27 *Principes oppressi bellorum necessitatibus, debent recurrere ad Romanum Pontificem, nec benè procedent si audeant sine ejus licentia tributa ecclesijs imponere, præcipuè, si successiva sunt, Baronius discretè carpit Principes imponentes tributa ecclesijs sine licentia Papæ* dict. n. 27.

29 *Pontificis consultatio ferè semper, ut clerici contribuant debet præcedere, cum difficile sit ut casus ita urgens occurrat in quo non sit, necessaria,*

30 *Papæ officium est omnibus Reipublicæ necessitatibus providere.*

31 *Clerici ad contribuendum tenentur, procedit concurrentibus conditionibus octo, quæ referuntur usque ad* num. 47. *Primum ut non nisi deficientibus conditionibus laicis* n. 32. *Et quod fiat consulto Papa.* n. 33. 34. & 35. *Quod constet de causa, necessaria* n. 36. *Et quod fiat convocato consilio clericorum, & laicorum. Et cum Papæ licentia* n. 37. *de alijs* à n. 42.

Caroli

37 *Caroli V. tempore in comnitiis anni 1528. statm Ecclesiastici, & laicorum concessio, non aliter visa fuit justa, nisi consentiente Papa, & n. 38. Ubi quod in conscientia prærequiritur simul etiam clerici consensus.* n. 39.

39 *Siciliæ practicatum fuit ut cum brevi urbani* VIII. *anni* 1634. *& consensu Cleri imponeretur gabella Clericis pro expensis factis tempore pestis in Civitate Panormitana. Et de aliis* n. 40.

40 *Exempla varia, quibus patet Reges, & Principes diversos non gabellasse Clericos, nisi de eorum, & Papæ consensu, etiam prementibus belli necessitatibus contra Turcas, & hæreticos.*

41 *Millionum.* 24 *concessio, & eorum prorogatio, non nisi de Cleri, & Papæ consensu ac prorogationibus Pontificiis anno* 1638. *&* 1646. *facta fuit ab Urbano.* 8. *& Innocentio.* X.

42 *Pecunia pro qua imponitur collecta Clericis, debet consumi in illum usum, pro quo fuit imposita.*

43 *Necessitas, ut imponatur Clericis gabella, debet esse magna; & quod negotium tangat directè Ecclesiam; & quod agatur de necessitate communiter clericos, & laicos.*

46 *Rector nequit per suum consensum præjudicare Ecclesiæ quamvis permiserit bona apponi in Castrato laicorum, etiam si aliquo tempore persolvisset Collectas.*

47 *Facultates laicorum, quando dicantur deficere, ut in subsidium Clerici contribuant.* n. 48. 49. & n. 59.

50 *Clerici quando simul cum laicis contribuant; quando autem prius debeat fieri excussio in laicorum bonis* n. 51. 52. & 53. *ubi distinguuntur res casus pro praxi & de exemplis, atque decisionibus.* n. 54 55 56. 57. 58.

58 *Excussio in bonis laicorum, non est facienda, ut Clerici contribuant, quando notoriè constat de inopia laicorum.*

59 *Facultates laicorum non suppetere censentur, quoties non suppetant facultates communes Civitatis, seu civium cum moderamine, de quo* n. 60. 61. 62. & n. 63.

61 *Bulla Urbani.* VIII *concessa pro ducatu Mediolani circa contributionem Clericorum, cum deficiant facultates laicæ.*

63 *Facultates laicorum tunc dicuntur non sufficere pro tributis, quando moraliter constat communia bona non sufficere, & singulos non posse sine magno gravamine suis solis sumptibus tale opus perficere. Ut declaratur.* n. 65.

64 *Laici quando bona Civitatis sufficiunt, non tenentur ad collectam.*

66 *Regis officium est laboris summi, cujus sceptrum non levabit à terra quisquis sciret ejus obligationem, nec esset veneno ambitionis tentatus n.* 67.

67 *Officium Regis consistit in administranda justitia, & liberando oppressos a violentiis Vasallos, in pace tenendo, ac debellando inimicos Regni.*

68 *Reges sint obligati ad moderandum expensas, ac sumptus non præcisos, ut sic sublevent subditos à tributis.*

Ludovicus Francorum Rex utebatur Vestitu lanæ. dict. n. 68.

Cardinales vestitu lanæ utebantur mandato Papæ Innocentii, dict. n. 68.

69 *Reges tenentur ad reformandos sumptus voluntarios, item Venationes, ac ludos sumptuosos; & quod nec liberales existant cum præjudicio pauperum Vasallorum, etiam in favorem ecclesiarum.*

Ludovicus Galliæ Rex increpatus fuit à Philippo de Commines; eo quod excessit in largitionibus factis Ecclesiæ. dict. n. 69.

70 *Reges egentes debent excusare operas, ac fabricas sumptuosas, nec necessarias, ut evitent egentes.*

Heronis Domus, quæ erat, ut deaureata Civitas, momento collapsa est, quod Civium innocentium sanguine extructa.

71 *Reges & si non debeant in reclusionibus detineri; sed non inde debent diuturnis itineribus esse dediti, quibus ingentes sumptus faciunt à subditis tantùm luendos; licent tamen eis itinerationes modestæ & delicosæ, ut libentius in Republica Curent.*

72 *Reges tenentur etiam vitare supellectilia aurea, & argentea non necessaria, quæ tantùm deserviunt Vanitati.*

Vasalli debent contribuere ratione belli, sive causa publicæ in omne, quod præcisum fuerit. d. n. 72.

UT ad has difficultates respon- 1
deam, in quibus continetur fun-
damentalis doctrina immunitatis
Ecclesiarum, & Clericorum ad
non collectandum; & ut funda-
mento radicali fiat præmitto dicendum certam
esse, Ut jam dixi theologorum, canonistarum,
& juriaconsultorum propositionem, quam nemo
ex catholicis audet impugnare; videlicet bona
Ecclesiastica immunia esse, & libera ab oneri-
bus, & tributis impositis per communitates, &
Principes laicos, ut extat definitum in concilio
lateranenti sub Alex. III. *p.* 1. *cap.* 19. sub Innocent.
III. *c.* 46. & ut habetur *in cap. non minus* 4. Ubi
consules, & Magistratus aliis imponentes colle-
ctas, & pedagia Ecclesiasticis, & eorum bo-
nia non anathemate feriuntur, *& in cap. adver-
sus.* 7. *de immunit. Ecclesiar. cap.* 1. *&* 3. *eodem tit.
lib.* 6. *cap. quanquam de censibus lib.* 6. *Clem. unica
de immunit Eccles.* qua sanctiones innovavit con-
cil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 20. *de reformat.* & Romani
Pontifices quotannis *in Bull. cænæ §.* 8. hujusmodi
pedagia imponentes, & exigentes, censuris coer-
cent. † Et Constantinus Primus Imperatorum 2
Palam Christianis immunitatem hanc Ecclesia-
sticam, sive potius illius usum exhibuit ut apud
Eusebium *lib.* 10. *Historiæ cap.* 7. *& in oratione
de laudibus Constantini:* & Justinianus hanc cle-
ricorum immunitatem, vel respectu bonorum,
edicto sancivit, *ut in l. sancimus.* 20. *cod de sacro-
sanctis Ecclesiis*, nec à jure positivo, & Imperato-
rum liberalitate, sed immediatè à jure Divino or-
tam fuisse hujusmodi immunitatem, respectu etiam
bonorum fatentur Doctores docentes per verba
textus *in dicto cap. quanquam de cens.* ibi *Ecclesiæ,
Ecclesiasticæque personæ, & res ipsorum, non solum
jure humano quinimo, & Divino à sæcularium per-
sonarum exactionibus, sint immunes*, & in dicto
trid. concilio *sess. dict. cap.* 20. *de reformat.* dici-
tur *immunitas hæc Dei ordinatione, & canonicis
sanctionibus est instituta.* † Quibus verbis aperte
diluitur callida quorundam interpretatio, qui 3
putarunt verba, de quibus *in dict. cap. quanquam*
ibi *de jure Divino, & humano*, intelligi posse de
jure scilicet canonico, & civili: latè comprobat
Barbosa cum infinitis *de jure, Ecclesiast. libr.* 1.
cap. 39. *de privilegiis Clericorum.* §. 3. *in princ.*
idem *in dicto c.* 20. *trid. sub. n.* 1. Vers. *Dei ordinatione*

cum 28. Doctoribus plures alios referentibus, & sub dicto cap. quanquam num. 3. quibus addo Dianam p. 5. in fin. in decisione Rotæ coram Merlino 1630. in una Albanensis Gabellæ omnino legendus pro justificatione immunitatis, tam Ecclesiarum, & Clericorum, ac eorum bonis, etiam patrimonialibus, contrarias fundamentis optimè satisfaciens, plurimisque etiam sacræ scripturæ locis prædictam doctrinam corroborans, & distinguens quando, & quomodo Clerici queant collectari, & sub qua distinctione; & ipsum etiam leges uberrimè loquentem in aliis duabus decisionibus proximè antecedentibus, ubi etiam de privilegio fori, quas addes ad illa, quæ latissimè dixi a cap. 2. de judiciis, & à cap. 2. de foro comp. & alibi, quas non repeto, quia longè, sed multum doctrinales ad immunitatem Ecclesiasticam, tam circa forum, quàm circa collectas, pedagia, & tributa: & latissimè ex infinitis contra Rebardeum p. 7. tract. 1. à res. 1. cum pluribus aliis sequentibus probat immunitatem Clericis concessam esse de Jure Divino, & satisfacit fundamentis, quibus conatur Rebardus probare esse de Jure positivo; leges ipsum ad saturitatem, ubi res. 10. tractat de dubio, an si immunitas Ecclesiastica primario esset concessa per Imperatores, possint Principes illam restringere: Vide infra q. 16. Vers. ad tertiam.

4 Ad primum igitur difficultatis punctum, ut respondeas etiam adjunges hic quæ dixi supra quæst. præcedenti Vers. ad quartam, & q. 10. Vers. ad secundam. Est ergo de Jure verum ut Clerici teneantur ad collectas positas pro communibus necessitatibus concurrentibus aliquibus conditionibus, de quibus hic in Vers. ad quartam, si consulatur summus Pontifex, & dur consensus Episcopi, & Cleri, juxta dispositionem textus in dicto cap. non minus 4. cap. adversus. 7. de immunit Ecclesiarum. Sed est difficultas an inconsulto Romano Pontifice sufficiat Episcopi, & Cleri consensus: & licet Suares contra Regem Angeliæ lib 4. cap. 25. n. 17. dicat quod si Episcopus, & Clerus consentiant inconsulto summo Pontifice, etsi malefaciant, & puniri possint, nihilominus teneat factum, quia in dicto cap. adversus non additur verbum irritans, consensum eorum, & alioqui habebant Jure Ordinario potestatem ad illum consensum præstandum & juxta hoc dictum videatur circa quandam concessionem in commitiis Matriti factam in proximo mense Julio anni 1656. introductam, sic ut existimetur à plerisque etiam prælatis Ecclesiastici obligatum remanere statum Ecclesiasticum, de quo uberius tracto, & in terminis infra q. 13. proximè sequenti.

5 Tamen vera doctrina est, & Juridica, quod nunquam statuto laico Ecclesiæque Clericorum bona queant collectari, non accedente consensu Episcopi, & Cleri, ut jam in locis prænotatis adduxi, & expendi ex fundamentis etiam adductis à quæstione 1. Item quod etsi quandoque sufficiat Cleri, & Episcopi consensus utpote quando necessitas publica, & communis instat, nec valeat fieri commodè recursus ad Papam, periculumque moræ pateat maximum damnum communitati, aut Reipublicæ; sed si consuli poterit Pontifex, non possint absque illius consensu Clerici ad tributa, vel alias exactiones obligari: namut patet, textus in dicto cap. adversus ad hanc obligationem inducendam, requirit Pontificis consensum, propter imprudentiam quorundam. Ergo si non adsit talis consensus, evenit ut cessans conditio necessaria ad obligationem, cesset ubique obligatio ipsa collectas solvendi nec fuisse necessarium decretum irritans à natura rei in dicto cap. adversus, alias inquam ubi consuli nequeat Pontifex, tunc sufficiat consensus Episcopi, & Cleri in simul, & non unius sine altero, ut explicant Castrus Palaus tom. 2. tract. 12. disp. Unica puncto 9. num. 7. quia utriusque judicium æquanimiter expostulatur in dicto cap. Non minus 4. ibi nisi Episcopus, & Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem aspexerint, & in dicto cap. adversus 7. ibi Verum si quando Episcopus simul cum Clericis tantam necessitatem, vel utilitatem perspexerint &c. Diana p. 5. tract. 1. res. 15. Vide infra à Vers. ad quartam agit latè de hac difficultate novissimè cum multis Thomas del-Benè de immunit. p. 1. c. 5. dubit. 18 sect. 1.

Ad secundam difficultatis partem an Clerici teneantur in subsidium patriæ, vel ad onera communia; & si possis respondere ex doctrina adducta supra q. 1. & 2. cum aliis, & videam in terminis disputare Dianam p. 7. tract. res. 19. alias 21. de hoc puncto qui existimat contra Rebardeum sect. num. 4. fol. 56. affirmantem ut Clerici teneantur, non alia ratione, quia privilegia data sunt eis per Imperatores, Principes, & Pontifices, sic intelligenda, ut justitiam aliorum non impediant, cum ad ib teneantur æquitate naturali; & quia responso Theodosii Junioris, & Valentiniani pijssimorum Imperatorem, quod sine noxa, vel suspicione schismatis in suo codice sciente, nec contradicente Summo Pontifice, inferendum commendavit, quo nullas ab Angariis, vel perangariis, seu quolibet munere excusari præcipiunt, cum ad felicissimam, inquiunt expeditionem numinis nostri omnium provintialium per loca quæ inter arripimus debeant solita nobis ministeria exhiberi; licet ad sacrosanctas Ecclesias possessiones pertineant &c. & ex aliis ompe cap. si tributum 23. q. 8. l. ad instructionem cod. de sacrosanctis Ecclesiis, l. ad portus cod. de operibus publicis, l. neminem cod. de sacrosanctis Ecclesiis, quibus probatur quod ad instructionem itinerum, & pontium, etiam venerabiles domus, seu Ecclesiæ tenentur, & ab ædificatione, & reparatione mutrorum neminem esse excusandum privilegio dignitatis, & quod Ecclesiæ non sunt immunes à muneribus debitis propter adventum Principis. † Quæ omnia, & alia fundamenta impugnat Diana rebus eo quod hæc immunitas à gabellis est de Jure Divino in Clericis, & Ecclesiis ex abundantissima decisione & oraculo Sacræ Romanæ Rotæ in una Barchionen. exemptionis Die 21. Junii 1636. coram Cotcino, & antea in illa celebri decisione Albanensis Gabellæ Die 28. Junii 1636. coram Merlino quam latè ipse refert, p. 5. ad litteram in fine in parvis Codicibus folio 670. B. in qua latissimè, & ex mente, authoritate Sacræ scripturæ, Sacrorum Canonum, & conciliorum, & ex communi sententia Canonistarum, & Theologorum probatur, bona Clericorum Jure Divino esse exempta ab oneribus Principum laicorum, ut etiam docet cum multis Molina de Justitia lib. 2. tract. 20. disp. 4. dubio 6. n. 109. & alii, quos plena manu refert, & sequitur Diana dicta p. 7. res. 5. tr. 1. † Addatque Diana dicta res. 1. 21. quod etsi Principes laici eam concessissent immunitatem, 7

sed

sed non primo eum ante tempora Federici adfuisset in Ecclesia Dei hæc exemptio, ut manifeste patere a ex concilio Lateranensi sub Alex. 3. quod ferè centum annis præcessit; & ex alio Lateranensi sub Innocent III. postea celebrato, de quo in dicto cap. non minus 4. cap. adversus 7. de immunitate Ecclesiastica. † Tamen ut opinor hæc,& alia non integrè absorbent difficultatem
9 propositam; Quia si Dianam sequimur, dicemus utique in nullo eventu esse Ecclesias, Clericosvè obligatos in subsidium, quod est contra expensa in præcedentibus quæstionibus. Si Rebardeum sequamur dicendum utique esse obligatos in simul cum laicis ad subveniendum necessitatibus communibus Reipublicæ.

10 Quare ego breviter existimo explanandum esse punctum difficultatis nostræ, nempe ut Ecclesiæ, Clericorumque bona sint obnoxia, juxta conditiones, quas infra refero in vers. ad quartam, & vers. ad quartam, non aliter, & non ex vi legis, aut statuti Principis laici, sive magistratus sæcularis, sed ex mandato, aut consensu, saltim præsumpto Pontificis, aut Episcopi, & Clerici simul, ut jam à quæst. 8. abunde explicavi, & anno 1. hujus quæstionis ex regula textus in c. 2. dict. c. 4. c. 7. de immunitate Ecclesiarum, dicto cap. quamquam de censibus, cap. 1. cap. fin. & clem. 1. cum aliis de immunitate Eccles. & ex trid. dicta sess. 15. de reform. cap. 20. & ex Bulla cana Domini in §. 8. & §. 17. de quibus supra.

11 † Item & ex Jure civili per Novellam Federici postremam, quâ videtur prohibita contra libertatem, & privilegia Ecclesiæ, auth. nulla communitas cod. de Episcopis, & Clericis. Et quia ut sæpe dictum est ex textu nostro quod Reges, Imperatores, & alii Principes non possunt imponere legem Ecclesiasticis personis, aut rebus, Panormit. in dicto cap. non minus n. 17. & 18. & conf. 3. Volumine 1. incipiente super casu contra leg. ad instructiones: bene exornat Maximilian Faustus de ærario clausul. 17. conf. 44. Layman lib. 4. tract. 9. Theolog. moral. cap. 6. n. 6. Del Castillus de Justitia, & Jure lib. 2. dicto tract. 20. disp. 4. dub. 4. num. 99. Molina de Justitia tom. 3. tract. 2. disp. 672 n. 4. Salas de legibus disp. 14. sect. 11. n. 115. Lessius de Justitia dicto lib. 2. c. 33. dubio 3. n. 25. Pater Baldellus in Theologia Morali lib. 5. disp. 34. n. 16. & alii jam copiosè relati supra.

12 Nec obstant Jura relata pro Rebardo in dicta l. ad instructionem dicta l. ad partus dicta l. neminem, quia has leges, & similes tributa imponentes in Ecclesias, & Clericos, & in bona eorum non potuerunt Imperatores, & Principes statuere, ac præcipere in præjudicium Ecclesiæ, nullius que roboris esse, cum fuerint sæpius correcta per Jus Canonicum in dicto cap. non minus, cap. adversus Dei immunit. Eccles. & ex aliis, ut jam sæpè dixi; imò ut dictum est per ipsum Jus civiles in dicta auth. item nulla communitas cod. de Episcopis, & Clericis, Ut notat Bartol. apud Panormit. dicto conf. 3. n. 2. siquidem ibi generaliter prohibetur, ne quis audeat ab Ecclesiis exigere collectas, exactiones, angarias, vel parangarias: & idem Panormit. in dict. cap. non minus n. 17. & 18. tradit sic nominatim respondisse, & consuluisse, & juxta consilium suum judicatum fuisse nec aliter consuli tuto posse ait, cum summa sit ratio, quæ pro religione facit, l. sunt personæ ff. de relig. & sumptib. funer. & in specie Carolus Episcopus Novariens. in cap. convenior q. 8. n. 15. apud Gatticum in allegat. pro Ecc sfol. 184. Ubi probat dictam constitutionem item nulla communitas sustulisse decisiones textus in dicta l. ad instructiones, l. jubemus, l. neminem cod. de Episcop. & Cleric. atque sint similia, ut docent etiam Cardinalis Lugus tom. 2. de Justitia disp. 36. sect. 8. n. 124. Baldellus, & Maximilianus Faust. supra.

Nec in specie obstat textus in dicto cap. si tributum 11. q. 1. Ubi sic habetur, si tributum petit Imperator, non negamus, agri Ecclesiæ solvunt, & in cap. tributum 23. q. 8. Ubi de exterioribus, quæ palam cunctis apparet, Ecclesia tributum reddit, ubi verbum reddit videtur denotare debitum Justitiæ: & in cap. convenior 23. q. 8. Ubi simile habetur: quia respondeo ad textum in dicto cap. si tributum, & alios, omissis variis glossarum explicationibus verba illa dicta fuisse ab Ambrosio permittendo potius quàm approbando, factum asserendo, non inquam jus confitendo, eo enim tempore, ut ait Baronius, quem sequitur Diana, cum puer esset Valentinianus, Mater ejus Justina gubernabat; quæ cum esset Arriana tributum, aliquod ab Ecclesiis exigit, & prudenter censuit Ambrosius illi resistendum non esse ad vitanda mala, & pericula imminentia, ut longo sermone ibi Ambrosius declarat concludens his verbis Imperatori non dono, sed non nego; potuit ergo Ambrosius facilius tolerare tributorum exactionem, quam usurpationem bonorum Ecclesiæ. 13

Nec obstat dictum Patris Henriquez in summa Theologiæ Moralis, quem pro se citat Rebardeus ubi supra, & quem retuli, & impugnavi q praced. dum dixit ex consultatione habita Salmanticæ à Doctoribus illius universitatis, inter quos Bañez Theologus insignis, & Juristis inter quos Sahagun anno 1590. justè per Episcopos compulsos fuisse Clericos, & Sacerdotes Hispanos (de consensu, vel permissione Summi Pontificis, nulla fit mentio) ut contribuerent pro ingenti pecuniæ Summa, quam Regna, & Senatores promiserant Philippo II. Hispaniarū Regi pro adjuvandis Catholicis adversus hæreticos, Gallos, & ut sic tutius, ac firmius confinia Hispaniæ conservarentur, quia ex hoc facto non tollitur ordo, qui desideratur, ut illa contributio justificaretur. Est ergo resolvendum, ut etiamsi fateremur cum Rebardeo prædictam exemptionem Clericorum procedere; à Jure humano, sed primario à Pontificibus, sine quibus nulla laicorum lex possit esse ex nostro textu, virtute cujus Clerici, & Ecclesiæ sint gabellis, & tributis obnoxii: videbis Balboam in cap. 2. de judiciis n. 112. Suarez contra Regem Angliæ, lib. 4. c. 21. n. 9. Baronium anno Christi 38. à n 13. 14

Ad tertiam quæstionis partem, an teneantur in subsidium inconsulto Romano Pontifice, in quo dubio, ut jam antea latè dictum est, existimo dicendum, quod licet Clerici exempti sint ab oneribus, & vectigalibus laicorum: tamen non ita austerè, & amarè, hanc propositionem capiendam esse, ut Ecclesia aliquando Reipublicæ necessitatibus succurreret, obligata non sit, sed hoc procedere concurrentibus conditionibus, de quibus infra dico in vers. ad quartam, & ut cumque juxta dubium quæstionis nostræ, semper requiratur Romani Pontificis consensus, nisi tanta, & talis sit pressura, ad in mora periculum sit satis sit requiri consensum Episcopi, & 15

Cleri simul, juxta dispositionem textus *in dicto*
c. adversùs de immunitate Ecclesiarum, ut in ca-
sibus inopinati, & improvisi belli, vel incursio-
nis hostium, qui provideri nequeunt, qui cele-
ritatem expostulant, & non patiuntur moram,
ut tradunt Fragosius *de regimine Reipublicæ p. 1.*
lib. 2. disp. 4 n. 334. Maynardus *de privilegiis Ec-*
clesiæ p.2.art.23.n.30. & 31. Tamburinus *de jure*
16 *Abbatum tomo. 1. disp. 15.q.20.n.5.* † Et novissi-
mè etiam explicat D. Tapia Archiep Hispalens.
p. 1.l.4.de legibus.q.11.art.21. Ubi ait cum multis
ut pro rebus attinentibus specialiter ad Clericos
cum laicis, non sit necesse consulere summum
Pontificem, & ut solvant non posse in hoc casu
cogi à judice laico, sed Ecclesiastico. Verùm in
tributis pro pontibus, muris, vijs, & aliis pu-
blicis Reipublicæ, non nisi consulto Pontifice
Romano, ut expressè decernitur *in dicto cap.*
adversus de immunit Ecclesiar. & in extravag. 1.
eodem, & in Concilio lateranensi sub. Leone. 10.
sess.9. ad finem &. & cum a jure, Lugo *tom. 2.de*
justitia disp. 36. sect. 8. n.127.ad finem Vers. *infero*
tertio, & alii per eos, quos limitat *n.* 137. nisi in
casu imminentis necessitatis, ut dictum est.

17 Quod si expendes clausulam textus *in dicto*
cap. adversus de consulendo Romano Pontifice, ap-
positam fuisse propter imprudentiam quorun-
dam, qui nimium liberales, & promptiores exi-
sterent in his subsidijs de ærario Ecclesiastico
conferendis. Et sic quando necessitas est vera, &
notoria, tunc non sit opus consultatione Pon-
tificiá, ut considerat Rebardeus *dicta sect. 3. fol.*
62. sed respondeo cum Suarez *dicto lib. 4. contra*
Regem Angliæ cap. 26.n 18. Diana *p.7.tract.2.res.*
26. aliàs 22. quod licet conditio hæc in præ-
sumptione fundaretur, ut indicant illa verba *pro-*
pter imprudentiam Quorundam; & ideo ubi fue-
rit evidens justitia, & contributionis ratio, &
consensus sit debitus secundùm prudentiam, non
obligare legem illam quoad hanc conditionem,
quia præsumptio cedit veritati, & consequen-
18 ter cesset etiam lex in præsumptione fundata. †
Et facit quia ut dixi *supra in Rub.q.. 16.* Vers. *ad*
tertiam lex fundata in præsumptione, quando
est veritas in contrarium, non obligat in cons-
cientia. Tamen adhuc in specie *dict cap. adver-*
sus, Dian, & Suarez negant assumptum, eo
quod ille lex revera non supponit rem præsum-
tam, inqua fundetur, sed solum morale pericu-
lum; & occasionem frequentis mali, & nocu-
menti, Quod satis esse dicunt, ut lex universali-
ter feratur, & obliget etiam in particulari casu,
licet in eo negativè cesset finis, seu ratio legis,
ut etiam expendi alibi *sub dicta Rub. & in cap.* 3.
hoc tit. seu melius dici posse ait Diana rationem
textus *in dicto cap. adversus*, Ut consulatur Ro-
manus Pontifex desumendam esse ex illis verbis
Cujus interest. communibus utilitatibus providere
&c. quia Pontifex est Pater communis totius
orbis.

19 Nec etiam obstat ex textus *in dict.cap.non mi-*
nus 4. de immunit Eccles. Pontificem ibi Clericos
immunes à gabellis fecisse eo quod Laici tantùm
tractabant de gabellis pro oneribus suis exten-
dendis ad Ecclesias, & Clericos ex verbis *isti*
vero onera sua &c. & ibi *qualibet sibi arbitrentur*
agenda &c. † secus autem ubi onus imponen-
dum veniret pro communi necessitate Cleri-
corum & laicorum, indeque fieri ut tunc non
habeant locum decisiones, tam hujus textus

cap.nonminus, quàm *dict. cap .adversus.* 7. Ut do-
cuerunt Ancharranus *in dict. cap. non minus in*
fine, & in cap. 1.n. 5. eodem tit.de immunitate Ec-
clesiar. lib.6. Andreas Barbatia *cons. 1. col. 20. &*
23.Volum.3.

Et ex eo quia Pontifex *in dicto cap. non minus* 20
disertè ponit verba sequentia *quo circa sub ana-*
thematis districtione fieri de cætero, talia prohibe-
mus, &c. talia inquit, hoc est Universa laico-
rum onera imponi Ecclesiis, & Ecclesiasticis per-
sonis, easque ad extremam inopiam redigi fieri
prohibemus; quod & Lucæ de Pena recte visum
est *in l. 2. col. 2. in princ. cod. quibus muneribus.*
Ergo quando onera sunt mixta, & respiciunt
laicos & Clericos, non est cur sit necessarius re-
cursus pro licentia ad Pontificem.

Sed respondetur omnia prædicta esse falsa, 21
cum revera textus *in dicto cap non minus, & cap.*
adversus loquantur de communi necessitate *in di-*
cto cap. non minus; ibi *nisi Episcopus, & Clerus*
tantam necessitatem, vel utilitatem aspexerint, ut
absque ulla exactione ad relevandas communes uti-
litates, vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt
facultates, subsidia per Ecclesias existiment con-
ferenda, & in *dicto cap. adversus* ibi, *Verum si*
quando forte Episcopus simul cum Clericis tantam
necessitatem, & utilitatem perspexerint ut absque
ulla coactione ad relevandas utilitates, vel necessitates
communes, Ubi laicorum non suppetunt facultates
subsidia duxerint per Ecclesias conferenda prædicti lai-
ci humiliter & devotè recipiant cum gratiarum actio-
ne, Ut jam retuli *quæstione præced.*

Imo si aliquod dubium adhuc excites jam de-
bes ex tenore Bullæ in cœna Domini *dict. §. 17.*
sedere cum ibi absolutè, & sine ulla distinctione
Pontifices dicant.& mandent Clericos non tene-
ri ad ullas contributiones, nisi obtentá licentiâ 22
summi Pontificis, censuras fulminat; ergo †
Et quidem ut recte observat Ortiz *de politica*
immunitatis Eccles. p. 3. fol.,322. Maximilianus
Faust. *in ærario Classe 17.cons.42.* & alii cum im-
munitas toti Cleri, & in favorem ordinis fuerit
concessa à singularibus Clericis, etiam in sui
Præjudicium renunciari non potest *ex cap. si di-*
ligenti de foro competenti, Ubi latè dixi, ubi & si
tantùm loquantur de privilegio fori ne Clericus
consentiat litigare coram laico, ex eadem ratio-
ne procedit per renunciationem immunitatis
circa Gabellas, ne collectentur à laicis, cum ex-
textu nostro, nec obligentur Clerici lege sæcu-
lari, quamtumvis in favorem eorum lata, ut jam
expendit; ergo dicendum est ut præcisè requira-
tur Pontificis consensus, nec sufficiat Episcopi,
& Cleri, nisi imminente periculo belli, aut ho-
stis &c.

Et ita in terminis de casu, in quo Clerici tene- 23
rentur præbere subsidium Regi, pro necessitate
Belli, docet Sanchez *in opusculo tom. 1 lib. 2. cap.*
4. dub. 36. esse necessarium ut priùs obtineatur
licentia Pontificis, docent etiam Fragosius, May-
nardus, Tamburinus, & alii jam relati Stephanus
Bauny *in theologia morali p. 1. tract. 11. q. 33.* &
Antonius Borrinus observat *in tractatu de ca-*
valcata, seu servitiis Vassallorum *p. 3. cap. 6.* † 24
Quod tempore belli Serenissimus Dux Sabaudiæ
Carolus Emanuel habuit ab Ecclesiasticis subsidia
certo modo ad id adhibito ex brevi, & manda-
to particulari summi Pontificis. † Evinces & 25
enim ex dictis ut præfati Principes bellorum ne-
cessitatibus debeant recurrere ad Romanum
Ponti-

Pontificem, nec bene procedere si audeant sine
ipsius facultate tributa Ecclesijs imponere, præ-
cipuè si successiva sint, & in tempus continuum,
ne incidant in ootam, quæ sequentibus verbis scri-
bitur à Baronio *anno Christi* 387 *tom.* 4. ibi *vides,*
non nisi apostatas, atque hæredicos Imperatores exe-
gisse ab agris Ecclesiæ censum hac ex parte Pha-
raone Ægypti Rege deteriores, cum alioqui Ca-
tholici Principis in ditandis Ecclesiæ redditibus
munificentissimè semper extiterint, qui si quando
necessitate ingruentium bellorum pressi indiguerint
accipere ab Ecclesijs id, per quam summisso animo
à Romano Pontifice expetere consueverunt, & ab
illo paterna Charitatis affectu pro facultate præ-
stari, cujus rei innumera sunt exempla: ita Ba-
ronius, & de alijs dico *infrà sub q.* 17. *in fine,* ad
hoc ut considerent Principes quantùm debeant
prædictam Pontificis licentiam præhabere, ut
queant Ecclesias, Clericosvè collectare dicam
28 *quæst. sequenti & 17. in fine.* * Igitur est conclu-
dendum, ut nisi in casu, inopinati, & improbi
belli, vel incursionis hostium, alteriusvè instan-
tissimi periculi, ubi damnum paratur ex mora,
recursus ad Papam, semper sit consulendus Pa-
pa, ut rectè considerant Suarez *contra Regem*
Angliæ dict. lib. 4. *cap.* 28. *n.* 18. Castrus Palaus
tom. 2. *tract.* 12. *disp. unica. n* 7. Cardinal de Lugo
de Justitia tom. 2. *disp.* 36. *sect.* 8. *n.* 127.
29 Nec de facile contingere potest casus, in quo
consultatio Pontificis pro subsidio Clericorum
obtinendo, non sit necessaria, vel communiter
contra, vel saltem postea, si etiam attendas ad
requisita, & conditiones, quæ debent intercedere,
ut Ecclesiæ, Clerici, eorumque bona collectari
30 queant, de quibus jam in vers. sequenti. *Ex
quibus procedit ut non sit conveniens unquam,
vi reluctante, sine inconsulto Pontifice, ad quem
spectat omnibus Reipublicæ necessitatibus pro-
videre, ut *in dicto cap. adversus de immunit Ec-*
clesiar. Clerici collectentur per laicos, juxta illud
Sap. 12: *tu autem dominator virtutis cum tran-*
quillitate Judicas, & cum magna reverentia dispo-
nis nos, & ex verbis relatis a Sosa *pro Republica*
Veneta gol. 114. ibi *in memoriam Beati Petri Apo-*
stoli honoremus Sanctam Romanam sedem Aposto-
licam, ut quæ nobis Sacerdotalis Mater est di-
gnitatis esse debeat Ecclesiastica Magistra ratio-
nis; quare servanda est cum magnitudine humili-
tas, ut licet vix ferendum ab illa. Sancta sede im-
ponatur jugum tamen feramus, & pia devotione
tolleremus, refert Zevallos *in pract. p.* 4. *q.* 899. à
n 207. eam probans ex illo *Sapientiæ* 8. *attingit*
à fine usque ad finem, & disponit omnia suaviter.
31 Ad quartam quæstionis partem quænam con-
ditiones de Jure sint necessariæ, adhoc ut te-
neantur Clerici contribuere; respondeo breviter,
ut etsi Clerici teneantur aliquando contribuere,
ut dictum est de bello, & ad pestem, & famem
repellendam, & etiam ad aliqua concernentia il-
lorum utilitatem: tamen illa contributio non
32 debet fieri, nisi octo concurrentibus. *Quorum
primum est, ut non collectentur nisi in subsi-
dium, & deficientibus facultatibus laicis, ut dixi
in primò vers. *ad tertiam* per textus verba relata
in dicto cap. non minus, cap. adversus de immuni-
33 *tate Ecclesiastica.* * Secunda quod contributio
fiat, consulto Romano Pontifice, ut proximè
jam dixi. quia etsi *ex dicto cap non minus,* quan-
do laicorum non sufficerent facultatis ad suc-
currendum communi: & publicæ necessitati, pos-
set contributio Clericis imponi, & ad hoc olim
requireretur consensus Episcopi, & Cleri, sed
nunc ut dixi necessarius est consensus Pontificis,
ut patet *ex dicta Bulla cœnæ Domini* §. 17. & olim
etiam patebat per concilium Lateranense sub 34
Innocentio III. *in dicto cap. adversus de immu-*
nit. Ecclesiar.
Quare non debent admitti exempla, quæ Re-
bardeus *dicto sect.* 3. *fol.* 60. adducit asserens in
Hispania tempore Philippi III. pro adjuvandis
Catholicis, adversùs hæredicos, Gallos, Clericos
sine permissione, & consilio summi Pontificis
impulsos fuisse ad contribuendum subsidium
laicis. *Et fol.* 66. & 67. adducit aliqua exempla,
etiam ad Hispanis petita, quia non exemplis, 35
sed legibus est judicandum. *Imo quoad nos
Hispanos Sahagum de Villa Faonem *in cap de-*
cernimus de Judicis contrarium contra Rebardeum
docet *num.* 36. & 37. dum ait *apparet toto errore*
cœlo opinantes in his causis non esse necessariam
Pontificis consultationem, quo Jure cum in Hispa-
nia Regibus Catholicis Regio eorum ærario in
comprimendis hæreticis, & Turcarum incursioni-
bus resistendis penè exhausto Ecclesia in subsidium
consultat; non aliter tamen Rex Catholicus subsi-
dio potitur, quam si à Pontifice quarta, & decima
concedatur vulgò *subsidio y excusado*: ita Saha-
gum, & amplius dico de hoc consensu requi-
tendo in conditione quarta.
Tertia conditio est, ut constet quando con- 36
tributio fiat ex causa necessaria, juxta decisionem
textus *in dicto cap. non minus, cap. adversus de*
immunitate Ecclesiarum, & verba in hac quæ-
stione & in præcedentibus relata.
Quarta ut deliberatio circa talem impositio- 37
nem fiat, convocato consilio, tam Clericorum,
quam laicorum, & de statu Ecclesiastico con-
vocato apparet ex commitijs generalibus cele-
bratis anno 1538. in quibus Prælati Hispania-
rum, licet consenserint dandum esse subsidium
petitum à Carolo Imperatore: tamen teste Arias,
Montato *in responso juris de contributione Ec-*
clesiasticorum num. 192. sequentem apposuerunt
conditionem *y porque para esto es menester licen-*
cia y mandato de su Sanctidad, supplican à su
Magestat mande traer el despacao que para la
seguiridad de sus conseiencias se requiere y ansi
son comentos, en el medio de la dicaassa *Et sic 38
optimè ad praxim fori, & poli loquitur D. Joan-
nes Balboa, Mogrovejo in scriptura, & allegatio-
ne ad Regem nomine Decani, & capituli Sal-
mant. *conclus.* 12. *n.* 147. sic loquens *y no se aa de*
dicir que la consulta de el estado Ecclesiastico no es
necessaria abiendo concesion Apostolica por que lo
uno, y lo otro es menester la concession para que se
pueda imponer el tributo la consulta de el elero,
para que el impetrante latenga con segura conscien-
cia. Et ut expressè probat textus *in cap. adversus*
de immunitate Ecclesiar, Pontifex consulatur,
cujus interest communibus utilitatibus provi-
dere *nomas de que por lo menos consultando el*
elero esta V. M. seguro de que la gracia de su san-
ctidad no es ganada subrepticia mente, a esto es lo
que V M. de begaçer en consciencia si quiere Va-
ler se de las remas Ecclesiasticas, junctar el esta-
do Ecclesiastico, conserirlo conel, y Vistas las nes
cesidades y otras circunstanzias que el diego estado
Vea, como mejor podra soccorrer à V. M. y despues
de todo esto acudir à su sanctidad, pero sise haçe
a: debes que sin que el estado Ecclesiastico sepa, ni
entienda

em endanada gana V. M. brebe de elPapa, node-
ja figura su consciencia, ni puede con seguridad
Usar de el dicæo brebe, como luego diremos, ni sin
preceder estas formas Juridicas podra V. M. pro-
ceder a la execusion de estos tributos en las ventas
Ecclesiasticas. por que ha deser consentiente Clero,
39 *& Consulto Papa.*

Itaque videtur comprobari ex praxi pro Re-
gno Siciliæ præter consensum Ecclesiasticorum
Rex noster obtinuit licentiam à S. P. N. Urba-
no VIII. die 16. augusti 1634. imponendi ga-
40 belam Clerici pro expensis factis tempore pe-
stis in civitate Panormitana. † Et aliam simili-
ter licentiam obtinuit ab eodem Pontifice die
10. Maj. 1624 & multa alia exempla referena
Maximilianus Fausto *de ærario clausula* 17. *cons.*
4. contra Rebardeum, præcipuè Maximiliani I.
& Caroli V. Imperatorum petentium licentiam
ab Alexandro VI. & Paulo III. obtinendi sub-
sidium ab Ecclesiasticis pro bello contra Turcas,
& hæreticos, prout fecit Emanuel Rex Lusita-
niæ à Leone X. pro bello contra Mauritanos,
idem testantur de Duce Ferrariæ Alciatus *cons.*
165. *n.* 12. de Duce Florentiæ. Marta *de Jurisd.*
p 4. *cent.* 1. *casu* 4. *n.* 12 & de Republica Veneta
Bembus *lib* 5. *Historia*: & ita visum est omni-
bus in hisce Regnis Castellæ; & Leonis exas-
sensu status Ecclesiastici in publicis comitijs Ma-
41 triti, & in diversis, † Ac demum in anno 1638,
& 1646. factam fuisse concessionem, & proro-
gationem quorundam millionum, 24 scilicet
consensu Clerici, ac deinde concessione, & pro-
rogationibus Pontificijs tam Urbani VIII.
quam Innocentij X. quarum ultima prorogatio
Sexennij, finita fuit ultimo die Junij anno 1656.
quæ omnia contra Rebardeum, & alijs confir-
mantur ex doctrina Panormitani *dicto l.* 1. *cons.* 3.
Guttierrez *practicar. quæstion. lib.* 1. *q.* 3. Dian *p.* 7.
tract. 1. *res.* 20. alias 22. Et sic satis remanere
probatum nunquam subsidium ex bonis Eccle-
siasticorum Reges nostros petere, & accipere,
nisi consentientibus Ecclesiasticis, & obtentâ
42 Sanctis Pontificis licentiâ.

Quinta conditio est ut pecunia, pro qua im-
ponitur collecta, fuerit consumpta, vel debeat
consumi ad illum usum, pro quo fuit imposita,
43 & non ad alios. † Sexta quod necessitas, vel uti-
44 litas sit magna, & urgens † Septima quod nego-
45 cium tangat directè Ecclesiam. † Octava ut a-
gatur & necessitate communi inter Clericos, &
laicos: quas omnes conditiones abundè expli-
cabis ex adductis quæstionibus præcedentibus:
& eas copiosè tradit Carolus de Grassis *de effe-*
ctibus Clericor. effectu. 3. *n.* 227. *usque ad* 248. &
ferè omnia referuntur per Rotam *decis.* 42. *à n.* 3.
usque ad n 9 *p.* 4 *recentiorum*, & de dicta immu-
nitate Clericorum copiosè Rota *decis.* 339, *per*
46 *totam p.* 6. *recent.* † Ubi *n.* 70. ostendit Recto-
rem non posse per suum consensum præjudicare
Ecclesiæ quamvis permiserit bona poni in Ca-
strato laicorum; etsi etiam aliquo tempore per-
solvisset collectas; quia non potuit præjudicare
Ecclesiæ sine assensu Summi Pontificis, ut latius
Dico *quæstione sequenti*, & *num.* 77. ait sic fuisse
per Rotam resolutum his diligenter articulo exa-
minato, ut refert novissimè Franciscus Tondu-
47 tus *p* 1 *quæst. benef. n* 6. † Et ex his sex condi-
tiones enumerat decisio Rotæ Romanæ coram
R. P. D. Peron in Brundusina Gabellæ 1604.
quam ad longum refert Diana *p* 5 *post finem fol.* 664

Ad ultimam quæstionis partem quando fa- 48
cultates laicorum censendum sit non sufficere ad
hoc, ut Clerici cum consensu Episcopi, & con-
sulto Romano Pontifice contribuere teneantur,
suppositis quæ adduxi *Supra* vers. *ad quartam* de
prima conditione, quæ respicit ad hoc dubium
breviter v detur respondendum igitur, ut huic
difficultati proprius respondetur, leges quæ *Su-*
pra dixi *q.* 11. *à n.* 1. Ubi quod tunc, cum non
tantum deficiunt bona communia communita-
tis, & Reipublicæ, quia illis stantibus, nec laici
tenentur contribuere; nisi in defectum bonorum
communium, ut cavetur *in l* 57 *tit.* 4. *lib* 2. *recop.*
Ubi perpetuâ lege Sancitum est, ut expensæ, &
sumptus occasione locustarum faciendi ex bonis
communibus conciliorum deducantur; & ista
nisi in defectum illorum ad particularia bona
laicorum non sit recursus: sic Narbona *ibi glossa*
unica n. 22. idem docent Megala *p.* 2. *l.* 2. *cap.* 17.
q. 6 *num.* 123. Diana *p* 1. *tract.* 2. *res.* 143. *in fine.*
† Quod idem de Clericis Narbona docet *ibi n.* 21. 49
ut non aliter contribuere teneantur, quam si
Respublica nulla propria bona, id est redditus
proprios habeat, unde expensas erogare possit,
ut dicitur expressè *in l* 20. *tit. ultimo p.* 3. & *l.* 11.
tit. 3. *lib* 1. *recopil.* & traduot congesti per Castil-
lum de Bobadilla *lib.* 2 *polit. cap.* 18. *n.* 313.

Tota verò difficultas est an antequam acce- 50
datur ad obligandum Ecclesias, & Clericos ad
contributionem, & rerum communium, vel
damnorum reparationem, debeat fieri prius ex-
cussio in bonis laicorum; & communis est Do-
ctorum sententia ut quando necessitas, & utili-
tas æquè principaliter Clericos, & laicos respi-
cit, ut in necessitate locustarum, & vermium,
cernitur tunc Clerici non minus, quam laici
pro reparatione damni imminentis contribuere
teneantur, quia ut inquit Innocentius III. *in c.*
recolentes de statu Monachorum dignum est, ut
qui similem cum alijs vitam suscipiunt, simi-
lem sentiant in legibus disciplinam, ut in specie
notarunt Ancharranus *in dicto cap. non minus de*
immunitate ante finem. Monochius *cons.* 800 *l.* 5.
num 9. Zevallos *tom.* 9. *pract* 9 *q.* 899. *à n* 162. &
faciunt quæ adducunt Petrus Surdus *cons.* 490.
n. 90. vers. *& quamvis*, latè Ægidius Thomatè
in tract. de collectis vers non obstat cap. non minus
pag. 25. *ut denotant verba textus in l.* 54. *tit.* 6. *p* 1.
ibi per alguenas Cosas ay, en que no proben la
Sancta Iglesia que se no pudielen escusar de acu-
dir los Clericos à los legos. † Et ita Zevallos *ibi* 51
à n. 165. distinguens tres casus. Primò quando
contributio respicit utilitatem publicam, sed
principaliter laicorum; à remotis autem, & per
quandam consequentiam Clericos in quo casu
propriè, aut milita Ecclesiæ immunitas, & om-
nia Jura dicentia non teneri Clericos; & perso-
nas Ecclesiasticas, nisi in subsidium, bonis excus-
sis prius laicorum, ut *in dicto cap. non minus* 4.
cap. adversus de immunit. Eccles. quibus multi-
pliciter respondet Thomate *supra cap.* 1. *cap Cle-*
ricis eodem tit. lib. 6. *clem.* 1 *eodem tit. cap quam-*
quam de censibus lib. 6. *l. placet cod de Sacrosan-*
ctis Ecclesiis, auth nulla communitas cod de Epis-
cop. & Cleric. cum alijs l. 1 *tit.* 3 *l.* 1. *recop dict.*
l. 11. *illius tituli* † Et in primo semper laici. & 52
nunquam Clerici teneantur contribuere ex do-
ctrina Abbatis *in dicto cap. non minus n* 20, vers.
si enim. In tertiò autem casu, qui respicit æquè
principaliter communem utilitatem laicorum,
&

& Clericorum, tunc practicari ut absque excussione bonorum laicorum insimul Clerici teneantur, sed ad eam cogendos esse Clericos, & Ecclesias, non per Principes, & Ministros saeculares, sed per prælatos superiores, ut multis probat Zevallos, qui *à n.*167. respondet contrariæ sententiæ ajentis, ut per laicos compelli pos-
53 sint: & *infra* Tapia *n.*59. cum ab eo relatis.

Adbuc verò in casu tertio existimo ex regula *dict. cap. non minus cap adversus*, & aliorum prius faciendam esse executionem in bonis laicorum, sic ut si eorum facultates suppetant; ita ut eis sufficienter damnum reparari possit ad bona Ecclesiarum, & laicorum non recurratur, sin verò aliter se habeat res ad Clericos, sit licitus regressus, ut *in dicto cap. non minus*, *dict. cap. adversus*, ut tradunt Marta cum multis *de jurisdictione p.* 4. *casu* 1. *cent.* 1. Sousa *in relectione de censuris in Bulla cœnæ cap.*19. *disp* 92.*n.*2. Stephanus Gratianus *discept. forensium tom.* 2. *cap.* 390. *n.*19. Joannes Gutierez *de gabellis q.* 9. 2 *n.* 47. Zevallos, qui etiam in *prædicto casu.*3.*ubi supra.n* 166. sub intelligit clericos teneri, quando facultates laicorum non sufficiunt, ut tradit Ricardus *in Jnis quodlibetis q.* 30. *quodlibeto* 2. *art.*
54 4. Astem *in Summa. lib.* 6.*tit.* 30. *art.* 6. Et dicit Marta *supra sic* fuisse declaratum per sanctissimum Dominum Nostrum Papam Clem. VIII. anno 1600. in causa inter Clerum, & populum Pisanum; & Dian. *p.*5. *tract.* 1.*res.* 11. Sub Vers, *sed notandum*, postquam retulit aliquos primam tenentes sententiam, ait ut verum fateatur se videre summos Pontifices huic sententiæ adhærere: nam Urbanus. VIII, concessit in Bulla anno 1634. quam refert Clericos Parnormitanos posse collectari pro expensis factis tempore pestis in subsidium, supposito videlicet quod facultates laicorum non suppeterent, ut ei narratum
55 fuit.† Et ideo postea subjunxerit loquendo cum Archiepiscopo Parnormitano hæc verba, *Subjungimus, ut constito tibi denarrato*; ideo quo manifestè patet ex dicta Bulla Clem. VIII. concessa Florentinis pro necessitate reparandi flumen Arneum devastantem possessiones, tam laicorum,
56 quàm Clericorum; * & quod tamen summus Pontifex in dicta Bulla concesserit Ecclesias, & Ecclesiasticos teneri in subsidium, propterea que mandaverit Nuncio Florentino, ut discessis prius bonis laicorum, si non sufficerent condemnarent prædictos Ecclesiasticos, ad contribuendum,
57 testè Sousa, & Marta, *ubi supra.* † Et in casu relato de locustis tenuit absolutè Cabalcanus *decis.*54.*n.*100. sed dicit non esse verum in dicto casu locustarum Narbon *in dicta l.* 57. *tit.* 4. *lib.* 2.*recop.n.*20. dicens solùm posse salvari, quando deficerent *los propriot Rentas de conçejot.*

58 Sin autem de inopia laicorum constet notoriè non esse executionem faciendam, docent *Supra* Marta *dicto. casu* 131. *fin. cent.*1.*p.*4. Capitius *decis.*54. Afflictis *decis.* 318. Zevallos *dicta quæstione* 899. *dicto n.* 166, *in fine*: & novissimè dict. Tapia Archiep. Hispalen *tom.* 1.*lib.* 4. *de legibus q.*1..*art.*1. dicit excussionem prius faciendam in bonis laicorum, quando contributio est pro communi & publica utilitate, secus si tantum pro communi particulari laicorum, & Clericorum, ubi refert Bullam Cl. VIII, & Urban. VIII. jam relatas.

59 Unde jam ad propositam *Supra* in Vers. *ad ultimam* difficultatem, quando censeantur non suppetere laicorum facultates: de qua quæstione Diana *p.*1.*tract.*2.*res.* 133. dixit non inveniri plures agentes, & in terminis Castrus Palaus *tom.* 12. *tract.* 12. *de justitia, & jure disp. unica punct.* 9. *num.* ait ut tunc censeantur facultates laicorum non suppetere, quoties non suppetunt facultates communes civitatis; quia si hoc de singulorum civium facultatibus intelligetur, raro, vel nunquam Clerici obligati essent ad collectas; tum quia raro facultates civium ita exhaustæ sunt, ut hæc opera necessaria non suppetant; tum quia fere erit impossibile prœlatis Ecclesiasticis investigare, an facultates singulorum laicorum sufficiant: & sic concludit facultates communes esse attendendas, & hoc dictum confirmari valet Ex dictis *supra proxime.* in Vers. *tota vero difficultas.* Et sic Sua- 60
rez *Contra Regem Angliæ lib* 4 *cap* 25. *n.* 15. putat verba illa quæ habentur *in dicto cap non minus, cap. adversus de immunit. Ecclesiarum ibi Ubi laicorum non suppetunt facultates*, intelligenda esse de facultatibus communibus Reipublicæ ut etiam docet Narbona in *dicta l.*57.*tit.*4 *lib* 2. *recop. glossa unica n.* 21.

Sed adhuc attendendum esse in similibus ca- 61
sibus, non solùm ad facultates communes Reipublicæ, sed etiam singulorum sæcularium, videtur probari ex Bulla Urbani. VIII. concessa pro Ducatu Mediolensi, quam per extensum ponit Marchinus *de peste. p.* 3. *cap.* 4. *post. n.* 78. Ubi Pontifex sic loquitur *cum autem sicut eadem dispositio subjungebat in muniendis civitatibus, & locis prædictis ingenti pecuniarum ut opus; ærariumque ipsius Philippi Regis, valde exhaustum, & attritum sit, ex munitionique totius hujusmodi status, ac tam Cleri, quam populi securitate prospiciatur: communitatum vero ac universitatum, & hominum ejusdem status propter eorum inopiam ad totam impensam necessariam supportandam facultates, non suppetant, nisi Clericus & Ecclesiastici quoque eo aliquid conferant.* Quibus ergo verbis ponderatis clarè apparet non solùm facultates communes, sed etiam particulares attendendas esse, sicque Pontificem post illa verba *communitatum, & universitatum* subjungentem alia *& hominum ejusdem status* demonstrare satis videri: unde Marta *de jurisdictione dicta* 4.*p. cent.* 1. *casu* 1.*n.*49. asserit tunc Clericos teneri ad collectas in publicis necessitatibus, quando facultates communitatis, & laicorum non suppetunt, ut sequitur etiam Diana *p.*5. *tract. res.*11. sub Vers. *sed in his.*

Ex quo evenit ut ad punctum, de quo nunc 62
loquimur dicimus cum Megala *dict. p.* 2. *lib.* 2. *cab.*17 *q.*6 *n.*123. & Diana *p.*1.*tract.* 2. *res* 133. tunc facultates laicorum non sufficere censendum esse, quando, considerata proportione inter necessitatem, vel utilitatem, pro qua gabella imponitur, & in civium facultates, hæ ad solvendam gabellam non sufficiunt *nisi cives cogantur se eis privari, quæ quot annis illis necessaria sunt ad vivendum secundum convenientiam sui status*, quam ut Reipublicæ subveniant minuere non tenentur ac ideo eorum tunc facultates ad solvendas gabellas non sufficere censendum esse dicunt loquentes de facultatibus particularium civium: & ex hinc apparere quam raro Clerici teneantur pro supra dictis gabellis contribuere; nam difficulter accidere potest casus, in quo bona propria omnia, & singulorum civium ad hujusmodi opera efficienda non sufficiant de qua
difficultate

difficultate latè & novissimè vidi post hæc gentem Thomas del-Bene de *immunit. ecclesiast. p.* 1. *cap.* 5. *dubit.* 20.

63 Nec am nunc obstant Suarez, quem sequitur Marquinus *ubi supra n.* 20. & Narbona relati; quia noo ita Suarez alloquutus, & sicut Castrus Palaus, qui voluit tunc facultates laicorum non sufficere, quando moraliter constat communia bona non sufficere, & singulos non posse sine magno gravamine suis solis sumptibus tale opus perficere. Et si opinio Castri Palai esset admitttenda fere semper Clerici tenerentur solvere collectas; nam civitates nunquam in communi ita divites sunt; ut ex communibus redditibus publicæ necessitati, vel utilitati providere
64 possint † Et considero cum Megala, *ubi supra dicto n* 23. Diana *dicta. p.* 5 *res* 11. in Vers. *adde.* quod si sequatur opinio Castri Palai, & Narbonæ, & aliorum, privilegium Clericorum remanet irritum quia etiam laici quando bona civitatis sufficiunt, non tenentur ad collectas, ut jam dixi; & eveniret inde ut pari passu procederent laici, ac Cleri in solvendis collectis, & ejusdem essent conditionis, quod non est
65 dicendum, uti absurdum. * Et ita existimo dicendum cum Megala *dicto num* 123. *cap.* 17. *p.* 2. Diana *dicta p.* 2. *tract. res.* 133. *in fine & dict. p.* 5. *res.* 11. *ubi supra*; tunc facubates laicorum non sufficere, ut Clerici in subsidium ad collectas teneantur, quando laici per gabellam imponendam cogerentur se eis privare, quæ quot annis illis necessaria essent, ad vivendum secundùm convenientiam sui statûs & addo hæc arbitrari, considerari, & metiri, non dependere à potestate Principis, seu Magistratuum, sed ad Clerum congregatum, ut moris est in comitiis, atque Princeps solet convocare diversis temporibus, ut jam de praxi hac in quæstione est animadversum videbis aliqua *sub q.* 46.

66 Ad ultimam quæstionis partem de monitu ad principes imponentes tributa & quando & quomodo eis permissum videatur & quo moderamine; præhabitis quæ dico à quæstione etiam sequenti, *& infra sub quæst* 17. *vers. ad quartam* ubi qualiter ipsi ac eorum magistratus debeant se abstinere ab impositione gabellarum in Ecclesiasticos & quæ debeant timere nunc generaliter quia post omnia hæc & infra scripta perlegi elegans monitum ad reges nondum typis mandatum perdoctissimi D. D. Christophori Moscoso & Corduba supremi Castellæ Regi Consiliarii cujus peritiam Juris, bonarumque litterarum retuli *supra in fine quæstionis.* 10. quo indicat exactissime qualiter se debeant gerere Reges & principes supremi in impositione tributorum & gabellarum illud complens ex locis sacrarum paginarum decretis ac Bullis pontificiis Imperatorum sive consultorum item & regiis legibus & bonis plerisque litteris, egn ab ipso duxi prælibete sequentia signanter tantum.

Incipit ergò tantus vir narrando Regis offi-
67 cium esse laboris summi Juxtà eaque novissimè recollegit D. D. Joannes de Solorzano, *emblema* 15. 16. & 18. ponderans cum Antiochio ut ejus sceptrum non alevabit à terra quisquis sciret ejus obligationem nec esset veneno ambitionis tentus, & addit *ex lib.* 3. *Regum cap.* 10. *vers.* 3. *ex Cic. lib.* 1. *officiorum* Petro Gregorio *de Repub lib* 6 *cap.* 6. *n.* 4. Valenzuela *in discursu status & Belli* 2. *p. consider.* 22. *n.* 52. eodem Solorzano *Emblem.* 19. ac aliis ejus officium consistere in administranda justitia liberando oppressos à violentiis, Vassallos suos in pace manu tenendo ac debellendo, inimicos regni, & ob id deberi eis Jus imponendi tributa moderata Juxtà considerationem D. Thom. 2. 2. *quæst.* 63. Petri Barbosæ *in l. competit cod. de præscript.* 30. *annorum n.* 7. Scobar. Capiblanco & ex aliis cum Valenzuela *cons.* 70. *n.* 14. † de 68
qua etiam idem Solorzano *Emblema* 11. *a n.* 13. *& emblema* 82. & 83. quæ alia retuli *in fine quæst. sequentis.* Idem doctissimus Consiliarius pergens ac ponderans Regiam obligationem & quàm attentè sint imponenda tributa & qualiter Deus irascatur contrà inconsiderate ea imponentes etiam de minimo superfluo exigens rationem dicit cum Maximiliano, Fausto *de ærario classe* 5. *cons.* 10. Reges esse obligatos ad moderandas expensas ac sumptus non præcisos ut sic sublevent subditos à tributis indeque debere excusare se à servitoribus domesticis non præcisè necessariis ut fecit Ludovicus Francorum Rex XI. qui utebatur vestituto lanæ & quod Papa Innocent. VI. ex Platina in ejus vita præcepit ut Cardinalea idem facerent ut alii sic uterentur. * & ex 69
eodem Fausto *cons.* 14. refert quod tenentur reges ad reformandos etiam sumptus voluntarios idem & venationes ac ludos sumptuosos, & quod nec liberales existant pauperum Vassallorum præjudicio etiam in favorem Ecclesiarum & quia in his excessit Ludovicus Rex Franciæ increpatus fuit à Philippo de Comines. † item ex eodem 70
Fausto *cons.* 22. ait ut Reges egentes debent excusare opera ac frabricas sumptuosas nec necessarias ne forte ædificent sanguine pauperum ac eveniat quod super domum Neronis quæ cum esset ut pote civitas deaurata momento collapsa est quia cum civium. Innocentium sanguine extructa erat ex Suetonia in ejus vita. * & quam- 71
vis Reges non sint à reclusionibus abstinendi sed non sic debent esse diuturnis itineribus dediti quibus Ingentes sumptus faciunt à subditis tantum luendos. Optimè advertit cum Velasquez *in psalmo* 100. *lib.* 3. *annat.* 10. *n.* 1. & 2. qui non negat eis licere itinerationes modestas ac delitiosas ut libentius in beneficium reip. curent ex dicto patricii de regno *lib.* 3. *cap.* 10. Belongero *de ludis cap.* 6. & 18. & abunde ex aliis & Solorzano *emblema* 31. * Sed quemadmodum (ait) 72
reges tenentur evitare sumptus superfluos ac supellectilia aurea & argentea non necessaria quæ tantum deserviunt vanitati ut cum multis à consiliis resolvit Valenzuela, Velasquez *cons.* 99. *n.* 20. Larrea *alleg.* 59. *n.* 27. Castillo *lib.* 7. *de tertiis cap.* 9. *n.* 25. Montano *de regalib.* in *proœm. n.* 7. item & Solorzano *Emblema* 82. commemorat facta Imperatorum & Amaya *in l.* 3. *cod. de annonis & tributis lib* 3. *n.* 36. & cum aliis idem Morcoto resolvit ut necessitate exigente debeant vasalli contribuere ratione belli sive causæ publicæ in omne quod præcisum fuerit, sic cum Sanchez Lessio, Jasone, Thoma del-Benè, Diana & aliis *infinitis & per verba elegantia* Molina *de just. disp.* 667. *n.* 5. videnda.

QUÆST.

QUÆSTIO XIII.

An rectè Rex noster Philippus in mense Junii anni 1656. in concessione unius assis in qualibet libra carnis pro uno millione ad sublevandas Regni necessitates ex causa multiplicis belli, Flandriæ, Italiæ, Angliæ, Cataloniæ, ac Portugaliæ simul cum consilio Regni congregati Matriti in publicis comitiis vulgò en cortes, posset ad hanc contributionem obligare Clericos: Et an quia renuebat status Ecclesiasticus prædictam contributionem absque licentia, br vique Pontificio, statim Rex noster Philippus liberando suam schedulam Regiam sub data 19. mensis Julii ejusdem anni ad favorem Cleri, ut quilibet Regis administrator in quolibet territorio, seu civitate redderet ad æqualitatem, aut in fine cujuslibet anni, sen dimidii, aut in fine cujuslibet mensis quidquid minutatim quotidie Clerici in macello carnis emissent pro sustentatione sua, ac suorum servitorum, ac cognatorum adstantium suis expensis in propriis Clericorum domibus, gravètur aliquò modo Clericorum immunitas ex illa præstatione anticipata: Vel an consentiente Episcopo, & Clero sine licentia Pontificis, rectè, & absque scrupulo assentiri valeant: Et quid si Clero alicujus civitatis renitente, Episcopus, aut Prælatus superior præciperet quod Clerici sic contribuerent: Et an si isti Prælati sint negligentes in hoc exequendo, possit Judex laicus compulsionem facere: Et cum dicitur ut collecta Clericis imponatur, necessarium esse consensum Episcopi, & Cleri: quid nomine Cleri intelligatur: Et an si Princeps, vel aliqua Respublica propter aliquam Justam causam, augeret tantillum pretium, carnis, vini, olei &c. ut illud plus conve tatur in illam causam, non quidem in gravamen Clericorum, hoc faciens principaliter; sed generaliter in gravamen omnium, incurrat excommunicationem Bullæ si talem gabellam à Clericis exigat: Et, de exhortatione ad Principes, Regiosque consiliarios, seu scriptores limitantes immunitatam Ecclesiasticam. Remissivè quia ex proposito *infra sub q. 17. vers. ad quartam* ibi de variis exemplis *& quæst. 12. præcedenti vers. ad ultimam à n. 66. & alib infra.*

D. Fermosin. de Leg. Eccles.

SUMMARIUM.

1 *Schedula Regia concessionis Regni de uno esse super qualibet libra carnis vendita in Macello publico ab anno 1656. refertur, qua andumus etiam Clericos compellendos ex voto duorum interpretum.*

2 *Philippus IV. Rex noster Pius alia sua schedula aliter illico decrevit.*

3 *Gabellam super carne, aut aliis comestibilibus impositam, propter communem utilitatem, etiam Clericorum licere, & eos adstringere multi probant, sed aliter* à n. 4

4 *Ecclesiastici non tenentur solvere gabellam, quæ principaliter concernit laicorum utilitatem, & secundario Clericorum.*

5 *Clericorum exemptio non dependet ex bono, vel malo animo imponentium gabellas, sed ex privilegio Divino, & humano, quod habent eas non solvendi, alias laici semper eas imponerent absque tali animo saltem externo ut* n. 6.

6 *Clerici exempti sunt ab onere gabellarum super carne, Vino, serico, aut aliis speciebus.*

7 *Allegationes Juris super collectandos Clericos in tributo millionum, & alia eos excusant, hic insinuantur de quibus* latè q. 14.

8 *Rex imponendo gabellas animo eas restituendi in fine anni; vel alio breviori tempore Ecclesiasticis eas anticipatè solventibus secundum quosdam, facit contra immunitatem, secundum alios non sic* à num. 11. *ex multis fundamentis pro utraque sententia, sed quid dicendum pro Vera praxi Episcopatuum* à num. 14. *latissimè.*

10 Turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes, *potiusque interest nostra non solvere, quam soluta repetere.*

13 *Rex noster Philippus* IV. *quibus considerationibus motus fuerit ad liberandam suam Regiam schedulam, ut Clerici solvendo intra certum tempus, restituerentur: &* à n. 11. *Et qua praxi.*

14 *Episcopi plures Castellæ utriusque impugnarunt modum obligandi Clericos, ut prius solverent, etiamsi deinde restituerentur ad æqualitatem per Regios administratores: Et quà conditione* à n. 15.

16 *Capitulum Vallisoletanum, me præsente, restitit ad modum schedulæ Regiæ, ut gravosum statui Ecclesiastico, ubi refertur lis agitata contra administratorem coram Episcopo, & ejus Vicario* n. 17 18. 19 20 21. 22. 23. 24 25. 26. & 27. *Ubi late ego explicui meam proferendo sententiam.*

28 *Episcopus, & Clerus solùm in casu, ubi periculum urget & mora damnosa est, possunt consentire contributioni impositæ Regio statuto, alias non sine Papa* n. 29. 30 31.

31 *Bullæ Pontificiæ Clem.* VIII. *& Urban.* VIII. *tam pro reparando flumine Arneo, quam Peste Panormitana, referuntur collectas imponentes, & aliam Gregorii* XV. *pro Etruria.*

Tributi exactio potest licitè inchoari sine Papa consensu, sed non continuari dicto n. 31.

32 *Episcopus, seu Prælatus Superior potest compellere Clericos renitentes ad solutionem tributi, ast, censuris, mulctis, aut aliis pænis.*

Et quam diligentiam debeat adhibere ante compulsionem n. 33.

34 *Laici judices in nullo eventu possunt ex negligentia Episcopi, sive Prælati in compellendo Clericos ad tributum per se eos constringere* n. 35.

35 *Clerici persona non debet in rebus molestari, ne per unam viam concedatur, quod per aliam denegatur.*

36 *Clerici, nec postquam Episcopus negligens sit in compellendo, poterunt arctari à Judice laico ad solvendam contributionem, etiam pro occasione locustæ, qui talem vim inferre Clericis non potest contra aliquos Doctores* n. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. & 44.

39 *Clerici conveniri non possunt coram laico censibus, & tributis; nisi coram judice Ecclesiastico.*

40 *Clerici falsò deponentes coram laico, non sunt ab eo puniendi, ut* n. 42. *contra aliquos* dicto n. 40 & 41.

43 *Consuetudo compellendi Ecclesiasticos ad tributa per laicos, improbatur, ut corruptela.* n. 44.

45 *Metropolitanus debet adiri, ut Clericos nolentes, compellat ad solvenda tributa, quando Episcopus negligens in compellendo eos. Sed si ille, nuntius nollent, seu esset periculum reccurrendi ad eos, ut talis compulsio possit fieri à laico non in persona, sed in bonis tantùm Clericorum* n. 46. 47. & 53.

47 *Exactio contributionis facienda ab Ecclesiasticis virtute brevis Pontificii, debet tantùm fieri per ministros à solo Episcopo destinatos, & Ecclesiasticos.*

48 *Clerus ad consentiendum in solutione gabellæ, intelligitur capitula, Cathedralia, Collegiata, & ex Diœcesi, saltim Vicarii foranei, contra Suarez* n. 51. *contra quem stat Sacra Rota* n. 52.

49 *Clerus ad solutionem gabellæ, tenetur, quando gabella directè ad illum pertinet; sed hoc debet esse simul cum deliberato assensu populi, & Cleri; & si Clerus nollet consentire, possunt Laici implorare auxilium Superioris Ecclesiastici* n. 50.

55 *Respublica augent tantillum pretii. v.g. Vini, propter aliquam justam causam, non videtur gravare ex eo statum Ecclesiasticum, si fiat in communem utilitatem: Et quare* n. 55. *sed contra Verius* à n. 56. *etiam si Princeps, aut Respublica non intenderet gravare Clerum* n. 57.

58 *Ecclesiastici habent Jus eundi ad emendum victualia ubi libet absque gabella.*

59 *Principes malè authoritate sua res Ecclesiæ invasentes, Divina ultione puniti pluries remissivè.*

1 IN omnibus Episcopatibus Regni Castellæ, & legionis fuit, ac duravit in aliquibus magna commotio; eo quod el *Reyno Junto en Cortes Matriti*, concessionem fecerit de uno esse in qualibet libra carnis vendita in macello publico, ob ingentes Regis Nostri Philippi IV. Necessitates provenientes à causa multiplicis Belli in partibus relatis in quæstione, circa cujus justificationem tributi, ut etiam Clerici ad talem contributionem tenerentur una cum laicis sine licentia Papæ, ejusque brevi Apostolico; imò & absque consensu Episcoporum, & Cleri pro certo audio factas esse quasdam allegationes quorundam Ministrorum Regiorum, quæ nondum ad manus potui habere, ut eis minutatim respondendo, veritas circa immunitatem à gabellis eluceret; sed quia quæcumque a perdoctis illis scriptoribus dicta sint, non facili negotio debeant utique intelligi, justaque jam dixi in nonnullis proximis quæstionibus, ubi actum est de gabellis, tributis, & collectis Regiis, à quibus immunes sunt Ecclesiæ, & Clerici, tam in personis, quam in bonis, nisi cum consensu Pontificio, juxta conditiones octo, de quibus sibi *in quæstione* 2. *proxima* præcedendi locutus sum, justaque etiam dico in hac quæstione, quæ admodum in suis dubiis protelari posset ex jam adductis in hoc textu *à quæst.* 1 imò & ex dicendis in aliis subsequentibus; ideò nunc assignando sententiam meam, brevius quàm aliàs hæc dubia exposcunt me geram ne ab instituto deviet.

Igitur quantumvis illi perdocti scriptores in suis allegationibus contenderent justificare justitiam illius tributi legibus, exemplis, bonis authoribus, ac consuetudinibus hujus Regni, aut aliorum, videtur ut eorum desiderium evanuerit ex facto statim subsequuto nostri, admodum piissimi, elementissimi, atque invictissimi Regis Philippi IV. quod per suam Regiam schedulam propalavit, juxta quæ dico *infra hic* in vers. *ad secundum*, quia ipse fidelis, ac devotus Rex increpaverit; & si non audaciam, adulationem tamen, talium scriptorum, auribus Regiis blandiendo. 2

† Possunt enim inter alia dicere, quod si propter debita, aut aliud consules gabellam ponant super carne, aut vino, & hujusmodi quam Ecclesiæ solvunt indirectè, cum emant carius illo inquam prætextu scilicet propter communem utilitatem, tam Clericorum, quàm laicorum, aut vel propter utilitatem laicorum principaliter, Clericorum autem indirectè. & a remotis absque animo extorquendi pecunias ab Ecclesiasticis, quas alio modo extorquere non possent, quia etsi non essent Ecclesiasticæ personæ, adhuc eam gabellam imponerent; hæc inquam licita esse, ut docent Angelus in verbo *immunitas*, n. 42. Henriquez *lib.* 10. *summæ cap.* 15. *n.* 5. & in glossa *littera* O, Paulus de Castro *cons.* 432. *lib.* 2. Octavianus Vulpellus *de libert. Eccles. p.* 2. *n.* 51. Lopez *in instruct. p.* 2. *cap.* 40. Malderus Videndus *in* 2. 2. *tract.* 5. *cap.* 6. *dubio* 11. *in fine*, Silvester in verbo *immunitas* n. 22. sic admittentes ut licitam, etsi repugnent si eam ponunt Rectores, propter abusum, & excessum eorum, scilicet quod fecerunt: in quo casu non licere ponere dicunt, Doctores relati; imò tales Rectores debere eam de suo solvere, sicut & impugnant quando animo extorquendi pecunias Rectores ab Ecclesiasticis personis eam imponere t. 3

Sed quantumvis bona prædicta doctrina videatur prædictis Doctoribus, & aliis sæcularibus imponentibus gabellas, & tributa, existimo non esse admittendam; imò cautè legendam: nam ut jam supra probavi Ecclesiastici non tenentur solvere gabellam, quæ principaliter concernit laicorum utilitatem, & secundario Clericorum: & ita Silvestri, Angeli, & aliorum relatam opinionem, ut falsam 4

retellunt

refellunt Pat. Megal *p. 2. lib. 2. cap. 17. quæst. 9. n. 106.* Gutierez *in tractatu de gabellis quæst. 92.* Diana *p. 1. tract. 2. res. 82.* dicentes esse ridiculum, quod dicti authores asserunt; Clericos tunc teneri ad solutionem dictæ gabellæ, quando extorqueretur ex animo accipiendi dictas pecunias ab Ecclesiasticis, quas extorquere alios modo laici non possent; secus au-
5 tem si non eo animo. † Quia respondent &
ego cum illis exemptionem Clericorum non dependere ex bono, vel malo animo imponentium gabellas, sed ex privilegio, quod ex Jure Divino,
6 & humano illas habent non solvendi. † Et
inde eveniret quod si talis opinio esset vera semper laici imponerent gabellas absque tali animo, saltim externo, & sic Clerici illas solvêrent. Unde dici debet Clericos exemptos esse à dicto onere gabellarum super vino, carne, serico aut aliis speciebus. Nec Regem nostrum Philippum potuisse ad dictam contributionem illius millionis obligare Ecclesiasticos.

7 *Et quia post scriptam hanc quæstionem, & alias usque ad 19. inclusive mihi mutuavit D. Antonius de Piña, Hermosa hujus Regiæ Cancellariæ dignissimus præsul, nominatus Episcopus Salmantinus* tres allegationes factas à pereruditis Episcopo Oxomense, & duobus Consiliariis Regiis; ideò *quæst. seq. 14.* dict repetes ad hanc quæstionem.

8 Ad secundum quæstionis partem, quæ pendet ab ea difficultate, an si Rex, aut Respublica exigant gabellas ab Ecclesiasticis eo animo, ut eas restituant, v. g. in fine anni faciant contra Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum immunitatem. Video quod viri docti affirment, Duardus in *Bulla cœnæ Domini lib. 2. canon. 18. quæst. 15. n. 3.* & Alterius *de censuris, tom. 1. disp. 19. lib. 5. cap. 3. fol. 734.* qui dicit notandum esse, ut non excusentur ab hac censura qui exigunt, vel mandant exigi hujusmodi gabellas à Clericis animo restituendi in fine anni, quamvis profiteantur hunc modum servare causa evitandi fraudes publicorum exigendi gabellas, ex ea ratione, quia cogunt antea ad solvendum, quod est magnum onus, & incommodum Clericis; quis ergo non videt ut talis anticipatio pecuniæ sit Clericis, & statui Ecclesiastico gravosa; idem dicit Bonacina *ad Bullam q. 16. sect. 1. p. 3. num. 11.*
9 *p. 142.* † Ex sequentibus etiam primo quia ra-
tione illius tributi obligantur de præsenti carius emere. Secundo quia sæpè singulis Clericis, aut multis eorum, ut ratione prædictæ anticipationis amplioris monetæ progressu temporis forte egerent; sic ut congruam sustentationem pro currenti tempore usque ad finem anni, non valerent sibi ipsis, suisque famulis præstare pro quotidiano victu, præcipuè si consideremus plures esse Clericos habentes suam quotidianam sustentationem ab stipendio elemosynariæ missæ quotidianæ ab ipsis dicendæ, & si ad aliquem titulum sint ordinati. Tertio quia quantumvis illa pecuniæ plus consumptæ redditio in fine anni sit secura, stetque in Bursa integra, &c. depositario fideli, ac punctuali, nihilominus non sine cura, ac diligentia Clericorum, vel procuratoris eorum ad id cum mandato adhibiti recuperabitur ad æqualitatem. Quarto quia si fortè illa redditio in fine anni, aut dimidii, seu mensis assignati non contigisset celeriter, tunc jam clare constaret de dolo, aut fraude, qua ab illis extorqueretur illa major pars pecuniæ pro quotta libra carrùs, aut mensura vini, ut pluribus rationibus optimè ponderatis docet, & tenet DD. Joannes Palafox *in sua erudita allegatione anni 1656. à num. 29. & litt. I. A. A.* facta occasione horum tributorum *à n. 26.* Tum quia prædicta schedula non offert liquidam satisfactionem firmans Clerum gravatum stare pro toto tempore, interim dum satisfactio non fiat; Et quia prædicta prætextum fit tributarius Clerus cum laicis; & quia hac via Regès liberè vellent gabellas in posterum imponere, etiam contra Clericos sine recursu ad Papam contra Canonicas Sanctiones; item nec honestari eo quod sic exigatur, ob evitandas fraudes faciendas statui sæculari, quia Urban. VIII. hoc prohibuit contra immunitatem Ferraræ, de quo *infra q. 19.*

Ergo ex his, & aliis, quæ possunt considerari, 10
quibus libertas Ecclesiastica etiam in casu hoc minuitur, debemus considerare, ut sine assensu Pontificis nequeant Clerici etiam volentes quietari tali modo gabellandi, quantumvis materialiter tantùm consideretur, & non formaliter illa contributio ex vulgati regulis Juris *turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes*, & interest potius nostra non solvere, quàm soluta repetere; at quia dolo facit qui petit, quod est redditurus; & quia reddit Clericos timidiores ad agendum cum fisco, & ad operandum libere: sic ex Felino hîc *n. 42.* Surd. *cons. 2. num. 25.* Alderano, Mascarb. *de interpret. statutorum conclus. 1. num. 30.* Episcopus Exiomens. *n. 29. sua allegat. littera T. ex text. in p. 5. ff. de compens. ex l. dolo ff. de doli exceptione, cap. quemadmodum de jùre Jur.* nec interesse ait *dict. cons. 2. n. 88.* tributum exigatur ad evitandas fraudes & faciunt pro hac sententia quæ breviter refero infra *quæst. 46. n. 1.* camque tenet Thomas del-Bene, *de parlamen. dubit. 30. sect. 3.* Corolar. 3. ubi declarat hoc intelligi si id Ecclesiast. exigant secus autem si quid exigitur ad finem boni communis ut scilicet evitentur fraudes, gabella exigentium, exigatur ipsis volentibus ac consentientibus & consentiento etiam Pontifice summo & dicit sic servari in praxi in multis locis Siciliæ & repetit *in p. 1. de immunitate cap. 5. dubit. 7. section. 13.* & videbis infra *q. 54. in fine.*

Alii inquam existimant prædictum modum
statuendi à Principe esse securum in conscientia, 11
liberareque ab incursione Bullæ in cœna Domini; primo quia Clerici, Ecclesiasticæque personæ, ac communitates ita contribuentes non renunciant privilegio, quo gaudent immunitatis gabellis, sed tantùm sustinent ejus effectum deferri in tempus, quod proximè sit magis opportunum sine ullo onere, & interesse. Et hac ratione approbat Diana immunitatis Ecclesiasticæ à gabellis maximus propugnator consuetudinem Senatus Panormitani talem consuetudinem exigendi gabellas præcticantis in Clericos absque ullo scrupulo & novissimè Daniel de nobilibus & *in additionibus ibi à num. 7.* ex eo quia si possunt suum donare, possunt quoque concedere tempus ad sibi illud solvendum & sic Lucæ factitarum *anno 1350. & 1373.* ut ex libris ex quibus cum Episcopo consentiente clero convẽtũ esse constat quantum huic vel illi ex clero Urbano solvi vel restitui debere pro gabellis, farinæ,

olei, leguminis & lignaminis pro comburendo sic praxi longè servatur & diplomate tandem Alex VI. ad tres annos instauratæ, & postea continuatæ absque alio diplomate & tandem anno 1569. ex concessione Pii V. & ex mandato Urbani VIII. anno 1626. concludens omnem conventionem Pontificè inconsulto circa solvendas gabellas esse nullam dum agitur de impositione onerum non autem de dilatione ad solvendum seu restituendum ut in casu nostro.

12 † Etenim Pena *in l. 1. fin. n. l. 2.* vers. *Secundo cod. de locat. præd. civil.* Afflictis *in §. similiter n. 27. de capitan. qui curiam vend.* Tapia *in l. fin. cod. de const. Princip. p. 2. c. 9. n. 49.* Gregorius Lopez *in l. 2. tit. p. 2.* Verbo *buen cabio* cum aliis Capicus Galleota *resp. 23. n. 77.* Ludovicus Sacca *cons. n. 65.* dicunt quod sufficit oblata satisfactio facta tempore commodo, & Andr. de Isernia *de probibita alienen. per Federic §. Moneta. n. 22.* idem tenet in verbis sequentibus *accipiet in casu necessitatis res subditorum, & tunc tenetur ad pretium, si tunc haberet unde solueret, si non habet, soluet quando habebit, quia in hoc est favor communis boni, ut deferatur solutio.* Et facit secundo quia si familia cujuslibet Ecclesiastici assueta est emere quotidie carnes in tabulla communi, aut publica pro tota Republica, si cæteri concives eam soluerent gabellam quotidie, Clerici verò non, sequeretur in illo quotidiano actu accelerato, & nimis confuso propter numerum concurrentium in locis, præcipuè populosis, (ut hîc Vallisoleti) quod tam gabellarii Regis, quam venditores carnis, aut vini damnum, & detrimentum sufferrent in pecunia postea Regi exsoluenda ratione gabellæ. Tertio, & consideratione dignum, quia Clerici, sive eorum famuli possent de facili introducere alios concives sæculares, sive possent sæculares cum illis introduci, ut pateretur in macello talis quota carnis, aut vini mensura, quæ sufficerent non solùm pro familia cujuslibet Clerici, sed pro alia, aut aliis laicorum, quod inquam cederet in manifestam fraudem ipsius Regiæ gabellæ, seu gabellariorum, quod non est permittendum ullo modo; item & ex aliis considerationibus quæ hîc aggregari valent ex jam antea dictis, & ex aliquibus, quæ refero *infra* vers. *ad quintam.*

13 Ex his ita jactis pro utraque parte potuit juxta considerationes proximè præcedentes Rex noster Philippus, & ejus supremum consilium Castellæ considerare modum liberandi prædictã suam schedulam Regiam missam ad suos cujuslibet territorii administratores millionum suorum, ut illam manifestarent Episcopis, Prælatis, judicibus Ecclesiasticis ubilibet existentibus; item Capitulis Ecclesiarum, ac Clero, Parochis, Religiosorum Monasteriis, item & Clericis, ut simul cum istis conferendo circa tenorem prædictæ schedulæ assensum suum præstarent, scioquè prædicto modo contentos esse Prælatos capitula Ecclesiarum, & Clerum plurium Episcopatuum, ac civitatum Regnorum Castellæ, & legionis, & acquievisse; quidam pactando redditionem illius plus elargitæ pecuniæ in fine anni, alios in fine dimidii, alios in fine quatuor mensium, aut alio breviori tempore: & quod illa pecuniæ quota reddenda reponeretur, sive à gabellariis, aut ab ipsis administratoribus, aut à venditoribus carnium in deposito alicujus viri divitis, ac fideli, assumpta fidejussione coogrua de illa integrè reddenda deputatis personis à Clero, ut sic juxta sumptus cujuslibet conventus, & familiæ Ecclesiasticorum ipsi Clerici inter se assignarent tantum quottam pecuniæ, quantam moraliter existimaretur, quod singuli materialiter contribuerent quotidie emendo carnes, juxta computum punctatum in ipsa Schedula Regia, nempe ut in Monasteriis, & communitatibus Religiosorum sex personæ idem supponerent, ac quælibet una alia familia civitatis, aut populi, & inter alios Ecclesiasticos quælibet eorum familia regularetur, sicut aliæ singulæ sæcularium, inter quas sicut sunt familiæ pauperes sic, & divites, ut continget inter Clericos; quæ schedula, ut sonat in actu signato revera præstat ad æqualitatem, & sic mihi justè ratiocinata visa est, ut vidi.

Sed quia video Episcopos, & Clerum Palentinum, Segobiens. Oxomens. Legionens. aliosque hujus Castellæ veteris, item & alios Castellæ novæ, atque provinciæ *Andalutia* nondum esse sedatos, imò & in hac curia Ecclesiastica pro parte Capituli, & Cleri litem agitatam petendo, ut nullu modo Clerici, Ecclesiasticæque personæ, ac communitates anticipate pecuniam juxta quot tam tributi darent, sed illis tantò minus, ac tributum positum erat in qualibet libra carnis ipsa præstaretur, eo quod se nimis gravatos, aliter existimarent, postpositis adhuc rationibus, quæ pro Rege, ejusque gabellariis sunt consideratæ in vers. *alii*, quamumvis pro parte D. Athanasii, Imenez, Arellano hujus Regiæ Cancellariæ auditoris, ac Regis nostri Philippi IV. administratoris, tam pro isto milliones, quam pro aliis afferebatur de dimidio in dimidium annum plena satisfactio juxta tenorem schedulæ, aut alium conventum cum Episcopo, Capitulo, & Clero, videamque alios Episcopos, Capitula, & Clerum sedatos, atque placatos, ut Toletanum, Hispalense, Chonchens. Burgens. imò & alios: quid in praxi possit, ac prudenter debeat amplecti, salvo meliori, & saniori, ac sine offensa immunitatis Ecclesiæ, quæ semper illæsa permanere debet mihi sequentia meliora, ac pacabiliora videntur, sive conscientiis, sive Clericorum, & sæcularium commixtioni in prædicto actu carnes emendi in macello publico. 14

Nempe ut tenor schedulæ Regiæ, non quatenus lex, statutum, aut præceptum amplecteretur conditionaliter, ut si Rex, ejusvè ministri, collectores tributi, aut administratores non adimplerent reddendo sine mora illico tempore assignato, transacto quantitatem pecuniæ plus datæ Episcopus cujuslibet territorii, ejusvè Vicarius, aut alii inquam judices Ecclesiastici procederent ad declarandum eos Regios Ministros incursos esse in communicationem Bullæ cœnæ ex *paragrapho* 18. quæ innovavit, & alias Juris, ut *infra* dico *quæst.* 17. Ubi expendo textum *in capite 3. de immunitate Ecclesiar. lib. 6.* Interim autem existimo nullum esse gravamen capax illius incursus, eo quod Rex quantum de se est non intendit extorquere ab Ecclesiasticis pecuniam, nec quod ejus ministri illam extorqueant, solùm verò intendit salua re Jura sua Regia collectandi subditos laicos; & quod non si 15

intro:

introducant cum famulis Ecclesiasticorum euntibus carnem emere, ut petant plus aliquas libras, quam propriis domibus Clericorum, & Ecclesiasticorum necessarias pro quotidiano victu; eaque introductione defraudent vectigal, seu collectam, Regi debita: Et videtur facere verba tradita à Cyriaco *controversf. 529. sub. n. 41. & 42.* quæ ergo refero *infra sub. q. 20.* Ubi quod non læditur immunitas in rebus, quæ adimpleri queunt sine magna difficultate. Nec obstat quod, Lapus, Surdus *alleg. Bonon.* & Diana relati *supra q. 5. n. 32* dicant ut non sustineatur statutum, etiam in modica læsione, cum hic nulla videatur fieri in pecunia; etsi in tempore recuperandi sit aliqua dilatio cum hæc non sit considerabilis.

16 Nec obstat dictum *supra quæst. 7. num. 30.* ubi ex Maria *p. 4 cent. 1. casu* 13. *n.* 14. & 19. Ut non sit sustinendum statutum etiamsi in minimo lædatur immunitas, & sive secundario, quia hic nec in minimo læditur consideratis utrinque circunstantiis, & datâ satisfactione.

Et juxta has, & alias considerationes, dum capitulum hujus Almæ Vallisoletanæ Ecclesiæ congregaretur iterum, atque iterum ad colloquendum, & conferendum, super hoc negotio fui in voto pro justificatione dictæ schedulæ Regiæ, interim quo adimpleretur ejus tenor, & ad corroborandum repræsentavi capitulo ejus factum proprium, quo nonnullis ab hinc annis post longam, & repetitam discussionem, est concordatum cum Rectorum Capitulo hujus civitatis, nempe ut quia Rectores oppressi ad subveniendum necessitatibus communibus, ac particularibus hujus Reipublicæ, quæ non habet pascua, nec propria sufficientia, imposuerunt super carne, & vino quandam parvam collectam Regio contentu: & quia difficile erat singulis de capitulo præstare mensuram, seu æstimum segregatum, vel invenire modum, ut nullam pecuniam anticipate carnem, & vinum absumerent; ideo contentum esse hoc capitulum, ut in fine cujuslibet anni sibi ad œconomo propriorum hujus civitatis, sine depositario redderentur quatuor millia dragma, vulgò *quarto mi Reales de Vellon*, & ne ab annis quatuordecim, ut video ex parte civitatis impletur, & capitulum illam pecuniam sic receptam per commissarios duos, quos quot annis nominat, distribuit inter singulos, dignitates, Canonicos, & assisios sui capituli, juxta prudentialem distributionem debitam cuique rerum familiæ, & existimo cum aliis communitatibus Ecclesiasticis practicari in hac civitate, exceptis illis, quæ non reccurrunt ad Macellum publicum, seu tabernam pro alimoniis carnis, & vini sibi esui necessariis, cum sint pleraque Monasteria, quæ habent arietes, & vinum ex vineis, quibus aluntur, occidendo in singulis septimanis quot quot arietes sibi necessarii sunt. Itaque consideravi, ut quia capitulum hujus redditionis pecuniæ medium non impugnabat municipalis contributionis prædictum multo minus in prædicta collecta Regia deberet impugnare, quia Rex à natura habet Regale Jus collectandi, quoties necessitas urget, ejusque patrimonium exhaustum invenitur, ut pro nunc constat oppressum.

17 Et in prædictis sessionibus fui in voto etiam quod consentientibus Episcopo, & Clerico, justa erat illa conventio, absque redundentia in immunitatem eorum; & quod quidquid in eam videretur irruere cessabat, quia gravamen, quod considerabatur ex parte capituli erat multominus quod posset pati, si adversùs præsumptas fraudes introductas, laici emeotea irent emere mixturati cum famulis Clericorum tabulam publicam, seu Macellum; nam tunc irent Alguacelli, seu alii homines deputati pro Rege, seu quolibet administratore perquirere calidè, & allurè à quoquo famulo, aut famula cujuslibet Ecclesiastici, quantum carnis, seu vini empturus esset pro quotidiano victu familiæ sui heri, & super faciendâ prolixa disquisitione, ne defraudaretur Regia gabella curiosas in mirum modum diligentias applicarent, & prætextus ita cohonestato alia non parùm molesta pararent forte, & intolerabilia Ecclesiasticis, quæ sibimet laicis non viderentur iniqua, imò vellent taliter justificare, ut quantumvis nos Ecclesiastici conquereremur, pro comperto existimarent non esse materiam fractionis immunitatis Ecclesiasticæ allegando non petere gabellam ab Ecclesiasticis, nec impedire quominus ad Macellum publicum, seu Tabernam pro alimoniis carnis, & vini, aliarumve rerum esus irent, sed tantùm intendere resecare fraudes, quæ sub umbra Ecclesiasticorum, ac suorum famulorum possent alii laici subditi Regis, ac ejusdem gabellæ debitores facere in Regem, ejusque administratorea, gabellarias in præjudicium Regis patrimonii, & aliorum laicorum convicinorum, qui in plus temporis gabellarentur, quantum similes fraudes exurgerent contra facilem recaudationem ipsius gabellæ impositæ.

Nec tunc existimo esse impedimento quæ scripsit per doctus. Oxomens Episcopus *supra* adductus à *n.* 29. suæ allegationis ex Urban. VIII. ex Pelliriar. *in manuali regular.* 1. *p. tract.* 8. *de gabellis cap. 7. sect.* 8. negans posse tales gabellas ad evitandas fraudes publicas imponi, animo eas restituendi Clericis eo quod id non possit concedere in aliquod gravamen Ecclesiasticum, dicentes sic responsum præbuisse in facti contingentia, & quod ejus responsionem confirmavit Urban. VIII. præscribens communitati Ferrariensi, ne talem modum gabellæ inducere contra Ecclesiasticos absque ipsorum consensu, cum Pontifex inhibeat si fiat absque consensu Ecclesiasticorum, secus si cum illo, eo quod Urban. VIII. quamcumque exactionem improbet, etiam indirectam. 18

Itaque ex his, & aliis possunt addi ad fundandam præfatam praxim existimabam ego quod habitâ lite super repugnando tenore schedulæ prædictæ coram Domino Episcopo D. Joanne Merinexo, ejusque Vicario Generali D. Didaco Sarmiento de Valladares legum Vespertinæ moderatore, Collega Collegii majoris Sanctæ Crucis hujus civitatis, nunc inquisitore quem mihi successore assignavit in ea inquisitione Illustriss. D. meus Didacus Arce Remos. pro his regnis inquisitor generalis anno 1657. Utroque inquam eruditissime posset ab eis declarari, ut non esset modus ille conveniendi ad vivendum cum tranquillitate, & pace desiderata contra immunitatem, & nihilominus instante majore parte capituli pro lite prosequenda, ac finienda illico intra tres dies fuit lata sententia, ut prædicta satisfactione juxta tenorem illius Regiæ schedulæ in singulis men- 19

sibus administrator Regius non incurreret in excommunicationem Bullæ cœnæ Domini alia addentibus in dicta sententia pro formulario, à qua capitulum, etiam me præsente decrevit appellare, ut fecit ad Metropolitanum existentem compluti: sed ad juste si caret animo restituendi quo tam legitimè nobis Ecclesiasticis debitam ipse, ac alii exactores gabellarii Regii videbunt consulendo conscientias proprias. Sed se defendent dicendo, ac firmando paratos esse reddere quo quo tempore Clerus, ac capitulum exigant redditionem pecunia sibimet justè debitam ex relata causa.
20 † Et post hæc confirmata à Vicario compluti judice Metropolitano, prædicta sententia lata à D. Didaco Valledarea acquietato capitulo, quilibet ex ejus corpore capitularis, sive Capellanus præstitit schedulam de consumptia juratam à prima die Julii usque ad finem Octobris dicti anni 1656. ac proinde in animum reversus idem D. Athanasius id ministrator solvit ac restituit punctuatim cuilibet de capitulari item & Capellanis Summam illam & integram pecuniæ nondum redditæ à quatuor retro mensibus quam quilibet, in sua privata schedula juravit sibi deberi annumeratis libris carnis consumptis pro sustentatione propriæ domus quotidie factoque computo omnium, in simul schedularum mandatario capituli sic præstitam à quo singuli ut dictum est acceperunt partem & ego accepi eam quæ infrà contigit, & de praxi Tolletan. Archiepiscopi *infrà quæst.* 39. ubi leges eum Cordatum quid cum lege, & ejus ministris fur patrimonii & ibi in fine ponitur alia prorogatio Sexennii Itemque Alex VII. millionum ante prorogatorum. Pontificia diutius cogitando an fortè gravaretur immunitas Clerici existente adhuc capitulo in sua contradictione iterum, atque iterum, puto quod requirendo pro semper administratores Regii Clericum, ut accipiat ad æqualitatem quottam legitimam, ac debitam resultantem ab illo plus Monetæ datæ ex causa cujusque libræ carnis emptæ, & ad id cum effectu instando eum segregent ab alia collectæ, seu tributi pecunia deponendo illa sub custodia prompta fideli, & assecurata, non incurrere in prædictam censuram Bullæ, aliasvè Juris; quod si vertant ad animum retinere, & appropriare sibimet, aut Regi, causa tributi, aliovè prætextu, non excusari ab incursione satis liquet, quia tunc abutuntur facto illo Clericorum existimantium sine consensu Pontificio se non esse securos illi modo excogitato in prædicta schedula Regia, assentiendo quantumvis ipsi administratores, (ut ego) credant tenorem illius schedulæ esse justificatum; debent enim semper esse parati ad reddendam prædictam quottam de promptu absque renitentia, dilatione, ac dolo.
21 † Et ut justa, ac non scrupulosa redditio fiat, mihi visa & non parum æqua consideratio Duardi in Bulla cœnæ *lib. 2. casu* 18. *dicta. q.* 15. *num.* 3. quem etiam refert Diana *p.* 1. *tract.* 2. *dicta res.* 45. dum dici ibi *quia supradicto animo* (scilicet restituendi quotannis gabellas) *hac onera Clericis exigunt, si volunt effugere hujus censura vinculum, in fine anni curent ipsis Clericis restituere aliquid plus* supra, id quod exegerunt in recompensationem dicti incommodi, & interesse, scilicet otii ex causis notatis supra in verbo *alii* sub vers. ad *secundam*, de quo dico *infra q.* 54. *vers. ad sextum & q.* 46. *à n.* 1.
22 † Et hæc mea sententia fulcitur ex doctrina Menochii *de arbitr. lib* 2. *cent.* 6. *casu* 563. *n.* 56. Velasci *de jure emphyt. q.* 17. dicentium ut licet Princeps post taxatum legale pretium rerum, imponat gabellam à laicis solvendam in aliquibus rebus, ut vini; & ex hoc contingat ut carius Ecclesiastici vinum, aut res emant, quàm sunt à lege taxatæ; non obid lædi immunitatem Ecclesiasticam, cum semper Ecclesia habeat pretium justum rerum suarum; etsi forsitan damnum aliquod in hoc adveniet, esset per accidens, & secundario, quod non est considerabile. † & Molina de justitie *tom.* 3. *tract.* 2. *disp.* 663. *num.* 5. *in fine*, sic asserit *exemptio Ecclesiasticorum solùm est, ut ipsi non solvant tributum ex suis rebus, non verò ut alii non solvant tributum ex rebus, quæ empta, aut permutatione ad ad ipsos sunt perventura esto per accidens, sequatur quod carius ob ea tributa ipsos perveniant*, Henriquez *in summa lib.* 10 *c.* 15 *in glossa lit. V.* Rodriguez *in summa tom.* 5. *cap.* 166. *num.* 7. idem *quæst. regular. tom.* 3. *c.* 74 *art.* 7. Lasarte *de decima vend. cap* 19 *n.* 10. Mexia *in pragm taxa conclus.* 5. *num.* 39. & quæ dico *infra quæst.* 47. *ad finem & quæst* 48. & in terminis tenuis relatus suprà Thomas del Bene *d. dubio* 30. *sect.* 3 *Corollar.* 3. *in fine n.* 2. dicens cavendum esse ut quando Ecclesiasticus in fine anni sit solutio nullam molestiam, nullum incommodum, nullumque interesse sentiant mea consequenda & quo alioquin in idem reincideretur scilicet propter tale onus lædi immunitatem Ecclesiasticam & libertatem. 23

Dicens autem cum Rodriguez *in summ. tom.* 2. *cap.* 75. *n.* 14. Ut nequeant Clerici conqueri, & juxta notata à *n.* 1. hujus quæstionis eundo ad Macellum publicum civitatis, seu tabernam pro vino solverent prædictam gabellam cum esset eis liberum non ire, aut mittere famulos, eundo inquam ad emendum panem, vinum, carnem, seu alia victualia tributaria *alas, officinas, tabernillas, carniçarias sujas deputadas particular mente para los Clericos*, ubi commodè eas res habere valeant. 24
† Sed respondeo Rodriguez non loqui de casu nostro, juxta prædictam schedulam Regiam, sed de primò, nempe quando Rex curaret exibere tributum à laicis, & Clerici se mixturando irent pro illis rebus ad publica civitatis officina habendo alia sibi specialiter deputata, sic idem auctor ibi concludit, ut ubi prædicta officina commodè, sicut in multis oppidis accidit haberi pro Clericis, non poterunt se tunc suspicari admodum de illis contributionibus super pane, vino, carne, & aliis respectu Ecclesiasticorum 26
sed qui Rex in prædicta Regia schedula præcipit, ut Macellum speciale pro Clericis de novo non instituatur, aut erigatur separatum à publico pro civilibus omnibus in locis, ubi ab antiquo, & antea illud non est; quæritur an hæc schedulæ clausula, quantumvis sub honesto prætextu supra ponderato ad resecandas fraudulentas usurpationes laicorum sub umbra Ecclesiasticorum modo jam dicto sit, an possit esse contra immunitatem Ecclesiasticam, cum auferat libertatem quærendi, ac perquirendi ab Ecclesiasticis suavem, nec gravosam viam emendi sibi, familiæque suæ carnes, aliave esui necessariæ. Quæ difficultas pendet ab illa; *an possint laici aperire tabernas, in quibus sine onere vectigalis confluere possint Clerici* & ab illa, *an liceat capitulo canonicorum habere Macellum carnium*: de quibus q. 15. 3 & videtur quod non ex adductis vers. *ad secundam*, quod 26 27

existimo

existimo verum ob evitandas fraudes prædictas in Regia vectigal, & in casu de quo loquimur juxta tenorem prædictæ schedulæ; secus quando Princeps nollet dare satisfactionem Clericis quotannis, relinquendo illos in sua libertate quærendi victualia, aliunde; nam tunc cum forte plures Ecclesiastici necessitarentur ire ad publicum Macellum, eo quod non esset illis commodum aliunde victualia afferre, & per consequens Rex congeret illos ad contribuendum cum laicis in eadem collecta, quod non est ferendum sine consensu Pontificio, aut Episcopi, & Clerici modo jam *supra q.* 12. dicto in vers. *sequenti*.

28 Ad tertiam quæstionis partem an consentiente Episcopo, & Clero sine licentia Pontificia rectè, & absque scrupulo assentiri valeant Ecclesiastici contributioni, & collectæ. Et in hoc dubio distinguendum est, nam si loquimur juxta tenorem prædictæ schedulæ Regiæ ponderata in toto vers. *ad secundam*, existimo sufficere consensum Episcopi, & Clerici. eo quod Clerici, Ecclesiasticæve personæ non gravantur contributione, cum in fine anni, dimidii, aut cujuslibet mensis reddatur ad æqualitatem pecunia ab illis data correspondens gabellæ sive collectæ. Et quia tunc in illo casu, ut jam est dictum, non gravatur Clericorum immunitas, nec in minimo, attenta læsione, quam pateretur Regia col-
29 lecta in fraudem patrimonii ipsius Regia. † Quod si loquimur eum intendit Rex ut ad collectam ex causa publica, & communi, ac tam Ecclesiasticis, quàm laicis necessaria, etiam Ecclesiæ, Ecclesiasticæve personæ, & Clerus teneantur contribuere, iterum distinguo quod quoties quit recursus haberi ad Sanctum Pontificem Romanum absque periculo gravis damni in mora, & retardatione, ut latè sub *quæst.* 12. adduxi, veluti cum instat invasio hostium in civitatem, seu in aliis similibus casibus, tunc semper sit necessarius consensus Pontificius, & illius breve speciale, ut Clerici teneantur contribuere, alias inquam Rex, Princeps, Rectores, Magistratus, & alii quilibet exactores, & impositores tributi, & gabellæ incident in excommunicationem Bullæ cœnæ Domini §. 18. & in aliis Juris, quarum absolutio nonnisi à Pontifice condo-
30 natur. † Verùm si periculum instat modo dicto sub *dicta q.* 12. tunc existimo iterum distinguendum: nam si v. g. collecta imposita est pro una vice, & sine temporis continuatione, tantùm duratura, in quantum instat periculum, & damnum brevissimè reparandum, tunc sufficiat solus consensus Episcopi, & Cleri. Tamen si periculum damni cessat parumper, aut mitigatur, & collecta successivis diebus, aut annis continuetur exigi: tunc licet à principio solus consensus Episcopi, & Clerici sufficiat, non inquam ex post facto; nam tunc debet exposci à Pontifice consensus, etsi denegetur, erit collecta gravosa Clericis, & contra immunitatem Ecclesiasticam, ut etiam ibi dixi *dicta q.* 12. *& q.* 21.

31 Et confirmatur, nam cum per Bullas Clem. 8. & Urban VIII. ibi relatas, tam pro reparando flumine Arneo, quàm pro reparanda peste Panormitana collecta esset imposita super vino in introitu portæ civitatis, similéque etiam breve concessisset idem Urban VIII. pro Ducatu die 20. Mai 1614. & ante illum pro Etruria Gregor. XV. die 23. Februar. 1622. Clericiquè per aliquot annos essent inclusi in dicta collecta posita supra vino in introitu civitatis, & si in illo principio sufficeret consensus Episcopi, & Cleri, quia propter periculum instans, est præsumpta Pontificiis voluntas ad obligandum Clericos pro illa contributione communi: sed docent Suarez *l. 4. de immunit. cap.* 25. *n.* 17. Castrus Palaus *tom. 2. tract.* 12. *in puncto* 9. *n.* 7. Diana *p.* 5. *tr.* 1. *res.* 11. *parum post princip.* ut debeant maximopere advertere Principes laici, & simul Episcopi, quod prædicta, & alia quælibet necessitas, ut imponantur gabella inconsulto Pontifice, potest contingere in exactione, quæ ad unum actum, vel ad breve tempus fit: nam si longiori tempore sit duratura, licet in casu necessitatis, possit inchoari inconsulto Pontifice; sed ut longiori tempore protrahatur, tunc necessario erit consulendus, sicque posse contingere ad imponendam tributum non posse consensum Pontificis postulari, stante urgente necessitate, & ad illius continuationem, cum id fieri potest, omnino sit consulendus: ita ille quod est verum quomodo lucem accipiunt *dicta p.* 14. & in aliis item *q.* 39. 47. & 48.

Ad quartam quæstionis partem, quid si Cle- 32
ro alicujus civitatis renitente Episcopus, aut Prælatus Superior præciperet quod Clerici sic contribuerent. Et breviter respondeo in hoc eventu, ut possit Episcopus, aut quilibet Judex Ecclesiasticus Superior compellere Ecclesiasticos, aut totum Clerum renitentem quibuscumque remediis Juris contra Ecclesiasticos Jure canonico stabilitis pignorum scilicet, sequestrationis bonorum, & fructuum, itémque si opus sit censuris Ecclesiasticis excommunicatione, si personæ singulares renitcant, sive suspensione, ac interdicto Ecclesiastico, si sit communitas, quod est verum.

Dubium tamen est de diligentia, quam debet 33
facere Episcopus, ejusvè Vicarius, ante quam ad compellendos Clericos accedent. Et respondeo breviter Dominos Episcopos non debere statim licentias executioni mandare, nisi prius visis videndis, quia in brevibus licentiis, & Bullis Pontificiis ad prædictas contributiones per Ecclesiasticos faciendas solent poni hæc verba *stantibus præmissis, constito tibi de narratis &c.* aut alia; quæ quidem, & similia verba, ut advertunt Marchinus *de peste p.* 3. *cap.* 4. *n.* 29. Diana *p.* 5. *tract.* 1. *res.* 11. *in fine*, videntur requir aliquam cognitionem judicialem narratorum Et si in dictis Bullis dicatur *Vocato Clero &c.* videbitur tunc etiam dicendum, ut observant prædicti, non solùm habent esse narratorum judicialem cognitionem, sed etiam habandam esse, audita parte, nempe Clerico, & aliis, de quorum interesse agitur.

Ad quintam quæstionis partem, an si Episcopi, 34
seu alii Ecclesiæ Prælati negligentes fuerint in compellendo Ecclesiasticos, queant tunc Judices laici eos compellere assumendo, sequestrando aliqua eorum bona. Et repetitis hic quæ latissimè dico *infra in cap. qualiter & quando* 17. *de jud* quid judex Ecclesiasticus queat facere ex negligentia laici, an è contra laicus Judex ex negligentia Ecclesiastici; de cujus incapacitate ibi dixi, quæ auferri non potest, nisi à Pontifice. Jam nunc ad difficultatem respondeo in nullo eventu posse Judices laicos compellere, aut vexare Ecclesiasticos, eorumque bona capere ad persolvendas collectas Regi debitas, ejusque collectariis, seu administratoribus, quantumvis Ecclesiastici eas solvere teneantur, quia ut bene notat Suarez

contra Regem Angliæ lib. 4. cap. 24. n. 11. bona
semper adhærent personæ ipsius Clerici: ideo-
que tunc dicatur persona perfectè & integrè
exempta, quando etiam ejus bona exempta
35 sunt. † Nec facere ad rem quod bona Clerico-
rum sint temporalia, & quod respiciant Cleri-
cum, non ut Clericum, sed Dominum tem-
poralem, vel civem, quia ille non tantùm exem-
ptus est ut Clericus sed etiam ut civis, & sim-
pliciter ejus persona, & consequenter etiam ea,
quæ illi accessoria sunt, Diana *p. 1. tract. 1. sub.
res* 41. & comprobatur ex textu *in cap. Unico de
Clericis Conjugatis lib.* 6. Ubi statuitur quod per-
sona Clerici, non possit in rebus molestari, ne
per unam viam Concedatur, quod per aliam
denegatur: sic docent Communiter Doctores,
quos retuli *à quæst.* 1. de quo puncto amplè *infra
q. 14. in fine.*

36 Unde quamvis Mexia in *pragmatica taxa pa-
nis conf.* 5. *n* 64. Zenedus *in collect. ad decretum
collect.* 153. *n.* 3. *ad finem,* Joannes Gutierrez *in
tract. de gabellis* q. 52. *n.* 48. & alii, quorum me-
minit Quinonius *in tract. de locustis cap.* 4 *n* 67.
Narbona *in l. 57. tit. 4. lib. 2. recopil. n.* 29. & 30.
dicant quod si postquam Episcopus, seu Judices
Ecclesiastici requisiti à laicis Judicibus, nolue-
rint, aut neg igant Ecclesiasticos sub ad con-
tribuendum compellere pro colligenda, seu ex-
torquenda locusta: tunc si interim à locustis fru-
ctus destruerentur licere sæculari judici bona
Ecclesiasticorum capere, & vendere, & reda-
ctam ex eorum venditione pecuniam in locusta-
rum exterminium expendere, tamen non sunt
37 admittendi. † Et eodem modo; nec debet ad-
mitti doctrina Hieronimi de Zevallos *in tract.
de cognitione per viam violentiæ q. 64. n. 20.* di-
centis Ecclesiasticum Judicem vim inferre sæcu-
lares judices inhibendo ne personas Ecclesiasti-
cas ad contribuendum pro locustarum occisione
compellant.

38 Nec obstant Lasarte *de gabellis cap.* 19 *n.* 84.
Mexia *dicta conclus.* 5. *n.* 3. Salgadus *de protect. Re-
gia p. 2. cap. 14. n. 100. tom. 2.* Ramirez *in tract. de
lege Regia* § 27. *n.* 12. & alii dicentes non posse
judices laicos punire Clericos in persona, sed
posse in eorum bona, quia ut latè dico *infra in
textu nostro* eo ipso quod persona Clerici exem-
pta est à laicali jurisdictione, ut dixi latissimè
in tit. de judiciis, & foro comp. ita & eorum bo-
39 na sunt exempta ex Suarez & aliis *supra.* † Et
ob id non est cur audiatur Coriolanus *in Bulla
cœna excommunic.* 16 *fol.* 495. Ubi ait posse Cle-
ricos coram judice sæculari conveniri in censi-
bus, & tributis, quia eorum bona, & res affe-
ctatæ videntur, & aliqui jurisconsulti admit-
tunt etiam hanc sententiam, dummodo judex
laicus procedat contra bona: & non contra per-
sonam Clerici, quia potius debet dici quod
quando Clerici nolunt solvere collectam, seu
aliam contributionem, quam tenetur solvere,
ut tunc judices Ecclesiastici sint, qui propriâ
nolentes Ecclesiasticos, debeant compellere ad
solvendum Collectam & non sæculares, ut do-
cent Anguianus *in tract. de legib. tom. 1. lib. 2. con-
tr.* 15. *à n.* 3. Caspar Hurtado *dict. fol.* 13. Bar-
thol. à sancto Fausto *in speculo confess. disp.* 33.
q 21.

40 Nec destruitur hæc doctrina eo quod replicea
posse judicem laicum punire Clericum, non qui-
dem in persona, sed bonis, si falsum depo-
suerit coram eo, ut dicunt Angelus *in l. quoties
in fine, quod de judiciis* Federicus de Senis *cons.*
88. Lancellotus *de attentatis p. 2. cap. 15 n.* 97.
Ancharanus *in repetit Clem. 2 de officio ordin. n.* 81.
Guilelm. Benedict. *in cap. Raynutius Vers. &
Uxorem decis.* 12 *n.* 142. Casaneus *in Consuetud.
Burgundiæ Rub. 1. §. 5. n.* 82 Franc. Marc. *decis.*
215 *n. 1. p. 1.* † Imò, & aliqui alii Doctores 41
juristæ dicunt in tali casu supradictum Cleri-
cum non solùm in bonis, sed etiam in persona
à judice illo puniri posse. † Tamen præterquam 42
quod late horum sententia destruitur ex his, quæ
dixi sub. *cap. at si Clerici 4. de judiciis,* & alibi
in terminis falsum dicunt, & ut talem repro-
bant Marta *de jurisdictione* cum multis *p. 4. cent.
2. casu* 138. *n.* 9. *in fine* Decianus *in tract. crimi-
nal. lib. 4. cap 9 n* 22. Afflictis *decis.* 135. Farinac.
tit. de inquisit q 8. *n.* 26. Farquin. *lib 9. controvers.
cap.* 23. Surdus *cons.* 296. *n.* 27. *& alii.*

Nec valet dicere in proposito nostri dubii, 43
quod adest consuetudo in contrarium, quia res-
pondetur dictam consuetudinem juxta quæ dico
infra in cap. fin. de consuet. est corruptela, &
& reprobata per canones, ut etiam comproba-
bis ex his, quæ latè dixi *in cap 8 de judiciis, &
alibi.* † Et licet in tali casu laicus non exerceat 44
Jurisdictionem in personam Clerici, sed solum
in rem temporalem ejus; tamen quando onus
est personale, quod solvitur ex rebus, ut potè
collecta, tributum, & alia similia onera, tunc
quod solvitur ex rebus, est ratione personæ: &
sic evenire ex jam dictis ut sicut Clerici persona
est privilegiata; ita etiam, & res Gletici sit pri-
vilegiata, quia onus imponitur ratione personæ:
alia dico *infra* sub. vers. *ad sextam.*

Itaque consideratâ laicæ potestatis incapaci- 45
tate in Clericos, eorumque bona, pro ductum
difficultatis resolvendo; concludo ut si Episcopus,
ejusve Vicarius sint negligentes in compellendo
Ecclesiasticos solvere gabellam justè ab eis debi-
tam, sit recurrendum ad Metropolitanum, seu
ad Nuncium Pontificium, ultimoque ad Papam.
Nec enim est credibile quod omnes prædicti su-
periores sint negligentes; imò si eorum neuter
vellet compellere gradatim, existimo potius
Judicandum pro injustitia tributi, quam pote-
runt replicare Clericus, Episcopus, & alii execu-
tores brevis Apostolici, donec iterum Pontifex
consulatur. † Quod si tam aperta sit necessitas, 46
& causa publica bonaque Reipublicæ sive civi-
um laicorum sint exhausta, adhucque Clerus
contradiceret, nec Episcopus vellet compellere,
essetque periculum in mora, juxta jam ponde-
rata, ut ex recursu ad Metropolitanum, sive
Nuncium, aut Papam, damnum ingens super-
veniret, in tali eventu, existimarem posse lai-
cum Rectorem bona Ecclesiasticorum obligare
ad contributionem sed quando casus iste possit
esse possibilis in practica prudentes excogitant,
præcipuè si consideres, quod si præcessit ad con-
tribuendum Pontificis breve, aut Bulla in illisque
mandantur sub pœnis, & censuris Ecclesiasticis
prælatis, ut ad debitam executionem dirigant:
ex eo nequibunt se excusare. † Et his omnibus 47
ego addo ex doctrina Gutierrez *de gabellis q.* 92.
n. 65. & ex jam relata Bulla Urban. 8. concessa
pro ducatu Mediolanensi ibi *Volumus autem,*
Diana *dicta p. 5. tract. 1. res* 11. *in fine,* quod exa-
ctio contributionis in dictis casibus per Eccle-
siasticos persolvendæ sit efficienda per personas
Ecclesiasticas

Eccleſiaſticas tantùm ab Epiſcopis deputatas & huic dicto adjonges quæ dixi *infrà ſub. q. 39. à n. 23.* de dubio an *belli oppreſſione queant Reges aſſumere ab Eccleſiis aurea & argentea* aliquid *ſub.q.45.n.20.* Verſ.*itaque.*

48 Ad ſextam quæſtionis partem quando V. G. dicitur ut collecta Clericis imponatur, neceſſarium eſſe conſenſum Epiſcopi, & Cleri poteſt in dubium Venire: quid ſub nomine Cleri intelligatur; in quo dubio Barboſa *in collect. ad Jus. canon tom. 2. lib. 3. tit. 49. de immunit Eccleſ. cap. 4. n. 1.* Bellet.*in diſquiſit Eccleſiaſt. p. 1. tit. de exempt. Clericorum, & eorum bonis* §.*2.n.5.* Megala *in p. 2. lib. 2.cap. 17 q.6.n.124.* Bonacina *in Bulla cœnæ diſp. 1. q. 19. puncto. 3.* §. *3. n. 16.* & Marchinus *de peſte p.4. n. 11.* dicunt ſub nomine *Cleri*, non eſſe intelligendum ſolùm capitulum Cathedralis Eccleſiæ ſed Clerum totius Diœceſis, vel ſaltem alia capitula ejuſdem Urbis, ſi in illa adſunt, & vicarios foraneos: & ſic non ſolùm intelligi Epiſcopum cum capitulo ſuo Cathedralis, Vocarique debet alia capitula ejuſdem Urbis, & ex Diœceſi ſaltim Vicarios foraneos, Uti in facti contingentia practicatum fuiſſe Navarræ anno 1624. item & Mediolani, dum Eccleſiaſtici ad muni iones Urbis Novarii, & aliorum locorum Mediolanenſis Ducatus, ex decreto Urbani VIII. cogerentur, dicit Marchinus *ſupra*, & Diana *dict. p. 5. tract. 1. res. 11.* ſub Verſ.*quæro ſecundo.*

49 Et confirmatur quia quando neceſſitas publica concernit de directo, & principaliter æque utilitatem Eccleſiaſticorum, & laicorum: tunc debent Eccleſiaſtici contribuere, non tamen ad liberationem ſolius populi, ſed Oportet quod Clerus, & populus ſimul conveniant, & deliberent, quia quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari (quod intelliges modo jam dicto
50 *q. 12. & ſupra* in Verſ. *ad quintam.*) † Et ſi in tali caſu ſine legitima cauſa nollet Clerus conſentire, poſſent laici implorare auxilium Superioris Eccleſiaſtici, ut compellat Clericos, ſalon *in 2. 2. tom. 2. q. 78.art.5.contr.1.* Azor *p.3.lib.5. cap.19.q.11.* Petrus de Ledeſma *in ſumma tom.2. tract.7.cap.2.concluſ.7.* Joannes de la Cruz *in director conſcientiæ p. 7. cap. 7. q. 7. art. 3. dubio 2. concluſ. 1.* Barboſa *in dicto cap. 4. de immunitate dict.n.7.in fine* Videndus in toto illo numero.

51 Unde in praxi exiſtimo non eſſe audiendum Suarez *de immunit lib.4.dicto.c.16.n.16.* Caſtrum Palaum *tom. 2. tract. 12. diſp. Unica puncto. 9.n.8.* dicentes ſub nomine *Cleri*, ſæpius intelligi capitulum Cathedralis Eccleſiæ cui regulariter à toto Clero commiſſa eſt poteſtas decidendi negotia, quæ ad totum Clerum pertinent. Et ſic video practicari frequenter in rebus ſubſidii, & excuſatis; item quando fit convocatio Eccleſiarum Matrum ad tractanda negotia circa collectas, ſeu donativa, ſolet nominari ex qualibet Eccleſia Cathedrali Utriuſque Caſtellæ, & Regni legum Unus Præbendatus, Dignitas, ſive Canonicus electus à majori parte votantium qui nomine totius Cleri illius Diœceſis mittitur, ita ut quod à majori parte Votorum, qui in Curia Regis, Vulgò *en la congregation* reſolvitur, damnet; aut proficiat omni Clero cujuslibet Epiſ-
52 copatus. † Sed quidquid ſit in his caſibus, tamen in praxi dubii, de quo loquimur exiſtimo non eſſe amplectendam doctrinam Suarez, & Palai, maximè quia contra illam ſtat Sacra Rota Romana *in una leodienſis gabellæ die 19. martii* 1604. Coram Anchaten, quæ habetur *in deciſ. novis*, Farin.*tomo. 1.deciſ.72.n.2.* & apud Poſthumas ejuſdem *tom. 2. deciſ. 42. n.7* Ubi ſic aſſerit *quarto requiritur, quod ad hujuſmodi onus imponendum vocetur, & conſentiat Clerus, nec ſufficeret Epiſcopus cum capitulo, quia quod omnes tangit, ab omnibus particulariter approbari debet:* ſic illa deciſio Rotæ ex regula textus *in cap. omnes ſupra hoc tit. cap. quod omnes de reg. Juris & ex textu in cap. adverſus de immunit. Eccleſiar. in Verbis ibi Verum quando fortè Epiſcopus ſimul cum clericis.* Ubi *n. 2.* Barboſa cum multis explicat per illum textum innovatum eſſe diſpoſitionem textus *in cap. 4. illo tit. de immunitate Eccleſiarum*, ſublatamque eſſe facultatem imponendi collectas, & onera de conſenſu Epiſcopi, & Cleri, niſi quando laicorum facultates non ſuppeterent. ſic cum Borrell. *conſ.4.n.32.* Marta *de Juriſdictione p. 4. cent. 1. caſu 1.n.52.* Diana, Molina, Belletto, Caroto de Graſſ. & Suarez; Sed qualiter in praxi, dixi Uberius ſub *dicta q. 12.* † Et ſecundùm hæc debent intelligi 53
quæ noviſſimè ſcripſit D. Tapia Archiepiſc. Hiſpalens. cum Suarez, Marchino, & aliis *p. 1.lib.4. de legibus q. 11. art.22.* licet concludat *n. 4.* quod non præſtantibus conſenſum Epiſcopo & Clero, & non compellente eos Judice Eccleſiaſtico, laicus Judex poſſit occupare bona Clericorum: addit autem *ibi n. 5.fin.* hunc caſum eſſe rarum de quo *infrà* dico ſub *quæſtione* 14. & jam proximè ſupra *à n. 45.* Et de hoc dubio quid intelligatur nomine Cleri qui cum epiſcopo conſenſum præſtare debeat Thomas del-Bene *de immunit p. 1.cap.5.dubit* 19. Cum Marchino, Bonacina, Magalo, Belleto, Barboſa, Et aliis intelligendus ut hìc.

Ad ſeptimam quæſtionis partem an ſi aliqua Reſpublica propter aliquam Juſtam cauſam au- 54
geret tantillum pretium carnis, Vini, & olei &c. Ut illud plus convertatur in cauſam propter quam &c. non in gravamen Clericorum principaliter faciens, ſed generaliter in gravamen omnium, incurrat excommunicationem Bullæ cœnæ Domini, ſi talem gabellam à Clericis exigant Princeps, aut Reſpublica. Et videtur ut non incurrant ex ea ratione, quia ex juſta cauſa gabella poſita V. G. in communem Clericorum, & laicorum utilitatem, non videtur contrà immunitatem ex multis jam *ſupra* adductis. † De-
inde quia ut ait Malderus *n. 2. 2. tract. 5. cap. 6.* 55
dubio 11. in fine licita eſt contributio laicis impoſita, quando in valde modicum gravat Clerum, & ipſe Clerus ſine magna moleſtia eximi non poteſt, ut pote ſi gravamen Vino ſit impoſitum, quod ex communi laici taberna accipere velint: ſic docent Angelus Verbo *immunitas n. 42.* Silveſter *eodem Verb.1.q.6 n.12.* Coriolanus *in Bulla cœnæ excommunic. 13. fol. 449.* Lopez *in inſtruct. p. 2. cap. 40. fol. 127.* Henriquez *lib. 5. ſumm. cap. 15. n. 5.* & ex Juris peritis Paulus de Caſtro *lib. 2. conſ. 323.* ſic tenens; & Videndi ſunt Aſtenſis *in ſumma lib. 3. tit. 30. art. 4.* Ricardus *quodlibeto.2.q.30* Roſello Verbo *pedagium n.17.* & ex his videtur in modum confirmati decta *ſupra* in Verſ. *ad ſecundam* oro praxi ſchedulæ Regiæ, de qua ibi dictum eſt.

Verùm in caſu hujus dubii exiſtimo dicendum talem impoſitionem quo ad Clericos, quantumvis Princeps, aut Reſpublica; non intendere

deret illos gravare, esse illicitam; ita ut sic, & taliter facientes incidant in censuram Bullæ cœnœ quia in hae Bulla non solùm excommunicantur qui directè imponunt gabellas Clericis, sed etiam indirectè: six ex multis adductis *à quæst.* 1. *&* *q.* 12. & in hae in Vers. *ad primam*, quia ex quo aliquod gravamen, etiam incidenter sentire possint contribuendo sine spe recuperandi, excommunicantur imponentes, si non accedat Clericorum consensus, Juxta modum *supra* scriptum.

57 Nec valet dicere quod talis gabella non sit posita principaliter in gravamen Clericorum, sed generaliter in gravamen omnium, quia ita secundario indirectè Clerici, & Ecclesiastici gravantur quos indirectè, ut dictum est per dict. Bullam gravare prohibitum est: sic ex multis aliis rationibus doctè doeent nostram hanc sententiam Diana *dicta p.* 1. *tract.* 2. *res.*45. Megala *p.* 2. *lib.* 2.*cap.* 17.*q.*6.*n.* 107. Alterius *to-*
58 *mo.* 1. *disp.* 19. *lib.* 5. *col.* 2. *folio* 740. † Et licet Henriquez salvare velit supra Clericos à dicta contributione obligando laicos ut aliam tabernam pro clericis constituant tamen Ut *infrà* dicam *q.* 14. non erit sine difficultate, cum habeant Ecclesiastici Jus eundi ad emendum victualia ubilibet absque gabella.

59 Ad ultimam quæstionis partem videbis *infrà q.* 17. Vers. *ad quartam*; sed quia post infinitos abundantissimè, & novissimè D. Joannes de Solorzano *in suis emblemis emblema* 40. agit contra Principes, qui sacra convasant: Ubi narrat plures casus infortunatos Principum malè, & propriâ authoritate res Ecclesiæ convasantium Justà Divinà ultione punitorum, *&* *emblema* 82. Ubi tributa qualiter ponenda: & *emblema* 83. in Principes insueta tributa imponentes; & *emblema* 84. in crudeles exactores; & *emblema* 85. Ubi Regum verus thesaurus; & *emblema* 86. *fluunt, & refluunt*, Ubi de moderamine in imponendis tributis, non solùm à gentilitio tempore, item, & sacra scriptum, & à tempore inter fideles antiquo, sede etiam moderniori jure, & litteris exornat, non alia addo ad alia conducibilia videbis *infrà q.*39. *Et* 46. *à n.* 1.

QUÆSTIO XIV.

An Clerici sic lege naturæ teneantur ad contributionem, ut membra Reipublicæ sicut æterni concives laici. Et an exempla ex sacris litteris aut ex aliis factis Regum, possint Justificare ut sacerdotes Evangelici, & Ecclesiæ, teneantur ad contributionem sine licentia Papæ, aut Episcopi in casu nimis urgenti & an potestas exquendi tributorum solutionem possit residere in Principe ea imponente. Et an esto quod Ecclesiasticæ personæ non teneantur contribuere de propriis fructibus Beneficiorum, aut de patrimonialibus; teneantur verò de illis venditis per eos, qui ratione tributi laicis impositi pluris valent. & ex ea causa lucrum reportant. Et an Reges possint aliqua lege obligare Ecclesiasticos, ut registrationem faciant coram Ecclesiastico, & laico judice, aut solùm coram laico, ut ex vino, pane, seu aliis speciebus tributariis venditis solvatur Regi gabella. Ad aliquas quæstiones videbis *infrà q.* 29. Vers. *ad primam*, & Vers. *ad secundam*. Et num sit delationi solus per viam recursus à sententia gabellarum lata per Ecclesiasticum ad Regia tribunalia.

SUMMARIUM.

1 *Post D. Andreas de Diana, conciliarius Regii Patrimonii, & D. Antonius de Castro Fiscus in commissione millionum fecerunt allegationes curantes teneri Ecclesiasticos ad præstationem tributi, vulgò sissæ sicut laici & numeris sequentibus.*

Philippus. 2. *Rex Hispaniæ introduxit anno* 1590. *præstationem millionum ob infelicem casum belli adversus Angelos in illa parte maris, in quavis Julius Cæsar infeliciter agit*, dict. n. 1. *Et ad hæc tempora sunt factæ prorogationes, aut novæ concessiones.*

2 *Contributio super victualibus, & comestibilibus de jure licita non fuit; sed jam aliter usu recepta, cum in his speciebus suavior appareat omnibus; servetur in hoc modo major æqualitas.* n. 3. & 4.

3 *Pauperes Reipublicæ solent habere familiam Copiosam, sed divites splendidiorem sumptus faciunt, solentque attentâ charestiâ temporum majora salaria suis famulis, & aliis officialibus operariis* n. 4.

5 *Rex sicut debet defendere, & protelare suos vasallos; ita & vasalli Regi contribuere omnia necessaria, ut etiam possit suam conservare Dignitatem in honore* & n 6.

6 *Clericos in Hispania solvisse collectas, ut laici solvebant temporibus ratio, liberatasque fuisse in Castellæ concilio provisiones contra judices Ecclesiasticos, ut absolverent Ministros exactores, refert D. D. Antonius de Castro* n. 8. & 9. *& sic usitatum, donec lege Regiâ dispositum fuit, ut non exigeretur à Clericis*, dicto n. 9. *& in casu impositæ sissæ à Rege Philippo* 4. *anno* 1656. *Justius Clericos obligatos esse ad contribuendum in ea jure naturali, & Divino, ut* n. 10. 11. 12. 13. 14. & 15. *Ubi adducunt Castro, & Riaño fundamenta. Sed contra* à n 16.

12 *Naturalibus juribus duobus concurrentibus, statur potentiori; sic ut inter res juris naturalis habeant prioritatem illæ, quæ spectant ad conservationem vitæ; sed ne tributentur Ecclesiastici potentius, ut* n. 23.

16 *D. Joannes Palafox Episcopus Oxomensis dicto anno* 1655. *aliam allegationem fecit impugnando allegationes Riañi, & Castri, & asserens immunitatem à tributis nautrali Divino, & omni positivo jure competere Ecclesiasticis, latè loquens contra schedulam Regiam dicti anni relatam* q. 13.

17 *Tolletana Ecclesia mandata restitui pro mi-*

lionibus

lionibus ante solutis, *tum* en 14. quentos de maravedis *contra Regios Ministros exactores*, *tum* en Cinco quentos *contra illam civitatem per consilium Castellæ non obstante contradictione fiscalis*, *in effectu non potuit recuperare eam marapetinorum quantitatem.*

18 *Christus interrogatus Mat.* cap. 22. *à Judæis*, *si licitum erat Cæsari tributum dari*, *respondit*, Ut redderent Cæsari, quod esset Cæsaris: *quo loco*, *& aliis videtur probari Clericos teneri ad tributa*, *ut* n. 19. *Sed Vide* à n 24

19 *Principes Juxta quædam tempora*, *debent Ecclesiam dotare*, *& Ecclesia Juxta alia diversa debet juvare Principes*, *& Reges egenos*, *ut comprobatur multis locis sacra scriptum.*

20 *D. Petrus ad imitationem Christi voluit solvere tributa Cæsari.*

Eccesiastici sæpius in Regno nostro, *& Franciæ*, *Angliæ*, *& aliis in provinciis Compulsi fuerunt*, *sicut laici ad contribuendam sine assensu Pontificis*, *brevique ejus Apostolico*, *ubi refertur*, *quod in septem casibus tenentur contribuere Ecclesiastici. Quid dicendum infra* à n. 24. & 26.

21 *Ecclesiastici à natura ipsa*, *& in simul de jure Divino*, *humano*, *Regio & ex aliis*, *sunt immunes*, *& exempti à tributis*, *& à jurisdictione laica tam in personis*, *quam in bonis*; *& si tributa Regi debeantur à natura*, *ut sub* n. 48. *Vide latè* q. 17. a n, 49.

Lib. 1. Regum cap. 22. *ibi* non habeo laicos panes ad manum, sed tantùm panem sanctum.

22 *Tertia Reales omnium decimarum*; *item subsidium*, *& excusatum*, *& quot provenit ex Bulla cruciata condenata sunt quot annis à Pontificibus Regibus nostris Hispanis*; *item ut Ecclesiastici brevibus Pontificiis solvant Regi alia*, *quibus sunt nimis gravati*, *ut* n. 23. & 57.

23 *Clerici sunt plus gravati gabellis*, *collectis*, *& pedagiis Regibus præstandis*, *quam cæteri laici* & n. 55.

24 *Potestas exequendi tributorum solutionem contra Ecclesiasticos*, *nequit residere in Principibus temporalibus. Quidquid contra scribant Riaño*, *& Castro*: *Ubi &* à n. 25. *respondetur locis sacræ scripturæ relatis* n 18.

25 Esdræ cap. 2. lib. 2 ex facto Neemas.

Sacerdotes ex facto Neemias Esdræ lib. 2. c. 2. *non compulsi*, *sed ex voluntate donarunt pro Murorum reparatione*, *& portarum Hierusalem*, dict. n. 25.

26 *Exempla plura relata à Riaño*, *& Castro*, *quibus patet sine assensu Pontificio Ecclesiasticos in diversis Regnis contribuisse cum laicis*; *non obstante*, *quia de facto*, *& non de jure procedunt ut* n. 27.

27 *Reges antiqui Hispaniæ ante Philip.* 2 *ex quo excusentur à non petita licencia Pontificium*, *ut Clerici*, *& Ecclesiæ contribuerent.*

28 *Ecclesiastici num contribuere teneantur de fructibus plus venditis occasione tributi laicis impositi*, *quam alias venderentur*, *latè*, *discutitur ex dictis* à n. 29.

30 *Exemptus nullus potest habere tabernam*, *aut Macellum*, *ubi minutatim vendat carnem*, *vinum*, *oleum*, *acetum*, *sine licentia Justiciæ ordinariæ*, *aut Administratoris millionum*, *nisi antea registrationem fecerit suorum fructuum &* numero 31. *Ubi referuntur leges*, *& capitula quædam Regia loquentia de Clericis.*

31 *Philipi. IV. Regis nostri schedula*, *quâ significatur non esse suæ intentionis gravare Clericos & Ecclesias*, *loquitur de registratione*, *quam debent facere*, *ut de bonis*, *seu fructibus suis venditis*, *exsolvant collectas*, *sicut laici.*

32 *Furtum vocatur quidquid defraudatur in millionibus*; *imo & crimen læsæ Majestatis vocatur ea usurpatio à nonnullis Doctoribus &* n. 38 *Ubi bene probat Cardinalis Lugo aureis verbis.*

33 *Registratio fieri debet per laicos judices*, *etiam de bonis*, *& fructibus Ecclesiasticorum*, *ne fiat fraus de venditis*, *seu in ordinate consumptis*, *ut proban Riaño*, *& Castro* a dicto n. 30 34. 35. & 36.

37 *Contributiones justas tenentur omnes solvere*, *eo modo lex obligat in foro Conscientiæ*, *etiam non petitas.*

Confessarii debent populum exortare, *& inclinare ad obediendum Principi mandanti solui tributa*; *& ut Reipublicæ pax*, *& obedientia*, *ac reverentia Principibus debita conservetur.* dict. n. 37.

Clerici ementes ab aliis venditeribus, *etiam Clericis*, *non teneantur in octava parte retinenda à venditoribus compelli ad contribuendum*, *nisi adstantibus*, *de quibus dixi in hoc textu* q. 10. & 12.

40 *Clerici ementes*, *si præcedat in contributione posita Papæ licentia*, *tenentur Contribuere in millionibus super vico*, *carne*, *& aliis speciebus*, *sicut laici. Et clerici vendentes in suis tabernis*, *habeantur ut Depositarii octavæ partis correspondentis tributo imposito*, *ut Regi persolvant integrè &* n. 41.

41 *Clerici Venditores vini*, *quod plus valet ratione tributi impositi*, *tenentur illud plus solvere Regi*, *sicut laici*, *alias fraudatores dicentur. Et de Justificatione* n 24 *Ubi* n 43 & 44. *referuntur fundamenta D. Antonii De Castro*, *quibus conatur probare Clericos exemptos non esse a legibus civilibus*, *non repugnantibus canonibus sed de veritate* à numero 46.

44 *Bellarmini verba referuntur*, *quibus videntur Clerici obnoxii legibus Politicis explicantur* n. 48.

45 *Schedulæ Regiæ referuntur*, *quibus videtur*, *ut laici cognoscant de casibus inter Clericos &* n. 46.

47 *Rex noster*, *ejusque Judices Jurisdictionem habent ad turbandos*, *& annullandos contractus simulatos*, *& ad facienda registra*, *& rationes liquidandas.*

48 *Homines naturaliter emerent*, *ac venderent intra idem pretium*, *etiam si leges civiles non taxarent pretia.*

Leges, *quæ loquuntur circa tributa*, *& collectas*, *à natura ipsa lædunt libertatem*, *quâ homines in commune consortium utuntur*, *habendo res communes acommodatiori pretio* dict. n 48.

49 *Innocentii* 10 *referentur verba sui brevis anni* 1650. *Ubi cavetur forma*, *quibus Clerici teneantur contribuere cum laicis in millionibus prorogatis.*

50 Gra

50 *Clerici vendentes, & retinentes tributum solutum ab emptoribus, & si habeantur, ut spoliatores Regalium Jurium: sed nullo modo quantumvis tributum sit ex justa causa impositum, debent compelli ad eius solutionem per exactores seu Ministros Regios, etsi aliàs peccent, & ad restitutionem teneantur* n. 51. & 52. *contra alios ibi sub.* n.47. & dict. o. 51. 53. 54 & 56.

54 *Clericorum ferè infinitus est numerus nullos fructus colligentium, cum nimis egeni sint; et sic evenire, ut soleant esse pauci respectu laicorum, qui habeant fructus tales, ut Rex in venditione defraudetur nimis, quod est contra querelantes in eos dicentes esse tributorum defraudatores. Regii Ministri compellentes, & exigentes a Clericis, incurrunt in censuram Bullæ cœnæ,* dict. numero 54.

55 *Clerus Hispaniæ tributat Regi dimidiam partem decimarum consistentem in tertiis Realibus, & in Magisteriis ordinum militarium. & in subsidio, & excusato, & in aliis gratiis Pontificiis, quibus additur contributio millionum, quibus minutatim emendo, gravatur: imo gravantur Episcopi pluribus aliis sumptibus Romæ solutis. Vide.* n. 23. & 24.

56 *Recursus per viam violentiæ non datur de sententia lata ab Ecclesiastico judice, non obligante Ecclesiasticos ad solvenda tributa, sed est pro parte Principis recurrendum ad Papam.*

1 JUxta propositas difficultates video ut occasione tributi modo impositi per late dicta *q.* 13. io his Castellæ, Regnis, Regnicoli, & Regii Ministri *Doct. D. Andres de Riaño* consiliarius patrimonii, & commissionarius milliooum, & licentiatus *D. Antonius de Castro* fiscus Regius in eadem commissione millionum io Aula coosilii in duabus allegationibus Juris, latissime pero raverint pro justificatione illios tributi, item & omnium præcedentium millionum introductorum ab aono 1590. in istis Regnis; tunc temporis ob infelicem casum Belli adversùs Anglos introducti à Philippo II. in illa parte, in qua bis Julius Cæsar infeliciter egit, ut scribit Onosandro *lib.* 4. *de re militari cap.* 23. & 26. & Regoum congregatum in curiis per suos procuratores octo millioour præstitit servitium primum huius generis impositum soper comestibilibus, ut testaotur Bobadilla *in politica cap.* 18. *p.* 2. *n.*296. Avendaños *in tract. de justa impositione tributi propositione* 1. *fundam.* 7.*n.*4 *p* 27. ex tunc io his Regnis visitata admodum per pro-
2 rogationes horum servitiorum. † Etiamsi pee textum *in l. universi cod. de vectigalibus*, contributio super comestilibus, & victualibus licita non fuerit, ut multi senserunt; eo quod dispositio illius legis contraeio usu, & imperio potuisset abrogari; aliavè Regiá dispositione, juxta quæ dixi *supra in cap. transacto q. fin.* & ex eo etiam quia in istis speciebus suavioe est cootributio omnibus concivibus, quàm in aliis speciebus, ut notantee tenent Silvester, Valentia, Navareus, Turrianus, Diana D. Petrus Tapia Archiep. nuoc Hispalensis, Lazman, quos refert idem D. Antoo. Castro *art* 1. *sua alegat. n.* 10. cum Suarez *de legibus lib.* 5. *cap.* 16. *n.* 1. & cum Vasquez *tit. de restit. cap* 6. § 1 *dubio* 2. *n.*30 Gaspar Hurtado *de justitia, & Jure disputatione* 14. *difficultate* 4. Sanchez *cons. moral. lib.* . *cap* 4. *dubio* 45. † Item 3
eo quod in hoc cootributionis modo servator major æqualitas; nam quamvis aliqui pauperes officiales Reipublicæ soleant habere familiam copiosam; sed divites Reipublicæ ut in plurimum solent habere majores familias, & abundantiores, atque splendidiores sumptus facere quotidianos. Et attenta charestia illarum vendendarom specierum in Macello publico solvunt Salaria majora suis famolis servitoribus, ut consideravit Cardinalis Lugo *de justitia disput.* 36. *sect.* 2. *n.* 23. & 25. ibi *primo quia servatur æqualitas quantum servari potest, quia licet pauperes cogantur emere, plura tamen emunt divites, & nobiles una die propter majorem familiam, qua utuntur, quam pauperes emunt uno mense, quia paucioribus contenti parcius vivunt.* † Et addit ut 4
licet divites non solvant aliquando immediatè tributum in illis rebus; sentire tamen mediatè idem oous quia cum artifices, operarii, & alii majori pretio comparent sibi victum propter tributa, quæ in illis rebus solvunt, carius suas operas divitibus locant, ut lucrum, & victum sibi comparent: ita ille, & doeent Malderus, Layman, Turrian, Sanchez, & Larrea *aleg.* 59. *n* 23. & idem Castro *supra n* 11. & ob id Molina *de justitia disp.* 668. *num* 2 vers. *ego vero*, & *disp.* 669. *num.* 2. ait hanc formam coo tribuendi, noo solùm esse introductam in Hispania; imò & in aliis pluribus provinciis; & sic practicatum sine quœrelis subditorum, qui nuoquam visi suot petivisse, ut collectæ sic impositæ millionum imponerentur io aliis speciebus.

His breviter suppositis conantur quoad pri- 5
mam partem quæstionis dicti Ministri Regii fundare Castro *à n* 16 *per totum integrum articulum*; & Riaño *à n.* 2. io vers *contrahese* iste, quia inter Principem, & Vassallos ait talis sit societas, & reciproca obligatio, ut quemadmodum Rex debet defendere suos Vassallos, administrando ei justitiam, & devastando hostes, & inimicos, ut docent omnes per *auth. de quæst. in princ. cap. illud* 10. *q* 3 *cap tributum.* 23. *q* 8. *cap. boni Principes* 92. *dist. l.* 2. *tit* 10 *p.* 1. Lucas de Pena *in l. si coloni. cod. de agricolis, & censitis lib.* 10. Covarruu. *in pract cap.* 35 *n* 3 Menchaca *controvers. illustr. cap* 41 *n.* 26 Afflictis *decis* 14. Grasal. Regal Franciæ *lib.* 2. *cap* 7. † ita & Va- 6
salli subditi, & eorum metro Divino Jure, & naturali sint obligati ad contribuendum Principi omne necessarium, ut possit protelare eos, & maoutenere in pace; & ut Rex queat suam Regiam Dignitatem conservare in honore, ut docent Doctores cum D. Thoma *in Epistola ad Roman.* 13. *lect.* 1. & *in* 2. 2. *q.* 102. *art.* 2. *ad* 3. Baldus *in l. ex hoc Jure n* 63 *ff. de justitia*, Marquez *in gubern. Christian. lib.* 1. *cap.* 16. & *cap.* 29. Sanchez *cons. moral. lib.* 2. *cap* 14 *dub* 2. Lessius, Pancirola, Menoch. Burgos de Paz, Azevedus, Lira Soto, Caiet. & alii, quos refert idem Riaño *supra n.* 3. Navar. Otalora, Zevallos, Belluga, Bobadilla, Molina, Vasquez, & alii, quos refert Larrea *allegatione* 59. *per totam*: & prosequitur latè Riaño multis fundamentis *ibi a n.* 4.

D. Antonius de Castro *in dict. sua allegat. à* 6
n 16. probat sita æque Vasallos, tam Clericos, quàm laicos causa communis utilitatis, & publici boni,

boni, quæ multò minora erant in prima impositione millionum relata anni 1540. quam sunt, & fuerunt à tempore, quo noster Rex Philippus IV. incepit regnare tunc temporis non fuisse habitum pro necessario petere licentiam à Pontifice, & ut suum breve præstaret ad hoc ut Ecclesiasticis contribuerent cum laicis, & quod sine illa facta fuit exactio indistinctè, tam ab Ecclesiasticis, quam à laicis, ut affirmat Bobadilla *dict. lib. 2. cap. 18.*
8 *n. 196.* † Ubi refert ut quamvis nonnulli Ecclesiastici judices curarunt censuris liberare Clericos à contributione, datæ fuerunt in consilio supremo Regio provisiones ordinariæ, ut laicos ministros exactores absolverent; & quod à temporibus retro actis sic assuetum fuerit ex Castillo, & Gutierrez, qui *q. 92. de gabellis n. 3.* primus dubitavit de honestate illius facti Regii quemadmodum antea etiam à Clericis vectigal. vulgò alcavala exigebatur, & solvebatur.

9 Quousque à Regibus nostris per *l. 6. & 7. tom. 18. lib. 9. recopil.* dispositum fuit ut non exigeretur à Clericis, uti affirmant Gregor. Lopez *l. 50. tit. 6. p. 1. glossa 1.* Montalbus, & Remigius, & sic habitum à Gutierrez *dict. num. 3.* dicens hodie justius procedere, quia adest major publicæ utilitatis, & urgentis necessitatis ratio per textum *in cap. aurum 12. q. 2. de præsumpt.* ex S. Ambrosio *ad D. Hieronym. in cap. Gloria eadem causa Pontifices in cap. 2. cap. 4. cap. 7. de immunit. Ecclesiar.* & longè per verba Ancharrani, Abbatis, & aliorum 81. authoribus ipse Castro confirmat, & ex legibus 54. *tit. 6. p. 1. l. 1. tit. 3. lib. 1. ordin.* Ubi Didacus Perez verbo *que son*
10 *para bien comun. l. 11. tit. 3. lib. 1. recopil.* † Et ex aliis factis usque ad *num.* 23. fundans lato calamo hanc obligationem, etiam comprehendere, tam Clericos, quam laicos, tum Jure naturali, tum etiam Divino comprobans ex locis Sacræ Scripturæ *à num.* 23. Ut prosequutus idem Rianno refert fundamenta plura scripturæ, & ille considerat ad justificandam contributionem calamitates, quas paterentur Ecclesiastici utriusque Castellæ, si Rex noster non ita vigilaret suis exercitibus oppugnare gallos debellantes in Cathalonia, & in confinibus Aragoniæ, item & in partibus Portugaliæ, pondamus illas, quas nunc patiuntur, & passi sunt Ecclesiastici Episcopatuum Pacensis & aliorum, quorum fructus multum deperierant propter inimicorum invasiones, sicque contributionem absque consensu Pontificio optimo Jure in Ecclesiasticos currere cum ex causa urgente instante, & æqua tam illis, quam laicis fuerit imposita.

11 Deinde fundantes prædicti consiliarii Regii in Jure naturali, & Divino necessitatem contribuendi, tam ab Ecclesiasticis, quam à laicis, & dicentes provenire à Jure naturali, & Divino à causa publica descendente, existimant enim, ut quantumvis Ecclesiasticorum immunitas in non contribuendo, sit etiam fundata in Jura Divino, & naturali. Tamen quia prima contribuendi obligatio sit Superior ob necessitates urgentes, redundantes in commune bonum, tam Ecclesiasticorum, quàm laicorum debeat hæc obligatio contribuendi, subveniendo publicis necessitatibus omnium subditorum præferri alteri privilegio immunitatis, quæ tantùm videtur competere Ecclesiis, Ecclesiasticisvè personis Jure Divino, seu humano tantùm, ut multi dixerunt, & ex hac causa disputatores quæstionem illam. † an concurrentibus duobus juribus natura- 12
libus diversis stetur potentiori juribus, & doctrinis corroborantes, videlicet ex *cap. licet de regularibus, cap. per venerabilem qui filii sint legitimi, cap. solitæ de majorit. & obed.* & cum Cajetano, & aliis Zevall. *in pract. q. 739. num.* 41. Sanchez plures cumulans *in decalogo lib. 1. c. 10. quæst. 2. num.* 17. Concilio Toletano 8. *cap.* 2. D. Gregorio *moral. c.* 40. *ex Aristotele lib. 5. ethicor. cap. 6.* quia ut ait Cicero *pro Milone* Sanchez *supra c. 11. q. 2. n. 12.* Reginald. *lib. 13. c. 4. sect. 2. n. 34.* inter res juris naturalis habere prioritatem illas, quæ spectant ad conservationem vitæ propriæ. Et sic cum Suarez *de legibus lib. 6. c. 8. n. 1.* Cassio *lib. 2. de esfera civitatis cap. 1.* dicunt ut publica utilitas sit præferenda Ecclesiæ privilegio: & ex Divo Thoma, & aliis relatis à Reginaldo *dicta sect. 2.* ibi *ordine priorem esse hanc propositionem, amplectenda esse de se necessaria ad conservationem vitæ propriæ, & avertenda contraria; & ubi adest periculum faciendi contra unam, vel aliam legem licitum est servare eam, quam probabiliter judicatur esse graviorem:* & hæc ita provenire non ex vitio legislatoris, sed ex natura rei, ut loquitur Aristotel. & cum eo omnes Theologi ethicorum *lib.* 1. Seneca *lib. 2. de ira cap.* 20. Plutarchus *in apophteg.* Anguianus *de legibus lib. 4. cap.* 21. cum infinitis, Aria Montan. *in respons. Juris pro contrib. Eccles. à num.* 66. Victoria *de potest Eccles. relectione 1. sect. 6. n. 10. & relect. 4. de potestate Papæ, & concilii, num. 18. proposit. 2. usque ad* 4. idem Rianno *in sua allegatione num.* 48. resolvens ut quamvis amittatur quod Ecclesiæ immunitas aliquo pacto oriatur à Jure naturæ seu Jus naturale ad illam inclinet; sed à fortiori fatendum ut ipsum Jus naturæ potius respiciat ad conservationem Religionis, & Regnorum, quàm ad eximendos Ecclesiasticos à tributis.

Et iterum prædicti, præcipuè Rianno *num.* 13
234. nam Principum statuta generalia, quæ diriguntur ad meliorem populorum gubernationem, seu bonum commune, & utilitatem, tenentur observari ab Ecclesiasticis in utroque foro, fori &, poli, quia etsi canonicum Jus præstat Ecclesiasticis exemptionem à jurisdictione temporali, intelligitur respectu rerum spiritualium, de quo latissimè dixi *in cap. 2. cum aliis de judic.* & proprius *ibi in cap. novit. à q. 1.* sed non in illis, quæ diriguntur extra exercitium clericale ad naturæ commodum ordinata, secundùm rationem naturalem, & politicam, ut communiter sentiunt Doctores Theologi, qui exemplis probantes assignant illud de statuto Principis taxante pretia rerum, & prohibente illas extrahere à Regno, seu de Regnis extraneis intrare in Regnum, ut de primo præsupposito docent Calla *de contrabandis n. 10.* sequentibus verbis *civiles leges, & generalia Principum statuta, quæ de Clericis mentionem non faciunt ad communem omnium utilitatem edita etiam, Clericos ipsos comprehendere, cum & ipsi legibus ad bene vivendum ordinatis, alligentur, quia cives sunt, & tales remanent, non obstante Clericatu, & membra Reipublicæ nobiliora; & quamvis privilegiati, veniunt nihilominus civium appellatione, ex cap. cum nullus de temporibus ordinat,* & dicuntur de districtu temporali *c. fin. de officio de leg. lib. 6.* & pars Reipublicæ Bald. *in l. 1. §. hujus studii ff. de Justitia, & Jure.* † Et 14
quatenus communem utilitatem concernunt ad

eorum observantiam claro Jure, & fine ulla difficultate tenentur, ut docent Lucas de Pena *in l. fin. cod. de exact. & trib. lib.* 10. & *in l. 2. cod. de quæstionib. muneribus, vel præstation. nemini liceat se excusare l.* 10. *ubi* declarat quomodo, & quando procedat Dominic. Soto bene *in 4. sentent. dist.* 25. *q.* 25. *art.* 2. Sairus *de clavi Regia, lib.* 3. *c.* 4. *n.* 16. Lessius *de justitia lib.* 2. *c.* 33. *dub.* 3. *n.* 24. cum aliis Zenedus *in practicis q.* 33. *n.* 3. Pereira *de manu Regia p.* 2. *lib.* 2. *tom.* 1. §. 19. *c.* 38. *n.* 28. & *cap.* 39. *n.* 6. Ubi plures adducit Morla *in emporio tit.* 2. *q.* 12. *in fine*, Zevallos *in pract. p.* 4. *q.* 899. *num.* 40. *ad* 44. Campanilus *in clem.* 1. *de vita, & honestate Clericor. n.* 333. Calixto Ramirez *de lege Regia* §. 27. *à n.* 10. & §. 26. *n.* 2. cum aliis Salcedus *de lege politica lib* 1. *c.* 4. *n.* 33. & *ibi* §. 1. *n.* 28. & 31. Ripa *de remediis ad conservandam ubertatem n.* 234. Navarrus *in manuali c.* 23. *n.* 88. Molina *de just. tract.* 2. *disp.* 31. & *alii*, ut Azeved. Avendannus, Mexia, Ignatius Lopez cum Federico de Senis, Card. Felin. Craveta, Bursato, & aliis.

15 Et de obligatione utriusque fori D. Thom. *p.* 2. *q.* 96. & cum eo Theologi, & plures relati à Sperelo *decis.* 12. *n.* 2. Sairo *in Clavi Regia lib.* 3. *c.* 4. Cala *supra de comprobandis n.* 35. & 45. Tapia *de leg. lib.* 4. *q.* 11. *art.* 6. & 7. & cum Suarez, & multis aliis, & cum infinitis Castillo *tom.* 7. *cap.* 8. *à num.* 24. & *cap.* 9. *à num.* 22. Videndi Covarruv. *pract. cap.* 32. *num.* 2. Navarr. *in manuali cap.* 17. Victoria *de potestate Ecclesiæ in princ.* Cala cum aliis *supra n.* 23. & 42. & multis relatis, Duennas *in quæst. sing. moral. tractatu* 13. *sing.* 2. *n.* 7. Cardinalis Lugo *tom.* 2. *disp.* 26. *sect.* 5. *dubio* 8. *num.* 77. Suarez *de legibus lib.* 3. *cap.* 34. *num.* 6. Barbosa *in collect. ad textum nostrum* cum multis *num.* 5. & cum aliis bene *de Parlam. dubit.* 4. *sect.* 18. Ansaldus *de jurisdictione p.* 3. *cap.* 19. *à num.* 41. *ergo* ex his & aliis optimè videntur prædicti Regii allegatores sententiam, ut Clerici teneantor contribuere, sicut laici.

16 His ioquam, & aliis nnn obstantibus, nec nos negamus præfata, & alia fundamenta generalia, tum legis naturæ, tum divinæ, tum etiam homanæ, quibus fulcitur illorum doctrina; quod enim dicimus, est nempe, ut bona Ecclesiæ, seu Clericorum, fructus beneficiorum, & patrimonii, non sint collectis tributis, pedagiis, & aliis Regiis exactionibus obligata, nisi juxta terminos, de quibus latè exposui *supra à q.* 10. Ubi expendi scripturæ Sacræ loca, item, & Jura nostra canonica *cap.* 2. 4. & 7. *de immunitate Ecclesiarum cum aliis* ubi ad faturitatem, & cum clara distinctione loquutus sum, item & in aliis quæstionibus subsequentibus, & ad faturitatem, etiam leges quæ novissime contra prædictos D. Andream Rianno, & D. Antonium de Castro scripsit super illud Esdræ *lib.* 1. *cap.* 7. ibi *vobis quoque notum facimus de universis Sacerdotibus, ut vectigal & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos* D. D. Palafox, & Mendosa, Episcopus Oxomensis dirigens juridicam, & politicam epistolam ad Regem nostrum Catholicissimum Philippum IV. qui à littera B. probans ex locis Sacræ Scripturæ, conciliis, & decretis antiquis de Jure nostro canonico, Jure civili, Regio, & brevibus ac Bullis Pontificiis immunitatem, à tributis competere Clericis, & Ecclesiis de Jure divino, & cum pluribus Doctoribus per totam litteram B. usque ad C. quæ non repeto, cum satis ego dixerim, tum *supra ad q.* 10. & ex proposito *infra q.* 15. *vers. ad tertiam*, dum exigi de illa quæstione *an Ecclesiasticorum immunitas à collectis, & legibus laicis competat eadem, ac à jurisdictione de Jure Divino, ac humano.* † Qui Episcopus ab- 17
unde improbat exactionem à Clericis quoquomodo, tum hanc ultimam intentatam virtute Regiæ Schedulæ 19. Julii hujus anni 1656. qua assert Rex satisfactionem in conscientia, & justitia de omne id, quid à Clero sit tributatum, tum quatuor fundamentis juridicis eo quod in canonico Jure sunt stabilitæ censuræ itemque in Bulla cœnæ Domini *cap.* 18. censuris prohibetur qualiscunque tributorum impositio, quæsito colore Clericis facta, dicens & illam satisfactionem oblatam non offerri liquidam, & claram, imò & fallacem esse adducens casum Tolletanæ Ecclesiæ *num.* 33. quæ repetens à Rege contributiones aliquas millionum de annis tetroactis, item à civitate alias ratione statuti municipalis, & post longum litigium in Cancellaria Vallissoleti & in consilio Regio, ubi declaratum fuit vim nonfieri Vicario Tolletano in procedendo, & compellendo ad solutionem, & noo obstante contradictione fisci Regii mandatum ut eis solverentur, ac redderentur pro contributione Regia *Caterçe quentos de maravedises*, & ex alia civitatis *çinco cuentos liquidos* cum assistentia ejusdem fisci patroni. Et si ita de Jure obtentum nunquam tamen de facto solutum, & recuperatum, inducens ex hoc casu, ut si cum Ecclesia Tolletana numero, quæ est aliarum Regni caput, & Primas, ita acciderit idem facilius cum cæteris Ecclesiis, nec sic divitibus, nec facilioribus ad occurrendum similibus vexationibus accidere posse.

Adhuc vero non videtur, ut ille eruditus, ac pius 18
admodum Episcopus satisfecerit objectionibus relatis adductarum allegationum Rianni, & Castri fundantium in Jure naturæ contributionem collectarum faciendam, & solvendam à Clericis; quæ etiam fundatur Jure Divino, scripturæ locis illo Matthæi *cap.* 22. Ubi interrogatus Christus Dominus à Judæis cautelosè, si licitum erat Cæsari tributum dare, Christus, respondit ut redderent Cæsari, quod esset Cæsaris, significans præstationem illam non esse liberalem, sed ex justitia debitam fundatam in Jure naturali, & divino, & probant Doctores cum D. Thoma *opuscula* 21. *in epistola.* 56. & cum infinitis idem Rianno *à num.* 19. & ex aliis traditis ab Archiep. Tapia lib. 4. in catena morali *q.* 11. *art.* 2. *num.* 1. & *art.* 5. *n.* 1. & 2. D. Bernard. Tertulliano, & juxta illud Paul ad Rom. 13. & *Reg. lib.* 1. *cap.* 8. Matth. *dict. cap.* 22. & idem Castro *in sua allegatione numer.* 23. ait cum Soto, Covarruv. Joanne Garcia, Menchaca, Bobadilla, Avendanno, & aliis hanc obligationem dimanare à Jure divino, & in id ponderans cum illis verbis *cap.* 2. *lib.* 2. Esdræ loquens de facto Nehemiæ venientis ad Hierusalem, & videntis portas civitatis, & muros destructos, sequentia protulit verba *vos noscitis afflictionem, in qua sumus, quia Hierusalem deserta est, & portæ Urbis igne consumptæ sunt, venite, & ædificemus Hierusalem, & non simus ultra opprobrium.* Et juxta hanc propositionem legitur ibi cap. sequenti quod *surrexit Eliasib. Sacerdos magnus, & fratres ejus Sacerdotes ædificaverunt portas Regis*; ex hoc loco dicens Menochius *in tract. manuscripto de jurisdict. lib.* 2. *cap.* 3. *vers. primo affertur illud* patere ut Sacerdotes solverint tributum reædifica-

reædificationis ex cauſa communis boni, & publicæ utilitatis, & citat Martham *de juriſdict. dict. p.4 cent.1. caſu* 10. *n.*3. *&* 4. & Petrum Gregor. *de Republ.lib.*3.*cap.*7. *ex n.*17. adducentes exempla alia, adducens etiam ex Livio aliud exemplum, quando occaſione belli Roma fuit oppreſſa, & neceſſitata *l.*33. & ex Ænea Roberto rerum judicatarum *l.*2. *c.*2. ut oppreſſa Francia, ſicut hodie Hiſpania dicit quod *Pontifices, Flamines, Augures, cæterique Sacerdotes pecunias conferre coacti ſunt.*

19 Imo & idem Riaño *à* n. 64. probans *num.* 63. cum Petro Gregorio *de Republica lib.* 5. *c.* 5. *n.* 2. Anton. Faber *lib.* 9. *cod. tit.* 30. *definitione* 26. *de muneribus patrimonialibus*, Diana *tract.* 2. *p.*1. *reſ.* 7. Michael Manchlur. *de Monarchia ſæculari p.* 3. *cap.*1. *& lib.*2. *cap.* 3. Soto *in* 4. *ſententiarum diſt.* 23. *art.*2. Molina *de juſtitia, & Jure tract.*2. *diſp.* 32. & tum aliis, quod idem ſummus Pontifex (ſalva clementia ſua) nequit privare Principes temporales, niſi in caſibus à Jure permiſſis; & ſic nec à Juribus, & Regaliis, quæ ad Principes pertinent, eo quod ſunt tempora, in quibus temporales Reges, debent augere donationibus, & muneribus Eccleſias; item & tempora, in quibus eadem Eccleſia debet juvare Principem, quando illius bona, ſive patrimonium; item & ſubditorum non ſufficiunt; probans primo *à n.* 64. *ex illo Regum lib.*4. *cap.* 18. quando Rex Ezechias in oppreſſione Sennacherib à Syriorum Rege accepit de templo aurum, & argentum ad ſolvendum 300. talenta argenti, & auri 30. quæ ab illo petiit, item & ex illo Reg. *lib.* 1. *c.* 21. quando S. & Propheta David accepit propoſitionis panes, quos petiit Sacerdos Abimelech: & ex illo Reg. *lib.* 3. *cap.* 15. quando Rex Aſa de Juda vir perfectus, & gratus Deo accepit etiam argentum, & aurum templi, ut ſuccurreret neceſſitati, in qua poſitus fuit ob Bellum Baſa Rex Iſrael. Et ex illo Reg. *lib.* 4. *c.* 16. ubi idem etiam exequutus fuit Rex Achab. in oppreſſione, & Bello Deteglat, Phalaſar, Rex de Aſſiria, & Pheſe filius Regis Iſrael. Et ex illo adducto caſu Nehemias dicto lib.2. Eſdræ cap. 2. *& cap.* 3. *&* 12. Et ex illo Eſdræ *lib.* 2. *cap.* 5. in illa ingenti fame, quam paſſus fuit populus, in qua ut ſuccurreret permutavit, id eſt *Cambio*, poſſeſſiones, & hæreditates pro tritico: & quod Chriſtus Dominus, cum eſſet Sacerdos Summus, deſcendens à Regio ſanguine, fuit primus, qui voluit ſolvere debitum tributum Cæſari; & quod ad ejus imitationem idem fecerit Divus Petrus, ut docet n. 70. ex Baeca *Morali in Evangelicam hiſtoriam lib.* 12. *cap.* 1. §. 2. *fol.* 541. in ſequentibus verbis *forſan Petrus nunquam viderat quod JESUS ſolviſſet didrachma, & nihilominus interrogatus an ſolvat; JESUS indubitanter annuit ſane, ubi Regiæ neceſſitates ad Petrum, ejuſvè ſucceſſores deferuntur ab illis, qui trutinantur; non eſt qui dubitet etiam CHRISTI bona temporalibus Regnis adjudicare.* 20 † Et aliis exemplis Regum Franciæ, Angliæ, Hiſpaniæ, & aliarum provinciarum comprobat, ut ſine aſſenſu Pontificis, breveque ejus Apoſtolico, etiam Eccleſiaſtici, ſicut laici compulſi fuerint contribuere pro neceſſitatibus publicis, & communibus, niſi à tempore, quo in his Regnis incepit Rex Philippus II. anno 1591. & poſtea ad ejus exemplum Rex Philippus III. anno 1598. ibi etiam *à num.* 90. cum multis comprobans caſus, in quibus Eccleſiaſticæ perſonæ tenentur contribuere cum laicis; & congerit caſus ſeptem, ſine aſſenſu Pontificio, ut ſi ſit periculum in mora, vel tributum imponitur ob conſervationem communem omnibus, & in Clerico negotiatore, & quando eo quod liberatur à gabella Eccleſiaſticus gravatur, & injuriatur laicus proximus, & hoc ob præſumptam Pontificis voluntatem; ſexto quando extraordinariè gravantur laici, & non ſic æquè Eccleſiaſtici, & onus eſt commune, & æquale, tam illis, quam illis. Septimo quando provinciarum Barones ſunt prudentes, & omnino probati.

Sed ego inquam reſpondeo à natura ipſa, & in ſi- 21 mul de Jure divino, humano, Regio, & ex aliis provenire immunitatem, & exemptionem à tributis, & à juriſdictione omnibus Eccleſiaſticis, tam in perſonis, quam in bonis beneficiorum, & patrimonialibus, ut dico *dicta q.* 17. *infra verſ. ad tertiam,* & latè *à dict. q.*10. quia, ut benè ponderat ipſe doctus Epiſcopus Oxomen *in ſua allegatione litt. O*, O expendens illud relatum David *l.*1. *c.*22. *Regum ibi non habeo laicos panes ad manum, ſed tantum panem Sanctum*, interrogavit Abimelech. *ſi mundi ſunt pueri*, ubi dicit ab expoſitoribus tria maximè notari. Primum David Regem non cepiſſe, ſed accepiſſe panes; & quamvis neceſſitate compulſus poſtulaſſet non uſurpaſſe. Secundo in caſu etiam neceſſitatis à Sacerdote poſtulaſſe, tanquam ob eo, qui ſolus diſpenſare poterat. Tertium munditiam neceſſariam eſſe in laico, & devotè, & humiliter accipiendum eſſe à ſæcularibus quidquid Eccleſiaſtici ſpecie tributi impendunt, & commendat videndum Abulens. *dict. l.*1. *Reg. c.* 21. *q.* 8. *&* 13. Et eſt doctrina Pontificis *in cap. adverſus* 7. *de immunit. Eccleſiar. ut à dicta q.* 10. *expendi.* † Quare ergo dicit 22 debet ut cum à condonatione ſummorum plurium Pontificum Regibus noſtris Hiſpanis datæ ſint contributiones, quæ vocantur tertiæ Reales, nempè omnium decimarum Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum tertiam integram partem, & illa quæ vocatur *ſubſidium*, & *excuſatum*; item alia contributio ingens, quæ procedit à Bulla cruciata, & aliis Bullis quotannis in his Regnis ſingulis perſonis, erogatis, juxta eleemoſynæ taxam, quarum rerum ſummæ ſunt ingentiſſimæ, & nimis gravantes ſtatum Eccleſiaſticum. † Et idem plus ſoleant brevi 23 Pontificio contribuere, & collectari in millionibus, ſicut cæteri laici, ſequitur ab evidenti ratione, ut Eccleſiæ, ac Clerici ſint plus gravari gabellis, collectis, & pedagiis Regibus præſtandis, quam cæteri laici, imò & defraudati, quia ſi laici temporalia Clerici præſtant, quia Clerici illis ſeminant ſpiritualia, ut longè, & benè exemplificat, imo & devotè idem Epiſcopus Oxomenſis omnino legendus, patet de primo ad ultimum, ut cum exceſſu ſint plus Regi tributarii Eccleſiaſtici, quam laici contra naturæ ordinem, & ſupra, ac infra ponderata *à dict. q.* 10. *& quæſtionibus ſequentibus.* Indeque evenire potentius jus naturæ, & divinum militare, ut immunitas illæſa à tributis in Eccleſiaſticis conſervetur, quam quod fiat quotidiana tributaria in dedecus tanti ordinis, & excellentiæ, de qua in *dicto cap. novit. de judiciis à quæſtione* 1. & alibi dixi ex regula textus *in cap. ſolitæ de majoritate, & obed. & tota dict.* 96.

Ad ſecundam, & alias quæſtionis ſuppoſitis, 24 quæ longiſſimè dixi *à dicta quæſt.* 10. & quæſtionibus ſequentibus, breviter reſpondeo in qua interrogatur an poteſtas exequendi tributorum ſolutionem, poſſit reſidere in Principe eam imponente contia

tra Ecclesiasticos; respondeo quod nonnisi juxta tempus, & modum, de quibus dixi in dictis locis, quantumvis relati Riaño, & Castro *in suis allegationibus* conentur defendere, saltem in necessitate urgenti, & publica, quali præsens, quæ occasionavit gabellam, de qua dixi *sub q.* 13. *proximè præcedenti*; nam quidquid ipsi adducunt in comprobationem est absonum, & à veritate practica alienum, absque eo quod obstent scripturæ loca supra adducta, & quod Reges nostri Hispani sæpè ceperint de Ecclesiis aurum, & argentum, & item fecisse omnes Clericos hujus Regni tributarios ob domesticas necessitates ex bello domestico occasionatas, usque ad tempora *D. Philippi II.* à quo primo breve consequutum fuit Pontificium, ut primi milliones *Supra n.* 1. assignati solverentur ab Ecclesiasticis; etenim facta Regum antecedentium non sunt in consequentiam trahenda, quia potius de facto, quam de Jure talia fecerunt, ut faciebant tempore Ecclesiæ primitivæ nonnulli ethnici Imperatores, à quibus discesserunt Imperatores Constantinus, Justinianus, & alii relati *in quæstionibus*
25 *citatis.* † Imò ex facto Nehemias *l.* 2. *Esdræ cap.* 2. juxta relata verba, supra, patet Pontifices, & Sacerdotes non compulsos, sed ex propria voluntate donasse pro reparatione murorum, & portarum Hierusalem, nec dabit, ut est animadversum, violenter accepit, sicut nec cæteri scripturæ Reges jam adducti, ut & hodie in instantissima, & urgentissima necessitate facerent nostri Episcopi, & Ecclesiastici; imò & fecisse sæpius constat adhuc non instante extrema illa necessitate invasionis civitatis libentissima, & abundantissima donativa faciendo Regibus nostris.

26 Et sic non obstant exempla, quod idem factum, & executum fuerit contra Sacerdotes Siciliæ, ut refert Justin. lib. 22. historiæ, & apud Tucydidem, Xenophontem, & Demosthenem, leguntur exempla Petr. Gregor. *Syntagm. lib.* 2. *c.* 2. Aristotel. *c.* 2. *ethicor.* Et quod Sacerdotia Ægyptii, Græcæ, & Romæ sic factum. Ut refert Theodoretus *q.* 22. & quod Dux Albæ Pro - rex imposuerit, & acceperit collectam à statu Ecclesiæ, ut repararet bellum Franciæ, ut refert Modernus *de jurisd. p.* 4. *c.* 10. *n.* 4. Petrus Gregor. *de Republica c.* 7. *n.* 33. & universaliter in tota Italia fuit imposita in Ecclesias decima quædam ad impugnandos inimicos in bello Siciliæ, Aloisius Leo *in auth. sacra cod. de Sacrosanct. Eccles. n.* 19. *extravag.* 1. *de decimis*; & quod Clerus Reipublicæ Venetiæ contribuerit bis, ut refert Bullenger *lib.* 3. *historiæ Venetiæ*, & quod in Gallia fuit publicatum, edictum tempore Cloterii Regis ad accipiendam partem tertiam Ecclesiasticorum redditurum, ut trahunt Lui. Prando *l.* 5. *c.* 15. Baron. *tom.* 8. *annal. ep.* 15. *in fine.* Et quod alia vice in Leone Franciæ sic fuit judicatum à Parlamento, nempe debere Ecclesiasticos concurrere ad succurrendum vulgo *la Caxar militar*, ut referunt Paulus Jobius *l.* 30. *histor.* Renat, Copinus *lib.* 1. *daman. c.* 2. *n.* 5. & quod bis idem fuerit practicatum Averniæ tradit Paponius *arresto* 15. *lib.* 5. *tit.* 9. & quod in civitate Trecensi fuit compulsus Clerus ad contribuendum in sumptibus introitus solemnis Henrici IV. *anno* 1593. Ut refert Baron. loco citato; & quod alia vice tempore ejusdem Regis fuerunt compulsi Ecclesiastici edicto, & lege generali ad vendendas possessiones, ut solverent tributa: idem Papon *supra usque ad arrest.* 19. & quod Franciscus I. *anno* 1522. imposuit, & petiit ab Ecclesiis illius Regni subsidium quoddam, ut tradunt Modernus *supra p.* 4. *cap.* 10. *num.* 4. Casaneus *in Cathalogo Gloriæ* 1. *p. consider.* 24. *n.* 163. & quod sic generaliter in tota Francia fuerit executum sine contradictione, ut ait Rebuff. *ad constit. Galliæ de sent. execut. art.* 3. *glossa* 6. *& supra citati*; & quod nunquam ad illas impositiones fuerit petitus assensus Pontificius, & de Ricardo Rege Angliæ anno 1193. referat Anton. Nebricensis *lib.* 5. *cap.* 4. & Hortiz *in politica de immunitate Ecclesiarum* 3. *p. considerat* 5. Et sic in nostra Hispania usitatum tempore D. Ferdinandi, & Elisabeth ex consilio eruditorum ob necessitatem causatam à multiplici bello, & assumptum fuit Ecclesiarum aurum, & argentum in mutuum non totum, sed tantum quod fuit necessarium ut refert idem Anton. Nebricens. *dict. lib.* 4. *decade* 1. *cap.* 2. eujus verba refert idem Riaño *num.* 86. cum multis, *& n.* 87. & 89. ita à Philippo II. factum, & usitatum à Regibus nostris antiquioribus, & sic absque Pontificum licentia tempore belli, & urgentis necessitatis contribuisse Clerum simul cum laicis, ut probat Don Joanne de la Rea *decis.* 7. *Granat. n.* 29. *& allegat.* 49. *num.* 52. ex Baronio, Marsilio, Lessio, Pineda, & Joan. de la Puente, patetque ex Bullario impresso Matriti anno 1635. Videndus Bobadilla *in polit. lib.* 2. *cap.* 18. *à n.* 317. Castillus *de tertiis cap.* 9. *n.* 48. dicentes in historiis Hispaniæ nunquam legi tales Pontificum licentias ad contributiones Cleri, usque ad annum 1591. tempore Philippi II. & III. ut supra relatum est. † Quæ 27
omnia exempla nihil ut dictum est obstant, cum de facto operata sint, alias si à re ipsa justificata essent, nec prædictus Rex Philippus II. nec III. imo & nec Rex noster Philippus IV. unquam expostulassent à Pontificibus Clement. Greg. Urbano, & Innocentio breves. Nec mirum est quod Reges nostri antiqui non multum tunc temporis curarent de prædicta Pontificia licentia, eo quod non sic litteris expoliti essent; & si timorati, sicut hodie cum eo in tempore occasione continui belli cum Mauris, tum propter instans periculum, tum propter rusticitatem, seu inadvertentiam, & difficilem, ad Papam recursum, non intendebant expostulare prædictum assensum; quod si hanc exculpationem non admittas, debebis dicere ut sicut inter illos antiquos Reges in usu erat libellus repudii, tam contra essentiam Sacramenti matrimonii, sic & contra immunitatem Ecclesiæ irrumpebant, ut antiquissimi Imperatores.

Ad tertiam quæstionis partem an esto quod Ec- 28
clesiasticæ personæ non teneantur contribuere de propriis fructibus beneficiorum, aut de patrimonialibus, teneantur vero de illis venditis per eos, qui ratione tributi laicis impositi pluris valent, & ex ea causa lucrum reportant. Et suppositis quæ dico infra q. sequenti vers. *ad quartam*, & quæ dico infra in hac quæstione *ad quartam* facile satisfacies ex jam ante dictis.

Ad quartam quæstionis partem an Reges pos- 29
sint aliqua lege obligare Ecclesiasticos, ut registrationem faciant coram laico judice, aut insimul coram Ecclesiastico, vel debeat hæc solum fieri à judice Ecclesiastico, ut ex vino, pane, seu aliis speciebus, tributariis, solvatur ab Ecclesiasticis gabella. Hæc enim inquisitio est, in qua magnopere insudant prædicti Regii

allegatores Rianno qui *à num.* 141. *&* 161. & D. Antonius de Castro longissimè *toto art.* 3. *à n.* 46. dicentes ambo ex duobus, præcipuè capitibus Regem in suis tributis multum defraudari, eo quod Clericis fiunt donationes immobilium à laicis, ut ex hac causa illa bona liberentur à tributis; item quod Clerici solent conducere fundos laicorum, alias tributarios, ut nihil prætextu suæ Ecclesiasticæ immunitatis solvant collectorum. Item quod se Ecclesiastici excusant à faciendo *registro* suorum fructuum, tam beneficiorum, quam bonorum patrimonialium, aut arrendatorum, alove simulatu prætextu introductorum, quos vendunt laicis pretio excessivo, magnum reportantes lucrum, propter fraudem, quam committunt in retentione tributorum Regi debitorum ex illis speciebus, quæ si subjectæ non essent tributo, tanto minus venderentur, asserentes ex hac præcipuè causa milliones Regi defraudari in parte dimidia, & plus; indeque evenire, ut tributa perdurent in gravamen laicorum, & Regiæ co-
30 ronæ. † Et ambo Doctores multo inquam exclamant latissimè loquendo, tunc per textum *in l. interdum §. Divus ff. de publicanis, & vectigalibus*, tum ex schedulis, seu legibus Regiis 23. Decemb. 1639. & 28. Decemb. 1654. & aliis, quibus cavetur, ut nullus etiam exemptus possit habere tabernam, aut macellum, ubi minutatim vendat carnem, vinum, oleum, acetum sine licentia justitiæ ordinariæ, & administratoris millionum, nisi antea registrationem fecerit suorum fructuum, legitimè rationem reddendam usque in illum diem securam, quod in tempus solvere debuerit, nec ut possit extrahere, aut vendere *por major los frutos de los lugares de la cosecha, ude la parte donde estuvieren recogidos, sinque conste primero aver aforado con lo que disponen los capitulos de*
31 *millones,* † *Ique siendo la intenzien de su Magesdad. deguardar a la Iglesia su immunidad, no solo en lo Claro, sino en lo dudoso, y para que con los Ecclesiasticos se escusen fraudes se a juste con ellos lo que buena mente podran consumir, y esto les que de reservado, y que de lo demas secobre lasisa, pues no la pagan ellos, sino nos legos, quo de ellos compran, reservando les para el culto Divino lo necessario disponiendo que de todo lo demasayan depagar la sisa, y que si nos epuede a Justar, ni los Ecclesiasticos quisieren allanarse, ni los Religiosos a lo raçonable, noseles a de consentir tener tabernas, ni bender sus vinos en ellas, y que hagan los a foros de los vinos de los Ecclesiasticos, como asta a ora lo an acostumbrado &c. Ique si en algun caso procedieren los Juezes Ecclesiasticos con censuras acudan alconcejo in tendando el remedio de la fuerza &c. Itodo esto paraque los Juezes Legos lo executen, yhagan cumplis. Ique an si el anno de* 645. *sed determino en el consejo que de loque los Ecclesiasticos Religiosos consumieren de lo procedido de sus cosechas propias de vino y aceyte no paguen sisas, y que de las limosnas que hicieren a las ordenes mendicantes tan poco laspaguen, y lo mismo se entienda en lo necessario para el culto Divino, y que se a juste en los Ecclesiasticos, y Religiosos loque tubieren de diezmos, y frutos de cosechas, y loque podran consumis, y esto lesquede reservado, y de los de mas seubre la sissa, pues lapagan los que de ellos compran; y no a justandose los Ecclesiasticos a lo raçonable y computo, noseles consienta tener taberna, ni tiendas, ni vender sus vinos, ni aceyte en ellas; y para esto se pagan los a foros de los Ecclesiasticos, como se ha acostumbrado:* sic in dicto anno 24. Januarii.

Prædicti inquam Doctores exclamant admodum 32
in favorem prædictæ registrationis à laicis faciédam (prout dolnt,) & ut obligent Ecclesiasticos ad solvandum millionem fundantes assumptum in verbis Cardinalis Lugo *disp. 36. de justitia sect.4. n.* 49. in vers. *adverte*, ubi vocat furtum quidquid defraudatur in millionibus, & crimen læsæ Majestatis, vocat hanc usurpationem Cabreros *in mctu l.2. c.23. n.* 44. in vers. *ex quo*, & in cap. magnæ de voto in vers. *praterea*, & ex doctrina Augustini *in cap. nemo* 83. *dist.* inculpantes Clericorum ambitiones referens acriter Castro defraudationes plures factas à Clericis *en el Reyno de andalucia, y en leon.* † Item 33
ex doctrina Molinæ *de justitia tom.3. disp.672.n.2. conclus.* 1. Ubi dicit quod potest obligare Ecclesiasticos, ut manifestent receptoribus tributorum, quæ asportaverint, aut vendiderint, ut discernat an verè sint Ecclesiasticorum, an verè sint immunes à tributo, vel non, debereque Ecclesiasticos ei statuto se conformare, utpote rationabili, & æquo. † Et refert in Regno Portugaliæ esse legem 34
sic præcipientem; imo addit idem Castro *sub n.* 47. quod anno præterito 1635. hoc dubiu consultato in universitate Salmantina fuit resolutum per Doctores Cathedraticos Theologos, & Juristas Ecclesiasticos esse obligatos *à haçer registro, y a fore de sus cosechas, y que se pratico en a que el obispado, y que los Prelados de diferentes Religiones convenieron en lo mismo, y que su Magesdad. lo resolvio en el anno de* 1639. *mandando a todos los administratores y justicias reales que lo hiciesen* adducens in favorem Patrem Quintana Duennas *singularium Theologiæ moralis tract.* 13. *ad excommunicationes censurarum, singul.* 11. *fol.* 419. *n.* 10. qui fert ad litteram *el mandato de spachado par a este effecto el por somor Cardenal Borja siendo Arcobispo de Sevilla.* † Et 35
idem Rianno *à num.* 162. refert causas hujus defraudationis cum infinitis Doctoribus, & leg. Regis Joannis 17. *tit.* 9. *lib.* 6. *ordinam.* quæ est *lib.* 1. *tit.* 18. *lib.* 6. *recopilat en que* etiam *Don Henrique* 3. *y los Reyes Catholicos D. Fernando y Donna Isabel mandaron que las puestas contra los Sacerdotes de monedas ayan lugar contra los Prelados, y Clerigos, &c.* ponderans ibi post n. 173. vers. *el terçero* quod solent Ecclesiastici etiam alio modo defraudare tributa Regia, nempè, ut etiam facto registro *en las partes donde lo consienten no quieren al fin de el anno ajustar la eventa de el consumo, ni de la sissa, que an cobrado de los que conido a sus tabernas &c.*

Sed quia hæc difficultas videtur satis expendi 36
ex his, quæ dico *infra q.* 15. *sequenti* in vers. *ad tertiam*, dum ago de illa *an si Princeps laicus justè statuendo pretium legitimum vini, vule postea super emptore laico imponere gabellam, quam extra pretium legale juste dandum venditori, debeat ipse emptor tribuere pro bono, & necessitate publica, talis gabella sit contra immunitatem*, & in illa in vers. *ad quartam; an Clerici teneantur solvere vectigal in extractione frumenti, vini, & similium, quæ ex bonis patrimonialibus collegerunt, ut alibi carius vendant conducendo.* † Et suppo- 37
sito etiam quod in foro conscientiæ tenentur omnes ad contributiones justas ex *dictis supra q.* 1. *&* 2. *& à q.* 10. *& in hac q. à n.* 1. ut post alios docent Cardinalis Lugo *de justitia disp.* 36. *sect.* 4. *num.* 38. hanc amplectens sententiam *numer.* 39. ibi. *Secundo certum est tributa justa deberi*

in conscientia eo modo, quo lex obligat, ut solvantur etiam non petita, & lex hæc justa sit, obligatio erit in conscientia ea solvendi, antequam petantur, quia lex obligat, & determinat eam summam pro stipendio Regi debito ad suum statum tuendum &c. & n. 43. exhortat confessarios, ut curent semper populum inclinare ad obediendum Principi mandanti solvi tributa ibi *cæterum curandum esse ut semper populus ad obediendum Principibus inclinetur, ut & Reipublicæ pax, & obedientia, ac reverentia Principibus debita conservetur.* Et cum aliis infinitis idem D. Anton. de Castro à n. 43. & ante.

38 Imò & in terminis nostri dubii dicat ipse Lugo furtum commit ere alias debita tributa defraudantes *dict. sect.* 9. *n.* 49. in sequentibus verbis *adverte. Secundo posse contingere in justitiam similem etiam ex alio capite, quando defraudatur tributum, etiam in casibus, in quibus etiam petitum defraudari posset: contingit enim aliquando tributum imponi vino, vel oleo, ex quo emptor octavam partem v. g. debeat Regi dare, quod ut executioni mandetur datur venditoribus mensura alia minor, cui ex communi mensura deficit octava pars, qua mensura utitur venditor, ut retenta octava parte pro Rege det vinum vel oleum emptori, & in ipsa venditione recipiat tributum pro Rege. Hoc supposito si venditor defraudet gabellarios negando se tot dolia vini venditurum, sed pauciora ex his, quæ apud se habet, reliqua vero ad proprios usus servaturum, & postea plura venderet, committeret planè furtum, utendo in venditione mensura minori, quia recipit ab emptore partem octavam pro Rege; quam tamen partem apud se retinet absque ullo Jure; quam fraudem vidi fieri ab aliquibus venditoribus, qui eo tempore, quo gabellarii visitant cellas, ut notent dolia vendenda, quæ ibi sunt notari, faciunt pauciora, ut dictum est, quod non video quomodo excusari posset*, & addit infra ibi *quia venditor eo casu non solvit gabellam sed constituitur quasi officialis Regis, ut gabellam ab emptore in ipsa venditione recipiat: quare deficere videtur suo muneri, si cooperetur emptori ad defraudandum, cujus collectio ipsi commissa fuerat*: & ad propositum adducit cum ponderatione Castrotextum *in cap. privatum* 12. *q.* 1. *n.* 62. in fine in illis verbis, ubi *quod Clerici non debent rerum, quarum procurationem susceperunt proprietatem præsumptione damnabili vindicare.*

39 Ego inquam supposita ex parte Regis justificatione tributi impositi ex consideratis, conditionibus, quæ debeant intercedere, ut Clerici teneantur ad contribuendum cum laicis, de quibus latè *supra q.* 10. 11. 12. & 13. dico quod ex parte Clericorum ementium ab aliis, etiam Clericis venditoribus nullo modo in prædicta octava parte retinenda ab ipsis venditoribus compelli queant ad contribuendum, nisi adstantibus conditionibus, quas expressi, & retuli *in dicta quæstione*, præcipue *in* 12. & *ibi q.* 11. in vers. *ad ultimum* egi de illa *an collectæ sint injustæ, si excedant*
40 *octavam partem.* † Verum in casu relato, de quo conqueruntur, & exclamant allegatores Rianno, & Mella, existimo ut si ad impositionem generalem illius tributi, super vino, carne, & aliis speciebus, habita sit licentia Pontificia per ejus brevem, ut moris est a tempore Philippi II. in his Regnis, teneantur contribuere cum laicis, etiam Ecclesiastici ementes; ex quo fiet quod justificato tributo respectu Clericorum cum illa licentia, etiam sit justificatum respectu Clericorum vendentium in suis tabernis, ut retentam per eos Octavam partem tributo correspondentem, sint tantum illius depositarii, ut Regi integre persolvant, alias inquam illam retinentes locupletarentur cum Regis, & laicorum subditorum jactura, ut patet. Quod si licentia Pontificia cesset, aut in casu urgenti deficiat consensus Episcopi, & Clericorum quam illud tributum, & collectum posse exigi ab Ecclesiasticis ementibus contendo ex dictis latè, *à quæst.* 10.

Verum in casu, de quo adductæ schedulæ Re- 41
giæ ex Lugo, & aliis pertinente ad Clericos venditores, & qui in se retinent tanquam in deposito Regia tributa, & pedagia, puto justè prædictos Doctores Regios in suis allegationibus optimè conqueri de Clericis, Monasteriis, & Ecclesiasticis nolentibus restituere ad æqualitatem quidquid correspondeat ad tributi partem, præcipuè si justum pretium intrinsecum valoris vini receperunt illud nempe, ad si tributum Regium impositum non esset; tunc enim quid evidentius apparere poterit, ad fraudes spectare omnino resecandas: sic idem D. Antonius de Castro *à n.* 85. & cum pluribus D. Ferdinandus Arias de Messa *Variar. lib.* 2. *cap.* 34. *per totum*, Samuel Lubrano *in summa* verbo *pecunia n.* 17. Rebellus *de justitia pag* 1. *lib.* 2. *q.* 18. *num.* 3. Molina *de justitia, & Jure tom.* 2. *disp.* 524. Joannes Franc. Suarez *in enchirid. Theologiæ moral. lib.* 1. §. *commodatum* vers. *in deposito*, Reginald. *tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 47. *sect.* 6. Garcia *de contract. cap.* 5. *num.* 17. Malderus *de justitia tract.* 4. *cap.* 7 *dub.* 5. Vultero Strevens. Dors. *in D. Thom. de justitia q.* 66. *art.* 2. *disp.* 4. *n.* 4. Paulus Camitol. respons. *l.* 3. *q.* 39. Megala in promptuario Theologiæ tom. 1. verbo *creditor.* num. 5. dicentes non admitti compensationem adversus Regem quod in conscientia teneantur Clerici ad restitutionem. † Et prosequu- 42
tus Castro *à n.* 88. retulit verba schedulæ 28. Decemb. 1654. jam relatæ, & cum multis defendit ejus justificationem; tum quia impositio millionum cedit in defensionem necessariam nostri Regni, quæ tangit æquè principaliter Ecclesiasticos, & eorum bona, sicut & laicos, tum quia plures Ecclesiæ, ac Monasteria habent redditus fundatos, admodum grosso super tributis, & millionibus Regi debitis, qui difficulter nimis, aut nunquam solverentur illis, eo quod nimis exhaustum est Regium patrimonium ex causa continui Belli, & ex doctrina Felini *n.* 3st. 38. & 39. Abbatis, Panormit. *hic num.* 12. & 13. & Decii *n.* 107. & 108. & aliorum Canonistarum, item & Legistarum *in l. cunctos cod. de summa trinit. & fide Cathol.* dicentium, ut quoties lex non est contraria dispositioni canonicæ, quamvis non adsit approbatio specialis civilis legis à canonico Jure, tunc ea lex civilis obliget, etiam Ecclesiasticos, quod intelligo non ex vi legis civilis, sed rationis naturalis, ut sæpè dixi, scilicet lege directiva, non coactiva.

Et præterquam quod *num.* 94. docet idem D. 43
Antonius de Castro *à n.* 95. ex eo quod Clerici, & Ecclesiastici sunt Vasalli Principis sæcularis, & Reipublicæ membra cum Bartulo, Alexandro, Boerio, Narta, Alvaro, Velasco, Joanne de Terrarubia, Maceratense, Solorzano, Martha *p.* 4. *cent.* 2. *casu* 188. *n.* 5. Camillo, Borrello, Bobadilla, & aliis probans *à n.* 96. legem prædictam etiam Clericos obligare, cum redundet in bonum speciale,

ciale, & peculiare ipsius Cleri, & Clericorum, etiam probat quod non sunt exempti Clerici ullo modo ab obligatione legum civilium, quæ non repugnant sacris canonibus, vel officio Clericali, ut dicet *n.* 94. cum Victoria, Angelo, Clavasio, Silvestro, Soto, Medina, Saa, Molina, Ledesma, Peirino, Vazquez, Sairo, Tannero, Salas, Diana, Salgado, Cutello, Pereira, Zevallos, Salcedo in praxi, Novario, Covarruv. Salon, & cum illis Thomas del Benè *tom.* 2. *de immunit. Eccles. cap.* 9. *dub.* 1. *ex n.* 2. *ad* 15. Salcedo *de lege Politica*, Alderan. Mascard. Menochio, Lorca, & aliis dicentibus esse communissimum, & sequutum, etiam ab acerrimis defensoribus immunitatis Ecclesiæ adducens idem Castro verba Cardinalis Bellarmino *n.* 3. *qui tom.* 3. *controversiar. lib.* 1. *de Clericis*, profert & sequitur sententiam hanc in verbis sequentibus.

44 Secunda propositio *Clerici non sunt exempti ullo modo ab obligatione legum civilium, quæ non repugnant sacris canonibus, vel officio Clericali, explico, loquimur hic præcipuè de legibus politicis, quæ dirigant actiones humanas in rebus temporalibus, ut cum Princeps lege sua constituit pretia rebus, vel jubet noctu neminem incidere cum armis, aut sine lumine, aut non asportare frumentum extra provinciam &c. Nec volumus dicere hisce legibus teneri Clericos obligatione coactiva, sed solum directiva, ut sunt leges Principum quamquam iisdem legibus, ut ab Ecclesia approbantur, & ratæ habentur, etiam coactiva obligatione teneantur. Probatur nam Clerici præter quam quod Clerici sunt, sunt etiam cives, & partes, quædam Reipublicæ politicæ; igitur ut tales vivere debent civilibus legibus, sunt etiam aliæ quam quæ à Magistratu politico latæ sunt; igitur illas Clerici servare debent, alioqui magna confusio, & perturbatio à Republica oriretur, si Clerici non servarent politicas leges in humanis rebus, & politicis. Secundo probatur ex confessione Pontificum, & Imperatorum; nam Nicolaus I. in epistola ad Michaelem circa finem, dicit Deum divisisse Pontificiam authoritatem ab imperiali, ut & Christiani imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur.* Ut refertur *in cap. cum adversum* 96. *dist.* & Imperator Valentiniens. *in Epistola ad Episcopos Asiæ*, quam refert Theodoretus *lib.* 4. *cap.* 7. *Historiæ* dicit probos Episcopos non solum Dei, sed etiam legibus Regum obtemperare denique Chrisostom. in illo *Roman.* 13. *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, dicit Christi legem non tollere politicas leges, & ideo debere etiam Sacerdotes, & Monachos eis parere: ita Bellarm.

45 Tamen etsi fatear prædicta fundamenta in se vera esse, sed longè abesse ab ultima resolutione, quam prosequuti sunt idem D. Anton. de Castro *in sua allegatione p.* 4. *à n.* 106. Ubi contendit probare, ut Ecclesiastici jurisdictionem non habent ad impediendam executionem dispositionis prædictarum schedularum Regiarum anni 1636. & 1654. addens ut faciant vim, si contradixerint, multis comprobans *à n.* 107. & *n.* 108. quod eorum opinio sic Hispaniæ practicetur allegans tempus immemoriale, & schedulam Regiam Caroli V. latam 23. Augusti 1527. relatam in ordinationibus cancellariæ Vallisoletanæ *tit.* 1. *fol.* 7. vers. *que los pleitos* ibi *per que estas cosas tocan à nuestra prebeminentia Real. de que siempre los Reyes nuestros predecesores de gloriosa memoria y nos y nuestros officiales, y justicia acostumbraron conocer, aunque sea contra Clerigos, y frayles, y Religiosos y ordenes sin que otra se aya de entrometer, ni entrometa en ello, ni sello aya de dar, ni de parte alguno de ello*; & refert etiam esse in ordinationibus Cancellariæ Granat. *lib.* 1. *tit.* 7. *fol.* 46. *B.* † Et quod est alia sche- 46
dula Regis Philippi II. 30. Martii anno 1569. in qua idem disponitur, ut testatur Gutierrez *de gabellis q.* 94. *sub n.* 9. & 10. Larrea *allegat.* 27. *n.* 16. additque ex Carlevallio *de judiciis disp.* 2. *q.* 3. *n.* 159. *ex* Larrea *n.* 17. Garcia *de nobilit. glossa*; *n.* 35. Carolo Calla *de contraband. Clericorum à n.* 188. prædictam consuetudinem per se solum sufficere ad dandam jurisdictionem laicis, cum non sit contra Clericorum personas, sed eorum bona; & iterum *à num.* 109. adducit exempla, ut in Clerico administratore, aut depositario, tutore, sive curatore, aut arrendatario Regio, nam in his, & aliis casibus convenitur Clericus, & Episcopus curam judicibus laicis, ut ego late dixi *sub cap.* 2. *cap. qualiter* 17. *de judiciis, & in cap.* 5. *de foro comp.* Ex quibus poteris extendere ad propositum. † Et hoc idem 47
late agens Don Andreas de Rianne in sua dicta allegatione concludit *n.* 270. quod Rex noster, suique Judices, & administratores jurisdictionem ad turbandos, & annullandos contractus simulatos, & ad faciendum registra, & rationes liquidandas, tum ex legibus Regiis decretis consilii supremi, & determinationibus, aliorum gravium Regiorum ministrorum, sic ut nulla queat disputatio contingere super hoc; & quod exactio de omni illo, quod retentum sit à Clerico venditore, tanquam depositario Regio fiat per judices sæculares in bonis temporalibus Clerici, vetato scandalo, juxta doctrinam *auth. statuimus cod. de Episcopis, & Clericis.* Bernardi de Laura *de potestate sæculari in Ecclesiasticos n.* 14. Gutierrez *practicar. lib.* 1. *q.* 4. *n.* 1. Zevallos *contra comm. q.* 679. & 619. Azevedus *in l.* 11. *tit.* 3. *lib.* 1. *recopil.* Lassarre *de decimis cap.* 19. *n.* 84. Bobadilla *lib.* 8. *cap.* 18. *n.* 244. Humada *in l.* 54. *tit.* 6. *p.* 1. Castillo *tomo* 7. *cap.* 12. *n.* 43. Sanchez *moral. lib.* 2. *cap.* 4. *dub.* 52. *n.* 1. Don Franc. Salgado *de Regia protectione q.* 4. *cap.* 14. *n.* 7. D. Joan. de Solorzano *de jure indiarum tom.* 2. *cap.* 27. Calixto Ramirez *de lege Regia* §. 27. *litt. F.*
† Etenim fundamentum Cardinalis Bellarmini, 48
& aliorum supra, non adaptatur ad tributorum, & collectarum materiam, quibus gravatur immunitas Ecclesiastica, sed ad alias leges politicas taxantes V. G. pretia rebus juxta proprium Valorem, deductis expensis legitimis, ut dixi *q.* 1. & 2. *cum aliis* hujus textus. Hæ enim leges à natura justæ sunt; ita ut si per civilem legislatorem impositæ non essent, naturaliter homines emerent, ac venderent intra idem pretium & similiter in aliis politicis legibus, ut prohibitionis armorum noctu &c. sed aliæ inquam leges, quæ dictantur circa tributa, & gabellas à natura ipsa, lædunt libertatem, qua homines in commune consortium utuntur habendo res communes accommodatiori pretio; & licet à natura ipsa proveniat, ut jam supra in principio hujus quæstionis actum est quod tributa, & collectæ solvantur à subditis, & quod eas ex justa causa, ut dixi à Rege, & principe imponantur

nantur, hoc procedit in subditus laicos, in Ec-
clesiasticos inquam, nisi concurrentibus illis con-
ditionibus, de quibus jam dixi *q.* 10. 11. & pro-
prius *q.* 12. *&* 13. in quas præcipua est ut antece-
dat Pontificis licentia, & consensus, vel si necces-
sitas est nimis urgens in casibus ibi assignatis ante-
cedat consensus Episcopi, & Cleri; ita ut nun-
quam per ministros Regis prædicta exactio fia ex
49 ibi dictis. † Et patet ex sequentibus verbis bre-
vis Innocent. X. anno 1650. in quo prorogans ad
sexeonium milliones antea impositos, ut in illis
contribuerent Ecclesiastici sic alloquitur *volentes
etiam quod omnes, & singuli Ecclesiastici solvere
recusantes opportunis juris, & facti remediis per or-
dinarios Ecclesiasticos locorum tantum, ad solutionem
hujusmodi cogantur, non autem eorum judicibus
laicis, sive exactoribus earumdem gabellarum sive
sissarum, ne quibusvis aliis judicibus laicis, aut mi-
nistris sub pœna excommunicationis majoris, ac aliis
pœnis à sacris canonibus, & constitutionibus Apostoli-
cis inflictis, & comminatis ipso facto sine alia moni-
tione & declaratione incurrendis, à quibus nemine,
præterquam à nobis, & Romano Pontifice pro tempo-
re existente absolvi, etiam vigore quorumcunque
privilegiorum Apostolicorum, etiam Cruciatæ san-
ctæ nequeant conveniri nullo modo possint, seu de-
beant; sed à prædictis ordinariis Ecclesiasticis tan-
tum ad solutionem hujusmodi compelli valeant*; quid
ergo clarius contra practicam, quam frequen-
tantur ubique Regnorum Castellæ, & legion lai-
ci ministri, & gabellarum exactores contra Ec-
clesiasticos.

50 Et quamvis dicunt prædicti ministri Regii in
suis allegationibus casum prætensum à Rege ca-
dere in Clericos suorum fructuum venditores.
à quibus non intendit gabellas exigere, sed ut
petant licentiam ad habendas V. G. tabernas, &
macella publica, in quibus vendant suos fru-
ctus, & ad solvendum debitum causatum à cau-
sa tributi retenti, & ut dent fidejussorem de illo
restituendo, & hoc remedio quodam extraju-
diciali ad conservandam indemnitatem: sic Ca-
stro cit Thomas del-Benè *de immunitat. cap.* 5. *du-
bio* 4. *n.* 15. *& in cap* 9. *dub.* 2. *n.* 33. *& dub.* 4. *per
totum, & dubio* 16. *n.* 8. *&* 9. *& dubio* 18. *n.* 18.
& cum aliis idem Castro latè *à num.* 98. *usque ad*
51 103. *& à n.* 114. omnino legendus. † Ubi *n.* 115.
quod Clerici nolentes solvere Regi quod reti-
nuerunt ex causa tributi ab emptoribus, soluti
debent haberi, ut spoliatores Regalium jurium,
& ut actores habendi, & fiscus, ut reus sic ut
tunc ad recuperationem horum tributorum sit
competens sæcularis Judex ex Joanne Fabro,
Butrio, Millis, Larrea *dicta alleg.* 27. *num.* 38.
Thomas del-Benè *supr. cap.* 9. *dubio* 16. *n.* 13. *&*
14. & Aldeano, Mascardo omnino videndo *de
statutor. interpret. conclus.* 1. *n.* 2177. concludens
ut etiam propriâ authoritate possint laici contra
Clericos exequi, quando indebitè quod ad illos
spectat retinent; alia inquam à n. 116. prose-
52 quutus. † Tamen nullo modo quantumvis tri-
butum sit ex justa causa impositum, & Clerici
illud non solvendo peccent, & in simul ob re-
tentionem, quam faciunt, juxta sensum, de
quo loquuntur prædicti Doctores, sint ad resti-
tuendum obligati, cum locupletentur, alias im-
moderate, cum jactura juris regalis, imò & lai-
corum vasallorum, & aliorum Clericorum illud
solventium, exactu illius contra personas, seu
bona Ecclesiasticorum, & facienda per ministros
Regios, cum alias, ut latè dictum est eorum
immunitas Ecclesiastica læderetur, sed est facien-
da per judices Ecclesiasticos; quod procedit quan-
tumvis D. D. Anton. de Castro cum infinitis n.
116. & 117. contendat, cum judices Ecclesia-
stici, Episcopi, Metropolitani, & aliis superio-
res fuerint, & sint rebelles in compellendo Cleri-
cos defraudantes ad registrum, & solutionem fa-
ciendum. † Nam quamvis Thomas Sanchez *lib.* 53
2. *conf. moral. cap.* 4. *dubio* 55. *n.* 33. *&* Archiep.
Hispalen. *lib.* 4. *in moral. q.* 11. *art.* 22. *n.* 5. *&* 6.
dicant vi ex dilatione, aut negligentia judicis
Ecclesiastici, possint judices laici occupare cleri-
corum bona pro rata onerum, quia Rex jus ha-
bet ad protegendum Regnum, etiam contra Ec-
clesiasticos, ubi Judex Ecclesiasticus id renuit, &
est periculum in mora, revera in praxi, ut idem
Tapia ait *dicto n.* 6. iste non est casus contingibilis;
imò & rarissimus, cum nullus mentis compos,
possit existimare judices Ecclesiasticos, præcipuè
prælatos sic tardos in administranda justitia futu-
ros esse, ut ex proposito velint negare Regi tri-
buta legitime debita, cumque hæc legitima cau-
sa proprie, & à natura spectet ad examen Pon-
tificis, quid mirum, ut nunquam sine violatione
immunitatis Ecclesiasticæ queant laici judices pro-
cedere ad exigendas gabellas, præcipuè si laici
Principes, & eorum ministri considerent, ut
respectu Clericorum aliquo tempore anni ven-
dentium fructus suos eorum immunitas læditur,
siquidem ipsi etiam pro majori parte anni obli-
gantur emere easdem species tributarias ad su-
stentandas familias proprias, solvendo Regi tri-
butum, alias injustum, non habita licentia Pon-
tificia, aut præhabito consensu Episcopi, & Cle-
ri, juxta distinctionem relatam *Supra in dicta q.*
11. 12. *&* 13. † Et ex magis solida causa re- 54
spectu numeri infiniti Clericorum, & Ecclesia-
sticorum nullos fructus percipientium, qui toto
anni tempore empturi sunt à venditoribus, sol-
vendo tributum, ut hodie in omnibus millioni-
bus faciunt, nulla stante licentia Papæ: & sic
credo sine excusatione aliqua ministros Regios exi-
gentes, & recuperantes collectas, & tributa abs-
que breve Pontificio, nunc temporis esse incur-
sos in Bullam cœnæ juxta dispositum *in cap.* 18.
Ex quibus abunde satisfactum est allegationibus
dictorum ministrorum Regiorum, & quibus etiam
obundè, ut dixi satisfacit Episcopus Oxomens, jam
adductus. † Qui *à n.* 60. specifice refert quod Cle- 55
rus Hispaniæ tributat Regi dimidiam partem de-
cimarum consistentem in tertiis realibus, & in
magisteriis ordinum militarium, & in subsidio,
& excusato, & in aliis gratiis Pontificiis, qui-
bus omnibus additur universalis contributio mil-
lionum, quos solvunt Clerici minutatim emen-
do, sicut laici victualia, & vestes sibi, & cul-
tui Divino necessarias; & quod ultra eleemosy-
nas, quas erogare tenentur Episcopi, & Clerici,
gravantur pluribus sumptibus Romæ solutis
in Expeditionibus Bullarum, sic ut multis con-
currentibus, tam ipsi, quam aliæ dignitates ad-
stent pauperrimæ.

Ad ultimam quæstionis partem quia in relato ma- 56
nuscripto D. D. Christophori Moscoso & Cordu-
ba facto occasione tributi recensiti *q.* 13. *& in
hac quæst.* 14. de quo memini supra *in fine quæst.*
10. *vers. & quia n.* 42. à quo habui in consilio Ca-
stellæ

ftellæ supremo inter ejus prudentissimos ac litteratissimos senatores post nonnullas cession.s & ro fe.cntias nihil decretum fuisse abhinc duobus ferè annis & per legendo *quæst.* de qua ibi disceptavit: num Ecclesiastici teneantur ad contributiones pro communi populi utilitate, veluti, pontium, murorum seu fontium & aliorum reparatione &c. & incidens in illam controversam quæstionem num ex quo tenentur habito Episcopi ac Pontificis consensu compellantur ad contributionem illis impositam per judices laicos & referens duas communes quarum memini *in d. q.* 10. postea doctissimus ille vir in fine sui scripti incidit in sequentem resolutionem ad articulum per viam recursus & violentiæ agitandum *in d. consil. supremo* de quo tunc quæstio erat acerrimè locum non dari probat tum ex doctrina Marii, Cutellii acerrimi defensoris laicæ jurisdictionis *de immunit. Eccles. lib.* 2. *quæst.* 39. in fin. sentientes etiam in nova impositione ut non consentiente Episcopo & Clero recurratur ad Papam in hoc casu recogooscentis non posse judic.m sæcularem nec clerum obligare & nec in eum exequi resolvit ex doctrina singulari Salgadi *de protect. regia p.* 1. *cap.* 2. §. 3 *n.* 26. ejus verba referens cum Gutierez. Mercado, Soto, Zenedo, Salin, Villalobos & aliis, quod si in aliquo articulo duæ sint Sententiæ doctorum, alia permittens appellationis delationem, alia autem negans sed utraque opinio probabilis vel æque communis tunc cum Guilier. Ecclesiast. possit quem maluerit licitè eligere propter dubium existens & auhoritatem doctorum, unam quamque tenentium, nullo modo queat à senato Ecclesiastici sententia redargui de iniquitate quia cessat violentia ubi jus assistit & cum aliis adductis à Diana & Suarez, Sanchez illam acerrimè comprobat cum Suarez *lib.* 4. *de defens. fidei cap.* 34. *num.* 33. qui dicit ut jus fiat, oportere quod sit certa & clara alias gravamen inferret judex sæcularis quia privaret jure quod in dubio habet Ecclesiasticus eligendi hanc vel illam opinionem communem quam veriorem existimet nec satis erit quod sæcularis probabili judicio ducitur nisi certo sciat nullam esse opinionem contrariam &c. contra videtur infrà in cap. 2. de judiciis à o. 19. in fine.

QUÆSTIO XV.

An liceat capitulo Cononicorum facere Macellum carnium, vini, ac aliorum comestibilium & an possint laici aperire tabernas, in quibus sine onere vectigalis confluere possint Clerici. An si Princeps laicus justè statuendo pretium legitimum vini, vult postea super emptore laico imponere gabellam, quam exrra pretium legale juste dandum venditori debeat ipse emptor tribuere pro bono, & necessitate publica, talis gabella sit contra immunitatem & an Clerici teneantur solvere vectigal in extractione frumenti, vini & similium, quæ ex bonis patrimonialibus collegerunt, ut alibi conducendo carius vendant. Et an Clericus negociator ante trinam monitionem, teneatur solvere gabellas, & laicus Princeps queat illas licitè ab eo exigere.

SUMMARIUM.

1 *Macelli jus consideratur, vel quatenus continet jurisdictionem, vel jus scindendi carnes, & habendi Macellum, non quatenus pertinet ad jus particulare, sed ad jus facultatis, seu libertatis* n. 2.

3 *Jus libertatis, seu facultatis, & Jus strictum continent magnam differentiam. Ubi quid utrumque.*

4 *Macellum potest haberi à quocumque capitulo ad propriam commoditatem, & divisionem, & sustentationem eorum; non vero ad publicè vendendum &* n. 13. 14 & 15.

5 *Jus proprium appellatur, quod commerciis, & negotiationibus, vel aliis, particularibus causis cuiquam privatim quæritur, aut tribuitur.*

6 *Clerici possunt habere jus vendendi carnes, sed non jus Macelli publici, nisi privilegio, aut consuetudine* n. 9. & 10. & vide n. 11. & 12.

7 *Macelli jus solùm competit ei, qui habet mixtum imperium concessum à Domino Rege, Usu, vel consuetudine, aut privilegio.*

8 *Macelli jus consueverunt Reges concedere Civitatibus, villis, & aliis licis Cataloniæ, cum ad eorum administratores spectet cura provisionis carnium, & aliorum victualium.*

13 *Religiosi, & magnates habendo intra suos limites locum deputatum, ubi carnes scindantur ad eorum congruam sustentationem, & divisionem faciendam, non contraveniunt juri Macelli publici* n. 14.

14 *Rex noster Philipp.* IV. *prohibens per suam schedulam anni* 1656. *fieri Macella distincta pro Clericis, non contravenit ut in loco jam destinato pro Clericis carnes vendantur solis Clericis, & eorum famulis, sed fieri Macellum de novo prohibuit, mandans, ut eundo Clerici ad publicum Macellum, reddatur eis pars Collectæ soluta &* n. 16.

15 *Clerici sunt liberi, ut possint emere victualia in omnibus locis absque onere alicujus gabellæ.*

17 *Statutum Principis, ut laici emendo de bonis, aut fructibus Ecclesiasticorum, secundùm plures non est contra libertatem Ecclesiasticam, ut* n. 18. 19. 20. 21. & 22. *Secundùm alios est contra eam*, ut n. 23. & 24. *Sed distinctione componitur* à n. 25.

20 *Gabella non est pars pretii, sed tantùm nomine, quæ potest separari à pretio in ipso contractu, sine querela venditoris, nec erit pars pretii, nisi cum inest rei, vel aliquid commodi, ex eo pervenit ad emptorem, vel venditorem* n. 21. *Latè* à n. 24. & *n.* 27. & 28.

24 Tolle statutum, *aut laderach.* & si emptores tenentur, ad gabellam compelle, sin minus

nos ne mihi jus meum ouferas, intercst enim mea, halicre emptorès immunes.

24 *Gabella, quæ est separata ab ipso contractu, ut contingit; quando statutum dicit, quod qui vult exportare dolium vini in civitatem, solvat gabellam, non officit immunitati, secus quando onus gabellæ est annexum contractui, ut si V. G. ponatur statutum, quod solvantur duo soliti pro quolibet Dolio vini, quod emitur, aut venditur, ut* n. 26. 27. & 28.

27 *Pretium justum alicujus rei, solet dici, tam pretium francum, quam ipsa gabella sed expendes, ut* n. 28.

29 *Omnis negotiatio lucrativa non est interdicta Clericis, sed ea, quando res empta non meliorata carius venditur, quam fuit empta, &* o. 30.

30 *Negociator non est qui vendit fructus sui beneficii, aut ex pensionibus Patrimonialibus transportando illos etiam alibi, ubi plus valent, ut* n. 31. & 32. *contra Grassis* o. 34.

32 *Tributum exigi non potest ex his, in quibus Rex Episcopis, & Clericis ultra marinis stipendium solvit, ut exemplificatur.*

33 *Ecclesiastici etiam volentes nequeunt se submittere jurisdictioni laicali consuetudo, non abstrahendi à Regno Siciliæ blada, ac cætera comestibilia sine licentia Pro-Regis, & solutioni Driti, & exactionis.*

34 *Clerieus gabellandus non est, quando transportat vendendos fructus suos recollectos in propriis prædiis, vel Ecclesiasticis, ut vendendo lucrum reportet.*

35 *Gabella non desinit esse id quod in Portu solvi solet, & si aliàs dicatur Regalia. Portus vectigal duplex esset solet, unum, quod vacatur* Anchoragii, *alterum jus exituræ, & dicitur etiam Portorum, &* n. 36.

36 *Portorum, vel vectigal idem sunt.*

37 *Patrimonialia bona Clericorum ab oneribus laicalibus libera sunt ob dignitatem personarunt contra Navarrum, ubi qualiter loquitur* n. 38.

39 *Negotiator Clerieus secundùm aliquos, tenetur ante triuam monitionem solvere gabellam alis non, nisi post.* n. 40. *sed utraque sententia in suo sensu est vera, ut* n. 41.

42 *Clerici pro gabellis, & tributis ab eis solvendis causa negotiationis, non compelluntur ad solvendum per judices laicos.*

1 AD primam quæstionis partem, ut respondeam dico jus Macelli, seu actum illum scindendi carnes, posse considerari dupliciter, vel quatenus contiect jurisdictionem, cum hoc, quod est habere Macellum directum, publice sit de Domino qui habet mixtum imperium, ut fuit decisum in Regia Audientia Cataloniæ per Magistros N. Pasqual, & N. Nagrel. III. Junii 1574. in causa Præpositi majoris sancti Cacufatis de el Valles contra universita-
2 tem dictæ Villæ. † Seu consideratur jus scindendi carnes, & habendi Macellum, non quatenus pertinet od jus particulare ortum, veluti præscriptione, privilegio, seu consuetudine, sed consideratur, quatenus pertinet ad jus facultatis, seu libertatis, qua liberi homines gaudent ad suum libitum quidquid faciendum, nisi vi, aut jure prohibeatur, juxta tradita per Justinianum *inst. de jure personarum, & in l. libertas 4. ff. de statu hominum*: sic Ripol. *lib. 1. variar. cap. 1.*
de jurisd. n 141. *& à n.* 146. † Ubi cum Pau- 3
lo Castrensi notat *n.* 448. magnam esse differentiam inter jus libertatis, seu facultatis, & jus strictum; nam facultas dicitur facilitas rerum agendarum, id est vis quædam, quæ efficit, ut actus aliquis facilius expediatur, Castrens. *in l. si rem §. omnis n. 5. ff. de pignorib. actione* Corn. *cons.* 176. *n.* 4. *volum.* 3. Et quod jure civili facultas nihil aliud sit, quam libertas quædam, & absoluta potestas libere agendi quodcunque unicuique p. licitum sit juxta textum *in dict. l. 4. & in dicto princ. inst. de jure personar.* & faciunt quæ latè dixi *sub cap. 12. de præscriptionibus.* Ubi de facultativis non præscribendis.

Quibus suppositis in secundo casu adducto, di- 4
cendum est quod potest quodlibet capitulum habere Macellum ad propriam commoditatem, & divisionem & sustentationem eorum, non vero ad publicè vendendum sic colligitur *ex doctrina Baldi in l. licet 4. 3. cod. de jure deliberandi in l. libello §. si quis servus ff. de captivis, & post liminio reverf.*
l. ultima ff. de usufructu † Nam jus proprium ap- 5
pellatur, ut sit quod commerciis, & negociationibus, vel aliis peculiaribus causis coiquam privatim quæritur, aut tribuitur ad eorum proprium commodum, & utilitarem, & respective in interesse particulare uniuscujusque personæ fundatur, ut refert Ripol. *à n.* 9. qui prædictam sententiam cunfirmat ex *cap. significante de appellat*, ubi Panormitan. *n.* 2. Barbosa *ibi.* † qui in vers.
Carnes vendere non debere, colligit, ut Clerici pos- 6
sint habere jus vendendi carnes, de quo Tyraquellus *de nobilitate cap. 27. n.* 8. Boerius *decis.* 225. *n.* 4 & ego ibi notavi, & alia ex Greg. Lopez, Covarruv. & aliis.

In primo autem casu dicendum est, ut jus Ma- 7
celli solum competat ei, qui habet mixtum imperium concessum a Domino, Rege, usu vel consuetudine, out privilegio, ut notant Doctores *in dicto cap. significante* 69. Albertus, Brunus *cons.* 127. vers. *item succedie in emolumentis Macelli, & cons.* 131. vers. *quod si dicatur, lib.* 2. Ripol. *ubi supra*
n. 143. † Ubi dicit quod hoc jus consueverunt 8
Reges concedere civitatibus, villis, & aliis locis Principatus Cataloniæ, cum ad eorum administratores spectet cura provisionis carnium, & aliorum victualium, prout declaratum fuit die 16. Maij 1528. per magnificos N. Dalmau, & N. Pator de
Regio consilio. † Et quod ex prædicto modo, nec 9
Clerici, nec laici possint habere Macellum in aliqua civitate, vel loco, nisi ad id expressum habeant privilegium à Rege, vel alio superiore habente mixtum imperium, notant Doctores *in dicto cap. significante de appellat* ubi Innocent. Immola, &
Panormit. *n.* 2. † Vel etiam ex longa consuetu- 10
dine, vel præscriptione illud jus acquisierint prout modo prædicto acquiri potest *ex decisione textus in cap. super quibusdam de verb. sig.* ut notat Albert. Brunus *dict. cons.* 227. verbo *item succedit*, ubi attestatur Clericis, & laicis acquiri posse jus Macelli, etiam sine Principis concessione, ex longa nempe consuetudine ad quid dico [illegible] *q. 24. vers. ad quintam.*

Et licet aliqui prætendant prædictam faculta- 11
tem *ex dict. cap. significante* esse intelligendam

si

si privilegio, vel consuetudine, Ecclesia tale Jus
acquisierit, & ex eo ioquum quia privilegio conce-
di, quod in tali loco, & non alibi carnes vendan-
tur, vel quod quis solus piscetur in certa parte
maris, & alios prohibere possit, ut Gregor. Lopez
dixit *in l.* 1. verb. *argumento tit.* 7. *p.* 5. Covarruv.
in regula possessor. p. 2. §. 4. *n.* 1. Sebastian. Nevi-
cens. *in l. si quisquam ff. de divers. & tempor. præ-*
12 *script.* † Tamen adhuc in dicto secundo casu fa-
cultativo dicendum est, ut dixi sub vers. *quibus
suppositis*, maximè, quia ubi lex non distinguit,
nec nos distinguere debemus, juxta textum *in l.
de pretio ff. de public. in rem actione*, & faciunt quæ
tradit Bobadilla *in polit. lib.* 3. *c.* 4. *de losabastos y*
13 *mantenimientos n.* 14. † Ubi postquam *num. præce-
denti* dixerat quod possunt prohibere universita-
tes, ne habitatores venderent victualia, ait quod
non dicetur contravenire magnates, nec Religio-
sos huic prohibitioni, eo quod intra suos limites
habeant locum deputatum, ubi carnes scindan-
tur ad eorum congruam sustentationem, & divisio-
nem faciendam, quia ut jam est dictum, licitum
est eis absolutè, cum expresse à Jure non sit eis
14 prohibitum. † Et quamvis Rex noster Philippus
IV. in schedula, super qua latè *q.* 13. *praeced.* scri-
psi, prohibuerit fieri Macella distincta pro Cleri-
cis; non tamen contravenit ut in loco jam desti-
nato pro Clericis, carnes vendantur solis Clericis,
singulisque eorum famulis, & ne vectigal sibi de-
bitum defraudaretur, utendo suo Dominio Regio,
voluit, ut non haberetur Macellum novum, &
quod eundo Ecclesiastici ad publicum civitatis red-
deretur illis ad æqualitatem pecunia in plus data
ex causa collectæ, ut ibi late ponderavi: &
Ripol. adit *à num.* 153. ait quod Clerici habent
Jus pascendi sua pecora in pascuis communibus
civitatis, quia cives sunt, ut sic possint carnes
scindere, de quo dubio ago infra, & aliqua dico
in vers. sequenti.

15 Ad secundam quæstionis partem an possint lai-
ci aperiri tabernas, in quibus sine onere vectiga-
lis confluere possint Clerici suppositis quæ dixi su-
pra *dict. q.* 13. vers. *ad secundam* in fine, & affir-
mativam sententiam doceat Henriquez *lib.* 5. *cap.*
15. *summa, num.* 5. in glossa *littera P.* & Diana
dicat *p.* 1. *tract.* 5. *res.* 45. *in fine*, hoc dictum
non esse sine difficultate; nam Clerici sunt libe-
ri ut possint emere victualia in omnibus locis
absque onere alicujus gabellæ, inferens, ut
non sint coarctandi ad emendum in tali loco;
imo & iterum Diana *res.* 82. *in fine* contra Hen-
riquez supra littera O, Rodriguez *in summa tom.*
2. *cap.* 75. qui postquam *num:* 14. dixit loquen-
do in tributo communi verba sequentia *ni desto
se pueden quexar los Clerigos, pues pueden com-
prarestas cosas* (scilicet panem, vinum, & alia)
*en sus carniçerias, tabernillas, y officinas, par-
ticular mente diputada para ellos, donde commoda
mente la puedan tenor; Verdadesque donde commo-
da mente no puede averestas officinas particulares,
tendria por muy sospechosas las dichas imposiçiones,*
16 *respecto de los Ecclesiasticos: ita ille.* † Quibus
verbis bene infertur ad resolutionem de Ma-
celli in vers. *ad primam* hujus quæstionis, cum
ea, nempe distinctione, ut procedat quando non
statueretur per Principem redditio pecuniæ ad
æqualitatem, juxta quæ adduxi *in dicta quæst.* 13.
vers. *ad secundam*, sic est intelligendus Ledes-
ma *in summa* 2. *tom. tract.* 7. *cap.* 2. *conclus.* 27.
idem docens, ac Henriquez, secus è contra,
quando per Regem datur satisfactio integra in fine
anni, dimidii, aut in singulis mensibus, ut ibi
expendi, juxta intellectum schedulæ nostri Regis
Philippi IV.

Ad tertiam quæstionis partem de Principe sta-
tuente pretium justum vini, & postea super emp- 17
tore laico imponit gabellam; cujus causa si ven-
ditor est Clericus, possit contingere, ut vilius
vendat, & sic prætendat dicere lædi ejus immu-
nitatem, video admodum discordantes senten-
tias; nam Boerius *decis.* 113. *num.* 19. Burtaus
lib. 1. *cons.* 42. *num.* 14. Alex. *de jure fisci lib.* 1.
res. 5. *num.* 7. Purpuratus *cons.* 489. *num.* 7. & 8.
Tyraquel. *de retractu consanguin.* §. 1. *glossa* 13.
num. 12. & alii quam plures asserunt gabellam
impositam super emptorem rerum Ecclesiastica-
rum esse licitam. † Unde Molina *de justitia tom.* 18
3. *tract.* 2. *disp.* 663. *num.* 5. *in fine*, Henriquez
in summa lib. 10. *cap.* 15. *num.* 6. in glossa *litte-
ra V.* dixerunt exemptionem Ecclesiasticorum,
& Ecclesiarum, solum esse, ut ipsi non sol-
vant tributum ex suis rebus, non vero ut alii
non solvant tributum ex rebus, quæ emptione,
aut permutatione sunt perventuræ. † Et confir- 19
matur ex his, quæ docent Lassarte *de decima
vendit. cap.* 19. *num.* 10. Mexia *in pragmat. taxæ
panis, cons.* 5. *num.* 39. & Rodriguez *in summa
tom.* 4. *cap.* 166. *num.* 7. *in sequentibus verbis los
seglares vendiendo a los Ecclesiasticos, ò regulares al-
go, obligazion tienende pagar al cavela, aunque por
esto los dichos Ecclesiasticos las dichas cosas por mas
altos preçios compren, ni por esto esque brantada
su immunidad Ecclesiastica;* cum ergo in puncto
isto pretium à Principe impositum non possit al-
terari ab ementibus; & sic Ecclesia habitura
sit justum pretium rerum suarum. † Quia ga- 20
bella quidem non est pars pretii, sed tantum
nomine, ut tenent Megala *in p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 17.
quæst. 9. *numer.* 108. Alvar. Velasc. *tom.* 2.
cons. 70. *numer.* 14. Parladorius *rerum quoti-
dian. lib.* 1. *cap.* 3. §. 1. *numer.* 21. *in fine*,
Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 258. *numer.*
42. Castillo *lib.* 2. *decis.* 127. *num.* 12. Comi-
tol. *in respons. moral. lib.* 4. *quæst.* 39. *numer.* 3.
& alii imo possit separari à pretio in ipso con-
tractu; taliter ut ex ista separatione venditor
conqueri non possit, cum justum pretium rei suæ
accipiat extra illam gabellam, quæ ad se perti-
nere non potest; sequitur ut licet in prædicto
casu aliquod damnum forsitan eveniat, esset
per accidens, & secundario, quod non est
considerabile, ut docent Velascus *de Jure em-
phit. quæst.* 17. Molina *ubi supra*, Menoch. *de
arbitr. lib.* 2. *cent.* 6. *casu* 562. *num.* 46. † Ete- 21
nim ubi ex onere gabellæ adjecto emptioni, &
venditioni nihil commodi actu percipiunt emp-
tor, aut venditor, id non habetur loco pretii,
quia tunc onus gabellæ, pars pretii esse dicitur,
quando inest rei, vel aliquid commodi ex eo per-
venit ad emptorem, vel venditorem: sic Gutier-
rez *de gabellis quæst.* 67. Avendann. *de cens. Hisp.
cap.* 28. *n.* 4. Felician. *de cens. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 14. Aze-
ved. *in l.* 1. *n.* 81. *lib.* 9. *tit.* 17. *recop.*

Ergo cum nec directè, nec indirectè Ecclesia ven- 22
ditor nullum in pretio rei suæ venditæ damnum re-
cipiat, sequitur ut prædicta gabella soluta ab emp-
tore laico, non sit contra immunitatem Ecclesiæ,
præcipuè si consideremus æquale pretium, è contra
contingere

contingere, quando Ecclesia esset emptor rei venditæ à laico subjectæ tributo; & ita hanc sententiam docent in terminis Felinus *in textu nostro n. 99.* Federicus de Senis *conf.* 111. *n.* 10. & pro hac videtur stare praxis communis Regnorum, tam Castellæ, quam aliorum.

3 Sed quia video plures etiam Doctores contrariam docere sententiam dicentes talem gabellam indirectè latam esse contra Clericos; eo quod conditores, sive statuentes, aut imponentes gabellam utuntur illo velamine occulto, & non propalato, ut Clerici, qui alias nequeunt collectari, ea via per solvant ementes, illa gabella revera cadit indirectè in Clericos, cum contingat ut causa illius res venditæ Ecclesiasticorum vilius vendantur, cum emptores laici gravati ad solvendum gabellam curent minuere de pretio justo, quod trascendit gabella; & ita docent surdus *conf.* 305. *n.* 80. Homobon. *de examin. Eccles. p.* 2. *tract.* 9. *cap.* 1. *q.* 1. Zerola *in praxi p.* 1. Verbn *gabella q.* 4. dicens illam gabellam latam esse indirectè in Clericos, cum in quibusdam locis Regni ratione velaminis alicujus universitatis laici imponunt gabellas super serico, vel vino, vel aliquu hujusmodi, & volunt ut solvantur duo V. G. Carlenì, vel quid simile, Gratianus *discept forens, tom.* 2. *cap.* 390. *per totum*, Menochius *lib.* 2. *conf.* 136. Riccius *in praxi tom.* 2. *resolut.* 187. *n.* 2. &
4 *res.* 183. *per totam.* † Et confirmatur ex doctrina Laderchi *conf.* 103. *à n.* 8. *ad* 15. Ubi dicit ut ementes à Clericis de jure communi, non teneantur solvere gabellas; ergo si statutum hoc addat dicetur contra libertatem Ecclesiasticam probans ex eo, quia illud statutum, quod coarctat Clericos, & adimit id, quod communi jure cis permissum est, dicitur violare libertatem Ecclesiasticam, sed Clerici secundùm jus civile, & canonicum, possunt liberè contrahere cum laicis quibuscunque, nec illi tenentur solvere gabellam; ergo si statutum hoc addat, erit contra libertatem Ecclesiasticam: & sic subdit Laderchus *dicat Ecclesia tolle statutum, & si emptores tenentur ad gabellam compelle, sin minus, ne mibi jus meum auferas, interest enim meâ habere emptores immunes:* sic & aliis rationibus Doctores hanc partem defendunt, & equidem nimis justè, & proportionatè.

25 Verum quia ut dixi soleat in praxi ita caveri, ut emptores V. G. vini, aliarumvè rerum solvant Regi gabellam, quia laici sunt, nec excusentur etiam si à Clericis emant carnes, vinum, aut alia, quod nimis rigidum apparet, oportet videre qualiter illa prima sententia possit esse justa, & practicabilis, & secunda sit sequenda; igitur considerandum est, quod vel onus gabellæ est annexum contractui, aut adjicitur actui separato ab ipso contractu. Et secundùm hanc distinctionem existimo dicendum, ut quando gabella est separata ab ipso contractu, ut contingit quando statutum dicit quod qui vult exportare dolium vini in civitatem, solvat gabellam, cum tunc hæc gabellæ solutio, non recipiat immediatè contractum ipsum, sed actum exportationis, qui nihil habet commune cum ipsa Ecclesia, seu immunitate, tunc prima sententia sit amplectanda.

26 Sed quando onus gabellæ est annexum contractui, ut si V. G. ponatur statutum quod solvantur duo solidi pro quolibet dolio vini, quod emitur, vel venditur; tunc cum hæc gabella immediatè contractum respiciat, ut continget in casu, de quo loquimur, lædatque emptorem, cum propter gabellæ onus vel carius, vel vilius emat, seu vendat, tunc revera sit amplectenda secunda sententia: ita distinguunt in terminis Bellet. *in disquisit Clerici, p.* 1. *tit. de exemp. Clericor.* §. 8. *n.* 2. cum prædicta distinctione Celebri Baldi *conf.* 31. quem postea amplexi fuerunt Roland. à Valle *lib.* 4. *conf.* 6. *n.* 18. Rimiral. *conf.* 724. *lib.* 6. *n.* 49. & 50. Surdus *conf.* 127. *n.* 66. Diana *dict. p.* 1. *res.* 48. *tract.* 2. *in fine*, Ubi addit se hæc olim allegasse circa præsentem quæstionem, pro sublevando labore theologorum Senatu Panormitano dubitante, & quod Senatus quia res fuit visa periculosa, non posuit dictam gabellam; & ita sequor, & si non sit facile intelligere in praxi hanc distinctionem de qua videbis quæ dixi *infrà q.* 48. vers. *ad secundam.*

Unde licet lex, & Magistratus, seu commu- 27
nis prudentum existimato in impositione justi prætii alicujus rei multas circumstantias, tam intrinsecas, quam extrinsecas considerent & præcipuè inter illas respiciant gabellæ onus, ut dicit Lessius *lib.* 2. *de justit. cap.* 33. *lib.* 8. *n.* 68. & Molina *tom.* 3. *de justitia tract.* 2. *disp.* 678. *n.* 6. dicat quod tota latitudo prætii franci, & alcavalæ, sit pretium justum rei, & ob id ipse *disp.* 668. *n.* 2. *in fine*, dicat quod gabella est pars prætii, ut etiam sequuntur Bonacina *de contractibus disp.* 2. *q.* 9. *punct.* 1. *n.* 4. Vasquez *in opusculo de restit. cap.* 6. §. 2. *dubio* 9. *n.* 52. Malderus *in* 2. 2. *tract.* 5. *cap.* 6. *dubio* 5. *in fine.* Turrianus *tom.* 2. *in* 2. 2. *dubio.* 8. *n.*9. qui citat Molinam etiam in alio loco, Molfesius *in summa tom.*2. *tract.* 12. *cap.* 22. *n.* 13. Lassarte *de decima vendit cap.* 15. *n.* 19. Paulus de Castro *conf.* 433. *n.* 3. & alii inferentes, ut cum gabella sit pars prætii semper in pretio involvatur, nec possit ab illo separari; indeque dici debere pretium justum alicujus rei tam dici, pretium francum, quam ipsa gabella & Clericos non deberi illa gravari. † Tamen ut dictum est 28
per relatam distinctionem *n. præcedent*, hæc res est intelligenda, secundùm quam videtur factum in contributione, quam sumus experti his annis præcedentibus in venditoribus vini, tam laicis, quam Clericis ex suis bonis, sive redditibus, quorum amphoræ registrantur, ut sic gabella Regia non defraudatur, videmusque ratione gabellæ pretium vini, contra emptores crescere, quæ si apposita non esset decresceret, & remaneret semper in justo suo, & in terno pretio, & valore, juxta æstimationem communem Reipublicæ, & tam vendentium, quàm ementium, nec ex hoc Clericos venditores pati aliquod damnum vendendo vilius existimant. Sed major est difficultas respectu Clericorum ementium à laicis tributariis, quia necessario propter illam Regiam gabellam Clerici carius emunt vinum sibi necessarium pro sustentatione, sed tunc in hoc casu incidimus in adductis *supra q. præcedenti, & à quæst.* 8. 9. & 10.

Ad quartam quæstionis partem an Clerici te- 29
neantur solvere vectigal ex extractione frumenti, vini, & similium, quæ ex bonis patrimonialibus collegerunt, ut alibi conducendo carius vendant, ut ad hanc difficultatem respondeam advertо, ut latius dico *infrà in cap. fin. de vito, & honest. Clericor.* non omnem negationem lucrativam esse Clericis interdictam, sed illam tantùm quando res ipsa non meliorata cariori

preti

pretio vendenda est quam empta fuit ut docent Molina *de Justitia*, *&* *Jure tom. 2. tract. 2. disp.* 342. Lessius *lib.2.cap.21.dubio.2. à n.4.* Belletus *in disquisit. Eccles. p. 1. de disciplina* Clerical. §. 21. *à n. 7.* Alrerius *de censuris tom. 1. disp. 19. lib. 5. cap. 6. dubio. 7.* Duardus *in Bullæ cœnæ lib. 2. can. 28. q.8. n.14. & sequent.* Malderus *de Justitia tract.5. cap. 2. dub. 4.* Filiucius *in 2.2. D. Thom. q.77. art.5. conclus.4. ad 6.* Tannerus *tom.3. disp. 1. q.7. dub.2. n.69.* Turrianus *in 2. 2. tom. 2. disp. 59. dubio. 2. à n.1.* Rebellus *p. 2. de Justitia lib. 9. q.ult. sect.1. & 3.* Riccius *in praxi tom. 1. res. 317.* Marta *de Jurisd.4. p. casu 3. n.9. & 10.* Faustus *in speculo confes. disp. 37. q. 17.* cum aliis Barbosa *in dicto cap. fin. de vita, & honest. Clericor. & in*
30 *cap. 6. tit. fin. lib. 3. decret, n. 3.* † Quibus addo Castrum Palaum *tom. 2. tract. 12. disp. unica puncto n.16.* Vbi dicit *respondeo illam esse negotiationem Clericis prohibitam, & quæ debitum tributi habet annexum, in qua lucrum intenditur ex emptione prius facta, secus si lucrum non ex emptione formaliter, sed aliunde proveniat; & sic negotiator non es, si vendas vinum, triticum, oleum ex, redditibus tuis beneficiis, aut ex possessionibus tuis patrimonialibus collecta, quia illi non sunt fructus emptionis, sed tuarum possessionum*: ita ille quibus adjungo Zevallos *de cognit. per viam viol. p.2. q. 64. n. 21* Pereira *de manu Regia p 2. cap 24. n. 34.* ita tenentes, licèt non affecti erga Clericos & immunitatem Ecclesiasticam vide quæ longè tit. de Clerico aut monacho sive regulari negotiantes Francisc. Ansaldus *de Jurisdictione p.2. tit. 11. cap. 34.*

31 Undè in casu proposito existimo respondendum sine dubio contra aliquos, ut cum non sit negotiatio lucrativa; nec dicatur negotiari qui vinum, oleum, & alia, quæ ex suo agro colligit, vendit, sive in eodem loco vendit, sive alio transferenda curet. Ubi carius vendere possit quia nullus negotiari videtur, ac censetur vendendo res ex propriis bonis Ecclesiasticis, vel patrimonialibus collectas, ut tradunt Bonacina *tom. 3. in bulla cœnæ disp. 1. q.19 puncto. 3. §.3. n. 6.* Laurentius Osorius *in sua pinna de Rosas lib.4. cap.2. folio* 380. Ubi alloquitur sequentibus verbis *quando el Clerigo negotia con sus biennas, no pier de el privilegio, aunque los lleve al puerto o a otra parte a vender per via de negotiaçion, de los quales no deve al cavala, nisela deben pedir so pena de cacer en la censura de la Iglesia*, Antonius Sousa *in Bulla cœnæ cap. 19. disp. 92. conf.1 n.1.* Ubi ait quod negotiatio lucrativa non est dicenda in casu, quo Ecclesiasticus
32 bona sua mittit ad locum, ubi plus valent. † Nec ex aliis, in quibus Rex Episcopis, & Clericis ultra marinis stipendium solvit, tributum exigi non licet, quando illa venditionis causa ad hoc Regnum (Portugalliæ scilicet) asportantur quia propriè loquendo hoc non est negotiari, nisi in quantum latissimè expendit Joannes Gutierrez *de gabellis q. 93.* cum infinitis, & post eum relati à Barbosa *in dicto cap. fin. de vita, & honestate Clericorum*, quia Clericus fructus recollectos ex suis bonis asportans alibi; ut carius vendantur, non dicitur negotiator, & sic nec teneatur solvere gabellam, aliterque facientes incurrere in Bullam cœnæ, eo quod violent immunitatem Ecclesiasticam, optimè Diana
33 *p. 5. tract. 1. res. 27.* † Ubi improbat quamcumque consuetudinem, etiam immemorabilem, quæ aliquo modo præjudicet libertati Ecclesiasticæ, etiamsi sit mixta laicorum Clericorum, cum isti etiam volentes nequeant se submittere jurisdictioni laicali, & in terminis contra Grassum referendum *de effectibus Clericor. effectu. 2. n. 294.* approbans consuetudinem non abstrahendi à Regno Siciliæ Blada, ac cætera comestibilia sine licentia Pro-Regis, & solutione *Dritti*, seu extractionis, licèt tales res fuissent productæ, & recollectæ in prædiis Ecclesiasticis, & Clericorum, sitque illos solvere gabellam, seu jus tractæ extrahendo extra Regnum, vel intra: sic Joannes Baptista Ciacirnius *in controvers. forens. cap. 31.n.15. & 16.* & faciunt quæ longè dixi *in cap.2.de judiciis q.2. & in cap.8.per totum* ac alibi.

Nec his obstant Carolus de Grassis *de effecti-* 34
bus Clericorum effectu 3. n.78. Ubi agens de gabellis, ait quod Clericus, uti negotiator tenetur solvere gabellam, & vectigal, si lucri faciendi causa, vellet fructus recollectos in propriis prædiis, vel Ecclesiasticis aliunde asportare, quia respondetur ex jam adductis. † Nec etiam obstat di- 35
cere quod id, quod exigitur à Clericis non est gabella, sed Regalia debita Regi cum portus, ut jam alibi dixi annumerentur inter Regum Regalia, quia respondetur, ut licèt portus sit Regis Regalia, sed non sequitur ut quod ex illo exigitur, desinat esse gabella: sic Montanus *de Regalibus verbo portus.n.2.* Ubi dicit hoc portus vectigal duplex esse, alterum, quod vocatur *Anchoragii* alterum *Jus exituræ*, quod solvitur de his quæ extrahuntur à portu causa mercimonii; & si Consultus *in l.inter publica §. fin. de verb. signif.* numeravit proventus ex portu inter fisci vectigalia, diciturque vectigal portus, alioque nomine *portorium*, dequo fit mentio *in l.3. Cod. de vectigalibus.* † Item & 36
inter vectigalia, quæ vero abrogare volebat fit mentio apud Titum Livium *lib.13.* imò & Marcus Tullius *in oratione pro Manillio* sic asserit *nec ex portu, nec ex decimis, nec ex scriptura vectigal conservari potest*, & Symmacus *lib. 5. epistolarum* vocat quadragesimæ, quinquagesimæque portorium, vel vectigal; ideoque portorium, vel vectigal idem esse patet ex *l.cum inplures § vehiculum ff.locati*, Ubi vectigal quod in transitu alicujus pontis sumitur, nominatur portorium: alia tradit Diana *dicto p.5.res.fin. tract.1.* Ubi refert etiam ad probandum sixtin Regneri *de Regalibus lib.2. cap.5.n.10.* Henningi Arnisei *de jure Majestatis lib.3. cap 5. n.3.* Dominicum Anners *de jure publico volum.3. discursu.15. n. 58.* Auctores damnatos concludens, ut cum portorium, sive ut vulgò dicitur extractio, seu jus tractarum sit gabella, sequi necessario, ut Clerici ad illam non teneantur.

Minusque obstat aliud adversariorum fundamen- 37
tum, scilicet Clericos quoad patrimonialia, reputari ut laicos; & sic posse Principes sæculares super bona patrimonialia Clericorum gabellas imponere, Navarrus *in manuali cap.17 n.118.* Bobadilla *in politica tom.1.lib.2.cap.18.n.160* cum multis, quos ipse citat *littera f.* Melchior Phæbus *tom.1.decis.19. n.4.* Palacios *in repet. cap.per. vestras §.39. n.11.de donat.* Azevedus *in l.2. tit. 1. lib 2. n.37.recopilat.* Ramirez *in leg. Regia § 26 n.6.glossa littera.1.* Quia ut jam satis, & abunde *à quæstione 1.& à quæst.10.* cum aliis scripsi bona Clericorum patrimonialia gaudent immunitate à gabellis personalibus, sicut & ipsæ personæ Ecclesiasticæ; & deinde

probatur ex glossa *in cap. similiter. 16. q. 1.* Diana adversus Bobadillam *p. 1. tract. 2. res. 39. cum* 19. authoribus defendit, & comprobat Rota Romana in una Albaniensis gabellæ die 28. Junii. 1620. Coram. Merlino; Ubi sic habetur *bona patrimonialia Clericorum, etiam laicalia immunia sunt ab oneribus laicalibus ob dignitatem personarum, quæ dignitas personæ influit immunitatem in ipsa bona; illa enim adhærent personæ Clerici, nec persona dici potest plene, & perfecte exempta, nisi etiam illius bona exempta sint: ita Abbas, Decius, Felinus, & alii canonistæ in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ.* Baldus *in l. 2. Cod. de Episcopis, & Clericis: alios refert, & sequitur Suarez lib. 4. de immunitate cap. 25. a n. 4. huc usque sacra Rota.* Quam decisionem Rotæ ad longum transcribit Diana *in fine suæ 5. partis*, & omnis jam alibi per me adductis addo Anton. de Merin. *quotid. resol. cap. 37. n. 9.* qui refert Gregor. Lopez Rovitum, & Constantinum, Martam alios plures referentem *de jurisdictione p. 4. cent. 1. casu 49. n.* Tamburin. *de jure Abbatum tom. 1. disp. 15. q. 20. n. 3.* Barbosam *de jure Eccles. lib. 1. cap. 39 §. 5. n. 6.* Baldell. *lib. 5. disp. 34. n. 2.* Ciarcinium *Controvers. forens. cap. 31 n. 7.* Guinilenzonium *cons. 59.* Castillum de Soto major *de tertiis tom. 7. cap. 9. n. 18.* Castrum Palaum *tom. 2. tract. 12 disp. Unica punct. 9. n. 2.* & cum Diana Paulus Schilante *de privileg. Clericorum cap. 2. n. 34.* Faustum *in speculo confes. disp. 33. q. 13. n. 2.*
38 † Ubi dicit Navarrum esse sibi contrarium; nam *in cap. 17. manual. n. 202.* ait eos, qui pedagia à Clericis exigunt, vel exigi jubent, incurrere censuras Bullæ cœnæ, & si id, quod vehunt important, vel asportant, sit de eorum patrimoniis. Ex quibus omnibus, & aliis clare deducitur ut Clerici nec ratione patrimonialium bonorum gabellari queant ex causa transportationis, ut carius vendant lucrumque faciant & videbis quæ congerit de negotiatoribus immunium vel non immunium ut solvant gabellam Daniel *de nobilibus disp. 8.* ubi cum multis vide infrà *quæst. 49. vers. ad quartam* & uberius Thomas del Benè *de immunit. p. 1. cap. 5. dubit. 3. per sect.* Sex cum infinitis & in terminis ad nostram quæstionem *dubit. 5.* cum Castro Palao, Silvio, Tannero, Belletio Fausto, Barbosa, Duardo, Rebellio, Rivio, Turriano A Ezerio, Lessio Malder. Molina & aliis, ubi nostram amplectitur sententiam respondens contrariis objectis.

39 Ad quintam quæstionis partem an Clericus negotiator statim ante trinam monitionem, teneatur solvere gabellam, cum hæc difficultas ex adductis in vers. *ad quartam* dependeat multum, & proprius à regula textus *in dict. cap. fin. de Vita, & honestate Clericor.* ideo nunc extra disputationem referam tres dicendi modos, unum affirmativum, ut ante trinam monitionem teneatur solvere, inter quos Malderus *in 2. 2. tract. 5. cap. 6.* Portel. *in verbis regul.* Verbo *tributum n.* Joannes de Hebia *in tract. de commer. lib 1. cap. 14. n. 10.* Prosper de Augult. *in addition ad summ. Quaranta* Verb. *vectigal.* Turrian. *tom. 2. in 2. 2. disp. 44. dubio 4. n. 12. & alii.* † Sed Lopez *instruct. p. 2. cap. 41.* Sousa *in*
40 *Bulla cœnæ cap. 19 disp. 92. n 3. in fine*, Rodriguez *in summ. tom. 2. cap. 75. n. 11.* Petrus de Ledesma *in summa tom. 2. tract. 17. cap. 2. conclus. 17.* Molsesius *in summa tom. 2. tract. 12. cap. 22. n. 173.* Lessius *lib 2. cap. 34. de justitia dubio. 3. n. 23.* Reginaldus *tom. 1. lib. 9. cap. 25. n 379. in fine* Joannes de la Crua *in director. conscientiæ p. 1. præcepto 7. q. 7. art. 3. dub. 2. conclus. 1.* asserunt Ecclesiasticos negotiatores non esse obligatos ad solvendum vectigal negotiationis, ante quam tripliciter moneantur, ut desistant à negotiatione: sic ex *dict. cap. ex litteris fin. de vita, & honestate Clericor.* Videlis ex multis Thomas del Benè *p. 1. de immunit. c. 5. dubit. 3. sect. 2.*

Verum Marta *de jurisdict. p. 4. cent. 1. casu* 3. 41
à n. 2. Gutierrez legendus de gabellis *p. 2. cap. 93. & 94. per totum.* Zevallos *de cognit. per viam viol. p. 2. q. 64.* Alterius *de cens. tomo 1. disp. 19. lib. 5. cap. 6. q 3.* Molina *de justit. tom. 1. disp. 147 conclus. 5.* Duardus *in Bulla cœnæ lib. 2. canon. 18. q. 8. n. 9.* docent præcipuè hi tres ultimi utramque sententiam relatam esse veram; nempe Clericum statim ex causa negociationis amittere privilegium exemptionis, & hoc immunitate non esse privatum, nisi post trinam monitionem; nam quantum ad ipsas res, quas defert causa negotiationis eo ipso carere exemptione absque ulla monitione: pro quibus si exigitur gabella, & pedagium nulla incurratur excommunicatio, & sic procedere primam opinionem. Sed quantum ad alia bona sua, & personam, non admittere simpliciter privilegium immunitatis, nisi post tertiam monitionem, Clericus desistere nolit, sicque procedere secundum sententiam. Et secundum hanc distinctionem videtur ut Barbosa concordet *in dict. cap. fin.* Et secundùm hæc debent intelligi quæ novissimè cum multis scripsit Archiepiscopus Hispalens. Tapia *tom. 1. lib. 4. de legibus art. 18. q. 11.* Ubi cum Cardinali Lugo *de justitia tom. 2. sect. n. 117. & 119.* cum Sanchez & aliis.

Et his omnibus addo ut licet Clerici apud sæcu- 42
lares magistratus conveniantur pro gabellis vulgo los alcabalos decimis & aliis juribus regalibus secus autem pro aliis tributis ut viarum, pontium &c. tamen in illis sic contingit quia sunt jus regale ab immemoriali tempore competens argumento eorum quæ dixi *in cap. 2. de judiciis quæst.* 18. ubi egi *de quæstione* an judices laici habeant cognoscere de regalibus & decimis Regi debitis sed nihilominus in casu nostri dubii Clericus negotiator omittit exemptionis privilegium hoc est ut teneatur solvere gabellas non inquam fori privilegium sic ut pro exactione earum conveniantur coram suo judice Ecclesiastico ita Cardinalis Lugo *de just. disp. 36. sectione 8. n. 132.* cum Sanchez & aliis Salas *de contractib. tract. de emptione dub. 3. n. 4.* cum Molina & aliis Grassis *de affectibus clericatus defectu 6.* Fragos. *lib. 2. disp. 484 n. 331.* Castill. *tom. 7. cont. cap. 9. n. 52.* Thomas del Benè *de immunit tom. 2. cap. 9.* D. Chrystophorus Moscolo jam supra laudatus *quæst. 10 & 12. in fine* consilii supremi Castellæ & laicos sic in quodam alio suo manuscripto mihi ab eo mutuato in septemb. 1657. acerrimè defendens nec ad dictas gabellas causa negociationis compelli posse Clericos per laicos & sic minus ad alias contributiones communes juxta quæ dixi *à quæst. 10. & à quæst. 1.* vide infrà *quæst. 24. n. 35. fin.*

QUÆSTIO XVI.

An statuta prohibentia extractionem annonæ extra territorium, ut conservetur

vetur abundantia in civitate comprehendat Clericos extrahentes fructus à suis prœdiis collectis, seu alia bona & an statuta prohibentia introduci in civitatem vinum recollectum, vel aliud extra territorium, obliget Clericos. An Clericus, qui falsâ mensurâ triticum, vinum, vel oleum vendidit, possit puniri à judice sæculari & an Clericus vendens vinum, frumentum, aut alia extra taxam à principe impositam, possit justitia sæcularis dicta victualia, ei in pænam tollere, ut est per legem conditum. An Principes laici consuetudine possint acquirere jus collectandi Ecclesiasticos & an consuetudo immemorialis probet extitisse Privilegium faciendi aliquid contra immunitatem Ecclesiasticam.

S U M M A R I U M.

1 *Statutum prohibens extractionem monetæ, & armorum, obligat Ecclesiasticos; non sic quod prohibet extractionem annonæ, & victualium, ut* n. 3 *contra multos relatos* n. 2.

3 *Menochius, & Castillus de Bobadilla cautè legendi in locis, qui hic referuntur.*

4 *Statutum prohibens introduci in civitatem vinum recollectum; vel aliud extra territorium non ligat Ecclesiasticos.* ut n. 5.

6 *Clericus falsa mensura vendens triticum, vel oleum, non potest puniri à judice laico, nisi tantùm a judice Ecclesiastico, si legem taxæ transgrediatur, ut* n. 7. *Quid* ex el descamino *transportationis pecuniæ* n. 8.

9 *Arma prohibita potest auferre à Clericis judex laicus secundùm quosdam sed non eos punire arma deferentes sed quod non possit auferre sub* q. 51. *vers. ad secundum in fine.*

10 *Conservator, seu judex Ecclesiasticus tantùm, & non laicus cognoscit contra Ecclesiasticos non registrantes pecora, aut bestias intra duodecim leucas à metâ extranei Regni.*

11 *Taxæ leges fundantur jure naturæ juxta præceptum;* quod tibi non vis, alteri ne feceris.

12 *Clericus vendens vinum, frumentum, aut alia ultra taxam positam à Principe, nequit puniri in amissione victualium, aliisve pænis per Judicem laicum, sed tantùm est puniendus ab Ecclesiastico mitiori pænâ* n. 14.

13 *Clericus tenetur vendere juxta pretium quo laicus vendit suum vinum non ex vi statuti taxantis a laico decreti contra Bobadillam* n. 11. & 14.

15 *Principes laici non possunt sumere à Clericis res venales, quas contra legem vendunt, aut extrahunt à civitate sub colore, quod dictæ res cadant in commissum contra Cutellium. Et quare ibi.*

16 *Judices laici nullomodo possunt introducere consuetudinem collectandi Ecclesiasticos, sive immunitas à collectis competat de Jure Divino, aut humano &* n. 24.

Consuetudo iniqua collectandi Ecclesiasticos quò diuturnior est damnabilior dicto n. 16. & n. 19. *Ubi de consuetudine urbis Panormitanæ.*

17 *Consuetudo, quæ inducit gravamen Ecclesiis, & earum Ministris, non valet; sic, ut nulla etiam immemorialis excusat ab incursu in Bulla cœnæ, ut* n. 18. *etsi in aliquibus casibus valeat introducta circa res Ecclesiæ, ut* n. 22. & 23.

20 *Nasuti solent bella excusare per consuetudinem laicos gabellantes Ecclesiasticos; verendumque est, ne Deus iratus consultores Principum castiget, & ipsos Principes nimium credentes eis.*

21 *Seculares titulo consuetudinis non possunt inducere exactiones, & gravamina contra Clericos, & Ecclesiasticos, nec prætextu talis consuetudinis liberari à sententia excommunicationis, nec debito restitutionis, & ut* n. 25. & 26. *Ubi de Jure, & Bulla cœnæ improbantibus quamlibet contrariam consuetudinem.*

27 *Privilegii fama probanda est ut consuetudo immemorialis sustineri possit, quando ea est improbata &* n. 28.

28 *Consuetuda sola immemorialis non sufficit in materia immunitatis perdenda ad probandum Privilegium* n. 29.

29 *Usus quantumvis antiquus, cum in facto consistat, non probat sufficienter privilegium; seu Jus, nisi cum consuetudine conjungatur constans fama, & traditio æquè antiqua, seu immemorialis, quod præcesserit privilegium.*

30 *Probatio per famam satis non est quando præscriptio, & consuetudo à Jure scripto reprobatur, nisi constet de privilegio.*

AD Primam difficultatis partem videtur affirmativè eespondendum quia illud statu- 1
tum spectat ad publicam, & communem Utilitatem tam laicorum, quàm Clericorum, cum ea concivibus laicis adæquatur, item, & Clericis, & faciunt plura in quæstionibus præcedentibus relata; & terminis docent Pereira *de manu Regia* p. 1. in coocordatis Regis Sebastiani *Concord.* 291. cum aliis Jurisperitis, Menochius *tom.* 8. *conclus.* 800. *n.* 38. ex nostris Abiles *in capitibus prætorum glossa.* 1. Verb. *bueñas n.* 12. Mexia *in pragmatica taxæ* panis. Et confirmatur, quia si aliqui Prælati; sive Clerici extraherent de his Regnis, potuerunt Prætoees eam auferre. † Et ex eadem ratione alia
quæcumque vetita extrahi per leges, aut ordinatio- 2
nes, veluti panem, vinum, aut alia quælibet victualia, quæ extraherent extra Jurisdictionem, nam ipso facto amittuntur, inciduntque in commissum, ut apparet ex *l. commissa ff. de publican, & vectigal. l.* 2. *Cod. ut nemo privatus l. repetita Cod. de Episc. & Cleric. l. jubemus Cod. de sacro sanctis Ecclesiis l.* 2. *Cod. de navib. non excusatio lib.* 12. Belluga *in speculo Principum Rub.* 14 §. *nunc videmus n.* 39. Bobadilla *in polit. p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 117. faciunt tradita per Menchacam *controvers. usufreq. lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 18. Didacum Perez *lib.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *ordinam, col.* 91. *vers. quæritur* Salced. *in additionibus ad Bernard Diez in pract. cap.* 55. *pag.* 200. *vers. quamvis in medio,* Azeved *in l. tit.* 18. *n.* 20. *lib.* 6. *recopilat,* Ubi

refert Covarru. *in regula possessor.* § 4. *n.*8. *de reg. Juris n.*6. Grammaticus *decis.* 100. *in contrarium*: & faciunt verba expressa *dict.l.tit.*18*lib.*6.*recopil.* in illis verbis *mandamos que las penas puestas contra los sacerdotes de monedas ayan lugar contra los perlados, y Clerigos, eosentes, ò contra qualquier persona de qualquier estado, y Dignidad que sea.*

Nihilominus in casu, de quo loquimur quid quid sit de extractione monetæ propter specialem rationem, quam habet, existimo contrarium dicendum esse. Nec obstare quod ad communem; & publicam utilitatem spectat, quia revera extrahere victualia, quibus in difficultate; etsi sint de bono communi, non tamen ex æquo respicere Ecclesiasticos, ut laicos: ex jam laté adductis *à quæstione* 8. & ob id dicendum ut Clerici sint exempti ab illis statutis, cauteque legendos esse Menochium *dict.cons.*800. Ubi multa dicit non ferenda contra libertatem Ecclesiasticam, quantumvis ille sit Doctissimus jure consultus: sic notat Carolus de Grossis *de effectibus Clericorum effectu.* 2. *n.* 420. dicens quod consilium illud est in multis libris deletum; eo quod sit contra libertatem Ecclesiasticam; & ideo judico dicendum de alio consilio 200. ejusdem Menochii adversùs quem scripsit Doctus Suid. *cons.*101. omnino videndus: & ex eadem ratione notat Diana *p.*1.*tr.res.*78, Castillum de Bobadilla *in dict.n.*117. quem antea impugnavit. Et hanc secundam sequor in annonis, & victualibus, etsi non sic in extractione monetæ & armorum cum Marta *de jurisd. casu* 83.*p.*4.*n* 1. Belletio *disquisit. Cleric. p.*1. *tit.* 6 §.3.*n.*1. Grammatico *decis.* 100. *n.*15. Bursat, *lib.*1.*cons.*42.*n.*28. Joannes de Amico *cons.*18.*n.*17 Bayardo *in addition. ad Julium Clarum* § *fin. q.*82. *n* 87. Rolando *lib.* 4. *cons.*61. *n.*22. Azor. *instit moral.p.*3. *lib.*5.*cap.* 19. *q.* 13. Bartholom. à Sancto Fausto *in speculo confes. disp.*33.*q.*10.

4 Ad secundam quæstionis partem, etsi Mexia docuerit affirmativam sententiam in pragmat. taxæ panis *conclus.*5. *n.* 17. & Morla cum aliis *in emporio juris p.* 1. *tit.* 1. *q.* 16. *n.* 19. nihilominus non sunt audiendi eo quod tale statutum non respicit publicam utilitatem, sed privatam illorum civium, qui habent vineas, & prædia in territorio, sed Clerici non tenentur, quando tale statutum latum est propter publicam utilitatem, si talis utilitas non respicit æquè principaliter Clericos, ut laicos; ergo multo magis non obligabit si respicit tantùm utilitatem aliquorum, ut contingit in casu: & ita docent Bellet. *disquisit. Cleric. p.*1. *tit.*6 §.4. *n.*3. Marta *de jurisdictione p.*4.*cent.*1. *casu* 2. *n.* 10. & 13. Grammaticus *decis.* 100. *n.*15. & 16. Joannes de Amico *cons.*18. *in fine*, Menoch. *lib.*8.*dicto cons.*800. *n.*80. cum aliis Ripa *in tractatu de peste tit. de remediis ad conservandam ubertatem n.* 122. Bald. *lib.*2.
5 *cons.* 198. Verbo; *non obstat.* † dicentes quod statuta prohibentia introduci in civitatem vinum recollectum, vel aliud extra territorium, non comprehendit Clericos. Et ego addo quod si iste casus respiceret æque utilitatem Clericorum, & laicorum, Clericos non obligari ex vi laici statuti, sed ex natura, & ratione, quâ omnes tenentur, ut *supra* dixi benè q. 1. & 2. & in aliis. Et hanc, quam sequimur sententiam ducent etiam Covarruv. *in cap. possessor p.*2. §. *n.* 2. *de reg. juris.* Bursat. *lib.* 1. *cons.*42. *n.* 18. & *cons.*93. *n.*26,& ut *infrà* dico in vers. *ad quintam*, quælibet in contrarium consuctudo non est sustinenda contra Clericos

Ad tertiam quæstionis partem, an Clericus qui falsâ mensura triticum, vinum vel oleum vendidit, possit puniri à judice sæculari. Etsi proprius de hoc dubio posset agi in fine hujus capitis, aut sub *cap. ex litteris hoc tit.* tamen quia non improprie hic subnectitur, dico ut *Supra* quæstione præcedenti contra Ludovicum Mexiam *in pragmat. taxæ panis conclus.* 5. *n.* 29. cum aliis Casaneum *in consuetud. Burgundiæ Rub.*1. §.5.*n.*90. Petrum Zenedo *in collect. juris canon. p.*1.*collect.*37.*n.*18. Ut non possit puniri à judi- 7
ce laico, qua licet Clerici teneantur obedire legibus civilibus in his rebus, quæ spectant ad regimen civitatis, & sacris canonibus, ac Clericali ufficio non repugnent; tamen ad hoc tenentur non directè, sed indirectè, non vi legis, sed vi rationis, ex doctrina latè adducta *in dicta q.*1. & 2. cum aliis. † ideoque non posse à judice sæculari, si illas transgrediuntur aliquo pacto, puniri, sed ad judicem Ecclesiasticum esse recurrendum, ut docent Filiucius *tom.*2. *tract.* 35. *cap.*9. *n.* 94. Bartholom. à Sancto Fausto *in speculo confs. disp* 6.*q* 44 *n.*3. Augustinus Vigianius *de immunit. Eccles. disp.*2. *conclus.*5. Vasquez *p.* 2. *tom.* 2. *disp.* 167. *cap.*4 *n.*29. & 30. Salas *de legibus disp.* 14. Barbosa *in cap.mensura de emptione, & venditione n.*3. cum Marta, & aliis theologis communiter tenentibus Clericos legum violatores minimè posse puniri à politico Magistratu.

Et confirmatur ex doctrina Bobadillæ, quam- 8
tumvis ipse soleat invehere contra immunitatem Ecclesiasticam *dict. lib.* 2. *polit. cap.* 18. plures casus recensentis, qui sub *dict. n.*117. *in fine* ait quod ex quibusvis ablationibus rerum, quas Ecclesiastici transportassent, excepta extractione pecuniæ, aut rei, quæ incidit in commissum, amissaque sit *por el descamino*, debeat cognoscere judex Ecclesiasticus ex doctrina Palacios *in Rub. cap. per vestras in* 1. *notabili* vers. *sed est pluchra dubitatio n.* 15. Castelleus *in l.*70. *tauri n.* 18. *in additionibus* vers. *ad contrarium*, Menchaca *de successionum creatione* §. 10. *n.* 648. *ad finem* vers. & *Hispaniæ*, Salced. *in addition. ad practicam Bernard. Diaz cap.* 55. *littera A.* vers. *quamvis*, & *litt. C.* vers. *secundo*, & vers. *tertio*, & *septimo* aliquod dico *infra q.* 51. vers. *ad secundam.*

Confirmatur secundo, quia etsi revera ipse Bobadilla *sub. dict. n.*117. existimet Clericum eo 9
ipso arma prohibita amittere ex doctrina jam relata, & ex multis, quæ & quos adducit videatur acerrimè probare, quod Judex sæcularis ea possit auferre, ejusque Alguacelli, sed alias inquam pœnas civiles nullo modo posse exigere laicum, sed tantùm per Ecclesiasticum judicem, resolvit idem Bobadilla *dict. cap.* 18.*n.*20. cum Covarruu. Sarmiento, Palacios, & Joanne de Platea, in quo judicio dubium dicit esse etiam, ut debeant exsolvi à Clericis pœnæ stabilitæ Regia, aut civili lege, sed tantùm aliæ arbitrariæ; quod resolves ex multis, quæ dico late *in cap. at si Clerici de judiciis* Et de prohibita de latrone armorum Clerici novissimè cum multis agit Daniel de nobilibus *sub disp.*23. 29. 64. Ubi longissimè cum multis loquitur & ego dico *infrà q.*51. vers. *ad secundam ut ibi dico in fine edicti* vers.

Tertio

10 Tertio confirmatur quia, & simili modo de pœnis, quas incurrerint Clericus, aut Monasterium ratione pecorum, aut bestiarum quas non registravit intra duodecim leucas à meta Regni extranei solùm agnoscet Clericorum, & Conventus conservator, seu index Ecclesiasticus per textum *in l.* 13. *tit.* 18. *lib. 6. recopilat.* Gutierrez, qui ita definitum fuisse in Pintiæ Cancellaria ait *lib.* 1. *pract. q.*4. *n.* 14. *ad finem*, Bobadilla *dicto cap.* 18. *polit lib.* 2. *n.* 117. *in fine*, & patet ex aliis, quæ dico *infrà quæstra in dic. cap ex litteris hoc tit.*

11 Ad quartam quæstionis partem an si Clericus vendat vinum, frumentum, & alia ultra taxam à Principe impositam, possit justitia sæcularis dicta victualia ei in pœnam statuti tollere. Et videtur quod sic ex verbis, quæ refert Bobadilla *in dicto cap.*18. *politicæ lib .2. cap.*18 *n.*122. ibi, *si el Clerigo vendiese el trigo, ò el pan Coçido, ò el vino, fruta, vostros matenimientos à mas de latasa, y per ello jegum la ley, verdenança lo tuviese peraido, podra la justitia seglar tomarselo per aver Caydo en commiso, y aplicarlo conforme a la ley*: ita ille; eo quod leges taxæ panis fundantur in lege naturæ juxta præceptum, *quod tibi non vis, alteri ne feceris*, Ut late dixi sub. quæstione 1. nostræ Rubricæ, & de taxa *sub. cap .*1.*hoc tit.* & faciunt tradita per Mexiam *de taxa panis conclus.*5. *à n.*35. & per Matienc *in l.*1. *glossa* 1. *à n.*1.*maximè* 4 *tit.*25. *lib.* 5. *recopilat.* latè idem Bobadilla *dicto cap.* 18.
12 *n.* 219. † Et sic Cutellius ad legem Martini *cap.*41. *notabili* 42 *n.*4. dixit quod ubi pro asportandis rebus aliquid deperditur, exempti etiam Clericalis ordinis tenentur; quod si tenuerint cogi in bonis à laico judice possunt.

13 Nihilominus absolutè contrarium tenendum est, quia etsi Clerici teneantur ad observandam legem taxantem pretia rerum, ut dixi *in dicta q.*1.*&* 2. & sic ad legem taxantem triticum, ut dixi late *sub cap.*1. *hoc tit*; sed ad id non tenentur ex vi legis, quatenus civilis est, est quia non habet jus in Clericos. Sed quia ex vi juris naturalis tenentur vendere res suas justo pretio; ergo. Et ita benè Azor *p.*1.*instit. moral. lib.*5.*cap.*13.*q.*4 de hac re disserens sequentibus loquitur verbis *Clericus suum Vinum, vel frumentum cogitur jure naturali, non civili Principis lege tantundem vendere, laicus verò eodem pretio vendere, non solùm naturali, sed etiam civili jure compellitur: & hinc est ut sit Principis lege sit statuta pœna in eos, qui pluris vendiderint, ejus pœnæ laicus fit reus, non Clericus; quod si Princeps expresserit, ut eâ pœnâ afficiantur, etiam Clerici, qui pluris vendiderint, nihil valet ea ex parte lex, quia pœnam statuit in eos, à quibus eam exigere, & sumere non potest*; ita Azor, idem docet Pesantius *tract. de immunitate disp.*5.*in fine.*

14 Imo & prorsus contrariam opinionem Bobadillæ eliminandam esse docent Salonius *tom.*2. *in* 2.2.*D.Thom.q* 77.*art.*13.*contr.*10. Molina *tom.*1. *tract.* 1. *de justitia disp.* 31. *n.* 13. Sotus *de justitia lib.*1.*q.*6. *art.* 7. Navarrus *in manuali cap.* 23. *n.* 887. Diana *p.*1. *tract* 2. *res.*71. resolvens contra dictum Bobadillam Clericos non teneri ad pœnam, ad quam laici tenentur, si dicta victualia venderent ultra justum pretium. Et cum eo addo in casu nostro, ubi agimus dent statutis laicis in Clericos, nullo modo possim intelligere Bobadillæ distinctionem, tam ibi *dicto n.* 122. *sua politica cap.* 18. quàm *n.* 117. inter res, quæ pluris venduntur, & ex ordinatione legis cadunt in commissum, & alias pœnas à lege impositas: nam illa prior est etiam pœna constituta à lege, ad quam Clericus non tenetur, nec judex laicus ex carentia jurisdictionis, potest illam exigere, ut jam latè dixi, & dico *infrà sub.q.* 24. Et sic concludo, quod in prædicto, & aliis similibus casibus Clerici sunt exempti, & liberi ab incursione dictarum pœnarum legis, quam Princeps promulgavit, sed posse tamen Clericos puniri ab Episcopo, ac judice Ecclesiastico superiore mitiori tamen pœnâ. † Et ad 15
has duas præcedentes quæstiones applicabis dicta *infra q.*17. *vers. ad secundam*, & vers. *ad tertiam*: & contra Cutellium *Supra* insurgit Diana *p.*5. *tract.*1. *res.*6. vers. *igitur* dicens non posse judices laicos sumere à Clericis res venales, quæ contra legem ab illis venduntur, vel extrahuntur à civitate, sub colora, quod dictæ res es ipso cadant in commissum, quia hæc omnia habent rationem pœnæ ut manifestè patet: & sic non posse laicos illam pœnam infligere Clericis, & pergit quærendo à Cutellio qua ratione res illæ cadunt in commissum? & dicit Diana certè non ex alio capite, nisi à legà prohibente: ergo ad id non tenentur Clerici, quia non tenentur, nec sunt obnoxii pœnis à lege laicali impositis per ea, quæ tradit *p.*1. *tract.*2. *res.*71: & licèt Cutellius afferat pro sua sententia textum *in cap. fin. de vita & honestate Clericorum*; sed ut jam *sub q.* 15. Latè dixi de illo textu, aliud dicendum est de Clerico negutiatore, qui si concurrant requisita illius textus, poterit à laico puniri, & dicit Diana casum illius esse singularem, nec extendendum ad alios casus: & *ibi* Diana respondet ad alias objectiones Cutellii spectantes ad beneficia, de quibus *infrà sub.d.q.ex literis.*

Ad quintam quæstionis partem an Principes 16
laici consuetudine possint acquirere jus collectandi Ecclesiasticos, quia jam sub quæstione præcedenti eam improbaverim, tum ex dictis *infrà in cap.*2. *q.*2. *&* 3.*& in cap.*8.*de judiciis*, & sub aliis capitibus *de foro comp.* iterum nunc in proposito collectarum in Clericos, de quibus loquimur, existimo contra Nicodemum de Forentia *in speculo confessar. cap.* 37. absolutè dicendum esse, ut sive immunitas à collectis competat Clericis ipso jure Divino sive positivo, nunquam consuetudine posse introduci, ut Clerici. Valeant à Principibus laicis collectari si jure Divino, quia non possunt laici contra illum statuere ex adductis *Supra in Rub. q.* 1. si jure positivo, quia illud sic competit a principio nascentis Ecclesiæ talemque habet rationem perpetuam, & invariabilem, ut pote leges censurarum Ecclesiasticarum, ac residentiæ in Episcopatibus, & beneficiis, de quibus dico *infrà in cap. ex litteris hoc tit.* Et ideo tantum ea est rejicienda, ut quod diuturnior, sit damnabilior ex regula textus *in cap. fin. de consuet*, quia consuetudo cui lex resistit eam improbando non valet, & glossa ibi multa jura in comprobationem allegat, ubi ego dico improbans ut irrationabilem consuetudinem communiter Doctores, & in specie Felinus *in cap. accedentes de præscriptionibus post colum.*4. *fol.*3. alios allegat Panormit. *in cap. cum ex officiis eodem tit.*

Franciscus Balbus *de præscript.in* 5. *p. quinta prin-*
cipali q.9. prope finem.
7 Et confirmatur, quia utcumque Jus improbat
consuetudinem contra libertatem Ecclesiasticam,
& eam non valere, quæ Ecclesiis, earumquè mi-
nistris inducit gravem, dicit Pontifex *in cap.* 1. *de*
consuet. Ubi cum multis expendit Barbosa: argum.
textus *in cap. quamquam de censibus lib.* 6. *in cap.* 1.
de jurejur. eodem lib. in cap. etsi pignorationes de
injuriis, & in auth. Cassa cod. de Sacrosanct. Ec-
clef. Ubi ait *cassa, & irrita esse denunciari per to-*
tam Italiam præcipit omnia statuta, & consuetudi-
nes contra libertatem Ecclesiasticam &c. *& de cæ-*
tera similia attentata nulla ipso Jure esse decernit.
18 † Et accedit Navarr. in *manuali cap.* 27. *num.* 72.
dum declarat quod censuræ Bullæ cœnæ inclu-
dunt omnes etiam Imperatores, & Reges, & uni-
versitates: & quod nulla consuetudo etiam im-
memoriabilis, nec præscriptiu quælibet longissima
contra eas prosit; & quod nec immemorialis præ-
judicet aliquo modo libertari Ecclesiasticæ, nec
admitti debeat etiam si sit mixta laicorum, &
Clericorum, quia Clerici etiam volentes non pos-
sunt se submittere jurisdictioni laicali, docent
Diana *p.* 5. *tract.* 1. *res. fin. in fine*, Joannes Baptista
Ziarzinius *in controvers. forens. cap.* 31. *n.* 15. *&* 16.
19 Ut dixi *dicta q. præced.* † idem Diana *p.* 1. *tract.* 2.
res. 69. *in fine* improbat consuetudinem urbis Pa-
normit. quâ statuitur, ut non possint introire vi-
na recollecta extra territorium, si Clericos com-
prehendat.
20. Quare inquam miro quod Nasuti, & qui
gloriantur de aliqua scientia, velint sua festa in
his excusare prætextu consuetudinis, quam re-
ctius corruptelam, & abusum nominarent, ve-
rendumque Jure, ut Navarr. observat *in manuali*
cap. 17. *num.* 103. ne Deus omnipotens in dies ma-
gis, magisque iratus consultores Principum de
prædictis canonibus parùm curantes, & Principes
nimium illis credentes, gravissimè tandem casti-
get, ut docent etiam Binsfeldius *in commentar. de*
injuriis, & damno dato cap. 7. *conclus.* 12. *dubio* 3.
21 Diana *p.* 4. *tract.* 1. *res.* 101. † Ubi resolvit cum di-
ctis, ut non possint sæculares titulo consuetudinis
inducere exactiones, & gravamina contra Cleri-
cos, & Ecclesiasticas personas, nec prætextu talis
coloris liberari à censurà excommunicationis, &
restitutionis debito.
22 Sed his omnibus obstat, nam consuetudo, quæ
decimas personales, & aliquando prædiales primi-
tias, & oblationes, vel quæ in simplicibus benefi-
ciis necessitatem tollit Ecclesiis est onerosa, pa-
rum, valet, atque admittitur Jure, & praxi,
sicut etiam valet illa, de qua *in cap. relatum* 12.
vers. *licet de testament.* quæ tamen est onerosa,
imo Azor *instit. moral. p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 19. *in princ.*
vers. *consuetudo, quæ Ecclesiis* advertit processu
temporis consuetudinem inferentem gravamen
Ecclesiæ, posse in præscriptionem venire; & sic
Velascus *de paup. cap.* 35. *n.* 11. colligit consuetu-
dinem immemorialem Ecclesiæ onerosam vale-
23 re. † sic Covarruv. *lib.* 3. *variar. cap.* 7. *n.* 1. *in fine.*
cum aliis aprobat consuetudinem, quâ inductum
fuerit emphitheutam Ecclesiæ, non cadere em-
phitheusi, etiam si ultra triennium pensionem
solvere omiserit, validam esse: & alia, quæ ex do-
ctrina *dict. cap.* 1. *de consuet.* ibi dico, quibus res-
24 pondetur ex ibi dictis. † Sed ad propositum aliud
esse, quando vel ratione perpetua, seu lege con-
suetudinem improbante, & irritante loquimur,
ut in casu præsenti de immunitate non gabellandi
Ecclesiasticos, quæ nulla, quantumvis longa con-
suetudine, etiam immemoriali quia infringi ex
juribus, & ex *dicta Bulla cœnæ* §. 18. & num de
hac difficultate dixi *infra in dict. cap* 8. *de judiciis*
q. 8. *& ibi q.* 2. 4. 5. & aliis *q.* 15. item & *in dict.*
cap. 2. *eodem q.* 3. Ubi multa de consuetudine cir-
ca jurisdictionalia in Clericos, & remissivè *in di-*
cto cap. 8. *q.* 14. Ubi de lege consuetudinem im-
probante plenè sub *cap.* 2. *de probat.* ibi. q. 3. vers.
ad secundam, ubi an censeantur improbare præ-
teritam, seu futuram.
Et ut ad saturitatem expendas leges multa, quæ 25
congerit Diana *p.* 5. *res.* 21. ubi postquam cum
multis agit quo Jure competat Clericis exemptio,
de quo *infra q.* 17. vers. *ad tertiam*, ubi à vers.
sed dato agens latè de illo dubio; sed dato, & non
concesso, quod exemtio competat Clericis de
Jure humano, & positivo, numquid possit con-
suetudo contra illam prævalere: & licet pro affir-
mativa sententia adducat textum *in cap. fin. de*
consuet. cap. 2. *de probationib. cap. irrefragabili de*
officio ordinarii: tamen ex *cap.* 1. *de consuetudine*,
cap. ad nostram eodem tit. & ex aliis cum Balboa
in dict. cap. 8. *de judic.* Collegio Bononiensi *in re-*
sponso pro libertate Eccles. num. 33. *aut* 39. Eve-
rardo *cons.* 42. *num.* 38. Fagnano, Vignano, & Ger-
monio contrarium dicit; tum quia omnis con-
suetudo, seu præscriptio, quam lex canonica re-
probat, etiam si sit immemorialis, est irrationa-
bilis. † Tum quia *in cap. noverit de sententia ex-* 26
communic. excommunicantur qui servari fecerunt
consuetudines introductas contra libertatem Ec-
clesiasticam, & omnes potestates, consules, Re-
ctores, aut consiliarii locorum, in quibus servatæ
fuerint. Item & *in canone* 15. 18. *&* 19. *Bullæ cœ-*
næ Domini, bene Baldellus *in disput. Theologic.*
tom. 1. *lib* 5. *disp.* 39. *num.* 11. ex Divo Thoma *p.* 2.
q. 97. *art.* 3. *ad tertiam*: & quia prædicta Bulla gra-
vissimè quotannis damnat dictum consuetudi-
nem: & licet Covar. *pract. cap.* 31. *num.* 5. existi-
met aliquibus in casibus introduci, velut etiam
si specialiter ab aliquo renuncietur exemptio: ta-
men cum Boerio *decisione* 60. & aliis, Balboa
supra, & in cap. 1. *de foro* contra Salgadum, &
alios respondet nullam generalem, sive specialem
consuetudinem, aut præscriptionem posse præju-
dicare exemptioni, & ex dictis.
Ad ultimam quæstionis partem an consuetudo 27
immemorialis probet extitisse privilegium fa-
ciendi aliquid contra immunitatem Ecclesiasti-
cam. Et suppositis quæ dixi latè *infra sub cap. fin.*
de præscript. Ubi de præscriptione immemoriali:
licet affirmativam sententiam probet Pereira *de*
manu Regia in p. 2. *cap.* 60. *n.* 18. dicens ideo præ-
sumi, quia non est dubium à Pontifice posse con-
cedi: Tamen cum ad probandum privilegium ul-
tra immemorialem consuetudinem, requiratur
fama privilegii, ut tales consuetudines excusent
ab incursione censurarum eo pacto, quo docet
Suarez *ad Regem Angliæ lib.* 4. *cap.* 34. *n.* 17. Ubi
contra opinionem Pereiræ, sic asserit, quæri potest
an immemorialis consuetudo sit sufficiens indi-
cium, seu testimonium, quod ex legitimo privi-
legio inchoata fuerit, videtur valde probabile, ita
esse præsumendum, quia immemorialis consue-
tudo præsumitur honesta, ut multis Jurisperiti
tradiderunt, quia cum non possit probari, mala
præsumitur bona. † Nihilominus censet solam, 28
& nudam consuetudinem, etiam immemorialem
non

non sufficere in hac materia ad probandum pri-
vilegium; tum quia illa regula non procedit in
consuetudine reprobata per legem; tum etiam
quia valde odiosum est privilegium hoc, & diffi-
cilè, & raro conceditur; & ideo nisi legitimè pro-
29 betur non præsumitur. † Solus, ergo usus quan-
tumvis antiquus, cum in facto consistat, non pro-
bat sufficienter Jus, seu privilegium; luquor enim
de nuda, & pura consuetudine, quia si cum illa
coojugatur, constans fama, & traditio æquè anti-
qua, seu immemorialis, quod præcesserit privile-
gium, & talis traditio integrè probetur, videtur
sufficiens, ut talis consuetudo pro privilegio re-
putetur: ita Suarez, & Diana *p. 4. tract. 1. res. 62.*
Ubi absurdam dicit Pereiræ sententiam, alias in-
quam omnes immemoriales consuetudines con-
tra libertatem Ecclesiasticam, quas communiter
reprobant Doctores, ut dixi in vers. *ad quartam*
essent admittendæ, quia probarent, ut docet Pe-
reira privilegium, quod est absurdum ex dictis.
30 Et ita nostram sententiam docuerunt Aufrerius
*in tract. de potestate sæculari in Ecclesiast. conclus.
4. fallent.* 12. & 13 Bursarus *lib. 2. cons. 49. num.* 12.
quod si adhuc aliquis vellet urgere pro doctrina
Pereiræ, tunc contra illum; imò & plus, quam
Suarez urget doctrina Duardi *in Bulla cænæ lib. 2.
can. 29. q. 6. n. 19.* dum ducet quod quando præ-
scriptio, & consuetudo à Jure scripto reprobao-
tur, ut v. g. Clerici conveniantur coram judice
sæculari (de qua dixi *in dicto cap. 2. q. 3. cap. 8. per
totum de judiciis*) satis non sit probatio per famam.
Ergo cum textu nostro, & ex *cap. 2. cap. 4. cap. 7.
de immunit. Ecclesiar. cap. 1. cap. 3. & fin. eodem
lib. 6. cap. quanquam de censibus, & ex dicta Bulla
cænæ Domini* §. 18. omnino improbetur quædam
consuetudo, etiam immemorialis, qua laici inten-
dant justificare, collectandi jus in Ecclesiasticos,
nullo modo privilegium contrarium probetur ex
consuetudine immemoriali, etiam cum fama, nisi
pateat de privilegio. Et confirmantur hæc ex dictis
q. sequenti, à num. 1. Et secundum distinctiones præ-
dictas hic & in vers. *ad quintam* intelliguntur quæ
novissimè cum multis congerit *de consuetudine col-
lectandi Ecclesiasticos* Daniel *de nobilibus lib. contr.
disp. 8. à n. 20. & à n. 1.* quatenus agit de actu
mixto Clericorum & secularium & quod negotiato-
res tenentur ad gabellam & omnes ad observanda
pretia rerum venalium ubi leges ad curiosa præter
dicta sup. *à quæst.* 11. quæ non repeto cùm satis
intelligam ex adductis in toto textu nostro videbis
alia quæ dico infra *quæst.* 18. vers. *ad ultimam* &
juxta hæc intelliguntur quæ congerit Thomas del
Bene *de parlam. dubit. 27. à sect.* 1. idem Thomas
del Bene *de immunit. p. 1. cap. 1. dubit.* 13. *cum sect.*
pluribus ubi repetit latè.

QUÆSTIO XVII.

An possessio antiqua collectandi Ecclesiasticos, faciat jus in præjudicium ordinis Clericalis. An censuræ Bonifacii VIII impositæ contra Principes collectantes Clericos *in cap. Clericis de immunit. Eccles.* adhuc durent. An Ecclesiasticorum immunitas à collectis, & legibus laicis competat eadem, ac à jurisdictione de Jure Divino, aut humano. Et qualiter debeant Principes, Magistratus, & litterati abstinere ab impositione collectarum in Clericos & Ecclesiasticos: & quid debeant timere.

SUMMARIUM.

1 *Possessio gabellandi antiqua Ecclesiasticos, non facit licitam gabellationem, nisi aliter Bullis Pontificum approbetur, ut* n. 2. 3. & 4.

5 *Bona semel à laicis legitimè possessa, non semper cum onere tributi, & vectigalis, transeunt ad Ecclesiam; sed cum distinctione trium specierum bonorum, quæ possidentur ab Ecclesia Jure spirituali, & quasi, vel forte temporali, & civili quorum prima & secunda semper est immunis ab oneribus præteritis, & futuris* n. 7.

7 *Transit res onerata ad quamcumque cum suo onere, quando onera inducuntur, sive imponuntur possessionibus, prædiis, vel bonis, propter bona ipsa.* & n. 20.

8 *Onera imposita de tempore, quo penes Ecclesiam, sunt bona nullo modo gravant Ecclesiæ immunitatem.*

9 *Ecclesia non tenetur ad onera imposita, postquam bona sæcularia transierunt in eam.* & n. 10.

10 *Tributum non potest considerari, nisi post inductionem, & specificationem, quæ fieri nequit postquam res facit transitum ad Ecclesiam.*

11 *Statutum volens providere oneribus, quæ adhuc non sunt in rerum natura, & volens fingere id, quod non est, non caret suspicione fraudis.*

12 *Ecclesia tenetur ad onera imposita priusquam prædia ad Ecclesiam pertinuerint, si vera, & realia sint ipsis bonis infixa, & imposita bonis propter bona, non autem personis propter bona; & quod sint perpetua, certa & invariabilia* n. 13. 14. 15. *& aliis.*

13 Cap. tributum 23. q. 8. *ibi* de exterioribus Ecclesiæ.

14 *Bona translata in Ecclesias onus retinent, & obligationem solvendi tributum; quatenus hoc à Principe impositum fuerit expresso pacto, inter ipsum, & privatos inito vel ex peculiari dominio illius Prædii &c. Non si ex sola vi Regiæ potestatis, & jurisdictionis; secùs in pactis, & conventionibus, cum transeant in quoscumque.* n. 15.

15 *Ecclesia tenetur ad collectas ratione, pacto, vel conditione adjecta in legato, sive contractu bonorum, quibus aliàs non teneretur.* & n. 16.

16 *Ecclesia licet sit immunis à collectis; non tamen est immunis à conventionibus* n. 17. & 19.

17 *Donans, & concedens potest apponere legem, quam voluerit ad cujus observantiam tenetur Ecclesia.*

Onera, quæ procedunt ex pacto inito cum authoribus Clerici, à quibus ipse Jus habet, dicuntur Realia quæ sequuntur rem ipsam. dicto n. 17.

18 *Ecclesia tenetur solvere tributa, quæ vel ex pacto, vel alia ex causa, & conventione Principis, dum prædia possessa à laicis, sub ejus erant potestate infixit ejusdem prædiis.*

19 *Rector Ecclesiæ modernus, nec ex eo, quod ipse,*

& antecessor solverit collectas lædit Ecclesiæ immunitatem sibi competentem ab oneribus.

20 *Ecclesia non dicitur tributaria, nisi quando revera, & ipso facto debita est solutio suis singulis temporibus, & contributio.*

21 *Status rei mutatur, persona mutata; sic ut dum extat persona immunis, tunc cesset ratio subjectionis.*

22 *Ecclesia non ex eo, quod faciat æstimum tenetur ad collectas, sive in vim sui consensus, sive jurisdictionis laicorum sine Papæ consensu.*

23 Cap. Clericis de immunit. Ecclesiar. lib. 6. & clem. 1. eodem 24. *cum aliis.*

25 Extravgans quod olim de immunitate Ecclesiar.

26 *Reges, Principes, Duces, Comites, Barones, Respublicæ, & alii Potentatus imponentes decimas, collectas, & alia hujusmodi onera Clericis, item eas exigentes, etiam sponte solventibus, incurrunt in censuras, & pœnas Juris* n. 27. & 28.

28 *Principi egenti, vel civitati à Clerico subveniri æquissimum est, sed assentiente Papa.*

29 *Philippo Pulchro Francorum Regi a Bonifacio VIII. concessum esse privilegium, ut non expectato Clericorum consensu, urgente necessitate possit eos collectare, quod creditur non pro successoribus datum. Ut* n. 30.

31 *Clerici Galli benefacient si transigant super collectis cum universitatibus, quando ad sunt expensæ plures factæ pro communi utilitate, ut dicit Tondutus; quod non caret scrupulo ex dictis* n. 32.

33 *Episcopi omittentes defendere immunitatem Ecclesiasticam, mortaliter peccant, & quandoque sunt excommunicati, qui sunt necessitati ad fulminandas censuras contra continuantes gabellas sine licentia Papæ.*

34 *Solventes Clerici sponte gabellas, censura non illaqueantur. Et quare latè sub* quæst. 47. *vers. ad* quintum.

35 *Clerici quo Jure exempti sunt à Jurisdictione laicorum eodem dicantur à gabellis impositis à laicis, &* à n. 45.

36 *Joseph Pro-Rex Pharaonis Sacerdotes, & eorum agros, etiam à Rege eis traditos in primæva libertate dimisit, quamvis reliquos totius populi servituti Regis subegerit.*

37 *Tempore Ethnicorum flamines, Augures, Salii, Feciales, & alii, erant liberi a tributis.*

38 *Christus filius Regis Regum eximitur à tributo Principis; & sic Ecclesia, & Ecclesiastici. &* n. 40.

39 *Bona dum Ecclesiis traduntur, eo ipso eximuntur à Domino laicorum, quæ constituuntur Jure speciali sub Dominio CHRISTI non per metaphoram, sed per omnimodam proprietatem.*

40 *Bona Ecclesiarum subsunt immediato, & proximo Dominio CHRISTI & multo melius exempta sunt, quam bona Clericorum* n. 41.

42 *Constantinus Imperator traditur, quod primus exemerit Clericos à Jurisdictione laica, item & Episcopos; imò Salgadus, & Zevallos docent ante Justinianum non fuisse distinctionem fori inter Laicos, & Ecclesiasticos. Sed contra* à n. 49.

43 *Clerici aliquando antiquitus solvebant tributa Principibus laicis.*

44 *Constitutiones omnes sæculares, quæ dicunt Clericos non esse de foro sæculari, nisi ab Episcopis, non sunt, nisi Juris declaratur, cum Divino Jure sint immunes* num. 45. 49. 50. & 51.

46 *Exemptio Clericorum in Ecclesia Dei aderat ante Imperatores Catholicos, qui solùm fuerunt confirmatores.*

47 *Pontifices præstiterunt Clericis, & Ecclesiis immunitatem, antequam Imperatores, &* num. 48.

49 *Immunitas Ecclesiastica ortum habet à Jure Divino, competitque Clericis à principio nascentis Ecclesiæ, non à Principibus laicis Orthodoxis, nisi tantùm in exercitio, ut* n. 50. 51. & 52. *cum aliis, &* n. 88. *Ubi quod propriè, & non interpretativè sit juris Divini.*

51 *Principes Evangelii ex quo jugo cervices, ethnicorum subegerunt, liberarunt Clericos à collectis, quas de facto olim solvebant laici.* & n. 52.

53 *Jus Canonicum nomine Juris Divini solet significari, sed qualiter alii negent, sive explicent* n. 54. 55. 56. 57. 58.

54 *Jus Divinum aliud revelatum, aliud positivum, aliud naturale.*

55 *Testimonium nullum est expressum in scriptura de Jure Divino immunitatem Clericis competere, &* n. 58.

57 *Juris Divini possunt aliqua esse, quæ non sunt in scriptura, dummodo instituta à CHRISTO, tradita per Apostolos, quæ pervenerunt ad nos, & exemplificatur in nonnullis Sacramentorum formis.*

58 *Libertas Ecclesiasticarum personarum, Dei ordinatione, & Canonicis Sanctionibus asseveratur constituta.*

59 *Imperii mixti est gabellarum impositio, quod ad Reges, & Principes Supremos spectat.*

60 *Gabellas imponendi causa justa præsumitur in Principe, cum sit Pater communis omnium, qui sicut talis debet subditis filiis præparare Thesauros, & in necessitatibus Pastoris vicem gerere.*

61 *Regis dicto, & assertioni credendum est, si dicat se esse in necessitate ad defendendam Religionem Christianam, super quo non est facienda inquisitio scrupulosa, ut faciunt aliqui Decuriones civitatis timoratæ conscientiæ.* & n. 62.

Bellum de cujus justitia certò nobis non constat, stat Principis declaratione, qui unicuique de populo, non debet notam facere belli justificationem. dicto n. 61.

62 *Belli indicendi Jus habent Principes, & Reges; ac solùm, quod Jura ipsis potestatem concesserunt.*

63 *Principis operatio ad subditos, similis est patris ad filios, qui debet paterno amore, & piè regere populum.*

Pastoris boni est tondere pecus; non autem deglubere, id est pilos, & lanam divellere. dict. n. 63.

Regnum est ad similitudinem corporis humani, à quo si abscindantur auricula, non est corpus perfectum, sed monstrum. dict. n. 63.

Rex, aut Princeps, qui sine justa causa novum vectigal imponit, peccat mortaliter, ubi referuntur

referuntur aurea verba legis Regiæ. dict. n. 63. & 64.

64 Contributio in principio justa, debet cessare in posterum, causa primæ justificationis cessante.

65 Vectigal vulgò la alcavala, ex quo cessavit bellum Granatense, num debuisset cessare.

Tributa quanto plus crescunt in subditos, populi desolantur, vicini minuuntur, matrimonia excusantur, ac deinde generis humani propagatio in detrimentum Juris naturalis primævi.

66 Clerici ratione superiori excusantur ab onere contribuendi, quam laici, qui si causa contribuendi adsit in rebus communibus, necessitate urgente, debent solum compelli per suos judices Ecclesiasticos. & n. 67.

67 L. 12. tit. 13. lib. 10. recopilat. Ubi quando adversus bona, & pecora Clericorum per laicum, procedatur auxilii Regalis remedio, videtur ut queant uti excommunicati ministri laici procedentes adversus bona Ecclesiasticorum, de quo etiam n. 68. ibi.

68 Alienatio immoderata rei temporalis in Ecclesias, & Ecclesiasticos, num cum damnificatur nimis Respublica, justè impediatur à Principibus laicis, seu Papa super eo debeat providere. Vide n. 69. & 70.

Pontificibus Romanis interest, non solùm cum moderamine acquirendorum, sed etiam cum subsidio acquisitarum, communibus utilitatibus Reipublicæ providere, & de facto fecerant ut n. 85. remissivè.

Statutum sæculare, & si damnum sequatur Ecclesia ex Covarruv. Valet, ne tota Respublica damnum patiatur, quando aliter huic damno obviari non potest. Sed contra videtur n. 69.

69 Expedire non omnia solent sæpius, quæ aliàs de Jure licent.

Pontificum decreta custodiri debent, etiam si ex alio capite Principes laici aliter fundent. dicto n. 69.

70 Jugum ferendum est in Deo confidendo.

71 Principes, & Magistratus sunt exhortandi, ut sient timorati in conscientiis suis, existimantes Deum pro illis pugnare.

D. Jacobus visus fuit plusquam decem, & sex vicibus debellando inimicos Christianæ religionis. dict. n. 71.

72 Aragoniæ Rex qui authoritate Pontificis Alex. II. & Greg. VII. Ecclesiæ redditus in publica bella consumpsit, pugnando contra Mauros, veritus ne Deus indignatur anno 1081. ante altare Sancti Vincentii in oppido Rodde, publicam egit pœnitentiam.

73 Reges, qui propria authoritate Ecclesiasticos titulos violarunt, pœnam capitis in eodem exercitu passi sunt, ut patet de Joas & aliis in Sacra scriptura. Et de multis exemplis num. seq. & n. 75. Ubi Principes multi numerantur à n. 81.

Ludovicus Rex Siciliæ 2. eo quod coëgit Ecclesiasticos ad subsidium, periit in eodem bello Neapolitano. dict. n. 73.

Franciscus I. sub anno 1522. Undique circumdatus ab inimicis; & si compulsus necessitate, petierit ab Ecclesia subsidium, legitur captivum factum in illo bello.

74 Mariana in sua Historia refertur alloquutus super sumendo ab Ecclesiis aurea, & argentea in oppressione belli à principibus, & ibi idem aliter suadens.

Plurimi pauperes aluntur bonis Ecclesiasticis. dict. n. 74

75 Cleotbardus Rex ad inferos raptus fuit propter assumptionem rerum Ecclesiasticarum; quod idem accidit Guillielmo Anglorum Regi easdem pœnas luit Rodolphus Princeps Capuanum; item & alius Guillielmus comes Cabilon. ob similia scelera, horribiliter passus est. Ubi de pluribus aliis exemplis.

Consiliarii duo Regis Portugaliæ miserè deperditi fuerunt, dantes consilium, ut bona Ecclesiæ sumerentur. dict. n. 75.

76 Reges Christiani sumentes sine licentia Papæ bona Ecclesiastica, existimare debent posse de facili à Deo puniri inediis, calamitatibus, plagis, & æterno supplicio.

Lotharius Rex Franc. & si habito consensu omnium Episcoporum, ut oppressus bello sumeret dimidiam partem fructuum suorum, non fuit ausus sumere; eo quod Archiepiscopus Turonensis contradixerit ei, dicens quod si ab illo decreto non desisteret, eum Deus à Regno privaret.

77 Carolus Pepim Franciæ Rex visus fuit in quadam nocte à Divo Eleutherio Episcopo Aurelianensi in inferno; eo quod voluit sumere res Ecclesiæ pro bello, etiam cum promissione reddendi, habito quoque Episcoporum consensu.

78 Ludovicus Rex Franciæ vocatus el Gordo à D. Bernardo fuit monitus, quod ex persistentia ejus in assumendo res Ecclesiæ pro bello caussaretur filio ejus mors, sicque acciderit, quod cadens ab equo in campo mortuus fuit. Principes Christiani referuntur obtinentes prospera in bello donantes plura Ecclesiis, & piis locis. & n. 81.

79 Pompeius postquàm cœpit parum revereri templa, nihil fortunæ obtinuit. Historiæ scriptores amissiones, & interius nostrerum ob subsidia exagitata ab Ecclesiis.

80 Nicephorus Focas Imperator credens melius deservire pro militibus res Ecclesiasticas ipsis applicavit lege lata, quam revocavit Basilius Imperator ejus successor; eo quod videret nihil oportuné sibi accidere.

81 Ferdinandus el Santo restitit in obsidione Hispali sumere aurea Ecclesiæ; & si aliter exhortaretur respondens verba sequentia: mas me prometo y o de las oraçiones, y sacrifiçios de los saçerdotes, que de sus riqueças.

Reges plures, multa præter relatos à num. 17. & 73. mala perpessi sunt quia assumpserunt bona Ecclesiæ causa belli.

L. Regia 6. tit. 1. lib. 1. recop. exhortat servandas esse Ecclesias in suis prærogativis dict. n. 81.

C. Jaime, Aragoniæ Rex, ædificavit templa mille immaculatæ virgini Mariæ, qui remuneratus fuit a Deo 33. Victoriis. dict. n. 81.

83 Hispaniæ perditio anni 714. narratur, causata communiter à casu de la cava cum Rege Roderico; sed verius, quia deficiebat veneratio circa immunitatem Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum, non à defectu fidei, & ex Sancta Birgita, ex quibus nunc Hispania periclitatur.

84 Reges,

84 *Reges, & Principes debent non audire consiliarios Nasutos exhortantes ad tributa sibi imponenda, & persoluenda etiam ab Ecclesiasticis. Consiliarii solent dicere, quod dicebat Arpago*: mihi placet quidquid Rex facit. dicto n.84.

Adulatores à Domo Regia extirpandi, qui consiliatores boni se existimaut, dicto n.84.

AD primam quæstionis partem videtur absolutè negandum, ut queat dari aliqua possessio, quæ licitam faciat gabellationem in Clericos, eoquod ex Bulla cœnæ Domini non potest imponi aliqua possessio in præjudicium ordinis Clericalis, propter clausulas irritantes ibi positas, quæ habent inficere titulum, & possessionem, Cassador *decis. 1. de causa possessionis, & prop. Codex. Fabrian. lib. 1. tit. 2. dif. 21. num. 3.* & in casu nostro Barbosa *de Jure Eccles. cap. 39 p. 1. § 5. n. 59.* in vers. *septimo quæro*, cum aliis ab eo relatis, & sanè cum immunitas Clericorum sit de Jure Divino, ut latius expendo in vers. *ad tertiam* nulla possessio in contrarium opponi poterit, Carolus de Grassis *de effectibus Clericor. effectu* 3. *n.* 114. † quod *n.* 118. procedere ait, non obstante aliqua consuetudine, etiam immemoriali in contrarium (de qua dixi *q. præcedenti*) propter excommunicationem contentam in dicta Bulla; imo Ruinus *cons.* 117. *in fine. vers. non obstat postremo volum* 4. Rota *decis.* 72. *n.* 8. & 9 *p. 1. recent.* Franc. Tondut *in quæst. benef. p. 1. cap 30. à n. 2.* dicunt procedere sic, ut quamvis constaret de aliis actibus possessoriis, non tamen possent suffragari in præjudicium ordinis Clericalis per textum *in cap. quamquam de censibus, auth. item nulla communitas cod. de Episcopis, & Clericis.*

Sed quia videntur esse contra prædictam resolutionem nonnullæ Bullæ, nempe Leonis X. & Clem. VIII. necnon decisio Clem. VIII. relata per Martham *de jurisdictione p. 4. casu 1. cent. 1. n.* 52. quibus Tundutus *ubi supra n.* 5. *dict. cap.* 30. respondet nun obstare contra immunitatem Ecclesiasticorum à collectis, cum in dictis Bullis nulla adesset derogatio privilegiorum exprefse Clericis competentium, cum tamen constitutio illos non afficeret, nisi specialiter fuissent nominati, ut dicit Ugolinus *in tract., de cens. summ. Pontifici reservatis cap. 18 § 2. per totum.* † Nec decisionem dicit Clem. VIII. Pont. tum quia in casu illo collecta imponebatur authoritate Summi Pontificis; tum etiam quia ibi constabat notorie laicos non habere facultates sufficieotes ad solvenda onera, ut legitur apud Martham *dict. n.* 52. & 53. ideo existimavi hanc quæstionem uberrimè tractare.

Igitur pro intellectu suppositis quæ dixi *supra vers. ad quartam, & infra q. 52. vers. ad quartam*, & ad *ultimam.* Notandum est quod bona semel à laicis etiam legitimè possessa, non semper cum onere tributi, & vectigalis transeunt ad Ecclesiam, sed cum distinctione trium specierum bonorum. Prima quæ habet, & possidet Ecclesia Jure spirituali, & Divino ut decimæ, & oblationes. Alia enim sunt bona, quæ à privatis quidem habuit Ecclesia, sed ad cultum Divinum, & officium spirituale, sunt destinata, ut situs Ecclesiarum, & Cæmeterium pro sepulturis, Hortus juxta Ecclesiam, quæ sunt pariter immunia semper ab omnibus tributis. Tertia species bonorum, quæ possidet Ecclesia forte temporali, & Jure civili, ut titulo venditionis, legati, vel alio simili &c.

† Etenim quod prima booorum species semper, ac 6
perpetuò sit immunis à quibuscumque oneribus sæcularibus, tam præteritis, quàm futuris, quia immediatè Ecclesia habet à Deo, nec commiscenda sint cum laicis; patet ex illo *n. c.* 18. & ex canonistis, *in cap. si tributum* 21. *q. & in cap. secundum 23. quæst.* 8. Et quod species secunda relata pariter sit semper ab omnibus tributis, & oneribus, nedum publicis, & Regiis sed quod magis est etiam privatis, & præexistentibus ob eorum specialem Sanctitatem, probant textus *in dicto cap. secundum 23. quæ.* 8. Suarez *ad Regem Angliæ de immunit. Eccles. lib. 4. cap. 17. num. 6. & 7. cap. 19. n. 2. & 8.* Latius *cap. 20. num. 17.* Joannes Anton. Miger. *in repetit. extravag. Vnicæ n. 242. de vita, & honestate Clericor.* Bald. *in l. omnes cod. de Sacrosanct. Eccles.* doctè tradit Turrecremata *in dicto cap. si tributum 11. q. 2. & in summa de Eccles. lib. 1. cap 98. in responso ad 7. argumentum.* † Et ad hanc di- 7
stinctionem redocuntur alia, quæ notit, & determinat decisio Rotæ Romaoæ die 13. Februarii 1604 quam refert ad litteram à Diana *p. 5. in fine folio mihi* 664. ex vers. *ad istud* 7. scilicet vel quando possessionibus, prædiis vel bonis, propter bona ipsa inducuntur, sive imponuntur onera, quo casu res onerata ad quemcumque perveniat, transeat cum suo onere, cum sit onus perpetuum, secus quando pro varietate personarum, temporis, aut loci variari possint *ex cap. noverit 10. quæst. 1. cap. 1. de Jure patronatus lib. 6.* vel quando impooitur ratiooe personæ propter bona, ut *infra* dico, & probat ex multis.

Tota verò difficultas est respectu bonorum ter- 8
tii generis; & in hoc casu solent Doctores distingoere inter onera imposita de tempore, quo penes Ecclesiam bona reperiuntur, certum esse dicit Bartol. *in l. rescripto §. fin. num. 5.* vers. *videte ff. de minorib.* omnino Ecclesiæ suffragari immunitatem: Suarez *ad Regem Angliæ lib. 4. cap. 20. n. 2.* ex eodem Bart. fatetur nullum dari remedium, seu cautelam, quod Clericis, seu Ecclesiis pro eorum prædiis, imponatur collecta, cum laici non possint edere legem, per quam libertas Ecclesiastica infringatur: & in hoc evenire omnes Ecclesiasticos scriptores sine dissensione, ait Suarez.

Etenim Baldus *in l. omnes a n. 12. cod. sine sensu,* 9
vel reliquis fund. compar. nompos, & in l. placet. num. 10. contra Bartol. relatum dicentem supra posse laicos à principio efficere tributaria prædia, & affecta oneribus eorum territorii; ita ut agri, qui postea ad Ecclesias pervenerint, obnoxii sint collectis imponendis, quod non esse ferendum ait Baldus, quia esset indirectè permittere contra libertatem Ecclesiasticam, quod omnino directè prohibitum est ex regula textus nostri, *cap. qua in Ecclesiarum hoc tit.* 1. Sed revera Baldus ait ut licet eo tempore, quo universum territorium, efficitur tributarium, prædia sint sub Jurisdictione laicorum. Attamen hoc tempus inspici non debere, sed ipsum, quo ipsæ collectæ imponuntur, quia tunc formam habent, solumque radicem aliquam causalem, & remotam habuerint à statuto, quod etiam dum facit tributarium territorium pro collectis imponendis, habet tacitam conditionem; scilicet si imponantur, cumque hæc conditio sit potostativa, ut non retro trahatur in præjudicium Ecclesiæ, quæ medio tempore acquisivit, nec tunc subjacere Jurisdictioni laicorum. † Et addit idem 10
Baldus *in l. placet cod. de Sacrosanct. Eccles. n.* 10.

Ubi

Ubi quod Bartol. in casu; quem posuit, non dicit verum; & quod requiritur ad effectum, ut ad Ecclesiam transeant prædia eum suis oneribus : & idem Baldus etiam *cons.* 112. *lib.*2. *n.* 7. ait contra Bartol. ut non bene sit loquutus, nec dicat verum: & quod illius cautela non valet unam festucam, quia non putest considerari tributum nisi post inductionem, & specificationem, quae fieri nequit postquam res fecit transitum ad Ecclesiam, Abbas *in cap.* 5. *num.* 13. *de vita & honestate Clericorum*, Jason *in dicta l. placet. n.*21. Ubi quud dictum Bartoli & falsum, & damnatum per omnes, ut etiam testantur Felinus *hic num.* 76. Ruin *cons.* 117. Guido Pap. *quæst.* 381.

11 Et confirmatur ex declaratione Senatus Mediolanen. pro mouialibus Sanctæ Claræ Novariæ, ut testatur Plotus *in additionibus ad cons. ultim. lauden. num.* 10 & 33 Alba *cons.*8 *à n.*4. Ubi quod hujusmodi statutum volens providere oneribus, quæ adhuc non sunt in rerum natura, & volens fingere id, quod non est, non caret suspicione fraudis, Sylvianus *cons.* 9.*n*-29. & *cons.* 32.*num.* 11 Marcabr. *cons.*40. Ubi dicit communem esse banc opinionem Paseth. *cons.* 31.*n.*8' Vegg. *cons.*7.*n.*11. Grass. *comm. opinion. lib.*1. *cap.*18. *q.*2. qui pariter de communi testatur Remig. Gony *de charitativo subsidio q.*62. *n.*16. Ubi quud hæc est tutior opinio Cardinal. Alban. *de immunit. Ecclesiar. n* 62. asserens hanc esse opinionem legist rum validissimis rationibus confirmatum; & quod grave piaculum committeret quicumque contrarium sentiret, Zevallos *in practicis q.*899.*num.* 72. & 106. qui plures alios cumulat Riminaldus Junior *cons.* 25. Gutierrez *pract. lib.*2. *q* 132.*n.*5. Ubi de Veriori opinione testatur Joannes Anton. Niger *in repetit. extravag. unicæ de vita, & honestate Clericor. num.*190. Azor *instit. moral. p.*1. *lib.*5.*cap.* 13. *quæst.* 1. Thesaur. *decis.*234. *num.*5. Alphonsus de Montalban *in foro legum Castellæ lib.*1. *l.* 2. vers. *in contrarium*, Matienc. alios congerens *ad.l.*5. & 11. *glosa.*5. *n.*5. *lib* 5. *recopil.*

12 Unde dici debet quod ad onera imposita priusquàm prædia ad Ecclesiam pertinuerint, teneatur Ecclesia, quando copulativè hæc concurrunt, quod scilicet onera sint vera realia ipsis fundis infixa; & quod sint imposita bonis; propter bona, non autem personis propter buna; & quod sint perpetua, certa, & invariabilia, non autem ex aliquibus causis urgentibus, & illis cessantibus remuvenda doeent Canonistæ *in cap.* 1. *de immunit. Eccles. lib.*6. Ubi præcipuè Geminianus *n.*9. Abbas *in dict. cap. fin. n.* 12. *de vita, & honest. Clericor.* Turrecremata *in dict. cap. si tributum* 11. *q.*1. vers. *alia vero* Barbatia plene *cons.* 1. *per totum lib.*3. Felinus plenissimè *cons* 46. *in dubio*, Niger *supra in dict. extravag. n.* 247. cum pluribus sequentibus, Comitol. *respons. moral. lib.*1. *cap* 94. *num.*3. Ubi omnia ista recenset requisita. 13 † Et sat erit allegare magistralem decisionem Brundesina Gabellæ 13. Februarii 1604. coram Bonæ Memoriæ Peñia, quam, & passim sequitur Sacra congregatio super controvers. Jurisdictionibus per Sanctos D. N. Urbanum VIII. magno Reipublicæ Christianæ bono instituta. Et in his terminis loquutum fuisse *c. tributum* 23. *q.*8. *ibi de exterioribus Ecclesiæ*, quod constitutum est antiquitus (nempe illud, quod antequam ad Ecclesiam pervenerint prædia) persolvendum est & *in dicto cap. si tributum* 11.*q.*1. Ut ibi per Turrecrem, & Comitol, *respons. moral. lib.*1. *quæst.*93. *num.* 16. Zevallos *dicta quæst.* 899. *n.* 106. Suarez ad Regem Angliæ *lib.*4 *cap.*2.*n.*13. qui etiam observat ibi Urbanum I. loqui juxta morem sui temporis, quo Imperatores Ethnici erant, & Ecclesia, nondum sibi libertatem vindicaverat videbis infrà *q.*52. vers. *ad quartam.*

Et confirmatur ex doctrina Cardinal. Albani 14 *de immunit. Ecclesiarum*, Gutierrez *lib.* 1. *pract. quæst.*3.*n.* 15. vers. *præterea*, Suarez latè *dict. lib.* 4. *cap.* 20.*num.*6.*quæst.*11. & *sequent.* Usque ad finem asseverantium tunc bona translata in Ecclesias retinere onus, & obligationem solvendi tributum, quatenus boc tributum à Principe prius impositum fuerat, expresso pacto inter ipsum, & privatos inito, vel ex particulari dominio illius prædii; ita ut ipse in privatos transtulerit, hac sibi reservata pensione, seu collecta, non autem si exegisset ex sola vi Regiæ potestatis, & Jurisdictionis, quia ex tunc penitus expirat, cum buna ad Ecclesiam perveniunt, & res devenit ad statum, qui incapax est illius subjectionis tributi, scilicet erga Principem laicum. † Quod secus esse in pa- 15 ctis & per viam contractus conventionibus initis, quia vis illorum transit, & continuam in quibuscumque personis quomodocumque exemptis & privilegiatis dixerunt Felinus *hic num.*77. *Vegg. cons.*7.*num.*5. & *sequent.* Bellon. *cons.*40. *n.*4. & 5. Festus *de collect. p.*4.*c.*2.*n.*31, Alleram. Marcard. *de gener. interpr. statutat. concl* 1. *n.* 100. Azor. *instit. moral. p.*1.*lib.*5. *cap.* 13. *q.* 1. vers. *sciendum est*, ubi quod ratione, pacto, vel conditione adjecta in legato, sive contractu, Ecclesia tenetur ad collectas bonorum, ad quas alias non teneretur Suarez *supra n.*9.

Et patet ex his, quæ notant addentes ad Burat. 16 *decis.*780. *in ultim. col.* Rota *decis.*339. *num.*62. *p.*2. *recent.* Sanchez *in opere morali lib.* 2. *cap.*4. *disp.*57. *n.*80 Franciscus Tondutus *in dict. quæst. benef.*30. *num.*13 Bellon. *cons.*40.*n.*4. & 5. Barbosa *de Jure Eccles. c.*39. § 5. *n.*37. dicentes quod licet Clerici sint exempti à dictis oneribus tamen ad illa teneri, si in contractu acquisitionis ad eorum solutionem se obligaverint, quia Ecclesia licet sit immunis à collectis, non tamen est immunis à conventionibus. † Et addit Sanchez *in eodem loco* quod 17 donans, vel concedens in actu concessionis potest apponere legem, quam voluerit, & Ecclesiam teneri illam oservare, sive in fraudem ipsius Ecclesiæ id actum sit, sive non; & quia onera quæ procedunt ex pacto inito cum authoribus Clerici, à quibus ipse Jus habet dicuntur realia, & rem ipsam sequuntur, ut ostendit relatus Barbosa.

Verum si Ecclesia, eo quod ab antiquo, & tem- 18 pore quo Imperatores erant Ethnici, nec sibi illam plenam libertatem actu vendicaret, solvisset illa tributa, tunc dum Ecclesia solvit dici debet ut ea collectas illas solvit, uti tributum in recognitionem dominii, vel superioritatis, quam regulariter indicat tributi exactio, ut *in cap.*2. *de casibus* traditur, sed ob conditionem inhærentem rei, & inseparabilem, & quemadmodum erga privatas personas solveret census, & teneretur ad hypotecas, quæ ab ejus authoribus laicis prius impositæ essent, ita pari ratione Ecclesiam teneri ad tributa, quæ vel ex pacto, vel alia ex causa, & conventione Princeps, dum prædia possessa à laicis sub ejus erant potestate, infixit iisdem prædiis, ut bene considerat Fr. Joaones de Neapoli. ordin. Prædic. in quæstionibus Parisiens *q.*39. *puncto* 3. *ad* 4. *argumentum.*

Non

Non enim eo quod prætendantur solutiones factæ à Rectore, præjudicatur Ecclesiæ, eum Rectore non potuerit tollere privilegium libertatis Ecclesiæ eo quod nun est personale beneficium, sed ipsi ordini Ecclesiastico concessum, cui gesta privatorum præjudicare non possunt sine Pontificis assensu, ut docent Castro *cons.*423.*n.lib.*2. Zevall. *in practicus dict.quæst.*899 *n.*107.ad finem; ita ut modernus Rector quatenus solverit; non inde dicatur privatus sua immunitate ab hisce collectis, & oneribus, quæ de Jure sibi competit ad textum *in l. voluntariè Cod.de excusat. tutor*, Alex. *cons.*33.*num.*2 vers. *sed ea mihi lib.*5.Castr. *dict. cons*.423.*n.*2. Natta *cons.* 447.*n.*16. de quo jam alibi dixi ex decisione Albanes.Gabellæ die 28.Junii 1630. quæ longè agit ad literam, refert Diana *p.*5.*in fine*, *fol.mihi* 630.

o His omnibus obstat dicere statuentes tunc vinculum injecisse, dum territorium efficerent tributarium quo tempore Jurisdictionem habebant in prædiis, quæ postea ad Ecclesiam pervenerunt, & sic transire cum suo onere; item si solutiones factæ sint, vel si æstimum factum fuerit ab Ecclesia, & bona collectæ subiecta sint in Catastro laicorum descripta. Sed his omnibus respondetur ad primum ex dictis, quia vinculum propriè iniectum est, dum collecta imponitur, non antea, quia res non dicitur tributaria, nisi quando revera, & ipso facto debita est solutio suis singulis temporibus, & contributio, ut jam alibi dixi, & post alios tradit Alba *cons.*8. *à n.*5. & ut declarat Albanus *de immunit.n.*70. tunc dicatur actus perfectus, & consummatus.

1 Non secunmdum quo ubstent solutiones factæ, quoniam aut processerunt à laicis, & tunc non obstant, nec præjudicant Ecclesiæ, cum laici tanquam subiecti, tenerentur ad collectas. Sed dum extat persona immunis, tunc cessat ratio subiectionis, & sic obligatio; quia mutata persona mutatur status rei *l.*1. *Cod.de impon.lucr.de sent.l.*10. Gemin. *in cap.*1.*de immunit. Eccles. lib.*6. *num.*9. Ancharran *cons.*129. *sub n.* 2. Niger *in dict. extravag. unica de vita*, & *honest. Clericor.num.*224. Maranta *cons.*99.*n.*3. & 4. Gutierrez *pract. lib.*1. *q.*3.*n.*15. Ubi post Mariench.dicit hunc esse casum mirabilem, quo res non transit cum suo onere.

2 † Non tertium, nam non ex eo quod Ecclesia faciat æstimum, tenetur ad collectas, sive in vim sui consensus, sive Jurisdictionis laicorum, quia semper ut obliget est necessarius, ac ut præjudicet consensus Pontificis, cujus interest, communibus Ecclesiarum utilitatibus providere, ut notant Doctores per textum in cap. adversus de immunitate Ecclesiarum, ubi in puncto Abbas *num.*1. & 4 & *in cap.non minus eodem num.*8. & *cons.*13.*n.*1.& 2.*lib.*2. Marant.*dicto cons.*99.*n.* Natta *cons.*203. *num.* 4.& *sequent.* Ubi declarat doctrinam Baldi relatam *in auth. sed & periculum num.*3. vers. *hoc verum, nisi Ecclesia, Cod. sine censu, vel reliquis*, præcedere data legitima descriptione in æstimo, seu Catastro, quod accesserit, nempe authoritas Apostolicæ sedis, ut jam supra latè dixi *à q.*1. & *quæst.*10.

3 Ad secundam quæstionis partem an censuræ Bonifacii VIII. impositæ contra Principes collectantes Clericos *in cap. Clericis de immunit. Eccles. lib.*6. adhuc durent. Igitur ut explicem advertendum est Pontificem in illo textu punientem excessus laicorum, qui Clericis collectas talias, & onera imponebant, & excessus Clericorum, qui talibus consentiebant, eosque laicos imponentes, & Clericos solventes, vel promittentes, aut consentientes se soluturos sub quovis prætextu, titulo, colore; item & dantes auxilium; consilium vel favorem exigentes, vel recipientes, vel facientes attestari, vel occupari excommunicantem, taliter ut ipsa excommunicatio sit Papæ reservata, item universitates illud intendentes, supponentem Ecclesiastico interdicto sine licentia Papæ non tollendo, non obstantibus quibuscumque privilegiis sub quacumque forma. † Sed ut prædicta ex- 24 communicatio sit sublata, quod Clericos solventes *in clem.quoniam eodem tit. de immunit. Eccles.* ut notant Doctores ordinarii in prædictis locis Barbosa ibi, & *de potestate Episcopi p.*3.*allegat.* 50.*n.* Secundum impressionem Lugdunens. ubi advertit hanc excommunicationem esse sublatam quoad Clericos solventes, Filiucius *tract.* 15.*n.* vers.*quinta* & *n.* 70. & 71. videbis quæ dico infrà *quæst.* 50. vers. *ad primam.*

Quo supposito video quod Pater Rebardeus 25 *sect.*3.*n.*5.*fol.*61. asserat decretum relatum Bonifacii esse sublatum à Benedicto XI. *in extravag. quod olim de immunit. Eccles.* & postea à Clem. VIII. *in clem.quoniam eodem.* Et sic ait quod licet Benedictus restrixerit solum constitutionem Bonifacii ad exigentes tantum, Clemens prorsus illam revocaverit, non solum quo ad Clericos sponte solventes, sed etiam quoad Principes exigentes, ut observat glossa *in dicto cap. Clericis.* Tamen etsi Benedictus in Clemens Pontifices revocaverint, ut dictum est decretum Bonifacii, Leo X. in concilio Lateranens. illud revocaverit anno 1521.*sess.*9.*sub finem* §. & cum à Jure, tam Divino in sequentibus verbis *innovamus omnes Apostolicas Sanctiones in favorem libertatis Ecclesiasticæ contra ejus violatores quomodolibet editas.*

Cumque in Lateranensi pariter, ac conciliis 26 generalibus sub excommunicationis pœna prohibitum fuerit, ne Reges, Principes, Duces, Comites, Barones Reipublicæ, & alii Potentatus quicumque Regnis, provinciis, civitatibus, ac terris quoquomodo Præsidentes collectas, decimas, & alia hujusmodi onera Clericis, Prælatis, & aliis quibuscumque personis Ecclesiasticis imponant, exigantque, nevè à sponte etiam dantibus, & consentientibus recipiant, atque in præmissis auxilium, favorem, vel consilium palam, vel occultè præstantes excommunicationis latæ sententiæ pœnam eo ipso incidant, & ipsæ Reipublicæ quoque, ac communitates circa hæc quomodolibet delinquentes Ecclesiastico ipso subjiciantur interdicto, Prælati etiam præmissis absque expressa Romani Pontificis licentia ultro consentientes, excommunicationis, & depositionis pœnam ipso facto incurrant statuens, & ordinans, ut de cætero talia præsumentes, etsi (*ut præfertur*) qualificati fuerint ultra supradictis, quas contraveniendo ipso facto incurrere volens innovat, ut quod omnes actus legitimos inhabiles, ac detestabiles habeantur juxta dicti Lateranensis concilii etiam verba.

Itaque dicendum est ut quamvis dicta Bonifa- 27 cii VIII. constitutio revocata fuerit à Clem. VIII. in concilio Viennensi, nihilominus à Leone X. *in dicto concilio generali dicta sess.*9. restituta fuerit. In quo concilio cunctæ Bonifacii VIII constitutiones ad libertatem Ecclesiasticam pertinentes revocabantur, & quod in sua decretali sancivit Bonifacius iisdem verbis, & sententiis, sancivit Leo;

Leo: & quidquid concilium Lateranense novissimè *de libertate Ecclesiastica* decretavit, confirmant, atque innovant cum omnibus censuris, posteriores Pontifices in Bulla cœnæ Domini *can.* 18. sic Cardinalis Toletus *in summa in tractatu de casibus in Bulla cœnæ reservatis excommunicat.* 9. Diana *p.* 7. *tract.* 1. *ref.* 21. dicens quod omnes Superiores Pontifices excommunicatione latæ sententiæ Romano Pontifici reservata animadvertunt in eos omnes, qui præstationem, solutionemve aliquam imponunt Ecclesiasticis personis, sine Romani Pontificis assensu etiam si recipiat à sponte dantibus.

28 Et patet tum ex dictis *à quæstione* 8 tum ex Comitolo asserente *in respons. moral. lib.* 1. *q.* 95. egenti civitati, vel Principi à Clericis subveniri æquissimum esse; verum id non assentiente Pontifice, fieri non debere, planum dicit ex interpretatione Innocentii Hostiensis, Joannis Andreæ, *in cap. non minus de immunitate Eccles. num.* 9. Ubi Panorm. *numero* 4. Butr. *cap. pervenit eodem numero* 6. Ancharran. *in cap. qui nonnulli de immunit. lib.* 6. *numero* 5. qui hanc esse Canonistarum sententiam ait, quod ipsum est Sancitum ab Innocentio III. *in cap. adversus dicto tit. de immunit.* extra cum is præesset Lateranensi Concilio generali à Bonif. VIII. *in dicto cap. Clericis de immunit. lib.* 6. à Benedicto XI. *in extravag. quod olim de immunit. à Clem. V.* in Concilio generali Viennensi *cap* 1. *eodem tit.* à Leone X. in Concilio generali Lateranensi *sess.* 9. *in constitut.* cujus est initium *supernæ dispositionis*, & ab aliis Romanis Pontificibus *in Bullæ cœnæ dicto canone* 18. docent etiam Bellet. *in disquisit. Cleric. p.* 1. *tit.* 5. §. 2. *numero* 11. Ubi dicit in Bulla cœnæ renovatum esse decretum Bonifacii VIII. Tanburin. *de Jure Abbat. tom.* 1. *disput.* 15. *quæst.* 21. *num.* 25. Manchinus videndus *p.* 4. *c.* 3. *à numero* 33. cum Carolo Episcopo Novariensi *in c. convenior.* 23. *q.* 8. *numero* 14. apud Gatticum *in allegat. pro Ecclesia folio* 183. Stephanus Bauny *in Theolog. morali tract.* 11. *q.* 37. §. *dico tertio.*

29 Et licet dubium sit an prædicta sententia habeat locum in Regibus Franciæ habentibus privilegium concessum Philippo Le bel à Bonif. VIII. Ut non expectato Clericorum consensu, possint urgente necessitate imponere onera Ecclesiasticis, & Rabardeus, Hubertus, Madrinius, Guillielmus de Benedictis, Tholosanus, Feraldus, Doctores Galli teneant ut non habeat locum, nec procedat ut referunt etiam Sanchez *in opusculo moral. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 4. *dub.* 55. *numero* 30. Mexia *in pragmatica taxæ panis conclus.* 5. *numero* 64. Maximilian. Faustus *de ærario classe* 17. *conf.* 44.

30 † Quibus ego assentirem si tale privilegium concessum esset in perpetuum Philippo pro se, suisque successoribus, quod non credo in re tam gravi, & in perpetuum. Et ob id possunt, atque debent admitti Arias Maldonatus *in suo Juris responso de contributione Ecclesiasticorum, urgente necessitate numero* 111. ante illum Cassan. Doctor Gallus videndus omnino *in consuetudinibus Burgundiæ, tit. de justitiis* §. 4. *numero* 34. & 35. *fol.* 134. & 135. ille dubitat nimis de tali privilegio, ille usum talis privilegii nominatim acriter impugnat; imo idem Cassan. *n.* 28. observat quod anno 1522. Ecclesia Gallicana hoc apposuit Francisco primo Ecclesiis Regni tributum imponentem.

Quibus addo novissime Franciscum Tondutum *in q. benef. p.* 1. *cap.* 30. qui postquam *à n.* 1. liberat Ecclesiasticos, & Clericos à collectis, tam pro bonis Ecclesiæ, quam patrimonialibus, & *n.* 6. ponat conditiones octo, quæ debent intervenire ut Princeps laici queant Clericos collectari, apertè idem cum sit Doctor Gallus exciperet suos Reges Francos ex indulto prædicti privilegii Bonif. VIII. imo *ibi n.* 12. solum ait ut Clerici benefaciant si componant, & transigant super collectis cum universitatibus, quando ad sunt plures expensæ factæ pro communi utilitate Clericorum, & laicorum, & sæpius accidit ex causa belli in statu Avenionensi, & comitatu Venaisino, quorum assensus non requireretur à Regibus si privilegium haberent collectandi Clericos, necessitate urgente. 31

Quare mihi videtur res satis scrupulosa, maximè propter Concilium Lateranense, & Bullam cœnæ. Et quia generaliter sentit Sacra congregatio immunitatis, approbante Sanctissimo D. N. Urban. VIII. ut notat Alex. Sperel *in decision. fori Eccles.* 37. *numero* 83. Ut quod non obstante Benedict. XI. & Clem. V. revocaverint olim Bonifacianam constitutionem; hodie tamen Clerici non possunt subsidium offerre, nec Reges illud accipere, nisi ex licentia Summi Pontificis, quia Leo X. & Bulla cœnæ, Bonifacii decretum denuo approbarunt, & renovarunt. † Imo quod Episcopi omittentes defendere Ecclesiasticam immunitatem, mortaliter peccant, & quandocunque sint excommunicati, certum esse demonstrat Clem. præsenti de censibus, & ibi glossa *hodie autem emanavit Clem. præsens eodem titulo, quæ præcipit Episcopis, vel aliis locorum ordinariis, ut ipsi publicent istas pœnas, & sententias. Et præcipit illis sub pœna excommunicationis, ne sint remissi in publicandis istis pœnis.* Concilium Lateranense celebratum sub Leone X. *sess.* 9. ibi *Prælati etiam præmisso absque Romani Pontificis licentia ultro consentientes excommunicationis, & depositionis pœnam ipso Jure incurrant*, ut firmat Thomas Sanchez *lib.* 2. *cap.* 9. *Consiliorum dubio* 5. *num.* 2. *ibi* peccant mortaliter Episcopi non denunciantes excommunicatos, civitates interdictas petentes à Clericis tributa postquam ipsis constiterit, quia id jubetur verbis præceptivis Clem. præsenti de censibus, & *in extravag. unica de immunit. Eccles.* maximè commendatur Episcopis, ne id consentiant: sic etiam cum pluribus Cardinalis Lugo *tom.* 2. *de justitia, & Jure disp.* 36. *sect.* 7. *in fine*, & tandem ligari censuris Episcopos ultro consentientes gabellas, seu non resistentes prædictis impositionibus, docet acutè Episcopus D. Joan. de Palafox *in sua allegatione, & in litt. M. M. M. n.* 80. cum Ugolino *in Bulla cœnæ* vers. *autem eisdem numero* 1. Duardo *quæst.* 20. *numero* 4. Alterio *disp.* 19. *cap.* 1. *à col.* 2. & *cap.* 4. Bellet. *disquisit. Cleric. p.* 1. *tit.* 1. *de exemptionibus Cleric.* Bonacina, & Garcia *de beneficiis q.* 2. *cap.* 3. *n.* 16. dicens Episcopos esse necessitatos prædictis constitutionibus, item, & per breve Innocent. X. ad fulminandas censuras contra continuantes gabellas termino sexennii completi, quod fuit completum ultima die Julii anni 1656. de cujus adimpletione idem Rex noster Philippus reminiscitur in sua relata schedula *sub quæst.* 13. sic etiam probans *ex Bulla cœnæ cap.* 18. sæpè repetita *supra.* 32 33

Notabis tamen cum Barbosa *in dicto c. Clericis num.* 2. *in fine*, & cum Toleto *in summa ubi supra* 34

censura non irritiri eos, qui sponte solvunt; quos tamen irritiebat Bonifacius, & refert Diana *supra*, ut in hac parte, nec in Bulla cœnæ, nec in Concilio Lateranensi appareat innovatum esse, de quo erit etiam videndus Comitol. *supra lib.* 4. *q.* 36. *n.* 4. Et secundùm hæc dicta in toto vers. *ad secundam* intelliguntur quæ novissimè Archiepiscopus Tapia refert. *lib.* 4. *de legibus tom.* 1. *q.* 11. *art.* 24. Ubi pauca scribit de hoc leges quæ dico *infra q.* 47. vers. *ad quintam* & vide *supra à n.* 26.

5 Ad tertiam quæstionis partem an Ecclesiasticorum exemptio à collectis competat eadem, ac à Jurisdictione laicorum. Et suppositis quæ adduxi *supra q.* 12. *à n.* 1. Ubi probavi disertè à Jure Divino ortum habuisse, primum non ab Imperatoribus, nisi tantum in subsidium illius Divini Juris, seu Pontificii; & cum *in c.* 2. *de judiciis q.* 2. & 6. egerim quo Jure ad Ecclesiasticos judices pertineat cognoscere de causis Clericorum: & *q.* 3. quod Clericorum exemptio sit de Jure Divino; ideo videmus ut paria sint forum sortiri, & statutis ligari, ut ponderat Berojus *in cap. quæ in Ecclesiarum* 7. *hoc tit. num.* 12. Ergo dici debet ut sicut Clerici sunt exempti Jure Divino à Jurisdictione laicorum, quantumvis ipsi Clerici renuncient proprium forum, ac in laicum judicem consentient, *cap. cum sit generale*, *cap. significavit de foro comp.* ita & eodem Jure dicantur exempti in gabellis, & collectis à laicis
36 impositis, ut *supra dicta quæst.* 12. † Quibus addo quæ sequuntur, nempe illud *Genesis cap.* 47. Ubi Joseph. Pro Rex Pharaonis Sacerdotes, & eorum agros, etiam eis à Rege traditos in primæva libertate, dimisit, quamvis reliquos totius populi servituti Regis subegerit, ubi meminit etiam Joseph. de antiquitate judic. *lib.* 2. *cap.* 14. & Diodorus Siculus *in* 2. *lib. Historiæ*, & Herodotus *in Euterp. lib.* 2, & hinc apposite Concilium Lateranens. de quo *in cap. non minus de immunit. Ecclesiar.* infert non decere Ecclesiam minus liberam esse tempore Principum Christianorum,
37 quam fuerit tempore Pharaonis. † Imo addi posse tempore Ethnicorum, qui Flamines, Augures, Salios, Facciales, aliosque Sacerdotes una cum bonis ipsorum immunes, & liberos à tributis reddebant, ut observat, & ad propositum arguit Præpositus *in cap. si tributum num.* 5. & *ibi* Cardin. 11. *q.* 1. Joannes Anton. de Nigr. *in repet. extravag. unicæ n.* 243. *de vita, & honestate Clericorum*, Plotus *in addition. ad ultim. concil. laudens. sub n.* 8.

38 Alia inquam exempla valent deduci ex 1. *Esdræ cap.* 7. & *num. cap.* 3. imo luculentius est testimonium apud Math. *cap.* 17. Ubi filius Regis, qualis est CHRISTUS, qui est filius Regis Regum, eximitur à tributo Principis, Ecclesiam verò, & Ecclesiasticas personas, tanquam sponsam, familiaresque, & domesticos CHRISTI eadem prærogativa inferunt D. Hieronym. *ibidem* D. Augustin. *lib.* 1. *quæstion. Evang. quæst.* 23. Joannes Anton. Niger *in repetit. extravag. unicæ de vita, & honest. Clericor. numero* 223. optime Suarez *ad Regem Angliæ de immunit. Eccles. lib.* 4. *cap.* 5. *numero* 12. & *cap.* 8. *numero* 16. Quæ testimonia, & exempla ad hanc rectè perpendunt Cardinal. Bellarm. *controvers. tom.* 2. *lib.* 1. *de Cleric. cap.* 28. *in* 4. & 5. *oppositione*, ubi plurimis comprobat hanc immunitatem esse de Jure Divino, & firmarunt Joannes Montaig. *de collat. Parlam. p.* 2. *num.* 11. Bursatus *cons.* 42. *numero* 1. *lib.* 1. & *cons.* 186. *numero* 8. *lib.* 2. Borrel. *cons.* 44. *numero* 1. Plotus *in addition. ad ultim. consil. laudens. numero* 8. Everard. *cons.* 30. *n.* 23. *ad finem*, Zevallos *comm. contra comm. quæst.* 899. *numero* 39. & 42. Caved. *decis.* 83. *num.* 19. *p.* 2. Thomas Bozz. *de Jure status Eccles. libert. lib.* 4. *cap.* 8. plene Paulus *respons. moral. lib.* 1. *cap.* 97. *à numero* 6. Suarez *ad Regem Angliæ dicto lib.* 4. *cap.* 9. *numero* 9. qui alios plures enumerat, & plura scripturæ loca refert Diana omnino legendus contra Rebardeum *p.* 7. *tract.* 1. *à res.* 1. *usque ad* 10. Ubi ex Sacra Scriptura, ex Juribus ratione, & authoritate Doctorum abunde probat, satisfaciens constitutionibus Imperatorum, & aliis authoritatibus, quas pro se adducit Rehardeus: nec desinas videre, quia *ibi* fusius agit, quam in 1. *p. tract.* 2. *res.* 1. *in p.* 5. *tract.* 5. *res.* 21. & *ibi in fine* in una Brundusina, & alia Albanens. decision. Rom. curiæ &c.

Et quod bona dum Ecclesiis traduntur, eo 39
ipso eximantur à Dominio, & potestate laicorum, & ex speciali Jure sub Dominio CHRISTI Domini constituantur, nec per metaphoram, sed per omnimodam proprietatem; ita ut tale Dominium CHRISTI in his bonis Ecclesiarum sit proximum, & immediatum, illique dicatur acquisitum, tanquam principali Domino, docent Innocent. *in cap. cum super numero* 3. *de causa possessionis*. & *prop.* & *in cap. verum numero* 2. *de foro comp.* Comitolus bene comprobans, *respons. moral. lib.* 1. *cap.* 70. & 71. Suarez *dict. lib.* 4. *c.* 17. *numero* 9. & *cap.* 18. *num.* 5. & 7. *cap.* 21. *num.* 5. *cum pluribus* Afflictis *decis.* 361. *à num.* 22. & alii Doctores inferentes.

Quod si CHRISTUS Dominus immunis fuit 40
à tributis, ut ad litteram habetur Math. *dict. c.* 17. Ubi notant Sanctus Hieronym. Chrisostom. & Ambros. atque alii per Suarez *dict. lib.* 4. *cap.* 5. *numero* 1. *in fine*, & consequenter etiam bona Ecclesiarum; quæ subsunt immediato, & proximo Dominio CHRISTI Domini immunia esse ab omnibus tributis, ut per eundem Suarez *dicto lib.* 4. *cap.* 18. *n.* 5. & 7. *dict. cap.* 11. *n* 5. Ubi ait hoc esse valde consentaneum Divinitati, & excellentiæ personæ suæ.

Et præterea quia si bona patrimonialia Cleri- 41
corum exempta sunt à gabellis, ut jam latissimè *supra* probavi, Abbas, Decius, Felinus, & Canonistæ in textu nostro, Suarez *dicto lib.* 4. *c.* 25. *à num.* 4. quid mirum, ut Ecclesiarum res multo melius sint exemptæ, utpote etiam bene considerat decisio Rotæ coram Merlino in una Albaniens. gabellæ 1630. Junii 18. quam refert Diana *p.* 5. *in fine*, *folio mihi* 670. Ergo satis apparet, ut immunitas à tributis, sit de Jure Divino: & pro mille Doctoribus adduco aliud oraculum Sacræ Romanæ Rotæ in una Barchionen. exemption. die 21. Junii 1636. qua etiam patet bona Clericorum esse exempta, etiam de Jure Divino, ut optime docent Del Castillus *de institution.* & *Jure*, *lib.* 2. *disput.* 4. *dub. fin. numero* 119. Diana *p.* 7. *tract.* 1. *res.* 20. in vers. *sed ego*, qui adducit *ibi res.* 5. alios 7. præter alios, quos adduxit *p.* 1. *tract.* 2. *res.* 1. Ubi abundè *à res.* 1. *usque ad* 10. congerit infinita videnda contra Rebardeum, ubi *à res.* 6. expendit, & resolvit ejus fundamenta, quæ satisfacta remanent ex dictis *hic*; & si non ita longè, quare si desideras latam explanationem

nationem leges ipsum, & decisionem Sacræ Rotæ Romanæ in una Albanensi, *Canon.* 16. 33. quam refert Diana *p.* 5. *in fine* 24. Januarii.

42 Nonnulli inquam existimant esse de Jure humano, & ab Imperatoribus, & Principibus sæcularibus Clericis concessam: & sic quod Constantinus Clericos exemit, & fecit immunes à Jurisdictione temporali, præter quæ retuli *supra dict. quæst.* 12. *in princ.* & *sub cap.* 2. & *aliis de judiciis* docet Michaël de Palacio *in* 4. *sentent. dist.* 25. *disp.* 5. *fol.* 540. qui juvat hanc sententiam ex Nicephoro *lib.* 7. *cap.* 42. Ubi traditur immunitatem concessisse Constantinum Episcopis, & Clericis, ut essent immunes à Jurisdictione sua, & suorum officialium, *l. juxta Sanctionem Cod. de Episcop. & Cleric.* & *cap.* 45. *eodem lib.* meminit idem author causam criminalem Cæliciani Episcopi Carthaginensis, quæ agitabatur coram Constantino Imperatore à se ablegasse, illamque commisisse Romano Pontifici decidendam cum aliis Episcopis. Et quod pejus est, Salgadus de *Regia protect. tom.* 1. *p.* 1. *cap.* 1. *præludio* 1. *num.* 51. & Zevallos *de cognitione per viam violentiæ*, & *in proœm. cap.* 5. *num.* 11. docent ante Justinianum non fuisse distinctionem fori inter laicos, & Clericos; imo & hanc sententiam, ut notat Diana *p.* 5. *tract.* 1. *resol.* 21. docuit his temporibus nostris Paulus Servita, Pseudo Theologus, & respectu tributorum, & gabellarum notat decisio Rotæ jam relata in una Albanensis gabella 1630. Junii 28. quam *supra* retuli, dicens eam immunitatem primum concessisse Constantinum, ut apud Eusebium *lib.* 10. *historiæ Ecclesiast. cap.* 7. *in oration. in laudibus Constantini*; & quod Justinianus exemptionem bonorum Ecclesiasticorum immunitatem edicto sanciverit probat textus *in l. Sancimus* 20. *Cod. de Sacrosanct. Eccles.* & Federicus *in auth. item nulla communitas cod. de sanctissimis*

43 *Episcopis.* † Et patet quia ut *infra* refero antiquitus aliquando Clericos solvisse tributa Principibus laicis, constat hanc exactionem cessasse eisdem Principibus indulgentibus; imo Cutellius *in cod. legum sicuti fol.* 301. dixit exemptionem Clericorum quoad personas, & res fuisse introductam ex pietate Imperatorum.

44 Nihilominus his, & aliis non obstantibus exemptionem Clericis, & Ecclesiis concessam esse à Jure Divino, seu ad minus, primo à Pontificibus, tam circa forum, quàm immunitatem à gabellis, patet ex dictis *hic*, & *sub dicto cap.* 2. *de judiciis q.* 2. & 3. & in aliis illius tituli capitibus, atque in aliis *de foro compet.* Ubi latissimè egi de exemptione à foro laicorum competente Clericis, & super quibus, & à gabellis ex regula textus *in cap. quamquam de censibus*, ubi inquit *Pontifex Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum, non solum Jure humano, quinimo, & divino à sæcularium exactionibus sunt immunes cap. si Imperator dist.* 96. Ubi Joannes Papa VIII. dicit expressè Deum exemptionem dedisse Clericis, à foro sæculari, ubi glossa *discuti* considerans verba illius textus, infert sequentem illationem. Ergo antequam esset aliqua constitutio, Clerici non erant de Jurisdictione sæculari; indeque dici debet ut omnes constitutiones, quæ emanarunt, quod Clerici non sunt judicandi, nisi ab Episcopis, non sint, nisi Juris declaratio. Et adest etiam *cap. Silvester* 11. *q.* 1. Ubi Gelasius Papa, cum sciret quosdam Clericos Lasos fuisse quoad immunitatem, dicit hoc esse contra leges Divinas; imò & Alex. Papa *in cap. relatum* eadem causa, & quæstione videns aliquos violare immunitatem Ecclesiasticam asserit *taliter prævaricantes prævaricati sunt in Deum, & non obedierunt præceptis ejus.*

Et comprobatur ex sequentibus, nempe ex 4 Trid. *sess.* 25. *cap.* 20. *de reformat.* Ubi nulla facta mentione dicit *Ecclesiæ, & Ecclesiasticarum personarum immunitatem Divina ordinatione, & Ecclesiasticis sanctionibus esse constitutam.* In quibus verbis apertè supponit immunitatem hanc non à Jure Civili, seu à concessionibus Principum sæcularium duxisse originem, alias propriam, & immediatam hujus immunitatis causam tacuisset, & in rigore aut falsa, aut nimis diminuta fuisset doctrina, ut considerat Suarez *contra Regem Angliæ de immunit. lib.* 4. *cap.* 11. *numer.* 7. Balboa *in cap.* 2. *de judiciis num.* 36. Ubi observat contrarium dicere esse errorem manifestum, & ex Cardinali Bellarmin. Contra Paul. Servit. *fol.* 7. *ex epistol.* 1. *ad Timotheum cap.* 5. ibi *adversus presbyterum noli accusationem recipere, nisi sub duobus, vel tribus testibus.* Ex quibus verbis tenet, ut observat etiam Balbna *dicto cap.* 2. *de judic. num.* 39. supponi jam tunc fuisse Episcopale tribunal: & Suarez *supra dict. cap.* 13. *num.* 10. rectè docet Paul. *loco citato* non loqui de solis causis Ecclesiasticis, sed de querelis contra Clericos in causis criminalibus, nam & in illis fit propriè accusatio; & cum Paulus indefinite, & simpliciter loquatur, non sit restringenda illius sententia ad crimina Ecclesiastica.

Quare dicendum est quod prima origo immu- 46 nitatis Ecclesiæ, Ecclesiasticarumque personarum, & earum bonorum non procedet à Principibus, & Imperatoribus, cum ante Imperatores Catholicos adesset in Ecclesia Dei dicta exemptio Clericorum, & sic licet postea Catholici Imperatores dictam immunitatem confirmassent, non inde sequi ab illis primo processisse; ob idque rectè Servantius *in defens. immunit. Ecclesiæ fol.* 18. observat leges Imperatorum pro exemptione Clericorum non fuisse leges institutorias, sed subsidiarias, ut docuit etiam Rota coram Merlino *in dicta Albanensi decis.* 18. *Junii* 1630. & Philoteus *in defens. censuræ Pauli V. fol.* 19. confirmat hoc ex Imperatorum verbis.

Et quod Pontifices priusquam Imperatores hanc 47 præstiterint immunitatem, eamque potuisse præstare præstitissent, latissimè probant Theologi, & Canonistæ, inter quos Bellarm. *tract. de potestat. summi Pontificis contra Barilajum cap.* 34. & illi etiam, qui exemptioni Clericorum parum favere existimati sunt, ut Sotus *in* 4. *dist.* 25. *quæst.* 2. *art.* 2. *conclus.* 6. & videndi sunt Barglion. *in Apologia pro immunit. Eccles. proposit.* 12. & Servantius *in defens. immunit. Eccles. proposit.* 5. *fol.* 51. & *sermone* Italico probat optimè Bovius *in respons. ad considerat. Pauli Servitæ p.* 2. *fol.* 19. Ubi postquam Constantinus fecerit Clericos immunes, ait quod libertatis Ecclesiasticæ origo non à Constantino, ubi refert decreta S. Silvestri anni 296. S. Marcellini anni 283. S. Cai in Concilio Africano 257. in tempore S. Cypriani. † Et sic Diana *p.* 7. *tr.* 1. 48 *res.* 19. in vers. 3. *verum*, Suarez *l.* 4. *contra Regem Angliæ c.* 31. *n.* 9. Balboa *in c.* 2. *de judiciis n.* 112. Cardinali Baronio *anno CHRISTI* 387. *à n.* 13. resolvunt, etsi non ex Jure Divino sit exemptio Clericorum,

tamen primario sit ex Jure Pontificio, non legibus Imperatorum quia in codice Justin. & Theodosiano non invenitur lex concedens hoc privilegium Clericis ante constitutionem Federici: & tamen certum esse ante tempora Federici adfuisse in Ecclesia Dei hanc exemptionem, ut manifestè patet in concilio Lateranensi sub Alex. III. quod ferè centum annis præcessit, & ex alio Lateranen. sub Innocentio III. *in c. non minus, cap. adversus e immunitate Eccles.* Ex quibus decretis colligi non fuisse hoc jus inchoatum in illis, sed antiquius esse, & in illis conciliis sub gravioribus censuris fuisse confirmatum, item & declarationibus. Unde etsi aliud decretum antiquius non inveniatur, colligunt non tam Jure scripto, quàm traditione, & præceptis prælatorum fuisse observatam in Ecclesia hanc immunitatem: ex quo expeditè inceperunt Pontifices habere liberam suam potestatem, idest postquam est sublatum impedimentum Ethnicorum Imperatorum.

9 Et licet pro parte negativa, nempe quod Clerici non sunt exempri à laica potestare de Jure Divino, plures adducat Diana *p.1.tr.2.res.1-* de quibus dixi *in dicto cap. 2. de judic. q. 2.* Sed quia hæretici nostri temporis, ut Henricus Arnasæus *in commentar. polit. de subjectione, & exemptione Clericorum c. 3. per totum*, Paulus Servita, & alii hujus farinæ homines magnum festum faciunt, ut loquuntur Juriconsulti quod aliqui ex Catholicis negativam sententiam teneant; ideo semper oportet stabilire affirmativam, ut sit hæc immunitas Ecclesiastica, ut patet ex jam dictis, & ex conciliis, ut ex Trid. *supra* adducto ex Lateranens. sub Innocent. III. *cap.46.* ibi *nimis de Jure Divino quidam laici usurpare conantur cum viros Ecclesiasticos, nihil temporale obtinentes eos ad præstandum sibi fidelitatis juramenta compellunt*, & ex Lateranensi sub Leone X *sess. 9.* ibi *cum à Jure tam divino, quam humano laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit innovamus omnes, & singulas constitutiones.*

0 Iterum confirmatur ex doctrina bene comprobata, quam sequitur Don Joannes Balboa de Nogrovejo *in dicto c. 2. de judic. n. 36.* Ubi observat esse manifestum errorem dicentium privilegium immunitatis Clericis à Justiniano concessum; ita ut ante illum nunquam in Ecclesia distinctio fori inter Clericos, & laicos fuerit, qui patet multo ante Justinianum concessum, ut de Constantino constat ex adductis à Baronio *anno Christi* 330. & de Valentiniano restatur Ambros. *lib. 2. epistola 13. & 32.* de Honorio constat *in l.41. Cod. de Episcopis, & Clericis*, fuisseque sententiam concilii Aquilarensis, quàm referunt Ambros. *dicta epistola* 13. Augustin. *epistola* 53. & in concilio Masticonensi 11. *cap.* 9. expresè dicitur hanc immunitatem initium habuisse à tempore nascentis Ecclesiæ, ut etiam dixit Sosa *in tract. de censib.* Paul. V. fol. 38. & sic quod certo fatendum est, nempe Imperatores exemptionem Clericorum confirmasse, & acceptasse, ut patet ex his, quæ adducit Suarez *de immunit. cap. 12. lib. 4.* negandum est verò, ut prima origo, vel principalis fuerit Imperatorum concessio, licet postea Catholici Imperatores eam confirmaverint Diana *dicta p. 5. tract. 1. res. 21.*

1 Nec facit quidquam antiquitus aliquando Clericos solvisse tributa Principibus laicis, hancque exactionem cessasse iisdem Principus indulgentibus, quia respondetur id accidisse tempore, quo nondum Principes Evangelii jugo cervices subegerant, & facultas ipsa, seu immunitas à collectis, & tributis Clero competebat quidem de Jure, sed adhuc de facto, & male exigebatur, sicque immunitatem à Jure Divino esse profectum, ejusque immunitatis usum, seu exercitium emanasse a Principum Orthodoxorum Sanctionibus, qui Principes CHRISTIANI non verè, & proprie Ecclesiasticis bonis exemptionem concesserunt, sed potius detexerunt, & in eam à Deo concessam consenserunt, illiusque exercitium jussere, ut bene agnovit Justinianus *in dicta l. Sancimus 20. Cod. de Sacrosanct. Eccles.* ibi *cur enim non facimus discrimen inter res Divinas; & humanas, & cur competens prærogativa Cælesti favori non conservetur:* & sic annuit hanc immunitatem non sua munificentia, quam aliis in rebus, & locis sæpius Gloriosus commemorat, sed à dictamine divino, & à natura fluxisse, ut bene ratiocinatur Comitol. *in respons. moral. lib. 1. cap. 97. n. 11.* Ubi etiam antiquam traditionem, & populorum mores circa hanc immunitatem recenset, uti pariter etiam respondet Suarez *contra Regem Angliæ lib. 4. de immunit. Eccles. cap. 6. n. 4. & cap. 21. n. 3. & 8.* & prædicta decisio Rotæ in una Albanens. gabellæ 28. Junii 1630. in vers. *nec quidquam.*

Et licet Doctores negativæ sententiæ variis re- 52
sponsionibus refellere conentur prædicta, cum Sotus respondeat dictum Bonifacii VIII. intelligi debere in causis Ecclesiasticis, vel certe quoad personas tantum; sed ut disertè patet ex eodem Bonif. Clericorum personæ, & bona à sæcularium Principum exactionibus utroque Jure liberæ sint. † Et li- 53
cet etiam Covar. Molina, & alii afferant nomine Juris Divini, Jus canonicum significari, quod lato quodam dicendi modo Jus divinum appellari solet, ut patet *in c. cum diversis de privil. lib. 6.* & ex Doctoribus *in dicto c. quamquam de censibus*, sed apertè eorum dictum refellitur, tum ex Concilio Cateran. sub Leone X. tum ex Bonifacii VIII. constitutione, ubi cum Jure, tam Divino, quam humano libertas Ecclesiastica dicatur esse introducta, Jus divinum propriè, ac strictè acceptum videtur, siquidem nunquam canonicum appellatur, cum ab humano distinguitur, ut cernimus distingui in allegatis Sanctionibus.

Est enim ut dicit Diana *dicta res. 21.* Jus aliud 54
Divinum, aliud humanum, Divinum aliud revelatum aliud positivum, aliud naturale; humanum vero secerni in canonicum, & civile: unde cum Divino humanum opponitur sub illo canonicum comprehendi non posse ait.

Item etiam non sunt audiendi alii dicentes hanc 55
immunitatem habere exemplum in aliquo scripturæ loco eo quod *Genesis* 47. cum Joseph tributariam faceret universam terram Ægypti liberos reliquit Sacerdotes; & sic voluisse significare Bonifac. VIII. notant Bellarm. Sesse, Garcia, & alii, quos refert, & sequitur Carlevallius *de judiciis lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 1. sect. 1. n. 401.* quia improprin admodum loquutio est aliquid esse ex Divino Jure, quia aliquid simile legitur in scriptura, quasi vero non possit scriptura narrante multa, quæ ex Jure Divino ortum non habuerunt, sed ex hominum voluntate. † Nec va- 56
leat dicere quod ut aliquid asseratur ex Jure Divino esse, colligi debet ex aliquo scripturæ testimonio, sed in nullo scripturæ loco invenitur hæc exemptio ex Jure Divino; ergo. Sed respondetur nullum inquam in scriptura esse testimonium expressum pro immunitate Ecclesiastica in lege gra-

tiæ

tiæ, sed non inde bene inferri ex Jure Divino.
57† quia bene possunt esse aliqua Juris Divini, quæ non sint in scriptura, dummodo instituta sunt à CHRISTO Domino, & Apostolis tradita, ut per illorum manus ad nos usque devenirent: etenim ut docent Diana *dict. ref.* 22. Granadus *de sacram. in 3. p. contr. 9. tract. 4. disp. 4. sect. 2. n.* 16. quæ pertinent ad materias, & formas Sacramentorum, Juris sunt Divini, nec tamen omnia haberi in scriptura; Et sic cum in scriptura non habeatue prædicta Clericorum exemptio, credi id esse à CHRISTO Domino institutum, & per traditionem ad nos devenisse.

58 Est igitur in hoc poncto resolvendum verè, & propriè, exemptionam Ecclesiarum, & Clericorum, tam quoad forum, quam quoad gabellas, esse de Juro Divino propriè, & non ioterpretativè, ut probat relata decisio Rotæ in una Albanens. 28. Junii anni 1630. & ex Concilio Lateranens. dum dicitur ibi omni etiam id Divino Jure prohibente, nulla causa sit, cur Divinum stricte sumptum inde excludi debuerit, & claro ex Trident. *dict. cap.* 20. *sect.* 25. Ubi Ecclesiasticarum personarum libertas Dei ordinatione, & Canonicis Sanctionibus asseveratur constituta; igitur eum non dixerit immunitatem Ecclesiasticam esse de Jure Divino, sed ex Dei ordinatione, videtur voluisse tollere chimericam interpretationem, Coverruv. Molinæ, & aliorum jam eelatam, volentium, ut dictum est per Jus Divinum intelligere Jus Canonicum, quia revera dum Tridentinum dicit Dei ordinatione, & canonicis Sanctionibus expressè loquitur divino Jure, quatenus distinctum à Jure canonico: videbis ibi Barbosam, & ab eo relatos.

59 Ad quartam quæstionis partem qualiter debeant Principes, Regiique Magistratus se abstinere ab impositione gabellarum in Ecclesiasticos: & quid debeant timere, ubi de exbortatione ad illos, ut respondeam, adverto quod, & si solus Princeps, & Rex possit gabellas, & nova vectigalia instituere, cum sint de maximo Imperio, ut jam *supra* dixi in hoc textu, & docet Bertachinus *in tract. de gabellis p.* 1. *q.* 1. Bald. *cons.* 343. *volum.* 5. Capello Tholosona *decis.* 451. Ubi addit Parlador. *p.* 1. *rerum quotid. cap.* 3. *à n.* 1. Jason. *cons.* 81. *volum.* 4. Azeved. *in l.* 1. *tit.* 11. *lib.* 6. *recopilat.* per illam legem *in glossa* 1. Gironda *de gabellis in* 1. *p. n.* 1. *in princ.* probetque textus *in l.* 9. *tit.* 7. *p.* 1. & tradat Lasarte *de gabellis*
60 *in l.* 1. *tit.* 17. *lib.* 9. *recopilat.* & alii. † & in eo justa præsumatur causa imponendi gabellas, cum sit Pater communis omnium; & sic veluti Pater debeat subditis filiis præparare Thesauros, & in cunctis necessitatibus pastoris vicem gerere, ut *in cap.*
61 *Apostolus* §. *Justinianus de censibus.* † ita ut Principis dicto, & assertionis sit credendum, vel Regis dicentis esse constitutum in necassitate ad defendendum Religionem Christianam, ut docent Alexandee *cons.* 216. *volum.* 2. Oldradus *cons.* 258. Roland. *cons.* 1. *n.* 58. & 90. Ubi etiam dicit quod non est in hoc facienda inquisitio scrupulosa, ut faciunt aliqui decuriones timoratæ conscientiæ aliquarum civitatum, quia à Jure improbatur *l. doli in fine ff. de novationib.* & quia quando non est certum, an bellum sit justum, debemus stare Principis, & ejus consiliariorum declarationi, qui prius examinaverunt bellum esse justum, cum unicuique de populo non debeat Princeps hoc notum facere.

62 Nam sola Principis, & consilii authoritas debet in hoc subditis sufficere, cum ex eo solùm quod Jura Principi dederunt, concesserunt etiam virtualiter indicendi bellum, potestatem, ut *in l. unica cod. usus armorum lib.* 11. *l. probibitum cod. de Jure fisci lib.* 10. Ubi dicit quod Vasallus tenetur credere Domino, non vero sibimet confirmare conscientiam, & ex aliis de quo leges novissimè tradita per Archiepiscopum Tapia *in summa p.* 1. *lib.* 4. *de legib. q.* 11. *art.* 4. Ubi agens de dubio, utrum subditi teneaotur credere Principi, & ministris ejus affirmantibus tributi necessitatem, negetque respectu nostræ Hispaniæ, ubi requiritur populi assensus modo *dicto sub q.* 12. & 13. cum aliis, & *ibi art.* 15. quid indubiè, sed respectu aliorum Regnorum affirmat, & agens latè de boc dubio novissimè Thomas del-Bene *de parlam. dub.* 2. *ex n.* 3. latè probat regi credendum non esse à parlamentariis in casu quo nec evidenter nec moraliter constat de veritato in oppositum contra regem eo quod alias aperiratur via ad maximam vim in conveniens boni communis cum facilè multiplicarentur tributa in perniciam regni prætextu necessitatis Regis & sic resolvit necessum esse utilia adminicula concurrant cum assertione Regis nempe ue causa sit necessaria principi & consiliariis, non omnibus de populo sed illis nempe ad quos pertinet justitiam tributi examinare ita cum Decio, Ferrerio, Caliciu, Pinelo, Felino, Gutierrez & Sesse *decis.* 151. *q.* 1. *sub volum.* 2. *à num.* 12. del-Bene respondet fundamentis *cont. ibi lect.* 2. *n.* 61. ad credendam Regi in aliis quæ non redundant in præjudicium tertii ad quod applicabis quod dixi *in cap.* 7. de causa presbyteri *quæst.* 8.

Tamen cum secundum Aristotelem similis sit ope- 63
eatio Regis ad subditos, Patris ad filios, pastoris ad oves; quippa debeat paterno amore, & piè regere populum, ut *in clem conquerente de restit. spoliator*, Zevallos *practicarum q.* 578. *n.* 23. Ubi quod boni pastoris est tondera pecus, non autem deglubere; idest pilos, & lanam evellere, dicatque Baldus quod Regnum est ad similitudinem corporis humani, à quo si abscindatur auricula, non est corpus perfectum, sed monstruosum; ita *in prælud feudorum col.* 13. Inde eveniet ut Rex, aut Princeps peccet mortaliter, qui sine justa causa novum vectigal imponit, ut tradunt Afflictis *in Rub quæ sint feudalia col. penult. n.* 11. Rolandus *cons.* 95. *n.* 30. *volum.* 2. Innocent. *in cap. innovamus de censibus*, & *in cap. super quibusdam de verb. signif.* quod est commune inter Doctores Theologiæ moralis; ideò ut rectè se haboant Principibus præ oculis pono verba sequentia *leg. Segiæ* 14. *tit.* 5. *p.* 2. ibi *como quier que el Rey es Señor de sus pueblos para mantenellos en justiçia, eservirse de ellos, con todo esso guardallos deue de manera que no des fallezcan quando menester los obiere, Ca segun dixo Aristoteles, à Alexandro el meior thesoro que el Rey ha, y el que mas tarde se pierde es el pueblo, quando bienes guardago, e conesto acuerda loque dijo el Emperador Justiniano que entonçes son el Reyno, y la Camara de el Emperador Ricos, e abondados quando sus Vasallos son ricos y su tierra abondada*, leges Archiep. Tapiani *dicta quæst.* 11. *art.* 3. & de modo imponendi tributa, quod debeat tondere, non deglubere latè, & novissimè, ex bonis litteris Solorsano *emblema* 82.

Hæc enim sic se habent respectu subditorum lai- 64
corum Principis, Regisve in tantùm ut absolutè sit notissimum, & per facti evidentiam; quod si non super sit causa, ob quam contributio semel imposita debeat in tempus cootinuare, & currere, debet cessare, ut tradit Romanus *cons.* 417. & 459. Dueñas *regula* 100. *limit.* 12. Zevallos *supra n.* 29. & cum in

Principe non subest aliqua necessitas, tunc contributio debeat cessare, dixerunt etiam Roland. *cons.* 91. *num.*45. *volum.* 2. Avendañus *in suo dictionario* verbo *alcavala.* †. qui resolvit quod vectigal. vulgo *la alcavala*, jam hodie non debeatur Regi ex eo quod cessaverit bellum Granateuse, cujus causa gabella fuit imposita, licet eum impugnet Lasarte *de alcavalas cap.* 18. *num.* 39. ex eo quia licet cesset hodie illa causa finalis, quæ à principio concessionis vigebat, adhuc durent aliæ gravissimæ causæ, cum à pluribus fidei Catholicæ inimicis à fronte, à tergo, & à lateribus simus circumducti, & oppressi: ad quorum tutelam, & protectionem, non solùm gabellarum præstatio, & solutio est necessaria, verùm etiam contributio *millionum*, & aliæ justissimæ impositiones, quæ à pluribus mordentur, & reprobantur, non attendentes altiora Juris principia, ut refert etiam Zevallos *dict. quæst.* 579. *à n.* 22. Verum ipsi Reges, ejusque concilіarii videant si justa sit causa credendi sæpius in dies, & annos gabellos collectas, & milliones, quibus Regnum exhauriunt, ipsique Principes nec ditiores redduntur pro tunc, imo & videmus pauperiores; quod quidem provenit à ratione *dict. l.*14. *tit.* 5. *p.*2. Ut patet hodie in hoc tempore, & multis ab hinc annis, in quibus quanto plus tributa in subditos crescunt, populi Regni desolantur, vicini minuuntur, matrimonia excusantur, ac deinde generis humani propagatio in detrimentum Juris naturalis primævi demonstrati in §. *sed & naturalia*, & *in* §. *Jus naturale inst. de Jure naturali, gent. & civil.* & repetas quæ dixi *supra in cap.*6.*q.*2. sub vers. *ad quartam*, verbo, ex *quo à n.* 57. & *à n.* 68. & 70.

6 Cum ergo hæc sic se habeant subditorum laicorum, quanto minus respectu Clericorum, jam abundè colliges ex dictis *supra à q.* 10. ubi *sub quæst.* 12. scripsi conditiones, quæ debent inesse ad hoc ut Clerici collectari possint; nam etsi dicamus, ut teneantur in contributione pontium, & viarum, *y en las sisas y repartimientos communes* ratione bonorum, possintque compelli ad dictas contributiones, & solutiones, ut latè disputat Gutierrez *lib.* 1. *pract.q.* 3. *per totam*, Azevedus, Olanus, Humada, Salcedus, Methesilanus, Mexia, Vivaldus, Gironda, Bacca, Zenedo, & alii, quos refert Zevallos *in pract. p.*4. *q.*897. *à n.* 617. qui ex eorum dictis, amplectitur illam resolutionem, ut si periculum sit in mora possint judices sæculares procedere contra Clericos adversùs, eorum bona, & exigere contributionem propter publicam utilitatem, & communem necessitatem, ut late resolvit *in quæst.* 898. *à n.*114. sed cessante periculo moræ, recurrendum esse ad judicem Ecclesiasticum, ut disposuit Pontifex Clem. VIII. *en las contribuciones de la octava parte de luino y aceyte.*

7† Ad cujus solutionem, licet tam laicus, quàm Clericus, & personæ Ecclesiasticæ teneantur, ejus tamen exactio petenda sit coram judice Ecclesiastico, sicque practicari solet, tunc dicens secundum hanc distinctionem esse intelligendam *l.* 12. *tit.* 13. *lib.* 10. *recop.* Ubi disponitur quod serventur ordinationes populorum *sobre las guardas de los panes, y vinas, y da las demas frutos de las heredades, aunque sea contra los ganados de los Clerigos* exactionemque pœnæ petendam esse coram judice Ecclesiastico, si procedatur contra Clerici personam; sin autem contra animalia illorum, tunc coram judice Laico, qui potest detinere animalia, donec pœna solvatur. Etsi judex Ecclesiasticus procedat censuris contra illum, tunc succurretur interponendo appellationem, cum invocatione Regalis auxilii, refertque ex Joanne Gutierrez *sup. n.* 4. *in fine*, in simili casu omnia gesta per judicem Ecclesiasticum fuisse reposita, & causam devolutam ad judicem sæcularem, ibique Zevallos *n.*622. & 623. ex hac practica dicit Toleti alios fuisse casus determinatus, quod an verum sit in hoc ultimo alibi dico *infra.*

Tamen ipse Zevallos *dict. p.*4. *pract. q.*899. qui 68
agens latè *à num.* 141. ut cognitio per viam violentiæ sit de Jure naturæ, de quo latè dixi *in c.* 2. *de judiciis q.* 19. & sub ea Clericos includi; & ad utramque partem disputando, & de ratione textus nostri *à num.*144. *n.*160. ubi & *à n.*162. expendit etiam textum *in cap. non minus*, *cap. adversus de immunit. Ecclesiar.* & alia Jura etiam Regia: & *à n.*175. disputando de quæstione an Princeps sæcularis possit prohibere, ne bona immobilia laicorum deveniant ad Ecclesias, & personas Ecclesiasticas plures distinguendo casus, de qua latè dixi *supra q.* 8. Ubi de lege amortizationis. Quibus suppositis ne repetam quæ tradit ipse Zevallos, qui licet si nimis defensor Regiæ potestatis contra Clericos; & *ibi à n.* 186. dicat quod si casus adveniat, ut alienatio bonorum laicorum in Ecclesias, & personas Ecclesiasticas nimis immoderata, & nociva sit Reipublicæ, & Romanus Pontifex requisitus à Rege temporali, ut *in dicto cap. adversus* 7. vers. *propter* ibi *Romanus Pontifex prius consulatur, cujus interest communibus utilitatibus providere*, & ipse noluerit imponere modum immoderatæ, & nocivæ acquisitioni, & referat, ut ne deveniat in ruinam aliquam Respublica, queat Rex prohibere illam alienationem per *legem* 68. Henrici IV. & per practicam Regni Portugaliæ, ut etiam dicit *n.*110. & 111. cui competit conservare, & defendere Rempublicam temporalem; cujus defensio adversus immoderatam libertatem competit Principi, sic ut nullo sit prohibita Jure per dicta ab eo *ibi n.*107. & *q.*897. *num.* 331. maximè cum ipsius Romani Pontificis intersit, non solum cum moderamine acquirendorum, sed etiam cum subsidio acquisitorum, communibus utilitatibus Reipublicæ providere, ut in *dicto cap. adversus de immunit. Ecclesiarum*: sicque ob hanc concedatur Regibus nostris *el subsidio y excusado, y las Bulas de la sancta Cruzada.* Indeque piè credendum esse Pontificem contradicturum dictam immoderatam acquisitionem bonorum temporalium immobilium, maximè cum Respublica tot necessitatibus, & ab inimicis Christianæ Religionis circumducta, ut hodie patet in Anglo Tyrano, ut defendit Covarruv. *in regular. possessor.*2.*p.*§.4. *n.*8. dicens valere simile statutum, etiam si damnum sequatur Ecclesiis, ne tota Respublica damnum patiatur, quando huic damno aliter obviari non possit, item Cardinal. Federicus de Sen. Jacob. Butricarius, Barbatia, & Signorolus de Homodeis *cons.* 22. quindecim rationibus fundans per textum *in cap. constitutus de in integrum restitutione* supposita regula Juris *quod quisque Juris in alterum statuit* de qua dixi *in cap.* 6. *hoc tit.* & ob hanc causam dixerit Pater Mariana *lib.*1. *de re, & Regis institutione cap.*10.*fol.*92. quod divitiæ Ecclesiarum deservire debeant ad succurrendam, & tuendam Rempublicam, cujus verba refert Zevallos *ibi à num.* 190.

Verum idem Zevallos etiam in illo casu de non 69
alienando

alienando temporalia bona immobilia in Clericos ait *à num.* 193. Ut licet de Jure sit concessa facultas Principi in conflictu tam præcisæ necessitatis, tutius vero esse, & magis Religioni Christianæ conveniens Pontificis maximi decreta, & statuta observare, quia ut habetur *Eccles. cap.* 37. *non omnia omnibus expediunt*, & D. Paul. 1. *ad Corinth.* 10. *omnia mihi licent, sed non omnia expediunt, omnia mihi licent, sed non omnia ædificant*, & per illud Claudiani scribens Honorio Imperatori ibi *non tibi quod liceat, sed quod fecisse decebit occurrat*, inde inferens, ut licet Princeps temporalis, requisitio prius Pontifice maximo, posset ad evitandum damnum, & ruinam totius Reipublicæ prohibere laicis alienationem rerum suarum in Ecclesias, cum illud, quod non est licitum in lege necessitas faciat licitum per textum *in l. de pupillo*, §. *si quis Rivos*, ubi Jason. *ff. de novi operis nunciat*; tamen non illud expedire ait, quia non debet esse Judex suæ propriæ causæ; & quod ista erit bona ratio status, politica, Pontificis mandantis, & decretis obtemperara; in qua justa semper præsumitur causa, cum habeat omnia Jura in scrinio pectoris sui: post alia *ibi* Zevallos *n.* 211.

70 *fin.* † concludit quod licet Respublica temporalis vergat damnum, & ruinam propter immoderatam alienationem, seu largitionem in Ecclesias bonorum temporalium tollerandum esse pia devotione, non neglecto Romani Pontificis usu; & quod feramus jugum, & confidamus in Deo, multisque referens Martha 4. *p. de jurisdict. cent.* 1. *casu* 6. *n.* 16. eo quod in omni casu militat dispositio textus *in cap. fin. de immunit. Eccles.* & *in* 4. *cent.* 1. *casu* 46. *num.* 20. Ubi tenet contra Thesaurum, & alios.

71 Quod si in puncto ralato de prohibenda tali alienatione, Zevallos acerrimus immunitatis propugnator ita alloquitur; quantu plus debet alloqui contra Principes, & Magistratus imponentes Ecclesiis, Clericis, ac statui Ecclesiastico tributa, & gabellas, super bona, quæ jam libera ab exactionibus possident juxta quæ dixi longissimè *supra è quæst.* 9. & 10. hic non repetenda, sed tantùm sunt Principes exhortandi, ut extent timorati in conscientiis suis existimantes, ac excogitantes Deum optimum, maximum pro illis pugnare in acerrimis conflictis liberando illos ab oppressione inimicorum ut passim, sicut Historiæ narrant, Hispaniæ visus fuit D. Jacobus debellans Mauros innumeros cum paucis militibus Christianis: & hoc contigisse plus inde decem, & sex vicibus; imo & in temporibus hisce in præliis *Fruente Rabia*, & *Barcellona*, & aliis scimus contigisse, quasi miraculosè expugnatum fuisse.

72 Quare ne deveniant Reges nostri Catholici in ruinam, minutionam, sive devastationem ad amissionem Regni, multùm debent præ oculis habere, quod observarunt Hieronymus Zurita *lib.* 1. *annalium cap.* 23. & Stephanus Valentinus *lib. de potestate summi Pontificis cap.* 2. *De Sancio* 1. *Aragonum Rege*, qui etsi authoritate Alex. II. & Gregorii VII. Ecclesiæ redditus in publica bella consumpsisset, illis præsertim temporibus: Ubi pro aris, & focis contra Mauros pugnabatur veritus fortasse, ne CHRISTUS Ecclesiæ caput Regiâ licentiâ offenderetur anno 1081. ante altare D. Vincentii in oppido Rodde publicam pœnitentiam egit, quod decimas, & Ecclesiæ redditus in dictos usus transtulisset.

73 Et sic Reges, qui propria authoritate Ecclesiasticos titulos violarunt, pœnam capitis in eodem exercitu passi sunt, Joas malè periit necatus a s. tvis *lib.* 4. *Regum cap.* 14. & de alio Ezechias, & Sennacherib. *in l.* 2. *paralipom. cap.* 31. & 32. & Ludovic. Rex Siciliæ II. eo quod in quondam Bello coegit Ecclesiasticos ad subsidium, periit in eodem Bello Napolit. & Francus I. sub anno 1522. undique circumdatos ab inimicis; etsi compulsus, necessitate petierit ab Ecclesia subsidium, legitur captivum factum in illo ballo, ut tradit Martha *p.* 4. *de Jurisdict. casu* 10 *n.* 4. & 23.

Et fulcitur ex verbis Patris Marianæ *dicit l.* 1. 74
de Rege cap. 10. *fol.* 92. qui postquam in vers. *hæc templorum retulit alia* dicens *sæpe aurea, & argentea templorum vasa à viris Sanctissimis Ambrosio, Cyrillo, Hierosolimitano, atque aliis, Ferdinando etiam Catholico recenti memoria adversus Alphonsi Lusitani conatus arma Medinæ Campestris anno* 1477. *concessum invenisse ordinum concessu, & templorum aurum dimidia ex parte mutuum sumeret rebus tranquillis integrum fide integra redditurus*, ut etiam disponitur *in l.* 9. *tit.* 2. *lib.* 1. *recopilat. nec enim ait religionis majestas obscuratur detracto auro, sed augetur potius usu salutari homines etiam ut plura, & certatim offerant invitantur unde vident subsidia certissima rebus asperis constare.* Tamen idem Mariana alia verba addit, quibus apertè demonstrat quantum intersit, ut Monasteria, & Ecclesiæ fruantur bonis, quæ possident: quippe alant plures egenos in beneficium Reipublicæ ibi *deinde Sacerdotum copiis magna in opum multitudo alitur, quâ potissimum causa à maioribus sunt datæ* &c. & ibi *quod in templorum copiis non contingit, ubi enim potissimè insumuntur ibi plures aluntur pauperes; inde plura in Rempublicam beneficia bello, paceque existunt; considero mihi Monasteriorum redditus ingentes iis viros magno numero ali honestatis, atque adeo plerumque nobilibus parentibus natos, qui parvo contemptibili cultu, victuque vitam sustentare satis habent, ut externi pauperes nutriantur, quibus iis ex opibus succurritur, magno sæpe numero, qui redditus si municipiant profano darentur, miserabili dictu est quam facilè, exiguque fructu perirent ventri, & libidini servientes.*

Et sic bene Episcopus Palafox *in sua allegat. lit.* 75
g. g. invegens in infectatores rerum Sacrarum, & in eos, qui Ecclesias, & Ecclesiasticos tributis injustè exagitant, refert ex S. Bonifacio *in Epistola ad Athenabel.* Clothardum Regem ad inferos raptum fuisse propter similia facinora. Et ex Edmo *lib* 2. *in ans.* idem refert de Guillelmo Anglorum Rege: & quod easdem pœnas luit Pandulphus Princeps Capuanus, ut patet ex Cronica Casinensi *lib* 2. *c.* 62. & ex Petro Cluniacensi *lib.* 2. *de mirabilibus c.* 2. refert Guilielmum alium comitem Cabilonensem ob similia sceleta horribiliter passum. Et S. Petro Damiano *in epistola ad fratres in eremo c.* 8. & *in epistola ad Nicolaum Papam VIII.* affirmat comitem quendam germanum, & decem illius successores spe ie quidem bonos, re autem malos, quia Ecclesiastica prædia injustè detinebat omnes decem ad inferos descendisse: & referens Sancti sequentia ex illo addit *hoc Ecclesiastici Juris injusti possessores advertant, & subtiliter caveant ne dum sed redditibus Ecclesiæ satiant tenaces postmodum flammas medullis sui depascant*, & commendat legendum à consiliariis dictum Benedicti Fernandez à Societate JESU *in cap.* 47. *Genesis sect.* 1. *num* 8. de duobus consiliariis Regiæ Portugaliæ miserè deperditis sic narrantis ibi: *quid si laicus in Sacerdotes*

 linguam

linguam obtrectando conviciando distringat? quid si sacerdotum rem familiarem? quid si redditus Ecclesiæ laicus depeculetur raro evenit, ausim dicere utqui sacerdoti fecit injuriam, aut Ecclesiæ patrimonium, vel impedivit, vel diminuit præ propera, & infelici morte non puniatur: plenæ sunt exemplorum historiæ nihilque, aut frequentius hodie videtur, aut miserabilius lugetur, vidimus nuper splendidum dignitate familiaque hominem Regio senatu, qui acrius, violentiusque multo, quam per esset Religiosorum redditus (putans quidem obsequium se Regi præstare) imminuere contendit subito in felicitatis plane tragicæ omnibus exemplum fieri, plenus enim (de honesta prius familia) proprii perulentis corporis ulceribus, excessus miserandum in modum sua in ipsa contentione contra Ecclesiasticum ordinem impietatis statuit, & *n.* 9. inquit *vidimus Regium ministrum, qui bellum, personis, rebusque Ecclesiasticis periniquo zelo duobus induxerat, atque idcirco etiam à laicis admonitus, ut divinam caveret vindictam, cum in pace, acque felici (ut putabat) exitu præfacturam exerceus contenderet cum amicis quam vana scilicet ipserum terriculamenta fuissent de vindicta numinis ob Ecclesiastici ordinis vexationem repente miserum in sella, sive Christianæ fidei signo spirasse.* Et ob id Alexium imperatorem in sua Bulla aurea similia circumspicientem supplicia Ecclesiarum deprædatores sequentibus maledictionibus detestari ibi *quod si quis in posterum Domine Deus manum sacris, & Divinis elinodiis, utensilibus, aut vasis, quæ sacris, & venerandis Ecclesiis tuis dicantur, vel in pesterum dicanda fuerint injicere audeat sine lumine sit in die visitationis tuæ, & pietate non fruatur tua, nec sol matutinus illucescat, nec tuo hic auxilio, nec tua ista Divina protectione gaudeat, sed ubique despectus, atque desertus jaceat.*

76 Si enim bona Ecclesiasticarum ita pro pauperibus, vel cognatis, aut exteris sunt destinata, ex qua causa cæteri concives laici ab importunatione molesta agentium, solet relevari forte ex alia tributorum, & colectari, poterunt gravari æque, & honesta? profectu minimo etiam si non attendamus ad determinationes Divini, aut Pontificii juris tot in conciliis, & decretis stabilitas. Quodsi hoc non obstante Principes, & Reges Catholici & Christiani decernant Ecclesiasticos, & bona Ecclesiarum collectis gravare; aut violenter, & sine licentia Papæ in usus causæ publicæ necessarias, & communes recipere, & absumere ausi fuerint, existimabunt posse de facili à Deo Maximo Optimo puniri inediis calamitatibus, plagiis; imò & æterno supplicio, ut colligitur ab Historico Gagino in suis annalibas Franciæ *lib.* 1. *in vita Lotherii*, ubi quod opressus sumptibus belli convenit cum Episcopis, & ex consensu eorum, ut sibi præstarentur tertia pars suorum reddituum Ecclesiasticorum, cumque solus Archiepiscopus *de Tours.* Turonensis contra diceret dicens quod si ab illo decreto non desisteret, Deus Regno illum privaret, tunc Rex illo timore perterritus destitit ab illo conatu.

77 Imò, & idem Gaginus *lib.* 3. refert de Carolo filio Pepini, qui mortuus fuit onno 741. quod oppresso egestate, sumptibus factis in bellis contra infideles, ipse; & integra nobilitas Franciæ, consentientibus Episcopis accepit à decimis, ut solveret militibus jurans solemniter de reddendo, & solvendo, si Deus vellet, ut ipse viveret; & nihilominus dixit Divus Eutherius Episcopus Aurelianensis, quod in quadam nocte vidisset animam dicti Caroli in inferno, propter relatum sacrilegium; quod etiam refert D. Antonin. *in* 2. *p. sum. tit.* 14. *cap.* 2. §. 7.

Et idem Gaginus *lib.* 6. in vita Regis Ludovici 78 vocati *le begue* balbi vita functi anno 1137. refert ut persistens Rex iste in accipiendo redditus Ecclesiasticos, illique dixerit Divus Bernardus quod ejus persistentia causatura erat mortem filio ejus; & ita accidisse quod cadens ab equo in quodam campo mortuus fuit. Et ob id optimè Balboa de Mogrovejo scribens Chartam Regi Philippo in forma allegationis juris nomine decani, & Capituli Ecclesiæ Salmantinæ *conclus.* 11. *à n.* 116. dixit nonnulla ex dictis, inter quæ vulgari sermone Hispanico *que todos los Principes Christianos en los majores aprietos y trabalos siempre an tenido por unido remedio acudri à Dios haçiendole ricas promesas, y enrrique çiendo con ellas sus templos, y Ministros, y que ansi lo an echo siempre los Reges de Castilla y que no pareçe conveniente que entiempoque su Magestad se abrade desnudar para dara Dios, y aplacar su ira, se tratase de quitarlè loque era suyo y se tome por remedio de la necessidad loquè siempre hasido Ruina, y destruiçion de los Reynos. Addens que communemente los travajos de el Rey D. Alonso & sabie todos los antiguos historiadores los attribuen à las terçias que tomo.*

Imò & ipse advertit, sicut etiam Diana *p.* 7. 79 *tr.* 1. *res.* 20. *in fine* prædicta referens ex Polibio, quod postquam Pompejus incepic parum revereri templa, nihil fortunæ obtinuit; & quod sic magis Rex noster Catholicus Philippus debeat timere *pueres comun opinion de los Historiadores de España que el primer subsidio que Carles Quinto pidio à las iglesias se le perdio una riquissima armadaque venia de las indias, y quando lepidio Philippo II. se le perdieron las Galeras en la Herracura, y quando vendio con brebe de Gregorio XIII. los lugares de la iglesia, se le perdio la Goleta; addens que desto tenemos mil exemplos; y que quiça entonçes quando escrivio D. Balboa se aviam perdido las Naos de la flota, y queno pareçiam los Galeones per otro tanto: ita ille.*

Quod confirmatur ex facto imperatoris Nice 80 phori Phocas, qui quadam lege voluit succurrere præliis prætextu suæ necessitatis applicando hæreditates, & possessiones Ecclesiæ existimans melius fieri, ut deservirent militibus, quam pauperibus in verbis sequentibus *Causatus Episcopos malè prodigere ea, quæ pauperibus darentur, militibus interim deficientibus.* Et deinde animadvertens imperator Basilius ejus successor, ut exquo illa prædia Ecclesiæ, fuerint incorporata Regiæ Corunæ calamitates publicas Regnum pati, segregavit illas possessiones à se, tanquam pestis, & venenum templis restituens, protestans, ut licet Regnum assumpsisset illas, ut subsidium ille eas objiciebat, tanquam damnum universale publici status illas de facto Ecclesiæ restituendo, ut patet ex verbis ipsius, quas refert Episcopus Oxomens *in dict. sua allegat. n.* 77. & 78. Ubi *n.* 79. & *lit. l. l. l.* ex Concilio Aquisgravense, sub Pepino Ludovici filio *cap.* 27. *in fine ex tomo* 3. *concil.* apud Surium, refert aurea verba, quibus restituit Rex Ecclesiæ, quæ ab ipsa erant ablata, ex monitu Pii, & sanctorum Patrum.

Aliaque exempla ex Mariana recolligunt, & 81

narrant

narrant D. Didacus de Sahavedra *in ſuis empreſſis ſub. fol.* 169. & Solorzano *emblema* 40. *à n.*7. ſcribentes adverſus impium illum prætextum ſpoliandi Eccleſias ex cauſa neceſſitatum publicarum, adducentes illum reſponſum D. Ferdinandi ſancti, qui aſſiſtens in invaſiooe Hiſpali ſine pecunia conſiliatus à ſuis, ut acciperet argentea Eccleſiarum; reſpondit *mas me pronseto yo de las oraçiones, y ſacrafiçios de los ſaçerdotes que de ſus riqueças.* Cui Deus in præmium talis fiduciæ illico die ſequenti ſubdita facta fuit illi ea civitas; addentes quod Reges, qui non habuerunt venerationem prædictam templis, reliquerunt funeſta exempla ſuæ impiæ audaciæ referentes quod volens Gundericus irruere ad ſpoliandum templum Sancti Vincentii, mortuus fuit ille Rex Vvandalorum. Et quod Rex Alphonſus Aragoniæ plures labores perpenſus fuit eo quia ſpoliavit templa; & quod trànsfixum fuit brachium Regis Sancii Aragoniæ quadam ſagitta, quia impoſuit manus ſuper divitias Eccleſiarum. Et quod Rex Caſtellæ Joannes I. amiſit victoriam Aljubarrotæ, quia accepit theſaurum Guadalupiæ. Item quod victa Gaeta Neapoli D. Federico amiſſæ fuerunt duæ naves, quas cum ſpoliis Eccleſiarum de uneraruns Galli; & aliis exemplis ab antiquitate Gentilica decerptis exornat dictus Solorzano adducens in favorem immunitatis Eccleſiarum *l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 1. *fori*, quæ eſt hodie *l.* 5. *tit.* 2. *lib.* 1. *recopil.* & *l.* 2. & 3. *dict. tit.* 5. *quæ ex l.* 6. *dict. tit.* 1. *lib.* 1. *recopil.* in illius verbis *por que ſomos tenudos honorar la ſancta madre igleſia ſobre totas las coſas de el mundo, porque en ella abemos grande eſperan acque quauto la guardaremos y la mantuvieremos en ſus franqnezas, y libertados que abremoi por por ellogalardon de Dios nueſtro ſeñor alos cuerpas, y a las animas en vida, y en muerte; por en de queremos moſtrar como ſe guardem en todo tiem po las coſas de las igleſias &c.* & *à n.* 7. alia geſta, & diſpoſita præclara aliorum Regum pro immunitate. Et quia Rex D. Jaime de Aragoniæ ædificavit templa mille, virgini immaculatæ Mariæ, remuneratus fuit à Deo trigiota, & tribus victoriis, ut refert Sahavedra, ex Mariana; ad quæ præcur attendant Reges, ut feliciores ſe videant memores illius Pii Cæſaris apophtegma *ſi felix diu eſſe cupis, ne ſis in Deum res divinas, & artes liberales parcus, atque ſordidus, quæ profecto ſi non creſcunt, alia omnia decreſcunt.*

82 Et ego addo quod poſſumus non difficulter exiſtiare, ut eu quod Rex noſter Philippus in menſe Julii pruximi præcedentis anni 1656. impoſuerit *el millon de un quarto en cada libra de carne* ex cauſa belli, conantes ejus magiſtratus, ſive adminiſtratores, ut Eccleſiaſtici contribuerent poſt eaque, & illico expedita fuerit ejus ſchedula Regia juxta formam de qua latè dixi *ſupra q.* 13. & 14. Et quod multa territoria Eccleſiaſtica adhuc contribuant in illo item *y en la falta de los veinte y quatro millones des deque en fin de julio ſe acavo el termino de el breve de el Papa Inocencio X. dado por ſe is años, deque no conſta aya nuebo breve, y con todo eſſe cobrau el millon de los Eccleſiaſticos ſe nos aya perdido a la viſta de Cadiz los tres navios de flota, en que venian D. Joan. de Oyos, y el Marques de Baydes, quean cogido los ingleſes y trauam ſegun comun opinios mas deçinco millones* proximo menſe Septembris, in quo etiam *nos an cogido otro navio de vitualba que iba para ſocorrer a la flotaque ſe eſpera, y ſe teme nola coga tambien el ingles.*

Hi enim, & alii peſſimi effectus poſſunt timeri quotidie ſi Deus optimus maximus in nos iraſcatur, etenim memini me quondam legiſſe in bonis authoribus *que la perdida general de España año de* 714. *cuia reſtauracion de coutinua guerra contra los Moros noſcbſto caſi ochocientos años, no fue ſu original cauſa el ſuçeſſo de la cava con el Rey D. Rodrigo, y la crayçion de el conde D. Julian, ſinoque Dios quiſo de un tan levemotivo caſtigar al Rey, y al Reyno por la des eſtimaçion, conquey a entonces trataban a los templos, a los Eccleſiaſticos, y a ſus vienes* vide dicta infra *in cap.* 2. *de judiciis q.* 2. *n.* 19. *in fine* ubi ex Baroniu & aliis, dico id non proveniſſe à defectu fidei ſed propter ſervatam immunitatem Eccleſiaſticam Barboſa *de penſionibus q.* 5. *n.* 41. & *de jure Eccleſ. lib.* 1. *q.* 39. §. 2. *n.* 200. dicens ut defectio à ſede Apoſtolica non in rebus fidei ſed in juriſdictione & temporalitate & *in d. q.* 19. *n.* 2. ubſervat in ſuo M. S. relato *infrà q.* 35. D. D. Chriſtophorus Moſcuſo è conſilio ſupremo Caſtellæ, iterum infrà *q.* 35. cum D. Moſcoſo, Barbuſa *voto* 26. *n. fin.* cum Franciſco lungo *in breviario chronologico anno* 704. *pag.* 208. Velaſc. *Pſalmo* 100. *lib.*2. *annot.* 5. *n.* 8. Pegna *in cap. ſi Deus n.* 5. *dist.* 56. Et in revelationibus Sanctæ Birgitæ legitur Hiſpaniæ Regnum periclitari ex prædicta, quæ nunc viget cauſa temporibus hiſce, ut videmus. Plura alia exempla congerunt noviſſimè Sahavedra *in ſuis expreſſis à n.* 169. Solorzano *in emblemis, emblema.* 41. omoino legendi ad curioſa alia exempla cum D. Moſcoſo refero *infrà ſub q.* 35. 8

Et ſic breviter jam concludo, ut quemadmodum Reges, & Magiſtratus debent conſiderare in exigeodis donativis à ſubditis, & in exonerando ſubditos à tributis, quæ *ſupra in cap.* 6. *hoc tit.* conſideravi *à n.* 64. & 70. ſic etiam conſiderent quæ oportet, in non gravando Eccleſiaſticos pedagiis juxta jam longè dicta *à q.* 10. item in non audiendo conſiliarios naſutos adulatores, qui allegationibus curant juſtificare, quod Eccleſiæ Eccleſiaſticæve perſonæ, eorumque bona ſunt legitimè ad ſtricta gabellis; ſunt enim adulatores extirpandi maximopere juxta multa, quæ in eos ſcribunt Maſcard. *lib.* 1. *de probationib. concluſ.* 56. per totum omnino legendus, Zevallos *dict. quæſt.* 989. *pract. à n.* 197. & ex ratione *l.* 5. *tit.* 13. *p.* 2. Ubi bene ponderat Gregor. verb. *Liſonja* i plura congeſſit Joannes de Torres ſocietatis Jeſu *in lib.* 24. de la *philoſophia moral. de Principes cap.* 14. & 15. etenim iſti ſolent conſiliari, ac dicere, quod dicebat Arpago *mihi placet quidquid Rex facit*, & Stoclocles *quidquid Rex Demetrius jubet id, & erga Deos ſanctum, & erga homines juſtum.* Alia curioſa refert Zevallos videndus, dicens quam notabilia ſint quædam verba Caroli Magni qui refert alia *q.* 929. verſ. *ad ſecundam* & uberius contra adulatores Simancas *de Republica lib.* 3. *cap.* 13. & abundantius ex bonis authoribus & literis legendus omnino Solorzano *emblema* 50. ubi contra illos invehit juſtiſſime. 84

Et huic tractatui adjunges alia quæ dico *infrà quæſt.* 29. *à n.* 1. & *ibi à n.* 19. ubi de pluribus caſibus in quibus Pontifices maximè conceſſerunt Principibus laicis ſubventiones fructuum & redditu-um Eccleſiaſticorum propter legitimas cauſas ratione quarum utique præſtu fuerunt ad adjuvandum eis. 85

An

Quæstio XVIII.

An Clerus teneatur ad contributionem, ut oppidum, quod Rex vendere volebat, se redimeret. An Clerici si fraudem, efficiat quoad pondera, & mensuras, vel quoad pretium rerum venalium, possint puniri in mulctis pecuniariis impositis à lege per judicem laicum & an si in aliqua terra alicujus Domini vendantur comestibilia tantum in ejus Taberna *Bodegon* vulgò, possint adhuc Clerici aperire tabernas, & vendere vinum, nivem, & alia recollecta in eorum prædiis & an sit necessaria publicatio, acceptatio legum loquentium in materia immunitatis Ecclesiasticæ.

SUMMARIUM.

1 *Clerici non tenentur contribuere, ut redimatur oppidum, quod Rex vendere volebat, contra Cutellum, & Henriquez & quare* n. 23. & 4.

3 *Clerus non tenetur ad apparatum, & pompam, qua Reges in urbem vehuntur.*

4 *Clerici non tenentur ad expensas Academiæ publica Principis sæcularis, nec ad solutionem gabellæ impositæ pro Phisico Chirurgo, ludi Magistro.*

5 *Clerici fraudantes pondera, & mensuras, vel facientes, ut corrupta substantia venundetur, non possunt puniri à laicis; & si Marius Cutellius aliud dicat* & n. 6. *nec pœna laica, sed alia arbitraria à judice Ecclesiastico* n. 7. *alias viderentur esse Clerici de foro sæculari, ut* n. 9.

8 *Pœna, licet pecuniaria oritur tamen ex delicto, Quoties Clericus puniendus veniret ob non servatam, ut taxam* sub n. 6.

10 *Clerici possunt habere liberam contractationem cum laicis; & sic aperire Tabernas ad vendendas res ex prædiis suis collectas; & hoc non obstante, quod in terris alicujus Domini, res vendantur per unum tantùm Tabernarium Domini, ut* n. 11. & n. 14.

12 *Domini, Marchio, comes, aut Baro, & civitates non possunt arctare Clericis privilegium, quod habent vendendi res suas, quin incurrant in censuras Bullæ in cœna, quia hæc est species cujusdam vectigalis, ut* n. 13. *nisi constet de privilegio; & si contrarium docuerit Filiucius.*

14 *Barones dicuntur gravare vasallos, si faciunt penes unam Tabernam vendere vinum, oleum, carnem &c. &* n. 15.

15 *Vasalli debent esse intenti in contradicendo per actus contrarios possessionem, quam introducunt Barones, faciendo penes unam Tabernam vinum vendi &c. ne eorum acquiescentia adjuvet Barones in ea.*

16 *Pontifices independenter à populo possunt leges condere, & sine promulgatione; & si velint cum ea conditione ferre eas, ut* n. 17. 19. & 25.

18 *Pontifex potest obligare fideles ad observantiam legis à se lata, quamvis populus contradicat.*

19 *Leges Pontificiæ, constitutiones, & canones de immunitate Ecclesiastica, tam fori, quam gabellarum, fuerunt latæ independenter à populi acceptatione, & ab usu contrario, & consuetudine; ut* n. 20. *& de jure divino, ut* n. 22. & 23.

20 *Consuetudo, & contrarius usus, & si valeat in lege Papæ, fallit tamen quoties Papa aliter declarat.*

21 *Consuetudines contrariæ contra immunitatem in Bulla cœnæ damnantur tanquam corruptelæ, & prævaricationes.*

22 *Romanæ Ecclesiæ Praxis perpetua est, ut leges ad libertatem Ecclesiasticam pertinentes ferantur absolutè independenter à populi acceptatione; imo potius quotannis damnat attentatum in contrarium per laicos Ministros.*

24 *Bulla cœnæ Domini excludit omnes prætensiones, & prætextus contra libertatem Ecclesiæ.*

25 *Legislator tunc dicitur legem ferre independenter à populo; quando in ea apponit decretum irritans, per quod enervatur omnis non usus, vel contrarius usus*

26 *Urbanus VIII. anno* 1641. *die* 14. *Augusti dicendo verbis rotundis, ut* qui hobet aures audiendi, audiat, *damnavit, & improbavit omnia præjudicialia facta, & facienda contra immunitatem, & libertatem Ecclesiasticam, etiam sub prætextu, quod Bullæ, seu constitutiones Pontificiæ non fuissent publicatæ, & usu receptæ.*

AD primam quæstionis partem suppositis 1
antea dictis *à quæstione* 1. etsi Rebardens
cum Henriquez, sentiat Clericum teneri ad
contributionem, ut oppidum, quod Rex ven-
dere volebat, redimeret, dando Regi hanc
pecuniæ summam, pro qua Oppidum alteri Prin-
cipi, vel Domino vendere cogitabat, quia talis
redemptio, tam utilis, & commoda videbatur
Clericis, quam aliis civibus laicis: tamen Lessius
lib.2.cap.33. dub.3.n.25. Azorius *p. 3. lib. 5. cap.*
19. q.11. Diana *p. 7. tract. 1. res. 20. in fine* prædi-
ctam sententiam falsam dicunt, quia licet talis
necessitas sit publica, non tamen tangit Clericos
principaliter, sed solum secundario, ut sunt mem-
bra communitatis, alioquin nimis augustum, &
prope nullum esset in oneribus publicis privile-
gium Clericorum etenim verum ut quando ne-
cessitas est solum publica, solis tamen laicis est
communis; licet indirectè, ac remote ad Clericos
quoque pertineat, ut dicunt adducti, etiam
sæpe ego. † Itaque licet Henriquez *in summa* 2
lib.10. cap. 15. n. 5. in glossa *littera l.* asseret jus
civile non esse correctum, sed declarare jus ca-
nonicum, & mentem Pontificiis, in hoc nempe
ut Princeps possit imponere gabellas super bona
Ecclesiasticorum propter reparationem pontium,
& murorum &c. ut jam supra retuli *diffic.* 10.
Verum ex omnibus ibi dictis apparet ut sit caute
legendus, & idem ibi agens *de hoc puncto litt. l.*
dum ait per sententiam Sanatus Regii declaratum
esse

esse teneri Clericum ad contributionem, ut oppidum, quod Rex vendere parabat se redimat, quod etiam postea docuit Bobadilla *in politica tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 186. sed bene Diana *p.* 1. *tract.* 2 *res.* 38. *in fine*, illos impugnat ex dictis.

3 Unde non est cur non debeamus assentiri P. Baunius, qui *in theologia morali p.* 1. *tract.* 11. *q.* 33. asseruit Clericos teneri contribuere ad apparatum, & pompam, qua Reges in urbem invehuntur, ut jam supra dixi *q.* 1. & docent Sanchez *in opusculo tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 4. *dub.* 55. *n.* 23. Trulench. cum Diana *in decalogo tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 12. *dub.* 5. *n.* 24. Diana *dict. p.* 7. *tract.* 1. *res.* 20. *in fine.*

4 Item nec debemos assentiri Menochio *cons.* 800. *n.* 26. & Gaspari Klochio *tractatu nomico politico de contrib. cap.* 12. *n.* 227. assentibus Clericos teneri ad impensas Academiae publicae Principis saecularis, quia conviocuntur ex declaratione sacrae congregationis Episcoporum *die* 2. *Augusti* 1619. quam refert citatus Diana, & sequitur *dicta res.* 20. *in fine*, quae declaravit Clericos non teneri ad solutionem gabellae impositae pro Phisico Chirurgo, & Ludi Magistro: nam quis non videt, ut haec, etsi publica tantum primario ad laicos spectent.

5 Ad secundam quaestionis partem, suppositis quae dixi supra *sub quaest.* 14. dicto vers. *ad tertiam, & quartam*, & *sup q.* 5. vers. *ad tertiam, & quartam;* respondeo quod licet Marius Cutellius *ad legem Jacobi cap.* 58. *n.* 71. *in fine*, & *cap.* 62. *notab.* 75, *n.* 3. & *ad leg. Federici in cap.* 116. *notab.* 105. *n.* 3. dicat quod nullus forus, nullaque exemptio in his, quae communi bono constituta sunt ad societatem humanam incolumen servandam proficere debeat, pro ut est cura, ne cibaria falsis mensuris, vel corrupta substantia venundentur, conveniretque, ut qui in universum his servandis incumbit exemptos quoque ad id compellat; & sic videatur velle, ut in poenis impositis à lege Clerici defraudantes pondera, & mensuras, vel quoad pretium rerum venalium, pos-

6 sint puniri à judicibus laicis. † Tamen ex jam adductis, & dicendis infra *q.* 34. dico dictam sententiam esse contra communem canonistarum, & theologorum, quia Ecclesiastici vere non sunt subditi Principibus, cum ab eis minime possint, puniri quia Clerici, seu exemptae personae sub Ecclesiae jurisdictione, non autem sub jurisdictione Principis saecularis constitutae sunt, ut latioribus verbis tradunt Vasquez *in* 2. *p. tom.* 2. *disp.* 167. *cap.* 4. *n.* 29. Montesimus 2. *p. Divi Thomae disp.* 13. *q.* 11. *dif.* 3. *n.* 200 & 201 ibi *manet difficultas an Clerici subjiciantur legibus saecularibus, quae spectant ad politicum regimen, quibus nulla injuria irrogatur dignitati Clericorum, ut quibus taxantur pretia rerum venalium, aut quibus praecipitur usus ferens &c.* Et respondet dicendo primo Clerici subjiciuntur hujusmodi legibus saecularibus. Secundo non tamen subjiciuntur, quantum ad vim coactivam: sed potest hoc bene, & male intelligi, nam si intelligatur ita quod Clerici transgressores istarum legum omnino sint impunes, falsum est, & absurdum; si autem intelligatur quod non debeant puniri per ju-

7 dices saeculares verum est. † Sed ego ex aliis jam dictis, nec puniendos poena a lege laici statuta, sed alia extraordinaria arbitrata ab Ecclesiastico, ut expendit etiam Diana *p.* 5. *tract.* 1. *res.* 6. & cum multis in *p.* 1. *tract.* 2. *res.* 8. & *p.* 4. *tract.* 1. *res.* 52. & in terminis docent etiam Belletus *in disquisition. Clerical. p.* 2. §. 50. *n.* 7. Squilante cum Diana *de privilegiis Clericor. cap.* 7. *à n.* 94. & *cap.* 8. *n.* 39. Baldellus *tomo* 1. *lib.* 1. *disp.* 37. *n.* 16. Malderus *in* 2. *p. q.* 96. *art.* 5. Fagnanus *decem*, *Paul.* 5. *p.* 3. *folio* 72. Vigianus *de immunit. Eccles. disp.* 2. *conclus.* 5. Maynardus *de privileg. Ecclesiast. cap.* 7. §. 6.

Et praeter rationes multas, quae pro hac sen- 8
tentia faciunt, addes illam, de qua jam alibi in hoc tractatu, nam poena licet pecuniaria, oritur tamen ex delicto *ex l.* 1. *ff. si quadrup. pauper* ibi *noxia autem est ipsum delictum;* & ex §. 1. *instit. de noxalibus ex l. quintus*, & *ex l. sequenti ff. ad legem Aquil. ex cap. si laeserit de injuriis:* ita Diana *dicta p.* 5. Ubi refert quod si esset admittenda adversariorum doctrina, sequeretur quod Clericus posset in saeculari judicio conveniri civiliter ex personali actione, quae descendat ex delicto.
† Et ideo merito dixerit Baldellus *in theologia mo-* 9
rali lib. 5. *disp.* 39. & 15. quod si possent laici Clericos punire poena pecuniaria, vere Clerici essent sub potestate laicorum, & consequenter possent punire poena corporali: videbis Merolam *tom.* 2. *cap.* 3. *dif.* 2. *n.* 608.

Ad tertiam quaestionis partem, visis, & pon- 10
deratis, quae dixi *sub q.* 14 & 15. dico contra nonnullos jurisconsultos, ut observant à Ponte *in respons. super cens. Venet. à fol.* 85. & Diana *p.* 5. *tract.* 1. *res.* 20. & alii, quod Clerici possunt habere liberam contractationem cum laicis: & sic ut possint in individuo casus nostri de jure aperire tabernas ad vendendas res ex praediis suis collectas, ut ex Geminiano, Franco & aliis tradit ipse Diana *p.* 4. *tract.* 1. *res.* 52. dum egit de illa quaestione, an possint Clerici vendere vinum ad minutum (& de aliis) de qua jam ego dixi *supra q.* 5. vers. *ad tertiam.* † Ergo dicendum est ut non obstante quod in terris alicujus Domini, seu Baronis, res vendantur per unum tabernarium Baronis, aut Domini possint adhuc Clerici in eorum tabernis res suas vendere, quia Dominus, Baro, Dux, Comes, seu Marchio, non possunt eis arctare privilegium, quod de jure habent, alioquin incurrere in censuras Bullae coenae Domini: & praeter Doctores, quos retuli *sub. dictis quaestionibus* 14. & 15. docet Beltram de Guebara *in propugnaculo immunitatis Eccles.* §. 3. *assert.* 1. *n.* 11.

Imò adducunt nonnulli Doctores supradictos 11
Dominos seu universitates, qui, quaevè id faciunt suis terris, incurrere in censuras Canonis. V. Bullae coenae, quia haec est species cujusdam vectigalis, ut docent Corinlanus *in explicat excommunic.* 5. Grassis *in decis. tom.* 1 *lib.* 4. *cap.* 18. *n.* 19. Duardus *in Bulla coenae lib.* 2. *can.* 5 *conclus.* 3. *n.* 6. ex Buirio *in cap. super quibusdam de verborum signif.* Gamba Rupta *de casibus reservatis cap.* 5. *in Bulla coenae n.* 7. Ubi sic ait *nec communitates, sive Universitates Civitatum, & locorum quae prohibent vendi panem, sal, & hujusmodi, nisi a praeposito illius officii ab ipsis deputato, qui praepositos solvit tale quid conventum ipsis communitatibus, hae communitates inquam non effugiunt hanc excommunicationem, quod intellige de communitatibus, non habentibus jus, seu privilegium sic faciendi.*
† Contrarium vero in hoc ultimo puncto docuit 12
Filiucius *tom.* 1. *tract.* 16. *cap.* 5. *n.* 110. per verba Sequentia *imponentes domos panis, vini, carnis, aliarumque rerum venalium, hoc est Domini terrarum, vel communitates constituentes determinatas domus*

domus, & loca, in quibus ſolis ea vendantur, unde venditores hujuſmodi multum lucrentur, non videntur comprehendi ſub hac cenſura quia ejuſmodi impoſitio non revocatur ad impoſitionem gabellarum, ſed potius monopolii, ita Filiucius.

14 Verum quidquid ſit de hoc ultimo caſu, exiſtimo tenendum, ut jam dixi, & ex ſequentibus, quia prohibitio, ne vendatur, niſi in taberna Baronis, Domini, ſeu alicujus potentis, ſeu in *Zagoto*, non rendit ad utilitatem publicam, & æque concernentem Clericos, ac laicos; & ſit non poſſer comprehendere Clericos, ut ex alibi dictis apparet; & Maſtrillus *de Magiſtrati lib.* 4. *cap.* 18. *n.* 55. & Mavarrus *de gravamine vaſallorum tomo* 1. *n.* 74. quos ſequitur Diana *dict. p.* 5. *reſ.* 20. *tract.* 1. dicunt Barooes gravare vaſallos, ſi faciunt penes unam tabernam vendere vinum, oleum, carnem &c. niſi tamen ex conſuetudine acquiſiviſſent tale jos.

15 Quare ut optimè obſervat Navarrius *n.* 3. *in princ. hujuſmodi impoſitionis*, debent ſtare intenti vaſalli, nec ſufferre illam, ſed contradicere, & facere actus coutrarios, ut ſe in poſſeſſiune libertatis manu teneanr, & Barones excludant, quia alias ſibi præjudicanr, & dant jus ad favorem Baronum ex eorum acquieſcentia; imò, & idem Diana concludit olim reſpondiſſe non potuiſſe quendam Baronem introducere in quadam terra de novo à ſe ædificata tabernam dictam *Zagato* vaſallis reclamanribus vide *infra q.* 49. verſ. *ad quartam* & quæ dixit de hoc dubio Thomas del-Benè *de paulam dubit.* 30. *sect.* 21. *corolar.* 12. & reperit *de immumit. p.* 1. *cap.* 5. *dub.* 7. *sect.* 22. cum Apponte Marta & aliis.

16 Ad quartam quæſtionis partem, ſuppoſitis quæ latè *Supra* dixi in *Rub q.* 5. & 6. Ubi de receptione, & acceptarione legis & *q.* 7. & 8. Ubi de publicatione legis; & quæ ex mulris dixit etiam Diana *p.* 7. *tract.* 1. *reſ. fin*; item ſuppoſito dicere ſummum Pontificem non poſſe condere legem aliquam independentem à populo, vel à contrario uſu eſſe propoſirionem contra fidem ex his, quæ latè dixi ſub *Rub. & tit. de ſumma trinit. & fide Catholica*, & ut doceot Suarez *de legib. lib.* 4. *cap.* 16. *n.* 2. quem ſequitur Villalobos *tom.* 1. *tract.* 16. *n.* 2. *n.* 1. Adamas Tannerus *in apolog. de immunitate Eccleſiaſt. lib.* 2. *cap.* 15. dicens hanc poſirionem à Doctore Catholico negari non poſſe.

17 Et quod etſi *ſupra* in præcitatis quæſtionibus dixerim leges Pontificias non obligare, niſi acceptentur à populo, & multi ſic dicant, reſpondeo hoc dici, ſupponendo Pontifices ſuas leges ferre cum hac conditione; nun quia abſolutè promulgare leges non poſſint independenter à populo, ur ex Navarro, Oriedone, & aliis tradunr Stephanus Baunius *in theologia morali tom.* 2. *diſp.* 3. *tract.* 2. *q.* 19. Diana *ſub dicta reſ. fin. p.* 7. verſ. *quinto dico.*

18 Unde infero primo tanquam certum cum Doctoribus poſſe Pontificem obligare fideles ad obſervanriam legis à ſe latæ, quamvis populus contradicat, uti ex Caſtro, Valentia, Vaſquez, Salas, & aliis, docent Paulus *tomo* 1. *tract.* 3. *diſput.* 1. *puncto* 13. *n.* 1. & Joan. pnopoſit. *in p.* 2. *q.* 95. *diſp.* 1. *dubio* 9. *n.* 29. Caſpenſis *in curſu Theologiæ tract.* 13 *diſp.* 1. *ſect.* 5. *n.* 62. & alii.

19 Infero ſecundo, & ad propoſitum quæſtionis noſtræ, quod leges, canones, & aliæ conſtitutiones Pontificiæ in materia immunitatis, & libertatis Eccleſiaſticæ, de qua loquor in hoc textu noſtro, & dixi latè *in cap.* 2. *cum aliis de judiciis, & in cap.* 2. *etiam cum aliis de foro comp.* quoad fori privilegium, & collectas, tam in perſonis Eccleſiaſticorum, quam in bonis, & locis eorum, fuerint latæ à ſummis Pontificibus independenter ab acceptatione populi, & ab uſu contrario. Ergo in omni opinione Doctorum dici non poterit quod hæ non obligabunt, niſi acceprentur, vel uſu receptæ fuerint: & Diana probat conſequentiam *dict. reſ. fin.* verſ. *Sexto dico*; ita ut ſi quis illam negaret eſſet ſancto officio denunciandus, nam teneret ſummum Pontificem non poſſe ferre leges, niſi dependenter à populo, contra quod jam dixi cum eo. Et quia quoties Ponrifex contrarium in lege experimir, ſi quidem in illo, tunc nec deeſt poteſtas, nec voluntas apparet, ut etiam renuente populo, lex Pontificis taliter lata obliget.
† Idemque exiſtimo dicendum de earum publica- 20
tione, & de contrario uſu quia licet adverſus leges Pontificias poſſit allegari ex textu *in cap. fin. cum vulgatis de conſuetudine*, & ex his, quæ dixi *in cap.* 2. *de probat.* Non uſus, & contraria obſervantia, tamen quando ſummus Ponrifex ſuam voluntatem aliter declaraſſet, quis non videt, & non tollatur lex per non uſum, per ea, quæ dixi *Supra q.* 15. in verſ. *ad quartam*, & *ad ſextam*, ubi quòd conſuetudo etiam immemorialis, non aufert immunitatem Eccleſiis, Eccleſiaſticiſque perſonis competentem: docenr in propoſito Tanner *apolog. de immunit. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 15. Caſtrus Palaus *tom.* 1. *tract* 3. *diſp.* 1. *puncto* 12. *n.* 2. Joannes Præpoſit. *in p.* 2. *Divi Thomæ q.* 95. *diſp.* 1. *dub.* 9. *n.* 29. Molfeſius *in ſumma tomo* 1. *tract.* 9. *cap.* 8. *n.* 29. Etenim ut *ibi* dixi non ſolum in Bulla cœnæ ſed
in aliis ſacris canonibus omnes conſuetudines con- 21
tra libertatem, & immunitatem Eccleſiaſticam damnantur, tanquam corruptæ, & prævaricationes ex *dict. cap. fin. de conſuet. cap. Clerici de judic.* Ubi latè dixi *cap. quamquam de cenſibus lib.* 6. *cap. noverit de ſent. excommunic. cap.* 3. *diſt.* 8.

Deinde probo ex his, quæ dixi *q.* 16. verſ. *ad* 22
tertiam. Ubi lauſſimè probavi immunitatem Eccleſiaſticam, tam à foro, quam à collectis eſſe de jure Divino.

Tertio quia praxis perpetua, & urgens Eccle- 23
ſiæ Romanæ, quæ aperte oſtendit leges ad libertatem Eccleſiaſticam perrinentes, nunquam ferri, ſi & quatenus à populo acceptentur, ſed abſoluta voluntate, & authoritate independenter quia ſummi Pontifices, quando aliquid contra Eccleſiæ libertatem attentatur, à Principibus laicis, vel eorum miniſtris, ut notiſſimum eſt, conqueruntur, & cooclamant, atque ſingulis quibuſque annis damnant, & improbaot fulminando bullam cœnæ.

Quarto quia ut ait Bonacina *tom.* 3. *diſp.* 1. 24
q. 15. *punct.* 4. §. 1. *n.* 2. in Bulla cœnæ excluduntur omnes prætenſiones, & prætextus. † Et quia 25
ut ipſe docet *tom.* 2. *diſp.* 1. *q.* 1. *puncto* 4. *n.* 29. tunc legislator dicitur legem ferre independenter à populo, quando in lege apponit clauſulam, & decretum irritans: nam per illud enervatur omnis non uſus, vel cootrarius uſus, ut docuit ſæpius ſacra Rota, & ſignantur in magiſtrali deciſione Majoricenſis indult. die 11. Aprilis 1639. coram. Merlino, Decano, & in meſanenſis decanatus die 27. Maij 1641. coram Dunozer, in quibus ſtatuitur leges Pontificias obligare independenter à populi acceptatione, ſic verum exiſtimans

Anicus

Amicus *tom.* 5. *disp.* 1. *sect.* 5. *numero* 75. Ut contrariam sententiam probabilem esse non putet: & in terminis in alia Treverens. Abbatiæ Sancti Maximi die 20. novemb. 1624. coram Coccino, & patet ex *cap. quod super de consanguinit.* & *affinitate*, & ex *cap. super eo de cognat. spirituali*, & ex conullis, quæ adduxi *supra in Rub.* 4.8. *à numero* 1. tenentque Doctores, quos plena manu adduxit Remigius Scophra *in solutionibus quæstionum moral. quæst.* 32. *art.* 2. & omnino videndus casu nostro Castharius *decis.* 46. *numero* 79. & *decis.* 74. *numero* 19. & *decis.* 93. *numero* 21. & Larrea *in alligationibus fiscalibus p.* 1. *allegat.* 12. *numero* 13. sed in dicta Bulla cœnæ Pontifices appofuerunt Clausulam decreti irritantis: ergo.

26 Quinto quia Sanctissimus Papa Urban. VIII. inhærendo aliorum Pontificum vestigiis in Bulla, incip. *Romanus* data sub die 5. Junii 1641. & publicata die 14. Augusti eodem anno Verbis rotundis, dixi ut qui habet aures audiendi, audiat, damnavit, & improbavit omnia præjudicialia facta, & facienda contra immunitatem, & libertatem Ecclesiasticam, *etiam sub prætextu quod Bullæ, seu constitutiones Pontificiæ, non fuerint publicatæ, vel usu receptæ, aut contrario usu, etiam decennali, & quantumlibet longissimo, ut prætenditur abrogatæ*; cum ergo sic apertius loquatur Urbanus in Bulla quomodo jam ullus poterit contraire nostræ resolutioni etiam de Jure tenuerunt Diana, *Ubi supra*, Molfesius *in summa tom.* 1 *tract.* 9. *cap.* 8. *n.* 51. late Adamus Tannerus *in apolog. de immunit. Eccles. lib.* 2. *cap.* 15. & alis plurimi Doctores.

QUÆSTIO XIX.

An statura quibus cavetur ne quis apprehendat possessionem alicujus rei Ecclesiæ vel Beneficii sine facultate Principis, vel suorum ministrorum, sit contra libertatem Ecclesiasticam. An Principes possint statuere, seu prohibere, ne annatæ in suis Regnis, sine eorum consensu solvantur summo Pontifici. An Principes si per aliqua statuta disponant de his quæ ad funera & exequias pertinent, faciant contra libertatem Ecclesiasticam, & sint excommunicati ubi de statuto, quo funeris pompa minuatur, vel restringatur Clericorum vel cereorum numerus. An Reges possint se intromittere, quando ab aliquo Episcopo non observatur aliquod Tridentini decretum.

SUMMARIUM.

1 *Laici prætextu pacis, solent satagere circa possessiones, & beneficia Ecclesiasticorum, se in illis introducendo, ut* n. 3.

3 *Laici non possunt statuere, nec disponere, ut Clerici nequeant accipere possessionem absque licentia eorum; etsi aliqui Doctores contra teneant* num. 3. & n. 10.

4 *Principes laici nullo modo possunt avocare ad se possessionem beneficiorum vacantium constituendo æconomum, donec beneficium fuerit per Papam provisum.*

Æconomi constitutio, & deputatio, est Jus spirituale in beneficiis, qui debet authoritate Episcopi constitui. dict. numero 4. & 5. *Ubi distinguitur contra, Thesaurum.*

5 *Fructus beneficiorum sunt temporales, etsi aliud sit eos locare ad modicum tempus, aliud ad longum.*

6 *Possessione beneficii accepta virtute statuti laici, nec Vere accipi dicitur, nec testes, & notarius pœnam incurrunt; quia quando statutum non est validum, nec pœna in eo apposita valet.*

7 *Princeps edicta facere nequit, ne quis accedat ad Romam ad impetranda beneficia, vel ut capiat possessionem eorum beneplacito ejus, & ne quis citet alium in Romanam curiam, Ubi damnatur similia statuta per Ducem Mediolanen.*

8 *Principes laici authoritate propria nequeunt statuere, ne exteri à Regno ascendant ad beneficia Ecclesiastica, nisi ex privilegio Papæ, ut habent Reges Hispaniæ* oum. 11.

9 *Præsentandi jus ad beneficia nullus laicus habere potest, nisi datum ei sit à Papa, nec jus excludendi præsentatos à Papa, nisi a Pontifice hæc exclusio concedatur.*

10 *Princeps laicus nequit præcipere, ut possessio beneficii non apprehendatur sine ejus licentia, aut Gubernatoris.*

11 *Principes laici solent habere privilegia Papæ circa beneficiorum possessiones, & collectiones.*

Rex Hispanus habet privilegium Papæ, nec exteri beneficientur in suo territorio.

12 *Annatæ, ut solvantur Papæ intra Regna laicorum principum; nequit ab eis statuto prohiberi, ut* num. 14. 15. *etsi aliter aliqui sentiant hic, &* numero 13. & numeeo 15. *quibus respondetur* numero 20.

Ludovicus Rex Franciæ 19. *& alii traditur, quod vetuerint annatas solvi Papæ de beneficiis* dict. num. 12. *sed non constat, ut* num. 21.

13 *Martin. V. in concilio Constantiensi decrevit non imponiturus annatas in aliquo Regno, nisi concilio Prælatorum; explicatur* num. 25.

Annata ortum habuisse dicitur super beneficiis tempore Papæ Joan. XXII. primoque Reges Franciæ Pontificibus concessisse, sed aliter o. 22. dict. n-13.

14 *Annatæ debentur Pontificibus ad eorum sustentationem, & ut alimenta cum Ecclesiæ debeant subvenire Pontifici, ut Patri, item ut Pastori, &* oumero 15. & 16.

15 *Annatas potuerunt statuere Pontifices ad se & Curiam sustentandam, cum sit administrator bonorum Ecclesiæ* n. 19.

16 *Decimas concessit Pontifex Regibus Hispaniæ & Franciæ, qui potest laicis eas donare, ut* n. 17.

18 *Fructus beneficiorum primi anni duorum, aut trium, possunt consuetudine, sivo statuto, aut privilegio induci, ut reserventur fabricæ, episcopo aut ad alium proprium usum, præcipuè authoritate Papæ.*

19 *Pater potest corripere filiam sibi alimenta negantem, & ad ea præstanda compellere.*

21 *Ludovicus Franciæ Rex moriens inter alia monita data filio suo, dedit sequens* sis addictus, & devotus Romanæ Ecclesiæ ejusque Pontifici, haud secus atque spirituali Patri te morigerum præbeas. *&* num.23.

22 *Annata non sic jus Divinum pertinent, ut sint decimæ decimarum summo sacerdoti debitæ.*

23 *Ludovicus Rex Franciæ etiam onera gravissima imposita super suo Regno per Curiam Romanam, sive etiam imponenda noluit auferre, nisi ex urgentissima necessitatis causa, eisque spontaneo consensu, & Ecclesiarum.*

24 *Annatarum exactio, si nimis gravosa est Regno, aut provinciæ, nequit auferri, seu moderari à Rege, sed est recurrendum ad Papam.*

26 *Funeralium statuta laica, nibil possunt disponere, quando sunt circa missas, & alia, ut* n.27. *secus si Princeps prohiberet abusus circa pompam, veluti de vestibus lugubribus & de aliis, ut* n.28. *Et quid de* Cultricibus *positis super Corpus defuncti* n.29. *Quid de cereis* n.30. & 32. *Quid inquam Neapoli practicetur* n. 32. *pro vestibus ornamentis Capellarum, seu sepulchrorum. Et.*n.24.

32 *Pompæ quædam in mortuariis magis sunt vivorum solatia, quàm mortuorum suffragia.*

33 *Funerum impensæ ex lege Salonis fuerunt taxatæ, & postea* L.12. tabularum *Cadaver suum quidam tumulari mandans cum cantu, & alacritate, rubeis vestimentis demens judicatus est* dict *n.*33.

34 *Candelarum numerus; & si ordinari ad pompam, & temporalem honorem defuncti, videantur, tamen applicantur Ecclesiæ.*

35 *Sepulturæ exinctio, quomodo ad impensas funeris spectet?* remissivè.

36 *Recursus ad Regia tribunalia non practicatur ex eo quod Episcopi non observent aliquod Tridentini decretum, quamtumvis Reges sint Concilii Protectores. &* n.37.

AD Primam quæstionis partem cum soleant plurimæ nasci discordiæ circa possessiones acquirendas, ut nnatus in *l. æquissimum ff. de usufructu*, & ut dixi latè *in cap. licet 9.de probat.* Et etiam circa beneficia Ecclesiasticorum, & laici propterea sub prætextu vitandi scandali, & quietis publicæ ipsius civitatis satagunt variis modis de beneficiorum possessionibus disponere: etenim ut possint disponere videtur satis probari, quia ut dixi latissimè *in cap.fin.de judic.q.*2. possunt de possessione rei spiritualis; & sic causæ beneficiariæ cognoscere; ergo & super possessione danda dispone & sic in puncto nostro tenuit Angelus *conf.*
23. & Camillus *im divers. juris p.* 2. *cap.* 2. *n.* 137.

Sed revera ut docent Felinus *hic n* 96 Abbas 2
*conf.*8.*lib*,1. Ugolinus *in Bulla cœnæ p.*2. *cap.*13.
vers. *quarto qui vel illa n.*2. Laerchius *cons.* 103.
*n.*4. Alterius *de censuris* ·*tom.*1. *disp.*16. *lib.*5.*fol.*
699. *col.*1. Alex. Pesantius *tract de immunit. Ec-*
clesiæ disp. 10. cum Azorio Diana *p.*1. *tract.*2.
*res.*52. Marta *de jurisdict.p.*4. *cent.*1.*casu* 46. Ubi
ait nullam dispositionem laicorum, etiam Prin-
cipum esse validam disponentem Clericos bene-
ficiis institutos, non posse eorum accipere posses-
sionem absque licentia laicorum: cum beneficia
Ecclesiastica sint spiritualia *cap. fin. de rescriptis*
*lib.*6. & sola Ecclesia administrat, *cap. si Impera-*
*tor.*96. *dict.cap. fin. de rebus Eccles. alien. vel non,*
& ex aliis per eum *a n.* 1. & Felinus, & Abbas
Supra tribus rationibus sic tenent; & ratio potis-
sima est, quia Ecclesia habet jus immittendi
Cleeicos in possessionem beneficiorum, & Cle-
rici ex prædicto statuto redderentur timidiores
& laici in statuendo audaciores.

Et sic optimè infertur errare Angelum, & 3
Camillum *supra*, item & Socinum *iu conf.*20.
inter concilia Curtii, quem refert Thesaurus *in*
*decis.*131.*n.*6. atque Silvester Aldobrandin. *in*
*additionibus ad Decium hic n.*185. *in addit.* inci-
pit, *Vide quæ scripsi in commento dict. statuto flo-*
rentini, Ubi tenui quod valet statutum, moti quia
hujusmodi statutum pro bono, & quiete publi-
ca civitatis, potuit per statuentes fieri sed quia
jam latè *supra quæstione* 1. dixerim nullum sta-
tutum laicorum valere, etiam latum ex causa bo-
ni publici, ubligans Ecclesiasticos, eorumque
bona; sequitur dicendum, ut nec istud, ut ipse
Martha defendit per ea, quæ dixi *dict.p*4.*cent.*
1.*casu.*1. qui *in dicto casu.*46.*n.*6. expendit tex-
tum *in cap.filiis, vel nepotibus* 16.*q.*7. Ubi habe-
tur recursus ad Regem; sed quia de intellectu
illius textus, & de recursu dixi fundamentaliter
*in cap.*2. *de judic. q.*19. per totam cum aliis *ibi*
recurres, etsi Matha dicat casum illius textus es-
se specialem.

Hinc infero 1. Ut Principes sæculares nullo 4
modo possint avocare ad possessionem benefi-
ciorum vacantium, constituendo æconomum,
donec de beneficio fuerit per Pontificem provi-
sum, quia ut dictum est, nullomodo laici possunt
se intromittere circa spiritualia, sed deputatio
æconomi, est jus spitituale, quia habet ipse ali-
quid jurisdictionis spiritualis, debeatque consti-
tui authoritate Episcopi, ut cum Selva, Martha
*à n.*16.*dicto casu.*41. textum *in l. omnes* §. *nihil-*
ominus Cod. de Episcopis, & Cleric. cap. Impera-
torum in fine de jurom.calumniæ, cap. quia in qui-
*busdam.*89. *dict. cap. cum similibus* 9.*q.*3.*cap. cum*
nobis de officio ordin: ergo. † Nec obstat The- 5
saurus, qui contrarium determinavit *in decis.*
131. *ad finem*, eo quod fructus beneficiorum
sunt temporales, cum possint, ut per Chache-
ran.*decis.* 31.*n.*3 quia respondetur, ut aliud sit
vendere, & locare fructus ad modicum tempus,
quod est temporale, secus si ad longum tem-
pus, quia tunc ratione administrationis dici-
tur quid spirituale. Item aliud esse deputare
collectorem fructuum, qui æconomus appella-
tur, qui nequit deputari à Principe laico ra-
tione administrationis, quæ est quid spiri-
tuale: ita ex multis aliis Martha *dicto casu*
46.

46. *à n.* 20. Nec obstat quod dixi *infrà in cap.* 2. *de judic. q.* 12. Ubi quod laicus potest constitui procurator, quia ut *ibi* dixi habet aliam rationem.

Infero secundo quod si possessio beneficii le-
6 gitimè capiatur, nec testes, nec notarius, qui interfuerunt, incurrunt ullam pœnam dicti statuti Principis laici, quia quando statutum invalidum est, pœna in eo appositam ligat ex *auth. Cassa Dod. de sacrosanctis Ecclesiis*, & *ex dicto cap. noverit de sent. excommunic.* sic notaot Alterius *Supra de cens. tom.* 1. *disp.* 16. *cap.* 6. *folio* 704. *conclus.* 2. Diana *p.* 1. *dicta res.* 62. Ubi addit quod ita statuentes sunt excommunicati.

7 Infero tertio quod Princeps non potest facere edicta ne quis accedat Romam ad impetrandum beneficia, vel ut capiat possessionem eorum sine beneplacito Principis, & ne quis citet alium ad Romanam Curiam, Bosius *in tit. de Principe numero.* 218. qui propter ea damnat talia edicta facta per Ducem Mediolan. tanquam à non habente potestatem, & tam condeotes, quàm servantes incidere in pœnam docent Martha *dicto casu* 46. *numero.* 4. Abbas *dict. cons.* 83. vers. *quimimo Statuentes* per textum *in dicto caput noverit*, & *in caput grave de sent. excommunicationis.*

8 Infero quarto contra Cutellium in suo *Cod. legum sacularium, caput.* 97 *numero.* 9. *notab.*70. quatenus dicere videatur quod Principes laici statuere possunt authoritate propria, ut beneficia minimè exteris conferantur, de quo latè *in dicto caput ad decorem de instit.* & dixi *in cap.* 16. *in fine de judicis* & agit Diana *p.* 1. *tr. de parlamento res.* 6. cum multis ab eo relatis, quia respondeo ut qualitercumque hoc procedat, non inde sequi quod Principes laici authoritate propria possint statuere, ne ad beneficia advenæ assumantur, quod negat Diana *in dicta resolutione* à Cutellio citata, & *p.* 5. *tract.* 1. *res.* 6. *in fine*, Ut negat etiam Castrus Palao *tom.* 1. *tract.* 12. *disp. Unica puncto* 8. *numero* 9. quia nemini à summo Pontifice, vel ab illo authoritatem habenti datum est de rebus spiritualibus disponere, sed materia beneficiorum, spiritualis est: ergo. Et de hoc dubio videbis quæ dico ad propositum *q.*23. *à n.* 1.

9 Infero quinto quod jus præsentandi ad beneficia nullus laicus habere potest, nisi ei fuerit à Pontifice datum, & concessum: ergo multo minus habere possit jus excludendi à Pontifice præsentatos, nisi à Pontifice hæc exelusio con-
10 cedatur. † Ob idque ex Felino docent Diana *dict. res.* 6. *p.* 5. *in fine* Baldellus *tom.* 1. *lib. disp.* 36. *numero.* 14. quod Princeps non potuit præcipere, ut possessio beneficii non aprehendatur sine ejus licentia, & consensu, aut Gubernatoris, vel Præsidis, & major propositio de præsentante intelligitur, juxta quæ dixi *infra sub caput quanto* 3. *de judic.* & *in titulo de jure patron.*

11 Sed doctrina nostræ conclusionis limitatur primo quando Regibus, sive Principibus data est facultas, circa beneficiorum possessiones, & collationes juxta quæ dixi *in dicto cap. quanto de judiciis q.* 5. Ubi egi de illa quæstione an *laicus possit beneficia conferre*, & *esse judex super rebus beneficialibus*; Ubi ex privilegio Papæ videtur licere: plura tradit legendus Martha *dict. casu.* 46. *cent.* 1. *p.* 4. *à numero.* 8. 14. & si Duardus *in Bulla cunæ lib.* 2. *cent.* 15. *q.* 11. *num.* 59. dicit non procedere in Regibus, qui ex privilegio Romani Pontificis habent collationem, & institutionem beneficiorum, vel privilegium, ut in eorum Regnis nullus exterus possit beneficium obtinere, ut habet Rex noster Hispanus, qui latè, etiam dixi *in caput.* 3. *de causa posses.* & *prop.* habet etiam jus præsentandi ad Episcopatus, quos casus pluribus exornat Martha legeodus à *dicto n.* 8. & 14.

Unde satis respondetur Contrariæ sententiæ, & dicto *ibi* quod laici possint cognoscere de possessorio rei spiritualis, ex dictis *in cap. fin. de judic quæst.* 2.

Ad secundam quæstionis partem an Principes 12
possint statuere, seu prohibere, ne annatæ in suis Regnis solvantur Pontifici sine eorum consensu; & videtur quod sic, quia cum sub Regia protectione coostituta sint omnia bona temporalia subditorum suorum, etiam Ecclesiarum, & Clericorum, necessum erit illum consentire in exactiooibus, vel tributis, præter jus commune, jam in suo Regno ab antiquo tempore receptum imponendis: sic docet Rebardeus *sect.* 4. *numero* 7. *folio.* 91. Ubi refert cum commentatore pragmaticæ sanctionis ex annalibus sanctum Ludovicum. IX. Franciæ, & alios Reges maximè Catholicos vetuisse hujusmodi annatas, & alias exactiones de beneficiis in suo Regno exigendas. † Et confirmat Rebardeus 13
ex Martino. V. in concilio Constantiense *sess.* 43. asserente se uullatenus annatas in aliquo Regno impositurum, nisi de consilio prælatorum *ibi folio* 93. qui etiam *folio* 77. & 91. sentit annatas ortum habuisse tempore Joannis XXII. & Reges Franciæ primum id juris summo Pontifici concessisse.

Nihilominus, in hoc puncto dicendum est, 14
ut secluso privilegio à S. Pontifice Regibus coocesso, quod revocatum non sit, non posse Reges, & Principes prohibere ne annatæ Pontifici solvantur sine Principum consensu, quia sive dicetur annatas deberi Pontifici Divino jure scripto; indeque originem traxisse, ut ex Echio, & Ferdinando Cordubensi observat Azorius *tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 12. *q.* 1. & aliis, sive de jure positivo, cum debeantur Pontificibus ad eorum, & Curiæ sustentationem. Ergo mirum non est ut ex quocumque titulo Divino, aut positivo naturaliter alimenta annatarum eis debeantur: sic ut nequeant Reges illas prohibere, ut multis rationibus comprobat videndus, & legendus Diana *p.*7. *tract.* 1. *res.* 22. Ubi dicit quod omnes Ecclesiæ tenentur Pontifici, ut Patri subvenire; item ut Pastori, cujus causa annatas ad inventas esse; & quod licet Romanus Pontifex habeat propriam sedem; sed non ita quod Romanis finibus coarctetur, cum sit universalis Ecclesiæ Episcopus, & sit sua Diæcesis orbis universus *cap. per principalem cap. cuncta per mundum.* 9. *q.* 3. Et omoibus addo Thomas del-Benè *de immunit.p.*1.*cap.* 8. *dubit.* 30. ex aliis qui & *n.* 10. adducit Martini. V. dictum *supra n.* 13. quod explicatur hic *n.* 25.

Et confirmatur quia cum S. Pontifex sit administratot omnium bonorum Ecclesiasticorum, possitque ex aliqua causa juxta dicta bona ab illis tollere, & alicui donare, relictis ad victum necessariis, ut docent communiter Doctores *in caput* 2. *de donation.* Ubi Barbosa,

cum illis Molina *tomo* 2. *de justitia, & Jure tractat.* 2. *disput.* 28. Lessius *lib.* 2. *cap* 4. *dub.* 5. *de justitia numero* 19. *&* 20. Del-Castillus *de Justitia, & jure lib.* 2. *tractat.* 2. *disput.* 1. *dubia* 8. *numero* 100. Caietan. *in* 22. *D. Thomæ quæst.* 43. *numero* 105. *art.* 8. Color. *de redditibus cap.* 23. Egidius Trulenc. *in decalogum tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 2. *dubio* 5. *numero* 1. Sequitur ut melius potuerit Pontifex annatas ad sui, & Curiæ sustentationem ex bonis Ecclesiasticorum constituere, & exigere; taliter ut nullo pacto queant Reges in his imniscere cum Dominium, seu potius administratio bonosum Ecclesiasticorum ad Summum Pontificem pertineat; imo videmus ut hac ratione possit ex justa causa interdum bona Ecclesiastica Principibus laicis concedere, ut tradit Trulenc. *in deca-*
19 *log. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 2. *dubio* 6. *num.* 12. † imo ut observat Balboa de Mogrovejo *in cap. causam de præscript. numero* 12. *&* 13. Pontifex Regibus Hispaniæ, & Franciæ decimas concessit, ut observat etiam Castillo de Soto major *de tertiis cap.* 10. *numero* 6. Ergo si hæc Pontifex summus de bonis Ecclesiæ facit, quanto magis poterit sibi ipsi bonorum Ecclesiasticorum fructus applicare.
17 † potest quidem Pontifex decimas fructuum, etiam quæ aliis debetur laicis concedere, juxta textum *in cap. à nobis de decimis, cap. Adrianus* 63. *dist. cap. in synodo* 16. *quæst.* 1. Sicut plerisque concessit.

18 Etenim potest consuetudine, statuto, aut privilegio induci, ut primi anni fructus, & quandoque duorum, aut trium fabriæ Episcopo, aut ad alium quempiam usum reserventur, idque præcipuè Romani Pontificis autoritate, *cap. si propter tua debita, de rescriptis lib.* 6. *& in extravag. Joannis* 22. quæ incipit *suscepti.* Ex qua ergo causa poterit Rebardeus dicere hoc dependere à Principi-
19 bus laicis. † nam si potest pater corripere filium sibi alimenta negantem, & ad ea præstanda compellere *l. qui filios Cod. quæ res pignor. oblig. possess. & l.* 1. *&* 11. *Cod. de partibus, qui fil. distrax.* ipsos etiam vendendo, quare non poterit Pater spiritualis Papa quotam partem fructuum Ecclesiasticorum pro suis necessitatibus reservare, cui non minus debemus, quàm carnali.

20 Ex quibus jam non obstat Rebardeus cum fundamentis suis, quia, ut sæpè *supra* dixi fructus beneficiorum, & Ecclesiasticorum bona non sunt, nec possunt esse taliter addicta Principibus laicis, ut queant impugoare suis legibus annatæ distractionem. Sed sic est, ut jam *supra dixi q.* 7. vers. *ad quintam,* & *quæst.* 8. Ubi de lege amortizationis, & an valeat statutum sæculare, ne bona immobilia transferantur in Ecclesiasticos, & resolutum sit ut non valeat, ergo quando inquam plus non valebunt in casu nostro prohibere, ne annatæ
21 solvantur Pontifici sine consensu Principis. † Nec obest factum Ludovici Regis, quia præterquam quod de Rege ita Sancto non creditur sic operaturo: tamen *in ejus vita* vidimus apud Laurentium Surium à confessario ejus, ut creditur scripta inter alia monita, quæ Sanctus moriens filio suo, Regnique hæredi dedit sequentia haberi verba *semper sis addictus, & devotus Romanæ Ecclesiæ, ejusque Pontifici, haud secus, atque spirituali Patri te*
22 *morigerum præbeas.* † Nec illud adductum Joannis 22. nempe annatas ortum habuisse à tempore dict. Papæ, & Reges Franciæ, primum id Juris summo Pontifici concessisse, qui ut respondet Thomas Campeg. Episcopus Feltrens. *in opusculo de annatar. institut.* & earum defensione folio 170. annatarum institutio non sic ad Jus Divinum refertur, ut sint decimæ decimarum summo Sacerdoti debitæ; sed non ob id adeo sit nova, ut Joanni XXII tribuatur cum Concilio Viennens. illarum institutionem seceperit, quod habitum fuit anno 811. & Hostiens. ac Joannes Andreas, qui dict. Joanni XXII. tempora præcesserunt de his mentionem fecerunt.

Et ulterius ut excusetur Ludovicus Francorum 23
Rex videbis quæ tradunt Diana *dicta p.* 7. *tr.* 22. vers. *ad exemplum,* & Bellarminus *in apologia contra Regem Angliæ, c.* 6. Ubi dicens se legisse apud Nicolaum Gallum verba sequentia *profert item exactiones, & onera gravissima per Curiam Romanam Ecclesiæ Regni nostri imposita, vel impositas quibus Regnum miserabiliter depaupertatum existit. sive etiam imponendas. aut imponenda levari, aut colligi nullatenus volumus, nisi pro rationabili, pia, & urgentissima inevitabili necessitate, & de spontaneo consensu nostro, & ipsarum Ecclesiarum Regni nostri.*

Et de defensione annatarum contra Duarenum, 24
quem sequuntur ejusdem farinæ homines Tobias Pauxmelte *de jurisdict. lib.* 2. *c.* 3. *à. n.* 37. & Theodor. Keun. King. *de regimine sæcular. & Eccles lib.* 3. *classe.* 1. *c.* 8. *n.* 25. Leges Filiucium *tom. tr.* 41. *cap.* 6. *num.* 54 Sed notandum est juxta Ludovici verba relata, quod quando annatarum exactio videatur Principibus nimium Regnis suis onerosa; tunc exactionum, nec debent, nec possint prohibere, sed ad Summum pontificem pro moderatione dictæ annatæ recurrere, juxta quæ dixi *supra q.* 10. *&* 13. & proximè præcedenti ex regula textus *in cap. adversus de immunit. Ecclesiarum,* & aliis. † 25
Nec obstat allatum ex illo Martini V. in Concilio Constant. *sess.* 43. quia illud dictum pertinet ad prælatos Ecclesiæ.

Ad tertiam quæstionis partem videtur respon- 26
dendum quod possit Princeps disponere circa funera, & exequias, qui possunt in suis statutis ordinare, ut Clerici moderent sumptus cœnæ, & candelarum, ut docent Cajetanus *in summa* verbo *excommunicatio cap.* 31. Navarr. *in manuali c.* 27. *num.* 120. Grassis *in decis. lib.* 4 *c.* 18. *numero* 135. Sousa *in Bulla cœnæ cap.* 16. *disput.* 94. *conclus.* 2. *num.* 3. Layman *in Theologia morali lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 9. *numero* 3. † Sed nihilominus cum distin- 27
ctione in puncto quæstionis nostræ, existimo loquendum esse, ut quod vel in simili statuto Princeps disponit de his, quæ spectant ad Clerum, & cultum Divinum, aut animarum salutem, puta de numero missarum, de candelis, de eleemosyna Clericorum, de eorum numero, vel Religiosorum, qui debent comitari funus, & de similibus: & in hoc casu existimo tale statutum esse contra libertatem Ecclesiasticam.

Verùm si Princeps. in statuto prohiberit abusus 28
circa pompam funeris, ut de vestibus Lugubribus, de pannis nigri coloris, ne cubicula parentur pannis nigris, & de aliis externis solemnitatibus quæ nullam habent relationem ad cultum Divinum: & ex quibus nihil utilitatis minuitur Ecclesiis, aut Clericis, nec aliquid detrimenti patitur cultus Divinus, vel Ecclesia, tunc ejusmodi statutum esse validum, nec aliquid contra libertatem Ecclesiasticam continere certum esse apparet ex praxi communi: & docent in terminis Martha legandus *de Jurisdiction.* 4. *cent.* 1. *casu.* 54. Ubi de simili quæstione, an scilicet statutum, quod pompa minuatur, vel restringatur Clericorum numerus, vel

cereos

cereorum sin contra immunitatem, & resolvit
non esse multa dicens Naldus *in summa* verbo
*Statutum num.*2. Duardus *in Bulla cœnæ lib.*2.
canon. 15. *q.* 19. *num.*7. Megala *in* 3.*p. lib.*3.
cap. 10. *q.* 3. *num.* 14. Carolus de Grassis *de ef-*
fectibus Clericorum effectu. 4. *num.* 467. Reginal-
dus *in praxi tom.*1. *lib.*9. *cap.* 23.*num.*360. Al-
terius *de censur. tom.* 1. *disp.* 16. *lib. cap.* 6. *fol.*
704. *col.*2. & Filiucius haoc tenet *tom.*1. *tract.*
16. *cap.* 10. *num.*273. qui vocat probabilem Ca-
jetani opinionem.

29 Ex quo potest esse dubium an idem procedat
in culcitris, quæ apponuntur super corpus defun-
cti, & licet Duardus, & Martha *Ubi supra* di-
cant affirmandum, ut non sit contra libertatem
Ecclesiæ; sed Diana p.1. *tr.* 2. *res.* 66. ex do-
ctrina Silvestri Verbo *immunitas.*5.*num.*10.vers.
statutum q. vers. 8. ait prædicta statuta esse
licita laicis, quatenus disponunt in his, quæ
non applicantur Ecclesiis; sed dictæ culcitræ
30 Ecclesiis applicantur: ergo. † Et sic Paludanus
in 4. *dist.* 18.*q.*3. *art.*3. asserit ut videatur esse
contra libertatem Ecclesiasticam statuere quod
super mortuum non sit, nisi talis pannus, vel
tot cerei, & huiusmodi, quia libere Ecclesiæ,
etiam liberas oblationes habere debent; sed in
Castella praxi usitatur pragmatica sanctione, ut
ultra duodecim cerei vulgo *achas* non apponan-
tur ad latus defuncti, in quantum ut illustri per-
sona.

31 Etsi de cereis vulgò *veras*, quæ apponuntur
super corpus, aut in die exequiarum super tumu-
lum, non sit numerus; hæ enim candelæ solent
relinqui Ecclesiæ fabricæ; & ob id non coarcta-
bitur numerus.

32 Sed respectu vestium luctus, & quod fiant cul-
citræ sericæ vel aureæ, amplæque fiunt Neapoli
in funere cuiuslibet defuncti nobilis, & postea
deserviunt pro ornamentis Capellarum, seu se-
polchrorum ipsius defuncti, ut bene possint ta-
xari dixerunt ante Martham Abbas *in cap.fin. de*
rebus Ecclesiæ alienend. vel non, Joannes Fran-
ciscus Pavinus *in tract. de officio*, & *potestate*
capit. sede vacante in 2. *p. princ. q.*8.*n.* 28. Pe-
trus de Ubaldis *in tract. de canonica Episcopali*, &
Parrochiali cap. 13. ex erratione, quam supra re-
fert Martha *n.*5. quia hujusmodi pompæ magis
sunt vivorum solatia, quàm mortuorum suffra-
gia, ut habetur ex D. Augustino *in lib. de cura*
*pro mortuis cap.*2. & *cap.*18. per D. Thomam *in*
4.*lib. sentent. dist.*45. *n.*2. Tabiena Verbo *excom-*
33 *municatio casu.*20. Ut confirmatur. † Nam ut ait
Cicero *l.*2.*de leg.* ex lege Solonis ab initio fuerint
taxatæ, itæ funerum impensæ: & postea *leg.*
12. *tabular.* idem dispositam ibi *ne facito rogum*
ascia ne polito, mulieres genas ne radunto, neve
lesum funeris ergo habento: & post alia, plera-
que legenda apud Martham, dum dicit prædicta
esse potius ad solatium vivorum: addit *n.fin.* ut
faciat dispositio illius, qui ordinavit ejus cadaver
tumulari debere cum cantu, & alacritate rubeis
vestimentis, per quam fuit judicatum illum exti-
tisse dementem.

34 Unde jam in principio adductum ex Caieta-
no, & aliis facile intelligitur, ut non debent
amitti, nisi juxta prædictam distinctionem, ut
bene illos reprehendit Diana *Supra*, præcipuè
Sousam, & Grass. dicentes quod numerus can-
delarum ordinatur ad pompam, & temporalem
honorem defuncti, quia ut Tabiena bene notat
verbo *excommunicatio dict. casu* 20.*n.*5.*fol.* 672.
dictæ Candelæ, quæ remanent apud Ecclesiam,
& Clericos, non solum deserviunt ad honorem
defuncti, sed etiam ad eleemosynam Ecclesiæ,
& Clericorum, seu Religiosorum. † Sed an 35
quod dictum dictum est de culcitris, dicendum
sit de extructione sepulturæ negant Duardus, &
Martha, *Ubi supra*; sed affirmat Carol. de Gras-
sis *de effectibus Clericorum effect.*2.*n.*483. Et ex
his patent quæ pro & contra retulit ex multi Bar-
bos. *voto* 26. Explicans *l.*2. *tit.*5. *lib. recep.n.*35.
& 72. Et ante illum D. Christoph. Moscoso *in*
allegat. ab eo facta anno 1642. quam ipse Barbos.
citat in *n.*1. quem leges *n.*29. & 75. videbis juxtà
hoc quæ dixit Thom. del-Benè *de immunit.p.*1.
*cap.*7.*dubit.*4. Grassis, Souza, Layman. Tiraq. Re-
ginald. Durand. Cutell. Suarez, Ricc. & aliis qui
sunt exponendi ut hic.

Ad quartam quæstionis partem an Reges pos- 36
sint se intromittere, ruando ab aliquo Episcopo,
non observatur aliquod Tridentini decretum, ut
resolvas, leges quæ *Supra* dixi sub *Rubrica* & *in*
hac tractatione iterum nunc dico quo etsi affir-
mative respondeant Bobadilla *in politica tom.*1.
*lib.*2.*cap,*18. *n,*194. Zevallos *de cognitione per*
*viam viol.p.*1.*glossa* 1.*n.*62. & *p.*2.*q.*3.*n.*9. & *q.n.*
99.*n,*16. Ubi ita asserit *en nuestra España si pra-*
ctica, que el Rey nuestro senior, y sic Beal consejo, sea
Juez competente para que seguarde el concilio Tri-
dentino. † Verum hanc praxim ut notat Diana *p.* 37
1.*tr.*2.*res.*10. non solùm theologi, sed nec juris-
consulti admittant comprobans ex Pereira *in tract.*
*de manu Regia p.*1. *cap.*8.*n.*22. dicente respuen-
dam esse illlam praxim, quæ maximè invaluit
pluribus sententiis senatus coroboratam, quod ad
Regium tribunal supplicare liceat, quoties ali-
quod conciliis Trid. decertum ab Episcopo non
observatur, quasi Reges sint concilii protectores,
quia hoc repugnat ipsi concilio *sess.*35. *de refor-*
*mat.cap.*3. Ut in dicto loco expendi; ait enim Pe-
reira in his casibus non inesse violentiam; cui oc-
curri debeat per sæcularem, & Diana, ut quan-
do Episcopus non observat aliquod conciliis de-
cretum, recurrendum sit ad Archiepiscopum,
& non ad Regem. Itaque in Regia Cancella-
ria Vallisolet. ubi egi plus 13. ab hine annis,
nec vidi, nec audivi aliquem casum super hoc
esse tractatum per viam violeotiæ, cum alias quo-
tidie de casibus violentiæ ab Ecclesiasticis illatæ
ventiletur.

QUÆSTIO XX.

An Principes statuentes ne in eorum statu possint ædificari de novo Ecclesiæ, & Monasteria sine eorum consensu, sint contra libertatem Ecclesiasticam ubi qui de edicto de non habendis cætibus Religiosorum sine licentia Principis. An aliqua civitas, vel Princeps possit exigere tributa à Clericis, quia per consuetudinem immemorabilem, ita semper factum est. An statuta pro-

hibentia alienationem stabilium in non subditos ligent Ecclesias, seu Hospitalia. An statutum restringens, vel impediens dispositiones ad pias causas valeat, seu sit contra libertatem Ecclesiæ. An Principes possint statuere irritando aliqua juramenta apponi solita in contractibus. Seu an possit Princeps condere statutum, abrogans aliud statutum suum, quod Clericorum privilegium continebat. Seu an per aliquod privilegium sit in aliquibus Regnis derogatum Ecclesiasticæ libertati.

SUMMARIUM.

1 *Constantinus imperator concessit facultatem, ut possent ædificari Ecclesiæ per totum orbem.*

Statuta, quæ restringunt privilegia concessa toti Ecclesiæ à Deo, Papa, vel Imperatores contra libertatem Ecclesiasticam. dict. n. 1.

2 *Statutum Principis, ne quis in suo territorio ædificet sine ejus licentia, est contra libertatem Ecclesiæ. Ubi de Venetiæ statuto,* & n 3.

Oratoria, & Capellas, nec Princeps potest construere in suo Palatio sine licentia Episcopi. dicto.n.2.

3 L. nemo, Cod. de relegios. & sumptibus funerum.

Venetorum statuto de non ædificandis Ecclesiis sine eorum licentia, est contra libertatem Ecclesiarum, sicut & prohibitio imperatorum Theodosii, & Arcadii.

4 *Statutum, sive edictum, ne Monasteria de novo ædificentur, aut cœtus Religiosorum habeantur, est contra libertatem Ecclesiasticam, ut* n.5.

6 *Princeps, seu civitas exigere num possint tributa à Clericis; quia ita per consuetudinem immemoriabilem, semper factum est* resolutivè, *& sub distinctione.*

7 *Statuta prohibentia alienationem stabilium in non subditos, non ligant Ecclesias, seu Hospitale, ut* n.8. *Ubi de constitutione Dominii Mediolanen, &* n.13.14.*cum aliis, & si plures Doctores contra teneant* n.11.

8 *Hospitale non æquiparatur Ecclesiæ, nisi sit publicum, & solemniter erectum, & structum.*

9 *Statutum restringens relictum ad pias causas, non debet valere, aut auferens privilegium piæ causæ.*

10 *Relicta Hospitalibus, relicta ad pias causas dicitur.*

14 *Lege formulariæ ligant Clericos, sed qualiter* n.16.17. & 18.

15 *Ordinatoria litis facta à laicis observantur in judiciis Ecclesiasticorum, si non præjudicant libertati Ecclesiæ.*

19 *Lex lata à Principe sæculari, nihil potest contra juramentum, nec illud irritare. &* n.20. *Ubi explicatur quædam lusitana lex.*

21 *Statutum faciens mentionem de juramento, etiam si hoc efficeret propter bonum finem, & bonum commune, est contra libertatem Ecclesiæ.*

22 *Statutum præcipiens, ne minores, & mulieres possint contrahere, non servatâ certâ solemnitate, & contractum aliter factum nullum præsumptum, ac simulatum, faciens mentionem de juramento, non valet statuere, ne juramento producantur in esse, est statuere super spiritualibus,* dict.n.22.

Salvus conductus concessus per Principem, non extenditur ad contractus juratos, dict. num.22.

23 *Princeps nequit condere statutum abrogans aliud suum, quod, continebat privilegium Clericorum.*

Privilegium concessum non subdito, revocari non potest. dict.n.23.& 24.

25 *Privilegia Principum æquiparantur ultimarum voluntatum dispositionibus impetratio factæ contra gratiam concessam alicujus Castri alicui benemerito, est nulla.* dict.n.24.

25 *Privilegia non possunt per principem, nec ejus successorem revocari sine causa.*

26 *Privilegium semel concessum à Principe ob causam, transit in contractum. Et respondetur tenentibus contrarium, ut* num. 29.& 30.

Privilegia à Principibus Ecclesiis facta, non pendent tantùm ab eorum voluntatibus in fieri, nec in duratione, sed etiam à Pontificibus, saltim indirectè. dicto n. 26.

27 *Privilegium concessum Ecclesiæ, non debet revocari; eo quod Princeps debet imitari Deum, qui nunquam revocat, sed cumulat magis libertatis fasciculum.*

28 *Eleemosyna singulis annis facienda Ecclesiæ, nequit per statutum laici revocari, cum sit contra libereatem Ecclesia, ut* n.32,

31 L. si quis Curialis Cod. de Episcopo, & Clericis.

Statutum dicitur esse contra libertatem Ecclesiæ, quando est contra libertatem Unius Ecclesiæ tantùm.

34 *Principes laici plures, habent privilegia cognoscendi de aliquibus casibus inter Ecclesiasticos &* num.45.

35 *Privilegia remuneratoria ex causa possunt revocari à Papa, aliter non, nec debet earevocare quæ Rex ex contractu remuneratorio aut immemoriabili habet* n. 36. & n.41. *nisi expresse.*

37 *Privilegia Principibus in specie concessa circa res Ecclesiasticas ex Bulla cœnæ, quot annis publicata, non revocata videntur* n.38. & 29. *Ubi quod sic Reges Hispaniæ, & Franciæ habent aliqua. &* num.40. *Ubi Suarez non audet dicere ea cessare. Multi revocata per Bullam Censeri dicunt, ut* n. 41. *Sed distingue ut* num. 44.

42 *Clausula* non obstantibus privilegiis, quibuscumque in contrarium facientibus, *qualiter faciat cessare privilegia ipsius statuentis quæ certum est; ut non auferat quæ transierunt in vim contractus, aut titulo oneroso* n.43.

44 *Clausula* non obstante quacumque consuetudine, *non censetur sublata Consuetudo immemorialis, etiam cum conditione universali, nisi expresse mentio in lege, vel constitutione habeatur.*

AD

1 AD primam quæstionis partem, præmissis quæ *infra* dico ad *Rubricam*, & *titulum de Ecclesiis ædificandis*, & quod Constantinus Imperator concessit facultem, ut Ecclesiæ totum orbem possint ædificari, ut patet *in cap. futuram 12.q.* & sic Filiucius *tom.1.tract.16.c.16. numero* 170. & alii penes Valenzuelam *in defens. mon. Pauli V. p.5. num.*36. dixerunt ut statuta, quæ restringunt privilegia concessa toti Ecclesiæ à Deo, Papa, vel Imperatore, tamen spiritualibus, quam in temporalibus suot contra libertatem Ecclesiasticam, ut etiam notavit Maynard. *de privilegiis Ecclesiæ p.2.art.22.num.95.& art23. num.* 24. & in termiois docent Ugolinus *in sponsf.ad Juris consult. Gymnasii Patavini contra venetos cap.6.§.1.* 2.3.4. & 5. Collegium Bonuniens. *pro libert. Ecclesf. contra venetos num.*44. Maynardus *de privileg. Ecclesf. contra venetos.p.2.art.24. per totum*, Belletus *in disquisit. Clerical.p.1.tit.6.§.1.num.26.* Duardus *in Bulla cœnæ lib.2.can.15.q.19.n.68.* Aloysius Ricius *in praxi tom.3.res.*207. Patres Theologi Religionis servorum *in defens. censur. Pauli V.* Joao. Franc. Pegnanus *in tract. just censur. ejusdem Pauli V.p.2. res.*26. Ferdinandus de Bastidia *in antitodo contra Paul. venetum p.3.argum.*10 *& sequent.* Valenzuela *supra p.2.num*28. *& sequent.* Lupus *tract. de libert. Ecclesiast. q.4. n.7.* & Cardinalis Baronius *in sua Parenensi ad Rempublicam veneta*, quæ tale statutum contra libertatem Ecclesiasticam effecerat, & propterea à Paul V. excommunicata fuerat, ubi carpens illorum statutum sic alloquitur.

2 † „ *Exagitamini insuper literis Apostolicis per vos statutum, „ no quis Ecclesias, Monasteria, atque alias religiosas „ domus venetis, & ubique locorum dominio vestro „ subjectorum, sine vestra speciali licentia fundet, & „ exigat; quam autem contra Jus, fasque id præsumpseritis, quæ dicturi sumus vos commonebunt: nam „ illa occidentalis Imperii culmina augustissima æquè, „ & robore militari potentia, simulque doctrina rerum „ Sacrarum conspicua Carolus, & Ludovicus, cum „ faterentur super Ecclesias nullum sibi esse vindicandum Dominium, vere legitimi laudati sunt Imperatores, ut qui legi scriptæ professi sunt non tantum „ in Ecclesiarum constructione aliquod Jus non esse „ concessum Imperatoribus, sed neque absque Episcopi „ licentia domi suæ oratorii constituendi, habere aliquam facultatem, quod probe cognitum pragmatica „ sanctione ita relinquere voluere testatum sequentibus verbis, placuit nobis, ut sicut ab Episcopis, & reliquis sacredotibus, ac Dei servis admoniti fuimus, ne Capellæ in nostro Palatio, vel alicubi, sine permissu Episcopi, in cujus est Parrochia fiant. Sic igitur nec Capellam unam, & in suo Palatio ædificandi absque licentia Episcopi tanti Imperatores facultatem se habere testati sunt quomodo ædificandi Ecclesias, & alia Religiosa loca dandi licentiam, vel negandi vos ita vobis arrogatis authoritatem:* huc-usque Baronius, qui aliis exemplis probat tale statutum infringere Ecclesiasticam libertatem

3 Nec obstat textus *in l.nemo cod.de relig.& sumptib.funer.* Ubi à Valente Theodosio, & Arcadio Imperatoribus fuit prohibitum Ecclesias ædificari sine Principis licentia: quia respondetur illud ab Imperatoribus fuisse de facto actum, sicut, & alii Imperatores, ut *supra* dixi de facto, leges adversùs immunitatem Ecclesiarum fecerunt; & propterea bene, & juste postea fuit revocatum à Justiniano *in l. sancimus §.siquidem Cod. de Episcop. & Cleric. & in auth. ut null. fabric. orat. & locor.* Etenim licet pro cootraria venetorum opinione Antonius Vovius *in respons. procens.Pauli V. contra venetos*, septem argumenta, sive fundamenta adducat, tamen ipse eludit, optime evertit, atque impugnat probans tale statutum esse contra libertatem Ecclesiasticam, uti etiam Paulus Comitolus *in tract.de apologetico contra venetos cap.1.num.*17. probat *ex dist.1. de consecratione*, & in specie, *ex cap. de locorum Gelasii Papæ ex Cas. Ecclesiæ Nicolai Papæ cap. nemo, aurelam. concil. & ex dicto tit. decret. de Ecclesiis ædificandis, & reparand. maximè ex cap. ibi, & cap. ad audientiam*, & ex Bonifac. VIII. *in cap. authoritate de privileg. lib.6. & ex auth. de Ecclesiasticis tit.* per totam *aliquid dixi infra q.46. n.8.*

Ad secundam difficultatis partem, etsi posset 4
aliquis respondere quod edictum, seu statutum de non ædificandis Monasteriis, seu habendis cætibus Religiosorum, oon sit contra libertatem Ecclesiasticam, quia per hoc decretum consulitur aliis Monasteriis jam erectis, nec scilicet alimenta eis desint ob aliorum ædificationem, & multitudinem, & oe prætextu booo, & quæsito pietatis colore perniciosæ societatis ineantur: tamen eum inspicere inconveniens prædictum, sit actus Jurisdictionis Ecclesiasticæ, ad quam spectat inspicere, num queant de novo Monasteria, & Religiones in civitatibus introduci, sic ut commodè queaot sustentari, & ali; ideo ut latè dico *in dicto tit. de Ecclesiis ædificandis*, ubi etiam agitur de quæstione *an queant regulares mutare Monasterium de loco insano ad sanum sine licentia Episcopi.*
† Ergo apertè dicendum est tale statutum, aut 5
edictum esse contra libertatem Ecclesiasticam; eo quod laicus Princeps, seu Magistratus usurparet Jurisdictionem Ecclesiæ, juxta latissimam doctrinam, quam expendi *sub tit. de judiciis, & foro. compet.* & ex doctrina relata à Diana *p.1.tract.2. res.61. & res.78.* Ugolious *supra cap.6 §.5.num.2.* Colleg. Bononiens. *supra n.* 43. Valenzuela *dict. p.2.pertotam* & contra Cutellium *lib.2.q.62.* docent, Baronius, Bastidia, Maynardus, Belletus, Duardus, Riccius, Lupus, Comitolus, quos sequitur Thomas del-Bene *de immunit.p.1. cap.8. dub.8.* satisfaciens fundamentis contrariis.

Ad tertiam quæstionis partem an aliqua civi- 6
tas, seu Princeps possint exigere tributa à Clericis, quia ita per consuetudinem immemorialem semper factum est, poteris latè respondere adductis *p.15.* in vers, *ad quartam*, & vers. *ad quintam, & ibi q.16. à n.1.* Ubi de quæstione, *an possessio antiqua collectandi, faciat jus in præjudicium ordinis Clericalis*, Ubi eum distictione bonorum. Et secundùm illam existimo componendas opiniones diversas affirmativam Gabrielis Pereira *in tract. de mann Regia p.1.cap.10.n 2.* Paul. de Castro *in cons.*423. & negativam Magalæ *in cons.12.n.4.& Decreti Rota Romana 10.decemb.*1598. & Dianæ *dict.p.1. tract.2. res.96.* ac aliorum dicentium Bullam cœnæ Domini, non solum tollere quascumque consuetudines, etiam immemorabiles, sed etiam continere clausulam irritantem, quæ destruit, & inficit titulum, & possessionem.

Ad quartam quæstionis partem, an statuta pro- 7
hibentia alienationem stabilium in non subditos, ligent Ecclesias, seu Hospitalia; respondebis abunde, etiam ex dictis *supra hoc textu q.7.* in vers. *ad quintam*, & Clarius vers. *ad sextam*, ubi egi de illa *an valeat statutum sæculare, quo cavetur ne bona*

transferantur in Ecclesiasticas personas sine Regia
facultate, & *in q.* 8. Ubi *de legibus amortizationis.*
Et ita nunc breviter dico illa statuta non ligare
Clericos, Ecclesias, & Ecclesiasticas personas,
quorum libertatem restringere nequeunt ex *c. fin.*
*de immunit. Eccles.lib.*6. Bartolus *in l.fin.n.*1 8.*cod.*
de sacrosanctis Eccles. & *in l. dudum* 14.*cod. de con-*
trahenda emptione, & *in l. fin.n.*4.*Cod.de exacto-*
ribus tributorum lib. 10.& *in l. filius familias* 117.
alias 114.§.*Divin. n.*12. *ibidem* aogel. *n.*4. Imula
in vers. *item adde circa tertiam quæstionem* alex.
*sub n.*12. vers.& *sic stabit* Crotus *num.* 80. Ferdi-
nand Loaces *num.*157. Ripa *num.*81. & Socinus
Junior *n.*116. qui testantur de magis communi *ff.*
*de leg.*1. Ciriacus *controvers.*530. *tom.* 3. *num.*13.
Videndus *a n.* 14.
8 Unde licet maximè ipse Cyriacus à *dicto n.*14.
coutravertat oumquid prædicta doctrioa proce-
dat etiam respectu Hospitalis; affirmat verò *ibi à*
*num.*54. contra Plotum in *cons.*19. *sub.n.*19. di-
centem constiturionem Dominii Medionali pro-
hibentem alienationem, & translationem immo-
bilium forenses, & non subjectos non procedere
in translatione in Hospitale, quia ipse debet intel-
ligi de Hospitali Religioso, & erecto cum autho-
ritate superioris, cum parificet Ecclesiam, perso-
nas Ecclesiasticas, & Hospitale, de quibus eadem
oratione meminit, nam Ecclesiæ non æquiparan-
tur Hospitali, nisi sit publicum, & solemniter ere-
ctum, & extructum, sic cum Castro *cons.*5. *vo-*
*lum.*1. expresè tenente hujusmodi statuta non
comprehendere talia Hospitalia, sed alii plures
etiam porrigunt affirmativam opinionem ad Hos-
pitale, in quantum sunt opus pium, de quo in
vers. sequeoti.
9 Ad quintam quæstionis partem etiam ex dictis
*supra in dicta quæst.*7. vers. *ad quintam*, & vers.
ad sextam. & ex proxima dictis in vers. *ad quan-*
tam, responderi potest, eum ergo statutum re-
stringens relicta ad pias causas, non valere
ex doctrina Baldi *in l. generali* 13.*n.*6.& 7. *Cod. de*
sacrosanctis Eccles. Arcar. *cons.*25. *n.*1. Felini *in*
cap. nostro n. 94. Alex. *cons.*209. *sub.n.*5. vers. &
quod dictum statutum. Cardinal.Tusch. in verb.
*libertas Ecclesiast. conclus.*348.*n.*9 .*tom.*5 *fol.*380.
ex quo dicitur contra libertatem Ecclesiasticam,
auferendo privlegia piæ causæ, quia sicut sta-
tuentes hoc facere non possint; ita etiam, nec
censeantur impedite quæ spiritu Dei ducuntur,
Calcan. *cons.*13. *à n.*3. & quia in similibus dispo-
sitionibus statutariis, semper videtur excepta per-
sona Dei ex Tiraquel. *de privileg. piæ causæ pri-*
10 *vileg.* 130. quam repræsentant Pauperes. † Ita-
que relicta Hospitalibus, relicta ad pias causas di-
ci, dixit etiam Tiraquel. *in præfatione dict. tract.*
vers. *item relictum Hospitali*, Alex. *dict. can.*509.
*à n.*1. *vol.* 2. Bald. *in auth. hoc Jus porrectum sub*
*num.*11.vers. *tamen quia legatum Cod. de sacro-*
sanct. Eccles.
11 Nihilominus, in puncto quæstionis nostræ,
alii sub distinctione loquuntur; imo & affirmant
valere tale statutum, seu proclama, afficiens, bo-
na subditorum inhibendu prohibitione reali
quamcumque alienationem in personam, commu-
nitatem, collegium, aut universitatem non sub-
ditam, quia non est nisi taotum contra rem ipsam
legatam, quæ nequit transire in personas statuto
comprehensas, & prohibitas, quæ prohibentur
acquirere, non respectu sui, sed respectu rei sub-
jectæ ita viuculat, ut concludit Abbas *in cap.*
quod Clericis 9. *n.*30. *de foro compet.* Ubi affirmat
talem prohibitionem realem ligare, seu impedire
Clericos, & Ecclesiam, ne res prohibita ad eos
devenire possit, Rochus de Curte *in tract. de con-*
*suetud.sect.*8.*n.*87. *fol.* 105. Alderan. Mascard. *in*
*tract. statutor.conclus.*1. *sub num.*258. vers. *secundo*
casu, aut statutum loquitur, Felin. *hic n.*84. Bald.
in cap. cum venissent sub n. 6. extra de eo qui mit-
titur in possess. causa rei servand.
Inquiens quod in realibus actionibus, statuta, 12
& consuetudines laicorum ligant Clericos, cum
res affecta sit de Jurisdictione, & territorio Prin-
cipis statuentis: & quod quando prohibitio alie-
nationis est realis, quod excludantur Ecclesiæ, &
personæ Ecclesiasticæ forenses scripserunt Bald.
*cons.*174. *vol.*5. Surdus *cons.*521. *n.*3. Rebuffus,
Ripa, Bolognetus, Capra, & alii, quos sequitur
Cyriacus *dicto controvers.*530. *à n.*64. & *ubi n.*69.
& 70. cum alii, quia in similibus statutis non est
intentio statuentium ligandi Clericos, & Eccle-
sias vel impediendi pias causas, sed principaliter
disponendi de re subjecta, providendo publicæ
utilitati sui status, ne cives, & habitatores de pau-
pauperentur.†† Et quia illa est propriè illicita prohi-
bitio, & contra libertatem, quæ est generalis
contra omnes, non autem quæ est secundùm quid
eum opera pia possint fieri etiam inter laicos &
ex aliis. Sed tu resolves ex addictis quæstionibus
ab hoc textu, alias inquam facilis esset iste mo-
dus prohibendi contra Ecclesias & Ecclesiasticos.
Et pro prima nostra sententia facit quia Do- 14
ctores agentes, & sequentes Regiam potestatem
in condendis statutis, & legibus, quibus prohi-
betur alienatio immobilium in non subditos, ab-
solutè & simpliciter contra Clericos, & Ecclesias
non admittunt, solùm verò dicunt ut alieoatio
debeat fieri cum certa solemnitate & forma, quæ
facile servari Potest; & quod tales leges formu-
lariæ ligent etiam Clericos, teuent Signorulus
*cons.*21. *n.*15.& 25. vers. & *secundo casu* Alberic.
in tract. de statutis 2. *p.q.*2.*num.*39.& *n.*64. *in fine*,
Baldus *in cap. quod Clerici de Judiciis n.*2. Federi-
cus de Senis *cons.*85.*n.*3. Barbaria *in cap.quod Cle-*
*rici col.*24. vers. *ego hanc materiam* de foro comp.
† Et faciunt quæ ego dixi *ibi q.*3. Ubi quod or- 15
dinatoria litium facta à laicis observantur io Ju-
diciis Ecclesiasticorum si non præjudicent liberta-
ti Ecclesiasticæ & Cyriacus *controvers.*529. latis-
simè, & ex proposito agens de statuto prohibente
alienationem stabilium, in forenses, vel non sub-
ditos: an liget Ecclesias, vel personas Ecclesiasti-
cas: & quid si prohibent non simpliciter; sed
conditionate, sine licentia Principis, vel sub alia
certa forma; & postquam pro affirmativa senten-
tia plures adduxerit *num.*40. dicentes quod Cle-
rici ligantur hujusmodi statutis, Bald. *in cap. qua*
in Ecclesiarum 7. *hoc tit. num.*16. Jacob Butrig. *in*
auth. Cassa cod. de sacrosanct. Eccles. & *in l assiduis*
11. *cod. qui potiores in pignore habeantur* Signor.
*cons.*21. Andream Sicul. *in Rub. de rebus Ecclesiæ*
*n.*81. *sub n.*152. Tiraquel.*de retractu consang.*
§.1.*glossa* 13.*n.*5.& *in l.* 16. *connub. glossa* 8. *n.*171
Urtilis ad Afflictis *decis.* 310. *num.*8. Menochium
*cons.*800.*n.*23. Saraynm ad Mathesilanum *singu-*
lari 10. vers. *in simili. item videmus*, Nata *cons.*
515.*n.*10. Crotum *cons.* 5. *num.* 47. † Tamen ipse 16
à n. 41. distinguens inter simplicem prohibitio-
nem & conditionatam in illis verbis aut enim
inquiunt statutum simpliciter prohibet alienatio-
nem in forensem, vel non subjectum, & tunc non
ligat

ligat Clericos, aut in alienatione requirit certam formam, quæ potest impleri sine magna difficultate; puta quod talis contractus denunc ietur, vel fiat cum interventu jud'cis, vel agnatorum; & tunc ligat Clericos, quin nihil eis deperit, cum facilè implerit, nisi cum magna difficultate, & quæ fere est impossibilis, ut quando pendet à voluntate superioris taotùm, ut exemplificant ipsi, si statutum dicit quod non valet alienatio, nisi cum licentia communitatis, vel Princ'pis, & tunc non ligat Clericos, quia reputatur impossibilis hæc impetratio, quæ pondet à sola voluntate Principis, ut potest Salicetum *in auth. Cassa n.* 15. *Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*, distinxit Clarius Cardinal. Zabarella *in repetitione cap. perpendimus col.* 15. vers. *bis attentis venio de sent. excommunic. fol.* 123. *col.* 1. *in impressione veneta anno* 1602. ubi in vers. *& per hac deciditur alia quæstio*, ubi loquitur quando adest onus licentiæ petendæ, Decius *in textu nostro à num* 260. *&* 264. *in impressione veneta anni* 1576. Ambros. Opicon *in l. filiusfamil.* 114. *alias* 117. *§ Divi ff. de leg.* 1. *n.* 79. Ferdin Loaces *in allegat. pro Marchione de los Velez. num.* 158. vers. *item limitatur*, Rodericus Suares *in l.* 13. *tit de las deudas num.*2. *&* 3. Surd. *cons.* 2. *num.* 41. *&* 42. Zanchus *de privileg. Eccles. cap.* 11. *num.* 15. *in fine.* Bardellonus *cons.* 70. *n.*20. *&* 21. *tom.* 1. Calixtus Ramitez *de lege Regia* §.

17 27 *in num.*10. *in fine.* † Ergo si ibi taotum in tali casu, in quod de formula aliqua facili statutum de non alienando in forenses, & non subjectos obligat Clericos, secus si simpliciter, sequitur dicendum contra Cyriacum, & alios in puncto quæstionis nostræ nunquam tale statutum Clericos obligare, & Ecclesias, ut secundum nos videtur amplecti novissimè D. Antonius da Castro fiscus Regius pro Rege nostro Philippo in commissione millionum in mense Julii anni de 1656. occasione tributi, de quo loqnutus fui *supr. à q.* 13. *n.* 1. & nihilominus in huc puncto non est ausus; etsi loquatur obiter admittere, sive approbare contrariam sententiam, quæ facere videtur admodum ad comprobandam ejus allegationem *ibi num.* 99. applicans ad casum, de quo dico in quæstione se-

18 quenti. † Cyricus addit *à num.* 43. *ad* 47. inter statuta, quæ ligant res; & quod hæc obligant Clericos; secus si ligent. personas, item & inter statuta respicientia Clericos territorii, & istos non ligari, secus Clericos forenses ex Baldo, Rebuffo, & aliis; sed idem Cyriacus hoc non admittit ex Bart. *in dicto* §. *Divi* loquente expresè de Clericis forensibus; eo quod talia statuta restringunt libertatem Ecclesiasticam; quæ ratio vere etiam ad forenses applicatur.

Ad sextam quæstionis partem an Principes

19 possint statuere irritando aliqua juramenta apponi solita in contractibus; sed quia difficultas hæc potest ampliari ex his. quæ dixi latè *in cap. novit. de judiciis q.* 9. *à num.* 1. ubi egi de illa *an laici Principes, aut judices possint de juramentis cognoscere;* & ibi *quæst.* 13. *à n.* 1. *& alibi;* ideo nunc breviter dico quod etsi videatur affirmandum, uti cavetur Lusitano Jure novæ recopil. *lib.* 14. *tit.* 73. Ubi irritantur omnia juramenta, quæ in contractibus, & promissionibus apponuntur: tamen absolutà negandum esse, quia lex lata a Principe sæculari, nihil potest circa Juramentum, cum sit nagotium mere spirituale, ut super matrimonio, decimis, & similibus dixi *cap. tuam de ordine cognit.* sic docent Coralus de Gras. *de effectib. Clericor. affectu* 2.

n. 81. Duard. *in Bulla cœna n.* 2. *Can.* 14 19. *n.*56. Marth. *de jurisdict. p.*4. *cent.* 1. *casu* 72. *n.* 18. Ubi contrariam seotentiam falsam vocat, ipsum leges, quia multos citat.

Nec debet sustineri Fagundes, qui conatur de- 20
fendere prædictam legem Lusitaniæ *tract.* 1. *lib.*2. *cap.* 17. putans Reges Lusitanos constituisse illam legem ex privilegio summi Pontificis, quod licet modo non extat, sufficiat extare illius famam tempore immemoriabili per effectum, & usum privilegii probatam: tamen non est cur admittatur hæc expositio ex his, quæ dixi *quæst.* 15. vers. *ad ultimam*, ubi egi de illo dubio, an consuetudo immemoriabilis probet extitisse privilegium faciendi aliquid contra immunitatem Ecclesiasticam. † Docet Diana *p.* 1. *tract.* 2. *res.* 73. resolvens, ut

quoties statutum facit mentionem de Juramento, 21
etiamsi hoc efficeret propter bonum finem, & bonum commune, sit contra libertatem Ecclesiæ. Qui etiam *res.* 94. *&* 95. agit de duabus illis quæstionibus, an Princeps sæcularis possit relaxare obligationem Juramenti præstiti. Et an Judex sæcularis possit cogere laicos ad condonandam obligationem juramenti, aut injuria extorti cum multis pro utraque parte; sed quia de illis dixi *sub. cap.* 1. *& tit. de Jure Jur.* recurreres ad *ibi* dicta.

Quare si statutum præciperet, ne minores, & 22
mulieres possint contrahere, non servata certa solemnitate, & contractus aliter factus sit; nullus præsumptus, & simulatus, atque præsumendum minores dolo inductos ad contrahendum, etiam si Juraverint, dico non valere; eo quod disponit de Juramento per indirectum; imo & directo, cum faciat expressam meotionem de Juramento: ita Diana *dicta p.* 1. *tract.* 2. *res.*73. *in fine*, & Martha *dicta* 4. *p. casu* 72. *cent.* 1. qui postquam latè agens *à n.* 1. quod statuta laicorum non possunt irritare contractus Juratus, nec supra Juramentis, etiam per indirectum disponere, multa videnda congerens *à num.* 23. ait quod statuere, ne Juramenta producantur in esse, est statuere super spiritualibus. Et quod statutum laicorum quomodolibet mentionem faciat de Juramento, non valet; & *num.* 25. quod statutum disponens principaliter de contractu, & in consequentiam de Juramento, non valet: & *num.* 28. quod Juramentum appositum super contractu à lege prohibito, non obligat: *& n.* 31. *&* 32. *fin.* Ut statutum de compromissis non habet locum super contractibus Juratis, & quod salus conductus concessus per Principem, non extenditur ad contractus Juratos de uberiori intellectu hujus quæst. videbis quæ immemor dixi *infra quæstio* 42. vers. *ad tertium*, ubi dicta in toto hoc vers. *ad sextam* sub quadam bona distinctione præcaventur, & pro intellectu adjunges quæ ex pluribus dicit Thom. del-Bene *de parlam. dubit.* 4. *sect.* 27. *&* 28. *sub corollario* 4.

Ad septimam quæstionis partem, an possit 23
Princeps condere statutum, abrogans aliud statutum suum, quod Clericorum privilegium continebat; & lectis quæ dixi *infra in cap.* 2. *de judiciis quæst.* 15. *à num.* 1. ubi agi de eo *an si Reges, & Imperatores exemptionem concessissent Clericis, possint eam revocare* jam breviter dico in puncto nostro, cum Felino *hic*, ut non possit illud Princeps revocare, quia privilegium concessum postquam ratum habetur, transit in Jus, respectu illius, in quem collatum est ita *num.* 124. deinde quia privilegium concessum non subdito, revocari non potest ex doctri-

dorina textus *in cap. novit. de judic.* Abbas *in cap. inter alia num.* 19. *de immunitate Ecclesiarum*, & alii; sed Cletici non sunt subditi sæcularibus, ergo privilegium illis concessum amplius ausetri non poterit; sic utalitet facientes excommunicet Bulla in cœna Domini ibi *quarumcumque Ecclesiarum Juribus quomodolibet præjudicetur*: & hanc docent sententiam Azorius *p.* 1. *lib.* 5. *instit. moral. lib.* 5. *cap.* 13. *quæst.* 5. Coriolanus *in Bulla cœna excommunic.* 5. *fol.* 9. 35. Pesantius *tract. de immunit. Eccles. disp.* 9. Martha videndus *de Jurisdict.* 4. *p. centuria* 1. *casu* 62. *num.* 6. Alterius *tomo* 1. *disput.* 36. *lib.* 5, *c.* 6. *fol.* 703. *col.* 2. copiosè Carolus de Grassis *de effectibus Clericorum effectu* 2. *n.* 14. & 23. Diana *p.* 1. *tract.* 2. *res.* 60.

24 Et confirmatut quia & si privilegia Priucipum æquiparentur dispositionibus ultimarum voluntatum, *cap. quia cunctis de conces. prabenda*, *cap. si pluribus de prab. lib.* 6. Gigas *in tract. de pens. q.* 27. *num.* 5. tamen sine causa revocari non possunt, Bald. *in l.* 1. *in* 5. *notab. cod. de leg.* inferens ad concessionem Castri factam alicui benemerito, quod sit ei desendenda, nec auferenda; & quod impetratio facta in contrarium, sit nulla ipso Jute pet glossam *in l. si qua loca Cod. de fundibus, & saltibus rei dominica lib.* 11. quem sequitut Curtius Junior *in l. hares absens. in princ. num.* 19. *ff. de judiciis post Castrens. in dicta l.* 1. qui dicit Bald. sæpe facere mentionem de hac conclusione, quia sibi contigit in facto proptio, Afflictis *in cap.* 2. §. *similiter* 64. *de capitan. qui cur, vend.* & ibi Andreas *num.* 24. *in fine*, qui reprobat advocatos fiscales contrarium 25 sentientes. † imo & idem Baldus *cons.* 226. *Rex Romanorum n.* 6. vers. *sed ego non credo volumine* 1, tenet quod privilegia non possunt pet Principem, nec per ejus soccessorem sine causa tevocari, quia quidquid Princeps agit sine ratione, non valet ex glossa *fin. in cap. penult.* 22. *dist.* Ubi habetut, ut nemo possit amittere privilegium suum sine causa; sed nullam causam potuit Ecclesia dare, propter quam sit ptivanda à privilegio ibi per laicum Priucipem collato; ergo, præcipuè si consideres textum *in auth. de referend. in princ.* Ubi proprium Ptincipis est concessa per eum non auferte.

26 Et confirmatur tum ex his, quæ latè dixi *in dicto cap.* 2. *de judiciis dicta quæst.* 15. *à n.* 1. cum aliis, tum in alegatione, quam feci pro ministris inquisitionis Vallisoletanæ anno præterito 1648. in causa contra D. Hieronimum de Tordesillas, dictæ civitatis, Prætorem posita *in fine tract. de judiciis, & foro comp. num.* 24. & 25. cum aliis, ubi probant ut privilegium semel concessum à Principe ob causam, transeat in contractum, & in casibus, de quibus loquimur est certissimum: nam cum Reges ab Ecclesia tot, tantaque beneficia acceperint, sequitut, ut ptivilegia ab ipsis in Ecclesias collata, non dependant tantum à voluntatibus Principum in fieri, nec in duratinne, seu conservatione, sed pendeant à pontificibus saltim indirectè habentibus potestatem in Ptincipibus juxta quæ dixi latissimè *in cap. novit.* 13. *de judic.* Ubi Innocentius singularitet voluit, ut privilegium concessum non subdito nequeat revocari, ut dixerunt etiam Bartol. *in l. qui separatis Cod. unde liberi, & in l. si cum mihi ff. dolo*, Cardin. *in cap. perpendimus de sententia excommunic.* Atchidiacum. *in cap. quicumque* 13. *q.* 3. Castrensis *cons.* 317. vers. *constat autem volum.* 1. Vbi loquitur in privilegio immunitatis, idem *in l. digna vox. Cod. de legibus*, vers. *nota pro rebus Ecclesia*, Decius *in cons.* 286. Jason *cons.* 56. *n.* 2. *volum.* 1.

Etenim Lucas de Penas *in l. fin num.* 64 *Cod. de* 27 *location. prædior. civil. lib.* 11. dixit quod privilegium concessum Ecclesiæ non possit revocari; eo quod Princeps debet imitari Deum, qui nunquam revocat beneficia collata in aliquem, sed magis cumulat liberalitatis fasciculum *cap. quantalibet in fine* 33. *q.* 3. & Felinus *in cap. ad Apostolicam de simonia*, dicit esse ibi casum de hoc, & Jason *in l. non amplius n.* 14. *ff. de leg.* 1. dicit quod ista opinio in consulendo, & judicando est retinenda. † Et sic evenit ut laici nequeant revocare per 28 statutum eleemosynam singulis annis faciendam Ecclesiæ per alterum prius statutum dispositam, ut firmant Bartolus *in l. privilegia in fine cod. de sacrosanct. Eccles.* Geminianus *in cap. quæ in Ecclesiarum hoc tit. col.* 7. *vers. venio ad tertium.* Felinus *hic num* 97. & *in dicto cap. ad Apostolicam de simonia num.* 2. Decius *hic n.* 232. & 238. Tyraquellus pro utraque parte plures referens *de privileg. pia causa privilegio* 159.

Unde etsi pro contraria sententia negativè pu- 29 gnent Sousa *in Bulla cœna cap.* 16. *disp.* 81. *conclus.* 5. *num.* 6. Duardus *ibi lib.* 2. *can.* 15. *a.* 27. *n.* 16. Villalobos *in summa tom.* 1. *tract.* 17. *dubio* 21. *n.* 4. & alii; eo quod existiment ut privilegia particularia hujus, vel illius Ecclesiæ, Religionis, vel personæ directè non pertineant ad immunitatem Ecclesiasticam, & possint revocari ex ea ratione quia lex ad libitum statuentis, præsertim quando sponte facta est, & adest justa causa revocationis illius, possit fieri sine injuria tertii, cum adest causa sic ut nullus conqueri possit, eo quod per revocationem illius quod prius concessum fuerat, reducatur ad Jus, quod prius competebat ex glossa *in l. si unus §. pactis ne pereat verbo in specie ff. de pactis.* Quia satis fit ex adductis, imo & prædicti Doctores fatentur quod si tale privilegium fuerit confirmatum per Summum Pontificem, nequit à Principe concedente revocari.

Nec obstat Bosius de Principe *num.* 176. Ubi 30 dicit communem opinionem esse privilegium concessum à Principe Ecclesiæ, posse per illum revocari, etiam ex intervallo post acquisitionem, & patet *ex textu in l. quis curialis cod. de Episcopis*, & Clericis, ubi Imperator revocavit privilegium concessum ab ipso. Quia respondeo ad dictum Bosii, quod nullus excitatis pet illum loquitur de privilegii tevocatione, sed tantum in revocatione statuti. Etenim Martha expendi *dicta p.* 4. *de Juridict. casu* 52. *n. fin.* Ut in eo casu intret illa resolutio, quando privilegium concessum est per statutum, non per modum legis, quia tunc censetur approbatum pet Papam si tevocatur per statutum subsequens, specialiter mentionem faciens de Clericis, & non valeat, tum ex defectu potestatis statuentium, tum etiam quia dicitur inductum in diminutionem Jurium Ecclesiæ acquisitorum: & sic contra ejus libertatem: ita ille; sed ego melius existimo responderi ex fundamentis actis pro nostra sententia. † Et ita dicendum 31 cum Felino *hic dicto num* 97. *in fine*, ut non obstet *dict. lex si quis Curialis*, quia *ibi* Imperator revocavit de facto, & Marta *supra n.* 16. ex doctrina Decii hic addit leges codicis, in quantum sunt præjudiciales Ecclesiis, non censeri approbatas à Summo Pontifice & tanquam factas à non habente potestatem, non valere, necesse allegandas in decisionibus causarum.

Ex

32 Ex his pro complemento existimo dicendum cum Diana *dicta p.1. tract.2. res 60. in fine*, quod si erat statutum antiquum Laicorum, ut singulis annis certo die cujusdam mensis cuidam Collegio Clericorum, vel monasterio regularium erogarentur certæ eleemosynæ; sed deinde efficerent aliud statutum, ne in posterum ea eleemosyna præbeatur, tale statutum esse contra libertatem Ecclesiasticam, juxta primam sententiam.

33 Et cum Genuense etiam addo in practica Ecclesiæ triennario 17. *quæstio* 480. *num*. 8. contra aliquos probante statutum esse contra libertatem Ecclesiæ, quando est contra libertatem unius Ecclesiæ tantùm.

34 Ad octavam quæstionis partem an per aliquod privilegium sit in aliquibus Regnis derogatum libertati Ecclesiasticæ; ut abundè respondeas adjunges hic quæ adduxi *infra in cap.1. de judiciis quæst.*19. cum aliis, ubi de quæstione trahendi causis ad Regias audientias per viam violentiæ; & in aliis quæstionibus illius textus, seu tituli, & *sub tit. de foro comp.* Ubi scripsi de pluribus casibus, in quibus solent laici judices cognoscere inter Clericos. Sed quia ad utramque partem agit Diana *p.2. tract.2. res.6.* cum infinitis, quos refert, quosdam asserentes per Bullam cœnæ Domini esse sublata illa privilegia, cum quotidianis publicetur, alios non esse sublata affirmantes; ideo ut excusem longam repositionem recurres ad ea, quæ adduxi *in dicto cap.2. de judiciis q.24.* quatenus egi de illa quæstione an *aliquis Princeps habeat privilegium à Pontifice cognoscendi per viam violentiæ: vel an excusetur Judex prætextu quod non sit Bulla cœnæ recepta in sua provincia, vel consuetudinem inducens, vel ea introducta incidat in Bullam: vel an Reges in aliquo casu sive judicio exemptorum.*

35 Dubium ergo potest esse, quod tantùm tetigi *in dicta q. 24. cap.2 de judic.* an per Bullam cœnæ sit revocatum dictum privilegium: vel an Pontifex queat revocare privilegium semel concessum Principibus laicis cognoscendi inter Ecclesiasticos. In quo dubio lectis etiam quæ adduxi *in dict. quæst.* 15. *de judiciis in fine*, Ubi affirmavi privilegia illa posse revocari à Papa. Sed quia sunt nonnulli, qui audeant dicere Reges habere aliqua privilegia immemorabilia; ita ut cesserunt in Jura Regia, & non possint amplius à Pontifice revocari; ut notat Zypeus *in analica Juris canon. lib.2. de foro compet. n.*41. Sed Sousa absolutè *in Bulla cœnæ cap.*26. *disp.*112. *n.*2. non esse dubitandum, ut etiam remuneratoria privilegia revocare Pontifex possit. Ego verò existimo ut dixi *sub dict.q.*15. *num.*10. *dict.cap.2. de judiciis* ex causa hæc remuneratoria posse revocari, aliter verò non, quia deficiente causa, nec hæc nec illa, quæ transierunt in contractum possunt revocari, juxta illa, quæ longe scripsi *in cap 1. de probationibus*, ut loquuntur Henriquez *lib. 10. summæ*
36 *c.15.n.5. in glossa littera. G.*† Malderus *in 2.2. tract.5.cap.6 dubio 7. in fine*, Ubi asserit Pontificem Jura quædam spiritualia, quæ Rex quispiam ex contractu remuneratorio, aut immemoriabili habet revocare non debere.

37 Tota vero difficultas est an hæc privilegia Principibus concessa, veluti Regi Franciæ, qui obtinet in Regno suo ex privilegio Apostolico conferre Canonicatus, & beneficia, ut notavit Carolus de Grassis *in regalibus Franciæ lib 2. Jur.1. folio* 229. & *Jur.2. fol.*437. Et Reipublicæ venetorum, quæ ut dicunt Decianus *tom.1. lib. 4. cap.9. n.66.* cum Gigante Zanardus *in director. confessor. tom. 3. cap.*50. ex privilegio Pontificio habet procedere in aliquibus casibus contra Clericos. In quo dubio existimavit Filiucius *tom.1. tract.16. cap.10. num.*158. Ut si revera aliquod privilegium concessum sit à Romano Pontifice alicui Principi laico, Bullam cœnæ illud non revocare; & idem putat Malderus *in p.2. q.9. art 2. fol* 407. *col.*1. per verba sequentia privilegium datum Regibus; aut Judicibus cognoscendi causas Clericorum, nisi revocatum fuerit, excusat contra immunitatem facientes judices, † an autem omnia quot annis revo- 38
centur per Bullam cœnæ aliqui dubitant, verius videtur non irritari, quia generalia verba, quæ rigidiora erant de hac re in Bulla Gregor. XIII. à posterioribus Pontificibus temperata sunt, judicium interim sit penes Sanctam sedem.

Et sic Facundez *de præceptis Ecclesiæ tract.* 1. 39
*lib.3. cap.7. num.*17. defendit quandam consuetudinem urgentem in Lusitania ex vi cujusdam privilegii à Summo Pontifice obstanti; imo alii dicunt legem posteriorem universalem, & generalem, non derogare privilegio anteriori speciali. Ob idque ita Regem Hispaniarum, & Regem Galliarum habere aliqua privilegia testantur Bannez *in 2.2. q.67. dubio 2. conclus.2.* Carolus de Grassis, *ubi supra*, quod præsumi posse dicunt in
Catholicis Regibus, & piis † Et Pater Suarez 40
contra Regem Angliæ *lib.4. cap.34. num* 29 ex Cardinali Bellarmino, non audet damnare usum talium privilegiorum; sed hoc Apostolicæ sed remittit, quod antea fecerat Navarrus *in manuali cap.27. num.*11. Ut notat Vasquez *in p.2.disp.*167. *cap.4.n.*32. Salaz *de legibus disp.*14. *sect.9. n.*108. Becanus *in summa theologiæ 2. tract.3.cap.6. q.* 11. *num.* 2. & Diana *dicta res. 6. in fine*, ubi commendat videndum Salgad. *de protectione Regia p.3. tom.2. cap.10, num.96.* & 97. asserens ut contrariam sententiam tueantur etiam doctissimi viri.

Ego inquam in præfatis privilegiis ita antiqua- 41
tis, & corroboratis, & ex proposito, maturoque judicio à Summis Pontificibus Regibus ob benemerita concessis multum existimo standum relatæ sententiæ nisi revocarentur expressa ex doctrina jam relata; licet videam plerosque dicere absolute, ut sint revocata per ipsam Bullam cœnæ quotannis publicam, ut sunt Dua-dus *in Bulla cœnæ lib.3. §.5. quæst.1.n.2.* & Philippus Maynardus *de privilegiis Ecclesiæ p,2. art.18. num.*10. ubi ita ait prædicta privilegia fuerunt postea à Summis Pontificibus revocata: & inter cæteras revocationes illa est, quæ legitur in Bulla cœnæ Domini ibi *excommunicamus* Ugolinus *in respons. ad Jura cons. Gymnasii Patavini cap.7. fol.*9. sic asserens per Bullam cœnæ Domini, quæ singulis annis in die Jovis Sancti præsentibus Principum Christianorum nunciis publicatur illa clausula *non obstantibus*, derogat omnibus privilegiis contra libertatem, ut docuerunt etiam Martha *de Jurisdict. p.4. cent.1. casu 17. num.*12. Barbosa *hic num.*25. Patres Theologi Religionis Servorum *in defens. censuræ Pauli V.cap.8. num.19. in fine*, & Joannes Beltran de Guebara *in propugnaculo Ecclesiæ libert.§.7. num.*43. *assert.*1. Sayrus *de censuris lib. 3. cap.*5. Ubi dixi sine causa Navarrum dubitasse, & respondet ad argumenta illius, cujus verba refert Diana *dicta res 6. p.1. tract.2.* in vers. *verum.*

Et licet clausula *non obstantibus privilegiis* 42
excludat

excludat omnia privilegia, non clausa in corpore
Juris ex glossa 1. per textum *ibi in l.3. cod. de si-
lentiariis lib.* 12. quam recipiunt doctores per
glossam *ibi* verbo *excusatur*, & *in l.hæres absens
ff. de judiciis*, Barbosa *de clausulis*, *clausula* 83.
*num.*1. cum infinitis; & *num.fin.* Ubi quod clau-
sula *non obstantibus quibuscumque in contrarium
facientibus*, posita ab eo, qui derogare potest ope-
retur effectum omnimodæ derogationis omnium
legum, & statutorum, privilegiorom, etiam si
privilegia, non nominarentur, Gamba Curta *de
officio legati lib.*8 *tit. de potestate legati in legibus*
43 *& statutis condit.num.*28. † Sed illa clausula cer-
tum est, ut non auferat Principis privilegia, quæ
transierunt in vim contractus, aut titulo oneroso,
44 ut cum multis probat ipse *n.*8. *&* 9. † Qui etiam
in clausula 87. contra multos, quos refert *num.* 3. *à
num.*4. ex locis Trid. *sess.*17. *de reformat.cap.*16.
*& sess.*24. *de refomat.cap.*20. *& sess.*25. *de refor-
mat.cap.*6. *à num* 4. defendit cum multis ut per
clausulam *non obstante quacumque consuetudine*,
numquam censeatur sublata consuetudo imme-
morialis, etiam cum dictione universali, nisi ex-
pressa mentio de ea in lege, & in constitutione
habeatur, nisi in ea militet eadem ratio. Ergo in
puncto nostro ita videtur concludendum, cum in
Bulla cœnæ talia privilegia, quæ constent à Pon-
tificibus concessa, non revocentur expressè, aliud
inquam esset si tantum illa privilegia præsume-
rentur. Et juxta notata hic est intelligendus Tho-
mas del-Bene quem vidi post hæc *de immunit.p.*1.
*c.*7.*dubit.*5. ubi agit de eadem quæst. cum Pesan-
tio, Filiucio, Sayro, Sousa, Duardo & aliis.

45 Ab ultimam quæstionis partem, an per aliquod
privilegium sit in aliquibus Regnis derogatum
libertati Ecclesiasticæ, respondebis ex adductis in
vers. *ad sextam* ibi à vers. *dubium ergo potest esse.*

QUÆSTIO XXI.

An Principes laici quoad suos subditos, possint inducere impedimenta dirimētia matrimonium. An statutum disponens mulierem extra territorium nubentem cum sua familia, privandam esse hæreditate, & si ei sit quæsita, sit contra immunitatem Ecclesiasticam. An lex, sive statutum, quod aliquis adiens hæreditatem, non facto inventario, teneatur ultra vires hæreditarias, comprehendat Clericos. An valeat statutum in quo cavetur ne filia, vel filius possint contrahere, sine consensu patris, & quod alias cadat ab hæreditate. An Princeps sæcularis possit ferre aliquam legem adversus filios, contra justam parentum voluntatem nubentes. An Princeps laicus possit facere leges circa matrimonium. Et an possit legitimare filium Clerici, si ipse filius & Clericus

SUMMARIUM.

1 *Matrimonii impedimenta solùm potest Ecclesia statuere, postquam matrimonii contractus fuit elevatus ad sacramentum; itaque prædicatum ex usu Ecclesiæ perpetuo, & de Jure, ut* n.2. & 3. *non laicus Princeps* n.4.5.

2 *Matrimonii causa est omnino Ecclesiastica tractanda coram judice Ecclesiæ, non sic causa dotis, ut* n.3. *solvitur objectio* n.10. 11. 12.

3 *Matrimonii ratio apud Christianos inseparabilis est à ratione Sacramenti, quoad judicia, &* à n.5.

4 *Principes laici, etsi impedimenta matrimonii possent stabilire ex natura sua, sed hujus potestatis usus est interdictus ab Ecclesia.*

5 *Matrimonii contractus, licet ex se subjectus sit Principi laico; sed quia Christus elevabit ad rationem Sacramenti, & res Sacra; & sic ab eo tempore non subjecta Principi laico, etiam fideli; licet videatur contra.* n. 12.

6 *Homo ante ordinationem est materia subjecta Jurisdictioni sæculari, sed post ordinationem extrahitur à potestate sæculari.*

7 *Christus etsi noluisset ferre judicium inter fratres, de hæreditate tamen interrogatus de causa divortii, & repudii, non remisit quæstionem ad judices Politicos; imo legem novam condidit, & repudium abrogavit.*

8 *Impedimenta matrimonii, etsi simpliciter loquendo, possent à Principibus laicis præscribi Christianis sibi subjectis: prout opus fuisset ratione contractus, sed ea non possent facere irrita matrimonia post Ecclesiæ prohibitionem, nisi ad eundem finem recepta fuissent ab Ecclesia simili lege. Vide* n.12. 13.14 15.16.17. *& aliis, ubi qualiter contingat.*

9 *Matrimonium inter fideles Christianos, est formaliter aliquid Ecclesiasticum, nec sit verum, quin sit Sacramentum.*

12 *Matrimoniales causæ ad solos Episcopos pertinent tractandæ non ad inferiores Prælatos.*

14 *Infames lege civili non efficiuntur transeuntes ad secundas nuptias.*

16 *Lex ulla civilis de impedimentis, matrimonii lata, robur non habet, nisi per Ecclesiasticam etiam legem, idem statuatur.*

17 *Lex qualibet Principis laici lata circa essentiam matrimonii, est nulla, & si non reprobatur ab Ecclesia.* & n.27.

18 *Leges Honorii, Theodosii Junioris, Valeriani, Gallieni, & aliorum Imperatorum declarantes nuptias nullas celebratas adversus formam in eis præscriptam, non servantur in Ecclesia nisi aprobentur ab Ecclesia.*

19 *Cognatio, & affinitas legalis impedit, & dirimit matrimonium; non quia sic est de Jure Civili; sed quia probatum ab Ecclesia.*

20 *Romanus Pontifex solus est qui potest statuere circa matrimonia contrahenda, vel prohibenda. Vide* à n.1.

21 *Matrimonium inter pupillam, & tutorem validum est Jure Ecclesiæ, etiam si lex Civilis eum prohibeat.*

22 *Matrimonium contractum à filia senatoris cum liberto, vetitum est Jure Civili, sed canonico licet.*

23 *Statutum laicorum impedimenta matrimonii introducens*

introducens ex justa causa, quando sustineri valeat, & qualiter n. 27.

24 Matrimonium contrahi cum alienigenis nequit prohiberi statuto Principis laici.

25 Impedimenta matrimonii per Jus Cæsarum, aut plura, aut pauciora, olim fuerunt, sed revocata jam Jure Pontificio.

28 Principes ethnici num statuendo impedimenta matrimonialia sui subditi CHRISTIANI obligentur. Sub lite est n. 29. & 30. Ubi quod non. Et quid Principes CHRISTIANI respectu subditorum infidelium n. 33. & 34.

31 Hebræorum Respublica, quæ nec libera est hodie, nec Principem habeat, nequit impedimentu matrimonii statuere. Et quæ continebantur in legere Moysi expirarunt.

32 Judæi si ante CHRISTI passionem, cum habebant Rempublicam, impedimentum aliquod statuissent, hodie perseveraret.

35 Statutum disponens mulierem extra territorium nubentem, cum sua familia privandam esse hæreditate, etsi ei sit quæsita, verius est ut sit contra immunitatem Ecclesiasticam, cum libera debeant esse matrimonia. Contra aliquei, ut n. 36.

37 Conditio posita per testatorem hæredibus, ne cum alicujus secta hominibus, matrimonium contrahant, num sustineatur? remissivè.

38 Statutum, sive lex, quod aliquis addens hæreditatem, non facto inventario, teneatur ultra vires hæreditarias, Clericos non comprehendit de æquitate, aliter de Jure, nec Ecclesiam, Monasterium, aut fiscum, ut n. 42. 43 44. 45. 46. & si contrarium videatur dicto n. 38. 39. 40. & 41. Sed nec laicus in fore conscientiæ tenetur. n. 46.

46 Clerici non conficientes inventarium, non tenentur in solidum omnibus creditoribus hæreditariis.

47 Inventarium non faciens hæres, quia præsumitur fur, tenetur de Jure ultra vires hæreditarias. & n. 38.

48 Statutum, ut filius, nec filia, non possint contrahere matrimonium sine Patris consensu; & quod alias cadant ab hæreditate, nullum est absolutè, contra Rebardeum, ut num. 49. 50. 51. 52. ad 60. Ubi multis fundamentis patet, & n. 56. 57. & 59.

51 Henricus II. & Henricus III. Franciæ Reges leges condiderunt annullantes matrimonia sine consensu Parentum, quibus respondet Baunius, & explicantur, ut n. 52. 53. & 54. sed aliter testatur nunquam in Gallia prohibitum, ut num. 57.

52 Matrimonium contrahentes filii laudabile, & honestum est, si parentum consensum requirant n. 53. & 54.

54 Cap. non minus, cap. honocantur, cap. fin. 32. q. 2. cap. nostrates, cap. alter 30. q. 1. cap. 1. de spons. impuberum.

55 Matrimonia cogentes contrahi sine plena libertate Concil. Trid. excommunicat. damnanturque Doctores adducti num. 59. dicentes matrimonium, non obstante Tridentino contrahendum esse, ut validum sit cum Parentum consensu, & numero 60. fallit ut numero 71.

62 Statutum prohibens ne filius matrimonium contrahat sine Patris consensu sub pæna cadendi ab hæreditate, non valet, & esse correctas leges Hispaniæ & Galliæ super hoc, nec obstat Rebardeus cum aliis, ut n. 62. 63.

63 Pœnæ positæ contra filios contrahentes matrimonia sine Patris consensu nullæ sunt.

64 Statutum puniens contrahentes matrimonium cum hominibus alterius civitatis, est contra libertatem Ecclesiasticam, nec validum.

65 Pater nequit exhæredare filiam in foro conscientiæ; etsi stantibus legibus prohibentibus, nupserit contra ejus voluntatem, qui non est absolvendus à confessario in articulo mortis, nisi revocet prius testamentum, ubi eam exhæredavit.

66 Statuta invalida quoad contractum matrimonii, nec tenent etiam quoad pœnam.

67 Principes laici nequeunt ferre legem contra filios adversus voluntatem Parentum nubentes, nec eos exhæredare; & si indignè nubant quod verum est contra aliquos contrarium tenentes n. 58.

68 Cathaloniæ est lex quædam, ut filii non nubant sine Patris consensu, quæ ut sustineatur, expenditur.

71 Pater injustè impediens matrimonium contrahendum à filio, non incurrit excommunicationem Trid. de qua n. 55.

72 Princeps laicus leges ferre nequit circa matrimonii essentiam; & si videatur, ut quatenus contractus aliud posset dici n. 73.

73 Princeps nequit statuere circa accessoria matrimonii ex defectu potestatis, si eo accessorio impeditur principale, sed circa alia accidentalia poterit, ut v. g. ferre leges circa dotem, & lucrum dotis, & donationem inter virum, & uxorem, & sponsalitiam largitatem. & q. 22. n. 7.

74 Legitimare filium Clerici, num posset Princeps laicus? sub lite est, sed in praxi etiam, si filius Clericus sit legitimatus à Rege in nostra Hispania quoad bona, tutiusque esse, si etiam à Papa legitimetur, ut n. 75. & 76.

AD primam quæstionis partem præter Doctores 28. quos citat Sanchez *lib. 7. de matrimon. disput. 3.* inter quos D. Thomam; Basilius Pontius *de matrimon. lib. 6. cap. 1. & cap. 2.* Vasquez *pag. 3. tom. 4. disputation. 163. cap. 1. num. 2.* Valentia *tom. 4. disputat. 20. q. 5. punct. 1.* Hurtad. *de Sacrament. disput. 12. dist. 12.* Egidius Coninch. *de Sacram. disp. 3. dub. 1. num. 6.* Filiucius *tom. 1. tract. 10. c. 1. num. 4.* Tannerus *tom. 4. disp. 38. q. 4. dub. 1. n. 16. & 17.* Ochopavia *de Sacramenta matrimonii q. 31. num. 50.* Salas *de legibus disp. 9. sect. 5. n. 50.* Chamerota *de Sacrament. tr. 17. cap. 5. dub. 1.* Kelisonius *in 3. tom 2. q. 50. art. unico dubio unico,* Turcianus *in summa p. 2. cap. 109. dub. 5. conclus. 1.* Fragosus *de regimine Reipublicæ tom. 1. p. 1. lib. 2. disp. 4. n. 299.* Julius Chartarius *decis. 36. num. 12.* Silvius *in 3. p. quæst. 50. art. unico conclus. 6.* Ludovicus de San - Joan *de Sacrament. matrimon. q. 6. art. 1. dub. 1.* Joannes Baptista Ciaclinus *lib. 1. controvers. cap. 105. numero 28.* Layman *in Theologia morali lib. 5. tract. 10. p. 4. c. 1. quæst. 5.* Marcerus *de Sacram. in supplem quæst. 50. vers. quæritur secundo,* Bonacina de matrimonio

quæst. 3. *puncto* 1. *num.* 5. Cornejo *in* 3. *p. tract.* 6. *de impedim matrimon. disp.* 7. *dub.* 3. Villalobos *in summa tom.* 1. *tract.* 14. *dif.* 1 t. *num.* 3. *&* 4. Becanus *de Sacram. cap.* 49. *quæst.* 3. Joannes Machadus *de perfecto confessore tom.* t. *lib* 3. *p.* 1. *tract.* 5. *docum.* 1. *numero* 4. Vuigers *in* 3. *p. Divi Thomæ quæst.* 50. *art. unico* Zipæus *in consultationibus Canonicis lib.* 3. *tit. de sponsalibus conf.* 2. Estiu *in* 4. *sent. dist.* 34. §. 1. Monte *in examine Theologiæ moralis p.* 3. *cap.* 17. Bosius *de matrim. cap.* 1. §. 37. *numero* 96. *& cap.* 11. §. 14. *numero* 209. Caspensis *in cursu Theologiæ tom.* 2. *tract.* 26. *disp.* 9. *sect.* t. *num.* 4. Baunius *in Theologia morali p.* t. *tract.* 12. *quæstio ultima assert.* Petrus à Sancto Joseph. *idea Theologiæ Sacr. quæst.* 3?. *resolut.* 8. Joannes Petit. *in parto Sacramentali sua Theologiæ universalis tract.* 8. *sect.* 3. Diana *p.* 7. *tract.* 1. *à ref.* 23. latè agens contra Rebardeum, docent quod postquam ad rationem Sacramenti, elevatus est contractus matrimonii, sit solitus Ecclesiastici Juris impedimenta constituere, juxta facultatem Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 4. & ante illum in Concilio Provinciali Senonense sub Clem. VII. in decretis fidei *cap.* 17. Ubi inter errores damnatos refertur error contrarius huic resolutioni.

2 Quæ sententia confirmatur, tam ex usu perpetuo Ecclesiæ quæ totius impedimenta constituit, tum ex doctrina textus *in cap. tuam de ordine cognit.* Ubi latè scripsi matrimonii causas tractandas esse coram judicibus Ecclesiæ; est enim matrimonii causa omnino Ecclesiastica, ut patet etiam ex Trid. *dicta sess.* 24. *cap.* 12. ibi, *si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad judices Ecclesiasticos anathema sit*, ut latè expendunt Bellarminus *lib* 1. *de matrimon. cap.* 32. Paludan. *in* 4.
3 *distinctione* 26. *quæst.* 3. *art.* 3. † Deinde quia apud CHRISTIANOS ratio matrimonii à ratione Sacramenti, quoad judicia inseparabilis est; indeque fieri ut causa matrimonii, qua ex parte contractus est, sit Ecclesiastica etiam dum tamen essentialiter spectat ad matrimonii validitatem, non sic causa dotis ab illo dependens, ut latè expendi sub *dicto cap. tuam*, & ut nullo modo Principes, seu judices sæculares queant statuere matrimonii impedi-
4 menta dirimentia. † Iterum latè, & bene Diana cum Basilio Pontio, *ubi supra* tenet *p.* 5. *tractat.* 1. *ref.* 16. Ubi etiam cum Filiucio Tannero, Coninc, Bonacina, Sanchez, Ludovico de San Joan, Cornejo, Rebellu, Turriano, Helisonio, & aliis, qui licet teneant Principes ex natura sua posse impedimenta matrimonii apponere; tamen asserunt usum hujus potestatis interdictum fuisse ab Ecclesia, & summis Pontificibus reservatum, qui sibi reservare potuerunt, quia Respublica temporalis est quodam modo subjecta Reipublicæ spirituali &c.

5 Hujus assertionis ea nempe est ratio, quia matrimonium quamvis ex se contractus quidam sit subjectus etiam Principi sæculari. Sed quia per CHRISTI institutionem, est elevatum ad rationem Sacramenti, & sit res Sacra; sequitur ut non subjectetur ex eo tempore potestati Principis sæcularis, etiam fidelis, nam quod materia matrimonii contractus sit, non satis est ut possit Princeps sæcularis leges condere, cum jam per CHRISTI institutionem
6 illa materia sit Sacrosancta. † Et confirmatur quia sicut homo ante ordinationem Sacramentalem ordinis est materia subjecta Jurisdictioni sæculari, & similiter bona alia, & prædia, ut latè dixi *supra à quæst.* 1. *&* 10. cum aliis. Tamen ordinationem, vel postquam donatione Sacra, vel Ecclesiastica facta sunt, extrahuntur à Dominio sæcularis Principis, & nullum, nec in personas, nec in bona Jurisdictionem habet, ot docent relati Vasquez *in* 3. *p. tom.* 4. *disp.* 3. *de matrim. cap.* 5. *n.* 67. Hurtad. *de Sacram. matrim. disp.* 12. *dif* 12. *n.* 7. Pootius *de matrim. lib.* 6. *cap.* 1. *n.* 9. *& cap.* 2. *numero* 3. Aversa *de Sacram. ordinis*, *& matrim. q.* 9. *sect.* 2. asserens in institutione ipsa Sacramenti fuisse hanc potestatem Principibus sublatam.

Et facit quia licet noluisset CHRISTUS ferre 7
judicium inter fratres de hæreditate Lucæ *cap.* 12. tamen Math. *cap.* 15. & Marc. 10. interrogatus de causa divortii, & repudii, non jam remisit quæstionem ad judices politicos, sed eam solvit ex tempore, nec solum solvit, sed novam insuper legem condidit, ac repudium abrogavit, & D. Paul. 1. *ad Corinth.* 7. eandem Ecclesiæ authoritatem circa matrimonia declaravit in sequentibus verbis *his qui matrimonio juncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus*, & paulo post *cæteris ego dico, non Dominus.* Et sic Philippus Gamachens *in summa Theologica tom.* 3. *de Sacramento matrim. cap.* 25. Dicit quod licet possent Reges, & Principes
simpliciter loquendo præscribere CHRISTIANIS 8
sibi subjectis quædam impedimenta matrimonii, prout opus fuerit ad bonum communitatis, & ad Regni tranquillitatem: qui contractus matrimonii est etiam politicus, tamen non posse ista impedimenta irritum facere matrimonium, positis rebus, ut sunt, post Ecclesiæ prohibitionem, ac definitionem, nisi prius eadem impedimenta fuerint ad euodem finem recepta per Ecclesiam, similique
Ecclesiastica lege confirmata. † Dicens etiam 9
quod matrimonium inter CHRISTIANOS, est formaliter, & essentialiter aliquid Ecclesiasticum propter adjunctam, & inseparabilem rationem Sacramenti; ita ut non sit verum matrimonium, quin simul sit verum Sacramentum.

Unde his, & aliis suppositis, & adductis à re- 10
latis Doctoribus, non obstant quæ in contrarium possunt adduci, nempe quod matrimonium est contractus purè civilis, non minus quam alii; nec referre quod matrimonium sit Sacramentum, & non ideo desinit esse contractus civilis: & hac ratione subditus potestati politicæ, quæ licet nequeat directè statuere, circa Sacramenta; possit tamen indirectè impediendo valorem contractus, quem matrimonium essentialiter involvit, sicut etsi lex Ecclesiastica non possit directè impedire potestatem ordinis, possit tamen id facere indirectè subtrahendo nimirum Sacerdoti Jurisdictionem ad absolutionem necessariam; imo nec potestas Ecclesiastica possit alia ratione irritare hoc Sacramentum, quam irritando indirectè contractum.
† Hæc verò ex dictis unico verbo solvuntur, nam 11
apud nos fideles ex eo quod contractus matrimonii est Sacramentum in id à CHRISTO elevatum inseparabiliter quidquid de Sacramento dictum est matrimonii; item & de eodem contractu matrimoniali.

Cumque relati à Sanchez *dict. lib.* 7. *de matrim.* 12
n. 1. dicant causas matrimoniales ad solius Ecclesiæ forum pertinere; imo ad solos Episcopos, non ad inferiores prælatos; ut agnoscunt Doctores per

texrum

textum *ibi in cap. accedentibus de excessib. prælator.* sequitur ut sine contradictione sit tenenda relata sententia, quam etiam docet novissimè cum aliis Egidius Trulench. *de Sacramentis lib. 7. cap. 9. dubio 1. numero 6.* qui licet ex Bonacina, & Villalobos contra Basilium, & Hurtadum adductos teneat, ut Princeps sæcularis fidelis ex vi suæ Jurisdictionis possit statuere impedimenta, etiam dirimentia suis subditis baptizatis. Nec obstare quod matrimonium sit Sacramentum cum materia illius, ac fundamentum sit contractum civilis, ex eaque parte possit illum irritum reddere, sicut ut dixi Pater Rebardeus *sect. 5. per totum*, sic procedere eo modo quo potest Princeps v. g. ex justa causa prodigos, & pupillos reddere inhabiles ad alios contractus; ita etiam ad hanc, quia eadem plena est ratio, tamen Egidius dicit illud tantum
3 procedere ex vi contractus. † Sed hodie quia in Ecclesia Catholica est elevatus matrimonii contractus ad esse Sacramenti; ideo ablatam esse Principibus illam potestatem ex regula textus *in dicto cap. tuam de ordine cognit.* & textus *in cap. 1. de sponsalibus*, ubi lex, de qua ibi erat Principis laici, qui circa valorem matrimonii, de quo *ibi* actum fuit, nullam habebat potestatem, ut notarunt etiam Doctores, quos citat Martha *de Jurisdict. p.4.cent. 1. casu 70. n. 3.*

14 Et confirmatur ex textu *in cap. ephemium 2. quæst. 3.* Ubi habetur non effici infames ex lege civili transeuntes ad secundas nuptias, cum ait textus *ibi* ex Divo Gregorio *lib. 4. epistola* 50. matrimonia hodie negantur Jure poli, & non fori. Et ob id dixit Valentia *tom. 4. disp. 10. quæst. 5. puncto 1.* Ut non solum Ecclesiastica authoritas, sed etiam politica, seu civilis posset matrimonio impedimenta apponere, quatenus est contractus quidam ordinarius, ad bonum etiam commune Reipublicæ civilis, ut bene docuit D. Thomas *in 4. dist. 34 quæst. 1. art. 1. ad quartam*, & Ruardus Taper *in suis controvers. art.* 20. & accuratius Franc.
15 Victoria *in relect. de matrimon. p. 2. sect. 1.* † Nam etiam in magistratu civili politico oportet authoritatem esse tantam, ut possit propter civile bonum Reipublicæ varias ordinationes in contractibus, qui ad id bonum ordinantur requirere, ut etiam amplectuntur Baunius, Petr. à Sancto Joseph; & Joanne petit *ubi supra.*

16 Attamen quia contractus matrimonii propter annexam rationem Sacramenti, & finem spiritualem, quam in Republica CHRISTIANA respicit magis sit spiritualis, quam politicus, Ecclesiastica authoritas limitavit in hoc genere authoritatem magistratus civilis, tanquam Superior illa, ita ut nulla lex civilis de impedimentis matrimonii lata ullum habeat robur, nisi per Ecclesiasticam etiam legem idem statuatur, ut rectè dixerunt relati, & D. Thom. *in 4. dist. 42. art 2. ad 4. quæst. 2.* Victoria latius post Paludan. *in 4. dist. 26. q. 3. art. 3. conclus. 2*, qui ad id confirmandum citat textum nostrum, ubi generaliter legimus, ut nullum statutum laicorum in rebus Ecclesiasticis sit ullius firmitatis, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum, & fundamentis contrariis fundamentaliter; ex dictis respondet contra Re-
17 bardeum Diana *dict. p. 7. res. 25.* † Etenim Basilius *de matrimon. lib. 6. cap. 2. numero 1.* etiam adducti, Diana cum aliis docuerunt quamlibet legem latam à sæculari Principe circa essentiam

D. Fegnosin. de Leg Eccles.

matrimonii, etiamsi non reprobetur ab Ecclesia nullam esse, & tunc censendam validam, quando ab Ecclesia approbatur.

Unde etsi Rebardeus supra adductus conetur 8
suam sententiam stabilire, etiam legibus aliquibus Honorii, Theodosii Junioris, Valeriani, Gallieni, & aliorum Imperatorum apertè declarantium nuptias contra aliquarum legum suarum præscriptum celebratas, non esse firmas, & validas, nec postea continuatione, vel temporis longitudine convalescere: tamen rectè communis Doctorum *supra* relata, & Fagnanus *de Just. monit. Pauli 5. fol.* 37. observant leges appositas ab Imperatoribus in corpore digestorum circa matrimonii valorem esse invalidas, & non servandas; argumento textus nostri, & eorum, quæ dixi *supra quæst. 1. & 2.* cum aliis: sic etiam docent D. Thomas *in 4. dist. 42. quæst. 2. art. 2. d. 4.* in illis verbis *prohibitio legis humanæ non sufficeret ad impediendum matrimonium, nisi interveniret authoritas Ecclesiæ, quæ idem etiam interdicit.* † Palud. *ibi quæst. 1. ad* 12. 19
conc. 7. dicit sciendum quod cognatio, & affinitas legalis impedit, & dirimit matrimonium, *non quia sic est de jure civili, sed quia approbatum est de Jure Canonico*, & Bonaventura etiam *in 5. dict. 42. quæst. 2. ad 2.* ibi *ad illud, quod objicitur quod matrimonium regitur Jure poli, & non fori, jam patet responsio, quia Ecclesia tale impedimentum sua constitutione, & approbatione fecit esse validum, alioquin non posset impedire.*

Itaque ex his, & aliis planum est solum Ro- 20
manum Pontificem posse statuere circa matrimonia contrahenda, vel prohibenda, nec id ad sæculares judices pertinere, ut tenent Felinus, & Abbas per textum *ibi in dicto cap. 1. de sponsalibus*, idem Abbas *in cap. fin. de cognat. legali*, idem Felinus latè *hic numero* 22. Vincent. Herculan *in quæst. 3.* † glossa optima *in cap. 1. in fine 30. q. 3.* 21
dicens inter tutorem, & pupillam contractum matrimonium, validum esse, etiam si lex civilis id prohibeat cum lege Pontificia id matrimonium vetitum non sit, quam glossam existimat notabilem esse Alex. *in l. si filius à patre ff. de liberis, & posthum. §. fin.* † Et sic bene glossa fin, *in cap.* 22
si quis ingenuus 29. q. 2. dicit ut si filia senatoris contrahat matrimonium cum liberto, non teneat *ex l. filiam ff. de senatoribus*; idque procedere secundum leges, quia secundum Canones tenet; nam matrimonia reguntur Jure poli. † Ex qui- 23
bus patet responsio ad alia, quæ Celestinus ante Rebardeum dixit *in compendio Theologiæ moralis tract. 2. cap. 3. numero 1.* quatenus ex Divo Thoma, & Becano dixit Principes fideles, si præcisè eorum potestas spectetur posse ex justa causa impedimenta matrimonii dirimentia statuere notans impedire posse ab Ecclesia, cum Pontifex sibi reservaverit causas matrimoniales, *glossa in cap. ingenuus 2. q. 2.* & sic si in aliquibus Regnis non sit admissa dispositio Pontificia, tunc valeat dictum laicorum statutum.

Hinque constare à laicis etiam summis Princi- 24
pibus non posse lege prohiberi matrimonium cum alienigenis, vel cum certo hominum genere, ut nostrates fatentur passim, qui leges civiles aliquo matrimonio prohibentes, ut improbas refellunt ut dicunt Covar. *lib. 4. decret. p. 2. c. 6. §. 16. n. 16.* & omnes per textum *in dicto c. tuam de ordine cognit.* & juvat dictum Petri de Ledesma *de ma-*

25 *trimon.q.50.art.1. dub. 1. conclus.* 2. † Dicens ut
quamvis olim per Jus Cæsareum, aut plura fue-
rint, aut pauciora impedimenta matrimonii, nunc
per Jus canonicum omnia revocata esse, nisi quæ
constituuntur per illud; & si quid vellent Reges
de eis diffinire, nihil facerent, quoniam restricta
26 est eorum potestas. † juvant etiam Silvester ver-
bo *matrimonium* 8. *quæst.* 8. *dicto* 1. Ubi ila co-
gnatione legali, quæ habet vim, non à lege, sed
a Pontificio Jure, idemque dixit Tabiena verbo
impedimentum numero 1. quatenus probat legibus
humanis prohibitum esse inter tales matrimonium
contrahi; & quod talis prohibitiu est per Ecclesi-
am approbata; indeque haberi *quod legalis cogna-*
27 *tio matrimonium impedit.* † Videbis Barbosam
cum aliis *in dict. cap.* 1. *de sponsalibus num.* 5. & 6.
Ubi quod statutum laicorum disponens circa sub-
stantiam matrimonii inhibendo, vel impedien-
do illud, ubi Ecclesia non improbat, non
valeat; item quod Princeps sæcularis inter Chri-
stianos addere posset impedimenta irritantia, nisi
Ecclesia eam facultatem suo judicio reservasset.
Et latè agens Thomas del-Bene *de immunit. p.* 1.
c. 8. *sect.* 4. ubi satis probat ut non valeant leges
civiles aliquid circa essentialia matrimonii statuen-
tes nisi explicite vel saltem implicite à Jure cano-
nico approbentur etiam si explicite non repro-
bentur.

28 Restat verò dubium an Principes infidelium
possint suis subditis impedimenta dirimentia sta-
tuere: & an Principes fideles suis subditis in fi-
delibus; & latè agens cum multis Sanchez *dict.*
*lib.*7. *de matrimonio disput.* 3. *à numero* 5. in utro-
que casu probat posse Principes illos impedimen-
ta dirimentia statuere in secundo casu, quia
eum apponantur infidelibus, qui non sunt Ec-
clesiæ subjecti, non est cur adeò extendatur
Sanctio Canonica; eo quod matrimonium illo-
rum contrahentium infidelium remaneat contra-
29 ctus civilis. † Et primo inquam quia Principes
ethnici, & infideles habentes subditos fideles sub-
jiciunt eos suis legibus politicis, cum Regia po-
testas sit instituta ad bonum commune, cujus
ratione possit impedimenta decernere, sicut irri-
tare alios contractus civiles, aut solemnitatem in
eis servandam præcipere: sequitur Egidius Tru-
lench. *de Sacrament. dicto dub.* 1. *n.* 5. *cap.*9. *lib.*7.
cum Filiucio ex doctrina D. Thomæ IV. *contra*
gentes cap. 78. dum dixit matrimonium, in quan-
tum civilem contractum subjici ordinationi legis
civilis.

30 Verum ego existimo in dicto primo casu non
procedere, quia ex natura Sacramenti matrimo-
nii, & quantum in se est fideles subditi Princi-
pibus ethnicis non adstringuntur impedimentis
matrimonii dirimentibus, juxta situm, ac leges
eorum civiles, cum non excedat potestatem in-
directam Ecclesiæ; eo quod omnes ubique ter-
rarum degentes CHRISTIANI eximantur legibus
civilibus, & subjiciantur Ecclesiasticis, quod at-
tinet ad matrimonii validitatem, aut invalidita-
tem; quippe cum plurimum propter Sacramen-
ti dignitatem intersit in hac re uniformitatem in-
ter omnes CHRISTIANOS existere, proba-
biliter contra Sanchez, & Conink docent Lay-
man *lib.* 5. *Theologiæ moral. tract.* 10. *pag.* 4.
cap. 1. *numero* 3. Diana *dicta pag.* 7. *res.* 23.
vers. 16. *dicendum* cum Vasquez Pontio, Hur-
tado, & aliis: alia tradit videnda Sanchez *dict.*
disp. 3. *à n.* 8.

Et quomodocunque procedat idem Sanchez 31
*num.*6.& 7. Sotus *in* 4.*dist.* 39. *quæst unica art.* 1.
Navarr. *cons.*4. *de convers. conjugator.* excipiunt à
prædicta regula, ut sequitur etiam Egidius Tru-
lenc. *sub dict. numere* 5. Rempublicam Hebræo-
rum, quæ hodie cum non sit libera, nec habeat
Principem, non potest impedimenta statuere;
illa autem, quæ continebantur lege Moysi *Le-*
vit. 18. expirarunt CHRISTI morte, quia erant
leges judiciales, & ceremoniales, juxta quæ latè
dixi *supra in cap. translato hoc tit. quæst.* 1. † Quod 32
Judæi ante CHRISTI passionem, quando ha-
bebant Rempublicam, aliquod impedimentum
statuissent, hodie etiam perseverasset, quia hu-
jusmodi leges sæculares non sunt abolitæ per
CHRISTI mortem. † Et ex eadem ratione di- 33
cit Trulenc. sequi fideles subditos Principibus in-
fidelibus, teneri eorum legibus justis irritanti-
bus matrimonia in omnibus his casibus, in qui-
bus tenentur ad alias eorum leges, cum in iis, ac
aliis sit eadem ratio: Tamen tu excogitabis ex
Layman, & Diana adductis. † qui idem sub *n.* 6.
in fine, ait posse Principes CHRISTIANOS circa 34
subditos suos infideles idem statuere; eo quod
reservatio Papæ non sit circa matrimonia infide-
lium sibi subditorum, quia hæc non sunt Sacra-
menta: ita cum Filiucio *supra num.* 4. & Sanchez
de hoc dubio plura congerit Thomas del-Bene *de*
immunit. p. 1. *cap.* 8. *dubit.* 20. resolvens tale sta-
tutum contra libertatem nisi approbetur ab Eccle-
sia tacitè aut expresse legendus cum multis ab iis
qui sunt intelligendi juxta positam resolutionem à
num. 1.

Ad secundam quæstionis partem an statutum 35
disponens mulierem extra territorium nubentem
cum sua familia privandum esse hæreditate; & si
ei sit quæsita, sit contra immunitatem Ecclesia-
sticam. In qua quæstione, etsi Baldus *in l. si ma-*
*tre Cod. de suis, & legitimis hæred. & lib.*1. *cons.*
367. *& in cap. consului. num.* 6. *de officio de leg.*
Socin. Jason. *in lib.* 1. §. *veteres ff. de acquirenda*
possessione Alex. *lib.*2.*cons.*151.*num.*2. Ruinus,*lib.*3.
*cons.*49. teneant tale statutum valere, quia hujus-
modi statuta facta sunt in bonum commune Rei-
publicæ, ad eam replendam liberis, & ut etiam
plures sint in ea, qui gabellas solvant, & onera
sustineant.

Tamen contrariam sententiam omnino ample- 36
ctandam existimant Panormit. *in dict. cap.* 1. *de*
spons. Decius post Felinum *hic num.* 36. Molina *de*
ritu nuptiarum lib. 2. *differentia* 7. *numero* 26. &
post illum, & Dianam *p.* 1. *tract.* 2. *res.*56. docet
Barbosa *in dicto cap.* 1. *de sponsalibus num.* 7. dicunt
hanc esse communem sententiam Gabriel *lib.* 2.
cons. 12. *numere* 9. & alii ex ea ratione, nam etsi
hujusmodi statuta habeant colorem quendam pu-
blicæ utilitatis, & eum præ se ferant: tamen
quia matrimonia debent esse libera ab omni co-
actione, ut dixi *sub cap. utrum* 15. *de Jure*
Jurando per textum *in cap. gemma de sponsalibus*,
Ubi latè ego, & Doctores, *& in l. Titia ff.*
de verb. obligation. sequitur talia statuta irruere in
libertatem Ecclesiasticam. Et in terminis contra
alios resolvit Thomas del-Bene *de immunit. p.*1.
cap. 8. *dubit.* 19. *sect.* 1. Cutellius *tom.* 2. *de*
*donat. spec.*6. *n.*51. *& de immunit. lib.*2.*q.*57. con-
tra Ruinum, Jasonem & Socinum qui & alii sunt
intelligendi, quando statutum infert pœnam au-
ferendo lucrum, non si conferat pœnam Domini
sic

sic del-Bene *num.* 2. *qui num. fin.* mali dicit ut ve-
niat nomine lucri omne quod muneri relinquitur
extra necessitatem naturae.
37 Et idem Franciscus Molinus *de ritu nuptiar. à n.*
34. supra disputat an conditio posita per testato-
rem hæredibus, ne cum alicujus sectae hominibus
matrimonium contrahant Jure sustineatur.
38 Ad tertiam quæstionis partem an lex, sive sta-
tutum quod aliquis adiens hæreditatem, non fa-
cto inventario, teneatur ultra vires hæreditarias;
Clericos comprehendat: & licet hæres simpliciter
addens hæreditatem, teneatur omnibus credito-
ribus hæreditariis ex *l. si te de bonit. l fin. §. cum
igitur Cod. de Jure deliberandi, l. more ff. de acqui-
renda hæreditate l. qua de toto ff. soluto matrim. l.
quia poterat ff. ad Trebel.*
39 Et per confessionem inventarii conserventur
sine damno ex *l. fin. §. & si præfatam, & §. hæc qui-*
40 *dem, & § sin autem, cod. de Jure deliberandi.* † Ob
quod ne etiam ad minimum teneantur de suo cre-
ditoribus, nec legatariis, imo lucrentur falcidiam,
& liberentur ab omni molestia Juris, & facti, *dict.*
§. & si præfatam cum aliis per Monticul. *in tract.
de invent. cap.* 1. *n.* 36. & juxta quæ dico latissimè
sub cap. Raynaldus de testamentis, ubi ago de ne-
cessitate inventarii faciendi ab hæredibus, & de
ejus effectibus.
41 Quo supposito videtur dicendum quod sive Ec-
clesia, aut Clerici instituantur hæredes, tenean-
tur virtute illius statuti, aut Juris communis de-
functi creditoribus ultra vires hæreditarias, si in-
ventarium non fecerint, ut docent Morla *in
emporio Juris dict.* 1. *quæst.* 16. *numero* 11. & alii
quos ipse citat, & Carolus de Grassis *de effectib.
Clericor. effectu* 2. *num.* 252. latè agens Alex.
in Rub. ff. de acquirenda hæredit. & fecit Baldi do-
ctrina, ubi dicit de rigore juris ita procedere, quia
adeundo quasi contrahit cum creditoribus hære-
ditariis, & *in dict. l. fin. numero* 12. *Cod. de Jure*
42 *deliber.* † Sed nihilominus de Ecclesia, vel Mo-
nasterio hærede instituto, non facienti inventa-
rium, respondendum est, ut non teneatur in soli-
dum, nec ultra vires hæreditarias, qui quilibet
prohibetur Ecclesiæ donare rem damnosam *auth.
sicut Cod. de sacrosanct. Eccles.* Bald. *in dicta l. fin.*
43 *Cod. de Jure deliberandi.* † Ubi quod fiscus hæres
si inventarium non fecerit non tenetur ultra vi-
res hæreditarias ex textu *in l.* 1. §. 1. *ff. de Jure
fisci.*
44 Ergo nec Ecclesia, quæ fiscus est spiritualis,
ut argumentatur Abbas *hic in* 1. *lectura num.* 13.
& in cap. 1. *numero* 4. *de testam. & in cap.* 1. *n.* 13.
de restitutione in integ. Cardin. *in cap. de solut.* Fe-
linus *in cap.* 4. *de quarta de præscriptionibus* dicens
communem Munticulus *in dict. tract. de invent.
cap.* 6. *num.* 11. & tenuit Bart. *in l.* 1. *Cod. de sa-
crosanct. Eccles.* Martha *de Juridic. p.* 4. *cent.* 1. *ca-
su* 75. *à n.* 3.
45 De Clerico hærede posset esse majus dubium,
quia Morla relatus dicit, ut teneatur ultra vires
hæreditarias, non facto inventario, etiamsi esset
hæres institutus amore Dei. Sed revera, & si de
rigore Juris ad id teneretur, ut tradunt adducti,
tamen de æquitate canonica non est cur ad id sit
obligatus, quia ut dicit Bartol. *in l. gerit num.* 7.
ff. de acquirenda hæreditat. cum nuda volunta-
te eam adeat non possit Clericus adeundo obli-
gari se alteri, nisi quatenus ad eum pervenit; item
quia Clerici tenentur solum in quantum facere
possunt, Abbas, & Doctores *in cap. Odoardus de
solut.* quæ ultima ratio, & si non convincat, ta-
men satis, & apertè convincitur ex aliis, quæ
plena manu congerit Martha videndus *dicto casu.*
75. *à numero* 5. *usque ad finem*, ubi *num.* 13.
ex regula textus nostri probat talem legem, sive
statutum non comprehendere Clericos ex defectu
Jurisdictionis. † Et Diana *p.* 1. *tract.* 2. *ref.* 70. 46
imo & Duardus *in Bulla cœnæ lib.* 2 *can.* 15. *q.* 17.
numero 8. dicunt ut Clerici hæredes non confici-
entes inventarium, non tenentur ultra vires
hæreditarias in solidum omnibus creditoribus hæ-
reditariis, ex regula textus *in dicta l. si te bonis,
& l. fin. §. cum igitur, cod. de Jure deliberandi*, &
juvat illa receptissima sententia de quolibet inven-
tarium non conficiente, ut non teneatur in foro
conscientiæ ultra vires hæreditatis. † Quia cum 47
hæres illud non conficiens præsumatur fur, sive
dolosus, ex *§. sancimus, & §. si vero non fuerit in
auth. de hæredib. & falcidia*, ubi Doctores se-
quitur, ut si in veritate fur, nec dolosus fuerit,
non obliget illum lex ultra vires hæreditarias, quia
præsumptio legis cedit veritati, juxta quæ dixi
supra in Rubrica quæst. fin. quod verum est, ut mul-
tis comprobat Martha *dicto casu* 75. *à n.* 10. con-
tra Bartholum, & alios *in l. si quis pro eo ff. de fi-
dejussoribus*, de quo dubio dico *infra in dicto cap.
Raynald. de testamentis*: audio in quam laicos ju-
dices aliter practicari. Et ita etiam docet Thomas
del Bene *de immunit.* alia dicens *lib.* 1. *cap.* 8. *dubit.*
15. etiam cum Morla *in Empor. tit.* 1. *q.* 16. *n.* 11.
Carolo de Grassis *de effect. Cleri. effect.* 2. *n.* 152.
ubi extendit etiamsi hæres institutus fuerit Cleri-
cus ex amore Dei alia addentibus.
Ad quartam quæstionis partem an valeat statu- 48
tum, ut filius, vel filia non possint contrahere
matrimonium sine patris consensu, & quod alias
cadant ab hæreditate, Pater Rebardeus *sect.* 5. per
totam, & præsertim *à num.* 7. conatur defendere
tale matrimonium esse nullum, putans, ut possint
Principes sic statuere, cum advertat ex D. Basilio,
& aliis Patribus in hoc approbatas esse leges impe-
ratorias annullantes matrimonium filiorum famil.
sine parentum consensu initum, cum certum fue-
rit tempore Basilii non fuisse canonem, aut decre-
tum Ecclesiasticum, quo conjugia filiorumfamilias
facta sine voluntate, aut consensu Patris, nulla,
& invalida declarentur, inferens inde Rebardeus,
ut Sanctus Basilius censuerit leges imperiales hoc
ipsum prohibentes, satis fuisse, ut irrita, & nul-
la declararentur.
Nihilominus dicendum est absolutè falli ipsum 49
Rehardeum, primo, quia in his, quæ sunt naturalia
homo hominis potestati non est obnoxius, cum in
his pari omnes utantur Jure, pari omnes fruantur
libertate, ex regula textus *in §. Jus naturale, & §.
sed naturalia inst. de Jure naturali gent. & civil.*
cum vulgatis, Deoque soli pareant; sed matrimoni-
um est de his, quæ ad naturam pertinent, in qua
tam liber est filius, quam pater, cum se ipso postea fu-
turus sit genitor; igitur non tenentur liberis pa-
rentibus obedire in contrahendo matrimonio.
Iterum aliis prætermissis probatur, quia si na- 50
turalis ratio patris consensum in nuptiis expos-
ceret, nulla esset inter filium in potestate pa-
tris adhuc positum, & emancipatum diffe-
rentia; sed dispositum in uno, valeret quoque in
alio, cum lex naturalis mutationem nesciat jux-
ta quæ latè dixi *supra in Rub. quæst.* 1. quæ Jure

civili abrogari nequit, aut tolli; nec proinde emancipationem. Tertio probatur decisionibus Pontificiis *in cap. sufficiat* 27. q.2. *sufficiat* inquit Nicolaus ad consulta Bulgarorum *cap.* 3. *secundum leges solus eorum consensus de quorum conjunctionibus agitur*: & Lucius III. *in cap. cum causa* 3. *de raptoribus* ibi *raptorem dici non posse, qui habuit mulieris assensum, & postea prius eam desponsavit, quam cognovit; licet parentes reclamarent.*

51 Et sic non obstantibus legibus Henrici II. & Henrici III. Regum Franciæ annullantibus matrimonia sine consenso parentum inita, valere matrimonium docent Baunius *in Theologia morali p.* 1. *tract.* 12. *quæst. ultimæ, assert.* 3. *fol.* 747. Beja *p.* 1. *casu* 18. contra scriptores quosdam gallos, qui cum viderent consensum parentum ab Henrico II. lege publicata anno 1556. ab Henrico etiam III. alia lege promulgata anno 1585. ad valorem matrimonii filiorum exigi censuerunt, cum hic deficit deficere quoque matrimonium, ejusque vim: sic Bauni alia dicens, & respondens contrariis cum Sauein *p.* 2. *de sponsalibus*, & Guiberto Costano in suis memorialibus, & prosequutus Diana *p.*7. *tract.* 1. *res.*24. resolvit dicens cum Bosio, Joanne præposito, & aliis solum decenter exigi ad matrimonium filiorum parentum consensum non de necessitate.

52 Quara Petr. da San. Joseph. *in idea Theologia Sacrament. cap.* 38. *res.* 8. Baunius *ubi supra*, & alii docent, quod etsi laudabile sit, ac honestum, & Reipublicæ maximè fructuosum filios, filiasque de nuptiis contrahendis sine parentum consensu, Concilia non capere Reges optimos sua lege hoc dumtaxat voluisse, ut matrimonium parentibus insciis contractum ratum non esset quoad
53 impunitatem. † Sed ut Covarruv. ait hujusmodi leges, & constitutiones exigentes consensum parentum ad matrimonium filiorumfamilias, intelligi de honestate, non quod velint matrimonium sine parentum consensu contractum esse nullum.

54 Eodemque modo docent Doctores exponendos esse aliquos Canones præsupponentes prædictum consensum, ut *in cap. non omnis, cap. honorantur, cap. fin.* 32. *q.* 2. *cap. nostrates, c. aliter* 30. *quæst.* 5. *cap.* 1. *de spons. impuberum*: & si quæ alia sint Jura, ut dicit glossa *in dicto cap.* 1. *& ibi* Joannes Andreas *numero* 8. Zabarela, *numero* 1. Butrius *numero* 4. Abbas *n.* 6. Ancher. *n.* 4. Præpositus *n.*4. Boic. *n.*4. Alex. de Nevo *n.* 13. Ubi Barbosa bene expendit, *& ibi n. fin.* intelligit illum textum specialiter: alia inquam refert videnda Diana *dicta res.* 24.

55 Et confirmatur nostra sententia *ex cap.* 9. *trid. sess.* 24. quatenus *ibi* excommunicat ipso facto quoslibet directè vel indirectè subditos suos, vel cujuscunque alios cogentes, quominus libera matrimonia contrahant.

56 Et sic iterum Diana *p.* 1. *tract.* 2. *res.* 24. Covar. *in* 4. *p.*2. *cap.*3. §. 8. *n.* 5. 6. & 7. Franciscus Molinus *de ritu nuptiarum lib.* 2. *different.* 7. *n.* 14. Molina *de primogeniis lib.*2. *cap.* 16. *n.* 6. Gutierrez *practicar. lib.*2. *q.* 1. *n.*2. Matienco *in l.* 1. *tit.* 1. *glossa* 4. *n.*2. *lib.* 5. *recopil.* Veracruz, Corduva, Navarrus, & alii docent nostram sententiam, quia statutum Principis laici exposcens consensum patris, nequit valere, cum disponat de spiritualibus; & ob id sit contra libertatem Ecclesiæ.

Joannes Vallerus de differentiis utriusque fori 57
verbo *matrimonium* differentia 1. & Jacus Haber *de consensu Hierarchiæ, & Monarchiæ lib.* 6. *fol.* 52. testatur etiam in Gallia nunquam ex edictis Regis fuisse prohibitum matrimonium absque consensu parentum initum sub pœna nullitatis.

Unde licet Ledesma *tom.*2. *de matrimon. cap.*7. 58
in addit. conclus. 5. Cancerus *p.* 1. *cap.* 24. *num.* 4. *& p.* 3. *cap.* 11. *numero* 4. *tract. de successionum Creat.* §. 10. *numero* 628. & Joannes Lupus *in cap. per vestras de donat. notabili.* 3. §. 9. defendant quandam legem Hispaniæ nostræ, eo, quod matrimonium à filiis celebrari sine parentum consensu, sit peccatum, & contra legem naturalem, cum pacem turbet Reipublicæ: tamen cum ea utilitas publica, & bonum commune non conferat Jurisdictionem laicis, ut possint statuere aliquid in detrimentum libertatis Ecclesiasticæ ex jam adductis, sequitur, ut nullo modo valere queat tale statutum. † Et sic damnandos esse 59
D. D. sequentes dicentes, non obstante Concilio Tridentino esse necessarium pro validitate matrimonii parentum consensum, ut sunt Rittersius *in differentiis Juris Civilis, & canonici lib.* 1. *cap.* 3. Uburmserus *in controvers. Juris lib.* 1. *tit.*10. *controversia* 5. Georgius à Casius *de privilegiis parentum, & liber privileg.* 6. *cap.* 6. *& sequent.* CHRISTIANUS Hiembental. *in Collegio politico exercit.* 2. *quæst.* 14. Harcparerhus *instit. Jusit. tit. de nupt. tom.* 2. *in princ. à num.* 46. *usque à num.* 147. Gentilis *lib.* 4. *de nuptiis cap.* 8. Hiligerus ad Donellum *tom.* 1. *lib.* 13. *cap.* 20. *litt. K.* 9. Corrasius *lib.* 5. *miscel. cap.* 17. *à numero* 6. Bocerus *classe* 1. *disp.* 9. *thesaur.* 8. Arniseus *de Jure connubiorum cap.* 3. *sect.* 10. & antequam Lutheranismum abjurassent Resoldus *discursu de nuptiis cap.* 9. *numero* 1. & Humnius *lib.* 1. *variar. resolut. Juris Civilis tract.* 3. *quæst.* 18. cum aliis hujus farinæ hominibus. † Et sic quamvis Pater Rebardeus
dict. sess. 5. *numero* 8. *in fine fol.*124. teneat absque 60
tali parentum consensu matrimonium esse nullum, imo & contendat probare *ibi folio* 122. Tridentini decretum *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat.* circa validitatem matrimonii filiorum familias absque parentum consensu, pertinere ad mores tantum; & iden dictum decretum non obligare, nisi fuerit usu receptum, nullo modo est audiendus, cum erret & quod quæ Concilia generalia determinant circa nullitatem, vel validitatem alicujus Sacramenti, non ad mores, sed ad doctrinam, & veritatem pertineant, ac statim omnes obligent; sic ut nec ab acceptatione ulla populi dependeant quidquid de aliis legibus Pontificiis sentiant aliqui, uti dixi *supra in Rub. quæst.* 7. *&* 8. & in terminis hujus dubii docent Joannes Præpositus *in* 2. *pag. quæst.* 3. *de matrimonio dubitat.* 3. *numero* 24. *&* 26. Bellarm. *lib.* 1. *de matrimonio cap.*19. & alii jam relati.

Ex his ad secundum punctum hujus dubii 61
an tale statutum exigens consensum parentum, possit illum præcipere sub pœna cadendi ab hæreditate. Etenim ex dictis satis responsio liquet, & docent Bellet. *in disquisit. Clerical. p.*1. *tit.* 6. §. 1. *numero* 4. & Diana *dict. p.*1. *res.* 74. Leges quæ inferunt pœnas matrimonium contrahentibus sine parentum consensu

non

non habere vim; quia etsi Principes eas tulerunt
ad honestatem persuadendam, quæ consistit in
exigendo per eundem consensu ab ipsis filiis ad
conjugale contractum, non tamen habere vim
cum id spectat ad summum Pontificem, addens
quod laici nihil possunt statuere, quod matrimo-
nii liberum consensum impediat, etiam circa
accidentia ipsi matrimonio, sic probans novem
Doctoribus, quibus addo Sanchez *de matrim.*
tom. 1. *lib.* 4. *disp.* 25. *n.* 2. cum multis aliis Joan.
Machado *de perfecto confessore tom.* 2. *lib.* 6. *p.* 7.
tract. 6. *docum.* 19. *n.* 6. Raphael Aversa *de sacra-*
mento matrim. *q.* 3. *sect.* 2. Vasquez *de matrimonio*
n. 24. Bonacinam *tom.* 2. *disp.* 6. *q. unica punct.*
6. §. 3. *à n.* 5. Egidium Truienc. *in decalego tom.*
62 1. *lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 3. *n.* 16. † Asserentes leges
Hispaniæ loquentes de hoc, & alias alibi stantes,
attento jure Canonico non valere, esseque ex illo
correctas, vel corrigendas cum dicto Canonico
jure non requiratur consensus patris ad nuptias fi-
lii ex *cap. ultimo*, ubi *glossa* 32. *q.* 2. & ex aliis ju-
ribus adductis *supra*: docent etiam Filiucius *tom.*
1. *tr.* 10. *p.* 1. *cap.* 4. *n.* 132. Molfesius *in consulta-*
tionibus Neapol. tom. 1. *consf.* 12. *n.* 37. Mastrillus *de-*
cis. 163. *à n.* 10. Mantica *de conjectur. ultimarum*
volunt. lib. 11. *tit.* 18. *n.* 17. Alderanus Mascardus
interpret. statutor. conclus. 1. *à n.* 174. Gratianus
discept. forens. 633. *à n.* 19. Martha *de jurisd. p.* 4.
cent. 1. *casu* 70. *a n.* 5. Ubi ex aliis juribus pro-
bat dicens *n.* 11. hoc procedere si in statuto re-
quiritur consensus de necessitate, secus autem si
de consilio, quia si testator potest disponere, ut
ejus filia nubat de consilio alicujus infert ut id
possit per statutum: videbis Dianam *dicta p.* 7.
tract. . *res.* 26. à vers. 11. *sed hic.*

63 Nec obstant Peter Rebardeus *dicta sect.* 5. *fol.*
123. & ante illum Sotus *in* 4. *dist.* 29. *q.* 1. *art.* 4.
ad. 4. Molina *de justitia tom* 1. *tract.* 2. *disp.* 176.
Salonius *in* 2. 2. *q.* 62. *in præludio q.* 5. *art.* 5. Re-
bellus *lib.* 2. *de justit. q.* 14. *sect. ultima.* Basil. Pon-
tius *de matrim. lib.* 2. *cap.* 1. §. 3. loquentes de
quibusdam legibus Hispanicis tribuentibus faculta-
tem parentibus exhæredandi filios absque eorum
consensu nubentes: & de aliis legibus Galliæ, quas
adducunt Stephanus Baunius *in theologia mor. p.*
1. *tract.* 12. *de privilegiis parentum privilegio.* 6.
cap. 1. *n.* 5. *& sequent.* quia ut dictum est *supra*,
eo quod matrimonia debent esse omnino libera,
sequitur, ut similes pœnæ in statuto positæ nullæ
sint ex regula textus *in cap. gemma de sponsalib. l.*
Titia ff. de verb. obligation. & in specie respondet
Sanchez legendus *tom.* 1. *de matrim. lib.* 4. *disp.*
25. *n.* 4.

64 Et confirmatur quia ut dicunt Ludov. Mor. *consf.*
96. *n.* 9. & aliis, & Carolus de Grassis *de effecti-*
bus Clericor. effectu 2. n. 81. & sequenti Bellet.
supra, & Diana *sub dicta res.* 74. *p.* 1. *tr.* 2. statu-
tum puniens contrahentes matrimonium cum ho-
minibus alterius Civitatis, *ut dixi jam supra* in-
fringit Ecclesiasticam libertatem, & non est vali-
65 dum. † Et addit Diana *ibi* ut Pater nec in foro
conscientiæ possit exhæredare filiam, etsi stanti-
bus his legibus, etiam nupserit contra ejus vo-
luntatem, nec posse confessarium absolvere patrem
in articulo mortis, nisi prius revocet testamentum,
66 ubi eam exhæredavit. † Et Martha *à* n. 23. *dicto*
casu 7. postquam longè respondet legibus contra-
riis, ait ex *cap. fin. de secundis nuptiis* statuta hu-
jusmodi invalida, quoad contractum matrimonii,
non tenere etiam quoad pœnam.

Ad quintam quæstionis partem an Princeps sæ- 67
cularis possit ferre aliquam legem contra filios ad-
versus voluntatem parentum nubentes. Cui diffi-
cultati, etsi satis superque responsum sit ex ad-
ductis *in quæstione præcedenti*, iterum dico, ut
licet filii non bene agant, si nubant sine paren-
tum licentia; attameo non est cur sit ferenda lex,
quæ eos exhæredari à parentibus permittat, si
velint; & hoc etiam si supra dicti filii indigne
nuberent; ex ea ratione, quia canonicum jus
poscit omnimodam libertatem in matrimonium,
ut latè dixi *sub cap. verum* 15. *de jure jurando;*
& sic rejiciat pœnam in sponsalibus *in dicto cap.*
gemma, *& in l. Titia de verb. oblig*: ita Sanchez
cum multis *de matrim. tom* 1. *lib.* 4. *disp.* 25. *n.* 2.
& 3. Vasquez *in* 3. *tom.* 4. *disp.* 4. *de matrim. cap.*
2. *n.* 14. Belletus *in disquisit. Cleric. p.* 1. *tit. de ex-*
empt. Clericor. à statutis sæcularis §. 5. *n.* 43.

Unde admittendi non sunt Rebellus *de obligat.* 68
just. p. 2. *q.* 14 *sect.* 5. Molina *de justitia tom.* 1. *tr.* 2.
disp. 176. *à n.* 29. quos sequitur Basilius Pontius
de matrim. lib. 2. *cap.* 6. §. 3. *n.* 29. Cancerius *lib.* 3.
variar. cap. 11. *n.* 4. & Anguiano in *tract. de legibus*
tom. 1. *lib.* 2. *contr.* 13. *n.* 15. *&* 30. & aliis Ju-
risconsulti dicentes posse Principem sæcularem
ferre aliquam legem adversus filios contra justam
parentum voluntatem nubentes, quia talem le-
gem, & similem improbant communiter Docto-
res, ut jam dixi, & Valerus *in differentiis utrius-*
que fori verb. matrimonium dif. 1. *à n.* 2. damnat
dictas leges, tanquam improbans in foro conscien-
tiæ, imò & reprobat, sicut & fecit Molinus *de ri-*
tu nuptiarum lib. 2. *dif.* 7. n. 57.

Et licet in Regno Cataloniæ sit lex quædam pro 69
sententia affirmante, & dicat Molinus illam, &
hujusmodi leges justificari, & scientia, & tole-
rantia Romani Pontificis, ut multi loquentes de
cognitione per viam violentiæ ad Regia tribuna-
lia existimatunt, ut notavi *sub q.* 19. *cap.* 2. *de ju-*
diciis, ubi egi latissimè: tamen Diana *p.* 1. *tract.*
2. *res.* 104. existimant illud ad factum pertinere; &
quod in Regno illo leges illæ conducuntur in com-
mitiis generalibus, non solum à laicis, sed etiam
ab Episcopis, & aliis Ecclesiasticis.

Et cum jam ex *supra* relato *cap.* 9. *trid. sess.* 24 70
de reformat. dixerim, ut excommunicentur om-
nes cujuslibet gradus, qui cogant subditos suos
ad contrahendum matrimonium directè, vel indi-
rectè. Addo ut hanc excommunicationem non
incurrat Pater si injustè impediret matrimonia fi-
liorum, ut docent Sanchez *dict. lib.* 4. *de matrim.*
disp. 12. *n.* 2. Navar. *in summa cap.* 27. *n.* 150. Mo-
lina *tract.* 2. *de justitia dicta disp.* 176. Gutierrez
de matrim. cap. 79. *n.* 12. Henriquez *lib.* 11. *cap.* 6.
n. 6. *in glossa littera* G. Diana *dict. p.* 1. *tr.* 2. *sub*
res. 76. contra Martham *de jurisdict. p.* 4. *cent.* 1.
casu. 71. *n.* 23. † qui etiam notat *dict. cap.* 9. non 71
excommunicare Reges, & Imperatores dicta sta-
tuta facientes, quia oporet illos exprimere, ut
alibi expressit Trident. *ibi dict. sess.* 24. *cap.* 11. de
quo videbis quæ cum aliis congerit *in dict. cap.*
9. *&* 11.

Ad sextam quæstionis partem, an Princeps 72
laicus possit facere leges circa matrimonium, facil-
limo negotio satisfacies ex dictis, sed quia Docto-
res sic de hoc puncto generaliter inquirunt; ve-
rum etsi Thomas Sanchez *tom.* 2. *de matrim. lib.* 7.
disp. 3. *n.* 2. existimet posse quidem quantum ex
se est, sed eam potestatem sibi reservasse Pontifi-
ces putet: tamen Hurtad. *de matrim. disp.* 12. *dif.* 2.

Basilius Pontius *de matrimonio lib.* 7. *cap.* 2. *n.* 3. dixerunt Principem ex se non posse legem aliquam constituera circa matrimonia ; nam licet materia matrimonii contractus sit, non satis sit. Ut queat Princeps sæcularis leges condere ad substantiam matrimonii directè pertinentes, cum ex eo quod ea materia per Christum sacra facta est jam extra jurisdictionem sæcularem sit. † Imò Pontius
73 *n.* 4. & alii addunt, nec posse Principem statuere circa accessoria matrimonii ex defectu potestatis, si eo accessorio impeditur principale, sed posse circa alia accidentalia, vel accessoria, quæ non pertinent ad ejus substantiam, nec ex se impediunt principale, ut V. G. ferre leges circa dotem, & lucrum dotis, vel donationes inter virum, & uxorem, & sponsalitiam largitatem, & similia, latè dixeruot Belletus *in disquisit. p.* 1. *tit. de exempt. Clericor. à statutis sæcularium* §. 4. *n.* 43. & 44. Riccius *p.* 3. *decis.* 178. Diana *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 127. *in fine* : alia tetigit Diana *p.*7. *tract.* 1. *sub res.* 23. cum aliis, & ego uberius dixi sub *cap. tuam de ordine cognit.* & *supra* in hac quæstione sub vers. *ad secundam* cum aliis.

74 Ad ultimam quæstionis partem an possit Princeps laicus legitimare filium Clerici, si ipse filius sit Clericus, quia de hoc, & aliis dubiis circa filiorum legitimationem latè scribo sub *cap. tantu qui filii sint legitimi*, nuoc breviter hic agendo referam diuersas Doctorum sententias ; quorumdam negantium, quorundam verò affirmantium ; inter quos Covarruv. post Joannem Andream, & Lambertinum *in* 4.*p.*2. *de sponsalibus cap.* 8. §. 8. *n.* 19. eo quod possunt laici concedere Clericis privilegia, juxta textum *in cap. novit. de judiciis*, & sic legitimationis privilegium possit laicus Princeps communicare Clerico ; eo quod etsi Clerici laico non subsint, nec sint de ejus jurisdictione, ut latissimè probavi *in dicto cap. novit.* 13. *cap.*2.3.4.8. 10.17. & *fin.cap.*2.5. & 8. cum aliis *de judiciis*, & *foro compet* : tamen legitimatio in effectu non respiciat, tam ipsius Clerici legitimati personam, quam ejus bona, quæ supponuntur sita intra territorium Principis legitimantis.

75 Negantium vero sunt Basilius *de matrimonio lib.* 11.*cap.*6.*n.*9. Aoguian. *de legib. tom.* 1. *lib.* 2. *controvers.*23. *n.*65. Diana *p.* . *tract.* 2. *res.* 91. Petrus Gregorius *lib.* 10. *syntagmat*, qui anno 1562. testatur ita decisum in Senatu Parisiensi, ex ea ratione, quia supradicta legitimatio est actus jurisdictionis, sed Clerici sæculari à jurisdictione exempti sunt, ut retuli sub dictis juribus *de judic.* & *foro comp* : ergo præcipue si consideres ex latè adductis *à q.* 7. & ut dixi in relatis titulis, non solum Clericorum personas, sed etiam eorum bona esse exempta. Et sic nec posse Principem sæcularem legitimare Clericum ; imò & ut testatur Petrus Gregorius *Supra* procedet hæc sententia, etiamsi filius Clerici sit laicus : in quo casu testatur decisum *Supra* Paris.

76 Ego inquam de filio laico Clerici video sine dubio, ut legitimatio quo ad bona, & officia temporalia fiat in his Regnis à Regibus nostris. Quo ad spiritualia, & beneficia non sic, ut latè dico infra de filiis presbitr. imò & in filio Clerici video in praxi receptum, ut quoad bona, & hæreditatem legitimatio fiat per Regem. Sed in puncto juris, ut bene fiat, atque contingat credo cum Azor. *tom.* 2. *lib.*3. *moral. cap.* 15. *q. fin.* quem etiam refert Diana supra tutius esse, ut legitimatio ab utroque, Pontifice videlicet, & Rege postuletur ; imo quod Covarruv. sententia affirmans procedat si in tali legitimatione ageretur tantum de utilitate, & non de ejus præjudicio.

QUÆSTIO XXII.

Si Princeps Christianus de facto apponeret aliquod impedimentum dirimens matrimoniale, an non obstante hac reservatione factum teneret, & matrimonium cum tali impedimento contractum validum esset, quamvis ipse peccaret faciendo contra reservationem ab Ecclesia factam. Et an Princeps laicus possit imponere pœnas, ne matrimonia inter consanguineos contrahantur, & illas exigere etiam impetrata à Pontifice dispensatione. An statutum prohibens fieri matrimonia clandestina, & ponens pœnam aliter facienti, sit nullum. An statutum ut quis, qui nondum habet jus in re bonorum, quæ possessurus est Dominus sit, si non ingrediatur Religionem, sin verò amittat, sit illicitum, & contra libertatem Ecclesiasticam. Et an queat Princeps statuere, ut Regius judex cognoscat super recuperanda è Clerico possessione beneficii, à qua est dejectus per vim, vel ut retineat illius possessionem in qua ab alio turbatur.

SUMMARIUM.

1 *Impedimentum de facto appositum à Principe laico dirimens matrimoniale, nequit turbare reservationem ab Ecclesia factam.*

2 *Princeps laicus nequit pœnas statuere, & exigere contra matrimonium contrahentes, si consanguinei sint; etsi de jure canonico talè matrimonium sit invalidum, ut* n. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. *nisi approbentur jure Pontificio* n. 8.

9 *Statutum sæculare imponens pœnam adversùs clandestinè contrahentes, est nullum; etsi sit prohibitum ab Ecclesia.*

10 *Statutum decernens, ut is qui nondum habet jus in re bonorum, quæ possessurus est, Dominus sit, si in sæculari convictu permaneat; eorum autem non liberum Dominium nanciscatur, si Religionem ingrediatur, non licet.*

11 *Legatum V. G. ducentorum, si nubat centum, si Religionem ingrediatur, valet etiam in ducentis Religionem ingredienti.*

12 *Princeps num queat statuere, ut Regius judex cognoscat super recuperanda à Clerico possessione beneficii, à qua est per vim dejectus, vel ne turbetur in illa, quam tenet in beneficio, & duplex sententia refertur* n.13. & 14. *Ubi dicitur de negativa, etiam in petitorio, & possessorio.*

AD

AD primam, & ad secundam quæstionis partem abunde respondere poteris ex adductis *q.* 21. *præcedenti à n.* 1. & sic breviter dico quod & si videtur affirmative tenendum, quia per talem reservationem, non videtur ab eo ablata potestas, sed solum usus illius tamen negative respondendum quia taliter est interdictus his Principibus sæcularibus hujusmodi usus, ut ab eis in contrarium facta ipso jure irrita; & nulla sint: sic docent Cornejo *in* 3. *p. D. Thoma tract.* 6. *de impedim. matrim. disp.* 7. *dubio.* 3. Diana *p.* 5. *tract.* 1. *res.* 16. vers. *sed difficultas*, quod est verum quidquid in contrarium dixerit Petrus Soto *lect.* 4. *de matrimonio.*

2 Ad secundam quæstionis partem, licet affirmativam sententiam doceat Cutellius *in Cod. leg. sicul. ad legem Federici cap.* 83. *notab.* 88. *n.*2. Sed revera ex *trid. sess.* 24. *de reformat. matrim.* contrarium dicendum est, cum ut jam supra in quæstione præcedenti expendi ibi excommunicantur directè, vel indirectè matrimonii libertatem impedientes; quis ergo non vidit juxta textum *in cap. gemma de sponsalibus l. Titia cum vulgatis de verb. oblig*: Ut cum matrimonia debeant esse libera, quod pœnæ impositæ à Principibus sæcularibus, etiam in casu matrimonii alias prohibiti inter consanguineos jure Pontificio, auferant li-
3 bertatem requisitam. † Et est ratio quia etsi tale matrimonium sit jure Pontificio prohibitum, tamen non inde sequitur ut ad corroborandam Pontificiam prohibitionem, sint admittendæ laicales pœnæ, quæ naturaliter auferant liberam voluntatem contrahendorum, quantumvis alias nulliter ob impedimentum consanguinitatis nulliter agerent.

4 Undè ad alterum difficultatis membrum, nempè an queat Princeps eas pœnas exigere etiam impetrata à Pontifice dispensatione: & quidquid affirmet Cutellius supra, respondeo illam exactionem fieri non posse, impetrata dispensatione, quia efficeret ut non obstante tali impetratione contrahentes metu pœnæ solvendæ retraherentur
5 à matrimonio ineundo. † Deinde quia cum matrimonium inter consanguineos post obtentam dispensationem sit licitum, fit ut ex nulla causa possit puniri per judicem laicum, cum pœna non
6 sit danda sine culpa. † & sic Belletus *in disquisit. Cleric. p.* 1. *tit. de exempt. Clericor. à statuto sæculari* §. 4. *n.* 47. & Diana *p.* 5. *tract.* 1. *res.* 17. dixerunt non habere vim legum leges quæ inferunt pœnas matrimonium contrahentibus sine parentum consensu; quia, etsi Princeps eas tulerit ad honestatem persuadendam, quæ consistit in exigendo parentum consensu ab ipsis filiis ad conjugalem contractum, ut latè dixi *sub. quæstione præcedenti* 21. *à n.* 1. sed non tamen habeant
7 vim cum id spectet ad summum Pontificem. † Etenim laicus Princeps nihil statuere potest, etiam circa accidentia, & accessoria matrimonii, si eo accessorio impeditur matrimonium, ut dixi supra cum Basilio Pontio *de matrim. lib.* 6. *cap.* 6. *n.*4. qui licet postea addat leges laicorum, quæ pœnis constitutis adjuvant prohibitiones Ecclesiasticas circa matrimonium esse validas: tamen hoc erit intelligendum, ne obstet Cutellius relatus hic *n.* 1. si adhuc persistant Ecclesiasticæ pro-
8 hibitiones. † Et ego addo etiam ipsis persistentibus, dum tamen non sint approbatæ ab ipso Pontificio jure: alia addit Diana cum Barbosa *in cap.* 12. *n.* 11. *sect.* 25. *de regularib.* quæ conducunt ad relatam doctrinam:

Ad tertiam quæstionis partem, quæ ex proxi- 9
mis lucem accipit, etsi Martha *de jurisdict. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 71. plura dicat de matrimonio Clandestino, de quo infra de clandestina dispensatione ego breviter ad punctum, & licet idem Martha referat *ibi n.* 3. quoddam statutum Mediolani prohibens prædicta matrimonia, quod est juxta canonicum jus tamen respondeo statutum etiam pœnale in hoc casu esse nullum; & est ratio quia esset statuere à laico in rebus Ecclesiæ, & spiritualibus, ut est matrimonium Clandestinum, quod licet ab Ecclesia prohibitum sit: tamen quoad se, & quoad Deum valet, ut notatur, *in sum.*35. *q.*5. & Doctores *in Rub. de clandestina desponsatione*, ibi Beroius *q.* 107. *in fine*, Cephalus *cons.* 27. *n.* 16. *vel.* 2. Martha alia dicens, & ibi *n.* 28. *dict. casu* 71.

Ad quartam quæstionis partem latè, ut respon- 10
deas adjunges dicta *Supra sub. q.* 8. & *alibi.* Et sic nunc breviter respondendo, etsi negative respondeat Barthol. *in l. fin. cod. de pactis.* Sed Decius *in cap. in præsentia de probation. n.* 522. & Diana *p.* 1. *tr.* 1 *res.* 124. melius respondent, quia ut ait Basilius de matrimonio *lib.*3. *cap.*8.*n.*52. statutum, quod cerneretur, ut is qui nondum habet jus in re bonorum, quæ possessurus est Dominus, si in sæculari convictu permaneret, eorundem autem non liberum Dominium nanciscatur, si Religionem ingrediatur, nequaquam licere cum adversari videatur libertati Ecclesiasticæ, ac proinde ejus authores teneantur, & urgentur excommunicatione quæ est in Bulla cœnæ de cujus *in cap. in præsentia de prob. n.* 52. & passim D. D. contra Barthol. *in l. fin. cod. de pact. n.* 6. & contra alios quos sequitur Cutellius *tom.* 2. *de don.* & *lib* 2. *de immunit. q.* 125. ubi limitat si fiat in odium Ecclesiasticor. non si ad familiarum conservationem, contra illum etiam docet Thom. del-Beno *de immunit. p.* 1. *cap.* 8. *dubit.* 21. quia disponet in detrimentum religionis & pietatis.

Et pro ampliatione video Dianam inferre ex hac 11
decisione contra Sanchez de matrimonio *tom.* 1. *lib.* 1. *disp.* 35. *n.* 11. admittendas non esse illas conditiones, quas aliqui in suis testamentis apponunt, videlicet *do, lego si Regionem ingrediaris*, dicens cum Basilio Pontio *Supra n.* 20. contra eundem Sanchez *n.* 20. & Molinam *de justitia tom.* 1. *tr.* 2. *disp.*207. *à n.* 13. & alios ut si legentur ducenta, si nubat, centum si Religionem ingredienti, ut tenuerunt Comitol. *lib.*7. *q.* 7. Lessius *de justitia lib.* 2. *cap.* 18. *dub.* 15. & alii. Sed ego in hoc ultimo puncto tenui, ut Senchez, & Molina *in dicta cap. in præsentia de probat. q.* 19. vers. *ad secundam*, ubi leges, nec tunc discedendum est à resolutione proposita in hac quæstione, quantumvis, contrarium dixerit Bartolus.

Ad quintam quæstionis partem, an queat sta- 12
tuere Princeps, ut Regius judex cognoscat super recuperanda à Clerico possessione beneficii à qua est per vim dejectus, vel ne turbetur in illa quam tenet in beneficio. Et suppositis quæ latissimè dixi *in cap. fin. de judic. q.* 2. Ubi an laicus judex, sit judex competens super possessorio rei spiritualis, ac beneficialis, aliqua *sub. cap.* 5. *de foro comp.* nunc non resolvendo tantum adducam duas contrarias opiniones affirmantem ex doctrina Covarruviæ *in practicis q.*35.*n.*1. & plurium Doctorum, quos ipse sequitur, quatenus dicunt quod

quod judex, & Minister Regius possit cognoscere causam, dum agitur, ut Clericus recuperet Ecclesiæ possessionem, à qua est ejectus per vim, vel ut retineat beneficii possessionem, in qua ab alio turbatur.

13 Sed Pesantius *in tract. de immunit. Ecclesiast. disp.* 15. Duardus *in bulla cœnæ lib.* 2. *canone* 14.*q.* 19. *à n* 47. Azor. *lib.* 5. *instit. moral. p.* 1. *cap.* 14. *q.* 1. Diana *p.* 1. *tr.*2. *resol.*66. negativam sequuntur sententiam ex authoritate textus *in clem.* 1. *de causa possess.* & *clem.* 1. *de sequestratione possess.* Ubi causa de beneficio, sive jure petitorio, sive possessorio spiritualis censetur dicentes Christo forum de Anguian. *de legibus tom.*1. *lib.*1. *contr.*19. *n.*30. Covarruv. supra non obstare, nec Afflictis testantem *decis.* 24. *de usu Regni Neapolitani* ; quia ut dicunt Pesantius, & Azor relati per consuetudinem judex laicus non potest sibi vindicare ea, quæ sunt Ecclesiastici juris, ut probat fuisse de Grassis de effectibus Clericorum effectu, 1. *n.* 372.

14 Usque *ad* 272. *usque ad* 287. † Et addit Diana, ut nec possit adduci Pontificis tolerantia, quia quidquid aliqui afferant, quatenus in Bulla cœnæ omnes istæ consuetudines, tanquam corruptelas damnant summi Pontifices, ut dixi etiam *supra q.* 16. circa finem, & ex dictis latè infra *in cap.* 8. *de judiciis*.

Quæstio XXIII.

An Principes laici possint statuere ne beneficia Ecclesiastica exteris conferantur & an habeant jus convocandi Episcopos, propter aliquod negotium Reipublicæ, vel bonum ipsarum Ecclesiarum. Et an Princeps laicus possit statuere, ut Ecclesiasticus usurpans jurisdictionem sæcularem aut alia Regalia, possit, privari bonis temporalibus à judice laico & an Princeps possit prohibere, ne inhibitoriæ, quæ ad Magistratus Regios mittuntur, ab Ecclesiasticis promulgentur, prius, quam ipsi Principi offerantur, ut de ejus facultate publicentur. An sit licitum Principibus laicis, & Magistratibus discutere facultates, & potestates alicujus nuntii, qui in illam provinciam à Pontifice mittitur & an Principes, seu Magistratus Regii faciendo litteras hortatorias ad Episcopos, ut ab aliqua mala determinatione desistant faciant contra libertatem Ecclesiasticam, & incurrant in Bullæ cœnæ censuras.

SUMMARIUM.

1 *Exteris conferri beneficia laico statuto, prohiberi non potest.* & n. 2.

2 *Magistratus sæculares, & judices non possunt rejicere litteras Pontificias, quarum authoritate exteris beneficia conferuntur; licebit verò eis proponere de resurreptione earum coram Ecclesiastico, sed in praxi examinantur in concilio supremo, & in Cancellaria, & Audientiis Regiis*, nu 0. 3. & 4.

4 *Litteræ Pontificiæ in quibus exprimitur derogatio juris patronatus laicorum per libellos, supplices Papæ oblatos deferri possunt in sua executione modo fiat opera judicum Ecclesiasticorum, in praxi fit per viam cognitionis politicæ.*

5 *Principes, & Reges non habent jus convocandi Episcopos propter aliquod negotium commune Reipublicæ, vel bonum ipsarum Ecclesiarum vi coactiva, sed tantum rogando, ut ad se veniant, non ut Episcopi, sed ut Proceres*, n. 7. 8. 9. 10.

6 *Rex est custos, Curator, defensor, & tutor Regni, & Ecclesiarum.*

8 *Reges dicuntur Patroni Ecclesiarum, & Episcoporum; idest defensores, & protectores.*

9 *Reges expellentes à Regno Episcopos inobedientes mandatis Regiis, male faciunt.*

10 *Inquisitor quidam declaratus fuit Bannitus, & ut exularetur à Regno, contra immunitatem Ecclesiasticam, & concordatum in Regno Siciliæ.*

11 *Princeps laicus statuere non potest, ut Ecclesiasticus judex usurpans jurisdictionem sæcularem, aut alia Regalia, privetur bonis temporalibus à judice* à n. 12.15.*etsi aliter practici caveant* dict. n. 11. *nec occupari aut sequestrari, etiam si sint ex matrimonialibus propter incapacitatem* num. 13. & 12.

16 *Princeps nequit prohibere, ne inhibitoria quæ Magistratibus Regiis mittuntur ab Ecclesiastico, promulgentur, priusquam ipsi Principi offerantur, ut de ejus facultate publicentur*, *ut* n. 17.18. *contra est praxis Regia. dict.* n.16. *ex Pereira, & aliis, sed ex privilegio Pontificio, & ex concordatis.*

17 *Regium exequatur, conceditur inter rescripta privata, vel concessa inter partes, vel ad instantiam alicujus; non vero in legibus generalibus, & statutis universalibus; prout sunt Bullæ, & extravagantes Pontificia ubi de ratione.*

18 *Regii Ministri cavere debent, ne inferant præjudicium Sanctæ sedi Apostolicæ, nec devenient negotiatores in non expediendo* Regium exequatur.

19 *Credendum est viro nobilissimo legatione fungenti, quamvis litteras non ostendat, exemplo Cardinalis attentis de mente Papæ quando nulli infertur præjudicium, alias non*, ut n. 20. & 21.

21 *Delegato creditur quando est persona excelsa dignitatis, absque exhibitione mandati de legatarii, si non agitur de præjudicio tertii. Cardinali creditur asserenti aliquid sibi commissum; licet litteras sui mandati non ostendat* dicto n. 21.

22 *Litteris ambatiariæ non est opus, quando persona est nobilissima, præcellens, & nota Principi.*

23 *Nuncii Pontificum missi in partes tenentur ostendere ex mandato ipso Papa litteras suæ commissionis Regibus, seu Magistratibus territorii, ubi mittuntur, ut innotescat eis legitima legatio, & authoritas* & n. 24.

25 *Preces Principum mandata comparantur* & numero 26.

Litteræ

Litteræ Hortatoriæ Principum missæ ad Episcopos, ut a mala determinatione se abstineant impertinenter in laicum operando, non sunt contra libertatem Ecclesiasticam dict. n. 25.

26 *Verba exhortatoria solum consilium important sic ut nullam necessitatem inducant, nisi in his litteris Princeps uteretur precatoriis litteris.*

1 AD primam quæstionis partem, an Principes laici possint statuere ne beneficia Ecclesiastica exteris concedantur quia latè Doctores agunt *in cap. ad decorem de institutionibus* ubi ego, & dixi aliqua *in cap. deputati* 16. *de judic. sub. quæst. fin.* Ubi an expositi sint habiles ad officia, & beneficia, item notavi aliqua *in cap. cum: de ætate, & qualitate ordinand.* Quibus suppositis, & non obstantibus legibus Regiis hujus Regni Castellæ, Portugaliæ, Navarræ, Aragoniæ, & Franciæ, quibus cavetur, ut exteri non admittantur ad beneficia, quæ in praxi vigent, & quas late refero, & expendo *in dicto cap. ad decorem*, tamen talè laicorum Principum statutum per se disponens, ut beneficia exteris, siva alienigenis non conferantur, nullum esse; eo quod esset disponere circa spiritualia, quod non est permissum laicis, nec circa collationes beneficiorum, & institutiones, ut jam dixi *supra quæstione* 19. *n.* 8. vers. *infero* quia ut *infrà* dico: *in cap. bonæ* 4. *de postulatione prælator.* per textum ibi licet in dictis Regnis beneficia exteris non concedantur, non inde fieri, quia eorum statuta vim habeant, sed quia sunt confirmata à Pontificibus, sic ibi Barbosa cum multis *à n.* 7. Reginaldus *in praxi tom.* 2. *lib.* 30. *tract.* 3. *cap.* 11. *n.* 160. Diana *p.* 3. *tract.* 1. *res.* 26. Et post illos longè agens tenet Thomas del-Bene *de immunit. p.* 1. *cap.* 8. *dubitatione* 10. cum Tamburino, Belletio Azorio & aliis & satisfacit objectionibus.

2 Ex his infero non esse liberum Magistratibus, & judicibus sæcularibus rejicere litteras Pontificias, quarum authoritate beneficia exteris conferantur, ut docent Pesantius *tract. de immunitate Eccles. disp.* 17. Bonacina *de legibus disp.* 10. *q.* 2. *puncto* 1. §. 1. *n.* 13. Azorius *instiut. moral. p.* 1.
3 *lib.* 5. *cap.* 14 *q.* 3. † Sed licitum esse eis proponere de subreptione talium litterarum apud judicem Ecclesiasticum, quod tamen in praxi non sic admissum video in consilio supremo Castellæ, nec in Vallisoletana Cancellaria, & in aliis audientiis Regiis, in quibus solent tales Bullæ examinari, imò & abscondi: alia tradit Diana relatus, de quibus dico *infrà in cap. si quando de rescriptis*, & dixi *sub. cap. quia V. de judiciis sub*
4 *quæst.* 24. *à n.* 13. † Ubi quod quando in litteris exprimitur derogatio juris patronatus laicorum, licitum est appellare ad summum Pontificem ei offerendo libellos supplices, interimque differri litterarum Apostolicarum executionem, modo id fiat opera judicum Ecclesiasticorum; sed ex praxi Hispanica video per viam cognitionis politicæ à conciliariis, & auditoribus Regiis dictam executionem impediri: ad quod applicabis dicta *infrà in cap.* 2. *de judic. q.* 19. 20. *&* 21.

5 Ad secundam quæstionis partem an Principes habeant jus convocandi Episcopos, propter aliquod Reipublicæ negotium, vel bonum ipsarum Ecclesiarum. Et suppositis quæ latè dixi *in cap.* 2. *de judiciis q.* 14. Ubi egi *de ea*; *an si Principes vocaverint ad suum rogitum Episcopos, & Ecclesiæ Prælatos, & non veniant, possint eos rejicere à Regno.*

Et licet Rex sit Custos, curator, defensor, & 6
tutor Regni, & Ecclesiarum, nihilominus Azorius
p. 1. *instit. moral. lib.* 5. *cap.* 14. *q. ultima*, Bonacina *de legibus disp*, 10. *q.* 2. *puncto* 1. *n.* 14. Alex. Pesantius *tract. de immunitate Ecclesiæ disp.* 21. dicunt Reges, & Principes facultate sui muneris, non habere jus convocandi Episcopos, & eis præcipiendi, ut hoc, vel illud faciant, quia de jure Divino sunt exempti à jurisdictione Principum sæcularium. † Et licet possint Reges pro negotiis Reipu- 7
blicæ communibus rogare Episcopos, eosque vocare, ut ad se veniant, non verò tanquam Episcopos, sed tanquam proceres, quia opus illis habeant, non tamen præcipiendo, & multo minus sub minis, & pœnis.

Nec obstat quod Reges sint Ecclesiarum, & Epi- 8
scoporum patroni, quia est idem, quod defensores, & protectores Ecclesiarum, quibus non licet inferre potestatem convocandi authoritate Episcopos, & Ecclesiasticos; nam si ita permitteretur possent, & illos compellere: de quo puncto videbis Bonacinam *tom.* 3. *disp.* 1. *q.* 16. *punct.* 5.
n. 13. † Ex quo infero cum Diana *p.* 1. *tract.* 2. 9
res. 17. & multis ab eo relatis, item & *p.* 3. *tract.* 1. *res.* 26. vers. *Unde* malè facere Reges, qui expellunt à Regno Episcopos inobedientes mandatis Regiis, ut ex practicis dicit Joannes de Hebia *in curia Philippica p.* 3. *n.* 30. ibi *aunque pareçaque el Clerigo que turba la Republica, y paz, puedeser echado de el Reyno por el Rey, y su concejo, por estar à sucuenta el procurar est à paz, esto es peligroso, y nose admite segun Gregorio Lopez.*

Et pro majori enodatione, etiam adjunges 10
quæ dixi *in dicto cap.* 2. *de judic. q.* 17. Ubi egi de illa *an judex Ecclesiasticus possit procedere censuris contra Regios judices, qui expellunt, à Regno Clericum turbantem jurisdictionem Regiam, vel absolutè Reges, & consiliarios excommunicare*, & Diana *de cens. dict. res.* 26. *p.* 3. *tract.* 1. ait esse contra immunitatem Ecclesiasticam excommuni theologorum sententia & addit etiam ita facto Regum comprobari, ut refert ex nostro inquisitore D. Joanne Dionisio de Porto Carrero, qui *in allegatione pro juris D. D. Inquisitorum cum ministris Regiis fol.* 1. alloquitur in sequentibus verbis abissus abissum invocat *llegaron à declarar el inquisidor por banido, y mandarlo salir de el Reyno, y ocupar las temporalidades, como si por semejante procedimiento nose incurriera en las penas, y censuras de la Bulla in cœna Domini cap.* 17. *nipodiam ignorar la concordia de la Señora Reyna Doña Leonora, donde dice* super eo vero quod conqueritur, quod personæ Ecclesiasticæ ejiciantur, seu banniantur à Regno concordatum est *quod illud si unquam factum est, malè factum est, cum evidenter sit contra libertatem Ecclesiasticam*, & esse concordatum, ut Dominus Rex declaret quod in posterum nunquam fiat faxit, ergo exclamat Diana, & ego cum illo, ut non sint aliqui contrarium Regibus consuleotes, sed væ væ illis; unde evenit, ut non de facili debeant amplecti quæ tradit, & docet Salgadus *de protectione Regia tom.* 1. *p.* 1. *cap.* 2. *à n.* 273. *ad* 280. qui contrariam videtur tenere praxim.

Ad tertiam quæstionis partem an Princeps lai- 11
cus

cus possit statuere, ut Ecclesiasticus usurpans jurisdictionem sæcularem, aut alia Regalia, possit privari bonis temporalibus judice laico. In quo dubio affirmativè respondent Doctores, quos citant Calixtus Ramirez *de lege Regia* §. 27. *n.* 15. *in glossa lit. f.* & Franciscus Padilla *in summa de todas las leyes.* Garcias de nobilitate *glossa* 9. *n.* 32. Borrellus *de præstantia Regis Chatol. cap.*71.*n.*55. Peguera *in pract. crim. cap.* 24. n. 7. & sequent, Seisse *de inhibitionibus cap.* 8. §. 3. *n.* 10. Olivanus *in allegat. pro jurisdictione Sancti officii act.* 5. *n.*127. Miravete *in informatione pro jurisdictione Regia art.* 12. Piaña de Rosas Offorii *lib.* 4. *in præludio* 52. Bobadilla *in politica tom* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 60. ibi *filos Pralados, Osus juezes, o qua lesquier otros Ecclesiasticos usurpas en la jurisdiçion Real Ootras Regalias, son avidos por estraños, y pierden las temporalidades, en loqual por el buengovierno y politica mente, y consideraçion tienen mauo los juezeo seglares.*

12 Sed quia nonnulla ego dixerim infra latè *sub dicto cap.* 2. *de judiciis* conducibilia ad præsens dubium, referens casus nonnullos, in quibus laici Magistratus possunt cognoscere: & quid procedendo politicè ibi *q.*19.20. 21. tamen in puncto juris cum non solùm personæ Ecclesiasticorum, sed eorum bona etiam patrimonialia sint exempta à potestate, & jurisdictione laicorum, ut ibi: dixi, & sæpè *à quæst.* 1. *hujus textus*, ut etiam probat Thomas Sanchez *in opusculo moral. tom.* 1. *lib.* 3. *cap. unico dubio* 3. *&* *lib.* 1.*cap* 4.*dub.*55.*n.*2.*&* 31. *ex clem.* 1. *de vita*, & *honestate Clericor.* Ubi constar, ut Clerici non solùm gaudeant privilegio Clericali in personis, sed etiam bonis, Duardus *in* 13 *Bulla cœnæ lib.* 2. *cap.* 17. *q.* 5. † Ubi probat cum Martha *de jurisdict. p* 4. *casu* 101. non esse licitum potestati sæculari, cujus jurisdictio usurpatur ab Ecclesiasticis, eorum bona, ac fructus sequestrare, aut quod magis est occupare, etiam si bona sint ex patrimonialibus, ex ratione dicta à Sanchez, idem docent non similibus verbis Bonacina *in Bulla cœnæ disp.* 1. *quæst.* 18. *puncto* 3. *num.* 12. & cum Cajetano Ugolino, & aliis Theologis, Diana *p.* 4. *tract.* 1. *res.* 77. dicens ut nec quavis occisione sine Romani Pontificis, seu aliorum ad id legitimam authoritatem, & facultatem habentium expressa licentia sequestrant; & patet ex prædicta allegatione D. Joannis Dionisii Porto Carrero n. 96. *dict. fol.* 61. & ex Megalio *in* 3. *p. lib.* 3. *cap.*11. *num.* 12 præsumente contrarium fieri cum expressa sedis Apostolicæ licentia, nam alioquin esset contra libertatem Ecclesiasticam.

14 † Quia quamvis ex doctrina Innocentii *in cap. cum olim. et l.* 1. *de restit. spoliator*; Ubi *videbis quæ scripsi*, & *in cap. dilectus de pœnis*, competat ordinario jurisdictio in extraneos impedientes suam jurisdictionem *per textum in cap.* 1. *de officio delegati*, & dixi sub Rub. *de foro compet.* & *ibi sub cap. penult. Et c.* 12. *de judiciis q.* 10. Sed probat hoc procedere non posse, quoad ordinarios judices sæculares contra prælatos Ecclesiasticos; cum non liceat inferiori judicare, & punire superiorem: & melius ego addo ex doctrina, quam latè retuli *in cap. qualiter de judic.* *&* *in toto illo tit.* *&* *de foro comp.* quia laici judices qualescumque illi sint incapaces sunt cognoscendi de Clericis, eorumque bonis, etiam data negligantia in cognoscendo judices Ecclesiastici Fateor hic pro prima sententia ut possit considerari lex illa naturalis vim vi repellere, sed quando latè dico *in cap.* 2. *de homicidio.*

Et pro hac tractatione adjunges dubia sequen- 15 tia, an *Judices sæculares possint capere Ecclesiasticos impedientes, & resistentes jurisdictioni laicali, nec non illos punire Clericum ex defectu justitiæ Ecclesiasticæ*: item an *judex laicus possit ejicere è Regno Clericum seditiosum, & perturbantem Rempublicam*; sed quia de illis egi *sub dicto cap.* 2. *cap.* 10. *cap. qualiter, & aliis de judiciis, & foro*: & ad utramque partem cum Bobadilla, Morla, Menochio, Calixto Ramirez, Guiurba, Tusco, Megalo, Sanchez, & aliis, agitet Diana, *dict. p.*4. *tract. res.* 79. 70. *&* 81. ideo non repeto *quibus adjunges dicta infra q.* 35. 43. *&* 45.

Ad quartam quæstionis partem an Princeps pos- 16 sit prohibere ne inhibitoriæ, quæ ad Magistratus Regios mittuntur ab Ecclesiasticis, promulgentur, priusquam ipsi Principi offerantur, ut de ejus facultate publicentur: in quo dubio affirmant Pereira cum aliis *de manu Regia p.* 1. *cap.* 65. *n.*5. quatenus dicit inesse violentiam, & publicarum functionum perturbationem, si injuste fiant; ratione cujus justissimè tales inhibitoriæ ad ipsum Regem deferri debeant, ut ipse, qui pro communi utilitate creatus extitit sua manu Regia licentia Ecclesiasticorum compescat, ut se intra suos limites contineat: de qua praxi, sicut de aliis casibus vidi in consilio supremo; & in Cancellaria Vallisoletana quotidie video ex fundata cognitione per viam violentiæ, de qua repetes quæ adduxi *sub dicto cap.*2. *de judiciis à quæst* 19. ex quibus hoc determinabis. † Sed in terminis negat Diana *dicta p.* 4. *cum aliis* 17 *res.*9. per aliqua, quæ dixit antea *tract.* 3. *p.*3. referens ex Bañez, Castro Palao, & aliis Regem nostrum ea omnia efficere ex privilegio Pontificio, & ex concordaris cum illo, & ibi notat Regium *exequatur*, concedi tantum inter rescripta privata, vel obtenta inter partes, vel ad instantiam alicujus, non autem in legibus generalibus, & statutis universalibus, prout sunt Bullæ, & extravagantes Pontificiæ, ut optimè observat Rao *in responsionibus ad dubia circa immunitatem Ecclesiasticam folio* 32. quia si dictæ Bullæ executoriis indigerent universalis Ecclesiæ regimen in præceps rueret, addens etiam Diana malè quosdam asseruisse Bullam Gregor. XIV. de immunitate Ecclesiarum in Regno Siliciæ non valere, quia in illa Regium *exequatur*, non invenitur. † Ob id præcoe Regios judices, ut 18 attendant ad dictum Grassis *in decis. aureis p.* 1. *lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 120. Ubi profert sequentia verba *caveant ministri Regis, cujus mens sanctissima est in non inferendo præjudicium sanctæ sedi Apostolicæ nec devexent negotiatores in non expediendo Regium exequatur.*

Ad quintam quæstionis partem, an sit lici- 19 tum Principibus laicis, & Magistratibus discutere facultates, & potestates alicujus nuntii, qui in illam provinciam à Pontifice mittitur. Et præmissis, quæ latè dixi *in cap. post cessionem* 7. & ibi *quæst.* 2. *an litteris Episcopi, vel alterius judicis credatur. Et in cap. cum à nobis* 28. *de testibus quæst.* 2. Ubi dixi de quæstionibus *an soli assertioni Pontificis, vel Principis credatur* pro his, quæ ad propositum hujus dubii tradit Barbosa *in cap. nobilissimus* 97. *dist.* quem etiam commendat Diana *quæst.* 1. *tract.* 2. *res.* 67. in fine, ait enim textus ille, quod est credendum viro nobilissimo legatione

fungenti

fungenti, quamvis litteras non oſtendat exemplo
Cardinalis atteſtantis de mente ſui Pontificis, cui
creditur abſque litteris ſui mandati oſtenſiones:
20 ſic cum multis Barboſa. † Ubi *n.* 2. id procedere
intelligit, quando nulli infertur præjudicium,
alias non inquam ex Capella *deciſ.* 463. Riccius
collect. 1459. Farinac. *in praxi criminali q.* 63.
n. 55. Tyraquellus *de pœnis temper cauſa* 51. *n.* 13.
& 14. Menochius *de præſumpt. lib. præſumpt.* 15.
21 *n.* 9. & *conſ.* 160. *a n.* 77. † Ubi quod creditur de
legato abſque exhibitione mandati delegatorii,
quando eſt perſona excelſæ dignitatis, & non agi-
tur de præjudicio tertii, & Farin. ſupra, & Maſ-
cardus *de probat. concluſ.* 140. Seraphinus *deciſ.*
133. *n.* 1. dicunt ut Cardinali aſſerenti aliquid ſi-
bi commiſſum, plena adhibeatur fides, licet lit-
22 teras mandati non oſtendat. † imò idem Maſ-
cardus *concluſ.* 84. *n.* 2. ait quod litteris ambatia-
riæ non eſt opus, quando perſona eſt nobiliſſima,
præcellens, & nota Principi.

23 Unde præmiſſis etiam quæ infra dico ſub titu-
lis de officio delegati, & de officio legati de ne-
ceſſitate quam habent delegati, & alii judices
commiſſionis oſtendendi judicibus ordinariis lit-
teras ſuæ commiſſionis, ut queant actuare in ter-
ritorio alieno breviter; etſi Bonacina *de legibus*
diſp. 10. *q.* 2. *puncto* 1. §. 1. *n.* 15. Peſantius *de im-
munit. Eccleſiaſtica diſp.* 20. Azorius *p.* 1. *lib.* 25.
cap. 24. *q.* 6. & alii abſoluta negativam ſententiam
ſequantur contra Covarruv. *in practicis cap.* 34.
n. 4. Bobadillam *in politica dicto tomo.* 1. *lib.* 2.
cap. 18. *n.* 207. & alios per eos abſolute affirman-
tes, multis rationibus adductis à Covarruv.
quas dicit Diana ad ſummum probare tantum
nunciorum poteſtatem diſcuti debere per judices
Eccleſiaſticos; qui in illis reperiuntur, ut ſunt
24 Epiſcopi, Archiepiſcopi &c. † Tamen ex com-
miſſione ſummi Pontificis debent nuncii exhibe-
re Regibus, ſeu Magiſtratibus litteras ſuarum le-
gationum, ut eis innoteſcat legitima eorum le-
gatio, & authoritas, quod ſatis probatur ex do-
ctrina dicti cap. nobiliſſimis, quia etſi reſpectu
Cardinalis, & perſonæ in dignitate conſtitutæ,
& nimis notæ non requireretur, verum reſpectu
nunciorum, quæ ſolent ad Regna per Pontifices
mitti habetur in praxi qui non ſic perſonæ, ut
Cardinales ſolent mitti & juxta ſunt intelligenda
ea quæ longè dicit Thomas del-Bene *de parlam du-
bio* 4. *ſect.* 38. *ſub Corolario* 24.

25 Ad ultimam quæſtionis partem, an Princeps,
ſeu Magiſtratus Regni faciendo litteras hortato-
rias ad Epiſcopos ut ab aliqua mala determinatio-
ne deſiſtant, faciant contra libertatem Eccleſiaſti-
cam, incurrant cenſuras Bullæ cœnæ, & cum
Principum præces mandato comparentur, ut ex
multis, quæ conſulto omitto, poteſt probari, de
quibus aliquid jam dixi. Sed quia litteræ exhorta-
toriæ Principium in caſu, de quo loquimur nullam
compulſionem contineant, nec minentur, eo quòd
littera hortatoria, eſt littera quædam amicabilis;
ideo exiſtimo ut ſi ex occaſione quod Epiſcopus
aliquid contra laicum impertinenter faciens, hor-
tatur ab officialibus ſæcularibus, ut deſiſtat à fa-
ciendo talia nullo modo incurri Principes, ſeu
Magiſtratus ſic ſuis litteris exhortando in cenſu-
26 ras dictæ Bullæ. † quia verba exhortatoria ſolùm
conſilium important; ſic ut nullam neceſſitatem
inducant: ita docent Coriolanus *in Bulla cœnæ ex-
communicat.* 16. Megala *in* 3. *p. lib.* 3. *cap.* 19. *n.* 6.
Diana *dicta p.* 1. *tract.* 2. *ref.* 54. ambo limitantes,

niſi tamen in his litteris Princeps uteretur præcep-
toriis litteris, cum in tali caſu res eſſet ſcrupuloſa
nimis, eo quod ut dictum eſt Præces Principium
mandato æquiparantur. Hæc poſſunt ampliari ex
notatis infrà *in titulo de reſcriptis* & in terminis
etiam docet Thomas del-Bene *de Parlamentis du-
bit.* 30. *ſect.* 23. *corollario* 13. cum Coriolano &
Megala jam citatis.

QUÆSTIO XXIV.

An Princeps ſæcularis poſſit ſtatuere, ut puniatur clericus delinquens ratione officii ſibi ab ipſomet Principe commiſſi. Et an perſonæ Eccleſiaſticæ quæ commiſerunt crimen Læſæ Majeſtatis, poſſint Principis ſtatuto puniri ab ejus judicibus laicis. An Princeps, ſeu judex laicus poſſit ſtatuere, ne concubinæ teneantur pro furtis ab ipſis concubinis factis, extendendo ſtatutum, ad Clericorum concubinas. Et an ſtatuta, ſeu edicta de non paſcendis animalibus in paſcuis univerſitatis, niſi ſoluta certa pecunia, ſub pœna comprehendat animalia Clericorum. Et an ſto quod Clericis permittatur habere Macellum publicum vel non, queant depaſcere ſua propria pecora in paſcuis communitatis. Et an pœnæ ſic impoſitæ, aut ex alio capite poſſint exigi, & exequi per laicos judices. Et an ſint caſus, in quibus queant laici pœnis coercere Eccleſiaſticos; id eſt an ſtatuta pænalia Clericos obligent.

SUMMARIUM.

1 *Princeps ſæcularis ſtatuere nequit, ut puniatur Clericus delinquens ratione officii ſibi ab eodem commiſſi* n. 2. *etſi multi aſſerant contrarium, inter quos Zevallos ſignat officia plura, ratione quorum delinquens in bonis puniatur per laicum.* & *quare* n. 4. & 5.

3 *Clericus habens bona profana, vel quid aliud, à Rege num poſſit conveniri coram laico ſuper eis* remiſſive.

4 *Bona Clericorum ſequuntur eorum perſonas, & privilegium.*

5 *Clericus nequit trahi ad judicium ſæculare ratione officii ſibi a Principe commiſſi, nec ratione cujuſcumque artis; poteſt tamen delinquens tunc Clericus officio, & fructibus officii privari à judice laico.*

6 *Principes nullomodo ſtatuere poſſunt, ut Clerici perpetrantes crimen læſæ Maieſtatis, puniantur à judicibus ſæcularibus. Et de caſu in facti contingentia* n. 7. & n. 8. & 9. *improbatur conſuetudo contraria, qua probat Calixtus Ramirez.*

7 *Religioſus quidam intendens Regni Neapoli terras tradere in manus Turcorum; etſi procederetur à fiſco, quod puniretur a judice laico, exemplo alio cujuſdam Clerici, nihilominus aliter fuit declaratum Clem. VIII. anno* 1600. *qui cauſam commiſit Nuncio Neapolitano dato adjuncto alio Conſiliario Clerico* n. 9.

1 AD primam quæstionis partem ex latè dictis à quæstione 1. dicendum est non posse, tum ex his quæ dixi infrà *in cap.* 4. *de judicis q.* 3. Ubi de illa *an judex laicus possit punire Clericum falsum deponentem coram se* & alibi de puncto hujus dubii dixi; & sic quamvis Zevallos *de cognitione per viam violentiæ p.* 2. *q.* 65. *num.* 14. in verbis sequentibus affirmativam doceat sententiam ibi *quando algun Eclesiastico delinque en el officioque tomo, comosies medico, voticario, o Abogado, tutor, o curador de algun menor, otiene officio de su Magestad Præsidente de pacienda, O consejero, odelinque en el, obende elerigo con Medidas salsas su mercaduria y en otros casos semejantes, porque entonces ratione officii potest puniri in bonis; sic ut judex sæcularis sit competens.* Ut docent docent etiam Petrus Zened cum multis *p.* 1. *collect.* 37. *ad decret. num.* 16. Bobadilla *in politica* cum aliis *tomo* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 99. Borrelus *de præstantia Regis Catholici cap.* 71. *n.* 4. Anguianus *de legibus lib.* 2. *controvers.* 21. *n.* 58. & 59. Suarez contra Regem Angliæ *lib.* 4. *cap.* 34. *n.* 26. Layman in theologia morali *lib.* 4. *tract.* 9 *cap.* 4. *n.* 3. & alii multi per illos citati, cum non puniatur in persona, sed in bonis, idemque contingat in aliis à Rege privilegiatis. † Tamen Mar- 2
tha *de jurisdictione p.* 4. *cent.* 2. *casu* 127. *n.* 5. Barbosa cum *tit. ne Cleric. vel Monachi cap.* 2. *n.* 4. Franciscus Marcus *p.* 3. *decis.* 479. *n.* 4. & 5. Cavalius *resolut. crimin. casu* 64. prædictam negativam docent; item, & theologi, inter quos, Ambrosius *de immunit. Eccles. cap.* 20. *n.* 54. Megala *in* 3. *p.* D. Thomæ *lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 26 & 32. Bonacina de legibus *disp.* 10. *q.* 2 *puncto* 1. §. 1. *num.* 14. Erasinus Chuchier *de jurisdictione tom.* 3. *p.* 3. *q. ultima. n.* 1. & 2. Zanard. *in director. confessor. tom.* 3. *cap.* 50. *fol.* 285. in fine, Carolus de Grassis *de effectibus Clericorum effectu* 1. *n.* 82. qui asserit in Regno siciliæ, ita fuisse observatum in causa cujusdam equitis Hierosolimitani, qui officium Capitaneatus exercuit in civitate Calatagitonis, & alia vice in patrimonio.
† Et idem Barbosa alios plures referens pro utra- 3
que sententiam, etiam *n.* 5. ex multis aliis excitat quæstionem an Clericus habens bona profana, vel quid aliud à Rege possit conveniri coram judice laico super eisdem bonis; sed tu respondebis ex nonnullis quæ dico *sub cap.* 5. *de foro competenti* applicabis quæ dico infrà *sub nostro textu q.* 53. vers. *ad secundam.*

Et est ratio quia ut jam latè sæpè dictum est 4
non solum personæ Clericorum, sed eorum bona sunt exempta à jurisdictione laicali, eo quod bona sequuntur Clericorum personas, & privilegium eorum, Genuens. *in praxi cap.* 8. *n.* 5. Sousa *in Bulla cœnæ cap.* 20. *disp.* 92. *n.* 4. & ideo Abbas *in cap. qualiter de judiciis*, Ubi *sub quæstione* 7. *dixi aliqua n.* 8. dixit certum esse quod persona exempta est; ego etiam res sequitur, Diana *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 18. Duardus *in Bulla cœnæ lib.* 2. *canon.* 15. *q.* 11. *n.* 31. Ubi invehit in quosdam judices, qui puniunt Clericos pœna pecuniaria, & pro pœna corporari eos ad Episcupos remittunt, quia ut dictum est dicta bona Clericorum sequuntur privilegium personæ, & 273. † ait ut Clericus trahi non possit 5
ad forum sæculare, etiam ratione officii sibi concessi à Principe sæculari, si in eo delinquat, nec etiam ratione cujuscumque artis, si quam artem exerceat quæ consules habeat, ac primatus, apud quos illius artificii jurisdictio resideat. Et in casu, de quo nunc applicabis quæ adduxi *in dicto cap.* 2. *de judiciis q.* 26. *n.* 4. Ubi expenditur etiamsi affirmativam sequaris, & ubi notavi ex Feliciano ibi n. 109. ut possit officio privari, & fructibus officii per ipsum judicem sæcularem, & applicabis quæ ibi dixi *q.* 18. *an pro debitis Regalibus, queant Clerici conveniri coram laico.*

Ad secundam quæstionis partem à fortiori ne- 6
gantur

gendum esse respondeo, quia cum pœna corpo-
ralis in Clericum omnino sit laicis interdicta ex
dictis sæpius supra, & *in cap. cum non ab homi-*
ne 10. *de judiciis*, Ubi latissimè per plures quæ-
stiones; sequitur ut nullomodo in hoc crimine
queant Principes sæculares statuere ut Clerici
perpetrantes delictum læsæ Majestatis à judici-
bus sæcularibus puniantur, ut patet etiam ex di-
ctis *in dicto cap.* 10. *de judiciis q.* 20. Ubi egi de
illa an *pro crimine læsæ Majestatis fiat degradatio*,
& *traditio de Clerico judici sæculari absque incor-*
rigibilitate, sic communiter theologi, & juris-
periti inter quos Vigianus *tract. de immunitate*
Ecclesiasticor disp. 2. *conclus.* 2. Bellet. *in disqui-*
sit Clericor. p. 1. *tit.* 3. §. 1. *num.* 4. Ubi pro hac
sententia citat 13. Doctores, Pesantius *tract. de*
immunit. Ecclesiast. disp. 13. Zenardus *in dire-*
ctor. confess. tom. 3. *cap.* 50. Valenzuela *in de-*
fensorio cens. Pauli V. *p.* 4. *n.* 70.
7 Et confirmatur facti contingentia per casum,
de quo testatur Genuens. *in praxi cap.* 72. per
totum atrocissimæ scilicet rebellionis cujusdam
Religiosi, qui aliquas terras Regni Neapolitani
in manus Turcarum tradere volebat, in quo cum
fiscus allegaret pro tali delicto quendam Clericum
Neapolitanum olim fuisse decapitatum Clemens
VIII. anno 160. declaravit malè judicatum, di-
ctamque causam à summo Pontifice commissam
nuncio Neapolitano, dato adjuncto alio consilia-
rio Clerico, qui in illo judicio intervenit tanquam
delegatus à sede Apostolica: ex qua declaratione
asseruit Genuens. quem sequitur Diana *dicta p.* 1.
tr. 2. *res.* 19. factum jam ut nullomodo laico perti-
neat cognitio de Clerico sic delinquente, nisi con-
tingeret judicem nominari ex commissione Papæ.
8 Unde non obstat Calistus Ramirez *in tractatu*
de lege Regia §. 17. 11. cum multis ab eo citatis
in glossa. litt. D. Ubi quod in multis partibus ca-
vetur ut vi consuetudinis urgentis Clerici rebel-
les à judice sæculari puniantur. Et quia in Regno
Neapoli est constitutio, qua cavetur quod si Cleri-
cus commiserit aliquod delictum debet judicari,
& condemnari per suum Episcopum, & non per
judicem sæcularem, excepto si commiserit crimen
proditionis contra Regem, Ubi glossa dicit *si esset*
9 *crimen læsæ Majestatis.* † Quia respondeo hanc
constitutionem nullius fuisse roboris, cum Prin-
ceps laicus ex nostro textu, & aliis dictis *sub tit. de*
judiciis, & *foro comp.* nullam habeat jurisdictionem
in Clericos, sic ut nequeat condere legem quod
Clerici committentes crimen læsæ Majestatis, ju-
dicentur à judice laico, nec poterit sustineri con-
suetudo allegata, cum potius sit corruptela, juxta
quæ dixi sub. quæstione 17. in fine supra, & *in*
cap. 8. *de judiciis* Videbis Cavedum *d.* 2. *decis.* 83.
Ubi latè agit de hoc puncto.
10 Ad tertiam quæstionis partem an Princeps, seu
judex laicus, ne concubinæ teneantur pro furtis ab
ipsis concubinis factis, etiamsi extendat ad concu-
binas Clericorum. Sed Martha longè agens *de ju-*
risdictione p. 4 *cent.* 1. *casu.* 44. concludit ut statu-
tum puniens concubinas Clericorum, non valeat;
sic ut illarum animadversio, sit solius juris canoni-
ci, tum quia concubinæ Clericorum, etiam respe-
ctu concubinatus sunt de foro Ecclesiastico, eo
quod prohibitio criminis concubinatus habuerit
originem ab Ecclesia *ex cap. nemo sibi blandiatur*
32. *q.* 2. de jure civili permittetur *l. in concubi-*
natu ff. de concubinis, & Ut dicit Abbas *in cap. cum*
sit generale de foro comp. imò & Doctores antiqui
Canonistæ in textu nostro, ut refert Bernard. *in*
tract. de concubinis in verbo *pen tut arcere n.* 2 sic
tenuerunt dicentes cum Joanne Andrea *in regula*
sine culpa de reg. lib. 6. punitionem concubinarum
faciendam esse per judicem Ecclesiasticum. † Et 11
quia ratione concubinatus patrari cum Clerico,
tanto magis cum ratione adjuncti efficiatur de fo-
ro Ecclesiæ, & ad Ecclesiasticum pertineat cogni-
tio ad quam concubina est remittenda, ut docent
Antonius de Prato *in l.* 1. *ff. quæ sententiæ sine appel.*
rescind. Socinus *in cap.* 2. *col.* 15. vers. *secundo fallit*
de mutuis petition. & *cons.* 12. *col.* 6. *volum.* 1 Mar-
silius *singul.* 18. Ferret *caut.* 10. Ubertinus *de corri-*
gio in l. posthumo. n. 6. *Cod. de bonorum possess. contra*
tabulas Socinus *in l. cum senatus fine ff. de rebus*
dubiis. Ubi testatur ita vidisse in practica obten-
tum, ut multis etiam comprobat Martha *dicto ca-*
su. 44. *à n.* 5. Videndus. † Et asserens ideo proce- 12
dere etiam quia concubinæ sunt de familia Cle-
rici, ob idque eas deliquentes remittendas esse
ad judices Ecclesiasticos per laicos judices.
Et quia de concubinis Clericorum, & omnium 13
punitione ago latè *in cap. ut Clericorum de vita*, &
honest. Cleric. & *in tit. de cohabitatione Clerico-*
rum & *mulierum*, ne longè hic agam jam ad diffi-
cultatem propositam, respondent communiter
Doctores, nullomodo illud statutum valere, quia si
lex, seu statutum tollat Clericis id quod de jure
communi eis competebat, est contra libertatem
Ecclesiasticam, sed de jure communi competit
omnibus actio furti, quæ per hanc legem Cleri-
cis denegatur; ergo: sic docet in terminis Bertran-
dus de Guebara *in propugnaculo Ecclesiæ assert.* 1.
§. 5. 25. Aponte in responso pro cens. Pauli. *V. p.* 5.
n. 24. Bertrius *in cap. cum terra de elect. n*6. Felinus
hic *n.* 69. Imola *n.* 11. Decius *n.* 3. & alii Surdus
vol. 3. *cons.* 302. & *vol.* 2. Diana *p.* 4. *tract.* 1.
res. 11. Martha *p.* 4. *cent.* 1. *casu.* 1. Angelus verbo
immunitas numero 37.
Ego inquam quatenus ad primum casum de ju- 14
dice puniente Clericorum concubinas, video
ex praxi communi Episcoporum Hispaniæ nostræ,
ut licet judices Ecclesiastici in eodem tempore ap-
prehendant Clericos concubinarios, etiam inven-
tos cum concubinis, sed non inde apprehendant
concubinas; solent vero facere, quod nuncietur ju-
dici laico ut eas puniat; & potest esse ratio quia
quamtumvis dici debeant de familia Clerici, ta-
men quia jam hæc famulatus immunitas, respectu
famulorum laicorum in desuetudinem plurimum
abierit, eo quod famuli laici sunt congrui, ut pu-
nitio concubinatus, & aliorum delictorum com-
missorum à famulis laicis Clericorum, pertineat
ad laicum judicem.
Quare in puncto nostro existimo cum Pereira 15
de manu Regia p. 2. *ap.* 75. *n.* 1. cognitionem de fur-
to concubinæ Clerici pertinere ad judicem laicum
quia talis lex detestari intendit concubinatum, il-
lumque penitus à sua Republica exterminare, ut
hac prohibitione deterriti concubinarii resipis-
cant, licet per accidens sit, ut inde concubinæ ar-
ripiant furandi licentiam impunè, quod lex non in-
tendit, nec tribuendum esse legi peccatum, quod
subditus ex sua malitia occasione legis accipit ex se
ipsa, quæ nullomodo in hoc intendit infringere Ec-
clesiæ immunitatem; imò potius facilius mulieres
concubinariæ hac occasione furantes puniuntur,
& deterrentur à laicis judicibus, quam à Clericis.
Video quod licet Rebuffus *in tit. de publicis*
concubinis §. *eos*, vers. *contrarium teneo dicat* Re-

gem Franciæ, legislatorem, & ejus officiales posse cognoscere de concubinis Clericorum, quod juvet relatæ nostræ doctrinæ: tamen Leo Papa X. *in sua Bulla concordatorum Franciæ in tit. de publicis concubinis* prohibuis sæcularibus ne se intromitterent ad animadvertendum eas in verbis sequentibus *præterea etiam omnibus sæcularibus viris, etiamsi Regali præ fulgeant dignitate, ne ullum qualecumque inferant impedimentum, quocumque quæsito colore prælatis, qui ratione officii sui adversus subditos suos pro hujusmodi concubinatu, & aliis causis sibi à jure permissis procedunt.* Sed si attendas verba Pontificis, non removent sententiam nostram, quia tantùm loquitur de subditis, cumque prædictæ concubinæ laicæ sint, non est cur absolutè, & privativè spectet cognitio ad Ecclesiasticum, quamtumvis Martha, & ab eo relati exclament

17 *in dicto casu* 44. *à numero* 10. & 45. † Et quod saltim poteris admittere, est nempè quod concubinarium delictum, sit mixti fori, tam judicis laici quam Ecclesiastici, sitque in eo locus præventioni per ea, quæ egi latissimè *in cap. cum sit generale* 8. *de foro comp.* Ubi etiam de aliis delictis mixtæ cognitionis, ad quod in specie concubinatus leges quæ ibi dixi *q.*9. *à numero* 1. Et secundum adducta sunt intelligenda quæ novissimè dixit de puncto nostræ quæst. Thomas del-Benè *de parlam. dubit* 30. *sect.* 24. *coral.* 14. latè loquutus & repetit *p.* 1. *de immunit.cap.*5.*dubit.* 23. utrobique legendus cum multis fundamentis.

18 Ad quartam quæstionis partem, an statuta, seu edicta de non pascendis animalibus in pascuis universitatis, nisi soluta certa pecunia sub pœna comprehendit animalia Clericorum: aliqua dixi *in cap. qualiter* 17 *de judiciis sub.quæst.*6. & videtur quod talia statuta Clericos obligent, quia lex municipalis bonum commune respicieos ligat Clericos, ut latè dixi *quæst.*1. & 2. *Supra* Et sic Lucas de Pena *in l. cod.de pasc. public. col.* 2. *lib.* 11. & *in l.* 2 *col. ante penult.* & *sequent. de navib.* non excusand. resolvit quod stante statuto laicorum, ut nullus cum animali intret in territurium alterius sub certa pœna, tale statutum comprehendat Clericos, adeo ut ejus dispositio ad animalia Clericorum extendatur, cum juri naturali sit conforum, ut nemo cum alterius jactura locupletetur, docent in terminis Rolandus à Valle *in cons.* 3. *numero* 22. *tom.*2. Avendannus *de mand. Reg.* 50. *p.* 2. *cap.*14. *numero* 13. Silva responsorum *cap.*5. *numero* 7. & ambo verba textus *in l.* 12. *tit.*3. *lib.*1. *recopil.* ibi *y fuerem hallados que hazendatio las bestias, y ganados de los Clerigos* (junctis illis verbis *mandamos que en rançon de pagar lasbenas, y loqueasi fuere ordenado, que todos, à si Clerigos, como legos lopaguen asi mesmo por rata loque los cupiere, y mandamos que las prendas se cobren asi de los unos, como, de los otros.*

19 Et hanc docens etiam Gregorius Lopez *l.*24. verbo *elganado tit* 15.*p.*7. *l.*70. Castillus *tauri numero* 18. Avendannus *de exequend. mandatis p.* 1. *cap.*4.*n.*30. & *cap.* 13.*numero* 7. & *p.*2. *cap.* 14. *numero* 13. Gutierrez *p.*2 *pract.car.lib.*1. *quæst.*4. Alderanus Mascardus *d general. statutor interpretationis conclus.*1. *à numero* 115. Belletus *disquisit. Clericor.p* 1. *tit. de favore reali.* §.6.*num.*5. Zevallos *practicarum quæst.*897. *à numero* 620. & *in tract. de cognition per viam viol.p.*2. *quæst.* 23. *à numero* 18. ex eo quia quando onus impositum est rei, potest sæcularis juvare, ut executio fiat in re, quæ in suo territorio, & jurisdictione est, non habito respectu, an persona, cujus res est pertineat ad suum favorem, vel jurisdictionem; *argum. leg. viros.* 12. *Cod. de palat. Sacrarum largition. lib.* 12. *cap. si tributum* 11. *quæst.*1. Bartol. *in l. Imperator. ff. de publicanis*, Baldus *in l. de his vers. ego credo Cod. de Sacrosanctis Eccles.* & *in auth.sed* & *periculum Cod. fine censu* Gutierrez *dict. quæst.*4. *numero* 2. *decis. Pedemont.* 68. *numero* 34. Azevedus *ad dictam l.* 12. *numero* 2. *tit.*3. *lib.*1. *novæ recopil.*

† Et confirmant hanc rationem quia hoc pacto 20 persona Clerici non condemnatur à judice sæculari, nec ejus statuto ligatur quia in persona Clerici nulla dirigitur executio, sed onus reale rei impositum à Clerico exigitur, sicut aliud quodcumque tributum reale.

Item tamen Gutierrez *dict. lib.*1.*pract.q.*4.*n.*2. 21 Zevallos *de cognitione per viam violentiæ p.*2.*q.*11. *n.*44 Curia Philippica § 3.§ 17.*n.*13. distingunt, nam aut judex sæcularis procedit contra personas Clericorum, & Religiosum pro executione pœnæ statuti, & ordinationis, vel contra ipsa pecora, quæ fuerunt reperta in pascuis alienis, & prohibitis; & quod in primo casu non possit, secus in secundo quando scilicet procedit contra pecora, & tradunt fuisse ita decissum in hac Cancellaria Pintiana, & esse de stylo Curiarum sæcularium; & secundum hanc praxim video diversis in locis practicari † Tamen in puncto juris canonici respon- 22 den hoc existimo contra immunitatem, quia semper sententia illa pœnalis redundat in personam Clerici ut defendit Barbosa hic *n.*6. impugnans; & improbans contrariam sententiam, de quo ego dixi *in cap. quia V.* 11. *de jud. q.*9. Ubi *n.*9. retuli fundamenta Gregorii Lopez, & aliarum, & 10. Ubi etiam amplexus sum hanc Barbosæ, quæ non repeto: latissimè defendit Martha 4.*p.cent.*1.*ref.*8. cum multis Sanchez *in opusculo moral.tom.*1.*lib.*3. *cap. Unico dubio* 31. *n.*2. & cum Barbosa Thomas del-Benè *de commutis, seu parlamentis dubio.*4.*sect.* 14.*n.*1.*p.*57. dicentes quod statuta laicorum pœnarum condemnationem, & exactionem imponentia adversus eos, quorum pecora damnum dederint, aut in fructibus vel in pastibus vetitis inventa, non ligant Ecclesiasticas personas. † Et sic Silva responsorum 5.*respons.in* 3.*p.n.*32. Videtur fateri, dum dicit cum aliis, ut licet convenire Clericum ratione tributi, respiciat onus reale, sed stare in judicio, respiciat personam Clerici, quia in judiciis quali contrahitur pro majori resolutione videbis dicta *infrà q* 40. Et quæ tradit Thomas del-Benè.

Ad quintam quæstionis partem ut responderes 23 repetes quæ dixi supra *q.*15. *à n.*1.*an liceat Clericis facere macellum carnis*: & quia ex quo Clericis sit permissio habenti macellum pro scindendis carnibus, & videretur vana facultas eas scindendi ad propriam sustentationem, si ipsi Clerici non haberent, Ubi eorum bestiaria depasci possent dici debet Ecclesiasticas personas, etiam ex proximè dictis in vers. *ad quartam* posse uti frui pascuis communibus, quia ipsi Clerici sunt universitatis *l. in tantùm* §. *universitatis ff. de rerum divisione l.* 1. *Cod. de pascuis communibus lib.* 11. quia pascua destinata dicuntur ad usum pascendorum pecudum juxta textum *in l.* Silva *ff. de verb. signif.* † Etenim 24 Clerici degentes in civitate pro civibus reputantur, & appellatione civium veniunt Bart.

in l. §. 11. *ff. ad municip.* & *de incolis*, Surdus *cons.* 301. *vol.* 3. Ripol. *variar. cap.* 1. *de jurisdictione à num.* 153. Ubi ait in consequentiam necessariam Clericos jus habere ad depascenda pecora necessaria ad dicta sustentationem eorum, ut de Monachis Cartusiens. scribit Bertrand *cons.*
26 62.*vol.* 3. relatus à Surdo *cons.* 65. † Quia licet pascua sint universitatis juxta tradita per Covarruu. *practicar. quæst. cap.* 37. Vincent. *de Franchis decisione* 197. *n.* 12. Ripa *responso* 93. Surd. *cons.* 65 *n.* 17. Cabalcanus *decis.* 1. *n.* 5. & 45. nihilominus quoad commodum, & jus utendi, sunt omnium civium, juxta tradita per Oldradum, & Albericum *in dicto* §. *ff. de petit. hæredit.* Berte. *cons.* 293. Surd. *à n.* 65. *n.* 7. imò Ripol. iterum *n.* 156. confirmat in praxi ex fundamentis assumptis per Regium consilium Cataloniæ in sententiis incolatus, in, & cum quibus fuit declaratum licere diversis capitulis habere locum publicum, in quo carnes scinderentur ab congruam sustentationem, & divisionem, & per id consequenter licitum esse Clericis usum pascuorum pro suis pecoribus.

27 Ad sextam, & septimam partem an pœnæ sic impositæ, aut ex alio capite possint exigi, & peti à laicis : & an statuta pœnalia Clericos obligent. Hæ duæ difficultates pertinent ad quæstionem generalem, quæ possunt determinari per dicta in hac quæstione, sed pro integra disceptatione, advertes ut licet statutum pœnale nullam de Clericis mentionem faciens, publicam tamen utilitatem respiciens, & commune bonum in se continens, Clericos liget, ut ex doctrina Baldi hic *col.* 2. vers. *idem videtur dicendum*, Ut cum multis probat Sylva, *dict. respons.* 9. *in* 3. *p. n.* 6. quia talè statutum est generale, ut indicant verba *queningun Vecino*, & pariter publicam respiciat utilitatem, ut statutum de victualibus, juxta quæ dixi *sub quæstione* 1. & 2. item statutum de montibus, juxta textum *in lib.* 7. *tit.* 7. *recopil.* ibi *los conserven para el bien comun de ellas*, quod debet ligare Clericos cum alias breviter montes destruerentur, si Clerici liberè lignum excidere, & extra terminos civitatis extrahere possent, & per consequens commune bonum à jure naturali derivatum periret, & turbaretur, quod admitti non debet, eo quod talia statuta non sunt contraria libertati Ecclesiasticæ, imò honesta, & rationabilia, propter commune bonum, & publicum *ex textu nostro*, & *cap. quæ in Ecclesia-*
28 *rum* 7. *hoc tit.* † Tamen quidquid illud sit dicens quod in exactione pœnarum, sunt Clerici conveniendi, non coram laicis, sed coram suis judicibus Ecclesiasticis, ut docent Doctores hic, & cum multis idem Sylva *supra numero* 25. Ut etiam in specie de incisionibus montium tenet Castillo *in dicta l.* 70. *Tauri col.* 3. & idem Sylva cum Abbate *in cap. non minus de immunitate Ecclesiast.* & cum aliis procedere in exactione tributorum.

29 Sic intelligens textum *in l.* 54. *tit.* 6. *p.* 1. Ubi Gregor. & *in l.* 51. eodemque modo intelligendum esse textum *in dicta l.* 12. *tit.* 13 *l.* 161. *recopilat.* ibi *mandamos que las prendas se cobren, à si de las uno como de los otros*, puta tam à laicis, quam à Clericis, sed cum ea differentia, ut à laicis coram judice laico, à Clericis coram judice Ecclesiastico : alia tradit videnda Sylva *à n.* 28. Joannes Gutierrez de Gabellis 92. *n.* 48.

Undè ad dubium an si casus, in quibus Prin- 30 ceps sæcularis possit coercere Clericos, & respectu judicum poteris applicare plura, quæ dixi *sub. cap.* 2. *de judicii*, proprius *sub. cap. cum non ab homine eodem de Clericis delinquentibus* : Ubi etsi sint aliqui casus, ratione quorum cognoscant, ut dixi ibi, & specialiter *in dicto cap.* 2. *quæst.* 26. *fin.* civiliter tamen, non verò criminaliter contra eorum personas procedendo. † Sed 31 ex Victoria, & Soto respondet Antonius Fernandez *in examine theologiæ moral. p.* 2. *cap.* 6. §. 1. *numero* 4. & Ludovicus Molina de *justitia tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 3. sic asserens *observant Victoria, & Sotus si Clericorum libertas in manifestam cederet sæcularis Reipublicæ perniciem Clericis impunè vacantibus laicorum cædes, summique Pontifices admoniti adhibere nollent remedium, posse equidem Principes sæculares sui subditis consule nihil immunitate, & privilegio Clericorum impediente*, ex ea ratione quoniam Raspublica civilis est sibi ipsi sufficiens quo circa quemadmodum propria authoritate potest se ipsam defendere, & servare indemnem à quacumque Republica alia sæculari, sic etiam ab Ecclesiasticis. † Et quod meritò admonent 32 potestatem hanc esse apud Principem, non verò apud judices, & Magistratus, & idcircò nefas illis esse propria authoritate agere contra Ecclesiæ libertatem, aut Clericos capiendo, vel malefactores extrahendo de Ecclesiis, vel aliqua alia ratione, leges trasgrediendo ; tamen si vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ suos ab Ecclesiasticis tutari, ac defendere possint ; ita etiam Guillielm. Benedictus *in cap.* Raynucius verbo *uxorem num.* 454. *de testam.* Autrerius *de potest. sæcul. super Eccles. person. Reg.* 2. Navarrus *in cap. cum contingat de rescripti remedio* 1. *vers.* 1. Simancas *de Catholicis instit. cap.* 42. *n.* 32.

Verum Salas *de legibus quæst.* 94. *tract.* 1 33 *disp.* 14. *sect.* 9 *numero* 111. dicit quod casus illi sunt methaphisici, & quod moraliter contingere non possunt, quia Clerici, & Episcopi non habent tantam potestatem in Rempublicam. † 34 Sicut etiam videtur methaphisicus alius casus, quem ponit Victoria de potestata Episcopi, quem refert Diana *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 7. *in fine*, Ubi asserit quod si Papa faceret aliqua mandata in destructionem Ecclesiæ, possit Princeps sæcularis facto, & vi resistere illis, & impedire executionem talium mandatorum, qui videtur etiam aliqua ex parte modum excessisse, ut contra illum notavi Azor *p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 14. *quæst.* 5. Etenim etiam iste casus difficilis cum soleat resistere mandatis illis Cardinalium cœtus, qui possent inquam convocare concilium generale ad judicandum, & condemnandum Papam per illa, quæ dixi infrà *in cap.* 1. *de judic. q.* 6. Ubi egi de illa an concilium generale possit condemnare, & judicare Papam.

Itaque dicendum est non obstare alia funda- 35 menta contrariæ sententiæ nempè quod gabellæ vulgò *Alcabalas* repetuntur à laicis contra Clericos venditores ex doctrina *cap. fin. de vita & honest. Clericor.* & lege regia de hoc loquente, item quod apprehendendo pignora Clericorum seu exequendo in eorum bonis nullam exercent laici jurisdictionem quia ad. 1. respondeo ex doctrina Gabrialis Pereyra sic loquentis *de manu regia cap.* 38. *numero* 31. ibi *si quis autem quærat*

qua fit differentia ratio cur Clerici apud saculares magistratus pro gabellis, decimis & aliis Juribus conveniantur, secus autem pro refectione viarum& murorum in promptu est, nam pro gabellis conveniuntur quia jus regale sunt & in eis est jus speciale mediante longissima consuetudine Regis illud Jus exigendi & exequendi, diversumque esse an muneribus extraordinariis quæ indicuntur ad murorum & viarum refectionem, in quo nulla concordia est inita, sed solùm quæritur an attento jure possent à sæcularibus magistratibus compelli, in quo verius est non posse, suis Cardinalis Lugo *de just. disp.* 36. *sect.*8. *num.*132. cum Thomas Sanchez & aliis infinitis resolvit non posse Ecclesiasticos negotiatores compelli à sæcularibus in solutione gabellarum vulgo *Alcabalas* & quod debet fieri per eorum judicem Ecclesiasticum qui regia *lex* 11. *tit.*3. *lib.*1. *recopil.* & *d. cap. fin. de vita & honest.* de quo jam dixi sub *q.*19. disponunt ut amittatur privilegium exemptionis sed non fori privilegium Salas *de contract. tract. de empt. & vendit. dubit.*3. *n.*4. cum Molina, Suarez & aliis Graffis *de effectibus Clericatus effectu* 6. Fragoso *lib.*2. *disp.*4. §.4. *num.*331. Castillo *tom.*2. *cap.* 9. *num.*52. Thomas del-bene *de immunit. Eccles. tom.*2. *cap.*9. *dubit.*18. Diane 30. *tract.*1. *resol.* 44.D. Tapia Archiepiscop. Hispalens. *in Chatena morali lib.*4. *q.*11. *art.*21. cum illis occasione tributi relati *q.*13. & *in suo M. S.* relato supra in fine *quæst* 10. D D. Christophorus Moscoso qui etiam dicit cum Bellarmino 1. *tom. vol* 4. *cap.*28. Diana *p.*1. *tract.*2. *res.*42. & *tract.*3. *res.*22. Fragoso *de republ.* 1. *tom. lib.*2. *disp.*4. *num.*332. cum multis *ex cap.* 1. *de Clericis.* Conink *lib.* 6. quod bona Ecclesiastica & Clericorum gaudent privilegio ne conveniantur coram Laicis judicibus hancque sententiam ait D. Moscoso defendi ert. 6. de relatis à Cardinali Lugo & ex Regnicolis, Parlador, Pereira, Gutierrez, Garcia, Barbosa, Hermosilla *in l.*3. *tit.*5. *p.*5. *glossa* 1. *num.* 86. Castillo *de tertiis cap.*9. *n.*52. Quinoves *de locatio cap.* 4. *n.*59. Salcedus *de lege polit. lib.* 1. *cap.*4. *n.*9. Et ex summistis & exteris Doctoribus Juristis novissimè qui alios referunt sicque fieri juxta brevia Urbani VIII. & Leon X. supra *q.*13. & 14.

QUÆSTIO XXV.

An laicus Princeps possit ullo pacto statuere super utili Dominio rei emphitheuticæ: Ubi de intellectu textus in cap. quæ in Ecclesiarum 7. hoc tit. An statutum laicorum super feudis in præjudicium Ecclesiæ valeat. Seu an liber feudorum Clericos liget, quid de novis statutis. Et an Ecclesia feudataria Regis, teneatur solvere relevium indictum per constitutiones Regni, & per consuetudines. Et an Episcopi feudatarii Regis, debeant in aliquibus casibus potius parere Regi, quam eorum superiori. An abolitio delictorum generaliter à Principe facta, Clericos comprehendat.

SUMMARIUM.

1 *Dominium utile, ex quo non est in Ecclesia, sed in laico investito, fit ut laicus sit competens; cognoscit enim laicus ratione feudi, ut num.*2, & 3. *Quid quando est Ecclesia* à n.4. *explicatur* à num. 16. 17. 18. 19. & 20.

2 *Statutis ligari, & forum sortiri paria sunt, sed qualiter expenditur* n.17.

4 *Venditiones feudorum Ecclesiasticorum factæ sine legitimo assensu Ecclesiasticarum personarum, vires non habent.*

Bona Ecclesia dicuntur sancta sanctorum, & Patrimonium CHRISTI dict. n. 4.

6 *Laicus nullo modo potest statuere super utili Domino emphiteutica Ecclesia.*

7 *Lis feudi inter Vasallos, & determinanda per Dominium feudi, etiam quod sit Ecclesiasticus.*

8 *Judex laicus nullomodo potest se intromittere etiam quod agatur de utili Dominio inter laicos.*

9 *Statuere nullomodo potest laicus super Dominio rei emphitheutica Ecclesia, quando agitur de mutatione Vasalli, in quo concurrit præjudicium Ecclesia ut* n.10 & *defectu potestatis statuentis ut* n.11. & 12.

11 *Statutum laicorum non comprehendit utile Dominium in bonis emphiteuthicis Ecclesia.*

12 *Statutum loci non est attendendum in successione feudi emphiteusis.*

13 *Rex una & eadem solet aliquando diverso Jure censeri, quando scilicet respectu diversa persona, vel diverso respectu concurrit diversitatis ratio; secus quando eadem concurrit.* & n.14.

Dominium utile non potest diversimodè considerari respectu Ecclesia & laici, cum semper remaneat annexum cum directo; sic ut nec per hanc cessionem factam laico, actualiter separetur à directo, nisi per fictionem quandam intellectus.

15 *Laicus Judex non ex eo, quod cognoscere possit de facto rei spiritualis, poterit idem facere de utili Dominio feudi Ecclesiastici &* num.16.

16 *Ægidiana coram quo judice disceptetur, & num habet locum coram Judice Ecclesia.*

17 *Statutum excludens fœminas à successione, non censetur pro fœminis; etsi acquirat pro fœminis, & liberis.* & num.18. fallit, *ut* num.20.

19 *Statutum, ut masculis extantibus, fœmina non succedant non ladit Ecclesiam.*

21 *Statutum laicorum super feudis in præjudicium Ecclesia non valet, cum sit alienatio feudi sine ejus consensu.*

22 *Laici nequeunt inducere consuetudinem in præjudicium Ecclesia, sicut nec statuere ad effectum ut utile Dominium possit collectari, sed valet, ut Dominus feudi Ecclesiasticus cognoscat de feudo Ecclesia in petitorio, & possessorio.*

23 *Feudorum liber ligat Ecclesias, & alios Ecclesiasticos feudatarios Principum sacularium, in quibus Papa approbavit, ut* n.24.

25 *Feudatarii non ligantur novis constitutionibus & pragmaticis factis à directis Domino feudorum*

feudorum; prout Clerici feudatarii, & etiam si promisissent litigare in omni casu coram Domino feudi cum Juramento, nisi prout casus valet de Jure.

26 *Feudum regulariter non transit in Ecclesiam sine consensu Principis, nec illud Vasallus transferre pro anima, aut pro alio opere pio. Contrarium verius ut* n.28.

27 *Non est facienda eleemosyna cum jactura aliena; siquidem esset victimare filium in conspectu Patris.*

28 *Clericus & Ecclesia non sunt incapaces, nec Dominus feudi amittit ex illa tranlatione servitium reale feudo inhærens ab antiquo.*

29 *Relevium non est nomen Juris, sed ab usu, & forma loquendi fit, quasi relevet, et adjuvet Dominum; quod dici solet relevamentum à re levando, sive solvendo; estque in Regno Neapoli solutio medietatis fructuum illius anni, quæ solvitur, quoties hæres Vasalli mortui patit revocationem investituræ. Et in quo casu non præstetur* n. 30. 31. & 32.

31 *Ad hoc est illud militare servitium, quod Domino feudi præstatur à Vasallo tempore belli.*

Relevium de consuetudine Franciæ, solvitur quandocumque feudum mutat manum quocumque titulo, sive inter vivos, sive in ultima voluntate, dum non fiat in proximè successurum de Jure.

32 *Relevium solvitur propter investituræ renovationem, & novam utilis dominii translationem, atque fidelitatem de novo factam; sit quæ solutio odiosa, non amplianda.*

33 *Relevium aliquando solvitur Domino mediato, & per actionem personalem, aliquando dicitur laudemium à laudando Dominum, qui præstat consensum, & approbat illam Dominii translationem* n.34. *Ubi de trecena, & veintena, quæ nomine laudemii datur in Ecclesiis.*

34 *Laudemii nomine quid solvatur in Ecclesiis, &* n.40. *Ubi qualiter distinguatur.*

35 *Relevium non est solvendum à Prælato successore, qui tenetur petere renovationem investituræ; quia Ecclesia nunquam moritur. Vide* n.38.

Possessio rerum Ecclesiæ nunquam dicitur vacare, etiam mortuo Prælato, ex quo ipsa possidet. dicto n.25.

36 *Prælatus successor. Non succedit tanquam Dominus utilis, sed tanquam Procurator Ecclesiæ.* & n.38.

37 *Fidelitatis Juramentum Ecclesia facere non tenetur, quia ea non potest dejerare, sicut pupillus.*

38 *Feudum nequit Ecclesia perdere propter feloniam delicti, sed propter feloniam contractus, propter facta non observata cum in Ecclesiam sit translatum Dominium; penes quam semper est; sed Prælatus perdet, cum ab eo Juretur fidelitas.*

39 *Relevii præstatio non est extendenda ad Ecclesiam, cui quando Rex concedit feudum intelligitur concedere sine præstatione servitii militantis, nisi solitum sit præstari ab ea ut sub* num.40. *nec ex vi statuti.*

Prælatus si semel solvisset relevium, intulisset Ecclesiæ præjudicium, quod facere non potest dict. num.39.

40 *Ecclesia, quæ acquisivit utile Dominium rei feudalis, si vult illud in aliquem transferre, non poterit alienatio fieri sine assensu directi Domini ipsius feudi.*

41 *Prælatus etiam in feudalibus nequit inferre præjudicium Ecclesiæ, etiam donando relevium Principi, ut hodie solent Prælati obsequia faciendo laicis propter miseriam temporum nostrorum.* &. n.52.

43 *Episcopi feudatarii Regis, num debeant in aliquibus casibus, potius ei parere, quam Papæ?* remissivè.

44 *Abolitio delictorum generaliter per Principes facta statuto; etsi secundum plures Clericos comprehendat; ut* n 45. 46. 47. 48. 49. & 50. *tamen non comprehendere verius est ex vi statuti, ut* n.51. & 52.

Clerici feudatarii rei criminis non includuntur sub abolitione, & generali indulgentia concessa per Principem sæcularem directum Dominum feudi. dict. n 44. & 45.

46 *Judices sæculares possunt secundum plures absolvere Clericos criminum reos; etsi eos non possint condemnare, saltem à publicatione bonorum, ut* n.47. & 38. *sed negative respondebis, ut* n.51. & 52.

48 *Rex Franciæ de generali consuetudine publicat bona immobilia Clericorum delinquentium.*

49 *Clerci committentes assassinium puniri per judicem laicum, etiam sine degradatione; sic ut saltem in hoc operetur abolitio delicti facta per laicum.*

50 *Abolitio generalis tanta est efficacia facta ob publicam lætitiam, ut extendatur ad delinquentes incarcerates.*

51 *Abolitio criminis, & indulgentia illius distinguuntur.* & n.52.

AD primam quæstionis partem dubium est, an possessio Dominio utili rei emphitheuticæ à laico, sed Dominium directum sit Ecclesiæ, valeat ullo pacto statutum super utili Dominio, quod est in Ecclesia. Et videtur ut valeat, tùm quia ex quo Dominium utile non est in Ecclesia, sed in laico investito fit ut judex laicus sit competens, quia connexitas, quam habent ista Dominia inter se, cum efficit, quin utile dicatur proprium laici, non autem Ecclesiæ; & licet inseparabile videatur à directo, tamen possit diverso Jure censeri eo modo, quo una, & eadem res potest diverso respectu, imò ratione diversarum personarum diversimodè judicari, ut in puncto dicit Surdus *in cons.*328.*n.*18. vers. *nec movet lib.* 3 † Tum quia paria sunt forum sortiri, & statutis ligari, sed ratione feudi ut latissimè dixi *sub cap.caterum* 5. *de judiciis*, Judex laicus cognoscit inter Ecclesiasticos feudatarios; ergo Princeps laicus poterit statuere super Dominio utili, dummodo non lædatur Ecclesia, & absque illius præjudicio sic doceant Doctores, quos allegant Tiraquellus *de retractu linagier glossa* 12. *n.*8. Surdus *dicto cons.*328. *n.*14. *in fine* vers.*quarto quod statuta laicorum* & Alvarus Velascus *de Jure emphitheusis q.*17. *n.*12. hocque reperitur scriptum in quadam annotatione Bonæ Memoriæ, *Orani in causa Mediolan. bonorum* 13. *Novemb.* 1596. & quod Ancharranus *in cons.*225. *n.*7. & *cons.*443. *n.*2. & 3. fuerit auctor opinionis, quam sequi videntur Felinus *in dicto cap. quæ in Ecclesiarum*

 *n.*95.

*num.*95. Decius *in auth.casa.n.*9.*Cod.de Sacrosanct. Eccles.* & *cons.*139. *num.*2. vers. *nec obstat*, & *hic num.*20. Parisius *cons.*22. *n.*86. *volum.*2. & additio ad Decium *in dicto cap. qua in Ecclesiarum num.*20. verbo *Ecclesia*, Alex. *cons.*9.*n.*1.*lib.*5. & *cons.*27.*n.*4.in fine, *vol.*6. qui simpliciter sequuntur
3 Ancharrani sententiam, † Et sic plures Doctores docuerunt, & videntur tenere ut laicus Judex possit cognoscere super tali Dominio utili inter ipsos laicos, ut refert Decisio Rotæ in una Romana domus Scapuciis coram D. Coccino Decano 19. die Januarii 1611.

4 Sed his non obstantibus cum *in textu dict. cap.* quæ in Ecclesiarum eo quòd *cives teruisini constituerunt, ut si quis se ad inopiam vergere probabiliter allegaret alienandi feudum, quod ab Ecclesia, vel aliis tenet, liberam habeant facultatem*, & infra.Innocentius inquam III. scribens Episcopo Tridentino talem constitutionem sequentibus verbis improbans *volentes igitur Ecclesiarum indemnitati consulere constitutionem hujusmodi*, & *venditiones feudorum Ecclesiasticorum factas sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu vires decernimus non habere*, sequitur dicendum ad talem alienationem requiri præcisè ut interveniant illa requisita, de quibus Doctores agunt *sub tit. infra de rebus Eccles. vel non*; Ubi sub qua forma res Ecclesiæ queant alienari, & non aliter; inter quæ exigitur assensus prælati Ecclesiastici; nam cum bona Ecclesiæ dicantur Sancta Sanctorum, *cap.nulli liceat*, & *cap.quicumque* 12.*q.*2. item patrimonium CHRISTI, *cap. cum ex eo de collectione* laté Felinus *in cap.constitutus num.*19. de rescriptis, propterea habens Jurisdictionem laicalem, tantum in illis nullam habeat potestatem *ex dicto cap.* quæ in Ecclesiarum, & ex hoc nostro textu, & utrobique Doctores; inde est ut licet in casu *dict.cap.* quæ in Ecclesiarum, agatur de utili tantum Dominio inter laicos; nihilominus Innocentius legitimè prohibuerit ibi sine assensu alienationem utilis Dominii rerum Ecclesiasticarum, de quo ibi tractabatur, quia est connexum, & dependens à directo Dominio, quod est magis dignum, juxta quæ dixi *in cap.quanto* 3. *de judic.* & effectus ac qualitas quædam ipsius, quæ non potest esse sine subjecto, ut post Bartol. *in extravaganti qui sint rebelles* in verbo *Revelande num.*17. dicit Jason *in cons.*76.*n.*14.*lib.*1. laté probat Beroius *in dicto cap.*3. *qua in Ecclesiarum n.*10. † Et sic quod ratione coonexitatis tale
5 judicari debeat, quale est directum ex doctrina textus *in cap.translato* 3. *hoc tit. cap.* præterea, & ibi glossa *de officio de leg.l.*2.*ff.de Jurisdic. omnium judicum*, laté Castellianus Cota in verbo *connexorum*: pluribus exemplis exornat Andreas Siculus *in cons.*1. *à n.*38. *lib.*2.

6 Et confirmatur expressè, nam per speciem textus *in dicto cap. qua in Ecclesiarum*, probant Doctores quod laicus nullomodo potest statuere super utili Dominio emphitheuticæ Ecclesiæ dicentes esse proprium casum illius textus; imò esse germanum illius intellectum, ut patet ex verbis adductis ejus, & ex allegatis per Riminaldum Juniorem *ibidem n.*2. vers. *secundum vero fuit* cum pluribus sequentibus usque *ad num.*13. & iterum Cardinalis comprobat *in Clementina per litteras n.*12. *q.* 15. *de prœbendis*, eo quod omnes causæ sitius Dominii utilis, sunt plus spirituales, quam aliæ; proptereàque ab eis recipere judicium, & arguunt Berojus *in dicto cap. qua in Ecclesiarum num* 9. & *sequent. præsertim num.*12. & Silvianus *cons.*9.*n.*13. causa efficiens est Ecclesiæ materialis bona ipsa Deo dicata; finalis vero utilitas ipsius Ecclesiæ. † adducunt Doctores communiter textum bonum *in dicto cap. . aterum* 5.*de Judiciis*, ubi Abbas *in principio*, & Berojus *loco practato*, quatenus decernit, ut inter Vasallos sit determinanda lis per Dominum feudi, etiam quod sit Ecclesiasticus, uti & ego dixi latissimé. 7

Et prædictam sententiam ulterius confirmant Fulgosius *cons.*166.*n.*3. vers.*quinto*, quia & *col. penult.in princ.*vers.*rursus*, quod judex laicus nullo pacto potest se intromittere etiam quod agatur de utili Dominio inter laicos, ut ducent Cardinalis *in cons* 92. *n.*8.*in fine* vers. *insuper*, Calderinus *cons.*15.*n.*1.*de judiciis*, Rebuffus *de decimu q.*10. *n.*1. Cuman.*cons.*41.*n.*2.vers. *sed his non obstantibus*, Campegius inter consilia Bruni *cons.*2. *n.*35. vers. & *hoc quia feudatarim volum.* 1. Egidius *cons.*40. *num* 3.*in fine* vers. & *est ratio*, quæ videtur esse opinio Francisci de Tigrino, & Uberti de Bobio, ut colligitur extra dictis per Joannem Andream *in cap.quoniam frequenter num.*34 per Butrium *in* §.*quod si super n.*19.vers. *si autem venit*, & per Abbatem *in* §. in aliis *n.*18. ut lite non contestata, & etiam poterunt allegari quia in effectu huc sentiunt Federicus de Senis *cons.*245. vers. *sine prajudicio veritatis*, Geminianus *in cap. fin.n.*14.*de foro comp.lib.*6. Alvarus Velascus *de Jure emphitheusis q.*39.*num.*14.vers. & *idem si durante emphiteusi*, Bologn. *in addition. ad consilia Joannis de Anan.*84.*n.*7. Ancharranus. *in cap. ea, qua n.*12. *de regul. Jur. in* 6. 8

Et quatenus dici posset, ut laicus nullo modo possit statuere super utili Dominio rei emphitheuticæ Ecclesiæ, quando scilicet agitur de mutatione Vasalli (secus è contra) quia tunc agitur de præjudiciu Ecclesiæ,nihilominus debemus cōsiderare circa validitatem statuti,duo inter alia, nempe defectus potestatis statuentis, de qua latissimè dictum est *supra à q.*1. item & præjudicium Ecclesiæ, ut *in dicto cap.qua in Ecclesiarum infficitur*, & in textu nostro, ut considerat Barojus *in dicto cap.qua in Ecclesiarum num.*9. † Etenim in statutu disponente super utili Dominio laici, concurrit præjudicium Ecclesiæ propter mutationem Vasalli, ut patet ex jam relatis verbis *dict.cap.qua in Ecclesiarum*, & ex verbis textus nostri ibi *unde statutum Basilii de non alienandis prædiis rusticis, vel urbanis, ministeriis*, & *ornamentis Ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissima ratione, quod authoritate non fuit Romani Pontificis roboratum, quod à senatore factum fuerat in præjudicium Monasterii, non convenit, nec confessi, vel convicti in irritum revocantes, easdem possessiones restituendas sibi, similiter definimus*; quid ergo Clarius siquidem in statuto prohibente alienationem rei Ecclesiasticæ, quod favet dispositioni Canonicæ, Pontifex in textu nostro decernit: Videbis Campegium inter consilia Bruni *cons.*2.*n.*36. vers. & *ideo non possunt*, Riminal. Jun. qui hoc laté probat, & multos allegat *in dicto cap.qua in Ecclesiarum num.*12. † Et Beroi. *dict.n.*9. Ubi dicit quod ibi concurrit defectus potestatis statuentis ratione connexitatis, quam habet Dominium utile cum directo, & in vers. *alia quoque ratione*, & in specie quod statutum laicorum non comprehendat utile Dominium in bonis emphitheuticis, ultra relatos tenuerunt Cardinal. *cons.*2.*n.*1. vers. *item in hæreditate*, Bald. *in auth. si quas ruinas n.*9.*cod.* 9 10 11

de

de Sacrosanctis Ecclesiis Campeg. inter Concilia *dicto consf.2.n.*34. Ubi quod ista opinio est verior, Abbas *consf.72. in princ.lib.*1. & *in dict cap.* quæ in Ecclesiarum *num.*2. *in* 3. *notabili*, Ubi etiam Berojus *num* 8. Decius *num.* 9. estque de mente Castrensis, *in consf.ibidem princ.* & *consf.*300.*col.*2.
12 *in fine* verf. & *idem si tenor lib.*2. † Dum dicit in successione feudi, emphitheusis non esse attendendum statutum loci, sed tenorem investituræ, Silvinnus *consf.*9.*num.*25.Bald. *consf.*300 *n.*1. & 4. *lib.*1. Jason *consf.*152.*lib.*4.*n.*9. Cumanus *consf.*41. *num.*2. verf. *sed his non obstantibus*; nec enim in hoc casu est idem quod de arrendatariis fructuum Ecclesiasticorum, ac decimarum, qui secundum aliquos sunt conveniendi coram laico judice; etsi alii contra tenent juxta ea, quæ dixi *infra sub cap.* 5. *de foro comp. à q.* 5. ut patet.

13 Unde jam non obstant in principio adducta, quia ut dixi Dominium utile in specie, de qua loquimur, est connexum Dominio directo, cum semper dicat ordinem ad illud, & ad Dominum directi Dominii, existens in Ecclesia, sive Ecclesiasticis, non fundamentum Surdi ibi relatum *in dicto consf.*338.*n.*19. quia licet sit verum, quod aliquando una, & eadem res possit diverso Jure censeri. Hoc tamen procedit quando respectu diversæ personæ, vel diverso respectu concurrit diversitatis ratio, secus quando eadem ratio concurrit diversitatis ratio, secus quando eadem ratio concurrit, ut declaravit Abbas *in cap. cum in tua num.*7. verf.*solutio ex diversitatis rationibus de decimis*, sed Dominium utile nun potest diversimodè considerari respectu Ecclesiæ, & laici cum semper remaneat annexum cum directo: nam per concessionem factam laico, actualiter non separatur à directo, sed per quandam fictionem intellectus, ut dicitur de Jure patronatus *in glossa* 1.*cap. pia mentis* 16.*q.*7. quam sequitur Andreas Siculus *in dicto cap.quanto* 3.*de judiciis*, quæ operatur ut Dominii utilis, capax si laicus, non autem, quod ita efficiatur laicale, ut Judex laicus sit competens Judex, imo cognitio præservatur Ecclesiastico, ut dixi latissimè, & in terminis nostri casus Berojus *in dicto cap.quæ in Ecclesiarum dict.n.*9. in dicto verf. *alia quoque*, ergo.

14 Quare relata decisio Romana coram Coccino Decano 16. Januarii 1611. dicit argumentum Socini *dicto n.*19 *consf.*338. quod bona sint personarum accessoria, cessare, quia hoc est verum, quando res omnino transfertur, secus quando solum Dominium utile, quod remanet connexum cum directo, sicque non posse diverso Jure cen-
15 seri, nec hanc responsionem posse elidi. † Ex quo aliqui voluerunt causam possessorii beneficii posse tractari cum Judice sæculari, & tamen possessio est connexa cum proprietate spirituali, ut consideravit idem Surdus *dicto consf.*338. *num.*25. de quo dubio jam ego dixi aliqua *sub q.*23.& *alibi supra*, & *latissimè in cap.fin.de judic.q.*2. quia utcumque sit in possessorio beneficii, nondum impugnatur nostra resolutio, in qua est ratio diversa, ut consideravit Berojus *in dicto cap.quæ in Ecclesiarum dicto n.*12. *in fine*; & sic testantur Aufrerius *in additionibus ad decisionem Capellæ Tolosanæ* 471. incipit *item fuit quæsitum*, Alvarus Velascus ubi *de communi consultatione* 93.*n.*3. sequitur Guilielm. Benedict. *in cap. Raynucius de testam.* in verbo & *uxorem*, *decis.*2.*n.*38. & infiniti, qui possunt allegari; imo sæpè approbavit Rota, ut *in decis.*4.*de lit. contest.in antiquis*, quam ad punctum allegat Aufrerius ubi *sup* & est etiam decisio Putei 361. *in fine lib.*1. fuisseque sæpissimè resolutum tradit dicta decisio Romana, & signanter in una causa Oscen canonicatus coram R. Decano 1. Decemb.1595. † Et in verf. *non* 16
obstat, quod etiam expendens Cumanus, qui *consf*, 84. sibi contrarius, *dict. consf.*41. & decisionem Auximam 19. Januarii 1604. quatenus dicit in terminis, quod est locus Ægidianæ, quando agitur de Dominio utili inter laicos, quia personæ sunt sæculares, nec agitur de bonis, sed super possessione inter ipsos laicos; non inde firmare quod causa possit cognosci coram judice sæculari, sed potius quod Ægidiana habeat locum coram judice Ecclesiastico, quando agitur inter laicos, quod verum non esse explicat dicta decisio Romana 1611. Januarii 11. quia Ægidiana respicit Jus fori: ita ex Cantardo de Ægidiana *limit.*4. *rat.canon. reintegranda n.*11. & 12. addens quod in foro Ecclesiastico, non habet locum Ægidiana.

Non inquam obstat secundum fundamentum, 17
ut paria sint forum sortiri, & statutis ligari ex jam adducta *ibi* ponderatione Ancharrani *dicto consf.* 125. & 443. & Doctorum eum simpliciter sequentes, quos *ibi* retuli; qui cum loquatur verè in casu, quo emphitheusis fuerat acquisita pro hæredibus, ut dixerunt Domini de Rota, quia aderat statutum, per quod fœminæ excludebantur inde subdens, quod ex quo fœminæ non poterant esse hæredes, non erant successibiles in emphitheusi acquisita pro hæredibus. † item quia patet ut ac- 18
quirendo pro filiis, vel liberis, non censetur acquisivisse pro fœminis, nam censetur se conformasse cum dispositione statuti, & eodem modo acquirere quemadmodum declarant D. Ancharranum Socinus Junior *in consf.*71.*n.*43. *usque ad finem lib.*1. Brunus *de statutis art.*2.*n.*106.*in princ.* Rota in causa Romana Domus S. Ludovici 27. Novemb. 1601. coram Rever. Decano, & coram Coccino una Romana emphitheus. 1603. 28. Novembris, & altero 1601. Maii 18. & alias sæpius.

Et dicunt doctores ut quamvis Ancharran. 19
subdit quod statutum non disponit super rebus Ecclesiæ, sed super utili Dominio quod est laicorum: tamen est advertendum, quod non loquitur de statuto in ordine ad utile Dominium, sed de statuto in ordine ad intentionem acquirentis. † Quæ intentio acquirentis, ut masculis extantibus, fœminæ non succedant, non lædit Ecclesiam, cum ipsius non intersit, ut patet magis acquirat uni, quam alteri ex filiis, sed non propterea dici quod si pater acquirat pro filiis masculis, & fœminis, ita ut omnes in simul succedant, stante statuto exclusivo fœminarum, fœminæ non possint succedere, quia hoc esset contra Juris communis regulas, secundum quas tenor investituræ est servandus, & non statuta loci; alia inquam non multum necessaria pro difficultate refert, & tradit dict. decisio Romana 1611 coram Domino Coccino quam videbis apud Dianam *in fine p.*5.*fol.mihi* 666.B. unde jam ad alias difficultates propositas.

Ad secundam quæstionis partem an statutum 20
laicorum super feudis in præjudicium Ecclesiæ valeat, & ex dictis in dicto verf.*ad primam* satis responsum præbebis, sic teneo ex glossa in textu nostro, verf.*alienandi feudum*, ibi Barbosa *n.*32. cum ob id de Amicis *de Jure emphitheus.q.*80.

*num.*19.

num. 10. probet statutum laicorum super feudis in præjudicium Ecclesiæ non valere, declarans ut glossa ibi procedat in alienatione feudi Ecclesiæ sine consensu ipsius Ecclesiæ; quo casu fit deterius Jus Ecclesiæ, cum compellatur habere Vasallum in sui contemptum, & præjudicium; & quia Ecclesia habet illud privilegium, ne feudom ip-
22 sius alienetur absque coosensu suo. † Quibus omnibus addo, ut nec possint inducere consuetudinem in præjudicium Ecclesiæ, sicut nec statuere ex *cap. cum causam de re Judic. cap. 1. de consuet. cap. Clericus laicus de immunit. Eccles. lib. 6.* ut dixi *supra latè sub quæst. 17. in fine*, Purpuratus *cons. 332. n. 9.* vers. *tertio contingit*, qui loquitur ad effectum, quod utile Dominium possit collectari. Et quamvis Afflictis *in cap. cum imperialem §. præterea inter num 9. de prohib. feud. alien.* per Federicum doceat consuetudinem esse servandam, quod Dominus feudi Ecclesiasticos cognoscat de feudo Ecclesiæ, tam in possessorio, quàm in petitorio non implicat; cum hæc sit consuetudo, secundùm Juris dispositionem; alia scribit prædicta Romana decisio apud Dianam circa finem.

23 Ad tertiam quæstionis partem, an liber feudorum Clericos liget latè cum infinitis scribit legendus Martha *de Jurisdict. p. 4. casu 16. cent. 1.* dicens libro feudorum ligari Ecclesias, & alios Ecclesiasticos feudatarios Principum sæcularium, novis autem constitutionibus eorundem, in quibus prædicti feudatarii Ecclesiastici non ligentut.
24 † Et quia de prima propositione poteris latissimè disceptare ex multis, quæ adduxi *infra sub dicto c. cæterorum § de judiciis*; ideo non transcribo, & licet multi ex natura feudorum obligare, alii verò, & melius existimant ligare Ecclesias, & alios Ecclesiasticos feudatarios, solùm in casibus, in quibus Papa approbavit, quia Jus canonicum potest hoc facere ut probatur *in cap. Romana §. de appellat lib. 6. & in cap. solitæ de majoritate, & obedientia*, Curtius *in tract. de feudis p. 1. q. 2. num. 3.* Martha *supra num. 27.* ubi *n. 28* ait quod casus, in quibus Summus Pontifex approbavit feudorum librum, sunt & continentur *in dicto cap. cæterum, & in cap. novit. de judiciis, & in cap. ex transmissa de foro comp. in dicto cap. quæ in Ecclesiarum de constitut. cap. ad audientiam, cap. si diligenti de præscriptionibus, cap. excommunicatus de hæreticis, cap. fin. de Jure-Jurando, cap. per tuas de donation. c. in quibusdam, cap. ad aures, cap. gravem de sentent. excommunic. cap. unico §. verum de statu regularium lib. 6.* cum aliis, qui possunt ex glossis prædictorum capitum cumulari.

25 Pro secundo casu est difficultas, an Clerici feudatarii ligentur, non solùm libro feudorum, sed etiam aliis novis constitutionibus, & pragmaticis factis à directis Dominis feudorum, prout Clerici feudatarii; & licet aliqui tenuerint, affirmativè verius est non ligari, ut docent Curtius *de feudis p. 1. q. 2.* Martha *supra n. 29. & 30* quia licet Schrader *de feudis p. 1. q. 2. n. 1.* teneat contrarium per rationem à natura feudali; sed videtur, ut ipse convincatur per ipsam doctrinam, quatenus *p. 10. sect. 3. q. 2.* habet pro absolutè, quod imo si feudatarius promitteret in omni casu litigare coram Domino feudi, etiam cum Juramento, id non intelligitur, nisi prout casus valet de Jure communi. Et sic concludendum est quod etiam si Clerici feudatarii hoc expressè promiserint, non subjiciantur legibus, & constitutionibus directorum Dominorum feudi nisi in casu de Jure valido, videlicet ratione fidelitatis, & in aliis casibus approbatis per Summum Pontificem, ut dixi *in dicto cap. cæterorum*, & plura de Juramento fidelitatis *in cap. veritatis 14. de Jurejur.* alia *in cap. 4. & 5. eodem.*

Hinc infertur ad aliud celebre dubium an lex 26
Principis statuens ne bona feudalia alienentur in Ecclesiam valeat; & licet existiment nonnulli, ut non valeat talis alienatio, quia regulariter feudum non transit in Ecclesiam sine consensu Principis ex *l. fin. ff. ut possess. legat.* & ibi glossa verbo *permissa*, quam Bartol. dicit singularem; imo quod nec etiam pro anima, aut pro alio opere pio possit Vasallus transferre feudum in Ecclesiam ex *cap. 1. §. donare qualiter feud. alien. poss. & in cap. Imperialem de prohibita feudi alienatione* per Federicum, quia non est facienda. † Eleemosyna 27
cum jactura aliena, cum esset victimare filium in conspectu patris, & Dominus privaretur Vasallo servitio, quo juvari debet ab illo, imo quòd si feudum legaretur Ecclesiæ non teneretur Dominus investire, quia est de personis prohibitis, ut docet Imola *in dicto cap. quæ in Ecclesiarum 7. hoc tit.* & ex aliis. Tamen si attendas ad ea, quæ longè dixi *supra q. 3.* vers. *ad quintam*, item *q. 7. & 8.* Ubi de lege amortizationis, & reprobato statuto prohibente alienari res immobiles in Ecclesias, dicendum est tale statutum non valere; utpotè tendens ad infringendam libertatem Ecclesiæ, cum non sit major ratio de statuto disponente simpliciter, quàm de constitutione prohibente feuda alienari in Ecclesiam. † Nec enim ut 28
distingens loquitur Martha, Clericus, & Ecclesia sunt feudi incapaces, imo nec Dominus feudi amittere ex illa translatione servitium reale feudo inhærens ab antiquo juxta quæ adduxi *in dicto cap. cæterum de judiciis q. 7.* Ubi egi de illa quæstione, an Clerici sint capaces feudo, ubi quod, etsi ad onus personale non teneantur, tenentur inquam ad reale, ut colligi potest, & comprobari ex distinctione bonorum, quam feci circa tributa supra sub *quæst. 16. & 17.* & hanc ex aliis rationibus, & fundamentis comprobat Martha *ubi supra dicto casu 16. à num. 39.* per alia, quæ dixit longè *casu 6.* Et applicabis quæ dixi *infra in c. 2. de judiciis q. 18.* Ubi egi de quæstione, an judices sæculares habeant cognoscere adversus Clericos super bonis regalibus: & quid de decimis Regi debitis.

Ad quartam quæstionis partem an Ecclesia 29
Regi feudataria teneatur solvere relevium; ut hanc difficultatem expendat Martha *de Jurisdic. dict. p. 4. casu 17. cent. 1. à n. 1.* expendit, quid sit *relevium*, & *Adoha*, & ex Andrea *in constit. Regni* incip. *post mortem*, dicit quod relevium, non est nomen Juris, sed ab usu forma loquendi, sic quasi relevet, & adjuvet Dominum, & secundùm glossatorem coosuetud. Parisiens. §. 33. *glossa 1. num. 1.* dicatur potius relevamentum à relevando, sive solvendo, prout habetur *in l. ut fidejussor ff. de solutionibus* verb. *relevare* pro verbo *solvere*, & liberare, & *in l. forma §. si vero ff. de censibus*, quod magis videtur pertinere ad feudatarium, qui tenetur ex forma fidelitatis: & quod in Regno Neapoli sit solutio medietatis fructuum illius anni, quæ solvitur quotiescumque hæres Vasalli mortui petit renovationem investituræ. Afflictis *in cap. 1. in 1. notab.* vers. *item est sciendum quo tempore miles*, & *in cap. 1. num. 3. quæ sit prima causa benef. amittend. & quod solvitur tempore*

præstationis

præstationis homagii, Afflictis *in cap.* 1. §. *similiter*
30*num.* 14. *de cap. Corradi.* † qui in dicto vers. *item
est sciendum*, & *in dicto cap.* 1. *num.* 3. *quæ sit pri-
ma causa benef. amitt.* addit quod si Vasallus pe-
teret revocationem investituræ ab hærede dire-
cti Domini jam mortui hoc relevium non præ-
31stetur. † Vides igitur quod relevium sit species
solutionis feudi in medietate consistens, cujusmo-
di etiam est *adhoa*, quæ nempe est illud militare
servitium, quod Domino feudi præstatur à Va-
sallo tempore Belli. Et quod de consuetudine
Franciæ solvitur relevium quandocumque feu-
dum mutat manum quocumque titulo, siue inter
viuos, siue in ultima voluntate, dummodo non
fiat in proximè successurum de Jure, ut habetur
inter consuetudines Parisiens. *in* §. 22. Vbi glos-
sator interpretatur super §. 33.

32 Ex his inquam, & aliis concludo relevium sol-
vi propter investituræ renovationem, & novam
utilis Dominii translationem, atque fidelitatem
de novo factam; item quod præstatur de consue-
tudine contra Juris communis dispositionem,
Martha *ubi supra num.* 14. & 16. Andreas *in c.* 1.
§. *sed & res. n.* 7. per quos fiat investitura, Baldus
in dicto cap. quæ in Ecclesiarum de constitut. Alex.
in cons. 5. *n.* 2 & 5. *volum.* 5. Jacubin. de Sancto
Gregorio *in suo investitura n.* 58. Albert. Bruen.
cons. 54. *num.* 9 & plur. sequent. ideòque esse so-
lutionem odiosam, non ampliandam, sed restrin-
gendam dicunt Andreas, & Afflictis *in dicto c.* 1.
33§. *similiter de cap. Corrad.* † item quod relevium
aliquando solvitur Domino mediato, & per actio-
nem personalem, Martha cum aliis *supra n.* 19.
34qui *n.* 24 & 25. ait. † quod relevium aliquando
dicitur laudemium à laudando Dominum, qui
præstat consensum, & approbat illam Dominii
translationem, ut habetur in glossa *in cap. impe-
rialem* §. *præterea de prohibito feud. alien. per Fe-
deric.* & *ibi n.* 25. quod quantitas Laudemii, quæ
præstatur de Jure communi est quinquagesima ex
l. fin. cod. de Jure emphitheu. Sed ego existimo
posse esse aliam etiam partem, veluti 13. sive 14.
aut vigesima pars, sive trecena, secundùm quas
vidi praxim Ecclesiæ Vallisoletanæ in pluribus
domibus emphitheuticariis translatis de uno Do-
mino utili ad alium, nam propter assensum, quam
Decanus, & Capitulum præstant solvitur Eccle-
siæ ratione Dominii directi una ex prædictis par-
tibus Laudemii, juxta instrumenti antiqui te-
norem.

35 Nunc jam ad difficultatem respondeos cum
multis Martha *dicto casu* 17. exemplificans quan-
do Ecclesia est feudataria Regis in Regno Nea-
poli, & moritur, prælatus ait non esse solvendum
relevium à prælato successore, qui tenetur petere
renovationem investituræ, ex eo, quia Ecclesia
nunquam moritur *cap. liberti* 12. *quæst.* 2. & quia
nunquam possessio rerum Ecclesiæ dicitur vaca-
re, etiam mortuo prælato, ex quo ipsa possidet
secundum Bald. & alios *in l. fin. cod. de dicto Divi
Adriani tol.* & *in l. unica in princ. Cod. de caducis
tollendis*, Paris. *in cons.* 24. *n.* 7. *vol.* 1. itaque utile
Dominium semper remansisse penes Ecclesiam.
36† quia prælatus successor non succedit tanquam
Dominus utilis, sed tanquam procurator Ecclesiæ
37ex *cap.* 2. *de donat.* † indeque procedere ut Eccle-
sia non teneatur Juramentum fidelitatis facere,
quia Ecclesia dejerare non potest, sicut pupillus,
Baldus *in præludio feud.* qui dicit ut fidelitas sit
præstanda nomine prælati.

Quia Ecclesia nequit perdere feudum, propter38
feloniam delicti, sed propter feloniam contra-
ctus, propter pacti non observata, ut ibidem Bald.
ergo, cum in Ecclesiam feudatariam sit statu trans-
latum Dominium penes quam semper est *l. jube-
mus* §. *scientes*, & §. *si quando Cod de Sacrosanctis
Ecclesiis*, sequitur, ut cum non indigeat nova
translatione, nec Juret fidelitatem, & fidelitas
Juretur à prælato, ut si delinquat, ipse perdat, non
Ecclesia, Afflictis *dicto* §. & iterum, glossa *in
consuet.* Paris. *tit.* 1. §. 30. *quæst.* 14. ut non debeat
Ecclesia solvere relevium, ne si forte soluto rele-
vio moreretur prælatus, Ecclesia gravata prælatum
successorem habere non posset, & ita Ecclesia
plurimum læderetur, sic Martha *ubi supra à n.* 9.
Andreas Prinfeudista *in dict. constit. Regni* incipit
post mortem, & in cap. 1. *num.* 15. *de capit. Corradi,*
Afflictis *in dicto cap.* 2. §. *similiter à n.* 17. *eodem tit.*
† non enim illa præstatio relevii est extendenda39
ad Ecclesiam, cui quando Rex concedit feudum,
intelligitur concedere sine præstatione servitii
militantis Petrus Gregor. *in tract. de concess. feudi p.*
8. *quæst.* 2. vers. *tertio limito*, Intriglior. *de feudis
quæst.* 30. *num.* 24. imo si Prælatus semel solvisset,
intulisset præjudicium Ecclesiæ, quod facere non
potuisset, ut docent plures adducti à Ripa in *cons.*
12. *num.* 20. & *nu.* 33. *sub tit. de diversis rescriptis,*
Gallia *in cons.* 12. *n.* 31. cum alis, Præpositus *in
cap. verum n.* 12. *de condition. appositis*, Abbas *in
cap. verum n.* 28. ubi Felinus *num.* 2. & 8. *de foro
comp.*

Verum in alio casu, quando v. g. Ecclesia ac-40
quisivit utile Dominium rei feudalis, vultque
illudDominium in aliquem alterum transferre,
tuncque ipsius alienatio fieri non posse sine as-
sensu directi Domini ipsius feudi *ex l. fin. Cod. de
Jure emphitheutico*, ubi Jason, & cæteri notant,
videtur dicendum ut teneatur Ecclesia solvere re-
levium, quod solitum est præstari in quibusdam
partibus, & quod possit rectius Laudemium, ut
dixi à laudando Dominum; & prosequutus Mar-
tha cum multis *dicto casu* 17. *a num.* 25. distinguit,
quod si loquatur de quantitate Laudemii, quæ est
pars jam assignata, tenetur Ecclesia ad ejus so-
lutionem, dum in alienatione interveniant solem-
nitates requisitæ ad alienandas res Ecclesiæ. Ta-
men si loquamur de quantitate Laudemii, quæ
præstanda est vigore statutorum, ut in casu Ful-
gosii tunc absolutè dicit Martha *cons.* 6. *dict. casu*
17. *n. fin.* quod Ecclesia non tenetur vigore dicto-
rum statutorum, quia non possunt comprehen-
dere tacitè, de quibus non potsuot expresse, ex
doctrina, quam posuit ipse *casu* 1. & *casu* 6. &
quam ego retuli sub vers. *ad tertium* de nova con-
stitutione, seu pragmatica à Domino feudo de no-
vo imposita in vers. *pro secundo.*

Nec primo dicto nostræ sententiæ, & conclusionis41
obstat doctrina Afflictis *in d. c.* 1. §. *similiter à n.* 22.
capit. Corradi volentis, nostram opinionem non pro-
cedere quando esset præscriptis contra Ecclesiam,
puta quia prælatus solverit relevium: quo casu si
postea transacti sunt quadraginta anni, tunc præ-
latus successor, tam in petitorio, quam in posses-
sorio teneretur; sin autem hoc tempus non esset
decursum, tunc fiscus posset in possessorio obti-
nere contra prælatum, pro ut ad has limitationes
plura congerit idem Afflictis. Nec secundo dicto
obstant Doctores ex regula textus *in cap.* 1. & 2.
de novi operis nunciatione, quia dicunt quod ubi
leges generales Imperatorum non contradicunt
Canonibus;

Canonibus; tunc etiam in foro Ecclesiastico sint observandæ *ex cap. si in adjutorium, cap. quoniam*
42 *dist.* 10. † Nam respondeo ad primum eum Andrea *in dicto cap.* 1. §. & iterum si Clericus *de cap. Corrandi*, quam refert, & sequitur Anna *singul.* 398. glossa Parisiens. *tom.* 1. §. 30. *nu.* 57. Martha *dicto casu* 16. *num.* 22. illas limitationes Afflictis procedere non posse, quia prælatus, ut dixi etiam in feudalibus nequit inferre præjudicium Ecclesiæ. Et sic inferunt prædicti Doctores quod si unus solverit relevium forte ratificando Principi, ut hodie solent Prælati obsequia faciendo laicis propter miseriam temporum nostrorum, non poterit Prælatus sic donandu; aut solvendo facere præjudicium Ecclesiæ suæ, aut successori. Minus adductum *ex dicto cap.* 1. & 2. cum aliis, quia illa regula intelligitur de generalibus legibus Imperatorum, contra quas quælibet statuta respectu Ecclesiæ, essent contra libertatem Ecclesiasticam, & nulla ipso Jure ex hoc nostro textu, & laté *à q.* 1. *dictis*.

43 Ad quintam quæstionis partem an Episcopi feudatarii debeant in aliquibus casibus potiùs parere Regi, quàm eorum superiori, quia in terminis dixi *in dicto cap. cæterum de judiciis q.* 11. ideo ab ibi dicta te remitto. Et pro ampliori doctrina addes quæ dixi *infra sub cap.* 2. *de Judic. q.* 14. ubi *& à num.* 9. an prælati vocari à Papa, vel Archiepiscopo, & à Rege prius debeant obedire Regi.

44 Ad ultimam quæstionis partem an abolitio delictorum generaliter per Principem facta Clericos comprehendat. Et suppositis quæ adduxi *q.* 24. *præcedenti de statuto pœnali laico in Clericos*; & quod valdè errent illi qui dicunt Clericos feudatarios reos criminis includi sub abolitione, & generali indulgentia concessa per Principem sæcularem directum Dominum feudi, ut notat Martha *dicta p.* 4. *de Jurisdict. causu* 17. *n.* 32.

45 Item & suppositis etiam quæ latè dixi *in cap. cum te* 23. *de sententia, & re Jud.* Ubi per plures quæstiones scripsi de restitutione, gratia, sive indulgentia per Principem facta, delinquenti, de quibus etiam Martha cum multis ab eo relatis agens de præsenti dubio *dicta p.* 4. *de Jurisdictione*
46 *casu* 15. *per totum.* † Ideo ego breviter, & ex doctrina, quam retuli *in cap. at si Clerici* 4. *de judiciis*, quatenus de Clerico delinquente laicus judex non cognoscat; pro affirmativa sententia multi referunt glossam *in auth. Clericus* in vers. *etsi reus Cod. de Episcop. & Cleric.* quatenus ex ea docent posse judices sæculares absolvere Clericos criminum reos, licet non possint eos condemnare; ad quod applicabis quæ dixi in *dicto cap. at si Clerici de judic. q.* 6. Ubi de quæstione illa *an laicus judex possit sua sententia Clericum absolvere.*

47 Imo licet partem affirmativam in specie abolitionis sequantur Franciscus Marcus *in Parlam. delphin. decis.* 114. *p.* 1. Guid. Pap. *decis.* 552. Auferius *in tract. de potestat. sæcular. in Ecclesiast. Reg.* 4. *fall.* 2. & contrarium sentiat *in repetitione Clem.* 1. *de officio ordinarii q.* 2. *à num.* 135. & ex eo, quia ut dicit Peregr. *de Jure fisci lib.* 1. *tit.* 2. *à nu.* 109. quando Clericus committit delictum, propter quod ejus bona publicanda essent, tunc pertineant ad fiscum Principis sæcularis, quia ut ipse prius scripserat Ecclesia fiscum non habet; igitur prædicta abolitio generalis, saltem absolvet Clericos à publicatione bonorum pro ipso delicto, ut facit textus *in cap. si qua causa* 11. *quæst.* 1. ibi *Clerici ex officio suo Episcopo suppositi, ex possessionibus autem prædiorum sunt obnoxii Imperatori, & cap. si morte* 23. *q.* 8. ibi *temporalia penitus abjiciunt, ne eorum occasione legibus Imperatorum obnoxii teneantur, & ex cap. si Episcop.* 18. *dist. cap. de rebus* 12. *q.* 2.

Item quia ut dicunt Andreas *in addition. ad Spe* 48
culatorem in tit. de feud. §. *penult.* vers. 41. Auferius *in additionibus ad Boërium decis.* 26. *n.* 9. Benedictus, Anch.eranus, Franc. Marcus, Capella Tholosana, & alii relati à Martha *dicto casu* 15. *num.* 7. in Regno Franciæ, Rex ipse de generali, & antiqua consuetudine publicet bona immobilia Clericorum delinquentium.

Et quia si Clerici commiserint assassinium possint 49
puniri per judicem laicum, etiam sine degradatione: sic multi, quos refert Martha *dicto casu* 15. *num.* 8. inferentes saltem in hoc casu, ut abolitio generalis Clericos hujus generis delinquentes comprehendat, qui immediatè sub laicorum protectione existunt; de quo delicto dixi late *sub cap. cum non ab homine de judiciis quæst.* 22. *& p.* 23. Ubi de homicida proditorio.

Iterum quia abolitio generalis tantæ est effica- 50
ciæ facta ob publicam lætitiam, ut extendatur etiam ad delinquentes incarceratos, ut refert Martha *a num.* 9. *dicto casu* 15. ex Joanne Andrea, Baldo, & Alex. ergo & quia de gratiis & remissionibus delictorum bene scribit Mastrilis *de Magistratibus lib.* 3. *cap.* 7. ipsum leges & quæ dixi *in d. cap.* 23. *de Re judicata.*

Ego inquam omissa advertentia, quam Martha 51
facit *dicto casu* 15. *de differentia inter abolitionem, & indulgentiam*, nempe quod hæc omnino extinguat delictum, illa non inquam, sed tantum instantiam judicii, cum si abolitio concedatur ad publicam lætitiam, ea transacta post dies 30. possit accusator de novo accusare, *l. si interveniente ff. ad Turpilian.* respondeo breviter ex doctrina textus nostri; ex qua etiam Martha, & alii *à n.* 13. quia cum nullo modo Principum statuta sæcularium, etiam favorabilia Clericis, sint valida; sic nec etiam queant Principes indulgere Clericis abolitionem per statutum, & legem particularem, quia nullo modo licet dare legem Clericis *cap. bene quidem dist.* 96. † Cumque nec possint Cle- 52
ricos condemnare; ergo nec absolvere à delicto quia si negatur cognitio multo fortius dispensatio: argum. *l.* 2. *ff. de his, qui veniam ætatis impetr.* ex defectu Jurisdictionis per latè dicta *in dicto c.* 4. *cap.* 2. *c.* 10. cum aliis de Judic. sic ut exempla allata potius procedant de facto, & non de Jure in delictis Clericorum, ut expendit latè Mart. sigillatim *à numero* 16. cum Farinacio, & aliis.

QUÆSTIO. XXVI.

Statutum quod finita linea, non fiant investituræ, stantibus hæredibus defuncti, an comprehendat Ecclesias. Et statutum de continuando possessionem defuncti in hæredem, etiam in feudalibus, & emphitheuticariis, an habeat locum in bonis Ecclesiæ. Statum, vel consuetudo præferens primogenitos in successione feudorum, an comprehendat

hendat etiam clericos : ubi quid in majoribus Hispaniæ. Et quid de statutis excludentibus Clericos, vel Religiosos à successione. Et an statuta, & constitutiones circa solemnia testamentorum, comprehendant testamenta Clericorum. Ubi an testamenta Clericorum subjaceant dispositioni Juris communis in causa præteritionis filii ingrati activè, & passivè. Et an laici Principes queant alterare voluntates testarum.

SUMMARIUM.

1 *Descendentes, & transversales, possunt, finitâ lineâ petere renovationem investituræ feudi, seu emphitheusis concessæ.*

Statuentes solent providere, ut stantibus hæredibus defuncti non fiant investituræ. dicto n.1. *Ubi signantur nonnullæ quæstiones feudales.*

2 *Statutum, quod finitâ lineâ, non fiant investituræ, stantibus hæredibus defuncti non comprehendit feuda, & emphitheuses Ecclesiæ. Et quare* num.4,& 5.

Pontifex summus mandat Prælato, ut libere possit alteri concedere devolutum ab Ecclesia ob mortem Vasalli.

Dictio libere excludit omne impedimentum, & omnem alterius requisitionem dict.n.2.

3 *Feudorum leges semper considerant interesse voluntatis, sicque feudum dari non debet Vasallo, quem dominus non elegerit, ne fortè sit secum inimicus, vel odiosus Domino.*

5 *Homo cogitur ad id, quod Jure reprobatur.*

6 *Emphiteusis transitoria ad hæredes quoscumque vigore verborum investituræ, potest transmitti ad extraneos, item ad legatarios, & naturales propter verbum* quibuscumque num.8. *& per æquipollentia verba* n.10.

7 *Feuda transitoria quod hæredes quoscumque, transeunt etiam ad Ecclesiam, & ad fœminas, & ad descendentes ex fœminis* n.9.

10 *Fœminæ agnatæ admittuntur ad feuda, & emphitheuses; licet non admitterentur si haberent duas proprietates, putà si esset, vel alia fœmina extranea.*

11 *Emphitheusis Ecclesiæ regulariter non est transitoria ad hæredes extraneos.*

12 *Statuto non fit præjudicium vocatis in feudo, vel emphitheusi ex pacto, & providentia, sive antiquo, sive novo.*

13 *Investituræ antiqua forma in præjudicium alterius mutari non potest, etiamsi Ecclesia consentiret* n.14.

15 *Emphitheusis Ecclesiæ concessa pro se, & suis hæredibus, & successoribus quibuscumque cum solemnitate Apostolica ad extraneos transit hæredes, ubi qualiter, & de alio casu* n.16.

16 *Hæredis appellatione in feudis, intelligitur de hærede sanguinis, non bonorum.*

17 *Statutum de continuando possessionem defuncti in hæredem, etiam in feudalibus, & emphitheuticariis, est contrarium Jure communi; etsi sint aliqua statuta in observantia, Mediolani, Pataviæ, Galliæ, Siciliæ.*

18 *Statuta correctoria Juris civilis non habent locum in feudis.*

19 *Statutum de continuando possessionem in hæredem, non habet effectum in filio hærede, & incapaci.*

20 *Dispositio omnis quantumvis generalis semper recipit limitationem de habili & idoneo.*

21 *Statutum de continuando possessionem in hæredem intelligitur primo, ut possessio defuncti duret post mortem, & transeat in hæreditatem, in qua potest conservari; & de possessione, quæ erat penes defunctum ex causa sui natura transitoria ad hæredes.* n.22.

23 *Statutum de continuanda possessione feudalium in hæredem, comprehendit etiam feuda talia, & emphitheuses Ecclesiæ; quod intelligitur de vero, & justo hærede* ibi. *Vide* n.24 25.26.

Hæredis nomen, propriè significat verum, & justum hæredem dict.n.23.

27 *Clericus potest succedere in Majoratibus habentibus Jurisdictionem. Quid de Monacho?* remissivè & n.28.29.40.41.42.43.& 44. *cum aliis.*

29 *Fœmina succedit in majoratu Jurisdictionali, quando Jurisdictio ipsa venit in consequentiam successionis.*

30 *Consuetudo præferens primogenitos in successione feudi; etsi dura valet, & est observanda, ut procedit in Regnis Franciæ, Siciliæ, Angliæ, non solùm quando succeditur Patri, sed fratri, ut* n.31.

31 *Primogenitura in linea transversali regulariter non habet locum.*

32 *Consuetudo primogenituræ feudalis, comprehendit etiam Clericum; Regnumque Franciæ admittit Clericos primogenitos* n.33.

34 *Clerici in multis casibus possunt succedere in feudalibus, contra aliquos* n.33.

35 *Clericus etiam præcus habet privilegium successionis per primogenituram.*

36 *Statutum excludens Clericos, & Religiosos à successione majoratus, & feudi, non valet, sicut, & quod eos excludit à successione Parentum agnatorum, & cognatorum, estque contra libertatem Ecclesiasticam, cum auferat Clericis beneficium succedendi* n.37. & 39. *Retraherenturque à Clericatu.*

38 *Statuta facere Jurisdictionis est, ob quod statuens laicus, non extendit eam ad Ecclesiasticos.*

39 *Statutum jubens fratri ab intestato decedenti succedere tantum laicos, non valet respectu fratris Clerici.*

40 *Statutum, seu testator excludens ingredientem Monasterium à successione, non valet estque contra libertatem Ecclesiæ. &* n.41.

41 *Statutum nequit disponere de ingressu, nec de ingrediente Monasterium; & quod loquens de futuro confert effectum ad tempus futurum.*

42 *Monachus potest succedere in maioratu non habente Jurisdictionem, & si excludi possit non à statuente legislatore, sed testatore disponente* n.43. & 44.

44 *Monachus excludi non potest à melioratione tertii.*

45 *Majoratum, & commendam, num facere possint Ecclesiastici?* remissivè.

46 *Appanagium idest vita militia, (hoc est alimenta) successori Clerici primogenito in feudo an debeatur* remissivè.

47 *Constitutiones, seu statuta circa solemnitates testamentorum à laicis facta, locum habent in testamentis Clericorum. Vide* n.49. & 50.

& 50. sed Felinus intelligit hoc de testamentis ad pias causas.

48 *Statutum de insinuatione testamenti, non comprehendit Clericorum testamenta hæredum institutorum. Sed qui in praxi* num.49. & 50.

51 *Testamenta Clericorum non subjacent dispositioni Juris communis.*

52 *Lex Imperatoris mere privilegiativa Clericorum, debet observari, non quia favorabilis lata per modum superioritatis, sed per modum privilegii.*

53 *Testamentum Clerici non rescinditur ex causa præteritionis, nec nullum censetur ex causa exhæredationis.*

54 *Testamentum Clerici non subjacet quærelæ inofficiosi, vel nullitati ex causa præteritionis. Ubi quid in Clerico primæ tonsuræ.*

55 *Filius familias ingrediens Religionem nequit exhæredari, ut ingratus, quia per ingressum dicitur nasci de novo* n.56.

57 *Testatorum voluntates nequeunt Principes laici alterare, seu mutare, sed tantùm Pontifex* num.58. *Et quid de testamentis factis rerum profanarum* n.59.& 60.

60 *Rex potest derogare majoratui, qui de licentia ipsius erectus est.*

1 AD primam quæstionis partem ut respondeam præmitto quod finita linea, ad quam fuerat concessum feudum, vel emphitheusis, possint tam descendentes, quàm transversales petere renovationem ipsius investituræ, quare soliti sunt statuentes sibi providere, atque condere, ut stantibus hæredibus defuncti, non fiant investituræ; & sic Doctores solent etiam tres articulos ponere, sub quibus declarant difficultates, quæ occurrere possunt, primus an tale statutum comprehendat feuda, & emphitheuses Ecclesiasticas. Secundus quid quando loquimur de feudo, vel emphitheusi hæreditaria Tertius quando loquimur de feudo, vel emphitheusi ex pacto, & providentia, sive antiquo, sive novo.

2 Quibus breviter j. ctis resolutivè ad primum articulum respondeo quidquid dicat Ripa ad intellectum *in cap 2. de feudis in l.7.n 1.in fine ff.de privileg. creditor.* ut tale statutum non valeat comprehendere feuda, & emphitheuses Ecclesiæ, cum sit regula Juris ex textu nostro, & ex latè jam dictis statuta laicorum contra Jus cannonicum esse nulla; sed de Jure canonico est casus *in dicto cap.2. de feudis* (ubi latissimè ago) quod de feudo devoluto ad Ecclesiam ob mortem Vasalli, Summus Pontifex mandat prælato, ut libere possit illud alteri concedere, sed de natura dictionis (libere) est excludere omne impedimentum, & omnem alterius requisitionem, *cap.de multa*, & ibi Abbas *de præbend. & in cap. statuimus per illum textum de regulis Juris*, Menochius *de arbitr. quæst.7. numero* 34. Albericus *dictionario* verbo *libere* cum infinitis Barbosa *dictione* 190. Ubi latissimè qualiter hæc dictio debeat intelligi, in-

3 finitis comprobans. † Unde cum leges feudorum semper considerent interesse voluntatis, & damnum consideretur provenire, non solum ex diminutione rerum, sed etiam ex diminutione voluntatis, ut dicit Martha *p.4. de Jurisdict. cent.1. casu 29. à numero* 10. Et textus *in cap.1.de duobus fratribus* dicat ut licet habeamus utilitatem rei, non ex ea causa debeat dari feudum Vasallo, quem Dominus non elegerit, ne forte sit suus inimicus, vel odiosus Domino; proptereaque non placeat sibi rem suam ad illum pervenire prout latius notat Camerarius, *in cap.imperialem de prohibita feudi alienatione per Federic. fol.5.* † Sequitur ut si hoc statutum arctaret Ecclesiam ad 4
investiendum hæredes defuncti, pro eodem pretio posset pati prædicta incommoda, & ita esse directo contra libertatem Ecclesiasticam, quia ejus Jura infringerentur, nec cogi posse prælatum ad renovandum. † quia nemo cogitur ad 5
id, quod Jure reprobatur, cum multis declarat legendus Martha, qui *à num.*20. ex Joanne Andrea, Alexandro, Imola, Aretino, & aliis; ait meliorem sententiam obfirmasse eos, qui contrariam sententiam insectantur, videlicet statutum hujusmodi Ecclesias, & earum bona non complecti; & licet Bartoli dictum *in l.1. §. permittitur ff. de aqua quotid. & æstiva* videatur opponi; item & alia Ripæ *in dicta l.1.num 7.ff. de rebus creditis* loquentis de fisco, tamen non sunt contrarii cum Bartolus non loquatur *ibi* in feudis, vel emphiteusi Ecclesiæ: sic ex aliis Martha *num.15. & 21. & num.*18.quod est reprobata de Jure canonico per textum *in dicto cap.2.de feudis, & num.*22. quod regula Ripæ, qua æquiparat fiscum, & Ecclesiam in privilegiis, fallit in multis.

Quoad secundum articulum quando loquimur de feudo, vel emphitheusi hæreditaria transeunte ad hæredes quoscumque vigore verborum investituræ: tunc talis emphitheusis transitoria ad hæredes quoscumque, potest transmitti ad extraneos, item ad legatarios, qui impropriè sunt hæredes. † Et quod feuda transitoria ad quoscumque transeat, etiam ad Ecclesiam, ut docent Rolandus *cons.96. à numero 35. volum.1.* Socin. Junior *cons.163. numero* 28. Ubi dicit hanc esse communem, Thomas de Marinis *in tract. de generibus, & qualitate feudorum Rub. de feudo omnino hæreditario num.5. & 8.* Canetius *in extravag. volentes, §. sed occurrit numero 6.* † Ubi quod propter verbum *quibuscumque* posset fieri dispositio in naturales, quamvis incapaces, & Villalobos *in tract. communium opinion. littera f. numero* 22. † Ubi quod potest transire ad fœminas, & ad descendentes ex fœminis, Suarez *tract. comm. opinion. lit. f. conclus.*34. Capitius, Brunus, Riminald. Natta, Bursatus, Clarus, Berojus, Corneus, Pancirol. cum aliis, Martha *dicto casu 20. à numero 26.* & Boccius *cons.* 18. *num.2. & 3.* qui *num.*13. concludit quod admittuntur fœminæ agnatæ, licet non admitterentur, si haberent duas proprietates, puta si esset uxor, vel alia fœmina extranea, & Parisius *cons.23.vol.1. à numero* 169. Ubi subdit idem Jus esse, si per æquipollentia verba concipiatur investitura: & de prædicta dictione *quibuscumque* quos, & quæ comprehendat, leges quæ cum multis scribit, & ponit Barbosa *in dictione* 317. Ubi de dictione *quicumque*, & *numero* 320. Ubi de dictione *quilibet*, & dictionibus *quisque, quisquis, & quivis* 123. 124. & 125. Ubi quod sunt dictiones universales. † Et idem Martha cum aliis *dicto casu 20 n.31. & 36.* ait quod emphitheusis Ecclesiæ regulariter non est transitoria ad hæredes extraneos, & quod investitura emphytheusis Ecclesiæ numquam intelligitur de hæredibus extraneis.

In

12 In tertio autem articulo, quando loqnimur de
feudo, vel emphitheusi ex pacto, & providentia,
sive antiquo, novo dicendum est, quod siva
loqnamur derebus Ecclesiæ, sive laicorum nun-
quam intelligatur per statutum vocatis factum
13 præjudicium, † quia investituræ antiquæ, forma
in alterius præjudicium mutari non potest; Bal-
dus, *in l.1.col.pen.* vers.*sed si Dominus cod. quando*
non pet.part. & *in c.1.col.1.de eo qui sibi*, & *hære-*
dibus suis, Decius *cons.*193. & *cons.*445.*num.*23.
Albarotus *inter consilia Bruni cons.*57.*n.*1. Ce-
14 phalus *cons.*155.*num.*10.& 197. & alii. † aitque
Bartol. *in l. Juris Jurandi* §. *si liberi ff. de operis li-*
bert. & *in l.1.ff. de interdictu*, & *relegatis*, hoc
procedere etiam si Ecclesia consentiret, Curtius
*cons.*49. cum similibus per Gozadinum *in cons.*43.
numero 18. alia dicit Martha *dicto casu* 20. *à nu-*
mero 39.

15 Sed an autem emphitheusis Ecclesiæ concessa
pro se, & *suis haredibus*, & *successoribus quibus-*
cumque cum solemnitate Apostolica transeat ad
hæredes extraneos respondeo transire, ut docent
Doctores cumulati per Uillum Franchis *decis.*
235. Clarum *in* §. *emphitheusis quæst.*28. *col. fin.*
prope finem, Afflictis *decis.*100. & 386. *num.*7.
Ubi hæres extraneus excludebat Ecclesiam; quæ
opiniu mihi vera videtur, si cum solemnitatibus,
de quibus per glossam *in summa* 12.*quæst.*2. con-
cessio facta fuerit stante necessitate, & utilitate
Ecclesiæ, quia si eo casu potest in totum alienari,
ut dico late *in cap. nulli*, & *toto titulo de rebus Ec-*
clesiæ, non alien. multò magis in emphitheusim
dari cum hac qualitate, ut transeat ad hæredes
extraneos, prout concludunt Antonius de Butrio,
Abbas, & Felinus *in cap. in præsentia de probatio-*
nibus, Socinus dicens magis communem *in cons.*
266. *volum.*2, Covarruv. legendus, *lib.*2. *variar.*
*resol. cap.*17. *numero* 5. Ubi pro parte affirmativa
dicit communem opinionem Martha *dicto casu*
16 20.*numero* 38. † qui *à numero* 31. agit de alio
dubio an effectus substantialis prædicti statuti,
saltem in casu relato articuli secundi verificetur in
emphitheusi Ecclesiastica, & adductis pro utra-
que parte Doctoribus dicit oegativam partem esse
veriorem *ibi à num.*32. quia hæredis appellatione
in feudis, intelligitur de hærde sanguinis, non
bonorum ex Chachercano *decis.* 161. Thesauro
*decis.*99. *num.*25. alia expendens *à numero* 33.
ad 37.

17 Ad secundam quæstioois partem an statutum
de continuando possessionem defuncti in hære-
dem, etiam in feudalibus, & emphitheuticariis
habeat locum in bonis Ecclesiæ. Ut explicem
breviter suppono quod hoc statutum est contra-
rium Juri communi, cum corrigat *l. quem haredes*
ff. de acquirenda possess. licet sint statuta quædam
in observantia, ut Mediolani, Cotta *in memorab.*
in verbo *Mediolani*, & de statuto Patavino Me-
nochius *in tract. de adipiscenda in 4.rem quæst.*9.
& 10. & de constitutiooe Galliæ testatur Tyra-
quel. *in tract.* de mort. Sais. levis, & Bologn.
in *l.*1. *numero* 241. *ff. de acqnirenda possess.* qui
etiam testatur de constitutione Regni Siciliæ.
18 † Secundo quod statuta correctoria Juris com-
munis non habent locum in feudis, nisi de illis
faciant ex pressam mentionem; ob idque Andreas
Auriga feudista dixit textum *in dicta l. cum hære-*
des de acquirenda possess. habere locum in feudis
in cap. Sancimus quo tempore miles, & *in cap.*2.
de feudi cognitione, & *in dicto cap. imperialem* §. *in*
super si filius in fine de probibita feudi alien.per
Federicum. † Tertio quod statutum de conti- 19
nuando possessionem in hæredem non intelliga-
tur de ficto, hærede, & incapaci, quia solum pro-
cedit in vero, legitimo, & habili hærede, Seba-
stian. Medicis *in tract. de acquirend. conservat.* &
amit. rerum domin. possessione, & *Jure* glossa 3.
vers. *in minuendo numero* 227. cum Baldo *in cons.*
181. *volum.*1. Alex. *in cons.*82. *vol.*2. Ruino *in*
*cons.*27. *vol.*5. † quia omnis dispositio quantum- 20
vis generalis semper recipit limitationem de ha-
bili, & idoneo, ut *in l. ut gradatim ff. de muneri-*
bus, & *honor.* *glossa* in *l.*1. *Cod. de Sacrosanctis*
Ecclesiis, Ubi Jasoo multa allegat, Alex. Soci-
nus, & Jason *in l.*2.§. *præter ff. qui satis dare co-*
gantur, Mulina cum multis videndus *de maiorit.*
*Hispan.lib.*3.*cap.*13.*n.*29. Ubi ejus additionatores
cum aliis, Martha *de Jurisdict.p.*4. *casu* 21.*n.*11.
& 12.

Quarto quod statutum de continuando posses- 21
sessionem in hæredem, intelligatur primo ut pos-
sessio defuncti duret post mortem, & transeat in
hæreditatem, in qua potest conservari *l. hæreditas*
in multis ff.de acquir.rerum dominio, *l.captam ff.de*
usucap. quæ possessio durat usque ad apprehen-
sionem illius hæredis, qui verè probaverit se ta-
lem, & habere omnes qualitates ad legitimam
possessionem feudi & emphiteusis acquirendam.
† Item quod debet intelligi de possessione, quæ 22
erat penes defunctum ex causa sui natura transi-
toria ad hæredes, ut declarant Alex. *in cons.*153.
*col.*2. *vol.*6. Casaneus *in cons.*59.*col. penult.* vers.
item etiam Menochius com aliis *cons.*139.*n.*18.

His ergo breviter jactis jam ad punctum diffi- 23
cultatis respondeo prædictum statutum de conti-
nuanda possessione feudalium in hæredem, com-
prehendere etiam feudalia, & emphitheuses Ec-
clesiæ, quia ut dicuot Baldus *in Rub. de causa pos-*
sess. & *propriet.* hoc statutum intelligitur de vero
& justo hærede, quod propriè significat oomen
hæres, Martha *ubi supra dicto casu* 21. *à n.*9. ubi
*num.*12. *in fine* quod feudum, & emphytheusis
Ecclesiæ ad hæredes non transeunt, si transire
non possunt. Et sic existimo prædictum statutum
locum habere in hærede legitimo, capaci, & ha-
bili tantum. † Quare & si alii dixerint statutum 24
de feudalibus, etiam exprimens, & emphitheuti-
carii non habere locum in bonis Ecclesiæ, ne
per indirectum cogeretur Episcopus habere Va-
sallos, vel emphytheutas, quos non vellet, quod
reputatur maximum præjudicium, ut *in l. fin.ff.*
de usu, & *habitatione*, *l. si mandato meo* §. *fin.ff.*
mandati, ut dixi *quæst. praeced.* & referat à
se dictum Martha *dicto casu* 20. & *casu* 21.*nu-*
mero 6. † Et ob id dixerit Innocent. *in cap audi-* 25
*tis col.*1. *prope finem de præscriptionibus*, quod si-
cut subditorum interest non mutare Dominium,
ita & è converso Domini non mutare Vasallos,
Abbas in *c.exposuit de dilation.col* 8. Felin.in *dict.*
*cap.*1.*col.*4.*de probat.* & sic Ecclesia haberet Va-
sallum illum, vel emphitheutam, vel hæredem
scriptum, vel abintestato universalem, qui forte,
vel ex natura feudi, vel ex dispositione suo-
rum prædecessorum, non esset successibilis in
feudo, vel emphitheusi prædictis, prout fir-
mat Petrus Gregorius *in tract. de judiciis cau-*
*sarum feudalium cap.*18. dicens, quod vigore hu-
jus statuti possessio continuatur in eum, in quem

continuatur Dominium, etiam in feudalibus.
26 † Tamen in puncto, de quo agimus procedere, ut dictum est habita distinctione habilitatis, ut prosequitur Martha *dicto casu* 21. legendus etiam *à num.* 13. Ubi alia tradit de investituræ judicio, de quo dixi sub *cap. cæterarum de Judic.*

27 Ad tertiam quæstionis partem an statutum, vel consuetudo præferens primogenitos in successione feudorum, comprehendat etiam Clericos primogenitos. Hæc difficultas potest porrigi ad majoratus Hispaniæ, in quibus Molina *de primogen. lib. 1. cap. 13. num.* 97. ait quod in illis habentibus Jurisdictionem, potest Clericus primogenitus succedere: & an Monachus possit succedere in his majoratibus Hispaniæ agit late, & cum multis *à numero* 68. & latè D. Joannes del-Castillo *tom.* 5. *cap.* 81. Ubi quid de fratribus ordinis Sancti Francisci, & additionatores ad Mo-
28 linam *dicto num.* 97. † dicunt nunquam dubitatum fuisse quod Clericus succedat in majoratu habente Jurisdictionem annexam.

29 Sicut alias succedit fœmina in majoratu Jurisdictionali, quando Jurisdictio ipsa, venit in consequentiam successionis ex his quæ additionatores addunt *ad numero* 14. *&* 15. ejusdem Molinæ, præter quos Sousa *in l. fœmina numero* 9 *ff. de regulis Juris*, Valenzuela, Velasquez *cons.* 23. *num.* 28. *&* 29. Franciscus Molinus, *tract. de ritu nuptiar. lib.* 2. *differ.* 3. *n.* 3. & de Monacho adjunges quæ dixi *infra in cap. in præsentia de probat. q.* 5. verf. *ad tertiam.*

30 Quibus sic breviter suppositis jam ad punctum difficultatis, supposito etiam quod consuetudo præferens primogenitos in successione feudi, sit valida, & licet dura observanda, ut dicunt Bald. & Albarotus *in cap. mulier si de feudo defuncti fuerit controvers.* sicque procedere in Regnis Franciæ, Siciliæ, Angliæ, ut notat Jacob. Vellovis *in præludiis feudor. decis.* 10. Jacob in investitur. in verbo *in feudum dict.* 12. Tyraquel. *in tract. de Jure primogenior.* post Joannem Lecirier *eodem tract. lib.* 2. *p.* 4. Thomas, de Marinis *in tract. de gene-*
31 *ribus, & qualit. feudor tit.* 13. † imò quod de Jure *ex capitulo Regis Caroli.* 2. incipit *considerantes*, habet locum non solum quando succeditur patri, sed etiam fratri, cum ibi dicatur quod frater, vel soror fratri, vel sorori succedit primogenitura, ac sexus prærogativa servata, de quo etiam per Afflictis in constitut. Regni incipiente, *ut de successionibus numero* 22. *in fine*, *& numero* 22. licet regulariter locum non habeat primogenitura in linea transversali, ut dixit Butrius *cons.* 48.

32 Quare jam breviter dico, ut Clericus primogenitus comprehendatur, etiam sub dicta consuetudine primogenituræ feudalis, ut firmant Abbas hic *in textu nostro in* 1. *lect. num* 25. & ibi addentes in verbo *primogenitus*, *& in* 2. *lect. numero* 34. *&* 36. Felinus *numero* 101. Tyraquel. *de primogen. quæst.* 44. *numero* 6. *ad finem*, Licirier *in tract. de primogenitura lib.* 1. *quæst.* 24. & ambo latissimè Martinus Laudens *in tract. de primogen. quæst.* 30. Ruinus *in cons.* 195. *num.* 3. *vol.* 2. Antonius Gomez *in l.* 40. Tauri *numero* 49. Gregorius Lopez *in. l.* 2. *tit.* 15. glossa 19. *ante quæst.* 1.
33 *p.* 2. † Et quod hoc procedat de plano in Regno Franciæ de consuetudine Regni admittens Clericos primogenitos, scribunt Benedictus *in cap. Raynucius de testament.* verbo *& uxorum*, ubi tractat de successionibus ab intestato *à num.* 237. Martha *de Jurisdict. p.* 4. *cent* 1. *casu* 22. qui diffusè ad plures casus agens referens *à numero* 10. plures Doctores tenentes, ut Clerici non succedant in feudalibus *num.* 13. † ait Clericos multis 34
casibus posse succedere in illis, ubi *num.* 31. quod consuetudo de primogenitis comprehendit Clericos, sed non comprehendere illos à secundo genitis extendens differentiam; & *n.* 37. † quod Cle- 35
ricus etiam Græcus gaudet privilegio successionis per primogenituram, & alia apud ipsum videnda, de quibus non curo eo quod parum sint usitata in his Hispaniæ Regnis.

Ad quartam quæstionis partem an statuta ex- 36
cludentia Clericos, & Religiosos à successione majoratus, aut feudi valeant. In quo dubio, quia jam ex textu nostro latissime dictum sit *à q.* 1. ut statuta laicorum expressè mentionem facientia de Clericis non valeant ex defectu potestatis, sicque non valeat statutum excludens Clericos, vel Monachos a successione parentum agnatorum, seu cognatorum, quia est contra libertatem Ecclesiasticam, Decius cum multis *hic n.* 188. *& in cap. in præsentia de probation.* Rodoan *in tract. de spolio Ecclesiast. q.* 8. *tit de successione Clerici sæcularis ab intestato n.* 4. & patet ex *auth. cassa*, & *irrita Cod. de sacrosanct. Eccles. & in l.* 1. *cod de summa trinitate, & fide Cathol. & in l.* 1. *cod de summa trinitate, & in c. gravem c. noverint de sent. excommunic. per Baldum in l. Deo nobis cod. de Episcopis, & Clericis*, ideo breviter respondetur.

Quod dicitur contra libertatem Ecclesiasticam, 37
tum quia aufert Clerici beneficium succedendi de Jure communi, tum quia Clerici per ipsum efficiuntur timidiores, ut notatur per Bartol. *in dict. auth. Cassa, & in l.* 1. §. *quæ oneranda ff. quarum rerum actio non detur*, quorum timiditas patet, quia videntes non posse succedere, retraherent à Clericatu, vel religione: argumento textus *in* §. *sed hoc præsenti in auth. de Ecclesiast. titul.* & not. *in dicto c. in præsentia*, *& in auth. ingressi cod. de sacrosanct. Eccles.* † Et quia statuta facere Jurisdi- 38
ctionis est *l.* 1. *ff. de Jurisdict. omn. Judic. l. necessarium in fine princ.* & ibi glossa in verbo *statuenti ff. de origine Juris*, ob idque tale statutum non extendere vires suas ad Clericos, super quibus statuentes Jurisdictione carent *ex l. cunctos populos* in vers. *regit imperium ff. Sacrosanctis Eccles.*

Et non tantum prædicta sententia vera est 39
quando statutum expressè excludit Clericos à successione feudi, seu majoratus, sed multò magis quando illos excluderet ex tacita dispositione; argum. textus *in l. si pater ff. quæ in fraudem creditorum, l. quanquam ff. de ritu nuptiarum, & l. Lucius* §. *penult. ff. ad municipalem l.* 1. §. *hujus rei ff. de officio ejus, cui mandata est jurisdictio*, & quod ibi notatur in glossa incipit *argumentum triplex*, & *in l. solent ff. de Jurisdictione omnium Judic.* & Joannes Andreas *in cap.* 1. *de immunit. Eccles. lib.* 6. item quia per in directum afficeret Clericos: nam admittendo laicos tantum ad successionem Clerici, essent exclusi, & indirectè affecti: sic Martha *de Jurisdictione dicta p.* 4. *cent* 1. *casu* 15. *n. fin.* ubi *n.* 10. & Vulpell. *in tract. de libert. p.* 3. *num.* 4. dixerunt, ut quando statutum jubet fratri abintestato decedenti, succedere tantum laicos, tunc respectu fratris Clerici statutum non valeat, quin ipse ad portionem, quæ sibi communi Jure competebat admittatur.

De statuto, seu testatore excludente Mona- 40
chos, & Religiosos à successione aliqua, dixi in vers. *ad tertium* cum Molina, & aliis,

tunc

nunc verò an statutum excludens ingredientem Monasterium à successione, sit contra libertatem Ecclesiasticam. Et breviter non obstante Bartoli distinctione *in l. fin. n.6 cod. de pactis*, quam ad literam adducit Martha *dicto casu* 15. *sub num.* 8. in vers. *hac enim distinctio*, & quam communiter Doctores reprobant, ut Jason *in dicta l. fin.n.*25. Decius *in dicto cap. in præsentia per textum in l. Deo nobis* in vers. *omnimodo cod. de Episcopis*, & *Cleric.* respondeo tale statutum non valere ex rationibus dictis de statuto excludente Clericos spec aliter, seu tacitè: nam ut dicit Martha *dict. casu* 25. *num.* 7. statutum minuens voluntatem ingrediendi religionem, est contra dictam libertatem, cum ex eo posset retrahi voluntas monachandi à proposito Religionis, ut docent Campeg. *in tract. de statutis q.* 12. Laurent. de Palat. *in tract. de statuto excludente fæminas propter masculos num.* 91. vers. *in contrarium*, uti Martha scripsit *dict. cent.* 1. *in casu* 5. & de communi testantur Alex. *in cons.* 139. incipit *viso themate supra scripto col. fin. vol.* 2. quem refert, & sequitur Jason post multos alios per eum citatos *in dict. l. fin. n.* 25. *cod. de pactis*, Ubi etiam Angel. dicit

41 de hoc esse casum *in dict. l. Deo nobis.* † Ubi ante quam quis ingrediatur Monasterium, sed habeat solem voluntatem ingrediendi, non potest habilitari à potentia succedendi, alias ut dictum est retraheret volentem monachari à proposito Religionis: itaque Martha *sub dict. num.* 8. & 9. aliis rationibus probat dicens quod statutum nequit disponere de ingressu, nec de ingrediente Monasterium; & quod statutum loquens de futuro confert effectum ad tempus futurum.

42 Et licet ex multis Molina legendus *dicto c.* 13. *de Hispanor. primogen. à n.* 68. disputans utrum Monachus possit succedere in majoratu, feudo, aut fidei commisso, & dicat succedere posse, si non habeat dignitatem, servitium, aut Jurisdictiones annexam, quidem nequeat persoonaliter deservire, secus si habeat quia tunc posset adduci titulus, ne Clericus, vel Monachus sæcularibus negotiis se immisceat, ut de Clerico multi ab eo relati *n.* 96.

43 tenent. † Tamen video quod ipsius Molinæ additionatores ibi *dicto cap.* 13. *num.* 77. & 78. adducunt plures fatentes Monachos à successione majoratus excludi posse, ut tenent. Barbosa *in remission. Doctor. ad* §. 7. *num.* 2. *fol.* 230. Cenedus *in pract. quæstion. cap.* 35. *ex n.* 6. Stephanus Gratianus *tom.* 3 *discept. ferens. cap.* 481. *num* 28. Fontan. *tract. pactis, nupt. tom.* 3 *claus.* 3. *glos.* 6. *p.* 6. *num* 9. D. Garcia Mastrilus *decis.* 65. *num.* 2. & *decis.* 153. *n.* 28. Thomas Sanchez, *in præcepta decalogi lib.* 7. 15. *n* 4. Martha *tract. de successione legali p.* 3. *q.* 13. *art.* 1. *n.* 22.

44 Quod ego intelligo sic procedere, non à statuente legislatore, quia hoc esset facere contra libertatem Ecclesiasticam per *supra* dicta, sed tantum de testatore disponente per regulam uti quisque legasset ita justo, de qua *in l.* 1. *cod. de Sacrosanct. Eccles.* & alibi passim, & facit, nam idem additionatores ad Molinam *dicto n.* 77. & 78. limitant prædictorum sententiam in melioratione tertii, à qua Monachus excludi non potest, ut per Cabillum *in lib.* 3. *controvers. cap.* 12. *ex num* 34. Thomas Sanchez ubi *supra n.*6. vers. *quod quidem limitandum est*, uti latius idem additionatores prosequuntur ad Molinam *lib.* 2. *cap.* 12. *numero* 53.

45 † Et ad quæstiones an Ecclesiastici possint succere majoratum, aut commendam inter vivos vel ultima voluntate absque licentia Papæ: & an Regis licentia opus sit latè idem Martha cum infinitis *dicta p.* 4. *de Jurisdict. cent.* 1. *casu* 24. de quia etiam Molina *lib.* 2. *de primogen. cap.* 10. *à numero* 10. *usque ad* 59. Ubi ejus additionatores. † Et an Appa- 46 nagium, idest vita militia, (hoc est alimenta) debeatur primogenito successori feudi ipsis Clericis, vel Monachis secundo genitis, etiam in linea transversali agit idem Martha legendus *dicta p.* 4. *de Jurisdict. cent.* 1. *casu* 23.

Ad quintam quæstionis partem an statuta, & con- 47 stitutiones circa solemnitatem testamentorum comprehendant etiam testamenta Clericorum. Et quia de Jure civili, & Regio differt solemnitas testamentis apposita ab illa, nempe quæ de Jure canonico in Clericis testatoribus requiritur; de quibus omnibus latè dico *in titulo*, & *Rub. de testam.* & *ibi in cap cum esses* 10. *cap. relatum* 11. præcipuè in numero testium. Ideo nunc breviter ad punctum dubii, de quo est quæstio, respondeo, quod statuta, & constitutiones laicorum requirentes certam solemnitatem in testamentis, non habeant locum in testamentis Clerici quia sive disponant secundum Jus commune, aut contra illum, & majorem solemnitatem introducendo, nullo modo inter Clericos disponent, quia non possunt tacitè comprehendere in genere, de quibus non possunt in specie; & quia talia statuta, & constitutiones respectu Clericorum, essent contra Jus cannonicum, contra quod laici non possunt derogare, Bald. *in tract. de statutis* in verbo *decretum* imo esse contra libertatem Ecclesiasticam, ut tenent per textum nostrum Doctores communiter, Marthe *de Jurisdict. p.* 4 *cent.* 1. *casu* 28 *à num.* 6. † Ubi *numero* 8. ait quod sta- 48 tutum de insinuatione testamenti, non comprehendit testamenta Clericorum hæredum institutorum cum Abbate hic *in* 2. *lect. numero* 39. sequendo Baldum *in dicta auth. Cassa cod. de Sacrosanctis Eccles.* latius firmat Jacob. Campos *de repressaliis p.* 2. *numero* 7. Ubi latè loquitur respondens contrariis: & licet Felinus *hic num.* 83. prædictam doctrinam solum admittat in testamentis ad pias causas, non sic in aliis, quia hæc debent insinuari coram laico sicut donatio inter vivos insinuatur, sed præterquam quod talis doctrina impugnatur ex doctrina *dict. cum esses*, ubi cum testamentum fieret à Clerico, non ad pias causas, sufficit eadem solemnitas testium, ac in testamento ad pias causas, ut *in dicto cap. relatum* 10. Ubi Barbosa *numero* 2. ponit hanc differentiam inter utrumque textum, illa ratio non militat in insinuatione testamenti. † siquidem in do- 49 natione authoritas insinuationis interponitur in agente actum, ut dixit Rota per Bellamerem *decis.* 4. *de foro comp.* quam citat, & sequitur Rota *decis.* 7. *numero* 5. *de judiciis in novis*, sed in testamento poterat instituere hæredem Clericum absque insinuatione, latius expendit Martha videndus *dicto casu* 28. & videndus *casu* 5. † qui 50 & *num.* 21. ait statuta laicorum non posse afficere hæreditates Clericorum, etiam si ad laicos perveniant; non inquam ignoro apud aliquos judices practicos observari testamenti insinuationem, id est aperturam, etiamsi Clerici sit fieri coram illis, hancque praxim defendere maximopere, sed quo Jure, etiam laici instituantur hæredes, adhuc est sub dubio, de quo non tracto Vallisoleti & in hac Curiæ matriti vidi & video praxim faciendi testamenta à Clericis juxta solemnitates hujus

regni, & in similitudinem atque aperturam coram
judice laico.
51 Ad sextam quæstionis partem, an testa-
menta Clericorum subjaceant dispositioni Ju-
ris communis ex causa præteritionis, sive ex hæ-
redationis filii ingrati activè, & passivè. Cui du-
bio patet etiam responsio ex dictis, nam cum te-
stamenta Clericorum, non subjaceant dispositioni
Juris communis ex doctrina *dict. cap. cum esses, cap.
relatum de testam. & aliis*, sed dumtaxat Juris
gentium, ut fatentur etiam omnes Canonistæ
in cap. quia nos eodem tit. de testam cum multis,
Simon de Pretis *ultim. volunt. lib. 2. in primo du-
bio solut. 4. n. 68. & n. 76. usque ad* 87. de quo est
casus *in auth. presbyteros cod. de Episcop. & Cleric.*
Baldus *cons.* 448 *quæritur primum, col. 2. ultra me-
dium volum.* 1. Joannes delect. *de art. testandi
tit. 1. de his*, qui habent testamenti factionem,
caut. 1. in fine, sequitur ut illa testamenta non sub-
52 jaceant dispositioni laicorum. † quia licet lex
Imperatoris merè privilegiativa Clericorum de-
beret observari, ut firmant Doctores hic ex regu-
la textus *in cap. novit. de Judic.* quia non proce-
dit imperando, vetando, aut authorizando, vel
puniendo juxta quæ tradunt *in l. legis virtus ff. de
legibus, cap. omnis lex dict.* 4. quæ quidem non est
favorabilis per modum superioritatis, sed solum
concedendo privilegium; ideóque privilegium
observandum, quidquid dixerit Decius *in l. senium
num. 15. ff. qui testam. facere possunt*, cujus dictis
in contrarium tespondet Simon de Pretis *supra*,
ubi quæstionem disputat referendo etiam aliorum
opiniones & jactam doctrinam ex aliis confirmat
late videndus Martha *de Jurisdict. p. 4. cent.* 1.
53 *casu 26. à numero* 6. † Tamen certum esse ait ibi
numero 17. testamentum Clerici non rescindi ex
causa præteritionis, nec nullum censeri ex causa
exhæredationis, juxta dispositionem legum *ff. &
cod. de testam.* sic Abbas *in dicto cap. quia nos nu-
54 mero 4. de testam.* † Ubi Barbosa *numero* 3. dicens
cum Marco Antonio Genuens. latè disputante
in pract. Eccles. quæst. 361. testamentum Clerici
non subjacere quærellæ inofficiosi, vel nullitati
ex causa præteritionis, Jacob, Burt. & Bald. *in
dict. auth. presbyteros cod. de Episcopis, & Clericis*,
Angel. *in auth. ex causa*, & ibi Corneus *num.* 36.
& 46. Ubi dicit esse communem sequitur Covar.
in dicto cap. quia nos in fine; licet videatur recede-
re ab ipsa respectu Clericorum primæ tonsuræ:
& Martha *in dicto casu 26. numero* 18. idem ad-
mitti passivè in casu contrario, quando filius fa-
milias, v. g. Patris laici aliquam commiserit in-
gratitudinem, de quibus *in* §. aliud quoque Ca-
pitulum *in auth. ut cum appellat. cogn.* qui po-
test exhæredari forma servata hujus textus.
55 † Nam si ingreditur Religionem non potest ul-
terius exhæredari, ut tradit ex glossa *in auth. de
Monachis in princ.* glossa *in cap. 2. de Apostatis*,
& per textum *in cap. non liceat 19. quæst. fin.* &
notat Salicet. *in l. Deo nobis in princ. cod. de Epis-
cop. & Cleric.* quem sequitur Laurus de Palatiis
56 *in tract. de statuto exclusivo fœmin. n.* 108. † ratio-
nem reddentes, quia per ingressum Religionis,
dicitur nasci de novo, intelligique sibi remissa om-
nia peccata sua per textum *in cap. mensuras §. ratio-
nes quoque de pœnit. dict.* 1. & ex aliis.
57 Ad septimam quæstionis partem an laici Prin-
cipes queant alterare voluntates testatorum: de
intelligentia hujus difficultatis, & de commuta-
tione ultimæ voluntatis testatorum plura dico
infra in cap. 3. & in cap. cum Joannes, de testamentis.
Et quia poteris satis respondere ex his, quæ latè
scripsi *in cap. Conquestus 16. quæst.* 3. Ubi egi de
illis an relicta Ecclesiis, vel aliis justis modis ac-
quisita, possint aliis usibus applicari, vel in alium
opus pium commutari: & quid de diminuendis
missis, & anniversariis. † Et sic breviter respon- 58
dendo dico solum summum Pontificem posse de-
rogare, & mutare, sive alterare voluntates defun-
ctorum *ex clementina plerique, de religiosis domi-
bus*; & hoc ex justa causa nisi de plenitudine po-
testatis vellet, quia tanquam Dominus rerum
Ecclesiæ posset remittere quidquid donatum est
Ecclesiæ ad nutum suæ voluntatis, *ut cap. oporte-
bat dict.* 9. & donare ut *in cap. 2. de donat.* etiam
laici, §. *his ita 35. quæst.* 1. quod est in testamen-
tis laicorum ad pias causas. † Sed an possit Rex, 59
& supremus Princeps eas alterare in testamentis
rerum prophanarum, & in hoc puncto commu-
nis est Doctorum sententia, ut non possit per tex-
tum expressum *in l. si testamentum cod. de testam.*
Menochius cum multis *cons. 20. à num.* 27. The-
saur. *decis.* 270. & cum pluribus Martha *de Juris-
dict. dicta p. 4. casu 74. à n.* 12. † Sed quia Covarr. 60
lib. 3. variar. cap. 6. in princ. dixerit posse Regem
derogare majoratui, qui de licentia Regis erectus
in persona primogeniti, & in præjudicium legi-
timæ cæterorum filiorum, contra quem satis do-
ctè loquitur Vasquius *in tract. de succes. creat.
lib. 1. §. 1. de testantium potentia numero* 32.
ideo idem Covarruv. *dicto cap. 6. num. 7. vers.
sexto hanc sententiam*, Vasquius *dicto §. 1. num.* 29.
Peregrin. *in tract. de fidei commissis art. 14. num.* 44.
docent, ut morientium voluntates queant à Prin-
cipibus alterari, quod explicat cum multis Mar-
tha *à num.* 15. si causa sit publica ex Abbate *in
cap. 7. supra hoc tit.* & ex Craveta *cons. 5. num. 9.
& cons. 135. n. 21. & cons. 241. num.* 13. Ubi multas
considerat causas, ex quibus Princeps quæsitum
Jus tollere possit, & melius de plenitudine pote-
statis.

QUÆSTIO XXVII.

Statuta circa ordinationem litis, an com-
prehendant Clericos litigantes coram
Judice sæculari, quando non concer-
nunt Jura ipsorum. Et quia de statuto
loquente, ut instantiâ servetur Clerico
litigante coram laico, an debeat esse
juxta Jus Canonicum, aut civile. Vel
num Clericus laici hæres queat statu-
to obligari instantia sui actoris, etiam
in causa executiva. Vitium litigiosi, an
liget Ecclesiasticos etiam quoad pœ-
nas. Et an valeant statuta laicorum
impedientia exceptionem declinato-
riam fori Ecclesiastici. Et an edicta
monentia quemcumque ad compa-
rendum coram Judice laico, si sua pu-
taverit interesse, liget Clericos. Aut
valeat sententia contra ipsos lata, ut in
contumaces.

SUM.

SUMMARIUM.

1 *Statutum circa ordinatoria litis in judicio, nulla habita ratione juris competentis actori, vel reo Clericos comprehendit & quare* num. 2. *secus habendo respectum ad jus competens ut,* n. 4. & 5.

3 *Ecclesiastici litigantes in foro saeculari, non possunt appellare, nisi in casibus à jure permissis.*

6 *Instantiae modus praescriptus de jure civili, num sit servandus in foro Ecclesiastico* remissivè n. 7. & 8.

7 *Clericus succedens laico, num ligetur instantia sui authoris quaecumque causa sit etiam executiva* remissivè & n. 8.

9 *Litigiosi vitium, num ligat Ecclesiasticos* remissivè *per alias quaestiones.* n 10. 11.

12 *Romana Ecclesia non ligatur vitio litigiosi.*

13 *Litigiosi vitio ligantur omnes Ecclesiastici ex dispositione canonica, non quoad paenas* n. 14.

15 *Edictum de alienatione judicii mutandi causa, non habet locum si alienatio fiat in Clericum sive inter vivos, sive in ultima voluntate.*

16 *Statuta laicorum impedientia exceptionem declinatoriam fori Ecclesiastici nullo modo valent* n. 17. & 18. 20. *etiam respectu Clericorum in minoribus, juxta requisita Trid. ut* n. 20.

18 *Clerici quoties timidiores redduntur, potest Episcopus compellere statuentes laicos ad declarandum sua statuta non comprehendere Clericos &* num. 18.

19 *Exceptio declinatoria fori debet poni ante litem contestatam, & ante alias dilatorias; & quod debet semper protestari de judice* n. 22.

22 *Constitutio Joannis Reges* 2. *circa Clericum in minoribus declinantes jurisdictionem laici.*

23 *Edictum* Caroli 5. *de armis, loquens de Clericis in minoribus, qui post. quam declinarunt forum laici, nequeunt armis uti, etiam laicis permissis.*

24 *Arma probibentur Ecclesiasticis; non quia obligantur statuto laicorum probibente ea, sed ex naturali ratione pacis curandae.*

25 *Potestas saecularis potest concedere privilegium Ecclesiasticis, & potest non concedere. Et qualiter possit Ecclesiae libertas offendi? exemplificatur* n. 26. & 27. *Explicatur dictum Baldi* n. 28 & 29.

Statutum probibens Clericis, ne forum declinent saeculare, non expresse, sed tacite, videlicet Clerico declinante forum, eos consanguineos teneri soluere paenam, est contra libertatem Ecclesiae. & quaest. 39. & numero 13.

30 *Edicta generalia laicorum, etiam citando non afficiunt Ecclesiasticos, nec ad comparendum Et quare?* n. 31.

31 *Edictales citationes sunt à jure communi exorbitantes, quae nec fieri possunt in principio causae, nec comprehendere Clericos.*

32 *Citari Clerici generaliter non possunt cum aliis mediante Clausula,* si suâ putaverint interesse.

33 *Clerici citati coram judice saeculari, sive generaliter per edictum, sive cum clausula,* si sua putaverit interesse, *semper debent interponere declinatoriam fori, & remitti ad suum judicem.*

34 *Clericus non opponens declinatoriam fori, punitur tanquam transgressor canonis.*

35 *Clerici voluntariè comparende coram Laico, adhuc possunt opponere declinatoriam fori contra aliquos negantes. Et quare* numero 36.

AD Primam quaestionis partem facilè res- 1
pondebis, si hic repetas quae latè scripsi
infrà in cap. quod Clericis. 9. de foro comp. U-
bi *in prima quaest.* egi de ratione *quare causa*
Clericorum sunt judicanda secundum canones,
& non secundum consuetudines laicorum, & q.
3. *an consuetudo loci sit servanda in concernen-*
tibus processum. Quare nunc breviter dico ut
quando tractatur quomodo acta fieri debeant,
nulla habita ratione juris competentis actori,
vel reo, tunc sive Clericus si actor, sive reus,
statuta in hoc eventu circa litis ordinationem;
comprehendent Clericos, & Ecclesiasticos liti-
gantes in illo foror † Quia jus canonicum con- 2
sentiens in nonnullis casibus causas Ecclesiasti-
corum agitari coram judice saeculari, tacite vide-
tur permittere quod agitentur secundum modum
illius judicis, ut dicit glossa *in dicto cap. quod Cleri-*
cis, docent plures adducti à Barbosa *ibi* Decius *hic*
à n. 43. Felinus *n.* 81. vers. *tertius casus*, cum multis
aliis Martha *de jurisdictione p.* 4. *cent.* 1. *casu* 31. *à*
n. 2

Undè infero quo Ecclesiastici litigantes in foro 3
saeculari, non possint appellare, nisi in casibus
à jure permissis, ut *in auth. de appll.* & intra
quae tempora. † Sed laicus litigans in foro Eccle- 4
siastico poterit appellare etiam ante difinitivam
cap. super eo de appellat. pro ut notant omnes ca-
nonistae *in dicto cap. quod Clericis*: de quo pun-
cto, & de aliis dixi in *dicto cap. quod Clericis*, &
ibi *sub. quaest.* 3. Ubi etiam dixi. † Quod quando 5
tractatur de eisdem actis, habendo respectum ad
jus competens actori, vel reo, tunc si Clericus
coram laico reconveniatur à saeculari, non ha-
beant locum leges, aut statuta, tunc ea sint con-
tra Ecclesiae libertatem, cum minuant ejus jura eo
modo, quod dixi *in dicta quaest.* 3. *à n.* 7. vers. *ve-*
rum: alia tradit Martha videnda in hoc puncto *di-*
cta quaest. 3. à vers. *secundus casus à n.* 15. cum multis
ab eo relatis, quare non latè scribo videbis *infrà q.*
20. *à n.* 1.

Ad secundam quaestionis partem cum ego latissi- 6
mè egerim *in cap. venerabilis, de differentia instantia*
respectu juris civilis, aut canonici, item & concilii
tridentidi *in cap. venerabilis pen. de judiciis à q.* 1.
cum multis aliis ideò nunc ut repondeas ad pun-
ctum difficultatis repetes etiam quae in terminis e-
gi *infrà in dicto cap. quod Clericis.* 9. *de foro compet.*
Ubi de eadem quaestione, *an litigante Clerico in foro*
saeculari, sit observandus modus instantiae praescriptus à
jure canonico.

Ad tertiam quaestionis partem an Clericus lai- 7
ci haeres queat statuto obligari instantia sui acto-
ris, sive authoris, etiam in causa executiva. Et
quia resolutio hujus dubii pendet etiam à dictis
infrà in cap. penult. de foro compet. ibi q. 19. Ubi
egi de illa an *judicium captum ex instantia unius*
possit ex instantia alterius terminari: quid de posse-
ssore Clerico virtute decreti judicis laici & in cap.
fin. q. 9. 10. & 11. Ubi egi de questione *an haeres,*

seu successor privilegiatus debeat conveniri, ubi defunctus debuit, Ubi dict. *quæst.* 11. *quid de Clerico*, & *quæst.* 1. Ubi de intellectu textus *in l. hæres absens ff. de judiciis*, de quia etiam Martha cum aliis ab eo relatis *p.* 4. *de jurisdict. cent.* 1. *casu.* 33. *à n.* 10. & in terminis egerim *in cap.* quia. *V. de judiciis* q. 8. Ubi de illa *an instantia & lis cœpta contra laicum eo mortuo transeat in ejus hæredem Clericum, ita ut conveniatur coram laico*, & ibi q. 7. *an instantia inchoata contra unum transeat in ejus successores*; ideò hic non tracto, & ultra Doctores ibi adductos leges quæ scribit longè Martha *de jurisdict. p.* 4. *cent.* 1. *casu.* 33. Ubi contra communem resoluit Clericum succedentem Laico, non ligari instantia sui auctoris quæcumque causa sit, etiam executiva; sed ego tam in executiva, quam in ordinaria existimo resolvendum, juxta doctrinam, quam longè retuli *in dicta quæst.* 8. Ubi te remitto, ne longa repetitione molestus sim: & applicabis alias quæstiones *infra* vers. *ad quartam.*

9 Ad quartam quæstionis partem an vitium litigiosi liget Ecclesiasticos. Et quia pro resolutione hujus difficultatis faciunt notata *supra* in vers. *ad tertiam*, & quæ longissimè dico etiam *in dicto cap.* quia V. *de judiciis* Ubi *à quæst.* 1. an vitium auctoris noceat præscribenti, & possessori, & *infra* dico *in tit. de alienatione causa mutandi judicium*; item & *Rub. & tit.* Ut lite pendente nihil innovetur, & *in cap. ex parte* 15. *de foro compet.* q. 6. & 7. ibi *quæst.* 8. Ubi egi de illa quæstione, *an si lis cœpta fuerit cum defuncto non privilegiato possit persona miserabilis habere fori electionem, & illud declinare ad aliud confugiendo*: & ibi *q.* 9. *an privilegium superveniens post litem cœptam faciat
10 præventam jurisdictionem cessare.* † item adjunges alias per utiles quæstiones, quas longè disceptavi *in dicto cap. pen. de foro compet.* q. 13. Ubi egi de illa *an in casibus, in quibus non prodest privilegium superveniens ad mutationem fori, possit laicus exequi sententiam latam, adversus eum, qui tempore litis motæ erat laicus, sed ante, vel post sententiam efficitur Clericus, vel contra.* Et ibi *q.* 14. *an translata possessione rei litigiosæ in tertium*, ut in *Clericum, gaudeat privilegio fori*: *& de aliis ibi.* Et *q.* 26. *an si possessio rei litigiosæ transferatur in novum possessorem in judicium, non vocatum, qui tamen subditus est ejusdem judicis, nihilominus contra talem possessorem sententia lata ab eodem judice exequi. Et q.* 17. *an si litigiosa transferatur in aliquem subditum alteri judici ordinario, ut quia est civis alterius civitatis, possit etiam adversus successorem executioni mandari sententia lata contra rem alienantem.*

11 Ideo ex prædictis jam breviter, etsi longè possem agere ad quæstionem propositam; respondeo in terminis ex dixi *cap. Ecclesia* 3. ut lite pend. nihil innovetur, ubi agens de hac eadem quæstione, scilicet an *vitium litigiosi liget Ecclesiasticos, etiam quoad pœnas*: & ibi *q.* 2. *an qui rem litigiosam alienavit, si eam re habere non post, teneatur æquivalentem substituere* in locum illius, ubi videbis, & quæ latè scribit Martha *dicta p.* 4. *cent.* 1. *de jurisdict. casu.* 35. per totum,
12 ubi ponit tres articulus. † Primus quod Ecclesia Romana oon ligatur vitio litigiosi, quia po-
13 test Pontifex dispensare huic vitio. † Secundus Ecclesiasticos omnes ligari vitio litigiosi ex dispositione juris canonici *in dicto cap. Ecclesia* 3. &
14 4. † Tertius ut quoad pœnas non ligentur Ecclesiastici vitio litigiosi, quia lex civilis nunquam potest pœnis obligare Ecclesiasticos ex dictis *Supra q.* 24. & ex his, quæ docet glossa *in dicto cap. Ecclesia* 3. & 4. Ut litè pendente, & ego *sub dicta quæst.* 8. *à n.* 1. & 4. Ubi respondi, difficultati ipsius *cap.* 4. ibi propositæ. † Et latè agens 15
Martha dicta *p.* 4. *cent.* 1. *casu* 91. probat edictum de alienatione judicii mutandi causa, non habere locum si alienatio fiat in Clericum, sive inter vivos, sive in ultima voluntate, eum leges.

Ad quintam quæstioois partem an valeant sta- 16
tuta laicorum impedientia exceptionem declinatoriam fori Ecclesiastici. Cui dubio satis latè, & abunde poteris respondere ex his, quæ dixi *sub Rub. de foro comp. q.* 3. Ubi egi de illa *quando incompetentia exceptio debeat apponi, & fori declinatoria*; & ibi *q.* 4. Ubi egi de illa *an si quis effectus sit Clericus, postquam lis contra eum coram judice laico mota est, possit opponere declinatoriam pro remissione ad judicem Ecclesiasticum*, & aliâ *sub toto illo tit. & in tit. de de judiciis* ex quibus perpendes quidquid de hac declinatoria abundantius prærequiris, & applicabis illam: quam tractavi *in cap. pen. de foro compet.* an *quilibet judex prævenendo possit cognoscere si sua sit jurisdictio*: aliquid de hac declinatoria fori exceptione dixi *sub. Rub. de exceptionibus, & alibi,* Ubi egi quando debeat opponi.

Quibus suppositis jam breviter dico statuta 17
laicorum impedientia exceptionem declinatoriam fori Ecclesiastici, nullomodo valere, quia si directo exprimunt Clericos mentionem de illis faciendo, illos expresè gravando, si tacitè, & per indirectum idem debet dici ex jam latè actis ex regula textus nostri, quo omnes fatentur. † Ubi 18
dicit Felinus, ut quoties Clerici timidiores redduntur potest Episcopus cogere statuentes ad declarandum talia statuta, non comprehendere Clericos: si Martha plura adducens *dict. p.* 4 *cent.* 1. *casu* 36. Ubi adducit etiam nonoulla generalia, & doctrinalia. † Qualia sunt quod exceptio decli- 19
natoria fori, debet opponi antè litem contestatam, ante alias dilatorias; & quod debet semper protestari de judice, de quod subdicta Rub. *de except.* item quod citatio Clerici coram judice laico, est nulla ipso jure, & an teneatur comparere, ut alleget Clericatum, de quibus *sub. cap.* 4. *de judiciis,* Ubi etiam *q.* 7. egi de illa *an Ecclesiasticus possit quocumque tempore, etiam post sententiam à laico latam fori declinatoriam intentare.*
† Et sic decisive dicendum est statuta prædicta, 20
& alia similia non valere, sivè expresè mentionem fecerint de Clericis, sive non, sed generaliter tantum disposuerint; & primo casu non valere, quia dum exprimunt Clericos, directo, sunt contra *auth statuimus Cod. de Episcop. & cleric.* & contra textum nostrum, ut latissimè *hic* Canonistæ fatentur, Ancharran *q.* 25. *in prin.* Martha *de jurisdict.* 4. *p. cent.* 1. *casu.* 36. *n.* 9. In secundo casu Clericos non comprehendere generaliter disponendo, de eis nullam mentionem faciendo, ut dicit Abbas *hic n.* 28. Martha *dicto casu* 36. *n.* 13. Ubi dicit prædictum statutum esse contra libertatem Ecclesiasticam, ex eo solum quod Clerici efficiuntur timidiores ad allegandam declinatoriam fori, ut etiam teneot Felinus *hic n.* 70. Ubi latius per eum, & Jacob. de Canibus *in tract. de repræssaliis p.* 2. *n.* 9. & Stephanus de Federicis *in tract. de interpretatione juris n.* 128.

Stracha

Stracha *in tract. de mercatura in tit.* quomodo in in causis mercator procedendum *sit n.*27.

21 Quæ doctrina procedit etiam in statuto, seu edicto lato, & promulgato contra Clericos primæ tonsuræ, quia si in illis concurrant qualitates, quas addoxi sub. *cap.*1.*de foro compet.* ut gaudeant fori privilegio, & per consequens ex jam dictis apparet; & sub. hoc textu debent frui eodem
22 privilegio. † Indeque falsam vocat Martha sententiam Covar.*n.*10. ab eo relati dicentis constitutionem Joannis Regis II. procedere jure, qua disponitur Clericum primæ tonsuræ jurisdictionem judicis sæcularis declinantem ipso jure, privatum esse omnibus, & quibuscumque muneribus, & officiis publicis, quæ ab ipso Rege obti-
23 nuit. † Item & procedere, sic etiam aliud edictum Caroli.V. Cæsaris Hispaniarum Regis, quo statutum est Clericos primæ tonsuræ, qui semel jurisdictionem sæcularem, fori exceptione declinarunt, & fuerint ab eorum punitione liberati, non posse arma ferre, nec etiam armis uti illis, videlicet quæ sunt Regia legè laicis communiter permissa, ac ideo posse per judices sæculares hisce armis hos primæ tonsuræ Clericos licitè spoliari: sic Covarruu. *pract. cap.*33. *n.*6. vers. *hoc etiam* & *n.*7. quia respondetur in primo casu nullomodo ejus dictum posse procedere, eo quod ut latissimè dixi sub. *dicto cap.*2. *de foro comp.* & *in cap. cum non ab homine de judiciis*, Clerici in minoribus gaudent fori privilegio, cui nequeunt renunciare in judicem laicum, consentiendo per plura, quæ dixi *in cap. si diligenti*, & *cap. significavit de foro comp.* quatenus *ibi* etiam patet ut nequeant Clerici prorogare jurisdictionem judicis non sui, nec
24 in laicum judicem consentire. † In secundo casu de armis, etsi ut *infra* dico de vita, & honestate Clericorum, arma deferre Clericis prohibitum sit, imò & praxis quotidiana sit ut armis priventur, si colligantur de nocte cum illis, propter publicam Reipublicæ quietem, & hoc posset procedere in armis offensivis, non defensivis, sed, non id legitimè procedere ex vi statuti laici Principis, sed ex naturali ratione dictam pacem curandam omnino, alias in quam non item, imò & Martha addit *n.*12. *dicto casu* 35. talia statuta non sustinenda eo quod directo sint contra libertatem Ecclesiæ.

25 Nec etiam obstat Bald. *in tract. de statutis* verbo *Clericus n.*5. quatenus dixi in utroque casu valere statutum, quia non tollit privilegium Ecclesiasticis concessum, sed tantum neget beneficium suum, quod potest facere, eo quod potestas sæcularis potest concedere laicis privilegium ad sui libitum, & potest illud non concedere Clericis. Quia respondetur ex dictis quod si id expressè neget Clericis, illud non debet valere cum clare disponat in causa Clericorum; & si tacitè concedendo tantùm laicis dico, ut etsi valeat respectu laicorum, sed ex quo per indirectum offenditur libertas Ecclesiastica, cum illi applicatur,
26 incipit non valere. † ut puta si laicis conceduntur beneficia communis patrocinii, quia si hæc dispositio per indirectum Clericis applicetur, per indirectum offenduntur, cum privantur beneficio opponendi declinatoriam sibi de jure commu-
27 ni competentem. † Item ex eo ut dixi quia redduntur timidiores in opponendo illam exceptionem, & laici actores redduntur audaciores, ut omnes concluserunt *hic*, & Bartol. *in l.*1. §. *quæ onerandæ ff. quarum rerum actio non detur* Martha *dicto casu* 36. *n.* 14. & 15.

Ex quo apparet Baldi opinionem esse nimis 28
captiosam, sicque dixit Felinus *dic dicto n.* 70. quod licet statuentes hoc modo non incidant in excommunicationem; ex quo non sumus in casu, *cap. noverint de sentent excomm.* tamen ex quo Clerici efficiuntur timidiores, posse Episcopum cogere statuentes ad declarandum hujusmodi statuta, non comprehendere Clericos, ut jam dixi.
† Etenim non debent valere etiam si per indire- 29
ctum disponant contra Clericos, ut puta si statutum prohiberet Clericis, ne forum declinent sæculare, non expressim, sed tacitè, videlicet Clerico declinante forum, eos consanguineos teneri solvere pœnam: sic docent Abbas *hic in* 2. *lect. n.*24. late Fulgosius *in auth. cassa cod. de sacrosanctis Eccles.* Baldus *in l.*1. *cod. de indicta viduit. tollenda*, quod est commune, ergo.

Ad ultimam quæstionis partem an edicta mo- 30
nentia quemque ad comparendum coram judice laico, si sua putaverit interesse, liget Clericos, & Ecclesiasticos &c. Et præhabitis pluribus quæ scripsi *Supra* latè de citatione *in cap. pen. de foro comp. n quæst.*1. cum aliis, & *in cap.*1. *de causa possess.* & *in cap.*3. *de testibus*, & *alibi*, Ubi dixi de citatione per edictum, per proclama, per nuntium, & aliis modis. Et quia de his aliqua Martha cum multis ab eo relatis scribit, ut quæstionem nostram decidat, quæ latius poteris ex prænotatis aggregare hic; ideo breviter ad difficultatem respondeo, & quia edicta generalia laicorum, etiam citandu non afficiant Ecclesiasticos, nec ad comparendum teneantur: nam ut dicunt Surd. *decis.*26.*n.* & 3. Roland. *cons.*29. *vol.*2. arbitrantes esse illum modum valde singularem pro limitatione textus *in dict. cap. si diligenti de foro compet. cap. nullus judicum* 11.*q.*1. *auth. statuimus cod. de Episcop.* & *Cleric.* Ubi cavetur nullomodo trahi posse Clericos coram judice sæculari, cumque nullomodo Clerici teneantur comparere coram judice laico, quia non est possibilis illius juridictionis prorogatio ex dictis juribus, & ex his, quæ dixi *in dicto cap. significati* 18. *de foro compet.* sequitur dicendum, ut Clerici, nullomodo afficiantur citatione generaliter per edictum facta cum clausula *si sua putaverit interesse.* † Quia istæ citationes edictales sunt à ju- 31
re communi exhorbitantes ex *clem.causam de electione l. dies §. prætor ait ff. de damno infecto*; & sic nec possint fieri in principio causæ, ut latè probat Vantius *de nullitate ex defectu citationis n.*123. etsi fierent gravaretur citatus, & posset appellari, Bart. *in extravag. ad reprimendum* in verbu *per edictum n.*2. Martha *in l.peculo p.*6. *tit. de citatione n.*8. ideoque non possint comprehendere Clericos, sed sint strictè in suis casibus intelligendæ, docent Rota *in decis. unica n.*3. *de feriis* in novis Martha *de jurisdictione dictn p* 4. *cent.*1. *casu.*37. *n.*10. per textum *in Clem.*1. *de judiciis*, Gallius *in lib.*1. *observat.*157. *per totam*, Ubi ponit casus istos.

Et in tantum prædicta doctrina est vera, ut 32
nullomodo possint citari Clerici generaliter cum aliis mediante prædicta clausula *si sua putaverint interesse*, cum omnes Doctores concludant ut quando Clericus per dictam citationem efficeretur reus necessarius, citatio ipsa non valeret, ut per Decium *in cap. cum inter de except.n.*38. Rolandus *cons.* 29.*n.*18. *vol.*1. alia multa congerens videndus Martha *in dicto casu* 37. *à n.*16. † Qui 33

à

à n. 22. etiam ut Clerici citati coram judice sæcu-
lari, sive generaliter per edictum, sive cum clau-
sula *si sua putaverint interesse*, semper debeant
opponere declinatoriam fori, & remitti ad suum
judicem competentem, juxta multa quæ in ter-
minis allegat Grammaticus *decis.* 61. Decius *cons.*
700. Roland. 29. Capic. *decis.* 8. & Martha *n.* 24.
34 sic refert decisum ex Roland. *in Rota senensi* †
Imò Baldus *in l.* 1. *cod. de in dicta viduitate tollen-
da*, Phanut. *in tract. de inventario p.* 3. *n.* 23.
Surd. *dicta decis.* 26. *n* 5. dicentes quod si Clericus
non opponat declinatoriam fori, tamquam trans-
gressor canonum, sit puniendus.

35 Undè bene Doctores inferunt errare alios af-
firmantes per voluntariam comparationem ipsius
Clerici, non posse ulterius opponere fori decli-
natoriam, nec illi amplius dari locum, quia cum
non possit in judicem laicum, nec tacitè, nec
expressè consentire, nec illius jurisdictionem
aliquo modo protogare ex *dicto cap. si diligenti*,
cap. significasti de foro comp. sequitur ut nullo-
modo contrarium arbitrantes dicandi sint, ut be-
ne concludit Martha *dicto cap.* 37. *n.* 25. *&* 26.
cum Franchis *decis.* 400. Felino *in dicto cap. cum
inter de exceptionib. col.* 7. vers. *limita secundo.*
36 † Eo quod judex laicus respectu Clerici non so-
lùm est incompetens, verum & incapax, qui ad
cognoscendum de causa Clerici non admittitur,
nisi de licentia Pontificis, & in casibus jure ca-
nonico decisis, non aliter. Et sic conducunt quæ
adduxi *infra in cap.* 4 *de judiciis*, quatenus *ibi q.*
7. scripsi posse Clericum fori declinatoriam in
tentare, etiam post latam sententiam à laico
judice.

QUÆSTIO XXIII.

An statutum, quod Clericus spoliator laici cognoscatur per judices sæculares valeat imponens pœnam consanguineis Clericorum: an valeat intuitu eorum. Et an statutum de compromissis faciendis inter conjunctos, liget Clericos. An statutum obligans filium ad debita patris cedentis, comprehendat filios Clericos & an statutum quod maritus lucretur dotem exclusis filiis primi matrimonii, comprehendat filios Ecclesiasticos factos. Statutum prohibens venationes, & piscationes an comprehendat Clericos. An statutum quod occidens Clericum puniatur in pecunia, sit contra libertatem Ecclesiasticam & an statutum, quod occisor non succedat occiso, comprehendat Clericos perpetrantes homicidium, etiam cum qualitate, aut possit inferre præjudicium fisco Ecclesiæ.

SUMMARIUM.

1 *Laicus judex etsi de possessorio rei spiritualis, sit competens, & cognoscere possit spolio bonorum Ecclesiasticorum, saltem per modum extraordinariæ cognitionis; sed virtute statuti laicalis, non item* n. 2. 3. 4. 5. & 6.

7 *Clericus conventus in judicio spolii, si allegat suum titulum in ipsa contestatione litis, judex laicus non potest ulterius procedere, sed debet illum remittere ad suum judicem.*

8 *Statutum imponens pœnam consanguineis Clericorum, non valet, si fiat Clericorum intuitu.*

9 *Metus illatus consanguineis electoris ad incutiendum electori timorem, censetur illatus electori. Et quare?* n. 10. & 11.

11 *Injuria facta alicui, censetur facta omnibus ejus generis, sive consanguinitatis.*

12 *Excommunicatus est, non solum percutiens Clericum, sed etiam ejus consanguineum.*

13 *Statutum imponens pœnam conjunctis Clericorum declinantium jurisdictionem laici, non valet, nec quoad pœnam conjunctorum.*

14 *Statutum factum de compromissis faciendis inter conjunctos, num liget Clericos?* remissivè.

15 *Statutum obligans filios ad debita patris cedentis, non obligat Clericos ut à* n. 23. *Quid si tales postea fiunt?* n. 26. & 35.

16 *Statutum generaliter obligans filios, & uxorem ad debita patris, est validum, etiamsi non sint patris hæredes* n. 17.

17 *Statutum Florentiæ, quo disponitur, ut teneantur filii, & uxor, pro mercatore fugiente, est validum. Et quare* n. 22.

18 *Statutum quod Pater teneatur pro delicto filii.*

19 *Statutum, quod Dominus teneatur pro familia, valet. Et quod illi teneantur de Domo pro consorte.*

20 *Consuetudo, quod villa teneatur pro facientibus furta, valet.*

24 *Filius, Patris iniquitatem non portat.*

27 *Statutum quod maritus lucretur dotem, exclusis filiis primi matrimonii, comprehendit filios Ecclesiasticos, quod est odiosum, cum auferat filiis successionem maternam* n. 28. *etsi videatur in favorem secundi matrimonii, ut* n. 29. & 30. & n. 33.

28 *Correctorium juris communis, statutum debet strictè interpretari.*

31 *Statutum mandans ne quis declinet jurisdictionem potestatis, non includit Clericos, nec filios, de quibus in specie disponere non poterat.*

32 *Statuti generalis dispositio, non trahitur ad ea quæ in specie fieri non possunt, nec ad quæ specialiter, non veniret.*

33 *Nuptiæ secundæ de jure antiquo erant prohibitæ.*

34 *Manum nemo præsumitur imponere ad sibi illicita, & impossibilia.*

36 *Testari consuetudo Neapolitana prohibens de bonis antiquis, non comprehendit Clericos.*

37 *Piscationem, & venationem prohibet jus canonicum Clericis, quam ex causa prohibent etiam Principes* n. 38. 39. & 41.

38 *Venator potest prohiberi a Domino feudi, ne ingrediatur, etiam si Clericus sit ut* num. 46.

39 *Clericus prohibetur venari, & aucupari volunt ieis causa, si sit periculosa, & clamorosa venatio.* & n. 40.

Venatio

Venatio recreationis causa non periculosa, ut aprorum, licita est Clericis, si fiat sanitatis causa & cum silentio, & modestia, & magis quando Clerici non habent sustentationem, ut in Francia. dict. n. 39.

40 *Venatio à Clericis facta censetur recreationis causa, & quod faciant retractum ad vivendum.*

41 *Venari Clerici ex prohibentur jure canonico, non inde sequitur, ut Principes prohibentes illos obligent.*

42 *Venationes, & piscationes in jure æquiparantur, sed non æquè in Clericis, ut* n. 43.

43 *Venari licet regulariter Clerici prohibeantur, sed non piscari, cum cessent in hoc rationes, quibus prohibetur venatio.*

Piscatio habet exempla virorum sanctorum, Apostolorum scilicet. Vide numero 47. in fine.

44 *Piscatio prohibita est in festis solemnibus, & quando fit negotiandi causa* cap. 1 *vers.* piscationes *de Clerico venatore.*

47 *Piscatio in flumine publico, non prohibetur, secus in flumine privato, & stagno.*

Venationis multiplex est species, scilicet arenosa, & saxosa. dict. n. 47. *Apostoli non assidue piscabantur* dict. n. 47.

Retia possunt colligi, & auferri à Clericis piscatoribus num 47.

48 *Pœna mortis de jure canonico non est posita contra occidentes, sed alia extraordinaria; quantumvis grave sit delictum explicatur* num. 55.

49 *Statutum, quod occidens Clericum, puniatur in pecunia, est contra libertatem Ecclesiasticam* & n. 53. & 55.

50 *Pactum, quod occidens Clericum puniatur in pecunia, non valet.*

52 *Venalis ignoscentium gratia, præstat facilem aditum ad culpam.*

53 *Statutum venetorum, quo cavetur, ut laici vulnerantes Clericos puniantur in quinque solidis, est contra libertatem Ecclesiasticam.*

54 *Statutum non est validum, etiam quando pœna pecuniaria, apposita non est contemptibilis contra aliquos, quia esset tela aranearum ligans pauperes, & non divites, qui volentes solvere pœnam invitarentur ad delinquendum.*

56 *Statutum quod occisor nihil possit habere inter vivos, vel in ultima voluntate, quomodo libet valet.*

57 *Statutum quod occisor nihil possit habere inter vivos &c. etsi obliget subditos Principis statuentis; non tamen Clericos; eo quod est contra libertatem Ecclesiæ.*

58 *Frater, qui fratrem occidit privatur feudo, & vadit ad agnatos proximos, si est paternum, & non applicatur fisco, si secus non est paternum.*

59 *Statutum auferens successionem occisi ab occisore, dicitur correctorium juris communis, quod non corrigit respectu Ecclesiarum cum sufficiat operari respectu laicorum, ut* n. 60. *vide* n. 62 63. 64. 65.

61 *Assasinati pœna posita* in cap. 1. de homicidio lib. 6. *comprehendit etiam Principes magnates, Episcopos, Archiepiscopos, & Cardinales. Archiepiscopus Pisanus, fuit furca suspensus à populo florentino, propter conjurationem in Laurentium Medicem.*

64 *Argumentum valet in materia jurisdictionis, si non possunt expressè, non præsumitur tacitè voluisse.*

65 *Laici jurisdictionem in Clericos non habent, etsi statutum introduceretur ob salutem animarum, vitandi peccatum, nisi fiat dispositione Pontificia.*

66 *Clericus occisor, etsi sit æquum, ut lege canonica, tanquam indignus privaretur successione sui proximi occisi, sed non rectè ex lege civili.*

67 *Statuta excludentia fiscum à publicatione bonorum homicidæ, dicuntur contra libertatem Ecclesiasticam. Et quare? ibi.*

68 *Ecclesia habet fiscum &* n. 69. *de fisco inquisitionis.*

69 *Fiscus inquisitionis petens bona incarceratorum ex causa fidei, ut applicentur fisco Reali Regis, procedit non ex vi legis, & statuti Regum, sed ex statutis Pontificiis ob dotationes a Regibus factas.*

70 *Statuta, quæ tangunt Ecclesiasticorum jura si illa minuant, etiam per indirectum non valent.*

AD Primam quæstionis partem ut respondeam præmitto quæ *infra* scripsi *in cap. si Cleri-* 1
cus. 5. de foro comp. q. 14. Ubi egi de quæstione: *in ca-*
su quo spoliator, & spoliatus essent Clerici, vel reus,
tantùm esset Clericus, & contentio de re beneficiaria
sit, an judex laicus dicatur verus judex circa restitu-
tionem, & quæ dixi ibi ante quæst 13. Ubi *an Ecclesia*
seu minor Clericus læsus in contractu circa rem, quan-
cunque valeat petere restitutionem in integrum con-
tra laicum coram judice Ecclesiastico eos conve-
niendo, & adjunctis aliis, quæ dixi *sub. cap. 1.*
2. & fin. de ordine cognit. & sub. tit. de restitu-
tione spoliator, & præmissis etiam, quæ dico *in*
cap. fin. de judiciis, Ubi de quæstione an judex laicus queat cognoscere super possessorio rei Ecclesiasticæ uti etiam tractat Martha *de jurisdict. p.* 4.
cent. 1 *. casu.* 8. ut agat, & resolvat præsen. dubium;
ideo nunc brevissimè respondeo.

Ut licet judex sæcularis sit competens super 2
Possessorin bonorum Ecclesiæ quando Clericus
convenit laicum, ut declarant Rolandus *cons.* 23.
n. 16. *& seq. vol* 2. Menochius *rem.* 15. *de retinenda*
n 222. sicque de jure communi procedat, ut ait
Martha *dicto casu.* 78. *n.* 15. Tamen quia regula sit
generalis, ut laicus nequeat convenire Clericum
in foro sæculari ex *cap. cum non ab homine de ju-*
diciis, cap. 2. cap. 5. cap. cum sit generale de foro comp.
Ubi latissimè dixi, sequitur dicendum ex dictis *q.*
proximè præced. vers. *ad ultimum*, ut cum prædi-
ctum statutum de Clericis faciat specialem men-
tionem, tanto minus valeat, & possit opitulari. † 3
& quamvis pluries decisum referant nonnulli relati à Martha, *Ubi supra*, imò statutis cautum in
Delphinatu, in tota Francia, in tota nostra Hispania, in Camera imperiali, Mediolani, Neapoli
& in aliis pluribus partibus, Regnis, & provinciis, ut docent Rebuffus, Afflictis, Menochius,
Valascus, Alciatus, Thesaurus, & alii ab eo relati. † Et quod in spolio bonorum Clericorum, 4
aut Ecclesiasticorum, judex laicus possit cognoscere dixerint Caveta *in cons.* 258. cum infinitis aliis ad hoc citatis per Rolandum, & per
Menochium

Menochium, *ubi supra*, & per Bornin. Cavalcan.
in decis. 45. *num.* 75. *p.* 1. vel quod saltim possint
judices laici cognoscere extraordinariæ cognitio-
nis, & providere per modum charitatis notoriè,
& evidenter oppresso, & spoliato, quod sibi fiat
restitutio, in quo sensu fuit loqutus Afflictis
decis. 2. & *decis.* 24. juxta plura, quæ adduxi *in*
cap. 2. *de judic. quæst.* 19. per totam, & in aliis se-
5 quentibus. † Nihilominus revera dici debet in
puncto dubii nostri hoc non admitti, ut laicus
citat, seu judicialiter agat contra Clericum spo-
liatorem virtute statuti laicalis; quia cum etiam
in causis spolii requiratur litis contestatio secun-
dùm communem opinionem, de qua testatur
Alex. *in l. naturaliter* §. *nihil commune num.* 96. *ff.*
de acquirenda possess. Menochius *in tract. de recu-*
6 *peranda possess. dicto rem.* 15. *num.* 233. † Sequitur
ut cum judex laicus nullomodo possit per viam
judicii cognoscere de Clericis, quin incidat in
pœnam, *cap. Clericum nullus* 12. *quæst.* 1. cum si-
milibus, & in aliis pœnis, ut prædictum statutum
7 sit nullum, ut bene Martha comprobat. † Ubi
num. 18. *dicto casu* 78. resoluit quod si Clericus
conventus in judicio spolii allegaret suum titu-
lum in ipsa contestatione litis, judex laicus non
possit ulterius procedere, sed remittere debeat ad
Ecclesiasticum judicem: sic cum Afflict. *in constit.*
de Burgensaticis in 5. *quæst* & Martha *n.* 19 & 20.
satisfacit aliis extraordinariæ cognitionis, & *cap.*
petimus 11. *quæst. cap. Monachi* 16. *quæst.* 1. *cap.*
omnis 7. *quæst.* 1. quibus videtur probare Regem
posse per modum charitatis Clericis oppressis im-
pertiri suum auxilium, & eos à spolio passo re-
stituere. Sed quia bene expendi *in dicto cap.* 2. *de*
judiciis q. 19. ideo jam ad alias difficultates, cum
prima opinio possit motùm habere locum judicia-
liter, ut dixi quando Clericus convenit laicum.

8 Ad secundam quæstionis partem, an statutum
imponens pœnam consanguineis Clericorum,
eorum intuitu valeat. Et resolutivè dico tale sta-
tutum non valere, tum ex jam adductis *quæst. præ-*
ced. tum quia cum metus illatus consanguineis
Clerici censeatur illatus ipsi Clerico quoad red-
dendum eum timidiorem: argum. textus *in l. isti*
quidem ff. de eo quod metus causa, & *in cap. sciant*
cuncti vers. *vel consanguineos eorum de elect. lib.* 6.
9 † Ubi Doctores notant quod metus illatus con-
sanguineis electoris ad incutiendum electori ti-
morem censetur illatus electori, ut per Sanchez
10 *de matrim. lib.* 4. *disp.* 4. *num.* 8. † quia paria sunt
aliquem vexare, opprimere, gravare, aut consan-
11 guineos ipsius. † Nam injuria facta alicui, cense-
tur facta omnibus, qui sunt ejusdem generis,
sive consanguinitatis, Tyraquellus *de pœnis tem-*
perandis causa 51. *à n.* 67. & sic citati à Zenedo *ad*
decretum collect. 24. *n.* 15. Duennas *reg.* 99. vers.
12 *amplia undecimo.* † dixerunt ut excommunicatus sit,
non solùm percutiens Clericum, sed consangui-
neum Clerici, Barbosa *in dicto cap. sciant num.* 5.
& in terminis quod illud statutum, de quo loqui-
mur sit contra libertatem Ecclesiasticam, dicit
13 Bald. *in l.* 1. *cod. de in dicta viduit. toll. n.* 3. † Ubi
quod statutum imponens pœnam conjunctis
Clericorum declinantium Jurisdictionem judicis
laici, non valeat, nec etiam quoad pœnam con-
junctorum, Bartolus *in l.* 1. *in fine ff. de his, quæ*
pœnæ nomine, Baldus, & Angelus *in l.* 1. *ff. de in*
Jus vocando, & *ibi* Alex. & Joannes de Imola
in l. haeres meus §. *fin. de condition. & demonstrat.*
Abbas *hic in* 2. *lectura num.* 29. Felinus *num.* 99
Decius *num.* 180. Martha *de Jurisdict. p.* 4. *cent.* 1.
casu 45. Cum Lapo *allegat.* 10 Bald. de Perusino,
Bertachino, Federico de Sen. & aliis; qui id pro-
bant *num.* 4. nam cum laici non possint directè
derogare libertati Ecclesiæ, dicantur illam per in-
directum offendere gravando consanguineos Cle-
ricorum, quando ipsi Ecclesiastici sunt causa fi-
nalis ipsius gravaminis per statutum inducti, de
quo *in auth. cassa in auth. statuimus*, & per Baldum
in l. cunctos populos, & per alia Jura adducta in
præcedentibus quæstionibus; imo Federicus de
Senis *in cons.* 111. *quæstio talis est an Diœcesanus*
colum. penult. comprobat, dum loquitur de colo-
nis, & fructuariis Ecclesiæ: alia Martha adducit
dicto casu 45. explicans *à num.* 6. modos, quibus
modis videantur statuta inferre gravamen Eccle-
siasticis.

Ad tertiam quæstionis partem an statutum fa- 14
ctum de compromissis faciendis inter conjunctos
liget Clericos, quia ex proposito de hoc dubio
latè agit Martha cum multis ab eo relatis *dicta*
p. 4. *de Jurisdict. cent.* 1. *casu* 40, & ego dixerim
quod ad decisionem hujus dubii spectat, etsi non
sic longè *supra quæst.* 7. sub vers. *ad quartam, ubi*
de statuto retractus, & *ibi* in vers. *ex hac doctrina*
num. 41. de hoc dubio ideo gradum ad aliud du-
bium facio.

Ad quartam quæstionis partem an statutum 15
obligans filium ad debita patris cedentis, obliget
filios Clericos. Et adjonctis hic, quæ latè dixi
infra in cap. quin V. de judiciis quæst. 18. ubi *an*
uxor pro marito, vel filius pro patre teneatur sol-
vere debita: & *quæst.* 22. ubi *an subrogatus*, &
succedens in locum alterius eo Jure, quo ille, maneat
obnoxius: & quæst. 23. *an cessionarius ita succedat*
in jus cedentis, ut habeat ex instrumento sic execu-
tionem paratam, sicut creditor cedens suas actiones:
& *ibi quæst.* 24. cum aliis antea. † Videtur quod 16
illos obliget, quia statutum generaliter obligans
filios, & uxorem ad debita patris est validum,
etiam si non sint hæredes patris, ut dicunt Bartol.
in tract. de repressaliis quæst. 1. *numero* 8. † Speci- 17
ficans, ut statutum florentinum, quo disponitur
pro mercatore fugiente, ut teneantur liberi, &
uxor, sit validum, sequitur Bald. *in l. dotis num.* 4.
cod. de Jure dotium, Ubi quod tenentur filii etiam
si non probentur hæredes, vel constet, quod ex-
pressè repudiaverint hæreditatem, Decius *cons.*
359. Alex. *in l. sæpè n.* 14. *ff. de re judic.* Stracha
in tract. de decoctoribus p. 4. *n.* 14. & 15. cum multis
Farin. *in tit. de delictis*, & *pœnis q.* 24. 1. *num.* 159.
† Nam valet statutum quod pater teneatur pro 18
delicto filii ex Baldo *in l. receptitia cod. de consti-*
tutu pecunia, & *in l. fin.* §. 1. *col. fin. cod. de usur. rei*
judicatæ, de quo est casus *in cap.* 2. in vers. *Secun-*
dum consuetudines de delictis puerorum.

Ex confirmatur, quia talia statuta; item, & 19
statutum quod Dominus teneatur pro familia ex
Bart. *in l.* 1. §. *familia ff. de publician.* item sta-
tutum ut illi teneantur de domo pro consorte
ex Baldo *in l. scimus Cod. de pœnis*, Jasone *in l.*
si quis suo §. *legis autem ff. de inofficioso testa-*
mento, valere constat. † Sicut consuetudo quod 20
ut illa teneatur pro facientibus furta, Baldus
in l. de quibus ff. de legibus. † Ergo videtur ut 21
etiam Clericus filius teneatur, præcipuè, si con-
sideres prædicta statuta obligare, stante causa
legitima, aliàs non item, ut dixit Alex. *in dicto l.*
sæpè numero 13. † Quia quod liberi, & uxor, 28
teneantur pro mercatore fallito, videtur dispositum
legitimè

legitimè ad obviandum fraudibus, quæ possunt
fieri in fallimentis in occupandis bonis deficien-
tium, quod facilius potest fieri per uxorem, & libe-
ros; item ut prudentius agant, & magis absterre-
antur à delictis, imò ut sufficiat sola causa, etsi
non interveniat culpa ejus, qui tenetur ex statuto,
cap. sine culpa *de regul.jur. lib.6. cap. quoniam §. si
vero, ut lite non contest.* cum aliis per Alex.*ibi*,ergo.
23 Sed quidquid sit de prædictis statutis inter lai-
cos, existimo ut illa non porrigantur ad obligandos
filios Clericos, etiam in minoribus ordinibus consti-
tutos, quia negari non potest ut tale statutum gra-
vet statui Ecclesiasticorum, licet fundetur in ratio-
nabili causa, siquidem alia statuta, ut plena manu
adduxi *à quæst.* 1. quantumvis habeant causam ju-
stam, Clericos, & Ecclesiasticos non obligant, quia
à laicis sunt condita; ergo nec prædictum statutum
ex eadem ratione deducta ex doctrina textus no-
24 stri. † Est enim prædictum statutum odiosum,
cum sit contra jus divinum, disponens ut filius
non portet patris iniquitatem *c. 1. in princ. de in-
juriis contra naturalem æquitatem, cap. 1. in princ.
de injuriis lib. 6.* item contra jus civile, ut *cod. ne
25 filius pro patre & cod. ne uxor pro marito.* † Sed sta-
tutum odiosum restringitur, & non extenditur ul-
tra territorium statuentium *ex cap. cum dilectus de
consuetudine, cap. ex litteris hoc tit. c.2. eodem lib. 6.
cap. à nobis de sent. excomm. l. fin. ff. de jurisd. omn.
judic.* Ancharranus *conf. 91. pro specifica n. 1.* Alex.
conf.41. n.3. vol.5. & de quibus etiam dixi sub hoc
textu *& in cap. 1. supra.* Ergo non est mirum, ut
cum Clerici non sint de jurisdictione laici per ea,
quæ latè scripsi *in cap.2.3.4. 8. 13. & 17.* & aliis
de judiciis, cap.2.5. 8. & aliis *de foro compet.* & sub
textu nostro, ut statutum, de quo loquimur, quan-
tumvis obliget uxorem, & filios laicos, non tamen
filios Clericos, ut docent in terminis Socinus *conf.
57. n.12. volum.3.* post Alexand. quem citat *in conf.
210. & conf. sequent. volum. 2.* Stracha *in dicto tr.
de decoctoribus p.4. n.15.* Martha alia scribens *de ju-
26 risdict. p.4. cent. 1. casu. 50. à n. 7.* † Ubi ut jam
dixi *Supra* procedere ait, etiamsi post talè statutum
facti sint Clerici; quia cum ante decoctionem agi
non possit, & jam si tunc filius factus sit Clerici-
cus, evenit ut usque ad tempus, quo casus acci-
dat, nullo modo incipiat obligare, eo quod hæc
obligatio incipiat à tempore, quo pater deliquit,
non à condicto statuto: sic *n. fin.*
27 Ad quintam quæstionis partem, an statutum,
quod maritus lucretur dotem, exclusis filiis primi
matrimonii, comprehendat filios Ecclesiasti-
cos factos. Et adjunctis hic quæ dico *infrà in
tit. de donat. inter virum, & uxorem, & ibi in
cap. plerumque,* occasione cujusdam statuti flo-
rentini agit Martha de hac quæstione *dicta p. 4.
de jurisdict. cent. casu.* 53. & cum sit receptissima
conclusio ex proximè dictis, ut statutum, non
extendatur extra territorium statuentium, cum
multis probaos *ibi n. 3.* sicque pluries decisum
Chacherranus referat *decis. Pedemont. 100. in fi-
ne,* Puteus *in decis. Romana 351. p. 1.* Ecclesia-
stici non fiot Subditi statuentium, sequitur,
ut talè statutum non comprehendat Clericos, sit-
que contra libertatem Ecclesiasticam, quan-
tumvis Parisius *in conf. 91. volum. 3.* affirmet Ec-
28 clesiasticos comprehendere. † Et patet quia cum
tale statutum principaliter sit odiosum auferens
filiis successionem maternam contra textum *in
l. maximum vitium cod. de liberis præteritis,* &
contra dispositionem *hac edictali cod. de secundis*

nuptiis, quæ fundata est in jure naturæ, & juris
communis correctorium debet stricte interpretari,
Parisius *conf.56. n. 6. vol. 2.* ut non comprehendat,
nisi casus expressos, *l. præcipimus cod. de appel. san-
cimus cod. de testam. c. cupientes §. quod si per vigin-
ti, & ibi glossa,* & Doctores *de electione,* Bartol.
& alii *in l. si vero §. de viro ff.* soluto matrimonio.
Nec obstat dicere prædictum statutum esse fa- 29
vorabile, ut notant Rolandus *de lucro dotis q. 24.
n. 7.* eo quod est inductum favore matrimonii, ut
viduæ facilius viros reperire possent, quod respi-
cit publicam utilitatem, ut per Bald. *in conf. 495.
n. 4.* vers. *item quia, & in fine volum. 5.* Ubi dicit
non obstare si dicatur dictum statutum continere
quandam iniquitatem, quia excludit filios primi
matrimonii, ipse respondens concedendo hoc sta-
tutum, non esse æquum, sed esse bonum secun-
dum situm generativæ, id est appetitivæ regio-
nis. † Nam respondeo ex dictis, quod hæc utilitas 30
non est publica primario, sed secundario, Bartol.
*in l. 1. §. hujus studii in 2. oppositione ff. de justitia,
& jure, & in l. 1. in 4. oppositione* vers. *exemplum
ff. soluto matrim. & in l. ambitiosa col. 6.* vers. *sed
pone quæro ff. de decretis ab ordine faciendis, & in
l. 2. ff. ad municip.*
Qui idem confirmat *in l. si quis sub conditione* 31
in fine cod. de conditionibus institutionum, ubi dicit
quod statutum mandans, ne quis declinet jurisdi-
ctionem potestatis, non includit Clericos, ut etiam
dixit, Joannes Monachus *in cap. 2. hoc tit. lib. 6.*
& alii *in dicta l. si vero §. de viro ff. soluto,* dicen-
tes ut non comprehendat eos filios, de quibus in
specie disponere non poterat.
Quare dixerunt Decius *hic n. 50. de const.* Cro- 32
tus *in §. Divi n. 80. de legat. 1.* & alii generalem
statuti dispositionem, non trahi ad ea, quæ fieri non
possunt in specie; & quod non comprehendit ea,
quæ specialiter non venirent ex *l. obligatione gene-
rali ff. de pignoribus.* † Ergo cum ex defectu pote- 33
statis arguatur voluntas *l. lucius § penult. ff. ad mu-
nicip. c. à nobis de sent. excommunic.* sequitur di-
cendum, ut cum Ecclesiastici ex jam longè actis *à
quæst. 1. & in dict. cap.2.3.4.8.* & aliis *de judic.* item
& *in c.2. & toto tit. de foro compet.* sint omnino ex-
empti à potestate, & jurisdictione laicorum, ut nullo
modo prædictum statutum comprehendat filios
Clericos, nec illos excludere filios Ecclesiasticos
primi matrimonii de successione matris secundo
nubentis, præcipuè si de jure antiquo consideretur,
quod secundæ nuptiæ erant prohibitæ, ut *infra* la-
tè noto, & scribo *in cap. penult. & fin. de secundis
nuptiis,* item & *in Rub. ibi,* & docet in terminis re-
latus *Supra dict. conf. 53. n.2. & 9. in fine.* † Et quia 34
nemo videtur apponere manum ad sibi illicita, &
impossibilia ex *l. miles §. eam* ubi Angel. *ff. de adul-
teriis,* Ancharran. *in cap. 1. de constit. lib.6.* † Tum 35
etiam quia statuta ad bonum publicum facta, non
ligant Clericos postea factos, Aretinus *in cap. quod
Clericis in fine de foro comp.* Salicetus *in auth. cassa
n. 14. cod. de sacrosanctis Eccles.* qui dicit ita fuisse
in hac specie determinatum per Valentissimos vi-
ros, & quod opinio fuerit recepta in tribunalibus
dixerunt Capitius *decis.* 98. & Franchis *decis.* 411. † 36
Dicentes in casu consuetudinis Neapolitanæ prohi-
bentis testari de bonis antiquis ante Clericatum, ut
non comprehendat Clericos, Surdus *decis.* 20. de
quo latè Martha *de jurisd. dicta 4. p. cent. 1. casu
4.* Ubi dixit per textum *l. si cognatis ff. de rebus
dubiis,* ut tunc filii Ecclesiastici dicantur excludi,
quando venit casus successionis, & non ante, sed eo

tempore non sunt subditi laicorum; ergo. Et confirmatur, ex his, quæ dixi *supra q.* 5. in vers. *ad primam*, vers. *ad secundam*, ubi quod statutum excludens fœminas propter masculos, non comprehendat moniales, propter dictam rationem.

37 Ad sextam quæstionis partem, an statutum prohibens venationes, & piscationes comprehendat Clericos. Et videtur affirmativè respondendum, cum tale statutum adjuvet canonicum jus prohibens in titulo de Clerico venatore Clericis venationem; sed quia *ibi* fusè ago, quando venatio Clericis, item, & laicis publica ratione possit prohiberi, veluti certis tantum mensibus, in quibus animalia silvestria solent esse prægnantia; quod licet juxta quæ tradit Padilla *in l. per agrum n.* 8 *cod. de servit. & aqua*, item quando esset multùm excessiva circa quoddam genus animalium, quæ omnino extinguerentur, Grammat. *decis.* 67 *n.* 11. aut si prohiberetur ad conservandam pacem, ne quis ingrederetur, ad aucupandum

38 in alienum fundum. † Nam si Dominus feudi potest prohibere ne ingrediatur venator §. *feræ* vers. *plane inst. de rerum divisione*, multò magis per Principem superiorem ad conservandam pacem, id fieri poterit juxta textum *in* §. *nemo retia de pace tuenda*, super quo fundata est communis, quædam opinio, ut queant Principes ex causa prohibere venationem, ut testatur Covar. *in c. peccatum de regul. juris lib.* 6. *in* 2 §. 8. *n.* 1. Andreas Faquin. *lib.* 1. *controver. c.* 1. *col.* 2. vers. *quibus tamen non obstantibus*, qui congerunt multos alios Doctores hanc sequentes sententiam; & in terminis quod venationis statutum comprehendat Clericos, videtur amplecti Clarus. *in* § *fin. q* 36. vers. *ulterius quæro*, sicut etiam illus comprehendit statutum prohibens exportationem armorum per multa, quæ congerit Martha *dicta p.* 4. *de jurisdict. casu* 7. & ad propositum hujus dubii legendus *casu.* 57.

39 Verum quia longe sub dicto *tit. Clerico venatore*, expendo non omnino esse Clericis illicitam venationem, aucupationem, sed tantum si id voluptatem venati fuerint ut dicit textus *in cap.* 1. *de Clerico venatore* in vers. *quod si quispiam talium personarum in hac voluptate sæpius detentus fuerit*, ut *ibi* concludunt Abbas, Collectarius, & alii antiqui, veluti si sit periculosa, ut venatio aprorum, & clamorosa; & sic cum armis, secus si recreationis, & sanitatis causa, dummodo faciant cum silentio, & modestia, cum multis Barbosa *in dicto cap.* 2. & 3. tanto magis cum in quibusdam partibus Clerici non habentes redditus vivant de venationibus, ut in Francia testatur Abbas *in dicto cap.* 1. vers. *sicut in Francia licet eis, quia non faciunt ad voluntatem*, Hostiens. *in cap.* 2. *eodem*, Guilielm. de Benedictis *in cap. Raynutius* in vers. & *uxorem nomine Adalasiam n.* 313. Sebastiam Medicis *in tract.*

40 *de venation. q.* 8. *n.* 17. † Item quia in aliis partibus habentes redditus possunt aliquando venari recreationis causa, puta ut exercitarent appetitum, propter infirmitatem præcedentem, ut dicit textus *in cap. dilectus de homicidio*, non inquam, si voluptatis causa, & sæpius in ipsa voluptate detenti fuerint ex *dicto cap.* 1. & ut optimè advertit Martha *dicto casu.* 57. *n.* 17. dicens *n.* 19. 20. & 21. cum aliis in dubio præsumi venari recreationis causa; item præsumi, ut ex venationibus faciat retractum ad vivendum, ut dicit Collectarius; at explicat Martha si in loco venetur, ubi non habet redditus, & consuetudine Clerici vivunt ex venationibus

41 Unde ergo resolvendum est etsi libertas venandi, sit de jure naturali, seu gentium ex *lib.* 1. *in fine, cum sequent. ff. de acquirent. rerum domin. dicto* § *feræ inst. de rerum divis.* possitque nihilominus Princeps justis de causis venationem prohibere, inferioresque teneri ad parendum huic mandato, & resolvunt plures relati à Zenedo *collect.* 56. *ad decretal.* Molina *de justitia tract.* 2. *disp.* 43. Farin. *in praxi q.* 174. *n.* 92. com infinitis Barbosa *in dicto cap.* 1. *de Clerico venatore n.* 7. *ubi n.* 8. refert Doctores agentes de dubio, utrum lex prohibens venationem, obliget ad peccatum: & an Clericos, inter quos Salced. *in praxi cap.* 70. vers. *sed quid*, Martha *dicto casu* 57. Tamen quantumvis Clericis de jure canonico prohiberetur venatio, & piscatio, non inde sequi, ut sint obligati ad non venandum, & piscandum virtute legis Principis venationem prohibentis, quantumvis ex causa publica; quia si ex hac causa possit Clericus venator peccare malè agens, hoc erit, quia operatur contra rationem distantem, ut non venetur, non contra legem laicam illud præcipientem, ut latè dixi per regulas generales *supra q.* 1. & 2. & alibi in hoc textu, sæpius; & hoc præcipue si consideretur venationem, & piscationem licere jure naturæ de venatione *in dicto* §. *feræ, de venatione & piscatione ex cap. Esau dist.* 86. *cap. nunquam de consecrat. di.* 5. Afflictis *in cap.* 4. §. *nemo retia n.* 4. *de pace tuenda.* † Etenim ve- 42
nationes, & piscationes in jure qui parantur § *flumina instit. de rerum divis.* latè Decius probans *in cons.* 197. *col.* 2. & sic quod dicta, sunt de venationibus procedere in piscationibus.

Verum quia Sebastianus Medicis *in tr. de vene-* 43
tione q. 8. ponit undecim causas, quibus aliquando Clerici prohibeantur venari, & regulariter non prohibeantur piscari inter quas, quia cessant in ea illæ rationes, quibus est prohibita venatio, & etiam quia piscatio habet exempla virorum Sanctorum, nempe Apostolorum, quos piscatores ad se Salvator noster vocavit Math. 4. Marci 1. Lucæ 5. Salced. ad Bernard. Diez *dicto c.* 70. *litt. A.* vers. *piscatio*, Menochius *de Arbitr. casu.* 413. *n. fin.* Jacob. de Grassis *in aureis decision. p.* 2 *lib.* 3. *c.* 3. vers. *sexta.* Zened. *in l.* 1. *n.* 3. vers. *nisi*, & piscatio *tit.* 8. *lib.* 7. *novæ recop.* Belleius *disquisit. Cleric. p.* 1. *tit. de disciplina Cleric.* §. 19. *n.* 8. Ubi intelligit. † dummodo 44
non fiat in solemnitatibus majoribus, aut animo negotiandi, videtur ut differant multum piscatio, & venatio; & etiam facit textus *in c.* 1. in vers. *piscationibus*, quæ sint regalia; sed revera, ut dictum est relata doctrina respectu venationis ex causa recreationis coæquatur cum piscatione; & sic dictum de illa porrigatur ad piscationem. † Nec obstare 45
textum in *dict. cap.* 1. vers. *piscationibus*, quia ut optimè explicat Decius *in d. cons.* 197. loquitur de datiis super piscationem, ut affirmant *ibi* Doctores, & Jacob. in investitura in vers. & *cum piscationib.* Bellon. *cons.* 49. *n.* 9. Martha *dicto casu.* 57. *n.* 16.

Domini autem nemorum, sive fluminum, certum est, ut possint prohibere Clericis, sicut aliis 46
etiam cum armis, ne venentur in nemore suo, neve piscentur in flumine proprio, quia ob defensionem rerum suarum possunt Clericis resistere, Innocent. *in cap. olim. de restit. spoliat.* per doctrinam illius textus, quam fusius expendi *ibi*, & ut scribunt Civilistæ *in l. ut vim ff. de just.* & *jure* Canonistæ *in cap.* 2. *de homicidio*, sic ut sit contra prohibitionem attentaverint, quia dicuntur facere injuriam, Aretin. *in dicto* §. *feræ instit. de rerum divis.* possint coram proprio Episcopo conveniri, Martha *dict. casu.* 57. *n. fin.* quia ut fatentur D. D.

in

indict.§.fera, & *ibi* in vers. *planè,* & Franc. Marcus
*decis.delphin.*529. *n.*16. *p.* 1. Sebastian. Medicis *di-*
cto tract. de venation. cap. 5. *n.* 4. poterunt Domini
locorum propriorum facere aliis ne ingrediantur ad
venandum neve ad piscandum, quia in istis locis
militat ratio injustitiæ, quæ non adest, quando ve-
natur in loco publico, omnibus commune, vel in
47 flumine publico, aut in mari. † Sed solum in flumi-
ne privato, veluti in stagno, vel ubi ex consuetudi-
ne, privilegio, sive præscriptione prohibitum fue-
rit piscari, aut venari, Decius *dicto cons.* 197. *in* 4.
fundamento, Roland. *in cons.*5. *n.*63. *volum.* 1. Ja-
cobin. in dicto vers. & *cum piscationibus n.* 3. & alii
plura dicentes & de multiplici venationis specie op-
pressiva scilicet arenosa, & saltuosa, Zened. cum
aliis *dict. col.*56. *n.* 1. Menoch. *de arbitr. dict. casu.*
413. *n.*3. Jacob. de Gras. *in decis. aur. dict. p.*2. *lib.*
3. *dict. cap.*3. *n.* 1. & secundum hæc intelliges quæ
novissimè scribit Daniel *lib. controv. disp.*61. *à n.*37.
ubi dicens quod Clerici tenentur servare legem pro-
hibentem venationem ibi *à n.* 39. cum multis ad-
dens *n. fin.* illis permitti piscationem exemplo Apo-
stolorum, sed non in Dominicis, & Festis solemnio-
ribus nisi ob causam adhibita licentia & portione
pauperibus data, *ex c. nunquam de consecrat. dist.*4. &
hoc non assiduè, cum Apostoli, postquam sequuti
sunt Dominum assiduè piscationibus operam da-
rent ita cum Menoch. & Grassis iterum Daniel *disp.*
*n.*16. cum eod. Grass. *effectu* 2. *n.*264. Covar. & aliis
addit quod Clerici possunt per laicos spoliari retibus
& canibus, si ad venationem prohibitam se confe-
rant, etenim ipse Daniel cum multis *disp.*8. *n.*33. *ait*
ut quia venatio, piscatio, aucupium prohiberi pos-
sunt ideo Ecclesiastici non conquerantur cum Grass.
sup. effect. 2. *n.*320. Riminald. Jun. *cons.*35. latè, sed
contra istos, & contra Villalobos *in summa t.*2. *tr.*10.
diffic. 16. *n.*2. Ledesma *in summa t.*2. *tra.*8. *c.*9. *concl.*
33. Salced. *in addition. ad Diez. c.*68. Morlan. *in empo-*
*rio p.*1. *tit. q.*16. *à n.*16. Zened. *in collect. decret.* 37. *n.*
19. *p.*1. insurgit Diana *p.* 1. *tr.*2. *res.*11. *in fine* di-
cens ut etsi de jure canon. sit prohibita Clericis pi-
scatio vel venatio ad hoc non possint à laico spolia-
ri avibus aut canibus & retibus, sicut nec armis pro-
hib. per dicta *infra q.*51. vers. ad secundam in fine.
48 Ad septimam quæstionis partem, an statutum,
quod occidens Clericum puniatur in pecunia, sit con-
tra libertatem Ecclesiasticam, occasione hujus dubii,
solent Doctores aggregare plura de pœnis homicidii,
de quibus dico in suis titulis *infra de homicidio* & *de*
pœnis; sed ad propositum nunc breviter agens, vide-
tur ut tale statutum non sit contra libertatem Eccle-
siasticam; nam cum de jure canonico non sit posita
pœna mortis contra occidentes, sed alia extraordina-
ria, quantumvis grave sit delictum, glossa *in c. pravar.*
2. *q.*3. Innoc. *in c cum oporteat, in c. qualiter,* & *quan-*
*do de accus.*49. Ubi Felin. & *in* §. *ad corrigendos,* & *in*
c. crim. Ubi Abbas *de confes. detegenda,* Castr. Alex. &
Jason. *in l. transigere cod. de transact.* Cæpola *in cons.*
73. Socinus *in c. sententiam sanguinis,* ne Clerici, vel
Monachi, Abbas *in c. etsi Clerici* 4. *de judic.* Ubi
dicit non reperire de jure canonico pœnam san-
guinis; ergo videtur ut tale statutum valeat, cum
adjuvet jus canonicum ex regula *cap.* 1. & 2. *de*
novi operis nunciatione, & aliis,
50 Tamen dicendum est tale statutum esse contra li-
bertatem Ecclesiasticam, eo quod sit nutritivum pec-
cati, & præbeat audaciam delinquendi sicut dicitur.
51 † Quod pactum hujusmodi non valet *l. convenire ff.*
de pactis dotalib. c. quemadmodum de jurejur. Ubi dixi
latè plura conducibilia, per quam rationem sic fir-
marunt Hostiens. & Joannes Andr. *in c. fin. de consuet.*
Aretin. *cons.*59. *col.*8. *circa medium*; qui simpliciter
sequitur opinionem Hostiens. & Decius *in c. cognoscen-*
*tes n.*4. *hoc tit.* qui dicit hanc esse communem, & præ-
dictam rationem expressit textus *in c. paup.* 11. *q.*3.
per hæc verba *cito violatur auro justitia, nullamq; reus*
pertimescit culpam, quam redimere numeris existimat.
Et confirmatur ex dicto Covar qui *l.*2. *var. c.*9. *n.* 52
2. vers. *deinde quod pœna pecuniar.* sequendo prædic-
tam opinionem dicit, *crescit enim multitudo peccato-*
rum, cum redimendi peccatum datur spes, & *facilè itur*
ad culpas, ubi venalis est ignoscentium gratia. Item quia
hoc statutum adversatur legi divinæ, & Evangelicæ;
per quas homicidia debet mori, Genesis c.9. ibi *qui-*
cunque effuderit; humanum sanguinem, effundetur san-
guis illius, & levit. c.24. *qui percusserit,* & *occiderit ho-*
minem, morte morietur, & Math. c.26. *omnes enim, qui*
acceperint gladium, gladio peribunt, Uti etiam legibus
civilibus, & Regiis cavetur; de quibus plena manu
*in c.*1. *de homicidio.* † Ergo apertè dici debet tale sta- 53
tutum non valere, esseque contra libertatem Eccle-
siæ, ut firmat Felinus *hic in textu nostro n.*102. *in fi-*
ne, Octavian. Vulpellus *in tr. de libert. Ecclesiast. p.*1.
*n.*6. Summa Tabienæ in verbo *excommunicatio casu*
20. *n.* 1. & *sequent.* Ubi quod sic statuentes inci-
dunt in excommunicationem. Marth. *de jurisd. dict.*
*p.*4. *casu* 65. *cent.* 1. *n.* 11. & 15. Ubi cum eodem
Felino, *dicto n.*102. *in fine,* improbat aliud statutum
venetorum, quo cavetur, ut laici vulnerantes Cleri-
cos, puniantur in quinque solidis ait idem Felinus *hic*
*n.*70. & cæteri canonistæ, ut sæpius *Supra* dixi hu-
jusmodi statuta esse contra libertatem Ecclesiasti-
cam, ex quo Clerici efficiuntur timidiores: de quo la-
tè idem Martha *casu* 36. vers *secundo casu.* & Clarius
in §. homicidium vers. *sed nunquid valet. statutum,*
cum multis probat nostram opinionem, ut magis
communem, & secundum eam fuisse judicatum, eam
que nostris temporibus observari quidquid Alex. de
observantia scripserit *in tract. de statutis p.*2. *q.*120.
quod forè procedebat suis temporibus.
Imò, & ipse Martha, quia sic amplectitur rogat de- 54
ea dubitantes, ut perlegant Doctores citatos in con-
trarium à Deciano *in tr. crim. t.*2. *l.*9. *c.*20. *de legibus,*
circa homicidium latis. n. 25. & Marsilio *in singulari*
965. & à Romano *in singul.*714. & addent ad eum,
& Anton. de August. de Arimino *in additionib. ad*
Angel. de maleficiis in verbo, & *ex intervallo n.* 7. eo
quod nullus ex dictis Doctoribus loquatur simpli-
citer, sed aliqui dixerint statutum esse validum,
quando pœna pecuniaria, non est contemptibilis;
quod si sic esset tela arenearum ligans pauperes, &
non divites, qui valentes solvere pœnam invitaren-
tur ad delinquendum. † Quare dico ut licet jure 55
canonico, non legatur pœna imposita mortis, contra
Clericum occidentem. Tamen quia sic delinquens
omni jure divino & humano, mortis pœna punia-
tur, ut dictum est, non est cur virtute statuti Princi-
pis laici, ejus subditus occidens Clericum pœna tan-
tùm pecuniaria, plectatur, cum sæpius posset eveni-
re, ut laici audaciores per tale statutum, & non ti-
mentes graviorem punitionem, irriverent in Cleri-
cos illos occidendo, quod quantum sit contra liber-
tatem Ecclesiæ, nemini latere poterit, nec enim
ut sæpius dixi excusabuntur hoc, & similia statuta;
eo quod aliter de jure canonico cavetur.
Ad octavam quæst. partem an statutum, quod occi- 56
sor non succedat occiso, comprehendat Clericos per-
petrantes homicidiū, etiam cum qualitate, aut possit
ferre præjudicium fisco Ecclesiæ. Ut explicent Doc-
tores, plura distingunt, nam licet primafacie videatur

Validum, tum ex causa justa, qua vellitur, tum
quia generaliter talè statutum valet; & quia etiam
est validum statutum, quod occisor nihil possit
habere inter vivos, vel in ultima voluntate quo-
modo libet; imò & ab eo tanquam ab indigno fis-
cus auferre possit, sequitur ut, & Clericos compre-
hendat, ut consuluit Peregrin. *in conf.* 91 etiam in
casu, quo Clericus diabolico spiritu ductus, similia
delicta perpetraret, & in homicidio qualificato,
puta parricidio, vel assino consuluerunt, Barbatia
conf. 8. *in* 3. *dubio* & Surdus *in conf.* 16. quæ Va-
lent. confirmari ex his, quæ adduxi *infra in cap.*
cum non ab homine de judiciis q. 22. Ubi *de Cle-*
rico assasinio, & *q.* 23. & *aliis.*

7 Adhuc vero existimo, ut quantumvis illud statu-
tum comprehendat subditos laicos Principis statuen-
tis, sed non Clericus, ex ea ratione, quia cum de
jure occisor proximior occiso, illi succedat de jure
communi, etsi ab illo tanquam ab indigno, fiscus
queat auferre, sequitur ut tale statutum directum
in Clericum occisorem, removendo illum à succes-
sione occisi proximioris, sit contra Ecclesiæ liber-
tatem, & perinde oullum, ut in terminis tenent
Baldus *in l. eam quam n.*10. *ff. de fideicommis.* post
Dynum, quem refert, & sequitur *in l. sequens. quæ-*
stio ff. ad Syllanianum, idem Baldus post Cynum
in l. hæreditas cod. quibus ut indign. Ubi subdit quod
Bartolus, qui tenet contrariam opinionem *in l. cum*
ratio §. *fin. ff. de bonis damnator.* dixit cootra casum *l.*
his consequenter §. 1. *ff. familiæ ercifcundæ*; idemq; di-
xit Flor. contra Bart. *in dicta l. his consequenter* §. 1.
58 Et idem Bald. *in cap.* 1. §. *similiter in primo, quibus*
modis feudum amit. ait si frater occidit fratrem, pri-
vatur feudo, & vadit ad agnatos proximos, si est pa-
ternum, & noo applicatur fisco, secus si noo est pa-
ternum, refert, & sequitur Joannes de Amicis *in conf.*
10, *n.* 9. Angelus *in l. fin.* §. *si quis aliquem testa probib.*
Salicetus *in dicta l. hæreditas*, Benedictus *in cap Ray-*
nucius in vers. *condidit in secundo n.*10. Andreas Bar-
batia *in conf.* 8. *in primo dubio* cum aliis per Boerium
decis. 25. imò Peregrin. *dict. conf.* 91. *n.* 3. dixit hanc
esse magis communem opinionem, pro qua est casus
59 *in l. lucius ff. de jure fisci* &. † Sic infert Martha *de*
jurisd. p. 4. *casu* 85. statutum auferens successionem
occisi ab occisore, dici correctorium juris commu-
nis; & sic non posse intelligi, ut corrigat respectu
60 Ecclesiarum. † Prima quia sufficit statutum in suo
actu aliquid operari; & sic respectu laicorum, & po-
stea, ut minus corrigat, quam sit possibile, *cap. cum*
dilectus de consuet. Alex. *in l. inter cætera n.* 5. *ff. de li-*
beris, & posth. & *in l.* 3. § *Prætor ait ff. de damno infe-*
cto Curtius junior *conf.* 7. *n.* 8. & *conf.* 10. *col.* 1. Paris.
conf. 46. *n.* 68. *vol.* 1. & *conf.* 100. *n.* 1. *vol.* 3. Roland. à
Velle *conf.* 72. *n.* 37. & *sequent. vol.* 3. Jas. *in l. omnes*
populi ff. de jus. Surd. *decis.* 56. *n.* 2. qui alios referunt.
61 Secundo quia licet ex dispositione textus *in cap.* 1.
de homicidio lib. 6. propter animarum favorem, etiam
includantur personæ maximi gradus, & supra Prin-
cipem; oam ex quo majori dignitate sunt præditi,
ut Episcopi, & Cardinales, qui possunt prædicta de-
licta facere, oportere ut à fraude alieni fiot, plus aliis,
juxta notata in *cap. cum quidam de jurejur.* & *in l.*
presbyteri cod. de Episc. & *Clericis*; pro quo facit *clem.*
1. *de renunciatione*; indeque dixerit Sarnensis super
regula de infirmis resignantibus alios citans *in dis-*
positione dicti cap. 1. *de homicidio*: compreheudi etiam
Cardinales, Felinus *in cap. ad aures de rescriptis.* Ca-
sador. *decis.* 38. *n.* 5. *de regula Cancel.* etsi ibi oomi-
nati oon fueriot Cardinales, nec Episcopi, sicque
viri Clarissimi existimaverint, comprehendi Archi-
episcopum Pisanum, qui fuit furcis suspensus à
populo florentino, propter conjurationem in Lau-
reotium Medices, Socinus *in conf.* 20. *q.* 24. *in fine in-*
ter concilia Francisci Durii, idem Curtius *conf.* 21. † & 62
alii inferentes, ut cum ex prædicto statuto agatur de
salute animarum, & è vitando peccato, videantor
etiam comprehendi Clerici, & Ecclesiastici. † Tamen 63
adhuc dici debere ex defectu potestatis non porrigi
ad Ecclesiasticos; non enim præsumuntur statuentes
laici velle, quod non est in eorum potestate *ex c. à*
nobis in primo de sent. excommunic. cum aliis per Al-
bam. *in conf.* 375. & sic Abbas *in dicto c. à nobis n.* 4.
& 5. Alex. *conf.* 120. *vol.* 2. Crotus *in conf.* 75. *n.* 13.
Alba *in conf.* 8. Martha *dicta p.* 4. *cent.* 1. *casu* 85. *n.* 16.
& 17. † Dixerunt, quod Ecclesiastici, qui noo sub-
duntur statuentibus sub statuto, nullo modo com- 64
prehenduotur; & quod in materia jurisdictionis va-
leat argumentum, si non possunt expressè, non præ-
sumuutur tacire voluisse, ut sæpius jam est dictum. † 65
Quare fit ut publica utilitas, quam consideravit Pe-
regrin. *conf.* 91. *n.* 11. imò & proximè adductum de
salute animarum, & de ratione vitandi peccati, oon
potuerint dare jurisdictionem laici super Ecclesia-
sticos. Nam ut latè dixi *in c. novit.* 13. *de judiciis.* item
in c. fin. de præscript. ratio vitandi peccati propriè con-
sideratur per jus canonicum, ex qua solent Ecclesia-
stici judices cognoscere de laicis, non aotem è contra
judices laici de Ecclesiasticis, ex qua causa potuit ex
dispositione tantum Pontificia *in dicto c.* 1. *de homici-*
dio l. 6 comprehendere Card. Episcopos, & Archiepis-
copos, qui subsunt potestati Pontificiæ. † Et licet 66
plura alia ex multis adducat Martha *dicto casu* 85. *à n.*
18. articulos faciens, verum satis ex præfatis latum est
responsum dubio proposito; nam etsi revera æquum
esset, ut Clericus occisor lege canonica, ut indignus
privaretur successione sui proximi occisi, sed hoc non
rectè ex lege civili, aut statuto laico, sed ex disposi-
tione Pontificia, ut cavetur *in dicto c.* 1. *de homicidio*
lib. 6. & ex doctrina proximè relata.

Unde pro complemento ultimæ partis dubii, dico 67
statuta excludeotia fiscum à publicatione bonorum
homicidæ, dici contra libertatem Ecclesiasticam; quia
cum jam sit dictum in toto vers. *ad octavam*, homici-
dam non excludi de jure communi à successione oc-
cisi, & ab ipso interfectore auferre fiscum, tanquam
ab indigno sed dici debet, ut hæc bonorum confis-
catio fiat à fisco delinquentis, & sic à fisco Ecclesiæ,
ut tradunt Ant de Butrio post glossam *in c. quia diver-*
sitatem de concessione præbendæ cum aliis ad hoc addu-
ctis cum Bernar. Diaz *in sua practica canonica c.* 135.
à n. 3. & ibi addentes, de quo latè scribit idem Mar-
tha *de jurisd. p.* 4. *cent.* 2. *casu* 137. † Et quod Ecclesia 68
habeat fiscum dicunt glossa, & Ant. de Butrio *in dicto*
c. quia diversitatem, Cardinal. *in clem.* 2. §. 1. *de hæret.*
Ubi Doctores, & Barbosa, Abbas *in c.* 2. *de successio-*
nibus ab intestato, Felin. latè *in c. irrefragabili* §. *cæte-*
rum vers. *quarta conclusio, de officio ordinarii*, Stephan.
Aufrerius super Capell. Tolosanam *dec.* 274 Et hanc
opinioonem, uti magis receptam, & usu comprobatam
probat Covar. *l.* 2. *var. c.* 9. *n.* 11. & sequitur Francis-
cus Marcus *decis.* 339 *n.* 12. *p.* 1 latè Foler. *in pract. c.*
canon. f. 68. *n.* 14. † & facit etiam quotidiana praxis 69
inquisitionis, de qua tanquam ut patronis fiscalis
per sex annos, & ut inquisitor per alios tres, & in
hoc concilio supremu video sic procedere, dum pe-
tuntur bona incarceratorum ex causis fidei, ut appli-
centur fisco Reali Regis, non ex vi legis; & statuti,
Regum nostrorum, sed ex constitutionibus, & statu-
tis, & concessionibus Pontificiis ob dotatiooes à Re-
gibus factas pro susteotatiooe, & alimentis totius
officii inquisitionis, ac ministrorum servientium.

Itaque

70 Itaque fiet ut quoties statuentes, quæ tangunt Ecclesiasticorum jura illa minuerint, etiam per indirectum non valeant, cum sint contra Ecclesiæ libertatem, ut probant Gaspar Calderinus *in cons.* 12. *inter consilia Ancharrani*, & collegium Bononiens. *in cons. sequenti*, idem Ancharr. *in cons.* 115. qui sic refert judicatum *in cons.* 298. *n.* 33. quidquid super hujusmodi confirmatione dixerit Romanus *in singulare* 579. incipit *hæres indignus*, cui fusiùs respondet idem Martha videndus *dicta cent.* 2. *p.* 4. *dicto casu* 137.

QUÆSTIO XXIX.

An Ecclesiastici teneantur recipere hospites, & milites in earum domibus, aut Monasteriis, vigore ordinum laicorum, sive tempore necessitatis, belli sive adventus Principis. Et quid quando Princeps invaditur. Et an Ecclesiastici teneantur ad præstandum homagium Principibus, aut Prælatis superioribus ratione spiritualitatis. Et an represaliæ possint concedi contra Clericos per laicos judices, aut Ecclesiasticos. An jura disponentia de præscriptione mobilium, vel immobilium, aut actionum, ut breviori quadraginta annorum præscribantur, comprehendant Ecclesias, & Ecclesiasticos. Et an aliqua præscriptio currat contra Ecclesiam super bonis alienatis sine solemnitate Apostolica. Et an Princeps possit impedire presbyterum à ministerio sacramentorum tempore pestis. Et an possit Princeps laicus statuere corrigendo, vel minuendo jus Divinum.

SUMMARIUM.

1 *Ecclesiastici non tenentur recipere hospites, & milites in eorum Domibus, aut Monasteriis vigore ordinum laicorum, sive tempore necessitatis, belli, sive adventus Principis, etiam stante maxima, & gratissima necessitate ex mandato Principis, aut judicis laici* & n. 3. *cum aliis.*

2 Cap. 1. de immunit. Ecclesiar. lib. 6.

3 *Clerici non tenentur hospitare in suis Domibus legatos Principis, sive alicujus Domini, sive Comitis, sive Duces militum & quare.*

4 *Executores privatorum non debent habitare in domibus Ecclesiarum, sicut comestabuli & gentes armorum.*

Provisionati non debent poni in Ecclesiis, nec in Domibus earum dict. n. 4.

5 *Hospitum in domibus Ecclesiarum non est permittendum, qualibet consuetudine non obstante.*

6 *Prælatus, & alii Clerici sæculares tenentur pauperes hospitare, eisque ministrare ex natura officii, sed non ex præcepto laico, ut* n. 8. *reprobato Salicoto adducto* n. 7.

9 *Clerici virtute statuti Principis, non compelluntur contribuere, quando Princeps ipse invaditur; etsi alias propter communem, & publicam causam teneantur subvenire* à n. D. Fermosin. de Leg. Eccles. 14. *vide* 10. 11. 12. & à n. 16. 17. *Ubi de nonnullis distinctionibus.*

10 *Jone Rex Israel cepit omne aurum, & argentum, & universa vasa, quæ inventa sunt in Domo Domini.*

11 *Ecclesia habet aurum, ut eroget publicis necessitatibus.*

Episcoporum gloria est pauperum necessitatibus providere, & ignominia Sacerdotis studere propriis divitiis.

12 L. nullus penitus Cod. de cursu publico.

13 L. neminem Cod. de Angariis.

14 *Contribuere Clerici non tenentur, quando Respublica invaditur à latronibus, & à Piratis; cum munus Principis sit latrones, & Piratas propriis extirpare stipendiis.*

15 *Catalani, & Hispani bellum gerunt Dominis, quando non habent justitiam ab eis.*

17 *Clerici tenentur ad præstandum servitium, etiam extra causas feudales, quando nulla præcedente culpa, aut civium Principio invaditur, consulto Papa, nisi quando esset periculum in mora, & cum laici solvendo non sunt, & Clero, & Episcopo consentientibus. Et quid si non consentirent* n. 8.

19 *Pontifices summi in necessitatibus publicis Principum, & Reipublicæ magnos redditus copiosè præstiterunt &* num. seq.

20 *Cæsar Maximilianus in bello contra Turcas succurritur ab Alex. VI. cum proventibus annatarum.*

21 *Venetis bellum gerentibus contra Bajazetem Regem Turcarum Alex. VI. omnium proventuum tertiam partem donavit, quibus Sacerdotes in imperio Reipublicæ foverentur, exceptis Cardinalium Sacerdotiis.*

22 *Gallici belli usui Alex. VI. omnem pecuniam sedis Apostolicæ authoritate concessit de illo, quod vocatur cruciatum Neapolitano Regi, & Francisco Regi Franciæ permisit, ut in Gallia citeriori, & ulteriori redditus sacerdotum bonis decimationibus decimaret* n. 23.

24 *Carolo V. Paul. III. in bello Germico contra Protestantes anno.* 1546. *permisit dimidiam bonorum partem Ecclesiæ sumere per Hispaniam, & en annuis proventibus Monasteriorum Hispaniæ dividere, usque ad quingentos mille aureos. Et qua conditione* ibi & n. 27.

25 *Principes innumeras ædes sacras donarunt, Ecclesiis Monasteria construendo, & dotando, & plures divinitus puniti invasentes aurum, & argentum Ecclesiarum. Et* n. 26. *cum aliis.*

26 *Principes in magna necessitate, cum quibus conditionibus poterunt subsidiari de bonis Ecclesiasticorum* n. 27.

28 *D. Ferdinando Regiæ, & Elisabeth se ejus uxori* Metimnæ el campo *consuluerunt Theologi, & Juristæ salmantini licere eis subventionem de auro, & argento Ecclesiarum.*

29 Sacerdotes aurei olim utebantur Calicibus ligneis, nunc lignei sacerdotes utuntur Calicibus aureis, *ut Bonifacius Episcopus, & Martyr. dicebat.* Christianorum templa olim erant obscura, & corda lucida, nunc templa sunt lucida, corda verò obscura *dicto* n. 29.

30 *Homagium dicitur species servitutis temporalis.*

31 *Homagium præstare pro rebus spiritualibus, est simonia.*

32 *Homagium præstare non tenentur Ecclesiastici superioribus Ecclesiasticis ratione spiritualium, nec Principibus laicis ratione bonorum temporalium* n. 33.

34 *Juramentum, quod præstatur ratione originis, nec præstatur ratione familioritatis, domesticitatis, habitationis, Clerici non præstant Principibus* & n. 35. *fallit, ut* n. 37.

36 *Ecclesia libera est, & mater libertatis, & sic ejus Ministri debent esse liberi.*

37 *Feudi ratione tenentur Ecclesiastici præstare juramentum fidelitatis.*

38 *Repressaliæ sunt, quando civis alicujus civitatis derobatur, vel dannificatur in territorio alterius, & illa civitas non facit sibi fieri restitutionem* &c. *Et quando pignoratur alter pro altero* n. 39.

39 *Repressaliæ satis differunt à bello, cum istæ exerceantur inter privatos, quando unus pro alio, vel res unius pro alterius apprebenditur* n. 40.

41 *Repressaliæ sunt probibitæ, de jure civili, gentium, divino, & canonico: ita ut nullo modo sint concedendæ à laico contra Clericos; alias concedentes incidunt in Bullam cœnæ, & alias nisi in mense abstineant, ut* n. 42. 43. 44. 45. & 47.

Cap. 1. de injuriis lib. 6. usque ad num. 45.

46 Cap. Dominus noster 23. q. 3.

Repressaliæ in bello publico videntur licere, quæ cœperunt frequentari à tempore quo Imperium jaceret prostratum per tempora multa, & Reges, & Principes, ac civitates, maximè in Italia, saltim de facto, Dominium in temporalibus non agnoscerent. dict. n. 46.

47 *Repressaliæ si fuissent licitæ, liceret unicuique se vindicare de jure. Et videntur licere de jure civili, quando gens, & populus requisiti negligunt justitiam facere; & quando judex babere non potest.* n. 48. & 50.

Homo liber de jure canonico capi non potest. dict. n. 47.

48 *Jus dicere nobis licet, quando copia judicis baberi non potest.*

49 *Repressalium materiam qui tractent?*

50 *Repressaliæ conceduntur in casum neglectæ justitiæ per superiorem judicem ipsius rei, vel si fieret maxima, & notoria injustitia. Et quando id contingat* n. 51.

52 *Præscribi res Ecclesiæ non possunt minus annorum* 40. *quantumvis jus civile aliter disponat, etiam si aliter disponatur à laico Principe.* & n. 53.

53 *Statutum quod præscriptio currat contra Ecclesiam minori tempore annorum* 40. *non valet.*

54 *Statutum quod Ecclesia nunquam præscribat non valet.*

55 *Statutum de præscriptione debiti nullo mode afficit Ecclesiasticos.*

56 *Præscriptio nulla currit contra Ecclesiam super bonis alienatis sine solemnitote Apostolica.*

57 *Princeps nullo modo potest statuere tempore pestis, ut Presbyter administret sacramenta illis infirmis,* & n. 6. *cum illis.*

58 *Pestilentia est omnium ægritudinum Regina, quæ immittitur tanquam Divina ultio* num. 59.

60 *Deum tentare videtur qui in loco contagioso babitare conatur. Commercium cum infectis probibetur* dict. n. 60.

62 *Lepræ tempore, qui erat morbus contagiosus, sacerdos ingrediebatur Domum ægroti ad mundandum.*

63 *Curatus non debet obedire legi præcipienti, ut non administret infirmis peste infectis fallit ut* n. 66.

64 *Prædicationem non potest Princeps impedire.*

65 *Religio, quæ vocatur* de los Agoniçantes, *bene instituta propter ejus officium, & finem.*

66 *Princeps bene potest impedire sanos ne assistant cum infirmis, & curatis illis assistentibus.*

67 *Pestis tempore omnia offerebantur, de domo radebantur lapides, & parietes, rasuraque in locum immundum extra civitatem projiciebatur.*

68 *Qui introibat Domum, quamdiu erat immunda, ipse erat immundus usque ad vesperam; & qui dormiebat in ea, vel comedebat, lavabat vestimenta sua.*

69 *Leprosis propter scandalum sanorum, jure nostro interdicitur Ecclesiæ ingressus.*

70 *Leprosorum filii separantur à parentibus, & debent manere cum sanis, ne inficiantur.*

71 *Leprosus factus Rector Ecclesiæ, removetur ab administratione. Et quare ibi.*

72 *Conjux sana non tenetur habitare in eodem Domo, vel lecto cum Leproso, si adsit mortis periculum.*

73 *Caroli Vomartiensis lex de ministrando corpus, & sanguinem Christi leprosis, sed de babitando cum sanis, est justa.* dict. n. 72.

74 *Princeps laicus nequit statuere minuendo, vel corrigendo jus divinum, nec super illo dispensare* n. 75. & 78.

76 *Rescriptum principis contra jus naturale, non valet, vel divinum.*

77 *Potestas Principis suprema subjecta est divino juri.*

79 *Lex Principis; quæ addit supra jus naturale, aut divinum, valet.*

80 *Princeps dispensans in jure naturali peccat, & actus est nullus.*

81 *Jus civile poterit addi, vel mutari per Principem laicum, dum non offendatur lex Dei, vel naturalis.*

82 *Princeps laicus non potest disponere contra jus civile, quando illud fundatum esset super naturali æquitate.*

83 *Princeps dispensans in jure civili sine causa, peccat.*

UT ad primam difficultatis partem respon- 1
deas, repetes quæ dixi *supra q.* 9. & 10. per alias sequentes, ubi an Ecclesiaстici queant collectari. Et ibi *q.* 11. vers. *ad secundam,* an *teneantur illas solvere pro introitu Regis. Et dict. q.* 10. an *tempore belli, bostilitatis, & pestis* &c. Quibus suppositis breviter respondeo, ut non teneantur Clerici, & Ecclesiastici recipere in propriis suæ habitationis domibus, seu in aliis etiam suis ad mandatum Principis laici, alteriusvè judicis sæcularis, & hoc etiam stante maxima necessitate, & gravissima, ut docet Octavian. Vulpell. *in tract. de libert. Ecclesiast.* dicens quod iste casus, sicut alii ab illo congesti, contra libertatem Ecclesiasticam, sunt: sic *lib* 2. *in n.*47. *de libertate Ecclesiastica,* nec quod conveniant illi egregio titulo per scripta à Martha *de jurisdict dicta p.*4.*cent.*1. *casu.* 1. & ego etiam *ad quæst.* 10. expendi non teneri Clericos vigore alicujus ordinis laici, nisi stante maxima necessitate belli, & ubi bona laicorum non suppeterent. Et hoc non nisi per summum Pontificem declaretur, vel incertis casibus, veluti ratione instantis periculi, per

Episcopum

2 Episcopum permittatur, juxta quæ longe dixit
à dicta quæst. 10. † Et facit littera textus *in cap.* 1.
de immunitate Ecclesiar. Ubi probant Doctores
congesti a Barbosa, quod judex laicus non debet
judicare, nec hospitium quærere in domibus Ec-
clesiasticis. Et præter antiquos Navarrus *de boris
Canonic. cap.* 5. *à num.* 31. Azor. *instit. moral. p.* 2.
lib. 8. *cap.* 9. *quæst.* 7. Ubi cum textus agat de pla-
cito, quid hoc sit leges, ubi dixi, & expendi late
sub cap. 1. *de feriis.*

3 Et sic ex illo textu patet, ut Clerici, & ipsorum
domus non teneantur ad hospitandum legatos Prin-
cipis, sive alicujus Domini, sive comitis, sive
Duces militum, aut milites; tum propter immuni-
tatem Ecclesiasticarum personarum, tum vero pro-
pter dissolutiones, & lascivias, quæ plerumque
fiunt ab hujus modi militibus, ut per Abbatem *in
dicto cap.* 1. *num.* 1. & 3. Barbosa *n.* 1. & 4. Gre-
gorius Lopez *in l.* 5. *tit.* 6. *p.* 1. Perez *in l.* 11. *tit.* 2.
lib. 1. *ordinam pag.* 52. & *l.* 1. *tit* 3. *eodem lib.* 1. *pag.*
60. & *l.* 27. *tit.* 3. *eadem lib.* 1. *pag.* 109. Flores de
Mena, *variar. lib.* 1. *quæst.* 21. *num.* 27. Bonacina
in Bulla cœnæ Domini q. 19. *puncto* 3. §. 1. *num.* 5. Fr.
Franc. Coriolan. *in explicat. Bullæ in cœna Domini
excommunic.* 18. vers. 5. Filiucius *tract.* 16. *cap.* 11.
q. 2. *num.* 351. Modernus *de Jurisdict. p.* 4. *cent.* 1.
casu 86. *num.* 9. Bellet. *disquisit. Clerical. p.* 1. *tit. de
exemptionibus Clericorum, & eorundem bonorum à
muneribus publicis* §. 4. *n.* 4. & 5. Martha *de Jurisd.
p.* 4. *cent.* 1. *casu* 86. *n.* 3. *qui num.* 4. cum Anton. de
4 Butrio *in dicto cap.* 1. *in primo notabili.* † addit quod
executores privatorum non debent habitare in do-
mibus Ecclesiarum, sicut Contestabiles, & gen-
tes armorum, ac provisionati non debent poni
in Ecclesiis, nec in domibus earum, quam-
quam male contrarium de facto observetur Flo-
rentinæ, & contra Bononienses, qui ponunt
Dominos civitatum, & Tyrannos pessimos in
Ecclesiis; & quod pejus est in mendicantium
Choris, in quibus fiunt omnes dissolutiones, *ibi*
Abbas *in dicto cap.* 1. *n.* 3. & Innocent. *n.* 2. in
vers. *sed nobis alia dicunt.*

5 Et in tantum Doctores firmant hoc procedere,
ut nec prætextu alicujus consuetudinis illud per-
mittatur hospitium, quia ut jam late dixi quæli-
bet consuetudo longæva, etiam immemorialis mi-
nuens libertatem Ecclesiæ improbatur, ut post Jo-
annem Andream, & Anchar. *in dicto cap.* 1. probant
Abbas *num.* 4. Martha *sub. dicto casu* 86. *num.* 7.
Suarez *de Religione tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 4. Azor
dict. cap. 9. *quæst.* 8. dicentes quod judices sæculares
prætextu alicujus consuetudinis hospitium in Ec-
clesiarum domibus vindicare non debeant.

6 Nec obstat dicere quod Prælatus debet esse
Hospitator pauperum, necessaria eis ministrare,
atque eleemosynas maximè mendicantibus vere-
cundis erogare 1. *ad Thim. cap.* 3. ut habetur *in
sum. dict.* 41. Et quod alii Clerici sæculares te-
neantur ad hospitalitatem juxta textum, ubi Bar-
bosa, & Doctores *in cap. de Monachis de præbend.*
ubi Abbas *num.* 3. & 4. post Innocent. juxta mo-
7 deramen prudens, de quo *ibi, & alibi* dico. † Nec
quod Salicetus dicit *in l.* 1. *Cod. de Episcopis, &
Clericis per textum in l. neminem cod. de sacrosanct.
Eccles.* & Gregor. Lopez *in l.* 51. *tit.* 6. *p.* 1. *in glos-
sa fin.* nempe ut teneantur Clerici hospitare in
adventu Principis; eo quod domus, & possessio-
nes prædictæ erant Principibus obligatæ ad præ-
dictum munus personale, & militare hospitandi,
antequam pervenirent ad Ecclesiasticos. † Sed 8
respondetur, ut licet prælati, & Ecclesiastici te-
neantur erogare eleemosynas, & hospes, paupe-
res colligere. Hoc inquam procedit ex natura offi-
cii, non inquam ex vi legis laicæ per multa quæ
jam *supra* dixi; quare Doctores firmant doctri-
nam Saliceti *per dictam l. neminem, esse contra im-
munitatem Ecclesiæ*, Martha *dicto casu* 86. *in fin.*
& Doctores ex textu nostro; imo addo lege etiam
civili *in dict. l.* 1. *cod. de Episcop. & Cleric.* esse Ec-
clesiasticos exemptos à receptione hospitum *ibi* in
vers. *nec hospites suscipietis.*

Ad secundam quæstionis partem, an Clerici, 9
Ecclesiasticæve personæ teneantur contribuere
quando Princeps invaditur. Ut bene responsum
præbeas, repetes dicta *supra à quæst.* 10. & ibi
quæst. 12. cum aliis sequentibus, ubi de tempore
belli, & magnæ necessitatis. Igitur etsi multi di-
xerint, ut Clerici teneantur contribuere, quando
Princeps invaditur ad onera bellica, Innocent.
in cap. 4. *num.* 5. *de immunit. Eccles.* Abbas *cap.* 3.
eodem, Anchasran. *cons.* 96. Chacherrau. *decis. pe-
demont.* 181. Ubi late tractat hunc casum, Decian.
in cons. 14. *num.* 20. *volum.* 1. Nicolaus Festasius *de
æstimo & collectis p.* 4. *à num.* 25. Frentiscus de A-
gelo *in tract. de Jure adoliæ num.* 46. Franciscus
Arias *in tractatu de bello, & ejus justitia n.* 185. Gre-
gorius Lopez *in l.* 3. *glossa* 10. *p.* 2. Octavian. Vul-
pell. *de libert. Eccles. p.* 2. *num.* 30. Remigius de Go-
nis *in tract. de Charitativo subsidio quæst.* 57. Cata-
neus *in consuetudinib. Burgundiæ Rub.* 1. *p.* 4. *num.*
26. Benedictus *in cap. Raynucius* in vers. *& uxorem
decis.* 5. Ubi tractat *de successione ab intestato num.*
473. *& sequent.* † Et ubi probat Regiæ Franciæ 10
esse in hoc privilegio donatum, à sede Apostolica,
fuisseque concessum privilegium illud ob beneme-
rita à Bonifacio Papa VIII. inducens verba illius
privilegii. Et hanc opinionem probant, eo quod
in casu urgentis necessitatis possit Rex bona Eccle-
siastica capere, ut fecit Joas Rex Israel *lib.* 4. *Reg.
cap.* 14. vers. 14. & 16. vers. *tollitque omne aurum,
& argentum, & universa vasa, quæ inventa sunt
in domo Domini, & in thesauris Regis, & obsides,
& reversus est in Samariam.* Aliaque plura exempla
refert Martha *de Jurisdict. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 10. jux-
ta textum etiam *in cap.* 2. *de immunitate Ecclesiar.
cap. aurum Ecclesia habet* 12. *quæst.* 2. & *in cap. se-
quenti.* † Ubi quod Ecclesia habet aurum, ut 11
eroget publicis necessitatibus, & quod gloria Epi-
scopi, & pauperum necessitatibus providere; sic
ut ignominia Sacerdotis sit propriis studere divitiis.
† Imo addunt Doctores in concilio Germaciensi, de 12
quo *in cap. Sancitum* vers. *de his* 23. *quæst. ultima*,
decisum fuisse, ut Ecclesia pro bonis suis teneatur
ad onera bellica: & sic rectè *in l. nullus penitus
Cod. decursu lib.* 12. dico quod Ecclesia in expedi-
tionibus teneatur contribuere, per quem textum
Bartol. dicit quod quando imminet aliquod peri-
culum prædonum, ut possint Clerici cogi ad contri-
butionem collectarum, ut ipsi Prædones arceantur,
cum ex hoc etiam Clerici commodum sentiant.
Item etiam *ex l. fin.* §. *patrimoniorum ff. de mune-* 13
*rib. & honoribus, l. jubemus nullam, l. neminem ab
Angariis cod. de Sacrosanctis Ecclesiis, l. de his cod. de
Episcopis, & Clericis, & in auth. de Ecclesiasticis
titulis* §. *ad hæc.*

Verum quia jam latissime dixi *supra à dicta* 14
quæst. 10. *quæst.* 11. & 12. *de casibus*, in quibus
Clerici, & Ecclesiasticæ personæ tenentur con-

tribuere, & quod nunquam à principe, vel judice laico queant compelli in personis, aut bonis, etiam patrimonialibus; ideo distinguendo tres casus respondeo breviter, ut quando civitas invaditur à latronibus, & Piratis, tunc Clerici non teneantur contribuere, quia munus Principis est propriis stipendiis latrones, & maleficos extirpare; ex qua causa habet à laicis subditis tributa, ut scribit late Albertus Brunus *in cons.* 227. *col.* 6. Andreas *in constit. Regni* incipit *inconsutilam in princ. & in tit. de statutis, & consuetudinibus contra libert. Eccles.* §. *navigia.* † Imo refert ex eo dem Lucas de Pena *in l.* 1. *col.* 7. *cod. ne rusticani ad ullum obsequium lib.* 11. quod Catalani, & Hispani faciunt guerram Dominis, quando non habent justitiam ab eis, ut notat Martha *dicto casu* 10. *num.* 9. advertens spectare huc dicta Paridis de Puteo *in tract. de Syndic. in princ. de quibus syndicantur Reges.*

16 † Vel quando invaditur ab hostibus, & tunc nonnulli distinguunt, ut si bellum supervenit ex causa civium, Clerici non teneantur, quia si civitas ipsam causam dedit, non est licitum ex facto illicito gravari habentes immunitatem, ut tenuit Raphael Cuman. *in l. si ex toto ff. de leg.* 1. Ubi Alex. & Hercul. per textum cum sui ratione *in l. si merces* §. *culpæ ff.* locati eam recitant, sed non sequuntur, quia videtur opinio nimis colorata.

17 Aut etiam quando Princeps invaditur nulla præcedente culpa Principis, aut civium, & tunc etiam extra causas feudales ratione quarum, ut dixi *supra quæst.* 26. & per multa *in cap. cæterum de judiciis*, Clerici tenentur ad præstanda servitia: plura repetit idem Martha cum multis *dicto casu* 10. *à num.* 11. vers. *num.* 15. 16. & 17. sic cum aliis probat ex communi opinione, nisi esset necessitas magna; id est quando notoriè laici non sunt solvendo; & quod tunc debeat consuli Romanus Pontifex, nisi esset magna necessitas, quæ instaret, quia tunc ait, ut late dixi *sub dicta q.* 12. *supra, & aliis sequentibus*, Episcopus & Clerus debent determinare contributionem pro rata, cum ipsis laicis; & quod si hoc etiam casu non concordarent cum laicis, tunc oportere quod Clerus, & populus principaliter convenirent, & deliberarent, quia quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. *Clem.* 1. & 2. *de censib. cap. ad hoc*
18 *de officio Archidiaconi.* † Quod si Clerus nollet; sive legitima causa, consentire posse, implorari ait auxilium immediati Superioris Ecclesiastici, ut eosdem compellat, secundum Innocent. Joannem Andream, & Abbatem *in cap. ad nimus de immunitate Ecclesiarum.* Quod si ille Superior nollet eos cogere posse haberi ad Papam recursum; de quo formulario expeditius dixi *à dicta quæst.* 10. 11. & 12. cum aliis *sub q.* 17. ex quibus liquet, & ex ibi adductis responsum ad fundamenta adducta in contrarium.

19 Cumque *sub dicta q.* 10. *in fine* late scripserim quanto conatu debeant Principes se abstinere à collectatione in Ecclesiasticos, & expresserim mala, quibus solent ipsi, & populi immergi, si sine assensu Pontificio Clericos, & Ecclesiasticos collectent sua propria authoritate, & pluribus exemplis jam adductis *sub quæst.* 14. constat, cum qua liberalitate soleant Pontifices Regibus, & Principibus CHRISTIANIS oppressis, præsto esse assignando subsidia fructuum, & reddituum Ecclesiasticorum, & ex nunc relatis parum antiquis, præter alia modorna in temporibus hisce, videbis quam copiosius sese Pontifices egerint cum diversis CHRISTIANIS Principibus. † siquidem 20
legimus promptius, & copiosius ex recursu habito ad Pontificem summum anno 1500. cum Cæsar Maximilianus primus cum Turcis bellum ageret, decretum esse Augustæ mittendam legationem ad Pontificem Alex. VI. Ut Rempublicam ope, Concilioque juvaret: & hac de causa proventus annatarum fuisse concessos, ut recenset Sleidan. *lib.* 4. Davidi Brusio Scotorum Regi magna vi auri redempto à suis, & in Scotiam, reverso Summi Pontificis consensu, Ecclesiasticorum redituum decimam partem fuisse donatam, Hector Boethius *lib.* 15. † Et cum Veneti bellum gererent contra Bajazet. Regem Turcarum, Alex. VI. 21
Pontif. Max. omnium proventuum, quibus Sacerdotes in Imperio Reipublicæ foverentur, tertiam partem Venetis concesserit Cardinalium, Sacerdotus exceptis Bem. *lib.* 5. *Histor. Venetæ.* † Et 22
quod idem Pontifex in usum belli Gallici omnem pecuniam, sedis Apostolicæ authoritate in Hispania belli Sacri nomine, quod *cruciatum* appellarunt coactam Neapolitano Regi concessit, ut tradit Guiccian *lib.* 1. † Item Leo X. permissit 23
Francisco Regi Francisco ut in Gallia citeriore, & ulteriore Sacerdotorum reditus, binis, decimationibus decimaret, ut scribit Sahelicus *lib.* 6.
† Et Paulus III. Pontifex in bello Germanico con- 24
tra Protestantes anno 1546. permisit Carolo V. Imperatori dimidiam partem bonorum Ecclesiæ sumere per Hispaniam, & ex annuis proventibus Monasteriorum Hispaniæ divendere, donec ad aureorum millia quingenta conficeret, ea tamen lege, ut de suis bonis tantundem illis invicem oppignoraret Sleidanus *lib.* 17. quæ omnia referet Martha *dicto casu* 10. *num.* 20. alia prætereos. Ex quibus jam rectè videtur quam præsto si causa adest juxta sunt Pontifices in subveniendo publicis necessitatibus, ex redditibus Ecclesiasticorum, non alias Reges ex suo marte exculpentur in prætexta imponendarum contributionum Ecclesiasticis sua propria authoritate, quod nunquam licuit, nec licere valet ex antea dictis *supra.*

Imo D. Joannes de Solorzano *emblema* 41. post- 25
quam plures casus narravit de Principibus donantibus Ecclesiæ innumeras ædes Sacras, & Monasteria construendo, & dotando, item & alios, per quos propria authoritate Reges argentum, & aurum Ecclesiarum invadentes, Divinitus fuerunt puniti *num.* 27. concludens illa omnia procedere contra Principes, qui per avaritiam, aut nulla, aut non satis gravi necessitate premente propria manu, & authoritate hos Ecclesiæ Thesauros convasant, & in profanos usus Sacrilega præsumptione convertunt. † Et addens, ut si ita 26
urgens casus emergat, quod non aliter, quam hoc verum Ecclesiasticarum subsidio Reges, & sibi, & suis Regnis, ac Vasallis succurrere possint, uti que hoc eis ab Ecclesiasticis denegandum non esse, ut exemplo esse Joas, & Ecclesiæ Sacra pagina admonet *in l.* 3. *Regum c.* 15. *& lib.* 5. *c.* 12. † & 27
lib. 4. *cap.* 18. Sed ut Lyran. & Abulensis Mucon. *in speculo Princip.* aliique expositores exposcant quatuor ad hoc conditiones, prima ut prius Rex sui ærarii; atque etiam patrimonii vires excutiat. Secunda ut non absque prælatorum, & Ecclesiasticorum assensu in Sacra manum injiciat, de quibus jam latè dixi *sub dicta q.* 12. 13. & 14. Tertia ut vasa aurea, vel argentea, quæ

Sacro

Sacro altaris mysterio, ant etiam ministerio pro-
ximè deservierunt, prius consentur, quam Regiis
quæstoribus attrectari signantur. Quarta ut Rex,
qui se ejusmodi bonis juvare prætendit tantundem
in genere suo, quam citius potuerit rediturum
sub idooea cautione, seu fidejussione promittat.
28† Et quod Mariana *in historia Hispaniæ lib.24. cap.*
8. dicat Theologos, & Jurisprudentes congre-
gatos in Curiis Metinnæ Campensi anno 1475.
Consilium præstitisse Regibus Ferdinando, &
Elisabethæ, contra Alfonsum Portugalliæ Regem
bellum parantibus dicendo dictum subventionem
eis licitam esse, ex multis aliis confirmans So-
29 lorzano *emblema* 41. *à n.* 28. † Ubi *num.* 35. ad-
ducit illud Bonifacii Episcopi, & Martyris apoph-
thegma soliti dicere *olim Sacerdotes aurei uteban-
tur Calicibus ligneis, nunc lignei Sacerdotes ut-
untur Calicibus aureis.* Et de alio docto, &
pio aliud simile refert *quondam erant CHRISTIA-
NORUM templa obscura, & corda Lucida,
nunc templa sunt Lucida, corda vero obscura.*
Plurima ante Solorzanum congessit legenda om-
ninò nostro Hispano idioma D. Didacus de Sa-
habedra Fajardus, emblema *hic tutior à fol.*169.
idem Solorzanus plura in Principes avaros, *em-
blema* 40. & *emblema* 82. 83. 84, 85. & 86.
Ubi de tributis imponendis, & quo modera-
mine apud quem, si legas infinita reperies ex
bonis litteris curiosa, & altiora; & sic non am-
plius immoror.
30 Ad tertiam quæstionis partem, an Ecclesiastici
teneantur homagium præstare Principibus, aut
Prælatis superioribus ratione spiritualitatis: plura
de homagio dixi *infra in cap.* 4. & 5. *de Jureju-
rando*, item, & de Juramento fidelitatis ratione
Vasallagii, aut feudi *in cap.* 14. *eodem tit.* & *in
cap. ceterum de judiciis.* In quibus locis expendi
quid sit homagium, quid fidelitas, quid homa-
gium ligium; de quibus, & aliis dixit ad proposi-
tum quæstionis nostræ Martha *de Jurisdict. p.* 4.
cent. 1. *casu* 43. ubi *à num.* 9. & 10. dicit quod
homagium dicitur species servituris temporalis.
31† Et quod est Simonia præstare homagium pro
rebus spiritualibus.
32 Et sic *num.* 8. resolvit quod Ecclesiastici non
tenentur præstare homagium superioribus Eccle-
siasticis ratione spiritualium, comprobans etiam
ex aliis *à n.* 11.
33 Qui etiam *à n.* 15. dicit etiam cum multis quod
Ecclesiastici non tenentur illud præstare Principi-
bus laicis ratione bonorum temporalium, cum ea
34 bona sint in Ecclesiam translata. † Item nec Jura-
mentum, quod præstatur (ratione) originis puta
35 quando aliquis succedit ad bona. † nec Juramentum
quod præstatur ratione familiaritatis, domesticita-
tis, habitationis, vel longæ habitationis in sua
terra, quia omnes istæ Juramentorum species sa-
piunt naturam servitutis, à qua libera sunt bona
Deo consecrata, & facit doctrina Felini *in cap.*
36 *non minus num.* 7. *de accusation.* † Est enim Ec-
clesia libera, & mater libertatis, & sic ejus mini-
stri debent esse liberi, ut firmant Doctores *in cap.
veniens de accusat.* Corsetus *in cap. grandi de sup-
plenda neglig. prælator. num.* 150. *in fine*, ubi re-
spondet contrariis, Philippus Probus *in tractatu
de Jure regular. q.* 1. *n.* 4. Abbas *in cap. ex dili-
genti de Simonia per illum textum.*
37 Sed hæc doctrina fallit in feudis, quia ut Docto-
tes latè agnoscunt per textum *in cap. unico* §.
verum de statu regularium *lib.* 6. *Ecclesiastici*, te-
nentur præstare Juramentum fidelitatis feudi ra-
tione, quia ut latè dixi *in dicto cap. ceterum de iu-
diciis*, & *in dicto cap.* 14. *de Jurejur.* dum conce-
tur feudum opus, est ut concurrant omnia requisita
cum substantia feudi, sit fidelitas, & Juramentum
fidelitatis, arguat rem esse feudalem, Afflictis *de-
cis.* 80 *num.* 8. & *in decis.* 320. *num.* 4. Andr. *in
cap.* 1. *ex quib. caus. feud. amit.* & *in cap.* 1. §. *simili-
ter de capit. qui cur vendidit*, Curtius Junior *de feud.
p.* 1. *q.* 6. *princ.* Abbas *in cons.* 82. *n* 6. *p.* 1. Ruinus
cons. 42. *n.* 1. *vol.* 1. Jason *in præludiis feudor. n.*28.
cum aliis per Menochium *de præsumptionibus lib.* 3.
præsumptione 91. *n.*46. Et hæc quia à Pontificibus
sic est stabilitum, ut jam *supra* dixi.
Ad quartam quæstionis partem an repressaliæ 38
possint concedi per laicos Principes contra Eccleia-
sticos. Sunt repressaliæ quando civis alicujus civita-
tis derobatur, vel damnificatur in territotio alterius,
& illo civitas non facit sibi fieri restitutionem, tunc
civitas sua concedit sibi licentiam capiendi perso-
nas, & bona illius civitatis, in qua derobatus, vel
damnificatus est, præmissis quibusdam solemni-
tatibus, quas refert, & ponit Albericus *in tract. de
statutis p.* 1. *q.* 53. *sub tit. de repressaliis num* 1. †39
Et quod reptessaliæ sint duntaxat, quando pigno-
ratur alter pro altero, sive in persona, sive in bo-
nis firmant Andreas Gailius *in lib. singulari de pi-
gnor. observ.* 2. *in principio*, Mynsing. *cent.*6 *observ.*
1. *in princ.* Afflictis *in constit. Regni*, incipit *pacis
cultum n.* 53. Martha cum aliis *de Jurisdict. p.* 4.
cent. 1. late expendens *casu* 41. † qui *num.* 1. ait 40
cum Bart. Lucas de Pen. & aliis repressalias satis
à bello differre, siquidem istæ exerceotur inter
privatos, quando unus pro alio, vel res unius
pro alterius apprehenditur, ut dicit textus *in cap.*
1. *de injuriis lib.* 6. ubi DD. textus *in l. unica cod.
ut nullus ex vicaneis lib.* 11. & Bart. *in tract. de re-
pressaliis q.* 1. *n.* 2. dicit quod repressaliæ multum
latè accipiuntur.
His ergo breviter suppositis, jam ad dubium 41
respondeo, ut cum Doctores dicant *in dicto cap.* 1.
de injuriis lib. 6. repressalias esse prohibitas de Ju-
re civili, gentium, divino, & de Jure canonico,
ut ex multis comprobat etiam Martha *dicto casu*
41. ideo in casu nostro nullo modo concedendas
esse repressalias à laico contra Clericos, sic ut eas
contra Clericos exercentes incidant in Bullam cœ-
næ Domini, ut probant Stephan Aufrer. *in tract.
de potestat.* Ecclesiastica in sæculares *n.* 86. de quo
latè Martha *de Jurisd. p.* 2. *cap.* 15. & Guido Pa-
pa *in decis.* 34. nescit respondere ad textum *in di-
cto cap.* 1. tandem dicens non habere locum in
Clerico debitore fugitivo; sed ait Martha *dicta*
4. *p. dicto casu* 43. *num.* 27. hoc non esse respon-
dere ad illum textum; & quod nec valeat respon-
sio Francisci Marci *decis.* 359. *p.* 2. *num.* 1. dicentis
quod loquitur de debito alieno, secus de debito
proprio, quia hoc est violare illius litteram, quæ
generaliter loquitur; imo ait Martha quod ex de-
fectu Jurisdictionis, non possunt laici; & quia re-
gulariter sunt prohibitæ, & odiosissimæ; ideo non
debeant extendi ad Clericos.
Imo notant Doctores de Jure quod imponen- 42
tes repressalias, incurrunt excommunicationis
sententiam, easque concedentes contra personas
Ecclesiasticas, vel eorum bona, nisi intra mensem,
vel extensione abstinuerint, & revocaverint. Sin
autem concedens, & imponens sit universitas
supponitur interdicto, Silvester verbo *excommu-
nicatio* 9. *num.* 62. *casu* 32. Navarr. *in manuali*

cap. 27

cap.27. num. 136. Rayner. *in Catalago censurarum extra Bullam cap.* 7. *excommunic.* 9. Lavor. *de indulgent. p.* 2. *cap.* 13. *num.* 19. Bonacina *de censur. extra Bullam disp.* 2. *quæst.* 2. *puncto* 22. Filiucius *tract.* 14. *num.* 53. vers. *decima tertia, & num.* 66. Gamba *de casibus reservatis cap.* 10. & 17. Barbosa *dict. cap.* 1. *de injuriis lib.* 6. *num.* 4. & videndus *in pastorali p.* 3. *allegatione* 50. *n.* 218. secun-
3 dum Lugdunens. impressionem. † Et addit Martha *dicto casu* 43. dispositionem *dict. cap.* 1. *de injuriis* esse ad prohibendas repressalias contra Clericos; Et quod nullo modo concedantur à judicibus Ecclesiasticis: nam cum laici nihil Jurisdictionis possent in Clericos exercere *ex hoc nostro textu, & auth. statuimus, cod. de Episcopis, & Clericis*, quid mirum, ut ex jam longe scriptis *á q.* 1. Ut nulla in illis esset ratio dubitandi; sicque ejus dispositionem pertinere ad observantiam canonici Juris, ut firmavit Jacobus à Canibus contra Bartol. *in tract. de repressaliis p.* 2. *in principio*, ubi dicit hanc tenere communiter Canonistas *in dicto cap.* 1.

44 Est enim ratio, quia ut *supra* dixi hæ sunt omni Jure prohibitæ, civili, & canonico, ut patet *ex dicto cap.* 1. *de injuriis*, ibi *tanquam graves legibus, & æquitati naturali contrariæ civili sunt Constitutione prohibitæ ut tamen earum prohibitio* &c. Nec debet valere Jacob. à Canibus *in dicto tract. de repressaliis p.* 1. *n.* 19. responsio dicentis illum textum procedere in casibus specialibus; sed regulariter ipsas repressalias esse permissas, quia ille textus generaliter prohibet repressalias in Clericos. Ergo generaliter debet intelligi illa indefinita, ex qua fit Juris canonici dispositio. Et probatur consequentia ex doctrina Covarruv. *lib.* 2. *variar. resol. cap.* 13. *num.* 9. Nam ait ut ex quo inferimus universalem orationem necessario opus sit dicere illam indefinitam orationem fuisse per legislato-
45 rem universalem intellectam. † Ex quo infert Martha *dicto casu* 43. cum Baldo, & Gailio, ut ex quo Pontifex *in dicto cap.* 1. dixit repressalias esse Jure civili probibitas, & propterea universaliter esse Jure civili prohibitas; quia cum sint etiam de Jure naturæ prohibitæ, debent inquam omni Jure civili, & Canonico prohiberi, tum propter injuriam factam hominibus, tum propter peccatum, juxta doctrinam textus *in c. inde* 2. *q.* 4. & *in cap.* 2. 27. *quæst.* 3. & *de Jure Divino cap.* 18. Ezechiel. & Math. *cap.* 21.

46 Nec his obstat textus communiter allegatos *in cap. Dominus noster* 23. *quæst.* 3. & D. Thom. *in* 22. *q.* 40. *art.* 1. quibus nonnulli contendere possunt repressalias esse Jure Divino permissas; quia respondeo textum illum, & D. Thom. aliosque loqui de bello publico, ut cum aliis explicat Martha *de jurisdict. p.* 4. *casu* 40. & *casu* 41. *à num.* 17. Ubi infert errare Jacob. à Canib. *in dicta p.* 1. *num.* 15. Ubi voluit probare repressalias esse permissas de Jure gentium per textum *in l. omnes populi, & in §. quod vero inst. de Jure naturali gentium, & civili*, quia hic non loquimur de bello publico (de quo alibi plura notavi) in quo fiunt captivi illo Jure §. *sed naturalia inst. de Jure natural. gent. & civil.* sed de repressaliis; quæ inter privatos tantum exercentur, & quarum vigore alter punitur, & arrestatur vel in persona, vel in bonis, & Bartol. *in tract. de repressaliis in princ.* quidquid Zasius dixerit *in l.* 2. §. *& ita legens quasdam ff. de origine Juris*, & probans repressalias cæpisse frequentari a tempore, quo imperium jaceret postratum per tempora multa, & Reges, & Priocipes, ae etiam civitates maximè in Italia, saltem de facto dominium in temporalibus non agnoscerent, propter quod de injustitiis ad superiorem non posset haberi regressum.

Si enim repressaliæ essent permissæ liceret uni- 47
cuique sine judice se vindicare contra titulum, & nemini liceat, & caperentur liberi homines contra formam Juris *ex l. qui filios ff. quæ res pignori obligar. poss. l. obest cod. de actionibus, & obligat.* ut *etiam de Jure canonico*, quo disponitur hominum liberum capi non posse ex textu *in c.* 2. *de solutionib.* Juxta quæ longè expendi *sub cap.* 9. *de Jurejur.* & sic optimè illo Jure prohibitæ sunt *ex dicta cap.* 1. *de injuriis lib.* 6. *sicut de Jure Civili in auth. ut non fiant pignorationes, & auth. sed omnina, Cod. ne uxor peo marito, & toto titulo cod. ne filius pro patre, & l.* 1. *Cod. ut nullus ex Vicariis lib.* 11. *& l. unica Cod. de probib. sequest. pecuniæ*, multis rationibus comprobat Martha *dicto casu* 41. *à num.* 29. ubi *num.* 22. respondet Bartulo *de repressaliis quæst.* 1. *num.* 3. Ubi dicit quod sunt permissæ de Jure civili, quando gens, & populus requisiti negligunt facere justitiam, & Jacob. à Ca-
nib. *dicta p.* 1. *num.* 16. † Ubi quod quando copia 48
judicis haberi non potest; licet nobis ipsis Jus dicere, ex *l. ait prætor* §. *debitorem ff. quæ in fraudem credit, l. creditores Cod. de pignorib.* quia ut probat Mynsing. *in observatione* 2. isti sunt casus speciales, in quibus repressaliæ sunt permissæ, & faciunt quæ dixi *in cap. olim. de restit. spoliat.* & Franciscus Marcus *decis.* 767. *n.* 5. *p.* 1. dixit ut cum hoc remedium sit odiosum ad evitandum scandalum, non semper debeat relaxari, nisi in defectum justitiæ.

Alia inquam pleraque possent hic adduci de re 49
pressaliis; sed quia jam quod ad difficultatem spectat dictum est; ideo tractatum de repressaliis leges longe agentes de repressaliis eundem Bartol. & Jacob. à Canibus, Tyraquellus *in l. si unquam verbo susceperit liberos n.* 147. *Cod. de revocand. donationib.* & quo tempore dntet Jus agendi ad repressalias ipse Tyraquellus *de retractu lming.* §. 36. *glossa* 2. *num.* 41. Joannes Baptista *de remediis subsidiar. remedio* 17. *ex num.* 9. Sebastian. Nævius *in auth. ut non fiant pignorationes coll.* 5. *num.* 4. Covarruv. *in regula peccatum p.* 2. § 9. *n.* 5. vers. *hinc denique*, Silvan. *cons.* 34. *ad finem*, Peguera *decis.* 11. Bonacina *commun. crimin. p.* 2. verb. *repressaliæ pag.* 67. Gtegor. Lopez *in l.* 15. verb. *in otros tit.* 10. *p.* 7. Perez. *in l.* 6. *tit.* 16. *lib.* 8 *ordinam pag.* 330. Azebed. *in l.* 6. *n.* 1. *tit.* 12. *lib.* 8. *novæ recopilat.* Valdesius ad Suarez *p.* 2. *pag.* 93. Victoria *in relectione de Jure belli num.* 41. Hentiquez *in summa lib.* 13. *cap.* 43. §. 5. *htt.* G. & alii *sub tit. de bello*, Martha *dicto casu* 41. *p.* 4. *de jurisdict. cent.* 1. Ubi fin. cum Bartulo *de repressaliis quæst.* 2. Martin. Lauden. *in ejus tract. n.* 7. Franc. Marc.
dict. decis. 767. *p.* 1. *num.* 5. † ait repressalias 50
concedi solum io casum neglectæ, vel denegatæ justitiæ per Superiorem judicem ipsius rei, vel si fieret maxima, & notoria injustitia, Paris. de Puteo *in tractatu de syndicatu* in verbo *quidam*, & Jacob. de Caoibus *dicto tract. de repressal.*
num. 20. † Sed advertit non esse superiores judi- 51
ces Ecclesiasticos, qui omnibus petentibus possunt facere justitiam, & injustitiam quamlibet revocare, cum supra Episcopum, sint Archiepiscopus Patriarcha, & Summus Pontifex, quasi dicat non illico ex denegata justitia à judice ordinario laico,

aut

eut Ecclesiastico repressalias permitti, sed in eo so-
lo casu, ut judex deficiat ad quem oppressus
queat recurrere.
52 Ad quintam quæstionis partem an Jura dispo-
nentia præscriptionem mobilium, vel immobi-
lium, item actionum, ut præscribantur breviori.
40. anoorum, comprehendant Ecclesias, vel Ec-
clesiasticos. Et quia latissimè *sub tit. de præscriptio-
nibus* egi de hac præscriptione quadragenaria *in
cap. 3. & in cap. de quarta 4. item in cap. 7. de
præscript.* quibus liquet non minus annis 40. res
Ecclesiæ præscribi, quantumvis Jus civile aliter
disponat, ut dixi *ibi in Rubrica, & sub tit.* Ideò
breviter ad haoc difficultatem respondeo legem
Principis laici imperentem aliud, millius esse mo-
meoti, eum vellet disponere contra res, & perso-
53 nas exemptas divino, & Canonico Jure. † Et sic
fieri, ut statutum, qnod contra Ecclesiam præscri-
ptio currat minori tempore quadraginta annorum
non valeat, cum tendat in derogationem Jurium
Ecclesiæ, uti firmarunt Bald. *cons.* 450. *volum.* 3.
Ancharrao. *in cons.* 258. *supra dictum statutum*
Tyraquellus *in tract. de præscript. glossa* 10. §. 1.
Joannes Aodreas *in cap. 1. de Jure patron. lib. 6.*
in nobili Bovius *in tract. de statutaria urbis præ-
scriptione glossa* 19. *num.* 200. Marthe *de Jurisdict.*
54 *p.* 4. *cent.* 1. *casu* 48. † qui ut sic resolvat *num.* 28.
& 29. cum Bald. *in Rub. de constitutionibus*, &
Octaviano Vulpellin *in tract. de libert. Ecclesiast.
num. 2. p. 2.* dixit non valere statutum, quod Ec-
clesia nunquam præscribat; & *num.* 32. cum Bar-
55 tulo, & alius. † Ut statutum de præscriptiooe de-
biti oullo modo afficit Ecclesiasticos, de quibus
diei *in cap. 1. & 2. in fine, & sub dicto cap. 4. de
præscript.* entea *à num.* 1. tradidit. cooducibilie ad
materiam textus *in dicto cap. de quarta, cap. cum
causam 7. de præscript.* Ubi agitur de hoc quadra-
genario tempore.
56 Ad sectam quæstionis partem, qoia itidem Mar-
tha *de Jurisdictione p. 4. cent. 4. casu* 94. plenissimè
ee multis Juribus, & doctriois resolvit oullam
præscriptiooem currere contra Ecclesiam super
bonis alienatis sine solemoitete Apostolica per ex-
travag. ambitiosæ, secus sit de Jure communi,
quod non censetur correctum circa validitatem
contractuum entea celebratorum; ideò ad illum
recurres, & ad proximè ootata sub vers. *ad quin-
tam*, & ed ea, quæ latè scripsi *sub dicto tit. de præ-
scriptionib.* ubi reperies plura condueibilia pro ee-
planatione hujus dubii, item ed textum *in cap.
nulli*, & titulum ibi *de rebus Eccles. alien. vel non.*
57 Ad septimam quæstionis partem en Princeps
possit impedire presbyterum à Sacramentorum
administratione tempore pestis. Pro resolutione
hujus dubii conducunt quæ *supra* dixi *q.* 21. 22.
an Princeps possit statuere super impedimentis
matrimonii &c. Cum ergo letissimè dictum jam
sit *à quæst.* 1. oullo modo posse laicos Priocipes
statuere in præjudicium booorum Ecclesiæ, sive
Ecclesiasticorum, queuto minus poterit statuere
impediendo, ut tempore pestis Presbyter, seu Sa-
cerdos edmioistret Sacramenta illis infirmis.
58 † quia etsi pestilentia sit omnium ægritudinum
Regina, *cap. sicut de simonia, & plaga Dei*, ejus-
que virga nuncupetur *Exodi cap. 9. levit. cap. 26.
deuteronom. cap. 28. Reg. cap. 24. & 1. paralipomen.*
59 *cap. 21. & Ezechiel. cap. 6. cap. 4. & cap. 33.* † ideo-
que dixerint Bartol. & Doctores *in l. naturaliter
ff. de usucapionib.* Anton. de Butrio, Abbas, & Fe-
linus *in cap. ex transmissa de præscript.* eam tan-
quam Divinam ultionem immitti, cui humanæ
vires resistere ooo possint. † Deumque tentaro 60
conatur, qui in loco contagioso habitare conatur,
ut dicit Abbas *in cap. dilecti de dolo, & contumacia*,
indeque probibeetur, ne quis cum infectis ha-
beet commercium; imo eos ipsos infectos, seu
suspectos de suis domibus ejici mandeot, eorum-
que bona mobilia contaminata comburi, ut fuit
judicatum in Regio criminali Consilio Cathaloniæ
die 24. Maij 1583. de quo Ludovicus à Peguere
fecit decisionem *cap.* 85. † Nihilominus in puncto 61
dubii nostri non est admittendum, nam esset pro-
hibere ne presbyteri præsto essent, ut ex officio
debent ad procurandum per Sacramenta pœniten-
tiæ, & Eucharistiæ, atque extremæ unctionis in-
firmos succurrere, ad assequendam io æternam
vitam salvationem eorum. † Et sic petet ee le- 62
vitico *cap.* 14. quod tempore lepræ, qui erat mor-
bus contagiosus Sacerdos ingrediebatur leprosi do-
mum ad mundandum, vel judicandum, oec ex-
pellebatur. Et sic multominus debent impediri
Sacerdos legis gratiæ, & Evangelicæ à prædicto
obsequio infectorum. † Et sic D. Thomas *in* 1. 2. 63
quæst. 96. *art.* 4. *ad secundum, & in 2. 2. quæst.* 60.
art. 5. *ad primum*, dicit ut curatus noo teneatur
obedire illi sæcularium legi, quia oportet magis
obedire Deo, quam hominibus. † Et ideo idem 64
D. Thom. *in quodlibetis quæst.* 18. *art.* 28. dicit
Principem oon posse impedira prædicationem;
nam per talem legem Deus magis ed furorem, &
iracundiam provocaretur, cum multi in oecessita-
te spirituali morientes, sine auxilio demnaren-
tur. † Imò idem S. Thomas *in 2. 2. quæst.* 188. 65
art. 2. & art. 4. Ut ad obsequium infectorum pos-
set bodie aliqua Religio institui; ad quod officium
nimis pium potest reduci religio de novo jam in-
stituta, quæ vocatur *de los agoniçantes.* † plura 66
adducit Martha *de Jurisdict. p. 4. cent. 1. casu* 73.
qui etiam *à num.* 10. *limitat.* Ut quod tempore
pestis porest Princeps impedire curatos, & eliis
ministrantes inlectos à sanorum commercio, ut
probatur *num. cap. 5. & levit. cap. 13. & cap. 14.*
Ubi etiam habetur *in cap. hoc ipsum* 33. *q.* 3. Ubi
habetur lex de separatione Leprosi à Castiis, ne
contaminet ea; & *levit. cap.* 14. Domus leprosi
claudebatur diebus *septem.* † Quo tempore om- 67
nie efferebantur de domo, radebantur lapides, &
parietes rasura in locum immundum extra civi-
tatem projiciebatur. † Et demum si quis piam do- 68
mum introisset quamdiu erat immunda, immun-
dus erat usque ad vesperam & qui dormiebat in
ea, vel comedebat, lavabat vestimenta sue, ubi
Anton. de Tonseca *in addition. ad commentar.
Cajetani* probat hanc legem fuisse justissimam.
† Et facit etiem Jure nostro, quia leprosis propter 69
scandalum sanorum interdicitur ingressus Ecclesiæ,
ut *in cap. de rectoribus*, ubi Abbas, & cum
multis Barbosa *de Clerico ægrotante*, quod magis
prævalet in pestileotie, & contagio. † Et Silvester 70
in summa verbo *lepra num. 3. in fine*, quod filii
leprosorum separantur à parentibus, & debene
manere cum senis, ne inficiantur, & ex dicto *de
Rectoribus cap. tua illo tit.* & ee D. Thoma *in 2. 2.
quæst.* 108. *art. 4. ad secundum, & in 3. p. summæ di-
cta quæst.* 82. *art.* 10. *ad tertium.* † Ubi Doctores 71
communiter dicunt quod si Rector Ecclesiæ le-
prosus factus fuerit, removetur ab administratione,
ne propter abominationem, & terrorem con-
tagii, sani deterreantur, dandusque sit ei coadju-
tor. † Imò D. Thomas, & communiter alii cum 72
eo

eo dicunt quod conjux sana non teoetur habitare in eadem domo, vel lecto cum Leproso, si immineat periculum probabile mortis, vel similis infectionis, ut poteris etiam comprobare ex his, quæ Doctores notant *sub tit. infra de conjugio leprosorum.*

3 Hæc enim differunt, ut patet à primo casu, in illo inquam militat ratio divinæ, & naturalis legis, ut infirmi eo contagio non pereant sine Sacramenti solatio. In hoc secundo casu non sic, imo è contra militet alia lex naturalis de communi salute tuenda, custodiendaque à periculo contagii, & infectionis; quare optima dispositio fuit illa Caroli Vomartiensis, qui *in cap.* 31. sic cavit sequentibus verbis *Leprosis si fideles fuerint Dominici corporis, & sanguinis participatio tribuatur, cum sanis autem eis convivia celebrare non permittatur.* Ad quod est celebris dispositio *cap.* 1. & ibi glossa *de conjugio leprosorum*, ubi Abbas, & Barbosa cum multis. Est enim separandus à conversatione leprosus, etiam à commercio sanorum propter horrorem, Abbas *in cap. 2. de Eccles. ædificandis*, *applicabis dicta infra q. 46. in fine.*

74 Ad ultimam quæstionis partem, an possit laicus statuere minuendo, vel corrigendo Jus divinum. Et suppositis quæ dixi *supra q. 1. in Rub. de firmitate legis naturalis, & divinæ*, item *sub tit. & Rub. de summa Trinit. & fide Cathol.* & quæ dico *infra in cap. fin. de consuetudine*, & quæ dixi *supra in cap translato Sacerdotio*, & ibi *quæst. fin.* Ubi de abrogatione, cessatione, sive derogatione legis; item & quæ latè dixi *in cap. 12. de judiciis*, ubi de interpretatione legis dubii &c. Et licet multi Doctores, ut resolvant præsens dubium agant etiam de prædictis; ideo illis visis, & consideratis breviter respondeo ad dubium dicendo, ut etsi nonnulli existimaverint posse super Jus divinum tendens ad res temporales, ut *in cap. quæ in Ecclesiarum 7. hoc nostro tit.* quia in ipsis habent Principes temporales Jurisdictionem juxta plura, quæ 75 adduxi *in cap. novit. à quæst. 1. de judiciis.* † Tamen in spiritualibus certum est, ut nec Princeps, nec judex laicus queant statuere, cum solum spectet ad Pontificem, Abbas in *dicto cap. 7. à n. 9.* Felinus *n. 3. & à num.* 16. Decius *à n.* 43. Stephanus Aufierius *de potest. sæcular. in Ecclesiast. Reg. 4. limitatione* 47. Martha abunde *de Jurisdict. p. 4. casu 93. n. 1. & 2.* & ibi *à num.* 3. Ubi firmans doctrinam quod Pontifex Summus potest constituere declarando, limitando, atque disponendo super Jure divino plures modos dicendi, ex D. Thoma, Scoto, Ricardo, & aliis prosequitur usque ad num. 20.

76 Et quod Principes laici non possint super Jure divino dispensare, est glossa *in l. fin. cod. si contra Jus, vel utilitatem publicam*, & ibi Salicetus *in princ. glossa 1. in fine in l. quoties cod. de precibus Imperatori offerendis*, quam omnes sequuntur ibi & Felinus *in dicto cap. quæ in Ecclesiarum 7. hoc* 77 *tit. à num.* 26. ibi Imola *n. 2. & 3.* † Ubi Archidiaconus *num.* 7. dicit quod nun valet rescriptum Principis contra Jus naturale, vel divinum, quia inferior nun potest contra legem superioris *ex l. nam & Magistratus ff. de arbitrir*, ut respondet 78 Jason. *cons. 145. n. 3. volum. 2.* † Cum ergo nulla sit major authoritas, quam lex æterna, ut probant Baldus *in l. 2. num. 4. cod. de servit. & aqua*, & Calcaneus *in cons. 53. num. 14.* sequitur ut suprema Principis potestas sit subjecta Divino Juri, *cap. sunt quidam 25. q. 1.* per quem textum ita concludit Felinus *in cap. in causis in princ. de re judicata, & ex cap. 1. 25. quæst.* 1. per quem Lucas de Pena *in l. fin. num. 57. cod. de locat. præd. civil. lib. 11.* Curtius Junior *in l. imperium num. 53. ff. de Jurisdict. omnium Jud.* & Jason. *in concil. 105. in fine volum.* 1. Ergo non est cur possit laicus Princeps contra Jus divinum dispensare, & derogare, ex pluribus concludit *dicto casu* 63. † qui admittit, 79 ut constitutione Principis, quæ addit ad ipsum Jus divinum valeat per multa, quæ dixit antea *p. 3. cap. 9.* dicens non dici legem naturalem mutari per additionem; imo fuisse aliquando necessarium, cum lex Divina fuisset obscurata per peccatum, atque vitiata ad occurrendum malitiæ humanæ, & opus fuerit aliqua additione sic *à n.* 18. alia scribens conducibilia. † Quibus addo Scipion. 80 Theodor. *allegat. 10. n. 12. 13. & 14.* dicentem, ut quando Princeps dispensat in Jure naturali sine causa legitima, non solum peccat, sed actum esse nullum.

Jus autem civile poterit addi, atque mutari per 81 Principem laicum, dummodo non offendatur lex Dei, vel naturalis, Andreas *in cap. naturales num. 1. in fine si de feudo defuncto*, Fulgos. *cons. 20. in fine*, Anchar. *in dicto cap. quæ in Ecclesiarum*, ubi Abbas, *& in cap. per tuas de arbitris*, & alii per Marsilium *in sua practica crimin. §. sequens num.* 39. & alii DD. dicunt. † nec posse disponere contra Jus 82 civile, quando illud fundatum esset super naturali æquitate ex ea ratione, quia lex fundata in naturali ratione, æquiparatur Juri naturali, ut concludit Curtius Junior *in l. 1. in princ. num. 10. ff. quod quisque Juris*, & communiter Doctores per textum *in l. venia cod. de in Jus vocando*: quæ applicabis ad ea, quæ dixi *in dicto cap. 3. hoc tit. q. fin.* † Et relatus Scipio Theodor, dicit quod sine Jure 83 civili dispensat Princeps sine causa peccat, sed actum dicit valere, & firmum esse in foro fori ibi *dict. allegat.* 20. & repetit *allegat. 16. in fine.*

QUÆSTIO XXX.

An statutum quod laici æquales sint Clericis etiam in judiciis, sit contra libertatem Ecclesiæ. Statutum, quod non possit haberi recursus ad Papam, an sit contra libertatem Ecclesiæ. Et an statutum negans audientiam non subdito, nisi præstet fidejussionem, num liget Clericos actores coram judice sæculari. Statutum, quod in foro sæculari non opponatur exceptio excommunicationis, an valeat. Et quid de statuto super probanda excommunicatione per instrumentum. Et an statutum de exceptione instrumenti, etiam secundum formam Guarentigiæ, habeat locum contra Clericos, & etiam in foro Ecclesiastico. Statutum quod mandata, sive ad lites, sive ad negotia, quando non est adjectum tempus, durent solo quinquennio, an comprehendant mandata, quæ fiunt ab Ecclesiasticis. Et an sit licitum statutum quod Ecclesiastici

fiastici litigantes in foro sæculari, in omnibus causis teneantur Jurare de calumnia. Et an respondere positionibus, sit contra libertatem Ecclesiasticam, Et an leges civiles de Jurejurando in litem, Clericos comprehendant.

SUMMARIUM.

1 *Statutum coæquans Clericos, & laicos, quoad ordinatoria judicii, debet valere.* & n. 2. *Quod si intenderet laica coæquare in aliis substantialibus judicii, non valebit* n. 3.

4 *Statutum, ut laici sint æquales Clericis, & è contra, intelligitur de omni æqualitate, & privilegiis, quæ cadere possunt in personis eorum circa judicia.*

5 *Statutum, quo cavetur Clericis, reddendum idem Jus in foro sæculari, quod redditur laicis in foro Ecclesiastico, est validum, cum in effectu nullum eis inferat præjudicium, nisi esset in substantialibus, ut* n. 6.

7 *Revocari non possint privilegia Ecclesiis concessa per Principem laicum.*

8 *Statutum quod non possit haberi recursus ad Papam, nullo modo prohiberi potest. Et quare* num. 20.

9 *Pontifex est judex ordinarius omnium hominum totius mundi, & concurrit cum quolibet ordinario, etiam quoad collationem beneficiorum* n. 10. 12. & n. 13.

11 *Pontifex habet pro propria Diœcesi totum orbem.*

13 *Ecclesia Romana est refugium omnium oppressorum fidelium Christianorum.*

14 *Judices, & Principum consiliarii, ad quos cura faciendi leges spectat, impedientes oppressos ad Papam recurrere excommunicantur per Bullam cœnæ.*

15 *Recursus, qui est pars defensionis naturalis, impediri non potest, & si sit prohibita appellatio, qui licet ad Papam in casu notoriæ injustitiæ Imperatoris, & Regis, & ratione peccati, & negligentiæ laici judicis* n. 16. & 17.

18 *Summus Pontifex CHRISTI Domini Vicarius est faciens idem tribunal, & consistorium cum CHRISTO.*

19 *Nullus appellat à Papa, nec ad Deum, vel ad alium hominem.* & n. 20.

20 *Appellantes à sententia Papæ ad CHRISTUM, hæresim videntur sentire, quasi Papam CHRISTI non esse Vicarium, nec unum cum eo tribunal habere credant.*

21 *Statutum negans audientiam non subdito, nisi præstet fidejussionem, non comprehendit actores Clericos coram judice sæculari. Et quare* n. 22.

22 *Statuta magis dicuntur contra libertatem Ecclesiasticam, quæ auferunt ea, quæ competunt Juris beneficio, quàm ex privilegio.*

23 *Statutum negans audientiam forensi, nisi præstita fidejussione, intelligitur si petita fuerit: Ubi de statuto Lucæ, & num sit contra libertatem Ecclesiæ* num. 24.

25 *Statutum quod in foro sæculari, non opponatur exceptio excommunicationis, non valet.*

26 *Excommunicatus nullatenus potest intervenire in judiciis, nec per viam reconventionis* num. 27. *Ubi quod nec uti judex notarius advocatus.*

27 *Reconventio est actionis species.*

28 *Statutum de probanda excommunicatione per instrumenta tantum, non valet.*

Excommunicationis probatio multis modo fit, ut per litteras ordinarii, & aliorum officialium; item & per denunciationem, dict. n. 28.

29 *Excommunicatio quoties opponitur in vim peremptoriæ, talisque exceptio sapiat objectum, debet clare dari, & probari, & per certissima argumenta, ut* n. 31.

30 *Excommunicatum appellans, seu vocans eum, qui talis non est, facit ei injuriam, & tenetur ad interesse.*

32 *Statutum de exceptione instrumenti, etiam secundum formam quarentigiæ non habet locum contra Clericos, etiam in foro Ecclesiastico; Et sic non servandum in Curia Episcopi* n. 36. *& quid de praxi* à n. 37.

33 *Causæ in foro Ecclesiastico non sunt judicandæ secundum laicorum leges.*

34 *Statutum de exceptione instrumenti, cum nullam admittat exceptionem contra instrumentum; ideo respicit meram executionem, & non præparatoria judiciorum.*

35 *Canonicum jus attenditur in executivis, & decisivis; & non Jus civile.*

Executio de Jure canonico non fit pro debito civili, nisi prius facta discussione bonorum. dict. num. 35.

36 *Statuta quarentigiæ disponunt debitorem posse in carceribus mancipari. Clericus debitor nullo modo potest incarcerari.* dict. num. 36.

37 *Ordinatoria judicii civilis, non dedignantur Canones sequi, non ex vi illius Juris, sed ex approbatione Pontificia,* n. 38. & 40. *etiam contra Clericos in executivis Quarentigiæ, excepta incarceratione,* n. 39.

41 *Statutum quod mandata, sive ad lites, sive ad negotia, quando non est adjectum tempus, durent per quinquennium, non comprehendit mandata facta per Ecclesiasticos* n. 41. 43. & 44.

Clerici actores in foro laicorum ligantur legibus, & stylo illius fori, dict. n. 41. *nisi quando in parte eorum Jura minuantur, ut* n. 45.

42 *Mandatorum ad lites cognitio, non solum expectat ad litis decisionem, sed & ipsius causæ expeditionem, ut est, an Procurator debeat admitti, vel non.*

44 *Statutum Senarum disponens de mandatis, in quibus certum tempus appositum non erat, ut durent anno, & non ultra, non comprehendit mandata facta per forenses extra territorium Senarum; licet civem Senensem Procuratorem constituerit, nec Ecclesiasticos, qui non sunt de jurisdictione statuentium, ut* n. 45.

47 *Statutum quod Ecclesiastici litigantes in foro sæculari, in omnibus causis teneantur Jurare de calumnia, quatenus est juxta formam Canonici Juris, & validum, si fiat cum Episcopi licentia* n. 49. & 51.

48 *Clerici sive agant, sive reconveniantur, tenentur præstare calumniæ Juramentum.*

50 *Juramentum calumniæ defertur, authore Prætore.*

51 *Statutum quod Clericus teneatur respondere positionibus cum Juramento calumniæ comprehendit Clericos litigantes in foro sæculari, nisi expositionibus adversarii collitigantes. Jura Clericorum efficerentur deteriora, saltem quoad famam, & honorem* n. 52. & 53. *Ut si*

positiones essent criminosæ, vel si essent captiosæ multiplices n. 54. *vel duplicatæ* n. 55.

56 *Leges imperiales de Jurejurando in litem, non habent locum in Clericos; licet aliquoties teneantur Jurare in litem* n. 59.60 61. 62. & 63,

57 *Juramentum in litem, & quod vocatur affectionis, quale sit?*

62 *Ecclesia non potest petere, nisi in quantum damnum passa est.*

63 *Disposita de Jurejurando non habent locum contra Clericum conventum in foro Ecclesiastico. Juramentum æstimationis ex affecto non innitur principiis Juris Canonici* dict. n. 63.

64 *Jurari in litem Juramento æstimationis, & affectionis, non potest contra Clericum conventum in foro sæculari.*

65 *Juramentum æstimationis, & affectionis irrogat pœnam Deo ex voluntate Jurantis fallit, ut* à n. 66.

66 *Juramentum in litem veritatis in defectum difficilis probationis, videtur permitti, &* n. 67. & 68.

AD primam quæstionis partem plura ut responderet cumulat Martha eum multis ab eo relatis *de jurisdict. p.4. cent. 1. casu* 52. qui ut explicet refert nonnulla, an Princeps queat revocare privilegium concessum per eum, de quo nonnulla dixi *supra sub q. 26. in fine*, quæ certe non videtur concludere ad satisfaciendum huic dubio. † Quare ego sub distinctione respondeo, ut si statutum coæquarat Clericos, & laicos quoad ordinatoria judicii, debeat valere per illa, quæ dixi *in c. quod Clerici 9. de foro compet. q. 1. & 3. item & in cap. 5. & cap. cum sit generale de foro compet.* quibus probatur actorem Clericum coæquari laico ad litigandum coram sæculari judice, eo stylo, & praxi, ac laicus tenetur litigare: hæc enim, ut *supra* dixi *q.20. à n. 1.* ibi *de ordine judicior.* non minuunt Ecclesiasticam libertatem. † Quod si statutum laicum intenderet coæquare laicos Clericis, in aliis substantialibus judicii, existimo nullo modo esse validum, cum intendat formam introducere contra determinationem Canonicam de quo videbis *supra q.27. à n. 1.*

Sub qua distinctione existimo intelligi quod dicit Albati *in tract. de statutis q.* 164. nempe quod statutum ut laici sint æquales Clericis, & è contra intelligatur de omni æqualitate, & privilegiis, quæ cadere possunt in personis eorum, ut declarat Albericus *in dicto statuto Pergami*, additque Martha *de jurisd. p. 4. cent. 1. casu 52. n. 1.* Ut possit intelligi de æqualitate, quæ in judiciis servatur, de qua *in l. fin. cod. de fructibus, & litium expensis.* † quare dixit Abbas hic in textu nostro *n. 24. in 1. edit.* & Decius *n.* 183. esse statutum validum, quo cavetur Clericis reddendum esse idem Jus in foro sæculari, quod redditur laicis in foro Ecclesiastico, nam in effectu nullum ipsis infert præjudicium. Et longe ex multis scribens Martha, ubi supra ex infinitis duo dicens *dicto casu* 52. † nempe quod tale statutum, ut laici sint æquales Clericis, etiam in judiciis, sit contra libertatem Ecclesiasticam, intelligatur in substantialibus, nempe judiciorum disponens, juxta quæ scripsi *supra dicta quæst.* 20. & uberius *sub cap. quod Clerici 9. de foro comp. à quæst.* 1. & 3. † Alterum nempe quod privilegia Ecclesiis concessa, laicus Princeps non possit revocare late tractans ad comprobandum primum dubium poteris comprobare ex adductis *supra sub dicta quæst.* 20. *in fine*, de quo dixi ex proposito *in cap. 2. de judiciis q. 15. à n. 1.* an queat Princeps revocare privilegia semel ab ipso concessa.

Ad secundam difficultatis partem, an statutum 8
quod non possit haberi recursus ad Papam, sit contra
libertatem Ecclesiasticam. Et quia hæc quæstio po-
test pro negativa sententia exoroari ex his, quæ late
dixi *dicto cap. 2. de judic. q. 19.* per totam cum aliis,
ubi de recursu per viam violentiæ ad Regias audien-
tias. Et pro affirmativa sententia ex his, quæ late
gessi *sub tit. de appellat.* & ibi *sub cap. 7.* ubi *de appel-
latione ad Papam*; item & *sub tit. de Clericis peregri-
nantibus*, & ex his latissimè dico *infra q. 55. vers. ad
ultimam* ubi de Bulla cœnæ vocatur *aurea*.

Ideo jam resolutivè dico ut cum Summus Ponti- 9
fex sit judex ordinarius omnium hominum totius
mundi, & concurrat cum aliquo alio quolibet judi-
ce ordinario, *cap. cuncta per mundum 9. q. 3.* Mohe-
dan. *in decis. 1. n 4. de conces. præbendæ*, Caputaq. *decis.
282. n. 3. p. 1.* Ludovic. Gomez *in proœmio regular.
Cancel. q. 2.* vers. *considera etiam, sub num. 7.* Gonza-
lez *ad regul. 8. Cancellariæ p. 2. proœm. n. 24.* Camil.
Borrel. *in summa omnium decision. tit. 4. n. 10.* Flamin.
de resignat. beneficii lib. 8. q. 7. à n. 4. Baldus *in c. 1. in
princ. qui feud. dare possunt.* † etiam quoad collatio- 10
nem beneficiorum, *cap. si à sede de præb. lib. 6.* Ubi
cum multis Barbosa, quia est Episcopus universalis
Ecclesiæ, idem Flamin. *dict. tract. lib. 11. q. 13 n. 132.*
Cardinal Baron. *tom. 8. annal. Ecclesiæ, anno CHRISTI* 11
595. pag. 64. & 68. habeatque pro propria diœcesi
totum orbem ex glossa, verbo *privata in cap. felicis
§ fin. de pœn. lib. 6.* Gonzalez *in dicto §. 2. proœm. n 46.*
† ideoque concurrat cum omnibus ordinatiis, idem 12
Gonz. §. 2. *proœm. à n. 42.* Martha *de jurisdict. p. 3.
cap. 21. à n. 25.* inde evenire, ut nullo modo pos-
sit statutum prohibere ne habeatur recursus ad Pa-
pam. † quia cum Ecclesia Romana sit refugium 13
omnium oppressorum fidelium CHRISTIANO-
RUM instar David. ad quem erat oppressorum re-
cursus *lib. 1. Regum c. 22.* omnis qui opprimeba-
tur à Saule recurrebat ad David, ut habetur *in cap.
ad Romanam 2. q. 6. cap. omnis oppressus eadem cau-
sa*, ut dixi latè *sub Rub. de appellat.* item & *in dict.
cap. 7. eodem*, sequitur ut ille recursus nequeat sta-
tuto, aut aliter à laicis Principibus prohiberi, ut in
terminis docent idem Martha *p. 4. de jurisdict. casu
56. num. 6.* † Ubi *n. 9.* cum Cardinali Toleto, & 14
aliis concludit judices, & Principum consiliarios,
ad quos hujusmodi cura faciendi leges pertinet sin-
gulis annis, sic statuentes excommunicari consu-
lentes, & impedientes eos oppressos ad Summum
Pontificem, & Ecclesiam Romanam recursum ha-
bere, Franc. Marcus *in decis. del. fin. 196. p. 1.*

Nec enim potest impediri recursus, qui est pars 15
defensionis naturalis, Minadous *dec. 21.* sit ut quan-
tumvis prohibita appellatione, ut in casibus, quos
congessi *in c. 11. de appell.* non intelligatur prohibitus
recursus, Minodao *dict. decis. 27. Neapol & decis. 42.*
Abbas *in c. 1. de rescript.* latè Lanceloi. *tit. de atten-
tatis pendente recursu c. 19.* ubi *n. 21.* post alios te-
statur hanc esse magis communem, & per Menoch.
de arbitr. judic. lib. 1. q. 20. † Et licet regulariter 16
de judicibus laicis non appelletur ad Papam, qui
non sunt de ejus jurisdictione temporali, Abbas
in Rub. de appell. n. 9. & ibi Franchis *n. 13.* idem
Abbas *in dicto cap. si duobus 7. §. denique num. 5.*
per illum textum de appell. ubi ego latissimè pro-
bavi gradatim, appellandum de uno judice sæculari
inferiori ad alium Superiorem sæcularem. Item de
alio inferiore Ecclesiastico ad alium usque ad
Papam.

17 Papam. † Tamen quia per notoriam injustitiam
Imperatoris, aut Regis, & ratione peccati possit
Pontifex cognoscere inter laicos, & in casibus ne-
duis, juxta quæ longissimè expendi *in c. novit.* 13.
de judiciis, aut ex causa negligentiæ judicis laici
per illa, quæ latè etiam dixi *in c. qualiter de judi-
ciis* & in aliis Juribus *sub tit. de foro comp.* & ex
aliis causis, quas congessit Martha *in c. 1. de Jurisd.
cap.* 8. *& dict.* 4. *p. casu* 56. *à n.* 4. item nullo mo-
18 do ad Papam queat impediri recursus. † quia cum
Summus Pontifex CHRISTI Domini Vicarius
sit, *cap. inter corporalia*, *cap. quando*, *cap. licet de
translatione Episcopi*, unumque, & idem tribunal,
& consistorium cum CHRISTO faciat, Selua de
beneficiis *p.* 3. *q.* 8. *n.* 25. Maluet. *de canonizatione
19 sanctorum dub.* 2. *n.* 20. † Nec à Papa nullus appellet,
nec ad Deum, vel ad alium hominem, sic ut alias
esset error in fide, Augustinus de Ancona *de po-
test. Papæ q.* 6. *art.* 3. Palacios Rubios *de jure obtenti
Regni Navarr. p.* 2. §. 4. *in princip.* Jacobat. *de concil.
lib.* 10. *art.* 1. Anton. Riciul. *de Jure præs. extra gre-
mium Eccles. existent. lib.* 9. *cap.* 2. *n.* 13. Dominic.
Puero *tom.* 2. *institut. de regular.* Aristrochatia *c.* 5.
num. 6. Barbosa *in dicto cap. cuncta per mundum à
20 n.* 4. † Ubi dicit ut hæresim videantur sentire qui
à sententiâ Papæ ad CHRISTUM appellant,
quasi Papam CHRISTI non esse vicarium, nec
cum eo idem tribunal habere credunt, ut observant
citati, sequitur fundamento irrefragabili, ut nullo
queat statuto prohiberi recursus ad Papam, quia
si statutum faciens mentionem specialem de Cle-
ricis, ut sæpius jam dixi *à quæst.* 1. est contra li-
bertatem Ecclesiæ ex textu nostro, etiamsi privi-
legium eis concederet per modum legis ex regula
legis virtus *ff. de legibus*, Martha *dicto casu* 56.
in fine, *& casu* 55. *art.* 1. Sequitur ut multo ma-
gis sit contra libertatem Ecclesiæ, quando de ipso
Summo Pontifice mentionem facit, qui omnes
judicaturus, & à nemine judicetur ex *dicto cap.
cuncta per mundum* 9. *q.* 3. & ex his, quæ dixi sub
cap. 12. *de judic.*

21 Ad tertiam quæstionis partem, an statutum
negans audientiam non subdito, nisi præstet fide-
jussionem, num liget Clericos actores coram ju-
dice sæculari; cum ergo statutum faciens deterio-
rem conditionem Clericorum, quam sit de Jure
communi, sit contra libertatem Ecclesiæ, *auth.
cassa*, *& irrita Cod. de sacrosanct. Eccles.* Ubi dici-
tur esse contra libertatem Ecclesiasticam, quod sit
contra canones, & temporales Sanctiones, & dif-
ficilius tollatur quod competit Jure communi,
quam quod de Jure speciali, *l. eius militis §. militia
22 militia ff. de milit. testam.* Felinus hic. † *n.* 42.
& Decius *num.* 3. post Antonium de Butrio dicat
magis dici contra libertatem Ecclesiasticam, si
tollantur quæ Juris communis beneficio compe-
tunt, quàm si competant ex privilegio, sequitur
optimo Jure dicendum prædictum statutum non
comprehendere actores Clericos coram judice sæ-
culari, ut notat plura adducens legendus Martha
23 *d.* 4. *p. de jurisdict. casu* 55. † Ubi addit *num.* 20.
tale statutum negans audientiam forensi, nisi
præstita fidejussione intelligatur, si petita fuerit:
sicque ille *num.* 20. & præter alia, quæ ipse scribit,
ut explicet statutum Lucæ *cap.* 145. denegans au-
dientiam non subdito, nisi præstiterit fidejussio-
nem, de quo hic dixit Decius *à n.* 223. Ut Cleri-
cos etiam comprehendat, idemque consuluerit
cons. 275. causa Lucæ, & sic reperiatur deci-
sum per Rotam Lucensem inter decisiones novis-
simas Camilli Lapidi, & aliorum *decis.* 43. † Ta- 24
men revera in puncto dubii resolvendum est,
statutum prædictum esse contra libertatem Eccle-
siasticam ex doctrina generali, cum Clerici om-
nino sunt exempti à Jurisdictione laici ex multis,
quæ dixi *in tit. de judic. & foro compet.* Et pro do-
ctrina adjicies nonnulla, quæ scripsi sub Rub.
de litis contest. q. fin. Ubi de fidejussione; & cau-
tione judiciali.

Ad quartam quæstionis partem, an statutum 25
quod in foro sæculari non opponatur exceptio ex-
communicationis, an valeat. Et suppositis quæ latè
scripsi *sub c. intelleximus de judiciis*, *& in Rubrica*,
& tit. de exception. item & *in c. ad probandum de
re judic. & in cap. pastoralis §. verum de appellat.*
quæ multum faciunt ad expeditionem hujus dubii,
& de quibus nonnulla capit Martha *de Jurisdict.
p.* 4. *cent.* 1. *casu* 58. ideo breviter respondeo, ut
nullomodo valeat tale statutum, ut tenent Martha
supra num. 4. & ante illum Decius *hic n.* 197. cum
specialiter disponat de excommunicationibus, quæ
sunt de foro Ecclesiæ: sic docent Joannes de Ana-
nia *in cap. postulasti de homicidio*, Baldus *in l. pla-
cet cod. de sacrosanct. Eccles.* quem refert Decius
ibi, Alex. *in additionibus ad Bartol. in l.* 1. §. *quæ
onerandæ ff quarum rerum actio non detur*, dicens esse
contra libertatem Ecclesiæ, prout legitur, & no-
tatur *in cap.* 1. *vers. sed ipse aliquis in tit. de statutis*,
& consuetudinibus contra libertatem Eccles. post
Bartol. Bald. Jacob. Butr. & alios, quos ad hoc alle-
gant Alex. *in dicta additione* & Martha *supra* addit
alia fundamenta *dicto casu* 48. *n.* 5. † quia excom- 26
municatus nempè nullatenus possit intervenire in
judiciis, *cap. decernimus de sent. excommunic. lib.* 6.
nec uti actor *dicto cap. intelleximus de judiciis*, nec
per viam reconventionis; † quia reconventio est 27
species actionis *cap. cum inter de except.* nec uti
judex notarius advocatus, *dicto cap. decernimus*,
dicto cap. ad probandum de sent. & re judicata, ubi
nec ut judex delegatus, nec ut arbiter &c.

Et addit Martha sub *dicto casu* 48. non valere 28
statutum de probanda excommunicatione per in-
strumenta tantum; quia etsi multi sunt modi proban-
di excommunicationem in Jure, videlicet per litteras
ordinarii, *cap. post cessionem de probationibus* (ubi
latè scripsi) *cap. curæ* 11. *q.* 3. item per litteras alio-
rum officialium, Baldus *in l. pacta novissima cod. de
pactis*, Felinus *in dicto c. post cessionem n.* 12. item
per denunciationem, ut latè per Mascardum *de
probat. conclus.* 692. † Tamen quoties excommu- 29
nicatio opponitur in vim peremptoriæ, talisque
exceptio sapiat objectum, quod debet Clare dari,
& probari, *cap. super his de accusationibus*, *cap.
accedens de electione.* † quia maxima sit injuria 30
appellando aliquem excommunicatum, qui non
est, & teneatur appellans ad interesse, Navarr.
in cap. si quando de rescriptis rem. 2. *n.* 29. † Se- 31
quitur ut tunc excommunicatio, tanquam nego-
tium magni præjudicii, sit probanda per certissi-
ma argumenta, juxta textum *in cap. pia de exce-
ptionibus lib.* 6. sic Martha relatus *num.* 11. *&* 12.
videndus etiam *à n.* 13.

Ad quintam quæstionis partem an statutum *de* 32
exceptione instrumenti etiam secundum formam
quarentigiæ, habeat locum in Clericis. Et sup-
positis quæ dixi *in cap.* 1. *de fide instrumen.* ubi
de instrumento quarentigio, & ejus executione,
breviter videtur respondendum cum Martha *dict.
cent.* 1. *casu* 61. (etsi ut explicet plura dicat de tali
instrumento quarentigio, & ejus executione,

quæ missa facio) nempe ut statutum illud non
habeat locum contra Clericos, etiam in foro
Ecclesiastico; & sic non esse servandum statu-
tum de instrumento quarentigio in Curia Epis-
copi contra Clericos: sic Petrus de Ancharan.
in quadam disput. quæ incipit *ea quæ sunt à judice*
maleficiorum, Aretin *in l.* 1. *cod. de summa Trini-*
tate col. 5. Caccial. *ibidem col.* 50. Afflictis *in con-*
stit. Regni incipit *si quis in posterum.* 16. Felinus
hic n. 81. plurimos referens canonistas pro hac
opinione, Franciscus Marcus *in decis. delphin.* 61.
n. 6. *p.* 2. Bernardinus Pandus *in tractatu de execu-*
tione instrument. p. 2. *declarat.* 14. *n.* 2.
33 Et confirmant relati ex doctrina textus nostri,
quia causæ in foro Ecclesiastico, non sunt judi-
candæ secundùm leges laicorum, uti latè scripsit
cum multis idem Martha *de Jurisdict. p.* 4. *cent.* 1.
casu 50. ut dico *quæst. fin.* dum ago de quæst.
an statuta laicorum sint servanda in curia Epis-
34 copi. † Et ex eo quia cum hoc statutum nullam
admittat exceptionem contra instrumentum ideo
respicit meram executionem, & non preparato-
ria judiciorum, ut dicunt Doctores *in dict. l.* 1.
35 *Cod. de summa trinitate.* † Sed in executivis, &
decisivis attenditur Jus canonicum, & non civile,
etiam in foro civili, ut dixit glossa *in cap. quod Cle-*
ricis 9. *de foro comp.* de quo dixi aliqua *supr. sub*
q. 20. Baldus *in l. lex ea ff. de postulando.* Ergo cum
& de Jure canonico non fiat executio pro debito
civili, nisi prius facta discussione bonorum ex re-
gula textus *in cap. Odvardus de solut.* Ubi latissi-
mè dico sequitur, ut attenta dispositione nostri
Canonici Juris, non possit fieri executio dicti in-
strumenti vigore talis statuti.
36 Iterum Doctores corroborant quia statuta
quarentigiæ disponunt debitorem posse in carce-
ribus mancipari, sed de Jure canonico Clericus
debitor nullo modo potest in carceres mitti, *cap.*
si Clericos de sententia excommunic. de quo latè
scripsit idem Martha *dicta cent.* 1. *casu* 42. *art.* 3.
Ergo. statutum procedens contra dispositionem
canonicam non est servandum in curia Episcopali.
37 Et ego sic sentio si consideretur attenta vi le-
gislatoris laici, alias inquam si inspiciatur ad pra-
xim, & solum ad ordinatorium judicii, puto posse
admitti opinionem Bartoli *in dicta l.* 1. *n.* 29. *cod.*
de summa Trinitate contrarium asserentis adversùs
relatos Doctores, scilicet ut tali statuto sint Cle-
rici obnoxii, ut notat Martha *dicto casu* 61. *n.* 16.
per illa etiam, quæ late scripsit *casu* 31. qui etiam
in hoc casu quando statutum concerneret proce-
dendi modum, dicit ut non sit servandum in Cu-
ria Episcopi, qui circa ordinatoria prædicta ser-
vantur leges ejusdem fori ex *reg. l.* 1. *cod. quemad-*
modum testam. aperiantur, & *l.* 2. *cod. de mancipat.*
38 *liberor.* † Et ob id dicit *num. fin.* non esse vera al-
legata per Covarruv. *in pract. cap.* 8. *numero* 5.
quia *reg. cap.* 1. & 2. *de novi operis nunciat.* non
habet locum in constitutionibus Regni derogan-
tibus aliquo modo Juribus Clericorum, ut latè
scripsit idem Martha *casu* 19. *dict. cent.* 1. *p.* 4. vi-
39 dend. Caravita super ritu 166. *num.* 38. † Praxis
vero Hispanica in his executivis videtur ut non de-
dignetur à Jure canonico juxta leges Regias in
ordinatoriis, scilicet judicii in hoc casu instru-
menti quarentigiæ, excepta incarceratione, &
dum Clericus non defenditur remedio *dict. cap.*
Odvardus de solut. quod non debet procedere ex
vi dispositionis legis Regiæ, sed ex admissione,
40 & assensu judicum Ecclesiasticorum. † Imo dixit
idem Martha *dicto casu* 51. *n.* 13. quod non potest
peti executio instrumenti juxta formam quaren-
tigiæ contra Clericum debitorem, sic obligatum
coram suo Episcopo, ut firmarunt Benedict. de
Barz. *in tract. de quarentigiar. q.* 4. *col. penult.* ubi
probat huius opinionis fuisse Azor *in summa tit.*
de consuet. §. *veritate* vers. *sed pone quod*, quod *sta-*
tutum vult, & Bald. *in l. omni innovatione cod. de*
Sacrosanct. Eccles.
Ad sextam quæstionis partem an statutum 41
quod mandata, sive ad lites, sive ad negotia, quan-
do non est adjectum tempus, durent, solo quin-
quennio comprehendant Clericos, & videtur
Clericos comprehendere ex nonnullis adductis,
& notatis in proximo vers. *ad quintam.* Et quia
Clerici actores in foro laicorum ligantur legibus,
& Stylo illius fori tum ex his, quæ etiam dixi
in dicto cap. quod Clericis 9. *tum in cap. si Clericus*
laicum 5. *de foro compet.* tamen quia prædictum
statutum pertinet ad litis decisionem. † Cum 42
cognoscere de mandatis ad lites: & an procu-
rator constitutus debeat admitti, vel non, non so-
lùm pertineat ad litis decisionem; imo potius ad
ipsius causæ expeditionem; ut patet ex his, quæ
latè dico *infra de procuratoribus*, & ex dictis *infra*
sub principio Rubricæ de judiciis, & dicent in ter-
minis Caccialupus *in dict. l.* 1. *cod. de summa Trini-*
tate n. 153. vers. *non obstant allegata in contrarium.*
† Sequitur ut statutum, ut mandata sine certo 43
tempore facta, durent quinquennio, non possint
comprehendere mandata facta per Ecclesiasticos,
qui licet ligentur laicorum legibus ordinatoriis
judicii illius fori, ubi causam agunt, tamen secus
esse in causæ decisione, ut habet latè expendens
Martha *dict. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 31. & dixi *supra q.* 27.
a num. 1. † Et quod mandata ipsorum Clericorum 44
non ligentur prædicto statuto, etiam in foro lai-
corum: ex multis rationibus concludit Caccialu-
pus *in dicta l.* 1. *n.* 152. vers. *sed quid si dicerem*,
& pluribus sequentibus, ubi disputans de statuto
Senarum disponente de mandatis, in quibus cer-
tum tempus appositum non erat, ut durent an-
no, & non ultra; † concludit post multos Do- 45
ctores non comprehendere mandata facta per
forenses extra territorium Senarum, licet civem
Senensem procuratorem constituerit; sequuntur
Reminald. Junior *cons.* 11. *num.* 13. *vol.* 1. Martha
casu 77. *in fine p.* 4. *cent.* 1. † inferens ex eadem 46
ratione non comprehendere Ecclesiasticos, qui
non sunt de Jurisdictione statuentium, & sic ibi
num. 3. ait ex dictis per eum *dict. casu* 31. non
semper veram esse illam opinionem Clericos
actores in foro laicorum ligari legibus, & stylo
illius fori, quia fallit regula quando in eodem foro
Clericorum Jura, saltim in parte diminuerentur,
ut in hoc casu.
Ad septimam quæstionis partem, an sit lici- 47
tum statutum, quod Ecclesiastici litigantes in fo-
ro sæculari in omnibus causis teneatur Jurare
de calumnia, & an respondere positionibus,
sit contra libertatem Ecclesiasticam. Et suppo-
sitis quæ latè dixi *infra* de obligatione præ-
standi Juramentum de calumnia, à litiganti-
bus, etiam Clericis, *sub Rub.* & *tit. de Juramento*
calumniæ, & *ibi cap. cæterum* 5. Ubi speciali-
ter de Clericis dixi. Item & quæ latissimè dixi in
cap. unico de litis contestatione, ubi positionibus,
& obligatione respondendi ad illos jam breviter ad
propositas difficultates respondeo. † quod cum 48
Clerici, sive agant, sive reconveniantur, teneantur
Jurare

Jurare de calumnia ex dicto *cap. caeterum*, ubi
glossa, & Doctores de Juramento calumniae in
vers. *in civilibus causis* per se ipsos Jurare, quando
per se ipsos causas agunt, & hodie possint Jurare
per procuratores, nisi pars petierit ab eis Jurari,
teneanturque Jurare de calumnia, sive in prophanis,
sive spiritualibus, sive annexis; sic ut Juramentum
calumniae non possint tolli per contrariam
consuetudinem, Abbas *in dicto c.caeterum n.3.* &
ibi addentes; imo dicat Joannes Andreas *in cap.de
controvers. investitur.* non valere statutum quod
procuratores fiscales, ut ex multis haec omnia
probat Martha *de Jurisdictione dicta p.4. cent.*1.
casu 65. quae non repetu, cum latius ego explicuerim
*in cap.*2. & *dict cap.caeterum de Juramento*
49 *calumniae.* † ideò dicendum est tale statutum,
quantum est juxta formam Canonici Juris, sit
validum; eo quod Clerici, ut dictum est, debeant
Jurare de calumnia in alterius foro, sive Episcopi
non proprii, sive saecularium; sed hoc debeat fieri
cum licentia proprii Episcopi sui per textum *in*
50 *cap.*1 *§.penult.* & *ibi glossa fin. eodem tit.* † ex eo
quia Juramentum calumniae defertur auctore pretore
l. de pupillo §. qui opus de operis novi nunciat.
ubi Doctores, & *in dicto cap.*1. sed Clericus non
potest consentire in judicem, non solum ex *cap. si
diligenti de foro comp.cap.*1. *eodem*, *cap.significasti
ibi* Ergo nec Jurare coram alieno Judice Ecclesiastico,
sive laico; qua declaratione intelligi dubium
propositum ait Martha *supra*, ubi *n.*8. *in fine*, &
per dicta ab eo *in casu* 34. addit cum advertentia,
ut concedatur licentia specialiter ad Jurandum super
tali causa &c.

51 Quod attinet ad partem alienam hujus dubii
de positionibus, an stante statuto, quod quaelibet
pars teneatur respondere positionibus cum Juramento
calumniae, comprehendat Clericos litigantes
in foro saeculari, & in illis casibus, in quibus
teneantur Jurare de calumnia, & respondet tale
statutum valere, ligareque Clericos in ordinatoriis
judicii (ut dixi jam) quae non sunt in extinctionem,
sive diminutionem Jurium ipsorum
52 Clericorum. † Etenim ut dixi *dict. quaest.*27. *à
numero* 1. & in vers. *ad quintam*, & *sextam* hic
& ex dictis per Martham *dict. p.4. de Jurisdict.
cent.1.casu* 31. & 64. & *casu* 65. *numero* 9. & 10.
hoc statutum noluit comprehendere Clericos ab
initio, sed quod ipsi Clerici se submiserunt legibus
illius fori, contra quem agere satagebant.
53 † Quod limitant Innocent. *in cap.dudum de elect.*
Speculator, *in tit.de positionibus* §.7.*videndum n.*40.
Baldus *in l.*1.*§.quod observari num.*23. *Cod. de Juram.calumniae*,
ut non procedant quoties ex positionibus
adversarii colligantis Jura Clericorum,
efficerentur deteriora, saltem quoad famam, vel
honorem, quia tunc statutum ex postfacto esset
contra libertatem Ecclesiae, puta si positiones essent
criminosae. Quia tunc non tenerentur respondere.

54 Imo glossa *in cap.*2. *de confessis lib.*6. Speculator
*dict. §. septimo videndum num.*41. dicunt, ut
non teneatur respondere, quando positiones essent
captiosae, & multiplices, seu non simplices.
† Item etiam ut docent idem Speculator *num.*1.
55 *sup.* Bartol. *in l.manifestae ff.de Jure.Jur.* Baldus
*in dicto §. quod observari num.*20. glossa *in dict.
cap.*2. vers. *absque ratione de confessis lib.*6. ut non
teneatur respondere, quando positiones essent
duplicatae, ut solent multoties facere litigantes
ad finem, potius involvendi principalem, quam
veritatem habendi; item & in aliis casibus congestis
per Speculatorem *in dicto §. septimo videndum.*

Ad ultimam quaestionis partem an leges Im- 56
periales de Jure-Jurando in litem, habeant locum
in Ecclesiasticis. Et suppositis quae latissimè dixi
de hoc Juramento, & *litis decisorio*, *ac aliis in
cap.fin. de Jure-Jur.* per plures quaestiones, ubi
quotuplex sit & quale Juramentum veritatis in
litem; & quod hoc defertur in vim difficilis probationis;
item quale sit Juramentum, quod vo- 57
catur affectionis; illud nempe, quando ultra
communem rei aestimationem ex proprio, & singulari
affectu aliquid efflagitando Juramus; de
quo habetur *in l. si tutor*, & *l. videamus ff. de in
litem Jurando*, & *l. qui restituere ff. de rei vind cat.*
† licet glossa *in l. nationibus §. planè ff.de in litem* 58
Jurando, Velit quod hoc propriè sit Juramentum
in litem, in quo de affectu in rem Juratur,
quam sequitur Baldus, & Decius *ibi numero* 23.
vers. *hoc efficaciter*, & Hostiensis *in summa tit. de
Jure-Jurand.* sed ut ait Martha *de Jurisdiction.
p.4.cent.*1. *casu* 66.*numero* 4. ex aliis, communis
sententia est in contrarium, alia adducens,
quae satius expendo sub *dicto cap.fin.* de Jure Jurando.

Unde jam respondeo leges Imperiales de Jure 59
Jurando in litem non habere locum in Clericos
ex vi earum; liceat teneantur aliquoties Jurare in
litem, ut latè apprehendes per dicta *in dicto cap.
fin.* etenim idem Martha *dicto casu 66. à num.*5.
tres faciendo articulos, in primo determinat Clericos
agentes in foro saecularium, non debere Juramentum
in litem affectionis praestare, Zasius
in l. si tutor ff. de in litem Jurando. † Ubi dicit 60
quod aequitas CHRISTIANA, ut ultra verum
rei pretium aliquid solvatur, non patitur; † ideò- 61
que de Jure Canonico hunc titulum de in litem
Jurando non reperiri, ut sequuntur Phanuc. *in
tract.de in litem Jurando casu* 2. *p.*1. *cap.*3.*num.*3.
Decius *cons.* 1387. Ubi consuluit Ecclesiam non 62
posse exigere poenam, nisi quatenus damnum
passa est, & aliis congestis ab eodem Martha
*ibi num.*7. & 8. † Qui pro secundo articulo *nu-* 63
mero 9. resolvit disposita de Jure-Jur. non habere
locum contra Clericum conventum in foro
Ecclesiastico, nam quantum pertinet ad Juramentum
aestimationis ex affectu, non innititur
principiis Juris Canonici, cum contra aequitatem,
& summo Juris rigore procedat: & sic non
observari Jure Canonico juxta quae ipse Martha
latè dixit *dist.p.4. de Juridiction. cent.*1.*casu* 19.
† qui etiam *dicto casu 66. numero* 10. pro tertio 64
articulo, ait contra Clericum reconventum in
foro saeculari, non posse Jurari in litem Juramento
aestimationis, affectionis, quia hoc solum
datur ob dolum rei, *dict. l.in actionibus*: ideòque
multoties irroget infamiam, quando casus
esset hujusmodi: quo casu ait per textum nostrum,
si leges civiles contra Clericos observarentur,
essent contra libertatem Ecclesiae. † Item 65
quia hoc Juramentum irrogat poenam reo ex
sola voluntate Jurantis, glossa *in dict.l. in actionibus*
in verb. *non etiam ob culpam*, vers. *item nec
quantum*, sed leges civiles poenales non habent
locum in Clericis, ut *supra* latè dixi *sub quaest.*24.
hoc textu, ergo.

Unum tamen notant Socinus *in cons.*113. *à* 66
*num.*3.*volum.*2. Plotus *in tract. de in litem Jurando
n.*200. plura congerens, & alii Doctores posse

deferri Juramentum in litem veritatis. Et potest esse ratio quia tale Juramentum id litem veritatis appellatur, ut cum prosequimur illud solum, quod nobis debetur absque dolo adversarii, & nihil aliud, quod ex affectione pluris æstimaremus ex *dict. l. in actionibus §. planè ff. de in litem Jurando, l. si quando cod. unde vi, l. numis. & l. fin. cod. de Jure Domin. impetr. ex cap. fin. de his, quæ vi, metusvè*
67 *causa fiunt.* † deferrique hoc Juramentum solum in defectum difficilis probationis, ut consuluit Abbas *in cons.* 109. *in fine, volum.* 2. & declarat Phanucius *supra in tract. de in litem Jurando, dict.*
68 *casu* 2. *p.* 1. † Ubi ponit etiam multas alias hujus Juramenti veritatis species, de quibus; ac de eodem Juramento, permisso nostro Jure canonico, dixi latissimè *in dicto cap. fin. de Jure-Jurando, à quæst.* 1. Ubi per alias etiam quæstiones videbis.

QUÆSTIO XXXI.

Statuta disponentia standum esse Juramento damnum passi, an juvet Clericos. Statutum, ut notarius non matriculatus in Collegio, nequeat instrumenta conficere, an Clericos comprehendat. Statutum quod Banniti possint impune offendi, an Clericos comprehendat. Statutum quod libri mercatorum faciant fidem, an admittatur contra Clericos. An statutum, quod si locator, vel conductor noluerit continuare reconductionem, teneatur alteri denunciare per duos menses, ante finem temporis contractus, comprehendat Clericos. Statutum, quod solutio debiti non possint probari per testes, an afficiat Clericos litigantes in foro laico. Quid de Ecclesiastico venditore in evictione.

SUMMARIUM.

1 *Statuta disponentia standum esse Juramento damnum passi, qualiter ut privilegium juvet Clericos* n. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

2 *Forenses quare non possint frui beneficio statutorum disponentium quod ad probandum damnum, statur Juramento damnum passi,* n. 8. & 9.

3 *Clerici dicuntur cives destruales, etiam alienigenæ dum moram faciunt in civitate, qui debent gaudere beneficiis concessis cæteris civibus; etsi non sint oneribus obnoxii* n. 4. *& quare* n. 5. & 6. & q. 32. n. 4.

6 *Clerici sustinent in loco statuti spiritualia, ut orationes, & vigilias.*

7 *Statuta, quæ possunt laici concedere per modum libertatis, & non Imperii, & Jurisdictionis prosunt Clericis.*

10 *Statutum, ut Notarius non matriculatus in Collegio, nequeat instrumenta conficere, Clericos non comprehendit, ut* n. 14. *nec Notarios Pontificia authoritate creatos* n. 11.

Notarii Pontificia, vel imperiali authoritate creati, possunt ubilibet, & inter omnes personas instrumenta conficere dict. num. 10. & 11. *Ubi idem dicitur de Notario creato ab eo, cui imperator concessit facultatem, ut in Gallia, Anglia, Hispania.*

12 *Notarius creatus à Papa, à Principe, vel ab aliis comitibus, qui Principis authoritate Notarios faciunt, possit ubique locorum instrumenta conficere; quod non est sic in Notariis creatis ab aliis inferioribus, ut* n. 13.

14 *Notarius creatus ab uno Principe non potest rogari de instrumentis inter subditos alterius Principis; secus inter subditos sui Principis, etiam extra territorium contra Boërium.*

15 *Bannitus in foro conscientiæ, etiam potest occidi, stante statuto laicorum de occidendis Bannitis, si occidens faciat zelo Reipublicæ, & animo exequendi statutum, aliàs peccat, si animo fundendi sanguinem & odio particulari.*

16 *Statutum, quod Banniti possint occidi impunè, non comprehendit Clericos bannitos ab Episcopo* n. 17.

17 *Clericus Bannitus non amittit, quæ sunt ordinis; & ob id eum occidens excommunicatus est.*

Clerici nullomodo queant occidere Bannitum, cum incurrant irregularitatem, si statuto laici occidant. dicto n. 17. *& incurrent pœnam homicidii, ut* n. 18.

18 *Arma Clericorum debent esse lacryma, & orationes.*

19 *Statutum quod libri mercatorum faciant fidem, non comprehendit Clericos* n. 21.

20 *Statutum de adhibendo plenam fidem libris mercatorum; inducit facilitatem peccandi.*

22 *Libri mercatorum non faciunt fidem de fidejussione, etiam stante statuto. Artium priores habentes Jurisdictionem, intelligatur de pertinentibus ad illam artem.* dicto n. 22.

23 *Statutum quod si locator, vel conductor noluerit continuare reconductionem, Clericos non obligat* n. 24. 25. & 32.

24 *Successor Prælati non tenetur stare locationi factæ à prædecessore.*

25 *Statuta de denunciando, quod non intendunt stare locationi, vel conductioni, non comprehendit Ecclesiasticos, nec eorum bona.*

26 *Statutum Senense disponens, quod conductores apothecarum, non possint expendi solvendo pensionem, non comprehendit apothecas Clericorum, vel Ecclesiarum. Et quare* ibi num. 27.

28 *Conductor antiquus de Jure communi non potest expelli, si vult tantum solvere, quantum affert novus* n. 30.

29 *Inquilinus vetus non potest expelli, quando tantundem vult solvere cum distinctione, veluti in rusticis, non in Urbanis; & quando Dominus nullam habet causam expellendi antiquum.*

32 *Statutum quod solutio debiti non possit probari, nisi per testes, non ligat Clericos, cum propriè respiciat personam.* n. 34. *contra Alexandrum, &* n. 36. 37. & 38.

34 *Probatio in multis casibus non fit per testes, sed per scripturam, & in Jure Canonico admittitur per testes* n. 35. *in multis.*

38 *Statutum injicit vinculum, quando actio exerceri queat, & potest.*

39 *Vendi-*

39 *Venditor Ecclesiasticus, num teneatur de victione; & an coram laico judice debeat se defendere interpellatus, seu denunciatus à laico emptore* n. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46.47. & remissivè n.48.

40 *Evictio non habet locum, nisi prius denunciata lite venditori, qua debet esse judicialis arctissima* n.41.

42 *Venditor denunciatus tenetur vigore pacti emptorem defendere, litemque in se suscipere, alias abdicata re, teneatur de evictione.*

1 AD primam quæstionis partem videtur respondendum ex regula textus nostri, ut quantumvis prædicta statuta disponentia, ut stetur Juramento damnum passi, sint favoribilia Clericis illis, non stetur, quia dimanant à potestate laica,
2 donec ab Ecclesia approbentur. † Deinde quia forenses non possunt uti beneficio statutorum disponentium, quod ad probandum damnum, stetur Juramento damnum passi, ut probant Castrensis *in l. omnes populi in fine ff. de justitia, & Jure* cum Bartulo *in tract. represaliarum*, Albericus *in p.2. statutorum quæst.9.* Socinus *in cons.120. volum.2.* Romanus *in cons.124.num.6.* Alex. *in l. inter Claras* in verbo *exerces, cod.de summa trinit. & in cons.41.n.3. & cons.111.vol.7.* idem Castrens. *cons.156. vol.1. & cons. 224. vol.1.* Marsil. *cons.153.* cum plurimis aliis ad hoc allegatis per Mandosium *in additionibus ad Romanum in dicto cons. 224.* & per Plotum *de in litem Jurando num.854.* latè per Parisium *in cons.12.num.16. volum.3.* sicque videri in Clericis, quia non sunt de Jurisdictione laici.

3 Nihil ominus idem Castrensis *in dicta l. omnes populi num.8. vers. item an Clerici*, Alex. *dicto cons.41 n.4. & sequent. & in dicto cons.111. vol.7.* Decius *in cons.114. in 1. dubio, & in cons.276.in 1. dubio* cum aliis ad hoc cumulatis per Plotum *dict. tract. de in litem Jurando num.854.* vers. *Clerici tamen*, dicunt hujusmodi statuti beneficio posse Clericos gaudere; eo quod Clerici sunt de corpore illius civitatis, & ut Casaneus scribit *in consuetudinibus Burgunt. Rub.13. §.9. num.2* post Oldradum, Joannem Andream, Romanum, &
4 Abbatem Clericos esse cives distruales; † additque Martha post Bartol. Bald. Oldradum, Nattam, Marsilum, Felinum, & Bertrandum *de jurisdict.p.4.cent.1. casu 82.num.5.* hoc procedere non solùm in Clericis originariis, sed etiam in alienigenis, dummodo in loco habitent, vel habeant beneficia, quia habentur pro civibus, dum moram ibi trahunt cum Bartol' *in l. cives cod. de incolis lib.10.* Andrea Barbatia *in cap.Rodulpho n.137.de rescriptis*, Felino *in cap. dictus in 2. num.2. de*
5 *rescriptis*, Boerius *decis.250. num.20.* † Et licet dicantor cives privilegiati, ut dicit Alex. *dicto con.41. num 4. vol.7.* tamen adhuc debeant gaudere beneficiis statutorum, ne concessa in privilegium, resultent in odium contra regulam *in l.*
6 *quod favore de legibus, & in l.nullam ff. eodem*; & quod licet non fultioeant onera temporalia, sufficiat tamen eos sustinere spiritualia, ut orationes, & vigilias in loco statuti, de quo dixit idem Martha etiam *in casu 9.* ad hoc ut per modum privilegii, & libertatis Ecclesiasticæ dictorum statutorum beneficiis possint uti.

Et licet videatur hæc doctrina turbari per recitata *num.1.* satis liquet ex jam *à quæst.1.* longè relatis: nam quoties statuto laici potest Ecclesiastica immunitas minui, exploditur statutum, & itidem si favorabilia sit, nisi admittatur ab Ecclesia, uti existimo statuta de quibus hic admissa esse, cum spectent ad privilegium, quod laici queunt Clericis concedere per modum libertatis, & non Imperii, aut Juridictionis in Clericos, ut jam
adduxi, † necobstare adductum de forensibus, quia 8
ut putat Plotus *de in litem Jurando num.284.* forensis excluditur, quia nun subdit onera civitatis, nec est civis; seu ut melius Alex. respondet *in cons.44. num.5.* Martha *dict. casu 83. num 2.* alia multa omittendo procedere, quia statutum, de quo hic agimus disponit de personis, & Juribus personalibus, & quod secus esset, si de rebus, & Juribus realibus disponeret, quia concernit terri-
torium; † & quia sicut statutum excludit, ita in- 9
cludit forenses pro rebus sibi subjectis, ut poteris comprobare ex his, quæ adduco *in cap. sane 3. de foro comp.* Ubi de Jurisdictione, & foro ratione rei sitæ.

Ad secundam quæstionis partem an statutum, 10
ut notarios non matriculatus in Collegio, nequeat instrumenta conficere, Clericos comprehendat, brevissimè respondeo, ut cum tale statutum non possit comprehendere notarios, Pontificia, vel Imperiali authoritate creatos, qui possunt ubilibet, & inter omnes personas, instrumenta conficere, ut communiter agnoscunt Canonistæ *in cap.P. & G. de fide instrument.* Ubi ego plura scripsi, & in Rubrica, & aliis Juribus illius tituli, & Speculator *in tit. de instrumentor. edit.§. rest.st.*
num.22. & sequent. † probet quod notarius crea- 11
tus ab Imperatore, vel ab eo, cui Imperator concessit facultatem, possit ubiqoe instrumenta conficere in Francia, io Anglia, & in Hispania, Bartol.
in l.2.ff. de officio proconsulis; † Ubi quod nota- 12
rius creatus à Papa, vel à Principe, vel ab aliis comitibus, qui Principis authoritate notarios faciunt, possit ubique locorum instrumenta conficere, Rota Romana *in decis.5. de fide instrument. in novis*, Rolandus *in cons.91.n.18. vol.3.* Surdus *in cons 257.num.11.* Jason *in cons.242.vol.4 col.3.* Martha *4 p. de Jurisdict. cent.1.casu 87. à num.6.* Usque ad finem multis comprobans, ubi ait *n.12.*
† hæc non intelligi in notariis creatis ab aliis Prin- 13
cipibus inferioribus Papa, & Imperatore, qui
non possunt exercere in loco non subdito. † Et 14
n.13. Ubi quod notarius creatus ab uno Principe, non potest rogari de instrumentis inter subditos alterius Principis, secus inter subditos sui Principis, etiam extra territorium &c. sequitur ut quidquid Boerius dixerit contra prædictam resolutionem in *decis. 242.* quod procedit potius de facto, quàm de Jure, ut prædictum statutum, de quo nos loquimur; nec etiam Clericos comprehendit majori eum ratione; nam alias esset disponere contra Ecclesiasticos, vulnerans eorum immunitatem contra regulam textus nostri; & sic quantumvis tale statutum pœna irruget illos non comprehendat; etsi annullaret instrumenta alias facta, quod procedit à defectu Jurisdictionis, & potestatis, ut sæpius jam dixi. Et quia novissimè Gaito *de credito cap.3.tit.1.ex n.482.* cum multis explicat quando & in quibus instrumenta per notarium Apostolicum confectum fidem faciat ideo lege quæ dixi sub *cap. Peth. de fide instrum.*

Ad tertiam quæstionis partem, an statutum, 15
quod Banniti possint impune occidi, comprehendat Clericos. Et suppositis quæ plena manu dico

ſub.tit. de homicidio. Et quod Bannitus poſſic
occidi etiam in foro conſciontiæ & etiam ſtanre
ſtatuto ſæcularium de occidendis Bannitis, ſi
occidens faciat coeln Reipublicæ, & animo exe-
quendi ſtatutum, alias peccet, ſi animo funden-
di ſanguinem humanum, & ex odiu particula-
ri id exequatur, ut per Baldum *in l. ut vim ff.
de juſtitia, & jure*, Alex. *in l.ſi plagii ff. de verb.
obligat.* qui allegat Baldum *in l. Gracm cod. ad
leg. de adulter. & in l.2. col.12. cod. de confeſ. &
in l.1. col.3. cod. ſi à non comp. judice, & in l. 1.
col:9. cod. de ſummu Trinitate, & in l. fin. cod ſi
contru jus, vel utilitatem publicam*, Angelus *in
l. de quibus ff. de legibus*, Anton. de Burrio *in
16 cap. quæ in Eccleſiarum.7. hoc tit.* † Tamen cum
ſtatutum laicorum non obliget Clericos ob cau-
ſam publicæ utilitatis, ut ſæpius *u quæſtione.*1.
dixi, quia nullum eſt tale ſtatutum ob defectum
juriſdictionis, ut latiſſimè Martha *de juriſdict.
p.4. cent.*1. *caſu.*1. & ex his, quæ dixi *cap. qua-
liter* 17. *de judiciis*, & in aliis illius *tit. de foro
comp.* ſequitur ut Clericus Bannus per Epiſco-
pum non poſſit impune offendi vigore ſtatuti
laicorum, quia in dubio nemo videtur eos vo-
luiſſe comprehendere in ſua diſpoſitione, de qui-
bus expreſſe diſponere non poſſit *cap. u nobis de
ſententia excommunicat. l. lucim §. fin. ff. ad mu-
nicipal.* ſic concludit ex multis Martha *dicta p.*1.
*de juriſdictione cent.*1. *caſu.*67. *à n.*2. taliterque
procedere ait *n.*10. ut ſtatuentes, quando habent
iotentionem comprehendendi Clericos, ſint ex-
communicati, ut dicit Franc. Plotus *in tract. de
17 excommumc.* §.30. *n.*1. † Et ſic cuncludit Mar-
tha ſtatutum prædictum nullomodo includere
Bannitos Clericos ab Epiſcopo, quia Clericus
Bannitus non amittit ea, quæ ſunt ordinis. Et ob
id eum occidens non excipiatur à regula *cap. ſi
quis ſuadente Diabolo* 17 *q.*4. quidquid dixerit
Baldus *in l.*1. *col.*2. *cod. ſi u non comp. judice*, &
ad Speculatorem *in tit. de citatione col.* verb. *non
valet citatio.* Nec è contra quamtumvis liceat
Banniti occiſio, ſeu offenſio, juxta intellectum
communem, Ubi D.D. *cap. fin.de homicid.lib.*6.
l. teſtamento centurio ff. de manumiſſis teſtamento,
Clerico nullomodo queat occidere Bannitum,
cum incurrant irregularitatem, ſi vigore ſtatuti
laici occiderent, quia ſpecialiter Clericis prohi-
18 betur occiſio. † Cujus arma debent eſſe lachrimæ
& orationes, *cap. convenior* 23.*q.*8. *cap. porro*,
Ubi *gloſſu* 16.*q.*4. *gloſſa in cup. ex multu §. fin.
de voto*: & ſic contrafacientes Clerici, non ſo-
lum peccant mortaliter, ſed debent pœna ho-
micidii, de qua per Bernald. Diez *in cap.*4. *ſua
pract.crim.Eccleſiaſt.* alia de Bannitis dixi alibi &
poſt hæc legi Daniel *de nobilibus diſp.*40. dicens
quod Bannitus impune occidi poteſt *ibi n.*16.cum
Soza, Dino *conſ.*61.*a n.*8.Nellis *de bannit.p.*5 *temp.*
3.*n.*2. Meooch.*de arbitr.q.*90.*n.*Giuba *conſ.*80.*n.*
27.ibi *n.*15. Duas referens ſententias de dubio no-
ſtro, & quod utraque habet ſuas ſectas ut per Graſ.
*de effect. Cleric. effect.*2. *à n.*369. ipſe tamen Da-
niel cum multis contrarium tenet de bannito
laico, & poſt modum inter Eccleſiaſticos in frau-
dem adſcriptos, juridicè à laico bannito fiat
propter delictum quo perdit privilegium fori uc
in Aſſaſſinio cum iſto in caſu ſupponatur ſta-
tuto laico quo præcipitur ut impune accidi
poſſit: & ibi Daniel ex Guillelmo Benedicto Graſ.
*effect.*1. *n.*112. Giurba *conſ.* 15. & aliis, dicens
quod Clericatus ſuperveniens non extinguit ban-
num in aliquem irrogatum ob delictum dum lai-
cus exactè diſtinguit quoad pœnas irrogandas,
an quis ſe fecerit Clericum in fraudem vel non,
vel an ſit Imponenda pœna pecuniaria vel per-
ſonalis vel an tractetur de gradanda vel in mino-
ribus.

Ad quartam quæſtionis partem, an ſtatutum 19
quod libri mercatorum faciant fidem, admitta-
tur contra Clericos. Et repetitis quæ dico latiſſi-
mè *in cap penult. de probat.* Ubi de probatione,
quam faciuot libri & aliæ inſcriptiones, & me-
lius ſub. *cap.*1. *de fide inſtrumentor.*, an rationes
& parcellæ diſpunctæ in liberis mercatorum ha-
beant executionem paratam, & alibi dictis.

Et quia concluſum eſt inter Doctores ſtatutum 20
vel conſuetudinem de adhibendo plenam fidem
libris mercatorum, quia inducit facilitatem de-
linquendi, & peccandi, Felinus *in dict. cap.*1.
de fide inſtrumentor. & in cap. ſicut de prob. Bal-
dus *in l. unica cod. de confeſ.* Abbas *in cap. bonæ
in* 2. *de poſtul. prælat.* Bartol. *in l. nuda ratio ff. de
donationib. & in l. quadam ff. de edendo.* Ubi An-
gelus verbo *numularios.* † ſicque à fortiori de- 21
bemus dicere tale ſtatutum, de adhibendo fidem
libris mercatorum, quod intelligitur, quatenus
ad mercaturam non comprehendere Clericos ex
defectu poteſtatis ſtatuentium, cum occ ſtatuta
laicorum debeant ſervari in curia Epiſcopi: ſic
in terminis alia adducens cooludit Martha *de ju-
riſdict. dict.p.*4. *cent.*1.*caſu.*86.*n.*1. & 2. † Ubi 22
*à n.*3.*ad.*5. uit quod libri mercatorum non fa-
ciunt fidem de fidejuſſione, etiam ſtante ſtatuto;
& quod priores artium habentes juriſdictionem
io homioibus illius artis, intelliguntur de perti-
nentibus ad illam artem expendens ſub. *n.*3. &
4. cum multis textum *in l. ſi quis argentarius §. in
ratione ff. de edendo*, quæ non ſpectat ad hanc tra-
ctationem.

Ad quintam quæſtionis partem, an ſtatutum, 23
quod ſi locator, vel conductor noluerit continuare
reconductionem, teneatur alteri denunciare. Reſ-
pondeo Clericos non comprehendere, quia per
hujuſmodi ſtatutum prohiberentur Clerici loca-
re cui voluerint; imò efficerentur timidiores ad
faciendum id, quod ceſſante ſtatuto, & jure
communi inſpecto facerent libere, ut tenent
Bartol, & Angelus *in l. §.quæ oneranda, ff. qua-
rum rerum actio non detur*, Baldus, & Angel. *in
l.*1. *ff. de in jus vocando*, Abbas, & Ancharran.
hic in textu noſtro, Felinus *n.*42. verſ. *ſecundo
fuit*, & *n.*69. *ibi* Decius *n.* 4. additque Martha,
plura alia ſcribens *à n.*8. *caſu.*98. † Quo præla- 24
tus ſucceſſor non tenetur ſtare locationi, de quo
aliqua dixi *ſub. cap. quia V. de judiciis*, & pro-
prius *infrà in tit. de locato*, Ubi *n.*6. tanto magis
procedere ait, quia hujuſmodi ſtatutum dirigitur
in perſonam, ſicque non poſſit comprehendere
Eccleſiaſticos: de quibus in ſpecie diſponere non
poterat. † Ex qua cauſa idem Martha *dicto caſu* 25
98. *cent.*1.*p. de juriſdictione* ait *n.*2. ſtatuta de
denunciando, quod oon intendunt ſtara locatio-
ni, vel conductioni, non comprehendunt Ec-
cleſiaſticos, nec eorum bona, ut ſcribunt An-
charran. *in conſ.* 25. Alex. *in conſ.* 17. verſ. *nec ob-
ſtat vol.*4. Abbas *conſ.*84.*p.*1. Barbatia *in conſ.*13.
vol. Crotus *in repetitione legis filius familias. §.
Divi n.*84. verſ. *tertio elicitur de leg.*1. & *ibi* Fer-
din. *n.*159. Ancharran. *in cap* 1. *hoc tit.* verſ.
quæro etiam de quæſtione. † Ubi loquitur in ſtatuto 26
Senenſe diſponente, quod conductores apotheca-
rum,

rum, non possint expendi solvendo pensionem,
& probat non comprehendere apothechas Cleri-
corum, vel Ecclesiarum, ut multis comprobat
Rochus *in tract. de consuetudine sect.* 8. *n.* 55.
Cujus potest esse ratio, quia magis sunt contra
Ecclesiasticam libertatem, quae tollunt benefi-
cium juris communis, quam quae auferunt com-
petentiam per privilegium, ut docent Decius
in textu nostro *n.* 3. post Anton. de Butrio, Ga-
liaula *in receptione l. centurio n.* 156. *ff. de vulgari.*
27 *& pulpi.* † Ubi dicit quod si ea sunt contra Ec-
clesiasticam libertatem, quae tollunt multo ma-
gis, quae sunt contra jus commune respicientia
favorem Ecclesiarum, ut probat post plurimos
Doctores, quos allegat Calcanus *in cons.* 7. *n.* 16.
Alba *in cons.* 8. *n.* 7. Rochus *supra sect.* 5. *à n.* 20.
Clarus *in praxi* §. *fin. q.* 77. *n.* 28.

28 Huic doctrinae videtur opponi, quia de jure
communi conductor antiquus non potest expelli,
si vult tantum solvere, quantum offert novus
Calcanus *cons.* 8. *n.* 36. Cotta *in memorabil.* vers.
locator. primus, Boesius latè *decis.* 107. per tex-
tum *in cap. ad aures*, & *ibi* Anton. de Butrio, &
alii de emptione, & venditione, quod saltem
procedit de aequitate per textum *in l.* 1. §. *permit-*
titur ff. de aqua quotidiana, *& aestiva*: de cujus
intellectu Gozadinus *in cons.* 39. prima facie *n.*
18. *& cons.* 71. *in causa n.* 3. *& cons.* 28. Videtur
29 *n.* 23. † Imò & quod non possit vetus inquili-
nus expelli, quando tantundem vult solvere,
Grammaticus *in cons.* 4. *n.* 2. civilibus Afflictis
in decis. 238.

30 Sed respondeo ut quantumvis haec opinio
vera esset, procedat tantum in rusticis, non au-
tem in urbanis, Alex. *cons.* 80. *visis opertune n.*
31 18. *vol.* 1. Mantua *cons.* 48. † Itemque procedat
quando Dominus nullam habet justam causam
expellendi antiquum, cum ex aequitate praefe-
rendus si tunc antiquus, Alex. *in cons.* 129. puto
quod de jure *vol.* 2. Jason *in authentica qui rem*
cod. de Sacrosanctis Ecclesiis, Curtius Senior *in*
cons. 66. sapienter *col.* 18. vers. *capio nunc aliam*
32 *dubitationem.* † Et quod nullomodo possit pro-
cedere in Ecclesiasticis, cum ex defectu pote-
statis statuentium ex regula textus nostri, nulli-
ter fiat, concludit Martha *dicto casu.* 98. *n.* 7. *in*
fine.

33 Ad sextam quaestionis partem, an statutum,
quod solutio debiti non possit probari, nisi per
testes, afficiat Clericos litigantes. Et quia de
Jure dispositum est in multis casibus, ut probatio
non fiat per testes, sed requiratur scriptura, de
quo dixi nonnulla sub titulis de testibus, & de
fide instrument, & agnoscunt Doctores per tex-
tum *in l. nec cui cod. de locato*, *l. generaliter cod.*
de non numerata pecunia, *auth. sed novo jure cod.*
si certum petatur, *auth. hoc jus porrectum cod. de*
Sacrosanctis Eccles. l. testium cod. de testibus l. 3.
l. si non se major dix. cap. 1. Ubi glossa, & D. D.
de cens. lib. 6. potest dic ut tale statutum confor-
me juri communi Clericos utique comprehendat,
praecipuè si consideres debitum esse, contractum
ante Clericatum, cum tunc potuerit injicere
vinculum Clericis postea factis, ut videtur di-
cere Alex. referendo Joan. Calderin. *in cons.* 211.
n. 4. *in principio. vol.* 2.

34 Adhuc verò dicendum est tale statutum non
ligare Clericos, cum propriè respiciat personam,
quae debet subire probationis onus, ut dicit Alex.
dict. n. 4. vers. *quia probatio propria respicit per-*
sonam, quae secundùm dispositionem juris communis
potest probare per testes. Ergo in quibus haec fa-
cultas probandi limitaretur, corrigetur jus
commune, & auferretentur Clericis sibi compe-
tentia de jure communi, & sic esset contra liber-
tatem Ecclesiasticam; imò fortius. † Quia tol- 35
lerentur sibi competentia de jure canonico, quo
admittitur probatio per testes. ut latè dixi *in*
Rub. & tit. de testibus, & *ibi* Doctores per tex-
tum *in cap. in omni negotio*, *& in cap. cum esses*,
cap. relatum de testam. sic probant Felinus *in cap.*
sicut consuetudo de probationib. n. 15. post Joan-
nem Andream, & Anchartan, & Joannem de
Imola, quos allegat Marsil. *in rubrica de probat*
n. 56. Abbas *hic in textu nostro n.* 46. post Archi-
diaconum, Cynum, quos hic allegat Decius *n.*
206. post Raphael Cuman *in cons.* 139. *col.* 2.
quem allegat Alex. *in dict. cons.* 211. *visa facti*
narratione vol. 2. *n.* 4 Martha *de jurisdictione*
dict. p. 4. *cent.* 1. *casu.* 69. † Qui *n.* 5. cum Mar- 36
silia *supra numero* 63. *&* 75. dicit propterea
dictum statutum non habere locum in causis
piis, nec in dote.

Nec his obstare dicta *n.* 1. quia etsi tale statu- 37
tum de non probando per testes, sed instrumenta
sit de jure civili; imò & de jure canonico ex di-
cto *cap.* 1. *de censibus*, Ubi glosa exemplificat in
casibus multis. Sed cum iste casus ibi non caven-
tur, sed tantum à statuto, seu lege laici legisla-
toris, evenit, ut ex defectu jurisdictionis non
valeat per regulam textus nostri, ex jam latè *su-*
pra dictis à quaestione 1. † Minusque obstare 38
fundamentum secundum, quia ut jam saepius
supra dixi adicta *q.* 1. tunc statutum injicit vin-
culum, quando actio exerceri queat, & potest,
ut probat etiam cum multis Martha *dicta p.* 4.
cent. 1. *casu.* 22. *de jurisdict.* & sic licet debitum
sit ante Clericatum, quia tamen probatio con-
tingit fieri post Clericatum, sequitur ex textu
nostro, ut non possimus dicere, quod statutum
injecerit vinculum ante Clericatum, ut etiam
dixit Decius *hic n.* 206.

Ad ultimam quaestionis partem de Ecclesiasti- 39
co venditore, cum *infrà in cap. fin de emptione*,
& vendit. tractem de evictione rei venditae, &
juxta propositum, de quo loquimur Martha *de*
jurisd. dicta p. 4. *cent.* 1. *casu.* 34. latè scribat de se-
quenti quaestione, an Ecclesiastici venditores
denunciati a laico in judicio evictionis, coram
laico, aut Ecclesiastico debeant, & possint com-
prehendi, atque causam defendere: & quid si
ipsi fuerint emptores, & non denunciaverint. † Et 40
à n. 1. praesupponat quod evictio non habet lo-
cum, nisi lite prius denunciata venditori per
textum *in l. habere licere ff. de evictionibus.* Nec
sufficiat aliunde venditorem habere notitiam,
vel ex tertio, quia citatio, & denunciatio est de
forma *l. emptor. cod. de evict́ion. dicto cap. fin. de*
emptione, *& vendit.* Ubi latissimè scribo, & per
multa. quae dixi *infrà in cap. pen. de foro comp.*
cap. 1. *de causa possess. & propriet. cap.* 3. *de testi-*
bus. citatio in hoc casu non fiat ad certioran-
dum, sed ad incitandum. † Ideoque requiratur 41
judicialis arctissima, Covar. *lib.* 3. *variar. cap.* 17.
illat. t. Vivius *opin. commun.* 434. latè Gaspar
Cavallin. *in tract. de evictionibus in* § 3. per totum.
† Et ipse venditor denunciatus teneatur vigore 42
pacti emptorem illum defendere, litemque in se
suscipere, alias abdicata re, teneantur de evi-
ctione.

Quare

43 Quare Doctores potuerunt legitimè dubitare,
quid juris si Clericus venditor denunciaretur à
laico emptore pulsato coram judice laico, an is
Clericus debeat *ex l. venditor ff. de judiciis*, susci-
pere in se judicium coram judice laico vel debeat
per ejus instantiam remitti ad judicem Ecclesia-
sticum propter suum interesse, & necessariam
defensionem, ad quam tenetur; licet idem Martha
quatuor articulos faciat, ut explicet *dicto casu 34.*
44 *cent. 1. p. 4. de jurisdictione.* † Primum ut debeat
fieri Clerico venditori denunciatio coram judice
Ecclesiastico, addens quod denunciatio facta,
Clerico, est nulla, nisi coram judice Ecclesia-
45 stico. † Et pro secundo articulo dicat *ibi n. 7.*
quod Ecclesiastici emptores possunt agere de evi-
ctione, licet non denunciaverint litem emptori
cum Covarruv. & Cavall. *Supra*, Aufrerio, Ty-
mquello; etsi Antonius de Burgos contrarium
doceat *in dicto cap. fin. de emptione n. 9.* & Cav. *in*
§. 3. *à n.* 108. per textum *in c. brevi de jureju-
rando, & in cap. potuit de locato*, quibus late
respondent Andreas Fraquineus *lib. 2. controvers.*
cap. 37. Covarruv. *in dict. cap. 17. lib. 3. variar.*
46 *illat.* 4. † Et pro tertio articulo dicat Martha *à*
n. 8. quod Clericus venditor denunciatus cano-
nice coram judice Ecclesiastico poterit defendere
laicum emptorem si vult, & habuerit licentiam
ab Episcopo coram judice laico: Ubi *n.* 10. in-
telligit si Clericus velit, & de licentia Episcopi,
47 non alias. † Ubi *n.* 11. ait quod Clericus vendi-
tor denunciatus coram laico, non potest trahere
48 causam ad judicem Ecclesiasticum. † Et pro
quarto articulo ponit aliud dubium *ibi à n.* 13.
quid quando Clericus venditor denunciaretur in
judicio sæculari, & ita diceretur defensor neces-
sarius, an nunc posset trahere causam ad judi-
cem Ecclesiasticum. Et pro negativa, & affir-
mativa opinione disceptans, de quo ego *in dicto
cap. fin.* plura ipse dicat etiam de fisco denunciato
emptore, aut venditore. Ideo quia hæc quæstio,
de qua ago nunc in dicto vers. *ad ultimum*, satis fit
resoluta per illa, quæ scripsi infra *in dicto cap. pe-
nult. de foro compet. q.* 11. vers. *ad secundam*, ubi
loquutus fui de Clerico venditore interpellato ab
emptore laico, ut eum defendat; item ibi *à n.* 5.
expendi, quid de fisco, de quo non amplius insisto.

QUÆSTIO XXXII.

Privilegium patriæ ne incolæ trahantur ad judicium extra patriam; an comprehendat Ecclesiasticos: An, testator possit Monasterium, vel Ecclesiam ab hæreditate excludere, si hæres institutus, Monachus fuerit factus: An statutum quod maritus post mortem suam, non possit relinquere Uxori ultra centum aureos, comprehendat casum quando reliquit uxori multò majorem quantitatem pro eleemosyna facienda pauperibus, distribuenda per ipsam: Et an legatum factum uxori, donec castè vixerit, & lectum vidualem servaverit debeatur etiam ingressæ Monasterium, non obstante quod communis usus loquendi contrarium intelligeret: An testator possit præjudicare ordini Ecclesiastico per conditionem *sine liberis*, quæ non excludit Ecclesiasticos, nec Monasterium ante professionem, etiam si alter filius sit substitutus.

SUMMARIUM.

1 *Privilegium Patriæ ne incolæ trahantur ad judicium, extra patriam non debet determinari per decisionem textus* in cap. dilecti 18. de foro comp. *Et num comprehendat Clericos* à n. 2.

2 *Clerici veniunt incolarum appellatione.*

3 *Ecclesia dicitur de corpore civitatis, & Clerici cives destrmales, pars civitatis* n. 4.

5 *Privilegium utile Clerico, præsumitur approbatum a Papa.*

6 *Statutum privilegiale, ne incolæ trahantur ad judicem extra Patriam, Clericos non comprehendit, cum eis sit præjudiciale ratione jurisdictionis* n. 7. 8. *Papa sine causa non potest concedere potestatem, & jurisdictionem sæculari cognoscendi inter Clericos.* dict. n. 8.

9 *Testator nequit ab hæreditate excludere Ecclesiam, si heres institutus factus fuerit Monachus; sic ut nulla consuetudine possit testator Monasterium excludere* n. 10. 11. *si hæres institutus ingrediatur Religionem,* ut num. 12.

13 *Populus ille solus potest introducere consuetudinem, qui potest statutum facere.*

15 *Testator nec de rigore juris, nec de consuetudine potest inducere consuetudinem in præjudicium Religionis.*

16 *Statutum nullo modo potest derogare piæ causæ* & n. 18.

17 *Statutum quod maritus post mortem suam non possit relinquere uxori ultra centum aureos si maritus decedens sit dives, & uxor inops, nihilominus non prohibet, ut uxor habitura sit partem quartam bonorum mariti, ne laboret inopia, maxime, quia est successio legalis & n. 18. & de dubio præsenti* n. 20.

18 *Maritus testando non potest de jure privare uxorem à quarta parte.*

19 *Legatum omne relictum uxori à marito, stante statuto, ne maritus post mortem suam relinquat uxori, imputatur in quartam partem uxori debitam.*

20 *Statutum quod maritus post mortem suam non possit relinquere uxori ultra centum aureos, non comprehendit casum, quando relinquit uxori multo majorem quantitatem pro eleemosyna distribuenda pauperibus per ipsam.*

21 *Statutum, ut maritus non possit legare uxori, nisi certam quantitatem, etiam si legetur tertio, qui det uxori per statuentes taxatam ad occurrendum infestationibus mulierum earum blanditiis, & delinimentis, valet & quare.*

22 *Statutum dicitur esse factum odio uxoris, quæ marito infirmo non serviret, nisi eidem quidquid vellet relinqueret.*

23 *Usus loquendi communis non attenditur contra proprium*

propriam verborum significationem, & naturas.

24 *Jura sapientum deturpari non debent per ora rusticorum, in quibus, seu eorum sensu non cadit vocabulorum differentia.*

Loquutiones imperitarum personarum non sunt propriæ, sed abusivæ dict. n. 24.

25 *Religioni præjudicium non fit per consuetudines laicorum, & imperitiam loquendi.*

26 *Legatum relictum uxori; donec caste vixerit, & lectum vidualem servaverit, debetur eidem, etiam si Monasterium ingrediatur;* & n. 27. 28. 29.

Contra Raynaldum n. 30. & 31. *nisi testator aliud exprimeret, ut* à n. 41.

28 *Vidua dicitur uxor relicta, ingrediens Monasterium, quæ semper aget in judicio in foro sui mariti.*

29 *Testator, & statuentes quæ non possunt expressè, nec tacite cogitasse de casu, quem non poterant, censetur, nec disponendo ad sui libertatem arrogare sibi jurisdictionem super Ecclesiasticis.*

32 *Vidua propriè dicitur cujus maritus mortuus est; etsi ingrediatur Religionem, cum servet ibi Castitatem* n. 33. 34. 35. & 36.

35 *Usus fructus non extinguitur relictus uxori per ejus ingressum. Religionis, qui Monasterio acquiritur, donec ipsa vixerit.*

36 *Testatoris mens interpretatur, ut non trahatur ad odiosa.*

Honor marito servatur per ingressum Monasterii ab ejus uxore vidua dicto n. 36.

37 *Statutum, vel consuetudo, quod verba testamentorum ad litteram intelligantur, facit ut substitutus succedat excluso Monasterio &* n. 38. *Ubi quid quando consuetudo stat, ne succedat Monasterium. &* ibi n. 39. 40. *Vide* n. 48. & 49.

42 *Testator non præjudicat ordini Ecclesiastico per conditionem* si sine liberis, *quæ non excludit Ecclesiasticos* n. 43. 44 & n. 50.

45 *Testator non potest expressè Ecclesiam, vel Monasterium ab hæreditate excludere, si hæres institutus ingressus fuerit Monasterium &* n. 47.

46 *Testatoris voluntas non est attendenda, quando jus adversus illam disponit.*

48 *Interpretationem, quam canones, & leges fieri permittunt pro filiis contra Monasterium, est respectu legitimæ, quæ si relicta est filio, tunc de jure magis favetur Ecclesiæ, & Religioni* n. 49.

50 *Religionis favor procedit etiam, si substitutus sub conditione factus fuerit Clericus sæcularis.*

1 AD primam difficultatis partem; etsi nonnulli sentiant respondendum esse juxta decisionem textus *in cap. dilecti* 17. *de foro compet.* Ubi egi *quæst.* 1. de illis *quare privilegiatus, qui solum tenetur respondere in certo loco, possit conveniri in alio loco, Ubi promisit respondere vel solvere, vel ubi domicilium habet*: ex cujus decisione Franc. Marcus, qui ex proposito egit de quæstione à nobis proposita *in decis.* 1090. *p.* 1 Sed quia privilegium, de quo in dicto textu fuerit concessum à sede Apostolica, ut *ibi* legitur expressè, & propterea sint differentes termini; ideo, ut advertit Martha *de jurisdict. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 59. non debet determinari dubium propositum per decisionem illam, in quo agimus de privilegio laico.

Unde etsi pro affirmativa sententia, & ut vo- 2
luit Franc. Marcus *in dicta decis.* 1090. possint considerari sequentia, nempè, quia tale privilegium est concessum incolis, quorum appellatione veniunt Clerici ex doctrina Bartol. *in l.* 1. *n.* 11. *ff. ad municip.* dicens ut veniat appellatione civium Baldus
in cap. 1. *de Vasallo, qui arma bellica nepos.* † Ubi 3
dicit quod Ecclesia dicitur de corpore civitatis, Natta *in tract. de statuto exclusivo fæminar. in* 3. *quæst. princip. n.* 85. Marsilius *in tract. de Bannitis* in verbo *n.* 116. & Casaneus *in consuetud. Burgun.*
4. *Rub.* 13. §. 9. *n.* 2. † Ubi dicit quod Clerici di- 4
cuntur cives districtuales, & pars civitatis, Tyraquel. *de primog. q.* 44. *n.* 9. Cumias super ritibus magnæ Curiæ Siciliæ *cap.* 40. *n.* 280. & procedat etiam in Clericis alienigenis, etiam si in eo loco habitent, vel habeant beneficia, quia habentur pro civibus, dum mora ibi trahunt, Bartol. *in l. cives cod. de incolis lib.* 10. Barbatia *in cap. Rodulphus n.* 137. *de rescriptis*, Felinus *in cap. dilectus in* 2. *n.* 2. & 8. *de rescriptis*, Boerius *decis.* 260. *n.*
20. faciunt quæ dixi *in cap.* 14. *q.* 1. *de foro comp.* † 5
Ex quibus Franciscus Marcus movetur, item ex eo quia privilegium utile Clerico præsumitur approbatum à Papa ex his, quæ scribunt Hostiensis *in cap. fin. de censib.* & Abbas *in textu nostro numero* 9.

Tamen dicendum privilegiale, statutum, de 6
quo in dubio agimus, non comprehendere Clericos propter magnum præjudicium, quod Clericis parat, & toti ordini Clericorum ex *cap. fin. de rebus Eccles. alien. vel non.* Ubi consideratur hoc præjudicium ratione jurisdictionis, cujus Clericale privilegium est de jure divino, *cap. imperator.* 96. *dist.* & ex aliis, quæ late dixi *supra sub. quæst.* 17. vers. *ad tertiam*, & *in cap.* 2. *cum aliis de judiciis q.* 2. & 3. & ob id Papam non posse sine causa concedere alicui Principi sæculari potestatem, & jurisdictionem cognoscendi inter
Clericos. † Quare docent Doctores quid si vir- 7
tute illius privilegii Clerici, qui alias de jure deberent conveniri coram proprio Episcopo extra patriam existente, exciperent de privilegio sibi, ut civibus competenti tacite consentirent in judicem non suum, nempè laicum, qui est incapax cognoscendi de Clericis, juxta quæ dixi *in cap. si diligenti, & alibi de foro compet. & in cap. qualiter cum aliis de judiciis, cap. significasti eodem tit. de foro compet, cap. contingit. de sent. excommunicat* Speculator. *in tit. de citatione* §. 1. vers. *sed pone*, late Grammaticus *in voto crim.* 18.
vol. 2. † Sequitur, ut illud statutum quantum- 8
vis videatur favorabile prima facie propter relatum privilegium, quod parat ordini Clericali nullum sit respectu Clericorum ex doctrina textus nostri, & ex lite jam adductis: docet in terminis Martha *dicto casu* 59. *a n.* 5. 10. & 11. quia etsi Clericis patriæ esset utile, sed offensivum Clericorum ordini, contra quem Papa non solet disponere: & sic nunquam infringi ab imperatore ex *dict. cap. Imperator.*

Ad secundam quæstionis partem, an testator 9
possit Monasterium, vel Ecclesiam ab hæreditate excludere, si hæres institutus Monachus fuerit factus. Et quia ut scribit Everardus in loco ab ultima

ultima voluntate,ad statutum,legem, vel consuetu-
dinem; sicut procedat argumentum à statutis ad
testandum dispositiones; & ego latissimè *infra in*
10 *præsentia* de probationibus per textum *ibi*, & alia
Jura, quæ late expendi, probaverim non esse Mo-
nasterium, vel Ecclesiam excludendos: sequitur
ut quemadmodum statutum, quod ingrediens Mo-
nasterium, non succedat, & contra libertatem,
Ecclesiasticam, ut ibi probant Canonistæ, Feli-
nus *n.* 35. Decius 53. de quo jam dixi *supra*, & la-
11 te scripsit Martha *de jurisdict. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 76.
† Sequitur ut nec in dubio nostro queat testator
excludere Ecclesiam, vel Monasterium ab hære-
reditate si hæres institutus factus fuerit Monachus:
sic Canonistæ *in dicto cap. in præsentia* ibi Anto-
nius de Butrio *numero* 27. Aretin. 76. Felinus *nu-
mero* 67. Baldus *numero* 18. Abbas hic *numero* 55.
12 vers. *ex his infertur* probat eum infinitis, etiam
ex antiquioribus legendus Martha *dict. p.*4. *cent.* 1.
casu 80. *à num.* 2. qui etiam *à numero* 10. corro-
borat dicens ut nulla consuetudine etiam imme-
moriabili possit induci, ut testator possit expres-
sè Monasterium excludere, seu Ecclesiam, si hæ-
res institutus ingrediatur religionem, quia intro-
ducere consuetudinem est Jurisdictionis, ipsa enim
13 est lex, ut ait Alex. *in cons.* 173. *numero* 12. *vol.*
6. † Ergo cum solus ille populus possit introdu-
cere consuetudinem, qui potest facere statutum,
Bald. post glossam *in l.* 2. *numero* 1. & 2. *oppo-
sit. Cod. quæ sit longa consuetudo* Innocent. *in cap.*
14 *cum accessissent hoc tit.* Alex. cum aliis *in l. si non
speciali col.* 2. *de testament.* † & laici ut supra *à
quæst.* 1. latè dixerim non possint statuta facere,
quæ tangant Clericis competentia de Jure com-
muni, sive ex privilegio, ut est receptissima
omnium Doctorum sententia in textu nostro, se-
quitur ut nullo modo talis consuetudo sustinea-
15 tur, etiam si sit mixta laicorum, & Clerico-
rum per dicta *infra in cap.* 8. *de judiciis.* † &
quod testator nec de rigore Juris, nec consue-
tudine possit inducere conditionem in præjudi-
cium religionis, ita cum aliis concludit Martha
dicto casu 80. *numero fin.* & per illa, quæ scrip-
sit *in cap.* 2. *de jurisdictione cap.* 41. & quæ scri-
bit *infra dicta p.*4. *cent.* 1. *casu* 95. quidquid alii
senserint dicendo ut etsi de rigore Juris tale statu-
tum non valeat expresè prohibens, sed factum
sustineri vigore generalis consuetudinis; & rogo
ut repetas quæ scripsi *in dicto cap. in præsentia*; ex
quibus ad saturitatem dictis poteris exornare hu-
16 jus difficultatis punctum.

Ad tertiam quæstionis partem, quia statutum
nullo modo potest derogare piæ causæ, ut docent
communiter omnes in textu nostro, & Martha *de
jurisdiction. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 88. *num.* 16. dicens
numero 17. statuto laicorum non censeri deroga-
17 tum *aut. præterea cod. unde vir, & uxor.* † inferens
quod si maritus decedens est locuplex, & uxor
superstes inops, non obstante dicto statuto ipsa
uxor habitura sit quartam partem bonorum ma-
riti, ne laboret inopia, maximè quia hæc est suc-
cessio legalis data à Jure, quæ per statutum non
censetur sublata, Ripa *in l. filiusfamilias* §. *Divi*
18 *numero* 96. *ff. de leg.* 1. † & maritus testando non
posset privare uxorem ipsa quarta parte, Decius
in dicta auth. præterea numero 9. vers. *sexto nota*,
& tam *dicta auth.* præterea quam cætera Jura de
piis causis loquentia, sint Jura limitatoria, quæ
non censentur sublata per leges, aut statuta nova,
per quæcunque verba generalia facta etiam cum
clausula *non obstantiarum* generali *l. sciendum*, ubi
glossa verbo *non compelli*, vers. *secundo an sit hodie
correcta ff. qui satisdare cogantur* ubi Alex. & Jason.
Roman. *in cons.* 49. *visis*, & *cons.* 322. *in casu*, &
cons. 399. *præsens col.* 3. † & ideo omne legatum 19
relictum uxori à marito stante hoc statuto impu-
tetur eidem uxori in illam quartam *dicta auth. præ-
terea in fine.* † Sequitur dicendum io puncto diffi- 20
cultatis nostræ, ut statutum quod maritus post
mortem suam non possit relinquere uxori ultra
centum aureos, non comprehendat casum, quando
reliquit uxori multo majorem quantitatem pro elee-
mosyna distribuenda pauperibus per ipsam, ut late
prosequitur Martha *de jurisdict. p.*4.*cent.*1.*casu* 88.
Ubi leges. † Quæ resolutio non turbatur ex eo quod 21
sit validum statutum, ut maritus non possit legare
uxori, nisi certam quantitatem, etiam si legetur
tertio qui det uxori per statuentes taxatam ad oc-
currendum, in sestationibus mulierum, & earum
importunitatibus, blanditiis, & insidiis, & delini-
mentis, de quibus loquitur textus *in l. non est con-
sentiendum ff. de inofficio testam.* quibus manti mul-
toties inducuntur ad privandos filios, atque cæte-
ros proximiores omittendum cum longè in nostro
casu differat, ubi militat causa pia privilegiata, ut
est ponderatum; sed in prædicto statuto alia, quæ
in odium tendit, quia ut considerat Socinus tale
statutum fit in odium uxorum: sic *in cons.* 74. *dif-
ficultatem col.* 2. vers. & *pro solutione*, & practica
Papiens. in forma libelli, quo uxor agit ad dotem
§. *dedit*, & legavit circa princip. † Ubi dicit sta- 22
tutum esse factum odio uxoris, quæ marito infir-
mo non serviret, nisi eidem quidquid vellet, re-
linqueret.

Ad quartam quæstionis partem, an legatum fa- 23
ctum uxori,donec castè vixerit, & lectum vidualem
servaverit, debeatur etiam ingressæ Monasterium,
non obstante quod communis usus loquendi con-
trarium intelligeret: & consideratis aliquibus, quæ
dico *infra in dicto cap. in præsentia de probat. q.*19. *à
n.* 1. & *alibi.* Breviter respondendo dico, ut quem-
admodum communis usus loquendi, non attendi-
tur contra propriam verborum significationem, &
naturam, † cum Jure sapientum deturpari, non 24
debeant per ora rusticorum, & idiotarum secun-
dum Bald. *in l.*2. *cod. de successorio edicto*, & *in cap.*
1. *de success. feudor.* in quibus, seu in eorum sensu
non cadit veritas aut differentia vocabulorum, ut
attestatur glossa *in l. quid sine potes, ff. de testam.
tutela*, & tales imperitarum personarum locutio-
nes non sint propriè sed, abusivè, *l. item præter*
§. 1 *ff. de suis, & legitim.* † & multo fortius, nec at- 25
tendatur in præjudicium religionis, cui non potest
per laicorum consuetudines, & imperitiam loquen-
di fieri aliquo modo præjudicium; † inde eveniat, 26
ut legatum factum uxori, donec caste vixerit, &
lectum victualem servaverit, debeatur eidem,
etiamsi Monasterium ingrediatur, quia religionis
ingressus, & professio, non repugnat viduitati.
† Etenim relicta uxor ingrediens Monasterium, vi- 27
dua dicitur, quia stat in continentia, & sine viro
est; & licet monasticam vitam professa fuerit. † ta- 28
men semper aget, atque ut vidua relicta sui mariti
prædefuncti, in judicio comparebit, & in foro sui
dicti viri, ut dixit Joannes Andreas *in addition. ad
Speculator instit. de competentiis judicis additione* §.1.
vers. 44. ut late poteris confirmare ex his quæ
scripsi *in cap. ex tenore* 11. & *in cap. ex parte* 15.
de foro compet. Ubi de foro viduæ in judicio, &
miserabilium personarum.

Ex

de foro compet, Ubi de foro viduæ in judicio, &
miserabilium personarum.
29 Ex quo fiet quia statuentes non possint ex-
presè, & nec tacitè censeantur cogitasse de caso,
quem non poterant, ut jam sæpius dixi, & nec
possit testator disponendo ad sui libitum arrogare
sibi jurisdictionem super Ecclesiasticis, ut dici-
tur in *dicto cap. fin de rebus Eccles. non alienandis*,
& fit frequentissimus horum legatorum usus fa-
vore religionis, ut viduæ ingredienti religio-
nem, & monasterium debeatur legatum sub
prædicta clausula *si caste vixerit* factum, ut do-
cent Bald. *in l. Deo nobis numero* 11. *Cod. de Epis-
cop. & Cleric.* Alex. in *l. mulier. §. cum propone-
retur ff. ad Trebel.* Jason. *in l. fin. num.* 33. *Cod.
de indicta viduitate tollenda* Paulus de Montepico
in l. Titia §. Titia cum nuberet. numero 46. *ff. de
leg.* 2. Alciatus *in cons.* 62. *numero* 11. *lib.* Cres-
men *singulari* 142. Cardinalis Maotica *in tract.
de conject. lib.* 11. *art.* 19. *à numero* 17. Joannes
de Arnono in *sosilo quæstione* 33. Casaneus *in
consuetud. Burgundiæ, Rub.* 4. *§. fœminæ Mariæ*
in verb. *Pous eo juyrsa vie durant numero* 5. Ga-
briel. Sarayna *in addition. ad Matesilan. in sin-
gul.* 542.
30 Huic tamen receptissimæ sententiæ se oppo-
suit Raynaldus Corsus, qui *in lib.* 2. *indagatio-
num cap.* 23. movetur, ex eo quia testator præ-
sumitur se conformare cum communi usu lo-
quendi, qui in ultimis voluntatibus interpre-
tandis primam locum obtinet ex congestis per
31 Mantuam *lib.* 3. *cap.* 8. *de conjecturis*; † & secun-
dùm ipsum viduæ intelliguntur, quæ manent in
hæreditaria domo mariti, atque honestum ma-
trisfamilias custodiunt nomen, nec vitæ mo-
nasticæ competere nomen viduæ ait; quinimo
ipsam desponsari Deo, atque mutare nomen
& habitum, fierique novam creaturam.
32 Sed nihilominus prima sententia est ample-
ctenda, nam licet vidua dicatur, quæ maritum
adhuc non habuit *l. malum §. viduam ff. de verb.
signif.* Tamen ex communi usu loquendi illa pro-
prie vidua dicitur, cujus maritus mortuus est
cap. viduæ dict. 34. & permanet separata à mari-
to, ut *ibi* dicit Archid. *dicto cap. ex tenore*, *dicto
cap. ex parte de foro comp.* Ubi expresè hoc di-
cit Abbas, & ego dixi Felinus *in proæmio decret.
column.* 2. Rebuffus *in dicta l. malum §. viduam*,
vers. *primo limitatur*, Ubi dicit quod illa di-
catur vidua, ut usus obtinuit cujus maritus mor-
33 tuus est, † & Baldus *in l decreto*, *Cod. ex qui-
bus caus.* Riminald. junior *cons.* 112. *numero* 94.
volum. 2. post Bald. *in cons.* 267. *num.* 4. *volum.* 3.
dicentes prædicta verba satis significari staote vi-
dua in habitu viduali, honorem, ac lectum ser-
vante, si ipsa non oupserit; sed nullo, & hone-
stiori modo dicitur vidua relicta continentiam
servare, atque non nubere, quàm si religio-
34 nem profiteatur. † Ergo species hæc non nuben-
di vere verificatur religionem prufitendo, cum
ex illo usu loquendi testatoris, non excluditur
ingressus religionis, quo magis castè vivere po-
test juxta intentionem legnotis, & multò ma-
35 gis considerato, ut dixi favore religionis., † cum
per ejus ingressum non extinguatur ususfru-
ctus, sed donec relicta usufructuaria vixerit
monasterio acquiratur, ut latè dixi *sub cap. in
præsentia de probat.* & tradunt Bart. post glossam
in auth. ingressi in 1. *lectura in fine*, *& in repe-
tit. numero* 52. *& seq. Cod. de Sacrosanct. Ec-
cles.* Baldus *numero* 12. Jason *numero* 48. Alex.
cons. 10. *numero* 14. *volum* 5. Abbas *in cap. fin.
numero* 2. *de pignoribus*, & esse communem sen-
tentiam testatur Covarruv. *in cap.* 2. *numero* 8.
de testam. & ex multis aliis comprobat Martha
de jurisdict. dict. p. 4. *cent.* 1. *casu.* 81. *à numero* 4.
† Ubi *numero* 7. ait cum aliis quod mens te- 36
statoris ioterpretatur, ut non trahatur ad
odiosa ex *l. Lucius in* 2. *ff. de legat.* 2. *l. testamen-
to centurio ff. de manumis. testam. cap.* 1. *de filiis
presbyterorum lib.* 6. Sed odium non reperitur si
vidua ingrediatur religiooem, aut profiteatur;
imò potius ibi mariti memoria honoratur, si
ejus relicta monasterium ingrediatur, ut *ibi*
Martha considerat. *numero* 9. & ante cum Lau-
rentius de Penu *in cons.* 30. *numero* 2. cum ex
hoc modo excusetur defunctus testator ab inju-
ria, ut fortè ejus bona alius occuparet secundus
maritus. Ergo.
Hæc ioquam omnia ego limito, quandu stat 37
statotum, vel consuetudo, quod verba testa-
mentorum ad literam intelligantur, quia tunc
etiam substitutus succeder, monasterio excluso,
ut per Sarmientum *lib.* 1. *select. cap.* 6. *colum.
ultima*, vers. *paaterea*, Monachius, Mantica,
in triglicent. 3. *quæstione* 63. *numero* 50. Fussar.
Gall, Rust. quos sequitur Barbosa *de appllat.*
verbo *filius numero* 154. † Ubi ex aliis multis 38
numero 155. 156. 157. limitat si in civitate ex-
tat statutum, quod monasterium, vel ingressi
in illud nun succedent: nam statutum servan-
dum erit, secundum quod interpretabitur vo-
luntas testatoris: sic cum Alciato, Peregrino,
Menochio, & aliis, † & quando stet in civi- 39
tate consuetudo, quod monasterium ingressi
ab intestato, noo succedant parentibus, & ag-
natis: sic cum Boerio *decis.* 354. *numero* 7. & 8.
Maouica, Fussario, Gallo, & aliis, & limitari
in Gallia ait, † in quo monasteria non succe- 40
dunt mouachis professis, Boerius Supra *numero*
8. Rebuffus, Benedictus, Fussar. Peregrinus,
& alii, quos refert idem Barbosa *dict. numero*
157. qui ante, & post *à numero* 158. alias pro-
sequitur limitationes ad doctrinam textus *dicti
cap. in præsentia de probat.* cum aliis juribus,
quæ *ibi* ego ex proposito expendi, qui *numero*
121. 122. 123. ponit ejus verum intellectum cum
multis ex moderniotibus explicans. † Sed hæc 41
non videntur applicari ad dubium, de quo nunc
loquimur, nisi in casu, quo testator expresè ca-
visset, quod relioquebat legatum viduæ castè vi-
venti in sæculo, nec monasterium intranti;
quod etiam ex adductis supra posset esse difficile
tamen magis testator tunc explanat suam volun-
tatem, quam quod explaoaverit in nostro casu
& ut his quæstionibus plenè satisfacias adjungea
alias quæ tractat Thomas del-Benè *de immunit.
p.* 1. *quæstione* 8. *dubit* 2. *ex sect.* 2. *usque ad sect.*
28. ubi de relictis piæ causæ.
Ad ultimam quæstionis partem an testator 42
possit præjudicare ordini Ecclesiastico per con-
ditionem, *si sine liberis*, quæ non excludit Ec-
clesiasticos, uec monasterium ante professio-
nem, etiam si alter filius sit substitutus, ut hanc
difficultatem Doctores resolvant ponunt plu-
res generales conclusiooes, de quibus latissimè
ego dixi *in dicto cap.* in *præsentia*, *de probat.*
† Videlicet conditio, si *decesserit sine liberis*, eva- 43
nescit, quandu institutus, vel legatarius religionem
ingreditur. Idemque esse si conditio concepta sit

si sine liberis legitimis, & naturalibus. Et quod pro non scripta habeatur, si ingrediens religio-
44 nem mortuus fuerit intra annum. † Et quod dicatur defecisse per ingressum monasterii, etiam si alter filius sit substitutus; & ex proposito agens, & alias conclusiones hujusmodi ponendo Martha *de jurisdictione dicta p.4. cent.1.casu.*95. resolvit in proposito, ut testator non præjudicat ordini Ecclesiastico per dictam conditionem, *si sine liberis decesserit*, quæ non excludit Ecclesiasticos, nec monasterium ante professionem,
45 etiam substituto altero filio. † Et est ratio quia ut scribit *ibi an.* 16, & ante *casu.*80. testator non potest expresse monasterium, vel Ecclesiam ab hæreditate excludere, si hæres institutus monasterium ingressus fuerit. Nec præsumi talem fuisse testatoris voluntatem, ut potius voluisset excludere monasterium, & admitti substitutum, ut probant Cardinalis Mantica *de conject. lib.*11. *tit.*7. *numero* 13. Menoch. *lib.*4. *præsumpt.* 83.
46 † Et nam quando jus disponit contra testatoris voluntatem non sit attendenda ejus voluntas, ut probant Dynus, & Bart. *in l. si ita quis* §.1.*ff. de legat.*2. Cymus, Ruinus, Bart. & Angel. *in auth. si rogati cod. ad Trebel.* Castrensis, Imola *in lib. si fideicommissum ff. de condit. & demonstrat.* per quam rationem Ruinus *in cons.*153. *in*
47 *fine volum.*3. † Concludit in his terminis monasterium concludere etiam filium substitutum: & comprobatur ex aliis congestis à Barbosa *de appel.* verbo *filius* ad *numero* 117. legendus usque ad finem; etsi in multis casibus per eum relatis, videatur monasterium excludi per substitutum, aut aliter.

48 Et secundùm eos existimo interpretandos esse Manticam, & Menochium relatos, & dicentes permittere leges, & canones fieri interpretationem pro filiis contra monasterium. Nam ut optimè, & diffusè respondent Decius *in cons.*425. Martha *dicto casu*, 95.*n.*21. hoc procedit respectu
49 legitimæ. † Sed quando filio relicta est legitima, tunc de jure magis favendum est religioni, & Ecclesiæ, quàm filiis, ut multis rationibus probat Decius, quod monasterium excludit etiam filium substitutum, aliis etiam comprobat *supra n.*22.23. & 24. Ubi cum Felino *n.*25. *fin. in di-*
50 *cto cap. in præsentia n.*56. † Dicit quod hic favor religionis procedit etiam, si substitutus sub hac conditione *factus fuerit Clericus sæcularis*, & simpliciter sacerdos, quia non potest reddi ratio cur non idem favor, de quo in §. *sed hoc præsenti, auth. de Sanctissimus Episcopis*, quæ generalis est ad favorem religionis in Clerico, quam qui debetur vitæ monachali, quando ipsa vita Clericalis futura sit perpetua: sic cum Ruino *dicto cons.*153. *à n.*1.*vol.*3. & cum Mantica *dict. conjectur. dict. lib.*11. *tit* 7. *col. fin.* alios infinitos referente; & ut melius resolvas explanabis hanc difficultatem per illa, quæ ego latissime dixi *in dicto cap. in præsentia à q.*1. cum pluribus subsequentibus.

QUÆSTIO XXXIII.

Statuta laicorum an sint servanda in curia Episcopi. Et an si Comes, aut Dux, sive Marchio creatus fuerit Cardinalis, queat statuto amittere Castrum, quod obtinuerat vigore primogenituræ. Et an quando civitas, seu universitas gravatur per numerum, focular̄iorum vigore statuti de damno dato, comprehendantur etiam Clerici, & computentur in numero ipsorum. Et an si statuta laicorum confirmentur per Pontificem, comprehendant Ecclesiasticos, & ejus successores.

SUMMARIUM.

1 *Ritus magnæ vicariæ Hospitalis, non habent locum in curia Episcopali Et quare* n.2.

3 *Statuta laicorum quæ sint condita in patrocinium Ecclesiasticorum, dum non sint per modum legis, videntur licere* n.4.

5 *Canonicum jus debet observari, dum agitur inter subjectos Ecclesiasticos, non statuta civilia* n.6.

6 *Statuta laicorum non servantur, dum ageretur de rebus Ecclesiasticis, sed canonicum jus.*

7 *Spirituales causæ, ut usurarum juramenti, & similes concernentes peccatum, si tractarentur in foro sæculari, debent decidi juxta jus canonicum nisi in ordinatoriis judiciorum, ut* n.8. & 9.

10 *Cardinalis, sive Episcopus creatus ille, qui erit Dux, Marchio, aut comes, non ideo feudum amittit, ut* n.13.14. & 15.

Feudorum jura prohibentia Ecclesiasticos succedere in feudis, non comprehendunt Cardinales. dict.n.10.

11 *Comes origine factus Episcopus non desinit esse comes, nec perdit comitatum, etiamsi haberet in feudum ab imperatore.*

13 *Comes, aut Dux, sive Marchio creatus Cardinalis, seu Episcopus; non ob id amittet Castrum, quod obtinuerat vigore primogenituræ, non enim Clerici sunt incapaces à feudis, nec à Majoratibus, & primogeniis, ut* n.14. & 15.

16 *Statutum super numero focularium gabellam imponens, non comprehendit focularia Clericorum* n.18. *etsi statutum quod universitates teneantur de incendiis, videatur Clericos includere* n. 17. & 23.

19 *Filius ingrediens Religionem fratrum minorum, non capacem bonorum in computatione legitimæ; nec facit partem, nec numerum* n.20.

21 *Clerici non tenentur ad pœnam de damno dato super numerum focularium; quia numerum non faciunt in computatione ipsorum.* & n. 22.

22 *Statuta Florentina Mediolani, Papiæ de damno dato quoad Clericos, intelliguntur in subsidium, sicut de jure non comprehenduntur minores, mulieres, senes, infirmi, & absentes, sed tantùm ad illud tenentur habiles, & præsentes tempore delicti, & maleficii, atque obligati ad custodiam, & capturam* num. 23. & 24.

25 *Onus à quo relevantur aliqui, quando dividatur inter non exemptos; quando tamen cadat in eum, qui privilegium alicui concedit exemptionis* num. 26.

27 *Damnum passus tenetur pro modo facultatum contribuere partem suam.*

28 *Statuta laicorum approbata per Papam, generaliter non inconcludunt Ecclesiasticos, si statuta*

tuta fuerint contra libertatem Ecclesiasticam, n.29.30. & 31. *nisi ex certa scientia aliter Pontifex vellet* n.32. & 33.

31 *Confirmatio privilegiorum non prodest privilegio injusto, nec prodest rebus injustè possessis.*

33 *Confirmatus actus ex certa scientia à Papa, dicitur actus Apostolicæ sedis.*

34 *Confirmatio statutorum facta per obreptionem, & subreptionem non valet.*

1 AD primam quæstionis partem suppositis
quæ supra dixi *sub. quæst.24 à n.1. & q.*
30. item *q.1.* etiam *à n.1.* Ubi de nonnallis fervandis Clericis in judiciis laicorum, juxta doctrinam textus, de quo *ibi* dixi, *in cap. quod Clericis. 9. de foro compet*; in quo cavetur causas Clericorum esse decidendas secundùm jus canonicum, & ob id statuta laicorum non esse servanda in foro Ecclesiastico, ut latè jam *supra* dixi *à quæst 1.* & firmarunt Joannes Andreas Compestellan. & Antonius de Butrio *in Rub. de consuetudine*, idem Anton. de Butrio *in dicto cap. quod Clericis*, Ubi Abbas *col. fin.* Alex. *in*
2 *cons.183. viso processu col.1. vol.2.* † indeque dicat
Afflictus *in constitutione Regni* incipit *si quis in posterum n.17.* quid ritus magnæ vicariæ Neapolis non habent locum in curia Episcopi, ut sequitur Joannes Anton. de Nigris *in extravag. unica de vita, & honestate Clericor. à n.350.* ex eo quia leges laicorum non ligant Ecclesiasticos ex nostro textu, ut jam sæpius dixi, nisi fuerint expresse approbatæ per Papam, vel tacitè ex regula textus *in cap.1. & 2. de novi operis nunciat.* cum similibus intelligendum juxta quæ latè scripsit Martha *jurisdict.p.4. cent.1. casu.19.*
3 Unde licet statuta laicorum, quæ essent condita in patrocinium Clericorum, deberent observari ex regula textus *in cap. si in adiutorium dist.10.* Ubi Doctores, & firmarunt Bald. post Bartol. & Oldradum *in l. cunctos populos cod. de summa Trinitate, & fide Cathol.* quos refert, & sequitur Bald. Perus in *tract. de statutis* in verbo *statuere statutarii n.10.* quos sequitur Martha *de jurisdict. dicta 4.p. cent.1. casu 50. numero fin.*
4 † Dummodo illa statuta non sint condita per modum legis, de quo *in l. le guvirtus ff. de legibus*, Doctores per textum nostrum; & per alia,
5 quæ dixi *ad quæst.1.* † Tamen cum quoties sumus inter subjectos jurisdictioni Pontificiæ debeat servari jus canonicum, & non statuta civilia, ut est communis opinio, de qua per Foller. *in sua practica censuali* in verb. *jur. vigorem numero* 22. post Innocentium, Fulgosium, & alios, quos allegat Maranta *de ordine judiciorum in 3.p.n.37.* cum aliis Corneus *cons.169. in hac consultatione numero* 4. vers. *his non obstantibus*,
6 *vol.3.* & Canonistæ in textu nostro. † imò & si ageretur de rebus Ecclesiasticis, non servarentur statuta laicorum, sed canonicum jus, Abbas, & cæteri *in cap.1. hoc tit.* Ubi ego dixi latè, Decius *in 2. lectura n.3.* Maranta *supra dict.3.p.n.*
7 76. † sicque dum sumus in foro canonico, & tractatur materia spiritualis, vel peccatum concernens sicut usurarum juramenti, & similes, ut tunc tales causæ, etiam si agerentur in foro sæculari, sint decidendi juxta jus canonicum Maranta *dicta p.3. numero* 73. Afflictis *decis.322.* Ubi Ursilis Socinus *in cons.77.n.20.volum.1.* uti habetur *in cap. fin. de præscript.* Ubi latè dixi, &
D. Fermosin. de Leg. Eccles.

in cap.2. cum aliis *de judiciis*, & *in tit. de foro comp.* & *in cap. tuam de ordine cognit.* & teneat Felinus *in cap. cum in causis numero 1. de testibus*, euenit tenendum, (ut *supra* dictum est quod non obstet dicere consuetudinem esse jus civile, *l. de quibus ff. de legibus*, ipsamque factam etiam esse per Clericos de populo; ideoque aliquando
judicandum esse jure civili laicorum in foro Ec- 8
clesiæ. † Quia respondetur negando cum populus Ecclesiæ non possit facere consuetudinem, vel statutum, ut post Hostiens. dicit Bald. *in cap. cum omnes in fine hoc tit.* Barbatia *in additionibus ad Abbatem in dicto cap. cod. Clericis de foro comp. numero* 45. in addit quæ incipit *non va-*
leret, Martha *num.7. dicto casu.50.* † Dicens 9
cum aliis etiam *numero* 4. ex regula textus *in cap. à nobis in 1. de sententia excommunic.* & *in cap. ut animarum hoc tit. lib.6. cap. cum esses de testamentis*, statutum pœnale non extendi contra non subditum; quæ ego limitarem in ordinatoriis judiciorum, juxta quæ dixi *in dicto cap. quod Clericis quæst. 1. & 3. supra in dicta quæstione 24. & quæst.30.*
Ad secundam quæstionis partem breviter ex 10
jam dictis doctrinaliter loquens Martha *de jurisdict. dict 4.p. cent.1. casu.97.* affirmat quod Cardinales possunt succedere ad feudum *ibi n.5.* contra Ruinum *cons.42 numero 9.* cum jura feudorum prohibentia Ecclesiasticos succedere in feudis, non comprehendant Cardinales. Et *ibi numero* 2. quod comes, qui succedit ad feudum vigore primogenituræ factus Episcopus, non amittat castrum, quia si Clericus primogenitus potest acquirere feudum; ergo multo magis retinere, Martha *dicto casu. 50. numero* 2. ubi ex Cephalo *in toto cons.1.* dicit hanc esse veram
rationem consulendi in hoc casu. † & Baldus *in* 11
inter dilectos de fide instrument. in fina dicat quod comes origine factus Episcopus non desinat esse comes, nec perdat comitatum, etiam si haberat in feudum ab imperatore; quia licet sit factus miles Dei, non tamen desinit esse miles sæculi, ad quod est propriè textus *in dicto cap. inter dilectos*, non inquam Episcopi comprehenduntur sub generali dispositione propter excellentiam dignitatis Episcopalis, ut scribit Zephalus *dicto cons.1.col.penult.* per multos numeros.
Ex quibus, & ex his, quæ latè scripsi *supra* 12
quæst.26. à n.1. Ubi an statuta super feudis comprehendant, aut excludant Clericos: & quid in majoratibus Hispaniæ per *ibi* dicto ex Molina *de primogeniis*, & ejus additionatoribus *ibi* relatis, & ex his, quæ dixi *in cap. in præsentia de pro. bas.* vers. *ad tertiam*, Ubi de dubio an majoratus profitentis transeat in monasterium: & *ibi quæst.9.* & *ibi quæstione.20.* Ubi in vers. *ad secundam* scripsi an *valeant conditiones in maioratibus adiectæ*, videlicet, *ne religiosus monialis, aut monasterium succedat.* † Breviter 13
nunc respondeo quod si comes, aut Dux, sive Marchio fuerit creatus Cardinalis, seu Episcopus, non ob id queat statuto Castrum amittere, quod obtinuerat vigore primogenituræ. † Tum
quia ut dixi in locis citatis, & *in cap. caterum 5. de iudiciis*, Clerici non sunt incapaces à 14
feudis, nec à majoratibus, & primogenitura, quæ in Hispania practicatur. † Deinde quia tale statutum laicum directè tenderet ad li- 15
bertatem Ecclesiæ impediendo, ut comes, Dux, vel Marchio timore amittendi Castrum

suæ primogenituræ non fierent Cardinalis, sive
Episcopus.
16 Ad tertiam quæstionis partem, an quando ci-
vitas gravatur per numerum focularioram vigo-
re statuti de damno dato, comprehendantur Cle-
rici, & computentur in numero ipsorum, & quia
difficultas hæc pendet admodum ab his, quæ dixi
de contributione Clericorum *à quæst.* 8.9. *&* 10.
cum aliis, itemque sub *quæstione* 24. etiam dixi
de statutis pœnalibus, an in illis Clerici compre-
hendantur. Quibus visis nunc, breviter respon-
dendo dico quod illo statuto Clerici non tenentur,
tum ex dictis *à quæstione* 6. *de locustis, vermi-
bus, & bruchis &c.* tum ex aliis adjunctis etiam
à quæstione 10. *& à quæst.* 1. per quæ satis abundè
probavi Clericos, & Ecclesiasticos non teneri ad
reparanda damna communitatis, nisi in subsi-
dium, ut expendi sub *quæst.* 12. 13. *&* 14. quod
esset contributionis species illicita, si Clerici vir-
tute statuti laici ad illa tenerentur, sine assensu
Pontificio, aut superioris Ecclesiastici, ut *ibi* ex-
17pendi. † Quare ut docent Bartolomæus de Capua
super caput *de clandestinis n.* 5. Martha *de jurisdi-
ctione dict. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 96. *n.* 6. licet statu-
tum, quod universitates teneantur de incendiis,
ut consuluit Alba *in cons.*275. *& sequent.* Roman.
in cons. 7. vers. *necessariis*, Caleanus super statuto
Broxiæ *in cons.* 61. incipit *ventura*, & in Regno
Neapoli adsint plures constitutiones, & capitula
Regni contra communitates super provisione præ-
dictorum damnorum, quæ ex focularis vulgo
fuegos, Chimineas, o humos, sunt soleantque similia
statuta condi sub comminatione pœnæ solvendæ
per universitatem secundum numerum focula-
riorum, videanturque Clerici inclusi cum faciant
18numerum foculariorum civitatis, vel villæ. †
Tamen verius esse ut Clericorum focularia non
computentur in numero quia numerus focula-
riorum tantùm intelligitur de subditis ipsi sta-
tuenti solventibus, sed Clerici non subsunt lai-
cis; ergo nec debent solvere damnum, & multò
minus pœnam per dicta latè *supra q.* 24.
19 Et confirmatur ex doctrina Baldi *in l. unica in
princ. numero* 11. *cod. de caducis tollend.* Alex. *in
l. planè* §. *si duobus n.* 7. *ff. de legat.* 1. Aretini *ibi
col.* 8. *in fine* vers. *&* quia, Imola *col.* 2. *circa
finem*, Crotus *in l. reconjuncti numero* 130. *ff. de
legat.* 3. Fabianus *in auth. novissima ord. de inoffi-
cioso testam. numero* 211. idem Alex. *in l. si pater*
20*filium num.* 143. *ff. de inofficioso testam.* † Qui
dicunt idem de filio ingrediente religionem fra-
trum minorum, non capacem bonorum, qui in
computatione legitimæ filiorum, nec facit par-
21tem, nec facit numerum. † Et sic fiet ut si loqua-
mur de pœna applicanda fisco, propter damnum
datum ex numero foculariorum, Clerici non te-
neantur, quia numerum non faciunt in compu-
22tatione ipsorum ex dictis. † Itemque si loquamur
de damno dato, quia ut contigit pluribus statu-
tis Mediolani, Papiæ, Florentiæ, & similibus,
quibus tenentur communitates, emendam dam-
ni, intelligantur in subsidium, ut dicunt Albe-
rius *de statutis p.*2. *q.*84. Hypolitus Bonacos, *in
quæstion. criminal.* Rubr. de damno, & incendio
23non comprehendantur Clerici. † Sicut nec de
jure communi comprehendantur minores, mu-
lieres, senes, infirmi, & absentes, Albericus
supra q. 68. Bald. *in Rub. cod. qui accusare non pos.
n.* 50. Plotus *in l. si quando n.* 863. vers. *quinqua-
gesimo sexto cod. unde vi*, Romanus *dicto cons.* 7.
n. 1. *&* 9. † Ad quod damnum datum solum te- 24
nentur habiles, & præsentes tempore delicti, &
maleficii, atque obligati ad custodiam, & captu-
ram, ut dixit Innocent. *in cap. gravi de sent. excom-
munic.* Afflictis *in constit. Regni* incip. *generalia
jura n.*3. Thobias Novius *in cons.* 46. † Ideoque 25
dixerit Petrus de Ubaldis *in tract. de collectis n.*31.
ut augeri debeat onus aliis non exemptis, sed com-
prehensis à statuto † Quod limito quando exem- 26
ptio facta est alicui particulari ex privilegio, quia
tunc non augetur onus aliis, sed privilegium
vertitur in damnum concedentis, Bellon. *in cons.*
28. & latè Nicolaus Festasius *tract. de collectis
cap.* 2. *à n.* 67. & multò magis in privilegiatis de
jure communi, Martha. *n.*11. *dicto casu* 96. & uti-
nam sic in nostris Regnis practicaretur, ut vicini
comprehensi in statutis, non gravarentur in plus.
Et in utroquequo inquam articulo existimo ut 27
comprehendatur ad solutionem damni, & pœnæ
is etiam, qui damnum passus est; nam secundum
veram opinionem tenetur contribuere partem
suam pro modo facultatum suarum ex *l.* 2. §. *cum
in eadem nave ff. ad leg. Rhodiam de jactu*, Baldus
in l. ab omnibus §. *si Titio ff. de legat.* 1. Albericus
de statutis in 2. *p. q.*67. vers. *item quæritur* Martha
dicto casu 96. *in fin.* contra Bertrandum qui *cons.*
227. *n.* 8. *p.* 1. contrarium consuluit.
Ad quartam quæstionis partem an statuta lai- 28
corum confirmata per Papam, servanda sint inter
Ecclesiasticos: & licet communis Doctorum sen-
tentia sit affirmativa absolutè, *in c. ad nostram
de probat.* Abbas, & Felinus in hoc nostro textu,
† Tamen quia generaliter approbans Papa laico- 29
rum statuta non censetur approbare illa quæ sunt
contra libertatem Ecclesiasticam, ut docent Fe-
linus *hic n.*4. *& in dicto cap. ad nostram n.* 4. *de pro-
bat.* Corneus *cons.*9.*n.*5. *& cons.*25.*a n.*20. *& cons.*
36. *in fine vol.* 3. Parisius latè *cons.* 206 *per totum
volum.*3. Beroius *in cons.* 107.*n.*11. *&* 108 *n* 25.
vol. 1. Honded. *in cons.*20. *n.*25. *vol.* 2. † Dicunt 30
Zinus, & Baldus *in l. cum oportet cod. de bonis quæ
liber*; ut confirmatio privilegiorum non prosit
privilegio injusto, imò, & Baldus *in l.* 1. §. *fin. ff.
de his, qui sunt sui, vel alieni iuris, & in c.*1. per illum
textum, per quos fiat investitura non prodest rebus
injustè possessis, Roman. *in cons.*27. *præsens casus*;
& quod generalis confirmatio non comprehendat
injusta, vel contra libertatem Ecclesiæ, ut diffusè
scribunt idem Felinus *in c. cum venissent n.* 2. *de
testibus*, Ancharran. *in c. ex parte in* 1. *de rescriptis*
ubi idem Felinus *à n.*39. juxta multa etiam, quæ,
latissimè scripsi sub *tit. & Rub. de confirmatione
utili, vel inutili.* † Sequitur dicendum, ut non om- 31
nia statuta laicorum confirmata per Papam, sint
servanda inter Ecclesiasticos in præjudicium liber-
tatis Ecclesiasticæ, & jurisdictionis Ecclesiæ, cui
non censetur summus Pontifex voluisse derogare,
nisi ex certa scientia, non inquam ex generali con-
firmatione, Baldus *in cons* 336. *vol.*3. si tamen ex
certa scientia aliter debet dici. † Quia ut dicit 32
idem Bald. *in l. ex placito cod. de rerum permutat.*
actus confirmatus à Papa ex certa scientia, dici-
tur actus Sedis Apostolicæ; & ob id ut expendit
Martha sint servanda statuta à Papa ex certa
scientia alia congerens *lib.* 4. *de jurisdict. p.* 4.
casu 99. † Ubi *numero* 5. addit ut confirmatio 33
statutorum, etiam de plenitudine potestatis
facta per obreptionem, & subreptionem non
valeat ad quod præter alia generaliter dicta
latè infrà *in dicto titulo de confirmat. utili,*

vel

vel inutili, dixi Rub. *ibi sub. quaest.* 3. vers. *ad tertiam*, & quando possit cognosci confirmationem factam esse ex certa scientia Papae, dixi *ibi in cap.* 8.*q.*1. & de ea sub Rubrica Et secundum relatam distinctionem intelligi debet Daniel *de nobilibus* qui in suis *contr. disp.* 61.*n.*35. ait quod si statuta confirmantur jure canonico non sunt contra libertatem Ecclesiasticam & quod Clericus ea non servans punitur ab Ecclesiastico.

QUÆSTIO XXXIV.

An debeamus opinionem quæ favet Ecclesiæ amplecti, quando sumus in dubiis si aliquod statutum sit contra immunitatem Ecclesiasticam. Et quid sentiendum sit de aliquibus Justiniani imperatoris constitutionibus, præsertim. 3.5.6.57.& 58 Et an si conciliarii vulgo *de camara* in his Regnis Hispaniæ ex proposito desinant consultare ad pinguiores Episcopatus Episcopos existentes in minoribus ut sic non expediantur tot Bullæ, ut solent in istis translationibus expediri in Curia Romana, faciant contra libertatem Ecclesiasticam. Et quid debeant facere Episcopi, dum judices laici, aut Principes edunt aliquod statutum contra libertatem Ecclesiæ. Et an teneantur defendere ex officio Clericos tributis gravatos, & quomodo. Et an judices sæculares statuentes in Clericos, seu eos trahentes ad tribunal sæculare, & personas Ecclesiasticas extra casus à jure permissos, possint examinari, & puniri in Sancto inquisitionis tribunali.

SUMMARIUM.

1 *Opinio, quæ favet Ecclesiæ est in dubio tenenda, quando dubium est, si aliquod statutum est contra libertatem Ecclesiasticam propter exuberantiam immunitatis Ecclesiasticæ, ut* n.2. *& de praxi* n. 10.

3 *Justinianus leges aliquas tulit de dogmatibus Ecclesiasticis perscrutandis, quæ juste fuerunt. sublatè.*

4 *Leges Justiniani de rebus Ecclesiasticis, quatenus sunt justa, & legitimæ, non sunt sanctiones aliquid novi ordinantes, sed executiones canonum jam ante in conciliis legitimè constitutorum.*

6 *Conciliarii de Camera, non proponentes Regi nostro ad Episcopatus pinguiores, alios Episcopos inferiorum redditaum, abstracto odio, non videntur infringere libertatem Ecclesiæ in fraudem obventionum Papæ, aut Cameræ Apostolicæ, ut* n.7.8.& 9.

9 *Actiones liberæ in se non obligant in conscientia.*

10 *Statutum, ex quo dubium oritur, num præjudicetur libertati Ecclesiæ, debet mandato Episcopi à laico declarari; quod si aperte sit contra eam debet tolli, & ab eo declarari irritum, & inane.* n.11.

12 *Episcopi ex officio tenentur defendere Clericos injuste tributo gravatos, etiam si ipsi gravati non implorent officium Episcopi, alias peccent, ut* n.13.15. & 22

13 *Episcopi debent publicare in suis Diœcesibus esse excommunicatos, & interdictos à jure eos, qui suo, vel alieno nomine exigunt, vel extorquent ab Ecclesiasticis contributiones extra causam negotiationis. Et quare?* n. 14. *Et quando id debeant facere, & cum qua citatione, & praxi.* n.18.

15 *Episcopi neligentes in defendendo immunitatem Ecclesiasticam, excommunicati sunt, & ligantur censuris ultro consentientes gabellas seu non resistentes prædictis impositionibus, ut* n.17. & 23.

19 *Citatio partis requiritur in declaratoria sententia pœnæ incuriæ ipso jure, etiam si factum sit notorium, ut* n.20. *& hoc quando Episcopus vult procedere nominaliter exprimendo personas, non si generaliter* n.20.21.

22 *Episcopi possunt procedere ad declarandos excommunicatos esse imponentes, seu exigentes gabellas, etiam nulla præcedente quærela Ecclesiastici, qui gravatur.*

23 *Episcopi ultro consentientes gabellis, & impositionibus absque Romani Pontificis licentia expressa, non tantum peccant mortaliter, sed etiam incurrunt excommunicationem, & depositionem ipso facto.*

24 *Statutorum laicorum ad jurisdictionem eorum sit argumentum.*

25 *Immunitatis Ecclesiasticæ fractores gabellis, & aliis impositionibus non prosticatur, ut puniantur in sancto inquisitionis Tribunali* à n.32. *Etsi aliter affirment Bannez, & Bartholom. Solonius, qui dicit ut sint suspecti de hæresi judices, qui contra jura canonica, & civilia trahunt Ecclesiasticos ad sua tribunalia* n. 26. & 27. *& comedentes sine necessitate carnes in die veneris, & qui communicaret sub utraque specie. Et Beltran de Guebara ex sacra Rota dicens suspectos se reddere, qui detrahunt immunitati Ecclesiasticæ* num. 28. 29.30. & 31. *Ubi casus de facto narratur de quodam, qui subiit censuram sancti officii.*

32 *Inquisitores Hispaniæ absque consultatione D. Inquisitoris Generalis, supremique concilii in gravibus nimis, & contra personas Illustres non solent progredi; item, & inquisitores itali, non nisi consulta sacra congregatione S. Romanæ, & universalis inquisitionis &* n.33.

33 *Incarceratio in secretis carceribus; imò & quælibet alia apprehensio, sive vocatio, vel admonitio ab inquisitoribus facta, maximam notam infamiæ infert.*

1 AD primam qoæstionis partem suppositis quæ ex multis docet novissimè D. Tapia Archiepiscopus Hispalens. *p.1.summa lib 4. de legib. q.15.* per plures articulos agens de obligatione legis dubiæ, & probabilis, de qua jam nonnulla dixi *supra in Rubrica*, & aliqua sub *cap.1.hoc tit.* Nunc jam breviter ad propositum dubium respondeo affirmativè, eo quod indubio est tenenda opinio qoæ favet Ecclesiæ ex doctrina textus *in cap. fin. de sent & re judic. & ex l.sunt personæ ff.de religiosis, & sumptibus funerum*: sic docent Felinus *in dicto cap.1.de const.* Jason *in l.filius familias* §. *Divi n.82.* & in repetitione *n.110. ff. de legat.1.* Decianus *lib.3. cons.80.n.22.* Hondedeus *lib.1.cons.3.n.24.* Diana *p.1.tract.2. res.65.* Ubi dicit valde notandum, quia quotidianoin Maynardus *de privilegiis contra venetos p.2. art.22.n.61.* Belletus *in disquisit.*
2 *Clericor.p.1.tit.6.§.4.n.13.* † Et sic amplector in casu nostro propter exuberans privilegium immunitatis; etsi certo sciam in aliis dubiis, quæstionibus standum esse pro possessione, verum altius considerando existimo rectè dictam doctrinam procedere, quia cum in tota tractatione hujus textus, actum sit de invalidandis laicorum statutis respectu Ecclesiasticorum, sequitur ut cum jam sæpè dictum sit statuta laicorum, etiam Clericis favorabilia in quantum procedunt à laicis, non imperare; ergo multo melius, si dubium sit an aliquod statutum fuerit, aut sit contra libertatem Ecclesiæ: & vide *infrà* vers. *ad quartam, & quintam.*

3 Ad secundam quæstionis partem suppositis etiam multis, quæ *supra* expendi à quæstione 1. hujus textus nostri, quatenus divi rejiciendas esse leges imperiales immunitatem Ecclesiæ invertentes. Et cum negari non possit Justionanum imperatorem nonnulla etiam liberius præter jus, fasque sanxisse, in qua re quantum, & sibi, & toti imperio nocuerit, non obscure ostendat Berojus *anno Christi 528. & anno 549.* Ubi breviter ait eundum dogmatibus Ecclesiasticis perscrutandis plusquam imperatorem decet curiosè vacaret universum pessumdedisse imperium, & Azor. *instit. moral. tom.1. lib.5. cap.20.§. item leges*, sic dicentis ex *causa 11.q. 1. & cap.non nimn de immunit. Eccles. cap. quamquam de cens.lib.6.cum* Bulla cœnæ *iniquis Justiniani legibus, & aliorum Principum sæcularium circa personas, & causas Ecclesiasticas sancitis rectè communi jure derogatum*; ideo si leges illæ sint contra libertatem, & iniustas
4 non sustineantur. † Etsi revera, ut dicuot Tannerus *in 2.2. D. Thom.disp.1.q.4.dubio.1.n.30.* Diana *p.1.tract.2.res.105.* constitutiones Justiniani de rebus Ecclesiasticis, quatenus sunt justæ, & legitimæ, non sint leges, aut sanctiones Ecclesiasticæ novi quidpiam ordinantes, præscribentes, aut definientes circa finem, disciplinamque Ecclesiasticam, & solùm sint mere executiores canonum jam ante in conciliis legitimè constitutorum spectantes ad conservationem, & eorundem securiorem obsetvationem: & sic patet ex dictis *à quæstione 1.*

5 Ad tertiam quæstionis partem, suppositis quæ *infrà* dico *in tit. de translatione Episcopi, & in cap. inter corporalia ibi*, quia dum hæc scribo in his proximè retro mensibus, nonnulli Episcopi Episcopatum impinguium translati sint Regum nominatione ad majores, & pinguinores, & à mense junii huc actum fuerit de gahellandis Clericis juxta *supra* ponderata *quæstione 13. & 14.* Et quia dictum erat nostrum Alex. VII. Pontificem Maximum noluisse, nec prorogare sexennium jam finitum die ultima julii anni 1656. antiquorum millionum, cujos Pontificio consensu in comestibilibus speciebus, carnis, vioi, olei &c. Sexennio per ultimam Innocentii. 10. prorogatiooem Clerici, & Ecclesiasticæ personæ collectarunt Regi nostro Philippo IV. cum cæteris subditis castellæ utriusque, & legionis Regnorum, & in simul alia nova gabella de uno asse in qualibet libra carnis, juxta relata *in dicta quæst.13.* & quod ex non præstito assensu Pontificio nunc temporis io proximo mense novembris practicatum, aut resolutum à Conciliariis supremis *de la Camara*, quibus incumbit consultare viros idoneos ad Episcopatus, ut Rex eligat, ne in posterum consultationes fierint de Episcopis actu exiltentibus. † Veoit (ut audivi in fine 6
prædicti mensis) in dubium an hæc resolutio aliquo modo tenderet in gravamen Cameræ Apostolicæ, quia dum major copia, & numerus Episcopatuum est, sit etiam amplior numerus bullarum expeditarum in curia, quarum causa, & expeditione patrimonium Papæ, & illius curiæ Romanæ ditatur. Et in cortice hoc dubio inspecto suaderi potest ex multis, quod tale decretum, seu consultatio verbo tantùm facta, nullius sit momenti, ut statutum factum à Principe, seu judice laicorum nocivum Ecclesiasticæ libertati ex multis, quæ possunt hic aggregari *à quæstione 1.hujus textus*, præcipuè si consideretur fortè ex nullo alio prætextu uriri, quàm ex eo, quod summus Ecclesiæ Præsul oegaverit petitam licentiam, ut Ecclesiastici collectarentur, quo facto nemo erit, qui valide negare possit timorem iucuti talem toui cutiæ Romanæ (etsi Papæ) qualis potest considerari ex denegata, aut resticta illius curæ, sustentatione, & ministrorum in ea degentium ad tales expeditiones, & similes destinatorum, ergo.

Verùm existimatur dicendum quod si ex- 7
tra odium secluso relato prætextu, sed consideratis tantùm hujus Regni, & subditorum etiam Ecclesiasticorum necessitatibus, & quod ex extractione pecuniæ ab his Regnis non tantùm ipsi promoti, sive translati depauperantur, & depauperant consanguineos, amicos, & non fidentes, à quibus mutuam pecuniam accipiunt, quam fortè postea solvere nequeunt, aut morte præveniri; imo & derelinquunt pauperes proprios, & Episcopatus, quibus clargiri tenentur; eo quod pecunias, & redditus pro illis destinandos erogationis, & subventionis officio absumunt in expeditionibus Bullarum ad se ipsos transferendis de Episcopatibus io Episcopatus, in quibus adest, & miliat boni communis, & publici causa, ut prædicti conciliarii non consultantes Episcopos traosferendos, sed viros provectos de novo Episcopns creandos non irrogent injuriam Pontifici, nec suæ cameræ Apostolicæ, aut ministris prædictis curiæ Romanæ. † Et est ratio quia cum actus consu- 8
lendi Episcopatus sit mere facultatibus ex his, quæ dixi ad alium propositum *in caput non liceat Papæ de præscriptionibus*, sequitur, ut quoties sunt viri idonei alii, qoent libere de illis consultatio, & propositio ad Regem

fieri

fieri, & non de aliis, qui jam Episcopi sunt, maxi-
mè si consideremus oportere, ut quilibet Episco-
pus sit unius, & singularis Ecclesiæ sponsus, ut
cum amore tractet, & serviat, ejusque bona, &
præeminentias, seu pertinentias curet, & admi-
nistret, quod non sic fit ab Episcopis multis, qui
dunt aggregant pecunias, & forte indecenter
thesaurizando ad tales expeditiones Bullarum, &
ad se ipsos transferendos pauperes derelinquunt,
& amittunt plures suarum Ecclesiarum redditus,
& prærogativas ex qua causa si factum sit utiliter
nimis, & CHRISTIANE factum credi debet,
nisi inter misceretur aliquod peccatum ortum à
prætextu talis consilii, seu decreti ponderato in
præcedenti versiculo, quia non à natura actus,
sed à malitia operantium, & consulentium pro-
9 veniret; † Non enim actiones in se liberæ obli-
gant in conscientia. Et sic concludo quod sive
consulant viros Episcopos, aut alios non Episco-
pos ad Episcopatus, dum vero idoneos non esse,
nec Consiliariis, nec Principi eligenti imputan-
dum ad culpam, nec ad aliquam immunitatis fra-
ctionem.

10 Ad quartam quæstionis partem per dicta *n.* 1.
& in vers. *ad quintam* abundè responderi potest;
& sic breviter nunc dico cum Sairo *de censuris*
lib. 3. *cap.* 34. Alterio *lib.* 8. *disp.* 16. *cap.* 6. *dubio*, 54.
Diana *p.* 3. *tract.* 1. *res.* 68. Felino *hic n.* 145. quod
si dubium est an statutum editum à laicu, sit con-
tra libertatem Ecclesiasticam, damnumque Eccle-
siis, & Clericis inferat, possit Episcopus tunc co-
gere statuti conditorem ad declarandum expresè
tali statuto Clericos, & Ecclesias non comprehen-
di; quod si perspicuè constet illud statutum esse
contra libertatem Ecclesiasticam, debet præcipere
conditori, & ipsis, ad quos pertinet, ut ipsum
11 omnino tollant; † sed si hoc minimè efficere ve-
lint, debet ipse Episcopus authoritate sua tollere,
& declarare hujusmodi legem, actum, sive prag-
maticam, aut aliam ordinationem esse irritam, &
invalidam: & confirmatur ex dicendis statim.

12 Ad quintam quæstionis partem, an Episcopi
teneantur ex officio defendere Clericos injustè
tributo gravatos, & ex proximè dictis, dico ut
teneantur eos defendere ex vi, & obligatione sui
officii, etiam si ipsi gravati non implorent offi-
cium Episcopi, quasi si hanc defensionem omit-
teret, peccaret mortaliter, cum ita præcipiatur,
& injungatur Episcopis in *Clem. fin. de censibus.*
13 † Ubi cavetur, ut diœcesani locorum omnino
publicent, & publicari faciant excommunicatio-
nis, & interdicti sententias à Jure prolatas eos,
qui suo, vel alieno nomine exigunt, vel extor-
quent ab Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis pro
earum rebus propriis, quas non negotiandi causa
deferunt, vel deferri faciunt, vel transmittunt,
donec exacta restituantur, & transgressores satis-
fecerint competenter: sic ordinarii Lap. Imola,
Abbas Zabarela, Panormitanus, Paulus del-Ca-
zer, Bonifac. de Vitalinis, Vivianus *in rationali*
lib. 3. *pag.* 412. Alagona *in compendio pag.* 528.
remissive Gomez *in concordant. p.* 1. *&* 2. novissi-
mè D. Tapia Archiepiscop. Hispalen. *tom.* 1. *sum-*
ma lib. 4. *de legibus quæst.* 11. *tit.* 23. † Ubi *num.* 1.
14 addit procedere etiam quia eis ex officio compe-
tit defendere immunitatem Ecclesiasticam à Sa-
cris canonibus, & conciliis generalibus statutam,
ut patet ex jam adductis *à quæst.* 1. & per illa,
quæ dixi *supra sub quæst.* 17. à vers. *ad secundam*,
ubi maximè commendatur in extravaganti unica
de immunitate Ecclesiarum, da qua *ibi* dixi.

Itaque præcipitur in dicta *Clem. fin. de cens.* ut 15
postquam ipsis Episcopis de his constiterit, de-
nuncient, ac omnino publicent esse excommuni-
catos, aut interdictos (respectivè scilicet) à Jure
eos, qui ab Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis pro
earum rebus propriis, ut dictum est *n. præcedenti*,
& eos tandiu faciant publicari, donec illi sic extorta
restituerint, & de transgressione hujusmodi satis-
fecerint competenter: ita Tapia. † addens quod 16
Episcopi sic facere negligentes peccant mortali-
ter, ante illum Sanchez *tom.* 1. *conf. lib.* 2. *cap.* 4.
dubio 55. Ubi etiam dicit Episcopos excommu-
nicatos esse, quanduque differant Ecclesiasticam
immunitatem defendere, Cardinalis Lugo *tom.* 2.
de justitia disp. 36. *sect.* 7. *in fine*. Ubi plures refert,
† & ligari censuris Episcopos ultro consentientes 17
gabellis, seu non resistentes prædictis impositio-
nibus tenent Ugolinus *Bulla cœnæ* vers. *autem eis-*
dem num. 1. Duardus *q.* 20. *n.* 4. Alterius *disp.* 19.
cap. 2. *col.* 2. *& seqq. & cap.* 4. Beler *disquisit. Cle-*
ricor. p. 1. *tit. de exemption. Cleric.* & Bonaci in §. 9.
per tot, præsertim n. 2. *ad finem*, Nicolaus Garcia
de beneficiis, *p.* 2. *cap.* 3. *n.* 16. Palafox Episcopus
Oxomens. *in allegat. supra q.* 13. *&* 14. relata pro
immunitate *lit. M. M. M. & in aliis litteris se-*
quentibus.

Hæc inquam debent practicari modo sequenti, 18
ut non quomodolibet delictum constare debeat,
sed parte vocata, & audita ab Episcopo, vel ejus
Vicario, ut ait glossa *in dicta clem. fin. de cens.* ubi
Cardinal. *quæst.* 9. Imola *n.* 14. Navarrus *in ma-*
nuali, cap. 17. *n.* 201. † ratio est quia citatio partis 19
requiritur in declaratoria sententiæ pœnæ incursæ
ipso Jure, ut per Tyraquel. *in tract. res inter alios*
act. 24. Gigas *de pensionibus q.* 78. *n.* 5. Covarruv.
in cap. alma mater p. 1. §. 9. *num.* 5. *ante finem*, Qua-
rus *in* §. *fin. q.* 31. *n.* 3. Mandosius *in tract. de moni-*
tor. quæst. 26. *in fine*, Joannes Valerius *de different.*
inter utrumque forum verbo *excommunicatio* dif-
ferentia 20. *num.* 1. vers. *sed certè* Fichard. *tom.* 1.
comm. opinion. lib. 2. *tit.* 2. *n.* 6. *pag.* 289. Aloysius
Riccius *in collect. decis. par.* 4. *collect.* 869. Suarez
tom. 5. *de cens. disp.* 3. *sect.* 20. *num.* 5. Avila *de cen-*
sur. p. 2. *cap.* 5. *disp.* 1. *conclusione* 2. *dub.* 5. † Et hoc 20
verum esse ait D. Archiep. Hispalens. *n.* 3. *art.* 23.
etiamsi factum sit notorium, quia adhuc debet
pars citari, & judicialiter audiri, ut bene ait Imola
citatus, & patet ex *dicta clem. fin. de cens.* in verb.
si constiterit, de quo docet Seraphinus *decis.* 601.
num. 3. Cardinal. Tuschus *tom.* 2. *lit.* C. *conclus.* 368.
à num. 2. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 34. *n.* 26.
Moneta *de commutat. ultimarum volunt. c.* 7. *n.* 139.
Nicolaus Garcia *de benef. p.* 6. *cap.* 3. *num.* 36.
Barbosa cum aliis pluribus *in tract. de clausulis*
usufrequent. clausul. 146. *n.* 1. dicentes, ut im-
portet cognitionem judicialem.

Hanc verò doctrinam limitant Imola *in dicta* 21
clem. num. 16. Tapia *dict. n.* 3. *in fine*, ut id intelli-
gatur quando Episcopus vult nominaliter proce-
dere nominando distinctè, & expresè personas,
secus autem si procedat generaliter, quia tunc non
requiritur citatio. † Imo addit Archiep. Tapia 22
num. 4. quod potest Episcopus de hoc excessu in-
quirere, etiam non præmissa quærela Ecclesiasti-
ci, qui gravatur, quia ut jam latissimè dixi *à q.* 1.
hoc privilegium spectat Jus publicum, *cap. si di-*
ligenti de foro compet. & quia respicit periculum
animarum, ut dicitur in *prædicta clem. fin.* & te-
nent glossa *ibi* Cardin. *q.* 10. Imola *dicto n.* 16.

23 Imò addit idem Tapia *dicto art.* 23. *q.* 11. *lib.* 4.
de legibus num. fin. Ut Episcopi ultro consentien-
tes talibus impositionibus, absque Romani Pon-
tificis liceotia expressa, non tantum peccent mor-
taliter, sed etiam excommunicatiooem majorem,
& depositionem ipso facto incurrant probans ex
expresso Concil. Lateranensi novissimè sub Leo-
ne V. anno 1521. *sess.* 9. *ad finem* §. *& cum à Ju-
re:* de quo ulumo amplius non ago, cum latè
jam scripserim *supra dicta q.* 17. in vers. *ad secun-
dam*, ubi plura Jura, & Bullas expendi.

24 Ad ultimam quæstionis partem, etsi pro latiuri
materia possem alias adjicere, quarum plures re-
peries infra *in tit. de judiciis, & in tit. de foro com-
pet. & in cap. tuam de ordine cognition.* cum de
statutis laicis ad Jurisdictionem laicorum in Ec-
clesiasticos bene inferant communiter omnes Do-
ctores docentes optimo Jure humano, & Divino
prohibitum ex his, quæ etiam dixi *supra dict. q.* 17.
25 vers. *ad tertiam.* † Nunc pro coronyde, & ad ex-
citandam puniuonem, aggravationem, & terro-
rem statuentium laicorum, judicumque infrigen-
tium Ecclesiasticorum immunitatem legitimum
dubium fit, an sic laici statuentes in eos, vel tra-
hentes ad eorum tribunal Ecclesiasticas personas,
sive Clericos extra casus à Jure permissos possint
in Sacro nostro tribunali inquisitionis à fidei quæ-
26 sitotibus examinari. † Et pro affirmativa senten-
tia sunt Doctores sequentes, Dominicus Bañez
in 2. 2. *q.* 67. *art.* 1. *conclus.* 4. Ubi sic asserit ex
dictis, sequitur suspectos esse merito de hæresi
Luterana sæculares judices, qui Clericos contra
sua privilegia comprehendunt, vel ad sua tribuna-
lia trahunt, quia facto ipso confirmant, quod errot
Luthetanus asserit, scilicet Clericos subditos esse
Principibus sæcularibus, quemadmodum si quis
imaginem conculcaret vehementer esset suspectus
27 de hæresi Lutherana, quæ asserit imagines non
esse colendas. † Et Battholom. Salonius *in* 2.
2. *D. Thomæ q.* 67. *art.* 1. *conclus.* 3. Ubi etiam ait
Principes vel Judices, qui contra Jura canonica,
& civilia, trahunt Ecclesiasticos ad sua tribunalia,
sunt suspecti de hæresi Lutherana, posseque con-
tra istos juste officium Sanctæ Inquisitionis pro-
cedere ex eo; nam qui convenit cum hæreticis in
factis, in quibus illi protestantur suas hæreses, est
28 vehementer suspectus de illa hæresi. † Ut qui
comedit sine ulla infirmitate carnes die veneris,
est suspectus de hæresi Lutherana, & qui com-
municaret sub utraque specie, esset maximè sus-
pectus de hæresi Bohemiorum, quia talia facta
protestaotur illas hæreses. Sed hæretici negantes
Jurisdictionem, & immunitatem Ecclesiasticam,
docent à judice sæculari esse judicandos. Ergo ju-
dex sæcularis, si ita manifestè, convenit cum hæ-
reticis, qui protestantur ipsi suas hæreses, & esset
simili hæresi maximè suspectus, & ab Inquisito-
ribus examinandus ita Solonius.

29 Hanc tenet sententiam Beltran de Guebara *in
propugnac. libert. Eccles. assert.* 2. §. 2. *num.* 21.
Bozius, *de Jure naturali, & Divino libert. Eccles.
lib.* 5. *cap.* 15. & Sacræ Rotæ auditures pro causa
Veneta anno 1606. in assertione libertatis Eccle-
siasticæ circa finem in verbis sequentibus *animad-
vertere debent Doctores cujuscumque notæ sint, &
qualitatis, dum contra Sacros canones* (eos sæpè
pravè interpretando, & detorquendo) *Ecclesias-
ticæ detrahunt immunitati, & libertati suspectos se
reddere, quod malè de ea sentiant, & tacitè, vel
expressè cum illis consentiant, quos jam Ecclesia
propterea merito condemnavit*, quam auditores
subscripserunt nominatim.

Et sic optimè videtur amplectendus Juoanius 30
Thomasius Sacræ Rotæ auditor apud Bellamerum
cons. 40. *num.* 35. vers. *imo quodammodo* qui docuit
inquiri posse contra judicem sæcularem violan-
tem Jurisdictionem Ecclesiæ, tanquam contra
suspectum de fide. † & hinc observat Franc. Tor- 31
reblanca *in practicalibus Juris spiritualis lib.* 15.
cap. 4. *num.* 7. quod anno 1632. cum Granatæ
quidam minister laicus allegationem Typis evul-
gasset contra immunitatem, & libertatem Eccle-
siasticam, & in qua defendebat quandam consue-
tudinem trahendi Clericos, in quibusdam delictis,
& criminalibus ad sæcularia tribunalia, fuisse à
propria dignitate detrusum, & Sancti Officii
ceosuram subiisse.

Ego inquam, qui nondum Vallisoleti, ubi adest 32
Cancellaria Regia Doctissimorum Senatorum,
atque Advocatorum peritissimorum in praxi ca-
sum vidissem, cum videam prædictos semper ex-
titisse prudentes, & moderatos in suis subrogatio-
nibus, & ampliationibus suæ Jurisdictionis exi-
stimo quod si casus in praxi se offerrent, adverti
debere ab attentis, & prudentibus Doctoribus
Inquisitoribus, ut prudenti arbitrio, naturaque
considerandas discussione qualitates personarum,
circumstantias temporum, frequentiam delicti,
rationes contrarias &c. ut tradit Diana *p.* 7. *tract.*
1. *res fin. in fine*, putans ab eis nihil prorsus agen-
dum, nisi prius in his Regnis Hispaniæ consulto
Inquisitore nostro Generali, & supremo Sanctæ
Inquisitionis consilio, seu apud Italos, & alios
consulta Sacra Congregatione Sanctæ Romanæ, 33
& universalis Inquisitionis; † quia respectu Equi-
tum Dominorum de Vasallis, Ducum, Marchio-
num, Comitum, Religiosorum, Clericorum, ac
dicum Regiorum praxis, tam instructionibus,
quàm legibus specialibus hujus Sancti Officii,
vulgò *cartas acordadas*, Inquisitores hic Valliso-
letani, sicut, nec cæteri aliatum inquisitioaum,
nequeunt ad apprehensiooem procedere, dum
non est periculum in mora, nisi consulto supremo
consilio, & ejus generali Inquisitore, proptet gra-
vitatem personarum, & ne de facili nota asperge-
rentur sic personæ in dignitate, bonore, & reve-
rentia constitutæ fortè ex irreptione (ne dicam
imprudentia) aliquorum inquisitorum. Ergo &
ex eodem motivo saltim in casibus, qui contin-
gere possuot in dubio, de quo hic illa natura
consideratione, & circumspectione procedi de-
bere; ut sic Jurgia, infestationes, atque desidiæ
judicum laicorum, & inquisitorum evitentur, quæ
aliàs sine fructu immunitatis Ecclesiæ, possent
contingere, quia procedendo cum prædicto ma-
turo Consilio magis ac magis examinabuntur
causæ, circunstantiæ, motivi, & alia, quæ ad feli-
cem exitum toti Reipublicæ CHRISTIANÆ
acceptabilem, & pacabilem debent considerari,
atque ruminari, præcipuè in hoc Sancto officio,
ubi ne dum incarceratio in secretis maximam in-
fundit notam infamiæ, sed & quælibet alia ap-
prehensio, vel admonitio ab inquisitoribus facta,
ut experientia clamitat.

QUÆST.

QUÆSTIO XXXV.

An possit Rex sua authoritate confinare in aliquo loco Ecclesiasticum, sive Ecclesiasticos. Vel debeat illos remittere ad proprium judicem Ecclesiasticum, ut ab eo condigne puniantur?

SUMMARIUM.

1 *Dissensio quædam inter Proceres D D. Bathasar de la Cueba, & D D. Aluaro de Benavides.*

2 *Confinare nequit Rex Ecclesiasticos in aliquo locos special. &* à n.6.

Fundamenta contraria num.3. & à num.8.11. 17.34.

3 L. relegatorum 7. §. fin. ff. de interdictis, & releg.n.4. & 5. *explicatur* n.30.

4 *Rex Salomon exulavit sacerdotem Abiathar.* n.31.

5 *Reges cognoscunt de nonnullis inter Ecclesiasticos, sed non hic* n.11.

6 *Laicus judex est incapax exercendi actus in Clericos; etsi velit eos exulare, debet recurrere ad Ecclesiasticum judicem* n.7. *aliter incurrat censuram.*

8 *Arrestare aliquem in aliquo loco, est ac incarcerare.*

9 *Schedulæ Regiæ pro una provincia extenduntur ad alias, & ad alios judices* n.10.

12 *Reges anathemate feriunt exercentes actum Jurisdictionis contra Ecclesiasticos.*

13 *Verbum* nullo colore, *quid comprehendat?*

14 *Reges nequeunt procedere ad puniendos Ecclesiasticos, etiam in delicto Læsæ Majestatis humanæ.*

16 *Recursus praxis non facit argumentum contra libertatem Ecclesiasticam.*

18 *Reges, & ejus Consiliarii possunt cognoscere de regalibus decimis.*

19 *Caroli V. mandatum tempore communitatum, latum etiam contra Ecclesiasticos proditores, ac turbatores: explicatur* n.20.

21 *Violatores libertatis Ecclesiasticæ, variis plagiis soliti sunt à Deo puniri.*

22 *Olias Rex privatus à Regno.*

23 *Reges Honorius Vandalorum, & Bermudus Castellæ, puniti sunt propter non servatam immunitatem Ecclesiæ.*

24 *Monarchia Clodobei desolata.*

25 *Sancius Rex Aragoniæ occisus à sagitta.*

26 *Rodericus Rex Hispaniæ amisit Regnum; quia amisit fidem in Jurisdictione contra Ecclesias.*

27 *Sisebustus Rex fecit quasdam leges, quibus voluit cognoscere de pertinentibus Prælatis Ecclesiæ.*

28 *Nicephori phocæ leges abrogatæ à Basilio Imperatore.*

29 *Portugalliæ Regni annunciata rebellio ante ejus casum.*

31 Cap.2. lib.3. Regum & n.32.

32 *Salomon fuit Rex, & sacerdos simul.*

33 *Potestates duæ, una Ecclesiastica, alia sæcularis, hæc non est capax illius.*

34 Cap. si quis suadente Diabolo 17.q.4.

35 *Prohibitione una legis cessante, remanet alia.*

36 *Exemplis non est judicandum, nisi quando non est lex* num.39.

37 *Judicatum non est attendendum, sed quid debeat judicari.*

38 *Sententia contra decisiones juridicas, non est cur trahatur ad consequentiam.*

40 *Collegia, & Collegæ sunt de Jurisdictione Regia.*

41 *Confinationis Ecclesiasticorum quidam casus, qui non fuerunt decreti à toto senatu supremo Castellæ*

42 *Exulandi & Banniendi ac incarcerandi Ecclesiasticos potestas nunquam sit in Rege remissivè.*

QUIA occasione facti, sive præcepti specialis 1
Aulæ *Delgoiuerno* Castellæ Consilii, ex orta
quadam controversia Salmanticæ inter Proceres
D. D. Bathasar de la Cueba filii Ducis *de Alburquerque* Collegam tunc D. Bartholomæi, D. D. Aluarum de Benavides, filium comitis *de Santistevan del Duerto* tunc etiam Collegam, D. Jacobi Vulgo *de Quenoa* in illa universitate primam Sacrorum Canonum Cathedram obtinentem, post iste Auditor Regius Vallisolet. & nunc fiscalis supremi Consilii, & ille Auditor Regius Granatensis, prædicti fuerunt diversis in locis Castellæ veteris confinati, sive quodammodo exulati, non obstante, quod
ambo essent Ecclesiastici & unus Canonicus Toletanus. † Ut refert D. D. Christophorus de Mos- 2
coso, & Corduba ejusdem supremi Consilii Castellæ Senator virtute, litteris, ac prudentia conspicuus admodum, qui forte ea prædicta occasione, sive ex alia manu scriptum, ut solitus est Doctissimum perfecit super adducto dubio; resolves cum infinitis pro negativa sententia; taliter ut nunquam Reges queant præcipere authoritate propria ut confinentur Ecclesiastici in aliquo loco, vel locis, quin potius debeat illos remittere ad Ecclesiasticum judicem, qui eos condigne puniat, objectis respondens juxta textus nostri doctrinam. Ideò mihi visum est à tanto viro potiora fundamenta, & authoritates transcribere, cum multum tendant ad confirmationem eorum, quæ latissimè huc usque dixi *in quæst.*1. dicti nostri textus.

Sed videtur contra resolutionem illius illustris- 3
simi viri facere quod ipse *à num.*1. scribit; nempe ut sit proprium Regale Regum confinare in quodam loco, à quo nullomodo exire possit sine Regia licentia quem cum Ecclesiasticum scandalose viventem, malaque exempla dantem, & hoc ratione legis, & guberoii politici, primo probans ex *l. relegatorum 7.§. fin.ff. de interdictis, & relegat.* in illis verbis: *solet præterea interdici sententia quibusdam, ne patriam excedant, & in vicis quibusdam morentur.*

Et ex illo Regum *lib.*3. *cap.*2. Ubi refertur 4
sententia, quam tulit Rex Salomon exulans Sacerdotem Abiathar in patriam suam, sub præcepto de non exeundo ab ea in pœnam delicti perpetrati ab eo, ut juxta præsens dubium agit ex Suetonio Petrus Fabre *lib.*3. *Semestrium cap.*23. *fol.*361. & D. D. Joannes de Solorzano *tom.*2 *de gubernio indiarum lib.*3. *cap.*27. *à num* 48. ut queat sine timore censuræ confinari Clericus, videtur resolutum à Caietano *in summa* verbo

excommu-

excommunicatam cap. 10. Molina *de justitia*, *&* *Jure* 3. *tom. tract.* 3. *disp.* 51. *num.* 1. Suarez *de censuris disp.* 22. *art.* 1. *n.* 31. Alphonsus Leo *de censuris relectione* 5. *n.* 137. cum Sayro, Bonacina, & aliis, & præter relatos ab eis, Grassis *de effectibus Clericatus*, *effectu* 9. *num.* 232. & cum multis, & Caiet. Molina, & Coninch. novissimè Thomas del-Bene *de immunitate Ecclesiarum tom.* 1. *cap.* 2.
5 *dubit.* 4. *sect.* 8. *n.* 5. † Hæc fundamenta refert D. Moscoso, quibus ego addo alia, quæ scripsi *infra in cap.* 3. *de judiciis q.* 14. 17. *&* 18. *& sub cap.* 5. *de foro compet.* item & quæ dixi *in dicto cap.* 2. *à quæst.* 19. Ubi quod judices Regii expellunt Seditiosos Ecclesiasticos à Regno, cognoscunt de nonnullis causis ratione regaliæ; imo & de sententiis judicum Ecclesiasticorum per viam recursus ad Regias Cancellarias, & suprema consilia, ubi solum possunt examinari inobedientiæ Ecclesiasticorum nolentium comparere in hac Matritensi curia ad rogitum Regis, seu cujus mandatis obedire, & hoc quadam extrajudiciali cognitione, ut dixi in præcitatis locis, & idem D. D. Moscoso refert cum Salgado *de retentione Bullar.* 1. *p. c.* 1. *num.* 115. Fontanella *tom.* 2. *decis.* 316. advertens esse expurgatum, Bobadillam *in* 1. ejus impressione; eo quod scripserit Vasallorum Dominos participare hoc privilegio, cum sit privativum Regii cum ministerio suorum Ministrorum Consiliariorum existentium in dictis Cancellariis, & Consiliis supremis: in quo convenit etiam D. Joan. del-Castillo *lib.* 7. *controversiar. cap. fin. numero* 163.

6 Nihilominus idem Domin. D. Christophorus de Moscoso juxta Juris regulas, tam in Theorica, ac in praxi contrarium amplectitur, quod ipse sine aliquo dubio probari ait ex textibus canonicis, qui dicunt Judicem laicum esse incapacem exercendi Jurisdictionis actum in Ecclesiasticum, quo ejus immunitas Ecclesiastica infringitur: sic ex textu nostro cum Augustino Barbosa plurimos referente, tam *in* 1. *p.* quam *in* 6. *& ex dict. cap.* 2. *de judic.* ubi cum multis Felicianus de Vega *à num.* 7. Carleval *de judic. tom.* 1. *disp.* 2. *q.* 6. *à n.* 392. Solorzano *dict. cap.* 27. *à n.* 2. P. Gabriel Vasquez *in* 2. *tom. disp.* 167. *cap.* 4. *per totum*, Fr. gosu *de Republica* 1. *tom. lib.* 2. *disp.* 4. *à n.* 264. ponderans bene Trid. *in c.* 20. *sess.* 25. exhortans Imperatores, & Reges, ne impediant Jurisdictionem, & libertatem Ecclesiasticam, nec id permittant in verbis sequentibus, *nec ab ullis Baronibus*, *Domicelliis*, *Rectoribus*, *aliisve Dominis temporalibus*, *seu Magistratibus*, *maximisque Ministris ipsorum Principum ladi patiantur*, *sed sævire in eos*, *qui illius libertatem*, *immunitatem*, *atque Jurisdictionem impediunt*, *animadvertant*; item ex gravi doctrina Cardinalis Anasthasii Germoni *in assertione libertatis Ecclesiæ epitome* 4 §. 11. per totum ex illo psalmi: *nolite tangere CHRISTOS meos?* id est Sacerdotes, ut ipse interpretatur, addens cum Baldello *in Theologia morali lib.* 5. *disp.* 33. *à num.* 20. *& disp.* 36. *à n.* 21. & Thomas del-Bene *de immunitat. tom.* 5. *cap.* 6. *dub.* 10. *n.* 1. cum infinitis, extendens directè in dubio nostro infringi libertatem Ecclesiæ, etiam in persona Clerici; quamtumvis Ecclesiasticus judex sit omissus, & negligens in puniendo subditos Ecclesiasticos delinquentes ex regula textus *in cap. licet de foro compet. & cap. qualiter* 17. *de judic.* Ubi ego dixi, & in aliis Juribus utriusque tituli latissimè. Imo & idem Thomas del-Bene refert, quod declarant Sacra Congregatio hoc prohibens tempore Urbani VIII. anno 1641. † & *in tom.* 2. *cap.* 9. *du-* 7
bit. 9. *sect.* 1. *n.* 1. resolvit cum multis, ut incurrat laicus *in canone* 11. Bullæ in cœna Domini, exulans Ecclesiasticos. Et quod ut ille, seu alii judices laici liberentur à censura, debeant recurrere ad judices Ecclesiasticos, & Prælatos, ut Clericus delinquentes exulent, ac confinent causa cognita, eorum audiendo defensiones, taliter ut si eo ordine non servato adhuc si Prælatus Ecclesiæ eos exularet, incurreret excommunicationem; quia non ut Episcopus, sed tanquam privatus procederet: ita etiam Thomas del-Bene *supra num.* 12. sequutus Martham *p.* 4. *de jurisdict. casu* 140. *n.* 7. *& dict. cap.* 9. *dubit.* 22. *à num.* 1. ait ut nequeant Reges obligare Episcopos, ut redeant in propriis Ecclesiis tempore suæ obligationis juxta Trid. decretum cum Azorio, & Felino reprobando Ortiz contrarium dicentem.

Et pergens idem D. Moscoso, aet quod arrestare 8
quam in certo loco privat libertate, cum sit incarceratio; et si minus stricta, quàm ordinaria correspondens actui illi practico solito pronunciari contra non plectendum corporaliter, nempe *tenga la Villa*, *O Ciudad por Carçel* juxta decisionem expressam, *l. Titio centum ff. de condit. & demonstr.* Ut advertunt explicantes erudite, Gutero *de Jure manium* 2. *cap.* 3. Amaya *lib.* 1. *observat. cap.* 6. Osvald. *in comment. ad Donellum lib* 12 *cap.* 21. *lit. B.* eleganter Solorzanus *tom.* 2 *lib.* 1. *c.* 3. *n.* 49. dicens dubium non esse, quin vel ex eo solo graviter infringitur libertas, quo quis certo in loco semper, vel assidue morari cogatur; & in terminis quandoquis habet certum locum pro carcere, resolvit cum Magonio *in decis. Lucense* 9. Petrus Caballo *crimin. casu* 8. *n.* 16. qui vult hoc procedere in vi eximentibus arrestatum, idest eum, cui factum præceptum, ne exeat Domum, civitatem, aut alium locum; quia & is dicitur carceratus, quod verissimum credit, & cum eodem *n.* 31. & Farinacio *q.* 30. *crimn. n.* 46. plurimo referente, & Azevedo *in l.* 15. *tit.* 6. *lib.* 3. *recop. n.* 13. idem Solorzano *in politica Indiana lib.* 4. *cap.* 27.

Et idem D. Moscoso hoc confirmat ex Sche- 9
dulis Regiis, quas refert Felicianus de Vega *in cap. cum non ab homine de judiciis n.* 36. missis ad Proreges Peru, ut exularent ab illis provinciis Claricos Scandalosos, malæ vitæ, & exempli; quatenus in illis cavetur, ut hoc exequantur per proprios Clericorum Prælatos; & hoc cum minus sit exulare, quàm confinare delinquentes; siquidem in isto ultimo comprehenditur exulatio, sed non item confinatio in exulatione. Et ponderans D. Moscoso, advertit mirandum esse potius, ut in tam remotis provinciis, in quibus Prælatorum Ecclesiasticorum, non sic viget authoritas, non fuerit commissa illa coercitio Proregibus: in ex resolutione Doctissimi Solorzani jam relati. Et addit idem D. Moscoso has Schedulas loquentes cum pro regibus illarum partium, deberi etiam observari in nova Hispania, & in integris Indiis ex Bartoli doctrina *in dicta l. relegatorum §. interdicere*, resolventis rescriptum uni Præsidi, alus etiam earum provinciarum rescriptum censeri, hancque opinionem esse communiter approbatam, tradit ex Joanne Gutierrez *in l. nemo potest ff. de legat.* 1. *n.* 191. Abendaño *de censibus cap.* 46. *num.* 16. Solorzano *de gubernio Indiarum tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 12. *n.* 66. † Et in terminis Schedularum 10
Regiarum ad unum Præsidem, quod porrigentur
ad

ad alios ex identitate rationis, Carleval. *de judiciis tom.* 2. *disp.* 8. *tit.* 2. *num.* 10. Barbosa *lib.* 1. *voto* 4. *num.* 35. Ob idque dicit D. Moscoso ex hoc solo fundamento quaodo deficerent alia, resolveodam fuisse nostram quæstionem, & refert sic tenere per *dictam l. relegatorum* adductam pro cootraria opioione, Petrus Faber *ibi* citatus, & Solorzanus *dict. cap.* 27. *n.* 12. dicens hanc tutiorem in utroque foro esse negari noo posse.

11 Et quamvis oppugoatores explicent, proximè relata intelligi, quaodo Jurisdictionalitee vellene procedere Reges, & ejus Magistratus per viam Juris, & non quando œconomice juxta gubernium politicum via facti, habita tantum cognitione extrajudiciali ad iostar causarum Ecclesiasticarum delatarum per viam recursus, (de quibus dixi *in dict. cap.* 2. *de judic. q.* 19. *per totam*) Nihilominus respondet Doctissimus D. Moscoso hanc inquam distinctionem esso chimericam utens verbi Antonini Dianæ eam reprobaotis 1. *p. tract.* 2. *res.* 17. & eo ooo relato, Thomas del-Bene *de immunit.* 1. *tom. cap.* 6. *dubit.* 10. *à num.* 8. quia in effectu in casu nostræ quæstionis exercetur Jurisdictioois actus contra Ecclesiæ libertatem, & dispositum io Jure; quia ubi habemus effectum, non curamus de oiodo: & verificari ait Consulti dictum *in l. actio ff. de negotiis gestis*, ubi agens de actiooe otili, & directa, effectu idem est; quod in terminis sit prohibitum procedi via facti extrajudicialiter adversus Ecclesiasticos, & ait etiam probari ex Bulla Martini V. ad reprimendos in verbis sequentibus ibi: *nonnulli diversorum Regnorum judices asserunt in eorum Dominiis posse coercere Ecclesiasticos via facti in his, quæ attentant, non attendentes, quod in laicis nulla sit potestas in personas Ecclesiasticas, & eorum bona*, addens etiam amplius confirmari *ex* §. 10. *Bullæ cœnæ Domini*, ubi excommunicantur hi, qui Episcopos, vel Archiepiscopos carcerant, vel etiam detineot; & sine dubio, ut Pootifex non ita gravem pœoam proooneiaret, si oon judicaret tanquam certum, quod detinendo Ecclesiasticum in aliquo loco violatur libertas Ecclesiastica; imo eadem Bulla *in* §. 16. excommunicat eos, qui quocumque modo procedunt adversus Ecclesiasticos: & in hoc comprehendi omne coercitionis geous affirmat idem D. Moscoso sesolutione D. Juannis de Solorzani *dict. cap.* 27. *n.* 7.

12 Iterum pro confirmatione idem vir prudens adducit Concilium Lateraoeuse sub Leone X. *tom.* 4. *Conciliorum generalium fol.* 609. Ubi sub anathamate decernit, ne Principes, ac Reges exerceant actum aliquem Jurisdictionis contra Ecclesiasticos quibusdam notandis verbis ibi: *nullatenus procedent, modo aliquo detineant quovis colore, aut fumo*, ubi pooderat dectionem *nullatenus*, quæ excludit omoem intromissiooem Juris, vel facti, ut tradit Menochius *cons.* 383. *num.* 14. Zeoedo

13 plurimis relatis *singulari* 69. *num.* 3. † Et quod verbum *nullo colore* &c. comprehendit quemlibet procedendi modum adversus Ecclesiasticos, sic cum Geminiano *cons.* 29. *num.* 5. & Augustino Barbosa *diction.* 335. *n.* 2. item confirmat ex novissima constitutione Urbani V. anni 1641. publicata, quam refert Cherubin. *in ultimo tomo Bullarii*, in qua ille Romanus Pontifex damnat molestias, & perturbationes cootra personas Ecclesiasticas factas quomodolibet, etiam de facto, quis enim poterit negare, ut desinat molestari, ac perturbari Ecclesiasticus detentus, & confinatus contra ejus voluntatem?

In prædictis solidis fundamentis ait D. Moscoso 14
fundari resolutionem illam Juridicam certam, ac practicam à multis magnæ authoritatis Doctoribus constanter scieotibus, ut nec in delicto criminis Læsæ Majestatis possint Reges procedere ad punitiooem Ecclesiasticorum; quod debeant eos remittere ad suos Prælatos, tradit ex Valenzuela Velasquez *contra Venetos p.* 4. *n.* 70. *fol.* 154. Augustino Barbosa *de potest. Episcopi allegatione* 110. *à num.* 17. & *de Jure Ecclesiast. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 96. Salcedo *de lege Politica* cum Solorzano *lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 54 Giurba *cons.* 67. *num.* 7. Poute *decis.* 9. Mastrillo *decis.* 269. Seacia *de judiciis c.* 11. *num.* 77. Borrello *de præstantia Regis*, *cap.* 71. *à num.* 12. Farioacio *q.* 112. *num.* 231. Grassis *de effectib. Cleric. effectu* 1. *à n.* 570. Zevallos *tract. per viam violentiæ p.* 2. *cap.* 77. *num.* 9. allegante plures Doctores, & narrante; & sic practicatum Neapoli, cum multis dicit Diana 3. *p. tract.* 3. *res* 30. cum quodam Clerico Seditiosu, Thomas del-Bene *n.* 1. *de immunit. cap.* 6. *dubit* 4. *n.* 2.

Nec his obstaot fundamenta cootraria in prin- 15
cipio adducta, ooo primum Petri Fabri, & aliorum *in dicta l. relegatorum* §. *fin. ff. de interdictis, & releg.* & ex illo *lib.* 3. *Regum cap.* 2. quia, ut jam dictum est sub vers. *& idem D. Moscoso* in fine potius ex illis probant oostram sententiam D. Petrus Faber, & Solorzanus *ibi* adductis: Vide *infra à n.* 30.

Noo secundùm ex universa nostræ Hispaniæ 16
praxi deferendi sententias judicum Ecclesiæ per viam recursus ad Cancellarias, & suprema consilia; quia dicit præfatus D. Moscoso non posse argui ex illa extrajudiciali cognitione practica, & usitata io Regalibus Cancellariis, & Consiliis supremis, ad casum, de quo inquirimus; quia illa cognitio extrajudicialis Cancellarium fundatur in præscritione immemoriali qualificata lege Regia 2. *tit.* 6. *lib.* 1. & *l.* 39. *tit.* 5. *lib.* 2. *recopilat.* & in multis principiis Juridicis eam justificantibus praxim, de quo late, & qualiter intelligetur, dixi *in dicto cap.* 2. *de judiciis q.* 19. cum aliis sequentibus; & quod ea praxis non sit contra Ecclesiæ libertatem, sed in ejus favorem advertunt Felicianus de Vega Archiepiscopus Mexicanus *in dicto cap.* 2. *de judiciis*, cum multis *num.* 164. D. Joannes del-Castillo cum Salgado, & aliis *lib.* 7. *controversiar. cap. fin. num.* 166. cum quibus, & aliis dicentibus excusari cognitionem recursus, illamque justificantibus ait Moscoso fateri Doctores oon posse Reges exulare, sive confinare Ecclesiasticos, cum sit coorrarium libertati naturali, & Ecclesiasticæ. Et eam praxim defendunt etiam innumeri relati à Thomas del-Bene *de Parlamentis dubio* 4. *à sect.* 1. cum aliis qui tamen multis Doctoribus, & fundamentis eam improbat & damnat quem leges.

Sed quæ faciunt non parum contra conclusio- 17
nem relatam, sunt quæ ego dixi *sub dicto cap.* 2. *de judiciis, dict. quæst.* 14. 17. & 18. & *in dict. cap.* 5. *de foro comp.* quatenus agendo ibi de illis quæstionibus, *an si Reges vocaverint ad suum regnum Prælatos, & Ecclesiasticos possint eos punire. Et an judex Ecclesiasticus possit procedere censuris contra Regios judices, qui expellunt à Regno turbantem Jurisdictionem Regiam, vel absolute Reges, & Consiliarios excommunicare.* Item de ea, *an judices sæculares habeant cognoscere adversus Clericos super bonis Regalibus: & quid de decimis Regi debitis:* Ubi pro affirmativa videtur à me resolutum, & negari

negari non potest quod illa resolutio expellendi à Regno non est absimilis ab agitata in hoc dubio confinandi scilicet Clericos in aliquo loco intra Regnum, quod minus videtur esse; quaptopter oppressus ex dictis jam, & congestis per D.D. Christophorum da Moscoso, qui cum sit laicus, & è Consiliis Regis nostri Philippi IV. hae de causa in prædicto nostro dubio posset cedere contrariæ resolutioni suorum conjudicum illius urbis majoris Consilii, possem etiam ego Justius absolutè affirmare, (ut Clericus) nullomodo permitti debere Regibus, ac ejus supremis Magistratibus absque liceotia Pontificia exulare à Regno, sive confinare intra Regoum in certo loco Ecclesiasticos, etiam reos criminis Læsæ Majestatis humanæ, quantumvis ibi admittam œconomicè, & extrajudicialiter tantùm fieri valere, non judicialiter; quia si prædicta praxis non excusatur præscriptione, sive consuetudine immemoriali approbata, saltim tacitè, à Summis Pontificibus: nunc & ex jam loogissimè dictis in textu nostro agnosco securius in foro fori, & foro poli tenendam contrariam sententiam, quam amplexus est D.D. Christophorus Moscoso ex fundamentis adductis. etiam cum Regoicolis approbantibus praxim procedendi per viam recursus, de qua dixi *sub n.16. praced.* & *in dicto cap. 2. de judic. q.* 19. cum ratio ejus, non est cur extendatur ad casus prædictos exulandi à Regno, vel coofinandi in aliquo loco ptopter decisiones canonicas; item Concilia, & Bullas Pontificias jam adductas, & alias, quas in aliis casibus communitatis Ecclesiasticæ à Gabellis, & tributis retuli sub hoc textu,
18 præcipuè *q.* 10.11.12.13.14. & aliis. † Non nego posse Reges, Regiosque Consiliarios cognoscere de Regalibus, veluti de feudis, ut dixi *in cap.* 5. *de judiciis*; item de decimis Regi debitis, ut dixi sub *dict. q.* 18. & *sub dicto cap.* 5. *de foro compet.* ac de aliis multis; quia hoc provenit à natura ipsius rei possessæ à Clericis, quæ fallit illos subditos Regiæ Jurisdictionis, ut expendi in dictis locis, non sic quoties tendit cognitio quaotumvis œconomia, & extrajudicialis contra personas Ecclesiasticorum, ut contingit in exulatione, coërcitiooe; item & confinatione in certo loco, de qua nunc loquimur.

19 Adhuc inquam pro contraria sententia fortiter urget mandatum illius Piissimi, & Christianissimi, atque invictissimi Regis nostri, & Imperatoris Caroli V. qui tempore communitatum nostræ Castellæ in pragmatica Saoctione, quam tulit in oppido *de Bornes*, relata à Ludovico Molina *lib.4. cap.* 11. *n.*57. *de primogenitis anno* 1520. *die* 17. *Decembris*; ex cujus contextura ab eo ad litteram relata, patet declarasse laicos quantumvis præcelsæ Dignitatis proditores, ac traditores; item & ut condemoentur morte, ac in amissione bonorum Majoratuum, etiam si clausulas habeant à Regibus confirmatas, ut nunquam amittant ea bona, nec ex delictis Majestatis, Divinæ, & humanæ, & porrigens ad Ecclesiasticos sequentibus verbis cavit *e a las personas de Iglesia, y Religion aunque se an constituidas en Dignidad Arçobispal, O Episcopal que an los dichos delictos fueren culpados, e partiçipantes declararlos a si mesmo por traydores, rebeldes, e inobedientes, y desleales a Nos, ea nuestra Corona, e por agenos, y estraños de estos nuestros Reynos, e Señerios,* e *aver perdido la naturaleza, y temporalidades, que en ellos tienen, e incurrido en las otras penas estableçidas per leyes de estos Reynos contra los Pralados, e personas Ecclesiasticas, que Caen en semejantes delictos, y para proçeder contra las diegas personas, a si Ecclesiasticas, como Saglares, que en los sobredichos casos bansido culpades, y a los declarar solamente savid alaverdad por Reveldes, y trayderos, e inobedientes, y desleales a Nos, y a nuestra Corona, e proceder contra ellos, y haçer la dha declaraçion, como in caso notorio, sin Lesmas, citar, nillamar, ni haber contra ellos los proçesos, ni tela, ni orden de juicio, Nos por la presente del dho proprio motu, y çierta e sçiençia, y poderio Real Vosdamos poder cumplido &c.* Et constat hanc delegationem factam fuisse laicis, non inquam Ecclesiasticis antea in verbis ibi: *Por la presente mandamos à vos los nuestros Viso Reyes*, e *aqualquier de vos en ausençia de los atros, e a los del nuestro consejo, que con vos residen &c.*

Sed censet idem D. Moscoso hoc factum, ac 20
decretum fuisse potius terrendi Ecclesiasticos, ac ob evitandum majus malum colore Justi doloris, quam Jure sic colligens ex resolutione Gaspar Antonii Thesauri *lib.4. quaestionum forensium q.* 22. Goffredi Abbabo *in praxi criminali* §. *Lesæ Majestatis crimine n.*145. Ansaldi *de Jurisdictione p.* 2. *tit.* 11. *c.* 3. Christophori Besoldi, *tractatu de crimine Lesæ Majestatis num.* 6. Calixti Ramirez *de lege Regia* §.17. *n.*11. Gabriel Pereira *de manu Regia* 2. *p. cap.*26. *n.*20. Alverici Gentil. *in l. quisquis Cod. ad leg. Juliam Majest. fol.*11. cujus opinionem dicit esse periculosam nimis, & contrariam Juri Canonico.

Et pergeos idem D. Moscoso ait se nunquam 21
vidisse, & legisse Doctorem illum asserentem posse Ecclesiasticos confinari absque violatione libertatis Ecclesiasticæ, sed legisse plures, qui id pro gravi excessu advertentes, ponderant punitiones, & plagas, quas Deus immiserit in laicos, & Reges sic præcipientes, & exequentes patefaciens suam indignationem: sic referens ex Simone Mago *lib.*1. *cap.* 1. *fol.* 22. plures referente, & verba D. Hieronymi super *cap.* 7. Isaiæ ibi: *Ut bene discant Reges quanta sit ira Divina in violatores Ecclesiastica libertatis, non solùm quando usurpant Jus Divinum, sed etiam Jurisdictionem,* & Fr. Hieronym. de la Cruz *in Stoico illustrato cap.* 33. *fol.*367. *& sequent.* ubi advertit Saul Regem fuisse privatum à Regno; eo quod usupaverit Sacerdotium Prophetæ Samuel & eo quod carceraverit quosdam Ecclesiasticos. † & quod in hoc fundata 22
fuit demonstratio, quam fecit replens Lepra Regem Ozias; & quod loquens cum illo D. Chrysostomus *homilia* 4. reprehendens ejus excessum dixerit, *mane intra terminos tuos; alii sunt termini Regis, alii termini Sacerdotii*; Utpotè dicta verba refert P. Franc. Suarez *adversus Regem lib.* 1. *cap.* 26. *n.* 3.

Et quod Honorio Regi Vandalorum superve- 23
nerit infirmitas sordida, qua decessit; quia usurpare voluit gubernium Ecclesiasticorum; & quia Rex Castellæ D. Bermudo; in vineulis præsit Episcopum Obaten, pluvia non supervenit è Cœlo terræ interim, quo fuit detentus in carcere, magna sterilitate passa famis, quæ cessavit mittens Deus magnam pluviam illico, quod Rex pœnitens liberavit Episcopum à vinculis, ut narrant Historiæ.

Iterum addit quod Monarchia Clodobei deso- 24
lata fuit; quia in prædictis excessit, refert idem D. Moscoso ex Genebrardo, authore Gallo, & gravi, cujus verba ait referri in venditiis Gallic. *fol.* 11.

Et

25 Et quod Rex D. Sanctius Aragoniæ occisus à
sagitta super circunvalatione civitatis *de Guescar* à
suis Vasallis habitum pro comperto illum occidis-
se casum permisshione Dei; quia usurpavit bona
ab Ecclesia parvi pendens illius immunitatem,
sicut refert P. Mariana in Historia Hispaniæ
*lib.*10. *cap.*2. & Abbas Caramael *in responso* ad
manifestum Portugaliæ *fol.*57 & cum Franc. Lon-
go D. Roderico de Acugnna *in cap. si gens Anglo-*
26*rum* 56.*dist.* † Ut observavit Barbosa *de pensionib.*
*q.*5.*n.*41. *& de Jure Ecclesiast.lib.*1.*c.*39.§ 2.*n* 200.
quod principalis inquam causa, ob quam Rex D.
Rodericus nostræ Hispaniæ Regnum amisit à
Mauris debellatum fuerit defectio à sede Aposto-
lica, non in rebus fidei, sed in Jurisdictione, & tem-
poralitate: & me sic ex Baronio resolventem *in c.* 2.
*de iudiciis dist q.*19.*n.*2.*in fine*, refert idem Mos-
27coso. † ubi ex eodem Mariana *lib.*2.*cap.*3 *fol.*203.
advertit quod Rex Sisebustus fecit leges duas,
quarum fit mentio *in lib. foro Juzogo*, quæ displi-
cuerunt propter earum visam resolutionem in-
consideratam, teste Sancto Isidoro qui rationem
præbens hujus erroris, & aliorum, ait res turbatæ
progrediebantur, nec mirum, ut in præcipitium
laborentur; quia Rex factus fuit judex eorum,
quæ deberent determinari à Prælatis Regibus
tantum incumbere curam, & gubernium seculare
legum, quod spectat ad Religionem, & guber-
nium spirituale ad Ecclesiasticis attingere.

28 Amplius idem D. Moscoso addit ut fateatur Ba-
silius Imperator abrogans leges sui prædecessoris
Nicephori Phocas; quia fuerunt injustæ, & præ-
judiciales adversus libertatem Ecclesiarum, & quod
causarunt Imperii interitum in sequentibus verbis:
postquam cognovi legem à Nicephoro editam, dum illa
in Imperio viveret contra sanctam Ecclesiam, & con-
tra Domos Dei militare: hocque fuisse causam, &
originem omnium malorum præsentium, quæ patimur,
& totius ruinæ, destructionis, & confusionis nostræ. Ob
id quod decreta Nicephori fuerant injuriosa, non
solum Ecclesiæ sanctæ, sed etiam contra templa ejus,
& contra sanctas Domos Dei; imo vero contra ipsum-
met Deum. Idcirco præcipio prædictas leges tanquam
injustas minimè observandas esse, quas revocamus, &
annullamus, ac deinceps eas leges sancimus, & resti-
tuimus, quæ antea institutæ fuerant pro bono Eccle-
siæ, & Domorum Dei; quoniam experientia novimus,
quod nullum calamitatis genus fuerit, quod experti
non simus decretis illis permanentibus. Et harum
inquam meminisse ait Magist. Zumel. in defen-
sione pro Sancta Romanæ Ecclesia contra impia
29Venetorum decreta. † Et ad propositum refert
idem D. Moscoso audivisse a quodam Religioso
spectatissimo, qui ei retulit, ut ante annum rebel-
lionis Lusitaniæ anni 1642. audiverit etiam à
nuncio, qui de Regno illo venit ad Curiam hanc
Matritensem, ubi fuit detentus Regio mandato,
angeos propter labores, & propter demonstra-
tionem, quam reverebatur adeò venturam; itaque
accidisse in dicto anno ut patimur.

30 Jactis inquam prædictis iterum sigillatim sa-
tisfacit objectionibus in principio adductis. D.
Moscoso ex *dicta l. relegatorium* § *fin.ff. de interd.*
& releg. dicens textum illum intelligi respectu
sæcularium, & laicorum delinquentium, qui pos-
sunt puniri, exules fieri, ac confinari in pœnam
suæ culpæ, terminis, habilibus suppositis ex Re-
gia Jurisdictione, juxta textum *in l. quæ testamento*
31*ff. de testam.* † Et quod in *dict.c.*2.*lib.*3. Regum
juxta intellectum Solorzani eruditè exponentis
*dict.cap.*27.*n.*45. & D. Petri Salcedo de lege Po-
litica *lib.*1.*c.*10.*n.*57. responsum dantium ex doctri-
na Abulensis in eo loco. † ait quod Salomon fuit 32
Rex, & sacerdos simul habens illas duas Jurisdictio-
nes; quia Dignitati sacredotali erat unita Dignitas
Regia, ad quam attendisse refert Poetam Latinum
dicentem de Anio *Rex idem hominum sibique sa-*
cerdos, ut advertit etiam cum Xenophonte Sueto-
nius, Dionysius, Alicarnaseus, S. Isidorus, P. Mo-
lina *in institutione sacredotum tr.*1. *c.*1. Valenzuela
Velasquez *cons.*142.*n.*97. Freytas *de Imperio A-*
siatico c. 6. *num.* 15. Bullengero adversus Cassau-
bon. *diatribe.* 6. Surgento *in Neapoli illustrata*
*cap.*27.

Verum addit expendens dictus D. Moscoso, ut 33
quia ab adventu Xenophonti divisæ fuerunt præ-
dictæ potestates, ac Jurisdictiones, temporalis resi-
dens privativè in Regibus, & in ejus Ministris, &
Ecclesiastica in Summo Pontifice, & cæteris Præla-
tis, cujus sunt incapaces, laicos, non posse se immis-
cere ad aliquid exercendum in ea, via Juris, aut facti,
juxta præcepta, & leges nostrorum Regum Hispa-
niæ *in l.*5.*tit.*3.*lib.*1. *& l.*14 *tit.*1.*lib.*4.*recop. Porque*
an si Comonos queremos guardar la Jurisdicion a la
Iglesia, y Juezes Ecclesiasticos, an si es raccon, de
recho que la Iglesia, y Juezes de ella no se entreme-
tan en per Judicar la nuestra Jurisdiction.

Nec obstare ait aliud fundamentum Doctorum 34
insolventium licitum esse arrestare in aliquo loco
Ecclesiasticos; quia illis respondet satisfieri; eo quod
ipsi loquantur explicantes textum *in c. si quis sua-*
dente Diabolo 17.*q.*4. qui excommunicat impo-
nentes manus violentas in Clericos. Et quia con-
finare non est violentiam Clericis facere corpora-
lem in sensu illo, de quo ille ea non fuit loquutus,
sed alio capite violatæ libertatis Ecclesiasticæ; ait
D. Moscoso incurri in aliis pœnis statutis de Jure
canonico. † Utpotè cum sint duæ prohibitiones 35
legis; quia una cessanta remanet altera ex regula
Imperatoris Justiniani *in* §. *affinitatis inst. de nup-*
tiis, Ubi Accurs. & cæteri animadvertunt, & cum
Bartulo, Baldo, & aliis pluribus Alvaro Velasco
*in axiomatibus Juris litt.l.n.*23. & ego *in cap. di-*
lecti de dolo, & contum.per ea, quæ ibi dixi.

Nec exempla in contrarium exequuta sibi vim 36
facere, dicit idem D. Moscoso quia respondet ex illa
Juris regula *in l. nemo judex cod. de sent. & interlocut.*
quod exemplis scilicet non est judicandum. † Et 37
quia non est attendendum judicato, sed ad id, quod
debuit judicari, ac definiri *ex l. sed licet iis ff. de*
offic. Præsid. ibi: *non quod Romæ factum est, sed*
quod fieri debuit, juxta optimam exomationem,
quam scripsit cum Demosthenes, & Borello Do-
ctus Solorzano 2. *tom de Jure indiarum lib.*1.*c.*4.
*num.*64. † Et ut quoties sententia est contra de- 38
cisiones juridicas, & certas doctrinas, non est cur
trahatur ad consequentiam ex cap. quod Juris ra-
tionem *de reg. Juris lib.*6. & sic ita observasse ex-
planantes *dict. l. nemo judex* Petr. Surdum *cons.*
454.*n.*53 *& cons.*311.*n.*17. D. Joan. Del-Castillo
*lib.*7.*c.*30.*n.*5. cum aliis, & faciunt quæ longissimè
dixi *in cap.*1.*de sent. & re judic.* † Sed tunc tantùm 39
exemplis judicandum, qundo non est lex, aut de-
cisio in casu desiderato, dicit, & æstimandam esse
doctrinam Bartoli singulariter relatam à Tyberio
Deciano *volum.* 3. *in fine, tract. pro responsis pru-*
dentium c.23.*n.*131. ex dicto Ciceronis in epistola
ad Servium Sulpicium, *quod exemplo fit, id Jure*
etiam fieri putatur, Osvald. ad Donell. *lib.*26.*com-*
ment. cap. 2. *litt. A* dicens cum Philippo Corneo,

D. Fermosin. de Leg. Eccles.

Arumeo, & aliis, *magnum est in terminis habere decisionem, & qui eam est adeptus tuto se fundat*, Andreas Nichen. *de vestituratum pactionibus 2. tom. cap* 3. *n.* 181.

40 Et ad exemplum jam in principio relatum D. Alvari de Venavides, & D.Balthasar de la Cueba, respondet fuisse decretum ab Aula supremi Consilii Castellæ, quæ dicitur *de gobierno*, de qua ait D. Moscoso, ut etsi sit maximæ authoritatis; manet tamen dubius, an in id assentiret integrum senatorum Consilium, se particeps fieret de illo casu. Et addit pro certo habere dictam Dominorum Aulam attendisse tantum ad qualitates collegiaturæ, quibus fruebantur præfati Proceres, ratione quarum sunt de Jurisdictione Regia, juxta Doctam Doctrinam D. Eldiphonsi de Escobar illius Collegii Conchen quondam alumni *in suo tractatu de Pontificia, & Regia Jurisdictione c.*21. §. *ultimo à n.*283. *& c.*35. *à n.* 1. sic ut in mentem eorum non venerit quod prædicti Proceres essent Ecclesiastici Canonici, ac Præbendati Ecclesiæ Toletanæ. Et ad id sentiendum narrat ipse D. Moscoso quod in dubio difficultatis nostræ sunt in eadem Aula *de el gobierno* judices senatores duo, qui modo dicto judicarunt contra prædictos Proceres; qui tamen casu nostri dubii, an Rex queat confinare in aliquo loco Ecclesiasticos, dicunt ut non possit.

41 Et ob id respondet idem D. Moscoso ad aliud exemplum confinationis illatæ adversus Decanum, & alium Præbendarum Ecclesiæ Conchen, qui fuerunt confinati jussu Regali in diversis Ecclesiis Cathedralibus hujus Coronæ; quia dicit id non processisse a Concilio supremo Castellæ. Et amplius addit ut detentio præcepta Eminentissimo Cardinali De Trexo in Burgo Oxomensi; item quod etiam in cœnobio D. Hieronymi hujus Curiæ Matritensis fuerit detentus Episcopus quidam mandato Regis. D. Phllippi II. nullo modo processerit à Concilio illo supremo Castellæ senatu; quare prædictus DD. Christophorus Moscosus ex dictis fundamentis, constanter resolvit, ut Rex nequeat confinare Ecclesiasticos; & quod debet illos remittere propriis eorum Prælatis, ut ab illis puniantur, condigne adversus illos procedendo, Juris ordine servato ex doctrina Thom. del-Bene jam relati sic resolventis &c.

42 Et ut amplius agas leges quæ dico infra *q.* 45. *à n.* 1. ubi de exulando, incarcerando, & banniendo Ecclesiasticos, aliqua *sub q.* 43. & addes quæ ex multis recolligit Thomas del-Bene *de parlam. dubio* 4. *Corollario* 5. contra innumeros, Giurbam, Pradillam, Antonium de Ballis, Soto Major, Cutellium & alios ex Gamcursa, Coriolano, Henriquez, Alterio, Scortia, Belleto, Duardo, Martha, & aliis pluribus fundamentis, & ex illo quia Ecclesiastici de Jure Divino habent ut liberè possint ubicunque habitare & officia Ecclesiastica exercere juxta illud Marci 16. *euntes in universum mundum, prædicate Evangelium omni creaturæ, & ex aliis.*

QUÆSTIO XXXVI.

An Principes statuere possint, ut homines liberi, qui alias Prædones, ac viarum grassatores ad Ecclesias confugerunt, abstrahantur ab eis. Et an si carcerati petant, ut Ecclesiæ, à qua abstracti fuerint restituantur, possint Judices, sive Supremi, sive inferiores stygmate illos in facie signare, & ex post facto illos Ecclesiæ restituere, ut eo modo apud omnes habiti sint fures, ac grassatores, sive ut delinquentes sic insigniti.

SUMMARIUM.

1 *Facti species quorundam Zingarorum Vallisoleti in facie candenti ferro insigniti ad Ecclesiam Cathedralem è carcere publico restituti. Et ubi quarum litterarum signo* n. 2. & n. 21.

3 *Zingari vulgo* Gitanos *habiti sunt omnibus, & aliquando contra illos, & Ægyptianos procedit sanctum tribunal.*

4 *Stigmatibus notari servile est.*

Cicero de ejus matre dixit ut soleret sigillare amphoras, quæ jam antea cum melle, extiterant, ne famulæ, seu ancillæ prætextu vacuarent degustarent plenis, ac illas commixturarent.

6 *Vilissima Utensilium annulo clausa.*

7 *Annulus signatorius, ex quo intelligatur celebratissimum, tam sacris, quam prophanis authoribus.*

8 *Sigillo uxoratæ signabantur, ut sic Domini præessent curam de rebus introclusis adhibendo.*

9 *Domus servandæ cura uxoribus pertinent.*

10 *Job dictum ibi*, quæ præcipit soli, & non oritur, qui claudit stellas, quia si sub signaculo. *Quid sibi vellit.*

11 *Servi signabantur cum sigillo Dominorum suorum, ut agnoscerentur, & in facie, si essent delinquentes* n. 13.

12 *Sigillum in qua parte corporis impingebatur.*

14 *Paulus ad Galatas cap.*6 *dicitur servus S. & Clavo signatus Christi.*

15 *Stygmata sunt signa ferro candenti facta in facie.*

16 *Facies Jure Divino poterant eruendo oculum deformari : Vide* n. 23.

17 *Fures Longobardorum poterant in facie sigillari, & milites furantes de Jure Castella, & condemnatum in metallum* n. 19.

18 *Uxoratus bis sigillabatur in fronte.*

20 *Sigillatio in facie est indicium ad torturam, &* num. 13.

21 *Sigillare in facie Egyptianos pendente restitutione ab Ecclesia ex causa immunitates competentis, & prætensæ, est factum contra libertatem Ecclesiæ, &* n. 22. & n. 28. *& turpe ut* n. 31.

23 *Facies Latronum prohibitum est candenti ferro signare*, & n. 15.

24 *Statutum determinans, ut damnati sigillentur stygmate ferri candentis non valet.*

26 *Immunitatis Ecclesiasticæ dubium est prius privativè per Ecclesiasticum judicem decernendum, &* n. 27.

27 *Laicus pendente judicio immunitatis, poterit tantum testes examinare, sed non judicare, &* n 28.

29 *Sigillatio candentis ferri in facie plus est, quam delinquentem ad triremes damnare, & numero* 30.

31 *Pricipes laici statuere nequeunt, ut candenti ferro in facie delinquentes sigillentur.*

QUAN-

1 QUANTUMVIS hæ difficultates propter
casum referendam in civitate Vallifo'etana
annu præterito 1651. cum quibusdam Zingaris
Egyptianis vulgo *Gitanos*, quos ego vidi resti-
tutos, propter immunitatem Ecclesiasticam,
quam postularunt, & intenderunt coram Vicario
Generali Episcopi illius civitatis, dum essent in-
carcerati per Regios judices vulgo *Alcaldes de
Corte* illius Cancellariæ; itaque factum fuisse, &
positi ibi in Ecclesia Matritici; ut sic restituti,
ea immunitate gauderent, ad quam restitui expo-
stularunt. Sed quia præ dicti judices decreverunt
eos in facie candenti ferro insignire; imo & de
facto sic fecerint, post quod restitutioni Ecclesia-
sticæ illos dederunt, & dubitaretur de Jure; quia
tali facto inusitato magnopere fuit illa civitas
admiratione cuocussa, nec ulli litteratorum ibi in
mentem veniret aliquid juridica allegatione mon-
strare; nec ego adverterem de illo abduntare forte;
quia hujus casus species spectat magis ad tracta-
tionem immunitatis Ecclesiasticæ ratione loci,
cujus propria sedes est sub tit. infra de immunita-
te Ecclesiarum, & ibi in cap. inter alia, & prædi-
ctæ difficultates illico disceptandæ proprius spe-
ctarent, secundum quæ dixi in præmisso. Tamen
quia hic Matriti nunc, cum hæc disputo perlegi
aliud manu scriptum DD. Christophori Moscoso,
& Cordoba viri laudandi utique; quia præditus
litteris, pietate, Consilio, prudentia, ac judicii
maturitate; qui cum sit è consiliu supremo Ca-
stellæ judex Regius, & sæcularis in modum juste
in prædictos judices Regios invehit; id eo discens;
& nihil de meo cogitans, duxi pro resolutione
assignatorum difficultatum ejus perdoctam, &
elaboratam lecturam transcribere.

2 Igitur ut tantus vir exordiatur resolutionem
præmittit dicendo, ut sibi occasionem præbuerit
casus relatus, eo quod præfati judices Regii vulgo
los Alcades Regiæ Cancellariæ jam dictæ, designa-
varunt in facia prædictos Ægyptiacos, quos dein-
de restituerunt Ecclesiæ, post tres sententias con-
formes, & hoc signo litterarum impresso sequen-
tis significatus, *Ladrones, immunidad Ecclesiastica.*
3 † & ut faveat facto judicum scribit horum homi-
num genus vulgo *Gitanos* esse pessimum ab om-
nibus odio habitum in singulis Republicis propter
ejus feram naturam vagari in olinatam, de iitam
Latrociniis, homicidiis, superstitionibus, aliisque
fœdatissimis, & turpibus, adversus quos signan-
ter assignat Doctores scribentes ab origine de illis,
atque de pœnis stabilitis in illos in diversis Regnis.
Et quando Tribunal sancti officii possit contra il-
los, & Ægyptiacas procedere; inter quos refert
erudite loquentem Martin. Magero *de advocatia
armata cap.* 8. *n.* 70. Fr. Joannem Marquez *in
gubernatore CHRISTIANO lib.* 1. *cap.* 2.
fol. 16. Christophorum Besoldo *dissertatione de
Ægyptianis*, & in Thesauro practico verbo *Zin-
gari*, *fol.* 97. *n.* 6. Cæsar Caren. *de officio inquisi-
tion.* 2. *p. tit.* 12. *à n.* 156. ubi agit de dubio illo,
*an inquisitores de Ægyptiacis Chiromantiæ artem
profitentibus*, D. Joan. de Quinones in suo libello
de los Gitanos, Olanum ex illctis nullo citato,
sed eleganter *in suo Paralypomenon lib.* 5. *cap.* 56.
D. Franc. de Cordobo *de Hiscalia c.* 50. qui cum
aliis maximè exclamando adversus Ægyptiorum
perversam degentium vitam, plura scribunt, ubi
poterunt videri in quos etiam, advertere etiam ait
D. Joan. Solorzano *emblema* 77. *n.* 36. P. Salced.
de regimine Principum *lib.* 2. *c.* 4. *dissertat.* 22.
D. Fermosin. de Leg. Eccles.

Ob hæc inquam videri ait prædictus judices 4
Regios, habita existimatione de Ægyptianis debi-
tis Latrociniis, aliisque horrendis delictis excogi-
tantibus, quod illi homines non potuerint condi-
gne puniri ob restitutionem eorum Ecclesiæ fa-
ciendam, decrevisse eos dicto modo insignire, ut
agnoscerentur propter Aristotelis dictum *servile
est, aut noxiorum stigmatibus notari*, uti ea refert
verbo Joan. Laogleo *lib.* 1. *semestrium cap.* 2.

Et ut probet primum supponit, ut necessarium 5
D. Moscoso antiquam consuetudinem regionum
signandi res inanimatas, & tali cura merces, ac alia
comestibilia, & talem quod dixerit Cicero de ejus
Matre, ut solveret sigillare amphoras, quæ jam an-
tea cum melle extiñissent, ne famulæ, sive ancillæ
prætextu vacuarum degustarent plenis, ac deinde
illas commixturarent, nec ratio punctualis exigi
posset traditarum. † *Villissima Utensilium annulo* 6
clausa, dixit Tacitus 2. *annalium p.* 1. † ac de hac 7
annotatione intelligi significationem annuli si-
gnatorii apud authores celebrantissimo, tam Sa-
cros, quam prophanos, ut ex CHRISTIANEO
Matthæo *in tract.* 4. *Monarchiarum lib.* 4. *fol.* 57.
† refert uxoratas sigillo signari, ut sic Domui 8
præsint, curam de rebus introclusis in ea adhi-
bendo ita cum Plinio *lib.* 33. *cap.* 11. ibi. † *nunc* 9
civi quoque, & potius annulo vindicatur à rapina
& ex Clem. Alexandrino *lib.* 3. ibi: *dat ergo ejus
annulum aureum, nec eum quidem adornatum,
sed ut ea obsignentur, quædam signarunt, qua cu-
stodiantur; propterea quod servandæ Domus ad eas
cura pertineat*, uti id probat Pater Doctus Nava-
rinus *lib.* 3. Sacrorum *cap.* 7. *n.* 343. inde etiam
refert, ut Job considraverit prædictum morem,
cum dixit.

Quæ præcipit soli, & non oritur qui claudit stel- 10
las, quasi sub signaculo: quæ verba expensa ver-
naculo sermone ex Fr. Joanne Marquez *in libello
statutum Jerusalem spiritualis* vers. 8. *considerat.* 3.
fol. 314. ita dicit imperavit soli, ut non oriretur,
& obedit custodiendo stellas, ut sigillatas sigillo
suo, & ex Basilio Pontio Legionen. *Variar. disp.
quæst.* 7. *cap.* 2. dum dixit; deniqua non solum in
animatis, verum & animatis quoque rebus Do-
minorum signa in Astra, vel appensa fuisse osten-
damus. † Et quod servi signabantur cum sigillo 11
suorum Dominorum, ut agnoscerentur, & ex
Alciato *lib.* 1. *Parergon. cap.* 16. Langleo *dict.
cap.* 2. Marcial. *lib.* 12. *epigram.* 62. ibi *frons hæc
stygmate non meo notanda est*, & ex Seneca *epi-
stola* 45. ibi *non enim me cuiquam mancipavi nul-
lius nomen fero* ex Theodoro Epingio *de Jure
insignium cap.* 18. *à numero* 239. multorum alle-
gationibus exornante. † qui addit ut quando 12
prædicta fiebant relato fine impingchatur in
parte tecta corporis, in humero seu Brachio *l.
stygmata Cod. de fabricensibus lib.* 11. *l.* 2 *ff. de servis
fugitivis* ibi: *tandiu autem custodiuntur fugitivi,
quandiu ad præfectum Vigilum, vel ad Præfectum
provinciæ deducantur eorumque nomina, & nota,
& cujus se servum quis esse dicat ad Magistratu
deferantur, ut facilius agnosci, & percipi fugi-
tivi possint l. locum ff. de usufructu* ibi: *quamvis
usufructuarius, nec contrariis quidem ministeriis,
aut inusitatis artificium ejus corrumpere possit,
nec servum cicatricibus deformari.* Idemque
probari juxta expositionem Conani *lib.* 2. *com-
ment. cap.* 6. *numero* 4. dicentis, non negat ille
facultatam esse notandi servi, dum ne cum

deformet: nam si occulta aliqua corporis parte notas Servo inurere Dominum *indicantas*, ut oves solemus etiam, si fructuario fuit concessum.

13† Et quod delinquentes servi sigillabantur in facie causa majoris ignominiæ propriæ, & terroris aliorum, de quibus loquutus fuit Ausonius in sua Epigrama dicens.

Tam signis scriptor, quam lentus Pergame cursor
Fugisti: & primo captus es in stadio:
Ergo notas scripto tollerasti Pergame vultus,
Æquas neglexit dextera fron patitur.

Et ex Plinio *lib.* 3. *cap.* 18. qui ob hoc ab illo appellati sunt gens faciei inscriptæ; *at nunc eadem illu vincti pedes, damnatæ manus, inscripti vultus exercent*, & ex Apulejo *de asino aureo lib.* 3. Loquente *de servis ibi hinc litterati frontis*, & ex Langleo cum Juvenali Theophilo, & aliis *dicta cap.*2. & Petro Gregorio *lib.*31. *Syntagmat.cap.* 35. & P. M. Fr. Joan. Marquez in gubernatore Christiano *lib.* 1. *fol.* 2. *cap.* 11. Navarrete *discursu politico* 39. & cum Cicerone Seneca, & Plinio, P. Basilius Ponce *dict. cap.* 2. atque cum Plutarcho Vejecio, & aliis; Justus Lipsius *de militia Romana dialogo ult.* Petrus Franciscus Tondutus *resolution. Legalium p.*1.*q.*76. disputans eleganter, & doctè, si sit indicium ad torturam esse cum notis, & sigillo in corpore *accusati de maleficiis*.

14 Insuper idem Domin. Moscoso confirmat, dum dicit ad id attendisse Apostolum Paulum dicentem ad Galat. *cap.* 6. *de cætero nemo mihi molestus sit; ego enim Stygmata Domini JESU in corpore meo porto.* Quæ verba evertens sermone vernaculo cum D. P. M. Fr. Joan. Marquez in spirituali Jerusalem vers.2. *considerat.*4. *folio* 300. sic refert: *en lodemas nomesean moiestos querela S.clavo de Jesu-Christo mi señor en los dos carillos me la hallareis escrita*; idemque in substancia dici à D. Basilio Pontio dicto cap.2. fol.72. *esto refiere Metaphoratas, y Ecumenio sobre las palabras stygmata Domini JESU in corpore meo porto*, quibus intelligitur ut D. Paulus haberet litteras, seu signa in facie sua; quia dicere stygmata Domini JESU in corpore meo porto, significat habere signa cum ferro impressa in facie.

15† Nam *Stygmata* est punctum, vel nota aliqua ferro facta; & ex S. Thoma dicit, ut sit signum factum candenti ferro antiquitati alludendo, in qua propter pœnam solebat exerceri; & quod in tempore Juliani Apostatæ crebior usus esset inscribendi frontes Christianorum, sicut hodie in servis in punitionem.

16 Et itidem confirmant *ex dicto Aristotelis* ibi *aut noxiorum stygmatibus notari*, sicque videantur judices relati vulgo *los Alcades* exculpari eo etiam quia Jure Divino posset deformari facies pro pœna eruens oculum *cap.*22. *Exodi, & in Levitico c.*16. cumque hoc sit plus, quam faciem sigillare; ideo inferri bene ex regula cum licet, quod est plus multo magis, quod est minus, permitti debet.

17† Imò & lege Longobardorum relata à Camillo Borello *de Magistratuum edictis lib.* 2. *c.* 8. *n.* 444. fures poterant sigillari in facie, & constitutione Regni Neapoli condita à Carolo, & in nostra Castella *l.*6. *tit.*28. *p.*2. disponi ut sigillentur in facie
18 milites furantes in exercitu. † Ubi advertit Greg. Lopez *glossa* 3. & *l.*5. *tit.*1.*lib.*5.*recopilat.* decrevit ut bis uxoratus sigillaretur in fronte, ut explicant ibi Matienzo *glossa* 4 *n* 1 Azeved.*n.*12. Augustin. Barbosa *in cap.*3. *de crimine falsi num.*3. cum Fari-
19 nacio *q.* 70. & aliis. † & etiam cum Theodoro Hepingio *dict. cap.* 18. *n.* 154. hancque pœnam

insigi condemnatis in metallum, ut ex Suetonio in Caligula, Plauto, & aliis observat eruditè, ut semper Domin. Joannes de Solorzano 2. *tom. de gubernio indiarum lib.* 1. *cap.* 14.*n.*10. † & quod sit 20
indicium ad torturam iterum eleganter ex eodem Petro Franc. Tondut. *lib.* 1. *quæstionum, ac resolutionum legalium c.* 76. Et prædictis inquam possemus dicere, ut tam judices præfati exculpentur à sigillatione facta in facie prædictorum Ægyptianorum, sicut & Reges legibus propriis relatas pœnas decernentes, exculpari valent: & sic etiam in casu prædictæ restitutionis sine offendiculo libertatis, ac immunitatis Ecclesiæ, de qua latissimè dixi *à q.* 1. nostri textus.

Nihilominus ex à me longè resolutis breviter 21
cum eodem D. Moscoso dico, nec lege, nec constitutione, sive statuto Principes laicos posse decernere, ut Ægyptiani fures, sive prædones, qui dum gauderent immunitate Ecclesiastica ab Ecclesia per judices laicos abstracti, custoditi in carceribus, exinde per se, sive procuratores, aut Judex Ecclesiasticus ex officio intendant super restitutione facienda suarum personarum Ecclesiæ possent insigniri, sive sigillari ferro candenti, sive alio instrumento in facie, vel in alia parte corporis, ut sic insignitè haberentur publicè, ut tales latrones. Et est ratio quia dum disceptatur super impartienda immunitate Ecclesiæ delinquenti, cujus cognitio spectat ad judicem Ecclesiasticum; silent judicia sæcularia ex reg. textus *in cap. si judex laicus de sent. excommun. lib.*6. Ibi, ut infra refero in vers. *ad secundum.*

Deinde quia palam est, ut maximè læderetur 22
immunitas eo facto, siquidem Ægyptiani illi debuerunt restitui Ecclesiæ sine sigillo ferri candentis in facie, & sine alia nota de novo inflicta, alias inquam de facili fraudaretur Ecclesiæ libertas, sicut in aliis relatis casibus à prima *quæst.* resolutum est.

Et hæc doctrina certa est, esto quod valerent 23
Reges statuere, ut in facie subsigillarentur Ægyptiani, aliivè latrones; sed quia contrarium dispositum est de Jure *in l.* 17. *cod. de pœnis verba* ibi: *si quis in metallum fuerit pro criminum deprehensorum qualitate damnatus, minimè in ejus facie scribatur, cum & in manibus, & in suris, possit pœna damnationi una inscriptione comprehendi, quod facias quæ ad similitudinem pulchritudinis, est cælestis figurata minimè maculetur*, Salganetus de Jure publico *lib.*1.*tit.*14.*num.*26. Nigris *cap.* 10. *n.*29. Azor. *institut.mor. tom.*2. *lib.*2. *cap.*32. *q.*6.
† cum multis Theodorus Hepingius *dict. cap.* 18. 24
*n.*266. Borrellus, Basilius Pontius, Petrus Gregor. & Solorzanus citandi, Borrellius *in n.* 445. cum Angelo Hostiense, Joanne Baptista, Asinio, & aliis, affirmantes non valere statutum condemnans ut stygmate ferrei candentis sigillantur damnati ex aliquo delicto; ob hocque fuisse abrogatum consuetudine quoddam statutum conditum Neapoli à Carolo Rege; quia nimis severum, & injustum visum fuit. † Et ex hoc nostro Jure Regio 25
per verba *leg.*6. *tit.* 31. *p.* 7. ibi: *algunas maneras son de penas, que non las debendar a algun ome por ieroque aya fecho, an si como son señalar a alguno en la cara con fuego caliente, o cortandole las nariçes, nin sacandole los ojos, nin dandole otro manera de pena en ella, de que finque señalado, esto es por que la cara del ome fiço Dios a su semejanza. E par ende ningun luez non deve penar en la cara, ante defendemos que lo non fagan, capues Dios tanto loquise horrar, è en noblecer*

faciendo-

faciendolo a su semejanza, no quisado que por ierro, oporinaldad de los malos se à desfeado, nin desforpada la figura de el Señor.

26 Al ultimam quæstionis partem ex proximè dictis, & ex sequentibus existimo respondendum prædictos judices Regios, *vulgo los Alcades de la Cançilleria de Valladolid* impie decrevisse restitutionem facere Ægyptianorum, de quibus jam mentio facta est in offendiculum immunitatis Ecclesiasticæ. Primo quia lite pendente super dicta immunitate suspensa erat Jurisdictio illorum ex verbis textus *in dict. cap. si Judex laicus de sent. excommunic. lib. 6.* ibi: *quivis processus penitus conquiescat*; quia ejus cognitio pertinet privativè ad judicem Ecclesiasticum: sic D. Moscoso cum Thoma del-Bene 2. *tom. de immunitate Ecclesiar. p. 2. dubit.* 41. & 47. dicente id absque dubio verum, Petro Lazario *in tractatu de Blasphemiis q. 5. n. 71.* Narbona *in l. 20. tit. 1. lib. 4.* glossa 23. *n.* 14. Marc. Anton. Genuens. *in practica Archiep. cap. 17. n. 5.* Diana 3. *p. tractat.* 1. *resol.* 32. Augustin. Barbosa *de pensionibus q. 8. n. 46. & de Jure Eccles. lib. 2. cap. 3. num.* 158. qui justè reprobat Zavallos dicentem; ut in casu notorio de non gaudendo delinquens immunitate Ecclesiæ, possit pronunciari interloquutio laicorum vulgo *dar auto delogos.* Feliciano de Vega *in cap. 2. de judiciis quæst.* 136. affirmante ut licet sæpius fisci Patroni Limæ audientiæ sic intendissent, ea quidem Regalis audientia declaravit non focisse vim factam per judicem Ecclesiasticum illi remittendo causas, ut eas prosequeretur: & sic affirmans Genuens. supra dicit ita judicatum.

27 Ex amplius lucescit; quia Pius ille Rex noster Philippo III. gloriosæ memoriæ respondens consultationi Consilii supremi indiatum hic Matriti à dubio liberavit, mandans sua Schedula Regia 28. Martii anno 1618. Ut quamvis prætendatur dici quod delictum est proditorium qualificatum, seu ejus metti; ob quod nequeat reus gaudere immunitate Ecclesiæ, nihilominus cognitio super eo dubio, & an debeat reus gaudere, nec ne, pertineat privativè ad judicem Ecclesiasticum, & eam refert Feliciano de Vega *in dict. c. 2. n.* 137. & bene ejus verba referens DD. Petr. de Reyna *in libro perfecti Prælati 1. tom. lib. 2. tract. 3. c. 1. vers.*

28 *porque.* † Et addit D Moscoso solum judices illos Regios Vallisoletanos potuisse processare, seu actuare examinando testes, ut dixit Michael Ferrer. 3. *p. observation. c.* 262. Cancerius *p. 3. variar. c. 10. n.* 63. sed non progredi ad condemnandum; quia id est prohibitum *in dict. cap.* inter alia *de immunitate Ecclesiarum* ibi: *nec condemnare debet ad mortem, cap. id constituimus* ibi *de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere sint securi* 17. q. 4. *l. præsenti 6. §. sanè cod. de his qui ad Ecclesiam confugerunt,* Antonio Diana cum aliis 6. *p. tract. 1. resol.* 33. Bobadilla *lib. 2. politicæ, cap. 14. n.* 96. Mario Cutello *de immunitate Ecclesiæ lib. 2. q.* 12.

29 Ex quibus D. Moscoso infert, ut ex quo judices illi Regii sigillarunt candenti ferro in facie cum relatis litteris plus fuit, quam eos damnasse ad triremes; quia pœna esset temporalis, quæ revocari valeret, sed non illa, quæ perpetuo durat, considerans cum Seneca *lib. 2. cap.* 23. per maximè tramites justitiæ offendi ex executione pœnæ inseparabilis dicente, *potest pœna delata exigi, non potest exacta revocari*, Aneo Robertu *lib. 1. rerum judicatarum cap. 4. folio* 44.

30 Item quia cum non esset Jurisdictio suspensa, eorumque culpa probata debuerunt juxta eam damnari, nec ultra ex *l. sancimus cod. de pœnis* ibi; *nec ulterius progrediatur pœna, quam repetitur delictum*, Valenzuela, Velasquez *cons. 91. num.* 47. Aneo Roberto, *rerum judicatarum cap.* 9. Giurba *cons. 83. n.* 19. Alvericus Gentil. *de Jure Belli lib. 3. cap.* 2. Julius Cæsar Calvinus *de æquitate cap.* 26. Farnesius *de Republica lib. 2. panegerico 5. cap.* 8. nec illos in facie Stygmate signare contra dispositum *in dict. l. 17. cod. de pœnis*, & *in dicta l. Regia 6. tit. 31. p.* 7. quarum verba supra retuli.

D. Fermosin. de Leg. Eccles.

Quare cum eodem D. Moscoso concludo turpi- 31
ter illos judices decrevisse, ut illi Ægyptiani sigillarentur in facie, & turpius si intelligerent sic de Jure potuisse, cum non tantum peccarent in clara utriusque Juris Civilis, & Regii dispositione contradictorium *l. 2. ff. de origine Juris* ibi: *turpe est patritio, & nobili viro, & causas oranti Jus, in quo versatur ignorare*, ut probat cum Antonio Fabro in Jurisprudentia Papinian. *tit 1. princ. 4. illatione* 2. Camillo Borello *cons. 23. n.* 37. Bovadilla *lib. 5. cap. 3. num.* 26. Osvaldo ad Danellum *lib. 1. commentarior. cap. 4. litt. B.* qui insuper si advertenter scientes quantum offensa fuit immunitas Ecclesiastica, in quam irruerunt, quantaque injuria ei irrogata, restituendo prædictos Ægyptianos sigillatos cum illo stygmate, cum deberent sine tali nota illos in Ecclesiastico loco reponere, ut fruerentur ea immunitate, qua gaudebant, quando ab Ecclesia fuerunt deducti scandalo gravissimo, peccasse certum esse, probat idem D. Moscoso.

E quibus omnibus clara est resolutio, ut nec 32
Princeps possit statuere super sigillando delinquentes in facie, nec judices illud exequi; imo ut tam Princeps, quam judices nullomodo in facto nostro id potuisse, quantumvis alias de Jure, non stante lite super fruitione immunitatis Ecclesiasticæ sic imperare, ac decernere valerent.

QUÆSTIO XXXVII.

An decretum Regis nostri Philippi IV. quo statutum fuit, ut filii æquitum nondum perfectæ pubertatis, seu impuberes; eo quod personaliter ad debellandum ire non possunt, suis expensis, vel parentum suorum subrogent militem substitutum, vulgò *un Montado de a cavallo*, sit contra libertatem Ecclesiasticam. Et an Principes, Imperatores, sive Reges, qui in Episcopalibus Ecclesiis Patroni esse dicuntur, possint aliquomodo compellere Episcopos scandalosos ad renuntiandum Episcopatum?

SUMMARIUM

1 *Præmissum aliquarum quæstionum.*
2 *Advocati, ut litterati existimentur, solent suscipere causas justitiæ destitutas.*
3 *Fiscalis cognita bona fide non tenetur impugnationes facere.*
4 *Pater qui intendit officium publicum filio, tenetur pro negligentia, aut delicto ejus satisfacere, &* à n. 12. & 13. *ubi de ratione.*
5 *Parentes non tenentur pro filiis suis equitibus ordinum*

ordinum sub rogare militem vulgo Montado, *&* à n.10. & 27. *fallit* n.30.

6 *Minores annis* 17. *non compellebantur pugnare, & de ratione* n.7. & 15.

7 *Mulieres io casu gravi necessitatis tenebantur ire ad debellandum, ut Historiæ narrant.*

8 *Sexagenarii compellebantur dare substitutum pro pugna, non septuagenarii.*

9 *Determinatio una parisformiter debet determinare.*

10 *D. Larrea Regius Castellæ Consilii Fiscalis impugnatur.*

11 *Peccati genus grave esse, alterum pro altero prægravare, ubi exemplificatur.*

14 *Militares habitus ordinum, non sunt officia Regia, sed vera Religionis.*n.15.

16 L. unica Cod. de periculo successorum parent. lib.10. & num. sequent.

17 *Officiales assumpti ad officia in die suæ possessionis, tenebantur erogare consociis certam portionem pecuniæ serici: seu osculentum pro* introitu, *quod vocabatur* sportula, *quæ dabatur senatoribus.*

18 *Matronæ utebantur serico denato pro introitu officialis novi.*

19 *Parentes non tenentur pro filiis templa curantibus, nisi ad id obligarentur, nec etiamsi petant habitus pro filiis militarium ordinum* n.20.

21 *Actus non exiit ultra intentionem partis.*

22 *Pater, etsi obligetur pro filio causa dotis receptæ, sed non tenetur fidejussione, non sic Jure Regio* n.23.

24 *Pater tenetur solvere mutuum datum filio; & quare.*

25 *Obligatio non compatitur in spontaneo.*

26 *Parentes si dum petunt filio gratiam à Rege militaris ordinis, sciant mandatum dandi substitutum tenentur.*

27 *Rex Philippus IV. non est Magister ordinum militarium, sed administrator.*

28 *Statutum Regis obligans, ut equites D. Jacobi, Alcantara &c. dent substitutum, videtur contra Ecclesiæ libertatem, verius quod non sit* n.29 & 30.

30 *Equites dando pro se sive filiis suis equitibus substitutam, non præstant gabellam, sive tributum.*

31 *Rex Hispaniæ est Patronus ad eligendum, sive nominandos Episcopos.*

32 *Ordinari ad Ecclesiam Episcopalem debet nemo, invitis Regibus, quibus Jus Patronatus pertinet.*

33 *Principes possunt suspectum electum Episcopum à Papa non admittere.*

34 Cap. nisi cum pridem de renunciatione.

35 *Rex nequit statuere, seu compellere Episcopum scandalosum ad resignandum suum Episcopatum sine Papa.*

36 *Papa debet amovere Episcopos non utiles in civitate, remotos non re assumere ob delictum in Rempublicam.*

37 *Expellere nequit Rex Episcopum eo quod Simoniacè sit electus.*

1 AD primam quæstioois partem, ut respondeam suppono quæ dixi *infra sub cap.2. de foro compet.q.16.* Ubi egi *an equites Divi Iacobi, Alcantara, & Calatravæ* &c. *gaudeant immunitate Ecclesiastica; ita ut non conveniantur coram laico,* & *ibi q.17. an gaudeant privilegio fori negotii Divi Jacobi, Alcantaræ, & Calatravæ &c.* & supposita etiam alia quæstione, de qua *ibi q.20. an conservatores Divi Iacobi, Alcantaræ, & Calatravæ, Sancti Joannisque, possint procedere censuris contra judicem laicum, ut se abstineat à cognitione contra dictos milites &c.* Et supposita etiam *q.9.* de qua in hoc *cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constitut.* verf. *ad quintam*, vbi *an possint Principes collectas exigere ab equitibus D. Iacobi, Alcantaræ, & Calatravæ*, nunc quia perlegi aliud etiam scriptum DD. Chrystophori Moscosi, laudibus utique dignissimi è Consilio Castellæ Regio supremo elaboratum contra quandam allegationem fiscalem scriptam a D. Don Joaone de Larrea *hic* Matriti, dum esset in eodem Consilio supremo Regio Fisci Patronus, qua totis viribus conatus est fundare, ut Parentes equitum impuberum, tenerentur propriis expensis subrogare loco cujusque impuberis equitis alium, qui militet personaliter.

Etenim D.D. Moscoso initians suam allegationem D. Larream carpendo ex verbis glossæ Arcursianæ *in l. quod si nolit* § *fin.* verbo *adhibuerit ff. de ædilitio edicto*, à similitudine advocatorum, 2
qui ut litterati existimentur, suscipiunt defendere causas justitiæ destitutas in verbis ibi: *Patronus pessimam causam potest facere videri bonam*, & ex Jano Langleo *lib.1. Semestrium cap.1. fol 32.* ibi *pessimas causam facere honestates indicunt*, Euphormio *Satyrico 4.p. cap.15. fol.359.* † dicens hoc esse admodum alienum ab officio tanti Fisci, & 3
aliorum existentium in consilijs, sequentibus verbis persequitur leges (ut plorimum) *non modo, & Candido genio perceptas, quo ducebantur, qui illas condiderunt, sed deflexas per. innumeros, anxiosque calliditatis articulos in præcipuè scientiæ partem habent in iis aliquid inveniri, quod eludi simplicitas possit bono Jure utendum, gloriosissimum putatur*: & quod cognita buna fide officio suo, non teneatur ad tales impugnationes probat cum Joanne Garcia *de nobilitate, glossa* 3. §.1. *num.*30. Joanna Theson *in pragmatica de antepbato vers.3. observat.3.n.215.* adducens bonum textum *in l. quo tres* §. *sicut in fine ff. de administrat. tutorum* ibi: *nec enim bonam fidem agnoscere probibentur*, Barbosam *in l. venditor num.35.ff. de judic.* Joan. Gutier. *de tutelis 2.p.cap.4.num.*14. Mieres *de Majoratibus 4.p. q.14.n.49.*

Cumque decretum Regis fuerit, oempe ot quia 4
necessitas urgebat ad manutenendum exercitum æquestrem equites militarum ordinum comitarentur illum euntem ad bellum, ea nempe conditione, ut majores annorum sexaginta excusarentur; dum tamen quilibet pro se suis expensu subrogaret personam aliam; & similiter minores annis quatuordecim; dubiumque esset num etiam minores, qui jam essent ante decretum prædictum ordine equestri insigniti, contra quos loquens prædictus D. Larrea Patroni Fiscus illos obligari prætenderet eo fundamento, de quo meminit D. Franciscus de Amaya *io l. 1. cod. de decurionibus lib.10. à num.1. & in l.3. cod de muneribus.n.42.* dicens ut Pater, qui intendit officium publicum, sive gubernium locorum suis filijs, remanet obnoxius ad satisfaciendum damnum proveniens ex omissione, commissione, dolo, seu ignorantia filij, & ex alijs infra referendis, quibus sine difficultate responsum præbetur.

Tamen ego cum eodem Domino Moscoso di- 5
co, ut nec Patres, nec filij, qui jam essent equites ordinis militaris, sint sub tali obligatione,

existimo

existimo quidem non posse comprehendere equi-
tes illos minores, tum ex *lit. l. 3. tit. 19. p. 2.* &
ex statutis ipsorum militarium ordinum, ubi ca-
vetur, ut minores annis quatuordecim, hoc est
6 impuberes. † Ubi refert *leg. Caii Sempronii Grac-
chi*, qua non poterant compelli ire ad pugnan-
dum minores annorum 17. ut observavit idem
Amaya cum Plutarcho, Rosino, Cipsio, & aliis
in l. 1. Cod. si servum ad libert. lib. 10. n. 35. quam
ætatem, etsi non jure scripto ad militandum fore
legitimam advertunt Gellius *noct. atticarum cap.*
28. Petr. Gregor. *lib. 19. cap. 3. n. 11. syntagm.*
Gabriel. Nudæus *de stud. milit. lib. 1. pagina*
105. Camil. Borrello *de præstantia Regis cap. 32.
numero* 53.

7 Et graviter idem D. Moscoso advertit notan-
dum maximè ex *dict. l. 3. part.* quod teneantur
ire ad debellandum, etiam mulieres in frangenti
necessitate, quarum nonnullas Historiæ referunt
pugnasse fortiter, sed non inde obligasse impu-
beres unquam; eo quod natura debiles reputat,
nec habiles ad bellum; sicque Axeved. concor-
dasse *prædict. l. 3. in l. 1. tit. 1. lib. 6. recopilat.*
Ubi *n.* 100. reddit rationem hanc respectu mino-
8 rum impuberum. † Et aliam respectu sexage-
nariorum obligatorum ab substituendus alios suis
expensis; quia in istis fuit gratia, & justum, ut
compensaretur dando substitutos, quemadmodum
ab utraque obligatione reservavit majores septua-
ginta; quia scilicet isti jam natura debiles, & inermes
facit per *leg. 1. Cod. de cad. tollend.* & majori cum
ratione impuberes, cum isti non solum viribus
9 careant, sed etiam consilio. † Et quia una de-
terminatio pariformiter debet determinare ex
l. jam hoc jure ff. de vulg. & pupill. subst. quæ de-
bet messe in minoribus ex doctrina *l. 4. §. toties
ff. de damno infecto*, & glossa verb. *ovocandum
in l. Mancipia Cod. de servis fugitivis*, Valenzuela
cons. 18. *numero* 128. Surdo *cons.* 430. *n.* 17. &
cons. 750. *n.* 78.

10 Et quamvis idem D. Larrea Patroni Fiscus di-
cat ut parentes suorum filiorum equitum, te-
neantur pro illis ad dandum substitutos vulgo *el
montado*; quia videntur obligari ad onera illa;
eo quod sint, ut fidejussores ad prædictum onus
implendum, illud D. Moscoso rejicit optimis
principiis juris *ex §. 1. inst. de fidejussoribus, §.
fidejussores inst. eodem* ibi *nam eorum obligatio oc-
casio est principalis obligationis l. 3 ff. eodem* cum
pluribus ad idem relatis ab Antonio Hieringio *in
tractatum de fideiussor. cap. 3 n. 29.* Osvald. ad Da-
nell. *lib.* 14. *cap.* 48. Antonio Fabro *lib.* 15. *con-
jecturarum cap.* 18. *cum aliis*, dicatque certum
esse, ut subrogatus sapiat naturam subrogati *l.
unica §. & plenius Cod. de rei uxoria actione. l.
si enim §. injuriarum ff. si quis cautionibus l.* 22.
tit. 11. *p.* 4. D. Joannes del Castillio cum multis
lib. 4. cap. 26. n. 51. nec prædictus D Larrea mon-
straverit prædictos filios impuberes, siot obnoxii
ad dandum substitutos, sequitur ut prædicti sint
liberi; imò & eorum parentes; nam obligatio
contraria esset contra dictamen æquitatis, & ju-
ris *l. unica Cod. ut nullus ex vicariis lib.* 12. ibi
*grave est non solum legibus, verùm etiam æquitati
naturali contrarium pro alienis debitis alios mole-
stari*, *cap. unico de injuriis lib. 6* ibi: *unum pro
alio prægravari, est legibus grave, & æquitati
naturali adversarium*, auth. *ut non fiant pignora-
tiones col.* 5. ibi: *non habent rationem, alium
quidem esse debitorem, alium verò exigi*, addu-
cens illud Cassiodori graviter sentientis *lib. 4.
epist.* 10. filios non esse obligandos ad debita pa-
rentum; item & uxores ad debita maritorum, si
eorum hæredes non sint in sequentibus verbis:
*iis multo acerbiora jungentes alienis debitis ad so-
lutionem alios trahi, solamque causam probabilem
videri, si aliqua debitori potuit in civitate conjun-
gi ob iniquum persuasionis errorem dividuntur cau-
sa germanis filius obligationibus paternis, si non
sit hæres ex vita uxor maritalibus debitis, nisi per
successionis vincula non tenetur, & ut audacia ad
solutionem trahit extraneos, cum absolvant jura
conjunctos*, & ex eodem *in epistola* 14. ibi: *mag-
ni peccati genus esse pro alienis debitis alterum præ-
gravare*: sic cum Valenxuela 1. *tom. cons.* 94. *n.*
98. Amaya plures congerente *in dict. l. 1. Cod. de
decurion.* Solorzano *de jure indiarum lib. 1. cap.*
18. *n.* 92. 100. & aliis, & ex Donello *in Rub.
Cod. ne uxor pro marito n.* 7. ibi. † *ex quo conse-* 11
*quens esse intelligitur neminem omnino quæcumque
conditione sit, pro alio conveniri posse* ex *l. 1. & 2.
Cod. eo tit.* non maritus pro uxore *l. 3. circa finem
eodem*, non mater pro filia *l. 3. & l. fin. ibi*: non
pater pro filio *l. 1. & penult. in proximo tit.* non
libertus pro Patronó, aut servus pro Domino,
& fin. ibi. ad quod probandum adjunges plures
quæstiones, quas ego expendi *infrá sub cap. quin
V. de judiciis.*

Iterum aliud fundamentum D. Larreæ fiscalis 12
elidit idem D. Moscoso; quia quamtumvis co-
netur probare ex *l. illud ff. ad leg. Aquil. l. à Titio
ff. de verb. obligat.* ut decisa in casu simili exten-
dantur ad consimiles; & inde quia parentes obli-
gantur pro filiis in aliquibus officiis, & sic in
casu nostro per *l. credendum ff. qui petantur tuto-
res* ibi *incidit in constitutionis verba, sed ex sen-
tentia excusatur*, & *l. 2. §. si mater* vers. *quid si
curatores? ff. ad Tertulianum* ibi: *verba rescripti
deficiunt, sed dicendum est eandem esse rationem*,
& ex *l. si quis adulterium §. 1. ff. de adulter.* ibi:
*ex sententia legis tenetur, quamvis verbis non con-
tinetur*, & ex *l. sed sciendum ff. ad leg. Pomp. de
parricid.* ibi: *sed & noverca, & sponsa omissæ sunt,
sententia tamen legis continentur*, Valenzuela
cons. 62. Castillo *tom. 6. cap*: 170. Salgado *de pro-
tect. Regia* 2. *p. cap.* 11. *n.* 26. Osvald. ad Donell.
lib. 1. *cap.* 14. Mastrill. *de Magistrat. lib. 1. cap.*
26. *n.* 39. Mar. Siurba *in constitutionibus senatus
Messanens. cap. 6. glossa* 1. *n.* 12. & *cap. 9. glossa* 8.
n. 2. Fontanella *de pactis nuptialib. tom. 2. clausu-
la. 7. glossa* 3. *p.* 9. *n.* 28. & aliis. † Tamen idem 13
Moscoso fatendo hanc conclusionem, dicit eam
non practicari in casu nostro propter magnam
diversitatem; quia gubernia, & officia, à qui-
bus dependent oblationes Populorum exigunt,
ut parentes obligentur pro filiis officialibus; eo
quod ex eorum approbatione filiis recepti fue-
runt, & ad illa etiam factum sit bona fide, &
sine dolo in favorem Reipublicæ ex *l. cum osten-
dimus § fin. ff. de fidejussorib.* in verbo *fidejussores*,
Gutierrez *pract. lib. 1. q. 132. n. 7.* Avendannus *de
censib. cap. 97. n. 15.* Bobadilla *in polit. lib. 3. cap. 8.
n.* 52. Camillo Borrello *cons.* 47. *n.* 80. † Sed 14
hoc ex integro cessare ait D. Moscoso in casu
nostro; quia habitus militares dati à Regibus
nostris non sunt officia justitiæ nec administra-
tionis bonorum, in quibus ratio est reddenda ex
l. 1. ff. de Magistrat. convenend. l. 1. Cod. ut om-
nes judices, tam civiles, quàm criminales, Ca-
mill. Borrell. *de Magistratuum edictis lib. 1. cap. 6.*

Ponte *decis.*26. Carleval. *de judic. q.*4.*n.*168. Veral *de visitatione cap.*15.*n.*6.& Decuriones civitatum ex toto *tit.* & *Cod. de decurionibus.*

15† Horum enim equitum prætensio oon sic est cum tantum ea si intrandi in Religionem approbatum à summis Pontificibus. Et ob id ait prædictos æquites ordinum militarium esse veros Religiosos, ut probat cum Garcia, Sanchez, Carleval. Antooio de Meirinis, Barbosa, & aliis, de quo dixi *in præcitata quæst.* 16.& 17.*dict.cap.*2. *de foro comp.* qui cum sic admittantur ad ordines militares, non obligantur io plus, quàm dispositum in suis constitutionibus militaribus, quæ liberant, atque excipiunt impuberes, ne ad debellandum eant, nihil caventibus, ut eorum excusatio suppleatur per substitutos, eo quod eorum obligatio tota sit personalis, à que dispensatione relevantibus; etsi habitibus militaribus onerentur propter debilitatem corporis noodum habiti ad debellandum.

16 Et ut id comprobat Moscoso adducit pro exemplo decisionem *leg. unicæ Cod. de periculo successorum parentis lib.*10.ibi: *si de proprio muneris editionem tuo nomine pater tum repromisit, ideoque sacerdotem te creari, impetravit onus erogationis commune omnium bæredum ejus præces provinciæ non ignoravit.* Et ut hæc verba intelligantur.

17† Supponit consuetudine generali ferè omnium provinciarum in die possessionis officiornm, Magistratuum, Dignitatum, & ordinis, in quibus recipiebantur, aliqui erogabantur consociis officialibus portio quædam pecuniaria seu serici pars, seu osculeorum pro *introitu*, verbo, inquo usi fuerunt Plinius *lib.*10.*epist.ad Trajanum* 113 Suetonius *in Claudio c.*9.& Scævola *in l.penult.§ pen.ff. de leg.*3.quod vocabatur sportula *l.*6.§.1.*de decurionibus l.*5.§.*penult. ff.de donat. inter novella.*62.§. *ultimo*, Alciatus *in l.*134.§.*decuriones ff.de verbor. signif.* Apulejus *lib.* 7. *de officiis Magistratuum* Cicero *pro Plantio in officiis senatorum*, & *novella.* 62. §.*ult.* Bobadilla *lib.* 3. *cap.* 5.*n.*10.& in dignitate *de lato clavo*, *l.* 42. *ff. de donat. inter*, in vers. *nuper*, quæ dabatur Senatoribus, & Patriciis, Sucton *in vita octavi Augusti lib.*8.*cap.* 38.& *in vita Tiberii Cæsaris lib.* 3.*cap.*35. Bullengem *de imperio Romano lib.* 3. *cap.* 7. Marco Mantua *in Polimatia lib.*11. *cap.*7.& cum multis Theodorus Epingius *de jure insignum q.*2.*n.*660.

18† Quod etiam Matronis Romanis, quæ de illo sericn pro onatu curporis utebantur commune fuisse, tradit ex Peroto *in cornu copia fol.*206.ibi: *cujus mediom partem retrorsum jacebant* ex Jnanne Baptissa de Sosa *in tractatu Josia persiquida, discurso* 6.§.3.*fol.* 319. & io ea Dignitate ordinis equistris simillissima nostris militaribus *in dict. l.* 42. *part.* citat videndes, Rossn. *antiquitatum Romanor. lib.* 7. *cap.* 10. *litt.* B. Menenium *in tract. delicia ordinum equestrium*, Joannem Daviti *de rigimine mundi*, Rades de Andrada *de los ordenes militares de España*, Andream Favian. & alios, & de insigoibus Dignitatis Sacerdotalis ex Cujacio, & Pancirolo juxta D.Franc.de Amaya *in dict. l. unica Cod. de periculo successorum* iterum Cujacius *dict. novel.* §. 2. Ubi Joachimus Stephan. & Stephanus Matthæus, Suetonius *in Claudium cap.* 9. Apulejo *lib.* 11. Osvald. eleganter omnia comprehendens ad Donellum *lib.* 19. *cap.* 4. *littera XX. folio* 140. & addit Moscoso prædictam portionem, seu sportulam fuisse onus, & gravamen officiorum, Dignitatum, & sacerdotii, ut adverit Lucas de Pena *in dict. l. unica numero* 1.

Et quod curabant bonorum templi, cui inser- 19
viebant, & ad quæ fuerant admissi filii, qui obligati erant ad ea restituenda: tamen etsi pareotes pro filiis illa prætenderent, non ideo erant obligati ad solvendum pro filiis, nisi ad id obligarentur, ut observavit Lucas de Pœna *supra in l. illa*, ut videtur probari ex *dict. l.* in verb. *repromisit*, quæ significat promissum gemioatum factum, ut amplius se obligaret juxta textum *in l. Balista ff. ad Trebell.* Et ita concludit Moscoso, ut non ex eo, quo parentes pro filiis petant à Reges habitu illos militares, dicuntur obligati, ud solvendam prædictam portionem, nisi eam promisissent. Et ob id clare respondet D. Moscoso ad fundamenta jacta per D. Fiscalem Larrea adducens disparitatem supra traditam ex doctrina etiam Joannis Garciæ *de nobilitate glossa* 1.§.1. *n.* 19. ex verbis *leg. Papinianus exul. ff. de minorib.* ibi *quid enim commune habet delictum cum venia ætatis l. fin. ff. de calumniatoribus*, & ex Sixt. *de Regalibus lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 66. & Joanne Baptista Costa *conf.* 1. *n.* 110. † Nec sufficere ait obli- 20
gatos esse, ut vult Larrea propter causam publicam, qualis est obligatio ad debellandum, quæ connexa est susceptioni habitus militaris; quia hæc obligatio in illa ætate ex jam dictis non suffragatur, cum minores sint excusati, & itidem pareotes eorum ex juribus jam adductis; noo enim retorquerur adoous, quod ad honorem propter præmia servitiorum Patris datum est filio ex doctrina Magistri Joannis Marquez *in gubernatore Christiano lib.*1. *cap.* 16. cum multis Solorzano *cap.* 18. *n.* 7. *de jure indiarum*, Paschalius *de partia potestate* 1. *p. cap.* 6. Nec enim ait Moscoso Patres ad honorandos proprios filios peterent à Rege habitus illos militares, si scirent quod in tempus forent adstricti sub obligatione tributi de substituendo propriis expensis alium militem vulgò *el moutado.* † quia actus non 21
exiit ultra inteotionem partis ex *l. non omnis ff. de rebus credit*: nec creditur, ut parentes petendo voluerint obligari ad illum substituendum; cum adhuc decretum Regum nec esset stabilitum, nec promulgatum, ut probat à contrario ex *l.* 1. *ff. de obligationib.* & *actionib.* ibi: *consensu fiunt obligationes*, adducens Azevedum, qui in casu simili resolvit *in l.* 18. *tit.* 9. *lib.* 1. *recopil. n.* 9. ibi: *item & fortius quia in contractibus voluntatem, & potestatem partium attendendam esse.*
† Iterumque satisfacit alio fundamento Fiscali 22
adductis *in sua allegatione n.*40. ex decis. Surdis 62. nempè ut pater nequeat esse fidejussor, uxorem duccote filio de dote ei reddenda multos referens confirmantes hoc dictum; & quod possit obligari tanquam administrator; quia respondet aliud esse obligari ex causa dotis receptæ, aliud fide jubere pro filio emancipato eam possidente juxta veram interpretationem legis *si cum dotem* §. *trasgrediamur ff. soluto matrim.* Ubi Barbosa, *n.*16. Surdus *decis.* 47. Marius Cutellius *de donat. contemplat. matrim. tract.* 1. *discurso* 3.*p.* 1.*n.*7. Fontanella *de pactis nuptialib.* *Clausula* 7. *glossa.* 3. *p.* 12. Hector Capicius Latro benè exornans *decis.* 36. per totam, Catillus *dicto n.* 19. † qui ad- 23
vertit distinctionem prædictam cessare hodie nostro jute Regio; quia cum ducit uxorem filiusfamilias liberatur à patria potestate *ex l.*8.*tit.*1. *lib.* 5. *recopil.*& quod pater non recipiens dotem,

non

non sit obnoxius pro restitutione illius, nec practicari telatam Surdi decisionem, quae fundatur in hoc, quae cessat taliter in habitibus militaribus, ex quorum acceptione ex instantia parentum filii nihil accipiunt restitutione dignum.

24† Et ex simili respondet D. Moscoso ad aliud fundamentum juris, nempe, quod pater tenetur solvere mutuum datum filio ex *l.sed Julianus §. quod diximus ff.ad Macedon.* quia obligatio est alimentorum causa studii, aut ex alia, quae provenis à jure naturae habens specialitatem in jure, ut omnes fatentur; quae omnino cessat in aliis casibus, per quam substituta, & impleta fuit eadem obligatio, quam habent parentes ad alendum filios, quae cessat in casu nostro: nam procurare patres illos habitus filiis, procedit à voluntate, nec tenentur etiam si filii illos com-
25 pellerent. † Non enim expontaneo compatitur obligatio ut dixit textus *in l.sub hac conditione ff.de actionibus, & obligat.* ibi: *pro non dicto enim est*
26 *quod dare, nisi velis, cogi non possis.* † Quare ex jactis rationibus, & fundamentis affirmat idem D. Moscoso liberatos fuisse parentes ab obligatione dandi substitutum vulgò *montado* pro filiis suis equitibus ordinum militarium ante illud decretum ex regula juris, dequa ego dixi latè *in cap.2. & cap. fin. de constitution.* nempè quod lex respicit ad futura, non ad praeterita; sed affirmat praedictum decretum obligare parentes ad substituendum pro filiis suis impuberibus factis equitibus ordinum Divi Jacobi, Alcantarae, & Calatravae &c. quia jam tunc videntur subjici legi, cum scientes illam, nihilominus petunt habitus illos militares: & hoc procedere ex proximè relata regula.

27 Adhuc verò noodum praebuimus verum responsum ad primam difficultatis partem; quia omnia dicta videntur ut praeparatoria: quare jam breviter supposito quod Rex noster, non est Magister ordinum, ut advertunt Fr. Eman. Rodrigue 2. *tom. regul. q.*122. *art.*3. Barbosa *in collect. ad concil. sess* 25. *de regularib. cap.*21. *n.*4. Pereira *decis.*58.*n.*7. Mariana *in Historia Hispanica.lib* 25 *cap.*23. & *lib.*26. *cap.*5. Carleval. *de judic.q.*6.*sect.*5.*n.*418. Federicus Picardus *in disputationibus politicis in* 1. *de praemiis n.*61. idem Domin. Moscoso, ubi convinci ait Joannem Gutierrez *lib.*4. *practicar.q.*7.*n.*8. dicentem contrarium; sed tantum sit perpetuus administrator, & hoc ex Pontificia facultate, cum praedicti ordines militarium equitum, sint Ecclesiastici juxta quas *sub.n.*1. hujus difficultatis, signavit quaestiones.

28 Ideo ex ibi dictis, & *supra* in texto nostro sub *quaest.*9. *vers. ad quintam*; videtur dicendum ut nullo in casu queat, aut quiverit Rex noster compellere, ut tam filii equites impuberes, quàm eorum parentes teneantur subrogare propriis expensis alium substitum vulgò *montado*, ex eo quia nemini dubium esse potest, ut haec compulsio sit tributaria, quam Religiosi pati nequeunt, ut *ibi* etiam dixi de istis equitibus, qui ad contribuendum cum laicis non tenentur, sicut nec Clerici.

29 Sed nihilominus contrarium existimo dicendum & in praxi sequendum, praecipè in equitibus militaribus praedictorum ordinum D. Jacobi, Alcanturae, & Calatravae &c. eo quod isti equites eo ipso quod ad equestrem ordinem ascenderunt Regis gratia, & beneficio, sint obligati ad subeunda onera militaria, in quae ex sua propria institutione sunt creati; & sic ire in persona ad pugnandum contra inimicos in Bello, quare mirum non est ut in casu excusationis gratiosae teneantur ad dandum substitutum vulgò *montado* suis expensis, cum hoc sit ad instar feudi, quod praestare tenentur etiam Clerici feudatarii alicujus Principis laici, ut dixi latè *in cap. caeterum* 5 *.de judiciis*, & *ibi q.*6 7. & 8. Ubi etiam dixi, an isti equites sint feudi capaces. Deinde quia Rex non ut talis, sed ut perpetuus administrator Magistrorum ordinum militarium ex facultate Pontificia id decernit; imò etiam si de commissione constet, non implicat ut sic Rex possit compellere ad substitutum praestandum: nam ut dixi *in cap. quanto* 3.*q.*5. *de judic.* & jam ex commissione Pontificia potest conferre beneficia, quod difficilius est, tum etiam quia à graciando equites militaris ordinis, potest illos in eo obligare, ut perspicuum est cum ipsi sic agraciati, & admissi subjectentur legi impositae, quae etiam extenderur ad equites jam ante creatos; dum tamen decernat etiam de praeterito, secundum quae adduxi *supra in dict. cap.*2. & *fin. de constitut.*

Non enim haec obligatio dicitur tributum, 30
collecta, sive gabella, à quibus isti equites liberantur, dum imponuntur à Rege absque Papae consensu, ut dixi *in dicta quaest.*9. *vers. ad quintam*, sicut in toto textu nostro *à quaest.*1. dictum est de Clericis; Religiosis, & aliis personis, & rebus Ecclesiasticis, cum ipsi equites etiam Religiosae dicantur personae; sed tantum est quaedam obligatio subsidiaria connaturalis dignitati equestri ad bellum instituta, sicut colligitur ex doctrina jacta *à n.*1. hujus difficultatis, ubi licet contra D. Carream fisci Patronum acerrime cum D. Mosco probatum sit parentes pro filiis non teneri ad subrogandam personam suis expensis, vulgo *montado*, sed hoc provenire dictum est *ibi*; quia non est aequum rationi, & juri, ut parentes pro filiis suis impuberibus jam equitibus creatis, ad illud compellerentur, propter rationes, quas longè scripsi, ubi concessum est potuisse Regem compellere suo decreto impuberes factos, & creatos equites, postea ex ratione *dict. cap* 2. & & *fin. de constitut.* ex quibus facilis est etiam responsio ad alia quaelibet dubia, quae sese offerre valeant super quaestione, de qua huc usque.

Ad secundam quaestionis partem an Princi- 31
pes, Imperatores, sive Reges, qui in Episcopalibus Ecclesiis Patroni esse dicuntur, possint aliquomodo compellere Episcopos scandalosos ad renunciandum Episcopatum. Et supposito de Regibus nostris Hispanis ut sint Patroni ad nominandos Episcopos in suis Regnis illos Pontifici praesentandos, ut eos eligat, & confirmet secundum quae latè dixi *in cap. cum Ecclesia Sutrina de causa possess.q.*2. & proprius *à q.*3. & ut assigno *infrà sub Rub. & tit. de elect* 96. videtur, ut possit tales compellere Episcopos ad sic resignandum suos Episcopatus; & videtur confirmari ex dictis *infrà de judiciis q.*14. & 17. Ubi quod possit compellere Episcopos, ut eant ad Curiam Regiam, ubi adducuntur Doctores dicentes posse inobedientes rejicere à Regno: & in terminis agens de hac quaestione Francisc. Ansaldus *de jurisdictione saeculari p.*3.*cap.*20. videtur tenere; tum quia Reges, & Principes saeculares sunt Patroni

troni in Episcopalibus Ecclesiis ex *cap. principali* 15. *cap. Reatina Ecclesia* 16. *cap. nobis Dominus* 17. *cap. lectis* 18. *decis.* 63. Ubi notat Geminianus *in princip.* quod Stephanus Papa distulit electum ad Reatinam Ecclesiam confirmare, usque quo Imperatoris Patroni voluntatem haberet; & dixit Baldus menti tenendum *in dict. cap.*
32 *quanto* 3. *de judiciis. n.* 11. *ad finem.* † Et quia nullus debet ordinari Episcopus ad Ecclesiam Episcopalem invitis, & non petentibus Principibus sæcularibus in suo respectivè Dominio ex *cap. nullus invitis* 13. *dict.* 61. *cap. si fortè* 36. *dict.* 63. ex ea ratione, ne civitas Episcopum non optatum, aut contemnat, aut oderit glossa 1. ad
33 finem *dicto cap. nullus*, ubi Archidiaconus. † & ob id practicari ex Innocentio *in cap. super his* 16. *de accusation.* & ex Abbate *in cap.* 1. *de elect. n* 19. vers. *item potest*, Hostiens Geminian; & alus, ut possint Principes sæculares suspectum electum à Papa non admittere; quia non tenentur Principes Prælatum admittere in eorum civitatibus, de quo confidere non possint: & subjungit Joannes Andreas *in cap. nobis* 25. *de jure Patronatus* verb. *honestius*, uti etiam dicunt Paul. de Castro *in l. quicumque* 14. *Cod. de Episcopis, & Clericis. n.* 1. Franc. Marc. *decis.* 355. *quæritur an sit licitum Principi n.* 5. *& decis.* 1390. *p.* 1. *n.* 4.

34 Et sic ex dictis, & per textum *in cap. nisi cum pridem de renunciat.* vers. *intueri te itaque voluimus*, & in vers. *sed inter scandalum*, quatenus ibi dicitur quod *qui scandali zaverit unum de pusillis, qui in Deum credunt, expedit ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum Maris*, dicit Ansaldus *dict. cap.* 20. *n.* 7. *&* 8. ut postea quam Principes petitum, non suspectum Episcopum admiserunt, si per ejusmodi Episcopi personam viderint, & cognoverint scandalum Ecclesiæ, seu civitati generari, posset hujusmodi Episcopus compelli ad hujusmodi Episcopatum renunciandum, & Bellamera *in dicto cap. nisi* vers. *propter malitiam. n.* 4. rationem reddens sic tenet; quia publica utilitas in hoc privatæ præfertur, Paulus de Castro *in dicta l. quicumque n.* 1. Ludovic Rouan. *singulari* 796. Antonius Corcetus *in suis singul*, sub verbo *Rex*, incipit *Episcopus tenetur pro bono pacis*, alia inquam referentes de scandalo, dequo ego laté dixi sub *cap.* 2. *de præscriptionibus.*

35 Sed ego existimo nullomodo posse Reges per se cum effectu compellere Episcopum scandalosum ad resignandum suum Episcopatum sine consensu Pontificis, à quo omnino dependet talem Episcopum avellere à suo Episcopatu, vel illum transferendo de suo Episcopatu, in quo scandalum præstat ad alium, seu illum removendo, & ex authorizando per ea, quæ dico *infra in dicto cap. nisi cum pridem de renunciat.* item, & *in tit. de translatione Episcopi*; quia quamtumvis causæ supra enumeratæ, sint sufficientes de per se, mediante Pontifice, sed non ex Regis potestate; quia cum sit omnino incapax ad sic compellendum ex dictis in textu nostro, & in aliis sub *cap.* 2. *& tit de judiciis, & in tit. de foro comp.* sequitur ut ad sic resignandum, eum nequeat compellere; & sic videtur scribere idem Ansal-
36 dus. † cum dicit *dict. cap.* 20. ex Bald. *in dicta l. quicumque Cod. de Episcop. & Clerc. n.* 2. quod Papa, quando Episcopi non sunt utiles in civitate, debet eos amovere: & idem Bald. *ex dicta l. quicumque*, & Paulus de Castro *ibi*, quos sequitur Ansaldus, dicunt quod si, non propter solam suspicionem, sed propter delictum in Rempublicam commissum, removeatur, Episcopus non sit ad Episcopatum revocandus; quia præsumitur deteriora illum Episcopatum adhuc moliri.

Ex quibus & ex alibi dictis breviter addo quod 37
non possint Reges expellere Episcopum ab Episcopatu si simoniace is electus sit quia tam respectu causæ quæ est spiritualis quam respectu personæ quæ Ecclesiastica est; illius cognitio spectat ad Papam sic docent in terminis Megalius *in* 3. *p. lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 18. Thomas del-Bene *de parlein. dubit.* 4. *sect.* 7. *sub corolar.* 5. *n.* 8.

QUÆSTIO XXXVIII.

An dictum principis sive Præfecti pretium taxativum imponens victualibus, comprehendat Clericos, etiamsi viliori pretio taxata fuerint tempore charestiæ. Et an propter dicta victualia vendenda à sæculari, vel ab Ecclesiastico judice, sint compellendi dicti Clerici.

SUMMARIUM.

1 *Victualia, & annona taxari possunt per Principem, sive Præfectum, ut charestia, & necessitas vitetur, & fertilitas habeatur &* n. 14.
2 *Vendere victualia quilibet cogi potest tempore necessitatis, etiam Clericus.* n. 14.
3 *Contribuere debent omnes, qui sunt in navi jactu facto.*
4 *Privilegiatus tempore guerræ contribuere tenetur, & ad munitionem victualium.*
5 *Charestiæ tempore omnes tenentur eleemosynam facere* n. 11.
6 *Dives officio judicis potest compelli erogare Pauperibus.*
7 *Misericordiæ præceptum est omnibus commune.*
8 *Clerici tenentur vendere pretio currenti, & legali fructus, ac bona sua victui servientia jure naturali, &* n. 9.
9 *Principes Ecclesiastici debent juvare suis edicto taxas, & pœnas sæcularium factas ob misericordiam.*
10 *Clericus nequit majori pretio rem suam vendere; quam fuerint aliæ taxatæ ejusdem generis à judice laico; & Clerici magis ad id tenentur ratione sui status tempore egeno.*
12 *Laici tempore necessitatis succurri etiam debent ex bonis Ecclesiasticorum.*
13 *Ecclesiastici sunt obligati; ut laici ad ea, quæ ad pacem, & tranquillitatem spectant, & sub peccato taxam servare.*
14 *Pauperum cura spectat ad Principem tempore Charestiæ.*
15 *Episcopi, & Clerici debent eleemosynam facere, ut sint aliis exemplo.*
16 *Clerici tenentur, ubi adest vitæ periculum observare leges laicas; non quia imperatas a laico, sed jure naturali, sed compelli debeat*

bent à judice Ecclesiastico tantùm.
17 *Clerici non nisi Papa, aut Episcopo consentiente præstant Gabellas tempore necessitatis sed ad subveniendum pauperibus, etiam sine eo* n.19.
18 *Leges habent vim canonis, ubi canones non contradicunt.*
19 *Textus canonici loquentes, ut Clerici non teneantur contribuere sine Papa, aut Episcopi consensu in necessitatibus communibus Reipublicæ: fallunt in pretio taxato rebus venalibus.*
20 *Victualia nemo cogitur vendere pretio taxato, si sibi, familiaque suæ necessaria sunt.*
21 Victus *verbo, intelliguntur vestimenta; & habitatio.*
22 *Mercatores tenentur vestitus juxta taxam vendere.*

1 AD has duas difficultates; respondeat Franciscus Ansaldus *de jurisdic.p.3.cap.*19. latè à
*n.*1. resoluit aliam affirmativè, nempè ad Principem, sive ad Præfectum urbis, aut annonæ spectare, ut victualibus justo vendantur pretio per
textum *in l.*1.*§. cum cura carnis ff.de officio Præfecti urbis*, Ubi Bart. & Bald. qui notat ex eadem lege victualia esse per Præfectum taxanda; & sic Benevent.
tract.de mercatura p 4.Rub.*mercatura in quibus causis possit exerceri n.* 74. scripserit quod Præfecti annonæ ordinem dare possint, quo ordine, quantumvè frumentum quolibet mense Hebdomada, aut
die possit vendi; ob id que etiam dixisse Felinum *in cap.*1. *de judæis n.* 3. vers. idem *in habente frumentum tempore Charestiæ*, Decium *in l. rogasti* 11.*ff.si certum petatur n.*2. Angel. Aretin *in §. erat olim inst. de donatio. n.*1. vers. *item fallit* pro fertilitate habenda, & charestia vitanda, Abbat *in cap. de empt. & vendit. n.*6. vers. *aut sub-*
2 *est necessitas.* † Tempore scilicet necessitatis, seu Charestiæ per Principem, sive Præfectum urbis, aut annonæ posse quem cogi, ut victualia vendat, sive per Principem, sive per Præfectum urbis, aut annonæ quia tempore necessitatis omnia victualia debent esse communia ex *l.si laborante §.cum in eadem nave ad finem ff.de leg. Rhodiam de jactu*, juncta *ibi* glossa in verbo *si*
3 *conferret.* † Ubi jureconsult. Paul. respondet, quod jactu facto, omnes, qui sunt in navi, habent contribuere, excepto libero corpore, & cibario; eo magis, quia si quando ea deficerent in navigationem, quid quisque haberet in commu-
4 nionem conferret, † Nam privilegiatus ab omni, & quocunque onere, quod dici, & ex cogitari valeat propter guerram adhuc ad munitiones victualium civitatis tenetur, ut responderunt Balb. *cons.*406 *n.*5, vers. *porro lib.* Roland à Valle *cons.*80.*n.*17. *volum.*3. *ad finem*; eo quod tempore famis, & guerræ debent privilegia silere ex *l.pro Tyronibus n.* 3. *Cod. de privilegiis Domus Augustæ lib.* 11. Ruland. *dicto cons.*80.*n.*20. An-
5 saldus, qui infinita referens *à n.*27. † ait *n.*26. Charestiæ tempore omnes cogendos esse officio judicis egenis eleemosynam facere ex glossa *in cap. sicut ii* 8. *per textum ibi dist*.47. Covar. *tom.* 1. *variar. lib.* 3. *cap.*14. *n.*5. vers. *etenim quoties* scribens ex D. Thoma 1.2. *q.*11. *art.*4. *ad secun-*
6 *dum*, † quod quoties quis eleemosynam erogare tenetur, id ex legali debito contingit; sic ut
judicis officio possit dives cogi pauperibus distribuere, quæ ratione justitiæ ad commune bonum pertinentis pauperibus elargiri debebat, cum ea retinens, & dare recusans, omnino violet justitiam ipsam, quæ ad communem utilitatem ipsum
debitorem constituit. † Etenim misericordiæ 7
præceptum omnibus commune est, *cap. non satis* 14. *cap. in singulis* 19. *dist.*86. *glossa* 1. *in cap. exigunt causæ* 18. *q.*7.
Et cum jam supra *sub.q.*1. & 2. latè dixerim 8
qualiter Clerici teneantur observare leges civiles respicientes ad politicam Reipublicæ gubernationem, quales sunt taxantes pretia rerum; imò & certum sit posse Reges condere leges ad bonam, rectamque gubernationem Reipublicæ taliter, ut dixerint Gregorius Lopez *in l.*16. *tit.* 1.*p.*1.*glossa* 4. Magist. Fr. Joannes Marquez *in lib.de gubernatore Christiano lib.*1. *cap.*16. §.3. Basilius Pontius *de matrim. lib.*5.*disp.*7. Granado *p.*1. *contr.*7. *tract.*3. *disp.*7. Suarez *lib.*3. *de legibus cap.*19. Lucca *in eodem tract.*2.*p. disp* 20. Episcopus Troiæ *de taxa panis cap* 8. *folio* 113. D. Joan. del Castillo *de tertiis cap.*41.*n.*77. Baldello *lib.* 5. *disp.* 18. Araujo 1.2. *q.*97. *disp.* 3. Adam *concent. lib.* 5. *politicor. cap.* 8. §. 13. D. Tapia Archiepiscopus Hispal. *in catena morali lib.*4.*atr* 9. *fol.*323. necessariam non esse à populo earum acceptationem; quia talium legum valor non dependet à populi consensu. Ideo factum est; ut leges politicæ de quibus hic ordinatæ ad meliorem administrationem comprehendant etiam Ecclesiasticos, ut dixit Antonius Diana 4.*p.*1. *res.*52. cum Villalobos alios allegante; Anastasius Gremon *in assertione libertatis Ecclesiasticæ cap.*7. §.1.*fol.*62. cum Navarro & Episcopo Troiæ, reprobans Marcum Antonium Genuenc. hujus veræ resolutionis oppugnatorem, Fontanella *tom.*2. *decis.*415. D. Franc. Salgado cum multis *de Regia protect.* 1. *cap.* 1.*n.*64. D. Petr. Salced. *de contrabând. cap. fin.* vers. *conclusiones.n.*10. Fragoso *de regimine Republicæ*. 1. *p. disp* 4. §.3. *n.* 304. eo quod sunt Reipublicæ membra, quos obligat naturale jus ad vendendos fructus suos pretio currenti, & legali.
Quare dixerunt Navarrus *tom.* 1. *de emptione*, 9
*& vendit. cap.*23.*n.*88. vers. *dixi in emptione*, Alderanus Mascard. *de generali statutorum interpretat. conclus.* 1. *n.*240. quod Principes Ecclesiastici, qui majori misericordia resplendere debent taxas & pœnas sæcularium, quas ob misericordiam faciunt suis edictis juvare habent. † & 10
Franciscus Ansaldus *dict. cap.*19. *n.* 6. quod Clerici non possunt rem suam vendere pretio quam fuerit à Magistratu juste taxatum, eo quia licet legi non subjiciantur, sæculari legi tamen naturali, & Divinæ præcipienti, ne quis res suas ultra justum pretium vendat, subjecti sunt, & justum pretium dici, quod ab habente potestatem præstitutum est; & quod hoc observare tenentur. † Et sic ut charestiæ tempore ad victualia vendenda taxato per Principem, aut Præfectum viliori etiam pretio inficiabitur se obnoxios esse; imò tanto magis Ecclesiam, & Clericus ultro, citroque teneri victualia eo tempore viliori pretio vendenda exponere; quia in hoc non tantùm versatur publica utilitas, verùm quia de eorum etiam statu; & sic de promiscua, & communi sæcularium, & Ecclesiasticarum personarum utilitate agitur, quo in casu voluerunt
Bartol.

Bartol. *in l. unica cod. ut nemin. in empt. specul. lic. se excusare lib.* 10. *num.* 4. & 5. idem Ansaldus *dict. cap.* 19. *a num.* 37. Ecclesiam, & Clericos nullam exemptionem habere, & Lucas de Pena *in l. cum ad felicissimam* 2. *Cod. quibus muneribus, vel præstation. nemini liceat se excusare lib.* 10. *num.* 2. vers. *quibus omnibus matura cricumspectione degestis*, scribit quod satis patet Clericos, & Ecclesiam esse ad hujusmodi subeunda munera rationabiliter de-
12bitores; † quia satis justum est, ut laici ex rebus Ecclesiarum, & Clericorum subsidium habeant, qui de eorum custodia, & salvatione studium gerunt, cum sit hoc de Jure naturæ ex textu *in l. secundum naturam ff. de reg. Juris* Joan. de Platea *in dicta l. unica num.* 8. Andreas Barbatia *cons.* 29. *num.* 17. *volum.* 4. Petr. Caball. *resol. crim.* 9. *n* 6. Anton. Thesaurus *decis.* 234. *numero* 10. Franc. Marc. *decis.* 541. *tom.* 1. *numero* 5. & Sotus *in* 4. *sententiarum dist.* 25. *quæst.* 2. *art.* 2. *col.* 4. vers.
13*quarta conclusio.* † qui scribit quod personæ Ecclesiasticæ, nec Jure Divino, nec Jure humano sunt omnino exemptæ à legibus civilibus; quia Clericatu non obstante, sunt cives, & membra Reipublicæ sæcularis; & quod propterea legibus sæcularibus ligantur circa ea, quæ ad pacem, & tranquillitatem Reipublicæ spectant, qui etiam *n.* 6. subjungit ut ob id si Princeps pretia victualium moderatur, id pretium Clerici tenentur servare; & quod alias peccent mortaliter, & ad restitutionem teneantur, cum magis, quàm alii ad charitatem exercendam obligati sint Clerici; quia ad pietatis usum principaliter beneficia eorum fuerunt instituta.

14 Unde Franciscus Ansaldus *dicto cap.* 19. *n.* 71. 72. & 73. post alia ab eo congesta concludit ad Principem pertinere tempore præsertim Charestiæ, sive ad Præfectum annonæ pauperum curam ex *dict. l. §. cum carnis ff. de officio Præfect. urbis l. annonam* 6 *cod. de extraordinariis criminibus*, quod non esse contra, sed secundùm libertatem Ecclesiæ, dicit, censens Principem, sive præfectum illum, qui Carestiæ, sive, Luis tempore videns pauperes oppressos, & moram periculum allaturam victualia cujuscunque Ecclesiasticæ personæ suo brachio ad vendendum taxato etiam pretio viliori, sed communi omnium provide piè, & Charitativè curabit, prout scripserunt Osascus Cacheranus *decis.* 180. *n.* 14. & *decis.* 181. *num.* 23. & 24. Nicolaus Baldus post ductas decisiones Osasc. *cons. unico n.* 29. 30. 31. & 32. ea ratione motus sub *num.* 30. Quia dum Romæ consuleretur, vel diffidium Prælati significaretur, pauperes fame perirent; occidit enim qui non pavit, *cap. pasce fame* 21. *dist.* 86. imo & contra Ecclesiasticam libertatem esse pauperes opprimere, vel in pauperum prosilire dispendium, dixit textus cum glossa impositione casus *in cap. qui, & divinis* 24.
15*causa* 12 *q.* 2. † Et sic Ansaldus plura congerens *in dicto cap* 9. *à num.* 48. de obligatione cujuslibet Episcopi, Prælati, seu Clerici ad erogandam eleemosynam, ut sint aliis exemplo ex *cap. ad liberandum* 17. *de judiciis*, & *ex cap fratrem nostrum* 6. *dist.* 86. & *ibi cap. non satis*, *cap. prabenda* 16. & *cap. præcipuè* 3. *§. scire etenim* 11. *quæst* 3. quia dicuntur quasi signum ad sagittam positi, *cap. qualiter* 24. *de accusation.* quorum factum de facili in exemplum trahitur, *cap. magnæ de voto*, & *in cap. pulchra etiam liberalitas dist.* 86.

16 Ego autem in hoc dubio, ubi tantum adesset vitæ periculum, existimo revera prædictis laicorum legibus, & mandatis politicis esse obligatos Ecclesiasticos; non quia eas imperarunt legislatores laici, sed quia ita Jure naturali dictante, conveniebat observari, ut *supra* distingui *in dicta q.* 1. & 2. Et hoc ita posito non obstabit resolutio, quam assumpsi quæstionis positæ supra *in q.* 6. vers. *ad secundam*, ubi egi de quæstione illa, *an Clerici compelli possint tempore Carestia ad triticum vendendum*, ubi dixi non id fieri posse per judicem laicum, sed esse requirendum Ecclesiasticum secundùm etiam quæ expendi *supra q.* 16. vers. *ad quartam*, ubi agens de illa quæstione, *an Clericus vendens vinum, frumentum, aut alia extra taxam a Principe impositam, possit justitia sæcalara dicta victualia ei in pœnam tollere, ut est per legem conditum*: & resolvi contra multos negative, nec hoc negat Franciscus Ansaldus, cum tantum loquatur in casu urgentissimæ Carestiæ, in qua periculum esset in mora, si superior consuleretur prius, vel quando Prælati requisiti desides inquam fuissent ad subveniendum tali necessitati, ut colligi videtur ex his, quæ ipse congessit *dict. cap.* 19. *p.* 3. *de Jurisd. tit. unico à n.* 66. dicens, ut si desides, aut negligentes contra proprium officium (quod absit, & non esse credendum) Episcopi, seu Prælati fuerint, & pauperes propter eorum desidiam patiantur; adeò quod mora inconsulendo Summo Pontifice, damnum afficeret; eo quia ubi mora periculum afferre posset multa permittuntur, quæ regulariter non permitterentur comprobans exemplo textus in *cap. babtizari autem* 3. *dist.* 5. Ubi mulier extra, vel quo ex ipsa natum sit, statim in periculo mortis baptizari possit, ne parva mora imminente, quod redimatur, nequeat inveniri, ut habetur ex *cap. cum ab Ecclesiarum* 3. cum glossa ultima ad finem *de offic. ordin. cap. Sacro* 58. *§. caveat etiam diligenter* cum glossa, sub verbo *periculo mortis de sent. excommunic.* & pro alio exemplo applicabis quæstionem, de qua *infra in cap.* 4. *de judic. q* 26. ubi *an Episcopus in casu magnæ necessitatis possit dispensare in impedimentis matrimonii.*

Nec etiam obstat alia resolutio adducta *supra* 17
sub quæst. 10. vers. *ad secundam*, ubi agens de illa, *an Princeps, seu superior laicus sine consensu Cleri possit imponere gabellas ex aliqua publica necessitate pestis, bellis &c.* Ubi concludit hoc fieri debere, etiam stante periculo recurrendi ad Papam cum consensu Cleri saltim; quia ibi agitur de gabellando; in nostro verò casu de subveniendo nimiæ Carestiæ Reipublicæ, in qua Prælati, & Clerici requisiti clamores populi non exaudierunt.

Unde etsi ibi explicuerim Jura *in cap. adver-* 18
sus, cap. non minus de immunitate Ecclesiastica, tamen hic in casu nostro proprius dici debet ut ea Jura non obstent, quatenus loquuntur, & etiam textus *in cap.* 1. *cap. Clericis* 3. *eodem tit. lib.* 6. *clem. unica eodem*, quod Clerici non debent necessitatibus, seu utilitatibus civitatum, sive aliorum locorum, etiam ubi laicorum non suppetunt facultates Romano inconsulto Pontifice subvenire; quia etsi respondeant Joannes Baptista, Laderch. *cons.* 145. *opinor ex his numero* 4. Andreas Barbat. *cons.* 29. *Clementissimum Dominum numero* 25. *volum.* 4. Francisc. Ansald. *dict. p* 3. *de Jurisdict. cap.* 19. *à num.* 45. Ut præcitati canones de omnibus loquantur, quæ non ex necessitate, sed ad libitum laicorum contra Clericos, & Ecclesias

Ecclesias

clesias imponuntur; & quod idem canones provideant contra gravamina extraordinaria Clericis indicta: nam si intelligerentur dicti canones de omnibus muneribus, multae corrigerentur leges, & canones, quod dicendum non est, cum leges habeant vim canonum, ubi canones non contradicunt, ex *cap. 1. de novi oper. nunciat.* Lucas de Penna *in dict. l. cum ad felicissimum* 2. *Cod. quibus muner. vel præstation. liceat se excus. lib.* 10. *n.* 2. vers. *in contrarium est*, scribens quod supra citata jura disponentia Clericos, & Ecclesiam in prædictis edictis contineri, non inveniuntur expressè correcta.

19 Se adhuc dico ut sint intelligenda juxta doctrinam, de qua dixi supra latè *a quæst.* 20. nempe in collectis impositis etiam instantibus necessitatibus, nec luqui de casu nostræ difficultatis, quando urgente charestia imposita est rebus venalibus usui quotidiano communibus taxa, ad quam servandam tenentur Ecclesiastici vi directiva propter legem naturalem, non sic vi coactiva propter legem ipsam civilem decretam à laico legislatore, juxta quæ dixi *in dict. q.* 1. & 2. & alibi sæpè in hac tractatione.

20 Ad secundam quæstionis partem, an propter dicta victualia vendenda à seculari, vel ab Ecclesiastico judice sint compellendi prædicti Clerici, responsum præbui in proximis numeris relatis; & sic nihil aliud dico, solum enim addo ignorandum non esse, ut quis victualia vendere etiam justo pretio cogendus non sit, si non habet ultra quam sibi necessarium sit, ut resolvit, addens ad Decium *in l. rogasti* 11. *si certum petatur*; Ansaldus

21 *dict. cap.* 19. *numero fin.* † item ex eodem *num.* 4. & 5. ut verbo *victus* vestimenta etiam, & habitatio continentur per textum in lege verbo *vi-*

22 *ctus, ff. de verb. signif.* † Imò quod in istis possit mercatoribus justum pretium taxari, ut dixerunt Bald *in l.* 1. *Cod. de Episcop. aud. numero* 3. Abbas *in cap.* 1. *de empt. & vendit. numero* 5. vers. *ex quo infert. Bald. Benevent.* Strach. *de mercatur p.*4. Rubr. *mercatura, in quibus casibus exerceri possit numero* 51. Stephanus Aufrerius *ad decisionem Capellæ Tolosanæ* 447. *n.*2 vers. *ex quo infertur*, Covar. *t. n.* 1. *variar. lib.* 3. *cap.* 14 *numero* 3. vers. *secundum casus in princ.* Petr. Caball. *resolut crimin.* 9. *n.* 2. 3. & 4 *tom.* 1.

QUÆSTIO XXXIX.

An stante concessione Pontificia, ut Clerici, & Ecclesiasticæ personæ teneantur contribuere in illa communi collecta specierum carnis, scilicet vini, aceti, & olei &c. quæ fuit imposita vulgò *parasalta de los* 19. *millones y medio*, in commitiis publicis hic Matriti anno. 1632. possint Clerici compelli ad ejus solutionem, juxta legem à supremo Consilio Castellæ dispositam, in qua fuit assignata forma pro exactione prædictorum millionum. Et an si aliquis Episcoporum in suo territorio mandet sub censuris latæ sententiæ, aliisque pœnis pecuniariis, ut nullomodo pro vendendis suis fructibus petant ab administratoribus Regiis licentiam, nec fidejussionem petitam à laico præstent ordinans, ut si propter hæc dicti Administratores illos molestaverint judices Ecclesiastici, accipiant informationem, eamque prædicto Episcopo remittant ad procedendum contra illos, queat consilium supremum procedere contra talem Episcopum pœnis pecuniariis, aut illum vocando ad hanc curiam. Et an si prædicta gratia Pontificia sit prorogata per aliquod assignatum tempus; dum tamen Princeps, sive ejus consiliarii, aut administratores non excedant modum exactionis cujuslibet ante acti anni, possint nihilominus eum augere; ut sic integra millionum contributio persolveretur, ne egeret alia prorogatione Pontificia sorté neganda. Et an si cessante tempore à Pontifice assignato, restet adhuc exigenda aliqua contributionis prædictæ pars, queant Rex, consiliarii, sive administratores prædictorum millionum prosequi eandem exactionem contra Ecclesiasticos, saltim sub spe, quod Pontifex iterum prorogabit concessionem repetitam aliis vicibus. Et an si de facto Episcopis, & Clero consentientibus administratore recaudent & prosequantur prædictam collectam in personas Ecclesiasticas, sit in hoc puncto practicandum idem, quod supra adduco sub *quæst.* 13. & 14. de novo esse imposito in qualibet libra carnir, juxta Regiam schedulam 19. mensis Iulii 1656. Et an quia in hoc 1657. in commitiis publicis fuit alia Regni concessio facta Trium millionum persolvenda super carne, vino. Nec adsit concessio, sive licentia Pontificia ut à Clericis exigatur, debeat idem in praxi observari. Et num instante belli oppressione queant Reges assumere ab Ecclesiis aurea & argentea.

SUMMARIUM.

1 *Milliones* 19. & *dimidium concessi fuerunt in publicis commitiis in speciebus carnis, vini, olei, aceti,* Javon, y velas de sevo; *ad quorum contributionem ab anno*1632. *de sexennio in sexennium per Pontifices Vrban VIII. Innocent. X. prorogati fuerunt usque ad diem ultimum Julii* 1656.

2 *Decreto Regio administratores collectas recaudabant: & de praxin.* 3 *remissivè, expenditur à n.*4.

4 *Legum, non tam verbis, quam menti attenditur.*

4 *Sexennio transacto brevis Pontificii, non potest exigi collecta ab Ecclesiasticis, nec cum illo ultra octavam partem.*

6 *D. D Petrus Tapia Archiepiscopus Hispalens. dum*

 viveret

viveret magnopere pugnavit pro defendendo Clericos à collectis Regiis sine brevi Pontificio.

7 *Decreta quædam consilii Regis adversus D. Archiepiscopum, carpit D. Christophorus Moscoso consiliarius Regius, ubi docet de praxi, ad quam Archiepiscopus compelli posset, & non ultra* n. 8.

9 *Decretum consilii suppremi Castellæ de vocando Archiepiscopum Hispalens. ad hanc curiam intempestive, & rigidè damnat D. Moscoso; & quare* ibi & n. 10.

10 *Archiepiscopus Hispalens. de suis redditibus Episcopalibus magna donativa fecit Regi nostro Philippo.* 4.

11 *Allegatio damnata à Papa, qua dictum erat pro juridica* expulsione à Regno *contra quendam Prælatum decreta: ubi de aliis declarationibus*

12 *Dissimulare licet ratione temporis sæpè sæpius.*

13 *Administratores Regis nequeunt pœnas ab Ecclesiasticis exigere, nec eorum Domus invisere causa registrandi, sive sequestrandi sine interventione Ecclesiastici.*

14 *Philippi. II. prudentissimi Regis refertur instructione Ecclesiastici graventur ministris laicis; etsi brevi Pontificio, tunc temporis liceret.* n. 15. *ubi quod reliquerit posteris Regibus exemplum mirabile.*

16 *Sexennii ultimi brevi finito jam sine novo brevi, non potuit exigi ab Ecclesiasticis collecta.*

17 *D. Archiepis. Hispalens. quid fecit in ultimo spiritu.*

18 *Reges, & administratores sub spe prorogationis brevis Pontificii, nequeunt interim collectas exigere, &* n. 19. *quid de facto Episcopo, & Clero consentientibus.*

20 *Alia nova concessio trium millionum refertur.*

21 *D. D. Christophorus Moscoso ante concordiam exclamat exhortans ad as sensum Pontificium* n. 22.

22 *Aurea argentea Ecclesiis quando belli necessitate queant Reges assumere &* n. 24. 25. & 26.

23 *Concordia sumpta inter Regem, & Archiepiscopum Toletanum.*

1 UT ad has difficultates plene respondeam, advertendum est quod in his Castellæ Regnis anno præterito 1632 fuerunt à Procuratoribus Curiæ vulgò *Procuradores de Cortes* pro sublevandis Regni, & Regis necessitatibus concessi milliones. 19. & dimidium ducatorum solvendi in octava parte; & ut ab Ecclesiasticis exactio legitimè fieret super speciebus carnis, vini, aceti, & Olei &c. fuerit licentia, breveque Pontificium ab Urbano. VIII. concessum Regi nostro Philippo. IV. pro tempore certo, quo semel transacto, atque iterum prorogato pro sexennio à bonæ memoriæ Innocentio Papa X. quod ultimum diem prædictæ prorogationis clausit die ultima mensis Julii anni præteriti 1656. nec hodie, dum scribo die 28. Octobris hujus anni 1657. videamus Pontificem summum, qui nunc vivit, & ad multos annos vivat, Alexandrum VII. etsi à Rege nostro, ejusque legato Romæ pro tempore existente, instanter, & instantissimè rogatum, non dum aliud prorogationis breve concessisse, & à die 1. Augusti dicti ann 1656. nec cessasse in continuatione exactionis illius administratores Regios in civitatibus, & provinciis, de quo Episcopi, statusque Ecclesiasticus ægrè ferentes conquæruntur admodum, sicut & conquesti fuerunt de alia illa postrema impositione unius assis pro qualibet libra carnis emptæ in Macello publico juxta quæ latè *supra* dixi *tota quæstione* 13. & 14. cum aliis ante, & post.

Suppono etiam quod his Matriti fuit ab hoc 2
senatu supremo Castellæ latum decretum, ut administratores Regii cujuslibet territorii provinciæ, aut civitatis recuperarent nomine Regio collectas super dictis speciebus, tam ab Ecclesiasticis, quàm à laicis: dequo decreto, sive mandato dixi in *dicta quæst.* 13. & 14. & in aliis, ubi expendi quo pacto sustineatur respectu Ecclesiasticorum. Quibus suppositis; & quia cum hæc addiicio die 28. Octobris, video concordatum inter Regem, & Archiepiscopum Toletanum, juxta tenorem scripturæ positæ *infrà* in fine hujus quæstionis sermone Hispano; ideo breviter me geram.

Ad primam ergo jam difficultatis quæstionem 3
admisso quod si ex forma Pontificii brevis constet, ut non solum Clerici, Ecclesiasticæ personæ teneantur contribuere in dictis, seu aliis millionibus, sed etiam obnoxii sint comparere coram administratoribus Regiis pro obtinanda licentia ad vendendum fructus; quia ita de consensu Pontificio potest, ac debet profiteri; argum. eorum, quæ dixi sæpius sub titulo *de judic. & foro comp. & in cap. 3. de judic. q. 5. & in cap. novit.* & alibi, ubi probatum esse posse laicos admitti ad judicandum inter Clericos; imò & ad conferenda beneficia, ut *in dicta q.* 5. quia eorum incapacitas auferri queit per Pontifices. Tota difficultas est num ex illa generali concessione contribuendi, faciat Clericos ita ad contribuendum, subiectos ut sicut laici subditi subduntur legibus pœnalibus super modo exactionis perficiendæ, ita & Ecclesiastici subdantur. Et quia ex sæpè supra adductis poteris hanc resolvere quæstionis partem; ideo ne repetam, præcor ut legas ea, quæ *supra* scripsi *sub dicta q.* 14. *in hoc textu* in vers. *ad quartam*, ubi egi de illa: *an Reges possint aliqua lege obligare Ecclesiasticos, ut registrationem faciant coram Ecclesiastico, & laico judice, aut solum coram laico, ut ex vino pene, seu aliis speciebus tributariis venditiis, solvatur Regi gabella*, ubi latissimè plura conducibilia explanavi, ex quibus potest responsum fieri præsenti dubio, sicut etiam ex alia resoluta quæstione *supra q.* 15. *statim sequenti* in vers. *ad quartam*, ubi egi de alia, *an Clerici teneantur solvere vectigal ex extractione frumenti vini, & similium &c.* & in aliis inquam quæstionibus; jam de praxi videbis in fine concordatum cum Archiepiscopo Toletano.

Ad secundum quæstionis partem, quia D. Fr. D. 4
Petr. de Tapia Archiep. Hispal. promulgavit mandatum prohibens Ecclesiasticis sub censurarum pœnis latæ sententiæ, & aureorum quinquaginta, ut ejus subditi Ecclesiastici nullam licentiam peterent ab administratoribus Regiis, ad vendendos fructus suos; & quod si ex præfata causa vexentur informationes confluant, easque ad illum remittant, ut eis visis procedat, scito prædicto mandato consilium suppremum sæpius conferens, volens prorumpere ad mulctandum predictum Archiepiscopum, cum iret in varios medios, & inter illos eligeret, ut manu Regia ad hanc vocaretur curiam, & ex eo senatu ille Doctissimus sanguine, & litteris conspicuus admodum vir. D.D. Christophorus

Moscoso

Moscoso manuscriptum legale confecerit, mihi visum est non ab eo discedere; quin potius libenter hoc dubium adimplere, atque resolvere ex membris suæ eruditæ, allegationis, quam nunc ad manus habeo existimando secure progredi sequendo tanti Doctoris maturo judicio, pium, & Christianam doctrinam supponit ergo ipse dubium fuisse, an Archiepiscopus contraveniret decreto supremi consilii, cum in legibus non tam verbis, quam ejus inteotioni attenditur, ac menti cum Tyraquello plures allegante leges *in l. si unquam* verb. *revertatur n.* 48. *ff. de revocand. donationib.* & Osvaldo *lib.* 1. *c.* 12. per verba *legis penult. ff. ad exhibend.* ibi: *non sunt verba captanda, sed qua mente aliquid diceretur animadvertere oportet*, & per verba Ciceronis pro Cæcinna ibi: *scriptum sequi calumniatoris est boni autem judicis, voluntatem scriptoris, & authoritatem desendere prætermissis verbis*: & ex Giurba plurimis relatis *in consuet. Messanien. in proæmio n* 5. Farinacio *p.* 1. *novissimarum decis.* 535. cui videtur pro Archiepiscopo respondendo, dicere posse ipsum Archiepiscopum respondere non scivisse mandatum supremi consilii, & ello, ut sciret, monitusque esset de illo, adhuc de jure talè decretum, nec voluisse, nec potuisse ex defectu jurisdictionis Ecclesiasticos comprehendere, etiam si talis decreti lex fieret propter causam publicam, & advertit ex eleganti doctrina Anastasii Germonii *c.* 7. §. 1 *fol.* 61. qui cum Molina, Fortunio Garcia, & aliis dicentium; quod & si omnes leges huc spectent, ut benè, beateque vivamus, ad huc ejus publica utilitas noo tribuit noo habentibus jurisdictionem, cum in hoc casu sit nulla, ut latè contra immunitatem Ecclesiasticam hæc, deqoa dubium est obligans Ecclesiasticos, ut ad vendendos proprios suos fructus in Tabernis, petant à dictis administratoribus Regiis licentiam, eum talis venditio sit Ecclesiasticis permissa de jure ex glossa celebri *cap. negotiatorem* 88. *dist. approbata* per multos, quos refert, & sequitur Thomas del-Benè *de immunit. Ecclesiast.* 1. *p. cap.* 5. *dubit.* 7. *sect.* 14. novissime Episcopus Balbastrens. *in suo pastor* 2. *p. q.* 16. *n* 13. addeotes quod illud decretum Regium obligaos Ecclesiastiens ad præstandum fidejussorem, continet gravamen, reddens difficilem; imò impediens venditorem; cum non sit facile fidejussores invenire ad solvendum debitum, & in posterum debendum, nondum liquidata quantitate, uti etiam resolvit & ex aliis Diana *p.* 4. *tractatu* 1.

5 Tum etiam quia idem Archiepiscopus dicit excedi per illum Regium decretum à forma brevis Innocentii X. exigendo, & recuperando ab Ecclesiasticis majorem partem, quàm octavam in brevi Pontificio dispositam, ut solvant, & obligat breve illud, ut censuris non permittat illam exactiooem; & licet Ministri Regii voluerint dicere, in contextura brevis, non contineatur talis prohibitio; nempè ut contributio non excedat partem octavam; & quod ea expressio fuerit demoostrativa, non verò taxativa: tamen idem D. Moscoso dicit illorum dicto non potuisse se conformare; etsi sic optaret; & hoc quia in illo sit mentio, quod Regno in commitiis, congregato, sit convocato, concessit Regi nostro prædictum servitium 19. millionum, & dimidium persolvendum sexennio, solutionem consignans in prædictis sex speciebus per illa verba, videlicet *octavæ partis*, declarans, ut illa dicto *videlicet* sit declarativa, & restrictiva ex *lib. videlicet de pactis*, Marcus Anton. Mata *cons.* 310. Zenedus cum multis *in singulari* 66. hocque Pontificem concedere, & non amplius; & quia idem breve exprimit, ut contributio prædicta cesset sexennio illo adimpleto; quamuis illi 19. milliones nondum exacti, recepti fuerint integre: hoc idem confirmat nec cum esset possibile hunc causam dari, si liceret excessus prædictæ octivæ partis, cum augerent ad hoc, ut intra illud sexennium integri fuissent exacti: & faciunt quæstiones sequentes, de quibus dixi *supra quæstione* 11. *in fine* ubi *an si dictæ gabellæ excedant octavam partem rei valoris, sint injustæ*, & *q.* 13. *vers. ad septimam.*

6 Iterum quia idem Archiepiscopus ait, ut stante dubio, si adest excessus, & contraveniatur brevi, libertatique Ecclesiasticæ, ille debeat esse judex, cum sit super interpretatione brevis Apostolici, & super materia Ecclesiastica, immunitatis scilicet, & exactionis tributi, cum talis cognitio ei sit privative commissa; ob idque eum non deberi impugnari diceodo ejus prætensionem injustam esse. † Et carpens lenter 7
ipse Dominus Moscoso quamdam resolutionem assumptam ab ipso consilio Castellæ supremo de mittendo epistolam ad ipsum Archiepiscopum, qua notaretur actio de eo, quod ipse Prælatus scripserat antea D. D. Joanni de Gongora ipsius consilii, & cameræ senatori, ac Præsidi consilii millionum, & Patrimonii Regii quam Typis mandaverat. Inquo tractatu, & sessione ait Dominus Moscoso se præstitisse suffragium, ut pro tunc superfederetur, donec visum esset de juxta quercla Archiepiscopi; & quod ipse haberet qoid responderet; & prosequens discursum, ait ut licet prædictum Archiepiscopi mandatum haberetur, ut detestabile, & insuper judicetur Archiepiscopum excessisse, dignumque esse gravis demonstrationis; sed tantus consiliarius improbat demonstrationes à consilio factas contra illum, non verò illam, ut fisci Patrunus millionum porrigat libellum petens, ut ipse Archiepiscopus resumet mandatum; quia si Archiepiscopus nollet, & haberet superiorem † Ad nihil aliud tunc posse progredi scri- 8
bir, quam ad assequendam chartam incitativam, *cap. licet incorrigendis de officio ordin.* ut in termino brevi decerneret, seu definiret absque eo; quod esset locus ad recursum per viam violentiæ, qui oon datur de actu scilicet negativo de non sententiando juxta doctrinam Joannis Garciæ, ac stylum ordinarium. Et addit etiam nec esse efficacius aliud remedium propositum à consilio, spectare nempè, ut ipse Archiepiscopus procederet contra administratorem laicum millionum; quia etsi declaratur vim facere, tamen id esse non posse in cognoscendo, &. procedendo; quod si fuerit vulgò *de no otorgar*, tunc superior si justum est confirmabit ejus actum; ita ut assequi nequeat illud, quod est necessarium ad repellendum præjudicium jam ponderatum io causa.

Minus prodesse ait idem Dominus Mosco- 9
so aliud, quod vulgo jactabatur; oempe decretum fuisse à senatu de comparando Archiepisco-

po in hac Matritensi curia, cui dicit, ut libenter assentiret, nempè si verbis blandis, quasi rogans Princeps noster vocaret dictum Archiepiscopum illum honorans, ac favens admodum: tameo discedit Doctor præstantissimus existimans non ideu alliciendum fuisse prædictum Prælatum ad mutandum suum declaratum dictamen, inquo radices firmas fecisset scribendo ad aram & sanguinem se defensurum illud, & quod reportaret triumphum gloriosissimum, intelligens pati merito superiori; & quod hoc facto fiet ipse gratior Deo, & hominibus relinquens exemplum ab aliis hominibus maximè desiderandum tantorum equidem ut posset congregari concilium rationale. Et amplius ponderat ipse Dominus Moscoso; ut si dicto mandato Regio obediens ipse compararet Archiepiscopus in hac curia in tempore æstivo cum periculo vitæ propriæ, excitaretur tantus Ecclesiasticorum clamor, viso, & considerato fieri; ideo quia est defensor immunitatis Ecclesiasticæ, & a quam plurium pauperum sæcularium plorantium defectum eleemosynariæ largitionis, quam ob expensas itineris, & mansionis in hac curia, non posset facere Archiepiscopus, quod posset timeri publicus Reipublicæ dolor.

10 Amplius inquam considerat D. Moscoso, ut si forté Archiepiscopus ille comparendo non reduceretur ad mutandum dictamen, Rex atque consilium supremum Castellæ decernerent illum privare temporalitatum commodis insuæ contumaciæ sive inobedientiæ pœnam eveniret, ut totis nostræ Castellæ, & legionis, Regnis esset dies tempestuosus, inquo viderent gentes à Regno eiici tantùm prælatum, litteris atque virtute prælitum, qui antea fecit servitia ex fructibus suarum Dignitatum Episcopalium, quas primo obtinuerat Episcopatus Segobiensis, & Episcopatus Sagunt. & Curdubens. non levia uti in relata Epistola numeravit; & quod iste casus perveniret ad aures Pontificis summi cujus censura esset gravis admodum, & rigorosa juxta probatæ authoritatis scriptores reprobantes, Regaliam quæ tractat de privando Ecclesiasticos a temporalitatibus; quia hæc praxis procedit de facto, &

11 non de jure. † Et refert cum Thomas del-Bené *de immunit. 1. tom. cap. 6. dubit.* 10. ut anno præterito 1641. Pontificatus Urban. VIII. congregatio Cardinalium, declaraverit incurrisse in censuris Ministros Sardos, qui expulerunt à Regno Episcopum *del Algar*; & quod anno sequenti posito fuit in corpore librorum prohibitorum quædam allegatio juris scripta in favurem prædictorum Ministrorum laicorum. Et coadiuvatur hoc dictum ex relatis *supra quæstione* 35. ubi etiam ex eodem Moscoso ago de illa quæstione: *an possit Rex sua authoritate censinare Ecclesiasticos. &c.*

12 Addit verò Dominus Moscoso, ut licet exequi posset prædictum, sed tempus esse adversum nimis; ad quod attendit de liberate jus, ut rationis, & prudentiæ fundamento probat textus *in l. in bello §. medio tempore ff. de captivis, & post liminio reversis* in verbis illis: *non mirum, quia illius temporis conditio, & necessitas exigebat*: & sic præstans suffragium in præsenti dubio, dicit præstitisse illud, nempè ut supremum Castellæ consilium, ejus que consiliarii dissimularent; quia sic procedere in occasionibus est necessarium juxta Salomonis consilium *in cap.* 10. *sapientiæ* in illis verbis *pratiosior est sapientia, & gloria parva, & ad tempus stultitia*: & aliam sententiam Catonis ibi: *stultitiam simulare loco prudentiæ, summa est*, & cum Pat. e Zelaile *in judic. cap.* 1. *n.* 186. concludit dicens: nam hæc affectata stultitia, diserta stultitia est: & qui sic magis desipit, sapit magis, addens quod enim notæ passus fuit Rex David fingens se dementem.

Quod si adhuc virtute legis Regiæ conditæ, 13
seu decreti consilii supremi, vellent administratores laici Regii exequi tenorem illius instrutionis in Ecclesiasticos, dicit idem Domin. Moscoso sibi videri maximè conveniens, ut ea lex revideretur, ac reformaretur in executione pœnarum, comprehendens in sua generalitate Ecclesiasticos, eo quod nequeunt illi judices sæculares eas exequi, cum hoc pertineat ad judicem Ecclesiasticum ut resoluunt Salced. *in addition. ad Bernard. Diaz cap.* 55. Carleval. *de judicii tom.* 1. *n.* 159. Florid. Mausanu *de centrabandis cap. n.* 21. Antonin. Diana *p.* 4. *tract.* 1. *res.* 8. & 52. D. Petr. Salcedo *in cap. fin.* concedens hunc esse stylum, & praxim Hispaniæ, Anastasio Germonio *supra in principio dict. cap.* 7. §. 1. vers. *at nemo folio* 64. & dissonare sibi admodum dicit, ut queant administratores propria sua authoritate subintrare Domus Ecclesiasticorum ad illas recognoscendas, nam cum non possit judex Ecclesiasticus apprehendere sæcularem, nec sequæstrare cjus bona, absque invocatione auxilii brachii sæcularis, multo magis non posse ait, intrare judicem sæcularem Domum Ecclesiastici sine interventione sui proprii judicis: & ad id probandum laudat nimis resolutionem Hieronimi Leonis *decis.* 89 Sesse, Martæ, Cavalcan, & aliorum, quos sequitur Doctus Peguera post practicam civilem, & criminalem, *in tractatu de ordine judiciario Rub.* 3. & Antonii de Marianis *cap.* 44. nempè, ut nequeat judex laicus sequæstrare bona Ecclesiastici, & sint sub custodia, & potestate alicujus laici, cum debeat esse mediante judice Ecclesiastico; ut sic evitentur dissidia, & subuersiones. † & inconuenientia, quæ sanctè, riiè, 14
& prudenter consideravit Dominus Rex D. Philip. III. in quadam epistola, cujus verba refert Eminentissimus Domin. Cardinalis *Sandoval*, quam antea D. Moscoso refert vidisse apud Quintana Dueñas *in singularibus moralibus Theologia tract.* 3. *singul.* 11. *folio* 420. inmemoriali quidem, lectu, ac viso in dicto supremo consilio Castellæ, declarans Sanctum, ac justum desiderium suum, ut exactio millionum procedere melioribus modis; & ut excusarentur violentiæ aliquorum administratorum ob hanc causam remisit D. Rex ad judicem Ecclesiasticum informationem recipiendam excessuum, ac fraudum tributorum Regalium, quæ juxta præfatum breve Pontificium habere poterant laici judices motus ex ratione verborum sequentium *Porque el dicho breve su Santidad conçedio (come aveis entendido) que los de el dicho estado Eclesiastico pueden ser compelidos a ella por los ministros que el Reyno nombrare, y se nos ha hecho relacion que de haçerse por mano de ministros legos la averiguazion del vino, y aceyte, que en las casas de los Clerigos, y los conventos ubiere, se podia seguir alguna de la authoridad de el dicho estado, y otros inconvenientes; porque no todos procederan con la consideraȥion, y respecto, que yo le deseo y se le deve: me apare-*

ha parezido se haga la aberiguazion por orden de
15 *los Prelados.* † Si enim tunc temporis Pissimus ille Rex D. Philippus III. cum posset virtute concessi Pontificii brevis exequi per suos Ministros laicos exactionem tributorum contra Ecclesiasticos; item & prosequi ad inuisenda, & registrandas Domus Ecclesiasticorum, ut fraudes expellentur; & ob molestias ab eo coosideratas renunciavit privilegio Pontificio sibi concesso, non ne mirandum exemplum posteritati reliquit, ne ollomodo quoties non ad est concessum simile breve Pontificium, queant Reges, ejusque supremi consiliarii statuere, sive decernere, ut Ministri laici sint tales executores, & multo minus, si ut cautum est in jam relato brevi Innocent. X. hoc illis interdicatur. Unde ben erantum Regem laudans D. Moscoso; ideo sine dubio refert Deum Optimum, Maximum operasse tempore illius Piissimi Regis tot miracula, cum mirabiliter gratior reddatur Divina Maiestas usitatæ venerationis, qua utuotur laici cum Ecclesiasticis.

16 Ad tertiam quæstionis partem brevite rex dictis jam dico non posse excedi in exigenda contributione prædictorum 19 & dimidium millionum virtute prorogati sexennii Pontificis summi Innocent. X. quia ut patet ex verbis relatis prædicti brevis talis major summa partis octavæ ibi permissa denegata fuit &c. Et sic videmus à fine mensis Julii anni præteriti 1656. inquo finitum fuit prorogationis sexennium, ut nequeant Ecclesiastici sine novo brevi contribuere continuando solutionem

17 illorum millionem. † Et hac de causa constanter se gabens D. D. Archiepiscopus Tapia io extremis ageos suæ vitæ io mense Augusti hujus aoni 1657. declaravit incursos in excommunicationem Bullæ cœnæ Administratores Regios, pœnitens de dilatione ab ipso concessa.

18 Ad quartam quæstionis partem an Rex scilicet, & ejus consiliarii possint prosequi talem exactionem sub spe prorogationis concedendæ à Pontifice. Et huic dubio est negativè respondendum per illa, quæ longé dixi *dict. q.* 13. *in hoc cap.* & ante in aliis & in sequentibus & infrà *sub q.* 47. & 48. Et ob id non facio amplam repetionem, solùm dicit D. Moscoso, quod anno præterito 1631. resolutum fuit in consilio supremo, ut possit continuari sub illa spe; eo quod duraret tunc eadem necessitatis causa, qua motus Potifex breve concessit; & hoc ex illa spe certa prorogandi à Pontifice, & ex illa restitutionis oblatione, quam Rex promisit in casu, quo Pontifex non proroget, aut concedat, sic tenens cum conditionibus, quas ponit Thomas del-Bene *de immunitate p.* 1. *cap.* 5. *dubit.* 7. *sect.* 13 & ubi posui *in dicta quæstione* 13.

19 Ad quintam quæstionis partem, an si de facto Episcopo, & Clero consentientibus administratores laici exigant prædictam contributionem, sit prædicandum idem, quo *supra* dixi *in dicta q.* 13. de dubio hisce Regnis fortiter discusso in relata ibi concessione unius assis in qualibet libra carnis. Et existimo allegationem ibi factam deservire ad intellectum hujus dubii, per eundemque modum, & stylum, video nunc inter Regium supremum consilium Castellæ, & alterum millionum administratoresque la cos gubernari cum Archiepiscopis, & Episcopis, ac statu Ecclesiastico; & sic resolutio penes omnia dubia ibi discussa deservit pro præsentibus.

20 Ad sextam quæstionis partem propositæ de alia concessione alterius assis super vino, carne &c. in *D. Fermosin. de Leg. Eccles.* hoc anno 1657. mense Julii in commitiis publicis hujus Regni trium millioum pro sublevandis Regis, & Regni necessitatibus ex causa continuati belli in partibus memoratis in dicta q. 13. Et pro resolutione existimo respondendum juxta distinctiones traditas *sub dict. quæstione* 13. & aliis *à quæstione* 10. & *à quæst.* 14.

Et quia jam faxit Deus quod veritas Ecclesiasti- 21
ca clarescceret desiderans Regi nostro oppresso tot, tantisque necessitatibus collectare; & quod summus Pontifex dignetur sic coodonare; interim leges concordatum à Rege nostro cum Domion Archiepiscopo Toletano in forma adductas *n.* 27. Procurante pro statu Ecclesiastico D. Joannes de Astorga canonico D. Jacobi, Matriti existente, Ecclesiarum procuratore generali.

Et quia post hæc vidi M. S D. D. Christoph Mos- 22
cosi è consilio supremo Castellæ, & Sanctæ inquisitionis elaboratum ut soleot alia scripta ejus, quo à principio prædictæ exactionis ac contributionis visis aliis M. S. tam Episcopi Oxomens. quam aliorum Doctorum è consilio Regis, de quibus laté *supra sub q.* 14. dixi maximé convalescens, adducens & exhortans pro sététia à nobis tradita *ibi* & *q. præced.* 3. ut juxta quasdam epistolas Regi nostro missas, & ejus consiliu supremo, à relato eminentissimo Cardinali Archiep. Toletan. de quibus hic dixi nonnulla, ipse Moscoso fuit in voto juxta arbitria doctrinæ nostræ relatæ hic & in jam dictis *q.* 13. & 14. etsi non ita longè, tameo eruditè ex Doctrina D. D. Jann de Solorzano *de jure indiar. lib.* 1. *q.* 4. *n.* 38. & D. D. Laurent. Ramirez de Prado Ejusdem consilii Castellæ ionotis & discursis ad *cap.* 11. *lib.* 3. *fol.* 72. vocati *consejo y consejero* diceotium melius esse prævenire quàm mederi ex verbis *l. fin. ff. ex quibus causis restitutio in integr. non est necessaria* ibi *melius est in tempore occurrere quam post vulneratam causam remedium quærere* ex Doctrina etiam Q. Fabii in *oratione ad sancta limina* ibi *miserum est serum capere consilium* concludens bonis authoribus non esse pugnandum adversus mentem Pontificis tot Bullis enixe declarata denegantem contributionem relatam contra Ecclesiasticos imponendam à Principibus sæculi sine Papæ consensu eo quod esset exponere se se gravibos periculis animæ ob paruum temporale interesse nam advertunt ex Imp. Octavian. Augusto Petrus Fernandez Navarrete *consejo* 8. *fol.* 65. Ayola *de jure belli lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 3. *no es prudencia pescar vermejuelas con ançuelo de oro* & Bartholom. Philipp. *de consilio Principis fol.* 52. & 114. Petr. Barbosa *in sua Politica art.* 3. *Præsupuesto* 2. *fol.* 56. & 78. dicentes, *que es grave yerro aventurar mucho por poco*, ponderans Moscoso gravitatem incurrendam censurarum adducens in exemplum illud mirabile factum Regis nostri Ferdinaodi vulgò *el sancto* qui expugnaturus Hispalam civitatem laborans & oppressus egestate plurima persuasus ut acciperet de Ecclesiis argentum, respondit ut jam *supra* retuli sub *quæstione* 17. multa exempla referenda amplius fidere, sibique promittere consequi si ab orationibus & sacrificiis Ecclesiasticorum quam ab argento eorum & instantaneæ sibi subjectam & traditam esse ei eam civitatem sic à e M. impertitum fuisse præmium Ferdinando ob illius Sanctum Zelum, ut refert D. Mariana, *in hist. hisp. lib.* 13. *c.* 7. † Sed quia Fragosus *p.* 1. *lib.* 2.
de repub. Christiana disp. 4. *de legibus* § 4. *membr.* 1. 23

agens de dubio *à numero* 330. quomodo teneantur Clerici contribuere ad upera laica & per quem judicem n.333. dicat ut si urgeat necessitas respiciens commodum tam Clericorum quam laicorum ut superior Ecclesiasticus nolit subvenire vel differat, sitque periculum in morá posse authoritate laica bona seu fructus Clericorum apprehend. pro rata eorum ad quæ Ecclesia teneatur contribuere ex eo quod de jure naturali omnes Clerici tenentur subvenire extremè indigentibus etiamsi exigatur subsidium à ministro sæculari cum necessitas non obediat legi permissivæ prohibitivæ, nec consultoriæ, quia ut scribit Tiraqu. *de retractu consang.* §. 1. *Glos.* 9. & §. 26. *Glossa* 1. *numero* 16. gravis necessitas omnibus dominatur ut quos universæ naturæ prævalent ut ante illum dixerat Thales Milesius apud Plutarch. *lib.* 1. *de Placitis Philosophor. cap.* 26. & Diogenes Laert. *in vita ipsius*, dicat validissimum sive fortissimum telum quidem necessitatem esse, adeo quod inculpabile judicetur quod necessitas intulit ut *in cap. ad limina* 30. *quæst.* 1. quod expresse necessitatis robur extulit Livius *lib. ab urbe condita* 9. cum dixit, *pareatur necessitate* quam nec Dii quidem superant; indeque exemplis sacræ paginæ excusent *lib.* 3. *Regum cap.* 15. ubi Asa Rex juda ut se suosque tueretur à Baasa rege Israel, omne ourum & argentum & repositum in thesauro domus Dei ad eam reportaverit; & 4. *Regum cap.* 18. legatur de Ezechia Rege Juda, qui ut se liberaret de Mame Regis Assyriorum, omne argentum quod repositum erat in domo Domini eidem regi dono miserit; imò & eodem remedio alter Rex Ferdinand. vocatus Catholicus & ejus Regina Elizabeth usi fuerunt contra Regem Alphons. hujus nominis Portugalliæ quando bellum moverent ad recuperandam antiquissimæ patriæ meæ Tauri civitatem de quo Illescas *in historia Pontificali* 2. *p. fol.* 229. assumentes omne aurum & argentum Ecclesiarum ad alendum exercitum ut etiam referunt idem Fragos. supra numero 334. & post Daniel, *de nobilib. in addit. ad suam.* 50. *disp. sub. numero* 18. referens *ibi* etiam ut civitate Lucensi acerrimu bello pressa anoo. 1430. & 1431. Vasa aurea & argentea ab Ecclesiis in usum reipub. ad conflandam pecuniam data poteris acerrimè defendere in relata necessitate & defferente Episcopo ad sensum præstare posse laicum bona Ecclesiastica capere nec inde damnandum ut ait Fragosus. *d. numero* 333. interius.

24 Tamen quia casus de auro & argeoto accipiendo & assumendo ab Ecclesiis tempore belli redditur clarus ex doctrina quam retuli *supra, tota quæst.* 10. & in aliis; ideo juxta illum, resolves hanc, laudando factum proximè relatum, numero 23. in fine, à Rege Ferdinando, vulgò *el Santo* nun capiendo exempla scripturæ sacræ, cum ibi, ut jam *sub. quæst.* 14. dixit, & dico *infra sub. quæst.* 43. & 45. facta Regum veteris testamenti admittimus, quia etiam ut Pontifices fecerunt, nec damnandos esse D. Ferdinandum Catholicum, & Isabellam uxorem ejus, quia assumptio aurei & argentei ab ipsis facta propter necessitatem belli tauri fuerit executa; sine Cleri contradictione, cum visi sint spontaneè assensisse, & hoc sustineri tantùm, ait Fragosus, quando instante necessitate est periculum in mora, dummodo postea Principes resarciant Ecclesiis omnia quæ abstulerunt, ità ille, aliá adducens delicata apprehensione per laicos Pricipes in casu urgentissimæ necessitatis, & quando non datur recursus ad summum Pontificem *ibi d.* §. 4. *num.* 335. legendus Daniel *supra d. num.* 18. *in fine* qui *numero* 17. affert Clerum Lucensem adeo operam navasse, ut ex florente, ab anno 1200. usque ad annum 1320. jam Tyrannide inchoata, pluries & pluries pro restauratione murorum ob bella ad prædonum expulsionem, ad redimenda castra, & ob alias causas promptissimè semper contribuerit, uno vel duobus ex Ecclesiasticis exigentibus, ut publica documenta, tum in episcopo, tum in tabulario Olivetanorum, & alibi testantur (ita ille) ex quo exemplo videmus argentea & aurea de quibus non quidem assumenda renuentibus Clero & Episcopo, quando propter periculum instans non patet ad Papam recursus, sed credendum existimemus in urgentissima admodum necessitate ùt pote defendendi civitatem inuasam (si ita veritas sit) nunquam Clerum seu Episcopos contradicturos, præcipuè si argentea postea restituantur lego tamen ultra Fragosum quod Sanchez *conf. moral. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 4. *dub.* 55. *numero* 42. & 43. dixerit ut si imminente necessitate judex Ecclesiasticus requisitus recursaret, vel plus æquo differret, tunc quia consuetudo dat facultatem collectandi, ut dicit Daniel, *d. numero* 16. allegans Flores Diez *variar. quæst. lib.* 1. *à numero* 144. posse legi à laicis quia ut dicit Fragosus *d. n.* 335. in casu urgentissimo nec directè oec indirectè gravatur nec incurritur censura aliqua sic cum Lucas de Penna *in l.* 2. & 3. *Cod. quibus muneribus vel præst. nem. se execuset*, quia noo peccant mortaliter Principes sic exigendo seu apprehendendo bona Clericorum ut dixerunt etiam Navarrus *in manuali cap.* 27. *numero* 115. vers. *siquidem* Vivald. *cap.* 2. *candelabri in explicatione bullæ Cœnæ* Abiles *in cap. prætor* 23. Glossa *deu orden. numero* 9. *ad finem numero* 11. qui sequutus Lucam de Peona, ad dictam opinioneo esse certissimam.

Quare possunt admoti Zinus *in l. nminem Cod. de sacris Eccles.* Cassan. *in consuetud. burgundia in rubrica* 1. §. 5. in verbis *il a grace n.* 51. Joann. de Anibalis *in l. nemo potest n.* 51. *ff. de legatis* 1. dicentes posse Reges occasione urgentissimi bel i etiam inconsulto Papa apprehendere calices & cruces & cætera bona Ecclesia præ subsidio dummodo cessaote bello restituaut: applicabis quæ dixi sub q. 13. vers. *ad quantam in fine* pro doctrina hujus resolutionis & *quæst.* 10. 14. 17. & aliis *q.* 45. *n.* 20 25

EN La Ciudad de Toledo à cartorce dias del mes de Junio de mil y seiscientos y cincuenta y siete años, por ante mi el Jurado Eugenio Francisco de Valladulid, Escrivano publico del Numero desta Ciudad, y testigos, el Eminentissimo señor D. Baltasar de Moscoso y Sandoval, Cardenal de la Santa Iglesia de Roma, del titulo de Santa Cruz en Jerusaleo, Arçobispo de Toledo, Primado de las Españas, Canciller mayor de Castilla, del Consejo de Estado de su Magestad, &c. Y el Ilustrissimo Cabildo desta Santa Iglesia, y en su nombre, y como sus Comissarios para este efecto, los señores don Pedro Lopez de Ynarra Isasi, Dignidad de Tesorero, Doctor D. Miguel Ferrer, Obispo electo de Tuy, D. Antouio de Isla, y D. Diego de Abyza, todos quatro Canonigos desta Santa Iglesia. Y el

Y el dicho Eminentissimo señor Cardenal Sandoval, y Cabildo desta Santa Iglesia, por el Estado Eclesiastico, Secular, y Regular de este Arçobispado, de la una parte, y de la otra el señor D. Geronimo de Sanvitores de la Portilla, Cavallero de la Orden de Santiago, del Consejo, y Contaduria mayor de Hazienda de su Magestad, y de su Comission de millones del Reyno, y Administrador general dellos en la Provincia de Madrid, que està inclusa en este Arçobispado, y el señor D. Diego de Miranda y Mendoza, Cavallero de la dicha Orden de Santiago, y Administrador general de millones desta ciudad de Toledo, y su Reynado: ambos en virtud de ordenes de su Magestad (que Dios guarde) que declaran tener para este ajustamiento, y ambas las dichas partes dixeron; Que es assi, que por el dicho Eminentissimo señor Cardenal Arçobispo de Toledo, se declarò al dicho señor D. Diego de Miranda, y a otros sus antecessores en dicha administracion general de millones desta Ciudad, y su Reynadu, y de sus partidos, y Tesorerias, por incursos en las censuras de la Bula in Cœna Domini, y Breves Apostolicos de nuestros muy Santos Padres Vrbano VIII. y Inocencio X. de feliz recordacion, para que restituyan a el dicho Estado Eclesiastico, la cantidad que dèl se ha cobrado por la contribucion de millones, en las seis especies de carnes, azeyte, vino, vinagre, jabon, y velas de sebo contenidas, y declaradas en dichos Breves, cuya concession espirò en fin de Julio del año passado de mil y seiscientos y cincuenta y seis, y para que en adelante no se cobrasse: y por parte de su Magestad, y en su Real nombre los dichos señores Administradores generales han ofrecido dar la dicha satisfacion de lo cobrado hasta oy, y forma, para que en adelante se guarde la dicha immunidad Eclesiastica, y cumplimiento de dicha Bula, y Breves Apostolicos: para lo qual se ha hecho ajuste, y reconocimiento de los Eclesiasticos que ay en esta Ciudad, y de la cantidad que cada uno para si, y su familia necessita, y consume de dichas especies cada año, sacado de las declaraciones juradas, que han hecho los dichos Eclesiasticos, que esta ajustado, y reconocido por ambas partes, de cuyo mandato aqui le incorporè, que es del tenor siguiente,

Ajustamiento. Por el ajustamiento, y liquidacion que se ha hecho en esta Ciudad del gasto, y consumo que tienen los Eclesiasticos seculares desta dicha Ciudad, y de los cinco lugares, Bargas, Olias, Magan, Mocejon, y Azuqueca, parece consumen lo siguiente.

En los Eclesiasticos desta Ciudad, se hallan trecientas y treinta y siete familias, en ellas mil, y docientas, y quarenta personas, y se quitan veinte y quatro, las quince son cosecheros, y nueve por los Colegios, y Hospitales, y entran en el rateo del vino, y vinagre, trecientas y trece familias, y en las demas especies contenidas en el Breve, trecientas y veinte y ocho por no aver cosecheros; las quales, segun sus declaraciones, que se han fecho por ante el señor D. Alonso Santiso y Neyra, Canonigo, Inquisidor, y Vicario general, por ante mi, como tal Notario de su Audiencia, Vino. parece gastan, y consumen todas juntas cada dia diez y ocho arrobas y siete quartillos de vino, y cada una cada un año veinte y una arrobas, y ocho quartillos escasos, de que les corresponde a todas en cada un año seis mil y seiscientas y quarenta y nueve arrobas, y veinte y siete quartillos. 6U649 q. Vinagre.

Parece consumen de vinagre cada dia tres arrobas, y tres quartillos, y de cada año mil y treinta y seis arrobas y veinte y seis quartillos. 1U036. q. Azeite.

Desta especie de azeite gasta cada familia en cada un año siete arrobas y catorce libras, de que corresponde a todas en cada un año dos mil y quatrocientas y ochenta arrobas y tres libras. 2U480. q. Velas de sebo.

En esta especie de velas, se considerò, que por ser el Estado Eclesiastico quien gasta mucha parte deste genero, y que lo que puede importar el derecho de su consumo, excede a la cantidad en que està arrendada esta renta, se aplique al Estado Eclesiastico, Secular, y Regular, por refaccion, el quinto del valor de dicha renta en esta Ciudad de Toledo, que parece està arrêdada en cinquenta mil maravedis, se considera por refaccion la quinta parte, que son diez maravedis. 10U. Jabon.

De jabon, parece consume cada familia en cada un año, quarenta y siete libras, de que toca a todas en cada un año, quinientas y noventa arrobas, y diez libras. U590. Carne.

Para el consumo desta especie de carne, se hizo la quenta entre mil y ciento y treinta y siete personas, quitadas las de los Colegios, y Hospitales desta Ciudad, por tener quenta a parte, a los quales se les señalò a razon de a media libra a cada una, que a tres maravedis, conforme el millon, montan en cada un año, quitada la tercia parte dèl, por los dias Quaresmales, quatrocientas y cinquenta y un mil novecientos y ochenta maravedis. 451U980.

Eclesiasticos de los lugares de Bargas, Olias Mocejon, Magan, y Azuqueca.

Conforme las declaraciones de los Eclesiasticos de dichos lugares, que corren por la administracion de millones desta Ciudad, por las quales parece ay veinte y dos familias, y de las especies del Breve, consumen, y le tocan lo siguiente.

De vino a cada familia en cada un año, diez y nueve arrobas y siete azumbres, y juntas en cada un año, corresponde a todas quatrocientas y treinta y siete arrobas, y dos azumbres. Vino. U437. q. 2. Vinagre.

De vinagre, toca a cada familia en cada un año, una arroba, y seis azumbres, de que le corresponden al año veinte y quatro arrobas y seis azumbres. U024. q. 6. Azeyte.

De Azeyte, gasta cada familia a razon de quatro arrobas diez y seis libras en cada un año, de que le corresponde a todas en cada año, ciento y dos arrobas y dos libras. U102. 2. Jabon.

Desta especie de jabon, toca a cada familia, segun su gasto, en cada un año, una arroba, y diez libras, de que les toca a todos en cada un año, veinte y siete arrobas, y siete libras, y media. U027. 7. Carnero.

Conforme a las dichas declaraciones de carne, descontado el tercio de cada un año, por la Quaresma, y Vigilias, toca a cada uno siete mil y seiscientas y dos libras, que a tres maravedis monta en cada un año, veinte, y dos mil ochocientos y seis marevedis 22U806.

La casa del Cardenal mi señor.

Conforme la certificacion del Mayordomo del Cardenal mi señor, parece se gasta en cada un año de las especies arriba referidas, lo siguiente.

Se gasta en cada semana de carneros quarenta y seis, que corresponde al año dos mil y trecientos y noventa y dos, y baxadas las siete semanas de Quaresma, considerando en los quarenta, y seis dias della a dos carneros cada una, quedan liquidos en cada un año dos mil y ciento y sesenta y dos.

32. De vino, montan en cada un año dos mil y trecientas y ochenta y cinco arrobas, y tres quartillos.

35. De vinagre, se gastan, y consumen en cada un año, dozientas y sesenta y siete arrobas y diez y

18. ocho quartillos.

De azeyte, quinientas, y setenta y nueue arro-

8. bas, y ocho libras.

De jabon, docientas, y sesenta arrobas, y quince

5. libras.

Como todo lo susodicho consta, y parece mas largamente de la quenta, y autos, que sobre este ajuste se ha fecho por mandado del dicho señor Inquisidor, Vicario general, a que me remito, que esta, y queda entre los papeles de mi oficio. Y para que coste de su mandato, yo Francisco Melgar Bezerro, Clerigo Presbytero, Notario del Santo Oficio, publico, y Apostolico, por autoridad Apostolica, y ordinaria, escrito en el archivo de la Curia Romana, perpetuo, y vno de los del Numero de esta Audiencia, y Corte Arçobispal desta Imperial Ciudad de Toledo; di el presente, en ella a catorce dias del mes de Junio de mil y seiscientos y cinquenta y siete años, y lo signè. En testimonio de verdad. Francisco Melgar Bezerro.

Y para que tenga efecto la dicha refaccion, y forma en adelante, ambas las dichas partes assientan, y convienen lo contenido en los capitulos siguientes.

1. Que la cantidad de arrobas de vino por cada familia de Eclesiasticos, segun el ajustamiento que và inserto, se ha de mandar despachar por el señor Administrador general, que es, ò fuere desta Ciudad, y su Provincia, y demas Administradores deste Arçobispado, cada uno en su distrito, para que se pueda traer del lugar donde se comprare, libre de lo que correspondiere al derecho de la octava parte, y veinte y ocho maravedis, que es lo que se cobra en los lugares de la cosecha al tiempo de la saca, porque los demas impuestos, se pagan en el lugar donde se consume, sobre que se ha de hazer ajustamiento aparte, guardando en las dichas especies de carnes, vino, y azeyte, la forma, y proporcion desta escritura, y en las demas especies conforme se ajustare.

Y en caso que algun Eclesiastico deste Arçobispado quisiere comprar por junto el vino (hasta en la cantidad que se le huviere señalado) en esta Ciudad de Toledo, ò en otro lugar de qualquier partido, de que el traginero, ò vendedor aya pagado los dichos derechos, se le ha de dar refaccion a dicho Eclesiastico de los dichos derechos, conforme a la guia que se diò a dicho vendedor.

2. Iten, que lo mismo que se assienta, y dispone en quanto al vino en el capitulo antecedente, se ha de observàr en quanto al gasto de azeyte, y vinagre señalado a cada familia de Eclesiastico, segun la dicha declaracion, y ajustamiento inserto.

3 Iten respecto deque la parte de su Magestad ha de dar, como và assentado a todo el numero de trecientas y treze familias de Eclesiasticos, contenidas en dicho ajustamiento, inserto, al respecto de veinte y una arrobas, y ocho quartillos de vino cada año, y tres arrobas, y diez quartillos de vinagre, siete arrobas, y catorce libras de azeyte, libre de dichos derechos. La distribucion dentro della cantidad, de mas, ò menos entre dichas familias, porque unas se componen de mas, y otras de menos personas, y de mayor, ò menor consumo, queda al señor Vicario general, que es, ò fuere deste Arçobispado, y conforme à la relacion que dicho señor Vicario general diere de la cantidad que huviere de aver cada familia de Eclesiastico. El señor Administrador general, ha de dar despacho para que entre libre, sin que exceda de dicho numero por mayor, en que và ajustado para todos cada año.

4. Que los despachos que el señor Administrador general ha de dar para la saca, de dichos generos, de vino, vinagre, y azeyte, y las guias que se traxeren para conducirlo para el gasto de los Eclesiasticos, todo ha de ser libre de derechos, y papel sellado, sin que el Juez, ò Escrivano, ni otra alguna persona, los pueda pedir, y el Ministro que no lo cumpliere assi, ha de ser castigado por todo rigor de derecho.

5. Que los despachos que se dieren para sacar los dichos generos de vino, vinagre, y azeyte, para el gasto de los Eclesiasticos, han de quedar en poder de los cosecheros, para su resguardo en la cuenta que dieren de sus frutos: y el arriero, ò persona, que conduxere estos generos para el gasto de los Eclesiasticos, ha de sacar guia, expressando en ella, de quien ha comprado, que cantidad de arrobas, y a que precio, y quanto corresponde a dichos derechos de octava parte, y veinte y ocho mrs.

6. Que en caso que algun Eclesiastico deste Arçobispado, quisiere traer vino, azeyte, ò vinagre de lugares desta, ò otra Provincia, se le ha de dar despacho para ello por el dicho señor Administrador general, ò por quien exerciere su oficio en cada lugar, para que se le dè libre, en conformidad de lo dispuesto, y mandado en este punto, por los señores de la Sala de millones: de que se ha de dar despacho general para todos.

7. Que si creciere el numero de los Eclesiasticos, se ha de aumentar, segun su declaracion jurada, la cantidad que huvieren menester para su gasto, y si se minorare, se ha de baxar, y descontar lo que importare el menor numero de lo que les està señalado en la nomina hecha.

8. Que en quanto à los cosecheros Eclesiasticos, se guarde lo que se ha acostumbrado aqui, dandoles lo que huvieren menester para su consumo, y labores, como se ha hecho, sin que en nada aya de aver novedad, y tambien lo que fuere necessario para el gasto del Culto Divino: y no pidiendose por mayor, se dè refaccion por menor.

9. Iten, que la sisa de la carne, se ha de ajustar, y observar dentro desta Ciudad de Toledo, lo mismo que hasta aqui en la media libra que està señalada.

10 Que por quanto a los Eclesiasticos del casco desta Ciudad de Toledo, se les dà solamente ocho onças de carnero libre, y no se considerò lo que consumiràn de tozino, se les ha de permitir entrar libre una cabeça de ganado de cerda, para cada familia en cada un año, y a la que no le entrare, se le ha dàr la refaccion de tres reales, por el impuesto de veinte y quatro millones.

11 Que a los Conventos de Frayles, y Monasterios

nasterios de Monjas, y Hospitales, y Colegios, se les ha de dar permission para entrar las cabeças de ganados, vino, vinagre, azeyte, y jabon, de que necessitaren pare su gasto, y consumo, libres de todos derechos, precediendo despachos de el señor Administrador general, como mas expressamente se dirà en otro capitulo desta escritura.

12 Que en quanto a las demes communidedes Eclesiasticas, que huvieren estado en costumbre de no pagar derechos, se les hen de dar despachos para la entrada, respecto e la cantidad que se ajustare necessitan para su consumo.

13 Que a los Eclesiasticos que cupiaren en la semana, segun lo señalado, treinta y quatro libras de carne, se les de permission para entrar un carnero para su gasto en cada semana, libre de derechos, si le quisieren entrar.

14 Que en los lugares donde fuere tan corto el numero de Eclesiasticos, que sin confusion se les pueda dar libre en las carnicerias lo que huvieren menester para su gasto, y de sus familias, se les dè: y esto quede a disposicion de los señores Vicarios generales, y foraneos, cada uno en su distrito, y Administrador general desta dicha Ciudad, y de los demas partidos, y el declarar la cantidad que è cada Eclesiastico se le he de dar para su gasto, de carne, y de las dichas demas especies.

15 Que por averse averiguado, que gran parte del gasto de velas de sebo se haze por los Eclesiasticos, se les ha de dar por refaccion en cada un año, le quinta parte da la cantidad en que estuvieren arrendados estos derechos en las velas de sebo, en esta Ciudad: y este ajuste se entienda solo para Toledo.

16 Que en quanto al jabon, se ha de dar libre a las familias, y personas Eclesiasticas, en la conformidad, y cantidad que se dize en el dicho ajustamiento inserto en esta escritura.

17 Que en quanto a los Conventos de Religiosos, y Religiosas, Hospitales, y Colegios, se les han de dar libres de derechos las dichas seis especies contenidas en al Breva, segun las declaraciones que cada Comunidad ha fecho, en virtud de auto del señor Vicario general, por ante Francisco Melgar Bezerro, Notario publico da su Audiencia, en nueve deste mes, y año. Y si adelante constare, que há menester mas que lo que tiene declarado, se les ha de dar, y si menos se les ha de limiter, y moderar e lo que pareciere justo, y de lo passado se ha de der refacion a dichas comunidades, conforme à dichas declaraciones.

18 Que en la conformidad contenida, liquida, y capitulada en el dicho ajustamiento inserto, y capitulos antecedentes, se ha de dar esta refaccion al dicho Estado Eclesiastico desta Ciudad, y su Arçobispado, lo que toca desde primero de Agosto de seiscientos y cinquenta y seis, hasta fin da Março de seiscientos y cinquenta y siete, luego de contado, y correr en la mesma conformidad desde primero de Abril de cinquenta y siete en adelante, pagando lo que toca a cada paga dos meses cumplida, que será la de fin de Setiembra deste presente año de cinquenta y siete, a fin de Noviembre del, y la de fin de Março de seiscientos y cinquente y ocho, a fin de Mayo del, y ansi sucessivamente en esta misme forma en las demas pagas, y años de adelante, todo ello puesto en le parte donde se señalare por los dichos señores Vicarios generales deste Arçobispado, y foraneos, pare qoe de alli, de su orden se haga distribucion entre los dichos Eclesiasticos.

19 Que todos los gastos que se han hecho, y hizieren en las declaraciones de los Eclesiasticos, han de ser por quenta de la Real Hazienda, y los de pagar el señor Administrador general de millones, ò quien administrare en cada lugar.

20 Que los Eclesiesticos cosecheros, hen de jurar, y declarar la cantidad de arrobas de los frutos de sus cosechas, y que cogieren ante sus Juezes Eclesiesticos, viendolo le parte de su Mágestad, y se les han de dar, y señalar lo que huvieren de consumir en sus labores, y familias, y de estas declaraciones se han de dar copias, y traslados al señor Administrador general, y a los del partido que la pidieren, y dichos Eclesiesticos han de declarar lo que han vendido por mayor, y quanto por menor, para que paguen a su Magestad las sisas que huvieren percibido: y han de declarar essimismo, que cantidad les quede en ser, y la tasseeion, y gasto de sus casas, y labores ha de hazerla el Juez Eclesiastico, con citacion de la justicia, ò Ministro de Millones que estisticre en cade lugar, y todos los gastos en estas diligencias, se han de hazer e costa de su Magestad, y de la Administracion de millones: y esta declaracion se ha de hazer siempre que los Ministros de su Megestad lo pidieren, y esto se ha de guardar, y cumplir ansi en quanto a los Eclesiasticos, no obstante qualesquier ordenes que en contrario esten dadas, o se dieren para la Administracion de Millones.

21 Que esta escritura se ha de guardar no viniendo Breve de su Santidad, para que contribuya en estas sisas el Estado Eclesiastico; porque si viniere, se ha de executar, segun, y en la conformidad que en dicho Breve sa expressare.

22 Que desta ascritura se ha de remitir traslado a los Señores del Real Consejo, y Junta de Milloues, para que precediendo su aprobacion, se despecha Cedula de su Magestad para su execucion en todos los lugares comprehendidos en este Arçobispado de Toledo, para que corra en todas partes: y hasta que se haga dicha eprobacion desta escritura, ninguna de las partes queda obligada a su cumplimiento por ella.

23 Iten, departe a parte se acepta todo lo contenido en asta escritura, a cuyo cumplimiento, procediendo la aprobacion contenida en el capitulo antecedente, y no de otra forma, obligan sis Eminencia, y el dicho Ilustrissimo Cabildo, a el dicho Estado Eclesiastico, y los dichos señores D. Gerooimo de Sanvitores, y Don Diego de Miranda, las rentas de la dicha Administracion de Millones: y ambas partes dieron poder à las Justicias, que destas causas pueden conocer, para que las apremien en su cumplimiento, como por senteneia passada en cosa juzgada, renunciaron las demas leyas de su favor, y la general, y sus derechos, y lo otorgaron, y firmaron ante mi el Escrivano, que doy fee conozco a todos los diehos señores otorgantes, siendo testigos, el Doctor D. Bernardino de las Quentas y Zayos, D. Alonso de Castro, D. Francisco de la Corredera, y D. Francisco de Isle, todos quatro del Consejo de la Governacion deste Arçobispedo, estantes en Toledo. El Cardenal Sandoval. D. Geronimo de Sanvitores de la Portilla. D. Pedro Lopez de Ynarra Yssasi, D. Miguel Ferrer, D. Diego Miranda y Mendoza. Lic. D. Antonio de Isla.

Isla. Doctor D. Diego de Alayza. Ante mi Eugenio de Valladolid, Escrivano Publico.

Despues por justas causas que a ello movieron, se hizo la declaracion, y adicion siguiente.

Que por quanto por el capitulo 20. de la dicha concordia se assentò que los Eclesiasticos cosecheros han de jurar, y declarar la cantidad de arrobas de los frutos de sus cosechas, y que cogieren, ante sus Juezes Eclesiasticos, y lo demas que contiene el dicho capitulo, aora conviene en que a los Eclesiasticos cosecheros en lugar de las declaraciones juradas que refiere la dicha condicion, se les aya de registrar, y aforar sus bodegas, almacenes, y cosechas por sus Juezes Eclesiasticos con assistencia del Administrador de millones, ò Ministro de su Mageltad que assistiere en cada lugar para que assista a los dichos aforos, como parte por la de su Mageftad, y con dichos aforos no tengan obligacion à hazer declaraciones juradas de sus cosechas, y a los dichos cosecheros se les ha de dar, y señalar lo que huvieren menester, y consumir en sus labores, y familias, y de dichos aforos, y señalamiento, se han de dar copias, y traslados al señor Administrador general, y a los del partido que los pidieren, y dichos Eclesiasticos han de dar quenta ante los dichos sus juezes de lo que han vendido por mayor, y quanto por menor, para que paguen à su Mageftad las sisas que huvieren percibido: y se les ha de aforar assimismo que cantidad les queda en ser, y la tassacion del, gastos de sus casas, y labores ha de hazerla el juez Eclesiastico con citacion de la justicia, ò Ministro de millones que assistiere en cada lugar, como irà advertido en el capitulo tercero de estas adiciones, y todos los gastos en estas diligencias, se han de hazer à costa de su Mageftad, y de la administracion de millones, y dichos aforos, y quenta de lo vendido por mayor, y menor se han de hazer siempre que los Ministros de su Magestad lo pidieren, y tudo lo referido se ha de guardar, y cumplir assi en quanto a los Eclesiasticos, no obstante qualesquier ordenes que en contrario estèn dadas, ò se dieren para la administracion de millones, y a lo que contiene este capitulo queda reducido todo lo contenido en el capit. 20. de dicha escritura.

Que en quanto a los Clerigos tratantes, y compradores no se ha de hazer novedad, sino procederse contra ellos, como hasta aqui, conforme a Derecho, y sagrados Canones.

Iten, que respeto de que para hazer la dicha escritura, como por ella se relaciona, se hizo ajuste, y reconcimiento de los Eclesiasticos que ay en està Ciudad, y de la cantidad que cada uno para si, y su familia necessita, y consume de dichas especies cada año sacado de las declaraciones juradas que hizieron los Eclesiasticos, que se ajustò, y reconociò por ambas partes con assistencia del Administrador general de millones que assistio como parte de la de su Mageftad, aora se ajustan, y convienen en que los ajustamientos de lo que cada familia de Eclesiastico huviere menester para su consumo de dichas especies en todo este Arçobispado, se haga en la misma forma por el Juez Eclesiastico en cada lugar con intervencion de la parte de su Mageftad, y en su nombre el Administrador de millones, ò Ministro de ellos, que assistiere en cada lugar, a cuya disposicion de ambos queda, que en los lugares donde fuere tan corto el numero de los Eclesiasticos, que sin confusion se les pueda dar libre en las carnicerias lo que huvieren menester para su gasto, y de su familia, se les de como se dispone en el capitulo 14. de dicha escritura.

Iten que de la refaccion que se ha de dar de los generos que por menor se compraren, se aya de baxar la cantidad que importare lo que dellos introduxeron por mayor, libre de derechos.

EL REY.

DON Diego de Miranda y Mendoza, Administrador general de los Millones de la Ciudad de Toledo, y su Reynado, y los demas Administradores particulares, y Justicias à quien tocare la execucion en el Arçobispado de Toledo: Por quanto es mi voluntad, que al Estado Eclesiastico se le de satisfacion, y refaccion de lo que ha contribuido en los Millones, desde que se acabò el Breve de la Santidad de Inocencio Dezimo; y assimismo de lo que contribuiere de aqui adelante, hasta el dia que su Santidad me hiziere la gracia que tengo pedida, para que el Estado Eclesiastico contribuia en el servicio delos veinte, y quatro millones, juntamente con el secular; os mando que promptamente, y con efecto deis satisfacion, y refaccion al Estado Eclesiastico, secular, y regular de la dicha Ciudad de Toledo, y su Arçobispado, de todo lo que ha contribuido desde que se acabò el Breve, y contribuiere, hasta que venga, en la cantidad, y calidad que teneis ajustado con el Cardenal Arçobispo de Toledo, y Cabildo de su Iglesia, con assistencia de Don Geronimo de San-Vitores, de mi Consejo de Hazienda, y Junta de Millones, y de vos D. Diego de Miranda, su fecha en catorce de Junio passado deste año, ante Eugenio de Valladolid Escrivano, lo qual cumplid, y executad en la cantidad, calidad, y forma de separacion, adonde la pudiere aver, que està ajustado, sin embargo de qualesquier otras ordenes, y decretos que se ayan dado antes desta en razon de lo referido en esta Cedula, y que para su execucion se dièn pro vos, ò los dichos Administradores, y Justicias, donde no los huviere, las ordenes, y despachos que fueren necessarios, que assi es mi voluntad: y que desta mi Cedula se tome la razon por los Contadores del Reyno, y mi Escrivano mayor de Rentas de millones, y en la Contaduria de los de la dicha Ciudad de Toledo. Fecha en Madrid a treinta y un dias del mes de Setiembre, de mil y seiscientos y cinquenta y siete años. YO EL REY. Por mandado del Rey nuestro Señor. Bartholomè de Legasa.

CHARIS-

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

CHARISSIMO IN CHRISTO
Filio nostro Philippo Hispaniarum
Regi Catholico.

ALEXANDER

PAPA VII.

CHARISSIME in Christo Fili noster, salutem & Apostolicam benedictionem. Orthodoxæ fidei conservandæ, & propagandæ zelus, ac singularis in Nos, & Apostolicam Sedem devotio, aliaque Catholici nomine, optimò jure insigni Regis præclara merita, quæ in Majestate tua cœlesti gratia resplendent, planè exigunt, ut subsidia pro ejusdem fidei, & dominiorum tuorum, præsertim adversus hæreticorum conatus defensione à tuis subditis promptè tibi oblata, quantum cum Domino possumus, ac prout postulare videtur temporum conditio, adjuvemus. Cum itaque sicut Majestatis tuæ nomine nobis nuper expositum fuit, laici subditi tuorum Regnorum Castellæ, & Legionis in eorum Comitiis, seu Curiis infra scriptum subsidium Majestati tuæ præstare promptè obtulerint; & ad prædictum effectum consenserint impositioni gabellarum, seu sisarum super vino, aceto, oleo, & carne, videlicet octavæ partis specierum, vel prætii vini, aceti, & olei, ac ultra sisas super carne antea impositas, & trium Regalium pro quolibet capite pecudum, & trium marapetinorum pro qualibet libra carnis, quæ minutatim venditur, sexdecimque marapetinorum pro qualibet mensura, arroba nuncupata, vini sisati, alteriusque marapetini, pro qualibet mensura, açumbre nuncupata, vini, etiam sisati, ac sexdecim marapetinorum pro qualibet mensura olei arroba nuncupata, & quatuor marapetinorum, pro qualibet libra candelarum de sevo, & saponis, vel aliàs verioribus quantitatibus impositarum, & auctarum, quæ sunt exigendæ, & percipiendæ, durante sexennio, incepto à prima die mensis Augusti, anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi sexti, nempè pro summa decem & novem millionum, cum dimidio alterius millionis ad rationem trium millionum, & ducentorum & quinquaginta millium ducatorum monetæ Hispaniæ, quolibet anno prædicti sexennii solvenda, ex prædictis gabellis, seu sisis, super prædictarum rerum species, ut præmittitur, impositis, & auctis, ita ut omnes tam laici, quam Ecclesiastici prædictorum Regnorum, non solum ementes, vendentes, sed etiam illi, qui prædictas rerum species percipiunt, ex propriis terreni, vel affictibus, aut respectivè emunt in uvis, vel olivis, seu colligunt pro decimis, aut etiam dono accipiunt, seu aliàs ex quovis alio redditu, & introitu habent, & consumunt; ita ut omnes laici cujuscumque status, gradus, & conditionis, ac præeminentiæ ad id Subsidium contribuere, ac gabellas, seu sisas hujusmodi solvere deberent, nec ullus laicus immunis, aut exemptus esset, Ecclesiastici quoque eorumdem Regnorum, si, & postquam nostra, & hujus Sanctæ Sedis licentia, & approbatio accesserit in Subsidio hujusmodi, scilicet in prædictis gabellis super eisdem speciebus impositis, & auctis, contribuere, ac gabellas, seu sisas prædictas, juxta litterarum nostrarum in forma Brevis super prædicta licentia, seu approbatione expediendarum formam continentiam, & tenorem persolvere deberent. Idcirco pro parte ejusdem Majestatis tuæ nobis fuit humiliter supplicatum, pro approbatione oneris Cleri, Ecclesiarum, locorùmque piorum, & personarum Ecclesiasticarum ad contribuendum in prædicto sexennio, incœpto à prædicto mense Augusti, anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi sexti, & ut sequitur, usque ad mensem Augusti millesimi sexcentesimi sexagesimi secundi finiendo, in prædictis sisis, & gabellis, jam ut præfertur impositis, & auctis pro solutione prædictorum millionum decem & novem, cum dimidio alterius millionis, attento quod, ut Majestas tua asserit, hactenus actum fuerit, & de præsenti agatur de communi defensione, & interesse, tam laicorum, quam Cleri, Ecclesiarum, locorum piorum, & personarum Ecclesiasticarum prædictorum Regnorum, quodque facultates laicorum ad summam prædictam conficiendam, eaquæ expedit celeritate infra tempus opportunum non sufficerent. Nos igitur nedum promptam, & obsequentem eorundem laicorum subditorum tuorum erga te oblationem, sed etiam Majestatis tuæ erga fidem Catholicam zelum commendantes, & ad ingentes sumptus, quibus Majestas tua gravatur ob assidua, quæ pro defensione fidei Catholicæ, tuorùmque Regnorum, & dominiorum jugiter in pluribus Orbis partibus, & præsertim adversus invasiones Anglorum hæreticorum sustines bella, paternè dirigentes considerationis intuitum, motu proprio, & ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, dèque Apostolicæ potestatis plenitudine prævia etiam respectivè exactorum hactenus à prædicta prima die Augusti absolutione à quibuscumque censuris, & pœnis, quam tenore præsentium concedimus. Volentes, Majestatem tuam favore prosequi gratioso, Clerum, omnesque, & singulas Ecclesias, loca pia, personasque Ecclesiasticas, tam sæculares, quam cujusvis ordinis, etiam exempti, etiam Societatis Jesu, & Apostolicæ Sedi immediatè subjecti Regulares, necnon Monasteria utriusque sexus, Conventus, & Collegia, ac Capitula quarumcumque Ecclesiarum Regnorum Castellæ, & Legionis præfatorum, ac in eisdem Regnis commorantes, & commorantia, & respectivè consistentes, & consistentia, ad conferendum, & contribuendum pro eorum rata ad instar laicorum in dictis gabellis, seu sisis, quoad prædictam summam dumtaxat decem & novem millionum, cum dimidio alterius millionis prædictorum monetæ illorum Regnorum, mediante, scilicèt, solutione prædictarum gabellarum, seu sisarum in prædicta quantitate tantum, & super prædictis rerum speciebus dumtaxat in dictis Regnis colligendis, & consumendis, ut præfertur, impositarum durante sexennio dumtaxat à prædicto mense Augusti, anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi sexti, ut præmittitur inchoato, & ut sequitur finiendo, & non ultra teneri, & obligatos esse, non tamen quoad prædictas rerum species, quas Clerus, Ecclesiæ, locàque pia prædicta, & personæ Ecclesiasticæ prædictæ ex propriis terrenis, seu decimis, & aliis quibuscumque redditibus propriis per se, vel alios, etiam affictuarios suos, vel etiam ex eleemosynis, sive ostia-

tim,

tim, sive alio quovis modo pro tempore ditis, & crogatis, ac ipsis traditis, percipiunt, & pro divino cultu, seu propriis, vel familiarum suarum usibus juxta taxationem, ubi super his partes discordes fuerint, ad instantiam cujuslibet earum, expensis tamen perperam contradicentis per Ordinarios locorum Ecclesiasticos, seu ab eis deputatos faciendam consumunt, pro quibus omnino immunes, & exempti sint, & elapso prædicto sexennio exactio respectu Ecclesiasticorum cesset, & nullatenus quovis prætextu, vel causa continuari possit, etiam si integra summa decem & novem millionum, cum dimidio alterius millionis hujusmodi, adhuc non fuisset exacta, quodque si ante finem sexennii prædicti summa decem & novem millionum cum dimidio alterius millionis ducatorum hujusmodi confecta fuerit, Ecclesiastici prædicti amplius contribuere, & dictas gabellas, seu sisis, ut præfertut, soluere non debeant, sed præsens gratia expiret, nullaque sit eo ipso. Quodque Clerus, Ecclesiæ, loca pia, & personæ Ecclesiasticæ prædictæ, durante prædicto sexennio, non possint gravari ratione cujusvis alterius novi augmenti prædictarum gabellarum, & sisarum super eisdem, ac novæ impositionis aliarum gabellarum, & sisarum, super quibuscumque rerum speciebus, nec etiam pro portionibus, juros nuncupatis, de laicorum tantum consensu allas erectis, & impositis, eorùm fructibus, nisi si & postquam beneplacitum nostrum, seu à successoribus nostris concessum fuerit, alias in quolibet casu contraventionis, quilibet contraveniens eo ipso, absque alia monitione, & declaratione sententiam excommunicationis majoris, reservata illius, ut infra exprimitur, absolutione, incurrat, & ad restitutionem illius, in quo excesserit, teneatur, tenore earumdem præsentium decernimus, & declaramus. Volentes etiam, quod omnes, & singuli Ecclesiastici prædicti soluere recusantes, opportunis juris, & facti remediis per Ordinarios locorum Ecclesiasticos tantum ad solutionem hujusmodi cogantur, non autem coram judicibus laicis, sive exactoribus earumdem gabellarum, sive sisarum, neque coram quibusvis aliis judicibus laicis, aut Ministris, sub pœna excommunicationis majoris, & aliis pœnis à sacris Canonibus, & constitutionibus Apostolicis inflictis, & comminatis, ipso facto, sine alia monitione, & declaratione incurrendis, à quibus à nemine præterquam à Nobis, & Romano Pontifice pro tempore existente absolui, etiam vigore quorumcumque privilégiorum Apostolicorum, etiam Cruciatæ Santæ, nequeant, conveniri ullo modo possint, seu debeant, sed à prædictis Ordinariis Ecclesiasticis tantum ad solutionem hujusmodi compelli valeant, quibus Ordinariis, seu interdicti ingressus Ecclesiæ, & suspensionis à divinis, necnon omnibus, & singulis ejusdem Majestatis tuæ Officialibus, & Ministris cujuscumque status, gradus, conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, ac aliis quibuscumque, etiam speciali nota dignis, etiam Apostolicæ Sedis Delegatis, & Commissariis, etiam Cruciatæ prædictæ, cæterisque omnibus aliis, ad quos quomodolibet spectat, & pro tempore spectabit, sub prædicta excommunicationis majoris pœna, ut præfertur, eo ipso incurrenda, ejus absolutione itidem, ut supra, reservata, ac sub obtestatione divini Judicii, & interminatione maledictiones æternæ districtè præcipiendo, mandamus, ne Ecclesias, & loca prædicta, ac Clerum, & Ecclesiasticos, aliosque prædictos indebitè, neque ultra, præter, aut contra continentiam, & tenorem præsentium nostrarum litterarum gravent quomodolibet, nec à quocumque gravari permittant, & nedum contra quoscumque contravenientes, & quomodolibet inobservantes ad sententiarum, & pænarum prædictarum declarationem, & promulgationem respectivè, sed etiam contra eosdem Ecclesiasticos, Regulares, etiam exemptos, Nobisque, & Sedi Apostolicæ immediatè subiectos, etiam Societatis Jesu, soluere recusantes, ad quancumque simplicem eorumdem exactorum requisitionem, etiam executiuè, ac quacumque appellatione remota auctoritate nostra procedant. Volumus autem, quod istud Subsidium respectu contributionis Cleri, & Ecclesiarum, locorumque piorum, personarum Ecclesiasticarum prædictorum Regnorum, scilicet decem & novem millionum prædictorum ducatorum, cum dimidio alterius millionis succedat, loco quorumcúmque onerum, gravaminum, & impositionum, etiam pro Militibus, & aliis quibuscumque impositorum, ac etiam loco quorumcúmque aliorum Subsidiorum, super millonibus per felicis recordationis Innocentium Papam Decimum, aliosque prædecessores nostros, hactenus approbatorum concessorum, ita quod illorum vigore nihil amplius à Clero, nec à quoquam Ecclesiarum, locorum piorum, & Ecclesiasticorum prædictorum exigi possit, quodque pecuniæ ex prædictis Subsidiis, & gabellis, seu sisis, ut præfertur, à dictis Ecclesiasticis exigendæ, in prædictos, & non in alios usus convertantur, super quo ejusdem Majestatis tuæ, ejusque Ministrorum, & Officialium quorumcúmque conscientias oneramus. Decernentes præsentes litteras validas, firmas, & efficaces existere, & fore, sicque, & non aliter quovis prætextu, ratione, vel causa, per quoscumque Judices Ordinarius, & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, sublata quacúmque, omnibus, & singulis cujuscumque gradus, status, conditionis, qualitatis, præeminentiæ, & dignitatis, etiam Ecclesiasticæ, etiam individua mentione dignis quomodolibet in contrarium judicandi, diffiniendi, & interpretandi facultate, & auctoritate judicati, interpretari, & diffiniri debere, ac irritum, & inane, si secus super his à quoquam quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, etiam in generalibus Conciliis editis, privilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis Ecclesiis, Regnis, personis, Capitulis, Monasteriis, Conventibus, Collegiis, & aliis prædictis, sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus efficacissimis, & insolitis clausulis, irritantibusque, & aliis decretis in genere, vel in specie, ac alias in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, approbatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis, etiam si pro sufficienti illorum derogatione de illis, eorùmque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda esset, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, exprimerentur, præsentibus pro plené, & sufficienter expressis, & insertis habentes, illis aliàs in suo robore perman-

permansuris, ad præmissorum effectum specialiter, & expressà derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque. Ut autem præsentes nostræ litteræ, cum opus fuerit, ad omnium notitiam facilius devenire possint, decernimus; ut earum exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ sigillo munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris, die decimaquarta Septembris millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo. Pontificatus nostri anno quarto G. Gualterius.

QUÆSTIO XL.

An statutum laicorum puniens damna data in agris per Bestias, comprehendat damna data per Bestias Clericorum. Et an custodes animalium Ecclesiæ, sive Clerici coram sæculari judice possint accusari.

SUMMARIUM

1 *Præmissum.*
2 L. 12. tit 3 lib. 1. recopilat & n. 12.
3 *Necessitas, & communis utilitas in pluribus æque obligat Clericos & laicos, ut exemplificatur.*
4 *Clerici per Jura Imperatorum dicunt hæc res & pecora mea sunt.*
5 *Clerici debent in Pascuis communibus taxatum pretium solvere, sicut alii pro suis pecoribus.*
6 *Communitas procedit pro rebus suis, sicut privatus.*
7 *Domini rerum offensarum retinent animalia Clericorum, non ut offendant sed pro damna dato.*
8 *Occidens clericum se defendendo non est excommunicatus.*
9 *Animalia Clericorum deprehensa in pascuis alienis ofendi non debent, sicut nec Clericorum persona & n. 14.*
10 *Offensio non solum fit in persona, sed & in rebus.*
Cap. Ecclesiarum servos, cap. eos, cap similiter, cap. in singulis, §. ad hoc de statu Monachorum, cap. pervenit de testibus cogendis, cap. noverint 49. dist cap gravamen 53. de sent.
13 *Clerici obligati sunt lege naturali ad conformandum se legibus politicis Reipublicæ, & imponentibus pretia rebus usualibus necessitatis temporis.*
14 *Damna data per animalia Clerici eorum Domini non compelluntur solvere à judice laicia, ne extra judicialiter, nisi tantum juxta arbitrium Ecclesiasticus judex.*
15 *Statutum, quo cavetur ut custodes animalium Clericorum puniantur à judice laica propter damna, est contra libertatem Ecclesiasticam.*
16. *Statum gravans personas, & Colonos Clericorum prosaclis ipsorum est iniquum, & injustum.*
17 *Custodes animalium Clericorum, quando accusari possunt coram judice laico.*

1 AD has duas quæstiones, ut latè respondeas adjunges quæ dixi *supra in textum hoc sub q* 24. vers. *ad quartam,* ubi egi de illa quæstione, *an statuta, seu edicta de non pascandis animalibus in pascuis universitatis, nisi soluta certa pecunia sub pæna, comprehendat etiam Clericorum animalia,* & quæstionem de qua egi *infra in c. quia V.* 11. *de judiciis sub. q* 9. vers. *ad secundam à n.* 9. ubi egi de illo dubio, *an executio possit fieri in peccarios Clericorumque damnum dederunt in prædio alieno*: aliqua dixi *in cap. qua. iter* 17. *sub. num.* 8. & *in cap.* 2. *dict. tit de judiciis q.* 9.

2 Ad primam igitur; quia de Jure Regio facit difficultatem *lex* 12 *t.* 3. *l.* 1. *recopilat.* quam expendi per ejus verba *in dicta q* 24 vers. *ad quartam,* quatenus in aliquibus hujus Regni locis cavetur per statutum, ut custodiantur prata, agri, & vineæ, tunc si in eis inventa fuerint animalia, debeant damnum solvere eorū Domini, etiamsi Clerici sint, quos propter publicā utilitatē comprehendit hujusmodi statutum, ut senserunt Joannes Andreas, & Abbas *hic* Lucas de Penna *in l. jubemus n.* 1. *cod de navib non excusandis lib.* 11. Azevedus *in dict. l.* 12. *n.* 2. Gutierez *pract. lib.* 1. *q.* 4. ubi testatur de praxi in Regia Cancellaria Valisolet. & Granatensi, Salcedo ad Bernard. Diez *in pract c.* 58. *vers.* 7. *cum sequent.* & alii, quos refert Barbosa *de Jure Eccles lib.* 1. *c.* 19 §. 2. *n.* 42. Morla *in emporio tit.* 1. *q.* 16. *n.* 29. Zevallos *de cognit per viam viol. p.* 2. *q* 11. 41. *cum seqq.* Curia Philipica *tom.* 1. *p.* 3. §. 17. *n.* 13. Carlevau *de judiciis disp.* 2. *q.* 3. Gabriel Pereira *de manu Regia cap.* 29. Riccius *in collect.* 103. Vivianus *decis.* 208. Villar Maldonado *resp.* 5. *q.* 3. *à n.* 6. † Et quia necessitas, & communis utilitas æquè laicos, & Clericos obligat, ut in 3
multis casibus, quos congessit idem Barbosa *de Jure Eccles. lib.* 1. *dict. c.* 30. §. 2. *n.* 38. Veluti ad viam ante Domū reparare, & mundare, & ad moni ū, nemorum, & prediorū communem custodiā, seu ad solvendas collectas pro rata, quæ imponuntur generaliter pro custodiēdis vineis, vel pratis, & ad expellēdos, seu occidēdos vermes, locustas, aut alia nociva, quæ in prædiis, vineis, seu viridariis nascūtur, & ad collectas impositas propter famē, & pestem, & ad ignem extinguendū, vel ad custodiā portarum, quando ab hostibus invaditur, & in similibus aliis, de quibus latissimè, & per quæstiones *supra* dixi *a q.* 1.

Quare videtur in proposito quæstionis ex textu *in c. sanctorum Patrum de præscriptionibus*, ut quod 4
pecora Ecclesiæ, & Clericorū sub hujusmodi cōnectantur statutis, quatenus in eo textu habetur quod eodē in tēpore præscribuntur res Episcoporū, quo & res laicorū c. 1. *d. dist.* 8. ubi per D. August. *tract.* 6. *ad c.* 1. *Joannis,* dicitur quod villæ, Ecclesiæ jure nō Divino, sed humano tuentur; & sic sequi quod Clerici per Jura Imperatoris dicūt hæ res, & pecora mea sunt, *c. convenior* 21. *in princ.* 23. *q.* juncta *ibi* glossa scribēte, quod omnia (tēporalia scilicet) sint Imperatoris quoad Jurisdictionem, & defensionem, ut sequitur eam Archidiaconus *ibi n.* 7. & *propterea,* ibi *dicit omnia, cap. bene quidem* 1. vers. *Petrus Episcopus Rabbenatis dist.* 96. juncta *ibi* glossa sub verb. *Canonibus,* & Archid. *n.* scribens quod omnes leges, quæ canōibus non obviant, intelliguntur esse confirmatæ, & à Papa approbatæ; & quod valēt super rebus, & bonis Ecclesiasticis, uti etiā dicit Lucas de Penna alias authoritates adducens *in l. jubemus cod. de navibus excusand lib.* 11. *n.* 2.

Et confirmāt Doctores nōnulli ex doctrina Ab- 5
batis *concl.* 6. *casu, super quo petitæ fuerunt ante n.* 1. *p* 1. ubi respondet quod licet Clerici reperiātur privilegiari, ut de eorum rebus non solvāt gabellas ex *c quamquam* 4. *de cens. lib.* 6. *clem præsenti const. eodem tit.* sed non privilegiatos reperiri, ut pro se, & pro animalibus eorū possint uti rebus communibus laicorū: nam ex dispositione Divina (Clericis decimis tantum reservatis) terra promissionis laicis promissa, & concessa fuerit ut habetur *n.* 18. & notat *c.* 1. *de decimus lib.* 6. quare dicunt ut si aliqua communitas haberet locum ad pasturam (certo tamen eidem communitati, taxato pretio solvendo) destinata, non possint ipsi Clerici animalia sua in dictis locis habere, taliter, ut si velit ubi rebus communitatis laicis, debeant solvere taxatum, sive taxandum justum pretium, sicuti si vellent animalia eorum pascere in privatis locis ad id tenerentur. * quia cō- 6
munitas procedit pro rebus suis, sicut privatus pro suis argum. textus *in c. licet causam.* 9. *de probat. c.*

conquæstus 16. *de foro comp.* Jason *in l. placet.* 5. *in prima lect. n.* 19. vers. *adverte tamen*, & *in* 2. *lectura. n.* 2. *cod. de sacro sanct. Ecclesiis*, Joannes Anton. Niger *in repetition clem.* 7 *de vita*, & *honest. Clericor n.* 112. vers. *etiam si communitas habere.*

Et secundo confirmant Vulpell. *de libert. Ecclesiast. p.* 3. *n.* 15. Carolus de Graffis *de effectibus Clericor. effectu* 2. *n.* 450. Lucas de Penna *in dicta l. jubemus n.* 2. vers. *fortius possunt animalia Clericorum*, Franciscus Ansaldus *de Jurisd. sæculari p.* 3. *tit. unico cap.* 18. & *ibi à n.* 19. quia in præceptis Decalogi habetur prohibitum; ne Christianus ullus, & eo magis Clericus alienis, ne dum uti; imò desiderari rebus debeat, hujusmodi animalia Clerici, & Ecclesiæ à pascuis laicorum, seu alienis arceri posse; & vigore laicalis statuti si damnum dederint, offendi impune, & pro emendatione damni retineri licere ea quidem ratione evidenti, & sensata moti; quia cum omnes rerum fructus natura hominum gratia comparaverit, textus *in l. pecudum* 28. *ff. de usuris, cap. præcipimus* 24. *causa* 12. *q.* 1. Domini rerum offensarum ea principali mente, seu instinctu naturali arcent, retinent, aut offendunt animalia Clericorum, & Ecclesiæ, non, ut Clericos, Ecclesiam, & eorum res offendant, sed ut proprias res, & fructus teneantur, & defendant quod dicunt sibi facere licere ex doctrina textus *in l. ut vim.* 3. *juncta ibi glossa* sub verbo *nam Jure ff. de just.* & *Jure*, & aliis vulgatis Juribus, de quibus dico
9 *in c.* 2 *de homicid* † deinde confirmant ex eo; quoniã Clericum occidens non inferendo; sed injuriũ propulsando, excommunicatus non dicitur, *cap. perpendimus* 23. *de sent. excommunic.* & quia frustra auxilium Ecclesiæ implorat, qui committit in ipsam, *ex cap. in audientia nostra* 25 *eodem tit.* & faciunt alia fundamenta, quæ adduxi *in dicto c. quia V. de judiciis dict. q.* 9 *sub. dict. n.* 9. & 10. item & ex dictis *supra q.* 38. *à n.* 1. Ubi de Principe, sive statuto taxante pretia rerum Clericos obligante, ut ibi dixi.

Sed licet rationes *supra* dictæ, aut earum nonnullæ admittantur, quatenus ad propulsanda pecora, seu animalia Clericorum, faciendo ut ea recedant à pratis, seu pascuis communibus civitatis, vel oppidi; & quatenus pro damno dato, atque taxato Clerici obligentur, sicut & laici illius communitatis pro suis animalibus damnum inferentibus tamen quatenus ad exactionem pœnæ, atque ad punienda damna data in agris, & pascuis, videtur non esse recedendum à sententia, quam sumus amplexi *supra dicta. q.* 24. *dict.* vers. *ad quartam.* & *infra in dict. cap. quia V. de judic. dicta q.* 9. *n.* 9. & 10. tum etiam qui Hostiensis *in cap. in singulis* 7. §. *ult de statu Monachorum col.* 4. Innocent. *in cap super quibusdam* 26. *de verb. signif n.* 3. Joannes Andreas *in cap. gravem* 53. *de sent. excommunic. n.* 5. dicunt quod in statutis laicorum punientibus damna data per Bestias in alieno territorio, non comprehenduntur animalia Clericorum; quia sicuti Clerici, & Ecclesiæ, ita, & eorum animalia sunt à potestate sæculari exempta, ex *cap. Ecclesiarum servos.* 69. 12. *quæst.* 1. *cap. eos* 6. *dist.* 87 *cap. similiter* 58. 16 *q.* 1. † Et quia offensio sit non solum in persona, sed etiam in rebus ex
10 *dict. cap. in singulis* §. *ad hoc districtè* per quem textum innocentius præcipit Diœcesanis. ut per censuram Ecclesiasticam compellant consules magnates, & milites, nec Monasteria præsumant offendere, tum in persona, tum in rebus *ex cap. pervenit ad nos.* 5. *de testibus cogendis*, *cum glossa* 1. & 2. Ubi quod rerum Ecclesiastarum appellatione, continentur Clerici.

Nec ex multorum sententia obstat textus *in dict. l.* 12 *tit.* 3. *lib.* 1. *recop.* de qua in principio hujus quæstionis; quia ultra quæ in ejus explicatione cum multis adduxi sub dicto vers. *ad quartam in dict. q.* 24 hujus textus. & *in dicto cap. quia V. q.* 9. *sub. n* 9 & 10. dico quod eam legem, tanquam immunitati Ecclesiasticæ contrariam reprobant Gregorius Lopez *in l* 24. *tit.* 5. *p.* 7. Perez *in l.* 1. *glossa* 1 *otit* 3. *lib.* 5 *ordinam.* vers & *est*, & *aliud privilegium*, Alderanus Mascard. *de interpret. statutorum conclus.* 2. *ex n.* 204 & *n* 249. Marta *de Jurisdict. p.* 4. *casu* 8. Carol de Grassis *de effectib. Clericor. effect.* 2. *n* 448. Felicianus de Vega *in cap. qualiter*, & *quando de judic. n.* 14. Diana *p.* 1. *tract.* 2 *resol.* 80. & *p.* 4. *tract.* 1. *resol.* 72. Barbosa *in collect. ad textum nostrum n* 6. idem. *voto.* 26. *num.* 76. & ante illum D. D. Christophorus Moscoso Doctissimus supremi Castellæ Concilii in allegatione, quam ego perlegi *n.* 17. & à qua idem Barbosa integrum illud verum ad plures casus communitatis confecit. 11

Nec implicat ut contrarii, quos sequitur Franciscus Ansaldus *dist. p.* 3. *de Jurisdicd. cap.* 8 *num.* 15. respondeant ad Jura, quibus nostra fundatur sententia *in dicto cap. Ecclesiarum servos*, *cap. eos*, *cap. similiter*, & *cap. in singulis* 7. §. *ad hoc de statu Monachor. c. pervenit.* 5. *de testib. cogend.* ut loquantur contra invasores, & offensores rerum Ecclesiæ, sicut nec *in cap. noverit.* 40. *dict. cap. gravamen* 53. *de sent excommunic.* qui disponunt contra offendentes tantum directè Ecclesiasticam libertatem sic intelligendo Doctores nostræ sententiæ, vel quod alias sequi non debeamus; quia loquuti sumus extra casum, de quo contrarii loquuntur, cum libertas Ecclesiastica in damno alterius esse non debeat, nec ullibi reperiatur; imo repertum valeat sane tum. quod Clerici, Dominis invitis, possint alienis rebus uti, ne prout Pelagius Papa advertit *in cap* 1. *causa* 8. *q.* 3. Clericatus ambitio fiat rapinæ securitas. 12

Quia & nos etiam non negamus eorum fundamenta vera esse, cum libenter fateamur esse obligatos Clericos lege naturæ. & vi directiva ad conformandum se legibus Politicis Reipublicæ, ut dixi *q.* 1. & 2. & *alibi* in textu nostro, item, & legibus imponentibus pretia rebus usualibus in tempore necessitatis præcipuè, * quod nunc negamus, est ut Clerici virtute statuti laici possint compelli juridice à laico, aut extrajudicialiter ad persolvenda damna data in pratis, seu pascuis communibus, nisi tantùm per suum judicem Ecclesiasticum, qui debebit, sive poterit arbitrari quo tam pœnæ impositæ à lege, vel statuto populi politico non ex viribus, quatenus dicit imperium, & mandatum legis sæcularis, sed quatenus sit conformia restitutioni compensandæ ipso naturali Jure, ut sæpius in textu nostro dixi, & habetur in supradictis assignatis locis, & ut suadetur ex his, quæ latè dixi *in cap* 2. 3. 4. 8. 10. 13. 17. & al *n decimis*; item & *in c.* 5. & aliis *de foro comp.* Ubi quod Clerici per se, & pro rebus suis debeant conveniri coram judice Ecclesiastico. nisi alias in eos per P. per concessionem, laici judices in aliquibus casibus cognoscant, ut assignavi sub *dict. cap.* 1. *de judic.* & *ibi q. fin.* & *sub cap. cæterum*, & aubi in his titulis, de quibus, & de casu nostro optimè Fragosus de Republica *lib* 2. *disp.* 4. §. 4. 4. *à d.* 337. *ubi* 346. probat cum multis valere leges sæculares præcipientes quod animalia Clericorum solvant pœnas impositas pacto damno dato 13 14

Ad

15 Ad secundam difficultatis partem, an scilicet custodes animalium Ecclesiæ, sive Clerici coram sæculari judice possint accusari. Et ne longe agam existimo distinctione componendas esse duas contrarias sententias, nempe, ut si statuto laicorum caveatur, quod custodes animalium Ecclesiæ, sive Clericorum, non nisi coram judice laico accusentur; tunc revera tale statutum, quod non parum nocumenti afferre potest Clericis, sive Ecclesiæ, quorum animalia custodes pascuntur, seu in agris custodiunt non valere, ut decernens contra libertatem Ecclesiasticam, existimo dicendum ex pluribus fundamentis, quæ percipi pos-
16 sunt *à q.* 1. textus nostri per alias sequentes. † Et secundum hunc dicendi modum videtur amplecti debere negativam sententiam Falini *hic n.* 126. vers. *decimo tertio quæro*, ut dicit quod statutum gravans personas, & colonos Clericorum pro factis ipsorum Clericorum, est iniquum, & injustum ex *auth. cassa, & irrita Cod. de sacrosanct. Eccles. dict. cap. noverit* 49. *cap. gravamen* 53. *de sentent. excommunic.* decernentibus statuta contra Ecclesiasticam libertatem non valere, eaque condentes excommunicatos esse; & sic dicit Bartol. *in l. hi penes* 4. *cod. de agricolis, & censitus lib.* 10. *num.* 1. quod statutum bujusmodi personas, & homines Clericorum aggravans non subsistit.

17 Verum si statuto ante acto non sic caveatur existimo, ut etsi non præcise, tamen ad præventionem, tanquam causa mixta, queant tales custodes animalium Clericorum, & Ecclesia etiam coram laico judice accusari, dum tamen præcaveatur de custodia, animalibus, & rebus Clericorum; & sic intelligo glossam sub verb. *ad eam in l. Prætor ait* 2. §. *idem labeo scribit ff. ne quid in loco publico fiat*, in sequentibus verbis: *contra eum ergo agitur, qui* (animalia scilicet) *ducit ea pascendo, ut porcos, qui terram fodiunt.* Et in terminis tenentes Anton. de Butrio *in dicto cap. gravamen.* 53. *de sent excommunic.* Felin. *hic in textu nostro n.* 140. *ad finem, & in cap. nullus judic.* 2. *de foro comp. n* 4. Lucas de Penna *in dicta l. jubemus num.* 1. *ad finem* vers. ibi. *tenet Joannes Andreas in notula* Joan. Anton. Niger *in repet. clementina unica de vita, & honest. Clericor. n.* 110. Marcambrum ab Anguide *cons.* 18. super inquisitione fraudati vectigalis *numero* 44. Carolus de Grass. *de effectibus Clericatus effectu* 2. *n.* 449. Franc. Ansald. *de Jurisdictione sæculari dict. cap.* 18. *num.* 14. & 15. quia ait ut licet Clericus non nisi coram Ecclesiastico judice possit accusari per text. *in cap.* 2. *cap. si diligenti de foro comp.* custodes tamen eorum, & Ecclesiæ animalium coram sæculari judice valeant accusari ex dicta glossa. Et est ratio quia in hoc secundo casu non adest statutum necessario imperans, quod alias esset contra longe dicta *à quæst.* 1. ex regula textus nostri, & redundans in destructionem libertatis Ecclesiasticæ saltim per accidens, sed non sic quando non ita cavetur statuto laico: quo pacto debet interpretari Felinus, qui hic *dict. n.* 126. primam sententiam tuetur, & idem qui *dict. n.* 140. secundam hanc amplectitur.

18 Etsi ad utranque partem volueris amplius disputare, poteris applicare diversas illas opiniones, quas retuli *in cap. si Clericus laicum* 5. *de foro comp. & ibi in quæst.* 5. 6. & 7. Ubi coram quo judice possit conveniri laicus decimarum conductor; sive an laicus emphytheuta Ecclesiæ conveniendus sit coram Ecclesiastico, vel laico judice: de quibus etiam aliqua *infra q.* 42.

QUÆSTIO XLI

An Reges condendo legem, sive statutum, ut familiares laici, Episcopi, Clerici, seu alterius Dignitatis, seu personæ Ecclesiasticæ, non gaudeant privilegio fori Ecclesiastici, faciat contra libertatem Ecclesiasticam. Et an famuli laici legati Nuncii pro tempore existentis in his Regnis Hispaniæ, & in hac Curia Matritensi, sic debeant gaudere, ut in quocumque delicto debeant judices supremi, vulgo *Alcades de Corte*, seu Prætor, vel ejus locum tenentes, remittere delinquentes, constito de tali famulatu, etiam si idem Nuncius legatus, nec petat ad se remitti delinquentem ejus famulum, nec relatos judices sæculares inhibeat: Ubi quid de famulis, Cardinalium, inquisitionis, Episcoporum, sive Clericorum.

SUMMARIUM.

1 *Præmissum quarundam allegationum occasione aliquorum incarceratorum nuncii* & n. 7. & 23.
2 L. 14. tit. 1. lib. 4. recopil. n. 43. & 44.
3 *Schedula Regum D. Ferdinandi, & D. Elisabeth* num. 44.
4 Cap. 6. Trid. sess. 23. de reform.
Clerici ut gaudeant privilegio fori qua debeant habere?
5 *Famuli Episcopi gaudent privilegio fori* n. 9. & *sicut isti, an famuli nuncii* n. 6 & a n. 18. 20. & *aliis.*
8 *Famuli laici Episcoporum, & nuncii non declinantes, videntur subjici Jurisdictioni laici.*
9 *Judices Ecclesiastici, & negligentes notantur.*
10 *Pontifex non eximit laicos à Jurisdictione suorum judicum, nisi in ordine ad finem super naturalem* n. 36. & 37.
11 *Ordinatio Granatens Cancell. & sub* n. 3.
12 *Thesauri decisio,* cap. 78.
13 Cap. fin. de officio Archidiaconi, cap. 1. de pœnis, cap. Ecclesiarum servos, 12. q. 2. l. 2. cod. de Episcop. & Cleric. & sub n. 47.
18 *Famuli assalariati laici ipsius nuncii, gaudent privilegio fori.*
19 *Privilegium Episcopis concessum protrahi debet.*
20 *Persona exempta videtur ut liberet ejus familiam.*
21 *Nuncius legatus Papæ quam Jurisdictionem exerceat, & quam exemptionem habeat, & ejus familia.*
22 *Familia laica nuncii legati, gaudet foro Domini, & sæpius declaratum, & contrarium factum esse non de Jure.*
23 *Famulus publice verberatus, non erat famulus ejus, sed cujusdam ejus nepotis; & sic bene punitus.*
24 *Famuli nuncii potiuntur fori privilegio ex triplici capite, qui, si laici sint num queunt renunciare?* n. 25. 27.
26 *Opinio minus probabilis debet sequi in causa immunitatis.*
28 *Officiales, & ministri inquisitionis, queunt consentire Jurisdictioni laici judicis,* ut n. 29.

30 *Inquisitores quid facere possint quando sui mini r. consentiunt litigare coram laico.*
31 *D. D. Christophorus de Moscoso, ne sibi contrarius stet, intelligitur.*
32 *Familia Episcopi quæ dicatur, ut gaudeat fori privilegio & n. 33.*
33 *Fundamenta D. Moscosi explicantur & à n. 34. & 35. ubi de aliis gaudentibus & n. 36.*
34 *Declarationibus Cardinalium statur post decretum Urbani VIII.*
35 *Congregationes Cardinalium pro quo sint fundatæ.*
37 *Pontifex qua de causa potest famulos laicos Episcopi, sive nuncii eximere a Jurisdictione judicis laici & n. 38 declaratum a Pontifice n. 45.*
38 *Constantinus Imperator in Consilio assurgens à parva sella, noluit sedere, donec omnes Episcopi.*
39 *Familia Ecclesiasticorum inferiorum, non gaudet privilegio fori.*
40 *Romæ quare familiares Episcoporum, & Cardinalium foro non gaudeant.*
41 *Romæ in suis ædibus nequeunt Episcopi celebrare.*
42 *Famuli exempti nuncii, Episcopi Cardinalis, nuncii, & sancti officii sunt pauci.*
43 *Episcopus potest habere familiam armatam.*
45 *Lis super Jurisdictione tractatur coram Ecclesiastico.*
48 *Statuta Regum, ut famuli laici Episcopi, sive nuncii, non gaudeant privilegio fori, sunt nulla; quia contra libertatem Ecclesiæ condita.*

HAs inquam difficultas poteris resolvere ex his, quæ dixi *in cap. cum contingat 13. de foro comp. q.* 10. 11. 12. 13. 14. Ubi an familia Episcopi, inquisitorum, Cardinalium, sive nuncii, gaudeant privilegio fori, ubi *dict. q.* 14. qui proprie dicantur familiares ad effectum gaudendi immunitate, & qualiter probetur, & ex multis, quæ ibi ter tetigi in allegatione fiscali pro sancto officio inquisitionis Vallisoleti contra D. Hieronymum de Tordesillas illius civitatis Prætorem anno præterita 16.8. quam posui post indicem generalem tractatus *infra de judiciis de foro comp.* & alibi in illo tractatu aliqui dixi *infra sub q* 43. Sed quia tunc breviter de familia nuncii sim loquutus, & in *dicta q.* 13. mentionem fecerim allegationis D. D. Christophori Moscosi, tunc temporis referendi, Patronus fisci in Consilio supremo Castellæ, qui contra Dianam, & acerrime, loquutus est, & insuper ego referam contra illum scribentem, iterum Diana *p 6. tr. 2. ref. 1.* & ex proposito, ac deinde in alio se oblato casu cujusdam alterius famuli nuncii, vulgo *Gentilhombre* deprehensi à Prætore hujus Curiæ, propter quandam resistentiam suis Aquacelis. Et insuper post prædictam D. D. Moscosi allegationem relatam responsionem Dianæ, ac proximi ultimi casus in favorem nuncii, aliam à litteratissimis licentiatis D. Petr. Fernandez de Miranno, & D. Francisco de Palacios pro defendendo dictum famulum nuncii *Dominicum*, scilicet *Catelan.* ac postremo aliam ejusdem Domini D. Christophori Moscosi hæc nondum typis mandatam, sed contrariam omnino, cum sit loquutus in favorem nuncii; licet ipse in illa literam taverit, quod juxta primam suam allegationem, etiam in relato secundo casu præ senserint Domini senatores ejus consocii in supremo hoc Castellæ senatu, quas communi hi mutuaverit, hodieque perl gerin. † illico in mentem venit hic tractare prædictas duas quæstiones occasione legis Regiæ 14. *tit. 1. lib. 4. recopilat.: por que a si* *comonos queremos guardar la Jurisdicion à la Iglesia, y à los Ecclesiasticos Juezes a si es razon, y derecho, que la Iglesia, y Jueces de ella no se entremetan en perturbar la nuestra Jurisdicion:* & in l 27. tit. 25. eodem lib. *y an si mesmo imbien relacion so la misma pena dentro del anno, en que casos, y cosas los sobre dichos Prelados, y Juezes Ecclesiasticos usurpan nuestra Jurisdicion Real.* † & Clarius ex variis Schedulis Regiæ Regum D. Ferdinandi & D. Elisabeth anni 15.4 loquentis cum D. Ferdinando Henriquez Abbate 3
Vallisoletano in sequentibus verbis: *Don Fernando Henriquez Abbad de Vallidolid y a fareis lo que Domingo de Zevallos y Diego de Bu, amente, y Francisco de Heredia hicieren en la resistencia de el Alguacil de esa nuestra audiencia y como fueron condenado por los Alcaldes de esa nuestra Corte y Cancilleria en cierto destierro y pena de pecunias, y agora diz que sequerian escusar o salvar de la dicha pena, diciendo nuestros familiares, y somos de ello maravillados; porque allendeque de derecho negocian por vuestros familiares, no deviades vos favorecerlos porque que dasensin pena deel delito fecho contra la justicia. Porende vos Rogamos, y encargamos que de seis de los favorezer, y ajudar sobre este caso. E si algunas Cartas estan dadas contra nuestros Alcaldes las hagais revocar y absolver los dichos Alcaldas de manera que se cumpla la sentencia que ello dieron. De la villa de Medina del campo à 3. dias del mes de Julio* &c. Et de hac Schedula patet in ordinationibus illius Regiæ Vallisoletanæ Cancellariæ lib. 3 *de los familiares, de las personas Ecclesiasticas y de las ordenes tit.* 10 *fol.* 141. item & ex quodam alio capit. *lib. 5. tit* 8. *de lo extravagante fol* 16. in illis verbis: *los familiares de el Prelado nom porser tales familiares de eximirse de la Jurisdicion Real ni gocar de exencion alguna, por librarse de la justicia seglar ni el Abbad de Valladolid los deve favorecer ni dar sobre ello cartas, ni censuras contra los Alcaldes, como se contiene, y de lara en el tit. de los familiares, donde esta inserto el tenor de la zedula Real, que sobre ello ay*

His enim legibus, & Schedulis, ac aliis allegationibus, contrariisque fundamentis respondendo in sua dicta prima allegatione impugnat admodum D. Moscoso, dicens nullomodo posse famulos laicos Clericorum, Episcoporum; sive nuncii legati horum Regnorum, potiri privilegio fori Ecclesiastici propter suos Dominos; quia jam per Trid. *sess* 23. *c.* 6. *de reform.* nullus gaudere potest, nisi sit saltem prima tonsura initiatus, & habeat beneficium, incedatque in habitu Clericali, sicut retuli in jam præcitatis quæstionibus, & ulterius loquutus fui *sub c. 2. de foro comp. à q.* 1. per plures alias, ne hic repetam, quam idem Moscosus retulit, ac scripsit in hoc puncto de clericatu ad fruendum foro Ecclesiæ, alias non item; sed quia Concilii locum interpretatus sum *ibi, & in dicto c. cum contingat à dict. q.* 1 quatenus solum *ibi* agitur de Clericatu in Clerico, ad hoc ut ejus persona gaudeat privilegio canonis, & foro, de quo etiam latissime dixi *in c. cum non ab homine de judiciis*, non inquam de famulis eorum, ac Episcoporum, seu nuncii; idcoque longe ponderat ipse Moscoso. † Et pro contraria sententia Diana loquens de famulis laicis nuncii *dict.* 4
p. 6 tr. 2. ref. 1. ubi *ref.* 2. in confirmationem suæ sententiæ adducit 84. Doctores, qui alios etiam adducunt, & quos relati litterati etiam nominarunt in præcitata allegatione dicentes in persona Episcopi, ejus famulos potiri ejusdem privilegii foro per textum *in cap fin de officio Archid cap.* 1. *de pœnis, cap. Ecclesiarum servos* 12. *q.* 2. *cap. per hæc de* 5
barr-

hæreticis lib.6.l.2.cod.de Episcopis, & Clericis, auth.
de Sanctissimis Episcopis §. sportularum, & ex verbis
Regiæ *legis* 51.*tit.6.p.1.* ibi *esta misma franqueza,*
qua an ellos con sus bones, ea quellos que moran con
6 *ellos en sus casas, evos silven. &c.* † ideo ne longus
sim nihil aliud de familiaribus Episcoporum, sive
Clericorum repeto, quam quæ in dictis quæstionibus adduxi, ubi expendi Jura utriusque pugnantis clasis; & sic licet idem Dom Moscoso postea, ut judex in relato secundo casu sentiret cum eodem Diana contra prius ab ipso scriptam allegationem præcitatam, & casus de famulis nunciis omnes Doctores, & ipse, ac Diana cum illis corroborent ex doctrina de famulis Episcopi, sive Clerici, aut inquisitorum: de quibus omnibus abunde jam ego egi, tam sub *dict. cap. cum contingat de foro comp.* quam in dicta allegatione contra Prætorem Vallisoletan. ideo jam nunc eo ad secundum punctum propositæ quæstionis nostræ.

7 Ad secundam difficultatis partem in favorem judicum laicorum vulgo *los Alcades de esta Corte,* definit ac resolvit D.D. Christophorus Moscoso in dicta sua prima allegatione laudendo illorum judicum cognitionem, quatenus inter aliquos delinquentes ex resistentia facta Alquacelis quibusdam hujus Curiæ, à quorum manibus eripuerunt famuli laici nuncii quendam apprehensum, cujus occasione ex prædictis famulis apprehensis *Vincentio Vasquez, Lazaro Gomat, Joanne Fernandez* alio nomine *Barbilla D. Petro Guesala,* dicti nuncii famulis laicis anno præterito 1637. in eos fuit lata sententia triennium ad decentium; & ut dictus Gomat etiam fustigaretur publice per Calles, & exequuta sententia, non obstante quod eam intimaverit, auribus Regis nostri Philippi IV. D. Ferdinandus Valdes tunc temporis Castellæ Præses, ut obvia fieret executioni illius, nec offenderetur nuncii persona in prædictis suis famulis; & de facto sic à Rege præciperetur celeriter, & incunctanter nulla interpellata mora; & nihilominus jam ante prædicti judices fustigassent dictum *Gomat;* quam ob causam iratus Rex, quendam ex dictis judicibus vulgo *Alcalde de Corte* nomine *D. Lope de las Cuebas* exulavit ab hac Curia per annos 10.

8 Nihilominus idem Domin. Moscoso. † Suam allegationem relatam prosequutus factum dictorum judicum hujus Curiæ exculpat de Jure, tum ex dictis legibus, ac Schedulis Regiis, tum ex interpretatione *dict. c.6. Trident. sess.*23. tum quia dicti delinquentes rei sunt sæculares; & ob id subjecti Jurisdictioni privative fundatæ, contra illos, a qua ut se liberet captus debet opponere declinatoriam per textum *in l.1. §. cum urbem ff. de officio Præfecti urbis l.1. & 2. tit.1. lib.4. recopilation.* Archidiac. *in c. Clericum* 11.*q.*1. Barbosa in *l. Titia ff. soluto matrim.* & cum Thoma Velasco referente *tom.1. allegat.22. à n.*1. sic ut nequeant consentire in Jurisdictione Ecclesiastica, ut demandentur, seu plectantur ex glossa *in c. imperialem §. præterea de probib feudi alien. l. consulta Divalia cod. de testam. l.* 4 *tit.*17.*p.*3. & cum Bart. *in l.1. §. & post operis ff. de novi operis nunciat.* Pereira *de manu Regia tom.1. concordia* 55. & *tom.2. cap* 35. Carleval *de judiciis disp.2. quæst.8. sect.3. n.*1100. Anton. Fabi *cod. de appellat. tanquam ab abusu disin.* 19. Rodriquez *de annuis redditibus lib.1. q.17. n.71.* Zevallos *de cognitione per viam viol. glossa* 15.*n.*20. Anguiano *de legibus lib.3 controversia.*22. Salgado *de Regia protect. p.1. cap.2. n.*69. Barbosa *de pensionibus q.4. num.*14. Capiblanco *de Baronitu pragm. t.2. n.*161. Bobadilla *lib.2. cap.18. n.*192. Jacob. Cancerio 3. *p. variar. cap.10. à n.*26. & jam me citante in margine *in cap. 10. de foro compet. q.3. tom.2.* & ego addo *ibi* adducta *q.* 5. ubi disputo de quæstione, *an lex civilis possit pœnis prohibere, ne laici in prophanis causis se submittant jurisdictioni Ecclesiasticæ. Et an per solam citationem tales pœnæ incurrantur.*

Et secundo loco dicit certum non esse, ut famuli laici Episcoporum debeant gaudere fori privilegio: de quo puncto diversas ex multis referens sententias *à n.22. à n.*15. ait esto certum esse ut gaudeant, explicat illud privilegium non ampliari ad casus alterius Prælati, & non Episcopi famulos; quia de hoc nulla est decisio in toto Jure: sic ex Bobadilla *dict. lib.2. cap.17. n.97.* ibi: *porque en derecho no esta dispuesto tal privilegio, y darseya materia de delinquir,* Gaspar Antonio Thesauro *lib.3. q. forens. c.74. n.4.* Suarez *in defens. fidei lib.4. c.19. n.*10. & ad id refert sequentia verba Annei Roberti *lib.1. rerum judicatar. c.6. fol* 89. ibi: *nam quemadmodum Plinius de senatu Romano dixit servius in cæteros senatoribus solis de simulatione quasi mutua parcit, sic etiam nemo est, qui nesciat judices Ecclesiasticos hoc tempore uno, omnes hoc vitio laborare, quod in vindicandis omnibus sui ordinis delictis, adeo remisse, & moliter se gerunt, ut potius tanquam conscii conniveant, quam ut judices de damnatione, & scelerum pœna agunt:* & ex verbis Fr. Dominici Soti *in 4. sententiarum dist.52. q.2. art.2. ad finem* ibi: *jam vero in ejusmodi privilegiis Ecclesiasticis, & exemptionibus observandis primum potestas Ecclesiastica obnubilatur, cui rei causam negligentiam suggessit, qui justo remissius Clericorum crimina ulciscuntur.* 9

Et tertio, nam regulariter scribit certum esse, ut non possit Pontifex Summus liberare laicos à Jurisdictione, ut eos de foro Ecclesiæ facit Principibus invitis, quorum Vasalli sunt: sic ex concordi omnium sententia cum D. Thoma 2.2.*q.*10. *art.* 10. Bellarm. *lib. de potest. Papæ contra* Barclaium *in prolog.* Fr. Basilio de Leon. *de matrim lib.5. c.12. § unico n.*10. Mario Cutello cum multis *de donat. inter patrem & filios contemplat. matrim. factis, tract.1. discursu 2. p 6. n.5. & dict. 2. p. controvers. n.193. ad medium fol.*183. sicut nec negavit Augustinus Barbosa *de jure Ecclesiast. c.39. §.2. n.*57. ubi referens duas contrarias, hanc non repulit, cum nulla possit ratio esse præcipua, ut in temporalibus, veluti tributis, & aliis, generaliter Pontifex eximat laicos alterius Principis subditos: & hoc probat etiam ex verbis textus *in cap. causam quæ qui filii sint legitimi* ibi: *ne videamur Juri Reges Anglorum detrahere, qui ipsorum judicium ad se asserit pertinere, & ex cap. quoniam dist.* 10. ibi: *officia utriusque potestatis discrevit, cap. cum ad verum 96. dist.* ibi: *ultra sibi nec Imperator Jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium usurpavit, cap. solitæ de majorit. & obed. c. novit. de judic.* Ubi ego plures quæstiones, ac multa Jura expendi, *cap. si duobus 9. §. denique de appellat.* cum multis Barbosa *in dict. cap. causam,* Marta *de Jurisdiction. 2. p. cap. 39. numero* 16. Pereira *de manu Regia præludio. 2. num* 4. Joannes Garcia *de nobilit. glossa 1. num.*17. ex aliis plerisque in confirmationem adductis. 10

11 Item quarto adducit, quandam ordinationem Cancellariæ Granat. *à n num.*40. observatam etiam Vallisolet. & in Consilio Regio. & aliis audientiis Regiis, quæ stat *in lib.1. tit.7. folio* 30. qua jubetur, ut laici nequeant se submittere Jurisdictioni

Ecclesiæ. Quo constito *auto* laicorum providetur, ex officio lato annullatur processus, & mandatur ab auditoribus, ut causa remittatur ad laicum judicem qui de illa possit cognoscere.

Quinto nam in terminis nostri casus refert decisum ex Gaspar Antonio Thesauro, qui occasione cujusdam homicidæ famuli nuncii Sabaudiæ adversus quem procedebat Judex sæcularis, prædicta quæstione disputata, ad partes in illo senatu, à majori parte fuit resolutum in favorem laicorum Judicum: sic *cap.* 78. *num.* 4. in verbis sequentibus Thesaurum referens: *Verum apud me illa communis opinio semper fuit dubitabilis; quia nec Jure, nec ratione probatur quod familiaris Episcopi, seu nuncii laicus, gaudeat privilegio fori, præsertim in delictis; quia in hoc fit magnum præjudicium jurisdictioni Principis sæcularis, & illa admissa possent evenire multa absurda, & inconvenientia, & omnis ratio naturalis est in contrarium quod imo judex sæcularis, qui habet jurisdictionem ordinariam super laicos, debet ipse in causa cognoscere.*

Et sexto; quia Jura, in quo fundatur sententia contraria, non hoc probant, nam textus *in dict. cap. fin. de officio Archidiac.* id non probat; eo quod longe in alio loquitur casu: nam prætendes ibi Archidiaconus quod in suo territorio habebat Jurisdictionem ordinariam cum exclusione familiæ Archiepiscopi. Constito de hoc, solum partis relatione, judices nominavit, qui causam finirent; nec ibi de alia decisione Honorii III. Pontificis constat, ut advertit Cutellus 2.*p. controvers. num* 193. ibi: *tantoque minus, quanto decretalis illa nudam facti narrationem continet, nihilque in proposita materia decidit*, & comprobat ex Barbosa *de Jure Ecclesiast. dict. cap.* 39. *lib.* 1. §. 2. *n.* 60. in illis verbis ad textum vero *in cap. fin. de offic. Archidiaconis respondetur nihil probare verba enim in argumentum adducta, nullam continent Pontificis decisionem, sed solum partis allegationem, quæ non in Jure scripto fundabatur.* † Et item quia ut ait Bonacina *de censuris in Bulla cœnæ, contentis lib.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 16. *sect.* 3. *p.* 3. *num.* 7. *vers. addunt*, non obstat *cap. dilecto*: nam ubi agitur de particulari casu exemptionis familiæ Archiepiscopi, & Religiosorum à potestate cujusdam Archidiaconi, quem casum Summus Pontifex definiri, & expediri mandat, juxta pacificam illius loci consuetudinem, nec ullum facit verbum de exemptione familiarium Episcopi à laico potestate: quare considerat cum Parladorio *rerum quotid. p. ult. difer* 9. §. 1. *num.* 8. in verbis ibi: *quin & familiari Episcoporum, idem recipiendum putaverim, nisi consuetudine aliud comparatum fuerit*: nam textus *in cap. fin. de officio Archid.* in quo contraria nititur opinio, consuetudine hoc Jus tribuit, addens quod cum omnes ibi essent Ecclesiastici, nihil inferri valebat ad Jurisdictionem sæcularem in dependentem totaliter ab Ecclesiastica: sic ex Covarruv. *pract. cap.* 31. Petro Gregorio *de Republica lib.* 7. *cap.* 1. *num.* 8. & 8. & *cap.* 20. *n.* 12. & 13. Valenzuela Velasquez *conf.* 35. *n.* 8. Christophoro Besoldo *trad. de studiosis quæstionib quæst. unica fol.* 242. † Item ad textum *in dict. cap.* 1. *de pœnis lib.* 6. ait quod ibi non conceditur privilegium aliquod famulis Episcopi, ut cum sint sæculares potiantur fori exemptione: nam ibi decisum est tantum ut si visitans Metropolitanus suam provinciam ab aliquibus impedatur se injuriantes famuli ejus, possit contra illos procedere, atque
punire. † Et ad textum *in dicto cap. Ecclesiarum* 16
servos, ait loqui de servis perpetuis Ecclesiæ, &
adscriptiis, qui habentur, ut pas prædiorum, quæ
elaborantur: quorum beneficio sunt assignati ex
l. cum satis 23. *cod. de agricolis*, & *censitis lib.* 13.
Lucas de Penna, & Platea *ibi*; & Valenzuela Piscator, Thomas Sanchez *lib.* 7. *de matrimon. disp.* 19.
n. 1. Gaspar. Anton. Fabr. *in Papinien. tit.* 5. *princ.*
2. *illatione* 7. Schisor Degerius 3. *tom. tract.* 26. *q.* 6.
& inter immobilia referri, Gregor. Lopez *in l.* 1.
verbo *las raizes tit.* 19. *p.* 2. Andres Kniehen, *tractatu de vetustar. pactionibus cap.* 3. *num.* 17. † Et 17
dictum §. *sportularum*, & *l.* 2. *cod. de Episcop.* &
Cleric. & *leg. Partitæ* dicit non agere de privilegio
fori, sed tantum ne graventur Episcopi pro rebus
suæ Ecclesiæ sportulis, & de aliis exemptionibus
Clericis concessis, ut in exemplis dictæ legis partitæ facile demonstratur, & notat Gregorius Lopez glossa *que moran con ellos* Zevallos *p.* 2. de las
Fuerez *q.* 58. *n.* 18. addens fuisse privilegium gratia Imperatorum concessum, & Regis Eldifonsi,
qui suos voluerunt exornare de contentis in relatis legibus. Et item elidit *ibi à n.* 75. D. Moscoso
æquiparationem famulorum inquisitorum à famulis Episcoporum, de quo *infra* dico.

His inquam non obstantibus diversa alia ratipne jam in sua ultima allegatione manuscriptæ 18
affirmat famulos laicos nuncii Hispaniæ existentis
gaudere fori privilegio. Et præmissis quæ dico
late *infra in cap. fin. de foro comp. à quæst.* 21. Ubi
de officio, & immunitate legati: & *ibi quæst.* 29.
Ubi egi de illa quæstione, *an legati, seu famuli eorum delicta perpetrantes, possint à Principibus puniri ultione condigna absque violatione Juris gentium* &c. Nunc vero dicendum est famulos laicos
assalariatos ipsius Nuncii gaudere privilegio fori,
etiam quod respectu aliorum legatorum sæcularium, aliter dictum sit *in dicta quæst.* 29. Et est
potissima ratio; quia isti famuli pertinent ad Ministrum in Dignitate Ecclesiæ constitutum, ex
qua parte non debent esse inferioris conditionis
ejus famuli, ac sunt alii famuli Episcoporum, ac
inquisitorum, de quibus dixi sub *dict. cap. cum contingat de foro comp. à quæst.* 10. item & in dicta
allegatione *in princ.* citata. Deinde, & ex eo plus
quia ex quo eorum Dominus fungitur officio legati, ac Nuncii, debent itidem potiri honoribus;
& immunitatibus quoad fori privilegium, ne alias
in dispendium, ac offensam officii sic nobilis ejus
familia distraheretur; & ita cum multis Barbosa
dicto cap. fin. de officio Archid n. 2. & *de Jure Ecclesiastico lib.* 1. *dict. cap.* 39. §. 2 *à num.* 55. & §. 4.
num. 95. ait familiam Nuncii Apostolici potiri;
quia is in provincia sibi decreta habet Jurisdictionem ordinariam, qualem habet Episcopus in sua
Diæcesi, sic probans cum Abbate, Ancharrano,
Speculore, Calderina, & aliis, & Anton. Diana contra D. Moscoso *dict. p.* 6. *tract.* 2. *de familia
laica Nuncii Apostolici* cum 80. interpretibus,
ubi à resolutione 2. probat. tum quia familia Episcopi sic gaudet, cui comparatur, & *ibi res* 3.
ex dict. cap. Ecclesiarum servos, & aliis. † Quia 19
privilegium Episcopis concessum protrahi debet
ex cap. quantis de privileg. cap. liceat eodem tit. lib.
6. & *ex auth. habita cod. ne filius pro patre.* Ubi
privilegium fori concessum Scholasticis comprehendit etiam eorum famulos, & servos, qui
ad tempus serviunt, ut observat *ibidem* Baldus,
& Salicetus. † Et quia persona exempta ab alicujus 20
fori, videtur etiam exempta tota ejus familia,

cap. 1.

cap.1.de privileg.lib.6.l. non aliter ff. de judiciis, & *l.2. cod. de Episcop.* & *Cleric.* maxime ut docet Oldradus *cons.* 293. *numero* 5. quando Dominis usus familiarum redderetur incommodior. Et quia privilegium immunitatis Ecclesiasticæ, & favorabile, ut tradit Gratian. *tom.2.discept.*340.*n.*21. & ideo extendeodum, ut docent Gambacurta *de immunit. Ecclesiastica lib.* 4. *cap.* 3. Decianus *cons.* 80.*n.*19.& 21.*lib.*3. Ambrosius *de immunit* c.10. *n.*7.& alii, quos citat, & sequitur Farinac. *in apend. de immunit.* c.2. *n.*21. & Sperel. *decis.* 63. *n.*10. multis inquam decisionibus litteris, & epistolis, ubi contra DD. Moscosum 1. allegatione acerrime negantem familiam laicam Episcopi, gaudere fori privilegio, ipse cum Tusco *tom.*3. *litt.E.conclus.*27.*n.*21. Julio Claro *in praxi crimin.* §.*fin.q.*35.*n.*18. Joanne deMonte Sperello penes Calcaneum *cons.*72. Gratiano *decis. Marchiæ* 235. *n.*2. Capicio *decis.* 12. *n.* 1. Suarez *in Thesauro receptar.sentent.* verb. *Clericus num.* 129. Farinac. *in praxi q.* 8. *n.*40. cum aliis infinitis, & in terminis numerat. 75. Doctores relata ultima allegatione manu scripta in principio citata, quorum plures narrant Barbosa, & Diana relati, quibus addo Thomam del Bene *de immunit. Ecclesiast.* c.4. *dubit.*15. *sect.*1.& 2. Torreblanca *de Jure spirituali lib.*25.c. 6.*n.*56. & Rotam *decis.*121.*n.*7 *p.*5. Barbosam *in collect. decis. Apostolic.* verb. *familiares n.*9. considerantes Nuncium, & ejus familiam majori cum ratione frui debere privilegio fori; quia ultra quod potitur, ut judex ordinarius, sicut Episcopus tali privilegio in tota sua provincia, debet etiam potiri ut legatus à latere Pontificis, ut statim dicitur.

21 Cum ergo Nuncius Legatus Pontificis, ultra Patriarchalem Dignitatem Hierusalem, exerceat ordinariam Jurisdictionem in omnibus Hispaniæ Regnis, sicut Episcopi in Diœcesibus suis, ut tenent Abbas *in cap.1.de officio leg.n.*2.& 3. Anchanran, c.1.*de transact.n.*5. Barbatia *de Cardin legato q.* 5.*n.*18. Gutierrez *in canonicis* c.11.*n.*5. Gonzalez *in reg.*8. *Cancellariæ glossa* 21.*n.*36. & cum eis Barbosa *de Jure Eccles.p.*1.*dict.c.*39.§.4 *n.*94. Thomas del-Bene *de immunit. Ecclesiast.cap.*4.*dub.*18. Tondutus *de præventione judiciali p.*1. *cap.*29. *n.*29. & amplius cum Nuncius consideretur privilegiatus, sicut Legatus à latere Pontificis maximi; quid mirum, ut licet non admittant Doctores nuncium, ejusque familiam assimilari Episcopia in Jurisdictione, & præeminentiis, neque admittatur prærogativa suæ Patriarchalis Dignitatis, ut saltem debeant fateri, nuncii familiam potiri dicto privilegio fori; quia legati Apostolici, ac Nuncii sunt exempti à Jurisdictione regali, & alterius cujusvis Jurisdictionis; eo quod tales famuli sunt privative subjecti Jurisdictioni nunciorum; quantumvis delicta suorum famulorum laicorum graviora, & atrociora sint, ut dicunt Zacharias Pasqualigius *decis.*508. *numero* 17. ibi: *delegatis enim Pontificis non est eadem ratio; quia ii per sacros Canones, utpote Ecclesiastici exempti sunt à potestate Principis sæcularis, & cum intra ipsius dictionem, erigant proprium tribunal, pertinet ad ipsos cognoscere de delictis familiæ, ut jam à Summis Pontificibus declaratum est, at oratores sæculares non habent hanc exemptionem, nec faciunt tribunal, quia nec à Principe proprio hoc eis conced potest, cum non exerceat Jurisdictionem in alieno territorio, nec à Principe, apud quem resident, concessum est, ut clare constat:* ita ille. Quare ergo aliud agens *in dict. cap. fin. de foro dicta q.* 29. dum dixi *à numero* 3. quod legati, & eorum familiares delinquentes in provincia, in qua sunt assignati, possunt ibi puniri; tamen *n.* 7. dixi quæ ibi retuli non procedere in legato, & nuncio Pontificis: nam non solum ipse, sed nec ejus familia à Principe sæculari puniri possunt ex delictis commissis tempore legationis.

Et in terminis sic decretum esse, ac declaratum 22
in duplici brevi Pauli V. & Urbani VIII. quorum tenorem refert Diana *dict.p.*6.*tract.*2. *in fine*, aliasque litteras Pontificias referens *ibi sub ref.*3.& *in dict. p.*6. *tract.*8. *Miscellaneo resol.* 2. vers. *verum*, ubi plenissimè cum infinitis agens delegatis, & eorum famulis in genere tenet, ut dictum est de Nunciis legatis Pontificis, & eorum familia sæculari: & ex hac ratione quoties casus se obtulit definitum fuisse judicialiter in diversis hujus Regni provinciis, ut in Regno Aragoniæ testatur Zenedus *in practicis quæstion.canon.q.*4.*n.*16. & in Regno Portugalliæ in favorem nuncii, Gabriel. Pereira *tom.*1. *cap.*10. *n.* 12. & in comitatu Cataloniæ, Fontanella *decis.*338 *n.*18. & in Regno Siciliæ Giurba *cons.* 88. Unde nescio quo pacto potuerit, teste Octaviano Maggin *de legato lib.*1. *cap.* 1. quidam Rex Clementis V. Pontificis Maximi legatum carceribus mancipare, qui erat ad eum missus CHRISTIANUM, ut Regem ad arma in Turcos vocaret, ut exclamat Diana *dict. p.*6.*tract* 8. *ref.*2 *sub dict.* vers. *verum*, ubi dicit processisse de facto, & non de Jure, sicut & possumus, ac dicere debemus contra quoscumque judices sæculares, si de facto incarcerarent, exularent, sive fustigarent Nuncii famulos laicos, & in terminis præter alios relatos docent hanc sententiam Kec Kermanum *disp. pract.* 33. *problema* 11. & *sequent.* Kirchenero *delegato cap.*1. Hotomanus *de legato cap.* 4. *numero* 3. Paschalius *de legato cap.*74. Beccius *de securitate,* & *salvo conducto thes.*181.& 183. Christophor. Besold. *in politica lib.*1.*cap.*11.*n.*30. & *de Jure, ordinibus quæ civium, dissert.* 2. *cap.*7. *n.*5.

Nec obstare dicunt litterati D. Petr. Fernandez 23
de Minanno, & Domin. D. Francisc. de Palacios *in sua citata jam allegatione n.* 16. actum executum dicto an. 1637. Verberando publico in hac curia unum ex famulis Nuncii jam *supra* relatis; quia ut patet ex relatione facti positi *in sua* 1. *allegat.* à Domin. D. Moscoso *in princ.sub n.*3. ille famulus verberatus non erat famulus Nuncii, sed cujusdam ejus nepotis, ut ibi refert *n.*20. & sic nihil mirum ut in hoc casu judices vulgo *los Alcodes de esta Corte* contra illum famulum procederent propter talem resistentiam; non enim cavetur, ut nuncii nepotes, ac ejus famuli fori immunitate gaudeant, qua ejus Avunculus Nuncius, cum ex diversis non debeat illatio fieri ex *l. Papinian. exuli ff. de minoribus cum vulgatis.* Item quia in illo casu non fuit decreta inhibitio à dicto Nuncio contra illos judices, ut famulos illos remitterent ad se. Item quia esto quod decreta fuisset, & judices illi requisiti adhuc procederent. Tamen Rex noster Philippus IV. sic in eos illuc scito prorupit dolore judiq scandescens, ut illico mandaverit quod unus ex illis judicibus *el Alcalde* scilicet *Don Lope de las Cuevas* exularetur, ut factum fuit taliter, ut in exilio decesserit: ex quo Piissimus tantus Rex notavit excessum prædictorum judicum, & referunt prædicti litterati, quoties in hac Curia contigit incarcerari, sive per dictos judices, aut Prætorem aliqui famulorum Nuncii illico habita notitia talis familiaritatis juridice; imo & extra-

judicialiter fieri remissionem incarcerati ad ipsum nuocium.

Nec obstare etiam dicunt, quod in aliquo casu contingerit aliquando, ut laici judices apprehenderent famulos sæculares Episcoporum, de illis quæ cognovissent: nam talis casus non debet in consequentiam trahi ad famulos nuncii; quia ut dictum est isti potiuntur fori privilegio ex triplici capite jam supra relato, Patriarchatus scilicet, legati, ac judicis ordinarii.† Nec quod delinquens non declinaverit jurisdictionem laici judicis; quia etsi ut relatum est accidisset, non potuit præjudicare jus Patroni fiscalis nunciaturæ, cum privilegium exemptionis principaliter fuerit concessum, non in favorem famulorum, sed in favorem ipsius nuncii, & cæterorum Prælatorum, in quorum præjudicium, nec tacite, nec expresse queunt illud renunciare ex *cap. cum in tempore de arbitris*, *cap.* 2. *de integr. restit. cap. cum olim l.* 2. *de privileg* Erasmo Chochier *de jurisdict. in exemptos* 2.*p. q.*7. *n.*4. & *p.*3. *q. fin. per totam*, Felicianus *de censib. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 3. *ex n.* 13. Carleval. *de judicii tom.* 1. *tit.* 1. *disp.* 2 *ex numero* 10. *cap.* 6. Salgado *de supplicatione ad Pontificem* 2. *p. cap.* 11. *ex n.* 15. Tamburino *de jure abbat. tom. disp.* 15. *q.* 12. Tondutus *de prævent. p.* 1. *cap.* 29. qui post quam late scripsit, familiares Episcoporum, & nuncii illico frui privilegio fori *ibi n.* 9. ait: *Et præmissa notanda sunt ad materiam præventionis; non enim his casibus datur præventio inter judicem ordinarium laicum; & Ecclesiasticum; & quamvis causa esset præventa in tribunalibus judicis laici, & coram ipso comparavissent partes, posset Episcopus petere ipsius causæ remissionem ad suum tribunal pro interesse suæ jurisdictionis*, Calcan. *cons.* 51. & 72. qui dicit judicem laicum remittere causam, recusan-
6 tem esse excommunicatum. † addens etiam quod in causa immunitatis opinio minus probabilis debet sequi, ut dixit Sousa *in Bulla cœnæ cap.* 14. *disp.* 76. *n.* 5. & cum aliis Diana *tom.* 1. *tract. de immunit. resolut.* 23. & ex doctrina *cap. si judex laicus de sent excommunic. lib.* 6. Ubi quando adest controversia super cognitione inter laicum, & Ecclesiasticum, pertinet cognitio ad Ecclesiasticum, Spereil. *decis.* 128. *n.* 23. Ubi refert Covarruv. & alios Diana *tom.* 6. *tract.* 2. *ref.* 9. vers. *ad sextum circa medium* Rota in Barchinomens. exemptinn. 13. Junii 1649. *in §. quia fraudibus*, & §. *sequent.* coram Cardinal. Corrado.

7 Quare etsi præfati litterati dicant contra D. D. Moscosum, ut prædicti famuli laici nuncii nequeant consentire cognitioni sæcularis Judicis; tamen ego verius existimo ut etsi Clerici nequeant sive tacite, vel expresse suæ jurisdictioni renunciare, etiam cum juramento consentiendo, sive prorogando jurisdictionem judicis laici, ut late dixi *infra per textum in cap. si diligenti de foro comp. quæst.* 1. & in aliis. Tamen qui *ibi* dixi in aliis privilegatis contrarium procedere, ut disputavi ibi per plures alias quæstiones; ideo quantumvis Doctores ad partes disputent, num familia laica Episcopi, sive nuncii privative gaudeat fori privilegio; ego sic nempe intelligerem, ut laici famuli scilicet delinquentes tacite consentientes in cognitione judicis laici, possint de delicto commisso ibi puniri, sic illius jurisdictionem non declinaverint. vel si à proprio suo Domino Episcopo, vel nuncio non repetantur, sive inhibitione, censuris, aut aliis juris remediis; eo quod non debet esse eadem ratio de istis famulis laicis, ac est in privilegio Clericali. † Et sic 28
video in privilegio concesso laicis familiaribus Sanctæ inquisitionis, & in ejus ministris officialibus, ut pote secretariis, & aliis, quia si isti delinquentes extra suum officium incarcerati à quolibet judice laico, consentiant coram illo litigare, tunc revera proprio inquisitionis foro non gaudebunt cui possunt renunciare, ut diserte probat Narbonna *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *de concordia familiarium glossa* 21. *ex num.* 29. Ubi ac dum de familiaribus; imo *ibi* & *n.* 31. & 32. idem dicit de cæteris officialibus sancti officii, secretariis scilicet nuncii, & aliis quibuscumque; ita ut si officialis conventus super crimine coram judice sæculari, non allegat se officialem esse, sed ibi litem permittat, inchoari, non possit postea pœnitere, & causam ad inquisitores remitti postulare, cum itidem per supremum hoc inquisitionis consilium sic statutum sit litteris hic Matriti datis 13. Maji 2536. & Vallisoleti 14. Julii anni ejusdem 1536. C. Toletano etiam in Gazophilacio reconditis, quibus cavetur quod quamvis regulariter officiales prædicti, sive rei, sive actore stiterint in causis criminalibus, coram inquisitoribus conveniantur, vel alios convenire queant: tamen si officialis injuriatus damno, vel contumelia affectus foro Sanctæ inquisitionis renunciet, & coram judicibus sæcularibus emendam, vel satisfactionem petere velit id ei facere liceat, ut sæculare judicium subeat; licet ut litteræ ipsæ inquiunt in eo officialis improle versabitur, & inquisitoribus reddetur infestus.

Et quamvis tantum videantur loqui de offi- 29
ciali inquisitionis actore injuriatn, non vero reo delinquente; mihi tamen idem respondendum esse videtur; quia sic & jam in terminis de familiaribus delinquentibus dicunt idem Narbona *dict. num.* 29. & 30. & Petrus Zenedo *in pract. canonic. q.* 12. *n.* 6. procedere, qui si in criminalibus causis regulariter ad examen inquisitorum spectantibus judicis sæcularis jurisdictionem prorogare possint, & in eo consentire; ita ut amplius familiares ipsi prædictorum judicum sæcularium, forum declinare nequeant; quia cujusvis fraudis suspicio cesset & familiaris in judicem sæcularem consenserit coram ipso respondendo; nec fori inquisitionis præscriptionem allegando à cognitione causæ hujusmodi familiaris, manum inquisitores amovere debent, nec illum ulla ratione à judicibus sæcularibus subducere; ut Regii nostri ac supremi senatus jussio continet, data hic Matrici 26. Martii 1568. cujus series in Archetipo Toletano servatur, ut tenent expresse relati Zenedus, & Narbona. † qui 30
etiam addunt quod si inquisitores ipsi compererint jurisdictionem laici prorogasse familiares delinquentes in fraudem suæ jurisdictionis, tunc valeant postulare sibi restitui familiares illos, & ad id etiam judices sæculares adigere, & compellere possint: quod sic in praxi observatum vidi in sancto inquisitionis tribunali Vallisoletano alioquoties in causis familiarium, & in alia incarceratione D Francisci de Arze Zevallos, illius Sancti officii secretarii nam illis non declinantibus; imo consentientibus in jurisdictionem laici, non curavit sanctum illud tribunal amovere eorum causas eo quod non resultarent in offensam

juris.

jurisdictionis sancti officii, secus è contra, me judice practicatum fuit in alia in carceratione D. D. Francisci, ac aliorum, quando scilicet recog. nitum esset dictos familiares, seu officiales prorogationem illam facere cum injuria ejusdem sancti officii. Et sic explicandum, ac distinguendum judicio Barbosam, qui late agens *in dicto cap cum tempore de arbitris*, videtur ex multis probare quod exemptus remunerare non possit privilegio suo sine licentia Papæ; & sic, nec Prælatos, & Religiosos, cujus dicta etiam de aliis subjectis exemptis non valentibus prorogare jurisdictionem judicis non sui *ibi numero* 6. 7. & 8. satis aperte, & distincte intelliges ex his, quæ latissime dixi *in cap.* 1. *cap. si diligenti*, & *cap.* 18. *de foro compet*, quare non immoror.

31 Unde ego jam considero D. D. Christophorum Moscosum; etsi in sua prima allegatione negaverit exemptionem famulorum laicorum Episcopi ex jam adductis fundamentis, eamque concesserit respectu familiarium inquisitionis, eo quod hæc exemptio expresse caveatur Regia concessione in multis schedulis; item & in *dicta l.* 20. *recopilat.* esse intelligendum juxta proxime dicta, tum propter contradictionem, quam ei opponunt reliti hujus Curiæ literati; tum quia ipse Diana *dicta p.*6 *tract.* 2. *ref.* 9. illum impugnat dicendo ex qua causa potest dicere D. Moscoso absurdum esse Episcopos esse judices in delictis suorum famulorum, & quare non sit absurdum, ut inquisitores, qui secundum ipsum ex privilegio Regis *ibi n.* 75. judicant de delictis suorum famulorum, & sit absurdum ex privilegio Papæ adducens imperatores Martini volentis *in l.* 3. *Cod. de Præpositis Sacror. scrin. cubic lib.* 12. jurisdictionem exercere in suos cubicularios, & imperatoris Zeonis volentis eam exercere in silentiarios, ut cavetur *in l.* 4. *Cod. de silentiariis eodem lib.* cum nostra faciant illationem de privilegio familiæ Episcoporum ad familiares, & ministros inquisitionis, ut notanter probavi in relata allegatione pro sancto officio inquisitionis Vallisoletanæ dicto anno 1648.

32 Quare nostri ad secundum fundamentum D. Moscosi *supra* relatum in vers. *secundo loco*, quatenus dixit certum non esse, ut famuli Episcoporum non gaudeant privilegio fori, & magis certum ut illo non gaudeant famuli aliorum Ecclesiasticorum inferioris dignitatis, dicunt nedum familiam Episcoporum suis expensis salariatam; imo & Ministros officiales suæ curiæ fori privilegio gaudere, ut præter Barbosam, Riccium, Gratianum; Gavantum, Schilantem, Marinum, Bonacivam & Alcedum, quos refert, & sequitur Diana *p.* 4. *tract.* 1. *ref.* 30. ipse adversus Cutellum maxime invehentem *in Cod legum sicularum Martini Regis post. cap.* 21. *in concordia inqu sit. cap.* 2. *à n.* 10. & *in Patrocinio Regiæ jurisdictionis n.* 201. probat abunde *p.* 5. *ref.* 1. *à vers. sed omnia* cum à Ponte *decis.* 63. Aurelio Augustino in consilio, quod ponit Barbosa *de jure Ecclesiastico lib* 1. *cap* 39. *à n.* 14. Guacino *in defensione earum tom.* 1. *defens* 20. *cap* 9. *n.* 24. Maria *de jurisdict. p.* 4. *cent* 20. *casu* 3. *n.* 2. Genuens. *in praxi cap.* 9. *n.* 4. Macratens. *lib.* 1. *resolut.* 75. & ex Doctoribus nostris Hispanis D. Alfons. Narbona *in dicta l.* 20 *tit.* 1. *lib.* 4. *recopilat. glossa* 23. *à n.* 9. Simon Raus *in dubiis de immunitate Ecclesiast. folio* 94. qui multos adducit casus, in quibus magna curia Siciliæ remisit Episcopis aliquos officiarios laicos prosequutos de criminibus extra officium commissis, & Marius Giurba *cons.* 70. *n.* 20. Maurus Burgius *de modo procedendi ex abrupto cent.* 1. *q.* 65 *n.* 81. Ubi testatur ita servari in magna Curia Regni Neapolis ipse Diana latissime probat *dicta ref.* 1. *p.* 5. jure nostro canonico ex *dict. cap fin. de offic. Archid.* Ubi cum infinitis Barbosa *n.* 2. qui dicit de familia Episcopi dici fiscalem non tum, sive cursorem carcerum custodes, Barisellum, Birruarios, & his similes, ubi refert sic anno 16 4. declaratum prædictos officiales adnumerari in familia Episcopi; & insuper addit Barbosa cum Gratiano Marchiæ *decis* 233. & *discep. forens. cap.* 340. *&* 341. Belleto *disquisit Clericor. p* 1. *tit de favore Clericorum reali* §. 1. *n.* 16. Alonso Riccio *resolut.* 471. *à n.* 4 Mario Giurba *cons.* 884. conferri quoque de familia Episcopi notarios, & procedere in Notariis non exercente immediate; idem Giurba late agens, qua propter dicit cum aliis Barbosa optimo jure sanctum congregationem super negotiis Episcoporum, & regularium præposita mandasse Episcopo Ortanens. 6. Augusti 1602. ne suspenderet censuras latas, & publicatas contra Gubernatorem Lanciani, nisi prius relaxato è carceribus ejus Notario Regiis hortatoriis, ac aliis quibuscumque non obstantibus.

Et insuper ipse Diana *dicta ref.* 1. *p.* 5. multis aliis in casibus declaratum affirmat, & facto verbo cum Sanctissimo Urbano VIII. Papa. ab eadem congregatione sic declaratum ut apparet ex epistola, quam per extensum ponit Raus supra, idem Diana *dict. p.* 6. *ref* 6. *tract.* 2. loquens contra D. D Moscosum, ubi refert, & cum in Regno Siciliæ anno 1637. emanata fuerint aliquæ ordinationes prohibentes ministros Curiæ Episcopalis gaudere privilegio fori in delictis communibus, statim Sacra congregatio scripsisset ad omnes illius Regni Episcopos epistolam, quam ibi ad litteram ponit, & insuper alias, quibus confirmatur nostra relata sententia; & sic resolvit Diana ministros Laicos Curiæ Episcopalis, tanquam de familia Episcopi, gaudere privilegio fori, non solum in officio commissis, sed etiam in delictis communibus, ubi respondet D. Moscoso asserenti non constare de prædictis declarationibus Cardinalium dicens ex lite habita inter Sanctum Carolum Borromeum, & ministros Regios Mediolanenses coram Pontifice, & ex responsionibus, quæ à Sancta congregatione ubique terrarum missæ fuerunt authenticæ, & in dies mittuntur ad Episcopos, hoc esse ita clarum, & notorium, ut non indigeat probatione ex glossa *in cap. appellanti de appellat.* Felino, & Doctoribus *in cap. super litteris de rescriptis*, Abbate, & Scribentis *in cap si debitori de appellat.* & *ex l. si adulterium* §. *idem Poloni ff. de adulteriis*, contrariumque asserere esse in luce meridiana velle cæcutire. † Et ad aliud, quod dicit D D. 33 Moscoso ex eodem Diana, ut non sit necessario standum declarationibus Cardinalium, respondet jam non esse admittendum post decretum Urbani VIII. die 2. Augusti 1631. & præsertim quando declarationes Cardinalium feruntur ex ordine facto verbo cum Sanctissimo ut docet Merolla *tom.* 2. *disp.* 2. *cap.* 4. *dubio* 12. *n* 173. & sic dicit refellendum esse D. Moscosum, dicentem declarationes Cardinalium in casu nostro procedere in tertiis. Ubi Pontifex habet domi- 34

nium

nium temporale, cum contrarium pateat & multis litteris auditoris Cameræ (quas ipse refert) 5 directas extra statum Ecclesiæ. † Addens quod congregationes Cardinalium fundatæ sunt à summo Pontifice pro explanandis difficultatibus universæ Reipublicæ Christianæ, & non pro solo statu Ecclesiæ, & de jure civili etiam relatam sententiam probat Diana *in dict. p. 5. ex textu in l. in Sacris Cod. de proximis sacr. scrin.* Ubi probatur absque limitatione scrinia, scilicet secretarios, Archivarios, cæterosque in scrinio militantes, & in epistolarum, libellorum sacrorumque imperatoris dispositionum memoriam, ac custodiam inservientes privilegio fori imperialis gaudere; ita ut non possint cognosci ab ordinariis locorum, sed conveniri debere coram Magistro officiorum ipsiusmet sacri Palatii &c.

36 Ad aliud fundamentum D. Moscosi adductum *supra in vers. & tertio nam regulariter*, quatenus probat certum esse, ut non possit Pontifex liberare laicos à jurisdictione, ut eos de foro Ecclesiæ faciat. Cui ut respondeat Diana *dicta p. 6. tract 6. res. 7.* memor illius quæstionis, cui Pontifex in temporalibus habeat Dominium directum, de qua remittit se ad Martam *de jurisd. p. 1. à cap.* 18. ad Innocent. Hostiens. Joan. Andream, Felin. & Decium *in cap. novit. de judiciis*, & de qua ego dixi latissime *ibi q. 4 & ibi q. 6.* Ubi de illa, *an Rex Franciæ, & Hispaniæ subsint Papæ in temporalibus, & ibi q.* 8. dico cum infinitis breviter, ut etiam dixi sub *dicto cap. novit. q. 1.* Pontificem summum in ordine ad finem spiritualem posse eximere laicos à jurisdictione judicum laicorum, & probat cum Solorzano *de jure indiarum lib. 2, cap. 22. à n. 17.* D. Dionisio de Portocarrero *alleg. pro sancto officio n. 33. fol. 15.* Balboa *in cap. 1. de foro comp. n. 6.* qui sunt Doctores Hispani cum Mancio Merolla, & ex aliis plurimis, uti & ego etiam dixi sub *dicta allegatione pro sancto officio nquisitionis Vallisolet. ibi n. 33.* & applicat Diana plura juris exempla, ex quibus, sicut prædicta laicorum exemptio queit à Pontifice fieri, factumque esse de famulis Episcoporum; quia id exigebat honor debitus dignitati Episcopali, & recta administratio causarum fori Ecclesiastici, sic & multos alios reperiri exemptos à jurisdictione suorum judicum ordinariorum, ut patet *in l. fin. Cod. de jurisdict. omn. judic. l. in officiales Cod. de officio Rector. provinc. l. ex eo Cod. de agentibus in rebus l. eos Cod. de apparitor. Mag. l. viros Cod. de divers. official. l. viros Cod. de palatinis l. fin Cod. de veteranis l. hac lege Cod. de privileg. scolar. lib.* 10. quam exemptionem esse etiam concessam officialium uxoribus, ut probat lex ad diversa *Cod. de silentiarii lib.* 12. & etiam filiis, *l. eos Cod. de fabricens. lib.* 10. *& l. fin. Cod. de professor, & medicis*, & etiam matribus, ut *in l. fin. Cod. de castiens. peculio*, & etiam servis, & colonis, ut patet *in dict. l. in sacris Cod. de sacr. scrin. lib.* 11. & hoc non solum si essent rei, sed etiam actores, ut habetur *in l. viros Cod. de comitibus consistoriarii lib.* 11.

Et sic etiam pateat ex nonnullis, quæ dixi de 37 viduis, quæ maritorum suorum privilegiis potiuntur in *cap. ex tenore 11. de foro comp. q. 5 & in dict. cap. cum contingat 13. eodem tit. ibi q 13. ubi an uxor Clerici Græci illo foro gaudeat &c.* sequitur ex consideratis per me *in dict. cap. novit. de judic.* ex majori causa, & fundamento; imo & à fortiori summum Pontificem habuisse in stam causam eximendi familiam laicam Episcopi à Jurisdictione ordinaria Principis sæcularis, subdereque Jurisdictioni Episcopi, hoc exigente, ut dictum est reverentia tanta Dignitatis debita, & recta administratio negotiorum fori spiritualis, & Ecclesiastici, ut sic etiam comprobatur ex verbis textus *in l. 3. Cod. de præpositis sacrorum cubicularis lib.* 12. ubi habetur: *cubicularios tam Sacri Cubiculinei, quam venerabilis Augustæ, quos utrosque certum est obsequiis esse occupatos, & au a penetralibus inhærentes, diversa judicia obire non posse observatione aliorum tribunalium liberantes &c.* & ex *l. 4. Cod. de silentiariis eodem lib.* ibi: *ne ad diversa tracti viri de voti silentiarii Judicia Sacris abstrahi videantur obsequiis.*

Si ergo propter honorem debitum Regia Ma- 38 jestati eorum familiares per dictas leges ab aliis tribunalibus eximuntur; Juste quidem summus Pontifex potuit eximere à sæculari potestate, familiares Episcoporum, qui merito à D. Ambrosio *de Dignit. sacerd. cap.* 2. Chrisostomo *lib. 3. de sacerd.* Navarrano *oratione* 17. Regibus præferuntur; & ob id Constantinus ille Magnus ingressus locum, inquo Episcopi convenerant ad concilium Nicenum celebrandum in medio conventum erectus constitit, & cum parva quædam sella ibi esset loco posita non prius consedit, quam Episcopi ad id annuissent: sic Diana *supra dict. res.* 7. ex Eusebio *lib. 3. de vita ejusdem cap.* 10 quare resolvit displicere D. Moscosum *in dict. alleg.* negantem non solum Pontifices exemisse familiam laicam Episcoporum à potestate sæculari, sed etiam non posse eximi ans falsim dicere, cum Pontifices id fecisse constet, non solum ex sacris canonibus, sed etiam novissime ex declaratione, & facto Sanctissimi PP. nostri Urbani VIII. ut probat ex epistolis quas refert ex *resol.* 4. ad comitem Novellaræ; item probans factum Papæ in dubium revocari non debere propter textum *in cap. in memoriam 96. dist.* & ex Anton. de Butrio *in cap. 2. n. 6. de transl.* & aliis, & ex textu *in cap. cum inter viros §. fin. de re jud & cap. absit. 11. q.* 3. dicentibus declarationes ejus esse justas; quoniam ipse est fons justitiæ, *Clem. 1. de probat.* & amplius respondet Moscoso *n.* 40. dicenti laicos non posse se subjicere Ecclesiasticæ jurisdictioni aliud constare utroque Jure, canonico scilicet *in cap. significasti de foro comp.* (sed tu dices, ac distingues, ut ibi ego dico) *& in l. si qui ex consensu, & l. Episcopali Cod. de Episcop. aud.* & ex Paunmeister *de jurisd. imperii Romani lib. 2. cap. 8 n.* 68. Duareno *de sacr. Ecclesiast. Minist & benef. lib. 1. cap.* 1. & cum aliis multis ipse Diana *dict. p. 5. tract. 1. res* 8. de quo dico *q. sequenti.*

Nec obstabit dicere familiam aliorum Eccle- 39 siasticorum inferiorum non gaudere privilegio fori Ecclesiastici; & sic sicut respectu istorum privilegium est personale; ita etiam respectu Episcoporum, legati, nuntii, & Cardinalium &c. Sed ut supra visum est non eadem ratio Dignitatis præstat in clericis, ac in prædictis in tali Dignitate constitutis, ad quorum ornatum; imo & ad necessaria officia suæ Dignitatis, familia laica est admodum necessaria, ut experientia demonstrat. † Nec inquam debet 40 obesse D. Moscoso, qui *n.* 79. suæ allegationis dixit, Romæ inquam familiares Episcoporum non gaudere privilegio fori; sed respondet Diana *dict. p. 6. tract. 2. res.* 10. in vers. *ad id*, non exeo sequi

recte

rectè, ut alibi extra Romam non debeat gaudere: nam Romæ id obſervatur ex aliqua juſta cauſa bene viſa ſummo Pontifici; & clare videtur eſſe, cum ibi aſſiſtat idem Pontifex; qui eſt omnium Epiſcoporum Maximus: nam cum jam latè ego dixerim *in dicto cap. cum contingat.* 3. *de foro comp.q.*12. familias Cardinalium gaudere fori privilegio, & ubique debeant gaudere palatio illorum immunitate, ut docent Peregrinus *de immunit. cap. 4. an.* 75. Sanchez *in opuſculo tom. 2. lib.* 6. Barboſa *de jure Eccleſiaſt. lib.* 1. *cap.4.n.* 80. cum aliis, quos citat Diana *dict.p.*5. *tract.2.res.* 54. tamen Romæ non gaudere dicta immunitate docet Duardus *in Bulla cœna lib.* 2. *can.* 15.*q.* 16. & alii; & nec magis in terminis familiares Cardinalium Romæ non gaudere, ut tradunt Pereira *de manu Regia tom* 1. *cap.* 10. *n.* 13. Cutlevil. *de judic.lib.* 1.*tit.*1.*diſp.* 2. *q.* 6. *ſect.* 6.*n.*509. Barboſa *de jure Eccleſiaſt.lib.4.c* 4.*n.*85. & in praxi Romæ hoc non ſervari tenetur Bonacina *tom. 3.diſp.* 1.*q.* 16. *punct.*3. *n* 7. Scacia *de judiciis, tom.* 1. *lib.* 1.*cap.* 11 *n.*22. & hoc forſitan eſſe introductum reſolvit idem Diana in dicto verſ. *ad id* in fine, propter reverentiam ſummo Pontifici debitam.

Ad etiam quod etſi Epiſcopi habeant pri-
41 vilegium, ut in ſuis ædibus celebretur ſingulis diebus, ſed dum Romæ morantur, hoc privilegio uti non poſſent.

Undè etſi idem D Moſcoſo, ac alii oppugna-
42 tores dicant ex tali familia laica Epiſcoporum, ac nuncii nimium detrahi juriſdictioni ſæculari, reſpondet tamen Diana *dict. res* 10.*in principio* cum D. Dioniſio de Portocarrero *in dicta alleg. pro Sancto officio n.6. folio.* 3. non obſtare: quia miniſtri laici Epiſcoporum, Cardinalium, ac Nuncii, ſolent eſſe nimis pauci, ſicut & ipſe Portocarrero de Miniſtris Sanctæ inquiſitionis, diſerte verbis loquitur ſequentibus ibi: *granfalta hazen à un virrey, oa un corregendor cinquenta perſonas entre millores de millares que goviernan à todas las demas olvidam por moleſtar a eſtas, ſolas ellas viven eſcandaloſa mente, y turban la paz publica en ſolas ellas echa de ver que ſe diſminue la juriſdiccion Real.* &c. Et ad alia ejuſdem D. Moſcoſi ſigillatim reſpondens ipſe Diana etiam abunde contra ipſum, & alios *res.*5. probat eum infinitis Epiſcopos poſſe habere familiam armatam, & Miniſtros executores ad carcerandum, qui debent gaudere, ſicut dixi *in cap cum non ab homine de judic. q.* 14. Ubi de quæſt. *an Epiſcopus poſſit habere familiam armatam ad capturam, & ad executionem ſententiæ.* ubi affirmavi, ſicut *ibi* diſtinxi.

43 Ad fundamentum 4. adductum *ſupra* in verſ. *item quarte*, ubi adducta eſt ordinatio Granatenſis; item & *legis Regiæ in principio* 14. *tit* 1. *lib.* 4. *recop* & alterius ſchedulæ Regum D Ferdinandi, & D. Eliſabeth anni 1504. quarum verba *ibi* retuli, & ad alias ſimiles leges, edicta; ſeu decreta Regia, aut civilia, reſponde in his materiis, de quibus longè dictum eſt in toto noſtro capite, magis ſtandum eſſe ordinationibus Pontificiis, quàm Regiis, quantumvis D. Moſcoſus in defenſionem ſuæ ſententiæ *in dict. alleg. n* 46. argumentetur ſequentia etiam verba exprimendo ibi; *Reyes Chriſtianiſſimos que mereçieron el nombre de Catolicos hijos verdaderos de la Igleſia, y ſummamente atentos aexaltarla, ſino eſtuvieran muy çiertos deque los ſeglares familiares de los obiſpos eran de ſu Juriſdiçion, no orden aran en la zedula Referida al Abbad de Valladolid que deſiſteri de ſavoreçerlo, y al caſ. las cenſuras, conque no aqia podido inbibir alos Alcaldes* &c

Quia ultra quod ſupra à quæſtione longè ſcri- 44
ptum ſit prædictis legibus Regiis contra immunitatem Eccleſiaſticam pugnantibus ſtandum non eſſe, ut etiam firmatur ex alio Caroli V, eorum nepote decreto *quæſt ſequenti* referendo. * Reſ- 45
ponden cum Diana *dict.p. 6.tract.* 2. *res.*8. verſ. *ad ſextum*, quod Urbanus VIII.. qui ſedit in Cathedra D. Petri, qui à Chriſto Domino clavem ſcientiæ recepit, qui authoritatem habebat interpretendi canones, concilia ex his, quæ dixi *in cap.cum veniſſent* 12. *de judiciis.* ſi non eſſet certus quod familiares laici Epiſcoporum eſſent de ſua Juriſdictione, non præciperet ſub pœna excommunicationis, quod familia laica Archiepiſcopi Rhodienſis, gauderet privilegio fori, nec id etiam declaraſſet Paul.V. & ſic admonet lectorem an ſuum, vel D D. Moſcoſi argumentum prævalere debeat, & cui credendum ſit circa intelligentiam canonum, & concilii Trid. Cæſari, an Pontifici. II. & in ſuper addit non eſſe recedendum à communi regula Doctorum; pro qua. 46
† Adducit, ut quando inter judicem ſæcularem, & Eccleſiaſticum, lis adeſt, ad quem ſpectat Juriſdictio, non ad ſæcularem, ſed Eccleſiaſticum ſpectare ex Felino, Jaſone, Ripa, Sperello, Laymen, Sanchez, & aliis; quos ipſe etiam citavit *in p. 4.tract.* 1.*reſol.*64. de quo dubio dixi *ſub Rub de foro comp. q.* 1. etenim ille Abbas Valliſolet. ordinariam habebat Juriſdictionem Epiſcopalem, ut certum eſt, quare ſicut de Epiſcopis debuit cum eo loqui.

Unde quamvis D. Moſcoſus conetur ſatisfacere juribus noſtræ ſententiæ, nempe *cap. fin. de officio Archidiac.* & aliis relatis *ſupra* in verſ. & *ſexto quia jura.* Tamen ex jam adductis declarationibus Pontificiis, & praxi; quantumvis deciſio illorum jurium eſſet obſcura, adhuc noſtræ ſtandum eſſe ſententiæ, nempè, ut familia laica nuncii gaudeat privilegio fori ex fundamentis *Supra* adductis; & licet idem Diana *dict. res.* 10. *tract.2.6.in fine*, maximè de Domino Moſcoſo conqueratur dicens: *in prædicta allegatione* Dianam ipſum opiniones falſas docere illum venerando; ſed ego ex prædicta allegatione ipſius Domini Moſcoſi, & alia manu ſcripta, in qua noſtram ſententiam arripit in caſu ſecundo, ſuper quo ſcripſerunt litterati hujus Curiæ *ſupra* mentionati, video ipſum contra ſenatores conſilii ſupremi inſurgere prædicto ſecundo caſu cujuſdam famuli nuncii ex reſiſtentia incarcerati juriſdictionem declinantis, & inhibitione petiti ab ipſo nuncio, ipſum famulum fuiſſe à Prætore hujus Curiæ remittendum nuncio, ut factum fuit; ſed non inquam in caſu ſuæ primæ allegationis; quia famulus, de quo agebatur tunc præterquam quod declinatorium non intentavit, nec nuncius illum remitti petierit, judice a illos Regios inhibendo vulgó *à los Alcaldes de corte* erat famulus nepotis, ſive Conſobrini ejuſdem nuncii, ad quem fori privilegium non erat, cur extenderetur.

Ex quibus, & aliis dicendis *quæſt ſequenti*, & 47
ex aliis *à quæſt* 1. latè dictis patet die udem in dubio noſtro Reges condendo legem, ſive ſtatutum, ut familiares laici nunciorum, legati, Cardinalis, Epiſcopi &c. facere contra libertatem, & 48

immunitatem

immunitatem Ecclesiasticam, quantumvis poteat juxta distinctiones supra relatas, ut si tales famuli laici consenserint in jurisdictionem judicis sæcularis, nec ab Ecclesiastico remissio petatur, intelligantur suo privilegio renunciasse; cum aliud sit renunciare, aliud inquam Reges statuere, ne prædicti famuli gaudeant privilegio fori, quibus finitur hæc quæstio die 8. septembris, festo scilicet Navitatis virgiois Mariæ anni 1657.

QUÆSTIO XLII.

An liceat egibus condere pragmaticam prohibentem laicis prorogationem alienæ jurisdictionis, & an liceat condere, sive statutum ne laici conductores bonorum Ecclesiasticorum possint conveniri coram jndice Ecclesiastico. Et an queant statuere, ne contractus jurentur, ut sic nnnquam Ecclesiastici judices queant de contractibus speratis inter laicos cognoscere. Et an statuere Principes valeant, ut Episcopus stare debeat processui facto à judice laico, si reus remittendus sit, vel non. An Inquisitores possint cogere Dominos, & Magistratus, qui fecerunt aliqua statuta, & decreta impedientia eorum jurisdictionem, ut illa revocent. Et de duobus notabilibus pro integra materia libertatis Ecclesiasticæ.

SUMMARIUM.

1 *Statutum Regium, ne laici prorogent jurisdictionem Ecclesiastici judicii, & absolute dicantur contra libertatem Ecclesiæ,* & n 2. *tamen distingues ut* n. 54.

3 *Ecclesia habet facultatem, ut possit contrahere cum laicis.*

4 *Leges pœnales, ut laicus conveniat laicum corum judice laico super re profana sunt justæ.*

5 *Principes, & Papa extra materiam spiritualem habent jurisdictionem distinctam, & separatam.*

6 *Statutum ne conductor, sive emphitheuta fructuum, & rerum Ecclesiæ, conveniatur coram laico, est contra libertatem Ecclesiæ: item pro ratione Præbenda locatæ* numero 7.

8 *Statutum, sive lex probibens, laici contractus Jurent qualiter sit, vel non contra libertatem Ecclesiæ* n. 9.& à n. 10.

10 *Laici Jurare non debent contractus super rebus prophanis, ne hoc modo subterfugiant judicium sæculare, secus super rebus Ecclesiasticis* n. 11.

12 L. 11. & 12. tit. 1. lib. 4. recopil. *non decidunt contra Ecclesiæ libertatem probibendo ne laici jurent contractus de rebus prophanis.*

13 *Statutum potest probibere ne juretur sed non prohibere, ut juramentum semel præstitum observetur.*

14 *Principes statuere nequeunt, ut Episcopi debeant stare processui à judice laico factos.*

15 *Inquisitores possunt cogere Principes, ac Magistratus, qui fecerunt aliqua statuta impedientia liberum inquisitionis exercitium, ut ea revocent, ubi quando dicatur impediri.*

16 *Inquisitores possunt pœnis, & censuris procedere adversus statuentes in præjudicium procedendi in sancto officio.*

17 *Inquisitores adversùs Magistratus auxilium non dantes pro exercitio inquisitionis, possunt pœnis, & censuris procedere*

18 *Delinquens in carceratus à laico debet remitti ad Sanctum Tribunal inquisitionis pro delicto ad se pertinenti.*

19 *Incarceratus, qui ex proposito aliquid hæreticale protulit, ut sic causa deferatur, non remittitur ad Inquisitores.*

20 *Hæretici punitio antiquitus spectabat ad laicos, quid hodie* n. 21.

22 *Rex potest procedere contra hæreticos, ut ejiciat a Regno illud turbantes.*

23 *Principes statuentes possunt cogi per censuras ad declarandum suum edictum, sive pragmaticam, ne lædant Ecclesiæ.*

24 *Caroli V. decretum, quo judicia ab Ecclesiasticis fieri inter laicos commendatur,* & num.25. *de jurisdictione olim data Episcopis, quæ eis non competebat.*

25 *Baronii dictum nimis præ oculis habendum, ne Principes statuant, sive judices laici procedant contra Ecclesiasticos.*

AD primam quæstionis partem videtur 1 dicendum, ut Rex prohibens laicis prorogationem jurisdictionis in judicem Ecclesiasticum ad hunc effectum, pragmaticam, sive legem condendo, faciat contra Ecclesiæ immunitatem ex doctrina Belletii *in disquisit. Clericor. tit. de favor. Clericor. pers.* §. 2. *n.* 26. dicentis laicum posse prorogare Jurisdionem in Episcopum, ne ab ejus supetiore posse inhiberi, Marta *de jurisd p.* 4. *cent.* 1. *casu* 92. *num.* 2 Riccius *p.* 2. *decis.* 211 *num.* 5. Genuens. *in praxi Episcopali cap.* 12. *num.* 2 asserentes prædictum statutum esse contra libertatem Ecclesiasticam, & illud ferentes incurrere in excommunicationem Bullæ cœnæ, Diana *p.* 5. *tract.* 1. *res.* 8. Ubi dicit prædictam pragmaticam nullam esse, tanquam Ecclesiæ libertati contrariam, illamque statuentes incurrere in Bullæ cœnæ excommunicationem, nec sufficere quod publicetur sine aliqua mentione Ecclesiasticorum: nam non est considerandum cum quo lex loquatur, sed in quem voluntatis dirigatur intentio ex *l cum Pater* §. *donationis ff. de leg.* 1. & sic licet taliter statuentes quoad verba, non videantur infringere libertatem Ecclesiasticam, faciendo tamen fraudem, quantum ad mentem Ecclesiæ libertatem violant; ac proinde censendi sint, ac si expresiè Ecclesiam nominarent, ut ducuit semper Rota Sacra, & signanter in una Nasfrensi coram Pamphilo die. 21. Junii anni 1591. & io una cryptæ ferratæ coram Nillino die. 16. Januarii anno 1604. & docent ad satietatem; etenim talia statuta faciunt fraudem de persona ad personam, ut optimè notat glossa *in cap. fin. de immunit. Eccles. lib.* 6. verb. *libertatis* Joannes Andreas, Ancharraous, & Geminiam *ibi n.* 1. idem

Anchar.

Anchar. *conf.* 115. *n.* 7. Abbas *in sextu nostro n.* 27. & 31. Albac. *conf.* 8. *à n.* 13. & *sub n.* 10. alij, quos citat Ugolin. *in responso ad jurisconsult. Gymnasij Patavini cap.* 6. n. 8. Collegium Bononiense *in responso pro libert. Eccles. n.* 14. Maynard. *de privileg. Ecclesia art.* 21. *n.* 6. Diana *p* 4. *tract.* 1 *res.* 52. vers. *his suppositis.* Et ad eo ita tenet P. Suarez ad Regem Angliæ *lib.* 4. *c.* 35. *n.* 6. quod dum disponitur circa personas laicas, & ordinatur gravamen ad Clericos, statutum est contra libertatem Ecclesiasticam.

Et deinde in terminis videtur probari; quia sta-
2 tutum, quòd tollit Clericis id, quod eis competit de jure communi, est contra libertatem Ecclesiasticam, ut patet *in c. cum terra de elect.* ubi Imola, & Butr. idem tenentes *hic n.* 3. & Felin. *n.* 68. Decius *n.* 3. Alex Riminaldus, Malvasia, Hodus, & Honde deus, quos citat, & sequitur Philippus Maynardus *de privileg. Eccles. p.* 1. *n.* 24. quibus addo Castillo de Sotomayor *tom.* 3. *de tertijs c.* 9 Aponte *in responso pro censura venata fol.* 71. Laderchius *conf.* 103. *n.* 8. Germon. *de immunit. Ecclesiast. cap.* 5. §. 5. Mandellus *volum.* 1. *conf.* 164. *n.* 13 Fagnano *in responso pro validitate censura Pauli V. p.* 3. *fol.* 58. Sacra Rota Romana in una corrigienti die 16. februarij anno 1589. coram Gypsio, & in una Nassafrensi 21. Junij 1591. & in præcitata Cryptæ, & in una venetæ, quam penes se impressam habere ait Diana *p.* 5. *tr* 1. *res.* 8. vers *sed his* in fine, collegium Bononiens. *sup. n.* 17. Valenzuela *in defens. Monit. p.* 1. *n.* 55. D. Beltrao. de Guebera *in propugnac. libert. Ecclesiast. assert.* 1 § 5. *n.* 15. Torrius *in apologia pro libertat, Eccles. fol.* 23. Sed sic est quod laici possunt porogare jurisdictione judicis Ecclesiastici ut latè dixi per textum *ibi in c. significavit;* & *in c.* 5. *de foro comp.* & patet ex *l. siqui ex consensu, & l. Episcop. Cod. de Episcop audientia.* ut docent Caldericus, Federicus de Senis, Ubamesius, Tuschus, & alij, quos citat, & sequitur Joannes à Chochier *in vendic. libert. Ecclesiast. p.* 1. *c.* 65. *n.* 5. & 10. Baldus, Jacob. Lappus, Masullus, Vivius, & Capicius, quo citat, & sequitur Carol de Graf. *de effectib. Clericor. effectu* 1. *n.* 75. Narbona *in l.* 2. *tit.* 4. *l.* 59. *glossa* 1. *n.* 9. *recopil.* Madius *de sacram ordinis c* 13. *n.* 23. Boërius *decis* 69 *n.* 5. Natta *tom.* 2. *conf.* 413. *n.* 4. Novarius *de elect. fori sect.* 3. *q.* 13. *n.* 15. Petrus Barbos. *in l* 1. *art.* 3. *n.* 139. *ff. de judic.* ex Menochio *volum.* 4. *conf.* 322. *n.* 20. Diana *p.* 5 *tract.* 1. *dict res.* 8. optimè D. Joan. Beltran. de Guebara *in propug-*
3 *nac. libert, Eccles. assert.* 1. §. 6. *n.* 61. *Ergo cum Ecclesia habeat facultatem, ut possint contrahere cum laicis; sic ut quoties arctatur eis, libertas hæc sit contra ejus immunitatem; sequitur ut tale statutum de non prorogando jurisdictionem, sit contra libertatem Ecclesiasticam, ut docent relati, & Laderchius *dict. conf.* 103. Aponte in *respons. super censur. veneta fol.* 85. & alij.

4 Nihilominus non utique generaliter, & absolutè veram esse sententiam proximè relatam in puncto dubij propositi; quãtumvis io alijs casibus de quibus à *q.* 1. huc usque diximus, mihi verius videtur per illa, quæ dixi *in d. c. significasti* 18. *de foro comp. q.* 8. Ubi *n.* 3. dixi statuto diversarum provinciarum laicorum prorogare jurisdictionem judicum Ecclesiasticorum, ubi egi latà de illa quæstione à *n.* 1. *an semper verum sit ut laici queant prorogare jurisdictionem judicis non sui absque licentia superior.* & ex his, quæ dixi *in c. licet ex suscepto* 10. *eod. tit. q.* 3. Ubi à *n.* 3. probavi leges pœnales, quibus nostro Regio jure *ut in l.* 10. *tit.* 1. *l.* 4. *rec.* & aliæ prohibentur laici consentire in judicem Ecclesiasticum, & quibus constituitur, ut laici super re prophana, laicos conveniant coram judice suo laico esse justas, nec infringere libertatem Ecclesiasti-
cam.* Tum per plura, quæ dixi *in c. novit. de judic.* 5
Ubi extra materiam spiritualem, & peccati, Principes laici, & Papa habent io prophania jurisdictionem distinctam, & separatam quam quilibet pro viribus tenetur defendere, ne usurpationi jurisdictionis detur locus, ut dixi *in Rub. eod. tit.* & *in toto illo tit.* & per latè dicta *ibi in dicto c.* 5. *à q.* 1. ubi aliud inquam esset de statuto prohibente, ut pro re Ecclesiæ, quam possideret laicus non conveniretur coram Ecclesiastico; & sic videndo in præcitatis locis à me dicta, invenies hanc doctrinam cum hac distinctione verissimam esse. Et *in eo tit.* dixi quod si contra præceptum *dict. leg* 10. 12. & 13. *rec.* contingeret quod laici causa definiretur à laico, utique tale judicium valere; quia tunc stat prædicta regula, ut cuilibet liceat prorogare jurisdictionem Ecclesiastici, cum ea lex sit tantùm pœnalis, juxta ea, quæ dico *infrà in cap. per hoc tit.*

Ad secundam quæstionis partem an liceat Prin- 6
cipibus laicis pragmaticam, sive statutum condere ne laici conductores bonorum Ecclesiasticorum possint conveniri coram judice Ecclesiastico. Ut abunde queas respondere, leges quæ latissimà scripsi *in dict c. si Cleric laicum.* 5. *de foro comp. à q.* 1. & per *ibi dicta q.* 3. & propsius *q.* 4. 5. & 6. cum alijs, vbi affirmo, ut laicus queat conveniri coram Ecclesiastico, noo solùm io re Ecclesiæ, sed etiam in fructibus, item ut possit convenire laicum conductorem decimarum & *ibi q.* 7. idem de laico emphitheuta Ecclesiæ; in his enim casibus, & quæstionibus, sive alijs similibus existimo verum, ut laicus conductor, sive emphiteuta fructuum Ecclesiasticorum, quantumvis illi sint temporales, possint se submittere cognitioni judicis Ecclesiastici; imò & de jure nostro canonico procedere, quamtumvis esset lex Regia prohibens laicos prorogare jurisdictionem laici. Et est ratio quaut *ibi in dict.* 5. & *alibi in eo tit.* dixi possunt Clerici convenire laicos coram Ecclesiastico pro rebus Ecclesiæ; vel suis sive agatur actione reali, sive personali, vel ex legato, vel locato, ut patet etiam *in c. si annum de judic. lib.* 6. ubi Ancharr. Francus, Philippus, & Archidiaconus cum glossa verb. *dependentibus*, & tenent Inocent. & Abbas *in c. si Cleric* 5. Gratianus *discept. forens. tom.* 2. *c.* 238. *n.* 17. Diana *dict. p.* 5. *tr.* 1 *res.* 8. in vers. *confirmatur*, quia licet involvat relata *hic à n.* 1. & alia de hoc casu debet intelligi cum ibi formet dubiũ, an ne laici possessores bonorum Ecclesiasticorum possint conveniri coram judice Ecclesiastico, licitum sit condere pragmaticam prohibentem laicis prorogationem jurisdictionis; & addit ibi textum *in c. Episcopum* 17. *q.* 1. & *in c. quia nos de testam.* & *in c. postulasti de homicidio*; tunc enim quodlibet statutum prohibens, ne laici conveoirentur coram Ecclesiastico judice, esset contra libertatem Ecclesiasticam, etiam si Ecclesiæ, Ecclesiasticæve personæ non nominarentur; quia se intromisit in rebus Ecclesiæ, & Clericorum: alia dico infrà sub. vers. *ad tertiam.*

Quare ex dictis *in dicto c si Cleric laicum dict.* 7
q. 5 addo, ut ratione præbendæ sibi locatæ, debeat laicus super fructibus cooveniri coram judice Ecclesiastico; præsertim quando contrahentes laici renunciassent fori privilegio, & judici Ecclesiastico se submisissent, noo inquam si Princeps laicus hanc submissiooem; & renunciationem

prohiberet, per aliquam suam constitutionem
sustineretur, uti faciens contra jurisdictionem, &
libertatem Ecclesiasticam, ut rectè observant Ma-
ceratens. *variarum resol. lib. 1. resolut.* 48 *per totam*
Diana cum alijs *dict. p. 4. resol.* 24. quem citavi
8 *in dicta quæstione* 5. *de foro*, sed tu illum, &
alios interpretabis, ut ibi ego scripsi &c.

Ad tertiam quæstionis partem, an Principes
laici queant statuere, ne contractus jurentur; sic
ut taliter constituendo; faciunt contra libertatem
Ecclesiæ. Et suppositis quæ latè dixi infrà *in cap.*
novit de judic. quæstione 8. & 9. Ubi egi de ea,
an laici Principes, aut judices, possint, de jura-
mentis cognoscere: & ibi quæstione 13. Ubi de illa
an cum judex Ecclesiasticus de juramento cognos-
cit, & consequenter possit cognoscere de contracti-
bus à laico juratis, & statutum sit in hoc Reg-
no *per lib. 11. tit. 1. dict. lib. 4. recop.* quæ pro-
hibet statutum jurare, ne ratione juramenti ha-
beat judex Ecclesiasticus cognoscere, & insuper
statutum sit legib. 12. & 13. ejusdem tituli, ut
puniantur laici declinantes malitiosè jurisdictio-
nem sæcularem; ideo justè de hac difficultate
nunc inquirendo, videtur absolute dicendum,
ut tales leges non admittantur, ut sentiunt non-
nulli infrà referendi; quia cum juramentum di-
rectè pertineat ad virtutem Religionis, & ejus
vinculum sit res spiritualis excedens potesta-
tem sæcularem; inde inferentes non posse circa
illud Principes laicos disponere, cum multis
Carolus de Grass. *de effectibus Clericor. effectu.* 2.
numero 81. Duardus *in Bulla cœnæ lib. 2. can.* 15.
quæstione 19. *numero* 36. Marta *de jurisd. p.* 4.
cent. 1, *casu* 72. *numero* 18. qui vocat contra-
riam sententiam falsam, Diana *p. 1. tractatu* 2,
res, 72. alia referens; & sit dictas leges inter
jurisconsultos Hispanos doctissimè Sahagun de
Villa-Sante *in cap. decernimus de judic. num.* 127.
ex D. Thom. nullas esse docet, tanquam Eccle-
siæ potestati contrarias, Marcescotus *lib. variar.*
9 *cap. 12. à numero* 10. Seraphin. *de juram privileg.*
76. *numero* 18.

Quare Suarez *de Religione tom. 2. lib. 2. cap.*
78. *numero* 15. dubius, & hezitans dicit non care-
re difficultate leges illas irritantes contractum
solum propter indirectionem juramenti: nam vi-
dentur saltim indirectè esse contra libertatem
Ecclesiasticam; licet lex Castellæ expresse id ne-
get; & Bonacina *in Bulla cœnæ disp. 1. quæstione*
26 *sect. 1. puncto 2. numero* 26 postquam firma-
vit posse Principes ad evitanda perjuria, quæ
passim fiunt, statuere, ne juramenta in celebra-
tione contractuum adhibeantur; hoc tamen cen-
sci modo id fiat sine præjudicio libertatis Eccle-
siasticæ, quamobrem (ait) si princeps prohi-
beat juramentum contractui apponi, ne causæ
temporales prætextu vitandi perjuria ad forum
Ecclesiasticum deducantur à culpa, non excusa-
tur; quia libertatem Ecclesiasticam, saltim in-
directè offendit; & consentit, Molina *tom. 2. de*
justitia tract. 2. disp. 171. *numero* 3.

10 Sed nihilominus in hoc puncto existimo res-
pondendum juxta distinctionem adhibitam in pri-
mo dubio de prorogatione, nempe ut si Princeps
omnino, & generaliter prohiberet juramento
corroborare omnes contractus à laicis subditis
factis, aut faciendis, reverà tunc talem prohi-
bitionem esse omnino improbandam, Verum si
mandaret ut super rebus omnino prophanis con-
tractus non jurarentur, ne ex hoc daretur adi-
tus ad judicem Ecclesiæ circa cognitionem illius;
indeque eveniret, ut illuderetur jurisdictio sæ-
cularis fugiendo subditi ab ea, & se subjiciendo
judicibus Ecclesiæ, puto bene prohibitionem
procedere. † Nec inde offendi libertatem Eccle- 11
siasticam, nec ejus exemptionem, cum id non
præcipiant, nec statuant Principes laici ad æmula-
tionem jurisdictionis Ecclesiasticæ, sed ad suam
Jurisdictionem tenendam: ita Balboa, & Sesse re-
lati Diana *sub dict. q. 8. tract. 1. p. 5. vers. hinc* qui-
bus & ego *in dict. cap. novit q* 8. probando distin-
ctam esse potestatem sæcularem, & Ecclesiasti-
cam, nec unam alteri impedimento esse quoad
cognitionem causarum subditorum; eo quod
Christus Dominus *in cap. cum ad verum 6. dist.*
96. actibus proprijs, & Dignitatibus distinctis offi-
cia potestatis Pontificiæ, & imperatoriæ discreve-
rit; atque adeo Imperator jura Pontificatus arri-
puerit, nec Pontifex imperatorum nomen usur-
paverit, & ex alijs ibi à *n.* 5. adductis; ideo bene
cum Covarruv. *in cap. quamvis pactum. 1. p. § 3. n.*
8. *de pactis*, Gutierrez *in auth. sacramenta pube-*
rum Cod. si adversus venditorem à n. 53. Antonio
Gomez 2. *tom. variar. cap.* 14. *n.* 22. & Balboa cum
alijs in eo textu *n.* 63. dixi decisionem *dict. l* 11. *tit.*
1. *l* 4. *rec.* quæ sub certis pœnis prohibet laicos Ec-
clesiasticæ jurisdictioni se submittere, & pro rebus
prophanis se obligare publica obligationis scrip-
tura cum juramento, sic ut alias tales scriptura &
obligationes nullius momenti sint, & rebelliones,
coram quibus confectæ sint pœnis dictæ legis Re-
giæ subijciant, nullo modo esse Religioni, aut liber-
tati Ecclesiasticæ contrariam, ut latius ibi patet *n.*
8, 9 & de modo qualiter possit practicari *ibi d q.* 9.

Et quamvis Fagundez *in præcepto. 1. lib. 3. cap.* 7. 12
n. 1. & Alvarez Valasquez *tom. 1. consult.* 99. *n* 3.
& alij, putaverint dictas leges Regias fuisse latas
ex privilegio summi Pontificis, nam alias possent
in omnibus statutis contra libertatem Ecclesiasti-
cam se tueri laici prædicta responsione, quod ab-
surdissimum esse dicit Diana *ubi supra*, sed reve-
ra in puncto juris, & secluso omni privilegio, de
quo non constat, potuerunt Reges nostri Hispa-
ni dictas leges Regias condere, cum tantùm lo-
quantur de contractibus laicorum super rebus
prophanis non jurandis, secus inquam in contra-
ctibus, quibus laici conductores redditus Ecclesia-
rum, & Ecclesiasticorum, quos juramento corro-
borari illæ leges non prohibent; quia cum tales
contractus pertineant ad res Ecclesiæ, & Ecclesia-
sticorum, bene contractus cum juramento valent,
cum utcumque sine eo magis sit receptum in
praxi pertinere de illis judicium ad Ecclesiasticum
judicium ex longe dictis *in dicto cap. si Clericus*
laicum. 5. de foro comp. à quæst. 1. & ibi q. 5. 6. &
7. cum alijs: & sic docent præter Balboam *in*
cap. 1. & 2. de foro compet. n. 10. Azevedus *in*
dict. leg. 11. tit. 1. lib. 4. recop. in fine Gutierrez
supra Molina Theologus *de just. tom. 1. tract. 2.*
disp. 149. *n.* 15. Covarruv. in pract. *cap.* 35. *n.* 2.
Castrus Palaus *tom. 2. tract. 10. puncto* 15 *n.* 9. Fa-
gundez *præcepto 5. lib. 3. cap. 5 n* 11. & ex Doctori-
bus Italis Gratianus *tom* 2. *c.* 238. *n.* 18. videbis quæ
latè dixi *dict. q. 9. à n. 4.* ubi *n.* 10. cum Anastasio
Germonio, Bartolo, & alijs. *Ubi quod statutum 13
potest prohibere ne juretur (modo dicto) sed post-
quam juratum est non posse prohibere, ne jura-
mentum observetur; quia ut dicunt Bartol. *in l. om-*
nes populi ff de justitia, & jure, & cum eo, & Alcia-
to, Anastasius *de sacrorum imm. lib. 3. c. 21. n.* 163.

Balboa

Bilboa *in cap.* 1 *de jurejur.* lex civilis directè prohibens ne juretur, sed prohibens indirectè præstari ad tollendas fraudes tenet; ad quem ergo effectum, constat prædictas leges Regias positas, & conditas, ne fraudetur, scilicet Principis jurisdictio in rebus prophanis alia de hac quæstione videbis *supra q.* 10. vers. *ad quintam.*

14 Ad quartam quæstionis partem an Principes statuere possint, ut Episcopus stare debeat processui à judice laico si reus remittendus sit, nec ne, sed quia dixi *in cap. etsi Clerici*, 4. *de judic. quæstione* 2. de ea difficultate, an Episcopus stare debeat processui facto à judice laico, si reus remittendus sit necne; & quod non debeat stare conclusum ibi, sit contra Giurbam, sequitur dicendum ex regula textus nostri, & ex jam longè dictis à *quæstione* 1. quod si Principes laici statuerunt, ut Episcopi, sive judices Ecclesiæ starent processui facto à judice laico in casu difficultatis, infringerent Ecclesiasticam libertatem, siquidem tali facto prohibeant fieri processum, & informationem à judice Ecclesiæ; non enim ut dixi *ibi quæstione* 5 potest laicus judex processare Clericum ad effectum remittendi eum ad summum Pontificem; nec amplius huic dubio insisto.

15 Ad quintam quæstionis partem, an inquisitores possint cogere Dominos, ac Magistratus, qui fecerunt aliqua statuta, & decreta impedientia eorum jurisdictionem, ut illa revocent & repetita hic quæstione, de qua *supra sub q.* 34 vers. *ad ultimam à numero* 24. & scito quod Sanctum inquisitionis officium directo dicitur impediri: quando statutum mandat, ne aliquis civis accusari, aut inquiri possit in crimine hæresis; item quando mandaret quod nullus contra alium de crimine hæresis testificari audeat, ut notant Eymericus *in director. inquisit. p.* 2. *quæstione* 54. *n.* 1. & 2. ubi Penia *comment.* 79. *lit. A* vers. *primo*, Farin. *de hæresi quæstione* 182 §. 5. *numero* 75. Jam ergo ad difficultatem respondeo affirmativè ex textu *in cap. statutum* 9. *de hæret. lib.* 6. Ubi docet Pontifex quod statuta loci, quæ directè, vel indirectè impedire, vel retardare possunt Inquisitionem, ne procedat, non valeant; ut docent *ibi* Doctores, Sylvester *in summum.* Verb. *hæreticus* §. 2. *numero* 8. vers. *quartum Domini* Umbert. locato *in judic. inquisit.* in verbo *Domini temporales. numero* 3 & in verb. *ordinare numero* 1. Zanchin. *de hæreticis cap.* 31. *numero* 6. Eymericus *in director. inquisitor. p.* 3. *quæstione* 34. Ubi Penia *comment.* 883. Ubi quod omnia hujusmodi statuta, seu leges directè, vel indirectè officium inquisitionis impedientia, sunt ipso jure nulla, qui recensent, & Farinac. *dict. quæst.* 182. *dict.* §. 5. *numero* 76 Summorum Pontificum rescripta super hoc disponentia, quæ sunt Alex. IV. Innocentij IV. & Urbani VII. quibus probatur, ut nec subditi dictis legibus teneantur obedire, ut contra Ecclesiæ Catholicæ leges, promulgatis.

16 Unde Diana *p.* 4. *tract.* 8. *res.* 104. cum præfatis, & cum Barbosa *in dicto cap. statutum*, Zanardio *in directorio theolog. p.* 1. *præc.* 1. *cap* 6. *q.* 28. & alijs firmat, ut inquisitores in tali casu possint sub pœna excommunicationis, & alijs pœnis contra fautores hæreticorum decretis, adversus tales statuentes procedere; imò & Abb. Archidiacon, Germinian, Joan. Andreas, Ancharran, Domin. Monseh. Franc. Vician. Alagona, Lap. & alij ordinarij per textum *ibi in dict. cap.*

statutum, dicunt quod Rectores compelli valent censuris, ut statutum deferant inquisitori, et si tale reperitur, sit revocandum, vel moderandum, ne impediatur, vel retardetur processus inquisitionis aliquo modo; tenetur enim sæcularis judex litteras, & mandata Inquisitorum hæreticæ pravitatis celeriter exequi, & illorum officium nullatenus impedire, Mendez à Castro *in praxi lusitan. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 26 Bobadilla *in politica l.* 2. *c.* 17 *n.* 81. Azeved. *in l.* 15. *tit.* 1 *lib.* 4 *recop n* 7 Simancas *de Cathol. institut. tit.* 23. *n.* 9. *lucerna Inquisitorum.* Verbo *impedientes.*

Et ob id quia Inquisitores possunt invocare auxilium brachij sæcularis pro capiendis hæreticis, 17
eorumque credentibus &c. ac omnibus alijs de hæresi damnatis, vel inspectis; ideo si Magistratus negligentes, aut contumaces fuerint in hoc auxilio præstando, poterunt Inquisitores eos excommunicare, honore privare ac alijs pœnis pro qualitate criminis coercere ex *c. officium* §. *denique de hæret. cap. ad abolendam cap. pen. cap excommunicamus* § *moneantur eodem.* Ubi Doctores ordinarij, & alij adducti *ibi* à Barbosa.

Pro complemento hujus dubij judicium notandum cum Diana *dicta res.* 104. vers *notandum*, & 18
cum Joseph. Sesse *de inhibition. c.* 3n *à n.* 52. ut incarceratus pro quibuscumque delictis etiam atrocissimis apud judicem sæcularem statim remittendus sit ad Tribunal. Sancti officij quandocunque petatur ob negotium fidei à DD. Inquisitoribus stante constitutione Pij V. cujus meminere Simancas *de Cathol. institut. in fine*, Pegna *in addit. ad tractatum de sfragijs.*

Tamen si aliquis ad mortem damnatus, dicit ex 19
proposito aliquid hæreticum, ut eo prætextu mors differatur, si talis antea de hæresi non erat suspectus, non est tunc remittendus ad Inquisitores; quia talis dolus, vel fraus patrocinari non debet ex regula textus *in l. in fraudem ff. de jure fisci, cap. ex tenore de rescrip. e officij de testam.* sic Simancas *de Cathol institut. cap.* 36 Diana *supra* tradit ex Roja referente Bartoli opinionem *Quod anti- 20
quitus hæreticorum punitio ad Principes sæculares pertinebat, ut in deuteron *c.* 2. Ubi mandatum fuit Populo Israëlito ut aras hæreticorum subverteret sicut patet ex textu *in c. si audieris* 23 *q.* 3 & *deuteron. c.* 23. Ubi Josias aras hæreticorum comburi fecit, [illegible]x illn *l.* 4 *Reg. c.* 10. Ubi de illo Rege Jehu, qui occidit sacerdotes colentes Baal, & ex textu expresso *in l. quicumque Cod. de hær.* præsertim quod quando hujusmodi traditio fit ab Inquisitoribus ipsi pro hæretico efficaciter apud judicem sæcularem intercedant, ne potestas sæcularis talem hæreticum pœna sanguinis puniat, & ne Inquisitores videantur sanguinis effusioni consentire, ex *c. novimus de verb. significat.* ibi *procedebat Ecclesia efficaciter intercedere c. rerum.* 17. *q.* 4.
*Sed hanc Bart. opinionem *in l. Divus n.* 3. & *in l.* 21
non dubium Cod. de custodia reorum & Decij *in l. Magistratibus ff. de jurisd. omn. judic. n.* 12. non admittit idem Rojas, nec alij scriptores: quia hæresis crimen, est mere Ecclesiasticum, ejus cognitio ad Dominos Inquisitores privativè spectat, ut latà dixi *sub c. cum non ab homine* 10. *de judic.* & alibi.

Unum tamen notat idem Rojas *d. singul.* 107. in 22
fine cum Abbate *in c. cum terra de elect.* quem ad illud allegat Egidius Bossius *in pract. crimin. tit. de hæret. n.* 13. ut possit Rex contra hæreticos procedere, & à Regno ejicere propter seditionē. & perturbationem in suo Regno quod notabis *q.* 44. *à n.* 2. *infra.*

23 Sed quia materia, de qua in textu nostro loquuti sumus, potest admodum ad alios casus porrigi, qui facillimo negotio cum distinctionibus à *quæstione* 1. positis, possunt responderi, & insuper illos valeas aggregare ex longè à me disputatis, & resolutis *in toto tit. de judic. & foro comp.* cum eadem incapacitas, quàm *ibi* consideravi respectu judicum laicorum in cognoscendo de Clericis, nisi in aliquibus casibus ex facultate Pontificia, ut dixi *sub. cap.* 215. & alijs, eademmet debeat considerari ex textu nostro respectu Principis laici statuta facientis in præjudicium libertatis Ecclesiasticæ; ideo pro coronide totius hujus tractationis duxi notandum primo, ut Principes statuentes possint cogi per censuras ad declarandum eorum edictum, pragmaticam, sive statutum; ita ut nec Ecclesiam, nec Clericos ligare determinaverit illo, ut tenent Hieronymus Gabriel *cons.* 37. *volum.* 2. *numero* 3. Felinus *in textu nostro numero* 81. Anchar. *cons.* 55 Geminianus *in cap fin. de immunit. Ecclesiast. in* 6. *numero* 4. & Francus *numero* 2. Diana *dict. p.* 5. *tract.* 1. *res* 8. *vers dicendum* in fine, Sacro congregatio immunitatis die 7. Dec. anno 1632. & Sacra Rota Romana in una venata Censurat, anno 1605. folio 5. & alij, quos *supra* retuli.

24 Secundo duxi notandum, ne de facili Principes laici statuant in præjudicium libertatis Ecclesiasticæ, nec laici judices de causis Ecclesiæ, & Clericorum cognoscant illud decretum Caroli 5. verè magni, quod tradit, ac refert Baronius Cardinalis *tom.* 9. *annal. anno Christi* 801 ego etiam de quo memini sub. *dict. cap. novit de judic. in dict. q.* 5. *n.* 3. cujus constitutionem ex illo textu etiam refert Diana *dicta p.* 5. *tract.* 1. *res.* 8. *in fine*, & ambo verbis sequentibus ejusdem Imperatoris Caroli *ibi: quicumque litem habens, sive possessor, sive petitor fuerit, vel in initio litis vel decursis temporum curriculis, si judicium elegerit Sacrosanctæ legis Antistitis, illico sine aliqua dubitatione, etiam si alias pars refragatur ad Episcoporum judicium eum sermone litigantium dirigatur, omnes itaque causæ, quæ vel Prætorio jure, vel civili tractantur, Episcoporum sententiis terminata perpetuo stabilitatis jure firmantur, nec liceat ulterius tractatu negocium, quod Episcoporum sententiis deciderit &c.*

25 Unde ut legislatores, & judices laici retrahant se ab statutis condendis, ac à judicando rerum Ecclesiasticarum, & Clericorum, rogo, ut perlegant sequentia Baronij verba ibi: *audeant, & erubescant illi, qui ijs penitus adversari ius leges statuunt, & contraria edicta proponunt timoris ius ex agitantes populos novis ad inventionibus inhibentes, quacumque occasione prætensa via indirecta procurant, ne laici ipsi attingant limen Ecclesiastici fori, timeo* (inquit) *isti nequando si ista facere perseverant* (quod absit) *Deus tandem vindex exurgens virga furoris ferrea secundum illud Davidicum tanquam vas figuli confringat eos, unde ut obimminens quod adstat periculum æque cum eodem ipso ex alto corde vociferor.* (nunc Reges intelligite, & erudimini, qui judicatis terram) & *exemplo discite Caroli Magna Regna propugnare, & imperia, atque firmiter stabilire*: ita Baronius, qui amplius exclamat, quod olim Episcopis dabatur jurisdictio. quæ eis de jure non competebat; nunc verò faxit Deus quod ab eis non tollatur jurisdictio, quæ de jure eis competit.

QUÆSTIO XLIII.

An Ecclesiastici teneantur revereri laicis Judicibus, taliter ut si contra faciant eos verbis, sive facto injuriando, quaerant ipsi laici judices injuriare, incarcerare, aut diffamare Ecclesiasticos.

SUMMARIUM.

1 *Clerici debent obsequi. & revereri Principibus, & judicibus laicis; sunt enim sub eorum protectione.*
2 *Clerici salutant judices ex urbanitate cum galero, sive pileo in manu habitis.*
3 *Clericus injurians verbo, aut facto judici laico, capi queat à laico effectum. ut eum remittat puniendum intra* 24. *horas suo judici Ecclesiastico, &* n. 4.
5 *Casus de facto narratur de quodam Clerico non salutante judici laico.*
6 *Clericus non salutans, ac reverentiam præbens laico judici, non excusatur a culpa.*
7 *Injurians Clericos atrociter, delinquit, publiceeque plecti debet, & ipsum Christum injuriat, & Ecclesiam* n. 8 & 9
8 *Sacerdotes sunt facies Christi.*
9 *Injurians Clerici famulum, aut famulum, sive conjunctum, à quo puniatur* n. 10.
11 *Magistratus injurians Clericum gravius delinquit, quam privatus, ut n* 12. *cui debet pœna tolle ponere* n. 12. *nec excusatur per Clerici provocationem* n. 14.
14 *Frater ex effectu ... esse studens.*
15 *Iosa, quæ fuit imposita Prætori injuriandi Clericum.*

EX dictis latè *supra* in hoc textu, & in *tit. infra de judic.* & *foro comp.* unde colliges quantum teneretur ... bere Clerici, Ecclesiastica persona etiam reliogiosè judicibus laicis; ... textu *in cap ut debitus honor de appellat.* ... Clerici Principibus laicis ... teneantur propterea, quæ sint Reipublicæ ... ipsi Clerici ... tanquam membra illius, & ... Principes, & judices laicos ... & ... in ipsa Republica existentibus ... Zevallos *de cognit. per viam violentiæ* 1. p. ... n. 68. Pe... *Regia* 2 p. 4 à n ... Zevallos *in quæst. canon* 94. n. 17 *circa finem* Velascus *cons.* ... 100. ex n. 2 Sotus in 4. *dist* 25 *q* 2. *art.* 2. *vers quarta conclus.* Felicianus de Vega *in cap* 2. *de judic.* n. 140 & 181 *fin.* & hoc propter protectionem, quam Clericis faciunt, etsi in eos jurisdictionem non exerceant. †Eveniat ut teneantur illis honorem debitum præstare verbis, & facto, salutando, detrahendo pileum, sive galerum à capite in manu tenendo tali obsequio, quo apud gentes cognoscatur judicibus Regijs ab Ecclesiasticis obsequi, & reverentiale præstare cum & ipsi Magistratus, & judices laici sint brachium Principis quibus ... Rempublicam mediantibus ipsisque de causa praestant indulgentias honoribus & præroga... ut dixi *in Rub. de elect.* q 7. ubi dixi quales debeant ad Magistratus eligi. 2

Ob quod si contingeret, ut Ecclesiasticorum aliquis publicè in hoc deficeret consultò, & animo 3

mn injuriandi eos, debeat admodum à suo judice Ecclesiastico competenti, puniri, ut inf à dico, & dixi late *fub c. 10. de judicijs*, non tamen inquam à judice laico injuriam, quia etsi ut latè dixi *in cap. cum venissent 12. de judicijs q. 10. & in cap. 19. de foro comp. item & sub cap. 5* & *ibi in Rubrica* quilibet judex queat cognoscere, an sibi competat jurisdictio, item & punire sibi offendentes, injuriantes, sive usurpantes ejus jurisdictionem: tamen quia respectu Clericorum judices laici sunt incapaces ut latè dixi sub. nostro textu, & *in cap. 2. 3. 4 8. 10 13. & fin. de judicijs*, & in alijs sub. *dict. tit. de foro comp.* evenit ut nullo possint modo, quantumvis, ab Ecclesiasticis injuriati verbo, aut facto, judices laici in ipsos scandescere, incarcerando, reinjuriando, flagellando, aut alio modo puniendo, & contra eos judicialiter procedendo ex dictis in relatis locis. †Quia etsi,
4 Tyberius Decianus, *tom 3. tract. crimin. lib. 4. cap. 9. numero 141.* ex Bobadilla *in politica lib. 2. cap. 18. numero 89. in fine*, asserat, ut Clericus possit mulctari pecuniaria aliqua pœna, propter irreverentiam habitam contra eundem judicem sæcularem, vel cum illum consulto non salutaret, vel alias eis officium suum exequenti resisteret: argum. textus *in l. ad dictos 7. Cod. de Episcopali audiant. cap. 1. de pœnis lib. 6.* junctis his, quæ notant. Abiles *in cap. 3 præt.* glossa verbo *jurisdiction. numero 3* & Joannes Garcia *de Hisp. mor. nobilitate; glossa. 9. numero 32.* Tamen hoc, ut dicunt Zevallos *4. p. pract. quæstione 897. numero 135.* & cum alijs, & infrà referendo Felicianus de Vega *in cap. si diligenti de foro comp. num. 58. & 59. & in cap. 2. de jud. numero 70.* debet intelligi juxta cum terminos, ut nihil laicus judex faciat authoritate, & ex jure proprio, sed tantùm ex permissione sibi facta, quoad eum solum effectum à lege Pontificia permissum ob majus malum vitandum, & cum moderamine eo, quod intra 24. horas restituat suo judici Ecclesiastico, ut illum puniat, & castiget, ut infrà: aliquid de reverentia præstanda per Clericos Principibus dico *infrà q. 45. sub n. 17.*

5 Unde offert se se casus hic transcribendus à Doctissimo, jam *supra* alijs dubijs relato D. Christophoro Moscoso, & Corduba Castellæ supremi consilij Regio consiliario; item & Sanctæ inquisitionis, qui postquam retulit de quodam sacerdote nolente revereri eundem Prætorem suo galero, pileo, sive birreto in manu, & instanter tunc ipse Prætor in illum irruens abstulerit ex capite illius gallerum, eum eoque sæpius percusserit quasi alapis ja tendo in faciem illius, pugnoque feriens, insuper verbis injurians ac percussionibus incarcerem injiciens, cum vincula tradens suo vicario Ecclesiastico, ut contra talem Ecclesiasticum, ut poté subdictum, suum procederet.

6 Et cum tantus Magister non liberet, nec excuset Clericum illum à culpa; ut ego cum eo sequor, nec improbet factum narrativæ faciendæ judici Ecclesiastico, ut Clericum subditum puniret; imò amplius scribat liberum aliquando esse judici laico comprehendere Ecclesiasticum, ut remittat illum puniendum ante 24. horas suo proprio judici Ecclesiastico, ex his, quæ dixi *infrà in cap cum non ab homine 10. de judic. quæst. 9 & 17.* † Verum ipse ponderans ex *l. 4. Cod.*
7 *de injurijs*, injuriam a Prætore i dicin causam atrocem esse in illis verbis: *atrocem esse injuriam sine dubio, quæ sibi fact esi, cum sit Sacerdos* ex mente Farinacij ita cum multis resolventis *in pract. quæstione 105. numero 195.* delictum sua enormitate publicum esse, nimis, ex officio plectendum juxta textum *in l. siquis in hoc genus §. 1. Cod. de Episcop. & Cleric.* ibi: *sit eundis laudabile in juras sacerdotibus factas, vel in crimen publicum persequi, & de talibus reis ultionem mereri*, cujus delicti gravitatem ponderant Salgadus *de Regia protect. 1. p. cap. 1. numero 70.* Zevallos *num. 5. q. 59. n. 1.* Anastasius Germon. *in assertione libertatis Ecclesiasticæ c. 4. §. 11.* explicans verba Christi: *nolite tangere Christos meos, id est sacerdotes* de quo latè dixi *sub dict. cap. 2. de judic. & alibi*; eo quod ut late probat Pater Gaspar Sanchez a societate JESU *in lib. 3. moral.* ex capitibus Sacræ scripturæ. †Sacerdotes sunt facies Ecclesiæ, 8
& speculum, in quo nos videre debemus, inferentes inde, quod qui sacerdotes contemnit, eosdemque injuriose tractet, & manus violentas in illos injicit, expuit in faciem Ecclesiæ, camque alapis ferit, per verba *ibi: permittere eum ejus in facies in Ecclesiæ faciem conspuerit, aut illam deformaret fœde, aut palmas infligeret impius, & audaces.*

Cui addo verbo textus *in c. nulli 5. 3. q. 1. ubi qui Clericum injurias, Ecclesiam, sive Dominum nostrum injuriare dicitur; imò & iterum ipsum crucifigere existimatur*, Juxta Alex. Papa *in epistola ibi relata*, ostid que maleficium in Clericum factum, totam Ecclesiam tangere dicatur: ita cum multis Felicianus de Vega *in cap. cum sit generale de foro comp. à numero 12.* Ubi an cum Novario *in praxi electionis fori sect. 1. quæst. 31. num. 2.* referendo Anan, Franch, & alijs pertinere ad omnes habitatores loci, ubi contingerit vindicare seconcumitid, quod referunt Bald, & Paul. de Castro *in l. 1 §. hujus judij ff. de just. & jure*; & ita judicatum reserre, ait Viv *in sue quæst. forens.* in quibusdam Regijs audientijs, quarum meminit *quæstione 7. in Princip.* D. Carol. de Graf. *de effectio. Cleric. effectu. 1. à n 5. 8.* *Quam doctrinam extendunt idem Novarius, Felicianus de Vega, & relat. à Farinacio *in prati crimin. tit. de variis, & divers. criminis quæst. 105. n 88. p. 3.* & Philip. Paschal. *in tract de viribus patriæ potest. 1. p. cap. 10.* per totum ad casum, quo non proprijs personis Clericorum, sed suis fratribus, sive alijs conjunctis, injuria, sive violentia illata fuerit, adducentes ad hoc probandum quod dixit Bartol. *in l. ex Cornelius ff. de injurijs*, videlicet quod quando injuria fit uni de familia, omnibus alijs de eadem familia facta judicantur: & videtur confirmari ex his, quæ late dico *in cap. cum contingat. 13. de foro comp. q. 10 11. & 12.* Ubi quod famuli Episcoporum, Inquisitorum, Cardinalium, gaudent fori privilegio & item ad hoc leges plura quæ latissimè adduxi *supra lib. q. 41.* 10

Et quod crimen tale è ammissum à Magistratu, Prætore, sive justitiæ ministro, sit gravius commisso ab alio homine privato, probat D. Moscoso ex Giurba *cons. 38.* dicente verbis sequentibus, *ut sint instituti Magistratus, quo subditis prejudicati in obsint justitiæ sint sacerdotes, & cultores, non injuriarum authores*; non enim tales ministri à Rege missi, ut justitiam administrent, suo exemplo subditos obligare curando eorum solatium, & defensionem: non inquam illos injuriare, & infamare; ut idem Giurba advertit deducens fiex *l. 1 ff. de just. & jure, & ex l. 2. ff. de orig. jur.* 11

Et quanto major in judice culpa sit, probat textus *in l. meminerint Cod. unde vi, Trid. concil. sess. 24 cap.* 12

cap. 9. ibi: *maximè nefarium est, ut inde injuriæ nascantur, unde jura desiderantur*, ut erudite exornavit D.D. Joannes de Solorzano *de gubernio indiarum lib. 4. cap. 2. n. 7. & in emblema 11. n. 27.* Valenzuela *conf. 91. n. 54.* Marius Giurba *conf. 1. n. 4. & conf. 38. n. 2.* Narbona *in lib. 2o. tit. 1. lib. 4. glossa. 20. n. 6.* D. Joannes de la Rea *disp. 38.* in sequentibus verbis: *sunt enim acerbius vindicanda, quæ à Magistratibus committuntur; illi enim, qui subditis exemplum virtutis præbere debent, nequiori facto delinquere censentur, & majori pœna digni existimandi.* eleganter Joann. Anton. Velasquez *in psalmo 100. lib. 4 adnotat. 6. n. 8.* referens de Cypriani verba *in epistola 2. ad Donatum*, ubi de talibus judicibus loquens Cyprianus ait: *inter leges ipsas delinquitur, inter jura peccatur, qui sedet crimina vindicaturus admittit;*

13 *& ut reus pereat, fit nocens judex.* * Itaque D. Moscoso cum D. Joanne Solorzano *emblem. 73.* Barbosa *voto 53. n. 8.* Giurba *conf. 83. n. 8.* ait ut tali atrocitati injuriosæ debeat correspondere pœna, *l. sancimus Cod. de pœnis, & cap. 1. eodem tit. lib. 6.* & Ciceronis *de legib.* ibi, *noxiæ parem esse pœnam oportet.*

14 Nec obstare ait relatæ doctrinæ provocationem Sacerdotis incapacis injuriandi, à quo non debet vindicationis satisfactio assumi; eo quod satis esset quod Prætor illum severe reprehenderet, quærelando contra illum coram judice suo Ecclesiastico, ut juxta arbitrium illum cum demonstratione puniret, debuisse Prætorem, ait ex officio prudentem fuisse, nec ultra procedisse; aliterque excessisse cum circunstantia scandalosa, malique exempli fore dicti, si prætor ille non plectatur rigide, ne detur occasio Prætoribus, equitibus, & alijs inferioribus, ut sine timore pœnæ gravis, inferant injurias in sacerdotes contra reverentiam eis debite impertiendam.

15 Et quibus fundamentis pergens D. Moscoso, ait votum præstitisse in consilio supremo Castellæ confirmatorium mulctæ quingentorum ducatorum ipsi quærelanti propter ab eo passum, & consumptum, & centum fabricæ Ecclesiæ, ubi Beneficiatus residet injuristus, & millium Ducatorum Cameræ, & sumptibus, & in duobus annis suspensioni ab officio cum attentione ad id, nempè quod ille Prætor (appellatus D. Michaël de Camergo) deliquit abutens officio, & contra dispositum à jure, ac resolutum D. Garcia Mastrillus *in tract. de indultis cap. 40.* Farinac. *in conf. 5.* item etiam ad resolutionem consilij cum probavit ab officio D.D. Alberum de Oca Auditorem Cancellariæ Granatens. quendam injuriavit Clericum verbis; eo quod Clericus ille non abstulit à capite gallerum cum tanta venia, ut sibi visum erat deberi; in quo incomparabiliter minùs excessisse ait; eo quod injuria fuit verbalia, non realis, quæ ab omnibus utique gravior censetur, ut advertit, ac exornat eruditè Uldericus Gumnio *tom. 3. disp. 30. de privatis delictis quæstione 36.* imò addit idem D. Moscoso non condigne adhuc Prætorum illum plecti, Sed ab eo audivi in consilio supremo mulctatum fuisse Prætorem pecuniaria mulcta 50. v. marepetinorum.

QUÆSTIO XLIV.

An Principibus liceat concedere hæreticis libertatem conscientiæ sine consensu summi Pontificis? Et an Synagogas Judæorum permittere? Et quid si in utroque casu instet periculum? Et an sufficiat tacitus Papæ consensus? Et an ad tempus tantùm licita sint pacta cum hæreticis, esto quod in perpetuum nunquam licent. Et num queat Imperator, sive Rex aliquis legem ferre, qua disponatur, ut nullus miles deferat bellum, ut sequatur vitam religiosam, aut Religionem ingrediatur, vel ordines recipiat. seu facere legem, qua prohibeat dotare Capellanias, beneficia Ecclesiastica, & anniversaria, ne bona temporalia spiritualitate, immunia reddantur à tributis, collectis, & gabellis.

SUMMARIUM.

1 *Libertas conscientiæ non licet concedi à Principibus sæcularibus: & quare numeris sequentib. & 5. contra aliquos relatos n. 6. & ratio n. 28.*

2 *Hæretici pacisci solent super bonis Ecclesiæ, quando tractant de libertate conscientiæ cum Principibus Christianis,*

3 *Pontificibus datum est arcere lupos, idest hæreticos à civili Ecclesia.*

4 *Pontifex retinet jus in hæreticos deficientes à fide.*

5 *Pacta super libertate conscientiæ à laicis Principibus, nequeunt fieri in consulto Pontifice.*

7 *Bona Ecclesiæ concessa censentur pura, & sine ulla conditione, & irrovocabiliter.*

8 *Ecclesia habet jus acquisitum in bonis, redditibus, & alijs temporalibus concessis à laicis Principibus.*

9 *Principes sæculares nequeunt disponere de bonis temperalibus donatis Ecclesiæ quantumvis ea incipiant esse nociva Reipublicæ sine beneplacito Papæ.*

10 *Hæretici paciscentes cum Principibus laicis super libertate conscientiæ, intendunt extinguere bona Ecclesiæ, & Episcoparum.*

11 *Beneficia Ecclesiastica nequeunt extingui à Principibus laicis.*

12 *Christophorus Resoldus quando erat hæreticus composuit quandam disceptationem de educat, & studijs litterarum.*

13 *Synagoga judæorum nequeunt permitti à Principibus Christianis in suis Regnis, nisi facultate Pontificia.*

14 *Principes sæculares sine Papa nequeunt dare facultatem Judæis exercendi usuras in suis provinciis, etiam si populi utilitas exposcat* numero 15. *Nec si consulant juris peritos* 1 *ut num. 16.*

Pate

16 *Pater Ubadingus explicatur, & Petrus Guadelingus.*

17 *Principes sæculares nihil possunt disponere circa fidem Catholicam, nec pacisci super libertate conscientiæ, ulla necessitate, nisi Papæ permissione*, ut n. 18. & 19.

18 *Hæresis est delictum mere Ecclesiasticum.*

19 *Pacta irrita super libertate conscientiæ cum hæreticis intelliguntur, salvis juribus Pontificijs.*

21 *Papæ tacitus consensus non sufficit ad pacta super libertate conscientiæ* n. 22. & 23. *sed sufficiet pro remissione pœnæ*, ut n. 24.

25 *Pacta super libertate conscientiæ, nec fieri queunt ad tempus, necessitate urgente sine Papæ consensu* n. 26.

26 *Principes laici non arbitrantur paciscendo super rebus spiritualibus, etiam in necessitate gravissima.*

27 *Josaphat fœdus temporale, quale injecit cum idololatris.*

28 *Principes laici paciscendo super libertate conscientiæ in perpetuum cum hæreticis adimerent sibi potestatem exterminandi eos à Regno, ad quod semper tenentur.*

29 *Conscientiæ libertas hæreticis concessa, est invalida.*

30 *Domicilium nequit concedi in locis Italiæ Hæreticis à principibus Catholicis laicis.*

31 *Lex fieri nequit ab Imperatore, per quam qui miles est nequeat fieri Religiosus, vel ordinari* n. 31.

32 *Gregor. Magnus electus fuit Papa* anno 590

33 *Patriarcha Joannes Constantinopolitanus à quodam conciliabulo declaratus fuit universalis Prælatus.*

34 *Juramentum, & votum impeditivum melioris boni non valet.*

35 L. 35. tit. 3. lib. 1. recopilat. n. 36.

36 *Capellanias, & beneficia fundare nulla lege sæculari possunt prohiberi.*

37 *Episcopus nequit cogere ordinandos cum Patrimonio, ut faciant Capellaniam de illo.*

1 AD primam difficultatis partem, etsi affirment nonnulli, quibus respondeo infra absolutè tenendum esse censeo, non licere Principibus sæcularibus concedere libertatem conscientiæ hæreticis sine consensu Summi Pontificis; quod probant ex adductis in textu nostro, & *supra sub tit. de summa Trinit. & fide Cathol.* cum certum sit circa fidem Catholicam nihil posse Principes sæculares disponere; & sic nec de opposita hæresi. † Solent
2 ergo Principes quando concedunt hæreticis libertatem conscientiæ pacisci cum ipsis de bonis Ecclesiarum, quorum Dominium ad solum Deum, sive Christum spectat secundum aliquos; usus verò, & administratio ad Prælatos seu communitatem cujusque Ecclesiæ ex probabiliori, ut docuerunt Major *in 4. dist. 24. quæst. 4.* Navarr. *in comment. 2. de regul. num. 34. & q. 1. de reditib. monitione 40. & in cap. non liceat §. 9. num. 4.* Ubi etiam de fide censet, sed non rectè, quia contraria sententia est probabilis asserens ejusmodi Dominium esse penes cætum Ecclesiasticum, quamvis Religiosorum cujusque Ecclesiæ, ut sequitur Fragosus de Baptismate *tom. 2. lib. 3. disp. 9. §. 4. num. 116.* Ubaldensis *lib. 4. Doctrinalis art. 3. c. 43. columna de reditibus c. 23. num. 105.* Lessius *de justitia lib. 2. c. 4. dub. 5. & 7.* & alij, quod sequitur Roman. Hay. *in Astro, & instructo q. 3. n. 5. fol.* 157.

3 Et facit etiam illud *Joan. 21. pasce oves meas*, per quod Pontificibus datum est ab ovili Ecclesiæ arcere Lupos, id est hæreticos, aut reducere, vel tollerare, cum pertineat ad paciscendi jus, ut patet ex his, quæ latè dixi *sub cap. novit. de judic.* & probat Suarez *de fide disp. 20. sect. 3. num. 21.* Diana *p. 10. tract. 3 res. 2.* Ubi probat a nomine hoc fieri posse sine Summi Pontificis consensu; inferens non pertinere ad Principes laicos, quo pacto tractandi sint hæretici in hoc ovili, quia ipsi sunt etiam oves, & cæteri, sed ad supremum Ovilis Christiani Pastorem, qui est Summus Pontifex, cui pertinet de hæreticis disponere in ordine ad Religionem, circa quos habet Jus acquisitum ratione Baptismi, cum ejus Caractarem hæretici retineant, ut dixit textus *in cap. quod quidem 1. quæst. 1. cap. cum in nobis de consecrat. dist. 4.*

4 Non enim ex eo quod hæretici à fide defecerint Pontifex desinit retinere Jus in illos, sicut Pastor in oves errantes, *cap. majore de Baptismo, cap. 1. de sponsalib.* & ibi glossa, verbo *non debet*, & in alijs Juribus; & ob id bene à Christo Domino juxta parabolam Evangelij Math. *cap. 13.* in qua judicium de Zizania eradicanda, vel non eradicanda præbetur Patri famil. qui est Summus Pontifex, ut observat Cardinal Bellarm. *tract. de potestate Papali cap. 9. §. 16.* & hoc Clarius, si attendas cum Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, Cypriano *lib. 3. epist. 3.* & ex Scholasticis Lorca *in 22. D. Thomæ q. 11. art. 4. disp. 34. n. 4. Zizaniam*, de qua ibi dici hæreticos: itaque in terminis Pater Maldonatus *in dict. c. Math. n. 26.* sequentia protulit aurea verba: *Non vero hoc dico, quod non malim hæreticos converti, quam occidi, sed tantum quia Principes ista lecturi non sunt, eos qui Principes monere possunt, admoneo non licere illis istas, quas vocant conscientiæ libertates, nimium nostro tempore usitatas hæreticis dare, nisi prius Ecclesia, aut is, qui Ecclesiæ caput est, Romanus Pontifex Christi personæ, & tanquam Pater-familias judicaverit, non posse evelli Zizania, nisi simul, & triticum evellatur, & are Ecclesiæ esse, ut usque ad messem permittantur utraque crescere* (juxta quæ hodie in missa Dominicæ V. post Epiphaniam legi) *hujus enim rei non Principum, qui Patris familias servi sunt. sed ipsius Patris familias, id est Ecclesiæ Gubernatoris judicium esse debet.*

5 Unde evenit ut cum in ejusmodi pactis, & conventis tractetur non solum de rebus temporalibus, sed de Religione, rebusque spiritualibus, ac simul per ea saltim, & ex consequenti derogetur communibus Juribus; & legibus Ecclesiæ; ad quæ alioquin tuenda Principes ipsi, velut Ecclesiæ protectores obligentur juxta quæ dixi sub Rub. nostri tituli, item sub textu nostro; & sub toto *tit. de judiciis; & foro comp.* & per dicta à Doctoribus infrà *in cap. solita, de majorit. & obed.* & per multa Jura *dict. 96.* videtur necessarium per se loquendo, ut ea inconsulto Pontifice, ad quem ejusmodi causæ pertinent non iocantur, cujus est statuere, & judicare, quid præsenti statui expediens sit, docet latè doctrinam hanc præter adductos, Cardinalis Rugo *de fide disp. 19. sect. 1. c. 4. num. 124.* Severtius *de fide hæret. ler. sect. 9.* Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 9. dub. 3. n 191.* & auctores compositionis pacis *cap. 5. q. 28. num. 26.* & alij

concludentes semper, & in omni eventu in fœderibus Principum sæcularium cum hæreticis, quo ad libertatem Religionis, consulendum esse Summum Pontificem, nec illo inconsulto talia fœdera esse ineunda; & quod judicium de tolerandis, vel non tolerandis hæreticis, non possit pertinere ad Principes sæculares; quia ipsi in Domo Ecclesiæ sunt subditi, & non Pater familias.

6 Nec prædictis, ac alijs pro hac sententia obstant Benedictus Carpzonius *in legem Regiam Germanorum cap. 3. sect. 6. n. 1.* & Christophorus Chicventhal, *in collegio politico exercit. 13. q. 7.* & Martinus Rumelinus ad auream Bullam Caroli 4. *p. 3. dissert. 1. in Corollar. de pace religionis* 1 qui videntur tenere; ut queant Principes laici libertatem conscientiæ concedere. Quia respondeo prædictos esse Doctores hæreticos multos infensos Apostolicæ Sedi. Sed si legas D. Carpzonium, cujus operam nimiam offensionem afferunt Christianæ fidei, videbis illum ibi fateri nostram sententiam tenere, ac docere Patres societatis JESU.

7 Quod si obites sequenti juridico argumento, nempe ut quemadmodum bona Ecclesiæ antefuerunt Reipublicæ temporalis Ecclesiæ, tamen concessa cum conditione tacita ea, nempe si eorum exemptio non esset nociva Reipublicæ; sic, ut sentias cum quodam Theologo Neotherico bona temporalia Ecclesiæ prius extitisse sæcularia & altum Dominium semper remansisse apud Principes. Respondeo adhuc cum Diana *dict. p. 10. res. 3. vers. nec obstat*, & ex his, quæ dixi latè *in cap. 2 de judic. q. 15.* bona concessa Ecclesiæ censeri pure concessa, absolutè, & sine ulla conditione, ut tradunt Uhamesius *tom. 1. cons. 174. n. 7.* Cochier *de libertate Ecclesiast. lib. 1. cap 20. n. 9.* non revocabilia, ut dixi *in dicta quæst. 15. & in al. leg. ut. fiscali anno 1643.* pro sancto officio Vallisolet. †Item quia ut docent Molina, Sotus, Victoria, & Salonius 22 *q. 65. art. 1. contr. 1. concl. 4.*

8 hæreditates, redditus, & bona temporalia Ecclesiæ concessa Regum donatione, postquam semel ipsi concessa sunt, habere in illis Ecclesiam Jus acquisitum, indéque nec repeti, nec revocari posse à Principibus, & ex eadem causa dato, & non concesso, quod privilegium fori Ecclesiæ concessum pro Clericis fuerit ex donatione, & largitione Imperatorum, ut retuli etiam cum eodem Soto *sub dicto cap. 2. de judic.* tamen non posse amplius Principes illud revocare, vel limitare, ut docent etiam Amicus *in cursu Theologico tom. 5. disp. 9. n. 140.* Hurtad. *de justitia, & Jure disp. 14. dif. 13.* & alij, quos ego adduxi, & etiam retulit Diana contra Rebardeum *p. 7. tract. 1. res. 8.* qui *dict. p. 10. sub dict. res. 3.* infert, ut ex hypothesi quod talia privilegia, inciperent esse nociva, debeant Principes recurrere ad Pontificem pro remedio opportuno, quia dictum privilegium semel concessum, non possent amplius revocare, restringere, aut limitare.

9 Ex quo fit ad casum nostrum, dato quod deventum esset ad tale statum, quod bonorum Ecclesiasticorum exemptio, esset bona publico nociva, non inde sequi posse Principes sæculares de dictis bonis propria authoritate disponere, & de illis cum hæreticis pacisci; sed hoc faciendum esse à Pontifice, qui limitare, suspendere, & dicta bona alienare ex justa causa potest juxta quæ dixi supra sub *q. 7 & 8.* Nostri textus, cum alioquin ex doctrina in contrarium allata, Principes possent collectare bona Ecclesiastica in extrema necessitate labentis Reipublicæ sine beneplacito Papæ, quod omnino negari debet per late dicta in *hoc textu à quæstione 10.* cum alijs pluribus contra dispositionem textus *in cap. non minus, cap. adversus de immunit. Ecclesiar. & contra Bullam cœnæ Domini*, de qua dixi in prædictis locis à *quæst. 10.* ita Diana *sub dicta res. 3.* addens quod si Principes non possunt in statu labentis Reipublicæ collectare sine consensu Pontificis bona Ecclesiastica tantum in parte magis dicendum, ut nec in casu nostro, in quo non solum collectarent in parte bona Ecclesiastica, sed etiam de illis inconsulto Pontifice disponerent, ac fœ hæreticis tractarent.

10 *Quod a fortiori procedere ait Laymann *in justa defensione Pontificis cap. 4. fol. 255. §. eadem neque cum seq.* si Principes inirent pacta cum hæreticis, ex quibus non solum reditus cum terris, & ditionibus Ecclesiasticis, illis transcribi crederentur, verum etiam ipsi tituli spirituales Episcopatuum, Canonicatuum, Prabendarum, tam re, quam nomine extinguerentur, & in sæculares Marchionatus, Ducatus, Principatus transmitterentur, nec sciente, nec approbante Pontifice, qui solus omnimodam potestatem habet super beneficia, ut Doctores communiter asserunt super textum in cap. per venerabilem qui filij sint legitimi, ut sequitur Lotterius *de re benef. lib. 2 q. 22. n. 9.*

11 †Non enim Principes habent potestatem extinguendi beneficia Ecclesiastica, ut observat Navarr. in manuali *cap. 27. num. 13.* Sed tantum Pontifex, ut notat D. Bernardus *epist. 131.* ad cives Mediolanenses, Michael Tarrede, *in sua amplitudine beneficiaria disp. 1. q. 2. n. 1.*

12 Et quamvis Christophorus Besoldus *in opere politico dissert. 1. de educat. & studijs literarum & cap. 10. n. 11.*, qui Christianis cum hæreticis videtur assentire, adhuc respondeo cum Diana *dict. p. 10 res 5.* illum composuisse dissertationem relatam, quando erat Lutheranus, qui postquam feliciter ad Ecclesiæ Romanæ gremium rediit, & pie ingolstadij obijt; ut si iterum eam quæstionem pertractasset, quod mutasset sententiam, ut palam colligitur eo quod quando Catholicus denuo recensuit Ingolstadij 1637. Suam Synopsim politicæ doctrinæ *lib. 1. cap. 3. num. 8.* existimaverit fœdera cum hæreticis plerumque perniciosa esse.

13 Ad secundam difficultatis partem ex dictis breviter respondeo. Principes sæculares Christianos non posse permittere in suis Regnis, ac provincijs Judæorum Synagogas, ut colliges ex his, quæ late dico infrà *sub tit. de judæis, & Saracenis*, ne inquam ex tam perniciosa commixtione fides Catholica compurceretur, seu vacillaret. ita docent in terminis Doctores relati, Diana, ubi *supra dict. p. 10. res 4.* & Pater Puente Hurtado de Mendoza *volum 1 de fide disp. 79 sect. 5. & 6. & §. 32. 33. & 36.* quatenus inter alia omnino legenda, dicunt non licere Principi laico permittere Synagogas, nisi ex facultate Romani Pontifici, qui idem dicunt esse etiam de conscientiæ libertate: nam quoties agitur de Religione, debet consuli Summus Rom. Pontifex, cui Deus adest, speciali providentia Petro ob singularem fidem promissa. Et applicabis quæ dico infra *in cap. Judæi 21. de testibus.*

14 Unde etsi ex Catholicis Petr. Ubadingus è Societate JESU *tract. de contract. disp. 5. dub. 12. n. 1.* asserat posse Principes inconsulto Pontifice ex causa necessitate publicæ, dare licentiam Judæis

exercendi

exercendi usuras, nec posse in hac re per Ecclesiam impediri, putans in hoc par passu procedere tollerantiam, & permissionem exercitij usurarum, & libertatis conscientiæ; qui *disp.* 3 videtur etiam sentire Principes inire posse pacta cum hæreticis inconsulto Pontifice, dicens quod in hoc judex Ecclesiasticus debeat stare judicio Principis sæcularis, videndus *ibi, dub.* 4. §. 2. *num.* 6. Tamen illum loquentem de usuris, non admittunt Episcopus Antverpiensis Joannes Maldet. *de just. tract.* 3. *cap.* 3. *dub.* 24. §. 7. docens Judæos ad usuras exercendas inter Christianos admitti non posse per Principem sæcularem sine authoritate Papæ, Joannes Vuigers *de just. tr.* 5. *c.* 6. *dub.* 23. *n.* 111. Sylvester verb. *usura* 9 *quæst.* 22. Diana *dict. p.* 10.
15 *tract.* 4. *res.* 5. †Ubi refert contra Navarrum dictum esse ab ejus additionatore *cons.* 33. de usuris inter omnes fere Doctores constare nullum Principem extra Pontificem Maximum posse hebræis publicè fœnerandi potestatem, etiamsi Populi utilitas, aut necessitas id postulet facere; idemque docent Mascardus de Susannis *tract. de Judæis p.* 1. *cap.* 11 *n.* 11. Decius *cons.* 170. Petrus Ruiz. *in decisionibus lituanicis* 5. à *n.* 303.

16 Nec enim idem Pater Ubadingus loquens in ordine ad casum nostrum de hæreticis, aliquid contra relatam doctrinam assertivè defendit *dict. dub.* 4 §. 2. imo si eum legas invenies protestari se illam difficultatem nolle docere, sed tantùm disputare; & sic nihil contra nostram à *num.* 1. relatam sententiam affert; ubi quod existimo non obstare Petrum Guadelingum Jurisconsultum, & professorem Regium Academiæ Lovaniensis *in commentarijs de Jure pacis cap.* 9. cujus verba retuli Diana *Dict. p.* 10 *tract.* 4 *res.* 1 quia ut ille satisfacit *dict. res.* 5 *in fine*, prædictus auctor sentit tantùm argumentum negativum, scribens debere Principes adire Juris-consultos & Theologos, sed ex hoc non sequi, ait Diana ipsis auditis non esse recurrendum ad Summum Pontificem causas, & rationes ab ipsis excogitatas illi proponendo, ut postea de illis judicet, & suum proferat beneplacitum. Concludit ergo Diana Gadelini authoritatem esse intelligendam, servatis, servandis, sicut aliam Malderi 2. 2. *q.* 10. *art.* 11 Becani *de fide hæreticor. servand. cap.* 10 *n.* 13. & aliorum.

17 Ad tertiam quæstionis partem, quid si in duobus casibus relatis instet periculum in mora, existimo respondendum ex adductis *supra dict. p.* 10. hujus textus cum alijs sequentibus, & *ibi sub q.* 13. & 14 nam cum ibi dixerim, nec instante necessitate, aut periculo, Ecclesiasticos non esse collectandos à Principibus laicis irrequisito, assensu Papæ, aut Episcopi, judicesvè, vel status Ecclesiastici cum talis imperij, ut per longè scripsi sint Principes laici incapaces, sequitur, & in nostro casu dicendum, ita quia cum certum sit circa fidem Catholicam nil posse Principes sæculares disponere, & per consequens, nec aliquid disponere de opposita hæresi, videlicet, ut est in casu nostro, urgente necessitate, sit tolleranda nec ne? nam oppositorum eadem est ratio, & Jurisconsultis ex oppositis validum esse argumentum, ut observant Menochius *cons.* 97. *num.* 63. Hypolitus Riminald. *velum* 6. *cons.* 977. *num.* 32. Mascard. *cons.* 450. *num.* 50. & alij. *Cumque pacta relata
18 ratione ejusdem materiæ, quæ est permissio hæresis propriè Summo Pontifici, & Ecclesiæ potestati subjiciantur, & hæresis, ut dixi *sub cap. non ab homine de judic.* sit crimen mere Ecclesiasticum, evenit, ut nullo in casu possint à Principibus inire, ipso Pontifice non approbante, tradunt jam *supra* relati *dict. p.* 10. *tract.* 4. *res.* 2. *vers. confirmatur.*

Quod est verum in se, & si ipsi Paulo ante 19
ibi in princip. Videatur oppositum admittere, quando adest periculum in mora; quatenus nostram à *num.* 1. relatam doctrinam defendit, si periculum non sit in mora; quod forte contingere poterit permissione in ordine ad Papæ consensum, instante tali periculo destructionis populi, nisi celeriter talia pacta Catholici cum hæreticis admitterent. Etenim tali existante periculo, semper requirendum esse consensum Pontificum, non est ambigendum ex dictis à *num.* 1. & ex eo etiam ut firmius hujusmodi pacta, & conventa fiant, quemadmodum considerat idem Diana ne fortè si postea Pontificis authoritate, ea causa non nunquam nova scandala perturbationesque in Ecclesia subsequantur. *Quare dico cum Ada- 20
mo Tannero *tom* 3 *disp.* 1. *q.* 9 *dub* 4 *num* 104. & 121. & cum Sebastiano Heyssin restatione aphorismorum *cap* 2. *aphorismo* 1. *num* 47 in omnium opinione certum esse pacta, & fœdera de libertate conscientiæ initi cum hæreticis Principibus, sine consensu Pontificis intelligenda esse, salvis Juribus Pontificijs, & Ecclesiæ, Ecclesiasticæque Jurisdictionis, ad quam, ut dixi, crimen hæresis spectat.

Ad quartam quæstionis partem, an sufficiat 21
tacitus Papæ consensus, suppositis quæ adduxi *sub cap.* 1. *de foro comp.* de tacito consensu Episcopi *sub quæst.* 5. Ut Clerici queant alienam prorogare Jurisdictionem; & pro solo ratio consensu faciunt verba Layman, qui *in Theologia moralis lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 16 §. 16 *num* 14. modo sequenti loquitur: *Sed hæ, & alia pœnæ hujusmodi locum non habent in Lutheranis confessionistis qui licet ab Ecclesia Romana recesserint: tamen statim, ac fœdus cum illis initum est, summo Pontifice permittente, & tacitè consentiente, liberos suos in potestate retinent, alijsque Juribus, & immunitatibus civilibus, non item Ecclesiasticis una cum Catholicis pacifice gaudent:* & facit axioma illud legis cum quid *ff. si certum petatur l. fin. ff. de leg.* II. *l. cum quia ff. de pactis*, & ex alijs vulgatis Juribus, quæ adducit Menochius *cons.* 108 *num.* 54 cum pluribus, & alij in præcitatis legibus, nempe quod taciti, & expressi idem est judicium; sed sic est quod accedente expressè Pontificio consensu prædicta pacta sustinebuntur; ergo & accidente tacito.

Verum ego existimo nunquam præmissa vi- 22
deri talia pacta ex tacito consensu in re ita ardua, ad difficilima: nam si consideramus brevia Pontificia Pauli III. & Clem. VIII. aliorumque recentiorum Pontificum, quorum meminit Diana *dict. p.* 10. *tract.* 4. *res.* 4. *in fine*, negamus in his pactionibus, in quibus agitur de causa Religionis de bonis Ecclesiasticis de extinctione canonicatuum, & Episcopatuum, de impunitate, & perpetuitate hæresis; imo de ejus extensione, & amplificatione, & de æquiparatione hæreticorum cum Catholicis, Principes posse supponere tacitum Papæ consensum; eo quod in dictis brevibus Pontifices semper contra dictas pacificationes, & fœdera expressè potestati sunt per suos nuncios, & legatos.

Et si non obstant relata *supra num. præced.* tam 23
ex *dict. q.* 5. *cap.* 1. *de foro comp.* & allati axiom. *taciti, & expressi idem esse judicium*; quia in re tam

ardua,

ardua, non debet admitti, eum prædicta non debeant præsumi vel à Pontifice, judicio sæcularium

24 committi. *Nec verba Layman cum ut vides ex illis non loquatur de substantia fœderis ipsius initi cum hæreticis, & pacti in eo contentis, sed de sola cessatione pœnarum, ut etiam docet Diana *sub dicta res.* 4. Ubi addit quod licet Pontifices tolerent, & tacitè consentiant in suspensionem pœnarum, de quibus solis loquitur Layman, verum non consentire in dictam suspensionem, vigore pacificationis, vel pactionis initi cum hæreticis à Principibus sæcularibus, & prout in eis sancitur absolutam, & inconditionatam perpetuitatem, aut alia pacta, quasi tacitè, vel implicitè approbantes, sed pro circumstantijs necessitatis, aut majoris periculi, vel boni, per quas ejusmodi suspensionem pœnarum, cum per se m[...] non sit cohonestari clarum esse [...]; [...] eande sequitur Pontifex approbet pacta, & ipsas pacificationes absque suo expresso consensu hæreticis inita licet postea tolleret pœnas eis debitas non irroga[r]i.

25 Ad quartam quæstionis partem cum certum sit, ut ne [...] Principes [...] pacta super libertate conscientiæ perpetuo, & irrevo[cabiliter] celebrare, ut patet ex jam adductis, & sit dubium [...] æ eis, num ad tempus aliquod determinatum. Et pro affirmativa [...] mia videtur sentire Uvadingus *de contract. dict. disp.* 3. *dub.* 4. *num* 6 [...] ve brevi referens Diana *dict. p.* [...] *o sub res.* 3 quatenus quoties de non pactionando cum hæreticis periclitaretur fides Catholica, reique civitas, sive provincia subverteretur ad hæresim; pro quo facit Josaphat factum, ut habetur *lib.* 3 *Reg* 23 qui in initio sui Regni permisit idololatriam, cui Populus erat addictus, qui a non poterat eam [...] m, edere; qui postea, confirmato jam Regno, cum & potentior, & audacior factus esset, non amplius permisit; sed impedivit, ut patet. 2. *Paralipomen* 22.

26 Sed adhuc quod casus Uvadingui in praxi accidere posset, existimo dicendum non inde Principes laicos, inconsulto Pontifice, tale fœdus cum hæreticis inire posse, cum, ut dixi, ad illos pertineat in re tam gravi judicare; num tanta sit necessitas, & talis rerum status; ut [...] fœdere Religionis, libertatem concedere oporteat, maximè perpetuam cum tale fœdus indirectè versetur circa materiam spiritualem, videlicet circa permissionem religionis falsæ, ut disertis verbis docet Joannes M[...] anus *de fide heret. ser l.* 1. *c.* 23. si: asserens: *quamvis libera Religio non sit ab ullo Principe admittenda, cogitur tamen aliquando Catholicus Princeps in quibusdam locis, quæ hæretici violenta manu retinent; non quidem omnibus, sed unius tantum, aut alterius generis sectarijs libertatem sub certis conditionibus admittere, aut potius non tam eis dare, quàm permittere, quod jam, eo nolente occuparunt, ne si minus malum tollerare nolit, majora in Republica sua perpeti cogatur. Sed in his rebus maxima opus est prudentia; eo quod res longè omnium gravissimum, & periculosissima tractatur; cum enim primo loco præ omnibus alijs ab omnibus, & singulis Christianis Religio sit conservanda & sæcularis Principatus; atque potestas nullum fœdus inire, aut salvum conductum dare possit in præjudicium Ecclesiæ, aut Ecclesiasticæ potestatis, facilè hic, aut per ignorantiam, aut per tepiditatem, aut per timorem ubi non foret timor, aut per imperitiam, & inadvertentiam quædam tractarentur, quæ postea nullius roboris esse judicaverint; itaque nihil tutius est, quam si furore hæreticorum Respublica aliqua cogatur ad aliquas iniquas, & bonis hominibus prauras conditiones, ut omnia antequam fœdus perficiatur, diligentissimè, & prudentissimè sint examinata, & discursa, atque in re tam ardua ad securè conquiescendum, etiam Apostolicæ sedis interveniat authoritas:* ita ille.

Vides ergo nec pactiones, ac fœdera temporalia posse Principes inire cum hæreticis de libertate conscientiæ. Nec obstat dicere quod Josaphat per se solùm iniverit fœdus temporale (à quo recedere non posset, si fuisset perpetuum de idololatria tolleranda) quia tunc temporis tale pactum potuit fieri in urgente ea necessitate, non requisito alio consensu, cum fuerit factum testamenti veteris, in quo tempore potestas Regia, & Sacerdotalis simul in Regibus residebat, & dixi ad alia *sub q.* 14. & in alijs. 27

Itaque ratio, ob quam nec perpetua fœdera cum hæreticis inieri d[...] etiam de assensu Pontificio existimo, quia ut docet Tannerus *tom* 3. *dict. disp.* [...] *dub.* 3. *num* 94. & Diana *dict. res.* 3 *tract.* 3. in vers. & *hæc* vix unquam licitè fieri potest, quia ejusmodi [...] solum, & indefinita pactio, seu conventio per se [...] quen[...], & quantum est natura rei [...] etiam perpetuum admit facultatem, per [...] illam hæresim ex sua provincia exterminandi eriam, si mutatis rerum circumstantijs, id quandoque opportunum esset futurum; sed per [...] vi sui pacti inhibetur, ne id unquam audeat facere, si modo violatæ fidei reus haberi non volit, juxta quæ Doctores dicent *in cap.* 1. & 2 & quæ dixi *in cap.* 1. *de probation.* quod si perpetua fœdera cum hæreticis inirentur, Principes ad [...] Jus; cum postea opportunum esset [...] puniendi, & exterminandi hæreticos à suis Regnis, & pr[...] contra id quod determinat C[...] Lateranense in *cap. excommunicatus* §. *moveantur de heret.* ubi: *teneatur quicumque Princeps, [...] expurgare ab [...] sui Principatus, &* [...] *Principibus in [...] hæreticos [...] tolleraturos;* [...] Jure civili habetur *in* [...] *Cod. de heret.* & in const. Fede[...] *de statu, & consuet* § 6. & 7. & utrobique D. [...] 28

Imo & video, quod S[...] *de fide hereticor. servanda sect.* 9. & Petrus Hurtado de Mendoza *de fide volum.* 1. *dict. disp.* 79. *sect.* 5. & 6 § 32. 33. & 36. non solùm sententiam, & firmentem libertatem conscientiæ hæreticis concessam, inconsulto Pontifice esse illicitam, sed & plus (valdè notandum) videlicet esse invalidam, quod placet ex jam adductis à *num* 4 †Quod si ad satietatem, velis rationibus & authoritatibus comprobare leges *quæst.* quam resolvit similiter Cæsar Carena *de officio inquisitorum* in fine *in q* 10. Andrea Folron[...] *ubi à num.* 16. usque ad finem; probat locis Sacræ scripturæ SS & Concilijs Juribus & pluribus rationibus, non esse licitum alicui Principi Catholico concedere liberum Domicilium Hæreticis in locis [...], esto cessaret periculum proximum infectionis, scandali, & contemptus nostræ fidei ubi, *num fin.* satisfacit argumentis contrarijs. 29 30

Ad sextam quæstionis partem, quæ sub se tria dubia continere videtur, unico verbo judico respondendum. [...] quæ jam latè dixi à q [...] nostri textus, & quæ dico *infrà in tit. de voto, & voti redemptione*, & infrà *sub tit. de temporibus ordinationum, & de sacramentis*, circa quæ nihil 31

potest

nihil ullus Princeps saecularis disponere minuendo, vel augendo, uti etiam dixi sub hoc textu.
32 † Nam ut legimus *anno* 598. cum Imperator Mauritius contenderet ex adverso cum S. Pontifice Gregorio (electus Papa anno 390. vocatus Magnus propter ejus nobilitatem, virtutes, litteras, & Sanctitatem, qui fuit filius Gordoni Ducis, admodum senator Romae, dum esset saecularis, postea Monachus Sancti Benedicti, ut narrant authores ejus scribentes vitam) quorum inquam erat dissensio orta causae malae vitae, vitiorumque *exarci* Romani, quae creverunt multa facta lege perjudiciali admodum statui Ecclesiastico relata à Baronio *in eodem anno*, & à Fratre Ferdinando de Camergo, & Salgado *de compendio historiae Ecclesiast. dicto anno* 598. vers. *las passiones*, qua cavebatur, ut nullus miles posset militiam deserere, ut sequeretur vitam religiosam, aut assumere habitum Monachatus, nec ordines accipere, nisi debilitatus, sive mutilus esse in membris suis, sive inhabilis ad debellandum: ex quo facto iratus Pontifex D. Gregor. Magnus, Imperatorem ob-
33 jurgavit, ac reprehendit. † Item & Patriarcham Joannem Constantinopolitanum harum discordiarum inventorem, qui inde incensi congregaverunt Constantinopoli quoddam Conciliabulum, quo declaravere Patriarcham Constantinopolitanum esse oecumenicum, & universalem Praelatum; & non qui degit Romae: alia dicit videnda Baronius.

34 Et confirmatur contradictio Gregorij Magni, quia nullum est votum, & Juramentum melioris boni impeditivum, ut dixi *sub tit. de Jure-Jurando*, & dico *sub tit. de voto*, sicut nec alia, quaelibet lex impeditiva boni spititualis per plura, quae jam latè scripsi sub nostro textu, quare in alia exornatione non immoror.

35 Ad ultimam quaestionis partem, quae latè tractari potest per illa, quae scribit Narbona *in recopil. lib.* 1. *n.* 3. *l.* 35. *glossa* 2 *per totum*, edita à Philippo II. anno 1593. ad petitionem comitiorum procuratorum circa verba *dict. leg.* ibi: *Por quanto los Procuratores de Cortes se nos han quejado, que en algunos Obispados de estos Reynos se acostumbra, que jendo se à ordena algunos, que no tienen beneficios, ni Capellanias, à titulo de Patrimonio como es permitido por el sancto Concilio de trento les compelen los ordinarios a hazer Capellanias de su Patrimonio*, & ibi: *deque resulta que darse Ecclesiasticos los bienes, y libres depecho, mandamos le despachan Cedulas nuestras atodos los Praelados de estos Reynos, referiendo en ellas dicha queja; que aunque no se cree de sus personas, que ayan acho semejante fuerza a los Clerigos, imbien relazion de lo que Ha pasado, y pasa, y entretanto no les Compelana fun-*
36 *dar dichas Capellanias.* † Et quibus prima facie dispositum à tam Catholico, & prudentissimo Principe, videtur contra libertatem Ecclesiae, eam gravissimè laedendo, & contra quae latissimè dixi *à quaest.* 1. textus nostri, & contra Jura *in cap. sunt qui opes cap. sacrilegium* 17. *q.* 4. *cap. noverit, & cap. grave de sent. excommunication.* Joannes Lup *tract. de libert. Ecclesiast. casu* 9. Valenzuela *contra venetos p.* 4. *n.* 208. cum nihil aliud referat prohibere beneficiorum, seu Capellanearum erectionem, quam impia sanctione decernere, ne bona quovis titulo possint à laicis in Ecclesiam transferri: quo in casu lex, seu statutum id decernens, ut impium. & detestabile damnatur *in cap. eos de immunit. Eccles. lib.* 6. Platea *tract. de excommunic.* § 30. *n.* 17. Alvarus Pelagius *lib.* 2. *de planctu Eccles. cap.* 29. vers. *tum favore* Valenzuela *supra n.* 27. Martha *de Jurisdict.* 4. *p. cent.* 1. *casu* 25. *à num.* 1. *& casu* 68. *à num.* 7. *& casu* 4. *num.* 5. Tuschus, Guillelmus, Doran. Octavian. Vulpel. Alderan. Mascard. quos refert *supra* Narbona *dict. glossa* 1. *à n.* 26.

Sed ut vides cum ex Tridentino non prohibeatur; ut quia ordinari queat ad titulum Patrimonij, 37
ut patet ex verbis *cap.* 2. *sess.* 21. *de reform.* ibi *Patrimonium* simul cum vers. ibi: *nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum*: explicant Doctores praedictam legem Regiam, & cum illis Narbona *dicta glossa* 2. (Videndus ad plura alia) dicendo per eam minimè auferri facultatem erigendi Ecclesiastici beneficia; & Capellanias de licentia ordinarij, cum non sit credendum Catholicum illum Regem & caeteros Hispaniae voluisse promulgare legem quodammodo damnosam Ecclesiae; & quod eorum intentio tantùm per talem legem est obviare ordinariorum initiandos cogentium, ut rerum suarum Dominio audentur per erectionem novae Capellaniae; contentis tamen eisdem temporali vitae emolumento; imo & fuisse latam in favorem Ecclesiasticorum, cum Episcopis, caeterisque Ecclesiasticis omne ambitionis, & cupiditatis vitium procul abesse debeat, qui ad sic erigendum compellendo tales se monstrarent, non enim Deo amabilis potest videri talis coactio, qui non coactum, sed voluntarium admittit obsequium *ex cap. non est* 15. *q.* 1. *cap. si quis* 14. *quaest.* 1 Panormit. *in cap. fine de regular.* Quam decisionem tali temperamento admitto; non verò in alio sensu, aliqua dixi de hac lege Regia, *supra q.* 3. vers. *ad secundam n.* 10.

QUAESTIO XLV.

An Ecclesiastici possint carcerari vel banniri saltim ad tempus, vel per ostracismum discolarum, aut saltim coërctione politica, si non contentiosa? an statuta de retractu patrimoniali habeant locum quoad equites S. Jacobi? Et an statui possit quod si eques militensis civem offendat, & arma gestet, queat puniri à Magistratu laico, vel capiremittendus ad suum judicem.

SUMMARIUM.

1 *Libertas Ecclesiastica momento temporis offenditur, etiam incarceratione Ecclesiastici* num. 2.

3 *Immunitas Ecclesiastica sub poena sacrilegij, & censurae, prohibet citare, capere, aut incarcerare Clericum, etiam in privato carcere* n. 4 & 5.

5 *Potestas sicut requiritur ad judicandum Clericos, ita ad incarcerandum*

6 *Immunitas Ecclesiae infringitur, cum Clericus sine dedecore exire non potest, ubi de ostracismo.*

7 *Ejicere de aliquo loco idem est, ac bannire perpetuò, vel ad tempus.*

8 *Bannire,*

8 *Bannire, sive relegare Ecclesiasticos, est laicis probibitum.*

9 *Magistratus laici per Bullam cœnæ, probibentur bannire, processare, aut sententiare Ecclesiasticos, item, & alij judices, & necessarij.* num. 10.

10 *Ministri laici exequentes aliquid in Clericos, incurrunt Bullæ censuram; & si desistant ab incepto. Limita si sit ad effectum remittendi ad suos judices, ut* n. 11.

12 *Laicus præcipiens exilium in Clericum, si aliud non intervenit, non incurrit censuram. Aliud est si diceret ei* sequere me, *alludvé, ut* num. 13.

14 *Senator qui resistit, ut non fiat statutum contra libertatem Ecclesiæ, non incurrit censuram* num. 16.

15 *Senatores debent adesse, & injusta impedire, alias peccant mortaliter.*

16 *Senator describendo nomen Clerici, & faciendo processum, incurrit Bullæ censuram.*

17 *Clerici non deferentes Principi debitum honorem, non exulari possint, seu coerceri politice.* & n. 18. & 19.

18 *Periculo cessante, non proceditur in Ecclesiasticos, nisi per viam Juris.*

19 *Jurisdictionis œconomicæ, & contentiosæ distinctio, videtur Chimerica.*

20 *Laicus nulliter procedit in Clericum, nisi cum defensio est evidenter justa, nec adest aditus ad superiorem Ecclesiæ, & est periculum in mora.*

21 *Equites Divi Jacobi, qualiter dicuntur Religiosi? Et in quo distinguantur à Religiosis ejusdem ordinis?* n. 22.

22 *Equites Divi Jacobi laici collectantur, nisi aliter indultum sit in specie: quid apud nos* n. 23.

24 *Equites militen. sunt veré Religiosi; & sic exempti à laicis, nec ab eis puniri possunt,* num. 25.

25 *Eques militen. potest puniri in privatione officij.*

26 *Equitem militen. quando adest fugæ timor possunt capi à laicis, ut remittantur ad judices suos.*

27 Cap. Princeps sæculi 23. q. 5.

28 *Capi potest à laico Ecclesiasticus repertus in fragranti delicto. Quia de reperto cum armis, & nocte illicite?*

AD primam quæstionis partem, ut dissolvas, præmittes quæ dixi *supra quæst.* 35. *à num.* 1. Ubi egi de quæstione illa: *an possit Rex sua authoritate confinare Clericos in aliquo loco?* Et quæ dixi *supra quæst.* 43. ubi: *an laicus judex possit incarcerare Clericum ei injuriam inferentem.* Unde breviter videtur respondendum, ut eum etiam momento temporis libertas Ecclesiastica offendatur, ut dixit Lapus *alleg.* 118. *sub. n.* 5. vers. *cum enim istud.* *Lædatur etiam si Ecclesiastici carcerentur, bannianturvè etiam ad breve tempus. *Eo quod immunitas Ecclesiastica prohibeat laicis sub sacrilegij, aut excommunicationis pœna citare, capere, aut incarcerare Ecclesiasticum, *Cap. si quis suadente* 17. *quæst.* 4. *cap. ut famæ, cap. nuper de sent. excommunic. cap. cum non ab homine de judicijs*, ubi dixi, Farinac. *q.* 8. *n.* 1. *in praxi*, Grass. *de effectibus Clericorum effectu* 1. *num.* 134. Urries *de cognat. Cleric. part.* 1. *num* 28 & passim ita haberi, docet novissimè Daniël *de*
nobilibus controvers disp. 47. *Ubi addit procede- 4
re, sive Clericus detrudatur in carcerem publi-
cam, sive privatum, sive capiatur, sive ponatur sub
custodia, vel cum armis, vel alio modo; ita ut non
possit libere exire, sive id manum innectione
sine minis, ut ante illum docuerent Grassis *de
effectibus Clericorum effectu* 1. *numero* 99. & 534.
Alterius *disp.* 20 *cap.* 1. *colum.* 8. vers. *Capiendo fo-
lio* 749. Filiucius *tract.* 14. & 4. *de censuris in
part. cap.* 1. *quæst.* 5. *numero* 17. & 32. *de excom-
munic Papa reserv.* Navarr. *cons.* 33. *de sent. ex-
communic. lib.* 5. Reginald. *in praxi fori pœnit.
lib.* 1. *de excommunic. cap.* 17. *numero* 207. Suarez
disp. 22 *sect.* 1. *num.* 29. *tom.* 5. *de cens.* Aufrer. *de
potest. sæcular sub Eccles. pers. Reg.* 3. *numero* 5
Bonacina *ad Bullam disput.* 1. *quæst.* 20. *puncto* 1.
num. 12 & 13. & *disp.* 2. *quæst.* 3. *puncto* 6. §. 1. *n.* 9.
*Qui etiam *ibi quæst.* 16. *sect.* 1. *puncto* 5. *num.* 32. 5
excipiens casus nonnullos, comprobat ex eo, quia
sicut Ecclesiasticus non potest detineri à laica
potestate, ita nec carcerari: nam sicut requiritur
potestas ad judicandum, & puniendum, ita & ad
capiendum. Videbis Barbosam *de Jure Eccles.
lib* 1. *tit. de privileg. Cleric. cap* 38. §. 1. *num.* 28.
& 29. & Socin. *in cap. pervenit numero* 8. & 12.
de sent. excommunic. *Et addunt etiam Aufrerius, 6
ubi supra reg. 1. *numero* 4. *in fine*, post alios Bo-
nacina *disp.* 2. *quæst.* 3 §. 1. *num.* 4. & 4. & Daniël
disp 56. *numero* 24. Innocent. *in cap. nuper de sent.
excommunic.* etiam procedere si non posset exire
sine dedecore, idem Daniël *dict. disp.* 56. *n.* 3. *in
fine*, ex eo quia, si prohibetur Ecclesiasticos exire
è Domo, vel civitate, jam tunc datur actus Ju-
risdictionis prohibitæ ibi legendus *à num.* 4. laté
alijs fundamentis comprobans. Ostrocismus igi-
tur in facinorosos, qui dicitur quando quis dam-
natur à majori votorum parte in exilium profi-
cisci Clericos non comprehendit, sive ut condem-
net sive ut absolvat, eo quod in illo tractetur de
actu Jurisdictionali & auctoritativo sic Daniël
de nob. lib. disp 10. *num. fin.* Franciscus Leo *in thes.
for. Eccles. p* 3. *q.* 38. *n.* 134. & 145.

Et confirmatur, quia cum ejicere ex aliquo 7
loco, nihil aliud sit, quam bannire, vel relegare,
privando aliquem civitate, vel Patria perpetuò,
vel ad tempus et *l. relegatorum ff. de interdictis*;
Sylvester verb: *bannum* §. 4. Ugolin. *de censur.
Pont. reserv. p.* 2. *cap.* 19. *numero* 3. Filiuc. *tract.* 16.
& 6. *de cens. in particulari. cap.* 11. & alij. *Et 8
bannire, vel relegare Ecclesiasticos sit laicis pro-
hibitum omnino, *cap. olim de injuriis clem.* 1. *de
pœnis dict. cap. cum non ab homine de indic.* Lupus
de libert Ecclesiast. p. 2. *quæst.* 1. *per tot.* & per Bul- 9
lam cœnæ prohibeatur Magistratibus sæculari-
bus se se quomodolibet interponere in causis
capitalibus, seu criminalibus contra Ecclesiasticas
personas, eas processando, banniendo, aut sen-
tentias contra eas proferendo, aut exequi facien-
do, interdicaturquè eis omnis actio, ratio, & mo-
dus se se in his comiscendi, ut significat dictio
quomodolibet, Parisius *cons.* 68. *num.* 10. *lib.* 1. &
in terminis Bullæ. Alter ad Bullam cœnæ *fol.* 749.
vers. *banniendo.* & *fol.* 746. vers. *quomodolibet.*
Ugolin. *p.* 2 §. 1. vers. *quinto afficitur*, Bona-
cina *ad Bullam disp.* 1. *quæst* 20. *puncto* 1. *n.* 2. &
per totum numer. 2. *Ubi ait eadem excommu- 10
nicatione affici quemlibet Consiliarium, Sena-
torum, Judicem, aut Cancellarium, qui suo man-
dato, Consilio, aut favore, concurrit contra Ec-
clesiasticum in actionibus expressis in Bulla, qua

tenentur

tenentur etiam judices notarii, & executores citantes, mandantes, capientes, etiam si ab incepto desistant, ut ex ea scribunt; & licet non sequatur effectus Ugolinus *de censuris Pontif. reservat p. 2. cap. 19. §. 1. vers. quinto affici*, Alterius *supra fol.* 149. vers. *capiendo*; sequitur ita, ut dictum est, tenendum in puncto, de quo loquimur.

11 Quod ego limitarem libenter, ut *supra q. 43.* adduxi, & dico *infra sub q. 46.* quando casu occurreret capiendi, & incarcerandi Clericum ad effectum remittendi eum ad suum judicem Ecclesiasticum, ut ab eo condigne de delicto patrato
12 puniatur. † imò addunt aliqui non incurrere laicum excommunicationem prædictæ Bullæ, si præcipiat exilio Clericum, nec aliud interveniat, quia ex hujusmodi actu, non adest actu physico violentia, quæ tangat Clerici personam, per quam lædatur, detineatur, aut impediatur, quominus possit ire, quo vult: ita Danïël eximente *dicti cap. si quis suadente* 17. *quæst.* 4. docet post Cajetanum, Reginald. in *praxi fori lib. in Appendice de excommunic. cap. 18. sub. n. 207. in additione ad dict. disp.* 56. Ubi addit *n.* 2. cum eodem Reginaldo *supra*, & Suarez *de cens. disput. 22. sect. 1.*
13 *num.* 131. † quod si metus fundaretur in aliqua actione absoluta circa personam, puta si diceretur Clerico *sequere me: alioquin te interficiam*; quia non esset purus metus, sed proveniret ex violentia, adesset excommunicatio; imo ait negari non posse, quin præcipiens Ecclesiasticum exilio, se se in actione prohibita immisceat, & contra personam inquam non habet Jurisdictionem, & prohibeat habitationem in civitate & libere agere, & libere pati, sicut subtrahens eisdem necessaria ex Domo, unde Clericus exire, & Jus suum relinquere cogatur; & sic dicit considerandum esse quomodo hæc fiant; & qua authoritate, ac hoc modo, an possint reddi Clerici timidiores, unde alii arceantur à statu Clericali, cum sic videant Ecclesiastici haberi, & eveniente casu, distinguendum: & leges Suarez *de immunit. lib. 4. c. 22. num* 16. & Gratt. *de effectibus Clericorum effect.* 9. *n.* 99. Ubi dicit eam excommunicationem etiam incurri ab impediente obsequia præstari Clerico, & ex obsequiis prohibitis.

14 Sed dicit, ut excommunicationem non incurrat ille Senator, qui resistit quantùm potest, quod non fiat statutum contra libertatem Ecclesiasticam secùs non repugnando, aut consentiendo, ut dicunt D D. *in cap. noverit de sent. excommunic.* Alterius *disp.* 16. *de excommunic. Bulla lib. 5. cap. 4. fol.* 695. *col.* 1. *in fine, & colum. num.* 2. Aldeian. Mascard. *de interp. statutorum conclus.* 1. *num* 86. & 87. Et in simili Paleot. *de const. p. 4. quæst.* 10. vers. *quo vero ad, & p. 5. q. 7.* vers. *ex altera parte.*

15 Etenim Senatores tenentur adesse; & cum tractatur de re injusta debent impedire; quantum possunt, alias peccant mortaliter, ut docent Petrus de Ledesma in *summa tom. 2. tract. 7. cap. 2. conclus.* 24. *fol.* 198. *col.* 2. Ubi disputans, an teneatur Senator ire, & reddere votum, cum tractatur de re injusta sub reatu mortalis, & restitutionis concludit: *que si el negoçio no esta echo, si no qui pueden impedir con sus votos la in justiçia, tienen obligazion de ir arregimiento, y votar lo que es justo;* sequitur Anton. Diana *p. 3. tract. 2. de Partam. resol* 18. Daniël. *de nobilibus dicta disp.* 57. *n* 19. & 20. ex eo, quia quilibet ex universitate tenetur contra dicere rei injustæ, alias habeatur pro consentiente: ita cum Armilla verb. *consentire n.* 3. Tabiena verb. *electione.* 3. Riccio *p. 3. decis.* 216. *num.* 5. Silvestro verbo *consensus q.* 3. idem Diana *p. 3. tract. 2. de dubiis regular.*

Igitur proposito casu, non solum non sunt 16
damnandi; qui voto contradicunt rei injustæ sed malè facerent, si non contradicerent; non enim sunt participes in processu facto, cum nomen non descripserint, nec in sententia ferenda cum suffragiis se se opponant rei injustæ: & ob id censuit Leo *in thesauro fori Ecclesiast. cap.* 38. *n.* 14. Ut ii non possint damnari: tamen quod ille: vel qui describeret nomen Ecclesiastici, vel recitatum, voto illum damnaret, utroque casu fieri rem prohibitàm à Senatore Jus dicente, describendo nomen; & sic faciendo processum (eo modo, quo fieri solet) & sumendo informationem contra Ecclesiasticum ad eum condemnandum, quod est prohibitum in Bulla, docent Ugolinus *de cens. pont. reserv. p. 2. cap.* 19. *num.* 2. Bonacina *ad Bullam disp.* 1. *quæst.* 20. *p.* 1. *num* 36. Velut Magistratus, tunc justitiam ministrans, Alterius *sup. dict. disp.* 20. *lib. 5. cap. 1. fol* 746. *col.* 1. vers. *Magistratus*, & quod quando redditur votum, fertur sententia; & sic contra Bullæ dispositionem, Ugolinus *p. 2. cap.* 19. vers. *primo in fine*, Daniël *dict. cap.* 57. *num.* 25. Ubi dicit hoc casu procedere dicta per Leonem, *ubi supra num.* 47. cum aliis, & hæc applicabis ad ea *quæ dixi in cap. cum omnes* 6. *de constit. q.* 2. *in fine.*

Et licet allegati à Diana *p. 1. tract. 2 res* 18. & 17
post alios Giurba *cons.* 49. *n.* 15. circumlocutione verborum dixerint Clericos debitum honorem Principi non deferentes, vel publicam turbantes pacem, posse plecti correctione politica œconomice, simili tamen idem Diana *p. 1. tract.* 1 & 2. & *p. 3. tract.* 1. Suarez *contra Regem Angliæ lib.* 4. pus *de libertate Ecclesiastica p. 2. per tot.* & Daniël cum aliis *dicto cap.* 57. Videndus à *n.* 28. latè resolvunt Laicos nullam habere Jurisdictionem in Ecclesiasticos, nec quod vim coactivam, nec directivam, directè, vel indirectè, & dicunt expressam esse Ecclesiasticorum immunitatem quoad personas, & bona. † & sic cessante imminenti peri-
culo, procedendum esse per viam Juris, nec ad- 18
mittendam esse distinctionem Jurisdictionis, seu correctionis politicæ, & contentiosæ, negantes posse à Regno ejici Ecclesiasticos, asserta Jurisdictione politica, quæ ab ipso Principe dependet cum totus politicus ordo sub Regiam potestatem cadat, adducens ex Diana *dict. p. 1. tract. 2. res* 18.
† prædictam distinctionem Jurisdictionis œcono- 19
micæ, & contentiosæ chimericam esse, sic ut non deserviat pro contraria opinione exemplum famuli Clerici, qui a Domino Patre familias, potest è Domo expelli, cum nullum Jus habeat commorandi in ejus Domo, nisi quatenus ipse Dominus eidem concessit: non enim ait sic de Clericis intelligendum, cum in nihilo, quoad hoc dependeant à laico, siquidem à Pontifice constituuntur ad servitium, & regimen Ecclesiæ.

Itaque ut defensionis Justa necessitas locum ha- 20
beat, debet esse periculum in mora clarè, & evidenter; & quod violentia sit clara, & manifesta, non dubia; & quod defensio fiat cum moderamine inculpatæ, erit hujusmodi, quando Prælatus v. g. Ecclesiasticus non vult providere, aut non potest, vel non datur aditus ad illum: quibus in casibus latè dicunt Suarez *contra Regem Angliæ lib. 4. cap.* 34. *à numer* 4. Diana cum aliis *tract.* 2. *p. 5. dict. res* 18. & *p. 3. tract. 1. res* 27. Ubi refert

fuisse in concordia inita cum Regina Eleonora dictum, quod malè gestum fuerat in ejiciendo Ecclesiasticos, quia contra libertatem Ecclesiasticam tenent etiam relati ab Alderan. Mascard *de interpret. statutor. conclus.* 1. à. *num.* 102 Daniël *de nobilib. controv. dict. disp.* 57. *sub n* 30. dicentes in illis casibus ad alium Prælatum, si potest, & tandem ad Pontificem recurrendum; etsi periculum urget; adeò quod non permittit superiorem Ecclesiasticum adiri, vel nullum aliud remedium superest, ut conjuratio Pateana demonstravit, tunc possit fieri quod recta ratio dictat ad impediendum damnum imminens: juxta adducta *supra quæst.* 10. & *q.* 13. vers. *ad quintam in fine, & q. à num.* 23. Hoc tamen dicit Daniel non procedere in casu nostræ quæstionis, ubi non tractatur de obviando delicto præsenti, nec de futuro, nec de carcerando Ecclesiasticum suspectum de fuga, nec de subdito casu de expellendo Ecclesiasticum, cum tempus concedit, latè posse ad superiorem recurri.

Ad secundam quæstionis partem, an statuta de retractu Patrimoniali, habeant locum quoad equites D. Jacobi, ut respondeam præmitto quæ dixi *infra sub cap.* 2. *de foro comp q.* 16. in aliis, item *in hoc cap sub. q.* 9. Ubi an isti sint Ecclesiastici, taliter, ut gaudeant privilegio fori; & nec collectantur: & quia cum multis Daniel *de nobilibus contr. disp.* 54. latè defendat istos equites non esse verè Religiosos, sed secundùm quid à *n.* 7. dicens propriè non dici Religiosos, qui non servant castitatem; imò & equites, qui matrimonio utuntur nullomodo dici Religiosos, nec personas Ecclesiasticas, qui tantum equites illius ordinis, sed quod non Religiosi appellentur in Bulla Alex. III. qui primus approbavit ordinem eorum militum, addens quod in Bullis Martini V. & aliorum Pontif. distinguuntur Clerici & Religiosi à laicis ejusdem ordinis; prout etiam differens nominibus de his fit mentio in legibus, seu regulis dicti ordinis, ut videri potest *fol.* 52. tergo ibi: *que todos lou frayles de nuestro orden, an si Clerigos, como legos*, & *cap.* 21. *fol.* 44. & Clarius *cap.* 53. *fol.* 46. *& in cap. sequenti, & per totum illum. lib.* nunquam isti milites appellantur Religiosi, sed solum eo nomine appellantur Clerici illius ordinis residentes in suis conventibus, ut *fol* 59. *tit.* 3. † Itaque laici reputentur, & collectentur, nec gaudeant immunitate Ecclesiæ, nisi quatenus eis concessum est in specie, nec sint exempti à Jurisdictione laica, maximè in Italia: sic ibi januæ observatum, cujus statuti occasione idem Doctor resolvit in ea civitate collectatos, carceratos, condemnatosquè fuisse; quia ut laici habentur exemplis exornans; ideò in proposito difficultatis propositæ concludit dictos equites, nec esse propriè Religiosos, nec comprehendi sub statuto de privilegio Clericorum, & consequenter uti posse beneficio statuti de venditione in agnatos, quod est retractus, & per ea, quæ adduxi leganda *de retractu q* 7. poteris de retractu scribere hic, & repetere, *ut super in textu nostro sub q.* 8. † in Hispana inquam aliter procedit, quod non negat Daniel *sub n.* 16. & 17. ex dictis in relatis locis.

Ad tertiam quæstionis partem, an eques militen, ostendens civem, & arma gestans, queat à judice, seu Magistratu laico puniri, vel capi ad suum judicem transmittendo: quia latissimè hujus dubii occasione idem Daniel *de nobilibus contr. disp.* 56. agens ibi n. 12. resolvit hos milites verè
esse Religiosos, & Ecclesiasticas personas, cum
tria substantialia vota emittant, ob quod uno ferè
ore omnes dicant illos esse exemptos ab omni
laica potestate probans cum infinitis, inter quos
Giurba *dict conf.* 21. *num.* 3 *& conf.* 48. *à num.* 1.
Diana *p.* 2 *tract.* 16. *miscel.* 2 *res.* 36 Virias *de co-*
gnit. Clericor p. 2. *num.* 109. qui alios plures refe-
runt. † Ideò omnes illi, & alii, quos ego retuli 25
sub *dicto cap.* 2. *de foro comp q.* 15. 16 & 17 & ex
jam adductis *in hoc cap. & sub tit de judic & foro*,
dicunt istos milites non posse puniri à laicis judi-
cibus (quantumvis in Gallia aliter observaretur)
& quantumvis ratione administrationis subja-
ceant statutis laicorum, ut concord. Grass. *de ef-*
fectibus Cleric effectu 13. *n.* 2. *& effectu* 1. *n.* 150.
Ubi extendens ad equites militantes, ait quod
possint puniri in privatione officii, vel ubi adest
prohibitio Synodalis, prohibens Clericis admini-
strare officia sæcularia, vel post trinam monitio-
nem † Sed non negant, quando adest timor fugæ 26
istos Relogiosos, sicut cæteros Clericos delin-
quentes posse capi à laico suo judice transmitten-
tes per textum *in dicto cap. cum non ab homine de*
judiciis, ubi Abbas, Butr. alii, & ego cum nullus
Canon resistat, nec quoad mentem, nec quoad
verba, si adest timor fugæ, vel suspicio. † Etenim 27
textus *in dicto cap. Princeps sæculi* 23 *q.* 5. ut lai-
cus possit distinguere Clericum, quando Eccle-
siasticus non potest; quod evenire videri existi-
mant, cum delinquens fuga statueri conatur: ita
contra Hostiensem, Aretin. & alios negantes
licere laico immittere manus in Ecclesiasticum,
quamvis det causam; ut quia, ut jam *supra dixi q.*
43. ad prædictum effectum remittendi; licet ser-
vato modo, de quo ibi; in prædicto enim casu fu-
gæ quilibet dicitur habere mandatum à lege: *ar-*
gum. l raptores Cod de Episcop & Cleric cum infini-
tis, longè scribens Daniel *supra, & à num* 39. † Ubi 28
approbans secundùm veriorem opinionem posse
Ecclesiasticum repertum in flagranti delicto à ju-
dice sæculari, ejusque Ministris capi, reddit ratio-
nem; quia si spectaretur superioris Ecclesiastici
licentia, *Cane mingente, effugeret vulpes*, ut est in
proverbio; etenim daretur ampla facultas, vel
consummandi delictum inchoatum, aliudvè per-
petrandi, & forsan impunè: ita Toler. *in pract.*
crim Canon. verb. *Clericus*, Villalobos *commun.*
opinion. eodem verb. Grass. *de effectibus Cleric ef-*
fectu 1. *n.* 537. & 548 Ubi etiam si non adsit fugæ
suspicio *n* 543. † Ubi de reperto noctè illicitè, 29
& cum armis, & illicitè incedente, *n* 545. Ubi
de reperto in prostribulo. Scaccia *de judic. p.* 1.
cap 11 *n.* 99. *& cap* 78. *sub n.* 9 Zevallos *in pract.*
quæst 267 *n* 5 Farin. *q.* 122. Peregrin. Olivarius,
& alii allegati à Diana *p.* 1 *tract* 1 *res.* 11. idem
Daniel *dict. cap.* 56. *res* 40. Cum Abbate, Urbaldo,
Navarro, *Thesauro for. Eccles.* Alderano, Mascar-
do, Alterio, Sayro, Hermosillo, Viriis, & aliis ad
alia longè videndus, de lege prohibente dela-
tionem armorum, dico *infra sub tit. de vita, &*
honestate Cleric. interim idem Daniel *disp.* 62.
& 64.

QUÆST.

QUÆSTIO XLVI.

An poſſit Princeps laicus decernere gabellam ab Eccleſiaſticis quoque perſolvenda cum promiſſione eiſdem reſtituendi? An ſtatutum de ſolvendo taxam, vel concedens favorem ſervandum ſit ab Eccleſiaſticis; & quomodo teneantur Clerici contribuere? Et an poſſit Princeps ſubditis prohibere ne ad hanc, vel aliam Eccleſiam accedant, etiam ad peccata expianda.

SUMMARIUM.

1 *Clerici ſunt immunes à gabellis de Jure Divino, nec poſſunt ſuper his convenire, inconſulto Pontifice cum laico*: fallit n. 4.

2 *Promiſſio de reſtituendo gabellis à laicis, non ſufficit.* & quare n. 3.

3 *Injuria perſonalis in Clericum, parit duplicem offenſam, Clerici unam, Eccleſia aliam, quæ non tollitur.*

5 *Statutum laicum conceſſivum Clericis, eos adjuvat; etſi non obliget.*

6 *Clerici ad quas expenſas, ſive gabellas teneantur ſigillatim.*

7 *Laici de Sacramentis nequeunt diſponere, & de ſpiritualibus.*

8 *Eccleſiæ matrimoniales ædificari poſſunt abſque Principis conſenſu.*

9 *Confeſſio Sacramentales non prohibetur à laico, ut fiat libere confeſſario.*

10 *Libertas Eccleſiaſtica læditur, dum prohibetur, ne communicent laici cum Eccleſiaſticis, aut eis obſequia præſtent.*

1 AB his omnibus difficultatibus, quas poſt
ſupra ſcripta vidi tractatas à Daniel *de nobilibus contr.* in locis referendis, breviter me
expediam per dicta in toto textu noſtro. Igitur quia ad primam quæſtionem jam præbui, lato
calamo reſponſum *ſub. quæſt.* 13. ibi à verſ. *ad ſecundam*, ideo omittens nonnulla generalia, quæ
repetit idem Daniel *diſput.* 14. à *num.* 1. nempe
quod Clerici ſunt immunes a gabellis de Jure
Divino; & quod Clerici non poſſant de hoc
convenire, inconſulto Pontifice, cum laicis, Bonacina poſt alios *tract. de cenſ. diſp.* 2. *quæſt.* 1.
puncto 5. à *num.* 2. Alterius *de cenſur. diſp.* 10.
de cauſ. excommunic. lib. 3. *cap.* 8. Sayrus *in
theſauro lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 2. eo quod non tantum in Bulla eſt prohibita impoſitio gabellarum ipſis Clericis, ſed & exactio ab eiſdem, etiam ſponte ſolventibus, inconſulto
2 Pontifice, † indeque inferant Azor *inſtit. mor.
p.* 1. *lib.* 4. *cap.* 34. verſ. *ad hoc dicendum*, &
Daniel *ſupra diſp.* 14. *num.* 6. *per textum in cap.
quamquam de cenſibus in* 6. & *in Clem fin. eodem*,
ut licet promiſſio de reſtituendo, vel ipſamet reſtitutio non ſufficeret; quia hæc reſpicit offenſam hominis, quoad damnum pecuniarium, ſed
non quatenus ſpectat ad ſatisfactionem injuriæ
3 irrogatam Eccleſiæ quoad impoſitionem. † quia
ut docet Graſſ. *de effectibus Cleric. effectu* 1. à
D. Fermoſin de Leg. Ecclеſ.
Graſſius *deciſ. aurea p.* 1. *lib.* 2. *n.* 62. ex injuria
perſonali irrogata in Clericum, duplex offenſa
noſcitur, una in Clericum, alia in Eccleſiam; &
quod per remiſſionem primæ non tollitur ſecunda; & ob id tenenent Navarr. *in manuali cap.* 17.
n. 101. & cum illo Alterius *de cenſ. tom.* 1. *diſp.*
1. *lib.* 5. *cap.* 5. *fol.* 734. verſ. *ſexto notandum* ibi:
*non excuſare ab hac cenſura, meo judicio, qui exigunt, vel mandant exigi hujuſmodi tributa à Clericis animo reſtituenda in fine anni; quamvis profiteantur hujuſmodi modum ſervare cauſa evitandi
fraudes publicanorum exigentium gabellas; & ratio eſt, quia prima cogunt antea ad ſolvendum; &
hoc eſt magnum onus, & incommodum Clericis,
& verè exiguntur ab invitis; deinde quia nunquam reſtituunt tantundem, ut experientia docet:*
ita ille. † Verum quia hæc cenſet limitari Daniel 4
ſup. dict. diſp. 14. *in fine*, ſi ex conſilio peritorum,
vel ex aliis circunſtantiis adeſſet in Principe bona fides, vel aliæ qualitates excuſantes adeſſent,
non exprimit, & ego *ſupra in dicta quæſt.* 13. ſub
dicto verſ. *ad ſecundam*, à verbo *alii* illas adduxerim eum modo juſtificante eas; ideo in hoc puncto dices, ut *ibi*, & *q.* 14. cum aliis, & *q.* 39. &
vide *infra q.* 54. verſ. *ad ſextam*.

Ad ſecundam quæſtionis partem, quia jam 5
à *quæſt.* 1. dixi Clericos non ex vi ſtatuti laicorum, ſed naturalis legis teneri ſe conformare cum
taxa impoſita rebus venalibus; & quod ex noſtro
textu Clerici non obligentur ex vi ſtatuti laicorum ipſis favorabilia: tamen tale ſtatutum, dum
de Clericis non diſponat in ſpecie, quia conceſſivum adjuvabit illos, ut dicunt allegati à
Graſſ. *de effectib. Cleric. effectu* 2. *numer.* 130. Seraphin. *de privileg. Juram. privileg.* 77. *num.* 26.
Burſat, benè, & latè *conſ.* 93 *lib.* 1. *num.* 22. & 24.
Daniel *diſp.* 40. *à n.* 1. & *à n.* 10. & ſi alio caſu
loqui videatur,

Ad tertiam quæſtionis partem, quomodo te- 6
neantur Clerici contribuere, quia in toto noſtro
textu, præcipuè à *quæſt* 9. latiſſimè adduxerim,
quando, & qualiter ad reparationem viarum, locuſtæ, Pontium, murorum, & aliorum, de quibus
Daniel *de nobilibus tota quæſt* 50. dicens Clericos
teneri ad collectas, quando tractatur de communi
utilitate; & hoc naturali, Divino, & Canonico
Jure, debitumque eſſe conſcientiæ, non tantùm
voluntatis; ſi tamen requiratur conſenſus eorum
& adſit neceſſitas; & quod Epiſcopus tenetur ex
injuſtitia approbare, ſi adſit juſta cauſa; & quod
non requiritur conſenſus Pontificis in caſu
urgentis neceſſitatis, nec quando tractatur de
Clerici immediata utilitate; ſic ut valeat ſolus
Cleri aſſenſus, & ſic à Papa puniri valeant; eo
quod in canone nullum verbum irritans, Cleri
conſenſum adſit, & alioquin Jure ordinario conſentire poſſit, ut dixit Suarez *contra Regem Angliæ
lib.* 4. *cap.* 26. *n.* 17. & 18. & quod Clerici tenentur
ad expenſas, quæ naturali ratione ei incumbunt;
& quæ ſint juſtæ, ut ad mundandas vias aquæductus, ad non ejiciendum immunditiam ex feneſtris, ad purgationem Putei, & fontis, ad Salaria,
quæ ſolvuntur Campariis, & ad nonnulla alia ejuſmodi, ad gabellas impoſitas plauſtris, ad redimendam communem vexationem prædonum, & militum, ad defendendam Patriam, neceſſitate urgente, ad contribuendum pro cuſtodia portarum,
& murorum, pro conſervanda, ſeu liberanda
Patria à peſtilentia, ad expenſas Medicorum, vel

concionatorum,ad expensas studii,ad muniendas flumnum ripas, & derivare aquas, & vendere vasa argentea,& aurea, nisi quando inimici procul sint, quando sese offert defensio Patriæ, qui plurimorum authoritate comprobat rationes adducens; sed quia hæc omnia abundè resolvuntur ex dictis *à dicta quæst.9.& 10.* Ubi de intellectu textus *in cap. 2. cap. non minus, cap. adversus*,& aliorum,ubi hæc omnia, & alia explanantur;ideò longius non ego, Alia addit Daniel *in addit. ad dict. disp. 50. n. 12.*

7 Ad quartam quæstionis partem, quia poteris ab in le respondere ex his, quæ adduxi *supra q.12. & 22.* & proprius *sub quæst. 19.* Ubi egi de illa, an possit Princeps impedire Presbyterum à ministerio Sacramentorum tempore pestis; ideò breviter respondeo,ut quia non licet laicis disponere de Sacramentis,vel de spiritualibus,Suarez *contra Regem Angliæ lib.4.cap. 33. num. 1.* taliaque sint quæ ad Sacramenta, & fidem pertinent, & ad Divinum cultum, ut patet ex dictis per Alderan. Mascard. *de interpret. statutorum,conclus. 1 n.55.*

8 *& 56* Fa ina . *quæst. 8 n. 18 & 20.* † Nec etiam prohiberi possit, quin Ecclesiæ materiales ædificentur absque consensu Princip s,Riccius in pra-

9 x. *res.207.num 7.p.4.* Diana *tract. 2. p. 1.res.62.* de quo in textu nostro dixi. † Quid mirum, ut nequeat impedire spiritualem ædificationem templi, qualis est, ut quilibet fidelis pergat ad confitendum, & expianda peccata, ponens se ad pedes illius, vel alterius confessarii: ita in terminis Daniel *de nobilibus*, præ mittendo nonnulla generalia *de immunitate disp. 58. à num. 11.* quia si prohibeatur ægrotus condere testamentum, ad id negari non posse; ut si ego prohibeor accedere ad hanc, vel illam Ecclesiam, vel tractare cum hoc, vel illo Religioso, non prohibentur Ecclesiastici illi mecum loqui; & si prohibenr ego ad pedes eorum meas expiare culpas, prohibeantur illi me audire, & me Deo per Sacramentum pœnitentiæ reconciliare ex regula *l. an inutilis de acceptilationib.* ubi uno prohibito, aliud censetur prohibitum.

10 † Et facit pro hac doctrina, quia dum puniuntur, aut prohibetur laici, ne communicent cum Ecclesiasticis, aut aliqua obsequia eis non præstent, violatur indirectè, & per circuitum libertas Ecclesiastica, quod non licet, ut expressè patet *ex cap fin. de immunit. Ecclesiast. lib. 6.* Ubi glossa verb. *libertatis*, variè exemplificat Grass. *de effectibus Clericorum effectu 2 num 65. 358. & 359.* Diana *p. 1. tract. 2 res. 54.* Barbosa *in dict. cap. fin* Bonacina *ad Bullam disp. 1. quæst. 16. puncto 2. propositione unica num.4.* probat etiam Daniel *lib. cont. disp. 39. n. 5. 6. 8 9. 14.* qui *dict. disp. 58. n. 12. in fine* infert: quia si hæc ita procedunt in temporalibus, quanto magis in spiritualibus.

QUÆSTIO XLVII.

An emptio facta à Principe,ne Ecclesiasticus emat, violet libertatem Ecclesiasticam? An constitutio, ob quam redditus Archiep scopi minuuntur, sit contra libertatem Ecclesiasticam? Et an Ecclesiastici possint conqueri de statuto imponente gabellam vendentibus rem immobilem? An lex Lusitana possit juste aliquid Clericis statuere? Et an excommunicentur in Bulla cœnæ exigentes gabellas à Clericis sponte solventibus? Ubi aliquid de gabella carnis?

SUMMARIUM.

1 *Libertas Ecclesiastica frangitur, si Princeps prohibet, ne Ecclesiastici emant, vel si ipse emeret tali prætextu* n 4.5.6.7.& 8.

3 *Paria sunt habere non posse, aut cum magna difficultate.*

4 *Res, quæ sunt in manibus Principis, non sunt in libero hominum commercio.*

5 *Venditio de Jure communi est libera.*

6 *Libertas Ecclesiastica infringitur, dum prohibitiones, vel emptionis objectum adversus Ecclesiasticos fit.*

7 *Ecclesiastici prioris conditionis fient, quam laici si eis tolli posset convictum politicum.*

9 *Clerici possunt à Principe prohiberi, ne emant quæ necessaria sunt ad usum publicum Reipublicæ,* & n. 15.

10 *Statutum prohibens vendi Ecclesiasticis certo casu, vel modo valet,* & n 17.

11 *Victualium delato ad civitatem prohiberi potest ad evitandam pestem, vel si impedirentur fures, ne deferrent.*

12 *Hæreticum receptans, consanguineus non incidit in excommunicationem.*

13 *Receptatores ob res tuendas suas,& ex aliis causis, num excommunicentur* & n. 14.

14 *Latro spolians eunem ad sanctam sedem, non incidit in censuram.*

15 *Statutum, vel actio bonum publicum respiciens principaliter, non est contra Ecclesiæ libertatem, si non fiat animo lædendi eam; secus si justa causa non adest* n. 16. & 7.

17 *Prohibitum aliquid ob malum prohibetur etiam qualibet actio sub illo genere contenta.*

18 *Statui à Principe nequit, ne subditi molant hunc, vel illi Clerico particulari.*

19 *Offendens Clericum unum, omnes offendit. quando agitur de his, quæ competunt omnibus.*

20 *Libertas Ecclesiastica læditur quando tolluntur privilegia à Deo, ab imperio, Pontifice, seu jure Ecclesiasticis concessa, vel quando impediuntur.*

21 *Libertas Ecclesiastica læditur, quando aliquid prohibetur Ecclesiasticis, quod nec Divino, nec humano Jure est eis prohibitum. Et quando tollitur facultas actuum, qui fundantur in libero arbitrio; & quando Ecclesiastici redduntur timidiores directè, vel indirectè,* & n. 22.

23 *Venditio*

23 *Venditio laicis probibita, facit, ut probibeatur Ecclesiasticis emere.*
24 *Principes nequeunt probibere, ne vendant laici bona Ecclesiasticis, etiam si probiberentur non subditis vendi, quatenus decretum extenderetur ad Ecclesiasticos.*
25 *Ædificare Ecclesiastici à Principe probiberi nequeunt.*
26 *Res suas quilibet relinquere potest Ecclesiis.*
27 *Constitutio, qua redditus Archiepiscopi, seu alterius Ecclesiastici minuuntur, est contra libertatem Ecclesiasticam: Ubi de triènto speciali, quod solvebatur ad portam civitatis.*
28 *Statutum imponens gabellam vendentibus rem immobilem, non infringit libertatem Ecclesiæ, & quare n. 29.*
30 *Lex Lusitana* lib.2.ordinsm.ꝭ.20 *expenditur* num. 31. *quatenus videtur probibere pascua Clericis, & præcipere, ut illi conveniantur super calumniis, & salario famulorum coram laico judice* n. 31. & 33.
31 *Laicus ex delegatione Pontificis, queit cognoscere de Clericis, & bonis eorum.*
32 *Papa nequit delegare laicis omnia negotia Ecclesiastica; aliqua verò sic.*
33 *Clericus lege Lusitana convenitur coram suo judice quoad pœnam criminalem, & damni dati.*
34 *Exigentes gabellas à Clericis omnino sponte solventibus, non excommunicantur, Et quare* n. 35. & 36.
35 *Donare potest Clericus gabellas, sed quomodo* n. 37.
38 *Carnis gabella in quo sensu non gravet Ecclesiasticos* n. 40.& 41.
39 *Vinum Clericus deferens, tenetur ad pœnam.*
40 *Clericus tenetur observare statutum probibens extractionem, & quod vetat introduci extra, Vina.*
41 *Immunitas quatenus lædi possit, aut non contrabendo.*
42 *Clerici non gravantur Carius emendo per taxam, ut* n. 43. & 44.
44 *Taxa pro pretio rerum differt à tributo.*

1 AD has omnes difficultates facilè per *supra dicta à quæst.* 1. textus nostri, abundè responderi potest, si longè agere cupias; sed ego colligens propriam doctrinam ex jam ante adductis in præcitatis locis, existimavi resolutive loquendum.

2 Ad primam igitur, quia per adducta *supra q.* 7. *in fine, & quæst.* 8. *per totam*, Ubi de legibus amortizazionis, & ne immobilia transeant in Ecclesiasticos, *& ibi quæst* 9. *à num.* 1. *an Principes scilicet possint statuere, ne laici vendant Clericis, ne molant, aut coquant, vel ne exhibeant aliqua servitia*. Respondeo, quod si Princeps prohibet, ne Ecclesiastici frumentum emerent, vel aliqua vicina prohiberet eis vendi, vel emeret ipse hoc fine principaliter inspecto, statim eis tolleret, seu impediret privilegium emendi. & Jus congrui, quod eis Jure communi competit, de quo dixi *sub dict. quæst.* 7 vers. *ad tertiam*, libertas violetur Ecclesiastica; eo quod paria sint non admittere venditionem, vel admittere cum majori difficul-
3 tate. † prout paria etiam sunt habere non posse, vel cum magna difficultate, Bald. *in l. materna.* *n.* 17. *Cod. de rei vind. l. naturalem ff de acquirendo rerum dom.* econtràque dicamus eam rem obtinere quam facilè obtinere possumus, ut *in encbirid. par*, vel simili verbo *babere non posse*, dicanquè glossa *in cap quamvis* verbo *contineatis de offic. ordin. lib.* 6. *& encherid.* verb. *facere difficulter*, ut paria sint facere non posse facilè, vel non facere posse.

Deinde quia ex tali prohibitione, liberum com- 4
mercium prohiberetur, prout ex emptione: nam,
ea, quæ sunt in manibus Principis, non sunt in
libero hominum commercio, & libera facultate,
ut experientia docet; & sic per emptionem frumenti,
vel alterius rei, quam faceret Princeps
liberum commercium emptionis, & venditionis
impediretur, Socinus *cons.* 56. *num.* 2. *lib.* 1 Valer.
Reginald. *lib.* 9 *cap.* 23. *sub. num.* 358. Marius Al-
terius *super Bulla* vers *respondet Petrus fol.* 706.
Tuschus vers. *libertas num.* 100. & 108. & alii 5
subditique cogerentur non vendere, vel vendere
ipsi Principi, cum de Jure communi venditio sit
libera Et quia Ecclesiastici redderentur timidiores
metuendo, nedum emerent, Princeps ægre
ferret per doctrinam Surdi *cons.* 2. *num.* 25. *lib.* 1.
& multo timidius omnia agere cogerentur videntes
objectum Principes versari in privando eis
commodis, cum civibus, tum Religiosis concessis,
& quibus uti quilibet potest ut patet per Jura *in
cap. gravamen de sent. excomm. lib.* 6 *clem.* 1. *de excessibus
Prælator, cap. quant de privileg.* & laici
deterreri: ex his etiam possent ad intrandum Religionem,
& econtra audaciores ad illos forsan
infestandum.

Item quia indirectè violaretur libertas Eccle- 6
siastica, dum prohibitionis, vel emptionis objectum
esset adversùs Ecclesiasticos, & respectu
ipsorum prohibitiones, seu emptiones fierent: ita
Suarez *in tract. de defens. fidei contra Regem Angliæ
lib.* 4. *de immunitate cap.* 22. *n* 11. *usque ad*
19 Reginald. *lib.* 9. *c.* 23. *sub n.* 358. † Ubi quod si 7
possent Ecclesiasticis tolli spectantia ad convictum
politicum, essent pejoris conditionis, quàm
alii, Tuschus *conclus.* 342 *n.* 137. Lapus *alleg.* 92.
n. 3 & sic fieri contra libertatem Ecclesiasticam,
docent Riccius *in praxi rerum quotid. resol.* 207 *p.*
3. *n.* 5. in terminis nostri dubii Daniel *de nobilibus
in lib. contr. disp* 9. *per totam, & à n.* 27 ubi *num.*
28. cum Grass. *de affectib Cleric. effectu* 2 *n* 345.
& cum Felino *in textu nostro n.* 86. & per doctrinam
Albæ *cons.* 8. *n.* 16. † ait quod si prohiberelai- 8
cis, ne Ecclesiasticis venderent frumenta, vel vina,
vel Princeps emeret, ne Ecclesiasticis emere
possent, constaret de difficultate in primo casu
ob prohibitionem; & in secundo quia nullus peteret
à Principe quod sibi venderet, si non vellet,
nec contrà eum ob reverentiam lis Juris congrui,
ob bona stabilia, vel aliud judicium intentaretur;
indeque esset, ac si Ecclesiastici non possent emere,
ut in terminis. quando Principis requiritur
consensus Doctores tenent *in cap. filius de testam.*
Felin. & Grass. adducti, & ex aliis fundamentis
comprobant adducti à Daniel *dict dis.* 39. *à n* 35.

Fallit tamen relata doctrina, quando bona v. g. 9
essent necessaria ad usum Principis, veluti ad
muros extruendos, vel si essent in confinibus,
vel tractaretur de domibus ad usum publicum
destinatis, quæ in clericos translatæ
non possent amplius conduci, vel ne cum majori
incommodo, & impendio, vel exteri possidentes
aliquid in publicum præjudicium moli-

rentur; quia tunc à Principe possent emi, vel prohiberi, ne Clericis venderentur, ut dixerunt hic Felinus *n.* 88. ubi Decius *n.* 55. vers. *similiter* Alterius *super Bulla lib.* 5. *fol* 699. vers. *quarto dubitatur* Laderch. *cons.* 103. *num.* 1. vers. *est lex municipalis*, ubi pluribus Graff *de effectib. Cleric dicto effectu* 2. *num.* 344. Daniel *supra dict.*
0 *disp.* 39. *num.* 40. † dicens cum, Domin *in cap. fin. de immunit. Eccles. lib.* 6. Decio *hic num.* 55. Alterio *disp.* 16. *de excommunic. Bulla lib.* 5. *cap.* 5. Ut ex adductis declarat Surdus *cons.* 2. *lib.* 1 *n* 41. aliquam actionem in aliquo individuo non esse semper malam; & sic statutum prohibens vendi Ecclesiasticis certo casu, vel sub certo modo, valere.

1 Et confirmatur limitatio, quia ob annonæ egestatem prohiberi potest delatio victualium ad Curiam, veluti, ad evitandam pestem, vel si impedirentur fures, ne deferrent, & aliis casibus, quibus bona fide, & intentione, prohibetur delatio victualium; non autem hujusmodi, ut hujusmodi delatio impediatur, ut post alios Bartholom. Ugolin. *in tract. de cens. Pontifici reservatis p.* 2. *cap.* 8. §. 4. *num.* 1. Sayro *in Thesauro lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 4. Reginald. *in praxi. lib.* 9. *cap.* 19. *num.* 306. *notab.* 2. Daniel *dict. disp.* 39. *sub. n.* 41.
2 † Ubi etiam exemplificat in receptante hæreticum ob consanguinitatem, qui non incidit in excommunicationem; quia non dicitur favere hæ-
3 resi. † prout, nec receptans ob suas res tuendas, vel ob communem utilitatem, nec discurrentes mare causa negociationis, si oblatam expoliant navim, nec arma infidelibus tradens, ut eum adjuvent, & defendant, nec juridice interficiens euntem ad Sanctam, Sedem, & in aliis casibus, quos congerunt Ugolinus, Sayrus, & Reg. sup. Alterius *disp.* 12. *de excommunic. Bulla lib.* 5. *cap.* 1. *fol.* 645. *col.* 2. *in fine, & fol.* 646. *col.* 1 *in princ.*
4 *& col* 2. vers. *minus quoque.* † Nec Latro Spolians euntem ad Sanctam Sedem, Reginald. *dict. lib.* 9. *cap.* 19. *numero* 315. *in* 3. *notab.* qui omnes, & Daniel idem dicunt de offendente litem habentem in Curia Romana, & non offendat ob citationes, & monitoria, sed alias ob causas, ut per Ugolinum *p.* 2. *cap.* 13. vers. *qui ve illa simpliciter sub.* vers. *excipitur. tamen.* Sayrus *ubi sup. cap.* 14. *n.* 8. *& cap.* 16. *num.* Regin. *in dict. lib.* 9. *c.* 16. *n.* 310.

5 Itaque si adsint debitæ circumstantiæ non violabitur libertas Ecclesiastica ex eo, quia statutum, vel actio principaliter bonum publicum respiciens, nec facta eo animo ut violatur libertas Ecclesiastica, nec super eo, quod sui natura illi deroget; licet per accidens damnum inferat, non reprobetur, ut dicunt Suarex *contra Regem Angliæ lib.* 6. *cap.* 22. *à n.* 12 Daniel *supra n.* 42. comprobans ex adductis casibus, & ex Ugolino *dicta p.* 2. *cap.* 15. vers. *nec non qui stat.* §. 4. *n.* 2 *fol.* 360.
6 † Secus autem si hujusmodi justa causa non adesset, nec aliquo universali, & publico bono inspecto, solùm illuc digeretur ipsius statuti materia, ut Ecclesiastici hac, vel illa facultate privarentur; & sic ex se, & ex sui natura, & non per accidens illorum Juri derogaretur, ut declarant Marius Alterius *de excommunic. lib.* 3. *disp.* 16 vers *quod verò spectat.* Reginald. *dict. lib.* 9 *cap* 23. *n* 359. vers. *ex prava intentione.*

7 Quare affirmo cum eodem Daniel *dict. disp.* 39. *n.* 40. vers. *& propter ea dicta à num.* 1. procedere, quando prohibitio, vel emptio fiant, eo tantùm inspecto, ut Ecclesiastici excludantur: nam si ob alias causas licitas jam proximè adductas non essent mala, nec reprobata; etenim quando aliquid, ut malum, prohibitum est, prohibetur etiam quælibet actio sub illo genere contenta; nec enim ulla potest esse substantialis differentia, quod non possit aliquid in genere fieri; & quod possit fieri in aliquo casu particulari, veluti prohibetur per canones suprà relatos, † quod non 18
possit præcipi subditis, ne bladum molant Ecclesiasticis, ut latè tradit Grassius *de effectibus Cleric. dicto effectu* 2. *n.* 358. Daniel *dict. disp.* 39. *n.* 38. *&* 39. inferentes, ut non possit prohiberi, nec molant huic vel illi, de quo latè dixi *sup. q. & in cap.* 6. *q* 1. Quia qui in uno offendit, factus est omnium reus. † Et quia qui unicum Cleri- 19
cum offendit, omnes offendit, *Cap olim de injuriis, cap. si diligenti de foro comp.* Ubi latiùs à probavi. Lapus *allegat* 92. *n.* 2. Felin. *hic n.* 69. vers. *secundo decidit*, ubi Decius *n* 5. Alder. Mascard. *de interpret. statutor. conclus.* 1. *n.* 89 Tuschus in verb. *libertas conclus.* 342. *n* 17. *&* 18. Grass. *dicto effectu* 2. *num.* 71 *&* 72. Riccius *in praxi rerum quotid. Eccles. dict. res.* 207. *num* 6. *& sub. n* 9. *dict. p.* 3. quod declarant Lapus *dicta alleg.* 92 *n.* 2. 3. *&* 6. Tuschus *dict. conclus.* 342. *n.* 21. 25. *&* 53. Barbatia *cons.* 31. *num.* 1 *lib.* 4 Daniel *num.* 39 *disp.* 39. quando tractatur de his, quæ competunt omnibus, secus si privato Jure. † Tunc 20
ergo libertas Ecclesiastica læditur, quando privilegia à Deo, ab imperio, à Pontifice, aut à Jure communi Ecclesiasticis tolluntur, aut impediuntur, aut quando Ecclesiasticis ea, quæ de Jure competunt omnibus tolluntur, seu impediuntur in totum, vel in partem, vel impediuntur ea Ecclesiastici agere, quæ de Jure communi vel canonico, vel civili, cuilibet competunt; & sic libere agi & libere pati. † Et quando Ecclesiasti- 21
cis aliquid prohibetur, quod nec Divino, nec humano Jure eis prohibitum est, sive spectet ad esse naturale, sive spirituale, sive ad operari sive recipere, sive ad quodcumque aliud. † Vel etiam 22
quando tollitur, aut arctatur facultas actuum qui fundantur in libero arbitrio, ex *l. cum. ita legatum ff. de cond. & demonstrat.* Ancharranus 145. *sub. num* 7. & quando Ecclesiasticis redduntur timidiores directè, vel indirectè, expressè, & clarè, vel tacitè per circuitum, ut ex jam ante actis *à quæst.* 1. Uberrimè probatur, & docent Covarruu. Grass. Lapus, Alderan. Mascard Alterius, Reginald. & alii infiniti, quos refert Daniel *dict. disp.* 39. *à n.* 1. *per textum in auth. Cassa, & irrita cod. de sacrosanct. Eccles. in cap quanto de privileg. in cap gravamen de sent. excommunic. in cap. noverint eodem tit.* Ubi D D. & in textu nostro.

Unde pro completa cognitione difficultatis, 23
dico quod, dum prohibetur laicus vendere, prohibetur Ecclesiasticus emere; & sic impeditur liberam facultatem disponendi de re sua, & libertatem emendi; & sic Clericis ea, quæ cuilibet competunt, ut competit emere, & vendere, *l. nec amore, Cod. de Jure deliberandi, l. quamvis in fine princ. ff de action. cap. fin. de immunit. Ecclesiar. lib.* 6 Socinus *cons.* 56 *numer* 2. *lib* 2. Bartol. *in l fin cod. de sacrosanct. Ecclesiis num,* 10. Ubi dicit esse notandum, Angel. *cons.* 48. *numer.* 3. Anchar. *dict. cons.* 55. Bobadilla *in politica lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 13. † Quare Grass. *de* 24
effectibus Cleric. dicto effectu 2. *n* 343 *&* 358. Daniel *dict.*

dict. disp.39.sub. num. 17. dicunt non posse subditis prohiberi quod non vendant Ecclesiasticis bonæ; idemque procedere, si prohiberentur vendi personis non subditis, quatenus decretum se extenderet ad Ecclesiasticos; quia sic indirecte Clerici prohiberentur emere, essetque excommunicationi locus, ut tenent DD. per dicta jura *in cap. noverint de sentent. excomm. cap. fin. de immunitate Eccles.* Ubi Joannes Andreas, Domin. & Franc. Felin. *hic n* 89. & 93. Decius *num.* 55. Abbas *conf.26 sub n.* 1. post longam disputatio-
25 nem, Albericus *de statutis p.* 2.*q.*2.*in fine.* † Ubi conclus. ultim. quod non potest prohiberi Ecclesiasticis quod non ædificant, Joannes *in dict. cap. fin. circa finem.* Domin. *col.*2. vers. *imma*, Ubi subdit, quod non est hæc permissio concedenda.
26 † Quia quilibet potest relinquere rem suam Ecclesiis, contra quas Tyranni diversas machinationes ingerunt, contra quos concilium generale *de rebus Eccles. non alien. cap. fin.* Bald. *conf.* 358. *lib.* 1 Alba *conf.* 8. *n.*9. Surdus *conf.*2. *n.*14. 15. & 34. Tuschus *conclus* 342.*n.*54. & 84. cum aliis Grass. *dicto effectu.*2.*n.*36. & alii, *vide sup. q.*20. & *quæst.*6.*n.* 8.

27 Ad secundam difficultatis partem ex dictis *à numero & à quæstione* 1. breviter respondeo, quod constitutio, ob quam redditus Archiepiscopi minuuntur, est contra libertatem Ecclesiasticam, & esse nullam, cum reprobetur ratione causæ finalis tendentis contra salutem animarum; & sic in specie de constitutione solvendi certum quid ad portam, quæ tendebat ad Archiepiscopi molendinum, cujus redditus idcirco minuebantur, docent Imola *hic col.*6.*post medium* sub. vers. & *per prædicta*, Felinus *n.* 103. Alderanus Mascard. *de interpret statutor. conclus.* 1. *n.* 33. 153. & 155. Alex *cons.* 210. *n.* 8. *lib.*2. & *conf.*211. *n.*2. *eodem lib.* Grammaticus *decis.* 110. *n.* 13. idem Alderan. Mascard. *n.* 11. Reginald. *in praxi lib* 9.*cap.*23.*n.*358. & 359. Tuscus *conclus.* 342. *n.*140. verb. *libertas*, Covarruv. *in reg. possessor.*2. *p. relect. cap.*4. *n.* 89. Ubi respondet ad Grassum contrarium tenentem, Marius Alterius *de excomm. disp.*16.*lib.* 5. *cap.* 3. vers, *decima dubitatio* Maceraten *resol.* 65. *n.* 7. *lib.* 1. Ubi similem casum adfert, Daniel *de nobilibus dicta disp.* 39. *numero* 9. cum allegatis, à Grass. *de effectibus Cleric. effectu* 2.*n.*310. Riccio *in praxi rerum quotid. Eccles. resolut.* 207. *n.*9. Ubi latè ante omnes Socinus *cons.* 247. *n.* 3. *lib.* 1. Tuscus *supra* cum aliis *n.*99. quod etiam debet extendi, si constitutio fieret contra alium quemlibet Episcopum, seu Ecclesiasticum inferiorem à paritate rationis, cum prædicti Doctores exemplificando in Archiepiscopos istos non excludant *per dicta suprà quæstione* 9. *à n.* 1. & *in cap.*6.*q.*1.

28 Ad tertiam quæstionis partem, an Ecclesiasticus possit conqueri de statuto imponente gabellam vendentibus rem immobilem; & quod nequeat conqueri docent Bald. in textu nostro *n.* 22. quando scilicet tale statutum inducit eis privationem lucri, loquens de statuto imponente gabellam vendenti bona stabilia non subdito, pulchrè Signorolus videndus *cons.*28. *per totum*, præsertim. *n* 12. 13. Barbatia *cons.* 30. *n.* 1. 4. 6. 10. & 16. *lib.* 4. Natta *cons.* 180. *n.* 5. & 515. *per totum* præsertim. *n.* 10. & *sub. n.*13. Abbas *in cap. quod Clericis n.* 28. *de foro comp.* & *cons.* 93. *n.*3. *lib.*2. Bursat *cons.*93 *lib.*1.*n.*29. Ripa *in tract. de peste tit. de præserv. remed. n.*120. Grass. *de effectib. Cleric. effectu.*2.*n.*343. Menochios *de arbitr. casu* 562. *n.*46. Daniel *de nobilib lib. contr. disp* 8. *n.*5. qui dicunt tractari de acquirendis per immunem, non de acquisitis, juxta quæ adimittimus pro regalibus *supra sub q.*14. *in fine:* quare relati à Grass. *lib.*1. *de effectib. Cleric. effectu.* 1.*n.*188. resolvunt quod tale statutum habet locum. † Et 29
confirmat Daniel ex eo quod non venditur, nec emitur res immunis; quia ego, cum id nulla lex, vel non dicat, alias licet privilegium exemptionis, tamquam personale personas non egreditur, *l. cum Patronus in fine ff. de leg.* 2. Roland. *cons.* 2. *n.* 10. 11. & 13. Natta *cons.* 139. vers. *in tertio dubio*, Matheus Brunus *cons.* 32. *n* 7. posset dici omnia, quæ emuntur, vel conducuntur, esse immunia à gabellis, esset absurdum, ut de Ecclesiasticis condentibus pascua universitatis, quoad onera teneantur, ut tradunt Abbas *cons.*6.*n.*2 Festas *de collectis p.*4.*n.* 48. Remigius Gonni *de charitativo subsidio q.* 74. *Reg. munus Reale, quod imponitur*; prout si statutum generaliter imponit datium cuicumque ad pastura accedenti, Grassis *de effectib. Cleric. effectu.* 2. *n.* 422. Daniel *disp.*8. *sub. n.* 6. cum aliis, dicentes; secus esse si de animalibus in specie Clericorum præcipiatur.

Ad quartam quæstionis partem, an lex lusi- 30
tana, possit aliquid Clericis statuere? Et quia video quod pro affirmativa sententia stat novissimè P. Baptista Fragosus è societate Jesu lusitanus *de Republica lib.* 1. *de legib disp.* 4. §. 4. *membro* 2. *per l. ordinam. lib.*2. *tit.* 1. §.20. *à n.*341. quatenus scribit legem lusitanam disponentem ibi posse *Clericos conveniri super calumniis coram judice sæculari, & super salario, ac servitio famulorum*, esse justam, usque receptam, ut constat ex concordia habita cum Rege Joanne. 1 *art.*86. *n.*156. & cum. Rege Pet. *art.* 16. *n.* 156. de qua Doctissimus Gabriel Pereira meminit 2. *p. manus Regia cap.* 39. *in princ.* & ex eo, quia leges civiles, seu statuta, quæ tendunt ad bonum commune, tam laicorum, quàm Clericorum, sunt servandæ à Clericis cum sint membra, & partes ipsius Reipublicæ: addens *numero* 343. inde fieri, ut lex, quæ pascuis consulit, providetque, ne prædia laicorum, Clericorumque ab animalibus vastentur, non possit dici contra libertatem Ecclesiasticam, etiam si aliquid disponat circa eorum animalia, ut tollatur ansa depascendi agros alienos: & ut compescatur libertas eorum, quas leges quæ laicis competunt à Clericis servandas, ut aiunt Perez *in l* 2. *tit.* 14. *lib.* 2. *ordinam.* & *in l.* 1. *tit.* 1 *lib.* 4. *col.*1333. & *col* 118. verb. *statutos*, Avandannus *de exequendis mandatis cap.* 13. *num.* 7. Salcedus ad Bernard Diez *cap.* 55. Matienco *in lib.* 1. *tit.*25 *glossa* 1. *n.* 1. & *glossa* 9. *n.* 1. *lib.* 5. *recopil.* & concludit à *n.* 344. *ex* §.29. *lib.*2 *tit.* 1. videri Clericos constringere ad pœnam ibi impositam applicandam civitati, vel oppido ob calumnias, hoc est *Coimas*; imò, & ut Clericus conveniri valeat pro pœna illati damni coram ædilibus *ex* §. 16. ibi *no que toca à pena civil*, alia adducens in comprobationem provenientia à jure naturali, ut prædicta lex de pascuis servandis, & lex prohibens venationem, ac piscationem certis temporibus, quæ bono communi consulunt, de quibus ordinatio lusitana *lib.* 5. *tit.* 88.

Sed quia jam à *q.* 1. resolutum latè sit, quali- 31
ter ad leges communes teneantur Ecclesiastici

eum laicis, & quali differentia illi nempè tan-
tumvis directiva; laici autem etiam vi coactiva;
ideo nunc breviter in puncto juris respondeo eas
leges lusitanas quoad vim directivam obligare
Clericos, non tamen quoad coactivam, & pœ-
nalem exequendam per ministros laicos, nisi ta-
men quoad utrumque delegetur ita à Summo
Pontifice: quo enim modo videtur amplecti suam
2 opinionem Fragosus *sub dict. n.* 141. † Dicens,
ut quamvis summus Pontifex non possit omnia
Ecclesiastica negotia submittere cognitioni alicu-
jus Principis sæcularis; bene tamen possit aliquas
causas committere ipsi, ejusque ministris, cum
in hoc non videatur committere, ut sint ordina-
rii judices, sed de legati ex Marta *p. 2. de jurisd.*
cap. 5. n. 32. cum aliis, qui dixit in hoc casu ju-
dice laico non judicare ex propria authoritate
Clericos, sed authoritate delegantis, sicut po-
test concedere laico potestatem conferendi bene-
ficia, ut dixi *in cap. quanto 3. de judic. q.* 5. alias
non item, nisi quatenus de pascuis, & de ani-
malibus Clericorum damna dantibus, dixi *supr.*
sub quæst. 14. *&* 40. & de piscationibus, vena-
tionibusvè sub nostra *q.* 1. & alia relata, & de
ordinationibus litium *supra quæstion.* 27. ac in
aliis.

3 Etenim ex eadem lusitana lege *dict. lib. 5. tit.*
87. *in principio* quoad pœnam ratione damni dati,
& quoad pœnam criminalem, patet convenien-
dum esse Clericum coram suo judice, ut fuisse
resolutum sæpè tradit idem Fragosus *dict. disp* 4.
§. 4. *membro* 2. *sub n.* 344. in Senatu lusitano;
quia cum hoc non expressè declaretur, & res
sit odiosà limitanda sit: *nos fertos de coimas*, Ut
ibi dumtaxat exprimitur: nam cum ibi agatur
de pœna, etiam criminali, personalique simul,
fit, ut utrumque petendum sit coram judice suo
competenti, qualis est Ecclesiasticus, uti concor
dant Joannes Gutierrez *pract. lib.* 1. *q.* 4. *n.* 1 Ubi
refert fundamenta non levia, lucas de Penna *in*
l. jubemus Cod. de navibus non excusand. lib. 11.
col. 2. vers. *hæc faciunt*, & consonat *lex Reg. Insit.*
lib. 3. *tit.* 11. *§.* 6. Ubi dicitur Clericum ratione
rei suæ non posse conveniri, nisi coram suo ju-
dice: ex quo infert Fragos. *n.* 344. *in fine*, ut cum
Clericus citetur ad resarciendum damnum rei,
non possit respondere, nisi coram suo judice;
etiam si conveniatur intra annum. Et hæc suffi-
ciant pro resolutione hujus dubii, & juxta di-
stinctionem prædictum intelliguntur Bobadilla
in politica lib. 2. *cap.* 18. *n.* 243. *&* 244. Daniel
in addit. ad suam disp. 8. *n.* 8. qui quatenus di-
cunt Ecclesiasticos non posse pacisci animalia abs-
que solutione Collectæ: addunt tutius esse quod
damnum petatur coram Ecclesiastico; & quæ ex
multis repetit idem Daniel *disp.* 7 *sub. n.* 6. quate-
nus dicit quod Clerici tenentur ad onera pascuo-
rum, & ad damna.

4 Ad quintam quæstionis partem, an excom-
municentur in Bulla cœnæ exigentes gabellas à
Clericis sponte solventibus? Et suppositis multis
à *quæst.* 9. adductis & *sub. quæst.* 1. Ubi ad censuræ
impositæ à jure communi, adhuc durent; brevi-
ter respondeo. ut quantumvis Bulla cœnæ Do-
mini canon. 18. excommunicet imponentes ga-
bellas Clericis, ab eisdem exigentes illis im-
positas, ut patet ex longè adductis *ad quæst.* 9.
& resolvit novissimè cum multis Daniel *de nobi-*
libus lib. contr. disp. 8. *à n.* 1. tamen hoc limitat
si Clerici sponte solvant cum tunc non cogi,

sed donare videantur, ac proinde liceat ab eis re-
cipere; ita docent cùm multis Ugolinus *de cens*
Pontif. reservat p. 2. in vers. *Bulla, seu imponi,*
vel augeri §. 1. *num.* 2. *fol.* 49. Filiuc *quæst. mo-*
ral. tom. 1. *tract.* 16. *&* 6. *de cens. in particulari*
cap. 5. *n.* 112 Anterius, & Sayrius *in thesauro*
lib. 2. *cap.* 19. Personal. *de gabellis numero* 96.
alios referens Grass. *de effectib. Cleric. effectu* 3.
n. 98 99. *&* 100. Ubi hanc esse magis commu-
nem testatur: licet secus quoad munerá perso-
nalia.

Et iterum comprobant relati Doctores, & 35
referendi, quia dum Clericus sponte gabellas sol-
vit, non obligatus censetur donare: argum. tex-
tus *in cujus per errorem ff. de reg juris*, Castrens.
in puncto cons. 423. *sub. num.* 1. *lib.* 2. Grassis, Say-
rus allegati; non enim est difficultas, ut Cleri-
cus possit donare, cum unusquisque rerum sua-
rum sit moderator, & arbiter, ut *in l. in re man-*
data ff. mandati cum similibus, in terminis post
alios Grass. *dict. effectu* 3. *& n.* 99. † Et ex eo, 36
quia, dum Clerici sponte solvunt nulla; quia
volentes afficiuntur injuria juxta *l.* 1. *§. usque ad-*
eo ff. de injuriis, Ubi Bartol. Albericus, & alii,
Riminald. Junior. *cons* 48. *lib.* 1. *num.* 51. Meno-
chius *cons* 237. *num.* 20. Grass. *supra num.* 100.
& eisdem rationibus Daniel *dict disp.* 8. *numero* 2.
5. *&* 6.

Et licet adversus hæc videantur quæ longè 37
scripsi *supra q.* 17. toto vers. *ad secundam*, quæ
poterant repeti pro enodatione hujus dubii: ta-
men existimo canones antiquos, de quo ibi non
loqui de solventibus spontanitate; quæ provenit
a mera donatione; & quando gabella imposita
non fuit à Principe laico contra Ecclesia-
sticos, sicut contra laicos; sed quando solùm-
modo in subditos: tunc Clerici, Ecclesiasticivè
voluntarie subintrant ad solvendam gabellam, ad
quam nec lege Regia, aliovè laicorum statuto
comprehendebantur; alias inquam, tamen cano-
nes ibi adducti, quàm Bulla cœnæ obstarent ad-
modum. Et sub hac distinctione intelligitur quod
dixi in fine dicti vers. & patet ex dictis hic in
vers. *ad tertiam.* in fine.

Ex his infertur ad gabellam super carne, ut is, 38
qui est immunis, non possit dicit ex dicta im-
positione, vel ex aliis seathei, cum oneretur non
exemptus, cujus omus emptorem ipsum exem-
ptum non tangit. † Ut in simili proposito dicunt 39
Cephalus *cons.* 553 *lib.* 4. *sub. sub. num* 81. Daniel
dict. disp. 8. *n* 8 prout dixerunt Baldus *cons* 61.
in antiquis lib. 1. Joannes de amicis *cons.* 18. *in*
fine, Roland *cons* 61. *num.* 22. *lib.* 1. de defe-
rente vinum Clerici, qui tenetur ad pœnam;
licet ad eam ad stringi Clericus non posset, nisi
à superiore Ecclesiastico. † Cum teneantur ex 40
dictamine rationis observare statutum prohibens
extractionem per ea, quæ allegat Carolus de
Grassis *dicto effectu.* 2. *à num.* 29. prout etiam de
statuto vent introduci extera vina, quod ser-
vatur in civitate Parnomi: & licet hinc inde Do-
ctores dissentiant, ut dicit Grass. *ibidem.* n. 316.
& 316. *&* Daniel *supra num* 9. *&* 14. Tu inquam
hoc ultimum resolves juxta quæ longè scripsi
supra quæstione 15. *in fine, & quæst.* 16. *à princi-*
pio. & de gabella super carne, & vino, aliisque
spe rebus *quæstione* 13. *&* 14. alia dico *infra quæst.*
seq in vers. *ad ultimam*, & ibi vers. *pro comple-*
mento.

Unde, etsi dicamus quod res temporales Ec- 41
clesiam

clesiam jure communi uti, uti dicunt Doctores per textum *in cap pervenit de censibus*, Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 131. *n.* 62. & ob id non possint exempti conqueri, quod facultas aliis competens, eis restringatur, cum contrahendo, tunc immunis nullo jure speciali, sed jure communi cum alii utatur, nec lædatur ejus immunitas, & exemptio, ut dicunt Barbatia *cons.* 30. *n.* 13. *lib.* 4. faciant quæ tradit per Grass. *de effectibus Cleric. effectu.* 2. *n.* 176. pulchrè Alderan Mascard. *de interpret. statutor. conclus.* 7. *sub. num.* 47. vers. *nec potest dici*, quia semper ea regula sit servanda: quod tibi non vis, alteri non feceris. † Nec
42 possit dici Ecclesiasticos privari per indirectum aliquo lucro, vel commodo; ob id, quod ob Principis prohibitionem carius ement, nec indirectè onerari cum tantùm causativè solvatur pretium ab emere volente, ut declarant Castrensis *cons.* 423. *lib.* 2. Feitas *de collectis p.* 4. *in princ. n.* 48. cum hic adsit non vis coactiva, qua obligarent leges civiles, quatenus tales, sed directiva, qua ligatur etiam Ecclesiastici vi juris naturalis, quatenus bonum commune spectatur Claus. Regia *lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 16. & 17. Bonacina *de legib.*
43 *disp.* 1. *q.* 1. *puncto.* 6. *n.* 30. 35. & alii. † Sed tu hæc, & alia similia admittes juxta quæ latè dixi supra à *quæstione* 1. de taxa rebus imposita, qua Clerici gravarentur, quia etsi de illis lex non exprimat qua de causa valeret dici Clericos per indirectum gravatos esse; juxta quam distinctionem admitti debent quæ latè sub involucro verbonorum scribit idem Daniel jam loquens de gabellis, & jam de lege taxante carnes, pannos, pisces, venationes, aucupia, & alia.

44 Et confirmatur ex his; quæ ipse Daniel tradit *dict. disp.* 8. *numero* 15. inferens, quod cum Ecclesiastici teneantur vendere eorum proventus secundum taxam Principis; licet vilius vendentes minus lucrentur, teneri exemptos multo magis ad emendum aliena bona pro pretio taxato, cum verè aliud plus, quod dicitur esse datium, verè non sit datium, sed pars pretii: argum. textus *in l. fin. ff. de contrah. empt* sicut in specie tradit Castro *dicto cons.* 423. & quamvis ipse Daniel illico ad *num.* 16. videatur loqui de collectis, & gabellis, debuit inquam distinguere, cum aliud sit taxam justam, scilicet, & pretia rebus assignari per Principem; juxta quam vivere Ecclesiastici debent illi se conformando, ut dixi à dicta *quæstione* 1. aliud inquam contributionem imponere juxta plura, quæ dixi à *quæstione* 9. cum aliis sequentibus, ubi de differentia inter utrumque casum, quod collecta, vel tributum est ultra taxam a lege, vel hominum communi æstimo superimpositio gravosa. Et videbis quæ dixi *supra quæst.* 37.

QUÆSTIO XLVIII.

An sicut libertas Ecclesiastica violatur legibus, & statutis laici legislatoris, violetur etiam, & actionibus? Et an hoc distinguatur ex onere impositio actui venditionis, aut omnino separato? Et cui horum teneantur Clerici, quando tributum imponitur? Et qualiter ad tributum pro sale; Et an grave peccatum sit frangere immunitatem Ecclesiasticam; etiam, si per plures annos, aut tempore immemoriali Clerici sponte gabellam solventes, in fine contradicendo, ad ejus solutionem congerentur? Ubi de decreto Regio super Registro vulgò *de coches* *n.* 40.

SUMMARIUM.

1 *Libertas Ecclesiastica violatur legibus, & actionibus. De primo modo* à num. 2. *De secundo* numero 4. *Et de utriusque differentia* n. 5.

3 *Leges objectivæ pugnantes contra libertatem Ecclesiæ, in jure præcipuè prohibentur.*

4 *Libertas Ecclesiastica infligitur manuum injectione, & per injuriam privatam in Clericos.*

6 *Excommunicatio Bulla cœnæ prodit contra statuentes, decernentes etiam indirectè adversùs libertatem Ecclesiæ, à qua non absolvuntur, nisi deleto statuto, & Papa certiorato, ut* n. 7.

8 *Gabella imposita, qualiter gravet, si imponatur actui venditionis, vel contractus, aut actui separato.* & numero 9. 14. & 15.

12 *Exempti comprehunduntur sub gabella imposita laicis, non animo gravandi Ecclesiasticos Et quid de consuetudine* numero 11. 13. & 14.

13 *Opinio qua sit amplectenda in conflictu opinionum.*

14 *Clerici conqueri non debent, quando impositio non fit per modum tributi, sed ut pars pretiis.*

15 *Clerici non onerantur, quando gabella non est imposita venditioni carnium, sed pecudi viva justa taxa, ut hic & resolvas, ut* num. 38.

16 *Gabellas tenentur laici solvere, quando res eorum sunt mixturatæ cum rebus Clericorum dolose.*

17 *Clerici tenentur manifestare res emptas Gabellario.*

18 *Gabella solvenda est à conductore, vel emptores asportantibus fructus emptos, sive conductos ab Ecclesiasticis, si actus est separatus; non si dependet* n. 19.

19 *Fiscus est immunis à gabella, sed non ementes, aut conducentes ab eo.*

20 *Domus constituta, ubi vendatur pannis, seu quid aliud, inde solvatur Principi certum quid.*

quid, num sapiat ad monopolium, sive tributam

21 *Salis tributum qualiter, & quando à Clericis Solvatur.*

22 *Regale jus non perditur; etsi Clericis earius vendantur.*

23 *Libertatis Ecclesiasticæ fractio parit peccatum mortale gravissimum.*

24 *Libertatem Ecclesiasticam lædentes, pluribus excommunicationibus inodantur* num. 25. & n. 35.

26 *Censura causa fractæ libertatis Ecclesiasticæ incurritur absque statuto, sola prohibitione vel decreto, aut præcepto, verbo tantùm* numero 26.

27 *Clerici sponte gabellam pluribus annis solventes, & exigentes, non excommunicantur, dum durat spontanea Clericorum voluntas* numero 28. *aliter si voluntas eesset* num. 29. 30. & 32. *& expenditur* n. 33. & 34. *aliter videtur* n. 38.

28 *Consuetudo exigendi gabellas excusat à pœna imposita à lege.*

29 *Consuetudo etiam immemorialis exigendi gabellas à* Clericis, *non excusat à censuris, nisi Papa approbet.*

30 *Solutio spontanea gabella, habet vim tacitæ concessionis; & inducit dispensationem.*

31 *Intentio omnium satis declaratur in id, quod habet tractum successivum.*

32 *Coactionis præsumptio tollitur ex geminatione actus simplicis, & quando exemptus facit se describi in æstimo, nec protestatur.*

33 Conventio, *sive pactum, inter Clerum, & laicum super solvendis gabellis, prohibita est, Papa inconsulto.*

34 *Statutum intendens collectare Ecclesiasticos simul cum laicis, etiam si adderetur promissio de restituendo, Ecclesiasticis prohibetur.*

35 *Solutio spontanea gabellarum, non excusat* Clericos *a censuris, si fiat ex usurpata jurisdictione: secus si juris conservandi, & pie inducta, ut* n. 36.

37 *Gabella quædam super arietibus, & in carne mortua, qualiter permittetur ad debellandas hæreticorum Classes. Distinguitur* numero. 38.

39 *Curruum vulgò* Coches *registratio & super habentibus gabellas ducatorum* 100. *Hispaniæ facta anno* 1658. numero obliget *Clericos.*

1 AD primam quæstionis partem affirmativè respondeo, scilicet duobus modis violari Ecclesiasticam immunitatem legibus, & actionibus. Primo modo, quando leges conduntur, vel statuta adversùs libertatem Ecclesiasticam juxta longissimè adducta à *quæst.* 1. hujus tractatus cum cæteris sequentibus, quod
2 iterum modis duobus contingere potest. † Primo quando lex specialiter dirigitur ad personas, vel res Ecclesiasticas, vel si sit generalior ad eas, peculiariter extenditur, quia repugnat libertati Ecclesiasticæ; etiam si id, quod disponit non sit contra Ecclesiasticæ commoda Princeps enim, qui in Clericos jurisdictionem non habet, se tamen superiorem exhibet; ita ut hæc contrarietas in objecto legis, & in ipso actu præcipiendi consistat; sic ut formaliter possit vocari contrarius libertati Ecclesiasticæ.
† Secundo modo, nempè, ut aliæ leges pos- 3
sint dici contrariæ objecticæ, quia præcipiunt aliquid fieri contra statutum Ecclesiasticum, ejusvè exemptionem, sive laicis respectu Clericorum præcipiatur, veluti quod à Clericis exigant tributa, & quid simile, sive ipsis Clericis quod solvant, vel compareant, & possit dici esse tunc repugnantiam formalem, & objectivam: & has inquam leges quæ objectivè sunt contra libertatem Ecclesiasticam in jure, præcipuè prohiberi constat *in cap. noverit de sent. excommunic.* & in aliis juribus, & legibus jam *a q.* 1. adductis.

Nec solis legibus libertatem infringi, sed 4
etiam per actiones, & facta patet, ut per manuum injectionem, per privatam injuriam, & actiones contra immunitatem Ecclesiasticam juxta ea quæ dixi lata sub *tit. de judic. & foro comp.* & dicentur *in tit. de sent. excommunic.* & in aliis
locis. * Ado tamen distingui violationem, quæ, 5
vel in legibus, vel in facto consistit, maximè in ferendis legibus Primo quando fit, vel disponitur aliquid manifestè contra Clericorum exemptionem, ut si præcipiatur Clericos sub tributis comprehendi, vel si citetur Clericus ad comparendum coram laico. Secundo per circuitum id agitur; hoc est indirectè, & tacitè justa quæ adduxi *quæst. præced.* quare Marius, Altcrius super Bulla *disp.* 16. *lib.* 5. *cap.* 3. *fol.* 688. *& disp.* 14. *cap.* 1. verbo *& aliorum decretorum* Ugolinus *de censur. Pontif. reservatis cap.* 15. in § *Bulla* incip. *nec non qui statuta lib* 3. *per totum,* Daniel *de nobilib. lib. contr. disp.* 17 *sub n.* 14. *&* 15. † Dixe- 6
runt ad proximè relata respoxisse Pontifices, dum in sæpius adducta Bulla cœnæ reservando excommunicationem, excommunicant facientes statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, aut alia decreta in genere aut in specie quavis de causa, aut quæsito colore &c. quibus supprimatur, infringatur, aut tollatur directè, vel indirectè in toto, vel in parte Ecclesiastica libertas; & prout latius in Bulla: ex cujus verbis statuta municipalia quamlibet constitutionem, decretum, aut statutum, aut per viam statuti, aut præcepti, sententiæ, vel commissionis, aut alio modo contra omnes Clericos emanatum, vel in specie contra aliquos cum limitatione, vel sine libere, aut aliquo colore, vel fictione: quæ omnia contingunt ne explicando hic fastidiosi videa-
mur per casus à prima quæstione adductos. † Et- 7
enim concludunt Doctores non absolvi à tali excommunicatione legislatores, sive statuentes, aut decernentes, nisi statura deleverint, & de hoc Pontificem certioraverint, ut ex Bulla resolvunt Daniel, & Riccius *in praxi rerum quotid. Ecclesiast. p.* 3 *numer.* 10. *res* 207. Sed his omnibus addo cum Bonacina *ad Bullam disp* 1. *quæstione* 10. *punct.* 16. *& quæst* 16. *sect* 1. *p* 4 *de excommunic.* Daniel *in addit* 40. *disp numer* 4. *& sub disp.* 93. *num.* 38. ut violetur libertas Ecclesiastica, etiam verbis, non condito decreto, cum sufficiat simplex prohibitio, aut præceptum juxta *cap. fin de immunit. Eccles. lib.* 6. quæ reservata non est prout quando sit statutum.

Ad secundam quæstionis partem, respondeo 8
breviter sub distinctione: nam si onus est impositum venditionis, & contractus actui, posset se extendi ad ementem immunem, secus quando onus impositum est omnino separato: ita distinguunt

gnunt Daniël *lib. contr. disp* 8. *n.* 11. post Bald
Joannes de Amicis *cons.* 18 *num.* 13. & 17. Ga
briël *cons.* 161. *lib* 2. *numer.* 3. Rolandus à Valle
cons. 51. *n.* 18. & 19. *lib.* 4. dicentes ut emptor
conqueri non possit, etiam Ecclesiasticus, si in
separato actu veniti introductioni quoad pannos
V. G. & necationis bestiæ quoad lanium, qui
postea vendunt, vel donant de quo latè dixi *quæ*
à n. 17. & 25. *ibi leges.*
9 Quæ distinctionum sub obscura videatur pote-
rit expendi doctrina Thomæ Sanchez *lib* 2. *con-*
sil. tom. 1. *dub.* 56 & *in disput. n* 16. Daniel *in ad-*
ditionib ad dict. disp. 8. *sub. n* 3. vers. *nunc vero n.*
42. quatenus dicunt impositionem factam super
extris quoad Ecclesiasticos, esse injustam, cum im-
ponatur pro tributo: nam si tale non esset, totum
pretium solveretur Domino merces declarantes
exemplo, quia si libra carnis venditur viginti
maravetinis, & decernatur eam vendi viginti
duobus, & omnibus, docent tunc quidem non
adesse causam, cur Clerici non querantur; sed
si illa duo super addita solvenda decernerentur
per modum assisii ob publicam aliquam causam,
jam esse tributum; quod injustè à Clericis absque
conditionibus requisitis affirmant: & ita etiam
tenuisse valde Doctos, & recentiores.
10 Unde fiat, ut si impositio fiat laicis, non ani-
mo Clericis injuriandi, & extorquendi ab im-
munibus, & exemptis, sed ad providendum ne-
cessitatibus; sic ut impositio nihilominus fieret,
etiam si exempti, & Ecclesiastici non adessent:
tunc exemptos quoque comprehendi, & maxi-
mè etiam si possent alibi id emere; licet non ita
commode, docent, tum in aliis casibus, tum de
impositione super carne respectu Ecclesiastico-
rum Sylvester *in summa verb immunitas* 1 *n.* 22.
vers. *quantum posito.* Ricard. *in quodlibeto tom* 2.
q 30. *col. antep. circa medium* verbo *possent ta-*
men, Rosella verb. *pedagium n.* 17. Hostiens. *in*
summ. lib. 6. 2. *p. tit.* 3. *art.* 3. vers. *possunt tamen*
col. 5 Angel. *de Claus. in summ.* verb. *immunitas.*
1 *n.* 42 vers. *quid de gabella*, quæ ponitur super
carnibus Medina *de rebus restit. q.* 15. *art.* 3. vers.
ex his Ripa *de Eccles. ædificand. aut reparand.*
re ... 2. *n.* 5. vers. *prædictis*, & *n.* 6 alias
responso 68. incipit *ex præmisso themate*, ubi de
datione vini, quod minutatim venditur, & car-
nium: & sic judicarum Castrens. *cons.* 423. *lib* 2.
præcipuè vers. *ex quibus patet*, ubi informationi
c. fu de Clerico ad minutum vendere, Festas *de*
collectis p. 4. *n.* 48. Purpurat *cons.* 50 *n.* 4. *Ster. &*
f. ... *quod vult.* bene Burfatus *cons.* 1 *n.* 9. *lib.* 2.
Azeved. *in lib* 8 *tit* 18 *lib.* 9. *recopil. n.* 5. vers.
sed ets Ignatius Lassartè *de decima vendit. cap.* 19.
Ubi sicut Azevedus loquatur de datio carnibus,
cunctisque aliis comestibilibus imposito, dum
venduntur solvendo ab emente; & sic servari Le-
lius Zechius *in tract. de Republica Christiana sub.*
cap. 29 *tit. de privileg. Clericor.* sub verbo *aut ga-*
bellæ sunt folio 286. Bovadilla *in politica cap* 18.
n 270 Contrad. *respons.* 136. *in addition.* verb.
Clerici tenentur. Carolus de Grass. *in tract. de ef-*
11 *fectib. Cleric. effectu* 2. *n* 288. † Ubi quod Cleri-
ci tenentur pro vino, quod vendunt ad minutum,
& pro carnibus, si consuetudo adsit Sygnorol
cons. 82. *n* 7. & 8. de gabella vini in doliis in-
cluso, Boërius *decis.* 296. Ubi gabella vini quod
Ecclesiastici vendunt ad minutum, Roderic *ca-*
non, regul. quæst *tom* 2. *cap.* 74 *art* 7. &
art. 23. Daniël *dict. disp.* 8. à *n.* 17. qui prædictos
referens, ait hanc opinionem, ut magis commu-
nem esse amplectendam per textum *in l. fin. Cod.*
de pæn. cum Zephalo *cons* 309. *n.* 75 Marcian.
variar. res. 59. *casu.* 10. vers. *præterea in omnem*,
& *res.* 102 *lib.* 2 *n.* 22. Rota *in novissimis decis.*
49. *n.* 8. *p* 2. in praxi ab eo non recedendum,
Parisius *de resignat. benef. lib* 9 *q.* 7. *n.* & 8.
† Et quia in conflictu opinionum in ea sententia
amplectenda, quæ magis placet, vel quæ magis 12
vera putatur, ut dicunt DD. *in cap. litteras de*
restit. spol. Azor. *instit. mor. lib* 1. *cap.* 16. vers.
secundo quæritur. & 6. *quæritur.* Alterius *de cens.*
disp. 16. *lib.* 5 *cap.* 3 *pag* 69 ... *col.* 6. *litteram* 6.
Navar. *cons.* 4. *n* 6 3. 9. *de usuris lib.* 5. *decret.*
Alex *cons.* 76. *n.* 10 *lib.* 2. † Et quia ob longævam 13
consuetudinem hominum memoriam exceden-
tem regulariter attenditur jus exigendi collectas
ex Navarro *in manuali cap.* 17 *sub n.* 20 2. Burfat.
cons. 161. *lib.* 2. *n.* 19. Festasio *de collect. p.* ... *tit.*
an, & quando forens à *n.* 22. & cum infinitis
aliis Daniel *dicta disp.* 8 à *n* 20. & 30. Ubi *n.* 23.
quod consuetudo immemorialis, licet onerosa
Ecclesiæ, valeat, ut post alios tradunt Petr. Ur-
ries *de Clerici cognit. p.* 1. *n.* 145. & quando opi-
niones sunt dubiæ, Duenes post alios *reg.* 100.
limit. 1. Covar. *pract. cap.* 31. & *sub. n.* 5 vers. *juris*
etenim & Riccius *in praxi res* 171. *sub. n.* 1. di-
centes etiam, quod non obstante prohibitione
juris positivi, attenditur consuetudo in contra-
rium, Augustin. Barbosa *de potest. Episcopi al-*
leg. 93. *n* 30. Juxta quæ etiam dixi *in Rub. & in*
cap. fin. infrà de consuet.
Sed pace inquam tot Doctorum tu dices, ut 14
quando taxa, sive impositio non sit per modum
tributi, sed ut pars pretii, sic ut ex eo pretio, ni-
hil detur in publicam utilitatem. Sed tantum ven-
ditori; ita ut etsi impositio fuerit aucta; non tamen
sic auctum pretium carnium ipsorum, ita ut tunc
posset fortè dici, quod non debent Clerici con-
queri: nam ut dixit Sanchez *disp* 16. hu-
jusmodi impositio, non est datium, sed pars pre-
tii Daniël *in addit. disp.* 8. *sub. n.* 3. & 4. Ubi
n. 6. ait non dissentire ad hoc Dianam *p.* 1. *tr.* 2.
res. 46 & 83. cum supponat pretium rei augeri
in favorem Reipublicæ cum & *res.* 49. distinguat
inter onus impositum ipsi contractui venditionis,
& emptionis; & sic Clericos respiciens, licet
nulliter, aut vero actui separato à venditione,
puta exportatione vini; quo casu dicit valere;
sequuntur Capiblancus *in proœm.* 2 à *n.* 29. &
in puncto videtur loqui Salon 2. 2. *q.* 78. *art.* 4.
contr. 3. *sub. n.* 12 † Dicens Clericos non one- 15
rari in carnibus, quando gabella non est impo-
sita venditioni carnium; sed pecudi vivæ quan-
do dicitur à venditore; & Dominicus Puteonus
ad Bullam *in cap.* 5. *de excommunic. imp. no. peda-*
gia sub *n* 30. Ubi supponens adesse domum sa-
lis, aut similium, ex qua Dominus loci à ven-
dente exigit taxam, dicit quod si venditur majo-
ri pretio, ob illam taxam, damnatur venditio;
quia major expensa est onus pertinens ad empto-
res, quod dicitur gabella. Tamen si non excedi-
tur justum pretium, sed lucrum tantùm exigitur,
ex quo solvitur taxa, tunc non contrahi cen-
ram.
Et hæc possunt sic admitti juxta quæ dixi à 16
quæst. 1. de legibus taxantibus pretia rerum, vel
de imponentibus gabellis, quibus gravantur sub-
diti & perinde Clerici, cum tunc non debeat
impositio admitti, nisi ut dixi à *quæst.* 10. 13 &

1?. cum aliis Ubi uberrime: ex quibus quod dictum est in hoc dubio à vers. *ad secundam* distingui poterit; & licet Bardellon. *conf.* 31. *n.* 13. *&* 20. *lib.* 1. Frugosus *de regim. Republicæ Christianæ p.2.lib. 2. disp.* 4. *n.* 319. quam refert Daniël *in additionib. ad disp.* 50. *n.* 19. ubi tantum dicit quod si bona laicorum misceantur dolosè cum rebus Clericorum, à fortiori debeatur
17 gabella de rebus illis. † Et quod Clerici esto sint immunes, tenentur manifestare res emptas gabellario; sic ut aliter cadant in commissum, res que ipsas exemptas à gabellis, admittant *per leg. Instam lib.2. tit.* 11. *§.* 2. *ibi: & postoque as ditas pessoas* ex doctrina *legis fin.§. Divus ff. de public. & vectigal,* Ubi Doctores, addens ita judicatum contra quendam canonicum Bracarensem asportantem ex Galecia res defuncti Clerici, quas non registravit in oppido. *Chaves* jure interceptas fuisse à custodibus Regiis; non inquam dicit quod quando tractatur in gabella carnis, an Ecclesiastici ad eam onerentur, consideretur an gabella sit nec ne apposita actui separato à venditione, puta macellationi, vel introductioni; sic ut tunc non possint Ecclesiastici se excusare, ut retulit Daniel; quia non inquam id Fragosus in dict.
18 loco dixit. † Benè tamen dixit *ibi n.* 329 vers. *dixi quando*, Ubi amplectitur relatam distinctionem, eamque generaliter firmat gabellam esse exsolvendam, si conductor, vel emptor exportet fructus emptos, sive conductos, eosque traducat, cum actu iste sit separatus, ac distinctus à priori contractu celebrato, cum Ecclesia, seu beneficiato; cum ex hoc non gravetur Ecclesia, sive Ecclesiasticus, nec ejus conductores; si quidem solutio vectigalis non fit immediatè propter contractum, sed propter actum exportationis; quia actus nihil habet commune cum Ecclesia, ita cum Baldo, Speculatore explicantibus.
19 *L. licitatio §. fin. ff de publican, & vectig.* Ubi scribit Pompon. *de Fisco immuni ob omni solutione gabellæ*, non tamen ementes ab eo; quod dicta lex loquitur in actu separato, & remoto; non autem in actu immediato, convicto, ut bene notavit Bald. *cons.* 31. *col.* 1. *lib.* 1. vers. *solutio;* quia ut ipse deducit ex *l. si venditor. §. vult ff. servis exportand.* quando exptor emit immediatè à venditore, & conductor conducit immediatè à locante contractu, ita inter eos immediatè celebrato, si alter eorum; nempè Ecclesia sit immunis ab onere, alter fruitur eodem exemptionis privilegio à gabellis; cum aliter, uno læso, fieri non possit, quin Ecclesia lædatur, dum cogitur vilius sua bona distrahere propter gabellam ab emptore solvendam; quod ego porrigo ad casus omnes, in quibus, & per indirectum, & posset contingere, juxta quæ adduxi in relatis quæst. & sub *q.* 16. Ubi de extractione, & introductione plura dixi.

20 Pro complemento dubitabis, quid dicendum, quando constituitur V. G. Domus, Ubi vendatur panis, vel quid aliud; & inde solvatur Principi certum quid; in quo dubio dicit Bonacina *ad Bullam cœnæ disp* 1 *q.* 7. *punct.* 1. *n.* 4. vers. *rursus* esse monopolium non gabellam: tamen Dominicus Pueronus *in dict. cap.* 5. *ad Bullam n.* 30. ut refert Daniël *in addit. ad disp.* 50. *in fine,* distinguit, quod aut solum ibidem venduntur, ut majus pretium imponat Princeps; & sic majus onus ad emptorem pertineat, & Princeps irretitur, nisi adsit necessitas, aut verò justum pretium non exceditur, sed lucrum uni tantum assignatur; exquo congrua portio Principi detur; & tunc non contrahi censuram firmat.

Ad tertiam quæstionis partem, Clerici quo- 21
modo teneantur ad tributum pro sale? satisfacies juxta doctrinam proximè relatam, & tunc teneri quando impositio non est datium, sed pars pretii; ejusque taxa justa, qua cæteri concives laici tenentur; quia tunc, ut dicunt Ferretus *de gabellis n.*405. Daniël *in addit. ad disp.* 8. *sub suar. contr n.* 4. dicens, ut sic videatur sensisse Joan. Gutierrez *q* 92. *de gabellis n.* 28. *& q.* 87. *n.* 4. dum improbat illam super speciebus octavæ ratis: nam Clerici duplici onere gravarentur cum virtu aliter sententiant onus alcabalæ in his, quæ carius; quia à venditoribus solvitur, sed licet ad illam decimam alcabalæ non teneantur Clerici; teneri tamen venditores, ait expressè Eman.
Rodrig. *tom.* 3. *regul q* 74 *art.* 7. † Subdens quod 22
etsi Clerici carius emant, non debeat ideo perdi jus Regale, sicuti solvunt cætera mercibus imposita; etsi Clericis vendenda; itaque decisum in quadam lege nostræ Hispaniæ uti, & allegat ipse Daniël *dicta disp.* 8. *sub. n.* 8. una cum Lassarte, & Acevedo; itaque de sale videtur resolvendum sub distinctione relata in vers. *sed pace*, verbo *ubi supponens* hic tamen assignata judicio resolvenda ex adductis *supra à q.* 11 9. 10. 13. *&* 14. cum aliis cum distinctionibus ibi tactis.

Ad quartam quæstionis partem, quale pecca- 23
tum sit infringere immunitatem, & libertatem Ecclesiasticam? satis abunde respondere poteris, tum ex adductis *suprà à quæst.* 1. *& à quæst.* 9. cum aliis sequentibus, Ubi de censuris, quas incurrunt, tum de jure antiquo, quam Bullæ gabellantes Ecclesiasticos, eorumque immunitatem infringentes, & juxta longè *dicta sub. tit de judic. & foro comp* & *alibi* sæpius; quare nunc illis omnibus præhabitis, brevissimè ad dubium respondeo, libertatis Ecclesiasticæ violationem, esse gravissimum peccatum, quia contra justitiam; & quia sic usurpatur jurisdictio, quam quis non habet, imò Sacrilegium respicit, quia circa personas, vel materias Ecclesiasticas, quæ etiam religionis respectum, ac Divini cultus connexum habet pulchrè Suarez *in defensorio fidei adversus Regem Angliæ lib.* 4. *cap.* 33. *n.* 1. Tuschus *conclus.* 342. *à n.* 142. Daniel *de nobilib. lib contr. disp.* 17. *n.* 30.

Et hinc merito in eam lædentes pluries ex- 24
communicationis injectum telum exclament jura constitutiones, & Bullæ Pontificiæ *in cap. gravem de sent. excomm. in Clem.* 1. *de excessibus prælator. in cap. quanto de privileg. in cap. fin. de immunitate Ecclesiar. lib.* 6. Ubi excommunicantur prohibentes emere, vendere, panem coquere, bladum molere, aut alia obsequia Ecclesiasticis præstare, ut latè dixi in præcitatis quæstionibus, & uberius *sub quæst.* 17. in vers. *ad secundam.*

Et tamen notandum ad incurrendam censu- 25
ram, seu excommunicationem, non requiri statutum, vel decretum, cum verificatur in prohibitione, vel decreto, ut ex verbo *interdicunt*, quod prohibitionem non perpetuam, sed temporalem importat, quasi interim dicant Rebuff. *de verborum signif. l.* 162. *circa finem*, Danel *dict.*
disp. 17. *n.* 11. † Etenim excommunicatio incur- 26
ritur etiam ex præcepto, verbo tantùm facto; licet non reservata Bulla: ita Suarez *de excommunic. disp.* 23. *sect.* 4. *n.* 25. & post alios Riccius
in

in praxi rerum quotid. Eccleſ. reſol. 207. *p.* 3. *ſub*
numer. 10. verſ. *hic autem* Navarri *in manuali cap.*
27. *numer.* 30. Marius Alterius *diſp.* 16. *lib.* 5.
cap. 4. *in fine ſol.* 699. Daniel *dicta diſp.* 17. *n.* 12.
Ubi *numer.* 13. & *ibi ſub numer.* 15. ait extare
aliam excommunicationem contra ſtatutarios,
ſcriptores ſtatutorum, conſiliarios judices, &
ſtatuta ſervari facientes, libertatem Eccleſiaſti-
cam lædentia, quæ reſervata non eſt. *in cap. nove-*
rint de ſententia excommunicat.

27 Ad ultimam quæſtionis partem, quid ſi per
plures annos ſponte Clerici gabellam ſolverent,
quam in fine renuerent; numquid peccent ra-
tione tantæ conſuetudinis eam exigentes? Et vi-
detur quod non; tum per dicta *ſuprà quæſt. præ-*
ced. verſ. *ad quartam*, quatenus *ibi* dictum eſt
non excommunicari exigentes gabellas à Cleri-
cis ſponte ſolventibus; & facit, quia quoties
tractatur de uſu ab immemoriali introducto; &
ſic de caſu non frequentato, abeſt excommu-
nicatio, cum dubium illius, ſicuti etiam juris
dubii ignorantia, excuſationem præbeat à pœna,
Craveta *conſ.* 279. & à cenſuris ipſis Navarr.
conſ. 4. *de uſuris lib.* 5. *numer.* 7. & *conſ.* 4. *de offi-*
cio delegati numer. 2. *lib.* 1. & *conſ. fin. de ſepul-*
turis numer. 7. *lib.* 3. Monachus *in cap. ignoran-*
tia de regul. juris lib. 6. Azor *inſt. moral. lib.* 1.
cap. 16. *quæſtione* 2. qui in terminis *p.* 3. *lib.* 5.
cap. 19. cum aliis, dicit conſuetudinem exigendi
gabellas ab Eccleſiaſticis excuſare ab excommu-
nicatione; ita etiam Riccius *reſ.* 171. *per totam.*

28 *p.* 2. † Et ſequi videtur Alterius *de cenſur. diſp.*
12. *de interdicto cap.* 3. *fol.* 502. *col.* 2. verſ. *ve-*
rum, Ubi loquens in ſpecie de conſuetudine ad-
versùs diſpoſitum *in cap. quamquam de cenſibus*
lib. 6. concludit, quod licet non poſſit induci
conſuetudo, quod exigatur à Clericis; poteſt
tamen judici quæ abroget pœnam inductam à
legè, maximè ſi rationabilis eſſet; & ſubdit,
& hoc Papa ſciente, refert Daniel *lib. contro-*
verſ. diſp. 17. *numer.* 95. Ubi approbat quandam
conſuetudinem, de qua ibi; eo quod habuerit or-
tum ex Pontificis conceſſione; & quia adfuit
Clericorum voluntas, & Epiſcopi tollerantia.

29 Sed ut vides quamtumvis ipſe Daniel omni-
no legendus per totam dictam *diſp.* 17. videatur
prædictam conſuetudinem introductam appro-
bare. Tamen ego tantum admitterem; etſi per
plures annos Clerici ſponte ſolverent, ſi Pon-
tifex approbaret modo dicto, nec Clerici pro-
teſtarent ullo unquam tempore contra illam,
ſed libenter collectas ipſi, & ſucceſſores ſolve-
rent: nam tunc quoad præteritum tempus tol-
lerari poſſet, ſed non in futurum præjudicium,
cum tractetur de actu reiterabili, ut docent
Guid. Pap. *quæſtione* 387. incip. *ſed quid ſi no-*
bilis, Natta *conſ.* 446. *numero* 16. & 17. *lib.* 2.
Menoch. *conſ.* 75. *numero* 70. *lib.* 1. Gratus *conſ.*
61. *numero* 45. verſ. *ſecundo dico lib.* 1. Ubi quod
præteritum non poteſt repeti, Menoch. *conſ.* 322.
numer. 14. *lib.* 4. Gozadinus *conſ.* 23. *numer.* 10.
Zephalus *conſ.* 154. *numer.* 20. *lib.* 2. Feſtus *de col-*
lect. p. 4. *tit. de revoc. immunit. quæſtione* 1. *à*
numer. 31.

30 Habet inquam ſolutio illa ſpontanea vim ta-
citæ conceſſionis, ut dixit Seraphinus *deciſ.* 478.
numer. 2. induciique quandam diſpenſationem,
ut multis exemplis comprobat Daniel *à numer.*
18. ex Barſito, Giurba, & aliis, dicens *num.*
16. hæc procedere etiam in univerſitatis, colle-
gii, aut civitatis præjudicium, cui ſingulorum
contraventio in ſolvendo, quando in omnium
notitiam pervenire potuit nocet, cum videatur
approbaſſe, ut dixerunt Abbas *conſ.* 61. *ſub.*
numer. 7. *lib.* 2. Decius *in cap. cum acceſſiſſent*
ſub numer. 18. *hoc tit.* Ubi in ſpecie loquitur de
privilegio Clericorum. † Etenim ut docent An- 31
charranus *conſ.* 158. *ſub numer.* 12. Afflictis *de-*
ciſ. 31. *numer.* 5. Jaſon *conſ.* 139. *lib.* 4. Decius
conſ. 486. ſatis declaratur omnium intereſſe, cum
omnes in id, quod tractum ſucceſſivum habet,
& continuatum tacendo, vel non contradicen-
do concurrant.

Quo fit, ut ſi tot emenſo annorum curricu- 32
lo, tantiſque ſolutionibus, & receptionibus Cle-
ricis palam factis, nulla inquam, vel minima
intercesſerit proteſtatio, per quam removeretur
conſenſus ab actu, ut latiſſime dixi *ſub. cap. fin.*
de appellat. & Seraphin. *deciſ.* 859. *numero* 5.
tollatur præſumptio coactionis ex ſimplici actus
geminatione, idem Seraphin. *deciſ.* 1350. item
& immunis ſponte ſolvens collectas, & ſe deſ-
cribi faciens, ſeu permittens in libro æſtimi, ſi
non appellat, vel proteſtatur, Daniel *dict. diſp.* 17.
numer. 13. & 15. *in principio* & *à numer.* 21. Ubi
quod ſpontanea ſolutio inſpicitur ex multipli-
citate actuum reiteratorum, ut dixerunt Rota
Romana *deciſ.* 166. *diverſ. in fine*, Ubi de trino
actu Seraphin. *deciſ.* 306. *in fine*, & 1147. *num.*
3. & ex curſu temporis Decius *conſ.* 185. *ſub.*
numero 12. Nonius *conſ.* 83. *numero* 8. Rotæ *de-*
ciſ. 166. *ſub. numero* 2. *p.* 1. *diverſ.* & ex aliis plu-
ribus conjecturis, & præſumptionibus, quas
comprobat cum multis idem Daniel *tota dicta*
diſp. 17. conſuetudinem probari relatam, ipſe la-
te exornat.

Hæc inquàm, & dictum quæſt præced. in 33
dicto verſ. *ad quintam* ergo admitterem, ſi abſ-
que pacto ullo, aut conventione cum laici,
Clerici, Eccleſiaſtica vè perſonæ ſolverent ſpon-
te, ſine metu, coactionevè, ſua propria vo-
luntate, ac deſtinatione; dum tamen laici im-
ponentes eas gabellas non animo collectandi Ec-
cleſiaſticos procederent juxta quæ longè adduxi
à *quæſt.* 9. cum multis ſequentibus; quia ſi ut
ibi dixi omnis conventio inter Clerum, & lai-
cum prohibita eſt ſpecifice ſuper gabellarum exa-
ctione ab ipſis Eccleſiaſticis fienda, incon-
ſulto Pontifice, etiam Epiſcopi conſenſu adhi-
bito; & ſic multo magis dicatur irrita quælibet
conſtitutio, quæ fieret à laico ſolummodo de
exigendo ab Eccleſiaſticis, ut patet ad ſenſum,
certumque eſſe, & tot cenſuræ incurrantur,
quot ſunt formaliter actus, ſeu tranſgreſſiones
contra præceptum, ut docent Bonacina poſt alios
de cenſuris diſp. 1. *quæſt.* 1. *puncto.* 5. *à num.* 2. Al-
terius *de cenſ. tom.* 1. *diſp.* 10. *de cauſa excommu-*
nic. lib. 3. *cap.* 8. Sayrus *in theſauro lib.* 1. *cap.* 10.
numero 8. † Sequitur ut prohibita ſit quælibet 34
conventio, lex, vel ſtatutum intendens colle-
ctare Clericos ſimul cum laicis, etiam ſi adde-
retur promiſſio de reſtituendo Eccleſiaſticis: ſic
docet Daniel *diſp.* 14. *à numero* 2. Videndus *ibi*
in addit. qui fatendo poſſe Eccleſiaſticos ſolvere
ſponte impoſitiones, ſed non ſibi, uti Clericis
factas, ſed tantùm factas laicis, uti laicis juxta
textum *in cap. quamquam de cenſibus lib.* 6. pro-
bans *ibi*, ut non poſſit fieri aliqua impoſitio

respiciens eosdem Ecclesiasticos, etiam si consentiaut, nec etiam, consentiente Episcopo, per textum *in cap. non minus, cap. adversus de immunit. Ecclesiar.* qui, sublatis declatationibus Bonifacii VIII. *in cap. Clericis de immunitate Eccles. lib. 6.* & Benedicti XI. *in Clem. quod olim eodem tit.* fuerunt renovota à Clemente V. *in Clem. quoniam eodem tit.* & postea per concilium lateranense sub Leone X. *sect. 9.* & tandem *in Bulla cœnæ*, ait restitui omnia decreta, & concilia generalia, & constitutiones alias editas, ut tradunt Thesaur. *lib. 3. cap. 21. in fine, & cap. 34.* Contradus *quæsit 138. p. 2.* Alterius *de censuris tom. 1. disp. 19. lib. 5. cap. 3.* vers. *notandum est, & cap. 5. per totum*, & Concil. Trid. *sess. 25. cap. 20. de reformat.* innovat omnes canones, & statuta ad libertatem Ecclesiasticam pertinentia; ita ut prædictos canones esse modo canones concilii, tradat Alterius *tom. 1. de censuris disp. 19. lib. 5. cap. 5. circa finem folio 738. de excommunic. Bullæ*, Tuscbus *conclusione 342. n. 122.*

35 Imò videtur ex dicta Bulla cœnæ comprehendi sub censuris ejus Ecclesiasticos, etiam sponte solventes; qu tenus ibi probibita est actio duplex impositio gabellarum, scilicet Clericis ipsis, & exactio ab eisdem etiam sponte solventibus inconsulto Romano Pontifice; ita ut excommunicationis gladio ij quoque percutiantur, qui directè, aut indirectè prædicta faciunt, vel exequi procurant, aut consilium, auxilium, favorem, votum, vel suffragium palam, vel occultè præstare non verentur, ut dixit Azor. *instit. mor. p. 3. lib. 5. cap. 19. in fine*, Syrus *in Thesauro dict. cap. 22. lib. 3. numero 2.* Ubi dicit, quod in ea principaliter impositio, & exactio prohibentur; accessorie vero auxilium, favor &c. Et addunt ipse Azor *dict. q. 3. lib. 4. cap. 34.* vers. *ad hoc dicendum*, & Daniel cum aliis videndus *dict. disp. 14.* & in additionibus *ibi* per jura *in dicto cap. quamquam de censibus lib. 6. & in Clem. fin. eodem*, Ubi Doctores antiqui quod promissio de restituendo, vel ipsam & restitutio non sufficeret, cum hæc respiciat offensam hominis quoad damnum pecuniarium, sed non satisfactionem injuriæ irrogatam Ecclesiæ quoad impositionem, quæ necessaria est, ut jam adduxi *suprà*, Ubi datus fuit intellectus præter adducta *sub quæst. 13. 14. & 39.*

36 Ex quibus jam colligitur ex quamtumvis longæva consuetudine non posse collectas permitti in Ecclesiasticos, si ut contra tales directè; vel indirectè impositæ sint à laicis, etiam si Ecclesiasticæ personæ sponte solvant, seu solverint illas exactoribus, ut latissimè probavi *sub quæstione 16.* à vers. *ad quintam*, Ubi videbis quo in sensu loquitur Suarez *de immunitate lib. 4. cap. 34. à numero 10.* qui limitat quando fuerit introducta, & continuata, tum à laicis, tum ab Ecclesiasticis, & à piis viris indicata, non ex usurpata jurisdictione, sed juris conservandi, ut dicit ipse *numero 13.* & sequitur Daniel *in addit. ad disp. 17. numero 7.* & ita sentio, non modo alio posse honestari repetitam aliam iterationem solvendi sponte à Clericis gabellas, cum alias, tam canones antiqui, quàm Bulla in cœna, & Tridentinum insurgant adversùs imponentes exigentes, & sponte solventes; sicut ea inveterata consuetudo nullum jus præstet in futurum, quin quandoque Clerici, Ecclesiasticævè personæ resiliendo, & cōtradicendo possint manere obligati; est hoc, ut subsistere valeant quæ resolui *dict. q. 13.* cum aliis, & conventum eum Eminentissimo Cardinali Archiep. Toletano, de quo sub *dict. q. 39.*

Pro complemento libuit recensere gabellam, quam refert impositam Thomas Sanchez *tom. 1. cons. lib 2. dubit. 55. à n. 37.* & cum eo Daniel. *in addit. ad relatam disp. 8.* dicentes, ut cum ad debellandas hæreticorum classes fuisset facta impositio, à qua nullus excusaretur facultate à Pontifice, si opus esset quoad Clericos impetranda, & tali postmodum pacto imposita capita, & exta arietum, quæ singulo dimidio argenteo vendebantur pretio; deinde arietis penderentur; sicque tribus argenteis, ob quemlibet arietem, qui in Macello venderetur, duo argentei solverentur à venditore laico, aut Clerico, qui argentei super additi Regi sunt concessi, & dicentibus Clericis non potuisse absque Pontificis licentia gravari, tum ob duos argenteos ab ipsis solvendos ex arietibus, quos venderent; tum quia carius capita, & exta emerent, quàm retroactis temporibus, tertio ob duos argenteos, quos solverent alii venditores, quos ipsis Clericis venderent, qui ideo carius emerent. † Tamen distinguendo Sanchez *sup. n. 38.* dicit impositionem factam Clericis esse injustam; quia absque Pontificis consensu; & *n. 39.* etiam quia imponitur gabella authoritate laica, sed quoad arietes, quos venderent laici, ait *n. 40.* ibi non esse illicitam, licet Ecclesiastici carius emant, quia semper carius merces a mercatoribus, qui tamen gabellis solvunt, quæ non sunt injustæ; item quia Doctores tenent posse indistinctè imponi gabellas super carne, vino, Oleo, non animo Clericos injuriandi, & ab eis pecunias extorquendi quas aliter non possunt, cum id etiam imponeretur; licet Clerici non adessent; & quia nec imponitur gabella super his, quæ sæpius emunt Clerici, allegans Silvester, Angelum, & Astensem, & ultra eos Lopez *p. 1. intr. nov. cap. 150. fol. 51. pag. 2.* ut refert Daniel *supra numero 3.* qui hic dicit tenuisse recentiores. Sed tu ultimam hanc distinctionem non amplecteris, nisi juxta modos admissos *suprà à quæst. 12. & 13.* cum aliis, siquidem alias in re duceretur de facili, ut hac via, si non directè saltim indirectè, & quæsito colore collectarentur Ecclesiasticæ personæ. 37

38 (margin number beside "rius emerent. † Tamen distinguendo Sanchez")

39 Et quia his diebus mensis Augusti anni 1658. occasione circumvalationis factæ à lusitano exercitu in civitatem de Baldajoz nostri Regis Philippi IV. decreto generali imperata fuit Registratio omnium curruum vulgo *Choches y carrocas* coram DD. Hyeronimo Camargo sui consilii Castellæ; & quod quilibet ex subditis, eas habens, collectaret centum ducata æreæ monetæ pro una vice, & excitaretur dubium nunquid Ecclesiastici tenerentur; & ad registrationem, & ad eam collectam sub pœna duplici, aliarumque incursuum per morum, seu alia omissione; prædicato super hoc inter consiliarios dicti supremi consilii facta fuit consultatio ad nostrum invictissimum Philippum, ad illam collectam non tenebantur virtute illius Regii decreti. Quod justè admodum sic resolutum, ne læderetur immunitas Ecclesiasticorum scio tamen fere omnes etiam Ecclesiasticos registrasse suos currus, nec ab hoc abstinuisse, aspicientes ad legem politi-

politicam vaffallagii; eo quod exiftimarunt ea regiftratione immunitatem non lædi, fed non fo. luiffe illam collectam centum Ducatorum, cum metuerent cenfuras Bullæ in cœna Domini, & alias juris; aliqui verò fponte, & fine ulla coactione donarunt Regi, vel eandem fummam, feu aliam minorem, five majorem, ficut vidi, & audivi à fide Dignis, fic condonatum, confiderando afflictionem, & anguftiam hujus Provinciæ, fi obvia non fieret contra hoftes illos Tyranos in hos irruentes; ad quorum debellationem cum vice Regia iter ab hac curia Matritenfi arripuit Excellentiffimus. D. D. Ludovicus de Harotanti Regis unicus collateralis vulgò *el Privado* cum ingenti militia congregata ex hac noftra Provincia Caftellana, & vetifa.

QUÆSTIO XLIX.

An Magiftratus fæcularis poffit concedere falvum conductum Clerico Bannito ab alio Magiftratu laico contra Sacros canones? Et an Baro mortaliter peccet, fitque obligatus ad reftitutionem, fi certo fciens agrum ficto effe Clerico donatum quod tamen probare non poffit ut auferat Colonos carceret illos prætextu fifcalium, quos tamen certo fcit effe pauperrimos, & omnino impotentes? Et an Gabella pofita lanionibus, ut pro fingulis bobus folvant duos aureos, fit contra immunitatem Ecclefiafticam; eo quod indirectè illa gravantur Clerici, qui carius emunt? Et an ftatutum cogens Clericos ad vinum vendendum, fit contra Ecclefiæ libertatem? Et an laici ementes vinum a Clericis, tenentur folvere Gabellam? Et an colonica, teneantur folvere gabellam? Ubi de emphytheuta?

SUMMARIUM.

1 *Salvum conductum petens Ecclefiafticus à laico fine graviffima caufa, peccat mortaliter* num 5.

2 *Renunciare nequit Ecclefiafticus privilegio fui fori, & fi inde aliquod patiatur damnum.* de ratione n. 3. & 4.

3 *Judex fæcularis falvum conductum concedens Ecclefiaftico, peccat mortaliter.*

5 *Jurifdictio non minus exercetur à laico in Ecclefiafticum ligando per Bannum, quàm folvendo per falvum conductum, & utroque violatur jurifdictio Ecclefiaftica.*

6 *Judex laicus non minus violat jurifdictionem Ecclefiafticam abfolvendo, quam condemnando Clericum* n. 7.

7 *Laicus Judex trahendo Clericum ad fuum Tribunal animo abfolvendi, incurrit etiam in cenfuras Bullæ in cœna.*

8 *Baro incarcerans colonos pauperes Ecclefiæ prætextu fictæ donationis, peccat cum onere reftituendi* n. 9. & 10.

9 *Malum intrinfecum ex natura fua operi prævalet intentioni, extrinfecæ, & operantis fini extrinfeco.*

10 *Baro incarcerans colonos pauperes, damnans Clericos, poteft excommunicari in foro externo. Et qualiter excufetur in foro interno* n. 11.

12 *Vexare vexantem, poffum negando creditori totum debitum petenti plus debito*

13 *Gabella impofita lanionibus, ut pro bobus fingulis folvant duos aureos quando fit contra libertatem Ecclefiafticam* n. 14. 1. *Ubi fub diftinctione.*

15 *Gabella impofita Laicis pro afportatione, vel pro licentia publicè vendendi, qua de caufa non gravat Clericos carius ex eo ementes* n. 16. & n. 29.

17 *Statutum cogens Clericum ad vinum vendendum, quando dicatur effe contra immunitatem Ecclefiafticam.*

18 *Vendere licet cuicunque, quod proprium eft vendentibus.*

19 *Negotiator non dicitur Clericus fi fuum vinum vendat ad minutum in Taberna, & alia fua comeftibilia.*

20 *Ecclefia habet privilegium vendendi fua, cui voluerit.*

21 *Statutum Parlamenti Monolis decernens imponere gabellam quatuor obolum pro fingulis phialis vini, damnatum eft; quia decrevit, ut Clerici venderent vinum fuum depntatis, ut carius venderetur, & quare* n. 22. & 23. *Ubi quid, nec ad id poffunt cogi per Epifcopos*

22 *Ufurpatio qualibet jurifdictionis Ecclefiæ à laico, majoris eft incommodi, quam commodum quodlibet à laico oblatum Ecclefiæ.*

23 *Libertas concesfa Clericis vendendi, cui ipfi voluerint, eft pretio inæftimabilis.*

24 *Laicus emens vinum a Clerico, fecundum plures tenetur folvere gabellam, alii contra docent* numero 25. & 26. *Ubi de cafu Pannormitano, qualiter utraque fententia valeat practicari* n. 29.

25 *Privilegium venditoris tranfit ad emptorem.*

27 *Magiftratus taxans vinum, vini confiderat inter circumftantias, præcipue onus Gabellæ.*

28 *Gabella impofita, partim redundat in damnum venditoris, partim emptoris.*

30 *Coloni Ecclefiarum pro fua portione colonica funt immunes à gabellis, & ab aliis funt exempti ex Bulla Pii V.* num. 32 & 33. *fallit quando gabella pofita eft colonis deferentibus fructus fuos de loco ad locum* numero 3 .

31 *Monachi, ac alii regulares ex Bulla Pii V. & eorum coloni à multis oneribus liberi funt*

34 *Affectatores, feu Coloni prædiorum Ecclefiafticorum, non tenentur folvere gabellam.*

35 *Emphytheuta Ecclefiæ non tenentur ad collectam communem, quamvis emphytheuta laici teneretur fallit in cenfu redimidi ut* num. 36.

1 AD primam quæstionis partem ex jam *suprà* adductis *à quæst.* 1. nunc respondeo ut quemadmodum peccat Ecclesiasticus petens salvum conductum sine gravissima causa; eo quod non potest Ecclesiasticus sponte se subjicere jurisdictioni laicali, cum nequeat renunciare privilegio universo Ecclesiastico statui concesso per illa, quæ etiam latissimè dixi *in cap. si diligenti de foro comp.* Ubi Abbas *n.*2 & *in cap. significavit, cap. postulasti eodem*, & *in cap. cum accedentibus de privileg. cap. in solita* 11. *q.* 1. *cap. qualiter, & quando de judiciis*, Ubi Joannes An-
2 dreas *numer* 11. Abbas *numer*.7. Butrius *num*.8. Anchar *numer*.5. Imola *numer* 3. † Et Ecclesiasticus teneatur renunciare privilegio sui fori, quamvis aliquod damnum, vel incommodum ex hoc proveniat; dummodo non sit gravissimum ut vitæ, aut perpetui exilii; quia tenetur servare legem Ecclesiasticam cum suo incommodo, si non servando majus incommodum affertur communitati, ut tenent Sotus *lib.* 1. *de just. q* 6.*art*.4.& *in* 4.*dist.* 22. *q.*10. *art.* 4. Vasquez 1.2.*q.*161 *cap.*2

Ideo cum in casu nostro major injuria inferatur
3 statui Ecclesiastico ex exercitio jurisdictionis in Ecclesiasticum, quam sit hujus incommodum, si non habeat salvum conductum, sequitur ut quemadmodum Clericus peccat se subjiciendo laicali jurisdictioni: sic & secularis Magistratus concedendo Clerico Bannito prædictum salvum conductum. Ratio est, quia Ecclesiastica lex (ut sæpius jam dixi) reprobat eas sæcularium Principum leges, aut dispositiones, quæ de Ecclesiasticis personis, speciatim decernunt, præcipiendo; prohibendo, quamvis ipsius Ecclesiæ favorem, aut Patrocinium continere videantur, ex eo nempè; quia per hujusmodi dispositiones, quæ continent aliquod præceptum, vel prohibitionem (ut in prædicto salvo conducto prætenditur) dicta laicorum Principum potestas super Ecclesiasticos. † Ostenditur & inde veniat ut talis
4 usurpatio potestatis repugnet admodum libertati Ecclesiasticæ eum majus Ecclesiæ præjudicium inferatur, quam afferatur commodum, ut expresse habetur *in cap* 1. 96. *dist.* & *hic* in textu nostro, Ubi Abbas *numer.* 10. Felinus *numer.* 80. Angelus verbo *lex numer.* 5. Suarez. *de legib. lib* 3. *cap.* 34.*numer.* 13 & *lib* 4. *contra Regem Angliæ. cap.*6.*n.*7. Diana cum aliis *p* 1.*tract.*1. *res* 14. & *p.* 3.*tract.* 1.*res* 13. Menochius *cons.*29.*n* 25. *vol.*1. Oddus *cons* 44.*n.*13. Rimin Senior. *cons* 218.*n.*8. *Berojus cons.*31.*numer* 22.& 34. *volum.* 1. Pictus *cons.*93. *n.*2. Surdus *cons.* 103. *n.* 13. *volum* 2. Cavalcanus *decis.*33 *n.*16. *lib* 3.

5 Et in terminis nostri dubii contra Doctrinam Suarez *dict. lib.* 4 *in Regem Angliæ cap.* 34 *num.* 9. dicentem, quod quando in loco infidelium nullus est Ecclesiasticus judex, licite Ecclesiasticus conveniatur coram laico; & quia lex Ecclesiastica non obligat cum magno incommodo, nec cum periculo mortis, aut perpetui exilii, ut dictum est, & contra alia fundamenta Lessii *lib.* 2. *de instit. cap.* 29. *numer.* 182. & contra praxim deferendi causas per viam violentiæ ad Regia tribunalia. de qua latè dixi *infrà sub cap. de judiciis, à quæst.* 19 docet in nostro dubio Berricellus *p* 1. *quæst. moral. & legal. tract.* 8. *miscel. quæstione* 10. *ex numero* 3. *vers. respondetur* per ea fundamenta; quia authoritate liberare ab anno, supponit eum, qui liberatur esse subditum, ac valde Bannitum; & quia eum non minus exerceatur jurisdictio ligando per Bannum, quàm solvendo per salvum conductum, utroque modo violabitur jurisdictio Ecclesiastica, cum ligare, & solvere sint correla-
tiva. * Nec minus judex laicus violet jurisdi- 6
ctionem Ecclesiasticam absolvendo quàm condemnando Clericum, ut docent Bonacina *in Bulla cænæ disp.* 1. *quæstione.* 16. *sect.* 1. *puncto* 5.
† *numer.* 13. Ubi ait quod si laicus judex trahit 7
Ecclesiasticum ad suum tribunal, intentione absolvendi eum, adhuc incidit in censuras Bullæ; quia solutio supponit jurisdictionem in eum, qui absolvitur, Decianus *lib.* 4.*p.* 1.*cap* 9.*num.* 9. Carol de Grassis *de effectibus Clericatus effectu.* 1. *numer.* 257. quibus, & aliis Berricellus *suprà* concludit etiam per absolutionem lædi libertatem Ecclesiasticam, laudique etiam non minus banniendo, quàm concedendo salvum conductum.

Ad secundam difficultatis partem respondeo 8
Baronem hos pauperes colonos incarcerentem peccare mortaliter, tenerique ad restitutionem damnorum ipsis carceratis; quia illicitum est opus, quod ex natura sua directè, & intrinsecè ordinatur damnum Innocentis; quamvis ex extrinseca intentione operantis, ordinetur ad damnum nocentis, & operanti summe displiceat innocentis damnum, cum ergo carceratio ordinetur ex natura sua ad damnum innocentis intrinsecè, & directè, & non possit justificari talis carceratio ex intentione intrinseca se defendi à Clerico. † Quia quod est operi in-
trinsecum; & ex natura sua tale prævalet inten- 9
tioni extrinsecæ & operantis fini extrinseco, sequitur dicendum quod cum prædicta incarceratio, quæ immediatè, & ex natura sua tendit ad damnum pauperis incarcerati, mediatè tendat, ac cedat in damnum Clerici ut illa sit illicita omnino docet in terminis, pluribus exemplis exornans Berricel. *p.*1. *quæst. moralium dict. tract.* 8. *miscel. q.* 11. *ex n.*5. à vers. *quod secundum*, Ubi etsi pro contraria sententia proponat fundamentum; quia licet Baroni se defendere à fictis donationibus Clericorum, auferendo illis colonos, sed nullo Doctore comprobans, residet in proxima relata Doctrina, quæ juvatur admodum ex dictis in textu nostro, per tam plures quæstiones: quare omitto alia, quæ Berricellus supponit non multùm necessaria pro intellectu, & resolutione hujus dubii.

Etenim prædicta incarceratio damnosa est dua- 10
bus personis, nempè Clerico, & Colono. & quatenus damnosa est Clerico, cujus obsequia Baro prohibet, potest in foro externo prædictus Baro declarari excommunicatus juxta textum *in cap fin. de immunit. Eccles. lib.* 6. juxta quæ dixi *suprà sub q.* 17.. Sed quod in foro interno possit exui ab 11
excommunicatione. & à peccato, quo juste vexat Clericum, se fictis donationibus vexantem, probat idem Berricel. *dict. tract.* 8 *quæstion* 11. *numer.*1. ex Doctrina Bartholi *in l. qui solidum in princ. ff. de leg.* 2. Covarruv. 1. *variar. cap.* 2. *numero* 5. vers. *ad sextum*, Menochii *de arbitr. casu* 177.*n.*15.

Dicentium ut possit à me negari totum de- 12
bitum creditori petenti plus debito, vexando vexantem, ut à vexatione recedat: & addit Berricel., ut nec peccet ratione scandali, cum

omnes

omnes sciant fictas esse hujusmodi donationes.

13 Ad tertiam quæstionis partem, quia negat Ber-
ricellus *quæstionum moral. & legalium p.1.tract.8.
micell. quæst. 13. ex numer. 6.* in vers. *bis non ob-
stantibus* ex Doctrina Molinæ *de just. & jure tract.*
2. tom. 3. disp. 663. numer. 5. in vers. *ex eo* & in
vers. *quoniam*, Thomæ Sanchez *opuscul. tom. 1.*
lib.2.cap.4. dub. 55. numer. 40. Pauli Layman *in
theologia morali lib. 3. p. 1. cap. 3. numer. 4.* Ema-
nuel Rodriguez *quæst. regular. tom. 3. quæst.74.*
art. 7. Henriquez *in summa lib. 10. cap. 15. n.5.*
in glossa litt. V. Maldero *in 2. 2. tract. 5. cap. 6.*
dub. 11. Silvestro verb. *immunitas. 1. quæst.6.n.22.*
ex Cardinali Lugo *de just. tom. 2. disp. 36. sect.9.*
numer. 142. eorum verba referens ex aliis Theo-
logis, etiam ut sunt Rosella verbo *pedagium num.*
17. Ricardus *quodlibeto 2. quæst. 30.* Astensis *in
summ. lib.3.art.3. tit. 4.* Lopez *instruct. confessar.*
lib.2.cap. 40. quæst.6. vers. *sed ulterius*, Duardus
in Bulla cœnæ lib. 2. can. 18. quæst. 20. numer. 10.
Coriolanus *ibi excommunic. 18. fol. 949.* Azorius
tom.3.lib.5.cap. 20. quæst. 2. ex juris peritis Bart.
in l. licitatio §. fin. ff. de publican, & vestig. Archidia-
con. *in cap. fin. de censib. lib. 6.* Menochius *de ar-
bitr. casu. 562. numer. 44.* Bertaquino *de gabellis
p.7.quæst.7.* Boërius *decis.213. numer. 19.* Barba-
tus *cons.32. numer. 14. volum. 1.* Purpuratus *cons.*
489. numer. 7. Lassarte *de decim. vendit. cap. 19.
numer. 10.* Paulus de Castro *cons. 432. volum 2.*
Mexia *in pragmat. taxæ panis conclus. 7. numer.39.*
Velasceus *de jure emphytheutico quæst. 17. numer. 5.*
Octavius Vulpellius *de libertate Ecclesiast. p. 2.
numer. 51.* Tyraquel. *de retractu §. 1. glossa. 13.
numer. 12.* cum aliis antiquis, quos ipse citat pa-
riter scribentes posse Principem imponere ga-
bellam suis subditis, qui tenentur eam solve-
re, quamvis emant à Clericis; licet indirectè
graventur Clerici, qui propter onus gabellæ
vilius vendunt.

14 E contra verò videatur respondendum ex Do-
ctrina, quam sæpius adduxi *suprà à quæstione 1.*
& ex Gratiano *discept. forens. cap. 39.* Ludovisio
cons. 108. à numer. 8. usque ad 15. Thomas del-
Benè *de communitis, dub 30. sect. 1. numer. 2. & 5.*
Valenzuela contra Venetos *p.3.num.123.* Surdo
cons. 109. Marta *de jurisd. p.4. casu. 13.* Felino
bic numer. 69. & aliis juristis *per cap. statutum de
hæret. lib. 6. & cap. quanto de privilegiis*, docen-
tibus Principem, nec directè, nec indirectè
posse suis gabellis gravare Clericos, ut expressè
cavetur *in dicta Bulla cænæ can. 8.* & quia ex quo
ex gabella imposita laicis tantum, indirectè im-
posita videatur soluto Clericis, ipsique inde
carius emant, aut vilius vendant, apparet gra-
vatos esse contra immunitatem Ecclesiasticam,
non ergo ut docent Zerola *in praxi Episcopor.
p. 2. verb. gabella quæstione 4.* Laderchius *cons.*
103. numer. 5. & 9. Mandellus *cons.8. numer. 16.
17. & 18.* Thomas del-Benè *supra sect. 5.* Ho-
mobonus *p. 2. tract. 9. cap. 1. quæstione 1.* Alte-
rius *de censuris tom. 1. disp. 19. lib. 5. cap. 6. fol.
740. col. 2.* Abonte *de cens. Pauli V. fol. 82.*
potest imponi gabella solvenda laico ementi vi-
num à Clerico, cum sic indirectè gravetur Cle-
ricus, qui vilius vendet, & ex aliis inquam fun-
damentis, quæ possunt ex longè antè adductis
à q. 1. hic adjici.

15 Sed quia in tam gravi difficultate communis
distinctio Doctorum fit ea, quam Thomas del-
Benè *dict. dubio 30. sect. 10. numer. 2.* Diana *p.*
tract. 2. res. 49. Belletius *disquisit. Clerical. p. 1.*
tit. de exemptione Clericor. §. 8. numer. 2. Rolandi
cons.61. numer. 18. volum. 4. Riminaldi *cons. 724.*
numer 49. & 59. volum.6. Surdi *cons. 12. numer.*
66. & de qua ego dixi *supra quæstione 48.* in vers.
ad secundam, & *sub. quæstione 15. ex numer. 17.*
& 25. nempe quod si onus gabellæ annexum est
contractui, seu actui venditionis, sit contra
immunitatem Ecclesiasticam, quia ex illa indi-
rectè, & per se gravantur Clerici ementes pro-
inde carius, tunc sit respondendum juxta affir-
mativam sententiam. † Verum si gabella est im- 16
posita actus separato à venditione, tunc non sit
contra immunitatem Ecclesiasticam; qui impo-
nitur rei laicali, & laico, qui potest non minus
laicis, quàm Clericis vendere, sitque per ac-
cidens quod Clericus vendat cariori pretio, ve-
luti quando talis gabella imposita est pro aspor-
tatione, vel pro licentia publicè vendendi, &
ut explicatur *sub dicta quæstione 15. & quæst.48.*
& ut distinxit ante omnes Bald. *cons. 31. volum.*
1. ideo existimo difficultatem propositam resol-
vendam esse pensato modo, quo imposita est,
annexa scilicet ipsi contractui, aut actui, vel
actui separato, quomodo plura à nobis *suprà
à quæstione 1.* dicta clarescunt, & juxta distin-
ctionem prædictam, quam posui *in dict. quæst.
48.* vers. *ad secundam* cum aliis duabus sequen-
tibus.

Ad quartam quæstionis partem, an statu- 17
tum cogens Clericum ad vinum vendendum, sit
contra libertatem Ecclesiasticam? Et præmissis
quæ adduxi *sub quæst.2. quæst.16. quæst.38.* cum
aliis, & quæ dico in vers. *ad quintam*, hic bre-
viter respondeo tale, & quod obligat ad ven-
dendum res suas, esse contra libertatem Eccle-
siasticam; quia statutum auferens ea, quæ com-
petunt Clerico jure communi, vel illi prohi-
bens quæ jure communi prohibita non sunt, est
directè contra libertatem Ecclesiæ, ut sæpè jam
dixi, & docent Felinus *bic numero 69.* vers. *ter-
tia opinio*, Ubi Imola *numero 11.* Decius *num.3.*
Imola *in cap. cum terra de elect.* Valenzuela *con-
tra venetos p. 1. numero 62. & 64 & numer. 55.*
Castrensis *in auth. cassa numer. 4.* Ubi Decius
numer. 17. de sacrosanct. Eccles. † Sed jure com- 18
muni quilibet est liber ad vendendum cui vult,
nec cogitur invitus uni vendere, *l. invitum ff. de
contrab. emptione*, *l. nec emere Cod. de jure de-
liber*; ergo est contra libertatem Ecclesiasticam
eos cogere ad vendendum: & in terminis docet
Berricel. *dict. quæstione 12. numero 8. 9. & 10.*
Sanchez *in conf. lib. 2.cap.4. dubio 54. numer.24.*
Valenzuela *suprà*, Didacus Perez *lib. 1. ordin.
tit.3. l. 1.* & alii per textum *in cap. 1. de immun.
Eccles.lib.6.*

Deinde probant Doctores, quia ut jam *su-* 19
prà dixi *quæstione 18.* concedunt Clerico ut
suum vinum per alios vendat ad minutum in Ta-
berna, quia hoc non est negotiari, ut dicunt
Geminianus, & Francus *in cap. unico de vita
& honest. Clericor. lib. 6.* Barbosa *de officio Epis-
copi p. 2. alleg. 13.* Marta *de jurisd. p. 4. cent. 1.
casu. 3. numero 9.* qui & dicunt quod onerantur,
dum talis libertas eis aufertur, & quia
possunt cum vino, & aliis etiam comestibilia ven-
dere in Taberna, & honestè lucrari juxta quæ di-
xi *suprà dict. quæstione 18. in vers. ad tertiam*, dum
egi de illa quæstione: *an si in aliqua terra alicuius*

Domini vendantur commestibilia tantum in ejus Taberna, vulgo, vodegon, possunt adhuc Clerici aperire Tebernas, vendere vinum, nivem, & alia recollecta in eorum prædiis, & per illa, quæ dixi *ibi quæstione* 15. vers. *ad quartam*, dum egi de illa: *an Clerici teneantur solvere vectigal ex exactione frumenti, vini, & similium, quæ ex bonis patrimonialibus collegerunt, ut alibi conducendo, carius vendant à numer.* 29. & in aliis ad-
20 ductis in textu nostro. † Ergo cum Ecclesiá habeat privilegium, ut libere possit cui libuerit vendere, alioquin deterioris conditionis essent Clerici, quàm laici, quod esse contra immunitatem Ecclesiasticam, jam sæpè dictum est, ut docent Felinus *hic numer.* 111. Zabarrella *in cap. pervenit numer.* 13. *de immunit. Eccles.* Riccius *in praxi tom.* 3. *res.* 207. *numer.* 7. Valenzuela *contra venetos p.* 3. *numero* 158. sequitur conclu-
21 dendum ut dicimus. † Ob quæ Berricellus *dict. quæst.* 12 *in princ. & in fine numer. fin.* & ex dictis *a num.* 7. damnat statutum civitatis Monopolis, quæ in publico Parlamento decrevit imponere gabellam quatuor obolorom pro singulis Phialis vini; & quia est in antiqua possessione taxandi vini pretium, quod venditur tam à laicis, quàm á Clericis; ideo ut evitarentur fraudes statuerit, ut vinum Clericorum, quod ab illis vendendum esse ad minutum, totum simul ematur à deputatis civitatis juxta impositam taxam, ut illud deinde civitas possit cum gabella suis civibus vendere; & quod tamen Clericis ementibus, debitior sine gabella, & probat ex dictis, & ex eo, quia quamvis regulariter Clerici teneantur vendere triticum, & vinum juxta taxam Magistratus laici (ut jam *suprà* adduxi *sub quæstione* 1. & 2. & alibi) tamen in casu nostro resolvit Berricel. ut non teneantur vendere deputatis civitatis in conscientia juxta taxam; quia ex tali coactione de vendendo totum suum vinum juxta taxam illis, & non aliis, etiam satis gravarentur; & quia ut jam adduxi *hic in quæstione nostra*, & *suprà sub dicta quæstione* 2. in vers. *ad secundum*, & docuerunt Felinus *hic numero* 80. Surdus *cons.* 301. Diana *dict. p.* 3. *tract.* 1. *res.* 13. & *p.* 4. *tract.* 1. *res.* 14. cum multis Suarez *de legit. lib.* 3. *cap.* 34. *numero* 13. & *contra Regem Angliæ lib.* 4. *cap.* 16. *numero* 9. Angelus verb. *lex numero* 5. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 13. *numer.* 12. idem Berricel. *suprà numer.* 10. cum Abbate *hic num.*
22 10. † Ex eo, quia hoc ipso quod statutum specialiter nominat Clericos, illis aliquid præcipiendo, etiam si esset favorabile Clericis tale statutum ex defectu jurisdictionis, & nullum, & contra Libertatem Ecclesiasticam, nec ut sit considerabilis utilitas, quam affert Clericis, quin sit contra libertatem Ecclesiæ; eo quod majus præjudicium infertur usurpando Ecclesiæ jurisdictionem, quam sit quodcumque commodum, quod possit afferri; & in prædicto statuto civitatis Monopolis nullum considerari potest Clericis; licet liberet eos à gabella imposita laicis, cum reperiantur Clerici gravati in coactione vendendi potius deputatis illius civitatis totum, vinum, & non aliis, quod est considerabile præjudicium, & esto non gravarentur, non debuit civitas illos cogere expressè, ad vendendum suum totum vinum solis Deputatis.

Et in tantum hanc adstruit sententiam Berri-
23 cellus *dict. quæst.* 12. *tr.* 8. *moralium p.* 1. *sub.n.* 7. vers. *ergo* ex Doctrina Suarez *de legib. lib.* 3. *dict. cap.* 34. *numer.* 3. Dianæ *p.* 4. *tract.* 1. *res.* 59. Felini in textu nostro *numer.* 104. ut dicant Clericos non posse cogi ab Episcopo, ut vendant cum gabella, & juxta taxam; sic ut nec vendentes sine gabella, & ultra taxam queant ab Episcopo puniri, cum sequantur opinionem probabilem, non peccent graventurque, dum per statutum coguntur vendere cum gabella, aut deputatis juxta taxam; quia possunt in conscientia vendere sine gabella, & sic ultra taxam: etenim libertas vendendi, cum ipsis libuerit, est pretio æstimabilis, pro ut dicunt Doctores de mutuante, qui usuram committit, si mutuatur cum onere, ut ab ipso amas, aut illi vendas, cum ergo hoc onus imponere Clericis, sit libertatem auferre, sequitur ut vendens laico non teneatur servare taxam, non enim potest vendere sine gabella, quia taxa, quæ erat justa, adjuncta gabella evadit vilis, & Clerico injusta, cum vendit sine gabella; ob idque non posse compelli ab Episcopo, concludit, ut vendant Deputatis civitatis juxta taxam; siquidem possunt in conscientia vendere sine gabella; & sic ultra taxam, & multo minus, ut laici possint illos cogere ad vendendum vinum deputatis civitatis justa taxam, cum id manifestè repugnet libertati Ecclesiasticæ.

Ad quartam quæstionis partem, an laici ementes vinum à Clericis, teneantur solvere gabellam? In quo dubito reperio duas opiniones contra-
rias, & prima est, quod laicus emens à Clerico 24
teneatur solvere, & hanc corroborant DD. ex dictis de colono infrà in vers. *ad sextam*: Deinde quia immunitas à gabella, est privilegium personale Clerici, quo non debet juvari laicus ab eo emens: sic docent plures citati à P. Thomas del-Benè *de parlament. dub.* 30. *sect.* 1. *numer.* 6. Rodrig. *quæst. regular. tom.* 3. *quæst.* 74. *art.* 7. 10. & 13. Molina *de just. tract.* 2. *disp.* 663. *numer.* 6. gloss, Paulus, & Imola *in Clem. ult. de censib.* Guid. Pap. *decis.* 203. Bald. *cons.* 496. *lib.* 4. Ubi ait ita ubique locorum observari, Boërius *decis.* 213. *numer.* 19. Tyraquellus innumeros citans suo more *de tractatu consang.* §. 1. *glossa.* 13. *numero* 12.

Secunda tamen opinio, & quidem infinitis plausibilior, & quam Doctores referendi tutis-
simam in conscientia appellant, est nempè, 25
quod laicus emens vinum à Clerico, non teneatur solvere gabellam, & probant eo quod privilegium venditoris transit ad emptorem, ex *l. Rutillia Polla*, Ubi Bartol. & alii *ff. de contrah. empt.* & sic dicunt, ut sicut à gabella immunia est Clericus ita emens ab illo; tum quia Clericus propter injunctam gabellam indirectè gravatur: nam pretium vini decrescit propter onus gabellæ; siquidem si nulla esset solvenda, gabella, taxa imposita vino esset V. G. *quinque pro Phiala*, Sed propter impositionem gabellæ erit vilior taxa V. G. *quatuor cum dimidio*, & ultra taxam solventur quatuor oboli pro gabella: quare dicunt quod propter adjunctum onus gabellæ, vilior est vini taxa; sic ut per gabellam partim gravetur emptor, qui carius emit, & partim venditor, qui vilius vendit: ita docent, & ex aliis fundamentis de Colono, & emphitheuta Ecclesiæ Felinus *hic numero* 66. Menochius *lib.* 2. *Consil.* 136. Gra-

tianus

tianus *discept. forens. tom. 2. cap.* 290. Laderchius, *cons.* 103. Riccius *in praxi tom.* 2. *res* 187. *num.* 2. & *res.* 282. Surdus *cons* 305. Homobonus *in examine Ecclesiast. p.* 2. *tract.* 9. *cap.* 1. *q.* 1. Zerola
26 *in praxi Episcop.* 1. verb. *gabella q.* 4. * Sequitur Diana *p. tract.* 2 *res.* 48. Ubi ait quod Senatus Panormitan. videns rem esse periculosam, noluit imponere gabellam vino, quod emebant laici à Clericis: idem docet cum aliis *p* 4. *tract.* 1. *res.* 52. & cum multis Thomas del-Bene *de Parlam. dict. dub* 30 *sect.* 1. *num.* 5. Apontè *responso de censura Pauli V. fol.* 82. Mandellus *cons.* 8. 16. 17. & 18. Rodiquez *in summa tom.* 1. *cap.* 75. *num.* 14. Alterius *tom.* 1 *disp.* 19. *lib.* 5. *cap.* 6. *fol.* 140. *col.* 2. Megal. 1. 2. *lib. cap.* 18. *q.* 6. *n.* 107.

27 Unde inferunt DD. quod si laicus emens à Clerico, tenetur solvere gabellam, indirectè gravatur Clericus, probantes ut sit utilior taxa ob adjunctam gabellam, ut experientia patet: nam Magistratus cum taxat pretium vini considerat omnes circumstantias, inter quas præcipua est onus gabellæ; & sic firmant, ut propter gabellam ad-
28 junctam solvendam ab emptore, utilior sit taxa. † indéque fieri ut gabella redundat partim in damnum emptoris, & partim venditoris, ut addunt Thomas del-Bene *de Parlam. dub.* 20. *sect.* 9. *num.* 2. ex multis & cum alia Diana *dicta res.* 48. Bonacina *de contract. disp.* 3 *q.* 9. *puncto* 1. *num.* 4. Turrianus *tom.* 2. *in* 2. 2. *disp.* 46 *dub.* 8. Valquez *opusculo de rest. cap* 6. §. 2 *dub.* 9. *n.* 52. Molina *de just. tom.* 3. *disp.* 608. & *disp.* 678. *num.* 2. Lessius *lib* 4. *cap.* 33 *n.* 68. & Castrensis *cons.* 433. *num.* 2.
29 gabellam esse partem pretii.

Ego inquam optarem, quod hæc secunda sententia in praxi observaretur; & ad minus non rejiciendo primam, quæ habet Patronus, existimo hanc componi juxta distinctionem positam in vers. *ad tertiam*, in verbo *sed quia in tam gravi* ex *ibi* notatis per dicta *supra in quæst.* 48. *præced.* à vers. *ad secundam*: nam quando imponitur gabella in ipso actu emptionis probabiliter nimis dicunt DD. non esse solvendam à laico emente num à Clerico; quia vinum adhuc est Clerici, cum actu venditur, aut imponitur gabella; secus verò, ut sit scilicet solvenda gabella, quando illa imponitur pro actu separato v. g. pro asportatione vini; quia tunc vinum est, non Clerici: ita tenent ex Baldo *cons.* 31. *volum.* 1. Belletus *disquisit. Clerical. p.* 1. *tit. de exempt. Clericorum* § 8. *n.* 2. Thomas del-Bene cum aliis *de Parlam. dicto dubio* 30. *sect.* 10. *n.* 2. Surdus *cons.* 127. *num.* 66 Rominald. 726 *n.* 49. & 59. *vol.* 6. Roland. *cons.* 61. *n* 18 *lib.* 4. iterum videbis eundem Thomas del-Bene *de im-*
30 *munitate p.* 1. 1 *q.* 5 *sect.* 15. idem repetentem.

Ad sextam quæstionis partem, an Coloni Ecclesiarum portione collonica teneantur solvere gabellam? Et suppositis quæ posui *supra quæst* 42. vers, *ad secundam.* ubi de quæstione, & *an conductores bonorum Ecclesiasticorum possint conveniri coram judice Ecclesiastico*, de qua latissimè, ac de aliis, etiam de colono, & emphyteuta scripsi *sub cap.* 5. *de fore comp.* aliqua *sub. q.* 31. vers. *ad quintam*, & alibi; & quod non teneantur; quia ex hoc gravarentur Clerici, qui vilius locarent sua prædia, docent Bart. *in l. placet in fine cod. de sacrosanct. Eccles.* Abbas *cons.* 9. vers. *ad secundum lib.* 1. & *in cap. ex parte n* 4. & 6. *de decimis* Gratus *cons* 130. *volum.* 1 Natta *cons* 409 Bursat. 25. *volum.* 1. cum multis Thomas Del-Bene *de comitiis dubio* 30. *sect.* 18. Berricel *novissimè dict.* 1. *p.* *moral.* & *legal. quæstion. tract* 8 *q.* 13. *n.* 4. & *q.* 12. *num.* 5. Diana *p.* 3. *tract.* 1. *res.* 19. Franciscus Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p.* 1. *cap.* 14. *num.* 35. Perynus *de privilegiis minimorum tomo* 1. *const.* 2. §. 33. *n.* 42. Tamburinus *de Jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 15. *quæst.* 21. *dub.* Menochius *de arbitr. casu* 662 *n.* 42. Cardinalis Lugo *de just. tom.* 2. *disp.* 36. *sect.* 7. *n.* 107.

Et ita licet alii non pauci affirmativè respon- 51
deant. ut refert Diana, *dict. res.* 19. *in princ.* quos libenter admitteram cum Filiucio *tom.* 1. *tract.* 16. *cap.* 11. *num.* 302. & cum Diana *ubi supra* in vers. *illud* quando, v. g. Coloni Religiosorum, & Clericorum deferrent de loco ad locum fructus collectos, aut illos alienarent; quia tunc sunt bona laicorum, quæ non pertinent, nec indirectè ad
Ecclesiasticos; aliter verò respondendum est juxta 52
primam relatam sententiam * Siquidem patet ex Bulla Pii V. quod per illam Summus Pontifex exemerit fratres Monachos moniales, ac alias regulares personas, eorùmque monasteria, Cœnobia, Conventus, Ecclesias, Capellas, Oratoria, & alia loca, ac terras, possiones, prædia, agros, & bona, nec non laboratores Colonos, arrendatarios, affictuarios, ac gestores suorum negotiorum ab omnibus exactionibus, tam Urbanis, quàm rusticis, necnon datiis, gabellis, pedagiis, vectigalibus, Collectis, impositionibus, oneribus ordinariis, & extraordinariis, ac tam realibus, quam personalibus, meris, & mixtis, etiam subsidio triennali, & augmento, ac forculatoribus, equorum taxis, mistùmque Hospitiis &c.

Quæ maximè procedere dicunt Menochius 53
de arbitrar. dict. casu 562. *num.* 56. Marchabrunus *cons.* 8 *n.* 39. Diana *supra*, & alii, quando Colonus à principio fuisset pactuatus cum Ecclesia, quod vellet etiam immunitatem consequi pro
parte sibi competente. * Unde notat ipse Diana 45
dict. res. 19. *in fine* à fortiori Colonos, seu affectatores prædiorum Ecclesiasticorum non teneri solvere gabellam vulgò *de luxiuri*; quia quando dicti Gabellarii taxant & pretiant dictam gabellam, fructus non est separatus à solo Ecclesiastico immuni à gabella, & in facti contingentia, Carolus de Grassis *de effectib. Cleric effectu* 3. *n.* 90. firmat ut in urbe Panormi fuerit decisum pro emptoribus fructuum pendentium cujusdam Viridarii Religionis Melitensis contra Gabellotos, qui prætendebant Jus gabellæ ad ipsis emptoribus; & hoc quia fructus non erant separati à solo tempore venditionis. Et iterum repetentem videbis Thomam del Bene *de immunit. p.* 1. *cap* 5. *dub.* 7. *sect.* 18. & *sect.* ubi de Colonis Regularium circa solvendas decimas.

Ad ultimam de emphyteuta, & præhabitis 55
quæ dixi *supra sub. quæst.* 25. & 26 pro intellectu *cap. quæ in Ecclesiarum* 7. *hujus tituli*, & *sub. dict. cap.* 5. *de foro comp.* Ubi de foro sortiendi ab emphyteutis Ecclesiæ, & colonis; Respondeo ex Doctrina proximè adducta in dicto vers. *ad sextam*, ne longius agam, ut non teneatur emphyteuta Ecclesiæ ad collectam communem; quamvis emphyteuta laici teneretur, ut in terminis docent, Bartol. & Joannes De Platea *in privatæ cod. de excusat. muner. lib.* 10. Salicet, & Albericus *in l.* 2. *cod. de Jure emphyt.* Baldus *in l.* 1. 1. *cod. eodem*, & cum aliis novissimè Berricel. *dict. p.* 1. *quæst. moral.* & *legal. tract.* 8. *quæst.* 12. *num.* 6. & cum aliis Thomas del-Bene *de Parlam. dict. dubit.* 30. *sect.* 17. & Valenzuela *contra venetos p.* 1. *numer.* 59.

36 † Sed idem Thomas del-Bene *n.* 3. cum Feliciano *de censibus lib.* 1. *tom.* 2. *in addit.* & *tom.* 1. *d. lib. cap.* 10. *n.* 5. & 15. limitat in emphyteuta Ecclesiæ redimibili dicens ut non gaudeat privilegio exemptionis debitor census Prædiiquè possessor, si Ecclesia vel persona privilegiata, domum, agrum, vineam vel quid aliud in censum Emphyteuticum redimibilem concedit ex ea ratione quia in hac forma conventionis dominium nullum remanet penes Ecclesiam vel personam privilegiatam, sed tantus Jus recipiendi pensionem annuam, repetit eadem *de immunit. p.* 1. *dub.* 7. *cap.* 5. *sect.* 17. & *dubitatione* 28. videbis quæ dixi *quæst.* 7. vers. *ad secundam.*

QUÆSTIO L.

An peccet Clericus solvens vectigal, aut renuncians Franchitiam, ne fraudetur solutione suorum redditum sibi debita à Rege, an sit danda Franchitia Clerico alterius expensis viventi? Et an Clerico absente studiorum causa, debeatur ejus familiæ Franchitia. seu immunitas à gabellis? Et an statutum dicatur contra immunitatem, eo solùm, quod circunstantiis appareat Principem indirectè habuisse intentionem extorquendi à Clericis? Et quid sit indirectè, & per accidens gravare Clericos? An gabella dicatur pars pretii: Ubi an ad incurrendam excommunicationem Bullæ cœnæ Domini sufficiat actus attentus? Et an si septem v. g. Consiliarii consuluerunt immunitatem Ecclesiasticam, quintus, sextus, & septimus incidant excommunicationem?

SUMMARIUM.

1 *Clerici solventes gabellam, ut debitam laicis, quo pacto liberentur à peccato, & censura* 2. 3. 4. 5. 6. 7.

4 *Clericus solvens gabellam ad redimendam vexationem, nec peccat, nec incurrit censuram, idem si solvat, ut donum* n. 6.

5 *Electoribus paratis facere electionem de indigno, licet pecuniam dare, ne id faciant.*

7 *Clericus non tenetur tueri privilegium Clericale cum magno damno sui, si est præsens, si quod paratur communitati non est sic.*

8 *Franchitia, sive immunitas à gabellis datur Clerico alterius expensis viventi* n. 9.

9 *Franchitia datur famulis Domini, cui ea competit, etsi victum in pecunia recipiant: Ubi de statuto Mantuano* n. 10.

11 *Franchitia debetur familiæ Clerici absentis à Domo propria, & oppido studiorum causa.*

12 *Clericus absens de licentia sui Prælati, reputatur præsens quoad percipiendos fructus suæ Præbendæ* n. 13.

13 *Camera Regia rectè consuevit assignare Clerico franchitia duorum mediorum in singulos menses; etsi Clericus vix unum comedat, cum pars superstes assignata videatur pro ejus familia.*

14 *Statutum ne quis frumentum emat extra suum usum, non prohibet ut qui habet licentiam pro usu suo, certam frumenti quantitatem, queat deinde illud frumentum vendere, & si eo non utatur.*

15 *Franchitia decreta semel v. g.* 24. *mediorum debetur, etsi Clericus nollet tot uti pro suo usu, & familiæ, fallit ut* n. 16.

17 *Statutum factum a laicis, ut Clerici solvant gabellam, etiamsi prius agerent de obtinenda facultate a Papa, est contra immunitatem. Aliter dicunt alii* n. 19. 20. 21. 22. *sed resolve ut* n. 23.

18 *Statuta laicorum per circuitum tendentia in Ecclesiasticos, sunt nulla.*

19 *Statutum laicum, ut cognoscatur num sit contra immunitatem Ecclesiæ, attenditur finis operis, non operantis, &* n. 20. 21.

20 *Animus malus non facit ut res, quæ non est contra justitiam, sit contra eam.*

21 *Dolosus nec fraudulentus est, qui facit aliquid, ob quod fugiat obligationem legis, non animo doloso, & fraudulento.*

22 *Jejunii obligationem unius loci si quis fugit, se transferendo in alium locum, ubi non est tale præceptum, non rite faciat* n. 24.

25 *Bullæ in cæna Domini incursus censuræ contingit per actum attentatum, ut* n. 26. *si deventum est ad aliquem actum exteriorem ut* num. 25.

28 *Immunitas Ecclesiastica, quibus modis dicatur indirectè Læsa per statuta laica? explicatur variis dicendi modis ut* n. 29. 30. 31. 32. 33. 34.

31 *Indirecta, seu per accidens Læsio immunitatis Ecclesiasticæ differunt &* n. 31.

32 *Per accidens contingentia, non habentur in consideratione.*

33 *Detrimentum non dicitur ejus, qui secundario læditur.*

35 *Gabella pars pretii dicitur contra aliquos, eàque gravatur immunitas Ecclesiastica, & quare* num. 36.

37 *Consiliarii ultimi votantes, ut primi, quando peccant, vel non, distinctione componitur, ut* n. 38. 39. 40. 41.

AD primam difficultatis partem, 1
pro cujus vera resolutione faciunt
quæ dixi *supra* à *q.* 17. in vers. *ad*
secundam, & alibi *sub q.* 13. & 14.
Nunc video Doctores affirmantes, & negantes; affirmant inquam multi per textum *in cap. Clericis de immunit. Eccles. lib.* 6. Ubi Bonifacius VIII. excommunicat Clericos sponte solventes onera à laicis ipsis imposita. Et quamvis Clemens V. *in Clem. quoniam de immunitate Ecclesiar.* revocaverit constitutionem Bonifacii, revocat eam tamen quoad excommunicationem, & sic relinqui, ut remaneat obligatio sub mortali non consentiendi solutioni gabellæ cum præjudicio immunitatis Ecclesiasticæ. † Deinde quia 2
quamvis Clericus possit libere donare, & solvere eam pecuniam, seu gabellam; & sic nec recipiens peccet ab ita libere dante juxta dicta *sub q.* 48. *in fine*, vers. *ad quintam*, ubi de solvente Clerico gabellam sponte per plures annos. † at si solvat tan- 3
quam debitam, & propter exactionem, peccat recipi-

recipiens, ut dicunt Suarez *de conſ. diſp.* 21. *ſect.* 2. *num.* 99. & Duardus *in Bullam cœnæ lib.* 2. *can.* 19. *quæſt.* 16. præcipue ſi conſideremus ex regula textus *in cap. ſi diligenti de foro comp.* ubi latiſſimè ſcripſi Clericum peccare renunciando immunitati Eccleſiaſticæ quoad bona, & quoad perſonas per ea etiam, quæ latiſſimè dixi *in cap.* 5. *eodem*, & *in cap.* 2. cum aliis *de judiciis*; ſiquidem faceret injuriam toto ſtatui Eccleſiaſtico; ergo videtur evinci, ut etiam peccet Clericus ſolvens, tanquam debitum, & propter actionem; cum ita præjudicet totius ſtatus Eccleſiaſtici privilegio. Et quare autem Clerici ſponte ſolventes gabellam, non incurrant cenſuram, dixi late *ſupra ſub q.* 47. verſ. *ad quintam.*

4 Verum alii probabilius dicunt eſſe, ut Clericus nec peccet, nec ſit excommunicatus ex eo, quod in caſu noſtro ſolvit gabellam ad redimendam vexationem. Non enim peccant Eccleſiaſtici, qui ad majora mala vitanda, permittunt aliquid fieri à laicis contra immunitatem Eccleſiaſticam, ut docent Layman *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 8. *num.* 4. & Berricel. noviſſimè *quæſt. moral.* & *legal p.* 1. *tract.* 8. *quæſt.* 16. ex Doctrina Scobar. *in Theologia morali tract* 6. *exam.* 3. *cap* 1. verſ. *num. ulla.* Alterii *de cenſuris lib.* 5. *diſp.* 19. *cap.* 3. verſ. *notandum*, qui quamvis loquantur de excommunicatione propter eandem rationem, idem de peccato procedere dicit Berricel. & juvat Doctrina *lib.* 9. *de juſt. q.* 6. *art.* 1. Cajetani *opuſculo de ſimonia q.* 3. Aragon. *in* 2 2. *quæſt.* 100. *art.* 1. *fin.* L[illegible] *in ſum.* 1.
5 *tom. tract* 12. *poſt* 27. *concluſ.* Villalob. † Dicentium quod quando electores parati ſunt eligere ad beneficium indignum, licet dare pretium illis, ne id faciant; quia id non eſt emere rem ſacram, ſed impedire peccatum; imo addant alii ſimoniam non committi, cum datur aliquod pretium ad redimendam vexationem.

6 Et confirmatur quia poſſunt Clerici libere ſolvere, tanquam donum, non tanquam debitum; & ſic ad redimendam vexationem; non enim videntur in utroque caſu renunciare beneficio immunitatis Clericalis; quia in neutro agnoſcunt ſe debere, cum non ſolvant, tanquam debitum, ſed tanquam Donum. Præterea, quia quando dam-
7 num, ſeu præjudicium, quod communitati infertur, non eſt præſens, ſed remotum, & damnum, quod actu patitur. Clericus eſt præſens, ac magnum, tunc non tenebitur cum magno, & præſenti damno tueri privilegium Clericale, nec remote præjudicetur bono communi. Sed ex hoc quod al[illegible], ut conſequantur quod ipſis debetur à [illegible] ſolvunt gabellam, non præjudicatur proxime cæteris Clericis; quippe qui non coguntur inviti ad ſolutionem, ergo. Quibus fundamentis hunc docet Berricel. *ubi ſupra dict. q.* 16. quam non refero; & ſi hoc ultimum fundamentum non ſit admodum firmè.

8 Ad ſecundam quæſtionis partem, an ſit danda franchitia Clerico alterius expenſis viventi? Affirmativè reſpondeo, tum per illa, quæ latè dixi *in dicto cap.* 2. 3. 4. 8. 13. 17. & *fin. ne judiciis*; item & *in cap.* 2. 5. & *aliis*, *de foro comp.* item ex eo etiam, quia ſi Clericus iſte non haberet franchitiam, quamvis ipſe non ſolveret immediatè gabellam, tamen revera ſolveret immediatè; non enim refert à quo ſolvatur mediatè, vel immediatè gabella, ſi Clericus ratione gabellæ gravatur, ut docent Gratianus *diſcept. forenſ. tomo* 2. *cap.* 290. Menoch. *conſ.* 136. Riccius *in praxi tom* 2. *reſ.* 187. *num.* 2. & *reſ.* 283. & ut ait Berricel. *dict. p.* 1. *quæſt. moral. tract.* 8. *q.* 9. conſuetudine obtentum eſt, ut Clerici, quia in alienis Domibus victum obtinent, franchitiam recipiant.

Et patet; tum ex adductis *ſub q præced.* 49. *in* 9
fine, nempe; quia ſi nulla adeſſet gabella, victus eſſet vilior; & ſic ſi à Domino, præter victum reciperet v.g. pro Salario, ac ſtante gabella cum victus ſit carior, reciperet tantùm viginti; ſequitur ut mediatè ſolvat gabellam. Quæ ſententia ultra praxim, communem etiam in his Regnis Hiſpaniæ non gabellandi Clericis viventibus alterius ex-
penſis. * Probatur ex ſtatuto Mantuano, ut fa- 10
muli, ſcilicet viventes, expenſis civium, gaudeant immunitate gabellæ; & ſic tale ſtatutum explicantes, Surdus *deciſ* 35 Berret. *conſ.* 150. Belleri *diſquiſit. Clerical* §. 7 *n.* 2. referentes deciſum eſſe in Senatu Mantuano eandem immunitate gaudere famulos, ſi ſibi ipſis victum miniſtrent recipientes pecuniam à Dominis; quia æquivalenter dicuntur ab illis recipere victum, & ſic relati, & Berricel. reſolventes Clerico procedere, viventi ex ſua pecunia; quia utique ei debetur franchitia firmant in Clerico, qui vivit ſibi miniſtrans victum ejus Dominus loco pecuniæ, quæ alioqui à Domino ſibi eſſet danda.

Ad tertiam quæſtionis partem, an Clerico, abſen- 11
te cauſa ſtudiorum, debeatur ejus familiæ franchitia, ſeu immunitas à gabellis? reſpondeo affirmativè, quia Clerici pro ſe, ſuaque familia, exempti ſunt à gabellis, à pari ergo qui tenetur alere Dominum, tenetur quoque ejus famulo alimenta præſtare, gloſſa *in cap.* 1. verbo *neceſſitatem* 21. gloſſa *in cap ſtudeat in fine. diſt* 50. Roman. *conſ.* 189. *in princip.* Surdus *de alimentis tit.* 4. *q.* 18 *n* 10. cum verò Clerici familia vivat expenſis illius; quid mirum, ſi illo abſente, ea perſeveret in Domo, ut neceſſario debeatur franchitia prædicta familiæ, cum nihil ad propoſitum interſit, præſens ne ſit,
aut abſens Clericus. Etenim Clericus abſens de 12
licentia ſui prælati reputatur præſens quoad fructus ſuæ Præbendæ percipiendos per gloſſam, Bartol & Plateam *in l. hac lege cod. de proxim. ſacror. ſcriniorum lib.* 12. Romanus *ſingul.* 453. & ex aliis fundamentis docent in terminis Carolus de Graſſis *de effectibus Clericatus effectu*, *nu-*
mer. 306. Viſcus *deciſ.* 88. *num.* 5. † qui refert ita 13
deciſum, dum dicit, quod Regia Camera rectè conſuevit aſſignare Clerico franchitiam duorum modiorum in ſingulos menſes, cum Clericus via unum comedat, & partem ſuperſtitem aſſignaſſe pro ejus familia, quæ cum perſeveret; abſente Clerico, utique ei debeantur franchitia, Riccius *id praxi p.* 2. *reſ* 329. faciuntquè textus *in l. univerſi ff. de vectigal. clem.* 1. *præſenti*, ubi Cardinalis *n.* 8. *de cenſibus*, Bertachinus *tract. de gabell p.* 7. *q* 7. 5. *item verum*, Roland. *conſ.* 34. *num* 18. *volum.* 3 & *conſ.* 71. *n.* 14. *volum.* 4. Boſius *tit. de Principe n* 178. Baldus *conſ* 242. *volum.* 4. Imola *conſ.* 84. *num.* 1. Ruinus *conſ.* 112. *n.* 5. *volum.* 5. Boërius *deciſ.* 213. *num.* 8. Burſatus *conſ.* 42 *n.* 4. & 17. *colum* 1 quatenus, ut jam dixi probant quod Clerici pro ſe, ſuaquè familia ſunt immunes à gabellis.

Et confirmatur ex ſententia Bartoli *in l cætera* 14
§. *fin ff. delegati* 1. Ubi ait quod prohibente ſtatuto, nequis frumentum emat ultra ſuum uſum, ſi quis habet licentiam extrahendi pro uſu ſuo certam frumenti quantitatem, nihil refcrat, ſi deinde ille frumentum vendat, eòque non utatur, ut dicunt etiam Baldus *in l. inde quærit ff. de exercit.*

actioni

actione, Felinus *in cap. 2. hoc tit.* Marsilius *singul.* 66. Brunus *de statut. excludente fœminas art. 6. num.* 281. Afflictis *decis.* 72. *n.* 8. Surdus *cons.* 41. *lib.* 1. *n.* 4.* Infert ergo Berricel *dicta p.* 1. *tract.* 8.
15 *quæst. moral. & legal.* prædictam amplectens sententiam in casu nostro *quæst.* 8. quod si semel sit determinata franchitia v. g. 24. modiorum, sit eadem solvenda; quamvis nollet deinde Clericus 24. modios pro suo usu consumere; nam ex quo Regia Camera tot modios assignat Clerico, non curat, an comedat, vel non comedat, an sit absens, vel præsens, sed intelligit procedere in casu, quo prædicta franchitia 24. modiorum, vix sufficeret familiæ Clerici absentis, vel quamvis familia tanta non indigeret quantitate, in nullius etenim præjudicium redundare, dicit quod totam franchitiam
16 sibi debitam reciperet in Patria † Limitat verò quando præjudicaret gabellæ conductori: nam tunc debebit partem recipere franchitiæ, ubi studet Neapoli pro sua persona & aliam partem pro sua familia in Patria; quod videtur congruum, & rationabile.

17 Ad quartam quæstionis partem, an statutum videatur contra immunitatem Ecclesiæ; eo ipso quod circumstantiis appareat Principem indirectè habuisse intentionem extorquendi à Clericis? Et suppositis quæ dixi *supra q.* 2. *vers. ad quartam num.* 36. nempe quod *immunitas, & libertas Ecclesiasticorum non dependet à bono vel malo animo statuentium, sed ex natura rei &c.* Et suppositis quæ dico *infra hic vers. ad quartam,* videtur ut sit resolvenda præsens difficultas; siquidem Cardinalis Lugo *de just. disp.* 36. *sect. num.* 138. & 139. ait quod si in Senatu, aut Principis Consilio actum sit de imponenda Clericis gabella, & non obtinenda facultate, prout volebat ad exigendum à Clericis, quærunt alia media, quibus hoc ipsum in re obtineant tale statutum (inquit Lugo) est contra immunitatem Ecclesiasticam. † qui
18 & *dicto num.* 39 in fine ait quod immunitas hæc dat Jus Clericis, ne intendatur eorum gravamen, seu ne fiant statuta talia, quæ in talibus circumstantiis ordinata sunt ad eorum gravamen; prohibet enim Ecclesiæ etiam gravamina indirecta, quæ in his circumstantiis præsumuntur etiam ad gravandum Ecclesiasticos per circuitum; & hujus Doctrina videtur juvari ex multis in hoc textu dictis.

19 Verùm Suarez *de censuris disp.* 21. *sect.* 2. *n.* 91. Sanchez *in opuscul. moral. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 4. *dub.* 55. *num* 41. Castillus de Soto mayor *de tertiis debitis Regi cap.* 9. *n* 54. Berricellus *dict. p.* 1. *quæst. moral. tract.* 8. *in sel. q.* 13 *n.* 11. acerrimè defendunt in casu propositæ quæstionis non lædi immunitatē Ecclesiasticam, quando scilicet petita à Summo Pontifice licentia directè gravandi Clericos, & cogendi ad contributionem, illa fuit denegata, si modus solvendi gabellam, seu statutum per se, & ex natura sua gravet laicos, & per accidens Clericos, quidquid sit de Principis voluntate; ait enim Suarez in dignoscendo, an statutum sit contra libertatem Ecclesiasticam, attendi debere finem operis, non finem operantis. † Nam ut ait Sanchez, malus animus non facit quod res, quæ
20 alioquin non erat contra justitiam, sit contra justitiam; indeque eveniat, ut mala intentio statuentium, non faciat quod statutum sit contra libertatem Ecclesiasticam, si independenter à tali intentione tale statutum non lædat per se libertatem Ecclesiasticam.

Et confirmatur, quia quemadmodum licet mihi agere aliquid; ob quod fugiam obligationem legis, etsi expressam habeam intentionem subtrahendi, seu fugiendi eam obligationem, non sum dolosus, nec fraudulentus, nisi eam obligationem vellem evadere per dolum, & fraudem, & per consequens in casu nostro Princeps statuendo, fugit exemptionem Clericorum, quando scilicet modus solvendi gabellam per se gravat laicos, per accidens tamen Clericos ut ex Doctrina Fagundez *præcepto* 1. *lib.* 1. *cap.* 7. *n.* & Antonii Dianæ *p.* 1. *tract.* 9. *res* 19. † Dicentium posse quem fu- 21
gere obligationem præcepti, scilicet jejunii, se transferendo ad alium locum, ubi non est tale præceptum, fugiendo à proprio Domicilio, ubi illud obligat; eo quod in tali casu non detur propriè fraus, nec formaliter, cum fraus solùm detur propriè, ubi adest legis obligatio, quam per dolum, & fraudem vult evadere; dicunt enim in hoc casu posse dari fugam quandam obligationis, quæ fuga de se, nec bona nec mala dicitur & fugiens utatur Jure suo; quod etiam exemplificat Berricellus *sub dicto num.* 11. in *vers. quarto* cum Francho *decis.* 354 & 709. & Barbosa *de potest. Episcopi alleg.* 14. *num* 29. de illo qui ut fugiat seculare judicium post delictum, suscipit Clericatum; item ex Duardo *in Bulla cœnæ lib.* 2. *Canon.* 18 *q.* 7. *n* 2 Diana *p* 1 *tract.* 2 *res.* 44 de assumente habitum Clericale sine animo perseverandi. sed tantum intentione fraudandi gabellas, qui & adhuc gaudet immunitate, de quibus dixi *sub tit de tempor. ordin. & sub cap.* 10. *de judiciis.* 22

Ego nunquam in proposito casu nostræ quæ- 23
stionis, etsi fatear relata fundamenta in se vera esse, non video qualiter applicentur dubio; de quo inquirimus, cum revera Princeps intentionem habuerit extorquendi gabellam à Clericis; siquidem eo fine expostulavit licentiam à Papa, qua non obtenta adhuc statuit; nec video quo pacto ejus intentio sit accidentalis tantùm, & damnum, quod causatur Clericis, etiam accidentale: quare in dicto casu potius insisto pro sententia Eminentissimi Cardinalis Lugo. quidquid loquatur, ac resolvat Berricel *dicto num.* 11. cum verba Suarez, quibus fundatur, fundent tantùm Doctrinam generalem sæpius repetitam in hoc textu; sed non applicantur casui nostræ difficultatis, ut ex illis patet ibi: *aliud explicandum erat quando statutum aliquid censendum sit contra libertatem Ecclesiasticam; & de hoc ait Cajetanus tunc statutum esse hujusmodi, quando ex intentione, & per se attingit libertatem Ecclesiasticam, eamque lædit; rectè autem declarat hoc intelligendum esse, non de intentione ferentis statutum, sed de intentione ipsius operis, ut sic dicam, seu ex virtute, & directa materia ipsius statuti nam si hæc talis sit, ut per se non respiciat res Ecclesiasticas, nec earum exemptionem diminuat; licet ipse legislator directè intendat detrimentum aliquod, quod per accidens inde potest resultare in Ecclesiasticas personas, & peccet, non tamen aget contra hanc prohibitionem, & censuram; quia statutum ipsum per se non est contra libertatem Ecclesiæ. & ea, quæ sunt per accidens, non considerantur*: ita ille Ego inquam quo prætextu possunt hæc verba applicari dubio nostro in quo constat, quod Princeps habuerit intentionem indirectè extorquendi à Clericis ad minus; siquidem petita licentia à Papa directè gravandi Clericos, & cogendi ad contributionē, illa fuerit denegata, patet in prædicto statuto

intervenisse

intervenisse, non solùm Principis intentionem, ferendo illud, sed etiam operia intentionem.

24 Nec etiam applicantur exempla, quibus intendit Berricellus favere suæ sententiæ; quia ut suis locis dixi sunt alterius nominis; imo & in casu fugiendi dolosè obligationem jejunii, docet Lessius *lib. 4. cap. 2. dubio* 8. *num.* 60. Silvester verb. *jejunium quæst.* 2. Rosella eodem verbo *num.* 16. Medina *in p.* 2. *q.* 56. *art.* 5. Ut nequeat aliquis fugere eam obligationem præcepti, transferendo sed alium locum propinquum, ut non jejunet, si jejunetur in suo; quia malitia, & fraus non debet patrocinari, & communiter asserunt Jurisperiti, & ego *infra sub cap. super litteris* 20. *de rescript.* & alibi.

25 Ad quintam quæstionis partem, an ad incurrendam censuram Bullæ cœnæ Domini sufficiat actus attentatus? Et licet pro negativa sententia possint applicari nonnulla, quæ dico sub *cap.* 1. *de præsumptionibus*, ubi qualiter intelligatur dicterium (*cogitationis pœnam nemo meretur*) & Gambacurta *lib.* 8. *p.* 13. neget, quatenus putat quod si aliquis attentaret extrahere per vim reum ab Ecclesia, & revera non extraheret, non incurreret in pœnas constitutionis; quia talis actus non fuit
26 completus, sed attentatus. † Tamen revera dicendum est, ut illam incurrat, ut patet ex verbis Bullæ ibi: *quidquam præter (aut contra hujus nostræ Bullæ tenorem attentare præsumpserit) declaramus etiam.* Docent Peregrin. *de immunitat. Eccles. cap.* 14. *num.* 7. Marius Italia *de immunit. Eccles. lib.* 1. *cap.* 6. *&* 2 *num.* 60. Farinacius *in tractatu de immunit. Eccles. cap.* 20. *num.* 322. *ex authorit. leg.* 2. *cod. de his, qui ad Eccles. confugiunt* in illis verbis: *si quisquam contra hanc legem venire tantaverit*, quod et jam notavit glossa ibi verbo *tantaverit*, & Megala *in* 3. *p. lib.* 4. *cap.* 2. *quæst.* 1. *n.* 30. *in fine.*

27 Et licet idem Gambacurta existimet supra dicta verba Bullæ intelligenda esse de attentato cum effectu subsequuto; ego tamen existimo cum Farinacio, Peregrino, Diana *p.* 1. *tract.* 1. *res.* 15. Ambrosino *tract. de immunit. cap.* 15. *num.* 6. & aliis, non sufficere solam cogitationem extrahendi, sed requiri quod deventum fuerit ad aliquem actum exteriorem per illa, quæ dixi *in dicto cap.* 1. *de præs.* videnda, & applicanda, & quæ tractant Doctores *in cap. fin. de sponsal.* ex quibus jam poteris videre qualiter resolutio præcedentis dubii in dicto vers. *ad quartam* expendi debeat.

28 Ad sextam quæstionis partem quid sibi velit, *ly indirectè gravare Clericos*, in materia, de qua loquimur in toto nostro textu; & quia sæpissimè repertum est, non posse Principes laicos statuta facere, quibus directè, vel indirectè gravetur Clericorum immunitas, & qualiter hoc intelligatur, percipere queas ex latè actis sub quæstionibus in hac tractatione jactis: tamen ut de facili offendas, libuit sequentia hic adnotare; igitur.
29 † In hoc dubio idem Suarez *in Regem Angliæ lib.* 4. *cap.* 33. *num.* 5. a quo parum differt Cardinal. Lugo *de justitia disp.* 36. *section.* 9. *n.* 136. dicunt tunc immunitatem Ecclesiasticam indirectè lædi, quando aliquid in talibus circumstantiis præcipitur, ut satis appareat id fieri ad obtinendum aliquid à Clericis, quod directè ab ipsis obtineri
30 non posset. † Vel ut ait Sanchez *lib.* 6. *summæ cap.* 28. *n.* 24. quando scilicet, non expressis verbis, sed alio quæsito colore immunitas Ecclesiastica læditur, qui *ibi num.* 23. dixit Ly *indirectè* nihil addere novum, aut diversum gravamen à directo gravamine Clericorum, sed tantum expressioribus verbis significari omne gravamen interdicti: ita ipse in simili casu sensit.

Sed quia supra *sub quæst.* 2. vers. *ad quartam* 31
sub diversa specie posita sunt adverbia dicta *indirectè*, aut *per accidens*, itaque appareat ut statutum gravans Clericos ad gabellam indirectè, non sustineatur, secus verò si per accidens; ideò clarius hæc distinguendo existimant dicendum alii, tunc nempe indirectam læsionem contra immunitatem Clericorum, esse prohibitam; Quando ita gravantur laici, ut nequaquam gravarentur, nisi intuitu Clericorum: tamen eam læsionem indirectam non esse prohibitam dicunt, quæ sequitur secundario, & per accidens, videlicet quando esto per impossibile nullæ sint personæ Ecclesiasticæ in ea civitate; adhuc eadem gabella eodem modo præciperetur, cumque tunc statutum per se, & primario ex natura sua sit ad laicos, & subditos gravandos; Secundario autem, & per accidens gravantur inde Clerici, resolvunt tale statutum tunc esse justum, nec esse contra libertatem Ecclesiasticam. † quia ea, quæ secundario, & per 32
accidens contingunt, non habentur in consideratione per *l.* 1. *ff. de authoritate Tutelæ*, Jason *in l. quoties col. fin. cod. de judiciis*, in terminis Berricel. *supra dicto tract.* 8 *p.* 1. *quæst. moral. q.* 13. *sub n.* 10. *in fine.* † quia ut recte consideraverunt Baldus 33
de præscript. p. 1. quartæ principalis *in principio num* 20. Felinus *in cap. cum M. hoc tit. col.* 13. non dicitur detrimentum ejus, qui secundario læditur, quomodo insinuant indirectæ Læsionis explicationem, Duardus *in Bullam cœnæ Domini lib.* 2. *can.* 18. *q.* 17. Menochius *de arbitrariis casu* 562. *num.* 47. & juvat distinctio similis, quam posui ex aliquibus, *in cap. si diligenti de foro competenti*, ut dissolveretur difficultas leg. a liquis in conscribendo, *Cod de pactis.*

Et ut ab scrupulosa hac explicatione tot modis 34
dicendi composita, securius incedas; quia patet ex dictis *supra quæst.* 1. *&* 2. & ibi vers. *ad tertiam*, ubi expenditur, & *quando statuta dicantur contra libertatem Ecclesiasticam*; ideò ex ibi punctis, ac in aliis sequentibus quæstionibus hanc dubitationem explanabis. Et applicabis quæ iterum dixit Thomas del-Bene *de immunitate Ecclesiast. p.* 1. *cap.* 5. *dub.* 7. dum agit de quæstione illa *an Ecclesiastici sint immunes indirectè* ubi a 1 *num.* 2. quod directè vel indirectè sunt differentiæ materiales quæ impertinenter se habent cum non varient effectum à parte rei ubi respondet objectis per plures sectiones juxta prius dicta *cap.* 1.

Ad septimam quæstionis partem, an gabella sit
pretii pars; & ob id dicatur gravosa immunitas 35
Ecclesiæ? Respondeo ut licet gravissimi Doctores negent gabellam esse partem pretii, inter quos Conetius *responsor. lib.* 4. *quæst* 38. *num.* 2. Gratianus *decept. forensium tomo* 2. *cap.* 258 *n* 42. Parladorus *rerum quotidianarum lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 21. Velascus *consl.* 60. *num.* 14. *volumine* 1. Castillo *decis.* 127. *num.* 12. *volum.* 2. & secundùm istos posset dici tantum Clericos gravatos dici, non ratione gabellæ à laico impositæ, sed ab ipso statuto dimanante à laico, nullam Jurisdictionem habente in Clericos per dicta in textu nostro, & *in cap.* 2. 3. 4. 8. 13. 17. & aliis *de judiciis*, *&* *in tit. de foro competenti.* Tam ex jam adductis in tota nostra tractatione, & sub hac *quæstione* 50. & *in cap.* 49. & in aliis antecedentibus, verius est ut gabella imposita dicatur pars pretii; siquidem apparet eviden-

evidenter ex jam antè actis, quod merces hae de causa carius emuntur, quarum gabellam venditor solvit; quia in pretiis rerum taxandis spectandæ sunt omnes circunstantiæ; præsertim venditorum onera, solvendi gabellam.

36 Quare merito Doctores tradiderunt gabellam esse pretii partem, eáque Clericos gravari, eorúmque immunitatem infringi, ut docent Molina *de justitia tractatu 2. tom. 3. disp. 668. numer. 2. & disp. 678. n. 6.* Malderus *n. 2. tract. 5. cap. 6. dub. 5. in fine*, Bonacina *de contractibus disput. 2. quæst. 9. puncto 2. num. 4.* Læsius *de just. lib. 2. cap. 33. dub. 8. numer. 68.* Vasquez *in opuscul. de restit. cap. 6. §. 2. dub. 9. n. 52.* Turrianus 2. 2. *tomo 2. disput. 46. dub. 8. num. 9.* Paulus *cons. 433 num. 2.* Laterta *de decima vendit. cap. 5. num. 19.* & sic docens Berricel. *Ubi supra dicta quæst. 13. n. 2. tract. 8. lib. moral. quæst.* materialiter se habere ait, quod venditoribus laicis, aut Clericis imponatur solutio gabellæ; eo ut perinde sit quod ipsis Clericis emptoribus imponatur, cum ipsi revera graventur.

37 Ad ultimam quæstionis partem, an si septem Consiliarii &c. quia hæc quæstio dissolvi admodum potest ex his, quæ dixi *supra in cap. 6. hoc titulo quæst. 1. & sub quæst. 2. & in tit. de elect. sub Rubrica, & sub cap. 42.* ideò nunc existimo cum distinctione respondendum huic dubio. Sunt ergo tres casus, quibus in apparet tota difficultatis causa; igitur si vota, aut suffragia sunt secreta, tunc quemlibet Consiliarium incurrere excommunicationem, cum sit eadem ratio de primo, ac de ultimo voto; non enim tunc minus unum, quam alterum suffragium influit in pravam conclusionem votantium, v. g. gabellas.

38 Quod si vota sunt publica, & decisiva, sitquè spes, quod possim meo recto Consilio, ac justo mutare aliorum determinationem, si malè consulam, pecco, & excommunicationem incurro; nam adhuc sum causa victualis pravæ conclusionis; quia possum, ac teneor ex officio eam impedire. Sin autem certus sum, quod non possum mutare aliorum determinationem, tunc pecco quidem; quia pravæ conclusioni præsto assensum. sed non incurro excommunicationem, nec obligationem restituendi; eo quod tunc, nec formaliter, nec virtualiter sum causa pravæ conclusionis.

39 Verùm si vota sunt publica, vel secreta; at non sunt decisiva, sed consultiva; ita ut possit Princeps uni soli Consiliario adhærere; tunc quilibet Consiliarius excommunicationem incurret, ea ratione; quia nunc verè singuli influunt: non enim est major ratio, cur unus magis, quàm alter, cum omnes se habeant per modum unius pravi consulentis, quilibétque teneatur dare rectum Consilium ex officio, in terminis resolvit Berricellus *dicta p. 1. quæstionum moral. & legalium, tractatu 8. quæst. 4.* Ubi concludit hoc in casu omnes Consiliarios incurrere excommunicationem.

40 Et juxta has distinctiones debent intelligi modi resolvendi aliorum, scilicet Navarri *in manuali cap. 27. n. 51.* Duardi *in Bulla cœnæ Domini lib. 1. cap. 3. quæst. 4. num 5.* quatenus negant comprehendi quintum, sextum, & septimum consulentem, cum jam sine eorum Consilio sequutum sit delictum, ex ea ratione; quia cum verba legis intelligantur cum effectu, nulliusque effectus sequutus sit; præcisè ex suffragio istorum, sive ex Consilio septimi; quia sine eo, adhuc immunitas Ecclesiastica, esset violata. Item & alius modus dicendi Cajetani. Verbo *restitutio cap. 1. vers. attende*, Vasquez *de restit. cap. 9. §. 1. n. 16.* Molinæ *tom. 3 disp. 732.* dicentium, quod si nihil sim profecturus, quando video majorem partem Consiliariorum, iniquum dedisse suffragium, nec alii sint suam sententiam mutaturi, tunc pecco quidem suffragando, & consentiendo; sed ut non tenear restitutioni, nec sim ligatus excommunicatione; eo quod tale consilium non est causa influens in pravum effectum, quorum dicendi modi obscuritatem continent, nisi reducantur ad jam propositas distinctiones, quibus hæc absolvitur quæstio; imò & integer, ac absolutissimus tractatus à nobis propositus de statutis laicorum in Ecclesiasticos invalidis, quibusque modis honestentur &c.

QUÆSTIO LI.

An gabella imposita super rebus, quæ ad usum familiæ necessario emuntur, vel advehuntur, sit injusta, sic ut Princeps eam imponens incidat in canon Bullæ cœnæ Ubi quid respectu Clericorum? Et an statutum laicorum præcipiens ut falsis mensuris, vel corrupta substantia, vel supra taxatum pretium vendentes lerico utentes, victualia, vel pecuniam extrahentes, arma incerta specie, vel incerta hora prohibita gestantes &c. pœna aliqua pecuniaria afficiantur, vel rebus ipsis, tanquam in commissum ceciderint spolientur etiam, si tales Clerici fuerint, sit contra libertatem Ecclesiasticam? An statutum invalidans donationem ultra quingentos aureos Ecclesiæ factam, si non adsit insinuatio sit contra Ecclesiæ immunitatem? Et quid si invalidet donationem omnium bonorum, vel majoris partis à patre, filio exempto (ut potè Clerico) factam? Et an statutum laicum disponens super utili Dominio rei emphyteuticæ Ecclesiæ, seu super directo, sit contra immunitatem?

SUMMARIUM.

1 *Gabella imposita super rebus, quæ ad usum familiæ necessarium emuntur, injusta est secundum aliquos, alii negant* à num. 3. & 6. *Ubi de praxi* n. 8 9.

2 *Gabellæ de Jure super mercimoniis tantum possunt imponi.*

3 *Pauperes minus gravantur, quam Divites, qui solent Divitibus operas suas vendere* n. 4. & num. 6.

5 *Membra Reipublicæ tenentur pro bono communi omnes facultates suas & vitam exponere, si necesse sit.*

6 *Pauperes solent comestibilia absumere in rudiori esu, quam divites; imo & rerum, super quibus non sunt pedagia.*

7 *Agricolæ divites propter operas, quas mercenariis præstant*

præstant incidere solent in egestatem, gravati etiam tributis.

8 *Gabellas imponentes super comestibilibus non incurrunt censuras contentas in Bulla cœnæ.*

9 *Clerici, ubi à contributione non sunt exempti, tenentur & si sint pauperes.*

10 *Statutum laicorum præcipiens, ut falsis mensuris, vel corrupta substantia, vel supra taxam vendentes, serico utentes, victualia vel pecuniam extrahentes, pecunia puniantur, vel amissione, Clericos comprehendens, est contra libertatem Ecclesiæ, non obstante aliqua consuetudine Fallit in Clericis negociatoribus* n. 11. *contra alii tenent* n. 12. *non bene.*

12 *Leges mandantes spoliari Clericis ferentibus arma de nocte ex vi directiva obligant, non coactiva* n. 13.

14 *Arma deferre Clerici prohibetur Jure canonico; & sic a judice Ecclesiæ privantur illis. Ubi de praxi* n. 15. 16. 17.

17 *Alquaceli deprehendentes cum armis Clericos de nocte, qualiter ea auferendo non incidant in censuram.*

18 *Statutum invalidans donationem ultra quingentos solidos, si non insinuetur respectu Clericorum, est contra libertatem Ecclesiæ.*

19 *Insinuatio, donatio ultra quingentos solidos, quid dicatur.*

20 *Statutum invalidans donationem omnium bonorum factam Clerico est contra immunitatem* n. 21.

21 L. 11. tit. 10. lib. 5. Recopilat.

22 *Donatio facta Clerico in fraudem creditorum, quando dicatur nulla, vel non.*

23 *Statutum laicorum disponens super directo Dominio Ecclesiæ, est contra libertatem Ecclesiæ* n. 24. *& idem de utili* n. 25. 26.

25 *Dominium utile est una, & eadem res cum dominio directo illud sequens inhærens illi inseparabiliter* n. 27.

26 *Dominus utilis Dominii rei Ecclesiasticæ, non tenetur statuto laico de gabellis præstandis.*

1 AD primam quæstionis partem, etsi aliquantum deviet ab instituto, videamque ut occasione hujus tractationis à Doctoribus agitetur; ideo quia conducit admodum referam duas opiniones contrarias, affirmativam unam, scilicet, ut sit injusta talis gabella per text. *in l. universi Cod. de vectigal.* Ubi pœna capitis imponitur iis, qui de rebus ad proprium usum vectigalia exigunt, &
2 *in l. omnium cod. eodem.* † Ubi determinatur quod gabellæ tantum imponantur, vel exigantur pro rebus, vel ex rebus mercimonii, & negotiationis causa asportatis, vel delatis; & ex eo; quia in illis pauperiores onerantur sicut divites, quod est contra justam formam tributi, quæ efficit ut unusquisque solvat juxta proportionem suarum facultatum; imo & quia plus gravantur pauperes, quam Divites, qui solent in propriis fructibus ad usum necessaria recolligere; & quia ex illis tribus æque gravantur peregrini, ac incolæ, cum tamen causa ad Peregrinos non pertineat. Deinde quia cum regulariter Jure nostro canonico etiam damnatæ sint exactiones pedagiorum per textum *in cap. quamquam, de censib lib* 6. Sequitur ut id intelligatur utique de pedagiis, quæ imponuntur rebus, quas ad suum quisque usum defert: sic docent Toletus *in sum. lib.* 5 *cap* 74 Cajetan. *in summa* verb. *vectigal*, Tabiena *eodem verb. n* 4. & Angel. verb. *pedagium n.* 2. Armill. verb. *gabella n.* 2. Ledesma 2. 4. q. 18. *art.* 3. Medina *in* 2. *p. q.* 59. *art.* 4. Beja *p.* 1. *casu* 13. Gabriel *in* 4. *dist.* 15. *conclus.* 1. *litt.* Z. Driedo *lib* 2. *de libert. Christiana, cap.* 5. quos referunt novissime Thomas del Bene *de immunitate p.* 1 *cap.* 5. *dubit.* 31 *sect.* 2. & ante illum Diana *p.* 1. *tract.* 11. *de Bulla Cruciata res.* 38.

Negativam vero sententiam, ut communiorem, 3
& practicabiliorem docent Suarez *de legib. lib.* 5. *cap.* 16. Turrianus *in* 2. 2 *tom.* 2. *disp* 44. *dub.* 3. *n.* 4. cum aliis multis Joannes de la Cruz *in direct. p.* 1. *præcepto* 7. *art.* 3. *dub.* 1. *conclus* 1. Gaspar Hurtado *de just. disput.* 14. *dif.* 4 Diana *dict. tract.* 11. quia licet pauperes habeant, aliquando tamen communiter qui pauperes sunt minus emunt ex his rebus, quæ ad vitæ usum sunt necessariæ, quam Divites, & Malderus 2. 2. *tract* 5. *c.* 6. *dub* 6. docet ut licet Pauperes in his gabellis contribuant, ac Divites, ac etiam amplius, quam Divites hoc ipsum tamen additoribus compensari † nam quo cariora sunt, 4
quæ ad commune usum pertinent, eo solent carius vendi opera, quæ pauperiores præstant in Republica; & sic moraliter in quantum fieri potest servari inter Dives, ac pauperes æqualitatem, probat novissime Thomas del Bene *supra*, cui non displicet hæc sententia cum Silvestro verbo *gabella* 3. *quæst.* 5. S. Antonino 2. *p. tom.* 1. *cap.* 13. *prope fin.* Molina *de justitia tom.* 3. *tract.* 2. *disp.* 669. Navarr. *cap.* 17. *n* 103. Valent. *tom.* 3. *disp.* 5. *q.* 6. *puncto* 5. *in fine*, Petro Navarr. *de restitut. lib.* 3. *cap.* 1. *n* 230. Layman *in Theolog mor. lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 3. *n.* 3. † eo quod membra Reipublicæ tenentur 5
pro bono communi omnes facultates. quin & vitam exponere, si necesse sit; & sic multo magis ex rebus ad victum necessariis aliquid solvere, si aliter bono communi provideri non possit, & ex aliis considerationibus, quas ex Molina, *ubi supra* referunt Diana, & Thomas del-Bene.

Ego inquam in praxi huic secundæ accedo sen- 6
tentiæ; quia ut in plurimum video, ut quemadmodum Mercatores; eo quod majora tributa, & pedagia solvunt ratione mercium, quas emunt inde carius populi gentibus vendant, ita & pauperes, etsi cum divitibus ad tributa concurrant, seu contingat, ut aliqui eorum causa amplitudinis familiæ, quam illa, quam divites habent absumant plus ex comestibilibus subjectis gabellæ, tamen solent absumere in minori quantitate; item & ordinarii usu comestibilia, viliora edendo, in quibus pedagia posita nunquam sunt; etsi aliqua vini, carnis, & olei absumant, non in ea magna parte, ac Divites, quam compensant sua opera, vulgo *Jornales* divitibus vendendo, aut locando, ut ab hinc annis 46. Video quotannis ab illis præstari. † quo- 7
rum causa Agricolæ Divites solent in paupertatem incidere; qui fructuum perceptorum distractio, sive venditio, non correspondent damno passo ex Charestia operum talium hominum opera præstantium, justioremque dicerem hanc sententiam, si in impositione dictarum gabellarum servarentur conditiones, quas ponunt, Lessius *lib.* 2 *de just. cap.* 33. *dub.* 7. *n.* 51. Reginald. *in praxi tom.* 1. *lib.* 20. *cap.* 25. *n.* 377. Molfesius *in summa tom.* 2. *tract.* 12. *cap.* 22 *n.* 96. Faustus *in speculo confes. disp.* 33. *q.* 22. *n.* 4. Layman *supra lib.* 3. *sect* 5. *tract* 3. *cap* 3. *n.* 3. Tannerus *in* 2. 2 *disp* 4 *q.* 6 *dub.* 12. *n.* 345. & aliis, de quibus ago *infra in cap.* 2. *de censibus*, ubi de tributorum, ac gabellarum justificatione in communi.

Unde quia Diana, & Thomas del. Bene jam ad- 8
ducti respondent omnium DD. fundamentis, esse etiam sententiam vellas semi affirmativam, dicendo supra dictas gabellas esse injustas, adhuc Sayrus *de censuris lib.* 3. *cap.* 9. *n* 6. & alii senserunt, ut in-

ponentes tales gabellas, non incurrant censuras contentas in Bulla cœnæ, putantes sic imponentes solum eas incurrere ex defectu causæ efficientis, nempe si non habeant potestatem eas imponendi; non vero ex defectu causæ materialis, ut esset in casu nostro, vel ex defectu causæ formalis, ut si imponerentur Clericis, vel aliis exemptis; alii vero obsolute contrarium docent, dicentes posse aliquem in dictam excommunicationem incurrere ex defectu etiam causæ materialis, formalis, & finalis.

9 Unde alia hic applicanda omittens, evenit ex late actis supra præcipue *à q.* 10. quod ubi Clerici à contributione non sunt exempti ex natura rei, sive concurrente assensu Pontificio, aut Episcopi eo modo, quo dixi *q.* 11. 12 13. 39. & aliis tenentur non solum Clerici Divites, verum, & pauperes ad solutionem gabellarum æque, ut dictum est, absque eo, quod objici posset, lædi respectu pauperum immunitatem Ecclesiæ, non tamen respectu divitum Clericorum, aliorumve Ecclesiasticorum. Et procedit ex *ibi* dictis, & *q.* 1. & 2. non ex vi legislatoris laici, sed ex assensu Pontificio.

10 Ad secundam quæstionis partem de statuto laicorum præcipiente ut falsis mensuris, vel corrupta substantia, aut supra taxam &c. suppositis quæ dixi *supra q.* 16. *vers. ad tertiam*, & *q.* 18. *vers. ad secundam*, & *q.* 38. *à n* 1. Respondeo, ut tale statutum sit contra libertatem Ecclesiasticam; quia laici ut *ibi* dixi nequeunt statuere contra Clericos expresse propter defectum Jurisdictionis, quamtumvis sint justæ exactiones, sive prohibitiones in tali statuto contentæ, non obstante qualibet consuetudine spoliandi Clericos de talibus rebus juxta quæ dixi contra consuetudines, etiam immemoriales *supra q.* 15. *in fine*, nec si ea esset improbata quotannis per Bullam Urbani VIII. quæ incipit *Romanus Pontifex* † nisi contingat in Cle-
11 ricis negotiationibus; quia horum respectu, etsi g bella debeatur ex Doctrina textus *in cap. fin. de vita, & honest.* tamen pœna nonnisi, quatenus explicavi *supra quæst.* 15. *in fine*: ita docent Surdus *cons.* 301. Suarez *in defens. fidei lib* 4. *q.* 34. *num.* 14. Layman *lib.* 4 *tract.* 9 *cap* 4. *n.* 7. Vasquez *in p.* 2. *tom.* 2. *disp.* 167. *cap* 4. *n.* 2, Belletus *in disquisit. Clerical. p.* 2. §. 50. *n.* 7 Vigianus *de immunit. Eccles. disp.* 2. *conclus.* 5. Malderus *in* 2. *p. q.* 96. *art.* 5. Baldellus *tom.* 1 *lib.* 1. *disput.* 37. *n.* 16. Monresinus *in p.* 2. *S. Thomæ disp.* 13 *q.* 11. *dis.* 13. *n.* 200. & *seqq.* Schilante *de privileg. Clericor. cap.* 7. *n* 96. & *cap.* 8. *n.* 39. Marthæ *de Jurisdict. p.* 4 *cent* 1. *casu* 7. Maynard. *de privileg. Eccles. cap* 7. §. 6. Fagnanus *de censuris Pauli V. p.* 3. *fol.* 72. Bonacina *in Bullam cœnæ disp.* 1. *q.* 16 *puncto* 5. *num.* 27. Castrus Palaus *tom.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *puncto* 14 §. 6. *n.* 9. Diana *p.* 1. *tract.* 2. *res* 9. & *p* 4. *tr.* 1. *res.* 19. Merola *tom.* 2. *disp.* 4 *cap.* 3. *dis* 2. *n.* 608. Thomas del Bene *de immun.* 1. *p. cap.* 8. *dubit.* 16. Barbos. *de Jure Eccles. lib.* 2 *cap.* 4. *n.* 140.

12 Et licet aliter alii sentiant per Doctrinam Covarruv. *lib* 2. *resolut. cap.* 20. *prope finem*, & *pract. cap.* 33. *in fine* Julii Clari *in pract. crim. q.* 36. *n.* 26. Joannis de Boa *in apologia Juris Princip. q.* 2. *n.* 70. Naldi verbo *Clericus n.* 23. Pereiræ *de manu Regia p* 2. *cap.* 43. *n.* 2. Cutelli *ad leges Federici c.* 15. *notab* 17. *n* 2. & *cap.* 116. *not.* 105. *n.* 3. & *ad leg. Jacobi cap.* 58. *not* 7. *in fine*, & *cap.* 62. *not.* 75 *n.* 3. & *ad leg. Martin. cap.* 41 *not* 42. *n.* 4. & *Eccles. ist. libert lib.* 2. *q.* 71 & 77. Giballi *cent.* 1. *casu* 9. *n.* 13. Salced *in pract. crim. cap.* 66. §. *quamvis ab hac opinione.* Villadiego *in politica cap.* 5. §. 20. *à num.* 66. Pegueræ *decis.* 56. *à n.* 14. Afflictis *in præludio constit. Neapol. q.* 7. *n.* 2. Prosperi Rendillæ, *tract. de pascuis p.* 1. *cap.* 13. & aliorum dicentium posse laicum spoliare Clericum armis prohibitis, illumque illis privare absque metu excommunicationis. & maxime tempore noctis, ut vult Zevallos *de cognit. per viam viol. p.* 2. *q.* 54 *n.* 17. ita ut nec compelli possit à judice Ecclesiastico arma illa restituere, cum ita se habeat consuetudo, & tacita Ecclesiasticorum permissio, Azeved. *lib.* 1. *recop. tit.* 3. *leg* 9. Borellus *de præst. Reg. cat. c.* 71. *n.* 45. Duenas *reg.* 75. Plaza *de delictis lib* 1. *cap.* 8. *n* 9. Anton. Gomez *in l.* 54. *Tauri n.* 48. Zened. *in collect. Juris Canon. p* 1. *collect.* 37. *n.* 17. Morla *in emporio p.* 1. *tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 18. *n* 71. Curia Philippica *p.* 3. §. 3. *n.* 9. & alii ex eo etiam quod dictæ res ceciderunt in
commissum. † Tamen hæc ex vi tantum directi- 13
va legis ob bonum commune late possunt sustineri, non inquam ex vi coërcitiva, & pœnalis legislatoris laici, ut sæpissime jam dictum est.

Sed quamvis respectu armorum ita procedant 14
in praxi judices laici, quam etiam approbant Pereira *de manu Regia p.* 2. *cap.* 43. *n.* 2. & alii adducti *supra* à Thomas del Bene, & à Diana *p.* 1. *tract.* 2. *res.* 9. & *p.* 4. *res* 19. quia cum Jus Canonicum Clericis prohibeat arma deferre, & omni Jure id prohibeatur omnibus; & sic non mirum si laici Ministri eis auferre possint absque metu excommunicationis, de quo videbis *dicta supra q.* 16. *n.* 8. & 9. ut tenent etiam ex Theologis Bannez 2 2. *q.* 67. *art.* 1. *dub.* 2. *concl.* 5. Graffius *in decis. p.* 1. *lib* 4. *c.* 18. *n.* 155. Coriolanus *in Bulla cœnæ excommun.* 20 *fol.* 950. Petr. Lorca *in p.* 2. *tom.* 2. *tract. de legib disp.* 25. *memb.* 4. *fol.* 486. Vasquez *in p.* 2 *tom.* 2. *disp.* 167. *c.* 4. *n.* 31. hi duo ultimi dicentes in tali casu Ministros Regios auferendo arma Clericis, non inducere pœnam legis, sed efficere, ut lex servetur, & impedire transgressionem legis, & Rendina sequutus Pereiram, dixit in tali casu posse judicem sæcularem damnare Clericum ad pœnam pecuniariam impositam à lege.

Tamen dictam legem esse contra Ecclesiæ li- 15
bertatem, acerrime defendunt Barb. *in collect. dec. lib.* 3. *c.* 2. *de vita, & honestate Cleric. n.* 6. Medius *in tract de sacris ordinibus c.* 19 *n.* 21. Bonacina *de leg. disp.* 10. *q.* 2. *p.* 1. §. 1. *n.* 2. Duardus *in Bulla cœnæ lib.* 2. *can.* 12. *q.* 11. *n.* 91. Bellet. *in disquisit. Cleric. p.* 1. *tract.* 2. §. 2 *n.* 38. Martha *de Jurisdict. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 7. *n.* 20. Megala *in* 3. *p lib* 3. *c.* 74. *n.* 6. Diana *p.* 1. *tract.* 2 *res.* 9. & *p* 4 *tract.* 1. *res.* 19. dicentes quod contrarii longe falluntur; quia ut bene observat Salas *de legib q* 96. *tract.* 14 *disp.* 14. *sect.* 9. *n.* 106. non spectat ad judicem sæcularem propria authoritate efficere, ut leges civiles à Clericis observen-
tur, cum nullam in eos habeant potestatem. † Et 16
sic minime posse armis prohibitis Clericos spoliare, qui tantum poterunt ad obviandum delicto eos deducere ad Episcopum, qui dispensabit de armis; ita DD quod si arma sic ablata à birruariis laicis restituerentur, Clerico tolleret, Castrus Palaus *dict. prax. tom.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *puncto* 14. § 6. *n.* 9. *de cens. non tollerandum*, quod applicentur Fisco Regio, ut fit, quia tunc jam punirentur Clerici à sæcularibus in pœnam delicti commissi; & quia licet arma portare, sit Clericis prohibitum de Jure Canonico, ut adversarii volunt; sed non inde sequitur posse illos ex hac legis transgressione puniri à judice laico, sed ab Ecclesiastico, nec ut valeat dicere quod arma in tali casu cadunt in commissum ex dictis *hic*, & *dict. q.* 17. *n.* 8 & 9. & quod non capiuntur cum aliqua controversia judiciali. Quia respondent hanc esse speculationem chimeri-

mericam, Bonacina *in Bullæ cœnæ disp.* 1: *q.* 16. *p.* 5. *n.* 27. Diana *dict. p.* 4. *res.* 19. cum semper hoc procedat ex pœna apposita in ipsa lege, ad quam non tenentur Clerici, nisi condemnati à judice Ecclesiastico etiam si lex lata sit in bonum publicum; & sic bene respondet Riccius *p.* 3. *decis.* 299. *per totum*, juste posse Clericum arma ferentem resi-
17 stere Birruario laico volenti eum capere. † & ita ut praxis contraria honesta fiet, sit ut dicit relatus Bonacina ad evitanda scandala, dent (ut solent) Episcopi facultatem Birruariis laicis, quod si nocte inveniant Clericos cum armis prohibitis, illos capiant, & eos deducant, sicque evitari scandala, & consulis bono publico, sine tamen diminutione immunitatis Ecclesiasticæ. Nec valet dicere ut contrarii existimant, quod arma non tolluntur in pœnam transgressionis legis, sed potius ne Clericus prosequatur in violationem legis; quia dicit Paulus *supra* hanc responsionem toto admittendam, si postea Clerico redderentur arma, & non aliter: ita & alii ex adductis.

His omnibus obstat casus positus *supra q.* 2. *n.* 34. sed loquitur in armis quæ transportantur ad aliud Regnum cum turbatione Reipublicæ.

18 Ad tertiam quæstionis partem, an statutum invalidans donationem ultra quingentos aureos Ecclesiæ factam, si non adsit insinuatio, sit contra libertatem Ecclesiæ? Et suppositis quæ dixi *supra q.* 26. *in fine*, & alibi breviter respondeo cum Hostiensi, & Joanne Andrea *in cap. fin. de fide instrum.* Vitali, *in tract. clausular. in c. an legibus insinuatio exigi. post renunc. n.* 105. Regente de Ponte *in respons. super censur. Pauli V. fol.* 99. & Thoma del Bene *de immunit. p.* 1. *c.* 8. *dub.* 24. tale statutum esse contra libertatem dispositionem Jure concessam in acquisitione, & contractione inter laicos, & Clericos; & sic impedire libertatem Ecclesiasticam, quæ laicæ potestati, & Jurisdictioni non subjacet. Subdunt ergo prædicti Doctores, quod, leges *l. illud Cod. de sacrosanct. Ecclesiis, & l. sancimus cod. de donat.* sint irritæ, & nullæ, quatenus velint requirere prædictam insinuationem in donatione
19 Ecclesiæ facta. † Est tamen insinuatio *solemnitas quædam consistens in registratione penes acta coram judice sæculari super donationem interponente suam authoritatem*, ut notavit glossa, & *ibi* Doctores *in §. illud* in verbo *gesta in auth. ut non fiant pignor.* videndi DD. *in § alia instit. de donat. in l.* 1 *cod. de donat. in l. Theodos.* Pichardus *in d. §. lib.* 2. *variar. c.* 4. *n.* 6. ubi cum multis Haillon ejus Additionator, Portius *conclus.* 40. Matienc. *in l.* 7. *tit.* 10. *glossa* 6. ex *n.* 1. *lib* 5. *recopil.* Hotoman. *in disputat. de donat. fol.* 85. Regnicolæ *per l.* 9. *tit.* 4. *p.* 5. ubi cum infinitis Hermosilla legendus.

20 Ad quartam quæstionis partem de statuto invalidante donationem omnium bonorum, seu majoris partis filio exempto, utpote Clerico &c. suppositis quæ dixi *supra dict. q* 26. *& q.* 44. *in fine*, respondeo cum Thomas del Bene *dicta* 21. *p.* 1. *c.* 8. *dub.* 25. ut sit contra libertatem Ecclesiasticam. †
21 absque eo, quod obstet dispositio *leg.* 11. *tit.* 10. *lib. Recop.* ubi contrarium decerni videtur, quia illa inquam lex non impedit homini libero liberam administrationem suarum rerum in favorem Ecclesiæ, modo licito & in casibus Jure permissis; sic ut non irritet donationem filio Clerico factam, sed solum illam præsumit fraudulentam; concedit enim dict. lex Donatori allegandi de suo Jure licentiam, quæ licentia de nihilo deserviret, si donatio semper, & in omni casu esset nulla. Unde fit ut præsumptio orta ex illa lege non sit

Juris, & de Jure, cum possit probari contrarium, sed solum Juris juxta quæ late dixi *sub cap. afferte, & cap.* 1. *de præsumpt. & ibi in Rub.* & sic ut nullitas, ibi inducta, non sit nullitas vera, sed præsumpta, ac adeo revocabilis, veritate reperta, ut docet præter alios Florez De Mena *variar q. lib.* 2. *q.* 21. *§.* 2. *n.* 73. contra Azeved *tom.* 3. *lib.* 5. *tit.* 10. *leg.* 11. *n.* 18. *Recop.* & Matienc. *in dict. l.* 11. *n* 18. *glossa* 5.

Dubium vero est, an in ipso Jure invalida dona- 22
tio si facta fuisse Clerico in fraudem creditorum; & licet in hoc dubio Thomas del Bene dicit illud statutum esse nullum. Ego dico ut si disponat irritando donationem Clerico factam, tunc quia lex civilis in Clericos ex sæpe dictis defectu Jurisdictionis non sustinetur, erit invalida, sin autem pateat de fraude, & sine non solvendi tributa, sustineri quia prohibet fraudes Clarus, & non præsumptas, ut sentit Vasquez *in opusculo de restit. cap.* 6. *§.* 1. *dubit.* 2. *n.* 34. & licet non clare, tamen ita ex relata doctrina sunt ambo DD. intelligendi, imo & amplecti videtur idem Thomas del Bene.

Ad ultimam quæstionis partem, an statutum 23
laicum disponens super utili Dominio Ecclesiæ, aut directo, sit contra libertatem Ecclesiæ? suppositis quæ dixi *supra q.* 7. *vers. ad tertiam*, & *q.* 49. *in fine vers. ad ultimam*, & quæ *infra* Dico late *in Rub. de rebus Eccles. alien. vel non, & ibi in cap. nulli*, ubi de prohibita rerum Ecclesiasticarum alienatione. & quæ latissime scribit Thomas del Bene *de immunit. p.* 2. *cap.* 10. *dubit.* 16. dum agit de ista quæstione, an judex laicus possit de dominio utili rei Ecclesiasticæ emphytheuticæ inter laicos cognoscere, item & de dominio directo, & per illa, quæ dixi sub *c.* 5. *de foro comp. & in c. fin. de judic. q.* 2. Ubi an laicus sit judex possessorii rei Ec-
clesiasticæ. † In puncto hoc quatenus spectat ad 24
Dominium directum, respondetur tale statutum esse contra Ecclesiæ libertatem; eo quod causa est omnino Ecclesiastica; & sic ut quemadmodum nunquam sit à judice laico tractanda, sed ab Ecclesiastico per *dict. cap* 2. *de judic. cap bene quidem, c. denique* 96. *dist. c. continua, c. relatum. cap si quis causa, cap. placuit* 11. *q.* 1. Ubi habetur quod Apostolus hujusmodi causas ad Ecclesiam deferri, & *ibi* determinari præceperit, Turrecremata *in summa Eccles lib.* 4. *p.* 2. *cap.* 37. Ubi refert super hoc *extravag. Joan.* 22. quæ incipit *licet*, Bañez *in* 2. 2. *D. Thomæ q.* 65. *art.* 1. Azor *p.* 1. *mor. lib.* 5. *c* 52 Bellarmin. *controvers tom.* 2. *tit de Cler. c.* 24. Sequitur eodem modo dicendum, ut nec per statutum laicorum possit aliquid disponi circa tale Dominium, ut ex dictis Juribus, & aliis tenet Thomas del Bene, *ubi supra à n.* 43. arguens etiam de connexione Juris Patronatus Ecclesiastici cum re spirituali, de quo late dixi *in cap quanto* 3. *de judic. q.* 1. & in utili Dominio, *a n.* 1. late defendit. † Et quia 25
ut ait *à n.* 49 *&* 55. dominium utile est unum, & eadem res cum Dominio directo, & talis naturæ, ut directum semper sequatur, sicut incrementum alluvionis Insula, ait idem *ibi num.* 50. quod subjectum bonorum emphytheuticorum est materialiter semper Ecclesiasticum, taliter ut non possit actualiter, sed in separari à Dominio directo.

Et ut confirmet idem Thomas del-Bene, ad- 26
dit ut ratione dictæ connexionis Dominii utilis cum directo emphytheuticæ Ecclesiæ, non teneantur ad collectas, & onera realia per statuta laicorum super rebus, & bonis imposita, Bart. *in l. privata n.* 2. *Cod. de excusat. muner lib.* 10. Jas. in *in auth quas actiones n.* 42. *cod. de sacrosanct. Eccles.* Ripa *in tract. de peste, tit. de privileg. ad conser and.*

veritatem 124. Pet. de Ubaidis *conf. 2. post tract. de collect. per tot.* Silv. *conf. 9.* Marcus Anton. Eugen. *conf. 96. n. 23. lib. 1.* Faquin, *controv. Jur c. 91 lib. 1.* Menochius *conf. 44. n. 27.* Ruinus *conf. 111. n. 10.* Remigius Gonny *de charitat. subsidio q. 69. n 29. & q. 39. n. 21.* Oddus *conf. 70.* ubi *n. 30. & n. 40.* ait hanc opinionem esse probabiliorem, nec non magis æquam; item etiam præter titulum connexionis ex prærogativa qualitatis, & subjecti Ecclesiastici; siquidem hoc Dominium utili Vasalli, subjicitur, & famulatur Dominio Domini principalis, ut dicunt Alciatus *in l. si quis § differentia n. 12.* ubi Zasius *n. 22. ff. de acquirenda possess.*
27 Surdus *conf. 57. n. 23.* † cum aliis Thomas del Bene, & ex aliis fundamentis *dict. dub. 16. c. 10. de immunit. a n. 56.* Ubi dicit esse Dominium utile in proprietate, tanquam in prima causa inseparabiliter, inhærens, sine qua subsistere non possit: Unde quid mirum ut prædictum statutum, cum redundare queat in præjudicium directi Dominii Ecclesiæ, sit invalidum ex latissime adductis *à q. 1.*

QUÆSTIO LII

An quando Clerus consentit cum consensu Pontificis, & aliis solemnibus in aliquam contributionem, ad quam tenebatur, afficiat etiam in Ecclesiasticos successores? An statuta laicorum prohibens ne Clericis potiantur privilegiis, quæ aliis civibus concessa sunt, sit contra libertatem Ecclesiasticam? Et an possit Dominus apponere conditionem rebus, castris, & similibus, ut hæc subsint oneribus à Principe imponendis in quascumq; manus devenirent? Et an Ecclesiastici sint immunes, non solum quoad imponenda, sed etiam quoad imposita prius, quam bona ad ipsos pervenissent.

SUMMARIUM.

1 *Clerici successores tenentur ad gabellas statutas, & admissas per prædecessores cum consensu n. 2. fallit si consensus præstetur ad tempus ut n. 5.*
2 *Exemptus potest renunciare suo privilegio cum consensu Pontificis.*
3 *Exigentes gabellas à Clericis, quando non incurrant excommunicationem.*
4 *Privilegium exemptionis à gabellis concessum Clericis non est personale, sed reale.*
6 *Statutum laicorum ne Clerici potiantur privilegiis civibus concessis, est contra libertatem Ecclesiæ n. 7.*
7 *Clerici de Jure communi gaudent, ac fruuntur beneficio statutorum, & privilegiorum alicui universitati, seu certo generi personarum concesso, alii non improbabiliter contra tenent ut n. 8.*
9 *Dominus imponens conditionem rebus, Castris, aut aliis suis, in quascumque manus devenerit afficit etiam Clericos, ut n. 10. Explicatur ut n. 15.*
10 *Quilibet rei suæ est moderator, est arbiter, ut imponat onus, quod voluerit, transferens in alios.*
11 *Transit cum suo onere res.*
12 *Onus annexum fundat Jus tertii, cui ex vi talis oneris res stat obligata.*
13 *Res transiens cum oneribus variabilibus in Ecclesiam, distinguitur ab eo quod transeat cum obligatione ad onera variabilia.*
14 *Ecclesiastici ratione feudorum tenentur præstare auxilia Principi in ordine ad Bellum.*
15 *Ecclesiastici quando ad onera imponenda teneantur, sicut ad imposita antequam ad illos res pervenissent.*
16 *Tributa inter mere realia debent connumerari, ut n. 18.*

AD primam difficultatis partem, ut respon- 1
deam præmitto pro uberiori tractatione adjicienda hic, quæ dixi *infra sub cap. quia V. de judiciis,* ubi per plures quæstiones de modo, quo obligentur successores facto prædecessorum. Unde ad propositam difficultatem, etsi exemptio à gabellis sit privilegium personale ex quo videretur ut tantum obligentur primo talli gabellarum oneri obnoxii per nonnulla, quæ dixi *in tit. de Jure Jur. in cap. 14. & in c. pen.* Ubi an Juramentum unius extendatur ad successores: tamen in puncto nostri dubii dicendum est, ut successores Clerici, teneantur stare tali consensui tanquam legitimo, & canonico, utpote cum omnibus solennitatibus *in c. non minus, &c. adversus de immunitate Ecclesiarum, requisitis præstito.* † Et ra- 2
tio est, quia cum exemptus possit renunciare suo privilegio cum consensu Pontificis per adducta *in cap. 1. cap. si diligenti;* & aliis *de foro comp. cap. cum tempore de arbitris,* ut omnes sequitur, quod talis consensus sit validus; sic ut afficiat etiam Ecclesiasticum successorem cum subintret Jus commune tollens exceptionem; siquidem stante communi necessitate, remittitur exceptio à gabellis ab ipso Clero cum necessitatibus requisitis *in dicto cap. non minus, dicto cap. adversus* (de quibus dixi *supra à q. 10.*) qua exceptione sublata, per Jus commune, afficiuntur etiam successores, utpote Juri communi subjecti, præsertim, quia consensus Cleri, & quædam declaratio, quod locum habeant Jura prædicta, & consensus Pontificis est talis declarationis confirmatio: ita docent in terminis Staibanus *resol. 37.* Thomas del Bene *de immunit. Eccles. c. 5. dub. 23.*

Itaque dicendum est, ut in prædicto casu non 3
incurrant excommunicationem petentes, & exigentes gabellas ab Ecclesiasticis; quia nulla intercedit violatio immunitatis Ecclesiasticæ. † Et si- 4
cut privilegium exemptionis à gabellis non est personale, immediate concessum singulis personis, sed toti ordini, seu statui Clericali, & sic communitati Ecclesiasticorum, & tale inquam privilegium non sit speciale, sed reale, sequitur, ut sit sub dispositione communitatis, taliter quod consentiente superiore, ad quem spectat dicti privilegii conservatio, sive remissio obliget etiam successores Clericos, cum multis Thomas del Bene *num. 10. dict. dubit. 23* & confirmatur ex doctrina Sanchez *de matrim. lib. lib. 8. disp. 30. n. 14.* Tyraquelli, *quod cessante causa eot; effect. p. 2. limit. 12.* Suarez *de legib. lib. 8 cap. 30. n. 18.* dum dicunt. quod privilegium speciale, derogat etiam immunitati successorum; quia durat, saltim, dum causa durat. † 5
Prædicta tamen Doctrina limitatur, dummodo non fuerit præstitus consensus ad tempus limitatum, quod jam transiit, & non cessaverit causa, ob quam fuit præstitus: ita adducti.

Ad

6 Ad secundam quæstionis partem, an statutum
laicorum, ne Clerici potiantur privilegiis, quæ
aliis civibus concessa sunt, si contra libertatem
Ecclesiasticam? Et suppositis, quæ dixi etiam
supra q.2.vers.ad quintam, ubi egi de simili dubio,
an scilicet si Princeps sæcularis statuat, ne suis pri-
vilegiis potiantur hi, qui subditi non sunt, faciat
contra libertatem Ecclesiasticam, & eis uti non pos-
sint Clerici. Et adjicio *ibi* dictis pottori fundamen-
to in hoc dubio, hoc statutum esse contra liber-
tatem Ecclesiasticam; tum quia illud facit expres-
sam mentionem de Clericis; tum quia Clerici
sunt partes civitatis; imo, & cives digniores om-
nibus civibus aliis concessis: Deinde quia si par-
ticipes non fiant, in odium Clericatus fieri vide-
tur; præsertim quia tali via Clerici efficiuntur de-
terioris conditionis, & ad agendum timidiores,
7 quam sæculares. † Item etiam quia cum de Jure
communi Clerici possint gaudere, & frui bene-
ficio statutorum, & privilegiorum alicui univer-
sitati, vel certo generi personarum concesso, ut
patet ex *cap. constitutus de restit. in integ.* & do-
cent Duard. *in Bullam cœnæ lib 2. can. 15. q.19. à*
n.11. & 12 Thomas del Bene *de immunit p.1.c.8.*
dubit.8. & per hujusmodi statutum tolleretur quod
eis de Jure communi competit, Decius *in textu*
nostro n. 8. Felinus *n 6.* Magalinus *in 3. p lib 5.*
c.10 q.1.n.56. Mandellus de Alba *lib.1.cons.8.n.3.*
& 10. Riccius *in praxi tomo 3. res.20.* & Fagnucius
tomo 1.tract. 16.cap.10 q.8. n.271. sequitur, ut sit
contra libertatem Ecclesiasticam, ut docent Suarez
lib 4 de immunit. cap.22.à n.16. & cap.33. à n. 5.
Duardus *ubi supra n.41.* Diana *p.1.tract.2. res.59.*
Thomas del Bene *supra, & de Parlam. dub.30.*
sect.1.20. & sequentibus de immunit. dict.p.1.cap.5.
dub 7.sect.1. 20. & sequentibus.

8 Nec obstant Felinus *hic*, Pereira *de manu Regia*
p.2 cap.67.n.15. Graff. *de effectib. Cleric. effectu 1.*
num. 26. Castellius *de immunit. Eccles. lib.2. q.61.*
num.21. & 26. Azor *tom.1.lib.5.cap.13. q.4* non
improbabiliter sentientes contrarium ex eo quod
aliud sit beneficium, seu privilegium non con-
cedere, & aliud sit beneficium concessum revo-
care, cum beneficium non concedere fiat sine al-
terius injuria; derogare autem, vel minuere non
fiat sine alterius damno, & injuria; quia facile
respondetur per adducta fundamenta *hic*, & in
jam adducta *q. 2.*

9 Ad tertiam quæstionis partem, an possit Domi-
nus, rebus, Castris &c. videtur quod tale statu-
tum sit contra immunitatem; eo quod saltim læ-
datur aliquo modo immunitas Ecclesiastica, cum
talis conditio apposita, videatur esse apposita in
in odium ipsius immunitatis Ecclesiasticæ, quod
scilicet Ecclesiasticæ personæ subjiciantur one-
ribus, quibus non debent subjici, & quod bona,
quæ transeunt ad ipsos, non gaudeant immuni-
tate Ecclesiastica, contra textum *in dict.c. quam-*
quam de censibus lib.6. cap. 1. de immunitate Eccles.
& Bullam cœnæ *in c. 18.* & pro hac parte fa-
ciunt infinita, quæ adduxi *supra à q 1. & 2.*

10 Sed vera, & brevis resolutio est, ut quia quilibet
rei suæ sit moderator, & arbiter ex *l.in re mandata*
Cod.mandati, l. pollà cod. de his quibus ut indignis
hæredit.auffer. & §. 1. instit. de his, qui sunt sui, vel
alieni Juris, possit suis rebus imponere onus, quod
voluerit, sic ut quando transfert in alterum per
enfeudationem, vel alio modo, transferat cum tali
11 onere à se imposito † quia res transit cum suo one-
re, *cap. ex litteris de pignorib. l si convenit.2.§.si fun-*
dus ff. de pignoratitia actione, l. bovem & pignori ff.
de edilitio edicto, l. si Divina actione cod. de exactori
bus tribut. & leg.alienatio ff de contrah emptione, ita-
que dicendum esse, ut cum res transeunt in Eccle-
siam, retineant onus in ipsis invariabiliter impo-
situm ex vi privati Domini, ut docent Bart. *in l.de*
iis Cod. de Episcop. & Cleric. in l.placet cod de sacro-
sanct Eccles. Innocent *in dicto cap. non minus de im-*
munit. Eccles. Archidiacon *in cap.secundum Canoni-*
cam 23. quæst.8. Joannes Monach. *in dict c. 1. de*
immunit. Joannes Andreas *ibi* Abbas *in fin. n.12.*
de vita, & honest. Cleric. Silvester *vers. immunitas*
q 5. Angel. *n 36.* Greg. Lopez *p.1.tit 6 l.p glossa*
4 tit.15.l.1. glossa 4 in fine, Cardinalis Albanus
tract.de immunit. in solut. 4. rationis, Suarez *lib.4.*
contra Regem Angliæ 20. n. 6.

Et confirmatur, quia onus annexum fundat Jus 12
tertii, cui ex vi talis oneris restat obligata, ex eo
inquam quod res transeat ad Ecclesiam, non pri-
vatur quis Jure suo; quia bona Ecclesiæ sunt qui-
dem immunia, sed servata justitia cuicumque;
quapropter *in cap. verum de conditionibus apposi-*
tis, cap præterea de Jure Patron. & cap cum delicti de
donat. habetur ut docent *ibi* DD. quod servanda
sit conditio, sub qua donatio facta est Ecclesiæ.

Nec obstat dicere ut cum onera rebus impo- 13
nenda, sint variabilia, & incerta; & sic nec transire
ad Ecclesiam, ut ex communi docet Abbas *hic in*
textu nostro. Tamen hic adjunctis, quæ latissime
supra expendi *sub q. 17.* late *à n.5.* Ubi late distin-
xi. Breviter nunc respondeo aliud esse quod res
transeat cum oneribus variabilibus, & aliud quod
transeat cum obligatione ad onera variabilia; si-
quidem hæc obligatio est onus invariabile adhæ-
rens rei ex conditione apposita ab ipso Domino;
& ideo cum ipsa transire debeat. † Indeque eve- 14
nire ut Ecclesiastici ratione feudorum teneantur
præstare auxilia Principe in ordine ad Bellum, se-
cundum quæ adduxi late *infra sub cap.cæterum 5.*
de judiciis; licet sint incerta, & variabilia; quia in
feudo fundatur obligatio ad præstanda hæc auxi-
lia certa, & invariabilia, ut docent Albanus *de Ju-*
re fisci cap.8. n.2. Petr. de Greg. *de concessione feud;*
p.8.q 2. Marta *de Jurisdictione p.4. cent.1.casu 18.*
n.16. Carol. de Graf. *lib.2. Regal.francor. Jur.14.*
Intrigliol. *de feudis q. 30. n. 24.*

Nec enim ut contrariæ faveat opinioni, læditur 15
tur immunitas, ex eo quod quis velit res sua per-
venire ad Ecclesiam cum aliquo; siquidem in
hoc utitur Jure suo, nec faciat aliquid in odium
immunitatis, cum donat rem gravatam, sed tan-
tum per hoc minus donet, nec inde fiat, ut acquira-
tur Principi sæculari aliquod Jus, supra personas
Ecclesiasticas, ratione cujus possit in illas Jurisdi-
ctionem exercere, tantumque acquirere Jus ad
rem, quæ in Ecclesia transit, cum imponendo
onera cæteris rebus possit etiam ab ipsa exigere
eadem onera servata, debita proportione, non
Jurisdictionali modo, sed per viam justitiæ, &
aliquid sibi debitum. Et sic optime hanc senten-
tiam, præter adductos docent etiam ex antiquis
Felin. *hic in textu nostro n.27* Hostiens. *in cap.ve-*
rum de foro comp. Joannes Andreas *ibi* Abbas, &
alii passim, *in dict. cap. verum de condition. apposit.*
Anchoranus *cons.223* Castrensis *in l. si negotium*
§. fin. ff. de negotiis gestis, Joannes Anton. de Ni-
gro *in clem. 1. de vita, & honestate Clericorum n.*
253 Molin. *de Just. & Jure tract.5. disputation.*
6. Suarez *supra, cap. 14. n. 13.* Azor. *instit. mor.*
lib.5. cap. 13. quæst. 1. Bartol. *in l. rescripto §. se-*

eundem ff. de munerib. & honorib. Martha 4. *p. de Juriſd. caſu* 14. Gutierrez *lib.* 1. *pract. q.* 3. Reginald *lib.* 9 *n* 130. & ex aliis modernioribus Filiucius *tract.* 6. *cap.* 11. *n.* 294. Duardus *in Bulla cœnæ lib.* 2. *can.* 18. *q.* 6. *n.* 6. Magalius *p.* 2. *lib.* 5. *cap.* 17. *quæſt.* 6 *num.* 98. & 103. Alterius *de cenſur. tom.* 1. *diſp.* 19. *lib.* 5. *cap.* 6. Molfeſ. *p.* 2. *ſumm. tract.* 12. *cap.* 22. *à num* 167. Turrian. *tom.* 2. *in* 2. 2. *diſp* 44. *dub.* 4. *n.* 13. Souſa *in Bulla cœn. cap.* 19. *diſp.* 92. *n.* 5. Barboſa *tom.* 2. *collect. ad textum in cap.* 4. *n.* 5. *tit. de immunitat. Eccleſ.* cum Molina, Azorio, Proſpero de Auguſta ad Quarantam, & aliis, Thomas del-Bene *de immunit. p.* 1. *cap.* 5. *dub. fin* idem *de Parlam. dubit.* 4. *ſect.* 15. *n.* 5. & *ſect.* 20. Bonacina *de cenſ. diſp.* 29. *puncto* 3. *cap.* 1. *n.* 18. Carolus de Graſſ. *de effectibus Cleric. effectu* 2. *num.* 336. & *effectu* 3. *n.* 168. & 274. Squilante *de privileg. Cleric. cap.* 8. *num.* 56. & faciunt gloſſa *in cap. ſecundum Canonicum* 23. *q.* 8. *cap. tributum* verſ. *de exterioribus. cap ſancitum* verbo *annua*, *cap. ſecundum eadem cauſa cap.* 1. verb. *bonorum, de immunit. lib.* 6. *cap. convenior.* 23. *q* 8. & *cap. ſi tributum cap. magnæ* 11. *q.* 1. *cap. conſtat*, *cap. cum ſit, cap. paſtoralis de decimis &c.*

16 Ad ultimam quæſtionis partem, de qua late DD. ſolent agere reſponſum ex proxime adducta in verſ. *ad tertium*, & *dict. q.* 17. *à n.* 5. & *ante q.* 8. verſ. *ad quartum*, habes ideo nunc breviter reſpondeo quod ſi poſſeſſio, vel res habebat aliquod onus perpetuum, & invariabile annexum, antequam veniret ad Jus Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticorum, ut v. g. aliquem cenſum, ſervitutem Principi debitam, onus reparandæ viæ publicæ adjacentis, vel quid ſimile; tunc hoc onus ab Eccleſiaſtica perſona ſolvendum eſt; quia res tranſit cum onere ſuo ex *dicto cap. cum non ſit* 33. *cap. Paſtoralis* 28. *de decimis*, cum tale onus ſit reale, ſecus ſi ſit variabile, & incertum, ut probant *n. præced.* adducti, & *in dicta quæſt.* 17. Ubi late diſtinguendo reſolvi, & bene, ac longe loquens Thomas del-Bene *de immunit. p.* 1. *cap.* 5. *dubit.* 6. cum Silvio, Filiucio, Azor, Duardo, Megolio, Souſa, Turriano, Molfeſio, Layman, Suarez, & aliis, qui & *n.* 7. & 23. dicat procedere in oneribus invariabilibus mere realibus, quæ ſine habitudine ad perſonæ qualitatem rebus ipſis, Jure perpetuo inhærent, procedat in Eccleſiaſticis poſſeſſores contra Cardinal. Albanum, Peſantium, Guebaram, & alios, quos refert Carol. de Graſ. *de effect. Clericat. effectu* 3. *à n.* 162 *ad* 176. † Et dicat inter
17 mere realia numeranda non eſſe tributa, quæ ſæcularis Princeps lege ordinaria ſubditis de bonis eorum præſtanda imponit, ac proinde hæc tributa, ſeu onera una cum bonis, ſeu poſſeſſionibus, non debeant tranſire ad Eccleſiaſticos; quia talia tributa non ſunt onus reale, ſed conveniat rebus propter perſonas, quæ ſub Principis Juriſdictione exiſtentes, lege tributi obligari poſſunt. † Tamen ego intelligo, ut ſi illa onera tributa-
18 ria ſint ex antiquo impoſita perpetuo, ut ratione feudi contractus cenſualis, aliorumve ſimilium, tunc teneri ad ſolutionem eorum Eccleſiaſticos ex ratione *l. munerum ff. de muner & honorib. auth. de Eccleſ. tit.* 6. *ad hæc*; ſecus tamen ſi tributa ſint gabellaria, quæ ut imponuntur ſolent mutari arbitrio Principum: nam in iſtis, ut *ſupra* dixi *dict. q.* 17. non procedit ex mutatione perſonæ, ut *ibi*.

QUÆSTIO LIII.

An ſtatutum quod laici venditores vini Eccleſiaſticorum, teneantur præſtare fidejuſſionem de ſolvendis pœnis, ſit contra immunitatem Eccleſiaſticam? an ſtatutum laicorum privans Clericos, ſi Juriſdictionem ſæcularem declinaverint, officiis ſæcularibus, & bonis à Rege conceſſis, ſit contra immunitatem? Et an ſtatutum laicorum diſponens, ut mortuo Epiſcopo inventarium bonorum pro ſpolio fieri poſſit à Judice ſæculari, ſit contra immunitatem Eccleſiaſticam? Vel illud, quod diſponit, ut licet Epiſcopus legata pia exequatur contra hæredem, non tamen exequi poſſit contra laicum tertium poſſeſſorem?

SUMMARIUM.

1 *Statutum laicum, quod laici venditores vini Eccleſiaſticorum teneantur præſtare fidejuſſionem de præſtandis pœnis, eſt contra libertatem Eccleſiaſticam.*

2 *Dominus laicus, ſicut tenetur ad pœnam; ita & ad fidejuſſionem præſtandam de ſolvendo gabellam vini venditi.*

3 *Statutum laicum privans Clericos officiis ſæcularibus, ſi Juriſdictionem laici declinaverint, eſt contra libertatem Eccleſiæ. Fallit in cauſis feudalibus, & in aliis, ut* n. 4. 5. 6.

5 L. 3. tit. 4. lib. 5. Recopilationis.

6 *Clericus qui vult judicari in feudalibus cenſualibus, & officiis a Rege ſibi datis non ut laicus, non debet officia ſæcularia retinere.*

7 *Privatio officiorum temporalium ob injuſtam Clerici declinatoriam a Judice laico, non eſt propria pœna reclamationis.*

8 *Clericus attentans declinatoriam à laico, ſi eſt injuſta, etiam privatur officiis à Rege ſibi datis virtute laici ſtatuti ſine fractione immunitatis, non ipſo Jure* n. 9.

10 *Inventarium bonorum Epiſcopi mortui fit à Prætore illius civitatis in praxi ut* n. 11.

11 *Statutum diſponens, ut mortuo Epiſcopo, poſſit à Judice laico fieri de Jure Canonico eſt contra immunitatem. Et quare?* n. 12.

12 *Epiſcopi decedunt abinteſtato, cujus hæredes ſunt, vel alii Epiſcopi, ſeu Eccleſia, aut Camera Apoſtolica.*

13 *Statutum laicum diſponens, ut Epiſcopus non poſſit exequi contra laicum tertium poſſeſſorem pium legatum eſt contra immunitatem.*

14 *Legatum ut conſequatur tres competunt actiones, realis, perſonalis, & mixta.*

15 *Legatum ut conſequatur, datur etiam interdictum Salvianum.*

16 *Epiſcopus, ſeu ejus Vicarius poteſt exequi legatum, etiam ſi in teſtamento ſint omnia legata profana: Quid in praxi.*

1 AD primam quæstionis partem etsi non sit dubia responsio ex late adductis *à quæst.* 1. & *sub quæst.* 39. in terminis, respondeo ut tale statutum sit contra immunitatem Ecclesiasticam; quia quemadmodum sæpius dixi, & *sub q.* 24. ut Clerici, & Ecclesiastici nequeant coerceri pœnis à laicis impositis, sic nec ut præstent fidejussionem de solvendis pœnis; quia & si istæ personæ, ut sæpe dixi, teneantur observare justas laicorum leges, ut *in quæst.* 1. & 2. in proxime præcedenti; tamen quia per hoc statutum Ecclesiastici indirecte coguntur solvere pœnas prædictas, ac reddere immunem laicum fidejubentem; quod si ita adstringerentur, contingeret, ut vel nunquam invenirent fidejussores, aut si invenirent, esset cum gravamine prædicto, privarenturque facultate, quæ de omni jure sibi ipsis competit libere contrahendi cum laicis, & vendendi res suas, ut jam *supra* adduxi *sub q.* 15. 16. & 18. ac in aliis, & in præcedenti docent in terminis Thomas del-Bene *de immunit. p.* 1. *cap.* 5. *sect.* 14. ex Doctrina Squilantis *de privileg. Clericor. cap.* 8. *n.* 38. Prosper de Augusta *ad Quarantam* vers. *vectigal*, Genuens. *in praxi Archiep. cap.* 62. *n.* 7. Mantiæ *p.* 4. *de jurisd. casu.* 3. *n.* 13. Barbosæ Geminiani, & aliorum.
2 † Quod secus est in Domino laico vini obligato ad talem fidejussionem præstandam; quia iste de jure, sicut tenentur ad pœnam, & gabellam præstandam, sic & ad fidejussionem talem præstandam, ut resolvit del-Bene *dict. sect.* 14. *in fine.*

3 Ad secundam quæstionis partem privans Clericos, si jurisdictionem sæcularem declinaverint officiis sæcularibus, & bonis à Rege concessis &c. suppositis quæ latissime dico *infra sub toto tit. de judiciis de foro comp.* & qualiter Clerici Ecclesiasticæque personæ sunt liberæ à jurisdictione laicorum, applicando etiam hic plura alia dicta *supra à quæst.* 27. quatenus loquuntur de jurisdictionalibus, & quod dixi *quæst.* 24. *à n.* 1. de quæstione illa, *an scilicet Princeps sæcularis possit statuere, ut puniatur Clericus delinquens ratione officii sibimet à Principe concessi.* Ideo jam respondeo tale statutum esse contra libertatem Ecclesiasticam; siquidem afficit Clericos pœnis, quas judex laicus in Clericos exequi non potest.
4 † Quod intelligo de Clericis inquam, qui juxta jus jurisdictionem declinavissent, sed illam declinassent circa causas, V. G. feudales, ut dixi late *in cap. cæterum* 5. *de judiciis*, aut aliis censualibus in quibus laicus potest esse judex; quia sic est in jure, aut privilegio Principibus concessum, existimo jam in hoc casu posse statutum hoc tollerari; quia Princeps juste statuit: nec punit Clericos coercitive, tantum vero privat illos ab officiis sæcularibus, & bonis à Rege concessis, quod est Regibus denegandum quando juste proceditur ut hic.
5 † Et in hoc casu non est rejicienda decisio *leg.* 3. *tit.* 4. *lib.* 1. *recopil.* Ubi habetur quod Clerici primæ tonsuræ, publicis officiis sæcularibus, reputentur indigni, si citati coram judice laico, ejus jurisdictionem declinaverint, & *in l.* 4. *eodem tit.* Ubi habetur, hujusmodi Clerici, qui à Rege terras, & vineas habent; eo ipso possessionibus sint privati, similiter si ejus Regiam jurisdictionem declinaverint; ita docet Gutierrez, has leges sic intelligens *lib.* 1. *pract. q.* 9. & 10. Thomas del-Bene pluribus probans *de immunit. p.* 1. *cap.* 8. *dubit.* 19.

Ex ea ratione, & aliis, quia si in tali Clericus vult judicari, non ut sæcularis, sed ut Ecclesiasticus, non deberet officia sæcularia retinere, cum textus *in cap. sacerdotibus, ne Clerici, vel Monachi*, Ubi Barbosa cum infinitis, & Covarruv. *pract. cap.* 33. *n.* 6. officia secularia Clericis interdicat. 6

Etenim etsi ex generali resolutione aliorum casuum, tam sub texto nostro quam sub dictis *tit. judiciis, & foro comp.* respondendum sit ut tale inquam statutum sit contra libertatem Ecclesiasticam, ut etiam docet idem Thomas del-Bene *dict. dubit.* 9. *cap.* 8. ex dictis *dubit* 2. & *dubit.* 4. *sect.* 15. *usque ad* 20. *de parlam.* & *in cap.* 9. *de immunit. dict. p.* 1. tamen procedit quando statutum præciperet injuste auferendo declinatoriam à Clericis in casibus, in quibus sunt immunes à jurisdictione laicorum, secus quando subsunt jurisdictioni laicorum modo dicto; quia tunc etsi pœnis ut dixi coercere non possit criminalibus, sive pecuniariis Ecclesiasticos; poterit tamen eos officiis sæcularibus privare; quia talis privatio non est proprie reclamationis pœna, sed est officiorum, & possessionum privatio ex voluntate Regis ita donantis; nam sicut dixi quæst. præced. sub dicto vers. *ad quartam* liberum est Regi donare, liberum erit eidem hanc conditionem apponere, seu sub hac conditione donare, alias si ea non servetur donatio cesset. 7

Dubium est tamen, num si Clericus tantum attentaverit declinatoriam nec ad effectum perveniat, veniat nihilominus privandus officiis à Rege illi concessis? Et in hoc casu affirmant Gutierrez *Ubi supra ex dicta l.* 3. & 4. *tit* 4. *lib.* 1. *recopil.* & faciunt adducta *q.* 50. *n.* 25. Ubi quod attentans, etsi sine effectu punitur, Covar. *dicto cap.* 33 *n.* 6. Sed Thomas del-Bene in hoc puncto resolvit, ut hæc privatio non habeat locum ex solo facto declinandi, nisi super declinatoria pronuncietur a judice laico, quod malitiose Clericus declinaverit; sic ut quo usque de tali declinatione juridice non constet, non debeat Clericus officiis, & possessionibus dictus inhabilem reddi, vel privari, cum in omnibus pœnis, etiam ipso jure latis id requiratur: ita ipse Thomas del-Bene. Vide *infra cap. ex litteris* Ubi de lege pœnali. 8
† Tamen quia dictum est statutum prædictum non esse pœnale, sed tantum privationis, videtur ut ipso jure ex solo attentatu incurrat Clericus declinans in eo; nihilominus faciunt pro Thomas del-Bene quæ dixi *in cap. cum non ab homine de judiciis q* 28. 29. & 30. Ubi an perjurus, homicida, sive falsans litteras Apostolicas, prevetur ipso jure sine sententia declaratoria beneficiis, quæ obtinet, ubi requiri talem sententiom dictum est. 9

Ad tertiam quæstionis partem, an statutum disponens, ut mortuo Episcopo inventarium bonorum pro spolio fieri possit à judice sæculari, cum in praxi videamus quod Prætor civitatis, ubi Episcopus moritur, illud faciat, videtur dicendum non esse contra libertatem Ecclesiasticam, ut in terminis defendunt Joannes Gutierrez *in practicis lib.* 2. *q.* 49. *n.* 3. Zevallos *de cognit. per viam viol. p.* 2. *q.* 78. *numer.* 13. Cabedus *decis.* 83. & alii. 10

Sed quod illud statutum sit contra libertatem Ecclesiasticam, probat in terminis Thomas del-Bene *de immunitate Eccles. cap.* 5. *dubit.* 23. ex 11

Doctrina Barbosæ *de jure Ecclesiast. p. 1. cap. 8. n. 88.* dicentes contra Zevallos, & Cavedum minus bene existimantes tale inventarium faciendum esse à judice laico, debere tantum fieri,
12 ac confici à judice Ecclesiastico.† eo quod Episcopi decedunt ab in testato, & eorum hæredes sunt, vel alii Episcopi, seu Ecclesia, aut camera Apostolica, quæ omnes sunt personæ Ecclesiasticæ, super quibus nullam jurisdictionem habet sæcularis, juxta vulgaria jura, & ut ego retuli *in tota tit. de judiciis*, *& foro comp. & in cap. tuam de ordine cognit. &c.* ita Barbosa, cum Francisco Marco *in decis. 105. p. 1. Delphin.* Martha *de jurisdic. p. 4. casu 122. numero 16.* & ex illis del Bene *supra.*

13 Ad quartam quæstionis partem, an statutum laicorum disponens ut Episcopus, licet legata pia exequatur contra hæredem; non tamen exequi possit contra laicum tertium possessorem, sit contra libertatem Ecclesiasticam? Et quia videtur resolvenda per ea; quæ dixi *infra in cap. si clericus laicum de foro comp. q. 9. ex n. 19 ad 24.* dum egi de illa, *an Episcopus possit exequi legata pie contra tertium possessorem?* ideo breviter respondeo cum Gratiano *disceptat. forens. tomo 1. cap. 62. à n. 27.* Gutierrez *lib. 4. pract. cap. 24. n. 14.* Clarino *in controvers. forens. cap. 28. n. 25. & 26.* & Thomas del Bene *dicta p. 8. de immunit. cap. 23. p. 1.* Ubi resolvit in aliis casibus esse contra immunitatem; quorum ratio est; quia jura præbentia Episcopo, quod legata dicta exequi possit, indistincte loquuntur, & consequenter indistincte debent intelligi, & non restringi; alioquin enim facile illuderetur munus, & officium Episcopi, intervertendo scilicet possessionem bonorum in tertiam personam.

14 Deinde quia ad consequendum legatum dantur tres actiones, nempe personalis, realis, & hypothecaria, ut probant DD. per textum *in cap. nostra autem instit. de legatis*, & consequenter quod Episcopus poterit procedere contra tertium possessorem, si non actione personali (quia ille non est hæres) saltim actione reali, quæ solum requirit Dominium ex parte agentis, & possessionem ex parte rei; & ita adducti DD. probant, ut cum hoc verum sit intelligatis profanis, & multo magis in legatis piis.

15 Et confirmant, nam potest talis actio, etiam non addita hæreditate contra tertium intentari possessorem, ex lege in rem *ff. de rei vindic. § omnium autem instit. de actionibus*; & deinde quia pro consequendo legato, & acquirenda ejus possessione, datur contra tertium etiam aliud remedium, scilicet inter dictum Salvianum, ut latius ego explicui *in dicto cap. 5. de foro q. 9. vers. ad secundum* verbo *unde* ex *n. 21.* & per aliqua, quæ dixi *in cap. examinata de judic.* ut utrobique le-
16 ges. † Itaque Thomas del Bene *supra à num. 8.* contra Zevallos *supra p. 2. q. 21. n. 8.* Bobadillam *in polit. tomo 1. lib. 2. cap. 17. n. 103.* resolvit primo quod id exequi possit Episcopus, & ejus vicarius, etiam in casu, quo in testamento non sint legata pia, sed profana omnia, & in casu quo judex sæcularis non sit negligens, & in casu, non procedent ex officio, sed ad instantiam partis, quod scilicet executores, aut hæredes laici dicta legata exequantur, de quibus tribus casibus circa praxim Hispaniæ non multim confido, propterea, quod judice laici clipeo muniuntur,

QUÆSTIO LIV.

An statutum laicorum invalidans vel relaxans juramenta, etiam ob justam causam V. G. quia metu, vel injuria extorta sunt sit contra libertatem Ecclesiasticam? An statutum laicorum prohibens ne Clerici, è laicis exigant Decimas quæ, ex consuetudinem solvi non solent, sit contra libertatem Ecclesiæ? An statutum laicorum, saltim, si sit confirmatum à summo Pontifice, præsertim ex certa scientia, obliget Ecclesiasticos? An consensus Pontificis expostulandus sit, ut Ecclesiastici gabellas solvant, si statutum æque principaliter Clericos, ac laicos concernat? Et an Episcopi debeant executioni mandare statim licentias Pontificum super solvendis tributis? Et an exigens gabellas ab Ecclesiasticis, etiam cum animo restituendi simul cum interesse in fine anni, quod interim exactum fuit, faciat contra immunitatem Ecclesiasticam.

SUMMARIUM.

1 *Statutum laicum invalidans, vel relaxans juramenta ob justam causam, dicitur contra immunitatem, si fiat per modum dispensationis, vel absolutionis, secus relaxatione indirecta, ut n. 2.*

3 *Statuere à laicis super iure decimandi, quo pacto sit contra Ecclesiæ immunitatem, & num. 4.*

5 *Statutum laicum confirmatum à Papa, qualiter desinat esse contra libertatem Ecclesiæ* à n. 6. & 9.

6 *Statutum laicum à quocumque factum fuerit, de se non extenditur ad Ecclesiasticos, nec ad bona ipsorum.*

7 *Confirmatio non extendit confirmatum extra suos terminos.*

8 *Confirmatio cadit super confirmatum secundum ejus capacitatem tantum nec ad personas non inclusas extenditur.*

9 *Statutum laicum faciens mentionem de Clericis, si confirmatur a Papa, illos obligat, secus si illos non includat.*

10 *Confirmatio Papæ validat, quod alias non valeret quando fit ex certa scientia.*

11 *Confirmatum statutum a Papa, recipit ab ipso valorem.*

12 *Consensus Pontificis ut Clerici gabellas solvant, non solum in re publica, sed etiam communi Clericis requiritur, si alias mora non sit nociva, ut num. 13. 14. 15. idem de consensu Episcopi n. 18.*

13 *Exempla, quibus patesit etiam urgente necessitate, expostulari ad gabellas in Clericos consensus Papæ.*

15 *Episcopus non debet, nisi visis videndis executionem*

tionem, dare licentias Pontificum super solvendis à Clero tributis, & citato Clero, etiam ut cumque obtenta sint a laico Principe, ut n. 16.

17 *Exactio in Ecclesiasticos tributorum, etiam in communi utilitate eorum, fit à judice Ecclesiastico.*

19 *Exigens gabellas ab Ecclesiasticis cum animo restituendi in fine anni tantundem simul cum interesse, etsi faciet contra immunitatem Ecclesiæ sustinetur tamen ut* numero 20. & 21.

AD primam quæstionis partem, suppositis quæ adduxi *supra in hoc cap. sub q.* 20. in vers. *ad sextam*, Ubi egi de illa *an possint Principes statuere irritando aliqua juramenta apponi solita in contractibus & q.* 30. vers. *ad ultimam*, *& q.* 31. vers. *ad primam*, & alibi. Item & adjectis quæ longissime *infra dico in cap.* 1. *de jure jur.* & alibi in eo tit. *an judex laicus queat relaxare juramenta?* Quibus prælibatis jam breviter devenimus ad præsentem difficultatem sub distinctione respondere, ut directe nequeat Princeps suo statuto invalidare, seu relaxare talia juramenta per illa, quæ etiam dixi *in cap. novit. de judiciis sub q.* 9. *& sub q.* 13. si faciat nempe per modum dispensationis, vel absolutionis; quia hæc ad Ecclesiasticam tantum potestatem spectat, ut adduxi in prædictis locis, cum sit quædam remissio ex parte Dei facta per ejus ministrum, cujusmodi facultas omnino Ecclesiastica, & spiritualis est, ut in
2 præfatis locis scripsi. †Quod si tamen invalidet, vel relaxet relaxatione indirecta, quæ fit ratione materiæ, vel supplendo vicem ejus, cui juratum est, & qui remittere debebat, tunc quidem ad potestatem laicam spectare potest: ita Ledesma *tom.* 2. *tract.* 11. *cap.* 4. *dubit.* 3. cum aliis Diana *p.* 1. *tract.* 2. *ref.* 114. Thomas del-Bene *de parlamentis dubit.* 4. *sect.* 27. *sub sect.* 1. *&* 2. *&* 16. ipse *de immunit. p.* 1. *cap.* 8. *dubit.* 28. *sect.* 1. Molina *de just. tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 149. Raphaël de la Torre *in* 2. 2. *tomo* 2. *q.* 89. *art.* 9. *dub.* 5. Gutierrez, *in auth. sacramenta puber. n.* 46. Suarez *lib.* 2. *de juram. cap.* 41. *n.* 16. Sanchez *lib.* 3. *moral. cap.* 22. *n.* 13. qui & alios referunt dicentes sic intelligendos, Covarruv. *in cap. quamvis pactum p.* 1. *§.* 3. *n.* 22. Rodriguez *tom.* 1. *summæ cap* 192 *n.* 9. firmantes absolute esse tale statutum contra immunitatem, & ex his infert Thomas del-Bene *dict. dubit.* 28. *lib. de immunit. cap.* 8. per quinque sectiones, ad resolutionem quinque casuum, qui facile diluuntur ex dictis *infra in dict. cap.* 1. *& aliis de jure jurando.*

3 Ad secundam quæstionis partem, an statutum prohibens, ne Clerici exigant Decimas à laicis, quæ per consuetudinem solvi non solent, sive præscriptione &c. Et suppositis quæ dixi late *in cap. ad aures, & cap. causam* 7. *de præscript. & in cap. de quarta eodem* ubi de consuetudine, aut præscriptione, etiam in materia Decimarum. Et adjectis hic etiam quæ adduxi *supra q.* 29. vers. *ad quartam*, & vers. *ad quintam*, ubi de duabus quæstionibus in statutis laicorum circa materiam etiam præscriptionis rei Ecclesiasticæ, licet Thomas del-Bene longe scribat *de immunit. Ecclesiast. dict. cap.* 8. *p.* 1. *dubit.* 29 *per septem sectiones* Ego quia existimo ad præsens dubium per dicta *infra in cap. fin. de consuetudine in toto illo tit.* item & *in dicto cap. de quarta*, & aliis proxime citatis de præscriptione respondere. Ideo etsi admittam decimandi jus posse a laico præscribi, seu consuetudine acquiri, si interveniant requisita ad talem acquisitionem, de quibus *ibi*, dixi: tamen aliter sentio cum Azor *tom.* 1 *mor. lib.* 7. *cap* 26. *q.* 3. Raphaël de la Torre *in* 2. 2. *D. Thomæ q.* 87. *art.* 1. & Thomas del-Bene, nisi privilegio summi Pontificis honestetur tale statutum, quorum ratio est; quia jus Decimandi est spirituale, ut dicitur *in cap. tuam de ordine cognit.* per DD. & *alibi*, & Dianam *in tit. de decimis.*

Nec obstat dicere quod hujusmodi statuto tantum laici præcipiunt, quod consuetudo non solvendi decimas recepta, servetur, juxta jura, quæ decernunt talem consuetudinem receptam, sive præscriptionem servandam; & sic tale statutum non esse contra libertatem. Quia respondeo dictum argumentum solum probare, quod ne talis consuetudo violetur, providere, spectet quidem ad laicos, ac idem, ne talis præscriptio violetur, sed non quod etiam spectet ad laicos præcipere, ne contra eam Clerici faciant; quia hoc tantum spectat ad Ecclesiasticos, scilicet ad Episcopos, & summum Pontificem. Quare etsi Turrianus *in summa p.* 1. *cap.* 137. *dubit.* 4. *conclus.* 3. dicat cum Covarruv. *in pract. cap.* 35. *n.* 2. *vers.* 4. *& lib.* 1. *variar. cap.* 17. *n.* 8. quod istæ sunt leges Caroli V. & Philippi II. Regis Hispaniarum, quibus decernitur, quod laici non solvant decimas, quæ per consuetudinem consueverunt non solvi. Tamen sunt intelligendæ cum distinctione proxime adducta, alias inquam statuere à laicis super jure decimandi, erit contra Ecclesiæ immunitatem; etenim ideo consuetudo, & præscriptio possunt contra tale in procedere; non quia procedunt à laico imperante, sive disponente, sed à jure Pontificio permittente, & approbante, ut patet in præcitatis juribus, ac in aliis de consuetudine, & præscriptione circa jus decimandi. 4

5 Ad tertiam quæstionis partem, an statutum laicorum, saltim si sit confirmatum à summo Pontifice; præsertim ex certa scientia obliget Ecclesiasticos? Et suppositis quæ dica late sub *tit. de confirmat. utili, vel inutili*, Ubi *in Rubr.* per quæstiones egi de confirmatione ex certa scientia Papæ; & *ibi cap.* 1. *q.* 1. es quibus talis scientia probatur; aut præsumatur, & pro affirmativa sententia est, quia talis confirmatio facit, ut illud statutum censeatur, quasi factum ab ipso Pontifice corroborante per textum *in l.* 1. *§. omnia cod. de veteri jure enucleandi*, in verbis illis, *tanquam à nostro divino fuerint ore profusa; omnia enim merito nostra facimus, quia ex nobis omnis eis impertietur authoritas.* Et per verba textus *in cap. si Apostolicæ de prabend.* ibi: *cum ipsa provisio ipsius legati post impertitatem à nobis authoritatem, nostra censetur effecta.* Etenim in proposito sunt DD. plurimi dicentes dictum statutum, accedente confirmatione Pontificis, esse Papale, ut decent Paris. *cons.* 27. *n.* 12 *lib.* 3. Ursillus de Afflictis *decis.* 310. *n.* 13 *in fine*, Bart. *in l. privilegia Cod. de Sacrosanct. Eccles.* Alex. *cons* 59. *volum.* 1. Abbas *in textu nostro*, & Decius *à n.* 17. Romanus *cons.* 381. *n.* 4. Ruinus *cons.* 130. *n.* 8. *vol.* 2. Roland. *cons* 86. *n.* 28. Surdus *cons.* 535. *num.* 15. Marth. *de jurisdict.* 4. *p. cent.* 1. *casu* 99. Crotus *cons.* 37. *n.* 4. Gabriel *cons.* 127. *lib.* 1. *n.* 24 Honded. *cons.*

cons. 4. *n.* 42. *lib.* 2. Thesaurus Jun. *lib.* 2. *quæst. forens. q.* 5. *n.* 13. Joannes Anton. Bellon. *cons.* 74. *n.* 125. Seraphinus 797. *n.* 26. Gratianus *discep. forens. cap.* 10. *n.* 4. Rota *decis.* 452. *p.* 1. *n* 1. *divers.* Durand *decis.* 365 *n.* 2. *p.* 2. Beltraminus ad decis. Ludovisii *decis.* 576. *n* 18. Dominicus Picus *de contract. sine certa forma non valit. ad stat. verb. lib. cap.* 151. *glossa* 2. *à n.* 27. Bellet *part. disquisit. Clericàl.* §. 1. *de exception. Cleric. n.* 44. & faciunt insuper sæpius dicta in hac tractatione, quod etsi statuta laicorum ex propria vi non obligent Ecclesiasticos ad gabellas, manent ipsi nihilominus obligati, quoties accedit Pontificia adsensus.

6 Adhuc existimo in hoc puncto loquendum sub distinctione; quia cum statutum laicale à quocumque factum fuerit, de se non extendatur ad Ecclesiasticos, nec ad ipsorum bona ex textu nostro, & ex jam late adductis *à q.* 1. *& ex cap. fin. de rebus Eccles non alien.* quia non extenditur in plus, quam statutis potestas; & sic non valeat quoad non subditos ex *l.* 1. §. *hoc autem ff. quod quisque juris in alium*, *l.* 1. *Cod. de summa Trinit. cap.* 1 *nobis* 1. *de sent. excom. cap. quod autem de pœnit & remiss. cap.* 2. *de constit. lib.* 6. & sic ex nostro textu, nec Ecclesia, nec Ecclesiastici subdantur statuenti laico; sic ut nec habeat locum inter laicos, quando agitur de re Ecclesiastica, ut esset emphytheusis Ecclesiæ, & inde alii probent statutum laicale non extendi per confirmationem summi Pontificis, etiam ex certa scientia ad Ecclesiasticos, nisi ad hoc à summo Pontifice
7 de facto illud extendi aliunde constet. † quia confirmatio non extendit confirmatum extra suos terminos, sed solum det robur intra illos, ut docuerunt Decius *in l. more n.* 34. *ff. de jurisd. omn. judic.* Baldus *in l. nominationes in fine Cod. de appellat.* Menochius *cons.* 378. *n.* 39. *& cons.* 704. *n.* 36. Socinus Senior *cons.* 158. *n.* 16. *lib.* 1. Craveta *cons.* 36 *n.* 6. Archidiaconus *in cap. servetis* 25. *q.* 2. *n.* 2 Rota Romana pensionis Domus 16. Januar. 1598. Thomas del-Bene *de immunit. p.* 1. *cap.* 7. *dubit.* 46. late probans † ex eo etiam quod
8 confirmatio cadit super confirmatum secundum ejus capacitatem tantum, & intelligatur in terminis, in quibus intelligitur statutum, sic non extendi ad personas non inclusas in statuto, ut docent Bald. *in auth. quibuscumque Cod. de Sacrosanct. Eccles.* Ruinus *cons.* 60. *n* 3. Gierg Quercus *cons.* 28. *n.* 43. *volum.* 2. Corneus *cons.* 9. *n.* 5. *& cons.* 25. *n.* 21. *volum.* 3. & ex aliis.

9 Hoc ego utramque approbando sententiam, existimo hanc secundam procedere, quoties Papa confirmans statutum Principis laici, non exprimit aliquid amplius, quam ipse statuens: quare cum Princeps statuendo, incapax est ad obligandos Ecclesiasticos suo statuto, nec de illis fecisset mentionem, sequitur ex proxime relata Doctrina, ut cum confirmatio non se extendat ultra rem confirmandam, nec ei det alium novum valorem, præter quem habet ab statuente, nec se extendat ad Ecclesiasticos, de quibus nullam fecisset mentionem Princeps statuens, secus si mentionem fecisset; quia etsi illud statutum respectu Ecclesiasticorum nullum foret. † tamen
10 accedente confirmatione Pontificia valet; non quia statutum est laicorum, sed ut nova dispositio Pontificia, ut colligitur ex sæpe à nobis adductis *à quæst.* 1. Itaque concludo quod cum *confirmare*, etsi in rigore nihil de novo tribuat ex *cap. inter dilectos &. porro de fide instrum.* Abbas *in cap. examinata de confirm. utili, vel inutili* & per ibi à me dicta. Tamen quia Papa confirmans illud statutum, porrigit ejus assensum ad præstandum valorem, & robur dispositioni laicæ, alias nullæ respectu Clericorum, evenit ut quia Papa ex certa scientia, & cum cognitione causæ, confirmat, faciat in suo genere validum, quod alias non erat validum ex *cap* 1. *cap. veniens de transact.* Decius *in cap.* 1. *n.* 8. *de confirm. utili,* Paris *cons.* 3. *n.* 39. *lib.* 4. † Recipi inquam tale statu- 11
tum ab ipso Papa confirmante totam vim, ac potestatem obligandi; & ob id ab ipso concedi videri probant relati pro prima sententia, & in hoc casu loquuntur Jura *in principio* relata, ut expandunt del Bene *dict. dubit.* 46. *in fine,* Suarez *de legib. cap.* 26. *n* 16. Granad. *in* 1. 2. *controvers.* 7. *p.* 2 *tract.* 3. *disp. ult.* Castrus Palaus *p.* 1. *tract.* 3. *disp.* 5. *puncto* 2. *&* 2. *n.* 8. Bonacina *de legib disp.* 1. *puncto* 1. *n.* 16. ex Doctrina Bart *in l. omnes Populi ff. de just. & jure, quæst.* 3. *princip. quæstiuncula* 4. Felin. *in cap. cum accessissent. n.* 5. *hoc tit.* Bellon. *cons.* 37. *n.* 8. & melius proceder, quando nihil loquutus Princeps in statuto de Clericis, Pontifex in confirmando statuto, illud confirmaret disponendo etiam contra Clericos, quia jam tunc omnino disponit de novo, & ex certa scientia à se ipso.

Ad quartam quæstionis partem, an consensus 12
Pontificis expostulandus sit, ut Ecclesiastici gabellas solvant, si statutum æque principaliter Clericos, ac laicos concernat? & ut non sit necessarius videtur adstrui ex dictis *supra à q.* 1. 10. 11. 12. cum aliis; quia ut apparet ex *ibi* adductis contributio in casu, hoc non fit solum propter utilitatem publicam, sed etiam propter privatam Ecclesiasticorum; ita ut in tali casu non habeat locum decisio textus *in cap. non minus de immunit.* de cujus intellectu dixi plura *in dict. q.* 10. 11. 12. & aliis: sic docent *ibi* Abbas, Guiliclm. Benedict. *in relect. cap. Raynuncius in* verb. *uxorem decis.* 5. *n.* 470. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 390. *n.* 19. Carossius *part.* 4. *de collectis n.* 37. Decianus *cons.* 51. *n.* 63. *vol.* 2. Megalius *in part.* 3. *lib.* 2. *cap.* 17. *q.* 6. *n.* 121. *& cons.* 72. *n.* 18. Silvester verb. *immunitas* 5. *n.* 22. Angel *eodem verb. num.* 3. Tabiena verb. *excommunicatio.* 5. *casu.* 8. *n.* 4. Garcia *de nobilit. Hispan. glossa* 9 *n.* 53. Bobadilla *in Politica tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 181 Rodriguez *in summ. tom.* 2. *cap.* 75. *n.* 13. Joan. de la Cruz *in sum. p.* 1. *princip.* 7. *q.* 7. *art.* 3. *dub.* 1. Ledesma *in summa tom* 2 *tract.* 7. *cap.* 2. *conclus.* 27. Lopez *p.* 2. *cap.* 40. Molina *de just. tom* 3. *disp.* 672. *n.* 5. *conclus.* 3. Hypolit. de Marsil. *in pract. fraggredior. n.* 63.

Nihilominus quia ut retuli *supra* in jam addu- 13
ctis quæstionibus 10. 11. & 12 *ibi n.* 40. *& à n* 4. *n.* 16. & in aliis premenitibus necessitatibus Belli, aut alterius periculi communis debeant contribuere ex solo assensu Episcopi. & ejus compulsione, & sine consensu Papæ interim, quo esse qui non possint; ideo duxi hic adjicere exempla quorum nonnulla jam in dictis, & aliis quæstionibus posui, ut de veritate dubii constet; quia sicut dixi *dict. n.* 16. *q.* 12. quod Clerici tenentur ad subveniendum cum laicis in necessitatibus communibus, si quidem, teste Marth a *de jurisdic.* 4 *p cent.* 1. *casu.* 1. *n* 52. Civitas florentina anno 1600. obtinuit à Clem. VIII Bullam pro imponenda contributione Clericis ad reparandum

dum flumen Arneum penes quod bona Clericorum essent, & civitas Panormitana anno 1634. teste Diana *p. 5. tract. 1. res. 11. & p. 1. tract. 2. res.* 40. pro expensis factis tempore pestis impetravit ao Urbano VIII. Bullam, qua Clerici per aliquot annos includerentur in contributione imposita super vino in introitu portæ Civitatis, aliaque similis Bulla obtenta fuerit à Gregorio XV. Die 23. Februar. 1622. pro Etruria, & alia ab Urbano VIII. Die 10. Maji 1624. pro Ducatu Mediolanensi, & de hac re possint videri Maximilian. Faust. *de ærario Clauf.* 17 *conf.* 4. qui refert multa alia exempla, ut Maximiliani 1. Caroli V. Imperatorum petentium licentiam ab Alex VI. & Paul. III. obtinendi subsidium ab Ecclesiasticis pro Bello contra Turcas, & hæreticos, pro ut etiam obtinuit Emanuel Rex Lusitaniæ à Leone X. pro Bello contra Mauritanos, & Respublica veneta pro Bello contra Turcas, teste Bembo. *lib. 5. Hist.* & referat Thomas del-Bene *de immunit. p. 1. cap. 5. dubit.* 18. *sect.* 2.

14 Ideò resolvendum est, ut ex solo Episcopi consensu, & compulsione, si moram patiatur consensus Pontificii, obtentio, possit talis subsidiaria contributio fieri dum durat periculi instantia; sic ut non ex hoc sit omittenda diligentia pro obtinenda facultate Pontificia, ut jam alibi dixi, & *in q. 13. & 14.* Et hoc pacto componendas esse contrarias Doctorum sententias plurium, quos citat Narbona *in 3. p. Recopil. lib. 2. l. 57. in glossa unica n.* 47. Marchinus, Gutierrez, Petrinus, Castillo *de tertiis tom. 7. cap. 9. à n. 32.* Medina, Gigas, Azevedus, Ablectus, Thomas del-Bene, & Diana, adducti etiam alii *in dicta q.* 11. & 12. quibus abunde dubium præsens intelligitur.

15 Ad quintam quæstionis partem, an Episcopi debeant statim executioni mandare licentias Pontificum super solvendis tributis? & quia jam *supra sub q.* 34. in vers. *ad quartam*, ubi *quid debeant facere Episcopi, dum judices laici, aut Princeps edunt aliquod statutum contra libertatem Ecclesiasticam*, & vers. *ad quintam an teneantur ex officio defendere Clericos tributis gravatos?* Et licet aliquid jam dixerim, de hoc puncto, dico, per illa, quæ dico *infra in cap. si quando de rescriptis, & in cap. 12. de judiciis*, quod Episcopus non debeat, nisi visis videndis, licentias Pontificum executioni mandare, quando in Bullis Pontificiis, ponuntur hæc, & similia verba: *stantibus præmissis, constito tibi de narratis &c.* Juxta quæ etiam dixi *in cap. cæterum, cap. 7 cap. 18. cap. 20.* & in aliis *de rescript.* quia ut ait, Marchin. *de peste p. 4. cap. 4. num* 29. prædicta verba requirunt cognitionem judicialem narratorum; & quia cum in dictis Bullis dicatur *vocato Clero*, videtur etiam, ut ait idem Marchinus, & sequitur Thomas del-Bene *infra*, ut insuper requiratur quod citatur Clerus,
16 & audiatur, cum agatur de ejus inter esse. † Et in tantum procedere dicit idem del Bene *p. 1. de immunit. cap. 5. dubit. 19. sect.* 3. ut procedat hæc praxis etiam in casu, quo (juxta proxime dicta in vers. *ad quartam*) Princeps obtinuerit Bullam à Pontifice, quod Clerus in publicis necessitatibus, vel utilitatibus contributionem præstet simul cum laicis, cum Balboa, Mogrovejo in allegatione, quam ad Regem scripsit pro capitulo, & Decano Ecclesiæ Salmanticnæ *conclus.* 12. *à n* 147. dicentes esse observandam praxim textus *dict. cap. non mi-*
17 *nus de immunit. Eccles.* † Item quod exactio est facienda per Ecclesiasticas personas tantum, juxta sæpius dicta, & *supra q. 14. in fine* ex Bulla Urbani VIII. concessa pro Ducatu Mediolanensi vers. *volumus &c.* & patet ex his, quæ dicit Gutierr *de gabellis q. 92. n. 65.* Thomas del-Bene *supra n. 4.* & ibi *dict. cap. 5. dubit.* 21. Ubi agit de hoc puncto per sectiones; item & *in cap. 9. per totum de immunitate Ecclesiastica p* 2.

Notat Thomas del Bene, quod si ex ratione 18
imminentis necessitatis, quæ ex solo consensu Episcopi juxta dicta in vers. *ad quartam* hic, & sine Pontificio, si talis ea sit necessitas, quæ sine scandalo dilationem non permittat, contingat etiam respectu Episcopi, tunc etiam eo irrequisito, ubi per injuriam concutire oorit, si in mora periculum versetur, possit nihilominus ejus consensus omitti: *quia propter quod unum quodque tale, & illud magis ex Aristotel.* & *ex auth. multo magis Cod. de Sacrosanctis Eccles.* prætertim; nec tunc videtur habere locum naturæ jus, de quo jam aliquid dixi *supra sub dict. q.* 13. Ubi *quando Prælati sunt negligentes in exequendo*, quæ est diversa ab hoc puncto.

Ad sextam quæstionis partem, an exigens 19
gabellas ab Ecclesiasticis cum animo restituendi simul cum interesse in fine anni, quod interim exactum fuit faciant contra immunitatem? Et quia de hoc dubio satis, & abunde habetur *supra dicta tota quæst.* 13. præcipue *à n. 6. & 8. cum sequentibus* & aliqua *supra q* 46. *à n.* 1. vers. *ad prætendum*, Ubi disputavi ad etiam hanc partem. Ideo nunc breviter & contra Cutellium *de immunit. Eccles. lib. 2. cap.* 45. dicant Alterius *de censuris tom. 1. disp. 19. lib. 5. cap. 3. fol.* 734 Duardus *in Bullam cœnæ lib 2. can* 18. *q. 15. n. 6.* ut exigere, vel mandare exigi ab Ecclesiasticis gabellas, etiam cum animo restituendi in fine anni simul cum interesse, etiam causa evitandæ fraudis publicanorum exigentium gabellas, sit contra immunitatem; quia inde magnum onus sentiunt, & incommodum, & aliquando magnum inter esse, si, cogantur ad solvendum antjcipate, quod solvere non debent: pro quibus sunt rationes, & fundamenta, quæ adduxi *dict. q. 13 sub n. 8. & 9.* sic ut incurrant in peccatum, & in censuram
Bullæ. † Tamen quia idem sentiens Thomas del- 20
Bene *de immunit. p. 1. cap. 5. dubit 7. sect.* 13 ad hoc cum eodem Duardo firmet quod diluguetur tamen peccatum contra immunitatem; & sic etiam censuram Bullæ cœnæ Domini, si restitueretur Ecclesiasticis in fine anni simul cum interesse (si revera intercessit) totum, quod exactum fuit (& ipsis exigentibus) aliquid plus in compensationem incommodi, quod revera illi per annum passi sunt quia sic ipsorum immunitas non aufertur, sed differtur, & multo magis, si quod exigitur ad finem boni communis ut, scilicet evitentur fraudes publicanorum exigentium gabellas, exigatur ipsis volentibus, ac consentientibus à consentiente ipso summo Pontifice.

Ideo ego iterum existimo dubium hoc resol-
vendum, juxta illa, quæ *ibi sub dicta q.* 13. scripsi; 21
siquidem etiam in hoc puncto, ubi ultra sic exactum interesse, intercedit, facta restitutione ad æqualitatem, non militat gravamen, nec onus, aut damnum in Ecclesiasticis, & dum tamen, ut advertit idem Thomas del-Bene, quando Ecclesiasticis fit solutio in fine anni, nullam molestiam, nullumve incommodum, nullumque interesse sentiant in ea consequenda, cum alioquin in illud reinciderent, ut scilicet propter onus,

gravamen, in commodum, quod hic Ecclesiastici sentiunt, lædatur ex hoc alio capite, dicta Ecclesiastica immunitas; quæ doctrina non dictat ab scripta *sub dict. q. 13.* Ubi leges ad saturitatem.

QUÆSTIO LV.

An statutum laicorum præcipiens ne vocentur Religiosi, nisi prius vocati fuerint Parrochiæ Clerici, sit contra libertatem Ecclesiasticam? An statutum laicorum disponens de crimine hæresis infligendo pœnas, in illud committentes, sit contra immunitatem Ecclesiæ? seu an laicus possit condere statuta, quibus præscribatur modus procedendi, vel puniendi hoc crimen diversus ab eo, quem Ecclesia præscribit? An Principes statuentes, ut non possint familiares Sanctæ Inquisitionis gaudere privilegio fori in aliquo delicto, faciant contra immunitatem Ecclesiæ? Et an in omnibus causis, in quibus infringi valet libertas Ecclesiæ, excludi possint per Principes laicos appellatione ad Papam? Ubi de Bulla, quæ vocatur aurea?

SUMMARIUM.

1 *Statutum laicorum, ne vocentur ad pia Religiosi, nisi prius vocatæ fuerint Parrochiæ est contra libertatem fallit ut* n. 3.

2 *Religiosi jus habent, ut defunctorum exequiis possint assistere.*

3 *Statutum etiam à Clericis factum offendens Parrochiale jus, est nullius roboris.*

4 *Statutum laicorum disponens de crimine hæresis infligendo pœnas, est contra immunitatem Ecclesiasticam fallit* ut n. 5.

5 *Leges civiles infligentes pœnas, & loquentes de cognoscendo contra hæreticos sustinentur in quantum sunt canonicatæ, suntque latæ ab Imperatoribus, tanquam protectoribus Ecclesiæ, ut* n. 6.

7 *Princeps laicus nequit statuta condere, quibus præscribatur modus procedendi in crimine hæresis, ut* n. 8.

8 *Statuta laica super modo procedendi in re Ecclesiastica, solum tollerantur, quando augent, & promovent puniendi modum, quem Ecclesia observat.*

9 *Statutum laicorum disponens, ne familiares sanctæ inquisitionis non gaudeant privilegio, qualiter possit dici esse contra Ecclesiæ immunitatem.*

10 *Appellatio ad Papam interdici nequit à Principe laico absque fractione libertatis Ecclesiasticæ.*

11 *Bulla aurea lotharingiæ &c. circa appellationes, quid contineat,* num. sequentibus, & n. 19. 26. 27. & 28.

13 *Appellatio in Concilio Milevitano, & Carthaginensi, qualiter dicatur prohibita* n. 78.

14 *Bulla aurea, etsi dirigatur ad Episcopos, non derogat immunitati Ecclesiæ.*

15 *Ecclesiastici habentes feudum ab Imperatore, vel Rege, ipsis subduntur in pertinentibus ad feudum. Et quare* n. 16.

19 *Bulla aurea voluit tantum reducere appellationes, & recursus ad terminos juris communis, prohibendo peregrina judicia respectu subditorum Ducis lotharingiæ, sicut fuerant prohibita à concilio Milevitano, ut* numero 20.

20 *Appellationes, sive recursus ad Papam impediens virtute Bullæ, quæ vocatur* aurea *incidit in excommunicationem* can. 15. Bullæ cœnæ Domini.

21 *Appellandi jus ad Papam, nequit consuetudine, aut præscriptione tolli* n. 22. & 23. *nec privilegio* n. 28.

22 *Subjectio ad Papam nequit præscribi.*

23 *Subditus, manens subditus, nequit præscribere jus superioritatis. nec jus appellationum, nisi abjiciendo subjectionem.*

24 *Potestas Pontificis etsi summa, est coarctata ad limites rationis.*

25 *Pontifex accepit potestatem à Christo, non in destructionem, sed in ædificationem.*

27 *Præsumendum non est, quod lex non dicit, nec exprimit, præsertim si illud non sit justum & rationabile.*

28 *Lex quod vult, id exprimit.*

AD primam difficultatis partem suppositis quæ dixi *supra q.* 23. 1
vers. *ad secundam,* ubi *an Principes laici habeant jus convocandi Episcopos propter aliquod negotium Reipublicæ vel bonum ipsarum Ecclesiarum.* Et applicando hic propria quæ dixi *in quæst.* 19. à vers. *ad tertiam,* ubi *an Principes laici queant statuere in funeralibus, ac cereis defunctorum,* & dicta de legatis piis *sub quæst.* 32. jam ad propositum dubium respondeo cum Azor *in 2 p. instit. moral lib. 9. cap. 11. in secundo privilegio Cleric.* & cum Thomas del Bene *de immunit. p.* 1. *cap.* 8. *dubit.* 6. & per illa quæ ipse dixit *ubi dubit.* 2. quod statutum laicorum præcipiens, seu disponens, ne vocentur Religiosi, nisi prius vocentur omnes Parrochiæ Clerici, sit contra libertatem Ecclesiæ; sic ut non liget Religiosos; quia præter quam tale statutum expresse loquitur de Religiosis contra resoluta *à quæst.* 1. & 2 pietati adversatur; & quia liberæ morientium voluntati, ac electioni limitem ponit. † Deinde quia 2
derogat jus, quod Religiosi habent, ut defunctorum exequiis possint assistere.

Imo subdit Azor approbans del Bene propter 3
easdem rationes dictum statutum, etiam à Clericis factum, esse nullius Roboris, quod ultimum intelligo, nisi alias offenderetur Parrochialium jus ex dispositione moribundi juxta Dicenda *sub tit. de testamentis, de sepulturis, ac de Parrochiis.*

Ad secundam quæstionis partem. *an statuta* 4
laicorum disponens de crimine hæresis &c. & licet pro parte affirmativa faciat dispositum in legibus imperialibus, quibus immane crimen hoc hæresis gravissimis pœnas plecti jubetur, ut *in l. Manicheos Cod. hæret, l. Apostatarum Cod. de apost. lib. 2. in princ. tit. 26. p. 7 l. 21. tit. 3. lib. 8. ordinam.* & DD *ibi, & in l. 2. Cod. de apostatis, & in cap. fcut 17. q 4.* † Tamen quia ut late dixi sub cap.

cum

cum non ab homine 10. de judiciis, & sub. cap. fin. & alibi, hoc crimen esse mere Ecclesiasticum; imò & jura canonica aperte prohibeant, ne laici de hoc crimine quoquomodo judicent, ac cognoscant, ut patet ex verbis textus in cap. ut inquisitionis, vers. prohibemus de hæret. lib. 6. cap. statutum civitatis, cap. accusatus. §. Sacerdote dict. tit. & lib. idemque statuatur in constit. Julii. 3. apud Pegnam inter litteras Apostolicas, Parisius lib. 4. cons. 2. n. 107. Simanchas de Cathol. instit. tit. 36. Rub. de judicib. sæcularibus n. 1. & in enchirydiou, viol. Religion. tit. 66. in eadem Rub. n. 1. Farinacius cum multis de hæret. q. 186. n. 154. Clarus in pract. crim. §. hæresis n. 4. Castrus de justa hæret. punit cap. 23. Scaccia tract. de judic. causar. cap. n. 15. firmantes ex verbo quoquo modo dict. cap. ut inquisitionis, quod laicæ potestati interdicatur cognoscere de crimine hæresis, etiam incidenter; ideo affirmandum est tale statutum esse contra libertatem Ecclesiæ.

5 Et quia ad propositum dubium, item quod subsequi in vers. ad tertiam hic poteris adjungere plura; quæ dixi q. 44. ubi an Principes laici queant concedere hæreticis libertatem conscientiæ sine consensu summi Pontificis &c. Et Bonifacius 8. in dicto cap. ut inquisitionis approbet leges civiles in devotionem Ecclesiæ, & hæreticorum exterminium latas; & sic sustineatur, dum non obvient dispositis à jure canonico, ut patet ex littera illius textus; ideo dicendum est jam tunc leges illas canonicatas esse; & sic ut sæpius retuli à q. 1. non ex vi potestatis laicæ, Sed ex dispositione Pontificia procedere, & sub hac declaratione intelligendos esse dico Pegnam in direct. inquisit. p. 3. q. 86. comment. 135. Farin. dict. q. 186. n. 157. Cari. tract. de hæret. n. 84. Deciam tract. crimin. lib. 5. c. 35. n. 2. & docent Cardinal. lugo tract. de fide disp. 24. Carena in praxi Sancti officii p. 2. tit. 3. §. 4. n. 13. Thomas del-Benè de imm. p. 1. c. 8. dub. 26. sect. 1. Legendus etiam in 2. p. c. 10. dub 2. & c. 14.
6 a dubis. 9. † Quatenus dicunt quod possit potestas laica dicto crimini alias pœnas imponere, prosequi, & exercere, & addit Carena leges aductas latas esse ab imperatoribus, non uti judicibus competentibus, sed uti protestatoribus Ecclesiæ; quia ut inquit Leo in epistola. 5. ad Leonem Augustum, debat Imperator incunctanter advertere Regiam potestatem, non sibi solùm ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collectam, ut ausus temerarios comprimendo, & quæ benè statuta sint, defendat, & veram pacem iis, quæ sunt turbata restituat.

7 Ad tertiam quæstionis pertem, & supositis quæ dixi suprà q. 27. ubi de statutis laicis circa ordinationem litis, & alibi, breviter ex proximè dictis respondeo, ut Princeps laicus nequeat statuta condera, quibus præscribatur modus procedendi in dicto crimine hæresis, aut illud puniendi, dum à Pontifice Romano non approbantur, ut probant DD. per textum in dict. c. ut inquisit. de hæret. lib. 5. de cujus intellectu ibi Barbosa in dicto §. prohibemus, Diana p. 3. tr. 1 res. 2. & p. 4. tr. 1. res. 12. cum multis, quibus addo Sesse de inhibit. just. Aragonia c. 30. n Morlam in emporio juris tom. 1. de jurisdic. omn. judic. n. 136. Anguianum. de leg. & constit. Princip. lib. 2 tom. 1. contr. 31. n. 8. & 9. Fontanellam de pactis nupt claus. 4. glossa. 13. p. 2 n 41. tom. 1. Bobadillam in polit lib. 2. cap. 17 n 71. Castrum Palaum in opere morali, tom. 1. tr. 4. disp 8. puncto. 14. per totum, Sebastian. Ximenez. in suis concerd ad dict. § prohibemus; item & per textum in c quæ Ecclesiar. 7. hoc tit. & c. fin. de imm. Eccles. c. noverit de sent. excommunic. si enim prædicta statuta condere illis permitteretur, esset de hoc crimine cognoscere, & in alienam messem falsem mittere. † 8
Et sic etiam Thomas del Benè dict. cap. 8. p. 1. de imm. dubit. 26. sect. 3. docent talia statuta esse nullius momenti, & tantum illa tollerat, quando solum augent, vel promovent procedendi, & puniendi, modum, quem Ecclesia observat; quia tunc non cederent in diminutionem Ecclesiasticæ jurisdictionis, sed potius in argumentum.

Ad quartam quæstionis partem de statuto laicorum disponente, ut familiares Sanctæ inquisitionis non gaudeant sine consensu inquisitorum privilegio fori in aliquo delicto. Suppositis quæ dixi supra q. 42. an possint inquisitores compellere Dominos, vel Magistratus, qui fecerint aliqua statuta, vel decreta impedientia eorum jurisdictionem, ut illa revocent, ibi in vers. ad ultimam, & ibi q. 41. in fine, ubi quid de famulis Cardinalium, inquisitionis & Episcoporum &c. & in cap. 2. q. 22. de judiciis, ubi, an possint facere ut familiares Sanctæ Inquisitionis non gaudeant privilegia fori. Et adjunctis quæ dixi in c. cum contingat. 13. de foro comp. q. 11. ubi an inquisitores possint judicare inter suos familiares, & q. 16. qui propriè familiares dicantur, & alibi, & in illo tit. & quæ dixi sub alleg fiscali cum Prætore Vallisoletano posita in fine tit. de foro comp & pro intellectu concordiæ familiarum positæ in l. 20. tit. 1. lib. 4. recop. de qua Narbona latissime, & supposita resolutione, dequa dixi ibi à n. 26. & in c. 2. de judiciis, q. 15. ubi an Princeps queat revocare exemptionem semel Clericis ab ipsis concessam in puncto nostri dubii respondent, ut si Principes statuant quod familiares Sanctæ inquisitionis non gaudeant privilegio suo fori in aliquo delicto sine consensu inquisitorum faciant contra libertatem Ecclesiæ? Quia esto ea exemptio procedat à Rege, fuit tamen data propter benemerita, & publicum bonum, scilicet propter servitia facta S. Tribunali, indeque sit privilegium remuneratorium ob bonum publicum, transiens in vim contractus, & irrevocabile, ut in terminis resolvit Thomas del-Bene de immunit. 1. c. 8. dub. 26. ex doctrina Suarez contra Regem Angliæ, c. 34. n. 27. Portocarreri in alleg. pro S. officia inquisitionis n. 44. Narbonæ dict. l. 20. glos 22 n. 21. Panormit. in resp. 2. pro jurisdic. sancti officii n. 149. & 142. Tuschi tom. 5. verb. libertas Ecclesiast. conclus. 342. idem del. Benè commendat videndos Surdum in cons. 104. n. 38 Grammaticum decis. 65. n. 24. Osascum decis. 139. Roland. à Valle cons. 13. n. 30. vol 3 Apont cons. 60. n. 22. Chochier de libert Ecclesiast p. 1. c. 30. Bayetolam in alleg pro jurisd. S. officii. art. 5. n. 91. quibus addo plura alia fundamenta, & DD. quos refert, & sequitur Diana p. 4. tract. 1. res. 82. ex Doctrina Basilii Pontii de matrim. lib. 8. cap. 29. §. 2. n. 12. Azorii p. 1. lib. 5. cap. 13. q. 5. Pesantii de immunit. Ecclesiast. disp. 9. Filiucii t. 1. tr 19. c. 10. n. 269. Alterii de cens. t. 2. disp. 16. lib. 5. c. 6. & aliorum; quia scilicet privilegium hoc fuit concessum Tribunali sanctæ inquisitionis, quod est Ecclesiasticum, & quemadmodum privilegium non subdito, aut Clerico semel concessum revocari nequit, ut dicit Felinus in textu nostro n. 124. ita nec istud familiaribus cum concedatur pro ipso tribunali.

Ad ultimam quæst. partem, an Principes laici possint excludere appellationes ad Papam sine fractione libertatis Ecclesiasticæ? Et quia jam suprà egi q. 30. vers. ad secundum de quæstione, an statut. 10

quod non possit haberi recursus ad Papam, sit contra libertatem Ecclesiæ, respondemque esse contra dispositum in Bulla cœnæ Domini, ut ibi adduxi à *n.8.& 14* ideo jam nunc brevitei, etsi Thomas del-Bene *de immunit. Ecclesiastica* latè loquatur de hoc puncto *p. de immunit. dict. cap.8. dubit.47.* per plures sectiones expendens Bullam, quæ vo-
11 catur *aurea* Caroli IV. † quatenus prohibens, ne quis Ducatus Lotharingiæ, & Marchionatuum Imperii, & eorum districtum, in quibuscumque causis civilibus, criminalibus, realibus, aut personalibus, res, vitam, vel honorem concernentibus possit evocari ad instantiam cujuscumque personæ; inde videantur excludere appellationes ad Rom. Pontificem: Respondeo in tali Bulla solùm disponi circa personas tantum temporales, non autem circa res, & personas Ecclesiasticas, ut colligitur satis ex verbis relatis dictæ Bullæ; dum ejus dispositio coarctatur ad subditos Lotharingiæ &c. ibi *aliquam Jurisdictionem, seu judiciariam potestatem, temporaliter in subditos, Vasallos, ac servitores dictorum Ducis hæredum, & successorum ipsius*: nam ut ait del-Bene *n.7.* si ad hos terminos non reduceretur, esset contra Ecclesiæ immunitatem, & sic intelligitur ab Additionatore Martini Rumelini *in dicta Bulla aurea Caroli 4. p.2. dissert. 1. Th 7.* dicente quod Jus non evocandi ad extranea tribunalia concessum per talem Bullam, sit accipiendum de judiciis supremis constitutis per imperium, ut Camera imperialis.

12 Nec obstat eam Bullam dirigi ad Episcopos, & Archiepiscopos, quibus prohibet, quod exerceant Jurisdictionem in subditos dict. Ducis Lotharingiæ. Item quod non obstante privilegio de non evocando, possit evocari in causa feudali, ut per textum expressum aureæ Bullæ, *cap. 11.* in Germanica editione, tradunt idem additionator Martini Rumelini, Rosent. *de feudis cap. 12. conclus. 1. n.25.* Mauritius *lib. 2. decis. 1. n.12.* Bartoph. *ad dictam Bullam auream thes. 9. lit. A*, Schrade *p. 10. de feudis sect. 1 n. 102.*

13 Nec quod in Concilio Milevitano *Canon. 22.* fuerit prohibitum sub pœna excommunicationis, Presbyteris, & aliis inferioribus Clericis appellare ad Romanam Sedem. Nec quod in Concilio Carthagensi VI. cui etiam S. Augustinus interfuit, ubi videtur negatum esse Romano Pontifici jus appellationis recipiendæ ex Africa.

14 Quia respondetur ad primum quod licet dicta Bulla dirigat ejus dispositionem ad Episcopos, & Archiepiscopos, non inde sequi, ut extendatur ad personas, & res Ecclesiasticas, cum dirigat Imperator illam ad subditos Imperio, atque adeò non ut ad personas Ecclesiasticas, sed ut ad Principes temporales, & sic in ordine ad Jurisdictionem laicam, & causas laicas, quæ pertinent ad judices
15 laicos in favorem ejusdem Ducis. † Item ad secundum; cum latè *supra* dixerim *sub cap. cæterum de judiciis, & supra q.52.* vers. *ad quartam* cum ibi notatis; quia cum Dominus feudi, etiam laicus habeat supremam potestatem, & cognitionem super causa feudali, etiam inter Ecclesiasticos feudatarios, ut *ibi* dixi latissimè, sequitur, ut rectè in dicta Bulla aurea provisum fuerit, quod Ecclesiastici habentes feudum ab Imperatore, vel Rege, quatenus feudatarii in his, quæ pertinent ad feudum subdantur Imperatori, vel Regi, ad quem pertinet judicare, in terminis Thomas del-Bene *n.10. & 12.* probans ex *cap. verum, & cap. transmissa de foro comp* de quibus latè dixi *in dicto cap. cæterum* cum Abbate, Mynsing. Gaylio, Surdo, Bajardo, Martha, Ambrosino, Duardo, & aliis, & iterum ipse del-Bene *de Parlam. dub. 4 sect. 20. sub. sect. 2. n. 1.* † ex ea inquam ratione, quia cum Do- 16 minium directum feudi maneat apud Imperatorem, vel Regem, eveniat inde, quod cum disponat de his, quæ pertinent ad feudum, non disponat de Clerici rebus, sed de propria re.

Nec adductum ex dicto Concilio Milevitano; 17 quia ut respondent idem Thomas del-Bene *dict. c.8. dubit.47. sect. 5. ex n.8.* cum Baronio *anno 416. num. 3.* dictum Concilium Milevitanum condidit solum octo priores canones contra hæresim Pelagii. Cæteros verò Canones, qui præter octo priores tribuuntur eidem Concilio, dicunt fuisse quorundam Africanorum Conciliorum, quorum unus est citatus 22 qui confirmatus non fuit ab Innocent. I *in sua Epistola 25. q.93.* inter epistolas S. Augustini; eo quod ipse Pontifex tantum approbare acta contra Pelagium, ut ex ipsa probant: & deinde, nam cum illo Canone prohibeatur appellatio ad transmarina, non intelligunt inquam de appellatione prohibita ad Romanam sedem. Alia pro intellectu tradit Bellarmera *de Romano Pontif. cap. 24.* alia adeo pro responsione del-Bene *que & sect. 6 à n.2.* † Respondet ad Concil. Carthagi- 18 nens. 6 probans, & latissimè, nullo modo ex dispositione illius Concilii firmari Episcopos Africæ independenter à Pontifice operari. & si quid in puncto appellationis adscendat factum procedere ab ipsa Pontificia dispositione.

Quare breviter concluditur in hoc puncto, 19 omissis quæ latè dixi *in cap.7.* & aliis *de appellat.* & per textum *in cap. lege Imperator dist. 10. cap. bene quidem cap. cum ad verum, cap. satis evidenter, cap. si Imperator, cap nunquam dist. 96.* & per textum nostrum, *& dicto cap. quæ in Ecclesiarum 7. hic, cap. non minus, cap adversus de immunit. Eccles. cap. noverint, cap. graviter, de sent. excommunic. cap. fin. de immunit. Eccles. lib. 6. cap. 2 de judiciis*, Ubi laicis Ecclesiastica negotia tractate minimè præmittatur, *cap. placuit 16 q 7.* ubi habetur quod laici nullam habeant facultatem statuendi circa res Ecclesiasticas, de quibus, & aliis *supra* latissimè in textu nostro, & *in tit. de judiciis, & foro comp.* quod præ dicta Bulla solùm voluerit appellationes, & recursus reducere ad terminos Juris communis, prohibendo scilicet peregrina judicia respectu subditorum Ducis Lotharingiæ. † Sicut fuerant 20 prohibita respectu Clericorum à Concilio dict. Milevitano *can. 22.* à Fabiano Papa *epist. 3. decret. cap. 2.* & ab Innocent. I. *epist. 2. Decret. cap. 3.* explicat idem Thomas del Bene à *n.17* Legendus, alia dicens, qui, & Filiucius *in tract. 15. c. 10. n. 268.* Bonacina *de cens. in particulari disp. 1 quæst. 16. sect 2 puncto 2. n.9.* Alterius *de cens. in Bulla cœnæ. Canon 15. cap. 3.* verf. *vel. factis*, Duardus *ibidem quæst. 74. n. 1.* Sayrus *de cens. lib 3. cap. 19. num. 10.* colligunt, quod si quis existimans per dictam Bullam auream prohiberi appellationes, & recursum ad Romanum Pontificem, impedi et tales appellationes, ac recursus, incidat in excommunicationem *Can. 15* Bullæ in cœna Domini contra utentes legibus, ac statutis adversùs immunitatem Ecclesiasticam; siquidem faceret observari dictam Bullam auream, tanquam prohibitivam recursus ad Romanum Pontificem, atque ideo tanquam præjudicialem Jurisdictioni Ecclesiasticæ.

Etenim amplius agens idem Thomas del-Bene 21 *sect 3. & 4.* ut nec possit præscriptione, & consuetudine acquiri, quod rō appellatur ad Papã, quia hæc non

non valent introduci contra supremam Papæ potestatem, & jus superioritatis, quod est in Principe, ut notant Baldus *in auth quas actiones.* Oldradus *cons* 172. & 241. Covar. *in reg possessor* §. 2. *n* 8 Cravetta *cons* 209. *n* 9. *vol.* 2 Petra *de potest. Princip. c.* 6. *n.* 96. Mesola *tom* 3. *disp.* 7 *cap.* 1. *n.* 159. *in fine.*

22 Et sic quod nec possit ullo modo præscribi subjectio ad Romanum Pontificem Christi vicarium, cui non potest non subjici omnis fidelis: siquidem ex institutione Christi omnis subjicitur Matthæi. 16 *tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam* &c. & Joan. 21. *pasce oves meas*, quod expendens del-Benè *dicta sect.* 3. *n.* 6. & 7. cum Oldrado *cons* 154. & 244 & Covar. *in Regula possessor.* §. 2. *p.* 2. *n.* 8. & aliis. 23 † Ut subditus manens subditus, nequeat præscribere jus superioritatis; & sic nec jus appellationum, nisi abjiciendo subjectionem & se subtrahendo à Domino Principis. 24 † Et quod nec privilegio idem Thomas del-Benè *dict. c.* 8 *dub.* 47. *sect* 4. ubi tale privilegium vocat irrationabile, cum esset vicarius Christi, concordans ita sive donans, ne appellaretur ad sedem Apostolicam dissipator jurium; eo quod licet Pontificis potestas sit summa; est tamen coarctata ad limites rationis; ita ut non possit facere Pontifex quæ sunt irrationabilia, cum non sit potestas, nisi rationabilis, & juxta ex *l.* 2 *ff. de usufructu, & earum rerum, quæ usu consumun l. penult. ff. de furiis, l. reprehend.* [illegible] *Cod. de instiut. & substiut. &c.* [illegible] 25 *q.* 1. 25 † Notantque DD. communiter [illegible] in Pontifice, qui potestatem ac[illegible] non in destructionem, sed in ædificationem [illegible] *dict.* 2. *ad corinth* 10. *vers.* [illegible] *cap.* 2. [illegible] & æquè dixi *in cap. novit. de judic.* [illegible] 1 *usque ad sextam.*

26 Et [illegible] Thomas del. Bene *dict. dubit* 47. [illegible] ex verbis dictæ Bulla aureæ, *ibi: nisi* [illegible] *evidenti, ac legitimo documento probatur* [illegible] *a judicibus, officialibus, & aliis fide*[illegible] *Ducis, hæredum, ac successorum ipsius,* [illegible] *tempore fuerint ministrandæ justitiæ depu*[illegible] *justitia fuerit denegata, nec consequi* [illegible] *complementum*, ut quia dicta Bulla [illegible] Episcopis, Archiepiscopis, Principibus [illegible] Baronibus & cæteris imperio subditis, ne [illegible] miscerent in causis subditorum dicti D[illegible] &c. ne eos evocarent, & præd[illegible] superiores dicti Ducis; & in[illegible] de jure ad ipsos esse appellatio, vel [illegible] appellatio est ad superiorem, ut dico [illegible] *tit. de appellationib. & in dict.* [illegible] quadam consuetudine evocarentur [illegible] Ducis [illegible] &c ad judices de jure non [illegible]; ideo explicat idem del Benè, ut propter [illegible] imperator voluerit id solum habere locum, quando est mere necessarium pro natura [illegible] quando[illegible] non posset obtinere administratio justitiæ, probans ex jam adductis [illegible] in *dicto cap* 8. *dubit.* 47. [illegible] *sect.* 7. & quæ dixi *infra in c* 2. *de* [illegible] 19. Ubi de recursu ad Regia tribunalia extra judicialia.

27 Et [illegible] dicta Bulla aurea videatur imperat[illegible] jurisdictionem in subditos dicti Ducis [illegible] per verba ibi: *statuentes quod nullus* [illegible] *Archiepiscopus princeps, comes, Baro nobilis, vel cujuscumque conditionis existat* &c. Sed [illegible] à se jus appellationum, nec prohibet [illegible] ad Romanum Pontificem, ut ex ipsa [illegible] Bulla probat idem Thomas del. Benè *dicta sect.* [illegible] concludit non esse cur per dictam Bullam excludantur appellationes ad Romanum Pontificem, cum non sit præsumendum quod lex non dicit, nec exprimit, ut *in l. dissentientis, Cod. de repudiis cap. illa, ne sede vacante*, præsertim, si illud non sit justum, & rationabile. 28 † Quod enim vult lex, id exprimit, ut *in l. unica* §. *sin autem eod. de caducis tollendis, l. si servus* §. *Prætor ait ff. de acquir hæredit cap ad audientiam.* 2. *de decimis*, & *cap.* 2. *de translatione Prelator;* ergo cum dicta Bulla sic consulto lata de hoc non caverit, sequitur, ut consideraverit legislator in ea quod nunquam potuerit impedire appellationem, nec recursum ad Pontificem.

QUÆSTIO LVI.

An Reges, & Principes supremi possint imponere gabellas super ejus juribus Regalibus, solo assensu Populi laici inconsulto Clero? Et an ad solutionem earum, teneantur Ecclesiastici sola concessione Parlamenti laici absque Privilegio Papæ? Et quæ dica tur Regalia ad prædictum effectum? Ubi de nonnullis concessionibus retroactis temporibus in his Regnis Hispaniæ? Et quid in præsenti intendatur, tam ex parte Regis, quam ex parte status Ecclesiastici? Et an Clerici teneantur ad datium, vel ad gabellam earum rerum, à quibus abstinere possunt & in quibus queat exemplificari? Et an si Clericus supplicat Principi, teneantur solvere taxam supplicantibus impositam? Et quid operatur in delictis salvus conductus.

SUMMARIUM.

1 *Curiæ in Regnis Castellæ, & legion. ex solo statu laicorum congregantur ad donativa, & collectas.*

2 *Status Ecclesiasticus videtur juste postulare, in simul cum laico curiis intervenire.*

3 *Brachia tria, sæculare, militare, & Ecclesiasticum, constituunt Parlamentum in curiis ad leges, constitutiones, statuta, & concessiones de jure. Et n.* 4. *ubi qualiter. Et de ratione n.* 5.

6 *Ecclesiastici ad solutionem gabellarum ex sola concessione Brachii sæcularis sine assensu Pontificio non tenentur à n.* 11.

7 *Ecclesiasticus statuto super incendiis, & pascuis, favorabilibus, quando teneatur.*

8 *Statuto de re, de qua disponere potest Princeps, si eo Clericus utitur videtur obligari.*

9 *Statutum datum disponens exceptive, qualiter obliget Clericum, eo uti volentem, & n.* 51.

10 *Gabellæ super Regaliis impositæ, videntur Ecclesiasticos obligare. Verius contra à n.* 11. 12. *etiam si prætextu taxæ imponantur excessivæ.*

11 *Regalia ad effectum imponendi collectas, quæ dicantur? & à n.* 12.

13 *Piscariæ, Ripatica, Salinæ, Portus, & alia, etsi sint de Regalibus, sunt tamen vectigalia n.* 14. 15. & 16.

17 *Vectigal dicitur omni id, ex quo fiscus censum accipitur.*

18 *Fractæ jus, quod solvitur ex extractione aliquarum mercium, ex Portu, gabella est.*

19 *Clerici ad tributa, & collectas supra sale. papyro, alba potione Chocolatica, tabacko, & aliis, non tenentur sine pontificis assensu.*

20 *Clerici de impositione, quæ fit, ut pars pretii, quando conqueri possint justè, vel non, &* n. 22.

21 *Taxatio venalium, est Regalia, quæ debet fieri moderatæ. ut obliget omnes* n. 24. 25. 26.

23 *Clerici statutis circa lites prosequendas in foro laico, tenentur.*

24 *Comestibilium quadam sunt necessaria vitæ humanæ alia non sic, ut potio Chocolatica.*

27 *Supplica refertur facta ad Gaspar de Sobremonte Nuncio extraordinario in curia Romana pro consequendo assensu Pontificio, ut Ecclesiastici solvant gabellas aliquorum millionum, sicut laici: ubi de fundamentis, ac de rationibus, quæ contra militant pro statu Ecclesiastico*, num. sequentibus.

28 *Patrimonium Regum Hispaniæ in his Regnis Castellæ, & legion, reputabatur fuisse* 12. *millionum quotannis.*

29 *Patrimonium Regum fere exaustum.*

30 *Bona immobilia, ac mobilia laicorum depauperata fundationes plures in Ecclesia.*

32 *Sisæ quæ sunt concessæ in comitiis Regum, ad quid intenduntur, ut status Ecclesiasticus concurrat*, & à n. 37.

34 *Status Ecclesiasticus contribuit, non sponte sine Papæ immemoratis impositionibus.*

37 *Supplica pro Regno, non porrigitur ad petendum assensum Papæ pro sisis Tabachi, Chocolaticæ potionis, & papyri albæ; quia sine eo dicuntur justificatæ jure Regaliæ. Sed contra* n. 39.

38 *Rex ab anno* 1645. *præcepit reddi satis[illegible] dionem Cicro de sisis ab eo solutis, quæ non à[illegible] sortita est effectum.*

39 *Status Ecclesiasticus plorat depauperatus à propriis decimationibus, & redditibus ob plures causas, &* à n. 40.

45 *Status Ecclesiasticus contribuit cum laicis in tributo antiquo, & novo de Alcavala, [illegible] ter in Papyro sigillato* n. 46.

47 *Status Ecclesiasticus plures habet redditus vulgò en juros super Patrimonio Regio, qui jam non integre solvuntur.*

48 *Pensiones Ecclesiasticæ magnæ impositæ super redditibus Episcoporum, & Dignitatum Ecclesiasticarum, ac verificatarum.*

49 *Redditus Ecclesiastici computati tempore Regis Philippi. II. pro decem millionibus numerantur & sunt in summæ summæ respectu earum.*

50 *Status Ecclesiasticus agnoscit Regis necessitatem, exposcit tamen, ne ad contributiones cum laicis cuerentur sine Pontificio assensu.*

52 *Statutum de solvendo taxam, quando aliquis ob delictum agratiatur, num liget Clericos? numeris sequentib. ad* 60.

53 *Supplica virtute statuti taxantis condonationem delicti, non est quid judiciale.*

54 *Statutum de delendo delicto, quando liget Clericum volentem illo uti.*

55 *Prohibere aliquid simpliciter, differt ab statuto emanato ob publicum commune commodum.*

56 *Salvus conductus in delictis operatur, ut effectus Banni suspendatur, etiam pro Clericis* n. 59.

58 *Securus est ille qui nihil formidat.*

60 *Exhortatio supplex præ legislatoribus statuentibus circa res Ecclesiasticorum.*

PRo coronide hujus tractatus libuit de his propositis dubiis pauca conscribere, cum longè ex adductis in tot politis *à q.* 1. nostri textus, possent nunc tractari. Ad primam igitur difficultatis partem, quia videmus in Regnis nostris Castellæ, & legion à solis Procuratoribus laicis nominatis, sive sortitis à civitatibus votum in curiis, practicari, ut contributiones Regibus nostris fiant, videamque querelas Ecclesiasticorum, quare non vocentur ad colloquendum in hac curia aliqui capitulares de capitulis Ecclesiarum Cathedralium, qui nomine status Ecclesiastici, ac alii pro Episcopis interveniant, quorum rationibus auditis, magis ac magis exactiones justificentur, & animus Pontificis informetur ad præstandum, vel non assensum, ut Ecclesiastici collectentur; videntur pro Ecclesiastico statu, & contra praxim dictorum Regnorum facere sequentia. 1

Primo, quia ut lex, seu capitulum consensum in curiis possit obligare, & obliget omnes subditos commorantes in Regno, sive Provincia, necessarium est, ut concedatur ad petitionem, & ex concentu triplicis Brachii, Regii scilicet militaris, & Ecclesiastici, & non aliter, Marius *proœm. Rit. n.* 14. Giurba *decis.* 16 *n.* 1. Seraphin. *de privileg. juram. privileg.* 77. *n.* 21 Cassaneus *in consuetudinib. Burg. Rub.* 9. § 9. *n.* 51. *& Rub.* 4 § 7. *n.* 59 Mastrilus *de Magist. l.* 5 *cap* 15. *n.* 18. Tyraq. *de legib. connub. glossa* 8 *numero* 175. 2

Cum ergo prædicta tria brachia, sive testamenta forment, & constituant Parlamentum in curiis, quæ representat integrum, ut tradunt Belluga *in specul. Princip Rub.* 6. *n.* 17. Petrus Grego *de concess. feudor* 1 *p q* 1. *à n.* 15. D. Vico *ad pragmaticam Regni Sardin. lib.* 2 *tit* 2. *c.* 2. 6. *&* 8. Mastril. *dicto c.* 15. *n.* 7. Cabatus Ramirez *de lege Regia* §. 9 *n.* 2. Fontan. *de pactis nupt claus.* 3. *n.* 69. Ripol. *de Regal. cap* 4 *à n.* 6 Lorenz. Matheu *de regimine valent c.* 3. §. 1 *à n.* 36. sequitur quod ad obligandos omnes decant de tribus illis brachiis in curiis concurrere ut suffragia præstent, alias inquam si fuit statutum à solo uno brachio sæculari, vel [illegible], non comprehendetur sub tali decreto, statuamento, aut edicto status Ecclesiasticus. 3

† It. D Joan. de Xart *ad c. Regni Sard in proœm. n.* 21. Commuta *in proœm. n.* 8 & Portales cum multis *in scholiis ad Molin* 1-1 *in* §. *Ceric à n.* 17. ait namque *deficiente, & non concurrente consensu Brachii Ecclesiastici, pragmaticas Sanctiones, & capitula curiæ, etiam ad petitionem aliorum Brachiorum concessa, non obligare, nec ligare Clericos, & Ecclesiasticas personas, conclusum fuisse per illam Regiam Audientiam.* alia adducens Dexart. qui *lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 1. *n.* 67. cum Mastrillo *dict cap.* 15 *&* 20. & Muta *dict cap.* 11. *à n.* 1271. ait quod major pars cujuslibet Brachii, obligat minorem non tamen, quod unum obliget aliud, nec quod duo Brachia, obligationem quoad tertium inducant ex *l. nominationum* 45 *Cod de Decurionib. lib.* 10. *l. quod major ff. ad municip.* & de incolis Mastril. & Belug *sup Rub.* 45. D Joan. *decis.* 21 *n.* 6. Ponte *de Regal. in possess. in Rub. à n.* 20. Cacer. 3 *p. variar c.* 4. *n* 132. † Et omnium ratio est, quia capitula, & fori, quæ conceduntur in curiis sapiunt naturam contractus, ratione concessionis, seu donativi in eis facta Alex *cons.* 16. *n* 8. *vol.* 2. Bologn *et cons.* 1. Olivanus *de jure fisci cap.* 1. *n.* 16. Calic *in extravag. curiæ cap.* 7 *in fine*, Mastril. *dict. cap.* 15 *n.* 65. Fontan *dict. glossa* 3. *n.* 7. Dexart. *dicto lib.* 1. *tit* 7. *c.* 3. *n.* 2. *ex glossa. fin. in c.* 2. *de mut. petitionibus*, ubi 4 5

Abbas

Abbas probat non teneri aliquem recipere con-
tra se illud, quod ad ejus petitionem, non fuit
concessum, Felin. & aliis; per cum in textu nostro
n. 81. cum multis Cutellus, resol controvers. in-
ter sicul, inquisitor, & ordin. Magist *n.* 83. cum Fe-
lino *hic*, Abbate, Deccio, Covar. & aliis.

6 Ad secundam quæstionis partam, an ad solu-
tionem teneantur Ecclesiastici sola concessione
Parlamenti, seu Brachii laici absque privilegio Pa-
pæ? Et pro affirmitiva sententia faciunt sequentia.
7 † quia Ecclesiasticus si super incendiis V.G. sta-
tuto, aut edicto, uti velit, sive uti pascuis laicorum.
& adsit edictum, quod quicumque solvat, tantum
teneatur datium solvere; & quia generaliter volens
Clericus uti statuto, tenetur uti cum onere ei adi-
undo, & cum omnibus suis qualitatibus eum nul-
la injuria irrogetur ei, cui beneficium non datur,
8 nisi quatenus quis velit. † & sic dum conditur sta-
tutum generale de re, de qua disponere potest Prin-
ceps; licet post modum possit per accidens evenie-
re, quod sponte Clericus supplicet, nulla in eum
exerceatur jurisdictio eum tantùm statuti benefi-
cium q erendum à principio ei adimatur, qui non
vult statuto cum suis qualitatibus uti; & sic valere
simile statutum, docent Decius *in textu nostro n.*
47. & 53. vers. *& supra dicta procedunt*, & vers.
tertia conclusio, Tyraquellus *de retract consanguin.*
§. 1. *glossa.* 8. *n.* 42. Ubi plures, Surdus *cons.* 2. *n.* 43.
lib 1 cum multis Daniel *de nobilib disp.* 40. *ex n.* 4.
cum Alex *cons.* 109 Abbat *cons.* 6 loquente de pas-
cuis, Menochio *cons.* 300 *n.* 28 *lib.* 8. Grass. *de effect.
Cleric. effectu.* 2. *n.* 422. post alio Mastrillo *decis* 49.
per totam, præsertim à *n.* 7. loquentibus de dann.
9 Et confirmatur, quia si statutum agenti execu
tive datium imponat illud tenetur solvere etiam
Clericus, si executivè agere velit, Personal. *de ga-
bellis n* 90 & post eum Gras. *effectibus Cleric effec-
tu.* 3. *n* 288. & sic dixit Decius in fine textos no-
stri, & cum eo Daniel *dict. disp* 40. *n.* 9. ut Clerici
teneantur ad gabellam quando volunt ut benefi-
cio statuti; pro quo gabella imponitur, & hoc quia
statutum, commodum, aut incommodum Eccle-
siasticis afferre valens, & valet, illos comprehen-
dit, quando scilicet est concessivum, & non dispo-
nit in specie de Clericis, Bursat. latè *cons.* 93. *n.* 22.
& 24 *lib.* 1. Gras. *de effect. effectu* 2. *n.* 230. Sera-
phin. *de privileg. juram privileg.* 77. *n.* 26. Daniel
supra n. 10.
10 Et ne potest dici quod teneantur Ecclesiastici
ad solvendas gabellas impositas absque privilegio
Pontificio super Regalibus, videlicet super papy-
ro, super potione *chocolatica, tabacho, sale, & sacha-
ro*, ac aliarum mercium, quæ ex aliis Regnis aspor-
tantur, cum hæc taliter sint de Regalia Regum,
ac Principum, ut ad ipsos spectet taxare & gabel-
lare præsentes res ex Doctrina multorum, quos
jam *supra* adduxi sunt in quæstionibus hic refe-
rendis nostri tractatus.
11 Sed ego nihilominus in proposito quæstionis
nostræ, certi fatea, ut jam *supra* retuli *q.* 7. *a n.* 1. ubi
dum egerim de papyro sigillata, dixi *ibi n.* 10. quod
angariæ, & per angariæ, salinaria, guidagia, &
pedagia, item piscariæ, portus, ac alia sint de re-
galibus *ibi n.* 14. & de multis aliis novissimè Six-
tinus, & Ripol. *de Regalib. cap.* 7 & 16. ac in aliis
multis alia assignantes, quæ dicantur Regalia,
ubi etiam de thesauris
22 Tamen quia redditus ipsorum fisco provenien-
tes, inter vectigalia connumerentur, perinde di-
cendum est ex longè, tamen *in dict. q.* 7. *à n.* 1.
quam à *quæst.* 1. cum aliis infinitis, similia statuta
sub prætextu taxæ, esse contra libertatem Eccle-
siasticam; quia quamtumvis statuta favorabilia Cle-
ricis, illis proderint in vim favoris, & privilegii,
juxta quæ scripsi *supra q* 2. vers. *ad secundam*, quis
non videt, ut hæc de quibus in præsentiarum lo-
quimur, gravamen ipsius, sicut laicis inferant Ob-
servant ergo Syxtinus de Regalibus, *lib.* 2. *c* 13.
Cujacius *in l. ultim. Cod. de fabricensibus lib.* 11. *in
lexico feudali*, verb, *angaria*, Alfarus *de officio fisca-
lis, glossa* 20. §. 12. *c.* 471. Godelinus *de jure novis-
simo lib.* 5. *cap.* 3. Lamdemanus *in exercit. feudat.
cap.* 3. *n.* 57. quod gabellæ dicuntur Regaliæ; ita ut
sub nomine Regaliarum, veniant etiam angariæ,
& perangariæ.
Item & Piscariæ, ut tradant Decius *cons.* 195. 13
n. 2 Cavedo *decis. p.* 2. *decis.* 54 Syxtinus *dicto lib.*
2 *c.* 18. *n.* 12. sunt de Regalibus, & nihilominus di-
cuntur gabellæ, & vectigalia, ex *l. inter publica* §.
fin. ff. de verb. signif. ut tradant etiam Bocerus *de
Regalibus c.* 3. *n.* 141. Arumæus *volum* 2 *discurs* 15.
n. 55. Altenenus *in commem. ad tit. de verb. signif in* 14
dict. l. inter publica fol. 47. † Item & quod Ripa-
tica sint de Regalibus docent idem Bocerus *n* 154.
Arumæus 93. Mastrillus *de Magistratibus lib.* 3.
c. 10. *n.* 291. quæ tamen dicunt vocari vectigalia.
Et quod Salinæ in sententia communi sint de 15
Regalibus. & tamen inter vectigalia numerentur,
dicta l. inter publica. ff de verb § *ultim.* tradunt Bul-
lengerus *de imperatore Rom. lib* 9. *cap.* 21. Bornitius
in tract. de ærario lib 5. *cap* 4 Besoldus *in discursu
politico de ærario c* 4. *n.* 13. Kloekius *tract de con-
tribut cap.* 1. *n.* 116. Bodinus *de Republica lib.* 1. *c.* 16
10. *n.* 170. † Et quod Portus sint etiam de Regali-
bus, & tamen eorum proventus, vectigalia cen-
seantur, docent DD. per textum *in dicta l. inter pu-
blica* §. *ultimo de verb. signif. l.* 3. *Cod. de vectigal.* &
l. cum & plures § *vehiculum ff locati*, ubi *Portorium,
Portus, & vectigal.* idem sunt, docent Arumæus
vol. 1. *discurs.* 3. *c* 4. *n.* 44. & *vol.* 2. *discurs.* 2. *n.* 6.
Alfarus *dict. glossa.* 20 §. 2. *n.* 16. & 18 & §. 3. *n.*
114. & alii, quos citat, & sequitur Solorzanus *tom.*
2. *de jure indiar. lib.* 2. *c.* 1 *n.* 52. & 53 Besoldus *de
juribus Majest. cap* 7. *n.* 8. Arniscus *de jure Majest.
lib.* 3. *c* 5. *à n* 3. Althusius *in politica c.* 12 *n.* 16 † 17
qui rite etiam docent, ac subdunt, quod omne,
id, ex quo fiscus censum accipit, vectigal. sit, V.G.
*vectigal. portus salinarium, Metallorum, piscatio-
num* &c. uti ipsi inquiunt.
Unde quia, & jus tractæ quod solviter ex extra- 18
ctione aliquorum mercium ex portu, gabella sit;
& sic ad illam, nisi causa negociationis extrahant,
Ecclesiastici non teneantur, ut dixi *q.* 5. vers. *ad
tertiam* & *q.* 15. vers. *ad quartam*, & in aliis; &
quod si alicubi consuetudo in contrarium, est cor-
ruptela, sit, ut in Bulla cœnæ *c.* 19. *disp.* 92 *conclus.*
1 *n.* 4. Laurentius Oroscius *lib.* 4. *c.* 2. Cialinus *in
controvers. forens. c.* 31. *n.* 11. & 16. Thomas del-Be-
nè *de imm Eccles. c.* 1. *dubit.* 4 *sect.* 5. *n.* 8. Legand. à
n. 1 qui excipit, nisi forsan dicta consuetudo sit ex
privilegio per Pontificem concesso, quod an ve-
rum sit, & dato olim fuerit, modo non sit per con-
cilium Tridet, Bullam cœnæ Domini, & Bullam
Urbani. VIII quæ incipit *Romanus Pontifex*, refe-
rat revocatum ex illis; ad quod applicabis quæ ad-
duxi *supra à q* 16. v6. *ad quintam*, & vers. *ad ulti-
mam*, ubi de consuetudine egi etiam immemoriali
circa hanc materiam. † Sequitur dicendum, ut 19
ut quemadmodum probavi *dict. q.* 1. *à n.* 1. quod
nec Clerici teneantur ad gabellam super papyro,
& ex proximè relatis de portu, piscaria, metallo,
Salinariis, ita de *sale potione Chocolatica, tabacho*,
ac de aliis speciebus, quæ introducuntur ex aliis
Regnis, & provinciis.

Adhuc, Urgent telata hic in verſ. *ad ſecundam,*
20 cum duobus ſequentibus nam late *ſuprà* dixi *q.* 48. quoties impoſitio non fit per modum tributi, ſed ut pars pretii, Clerici conueri non debent *ibi numer.* 14. & ex aliis dictis cum diſtinctione, de qua *à n.*8. etiam ibi. Ergo ſic in caſibus relatis Reges noſtri Hiſpaniæ, & alii ſupremi Principes in ſuis terris imponant, non ut tributa, ac gabellas, ſed ut partem pretii taxam cariorem ſuperdictis ſpeciebus ſuprà illam, quàm naturaliter tempores ponerent, videtur dicendum, ut ad illam teneantur Eccleſiaſtici ſicut alii ſubditi; præcipuè ſi conſideres, ut in his ſpeciebus, quæ vitæ humanæ non ſunt multum neceſſariæ Clerici non cooprimantur taxa, eo quod in eorum poteſtate eſt, tales ſpecies emere. † Tum quia ta-
21 xatio venalium, ac comeſtibilium eſt de regalia Regum, ut agnoſcunt adducti, & patet ex dictis *ſuprà ſub. q.* 1. & aliis, & quod dixi de ſale *dict q.* 48. in verſ. *ad tertiam;* & ut de papyro retuli alios contra nos loquentes *in dicta q.*7. & alibi de *Saccaro, Vino, Oleo, aceto* &c. ut ſub *q.* 13. 14 & 39. & ſub aliis, & facit quo dixi de valore monetæ *ſub q.* 7. & doceot communiter DD. firmantes quod impreſſio ſigni publici in moneta, quæ auget valorem monetæ intrinſecum; obligat etiam Eccleſiaſticos.

Sed ſi revera in telatis ſpeciebus à Principe ta-
22 xatio fiat, cui videatur ſtare Eccleſiaſtici ſi ea ſit tantùm ratione pretii immoderati excedentis non in minimo, ſed in magno juſtum valorem intrinſecum earum ſimul, ratiocinatis expenſis tranſportationis illarum ad hæc V. G. Regna: tunc revera juxta adducta in præcitatis lucis, & diſtinctionem, quam poſui ſub *dict.q* 48. *ſub.* verſ. *ad ſecundam* ibi in verſ. *ſed pace*, non obligabit Eccleſiaſticos, cum gravamen induceret gabellarium, & tributarium, quod non ſuſtinetur reſpectu Eccleſiaſticorum; alias enim daretur, quod poſita taxatio per modum pretii, & non gabellæ, ſive tributi, liceret etiam contra Eccleſiaſticos, & hac via inventus eſſe modus gravandi illos taxa pretii exceſſivi, aſſignata pro venditione illarum ſpecierum, quod non eſt ferendum etſi in minimo ſuſtineatur propter rationes poſitas in dicta *quæſt.* 7. *à. numer.* 15.

Nec obſtant adducta in principio dict. verſ. *ad*
23 *ſecundam* cum duobus ſequentibus; quia illa ſolvuntur per adducta *in dict q.*7.*n.*19. Ubi dixi de de ratione, quare Clerici litigantes in tribunalibus laicis ſolvant gabellam Papyri ſigillatæ, ſicut & alii laici, & *ibi n.* 42. & faciunt quæ dixi etiam *ſuprà q.* 27. *a n.*1. Ubi de ſtatutis circa ordinationes litis, ac inſtantia ſervanda, & in aliis *ibi*, & de aliis quæſtionibus, quæ non gravant Eccleſiaſticos litigantes in foro laicorum per *ibi* dicta & quæ dixi in *cap.* 8. *de foro comp.* quæ omnia proportionabiliter applicantur pro ſolutione contrariorum. † Nec adductum de gabellis, ſeu cario-
24 ri taxa per ſacaro V. G. potione *Chocolatica*, *Tabaco*, & aliis non multum neceſſariis vitæ humanæ, & aquarum uſu, & emptione poſſunt ſe Clerici ſubſtrahere, ac abſtinere; ob idque ſi illas emant ſpecies, debeant ſe conformare cum laicis, circa taxam & ut gabellas ſuper eis impoſitas ſolvant, quia reſpondetur ex adductis proxime de ſale: & papyro, etſi inſtes hæc exempla, & alia ſimilia non eſſe cum Papyrus; ſal & alia hujuſce generis videantur neceſſaria vitæ humanæ, ſicut caro, vinum, oleum &c. ſuper quibus ſpeciebus, ut dixi *à q.* 10. & proprius *in dicta q.* 13. 14. cum aliis, & *q.* 39. *& ſequentibus & à q.* 47. 48. 49. 50. 51. *&c.* Reſpondetur taxa.

Juxtam, & moderatam ſuſtineri, ad quam Principes ſupremi poſſint aſſignandam procedere jure Regaliæ ex adductis *q.* 1. & aliis; non inquam ad immoderatam, & exceſſivam ultra intrinſecum valorem earum ſpecierum; quia tunc, ſpecies illæ non ſint multum neceſſariæ ad vitam, aufert nihilominus taxatio immoderata uſum earum Eccleſiaſticis, quarum uti actionem habent ad libitum, ut cives Rei publicæ ſine gravamine, & incommodo per ſæpius dicta in hoc textu.

Ex quibus patet & ex ante millies repetitis, dicendum eſſe non teneri Clericos, ſive ad taxam 26
ratione pretii immoderati, ſeu tributi, etiam minimi ex ſolo ſtatuto taxante à Principe, aut à Parlamento, ſenatuvè Regali ex Doctrina noſtri textus & aliorum jurium in hac tractatione expeditorum ſine Brevi, aſſenſuque Pontificio juxta illa, quæ dixi *ſub.* 10 11. 12. 13. 14. & aliis *dicta q.* 39. & in jam adductis *à q.*48 Quæ autem dicuntur Regalia ad prædictum effectum, dicta ſunt in hac quæſtione, & in proximè ſignatis, & aliis; licet teneantur jure naturali obſervare taxam juſtam, & moderatam ut dixi *ſub dict. q.* 1.

Ad tertiam quæſtionis partem, in cujus incidimus tractationem, occaſione, cujuſdam petitio- 27
nis factæ ab Oratore *D. Gaſpar de ſubremonte*, nunc in curia Romana nuncio extraordinario, Regio vices gerente, & è conciliis ſupremi Caſtellæ, & Italiæ, qua ſub hoc verſ. videtur inquam reſpondendum ex proxime dictis, & ut radicitus fiat, duxi prius recenſere conceſſiones millionum, quorum nonnulla retuli *dict. q.* 13. 14 & 39. cum aliis, & de papyro *dict. q.* 7. originem trahentes ab anno 1592. ut ubi poſui. In ſumma ergo ſupplicationis tenor verbis vernaculis conceptus, conſiſtit in ſequentibus à tempore ſcilicet Caroli V. cauſa multiplicis Belli contra hæreticos, D. Regum Philipi II. & III. exhauſtum eſſe Regium Patrimonium. † quod reputabatur quot 28
annis duodecim millionum, parum plus minusvè, & quod ad defenſionem ſuorum Regnorum egebat illa cadem quantitate in moneta aurea, quæ in moneta aurea, ſive argentea complet milliones octo; temporibus hiſce, & admodum dict. Regium Patrimonium exhauſtum eſſe, redditus perſolvendis ob unmas à vaſallis ſæcularibus, & Eccleſiaſticis in modum cenſum impoſitas ſuper eo, ut jam fere dict Patrimonium adimpleat ſummam Ducatorum ſexcenta millia proponens, ut impoſſibile, quod Rex noſter Philip. IV. cujus nomine fit ſupplicatio; poſſit defendere Regna ſua, ac Religionem Catholicam. Hacque de cauſa Pontifices ſummos prædeceſſores; & Alex. VII. à quo ſupplicatur conceſſio, aſſenſus, ac prorogationes annis præteritis conceſſerunt, ac prorogarunt uſque ad hæc tempora; indeque in comitiis Regni, congregati, ut ſolet (& ut retuli *ſub dicta quæſt.* 13.) anno præterito 1656. ad debellandos, ſeu propulſandos inimicos Regiæ coronæ fuiſſe practicatum circa dictas prorogationes, ac novas conceſſiones, in quibus etiam ut laici, contribuerent Eccleſiaſtici, & hoc quatuor de cauſis, quæ ſunt, ut jacent.

Prima proxime relata de Regio Patrimonio exhauſto, quæ revera negari nequit, & ſtatus Eccle- 29
ſiaſticus

ſiaſticus fatetur. †Secunda quia redditus bonorum
30 mo'ulium, acimmobilium ſtatus laici, ſunt etiam depauperati; è contra vero Eccleſiaſticos ditatos; eo quod io computo facto redditūum omnium Eccleſiaſticorum tempore D. Philippi II. Regis anno prædicto 1592 excedebat Summam decem millionum, quadragintorum millium Ducatorum, exc'eviſſeque propter novas fundationes, uſque ad præſens tempus multum. Tertia quia Comitiales Capitulares Regni, non aliter conceſſerunt Regi ad præfatos fines proſequendos, niſi eum conditione, quod ſtatus Eccleſiaſticus perſolverer Siſſas, ac collectas ſieut laicus. Sin autem excuſaretur Eccleſiaſticus, nunquam laicus, aut vellet, aut poſſet Regibus, ac tam publicis, & communibus oeceſſitatibus ſubvenire. Quarta ideo, quia eſt impoſſibilis ſeparatio tributorum, & ut excuſentur fraudes, & judicium, competentias juxta quæ adduxi *ſupra ſub dicta q.* 13 in verſ. *ad ſecundam*: & in aliis aſſig-
31 natis. † Ad qua, omnes ſatisfacieos ſtatus Eccleſiaſticus. non ſe exeuſans a contributionibus jam Pontificio aſſenſu, ac prorogatibus ſtabilitis, ſuplicat etiam à B. Patre Alex VII. ne pro aliis de novo impoſitis, aſſenſum præbeat, rationem exeuſationis narrans, prout etiam jacet conceſſiones referendo factæ à dicto anno 1592. ſuper quibus ſpeciebus; prout etiam continet ſupplica porrecta à D Gaſpar de Sobremoote.

32 Igitur prima conceſſio millionum, vulgo *de ſiſſas* ſuper ſpeciebus comeſtibilibus, *Carnis*, *vini*, *aceti*, & *olei* &c. fuit decem, & novem millionum, ae dimidii, ſub quo nomine tot prorogationes factæ ſunt à dicto anno, & ultima Pont. D. Alex VII anno proximè præterito 1658 Die 14. Septembris, ut patet ex Brevi poſito *ſupra ſub fine dicta quæſt.* 39. & hæc inquam tantum, ut patet de ſupplica D. Gaſp. & ſub qua conceſſio; & prorogationes Apoſtolicæ ceciderunt, reliquæ ſequentes nnn adhuc, & ob eaſdem cauſas, ac illa prima conceſſio expoſcit à ſede Apoſtolica coofirmationem, cæterarumquè ſubſequuntur, & cum de facto Clerici eas perſolvant, petit Pontificium aſſenſum, ſimul eum præceptorum tributorum, collectarum, & ſiſſarum condonatione, ae abſolutinne cenſurarum, in quas incurrerint ratione Dictarum impoſitionum, de quibus Pontifex gratia acceptum faciat prorogans etiam pro uno ſexennio.

33 Sunt namque impoſitiones ad ſolutionem; quarum ſupplica porrigitur, prout in ea jacet, & in quibus ſtatus Eccleſiaſticus ſimul cum laico æqualiter contribuit ſequentes. Primo illa antiqua memorata 19. *millionum*, ac *dimidii*, ad quam ut proxime diximus factæ ſunt dictæ pro-
34 rogationes præceptorum. *Sine tamen Brevi Pontificin contribuit juxta tenorem dictæ ſupplicæ in uno *trecentorum millia Ducatorum*, plus, minuſvè ad conſervationem ſervitii co nceſſi per Regnum militum octo mille impoſitum ad rationem quatuor marapetinorum in unaquaque amphora vulgò *arroba* veni ſiſſata, & in unaquaque libra carnis aretinæ & ſuper quolibet capite arietis caſtrati hanc tamen contributionem ait ſtatus Eccleſiaſticus excedere *quingenta millia Ducatorum*: alia viginti millia ſuper comeſtilibus.

35 Alia impoſitio impoſita, & quæ durat fuit, ac eſt *aliorum duorum millionum* communiter vocata *de quiebras* ad effectum ſupplendi quod uſurpabatur, & quod deficiebat ad ſolutionem dictæ primæ conceſſionis 19. *millionum*, & *dimidii*, quam impoſitionem diſtribuunt civitates & oppida proportionabiliter ſine mediorum onere certo, ſed ad libitum, juxta medium magis culibet civitati, ac populo commodo cujos computum quotannis eſt 106. *v.* 666. Ducatorum.

Alia verò impoſitio eſt aliorum *duorum millionum, ac dimidii*, octo marapetinorum in qualibet 36
libra piſcati maris, ac flumioum hujus Regni, (exceptis *las ſardinas ſaladas arenques y Alburres*, quæ ſunt pauperum ſuſtentaculum) cujus redditus, & ſupplica natras, æſtimantur in 70. *v.* 666. Ducatis in forma ſequenti. ſuper quolibet æſtimo ſacri. vulgo *arroba* fabricato in Regno Granatæ., ſeptem dragma de illo, qui vocatur liquido, ae puro vulgo *del mas cabado*, & Dragma quatuor ſuper alio vili vocato *de eſpumas*, & duo Dragma ſuper alio ſacaro infimo, ac viliori vulgo *en de maleça*, *y miel de eſpuma* conceſſo à Regno, ut ea conditione ſolvant æqualiter cum laicis & ad conceſſionem faciliorem reddendam, ſupplica narrat, jam memoratas Regis, & laicorum neceſſitates, & ſupper excreſcentiam redditnum Eccleſiaſticorum, inſuper addens, quod exiſtente eorum computo ſupra *decem milliorum*, ea contributio reſpectu ſtatus Eccleſiaſtici non excedit redditus *centum*, & *quinquaginta millium Ducatorum*; & quia eſt admodum difficilis ſeparatio Eccleſiaſticorum à laicis modo jam aſſignato.

Ad prædictas tantum millionum ſpecies juſti- 37
ficandas reſpectu Eccleſiaſticorum, relata ſupplica implorat Pontificum diploma. Sed quia ex parte ſtatus Eccleſiaſtici, etiam dicitur gravatum eſſe aliarum præſtationum impoſitionibus ſcilicet ſuper *tabacho*, *Chocolato*, *Papyro Alba*, *non ſigillato*, aliarumque ſpecierum, quæ de aliis Regnis ad noſtra vehuntur Caſtellæ, & legionis, ad quas exactiones ſtatus Eccleſiaſticus proportionatè concurrit cum laico, nec ad bas juſtit candas, ſupplica porrigitur; eo quod exiſtimant Rex, Regnum, & Conſiliarii eſſe de Regalibus, quæ taxari poſſunt ad libitum. Et in alia quatuor millionum conceſſa per ſexenium à Regno, ſuper ſale, & in alia trium millionum impoſita anno præterito 1657. ſuper vino, aceto, & oleo &c.

Et quamvis Rex noſter perceperit dandam ſa- 38
tisfactionem omnium dictarum contributionum Cleru ab anno 1645. quæ quia nondum ſortita eſt effectum, & ſupplica inſtet pro condonatione dictorum millionum ſuper piſcatis, & ſacaro, nullam mentionem de aliis relatis ſpeciebus, ſcilicet *Tabachi Chocolate*, *papyri*, cum dicta quinque genera ſpecierum ſint aſſignata ad ſolutionem duorum millionum, ae dimidii memoratorum; ideo ſtatus Eccleſiaſticus dicit, nec de iſtis, nec ad triburum ſalis, quantumlibet de regalia Regum conſiderentur eſſe ab ipſo contribuendū, ſive per modum pretii taxati; quia exceſſivum eſt, quod habet vim contributionis, ſive impoſitæ ſint expreſſo nomine, collectarum.

De quo omnium gravamine, ac aliorum ſimi- 39
lium, quæ in tempus ſequens poteſt aſtutia excogitari, plorat, ac conqueritur ſtatus Eccleſiaſticus ſupplex, repræſentans Summo Eccleſiæ Præſuli, ut liberet illum à to' oneribus præ oculis ponens clauſulam jam adductæ prærogationis D. Noſt. Alex VII de dicto anno 1658. loquentem de adducta prorogationis 19. *millionum*, *ac dimidii* narratorum pro alio ſexennio; dum tamen, eo durante, nequeat ſtatus Eccleſiaſticus gravari;

augmento dictsrum sistarum, nec aliis novis impositionibus quarumlibet aliarum specierum, ad quod proponit depauperatum jam temporibus hisce Patrimonium Ecclesiæ; & quod insuper concessionibus Apostolicis ex decimis, alias Ecclesiæ debitis percipit Rex noster, ac aliæ personæ laicæ decimationes plures in forma sequenti.

40 † Primo illas, quæ vocantur *tercias Reales*, quæ
41 componuntur duæ de partibus novem. † item decimationes Magistrum militarium ordinum D. *Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ*, quæ excedunt *quinginta millia Ducatorum*; item decimationes commendarum dictorum ordinum, quæ sunt valoris
42 *quatuor centum millia Ducatorum.* † Item quod Prioratus, & commendarum S. Joannis, gratia Pontificia laici plures percipiunt decimationes
43 magnas. † Item quod plures Religiosorum familiæ habent privilegia ad non decimandum, & simili modo Collegia, ac Hospitalia &c. quæ habent annexa beneficia, ac alia opera pia sæculares status, consuetudine, aut privilegio non deci-
44 mant. † Et quod præterea etiam recipiunt Reges nostri gratia Apostolica subsidia, & excusata quotannis ab statu Ecclesiastico soluta, ad solvenda in posterum, quæ important 650. V. Ducata, & insuper pro recudandis illis; quousque in bursa Regia custodiantur, & reponantur, absumit alia centum millia Ducata in solvendis executoribus, ac aliis interventoribus.

45 Et addit etiam status quod contribuit simul cum laicis in tributo illo antiquo vulgo *alcavala*, & in illa nova, quæ vocatur trexento; qui etsi illam collectam non solvat de his, quæ à Clero venduntur, quod parum est; eo quod locat suos redditus Ecclesiasticos, laicis tamen intrinsecè solvit de omnibus quæ consumit, ac emit victui, siquidem arrendatarii, ac venditores cariores in pretio sunt tributorum, ac collectarum causa.

45 Contribuit etiam in Papyro sigillata, qua agunt Ecclesiastici litigantes coram laicis, & in instrumentis locationum, venditionum, ac emptionum, mandatorum, testamentorum, ac aliorum instrumentorum, quæ coram laicis scribis, & Tabellionibus laicis authorizantur; quæ contributio est quantitatis magnæ, contribuit etiam in aliis contributionibus municipalibus civitatum, ac locorum, quas imponunt expensis nonnullis, quarum, etsi in nonnullis populis reddatur aliqua quotta pro satisfactione; sunt tamen infiniti populi, in quibus nulla satisfactio præstatur.

47 Item proponit status Ecclesiæ, quod plures habet redditus super Patrimonio Regio, vulgò dicti *Juros*, & quod de istis dimidiam, ut in plurimum partem absumit Regia Majestas; & licet integros persolvat multis communitatibus Ecclesiasticis, Hospitalibus, ac piis locis, hanc solutionem non importare tertiam partem dicit Item proponit quod Papa Urban. VIII. concessit Regi decimam quandam *sexcentorum millia Ducatorum*, quam solvit status Ecclesiasticus, Et post Innocent. Papa X.
48 concessit aliam 800. V. Ducatorum. † Proponit inquam pensionum gravissimas Summas, quæ Diplomate Pontificio superimponuntur super redditibus Episcopatuum, Dignitatum, Præbendarum, ac beneficiorum Ecclesiasticorum. Et quod in mutationibus monetæ æris quantitates plures amiserit, ex quibus omnibus satisfaciens memoriali nomine Regio à dicto Oratore D Gaspar à Sobremonte Pontifici N. Alex VII. oblato ratio-
49 nando redditus totius, ac universi status. † Et quia ex defectu Agricolarum redditus Ecclesiastici, qui tempore Regis Philippi II. computari pro summa decem milionum, jam hodie solum sit 4. milionum, & 333. V. Ducatorum, de quibus plures ex contributionibus adductis per Clerum solvuntur, & dicit Ecclesiæ status temporibus hisce dictam hanc ultimam 4 millionum summam depauperari admodum, & quod insuper major pars, quæ ex ea restat absumitur ab Episcopis, & Ecclesiasticis in erogandis eleemosynis pauperibus laicis extraneis, sive cognatis, quod redundat in beneficium status laici.

Et ultimo agnoscens dictus status Ecclesiasticus depauperationem ejus provenire à diminutione divitiarum laici status, & absolutione dictarum collectarum, & decimationibus, & subsidiis Regibus solutis; & quod Reges nostri sunt ære alieno gravati admodum, & bellis compressi, quibus resistere nequeunt sola contributione laica; & quod justum sit, ut status Ecclesiasticus proportionate subveniat ad depellendos fidei, seu Regni inimicos, sed tali medio, ut non depauperentur à fructibus, sic ut mendicent in dedecorem; & quod Reges seu Principes non gravent imponendo tributa, & collectas expresse, aut tacitè, explicitè, sive implicitè, directe, aut indirectè, nec sub velamine taxæ specierum, jam adductarum, quæ immoderatæ videantur, sapiantque tributorum, ac collectarum onera sine privilegio, & assensu Pontificio, nec eo inquam prætextu, quod prædictæ, aut aliæ species, tam adductæ de aliis Regnis, quam collectæ de propriis, & quæ vitæ necessariæ sint, aut parum utiles, & non necessaria sint de Regalia Regis, in quibus taxandis, seu collectandis, non egere privilegio ullo; siquidem, ut patet ex dictis sub vers. *ad secundam*, ut contribuant Ecclesiastici, semper requiritur Papæ assensus, excepto tantum illo modo, de quo *ibi* assignato, & dixi *sub quæst.* 9.

Ad quartam quæstionis partem, an status Ecclesiasticus teneatur solvere datum, seu gabellam 51
earum rerum, à quibus abstinere possunt; quia jam subdito vers. *ad secundam* disserui, & responsum præbui, ubi etiam dixi, & exemplificavi quæ isthæc res dicantur, & *ibi n.* 9. ubi *dedatio*; ideò non repeto.

Ad quintam quæstionis partem repetitis hic, 52
quæ latissimè dico *infra in cap.* 23. *de sent. & re judicata*, ubi de agratiandis pœnis delictorum per Principes supremos; nunc ex Decio *cons.* 10. *n.* 2. & ex allegatis per Felinum *in cap. quoniam hoc rit sub n.* 14. & ut refert Daniel *de nobilib. dicta disp.* 40. *n.* 13 & 14. quia solet statutum fieri de solvendo taxam, quando aliquis ob delictum condemnatus supplices Principi, libellos vult præsentare, alias supplicare non possit quod si Principi aliquid tribuit emolumenti; & quod etiam pœnam ipso Jure imponat (siquis supplicare postea velit) statim, ac committitur delictum, inde queat diei executorum; ideo num hoc statutum comprehendat Clericos, dubium est.

Et per adducta *supra* sub dicto vers. *ad secun-* 53
dam in principio; pro affirmativa sententia respondendum videtur. Et quia in prædicto statuto non agitur de pœnis irrogandis sed de beneficio impertiendo; non enim duæ supplicatur tractatur de actu, in quo Jurisdictio exercetur; quia supplicatio (ad agratiandum scilicet delictum) non est actus judicialis *l.* 1 *cod de precib. imper. offerend.* Bald. *in l.* §. *cum qui ff de postul. prope finem*, Sfortia Oddus

Oddus *de rest.p.2.q. 92.art. 1.n. 2.& 3.* sic ex doctrina Baldi per glossam *in l. nemo qui condemnare ff.de reg.Jur. cons.* 30 *num. 2.lib. 1.* quem sequitur Cravata *cons. 441. sub. n. 6.* vers. *magis in lib. 3.*

54 Deinde quia nec dici possit libertati Ecclesiasticæ contrarium statutum, per quod v.g. si is, qui laicus à judice laico ob perpetratum delictum in exilium ejectus, in Ecclesiasticum post modum ordinem receptus ex libris publicis, in quibus omnes Banniti describuntur, suum deleri nomen desideret; sicque supra scripta lege municipali executoria uti ad onus ex eadem lege municipali inductum: & ita censet Daniel *de nobilibus aut. disp.* 40. Cum aliud sit aliquid simpliciter prohibere, aliud statuti commodum ob publicum omnium bonorum emanatum decernere, vel aliquid prohibere, tenerique omnes censet ad observantiam omnium ab ipsa lege dispositorum, quod ea uti debeat eum omnibus suis qualitatibus, potuetitque statuens à principio, etiam conditionem ponere, & aliud onus, quod sibi magis expediens videretur, & faciunt quæ dixi *supra q. 52. vers. ad quartam.*

55 Iterum quia cum aliud sit aliquid simpliciter prohibere, aliud statuti commodum ob publicum omnium bonorum emanatum decernere, vel aliquid prohibere, nec in prædicto statuto aliqua mentio fiat de Ecclesiasticis, nec decernatur Ecclesiasticos posse, vel non in hoc, vel in illo casu recurrere ad Principem, sed solum generaliter quemlibet volentem suppl ca e, ad hunc, vel illam taxam teneri solvendum, in terminis resolvit Daniel *dict. disp.40.n.1 14 in fine*, & sic ex Doctrina eorum, quæ adduxi sub dicto vers. *ad secundam*, in principio.

56 Dicens ut non possit dici contra libertatem Ecclesiasticam, si quis ex Ecclesiasticis eo uti velit statuto, cum non sit contra Ecclesiasticos, sed tantùm adjiciat onus eis solvendi, qui volunt statuto uti, ut tradunt Baldus *in l venditiones n. 5 cod de contrah empt.* Decius *in cap. Ecclesia sanct. Mariæ in fine de constit.* Alex *cons. 2 19 n. 17* Ubi quod tenentur ad registrationem Ecclesiastici &c. Sed quia hoc statutum, quod de se gratiosum est, taxa in eo apposita ad condonationem delicti, pœnale possit dici; ideo ex multis à *quæst.* 1. resolutum videtur, ut lædat Ecclesiasticam libertatem, in quo tu cogita.

57 Ad ultimam quæstionis partem supposito quæ latè dixi de salvo conducto *in cap 3. ut lite non contest. testes non recip.* 44. Ubi plura de salvo conducto. Ideò nunc breviter dico. quod salvus conductus in delictis operatur, ut effectus Banni suspendatur; & quod illius tempore durante, ac si quis non esset Bannitus, indeque interim offendi non possit, cum securum reddat pro eo tempore, ut docent Angel. *in l. utimur num 8 de sepulch. viol.n.* Magalot. *de salvo cond. in princ. & per tot* Berthe. *in repert* verb. *salvus conductus n.* 22. Ubi quod suspendit Bannum, & pœnam, Gozadin *cons. 61 n 1* & post alios Bursat. *cons. 54.n.8.& 9.lib* 1. latè Farin *q 29 à n* 1. Menoch. *de arbitr.q 90.n 6*, allegati per Guiban *n.cons 40.*
58 *n. 27.* Ubi alia cumulat. † Est enim securus ille, qui nihil ref rmidat, & securitatem efficacem habet, ut *in l 1.ff de act.empti*, Bald *in lib statutor.*
59 verb. *securitas*, Bertazol *eodem verb n 3.* † De quo existimo etiam gaudere Ecclesiasticos cum favorem contineat, ac privilegium omnino, juxta ea, quæ dixi *supra quæst 2. in fine, & n. fin.*

Jam ergo huic tractationi ultimam imponendo manum, quæ ferè occursum facit omnes casus, qui se offerre possunt de statutis laicorum in gravamen Clericorum, concludo exhortando legislatores, eorumque Consiliarios, ut pesato admodum judicio, decreta ferant, præ oculis habendo Deum & justitiam, ut in animi oribus, & exiguis, utique observant, & ne importunitate ull genitur, menti proponant fatales casus, & ruinas relatas *supra in q. 7. in fine à n 72. vers. quare usque ad finem, & q. 12 vers ad ultimam à num.* 66. Ubi narrata sunt infausta multa collectando Ecclesiasticos; e contra autem propterea ab Principibus obtingentia, propter reverentiam habitam ab ipsis erga Ecclesiæ immunitatem, & franchitiam. Considerant etiam quanta gratitudine & liberalitate se gerunt Summi Pontifices elargiendo de bonis Ecclesiæ & Clericorum veris, & non præsumptis, ac imaginariis necessitatibus occurrentibus Principum laicorum totius orbis Christiani, ut legenti apparet ex proximè adductis *hic vers. ad tertiam*, & specie si legit condonationes factas à Pontificibus pluribus Ecclesiæ laicis Pontificibus ut retuli *supra quæst. 19. ex n 19. à vers. cumque sub dicta q 17.* & nonnulla *sub. q. 14.* Item rogo ut confiderate imprimant sensibus monita relata *sub.q 42.in fine à num 23. ad finem, ex vers. sed quia materia.* Atque plura alia monita, quibus curavi capere Doctrinæ veritatem potius, quam ferreo animo fronteque torva, ut quidam solent irrepere, quasi doloso conatus motus parando, sive pro legislatore laico, sive pro statu Ecclesiastico renitentes; enim verò hæc recolligo, non capitosus, sed desiderans aperire verum e fonte Juris naturalis Divini, etiam Canonici, & civilis, aliarumque constitutionum, & Bullarum Summorum Pontificum, utinam ad gloriam D. N. Jesu-Christi, Deiparaque Virginis Mariæ, matris ejus, & in obsequium Ecclesiæ Catholicæ Romanæ, omniumque Principum fidelium orbis.

QUÆSTIO LVII.

An Episcopi, aliive Prælati teneantur ex vi legis Regiæ ire ad debellandum inimicos Regni simul cum aliis laicis, seu saltem cum tot militibus suis expensis vulgo, *servir con lanças* sine Papæ consensu ex eo solùm quod Vasalli sunt, aut ex eo, quod terras, aut Jurisdictiones acceperant à Regibus cum tali, aut sine tali pensione, & onere? Et an post mortem Episcoporum sit obnoxium spolium eorum ad dictam solutionem, & si cedat in præjudicium Reverendæ Cameræ Apostolicæ? Et quid si exigantur à laicis Ministris de fructibus Episcopatuum, qui medio tempore à morte unius Episcopi ad electionem, & confirmationem alterius adquiruntur etiam Reverendæ Cameræ?

SUM-

SUMMARIUM.

1 *Cœtus magnus vulgò* junta grande de competençias *Mariti dispositus ad imponendum finem competentiis Jurisdictionis ortis inter judices ordinarios, & alios exemptos ab anno* 1657.

2 Cap. si in morte 23 q. 8. & n. 39. 40. & 45.

3 L. 52 tit. 6. p. 1, & n 40.

4 L. 176. & 8. tit. 466. & Recopil. & à n 40.

5 L. 1. tit. 13. lib. 4. ordinam, & n. 41.

6 L. suo victu 18. ff. de operis libert. Cap. 1 de nova forma fidelitatis, cap. 1. hic finitur lex in principio. Cap. licet, si de feudo defuncti contentio sit.

7 *Regi obedire omnes tenentur, & bellum gerenti fideliter assistere.*

8 *Magnates vulgò* Ricos omnes Castellæ *sic denominati à divitiis, id quorum nomen successerunt Comites, Marchiones, & Duces tenebantur ad servitia pro bellis præstanda Regi.*

9 *Episcopis qualiter pro bellis gerendis tenebantur Regi Castellæ ministrare?*

10 *Dominium, quod habent Episcopi de rebus donatis à Rege, est, sicut illud, quod habent Duces, & alii Domini temporales.*

11 *Episcopi possunt habere villas, Castella, Civitates, & Jurisdictionem temporalem cum titulo Comitum, & n. 12.*

12 *Palentinus, & Ovetensis Episcopus est Comes, ille de* Periña, *iste de* Honozoña

13 *Compostellanus Archiepiscopus, & alii Episcopi Galletiæ sunt etiam Domini temporales.*

14 *Vassalli Regis illi potius vocantur, qui habent terras, & Jurisdictiones à Rege.*

15 *Lancearum tributum à quo habuit Originem, & quare.*

16 *Episcopi ire ad Bellum per se pugnaturi minime possunt, & numeris sequentibus.*

17 *Episcopi, & Clerici sunt Christi Ministri ipsum repræsentantes.*

18 *Arma Clericorum sunt lacrymæ, & orationes.*

19 *Leges Regiæ tributariæ nequeunt Episcopos afficere.*

20 *Episcopi possidentes Castella, Villas, aliasvè Jurisdictiones Regias ex voto à Rege facto, sunt liberi à feudo, aliter si cum onere feudi, aut censu data fuissent, ut à* n. 21. & n. 43. & 44.

22 *Arbiter, & moderator quilibet est in re sua, quam donat.*

23 *Annonariæ præstationes sunt dandæ ab eo, qui prædia possidet, &* n. 24. 25. & 26.

24 *Fundus quocumquè vadat transit cum onere suo, & quare* n. 25. & 26.

26 *Vectigalia, quæ infixa sunt prædiis non tam à possessoribus, quàm ab ipsis prædiis videntur exigi, &* num. 30

27 *Possessores propter rem conveniri dicuntur, &* n. 28. & 30.

28 *Libellus concipiendus est potius nomine prædii ab eo qui contendit sibi deberi servitutem.*

29 *Fundus affectu onere reali, est obligatus, etsi deveniat ad Ecclesiam ad solutionem tributi, & quare?* n. 30 & 33.

31 *Mutatur per mutationem personæ qualitas inhærens rei, & à* n. 24. *& quando sic intelliguntur* n. 37. 38 & 56.

32 *Pœna Ecclesiasticorum acquisita, & acquirenda sunt immunia à tributis. Limitatur ut* num 33.

33 *Tributa, & infeudationes rebus à donatore translatis in Ecclesiam, certa, & invariabilia solvi debent, aliter si essent variabilia, ut* n. 34 37. & 56.

35 Cap. sanctum 23. q. 8.

36 *Episcopi de Jure prohibentur accedere ad comitatum, seu Curiam Principis.*

38 *Tributum respiciens potius ad personas, quàm ad res, variatur, persona mutata, ut contingit in vectigali vulgò pecho.*

40 *Episcopi tenentur ire ad bellum, quod fit contra Mauros, & inimicos fidei, non ad aliud Civile, requisita licentia Papæ.*

41 *Clericis licet in multis casibus pugnare, si sit in defensionem, & quo Jure sint prohibiti ministrare.* num. 42.

45 *Possessiones donatæ à Principe sine aliquo onere Ecclesiæ, postea non emphiteutantur.*

46 *Vassallus quando teneatur ad præstanda servitia Domino, & qua requisitione Dominum in bellis sequi* remissivè.

47 *Successores tenentur ad onera realia prædecessorum, &* num. 46. *& etiam in decimis ipsi prædio, ut* n. 50.

48 *Episcopi, & beneficiati tenentur ad solvendas pensiones decursas prædecessorum,* num. 49. & 55.

49 *Hæres conveniri potest à Fisco pro decursa antecessoris.*

50 *Decima imposita prædio transeunt cum eo, & quare* n. 55. *in fine, secus si potius respiciant ad personam, ut expenditur à* n. 56.

51 *Decimalis præstatio, est tributum, seu onus reale, quod debet præstari à possessore, etiam pro tempore præterito.*

52 *Decimæ debentur, etiam si terra mutetur in aliam qualitatem, &* n. 54.

53 *Possessionem habens in aliquibus Debessis, sive silva, tuendus est in Jure pascendi, aut colligendi fructus.*

54 *Seminatio, seu plantatio non facit in præjudicium Juris jam quæsiti.*

55 *Majoratus possessor tenetur solvere Canones prædecessoris.*

56 *Tributa de fructibus Episcopatuum vacantium, debentur Reverendæ Cameræ Apostolicæ si inhærent prædiis.*

57 *Censum recognoscens, num teneatur ad decursas debitas à prædecessore, &* n. 59.

59 *Constitutio census dicitur obligatio personalis, quamvis inducta ratione rei.*

60 *Obligatio super re Episcopali adhærens rei, verum est, ut si transit ad Ecclesiam, non exequatur à Ministro laico, & minus, si adhæreat, ut* n. 61, & 62.

61 *Dignitas Ecclesiastica possidens, etsi ex titulo, invalidè nequit compelli ad solutionem Canonis per laicum.*

62 *Fisci Jus nequit à privatis infringi.*

63 *Memoriale præstitum Regi nostro Philippo IV. à Fiscali Cameræ Apostolicæ pro defendendis Episcopis à solutione lancearum*

64 *Tributi obligatio transit ad quemlibet successorem, si sit debita ex certo fundo, & hypotheca*

65 *Ecclesia habet privilegium conveniendi novum aut antiquum prædii possessorem.*

Quia

1 QUia in hac Matriteosi Curia ab hine paucis Diebus, fuit admodum dubitatum inter Magnos Theologos, & primo in Curia Nuncii Papæ, hic ad præsens degentis, & inter superiores Castellæ Consiliarios. De secundo propter competentias Jurisdictionis inter judices Regios magnæ congregationis communiter appellatæ *Junta de competençias*, compositæ jussu nostri Philippi Quarti Regis Hispaniarum ab anno proximè præterio millesimo, sexcentesimo quinquagesimo septimo, ut ibi quasi sine ulteriori alio remedio finirentur competentiæ Jurisdictionis, quæ quotidie excitantur inter justitias Regis ordinarias in locis, civitatibus, Audientiis Regiis, & Cancellaris, & inter subditos laicos aliarum Jurisdictionum exemptarum, quales sunt Ministri Consilii, Belli, ut milites, & alii; item bonorum Regii Patrimonii vulgò *de los consejos da hacienda, y millones* & Coosilii ordinum pro suis equestribus, ac subditis, & aliorum exemptorum, ac demum familiarum Sanctæ inquisitionis utilibet existentium, juxta concordata *in leg.20.tit.4.lib 4 recopilat.* de qua dixi latissimè in competentia Jurisdictionis inter Prætorem Vallisoletanem, & illam inquisitionem anno præterito 1648. quam posui *supra* in fine titulorum *de dic. & foro competenti.* Ideo mihi visum fuit de his dubiis differere, utpotè spectantibus ad materiam, de qua in hoc textu loquimur.

2 Ad primam igitur difficultatis partem videtur affirmandum per dictum Gregorii Papæ *lib. 7. epist 1.ad Sabinianum relatum in capite si in morte 23. q.8.* in illis verbis: *quomodo ergo Leo Papa adversus Sarracenos urbem egreditur, & ut eos procul à littore arceat, populum convocat, & suorum injurias præsentialiter vindicat; atque cum Gregorio milites ad arma invitat?* & ibi *porro alii sunt, qui non contenti decimis, & primitiis, prædia, villas Castella. & Civitates possident, ex quibus Cæsari debent tributa, nisi imperiali benignitate immunitatem ab hujusmodi promeruerint, quibus à Domino dicitur* (reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo) *quibus idem Apostolus* (reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui
3 vectigal, vectigal) † & Clarius ad deserviendum personaliter in bello, cavetur *in l.52.tit.6 partita 1.* in verbis sequentib. *Otrosi, los obispos, y los otros Prelados, que tuvieren tierra de el Rey, O heredamiendo alguno, por que le deban facer servicio, deben ir enhueste con el Rey.* † & faciunt verba *l. 1.*
4 *&* 6. cum sequentib. & *l.8.* ibi *los nuestros Vassallos, que de Nos tieren tierre, son tenudos à nos servir en guerràs por sus personas, y no se pueden escusar.*
5 *tit. 4.lib.6.recopil.*† Et facit. *l.1 tit.13.lib.4.ordinam* ibi *por que los nuestros Vassallos, que de Nos tenen tierras. Nos sirvan, y estan ciertos. y prestos para Hos servir, al tiempo, que Hos los imbiaremos allamar. Mandamos que seun tenidos de Hos servir con sus Cuerpos, donde los mandaramos venir, y al placo que por Hos les fuere assignado con sus Cavallos, e armas, e Cada uno con un hombre de apie.*
6 † Et faciunt etiam textus *in l. suo victu 18. ff. de operis libertor, & cap. 1. de nova forma fidelitatis,* abi Accursius verbo *jeste offendere cap 1. hic finitur lex in princip. cap. licet, si de feudo defuncti contentio sit inter Domin. & ag. in feud.* & deinde faciunt quæ diai latà *infra in cap. cæterum de judiciis.*

7 Et ratio fundamentalis est, quia si omnes in Regno nostro Generali obligatione tenentur Regi obedire, & bellum gerenti fideliter assistere, Nobiles tamen, & Prælati præcipuo, & singulari quodam Jure tenebuntur ad prædictum bellandi servitium per se, aut dando tot scilicet milites suis expensis, quod apud nos dicitur *servir con lances, que es lo mismo que servir con tantos soldados;* eo quod isti nobiles, videlicet Duces, Marchiones, Comites & Principes, viri Proceres, seu magnates, quos dicimus *grandes, y titulos*, ad illud præstandum etiam tenentur, cum acceperint à Regibus terras, & alios honores; & sic Episcopi propter eandem causam ad illud servitium præstandum sint obnoxii juxta verba *dict. leg. 52. tit. 6.p.1* & aliorum proximè adductarum,

Constat enim, ut sicut prædicti Magnates, & 8
Proceres, qui alias ævo antiquorum Regum vocabantur *Ricos omes l. 10. tit. 25. p. 4.* à divitiis ipsis ita denominati, ut referunt D Thomas *de regimines Princip. lib. 3. cap. fin.* & alii relaci à Moreoo de Bargas *de nobilit. discursu 23. à n. 13.* Puente *de las convenencias de las Monarchias lib. 4. cap 5. circa finem,* Salazar de Mendoza *lib. 1. de las Dignidades cap. 9.* in quorum nomen, & Dignitatem, Comites, Marchiones, & Duces successerunt, ut docent proximè adducti, & D Franciscus de Amaya *in l. 2. cod. de annonis, & tributis ex num.* 58. tenentur ad prædicta servitia præstanda † Et similiter Episcopi: 9
nam sicut illi nobiles Vasallorum Domini à Rege terras, redditusque multos, & pecuniam acceperint, *l. 2. tit. 26. p. 4.* qua de causa tenentur Regi obsequium, & servitium exhibere suis expensis, militibus conductis, cum bellum ingruit, & ejus latus cingere, non minus quidem ad idem teneantur Episcopi, aliique Prælati, qui à Rege terras, Jurisdictiones, possessiones, & alios hooores acceperunt.

Et confirmatur: nam exercitum Dominii, 10
quid habent Episcopi circa tales res condonatas à Rege, & quod habent alii Prælati, sive personæ Ecclesiasticæ, non competit illis, ut Episcopis, & Clericis, sed ut Ducibus, & Comitibus, seu Dominis aliis temporalibus: nam sicut possunt habere villas, & Castella Principium concessione, & ita habere Jurisdictionem, quæ una cum illis transfertur: non enim docent Theodoretus, *lib. 2. cap.30.* Duarenus *lib. 1. de sacris, & Eccles. minister.* ut Dominus unius civitatis, si est idoneus, sit etiam Episcopus illius quorum Vassalli proteguntur, ac sustentantur, minus, ac cæteri Regis, & Dominorum sæcularium, ut advertit Castillo de Bobadilla *in sua politica lib. 2. de Jurisdictione Ecclesiastica cap. 17 à n. 16.* Legendus à *num.* 13. 11
Nec est negandum posse Episcopos, habere villas, Castella, Civitates, & jurisdictionem temporalem cum titulo Comitum. Juxta glossam per textum *ibi* verb. *in civitate §. privilegia de pace constan in feud.* Bald. *in tit. de feud. March.* quem refert, & sequitur Baptista Severious *in l. 1. col. 7. Cod. de sacro. sanct. Eccles.* Socin *cons. 165. num. 1. & 2.* Hostiensis *in cap. licet ex suscepto de foro comp.* Abbas *in cap. inter dilectos col. 3. & ibi* Feninus *col. 5. de fide instrument.* Cacheran. *in decis. pedemont. 30. n. 6.* Bobadilla *dicto cap. 17. num. 21.*
† qui addit in nostris Regnis Episcopum Ove- 12
tens. esse etiam Comitem *de Noroña*, & Episcopum Palentinum esse Comitem *de Pernia.* † Et 13
insuper Archiepiscopum Compostell. ac cæteros Regni Gallatiæ Episcopos videmus esse Dominos temporales quoad Jurisdictionem temporalem, assignsodo,

assignando, & nominando judices ordinarios, ac alios Ministros sæculares pro tuenda Jurisdictione temporali, illaque conservanda.

14 Et facit, nam etsi omnes sub territorio Regis degentes nominentur Vasalli fidelitati ejus obnoxii, sed nulli proprius dicuntur tales, nec alios Rex eo nomine appellat in suis provisionibus, ac litteris Regiis Vasallos, nisi illos qui habent villas, & Castella cum jurisdictione, ut habetur *in leg. 1. tit. 25. de los Vasallos p. 4. & in l. 2. tit. 26. eadem part. & leg. 10. 11. tit. 4. lib. 6. Recopil.* docet Bobadilla *in dicto cap.* 17. *n.* 18. bene & legendus Molina *de primog. lib. 1 cap.* 13 à *num.* 47. cum multis Velasquez *in l. 40. Tauri glossa 2. n. 42.* D. Franc. de Amaya, *in dicta l. 2. cod. de annonis.*
15 *& tributis lib.* 10 *n.* 88 † Ubi advertit eum Joanne Mandariaga, *de senatu, & Principe, cap.* 40. hoc fuisse præcipuum hujus tributi, quod fuit redactum ad tot Lanceas, seu milites, & *n.* 85. quod dictum genus tributi, aut servitii inductum fuit non solum in signum superioritatis Regiæ, & fidelitatis, quem Vasalli tenentur Domino suo exhibere, verum etiam, & ob gratitudinem honoris accepti ab ipso Principe, à quo ad honorem, & divitiarum Culmen evehuntur; indeque non solùm Jure Civili ad illud præstandum sint obnoxii, verum, & naturali proveniente quidem ab ipsa defensione Reipublicæ, & Principis, ob quorum tutamen, utilitatem, vita ipsa contemnitur, *leg. 1. & toto tit. 13. l. 3.* vers. *e del señor tit. 29. p. 2. l. 4. & 6. tit. 27. eadem part.* ubi Gregor. post Bald. *in cap. 1. in principio quibus modo feud. admitt.* & facit secundum Amayam *in dict. l. 2. cod. de annonis n. 87. in fine l. 26. tit. 14. p. 2.*

16 Econtra verò, si à jam longè dictis sub hoc textu arguamus, absolutè possemus firmare, ut nullo modo Episcopi teneantur ire ad bellum, ut per se pugnent, cum hoc ipsis, & Clericis sit omnino prohibitum; sunt inquam omnes isti dicati Deo servire, à qua professione militia multum removet.
17 † Item quia Clerici, & Episcopi sunt Christi Ministri ipsum repræsentantes, qui proprium sanguinem pro salute effudit, & in tantum procedere multi dicunt, ut & Jure natur. li ipsis hoc prohibeatur, cum ex propria conditione status, atque ex ipsa natura ita proveniat; & quia ut dixit D. Paulus II. *ad Thimot. 1. nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus* juxta, ea, quæ DD. docent ex toto titulo, ne Clerici, vel voventes; & quia Gregor. Nazianzen. *orat. 2. de pace* ex dictis Pauli verbis asservit arma prohibita esse Clericis, Bernard. *lib. 4 de consideratione ad Eugen. Papam* explanans illa verba. D. Matth. *cap.* 26.
18 *mitte gladium tuum in Vaginam.* † Etenim ut communiter fatentur scriptores *in cap. convenior.* 23. q 8. per textum *ibi* & Ambrosium ad Marcellinam sororem *epist.* 33. dicentem *lacryma meæ arma sunt*, arma Clericorum sunt lacrymæ, & orationes, Franc. Marc. *decis.* 455. *n.* 53. *p.* 1. Navar. *cons. 8. sub. tit. de his, qui vi n.* 10. Zephal. *cons.* 151. *n* 6. *lib.* 2. Rendon. *de Princip. Majest.* verbo *non armis in* 2. *p. n.* 177. Menochius *de arbitrar. casu* 364 *n.* 32. Bellet. *disquisit. Clerical. p. 1. tit. de disciplina Cleric* §. 18. *n.* 9. ergo dicendum videtur, ut quantumvis Episcopi feudalia, Villas, Castra, Civitates, & Jurisdictiones, seu honores à Rege susceperint, nullo modo teneantur ire per se ad pugnandum cum inimicis.

19 Et quod nec ad prædicta tributa præstanda cæterum militum, ac servitii lancearum, idem videtur etiam dicendum, tum ex doctrina longè adducta à relata *quæst.* 1. cum sequentibus ad hanc; tum quia ut sæpius diximus, mutatione personæ, mutatur rerum natura; tum quia cum adductæ leges Regiæ sint tributariæ, & collectariæ, non est cur valeant Episcopos, & Clericos afficere; cum ergo annonæ, vel tributi præstatio sequatur possessorem, qui sequitur rem, & possessor nullo modo valeat à Regibus collectari, sive tributari, (ut de Episcopis, Clericis, & Religiosis, atque aliis exemptis hucusque scripsimus latè à dicta *q.* 1.) sequitur prædictas leges Regias, & alias imperatorias, ut potè injustas, esse omnino rejiciendas ex doctrina textus nostri, *cap. quæ in Ecclesiarum 7. hic cap. 2. non minus, cap. adversùs de immunit. Eccles. & cap fin eodem lib.* 6.

Sed quia hæc difficultas pendet ex *ibi* adductis, 2
præcipuè *sub. q.* 8. vers. *ad quartam* à *n.* 40. Ubi egi de illa quæstione, *an Clerici teneantur solvere collectam certam, & invariabilem impositam per statutum super aliqua bona prius quam ad eos pervenissent?* & *q. 17. ex n. 1. & ex n. 5. ad* 22. aliqua *q.* 52. vers. *ad quartam. & ultimam*, Ubi egi de re illa, quæ ante quam caderet in potestatem Ecclesiasticam, habeat aliquod onus perpetuum, veluti censum, aut servitutem Principi debitam, onus reparandæ viæ publicæ adjacentis, vel quid simile, ut ibi exemplificavi; ideo jam nunc breviter ad propositam nobis difficultatem respondendum judico duplici distinctione, Prima quando v. g. Episcopi, aut cæteri Ecclesiæ Prælati possident prædictas terras, possessiones, & Regias Jurisdictiones per promissiones, & vota, quæ Deo, Domino nostro Jesu-Christo, Virginique Mariæ, aut sanctis, dum erant in conflictu belli, aut in aliis periculis, vel quando post victoriam partam aliquorum Regnorum, civitatum, aliorumvè populorum, subjugando inimicos; & tunc quidem prædicta omnia voti causa sine censu tradita esse Ecclesiæ reperiuntur, à qua, & ab Episcopis Ecclesiisvè ita libere frui, ut absque tributo, ac pensione ulla omnino reperiantur immunitate gaudere, ut apparet ex doctrina Soti *lib. 10. de just. & Jure q 4 art. 5. pag 905. Coll. 2. in medio* Castillo de Bobadilla *supra dicto cap.* 17 *lib. 2. politica n.* 17. Ubi refert casus nonnullos, in quibus visibiliter aliqui sancti, & D. Jacobus propugnavit inimicos fidei, eos perdendo in favorem Christianæ religionis.

Sed quando Episcopi, aliivè dictas villas Ca- 21
stra, civitates, possessiones, seu Jurisdictiones habent cum onere feudi, tamquam Regis Vasalli, ac subditi: tunc revera, ut teneantur ad solutionem præadducti oneris, & census lancearum, seu tot militum, cum bellum ingruit, videtur fatendum; quia in talia eventu stat regula in adductis proximè locis collectæ invariabilis, & perpetuæ, quod vel ante traditionem ab antiquo erat insitum in ipsis bonis, ortum habuit simul cum ipsa donatione, pacto, & traditione à Rege imposita
ex regula alia. † quilibet in re sua est moderator, 22
& arbiter, & ex alia res transit cum onere suo, de
quibus nonnulla dixi in adductis locis. † Et quia 23
de Jure constat species annuarias præstandas esse ab eo, qui prædia possidet, *in l. 2. & fin. Cod. sine censu, vel reliq. l 2. in fine cod. de præd. navicular.*
† ita ut quocumquè vadat fundus tanseat cum cau- 24
sa sua, *l. si convenerit* 18. § *si fundus ff. de pignorat. actione, l. via* 23. §. 1. *ff de servit. rustic. l. in facto* 60. §. *fin. ff. de condit. & demonstrat. l. alienatio* 67. *ff. de*

contrahenda

trabenda empt. l. si debitor 12. Cod. de distractione
pignorum, l. unica Cod. rem alien. gerent. † Et est ra-
tio, nam in his tributis, censibus, & pensionibus,
prædia ipsa sunt ad præstandum eas obligata; non
personæ, l. cum servus 39. alias l. apud Julianum §.
hæres. 5. ff. de leg. 1. l. prædin 36. ff. de jure fisci, l. cum
possessor. 5. §. fin. ff. de censibus l. 1. Cod. in quibus cau-
sis pignus, dicta l. 2. de præd. Navicul. & facit ele-
gans juris consulti responsum in l. etsi forte §. etiam
ff. si servitus vindicetur ibi hanc servitutem non homi-
dem debere, sed rem. l. denique 19 ff. de jure fisci.
26 Quare notarunt Accursius per textum ibi in l. 4.
§. is vero ff. de censibus, verbo profiteri & D. Fran-
ciscus de Amaya in dicta l. 2. Cod. de annon. sub n. 2.
dicta tributa, & vectigalia, quæ infixa sunt præ-
diis, non tam à possessoribus, quam ab ipsis prædiis
exigi; imó Lucas Platea, Rebuff. Valenzuela ibi n.
2. Novar. n. 1. Cujacius lib. 3. respons. Papin in l. præ-
diis ff. de jure fisci, Donel lib. 15. comment. cap. 34.
D. Franc. de Leon. decis. 1. valent. à n. 2. Anton. Fa-
ber. lib. 20. conject. cap. 9. Afflictus decis. 45. Pine-
lusi in l. 1. Cod. de bonis maternis. 2. p. n. 72. † Dixe-
27 runt propter rem possessores conveniri, probantes
si ex l. 3. Cod. sine censu: qua propter Castrensis in
l. 1. de servit. urbanor. n. 2. & in l. 2. ff. si vind. ubi Ful-
gos. Bartol. n. 3. Jason. n. 11. in. in l. 2. § si prius 15. ff.
de novi oper. & alii relat à Socino Reg. 319. Ze-
pola de servit. Urban. cp. 2. n. 2. Peralta in l. Mævius
§. fundi ff. de leg. 2. n. 14. † In tantum procedere
28 dixerunt, ut si aliquis servitutem deberi sibi con-
tendat inilius facere illum si libellum concipiat
nomine prædii ex l. qui in aliena 33. §. fin. alias l.
liberto 31. §. fin. ff. de negot. gestis cum l. 2. Cod. de no-
xal l. lex vectigalis ff. de pignoribus. l. venditor. 14. ff.
communia præd.
29 Et confirmatur ex regula sæpius repetita in hoc
tractatu nempè, ut fundus affectus onere relati ita
sit obligatus, quod etsi devenerit in Ecclesiam, vel
Ecclesiasticam personam teneatur ad tributorum
solutionem, nulla habita immunitatis Ecclesiasticæ
contemplatione, cap. ea enim §. item præmium. 10.
q. 2. cap. cap. si tributum 11. q. 1. cap. tributum 23. q. 8.
l. fin. Cod. de exaction. tributor. l. placet. 5. vers.
postremo Cod. de Sacrosanctis, l. 53. tit. 6. p. 1. l. 11.
tit. 3. lib. 1. recopil. glossa in cap. secundum 24. 23.
q. 8. verbo manso vers. item nec de decimis, & in
30 cap. tributum verbo de exterioribus. † Eodem ex eo
quia in tali casu, ut dictum est, prædia ipsa magis
videntur conveniri, quam Ecclesia, aut personæ
Ecclesiasticæ, dict. cap. si tributum ibi agri Ecclesiæ
tributum solvunt: l. c in terminis doceat præter or-
dinarios in dictis Juribus, & Castrens. in l. inter.
43 ff. de pactis n. 4. Convarruv. cum aliis lib. 1. var.
cap. 4. n. 9. Didacus Perez in l. 1 tit. 2 alios addu-
cens. lib. 1. ordinam, & Alphonsus Narbona in l.
35. tit. 3 lib. 1. recopil cum multis gloss. 4. n. 19. &
20. Quesada quæstion. divers. juris cap 4. Azevedus
in l. 11. tit. 3 lib. 1. recopil. per textum ibi, Florer.
de Mena lib. 2. variar. quæst. 21. n. 208. & 233.
Valascus de jure emphyt q. 9. n. 7. Zevallos in præ-
dictis q. 36. à n. 14. & q. 899. ex n. 1. Molina de
justitia, & Jure tom. 1. disp. 456. vers. quando res,
Gratianus tom. 1. discep. forens. cap. 16. à n. 19. re-
lati à Barbosa in cap. non minus de immunit. Ec-
cles. n. 4. & 5. D. Joan. Beltran. de Guebara olim.
Archiep. compostell. in discurre contra venatot. §. 6.
assertione. 1. n. 29. D. Joannes de el Castillo legen-
dus de tertiis cap. 36. à n. 56.
31 Et licet huic assertioni obstet alia regula nem-
pè quod per mutationem personæ mutetur quali-

tes inhærens rei ratione personæ, l. locato §. fiscus
ff. de publicanis, & vectigalib. l. procuratorem 89. ff.
de acquirenda hæred. cum vulgatis, quæ suprà jam
sunt adductas, & ex c. sancitum 23. q. 8. ubi ea, quæ
concedi sunt solita Ecclesiæ, non juri Imperatorum
adstricta manere sed Episcopi. † & ex c. 1. de imm. 32
Eccles. lib. 6. ubi etiam habetur, quod bona Eccle-
siasticorum personarum acquisita, ac acquirenda
sunt immunia à tributis, & multis probarunt Dia-
na resol. moral. p. 1. tract. 2. res. 42. Duard. in Bullam
cœnæ lib. 2. can. 18. q. 6 à n. 1. Filiucius tom. 1. tract.
16. cap. 11. n. 298. Lessius de justit. lib. 2. cap. 3. dub.
3. n. 19. Gutier. pract. lib. 1. q. 3. Valerius Reginald.
in praxi rerum fori Ecclesiast. lib. 9. cap. 25. n. 377.
Suarez de immunit. lib. 4. cap. 25. Martha de ju-
risdict. p. 4. casu. 11. ex. n. 28. & aliis communiter.
Tamen in puncto juris non est recedendum à 33
prædicta prima regula huic contraria, quoties vero
opera, tributa, census, pensiones, emphyteutationes,
aliavè onera imposita fuerint à Donatore, aut aliter
alienante ipsis bonis, antequam in Ecclesias, seu
Ecclesiasticas personas transferantur, si sint certa, in-
variabilia, ac perpetua, juxta illa, quæ longè adduxi
super in hoc textu sub dicta q. 8. vers. ad quartam
& sub dict. q. 17. à n. 5. ubi latissimé, & in dict. q. 52.
vers. ad ultimam, & ibi in vers. ad tertiam, dum egi
de illo dubio, an possit Dominus apponere conditio-
nem rebus, Castris, & similibus, ut hæc subsint oneri-
bus à Principe imponendis, in quascumque manus
devenerint, qui casus rigidior est.
Quod si onera, onera, tributa, aut collectæ fuis- 34
sent extraordinaria, quæ juxta negotiorum varieta-
tem, & rerum necessitaté in majori aliquando sum-
ma, & aliquando in minori imponi solent; tunc re-
vera, secunda regula, quod mutata persona, mute-
tur qualitas inhærens rei patet & adductis locis
proximè assignatis, & distinxit Felin. hic. n. 7. vers.
quinto queritur Barbosa in dicto cap. non minus de
immunit. Eccles. n. 6. ubi cum Regimimaldo, Alte-
rio, Filiucio, Carolo de Grassis, Duardo, Martha,
Cardoso, Comitalo, Tuscho Pereira, Suarez, Lay-
man, Maldero, Molfesio, Prospero de Augustin,
Flores, Molina, Azor, Azevedo, Perez, Henriquez
n Rosenthal, Gailio, Geminiano, Barbatio, An-
charano, Everardo Silvano. Veroye, Nara, Lan-
celoto, Gal. Ferret. Bursato, Avendanno, Surdo,
Thesauro, Menchaca, & Gutierrez.
Quibus addo omnino legendum Amayam in 35
d. l. 2. Cod. de annonis à n. 14. ubi loquutus de prima
regula, & respondens, seu potius explicans textum
in d. c. sancitum 239. quo Martha fundavit suam
sententiam suprà, dicendo ibi n. 16. textum illum
non loqui da tributis solvendis, sed in eo casu, nem-
pe, ne Episcopi proficiscantur in Castra cum Prin-
cipibus, ne scilicet deserant suas sedes. † ut constat 36
ibi ex capitulis sequentib. quæ postea Gratianus
subjicit, ubi prohibentur Episcopi ad comitatum,
seu curiam Principi accedere, colligens sic ex vers.
ibi, & hoc ipsum firmans mentem Gratiani ad illum
casum tantum esse referendum, non ad solutionem
tributorum, probans ex c. si quæ causæ. 26. §. bis ita.
11. q. 1 & expressè ex Urbani sententia in dict. c. tri-
butum. 23. q. 8. † ipse inquam Amaya in dict. l. 2. 37
Cod. de annon. n. 17. dicit prædictam secundam re-
gulam mutata persona, mutatur rei qualitas, ut dixit
etiam l. unica de Metropoli. d. lib. 10. codic. esse intelli-
gendum, quoties persona est immediata causa talis
conditionis; non verò quando hoc rei ipsi affixum
erat, & innatum; quia tunc tanquam quædam qua-
litas Glebis ipsis affixa ad quemcumque possesso-

rem vadat possessio, onus non excutit, ut dixerunt etiam Zevallos in pract. dicta quaest. 899. à 92. Dom D. Joan. de el Castillo in dicto cap. 36. de tertiis n. 54. alia tradit longè idem Amaya in tota dicta l. 2. qui & à n. 19. expendit textum difficilem contra nos in l. fin. §. fin. ff. de contrahenda empt. & ibi à numer. 22. l. Regiam 8. tit. 16. lib. 9. Recopil. usque ad num. 30. qui & à n. 31. disputat de illa gravi quaestione, an in re onere reali affecta, vel hypothecae supposita cum pacto de non alienando; qua in Ecclesiam transit, si executio petatur contra talia praedia petenda sit coram judice saeculari, vel coram Ecclesiastico & ibi à n. 60 agit de alia non levi, an onus reale, quo res est affecta, quemadmodum afficit totam rem, afficiat quoque melioramenta; ita ut ipsa sentiant onus, quam latè expendit plura difficilia jura explicans usque ad n. 84.

38 Unde infertur dicendum, quod si tributum non certum, & fixum esset, sed tale, quod personas magis spectaret, quam res, quale V.G. est vectigal. quod Plebei solent pendere vulgo pecho, ut probant Garcia de nobilit. glossa. 1. §. 1. n. 18 & cum Otalora Florez de Mena var. q. 21. n. 3 tunc quidem etiam si Ecclesia, vel Clericus ex aliqua causa bona plebeiorum adquireret, etiam si in aestimo (quod aiunt) communitatis posita, & collectis per pactum obligata generaliter, ad tale tributum non teneretur, dum tamen fraus per talem acquisitionem, fisco facta non sit, ut notant Gregor. Lopez in l. 5. tit. 6. verb. per raçon Azeved. in dict. l. 11. Mena dict. q. 21. n. 208. Anneus Robertus lib. 2. rerum judic. cap 2. Zevallos dicta quaest. 899. à n. 77. Amaya in dicta l. 2. Cod. de annonis à n. 18. ubi explicat dictam l. fin §. fin. ff. de contrah. empt. & dict. l. 16. lib. 4. Recopil. à n. 19. D. Joan. del Castillo dict. cap. 36. numer. 58.

39 Et sic supposita hac distinctione jam ad primum requisitum nostri dubii propositi à n. 1. respondeo, quod licet aperte ex verbis textus in dicto cap. si in morte 23. q. 8. ad lectis in princ. vers. ad primam, videatur firmari obligatio, quam habent Episcopi eundi ad bella sed post us apparet contrarium ex aliis ejusdem verbis ibi ecce quod Nicolaus Papa prohibet Episcopos saeculari militia occupari, nec etiam contra Maritimas Piratas permittit

40 eos ad pugnam accedere. † Nec obstant alia verba ibi adducta l. 52. tit. p. 1. quae expressè sermonem faciendo de Episcopis, & aliis Praelatis habentibus terras Regis, aliavè ipsius haereditaria, ait, ut teneant ire in persona cum eo ad bellum, quia veniunt intelligenda juxta distinctionem, de qua ibi in principio, facta distinctione inter bellum cum Mauris, aut aliis inimicis fidei. In hoc enim casu diserte loquitur in verbis sequentibus pero si, ac a esciese que moros, ò otros, que fuessen enemigos de la fe, cereassen alguna villa, O Castillo, en tal raçon como esta, nose deben los Clerigos excusar que non valen, e non guarden los Muros, e esto se entiende sciendo gran menester &c. & in eodem casu de Episcopis intelligitur in suprà adductis verbi relati; vers. e otro si los obispos, ibi deben ir en beste con el Rey, e con qualquier que imbiare en su lugar contra los enemigos de la fe, e si por ventura elles non pudiessen ir, deben imbiar sus Cavalleros, e sus aiudas, segun la tierra que tuvieren; pero si el Rey Oviere guerra con Christianos, deve escusarlos Prelados, e los otros Clerigos que non vayan &c. Et tunc etiam videtur requiri Papae licentia juxta plurima ex pluribus, quae congerit Gregor. Lopez ibi in glossa de benir en buelle omnino legenda: nam ut dixit Hugo relatus à Papa Alex. in cap. Clericum dist. 50. Clerici Hispani, qui quotidie pugnant contra Saracenos, & portant arma offendendo hamine facere oiti quis velit eos defendere authoritate Patriarchae dantis licentiam, & authoritate Apostolica; quae etsi expressè eis non dat licentiam, tamen hoc ipso quod scit istam consuetudinem, & tolerat, & non improbat, videtur tolerare.

Et ex his jam liquent caetera verba relata in dicto vers. ad primam aliarum legum ordinam. & Recopil. Nec obstat dicere licitum esse Clericis in multis casibus pugnare, ut ob defensionem propriae vitae, aut proximi Innocentis valde, praesertim utilis reipublicae, aut ob defensionem Patriae necessariam, aut civitatis contra injustos invasores; argum. textus in c. 2. de imm. Eccles. aut si necessum sit ad consequutionem justae, victoriae, ex qua salus Ecclesiae, vel Reipublicae Christianae multum pendet; sicut tunc pugnantes, & occidentes, non fiunt irregulares, ut dixerunt Hurtad. de Mendoça vol. 2 disp. 126. sect. 2 §. 139. Diana p. 6. tr. 4. de bello res. 25. ex Martinero Molina, Castro P lao, & Becano, cum haec inte ligantur de bello defensivo non sic de offensivo, ad quod ordinarie non sese offert talis necessitas, cum plerumque ad illud mitti es laica adh beri possint: alia congerit videndi Diana suprà resol. 36. 37 38. 39. & 40. ex Conink. S. Thoma, Lorca, Henriquez, Avila, & aliis. 41

Et in tantum procedunt, quod etsi fateamur locum ibi adductum Pauli, D. Bernardi, & Mathaei, c. 26. non esse impedimento Episcopis, aut Clericis de jure naturali, aut Divino, sed tantum de jure positivo Ecclesiastico militiam Clericis prohibitam esse, ut constat ex c. Cleric. c. de his Clericis c. eos qui 20. q. 3. Clericis c. quicumque Clericis, c. ex multa de voto, & aliis, ubi DD. & Diana res 33. ipsi tamen semper adsit convenientia fundata in ipso naturali, & Divino jure ut Clerici militiae non assistant. † Restat verò ad alium obligationem contribuendi cum tot militibus, vel lanceis, quam habent Episcopi, respondere, nempè ut si revera habent Castra possessiones, terras Castella, & Jurisdictiones a Rege annexa Dignitati Episcopali, non ex voto, sed sub onere census, ac feudi antiqui, sru imposito, tempore concessionis, reveraque ut distinximus, sint obligati Episcopi, & Praelati Ecclesiastici ad talem censum, & canonem praestandum, utpotè fixum, & invariabilem, cum res transierit in Ecclesiam onere illo reali, juxta quae jam longè dixi. 42 43

Et juxta hunc secundum casum existimo intelligenda verba iam suprà adducta sub dicto vers. ad primam textus in dicto cap. si in morte 23 q. 8. in vers. porro alii sunt, qui non contenti de decimis, & primitiis, praedia, villas Castella, & civitate possident, ex quibus Caesari debent tributa &c. secus si tantum possiderent spiritualia, sive temporalia illis annexa sine aliquo onere a quibusvis, donata etiam à principe libere, aut remunerativè juxta primam distinctionem partis, de qua usus fuit D. Gregor. Papa dict lib 7. epist 1. ibi notandum est quosdam Episcopos levitica tantum portione contentos esse, qui sicut in Dei sortem tantù n numerantur, si ipsum Deum solummodo in haereditatem accipiunt dicentes (Dominus pars haereditatis meae) hi nihil est commune cum principibus saeculi; quia temporalia penitus abjiciunt, ne eorum occasione legibus Imperatorum obnoxii teneantur, talibus multa Occasio relinquitur occupationis saecularis militiae; quia cum de decimis, & primitiis vivant, tanquam filii 44

filii summi Regis in omni Regno, à terrenis exactio-
nibus liberi sunt, ita ut dicere valeant, venit Prin-
ceps hujus mundi, & in nobis non habet quidquam &c.
45 Nec obstes dicendo ex his verbis nondum dis-
solvi difficultatem; eo quod si temporali Regum
adjuncta sunt aliis bonis Ecclesiæ, debent nihil-
ominus affecta esse oneribus, quibus ante dona-
tionem implicabantur; quia facilis est solutio, habi-
ta distinctione de qua jam hic sumus latè loquuti,
& *in dictis q.* 8. *vers. ad quartam dict. q.* 17. *an* 5.
dict. q. 52. vers. *ad tertiam, & ultimam*, quia quo-
ties Principes terras, & jurisdictiones donant, sive
aliquo gravamine inhærent Ecclesiæ, sicut aliæ
ses non tributariæ, & quæ omnino liberæ sunt à
censu. Quare postquam Castillo de Bobadilla di-
xit *dict. lib.* 2 *politicæ n.* 18. *cap.* 17. quod Prælati
teneantes dictas villas, civitates, & jurisdictiones
Regum in fundum, sistunt obligati ad ostendea-
dum titulos, quibus ea bona possident, ac habent
ex *l.* 3 *tit* 1. *lib* 4 *Recopil.* addit *ibi*, & per glossam
litteræ D. ex *cap. nunc* verbo *nos* in fine, & ver-
bo *privilegia*, & ibi glossa verbo *in civitate de*
pace constant. in feud. dict. cap. si in morte in fine,
& dict. l. 52. *tit.* 6. *p.* 1. dixit etiam prædictas ter-
ras, Jurisdictiones, & Vasallos teneri ab Episco-
pis sub certis obligationibus, conditionibus, &
tributis, visumque fuisse in suo tempore, quod &
Cardinalis D. Gaspar de Quiroga Archiepiscopus
Toletan. misit lanceas quinquaginta (quæ sunt
pars media suæ obligationis) pro servitio Regis,
ut adjuvarentur Catholici Galli in factione tunc
temporis excitata.
46 Quod si dubites quandiu teneatur ad præstan-
da servitia Domino Vasallus, & qua requisitio-
ne teneatur Dominum in bellis justis sequi, &
atque alia, & contra quos? leges quæ notabili-
ter congerit videndus Didacus Perez *in dicta l.* 1.
lib. 4. *tit.* 3. *ordinam*: glossa *que de nos tienem tier-*
ras cum Antonio Rubeo, Alex. Alvaro, Barba-
tio, Castro *de leges*, & aliis, in quibus non insi-
stimus, cum videantur aliena à dubio nostro.
47 Ad secundam quæstionis partem, an post mor-
tem Episcoporum, sit obnoxium spolium eorum
ad dictam solutionem, etsi cedat in præjudicium
Reverendæ Cameræ Apostolicæ? Quo in dubio
satis fieri valet ex proximè dictis, & ex doctrina
eorum, quæ dixi latissime *in cap. quia V.* 11. *de*
judic. ubi probatur teneri successores ad onera
48 Realia prædecessorum, & *à quæstione* 14. † Ubi
leges qua de causa Episcopi, & Beneficiati reocan-
tur ad solvendas pensiones decursas prædecesso-
rum suorum, ut ibi q. 16. quia sunt onus reale
49 beneficio cohærens &c. † Et est etiam ratio fun-
damentalis, quia jus solvendi reliqua decursa præ-
terito tempore habet locum, etiam in hærede, qui
conveniri potest a Fisco ex causa præteritorum,
quæ defunctus non solvit sua Die, etiam omisso
legatorio, cui prædicta talia relicta fuerunt ex *l. cum*
servus 39 alias apud Julianum §. *hæres ff. de leg.* 1.
quia etsi hæres re certa legata, non teneatur ãplius,
quam ut talem rem præstet, qualis est cum suo one-
re, vel jure, *l. si à substituto* 43 *ff.* §. *de leg.* 1. erit plane
in Fisci electione, vel cum legatario experiri, tan-
quam cum successore, vel cum hærede, qui jam
cœpit debere tributum præteriti temporis ex per-
sona defuncti. Est enim in hoc casu res ipsa obliga-
ta, quæ tenetur luere per *leg. si res.* 57 *ff. de leg.* 1. ut
ibi notarunt D D. post Bartol. Castrens. Duaren.
& alios, & Amayam *in dict. l.* 2. *Cod. de annonis*
à num 6.

• D. Fermosin. Leg. Eccles.

Et in tantùm ad onera præteriti tempori pos- 50
sessor ac successor tenetur, ut habeat locum re-
lata doctrina, etiam in Decimis impositis ipsi
prædio, ad quas tenetur, non solùm à Die posses-
sionis, sed ad solvendas quæ debentur à prædeces-
sore, ut docent DD. per textum *in cap. tua nobis*
26. *de decimis*, ubi glossa vers. *sic & Dominus* in
fine quam sequitur Panormit. *n.* 10. *& in cap. cum*
homines n. 6. *eodem tit.* Franc. Marcus *p.* 1. *q.* 550.
Rebuff. *de decimis q.* 9. & cum Riccio, & aliis,
Novar. *in dict. l.* 2. *Cod. de annonis lib.* 10. Didacus
Perez *in l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 1. *ordinum*, vers. *dubitatur*,
Pinelus *in l.* 1. *Cod. de bonis maternis.* 2 *p. n.* 72. vers.
nono in decimis, Barbosa cum aliis *in dicto cap. tua*
ex n. 23. cum Baptista Aultan. *de partitione rata*
q. 140. *n.* 11. Franc. Marco, *del fin. decis* 345 *n.* 5.
& 6. volum. 1. Camillo Borrello *in summa decis. tit.*
9. *n.* 63. † Et est ratio, quia decimalis præstatio est 51
tributum, seu onus reale, quod debet præstari à
possessore, etiam pro tempore præterito, Ama-
ya *ubi supra*, & Capicius *decis.* 20. *a n.* 16. Cassa-
neus *in consuetud. Burgundiæ Rub.* 4 §. 6. verbo *&*
supporter. n. 5. *pag.* 155. Azor. Suarez, Tyraquel.
Valascus, Fruochis, Zenedus, & aliis, quos se-
quitur D. Barbosa dicentes prædictum onus, esse
reale sequens possessorem; & quod inde possessor
feudi conveniri possit pro Decimis præteritis.
Et ulterius sic procedit, etiam si terra mutetur 52
in aliam qualitatem, veluti si terra prius erat fru-
mentaria, & fuit conversa in vineam, seu in ea
fuerit olivetum positum, ubi prius erant vites,
cap. commissum. 4. *de decimis l. certo generi* 13. *ff.*
de servit. rusticorum prædior. ubi Accurs. Bartol.
& Alveric. *cap. cum in tua* 30. *de decimis*, Ubi
habetur, ut præscribens Decimas alicujus certi
fructus, in uno prædio possit habere Decimas
alterius rei satæ, Rebuff. *de decimis quæstione* 14.
numer. 18. *&* 25. Azeved. *in l.* 2. *nume.* 9. *tit.* 5.
lib. 1. *recopil.* Suarez *de religione tom.* 1. *tract.* 2.
lib. 1. *cap.* 21. *numer.* 14. † Et facit dictum Burg. 53
de Paz. *cons.* 50. *numer* 8. & Barbosæ *in dicto cap.*
commissum. 4. *de decimis* nempè, ut qui habet
possessionem de omni armento, seu grege in ali-
quibus dehesis, sive Sylva depascentibus, tuen-
dus est in quasi possessione percipiendi Decimas
de omni frumento; seu fructus in eadem Sylva
collecto, postquam ad culturam redacta fuit; quod
idem docent Miere. *de Majorib.* 1. *p. quæstion.* 10.
numer. 116. Valascus *consultatione* 58. *nume* 14.
Valenzuela 1. *p. cons.* 33. Videndus *en numer.* 26.
de Joan. de el Castillo cum multis *in tract. de*
tertiis. cap. 15. per totum legendus ex *numer.* 2. &
omnes per textum *in l. fin. ff. de usu*, *& habit.*
† Non enim seminatio, aut plantatio facit in 54
præjudicium juris quæsiti, ut dicunt adducti, &
Amaya *in dicta l.* 2 *Cod. de annonis*, *sub num.* 10.
qui *numer.* 11. cum Nicolao Garcia *de benefic. p.* 1.
cap. 5. *a num.* 190. Gigante *de pens. quæst.* 43. 44.
& 51. Gratiano *discep. forens. cap.* 94. *à num.* 51.
Zevallos *in pract. quæstione* 36. *à numero* 18. *&*
tomo. 4. *quæst.* 897. *ex numer.* 505. Castillo *tomo* 6.
controv. cap. 161. *numero* 31. *& de tertiis cap.* 2.
numero 17. † Dicit idem procedere in solutio- 55
ne pensionis impositæ super aliquo beneficio,
quam solvere tenetur beneficii possessor, etiam
si eam deberet prædecessor, & in possessore Ma-
joratus, & in tertio possessore rei emphytheticæ,
qui est, tenetur solvere canones præteriti temporis,
ut tenent Molina *de just. & jure disp.* 146. vers. *quod*
vero Pinellus *supra dict. n.* 72. vers. *non ampliatur*

Mastrillus *decis.* 171. & omnes quidem, quia quoties tributum, seu pensio solvenda, est quid reale inhærens prædio, sive beneficio, aut Dignitati, non personæ, nihil impedit, quominus possessor illa reportet, quod mutetur seminatio, planetatio, aut persona in præjudicium juris jam quæsiti ex Doctrina jam *Supra* adducta, & quam omnes profitentur per *dict. l. fin. ff. de usu & habit.*

56 Quod sit, ut jam supra sub vers. *ad primam*, diximus tributum non sit fixum, & certum, sed tale, quod personas magis spectaret, quàm res, quale est vectigal, quod plebei solent pendere, ut *ibi* dicetur, aut jus percipiendi erat ratione fructuum collectorum, tunc fiet, ut ex mutatione planctationis, seu personæ, immutetur etiam solvendi obligatio in successores, cum onus illud jam non sit reale, sed personale tantum per illa, quæ docet cum multis D. Joan. del Castillo *de tertiis dicta cap.* 36. *n.* 54. & 59. & *c.* 15. *n.* 36. Amaya *sub n.* 10. *in fine*, referens ita contigisse in curia Vallisoletana sententiatum, definitum in quadam lite. Et sic in puncto de quo tractamus, distinguendum esse fatemur, pro ut distinximus sub dicto vers. *ad primam*: nam si tributum *Lancearum* sit impositum cum ipsa concessione terrarum concessarum Dignitati Episcopali, teneatur etiam ad solutionem quilibet successor in spolio, quod de jure procedit, nisi aliud praxis suadeat.

57 Ad tertiam quæstionis partem, quid sit dicendum, quando à ministris laicis petuntur tributa de fructibus Episcopatuum, qui medio tempore à morte unius Episcopi, ad electionem, & confirmationem alterius requiruntur, etiam Reverendæ Cameræ. In quo dubio etiam respondendum est juxta prohibitas distinctiones inter actionem realem, & personalem; quia si apparet obligationem solvendi canonem, aut pensionem, adhærere prædio, tenebitur prædium ipsum ad solutionem, an-
58 tequam datus sit successor possidens. † Qua de causa voluerunt Avendañus *de censibus c.* 99. *n.* 4. Felician. *de censib. lib.* 3 *cap. fin. n.* 3. & *in addit. n.* 2. cum pluribus Pinelius *supra dicto n.* 72. vers. *quinto limitatur*, Valascus *de jure emphyt. q.* 17. ut recognoscentes censum, teneantur non solùm ad futuras, sed etiam ad præteritas quæstiones; quia census constituitur super re ex *l.* 1. & 2. *Cod. de jure emphyt.* cum verba *super re* indicant obligationem pignoris, vel hypothecæ, & sic obligationem realem: argum. *leg. Codicillis penult. § instituto ff. delegat* 2. ubi Bartol. *l. fundum quem* 9. *l. cujus.* 12. *ff. de annuis legatis*, Castillo *in l.* 66. *Tauri:* pro quo faciunt
59 quæ tradit Covarruv. *lib.* 3. *variar. c.* 7. *n.* 6. † Quibus non assentit D. Franc. de Amaya *in dict. l.* 2. *Cod. de annonis n.* 13. sic indistinctè existimans minimè post recognitionem teneri tertium possessorem ad prædictas pensiones; quia constitutio census, est obligatio personalis, quamvis inducta respectu rei; ob idque non transire contra tertium possessorem ex regula *leg.* 1. *§. si hæres ff. ad senat. consult. Trebell.* ibi *nec enim æris alieni personalis actio fundum sequitur*, & ex dicta *l. fin. §. finali ff. de contrah. empt.* si intelligens, nisi jam ante recognitionem possedisset, cum jam tunc ex possessione antea habita conveniretur.

60 Qua de causa in puncto dubii nostri, posset dici, quod si obligatio super re Episcopali, Dignitati subjecta adhæreret tributum, seu pensio solvenda, tunc quidem à Ministro laico, ut cumque exigi posse; secus tamen si obligatio esset super fructibus Dignitatis, & ea esset personalis, Unde possunt applicari quæ scripsi latè *in dicto cap. quia V. de judiciis q.* 9. Ubi agens de illa quæstione, *an executio fieri possit per judicem sæcularem in prædio, & possessionem specialiter obligata, & hypotheca à laico cum pacto de non alienando, quæ ex aliquo titulo in Ecclesiasticam personam transivit?* Ad utramque partem disputando *à n.* 1. *ad* 7. ubi rationes in favorem judicis laici adduxi cum pluribus Doctoribus, quibus addo Gutierrez *lib.* 2. *pract. q.* 132. *num. fin.* Rodriguez *de annuis redditibus lib.* 2. *q.* 9. *à. n.* 58. Anton. Richard. *in manuduct. ad praxim.* 2. *p. præcept. cap.* 4. *n.* 8. Salgadum *de Regia protect.* 4. *p. cap.* 14. *à n.* 103. & 105. Guzmam *de evictiom. q.* 7. *n.* 34. Grassis *de effectibus Clericor. p.* 1. *à. n.* 855. Gratianum *tom.* 1. *discep forens. cap.* 16. *à n.* 20. & *cap.* 141. *à n.* 6. sibi contrario omnino videndo jure difficilia explanante, Amaya *in dicta l.* 2. *Cod de annonis ex n* 31. *ad* 48. *per leg. fin. Cod. si unus ex pluribus* ibi, *cum ejus vindicatio non personam obliget, sed rem sequatur*, & quia sententiam prædio datur, ut ex *l.* 4 *§. aliter ff. finium regundor.* & *l. legato.* 31. *§. fin. ff. de negot. gestis*, & ex doctrina Innocent. *in cap. non minus de immunit. Ecclesiar.*

Verùm ut dixi *in dicta quæstione.* 9. *dict. cap.* 61
quia V. de judic. n. 8. cum multis, existimo dicendum ut licet res vendita semper præsumatur esse in Dominio debitoris principalis, & successor teneatur ad pensiones, & tributa præterita, & ad Decimam, & onera reali sequentur possessorem, ut lepra leprosum, ut dixi *ibi* 3. 4. & 5. & ex aliis dictis *à n.* 1. *hic.* & in vers. *ad secundam* quia quo ad jus exigendi, & compellendi possessorem Ecclesiasticum ad ipsam rem jam spiritualem, atque redactam sub Dominio Ecclesiæ, vel pensionem solvendam, est adeundus judex Ecclesiasticus; quippe qui competens est, non laicus, qui dicitur incapax per illa, quæ dixi latè *in cap. qualiter* 17. *de judiciis q.* 7. & *in c.* 5 *de foro comp.* & alibi sæpius in illis titulis, & sub nostro textu *supra q.* 16. vers. *ad quartam*, cum satis sit, quod Dignitas Ecclesiastica possideat, licet ex titulo invalido, ad hoc, ut executio procedat tantùm coram judice Ecclesiastico pro decursis pensionibus, aut à vocanda re ipsa, ut cum multis probavi *dicto n.* 8. quibus addo relatos à Guzman *suprà n.* 35. & Rodrig. *n.* 58. & 59. Fontanellam *de pactis nuptial. tom.* 2. *claus.* 7. *glossa.* 3. *p.* 3. *n.* 29. Bobadillam *lib.* 2. *politica cap.* 18. *num.* 164 quam alias contra Ecclesiasticos judices video propugnatorem.

Et licet jus fisci laici Principis consistat in con 62
servandis juribus Regalibus; sic ut nunquam privatorum pacta, aliquid possint contra illud, ut agnoscunt D D. per *l.* 3. *Cod. de Primipilo*, & quod nec à privatis queat tale jus infringi ex *l. jus publicum ff. de pactis* cum hic, quæ adduxi *in cap. si diligenti de foro comp.* & nec ob id tributa realia fisco Regio debita non minuatur ex jam adductis nihilhominus quoad conveniendum Clericum fisci Regii debitorem, sive Dignitatem Episcopalem pro pensione, sive tributo solvendo, exactio, & lis, debet agitari tantum coram judice Ecclesiastico, per illa etiam, quæ *in c. penult. de foro comp. q.* 21. omnino legenda, & *ibi q.* 12. cum aliis. Et juxta hæc omnia, qualem locum possit habere petitio ad Regem nostrum, cocepta à Fiscali Reverendæ Cameræ Apost. jam vides quæ se habet, ut sequitur.

Señor.

Don Raphaël Fabretti, fiscal de la Reverenda Ca- 63
mara Apost. diçes: que D. Garcia de Porras, y Sylua
Cavallero

cavallero de la orden de santiago, del consejo de V. M. de la S. inquisicion) como juez privativo, que diçe ser para la cobrança de los serviçios de lanças, y sueldos de soldados, de los Presidios de las fronteras de España, ha proçedido, y proçede contra los Administradores de la Camara Apostolica, y sus bienes, en los Obispos de Plasançia, y Malaga, sobre la paga de las lanças que supone devian dichos obispos del tiempo que lo fueron: y aunque para instificarse la queja de estos proçedimientos, no se neçessita por parte de dicha Reverenda camara, mas que de dar cuenta à V. Mag. de la introduçion de esta, novedad, y que la que no se à intentado contra los dichos obispos en el tiempo que lo han sido, se pretende contra la dicha camara sin embargo para que V. Mag. reconosca el à gravio grande que se le haçe, y que à todas luçes mirada la cobranza de este serviçio de dichos Expolios, es contra Derecho: Representa à V. Mag. questa contribuçion de lanças, es un serviçio Militar, y feudo, que pagan en estos Reynos los Titulos, y Grandes ala Real Haçienda en reconocimiento del lustre, y Grandeças, que reçivieron de los Señores Reyes, y no le pagan los demas Vasallos, que tienen jurisdicçiones senoorales; y si se cobrare, serà de algunos, que tienen dichas jurisdiçiones en feudo, que es alo mas que se alargan Authores de estos Reynos, que han escrito sobre la naturaliça, y origen del dicho serviçio Militar, y personas que le devan pagar: y si de los seglares (aun teniendo jurisdicion, no siendo feudatarius) *no se cobra, ni ay razon para cobrar este servicio Militar, no teniendo los dichos obispos jurisdiçion alguna temporal en feudo* (como era neçessario para que tuviera color la brança del dicho Servicio) *ni constando que lo tengan, aun sin la dicha calidad; no parece que puede aver raçon para cobrarle dellos, y de la Reverenda Camara Apostolica; Succesora en sus biene; en quienes contantos Reales, Resplandeçe la immunidad Eclesiastica, siendo, como es cierto, que por Derecho Divino, canonico, y Real, todas las personas Eclesiasticas de qualquiera calidad, que sean, estan libres; y exemptos de quales quiera serviçios, Reales y mas principalmente la sede Apostolica, en raçon de dichos Expolios, que son su propia haçienda. Y asi parece, Señor, que se halla ofendida, y lesa la immunidad Eclesiastica, y perjudicados los Derechos de la Reverenda Camara Apostolica; pues se pretende cobrar de sus bienes un nuevo impuesto, con titulo de lanças, sin tener color, ni titulo alguno, por donde se pueda cobrar, y sin beneplacito Apostolico. Atento à loqual suplica a V. Mag. que amparando, como acostumbra, en imitacion de sus Reales Parando, como acostumbra, en imitacion de sus Reales Progenitores, la immunidad Eclesiastica; se sirva de mandar formar una junta de sus mayores Ministros, para que en ella se mire esta materia; con la atencion, que pide la gravedad de ella y se Reconosca la evidencia de las Raçon, que asiste à los Obispos, y a la Reverenda Camara: y en el interin no se haga innovacion alguna en la cobranca de este servicio. Asi lo espera de la Gandeca, Christiandad, y Catholico celo de V. Mag.*

64 Ex cujus tenore apparet, ut quoties constat de fundo emphytheutico, seu re nominatim hypothecato præstationi tributi, aut pensionis realis, tunc obligatio tributi debiti ex certo fundo transeat ad quemlibet possessorem; quia censetur tacite hypothecatus, Guid. Pap. *q.* 432. *n.* 15. Zenedus *ad decretal. collect.* 86. *n.* 2. Gama *in sit. decis.* 145. *Morla in emporio juris p.* 1. *tit. de locato n.* 37. Valascus *de jure emphyt. q.* 4. *n* 6. & *q.* 17. *n* 17. *caldas Pereyra de renovat emphythem q* 32. *n.* 13. & 14. Rom. [illegible] D. Fermosin. de Leg. Eccles. *decis.* 141. Surd. *consf.* 162. *n.* 11. Stephan. Gratian. *discept. forens. dict. c.* 16. *n.* 16. & *c.* 141. *n.* 1. Barbosa *in cap. tua* 26. *de decimis n.* 13. 14 & 15. ubi cum Giganti, Valascus, Caldas, Gutierrez, Pereyra; idem resoluit in beneficiis possessorem pro præteritis pensionibus, dicens pro illis posse conveniri ut jam diximus. † Et cum Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ* 65
art. 1. *glossa.* 24 *n* 25. resoluit in optione Ecclesiæ esse quem vellet convenire novum, & antiquum prædii possessorem, & quod pro decimis fundus censetur tacitè hypothecatus. Et num fiscus Regius pro tributis solvendis valeat convenire novũ, ac antiquũ prædii tributarii possessorem? latè agit D. Franc. de Amaya *sub d. l.* 2. *Cod de annonis* Legend. ex *n.* 34.

QUÆSTIO LVIII.

An leges Regiæ Castella, & Valentiæ, quæ prohibent vulgo *las Pistolas, y Tercerolas* quibuscumque exemptis, & etiam familiaribus Sancti officii inquisitionis, possint esse justæ si inde Ministri inquisitionis non valerent tute præsto esse in carcerationibus reorum Sancti officii? Et an lex Regia, quæ mandat delictum poligamiæ cognosci à judicibus laicis, sit contra libertatem Sācti officii inquisitionis.

SUMMARIUM.

1 *Pistolarum arma in Regnis valentiæ, Aragon, & in nostris Castellæ magnas excitarunt competentias inter judices Regios, & inquisitores pro defendendis familiaribus, & Ministris Sancti officii,* & à n. 2. & n. 7.

2 L. 17. tit 23. lib. 8. recopilat. & à n. 16. lib. 12. tit. 6. lib. 6. recopil. & a n. 16. lib. 16. dicto tit. 13. lib. 8. recopil. & à n. 16.

3 *Pistolæ deferri de Die, aut de nocte omnibus prohibet. etiam exemptis, ac familiaribus, & Ministris Sancti officii legibus Regiis Castellæ sub certis pœnis,* & n. 4. & *in Regnis Arag. ut* à n. 5.

4 *Custodes Castellæ vulgo* Las guardas de Castilla *possunt deferre Pistolas.*

5 *Pragmatica sanctio Regni Valentiæ prohibet Pistolas deferre, etiam a familiaribus, & Ministris Sancti officii sub certis pœnis: ubi de Archabusis,* & à n. 6.

6 *Pragmatica sanctio super armis, & Pistolis in Regno Valentiæ anni* 1621. *quæ modificat, non habet locum in Pistolis.*

7 *Regiæ schedulæ Pro Regibus Valentiæ missæ pro confortanda pragmatica contra portantes arma sulphurea, ut Archabusia, & Pistolas, & in ordine ad terminandas competentias.*

9 *Armorum perscrutatio in Domibus familiarum, & Ministrorum Sancti officii inquisitionis, nec Pragmaticis, nec schedulis Regiis pro Valentino Regno præcipitur, etsi de acto contra quosdam fieret aprehensio, & incarceratio de resolutione* infra n. fin. & n. 15.

10 *Familiares, Ministri Sanctæ inquisitionis, perterrentur, plus à Ministris Regiis Justitiæ quam alii non exempti delinquentes, & arma probibita portantes.*

11 *Familiares S. officii, quia exuuntur violenter à fruitione privilegiorum Sancti officii per Ministrorum Regiorum oppressiones, tenent jam creati illis se defendere, & alii abhorrent*

fieri Ministri Sanctæ inquisitionis.

12 *Arma proditoria portari juste ob publicam salutem Reipublicæ jure Regali, & gubernio œconomico, ne pax publica turbetur, stabilitum est in Regnis Valentiæ, Aragoniæ, & aliis.*

13 *Familiares, & Ministri Sancti officij, quando collecti à Ministris Regiis cum Pistolis de nocte possint deprehendi: ubi quod plures familiares remissi sunt ad inquisitores cum prædictis Pistolis, &* n. 14.

15 *Familiares Sanctæ inquisitionis portantes Pistolas, si incedant, ac eant cum Patente inquisitorum, etiam de nocte non sunt armis spoliandi à Regiis Ministris.*

16 *Lex Regia Castellæ prohibet Archabusia, sclopetum, & Pistolas deferre.*

17 *Pistolæ etiam Domi retineri prohibitum est lege Regia Castellæ; item Archabusia minora; non enim hæc arma sunt ad bellum utilia.*

18 *Pistolarum perscrutatio in Domibus etiam familiarium Sanctæ inquisitionis suadetur licita à Ministris Regiis cujusque Regni &* numero 19.

19 *Consultatio quædam consilii Aragoniæ quoad arma prohibita, etiam à familiaribus sancti officii deferri, & de ejus fundamentis à* num. 20.

20 *Arma Domi habere lege Julia de vi publica olim fuit prohibitum, & aliis antiquioribus, ut à* n. 21. 22.

22 *Clerici, etsi nimis exempti, prohibentur arma portare, item & alii in Domo Regum.*

23 *Arma portare prohibitum fuit ne dum rusticis, verum, & nobilibus olim.*

24 *Arma fraudulosa deferentes juste, apud omnes puniuntur.*

25 Clem. II. de hæreticis, à n. 24. cap. statutum 1. hæret. lib. 6. & à n. 24.

26 *Inquisitores possunt habere familiam armatam, nisi abuterentur concessione armorum, &* n. 27. 28. 31. & 32. *Ubi quod etiam à Clemente. V. & Joannes. XII. fuerit illis hoc privilegium concessum, &* n. 33.

27 *Armorum abusus, quando in inquisitionibus, & familiaribus dicatur?*

28 *Armorum usus quoad familiares Sancti officii hodie est limitatus.*

29 *Familiares Sancti officii, & cæteri illius ministri non prohibentur retinere Domi quodlibet genus armorum ad casus necessarios, & occurrentes, tangentes fidei causam, qui tunc poterunt, etiam ućtu deferre licite, & quare* à n. 30. 31. & 32.

30 *Armorum usus jure communi fuit interdictus.*

31 *Familiares arma portare valent, præsertim de licentia inquisitorum, & plures alii Ministri inquisitionis pro capiendis Reis Sancti officii.*

33 *Arma possunt portari à Magistratibus, & eorum familia, item à ministris Episcopi.*

34 *Arma Occisuro Bannitum licent.*

35 *Bannitus quilibet est à populo desidatus.*

36 *Familiares Sancti officii Bullis Apostolicis creati sunt pro adjutorio Sancti officii ex causa publica admodum.*

37 *Archabusia longa non prohibentur deferri, & alia arma, ut* n. 38.

38 *Ensis, & Pugio in nostro Regno unicui que permittitur, ut publice deferantur juxta petitiones Vallisoleti, & Toleti.*

39 *Cultelli delatio permittitur cuilibet ad panem incidendum, vel ad aptandum.*

40 *Familiares Sancti officii juste de licentia inquisitorum possunt uti Pistolis, terceroliis, & aliis armis proditoriis pro capiendis delinquentibus in fidem Catholicam; sic ut contra hunc effectum nullum statutum laicum valere possit, ut impeditivum causarum fidei Sanctæ inquisitionis, ut* n. 41. & 49.

41 *Leges Regiæ, & Pragmaticæ prohibentes familiaribus, & Ministris Sancti officii delationem Pistolarum &c. limitantur, quando familiares utuntur illis pro capiendis reis Sanctæ inquisitionis.*

42 *Familiares Sancti officii, non minus, quàm cæteri Ministri Regii debent uti armis prohibitis contra facinorosos similia, aut alia arma secum portantes crebro.*

43 *Pistolæ nimis in usu fuerunt tempore retro, etsi post prohibita schedulis Regiis pro Valentino Regno, ut* n. 44.

44 *Banniti, & perversi homines in Regno valentino frequenter utuntur armis proditoriis, contra quos, etiam permissa fuerunt nobilibus, & aliis civibus probatæ vitæ, ut* num. 45.

45 *Archabusiorum oblongorum usus permissus pro declaratione Pragmaticæ valentini Regni, non impedit familiaribus Sancti officii, & alios Ministris justitiæ laicæ uti Pistolis, & Tercerolis ut capiant Bannitos, & facinorosos homines.*

46 *Pistolarum Domi retentio Suadetur prohibita, cum praxis judicum Regiorum sit illas etiam Domi inventas apprehendere, ac familiares Sancti officii illas habentes incarcerare, quasi si arriperere velint, id poterunt exequi, assumendo eas ex Archivo S. inquisitionis de mandato inquisitorum, quando casus occurrit.*

47 *Regentes Aragoniæ, & valentini Regni in quadam consultatione votum præstantes & damnantes armorum portationem, salvarunt Sancti officii familiares, & Ministros quando illis, & Pistolis uterentur pro captura Reorum Sancti officii.*

48 *Familiares officiales, ac Ministri Sancti officii, ut præsto sint ad exequenda mandata inquisitorum, debent habere, saltim Domi præparata arma, quantumvis proditoria.*

49 *Leges* 16. & 17. tit. 23. lib. 7. recopilat. *prohibuerunt arma familiaribus Sancti officii inconsulto inquisitore Generali. Et non fuit contra libertatem Sancti officii* n. 52.

50 *Familiares, & Ministri Sancti officii uti nequeunt armis à legibus Regiis prohibitis, nec ea Domi retinere, si sint inquieti, pacis publicæ turbatores.*

51 *Familiares Sancti officii debent esse tales, qui velint, & possint ei deservire, aliàs justè prohibentur armis uti, & Domi retinere liceat, juxta certas concordias valentiæ* n. 52. & 53.

54 *Familiare quidam Domi habentes Pistolas à Ministris Regiis incarcerati post ventilatam Competentiam, remissi fuerunt à Rege nostro Philippo. IV. ad inquisitores.*

AD

1 AD primam difficultatis partem, quæ temporibus hisce nondum sedata est inter judices Regios, ac Sanctæ inquisitionis, in tantumque pullulet, sive pungat, ut quotidie magna competentiæ excitentur inter dictas jurisdictiones, Regiaque Majestas non parum profligetur supplicibus petitionibus hinc inde, quia conferentiarum judices dati, tam in cancellariis, quàm in aliis Audientiis Regiis, Coronæ Aragoniæ, Siciliæ; imò & nostri conciliarii Castellæ, & inquisitionis quotidiè discordent; quapropter Rex consulitur, qui solet remittere competentiam terminandam magno illi cætui coadunato ex singulis proceribus, ac conjudicibus consiliariis uniuscujusque supremi consilii, Castellæ, Aragoniæ, S. Inqnisitionis, indiarum Italiæ, ordinum, Regis Patrimonii, atque millionum; item, & cruciatæ, ubi sole diu disquiri, & aliquando familiares exuere ab indultis, & exemptionibus fori Sancti officii; eo quod offenduntur cum armis sulphureis prohibitis, vel quia in eorum Domibus secreto retentis inquiruntur, qua de causa molestè laboribus, & expensis familiares, ac Ministri Sancti officii incarcerantur à laicis judicibus, venit in mentem de legibus, ac Schedulis Regiis super hoc loquentibus disputare.

2 Et pro parte judicum laicorum faciunt expressa verba *legis 17. tit. 23. lib. 8. recopil.* quæ post alias prohibitiones relatas *in l. 8. tit. 6. lib.6.l.12. tit.6. lib.6.* ubi prohibentur dicta arma deferri, sive de nocte, aut de Die, & *in l.16.dict.tit.23.* ibi *y el que lotutuviere en su casa, aunque no se le pruede averla Sacado arma, ni pendençia, por solo hallarsele, incurra en pen, de el destierro de Reyno, y confiscaçion de la mitad de sus bienes, y quela terçera parte de la pena pecuniaria sea para el Denunçiador* &c. & expressius *in dicta* 17. quæ loquitur contra exemptos, latè à nostro Rege Philippo *el grande* hic Matriti anno præterito 1632. Die. 8.
3 Decemb. † referens non adhuc cautum esse aliis prædecessorum legibus, & mandati ibi exprese, præcipit, ut nullus exemptorum Regnorum Castellæ, & legion queat portare, sive habere secum *Pistoletes*, eo quod sint instrumenta, quibus mortes securæ, & proditoriæ patrantur; imò & arma traditorum talia quidem prohibens, ut à ministris justitiæ possint deferri, etiam si dicant ea deferre pro executione justitiæ, alteriusvè officii, seu ministerii absque spe moderationis, sive remissionis à quolibet supremo consilio faciendæ, nec à consilio cameræ agratiandi; imò ut nec ipse Rex consulatur in verbis sequentibus ibi *ordeno, y mando que se cumplan las dichas leyes, y prematicas* (loquens de prædictis legibus Regiis, & aliis) *y se executen las penas de ellas, y las demas que estan estableçidas contra los, que cometen, O caen en caso de aleve declarando, como declaro por alevoso alque biere, matare, otraiere los dichos Pistoletes, aunque sea para execuçion, Ocumplimiento de la justiçia, O de qualquier otro officio, O ministerio, y prohibo que no se quedan moderar por ningun consejo, Tribunal, ni juez ni remitirme, ni consultarme la remision de ellas por el consejo de camara* præstans facultatem cæteris judicibus ordinariis inferioribus pro exequendis pœnis accumulativè, non privative ad judices exemptorum, si præveniant in causa, contra quoslibet exemptos, etiam Sancti officii familiares & officiales titulatos, ibi *y qualesquier personas de qualquier calidadque sean justiçias, y ministros de illa, cavalleros de las ordenes militares, capitanes, soldados, aunque sean de mi Guarda, o de la de estos Reynos, o de miliçia, Artilleras, criados de mi casa* (officiales titulados, o familiares de el Sancto officio) *olos demas exemptos de la jurisdiçion ordinaria sin excepçion de persona alguna* Et ibi, *Porque quanto à las execuçion de las penas de las dihas leyes, y Cada Una de ellas, ordeno, y mando que este delito quede acumulativè, y a prevençion entretodas las justiçias, que dando entodo lodemas los privilegios, que a los dichos exemptos temgo conçedidos en su fuerça, y Vigor. Y declaro, que la justiçia que primero prendiere al delinquente, O aprehendiere o hallare el Pistolete, o arma de fuego tenga el conoçimiento; aunque despues se presente el Reo, o le prenda la otra justiçia.*

Verba quidem elara, & aperta videntur contra 4
Familiares, ac officiales Sancti officii, sicut, & contra cæteros exemptos hujus Regni, à qua dispositione tantum, videntur excepti per eundem nostrum Regem custodes Castellæ, vulgò *las Guardas de Castilla,* quibus anno sequenti Die undecima Julii anni 1633. declaravit, ut dispositio *dicta leg.17.* non comprehendisse hos custodes; imò illis permisisse singulis deferre doplex instrumentum sulphureum in verbis sequentibus, *alos quales se les permite traer des Pistola terçerolas, y alos cavallos ligeros una.*

Nec minus aperta videntur alia, quibus in Reg- 5
nis Aragoniæ, Cataloniæ, Valentiæ, Sardaniæ, Majoricarum, talis, si non majos habetur prohibitio. Primo in pragmatica sanctione lata à Rege Philippo. III. Die. 14. Martii anni præteri 1613. intitulata modo sequenti *Real Pragmatica habla qual la Magestad de el Rey Don Phelipe nostre Señor prohibir tot genero de Pedrenyaes de qual sevol llegaria quesien, y los Arcabuços de mecha menors de tres palms, y mig. de elna de valençia;* eo quod arma prædicta sunt proditoria, illicita, maligna reprobada, *aunque esten puestos en cañon largo de qualquiera medida, o largeria, que dicho cañon sea, y de qualquier nombre, que los dichos Pedernales se nombren, siquiera sedigano Pistola o Pistoleta, o Pedernal de Rueda, ò chispa, ò pedrenala, o Rastrillo, ò Bafete, a arcabus, o de otra qualquier manera, con el qual con piedra, a qualquier otro ingenio, sin mecha ençendide se pueda tirar, o disparar un Arcabuz largo, a corto* ille quidem prohibendo omni personarum generi, etiam officialibus, Familiaribus Sancti officii in verbis aliis sequentibus, *y prohibimos, y vedemos, el uso de los tales Pedernales, y cañones de Arcabuz, o Escopeta, aunque de ellos se use con mecha o de otra, manera sin Pedernal, a todas, y qualesquier personas, de qualquier grado, condiçion, y estado, que sean; aunque sean exemptos, y privilegiades comisarios, o quales quier offiçiales Reales (e familiares, o offiçiales de el sancto offiçio) de la Capitania general; de talmanera, que ninguna persona puda traer espeçie alguna de Pedernal de qualquera largaria que sea, o cañon de menos de tres palmos, y media de largo, ni tenerle en su cosa, ni en otra parte publica ni secreta escondido, ni permitir, que otra le tenga; y que aunque no sean hallados, quando triaram tales Pedernales, y cañones, ni presos con ellos, ni tan poco los pedernales, y cañones sean hallados en sus casas, o en el lugar dondelos tenian siempre que seran convençidos de auurcos traiide, a tenido pasado el termino en esta Pregmatica pusto, caygan en penas, es asaver elque fuere halledo tener Pedernal, certo, menior de le dicha medi-*

de, en pena de muerte natural, y en las demas penas cum facultate, ut a quolibet possit incarcerari, & apprehendi cum assignatione tertiæ partis, tanquam Denunciatori; imo quod nec pœnæ queant remitti, sicut cavetur in adductis legibus Castellæ.

6 Et quamvis alia prigmatica sanctione 7. Augusti anni præteriti 1621. Videantur proximè relata, ad modificationem redacta; eo quod solerent facinorosi illis instrumentis de facili uti, nec Ministri justitiæ valerent illos apprehendere, & incarcerare; indeque ibi cautum, ut etiam Ministri Regii, possent secum talia portare arma; imo & eos alloquentes in verbis sequentibus ibi: *porque conforme ala disposicion de la dicha Pragmatica no pudien los Officiales, O Ministros justicia, an si Reales, como Barones usar de las dichas armas, sin las quales era impusible persiguir, ni prender a la gente facinorosa, que las llevava*, ibi *Y en respecto de los ministros de justiçia exerçiendo sus officios, por que estos los an menester en muchas ocasiones in opinadas para seguridad de sus personas, y cumplir con las obligaçiones de sus Cargos, y para prender Delinquentes lo remitimos al arbitrio de nuestro lugartenieute, y Capitan general, que oy es, y por tiempo fuere &c.* Quæ permissio fuit solum ad arma sulphurea oblonga, non ad breviora, ut cavetur ibi in aliis verbis ibi: *Porande contenor de la presente nuestra Real Pragmatica de nuestra çiençia cierta, y Real authoridad deliberada mente, y consulta permittimos, consentimos, y damos licençia, y facultad a todos, y qualesquier personas, de qualquier Calidad, y condiçion que sean, residentes, estantes, declinantes, y conversantes en el dichos nuestro Reyno de Valençia, que puedan para defensa, y seguridad suya, y de sus Casas, y haçiendas, Usar, y tener publicamente los dichos pedernales, y armas de fuego arriba declaradas, agora sea en poblado, O fuera del, conque el Canon de ellas sea de quatro palmos; medida de Catoluna; y conque fuera de sus casas no usen de ellas, sino fuera, yendo Camino, detal manera, que en poblado entrando, ni saliendo, no las lleven Cargadas, solas penas, que incurriera, si las llevavan, quando estavan prohibidas da todo punto.*

7 Nihilominus videmus per alias posteriores Schedulas primam 30 mensis Septemb. anni 1633. scriptam ad Marchionem *de los velez* tunc Valentiæ Pro Regis, & per aliam ad eundem ibi positam 27. Decemb. ejusdem anni, quibus cavetur in ordine ad terminandas competentias inter judices Regios, & sanctæ inquisitionis ibi existentes, ut omnino servaretur tenor dictæ Pragmaticæ anni 1613. datæ Die 14. Martii, ac publicatæ in Regno Valentiæ Aprilis 26. dicti anni; sic ut ne quæcumquè exempti prædicta arma tenentes modo ibi expresso; imo & Officiales, Ministri, & Familiares sanctæ inquisitionis, quoties competentia Jurisdictionis sese offerat, prædicta arma portantes, aut delinquendo cum illis, queant eximi à Jurisdictione Regia, quominus causæ cognitio ad illam spectet in verbis sequentibus, *y que ninguna de las dichas personas esentas, O privilegiadas llevandolas dichas armas, O delinquido con ellas, puede eximirse de la Jurisdiçion, y Conoçimiento demi lugartenieute, y Capitan general de la dicha Ziudad, y Reyno de Valençia, y de la Real Audiençia, y otros officiales Reales, en lo que toca a dicha Real Pragmatica, y en los casos de ella, no puedan alegar su proprio fuero, ni declinar el de los officiales Reales, en las penas contenidos en la dicha Real pragmatica.* † Et insuper in alio mandato, 8
ubi refertur quædam suspensio præcepta in executione, & observantia prædictæ Schedulæ facta in quadam epistola Diei 8. præcedentis mensis, repetit observari debere reiteram Pragmaticam in verbis sequentibus. *Y por que en Capitulo de otra mi Carta os mande, que se sobriesse en los proçedimientos, que se haçian por esa Audiençia, y otros tribunales contra Familiares por delito de las armas en la dicha Pragmatica, y que no se pasa se adelante en las causas de esta Calidad hasta otra orden. He resuelto de nuevo que se execute la dicha Prematica de el año de 1613. y se pase adelante sin embargo de dicha cartade de el pasado; paro que la execuçion, sea contoda igualdad; por que el Tribunal de la Inquisiçion, se quesan queno latienen en los Ministros de el sancto officio. Y si cnesto ubi esse exgeso mandare haçer la demonstraçion, que conviene, de saudela mano libre ala Inquisiçion, para que proçeda, de que se os advierte, para que vos, y essané Real Audiençia lo hagais cumplir a si, que en esta conformidad se escrive por el Consejo de la general Inquisiçion alos Inquisidores de ese sancto officio, para que cumplan loqueles tocare.*

9 In quibus omnibus dispositionibus Valentini Regni, nihil cavetur de inviendis Domibus Ministrorum, Officialium, aut Familiarium sancti officii, ut auferre valeant arma sulphurea, quantumvis alias proditoria existimentur, qualia sunt *Pistolæ*, seu *Tercerolæ* de minori mensura, & marcha. Ex quo procedit, ut cum sæpius ab hinc annis; imo, & ab anno præterito 1658. Ministri Regii perscrutatores extiterint in Domo Joannis Espejo Familiaris Valentiæ, & in Domo Joannis Regno Valentino Familiaris sancti officii in hoc anno 1660. Et apud nos Castellanos in civitate Segobiens. ibi locum tenens anno 1659. de Domo Antonii de Abila Familiaris sancti officii, apprehendisset Pistolam, & insuper Familiarem incarceraret, & hic Matriti pendeat, dum hæc scribo a ia competentia contra D. Augustinum Ponce, incarceratum, non tam ut mandatorem Assassini de quo imputatur delinquens, quam contrahentem in propio Cubiculo secrete Pistolam quandam præparatam, eaque de causa apprehensum, & ipse ex tunc, & nunc per plures menses incarceratus, & oppressus existat, sicut in cæteris proximè relatis accidit per plures alios menses; aut ultra annum patiendo incommoda multa, labores, & impensas ingentes, qualia nunquam visa sunt, nec experta in aliis † delinquentibus, non 10
ministris, nec officialibus, aut Familiaribus sancti officii, apertè apparet procedere Regios Ministros, non ex æquitate, nec servata æqualitate, quam præcipit observari Magn. Rex noster Philippus IV. in ordinatione proximè adducta extorsionibus enervando Jurisdictionem sancti officii cum ea via impediant, nec in posterum appareant prætensores Familiares, qui inserviant, ac protegant authoritatem sancti officii, quod ferendum non patitur ratio per illa, quæ dixi latissimè *in allegatione Fiscali* Typis mandata anno præterito 1648. contra Prætorem Vallisoletanum polita *in fine tit. de judic. & foro compet.* Et de facto quotidie videmus, sic ut licet vacent familiaturæ fere ullus reperiatur in oppidis, qui appetat S. Officio inservire, ut Minister, sive Familiaris fugiendo à perterritionibus solitis infringi per judices, & Ministros Regios, & hoc in singulis Regnis, & provinciis nostro Philippo subjectis, sicut

sicut querelæ omnium tribunalium sanctæ in-
quisitionis missæ ad aures nostri Consilii supremi
11 demonstrant. † Et ego, ut Promotor Fiscalis, ac
inquisitor præteritis annis in Vallisoletano sanctæ
Inquisitionis Tribunali vidi, & perlegi quam
plures Ministros, & Familiares in singulis civi-
tatibus, & oppidis illius territorii juxta numerum
assignatum in concordia *l.20. tit.1. lib 4. recopil.*
de qua Narbona, & ego *in dicta allegatione*, &
ratiocinavi cum computo deficere ultra numerum
trium millium, sicut de inquisitione Aragoniæ
etiam narratur, de Bavinon, & Valentiæ. Indè-
que evenire jam, ut simus in casu quod Dominus
noster Rex præcipiat, ut libera, & integra deli-
ctorum cognitio de Ministris, & Familiaribus
delinquentibus, sancti officii relinquatur Inqui-
sitoribus cujusquè territorii; siquidem videmus,
ut si forte aliquis Familiaris graviter delinquat,
qui occurrit ad S. Tribunal, vexatur in modum à
judice laico præveniente incarceratione rigorosa,
& infinitis expensis, qualia non exercent in cæ-
teros delinquentes ejusdem delicti. Hæc, & alia
Ministri, & Familiares patiuntur, quibus præ-
gravati, ac profligati abhorrent servire in sancto
officio.

12 Quod si nobis opponatur, ideò prædicta arma
prohiberi, quia proditoria, indèquè comprehendi
sancti officii Ministros, & Familiares, cæterosquè
exemptos, ut evitentur homicidia secura, insultus,
& facinora quotidiana solita patrari in Regno
Aragoniæ, ac Valentiæ, ut repræsentavit Arago-
niæ Consilium supremum ex quadam Concordia
anni præteriti 1622. & in una consultatione anni
1633. Januarii 24. & alia Junii 12. propter cau-
sam publicam omnes tangentem; & quia talis
prohibitio est Jus Regale absolutum, quod non
13 negamus, quoties publica salus inspicitur. † Ta-
men ad casum, de quo est nostra difficultas non
porrigitur, nec adducta pragmatica anni 1613. nec
aliæ quæquè dispositiones adductæ loquuntur de
Ministris, & Familiaribus sancti officii inventis in
propria Domo cum dictis *Pistolis*, ac *Tercerolis*,
sed tantùm quando offenduntur de nocte per
Calles ambulantes cum illis, ut ex littera dictæ
Pragmaticæ, & aliorum mandatorum apparet.
14 † Imo & in hoc ultimo casu persæpè liquet mi-
nistros, & Familiares sancti officii pernoctent per
Calles cum dictis Pistolis, & cum illis collectis à
Ministris Regiis, omnes competentias cum Con-
silio Aragoniæ remissas fuisse retro ad inquisitio-
nem à publicatione dictæ Pragmaticæ, & specia-
liter anno 1617. Hieronymus Llodra, anno 1621.
Thomas Bayllo dellana, & Michael Aubio, Pe-
trus Antonius Calvo, & Doctor Paulus Garcia;
item anno 1622. Michael Fannades, & anno
1628. Vincentius S. German. omnes quidem de-
linquentes homicidæ Pistolis, & Sclopeti; quod
quidem juvatur quadam epistola Regia anni 1566.
qua fuerat cautum ut officiales, & Familiares, ac
famuli sancti officii portantes arma prædicta pro-
hibita ex commissione Inquisitorum Valentini Re-
gni, secum portent licentiam in scriptis vulgo
Patente suya, qua patefacta Alguacello, seu cui-
libet alii Ministro Justitiæ Regiæ *que rondando
los topare*, sinat illos, etiam si portent dicta arma
prohibita. Sin autem dixerint se tales Familiares,
& non patefaciant dictam licentiam, sive com-
missionem, tum ipsi Ministri Regii, illos deferant
sic inventos, ut sciant, num sint Familiares, ac
Ministri inquisitionis,

Et quamvis ex alia concordata 1568. *cap.* 19. 15
appareat similia arma prohibita esse omnibus qui-
dem exemptis, etiam Familiaribus, & Officialibus
sancti officii; sic ut apprehensio atque cognitio
sit vice Regis, & Ministrorum Audientiæ Re-
giæ; excipitur tamen casus, quando tales Ministri
Familiares, ac Famuli sanctæ inquisitionis eant
cum Patente Inquisitorum. Ex quibus omnino
apparet nullam fieri prohibitionem de Pistolis, &
Tercerolis inventis in Domibus Familiarium, ac
Officialium inquisitionis Regni Aragoniæ, &
Valentiæ, cum tunc, nec delinquant contra di-
ctam Pragmaticam anni 1613. nec sint in actu
proximo delinquendi, sicut erunt, quando inve-
niantur deambulantes per civitatem cum illis.

At his omnibus obstat præcitata lex Regia 16. 16
tit 23. lib. 8. recopil quæ loquens de prohibitione
Archabusium, Sclopetarum, Pistolarum, alteriuf-
que cujusquè instrumenti sulphurei, etiam exten-
dit prohibitionem, & pœnas Rex Philippus III.
anno 1618. Die 2. Junii ad Domi. ea retinentes.
Quæ etsi nun exprimat quid de familiaribus S.
Officii, *en dicta l.* 17. sequenti præcipiendo servari
tenorem *dicta leg.* 16. extendit ad exemptos om-
nes etiam Officiales, & Familiares S. Officii; &
ub id comprehendi patet in verbis sequentibus
dictæ leg. 16. *Por laqual probibimos, y mandamos,
que de aqui adelante ninguna persona de ningun
estado, calidad, y condiçion que sea, no sea osado de-
tener los dichos Pistoletes, ni los puedan traer consi-
go (ni tenerlos en su casa) y que si los trajeren, O
tiraren con ellos en riñas, opendençias aunque no
maten, ni bieran con ellos y incurran en pena de
muerte, y perdimiento de todos sus bienes, y se an
temidos por alevosos (y el que lo tuviere en su casa)
aunque no sele prucho averie Sacado a riana, ni pen-
dençia, por sole hallarsele, incurra en pena de De-
stierro de el Reyno, y confiscaçion de lamitad de
sus bienes, y que laterçia parte de la pena pecunia-
ria sea para el Denunçiador, y que las justiçias de
estos nuestros Reynos, lo executen inviolablemente,
sin que enesto pueda aver ninguna remision* &c.

Ex quibus verbis *in dicta l.* 16. *Castellæ*, Clarè 17
inspicitur quanta sit prohibitio circa deferendum,
aut Domi habendum Pistolas, & Archabusia mi-
noris mensuræ; eo quod sint arma proditoria, &
ad occidendum secretè secura, nec ullo modo ad
bellum utilia; ut cavit Pius Rex Philippus III.
in dicta l. in verb. sequentibus, *y an si mismo est an
probibidos los Pistoletes, y Arcabuçes pequenos, que
fueren menores de quatro palmos el canon por ser
arma traydora, y que se puede traer secreta mente,
y que no sirve para la guerra, ni son de otro effecto,
si no es de haçer muertes seguras, y alevosas*, & ibi,
*y de pocos annos aesta parte se han echo muchas
muertes con los dichos Pistoletes, y Arcabuçes pe-
puennos* &c. † Et ob id Pragmaticam relatam anni 18
1613. Regni Valentiæ, esse multo plus benignio-
rem, cum nihil loquatur, nec aliæ Regiæ Sche-
dulæ de puniendo Ministros, & officiales sancti
officii talia Domi arma habentes, nisi quando ex-
tra in civitate offenduntur cum illis à Ministris
Regiis; & sic videri per rationem summam no-
strarum legum Regiarum *in dicte l.* 16. & 17.
dict. tit. 23. *lib* 8. *recopil.* magno cum fundamento
praxim, & usum invaluisse, etiam in illo Valen-
tino Regno, & in cæteris Aragoniæ Coronæ,
atque Siciliæ invisendi Regios Ministros, mini-
strorum, & Familiarium sanctæ inquisitionis Do-
mus, pro capiendis dictis armis, vulgo *Pistolas*, y
Terçerolas,

Terçerolas, cum hæc nullo modo, nec ad officium
sanctæ inquisitionis exercendum, aut defenden-
dum, nec ad capiendos hæreticos, ac cæteros de-
linquentes in fide sint utiliora, cum potius hæc
valeant excqui aliis sulphureis armis grandiori-
bus, qualia sunt Archabusia, & *mosquetes*.

19 Qua de causa in relata consultatione Consilii
Aragoniæ dicti anni 1633. facta cum ejus com-
missione à Regentibus D. Francisco Vico, & D.
Melchiori Sisternes inter alia pro justificatione
dictæ Pragmaticæ anni 1613. & aliarum Sche-
dularum, præstant responsum ad fundamenta pro
parte inquisitionis, dicendo permissionem armo-
rum pro dicto sancto officio in suis Ministris, &
Familiaribus, ut quamvis sanctum officium præ-
tendat tueri, atque defendi in usu talium armo-
rum, hoc inquam tantum procedere in armis or-
dinariis, non verò proditoriis, & tunc expressa li-
centia Inquisitorum ad executionem præcepto-
rum sancti tribunalis, & non extra illa juxta con-
cordatum *in dicto cap.* 19. relatæ concordiæ dicto-
rum duorum tribunalium, nempe Valentinæ in-
quisitionis, & Regiæ Audientiæ.

20 Quam prohibitionem Justissimis de causis fa-
ctam fuisse, satis liquet ex verbis, tum relatæ Pra-
gmaticæ, quàm nostrarum legum Regiarum cum
quo Jure cautum expresse sit per caput legis Juliæ
de vi publica, ne quis arma Domi habeat, etiam
si vim nullam inferat, *l.* 1 *ff. ad leg. Jul. de vi pu-
blica*; quasi tunc lex pro eo habeat id, ac si illa
meditatione illic reposita sint, ut noceant; siqui-
dem cum ad communem usum non pertineant,
non alia ratione haberi credun tur, quam ut illis
21 intervenientibus vis inferri possit † Et ante præ-
dictum Juris dispositionem prohibitum fuisse ar-
ma habere, etiam Domi, sancivit Servius Tullius,
& deinde C. Pompejus, qui ut scribit Plinius
lib. 34. *naturalis Historiæ cap.* 14. Vetivit in tu-
multu necis Clodianæ illum in urbe telum esse,
& subsequuti fuere etiam C. Cæsar, vel Augu-
stus, & mox Theodosius *tit. ut armorum usu lib.*
11. in sequentibus verbis *nulli prorsus nobis insciis,
atque inconsultis quorumlibet armorum movendo-
rum copia tribuatur*; & deinde Justinianus *in auth.
de armis*, sua sanctione cavit non licere cuiquam
privatim arma fabricare vel Domi habere, Re-
gum munus, hoc est. Sed cum juxta hæc proce-
dant relatæ leges Regiæ Castellæ, Pragmatica Va-
lentiæ, aliæque Schedulæ Regiæ Aragoniæ Co-
ronæ, quam aperte sint fundamenta pro Ministris
Regiis contra officiales, & ministros sanctæ in-
quisitionis arma portantes, sive Domi tenentes,
præcipuè proditoria sine tergiversatione patet,
certamquè esse & invariabilem consultationem
Consiliæ Aragoniæ, dum ait leges de permissio-
ne, aut prohibitione armorum pendere in valore,
& conservatione à potestate Regia.

22 Et in tantum certa est prædicta armorum pro-
hibitio, ut comprehendat etiam Clericos, ut latè
dicemus per textum *ibi in cap. Clerici de vita, &
honest. Clericor.* in tantum, ut cogi possint à judi-
cibus laicis; ne arma deferant quæ adduxi *supra q.*
& contra eos, qui in Principum Palatiis, arma
deferunt, *cap.* 1. §. *ad Palatium de pace tenenda in
usibus feudor.* & hoc etiam si absit Princeps, vel
Prætor, & procedit etiam si Princeps ipse sciat
aliquem arma, vel Domi habere, vel portare; non
enim à pœna legis Juliæ sola hæc scientia, &
patientia excusat, ut censuerunt Lucas de Pena
in dicta l. unica Cod. ut armor. usus lib. 11. Andreas
Isernia *in cap.* 1. hic finitur lex in usibus feudo-
rum, quos sequutus est Carol. Molin. *in comment.
ad consult. Parisiens. tit.* 1. §. 1. *glossa* 6. *num.* 13. alia
quos refert Decian. *in tract. criminal. lib.* 8. *cap.* 3.
num. 28. latè agens, & omnino legendus Meno-
chius *de arbitrar. judic. lib* 2. *cent* 4. *casu* 394. *ex
num.* 18. Ubi probat procedere etiam in Rusticis,
quibus armorum usus est ademptus, *ut in cap.* 1. §.
si quis rusticus, de pace tenenda in usibus feudor.

Et confirmatur, quia hæc prohibitio de Jure 23
antiquo, non modo rusticis apposita est, verum
& extenditur ad nobiles, quibus etiam arma sunt
prohibita, cum verè, & ipsis nobilibus, inscio
Principe, armis uti non licet, sicut sentiunt rectius
Jacob, Alvar. Cardinal. Alex. & Afflict. *in dicto
§. si quis rusticus*, quos sequti sunt alii plures relati
à Tiraquello *in tract. nobilit. cap.* 20. *n.* 71. *& cap.* 3.
n. 15. *& num.* 16. qui, & Comites, & Castrorum
Dominos prohibere scribit: sic relati sequuntur.
contra Lucam de Pena *in dicta l. unica ut armor.
usus lib.* 11. Joan. Rayn. *tract. nobilit. q.* 7. *Princip.
effect. n.* 3 Bonum *de Curtil. tract. nobil. p.* 1. *priv.* 38.
Rebuff. *in comment. ad concord.* Regis Franciæ
tit. de collat. §. *cum vero.*

Unde procedet ut adversus ministros Officia- 24
les, & Familiares sanctæ inquisitionis justis de
causis sic debeat dici, cum non minus in ipsis mi-
litet æqua ratio prohibitionis, ac in nobilibus le-
ges considerarunt; cumquè de Jure fortius relata
prohibitio armorum procedat adversus eos, qui
arma venenata, vel Domi habent, vel deferunt;
siquidem sunt puniendi, dicta lege Julia de vi
publica; imò & graviori quemadmodum in specie
hac adnotarunt Placa *in epitome de delictis cap.* 7.
num. 21. Barbat. *in tract. de Cardin. legat. à latere
quæst. ultima*, Decianus *in tract. crimin. lib.* 8. *dicto
cap.* 3 *num.* 29. præcipuè si consideremus dictam
Pragmaticam Valentiæ, ac cæteras leges Castellæ
esse fundatas in publica utilitate, quæ resultat ex
prohibitione armorum, quæ sic proditoria sunt,
dolosa, ac fraudulenta, & hoc juxta considerationem
nem quam scribit Menochius *supra de arbitrar.
dicto casu* 394 *n.* 41. dicens inde rectè sancitum
esse in statuto Brixiæ 141. *de pœna portantis fer-
rum fraudulosum*, dum dicit pœnam esse dupli-
candam in eum, qui arma fraudulosa fert; siqui-
dem gravius delinquit, sic etiam accipiens aliud
statutum 44. Papiæ disponens eadem duplicata
pœna esse puniendum, qui fraudulosè arma fe-
runt in Domo Prætoris, vel Palatio.

Ultimo præter alia, quæ hic possent adjungi, 25
videntur facere admodum dispositiones Sacrorum
Canonum, & constitutionum Pontificum, quibus
contraria sententia nititur; quia si consideretur
dispositio Clem. II. *de hæreticis*, in qua, & *sub cap.
statutum el.* 1. *de hæret. lib.* 6. DD. firmant ample.
† Licere inquisitoribus familiam armatam habere, 26
eorumquè ministris, & familiaribus usum armo-
rum pro juvando, & auxiliando sancto inquisitio-
nis officio. Hoc inquam limitatur quoties inqui-
sitores abuterentur concessione armorum delatio-
nis præstita officialibus, qui etiam abutuntur illis
juxta verba textus *in dicta Clem.* 2. *de hæret.* ibi:
*porro inquisitores ipsis districtius inhibemus, ut nec
abutantur quomodolibet concessione portationis ar-
morum*: sic Cardinalis, & Zabarella, ubi etiam
subdit, quod abusus considerari potest tam ex
qualitate causæ, quàm ex qualitate personarum:
sic etiam addentes ad glossam *in cap. statutum* 1.
dict. tit. de hæret. lib. 6. in verbo *tale* ubi Joannes
Andreas

Andreas *num.2. in fine* vers. in glossa, Sylvester *in summa* verb. *hæreticus n.13.* vers. *item ne abutantur*, Farinacius *de hæretici q.182. §.6.n.92.93.*
27 *&* 94. qui cum aliis expendit inquisitores abuti concessione portationis armorum, quando concedunt licentiam officialibus non necessariis, ut in *dicta Clem.* verb. *ne officialis*, vel quando licentiam concedunt aliquibus, qui actu non serviunt sancto officio inquisitionis, ut videtur colligere dictæ Clem. ibi *tales, qui se conferant ad sua cum inquisitoribus ipsis officio exequenda* sumptn ex ipsis verbis argumento à contrario sensu; & ex verbis extravag. Joannis 21. edictæ anno 1321. quæ incipit *exigit vestri ordinis religio*, ibi *nec aliquibus de cætero extra familiam vestram, quam vobis cum habetis continuè, nisi forsan illis, qui eundo de terra ad terram, vel etiam redeundo vobiscum*, vel etiam in aliis casibus, in quibus vobis pro securitate vestra forsitan expediret deferendi arma per dictam civitatem, & districtum licentiam concedatis, sicut eam retulit. Franc. Pegna inter literas Apostolicas post *dictor. inquisit. fol.* 80. & insuper si ipsi Familiares abuterentur armorum usu, & delatione, qui tales dicentur si licentia esset restricta ad certum genus armorum, & ipsi aliud genus Principis sæcularis edicto vetitum portarent; etiamsi arma sibi concessa gestarent in Domibus Meretricum in Lupanari publico, in publicis tripudiis, & Cauponis; & cum his delicta deliberata perpetrarent, quod est manifestum; siquidem armorum usus, qui Familiaribus conceditur, est ad capiendum hæreticos, & ad personam inquisitoris defendam, ut dicunt Eymericus *in 3.p. q.56.* Salcedus *ad cap.54.* Bernardi Diez *num.34.* quo fine cessante, alius quidem usus in familiaribus armorum prohibitorum erit illicitus, Cæsar Carena *de officio inquisitorum 1.p.tit.12. §.4. ex num* 10. cum Actacio Georgio. † Et in id facit
28 dictum Jacobi Septimani *instit. Cathol. cap.* 41. *n.3.* allegantis Pragmaticam factam Pintiæ anno 1545. Ubi dicit hoc die armorum usum quoad Familiares sancti officii limitatum esse, sicut & refert Rojas *singulari* 21. *num.* 9. cum Ludovico Carr. *de hæret. § versa autem vice n.*8. allegando Cardinal. *in dicta Clem.* 2. & Petrum Duen. *in reg.*55. incipit, *arma portare*, *limit.*2. inquiens fortassis sic provisum propter Familiarium multitudinem.

Sed his, & aliis non obstantibus asserendum
29 est casum, de quo præsens disputatio constat, non comprehendi, nec includi in adductis dispositionibus ævi Juris; item nec Imperatorum, nec legum Regiarum Castellæ, Valentiæ, & Aragoniæ; item nec Juris Pontificii; quia si attentè legantur non prohibent, ut Familiares, ac cæteri ministri sanctæ inquisitionis Domi teneant arma pro casibus necessariis occurrentibus, tam ut defendant ipsos inquisitores ab injuriis eos invadentium, quam ut hæreticos, ac cæteros fidei Catholicæ inimicos apprehendant, & in carceribus S. Officii detrudant; est enim penissum fidei favore, & in odium hæresis, quod non obstante quacumquè lege civili, vel municipali prohibente delationem armorum officiales, & Familiares hæreticæ pravitatis in quocumque tempore, Die, nocteque pulsato, etiam cymbalo omnia arma prohibita sine aliqua pœna possint deferre, & portare, ut admittunt communiter DD. per dictam *Clem.* 2 *§. fin. dict. cap. statutum*, ubi glossa verbo *directè* & in verbo *retardetur*, ac ut habetur in petitione 19. facta Toleti anno 1525. ut refert, & sequitur Rojas *dict. singul.21. num.*8. Hypolitus *in practica cum § pro complemento n.* 5. Ravena *in suo Alphabetico* in verbo *arma fol. 6. col.*3. Gundisalv. de Villad. *de hæret. q.11.n.16.* Simanchas *supra dicto cap 41. n.3. & ante cap.37. num.* 14. & sic docent etiam Eymericus *in director. inquisit p.3. q.56. ibi* Pegna, *Lucerna inquisitor*, verb. *inquisitor n.* 14. Paulus Fuscus *de visitat. lib.2. cap.32. n.17.* Rolandus *cons.37.n.9.volum.4.* Menoch. *de arbitrar. dicto casu* 394. *n.66. glossa in dicto cap. statutum* verbo *indirectè*, ubi dixit per indirectum impediri officium sanctæ inquisitionis, quando potestas sæcularis facit edictum, seu statutum, ut nullus nisi sit da familia potestatis possit arma portare: sic ex communi Doctorum Canonist. per glossam ibi, Sylvestro, Franc. Pegna, & aliis resolvit idem Farinacius videndus *de hæresi dicta quæst.*182.§.6. *ex n.89. ad 92.*

Et omnium est ratio, quia licet armorum usus 30
Jure communi interdictus sit ex adductis *supra à n.1.* & ex *l.33.tit.13.lib.2.ordinam*, & ultra supra adductos, Pario. de Puteo *de syndicatu* in verbo *mandavit Rex* præter antiquos Farin. *supra n* 91. Rojas *dict. singul.*21. *à n.1.* legendus, ubi ex dicta glossa *dict.§. si quis rusticas* in verbo *mercator*, infert quod portans arma, habere malum animum præsumitur, nisi ea portet ligata, & ad alia plures DD. referens. † Possunt tamen officiales inquisi- 31
tionis, & Familiares impunè arma portari, præsertim de licentia ipsorum inquisitorum, ut probant adducti à Farinacio *supra* per glossam *in dicta Clem.2. §. fin.* ubi glossa in verbo *concessione*, ubi quod inquisitores possunt habere officiales armatos ex privilegiis ipsis concessis, ut dicunt *ibi* Anchar. *n.11.* Cardinal Zabarela *in dicto §. porro n.1. in 2. notab.* Imola *n 9. in fine, & num* 10. vers. *sed quærit hic Paulus*, & Bonifacius de Vitalinis *n.124.* Marsil. *in pract. crimin. in §. pro complemento num.* 5. Gundisalvus de Villa Diego, *in tract. de hæret. q.11. num.16.* Simancas *supra dicto cap.34.n.23. & cap.41. per tot.* ubi ponit sigillatim omnes officiales, & ministros sancti officii, quos, & alios refert *in enchirid. violatæ relig. tit.7. Rub. de inquisit. n.9* Repert. *inquisit.* verbo *arma* vers. *sed utrum inquisitores* Campeg. in addit ad Zanchin. *in tract. de hæret. cap.9. littera A.* vers. *item quia Jura* in fine vers. Barbosa *in dicta Clem.2. cum aliis n.8 9. & 10.* Ubi cum Pegna dicit hanc armorum licentiam, non solum dandam esse officialibus destinatis ad denunciandos hæreticos, sed etiam cæteris, qui quamvis alia ratione sancto officio inserviunt, veluti Advocatis, Notariis, Consultoribus, Custodibus, aut aliis, qui adversùs hæreticos publicè scribunt, dummodo non sint personæ Scelestæ, & alienigenæ, nec ex Judæis, aut aliis infidelibus conversis, sicut etiam refert, ac sequitur Farinacius, † qui omnes, & aliam præ- 32
stant rationem, eam nempe, quod inquisitores possunt retinere familiam armatam pro defensione suarum personarum, ac familiarum, & ad capiendum hæreticos, & addit Rojas, quem etiam sequitur Farin. *supra n.90.* hoc privilegium habendi familiam armatam concessum esse inquisitoribus à Clemente V. & Joann. XXII. & juxta quæ adduxi *in cap. cum non ab homine de judiciis q.* 14. *per totam*, ubi probavi quod possunt Episcopi habere familiam armatam ad capturam, & ad executionem sententiæ, & *ibi n.13.* & hoc licet possint invocare brachium sæculare, ut de inquisitoribus

ribus cavetur in privilegiis concessis ad Urbau. IV.
33 Et confirmatur, nam caput prædictæ legis limitatur in pluribus casibus, quos sigillatim referens, & probans pluribus auth ritatibus Jacobus Menuchius *de arbitrar. dicta consl.4. casu* 394 *à n.*65. *n.*71. 72. 73. dicit regulam de armis prohibitis, nec ejus pœnam non procedere in Magistratibus, & eorum familia; nam his permissum est arma habere, & ferre, *l. nam & salutem §. ultim ff. de offic. præfect. vigil.* Ubi Bald. qui idem dixit in Officialibus Episcopi legati à latere, quod intelligit cum multis idem Menoch. procedere in aliis quibuslibet Officialibus, qui justitiam administraot, quemadmodum inquisitoribus hæreticæ pravitatis ex *dict. Clem.*2. §. *fin.* ubi Butr. Ancharran. & Vitalin. Gundisalu *dict.q.*11. Simanchas *de Cathol. dicto tit.*41.*n.*14. Decian. *in crimin. dict.p.*8. *cap.*3.*n.*44. Ubi declarat, & Plaza *lib.* 1. *in epitom. de delict.cap.*8.*n.*18. qui & *n.* 17. de aliis scribit.
34 Secundo confirmatur, nam quemadmodum limitatur regula *a dict.n.*1. adducta in eo, qui fert arma causa occidendi Banoitum, ut docent Bart. *in l pidiculis de auro, & argato legato*, Bald. *in dicto cap.*1. *hic finitur lex, feudor. dict.* §. *si quis rusticus de pace tenenda*, quos sequuti sunt Socinus *in tract. fallent. reg.*30. *fallent.*5. Joannes Baptista à Sancto Severino *in l. omnes populi num.*213 *ff. de just. & Jure*, Decian. *dicto cap.*3.*n.*38. Ubi de-
35 clarat. † idem Menochius *dicto casu* 395.*num.*28.
qui ex causa publica est defendendus à populis, cum quilibet Bannitus sit vitæ scelestis perversis moribus imbutus: argumento eorum, quæ adduxi
36 *in cap. intelleximus 7. de judiciis q.*11. † sic & à fortiori procedere debeat in Ministris Officialibus, & Familiaribus sancti Officii; qui Bullis, & conconcessionibus Apostolicis creati sunt in adjutorium sancti Officii inquisitionis, & ut summa libertate gaudeant ejus inquisitores, cæteriquè Ministri, & Jurisdictionis exercitium, ut abundè probavi *in dicta alleg. fiscali anni* 1649. argum. textus *in cap. præterea de officio de leg. & l.*2 *cod. de Jurisdict. omnium judic.* Tales inquam officiales, & Familiares ex magis utili, necessaria, ac publica causa creati sunt, quam quæ inspicitur in occidendo Bannito, ut patet.
37 Quod si replices dicendo, non prohiberi à legibus Regiis, quod Officiales, & Familiares sancti Officii armis utantur absolutè, sed tantùm prodituriis, qualia sunt Pistolæ, & Tercerolæ, ut jam dictum est ex *dict.n.*1. pro contraria sententia, non inquam de aliis armis, quæ ad propriam defensionem permittuntur cæteris laicis Ministris, ne civibus juxta quæ refert ex Marsilio, Afflicto, & Deciano *dict.cap.*3.*n.*37. Menochius
38 *supra dicto casu* 394 *n.*84 & 85. † Et quales sunt enses, quibus uti ex nostris legibus Regiis permissum est unicuique citra aliquam pœnam unum ensem, aut gladium secum ferre; dummodo duæ, vel tres personæ socii, vel familiares non comitentur, juxta tenorem petitionis Pintiæ anno 1525. postea additum, ut ultra ensem sine aliqua pœna posset quilibet secum portare Pugionem, vel in petitione ultima facta Toleti anni 1525. Rujas alia ad lucens *dict. singul.*21 *sub n.*4.
39 alia addens videnda. † Sicut nec de delatione Cultelli ad panem incidendum, vel adaptandum pœnas ex *cap. lator de homicidio glossa in* §. *prohibentur in auth. de armis in specie*, Barbatia *tract. de Cardinal. legat.n.*18. Socio. *tract. fallent. regal* 30. *fall.*1 Amodæus *tract. syndicatus num.*89. Decian. *dict. cap.*3 *num.*54. Menoch. *dict. casu* 394 *n.*77.
Tamen respondetur quod quoties de licentia 40
Inquisitorum Ministri Officiales, ac Familiares, Sancti Officii citantur ab Inquisitoribus præcipiendis hæreticis; non est cur prohibitio pistolarum, aliorumquè armorum, quæ apta sunt homicidiis prodituriis, atque securis, valeant ipsis prohiberi, cum hoc quodammodo procederet in offendiculum exercitii Jurisdictinnis sancti Officii, quod cum magna Cautela, secreto, atque sine strepitu fieri oportet; alias verò periclitaretur finis, nec sic de facili hæretici apprehenderentur, sicut apprehenduntur etiam à paucis Ministris, & Familiaribus incedentibus sine sonitu, & apparatu armorum, quibus fortè delinquentes in fidem Catholicam fugam facerent, ut de se patet, & quotidie accidit in hac Curia Matritensi, in qua solent duo, aut tres Familiares sine armis apparentibus apprehendere, & incarcerare de mandato superiorum quam plures S. Officii inquisitionis reos etiam potentiores. Et sic potuerunt dicere Hypolitus *in practica criminali* §. *pro complimento n.*5. Joan. Rendin. *in tract. de Majest. Principis p.*1. post longam tractationem, de delatiooe, usu, sive prohibitione armorum, etiam Clericis *n.*188. *ex dict. cap. statutum*, cum glossa *ibi de hæret. dict. lib.*6. non posse illa prohiberi statuto, mandatovè judicis sæcularis, ut à Familiaribus gerantur, judicesquè sæculares prohibentes puniendos fore, ac turbatores inquisitionis hæreticæ pravitatis, cum usus armorum familiæ ioquisitorum prohibitus non sit, & hoc quidem; quia isti familiares defenduntur privilegiis Pontificis, sicut cruce signati, qui erant milites designati ad recuperationem terræ sanctæ, ut declaravit Concil. declaramonte, præsidente Urbano II. anno 1094. & ut recognovit Philippus Rex Francorum in concordata, quam fecit cum Ecclesia super cruce signatis cum interventione cujusdam legati Pontificiis anno 1214. quam refert ad litteram Andreas Favin. *tom.*2. *Theatri Domini, & equestrium Franciæ lib* 9. *in principio*: Videndi Plaza *de delictis lib.*1. *cap.*8. Covar. 2. *Variar. cap.*20. Kobad. *lib.*1. *cap.*13. *à n.*71.
Et in hoc sanè sensu delatio Pistolarum, cre- 41
dendum est, ut non fuerit prohibita, nec in dicta Pragmatica Valentiæ, nec *in dictis legibus Regiis Castellæ* 16. *dict. tit.*23. *lib.*8 *recopil.* quæ alio modo assumptæ admodum obstaot,) & hoc præ maximè, si consideretur, quod homioes facioorosi communes, & vilipendioris existimationis, qui in plurimum sunt ad patranda homicidia, & facinora proclives Pistolis, Tercerolis, atque aliis armis proditoriis, & securis vulgo *traydoras* utuntur secum ubilibet deferendo, atque portando per civitatem Die, noctuquè, qui si à judicibus capi, & incarcerari mandarentur, non æquè facili exequi valeret. † nisi ministri justitiæ similibus, imò 42
& securioribus, atque superioribus armis uterentur. † Etenim temporibus hisce; imo & retro- 43
præteritis sic in desitctudinem abiit circa prædicta legum regiarum adducta rigorosa præceptio, & observantia, quod nihilo obstantibus, atque metum incutientibus pœnis in ipsis appositis frequenter usus prædictarum pistolarum, & Tercerolarum invaluerit: qua de causa, quamtumvis prohibitio sit imperata in dicta Pragmatica Valentiæ, atque in adductis legibus Castellæ, & in cæteris Schedulis Regiis debemus mentem adducere, & conservare, illam aliam permissionem pro
Regno

Regno Valentiæ à Rege nostro cautam in Schedula ibi assignata 30. Decemb. anni 1630. ad eundem Marchionem de los Velez, ibi *y tambien la ha dado* (loquens de avuneulo suo in alia Schedula 4. Decemb. 1566.) *para que los familiares, Ofiçiales, Criados de el santo Oficio, que fueren de noche adeshora con comision de los Inquisidores, que ay ronden, lleven consigo una patente suya, para que mostrandola al Alguacil, que fuere rondando, y los topare; los deje; aunque lleven armas, y vayan sin luçes, y si dixeren que son Familiares, Oficiales, o criados, y no mostraren Patente, los lleven à la Inquisiçion para saver si son de ella. Con lo qual pareçe que queda bien proveido lo que a esto toca, para que la Pragmatica, que se a pregonado en ese Reyno no deje de tener su devida execuçion.*

44 Et melius previsum fuisse in alia postea pragmatica anni 1621. additionatrix dictæ antecedentis anni 1613. pro eodem Regno Valentiæ, ubi præmittendo Rex Philippus relatam anni 1613. malè observari; imò experientia quotidiaoa visum, quod homines Banniti, ac alii curarent de habendis, & retinendis prædictis armis, sicut cum effectu possidebant, & ex prohibita delatione prædictorum armorum per primam Pragmaticam anni 1613. homines honorati, ac cives persequerentur à malevolis homicidiis, Latrocinis, ac aliis facinoribus; eo quod isti, nec tn'ia arma portare, aut in dumibus propriis habere non possent, quibus se defendere, ac tutari valerent à perversis grassatoribus inuadentibus etiam sua propria bona, turbantibusquè publicam pacem commercium, & captivantibus plures personas in itineribus, nemoribus, campis, atque in propriis domibus sine timore pœnarum, & oppugnarentur.

45 Cavit Rex super permissione talium armorum in ministris justitiæ & quod vice Reges darent etiam licentiam ea permittendi pro arbitrio in verbis sequentibus *por ende con tenor de la presente nuestra Real Pregmatica de nuestra cierta, ciencia, y Real authoridad deliberadamente, y Consulta, permitimos, consentimos, y damos licencia, y facultad a todas, y qualesquier personas de qualquier Calidad, y condicion que sean, residentes, estantes, declinantes, y conversantes en el dicho Reyno de Valencia que puedan para defensa, y seguridad suya, y de sus casas, y haciendas usar, y tener publicamente los dichos Pedernales, y armas de fuego, a hora sea en poblado, o fuera de el*, & ex aliis subsequentibus, & antecedentibus, quæ etsi tantum videantur limitare prædictam prohibitionem generalem ante adductæ Pragmaticæ anni 1613. arma ob longa veluti *Archabusia*, non quidem ad Pistolas, & alia, quæ fuerint minoris mensuræ, ac breviores. Tamen quoad prædictos officiales, atque Familiares sancti Officii pro exercendo illius ministerio, revera justus est talium armorum, scilicet Pistolarum usus; dum illis non abutantur; quia si, ut patet, sæpius mali homines secreto ea deferant insulta patrando, quid mirum, ut ministri justitiæ, sive Regiæ, aut Ecclesiasticæ, aut sancti Officii in casibus pro persecutione scelestium hominum illis utantur sine metu, & incursu pœnarum.

46 Hucusquè dicta ex doctrina sententiæ adversæ fortius loquuntur contra deferentes arma, non sic contra ea Domi retinentes, & nihiluminus, curant DD. Pragmaticam dicti anni 1613. cum aliis similibus Schedulis Regiis, item etiam adductarum legum Castellæ defendere prædictos Familiares Sanctæ Inquisitionis, aliosque Officiales, qui in propriis Domibus habent dicta arma vulgò *Pistolas* secreto esse ab illis privandos, incarcerandos, atque plectendos à judicibus Regiis, & laicis, eo quod licet dispositiones Juris communis circa prohibitionem delationis armorum non habeant locum in eo, qui habet in Domo arma, ut jam pro nobis est dictum, sed limitant quando nova lege, vel edictio prohibentur etiam haberi arma in domo, ut dixit ex communi DD. Menochius *dicto casu* 394. *cent.* 4. *de arbitrar. num.* 86. *in fine.* Et sic hodie procedere ex dictis Pragmaticis, Saliedulis, atqoe legibus Regiis Castellæ, quibus nec habere licet Pistolas in Domo, imo satius prohiberi sub gravibos pœnis. Addentes inquam non in hoc offendi Sanctum Officium Inquisitionis; quia si casus occurrant ut per ministros fiant incarcerationes hæreticorum, aliorùmvè reorum S. Officii, ad quos eunt ministri officiales, & Familiares Inquisitionis de licentia, & cum commissione Inquisitorum, tunc ex Archivio Sanctæ Inquisitionis debeant arma talia impetrari; non quidem liceat singulis Ministris, & Familiaribus in propria Domo retinere ad libitum; siquidem de facili eveniret ut tales ausu talium armorum nonnulla patrarentur delicta turbantia pacem publicam.

47 Quæ consideratio obstat parum, nam concesso principio à judicibus Regiis, ministros, & Familiares pro adjuvando Sancto Officio; item & incarcerando hæreticos esse creatos, tam in legibus Regiis, quàm constitutionibus Pontificiis, ut *in dicta Clem.* 2. §. *porro de hæreticis*, & aliis adductis *supra*, sicut apparet ex clausula quadam jam adductæ consultationis ad Regem nostrum Philippum dict. ubi apparet inter Regentes Consilii Aragoniæ, & inquisitores quosdam supremi Consilii inquisitionis facta ex parte Regentiom concordatum pro explicanda adducta Pragmatica Valentiæ anni 1613. qui in verbis sequentibus votum præstantes ita alloquuti sunt ibi *en execuçion de la qual son de voto, y pareçer los dichos Regentes, que la Jurisdiçion, y conoçimiento de este genero de causas de armas de arcabuçes Cortos, Pistolas, y de pedernal, y pro dictorias, toca y es de V. Magestad, Virrei, y Audiençia, y sus Oficiales Reales, aunque los que deliquieren, y fueren hallados con ellas, sean Familiares, Criados, ù Oficiales de el santo Oficio, salvo quando fueren en execucion de el santo Oficio, y llevaren Patente de los Inquisidores.*

48 † Si enim hæc agnoscunt ipsi Regentes, & à fortiori omnes alii judices Regii debent agnoscere bonam fidem, & necessitatem, ut talia arma ab Officialibus, & Familiaribus sancti Officii Domi retineantur ut hoc modo præstito sint pro servitio sanctæ inquisitionis, pro quo secretè, & sine strepitu, ac sine publicitate exeqoendo, solent inquisitores è tribunali; ubi sedent mittere epistolam, aut nuncium Ministrum cum commissione ad oppidum specialem, seu ad oppidos alios particulares cum instructione, & cum facultate, secreto allieiendi nonnullos oppidorum familiares, qui si inermes venirent, nec aprehendere, nec incarcerare valerent hæreticos cum convenienti secreto, quod frangeretur de facili, si tales Familiares concurrerent cum armis ob longis, & sine dubio eveniret, & accideret fuga plurium delinquentium: qua de causa, & ne contingat, dicti Familiares solent habere Pistolas, & alia arma sulphurea, nec

longa, quibus stando in procinctu, exeunt de propriis domibus, vel ante primam lucem diei, aut in hora competentis noctis; ut sic armati, facilius exequantur mandatum inquisitorum in rebus tanti momenti, exeundo de propriis Domibus cum Pistolis, & Tercerolis præparatis ad prædictos effectus securè consequendos in ministerium sancti Officii inquisitionis, qui nullo unquam modo aliter consequi valerent, nec præsto armari pro obediendo mandato inquisitorum, ut consideravi consultatio facta pro dictis supremis Consiliariis supremæ inquisitionis in consultatione dicti anni 1622.

49 Et clarior est nostra sententia contra rigorosa verba *dictæ leg. 16. tit. 23. lib. 8. recopil.* in qua expressè domi prohibentur talia arma teneri, & *dict. l. 17. ibi*, quæ extendit dictam prohibitionem, etiam ad ministros, & Familiares sanctæ inquisitionis; siquidem earum dispositio nullomodo potest obligare dictos S. Inquisitionis Ministros, & Familiares sine expresso consensu, & concordata Dom. Inquisitoris Generalis; quamtumvis opponatur ex parte adversa leges politicas publicæ pacis à Rege conditas, & promulgatas, omnes subditos sine exceptione comprehendere, cum videmus, ut dicta Concordia Valentiæ obligaret, eguisse, etiam assensu, & conferentia Dominorum Consilii supremi; & approbatione inquisitoris Generalis, & similiter in casibus plus annexis Regiæ Jurisdictioni respectu Familiarium fuit concordium cum consensu Domini inquisitoris Generalis *in adducta l. 20. tit. 1. lib. 4. recopil.*

50 Ex quibus omnibus, & aliis jam liquido evincitur generalem prohibitionem armorum, etiam in Ministris Officialibus, & Familiaribus S. Officii; solum intelligi cum prohibitis, & sine necessitate inserviendi in causis fidei, & qui deferunt arma de die, aut noctu prohibita, ac proditoria, ut sunt pistolas, secus si ea domi retineant, ut inserviant sancto ministerio inquisitionis, quoties casus occurrant; & hoc præsertim si tales Ministri, & Familiares sint homines pacifici, non turbulenti, atque facinorosi; tunc enim quam si offendantur cum illis, non est negandum posse iis privari a Ministris Regiis juxta longè adducta in prima sententia; Tum quia contra Familiares adest illa causa publicæ expurgandi facinorosos de civitate, illosque emendandi Tum si non adest in illis actus propinquus, & immediatus conservandi dictum dicto ministerio: quæ quidem suadentur ex verbis *dicta Clem. 2. de hæreticis* in vers. *porro inquisitoribus ipsis dystrictius inhibemus, ut nec abutantur quomodolibet concessione armorum portationis, nec officiales, nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad sua cum inquisitoribus ipsis officia*

51 *exequenda.* † Qui debent esse tales, qui velint, & possint Officio deservire, ut declarat glossa fin. *ibi* per textum *in cap. super ordinata de prebend. & cap. 3. & 4. de Clericis non resident.* sic intelligentes, Farinac *dicta quæst. 182. de hæresi num. 92.* & Barbosa *in dicta Clem. n. 10. in fine*, dum dicunt ejus conclusionem intelligendam si prædicti Officiales armorum delatione, & inquisitores licentiarum concessione non abutantur.

52 Unde etsi nos contra primam sententiam movemus quæstionem, an prædictæ Pragmaticæ Valentiæ, aut Aragoniæ, & dictæ leges Castellæ 16. & 17. *tit. 23. lib. 8. recopil.* sint contra libertatem sancti Officii, & possit sic teneri, & proficei per resolutiones adductas *quæst. 42. vers. ad quintam*; Et alibi & supra contra dictum *num. 41.* Tamen nos inquam fatendo, & admittendo, ut volunt Regentes Aragoniæ, ac cæteri judices supremi Regii; imò & ordinarii locorum justas esse prædictas dispositiones, & mandata licita, firmamus procedere circa arma, & casus, quos jam distinximus, iniquas tamen, si in omni eventu prohibeant Ministros sancti Officii illa habere, ac Domi retinere ad effectus proximè adductos; & ita, practicandum sentimus, etiam juxtas posteriores concordias anni 1554. *n. 10.* ibi *item que para traer armas los familiares, es privilegio tan manifiesto, y favorecido de derecho*, & ibi *no se les impida traerlas en manera alguna*, & in alia 1568. *n. 19.* ibi *itenque los familiares en el traer de las armas, cerca de la medida guarden las Prematicas de esse Reyno, y los inquisidores contra esto no los amparen, salvo quando fueren en execucion de el santo Oficio, que entonçes llebaren las, que por los inquisidores seles ordenaren.* Ex quibus verbis patet non es- 53
se prohibitum ministris, Officialibus, & Familiaribus Domi habere præparatas pistolas, & tercerolas pro inserviendo sancto Officio cum armis, quibus placuerit inquisitoribus, ut illi pergant ad exequendas apprehensiones, & incarcerationes hæreticorum; & hoc ampliori licentia, siquidem, referunt inquisitores Valentini in epistola missa ad Consilium 13. Januarii hoc anno 1660. super incarceratione Gabrielis Alvach. familiaris oppidi Birbuti; quia inter supellectiles lectus sui inventa fuit quædam Tercerola præparata, moleste tractatur à judicibus Regiis, conquærentes Inquisitores de hoc, & aliis casibus similibus, & potius quidem, cum videant, quod tales judices Regii permittunt, ut sui Alguacelli, & alii ministri prædicta arma, ac aliis proditoriis per urbem incederent, & contra æqualitatem præceptam Schedulis anni 1633. & 1652.

Ad secundam quæstionis partem de lege Regia 54
præcipiente delictum Polygamiæ puniendum à judice laico, quia abunde responsum præbuimus *infra in cap. 4. de bigamis quæst. 4. à num. 1.* ideo ad *ibi* dicta te remitto, quare nihil amplius dico.

Et qui his proximè diebus à Rege nostro Phi- 55
lippo in competentia, quæ se obtulit hic Matriti contra D. Augustinum Ponce Familiarem S. Officii; in quem duo imputabantur delicta. Unum quod per quandam suam epistolam incitaret quosdam Assassinos Valentinos ad perpetrandum hic Matriti delictum, & quod ipse ad id arma præparata haberet, quem D. Rex liberum declaravit à tanto delicto nb non probatum. Aliud quia Ministri Justitiæ invenerunt in Domo ejus quandam Pistolam præparatam quam etiam aggravando præcepit, ut ei redderetur: sic in hoc mense Octobris 1660. & anno præterito 1658. & 1659. idem præcepit in aliis duobus competentiis. Unam contra Jaymem Spejo Familiarem Valentinum. Aliam contra Antonium Avilam Familiarem Segobiens. Et aliam contra D. Sebastianum Calahorra Notarium, & Hostiarum hujus nostri supremi Consilii inquisitionis, quibus etiam, redditæ fuerunt per agratiationem quædam Pistolæ Collectæ à ministris Regiis in Domibus dictorum Familiarium, quæ competentiæ acquisitæ fuerant, etsi me fiscali labore, ac studiu Collegæ nostri D. Gundisalvu Bravo, electo etiam Consiliario pro defendendis competentiis ad favorem Familiarum S. Officii, quia quodam suo memoriali Juridico punctavit quædam

dam fundamenta fortissima pro licita delatione, & Domi retentione armorum à Familiaribus habenda, probans forè revocanda quælibet Regia statuta contra hoc facta, ut impeditiva libertatis S. Officii inquisitionis ex *dicto cap. statum*, & ex Bobadilla *lib.* 2. *Politicæ cap.* 17. *n.* 105. & aliis.

QUÆSTIO LIX.

An forus Aragoniæ in favorem Baronum, seu Dominorum de Vasallis, ut queant furca suspendere lamias, Sagas, & striges, vulgo *alas Brujas*; eo quod illis imputantur infanticidia, deroget in aliquo foro Sancti Officii inquisitionis? Et an lex, forus, aut concordata, quæ prohibet, ut rei sancti officii prius apprehensi, & incarcerati à Judice Regio, non tradantur Inquisitoribus illos petentibus, ut reos inquisitionis, nisi dicant expressè illos petere ex causâ fidei, offendant in aliquo modum procedendi eum secreto in Tribunalibus sanctæ Inquisitionis? & an Valentiæ forus, seu concordata. quæ Schedulis Regiis, prohibet, ne ereentur Familiares sancti Officii, nisi homines privati cives, non inquam Barones, Proceres, seu Vassallorum Domini, infringat in aliquo libertatem, ac privilegia sancti Officii, vel si tam creatos privet à foro, & indultis sancti Officii, quibus debent gaudere ex eo, quod bannire dicantur? Et an si familiaris desidatus, vulgò *retado* ab alio illum in diffidatione occidat non proditoriè, non insidiosè, sed facie ad faciem eum ense privari possit à foro, virtute legis Regiæ Castellæ 20. *tit.* 4. *lib.* 4. *recop.*

SUMMARIUM.

1 *Lamiarum, seu sagarum secta est triplicis generis hæresis, superstitionis, & illusionis, & quando contra eas procedant inquisitores*, & à n. 2.

2 *Lamiæ, Sagæ, & striges in principio suæ hæresis solent abnegare fidem Catholicam, & Dæmones adorare deinceps, cum illis fœdus, atque nefanda facere.*

3 *Inquisitores per Bullas Summorum Pontificum Innocentii VIII. Julii II. Adriani VI. & Clementis VII. habent cognoscere de delictis lamiarum*, & à n. 7.

4 *Lamiæ sunt suspectæ de hæresi; sic ut raro hæc suspicio fallat. Et quæ crimina soleant committere* n. 6.

5 *Sagarum, & strigum significatio* remissivè.

6 *Malefici inter alia crimina, quæ committunt, est abnegare fidem Dei in Baptismo susceptam, & alia.*

7 *Logroñæ inquisitio anno præterito* 1611. *cognovit contra plures lamias vulgo* Brujas *illius Districti.*

D. Fermosin. de Leg. Eccles.

8 *Barones Regni Aragoniæ solent furca suspendere lamias & striges propter infanticidia* & à n. 9.

9 *Lamiarum & strigum causa primo pertinent ad Inquisitores, & quare?*

10 *Concilium supremum Inquisitionis mandatum inquisitoribus Aragoniæ, ut inhibitionibus, ac remediis Juridicis reducerent ad carceres inquisitionis lamias, & striges primo incarceratas a Baronibus, Dominis Vasallorum, & ab aliis judicibus Regiis illius Regni* n. 11. 12. & 13.

12 *Lamiæ ab inquisitoribus punitæ, sunt remittendæ, & restituendæ carceribus judicis laici, à quibus fuerant avocatæ, ut de infanticidiis ratione quorum fuerunt ibi præventæ, puniantur.*

13 *Inquisitores, si dum cognoscunt de lamiis, & strigibus, vident eas non esse hæreticas, nec de hæresi suspectas, debent illico illas restituere sæcularibus, qui primo cognoscebant. Quid si non probentur infanticidia fuisse* n. 14. & à n. 25.

15 *Lamiæ, & striges, quâ Dæmonis arte incedant, & conveniantur*, & à n. 16.

16 Cap. Episcopi 26. q. 5. *vers.* illud & n. 20.

17 *Lamiæ celeriter solent asportari, & in campis nudæ inveniri, ut* n. 18. *quæ solent etiam transformari in alias species animalium* n. 19.

20 *Lamiæ qualiter probentur tales, & à* n. 21. & *torqueri valeant* n. 22. 23.

23 *Lamiæ testes contra alios de eodem delicto possunt falli.*

24 *Logroñæ inquisitionis quidam actus fidei celeberrimus refertur contra lamias, & striges, & de quadam praxi.*

25 *Infanticidia à lamiis facta esse, est difficilis probationis, quæ spectat ad judices Regios* n. 26.

26 *Lamiæ propter infanticidia pœna ignis non valent puniri, sed tantum suspendi.*

27 *Lamiarum crimen frequentius invenitur in fœminis, quam in viris, quæ facilius solent moveri Dæmonum policitationibus.*

28 *Lamiæ fœdissimè solent cum Dæmonibus complecti.*

29 *Bulla Pii V. quæ præcipit reos fidei tradendos esse inquisitoribus per judices laicos, qualiter intelligatur num. sequentibus.*

30 *Aragoniæ Regni concordata super tradendis reis fidei inquisitorum Carceri per judices laicos juxta Bullam Pii V.* & n. 35.

31 *Inquisitores quando, & quibus casibus possunt petere reos incarceratos in carcere laico sibi restitui, ut puniantur, qui non debent cautionem præstare de restituendo illos dicto Carceri laico postquam puniti sint de delicto hæresis, ut* n. 32. 33. 34. 35.

33 *Cancellaria Vallisoletana statim remittit reos, quantumvis criminosos, si petantur ab inquisitoribus ex causa fidei.*

34 *Matriti Curia Criminalium delictorum statim remittit delinquentes incarceratos, si ex delicta fidei petantur ab inquisitoribus.*

35 *Hæresis rei petiti ab inquisitoribus, debent illico tradi per laicos judices, antequam puniant illos de delicta diverso, pro quo fuerant incarcerati* n. 40. & 41.

36 *Manifestationis indultum Regni Aragoniæ cessat, quando patitur reus à laico incarceratus ex causa fidei per inquisitores*, & n. 37. & 54.

38 *Manifestari nequit captus ab Inquisitoribus in Regno Aragoniæ, nec à justitia avocari* n. 39. *fallit* n. 49.

40 *Anima incarcerati à judice laico pro delicto externo potest perire miserè, si prius ab Inquisitoribus reus non puniatur, & corrigatur de delicto contra fidem.*

41 *Leges disponentes, ut reus fidei prius puniatur de alio delicto, quàm quod inquisitoribus tradatur, viribus carent; impediunt enim liberum exercitium inquisitionis, quæ nec à judicibus sæcularibus sunt observandæ, ut n. 42.*

43 *Inquisitores possunt tollere omnia statuta, & consuetudines impedientes officium sanctæ inquisitionis.*

44 *Leges omnes Civiles, & regulares, quoties fuerint contraria sanctionibus Canonicis possunt annullari à Papa.*

45 *Remittere debent judices sæculares delinquentes incarceratos ad inquisitores, non obstantibus quibusvis legibus sæcularibus.*

46 *Laici judices in tantum tenentur remittere ad Inquisitores reos fidei, ut minimè valeant se intromittere, num justè, aut injustè procedant, qui & exequi tenentur mandata inquisitorum absque ullo examine.*

47 *Laicus judex non tenetur remittere ad inquisitores reum detentum in Carcere suo, si non petatur ex causa fidei, & n. 52.*

48 *Manifestari se facere potest coram justitia Aragoniæ reus captus, ne remittatur ad inquisitores extra casus fidei, nisi delictum, ob quod patitur sit diversum.*

50 *Inquisitores, quando petunt reos incarceratos à laicis sibi restitui, probabilius est, ut teneantur illos petere, dicendo ex causa fidei; interim verò ad remissionem non teneri judices laicos, & si petant eos sibi tradi pro negotio inquisitionis, seu tangente officium inquisitionis, ut n. 51. fallit n. 53.*

51 *Inquisitores solent cognoscere extra casus fidei de nonnullis delinquentibus.*

53 *Laicus Judex tenetur remittere reum à se incarceratum ad inquisitionem, si inquisitores illum petant sibi tradi ex causa spectante ad secretum S. inquisitionis.*

55 *Inquisitores petentes sibi tradi reum ex causa fidei, creduntur verum dicere, cum alias venirent denunciandi sedi Apostolicæ, ut delinquentes.*

56 *Valentiæ Regni concordia pro tradendis reis fidei à Laico, quando petuntur ab inquisitoribus,* n. 57. & 58.

59 *Inquisitores sunt obligati restituere ad carcerem Laici judicis reos abstractos ab eo ex causa fidei.*

60 *Familiares sanctæ inquisitionis prohibentur esse concordata in Regno Valentiæ Barones, Domini Vassallorum, & alii Proceres, alias assumpti, privantur foro, ut* n. 61. *& de ratione* n. 66. & 67.

26 *Familiares inquisitionis fieri nequeunt, non puri Banniti & Homicidiæ in Regno Valentino* n. 62. 63.

63 *Familiam armatam habere possunt inquisitores compositam ex bonis ministris pacificis ut* n. 63.

64 *Familiares sancti officii eligendi, debent esse uxorati, non soluti, nec minores, nisi dispensentur à Domine inquisitore generali.*

65 *Familiares sanctæ inquisitionis nequeunt eligi alienigenæ.*

66 *Barones, Domini Vassallorum, & alii Proceres Regni Valentiæ, & Aragoniæ sunt proni ad facinora, homicidia, disturbia; ob quod prohibentur eligi familiares, aliter in praxi ut* n. 69. 70. 71. 77.

68 *Barones Familiares delinquentes, mandati sunt sæpius remitti ab inquisitoribus Regio decreto, ut puniantur à laicis judicibus Aragoniæ, & Valentiæ, & quare* n. 68.

69 *Familiares sancti Officii creati in Regno Valentino, non obstante concordata, Barones, Domini Vassallorum, & Proceres, justè quidem* n. 70 & 72.

70 *Potestates temporales tenentur Jurare de exterminando hæreticos ab Ecclesia damnatos.*

71 *Familiares 32. recensentur creati Barones, & Proceres ab anno 1575. in inquisitione Valentina.*

72 *Barones, & Proceres Familiares sancti Officii Valentiæ incarcerati in carcere Regio pluries remissi, fuerunt petiti ab inquisitoribus, & recensentur.*

73 *Lex, seu pragmatica non observata caret vi.*

74 *Barones, Domini Vassallorum, & Proceres, ac Principes, non prohibentur in Regnis Castellæ, Indiarum, Siciliæ, & aliis, creati Familiares S. Officii, &* n. 75.

75 *Sancto Officio inquisitionis servire, est munus honorificum*

76 *Præfectus urbi debet eligere comites probos, & muneribus aptos.*

77 *Barones, & Proceres nondum notati de aliquo delicto Banniti, & homicidii, non est cur prohibeantur Pragmatica Valentina eligi familiares sancti Officii, secus si jam essent notati, ut* n. 73.

78 *Familiares sancti Officii fieri contra dicuntur homines malæ vitæ, de qua solet ante admissionem perquiri in secreto sanctæ inquisitionis.*

79 *Familiaris esse prætendens sancti Officii, & si per informationes puris appareat, non honoratur titulo, si malis moribus imbutus notatus reperiatur, nec gaudebit privilegio fori.*

80 *Barones, Proceres, & alii potentiores Creati familiares sancti Officii, si Banniti postea fuerint, ac male factorum auxiliatores, amittunt forum inquisitionis, &* n. 91.

81 *Familiares creandi juxta concordiam Castellæ Regni, debent esse homines probi, quieti, & pacifici.*

82 *Familiares Coronæ Castellæ in pluribus delictis atrocibus, recensitis in concordia, non defenduntur ab inquisitoribus, &* n. 83. & 84.

84 *Exempti homines tenentur observare statuta, & banna edicta pro bono regimine publico.*

85 *Familiares tam juxta concordiam Castellæ, quam Valentiæ privantur foro inquisitionis si sint pacis publicæ turbatores, non sic quando semel, aut iterum cum aliquo rixati sunt.*

86 *Familiaris abutens privilegio sanctæ inquisitionis, cognoscitur, & punitur ab inquisitoribus super abusu armorum, & quare?* n. 87. & 88.

87 *Judex privilegium concedens, cognoscit de illius abusu* n. 88.

88 *Familiares delinquendo in abusu armorum, dicuntur fractores pacis publicæ, suntque puniendi ab inquisitoribus, & titulo privandi.*

89 *Familiares sancti Officii de Jure a solis inquisitoribus valent puniri, sicut, & alii ministri, nisi aliter concordatum sit cum Domino inquisitore generali, ut factum est in Concordiis Castellæ, & Valentiæ in nonnullis gravissimis criminibus.*

90 Regula

90 *Regula Juris extat, quoties ejus exceptio non est Clara.*

91 *Inquisitores debent cognoscere, num Barones familiares sancti Officii in Regno Valentino fuerint Banniti, aut turbatores Reipublicæ, quo cognito, illos non defendent.*

92 *Familiaris diffidens, seu defidatus ex pluribus, ut non gaudeat foro inquisitionis juxta volitum judicium Consilii Castellæ ad conferendum cum Cosiliarus inquisitionis supremæ electis in casu cujusdam familiaris Lucerna, aliter à n.96.*

93 *Diffidans, & deffidatus per Concilium Trid. sunt excommunicati, & lege Regiæ aliis puniuntur pœnis* n. 95. & n. 100.

94 *Diffidantes, & diffidati, & eorum filii sunt infames in Regno Franciæ, &* n 107.

95 L. 10.tit.7.lib.8. recopilat. & n. 100. & 102.

96 *Diffidationis crimen non est proditorum; non enim fit dolosè, & incautè, &* num.97. & 100.

97 *Familiaris alium diffidans, non amittit privilegium fori sanctæ inquisitionis.*

98 *Occidens alium in rixa, & Palestra, & in diffidatione assignata, gaudet immunitate Ecclesiastica confugiens ad Ecclesiam, &* 99. *& practicatum in Cancellaria Pintiana, ut* num. 102

99 Cap. 19. Trid. sess.25, de reformat. adduct. n. 93 de diffidatione, *expenditur.*

100 *Diffidantes non dicuntur proditores, eo quod lege Regia puniuntur eisdem pœnis; non enim isti dicuntur alevosi* n. 101. 102. *&* 104.

101 *Diffidationes, qualiter hodie fiunt, & olim fierent.*

102 *Alevosum quem esse, aut pœnis alevosiæ puniri differunt, uti judicatum fuit in Regia Cancellaria anno* 1578. *in diffidatione D. Didaci Ramirez, & D. Beltran. de Guebara.*

103 L. 5.tit.22 lib 8 recopil. & n. 104.

104 *Captum a carceribus eximens, etsi pœnie alevosiæ puniatur, alevosus non est.*

105 *Furtum facienti opem, & Consilium præstans fur non est, etsi actione furti teneantur.*

106 *Lucerna familiaris, super quo militat competentia, diffidatus fuit; & sic Justius ab inquisitoribus defenditur.*

108 *Diffidatus aggressus occidens ex vi naturalis legis non est in culpa.*

109 *Diffidati, D. Gomez caus. remissa fuit per Regem nostrum Philippum IV. anno* 1661. *ad inquisitores terminandam.*

1 CUM strigarum, seu Lamiarum sectæ sint
triplicis generis, hæresis scilicet, superstitionis, & illusionis; inde merito Doctores fatentur,
ut contra striges, & lamias, sive Sagas valeant inquisitores procedere, quia fidem negant, & multa
faciunt, quæ hæresim manifestam sapiunt; & quia
ut plurimum Apostatæ sunt à fide Catholica ex eo
nam coram Diabolo, CHRISTUM abnegarunt,
Ecclesiæ sancta sacramenta conculcant, & Diabolo obedientiam promiserunt: sic docent Umberius
locat. *in judiciali inquisit.* in verbo *Lamiæ*, Rujas *de hæreticis p.1. singul 96. n.* Simanchas latè *de Ca-*
2 *thol. instit. tit 37 & ibi n. 13* † Ubi dicit istas in
principio sic hæreticas sollere fidem Catholicam ab-
D. Fernansin. de Leg. Eccles.

negare, & deinceps Dæmones adorare, cum illis
fœdus, atque nefanda facere; & sic Spioed. *in
tract. de strigibus cap.*5. idem Simanchas, Malleus,
Maleficar. *p.*1.*q.*14. Sylvester *in summa* verbo *hæresis* 3. in fine, Alphonsus de Castro *lib* 1. *de justa
hæret. punit. cap.*16. Alciatus *Parerg. cap.*22. † Et 3
alii dixerunt per Bullas Summorum Pontificum
Innocentii VIII. Julii II. Adriani, §. & Clem. VII.
datum esse inquisitoribus de causis lamiarum cognoscere, Farinacius *de hæresi q.*181. §.1. *ex n* 45.
& post illos Diana, Carena, Bordon, & cæteri scri-
Martinus del-Rius *disquisit. Magicar. lib.*5 *sect.* 5.
† Ubi dixit quod Lamiæ sunt suspectæ de hære- 4
si; sic ut raro hæc suspicio fallat; cum semper earum facta ferè hæresim sapiant manifestam, &
sect. 15. *in princ.* ubi etiam dicit Lamiarum, seu strigum crimen semper cum hæresi conjunctum esse, Petr. Binsfeld. *de confes. memb.*2. *post* 5. *conclusionem princ.* §. *hac quæstia* vers. *secunda conclusia*.
ubi dicit, quod omnium judicio, maleficorum crimen ad hæresim refertur, taciteque in hæresi procedunt, etiam in maleficiis; tum quia militat eadem ratio; tum etiam quia omni crimine atrocius est.

Unde ad primam difficultatis partem, supposi- 5
ta significatione vocum dictarum lamiarum, scilicet Sagarum, & strigum, quam ex bonis authoribus expendit Simanchas *dicto cap.*37. *de Cathol.
instit. n.*1. *&* 2. & suppositis omnibus aliis, quæ
Doctores docent de materia lamiarum, inter quos
Franc. Poncinib. *in tract. de lamiis*, Bartholom.
Spin. *in suo tract. de strigibus*, Petrus Gregor. *syntagm. Juris lib.*34. *cap.*20. Eymericus *in directoria
inquisitor.p* 2.*q.*42 *n.*8. vers. *ex his apparet* 1. *&* 2.
Ubi Pagna *in additionibus comment.*68. *litt. R. in
fine* Lælius Zechius *in summa p.*1. *in tit. de fide
c.*20. Rub. de lamiis, & strigibus per totam, Martin. del-Rius *ubi supra lib.*2. † Petrus Binsfeld. *in 6
comment. ad l. nemo cod. de maleficis, & Mathemat.
in princip.* Ubi ponit omnia scelerata opera, quæ
malefici, & lamiæ committunt, & inter alia Dei
abnegationem, fidei in Baptismo, susceptæ abrenunciationem, pactum cum Dæmone Apostasiam, & idololatriam, in Congregatione abusum
sceleratissimi Dæmonis in forma incubi, aut succubi, conspirationem ad perpetrandum aliquod
malum contra Reipublicæ, & Patriæ salutem,
homicidium animalium, perditionem, sacrilegium, & ebusu Eucharistiæ & Blasfemiæ, Bernard. Comoen. *in tract. de strigibus* Joannes Pineda. *p.*1.1. *dela agricultura Christian dialogo* 4.
§. 32 Pedraza *in summa ib* 1. *precepto decalogi*
vers. 11. *si eree*. DD. *in cap. Episcopi* 26. *quæst.*5.
† jam patet optimo quidem Jure cognitionem
contra lamias, & striges ex causæ fidei pertinere 7
ad Dominos Inquisitores, ut quotidie stylus observat, & practicatum fuit anno præterito 1911.
in tribunali sanctæ inquisitionis Regni Navarræ
in civitate de *Logrono*, & in terminis cum Pegna
in additionibus ad lucernam inquisitorum in tractatu de strigibus, vers. *quod si quæras fol.*157. novissimè Carena *de offic. inquitor. tit.* 12.*p.*2. §.19. *num*
170. dicit ut soli inquisitores possint procedere sine ordinariis locorum eas condemnando referens
sic cautum per constitutionem Adriani IV. incipit *cum acceperimus*: addit verò tutius esse, & decentius, ut inquisitores procedant in his causis, ut
in hæreticos, processus faciendo cum Episcopo.

8 Nec obstat dicere posse judices sæculares prædictas striges, & lamias absolute furca suspendere propter infanticidia ab ipsis commissa, ut praxis observat in Regno Aragoniæ inter Barones, ac Vassallorum Dominos, qui eas furca suspendi mandant, constito in forma judiciali, etiam summarie de delicto, ac professione dictarum mulierum; ita ut quamvis ipsæ delinquentes petantur ab inquisitoribus, ut puniantur de delicto hæreticali; nihilominus eas furca faciunt suspendi; quia ex proximè dictis, dicendum est prædictos Barones, ac Dominos accelerate nimis procedere, non considerantes prædictas lamias, & striges involvi maleficiis, ac sortilegiis hæreticalibus, quorum cognitio primativè spectat ad ipsos Inquisitores, juxta quæ D D. firmant *in cap. accusatus in §. sanè de hæret. lib 6.* sicut & etiam probavimus in casu Polygamiæ, *in cap. nuper 4 de bigamis q.4.n.1.* quam notavi *in quæst. præcedenti* io vers. *ad secundam partem*: nam *ibi* dicta non parum valent applicari ad nostrum casum.

9 Quare juxta responsum, quod his diebus vidi à Domino inquisitore generali, Doctissimo admodum, & in omnibus conspicuo Dom. meo D. Didaco de Arze, & Reynoso una cum Consilio sibi in officio assistantium, & me præsente, post digestum in aliquibus conferentiis, consultationem factam ab inquisitoribus Cæsar Augustæ Regni Aragoniæ in hoc anno 1660. conquerentibus, de progressibus, & executionibus in lamias, & striges, in quas dicti Barones, & Domini Vassallorum continuo irruunt eas furca suspendendo, propter infanticidia, omittendo inquisitoribus rescribere, ut ante id puniant illas ex causa hæresis, sive suspicionis ejus, sicut debet fieri, ac

10 practicatur in aliis causis fidei. † Fuit enim datum, & epistola nunciatum illud, nempe, ut dicti Inquisitores, quoties sciunt lamias incarceratas esse à prædictis Baronibus, Dominis Vassallorum, seu ab aliis judicibus Regis inhibitionibus, & censuris instanter petant tradi ministris inquisitionis, ut personaliter incarcerentur in carceribus secretis ad effectum eas corrigendi, & puniendi ex causa fidei Catholicæ, ex eo nempe, quia istæ sunt delinquentes & Rege sancti Officii.

11 Unde praxis, quam solent circa hoc punctum DD. docere, illa quidem est, ut si judices laici striges propter infanticidia apprehendant, & in vinculis custodiant, ac in cognoscendo inspiciant illas esse de hæresi suspectas, tenentur remittere eas ad inquisitores, & in cognitione cessare, eo usque punitæ sint ab Inquisitoribus. Sin autem nolint remittere, ipsi inquisitores, habita informatione, diligenter sumpta, non cessabunt in exactione mediis Urbanis, & Juridicis usque ad consecutionem, in cognoscendo sibimet competentem.

12† Quod si dictæ Laminæ inquisitoribus tradantur, puniendæ ab illis pœna condigna, & post debent eas restituere carceribus ipsorum judicum laicorum, in quibus ante incarceratæ erant ad effectum, ut puniantur de delicto, sive infanticidii, aut alterius, cujus de causa erant primo à laicis judicibus in vinculis detentæ. Etenim inquisitores debent illam restitutionem facere reponendo Lamiam, & striges in illo statu, in quo prius erant; quia peracto judicio hæresis, est malefica restituenda eidem judici sæculari, ut aliorum criminum cæptum judicium, legibus civilibus peragat; & quia ut Malverus *in practica forensi tit. de remissione prope finem*, Simanchas *dicto cap 37.n. 19. in fine* per textum *in l. solemus §. ultima ff. de judiciis, cap.2. de privileg. cap. cum ad verum, cap. duo sunt 96. dist.* Alphonsus de Castro *lib.2. de justa hæret. punitione cap.16.* dicunt quod si Lamiæ propter crimen hæresis ab Inquisitoribus punitæ sint, nihilominus tamen à judicibus sæcularibus puniri valent de infanticidiis, aliisque sceleribus, quorum cognitio ad laicum tantùm judicem pertinet.

Quod si inquisitores ipsi, dum de dictis Lamiis 13
cognoscunt viderint illas non esse hæreticas, nec de hæresi suspectas, tunc quidem sine ulla difficultate facient restitui dictis judicibus sæcularibus, qui primo cognoscere incæpissent, ut tales judices laici cognoscant de infanticidiis, aliisque criminibus non sapientibus hæresim; non quidem ex processu coram inquisitoribus fabricato, sed cum eorum proprio processu: sic Simanchas *dicto cap.37.n.18 & 19* Campegius *in additionibus ad Zanchinum in tract. de hæret.cap..22. litera* vers. *subditi ulterius* Farinacius *dicta quæst.181. §.1. sub n 48. in fin.*

Majus dubium posset se se offerre, quando scilicet 14
primo prædictæ Lamiæ fuerant apprehensæ, & incarceratæ ab inquisitoribus, numquid, aut constito illas hæreticas non esse, aut de hæresi suspectas, debeant inquisitores eas tradere judicibus laicis, qui illas puniant propter infanticidia, aut alia delicta, si forte probata sint in processu facto in inquisitione, vel non sint probata, sed quæ possent probari in judicio sæculari. Cui dubio respondetur ex dicendis *hic* in vers. *ad secundum*, & quæ dixi *infra in c. nuper de bigamis q.4.* vers. *ad secundam.*

Et sic jam pro complemento hujus dubii, atque 15
ut aliquid de probatione contra Lamias, & de infanticidio probando, ac de aliis, breviter præmitto, quod etsi nonnulli ex verbis *dicti cap. Episcopi 26.q.5.* vers. *illud etiam non est omittendum* existiment nocturnos strigum conventus esse imaginarios, nec alia in loca ipsas verè transvehi, sed sola cogitatione, & diabolica illusione illis conventibus interesse illùcque transferri; ac proinde Navarrus *in man. cap 11.n.38. vers.32.* Fr. Eman. Rodrig. *in summa tom.1.cap.6.n.9.* dicunt peccare mortaliter id credentes; & ob id etiam, sicut refert Villalobos *in summa 2.p. tit.38. dif.10. n.6.* falso dicunt, ut Dæmonis industria de loco ad locum eant, sed quod tantùm unguntur, dormitantur, ac imaginentur ire: sic probantes illo textu: tamen verius est, ut etsi sæpè accidat striges sola imaginatione deferri, nonnumquam etiam transferantur à Dæmone de loco in locum, ut tradunt Patres Orthodoxi, S. Greg. lib 1. *dialog. cap.4. lib.2. in Job. cap.9.* S. Stephan. *lib.2. contra hæres. cap.30.* S. Augustin. *lib.2. ad simplicium q.3. & de civitate Dei lib.2. cap. 23 & lib.6. cap. fin. & lib.8. cap.29 & lib.10.cap.9 & lib 18 cap.17. & lib.21. cap.7.* & Theologi, tam veteres, quàm recentiores cum D. Thoma *in 2 2.q 92. & 93. & lib.3. contra gentes, cap.104. & 105.* Alphonsus de Castro *de justa hæret. punitione lib.1. cap. 16.* † qui 16
respondet textum *in dicto cap. Episcopi* loqui, non de lamiis, & strigibus, quæ nunc usitantur, sed de quibusdam solum mulierculis, quas tunc temporis Dæmones fallebant illo inquam modo; & sic Martinus del-Rejus *disquisit. magicar. lib.2.cap.16.* Suarez *tom.1.de relig lib 2. de superstitione cap.16. à num.23.* Lessius *de justitia lib 2. cap.44 dubio 3. n.15. & 16.* Azor *instit.moral.p.1.lib,6.cap.25.q.3.*

Villalobos

Villalobos *supra* cum aliis, Thomas Sanchez *in*
*præcepta decalogi tom.*1.*lib.*2. *cap.*4. *n.*6. & cum
Tostato, Victoria, Majoro, Toleto, Emandel Valla,
Valentia, & aliis, Barbosa *in dicto cap. Episcopi n.* 4.
& 5. dicentes intellegi textum illum de credentibus
cum illis in dicto textu narratis, nempe, ut
hujusmodi Lamiæ coaviventur cum Dea Diana,
& cum Dea Herodiade.

17 Nec obstat quod conventus illi, ad quos corporaliter
deferunt Lamiæ, & strages, vel nota sibi
pinguedine inunctæ, vel etiam sine unctione insidentes,
aliquando supra, aruodine, baculo etiam
verò à Demone tamen sublevato, ut enarrat Nicolaus
Remig. *lib.* 1. *de monol. cap.* 14. 24. & 29.
Videndus *ibi cap.*54. Griland. *de sortileg. q.*4. *ex*
*n.*26. Petr. Binsfeld. *sup. in confes. Maleficor. memb.* 1.
conclus. 12. subito pronunciato, nomine *JESU* evanescunt,
quod fieri non posset, si vera essent corpora;
quia respondetur Lamias non subito tunc
evanescere, sed perstrictis intuentium oculis à Dæmone
celerrimè asportari; sic dici evanescere;
18 idest desinere videri. † Ut experientia docuit in
illis, quæ, intercepto itinere, vel soluta impia societate,
Divino quodam judicio in paramis, &
campestribus locis nudæ repertæ fuot, Claca Luce
supina, ita ut pedibus ad Patriam redire cogantur;
prout observant Griland. *de sortileg. q.*7. *n.*27.
& 28. Sprengen. *in Mali p.*2. *q.*3. Binsfeld. *ubi*
*supra prælud.*6. Nicolaus Remig. *lib.* 1. *c.* 14. Joan.
19 Cæsar. *lib.* 10. *miracul. cap.* 1. † Alia videnda da
harum transformatione, etiam in alias species animalium,
ut Canis, equi &c. del-Rius, Villalobos,
Barbosa, & multi alii loquentes de transformatione
Nabuchodonosor in Bovem, Daniel *c* 4. & uxoris
Luth in statuam, Genes. *cap.*29. & hoc ex voluntate
Divina; non enim implicat dicunt, quin à
Dæmonibus valent aliæ apparare factæ, non quidem
veræ, sed ut sic videantur oculis eis intuentium,
quoad visum exteriorem, non in substantia,
sic ut etiam valeat facere transformationes naturales
applicando *activa passivis*, aut in forma hirci
de loco ad locum transferendo, ut explicat del-Rius
supra: alia videnda pro explicatione *dicti cap.*
Episcopi, expendentes verba Concilii Aucirani
cap. 1. à quo ille desumptus fuit. docent idem del-Rius
*disquisit. Magicar. lib.*5. *sect.*12. *pag.*44. Sayrus
*in Clavi Regia lib.*4. *cap.*6.13. *in fine*; Suarez
de religione tom. 1. *lib.*2. *de superst. cap.*9. *n.*26. latè
Torr blanca *de Magien. lib.*6. *cap.*36. *ex n.*5. Ubi
multum elaborat pro investigando authore illius
textus, circa quod etiam ex aliis aliquid Barbosa
resolvit *ibi n.* 1.

Quibus suppositis jam respondemus, quod etsi
20 videatur improbabilis informatio eo quod plerumquè
Lamiæ à Dæmonibus decipiuntur, & in solo
spiritu, & non in corpore eveniunt illis illusiona
adductæ. Respondetur primo nihilominus probationem
admitti, vel propriis confessionibus, quibus
convinci possunt, non secus, atqua alii quicumque
reorum, ut explicat Jacob. Simanchas *de*
*Cathol. instit. dicto tit.*35. *n.* 15. ex Thologis, & Juristis
per textum *in l.*2 *cod. de confes.* & *l.* 1. §. *sed*
etsi quod ff. de vi, & *vi armata, cap. cum quis de sent.*
excommunic. lib. 6. *cap. testamentum dist.* 6.

Vel aliis mediis, veluti attestationibus aliorum
21 Sagarum, sed qualiter est in magno dubio; quia
etsi Binsfeldius *de confessionibus sagarum membro* 2.
post 6. *conclusionem dubio* 2. *fere per totum*, &
vers. *septimo illatum*, Martin. dèl-Rius *disquisition.*
Magicar. lib. 5. *appendice* 2. *quæst.* 8. *per totum*, &
Gregor. de Valentia *in* 2.2. *disp.*6. *q.*13. *puncto* 4.
§.3. vers. *regula*, dicant ex depositionibus Lamiarum
hujusmodi consurgere urgentissimum
indicium ad torturam; sed Farinacius *de hæresi*
quæst, 185. *num.* 153. vers. *adverte tamen quod vera*
non est, Carena *de officio inquisitorum p.*2. *de sortilegiis*
§ 26.27.28. † Et alii observant in praxi nul 22
lo modo prædictas Lamias torqueri, quia sic
cautum fuit in decreto quodam sanctæ supremæ
Romanæ inquisitionis, de cujus visu, & observantia
testatur ipse Farinacius, & provenire dicunt
ab ea ratiooe; quia Sagæ illæ de visu deponentes
potuerunt per Diabolicam illusionem esse
decaptæ; quia licet verè quandòquè ad ludum corporaliter
transferantur per Diabolum; attamen negari
non posse quin quandoquè etiam decipiantur;
ita ut translatio illa sit imaginaria, & inde sequi
quod earum depositio de visu, possit esse Falsa, ut ex
Lessio, Sanchez, del-Rio; docet Darena *supra*
*n.*226. *in fine*, Simancha, *de Cathol. institut. dicto tit.*
37. *n.*14. Sigismundus Scacia *de judic. civil* & *crimin.*
& *hæret. lib.* 1. *c.*82. *n.*10. Beroard. Comens. *in*
tract. de strigibus impresso post Lucernam inquisitor.
*n.*6 Petr. Binsfeld. *de confes. sagarum,* & *maleficorum*
membro 1. *conclus.* 12. *per totum*, & sic absurdum
dici, quod ex earum depositionibus detur indicium
ad torturam sufficiens, cum indicia sufficientia ad
illam debeant esse certa, non dubia, & æquivoca;
prout latissimè docuit pluribus relatis Farin. *de*
indiciis, & *tortura q.*38 *a n.*6. & sic etiam Carena
refert *supra* §.27 *sub n.* 127. ex eodem Scacia, earum
depositiones non sufficere ad inquirendum, prout
etiam ita fuit à S.C.S. Officii de urbe decisum.

Quapropter Ferdinandus de Castro Palatio *in* 23
suo opere morali 1. *p. tract. disp.*8 *puncto* 16 §.5. *n.*2.
Diana *p.*4. *tract.*6. *resol.*30. Adamus Tannerus *in*
Theologia scholastica tom. 3. *disp.*4. *quæst.*5. *per totum*,
omnino legendus Quevedu *lib. de indiciis,*
& *tortura p.*2. *cap.*5. *n.*91. ibi *pero en el delito Brujas*
no aprovecha solo su declaraçion para este effecto;
por que como los Brujos pro ilusion de el Demonio
andan de ordinario enganados, pensando que
verdadero lo que les representa, es muy pusible se an
acusadas hombres sanctos, y justos, en cuyos cuerpos
sepu de transformar, nolter practicus Collega
Dnm. Sanch. Vincente *in suis manuscriptis c.* 13.
§.2. & 7. & Castrus Palaus *supra* observantes in
nostro Tribunali Hispanico ex dispositione præcisa
complicum, in hoc delicto minimè reum
capi, sed actus exteriores comprobatos requiri.
† Videndi etiam Pater Mussinus *in praxi S. Offici* 24
*p.*9. *assert.* 141. *prima impress.* Layman *in Theologia*
*morali lib.*3. *sect.*5. *tract.*6. *cap.*15. *à* a.8. Carena,
& Palaus *supra* referentes ex speciali instructione
Matritensi 15. & 20. anno præterito 1612. cautum
fuisse cujusdam actus publici sancti Officii
celebrati in Logronense civitate, in quo plures
damnati fuerant propter id delictum; posteàquè
compertas plures fallacias in condemnationa adfuisse,
ob quas bona eorum, qui fuerant damnati,
non fuerunt Fisco applicata, nec eorum sententiæ
Ecclesiis affixæ; & insuper fuisse declaratos habiles
cujusque Officii sanctæ inquisitiones eodem
ipso anno 1612. imo ut comprobet Scacia *supra*
attestatur quendam ignarum Sacerdotem Commissarium
tormentis quandam mulierem ex talibus
depositionibus, qui propterea ex decreto sacri
supremi senatus inquisitionis debitas pœnas luit.
At prædicta fallere dicendum est cum eodem Simancha,
Scacia, & Carena, qui alia dicit videnda

dicto tit. de sortilegiis p.2.§.28. ubi agens de dubio, an depositiones Sagarum contra socios valeant sine earum tortura *à n. 28. sub dicto num.* 227. in vers. *quod verum*, si prædictæ Lamiæ, striges, aut Sagæ deposuissent de his, quæ viderunt ante conventum, ut quod socia se unxit ad volandum, invocavit Dæmonem &c. late Simanchas exemplificat Legendus *dicto tit.* 37. *n.* 15. *ex l. testium de testibus, cap. cum causam eodem, l.36.ff. eodem,* cum Possinobio, & aliis.

25 Circa infanticidia à lamiis solita perpetrari probanda ex his quam difficile sit, ad effectum, ut judices laici, sive Barones, atque Domini Vassallorum istas furca suspendant licitè, & in Regno Aragoniæ, jam vides. Non enim negandum est harum cognitionem, & punitionem pertinere ad judices Regios; quia etsi nonnulli putarint sicut refert Simanchas *de Cathol. instit. dicto tit.* 37. *de lamiis n.* 17. strigum punitionem nihilominus reservari ipsis Inquisitoribus propter infanticidia, & alia nefanda, & atrociora delicta; eo quod Dæmonum ope facinora illa committuntur; quia indignæ videntur misericordia maleficæ talia perpetrantes; at ipsi, & Arnaldo, Albertino laté scribenti, & nobis verius videtur, ut si prædictæ lamiæ, & obstriges redire velint ad gremium Ecclesiæ pœnitentes, relinqui curiæ sæculari, cum nullo modo infanticidiorum cognitio; item & aliorum criminum præter hæresim ad Inquisitores spectat; quippé essent Inquisitores iniqui, qui talibus maleficis beneficium absolutionis, & pœnitentiam salutarem denegarent, non enim possunt ipsi Inquisitores claudere gremium Ecclesiæ, nisi impœnitentibus, aut relapsis: sic Albertinus *lib. de agnoscend. assert. Cathol. q.* 25. *n.*
26 66. ibi legendus. † Qui & *n.* 18. ait ut judices Regii non possint punire maleficas iuxta hæreticas pœna ignis, sed pœna furcarum, aut quacumque alia contra sicarios, aut maledicos, legibus civilibus constituta, & addit nec facile de infanticidiis fidem adhibendam esse lamiis, nisi prius constiterit infantes ipsos eodem tempore occisos esse ex *etsi Clerici de judic. l. nemo, l. multi Cod. de malefic. & Mathemat. l.* 1. § *item illud ff. ad Silanian.*

27 Pro complemento hujus dubii notabis inter plura alia, quæ de lamiis, strigibus, & sagis scribunt D D. adducti; quod licet viri soleant in his criminibus deprehendi, sed quia in hac secta plerumque mulieres; & raro viri reperiuntur; ideo de lamiis, sagibus, & strigibus fœmineo nomine DD. disputant; quia mulieres proniores sunt ad maleficia, quæ citius credunt, & facilius decipiuntur, quàm viri, & ubi id Dæmones facilius aggredi, ac fallere, sunt enim mulieres, ut Comicus ait se me, ut pueri levis sententiæ aptiores ad recipiendas prædictas revelationes, quæque facile Dæmonum pollicitationibus solent moveri: etiam Simanchas *dicto tit.* 35. *n.*3 qui præterea firmat, ut quia non est ira super iram mulieris, ut sapiens ait, & sicut aliqui canunt, nemo magis gaudet vindictâ, quam fœmina; in leque evenire, ut nonnumquam ad iram exequendam opera Dæ-
28 monum abutantur. † additque Simanchas compertum quippe esse, ut tota illa Diabolica tragedia, quam maleficæ dictæ mulieres, cum incubis peragere solent, ut choræarum, saltationum, conviviorum fictorum, ipsius illius cæremoniasim, alia denique genere hujusmodi tendat, ut pos illusiones plurimas hanc quoque maximam, fœdissimam; ne patiantur, scilicet, ut nefariis complexibus, sceleratissimisque conuubiis Dæmonibus, qui humana forma eas ludificant, libidinosè commisceantur, Eccles. *cap.* 25. *proverb.*30. *cap. in eo* 32 *quæst.*4 Ubi D D. Simanchas *Supra*, dum dicit proniores esse mulieres ad libidinem, quàm viri, quod multis probat Tyraquel. *ad l. connubial. sub. l.* 19. 15. & alibi ibi sæpius dicens finem præcipuum, ad quem hujus artis professores tendunt esse carnis voluptatem, cujus illæ fœminæ insatiabiles sunt.

Ad secundam quæstionis partem, an Lex fo- 29
ris, aut concordata, quæ prohibet, ut rei Sancti officii prius apprehensi, & incarcerati à judice, non tradantur Inquisitoribus illos petentibus, ut reos inquisitionis, nisi dicant expressè eos petere ex causa fidei, offendant in aliquo modum scerem procedendi in tribunalibus Sanctæ inquisitionis. Et quia videtur abunde cautum per verba bullæ Pii V. traditæ ab Eymerico *in fine sui tract. de officio inquisitorum sub pag.* 135. incipit *Sanctissimus ibi Pius V. mandavit in sequentibus verbis, ut negotia fidei omnibus, & singulis aliis præferantur, cum fides sit substantia, & fundamentum Christianæ religionis, idcirco omnibus militantibus sub Republica Christiana mandat sub excommunicationis sententia, ipso jure incurrenda, ut Cardinalibus, Inquisitoribus, ac eorum præceptis, & mandatis in quibuscumque officio Sanctæ inquisitionis pareant & obediant nec non carceratos quoscumque pro quibusvis delictis, & debitis etiam atrocibus apud dictum inquisitionis officium, quomodolibet delatos, vel denunciatos, suspensa aliorum criminum inferiorum cognitione ad eosdem Cardinales & inquisitionis Carceres, ibidemque ad criminis hæresis totalem cognitionem, & expeditionem retinendos, & postea ad eosdem officiales pro aliorum criminum expeditione remittendos sine mora transmittant.*

Et quia in Regno Aragoniæ idem concorda- 30
tum repertitus juxta dicta verba Pii V. in quadam concordia, authoritate Regis, ac inquisitoris generalis, Sanctæ inquisitionis inita & pacta inter officiales Regios, & Ministros Sanctæ inquisitionis posita in fine actuum Curiæ illius Regni, sicut testatus, ac refert Sesse *de inhibet.* Legendus *toto cap.* 30. *fin. ex n.* 52. *& à n.* 117. in verbis sequentibus, *itenque si a caeçiereque alguna persona que este presa en las carçeles Reales fuere repetida por lors Inquisidores por cosas tocantes al crimen de la heresia, a dependientes de ella, que en caso, que las dichas personas no ayan de ser relaxadas a la justiçia, y braço Real, en tal caso los Inquisidores acavadas, y fereçidas por ellos las causas de los que ansi ubieren repetido, los remitan, y tornen a la carçel de donde fueron traydos a la inquisition*, ubi *n.* 118. firmat dictam concordiam observari, & esse in usu in illo Regno: nam ait quod multi Inquisitores restituerunt personas sibi remissas eisdem judicibus sæcularibus, ut pro criminibus sæcularibus punirentur; qui & *n.* 120. prohibitum esse refert Inquisitoribus extra prædictas fidei causas petere reus incarceratos à judicibus laicis in verbis ipsius Concordiæ sequentibus ibi, *item que los Inquisidores fuera de los casos de el crimen de la heresia, o dependientos de ellos, no impidan a los jueçes Reales la execuçion de su justiçia con personas, que no sean de la jurisdiçion de el Sancto officio con ocasoa, que los dichos Inquisidores digan, que los tales Delinquentes, an cometido delitos, cujo conocimientoles perteuçe,*

perteneçe, sino que libremente eccurriendo casos semejantes, y aviendo prevenido la justiçia seglar en la prision, dèien à los iveçes seglares haçer su justiçia, puos podran ellos proçeder despues al castigo, y puniçion de los tales delinquentes.

31 Quæ omnia verba clare demonstrant, quando, & qua de causa Inquisitores possunt petere reos Sancti officii præventos etiam a judicibus laicis in propriis carceribus, sicut laté explicat omnino Legendus dictus Sesse *in dicto cap. fin. ex n.*121. qui postea *à n.*131. ut explicet facit distinctionem, cum Domini Inquisitores petunt sibi remitti delinquentes ex fide, vel ex causa dependente ex fide, vel ex alia causa separata firmans, ut in primo casu sit illico reus remittendus, nulla cautione præstita à Dominis Inquisi-
32 toribus. † Non enim ait idem Sessè Legendus *à n.*111. *&* 113. debent Inquisitores in simili remissione cautionem aliquam præstare de iterum restituenda seu tradenda persona præmissa, ut eam pro delicto sæculari puniant sæculares, cum id omne committendum sit arbitrio dictorum Inquisitorum, quibus, nec sacri canones, nec Papales constitutiones ullum mandatum faciunt; imò & addit quod nec Judices sæculares illum reum petere possint; pro ut nunquam petierunt; eo quod in omnibus remissionibus factis ex causa hæresis, nec in aliis quibuscumque, tale quid nec legatur, nec videatur, & quod nec subesse possit suspicio aliqua, ut per Dominos Inquisitores extrahatur à Regno talis captus, cum hoc sit speciale in causa hæresis, cum remissio non fiat de provincia in provinciam in eo crimine, ex quo hæreticus ubicumque delinquit, & ubicumque puniri debeat, ut docent Simanchas *de Cathol. instit. cap.*2. *n.*3. Carret. *in §. nunc de pœnis. n.*16. & alii ordinario de Sancto officio scribentes, Jacob. Buttius *in l. Adriani Cod. de hæreticis*, Decian. *in cap.*20. *crim. n.*53. quod tamen declarat Covar. *in pract. cap.*11. *n.*12. qualiter sit accipiendum.

Dictam praxim in Cancellaria Vallisoletana
33 sæpius vidi, præcipuè in duobus reis, qui incarcerati erant à judicibus supremis Aulæ *de el crimen*; quia Latrones famosi, & unus dixit habere tereta fidei Catholicæ propalare de se, & de aliis, cujus declaratione ab eo facta, & visa per Dominos Inquisitores præcepta, fuit petitus ab illis judicibus Regis, & statim remissus, & traditus Ministris Sanctæ inquisitionis, quem illico in carceribus secretis intromiserunt. Alter verò ex Polygamiæ crimine petitus etiam, & traditus, atque remissus, qui è carceribus secretis Sancti officii aufugit, & nihilominus judices illi Regis conquesti non fuerunt de Inquisitoribus, cum sint, ac fuerint experti, ut licet nulla cautione exacta ab Inquisitoribus de tradendo iterum similes reos carceribus judicum laicorum, ubi præventi erant ipsimet Inquisitores, finito negotio fidei, illos statim restituunt dictis judicibus laicis, à quibus erat proventus reus, sicut vidi statim traditum, & remissum primum adductum reum.

Ex ut hic Matriti vidi anno præterito in per-
34 sona alterius facinorosi latronis, & uxoricidii, qui petitus ex Polygamia fuit ab Inquisitore, qui dicitur *de Corte*, punitus, ac deinde traditus Carceri *de Corte*, Ubi erat ante præventus, qui post parvum tempus, fuit furca suspensus, & in aliis pluribus vidimus quotidie in hac curia, quæ praxis de secunda remissione, quam faciunt Inquisitores de reo jam punito ex causa fidei, aut ab eo dependenti, fundatur in ultimis verbis Bullæ Pii V. jam relatis ibi *ad eosdem Cardinales, & Inquisitionis carceres, ibidemque ad criminis hæresis totalem cognitionem, & expeditionem retinendo, & postea ad eosdem officiales* (Loquitur de sæcularibus) *pro aliorum criminum expeditione remittendos, sine mora transmittant*, ut dicunt, & explicant idem Sesse *de inhibit. dict. cap. fin. numer.* 116. Masverus *in practica tit. de remission. n.*14. ubi id expresse tenet.

Et quatenus idem Sesse *dict. cap.*30. *n.*111. *&* 35
112. dicat posse, non obstante remissione, ad Inquisitores, cognosci à locum tenente Aragoniæ Justitiæ ulterius de causa contra dictum captum, pro ut tenet Molin. in verbo *captus fol.*57. *col* 4. *in fine* ibi, *& quod debebat cognoscere*; sic ut non obstet dicta Bulla Pii. V. inqua habetur, quo debet fieri remissio ad Dominos Inquisitores, suspensa aliorum criminum cognitione; quia ex hoc contingeret, ut reus ille commodum reportaret ex suspensa punitione, dicendo verba dictæ Bullæ tantum intelligi quoad effectum, ne impediatur remissio, qua non impedita, videatur à judice remittente etiam procedendum, adhuc in praxi, qualiter hoc dictum procedat, non video, cum interim, in quo durat causa fidei, quæ cæteras absolvit, sileant cæteræ jurisdictiones laicorum; imò & Episcopi per jam dicta, & illa etiam, quæ dixi *in dicto cap. nuper de Bigamis dict. q.*4. *à n.* 1. de Polygamia idem Sesse, qui *in dicto cap.*10. *à n.*29. *&* 30. *per reg. textus in cap. ut inquisitionis §. prohibemus cap. ut officium §. cognoscendi hæret. lib.*6. *& per extravag. Urbani. IV, & Clem. IV. Rom. Pontific. ibi* plenè DD. dicit quod si quis apud judicem sæcularem captus detineatur pro quocumque crimine, etiam gravissimo, isque tam quam hæreticus, & ex causa fidei, & hæresis repetatur per Inquisitores mediantibus suis litteris repetitoriis, sit illico tradendus. † Et quam primo, non 36
obstante quod manifestatus existat seu manifestari se faciat, vel se tanquam malè, & nulliter captum asserat liberandum per viam, ut dicunt privilegiatam; quia cum respectu hujus delicti, leges sæculares non sint servandæ ideo non sit curandum de manifestatione usitata in illo Regno, hoc est liberatione privilegiata, quæ apud Nos videtur æquivalere delationi per viam violentiæ à judice Ecclesiastico ad Regios Auditores, quæ contra Tribunal inquisitionis, & minus in causis fidei locum non habet, ut bene probavi *in alligatione fiscali* anno præterito 1648. pro jurisdictione Sancti officii posita in fine tit. de foro comp.

Et sic videtur in illo Regno Aragoniæ proce- 37
dere, sicut idem Sesse probat ex doctrina Azevedi, & Simanchæ *in dicto cap.* 30. *de inhibit. à n.*54. dum dicit Pium. V. in jam adducta ejus Bulla mandare dictam traditionem à laico rei capti, faciendam esse Inquisitoribus de persona hæretici, non obstante, quod apud judices sæculares intentet remedium sublevandi vi oppressos manifestationis firmæ, & similium; & de illo Regno refert traditum ab omnibus foristis, & Bardaxi *sub tit. de manifestatione personarum in presat. n.*3. vers. *non tamen.* † Ubi asserit, quod captus per 38
Inquisitores ex causa hæresis, non potest manifestari, Molin. *in reportor.* in verb. *captus.* per justitiam Aragoniæ fol. 57. ubi refert quod anno

1497.

1497. pro parte inquisitorum hæreticæ pravita-
tis, locum tenentes justitiæ Aragonum, fue-
runt requisiti, ut remitterent eis personam Jacobi
de Ruc... capti apud dictam Curiam, idque in-
frà 20. horas, & facto verbo in consilio, con-
corditer fuisse resolutum, ut deberet illico resti-
39 tui. † Sic ut simul apprehensus ab Inquisitoribus
non possit per justitiam Aragoniæ amoveri ad
Curiam Regiam, nec extrahi per manifestatio-
nem, nec appellitus à manibus Inquisitorum, ut
dixit idem Molin. in verbo *manifestatio* vers. *qui-
dam fuit captus*: idem Sesse *n*.51. 56. 57. qui &
n.50. ait tales Inquisitorum determinationes fuis-
se observatas, & custoditas in illo Regno, & ob-
servandas in judicando, consulendo firmiter, as-
severans multis exemplis, tam antiquis tempori-
bus, quàm ejus, comprobans observatum, ut re-
censet sigillatim *ibi à numer*.59. *ad* 64. inter quæ
Casum Antonii Perez olim Secretarii Philip-
pi Reg. II.

40 Nec his obstat dicere quod si cognitio Inqui-
sitorum observaret quamcumque delinquentis
cognitionem factam à laico, eveniret, ut sæpe de-
linquentes extra causam fidei, impuniti remane-
rent, quod non sit ferendum; & ob id justas
esse leges sæculares prædictam remissionem dene-
gantes; quia respondemus, quod cum causa hæ-
resis sit præcipua omnium causarum, & omni-
bus præferenda (ut dictum est) in ea in dubio
nunquam esse præsumendam comprehendi sub
generali prohibitione, eo quia si judex, sæcula-
ris posset eam denegare sub prætextu, quod hæ-
reticum penes se detendo, velit pro alio crimi-
ne punire, & morti tradere, anima ipsius hære-
tici periret, & sine salute ad inferos perpetuo cru-
cianda descenderet, quod Christiana religio abhor-
ret. Quare ait idem Sesse *dict.cap*.30. *ex n*.65. san-
citum esse, tam per Romanos Pontifices, quam
per DD. observatum, ne tale damnum sequatur
in Republica Christiana, ut judex sæcularis di-
ctam remissionem faciat; antequam possit pro
crimine sæculari reum punire, cum id postea fa-
cere possit, eo sibi restituto, prout Pius.V. in re-
latis verbis decrevit, & cum eo dicunt Mafue-
rus, & alii.

Nec iterum obstabit dicere esse leges sæculares
contra hanc determinationem denegantes, nempè
prædictam remissionem; quia præterquam quod
a parte non constant, respondetur per illa, quæ
dixi *in cap. novit. de judiciis*, quod Papa in con-
41 cernentibus ad spiritualia, & ut evitentur pec-
cata, habet disponere directè contra leges impe-
ratorum aliter disponentes, & ex eo amplius;
quia leges omnes civiles, statuta, & fori, quæ
directè vel indirectè officium Inquisitorum, pu-
nitionem, & repetitionem hæreticorum quo
quomodo prohibent, viribus carent, & ipso jure
42 nulla sunt. † in tantum, ut nec observari de-
beant à judicibus sæcularibus juxta verba textus
in cap. statutum 1 *de hæret.lib*.6. ubi cum antiquis,
& modernis Augustinus Barbosa, & *in cap. ac-
cusatus* §. *Sacerdotes eosdem*, Decianus, Sylvester
Covarruv. Simanchas, Carrerius, Campegius *in
additionib. ad Zanquin. cap*. 17. *collat*. 7. vers.
rursus arbitrium, Decian. *in crim. cap*.26.*n* 4.
43 & *cap*.22. † Ubi quod Inquisitores possunt tollere
omnia statuta, & consuetudines impedientes of-
44 ficium Sanctæ Inquisitionis. † Potest inquam
Rom. Pontifex annullare leges omnes civiles, &
regulares, & nullas declarare, quoties ipsæ fue-
rint contrariæ canonicis Sanctionibus in causa
fidei ex *dicto cap. statutum* cum aliis, & ex const.
Alex. IV. cujus tenorem recitat Campegius, *ubi
supra*, & in quibus animæ periculum vertitur, per
textum *in cap. fin. de secundis nupt*. & *in cap. fin.
de foro comp. lib*.6. *cap.fin. de Jurejur*, *eodem* cum
aliis, Alphonsus de Castro *de leg. pœnali l*.1 *lib*.2.
cap.10. vers. *ad capitulam* cum aliis, & ex aliis
principiis, idem Sesse *dict.cap*. 30.*fin. de inhibi-
tion.ex n*.65. *ad* 79. † Ubi resolvit remissiones 45
hæreticorum fieri debere à sæcularibus, non ob-
stantibus quibus vis legibus sæcularibus.

In tantum ad id teneri, ut nullomodo valeant 46
se intromittere ad cognoscendum de justitia,
vel injustitia delicti hæresis, cum (ut dicunt)
clauso oculo, eam traditionem facere teneantur,
quod extendit ad casum, quoties Inquisitores ali-
quam executionem faciendam de personis, seu
bonis hæreticorum, injunxerint Judicibus sæcu-
laribus absque examine processus ipsorum, ut om-
nes agnoscunt, & per textum *in cap. ut Inquisi-
tionis* §. *prohibemus eodem tit. lib*.6. latè, cum tan-
tum sit in causa hæresis executor, non cognitor,
ut præter ordinarios ibi docent relati à Barbosa
n.4. ex Zenedo, Miranda, Simanchas, Villa Die-
go, Campegio, Tusco, *lucerna inquisit*. Belluga,
Borrello, Azevedo, Pegna, Paz, Mendez à
Castro, Riccio, Sanctarello, & aliis, Farin.
in pract. q.97.*p*.3. *n*.103. plura alia idem *dict.
cap. fin*. Legendus *à numer*.80. usque *ad*. 110. &
deinde.

Jam ergo quæ in contrarium adducerentur, 47
tantum possent habere locum, quando non ex cau-
sa fidei, sed alia tantùm civili, aut criminali petere-
tur per Inquisitores aliquis delinquens, tunc qui-
dam si petatur ab Inquisitoribus, habet laicus ju-
dex, qui reum incarcerando prævenit jus illum
detinendi usque ad finem causæ, ac delicti, pro-
pter quod fuit incarceratus: in terminis compro-
bat, & explicat idem Sesse etiam Legendus *dicto
cap.fin.ex n*.120. & 221. † ubi *à n*.22. addit quod 48
captus ad hunc effectum poterit se facere mani-
festari, & aliis debitis remediis uti eo quod tunc
cessant privilegia Inquisitoribus competentia ex
causis fidei. Concedit verò, ut post finitam cau-
sam à sæculari cœptam, punito reo, relaxetur In-
quisitoribus, ut eum puniant, & de causa co-
gnoscant, si est diversa per textum, ubi DD. *in
l.si cui crimen*.§. *fin ff. de accusat.l.si quis servus* §.
qui exhibendi ff.de custodia reorum, Decianus *cap*.
25.*n*.2. per textum *in auth. de Sanctissimi Episcop.*
& per regulam, *ubi captum ff.de judiciis*, de qua
dixi Latissimè *in cap. penult*. & *fin. de foro comp.*
& per plura alia, quæ dixi de remissionem delin-
quentium de uno judice ad alium, ibi † Quare po- 49
tuit dicere idem Sesse *dicto cap. fin.n*.65. leges ci-
viles aliter disponentes esse sic practicandas in aliis
criminibus, extra hæresim.

Tota verò difficultas ex his consistit in verifi- 50
cando, quando teneatur ad requisitionem Inqui-
sitorum judex laicus, qui incarceravit delinquen-
tem, illum illico tradere, suspendendo cognitio-
nem causæ ab eo præventæ. In quo articulo video
etiam his temporibus, quod aliqui judices laici
nostri territorii Castellani; imò & Aragoniæ, ac
Valentiæ Regnorum cum adjacentibus non
quamcumque petitionem audire, sed velle quod
expressè dicant Inquisitores illum reum petere
ex causa fidei, nec sufficere si dicant in suis litte-
ris repetere captum pro negotio inquisitionis, seu
tangentem

tangente officium inquisitionis; Et quamvis nonnulli existiment per locutionem *dicti. cap. statutum*.1. quod officium inquisitionis apte explicet præscindi ad causam, scilicet fidei, quæ directè, nec indirectè, potest per sæcularem impediri, de qua tantùm privativè inquisitores cognoscunt contra hæreticos, vel de heresi suspectos, contra eorum receptatores, defensores, & fautores, de quibus *in cap. quicumque* §. 1. *&* §. *haretici dict. tit. lib. 6. & in cap. excommunicamus* extra eodem cum aliis.

51 Ego inquam existimo, quod si judices seculares advertant dubiam esse loquutionem Inquisitorum, cum in litteris utuntur prædicta formula fore ab Inquisitoribus exprimendum delinquentem petere sibi tradi ex causa fidei, ex eo quidem, quia jam in Regnis Aragoniæ, & in nostris Regnis per privilegia Pontificia concessiones Regum, & consuetudines cognoscere valent de aliis nonnullis delinquentibus; imò & causis non tangentibus in aliquo ad causas fidei, veluti si oriantur ex rixa, inimicitia cum Ministris Sancti Officii, aut Familiaribus, quibus competit trahere in agendo, & defendendo causas proprias contra cæteros homines ad Tribunal Sancti Officii, in quibus grave nimis foret, quod vellent Inquisitores arripere delinquentes propter aliam causam, seu crimen præventos in carceribus à judicibus laicis, dicendo solùm illos petere pro negotio inquisitionis, seu tangente officium inquisitionis: ita docet in terminis Legendus Sesse *de inhibitionibus dicto cap.* 30. *à n.*131. ubi firmat de praxi, qua utuntur Inquisitores Aragoniæ, qui tamquam prudentissimi, literatissimi & religiosissimi, numquam unum pro alio attestari solent, sed juxta rei veritatem unumquemque repetunt ex sua causa; & juxta hanc distinctionem defendendam praxim illius Regni; imò & forum, jam suprà in princip. nostri vers. *ad secundam* adductam, cujus
52 verba ibi retuli † Ac refert idem Sesse *in dicto cap. fin. n.* 118. *& n.* 120. ubi cavetur primo, ut si repetatur Delinquens ex rebus fidei, aut eis tangentibus per Inquisitores sine cunctatione, laicus judex, remittat, & tradat: sin autem extra illas causas non impediatur laicus primo cognoscere de causa Delinquentis apprehensi, post quod habebit locum remissio ad Inquisitores.

53 Hinc posset esse dubium, quid si Inquisitores repeterent delinquentem exprimendo illum petere ex causa spectante ad secretum S. Inquisitionis? In quo articulo puto sufficere; quia satis Inquisitores explanant illum petere sibi tradi ex causa fidei, quæ tantùm sub secreto à Pontificibus maximè commendato, solent sub tanto sigillo tractari; non si aliæ causæ criminales ex aliis delictis, cum in istis procedatur apertè petitionibus, & replicationibus partium litigantium juxta stylum cæterorum Judiciorum, quæ solent agitari in aliis quibusvis Tribunalibus; non enim illæ causæ sunt de secreto Inquisitionis, sicut
54 causæ fidei, supra quas cædit. † Secretum, & sigillum commendatum Tribunalibus Sanctæ Inquisitionis; & sic Bardaxi *sub tit. de manifestatione personarum in præfatione dicte n.* 3. vers. *non tamen*, dum dixit, quod cautus per Inquisitores, non potest manifestari, si sit ex causa hæresis, vel si Inquisitores dicant quod est delatus, & denunciatus pro causa hæresis, vel causa fidei, *& hic intellectus, est jam sine dubio; quia cum in cap. 9. concordiæ. 3. Siciliæ. 29. Augusti 1635. dicitur* (que ayan de declarar los Inquisidores en la repetiçion de algun preso que es para negocio de fe) *tamen, qui in hoc talis concordata visa est, ut præjudicaret Style, & secrete S. Oficii*, y que puede causar nota en el que fuere llamado, si se dijere qoe para causa de fe *con acuerdo de los consejos de Inquisicion, y el de Italia se declaro que bajase decir los Inquisidores que avian menester los presos para causas de el secreto*, ut patet ex episto.27. Septembris 1635. Scripta ad Siciliam, en que se dice que su Magestad escrive al Virrey &c.

Et amplius facit, quia quemadmodum cre- 55
di debet assertioni duorum Inquisitorum attestantium, & reum ob causam fidei repetentium, sicut idem Sesse bene expendit *in dicto cap. fin.* Legendus *à n.* 93. ad 108. ubi referens quanta maturitate semper procedant, quia viri probi in omnibus sunt, concludit credendum non esse ut Inquisitores hæreticæ pravitatis viri alioqui Sanctitate, & doctrina pollentes, sint impositori alicui crimen hæresis, qui hæreticus non sit, cum alioqui ultra quod malè exercerent officium suum in eo delinquentes, & tanquam tales denunciandi essent sedi Apostolicæ modis, & formis traditis à Deciano *in praxi crimin. cap.* 24. *n.* 17. qui & in sententiam excommunicationis inciderent ab ea non absolvendi, præter quam in mortis articulo, & tunc non aliter, quam satisfactione præmissa juxta *Clem. II.* §. *verum*, ubi DD. de hæret.

Et omnia dicta videntur apertius declarata *in* 56
cap. 20. *&* 21. *concordiæ Regni Valentiæ* 1568. adducta *suprà* sub vers. *ad primam* ibi, *iten que los Inquisidores fuera de los casos del crimen de la heregia, e dependientes de elles, no impidan à los Juezes Reales la execucion de la Justicia en personas que no sean de la Jurisdicion de el Santo Oficio con ocasion que los dichos Inquisidores digan que los tales delinquentes han cometido delitos, cuyo conoçimiente les pertenece sino que libremente occurriendo tales casos, y aviendo prevenido la Justicia seglar en la prision, dejen à los Juezes seglares hazer Justicia; pues podran proceder ellos despues al castigo, y puniçion de los tales delinquentes.*

Et prædicta seotenti videtur amplius justifi- 57
cari juxta distinctionem adductam ex aliis verbis dictæ concordiæ. *n.* 22. ibi, *item que los Inquisidores en los casos, y causas criminales, de que pueden conocer, fuera de el crimen de la heregia, o especie della, e de ella dependiente, no saquen los delinquentes à el auto publico de la fe; y quando ubiere de aver en semejantes causas relajacion al brazo seglar, llamen por consultor, e consultores para la determinacion de ellas los Juezes, à quien se deviere hazer la tal relajacion.* Ex quibus primis patet ut Inquisitores valeant cognoscere de aliis causis præter causas fidei, & sic quando reum repetunt tenerei declarare, qua de causa illum repetunt per jam adducta.

Et magis, ac magis etiam declaratur ex alia 58
clausula dictæ concordiæ. *à n.* 21. in verbis sequentibus ibi, *iten si acaeciere que alguna persona, que este presa en las carçeles Reales, fuere repetida por les Inquisidores por cosas tocantes al crimen de la heregia, o dependiente de ella, que en caso, que las dichas personas, no ayan de ser relajadas à la Justicia, y brazo seglar, en tal caso los Inquisidores acavadas, y fenecidas por ellos las causas de los que asi ubieren repetido, los remitan, e tornen à la Carçel de donde fueren traidos à la*

Inquisi-

59 *Inquisiçion.* † Fx quibus etiam constat de obligatione, quam habent Inquisitores instituendi res, preventos a laico, finita causa fidei ad carcerem laici judicis, in qua antea erat, & hoc sine metu irregularitatis, etsi furtè talis esset causa delicti agitata coram laico, ut ex ea decapitaretur aut mutilaretur delinquens præventus, & hoc per illa, quæ adduxi *infrà de bigamis in dicto cap. nuper* in vers. *ad secundam*; secus autem si reus præventus, & incarceratus esset ab inquisitoribus, qui repeteretur à laico; quia tunc non militat eadem obligationis præventæ ratio, nec effugient Inquisitores irregularitatem, si ex traditione talis Delinqueotis per illos facta, postea idem reus traditus decapitaretur, seu mutilaretur à laico ex ibi dictis.

60 Ad teriam quæstionis partem de foro, sive concordata, ut non creentur familiares Sanctæ Inquisitionis Barones, ae Domini Vasallorum, aliique Proceres in dicto Valentino Regno, neq potentes, sed tantùm homines privati puri, & bonorum morum &c. per verba dictæ Pragmaticæ, sive concordiæ anni 1568. in verbis sequentibus *n.* 10. ibi *yten que no aya Familiares poderosos, sino Llanos, y de aqui adelante los Inquisidores guardaran la Zedula de concordia, y nombraràn personas Llanas, que no sean poderosas, ni de los Cavalleros, ni Barones, que llamen en el Reyno de Valencia, y los dichos Familiares no goçaran de el privilegio de el fuero en los delitos, que ubie-*

61 *ren cometido antes de ser Familiares.* † Quænam dispositio adjuncta alteri adductæ in dicta concordia *n.* 8. videtur satis juvari, dum in illa, si eligantur non puniri homicidæ, aut Banniti, nihil fiet, etsi forte aliqui jam sint electi habentes dictas qualitates, ipso jure priventur à suis familiaturis, ut nec foro gaudeant, nec ipsi Inquisitores queant illos defendere per verba ibi: *isen los dichos Inquisidores no haràn, ni crearàn familiares, que no sean Christianos viejos, y de limpia generacion, ellos, y sus mugeres, ni homiçidas, ni vandoleros ni hombres proçesados, ni façinoresos, ni que esten presos por casos enormes, y graves, ni ènquietos, y si algunos ubiere al presente que tengan las dichas qualidades, sean privados luego de las dichas sus familiaturas, para que no goçen de ellas, ni los dichos Inquisidores los puedan amparar.*

62 Et juxta dispositionem adductam hic, videtur in praxi servandum, uam ex quo ut jam suprà dixi *à n.* 1. & alibi, permittitur Inqoisitoribus habere familiam armatam, ut docuerunt canonistæ *in dicta Clem. II. de hæret.* per textum *ibi in* §. *fin.* Farinac. *de hæresi quæst.* 189. *& sequent,* Rojas *de hæret. p.* 2. *n.* 422. Peñ. *in* 3. *p. direćtor. comment.* 105. Molinus & Brachio sæculari *cap.* 18. *n.* 11. Roland. à Valle *resol. moral. p.* 4. *tract.* 8. *resol.* 31. Bobadilla alios plures cumulans *in polit. lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 88. *in Apostilla,* Barbosa *de officio Episcopi, alleg.* 107. *n.* 6. & alii. † Sed de quibus

63 ministris, & Familiaribus, cum posset esse dubinm, declaratum habemus *in dicta extravag. Joan. XXII.* incipit *exigit ordinis vestri religio* in verbis sequentibus loquente *discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus neminem familiarem, nisi ejusdem Ecclesiæ fidelem, ac devotum, & laudabilis conversationis, & vitæ habere quomodolibet præsumatis*; indeque Simanchas *de Cathol. instit. tit.* 41. *n.* 15. quem sequitur Carena *de officio inquisitor. p.* 1. *tit.* 14. §. 2. & 3. & DD, Joan. de Escobar. *in suo tract. de puritate sanguinis p.* 1. & 2. cum infinitis, dixerunt eligendos esse viros bonos, & pacificos. † Et quod 64
ex quadam epistola supremi senatus, non eligantur in nostris Regni Hispaniæ, nisi Uxorati, ut quotidiè vidi in inquisit. Vallisoletana, & de omnibus quotidiè audio & video in hoc consilio, ubi practicatur, ut si aliquis non uxoratus, aut minor annis 25. prætendat non possit ab Inquisitoribus Tribunalium addmitti, nisi prævia dispensatione Domini Inquisitoris Generalis, qui sæpè, ut video dispensat.

Et cum addant idem Pegna *dicto comment.* 105. 65
vers. *quibus autem,* Zavard. *in summa Divinorum prater.* 1. *p. cap.* 6. *de inquisitore q.* 37. nec sceleratos viros, nec alienigenas eligendos esse in S. Officii Familiares; sic ut si eligerentur (nisi respectu alienigenarum adesset magna causa) certè iste esset unus ex casibus, in quibus Inquisitor diceretur abuti facultate concessionis armorum ex qualitate personarum, ut refert carena *suprà dicto n.* 3. & dicunt Zabarella *in dicta Clem. II. §. porro in summario,* & *in* 1. *notab.* Salcedo *ad cap.* 154. Diez *n.* 28. *praxis crimin.* † Et insuper Barones 66
Domini Vasallorum, Proceres, ac poteutes in Regno Valentiæ; imò & in aliis coronæ Aragoniæ sint proni ad facinora, homicidia ac disturbia pacis publicæ, quam solent Banniti illorum Regnorum turbare vulgò *los vandoleros*; ideò rectè videtur concordatum in dicto Valentiæ Regno *in dicto n.* 8. & 10. ut prædictæ personæ non eligantur Familiares S. Officii. † Et quod nec gaudeant 67
electi fori privilegio Sanctæ Inquisitionis, quo solebant abuti; eoque audaciores fierent, ut sæpius à Regibus nostris ex tunc commendatum est; imò & in præsenti anno, cujus occasione hæc scribimus per quatuor decreta; præcipit Rex noster Philip. IV. ad petitionem consilii Aragoniæ, ut nonnulli familiares præventi in carcere Inquisitorum remitterentur, ad Regios judices, ut liquet ex decreto Januarii. 11. & Aprilis. 15. & Junii. 1. & alia. 26. Junii, misso ad Dominum Inquisitorem Generalem, nostrumque consilium; ibi enim inmodum Rex noster consulitur per dictum consilium supremum Regni Aragoniæ ad prædictam traditionem dictorum familiarium; ob quod anxiè Princeps noster in 1. suo Decreto modo sequenti loquutus fuit.

En el Reyne de Valencia han sido, y son graves 68
los delites, y excesos, que se han cometido, y cometen por las quadrillas de vandidos, que le inquietan, con gran dañe de la quietud publica, y de el respete que se deve à la Justiçia; y estandose tratando de perseguirlos, y castigarlos, conforme à la geavedad de sus excesos, y a los reçeptadores, y auxiliadores de estos Delinquentes, se ha entendido que algunos de los compreendidos en esta compliçidad, y crimen, que son Oficiales; y Familiares de el sante Oficie, pretenden valerse de este fuero para èvadirse de el castigo, que tienen merecido. Y supuesto que (como saveis) los titulos, y Barones de aquel Reyne, conforme à las concordias, y à mis ordenes Reales, no pueden ser admitidos à Familiares, ni tampoco las personas inquietas, mezcladas en bandos. Os encargo que luego embieis Orden à los Inquisidorer de Valencia para que los Oficiales, y Familiares de el Santo Oficio no sean amparados en estos delites, ni se embaraçe à las Justiçias ordinarias en el conocimiento de elles, y su castigo; que es tan en servicio de Dios, y mio, y dareisme quenta de averlo executado, por lo que conviene

viene naſe retarde un punto el dar ſatisfaçion ala
juſtiçia con el Caſtigo de los que fueren culpados.
Quod poſtea aliis confirmavit ad effectum, ut S.
Tribunal Valentiæ noſtri Conſilü mandatu trade-
cet aliquos Familiares praeſentatos Juſtitiæ ſæcu-
lari illius Regni.

69 In quo dubio exiſtimo ad partes reſponden-
dum: nam ſi loquamur de prohibita creationa
Familiarium eligendi Dominos *de Titulo*, ſeu
Vaſſallorum Proceres, ac Barones; videtur ut li-
cet admittamus à Rege ſie fieri potuiſſe ſine
contraventione Bullarum Apoſtolicarum, ac diſ-
poſitionis Juris Canoniei juxta capitulum 10.
adductæ concordiæ anni 1568. Tamen videmus
in eo Regno in uſu eſſe, etiam ab illo tempore eli-
gere tales ſublimes perſonas ad Familiaturas S.
Officii. Docet enim ut tantum Tribunal deſti-
natum ad cauſas fidei Catholicæ ſovendas, repel-
lendas hæreſes, debellandos, ac perterrendos ini-
micos Ecelefiæ Romanæ, à nobilioribus miniſtris,
& Familiaribus adjuvetur.

70 Quare diſpoſuit Papa Innocent. III. *in c. excom-*
municamus 13. §. *moneantur*, & *in* §. *Catholici*, ut
poteſtates ſæculares perpetuæ, vel temporales te-
nerentur Jurare univerſos hæreticos ab Eccleſia
damnatos, pro viribus exterminare; & quod tem-
poralis Dominus non purgans terram ſuam hære-
ticis, excommunicetur. Si enim hæc obligatio li-
gat potentiores propter cauſam fidei, quid mirum,
ut potentiores in Republica debeant eligi pro ar-
mata militia ſanctæ inquiſitionis, ut ſic magis, ac
magis Dei cauſa defendatur?

71 Cùmquè pateat ex teſtimonio Joſephi *Vicente*
de el olmo ab anno 1575. creatos fuiſſe 32. fami-
liares Proceres, titulatos, & Dominos Vaſſallorum
uſque ad annum 1650. inter quos Dominus de Al-
faſar in dicto anno, Gubernator Conçentayne,
1578. D. Almirante de Aragon, Dominus de Be-
vi mexir in eodem anno, Marchio de la Caſta, &
Comes de Aloquos 1579. Dominus de la Vallas
1587. Baro de Auri, Dominus de Alfabaſi, 1589.
Marchio de Benavites 1595. Dom. Joan. de Borja,
nepos Ducis Gandiæ, 1597. D. Eldip[illegible]onſus Mi-
lan. Aragon, filius comitis de Albayda eodem anno,
& alter ipſius comitis filius, dictus D. Franc. Milan.
anno 1614. D. de Betera comes de Abalat eodem
anno, comes de Taura. 1614. comes de Bunol,
1611. Domin. de Seniera 1613. D. de Almaçera
1614. D. Joan. Picades Borja del Ponr, filius co-
mitis de Anna 1619. comes del Real D. Gimen Pe-
rez de Calatayut 1623. D. de Naquera 1622. D.
de Bracheta 1625. comes del Caſal 1625. D. de
Panus 1626. comes de la Villanueba, 1629. D. de
S. Pere 1630. D. de Alcantara 1638. D. de Carcel,
& Baro. 1640. D. del-Toro, & de Vival. 1641. D.
S. Joan. 1642. Dominus à Alcalali 1650. & alii
72 proceres. † qui & alio ſuo teſtimonio præſtat fidem,
quod cum eſſent relatorum 24. qui à judicibus ſæ-
cularibus remiſſi fuerunt ad ſanctum Tribunal in-
quiſitionis, ut pacem firmarent propter rixas initas
cum aliis de Juriſdictione Regali; dum tamen iſti
prius pacem firmarent coram judicibus ſæculari-
bus. Et alio inquam ſuo teſtimonio, quo ſingulari-
ter recenſet alios 24. caſus, in quibus, titulati,
Proceres, & Barones diverſis criminibus appre-
henſi à judicibus ſæcularibus, remiſſi fuerunt ad
inquiſitores, anno 1579. D. Philippus de Cardona,
Almirannte de Aragon, qui fuit inventus cum qua-
dam Piſtola, D. Vincentius Milan, vir potens qui
conatus fuerat Dominam Bruniſem de Perolles an-
ni 1592. D. Joan. de la Caſta cauſa concubinatus
anno 1614. D. Gaſpar Mercader, qui fuit inventus
de nocte cum Scopleta de pedernali 1591. & alii.
† Qua de cauſa ſtamus in terminis doctrinæ textus 73
in l. ſi quis in aliquo documento cod. de edendo, cum
vulgatis, ubi DD. probant legem, ſeu Pragmaticam
non obſervatam carere vi, & obligatione per illa,
quæ dixi *in hoc tit. ſub. Rub. q.* 5. & *in Rub.* & *cap.*
fin. infra de conſuetudine, & hon quidem propter ra-
tionem Summam, ſtabilem. & perpetuam, quæ ju-
vat, ut quanto nobiliores, potentiores, & Proceres
ſint familiares ſancti Officii, tanto magis S. Officii
dignitas præſtantior, cuſtodiatur, & conſervetur.

Ex quibus, & aliis, quæ pro prædicto dicterio 74
valent cumulari, exiſtimamus dicendum, ut ſicuti
in noſtris Regnis Caſtellæ, provinciæ veticæ, & in
remotis Indiarum; item, & Siciliæ, Aragoniæ, Ca-
taloniæ, Majoricarum, & Sardaniæ in plurimum
Proceres, titulati, Domini Vaſallorum, & Barones,
creantur miniſtri, & familiares ſancti Officii, ſic eti-
am in Regno Valentino debeat utique practicari,
abſque eo, ut obſtet finis, quo mota fuit prædicta
Pragmatica, & inſtaurata cætera Regia decreta. † 75
Quia cum ſervire ſub gremio ſanctæ inquiſitionis,
officium ſit ita honorificum, ſicut experientia do-
cet, & ut omnes fatentur, ac latè cum infinitis pro-
bat DD. Joannes de Scobar *in ſuo tract. de purita-*
te ſanguinis, debeantquè eſſe *miniſtri ſecundum ju-*
dicem populi Eccleſiaſt. *cap.* 10. ſequitur ut cum,
& ipſi inquiſitores, debeant tot virtutibus præ-
cellere, ut ad tantum Officium exercendum re-
quiritur juxta quæ poſt alios refert Cæſar Care-
na 1. *p. de officio inquiſitor tit.* 5. §. 4. Ubi de qua-
litatibus eligendi inquiſitorem ex Bobadilla, Ma-
ſtrillo, Caſtro, Palao, & ex aliis Doctoribus *in*
Clem. nolentes de hæret. juxta Bullas etiam Urbani
IV. Clem. IV. & aliis perinde, & cæteri miniſtri,
& Familiares. † Juxta illud etiam Eccleſ. *Præfe-* 76
ctus urbi comites eligere debet probos prudentes, &
muneribus aptos: nam ſi quid perperam geſſerint,
id à Præfecto præſtandum eſt: quippe cum debeat bo-
nos viros ad Reipublicæ miniſteria eligere, & ex illo
Iſocrates ad Dominum *Dilectus ad Magiſtratum*
nullius improbi miniſterio in obeundis negotiis utitor:
nam quod illi deliquerit, id tibi imputabitur, & in-
de procedere à natura rei; quod ſi fieri poſſet, eſ-
ſent ſemper eligendi ad miniſterium S. Officii Pro-
ceres Reipublicæ in familiares.

Unde fit, quod licet juxta mandata Regia non 77
ſint admittendi in eo Regno Valentiæ prædicti
Proceres, nec alii Banniti; quia tumultuoſi, in-
quieti, & facinoroſi cæteros habitatores profligant,
& ſatius exiſtimantes, quod ſint protecti ſanctæ
inquiſitionis Scuto, ne puniantur à Magiſtratibus
locorum; nihilominus quia in dicta Pragmatica,
aliaquè præcepta, concordata reſpectu Proce-
rum, nondum delinquentium, praxis contrarium
docet, ut ab illo tempore liquet, & nunc in vi-
ridi obſervatur juxta exempla proximè adducta,
& alia quæ hic non adjiciuntur; ideò dici vide-
tur, antequam dicti Proceres ſint notati de
aliquo crimine turbationis, ſicut contingit in
Bannitis, nullomodo ſint prohibendi à functio-
ne miniſterii ſancti Officii, cum aliquo modo
poſſet dici offendi libertatem illius contra tot
Bullas Pontificum, & illam *ſi de protegendis* Pii V.
in cujus explicatione plura DD. cumulant viden-
da, eſſet enim talis prohibitio impeditiva electionis
ab Inquiſitoribus faciendæ aptiorum miniſtrorum,
& Familiarium, quales præſumuntur futuri, qui

nobiliores in Republica extiterunt juxta quæ notávi *sub cap. penult. & fin. de præsumpt.*

78 Admittere tamen non veremur, quod si Proceres dicti, aut aliqui eorum sint ante prætensionem cum aliqua nota in moribus proois ad turbationem pacis, nullomodo sint admitendi in familiares Sancti Officii, quod punctualiter observant inquisitores in quolibet territorio; siquidem ante solent perquirere, & saltim inter ministros à Secretis Sancti Officii, de qualitatibus, & moribus prætensoris, præter alia, quæ ex instrumentis, & Prothocolis secreti adnotantur circa familiam, & ex sola morum nota, desinunt prætensorem ad gratiam admittere, ut ego Vallisoleti per novem annos expertus fui, & apud cætera tribunia per-

79 quiri, sicut in hoc consilio supremo video. † Præter quam quod si aliquis admittatur ad gratiam, & ex informationibus puritatis appareat esse inquietus, aut crimine aliquo inquietudiois notata, nec bonis moribus imbutus, non admittitur ad honores fori, & privilegium Sancti Officii: nam ei non datur titulus, quo adjudicetur gremio, sed tantùm testimonium de sua puritate, hoc est *de estar aprobadas sus informaçiones*, quæ praxis est etiam cauta in instructionibus interogatorii, & in epistolis S. Officii, quæ vocantur *cartas acordadas* pro integro, ac saniori gubernio ad quodque Trib. missis.

80 Tota ergo difficultas posset esse, numquid, si dicti Proceres essent inquicti, pacis turbatores, Banditi, aut qui Banditos protegerent, illosvè foverent, ac adjuvarent quo minus à Magistratibus valerent puniri, sint ipso jure exuti à privilegio fori Sanctæ Inquisitionis; ita ut licèt se præsentarent in carceribus Sancti Officii, non sint ab Inquisitoribus protegendi, sed potius illico remittendi ad Magistratus sæculares; & in hoc casu videtur practicanda Pragmatica adducta anni 1568. cum cæteris Regus decretis, cum nunc jam polleat ratio prohibitionis, dictique Ministri, si certo scirent tutandos esse jurisdictione Inquisitorum, fierent au-

81 daciores, & insolentiores. † Deinde quia juxta concordiam inter Regiam Jurisdictionem, & Sancti Officii pro Familiaribus Sanctæ Inquisitionis cautam *dicta l. 10. tit. 1. lib. 4. recopil.* cavetur *in 2. illius c.* quod providendi in Familiares, debent esse homines probi, ac quieti, & pacifici, sicut congruit, ne in populis detur disturbium in verbis sequentibus *los que ubieren deser proveidos familiares sean hombres Llanos, y pacificos, y quales conviene para Ministros de Offiçio tan Sancto, y paranoder*

82 *en los Pueblos disturbio.* † Et *ibi in cap.* 5. ubi cautum est, de quibus namque delictis à familiaribus patratis, nequeunt Inquisitores cognoscere; imò debent Familiates in carcere præventos dimittere, & ejicere e dicto carcere, veluti de crimine læsæ Majestatis, nefandi contra naturam, sublevationis, seu commotionis provinciæ, aut populi, falsificationis literarum Regiarum, rebellationis, sivè inobedientiæ ad Regis mandata, seu casus proditorii mulieris vi oppressæ, aut raptus illius, prædonis publici, domus effractoris, Ecclesiæ seu monasterii, domus combustionis, aut campi cum fraude, in aliisvè delictis horum majoribus, & resistentiæ contra justitias sæculares per verbe sequentia ibi: *que los dichos Inquisidores no tengan Jurisdicion sobre los dichos familiares para conoçer de los delitos que juso se hara mençion, sino que el conoçimiento, y determinaçion de ellos, que de los Jueçes, como, en las causas criminales de los otros legos, es a sauer* (en el) *crimen læsa Majestatis humanæ, y en el crimen nefando contra natura, y en el crimen de levantamiento, O conmoçio nde provinçia, o pueblo, y en quebrantamiento de cartas, o seguros de su Mag. o sivestros, y revelion, e inobediençia a los mandamientos Reales, o en caso de aleve, forzamiento de muger, o robo de ella, y de robador publico, y de quebrantamiento* de casa, o Monasterio, y quema de casa, v de campo con dolo, y en otros delictos majores, que estos; iten en le sistançia, o desacado, calificato contra nuestras Justiçias Reales) *porque en el conoçimiento de estos casos, los dichos Inquisidores, nosè han de entremeter, ni tener Jurisdiçion sobre los dichos Familiares, sino que la Jurisdiçion de los dichos arriba exceptuados, que de en los dichos Jueçes seglares.*

Et quia omnes prædictos casus, & alios expli- 83
cant cum suis ampliationibus, & limitationibus omnino videndi D. Alphonsus de Narbona *in dicta l. 20. per 22.* glossas, resumtivè Simanchas *de Cathol. instit. tit. 41. n. 19.* Volano *in curia Philippica III. p. 4. 1. n. 15.* Villadiego *in politica c. 5. §. 1. n. 147.* Marius Giurba *cons. 96. in princip. & per totum* Zevallos *de cognit. per viam viol. 1. p. glossa. 15. n. 17. & 18. & q. 23. n. 9. & 10.* Carleval. *de judic. p. 1, disp. 11. de judic. à n. 58. &* 511. qui & exprimunt alios casus, nempè quando familiares delinquunt in Officiis Regiæ administrationis, ac numeris publici, etiam omittendo ut contra Narbonam latè defendit Carleval. *ibi à n.* 516. vel si familiares violent Pragmaticas Regias deferendo aliquid contra scriptam normam, si ludant ludis prohibitis per leges Regias, si introducant in Regnum, aut extrahant merces prohibitas, aurum, vel argen-
tum, vel monetam. † Quoniam omnia statuta, Prag- 84
maticas, & banna ædita pro bono reginine publico, tenentur exempti observare: sic Carlev. *suprà n.* 522. legendus Narbona *in d. l. 20. glossa 22. ex n.*
& alii. † ideò jam ab dubium adductum dicendum 85
existimamus, tam juxta dictam concordiam Castellæ, quàm Valentiæ, prædictos familiares foro inquisitionis privari, si sint pacis publicæ turbatores; non sic quando semel, aut iterum cum aliquo privato, aut aliquibus rixati sint; quia isti actus, non sunt de illis, qui connumerantur in adductis Pragmaticis, ut ex eorum tenore liquet.

Quod si negetur hæc distinctio, tunc revera pro 86
foro inquisitionis, quo debent gaudere etiam in gravioribus delictis urgent sequentia; quia etsi Familiares delinquentes in usu armorum videantur, ut turbatores, exui à fruitione talis privilegii fori per dicta *suprà in q. 58. præced.* Nihilominus video Doctores etiam defensores Regiæ Jurisdictionis contra Familiares S. Officii docere, ut tales Familiares armis male utentes, & qui ob id gravissimè sint puniendi, non per judices ipsos Regios, sed per Inquisitores
tantùm. † ex eo quia de abusu privilegii, tantùm co- 87
gnoscit judex privilegium concedens, qui melius quam alius scit, quo usq; sua privilegiãdi facultas se extẽdat, & ob quã causam privilegia largiatur. Potest enim Inquisitor punire officiales, & ministros suos delinquẽtes, ut notoriũ est, ac docent Sesse *de inhib. Just. Aragon. c. 30. n. 211.* Castillo de Bobad. *in sua politica lib. 2. c. 17. n. 127.* quatenus ipse, & Campegius *in additionib. ad Zanchien. de hæreticis c. 32. vers. cessat præterea* in fine Dicius *in 1. tom. crim. lib. 5. c. 22. n. 36.* dicunt, ut possint Inquisitores amovere familiares, & officiales delinquentes in officio, alios in locum eorum subrogando.

Et magis in terminis Georgius Accavius *de pri-* 88
vileg. lib 3. c. 17. n. 13. & cum eo Cæsar Carena *de Inquisitor. 1. p. dict. tit. 14. §. 4 à num. 14.* id dicunt ita procedere, quia familiares hoc ipso quod licentiam *armorum*, & litteras familiaritatis obtinue-

obtinuerunt ab Inquisitore ei quoad ipsis concessa
subsunt, & hoc maxime procedere in dicto armo-
rum casu, in quo agitur de interpretatione Bulla-
rum, & Apostolicarum constitutionum, quibus
usus armorum licitus est familiaribus ad capiendos
hœraticos, & ad personam Inquisitoris, & suam
defendendam, nisi illis utendo, aliis sint scandalo,
ut dixit D. Gerorg. Aecacius *dicta cap. 17. n. 38.* qui
allegat jura plura; sed Familares delinquendo in
usu armorum dicuntur pacis publicæ effractores,
cæteris concivibus scandalum generantes; item &
delinquere sub prætextu licentiæ, ut ministri In-
quisitorum reduplicativè; ergo debent ab ipsis pu-
niri, & non ab aliis judicibus: idem Carana *suprà
n. 16. in fine*, ubi testatur inquisitiona Cremo-
næ, ubi per 12. annos fuit versatus, plures fami-
liares fuisse punitos, & privatos titulo familiari-
tatis per Inquisitores ex abusu armorum, nec mi-
nus semper vidi punitos delinquentes in alio de-
lictorum genere in Vallisoletana Inquisitiona per
plures etiam annos, quam punirentur in Regia
Cancellaria alii graviores delinquentes, non fa-
miliares Sancti Officii.

89 Ex quibus convincitur quod cum privilegia fa-
miliaribus concessa pro assistendo negotiis Sancti
Officii, & pro defendendis Inquisitoribus, prove-
niant ab indultis Pontificum, ut longè notavi in
allegatione fiscali, quam posui in fine *tit. de judi-
ciis, & foro comp.* si ipsi delinquant, veniant, ab
Inquisitoribus puniendi, & quod licet aliis fruan-
tur privilegiis, & indultis à Regibus nostris, id
procedat adjuvando Pontificiam illam concessio-
nem, & exemptionem pro ministris, & familiari-
bus Sancti Officii, quam Principes semel conces-
sam non revocant; & licet in dicta Pragmatica
Valentiæ, & in dicta etiam nostræ Castellæ, vi-
deantur exempli casus jam adducti, sed hoc in-
quam, etsi pro bono regimine non fuit mandatum
à solo Rege, sed cum consensu Domini Inquisi-
toris Generalis concordatum gerentis in tota In-
quisitione Hispanica Pontificis vices. † Unde vi-
90 detur regulam esse Bullis Pontificiis, & à jure ca-
nonico stabilitam, ut Familiares, officiales San-
cti Officii, qui verè tales sunt ac constat, habeant
pro se regulam generalem exemptionis fori contra
Judices Regios, & quod judices Regii non habeant
de illis cognoscere, nisi tantùm in criminibus ex-
ceptis à regula jam suprà adductis; indeque
procedere, ut quoties regulæ exceptio non sit
clara, debeat pro regula stari.

91 Et sic fiat, quod Proceres, Barones, comites,
& tituli queant familiares creari in dicto Valen-
tiæ Regno, dum Banditi non fuerint, nec defen-
sores, aut fautores Banditorum, item nec turba-
tores pacis publicæ, cum, ut diximus nulla sit
ratio fortis sufficiens, quæ privet illos à tanto one-
ra in fraudem Sancti Officii inquisitionis, etsi de-
linquentes, ut talas, illo privilegin fori jam adep-
to priventur, ut indigni, & effractores pacis pu-
blicæ contra dictam concordiam valentinam. So-
lùm posset dubium esse an hæc cognitio spectet
ad judices Regios, & existimamus ex proximè
adductis pertinere ad Inquisitores ipsos, ut sic
valeant, deinda judices Regii in prædictos Pro-
ceres, Barones, atque titulos, & Dominos Va-
sallorum procedere.

Ad ultimam quæstionis partem, an si familia-
92 ris alium disidans, occidat, vel si ipse disidatus
sit, disidantem occiderit, debeat amittere privi-
legium fori inquisitionis tamquam qui prodito-
rie occidit, secure, aut ex assasinatu? Et quia
dum hæc scribo remissus fuit per duos consilia-
rios supremi consilii Castellæ, & alios duos con-
silii nostri Sanctæ Inquisitionis casus quidam
de quodam Familiari civitatis Lucenæ, qui disi-
datus disidantem facie ad faciem occidit cum suo
ensa occisum etiam cum proprio suo rixantem,
ad Regem nostrum in suo magno consilio, vulgò
la junta grande de competençias, ut ab illa decide-
retur, & audierim dissensum conferentium con-
siliariorum pro parte Regiæ jurisdictionis fuisse;
quia talis, qui disidavit, aut, qui disidatus fuit nul-
lo gaudere debent exemptionis privilegio † Tum 93
nam per Trid. concilio *in cap. 19. sess. 25. de re-
format.* disidantes sic prohibitæ sunt simillimæ
torneamentis, quæ etiam prohibita sunt de jura
nostro canonico. † Et quia taliter in Regno Fran- 94
ciæ sunt prohibitæ; quia disidantes, & disidati;
item, & eorum filii sunt infames, & habiti, ut
traditores. † Item quia per *leg. 10. tit. 8. lib. 8.* 95
recopil. cavetur ut qui se disidarunt, & epistolam
disidationis miserunt, etiam eorum Patrini, val
quicumque alii, qui de hujusmodi disidatione tra-
ctarunt, upem illis, vel favoram impertientes,
alevosiæ pœna plectuntur.

Et quidquid per proximè dicta, & alia DD. 96
nonnulli velint tentare, dicendum ast ut licèt
disidantes, & disidati, ac cæteri nominati, tam
legibus canonicis, & Tridentino, quàm dicta
lege Regia Recopil, & Regio mandato, apud
Francos nullo modo sint annumerandi inter pro-
ditores, & alevosos delinquentes ad effectum, ut
comprehensi dicantur Familiares S. Officii in
amissione privilegii fori Inquisitionis, sicut in
illis delictis eo foro non proteguntur; quia etsi
tot pœnæ canonicæ, & Regiæ stabilitæ sint, qua-
les contra proditorios, & alevosos familiares, qui
dicto foro gaudere non valent, at quoad hunc
effectum nullomodo comprehensi dicantur in
amissione exemptionis dicti privilegii fori In-
quisiturum, sicut illi qui comprehenduntur in
declarationa *dicta l. 20. tit. 1. lib 4. recopil.* qui di-
fidationis crimen non est proditorium crimen,
nec alevosiæ culpa; non enim incaute, dolosè, &
cum assecuratione aliquid fit, sed tantùm homi-
cidium, quod contingit, provenit à pactione præ-
via inter rixantes interveniente. † Et sic fieri, ut 97
si familiaris disidaverit, etiam si ibi adversarium
occiderit, non ideò sic alevosus, sivè homicida
proditorius censeatur, ut judicibus sæcularibus re-
mitti debeat, sed potius de tali crimine ab Inqui-
sitoribus cognoscendum, cum revera ex disi-
dationa, non efficiatur aliquis alevosus, homi-
cidia; non enim in dictis disidationibus ad-
sunt insidiæ, seu alevosi; sic ut homicidium ibi
factum dicatur mors secura Juxta quod exposcit
l. 10. tit. 26. lib. 8. recepil. in terminis Castillus
de Bobodilla *in Politica cap. 14. numero* 40. &
41. *aliàs* 39. † Ubi postquam dixit occiden- 98
tem alterum in disidatione assignata gaudera
Ecclesiæ immunitate, ad quam confugit, si id
accidisset in Palestra, seu rixa facia ad faciem,
armis æqualibus in verbis ibi *quando sucçede
en riña, ope lea rostro, a rostro, y sin venta
jas savida, y conoçidamente*, Narbona *ad dict.
l. 20. titulo 1. lib. 4. recopil. glossa. 12. n. 11. & 13.*

Nec huic sententiæ obstat Trid. quia non dici-
tur crimen illud esse proditionis, aut mortis securæ

fed quod difidantes fint excommunicati, quibus Ecclesiastica denegatur sepultura morientibus in ipso actu, præter alias bonorum, & infamiæ pœnas, sed non prohibet quem illorum, qui vivus remansit, si fugit ad Ecclesiam, ut gaudeat immuni-
100 tate illius. † Et minus obstat *dicta lex Regia* 10. *tit*. 8. *lib*. 8. *recopil.* quia hæc tantum disponit ut, qui difidat plectatur eisdem pœnis, quibus proditorie, ac secure occidentes plectuntur, sed non inde sequi, quod Difidantes sint proditorii, quia difidantes se juxta duelli leges, de quibus latissimè dico *infrà lib.* 5. *sub. tit de torneamentis*, & *de Clericis*
101 *pugnantibus in duello.* † non dicuntur, nec sunt alevosi; eo, quod rixa paratur cum assignatione campi, oppugnando cum trompheis, Patrinis, & judicibus cum partione solis, & concordando in armis, quibus pugna esset injenda juxta quod olim in difidationibus, & campis assignatis fiebat, sicut præter Alciatum *in tract. de singul. certam cap.* 16. Conrard. *in templo judicum lib.* 3. *cap.* 1. *de imperator.* §. 3. verb. *duellum prohibere*, advertunt Joannes de Lignano *in tract. de duello* §. 1. & 2. & §. *circa quartum* Putrus *eodem tract.* Menchaca *lib. controvers. illustr. cap.* 49. *à n.* 11. post tradita in proposito post Angel. *de maleficiis* in parte *Sempronium col.* 3. vers. *sexto quaero* Hypolitus *singul.* 181. verbo *mandans fieri consil.* 27. *n.* 3. *vol.* 1 *glossa in cap.* Memo-
102 machiam per textum *ibi* 2. *q.* 4. † idem Castillo *dicto n.*41. Ubi explicando *dict. l.* 10 *Regni*, solum ait, ut difidans puniatur pœnis quibus alevosi, & proditorii, sed non quod sit alevosus: nam juxta juris regulas aliud est esse quem alevosum, aliud verò pœnis alevosiæ puniri juxta glossam verb. *mangones in l. mercis* 207 *ff. de verb. signif.* Narbona *in dicta l.*20. *glossa.* 12. *n.* 12. dicens multum hæc duo differre, juxta quæ late tradunt Baltol. *in l. si maritus* 15. §. 1. *per totum ff. ad leg. jul. de adulter. in l. si is qui pro emptore* 15. *n.* 34 *ff de usucapion* & in terminis sic judicatum fuisse à nostris consiliariis nostri Castellæ supremi Regii consilii anno Domini. 1578. in causa quæ delata fuit per viam violentiæ super morte D. Didaci Ramirez equitis nobilis originarii hujus villæ Matriti, quem in difidatione occidit D. Beltran de Guebara ejus affinis juxta Rivum *de Balnegral*, qui fuit restitutus ad Monasterium D. Francisci, à quo extractus fuerat per quendam Ministrum vulgò *Alcalde de Corte*, qui ut sequitur etiam idem Narbona *dicto n.* 10. *in fine*, addit ob hanc causam delinquentes hujusmodi, qui se difidaverunt Patrinos, vel mediatores ab Ecclesiis invitos extrahendos nullatenus esse, nec ob id privilegium Ecclesiasticæ immunitatis cessare.

103 Et confirmatur exe duobus, sequentibus fundamentis Primum nam etsi ex *l.* 5. *tit.* 22. *lib.* 8. *recopil.* caveatur ut eximens captum à carceribus, vel manibus satellitum, eadem pœna plectatur, ac incarceratus ipse afficeretur, si adhuc in vinculis re-
104 manssiset. † id tamen debeat intelligi cum modificatione, nempè ut si captum propter alevosinæ crimen à carceribus aliquis exemerit; non idem alevosus censeatur; quia *in dicta l.* 5. solum agitur de puniendo extrahentem è carcere eadem pœna, ac puniretur alevosus, qui esset extractus, non quidem ut extrahens, inde esset alevosus: sic expendunt idem Narbona *dicta glossa.* 12. *n.* 14. Azeved. *in di-*
105 *cta l.* 5. *tit.* 10. *n.* 11. † Secundum, nam licet jure dispositum sit, ut qui opem, & consilium præbet facienti furtum, actione furti teneatur, ut dicunt Cumanus & Alex. *in l.* 3. §. *si rem ff. de acquirenda possess.* quos sequitur Didacus Perez. *in l.* 29. *tit.* 19 *lib.* 8. *ordinam.* glossa unica post medium; sed non inde dici illum esse verum furem, ac verum furtum commisisse, ut ipsi docent, & Narbona *sub dicta glossa.* 12. *dict. n.* 12 & alii communiter.

Unde patet facilius ad nostrum casum respon- 106
dendum fore in quo Familiares Sancti Officii Lucenæ N. qui occidit N. difidantem, est juvandus privilegio fori Sancti Officii, cum ipse fuerit difidatus, & difidans, qui occisus fuit. In quo casu nemini dubium potest esse, ut quamtumvis Trid. *in dicto cap* 19. *sess* 25 *de reformat.* auferat duellorum usum, puniendo pugnantes, ac permittentes tot acerbissimis pœnis, non obstante quocumque privilegio seu prava consuetudine, etiam immemorabili; sicut æqua lance metiri videantur difidatum, ac difidantem, & hoc etiam juxta Bullam Pii V. incip. *ea, quæ à prædecessoribus* sub data idibus Novemb. 1560. quæ approbat alias constitutiones Julii II. Leonis. X. & clem. VII. & aliam Gregorii XIII. incipit *ad tollendum* sub data 24. Decemb. 1582, & alteram Clem. VIII. in sua const. incipit. *illius vices*, sub data 2. Septemb. 1592. ubi confirmat, declarat, & extendit supradictas, & Trid. *in*
dicto cap. 19. † Et juxta alium decretum Pissimi 107
Ludovici. XIII. Francorum Regis, qui abolitis, & cassatis quibuscumque prædecessorum constitutionibus, & irritatis omnibus consuetudinibus bellandi singulari certamine, addidit præterea pœnam contumacibus, & inobedientibus, confiscationis bonorum, Dignitatis, nobilitatis quoad hoc ut gens sibi subdita, facilis ad pugnam eximeretur, hac turpi, & inhumana laviena, quas refert; & earum dispositiones Barbosa *in dicto cap.* 19. *n.* 2. 3. 4. 5. ubi *n.* 1. refert præter summistas 45. DD. agétes
de duello, & difidatione. † Adhuc ex lege naturæ 108
adjuvátes aggressú ex vi desésivæ legis, difidatus nó est in culpa, etsi in aliquo multò minori, cum provocatus pugnet ut contingit in nostro Familiari.

Et ita post hæc scripta suo decreto D. Rex noster 109
Philip. IV. responsum præbens consultationi eidem factæ & porrectæ die 4. novéb. 1660. per nostrum consilium & visa consultatione consilii supremi Castellæ, sequentibus verbis, terminavit in favorem inquisitionis ibi *etendidas las circunstancias de este o dicho resuelto que el proceso se remita a la inquisicion a quen toca el conocimiento de la causa* quo misso per suam majestatem atque lecto in nostro consilio præceptum fuit; ut scriberetur epistola ad inquisitionem Toletanam in qua se præsentavit D. Gomez. Muño de angulio occisor familiaris S. Officii de civitatis Lucenæ numero, ubi diffidatus Dominum Marinum de Guzman diffidantem incolam illius civitatis & sic jam vides quam justè prædictus familiaris se præsetavit petens defédi ab inquisitoribus.

QUÆSTIO LX.

An si tributorum & collectarum leges Regi ferantur super farina, tritico, ordeo &c. in pecunia numerata pro singulis fanecis, vel quod de centum fanecis Regi solvantur quinque, quæ vocatur dimidia decimatio, possint esse justè in nostris Regnis exigi, etsi in aliis Regnis solvantur? Et an si justè fuissent respectu laicorum ratione causæ publicæ, possent, & constringere Ecclesiasticos sine assensu Pontificio.

SUMMA.

SUMMARIUM

1 *Farinæ tritici collecta imponenda diu in conferentiam sapientissimorum proposita, & nondum resoluta,* & à n.8.9.10. & 11.
2 *Tributorum Justificatio* remissivè.
3 *Farinæ, & tritici collecta practicatur in diversis Regnis, ac provinciis, & de ratione* à n.4. & 7. & n.14. *de fundamentis* à num.36. 54. & 55.
5 *Tributa dicuntur Justificata, si juxta proportionem facultatis imponantur, & in rebus, quæ ad negotiationem spectant* num.6. & à num.20. 22.
7 *Archiepiscopus Tapia quid consuluit Regi Philippi.IV. Aragoniæ existenti anno.* 1646. à numero 16.
8 *Tributum imponi super molendinis fuit in conferentiam deductum anno* 1650. *& de ratione Justificant illius, aliis tributis sublatis* n.9.
10 *Millionum contributio incommoda respræsentata fuit anno* 1618. *in quodam memoriali Regi Philipo III. porrecto.*
11 *Farinæ contributio iterum anno.* 1660. *in conferentiam, à multis approbata; sed suspensa ex voto alterius, ut* n. 12.
12 *Tributum dimidiæ decimationis super granis præstandæ ab agricolis fuit in conferentiam deductum anno* 1655. *& de Inquisitione* à num. 13.
13 *Farina, seu tritici, aut decimationis contributio consideratur sufficiens, ut cessent cæteræ sissarum quodam computo, &* n.14
14 *Tributum farinæ, & tritici videtur ut generaliter respiciat omnes, & magis suave, ac liberum à fraudibus, & in diversis Regnis practicari, &* n.15.
16 *Farinæ tritici, molendinorum, ac dimidiæ decimationis tributum improbatur ex numeris sequentibus, &* n.35. & n.39.
17 *D.R.M.Fr. Martinez confessarius nostri Philip. IV. Regis, impugnat contributiones imponi super farina molendinis, & tritico, item de dimidia decimatione, multis fundamentis, & experientiis ex* n.18. *& testificatur de illis* n.19.
18 *Pauperiores gravabuntur nimis in contributione farinæ, tritici; item Agricolæ ipsi.*
20 *Tributorum justificatio ex Cajetano, & aliis Doctoribus refertur ex* n.21. & 22.
22 *Sissarum, & millionum impositio ab anno.*1592. *in his Regnis justificata refertur.*
23 *Panis valor debet esse pretii moderati, ne tumultus excitentur à popularibus.*
25 *Horrea publica sunt in oppidis, & civitatibus, ut provideatur Charestiæ panis, & ab antiquo etiam inventa,* n.26.27.& 31. *& de cura in nostra Hispania* n.20. *& quare* n.30.
27 *Frumentum est nervus totius Reipublicæ, quo nihil est ad vitam conservandam convenientius; quod si deficiat parat tumultus.*
28 *Tritici venditio est necessaria.*
29 *Annona præ vitio semper attenditur.*
30 *Tritici species apta est correptioni, in cujus custodia debet esse magna cura.*
31 *Horreorum diversa genera ad diversas species antiquitas invenit.*
32 *Tritici custodia commendata nimis ab antiquitate ad diversos effectus, &* n.33.
33 *Frumentaria largitio quantum creverit antiquo refertur.*
34 *Collecta imponenda super farina dicitur impracticabilis.*
35 *Fames in nulla alia specie urgere potest quàm in charestia panis.*
37 *Farinæ tributum sæpius impugnatum in curiis, refertur ab anno* 1587. *&* 1509. *nec ad illud deventum nostra Hispania à Mauris devastata, ut* n.44. & 45.
38 *Petrus Gregorius adductus pro tributo farinæ expenditur aliis.*
39 *Decimotionis dimidiæ imponenda collecta super granis agriculturæ improbatur* n.40, & 41.
40 *Agricolis, & coloni si collectarentur in granis cito egerent, fierentque desertores agriculturæ, ut* n.43.48 & 50.
41 *S.Joan. Chrisosthomi pulchra verba pro Agricolis.*
42 Cap.47. Genes. vers. 24. *& explicatur* n.57. 58. & 59.
43 *Sissarum, & millionum tributa tollerabiliora sunt quam super farina, & granis.*
45 *Agricolæ hodie in majori egestate sunt, quam erant anno* 1619 *quando super farina negatum fuit imponi tributum &* n. 56.
46 *Tributa plura ab anno.*1619. *huc usque inventa sunt, quæ deploratam Rempublicam reddunt, ut* n.47.
48 *Agriculturæ jam fiunt magna expensa.*
49 *Agricultura omnium artium convenientior cæteris, est in Republica, ad quam invitarunt antiqui, ut* n. 51.
50 *Agriculturæ desertio excitatur per contributionem in granis* & n.52. & 53.
52 *Agricolæ in, nostra Castella privilegiis indulti sunt, ut invitentur ad colendam terram.*
54 *Collecta in farina, tritico, aut molendinis, etsi licerent, impracticabilis considerantur in Regnis Castellæ, quamvis practicentur Aragoniæ, & alibi in minima quantitate, &* n. 55.
55 *Tributum farinæ in aliis Regnis sustinetur; quia impositum cum magno semper metu, in Castella non, & de differentia politica naturali.*
57 *Decimæ debentur Ministris Ecclesiæ omni jure.*
60 *Farinæ, sivè tritici, aut dimidiæ decimationis contributio, adhuc si liceret Rege imponi inter suos Vasallos, non in Eccles. sine assensu Pontificio* n. 61. 62. 63. *& his seclusis, inutilis fore, ut* n. 64.

MUltis ab hinc annis sæpius à conclavistis Regiis in hac curia Matritensi fuit conferentiatum super harum gabellarum justificatione, eo inquam prætextu, quod cætera gravissima, & incomportabilia tributa, quæ nunc usitantur, causa multiplicis belli hucusque imposita in curriculo nostro magni Regis Philippi.IV. ex integro tollerentur; quia per solam collectationem, de qua in præsenti dubio, putabatur sufficienter posse sublevari omnes iogentes necessitates, & oppressiones Regis, & Regni, & dum viri doctissimi, experti, versati admodum, ac practici, summi, magis, ac magis in dies colloquuti sunt, non est visa dies, in qua decernoretur super hujusmodi gabellatione intrinsece eam non faciant injustam, extrinsecè tamen eam, ut nimis depravatam, ac turbulentam inspiciunt, ac ruminantur, in tantum, quod dum hæc scribo fuerint factæ, ac in præsés fiant plures conferentiæ à peritissimis consiliariis pro politico gubernio, etiã in foro poli & fori dissertatoribus, tũ Theologis sapiẽtissimis, tũ juristis, & canonistis consumma- 1

tissimis pro bono publico, & conscientia Regis destinatis, & sic quæ ad manus venere propositiones, & conclusiones hinc inde ventilatæ pro licita, aut injusta contributione collectæ à me transcriptæ laconicè, & resumptivè gradum faciam ad ultimum difficultatis punctum, super quo loquemur quia est nostri instituti infrà in verf. *ad secundam*; & quia multum illius resolutio dependet à digestione primæ difficultatis; ideò leges quæ subsequuntur.

4 Ad primam difficultatis partem, præmissis causis de quibus solent differere Doctores pro justificando quolibet tributo gabellis sivè collectis quas solent congregare ad longum disputantes de materia tributorum, de qua infrà *in cap. omnis anima*. 2. & aliis de censibus, ubi propriè residet illa; & aliquid sub hoc textu in nonnullis præcedentibus quæstionibus attigerim; ideò nunc deliberatè curram per fundamenta, quæ honestant, & per alia, quæ inhonestant, ut sic in singulis propositionibus ventilatis, vera apprehendatur in usu practico resolutio, precor Deum, quod illuminet sensum, mentem, & intellectum meum, ut sine nebula tanta, & tam gravis difficultas retorquens ingenia, & lucubrationes tot prudentissimorum virorum mihi parvulo in omnibus aliqua veritatis scintilla applicetur.

3 Igitur pro justificatione omnimoda solent repræsentari similes gabell..riones cæterorum Regnorum, ut sunt in Regno Aragoniæ, & Valentiæ, & in Republica Genevensi; item etiam in Regno Siciliæ, & in civiate Romana, ut audivi à concivibus dictorum Regnorum, provinciarum, ac civi-

4 tatum. † Item quia triticum, & Bladum, quibus Significantur omnes granorum segetes, sunt proportionata materia ad dictas contributiones, sicut alia, quæcumque mercimonialia rerum comestibilium, ut carnium, aceti, Olei, vini, &c. quæ sunt destinata ad victum, & communem Reipublicæ sustentationem, in quibus, ut jam sæpius hic diximus tributa, & collecta pro communi, & publica Regum necessitate, licitè imponuntur, sic post antiquos in sissis, & millionibus, qui ab anno 1592 inceperunt, (ut memini *suprà sub. q.* 39.) docent Fr. Joan. de la Cruz *in summa p.*7. *præcepto de restit. art* 3. *dubiu.*1. Trulenque. *lib.*7. *in præcepta Decalogi cap.* 11. *dubio.*6. *n.*44. de Castillo *de Just. & jure lib.*2. *tr.* 29. *disp.*1. *dubio.*2. Fr. Eman. Rodriguez *in summa* 2. *tom. cap.*73. *conclus.* 1. Bartholomeus de Sancto Fausto *in speculo confessor. de restit. disp.*33. *q.*22. Jacob. de Grassis *decis. aur. lib.*2. *cap.*24. *de gabell. n.*8. Suarez Legendus *lib.*5. *de legib. cap* 26. *à n.*3. Gutierrez *de Gabellis q.*3. *n* 44. Diana *tom.* 1. *tract.* 11. & Bulla cruciata *res.*38. Cardinalis Lugo de justitia tom. 2. de justa distributione in imponendis gabellis *disp.*36. *sect.*2. *n.*24. Salon *de just. & jure tom.*2. *de vectigal. art.*3. *controvers.*6. M. Fr. Marcos Serra *in* 2. 2. *q.*62. *art.*3. Sylvester verbo *gabella*, Navar. *in manuali c.*17. *n.*202. Lessio *de justitia & jur. lib.*2. *cap.*65. *dubio.*7. Aragon. *de just. & jure q.*62. *art.*3. verf. *res exempta*, Molina *tom.*3. *de just. & jure disp.* 668. Vasquez *opusculo de rest. cap.*6. *de gabellis. dubio.*2. *n.*29. 30. & 31. Reginald. *in suma tom.* 1. *lib.* 10. *cap.*25. *sect.*1. *n.*366. Valentia *tom.*3. *disp.*5. *q.*6. *puncto.*5. Luis de Torres *de just. & jure disp.*46. *de gabellis dubio.*3. *num.*4. Thomas Sanchez *in con-*

5 *sil. moral. tom.* 1. *lib.*2. *cap.*4. *dubio.* 44. † Qui & alii Dicentes, ut justificata sint tributa quotiescunque imponuntur, si juxta proportionem fa-

6 cultatis imponantur. † Etsi in his rebus constituantur, quæ ad negotiationem, emptionem, & venditionem pertinent, non autem in his, quæ quis ad usum, & necessitatem suam acquirit, S. Antoninos *p.*2. *summa tit.* 1. *cap.* 15. *de rapina* § 9. *de pedagiis*, quatenus dicit de pedagiis, quæ exiguntur super Blado, vel vino, vel aliis hujusmodi, quæ quis defert, vel deferri facit & magis ad propositum, & in tritico videtur fateri Azor. *lib.*5. *moral. cap.*21. † qui postquam dicit, non esse condem- 7
nandum morem, quo gabellæ imponuntur carnibus, piscibus, vino &c. addit etiam *frumentum* & D. Archiepiscop. Hispalens. Petr. de Tapia *lib.*4. *de legibus q.*11. *art.*8. qui licet pro hac sententia consultus, atque vocatus, quando erat Episcopus Saguntin. ad Cæsar Augustan, anno præterito 1646. ubi tunc Rex noster Philippus IV. degebat propter bella contra Francos, & Catalonos, ubi in conferentiis Doctissimorum, & in quibus primo fuit disputatum circa justificandum, necne tributum, scilicet de imponendo gravamine quatuor dragmatum super singulas fanecas farinæ, qui in favorem hujus impositionis tunc votum protulerit, sicut testatur novissimè D. R. P. M. Joan. Martinez confessarius D. Regis Philippi IV. testis de visu, & conferentiarum novissimè in suo per illustri tractatu, & de tritico, discurf. 5. 6. & 7. inter alios tractatus rerum practibilium, quem abunde Typis mandavit hoc anno 1660. ac ipse Archiepisc. satis demonstrat tunc sensisse, etsi postea aliter sentiat in dicta *q.*11. *art.*8. in verbis sequentibus *hæc sunt, quæ magnopere reddunt arduum hoc tributum (nec si meam sententiam proferre fas esset) illud probarem*, & prosequens addit alia, in quibus contrariam sententiam manifestè tenuit, etsi sub effugere futili distinctione intendat ibi *si enim aliquando in ejus favorem aliquid dixerim, non ad praxim, seu executionem, sed speculationis gratia attenta sola, species ejus abstracta à circumstantiis.*

Et sic de causis justificantibus dictum tributum quatuor Dragmatum super singu'is fanecis farinæ, iterum post dictum annum 1646. fuit revocatum ad conferentiam pub'icam in curiis anni 1650. in quo jam tunc discutiendi, & justificandi causa fuit, quod per propositam impositionem, cessaturæ essent omnes aliæ contributiones, & Sissæ, de qua relevatione in primis non fuit aliquid dictum, & ne horrori fuisset Vasallis tributi nominatio super *farina* alio nuncupato nomine, tale tributum dicendum esse super molendinis vulgò *sobrelas moliendas*, & refert idem D. R. P. M. Fr. Joannez Martinez, etiam testis ocularis, fuisse porrectum memoriale Domino N. Regi, & in curiis repræsentatum Mai 17. dicti ann. 1650. incipit *Señor la obligacion de contribuir*, & finit, *y Remitta al Reyno, que con la noticia y la conferençia se ajustè lo mas conveniente.* 8

Ad cujus justificationem inter alia capitula, 9
hodie non tractari de nova impositione, sed tantùm de subrogando huc usque impositis in aliam, & quod prædictum molendinarum medium fuit conferentiarum in diversis curiis tempore Regis Philippi II. ad auferendam Alcavalam, & ut in ejus locum subrogaretur, & quod illud constantissimè fuit approbatum à Consiliariis Cameræ, visis memorialibus diversis pro hujus tributi justificatione, & in exequendo facilitate & similis gabella super farina, aut tritico amplexa fuit, ut honesta etiam ab impugnantibus curialibus, si ea imposita aliæ antiquiores cessarent,

cessarent, dicendo hanc esse illis anteponendam,
10 ut conventiorem. † Et quod anno præterito 1618. porrectum fuit Regi Philippo III. Ubi perpendebantur damna magna, quæ oriebantur ex millionibus, & è contrá illa commoda allevatio onerum, si hæc impositio tantùm curreret subrogata loco cæterarum, & in tantum convenientius fore existimarint Regii Ministri superiores Regum Philip. II. & Philippi III. intelligentes ex adverso mala, quibus Castellæ Regna opprimuntur procedere ab impositione millionum.

11 His, & aliis justificationis capitulis refertur consultos fuisse Theologos celeberrimos hujus Curiæ temporibus hisce, & quod ab omnibus fuerit approbatum dictum tributum suffragia sua scripto mandantibus, eaque subscribentibus, addentes illi, non solùm esse justum, & licitum; imò in conscientia necessarium; ita ut deberet Rex noster imponere subrogando illud loco antiquarum contributionum millionum, & sissarum.

12 Hæc enim conferentiæ de impositione quatuor Dragmatum super qualibet faneca farinæ, sive molendinarum, admodum fuit conferenta dicto anno præterito 1650. quæ uno ex conferentiæ votis subversa fuit nec hucusque decreta, qui etiam refert ad longum adducens pro utraque parte fundamenta, anno sequenti 1655. conferentiatum acerrimè fuisse super alio medio, ut sequitur; nempe quod quilibet Agricola, & Colonus solveret Regi quandam mediam decimationem, de centum quinque, seu ex qualibet faneca tritici Dragma unum, & ex qualibet faneca ordei, & centeni dimidiom Dragma. Et fundamenta, quibus conantur hujus impositionis auxiliatores justificare dictum tributum, sunt proximè adducta; siquidem Agricolæ & Coloni, qui imposito hoc tributo essent eo gravati, ex alia parte relevarentur à cæteris contributionibus sissarum, quibus plus onerantur.

13 Et ad majorem justificationem pergunt memorialistæ, & consulentes ad computum inter solatium, quod recipiunt contribuentes, sublatis sissis, & millionibus, cùm illo minori gravamine, quod resultat ex substitutione dictæ impositionis farinæ, seu dictæ mediæ decimationis. Hanc transactis hisce contributionibus ad farinam, triticum, ordeum, & centenum, vini contributio, quæ aufertur est quindecim marapetinorum in qualibet *acumbre*, & in qualibet libra carnis marapetinorum octo; & quod qui hodie absumit quotidie unam carnis libram, aliamquè uni *Azumbre*, solvit ex tributo 25. merapetinos, etsi attenditur ad contributionem propositam farinæ, & molendinarum, concesso, quod quælibet persona inter majores, & minores absumet unam panis libram, non solvet etsi multùm gravetur ultra duos marapetinos, quia in qualibet faneca tritici possunt considerari 42. panes duarum librarum; & sic oriri, ut computo facto de pane florido; medio, & infimo cocto, & quod quælibet persona, quæ comedit quotidie duas libras, adhuc erit grevata, si ex alia parte absumet unam libram carnis, & unam *Azumbre* de vino ferè in 20. marapetinis, & superest contributio aceti, & olei, quæ non est parum considerabilis. Et ad verificandam dictam ratiocinationem dividunt consulentes in octo classes personas, quæ possunt contribuere, *primam* Ducum, Magnatum, titulorum, equitum, atque ministrorum, *secundam* religionem, *tertiam* particularium personarum, quæ sunt divites in bonis, aut in mercantiis, *quartam* Agricolarum, qui habent famulos ad greges agriculturam, & armenta, *quintam* Officialium ministralium Reipublicæ, *sextam* mercenariorum, *septimam* puerorum, & mulierum, *Octavam* pauperum mendicantium; & quod in illis nihil supponit dicta impositio, concludentes ex hac geometrica computatione inveniri, & clare probari, megnates, titulos, Religiones, Agricolas, & divites famulos habentes, esse majores collectatores, quam pauperes, etiam in farina, & tritico, quam Officiales, ministrales, & pauperes mulieres, & pueri; & sic dictam impositionem non plus gravare, pauperes; & quod licet in materiis gubernii nequit poni regula certa, sed evinci, ut certius dictis contributionibus panis, æquabili omnimodo gravari divites, ac pauperes, quam in contributione carnis, vini, aceti, & olei; eo quod divites soleant has species commodiori pretio, & in magna quantitate emere vulgo *teniendolo por junto*; pauperes verò emendo minutatim in Tabernis publicis sissis, & tributis magis gravari, & ex aliis etiam considerationibus.

Et confirmatur quia dictum tributum farinæ, 14
aut tritici, respicit generaliter omnes, & cum æquali, & justa proportione, nam omnis farina consumenda, nun potest non pertransire manifestè per molendinos, atque adeò nemo posset subterfugere hanc contributionem secundùm proportionem suæ possibilitatis, & sumptus; tum quia hoc tributum est minus sensibile, minusque onerosum, & subditis magis æquale; quoniam ditiores plus farinæ consumunt, atque adeò plus solvent hujus tributi, quàm pauperes; & quia exactio hujus tributi non indiget tot ministris; & quia est multùm suavior administrandi, & exigendi; imo, & utilior, utpote uberior contributio; item quod hoc medium sit minus subjectum fraudibus, & sumptibus, & molestiis infligendis subditis; & quia ob has, & alias causas est positum hoc tributum in Italia, & in aliis Regnis, & Romæ; præcipuè sicut refert D. Tapia Archiepisc. Hispalens. Videndus *in Theolog. morali tract. de legibus q. 11. art* 8. ubi *num.* 4. addit in nostro Regno impositum esse *Alcavalæ* tributum super tritico; & quod non est repertum majus inconveniens speciale; eo quod sit tributum super tritico. Et addit etiam quod sic in exteris Regnis non est expertum grave damnum ex eo, quod imponatur super farina; imo ut levius videatur ferri à Republica; & sic evenire, ut liberius maneat commercium cum Regnis exteris in aliis speciebus vini, olei &c. quibus abundat Hispania; & quod impeditur per tributa sissarum commercium nationibus.

Quare dicunt authores, atque Theologi hujus 15
tributi multo congruentius esse, & ferè necessarium, attentis statu, & circunstantiis Regni; siquidem, ut protestantur, tale tributum non additur aliis, sed tantùm subrogatur, cæteris sublatis, & cassatis; & sic manere solùm levius multùm in substantia, & in modo exigendi illud; indequè amplectentes, ut censeant optimum medium Regi, & subditis, & bono communi imponere singulis mensuris farinæ duodecim modiorum vulgo *fanega* quatuor argenteos Castellæ solvendos in ipsis molendinis ab asportantibus triticum molendum, ed quod sat esse in singulis molendinis fluviorum essistere unum administratorem, qui exigat, recipiat, & servet contributionem, & de

ea reddat rationem Thesaurariis Regis: sic etiam D. Archiep. Hispalens. *dicto art.* 8. *num.* 1. Ubi dicit hoc tributum non esse intrinsecè ex se malum; quia nullo Jure est prohibitum, & in eo similiter procedere, ac in justificatione cæterorum tributorum, sisarum, & millionum. Et ego addo ex dictis relatis fundamentis, ut videatur facilius, æquius, convenientius, & omnibus subditis minus gravius; quia gravamen, quod singulis accrescitur ex hoc tributo, decrescit in triplum ex cessatione, cessatione, & quitantia cæterorum tributorum, cum cætera omnia comestibilia, & utensilia minori pretio veniant necessariu emenda ab omnibus divitibus, & pauperibus, qui cum in plurimum degant expensis divitum, ut titulorum, equitum, mercatorum, sive agricolarum faciunt, ut onera imposita super pane plus gravet divites, quàm pauperes, hostiarios, mercenarios, aut incolas.

16 Hæc, & alia de hac difficilima in praxi quæstione alii D D. agentes ab illo tempore, & nunc quando etiam tractatum est de alio illo tributo, nempe decimatione quinque fanecarum ex centum, non amplectuntur; imò adducta, & alia fundamenta refutant, & explodunt acerrimè defendentes nunquam in praxi licuisse, nec ad præsens, nec in poste um licere posse, & fundantes hanc sententiam, dicunt ut quamvis in imponendis tributis non requiratur æqualitas mathematica inter solventes; sit tamen servanda moralis secundùm possibilem æquitatem, maximè erga pauperiores subditos, non mendicos, qui tributa non solvunt, cum eleemosynis sustentarentur, sed eos, qui exiguas habent facultates, & labore manuum suarum vivunt, & sustentantur, quibus ferè unicus victus, & sustentatio est panis. Sic novissimè consideravit Doctissimus Archiepiscopus Tapia, unus ex principalioribus suffragiis contrariæ sententiæ, quando suum præstitit interrogatus à Principe, & conferentians cum aliis votantibus in congressibus ad id destinatis, qui secum postea magis, ac magis consideratus *in dicto tract. de legibus dict. quæst.* 11. *lib.* 4. *art.* 9. acerrimè defendit non posse sententiam contrariam ad praxim redigi; quia in hoc tributo non servatur æqualitas ex proximo fundamento, considerans quod in his Regnis sunt Agricolæ pastores mercenarii, & Officiales, solo pane, & pulmento caulium, vel aliorum olerum vivunt, hujusque classis esse innumeros homines, non solùm pueros, & fœminas, sed etiam viros, qui solo pane, & ad summum pulmento sustentantur, quibus ultima adderetur miseria, & afflictio, ut nihil sibi ederent sine onere tributi, addens quod istæ personæ sunt valde utiles, & necessariæ in Republica, sine quibus ipsa posset consistere; indeque subsequi, ut si gravarentur, vel desisterent à labore agrorum, vel fugerent ad alias provincias, ubi ederent, saltem bucellam panis sine amaritudine tributi, firmans hoc afferre magnum Reipublicæ incommodum, ne dicat totalem ruinam: ita ille *n.* 2. alia considerans, & respondens fundamentis contrariis *à n.* 3. de quo aliquid *infra*.

17 Sed quia magis novissimè Doctus, & Pius D. Magister Reu, Fr. Joannes Martinez nostri magni Philippi IV. Confessarius, & nostri Consilii Collega, fuerit semper in voto, ut mihi aliquoties manifestavit, dicendo non solùm illud tributum esse inæquale plus gravans pauperes, quàm divites, sed imo injustum, & omnino inpracticabile, & ut testis oculatus confereotiarum ab hinc plus annis 12. videns, & audiens Theologorum, ac Jurisconsultorum contraria suffragia, ipseque solus aliquando resisteret; imo quod in quadam urgentissima oppressione, dum jam properaret tributi publica impositio auribus omnium subditorum promulganda per Pragmaticam sanctionem, ut moris est, colloqutum fuisse cum Rege nostro, qui tunc temporis mandaverit suspendi tractatus, sicut & in his proximè diebus, etiam decretum, quando consideratis diversis mediis per consulentes, & inter illos istum, & positos inquæstionis nostræ præambulo, decreta fuit in fine mensis septembris hujus anni 1660. novissimè alia Pragmatica super triplicandam æream hujus Regni monetam, ut ex emolumento, cederent Regi emolumenta, ad minus quinque milliones pro debellando, sive recuperando Regno Portugaliæ à Duce Bergamiæ nunc ab annis 20. detentatore, & usurpatore, quæ illico intra quindecim dies cassata fuit propter innumeras difficultates, quæ se se illico obtulerunt, & inter alias, ne subditi egre ferentes, turbarent Rempublicam, & Regnum propter manifestam carentiam comestibilium utensilium & aliorum mercimonialium, quæ cœperant irruere, ac in pane quotidiano exprimebatur; siquidem in dictis quindecim illis Diebus illius emendicatio inspiciebatur; & quod inveniebantur panes cocti, quilibet duplicis libræ, excedebant à pretio communi, in quo currebat ante illius promulgationem plus marapetinis octos & insuper moneta argentea, & aurea absconderetur à Ditioribus animo æstimandi plus pretio excessivo, quod nunquam habuerit; quibus omnibus desolatio Reipublicæ minabatur, sicut una voce omnes Doctores; imò & populares considerabant. Et ob id, cum hæc scribo 12. Octobris dicti anni animus nostri magnanimi Principis, qui pro omnibus viribus conatur solatium subditorum, est apud nos manifestus cudendi aliam novam monetam, ex mixtura æris, & argentei, & valoris intrinseci; utinam exequatur loco totius æris monetæ, quæ tam facilis est, ut mutetur, sicut sæpius ab anno 1628. 1642. 1651. & anno præterito 1659. experti sumus magnis quidem incommodis omnium Regnorum, & excessivis commodis, ac lucris Regnorum exteriorum.

Igitur prædictus P. R. in suo tractatu perutili 18 doctrina, ac etiam exemplis ad oculos manualibus, & palpabilibus discursu 5, de tributo super farinam ex *num.* 1. §. 1 proponens tres conclusiones. Primam, ut impositio quatuor Dragmatum super quamlibet fanecam farinæ esse injustum. Secundam, ut si inpracticabilis exactio facienda in molendinis. Tertiam esse graviter nocivam paci, ac quieti subditorum Regis, proponens *à n.* 3. considerationes in quolibet tributo imponendo permittendas, plene etiam *à n.* 6. probans dictum tributum esse injustum, nimis inæquale, ac gravosum Agricolis, aliisque officialibus, & mercenariis computo mathematico, illo scilicet, quod divites qui abundant frequenter carnibus, vino, ac aliis comestibilibus magnæ substentationis, parum panis absumunt; siquidem cum quinque fanecis, & dimidia farinæ abundanter degunt in integro anno; sed Agricolæ, Coloni, Pastores, cæterique laboratores, cujus præcipua substentatio est panis, absumunt in quantitate excessiva plus, quàm illi, & ad minus quilibet 17. fanecas farinæ, comprobans ex verbis Platinæ, qui loquutus de famæ,

famæ, & Charistia experta, tempore Pontificatus Gregorii XII. in civitate Romæ, ea verba protulit: *quare homines pauperiores, qui parum obnoxii comedunt, sed nudo ferè pane nutriuntur, sæpè una*
19 *vice octo vajocos in pane consumerent.* † Et post alia ipse *n.* 11. ait quod ipse practicarit ministrando Agricolis camporum cultoribus pro singulis Diebus cuique pitantiam trium librarum panis cocti, concludens, ut quælibet harum personarum quotidie consumat plus, quàm quilibet alius dives duas libras panis cocti, qui *n.* 13. probans etiam pauperes esse in multo majori numero, quàm divites; & in quolibet populo, & civitate, & consequenter evenire inæqualitatem tributi in pane, potius quàm in alia qualicumquè specie de his, in quibus alia tributa sunt imposita, & *n.* 14. 15. & aliis rationem præstat, quia mercenarii vulgo *Jernaleros* corporaliter laborantes, & cum sudore quantitatem triplicem consumunt pro una, quàm consumunt Divites: & addens numerum dictorum mercenariorum triplo alio excedere numerum divitum nobilium, & mercatorum, opulenter se sustentantium, evidentius apparere de injustitia dicti tributi: *num.* 18. §. 2. satisfaciens objectantium communi fundamento, nempe quod panis æqualiter necessarius est divitibus, & pauperibus; quia etsi sic procedat, considerata vitæ humanæ sustentatione, sed est inæqualis respectu absumentium ad effectum justificandi tributum hoc æqua lance inter divites, & pauperes, ad quod notanter applicat verba S. Thomæ *lib.* 4. *de reginine Principum cap.* 9. ibi: *quartum est gravamen minorum propter majores, comparantes enim gratiam potentum oppressione innocentium, quæ negotiatio est valde iniqua, & Diabolica*, & Salvianum in sequentibus verbis *hoc ipsum quamvis durissimum sit, & inhumanum, minus acerbum erat, si omnes æqualiter, atque in commune tollerarent, illud indignius, ac pœnalius, quod omnium onus, non omnes sustinent; imo pauperculos homines tributa divitum premunt, & infirmiores ferunt Sarcinas fortiorum.*

20 Et insuper ipse R. M. ad litteram adducens pro hac sententia clarioris nominis Doctores præstantissimos *in* §. 3. *n.* 40. refert verba sequentia Cardinalis Cajetani *in summa* verbo *vectigal*, vers. *vectigalia iniqua*, in quorum explicatione sunt etiam plures alii neoterici interpretes ut referuntur; igitur ex Cajetani verbis satis deducitur pro hac secunda sententia ibi: *ex forme sunt vectigalia injusta, quæ æqualitatem proportionabilem non continent, sed plus gravant minus gravandos, sicut enim communes honores æqualitate proportionabili distribuendi sunt, ut digniores plus honorentur &c. ita onera communia sic distribuenda sunt, ut secundùm ratam à quolibet tollerentur, & propterea injusta ex forma sunt vectigalia, quæ onerant improportionabiliter; hoc est plus gravant minus gravandos; & hæc manifestè videntur, quæ pro his, quæ vehuntur ad usum proprium exiguntur; quoniam radix usus est, & indigentia; ita quod quanto homo magis indiget, magis utitur; qui enim plures habet filios, plus indiget, ac per hoc plus utitur; & sic consequenter plus solvit vectigalis, ac per hoc de primo ad ultimum, qui plus indiget, plus gravatur de vectigali, quod est iniquum: ita ille*, & ex aliis Martin de Ledesma *in* 2. *p. fol.* 158. *col.* 4. ad finem ibi *qui ut proprie necessitati succurrat, rem aliquam emit, & lex illa, et ratio reclamare videntur: nam tunc non qui plus habet, aut plus lucratur, sed qui plus eget, amplius solvit*, Cardinalis Toletus *in summa lib.* 5. *cap.* 73. *sub. num.* 3. Legendus in vers. *secundam*, & in fine illius per verba ibi revera injustitia commiti, cum plus solvat, qui plus in proprios vehit usus; plus autem invehit, qui plus indiget, quomodo ergo justum est plus exigere à plus indigente?

Et rem hanc alii prosequentes specialiter lo- 21
quentes de tributo sissarum, & millionum, qui in modum creverunt apud nos loquitur Alphonsus de Castro *de lege pœnali lib.* 1. *cap.* 5. vers. *sed quia ibi statuitur, namquè in prædictis oppidis quoddam extraordinarium tributum quod in lingua Hispanica dicitur* (sissa) *& est aliquid certum additum ultra pretium taxatum, cum pro libra carnis, aut piscis*, & ibi *hic modus distributionis ad solvendum tributum conjicitur esse injustus, ex his, quæ supra diximus; quoniam juxta illud non servatur æqualitas proportionis, quæ debet esse inter tributum, quod redditur, & facultatem reddentis, nam artifices mechanici, ut sutores, Sartores, & alii similes, quamvis paucas, aut mediocres habeant divitias, sæpè habent multo majorem familiam, quam alii cives multò ditiores; quia pro arte mechanica, quam exercent oportet illos habere multos operarios, quos Domi habere tenentur; & inde sequitur quod multo plus carnes, & pisces emere cogantur, quam alii cives, qui sunt multo ditiores &c.* His accedunt Layman *tom.* 1. *sum. sect.* 5. *tract.* 3. *de tributis, & vectigalib. cap.* 3. *num.* 3. Durando *in Bulla cœnæ Domini lib.* 2. *can.* 5. *q.* 5. *&* 6. Salas *de legibus q.* 96. *tract.* 14. *disp.* 15. *sect.* 10. *num* 120. Soto *de justitia lib.* 3. *q.* 5. *art.* 7. Fr. Anton. de Cordova *in summa q.* 95. *ad finem*, Bonacina *tom.* 2 *de rest. q.* 9. *puncto* 1. Petr. Navarr. *de restit cap.* 2. *lib.* 3. *n.* 236. *solut.* 8. Armilla *q.* 6. *num.* 344. Sayro *de censur. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 6. Filiucio *tom.* 2. *tract.* 28. 17 *de obligat. subditer. erga Principem n.* 114. Bartholom. de Medina *q.* 96. *art.* 4. Pater Luis *de vera respons. moral. lib.* 1. *cap.* 13. *fol.* 149. Fr. Petr. Ledesma *tract.* 7. *de just. distribut. fol.* 188. Fr. Luis Lopez 1. *p. instruct. cap.* 186. *de tributis, & vectigal. fol.* 440. Hostiensis *in summa lib.* 3. *de censibus num.* 30. & plures alii dicentes tributa, & collectas solum imponendas in mercibus, quæ transportantur de uno loco ad alium; & sic *portagium*, & *Alcavalam*, aliamve *sissam*, non verò super rebus comestibilibus, quibus quis eget ad proprium victum, & familiæ; indéquè eas defraudantes non peccare.

Et pro Cajetano, & aliis facit doctrina Conradi 22
respons. casuum consc. n. 135. Ubi interrogans, num licitus sit usus, quem habent nonnullæ civitates, & oppida imponendi tributum in pane, carne, aliisquè rebus ad solvenda scilicet Salaria Medicorum, Magistrorum Scholæ, reparationis Pontium, aut itinerum &c. & negat cum hæc gabellatio necessaria, sit inæqualis, in qua plus gravantur pauperes non gravandi, quàm divites, qui potius debent gravari; & quod tributa tantum imponi poterunt super rebus, quæ inserviunt negotiationi: nam res, quas quis fert pro victu, sunt à gabellis exemptæ, qui & loquitur in verbis sequentibus: *respondetur, si res vendantur pluris, quam si hujusmodi Collectæ non fierent, illicitum est, quia non servatur distributiva justitia, cum ad hujusmodi pecuniæ summam imponendam tantùm pauper, quantùm dives pendat; imo plus pauper, quàm dives solvit. Dives enim panem non emit, sed pauper tantùm emit; concludendum ergo est, quod si talis*

collecta

collecta fieri debeat, servetur justitia distributiva &c. & ibi num. 136. *quod sit justa forma in illis, ne justitia violetur, ne plus minus graventur gravandi, & cogantur solvere pro his, quæ ad proprium usum consumuntur, evenit sæpè, ut qui plus indiget, plus solvat, ut videre est in eo, qui plures habet filios, necesse est, ut plus provideat, sic plus gravetur ex vectigali, quod est iniquum, & contra charitatem, quod fieri videtur* (Proh, dolor,) *hac nostra tempestate, ut pauperes præ Divitibus civitatum præferant onera*, & ibi, *quod hujusmodi vectigalia imponi nequeunt, nisi super his, quæ causa negotiationis vehuntur; quoniam quæ pro usu suæ familiæ, ab aliquo deferuntur, ex antiquissimis legum decretis exempta sunt; unde in conscientia non ligant ad aliquod solvendum.* De his inquam nullum debetur pedagium; quia non datur, nisi de illis rebus, quæ causa negotiationis, seu mercimonii vehuntur, ut dixerunt supra Hostiensis, & alii per *l. omnium Cod. de vectigalib. ex l. universis* per quam Toletus *supra*, & Sotus *dict. q. 6. art. 3.*

23 Et quamvis tutè possint sententia sustineri nempe, ut tributa, vulgò *sissas, y millones* super carne, vino, aceto, aut aliis comestibilibus possint imponi, ut praxis observat in his Regnis ab anno præterito 1592. ut retuli *supra q. 13. & q. 39.* & in aliis, non obstantibus considerationibus pro hac secunda sententia positis; & etiam, si revera aliqua esset inæqualitas inter contribuentes; sic ut pauperes plus graventur in illis persolvendis, quam divites. At in casu, de quo loquimur, etsi sæpius conferentiato, numquam usus, ac praxis admisit propter gravissimus casus turbandæ pacis publicæ, ac difficili admodum modo in practican-
24 da illius tributi exactione. † Primo patet, quia semper in qualibet mundi Republica, ut convenientius amplexum est, quod panis non plus pretii valeret, quam oporteret ad commoditatem vendentium, & ementium persæpius in quam nostris temporibus experti sumus ex Carestia panis, etiam provenieote tantùm ex pretio excessivo illius ultra communem taxam, Jurgia, seditiones, ac tumultus in oppidis excrevisse, sicut de hac curia Matritensi, civitate Toletana exemplificat R. P. M. Fr. Joannes Martinez *dicto discurso 5. de tributo farinæ ex n. 128. & 131.* cum aliis, & vidimus etiam in civitatibus Granatens. Hispalens. & Cordubæ, ac in aliis, & in aliis considerat legendus Archiep. Tapia *sub dicto lib. 4. de legib. q. 11. art. 9. & n. 3.* cum aliis.

25 E contra etiam multis ab hinc annis in civitatibus, & in oppidis singulis nostri Regni esse Horrea publica vulgo *Alondigas*, aut *Albolies*, in quibus asservantur innumeri modii tritici deservientis ad substentandas singulas personas cujusque oppidi præcipue in annis sterilibus, ne incolæ fierent mendigi, propriasque patrias desererent, ut crebo contingit, quoties deficit prædicta preventio; indéque provenire leges & ordinationes Regias strictè præcipientes, ut usitantur dicta Horrea frumentaria, ne dissipentur, ut specifice cavetur Pragmatica *de los positos*, quæ est hodie *l. 9. tit. 5. lib. 7. recopil.* Videndi Tyraquellus *de causa pia privilegio* 150. Bobadilla *in politica lib. 2. cap. 17. num.* 137. cum multis in glossa *ibi*.

26 Nec hoc est inventum de novo, nam ut Cassiodorus refert, Pompeius, & de Augusto Cæsaren. annis sterilibus, dabat gratiosè triticom Reipublicæ, ad huncque finem institutam fuisse legem Clodiam annonariam describunt, & videndæ sunt leges, 1. & 2. ubi glossa 1. *Cod. de conditis in publicis Horreis lib.* 10. Ubi cum infinitis plura ex antiquitate referens *ibi* legenda D. Franciscus de Amaya, & per totum titulum *Cod. de frumento urbis constant. & de frum.* Alexand. *eodem lib.* 10. Ubi Doctores innumeri, & idem Amaya, qui alia tradit videnda *in tit. ut nemini liceat in emptione speciorum se excusare, & de munere sitoniæ*; imò & Imperator Constantinus instituit ut ex Horreo fisci daretur populo quantitas magna tritici, quod idem postea præcepit in majori quantitate præstari Imperator Theodosius, in tantùmque practicatum, ut prætensores Imperii hoc medio uterentur ad labefactandum populum, & ut bene apud degentes in Republica audirentur.

Est enim frumentum nervus totius Republi- 27
cæ, quo nihil est ad vitam conservandam convenientius, teste Aristotel. *lib. 6. politicor. cap. 8.* Valles *de sacra Philosophia cap. 27.* Lassarte *de gabellis cap. 23. n. 7.* Bobadilla *lib. 3. politicæ cap. 3. num. 6.* & in quo publica utilitas, quæ suprema lex esto constituta est, *l. mulierem 13. ff. de accusation. l. 3. in fine ff. ad leg. Jul. de annonis*, quod si deficiat in populo, parat tumultus graves sicut apud Suetonium legimus in arctiori annona ortos, & in Claudio *cap. 18.* testatur in arctiori annona ob assiduas sterilitates, Imperatorem in medio furo detentum fuisse turba, convitiisquè, ac simul fragminibus panis ita instractum, ut egre evadere in Palatium valuerit, sicut & tradiderunt Orosius *lib. 7.* & Tacitus *lib. 12. annal.* alia tradit videnda D. Franciscus de Amaya *in l. unica dict. tit. ut nemini liceat à num. 8.* Ubi probat abundè in necessitate compellendos esse quoscumque ad vendendū.
† Triticum, ne populares fame pereant, quia 28
ut Cassiodor. adjicit *lib. 4. epist. 5.* necessitas moderamen non diligit, nec leges possunt observare jejuni populi, & totum solet fames contemnere, ut suam necessitatem expellat.

Unde annonæ prævitio semper attenditur, cu- 29
ratur, & multis privilegiis afficitur, vel eleganter insinuat Lucanus *lib. 2.* ibi *summa favoris, annona momenta trahit*, & docent Lucas de Pena *in l. 1. n. 4. cod. quibus munerib. lib. 10.* Corsotus *sing. 120.* Bald. *cons. 406. lib. 5.* Socinus *regula* 435. Burrell. ad Bellugam *in speculo Princip. Rub. 1.* vers. *præsidere*, Azevedus *in l. 1. tit. 25. lib. 5.* ubi Matienz. *& in l. 9. tit. 5. lib. 7. recop. in præfat. num. 4.* quam legem omnino leges; quia in ea cavetur ad praxim nostræ Hispaniæ quanta cura sit adhibenda impositis tritici publicis ad sugendam populorum famem, Roland. *cons. 8. n. 1. & sequent. tom. 3.* Castillo *de tertiis cum multis cap. 9. ex n. 24.* Bobadilla *in politica* cum aliis etiam *dicto lib. 3. ex n. 6. & 11. cap. 3. & dicto lib. 2. cap. 18. num. 298.* & cum aliis multis Amaya *in dicta l. 1. ex n. 14.* qui & *in l. 1. Cod. de conditis in publicis Horreis* postquam *n. 1. & 2.* dicit, quod Horreorum publicorum cura injungitur Præsidi, qui debet ea sarta, & testa habere, & custodita, ne pluviis infecta frumēta depereant, ut etiam commedat Consult. *in l. si in aliam 7. §. ædes sacras, ff. de officio proconsul. & in l. 18. tit. 6. lib. 3. recop. & in cap. 23. de los corregidores*, ubi Aviles, & Azeved. *in dicta l. 18. recopil.* & quod olim curatores operum publicorum fuere, qui etiam vocati Curatores Satorum sectorum in publicis monumentis ex Buleng. *lib. 5. de Roman. Imperio cap. 39.* & quod præcipua esset necessaria cura In Horreis reparandis *l. 2. cod. de susceptor. lib. 10.* † Addit ex Seneca *de brevitate* 30

vita

vitæ cap. 19. & ex D. Augustino *in psalmo* 85. Ideò sic cavetur; quia duæ frumenti partes pluvia, & vetusta consumuntur, qua etiam de causa in dicta lege Regia 9. *tit.* 5. *lib.* 7. *recopil.* fuit attente præventum remedium super tritico positi conservando, cum qua diligentia, & cura, in qua si deficiant Prætores, præterquam quod erit residentiæ casus, punientur ut negligentes, & idem Amaya *in Rub. dict. tit. cod. de conditis publicis ex num.* 1. explicans fori eorum differentias, & quod fuerunt aliqua subterranea, alia pensilia in editiori parte Domus collocata, quæ Varroni *sublimia* Vitruvio *sublimata lib. 6. cap.* 9. Collumelæ *pensilia*
31 ait *n.* 4. & 5. † quod Horrea maximè io usu apud antiquos fuerint, in quibus frumentum, hordeum, vinum, oleum, aliæquè similes species, verum merces, resquè aliæ mobiles, quamtumvis pretiosæ solebant reponi iudequè quædam frumentaria, vinaria, olearia dicerentur: sic ostendes ex *l.* 1. *Cod. de locato, l. Dominus* 55. & *sequent. l. cum in plures* 60. §. *locato ff. eodem l. celsus ff. ad exhibend. in pr. l si verò* 5. §. *horrearius ff. de his, qui dejecerunt l.* 3. §. *effractura ff. de officio Præfecti vigil. l. clavibus* 74. *ff. de contrahenda empt. l. tabernam* 7. *ff. de fundo instruct. l. pediculis* 32. §. *idem* 4. *ff. de auro, & argenta l.* 3. §. *finali ff. de penu legata, l. Titius* 60. *ff. de acquirendo rerum Dom. l. vulgaris* 21. §. *certè* 6. *ff. de furtis l.* 2. *cod. de periculo, & commodo rei venditæ, l. si pignus* 9. *cod. de pignerititia act.* & quod aliqua fuerunt horrea publica in civitatibus minutissimis, quæ ferè erant capita provinciarum ex bonis authoribus probans.

Et præcipui quidem effectus, quibus condi tri-
32 ticum soleret, erant tum ad milites pascendos, tum quæ ad frumentationem populo exhibendam destinabantur, ut coostat ex Vegetio *lib* 3. *de re militari cap.* 3. Claudian. *de bello Gildonico vers.* 52. Simanchas *lib.* 3. *c.* 55. cum multis, explicat idem D. Franc. de Amaya legendus *in dicta Rub. cod. de condit. & ibi à n.* 9. & *in l.* 1. *eodem*, ubi addit *n.* 3. & *à n.* 22. quod frumentaria largitio fuit solemnis ad conciliandam plebem Romanis, ut observarunt Casaubon *in Sueton. Aug. cap.* 42. ubi etiam Beroal, & Torrent. Lypsiuc *lib.* 1. *elector. cap.* 8. & *lib.* 2. *de magnit. Roman. cap.* 10. Bullenger *lib.* 6. *de Imperio Romano, cap.* 9. & cum aliis idem Amaya *lib.* 3. *observat. cap.* 4. *à n.* 27. Cabreros de
33 *metu lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 65. † idem Amaya *in dicta l.* 1. *n.* 24. addit, ut creverit prædicta frumentaria largitio sub Imperatoribus usque ad Constantinum Magnum, qui cœpit domatim frumentum distribuere io pane cocto, ut docemur *in l.* 1. *cod. de frum. urbis Constant. l.* 1. *cod. de annonis civil. l.* 8. & 9. *cod. Theodos.* & quod postea auxerit Theodus. Major *in l. penult. Cod. Theodos. de annonis civicis, juncta dicta l.* 1. *cod. de frum. const.* & *ibi n.* 26. addit Amaya ex Cassiodor. *lib.* 11. *epist.* 5. ex Cujacio *in præf.* & *in dicta l.* 1. *de frument.* ex Pancirola *adnot. Imperat. Orient. cap.* 16. & *lib.* 2. *variar. cap.* 209. prædictum morem, cæteros quoque Principes observasse, & apud nos observari per *dict. l.* 9. *tit.* 5. *recopil.* ubi Azeved. *cap.* 6. *num.* 12. & quod hujusmodi panes dicti sunt *civiles*, vel *civici*, quia vel ex publico dabantur, vel civibus erogabantur; & ita similiter dicerentur *gradiles*; quia ex quibusdam gradibus distribuebantur & *fiscales*, quia è fisco, ut tradiderunt Lypsius *de magnit. Roman. lib.* 2. *cap.* 10 *ad fin.* Cujac. *in dicta l.* 1. *Cod. de condit.* & *in l. hac edictali* §. *his illud, cod. de secund. nupt.* Demoster. *in Rosin. lib.* 7. *antiquit. cap.* 38. *circa medium*, Salmas *ad Vospicum fol.* 34. Forner. *in notis ad Cassiodor. lib.* 9. *epist.* 5. Bullenger *lib.* 6. *de Imper. Roman. cap.* 15. & 16. *ad finem*, idem Amaya *in dicta l.* 1. *n.* 26. & 27. & *in dicta l.* 1. *cod. de frum.* verb. *const.* & facit *tot. tit. cod. Theodosian. de annonis civicis*, & *pane gradili* super quo videndus idem Azeved. *in dicta l.* 9. *tit.* 5. *lib.* 7. Recupil. *in proxim. num.* 10. imo & refert ex Baronio idem Amaya *tom.* 2. *ann.* 201. *n.* 1. in veteri numismate videri liberalitatis effigiem in gradibus altis collocatam, hominibus ascendentibus panes præbere, & huc pertinere illud Prudentii *lib.* 1. *contra Simach.*

Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis,

Ex quibus, & aliis, quæ relati DD. & alii au- 34
thores bonarum litterarum adducunt de abundantia curanda rei frumentariæ ad populi sustentationem, patet quam impracticabilis sit collecta imponenda super farina, tritico, aut pane cocto; siquidem apud Nos sie sterilis, sive absondita redderetur annooa, ut pauperes, & populares præcipuè perirent fame ex Carestia propter pretii augmentum, & propter difficilem administratorum exactionem faciendam in molendinis, sicut cam ex multis rationibus considerat R. P. M. Fr. Joannes Martinez *dicto discurso* 5. *toto* § 5. vers. 2. *conclus.* quod esse paci inimica nimis, ut considerat *toto* §. 6. *ex num.* 128. sicut patet ex proximè adductis, qui & in toto *discursu* 6. impugnat longè rationes præsentati memorialis, quod per diversos capitulos honestat tributum imponendum quatuor Dragmarum super quamlibet fanecam farinæ *ibi* omnino legendus ex *num.* 9. ubi latè considerans, ut multu inpracticabilior sit collecta in tritico, farina, & pane; quam vino, ac cæteris mercimoniis, in quibus sisæ, & milliones nunc practicantur, videtur claudere discursum (etsi alia postea dicat) cum verbis Philonis, quibus præstatur causa, quare fuerit provisor panis, & non vini provisor ibi: *puniuntur autem non eodem modo, quandoquidem in harum rerum usu, est differentia, cibus necessario sumitur, vinum minus utile censetur: nam sine mera vivunt homines contenti, fontanis situm restringere; quamobrem Princeps Pocenatorum recipitur in gratiam pristinam; quippe qui peccavit in minoris negotio momenti pistorum, Princeps verò non impetrat veniam, usque ad ultimum supplicium procedente ira, aut secus hac in culpa gravissima, nam Ciborum defectui mors sequitur: quapropter qui hac in re peccavit lege Talionis suspensus necatur, & quod aliis intulit ipse patitur; quippe patitur, qui esurientes, & ab ipso pendentes diuturna fame cruciavit.*

Si enim, ut jam scriptum relinquimus in nulla 35
alimentorum specie fames urgere valet, sicut in necessitate frumenti, & famis, de qua Orusius, & tacitus meminere supra relati, etiam mentio fiat in actis Apostol. *cap.* 11. ubi Agabus, afflante spiritu sanctu prædixit futuram famem per totum orbem terrarum, quæ fames cum tantum per septem, aut octo dies Romæ duraverit, grave quidem malum sit appellata, etsi per paucos dies in illa civitate, testante Tacito *lib.* 4. *annalium gravi discrimine nutabat, quod decem, aut amplius dierum sub Vespasiano frumentum in horreis esset*, & clarius Livius declarans, *decade* 1. *lib.* 2. *pag* 28. sicut refert Amaya *in dicta l.* 1. *cod. ut nemini liceat lib.* 10. *n.* 13. in verbis sequentibus, *cum & foris quieta omnia, & Domi sanata discordia, aliud multo gravius malum civitatem invasit, Caritas primum annonæ ex incultis per cessionem plebis agris*

fames;

fames; deinde qualis clausis solet, venturumque ad interitum servitiorum utique & plebis esset, ni consules providissent, dimissis passim ad frumentum coemendum, & de Carestia frumenti, aut difficultate in ejus emptione relata damna, potius superveniant in Republica, quàm ex carentia cæterarum mercium, etiam ad victum à natura præparatarum; quid mirum, ut nunquam prædictum tributum possit esse licitum; & quod Archiep. Hispalens. *in dicto lib. 4. de legib. q. 11. art. 9. num. 3.* dixerit illud tributum super farinam; hoc est super communissimum alimentum, seu victum, durum semper visum fuisse; & quod cunctis subditis, specialissimum, atque ingentem horrorem ingerit, ut ipsa experientia testatur, quoties insinuata est hæc impositio, addens tributum debere esse populis gratum secundùm regulas prudentiæ gubernativæ, vel saltem non ita horribile, & infectum, ne fraudes, & tergiversationes quærant; quemadmodum visum fuit, & ego vidi *in tributo salis*, cum tamen sal non sit ita necessarius, ac panis: ita ille vir Doctissimus.

36 Ex quibus provenit quod licet, præter alios, quidam ex votantibus licitam impositionem dixerint hujus tributi; tum quia ea licet imponi, sicut in aliis Regnis practicatur; tum quia hujus impositione Respublica manebit libera ab aliis sissis, & millionibus; tum quia si licet imponi super carne, vino, & aliis speciebus, sic & super pane, & quia hoc remedium in farina habet eam geometricam proportionem, quæ requiritur in justificatione tributi, cum illud libere Rex percipiat, liberando Rempublicam ab ingenti copia exactorum cætera recaudantium cum multis impensis Reipublicæ, & vicinorum, & ex aliis fundamentis relatis à R. P. M. Fr. Joanne Martinez *supra discursu 6. de tributo molendarum* §. 4. *ex num.* 55. illud quidem justificans ex Petri Greg. Doctrina *lib. 1. de Repub. cap.* 4. & ex aliis, cui, & cæteris contradictoribus, ac fundamentis Memorialis dati nostro Regi Philippo IV. respondens R. P. Sigillatim videndus antea *à num.* 1. & in toto 5. diverso sufficienter fundat dictum tributum esse injustum, vel saltem inpracticabile, & nimis horrendum.

37 Et probat ex *à n.* 76. à vers. *lo en esto paso*, ubi referens ab anno 1587. in quo cœptum fuit de imponendo hoc tributo tempore Regis Philippi II. offerentis tunc cassare, & annullare tributum *Alcavala*, aliasque collectas illius temporis; dicit eam impositionem impugnatam à Regno, nec admissam. Et quod licet postea anno 1609. tempore Philippi III. de simili tributo imponendo, refricatum fuerit, tamen semper à Regno impugnatum, & exclusum, & quod sæpè aliis vicibus, quoties in conferentiam deductum est, repulsum fuerit, sicut in nostra hera, indèque R. P. Magister concludit quod si in illis temporibus concessum fuit, sed non executum fuerit; quia inpracticabile; sin autem nunquam admissum est; quia maximè injustum, seu admodum inconveniens, hoc præcipuè tempore, in quo Vassalli contribuentes pauperiores degunt; & ut confundat Theologorum contrariæ sententiæ, & cæteros sequaces illius suffragii exemplo civitatis Granatensis confundit illum Doctorem; siquidem apparet, ut formata ab illis 16. mense Augusti anni 1650. in eodem illo mense, dicta civitas Granatens. arma arripuit, incolæ ad campum pergentes; sic ut ab eo loci concordarent cum Ministris Regiis illius Cancellariæ super cessione illius impositionis, quæ respectu aliarum civitatum etiam cessavit.

Quod si legatur Petr. Gregor. *supra* apparet 38 nihil nostræ sententiæ obstare in verbis, quibus fundatur Theologus ibi: *exigitur hic sapientia, Princeps, prudentia, & consilium, à quibus rebus potius exigat, quàm ex aliis, & ut potius ex rebus, quæ ad victum facilem pertinent, non exigant, sed ex his, quæ minus nocere pauperibus possunt.* Ex quibus perspicuè patet quam malè pro sua sententia adductus sit tantus Doctor, nec oberit, ut comprobet justificationem hujus tributi ex doctrina Thomæ Sanchez; quia iste author tantùm loquitur de sissis, ceterisque collectis impositis super carne, vino & aliis speciebus, quas ut injustas impugnat dictus Theologus, & tantùm justificat hoc farinæ tributum.

Ex quibus etiam, & aliis, quæ latè scribit ru- 39 minans, & impugnans fundamenta contraria D. R. P. M. Fr. Joannes Martinez *toto tract.* 5. & 6. ibi ad saturitatem legenda, est minoris impedimenti ultima tentativa de imponendo alio illo tributo dimidiæ decimationis dicto præterito anno 1655. super quo fuit conferentiatum, & practicatum à Procuratoribus civitatum hic Matriti in curiis existentibus contra Agricolas, & colonos, pro quibus loquens *in toto discurso* 7. R. P. M. per 4. §. §. apertè probat hoc tributum ipsis Agricolis, & incolis esse potius gravissimum quàm cætera, & manifestans quanto populi hujus Regni propter tributa hucusque imposita in desolationem, magnamque ruinam incidisse, magis, ac magis hoc tributo profligandos eo, vel maximè, quia temporibus hisce, ipsi Agricolæ, & incolæ sunt admodum egeni ex carentia mercium; item & famulorum inservientium salariis, & plurimum onerati tributis, & sissis, quorum causa, nec respirare valent; siquidem in annis fertilibus triticum, & panis vilescit, & anno sterili, carent tritico, & pane, cum terra non germinarit, & expensas grandes pro cultura, & cura impendendo, fit ut magis, ac magis temporibus profluentibus, ipsi pauperiores degant, & fiant desertores camporum, ac populorum, vicini deserant proprium locum, sicut ponderat depopulationem totius Castellæ, & aliarum provinciarum adjacentium.

Et inde ego cum illo, & aliis concludendo dis- 40 cursum, ausus sum firmare, quod si dictæ dimidiæ decimationis tributo de novo idem Agricolæ onerarentur forte ante tempus, deterioratio magna contingeret in populis, gravatis Agricolis, & incolis eo novo tributo nimis incomportabili. Nec obstat dicere cessatione aliorum tributorum, pretia cæterarum mercium, quibus egent pro esu, & vestitu Agricolæ, coloni, eorum famuli, & servitores, commodiora fore, & propter id ipsos Agricolas alleviandos esse, tum in salariis famulorum, tum in pretio mercimonialium emendarum pro substentatione domus, & agriculturæ, & non diminuto tritici pretio, aliarumque messium, ipsos abundatiores, ac ditiores existere, non obstante quod ultra decimationem, quam lege divina debent solvere Parochis, & aliis de Ecclesia benemeritis, possint necessitati Regi subvenire; quia respondetur ex ea impositione dimidiæ decimationis integrum onus tributi cadere super agricolas, & colonos, qui permaximè gravarentur cæteris habitatoribus civitatum, & ditioribus alleviatis, quod per iniquum fore nemini dubium potest esse.

Et

Et patet ex verbis S.Joannis Chrisostomi *tom.*
41 *2.homil* 20. ex variis in Mathæum ibi: *si quis enim discusserit quomodo miseris, & ærumnosis utuntur agricolis, ipsos videbis Barbaris crudeliores: nam famæ deficientibus, & per totam laborantibus vitam continua insuper, & intolerabilia injungunt tributa, laboriosaque præfiniunt ministeria, & velut asinis, vel mulis; imo vero quasi lapidibus illorum corporibus utuntur, nec minimum quidem sinentes respirare, sive terra præbeat, sive non præbeat, similiter, & illos fatigant, nec veniæ quidquam illos indulgent, quo quid sit inclementius cum per totam Hyemem fatigati, & gelu, & imbre, Vigiliisque consumpti: vacuis recesserint manibus, & insuper etiam debentes; & plusquam famem hanc naufragium procuratorum quæstiones, & inde leges, exactionesque simul, & abductiones, & inevitabilia ministeria timentes, & exhortantes? Quis dicere possit quæstus, quos ab eis negotiantur, & circumventiones, quibus eos defraudant, ex eorum quidem laboribus, atque sudoribus torcularia replentes, & lacus; ipsos autem nec minimam partem domum referre permittentes, sed totum fructum in sua condentes iniquitatis dolia, & pauxillum eis argenti pro his erogantes. Porro novas quoque fenerum formas excogitant, nec Græcorum quidem legibus sancitas, mutuorumque scripta multa maledictionis plena componunt. Nec enim quotamcumque totius portionem, sed dimidiam exigere conantur; & hæc exigitur cum is; & conjugem habeat, & alat infantes, homoque sit, & propriis aream, ut torcular laboribus impleat, sed horum, nihil cogitant. Propterea cum Propheta dicendum est (obstupesce cœlum, & perhorresce terra, in quantam feritatem elevatum est hominum genus.)*

Sed quia in Divinis litteris *cap 47, Genesis*
42 *vers.24.* Joseph tributarit subditos Regi in verbis sequentibus ibi: *quintam partem Regi dabitis, quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum famulis, & liberis vestris*, Populusque Ægiptius Josepho præstite it inde gratias, videtur hoc quidem tributum Agricolis non esse gravosum, præcipuè si consideremus nec ipsis agricolis molestiam infligi ex ea integra decimatione, quæ Jure Divino, & positivo Canonico solvitur ab agricolis, & terræ cultoribus, sine colonis, scilicet ex decem unum, sive ex centum decem. Vide aliquid *in c.1. de offi. Archypresbyt. q.1. sub n.15.*

Tameo respondetur hoc quidem tributum non
43 esse imponendum, ut nimis gravosum agricolis & multò plusquam aliud adductum farinæ, seu cætera alia tributa sissarum, millionum, Alcaval, & aliorum, cum hæc recadant etiam super mercatores, Divites, aliosque vicinos, locorum officiales, etsi pauperes modo supra dicto; sed prædictum hoc ultimum dimidiæ decimationis super solos Agricolas, qui si contribuant, etiam in millionibus, & sissis, ut hodie impediuntur contribuendo in hoc pauperrimi, præsto fient, & desertores camporum. Quod si imposito hoc tributo, cætera millionum, cessarent, ut promittitur, eveniret, quod tantùm agricolæ essent tributarii mercatores, ac ditiores alii non item: ob quod etiam agricolæ desolati prorumperent ad desertionem agriculturæ ab ævo nimis commendatæ, uti prima, & potior Reipublicæ medela, ut jam diximus, & dicitur infra, & multis reprobat hoc tributum, etiam ut impracticabile R.P.M.Fr.Joannes Martinez *in dicto tract.7.* ꝓ.4. qui *à numer.* 59.

D. Fermosin. de Leg. Eccles.

* respondens verbis Joseph *in dicto cap. 47. Genesis*, ait unquam in egestate illa magna, quando à Mauris devastata nostra Hispania, armis opressa, ac quotidianis conflictis agitata, ad hoc tributum deventum fuisse; etsi alia imposita reperirentur, cum constet illis non sufficientibus aliquando, ut tempore Regnum Catholicorum Ferdin, & Elisabeth; occupatum fuisse omne argentum Ecclesiarum, & retuli *supra in fine q* 39. quo facto inspicitur, quod si de facili dicta dimidia decimatio posset imponi, adjustum potius eventum esset.

Si enim hoc tributum nunc inceret quando agri 45
colæ magis depauperati sunt, quàm erant anno 1619. vivente Rege Philippo III. cujus regnantis tempore, ut vidimus maxima tranquilitate gaudebat tota nostra Hispania; imo & cætera alia Regna huic adjacentia, consultum Castellæ supremum consilium, jam tunc considerata depopulatione civitatum, & populorum miseria, quæ consideraverat pro reparatione eorum scriberet sequens Consilium in verbis sequentibus ibi: *el quinto remedio as, que los labradores cuyo estado, es el mas importante de la Republica: por que ellos la sustentan, conservan, y cultivan la tierra de ellos depende la abundancia de los frutos, y aun la contribucion de las cargas Reales, y personales que son terribles las que tienen sobre si a cuya causa se han acavado muy a prisa, para que no vengan en tanta diminucion, conviene animarlos, y alentarlos con dobles privilegios*, & qualia ca præmeditarentur conferenda agricolis contra gabellas, & exactores narrat idem R.P.M *in dicto*
tract.7. sub §.1. & *n.8.* † qui ponderans à tali con- 46
ferentia, & decreto Consilii usque ad hæc tempore transactos esse annos 41. & propter calamitates, bellaque orta cum Rege Franciæ, aliisque confinantibus prope provincias nostras pellimi & Catholicissimi Regis Philippi IV. excessiva alia tributa sissarum super speciebus carnis, vini, olei aceti, Sacari, Tabachi, Papyri, sigillati, ac aliis speciebus, seu modis, quibus omnes subditi, & præcipuè agricolæ ad summum gravati sunt, plus aptius, ac fortius possumus ac debemus repetere alia dicta Consilii supremi verba, quæ tunc proximè adductis addidit: *a tento a la despoblacion, y falta degente, que es la mayor que se a visto, ni oydo en estos Reynos despues que los progenitores de V.M Comencaron à Reynar en ellos, porque totalmente se ba acabando y arruinando esta Corona, sin que en esto se pueda dudar no projendo nuestro Senor de el remedio, que esperamos mediante la piedad, y grandeça de V. Magestad y que la causa de ella nace de las demasiadas Cargas, y tributos impuestos sobre los Vassallos de V.Magestad, los quales viendo que no los pueden soportar, es fuerça avan de desamparar sus hijos, mugeres, y sus casas por no morir de hambre en ellas, y irse a las tierras de donde esperan poderse sustentar, faltando anesto a los labores de las suyas, y al govierno de la poca hazienda que tenian, y les avia quedado.*

Si tot tantaque incompatibilia tributa, nunc 47
temporis gravissima considerabantur, & ampliora prope infinitam summam ab eo tempore usque ad præsens imposita reperirentur; nonne poterimus explorare, quod Salvianus suo tempore deplorabat in verbis sequentibus, sicut R P.M. repetit gentilibus *in dicto suo tract.* & ibi dicto ꝓ.1. *sub numer.* 11. ex Cassiani referens ibi: *continuum exactionis publicæ patiuntur excidium, quibus imminet semper gravis & indefessa præscriptio, qui Domus suas deserunt, ne in ipsis Domibus tor-*

Aa a *queantur*

gerentur, exilia petunt, ne supplicia sustineant leviores hic hostes, quàm exactores sunt, & res ipsa hoc indicat, ad hostes fugiunt, ut vi a exactioni evadant.

Unde R. P. M magis, ac magis considerans improbos labores culturæ, expensas, ac sumptus, quos pro cultura, & cura faciunt Agricolæ, & terræ cultores, incolæ vè, potuit *in dicto tract. 7. §. 4. sub n. 35.* tributum dictæ dimidiæ decimationis, ut injustum, aut saltim horribile impugnare, ut contrarium bono Reipublicæ, regimini, ac ejus tranquillæ quieti, & addere cum Philemon illud. *Agricola semper in proximum annum dives est.*

Et ego addens omnium artium nullam homini-
49 bus, & Reipublicæ convenientiorē. cum agricolæ sint nervi totius Reipublicæ, (ut dicebat Dionysius Rex Portugaliæ) & membrum principale, teste Aristotel. *lib 6 politicor. c. 4. & lib. 7 c. 8* ad quod conferunt Plato *l b 2. de Repub.* quem refert Juris consult *in l. 2. ff de nundinis,* Tyraquel *de nobilitate cap. 32.* & quæ scribit Adam *comen lib. 8. polyticor. cap. 11.* quos maximè commendant Eccles. *cap. 7.* & Jus Civile eos affecerit maximis privilegiis, ut *in l. 1. §. sed quis 5 & § Labeo 7. cum sequentib ff. de aqua pluvia l fin. cod. de servitut. l fin. cod. de tejtam. l. 1. & 2. Cod de rustic. l penult. cod. qui admitti. l. pignorum 8. cum auth. sequenti. Cod. quæ res pignori l si quis id §. doli ff. de Jurisdict omn. judic l 1. cod. Theodos. de cursu publico l 3. tit. 10 p. 2.* & de Jure Canonico, ut ex constit Clem. V. & Pii V. constat, quære fert Petr. Gregor. *de Republica lib. 4. cap. 8. n. 6.* aliquid ego *in cap de foro comp q fin* & in agriculturæ conservationem multa sint, & antiquis, & nostris temporibus constituta privilegia, quæ referunt post Plat. *in l exemplo cod de decurionib. lib. 10.* ac notat *ibi* D Franc. de Amaya *n 1. & 17.* Tiraquel. *de pan. temper. causa* 11. Menoch. *de arbitr casu* 194. & 374. Cujac. & Gothefred. *in tit. cod. quæ res pignor circa explicationem dictæ l. pignorum.* Pichard. *in manuduct. ad praxim 2. p. præcepto. 9.* Bobadilla *lib. 3 Politicæ cap. 3. n. 61. & sequent. & lib 5 cap. 9. in princip.* latissimè contantes *in treg tract. de re frumentaria cap. 1. & lib. 3. cap. 16.* Narbona *in l. 25. tit. 21. lib 4. Recop.* [illegible] unde
50 & considerans deferendi agriculturam dari occasionem per dictas impositiones gabellarum, ut considerarunt illi sapientissimi senatores, & apertius, si hoc tributum imponeretur, & hoc strictius, quem considerarunt scribentes in servo adscriptitio etiam à terra qualibet de causa abducto, & ut consideravit Amaya *sub dicto n. 17.* Et item quod de victa Italia, & provinciis Romanis agri quam multi cessierint, & latifundia partim luxu, & otio crescente, & rerum abundantia agricolationem deserere, ut ait Columell, *de re rustica lib. 1. in præfat.* quæ tanto in honore, priscis fuerat, *ut ipsorum tunc manibus Imperatorum, & coerentur agri gaudente terra, vomere Laurato, & triumphali aratore, & eadem cura semina tractabant, qua bellum, eademque diligentia arva disponebant, quo Castra, ut his verbis demonstrat. Plinius lib 17. c. 3. & 6.** Et consueverint prudentiores homines li-
51 beros ad culturam agrorum suorum accersere, in quos fuerint adscriptitii, Coloni, & inquilini (de quibus dico ad alium propositum latè *sub tit. de servis ordin. vel non* (& ut plures colonos Augusta haberet, fuerit constitutum *in l. 4. cod. de agricolis, & censit.* in cujus Rubrica videndus idem Amaya ut mater non prosit; imo nocest filiis.
52 Ideò rectè Senatores nostræ Castellæ potuerant ad agriculturam privilegiis invitare agricolas, & homines omnes, considerantes utique tot tributis, laboribus, & expensis prostigatos, incidere in lamentum, & in desertionem agricolationis, sic bono Reipublicæ communi nocivam, & nocituram, apertius in posterum, imposito hoc tributo dimidiæ decimationis, & in memoriam revocantes illud à Menandro narratum, de quodam Patre volente punire filium imprudentem faciente illum agricolam, qui post paucos annos in agricultura versatus, laqueo se suspendit, in Tabella relinquens scriptum agriculturam esse rem infinitam in verbis sequentibus: *ajunt aratorem quendam à patre terram colere coactum, laqueo periisse vitam, cum in Tabella scripsisset agriculturam esse rem infinitam, & unquam absolvi; ferendum enim, ut metamus, & metendum ut feramus absurdo rei circuitu,* ut R. R. Mag. ponderavit *in dicto tract. 7. §. 3. in fine,* quibus probatur laborioso agriculturæ ministerio applicanda esse invitatoria collyria, ut homines à tam necessarium ministerium amore, & voluntate trahentur, nec illud aborreant tributis onusti, ut ex-
53 perientia demonstrat multis ab hinc annis apud Nos regnicolas. * Sicut & demonstrat in nostro vulgari idioma verba Pat. Villalobos *in summa tom 2 tract. 8. dif. 13. num 9.* qui loquens generaliter de justificatione requisita in imponendis tributis, & de quarta eorum conditione admonet Consiliarios Regios præcavendos à collectis imponendis; eo quod nimis extenuant Vasallos, & Agricolas præcipuè; imo & populos desertos reddunt in verbis sequent. *deven advertirlo mucho los consejos de los Reyes, considerando que los tributos adelgaçan muchos pueblos, y aun asuelan de manera a los labradores, que los lugares que ayer estavan enpie, y començaron de veguios los venios por el suelo, y ellos dessas; por que no pueden los labradores tolerar los tributos.* Hæc consideravit hic auctor ab hinc plus 40 annis, quid enim scriberet nunc si audiret, ut videret tractari à peritioribus Theologis & Jurisperitis de impositione super farinam, triticum, molendina, ac dimidiam hanc decimationem, aliaq. ejus generis?

Quam plura alia consideravit [illegible] genda omnino pro diminutione, ac vero relevatione integræ 54
nostræ quæstionis D. M. R. I. M. Fr. Joannes Martinez, quibus probat has quidem collectas fore in his Regnis impr [illegible] biles paci, & quieti Vasallorum inimicas, turbatrices populorum, & excitatrices tumultuum. Quapropter fundamenta contraria respondens, ait non officere, quod in quibusdam Regnis, provinciis, sive civitatibus, ut *supra in principio* adductum est, sint impositæ gabellæ super farinam, triticum, molendina &c. quia ut ipse satisfacit *in suo discursu 5. toto §. 7. ex numer. 144.* illa dicit esse imposita in satis minimis quantitatibus, & quasi imperceptibilibus, sicut probat de illa, quæ usitatur in Regnis Aragoniæ, & Valentiæ, & sic intelligi tributum illud super panem, de quo loquuti fuere S. Antonin. *supra,* & Grassis *in decis. aureis dicto lib. 2 c. 124. num 8.* quia licet ille Doctor æquabiliter videatur loqui de tributorum impositione usuali in pane, vino, &, carne in verbis ibi *licet de Jure non debeat esse gabella de his rebus, quæ invehuntur ad usum proprios, & familiæ: tamen quotidianus usus in contrarium observatur, ut solvatur pro pane, vino, & carne &c.* nam præter quam quod ut explicet *dict. discursu 5. numer 94.* dicendo

dicendo illum loqui de tali tributo imposito super pane in quadam civitate, sive de triburo, quod solvitur de tritico, ut portagium, quod quam imperceptibile sit, nemo non videt; hoc inquam & in nostra Castella esse admissum, & practicatum, cum ab Agricolis vendentibus in nundinis, soleat solvi portagium, aut parva quædam Alcavala, quasi impereeptibilis, & in nihilo gravans, & in hunc sensum explanat cætera tributa in pane usitata in Regno Siciliæ, & in civitatibus Romæ, & Genovæ.

55 Et sic D. Archiepiscopus Tabia *dicto lib. 4. de legib. quæst.* 11. *art.* 19. *sub n.* 3 dixit nihil urgere, quod in alijs Regnis, & provincijs, ut Roma, Neapoli, Sicilia, Valentia, & alijs impositum sit tale tributum super triticum, farinam, & panem; dicit enim hæc exempla non nocere; tum quia in illis Regnis forte impositum est hoc tributum cum magno temperamento, & moderatione in quantitate tributi, vel qualitate panis, forsan in solo pane oleato, vulgò *regaledo* divitum; tum maximè, quia aliqua fiunt in aliquibus civitatibus, & provincijs ob peculiares rationes gentis vel regionis, quæ alibi practicari nequeunt; propter diversis circumstantias regiminis, & status Regni, & alia referens de impracticabili hoc tributo in hisce Regnis Castellæ, super quod, eo præsente, admodum agitatum fuit in consistorio Toletano anno præterito 1622. postcàque tractum ad cæteras civitates, sed nunquam admissum, ut ferè impossibili in acto practico apud nos, quamtumvis permissum in relatis provincijs *corpora enim politica*, concludit ibi, & mystica se habent adinstar naturalium corporum humanorum; quæ licet omnia sint ejusdem speciei, & naturæ non possunt omnia eisdem medicamentis curari; licet eædem sint agritudines ob diversas individuorum qualitates, & complexiones, nam & cibus, qui uni stomacho arridet: & prodest, alteri nauseam provocat, & obest; & inde potiori ratione procedere in corporibus mysticis Reipublicæ, & Regnorum propter valde dissimiles circunstantias, quarum non esse levem ait illam maximi horroris, & in appetentiæ, sive repulsæ horum Regnorum sæpius respuentium impositi: alia plura adducit *num.* 4. & 5. Ubi addit quod si tributum super farinam imponatur; quamvis non diu duret, erit obructe penitus Regnum, & quasi in desperationem injicere: *si enim* scribit, *singula seorsum tributa ferri vix possunt, & apprehensio solius tributi farinæ tantum incutit metam, quid faciet simul cum alijs sissis, & resissis.*

56 †Et ego dico quid faciemus de Agricolis, si ut soli ad contribuendum compulsi obnoxij essent præter decimas Jure Divino solvendas Papæ, Episcopis, Ecclesijs, Parochis, ac cæteris Ecclesiæ ministris, sine Cenobijs ex nunc gravarentur de novo ad solvendam dimidiam decimationem tritici, ac aliarum messium, quæ de Campis recolligentur.

57 Nec ultimo obstat dicere, ut sicut de Jure Divino, Decimæ prædictis Ecclesiæ ministris, & Parochis solvuntur, sic etiam eodem Jure Regi posse deberi ex illo exemplo Joseph relato in *c.* 47 *Genes vers.* 24 *supra* in vers. *sed quia*, & in vers. *tamen:* & quod Pontifices Summi multis ab hinc annis donaverint decimationes diversas Regibus nostris Hispaniæ, ut sunt decimæ vulgo *tertia Reales*, in quibus integrum librum confecit noster eruditissimus Hispanus D. Joannes de el Castillo, & Sotomayor; quia respondetur illas quidem decimas Ecclesiasticas deberi Ecclesiæ ab Agricolis, & alijs Satoribus ex debito justitiæ, ut dixit D. Augustin. relatus *in c. decimæ* 16. *q.* 1. ibi *decimæ ex debito requiruntur, & quia eas dare noluerint, res alienas invadunt*, nam Juris naturalis, & divini præceptum adest, ut populus alat sacerdotem, sicut de fide esset apparet in Concilio Constantiense definitum, ac probat latissimè Castro *de hæresibus* vers. *decimæ*, & cæteri de hoc tract. decimarum scribentes; item ex verb. D. Pauli I. Corinth. 9 ibi: *si nos vobis spiritualia seminavimus magnum est, si nos Carnalia vestra metamus?* & ex illo ejusdem ad Timoth. 1. *c.* 5. ibi *non alligabis os bovi trituranti*, & ex illo S. Lucæ 10. ibi: *dignus est operarius mercede sua.* Aragon. 2. 2 q 87. *art.* 1. Covat. *l.* 1. *variar. c.* 19 *n.* 8. & alij, dicentes ut quoties sacerdotes egent, sint obnoxij Parochiani eis facere oblationes, & quamvis in quotta decimationum admittatur illam obligationem, non esse Juris Divini, sed esse tam ab antiquo tempore stabilitam, & proveniat ab illo Apostolorum, ut patet ex Const Clem. *l.* 2. *c.* 29. 38. & 39. & *l.* 8. *c.* 36. sicut dicunt D. Thom. *in* 2. 2. *q.* 87. *art.* 1. Cajetan, & cæteri Scholastici cum eo ibi, & multò etiam antiquiori tempore; cum hæc quotta decimarum solvenda imperata reperiatur etiam in lege naturæ, antequam præciperetur in lege veteri scripta, ut patet *Genesis* 14. & 28. ubi habetur quod Abraham dedit Melchisedech decimam, & Jacob promisit Deo decimam totius; quod ab ipso Deo reciperet; imo & à Gentilibus solvi
dixit Plinius *l.* 19 *c.* 14. †Nec enim hæc sic mili- 58
tat obligatio respectu dictæ dimidiæ decimationis Regi propter tributum solvenda in tritico ordeo, ac cæteris seminibus terræ, cum in his Regnis ex alijs contributionibus mercium aliarum extra grana, plus ad æqualitatem cæterorum Vassallorum possint suppleri sine tali nocumento, quod nunc Agricolis pararetur, si super illis tantùm recaderet ea contributio dimidiæ decimationis, ut curiæ proposuerunt, hæc verò esset iniqua admodum in his Regnis, imo & in alijs respectu inæqualitatis jam *supra* ponderatæ; & quia hæc contributio properaret ad desolationem populorum, & Agricolarum, ut satis & abundè ex dictis apparet, à R. M. Regias Confessarius ac D. Archiep. Tabia.

Nec obstat illud factum Joseph. *dict. c* 47. *Genes.* 59
etiam videtur cum illo tempore ex alijs urgentioribus causis potuerit esse conveniens, ut inveheretur tale tributum Regi ob evitanda periculosiora, ac laboriosiora nocumenta, quibus opprimerentur Vasalli Regis Pharaonis, & hoc genus tributi tunc electum à Josepho, etsi gravosum ob evitanda majora mala; imò patet dictos Vasallos Pharaoni vendidisse omnes possessiones proprias in fame illa generali Ægypti, omnesque illos emi ab ipso Rege, passos fuisse taliter, ut omnia eorum bona conversa fuerint in Patrimonium Regale, ut patet ex dicto scripturæ loco ibi *& nos, & terra nostra tui erimus eme nos, in servitutem Regiam, emit igitur Joseph omnem terram Ægypti, vendentibus singulis possessiones suas.* Unde apparet factum Joseph, fuisse illis nimis favorabile; poterit enim Rex Pharao in illos severius agere, & mediatore Josepho redditæ fuerunt illis possessiones, & libertas cum parvo illo tributo quintæ partis, ut ipse Pharao, familiaque ejus sustentetur; & sic videmus talem actum potius fuisse inæstimabile beneficium, quàm tributum, & ut mihi videtur ad instar obligationis feudalis, sive

emphyteuticalis, per quam Dominus prædij directus recipit aliquid ab usuario feudi, aut emphyteutis in recognitionem directi Dominij, cum dederit rem suam fruendam usufructuario cum illo onere: alia etiam congerit pro explicatione dicti cap. 47. Genes. D. R. P. M. Fr. Joannes Martinez in dicto discursu 7. à n. 50, vers. el cuyo ad 62. quod factum nihil habuit decimationis.

60 Ad secundam quæstionis partem esto quod iclata tributa sint licita, & aliquando convenientia; & sic posse sine periculo imponi: quia jam ex longè, & abundè ex dictis in textu nostro à q. 1. manet explicatum, & resolutum præcipuè q. 13. 14. & 39. contributiones millionum, sissarum, aliarumque impositionum, etiam super comestibilibus nun posse imponi à Regibus, & Principibus laicis, taliter ut includatur personæ, & communitates Ecclesiasticæ sine assensu, & voluntate Pontificis summi, ut etiam de alijs contributionibus pro reparatione Pontium, Viarum, & aliorum operum publicorum resolutum est ibi etiam à q. 9. 10. n. & 12. evenit nunc respondendum has collectationes in tritico farina, Molendinis, atque in dicta dimidia decimatione stabilini, nec ad tempus, aut in perpetuum posse contra Ecclesiasticas personas, aliasve communitates Ecclesiæ, sine dicto Pontificio consensu, quia non minus hæc graviora essent Ecclesiasticis, ac lederent illos, quam lædunt alia tributa à laicis quæ imposita, millionum, sissarum, Alcavalas, & aliorum, imo & multò plus ut à subjecta materia probatum relinquimus, ut in terminis dicunt idem Archiepiscopus Tapia in dicto art 9. n. 6. & D. P. R. M. Fr. Joan. Martinez in sub d. suo tract.

61 Et confirmatur ex adductis in dicta q. 13. 14. & 39. ubi probavimus post longissimas conferentias Consiliariorum Regis nostri circa collectandos Ecclesiasticos in quodam tributo sisse Episcopi, & Decani, & capitula Cathedralium restiterunt, non obstantibus fundamentis pro Rege consideratis supra in dicta q. 13. & 14. quo usque ad nos pervenit assensus Pontificius, ut retuli in dicta q. 39. ubi ad illa ingrati im responsum præbuimus.

62 Et quamvis nonnulla hic applicari possent ex sacra scriptura, quibus probabant pro Rege scribentes collectas, & contributiones ante legem Evangelicam impositas fuisse sacerdotibus antiquæ legis ex solo mandato Regio absque Pontificio: tamen ad ea scripturæ loca intellectum præstitimus sub dicta q. 14. ibi legendum, ne alium repetitionem faciamus.

63 Et sic pro complemento notandum est cum D. Archiepiscopo Tapia dict. art. 9. n. 6. ut præter quam quod, non erit facile facultatem obtinere à sede Apostolica ad hoc tributum consentiendum, inutilem ferè esse prædictam contributionem, si Ecclesiastici eximantur ab eorum soluti one; quia præter eorum multitudinem, cæteris paribus, respectu habito ad æqualem numerum personarum laicarum, quia multum magis isti consumunt farinæ, & panis, quàm laici, cum inter laicos plures sint parvuli, & fœminæ, & miserabiles, Ecclesiastici vero omnes sint jam adulti, & amplioris facultatis, quo fieri an Archiepiscopus, ut si isti excipiantur, quod multum decidet tributum à quantitate sperata. *Et addo posse itidem considerari in eo-

64 dem ultimo tributo decimationis dimidiæ; siquidem videmus plures Ecclesiasticos, ac communitates Monachorum, & Religiosorum serere, metere, ac accipere triticum, aliaque grana, & messes qui sine Pontificio consensu ad dictam diuidium decimationem virtute legis, aut Decreti Regij, non tenerentur ad præstandam dictam decimationem, præcipuè si consideres etiam plures esse possessiones, quæ etsi colantur à laicis, pertinent in proprietate ad Ecclesiasticos, aut ad alios, qui eos possident liberas, & exemptas ab omni decimatione, ratione cujus privilegij pluris locant Agricolis, quàm alias locarentur. Quibus, & alijs consideratis apertè constat, cum de inutilitate harum tributorum, tum de difficili exactione esto hærent &c.

QUÆSTIO LXI.

An Reges Christiani valeant convertere in alios usus, etsi pios monet m sibimet consignatam super redditibus primi anni Episcopatus, aliorumvè beneficiorum, si in Breve Pontificio consignationis exprimat Pontifex velle quod talis pecunia, non expendatur in alios usus, quàm Catholicæ religionis, defensionis, & propagationis, nec non obedientiæ erga Romanam Ecclesiam conservationes? Et an si Principes decernant, quod sententiæ in prima instantia latæ in causis ordinarijs illico executioni man lentur, sic ut appellatio tantùm habeat locum quoad divolutivum effectum, queant obligare Tribunalia Ecclesiasticorum, & sanctæ inquisitionis, ut in causis externis, & civilibus extra fidem, idem decretum practicetur sine beneplacito Papæ, Episcopi, aut Inquisitorum.

SUMMARIUM.

1 *Papa Urban. VIII. Innocent X & Alex. VII. concesserunt, & prorogarunt gratiam de las mesadas Regi nostro Philippo IV.* & à n. 3.
3 *Dispensandi potestas est late interpretanda, dispensatio ipsa strictè.*
4 *Voluntas testatoris difficulter mutari valet à quoquam alio.*
5 *Interpretatio de dubio privilegij, sive rescripti pertinet ad ipsum concedentem.*
6 *Rex Philip. IV. convertit pecunias gratiæ* de las mesadas *in persolvendis salarijs ministrorum suæ Regiæ Capellæ sine Papa licentia, & juxta detur non licitè* num. sequentibus ad 15, contra à n. 16.
7 L. 27. titulo 28. p. 3.
8 L. 2. §. mutui ff. si certum petatur.
9 Cap. verum de conditionibus appositis.
10 *Modus in concessione positus, si non observetur, quando faciet illam irritam,* & n. 11.
12 *Donatarius tenetur alere donatorem quando in donatione talis obligatio inseritur, alias den nio revertitur.*
13 *Ordinatus ad titulum Patrimonij potest illud vendere, si postea adipiscatur beneficium sufficiens, & melius sit adsit consensus Episcopi,* ut n. 14.
15 Leviticus cap. fin.
16 *Rex loco pecuniæ mensarum subrogans pro propaganda Catholica religione, & defendenda Eccle-*

sia Romana aliam pecuniam de suo Patrimonio, licitè videtur sibi agratiatam de mensibus posse applicare ad alios pios usus n.20.& *sic resolutum* n.28.

17 *Perjurus non censetur quisquis solvet aliam speciem meliorem, quàm promissam* n 19.

18 *Creditor satisfactus dicitur, cui soluta est pecunia melior.*

21 *Legatum relictum pro redimendis captivis, aut pro fabrica Ecclesiæ, satis adimpletur si convertatur in excarcerando, vel in ornamentis, & aliis Divino cultui.*

22 Cap. 2. Trid. sess. 21. *vide* n. 13. & 14.

23 *Fundamenta primæ sententiæ dicuntur.*

24 l. ..au. ff. de usu, & habitat. *Vide* sub n. 8.

25 L. fin. cod. depositi, l. fin. cod. de compensat. cap. fin. §. sane de deposito, l. 27. tit. 14. p. 5.

26 *Rex fit Dominus pecuniarum sibi à Pontifice donatarum, qui satisfacit subrogando alias pro adimplenda causa impulsiva.*

27 Cap. debitores de Jure-Jurando.

28 *Pecuniæ mensium super Episcopatibus, & beneficiis Patrimonii Regis, qua de causa abstinentur licitè applicatæ Ministris Regiæ Capellæ post multas sessiones monstratur.*

29 *Sententiæ in causis ordinariis, & civilibus appellatione interposita, de Jure non mandantur excutioni* n. 30. & 31.

30 *Reges non valent immutare stylum Tribunalis Ecclesiastici, nec S. Inquisitionis, ut* n. 31.

32 *Statutum præcipiens, ut sententiæ exequātur prius cautione, est observandum, ut contingit in Regno Majoricarum* n. 33. 34. & *aliis.*

33 *Sententia exequenda est quoties adest periculum in mora, vel si est arbitrorum, aut supplicationis* n. 34. 35.

36 *Stylus in lege Regni innitens est observandus, etsi Juri non contra dicit Canonico, observatur in Curia Ecclesiastica in* n. 3. & 38.

37 *Inquisitio Majoricarum est in stylo exequendi sententias à se latas in causis civilibus, &* num. 38.

38 *Epistola Consilii supremi inquisitionis refertur, qua ordinatur, ut inquisitio Majoricens. observet stylum Regiæ Audientiæ in exequendis sententiis.*

39 *Lex municipalis Regni Majoric. circa exequendas sententias: non infringit libertatem Ecclesiæ, nec inquisitionis, & est justa* n. 40

40 *Decurionum Majoricarum petitio, ut in sanctæ inquisitionis tribunali Majoricarum observetur stylus illius Regiæ Audientiæ circa exequendas sententias, refertur.*

1 HIS proximè diebus ad unguem in hac curia Matritensi disputatum est de casibus duobus in specie, qui ansam præstant huic generali inquisitioni. Primo, quia cum à tempore Urbani VIII. Innocentii X. indultum sit nostro Regi Philippo IV. & prorogatum per Alex VII. Pontificem maximum per suum bréve 22. Aprilis 1660. anno 5. sui Pontificatus, in quo concessit gratiam, quæ vocatur *de las mesadas* in omnibus Episcopatibus, & beneficiis, quæ pertinent ad Regiam nominationem, & præsentationem ad similitudinem prædecessorum suorum, ea nempe ratione; quod sic noster piissimus Rex, sicut & ejus Pater, & avus Philip. III. & Philip. II. ac alii progenitores absumerent ærarium publicum pro propaganda Christiana religione; & quia prædicti Pontifices eam concessionem fecissent, sub ea tamen allegatione, ut quælibet *mesada* Regi persolvatur, deductis oneribus, & expensis à quolibet nominato, atque proviso, quæ est una pars integra de duodecim post quatuor menses illico transactos à die adeptæ possessionis pacificæ Archiepiscopatus, Episcopatus, & alterius cujuslibet Dignitatis, aut beneficii; ipsemet Alex. VII. sicut dict. Urban. & Innocent. fecere, posuit sequentem clausulam ibi: *Volumus autem quod pecuniæ, quas ex præsenti concessione percipies, in alios usus, quam Catholicæ religionis, defensionis, & propagationis, nec non obedientiæ erga Romanam Ecclesiam conservationis, pro quibus duntaxat concessio ipsa, fit, nullatenus convertantur super quo Majestati tuæ, ac Ministrorum tuorum conscientiam oneramus* &c. Qua clausula non obstante D. Rex Philippus IV. dictas pecunias quotannis procedentes ex singulis vacantibus applicavit pro solutione Salariorum ministrorum suæ Capellæ Regiæ. Et quia de hoc facto orta fuit non levis conferentia inter peritissimos Regis Consiliarios; ideo etsi jam nunc per securitate talis assignationis responsum fuerit à majori parte, adhuc libuit referre votantium dissentientium fundamenta, quibus hinc inde potuerunt moveri.

Secundo, quia per forum Regiæ Audientiæ Majoricarum habetur, ut sententiæ, etiam in civilibus illico exequantur, nec factum sic fuerit in quadam causa per inquisitores illius Regni, & in nostro Consilio inquisitionis pars appellata instaret pro executione sententiæ latæ in ejus favorem à dictis inquisitoribus, quæ obtinuit ponemus in vers. *ad secundam* fundamenta. 2

Pro cujus primi dubii perfecta intelligentiâ, nobis verû est sequentes generales, atque doctrinales conclusionis laconicè præfigere. Primâ, quod etsi potestas dispensandi sit latè interpretanda, ut nonnulli agnoscunt per textum *in cap. fin. de simonia*, & melius alii per glossam *in cap. hic qui* verbo *in potestate* in fine 15. q. 8. & *in cap. dudum* vers. *beneficia de præbend. lib. 6.* Ubi ordinarie, & cum infinitis Thomas Sanchez *lib. 8. de matrim. toto disp.* 2. omnino legendus, & ibi *n. 2. 3. 4. 5. 6.* ubi limitat: tamen eademmet dispensatio taliter debet coarctari, ut si aliquid operetur, extendenda amplius non sit, ut habetur expresse *in cap. 1. §. ille vero de filiis Presbyteror.* Ubi DD. & Barbosa, quia & exorbitat à dispositione Juris communis; & quia lex debet esse æqualis omnibus, quæ si derogat, aut damnum affert in aliquo Juris communi est odiosa; & nb id debet valde restringi per textum *in cap. quia à Jure de regul. Juris lib. 6.* & hoc juxta temperamentum, quod ponit in casibus octo dictus Thomas Sanchez *dicto lib. 3. tota disp. 1. & à num. 5.* cum infinitis, etiam legendus. 3

Secunda verò erit conclusio *leg. 1. ff. de administrat. rerum ad civitatem pertinentium* ibi: *quod ad certam speciem civitati relinquitur in alios usus convertere non licet*, Ubi admittunt DD. & per textum *in cap. conquestus 16. de foro comp.* Ubi ego posui nonnulla legenda, & applicanda hic, Lara *de Cappellan. & anniversar. 1. p. toto cap. 14. &* 15. ubi cum pluribus scribit, quam difficile est mutare voluntatem testatoris; *non enim sufficit quod testator jubet, nisi fiat, ut jubet* ex *l. sed si ante ff. ad Trebellian. nam quod testator voluit, non quod voluisse melius fuisset, est attendendum*, ut habetur *in l. extraneum cod. de hæredib. instituendis* 4

interit (dixit Seneca controversia 7.) *omne Jus, omnisque potestas si vivi neglexerint imperia mortuorum.*

5 Tertia inquam conclusio, nam quoties oritur dubium circa interpretandam mentem Pontificis in quolibet de suis privilegiis, sive rescripto, recurrendum est ad eundem, ut ad fontem, à quo dimanat dispensatio, ut docent omnes per textum *in cap. cum venissent 12. de judiciis*, ubi ego latissimè scripsi, & cum Barbosa posuit, quod quando tractatur de aliqua declaratione judiciali, & generali facienda, solus Papa, & conditor Princeps legis potest suam legem interpretari, & non alius inferior quando illa interpretatio, seu declaratio est judicialis, id est generalis, & necessaria, si ex verbis legis certos intellectus dari nequit à Doctoribus, in quo casu intendet conditor, ut nemo alius audeatur inferior, qui ejus legem interpretetur, aut declaret.

6 Quare videtur ex prædictis conclusionibus, ut in specie Breb. Urban. VIII. Innocent. X. & Alex. VII. proximè mentionati gratiam ab ipsis concessam Domino Regi Philippo IV. non posse in aliũ casum practicari facto ejusdem Regis, si Pontifex idem Alexand. VII. qui nunc vivit, non consultatur, ut assensum præstet, sive declaret mentem suã non deviare ab assignatione facta per Regem, ut dictum est; quia clausula Brevis in dicto vers. *volumus* satis clarè manifestat Pontificis claram voluntatem † absque eo quod obstent verba *leg. 27.*

7 *tit. 28. p. 3. circa finem ibi, e si en las otras Cartas foretas, o de gracia que el Rey faga, nasciere contienda sobre ellos, debẽn los otro si Juzgar los Jueces arteognen parecieren*; quia ut declarant *ibi* Gregor. *litteras* D. verbo *gratia*, & *ibi glossa* t. verbo *donatio*, Gutierrez *lib. 3. pract. cap.* 28. & ego latè sub *dicto cap. cum venissent. 12. de judiciis sub quæst. 2.* dicta verba sunt intelligenda, quando dubitatio talis excitatur inter partes litigantes; non in quam si tractaretur de valore, & observantia ejusdem privilegii; tunc enim spectat ad Principem, qui illud concesserit, interpretatio; & ſe fiet, ut cum in casu adducti brevis, sit Papa concessor, & Rex illius interpretator, qut in eo subest Pontifici per illa, quæ dixi *in dicto cap. novit. 13. de judiciis q. 1. 2. 3. 4. 5. 6.* & in aliis, & *in cap. 1. de probationib.* ubi DD. & *in cap. solitæ de majoritate, & obedientia, & tota dist. 96.* per necesse videtur, applicatio, sive assignatio facta à Rege nostro sit proprissima causa, sed contra mentem ejusdem Papæ concedentis.

8 Et coadjuvatur prædicta sententia ex regula textus *in l. 2. §. mutui ff. si certum petatur*, ubi habetur aliud pro alio subrogari, aut solvi non posse, invito creditore, & ex doctrina *leg. fin. ff. de usu, & habitatione*, ut probatur quod meliori resoluta, non liberatur debitor in verbis sequentibus ibi: *fuit autem deteriorem, etiam in meliorem statum commutata*, & per Jura *in cap. commissum de sponsalibus, cap. per tuas de voto*, quibus DD. probant promissionem, & Juramentum adimpleri debere in forma specifica, etiamsi aliud opus postea promissum, quamtumvis melius quis post Juramentum adimplere promiserit, & per textum *in cap. ad nostram 1. de Jure-Jur.* quo probatur promissorem non adimplere, si utatur compensatione, & *cap. debitores 7. de Jure-Jur.* & per alia, quæ dixi latè *sub cap. 2. dict. tit. de Jure-Jur. quæst. 1. à num. 1.* Ubi latè disputatum est de Juramento complendo in forma specifica.

Item etiam confirmatur ex regula textus *in cap. verum de conditionib. appositis*, ubi glossa cum concordantibus, & DD. *ibi* docent, quod etsi donatio 9
facta Ecclesiæ, aliovè pio loco sub modo, aut conditione, non impediat translationem Dominii, nec revocetur, nisi expresse fuerit conventum, Socinus *reg. 382. privilego 60.* Joseph Ludovicus *in decis. Perusina 95. num. 43.* nam favore Ecclesiæ semper modus præsumitur causa impulsiva, ut per Ripam *in l. fin. Cod. de revocand. donat. quæst. 52. n. 173.* Covarruv. *lib. 1. variar. cap. 14.* omnino legendus, Surdus *de alimentis tit. 1. q. 48. numer. 70.* † Tamen si modus est causa finalis, & non impletur, tunc quidem in substantia defici, modo non adimpleto, ut in præcitato casu 10
nostri Regis probari videtur per verba jam adductæ clausulæ *volumus autem quod si pecunia &c.* quæ importat formam in hoc fuisse mandatam respectu modo; indéque ab illa non posse recedi per textum *in l. si quis mihi §. si coram ff. de acquirenda hæredit.* quare Oldradus post Bartol. *in l. 1. §. si plures num. 13. ff. de exercitoria actione*, Barbosa *clausula 380. sub num. 1.* referens plures cum multis, & per notata *in l. hoc Jus porrectum Cod. de sacrosanct. Ecclesiis, & in l. cum tu eod. de transactionibus, & in l. hac consultissima cod. de testamentis*, dixerunt dictam clausulam *volumus autem*, qua usi sunt relati Pontifices in dicto Brevi, inducere formam; quæ si non fuerit adimpleta, censetur mutata substantia facti, in tantum ut si non fuerit forma servata, corruat concessio.

Ex quibus, & ex aliis videtur affirmandum, 11
quod cum dicti Pontifices donaverint prædictas *mesadas* cum ea conditione, & modo, quod pecuniæ non converterentur in alios usus, quam Catholicæ religionis, defensionis, & propagationis &c. ac in verba sequentia adjecerint ibi *super quo majestati tuæ, ac Ministrorum tuorum conscientiam oneramus*, quæ etsi juxta arbitrium boni viri sumenda sint, secundum quod cum infinitis explicat Barbosa *de clausulis clausula 24. conscientiam tuam oneramus*, & quod commissarius eum hac clausula sequi debet, non privatam conscientiam, sed communem, & publicam, ut inquit Marchesanus *de commiss. p. 1. pag. 202. num. 77. in ultima impressione*, negari non potest, quin duplici vinculo obstrictus sit Rex donatarius per doctrinam Farinacii *in praxi crimin. p. 1. quæst. 25. num. 37.* Menochius *conf. 95. n. 124.* Surdus *decis. 254. n. 35.* † Et ut quemadmodum si donator in donatione poneret pactum, 12
quod Donatarius teneretur alere donatorem, quo deficiente, revertatur dominium rerum donatarum in addonatorem ipsum; sic ut ei detur utilis actio, speciali alimentorum favore, Ripa *in l. fin. q. 38. cod. de revocandis donationib.* Covarruv. *dicto lib. 1. variar. cap. 14. num. 4.* Lara *de liberis agnoscendis in l. si quis à liberis §. utrum num. 20.* Surdus *de alimentis num. 8.* Barbosa ad alia *in dicto cap. verum*, videndus, & *sub num. 4.* ita similiter in nostro casu, eo quod Pontifices donaverint non alio fine, quàm quod dictæ pecuniæ, quæ procederent *de las mesadas* converterentur in defendenda religione Christiana, & in ejus propagatione, quod nihil aliud videtur, quàm ei in spiritualibus alere, & favere, eumque Pontificum Alex. VII. Urbani VIII. Innocentii X. tam clara fuerit voluntas in præcitatis verbis dictæ clausulæ, videtur à fortiori resolvendũ nullomodo potuisse Regem nostrum ex proprio motu, & cum consilio

ſilio ſuorum Miniſtrorum peritiſſimorum dictas pecunias convertere in ſolutione ſtipendiorũ ſuæ Regiæ capellæ ſine ſpeciali conſenſu Papæ con-
13 cedentis relatam gratiam. † Cum & videamus in negotio faciliori, & magis factibili dictum conſenſum, ſivè Epiſcopi, proprii Prælati prærequiri, in eo nempè caſu, quando qui ordinatus in ſacris ad titulum Patrimonii, ſeu donationis poſtea aſſecuto beneficio Eccleſiaſtico congruæ ſufficientis, vellet alienare tale Patrimonium, ad cujus titulum fuit ordinatus: nam juxta probabiliorem ſententiam non poterit talis ordinatus ex propria voluntate illud alienare, niſi præhabita licentia ſui Prælati. Epiſcopi; quia etſi talis alienatio videatur abſolutè permiſſa, adepto Beneficio, per verba Trid. *in cap.* 2. *ſeſſ.* 21. ubi dicitur, ut tale Patrimonium non poſſit alienare; donec ordinatus beneficium ſit Eccleſiaſticum ſit adeptus, vel aliunde habeat unde vivere poſſit, ut ſenſerunt Nicolaüs Garcia *de beneficiis tom.* 1. *p.* 2. *cap.* 5. *n.* 186. Ludovicus de San Joan. *de ſacram q.* 2. *à n.* 10. *difficult.* 2. Gratianus *diſceptat. forenſ. cap.* 159. *n.* 14. Molſeſius *in ſumma tom.* 1. *tract.* 2. *cap.* 18. *n.* 31. Azor *inſtit. moral. lib.* 3. *cap.* 4. *q.* 3. Pariſius *de reſignat. beneficiorum lib.* 2. *q.* 6. *n.* 16. & alii dicentes ſine Prælati licentia poſſe ordina-
14 tum illud Patrimonium alienare. † Tamen ut diximus crebriori calculo Doctores tenere prærequiri conſenſum illius, inter quos Hugolinus *de poteſtate Epiſcopi cap.* 26. *§.* 13. *n.* 4. Gavantus *in enchiridio Epiſcoper.* verbo *ordines majores n.* 13. Præpoſitus *in* 3. *p. quæſt. unica de ſacram. ordin. dubio.* 18. *n.* 178. Tyberius *in inſtructione ordinandor. cap.* 9. *q.* 74. Zenedus *in quæſtionib. canonic. lib.* 1. *quæſt.* 11. *n.* 9. Pater Hieronimus Garcia *in ſumma moral. tract.* 1. *difficult.* 2. *dubio.* 4. 5. *puncto.* 5. *q.* 38. cujus verba ad longum refert, & ſequitur Diana *p.* 9. *tract.* 8. *miſcellan. res.* 23. in verſ. *quid ego ſentiam.*

15 Et inſuper facit contra Regis factum illud ſacræ ſcripturæ *in levitico cap. fin.* ibi *animal. quod immolari poteſt Domino, ſiquis voverit Sanctum erit, & mutari non poterit, id eſt nec melius malo, nec pejus bono*, quibus verbis arguitur ſatis in forma ſpecifica adimplendum eſſe votum, & non per æquipollens juxta plura, quæ adduxi *in dicto cap.* 3. *de jurejur. ſub dicta quæſt.* 1. *à n.* 1. & ſic non valuiſſe Regem noſtrum illam procedentem pecuniam ex dictis *meſadas* convertere in ſalario perſolvendo miniſtris dictæ ſuæ Cappellæ, quamtumvis aliam ſubroget de ſuo ærario, ſeu Regio Patrimonio, cum faciat contra expreſſam voluntatem directorum Pontificum.

16 Pro facto inquam noſtri Piiſſimi Regis faciunt non levia fundamenta, inter quæ, quod Rex in dicto caſu non applicat dictam pecuniam taliter miniſtris ſuæ Capellæ, ut ſe excuſet, aut ſubtrahat ab applicanda alia ſimili, ac tanta quantitate in defendenda, atque tuenda; item & propaganda Chriſtiana Religione, ſicut Pontifices meminere in relata Clauſula *nos autem*; indeque fieri, ut Regis conſcientia ſecura & pacata reddatur per regulam textus *in dicto cap.* 3. *cap. ad noſtram el.* 1. *de Jurejur. cap. mulier.* 22. *q.* 2. *cap. ſcripturæ, cap. licet de regularibus, l. fin. ff. qui ſatis dare cogantur, l.* 7. *tit.* 8. *p.* 1. † Ex quibus juribus probatur, ut nec ſit perjurus, nec faciat adversùs promiſſum, aut votum quiſquis juravit facere, aut im-
17 plere, aut ſolvere in una ſpecie, aliam meliorem præſtat, aut ſolvit; quia tunc in dubio cenſetur creditor conſentire, ſi non contradicat expreſsè, ut dixerunt Covarruv. *in cap. quamvis pactum.* 1. *p. §.* 4. *n.* 6. *de pactis lib.* 6. Menochius *de arbitrar. caſu.* 338. Suarez *lib.* 6. *de diſpenſatione, & commutatione voti cap.* 18 Barboſa *in dicto cap.* 3. *de Jure-jur. n.* 2. Soto *de juſtitia, & jure quæſtion* 4. *art.* 3. D. Thomas 22. *q.* 88. *art.* 12. *& in* 4. *dist.* 38. *q.* 4. *art.* 4.

Secundo per doctrinam textus *in l. plane ff. familiæ erciſcundæ l. probibere §. quod plane ff. quod vi, aut clam*, ubi Bart. *& cap. intellecto.* 33. *de Jure-jur.* 18
quibus probant DD. ſatisfactum eſſe creditori, ſi integrum debitum ei in moneta magis pretioſa ſolvatur. † Et ſic procedere etiam in juramento, 19
ſeu voto Deo facto perſolvendo, quando aliquid ei offertur pro anima & peccatorum redemptione quod adimpletum videtur ſi in meliori opere perſolvatur, ut jejunio, eleemoſyna, peregrinatione, vel religione ex *cap.* 1. *&* 2. *de voto.*

Tertio quia ſubrogando noſter Piiſſimus Rex 20
tantam, aut ampliorem pecuniam pro defendenda religione Catholica, & pro aliis juxta Pontificum voluntatem inſinuatam in relata Bulla, & in dicto verſ. *nos autem*, non liberatur à calumnia, ſi exculparetur illas pecunias procedentes ex dictis *meſadas* converti in opus magis gratum Deo, quale eſt illas convertere pro ſolvendis ſalariis Miniſtrorum ſuæ cappellæ inſervientium ſic immediatè cultui Divino quotidiè præſtito, ac præſtando Deo, de quo hic non diſputamus, ſed addimus, dictum Regem de ſuo Patrimonio, & ærario alias, & in ampliori ſumma ſubrogare pecunias; indeque nullam injuriam irrogare Pontificum voluntati, imò & dicimus melius complere, ac perficere, quam relatum eſt in caſibus juris adducti hic à verſ. *pro facto.* † Et ſic etiam 21
abundantius quam faciet hæres, ſivè legatarius, quibus à teſtatore relicta eſt aliqua quantitas pro redimendis captivis ſi illam converterent, ne incarcerem quis detruderetur, vel quando quod relictum eſt pro fabrica Eccleſiæ; converteretur in ornamentis, & aliis Divino cultui neceſſariis, quas converſiones licere, communiter docent DD. ſicut de primo caſu cum multis ſcribunt Thomas Sanchez *opuſc. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 2. *dubio.* 9. *n.* 2. Diana *p.* 4 *tract.* 4. *res.* 150. verſ. *nota tertio*, & de ſecundo caſu Covarruv. *in cap. fin. de teſtam. n.* 4. contra Abbatem, idem Diana cum aliis *dicta p.* 4. *tract.* 4. *res.* 140. verſ. *nota Secundo.* Et certum eſt in his converſionibus, nullam aliam pecuniam ſubrogari pro redimendis captivis, nec pro fabrica juxta expreſſam voluntatem teſtantium; ergo abſque ulla injuria Pontificum noſter Rex potuit relatas pecunias *de las meſadas* aſſignare, pro ut aſſignavit; ſiquidem alias pecunias majoris quantitatis ſubrogat pro defendenda religione Catholica.

Et prædictis adjungitur Nicolai Garciæ do- 22
ctrina ſub verſ. *cumque* & aliorum; quatenùs juxta dictum Trid. *in cap.* 2. *ſeſſ.* 21. dicunt, ſine licentia prælati poſſe ordinatum ad titulum Patrimonii illud alienare, ex quo ſit adeptus beneficium ſufficiens ſuæ ſubſtentationi, quod ſubrogatur loco dicti Patrimonii. Et quod pro titulo ad ordines ſacros conſequendos ordinando aſſignatum antea fuerat: & ob id non eſſe mirandum ut Rex noſter potuerit ad libitum convertere pecunias dictarum menſarum pro ſalariis Miniſtrorum ſuæ cappellæ, cum loco illarum ſubroget tantas imò majores pecunias, ut defendat religionem

Christianam, & eam propagat, ad cujus effectum nihil interesse, an sumptus fiet numero ex pecunia mensarum, an ex alia diversa.

23 Itaque si hæc sustineatur sententia, videntur ab hoc proposito esse diversa ea, quæ continentur in primis tribus conclusionibus generaliter positis à vers. *pro cujus primi dubii* : uam præterquam quod doctrina ea generalis non vulneratur facto nostri Regis, illa in se subintelligitur & limitatur juxta casus, quos posuit longè dictus Thomas Sanchez cum infinitis *dicto lib.* 8. *de matrim. disp.* 1. & 2. Legendus, & quos ego scripsi *in dicto cap. cum venissent.* 12. *de judiciis q.* 1. & 2.

24 Nec contradicere præter alia posita pro prima sententia, decisionem textus *in dicta l. fin. ff. de usu, & habitat*, in qua tantùm jure consultus loquitur de usu, in quo nulla est nulla translatio Dominii, nisi tantùm usus, qui non debet esse alius, nisi ille qui determinatus est. In nostro autem casu aliter considerari: nam ex quo Pontifices dictas pecunias mensarum donarunt Regi, etsi sub eo modo, aliavè conditione, quæ continetur in dicto vers. *nos autem* invenitur translatio Dominii talium pecuniarum in ipsum Regem per regulam textus *in dicto cap. verum. §. de conditioni-*

25 *bus appositis.* † Et similiter intelligenda fore, *l. fin. Cod. depositi, l. fin. Cod. de compensationibus, cap. fin. & fane de deposito, l.* 27. *tit.* 14. *p.* 5. in quibus, nisi habeatur, quod Depositarius tenetur rem sibi depositam reddere in specie, taliter, ut nulla compensatione uti possit; & sic Regem nostrum esse solum depositarium facultate Pontificum.

26 † Tamen adhuc sub diversa ratione considerari in casu nostro, in quo Rex sit Dominus illarum pecuniarum à Pontificibus donatarum, qui satis subrogando alias loco illarum pra adimplenda causa impulsiva, sive finali summorum Pontificum, dicitur in specie illorum voluntatem complere. Nec enim hic adest aliqua obligatio jurata ex parte Regis, qua sit obnoxius in forma, præcisè adimplere specifica, etsi promissum quid

27 contineat. † Illicitum; ut accidit *in cap. debitores de Jure-jur.* ubi qui promisit usuras solvere, tenetur ad illas, etsi postea repetat: quo pacto intelliguntur piura alia jura primæ sententiæ, quæ probat promittentem eum juramento sivè voventem, teneri in specie adimplere, nec satisfacere aliud pro alio, etsi melius constituendo, aut solvendo, non consentiente creditore.

28 Hæc, & alia, quæ possent hic adjici pro utraque sententia reddiderunt admodum dubios Theologos consummatissimos, & jure consultos peritissimo nostri Regis, qui semel, & pluries sessionaliter conferentiantes, eam amplexi sunt partem, nempè factum à Rege posse tutè, procedere, non quia Clere fundamentis juridicis ea seotentiæ prævaleat contrariæ, cum pro utraque ex votantibus fuerint nonnulli patroni; & sic diversi, & aliquis magni nominis; quia ex quo per ministros Ecclesiæ orando exitus militares lucri fiunt in beneficium Reipublicæ; inde in puncto hujus dubii in rem meliorem, & Deo gratiorem assignationem factam esse verùm quia post hæc in aliam, & ultimam sessionem conventi fuerunt in his primis diebus anni præsentis 1661. Domini D. Didaeus de Arce Inquisitor Generalis. P. R. M. Fr. Joannes Martinez Regis confessarius R. M. Fr. Nicolaüs Baptista Carmelitanus, scientiæ peritissimus, conscientiæ amantissimus trium Episcopatuum nominationis Majoricens. Zamorens & Calagurritan propulsator DD. Antonius de Contreras è consiliis supremi Castellæ, & cameræ vir pissimus, atque mitissimus, & alii qui ad id fecerunt, ut etiam concurreret D. D. Gaspar de Sobremonte è dicto consilio Castellæ Doctissimus quidem qui Romæ legatus ad Papam extraordinarius ab eo vivæ vocis oraculo accepit responsum super dicto dubio, quo Sanctissimus Pater interrogatus pro parte Regis ejus conscientiam sedavit; itaque junctis fundamentis supra relatis pro hac sententia cum testimonio tanti viri, hæc pars amplexa est, & rectè, ut ipsi Illustrissimi viri senserunt, quibus standum est, præcipuè si consideretur hic non agi de præjudicio tertii; & sic viro tanto attestanti de Papæ responso credendum, per multa, quæ dixi de uni testi eredendo *in cap.* 28. *de testibus*, aliquid *in cap. tua infrà de Clericis perigrinis.*

Ad secundam quæstionis partem de principibus decernentibus, quod in causis ordinariis sententiæ in prima instantia latæ statim executioni mandentur; sic ut appellatio à parte condemnata interposita, solùm habeat locum quo ad effectum devolutivum. Et an talia Regum decreta obligent judices, & partes litigantes in Tribunalibus Ecclesiasticis seu Sanctæ Inquisitionis, sine Pontificii Prælati, aut Domini Inquisitores generalis assensu, & approbatione? Et suppositis quæ dixi longè *in cap. dilecto de judic. q.* 11. & 12. & *in cap. quod Clerici.* 9. *de foro comp.* ubi etiam adduxi plura de stylo observando in Tribunalibus Ecclesiæ, qui observatur apud Regia Tribunalia circa vestiendas, & prosequendas causas civiles, & criminales, & quæ dixi hic in textus nostro *tota quæst.* 27. ubi de statutis facts à Clericis circa ordinationem litis, & numligent Clericos, & alibi. 29

† videtur ex dictis in relatis locis, & ex dictis etiam in toto nostro textus *in toto tit. de judiciis, & tit. de foro comp.* ut nullomodo Reges, sive Principes laici ita decernentes, valeant in aliquo immutare stylum Tribunalium Ecclesiasticorum, & S. Inquisitionis; quia etsi sacri canones non dedignentur leges civiles sequi in decisione causarum Ecclesiasticarum; tamen id procedit in casibus; in quibus, aut deficit decisio Pontificia, aut adest approbatio ipsorum Pontificum admittentium pro finienda causa, etiam inter Ecclesiasticos, & exemptos, leges Imperatorum, aliasvè dispositiones Regum sic interpretantes communiter DD. doctrinam textus *in cap.* 1. & 2. *de novi operis nunciat*; per quæ jura approbant adductum dicterium nempe *sacros canones non dedignantur leges sequi*: Tamen quoties ad. est lex canonica aliquid decernens juxta illam, & non juxta leges, est inter Ecclesiasticos causa determinanda, vel juxta conditiones cujuslibet Tribunalis exempti à Regia jurisdictione, quale videntur esse tribunalia Sanctæ Inquisitionis. 30

31 Qua de causa, & ex aliis in nostro consilio supremo inquisitionis, potuit legitimè dubitari, numquid stylus audientiæ Regiæ Majoricarum in exequendo sententias latas, etiam in causis ordinariis, etsi approbatus; imò præceptus à Regibus valeat extendi ad causas ordinarias in sancto illo Majoricarum Tribunali Inquisitionis agitatas inter Familiares, & ministros laicos Sanctæ Inquisitionis; siquidem talis stylus; imò & quodlibet Regium decretum pugnat adversùs apertas leges civiles, & sacros canones decernentes communi Calculo numquam in civilibus causis ordinariis

narijs exequendam esse sententiam in prima instantia latam, nisi transactam in authoritatem rei judicatæ postquam fatalia consumpta, atque finita sint, juxta ea, quæ longè dixi *in cap. 4 & 5. & sub. Rub. & alijs de appellationibus*; non enim sententia exequenda est, nisi in casibus, de quibus late dixi *sub. cap. 11 illius tituli*, ubi leges; quæ dispositio videtur esse perjudicialis admodum partibus in sententia gravatis, quæque in desperationem propter sententiam executioni mandatam adductæ litem deserent, omittentes appellationis remedio uti, quod in jure pro oppressis à judicibus primæ instantiæ inventum est, ut late dixi sub dicta *Rub. & tit. de jure jurando.*

32 Sed quia stabilita legibus municipalibus Regnorum, & locorum opportet sequi, & practicari, & appareat de lege municipali Majoricarum in verbis sequentib. ibi: *sancimus præterea, & ordinamus, quod omnes sententiæ definitivè in causis civilibus latæ, vel deferendæ, etiam si ab eis ad eandem Regiam Audientiam, vel ad Nos, Secundum modum, & formam prædictam supplicatum fuerit, executioni demandentur, rejectis illegitimis exceptionibus, præstita tamen prius cautione per partem, quæ executionem postulaverit*, & appareat contra adductam regulam juris in dicto vers. *ad secundam*, & sequenti adductam, aliam etiam juris dispositionem ut quoties adest statutum ordinans quod exequantur sententiæ, sit ita observandum, & practicandum, ut docent Maranta *de ordine Judicior. p. 6.* in vers. *& quandoque appellatur n. 336.* Monach. *decis lucens. 48. n. 17.* & DD. per doctrinam textus *in cap. pastoralis § præterea de officio de leg.*

33 Et confirmatur, quia quoties ex statuto, vel pacto dispositum est, ut non obstante appellatione fieri possit executio, idem practicandum poterit, non obstante judicis præcepto, ut contingit, quando periculum est in mora, Salc. *de inhibitionibus cap. 23 n. 40.* ubi dicit in casu, de quo *ibi* si talis non fieret imineret periculum propter quod debebant cessare regulæ juris ad exemplum sententiæ, quæ exequenda est, si periculum sit in mora; & ob id sententiam arbitralem in eo casu diceretur esse exequendam, non obstante appellatione; & item non obstante apprehensione. 34 *Et sic videmus fidejussione, sivè cautione legis Matritensis exequi in nostra Castella sententias arbitrorum per *leg 4 tit. 21 lib. 4. recop.* Suarez *in l. post rem judicatam casu 8 ff de re judic.* Gregor Lopez *in l. 35 tit. 4. p. 3. glos. a. 7.* Gutierrez *in l. nemo potest. à n. 450. ff de leg. n. 1.* Valenzuela Valasquez *cons. 11. n. 63.* Mar. Muta *decis. 53. n. 27.* Parladorius *lib. 2. rerum quotid. c. fin. 1 p § 2 n. 1.* 35 *Et amplius contingere etiam de jure in supplicationibus juxta authenticam quæ supplicatio, *Cod de precibus Imperator, offerendis*, Afflictus *decis. 356 n. 2* Thesaurus *decis. 181.* ubi addit, Giurba *decis. 4. n. 17* D. Leo *decis. 29. n. 19. lib. 3.* Cancerius *1 p. variar. cap. 17. n. 37. & 3 p. cap. 17. n. 125.* Michaël. Ferrer. *3. p. observ. it. cap. 341* Peguera *in praxi tit. de execut. sentent numero 5.* Fontanella *de pactis nuptialibus claus. 4 gloss. 18. p. 4 num. 69. & decis. 328. à n. 20.*

36 Cum ergo litigantes ambo essent illius Regni originarij, naturales, vicini, & indigenæ, videtur sine dubio illa lege esse precisos, & litigatos ad observantiam dictæ municipalis legis per verba textus *in cap. cum venissent ad eos, qui mittitur in possess.* ibi *legi Regni innitentes*, per qua DD. docent, & ibi Abbas *n. 3.* & ex doctrina textus *in cap. cum causa de re judic.* ubi etiam Abbas *n. 4.* Menochius *cons. 991. à n. 11* & alij DD. per glossam *in cap. quod Clericis*, ubi Barbatia *n. 36.* Socinus Senior *n. 4.* & alij, juxta quæ scripsi videnda.

37 Quare in causa diu agitata in Tribunali S. Inquisitionis Majoricens. per quam plures annos inter comitem de Ayamans, & D. Petrum Sanctum Cilia, & Pax ordinis calatravæ, & maxime dubitatum à me, & à Domino meo D. Didaco de Arze Reyno Inquisitori generali de extensione dictæ legis municipalis ad praxim Judicum Inquisitionis, dum non consistiflet de admissione talis legis municipalis, etsi in favorem dictæ legis municipalis ad succeren tunc stylum Inquisitionis Vallisoletanæ esse circa prosequendas causas civiles, & in ea ventilatas observare eundem stylum, quem observat Regia Cancellaria ibi existens, in his scilicet quæ spectant ad ordinatoria processus. 38 * Adde quæ iuris, & inveniris per me ab anno 1585. usque ad 56. in multis exemplaribus causarum ordinariarum, & civilium in eo Tribunali Inquisitionis Majoricens. de quo informavi D. Dominum Inquisitorem generalem, & omne consilium uno assensu, & ore fuit mandatum, ut exequeretur sententia lata ab Inquisitore Majoricens. & hoc quia à tempore retro per epistolam vulgo *carta acordada 12, Novemb. 1612.* Liqueret esse stabilitum, ut observaretur in illa Inquisitione idem stylus, qui observatur in exequendis dictis causis in illa Audientia Regiæ per verba sequentia ibi: *que se guardè la costumbre, y estilo, que en esse Tribunal, y Audientia Real, se observa y guarda, y asi lo guardareis en esta causa, y en todas las demas que se afreçieren*, quæ verba indicant jam de eodem simili negotio consultum fuisse, nostrum consilium supremum: & ob id mandasse, sicut dicta epistola apparet.

39 Et sic concludimus dictam legem municipalem non infringere in aliquo immunitatem Tribunalis Inquisitionis, nec Jurisdictionem Episcopalem Diœcesis Majoricens, cum tale præceptum Regium, seu statutum illius Regni non sit quod per se obligat in judicatura Inquisitionis, aut Episcopi, sed amissio Inquisitorum, & Episcoporum. qui pro tempore ibi judicarent, & gubernarunt; ideò ab illis admissum; quia non pugnat Juri, nec rectæ rationi, & optimæ gubernationi; & sic factum; quia dum leges civiles. & statuta municipalia legislatorum secularium, non contraveniunt dispositionibus, & resolutionibus canonicis, docet eas observari, & practicari etiam inter Judices Ecclesiasticos, per plura, quæ jam dixi sub textu nostro, ubi Imola *n. 15.* Felinus à *n. 88.* Decius *n. 233* Baldus *in Rub. hujus tituli n. 27. & in cap. 1. n. 7. de alien. feudi.* Bacardus *ad Clarum q. 77. n. 37.* Castellus *de libert. Eccles. lib. 2. cap. 9. n. 8.* del-Benè *de immunit. Eccles. cap. 1. dub. 2. sect. 2. à n. 1.* Amic. *cons. 14. n. 19.* Graff. *de effectibus Cleric. effectu... à n. 112.*

40 Et quia refertur in hac sic pro parte Decurionum, & Juratorum illius Regni Majoricarum, petitum fuisse à Domino Inquisitore generali, & à nostro supremo consilio, ne innovaretur in materia sic ardua, & inconcussa; eo quod esset accedere in irreparabile, atque maximum præjudicium illius Regni per regulam textus *in l. minime*

cum

cum vulgatis de legibus, & juxta quæ optimè concludeni Fontanella *decis*. 428. *n*. 17. Gonzalez *ad regul*. 8. *Cancel gloss*. 6. *n*. 209. *ibi*, & quando aliqua esset difficultas, sufficeret stylus hujus curiæ, qui pro lege servari debet, & quo latè dixi *infrà sub Rub. de consuet. q fin*. & docent DD. per textum *in cap. ex litteris hoc tit. cap. quamgrave de crimine falsi* Menoch. *decis*. 51. *lucens*. Antonius Thesaurus *decis*. 1. *n*. 9. ideo dicendum est ex optima ratione dictam legem municipalem in eo Regno stabilitam esse & ex uberiori in illa inquisitione practicari; quia cum de illa sit appellatio interponenda ad nostrum consilium, propter cujus longitudinem, & distantiam itineris, pars sententia juvata, si ea non exequeretur cum dicta cautione, fortè potentia alterius patria condemnatæ litem desereret; indeque admittimus quam rectè illam Inquisitionem conformatam fuisse cum tali lege municipali, & stylo illius Regiæ, Audientiæ & perinde à nostro consilio approbatum nunc, & à tanto tempore, ut relatum est; & sic videmus non obstare fundamenta contrariæ sententiæ posita *suprà hic* in dicto vers. *ad secundam*, & sequenti.

AD TEXTUM
IN CAPITE XI.
Hoc titulo. De constitutionib.

PRÆMISSUM.

1 SUpra iam sub Rubrica, quam sub cap. præcedenti promisi *hic* agere de lege pœnali, cum in nullo alio textu totius hujus tituli commodius agi valeat, etsi contextura, & littera non appliceetur ad pecuniarias pœnas, aliasvè in jure usitatas contra frangentes leges, statuta, & constitutiones; sed loqui videatur de alia pœna, scilicet propter contumaciam juxta doctrinam, & materiam textus *in cap*. 1. *de Judicijs*, ubi dicta de contumacia, seu contumace non comparente, & postea pœnitente, & de pœna excommunicationis, sive suspensionis, qua punitur ibi Cobuldeus contumax Episcopus, hic admodum appli-
2 cantur. † Verum quia in toto hoc tit. agimus de statutis, & legibus, & *in cap*. 1. diximus de peccato contracto ab eo, qui legem frangit, nec obedit; & consequenter deberet tractari de pœna temporali, qua frangens puniri debeat, & hic de hoc puncto agi posset ideo adjunctis quæ *Suprà* adduxi *q*. 24. de pœnis impositis in statutis laicis adversùs Ecclesiasticos, & *q*. 16. *vers. ad*
3 *quartam & q*. 40. *& alijs*. †Jam nunc generaliter possumus inquirere de facultate legitimi legislatoris imponendi pœnas in subditos legem frangentes, de qua tractatione dico *infrà à quæst*. 1. per nonnullas quæstiones sequentes. Sed ante illam ut morem servemus, atque stylum aliqua pro littera hujus textus duxi notanda.

4 Igitur quod textus iste loquutus sit, non de censura, & excommunicatione, sed de quadam alias pœna temporali privationis commercii cum Magistris, docet Balbo ex proposito explanans textum hunc *in cap*. 1. *de judicijs n*. 63. ubi addit quod etsi textus hic mentionem fecerit de excommunicatione lata propter contumaciam, qua cessante excommunicatus debet restitutionem obtinere, hoc debeat intelligi præmissa absolutione, juxta consuetam Ecclesiæ formam, ut in *cap. cum desideres de sent. excommunicationis, cap à nobis* 28. *cap. quamvis* 58. *eodem, cap. ad aures*. 14. *de simonia*. † Et quia idem, Balboa *ibi à n*. 60. 5
agit de illa quæstione, etiam per textum nostrum, an *excommunicatus donec satisfecerit satisfactione, indigeat absolutione*; ideo applicabis quæstiones, quas adduxi sub *dicto cap*. 1. *de Judicijs*, circa finem.

Et quia Barbosa *hic n*. 1. *& à n*. 8. usque ad 6
finem, congerit casus nonnullos de contumacia, & ego ad saturitatem dixerim tum *in dicto cap*. 1. *de judicijs*, Tum *in Rubrica, & tit. de contumacia, & in n. fin*. per glossam *in perpetuum*, & ibi *hic enim punitur* notat quod contumacia non est pro- 7
priè crimen, ut tractant Covarruv. *in cap alma p*. 1. § 9 *n*. 5. *col*. 4. Tyraquel *de retractu linag*. §. 2. *glossa*. 2. *n* 5. Perez *l*. 1. *tit*. 3, *ordinam pag*. 519.
† Et dicant Corneus *cons* 95. *n*. 3. *& cons*. 198. 8
n. 6, *vol*. 4. Bullazon *de different. inter judic. civilis, & crimin. differentia* 192. *n*. 3. quod contumacia lato modo, & per se delictum dicitur ideo ut melius expendas adjunges quæ ex multis per amplificationes, & limitationes, & ex diversis Doctoribus tradit Gratianus *regula* 104 ubi è contra constituit pro regula, ut contumacia non
sit proprie per se delictum, † Et quia idem Bar- 9
bosa *hic n*. 9. ait quod pœna imposita pro contumacia regulatur secundum limites contumaciæ,
sic cum Bernardo *regula* 538. *Ego dico ex re- 10
gula textus nostri, quod contumax punitur secundùm limites suæ contumaciæ, per quam docent Bartolus *in l. si adulterium cum incestu* §. 1. *ff. de adulterijs*, Bald. *in l*. 1. *Cod. de postulando*; Felin. *hic n*. 34. ubi aliqua singularia tradit, & ampliat dupliciter alijs duobus modis limitando, Gratianus *regula* 107. qui ad hoc comprobandum sic tenet, etiam ex textu optimo *in cap*. 2. *de officio de leg. n* 4. & Tyraquel *de causa cessant* 1. *p*. *n*. 57, cum aliis ubi bene ampliat, & restringit
aliqua bona in materia referenda. * Et iterum 11
quia Barbosa *hic n*. in vers. *communione privatur* notat quod suspensio inducta propter contumaciam, censetur inducta ad tempus quo durat contumacia, ut est communis intellectus secundum Covarruv. *de sponsalib. p* 1 *cap*. 6. *n*. 15. ex adducta ratione in vers. *& quia*. Sed tu ad saturitatem applicabis aliam regulam contrariam, quam tra-
dit Gratianus *regula* 143. *Nempè ut dispositio 12
pœnalis, quæ nullam temporis præfinitionem continet, perpetua censeatur probans ex Bart. Baldo, Cyno, & Saliceto pro textum *ibi in servus ff. de pœnis, & in l. fin. Cod. ut lite pendente* quam limitat Felinus hic tripliciter à *n*. 21. & idem Gratianus declarat *n*. 2. *Ut si possit pœ-
na aptari ad temporalem, & perpetuam, tunc 13
in dubio temporalis censeatur, sic cum Angelo de Clava *in sua summa* verbo *pœna q*. 22. Joan. Nevisan. *in sua silva nupt lib*. 6. *verb. in dubia quomodo Judicandum fol* 248. in parva impressione & in magna *folio* 150. *n*. 47 † Etenim notat Barbosa 14
hic n. 2. ex vers. *tam Juris canonici* cum Flamin. *de resignat lib* 7 *q*. 3. *n*. 6. Surd. *decis*. 470. à 4 quod actus indulto censetur factus secundùm illud quod Jus disponit generaliter & in tunc ejuram. plationis debeant applicari sicut tenuit alter Pe-

trus

trus Barbosa *in l.1.ff.solutio matrim.p.1.n.61.* Valasc. *consult.42.n.7.* Tiraquel. *in tract.le mort.p.2. declarat.2 n.2.*

15 Et quod arbitrium Judicis extendatur usque ad pœnam mortis dixit Abbas *hic*, de qua quæstione Gratianus cum infinitis *regula* 44. ubi videbis, & quod pœna à jure statuta ex causa moderari possit, dixit idem cum multis *in reg.* 344. ubi aliqua videnda, & considerata recte applicanda ad textum nostrum, videbis. Sed quia hæc magis congruunt ad Rubricam, & titulum de pœnis, ideo de his non longius ago, cum revera sint de lege pœnali.

16 De citatione unica, aut trina movet hic Felinus *n.13.* & 14. quare adjunges eundem Gratianum cum multis *regula* 66. ubi definit, quod citatio unica sufficit ex mandato Judicis expresso, etiam ubi trina requiritur. & *reg.* 67. quod citatio trina requiritur, ut quis contumax dicatur, quas ampliat, & limitat modis multis. Verùm quia de citatione trina, & simplici dixi latè, tum *sub. dict cap.1. de judic.* & *sub. cap.1. de causa posses. & propriet.* & generaliter de necessitate citandi ad actus Judiciales *in cap. pen. de foro compet.* & *in cap. 3. de testibus*, & *alibi*, ideo *hic* non amplius.

18 Et quia idem etiam Barbosa ex vers. textus ibi *quam nostri moris à n. 3. ad* 7. dicit quod stylus Curiæ facit jus & pro lege observatur, & quod stylus Judiciorum circa processus, ordinationem, & Judiciorum usus versantem pro lege in eodem Judicio observandus sit, etiam in Judicialibus; & quod Judex Judicando contra stylum facit litem suam; & quod sententia lata contra stylum, sit etiam nulla; ubi *n.7.* ponit Doctores aliquos agentes de stylo, & ejus vi; ideo applicabis quæ *infrà* dico *sub. Rub de consuetudine q.fin.* Ubi ago de stylo, & usu Judiciorum; an. in *cap. quod*

19 *Clericis 9 de foro comp.q.* 1. & 3. † & de sententia contra stylum lata, ut nulla sit egi sub *cap. 1. de sent & re Jud.*

QUÆSTIO I

An legislator habeat potestatem obligandi suis legibus ad culpam, & pœnam simul, & ad pœnam solvendam tantùm. Et an lex humana obligare possit ad sui observantiam cum periculo vitæ. Et an leges pœnales queant ad pœnam obligare solvendam ante Judicis sententiam. Et an possit dignosci quando leges pœnales continent sententiam ferendam, & quando latam. Et an requiratur monitio, ut quis incurrat legis pænam.

SUMMARIUM.

1 *Lex obligans solùm ad pœnam potest dari, cum pœna incurratur, vel pro culpa, vel pro causa, ut numero* 2. & 4. *numero.* 5.

2 *Pœna potest poni à legislatore sine prævia culpa ex eo, quia interdum potest dari causa ad bonum commune.*

5 *Leges de non secandis arboribus nemorum, de non capiendis feris, & piscibus fluminum, ad solam pœnam obligant.*

6 *Legislator si velit, potest sua lege obligare ad pœnam, & ad culpam. Lex dividitur in purè pœnalem, quæ solum obligat ad pœnam, & in mixtam, quæ ad pœnam, & culpam simul, propter transgressionem præcepti, quæ est simul præceptiva, & pœnalis dict.* numero.6.

7 *Pœnalis lex cum periculis num queant obligare?* remissivè.

8 *Leges quædam sunt consistentes in mera privatione, quædam exequirentes actionem. Primæ verificantur in excommunicatione; & in aliis censuris secundæ in actionibus tendentibus ad executionem, ut est pœna mortis, flagellationis, & aliarum &c.*

9 *Lex humana, & legislator possint obligare in conscientia ante Judicis sententiam ad quamlibet pœnam non excedentes limites æquitatis &* n 10.

10 *Legislator humanus habet potestatem ad culpam ante Judicis sententiam, & ad pœnas positivas* fallit num 11.

11 *Legislator quando pœna sustineri non potest à Reo absque culpa, vel quando est nimis acerbo; non potest obligare ad talem pœnam &* quare n. 13.

13 *Lex humana secundum aliquos nequit obligare ad pœnam, quæ requirit actionem ad sui executionem, nec ad pœnam, quæ consistit in passione, ut* numero 14. *sed aliud dicitur* à n. 15.& 18. & *respondetur Cajetano & Soto* n. 10

15 *Delicti declaratio quoties adest per sententiam; eo ipso potest in pœnam incurri absque alia condemnatione, sive executione Judicis,* numero. 16. & 17.

16 *Prælatus sicut potest præcipere, ut se ipsum flagellet: ita Judex, aut lex poterunt præcipere, ut si aliquis tale crimen commiserit, aut peccatum, se ipsum flagellet.*

17 *Excommunicatus existens in Ecclesia, tenetur foras exire, si in ea missa, aut officium incipiat, nec acceptare beneficium, si illud ei offeratur; quod nequit impleri absque aliqua actione.*

19 *Judex etsi non possit aliquem condemnare ante quam illum audiat, & juxta allegata, & probata, fallit in lege, quæ est Supra omnes Judices imperans hoc, vel illud exequendum necessario adimplendum, dum sit adæquatum, non difficile, & naturæ repugnans, ut criminosus se ipsum occidat, vel mutilet.*

20 *Lex pœnalis, etiam si ipso facto, vel ipso Jure pœnam Constituat, minimè potest non obtemperantibus gignere obligationem, qua debeat Reus luere, & solvere pœnam in foro conscientiæ ante Judicis sententiam* & n.21.

21 *Pœna*

cum vulgatis de legibus, & juxta quæ optimè concludent Fontanella *decis.* 428. *n.* 17. Gonzalez *ad
regul.* 8. *Cancel glossa.* 6. *n.* 209. *ibi*, & quando aliqua esset difficultas, sufficeret stylus hujus curiæ,
qui pro lege servari debet, de quo latè dixi *infrà
sub. Rub. de consuet. q fin.* & docent DD. per textum *in cap. ex litteris hoc tit. cap. quamgrave de
crimine falsi* Menoch. *decis.* 51. *lucens.* Antonius
Thesaurus *decis.* 1. *n.* 9. ideo dicendum est ex optima ratione dictam legem municipalem in eo
Regno stabilitam esse & ex uberiori in illa inquisitione practicari; quia eum de illa sit appellatio interponenda ad nostrum consilium, propter cujus longitudinem, & distantiam itineris,
pars sententia juvata, si ea non exequeretur eum
dicta cautione, fortè potentia alterius patris condemnatæ litem desereret; indeque admittimus
quam rectè illam Inquisitionem conformatam
fuisse eum tali lege municipali, & stylo illius Regiæ, Audientiæ & perinde à nostro consilio approbatum nunc, & à tanto tempore, ut relatum
est; & sic videmus non obstare fundamenta contrariæ sententiæ posita *suprà hic* in dicto vers. *ad
secundam*, & sequenti.

AD TEXTUM

IN CAPITE XI.

Hoc titulo. De constitutionib.

PRÆMISSUM.

1 SUpra tam sub Rubrica, quam sub cap. præcedenti promisi *hic* agere de lege pœnali,
cum in nullo alio textu totius hujus tituli commodius agi valeat, etsi contextura, & littera non
applicetur ad pecuniarias pœnas, aliasvè in jure
usitatas contra frangentes leges, statuta, & constitutiones; sed loqui videatur de alia pœna, scilicet propter contumaciam juxta doctrinam, &
materiam textus *in cap.* 1. *de Judicijs*, ubi dicta
de contumacia, seu contumace non comparente,
& postea pœnitente, & de pœna excommunicationis, sive suspensionis, qua punitur ibi Cobuldeus contumax Episcopus, hic admodum appli-
2 caotur. † Verum quia in toto hoc tit. agimus
de statutis, & legibus, & *in cap.* 1. dixerim de
peccato contracto ab eo, qui legem frangit, nec
obedit; & consequenter deberet tractari de pœna temporali, qua frangens puniri debeat, & hic
de hoc puncto agi posset ideo adjunctis quæ *Suprà* adduxi *q.* 24. de pœnis impositis in statutis
laicis adversùs Ecclesiasticos, & *q.* 16. vers. *ad
3 quartam & q. 40. & alijs.* † Jam nunc generaliter
possumus inquirere de facultate legitimi legislatoris imponendi pœnas in subditos legem frangentes, de qua tractatione dico *inà à quæst.* 1. per
nonnullas quæstiones sequentes. Sed ante illam
ut morem servemus, atque stylum aliqua pro
littera hujus textus duxi notanda.

4 Igitur quod textus iste loquutus sit, non de
censura, & excommunicatione, sed de quadam
alias pœna temporali privationis commercij cum
Magistris, docet Balboa ex proposito explanans
textum hunc *in cap.* 1. *de judicijs n.* 63. ubi addit
quod etsi textus hic mentionem fecerit de excommunicatione lata propter contumaciam, qua
cessante excommunicatus debet restitutionem
obtinere, hoc debet intelligi præmissa absolutione, juxta consuetam Ecclesiæ formam, ut *in cap.
cum desideres de sent. excommunicationis, cap à
nobis* 28. *cap. quamvis* 58. *eodem, cap. ad aures.* 14.
de simonia. † Et quia idem, Balboa *ibi à n.* 60. 5
agit de illa quæstione, etiam per textum nostrum,
an *excommunicatus donec satisfecerit satisfactione,
indigeat absolutione*; ideo applicatis quæstiones,
quas adduxi sub *dicto cap.* 1. *de Judicijs*, circa
finem.

Et quia Barbosa *hic n.* 1. *& à n.* 8. usque ad 6
finem, congerit casus nonnullos de contumacia,
& ego ad faturitatem dixerim tum *in dicto cap.* 1.
de judicijs, Tum *in Rubrica, & tit. de contumacia,
& in n. fin.* per glossam *in perpetuum*, & ibi *hic
enim punitur* notat quod contumacia non est pro- 7
priè crimen, ut tractant Covarruv. *in cap alma
p.* 1. *§* 9 *n* 5. *col.* 4. Tyraquel *de retractu lineg. §.* 2.
glossa 2. *n* 5. Perez *l.* 1. *tit.* 3, *ordinam pag.* 519.
† Et dicant Corneus *cons* 95. *n.* 3. *& cons.* 158. 8
n. 6. *vol.* 4. Bullazon *de different. inter judic. civilia, & crimin. differentia* 192. *n.* 3. quod contumacia lato modo, & per se delictum dicitur ideo
ut melius expendas adjunges quæ ex multis per
amplificationes, & limitationes, & ex diversis
Doctoribus tradit Gratianus *regula* 104 ubi è
contra constituit pro regula, ut contumacia non
sit proprie per se delictum, † Et quia idem Bar- 9
bosa *hic n.* 9. ait quod pœna imposita pro contumacia regulatur secundum limites contumaciæ,
sic cum Bernardo *regula* 538. *Ego dico ex re- 10
gula textus nostri, quod contumax punitur
secundùm limites suæ contumaciæ, per quam
docent Bartolus *in l. si adulterium cum incestu* §. 1.
ff. de adulterijs, Bald. *in l.* 1. *Cod. de postulando*,
Felin. *hic n.* 34. ubi aliqua singularia tradit, &
ampliat dupliciter alijs duobus modis limitando,
Gratianus *regula* 107. qui ad hoc comprobandum
sic tenet, etiam ex textu optimo *in cap* 2. *de officio de leg. n* 4. & Tyraquel *de causa cessant* 1 *p.
n.* 57, cum alijs ubi bene ampliat, & restringit
aliqua bona in materia referenda. * Et iterum 11
quia Barbosa *hic n.* 5. in vers. *communione privatur*
notat quod suspensio inducta propter contumaciam, censetur inducta ad tempus quo durat contumacia, ut est communis intellectus secundùm
Covarruv. *de sponsalib. p* 1. *cap.* 6. *n.* 15. ex adducta ratione in vers. *& quia.* Sed tu ad faturitatem
applicabis aliam regulam contrariam, quam tradit Gratianus *regula* 143. *Nempè ut dispositio 12
pœnalis, quæ nullam temporis præfinitionem
contineret, perpetua censeatur probans ex Bart.
Baldo, Cyno, & Saliceto pro textum *ibi in servum ff. de pœnis, & in l. fin. Cod. ut lite pendente*
quam limitat Felinus hic tripliciter à *n.* 21. &
idem Gratianus declarat *n.* 2. *Ut si possit pœ- 13
na aptari ad temporalem, & perpetuam, tunc
in dubio temporalis censeatur, sicut cum Angelo de
Clava *in sua summa* verbo *pœna q* 22. Joan. Nevisan. *in sua silva nupt. lib.* 6 *verb. in dubio quomodo
Judicandum fol* 248. in parva impressione & in
magna *folio* 150. *n.* 47 † Etenim notat Barbosa 14
hic n. 2. ex vers. *tam Juris canonici* cum Flamin. *de
resignat. lib* 7. *q.* 3. *n.* 6. Surdl. *decis.* 470. *n* 4 quod
actus in dubio censetur factus secundùm illud,
quod Jus disponit generaliter & ut tunc ejus amplificationis debeant applicari sicut tenuit alter Pe-

trus

trus Barbosa *in l.1.ff.solutio matrim.p.1.n.61.* Valasc. *consult.42.n.7.* Tiraquel *in tract.le mort.p.2. declarat.2 n.2.*

15 Et quod arbitrium Judicis extendatur usque ad pœnam mortis dixit Abbas *hic*, de qua quæstione Gratianus cum infinitis *regula* 44. ubi videbis, & quod pœna à jure statuta ex causa moderari possit, dixit idem cum multis *in reg.* 344. ubi aliqua videnda, & considerata recte applicanda ad textum nostrum, videbis. Sed quia hæc magis congruunt ad Rubricam, & titulum de pœnis, ideo de his non longius ago, cum revera sint de lege pœnali.

16 De citatione unica, aut trina movet hic Felinus *n.13.* & 14. quare adjunges eundem Gratianum cum multis *regula 66.* ubi definit, quod citatio unica sufficit ex mandato Judicis expresso, etiam ubi trina requiritur. & *reg. 67.* quod citatio trina requiritur, ut quis contumax dicatur, quas ampliat, & limitat modis multis. Verùm quia de citatione trina, & simplici dixi latè, tum *sub. dict cap. 1. de judic.* & *sub. cap. 1. de causa posses. & propriet.* & generaliter de necessitate citandi ad actus Judiciales *in cap. pen. de foro compet.* & *in cap. 3. de testibus*, & *alibi*, ideo *hic* non amplius.

18 Et quia idem etiam Barbosa ex vers. textus ibi *quam nostri moris n. 3. ad 7.* dicit quod stylus Curiæ facit jus & pro lege observatur, & quod stylus Judiciorum circa processus, ordinationem, & Judiciorum usus veniat tem pro lege in eodem Judicio observandus sit, etiam in Judicialibus; & quod Judex Judicando contra stylum facit litem suam; & quod sententia lata contra stylum, sit etiam nulla; ubi *n 7.* ponit Doctores aliquos agentes de stylo, & ejus vi; ideo applicabis quæ infrà dico *sub. Rub de consuetudine q.fin.* Ultrà ago de stylo, & usu Judiciorum: ac in *cap. quod Clericis 9 de foro comp.q.* 1. & 3. † & de senten-
19 tia contra stylum lata, ut nulla sit egi sub *cap. 1. de sent & re Jud.*

QUÆSTIO I

An legislator habeat potestatem obligandi suis legibus ad culpam, & pœnam simul, & ad pœnam solvendam tantùm. Et an lex humana obligare possit ad sui observantiam cum periculo vitæ. Et an leges pœnales queant ad pœnam obligare solvendam ante Judicis sententiam. Et an possit dignosci quando leges pœnales continent sententiam ferendam, & quando latam. Et an requiratur monitio, ut quis incurrat legis pænam.

SUMMARIUM.

1 *Lex obligans solùm ad pœnam potest dari, cum pœna incurratur, vel pro culpa, vel pro causa, ut* numero 2. & 4. numero. 5.

2 *Pœna potest poni à legislatore sine prævia culpa ex eo, quia interdum potest dari causa ad bonum commune.*

5 *Leges de non secandis arboribus nemorum, de non capiendis feris, & piscibus fluminum, ad solam pœnam obligant.*

6 *Legislator si velit, potest sua lege obligare ad pœnam, & ad culpam. Lex dividitur in purè pœnalem, quæ solùm obligat ad pœnam. & in mixtam, quæ ad pœnam, & culpam simul, propter transgressionem præcepti, quæ est simul præceptiva, & pœnalis* dict. numero.6.

7 *Pœnalis lex cum periculis num queant obligare?* remissivè.

8 *Leges quædam sunt consistentes in mera privatione, quædam exequirentes actionem. Primæ verificantur in excommunicatione; & in aliis censuris secundæ in actionibus tendentibus ad executionem, ut est pœna mortis, flagellationis, & aliarum &c.*

9 *Lex humana, & legislator possunt obligare in conscientia ante Judicis sententiam ad quamlibet pœnam non excedentes limites æquitatis &* n 10.

10 *Legislator humanus habet potestatem ad culpam ante Judicis sententiam, & ad pœnas positivas* falit num 11.

11 *Legislator quando pœna sustineri non potest à Reo absque culpa, vel quando est nimis acerbo; non potest obligare ad talem pœnam &* quare n. 13.

13 *Lex humana secundum aliquos nequit obligare ad pœnam, quæ requirit actionem ad sui executionem, nec ad pœnam, quæ consistit in passione, ut* numero 14. *sed aliud dicitur* à n. 15.& 18 & *respondetur Cajetano & Soto* n. 10

15 *Delicti declaratio quoties adest per sententiam; eo ipso potest in pœnam incurri absque alia condemnatione, sive executione Judicis,* numero. 16. & 17.

16 *Prælatus sicut potest præcipere, ut se ipsum flagellet: ita Judex, aut lex poterunt præcipere, ut si aliquis tale crimen commiserit, aut peccatum, se ipsum flagellet.*

17 *Excommunicatus existens in Ecclesia, tenetur foras exire, si in ea missa, aut officium incipiat, nec acceptare beneficium, si illud ei offeratur; quod nequit impleri absque aliqua actione.*

19 *Judex etsi non possit aliquem condemnare, ante quam illum audiat, & juxta allegata, & probata, fallit in lege, quæ est Suprà omnes Judices imperant hoc, vel illud exequendum necessario adimplendum, dum sit adæquatum, non difficile, & naturæ repugnans, ut criminosus se ipsum occidat, vel mutilet.*

20 *Lex pœnalis, etiam si ipso facto, vel ipso Jure pœnam Constituat, minimè potest non obtemperantibus gignere obligationem, qua debeat Reus luere, & solvere pœnam in foro conscientiæ ante Judicis sententiam &* n.21.

21 Pœna

22 *Pœna conventionalis appoſita in aliquo contractu, non ſolvitur ante Judicis ſententiam, & de quibuſdam dubiis* remiſſivè n. 23. & 26. ad 30. *Ubi qualiter intelligatur.*

24 *Leges pœnales quando contineant, ſententiam latam, aut ferendam,* & n. 25.

25 *Lex quoties utitur verbis comminativis alicujus pœnæ, non obligat in conſcientia uſque ad judicis ſententiam, ſed tantùm ad pœnam ſruen ant ut cum v. g. præcepit aliquid ſub quadruplici pœna, aut ſub pœna excommunicationis, aut inhabilitationis, quæ procedit non ſolùm in pœna legali, ſed & conventionali* num. 26. *Quod ultimum videtur aliter* n. 27. 28. 29. & 30.

28 *Pœna adjecta mutuo, ſicut cuilibet obligationi, poteſt exigi in foro conſcientiæ, ſi non interveniat fraus, aut injuſtitia, ut explicatur de pœna conventionali, quæ conſiſtit in lucro immoderato, & in datione quantitatis à ſolito ſœnerati. Sed quando id procedit* n. 29. & 30.

31 *Lex quando loquitur verbis, futuri temporis non continet ſententiam latam nec obligat in conſcientia uſque ad judicis ſententiam. Sed qualiter ibi* & n. 32.

33 *Lex quando loquitur verbis præſentis temporis ſeu modo indicativo præſtat intelligi, ut pœna debeatur ipſo Jure.*

34 *Pœnalis lex ipſo Jure privans, & obligans ad pœnam ante judicis ſententiam, quibus verbis concipiatur,* & dict. n. 23. & 25.

35 *Pœnalis lex cum vult ipſo facto condemnationem, & pœnæ incurſionem exprimit, ut* n. 26.

36 *Sancti Officii inquiſitionis* Carda acordada *contra frangentes ſecretum ſub pœna ipſo Jure lata abſque alia judicis declaratione referetur.*

37 *Lex lata per verba dubia potius intelligitur de pœna ferenda, quam de lata ipſo Jure*

38 *Lex ut obliget ad pœnam ipſo facto, & præſertim in re, in qua reus ipſe ſit habiturus actionem; ut potè exilii ſolutionis pecuniæ, debet loqui verbis Clariſſimis, quæ Cavillari nequeant ad alium ſenſum.*

39 *Pœna legalis in foro conſcientiæ, an exigi, aut ſolvi debeat?* remiſſivè.

40 *Pœna legis, ut incurratur monitionem, requirit quando lex loquitur negativè, ſecundùm innocentium, alii negant* num 41. *explicatur* n. 42.

42 *Monitio requiritur in proferenda ſententia ex communicationis adverſus contumacem.*

1 AD primam quæſtionis partem, quia ſatis reſponderi poteſt ex adductis *ſupra in cap. 1. hoc tit. q. 2. & 3.* Ubi de lege obligante cum peccato ideò jam breviter reſpon deo poſſe dari legem obligantem ad ſolam pœnam ut docet Doctorum communis cum D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 108 *ad 2 & q. 186. art 9 ad primum:* & ſic colligit noviſſimè D. Tapia Archiep. Hiſpalen. *p.* 1 *lib.* 4. *de legib. q.* 10. *art.* 1. *num.* 2. ex Regula Juris *cap.* 23.
2 *lib.* 6. Ubi dicitur quod pœna incurritur, vel pro culpa, vel pro cauſa,* inde notans poſſe imponi à legiſlatore pœnam ſine previa culpa; ex eo quia ſinerildum poteſt dari cauſa conducens ad bonum commune, quæ utilius, & ſuavius dirigitur abſque præcepto actus exercendi à ſubdito. †Et ſic tunc poſſe legiſlatorem obligare ſua lege, vel ſtatuto ad ſolam pœnam, ut de facto comprobat ex regula Sacri Ordinis prædicatorum, in cujus prologo dicitur *noſtræ conſtitutiones non obligant ad culpam, etiam venialem, ſed ad ſolam pœnam;* idemque eveniat in nonnullis aliis religionibus,
†& in Republica etiam civili, ais an eſſe veroſi- 5
mile aliquas leges pœnales obligare ad ſolam pœnam, ut de non ſecandis arboribus memorum, de
non capiendis feris, & piſcibus fluminum: * & 6
addens *num* 3. cum Navarro, & per DD. *in cap. fraternitas* 12 *q.* 2. *n.* 22. Ut poſſit legiſlator, ſi velit obligare ſua ad culpam, & ad pœnam, ibi *num.* 4 ponit congruam diviſionem legis impurè pœnalem, de qua nunc loquimur, quæ ſolum obligat ad pœnam, & mixtam, quæ ſimul obligat ad culpam, & pœnam, propter tranſgreſſionem præcepti, quæ eſt ſimul præceptiva, & pœnalis de qua jam ſub *Rub. & ſub cap.* 1. & multis ſequentibus articulis, idem Archiepiſcopus plura alia reſolvit dubia, quæ non tranſcribo.

Ad ſecundam quæſtionis partem, an lex huma- 7
na poſſit obligare ad ſui obſervantiam cum periculo vitæ, quia jam *ſupra* dixi ſub *Rubrica q.* 16. verſ *ad ſecundam*, ideo non repeto.

Ad tertiam partem an leges pœnales queant 8
obligare ad ſolvendam pœnam ante judicis ſententiam Et ut clarius reſolvam, adverto quaſdam eſſe leges conſiſtentes in mera privatione, quaſdam inquam requirentes actionem. Primæ veri-
ficantur in excommunicatione, ſuſpenſione, & 9
interdicto, & aliis. Secunda verificantur in actionibus tendentibus ad executionem, ut eſt pœna mortis, flagellationis, & aliarum pœnarum, veluti exilium, pecuniæ ſolutio, ita poſt alios dividit noviſſivè D. Tapia Archiep. Hiſpal. *de legibus dict. lib.* 4. *p.* 1. *q.* 10 *art.* 8. † ubi *n.* 2. regulam conſtituit generalem, nempe quod *lex humana, & legiſlator poſſunt obligare in conſcientia ante judicis ſententiam, ad quamlibet pœnam, non excedentes limites æquitatis, & cancellos*, addens ſe credere à nemine idam poſſe negari, quia tota Doctorum varietas conſiſtit in judicando, an pœna ſit exceſſiva, & nimis rigida, probatque regulam ex ea ratione.
*Quia legiſlator humanus habet poteſtatem obli- 10
gandi ad culpam ante quamlibet judicis ſententiam, & ad pœnas poſitivas, quia non excedunt limites æquitatis; ergo infert, ut habeat poteſtatem obligandi ad quamlibet aliam pœnam, non
excedentem menſuram æquitatis in ſubſtantia, 11
aut in modo. * Ubi *num.* 3. concludit, ut quando pœna non poteſt ſuſtineri à reo abſque culpa, vel quia eſt nimis acerba, non poſſit legiſlator ad talem pœnam obligare: & hanc concluſionem tenent ante illum, ut communem Caſtrus *lib.* 2. *de lege pœnali, cap.* 5. Cordub. a *lib* 2. *quæſt* 36. Suarez *tom.* 5. *diſp.* 3 *ſect* 1. *n.* 11. & *ſect.* 3. *n.* 9. & *de legib. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 14 Vaſquez 1. 2. *tom.* 2. *diſp.* 16. *cap.* 2. Navarr. *in cap.* 23. *n.* 67. & *cap.* 25. *num.* 117. Covarruv. 2 *p. de matrim. cap.* 6. §. 8. *n.* 10 Sylveſter verbo *aſſaſinus*, Azor *tom.* 2. *moral. c.* 7. *lib.* 5. ora ſertim q. 8. bene exemplis explicat Villalob. *in ſumma p.* 1. *tran.* 2. *dif.* 23. *n* 2. de quo puncto leges plures quas referunt Vaſquez, & Azor.

Et ratio eſt quia, etſi pœna ſit illius, qui eam recipit, non eſt impedimentum quominus lex queat hoc, aut illud præcipere, & conſequenter, ut ſiquis tale delictum committat faciat hoc, aut illud, dum ſit ei proportionatum.

Unde

13 Unde licet Cajetanus 2.2.q.62.art 3.& *in summa verbo pœna* Simancas *de Catholicis institut. tit 9. à. n. 91.* doceat quod lex humana nequit obligare ad pœnam, quæ requirit actionem ad sui executionem ipso facto ante judicis condemnationem; eo quod leges pœnales obligant ad pœnam, pœnaque non dicat actionem, sed passionem; & quia videtur naturæ abnorsus, ut quis sit simul patiens, & agens; 14 † imo Sotus *lib. 1. de justitia quæst.6.* addit plus dicens, leges non posse obligare ad pœnam; quæ consistit in passione, illud tantum admittendo in censuris, in quibus privatur, non de bonis propriis, sed tantum de communibus Ecclesiæ, quod non admittit ex inhabilitate ad votum, nec in aliis pœnis; & quia nemo debet condemnari antequam audiatur ex regula textus *in cap.1. de causa possessionis, & propriet.* Ubi latè dixi.

15 Adhuc non est discedendum à prima relata sententia, quia eum Cajetanus, & alii fateantur, ut quoties adest delicti declaratio per sententiam eo ipso queat incurri in pœnam ipsam absque alia condemnatione, sive executione judicis, suorumve ministrorum. Ergo non est cur possit negari, ut hoc idem à lege sola per se, idem impetretur absque alia judicis sententia declaratoria, siquidem per ipsam judicis declarationem nulla fit vis ipsi reo, qui remanet obligatus ad exequendam 16 pœnam ipsam in se ipso, † ex quo evenit, ut cum prædictum mandatum judicis, non judicetur intolerabile. Ergo nec ipsa lex eam obligationem exequendi imperans; si enim prælatus potest præcipere ut subditus se ipsum flagellet, cur enim non poterit præcipere, ut si ipse tale crimen, aut peccatum commiserit, se ipsum flagellet; & inveritate ipsa videmus ipsas leges ponentes pœnam in rebus privativis † 17 Quia excommunicatus existens in Ecclesia, si missa, aut officium Ecclesia incipit, tenetur foras exire; & si ei conferatur beneficium, tenetur illud non acceptare, quod nequit implere absque aliqua actione: sic Doctores primæ sententiæ.

18 Et confirmatur eo quod non est minus grave, ut homo privetur ab actionibus, quas exercere potest, ad quas habet Jus, & propensionem ex quibus spectet fructus, quam ab aliis actionibus pœnalibus, cum mallet quis solvere aliquam pecuniæ quantitatem, quàm privari suffragiis communibus Ecclesiæ, & recipiendi fructus beneficii, eligendi, & eligi. Ergo si lex ipso facto potest; & queat obligare ad secundum, sic ut talis pœna non judicetur acerba nimis, & gravis, etiam po- 19 terit ad primum obligare: ita illi. † Quare non obstant Cajetanus, & alii, nec ultima ratio Soti, quia etsi revera Judex non possit aliquem condemnare ante quam illum audiat, cum debeat pronunciare juxta allegata, & probata ex latè dictis *sub cap. dilecti de judiciis*, sub *dicto cap. 1. de causa possess. & propriet.* idem sub *Rubrica, & tit. de probat.* hoc non procedit in lege, quæ est supra judices omnes, imperans hoc, vel illud exequendum necessario adimplendum, dum sit ad æquatum, non difficile, & naturæ repugnans, ut criminosus v.g. se ipsum occidat, sive mutilet, quod esset iniquum: ut ponderant relati, & idem Archiepiscopus *dicto art. 8.n.3.*

20 Et hac inquam occasione relati Doctores, & Villalobos *supra dicta p. 1. tract. 2. difficult. 25. & dif. 26.* & Archiepiscopus Hispalensis. *dicto lib.4. p.1.quæst.10.art. 9 & 10.* agentes cum Molina, Suarez, Aragon, Soto, Sanchez, Diana, Granados, Maldero, & aliis de illis quæstionibus, an leges pœnales ponentes pœnam, ipso facto consistentes in privatione obligent ante sententiam judicis, Et an lex pœnalis obligans de facto ad pœnam, quæ consistit in actione obliget ante judicis sententiam, sub distinctione explanantes. † Verum 21 quia de his amplius, & de aliis, etiam potest, ac debet agi sub *tit. de pœnis*; sic pro resolutione generica, dico quod lex pœnalis, etiam si ipso facto, vel ipso Jure pœnam constituat, minime possit non obtemperantibus, gignere obligationem, qua debeat reus luere, & solvere pœnam in foro conscientiæ ante judicis sententiam; ita cum Covar. Anton Gomez, Menochio, Mantica, Matienco, Perez, Mexia, Spino, Gutierez. Penia, Navarro, Zevallos, Gratiano, Garcia, Zenado, & cum Sanchez, & cum Diana *in tractatu 10. de legibus p.1.res.23.* plures referente, dixi: Barbosa *in cap. quæ in Ecclesiarum 7. hoc tit. num. 6.* qui *num. 7.* ex Vasquez, & Lellio contra Molinam, Valler. & Rebellum. † idem affirmat de pœna conven- 22 tionali apposita in aliquo contractu, ut non solvatur ante judicis sententiam, † & *ibi* sub *dicto* 23 *num.7.* proponens quæstionem, an autem qui per legem pœnalem privatur ipso facto voce activa, & passiva, teneatur ipso facto in pœnam subire ante judicis sententiam, & dicat esse quæstionem dubiam, pro affirmativa refert Vasquez, Salas, Suarez, Becanum, & Villalobos *supra* Et pro contraria quoad vocem activam tradit sic resolventes Molinam, Sousam, Malderum, & Gravadum, ad quos ego te remitto, ne diutius hic agam, cum in *dicto pœnis*, & *ibi in cap. suam* proprius agi debeat, ubi de multis pœnarum speciebus, veluti legalibus, conventionalibus, & aliis.

Ad quartam quæstionis partem, num possit 24 dignosci, quando leges pœnales contineant sententiam latam aut ferendam. Et affirmativè respondeo primò ut quoties lex continet verba sententiæ ferendæ, non obliget in conscientia usque ad judicis sententiam. * Et sic evenire ut quoties 25 utitur verbis simplicibus comminativis alicujus pœnæ non obliget in conscientia, usque ad judicis sententiam, sed tantùm ad pœnam ferendam, ut cum v.g. lex præcepit aliquid sub quadruplici pœna, aut sub pœna inhabitationis, aut excommunicationis, ut docent communiter Doctores cum Divo Thoma in 2.2. q. 96 *art. 3 ibi* Cajetanus Navarr. *in cap. erat* 12.q. 2. Tyraquel. *de pœnis temper. n.254.* Suarez *de legibus lib.5.c.6. n 4.* & glossa *in dicto cap. erat. 12 q 2.* ibi alii. Doctores, & est communis doctrina secundum omnes; eo quod prædicta verba non ponunt executionis præceptum, sed tantùm instruunt judicem, Et quod lex positiva, si imponat pœnam, non obliget, ac liget ad solutionem pœnæ in foro conscientiæ, Gratianus cum multis *regula 204.*

Et prædictam inquam conclusionem procede- 26 re, non tantum in pœna legali, sed etiam in pœna conventionali illa inquam, quæ procedit à conventione aliquorum contrahentium, ut magis timore pœnæ corroboretur contractus, quam fractor non tenetur illico solvere, usquequo condemnetur, ne tenent Navarrus *in manuali cap. 23. numer. 98.* Vasquez 1. 2. *ad disput. 173. cap. 1.* nam hujusce pœnæ regulariter non solvuntur usque ad judicis condemnationem. † Video tamen Barbosa cũ Covarr. Molina, Zenedo, & aliis cõtra

D. Fermosin. de Leg. Eccles.

Maranta *in cap suá de pœnis num. 6.* dicere quod
pœna conventionalis debetur non solùm in foro
externo, sed etiam in foro conscientiæ, si credi-
tor petat ; aut exequatur. † addens quod pœna
28 adjecta mutuo, sicut alii obligationi exigi possit
in foro conscientiæ, si non interveniat fraus, aut
injustitia. Sic cum Soto *in 4. dist. 15 quæst. 2.*
Navarro, Rebuffo, & Gutierez; & limitat
29 *num. 7. & 8.* in pœna Conventionali, quæ con-
tinet lucrum immoderatum; quæ cum censeatur
in fraudem usurarum posita licitè non petitur,
& in pœna conventionali apposita dationi quali-
tatis à solito fœnerari, quæ non detur ; imo,
30 & † Vasquez, ubi supra addidit, ut quamvis pœ-
na conventionalis apponatur expressè in contra-
ctu, ut debeatur ipso facto. Verùm ut bene Sua-
rez notat *supra* hoc non metitur regula aliqua
certa, cum pendeat à voluntate contrahentium:
Videbis de conventionali, & legali cum multis
aliis Dianam *p. 1. tract. 10. res 23* Ubi cum Gra-
nado Salas de Revello, Sanchez, Molina. Regi-
naldo, Lessio, & aliis.

31 Et his dicendum ut quando lex loquitur ver-
bis futuri temporis, non continet sententiam
latam, nec obliget in conscientia, usque ad ju-
dicis sententiam, ut multis comprobat Tyraquel-
lus, *Ubi supra à num. 39.* ut sit lex v. g. dicat *ex-
communicetur*, seu utatur aliis similibus verbis,
quod debet procedere, nisi quando pœna aliàs
esset talis, quæ non incurreretur judicis sententia,
si ipso facto apposita non esset, ut pote, si lex di-
32 ceret *sub pœna irregularitatis*, † quia regularitas
nequit à judice infligi, cum ipsa solum incurra-
tur, propter casum Juris expressum, ut latè dico
sub tit. de homicidio, & per textum *in cap. is cui de
sent excommunic.*

Verùm quando pœna à lege imponitur verbo
33 præsentis temporis, seu modo indicativo, tunc
debet intelligi, ut pœna debeatur ipso Jure, quia
lex præcipit lata sententia, ut si v. g. diceret lex
excommunico quemque facientem hoc, vel illud
privo, seu *inhabilito*: ita ex communi Doctorum
placito resolvit Tyraquellus, *Ubi supra numer. 21.*
& patet ex relatis verbis, quia si sic non intelli-
gerentur verba, Mendosa essent, † Sed quia ex
34 stylo ordinatio in hoc pœnarum genere alia ad-
duntur verba, veluti *noverit se esse privatum*, vel
excommunicatum, seu alia similia, quibus Jus
ipsum utitur; ideo si pœna excommunicationis
imponitur, vel suspensionis, debet expressè de
intentione legis, aut imponentis apparere, qui
solet uti clausula sequenti, contra faciens incur-
rat pœnam excommunicationis latæ sententiæ,
& † ut considerat Villalobos *in summa p. 1. tr. 2.*
35 *dif. 24. num. fin.* Verba quibus solent illæ pœnæ
apponi à judice ipso facto solent esse, latæ sen-
tentiæ in quam incurrat ante judicis condemna-
tionem. † Et sic in nostro inquisitionis gremio
36 habemus quandam legem *de carta acordada.* quæ
legitur quotannis coram omnibus ministris. Item
quoties de novo aliquis admittitur ad aliquod
officium, commendans maximè secretum inqui-
sitionis, repræsentans damna innumera, quæ ex
ejus fractione proveniunt, & ipso Jure absque
alia declaratione pro prima vice suspendit ad tem-
pus condemnandum in partem fructuum. Pro se-
cunda privat sic, ut nec in conscientia faciat fru-
ctus suos Salarii.

37 Sin autem quoties contigerit dubium esse in
verbis legis quæcumque, illa sint an contineant
pœnam latæ sententiæ, aut ferendæ, sunt inter-
pretanda de ferenda sententia, & non lata, nec
obligare in conscientia usque ad judicis senten-
tiam, juxta glossam *in cap. in pœnis de regul. Juris
lib 6. glossa in cap. cupientes §. si vero vers. præven-
tur de elect. 6.* Castro *lib. 2. de lege pœnali cap. 1.*
Tyraquel. *ubi supra de pœnis temper num. 245.* &
omnes sic probantes ex regula communissima Ju-
ris, ubi cum multis Barbosa, & alii *cap. in pœnis
mitior pars est eligenda de reg. Juris lib 6.* quia si 38
legislator aliud vellet, illud declararet. † Quare
optimè dixit Suarez *de legibus dicto lib. 5 cap. 8.
num. 5.* Ut lex obliget ipso facto, & præscitim in
re, in qua reus ipse sit habiturus actionem, utpotè
exilii, solutionis pecuniæ &c. tunc debet ipsa lex
verbis clarissimis disponere, quæ cavillari ne-
queant ad alium sensum, qui cum hujuscemodi
leges sint extraordinariæ, & acerbiores aliis, est
necessarium, ut pœna in eis posita sit nimis clara,
cum alias præsumi possit non illud voluisse legis-
latorem. † Sed an pœna legalis in foro conscien- 39
tiæ exigi, aut solvi debeat, cum multis ad utram-
què partem Zevallos *in pract quæst. 687.* & Covar.
in 4. p. 2. cap. 6 §. 8. à num. 10. & 11. Ubi etiam de
pœna conventionali & quia *in cap. suam de pœnis*
latè dico de prædictis pœnis, ideo non ultra ago. 40

Ad quintam quæstionis partem, an requiratur
monitio, ut quis incurrat legis pœnam: video Do-
ctores alios affirmare, alios inquam negare; &
quod requiratur monitio quando lex loquitur
negativè, fuit celebris Innocentii doctrina *in cap.
extirpandæ ante finem de præbendis*, Decius qui
communem dicit *cons. 151. n 21.* Silvester verb.
excommunicatio 7. & 20. vers. secundo quæritur,
Socinus dicit communem *cons. 133 volum. 1. n. 15.*
Præpositus *in cap. quidam 5. q. 1.* Bernardus Diaz
in regula 474. 41

Verùm quod non sit necessaria monitio do-
cent Castro *de leg. pœnali lib. 2. cap. 5. col. 6.* Cor-
neus *in l. 1 numer. 4. cod. de his quibus ut indignis*,
& hanc dicit veriorem, & tenendam Zevallos
in practicis quæst. 195. quam ego sequor. 42

Nec obstant quæ hic possunt applicari dicta
infra in cap. 2. de judiciis quæst. 23. & quæst. 24. ubi
*an ad valorem censuræ prærequiratur contumacia
respectu Ecclesiæ communicantis*: & *an latæ sententiæ
excommunicationis absque ulla citatione, sit nulla*:
& *quæst. 26. an absens. & irrequisitus possit excom-
municari.* Quia ibi dicta procedunt in excommu-
nicatione, quæ medicinalis est, requiritque mo-
nitionem; tum quia in aliis pœnis à lege, seu à
judice impositis ipsa impositio manet semper.

QUÆSTIO II.

An lex pure pœnalis in materia gravi obliget, in conscientia. An lex pœnalis mixta obliget sub reatu peccati mortalis. An lex pœnalis ex identitate rationis, sit excedenda ad alios casus. Et an qui per legem pœnalem privatur ipso facto voce activa, & passiva, teneatur in conscientia hanc pœnam subire ante judicis sententiam?

SUMMARIUM.

1 *Lex purè pœnalis secundùm quosdam obliga. transgressores ad culpam*, ut num. 2. & 3 *alij verò, ut solùm obliget ad pœnam* n 4. 5 & 6. *sed cum distinctione* à n. 7. *ut purè pœnalis obliget tantùm ad pœnam, sed mixta etiam ad culpam.*

7 *Leges Religiosorum adversùs non observantes: silentium, & alia, quæ ponunt pœnam in rebus jam alio Jure probibitis, tantùm obligent ad pœnam.*

8 *Lex purè pœnalis, etsi ex se tantùm obliget ad pœnam ex alio capite, obligat ad culpam, ut si disponat super tritici taxa.*

9 *Leges Canonicæ, & Ecclesiasticæ imponentes pœnam censurarum, obligant etiam ad culpam, quia in materia censurarum, prædictæ non imponuntur, nisi præcedenti culpa mortali: namq;iæ non sunt pœnæ temporales, sed spirituales*, ut n. 10.

11 *Leges impositæ insecantes ligna, & arbores positas in loco communi Reipublicæ, à qua probibentur sub pœna, contra facientes solùm obligant ad pœnam, cum sint purè pœnales sine obligatione restituendi.*

12 *Reges; & Principes. sive sæculares judices nunquam expresserunt in lege purè pœnali obligationem ad culpam, ut in legibus piscandi in flumine publico, & venandi in loco mere communi* num 13.

14 *Pœnæ impositæ in lege mere pœnali, propriè non sunt pœnæ in quantum pœna ipsa dicit relationem ad culpam, & vocantur pœnæ in quantum sunt malum pœnæ, ut infirmitas* num. 15.

16 *Lex mixta secundùm aliquos obligat sub reatu peccati mortalis, quia in hoc dubio facit legislator; & præcipit, & statuit pœnam transgressoribus præcepti, &* n. 17. *alij defendunt, ut tantùm obliget ad pœnam* n. 18. 19. *Ubi de ratione; sed quidquid in veritate* à n. 10.

20 *Lex purè pœnalis, in quo differat à mixta, ut sic hæc obliget ad pœnam, & culpam; illa tantùm ad pœnam: Ubi de verbis, quibus utraque fertur à legislatore.*

21 *Pœna mitior ex regulis Juris est in pœnalibus admittenda; & si alias videretur extendi.*

22 *Leges pœnales ex identitate rationis non sunt extendendæ ad alios casus etiam si concurrat eadem ratio, vel major, seu major malitia ipsius actus. Quid in casu correlativo?* num. 24. *in fine.*

D. Fermosin. de Leg. Eccles.

23 *Confessarius solicitans puerum, ante Bullam Gregor. XV. non erat denunciandus; quia Bullæ aliorum Pontificum erant latæ contra solicitantes fœminas.*

24. *Bulla Gregorij XIII. contra Clericos Sodomitas, non extenditur contra Clericum abutentem fœmina in vase præpostero; bene tamen in casu correlativo.*

25 *Pœna una est, quæ aliquam activam hominis executionem requirit, altera, quæ eam non requirit, sed in sola passione, vel privatione consistit, qualis est pœna inhabilitatis, excommunicationis, privationis, vocis activæ, & passivæ. Reus non tenetur solvere pœnam ante sententiam declaratoriam, quæ non potest mandari executioni absque actu hominis, nisi talis appareat legislatoris intentio.* dict. n. 25.

26 *Pœnalis lex cum privat aliquem voce activa & passiva, secundùm aliquos reus tenetur ipso facto subire pœnam*, & n. 27. & 28. contra Sotum. *Explicatur* n. 29. & 30.

27 *Pœnæ spirituales in sola privatione consistunt, ut sunt censuræ Ecclesiasticæ, & irregularitates, si in lege imponantur per modum latæ sententiæ ipso facto incurrendæ* ibi.

Electio irrita est si fiat cum inhabilitate activè eligendi, aut passivæ electionis. dict. num. 27.

31 *Incidens in privationem vocis activæ, & passivæ, non tenetur se privare voce activa, & passiva, si hoc nequit facere sine infamia, etiam si lex ferat pœnam ipso facto, & non spectata judicis sententia.*

AD primam quæstionis partem poteris responsum præbere ex dictis *supra* q. 1. vers. *ad tertiam*; & cum soleant involvere Doctores hæc duo dubia de lege purè pœnali, & de lege pœnali mixta, quia tamen diversa sunt, primò duxi de lege pœnali purè hic agere; & quod absolutè, & sine ulla distinctione obliget in conscientia, tenuerunt Suarez *de legibus lib* 3. *cap.* 20. & *lib.* 5 *cap.* 3. Salonius *in* 2.2 *tom.* 2. *q.* 77. *art* 2. *controvers.* 8. Salas *de legibus disput.* 10. *sect.* 5. & *disp.* 1. *num.* 13. Azor *p.* 1. *lib.* 5. *mor cap* 6. *quæst* 4. Filiucius *tom.* 2. *tract* 21. *cap.* 11. *n* 420. Lessius, *lib.* 2. *de instit. cap.* 33. *numer.* 59. *dubio* 8. Medina *in p.* 2. *quæst* 96. *art* 4. *dubio* 3. Aragon. *in* 2 2. *quæst.* 62. *art.* 3. Malderus *in p* 2. *q* 69 *art* 4. Membro 3 Vallerius *in different utriusque fori*, verbo *lex differentia* 7. *numer.* 3. Duardus *in Bulla cœnæ lib.* 3 §. 8. *quæst* 2. *num.* 32. & alij; †Quia pœna supponit culpam. Et quia lex continens præceptum obligat in conscientia ratione præcepti; & deinde quia si hæc sententia non esset vera, ferè tota vis humanarum legum periret; nam magna pars legum servatur sub tali forma; †Et tandem quia quando tali in re alioqui, non præcepta nec prohibita, legislator non vult ad culpam obligare, solet id exprimere in ipsa lege: & sic Sotus *de justitia lib.* 1. *quæst.* 6. *art.* 5. tenens vocat errorem, vulgi putantis eum sua pœna licere e illicet legem transgredi; & quia pœna, & culpa sunt correlativa. 2 3

Alij inquam absolutè tenere videntur legem prædictam purè pœnalem non progredi ad culpam, etiam in materia gravi; quia in dubio benignior interpretatio est facienda: & quia lex 4

explicari debet de minori pœna, *cap. in pœnis* ubi *Doctores de regul. Juris lib. 6.* *Et quia ex duobus propositis alterum tantùm affirmat, alterum negare videtur ex *l. cum prætor ff. de judicijs*, & *ex cap. nonne de præsumpt.* Ubi latè dixi, quare si legislator, qui ad pœnam temporalem, & æternam obligare potest, si solius temporalis meminit, sequitur, ut non videatur intendisse obligare ad æternam: ita Navarrus valde notabiliter *in manuali*
6 *cap. 23. num. 55.* *Qui ait leges pœnales humanas imponentes pœnas temporarias, & quasi civiles, obligare tantùm de facto ad solam pœnam; & sic procedere, tam in legibus canonicis, quam civilibus ex mente D. Tabia Archiepiscop. Hispalens. *p. 1. sum. lib. 4. de legib. quæst. 10. art. 4.* adducens pro illa Jasonem *in l. cod. de Jure emphyt. num. 43.* Ludovic. Gomez *in cap. 2. hoc tit. lib. 6. numer. 60.* & Azor ait non esse omnino condemnandum, quia eam sequutus fuerit *supra quæst. 5.* Valent. *tom. 2. disput. 7. quæst. 5. puncto 6. § 3.* in sexto signo, ubi censet probabilem, sequitur, & tenet Miranda *in manuali prælnor. tom. 2. quæst. 25. art. 18. conclus. 2.* Nicodemus de Florentia *in speculo consef. cap. 53.* Reginaldus *in praxi tom. 1. lib. 15. cap. 6. sect. 5. numer. 50.* & alij.

7 Ego inquam utramque sententiam admittens dico, ut jam dixi quæst. præcedenti duas esse legum species, unam purè pœnalium, aliam mixtarum legum, de qua statim in *vers. ad secundum*, & de purè pœnalibus, quæ nihil prohibent, sed tantùm pœnam infligunt, quales sunt leges Religiosorum adversùs non observantem silentium, & aliæ quæ ponunt pœnam in rebus alio Jure prohibitis, extra illas, ut tantùm obligent ad pœnam, & non ad culpam ex se ipsis, cum nihil prohibeant: sic Covarruv. *in reg. peccatum p. 2. § 5. num. 4.* Castro *de lege pœnalis cap. 9.* post Cajetan. *in 2. 2. quæst. 187. art. 5.* Vasquez *1. 2. quæst. 12. disp. 159. cap. 2. num. 1.* Villalobos *in summa p. 1. tract. 2. dif. 22. num. 1. & 2.* Ubi ut explicet *num. 4.*
8 cum Vasquez *n. 8. supra*, †& *num. 14.* ait prædictam doctrinam esse veram, cum lex purè pœnalis de se non obliget ad culpam; etsi fateatur, ut ego fateor ex illo capite posse legem pœnalem obligare ad culpam, ut si disponeret super tritici taxa juxta quæ adduxi sub *cap. 1. supra hoc tit.* & in alijs rebus; quia etsi tunc nihil prohibeat, tamen quia ponit taxam justi pretij in rebus vendendis excedenda, peccaret, ut *ibi* dixi, quemadmodum, ut dicit Vasquez procederet in lege taxante tributa justa. *Et idem addit Villalobos
9 *supra n. 5.* leges canonicas, & Ecclesiasticas imponentes pœnam excommunicationis, suspensionis, aut interdicti, degradationis, & aliarum similium obligare etiam ad culpam; & ratio est in censuris, quia ut omnes fatentur, in materia censurarum, prædictæ non imponuntur, nisi præcedente culpa mortali, ut dixi *infra sub cap. 1. de judicijs*, quod est
10 diversum à dubio, de quo loquimur. †Nam istæ pœnæ ut *infra* dico in *vers. ad secundum*, non sunt temporales, sed spirituales, & in *vers. ad quartum*, vide etiam *q. 3. vers. ad primam*, videtis *ad primam*, videbis *supra in cap. 1. quæst. 3. vers. ad primam.*

11 Et confirmatur in legibus positis in infecantes ligna & arbores positas in loco communi Reipublicæ, à qua prohibentur sub pœna contrafacientes, quia similes leges sunt purè pœnales, quando nulla adsit obligatio restituendi, & sic non dari peccatum ex his, quæ ex Medina, Castro, Lessio, & alijs congerit idem Villalobos *in summa p. 2. tr. 10. dif. 19.* legendus *ibi*, & per alias difficultates ad alios plures casus, & *tract. 1.* ubi etiam, an detur in illis restitutio, necne. †Et Diana *p. 1. tr. 10. res. 17.* prædictam nostram defendit sententiam ex eodem etiam, quia Reges, & principes, sive sæculares judices nunquam expresserunt, nec interpretati sunt in suis legibus pœnalibus mentem, & intentionem suam esse, vel fuisse per ipsas obligare suos subditos ad culpam, nec ut consuetudo ipsa id unquam fuerit interpretata nisi simul cum eis, seu ipsorum esset aliqua lex Divina, naturalis, aut Evangelica, aut constitutio canonica, ex qua id ipsum colligeretur. Et sic concludit hoc esse signum consuetudine ipsa supra dictas leges interpretante, quod per eas homines non obligentur ad culpam, sed tantùm ad pœnam in eis impositam; † & hujus generis sunt, ut existimo leges pœnales contra piscantes in flumine publico, item venantes in loco, & mare communi &c. Quia ut jam *supra* adduxi sub *dicto cap. 1.* leges istæ in se sunt tantùm pœnales, nisi forte ratione damni gravissimi redundantis in nocumentum gravissimum Reipublicæ, ut etiam debet intelligi de pascuis prohibitis sub aliqua pœna. 13

Quæ retenta ep inde non obstant fundamenta contraria sententiæ *supra à num. 1.* scriptæ, quia ut declarata est nostra sententia, pœnæ positæ in dicta lege mere pœnali, propriè non sunt pœnæ in quantum pœna ipsa dicit relationem ad culpam, sed vocantur pœnæ, in quantum sunt malum pœnæ, ut infirmitas, de quibus autem pœnis dicunt relati Doctores ut non requirant culpam, & sufficere causam adesse, ut patet ex reg. la textus *in cap. sine culpa, nisi subsit causa non est aliquis puniendus, de reg. Juris lib. 6.* & quod relatæ leges Religiosorum propriè leges non sunt, ut jam *supra* dixi *sub Rub.* sed ut exemplis jam positis de secandis arboribus, venandi, piscandi, & pascendi &c. 14

Nec enim est vulgi error contra Sotum *supra* dicere legem pœnalem non obligare ad culpam, sed opinio Doctorum virorum, ut retuli, & probabilis etiam ex mente illorum, qui contrariam sententiam docent, ut dixit Diana *dist. res. 17. in fine.* Et hanc sententiam bene explicans defendit in lege mere pœnali cum multis distinctionibus D. Archiepiscopus Tabia, *ubi supra dicto art. 4. lib 4. de legib. dict. q. 10. p. 1. summa num. 5.* ubi *n. 6.* respondet bene contrarijs fundamentis. 15

Ad secundum quæstionis partem an lex mixta obliget etiam sub peccati mortalis, & video diverse Doctores sentire in hoc dubio, ex fundamentis *supra* in toto *vers. ad primam* positis; nam quod prædicta lex obliget etiam in conscientia tenuerunt Becanus *in summa Theologia p. 2. tract. 3. c. 7. quæst. 3. numer 4.* Gran. *t. in cap. 2. controvers. 7. tract. 4. p. 1. disput. 4. sect. 1. numer. 7* Maldonus *in p. 2 quæst. 36. art. 4. memb. 2.* Sanchez *in summa tom 2. disp. 159 cap. 2. & 3.* & alij, & hanc summe defendit cum Sylvestro, Armilla, Covaruv. Driedo, Soto, Castro, utrique Medina, & ex canonistis *in tit. nostro*, Dominus Archiep. Tap *à dict. art. 4. num. 4.* †Eo quod in hujusmodi legibus mixtis duo facit legislator, & præcipit, & statuit pœnam transgressoribus præcepti; at pœna non tollit obligationé præcepti, sed hæc obligatio est ad culpá cùm legislator ex vi præcepti interponat 16 17

suam

suam authoritatem præceptivam, quia cogit subditum ad obedientiam in foro conscientiæ, cum ut jam videtur dictum in Rub. verbum præcipere obliget in coofscientia, & ex dictis *sub. cap. 1. boc tit. 1.* ergo.

18 Contrarium inquam sententiam, ut lex etiam mixta pœnalis obliget ad culpam, & in conscientia, sed tantùm ad ipsam pœnam defendunt Navarrus, & jam *supra* relatis dicentes legem purè pœnalem non obligare io coofscientia, quia in dubio lex debet considerari, ut minus pœnalis ex regulà textus *in dict. cap. pœnis de regul. Juris lib. 6. l.*
19 *interpretatio ff. de pœnis*, ubi Doctores: * & quia ipsi Principi legislatori sufficit pro gubernanda sua Republica homines condemnare ad temporales pœnas, absque eo ut illos condemnet ad æternas, nec esse credendum illos velle ad æternas damnare, propter legum fractionem; & relata regula *leg. cum prætor. ff. de judic. & cap. nonne de præsumpt.* Ubi qui ex duobus propositis eligit unum, videtur negare aliud; item quia consuetudo ipsa antiqua si hoc declaravit in legibus civilibus, in quibus absque scrupulo conscientiæ, & Navarrus *supra in dicto cap. 23.* existunt, & Navarrus *supra in dicto cap. 23. num. à numer.* 55. dicit sibi videri magis probabilem, quousque Ecclesia Romana aliud præcipiat, seu declaret, & Azor *lib. 5. instit. moral. tom. 1. cap. 6.* dicit, ut qui hanc sequatur *non sit omnino condemnatus*, & facit doctrina Cajetani *in summa* vers. *præceptum* vers. *fin. in cap. etiam fin.* Villalobos qui ad hanc inclinat *dicto tract. 2. lib. 1. summa dif. 22. à numer.* 7. dicens negari non posse harum plures leges non obligantes ad peccatum exemplificans in relatis legibus de non secandis lignis, & arboribus; in montibus, & nemoribus communibus, & in legibus vetantibus venari, & piscari, item de non pascendis pecoribus in pascuis communibus Reipublicæ, leges etiam prohibentes arma noctu deferre, & super usu vestium, & aliæ similes, quæ ut supra notat Azor, certum est ut tantùm obligent ad pœnam: hanc etiam amplectitur sententiam Gregor. de Valentia *tomo 2. disp. 7. quæst. 5. puncto 6. §. 3 in 9. signo*, verbo *accedit quod Henricus*, Filiucius *tom. 2 tract. 21. cap. 11. num. 418. &* 420. Ubi hanc esse probabilem.

20 Ego verò, etsi considerem legem pœnalem mixtam differre à lege purè pœnali, quia hæc jubet, aut prohibet, & deinde pœnam transgressoribus imponit, ut si lex v.g diceret *jubemus*, vel *prohibemus*, ne quis arma portet sub pœna tali; nam si lex nihil præciperet, aut prohiberet, sed solùm pœna aliquid facientibus irrogaret, ut si diceret qui arma portaverit subeat talem pœnam ex quo talis lex est tantùm purè pœnalis, ut tradit, ac refert Diana *dicta p. 1. tract. 10. res. 20. in principio*, existimo hujus quæstionis punctum resolvendum esse juxta quæ adduxi *supra in cap. 1. hoc. tit. quæst. 2.* vers. *ad secundam*, & proprius *ibi* in vers. *ad ultimam*, ubi egi de quæstione illa, an dignosci possit, quando lex humana obliget in conscientia, & ad mortale. De quo dubio etiam novissimè egit D. Archiepiscopus Tapia *dict. lib. 4. de legib. quæst. 10. art. 5.* expendimus ut *supra in dicta quæst. 2.* vers. *ad ultimam*, qui cum agat *in art. 6.* de alio dubio an lex humana imponens gravissimam pœnam corporalem obliget semper ad culpam, etiam si non utatur verbis præceptivis: tamen illum explicabis juxta illa, quæ dixi *in dicto cap. 1. hoc tit. dicta quæst. 2. à num.* Ubi egi de illo dubio an lex lata sub pœna mortis, inducat obligationem peccati mortalis.

Ad tertiam quæstionis partem an lex pœnalis ex identitate rationis, sit extendenda ad alios casus: & quamvis ex regula Juris quod in pœnis, sit mitior pœna admittenda, nec extendenda videtur pro affirmativa sententia facere, quia cum lex omnia lata censeatur in animæ favorem ad vitanda peccata, sequitur ut pœna posita, sit extendenda ad alios casus similes, ut notarunt Sanchez *de matrim. lib. 3 disp. 42. numer. 4.* ex parte Sa verbo *lex numer. 9.* & aliis, & facit textus favor. *in cap. fin. de sent. & re judic & in cap. tenor., & cap. consanguinei eodem tit.* Ubi quæ sententiæ propter vitandum peccatum, non transeunt in rem judicatam, item *in cap. litteras de restitutionem spol.* in quibus Juribus latè dixi, & explicavi quæ hic valent applicari, & quia ut refert Tapia, & Sanchez, & Suarez, hujusmodi pœnæ non sunt odiosæ: sic *in summa p. 1 lib. 4. de legib. q. 10. art. 17.* 21

Nihilominus dubio nostro existimo dicendum leges pœnales ex identitate rationis non esse extendendas ad alios casus; non enim pœna unius legis, & unius casus fuit extensa unquam ad casum alium, etiam si in hoc secundo casu concurrat eadem ratio, vel major ratio, seu major malitia ipsius actus: sic docent Salas *de legibus tract. 14. disput. 21. sect. 13. numer. 19 in fine*, Portel. *in actionibus ad dubia regularia* verbo *lex numer.* 13. Diana *p. 1. tract. 10. res.* 20. Vallerus *in different. utriusque fori*, verbo *lex* differentia 5 *numer.* 2. Bonacina *de legibus disput. 1. quæst. 1. puncto 8. num. 23.* cum Sairo, Suarez, & aliis. Unde infert Diana quod ante Bullam Gregor. XV. si confessarius solicitasset puerum, non erat denunciandus, quia Bullæ aliorum Pontificium, erant latæ contra solicitantes fœminas (de quo casu dixi jam *supra*) * item & quod Bulla Gregorii XIII. contra Clericos Sodomitas, non extenditur contra Clericum abutentem fœmina in Vase præpostero, verum prædictam sententiam Bonacina, & Valerio in correlativis admittunt; & ideo, ut refert Diana in casum Sodomiæ reservatum, incurrat tam agens, quàm patiens: sic pro exornatione hujus dubii adjunges tradita *supra in cap. cognoscentes, & ibi sub q. 2. & ibi quæst. 1.* de extensione legis, & leges quæ novissimè dicit Tapia Archiep. Hispalens. *ubi supra*. 22 23 24

Ad quartam quæstionis partem ut respondeam suppono duplicem esse pœnam, unam, quæ aliquam activam hominis executionem requirit, alteram, quæ non requirit talem executionem, sed in sola passione, vel privatione consistit, qualis est pœna inhabilitatis, excommunicationis, privationis vocis activæ &c. de quo dixi aliqua sub *quæst. 12.* Item suppono reum non teneri ante sententiam declaratoriam solvere pœnam, quæ non potest mandari executioni absque hominis actu, nisi talem appareat esse legislatoris intentionem, ut velit reum illam pœnam subire ante judicis sententiam; sic communiter Doctores, & Layman *in Theologia morali tract. 4. cap. 15. n. 3.* cum aliis Malderus *in p. 2. q. 87. art. 4.* Diana 25

p. 1. *tract.* 10. *res.* 23. conducunt, quæ tractat D. Tapia Archiepisc. Hispalens. *in summa p.* 1. *lib.* 4. *de legibus*, q. 10. *ab art.* 8. Ubi an lex pœnalis possit obligare ad pœnam exsolvendam ante judicis sententiam, ubi *art.* 9. quid de pœna privativa; & *art.* 10. quid de pœnis positivis, & *art.* 11. exornans ex aliquibus casibus, quibus probari videtur per leges obligare pœnas positivas seu activas &c.

Quibus breviter jactis video in puncto prædi-
26 cti dubii nostri, esse Doctores discordantes: nam pro affirmativa sententia sunt Salas *de legibus disp.* 15. *sect. num.* 29. Vasquez *in p.* 2. *disp.* 168. *cap.* 2. *num.* 12. Becanus *in summa Theologiæ p.* 2. *tract.* 3. *cap.* 7. *quæst.* 3. *conclus.* 1. *num.* Suarez *de legibus lib.* 5. *cap.* 9. *num.* 5. Villalobos *in summa tom.* 1. *tract.* 2. *dubio* 2. *num.* 4. Diana *p.* 1. *tract.* 10. *res.* 24. novissimè D. Tapia Archiep. Hispalens. *dicta p.* 1. *summæ lib.* 4. *de legib. quæst.* 10. *art.* 9. qui *num.* 1. ponens generaliter, ut nulla pœna, sive positiva, sive privativa incurratur ante judicis sententiam, nisi expresse lege ipsa sit ipso facto pœna lata per hæc verba *latæ sententiæ* (quæ solent opponi in legibus excommunicationis, ut *supra quæst.* 1. dixi) aut per hæc verba *ipso facto ipso Jure*, & similia, quibus significetur non solùm comminatio pœnæ ferendæ, sed pœna ipso facto lata,
27 & incurrenda ex vi legis, † resolvens *num.* 2. & 3. quod pœnæ spirituales in sola privatione consistunt, ut sunt censuræ Ecclesiasticæ, & irregularitas, si in lege imponantur per modum *latæ sententiæ* ipso facto incurrendæ, incurrantur reipsa statim, ac lex frangitur, nam istæ pœnæ sunt medicinales animæ contra morbos spirituales, cujus medela congruentius applicatur à legislatore solo pastorali regimine absque discussione judicii; idemque generaliter dicit *num.* 3. ex Cajetano *in* 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 3. & ex communi Doctorum, ut pœnæ temporales privativæ latæ cum particula *ipso facto*, vel similibus, incurrantur ante judicis sententiam, & eo quod non deest potestas legislatori laico sic obligandi sua lege, ut jam dixi; & ita *num.* 5. resolvit pœnas privationis activæ, & passivæ ex vi legis ante judicis sententiam, quia sunt purè privativæ, atque adeò electio sit illicita, & irrita, si fiat cum hac inhabilitate activè eligendi, aut passivæ electionis, ut censuerunt Vasquez, Suarez, & alii communiter *vide infra q.* 3. *à n.* 1.

Quæ sententia est in praxi tenenda, etsi Sotus
28 ante omnes contrariam docuerit *lib.* 1. *de just.* 6. *art* 6. & *lib.* 4. *quæst.* 6. *art.* 3. existimet has pœnas temporales quantumvis purè privativas, non incurri ante judicis sententiam, etiam adjecta in lege particula *ipso facto*, docens specialiter id de pœna privationis vocis activæ, & passivæ, v. g. qua solent privari in Academiis studiorum Scholastici, qui propter ambitum, statutis privantur Jure ferendi suffragium, seu eligendi ad Cathe-
29 dras. † Et pro hac sententia facere videntur plura, quæ dixi *infra in cap. cum non ab homine de judiciis*, ubi *quæst.* 28. 20. & 30. egi de illis quæstionibus, an *Clericus perjurus, homicidia, sive falsans litteras Apostolicas, privetur ipso Jure beneficio, vel post judicis sententiam*, & agens ad utramque partem, resolvi requiri judicis sententiam: & licet Villalobos *supra* adductus dicat solùm Sotum ita sensisse, & carpat cum Diana *dicta res* 24. eo quod Granadus *in p.* 2. *controvers. tract.* 3. *p.* 1. *disp.* 13. *sect. num.* 15. Ledesma 2. 4. *quæst.* 19. *art.* 2. Sousa *in explicatione Bullæ Cœn.* 8. *de largit. muner.* §. 6. Molina *de justitia tom.* 1. *tract.* 2. *disput.* 96. *num.* 8. Episcopus Antuerpensis Malderus *in p.* 2. *quæst.* 96. *art.* 4. *membro* 4. Ubi loquens de hoc puncto sic asserit *probabiliter quidam dicunt suffragio activo neminem privari per legem pœnalem ante sententiam judicis, nec omnes electiones reddantur, incertæ, secus de suffragio passivo*; quam sententiam quoad suffragium activum docuit Castellinus *in tract. de elect. canon. præludio* 1. §. 6. *num.* 20. cum aliis, de quo etiam legendus est Sanchez *de matrim. lib.* 9. *disp.* 30. *num.* 2. Laymon *in Theologia morali tract.* 4. *cap.* 15. *num.* 5. † & Molina *supra* in Scholaribus 30
ad Cathedras eligentibus admittit, ut observatum generali consuetudine universitatem, Quod in puncto Juris dum pœna privationis imponitur *ipso facto*, non admitto ex dictis pro prima sententia, secus si talis clausula posita non esset, ut debent intelligi relata pro hac secunda sententia.

Unum verò notat D. Archiepiscopus Tapia 31
dicto art. 9. *sub num.* 5. cum Diana, & Bonacina *de legibus disp.* 1. *quæst.* 1. *punct.* 7. *quæst.* 10. cum quo idem Diana, ut stando etiam in prima sententia ille qui incidit in privationem vocis activæ, & passivæ non teneatur se privare voce activa, vel passiva; si hoc nequit facere sine infamia etiam si lex ferat pœnam ipso facto, & non spectata judicis sententia, quia Jus ad propriam famam tuendam fortius est Jure humano imponente talem pœnam, * & omnes resolvunt, 32
ut in tali casu delinquens teneatur quærere dispensationem in foro conscientiæ.

QUÆSTIO III.

An lex pœnalis v. g. excommunicationis, suspensionis, & interdicti, irregularitatisque obliget sub mortali. An lex prohibens aliquid sub pœna mutilationis, perpetui carceris, damnationis ad remes, confiscationis bonorum, aut amissionis multorum bonorum, aut ferre sclopetum vulgò *escopeta* sub pœna capitis, obliget sub pœna peccati mortalis. An qui est causa ne quis condemnetur ad pœnam justam impositam à lege, teneatur pœnam restituere. Et an lex pœnalis privans à bonis, obliget non solùm in conscientia, verùm quod delinquens teneatur in se ipso exequi pœnas à lege impositas. Ubi quid de lege imponente privationem bonorum ex causis hæresis.

SUMMARIUM

1 *Lex pœnalis excommunicationis, suspensionis, interdicti, & irregularitatis obligat sub mortali, sed Valentia id tantum admitit in excommunicatione majori, nisi ea sit tantùm comminatoria, ut n.* 2.

3 *Lex*

3 *Lex prohibens aliquid sub pœna mutilationis, perpetui Carceris, & aliarum gravium, & sub pœna capitis, verius est ut obliget ad culpam lethalem.*

4 *Causam dans, ne qui condemnetur ad pœnam Justam impositam à lege,* Ut si fiscus non accuset, vel Judex non condemnet, *non tenetur eam solvere, nisi post Judicis sententiam; etsi multi aliter sentiant, qui poterunt admitti in pœnis, quæ in testamentis apponuntur* n. 5. & 6.

6 *Fœmina, cui legatum est relictum, si castè vivat, non poterit legatum recipere si vitam turpem traducat; quia hujusmodi pœnæ potius dicuntur legata conditionalia.*

7 *Lex pœnalis privans bonis ipso facto, taliter privat, ut reus teneatur exequi in se pœnas etiam si requirat actionem ipsius dum clare constet in lege, seu quando lex ipsa alias remaneret inutilis, aut inefficax, si ita non obligaret in casibus, in quibus potest delinquens, non esse difficilis, ut specificantur* à n. 8.

8 *Curato beneficio privatur, qui illud habens, promovetur ad prebyteratum. Et quare* numero 10.

9 *Electus in Episcopum si non consecretur intra tres menses, est privatus Episcopatu. Quare* n. 10. & 11. *Ubi num requiratur sententia.*

10 *Beneficium nullus potest habere absque ordine requisito, cum beneficium datur propter officium.*

12 *Rector alienans bona sui beneficii, est privatus eo ipso facto.*

13 *Simonia confidentialis privat ipso jure Pio. V.*

14 *Confidentiæ in beneficiis à Pio. IV. ipso Jure privant delinquentem. Quid in beneficiis antea possessis* num. 15. *Ubi quod non.*

16 *Recipientes aliquid pro gratia, & Justitia in Curia Romana, privantur beneficiis antea habitis à Bonifacio. VIII. & Greg. XIII.*

17 *Assassinus non incurrit pœnam privationis beneficii ante Judicis sententiam,*

18 *Examinatores committentes simoniam in beneficiorum examine, privantur beneficiis, sed non ante judicis sententiam.*

19 *Horas canonicas non recitantes pro rato omissionis mulctantur ipso Jure ad restitutionem ex mota Pii. V. Et qua de causa* numer. 20. & 21.

22 *Taxa pro pretio rerum pœnalis, lege naturali obligat.*

Hæretici ipso Jure bonis sunt privati; sed num requiratur sententia. Et de variis pœnis, quibus incurrunt à n. 23. & 24. *cum aliis.*

24 *Hæreticus num amittat Dominium à die commissi delicti vel, non? Contenditur inter Doctores, expenditur* n. 25. 26. & 27. *cum aliis. Sed* à n. 29. *resolvitur, ut Dominium amittat bonorum à die patrati delicti, possessionem non, nisi post sententiam, & applicationem fisci factam, ut* n. 31. 32. & n. 33.

33 *Hæreticorum bona alia aliquo tertio occupata ante sententiam, quæ fisco applicantur, hæretico ipsi sunt restituenda, hæretico apprehenso, non illico bona ejus adjudicantur fisco; imò potius à Ministris Inquisitionis, & coram persona nominata ab hæretico, fit omnium ejus bonorum, & actionem inventarium, & sequæstratio apud probum, & fidelem virum sub securitate de illis reddendis, exceptis sumptibus Justè factis cum aprehenso hæreticos sed eo de hæresi condemnato, applicantur fisco Regio à die commissi delicti. Ubi de praxi* numero. 35. & 36. *cum sequentibus.*

37 *Filiis hæreticorum de bonis confiscatis non tenentur præbere dotes, & alimenta, cum damnatus de hæresi, ex quo exiit à carceribus, tenetur pro se & filiis quærere victum, nisi ex mere misericordia, ut* n. 39. 40 & 41.

38 *Filiis hæreticorum, dum Patres eorum sunt detenti in carceribus, solent aliqua parva alimenta præstari; item, uxori.*

39 *Inquisitores possunt tradere Orphanos filios delinquentis, & minores, honestis personis alendos simul, & instituendos commendare* n. 40.

41 *Inquisitores pueris, & puellis hæreticorum damnatorum providebunt ex misericordia; ita ut habeant rationem sexus, & ætatis, jubendo masculos jam Corpore validos alicui Arti mechanicæ addici, fœminas aliquibus honestis Matronis assignando, ut eis famulentur, & ab eis in fide instruantur, subministrando cæteris laborare impotentibus tenuia alimenta assignando, sed non dotes. contra aliquos ita sentientes n.* 41.

3 *Hæreticorum filii quando priventur hæreditate paterna. Quid de Jure imperii, & Jure civili* remissivè.

AD primam quæstionis partem brevissimè respondeo ex adductis *suprà q.* 2. sub vers. *ad primam*, vers. *go* in fine, ubi dixi pœnas illas obligare sub reatu peccati mortalis, 1 cum hoc ut imponatur illud præsupponant, ut potè Doctores agnoscunt per textum *in cap.* 1. *de sent excommunic.*, & ego dixi sub *cap.* 1. *de Judic.* & licet Valentia *tom.* 2. *disp.* 7. *q.* 5. *puncto* 9. §. 13. *in* 4. *signo*, contrarium Videatur amplecti; admittens prædictam sententiam, solùm quando subjungitur pœna excommunicationis majoris latæ sententiæ, non si subjungatur pœna suspensionis, vel interdicti, vel irregularitatis; quoniam hæc possunt etiam incurri, propter veniale peccatum; imo quod interdum irregularitas incurritur absque ullo peccato, ubi carpit Medinam dicens contra illum non satis consideratè dixisse esse Judicium obligationis sub mortali, & tenuerint etiam Salon *in* 2.2. *q.* 77. *art.* 1. *contract.* 8. *n.* 8. quo ad pœnam suspensionis, Azor *p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 6. *q.* 5. & quod pœnam irregularitatis Sairus 2 *in Clavi Regia lib.* 3. *cap.* 7. *n.* 25. * imò & idem Valentia idem teneat, quando excommunicatio est comminatoria cum Navarro, Castro & Cajetano, dicat que probabile Salonius; sed ego cum Diana *p.* 1. *tract.* 10. *de legibus res* 21. id non admitto quia istæ pœnæ sunt gravissimæ & spirituales, & sic debent obligare potius, quam pœna mortis, ut statim dico *vers. sequenti.*

Ad secundam quæstionis partem an lex prohibena aliquid sub pœna mutilationis, etiam ut 3 abundè respondeas leges quæ dixi *suprà in cap.* 1. vers. *ad primam*, dum egi de quæstione illa, an

lex lata sub pœna mortis inducat obligationem peccati mortalis, ubi ex pluribus modernis ad utramque partem agens, & amplectens affirmativam, hic addo Lorcam *in p.3. tom.2. disp. 22. de legibus regul.* 2. Comitolum *in respons. moral. lib.* 4 *q* 17. *n.*8. Sanchez *in summa tom.* 2. *lib.*6. *cap.* 4. *n.* 64. Vasquèz *in p.* 2. *tom.* 2. *q.* 96. *art.* 4. *disp.* 159. *cap.* 3. *n.* 23. Azor *p.*1.*lib.*5.*cap.*6.*q.*5. Salas *de legibus disp.* 10. *sect.* 9. *n.* 67. alii apud Sanchez. Et pro negativa addo Valeriú Reginald. *in praxi tom* 2. *lib.*15. *cap.*6. *sect.*5.*à n.* 50. acerrimè defendentem, quam sequi videtur Diana *p.*1. *tr.*10. *de legibus res.* 18. Ubi adducit Philiarcum *de officio Sacerdotum tom.* 1. *p.* 2.*lib.*3. *cap.* 2. *dicto* 4. & addo quæ Archiep. Tapia *p.*1.*summ q.* 10. *art.* 6. dum agit, an lex humana imponens gravissimam pœnam obliget sub mortali, si non utatur verbis præceptivis.

4 Ad tertiam quæstionis partem an qui est causa, ne quis condemnetur ad pœnam justam impositam à lege, teneatur pœnam restituere ei, cui esset applicanda ut si fiscus V.G. non accuset, vel si Judex non condemnet ad Pœnam lege præscriptam, si custodes Sylvarum, Civitatum non manifestent crimina, propter quæ esset imponenda pœna pecuniaria. Si testis, vel reus Juridice Interrogatus crimen neget, ex cujus manifestatione condemnaretur ad mulctam, ecuniam.

5 Et respondendum est negando, quia pœna non debetur antè Judicis sententiam, & condemnationem, quod verum est, & notabiliter notandum (etsi non desint viri docti, qui contrariam sententiam amplectantur) ita docent Granado *in p.2.controvers.7.tract.3.p.1.disp.14.sect.2. n.* 8. Vasquez *in p.* 2.*tom.*2. *disp.*168.*cap.*4.*n.*30. Salas *de legibus disp.*13 *sect.*8.*n.* 105. Lessius *lib.*2. *de Just. cap.*13. *dub.*10. *n.*72. & 73. Emanuel Sa verbo *restitutio n.* 4 6. & verbo *pœna n.* 14. Diana *dicta p.* 1.*tr.* 10.*de legib. sub. res.* 23. dicentes hanc opinionem esse multò notandam, cum ex illa excusabuntur, non pauci ab onere restitutionis, quæ est tuta in praxi, & probabilis, de quo *infrà* latè sub *tit.de pœnis.*

6 Sed ex prædictis existimo prædictam sententiam fore limitandam, ut non procedat in pœnis, quæ in testamentis apponuntur, sicque fœmina, cui relictum est legatum, si caste vivat, non poterit legatum recipere, si vitam turpem traducat, quia hujusmodi pœnæ potius dicitur legata conditionalia, quam pœnæ Juxta nonnulla, quæ dixi *in cap. in præsentia de prob.sub. q.* 20. & *suprà in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ*, circa finales quæstiones.

7 Ad quartam quæstionis partem, an lex pœnalis privans à bonis, obliget non solum in conscientia, verùm quod & delinquens teneatur in se ipso exequi pœnas a lege impositas. In quo dubio breviter dico, ut quoties lex pœnalis ponit privationem, ipso facto non solùm privat à bonis per illam signatis, verùm quod obligat in conscientia, ut delinquens exequatur pœnam inde sequutam etiam si requirat actionem ipsius delinquentis, dum tamen ex verbis legis apertè constet de mente legislatoris sic volentis, ac disponentis, seu quando lex ipsa remaneret inutilis, aut inefficax, si ita non obligaret: ita docet Suarez *de legibus lib.* 5.*cap.*8.*n.* 9. nam cum, ut *suprà* dixi lex possit ita disponere, & ex verbis clare constet, quid mirum ut obliget illo modo in casibus, in quibus delinquens potest, non esse difficilis ad exequendum sua propria actione, ut exemplificatur in sequentibus casibus.

Primus ex doctrina textus *in cap. licet ea non de electione lib.*6. ubi statuitur, ut habens benefi- 8 cium curatum, si intra annum, non promoveatur ad presbyteratus sit ipso facto privatus beneficio. Secundus ex Trid. *sess.*23.*de reformat.cap.*29. † ubi si electus in Episcopum non consecretur 9 intra tres menses, sit ipso facto privatus Episcopatu. De quibus duabus pœnis ait Navarrus *in manuali*, incurri ante judicis sententiam, nec de hac re posse ab ullo dubitari ait Vasquez 1.2.*disp.* 168.*cap.*4.*numer.* 17. quod debet intelligi, si ipsi ordinandi voluntariè omiserint prædictos ordines. † & amplius declarat D. Tapia Archiepisc. 10 Hispalens *p.* 1. *summa lib.*4. *de legibus art.* 11. *numero* 2. non id procedere virtute legis humanæ, sed virtute legis naturalis dictantis neminem posse habere beneficium absque ordine requisito, cum beneficium detur propter officium, quod sine ordine presbyteratus exerceri non potest, si est Parochiale, de quo dixi *infrà sub. tit.de ætate, ordinand.* & est verum cum Ecclesia sic conferens beneficium sub tali conditione, & assignatione temporis ad ordinandum, velit alias rescindere collationem. Sed non desunt Doctores, quos refert Barbosa *de officio parrochi p.*1.*cap.*5.*n.*12. & 13. contra Navarrum, & Vasquez sentientes, qui non sunt admittendi, cum aliud suadeant verba textus *dict. cap. licet canon.* ibi *nulla etiam præmissa monitione sit præsentis constitutionis authoritate privatus*, Villalobos *in summa p.*1.*tract.*2.*dif.* 25. *numero* 6. † tamen de casu 11 Episcopi non consecrati, eum Tridentinum *in dicto cap.* 2. *sess.* 23. etsi dicat, sint ipso jure privati, & non addit, nulla præmissa monitione sentit Suarez *sup. numero* 13. ut non teneantur Episcopi non consecrati renunciare antè judicis sententiam declaratoriam, sequitur Villalobos *Ubi supra n. fin.* nec video quod Barbosa *in dicto cap.* 2. de hoc dubio resolvat.

Tertius casus est ex *extravag. ambitios. de rebus* 12 *Ecclesiæ* adversùs Rectorem alienantem bona sui beneficii per verba ibi *ipso facto*, & absque alia declaratione vacare censeantur Villalobos, & Suarez *ubi supra*, quam extravagantem longè exornat *ubi* Barbosa, & Doctores *in cap. nulli de rebus Ecclesiæ*, ubi ego plenè.

Quartus casu est adversùs committentes simo- 13 niam confidentialem juxta motum proprium Pii V. per verba illa *præsentium authoritate privamus*: per quæ verba notat Suarez ubi *supra n.* 16. cum Navarr. *in manuali cap.*23.*n.* 110. ut teneantur beneficium renunciare, etiam si antea idem Suarez *lib.*4. aliter dixerit: sequitur *supra* Villalobos, novissimè Archiep. Hispalens D. Tapia *dicta q.*10.*art.* 11.*n.*3. ubi dicens notam esse amissionem beneficii, & pretii contra simoniacos vendentes beneficia Ecclesiastica, addens eam pœnam incurri procul dubio ante iudicis sententiam. † Idemque esse 14 de lege pœnali edita à Pio. IV. contra confidentias in beneficiis ex citato Navarro *dicto n.* 210. *cap.*23.*man.* qui alia dicens concludit ibi ad privationé hanc inhabilitatis sequi ex natura rei obligationé restituendi pretiũ, & dimittẽdi beneficium, quod propter incapacitatem nunquam fuit acquisitum, nec legitissimè possessum.

Et circa hunc casum potest dubitari quid dicen- 15 dum de beneficiis antea possessis legitimè, quibus etiam ibi privantur ex vi ejusdẽ legis; & licet Na-

varrus

vartus affirmet, ut in casu præcedenti *dicto c.23. manualis n.110* Tamen melius existimo, ut nulla lex pœnalis humana obliget ad renunciandum beneficium legitimè possessum ante judicis sententiam, ut notant Covar. *p.2. de matrim.cap.6.§.8. num* 8. Vasquez *disput. 163.cap.4.n.15.* Sylvester verbo *assassinus*, & faciunt quæ dixi *supra sub cap. cum non ab homine de judicijs quæst.*28.29. & 30.
16 cum alijs. * Unde idem Sylvester, & Vasquez *supra num.13.* item & Dominicus Soto *lib.1. de justitia quæst.6 art.6.ad* 8. D. Archiep. Tapia *dicta quæst.10. de legib, lib.4.p.1.summ.sub n* 4. dicunt idem esse dicendum de lege edita à Bonifacio VIII. & confirmata à Gregorio XIII. in quo privantur beneficijs, quæ antea habebant illi qui aliquid pro gratia, aut justitia receperint in Curia
17 Romana. *Et de lege, quæ habetur *in c.pro humani de homicidio l. 6.* quà privantur ipso facto beneficijs ij, qui per assassinos aliquem Christianum occiderint, vel occidere tentaverint, & qui illos receperint, vel eis, opem tulerint dicentes hanc pœnam non incurri ante judicis sententiam.

18 Quintus casus est in examinatoribus committentes simoniam in beneficiorum examine, qui debent renunciare beneficia, quæ habent, sic ut nequeant aliter absolvi juxta Concilij verba *dicta sess.24. cap.18.* ibi, *nisi dimissis beneficijs, quæ quomodocumque antea obtinebant*: ita Suarez, & Villalobos *supra*, videlicet Barbosam *num.* 109. cum multis Ricc., Garcia, & Bonacina, sed illa verba non videntur privare illos ante judicis sententiam nec unquam legi, audivi, aut vidi prædictos examinatores renunciasse ob id propria beneficia legitimè ante possessa, seu esse privatos de facto, & sic hunc casum existimo determinandum ex dictis *num. præcedenti.*

19 Sextus casus est, ut docent Navarrus *in man. cap.23.n.122.* Vasquez *dicta disp.168 cap 4 n.34. in fine*, Simancas *de Catholicis institut. tit. 9. à num.* 191. de lege imponente pœnam restitutionis beneficiarijs, non recitantibus horas Canonicas, juxta determinationem Concilij Lateranensis sub Leone XX. *sess. 9. cap. de reformatione curiæ*, ubi imponitur pœna prorata, non recitantibus horas Canonicas, de qua Pius V. in quodam motu proprio relato ab eodem Navarro, quam restitutionem in conscientia obligare dicunt citati, &
20 alij summistæ, & hoc sine dubio; *Etsi cum Cajetano D. Archiepisc. Hispalens. Tapia *dict. p.1. summæ q.10.de legibus art 9.n.1.* assignans plures dicendi modos, existimet hoc non procedere ex vi ipsius legis humanæ sic pœnam imponentis, sed ex natura rei, quia cum beneficium detur propter officium quisquis orare tenetur ratione illius, si non adimpleat, naturaliter debeat fructus malè
21 perceptos restituere. * Sed quid sit, cum hæc dispositio imposita sit à lege humana, credo prædictam pœnam ab illa potuisse imponi, ut de alijs; modo adducti s dictum est; fateor tamen legem humanam relatas pœnas assignantem conformare se cum lege naturali id dictante.

22 Alios duos casus ponit idem Dominus Archiepiscopus *dict.q.10.art 9.n.5.* Unum de legibus taxantibus pretia rerum dicens, ut transgressores teneantur ad restitutionem, non virtute legis humanæ, sed à natura, sic pretia taxante, de quo casu videbis quæ dixi *supra in cap.1 hoc tit. circa finem*, & *q 2. in cap.* 10 *hoc tit* Et de alio casu dicit *ibi num* 6. nempe de pœna hæreticorum eos bonis ipso Jure privante juxta dispositionem textus *in cap.cum secundum leges de hæreticis lib.6.* de
qua dico sub illo *tit.extra in cap.ad abolendam.* 23

Et quia cum multis agit Diana *p.4.tit.7.à res.1. & p.7.tit.8. res. 1.* & Ausonius ejus recopilator verbo *hæreticorum pœnæ* per textum *in dicto cap. ad abolendam, cap. excommunicamus 1.& 2. de hæreticis in canone 1.* Bullæ cœnæ Domini, ubi de pœna excommunicationis, & de pœna privationis Ecclesiasticæ dignitatis, officij, & beneficij, & inhabilitas ad ipsa *ex cap.didicimus, cap.pudenda 24 q.1.cap.præter 32 dist.cap. quo Jure dist 6. dict.c.ad abolendam, dict. cap excommunicamus 1. de hæret.cap. ut commissi eodem tit,lib.6.* item irregularitas ex *dicto cap.ad abolendam*, & *cap salubriter imum 1. q. 3.* & de privatione beneficiorum Ecclesiasticorum, an ipso Jure, latissime Nicolaus Garcia *p.11.de benef cap.10.§.2.à n.62.* cum institutis; & quod bona hæretici publicentur à die commissi criminis, ex *l Manicheos, l. cognoscimus cod.de hæret.& in cap cum secundum leges de hæret. lib 6* & in alijs pluribus Juribus, ubi repetentes, & ego in loco citato, & in *dicto cap excommunicamus 1* ideo brevissimè hanc pœnam legalem ipso Jure impositam explanabo pro brevissima etiam intelligentia *dicti cap cum secundum leges*, & aliorum.

Est enim magna inter Doctores contentio, an 24
hæreticus amittat Dominium à die commissi delicti vel non, & quod illico illud amittat docent Cajetanus 2 2. *q 62.art* 3. Soto *lib.1. de justitia q 6 art.6.* Abbas *in dicto cap excommunicamus*, Gregor. Lopez *in l 4 tit.2.p.3.* Covar. *in 4 decretal.2 p cap.6.§.8.n.0.*per legem, quæ dicit *sunt confiscata ipso Jure*, & clarius per verba *leg. 4. part.7.tit 2* ibi *vendida, ni donacion, ni cambio, ni en agenamiento que ubie se echo de sus bienes el que fuesse Juzgado por traydor dende el dia que començo a andar en la trayçion hasta el dia que le dieron la sentencia contra el, no debe valeren ninguna manera, maguer fuese es la tenençia de los bienes a la saçon que los enagenase, pero perdido avia ya el Sennorio por su maldad*, sequitur hanc Villalobos *in summa p.1.tr.2 dif.16. à n. 5. & à n. 6.* hujus opinionis insignitos refert Barbosa *in dicto cap.cum secundum leges n.3. & 4.* Ubi quod bona hæreticorum confiscantur ipso Jure, & quod amittunt dominium à die commissi delicti transferendo illum in fiscum: ita ex Surdo, Menochio, Ricciulo, Azor, Sayro, & Peregrino, idem Barbosa plures casus adducens cum multis *in cap.vergentis de hæreticis. & alibi eo tit.& lib.6.* Sanchez latissimè *supra à cap.14.* Videbis Quemada *in suis quæstionibus fiscalibus, cap* 18. Ubi bene, & quæ scribit Molina *de primogen lib.11.cap.4.* ubi ejus additionatores. plures alios Doctores congerunt, qui omnes expendunt leges Regias, & alias Juris, quibus aliqui contendunt, non ipso Jure confiscata esse, & amissa, nisi à die sententiæ declaratoriæ, ut sunt *lex 4.tit.3 p.6.l 4 tit.26.p.7.* quas, & alias expendes juxta illaum dicta à vers. *& licet.*

Contrariam verò sententiam, ut veriorem, & 25
probabiliorem, atque receptiorem Simancas *de Catholicis istitut. tit.9.n.172. 267. & à n. 229.* Vasquez 1.2. *q.96.art.5. disput.170. toto cap* 3. Franciscus Becius *cons.57. n.15.* Molina *de justitia tom.1.disp.95.col.1.vers.dubium vero est.* Sanchez *in præcepta decalogi lib.2.tom 2.c 27.n.2.& 3.* pluribus relatis, de hæresi Sanctarelus *cap.21.dub.1. n.2.* Henriquez *in summa,lib.13.cap 56 §.2.paulò ante finem*, Avila *de cens.1.p 1.dubio 7. col.3.*

Et

26 Et licet omnes teneant, ut dictum est ipso facto hæreticos amittere bona discordent à quo die dominium amittant, vel possessionem, existimo sic explicandum cum Archiepiscopo Hispalens. D. Tapia *in summa p. 1. lib. 4. de lege pœnali q. 10. art. 11. in fine*, nempè ut prædicta pœna in quantum ad executionem fisci in bonis hæretici, non habeat locum ante judicis sententiam, quia *indicto cap. cum secundum leges*, expressè cavetur ne confiscatio bonorum cum effectu fiat ab ullo Principe sæculari, donec sententia in hæreticum promulgetur à judice Ecclesiastico competente, quales sunt in Hispania inquisitores Apostolici, & privativè exclusis etiam Episcopis, qui per se solos non procedunt contra hæreticos, ut dico pleniè in *dicto tit. de hæreticis*, & sic Barbosa *in dicto cap. cum secundum n. 5.* ex Menchaca, Mexia, Zerola, Surdo, & alijs explicat verba textus ibi *ut bonorum ipsorum occupatio*. ut hæreticus non censeatur privatus bonis suis ante sententiam judicis declaratoriam.

27 Et sic non sunt audiendi nonnulli dicentes, ut leges ponentes ipso facto pœnam confiscationis bonorum privent ante sententiam eo dominio, qui satis convincuntur; primo quia ut privatio plenum consequatur effectum, requirit sententiam hæresis declaratoriam incursæ; & sic Tyraquellus *in l. si unquam*, verbo *revertatur n. 400. cum seqq. cod. de revocand.* Rebuss. *in collect.* 303. Surdus, Caldas Pereira, Peregrinus, Menochius, Bernard. Gravæ, & alij, quos sequitur Barbosa *sup. n. 8.* docent absolutè esse necessariam sententiam declaratoriam in casibus, in quibus lex ipso

28 jure pœnam inducit. *Et sic benè Antonius Gomez *variar. tom. 3.* Simancas *dict. tit. 9. à n. 161.* Penia *in directorio inquisit. p. 9. comment. 158.* Sanchez *dict. lib. 2. cap. 22. n. 6.* Sanctarellus *dicto cap. 21. dubio 15. n. 4* cum pluribus Zevedus *ad decretum col. 2. n. 3.* Barbosa *supra n. 9.* cum alijs dixerunt hæreticos, & alios, quorum bona ipso jure publicantur, minimè teneri ante judicis sententiam fisco, restituere ea bona.

29 Unde jam ego existimo in puncto juris resolvendum prædictum dubium cum sequenti distinctione, & juxta practicam inquisitionis Hispaniæ ex instructionibus, & ex modo procedendi, & sententiandi; nempè quatenus ad privationem dominij declaretur hæreticus, & illud amiserit à die patrati delicti ipso jure, quia privatio dominij est pœna purè privativa, quæ incurritur ante judicis sententiam ex vi legis apponentis particulam

30 *ipso facto*. †Tum etiam quia post sententiam fiscus repetit omnia bona à die patrati criminis possessa ubicumque sint, & rescindit omnem alienationem ab eo die factam, quod signum est reum, amittere dominium ipso facto à die patrati delicti. †

31 Quatenus verò ad possessionem juxta verum intellectum *dicti cap. cum secundum leges*, minimè desinat hæreticus possidere bona habita, & acquisita, etiam post crimen hæresis commissum; quia possessionis privatio, est pœna positiva, requirens actionem executivam, qua bona deferantur fisco, atque ideo ut hæc non incurratur ipso facto, nec sint bona fisco deferenda, usque ad judicis sententiam, juxta communem opinionem, & praxim contra Panormit. docent Cajetan. & Sotus jam relati, Sylvester verb. *assassinus q. 5.* & verbo *hæresis, q. 8. n. 12.* Canonista *in dict. cap. cum secundum leges*; sic amplectens idem Archiep. Tapia, cum per doctrinam *dict. cap. cum secundum*, tum per *dict. l. 4. p. 2. n. 7.* intelligens illam de quacumque confiscatione bonorum ob crimen *læsæ majestatis*, tam Divinæ, quàm humanæ, vel quodcumque aliud.

32 Itaque bene Sanchez *suprà dict. lib. 2. summa cap. 26. n. 17.* Ricciulus *de jure personarum extra gremium Ecclesiæ lib. 5. cap. 5. cap. 9. n. 12.* Surdus *decis. 247. n. 2.* Busatus *cons. 14. n. 18. & 19. lib. 1.* Sarmen. *in reg. de annali q. 51. n. 5. vers. secunda ratio est* dixerunt non ante hæreticum amoveri à possessione, quam hæreticus declaretur incursus per sententiam, & privatus; tunc enim dicunt ut privatio suum plenum consequatur effectum: nam antequam feratur sententia declaratoria contra hæreticum, habet ille veram rerum suarum possessionem, Simancas *de Cathol. instit. tit. 9. à n. 173.* Surdus *de aliment. tit. 9. q. 32. n. 24.* Ricciul. *dicto lib. 5. cap. 51. n. 10.* *Sic ut si de facto occupentur 33 ab aliquo contra occupantem possit agi ad restitutionem, prout resolvunt Bursatus *cons. 43. n. 21. vers. crederem lib. 1.* Sanchez, *dicto lib. 2. cap. 22. n. 18.* Ricciul. *dict. cap. 51. n. 1.* Vasquez *1. 2. q. 96. art. 5. disp. 170. cap. 4. n. 5.* Molina *de justitia disp. 95. dict. tom. 1. in solut. ad 3.* & alij alia dico sub *alleg. 17.* videnda.

Et sic quotidie apud nos inquisitores in praxi 34 servatur, ut quantumvis testibus pluribus de hæresi alicujus testificantibus apprehendatur delinquens ejus bona non illico applicentur fisco, sed sequæstrantur apud depositarium fidelem, ut illa habeat in custodia annumerata coram receptore Sancti Officij, Alguacello majori, & notario secretorum, & coram alia persona ab ipso apprehenso delinquente pro se nominato, redacta omnia bona ad scripturam minutatim, & data copia secreti, ut sic semper appareant in propria specie, salvo si postea pro alimentis vendantur nonnullo publico pro covio pro alendo delinquente. & quæ servando fiunt deteriora: de quibus omnibus illa bona veniant tradenda ipsi reo, etiam reddita ratio totius sumptus quotidiani illius de tempore, quo fuit incarceratus, & cætera bona ejus sequestrata, libera traduntur.

Sin autem eos demnantur de incurso in hæresi, 35 sin ab inquisitoribus, fit applicatio, juxta praxim nostræ inquisitionis Hispaniæ modo sequenti; nempè ut illa bona per sententiam declaratoriam applicentur fisco Regio à die commissi delicti, quia Rex noster ab ipsa fundatione Sancti tribunalis Inquisitionis, non is Inquisitoribus subministrat necessaria, idque etiam in Clericis, quorum bona ex jure canonico deferenda sunt fisco Ecclesiæ ut probant Covarruv. *lib. 2. variar. cap. 9. n. 12.* cum multis approbant hanc consuetudinem Torreblanca de Mexia *lib. 3. cap. 1. num. 41.* Diana *p. 4. tir 8. res 43.* sic video in praxi, etsi aliquando nonnulla consumantur bona pro integra ministrorum deservientium Sustentatione, & solutione suorum stipendiorum, & salariorum, & quæ super sunt juxta annuas rationes missas ad tribunal supremum remanent in dispositione illius consilij, & Domini inquisitoris generalis ad libitum distribuentis, & applicantis, prout vult. *Hæc inquam est apud nos pra- 36 xis quantumvis videam de jure novo *ex auth. Gazarorl. ultima Cod. de bonis præscriptor, & cap. vergentis, & dict. cap. secundum leges de hæret. lib. 6.* ut applicentur fisco Ecclesiæ quidquid sit de consuetudinibus aliorum Regnorum; item & quantumvis antiquitus *ex l. Manichæi, l. cognovi*

l.cognovimus Cod de hæreticis, *auth.* idem ex eodem *cap. Judei* 1.*q.*4. bona hæreticorum filiis eorum tradi deberent:nam ut Ricciulus *dicto lib.* 5. *de Jure personar extra grem. Eccles existent. cap.* 28. *num.*7. Barbosa *in dicto cap.cum secundum num.*12. in glossa ibi *ipso Jure*, & ibi *puto* prædictam praxim procedere etiam si ille hæreticus Catholicos filios habeat.

37 Etenim ut video practicari, nunquam inquisitores tenentur filiis hæreticorum de bonis confiscatis præbere dotes, & alimenta,quia si parentes omnia bona hypotecarent, & creditores omnia quandoquè bona, non deductis alimentis,aut dotibus, usurpare possunt; quid ni id fieri poterit inde delicto ob bonum commune, ut scilicet Patres à tam noxio crimine, ob filiorum saltem amorem abstineant: sic Ausonius in Dianam verbo *hæreticorum filii num.*32.ex Sanchez contra Surdum *cons.*389.*n.*8.Quod ego intelligo de bonis reorum,postquam applicata sunt fisco sententia declaratoria, quia à tempore, quo delinquenexiit à carceribus secretis, ipse debet quærere sua industria susteotationem pro se, & suis filiis,

38 uxore, atque pro cætera familia. † Sed dum est detentos in carceribus, bonaque ejus in sequestro, solent destinari parva; & exigua alimenta pro uxore, & filiis quotidiana esui, & vestitui, moderatè quidem; Ac bene possent juxta instructionem Hispalens.apud Quemadam in quæstionibus fiscalibus *q.*24 *num.*11. positis in fine libri Doctoris Rojas *de hæreticis*, Domini inquisitores tradere orphanos filios delinquentis, & minores honestis personis alendos simul, & instruendos commendari; * & Pegna *in director. inquisitor*

39 *lib.*2.*comment.* 9. inquit debere eis ministrari tenuem victum de bonis confiscatis, si adversa valitudine, & insufficienti ætate laborantes, laborare non possint,sed existimo cum Diana *p.* 4.*tr.*8. *res.*45.& aliis cum eo,& Ausonio *dicto n.* 32. in fine, tantum procedere ex mera misericordia.

40 † Et ego, qui ut promotor fiscalis, & ut inquisitor, item & in simul, ut Judex pro Rege bonorum confiscatorum,per novem annos Vallisoleti, nunquam vidi,nec audivi retro actis temporibus in eo tribunali inquisitionis assignatam fuisse à Dominis inquisitoribus pro tali honesta alimonia aliquam, etiam minimam portionem pro filio, aut filiis,seu eorum educatione; etsi credam aliquando in casu urgenti exercendæ misericordiæ, bene posse practicari,permittique ex tacito assensu Regis, & Domini Generalis Inquisitores supremique sanctæ inquisitionis Consilii, & melius securius, & æquius fieri, si consulatur D.Inquisitor Generalis,& Consilium, narrata necessitate, ut jam sæpius vidi practicari in hoc supremo Consilio sanctæ inquisitionis.De hoc puncto ad satietatem Sanchez *in summa dicto tom.* 1. *lib* 2. *cap.*16 *n.*26.& cum infinitis Antonius Ricciulus *in tract.de Jure personar. lib.* 5. *cap.* 40.*à n.*1. Ubi optime pertractat quæstionem hanc.

41 Etenim ut ait Pegna, & ante illum Simancas *de Catholicis inst.cap.* 29.*n.*12. inquisitores pueris, & puellis hæreticorum damnatorum providebunt ex misericordia; ita ut rationem habeant sexus, & ætatis;nam masculos jam corpore validos alicui arti mechanicæ jubebunt addici fœminas aliquibus honestis matronis, assignabunt, ut eis famulentur, & ab eis in fide instruantur cæteris, quibus per ætatem,aut incommodam valitudinem laborare non licet tenua alimenta ex paternis bonis ex sola misericordia subministrabunt. † Quare non debent audiri Torreblanca de Mexi. *lib* 3. 42
cap 11.*num.*46.& 47.Surdus *cons* 386.*numer* 8. Piotus inter consilia criminalia Ziletti *lib.* 1.*cons.* 130.*num* 83.Socinus *lib.*1.*cons.* 30.*num.*3. & alii affirmantes inquisitores teneri dare filiis hæreticorum dotes, & alimenta, ex bonis confiscatis. Quia etsi Jure naturali alimenta filiis debeantur, sed non procedit in tam immani crimine,ut optimè declarant Ricciulus, & Sanchez jam relati.
† Et his addo cum multis novissimè Bordonium 43
*de officio inquisitor.cap.*12.*num* 111.cum Becano Ruino, Conrado, & aliis, ubi expendit textum *in dicto cap.cum secundum leges*: & de quæstione, quando filii hæreticorum priventur hæreditate paterna:quid de Jure imperii,& Jure civili.Farin. de hæresi cum infinitis *q.*191.§.1 Sanchez *dict. lib.*2 *summ.à dicto cap.* 14. cum pluribus sequentibus.

QUÆSTIO IV.

An quando dubium est nunquam lex, etiam pœnalis, obliget sub veniali vel ad mortale, intelligatur de mortali. An ignorans excusetur à pœna legis. Et an transgressor legis pœnalis postquam à judice sit condemnatus teneatur ipse in se ipsum exequi pœnam seu teneatur spectare exactionem justitiæ. Et an Judex teneatur imponere pœnam à lege præscriptam, & qualiter aliud faciendo peccet. Et quid de judice minuente,vel remittente pœnam ante, vel post pronunciatam sententiam. Et an fraudantes tributa dicantur peccare in legem pœnalem. Et an lex pœnalis Pontificia liget ignorantes non publicata.

SUMMARIUM.

1 *Lex imperando, prohibendo. aut vetando rem gravem, videtur disponere quæ in dubio,sub quo peccato obliget est probabile, ut solum obliget ad veniale, si dubitetur, omnibus bene perpensis Et quare.*

2 *Tributum solvere non debet dubitans legitimè de ejus justificatione secundùm aliquos: alii contra probabilius. Et quid in Regnis Hispaniæ. Ubi de praxi qua imponitur in Curiis hic Matriti solitis celebrari* n. 3.& 4

5 *Pœna legis num excusetur per ignorantiam.*

6 *Transgressor legis pœnalis postquam à judice condemnatus sit, tenetur in se ipsum exequi pœnas, quas alius, nisi ipse commodè exequi non valet, ut exilium eundo, solvendo pecuniam mulctæ, si suspendendus sit ascendendo scalam furcæ, & Patibuli, nisi spem haberet se salvandi* num. 7. & 8. *fallit, ut* num 9.

7 *Reus pœna ultimi supplicii obnoxius, debet pati pœnam, & actiones necessarias ad id exercere,cumdebeat mori rationabiliter, ut homo, non ut Brutum irrationale.*

9 *Reus*

9 *Reus legis transgressor, a qua imposita est pœna mortis, seu mutationis, etsi teneatur pœnam pati, sed non in se ipso; active operando, cum qualibet sententia ad eam actionem obligans, esset crudelis, & barbara. censeatur lex pœnam in humanam, crudelem, & exorbitantem imponens, non obligat* dicto n. 9. & 10.

10 *Judices non possunt obligare reos, ut assumant venenum; & quod se abstineant ab esu, si habeant quid manducent, ut fame sic pereant.*

11 *Judex potest damnare Reum, ut ipse sua propria actione exequatur in se actiones mitiores, pœnasque leviores, conformes, & proportionatas delicto, qualitati personæ.*

Prælati solent condemnare subditum, ut quod se flagellet, quod jejunet, & aliud simile faciat dicto n. 11.

12 *Reus damnatus non tenetur sententiæ obedire, seu possit appellare, vel remissive.*

13 *Pœnas legis tenetur Judex applicare delinquentibus contra leges, cum ei non liceat de legibus judicare, sed secundum eas*

14 *Judex excedens pœnam a lege præscriptam, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem excessus Reo faciendam, cum Reus solum debeat taxatam a lege* n. 19

15 *Judex sicut aggravando pœnam peccat, ita minuendo impositam à lege, cum sit contra justitiam legalem, præbeaturque occasio multitudini delictorum fakit.* n. 16.

16 *Pœnam legis poterit supremus Judex propria authoritate limitare. inferior si causa adsit legitima, ut minoris ætatis, & ex longo lapsu post delictum, & propter alias; dum tamen inferior causam exprimat, ut* numero. 17.

18 *Judices Ecclesiastici habent ampliorem licentiam minuendi pœnas, maximè quando procedunt ex officio, & non ad petitionem partis.*

19 *Inferior Judex sicut ex causa minuit pœnam a lege taxatam, sic & aliam majorem infligare in delictis, nempè extraordinariis.*

20 *Judex quando pœna pendet ab eius arbitrio, debet potius inclinare, ut infligat mitiorem, nisi inde homines frequentiores essent ad delinquendum*

21 *Judex inferior post pronunciatam ab eo sententiam definitivam, non potest minuere pœnam taxatam a lege, vel arbitrariam, sive eam augere, cum jam sit functus officio suo, pronunciata, & publicata sententia difinitiva. fallit in crimine hæresis, ut* n. 22. *ubi quid in praxi.*

22 *Inquisitores, etsi de jure possent pœnam in hæreticum latam minuere post sententiam; sed hoc in Hispanica inquisitione fit ab Inquisitore Generali cum consilio adstantium consiliariorum.*

23 *Princeps supremus sine præjudicio tertii, & boni communis, potest per modum dispensationis minuere pœnam, vel auferre a se, vel ab inferiore in sententia difinitiva latam.*

24 *Judex inferior potest pœnam pecuniariam minuere, mutare, aut tollere Cameræ applicandam Regis, si Reus ab eo sit pauper, ut nequeat illam solvere & etiam si applicetur pœna aliis.*

25 *Judex pronuncians sententiam cum pœna pecuniaria solvenda à Reo intra octos dies, sin minus solvat flagelletur; potest nihilominus omissa flagellatione redire ad pecuniariam.*

26 *Pœnam num pars remittere possit; item & judex declarare sententiam suam remissivé.*

27 *Tributa fraudantes non peccare mortaliter, nec teneri ad restitutionem dicunt multi satis probabiliter, nec gabellas, & vectigalia, quia tributorum lex est pure pœnalis.* n. 28. *contraria sententia probabilior* n. 29. *Sed distinguitur* à 30. n. *Et quæ debeant concurrere?* n. 36.

30 *Tributum ex propria formali ratione tributi, non est necessario pœna, sed quædam contributio justè subditis imposita in subsidium curæ, & sumptuum pro tuendo bono communi, Principi adscripta.*

31 *Tributorum leges possunt esse, sive præceptiva solum, sicut quæcumque alia explicatur à* n. 32.

32 *Tributi lex pure pœnalis erit lata verbis sequentibus:* qui ex mercibus venditis, vel rebus transportatis non solverit decem pro gabella, amittat ipsas, *quæ non obligat, nisi ad solvendum tributum vel luendam pœnam.*

33 *Tributi lex præceptiva, & non purè pœnalis obligat sub peccato mortali, & in conscientia*

34 *Tributorum leges possunt obligare ad solvenda tributa in conscientia etiam si non petantur, si justa sint, & nisi consuetudo esset, ut si non petantur, non debeantur solvi.*

35 *Tributi lex in dubio, num sit præceptiva, seu purè pœnalis, intelligitur præceptiva si justum est tributum.*

36 *Tributa, ut in conscientia debeantur, & defraudantes teneantur ad restitutionem, quatuor concurrere debent causæ, justitia scilicet ex parte causæ efficientis, ex parte causæ finalis, quod sit proportio tributi ad subditos, & proportio ad materiam tributi & quinta scilicet usus.*

37 *Lex Pontificia non publicata si requirit publicationem non obligat ignorantes.*

AD primam quæstionis partem, etsi affirmativè respondeant Layman *in Theologia morali tract.* 4. *cap.* 3. *n.* 6. *sect.* 1. *numero* 12. *in fine*, Valentia *tomo.* 2. *disp.* 7. *quæst.* 5. *puncto* 6. Sayrus *in clavi Regia lib.* 3. *cap.* 7. *numero* 29. & alii eo quod lex imperando, prohibendo, aut vetando rem gravem disponat, quæ in dubio censenda sit, ut obliget ad mortale; argum. eorum, quæ dixi *supra sub. cap.* 1. *hoc tit. a quæst.* 2. Sed nihilominus probabiliter dici potest in tali dubio legem tantùm obligare sub veniali, si dubitetur omnibus bene perpensis ex regula juris, in dubiis melior est conditio possidentis, de qua dixi sæpius ita Navarrus *in manuali cap.* 23. *numero* 5. amplectitur Diana *p.* 1. *tract* 10. *de legibus res.* 25. & confirmari videtur ex his, quæ dixi sub *dicto cap.* 1. *hoc tit. à quæstione* 3. cum aliis, ubi quod etiam in materia gravi potest legislator obligare sub veniali. 1

Unde Molina *de justitia tom.* 3. *disp.* 674. *n.* 6. & 7 2

& 7. Aragon. *in* 2.2.*q*.62.*art*.3. Cajetan. Salon. & alii quos relati referunt, dixerunt quod quando quis dubitat de justitia alicujus tributi, non tenetur illud solvere, quia melior est conditio possidentis.
3 † Sed Lessius *lib* 2. *cap*.37. *dubio* 8. *n*.64. Salas *de legibus disp*.15. *sect*.10. *n*. 110. & alii contrarium asserunt, & potest esse ratio in hoc casu, quia subditi nequeunt disputare de justitia tributi, quam Princeps imponens debet examinare, cum ut jam *sup. sub cap*. 10. dixerim credendum esse Principi, & ex dicta per D. Tapiam Archiepisc. Hispalens. ex D. Thoma & Suarez *in summ. p*.1. *lib*.4. *de legibus q*.11. *art*.3. Ubi quod judicans Princeps probabiliter, & practice tributum esse justum, potest illud
4 imponere. † Verum quia in his Regnis Hispaniæ ut testatur idem Archiepiscopus *ibi art*.4. & *art*.5. Reges tributa non imponant sine subditorum consensu, ut jam etiam dixi *in cap*.10. *hoc tit. sub q*. 14. & *à q*. 10. imo & sit *lex Regia*. 1. *tit*. 6. *lib*. 6. *recopil.* statuens Regem, non posse novum tributum imponere, nisi prius convocato Regno per procuratores, & illis consentientibus, & acceptantibus tributum secundum facultatem, & instructionem suarum civitatum, sive communitatum, à quibus mittuntur ad commitia, seu congregationem Regni, quam vulgo *Cortes* appellant; sic ut non sit hujusmodi lex intelligenda, ut sit in voluntate, & arbitrio populi, & procuratorum denegare concessionem, quia si liquido constet de justitia tributi, & necessitate, cum jam consentire debeant, & renuant, possint à Principe cogi, sicut è contra tenentur fortiter resistere quando eis constat de injustitia tributi, sitque nimium, atque intolerabile gravamen populorum à multitudine, & exorbitantia tributorum, ut ponderat Archiep. ipse, *dicto art*. 5. *n*. 4. & 5. ideo existimo si casus occurrat dubii, ut lex illa non obliget sub mortali.

5 Ad secundam quæstionis partem, an ignorans excusetur à pœna legis, quia jam late, & in terminis dixi supra *sub Rub. q*. 6. vers. *ad quartam*, & vers. *ad quintam*, non repeto; & *ibi* dictis addes quæ ex multis, & sub distinctione scribit, & resolvit D. Tapia Archiep. Hispalen *in summa lib*. 4. *de legib. q*. 10. *art* 18. quæ reducuntur ad dicta sub relata *quæstione 6. Rubricæ*.

6 Ad tertiam quæstionis partem an transgressor legis pœnalis postquam à Judice sit condemnatus, teneatur, in se ipsum exequi pœnam, seu teneatur spectare exactionem Justitiæ; igitur cum jam in præcedentibus quæstionibus aliquid dixerim de prædicta pœna ante Judicis sententiam, nunc vero de illa post damnationem, & soleant interpretes longus esse in explicatione, ego breviter
7 sic declaro. † Primo ut reus, qui juste à judice condemnatus est, teneatur per se ipsum ad exequendas actiones, quæ necessariæ sunt ad pœnam suffetendam, quando illas alius commode non potest facere, nisi ipse reus; etenim est obligatus exire ad locum supplicii, ire ad exilium, solvere pœnas pecuniarias, etsi suspendendus sit, teneatur ascendere scalam furcæ, & patibuli: nam cum sit obnoxius pati pœnam, sic & ad actiones necessarias, cum debeat mori rationabiliter, ut homo, non ut brutum irrationale: sic Medina 1. 2. *q*. 96. *art*. 4. *fol*. 684. *col*. 2. *in fine*, Villalobos
8 *in summa p*. 2. *tract*. 16.16. *de ref. dif*. 10. † Ubi limitat *n*. 20 cum Lessio *lib*. 2. *de justitia cap*. 31. *dificul*. 5. *numero* 4. ut non semper sit obligatus, quia etsi assentiri queat, easque actiones libenter operari; sin autem spem habeat se redimendi, & liberandi, & salvandi, etsi esset sub furca & sub cultello posset fugere, juxta illa, quæ dixi *sub cap*. 15. *de jure-jur*. dum egi de quæstione illa, an liceat reo fugere à carcere, Balboa late *in cap*. 8. *ejusdem tituli a n*. 34.

Sed quando pœna sit mortis aut mutilationis 9
membri, & alia similis, si condemnator ad ipsam exequendam, sufficiet ut illam patiatur; non enim potest à judice damnari, ut illam reus patiatur in se ipse ipso active operando, quia quælibet sententia ad eam actionem obligans, esset crudelis, barbara, & inhumana, nec obligaret, sicut nec lex, quæ pœnam exorbitantem, crudelem, & inhumanam imponeret, docent Castro *de lege pœnali lib*. 2. *cap*. 3. Soto *lib*. 1. *de justit. q*. 6. *art*. 6. Medina, & Villalobos *supra* Vasquez 1. 2. *disp*. 183. *cap* 3 *n*. 18. ut citat Villalobos, & *q*. 173. *cap*. 3. *n*. 19. ut citat, & sequitur etiam cum Covarruv. *lib*. 1. *var. cap*. 1. Archiep. Tapia novissime *in sum. p*. 1. *lib*. 4. *de legib. q*. 10. *art*. 10. † qui dicit 10
graviter peccare judicem volentem reum compellere ad eas pœnas exequendas. Et sic dicunt Vasquez Castro, & Soto ex eadem ratione non posse judices obligare reos ut assumant venenum, & quod se abstineant ab esu, si habent quod manducent, ut fame sic pereant; eo quod hæc pœna esset etiam crudelis, & inhumana.

Et dicunt prædicti posse judicem damnare 11
reum, ut ipse sua propria actione exequatur in se actiones mitiores, pœnasque leviores conformes, & proportionatas delicto, & qualitati personæ; eo quod tunc non adest crudelitas exemplificantes in actibus religionis, ubi solent prælati condemnare subditum, ut se flagellet, & quod jejunet, & aliud simile faciat, quia hæ pœnæ non sunt inhumanæ, siquidem ipsi confratres quotidie voluntarie illas exercent. Et addit ipse Archiepiscopus *numero fin*. quod si in ipsa sententia præcipitur prompta exequutio per reum facienda absque alia requisitione, aut compulsione; tunc teneatur reus parere judici, nulla alia spectata ministrorum diligentia, quia id potest judex injungere, & præcipere sua sententia; quod si in ipsa id non caveatur, expresse ait Archiepiscopus tunc standum esse usui, & consuetudini loci, sicut dicitur in vectigalium solutione. † Et Villa- 12
lobos *supra dif*. 9. agit cum Innocentio Panormit. Covarruv Soto, & aliis agit de alia, si reus damnatus teneatur sententiæ obedire; sed ad hoc recurres per illa, quæ dixi *sub tit. de appellat* ubi *cap*. 3. *quæst*. 3. ubi an appellet à pœna legis seu à multa.

Ad quartam quæstionis partem an judex te- 13
neatur reo delinquenti imponere pœnam à lege præscriptam, & qualiter si id negligat, peccet. Respondeo ut cum officium judicis sit non ferre leges, nec eas mutare, sed ut ferat sententiam applicando pœnam legis delinquentibus contra leges, ut patet ex titulis *ff*. & *cod. de pœnis*. *item* & *infra de pœnis lib*. 5. ad idque teneatur, ut voluerunt D. Thomas 2 2 *q*. 66. *art*. 5. & *q*. 67. *art*. 4. Sotus *lib*. 3. *de justit. q*. 4. *art*. 5. & communiter Doctores, ut dicit D. Tapia Archiep. Hispalens. *in summa p*. 1. *lib*. 4. *de legib. q*. 10. *art*. 13. dicens in hoc sensu accipi D. Agustin. *lib. de falsa*, & *vera religione cap*. 31 relatus *in cap. in istis dist*. 4. quatenus dicit *quod non licet judici de legibus judicare*, *sed secundum ipsas*, & D. Gregor. relatus *in cap. summopere* 11 *q*. 3. ibi *Divina*, &

humana lex resolvatur, & secundum quod tibi con-
14 *stitutum est proferatur sententia.* † Ex quo fit, ut si Judex excedat pœnam à lege præscriptam peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem excessus reo faciendam, quia reus solum debet pœnam taxatam a lege applicatam per judicis sententiam. Etenim qui ab alio exigit plus quam debet, peccat, & tenetur ad restitutionem, ut late videre poteris ex late *infra* dictis *sub tit. de plus petitionibus.*

15 Et quemadmodum aggravans pœnam, judex peccat, sic & impositam a lege minuendo, quia est contra bonum publicum, & justitiam legalem, ut delicta non maneant satis punita; & quia præbetur occasio multitudini delictorum; & quia judex tenetur observare leges justas; cum ergo lex imponens pœnam delinquentibus simul ordinet & jubeat, ut per judices deferantur ad debitam executionem, alioquin essent leges penitus inefficaces, & nullius momenti, sequitur ut nec possit sine peccato minuere legis pœnam, De quo puncto jam alibi dixi qualiter, & in quibus casibus limitetur.
16 † Etenim judex supremus poterit illam limitare authoritate propria; inferior autem, si causa adest legitima, veluti ex causa minoris ætatis. ut in pueris *infra* de delictis puerorum, & ex infirmitate in senibus ex textu *in §. Divus Adrian. ff. de termino moto, l. auxilium ff. de minoribus* ..., *nisi quatenus interdum miseratio ætatis ad mitiorem pœnam judicem perduxerit,* item ex in deliberatione actus *l. absentem ff de pœnis*, & ex longo lapsu post crimen commissum *l si diuturno ff. de pœnis*; & quod in pœna pecuniaria sit causa sufficiens paupertas *l. illicitas §. fin. de officio præsidis* de quo qualiter *infra q. fin. de consuet. q. 1. & 2.* latissime. Itaque propter has, & similes causas posse judices inferiores arbitrio prudenti minuere legum pœnas, ut docent de inferiore Sotus *dicto lib 3. de justit. q 4. art. 5.* Felinus *in c. 1. hoc tit. n. 49.* ibi D... eius *lect 2. n. fin.* Suarez *de legibus lib. 5 cap. 11. n 8.* Castro *lib 2 de lege pœnali c. 13. conclus. 2. n. 10.* Covar. *lib. 2. variar. cap. 9. n 8* & alii communiter, quos refert, & sequitur Villalobos *in summa p. 2. tr. 13. de judice dif. 17.* ubi n. fin. ait cum Salcedo *in praxi cap. 144.* & Fr. Emanuël. Rodriguez, & Julio Claro *in praxi q 85. vers. ulterius quæro.* † Ut in his casibus teneatur judex infe-
17 rior exprimere in sententia causam quare minuit legis pœnam ut excusetur, sed non id necessarium esse ad valorem sententiæ, prædicti docent & sufficere, ut in illa dicat pœnam minuere ob justas causas: & ad id leges textum *in l. quid ergo §. pœna ff. de his, qui notantur in famia, & l. 8. tit 31 p 7* & D. Thom. *2. 2. q. 67. art. 4.* & D. Antonin. *in 3. p. tit. 9. cap 1.* & alii communiter à parte loquentes de judice supremo: de quo videbis quæ adduxi *sub cap. dilecti 6. de judiciis à q. 5.* & uberius *q. 11. & 12.*
18 † Et quod judices Ecclesiastici ampliorem licentiam habeant minuendi pœnas, maxime quando procedunt ex officio, & non ad petitionem partis probant Doctores ex regula textus *in cap. ut commissi §. nec non de hæret. lib. 6. & cap. etsi Clerici* ubi ego dixi *in §. de adulteriis infra de judiciis*, cum multis Egidius Trulenc. *in opere morali tom. 2. lib. 8. cap. 1. dubio 12. n. 8.*

Unde etiam dicendum est, ut quamvis regula
19 sit ut si judex excedat pœnam à lege præscriptam, peccet, & restituere teneantur, ut dixi sub dicto vers. *ad quartam*: tamen ex causa possit etiam inferior ultra taxatam à lege aliam majorem infligere, patet, veluti in delictis extraordinarias habentibus circumstantias, ratione quarum intra eandem speciem multo graviora hominibus, & populo apparent, quam alia delicta patrata ejusdem generis; nam tunc gravius puniendo judex delinquentem, quam à lege taxatum extat, non dicitur pœnam legis excedere, cum relinquatur arbitrio judicis gravitas delicti punienda, cum sic expediat Reipublicæ, ut indicare videntur dicta lex *quid ergo §. pœna ff. de his qui notantur infam* glossa *ibi* verb. *onerasset*, *dict. l. 8. tit. 31. p. 7.* Ubi Gregor. Lopez, Cov. *supra*, Sanchez *tom. 2. consil. lib 6. cap. 1. dubio 21. n. 7.* † & D. Tapia *dicto art. 13. n. 3.* 20
qui n. 7. ait, ut quando pœna pendet ex arbitrio judicis, sive quantum ad totam, sive quantum ad diminutionem debet inclinare in dubiis, potius ad lenitatem, & clementiam, quam ad rigorem, & severitatem, ex regula textus, ubi Doctores in pœnis *de regul. juris lib. 6. & in cap. alligant. 26. quæstione 7.* ubi ex D. Gregor. dicitur *melius est propter misericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem*, nisi inde homines frequentiores essent ad delinquendum, quia tunc sunt severius puniendi, ut *infra* dico *cap. fin. de consuet.*

Ad quintam quæstionis partem de judice mi- 21
nuente, vel remittente pœnam ante promulgatam sententiam, colliges ex dictis in dicto vers. *ad quartam*, sed de judice inferiore post pronunciatam sententiam, regula est generalis, ut sive pœna sit per legem taxata, sive arbitraria, non possit judex post pronunciatam sententiam diffinitivam pœnam jam impositam minuere, vel augere, ut dicunt Panormit. *in cap. 3 de pœnis*, ubi ego late *ibi* Cardinal. Covarruv. *dict. lib. 2. variar. cap. 9. numero* 8. Castro *de lege pœnali cap. 12. vers. tertia conclusio*, D. Archiepisc. Tapia *dicto lib. 4. de legib. p. 1. summæ art. 15.* ex eo quod jam judex est functus officio suo, pronunciata, & publicata sententia diffinitiva ex regula textus, ubi Doctores *in l. quod jussit. ff. de re judicata*, & faciunt quæ latissime dixi *sub tit. de appellat. infra.*

Sed limitant Doctores doctrinam hanc in 22
crimine hæresis, ubi post sententiam pronunciatam, & pœnam latam possit illam judex minuere, ut dicunt ex regula textus *in cap ut commissi de hæret lib. 6.* & sic quod inquisitores hæreticæ pravitatis, & Episcopi de jure (non vero in Hispania, ubi tantum cognoscitur de hoc crimine privative in Sancto Officio inquisitionis, una cum Episcopo, aut ejus vicario) possint pœnas minuere, etiam post sententiam: ita Barbosa *ibi* in vers. *pœnam una cum prælatis* Clarus *§. hæresis numero* 8. Menchaca *illustr. quæstion. cap. 31. numero* 3. Pena *in director. inquisitor. p. 2. quæstione 47. Scholio 72.* Castro *ubi supra dicto cap. 12* Archiep. Tapia *dict. art. 15. numero 2.* dicens forte ex ea ratione, ut facilius hæretici benignitate resipiscant, & convertantur ad fidem: Sed hanc praxim respectu inquisitorum inferiorum, non video practicatam, quia remissio pœnæ, aut diminutio, sive moderatio reconciliatis, & pœnitentiatis fit à solo supremo Inquisitore Generali, ut jam dixi *in capite cum 122. de sententia, & re jud q. 4. in fine.*

Respectu vero supremi Principis, nemi- 23
ni dubium est ut ex justa causa absque detrimento tertii, aut boni communis, possit per modum dispen-

dispensationis auferre, vel minuere pœnam à se,
vel ab inferiore in sententia difinitiva latam: sic
Archiepiscopus Tapia *dicto art.* 15. *n.* 5 id negans
in judice inferiore, & probabis ex his, quæ latè
dixi *sub. dicto c.* 22. *de re judicata à q* 2. tamen idem
Archiep. *ex l.* 4 *tit.* 27. *p* 3. * Vbi Gregorius Lopez
24 verbo *majormente* dicit *n.* 3 & 4. quod si Judex
damnavit aliquem pœna pecuniaria Camaræ ap-
plicanda Regis, possit Iudex sententiam mutare,
& pœnam tollere, si reus sit adeo pauper, ut ne-
queat solvere, etiam si pecunia non applicetur Re-
gi, sed aliis à Rege, quia lex ait *maximè quando*
25 *Regi*; ergo & quando applicatur aliis. * Item si
Iudex, ut fieri solet pronunciet sententiam pœnæ
pecuniariæ ob aliquod crimen solvendæ in-
tra 8. dies; sin autem publice flagelletur reus in
mora constitutus, aiunt prædicti Doctores
posse nihilominus Iudicem, non soluta pœna intra
terminum præfixum redire ad illam, omissa cor-
porali, quia flagellatio imposita fuit commioato-
riè, ut facilius, & diligentius reus pecuniam, sol-
veret. * alia de parte remittentem pœnam, & de
26 judice declarante sententiam dubiam refert idem
Archiep. *dicto art.* 15. *numer.* 6. & 7. & per alios
articulos: alia congerit de lege pœnali videnda
infra in tit. de pœnis, quæ hic non repeto cum
satis de natura hujus legis pœnalis pateat ex ad-
ductis

27 Unde ad sextam quæstionis partem, eo quod
jam sim loquutus *sub cap.* 10. *hod tit. à quæstione*
8. de lege tributaria, breviter respondeo, quod
fraudantes tributa secundum opinionem satis pro-
babilem, non peccent mortaliter, ne teneantur ad
restitutionem, quia cum sit probabilis illa opinio,
quæ dicit leges purè pænales humanas non obli-
gare in conscientia, ut dixi sub. nostro capite, sed
tributa, & vectigalia sunt veluti leges humanæ
pœnam imponentes; ergo non obligabunt in con-
scientia: sic docent io terminis Duardus latissimè
hanc partem fundaos *in Bulla cœnæ lib.* 2. *can.* 15.
quæst. 12. *num.* 9. respondens argumenta con-
trariæ sententiæ Lessius *lib.* 2. *de justitia cap.* 33.
dubio 8 *n.* 55. Bonacina *de contractibus disp* 2.
q. 9. *puncto* 1. *n.* 3. Angelus absolutè verbo *peda-
gium numero* 6 Navarrus *in manuali cap.* 17. *nu-
mero* 200. & *cap* 23 *numero* 54. Beja *in respon-*
28 *so p.* 1. *cons.* * Dicentes quod et sit de jure na-
turæ tributa debeantur Principibus; Sed cum
fraudentes dicta tributa non intendant dictæ le-
gi contravenire, sequi inde ut cum tractetur de
lege purè pœnali eorum arbitrio committatur, an
velint solvere, vel tributa fraudare & sic ex-
ponere se periculo luendæ pœnæ cum ootahili
Principis emolumento: & sic Emanuel Sa verb.
gabella numero 6. asseruit defraudantes gabellas,
& vectigalia, non esse à confessariis urgendos
ad restitutionem, uti etiam docuit Episcopus
Malderus *in* 2. 2. *tr.* 5. *cap.* 6. *dub.* 15. in casu quo
pœnitentes nollent restituere; & sic videtur, ut
secundum hanc probabilem sententiam, quam re-
fert Diana *p.* 1. *tr.* 10 *de legibus res* 29. possint
ea tributa fraudantes licite absolvi à confessa-
riis.

29 Sed qoia communis Doctorum sententia;
imò & probabilior est in contrarium affirmativa
dicentium justa vectigalia ita deberi in conscien-
tia, ut let haliter peccent ea defraudantes, in mate-
ria notabili quæ sufficiat ad furtum mortale ex ea
ratione, quia sicut Princeps Reipublicæ debet cu-
ram, & vigilantiam, ita & Republica debeat Prin-
cipi congruum dignitati subsidium; & sic qui ve-
ctigalia defraudat Principi, justum defraudet sti-
pendium, & sic peccet. ac ad restitutionem tenea-
tur, ut cum Cardinali Lugo dixi *supra in dicto c.*
10. *hoc tit. sub. quæst.* 14. & antea, & in quæstioni-
bus aliis sequentibus, & ex aliis rationibus, ut do-
cent Gutierrez *in tract. de gabellis q. n* 23. & 24.
Navarra *de test. lib.* 2 c. 1. *n.* 66. Sanchez *in summ.*
tom 2. *lib.* 6. *c* 4 *n.* 52. Suarez *de legib. lib.* 5. *c.* 18 *n.* 6.
Salas *in eodem tractatu disp.* 15. *sect.* 16 *n.* 116. Gas-
par Hurtado *de justitia, & Jure disp* 14. *dif.* 5. Ho-
mobon *de examine Ecclesiast. p.* 1. *tr.* 7 *c.* 26. *q.* 120.
Grassus *p. lib.* 2. *c.* 124 *n.* 63. Magala *in p.* 2 *lib.* 2.
cap. 17. *n.* 130 Molfesins *in summ. tom.* 2 *tract.* 12.
cap. 22. *n.* 126. Hortiz, Vega, Ledesma, Fernandez,
Emanuel Rodriguez, & Vasquez relati à Diana
supra dict. res 19. *in princ.* ideò de veritate bujus
dubii duxi amplius ioquirere.

Igitur respoodendum existimo sub distinctione 30
sequenti, ocmpè ut quamvis ad rationem pœna-
lis legis, nihil peculiare in his tributorum legibus
inveniatur, cum tributum ex propria formali ra-
tione tributi, non sit necessario pœna, sed quæ-
dam contributio justè subditis imposita in subsi-
dium curæ, & sumptuum pro tuendo bono
communi Principi adscripta per leges, sive præ-
ceptivæ sivè pœnales † Tamen quia leges hæ 31
tributorum possunt esse, sivè præceptivæ, sivè
pœnales purè, sicut quæcumque aliæ ut jam sub
hoc textu dixi, cum ex se & ex materia sua
indifferentes sint ad utrumlibet; sequitur dicen-
dum, ut consideraiD. Archiep. Tapia *in sum-
ma dict. p.* 1. *lib* 4. *de legibus quæstione* 11 *art.* 10.
à numero 2. & 3. cum Suarez *de legibus lib.* 5.
cap. 13. *numero* 6. Covar. *in regula peccatum* 2. *p.*
§. 5. & ex communi Doctorum placitu ex forma
verborum legis tributariæ id inspiciendum† quia 32
si lex feratur sub hac verborum forma *qui ex mer-
cibus venditis, vel ex rebus transportatis non solverit
decem pro gabella, amittat ipsas*, tunc lex videatur
purè pœnalis, cum ibi oon appareat verbum præ-
ceptivum sed sola pœna, quæ solùm obligabit ad
solvendam pœnam post judicis sententiam; sic ut
in purè pœnali lege possit tributarius eligere quod
maluerit; scilicet aut solvere tributum, aut se expo-
nere pœnæ; ita Archiepiscopus & ego cum illo sic
approbo primam relatam opioionem Duardi, &
aliorum.

Quod si tributariæ legis verba sint præceptiva, 34
tunc lex erit mortalis, atque præceptiva, & non pu-
rè pœnalis, ut docuerunt Couarruu. & Suarez *su-
pra*, quare resoluit Archiep. *dict. art* 10. *q.* 11. *n.* 4
leges tributorum præceptivas, & justas obligare in
conscientia ad solvenda tributa: si Cardin. Lugo *in*
2. *tom de just. disp.* 36. *sect.* 4 *n.* 39. Thom. Sanchez
t. 1. *conf. lib.* 2 *c.* 4. *dubio* 10. *n.* 2. ipse Archiep. *art* 11.
† quatenus agunt etiam de quæstiooe illa, an leges
tributorum possint obligare in conscientia ad sol-
venda tributa, etiam si oon petantur, & affir-
mant io justis tributis, nisi adsit consuetudo, ut
nisi petantur, oon debeantur solui & prædictam
sententiam colligunt relati ex Apostolo ad Ro-
man 13 *reddite* (id est solvite) *omnibus debita*,
cui tributum tributum, *cui vectigal vectigal*, Vbi
tributum dicitur debitum, & exillo Math.
11. CHRISTUS interrogatus, an liceret solui,
Cæsari censum, respondit *reddite quæ sunt Cæ-
saris Cæsari*: sic quia ut *supra* dixi *in Rubrica*,
& *sub capite* 1. *hoc titulo* & in nostro textu lex
præceptiva Justa, obligat in conscientia.

  Unde

35 † Unde addo quod in dubio an lex hæc sit præceptiva, seu purè pœnalis, intelligatur præceptiva, si justum est tributum, quia procedit ab obligatione adducta naturali solvendi Principi tributum à populo in subsibium, propter curam, quam impendit tuendo, & defendendo subditos ab inimicis invadentibus: & cum his absolvitur textus iste.

36 Hinc enim posses investigare de causis, quibus adest justitia in tributis, & cum de eis, & de tributis latè agam *in cap. omnit anima de censibus*, hic tantum breviter adverto, quod ut debeantur in conscientia, & ad restitutionem teneantur defraudantes, debent quatuor saltem intervenire causæ. Prima justitia ex parte causæ efficientis; hoc est a Principe superiore habente potestatem. Secunda ex parte causæ finalis, hoc propter commune bonum & utilitatem Reipublicæ, sic ut ea cessante, cesset tributi justificatio. Tertia, ut sit propositio tributi ad subditos secuudum vires singulorum. Quarta propositio ab materiam tributi. Additur quinta usus, nempe, quibus deficientibus tributa esse injusta fatentur omnes ut abundantibus dico *in dicto cap omnis anima.*

37 Ad ultimam quæstionis partem an lex Pontificia liget Ignorantes non publicata quia satis resolvitur ex *dictis in rubrica sub quæstione 6* vers. *ad quartam & quintam* ideo nunc tantum adjunges juxta doctrinam ibi traditam Berricellus *de missionibus apost. p. 2. tract. 3. de legibus quæstione 78. in fine ex numero* 11. ubi affirmat ut non obliget quando lex requitit publicationem in certo loco diæcesi vel parcochiæ sic cum valentia *tom. 2. disp. 7. quæstione 5. puncto 5.* vers. sic ergo Vasquez 12. *tom.* 1. *disp.* 156. *numero* 2. Palacio, Castro Palao, Sanchez, Basilio Pontio & Salas dicentes non obligate hac ratione, *Trid. sess. 24 cap. 1. de reformat. in aliquibus provinciis ubi non fuit publicatum.*

AD TEXTUM

IN CAPITE

Ex Parte Episcopi XII.

Hoc titulo. De Constitutionibus.

PRÆMISSUM.

Canonicorum diminutio à Canonicis facta, etiam à Papa confirmata, est revocanda, si redditus Ecclesiæ non erant diminuti & n. 3 & infrà q. 1. 4. *unio, sive suppressio Præbendarum, aut beneficiorum fieri non debet, nisi cum redditus diminuti probantur.* dict. n. 1. *Et de materia* remissivè n. 5. & q. 1. n. 5.

2 *Beneficia de sui natura præsumuntur congrua*- infrà q. 1. n. 4 *Fructus in dubio potius præsumuntur aucti: quàm diminuti.*

4 *Missarum reductio quando fieri possit* remiss.

6 *Actus dicitur nullus, si quod mandatum est fit sine consilio illius, cujus consilium requirendum erat. fallit ibi* remissivè.

Actus contra leges, & statuti prohibitionem factus, non valet fallit ibi remissivè

TEXTUS istè probat quod diminutio numeri Canonicorum à canonicis facta, etiam à Papa confirmata, est revocanda, si redditus Ecclesiæ non erant diminuti, non enim supressio, ac unio præbendarum, au beneficiorum fieri debet, nisi redditus Ecclesiæ diminuti probentur. † Etenim beneficia de sui natura præsumuntur congrua ex c. *nemo de consecrat. dist.* 1. imò in dubio præsumuntur potius aucti, quàm diminuti fructus, ut communiter agnoscunt Doctores *hic.*; etsi de unione, & supressione latè *infrà in cap. sicut unire* 8. *de excessibus prælator.* 1 2

Quibus perspectus, quatenus hic agi potest de reducendo, ac augendo numero canonicorum, & à quibus fiat, videbis & adjunges dicta *supra in cap. cum M. ferrar. hoc tit.* Item applicabis quæ dixi de reducendo numero missarum, seu anniversariorum numero minuendum *sub c. conquestus 16 de foro comp. sub. q.* 3. & *ii n.* 8. Item & quæ noto *infrà in tit. ut Ecclesiastica beneficia sine diminatione conferantur*, ubi ex quibus pensiones imponantur. * Item & quæ dico de unione, ac suppressione, seu dismembratione beneficiorum *in c. vacatu 26. de præbendis*: ad itidem *ibi in cap. majoribus.* 8. & de soppressione, aliquid dico *infrà q.* 1. 3 4

Et quia Felinus *hic* agi de regula, quod actus dicitur nullus, si quod mandatum est, fit sine consilio illius, cujus consilium requirendum erat, ut tenent Vincent. & alii canonistæ *hic*, ideo leges Gratianum *in regula* 10. cum multis, ubi tripliciter limitat; qui etiam *in regul.* 14. dicit quod actus contra legis, vel statuti prohibitionem factus non valet ex *leg. non dubiam Cod. de legibus*, & ampliat Felin. *hic.* modis quinque, ac ipse Gratianus iterum ampliat tripliciter, ac limitat duodecim modis, quæ non repeto, ne longus fiam in hac tractatione, 5

Et ad verba hic *quas ii tempore ultimi statuti* pono nonnullas quæstiones conducibiles ad materiam de legibus *sub. quæst.* 1. vers. *ad primam*, & vers. *ad secundum.* 6

QUÆSTIO I.

An præbendarum suppressio requirat causam, & consensum, sicut & auge. numerum canonicorum in Cathedralibus Dispositio ultima, ut primæ deroget an procedat; si prima jurata sit. An derogatio in amplissima forma previlegiorum Societatis JESU, Clericorum regularium valeat ac præjudicet, si non fuerit dictis Religionibus intimata, & insinuata.

SUMMARIUM

1 *Canonici possunt jure minuere numerum Prebendarum quando annui earum redditus non sufficiant ad sustentandum commode V. G. canonicos sexdecim* & n. 2.

2 *Suppressio Præbendarum fieri numquam debet, nisi redditus Præbendarum diminuti probentur* n. 4. 5. & 6. & 11.

5 *Beneficiari plures in dubio non præsumuntur, qua quot possunt ex illius redditibus sustentari.*

6 *Intepretatio fieri debet ad favorem cultus Divini, hoc est non supprimatur numerus Præbendarum.*

7 *Suppressio beneficiorum, ut licite possit fieri, debent concurrere causæ tres, diminutio scilicet, fructum: ubi de praxi Justificandi eam, & quod si articulanda non simplex;* &

& probandæ habito respectu quantitatis assignatæ à principio fundationis n. 8. 9. & 10.

12 Canonicorum reducendi numerum, secunda causa est, quando fuit in eo excessum contra determinationem fundatoris, & tertia causa, quando in nimiam multitudinem esset effusus.

13 Suppressio num debeat fieri Præbendarum cum consensu Episcopi; sed est verum quod si fiat alicuius Dignitatis cum capitulo in beneficium ipsius, non possit eam facere, secus si in beneficium alicuius Præbendati. n. 14. 15.

16 Suppressionem Præbendæ potest facere Episcopus simul cum capitulo: item Dignitatis, aut officii, applicando eius fructus, non capitulo, sed inter singulos canonicos.

17 Suppressionem Præbendarum vicarius Episcopi, aut capitulum sede vacante, & Prælati inferiores, etiam Ecclesiarum collegiatarum, aut jurisdictionem Episcopalem habentes, facere non possunt n. 18. 19. 2 . cum aliis.

20 Suppressio Præbendarum, & beneficiorum est res difficilis, & quæ exposcit authoritatem plenam, & causas bene discussas, quas non æque per se capitulum consulerat, sicut Episcopus simul cum capitulo.

21 Capitulum sede vacante non potest supprimere quodcumque beneficium, & sibi unire, sicut sede plena non potest consentire unioni faciendæ ipsi capitulo directe, & principaliter, requiriturque Papæ authoritas.

22 Vicarius Episcopi, nec capitulum sede vacante, non possunt suppressionem beneficiorum facere, etiam in casibus, quibus, posset Episcopus, cuius est vicarius.

23 Vitator Episcopi, seu capituli, sede vacante, & administrator datus loco capituli Ecclesiæ sede vacante, non possunt facere suppressionem beneficiorum, & canonicatuum.

24 Suppressio canonicatuum Ecclesiæ collegiatæ ob tenuitatem, ut rite fiat per Episcopum, ultra consensum capituli, debet intervenire consensus Cathedralis, alias sit nulla si de his non constet, etsi ab Episcopo enuncietur, sufficitque tacitus consensus; & quod post actum superveniat n. 25.

26 Redditus Præbendarum, ut suppressio legitime fiat, qualiter sint taxandi, seu quæ portio, & quantitas remanere debet singulis Præbendis remissive.

27 Suppressio Præbendarum, ut habeat locum Trid. concilii decisio, debet fieri in perpetuum, non ad tempus.

28 Suppressio Præbendarum, & beneficiorum ex Trid. cap. 15. sess. 24. regulariter requirit consensum Patroni, sive Ecclesiastici, sive laici, ac inferioris collatoris, & electorum; quatenus canonicatus ad alicujus præsentationem, seu electionem spectant.

Dismembratio beneficiorum quando fiat? remissive dic n. 28. in fine.

29 Juramentum posterius, num valeat contra prius præstitum? remissive, & n. 30. 31.

30 Dispositio ultima quando deroget priori? num. sequentibus.

Ultima derogant prioribus, nisi priora sint jurata, nempe, ut quoties actus jure validus est, & fieri potest, sicque ejus valor pendet ab agentis voluntate, adhuc valeat, D. Fermos. de Leg. Eccles. licet sit contra prius Juramentum, & n. 39.

31 Procuratoris revocatio licet de se; etsi juramentum prius esset de illo non revocando.

32 Constitutio ultima valeat contra primo juratam ratione secundi juramenti, cum de jure liceat primas leges posterioribus derogare.

33 Actus secundo juratus contra primo juratum, qui non dependet ab authoris voluntate, non revocat primum, & est invalidus, cum obstat legis prohibitio, ut exemplificatur.

34 Societatis JESU derogatio privilegiorum secundum plures non fit, item & Clericorum Regularium in amplissima forma, nisi dictis Religionibus intimata, & insinuata, & n. 35. 36. & 37.

35 Gregorii XIII. privilegium datum Societati JESU, videtur non revocandum sine trina intimatione; & quod revocatio eidem societati insinuatur & numero 36. Ubi quod dicta insinuatio fieri possit tripliciter, nec ut sufficiat una intimatio, nec ut fiat per nuncium. sed per litteras numero 37. sed aliter videtur in Papa successore num. 38. & 39.

36 Privilegia societatis JESU ex stylo curiæ videntur sæpius in Bullis Pontificiis revocata, quando de illis fit mentio & n. 40.

39 Ultima derogant prioribus de jure, & regulariter in testamentis, contractibus, codicillis, sententia diffinitiva, constitutione Procuratoris, rescriptis, legibus, statutis, consuetudinibus, fama, mora, opinionibus relatis in dubio.

40 Potestas superioris limitari non potest à prædecessore, cum illa sit immediate a Deo in ordine ad bonum commune animarum.

QUia supra in cap. cum accessissent, & in dicto 1
cap. cum M. ferrar. hoc tit. egerim late de
augendo numero canonicorum, & Bar-
bosa de dignitatibus, & canonicis cap. 6. post-
quam egerit de illo numero determinando, au-
gendo, porrigat doctrinam, ubicumque de illo
diminuendo actum fuerit, cum pariter de utro-
que simul agant, & unica resolutione conclu-
dant Isidorus Moscon. de Ecclesiis Cathedral. cap.
15. pag. 291. vers. augere, Lessius, Zechiu c.
24. de canonicis n. 4. vers. secundum, Azor instit.
moral. p. 3. cap. 11. q 10. resolventes, etiam ca-
nonicos posse jure numerum præbendarum mi-
nuere, quando annui earum redditus non suffi-
cient ad sustentandum commode V. G. canoni-
cos sexdecim. † & dicat textus noster quod di- 2
minutio numeri canonicorum revocanda, sit fa-
cta à canonicis, etiam à Papa confirmata, si red-
ditus Ecclesiæ non erant diminuti, ut probat ex
textu hic Barbosa n. 1. cum multis antiquis, † pro-
bans num. 2. quod suppressio præbendarum nun- 3
quam fieri debet, nisi redditus Ecclesiæ diminu-
ti probentur, cum in dubio potius præsumantur
aucti, quam diminuti. † quia beneficia de sui na- 4
tura præsumuntur congrua, ut supra dixi in præ-
misso, & docent Caputaq. decis. 62 n. 1. p. 1. Rota in
una calagurit. benefic. del Jocano 9 April. 160..
coram Seraph. inter ejus decisiones impressas 1383.
& bene Ricius cum eisdem ad textum nostrum
collect. 1560. dicens sic fuisse resolutum in Rota
in una firmana beneficiorum 3. Novemb. 1590.
coram Illustrissimo Merlino ex tradita ratione
Caputaquen, & Barbosæ. † Et quia sicut in dubio 5

beneficiari non præsumuntur plures in Ecclesia,
quam quot possunt ex redditibus illius sustineri,
6 Caputaquen *decis.* 203 *p.* 1. † Sic & interpretatio
fieri debeat ad favorem cultus Divini; hoc est ut
non supprimatur numerus, ut dicit resolutum
Riccius in una calagurit portionis Narboia 3. Ju-
lii 1689. coram Pegnia commendans videndum
ad hanc materiam quæ latissime refert Seraphi-
nus *in decis.* 1387. quibus addo quæ novissime
de unione scribi: Franciscus Tondutus *p.* 1. *cap.*
37. uti late dico *in dicto cap.* 8. *&* 29. *de præbendis,*
& in dicto cap 8. *de excessibus prælator.* alias deci-
siones novissimas refert Barbosa *p.* 3. *in pastoral.*
allegat. 67. *n.* 6. 7. *&* 8.

7 Ex quibus fit, ut cum supressio tendat ad dimi-
nutionem Divini cultus; & ob id difficilius per-
mittatur ex nostro textu, *& cap. cum accessissent*
hoc tit. ut eo ipso causam requirat, quæ secundum
Petrum Gregor. *cap.* 19. *de beneficiis,* est triplex.
Prior est fructuum diminutio, ut assignatur per
textum *in cap. fin. de verb. signif.* cum adductis per
Loterium *de re beneficiaria lib.* 1. *q.* 28. *à n* 80. † ubi
8 ostendit qualiter articulanda sit, & justificanda
hujusmodi fructuum valoris diminutio, dicens
non in genere esse articulandum, sed in specie,
cum sua causa, quæ poterit esse temporaria; &
ubi deficit causa hæc testibus cognita, articulan-
dum esse valorem per decem annos continuos re-
tro actos, computato fertili cum sterili. † Dein-
9 de subdit non simplicem diminutionem articu-
landam, sed talem, ut persona idonea non pos-
sit cum fructibus illis vivere, omnia onera adim-
plendo. † Et denique *n.* 85. post Stephanum *de-*
10 *cis.* 1385. *numer.* 3. tenet articulandum, proban-
damque istam diminutionem, non simpliciter,
sed habito respectu quantitatis assignata à prin
cipio fundationis, alias concludere. † certum est
11 enim ut docent Felinus *in cap. constitutis num* 2.
de rescriptis, Barbosa *in pastorali p.* 3. *allegat* 67.
n. 5. *in fine,* suppressionem beneficii nunquam fie-
ri debere, nisi redditus Ecclesiæ diminuti pro-
bentur. † Secunda causa reducendi numerum, est
12 quando fuit in eo excessum contra determina-
tionem fundatoris, quem videtur agnovisse Ju-
stinianus *in auth. ut determin. numer. Clericorum,*
Lotterius *dicta quæstion.* 28. *numero* 93. qui *nu-*
mero 94. tradit tertiam causam, nempe ubi in
nimiam multitudinem esset effusus.

Et quidquid de jure probetur, an vero tantum
13 Episcopo, seu simul cum capitulo, quid in col-
legiatis, quid in Cathedralibus, & quid quando
bona Episcopi & capituli sunt communia. Jux-
ta glosam verbo *mensæ suæ,* vers. *item facit in Clem.*
unica de rebus Eccles. non alien: de quo dubio
videndi Garcia *de beneficiis p.* 12 *cap.* 1. *à num.* 2.
& numera 12. Cardin. *in dicto Clem. numero* 1.
Gamb. *de officio legati lib.* 5. Rubr. *de dismem-*
brat. numero 12. Abbas *in dicto cap. cum accessis-*
sent hoc tit. numero 3. ubi Decius *numero* 54. †
14 Dices quod suppressio, & extinctio alicujus
dignitatis, vel præbendæ, non potest fieri ab
Episcopo ex causa cum consensu capituli, quan-
do bona Episcopi, & capituli sunt communia,
nec etiam si id caderet in utilitatem capituli,
etiam si eorum bona sint divisa, quia fructus
applicantur ipsi capitulo, seu mensæ capituli,
ut tenent Butrius, & Imola *in dicto cap. cum*
accessissent, ubi Felinus *numero* 22. Decius *nu-*
15 *mero* 57. † Verum si suppressio fiat ab Episco-
po simul cum capitulo uni præbendæ, seu sin-
gulis ipsius capituli dicit Barbosa *infra* verius
esse ut ea suppressio sustineatur, cum aliud sit
applicare toti capitulo aliud singulis canonicis,
seu singulis de capitulo, prout tenet Immola,
quem sequitur Decius *in dicto cap. cum accessissent*
à numero 54. & Hieronim. Gabriel *lib.* 1. *cons.*
186. † dicens quod potest, item Episcopus cum 16
consensu capituli supprimere præbendam, dig-
nitatem, aut officium ejus fructus applicando,
non capitulo, sed distribuendo inter singulos
canonicos, assignando scilicet cuique canonico,
vel præbendæ certam portionem; quo casu di-
cit procedere *in dicto cap. cum accessissent* quidquid
reprobat Moneta *de commutatione ultimar. volunt.*
cap. 12. *quæst.* 1. *numero* 245 Et hanc suppres-
sionem sic recensens Barbosa, confirmat *dicta al-*
legat. 67. *num.* 9. *&* 10. illam cum multis dic-
teris, confirmans verbis Trid. *sess.* 24 *de reformat.*
cap. 15. ubi cum infinitis, & *n.* 2. *&* 3. quid in
collegiatis insignibus, quid in Cathedralibus.

Verum quia verba Trid. ibi *licet Episcopis* 17
cum consensu capituli, videantur hanc faculta-
tem Episcopis concedere, solet esse dubium ab
interpretibus nunquid vicarius Episcopi, aut
capitulum sede vacante, queant hanc suppressio-
nem facere, sive alii prælati. In quo dubio com-
muniter resolvunt Doctores, ut nec prælatus
sæcularis inferior Episcopo, Jurisdictionem qua-
si Episcopalem habens, possit supprimere bene-
ficia, etiam in casibus, in quibus potest Epis-
copus in sua Diœcesi ut resolvunt Nicolaus Gar-
cia *dicta p.* 12 *cap.* 2. *de benef. à num.* 75. Mone-
ta *in dicto tract. de commut ultimar. voluntatum*
dicto cap. 12. *à num.* 124 Barbosa *dicta allegatio-*
ne 67. *num.* 11. *& in Trid. dict. cap.* 15. *num.* 5.
& de canonicis, & digni. *dict. cap.* 3. *num.* 21.
† qui cum eodem Moneta *de distributionibus quo-* 18
tidianis p. 1. *cap.* 5. *num.* 30. ait, collegiatæ
Ecclesiæ prælatum hanc suppressionem facere
non posse præbendarum tenuium, licet esse
exemptus, & in Ecclesia insigni: idem repetit
Moneta *de commut. dict. cap.* 12. *à num.* 124. † 19
ubi *num.* 135. id ipsum affirmat de prælatis regu-
laribus circa beneficia regularium suarum Eccle-
siarum: sic refert idem Barbosa etiam *in dicto*
cap. 3. *de canonicis num.* 22. *& dicta allegat.* 67.
num. 13. ubi quod nec sæcularia beneficia in il-
lis regularibus Ecclesiis existentia. † De capitulo 20
sede vacante idem colligunt etiam Doctores, quia
ex littera Trid. *in dicto cap.* 15. *sess.* 24. hoc solis
Episcopis reservatur simul cum capitulo, cum ut
dictum est suppressio beneficiorum, & canonica-
tuum sit res difficilis, & quæ exposcit authorita-
tem plenam, & causas bene discussas, quas non
æque capitulum per se consideras, sicut Episco-
pus simul cum suo capitulo, docent in terminis
Cbuchus *instit moral. lib* 2. *tit.* 9. *n.* 87. Azor *instit.*
moral. p. 2 *lib.* 3 *cap* 38 *q.* 9. Monald *cons.* 41. *n.* 5.
Alfonsus Riccius *in praxi rerum fori Ecclesiæ p.* 4.
resol. 535. Moneta *de commut. dict. cap.* 12. *à n.* 17.
quod repetit Barbosa *dicta allegat.* 67 *n.* 12. & cum
relatis *in dict* c. 15. *Trid. n.* 6. † Ubi *n.* 7. addit 21
capitulum sede vacante non posse supprimere
quodcumque beneficium, & sibi unire, sicut se-
de plena, non potest consentire unioni faciendæ
ipsi capitulo directe, & principaliter; ideoque re-
quiri Papæ authoritatem ex *dicta Clem. si una §.*
fin. de rebus Ecclesiæ. Garcia *dict. p.* 12. *c.* 2. *n.* 68.

Ex eodem inferunt etiam Doctores, quod nec vi- 22
carius Episcopi, nec capituli sede vacante, possint
præ-

prædictam suppressionem facere, etiam io casibus,
quibus posset Episcopus, cujus est Vicarius; ita
Rebuffus *in praxi benef. tit. de forma vicaria. num.*
102. Sbrotius *de officio Vicarii lib. 2. q. 116. n. 9.*
Garcia *dicta p. 12. c. 2. n 69.* Stephanus Gratianus
discept. forens. c. 274. n 35. Moneta *de commut. ul-*
tim. volunt. dict. cap. 12. à n. 129. Barbosa *de canon.*
23 *dict. cap 3. n. 14. & in Trid. dicto cap. 15. n. 8. in pa-*
storali dicta alleg 67. dicto n. 12 † qui omnes idem
dicunt de visitatore Episcopi, seu capituli, sede va-
cante; item & de admioistratore loco capituli Ca-
thedrali Ecclesiæ vacanti dato, ut etiam resolvit
idem Barbosa *de canonicis cap. 42. n. 222.*

24 Et quod suppressio canonicatuum alicujus col-
legiatæ ob tenuitatem, ut rite fiat per Episcopum
docent Sel. *in selectis canon. cap. 34. n. 8.* attestans
decisum in tropiens. 2. Septemb. 1618. Barbosa
in dict. cap. 15. Trid. sess. 24 n. 9. Quod ultra con-
sensum capituli, debeat intervenire consensus Ca-
thedralis Ecclesiæ; ita ut suppressio, & unio facta
sine hujusmodi consensibus, sit ipso Jure nulla,
de quibus debet legitime constare, nec sufficere,
ut ab Episcopo euunciecur: sic etiam docuit Bar
bosa cum Moneta *de canonic. dict. cap. 3. sub n. 25.*
25 idem *dicta alleg. 67. n. 14.* qui omnes & Moneta
dict. cap. 12. num. 251. addunt sufficere hujusmodi
consensum tacitum, seu quod superveniat post
actum; licet ex intervallo; & idem Moneta *dict.*
26 *cap. 12 à n. 255.* † late tractat quomodo sint ta-
xandi redditus præbendarum, cum earum aliquæ
supprimendæ sunt, seu quæ redditυum portio, &
quantitas remanere debet singulis præbendis il-
27 lius Ecclesiæ noo supprimendis; † & *n. 289.* con-
cludit præfatum decretum trid. *in dict. cap. 15.*
non habere locum in suppressionibus ad tempus,
sed tantum in perpetuis: & refert idem Barbosa
de can. dicto cap. 3. n. 25. in fine, videndus ipse *ibi*
dicto cap. 42 n. 3. vers. 4.

28 Item idem Nicolaus Garcia *de beneficiis dicto cap.*
12. dicto c. 2. à n. 285. Moneta *de commut. ultmar.*
volunt dicto cap. 12. n. 226. Barbosa *de canon. dicto*
cap. 3. n. fin. & dicta allegat. 67. n. 14. dicunt ex *dicto*
cap. 15. trid sess. 24. quod in suppressione hujusmo-
di faciendi, regulariter necessarius est consensus
Patroni, sive Ecclesiastici, sive laici, ac inferioris
collatoris, & electorum, quatenus canonicatus ad
alicujus præsentationem, seu electionem spectent.
Et quia idem Barbosa *in dicta alleg. 67. à n. 16.*
alia de dismembratione, seu diminutione benefi
ciorum scribit, quæ adjungere potest hic, de qui-
bus ego dico *in dicto cap. majoribus 8. de præb.*
ideo ad ibi dicta etiam de unionibus recurres.

29 Ad secundam quæstionis partem dispositio ul-
tima, primæ deroget, an procedat, si prima Jura-
ta sit quia plene poteria tractare ex his, quæ late
dixi *in cap. Clericus penult de Jure Jur.* Ubi de pro-
rogando Juramento ad alios casus, & magis in ter-
minis ex his, quæ dixi *in cap. tua nos 11. eodem*
tit. de Jure Jurando. Ubi an valeat secundum Jura-
mentum contra prius præstitum; & adhibita di-
stinctione, quam adducunt Sanchez *de matrimon.*
lib. 6. disp. 13. n. 5. Barbosa *in cap. licet mulieres de*
Jure Jur. lib. 6. sub a. 5. & 6. præter alia quæ refe-
runt Covarruv. *in c quamvis pactum p. 2. §. 2. n. 4.*
Gutierrez *de Jur amento confirm. p. 1. c. 74. à n. 78.*
& 80. idem *ibi cap 74.* Ubi de pactis, & aliis dis-
30 positionibus, † ut ultima derogent prioribus, nisi
priora sint Jurata, nempe, ut quoties actus Jure
validus est, ac licite fieri possit, sicque ejus valor
pendet ab agentis voluntate adhuc valeat; licet sit
contra prius Juramentum. † Juxta decisionem 31
textus, & glossæ. Verbo *revocatus in cap. fin. de*
procurat. lib. 6. qui loquitur de revocatione pro-
curatoris, quæ de se licita est, etiamsi Juramentum
prius esset de illo non revocando, & potius, ut ibi
textus loquitur in contractus matrimonialis dis-
positione, quæ debet semper esse libera ex regula
textus *in cap. gemma de spons. l. Titia ff. de verb.*
tunc enim & in aliis casibus valida sunt facta per
secundum Juramentum contrarium priori, &
frangens prius, sit perjurii reus, qui non habet
vim reddendi nullum posteriorem contractum:
† & sic in terminis nostræ quæstionis videtur ut 32
constitutio ultima valeat contra primo Juratam
ratione secundi Juramenti, cum de Jure liceat pri-
mas leges posterioribus derogari, seu illas abroga-
ri, ut jam dixi *sub cap translato hoc tit.* † Verum 33
quando actus Jure invalidus est, nec pendens ab
agentis voluntate, obstante prohibitione Juris il-
lum irritantis, soloque Juramento confirmandus
erat, ac validus efficiendus, ut contingit io dona-
tione inter conjuges, *l. 1. ff. de donat inter virum,*
& in alienatione reali dotalis, *l. Julianus ff. de fundo*
dotali; tunc si Juret quis se non facturum id si
postea faciat, Juramentoque confirmet, hoc poste-
rior actus contra prius Juramentum invalidus sit;
& resolves, ut & uberius scripsi etiam ad alios
casus *in dicto cap. tua nos 11. de Jure Jurando.*

Ad tertiam quæstionis partem, an derogatio in 34
amplissima forma privilegiorum societatis Jesu, &
Clericorum regularium valeat, ac præjudicet, si
non fuerit dictis religionibus intimata, & insinua-
ta; video Doctores discordes, siquidem negativam
sententiam docent Flavius Cherubinus *in com-*
pendio Bullarum tom. 2. const. 1. Gregor. XIII. in
qua Gregorius concessit, ut nulla derogatio sub
qualibet amplissima forma præjudicet privilegiis
societatis JESU concessis, si non fuerit intimata,
& dictis Patribus insinuata, Anton. de Amatis
decis. 17 per totam, ubi refert ita decisum à Rota
provinciæ Marchiæ referens verba privilegii Gre-
gorii, Diana *p. 3. tr. 2. de dubiis regular. resol. 68.*
Ubi nota aliter extendit ad suam religionem re-
gularium Clericorum ex doctrina Peregrini in
compendio suorum privilegiorum *p. 2. tit. confir-*
matio privilegiorum §. 4 in Scholio; † alia inquam 35
adducens *ibi* Diana videnda de aliis communica-
tionibus privilegiorum, & novissime docet Pater
Amicus *tom. 5. de just. disp 9. sect. 10. n. 148.* dicens
illud privilegium Gregorii non revocari sine tri-
na intimatione, quia sic cavetur in dicta Bulla
Gregor. XIII. ut nulla derogatio præjudicet pri-
vilegiis societati JESU concessis, nisi eidem so-
cietati intimata fuerit, & ejus revocatio ei insinue-
tur; & uberius, ac magis ex proposito agit idem
Diana videndus *p. 7. tract. 10. miscellan. res. 29.*
† ubi à *vers. porro* adducit ut prædicta insinua- 36
tio fieri possit tripliciter, vel præposito genera-
li, qui per suos Provinciales eam curabit insi-
nuare singulis provinciis, & locis ejusdem so-
cietatis JESU. Secundo Episcopis, & ordinariis
locorum, qui nomine Pontificis eam insinuent
Provincialibus, vel superioribus locorum ipsius
societatis JESU. Tertio talis revocatio publi-
cetur in Ecclesiis Cathedralibus, nulla spe-
ciali intimatione facta patribus societatis. Quod
ultimum existimat Diana non valere, cum
sit contra expressam clausulam prædictæ Bullæ
Gregorii, quæ expresse præcipit talem inti-
mationem faciendam esse societati. † Et iterum 37

addit, non sufficere unam intimationem societati factam, sed tri iam requiri, nec sufficere ut fiat per nuncium, sed requiratur, ut per litteras, quia sic in eadem Bulla cavetur; & ob id non sufficere intimationem solo verbo factam.

38 Verum cum ipse Diana in vers. *dubitatur*, & vers. *major*, & in vers. *sed licet* resciat stylum Curiæ esse, ut ex multis Bullis apparet Pontificiis ut revocentur, seu appareant revocata privilegia societatis Jesu, quando de ipsis expressa sit mentio, & in Bullis supra dictis, etiam in fine apponatur clausula sequens *ac si eis personaliter fuissent intimata;* ideo existimo, ut licet idem Diana in dicto vers. *major* contendat, ut valide Pontifex nequeat revocare privilegia societatis Jesu, non servata forma, quæ ex prædicta Bulla Greg. XIII. in revocatione requirintur ex doctrina Patris Amici

39 jam relata. † Tamen cum nemo superior imponat legem, præstetve privilegia gratiosa, quæ revocare nequeat major, ut Pontificibus limitari possit prædicta revocandi facultas ex regula Juris *in l. pacta novissima cod. de pactis, l si unus §. pactus ne peteret ff. eodem l. 1. §. fin. ff. de stipulatione servorum, l. Clari*, & ibi Bald. *ff. cod. de fidicommiss.* quæ procedit in contractibus, testamentis, codicillis, sententia definitiva, constitutione procuratoris, rescriptis, legibus, statutis, consuetudinibus, fama, mora, opinionibus relatis in dubio; quia in his casibus regulariter, etiam in dubio ultima derogant prioribus, ut dicunt Doctores, & præcipue Jason *in dicta l. pacta ibi* Decius *num.* 3. qui addit alios casus, idem Jason *in l. duobus §. fin. ff. de Jure Jur.* Gutierrez *de Juram, conf dict p. 1. cap. 74. n 1.*

40 & aliis communiter, † & quia idem Diana *dicta p. 7. tr. 16. res. 29.* dubitans in dicto vers. *dubitatur* an possint successores hujusmodi forma non servata, societatis privilegia valide revocare, respondet quod possint, cum potestas Superioris limitari non possit à prædecessore, cum illa immediate sit à Deo in ordine ad bonum commune animarum, in quarum emolumentum convenit, non solum specialia privilegia, sed etiam specialem formam privilegiorum revocare.

AD TEXTUM IN CAPITE FIN.

Hoc titulo, de Constitutionibus.

PRÆMISSUM.

1 *Lex debet esse Clara, nec aliquid obscurum, & ambiguum continere.*

2 *Lex dubia tantum debet esse sibi ipsi.*

3 *Leges conscribere per signorum obscuritates ausus, pœna falsi punitur, cum lex habens multiplicem sensum non possit allegari in decisionem causarum.*

1 INfra *sub quæstione* 1. assigno materiam textus nostri exornari ex textu, & *ibi* dictis *supra sub cap* 2 *hoc tit.* Quare nunc pro littera in verbis ibi, *& nihil obscurum, vel ambiguum continere*, quatenus *hic* Barbosa *n.* 2. notat quod lex debet esse clara nihilque ambiguum, & obscu-

2 rum continere. †Et quod lex dubia tantum debet esse sibi ipsi ex *l. tanta cod. de veteri Jure enucleando §. contrarium*, probans hæc duo ex Morla *in emporio q 6. num 10. & q 11. tit. 1.* ideo adjunges quod notavi *supra in Rubrica* vers. *lex ut valeat quæ requirat*, & in vers. *quando constat de lege*, & *in cap* 1. vers. *lex ut obliget an requiratur ut sit scripta.* † Etenim *in dict. l tanta §. hoc autem* sub pœna falsi prohibetur, ne quis leges per signorum obscuritates ausus sit conscribere, quia lex habens multiplicem sensum, non potest allegari ad decisionem causarum, Emanuel *de emptsalmis, & incantationibus sect. 1. cap. 5. num. 23. & 24* Barbosa *hic num* 4. Quare recurrendum est ad dicta supra, *lex an debeat esse recepta usu, ut omnes obliget*, & in Rub. *lex si acceptata fuerit a majori parte*, de quibus *ibi q. 5. & 6.* 3

Et quia per glossam *declaramus*, vers. *quia ad eum pertinet interpretatio ad quem pertinet constituere, & an pro interpretatione privilegiorum ad alium, quam ad concedentem recurri possit*, de quibus movet hic Barbosa cum multis *num. 5. & 6.* ne longius repetam; & ut abunde respondeas adjunges quæ late dixi *in cap. cum venissent 12. de judiciis*, ubi quis dubia privilegia, ac leges queat interpretari, & etiam adjunges quæ dicu *infra in cap. si quando de rescriptis.* 4

QUÆSTIO II.

An Jubileum grande Pontificis, quo cavetur, ut confessarius queat absolvere à quibusvis reservatis in Bulla cœnæ. peccatis, & censuris, extendatur etiam ad hæresim, si specialiter de peccato hæresis reservato non fiat mentio jubileo? Et an si fiat mentio posset nihilominus absolvere ab hæresi occulta. Et an confessarius absolvens hæreticos in foro conscientiæ possit puniri à Dominis inquisitoribus. Vel an confessarius possit absolvere virtute Bullæ cruciatæ à casibus contentis in edicto inquisitorum hæresi tantum excepta.

SUMMARIUM.

Grande Jubileum Pontificium, quo cavetur, ut confessarius queat absolvere à quibusvis reservati peccatis in Bulla cœnæ, & censuris, non extenditur jam ad hæresim ex nova declaratione Pontificis nostri Alex. VII. ad petitionem D. Inquisitoris Generalis D. D. Didaci de Reynoso in his Regnis Hispaniæ, nisi specialis mentio habeatur in eo jubileo de hæresi, propter specialitatem tanti peccati. n. 2. 3. 4. & 6 & sub n. 12. in fine refertur *aliud novissimum Jubileum* 1661.

6 *Facultas absolvendi ab omnibus censuris non extenditur ad censuras Bullæ cœnæ Domini nec facultas absolvendi a censuris Bullæ cœnæ Domini extenditur ad crimen hæresis nisi specialiter loquatur.*

7 *Pauli III. Bulla concessa Generali & abbatibus S. Benedicti Vallisoletani, & alii DD. explicantur.*

QUIA

1 QUIA reſolutio hujus dubii multùm pendet à doctrina textus noſtri, & *dicti cap* 2. *hoc tit.* quatenus *ibi* expendi, quod hic Pontifex decedit, nempe quod lex, aut conſtitutio ſi reſpiciat futura; non trahatur ad præterita niſi de his nominatim caveatur; de qua regula cum multis Gratianus *regula* 295 & anno præterito paulo poſt initium Pontificatus Alex. VII. noſtri Pontificis maximi, qui nunc vivit, & vivat expeditum Jubileum, fuerit generale, & pro parte D. Joannis Merinero Epiſcopi hujus civitatis acerrimè perſuaſum fuerit ex clauſula prædicta generali Jubilæi poſſe confeſſario abſolvere ſacramentaliter, ſicut à reſervatis peccatis in Bulla cœnæ, ſi& à pec-
2 cato hæreſis, quia nullà erat major ratio de iſto peccato, quàm de illis; & aliis fundamentis, quibus probavit commune ſic ſentiendum † Et ſic ego illi proponerem rationes contrarias, & quaſdam declarationes Urbani VIII. & Innocentii X. propter maximam enormitatis ſpecialitatem tanti delicti hæreſiis, qui ſolet ſerpere, animos pacatos Chriſtianorum ſubvertere: allegans illi alias rationes Juridicas. Poſt modum factum fuit, ut idem Dominus noſter Alex. VII. noviſſimam declarationem fecit in congregatione Romæ facta ſanctæ Inquiſitionis 23. Martii 1656. quo dictum fuit, præſente eodem Romano Pontifice, & ſequendo declarationes ſuorum prædeceſſorum, & ſpecialiter illam Innocentii X. anno 1652. Maii 23. qua declaravit, ut nullus confeſſarius queat abſolvere hæreſis crimen virtute facultatis conceſſæ in dictis Jubilæis; niſi ſpecialiter concedatur, & expreſsè facultas abſolvendi ab hæreſi, ut nec etiam tunc, nec venturis temporibus confeſſarius ullus poſſet abſolvere à tali crimine virtute talis Jubilæi, quoties in Jubilæo non adfuerit, aut adſit clauſula expreſſa, ut quam ab illo, etiam crimine abſolvera confeſſarii; quantumvis in Jubilæo concedatur illis facultas abſolvendi à peccatis reſervatis, etiam contentis in Bulla cœnæ Domini, removendo ita aperte Doctorum dubia, tam in præſens tempus; quàm venturum; † eo quod hære-
3 ſis crimen ſit magis grave, & dignius ſpecialis cenſuræ, quàm cætera reſervata peccata. † Et ſecun-
4 dùm hanc noviſſimam declarationem, & ne ulterius aliqui viri docti, & Prælati alegarent ſibi non conſtare ſuorum Pontificum prædeceſſorum declaratiooes ſuper caſu prædicto; ob idque non poſſe certo ſciri Papæ intentionem, ut in dicto tempore dicebant idem Alex. VII. in prædicta ſua de-
5 claratione, † ſic cavit, & ne ignoretur futuris temporibus pro inquiſitionibus ſancti officii in noſtra Hiſpania, affixa fuerunt publica edicta in valvis Eccleſiarum Cathedralium, publicèque lecta in pulpitis earum; & in cæteris Eccleſiis principalium locorum cujuslibet territorii; ut ſic à nemine fidelium ignoraretur, quæ declarationes, ut ſervantur io ſancto officio Valliſoletano; ſic & in aliis totius Hiſpaniæ &c. cum epiſtola 31. Auguſti juſta tenorem reſcripti Pontificii miſſi Illuſtiſſimo, ac Reverendiſ. D. M. D. Didaco de Arce, Reynoſo, Hiſpaniarum inquiſitori Generali, ſapientia, litteris, & virtute conſpicuo ſine alio uſque hæc tempora excellentiori, fidei Chriſtanæ propugnatori integerrimo.
6 Et hæc dicta eſto quod Alex VII. Urban VIII. & Innocent X. Pontifices ſummi non declaraſſent; confirmatur ex doctrina Suarez *de cenſ. diſp.* 22. *ſect.* 3 *n* 3. Layman *lib* 1. *tract.* 1. *p.* 2. *c.* 5. *tr.* 2. Sanchez *lib.* 2. *mor. cap.* 12. Thomas del-Bene *de Parlam. & immunit. dubitat.* 1. *ſect.* 1. *n.* 3. dicentium, quod ex facultate abſolvendi ab omnibus cenſuris non cenſentur comprehenſæ cenſuræ in Bulla cœnæ Domini, niſi exprimantur, & quod in privilegio, ſeu facultate abſolvendi à cenſuris in Bulla cœnæ Domini non cenſeatur comprehenſa cenſura propter hæreſim, niſi ſpeciatim exprimatur; quia inter cenſuras in genere, cenſuræ in Bulla cœnæ Domini, & inter cenſuras in Bulla cœnæ, cenſura ob hæreſim peculiarem rationem habere ſolent, jam dictam, & dicunt ſic oſtendit ſtylo Curiæ Rom. & praxi. Et de fundamentis *à n.* 8.

Nec pro temporibus futuris poſſunt inquam 8
impedimento eſſe quæ docent Gregorius Gobat *de duplici Jubilæo c.* 33. *q.* 91. *n.* 248. Lorca *in* 2. 2. *Thomæ q.* 11. *art.* 5 *diſp.* 4. *n.* 11. Boſius *tr. de Jubilæo ſect.* 1. *caſu* 8. *n.* 2. & alii afferentes quod ſi Pontifices in aliquo Jubilæo concederent abſolutionem ab omnibus caſibus Bullæ cœnæ, caſum hæreſis tamen poſtea excludendo, ſi poſtea in aliis Jubilæis dictam abſolutionem. & caſum hæreſi non excludant, videantur illum utique conceder nam ſi noluiſſent, id explicarent in aliis Jubilæis, ut fecerant Et quæ docent Portel *in dubiis regular.* verb. *diſpenſatio in addition.* Hieronym. Rodriguez *in compend. q. regul. reſol.* 52. *n.* 26. Bordon *in conſil. regular. tom* 1. *reſol.* 13. *n.* 14. 16. & 24. Tamburin. *de Jure Abbat. tom.* 1. *diſp.* 4. *q.* 12. *n.* 10. & 11. nempe, ut quia Pontifex Paulus III. conceſſerit privilegium Generali; & Abbatibus ſancti Benedicti ejuſdem civitatis Valiſoleti, ut pro prima die Lunæ quadrageſimæ cum eorum ſubditis diſpenſare poſſint ſuper quibuſvis irregularitatibus; eo quod Pontifex non appoſuerit ibi clauſulam, *exceptæ* ſcilicet *irregularitate homicidii voluntarii*, quam antea poſuerunt Eugenius IV. Sixtus IV. Pius V. eam nempe: *excepta tamen irregularitate homicidii, Bigamiæ. & mutilationis membrorum*, de quibus Pater Lezena *in ſumma q. regul. tom.* 1. *cap* 18. *n.* 50. ut retuli *infra in cap.* 1. *de filiis Preſbyteror. q.* 5. verſ. *ad quintam* paulo ante finem, ſub verſ. *non quartum*, verbo *hæc reſponſio*; quia cum jam juxta textum noſtrum & *cap.* 2. *hoc tit.* cum vulgatis, noſter Pontifex Alex. VII. ad tollendas omnes dubietates caverit expreſſè in hac ſua Bulla, ut ſemper caſus hæreſis cenſeatur exceptus propter rationes proximè traditas, niſi expreſſa, & ſpecialis mentio fiat de illo crimine hæreſis. Hæc ſi poſita ex Gregorio, & aliis non obſtare, nec reſoluta à Portel & aliis juxta dictam Bullam Paul. III. quæ longè in alio abſimili caſu ſumuntur nō habere ſpecialitat es, quas hæreſis crimē habet.

Et pro communi reſolutione juxta Juris regu- 9
las, ultra dicta *hic n.* 7. & 9, faciunt ſequentia. Primo quod commiſſio generalis abſolvendi ab excommunicatione, minimè compræhendit illam excommunicationem, cujus abſolutioné vero ſimili conjectura, ipſe delegans nequaquam in ſpecie commiſiſſet ex regula Juris, quæ docet in generali conceſſione non venire ea, quæ quis non eſſet in ſpecie veroſimiliter conceſſurus ex *cap. ex generali de reg. Juris lib.* 6. ubi gloſſa allegat textum optimum ad præſentē quæſtionē *in c. frater noſter* 16. *q.* 1. ubi videtur probari, & *ibi* in verſ. *ſi qua cauſa, vel fidei*, quo etiam conſtat quod generalis cōmiſſio facta legato per Summum Pontificem, non extenditur ad cauſas fidei, quæ ſpcialiter Inquiſitoribus ſint commiſſæ, ut patet etiam *in cap. ſi Epiſcopus*

de

generali ad Franc. Cabrera nostri Consilii supremi tum Romæ agente hodie Episcopo Salmantino Italico idioma porrectum relato Episcopo Vallisolet. memorato ego dico Uberius jam patere ex Bulla nostri Pontificis Alex. VII. relata hic ex *num.* 1.

14 Ad secundam quæstionis partem, an saltim possit confessarius absolvere hæreticum ab hæresi occulta? Et videtur pro affirmativa sententia respondendum ex Leandro *ubi supra* & cum Angelo Bosio *in tract. de Jubilæis sect. 1. casu 9. n. 3.* Primo quia id necesse est ad finem lucrandi plenissimam indulgentiam à Summo Pontifice, omnibus Christi fidelibus concessam; alioqui multi destituti essent, necessaria facultate ad se disponendum pro ejus receptione; sicque recte possit dici quod intentio Papæ sit per illam exceptionem vel excludere à beneficio absolutionis solum hæreticos notorios, seu declaratos, & nominatim denunciatos, quorum crimen cum non contingat, nisi publico scandalo aliorum fidelium, merito etiam in Jubilæis reservetur ipsi Papæ, nec indistinctione committatur omnibus confessariis approbatis; quia ad sui curam indiget peritioribus.

15 Secundo, quia hoc pacto, intellecta prædicta exceptio, aliquid operatur ultra illam, non tamen hæreticos declaratos &c. nam excludit omnes hæreticos notorios, & publicos, licet non specialim declaratos, & denuntiatos. Tertio, quia hæresis occulta est unum ex delictis in Jure reservatis Episcopo, à quo per *dict. c. 6. Trid. sess. 24. de reform.* quilibet Episcopus potest absolvere, si pœnitens velit resipiscere; indeque evenire, ut quando conceditur in Jubilæo facultas absolvendi ab omnibus casibus Papæ reservatis, etiam in Bulla cœnæ contentis, hæresi excepta, censeatur etiam concessa facultas absolvendi ab hæresi occulta; quia non videtur esse intentio Papæ velle in Jubilæo universalissimo, & plenissimo excludere crimen, quod ipsis locorum ordinariis in Jure permittitur; præsertim cum in illa generali facultate absolvendi à reservatis, Papæ etiam à casibus Bullæ, comprehendantur etiam casus a Jure, sive ab homine Episcopis reservati.

16 Ultimo quia & absolute videtur Romæ declaratum anno 1607. in sacra Pœnitentiaria, & servari in praxi testantur Filiucius *tom. 1. tr. 8. c. 10. n. 265.* Anton. Riccius *in Cathechismo Neapoli l. 4. c. 19.* qui asserit ita fuisse declaratum Placentiæ ab Episcopo, & inquisitore illius civitatis; & quod sic practicetur à Patribus societatis Jesu, testantur Episcopus Zerola *in praxi lib. 2. c. 18.* Reginald. *tr. 1. lib. 8. c. 5. sect. 1. n. 53. in fine.* Fagundez *de præcept. Eccles. tract. 2. lib. 8. c. 38.* Farinacius *de hæresi cum Pegna quæst. 192. n. 65* Pollachus *de Jubilæo sect. 4. n. 55.* & Lorca *ubi supra*, ac alii jam adducti: tum ex quo aliquando Pontifices exceperunt crimen hæresis, si postmodum generaliter in aliquo Jubilæo dent absolvendi potestatem, nulla exceptione facta, videntur plane ex proposito eam abstulisse, & voluisse indiscrimina-

17 tim omnia largiri.

Nihilominus in dubio nostro, etiam seclusa Bulla Alex. VII. dicendum est in puncto Juris multominus posse confessarium ab hæresi occulta absolvere, si in Jubilæo crimen hæresis excipetur, cum etsi non expiatur stylus, & praxis Romanæ Curiæ, hodie non admittat, absolutionem ab hæresi occulta, etiam quando, illa non excepta, conceduntur in Jubilæis casus Bullæ cœnæ: sic docent *supra* adducti, & Diana *p. 5. tract. 12. res. 35. in fine*, Suarez *de fide difficult. 21. sect. 4. n. 21.* Auson. *in compendio Dianæ* verbo *absolvere ab hæresi sub n. 74.* ubi quod ultra Romæ stylum ita declaravit Gregor. XIII. apud Riccíulum *de Jure personar. lib. 5. c. 14. n. 7.* quibus faverit Raguetus Flotinus, Sylvius, Navarius, Victorellus, Avila, Portel. Homobonus, Torreblanca, & cum illis Diana *dict. p. 11. tr. 5. res. 1. in fine* dicens hanc esse probabiliorem sententiam, etsi contraria sit probabilis. † imo Trulenq. *in Bulla Cruciatæ lib. 2.* 18
§ 7. c. 2. dub. 7. Ludovicus à Cruz *disp. 1. c. 3. dub. 7.* addunt quod licet confessarius non possit absolvere ab hæresi occulta, possit tamen per Bullam cruciatam absolvere receptatores, fautores, defensores hæreticorum, legentes, tenentes, & imprimentes eorum libros Schismaticos, nigromanticos &c. quia hi non sunt formaliter hæretici, ut docet etiam Bosius *supra casu 8. n. 4.* qui etsi senserit in dubio jam adducto contra nostram sententiam; dicit tamen, ut in casu contingenti consulat confessarius peritores, vel adeat sanctam Congregationem. Et videbis late *hic* in vers. *ad ultimam.*

Ad tertiam quæstionis partem, an Confessarius 19
si absolvat hæreticos in foro conscientiæ, possit puniri à Dominis Inquisitoribus? In quo dubio, quia in puncto Juris multi *supra* relati docent, ut possit licite confessarius illos absolvere virtute clausulæ uberrimæ ipsius Jubilæi; inde quia utitur opinione probabili, non sit cur debeat, ac valeat puniri; quia res, quæ culpa carent, in damnum vocari non debent, *cap. 2. hoc tit.* nec sine culpa quisque puniendus sit, cum nullus sit dignus pœna, nisi ob culpam, *l. si patatur ff. ad leg. Aquil. cap. satis perversum dist. 56. cap. inventum 16. q. 17.* at confessarius absolvens hæreticum, occultum virtute Jubilæi, non committit culpam, quia utitur opinione probabili; ergo non est dignus aliqua pœna: & ita hanc partem docent Joannes Sanctius *in selectis disp. 44. n. 23. & disp. 48. n. 52.* Molfesius *in summa tom. 1. tract. 7. cap. 21. n. 63.* dum ait, quod autem dicunt, ut Domini Inquisitores punire soleant confessarios, non constat, & de Jure non procedit, nec improbat Diana *dict. p. 1. tract. 5. res. 1 in fine, idem puncto 4. tract. 8. res. 109.* qui ut ubique resolutionem hujus dubii remittit prudentiæ Inquisitorum Ausonius *ubi supra num. 75.*

Adhuc vero, seclusa dicta Bulla Alex. VII. ve- 20
rius est quantumvis non constet de usu, ut possint Domini Inquisitores punire confessarium absolventem hæreticum in foro conscientiæ, primo ex jam ante *à n. 1.* dictis, secundo, quia ut observat Vasquez *in 3. p. tom. 4. tract. de excommunic. dub. 19. n. 15. & 16.* ex Covar. *in dicto cap. alma mater*, Homobonus *in consult. moralib. volum. 1. p. 4. responso 19.* Inquisitores soliti sunt punire hujusmodi confessarios, qui virtute Jubilæi in qua non concluditur in specie crimen hæresis, audent absolvere hæreticos occultos; iterum repetit Ausonius *in compendio de officio Inquisitorum*, vers. *Inquisitorum Jurisdictio quoad delicta n. 82.* qui loquitur idem, quod Diana, relinquendo id prudentiæ Inquisitorum; sed quidquid sit jam hodie post adductam declarationem Pontificis Alexandri VII sine dubio tenendum videtur, ut tales sic absolventes confessarii possint puniri ab Inquisitoribus, utpote

pro-

procedentes contra legem expressam latam ad tollendas opiniones.

Ad ultimam quaestionis partem, an confessarius
21 possit absolvere virtute Bullæ cruciatæ à casibus contentis in edicto Inquisitorum, hæresi tantum excepta? Et pro affirmativa sententia faciunt dicta hic sub vers. *ad secundum* verbo *nihilominus*, vers. *imo*; quia DD. intelligunt omnia hic dicta procedere in crimine hæresis formaliter; non autem in aliis criminibus spectantibus ad Tribunal sanctæ Inquisitionis, ut sunt *sortilegium, maleficium, superstitio, magia, adoratio Dæmonum, solicitatio in confessione, Blasfemia hæreticalis, lectio librorum hæreticorum, defensio eorum*, & similia; quia si in hujusmodi delictis, & similibus aliquis non habeat errorem in intellectu, & credat omnia ab Ecclesia determinata, sed crimina illa committat tantum exterius ob iracundiam, vel ob sensualitatem, vel ex aliquo alio motivo, dicunt talem posse à quocumque confessario absolvi virtute Bullæ Cruciatæ: ita Homobonus *de examine Ecclesiastico p.1. tract.5. cap.6. q.31. in fine*, Franciscus Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p. 3. cap. 37. n. 47.* Henriquez *lib.6. cap.16. n.2. in glossa littera l.* Farinacius *de hæresi q.180.* Suarez *de fide disp. 14. sect. 1. n.11.* Sanchez *lib 2. summæ cap 12. n.12.* Portel. *in additionib. ad dubia regularia* verb. *libri prohibiti n.14.* Rodriguez *in addition. ad Bullam Cruciatam p. 1. §.9 sect.3. n 95.* Duardus *in Bulla cœnæ lib. 3. §.2. q.8. n.8.* Egidius Trulenq. in *Bullam Cruciatam lib. 1. §.7. cap.2. dub.7. num.13. & in decalogo lib. 1. cap.3. dub 6. n.4.* Ludovicus à Cruce *in Bullam cap.3. dub.8. n.2.* Hurtado *de fide disp. 11. difficult. 14.* Franciscus Bald. *in Bullam tract.6. cap.2. sect.4. n.38. & sect.5. n 44.* & omnes, ac alii ex eo etiam: nam supradicta Bulla concedit omnes casus, excepta hæresi; nam enim dicunt prædicta crimina sunt formaliter hæresis, quæ concedunt posse quidem absolvi à tali confessario, cum possit absolvere ab omnibus casibus contentis in Canone I. Bullæ cœnæ, excepta hæresi.

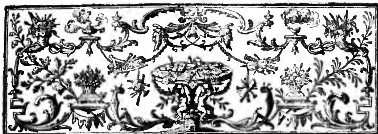
22 Nec enim addit Diana cum aliis *dicta p. 1. tr. 5. res. 7.* propter pactum cum Dæmone, nec propter alia peccata ad Tribunal Inquisitionis spectantia propter suspicionem hæresis, vel superstitionem religionis hanc Bullæ censuram incurri; quia hæresis non sunt, cum regulariter in his, ut notavit etiam Filiucius *tom. 1. tract.16. cap.3. num.29.* non interveniat error in fide, sed potius ex aliqua passione afficiantur, & hac de causa descendit Diana cum Treytas del Rio Raphaël de la Torre, Gippio, & aliis ad alios similes causas, & etiam ad casum solicitationis in confessione, dicendo posse confessarium absolvere fœminam solicitam, quæ non denunciavit, si postea denunciet, & hoc virtute Bullæ Cruciatæ; ob idque probabilem vocat hanc Leander *de cens. tract.2. de excommunic. disp. 17. q.87.* limitans cum multis ex adductis; secus dicendum casu, quo prædicti Apostatæ, fautores, & alii in dicto Canone contenti admixtum habeant errorem contra fidem: nam tunc comprehenderentur sub nomine hæreticorum ob admixtam hæresim; itaque non posse propter eam absolvi vi dictæ Bullæ Cruciatæ: idem docet Diana *supra* cum Sanchez, Alterio, & Suarez.

23 Non desunt inquam Doctores asserentes omnes casus præter hæresim formalem contentos in dicto Canone Bullæ Cœnæ Domini, de quibus cum infinitis hic adductis in explicatione dictæ Bullæ, tractant excipi sicut hæresis formalis; quia tales casus comprehenduntur sub nomine hæresis, cujus absolutio est reservata Tribunali sanctæ Inquisitionis, numerando casus jam dictos; item & pertinaciter se substrahentes ab obedientia sedis Apostolicæ: sic docent in terminis Rodriguez *in Bulla Cruciatæ §.9. n 70. vers. excepto la heregia*, & addit ad Bullam §.9 *n.66 & 67.* Azor. *tom. 1. lib.8. cap.9. quæst 2.* Petr. Ledesma *summ. tract.1. cap.6. in fine*, Lusius Turrianus *2.2. disp.56. dub. 2.* vers. *sciendum est*, Alterius *tom. 1. lib.5. disput 2. cap.9. in fine*, Fernandez *in examine Theologiæ mor. p.3. cap.9. §. 16.* Ledesma *in summa tom. 2. tract. cap.6.* in fine, & alii.

Sed quia per verba textus *in cap. accusatus §. 24 sane lib.6.* Ubi cum pluribus Barbosa, & Riccius *Collect.* 1378. Pontifex. Alex. IV. prohibeat Inquisitoribus se intromittere ad cognoscendum, & puniendum sortilegia, & divinationes, monendo, ut illos sic delinquentes relinquant suis judicibus ordinariis puniendos, nisi talia delicta hæresim saperent manifestam; ideo ad propositi dubii resolutionem, etsi non displiceat doctrina Gippii; qui absolute loquendo *de casibus reservatis c. 6. n.86.* ut refert Diana *sub dicta res. 7. tract. 5. p.1.* relinquit prudenti confessario, ut percalleat, sit, nec ne pœnitens vere hæreticus; quia si quodcumque prædictorum quantumcumque manifestam hæresim sapientum fecerit, si revera non sit hæreticus absolvat illud, quidquid sit futurum coram Inquisitore, si res aliquo futuro tempore detegeretur; nam talis absolutio non patrocinatur in foro exteriori: tamen non est sine difficultate dicta Doctrina in praxi: nam ex quo talia delicta saperent hæresim manifestam, ut supponit Gippius non est cur relinqui debeat judicio confessarii, cum *in dicto §. sane* jam talia delicta sint de judicio Inquisitorum.

Quod si amplius desideres investigare, an vir- 25 tute Bullæ Cruciatæ, in qua conceditur facultas absolvendi à contentis in Bulla cœnæ Domini, excepta hæresi, possit adhuc confessarius hæreticum occultum pœnitentem, & emendatum absolvere, & etiam in Regnis, in quibus sanctum Inquisitionis Tribunal reperitur, possit confessarius absolvere pœnitentiam habentem Bullam Cruciatam à crimine hæresis externæ occulta præter, supra adducta: Leges quæ novissime addcit Leander *de censuris dicto tr. 2. de excommunicatione disp. 15. quæst. 85. & 86.* ex Trulenq. *lib. 1. in Bullam §.7. dicto 7. cap 2. n. 7.* Quintanna Duennes *in tract. de Jubilæo duarum Hebdomad. cap.25. n.2.* Aragon *2.2. quæst. 31. art. 3.* Henriquez *lib.6. cap.16. n.2.* Dianam *dict. p.5. tract.12. res. 35. & p.8. tract.7. res.67.* Ludovico à Cruce *in Bullam disp. 1. cap 4. dub.6. num.9.* Bardi *in Bulla tract.6. cap.1. sect.14.* Dianam *dicta p.5. tract.9. res.40.* & aliis etiam disputantibus quid possint in prædictis facere Religiosi virtute suorum privilegiorum; ubi leges, & sic de Jubilæo nostri Pontificis Alex. VII. ejusque Bulla declaratoria circa propositum *hic à n.1.* amplius non disputamus, cum ejus decisione maneant res claræ, & apertæ &c.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

D. D.
NICOLAI RODRIGUEZ
FERMOSINI,
HISPANI,

IN TRIBUNALI VALLISOLETANO

Sanctæ Fidei Inquisitoris,

PARS SECUNDA,

DE

LEGIBUS ECCLESIASTICIS.

AD RUBRICAM ET TITULUM

DE RESCRIPTIS

ET

CONSUETUDINE.

PRÆMISSUM.

UPER titulum, & Rubricam hanc scripserunt, præter ordinarios antiquos, Petrus Rebuffus, *repetit. variar. alter in praxi benef.* ubi etiam de differentiis inter privilegium, & rescriptum, Petrus de Ravena, *in compendio Juris Canonici.* Martin. Mesnatius, *in epitome decretalium.* Guillelmus Durandus *in speculo in breviario aureo Juris Canonici fol.* 5. Dan. Venat. *in analysi methodica Juris Pontificii pag.* 19. Goffredus & Hostiensis *in summa hujus tituli*, Alex. Cassan. & Anastasius Germon. Cujacius Carthagena. Joan. Banagel, Andreas Valens. *in parat hiis decretalium*, Stephanus Ranchin. *in continuatione titulorum decretal.* Quintilianus Mandosius *in appendice*, Zypeus hic *in annalitica.* Chuchus *instit. moral. lib.* 1. *tit.* 4. Navar. *tom.* 1. *conf.* Sayrus *in floribus decis. hoc tit.* Guido Pap. *de rescriptis tom.* 3. *tract.*

Doct. part. 2. fol. 28. Alex. Trentasinch. *variar. resolat. hoc tit.* Rendina *in promptuario receptarum sentent. tom.* 3. *tit.* 13. Joan. de Grassis *tom.* 3. *part.* 2. *fol.* 31. Joannes Baptista Marchesanus *de rescriptorum subreptione.* Tuschus *tom.* 6. *litt. P. à conclus.* 207. *de rescriptis utriusque signatura.* Joannes Baptista. Costa *de facti scientia*, *&* *ignorantia cent.* 2. *dist.* 16. Menoch *de arbitr. casu* 200. *&* 201. Villalobos. Suarez Bonacos, & alii *lib.* 1. *tom.* 1. *comm. opinion. lib.* 2. *tit.* 20. *de divers. rescript.* Mandosius *de gratia signatura.* §. 3. Valerius Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *à n.* 165. Perez *in l.* 3. *tit.* 12. *lib.* 3. *ordinam. pag.* 185. Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 7. *à cap.* 31. quam plura Thomas Sanchez *toto lib.* 8. *de matrim.* ubi de dispensationibus Diana cum infinitis, *part.* 8. *tract.* 3. *per totum*, quibus omnibus addo sequentes quæstiones, quæ tam ad hanc Rubricam, quam ad Rubrum applicari queunt super secundo libro decretalium agitatas. Et quia ut *infra dico quæst.* 2. *num.* 1. *&* 2. dispensationum materia spectet ad tractationem hanc; ideo leges Theologos cum Divo Thoma 1. 2. *quæst.* 29. *art.* 4. Fr. Eman. Rodrig. *tom.* 1. *quæst. regular. q.* 22. *& tom.* 2. *quæst.* 46. Suarez *de legibus lib.* 6. *cap.* 10. & alios de eadem materia scribentes, Azor. *tom.* 1. *moral. lib.* 5. *cap.* 15. Summistæ verbo, *lex* & *dispensatio.*

QUÆSTIONES ALIBI Tractatæ assignantur hic resumptivè.

1 R*ESCRIPTUM impetratum contra violentum possessorem, an faciat, ut per ipsum conveniatur, qui succedit in vitium*, dixi in cap. quia v. de jud. quæst. 1.

2 *Rescriptum ab uno impetratum, an aliis possit rem communem habentibus*, dixi in dict. cap. quia
3 v. quæst. 3. † *Et an sit utrique commune, tam reo, quam actori*, dixi in cap. 1. de prob. quæst. 2. n.3. vers. *ad tertiam.*

4 *Rescriptum Principis an valeat si petitorii causam committat cognoscendam ante causam spolii, & possessorii*, dixi in cap. 1. de sequestr. possess. & fruct. q. 2. vers. *ad tertiam.*

5 *Rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspecto, an dicatur vitiosum*, dixi in c. 3. de fide instrum. q. 1.

6 *Rescripta Principis sæcularis, aut Pontificia an contrahant executionem paratam*, dixi in dict. cap. 3. de fide instrument. quæstione 3. à num. 1.

7 *Rescriptum Principis impediens executionem sententiæ supremi Magistratus, an valeat*, dixi in cap. quoad consultationem 15. de re judic. q. 1. vers. *ad secundam.*

8 *Rescriptum impetratum ab appellato, præveniendo appellationem, an sit ipso jure nullum*, dixi in cap. oblatæ 57. de appell. quæst. 2. vers. *ad tertiam.*

9 *Et an debeat in eo fieri mentio appellationis*, ibi dixi.

10 *Litteræ Pontificiæ, quæ sine verbis illis expediuntur*, (Servus servorum Dei,) *Careant fide, an argui possint falsitatis*, dixi in cap. porrecta 6. de confirmatione utili, vel inutili quæstione 1.

11 *Litteris Episcopi an credatur, quando contra Episcopum adest præsumptio fraudis*, dixi in cap. 7.
12 de probat. quæst. 2. à num. 1. † Et ibi quid de epistolis, num. 6.

13 *Litteræ Episcopi an credantur in spectantibus ad ejus officium in actu extraiudiciali* in dict. c. 7. de probat. quæstion. 5. vers. *ad ultimam*, numero 6.

Litterarum remissorialium praxis tradita est à 14
me, in cap. 8. de testibus quæst. 4. num. 37. & 38.
† *qualiter processus fiat virtute litterarum remisso-* 15
rialium Curiæ Romanæ ut fiat probatio in aliqua causa, dixi sub cap. fin. de libelli oblatione quæst. 4. §. 9.

Litteræ compulsoriales, an, & qualiter extrahan- 16
tur dixi in cap. fin. de fide instrum. quæst. 1. vers. *ad sextam* num. 18. † Et *qualiter processus fiat vir-* 17
tute litterarum compulsorialium Rotæ ad compulsandos quoslibet actus, instrumenta, & processus cum causa per appellationem aut, aliter pendet in Sacra Rota, dixi in dicto cap. fin. de lib. oblat. quæst. 4.
dict. §. 9. vers. *ad secundam*, à num. 16. † Et à 18
num. 23. ubi *de litteris remissorialibus ad canonicationem alicujus Sancti.*

Litteris sigillatis an credendum sit, dixi in c. 3. 19
de fide instrum. quæst. 2. vers. *ad septimam*, à numero 30.

Bullis Apostolicis an credendum sit, & qualiter 20
dixi in dict. cap. 3. de fide instrum. quæst. 1. vers. *ad sextam.* num. 32.

Bullæ pensionum an habeant executionem paratam, 21
dixi in dict. cap. 3. de fide instrument. quæst. 3. vers. *ad secundam*, n. 17.

Et quia poteris innectere quæ ad privilegia concess- 22
sa à Principibus spectant, cum sint litteræ eorum gratiosæ: applicabis dicenda, & notanda sub Rubrica, & tit. de privilegiis lib. 5. infra.

Item cum etiam faciant quæ *de dispensationibus* 23
à Doctoribus solent tractari *adjunges quæstiones, quas ex proposito tractavi* in cap. etsi Clerici de judiciis quæst. 19. 21. 22. 24. 25. 26. 27. & 29. & in cap. 12. quæst. 9. de judic. & ad alias in dicto cap. etsi Clerici, quæst. 30. & ibi in vers. *unde.*

Item applicabis alias quæstiones, de quibus ex 24
proposito egi sub diversis locis dict. lib. 2. quas offendes in A, B, C, indicis sub verbis *Papa, Pontifex, Rex, Princeps*, &c.

Itam adverto singula hujus tituli jura laconicè 25
tantùm tractari non per extensum; etsi ex notatis in illis possit ad quodlibet fieri longus Commentarius, ut à quolibet legenti videri potest; & ideo sic existimavi, ne protrahens ad volumina hanc tractationem de legibus Ecclesiæ, quæ satis reperitur in jam adductis titulis præcedentibus.

QUÆSTIO I.

An impetrans teneatur narrata in rescripto verificare. An verba narrativa Papæ inducant probationem, & quid de verbis inferiorum. Et an sola supplicatio probet titulum, & quid de assertione supplicationis. An, & quomodo valor in materia beneficiorum probetur; ubi de regula Cancell. quæ loquitur de valore exprimendo. Et quomodo valor de fructibus beneficiorum probetur?

SUMMARIUM.

1 *Impetrans tenetur narrata in rescripto verificare, si sint talia, quæ Principem ad facilius concedendum moveant*, n. 2. *& hoc si pars opponat*, n. 3. & 11.

3 *Impetrans tenetur ea solum verificare, quorum falsitas vitiat gratiam, seu quorum facilius Principem movent.*

4 *Impetrans parte opponente quæ teneatur verificare*, n. 5.

6 *Doctorem se narrans, non sufficit probare se licentiatum.*

7 *Narrativa, ex qua Papa fuit motus ad gratiam facilius concedendam, est verificanda, si consistit in negativa*, n. 8. & 9.

9 *Negativa non dispensationis ex quibus probetur.*

10 *Narrans se possidere duo incompatibilia sine dispensatione, qualiter hanc negativam probet.*

11 *Narratum obtentorum, num quis probare teneatur.*

12 *Impetrans tenetur probare qualitatem beneficii narratam.*

13 *Valor quando apposita est clausula*, Dummodo pensio hujusmodi, & aliæ medietatem fructum non excedant, *à quo probetur.*

14 *Narrativa quæ non est de substantia gratiæ, sufficit ut justificetur de facto cum non agitur de canonicatione gratiæ*, n. 15. *nisi agatur de gravi præjudicio*, à n. 17.

16 *Clausula* contento *in brevi Apostolico, justificatur de facto.*

18 *Lis ad justificandam* si neutri *probatur ex commissione, & exactis, & exemplificatur*, num. 19.

20 *Verbo narrativa Papæ inducunt probationem si agat de suo ipsius facto, non si de alieno*, n. 21.

21 *Papæ assertio testificantis de suo facto probat.*

22 *Assertioni Papæ creditur præsumptivè, dum non constat de contrario, ut de assertione Principis*, n. 23.

24 *Assertio Papæ super resignatione in suis manibus qualiter probet.*

27 *Narrativa verba Papæ quem fuisse subcollectorem ad effectum conferendi beneficia, non probant.*

27 *Narrativa verba propter aliud probantia, non faciunt fidem, secus si propter se.*

28 *Narrativæ Papales non probant assignationem pensionis Monacho factam per studium etiam si suppleant aliquos defectus ex certa scientia*, n. 29.

30 *Narrativa Papæ de facto alieno, motu proprio statur, donec probetur contrarium.*

31 *Principis attestationi statur, quamvis narret factum prædecessoris.*

32 *Notarii verba narrativa in instrumento sententiæ probant declarationem nominis procuratoris omissâ relatione cursoris civitatis.*

33 *Legati de latere attestatio facit plenam fidem de consuetudine.*

34 *Verba enunciativa quam fidem faciant remissivè.*

35 *Supplicatio sola probat titulum, & quando absque litteris*, n. 39. & 40.

36 *Bullæ beneficiorum probant collationem.*

37 *Secretarius num aliquam pecuniam queat recipere pro subscriptione, & registratione Bullarum.*

38 *Bullæ sunt suspectæ de falso, quando non reperiuntur in registro.*

40 *Supplicatio sola sine litteris ad effectum adjudicationis non probat.*

41 *Narrativa intrusionis non expressa in supplicatione, etsi in litteris, non est justificanda, secus si esset in supplicatione narrata*, n. 42.

43 *Narrativo intrusionis apponitur de stylo.*

44 *Supplicatio ad effectum regulæ de annali, aut ad effectum sciendi, an careat prorsus titulo justificatur.*

45 *Supplicationis assertio debet probari per asserentem.*

46 *Verbum* ut asseris, *aut* ut asseritur *in Bullis, ad quam narrativa probationem obliget*, numer. 47.

47 *Verbum* ut asseris *parti refertur, quæ debet probare, dum non impetravit beneficium* num. 49.

48 *Supplicatio signata à Papa per verba* ut asserit *est subreptitia, non si per verbum*, ut asseris.

50 *Valor in materia beneficiorum probari debet distinctè, & separatim, non in confuso.*

51 *Valor beneficiorum est difficilis probationis.*

52 *Valor probatur per publicam vocem, & famam nisi agatur ad effectum justificationis clausulæ, dummodo centum, seu mille remaneant titulari.*

53 *Valor beneficii in conditione positus, & qui est probandus per assensum, requirit plenam, & concludentem probationem.*

54 *Valoris expressio est necessaria in impetratione beneficiorum, alias est nulla.*

55 *Valor expressus potest probari juramento exprimentis, & in impetratione beneficiorum in forma pauperum, & in provisione facta à Legato*, n. 56. & 57.

58 *Valor malè expressus in primis litteris impedit alias expediri litteras, nisi in prima impetratione adesset clausula*, Cum potest te augendi, vel minuendi, usque ad verum valorem.

59 *Provisio nulla ob falsum valorem, non supplet defectum publicationis.*

60 *Valor verus dicitur deductis expensis beneficiorum, & oneribus perpetuis impositis super eorum fructibus, & pro sustentatione unius Clerici*, n. 61. & 62.

63 *Valor beneficii ut probetur per testes, debent*

deponere, deductis oneribus necessariis tantum n. 64.

64 *Fructus dicuntur, qui supersunt, deductis expensis.*

65 *Valor non probatur ex arrendamentis, fallit.* num 73. *ex impositione pensionis ex taxa librorum.*

66 *Valor debet probari de tempore provisionis percutiendo testes tempore gratiæ*, n. 67.

68 *Valor debet probari per eum, qui agit.*

69 *Valor semel expressus, iterum exprimi non debet, in secunda instantia poterit probari, si in prima non fuit sufficienter expressus*, n. 70.

71 *Taxa non excusat à mala expressione valoris.*

72 *Valor poterit probari per similem expressionem prædecessorum per arrendamenta, & publicam vocem, & famam.*

73 *Valor per tria arrendamenta prædecessorum cum testibus de publica voce probatur*, n. 79.

74 *Valor justificatur ex semiplena probatione, & ex publica fama, & unico teste, junctis adminiculis*, num. 75. & 76.

77 *Probationes debent in suo genere esse perfectæ, & concludentes.*

78 *Valor beneficiorum probatur ex quali quali probatione, quæ dicitur plena in suo genere, si sit perfecta in eo*, n. 79.

80 *Valor obtentorum non est justificandus, nec fit necessarium obtenta exprimere, si impetrans sit paratus ea dimittere.*

81 *Valor plene per testes probatur.*

82 *Valor in conditione positus, requirit plenam probationem, & probationibus in perfectis adminiculatis.*

83 *Valor narratus per non excessum, non probatur per probationem de ascensu.*

84 *Valor beneficiorum probatur secundùm communem: per quinque annos ante, & post secundum alios per annos* 10 n. 85. *utraque vera secundum dicta*, n. 86.

1 HAs quæstiones, etsi sub competentibus infra capitibus possem adjungere, duxi hic apponere; eo quod generales sint ad materiam rescriptorum, in quibus, sicut in aliis hujus tituli brevi er me geram. Ad primam igitur affirmativè respondeo, nempe quod impetrans tenetur narrata in rescripto verificare: sic docent Cardinalis Puteus *in decis.* 30. *lib.* 2. Caputaquen. *in decis.* 39. *part.* 1 Rota diversor. *in decis* 41. & 534. *part.* 1. Cæsar. de Grassis *decis.* 49. 56. & 66. & patet ex multis, quæ adducit Nicol. Garc. *de benef. tota p.* 6.
2 & *sub cap.* 2. & 3. † Quam conclusionem sic intelliges, dummodo narrata sint, talia que Principem moverunt ad concedendum, vel ad facilius concedendum, ut docuit Bellamera, *in decis.* 303. eo quod illo casu narrata dicuntur pars gratiæ, Riccius *collect.* 1688. *super Rub. eod. de diversis rescriptis.* Rota in una Tesenlana præceptoriæ 27. Januarii 1563. coram Robusterio, & iterum in una Salmantina pensionis coram Lancelloto 1572. Aprilis 16. Alex. Ludovis. *decis.* 314. *num.* 1.

3 Item prædicta conclusio venit intelligenda; si pars opponat; quia si nulla inte fuit oppositio, tenebitur impetrans ea solum verificare, quorum falsitas vitiat gratiam, vel quorum expressio facilius movit Principem ad concedendum; quia ut dico *infra in cap. super litteris* 20. *hoc tit.* alias sunt impertinentia; non enim falsa expressio, quæ non novit ad facilius concedendum, vitiat gratiam Rota *in decis.* 4. & 70. *hoc tit. in antiquis.* Bellamera *decis.* 4. Caputaq. *in decis.* 310. *num* 5. *p* 1 Rota diversorum *in decis.* 331. *p.* 1. & de nonnullis exemplis præfatæ distinctionis sunt videndi Cæsar. de Grassis *in decis.* 47. & Bellamera *in decis.* [illegible].

Dubium vero est an parte opponente teneatur impetrans verificare, non solum quæ moverunt Principem ad facilius concedendum, sed etiam quæ sunt impertinentia, & Puteus *in decis.* 24 *lib* 1. Rota *in decis.* 64 *de concess. præb. in antiq.* & *decis.* 20. *de præbendis in novis*, dixerunt ut teneatur omnia verificare narrata, uti ex pluribus decisionibus videtur comprobatum ex relatis à Garcia *dict. p.* 6. *c.* 2. *sub num.* 161. legendus omnino, qui dum de hoc ultimo puncto agit *num.* 162. & 163 referens quod parte opponente tenetur verificare etiam valorem beneficii, & obtentorum narratum, & qualitatem beneficii narratam, movet quæstionem advertendo prædictam distinctionem, non adaptari, cum etiam parte opponente non teneatur quis verificare, nisi ea, quorum falsitas vitiat gratiam, vel quorum expressio facilius movit Papam ad concedendum; quia alia sunt impertinentia ex Rota *decis.* 4 & 70 *hoc tit.* Ægidio *decis.* 4 Caputaq. *decis.* 310. *p.* 1. *n.* 5. Rota *decis.* 531. *p.* 1. *divers.* 4

Nec ex his reputanda est inutilis præfata distinctio est enim, ut sive parte opponente, aut non opponente, teneatur impetrans verificare ea, quorum falsitas vitiat gratiam; quia alias impetrans esset inhabilis, ut Clericatum expressum, vel dispensationem, vel si dixisset se militem S. Joannis Herosolymitani, ut dixit Grass. *in decis.* 47. relata Sal in; vel quia sunt fundamentum gratiæ, ut reservationem, vel devolutionem narratam, vel quia gratia fuit facta sub conditione, ut in pensione, dummodo remaneant centum pro rectore, seu dummodo dimidiam partem non excedat, vel quia alias Papa omnino non concessisset; & etiam ea, quorum expressio movit Papam ad concedendum licet aliàs concessisset, ut Doctoratum, seu Bacalaureatum, familiaritatem &c. ut *in decis. Ægidii* 303. quam sequuntur Mandosius *regula* 16 *Cancel. q.* 20. *n.* 4. *post Paris. cons.* 49. *n.* 31. *vol* 4. † adeo ut narranti se Doctorem non sufficiat esse licentiatum, & id verificari glossa *in regula* 15. *Cancel. vers. dico tamen.* 5 6

Quare Felinus *in c. ad aures hoc tit.* idem Ægid. *decis.* 76 Put. *decis.* 245 *lib.* 1. *n.* 1. Caput. *decis.* 128. *p.* 1. Alex. Ludovis. *decis.* 13 *n* 8. dixerunt esse justificandam narrativam, ex qua Papa fuit motus facilius ad concedendam gratiam, etiam quod contineat negativam ut fuit dictum in una Salmantina pensionis 25. Junii 1582. coram bonæ memoriæ Bubalo de impetrante non publicationem resignationis. † Etenim narrativa consistens in negativa debet probari, ut late dicunt Menoch. *variar. l.* 2. *c.* 1. *a n.* 21. Paris *de resign lib.* 10 *q* 3. *n.* 5 Oliverus Beltram. *in d. decis.* Alex. XIII. *n.* 12. referens sic latè dictum in Acheruntina Parochialis 19. Aprilis 1613. coram Cardinali Sacrato, ubi fuit dictum id procedere etiam si probatio negativæ sit valde difficilis, de qua in genere dixi admodum latè *in capit. quoniam contra falsum*, & *in cap. sequenti de probat.* † Et addit Cassador. *decis.* 5. *num.* 4. & 5. super regulis dictum in nullius Cantoriæ 13. Januarii 1603 coram Litta, ut ex diligentiis factis in registris Cancellariæ, & datariæ probetur negativa, non dispensationis, quia do dispensatio 7 8

fatio est talis quæ non so'et concedi à Nonciis, nec
à Legatis, sed solum à Papa & refert etiam Bel-
tram. *in num.* 13. sic fuisse dictum coram eodem
Sanctissimo in Burgen. Canonic. 1. Februarii 1608.
& in eadem coram R. P. D. Obtembergo 24.
Maji 1610. Corneus *cons.* 191. *num.* 2. *lib.* 1. Mohe-
dan. *decis.* 9. *de causa possess. & propriet.* Caputaq.
decis. 45. *in fine*, & 193. *num* 1. & 2. Alex. Ludovis.
dict. decis. 13. *num.* 10. dicentes, ut possint omnes
gratiæ probari per diligentiam registri, ubi omnes
10 gratiæ appositæ registrantur. † Quod idem, &
in termi , ut narrans aliquem possidere duo in-
compatibilia sine dispensatione, debeat hujusmodi
negativam probare, tradit Paris. *cons.* 138. *num.* 1.
& 2. *lib.* 4. Rota *decis.* 170. *num* 4 *p.* 2. *recent.* Oliver.
Beltram. *dict. num.* 13. *in fine*, & ad omnia idem
Alex. Ludovis. cum multis *decis.* 242. *num.* 3. & *nu-
mer.* 210. ubi Beltram. *num.* 5. & *decis.* 288. *num.* 1.
ubi quod debet probari resignationem non fuisse
publicatam, & *decis.* 187. ubi si narrativa sit fun-
damentum gratiæ, debeat plene justificari.

11 In casu verò quando pars opposuerit, tenebitur
narrans verificare, nec solum omnium narrata, id est
non solùm dicta, sed etiam valorem beneficii, ut
infra dico; imo & obtentorum narratum, quem
non tenetur probare, nisi apponatur, seu negetur,
ut *in decis.* 64. *de concess. præbendæ in antiquis*, &
collect. decis. 20. *de præbendis in novis* (quamvis con-
tradicat Rota *ibi*) Puteus *decis.* 24. *lib.* 1. Felin. *in
dict. c. ad aures hoc tit. n.* 4. vers. *fallit.* 1. Selva *de
beneficiis* 3. *p. q.* 12. *qualitate* 2. *sub n.* 2. Mascard. *de
probat. conclus.* 886. *n.* 10. *conclus.* 887. *num.* 10. &
conclus. 888. *num.* 8. & *conclus.* 1226. *num* 4. Fla-
min. Paris. *dicto lib* 10. *de resignat. quæst.* 3. *num.* 40.
Garcia *dicta part.* 6. *de benef. cap.* 2. *sub num.* 263.
12 in vers. *parte*, † Ubi addit, ut teneatur probare
qualitatem beneficii narratam, ut quod non re-
quirit residentiam Diœcesim suam, seu civitatem
narratam, quem tenebitur probare, si opponatur
alias, non nisi narraverit se esse ex Diœceli, ubi
impetrat beneficium, de quo ipse latè agit *in p.*
7. *c.* 9. & dicit sic videri intelligendam decisionem
Salmaptinam relatam, & Agrigenti.

13 Unde venit intelligendus Salustrius Tyberius in
practica auditoris Cameræ *lib.* 3. *c.* 1. *n.* 8 & 9. dicens
de consilin Dominorum, ab brevitorum de majori
parte resolutum esse, & observatum, quod quan-
do litteræ pensionis habent clausulam *dummodo
pensio hujusmodi, & aliæ forsan assignatæ medietatem
fructuum non excedant*, agenti ad pensionem, etiam
titulario non opponente, necessariò incumbat onus
verificandi pensionem annis singulis, medietatem
fructuum, detractis etiam omnibus pro Ecclesiæ
servitio necessariis, non excedere, sed quando lit-
teræ habent clausulam, *Quorum fructuum medieta-
tem ipsa pensio, ut asseris non excedit*, si de fructuum
valore à titulario opponatur, tunc pariter spectet
ad agentem onus probandi valorem: sic expendit
Nicolaus Garcia *dict. p.* 6. *c.* 2. *n.* 164.

14 Igitur resolvendum est ut quando narrativa non
est de substantia gratiæ, sufficiat justificari de fa-
cto; Alex. Ludovis. *decis.* 137. *n* 7. qui *n.* 6. ait ut ju-
stificatio litis respectu tertiæ personæ sufficit de fa-
cto; prout in qualibet alia narrativa, quæ non est de
substantia gratiæ, Ægid. *dec.* 116. in fine idem Alex.
15 *decis.* 84. † Ubi addit, ut sufficiat gratiam justifi-
care de facto, quando non agitur de illius canoni-
catione, late Garcia *de benef. dict. p.* 6. *c.* 2. *à n.* 205.
& 206. ubi plures cumulat, & ampliat Oliver. Bel-
16 tram *dict. decis.* 84. Alex. *n.* 6. † Ut etiam clausula
consti̇to in brevi Apostolico sufficiat justificari de fa-
cto ad effectum, ut breve possit exequi Gonzalez
ad regul. 8. *Cancel. glossa* 15. §. 1. *n.* 60. 61. & 81.
Rota *decis.* 884. *sub n.* 1. *p.* 2. *in recent.*

Prædicta tamen doctrina fallit quando adest 17
concursus alterius tituli dict. Rota *decis.* 484. *in* 2.
p. recent. n. 2. referens fuisse dictum in Hispalen.
beneficiorum 10. Junii, & 7. Novemb. 1611. coram
R. P. D. Pamphilio, & coram eodem in Burgen.
Canonic. 24. Januarii 1618. prosequitur Beltram. *ad
dict. decis.* Alex. 84. *n.* 8. ubi alias decisiones refert
concludens ibi ut non procedat relata conclusio,
quando agitur de gravi, & perpetuo præjudicio, ut
tenuit Rota *in decis* 208. *n.* 2. *p.* 1. *divers.* & in Alga-
ren. dismembrat. 11. Januar. 1619. coram R. P. Rebo-
leo. † Et idem Alex. *in d. decis* 84. *n.* 1. & 5. dicit quod
lis ad justificandam gratiam *si neutri* probatur ex 18
commissione, & actis, & quod sufficit verificari de
facto, & quod prædicta gratia *si neutri*, quoad
non jus satis justificatur ex revolutione, & inspe-
ctione acturum. † Imò idem Gregor. XV. *decisione* 19
413. *n.* 1. contra quendam, qui prætendebat, suf-
ficere quod officialis Pampilonem dederit gratiam
pro justificata; ita ut non sit alterius justificanda,
resolvit cum Dominis de Rota, ut cum dictus
Officialis esset mixtus executor, & Judicis partes
obtineret, non sit adhibenda fides ejus assertioni,
quæ exactis non comprobatur per textum *in dict.
cap. quoniam contra falsam de probat.* de quo ibi, &
in cap. 7. *eodem*, & per illa, quæ dixi *in cap. à nobis*
28. *de testibus*, in terminis Crescent. *decis.* 5. *n.* 2. *de
fide instrum.* ut fuit dictum in una Capellan. Pla-
cent. 13. Januarii 1597. coram Bonæ memoriæ
Cardinali Seraphino.

Ad secundam quæstionis partem an verba Nar- 20
rativa Papæ inducant probationem, affirmativè
respondeo per textum *in clem.* 1. *de probat.* ubi
glossa jura alia refert; dum tamen sint in litteris
Apostolicis, quibus fundatur gratia, vel intentio
Papæ proprium factum narrantis: sic Lapus, Ab-
bas, Imola, Zabarella, Panormit. Paul. Deleazar.
Bonifacius de Vitalinis, Vivian. *in rationali lib.* 2.
pag. 146. Alagona *in compendio pag.* 157. remissivè
Casal. *in annotat. ad Ximenez in concord. p.* 1. & 2.
Barbosa *in dict. clem.* 1. *num.* 1. & 2. ubi etiam Ric-
cius, qui *in collect.* 1225. idem repetit † quod in- 21
telligit Tyraq. *de retractu linag.* §. 1. *glossa* 14. *n.* 49.
quando Papa de suo ipsius facto agit, secus si de
alieno, Mascard. *de prob. concl.* 139. ubi dicit quod
assertio Papæ attestantis de suo facto proprio: ita
probat, ut in contrarium probatio non admittatur,
Zevallos *in pract. quæst.* 897. *num.* 178. Flam. Paris.
de resign. benef. lib. 8. *quæst.* 11. *num.* 1. Azeved. *ad ti-
tul.* 2. *in Rub. n.* 2. 22. *lib.* 6. *novæ recop.* & *lib.* 8. *à
num.* 3. *tit.* 1. *eodem. lib.* 6. Rota in Oxomen benefi-
cii 24. Octobr. 1611. coram Cardin. Sacrato im-
pressa per Farin. *decis.* 161. *n.* 1. *p.* 2. *recent.* Jacob.
Valdes. *de dignit. Regum, Regnorumque Hispania*
c. 22. *n.* 20. ubi tradit Gallos non admittere decisio-
nem dictæ *clem.* 1. *de probat.*

Unde ex ea decisione communiter solent Do- 22
ctores dicere, ut assertioni Summi Pontificis cre-
datur, de quo puncto dixi latè *in dict. c.* 28. *de testi-
bus q.* 2. *à n.* 1. cum Suarez, Velasc. Farin. Castillo
de tertiis tom. 7. *c.* 6. per totum alios referentibus,
quod intelligunt Barbosa *in d. clem.* 1. *n.* 7. Roman.
cons. 369. *n.* 38. Ruin. Craveta *de antiquit. tempor.*
p. 1. *n.* 13. & *consil.* 236. *n.* 42 Ant. Gabriel. *commun.
opin. de probat. conclus.* 2. Menoch. *cons.* 100. *num.* 25.
Mascard. *de probat conclus.* 1227. *n* 64. & 67. præ-

ſumptivè ſcilicet quouſque non conſtat de contra-
23 tio. † Cum revera Pricipis aſſertio recipiat probationem in contrarium per indirectum, ut dixerunt Maſcard. *de prob. concluſ.* 1236. *num.* 39. Rota *deciſ.* 523. *num.* 3. apud Farin. *in* 1. *collect. noviſſim.* aliàs *part.* 4. *diverſor.* ubi deciſum conſtat, quod contra atteſtationem Papæ factam motu proprio, admittitur probatio in contrarium: & ſic inferunt Sanchez *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 37. *num.* 33. Maſcard. *concluſ.* 1371 *num* 44 Barboſa *in dicta clem.* 1. *n.* 16. & 17. quod præſumptio juris, & de jure admittit probationem in contrarium per indirectum quod addes ad ea, quæ latè dixi de hac præſumptione, *in c. aſſerte* 2 *de præſumptionibus.*

24 Sed prædictam concluſionem limitant primo Riccius *dict. collect.* 1825. verſ. *limita* 1. & Bellamera, *deciſ.* 254. dicentes quod verba narrativa Papæ de reſignatione beneficii in ſuis, vel alterius manibus facta per procuratorem, non probant vacationem, nec procuratorium, & reddit rationem Barboſa *in dicta clem* 1. *num.* 14. in fine dicens, ut licet probet hujuſmodi aſſertio renunciationem, ſed non item illum fuiſſe verum procuratorem; & ob candem rationem exiſtimo cum illo, & cum Flaminio *dict. lib.* 8. *de reſignat. q.* 11. *n.* 13. ut quoties Papa aſſerit renunciationem factam fuiſſe in manibus commiſſarii, aut ordinarii, vel alterius ejus atteſtationis non ſtetur.

25 Secus tamen dico cum eodem Flaminio, *dict. q.* 11. *num.* 1. & Barboſa *num.* 12. ut credatur plenè Papæ litteris atteſtantibus tale beneficium fuiſſe in ejus manibus reſignatum, & non ſolum ſi atteſtetur fuiſſe in ſuis manibus factam reſignationem, & ab eo receptam, ſed etiam ſi atteſtetur in manibus prædeceſſoris, & per ipſum acceptatam ſic etiam Flamin. *dict. quæſt.* 11. *n.* 10.

26 Secundo limitant etiam Balbus, *deciſ.* 342. Riccius *dict. collect.* 1825. *in* verſ. *limita ſecundo*; quia verba narrativa Papæ dicentis quem ſub collectorem, & propterea ejus beneficia, tanquam reſervata conferendo non probent illum fuiſſe ſub collectorem ad effectum ad judicationis cujus rei ratio poteſt eſſe; quia tunc agitur de præjudicio ejuſdem, ſic dicti ſubcollectoris, in quo poteſt eſſe aliqua fallacia per dicta in verſ. *ſed.*

27 Itaque bene Balbus *in deciſ.* 91. dixit præfatam concluſionem etiam limitari in verbis narrativis, propter aliud probatis, cum non faciant fidem; ſecus ſi propter ſe principaliter: & ampliant hoc dictum Bellam. *in deciſ.* 125. Riccius *ſup.* procedere etiam per modum cauſæ, etiam ſi in articulis, vel reſcriptis proferantur.

28 Ultimo limitatur in verbis narrativis Papalibus in quibus nuncupatur aſſignatio penſionis: nam non probant penſionem Monacho factam per ſtudium Rota *in deciſ.* 26. *de reſcriptis in novis.* Ric-
29 cius *dict. collect.* 1825. verſ. *limita quarto.* † Ubi cum Bellamera *in deciſ.* 158. ampliat procedere etiam, ſi dictæ Papales narrativæ ſuppleant aliquos deffectus ex certa ſcientia.

30 Notabis vero quod narrativæ Papæ de facto alieno motu proprio eſt ſtandum, donec contrarium probetur, Cardinal. *in dict. clem.* 1. *de probat. quæſt.* 10. Petrus de Anchar. *quæſt.* 1. Imola *in* 4. *col.* verſ. *prædicta.* Barboſa *num.* 8. Puteus *deciſ.* 101. alias 100. *lib.* 3. *in correctis*; imo Rota *deciſ.* 142. *num.* 6. apud Farinac. *in* 1. *collect. noviſſimarum*, alias *part.* 4. *diverſor.* dicit quod in antiquis enunciativa Papæ, etiam in facto alieno plenè probat.

De Principe ſupremo poſſes hic etiam dubitare, 31
ſed te remitto ad ea, quæ dixi *in dict. cap.* 28. *de teſtibus dict. quæſt.* 2. & 3. & *ibi*, dictis addo quod ſtatur Principis atteſtationi, quamvis narrat factum prædeceſſoris, ut docent Imola *in dict. clem.* 1. *de probat. col. penult.* verſ. *idem per omnia*, Cardinalis *quæſt.* 9. Barboſa *num.* 10. Pariſ. *conſ* 99. *num.* 3. *vol.* 4. Maſcard. *concluſ.* 1227. *num.* 28. Flamin. *de reſignat. dict. quæſt.* 11. *num.* 11. & alii.

De aliis inferioribus dubium eſt, an eorum nar- 32
rativis credatur: & repetitis quæ dixi *in cap.* 7. *de probat.* ubi de narrativa Epiſcopi, ſeu Nuncii nunc dico quod verba narrativa Notarii in inſtrumento ſententiæ probant declarationem nominis procuratoris, omiſſa relatione curſoris civitatis ad ſententiam, Bellamera *deciſ.* 539. Riccius *d. collect.* 1825. in verſ. *ſed quæritur*, ubi & idem Bellamera *deciſ.* 579. notant quod verba ſemper debent intelligi ſecundùm ſubjectam materiam; & idem Bellamera *deciſ.* 734. Riccius *in fine dict. collect.* 1825. addunt quod verba libelli pro libellante ſunt latè interpretanda, & quod procedat libellus narrans rem ad me pertinere, & licet in eo non fuerit expreſſum verbum *pertinere.*

Item notant Doctores per gloſſam *reſervaſſe*, 33
ibi, *ſalva conſuetudine curæ* quod atteſtatio legati de latere facit plenam fidem de conſuetudine: ſic Barboſa *ibi num.* 14. Gundiſalbus *in tract. de legato in* 6. *quæſt. p.* 1. *col.* 4. Alex. *conſ.* 106. *num.* 23. *lib.* 2. Flamin. Pariſ. *d. lib.* 8. *de reſignat. quæſt.* 11. *num.* 31. ubi id procedere ait in iis, quæ veniunt jure ordinario ex effectu legationis: idem dixit etiam Maſcardus *de probat. concluſ.* 269. *n.* 7.

Verba enunciativa quam fidem, ſeu præſump- 34
tionem faciant, dixi latè *infra in cap. illud de præſumpt. tota quæſt.* 3.

Ad tertiam quæſtionis partem an ſola ſupplica- 35
tio probet titulum, & reſpondent Bellam. *in deciſ.* 112. Verallus *in deciſ.* 301. *p.* 3. Riccius *collect.* 1391. quod ſola ſupplicatio probat titulum autho-
ris. † Et ſic Sayrus *in deciſ.* 1. *de fide inſtrument.* & 36
Rota *in deciſ.* 38. *de probat. in antiquis*, dixerunt quod Bullæ beneficiorum probant collationem, ſequitur Riccius *ſuprà*, qui cum Sayro *in conſ.* 2. *de
ſimonia.* † Dubitans an Secretarius Epiſcopi poſ- 37
ſit ſcutum unum accipere pro ſubſcriptione Bullarum, & earum regiſtratura, & aliud pro ſigillo, reſpondet negativè, etſi fateatur, ut aliquid poſſit recipere pro ſcriptura ipſarum: & idem Sayrus *de ſimonia in deciſ.* 23. & *ex extravag. Joan.* 22. *de elect.* ait quod ubi viget conſuetudo, poſſunt beneficiati exigere fructus medii temporis; & idem *deciſ.* 21. ut Epiſcopus non poſſit retinere fructus primi anni alicujus beneficii, ſeu ſibi illos attribuere pro datione poſſeſſionis ei, qui legitimè pro-
viſus eſt. † Et Verallus *in deciſ.* 74. & Riccius 38
cum eo, dicunt quod Bullæ ſunt ſuſpectæ de falſo, quando non reperiuntur in regiſtro Bul-
larum. † Etenim ſola ſupplicatio probat abſque 39
litteris, quando non agitur de canonicatione, & quod ſufficiat ad effectum obtinendi abſolutoriam; licet ſecus ſit, ſi agatur ad effectum ad judicationis, docent Alex. Ludoviſius cum multis *deciſ.* 540. *num.* 6. & *ibi* Beltram. cum aliis *num.* 8. & 9.

Et quod ſupplicatio ſola probet abſque litteris, 40
quando non agitur de canonicatione dicunt etiam Caſſadorus *deciſ.* 8. *de reſtit. ſpol.* Mohedan. *deciſ.* 2. *in fine de privileg.* Saroen. *de infirm. reſign. quæſt.* 18. *ſub num.* 4. verſ. *nec obſtat* Alex. Ludoviſ. *deciſ.* 540. *num.* 6.

num.6. Gabriel. cons. 190. num. 13. lib. 1. Seraphin. decis. 538. num. 4. & decis. 775. n. 4. Rota decis. 407. n. 2. & 5. & decis. 530. Alex. Ludovis. n. 8. ubi dicit quod etiam ad effectum simplicis absolutoriae sufficit sola supplicatio absque expeditione litterarum; licet secus sit ad effectum adjudicationis, Garcia de beneficiis, quem ipse se sequitur, & Flamin. de resignation. lib. 6. quaestion. 5. numer. 66. in fine, & num. 67.

41 Et his notandum est quod narrativa intrusionis quae non est expressa in supplicatione, sed solum exprimitur in litteris ad effectum evitandae solutionem annatae, non est justificanda, Rota in decis. 531. num. 2. p. 1. divers. Oliverus Beltram. ad decis. Alex. Ludovis. 577. num. 6. ubi refert sic fuisse dictum in Abulens. beneficior. 30. Octob. 1609. coram Cardinali Sacrato, & alias saepe Gonzalez super regula 8. Cancel. glossa 15. §. 1. num. 70. & alii plurimi cumulati per Garciam de benef. p. 5. cap. 3. à num. 209.

42 Quod si illa esset narrata in supplicatione, esset verificata, sicut dicitur de narrativa, quae nullo titulo suffragante quis possideat beneficium; quae si non est expressa in supplicatione, sed tantum in litteris, non sit justificanda rele t Mascard. lib. 2. cap. 1. num. 28. & plenè fuisse dictum in Pampilonens. beneficiorum 14. Januarii 1613. coram Cardinali Sacrato, & in Burgens. Canonicatus 9. Fabruarii coram R. P. D. Obtembergo.

Ubi refert dictum quod hujusmodi narrativa 43 de sty'o apponitur in litteris ad effectum colorandi narrativam intrusionis: alia dicit. Videnda idem Alex. Ludovis. dict. decis. 577. num. 6. ubi addit in fine quod si sint posita sequentia verba, (*Licet dictus Joannes beneficia praedicta post vacationem hujusmodi, nullo modo saltem titulo canonico de super-suffragante, sed temeritate propria, & de facto detinuit, & detinet.*)

44 In supplicatione ad effectum regulae de annali, vel ad effectum sciendi, an careat prorsus omni titulo, & non respectu possessionis, & intrusionis, aliter (ut dictum est) sit dicendum ut distinxit Rota in una Calagurit. beneficii de Ariola 26. Junii 1595. coram Bonae memoriae Gipsin.

45 Ut assertio inquam supplicationis sit probanda per asserentem, dixit Riccius collect. 1582. ad textum 46 in l. cum ff. de negotiis gestis, † cujus occasione quaerens quid intersit inter verbum *ut asseris*, & *ut asseritur* adductum in supplicationibus refert ex Rota in decis. 59. hoc tit. in antiquis, quod verba *ut asseritur* in gratia circa expressionem valoris posita sunt generalia, & impersonalia; ideoque non adstringere partes, nec videri prolata per impetrantem, secus in verbis *ut asseris*, quae ad partem referuntur; & propterea in hoc secundo casu dixerunt Rota in decis. 20. de praebendis in novis, Bellamera in decis. 303. Balb. in decis. 97. ut praefata narrativa, seu assertiva sit approbanda per eundem.

47 Unde pulchre Rota in decis. 77. hoc tit. in antiquis, dixit verbum *ut asseris* parti referri; non item verba *ut asseritur*: & sic infert Riccius dict. collect. 1582. ad aliam Rota 60. hoc tit. quod ubicunque praefata verba referuntur parti, tunc ejusdem partis, sit onus talia probare, subinferens inde ad aliam decisionem omni mente tenendam Caesaris de Grassis 2. de probat. quanta pensi ex dictis ducatis 150. sit reservata super fructibus Thesaurariae incumbat probatio supplicanti per verba relata.

Inferens etiam Riccius, quod supplicatio signa- 48 ta a Papa per verba *ut asseris*, sit subrepti[illegible], seus per verba *ut asseritur*. † Inde etiam incumbet 49 probatio impetranti quando im[illegible] rationi beneficii, dicitur tale beneficium quod *ut asseris* jure patronatus existit; secus si diceretur quod beneficium *ut asseritur* de jure patronatus laicorum.

Ad quartam quaestionis partem an, & quomodo 50 valor in materia beneficiorum probetur dictis quae breviter dixi *infra in cap. causa 42. de testib. quaest. 1. num. fin.* & ut ibi dixi cum Nicol. Garcia de benef. dict. p. 6. cap. 2. à num. 165. plures refert[illegible] decisiones, ubi narratur in rescripto beneficiorum valor distinctè, & separatim, debet ita probari, non in confuso, seu omnium simul, ut etiam prosequitur Riccius d. collect. 1688. in fine cod. de diversis rescript. si v. g. exemplices narratur quod unum non excedit centum, & aliud 24. sic ut non sufficiat probare in confuso, quod ambo non excedunt 124. esse tamen necessariam probationem distinctam, juxta narrata scilicet quod unum non excedat centum, & aliud 24. ut fuit dictum in Rota in una Oppiden pensionis 3. Junii 1585. & in aliis calibus decisum, ut referunt idem Doctores.

Et licet valor beneficiorum sit difficilis proba- 51 tionis prout quando agitur de probanda quantitate fructuum, & valoris, Baldus cons. 325. num. 5. lib. 2. Natta cons. 336. num. 5. lib. 4. ut fuit dictum in auximana bonorum 7. Junii 1591. coram Illustrissimo Cardinali Seraphino, ut refert Alex. Ludovisius decis. 245. num. 5. ibi Beltram. num. 11. † 52 Ubi addit ut licet regulariter valor sufficienter ut tradit probetur per publicam vocem, & famam sed non procedere, quando agitur ad effectum justificationis clausulae, *dummodo centum, seu mille remaneant titulari*: alia reportatur in decis. 277. n. 6. ubi & num. 9. addit Beltram. cum Rota decis. 380. & 381. num. 2. & 3. p. 1. divers. † & decis 444. n. 1. 53 p. 2. in recent. ut ad probandum valorem b neficium in conditione positum, & qui est p obandus per assensum Rota requirit plenam, & concludentem probationem, qui omnes diversis in decisionibus alia probant circa testes de valore deponentes, & tu accipies modo sequenti.

Etenim in impetratione b neficiorum à Sede 54 Apostolica necessaria est expressio valoris, alias gratia est nulla: sic probat Riccius collect. 1075. super regula Cancel. de exprimendo valore, ubi ampliat cum Capellana Tholosana in decis. 455. ut procedat, nedum in impetrandis, verum, & in obtentis. † Item ut hujusmodi valor expressus, 55 possit probari juramento ejusdem exprimentis, ut tanet Bellamera in decis. 683. quam notat Riccius ad celebrem gloss. cap. significatio & l. 2. de homicidio, † idemque procedere in impetratione benefi- 56 ciorum in forma pauperum; quia adhuc est necessaria valoris expressio, ut decidit Rota rectè Crescent. in decis. 8. de rescript. & idem Crescent. in decis. 10. hoc tit. † addit ut procedat etiam in provi- 57 sione facta à Legato sedis Apostolicae, † qui in de- 58 cisione 8. eod. m ait ex eadem Rota ut non possint aliae litterae expediri, si in primis litteris valor sit male expressus, quod limitat idem Crescent. in decis. 7. quando in prima impetratione adesset clausula *cum potestate augendi, vel diminuendi usque ad verum valorem, regula non obstante*, imo & Crescent. idem dict. hoc tit. decis. 18. † & Riccius 59 cum eo dict. decis. 1075. in fine, ampliat. 6. dicens ut provisio nulla ob falsum valorem, non suppleat defectum publicationis.

60 Unde ut verus valor expressus dicatur debent
deduci primo omnes expensæ; quia fructus bene-
ficiorum intelliguntur quo ad eorum valorem de-
ductis expensis: sic refert decisum Monald. *in conf.*
decis.97. quam notat Riccius *collect.966. super dict.*
regul. de exprimendo valore ad textum in l. fructus
61 *ff. soluto matr.* † Secundo ut debeant deduci one-
ra perpetua imposita super fructibus ejusdem be-
neficii, sic à Rota decisum refert Verailus *in de-*
62 *cis. 338. p. 3.* † Tertio quod debeant deduci
onera imposita pro sustentatione, unius Clerici
deservientis curæ Parochiali, ut pulcher decidit
Cassador. *in decis. 19. de præbendis, & dignit.*
63 † Quare bene Alex. Ludovis. *in decis. 357. num.*
4. dixit quod ut valor probetur per testes, debent
64 depoocre deductis oneribus. † Non enim fructus
dicuntur, nisi deductis oneribus, idem Alex. Lu-
dovis. *decis. 273. num. 3. adnotata in l. fundo ff. de*
rei vindicat, latissimé Tyraquell. *de retractu lina-*
gier. §.14. vel 74. glossa 1. à num. 1. & declarat *ibi*
Beltram. *num.11.* ex Rota *dec.444. p.2. n.5. recent.*
ut solum procedat in oneribus, & expensis neces-
sariis pro recollectione fructuum, non autem quo
ad alia onera extrinseca beneficii. Et de regula
quod fructus dicuntur, qui supersunt, deductis ex-
pensis, dixi *in cap.11.de restit. spol. & in cap. finem*
litibus de dolo, & contumacia, Riccius *in collect.*
1331. *super dict. l. fructus ff. soluto matrimonio* ad-
65 ducens plures decisiones, † ad'ens *decisione* 411.
ut alias testes illum non probent *ibi n. 3. & num.*
4. quod valor non probatur ex arrendamentis, &
decision. 147. quod non probetur ex locationibus
ibi num. 2. & in decision. 540. *num.* 1. quod nec
probetur ex impositione pensionis; quia pensio
potest etiam reservari super distributionibus quo-
tidianis, & *ibi decis.* 13. *num.* 4. quod nec probe-
tur verus valor ex taxa librorum Cameræ, & *de-*
cis. 419. *num.* 1. poneos plura, ex quibus non est
Justificatus verus valor, ponit id præsertim; quia
non est justificatus juxta tempora datæ impetra-
tionis, & *ibi dict. decis.* 13. *num.* 1. ut probari de-
beat tempore impetrationis.

66 Jam ergo pro complemento notandum est quod
ad validitatem expressionis veri valoris, sunt ad-
vertenda aliqua necessaria. Primum quod valor
probandus est de tempore provisionis, sic ut nec
sufficiat probare de tempore antiquo, Caputaq. *in*
decis. 330. *part.* 3. Riccius *dicta collect.*966. io vers.
nota.

67 Et facit decisio Alex. Ludouis *decis.* 357. *n.* 4.
quod ut valor per testes probetur, debent percu-
68 tere tempus gratiæ † Secundum, ut debeat pro-
bari per eum, qui agit, idem Caputaq. *decis.* 132.
& facit regula juris, ut actore non probante, reus
absolvitur, de qua latissimé dixi *in cap. fin. de*
69 *jurejur.* † Et idem Caputaq. *decis.* 131. *lib.* 3. ait
quod valor semel expressus, iterum exprimi non
70 debet. † Et addit Riccius relatus cum Verellu *in*
decis.. 332. *part.* 3. quod quando valor non est suf-
ficienter expressus in prima instantia, potest in se-
cunda probari.

71 Et sic licet taxa non excuset à mala expressione
valoris, quando non fuit narratus secundum com-
munem æstimationem, ut dicit idem Alex. Lu-
douis; *decis.* 490. *num.* 5. Rota *decis.* 42. *hoc tit. in*
antiquis, Cassador. *decis.* 19. *in fine super regula.*
72 † Tamen poterit probari, seu excusari secundum
Rotam; primo per similem expressionem præde-
cessorum, secundo per arrendamenta, tertio per
publicam vocem, & famam: sic Oliver Beltram
*in dict. decis. Alex.*490. *num.* 12. cum Sarnen. Rota
decis. 116. *num.* 3. *part.* 2. *divers.* † *Et decis.* 185. 73
*num.*2. *part.* 3. *lib.* 3. *divers.* & Rota penes Veral-
lum *decis.* 78. *num.* 1. *part.* 2. & *decis.* 49. *part.* 3.
dixit sufficere tria arrendamenta prædecessorum
cum testibus de publica voce, & fama. † Et idem 74
Alex. *decis.*471. *num.* 10. & *decis.*35. *num.* 1. dixit
ut valor justificetur ex semiplena probatione. † Et 75
*ibi num.*2. & *dicta decis.* 471. *num.* 9. & *decis.* 84.
num. 37. † Dixit ut etiam justificetur ex publica 76
voce, & fama, & *decis.*143. *num.* 2. addit ut pro
justificatione valoris, sufficiat unicus testis, junctis
adminiculis.

Quare & si probationes debeant esse in suo ge 77
nere perfectæ, & concludentes, ut dixit idem
Alex. Ludouis *dict. decis.* 13. *num.*6. ut fuit dictum
in una abulen benef. 30. Octob. coram Blanqueto
1595. † Tamen ait *ibi* cum Ægidio *decis.* 764. 78
Caputaq. *decis.* 277. *num.* 7. *part.*1. ut ad valorem
beneficiorum obtentorum sufficiat levior proba-
tio, quæ revera facta in suo genere dicitur plena;
itaque Alex. *decis.* 89. *n.*6. probans quod valor ob-
tentorum probatur ex quali quali probatione cum
Ægidio *dec.* 674. & 680. Cotta *decis.* 180. Puteo
decis. 29. *lib.*1. addit *ibi* ad Alex. Oliver Beltramin
*num.*8. & 9. † quod licet ad justificationem obten- 79
torum, sufficiat qualis qualis probatio, debeat
nihilominus esse perfecta in suo genere, ut fuit di-
ctum in Gerunden. beneficii 18. Martii 1655. co-
ram Bonæ Memoriæ Andrea addens ex Rota pe-
nes Seraphinum *decis.* 502. *num.* 1. ideo non suf-
ficere locationes, & arrendamanta. † Sed Alex. 80
dec. 84. *num.* 4. & *ibi* Beltram *num.* 9. dicunt quod
obtentorum dimittendorum valor non est justifi-
candus, Seraph. *decis.* 1470. *num.* 2. & *dec.* 1393.
num. 2. ampliantes cum Rota *decis.* 20. *de præb. in-*
novis, ut nec etiam sit necesse exprimere valorem
obtentorum; imo nec ipsa obtenta, quando im-
petrans est paratus illa dimittere, etiam si illa non
sint incompatibilia, Marchesan. *de commis. tom.* 1.
fol. 347. qui refert sic fuisse dictum in legionem
Canonic. coram R. P. D. Conino Decano.

Per testes inquam plene valor beneficiorum 81
probatur, ut dixit Alex. *supra dicta decis.* 89. &
docent communiter omnes. † Et Bellarminus ad 82
illum *decis.* 277. *num.* 9. dicit quod in conditione
positus valor requirit plenam probationem addens
ut tunc probetur ex probationibus imperfectis ad-
miniculatis ex conjecturis, & idem *dict. decis.*
13. *num.* 5. & *decis.* 147. *num.* 1. & *decis.* 153.
num. 4. Ubi Beltram. *sub n.* 16. † & *decis.* 3992 83
dicit quod narratus per non excussum, non justi-
ficetur per probationem de assensu, ex quibus ad
alia, quæ sese offerant poterit satisfieri: alia in-
quam de valore beneficii jam obtenti mentio-
nandu dico *infra in cap. ad aures* 8. *quæst.* 1. *vers.*
ad tertiam.

Ad Ultimam quæstionis partem quomodo va- 84
lor beneficiorum probetur, scio apud interpretes
esse quæstionem difficilem; nam prima eorum opi-
nio est ut valor probetur per quinque annos ante,
& post, tenuit Rota, teste Seraphino *in decis.* 1180.
Rota diversor. *in decis.* 65. *n.* 23. *p.*2. facit Afflictis,
*in decis.*316. & sic fuit resolutum in una Tiburti-
na Castri Asculani 26. Junii 1598. coram Penia,
quod valor rei immobilis æstimatur habita ratione
fructuum aliquot annorum præcedentium, & se-
quentium tempore contractus, & refert Riccius
*collect.*1669. *in l ad probandum cod. de rescind. ven-*
ditione, hoc tempus esse arbitrarium.

Secunda

85 Secunda verò opinio est laicorum dicentium valorem attendendum esse ad probandum per decem annos ante gratiam, ut tenet Rota *diverf. in decif.* 497. *lib.* 3. & *in decif.* 227. *eodem lib.* Cardin. Puteus *in decif.* 275. *lib.* 3. Guido Bon. *in decif.* 25. *in manu scripti*; ad quod ut dicit Riccius *suprà* expenditur *decif. eiusdem* 143: Cotta *in decif.* 257. Cæsar de Grassis *in decif.* 118.

86 Ego autem in praxi video valorem in beneficiis Præbendis, & in Capellaniis, ac redditibus aliis Ecclesiasticis computari à quinque singulis annis retroactis, usque ad annum inclusive, quando movetur quæstio. Et juxta dictam primam sententiam, quam amplector, solum ea limitatio decennii potest admitti, secundum eundem Graf. *in decif.* 188. videlicet quando non datur quinquennium post vacationem beneficii, sed in continenti movetur lis; quia tunc sufficiunt decem anni: sic prædict. Archil. de Graf.

Quæstio II.

An Episcopus possit dispensare quoties facultas non admittitur. Et an Episcopi possint dispensare in lege Pontificia apponendo pœnam pecuniariam. Et an dispensatio à Pontifice concessa, & assignata. valeat in foro conscientiæ?

Summarium.

1 *Dispensationum omnium concessarum, aut concedendarum à Papa, vel Regibus hic in tit. nostro congruè, & plenè tractari poterat, & quare*, n. 2.

2 *Rescripta sunt quædam constitutiones speciales.*

3 *Dispensare nequit Episcopus in Lege Pontificia contra Basilium, quare* n. 4. *sed poterit absolvere, ut* n. 5.

4 *Dispensare nequit inferior in lege Superioris.*

6 *Commutandi facultas non censetur à Papa concessa; ex quo est data dispensandi inferiori.*

7 *Commutare extra voti materiam plus est, quam dispensandi.*

8 *Dispensando Episcopi in Lege Pontificis, qualiter queunt imponere eam mulctæ*, n. 9. 10. 11. & 12. *ubi cum distinctione inter leges pœnales, & non pœnales.*

13 *Mulctæ dispensationum, seu commutationum, debent applicari piis operibus, etiam factæ à Capitulo sede vacante*, num. 14. 15. & 16.

14 *Emolumentorum nomine intelliguntur pœnæ impositæ in obedientibus ratione contumaciæ; & quod percipitur ratione decreti.*

15 *Compositiones solent fieri à Capitulo in delictis compositione dignis.*

16 *Dispensatio à Pontifice concessa signata, valet in foro conscientiæ, non æquè in foro externo*, n. 17. & 18.

17 *Supplicatio signata perficit gratiam; etsi in foro externo usus ejus non permittatur*, n. 18. & 19.

18 *Litterarum expeditio solum continet earum authenticationem.*

19 *Regul. Cancel.* 50. *Greg.* XIII.

20 *Clausulæ consueta apponi in litteris, non pertinent ad concessionem gratiæ, cum tantum spectent ad stylum Curiæ.*

OCcasione nostri tituli, & Rubricæ agunt 1 communiter *hic*, aut dispersim Doctores de dispensationibus in genere, tam Pontificiis, quam Episcopalibus plures casus cumulando, ut novissimè tractant post Sanchez *de matrim. toto lib.* 8. latissimè scribentem Diana *part.* 7. *tract.* 2. ubi de potestate Episcoporum, quoad dispensandum, & absolvendum vigore Trident. Concil. *cap.* 6. *sessione* 24. *de reform. per* 37. *resolutiones*, de quo nonnulla dixi *sub cap.* 4. *de jud. circa finem*, & idem Diana *p.* 8. *toto tract.* 3. *per* 111. *resolutiones*, ubi plene de dispensatione in genere, & ad plures casus de dispensatione Pontificia *ibi dict. p.* 8. *tract.* 1. *in materia Sacramentorum*, novissimè D. D. Petrus de Tapia *p.* 1. *summæ*, *lib.* 5. ubi de dispensationibus, omnes hi alios plures referentes; ideò ego tantundem duxi de præfatis tribus dubiis inquirere; eo quod sub Rubia alia nonnulla tractentur; etsi non plenissime quemadmodum præcitati, & alii ex proposito agentes de dispensatione contentus hac assignatione, quod hic sit locus assignatus in jure, ut abundantissimè recolligerentur casus, qui per dispensationem Pontificiam, aut Episcopalem solent terminari, ut in materia Sacramentorum, censurarum, voti, & juramenti, ac inhabilitatum personarum ad officia, & beneficia dispersim variis in locis decretalium Gregor. IX. quorum explanationem aggressi sumus. Etsi replices non congruè poni, eo quod tam antiqui, quam moderni aliter amplectantur rescriptorum materiam juxta quæ scribunt de hac materia agentes hic ubi quotuplicia sint rescripta, veluti gratiæ, & justitiæ quisnam ea impetret, contra quem, & super quibus causis, ac de aliis, nec ullum verbum de dispensationibus habeatur. † Tamen quia rescripta sunt quædam 2 constitutiones speciales, ut tradunt hic Valentis, Joan. Bap. Banajel. Cartajena, & alii, & per hoc dicant continuationem ad titulum *suprà* de constitutionibus, & legibus, & de his scribentes insimul scribant de dispensationibus; ideò non incongrue de earum materia posset hic latè inecti, cum in dispensationibus expediendis revera contingant eadem obreptionis, subreptionis, falsitatis; & aliorum, quæ solent in rescriptis contingere: de dispensationibus agunt omnes, qui scripserunt de materia de legibus, quibus addo Bonacinam *tom.* 2. *disp.* 1. *q.* 2. *per tot.* Sanchez *in consil. lib.* 5. *c.* 1. *dubio* 5. Castru Palao *tom.* 1. *tractat* 3. *disput.* 6. *per tot.*

Ad primam igitur quæstionis partem, suppositis 3 quæ dixi *infra in cap.* 4. *de judic. quæst. penultima & fin.* ubi an Episcopus dispenset in casu magnæ necessitatis, tunc breviter respondeo contra Basilium Pontium *lib.* 5. *de matrimon. cap.* 8. *num.* 11. dicentem, ut possit dispensare Ordinarius in lege lata à Concilio universali, vel à Superiore, etiam extra casum necessitatis, interim dum facultas ei non admittitur; quia si ita contingeret, esset, Episcopo

copo facultas ampla subvertendi Superiorum le-
ges, sic ut etiam si facilis esset aditus ad Pontifi-
cem posset quilibet Ordinarius Episcopus ex justa
causa, & de ordinario jure super leges Concilii
generalis dispensaret, quod admittendum esse non
4 videtur, † quia eo ipso quod lex editur à Pontifice,
vel Concilio, nec conceditur dispensatio, nequit
Episcopus dispensare; sic ut censeatur reservata
dispensatio Superiori propter illud principium ge-
nerale, quod inferior nequit in lege Superioris
dispensare, ut docent Sanchez *de matr. tom.* 2.
lib. 7. *disp.* 7. *num.* 6. & *tom.* 1. *lib.* 2. *disp.* 40.
num. 1. Gutierrez *in Canonicis lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 10.
Gratianus *discept. forens. cap.* 379. *num.* 33. Molinus
de ritu nuptiar. lib. 2. *differt.* 11. *num.* 145. Reginald.
in praxi tom. 3. *lib.* 31. *cap.* 27. *num.* 102. Barbosa *de
potestate Episcopi cap.* 57. *num.* 1. Gaspar. Hurtad. *de
matrimonio disputatione* 26. *dif.* 2. Alterius *de censu-
ris tom.* 2. *disputation.* 8. *cap.* 3. vers. *sed controver-
sia.*

5 Unum tamen notant Miranda *in manuali Præ-
lator. tom.* 2. *quæst.* 30. *art.* 10. *conclus.* 2. Sanchez *de
matrimon. tom.* 1. *lib.* 1. *disp.* 61. *num.* 3. Suarez *de
legibus lib.* 7. *cap.* 14. *num.* 3. Diana, & Gutierrez
supra Saytus *de censuris lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 2. Henri-
quez *lib.* 10. *cap* 35. *num.* 2. *in glossa litt.* D, & alii
communiter ut stando in nostra sententia negati-
va, quando Concilium, seu Summus Pontifex
censuræ absolutionem non reservat, videatur
concessisse Episcopi potestatem ab illa absolvendi
quod non implicat negativæ sententiæ relatæ,
cum aliud sit dispensare, aliud inquam absolvere:
& ut relata uberius confirmes leges quæ *infra* la-
tissime scripsi *in cap. cum venissent* 12. *de judiciis*
ubi quis possit cognoscere de dubiis privilegio-
rum: aliqua dico *infra in cap. si quando hoc ti-
tulo.*

6 Ad secundam quæstionis partem an Episcopi
possint dispensare in lege Pontificia apponendo
pœnam pecuniariam; cumque difficultas hæc
possit consequens considerari ad præcedentes, vi-
detur, pro negativa sententia respondendum quia
ex quo Pontifex solum concedit inferiori faculta-
tem dispensandi in lege sua ex justa causa, non
inde procedere, ut ei concedat facultatem com-
mutandi legis obligationem in aliam materiam,
alias sine justa causa posset eam legis obligatio-
nem in aliam materiam commutare, sicut potest
Episcopus absque alia causa obligationem voti in
aliam commutare: ita docent Thomas Sanchez
lib. 8 *de matrim. disp.* 14. *num.* 2. late comprobans,
& cum multis Castrus Palaus *tom.* 1. *tract.* 1. *disp* 6.
puncto 9. *num.* 4. Bonacina *de legib. disp.* 1. *quæst.* 2.
punct. 3. *num.* 23. Filliucius *tom.* 1. *tract.* 10. *p.* 1. *c.* 5.
7 *n.* 180. Diana *p.* 10. *res.* 8. & 9. † Plus est enim com-
mutare extra voti materiam, quam dispensare;
ergo cum solum permittatur dispensatio, & Trid.
in cap. 18. *sess.* 25. præcipiat dispensationem gratis
esse faciendam, & *in sess.* 21. *cap.* 1. *de reform.*
jubeat dimissorias gratis dari, sequitur dicen-
dum, ut nequeat Episcopus pecuniariam pœ-
nam imponere, cum dispensat in lege Pontifi-
cia.

8 Nec obstant Innocentius *in cap.* 1. *observat.
jejunii, num.* 2. *ibi* Henricus *num.* 2. Juannes Andreas
num. 2. Cardin. *num* 3. Antonin. *num.* 5. Cajetanus
1.2. D. *Thomæ quæst* 97. *art.* 4. *ad finem*, ubi Angel.
num. 10 Sylvester *quæst.* 7. *dicto* 2. *num.* 19. Armilla
num. 6. Tabiena *quæst.* 14. *num.* 15. Suarez *lib.* 6. *de
legibus cap.* 16. *num.* 14. Azor. *tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 19. *q.* 5.
Navarr. *in summa cap.* 21. *num.* 22. dicentes, ut li-
ceat Episcopis dispensando in lege Pontificis im-
ponere onus mulctæ pecuniariæ. † Sed quia Sua- 9
rez *num.* 9. id intelligit tantum in legibus, per quas
subditi obligantur ad aliqua onera, à quibus per
dispensationem eximuntur, ut lex jejunii absti-
nendi ab operibus servilibus in die festo, & in si-
milibus. † Secus in legibus illis, quæ non impo- 10
nuntur per se ad imponenda onera subditis, sed
propter alios justos fines pertinentes ad commu-
ne bonum propter servandum debitum ordinem
vel vitanda aliqua incommoda; quemadmodum
talis est lex Tridentini, quæ præcipit fieri denun-
ciarinnes publicè ante matrimonium; quia cum
iste actus non postuletur propter se, sed propter
vitanda pericula, subsitque justa inde causa ad dis-
pensandum, erit impertinens commutatio per impo-
sitionem eleemosynæ, cum in hoc nihil deserviat
ad finem talis legis, † ideo ego absolutè primam 11
negativam amplectendo, quam etiam tuetur Jo-
annes Sanchez *in selectis disp.* 54. *num.* 40. Se-
cundam inquam libenter amplecterem quoties fie-
ret dispensatio ab Episcopo in aliqua lege Ponti-
ficia pœnali, veluti si dispensaret in irregularita-
te orta ex delicto: nam tunc posset pœnam pe-
cuniariam imponere non per viam commutationis
partialis, sed in pœnam delicti; quare bene Dia-
na *dicta res.* 9. in vers. *limitatur* addit ut quando, † 12
delictum præberet justam dispensandi causam ut
concubinatus, aut Virginis defloratio, tunc posset
Ordinarius, non ob dispensationem, sed in pœ-
nitentiam delicti, aliquam mulctam pecuniariam
imponere, sicut quando aliquis petit dispensatio-
nam delicti: possit inquam in delicto aliquid im-
poni, & hoc modo excusabuntur, secundùm
Sanchez, & Castr. Pal. jam relatos pro nostra sen-
tentia, Episcopi qui dispensantes in aliqua lege
Pontificis in casu eis permisso imponunt aliquam
mulctam pecuniariam per modum cujusdam com-
mutationis, cum innitantur opinione probabili,
& videatur illis permitti ex tacita Papæ commis-
sione. Nec implicant quæ dixi *in cap.* 8. *licet* 3. *de
feriis sub quæst* 4. ubi egi de quæstione an dum
Episcopus dispensat ad laborandum in diebus fe-
stis queat imponere aliquam mulctam.

Unum tamen notabis prædictas mulctas, sive 13
à Capitulo sede vacante ita impositas pro dispen-
sationibus, seu commutationibus esse applicandas
piis operibus, vel pro eleemosynis distribuendis:
ita Diana *dict. res. in fine*, & de Capitulo sede va-
cante, & ejus Vicario Paul. Squillante *de obliga-
tionibus, & privilegiis Episcoporum p.* 1. *cap.* 28.
num. 9. cum Prospero de Augusta, Genuens. &
Merola qui fatentur ut statim queat fieri applica-
tio prædicta à Vicario Capituli, juxta dispensa-
tionem Trid. Concil. *sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat.*
& idem Squillante *num.* 12. † addit nomine emo- 14
lumentorum intelligi etiam pœnas impositas in
inobedientibus ratione contumaciæ; & id etiam
quod percipitur ratione decreti quod interponitur
& sic Merola *tom.* 3. *disp.* 7. *dubio* 1. *num.* 21. asserit
applicanda esse locis piis juxta dispositionem
Concilii Trid. emolumenta, quæ proveniunt ex
pœnis pecuniariis tempore quo vacat sedes Episco-
palis: & prædictam sententiam amplectuntur
etiam Diana *dict. p.* 12. *tract.* 8. *resol.* 19. Riccius *to-
mo* 2. *decis.* 289. *per totam*, Genuens. *in praxi Ar-
chiep. c.* 69. *n.* 4. Prosper. de Augustino *in addit. ad*

Quarant.ma

Quarantam, verb. *capitulum verf. prædicta re-*
stringo, & affirmans Squillante *supra dict. num.*
9. *cap.* 18. sic pluries fuisse observatum in curia Ar-
15 chiep. Neapoli. † addit quod sic *ibi*, est inveterata
consuetudu pro criminibus dignis compositione
compositiones facere, cum Episcopi Jurisdictio
sede vacante ad Capitulum devolvatur, *c. unico,*
& ibi glossa de majorit. & obedient. itaque sicut li-
cet Episcopis compositiones facere; ita nec etiam
id denegetur Capitulo sede vacante: nam quous-
que durat sedens, vacans repræsentat Episcopum,
& agit quæ Episcopus facere poterat, ut laté,
infra sub lib. 3. dico in suis titulis.

16 Ad tertiam quæstionis partem an dispensatio à
Pontifice concessa, & signata valeat in foro con-
scientiæ: & licet pro parte negativa possent ad-
duci quæ signanter noto, *in cap.* 6. 9. *&* 15. *de*
electione per extravagans injuncta de elect. & in
cap. avaritiæ eodem lib. ubi patet nullo modo Epis-
copis concedi administrationem, suorum Episcopa-
tuum, etiam litteris expeditis dum præseotatæ
non fuerint Ecclesiarum capitulis; & quia io foro
exteriori aliter Bullæ post gratiam concessam, &
17 signatam non valent. † Verum adhuc aliter exi-
stimo dicendum esse in foro conscientiæ; quia ad
perfectiunem gratiæ sufficit quod signetur suppli-
catio, cum gratia non habeat aliam causam effi-
cientem, nisi Pontificis voluntatem, seu Princi-
pis; quâ posita, seu manifestata per scripturam,
qualis est signatæ supplicationis habetur com-
pleta ipsa gratia: nam positâ completâ, &
perfectâ causâ habetur completus, & perfectus
effectus.

18 Et confirmatur quia expeditio literarum non
continet aliquod gratiæ complementum, sed tan-
tùm authenticationem in foro fori quæ inseruit,
19 authoritativè constat de concessione. † Nec ob-
stat regula Cancel. 50. Gregorii XIII. (quæ
hodie est 52.) in qua dicitur, quod nulla dispen-
satio; licet aliás viva voce summi Pontificis con-
cessa, vel jam per manum ejusdem summi Pon-
tificis signata cuiquam in Judicio, vel extra judi-
cium suffragetur, antequam super ea litteræ Apo-
stolicæ sint expeditæ, seu confectæ; quia respon-
detur verba illa extra judicium non extendi ad fo-
rum conscientiæ, sed tantum sortiri effectum in
foro externo; etiam extra judicium, veluti si ex-
tra Judicium contentiosum, in quo nullo modo
valere queat ea gratia, ad alios nempe effectus
vellet impetrans ratione hujusmodi dispensationis
litteris nondum expedis admitti ad aliqua officia,
sive ad alios actus in judicio, vel extra, quorum
seclusa dispensatione est incapax: ita expendunt,
& abundantius Sanchez *de matrim.* cum multis,
lib. 8. *disp.* 29. *num.* 12. agens de intellectu dictæ re-
gulæ Diana *part.* 10. *tract.* 16. *ref.* 53. alia in confir-
mationem adducens ex doctrina Molinæ *de justitia*
tract. 2. *disp.* 81. Basilio Pontio *de matr. lib.* 5. *c.* 5.
20 *n.* 14. † Et iterum confirmatur quia clausulæ con-
suetæ apponi in litteris, non pertinent ad concessio-
nem gratiæ, quasi sine illis non habeatur concessio,
sed sicut formulæ usitatæ litterarum; sunt enim for-
mulæ explicationis, concessionis, non autem con-
cessionis forma: ita docent Cardinalis Lugus *de*
justitia tom. 2. *disp.* 22. *num.* 163. Bossius *in mor.*
tom. 3. *tit.* 14. §. 2. *num.* 164. Pasqualigus *in decisioni-*
bus variis decis. 141. dicentes, ut supponant con-
cessionem factam juxta formam supplicationis
petitoriæ; quia signatio supplicationis facit: quod
intelligatur concessum quidquid in ipsa petitum
fuit, pertineantque tantum ad stylum Cu-
riæ, quo concessiu facta expediri, & explicari
solet.

AD TEXTUM
IN CAPITE I.
DE RESCRIPTIS.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Appellationis rescriptum quare concedatur, cum liberum sit cuique appellare.*
2 *Clausula* appellatione remota, *affectus remissivè.*
3 *Speciale mandatum derogat generali remissivè.*
4 *Protestationis materia insinuatur.*
5 *Romana Ecclesia omnium mater remissivè.*

DE materia hujus textus repetentes Ordinarii 1
laté agunt in schola Salmantina pro assi-
gnatione Vespertinæ Cathedræ Juris Canonici, & multi adducti à Barbosa *hic*, præter quos Zenedus *collect.* 128. ad decretales, expendit textum Azor. *lib.* 5. *mor. cap.* 24. septem intellectus assignat Sahagun. *hic à num.* 24. idem Barbosa *hic p.* 6. *à num.* 5. dum expendentes verba textu nostri ibi: *Et litteris Apostolicis altera pars munita, quibus ei generaliter est indultum, ut libere sibi liceat appellare*, & difficultatem proponentes; eo quod litteræ illæ frustra sint indultæ, cum liberum sit cuique appellare, dum offenditur, & opprimitur, juxta quæ longissimè dico *in Rubrica, & toto tit. de appellat.* itidem respondent, rejectis aliis intelligendi modis, generale rescriptum libere appellandi, de quo hic prius emanasse, & per illud parti impetranti duntaxat indulgeri jus appellandi in casibus à jure permissis, & non frustra; quia illa pars timebat futura judicis gravamina, à quo plures molestias reportaverat; & ob id, ut se ab eminentibus periculis defenderet, & adversùs judicem se muniret, prædictum rescriptum impetraverit, ut sic claré constitutus sub Apostolica protectione, judex ab illis molestiis se abstineret, nec auderet appellationi se abnegare: applica quæstionem *in cap. oblatæ* 57. *de appellat.* q. 2. vers. *ad tertiam*, & *ibi c.* 15.

Et quia Barbosa multos refert *hic num.* 2. agen- 2
tes per verba textus nostri ibi: *Sublato remedio appellationis*, de effectibus clausulæ *appellatione remota*; ideo adjunges quæstionem, de qua dixi *in Rub. de appellat. quæst.* 1. *an appellatio taliter sit inducta jure naturali, ut Princeps nequeat eum remedium auferre*, ubi *num.* 9. expendi textum hunc. Item & quæstionem, de qua dixi *in cap.* 4. *de foro comp. quæst.* 1 *an appellatio, & revocatio ita æquiparentur, ut delegata causa, appellatione remota, intelligatur etiam sublata recusatio: & quando utraque verificetur.* Et de aliis affectibus dixi *in cap.* 17. *de re jud. quæst.* 1. vers. *ad tertiam*, dum egi de ea, an clausula appellatione remota operetur tertium non esse admittendum ad impediendam executionem: & *in c. inquisitioni* 71. *de appellat. quæst.* 1. Ubi posui illam quæstionem,

an

an clausula appellatione remota posita in principio, aut in medio, tantum operetur, ac si posita in fine, & ibi vers. *ad secundum*, posui quos effectus operetur.

3 Et in vers. ibi, *quia speciale mandatum derogat generali*, communniter agunt Doctores de regula text. *in cap. generi* 34. ut expendo *infra de reg. Juris* ubi quod *generi per speciem derogatur* explicat, & limitat hic Barbosa *à num.* 3. & *in addit. p.* 6. expendit *à num.* 8. Vide *infra in cap. Abbatem* 40. *hoc tit.* & infra *in c.* 3. *hoc tit. quæst.* 2. *à num.* 5. sub vers. *clarius* usque od finem, & applicabis quæ dico *infra de consuetudine in Rubric. quæstion.* 3. *à numero* 1.

4 Et quia per glossam hic verbo *mandatum*, & glossa ibi, *Nisi protestatio* notet Barbosa *hic n.* 10. *&* 11 quod non est necessaria protestatio, ubi Adversarius non reperitur; & quod ille, qui impeditus est debet protestari impedimento; ideo adjunges quæ de vi, ac necessitate protestationis adduxi *in cap. fin. de appellationibus*.

5 Item in verbis textus nostri, & ejus integra ibi, *Cum Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum disponente Domino, mater est &c.* poteris agere de quæstione, an Ecclesia Romana sit mater, de qua videbis quæ tradit Faquineus *lib.* 8. *controvers. lib.* 1. explicans *l.* 8. *cod. de summa Trinit. & fide Cathol.* item adjunges quæstionem, de qua *in cap.* 1. *de præscript. quæst.* 5. vers. *ad ultimam*, ubi egi de ea, an Matrix Ecclesia intelligatur de Cathedrali: & quid sit Ecclesia Catholica notavi *supra in cap.* 1. *de summa Trinit. & fide Cathol. in* §. 6. *una est fidelium n.* 1.

AD TEXTUM
IN CAPITE II.
EX PARTE.

hoc titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Clausula* si preces veritate nitantur, *intelligitur in qualibet gratia, in omnibus precibus, & in quolibet rescripto etiam Regis: & quomodo ea probetur*, n. 3.

3 *Unius probatio satis est ad effectum rescripti quod copulat duo ad eundem effectum.*

4 *Copula requirit ut omnia copulativa vera sint.*

1 HUnc textum explicavi *in cap. cum non ab homine de judiciis quæst.* 28. *num.* 28. vers. *sed textus*, & *in cap.* 1. *de fide instrum. quæst.* 1. *à n.* 1. *& in Rubr. de confirm. utili quæst.* 3. *num.* 12. Et quia abunde notat Barbosa *hic de clausula si preces veritate nitantur num.* 1. *& num.* quod intelligatur in qualibet gratia in omnibus precibus, & in quolibet rescripto, etiam Regis, ac de aliis *à n.* 9. ubi quid desideretur ad validitatem rescripti, ac de aliis ideo pro quæstionibus textus nostri, de quibus idem Barbosa *hic num.* 3. *&* 4. in verbis ibi, *Quod si constaret ipsum de perjurii esse convictum, & perpetuo illi renunciasse Præbendæ* adjunges quas adduxi *in cap. cum non ab homine de judic. quæst.* 28. dum egi de ea, an Clericus perjurus ipso jure amittat beneficium, aut prærequiratur sententia privationis, & ea omnia, quæ de perjurio dixi *in cap. brevi* 17. *de jurejurando*, ubi egi de pœna perjurii, & quid antiquitas observaret, dixit Rebardus *lib.* 2. *var. cap.* 3. & quod per renunciationem amittit quis beneficium; ideo adjunges notata *infra sub tit. de renunc. & in cap.* 2. *de restit. spol.* videbis præter alios ordinarios Sahagum ad textum nostrum.

Et quia Barbosa *num.* 10. *fin.* per glossam hic *& perpetuo*, notet quod ubi rescriptum copulat duo ad eundem effectum, si alterius probatio satis est ad victoriam, sufficiat unum probare; & resolvat cum Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 4. ut quoties in rescripto quocumque plures narrantur causæ copulative, quarum aliquæ veræ sint, aliæ falsæ, expectandam esse causam, qua nititur rescriptum, ad ea, quæ existente vera, non obstare falsitatem; ideo adjunges quæ tradit Riccius *super glossam hic*, ubi Felinus *num.* 23. *collect.* 1686. affirmat quod pluribus narratis in rescripto ad lites, sufficit unum verificare ad movendum Principem sed videtur ibi probare, ut hoc procedat in rescriptis ad lites, secus in gratiosis, ubi omnia sunt probanda, & verificanda. 2

Quod si dubites quomodo probetur clausula nostri textus *si preces veritate nitantur*, recurres ad ea, quæ congerit Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 35. *& num.* 15. ubi proponit quæstionem, an desideretur cognitio Judicialis veritatis precum, sumptis testibus Juramento adstrictis coram notario; & licet non desiderari affirmet; quia satis est, si judex se extrajudicialiter informat, præcipuè in puncto, de quo ibi agit: sed pro longa disputatione adjunges quæ dico, *in cap. de cætero de sentent. & re judicata*, ubi ago an executor cognitionem habeat; item & quæ dico *à quæstione* 3. *in cap. quoties de testibus*, ubi ago de necessitate juramenti ad corroborandas testium depositiones. 3

Et quia hic Barbosa per verba textus nostri, & ibi *præcisè* agit de natura harum dictionum *numero* 2. *&* 7. & uberius *in suo tractatu de dictionibus usu frequent. dict.* 110. *&* 275. ideo nunc adjunges quæ congerit Gratianus *regula* 109. dum ad textum nostrum cum Felino *hic* §. *copula* affirmat pro regula, ut copula requirit quod omnia copulativa vera sint ex textu *in l. hæredi plures ff. de condit. institut. in l. si quis ita ff. de verb. obligation. in* §. *penultim. instituta de hæredibus instituendis, & in l.* 24. *titulo* 11. *p.* 5. *& in l.* 13. ubi Greg. *tit.* 4. *part.* 6. & de ampliationibus, ac limitationibus, ac de intellectu, prædictus Gratianus cum multis ab eo relatis. 4

AD

AD TEXTUM IN CAPITE III.

Cæterum, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum posterius ad lites, non faciens mentionem de primo, non valet super eadem causa, & de ratione*, n. 3.

2 *Rescriptum posterius, ut deroget priori, debet facere mentionem omnium clausularum ipsius.*

4 *Ultima quando derogent prioribus, exemplificatur*, n. 5 6. 7. & 8.

5 *Impetrans debet mentionem facere de primo rescripto.*

1 PER hunc textum communiter Doctores pro-
bant non valere, nec priori derogare po-
sterius rescriptum ad lites, in quo non fit men-
tio prioris super eadem causa ad alios judices im-
petratum, intelligens Barbosa *hic num.* 3. & 4 pro-
cedere; licet res integra existat, & lis per prius
nullatenus sit inchoata *ex cap. tibi qui*, & *cap.*
2 *duobus hoc tit.* † Item & quod non sufficiat prioris
rescripti simpliciter, & absolutè in posteriori men-
tionem fieri, sed omnium clausularum notabi-
lium, quæ in eo continentur, ut significari videtur
in cap. cum dilecta 22. *in principio hoc tit.* & *in cap.*
ex litteris de officio delegati, probans itidem subre-
ptitium esse *ibi num.* 5. sicut, & quodcumque aliud
ad lites impetratum: quod in praxi absolutè non
admittit Barbosa *sub dicto num.* 5. vers. *verum*, in
rescriptis justitiæ, & ad lites impetratis; etsi ve-
rum fateatur absque dubio procedere in rescriptis
3 gratiæ. † Cumque *sub. num.* 1. rationem decisionis
adducat; nempè quia sic impetrans suppressit, ve-
rum quod exprimere tenebatur; ideo recurres ad
notata *infra in cap. super litteris* 20. *hoc titulo*, ubi
dico de obreptione, & subreptione rescripto-
rum.

4 Unde benè de his, quæ subsequuntur rectè *hic*
agi potest, nempè an ultima pacta derogent prio-
ribus *ex l. pacta novissima cod. de pactis secundum*
5 *dicta supra in cap. fin. de constit.* † Item quod per
constitutionem secundi procuratoris, primus, revo-
catus censetur, & quod primum testamentum,
rumpitur per secundum, nisi hoc non fuisset ritè
6 factum, primum vero sic, † quod mandatum se-
7 cundum tollit primum, † & quod legati ademptio
in personam primi legatarii inducitur, quando te-
8 stator, qui primo legavit, transfert in alium † Et
quod primum privilegium tollitur per secundum:
sic hæc recolligit Riccius *collect.* 756. ex Rota *in*
decis. 80. *de rescriptis in antiquis* ex Anton. Fabro
in decis. 3. *cod. de procur. ad textum in l. siquis cum*
§. fin. ff. de procur. ex Vivio *in decis.* 13. & 15. *p.* 1. &
in decis. 337. & ex Verallo *in decis.* 200. *part.* 2.
alios casus adducit Gratianus *regula* 404. *à nu-*
mero 4.
9 Et ad regulam quod impetrans debeat facere
mentionem de primo rescripto per textum nostrum,
per tredecim ampliationes, expendit Gratianus

regul. 229. adducens septem limitationes ex Felino, hic aliasque duas addens *num.* 12. & 13. Et de quibus aliis debeat mentionem facere abundè dico *infra in cap. ad aures* 8. & *in cap cum adeo* 17. ubi leges. Et sic regulam generalem textus nostri confirmat Molina *de primog.* cum multis ab eo relatis *lib.* 2. *c.* 4. *à num.* 51. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 3. *casu* 102. *n.* 62. & cum aliis additionatores Molinæ dicentes cum Menochio, & Moneta, procedere etiam si rescriptum impetratum esset ab ipsomet impetrante, & etiam in causa appellationis: & addunt Menochius *supra num.* 66. & 67. Moneta *de commut. cap.* 6. *num.* 333. procedere etiam in impetratione secundi rescripti, quod tendit ad augendam, confirmandamque concessionem primam; idemque Menoch. *num.* 69. Moneta *n.* 334. addunt procedere quoad notabiles clausulas primi rescripti, quas in impetratione secundi, pars narrare debet, & etiam si unum rescriptum sit ad unum judicem, & alterum ad alium, Moneta *supra n.* 332. de limitationibus dico *infra sub quæstion.* & *ibi in fine.* Quare ad quæstiones pro textu nostro præter *infra* relatas, leges quæ tradit Covarru. *in Rub. de testam.* 2, *p. à num.* 19. ubi de ea qualiter testamentum habens clausulam derogatoriam, potest derogari, ac mutari: item applicabis adductam quæstionem de derogatione amplissima privilegiorum Soc. JESU eis non facta intimatione *in cap. pennlt. de constit. q.* 1. vers. *ad tertiam.*

QUÆSTIO I.

An impetrata dispensatione duplici ad eandem rem, posterior censeatur subreptitia, nisi mentionem faciat prioris. Quid quando est quædam dissonantia partialis, & contrarietas, ubi de clausula *motu proprio.* Et an quando prius rescriptum, seu privilegium, sunt irrita, sit necessarium facere in posteriori de illis mentionem. Et an rescripta Principis, quæ generalia sunt, possint vincere municipalem consuetudinem sepeliendi mortuum in Civitate.

SUMMARIUM.

1 Cap. penult. de præscript. & à o. 4. & 9.

2 Cap. 2. de filiis presbyteror. lib. 6. & à o. 3. 5. & 8. & n. 13.

3 *Dispensatio secunda ad beneficia, de defectu primæ, mentionem debet facere.*

6 *Taciturnitas qualitatis, quam jura exprimi jubent, reddit gratiam subreptiam, etiamsi ignoranter ea qualitas tacita sit.*

7 *Dispensatio posterior absolutè concessa, subreptitia censetur, non faciens mentionem de prima, etiam concessa cum quadam moderatione, & est verum etiam in dispensationibus concessis ab inferioribus*, a n. 13.

9 *Privilegium posterius absolutè concessum, non faciens mentionem de primo, cum moderatione censetur subreptitium, idem de gratiis impetratis*, n. 10.

11 *Privilegium secundum ex toto jure communi adversam debet facere mentionem privilegii solum ex parte Contrarii.*

12 *Notalium dispensatio in Consanguinitate, non desiderat ut fiat mentio primæ in ordine sacro.*

14 *Dispensatio amplius concessa* ex *motu proprio, & ex certa scientia, est etiam subreptitia, non facta mentione prioris strictioris.*

15 *Motus proprius non firmat gratiam contra intentionem concedentis.*

16 *Clausula* motu proprio *in gratia adjecta non inducit dispensationem.*

17 *Dispensatio secunda censetur subreptitia, non faciens mentionem de prima moderata ex motu proprio*, n. 18. *quando limitatio, apponitur de stylo curiæ*, à n. 19.

20 *Dispensatio secunda ad matrimonium valida est, non faciens mentionem de prima limitationibus solitis apponi de stylo.*

21 *Dispensatio posterior facta ex nova causa, valet etiam si de prima mentionem non faciat.*

22 *Dispensatio secunda non censetur subreptitia, non faciens mentionem de prima, quando utrinsque dissonantia, est super rebus diversis* num 23. & 24.

23 *Rota in novis* decis. 47.

24 *Subdiaconus dispensatus, in ordine, ut ducat uxorem, si velit postea ducere cum consanguinea, non eget in secunda dispensatione, ut faciat mentionem de prima.*

25 *Fæmina dispensata, ut consanguineo nubat ad consulendum ejus paupertati, si secundam dispensationem impetret, ut alii consanguineo, seu non consanguineo, nubat; tacitis causis primæ, non facit secundam subreptitiam.*

26 *Rescriptum posterius, non est subreptitium si de primo nullo mentionem non facit, idem etiam procedet, si mentionem non faciat de clausula irrita alterius rescripti* num. 28. *expenditur*, à n. 29.

30 *Rescriptum secundum impetratum sive à diversis valet, etiam si non faciat mentionem de primo irrito in æquali dispensatione, secus si prima irrita gauderet ampliori privilegio.*

31 *Dispensatio secunda, censetur subreptitia etiam concessa sub ampliori forma si mentionem non facit de prima limitate concessa*, n, 32.

33 L. 3. §. Divus Adrianus ff. de sepulchro violato, num. 34. & 35.

35 *Rescripta posteriora generalia non derogantur primis specialibus, sicut nec speciales consuetudines non derogantur per leges generales,*

36 *Mortui in Urbem sepeliri prohibitum erat* lege 12. Tabul.

AD primam quæstionis partem quod subre-
1 ptitia videatur probari videtur ex textu *in cap. penult. de præscript.* quatenus ibi Judicatur subreptitium privilegium recipiendi Sacramenta à quovis Antistite absolutè concessum cuidam Abbati, non facta mentione alterius privilegii prius eidem Abbati concessi; non ita ample, sed cum moderatione hac *si proprius Antistites ministrare*
2 *nollet.* † Deinde in textu *in c. 2. de filiis præsbyteror. lib. 6.* ubi deciditur subreptitiam fore dispensationem à sede Apostolica impetratam, ut intelligitimus obtineat plura beneficia, si prius ad unum dispensatum secum sit, nec in posteriori dispensatione mentionem illius defectus faciat; eo quod sit verisimile, ut Pontifex prioris dispensationis conscius, non esset concessurus posteriorem Covarru *lib. 1. variar. c.20. num* 8. M noch. *de arbitrariis lib. 2. cent 3 casu* 201 *n* 39. *& casu* 203. *n.* 33. *&* 34. Molina *lib. 3. de primog. c.4. num.* 51. Mierez *de majorat. in* 1. *edit. q* 7. *num. unico, col.* 2. Gutierrez *quæst. canon. lib. 2. c.* 15. *n* 91. Henriq. *lib. 7. de indulgent. c.* 17. *n.* 5. quamvis ad lat hoc esse in foro exteriori, atque *in dict. c. 2. de filiis presbyter. lib. 6.* peti ut saltim in eo casu fiat mentio prioris dispensationis, ut tradunt Covar *in 4. decret. p. 2. c. 8. §. 7. n. 5. vers. 7.* Molina *lib. 4. de primog. c. 3 n* 43. ubi additionatores Navar. *lib. 4. consil. de consanguinit. & affinit. in* 1. *edit. cons.* 5. *fin. & in* 2. *cons* 8. *n.* 6. Abbas *in dict. cap. pen. de præscript. n.* 17. & Joan. Andreas *in dict. c.* 2. *n.* 2. ubi DD. alli congesti à Barbosa, & ego alia notavi *in dict. cap. pen.* ubi sic tenet cum Sanchez referendus, & aliis.

Alii inquam existimant subreptionem non dari, 3
nec considerari, nee eam probari ex *dicto cap. 2. de filiis presbyterorum lib. 6.* eo quod *ibi* non dicitur prioris dispensationis faciendam esse mentionem, sed solùm prioris defectus, cum in illo non sit prius dispensatum, nisi quoad unum beneficium obtinendum, ut patet ex illis verbis *dispensationem aliam tacito de prædicto defectu post modum obtinent*, junctis aliis verbis præcedentibus, ibi: *Si is cum quo fuit per sedem Apostolicam dispensatum, ut non obstante defectu natalium*: & sic Dominicus *ibi num.* 7. Francus *num. 2. notab.* 3. dixerunt ut in secunda dispensatione addita primæ, non sit opus de prima mentionem facere, sed de primo defectu, & ut refert Sanchez *de matrim. disp.* 22. *lib.* 8. *num.* 3 esto quod textus ille peteret prioris dispensationis mentionem, loquitur in casu speciali, quando scilicet cum illegitimo dispensatus ad duo beneficia, tacita priori ad unicum dispensatione; quia difficilius utrumque simul, quam utrumvis seorsum concederetur, ut explicant illum textum Molina *dicto lib. 4. de primog. cap. 3. num.* 33. & Alter Molina *tom. 3. de Justitia disp.* 650. *n.* 4. de vero intellectu hujus textus dico in vers. *ad secundam.*

Nec itidem contrariam sententiam probari *ex* 4
dict. cap. penultimo de præscript. cum textus ille loquatur de casu quodam speciali; nempè quando per posterius privilegium derogatur juri proprii Episcopi, cujus est omnia Sacramenta suis subditis conferre, quod jus partim servatur inviolatum in priori privilegio, utpotè quod solum concedebat ab alio recipere, quando proprius ministrare nollet, at posterius concedebat ab alio recipere: sic in hoc casu intelligunt textum illum Innocent. *ibi num.* 4. Joannes Andreas *num.* 14. Hostiensis *num.* 7. Anton. *num.* 20. Bald. *num.* 10. Cardinal. *num. unic.* vers. *in fine glossæ sic patet*: & sic illum textum ad alias dispensationes juri tertii non derogantes, trahere dissonare rationi, refert Sanch. *ubi supra.*

Quare qui secundam tenent, ac docent sen- 5
tentiam dicunt ex textu *in d. c. 2. de filiis presbyterorum. lib. 6.* non deduci, ut ex sola dispositionis natura proveniat, ut sit subreptitia posterior, quæ mentionem non [illegible]it prioris eidem personæ concessæ, solumque sic censeri ex tacita Principis voluntate qua subreptitia ibi judicatur; eo quod credatur ut prioris memor posteriorem denegaret, ut constat ex

ex potissima ratione textus illius, ubi Doctores primæ sententiæ, eam tantum rationem tradunt; quia cum neutra dispensatio ab altera pendeat, & utraque à potenti concedere impetrata sit, si utriusque natura præcisè consideretur neutra, alterius mentione indigeat, & ob id attenta tali ratione consideraotes naturam textus illius, & *dict. cap. pen. de præscript.* ea non probatur ex dictis *n. præced*, & videtur velle Abbas *in dict. cap. penult. n.* 13. ubi ait concesso alio privilegio super separatis, vel super eisdem, non esse necesse prioris mentionem facere dispensationis; quia nullibi cavetur, solumque ob odiosam pluralitatem beneficiorum cautum reperiri ait *in cap. si motu proprio de præbendis lib. 6. & in cap. in nostra de rescriptis*, sic in ter-
6 minis Puteus *decis.* 246, *num.* 2. & 4. *lib.* t. † Ob quod bene Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num* 14. Barbosa *in dicto cap. si motu proprio n.* 15. per glossam ibi *taceatur*, notant ut taciturnitas qualitatis, quam jura specialiter exprimi jubent, reddat gratiam subreptitiam, etiam si ignoranter ea qualitas tacita fuerit; quod est verum, præterquam quod textus *in dicto cap. de filiis præsbyt. lib.* 6. loquitur in casu longè diverso à primo rescripto, ut dico, *num. sequenti.*

7 Ad secundam quæstionis partem, quid quando est quædam dissonantia, dico cum Joanne Andrea *in dicto cap. 2. de filiis præsbyteror.* Abbate *in dicto cap. penult. de præscript.* Parisio *cons.* 74. *vol.* 4. *n.* 57. ut quando prior, & posterior dispensatio sunt circa eandem rem, ac inter utramque est dissonantia, ac partialis quædam contrarietas, quod prior cum moderatione quadam concessa sit, posterior vero absolute; & absque illa, subreptitiam esse posteriorem, nisi prioris mentio Principi fiat: sic relati Doctores, & Thomas Sanchez *dict. lib.* 8. *de*
8 *matrim. quæst.* 22. *num.* 6. † dicentes hunc esse germanum intellectum *dict. cap. 2. de filii præsbyt. lib.* 6. nam ideo ibi asserunt quod posterior dispensatio cum illegitimo ad duo beneficia censetur irrita eo quod non fuit in ea facta mentio prioris dispensationis ad unicum beneficium, cum posterior dispensatio amplior, sit excedatque moderamen prioris; & sic immerito Doctores allegatos in vers. *alii*. explicasse *dict. c.* 2. ut solius defectus, sit mentio facienda contra communem Doctorum sententiam relatam.

9 Et de privilegiis eandem doctrinam esse sustinendam docent Bartholom. Socinus *cons.* 246. *n.* 4. *vol.* 2. Menochius *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 3. *casu* 203. *n.* 35. Guttierez *lib. 2. canon. quæst. c.* 14. n. 92. Sanch. *ubi proximè*, dicens etiam intellectum relatum in præcedenti esse germanum ad textum *in dict. cap. penult. de præscript.* ubi Innocent. *n.* 4. declarat dicens, ideo ibi in posteriori privilegio decerni mentionem faciendam prioris, quod prius cum moderatione fuerit concessum, posterius autem absolutè rationem reddens; quia Princeps certior factus de priori concessione limitata, non eam mulctasset, quam *ibi* tradunt cæteri Doctores: alia tradit Sanchez, & Abbas *dicto num.* 27. in terminis ait textum illum habere verum, etiam ubi non est tertii præjudicium, sed poterius privilegiam esse absque
10 moderatione in priori adhibita. † Et Bellamera idem, *ibi* docet inde inferens cavendum iis, qui super ætate, aut natalium, aut aliorum defectibus, aut alias contra jus commune gratias moderatas, seu privilegia immoderata impetrarunt, & postea ampliora, ut in posteriori gratia prioris mentionem faciant ne posterior sit subreptitia.

Imo *ibi*, Imola *n.* 6. infert etiam quod ubi privi- 11
legium, partim jus commune continet, partim autem est contra jus secundùm ex toto jure communi adversum non valeat, nisi priori facta mentione: & Rota in novissimis *hoc tit. tom.* 3, *lib* 3. *decis*, 9t. *num.* 3. ait hoc procedere in quibuscumque privilegiis, & concessionibus.

Et confirmatur quia in materia legitimationis 12
natalium dicens dispensationem in consanguinitate non esse subreptitiam, non facta mentione prioris factæ in ordine sacro; eo quod ipsæ dispensationes sint diversæ, & per unam non reddi alteram ampliorem. ut Navarius *docet lib.* 4. *consiliorum tit. de consanguinitate* in 1. *editione cons.* 5. *fine in* 2. *cons.* 8. *fine.* quasi censeat contrarium fore, ubi amplior redderetur, ut bene existimarunt Bartholom, Socin. *cons.* 65. *n.* 12. *volum.* 3. Ruin. *cons.* 82. *n.* 13. & *cons.* 99. *fino*, *vol.* 3. Curtius Senior. *cons.* 73. *n.* 15. *ad finem*, & *n.* 9. & 17. Tello Fern. *in l.* 12. *Tauri n.* 42. Mathienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 8. *l.* 10. *glossa.* 1. *n.* 14. dicentes relatam doctrinam procedere in legitimatione.

Etenim glossa verb. *sedem in dict. c. 2. de filiis* 13
presbyteror. lib. 6. ubi Dominicus *n.* 7. & Franc. *n.* 5. Sanchez *dict. disp.* 22. *n.* 7. dicunt hoc non solùm esse verum in dispensationibus Pontificiis, de quibus textus *ibi* agit, sed etiam in dispensationibus ab inferioribus concessis; eo quod ratio ibi expressa militet in his quoque: & addunt *ibi* Domin. *n.* 4. Franc. *dict.* n. 5. Sanchez *dicto n.* 7. ut quamvis ille textus loquatur de impedimento naturali illegitimitatis, sit etiam, trahendus ex identitate rationis, ut intelligatur etiam de quovis impedimento accidentali: & idem Sanch. *dict. disp*, 22. *num.* 8. *ex dictis disp.* 21. n. 52. cum Tello Fernand. *in l.* 12.
Tauri n 42. † addit etiam esse verum quamvis in 14
dispensatione posteriori amplius concessa sit clausula *motu proprio*, & *ex certa scientia*, cum nihilominus adhuc sit subreptitia; non facta mentione prioris strictioris: non enim motus proprius, etsi subreptionem tollat, supplet intentionis defectum; eo quod hæc dispensatio corruat & defectu intentionis præsumpto. † Non inquam motus proprius 15
firmat, gratiam contra concedentis intentionem, ut tradit Joan. Andreas *in cap. si motu proprio n.* 1. *de præb. lib.* 6. quia motus proprius non supplet hanc subreptionem, docent etiam Abbas *in cap. quia circa num.* 7. *de consanguinit. & affinitate.* Alex. de Nevo *ibi n.* 8. Præpositus *n.* 3 vers. *sed de dispensatione.* Felin. *in cap. ad aures hoc tit. n.* 9. *casu* 4 ubi Decius *in nova editione n* 32 Beroius *n* 59. Selva *de benefic.* 3. *p. q.* 12. n. 25. Rebuff. *in concordatis tit. de forma mad. Apostol. n.* 50. *in* 2. *effectu*, quem non operatur ea clausula Stapuleus *de litteri grat. tit. de vi, & effectu clausul. in clausula motu proprio, effectu* 7. *n.* 3. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 121. *n.* 83. cum aliis Sanchez alia dicens *dict. disp.* 21. *n.* 51.

Ergo dum glossa *in dict. cap. si motu proprio*, 16
verb. *beneficium*, in vers. *cum per hoc secum dispensatum non sit*, dum constituit clausulam *motu proprio* in gratia adjectam, non inducere dispensationem, de quo Covarru. *in cap. Alma Mater p.* 1. §. 7. n. 2. Menochius *proximè relatus n.* 80. Marta *de clausul. p.* 1. *clausul.* 72. *n* 15. & alii citati à Barbosa *in tract. de clausul. usufreq. clausula* 79. *n.* 51. videtur probare ut dicta clausula *motu proprio*, alias subreptiones non tollat, quæ dispensatione indigent, ut docent glossa *in clementina si Romanus Pontifex de præbend.* verbo *invalidum*, Gomez *in c.* 1. *num.* 19. & 65. *lib.* 6. Rebuf. *in praxi tit. tertia pars signatura*

 num. 15.

num. 15. & in concordatis, *tit. forma mand.* verb. *motu*, verſ. *decimo*, Covar. *in dict. cap. alma part.* 1. §. 7. *num.* 40. Menoch. *num.* 81. eo quod clauſula *motu proprio* non inducit diſpenſationem Juxta textum *in cap. non poteſt dict. tit. de præb.* quia ut dicit Barboſa *in dicto cap. ſi motu proprio num.* 14. *in fine*, quidquid contradicat Dominic. *ibi num.* 5. & *in cap.* 1. *num.* 14 *hoc tit lib.* 6. hæc diſpenſatio requiritur ad tollendas alias ſubreptiones inhabilitatem perſonæ concludentes.

17 Dubium vero eſt, num prædicta doctrina de ſubreptione contingat quoties moderamen in priori diſpenſatione apponitur, ex proprio motu illam concedentis, aut ad inſtantiam diverſæ perſonæ ab illa, cui conceſſa eſt, aut ſi ipſa eadem perſona, quæ cum moderamine petierat, nunc impetret abſque ea. Et licet in hoc ſecundo caſu. Felinus *in dict. cap. penult. de præſcript. num.* 2. Ruin. *conſ.* 161. *volum.* 2. exiſtiment eam diſpenſationem reſpectu ejuſdem perſonæ utramque impetrantis
18 non eſſe ſubreptitiam. † Tamen Joannes Andreas *ibi num* 2. Sanchez *de matrim. dict. lib.* 8. *diſp* 22. *num.* 9. Curius Senior. *conſ.* 73. *num.* 9. & 17. Tello Fernand. *in dict. l.* 12. *Tauri num* 42. dicunt in prædicto caſu aberraſſe authores relatos; & ſic in illo, ſicut in primam diſpenſationem quantumvis ex motu proprio cenſeri ſubreptitiam; quia qualitercumque ſimul cum limitatione Princeps conceſſerit gratiam, non eſt credendum eum ita facile eſſe mutaturum tenorem prioris diſpenſationis.

19 Verum ſi concedens poſteriorem gratiam abſque dicta limitatione, noſſet prioris limitationem; quia ſemper apponitur de ſtylo Curiæ, tunc ut dicit Felinus *in dict. cap. penult. de præſcript n.* 2. nequibit contraria voluntas conjici, cui innitatur ſubreptio ex taciturnitate: ſequitur Sanchez *dict. diſp.* 22.
20 *lib.* 8. *n.* 10. † Inferens *n.* 11. ut ſi quis impetret voti caſtitatis diſpenſationem cum limitationibus ſolitis apponi de ſtylo curiæ, nempe *ad Unicum Matrimonium*, & *commutatione facta in menſtruas Confeſſiones; ac alias pietatis opera*, ſi poſtea tacita hac impetrat aliam abſolutam, hæc poſterior valida ſit; quia cum illa limitatio de ſtylo curiæ ſoleat apponi, non latet Pontificem & quamvis ſingularis diſpenſationis huic perſonæ concedæ inim mor lis, ac prædictæ diſpenſationis in ea appoſitæ; cum tamen ſoleat eo ſtylo curiæ apponi, nec Pontifex apponat, an Sanchez eſſe abſolute ſignum
21 apertum voluntatis concedentis. † Et addit *n.* 12. cum Molina, & aliis exemplificans etiam in majoratibus, ut ſi ex nova cauſa poſterior diſpenſatio fiat, non dicatur ſubreptitia; eo quod primæ mentionem non feciſſet, qui cum multis *num.* 13. & 14. infert ad alios duos caſus diſpenſationis ad nubendum, & ad legitimationem, ubi videbis pro extenſione hujus dubii.

22 Pro complemento hujus dubii notabis ut ſi inter priorem & poſteriorem diſpenſationem, nulla eſt diſſonantia, ſed ſolum ſint ſuper rebus diverſis; tunc non ſit opus, ut in ſecunda fiat mentio de priori, cum nulla ratio nulluſque textus ad id cogat, cum textus de hac re loquentes agant tantum de duabus diſpenſationibus, quando inter eas eſt diſſonantia quædam, ac contrarietas, ut jam diximus in dicto verſ. *ad ſecundum.* ita ducet Thomas Sanchez, *ſupra dicta diſp.* 22 *lib* 8. *n.* 5. Abbas *in dicto cap. penult. de reſcript.* Ancbar. *conſ.* 131. *in fine.*

23 Nec debet admitti traditum à Rota *in novis tom.* 3. *lib.* 2. *deciſ.* 47. *num. unico.* Mandoſio *in ſignatura gratiæ tit. diſpenſationis*, in fine dicentibus, tunc prioris diſpenſationis in poſteriori mentionem eſſe faciendam, quando diſpenſationes eſſent diverſæ, ſeu ad diverſum finem tenderent; ſecus ſi ad eundem.

Et relatam limitationem confirmant Navar. 24
lib. 5. *fin.* 2 *edit. tit. de privileg. conſ.* 12. *n.* 2. & *lib.* 4. *tit de conſang. conſ* 5. *in* 2. *edit. eodem tit. de conſang. conſ* 8 *fine*, & *lib.* 1. *de reſcriptis conſ.* 6. *n.* 2. Petrus de Ledeſma *in ſumm. Sacram.* ubi *de matrim. c.* 27. *poſt.* 7. *concluſ dub* 3. Vega 1. *tom. ſumm. c.* 88. *caſu* 3. Manuel. 1. *tom. ſumma in* 2. *edit. c.* 238. *num.* 4. quatenus docent Subdiaconum, cum quo diſpenſatum eſt in ordine, ut ducat uxorem, ſi velit, poſtea conſanguineam ducere non teneatur in poſteriori hac diſpenſatione mentionem facere prioris, ſi velit poſtea conſanguineam ducere.

Et ſic benè Sanchez *dict. diſp.* 22. *dict. num.* 13. 25
& ante eum Navar. *conſ.* 5. *de conſang in* 1. *edition. ſive* 8. *in* 2. *edit.* dixerunt quod ſi fœmina ex diſpenſatione Papæ conſanguineo nubat, & eo matrimonio ſoluto, aliam diſpenſationem obtineat ad nubendum alii conſanguineo, tacita priori, ſive cauſa dotis ſtante, ut fœminæ pauperi conſuleretur, vel ſi hæc poſterior, aut utraque diſpenſatio concederetur, ac petita eſſet, nulla allegata cauſa ſeu majori compoſitione pecuniaria exacta ad publicos uſos, ut non egeat ſecunda diſpenſatio faciendi mentionem de prima; idemque fore, etſi fœmina reſileat, nolens conſanguineo nubere, poſteriorem impetrando diſpenſationem ad nubendum alii; eo quod iſtæ diſpenſationes ſint ſuper diverſis matrimoniis, & neutra habeat connexionem cum altera; non enim prior augetur per poſteriorem.

Ad tertiam quæſtionis partem, an quando prius 26
reſcriptum, ſeu privilegium irrita ſunt, ſit neceſſarium mentionem facere in ſecundo de illis. In quo dubio, quamvis Gofredus, quam refert, & ſequitur D. Antonin. *p.* 1. *ſumm tit.* 20. in regula *non præſtat*, mentionem faciendam neceſſario eſſe de priori reſcripto irrito; & Corduba *in ſumma q.* 45. *opinione* 2. *puncto* 1. *fin.* agens de diſpenſatione quadam ſubreptitia ad matrimonium obtenta, dicat eam narrandam neceſſario eſſe Pontifici Summo in poſteriori diſpenſatione: tamen verior eſt ſententia contraria, ut non ſit neceſſaria in ſecundo de prima mentio, quia cum prima nullius valoris ſit, eſt habenda perinde, ac ſi non eſſet impetrata ex regula juris non præſtat *de regul. Juris lib.* 6. in qua cavetur, ut non præſtet impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum: ſic docet Sanchez *in dict. diſp.* 22. *lib.* 8. *de matrim. n.* 21. & gloſſa *in dicta regula*, verbo *non præſtat*, Bel'amera *in deciſ* 543. *n.* 5.
† docent idem extendi ad gratias, & privilegia, & 27
de litteris irritis loquentes, gloſſa *in cap ſuggeſtum*, verbo *poſterius de Jurepatron.* & gloſſa *in cap. cum noſtris*, verbo *de facto fin. hoc tit.* ubi Abbas *num.* 6. Felin. *n.* 2. Decius *in nova edit. n.* 19. & in illis juribus Barboſa cum aliis, & *in cap. oblatæ appellat.* ubi Felin. *num.* 11. *idem in cap.* 1. *n.* 13. *hoc tit.* Dominic. *in cap. quoniam col.* 4. verſic. *ſuper tertio, dict.* 18. Barbar *conſ.* 43. *vol.* 3. *num. fin.* Nevizan. *conſ.* 36. *n.* 16. Rebuf. *de conſtit. Regiis tom.* 2. *in præfat. num.* 95. Maſcardos *cum pluribus de probat. concluſ.* 846. *à num.* 20. Flamin. *de confidentiis beneficior. quæſt.* 46.
num. 28. † Et ob eandem doctrinam non eſſe opus 28
mentione clauſulæ irritæ alterius reſcripti tradunt Jaſon. *in l.* 1. *num.* 1. *cod. ſi contrarius.* Molina *lib.* 4. *de primogeniis, ubi addition.* & *cap.* 3. *num.* 32.

Gratian.

Gratian. *reg.* 229. *num.* 12. alter Molina *de justit. tom.* 3. *disp.* 656. *n.* 2.

29 Et licet Decius *in cap. ex tenore in nova editione num.* 15. *hoc tit.* dixerit ut si ab eodem impetrante posterius rescriptum sit impetratum non faciens mentionem de primo irrito posterius non valet, si inde contingeret, ut delinquens foret melioris conditionis, secus si secundum impetraret cum eadem moderatione, qua primum impetravit; & absoluta videtur docere Menochius *de arbitrariis lib.* 2. *casu* 30. *fin.* procedere non solum in litteris gratis, sed Justitiæ etiam, ut quando utrumque rescriptum, est impetratum ab eodem; ita ut in secundo, sit facienda de primo mentione, nulla habita distinctione, ne sit melioris conditionis irrita impetrans, quàm ille, qui valide primum impetravit contra regulam textus *in cap. eum qui*
30 *de præb. lib.* 6. † Tamen ergo cum Sanchez *dicta disput.* 22. *num.* 22. idem in hoc casu dico procedere, ac in casu numero præcedenti adducto, scilicet ut sive ab eodem impetrante, sive à diversis quoties prius rescriptum irritum fuerit, in secundo non debeat fieri mentio de eo, dum tamen utraque dispensatio sit cum eadem moderatione, ac prior sit irrita; secus inquam si prima irrita inquam majori gauderet privilegio, quàm secunda, vel si primum impetraretur cum limitatione, secundùm vero absolutè ex jam adductis; quæ limitatio videtur difficilis, ex quo primum rescriptum est irritum omnino.

31 Sed quid dicendum est quando posterior dispensatio ample concessa, est irrita eo quod tacita sit prior subreptitia limitata, num posterior sit in totum cassa, an in ea sola parte; in qua prioris moderamen excedit: & quia dubium hoc resolvitur ex dicendis *infra in cap. super litteris* 20. *hoc titulo*, & quantumvis pro ea parte, quà non læditur moderamen primi rescripti, videatur hoc secundum excedens valere; eo quod præsumatur partem illam excessus voluntarie concedere, ut actus valeat ex qua parte possit; argumento eorum, quæ dixi, *in cap. dilecti de dolo*, & *contu-*
32 *macia.* † Tamen revera ut tale rescriptum secundum corruat in totum, quia, cum sit unica dispensatio, ac super unico impedimento subreptio in illa admixta, tacendo veritatem necessario explicandam, vitiat totam dispeositionem, juxta ea, quæ longissimè ex multis resolvit Thom. Sanchez *de matrim. dict. lib.* 8. *tota disp.* 18.

33 Ad quartam quæstionis partem, an rescripta Principis generalia queant vincere municipalem consuetudinem sepeliendi mortuum in civitate: & quia facit difficultatem textus *in l.* 3. §. *Divus Adrianus*, *ff. de sepulchro violato*, dum probat consuetudinem municipalem sepeliendi mortuum in civitate, non posse Principis rescripta vincere, quæ generalia erant; ex quo Bartol. *glossa ibi*, quali talis consuetudo nullam legem, nullumquè Principis rescriptum vincere possit, contra regulam textus *in l. de quibus*, & *aliis ff. de legibus*, *l.* 2. *cod. quæ sit longa consuetudo*, *cap. fin. infra de consuetudine*, quibus, & aliis evincitur consuetudinem abrogare, derogare, seu tollere quamlibet positivam legem.

34 Unde etsi Bartol. *in dicta l. de quibus opposit.* 7. Covarruv. *lib.* 3. *variar. cap.* 20. & relati ab Olsano *collect.* 549. Duarenus *in paraphrasi ad tit. ff. de legibus c.* 12. existiment ex communi Doctorum, ut in specie *dict.* §. *Divus* rescriptum Principis intervenerit post consuetudinem; & sic mirum non esse, si lex posterior priorem legem, aut consuetudinem deroget, ut dixerunt Bart. *supra opposit.* 3. Forcatulus *in netyomantia*, *dialogo* 1. *a num.* 16. † Tamen quia ex doctrina textus 35
nostri, & aliorum considero rescripta generalia posteriora primis specialibus non derogare, sicut nec speciales consuetudines per generales leges derogari valent ex regula textus *in cap.* 1. *de constit. lib.* 6. & *in dict. l.* 3. §. *Divus Adrianus* in ea lege municipalis consuetudinis mentionem non fecerit; nec ob id potuisse eam consuetudinem tollere suo rescripto, † existimo responderi posse 36
congruentius ex ea consideratione *legis* 12. *tabularum*, qua prohibitum fuisse constat mortuos in urbe sepeliri in illis verbis *omnem mortuum in urbe ne sepelito*, *neve urito*, qua uti sancta, & justa antiqui prudentes per multos annos usi fuerunt, ut patet ex Cicerone *de legibus lib.* 2. Plutarcho *in vita Solonis*, & ut refert Alex. ab Alexandro *lib.* 3. *genialium c.* 2. & *lib.* 6. *cap.* 13. cumque ea lege postea abuterentur multi: & inde Divus Adrianus, teste Ulpiano *in dicto* §. *Divus* pœnam imposuerit, non solum sepelientibus in civitate, sed etiam Magistratibus id non prohibentibus; ideo rectè videri, ut Ulpianus respondisset, dicendo rescriptum illud generale consuetudines municipales vincere, etiam non facta mentione, non obstante regula textus *in dict. cap.* 1. *de constit. lib.* 6. quia ea consuetudo contra publicam utilitatem erat inducta; eo quod apud veteres, mortuos in urbe sepeliri, funestum, atque ominosum reputabatur, atque consuetudo nulla inde valere posset, quasi injusta, & rationabilis, ut infra dico: sic Mogrovejo *in c.* 2. *de probationib. num.* 38. & 39. ubi & improbat aliam communem receptionem Bartoli, & *glossæ in dicta l. receptum ab omnibus antiquis*, & interpretantium verba illius legis ibi *quid tamen si lex municipalis permittat*, id est consuetudo municipalis, quam appellavit consultus abusivè legem, cum verè esset consuetudo sepeliendi mortuum in civitate.

QUÆSTIO III.

An pluribus rescriptis à Pontifice impetratis, præferatur posterius seu eorum aliud. Et an quando posterius est impetratum ad primi augmentum, debeat facere mentionem de primo. Et an si posterior dispensatio subreptitia sit, eo quod prioris strictioris non sit facta mentio, valeat, aut utraque irita sit?

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum posterius in evidentem utilitatem bob irritatur, si de primo non faciat mentionem, si per viam commissionis à sanctissimo impetretur.*

2 *Rescriptum posterius per viam gratiæ, quando non faciens mentionem de primo; irritum est, aut valeat*, num. sequentibus.

3 *Rescriptum ad lites debet facere mentionem de*

primo rescripto, & *de quolibet ejus notabili clausula*, *ut* quod fuerit impetratum communi consensu, & n. 5.

4 *Rescriptum impetratum ab eodem ad beneficia diversa*, *debet facere mentionem de primo.*

6 *Rescriptum posterius impetratum ad unum beneficium*, *vel ad unam*, *eandemque qualitem*; *etsi ad diversos judices derogat priori*, *si de illo mentionem faciat*, *alias nonsic* & *item si pars apponat*, n. 10.

7 *Rescriptum speciale posterius*, *derogat generali priori*; & *etiam procedit*, *si speciale fuerit prius impetratum*, n. 8.

9 *Largitum à Pontifice ad precos supplicantis est veluti precarium.*

10 *Litteræ secundæ post annum valent*, *non facta mentione de primis*, *si de istis impetrans prior non utatur.*

11 *Rescripto impetrans queit renunciare*, *si videat illud fore sibi damnosum*, & *etiam post præsentationem*, & *citationem expensis satisfactis*, n. 12.

13 *Dispensatio posterior ad augendam priorem*, *non valet*, *sed prima*, n. 15. & 16.

14 Cap. penultim. de præscriptionibus numero 15.

17 *Impetrans secundam dispensationem*, *quando ea non obstante queat priori uti*, numero 18.

19 *Impetrans speciale rescriptum*, *non tenetur de primo generali facere mentionem*, *vel si impetret motu proprio*, n. 20.

AD primam quæstionis partem suppono dicendum ex Rota coram Cardinali Seraphino *decis.* 443. *num.*2. coram Cardinali Mantica *decis.*101 *n.*5. & coram Sanctissimo D. Urbano VIII. Bonæ Memoriæ in Ravenatem Pineti 23. Martii 1607. cum aliis per Rub. in singulari Rotæ *p.* 4. *fol.* 209. *à num.*94. & per Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.* 90. *num.* 5. *in fine*, ut in rescriptis per viam commissionis à Sanctissimo D. N. signatæ pro confirmatione concordiæ super bonis Ecclesiasticis in forma solita, si in evidentem adversùs eam apponi nequit de subreptione posterius non irritetur, cum in his concessionibus nihil aliud moveat Pontificem, quàm evidens Ecclesiæ utilitas, tanquam causa finalis, & nulla alia subreptio debeat attendi, si dicta evidens utilitas justificetur, quod valde notandum dixit Genuens. *ubi supra*, & Diana *in p.* 8. *tract.*7. *res.* 4. *circa finem*, dixit hoc, & alia sterini dicenda, maturè fuisse considerara à Doctissimis Advocatis in quadam Congregatione, eo præsente coram Docto Ferentillio in casu particulari ex Sicilia illis commisso: alia Diana notat videnda in vers. *in quo magis* ex Genuens. *supra cap.* 93. *in novis*, & *in cap.* 115. *in antiquis*, & ex Peguera *in decis.* 128. *per totam*, & ex Cardinali Mantica *decis.* 41. *à num.* 2. & 4. ex Rota *in recent. decis.* 473. *num.*4. *part.* 2. & *decisione* 306. *in principio*, & *in fine p.* 3.

Verùm in rescriptis, in quibus agitur de concessione facta per viam gratiæ simplicis, & juxta doctrinam textus nostri, estimu respondendum juxta distinctiones sequentes. † Nam ut ait Felinus *hic num.* 7. si in eadem causa ad lites secundùm impetretur rescriptum, debet fieri mentio, nedum de primo rescripto, sed etiam de omni notabili clausula ejus puta quod fuerit communi consensu impetratum, ut patet ex textu nostro, & ex c. *ex conquæstione de restit. spoliat.* eo quod jura velint fieri mentionem de prioribus litteris specialiter, *c. in nostro hoc tit. c. ex litteris de dolo*, & *contumacia*, *ac de processu inchoato*, *c. inter de re judic.* & ubi glossa *alleg. concord. c. ut debitus de appell.* ubi glossa verbu *si dicat*, Panormit. *in c. super litteris hoc tit. in reg.* 6.

Quod si impetretur ab eodem ad beneficia 4 diversa, sicut Ecclesias in secundo, ut debeat fieri de primo mentio, sicut & de processu ex primo rescripto sequuto dixit Panormit. per textum *ibi in dict. c. in nostra hoc tit. sub num.* 6. & 7. qui *num.* 5. ubi Joannes Andreas, & Butrius dixerunt, alias neutrum valere, nisi ipse unum rescriptum impetraverit per se, & aliud impetraverit ejus procuratore ignorante, datur illi optio quonam rescripto uti velit, juxta textum *in c. gratia hoc tit. lib.* 6. † Et Panormit. *in dict.* c. *in nostra num.* 6. & *in c.* 5 *post electionem*, & *in c. ex parte.* Asten. *de concession. Præbendæ*, & Honorius, Banaxel, *in Rub. Juris Canon. lib.* 1. *hoc tit. sub n.* 22. postquam dixit quod rescriptum posterius derogat priori, de quo mentionem facit per regulam textus nostri §. 1. & *in c. inter Monasterium de re judic. c. coram de officio delegati*, si ut dictum est in eadem causa ad lites impetretur, etiam cum eodem Abbate addit ut ad idem beneficium, possint ab eodem plura impetrari rescripta ex postfacto ad cautelam, nulla priorum facta mentione.

Clarius inquam videtur loqui Andreas Valen- 6 sis *in hoc nostro tit.* §. 5. *num.* 1. quem ad litteram refert Diana *dict. res.* 4. *p.* 8. *tract.* 7. *miscellan.* dicentes, ut si duo diversi ad unum, idemque beneficium impetrent rescriptum, vel etiam ad unam eandem qualitatem diversa rescripta ad diversos Judices, tunc posterius priori præferatur, si modo prioris mentionem fecerit, aliàs prius valere, & posterius subreptitium censeri, nec obtinere alicujus firmitatis robur, juxta textum nostrum, nisi primum fuerit impetrâtum communi consensu partium; quia tunc dicunt non valere secundùm impetratum per alteram partem, hoc subiicito ex hoc nostro textu, † aut nisi prius sit generale, & 7 posterius speciale, eum tunc speciale deroget generali priori, quantum ad ea, quæ in speciali specialiter, & contraria contentis in generali exprimuntur, vel in generali non exprimuntur, licet prioris mentionem non faciat ex regula textus *in c.* 1. *cap. pastoralis*, §. *quoniam hoc tit.* † 8 Et addunt id ipsum obtinere quoque, si speciale prius fuerit impetratum; quia generi per speciem derogatur ex regula juris *in c. generi de regulis juris in* 6. & quia generalis dispositio, quæ loquitur, non refertur ad specialem præcedentem ex textu *in l. sanctio legum ff. de pœnis.*

Quod si utrumque sit generale illud attendatur 9 quod est magis speciale sic cum Rebuffo *in tract. de rescriptis num.* 104. non enim dicunt Valensis, & Diana relati debere mirum videri, ut per posterius rescriptum revocetur prius, cum hoc non fiat sine causa: nam quod ad preces supplicantis largitur Pontifex, est veluti precarium, quod jure communi revocari potest ad voluntatem dantis ex doctrina textus *in l. ait Prætor ff. de precario.* † Imò 10 prædicti Doctores concludunt cum Abbate, & aliis, ut quod dicitur in textu nostro, nempe secundum rescriptum, non habita mentione de primo non valere, intelligatur si pars opponat, adducentes

tes

tes in confirmationem textum *in c. plerumque hoc tit.* ubi post annum valent secundæ litteræ, quando Adversarius primis non fuit usus inferentes inde
11 sequi, non fuisse à principio nullas. † Et postremo addunt quod si quis impetrato rescripto, videat sibi fore damnosum, non cogatur illud præsentare ex regula textus *in cap. ex conquæstione de restit. spoliator.* imo dicunt cum Abbate *ibidem*, ut
12 possit ei renunciare, etiam si præsentaverit, † & etiam post citationem modo parti satisfaciat do expensis, & ioteresse; & aliud esse dicendum existimant, si parti sit aliquod jus quæsitum: ita citati Doctores, & alii communiter *hic*: ex quibus sic breviter notatis abundè videtur intelligi textus noster.

13 Ad secundam quæstionis partem video discordes Doctores loquentes de dispensatione, nam quibusdam placet, ut quando posterior dispensatio amplior, non est impetrata ad prioris confirmationem, sed ad illam augendam, neutram valere, non posteriorem; quia est tacita, prior strictus concessa, non priorem; quia per impetrationem posterioris, illi tacitè est renunciatum; quippe solus animus ad proprii juris renunciationem suf-
14 ficiat. † Ex doctrina textus, *in cap. pen. de præscript.* ubi deciditur impetrantem privilegium præscriptiooi, adversum videri renunciare juri præscriptionis, adducens textus illa sequentia verba, *præsertim cum coram nobis privilegio sit usus*; ob id quia dictio, *præsertim*, denotat idem esse in casu cootrario, ut notatur, *in cap. auditis de electione*, & *in cap. quoniam frequenter ut lite non contestata*: sic docent Bellamera *num.* 5. Abbas *num.* 18. & 19. Joan. Andreas *num.* 15. Innocent. *in cap. penult. num.* 5. Hostiensis *num.* 11. *in fine*: aliqua dixi *in præfatione sub num.* 9.

15 Mihi autem potius videtur, ut in casu, de qua loquimur valeat prima dispensatio, quia secunda quæ non valet minime derogat priori, sic ut nec animus impetrantis, censeatur esse renunciandi priori, nisi quatenus posterior est valida: sic docent Baldus *in dict. cap. penult. de præscript. num.* 22. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 22. *num.* 12. dicentes textum *in dict. cap. penult.* non obstare; quia ibi est sermo de privilegio valido præscriptiooi contrario: & facit pro hac sententia textus, *in l. si. jure* 18. *ff. de leg.* 3. ibi: *Sed vix id obtinere potest fortassis; ideo quod ita demum à priori testamento recedere velit, si posterius validum sit*: alia addit videnda Saochez *n.* 19. & 20.

16 Ad tertiam quæstionis partem, etsi videatur, ut neutra dispensatio valeat, non prior; quia per impetrationem posterioris illi renunciatur, non posterior; quia est subreptitia. Tamen ut resolvatur difficultas dicendum est dupliciter posse peti posteriorem hanc dispensationem primo modo ad prioris Corroborationem; eo quod scrupulus, aut dubium de valore prioris urgeret. Secundo modo ad priorem, quæ limitata erat augendam, & tunc quidem quândo primo modo est petita, Doctores constanter tenent solam posteriorem corruere priori perseveranti in suo valore, quod nec impetrantis, nec concedentis fuerit iotentio derogari Juri quæsito per priorem dispensationem, tantumque abesse, ut impetrans voluerit priori renunciare, quin potius eam intenderit confirmare, ut docent Bellamera, *in dicto cap. penul. de præscript. n.* 6. Baldus *num.* 13. Joannes Andreas *n.* 16. Hostiens. *num.* 12. Innocent. *ibi. n.* 5.

17 Unde si dubitetur quid dicendum sit, quando quidam impetravit dispensationem, & ob aliquos scrupulos sibi objectos impetravit aliam, quæ concessa est sibi cum aliquibus moderationibus, num si postea certior factus de valore dispensationis prius impetratæ, possit ea uti; & quamvis quidam Juris peritus Romanus id negaverit ductus; eo quod per posterioris gratiæ impetrationem visus sit nolle priori uti, atque gratia semel repudiata, non possit amplius acceptari. † Tamen 18
ut ait Sanchez *dicto lib.* 8. *de matrim. disp.* 22. *n.* 16. integrum erit imperranti oti priori gratia; eo quod non si visus ei renunciasse, utpotè qui posteriorem ad prioris confirmationem impetravit, nam etsi noluerit eo priori uti, non fuit voluntas illa absoluta, quæ tantùm ex errore processit, supposito vitio prioris faciunt dicta *num. præcedenti*, & confirmatus ex plerisque dictis *infra in tit. de renunciatione*, ubi renuncians regreditur.

Pro complemento ad conclusionem textus no- 19
stri, quatenus per eum docent Doctores, ut rescripta non teneant, si de prioribus mentionem non fecerint, ut ibi ampliationibus comprobavi *in præfatione à num.* 1. *usque ad* 9. *addo* ut limitatur primo, ubi primum rescriptum unius impetrantis esset generale; quia tunc alter impetrans secundum speciale, non tenetur prioris generalis mentionem facere: sic præter ordinarios, *hic* Moneta *in tract. de commut. cap.* 6. *num* 335. additionator ad Molin. *lib.* 2. *de primogeniis cap.* 4. *sub num.* 51. vers. *ampliatur.*

Secundo limitant quando secundum fuit con- 20
cessum motu proprio, Moneta *n.* 336. qui *n.* 337. & additionat. *dict. num.* 51. in fine limitant etiam, ubi primum reseriptum ad lites fuit ab impetrante ultra annum occultatum; quia si adversarius aliud tunc impetraverit; necesse non habet in eo narrare illud primum; ut jam de his limitationibus dixi.

QUÆSTIO III.

An facultas secunda ad alienanda bona majoratus valeat, si in ea non fuit facta mentio de prima. Etsi affirmativam profitemur, videndum est qualiter id procedat. Et an semel concessa facultate ad rem majoratus hypoteeandam, sit necessaria nova facultas ad eam vendendam, die adveniente solutionis. Et an si testator prohibuerit alienationem rerum majoratus, sit necessaria hujus prohibitionis mentio cum Princeps concedit facultatem alienandi bona majoratus?

SUMMARIUM.

1 *Impetrans facultatem secundam ad instituendum majoratum, tenetur facere de prima facultate ad alium instituendum, obtenta; expenditur.* n. 3. *fallit.* n. 4.

2 *Remissio secunda criminis, non valet, nisi facta mentione de prima* n. 6.

3 *Facultates plures ex una causa, non debent concedi ad alienanda, seu hypothecanda bona*

majoratus, nisi prima non sufficiat; secus ex alia n. 4.

Cap. 2. de filiis presbyterorum lib. 6.

L. 3. cod. de Episcopali audientia.

Majoratus res vendi, pignorari; vel hypothecari possunt absque nova facultate, adveniente casu restitutionis, vel solutionis: expenditur n. 10.

Dominii translatio, fienda soluto matrimonio, non requirit alium assensum Domini, quàm adhibitum in datione rei feudalis in dotem.

10 L. si pupillorum §. Prætor ait ff. de rebus eorum, & ibi in § si pupillus.

11 *Princeps ex justa causa potest concedere facultatem ad bona majoratus alienanda, vel hypothecanda, etiam si institutor majoratus expresse inhibuerit, ut Regia facultas ad id concedi posset.*

12 *Facultas ad alienanda bona majoratus, non requirit mentionem prohibitionis de non alienando, quam impetravit ejus institutor,* n. 15. & 17.

13 *Testator in secundo testamento, ut valeat, debet facere mentionem clausulæ derogatariæ primi.*

14 *Impetrans secundum rescriptum derogatorium primi, debet facere mentionem de quacumque clausula notabili adjecta in prima dispositione valida, secus si invalida, vel quæ exceptione elidi non potest* n. 16.

17 *Facultas Principis ad alienanda bona majoratus, non impeditur; eo quod institutor, ne dum prohibuerit, sed etiam si expresse dixerit, ut non valeat, nisi mentione expresse facta talis prohibitionis, etiam si privet majoratu possessorem aliter impetrantem.*

18 *Facultatis Regiæ ad alienanda bona majoratus, non obstantibus quibuslibet clausulis, etiam pœnalibus, hic ponitur praxis.*

19 *Privilegium novum quando revocet primum; & quod rescripta accipi debeat sine tertii præjudicio remissive.*

AD has omnes difficultates, quibus ex regulæ generali textus nostri, & aliorum satisfit. breviter respondendum est ad primam; igitur quia quotidie contingit, ut is, qui facultatem ad majoratum instituendum obtinuit, atque illud fecit, si postea alium majoratum instituere voluerit, novam facultatem ad instituendum secundum impetrare soleat; ideo solet esse dubium an in secunda facultate sic impetrata, necessario debeat facere mentionem de prima; & respondeo cum Molina ut ad id teneatur ex doctrina textus *in cap. 2. de filiis Presbyter. lib. 6.* de quo late dixi *in quæst.* 1. & 2. sic *lib. 2. de primogen. cap. 4. num.* 50. & 51. dicens sic per illum textum tenere Doctores, quatenus *ibi* dicitur, quod dispensatio addita primæ dispensationi, non valebit, nisi in secunda fiat mentio de prima. † Item quia, ut *infra* dico *in cap. ad aures* 8. *quæst.* 1. vers. *ad quartam*, non valet secunda remissio criminis à Principe facta, in qua non fuit mentio facta de prima; ex quibus Molina *suprà num.* 53. refert maximopere de dubio nostro semel controversum vidisse in forensi strepitu, ubi maximo conatu fuit attentatum, ut non valeret secunda facultas ad alienanda seu hypothecanda bona majoratus, in qua non fuit facta mentio de alia, quæ ad ipsorum bonorum hypothecam, seu alienationem ipsimet majoratus possessori concessa fuerat, de qua dico *infra* in vers. *ad tertiam.*

Sed existimo ut licet relata conclusio in puncto 3
juris sit vera, adhuc distinctionis foedere esse respondendum: nam si secunda facultas fuisset concessa ex eadem causa, qua prima, tunc procul dubio relata doctrina tenenda sit, taliter ut secunda facultas, non faciens mentionem de prima, nulla sit, cum si Princeps de eo informatus fuisset nullomodo, ac pacto eam facultatem concessisset ita habet iterum videndus Ludovicus de Molina *lib. 4. c. 3. num.* 40. & 42. dicens, ut nec ex una causa debeant plures facultates ad bona majoratus alienanda, vel hypothecanda concedi, nisi prima non sufficiat: ad quod ait necessarium esse, ut de
prima Princeps certioretur. † Quod si ex alia 4
causa concessa fuerit, ait ipse Molina, se non videre, quare Principi sit facienda mentio de prima, cum etsi Princeps de illa fuisset certioratus, etiam secundam concessisset; quia ex nova causa, debet nova facultas concedi cum utraque de per se non valeat, si ex causa legitimè concessa sit

Et prosequutus idem Molina *dict. c. 3. sub n.* 42. 5
respondet ad textum *in dict. c. 2. fin. de filiis Præsbyteror. lib. 6.* dicens ibi utramque dispensationem emanasse circa unam, eandem rem, clarumque esse, ut difficilius Princeps super duobus similibus defectibus, quam super uno dispenset; quem casum diversum esse à secundo nostræ distinctio-
nis ait, patet. † Et ob id in vers. *non etiam*, res- 6
pondet ad textum *in l, 3. cod. de Episcop. audient.* nam si is, qui semel remissionem delicti obtinuit iterum delinquat alio simili, ut *infra* dico *in dict. cap. 8. quæst.* 1. dict. vers. *ad quartam*, indignus efficitur gratia, ac venia secundæ remissionis, cum difficilius facta mentione de prima, concederetur secunda, ut *ibi* notant Doctores, & Molina explicans, dicit hanc doctrinam non posse adaptari ad casum de quo nunc agitur, cum facultates non ex culpa possessorum majoratus, sed ex causis necessariis concedi soleant.

Ad secundam difficultatis partem, qualiter di- 7
ctum procedat, jam ex distinctione adducta satis apparet.

Ad tertiam quæstionis partem an ex regia facul- 8
tate ad res majoratus alienandas, pignorandas, seu hypotecandas, adveniente casu restitutionis, vel solutionis, possint ipsæ rescindi absque nova facultate. In quo dubio respondeo affirmativè per textum *in l. si pupillorum §. pupillus ff. de rebus, eorum*, ubi disponitur, quod si pupillus dedit rem pignori ex permissu Prætoris, poterit Creditor jus suum exequi vendendo pignus absque novo decreto: sic *ibi* adnotavit Bald. & Imola, & Ludovi-
cus, Romanus *in l. usu fructu ff. soluto matrim.* † 9
inde opinati sunt quod assensus Domini adhibitus in datione rei feudalis in dotem marito operatur quod retranslatio dominii; quæ facienda est soluto matrimonio nun requirat alium assensum; sequitur eos Capicius *decis.* 282. *num.* 11. & 12. Mattheus de Afflict. *in c. imperialem in princ.* vers. *duodecimo nota num.* 8. & 9. *de prohibita feudi alienat.* idem *decis.* 335. *num.* 19. & in rebus majoratus sic resolvunt Gregor. Lopez *in l. 6. tit. 11. p. 6.* in glossa verbo *que lo non pudiese vender*, col. 8. vers. *etsi data*, Molina *de primog. lib. 4. c. 5. num.* 2 prosequuntur Pater Molina *de justitia, & jure tract.* 2. *disp.* 649. *ex num.* 1. Gujimba *decis.* 31. *ex num.* 4.

Carolus

Carolus de Tapia *decis.* 20. Avendan. *tract. de cen-*
10 *sibus cap.* 62. *num.* 9. † Nec obstat textus *in dict.*
l. si pupillorum §. *Prætor ait ff. de rebus eorum*, ubi
dispositum est quod si decretum ad rem minuris
pignorandam concessum fuerit, non possit ejus de-
creti virtute vendi res ipsa; quia respondeo cum
eodem Ludovico, Molina *suprà num.* 3. & aliis
ab ejus additionatore cum multis *ibi num.* 3.
& 4. textum illum esse intelligendum, quando
scilicet decretum interpositum fuerit ad pigno-
randum, non possit à principio res ipsa vendi vir-
ture ipsius decreti. Tamen si à principio res ipsa
fuerit pignorata ex postfacto si intra tempus de-
bitum non luetur jure pignoris, vendi absque
novo decreto, ita intelligens textum *in dicto* §. *si*
pupillus, *dict. l. si pupillorum*, dum tamen absque,
dolo, & fraude venditio ipsa fiat.

11 Ad quartam quæstionis partem, an si testator
prohibuerit alienationem majoratus, sit necessa-
ria hujus prohibitionis mentio, cum Princeps
concedit facultatem alienandi majoratum; & præ-
misso quod potest Princeps ex justa, & legiti-
ma causa concedere facultatem ad bona majora-
tus alienanda, vel hypothecæ subjicienda etiam
si majoratus institutor expresse inhibuerit de regia
ad id efficiendum concedi posset, vel quod bo-
na majoratus, etiam ex regia facultate alienari,
non valeant, ex ea ratione; quia in omni disposi-
tione censetur authoritas Superioris semper ex-
cepta, juxta textum *in c. quemadmodum de jurejur.*
nec possit facere quisquam, ut leges in testamen-
to suo, non habeant *ex l. nemo potest ff. de leg.* ubi
plura Doctores, & ultra omnes ex proposito
Joannes Gutierrez *in suo libro alleg.* cum infinitis
Molina *de primogeniis lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 28. alter
Molina *de just. disp.* 650. *ex num.* 1. *&* 2. Mieres *de*
majoratibus 4. *p. quæst.* 1. *illatione* 1. *num* 139. cum
aliis Avendannus optime expendens, *tract. de cen-*
12 *sib. cap.* 62. *num.* 12. † Respondeo ut non sit ne-
cessum quod in derogatione prædicta clausulæ
prohibitivæ testatoris, fiat mentio in Principis
facultate; eo quod talis clausula derogatoria te-
statoris non est efficax ad restringendam Principis
potestatem, sitque nullius effectus; & ob id non
egeat ejus mentione in concessione rescripti à
Principe concessi: ita in terminis, & in puncto
juris docet Molina *dict. lib.* 4. *de primog. cap.* 3.
num. 32. & ejus additionatores *à num.* 29. *usque ad*
16. Mieres *in* 4. *quæst.* 1. *limit.* 1. *num.* 144. Rota per
Ludovisium *decis.* 150. Moneta *de commutatione*
ultimar. volunt. cap. 5. *num.* 9. Marta *de successione*
legati tit. 2. *p.* 4. *art.* 7. per totum, Avandan. *suprà*
num 22.

13 Nec huic resolutioni obstat dicere quod sicut
idem testator, ex quo in secundo testamento, quod
facit, ut valeat, tenetur facere mentionem clausulæ
derogatoriæ testamenti primi à se conditi; sic ut
aliter primum testamentum valeat *l. si quis in princi-*
pio testamenti ff. de leg. 3. *l. si mihi*, *&* *tibi* §. *in le-*
gatis ff. de leg. 1. & in terminis rescripti notant scri-
bentes ex glossa recepta *in l. pacta novissima* verbo
pacta cod. de pactis; quia ut dixit Felin. *in c. acceden-*
tes pen. n. 4. *de præscript. n.* 1. de quo *suprà q.* 1. privi-
legium secundum non faciens mentionem de clau-
sula derogatoria primi, nullum censeatur, & fa-
ciunt dicta in textu nostro per decisionem ejus,
& aliàs; sed respondetur prædicta, & alia ad ca-
sum nostrum non spectare, cum loquantur de
eodem impetrante; nos inquam hic loquimur de
casu inter testatorem, & Principem, cujus potestas
taliter est absoluta, ut nunquam ab ullo testatore,
majoratus instituere possit coarctari, quin Principis
legem non potuit imponere; cum ergo clausula
de qua loquimur sit derogatoria voluntatis Prin-
cipis, non est cur valida sit, & ob id nec de ea ne-
cessum sit mentionem fieri: sic respondent relati
† Quo fit ut etsi de jure ex textu nostro, & *cap.* 14
super litteris 20. ac alii nostri tituli, & ex doctrina
Abbatis per textum *ibi in cap. ex conquestione de*
restit. spoliat. num. 4. Felin. *hic num.* 4. Antonii *in c.*
ut debitus honor. de restit. spoliator. col. 4. generalis
constituatur regula, ut impetrans secundum rescri-
ptum derogatorium primi, debeat facere mentio-
nem de quacumque clausula notabili adjecta in
prima dispositione, quæ revocari prætenditur, ita ut
aliàs rescriptum secundum sit nullum, ac subre-
ptitium, † idemque videatur in tam notabili te- 15
statoris præjudicio, ut hic accidit; nihilominus cum
ex tali testatoris dispositione nunquam debeat vul-
nerari prædicta Principis voluntas, quæ in materia
majoratus, ut plus dependenti ab ejus dispositio-
ne sine scrupulo debet esse independenter à testo-
instituente, sequitur ex dictis non esse recedendum
à nostra dicta sententia, ut docuit idem Molina *d.*
lib 4. *de primog.* & ejus Addition. *dict. cap.* 3. *n.* 31.
† *&* 34. ubi ait tunc de clausula notabili in pun- 16
cto juris fieri mentionem in rescripti impetratione
quando de jure clausula est valida, secus autem si
nulla sit, vel saltim exceptione elidi possit quia
tunc non est de illa facienda mentio ulla.

Unde infero ut quantumvis testator dixisset, 17
quod non aliter valeat facultas, seu Principis re-
scriptum, nisi facta mentione de prædicta clausula
derogatoria voluntatis Principis, eo quod tunc
non videatur agi de Principis potestate, adhuc de-
beat valere Principis facultas, etiam si prædicta
clausula mentionem non fecisset, cum ut diximus
institutor majoratus sibi possit eam legem impo-
nere, quando ab ipso polita sit clausula derogato-
ria voluntatis, quæ valida erit; sic ut de illa in revo-
catione sit facienda mentio, prout resolvit Bartol.
in dict. l. si quis in princ. testamenti ff. de leg. 3. ubi
communis cum eo, & Molina *supra num.* 33. non
inquam ex dictis eam Principi imponere; imo nec
poterit majoratus institutor eam clausulam dero-
gatoriam ponere, etiam successoribus suis, ut ne-
queant à Principe impetrare facultatem ad bona
ejusdem majoratus alienanda, vel hypothecanda,
nec ea uti, etiam si motu proprio concessa fuerit,
& quod si contrarium fuerit actum, illico majora-
tus successio in sequentem vocatum transferatur;
quia nihilominus poterit Princeps non obstantibus
his clausulis ex causa publicæ utilitatis, vel majo-
ratus utilitatis facultatem ad bona ipsius majo-
ratus alienanda, vel hypothecæ subjicienda con-
cedere: sic probans Molina *dict. cap.* 3. *à num.* 36.
ubi numeris sequentibus agit de praxi, Mieres *de*
majoratibus 4. *p. quæst.* 9. *&* 1. *num.* 144. Pater Mo-
lina *dict. disp.* 650. *de Justitia*, *&* *ibi e num.* 5. *per*
totum.

Igitur ut prædicta facultas concedatur possessori 18
primogenii majoratus, solent expressè in illa ex-
primi clausulæ prohibitivæ ipsius majoratus ab in-
stitutore positæ, seu illorum substantia illis ex-
presse derogando, vel ex plenitudine potestatis,
motu proprio, sive ex certa scientia, & etiam adje-
cta clausula non obstante, sic ut omnis modus, quo
ab institutore prohibitionis fuerit scriptus, aufera-
tur, ac si ab institutore prædicta clausula adjecta
non esset; & insuper ut liberetur à pœna institu-
toris

:oris ipse majoratus possessor solet à quodam tertio caute exigere, ut in Regia Camera, ubi similes facultates conceduntur quoddam memoriale (sic vulgo dictum) introducatur, in quo impersonaliter, & sine expressione nominis ultimi possessoris, nec alterius personæ impetrantis, narretur, quod in majoratu quem instituit N. sunt clausulæ talis tenoris &c. Et quod nunc necessarium est bona ejusdem alienare; vel hypothecare ex causis *hac*, *vel illa* eas exprimendo. Indeque supplicatur Regiæ Majestati, ut majoratus possessori proprio motu, & certa scientia concedat rescriptum, in quo derogatur prædictis clausulis, & concedatur ei licentia, ut absque incursione pœnarum in eodem majoratu contentarum, possit ad id facultatem impetrare: sic Molina *dict. lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 38. & 39. ubi alia scribens ait caute procedendum esse in hoc, propter rigorem clausularum recentium primogeniorum, quæ debent diligentissimè examinari ante facultatum impetrationem ab ipsorum majoratum possessoribus: videndi sunt etiam idem Pater Molina *dict. disp.* 650. *num.* 5. & Advendannus *de censibus, cap.* 62. *num.* 3. idem tenens in facultate impetrata ab uxore de consensu possessoris majoratus.

3 Ad alia quando privilegium novum revocet primum, seu antiquum, & quod rescripta, & privilegia Principum sunt accipienda, ut tertio non inferant præjudicium, & juri communi, atque æquitati conveniant *sub hoc tit.* agitur, & cum multis latè D. Joan. del Castillo, *de tertiis sub cap.* 36. & de aliis ibi.

AD TEXTUM
IN CAPITE IV.
INTER CÆTERAS, hoc titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Rescripti unum de duobus requisitis sufficit probare, si disjunctivum sit, & quare?* numer. 2.
2 *Alternativa affirmans, seu negans, & de copulativa*, n. 4.
3 *Dictionis desjunctivæ, sive conjunctivæ natura quæ sit?*
5 *Alternativa ex pluribus, sufficit una vera.*
6 *Alternativa impedit dominii translationem.*
7 *Alternativarum eligendi facultas nequit in alium transferri.*
8 *Dictio seu, unum sit disjunctiva, aut copulativa: ubi de dictione*, vel & sive.
9 *Delictum unum solet diversis pœnis, & statutis coërceri.*
10 *Argumentum à simili quem effectum habeat in Jure.*
11 *Filius Sacerdotis potest dici ille, qui natus est ante patris Sacerdotium.*

Textus hic probat quod quando Papa mandat in rescripto de duobus inquiri disjunctive, ad certum effectum consequendum, sufficiat alterum probari, multis hic probat Barbosa *num.* 1. & *num.* 3. notans ex glossa 2. hic quod ubi in rescripto, vel dispositione duo, vel plura sub distinctione, seu alternativè proponuntur, sufficit quodcumque ex illis, in quo hujusmodi rescriptum, vel dispositio verificatur, † quia in dictione 2
disjunctiva ad verificationem illius sufficit alteram partem esse veram; qui *num.* 5. expendit an textus hic procedat solùm in disjunctione alternativa affirmante resolvens contra alios, quos citat procedere textum, sive in alternativa affirmante, sive in alternativa negante; quare extra relata ab ipso erunt applicandæ sequentes quæstionis.

Igitur de vi conjunctivæ, seu disjunctivæ dictio- 3
nis Doctores per textum nostrum abundè tractant ad cujus verum intellectum leges Sahagum *hic* Azot. *lib.* 5. *moral. cap.* 27. & 28. De natura propositionis & applicabis notata *supra sub cap.* 2. & quæ de ejus natura tradit Riccius *collect.* 1431. *ad textum in l. Titia textores* §. *nihil ff. de legat.* 1. de qua abundè Barbosa omnia recolligens *in tr. de diction. usu frequent. dict.* 110. † De alternativa 4
& copulativa applicabis quæ tradit Gomezius *lib.* 2. *variar. cap.* 11. *à num.* 19. & 20. ubi agit de quæstione an si quis stipuletur copulativè, sibi, & tertio extraneo. Et an hodie si quis mediante stipulatione simpliciter promittat pecuniam, vel rem Titio, aut Seio alternativo modo, talis promissio, actio, vel obligatio ejus quæratur Titio: & leges ipsum in vers. *pulchrum dubium* ubi potest disjunctiva resolvi in conjunctivam. † Et quod al- 5
ternativa ex pluribus sufficiat unam esse veram probat regulam constituens Gratianus ex nostro textu, & aliis regula 22. ubi limitat modis 8. † qui 6
etiam aliam ponit regulam regul. 23. cum sex ampliationibus, limitans *à num.* 3. dicens quod alternativa impedit dominii translationem in legatis. donec fiat electio ex textu *in l. apud Aufidium ff. de optione legata.*

Et *ibi* regula 24. docet de alia regula, nempe ut 7
alternativorum eligendi facultas, non possit in alium transferri ex textu, ubi Bart. & Jason. *in l. si stipulatus fuerim ff. de verb. obligat.* & *in l. si servus*, & ibi Doctores, & Bart. *ff. eodem*, ubi refert Doctores ampliantes regulam 39. modis, & ponit ad eam limitationes sex.

Dictio *seu* an disjunctiva sit, vel copulativa 8
tractat Covarruv. *lib.* 2. *variarum cap.* 5. *num. fin.* de qua omnia recolligens agit Barbosa *de dictionibus usu freq. dictione* 363. Igitur propria vis, & significatio ejus est, ut disjunctim, seu alternativè accipiatur *l.* 1. *sublata ff. ad Trebell. l. siquis ita legaverit. ff. de auro, & argento legato, l. generaliter* ubi Bart. *cod. de Sacrosanct. Eccles. l. filiæ*, ubi Bald. *cod. de collat. c. fin.* 75. *dict.* & licet ponatur inter diversa, significat similitudinem, & conformitatem: & quod licet quandoque ampliet, vel conjungit secundùm propriam naturam importat alternativam; & sic licet verba desjungat, conjungit tamen sensum, nisi quando res sunt diversæ, & quod quando ponitur inter diversa, ponitur ampliative, quod interdum ponitur declarative, ac expositive, præcipue quando stat inter duas dictiones idem significantes; quia exponit præcedentia, differt tamen à dictione *vel*; quia hæc disjungit verba, & mentem, illa *seu* tantum verba, & est eadem, ac dictio *sive*. Ad quæstionem an hæc dictio *seu* habeat vim appliandi legatum, Faquineus *lib.* 5. *controvers. cap.* 68. de aliis dictionibus applicabis Riccium *collect.* 389. etsi non ad propositum.

Et

9 Et quia ut notat Faquineus *lib. 9. controverf.* Canonistæ Doctores per textum nostrum tractent de dubio, quod sæpe eat: unum, atque idem delictum diversis pœnis coerceri aliis legibus, ac statutis diversis; ideo longè agit de pœna, quæ sit eligenda præ cæteris ac statuenda, ubi doctè deserit videndus: & applicabis nonnulla *sub. c. 4. de judic.*

10 Et quia ex finalibus verbis textus nostri ibi, *Et idem in similibus observandum est*; ideo ex multis notat de argumento à simili quem effectum habeat in jure.

11 Et quatenus ex textu hic verbo *filius Sacerdotis, & in Sacerdotio genitus*, docet Barbosa *numero* 2. quod Sacerdotis filius potest dici ille, qui natus est ante patris Sacerdotium: applicabis dicta *infra de filiis Presbyter.* & ad quæstionem Suarez *de cens. disputatione* 2. *sect.* 2. *à num.* 10. & de intellectu hujus textus in huc vers. Zenedus *in pract. quæst.* 16. *num.* 15. & de hoc nuto *infra in cap. ad extirpanda de filiis Presbyteror.* quem expendit idem Zened.

AD TEXTUM IN CAPITE V.

Si quando, hoc Titulo.

DE RESCRIPTIS.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Pontifex consulendus est super dubiis privilegiorum.*

2 *Præceptum Superioris durum seu ex quo sequitur absurditas, vel scandalum non exequitur.*

1 PRO intellectu hujus textus leges quæ adduxi *in cap. de cætero* 5. *de re judicata quæstione* 1. *numero* 19. & quia per hunc textum agunt Doctores de consultando Pontifice super dubiis privilegiorum; ideo applicabis quæ longè scripsi sub *cap. cum venissent* 12. *de judiciis q.* 1. & 2. cum aliis.

2 Cumque textus hic probet præceptum Superioris, ubi injustum, durum seu asperum apparet, vel ex eo sequitur absurditas, scandalum, vel inconveniens, nullo modo esse exequendum; ideo præter Doctores, quos hic adducit Barbosa *numero* 2. & 3. leges Covarruvias *in regula peccatum* 1. *part. à numero* 5. *versic. octavo*, ubi dicit non esse obediendum Superiori ob scandalum ob idque applicabis quæ adduxi *in cap.* 2. *de præscript. quæstione* 1. vers. *ad tertium*, ubi dixi de dubio, an teneamur permittere aliquod præceptum ob evitandum scandalum. Item applicabis dicta *in cap. de cætero de re judicata*, ubi egi de cognitione, quam habet executor circa exequenda rescripta, de quo expendens textum nostrum loquitur Balboa *ibi à numero* 25. & *ibi dixi dicta quæstione* 1. *num.* 19. Et qualiter rescribendum sit ad Pontificem de damnis suarum litterarum Zevallos *in practicis quæstione* 897. *à numero* 363. Et aliquid disponit contra jus idem *à numero* 183. Et pro apparatu textus nostri videbis quæ longè scribit Salzedo *de lege Politica libro* 2. *cap.* 3. 4. 5. & 6. & de nostro textu præter notata hic a Barbosa leges Sahagum, & Zenedum *in collect.* 3. *ad decretales.*

AD TEXTUM IN CAPITE XI.

Cum Ordinem, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum impetratum contra exemptum in præjudicium suæ exemptionis, regulariter non valet, si de ipsa non fiat mentio.*

DE privilegiis ordinis Cistercienfium circa decimas, dico *infra in cap. ex parte* 10. *de decimis.* Et quia latè hic de textu scribunt Barbosa, & Sahagum, & omnes interpretes generaliter notent quod rescriptum impetratum contra exemptum, non valeat in præjudicium ipsius exemptionis, si de ipsa in rescripto non fiat mentio & Doctores per glossam *hic*, ut tradit Barbosa *numero* 6. intendant hoc textu probare per speciale mandatum non derogari generali; cujus mentionem non faciebat; ideo adjunges notata *supra in cap.* 1. & *in cap.* 3. *hoc titulo*, & de hoc textu scribit Zenedus *ad decretal. collect.* 151. 1

AD TEXTUM IN CAPITE X.

Eam Te, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Rescriptum, cujus vi Capitulum contulit aliquam Præbendam, permanet etiam respectu Episcopi.*

2 *Consecratio requiritur ad hoc, ut quis Pontifex sive Episcopus appelletur.*

3 *Converfi*

Conversi ad finem sunt honorandi, & promovendi ad Ecclesias remissivè.

Neophytus num ad ordines, & Ecclesiam assumi valeat?

Infans num queat nobilitari ante septiennium remissivè?

Statuta de actibus puritatis, & nobilitatis, jam hodie sunt derogata.

7 *Episcopus num propriè quis dici possit ante confirmationem, & consecrationem.*

8 *Tempus datæ consideratur in rescriptis.*

9 *Beneficia duo difformia obtineri possunt sub eodem tectu.*

TEXTUS iste quatenus probat quod rescripto ad conferendam Præbendam directo ad Capitulum gerens Episcopi vices, debet obtemperari ab Episcopo postea creato, ad quem Præbendarum collatio pertinet; quia mandatum reale fuerat, quod transit ad Episcopum tanquam successorem: sic resolvit Barbosa *hic numer.* 1. & 2 cum multis, & Nicolaus Garcia docet objectis respondeo *de benef. pag.* 2. *cap.* 2. *à num.* 26. Quare pro amplianda hac materia adjunges dicta *infra in cap. quoniam*, Abbas 14. *de officio deleg.* ubi quando commissio sit personalis, quando verò realis, quæ transit ad successorem in Dignitate. Item adjunges pleraque adducta *sub cap. quia V. de judiciis*, ubi longe dixi de obligatione, ad quam tenetur succedens. Item poteris hic adjungere quæ tradit Azor. *de officio Episcoporum lib.* 3. *moral. tom.* 2. *cap.* 37. & 38. 29. & 30. † Et quod ad hoc, ut quis Pontifex, seu Episcopus vocari possit, requiratur consecratio, notans Doctores per textum hunc, de quibus cum multis Gratianus *regula* 92. ubi ampliat dupliciter, & limitat 4. modis: & videbis Garciam *de benefic. part.* 6. *cap.* 2. *à num.* 19. & 26. ubi expendit textum nostrum & de Vicario ejus *à n.* 40. ubi ad quæstiones, nempe quas litteras exequi valeant de consecratione Episcoporum *infra* late *in cap.* 6. *de temporibus ordinat.*

Et quia Barbosa in vers. *pro eo vero quod Judæus num.* 3. dicat ut ad finem conversi, sint honorandi, propter adeptam sacri Baptismi dignitatem, sintque capaces beneficii Ecclesiastici, qui à Judæis originem ducunt: itemque ipse Barbosa plura de Neophytis per hunc textum, & ab eis originem trahentibus dixerit de officio Episcopi *p.* 1. *tom.* 2. *de Episcopali munere, glossa* 17. *per totum.*

Et de Neophytis latè scribit Ricciulus *in suo tractatu de Neophytis c.* 4. *cum sequent.* ideo adjunges, quæ tradit Suarez *de censur. disp.* 44. *sect.* 3. *à num.* 5. ubi agens de irregularitate respectu Neophytorum, & an ad ordines queant promoveri scribit nonnulla conducibilia ad textum nostrum: & an Neophyti ad Ecclesiam assumi valeant, Barbosa *de Canonicis cap.* 13. *à num.* 27. & 28. & Gratianus *regula* 223. cum Felino, & aliis ex antiquis *hic* per hunc textum probat quod hæreticus, vel infidelis, qui fuit, si jam conversus est, possit promoveri ad Ecclesias, vel Dignitates, ampliat dupliciter, & limitat modis octo, & facit optima lex *partita, lib.* 6. *tit.* 24. *p.* 7. *cap. Neophytus* 21. *dist.* & sic infero ad sequentes quæstiones.

An infans possit ante septennium nobilitari Narbona *in annalibus à num.* 7. *quæst.* 36. † Et an Ecclesiasticæ communitates debeant servare in qualitate nobilitatis probanda statuta loquentia de tribus actibus, Salcedo *de lege politica, cap.* 5. latè Scobar. *de puritate sanguinis*, Carleval. *de jud. p.* 2. *tit.* 2. *lib.* 1. *disp.* 3. & *a num.* 6. Valenzuela *p.* 1. *cons.* 90. 91. & 92. omnino videndi. Sed cum jam hæc lex specialis 35. *tit.* 7. *de los estudios generales, lib.* 1. de tribus actibus positivis, quæ fuit anno 1623. etsi practicaretur in consiliis ordinum, & Sanctæ Inquisitionis, tamen jam ex hac parte derogata est, sive abrogata anno præterito 1656. sic ut semper quicumque ex familia sit, sive in se, sive in suis ascendentibus ab utroque latere lputus, & nobilitatus, nihilominus, quando prætendit novam gratiam requirentem puritatem, seu nobilitatem, debeat testibus qualificari de novo.

Et quia per verba hujus textus & in vers. *ante tuam promotionem*, & in vers. *ante datam litterarum*, & in vers. *Archidiaconus, & Canonicus*, Barbosa *à num.* 5. probet cum multis. an electus, & confirmatus ante consecrationem dicatur Episcopus, ubi distinguendo resolvit: applicabis dicta *sub tit. de elect.* 7

Et an in rescriptis attendatur litterarum data applicabis notata *infra in cap. Capitulum Sanctæ Crucis hoc tit.* & *in cap.* 2. *de officio deleg.* & quod tempus datæ inspiciatur in rescriptis Gratianus scribit per textum *in cap. sequenti*, & alios hujus tituli, ubi ampliat, & limitat *regula* 451. † Et quod beneficia duo difformia sub eodem textu obtineri possint ex vi statuti, consuetudinis, aut dispensationis Episcopalis, applicabis notata *infra de præbendis, & Dignitatibus sub cap. de multa* 28. 8 9

AD TEXTVM

IN CAPITE VIII.

Ad Aures, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum ad beneficium impetratum non valet, tacita dignitate impetrantis.*

2 *Dignitas non in genere, sed in specie est exprimenda in rescripto.*

3 *Nobilitas non debet exprimi in rescripto.*

4 *Nobilibus beneficia liberius concedit Papa.*

5 *Probare debet quilibet suæ intentionis fundamentum.*

6 *Mandatum non requiritur ad impetrandum non quilibet amicus pro amico id facit.*

PROBAT textus hic quod non valet rescriptum ad beneficium impetratum tacita impetrantis dignitate: & sic Barbosa resolvit per omnes hic *numer.* 1. & 2. & *in cap. in nostra hoc tit.* requiri specialem mentionem dignitatis, sed dicens *num.* 3. contra alios, ut non teneatur mentionem facere de nobilitate. 1
† Et quod non sufficiat expressio dignitatis in genere, sed requiratur in specie expressio dignitatis patet ex textu *in cap. in nostra hoc titulo* quia quoties lex expressionem verborum pro forma requirit, non sufficit expressio verborum sub involucro, *cap. ad agendum de procurat. lib.* 6. *l.* 2

sed

sed etsi quis §. quæsitum ff. si quis cautionibus, & Felinus *hic. num. 3. col. 2.* ait ut ea sit mentio specialis, quæ exprimit circumstantias, & conditiones, quæ possunt Principem alterare: & prædicta doctrina est verè contra Barbatiam *hic num. 3. col. 1.* Selua *in tract. de benef. p. 3. quæst. 11.* vers. 23. *qualitas.*

3 Sed quod expressio nobilitatis rescriptum impetrantis non si necessaria; quia cum non dicatur impetratio subreptitia; ex eo quod supprimantur, quæ si expressa essent, faciliorem redderent Papam ad concedendum; ut est casus à contrario sensu *in cap. postulasti infra hoc tit.* sequitur dicendum, ut cum ex regula textus *in cap. de multa, in*
4 *fine de præb.* † Ut *ibi* dico Papa libentius beneficia nobilibus, quàm ignobilibus conferat, aut concedat, ut multò liberius rescripium concederet impetranti, si nobilitatem exprimeret hic Joannes Andreas, Butr. *num.* 10. Panormit. *num.* 2. Imola *num.* 5. Felin. *num.* 5. Decius *num.* 3. Ripa *num.* 1. Barbosa *num.* 3. Selua *de benefic. p* 3. *quæst.* 12. Ty*de nobilit. cap.* 37. *num.* 61. quidquid contradicant Hostiens. & Barbosa *hic à num.* 5. Romanus *singulari* 37. Ad quæstiones quod subreptitiæ litteræ in beneficialibus ipso jure nullæ sint Gratianus *regula* 444. item & per textum hunc quod tempus datæ inspiciatur in rescriptis amplians uno modo, & limitans modis octo scribit Gratianus adductus *cap. præcedenti dicti. reg.* 45. alia notat Barbosa *hic. à num.* 4 in vers. *Decani*, de cujus officio dico *infra in Rubrica de officio Archipresbyteri*, & *cap. 1. de ætate*, & *qual. ordin.*

5 Et in vers. *intentionis*, ubi dicit quod quilibet debet probare fundamentum suæ intentionis; de qua regula latè dico *in cap. fin. §. 1. de jurejurand.*

6 Et idem Barbosa *hic num.* 8. & 9. dicit quod ad impetrandum beneficium non requiritur mandatum; quin quilibet amicus pro amico, potest sine mandato impetrate litteras, etsi ad acceptandam collationem; ad institutionem, & possessionem requiratur speciale mandatum.

7 Et videbis plura apud Barbosam *infra in cap. cum adeo* 17. de quibus impetrans rescriptum ad beneficia, debet mentionem facere, ubi breviter repeto alia addens.

AD TEXTVM

IN CAPITE IX.

Si autem, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum secundum prævalet primo quo impetrans per malitiam suam non fuit usus intra annum.*

2 *Reum, qui tutus est in aliqua exceptione potest adversarium provocare ad judicium.*

1 TEXTUS iste similem habet materiam cum textu *in cap. ex part.* 12. *cap. plerumque* 23. *hoc tit.* ex quibus colligitur prævalere rescriptum posterius, non facta mentione prioris, quod impetrans per malitiam suam, *D. Fermosin. de Rescript. & Consuet.* vel negligentiam suam usus non fuit intra annum; sed quia horum decisio videtur esse contra regulam textus *in cap. 1. cap. cæterum 3. hoc tit.* videbis *ibi* adducta. † Canonistæ in textu solent dicere quo reus, qui est tutus aliqua excentione, potest provocare adversarium rad judicium de quod Anton. Gomez. *lib. 3. variar. cap. 1. num.* 20. legendus *à num.* 18. & videbis Sahagum ad hunc textum. 2

AD TEXTUM

IN CAPITE X.

Ad hæc, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Rescripta ad Judices incertos impetrata, vel ad futura negotia, non valent.*

2 *Recusatur Judex justè propter amicitiam.*

3 *Cancellariæ etymologia, & origo remissivè.*

TEXTUS iste decidit quod non valent literæ aut rescripta per quæ incerti Judices 1 dantur, vel futura negotia committuntur, satis ultia antiquos notat Barbosa *hic*, quæ pro enodatione hujus textus moveri possunt; semper enim Judices debent esse certi, ut probat: nam ut latè dixi *in cap. 2. de libelli oblatione*, libellus oblatus in Judicio, si incertus est, repellitur à Judicio; ergo multo magis debebit constare de certitudine Judicis, cui negotium tractandum committitur † Et 2 quia Balboa *in c. 61. de appell. n. 17.* per hunc textum probat, quod justè recusatur Judex propter amicitiam; ideo leges quæ de hoc puncto, & de Judicum recusatione late scripsi *sub. c. 4. de foro comp.* Et quia hujus textus decisio limitatur, quando procedit delegatio, & commissio ex certa scientia, ideò de virtute, & effectibus clausulæ ex certa scientia, applicabis quæ latè dixi, & notavi *in cap. venerabilibus de confirm. utili, vel inutili*, & Rub. illius tituli.

3 Cancellariæ etymologia, & origo, quæ sit, explicatur multis, quos refert hic Barbos. *n.* 3. & 4. ubi quid de Cancellariis magni officii præ eminentia agunt inter quos Covar. *lib. pract. c. 4. n. 10.* vers. *sed hæc*, Gregor. *in l. 4. hoc tit. 9. p. 2.* verb. *Canciller.*

AD TEXTUM

IN CAPITE. XI.

Ad Audientiam, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum falsa latinitate conscriptum vitiatur.*

CUM textus hic probet quod rescriptum falsa latinitate conscriptum vitietur, intel- 1

ligens Barbosa *hic n.* 2 & 4. procedere tam in litteris Justitiæ, quam gratiæ; quia in utrisque viget ratio; ideo applicabis quæ dixi, & notavi *in cap. ex literis de fide instrument. quæst.* 1. ubi egi de quæstione, an rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspectu, dicatur vitiosum.

AD TEXTUM

IN CAPITE. XII

Ex parte, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Attentatorum revocatio remissivè.*
2 *Vocatio in Jus remissivè.*
3 *Fatalia appellationis prosequendæ remissivè.*
4 *Appellationi renunciat, qui spoliat adversarium post appellationem.*
6 *Expensarum condemnatio remissivè.*
7 *Ecclesia Matrix quæ dicatur remissivè.*

TEXTUS iste similem habet materiam cum textu *in cap. sin autem* 9. *hoc titulo*, & *in cap. plerumque* 13. Per verba textus nostri de multis potest inquiri: nam ibi, *Post appellationem à se factam amovit*, & in vers. *ideoque*, & ibi, *Revocatis in statum pristinum omnibus, quæ post appellationem ipsius inveneritis attentata*, adjunges quæ latissime scripsi de revocatione attentatorum post appellationem *in cap. bonæ.* 51. & *in cap. cum teneamur* 17. & quæ notavit *in cap.* 1. *de appell.*

Et in vers. ibi, *Cum authoritate judicum in jus esset vocatus*, vide quæ adduxi de in jus vocando *sub Rubr. de judic.* & *sub cap. pen. de foro comp.* & *sub cap.* 1. *causa possess.*

Et ibi, *Cum biennium à tempore appellationis jam fuisset elapsum*: per hæc verba satis queit discuti de anno, biennio, & tertio anno, in quibus est appellatio prosequenda, & qualiter procedit, de quo dixi late *in cap.* 4. 5. & 8. *de appell.* † Cumque hic Barbosa *num.* 4. dicat quod appellans videtur suæ appellationi renunciasse, si spoliet Adversarium post appellationem; ideò applicabis pleraque, quæ adduxi de renunciatione appellationis, & quibus intelligatur facta *in Rub. sub quæst.* 2. *in cap.* 17. *sub quæst.* 1. *in cap. sæpè* 44. *sub quæst.* 1. & *in dict. cap. bonæ* 51 *sub quæst.* 3. & *in cap. solicitudinem* 54. *quæst.* 1. *de appellation.* & alibi.

Et ibi, *Dixit se litteras priores habere de quibus nulla mentio in posterioribus*, habebat: per hæc verba satis applicatur materia textus *cap. super litteris* 20. *hoc tit.* ubi de taciturnitate rescriptorum, ac de mentione, quæ in secundis literis debet de primis fieri, notavi *suprà in cap.* 1. & *cap. cæterum* 3. *hoc tit.*

Et ibi, *Memorato scilicet in expensis necessariis condemnantes*: de condemnatione expensarum, & quæ necessariæ, quæve voluntariæ sint laté *in c. finem litibus de dolo*, & *contumacia*, & *sub c. gravis de restit. spol.* dixi aliqua applicanda.

Et ibi, *Matrici Ecclesiæ*, Matrix Ecclesia quæ 7
dicitur notavi *supr. in c.* 1. §. 1. *summ. Trinit.* &
fide Cathol. & tractavi *sub c.* 1. *de præscript. q.* 1.
vers. ad ultimam.

AD TEXTUM

IN CAPITE XIII.

Sciscitatus, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum Papæ pluribus directum cum clausula, quod unus, vel plures, si aliquis adesse nequit intelligitur tam de importentia Juris, quàm facti.*
2 *Judices qui semel cœperunt, cognoscere debet insimul, & non unus sine alio sententiam proferre.*
3 *Judex excommunicatus à principio, vel in medio, facit actum nullum.*
4 *Infamis, seu aliàs inhabilis, non excusatur à judicatura, à muneribus, à Notoriatu.*
5 *Protestare non sufficiat, nisi adsit consensus ejus cui protestatur.*

TEXTUS hic probat rescriptum Papæ 1
pluribus Judicibus directum cum clausula
quod *unus, vel plures judicent*, si aliquis adesse ne-
quiverit intelligi, de importentia juris, quàm
facti; quare quia de commissione facta delegatis
tribus cum clausula, *quod non omnes*; ideò re-
curres ad notata *infra in cap. prudentiam* 21.
de off. deleg. † Et quod sententiam debeant 2
proferre Judices insimul, & non unus sine
alio, qui simul cœperunt cognoscere de una
causa, multis probat Gratianus *regul.* 423. de quo
alibi dico, notat nonnulla Barbosa ad litteram no-
stri textus † Et quia *sub n.* 5. verb. *infamen* in glossa 3
ibi, *si medio tempore*, notat quod sive Judex fuerit
excommunicatus à principio, sive medio tempore
semper actus per ipsum factus sit nullus; ideo ap-
plicabis quæ abunde scripsi *in c. ad. probandum de*
re jud. ubi an Judex excommunicatus queat judi-
care, seu actus facere judiciales. † Et quod infa- 4
mis, vel aliàs inhabilis non excusetur à judicatura,
si ipsi causa commissa fuit, tradit Felinus *hic n.* 20.
ubi sex limitationes congessit, & Decius *n.* 12. &
Innocent. & cum aliis Gratianus *regul.* 236. ubi di-
cit cum Gomez. Ariaz, & Petro Nunnez, quod in-
fames non repelluntur à muneribus; & idem Gra-
tian. multis probat *regul.* 237. quod infamis non
prohibetur esse notarius: applica aliqua, quæ notavi
infra in c. P. & *G. de fide instrum. sub. q.* 3.

Item per hunc textum dixit Panormit. *hic* quod 5
protestatio necessaria est impedito; quare adjunges
quæ laté dixi de protestatione, & ejus effectibus *in
c. fin. de appell.* & videbis de hoc cum multis Gra-
tian. *regul.* 396. & 396. ubi tradit de alia regula,
quod protestare non sufficit, nisi adsit contensus
ejus cui protestatur.

AD

AD TEXTUM IN CAPITE XIV.

Pastoralis, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Litterarum diversarum cognitio, spectat ad omnes earum Judices, & in discordia eliguntur arbitri.*
2 *Delegati Judices cognoscunt, an sua sit Jurisdictio.*
3 *Rescripti tempus à quo currat*, n. 4.
4 *Judex nequit exercere Jurisdictionem ante receptionem, & præsentationem rescripti.*
5 *Administratio non datur Episcopo ante præsentationem suarum litterarum.*

COGNITIO diversarum litterarum impetratarum, & super earum revocatione, spectat ad omnes earum Judices, etsi discordent, eliguntur arbitri. Applicabis quæ dixi de revocatione sententiæ *in cap. sub. orta* 21. *de re judicata.*
2 Et quia Barbosa *hic num.* 2. firmat quod judices
delegati cognoscunt, an sua sit Jurisdictio, &
pronunciant super exceptionibus sui fori declinatorii, & incompetentiæ; ideo applicabis quæ dixi in *Rubrica de foro comp. quæst.* 1. ubi dixi de dubio quis sit judex, quando duo Judices litigant de jurisdictione sibi competenti, & *quæst.* 3. quando incompetentiæ exceptione debeat apponi, & ejus declinatoria: de hac exceptione dixi sub *Rubrica de exceptionibus*: item & *in cap. pen. de foro comp. applicabis quæst.* 36. ubi dixi de quæstione, an quilibet judex præveniendo, possit cognoscere, an sua
3 sit jurisdictio, & ab altero inhiberi. † Et à quo
tempore currat rescripti tempus, per hunc textum doces Balboa *in cap.* 12. *de appellationib. à num.* 29. *&* 32. ubi dicit ex textu nostro quod ante rece-
4 ptionem, præsentationemve rescripti, judex non
potest exercere Jurisdictionem, ipsum videbis. Et sic applicabis dicta *infra in cap. Capitulum Sanctæ Cruci hoc tit. & in cap.* 2 *de officio delegati*, an litteræ debeant habere vim à tempore datæ, seu præsentationis.
Imò & applicabis quæ dico *infra latè in cap. no-*
5 *sti* 9. *& in cap. transmissam* 15. *de elect.* ubi quod
Episcopo non datur administratio ante præsentationem suarum litterarum.

Ad §. Quoniam ejusdem textus.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Judices debent esse certi, & sic res super quæ sunt judicaturi; quid de eo qui ad plures causas delegatur*, n. 3.
2 *Jurisdictionis perpetuatio circa expressa; non operatur regulariter, quoad non expressa, etiam in rescripto super injuria in rem familiarem*, n. 4.
6 *Dictio penitus totum excludit, & ad quæ se extendat*, n. 7. 8. 9. 10. & 11.

PRo intellectu hujus § & ejus litteræ condu- 1
cit quod adduxi *supra in cap. ad. hæc.* 10. *hoc tit.* cum dixi quod judices debent esse certi, & sic etiam debebit esse certa res, super qua tales debent esse Judices ex nostro textu; & sic super rebus expressis. † Quare adjunges quæstionem, de 2
qua Gratianus *regul.* 250. cum Felino, Joanne Andrea, & communi hic, & per glossam, dicens quod perpetuatio Jurisdictionis circa expressa, non operatur regulariter quoad non expressa, 3
† hoc etiam extendens in eo, qui ad plures causas
particulariter delegatur. † Et etiam ampliat, *n.* 2. 4
in rescripto super injuria, in quo non venit actio aliqua ad vindictam; sed illa quæ consequitur rem familiarem, super qua rescriptum fuit impetratum cum Felino *in cap. sedes n.* 5 *hoc. tit.* quam regulam limitat Felinus *hic num.* 7. & 8. quinque modis, & Decius *num.* 6. item applicabis quæ dicen late, *in cap. significasti de foro comp.* ubi quando prorogatur, vel non jurisdictio.
* In vers. ibi. *cum generali per speciale procul du-* 5
bio derogatur; notavi *supra sub cap.* 1 *hoc tit. & in cap.* 3. *eodem*, ubi quando litteræ secundæ non facientes mentionem de primis eas enervent: alia hic notat videnda Barbosa *num.* 5. ubi contra glossam hic verb. *ambigitur*, dicit decisionem hujus textus procedere etiam in causa appellationis, ubi agitur de revocatione litterarum quæ ad diversos judices in eadem instantia appellationis datæ sunt; ad quod applicabis nonnulla, quæ dixi *in cap.* 17. *&* 18. *de testibus.*
Et in verbis *penitus enervetur*, quod dictio *pe-* 6
nitus, habeat ad eo præcisam naturam, ut nullam modificationem, seu limitationem admittat, dixit idem Barbosa *hic num.* 3. cum multis ab eo relatis & uberius ipse, *de dictionibus dict.* 249. ubi
agit de hac dictione probans cum multis, † ut 7
idem importat quod omnino ex toto in totum 8
prorsus, & similes. † Et idem quod omni casu, 9
† & ipso jure actus nullitatem, † item & quod
sit exclusiva, rejiciatque minima, † sitque etiam 10
derogatoria derogatoriarum eo scilicet casu, quan- 11
do testator in suo testamento dixerit volo hoc
testamentum penitus valere, † sed quando pro- 12
pter subjectam materiam non significat actum
ipso jure nullum, ducet Cardinalis Mantica, *de*
tacitis, & ambiguis convent. lib. 5. *tit.* 5. *n.* 13. † Et 13
Robles. *de præsentatione lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 34. dixit ut talis dictio omnes casus sine distinctione contineat, & Natta *cons.* 63 *num.* 16. Rota *decision.* 526. *num.* 4. *p.* 1. *diversor.* Seraphin. 2. *decisione* 447. *num.* 4. Octavian. Vulpell *de propositien. & adverb. signif. sub. hac dict. pag.* 72. dixerunt hanc dictionem penitus habere adeo naturam præcisam ut nullam recipiat modificationem seu limitationem.

AD TEXTUM
IN CAPITE. XV.
Sedes, hoc Titulo.
PRÆMISSUM
SUMMARIUM.

1 *Clausula* quidam alii, & res aliæ, *non includitur multitude effrenata.*

2 *Fraus, & dolus, non debet ulli patrocinari.*

3 *Persona loquentis censetur excepta in generali sermone, & nec comprehenditur persona, ad quam sermo dirigitur*, n. 4.

5 *Personæ magnæ, non comprehenduntur in generali locutione, nisi in locutione legis, & nisi non alia, quàm persona loquentis, posset comprehendi*, n. 6 7. 8.

9 *Clericalis ordo nobilitat, & est major quacumque alia dignitate, & honore.*

10 *Ordo denominationis, majorem dignitatem arguit.*

11 *Dictio* aliud *quid sibi velit, nìon universalitatem,* n. 21.

1 TExtus iste duo continet quod per clausulam *quidam alii & alia res*, multitudo effrenata non includitur. Nec personæ nec res majores expressis, sed pares, vel minores; itaque applicabis quæ dixi *infra in cap. significaverunt nobis 36. de testibus*, quatenus in vers. ibi: *Pro eo quod voluerint effrenatam multitudinem testium refrenare*: & quod horum occasione scripsi de vitanda multitudine testium ad probandum, & de certo numero stabilitu: alia nostri textus verbis cum glossis bene Barbosa expendit ex mutis.

Et in vers. ibi: *Quia fraus, & dolus ei patrocinari non debet*; ad cujus dicterii probationes plura jura, & Doctores affert hic Barbosa *num.* 7. & amplius *in axiom. Juris, axioma* 102. ideo intellectu textus nostri, & *l.* 1. *§. idem ajunt*, vers. *denique ff. de aqua pluv. arcenda*: videbis quæ scribit Thomas Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disp.* 18. *quæst.* 4. *à num.* 27. & 29. & dico *sub cap.* 20.

Ob verba textus nostri applicabis regulam, de qua testatur cum multis Gratianus *regula* 353. quatenus ponit, quod persona loquentis, censetur excepta in generali sermone ex textu cum glossa *in l. si mercedem, §. fin. ff. de actione empti, l. insulam, § fin. ff. locati, l. inquisitio, cod. de solution. l. Paulus §. fin. ff. de pignoribus*, † amplians *num.* 3. ut sicut generali sermone, persona loquentis censetur excepta, ita non comprehendi personam ejus, ad quem sermo dirigitur ex *l. pen. ff. de Senat. l. qui hæredi §. fin. ff. de condict. & demonstrat.* item amplians *num.* 4. cum Afflictis *in decis. Neap.* 265. *num.* 15. † Nec in generali locutione personas magnas comprehendi. † Ubi limitat *num.* 5. in generali locutione legis, quæ efficacior est: quare adjunges quæ dixi *in cap.* 1. *de prob. in* 2. *p.* an Legislatores, & Principes sint soluti legibus † Limitat etiam *num.* 6. nisi in tali sermone non alia quàm persona loquentis possit comprehendi ex
Bernardo *regula* 307. † & *num.* 7. vel nisi in gene- 8
rali sermone, etiam se ipsum comprehendat, ut bene tradit Matienc. *in l. 6. tit.* 15 *glos. lib.* 5. *recop.* Et ex his applicabis nonnullas quæstiones, quas ad longum scripsi *in cap. cum venissent* 12 *de jud.* ubi de Papa Principe, an cognoscant de se ipsis, vel secum dispensent.

Alia tradit *hic* Barbosa *à num.* 13. ex glossa no-
stri textus nempè quod Ordo Clericalis nobilitat 9
& est major quacumque alia dignitate, & honore sæculari multis probans: & de ratione applicabis plura quæ, dico *sub tit. de judic. & foro compet* & quæ noto infra *in titulis de vita, & honestate Clericor. & de immunitate Ecclesiast.* & per argumentum ex latè dictis *sup. de constit. in cap. Ecclesia S. M.*

Et quod ordo dominationis majorem digni 10
tatem arguat; quia prior descriptus, dicitur dignior cum pluribus probans *hic num.* 10. ex glossa *hic* Barbosa addit ex eadem glossa *num.* 14. quod in arbitrio Judicis qui debeant dici majores, quique minores; ad quæ videbis Tyraquel. *de nobilitate, & Jure primog. quæst.* 19. *num.* 2. & *cap.* 10. *num.* 11. & *in l. si unquam* verb. *omnia num.* 31 Menoch. *de arbitr. casu* 124. *num.* 5. applicabis dicta *de præcedentiis infra in cap. ante penult. de majorit. & obed.* vide *infra cap.* 18. *de argumento ab ordine literæ.*

Et in eadem glossa majores ibi *nec semper hoc*, 11
notat *hic* Barbosa *num.* 15. quod dictio *alius* non semper refert qualitatem præcedenti similem cum Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disp.* 20. *num.* 3. & cum aliis, de qua dictione plura videnda, idem Barbosa *in tr. de dict. usufreq. dict.* 26. quibus addo Covarr. *in pract. cap.* 35. *num.* 3. *in princ.* ubi dicit quod licet aliquod dictio *alius* implicet similes causas, & qualitates, probans ex textu nostro, & ex glossa *in l. fugitivi cod. de servis fugitivis.*

Tamen adjiciatur distiocticni universali com- 12
plecti, ait etiam dissimiles quascumque alias qualitates, sicut ejusdem glossæ memores responderunt Imola *ibi*, Panormitan. *in cons. ultimo lib.* 1. Socinus *cons.* 3. *columna ultima lib.* 3. atque ita Romæ sententiatum esse asserere refert, ex Ludovico Gumezio *in regula triennali quæst.* 2. licet Felinus *hic col.* 7. & Jason. *in l. si unus in fine princip. ff. de pactis*, videantur dubitare, an vera sit prædicta communis adnotatio; sed Decius *hic* eam defendit, ut saltim procedat, juxta materiam subjectam, & perpensa diligenter ratione legis, & ipsius dispositioois, de cujus interpretatione tractabitur.

AD TEXTUM
IN CAPITE. XII
Ex Tenero, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM

1 *Impetrans diversa rescripta super eodem ad diversos judices perdit commodum utriusque.*

2 *Judex*

2 *Judex pronuncians sententiam nullam, non facit litem suam*, n. 3.

1 PROBAT textus hic quod qui contra unum super eodem ad diversos judices, diversa rescripta impetrat, & eis utitur, perdit commodum utriusque, multis exornat Barbosa *hic num.* 1. qui ex verbis hic *commodo careat utrisque*, notat *numero* 6. quod trahens aliquem coram diversis judicibus pro eadem causa, eam perdit. Quare adjunges ea, quæ dixi late *in cap. fin. de juram. calum. quæst. fin.* ubi de pœna temerè litigantium; item *ibi in §. pœna q.* 1. adjunges quæstionem quare actor recusans subire juramentum calumniæ, cadat ab actione sua.

2 Et quia Felinus *hic* dicit quod Judex non facit litem suam pronuncians sententiam nullam, ut probat etiam optima lex 2. *tit.* 2 *lib.* 2. *fori*, ideo leges quæ scribit Gratianus *regula* 301. ubi congerit nonnullos casus, quando Judex faciat litem suam.

3 Ad verba ibi: *Verùm quia super hoc dubitationis sedem duxistis Apostolicam consulendam*, adjunges dicta in cap. *si quando hoc tit. supr.* Et de intellectu textus nostri dixi *in cap. novit* 13. *de judic. q.* 13. *num.* 16.

AD TEXTUM
IN CAPITE XVII.
Cum adeo, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Rescriptum non faciens mentionem de beneficio impetrantis, non valet, ubi de aliis, quibus debeat fieri mentio.*

2 *Impetrans beneficium, debet exprimere valorem*,

3 *Impetrans si habet præbendam, & Canonicatum debet de utroque mentionem facere, & etiam de beneficio, in quo nullos fructus percipit*, n. 4.

5 *Rescriptum impetratum super beneficio ab impetrante antea occupato, est nullum, si de tali occupatione mentionem non faciat.*

6 *Rescriptum secundum debet facere mentionem primi: & de clausula speciali in eo contenta item etiam si primum sit de conventione partium*, n. 7. *& de impetratione prius ab alio facta*, n 8. *& omnium, quæ possunt Principem movere* à n. 10.

9 *Impetrans gratiam à Principe super pœna, si de ea, jam exacta, mentionem non faciat, secundum rescriptum, erit nullum.*

11 *Impetrans debet facere mentionem de ordine annexo præbendæ, seu beneficio, & de qualitate naturali*, n. 12. *& de appellatione causæ* n. 13. *limitatur*, à n. 14.

14 *Gratia non dicitur nulla; licet in ea non fiat mentio de transactione contractu nullo, seu electione nulla: & de clausula alterius rescripti nulla, nec de nobilitate, vel dignitate* n. 15. & 16.

17 *Beneficia Ecclesiastica Laicis conferri non possunt.*

PROBAT textus hic quod non valet rescriptum impetratum, de beneficio impetrantis non faciens mentionem: cujus occasione poteris adjicere *supra* annotata *in cap. ad aures* 8. *hoc tit.* ubi dixi de quibus obtentis, seu aliis debeat rescriptum impetrans ad beneficia, mentionem facere: & quia de multis, de quibus impetrans debet facere mentionem, veluti de pensione habita loco beneficii: de patrimonio, & titulo perpetuo: de titulo patrimonii, ad quod ordinatus est in litteris Justitiæ, secus in litteris gratiæ: item beneficii manualis, sit facienda mentio in impetratione secunda; imo quod impetrans, debeat exprimere in impetratione se esse Clericum, † addo cum Panormitan. *hic*, quod impetrans beneficium, debet exprimere valorem eorum, quæ possidet, aliàs gratiam invalidari, ut cum multis probat Gratianus *reg.* 228. ubi ampliat quod impetrans veniam delicti, debet facere mentionem alterius primi delicti, de quo etiam dixi *sub dict. c. ad aures* 8. *hoc tit.* ubi Felinus hanc regulam quinque limitat modis *ibi* videndus, Decius *ibi n.* 10. Gratianus cum aliis *in dict. regul.* adducentes Tyraquell. *post leges Connb glossa* 5. *n.* 113. *& de pœnis temper. causa* 44. *num.* 39 Rom n. *cons* 433. Cassan. *in cons. Burgundiæ tit. de success.* § 7. verb. *ne ordenance unu* 5. ipse Grat. repetit etiam *sub regul.* 229. *num.* 11. 2

Imò & Abbas *hic*, Decius *num.* 2. dicunt quod non sufficit si quis habeat Præbendam, & Canonicatum, ut faciat de Canonicatu mentionem, sed etiam, & de Præbenda simul cum Canonicatu debeat fieri mentio: sequitur Gratianus *d. reg.* 229. *num.* 5. † Ubi cum Philippo Decio *in cap. cum teneamur de præb. n.* 2. ait quod impetrans debet facere mentionem de beneficio alio, quod habet, etiam si ex eo nullos fructus percipiat. 3 4

Et addo etiam sequentes casus, nempe quod si quis occupavit primum beneficium viventis modo scienter, modo ignoranter, si postea sequuta morte, illud impetratur a Papa, tacita prima occupatione, ipsius rescriptum esse nullum, ex Abbate *in c.* 1. *de concess. prabendæ*, Cæder no *cons.* 13. *de rescriptis*, Philippo Decio *cons.* 398. *n.* 3. 5

Imo & quod non solùm de primo rescripto, sed etiam de clausula speciali in eo contenta, ut puta si fuit concessum, appellatione remota, vel alias Abbas *in cap. cæterum supra hoc tit.* ubi videbis quæ noto, † item si primum fit impetratum de conventione partium, & de hoc non sit facta mentione in secundo, bene Doctor Molina *prænig. cap.* 1. *num.* 31. & 35. † Item etiam quod debeat etiam mentio de impetratione prius ab altero facta, Alex. *cons.* 11. *n.* 17. *limit* 7. & *cons* 195. *vol.* 2. *num.* 6. 6 7 8

Item addo sequentes casus, nempe ut si quis impetret gratiam à Principe super pœna jam exacta per fiscum, si non fecit mentionem de exactione, rescriptum erit nullum, Felinus *in c. postulasti hoc tit. nu.* 4. cum aliis Gratianus *dict. reg. l* 229. *num.* 2. † Ubi *num.* 3. addit quod necessario debet etiam fieri mentio omnium, quæ movere possunt animum Principis, seu retrahere consentientis, aliàs rescriptum esse ipso jure nullum, ut tenet glossa *in c. super litteris* 20. *hoc tit.* de quo late Rodericus Suarez, qui tradit singularia in materia, Decius *in dict. cap. ad aures* 8. *hoc tit.* ubi ex hoc multas decisiones refert Bellon. *cons.* 18. *numer.* 6. 9 10

1 Et pro materia textus nostri alia congerens
Ricius *collect.* 822 ad nostrum textum, ampliat
textum nostrum, ut etiam de ordine annexo be-
neficio, seu præbendæ sit nececessario facienda
mentiu ab impetrante ex Rota *in decis.* 41. *de re-
script. in antiquis.* Sed contrariam sententiam te-
nuisse eandem Rotam nostris temporibus in una
Abulen. Canonicatus 16. Junii 1589. coram Giplio
2 refert idem Ricius. † Et etiam Gratianus *dict.
reg.* 229. *num.* 10. ex Ludovico Romano *cons.* 194.
dicit quod impetrans rescriptum, debet facere
3 mentionem de qualitate naturali. † Item addo
quod impetrans rescriptum, opurtet facere men-
tionem de appellatione, & statu causæ, ut dicit
Barbosa *in cap.* 2. *hoc tit.* ex Palacios Rub. alias
casum videbis *infra cap.* 19. & *in cap. dilectus* 26.
& *in cap. postulasti* 27. & *in cap. ad audientiam* 31.
& in nonnullis sequentibus, & *ibi in cap. si propo-
nente* 24.

4 Sed regulam præfatam ponens, de quibus non
debeat mentio fieri ab impetrante rescriptum, li-
mitat modis septem Felinus *in cap. caterum* 3. *hoc
tit. num.* 20. ubi ponit alias quatuor ampliationes
ultra quas limitabis dicendo, quod gratia, non dici-
tur nulla, licet in ea non fiat mentio de transactio-
ne, vel contractu nullo, vel electione nulla, ut latè
per Socinum *cons.* 120. *num.* 3. *lib.* 4. & *num.* 7.
Hypolit. *cons.* 120. *num.* 13. & idem de processu
nullo, ut per Mattheum de Afflictis *in decis. Neap.*
5 66. *num.* 9. & 11. † idemque de clausula alterius
rescripti nulla, ut tradit Molina *de majoratibus*
6 *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 2. † Et quod nec fieri debeat
mentio de nobilitate, vel dignitate, retudit Ripa
secundùm communem *in dict. cap. ad aures* 8. *hoc
tit. num.* 68. Gratianus *dict. regul.* 229. videndus
num. 12. &. 13. sed de hoc ultimo aliquid notavi
cum Barbosa *in dict. cap. ad aures*, qui alios Do-
ctores allegat *n.* 2. &. 3.

7 Tamen quia ad nostrum textum ponit pro re-
gula Riceius *dict. collect.* 822. quod beneficia Ec-
clesiastica Laicis conferri non possint; ideo leges
quæ noto *infra ad titul. de constit. cap.* 2. & quæ di-
cit *num.* 11. cum multis, & quæ dixi *in cap.* 3. *de ju-
dic. q.* 5. ubi possit eum dispensatione. Quibus
omnibus horum occasione addo Zevall. *in pract.
q.* 523. ubi agit cum Felino *hic num.* 4. de quæstio-
ne, an Clerico animi destinatione Tonsuram, &
habitum gerenti, possit beneficia conferri, de qua
noto *in dict. cap.* 2. *de instit.*

AD TEXTUM

IN CAPITE XVIII.

Causam, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

Hujus textus decisio percipitur ex notatis *infra in cap.* 35. *hoc tit.* Et sic quia ejus litteram satis expendit Barbosa, ubi *num.* 4. & 5. cum infinitis ad utramque partem disputat, an causæ cognitio alicui simpliciter commissa censeatur commissa definitio, de qua *infra in cap. præterea de officio delegati* & *qua glossa præcedat* ibi *quandoque* prubet, ut quandoque clausula præcedens determinet sequentia prout juris ordo requirit, ut cum infinitis expendit Barbosa *de dictionib.* & *claus. claus.* 119. cui addo quod dixi *infra in c.* 71. *de appell. q.* 1. *num. fin.* & per eandem glossam ibi, *nec ordo scripturæ spectatur*, solent Doctores disputare an desumi argumentum ex ordine litteræ; ita ut primo scripti præferantur aliis postea scriptis: aliquid dico *in princip. Rub. de defide instrum. n.* 47. ideo te remitto ad notata in dictis locis.

AD TEXTUM

IN CAPITE XIX.

Constitutus, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Impetrans canonicatum, debet facere mentionem de numero Canonicorum.*

2 *Cassatis consuetudinibus, vel statutis à Papa non excluduntur illa, quæ sunt jurata.*

3 *Clausula* non obstante, *non tollit constitutionem juratam.*

4 *Dispensare nequit Episcopus in suis juratis constitutionibus.*

5 *Juramentum facit ut actus non invalidetur etiam si opponatur postea clausula*, non obstante.

6 *Lex noviter statuens non extenditur ad casus speciales, & privilegiatos.*

7 *Litteræ subreptitia in beneficialibus, sunt ipse jure nullæ.*

Quia satis, abunde *supra in cap. cum adeo* 17. & *in c.* 3. & 8. dixi de his, quibus impetrans debet mentionem face in rescripto; ideo addes *ibi* dictis mentionem de numero Cannnicorum quam debuit hic impetrans facere; ob idque adjunges etiam quæ notavi *in. c. cum accessissent.* 8. ubi dixi quando numerus Canonicorum, seu præbendarum possit augeri in Cathedrali, vel collegiata, & insuper dicta *ibi cap. cum M. Ferrariensis.* 1

Et quia Barbosa *hic à n.* 4. in vers. *firmatus jure 2
jurando*, dicit ut etsi consuetudines, vel statuta Pa-
pa casset, per hoc non intelligitur cassare consue-
rudines juramento firmatas, † itaut clausula *non* 3
obstante non tollat consuetudinem juratam, † imo 4
nec Episcopus possit in suis constitutionibus jura-
mento firmatis dispensare; ideo applicabis quæ di-
co *sub. c.* 1. *de jurejur.* ubi de relaxando, seu dispen-
sando juramento: & item applicabis quæ notavi
supr. in c. ex parte 12. *de const.* ubi probatur non
posse Canonicos sine causa restringere numerum
Canonicorum, seu præhendarum. Et quid non
obstante aliqua constitutione à Canonicis facta,
vel confirmatione à nobis ab eisdem obtenta; ideo
adjunges quæ noto *infra in cap. qualiter* 17. *de
accus.* ubi de revocanda sententia, seu moderanda
pœna ab eodem Judice, & sequentes quæstio-
nes.

Prima quod juramentum facit ut actus non 5
invalidetur, etiam si opponatur postea clausula
non obstante: sic glossa fin. *in cap. cum non deceat de
elect.*

elect. lib. 6. text. nostrum, Covar. *in 2. p Rubr. de*
6 *testam.n.19. & in c.quamvis pactum 1. p.§.3.num.6.* Gratianus cum infinitis *regul.* 271. † id etiam probans cum Fulgosio, Tyraquello, & aliis; quia lex novites statuens, non extenditur ad casus speciales & privilegiatos, ut *in l. testam. codic. de testam. juncta glossa in l. hac consultissima*, ubi Doctores *Cod. qui testamenta facere possunt.*

7 Et quod subreptitiæ litteræ in beneficialibus sint ipso jure nullæ ut notatur *supra. in cap. ad audientiam*, & *in cap. ad aures hoc tit.* idem tenuit Gratianus cum multis per textum nostrum *reg.*444. de quo dico *infra in cap. sequenti*, colligitur *hic* a vers. ibi & *de hoc memoratus P. non fecisset*, & *ibi & dictas litteras veritate tacita impetrat.*

AD TEXTUM

IN CAPITE XX.

Super Litteris, hoc Titulo.

DE RESCRIPTIS.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Subreptio dolosa rescripti ipsum vitiat in totum; sed quæ provenit ex simplicitate solùm vitiat, quatenus fuit causa inductiva subreptione*, num. 2. & 3. *& qualiter*, num. 5. *& de 2. parte*, à num. 8. & 9. *& de ratione utriusque*, n. 10.

2 *Impetrans dolosus non debet commodum reportare ex sua fraude, etiam in aliis casibus extra rescripta* n. 4. & 5.

3 *Dolus præcipuus dicitur, cum adversus Principem committitur in impetratione rescripti*

6 *Quæstiones nonnullæ hic assignantur.*

7 *Subreptio per fraudem, & dolum, etsi non fuerit causa totius rescripti, id omnino vitiat*

8 *Fraus & dolus non patrocinantur impetranti rescriptum.*

9 *Impetrans rescriptum simplicitate, quare non dicatur dolosus impetrator ad effectum textus nostri*, n. 10.

10 *Rescriptum impetratum ignorantia, sive simplicitate, qualiter sustineatur.*

11 *Pœna debet esse conformis delicto; sic ut puniendus veniat delinquens in eo, quod commisit.*

12 *Impetrans simplicitate rescriptum, si mendax fuit in omni causa rescripti, ipsum omnino vitiat.*

13 Cap. dicenti §. præscriptione n. 13. l. præscriptione cod. si contra jus, vel utilitatem publicam.

14 *Fraus, & dolus sua natura differunt; eo quod non semper dolus est in fraude* n. 15.

15 *Fraus accipitur pro eventu, vel effectu.*

16 *Falsitas expressa, vel veritas suppressa ex simplicitate, etsi vitiet, non tollit, Judex delegatus cognoscat de qualitate precum, quæ potuerunt movere, ad facilius concedendum, seu non exempla ponuntur*, numero 17.

18 *Rescriptum à Papa concedendum, vel non, quando, & quomodo dignosci possit, &* num. 19.

20 *Rescriptum præsumitur subreptitium, si conceditur super re, super qua de stylo, vel jure concedi non deberet.*

21 *Delegatus, qui non recipit Jurisdictionem super principali, potest cognoscere an sua sit Jurisdictio*, n. 22. *& poterit impetrantem rescriptum in expensis condemnare*, n. 22.

23 *Judex per litteras datus, apud quem opponitur exceptio, potest de ea & precum veritate, & de validitate litterarum cognoscere.*

24 *Delegatus, cui facta est fides de falsitate rescripti, nequit ulterius procedere in causa, expeditur textus noster*, n. 25.

26 *Notabilia aliqua pro nostro textu assignantur.*

CUM textus iste famosus, ac difficilis inter omnes Doctores reputetur; & habeatur, 1 ut clavis totius nostri tituli; imo & celebris sit in materia subreptionis, sicut apud civilistas textus *in l. 1. cod. si contra jus, vel utilitatem publicam*, ut dicit. Riccius *collect.* 325. libuit in eo amplius, & latius repetere, quam in jam explanatis, & in sequentibus, quorum plures expediuntur ex *hic* jectis. Igitur communi calculo ex verbis hujus capituli, deducitur conclusio sequens: *Subreptio dolosa rescripti ipsum vitiat in totum; ea autem, quæ ex simplicitate, vel ignorantia eatenus, quatenus fuit causa inductiva concessionis.*

Duplex ergo pars principalis *hic* reperitur, prima consistens in decidendi ratione præter plu- 2 res aliàs à Doctoribus communiter relatas; nempè ut dolosa rescripti subreptio, sive consistens in exprimenda falsitate, vel tacenda veritate, vitiet rescriptum in totum, quod utroque jure cautum, & receptum est ex dolo, vel fraude, non debere quem commodum reportare, cum ut dico latè *sub Rub. & titulo infra de dolo, & contumacia*, curarunt admodum utriusque juris conditores, & Prætores in observatione edicti perpetui, dolum, & fraudem submovere, ut patet ex textu *in l.* 1. *& toto titulo, ff. de dolo malo l.* 1. *§. ideo in princ. ff. de doli mali, & metus exceptione, l. juris gentium, §. ait Prætor, & §. dolo malo, & §. sed si fraudando ff. de pactis, l.* 1. *ff. de in integrum restitutione.*

Quare cum dolus dicatur præcipuus quoties 3 adversus Principem committitur in rescripti impetratione, *l. 1. ff. de natalibus restituendis l. fin cod. de his*, qui à non Domin. manumissi sunt, *l. 1. l. etsi cod. si contra jus vel utilitatem publicam, cap. sedes cap. ex tenore, cap. plerumque, cap. ad audientiam & l. 2. cap. si proponente hoc tit.* cum aliis referendis, sequitur, ut merito hic Pontifex Innocentius III. in vers. *nos igitur*, respondisset rescriptum in quo impetrans per dolum vel malitiam verum aliquod suppressit, vel falsum expressit, non valeat ipso jure, sed in totum vitiari in pœnam ipsius dolosè impetrantis, ut nullum consequatur præmium, & commodum suæ perversitatis, † cum revera id 4 etiam præcedat, nedum in impetratione rescriptorum, sed & in aliis omnibus conventionibus dolosis, *dict. l.* 1. vers. *neve illis malitia sit lucrosa, l. ne ex dolo suo* 12. *ff. de dolo malo, l. si renumerandi, §. Marius*, vers. *rectissima, ff. mandati, l. itaque* 12.

ff. de furtis, l. ita demum 31. §. *ne quis doli sui præmium ferat ff. de recept. arbitru l. verum* 63. §. *tempus* vers. *nec enim æquum est ff. pro socio l. sed etsi* 11. §. *quo* vers. *plane ff. ad exhibendum l. dubium non est* 3. *cod. de repudiis* vers. *furtum validitatis dict. cap. sedes hoc tit.* vers. *qua fraus dict. cap. ex tenore circa finem, cap. plerumque* vers. *cum igitur.*

5 Hanc ergo conclusionem præter alias decidendi rationes, quas referunt Vivianus in rationali ad hunc textum. Antonius de Butrio *num.* 3. Baldus *num* 8 Berouis *in* 1. *& 2. lectura*, Sahagum *num.* 5. Martinus Urtinius *num* 4. Jacobus Zochius hic in textu nostro, *à num* 20. & alii communiter confirmant jura, quæ referet, & adducit glossa *in cap. si proponente hoc tit. cap. dudum* 54. vers. *insuper de elect. l. fin.* vers. *qui mancipium alienum cod. de his qui à non Dominis, cap. dicenti* 16. §. *etsi leges* vers. *careat penitus impetratis* 25. *quæst.* 2. glossa *hic* verbo *litteras*, & verb. *simplicitatem l.* 7. vers. *encubriendola Verdad. tit.* 16. *& l.* 36. *que si carta fuere ganada diciendo mentira (hoc est provision.) tit.* 18. *part* 3. *Trid sess.* 13. *cap.* 5. *in fine de reform.* vers. *per falsitatem, aut veri taciturnitatem*: & sic Abbas *hic num.* 1. Zabarella *num.* 4. Decius Berouis *lect.* 1. *a num.* 4. *& lectura* 2. *à num.* 13. idem Abbas Decius & Felinus late *in dict. cap. sedes supra hoc tit.* & Doctores *in cap. si eo tempore*, ubi Franch. *hoc tit. nb.* 6. Rebuffus *tom.* 2. *ad leges Gallicas sub hoc tit. in præfatione num.* 110. Perez *in l.* 1. *quæst.* 13. vers. *tamen secundum quos tit.* 12. *lib.* 3. *ordin.* dicunt procedere non solùm in ea parte, in qua verum suppressum, vel falsum aliquod expressum fuit, verum etiam ex omnibus aliis separatis, in quibus neutrum intervenit, cum indistincte, & quod omnes partes corruant litteræ, ubi in aliqua parte vel articulo illarum per dolum, vel malitiam impetrantis falsum aliquod exprimitur, aut verum supprimitur: sic ex verbis hic *nullatenus*, & *dict. leg etsi legibus, cod. si. contra jus, vel utilitatem publicam*, ibi, *carent penitus impetratis*, quasi dicat omnibus, quæ impetravit, *& in dicto cap. sedes*, & utrobique Barbosa, qui *hic num* 4. in fine; ideo dicit procedere; quia si rescriptum vitiaretur tantum quoad eam partem in qua subreptio commissa est, nulla utique pœna videretur, imposita perverso impetranti, cum idem omnino dicendum si in eo, qui per simplicitatem, vel ignorantiam aliquid omisit, vel falsum expressit juxta hunc textum, ut dico *in* 2. *parte.*

6 Sed an dicta procedant, non tantùm respectu causæ finalis, sed etiam impulsivæ. Et an tale rescriptum sic ipso jure nullum, & irritum; an verò ope exceptionis, & sicut in litteris Justitiæ, sic in litteris gratiæ, vel contra, & æque, ut quando exprimitur falsum, sic quando verum tacetur. †

7 Unum tamen notat Thomas Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 65. ut quando subreptio fuit per fraudem, & malitiam, vitientur omnino litteræ, quamvis ea non fuerit causa totius rescripti, sed solius formæ specialis probans ex verbis nostri textus ibi, *in suæ perversitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum consequantur*, & ex verbi final. *dict. cap. sedes hoc tit.* ibi, *mendax precator careat penitus impetratis.*

8 Non enim fraus vel dolus debet illi sic impetranti patrocinari, ut tenent Tyraquellus, *de retractu linag.* §. *glossa* 9. *num* 62. Covaruv. *lib.* 2. *variar. cap.* 18. *num.* 5. Cisdoto *in praxi Judicum* verb. *delictum n.* 7. Barbosa cum infinitis *in tract. de axiomatib Juris axiom.* 102. *num.* 1. idem hic, & *in dict. cap. sedes n.* 7. Bellet. *disquisit. Cleric. part.* 1. *tit. de clerico debitore* §. 2. *num.* 5. Farinac. *in praxi crim. p* 1. *quæst.* 31. *num.* 155. Menochius *de arbitr. casu* 182. *num.* 60. *& cons.* 121. *num.* 5. *& cons.* 136. *num.* 8. *& cons.* 198. *n.* 13. Surd. *cons.* 25. *n.* 13. *per reg. textus in l. nec ex dolo ff. de rei vindic. l. penult. ff de jure dotium, l. si ex dolo ff. de judic. l. etiam* §. 1. *ff. solut matrimon. cap. intelleximus* infra *de judiciis cap. audivimus de colim, deteg. & alibi sæpius.*

Secunda pars nostræ conclusionis probatur ex 9 verbis hic in vers. *qui per simplicitatem, vel ignorantiam*, & ex *dict. cap. dudum de elect.* vers. *insuper, c. quamvis & l.* 2. 38. *in fine de præb. lib.* 6. cujus vera est ratio præter alias varias assignatas à Viviano *hic* §. *sed si ex simplicitate, & §. sequenti, & in* §. *secus* à dicto Sahagun, & ab eo relati ex *num.* 17. & ab *infra* statim referendis utramque dictam partem corroborantibus, & jam adductis pro prima parte; quia impetrando rescriptum simplicitate, vel ignorantia, cessat malitia, vel dolus impetrantis, & consequenter cessabit pœna constituta à Pontifice *hic* in dicto vers. *nos igitur.* † Etenim prædicta conclusionis pars debet intel- 10
ligi, ut prædictum valeat rescriptum nisi quando ea expressio falsitatis, vel suppressio veritatis fuerit causa inductiva concessionis, & Papa nihilominus alias concederet, semota tali subreptione & ea impetratio procedat ex bona simplicitate, opposita quidem dolo malo, vel malitiæ, & justa inquam, & probabili ignorantia, quibus venia, & gratia tribuitur, sicut in aliis casibus *in l.* §. *fin. ff. de edendo, l. de die*, §. *si servum, ff. qui satis dare cogantur l.* 2. §. 1. *ff. si quis in jus vocatus non ierit, cap. cum universorum de rerum permutatione*, cum aliis congestis à glossa *hic* verbo *simplicitatem*, Barbosa *hic num.* 10. Nicolaus Garcia *de beneficiis, p.* 6. *cap.* 2. *à num.* 202. explicant utramque conclusionis partem præter ordinarios Ambrosius de Lignate, & Jacob. Cochius *hic in* 2. *tom. repetition. canonicarum*, Petrus Gregor. *super jus canonic. in lib.* 1. *cap.* 48. *cum duobus sequentibus, & lib.* 2 *c.* 20. *hoc tit.* Menuch. & ab eo relati *lib.* 2. *de arbitrariis cent.* 3. *casu* 201. *n.* 24 Didacus Perez *in l.* 12. *tit.* 12. *q.* 7. *art.* 8. *lib.* 3. *ordinamenti*, Rodericus Suarez *alleg.* 12. *à num.* 31. *& alleg.* 28. *num. fin.* Martin Vranius *in comm. ad textum nostrum. cap.* 20. Staphileus *de litteris gratiæ tit. de modo, & forma impetrandi* §. *præterea à num.* 5. Marius Anton. Cuchus *instrut. moral. lib.* 1. *tit.* 4. *à num.* 12. Sahagun. *hic*, & Vivianus, Covar. *lib.* 1. *variar. cap.* 20. *a num.* 1. *&* 6 & relati à Ximenez *in concord. ad hunc textum*, Salas *de legibus disp.* 20. *sect.* 15. cum infinitis, Sanchez *de matrim. dict. lib* 8. *disp.* 21. *& in summ. tom.* 2. *libro* 4. *cap.* 47. Azevedus alios referens *cons.* 34. Trentacinquius *variarum resol. tit. de rescript. resol.* 5.

Unde rectè Pontifex *hic* utrumque casum am- 11 plectens, tam dolosi, & fraudulenti, quàm simplicis, sive ignari impetrantis, ea diversitate resoluit; quia cum pœna debeat esse conformis culpæ, & delicto, puniendusque veniat delinquens in eo, quod commisit, juxta textum *in l. sancimus cod. de pœnis, cap. litteras* 13. vers. *in quod deliquit de temporibus ordin cap. quæsivit* 2. vers. *sed. si quis, de his, quæ fiunt à majori parte cap.* evenit ut sicut in priori parte textus nostris in vers. *nos igitur*, pœna dolose impetrantis sit, ut ipse in totum privetur rescriptu, & ejus commudo: sic *in.* 2. *p.* in vers. *inter alios* impetrans mentiens ex ignorantia, vel simplicitate

plicitate circa formam specialem in rescripto comprehensam, eadem forma tantum privetur, non rescripto 12 exequendo in forma communi. † Ut sic impetrans tantum puniatur, in quod deliquit, sic ut ipse impetrans mendax esset quoad totum rescriptum ex eadem simplicitate, vel ignorantia toto privetur, ut docuit Pontifex Innocent. III. hic in vers. *si vero fundus*: ita Vivianus *hic in* §. *sed si per simplicitatem*, & §. *non speciali forma*, & §. *fecit*, Sahagun. & communis Doctorum, & Vranius *hic* Thomas Sanchez *dict. disp.* 21. *à num.* 44. *dict. lib.* 8. *de matrim.* Abbas *num.* 4. Felinus *num.* 6. Decius *notabili* 3. *in nova editione num.* 8. Cardin. *à num.* 5. & 11. *oppositione à num.* 10. & relati ab eodem Sanchez *supra numero* 56. & *numero* 74.

13 Nec hic obstat contra primam partem textus *in cap. dicenti* § *præscriptione deductum ex præscriptione cod. si contra jus* & *utilit. public.* ubi probatur rescriptum dolosum non vitiari in votum quia omissis explicationibus nonnullis aliquorum interpretum; respondeo textum illum interpretandum esse juxta regulam traditam *in* 2. *textus nostri*; videlicet quando mendacium ex simplicitata vel ignorantia fuit causa concedendi formam aliquam: qua sublata poterit Judex in causa principali pronunciare: sic amplectuntur ad tollendas interpretum contentiones ex Baldo, Salicetus, & alii *in dicta l. præscriptione*, Imola, & Abbas *hic num.* 3. Felinus, & decius 4. *num.* 29. & interpretatio 35, Nanua *num.* 9. & 10.

14 Nec iterum tunc obstant verba *dicti* §. *præscriptione*, ibi, *tacendi fraude*, cum fraus ad dolum pertineat, & simplicitati sit contraria *l. fraudis* 29. *ff de regu. Juris*; quia respondeo fraudem, & dolum sua natura differri, *l. Juris gentium* §. *dolo malo, juncto* § *sed si fraudendi ff de pactis* §. *in fraudem instit. quibus manumut. licet vel non*, *l.* 1. *ibi posse & sine dolo malo aliud agi, & aliud simulari, ff. de dolo*; & quod in fraude potest esse dolus, sed 15 non semper sit dolus, † sicut fraus accipiatur pro eventu, vel effectu; quia fraudari potest aliquis sine animo, vel dolo fraudantis, *l. ait. Prætor* §. *ita demum cum seq. ff. quæ in fraudem credit dict.* §. *sed etsi fraudandi*: unde prædicta verba *tacendi fraude. dict.* §. præscriptione non significare, nec probare dolum impetrantis, sed effectum; quia contingens fraudatur ex mandatio; evare evenit, ut non vitiet, nisi quatenus fuit concessionis causa; cum itaque in ea specie non fuerit causa, ut constat apertius *ex l.* 1. *juncta dicta l. præscriptione cod. si contra jus*, vel utilitatem publicam merito in illis juribus potuit de causa cognoscere, ut expendit D. Don. Didacus del Coral. Cameræ Auditor in quadam repetitione brevi ad nostrum textum, dum esset Salmanticæ in scholis professor, & alumnus Collegii S. Bartholomæi vir omni laude dignus.

16 Et ut intelligas animadverto circa prædictam secundam partem conclusionis textus nostri, & regulam 3. contentam in vers. *si verò*, ut quando falsitas expressa, vel veritas suppressa ex eadem simplicitate, vel ignorantia, ea falsitate expressa, seu veritate suppressa, faceret ut Summus Pontifex non concederet rescriptum; tunc quidem ipsum vitiari, ut dixi. Sed servato scilicet, ut Judex delegatus de precum qualitate cognoscere valeat in his, quæ potuerunt Papam movere ad facilius concedendum, seu non concedendum, juxta ea, quæ jam scripsi *supr. in Rub.* & *in cap.* 3. & alii. † Et ejus casus exempla sunt, si impetrans dixit appellatum esse à sententia, cum tamen 17 non esset, vel quando impetrans tacuit Adversarii appellationem, vel non recte expressit *c. bonæ de confirmat. utili, vel inutili*, aut quando tacuit terminum fuisse præfixum appellanti *cap. sæpe* 44. *de appellat.* ut docent Host. casis *hic in* §. *si verò*, Abbas *num.* 4. & 6. Felinus *num.* 6. Decius *in dicto notab.* 3. *in nova editione numer.* 8. & alii jam adducti.

Sed dubium est non leve dignoscere, quando Papa fuisset concessurus, nec ne rescriptum in 18 prædicta regula dictæ secundæ, & tertiæ partis textus nostri in dicto vers. *inter alios*, & dict. vers. *si verò*, cum hoc pendeat ab intentione Summi Pontificis, ejus voluntate, & mente de qua constare non potest, nisi exprimatur: argum. textus *in cap. si verò aliquis* 4. *juncta glossa ibi* verb. *propria de sent. excommunic.* cum secretorum cognitor solus sit Deus, *cap erubescant* 32. *dict. cap. unico*, vers. *de occultis*, *ut Ecclesiastica beneficia*, & ex aliis

Tamen respondeo tunc demum præsumi Sum- 19 mum Pontificem, aliàs fore concessurum rescriptum, cessante scilicet subreptione, quando conceditur super tali re, super qua concedi debet de jure, vel de Curiæ stylo qui facit jus, ut dico *infra in Rub. de consuetudine.* & probat textus *in cap. quam gravi* 6. *de crimine falsi*, cum multis Sanchez *dicta disp.* 21. *lib.* 8. *de matrim. num.* 16. Silas *de legibus disp.* 20. *sect.* 15. *conclus.* 2. *n.* 117. † Secus autem esse, si concessum esset, super re super qua de stylo Curiæ, vel de jure concedi non 20 debet tale rescriptum, tunc enim præsumitur subreptionem fuisse causam inductivam substantiæ rescripti, ut ex Innocentio docent Jacobus Cochius *num.* 2. in textu nostro; Cardinalis *opposit* 8. *num.* 10 in quo debet delegatus Judex animadvertere ex dicto vers. *si verò*, ut in utroque casu *ex regula* 2. & 3. eadem ratio, quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum; quia delegantis vice fungitur *l.* 1. §. *cui mandatam*, & *l. si Prætor* 3. vers. *partibus ejus fungitur ff. de officio cui mand. cap. sanè el* 2. 11. *in ordine*, junctis traditis glossa ibi verb. *vices nostras de officio*, & *potest. Judic deleg.*

Unde fit ut licet delegatus non recipiat juris- 21 dictionem super negotio principali, ut *in* 1. & 3. nostri textus regula, adhuc tamen recipiat, saltim super incidenti ad cognocendum, & pronunciandum, an sua sit juridictio, ut constat ex textu nostro, & ex aliis juribus adductis à glossa nostra verbo *nisi forsitan*, ubi Barbosa hic *num.* 18. notat quod delegatus potest sententiare super exceptionibus propositis pro impedienda executione Bullatum Apostolicarum, Abbas *in cap. pastoralis* §. *quia verò de off. de leg* Mynsinger. *cent.* 4. *observat.* 93. *num.* 3. Menoch. *de arbitrar. lib.* 1. *quæst.* 38. *n.* 16. & Marius Anton. *variar. resol. lib.* 1. *resol.* 39. *num.* 5. cum illis, & Rota *decis.* 35. *num.* 1. & *decis.* 202. *num* 1. *p.* 1. *in novis.*

Et ad hoc celebris est, à communi allegatur *hic*, ut testantur Sahagun. *num.* 13. Ambrof. de 22 Vignate *num.* 13. *hic*, qui plures refert limitationes inferentes inde, & alii Doctores, ut delegatus in hac specie possit talem impetrantem in expensis condemnare: argum. textus *in Clem.* 1. *in fine hoc tit.* ubi notat Barbatia *à num.* 25. Maranta *de ordine Judicior. p.* 4. *dist.* 8. *num.* 3. Gregorius Lopez *in l.* 13. *tit.* 13 *p* 2 Joannes Gutierrez *lib.* 1.

pract.

pract. quaest. 20. *num.* 5. † Item quod Judex per litteras datus, apud quem contra illas opponitur exceptio, possit de ea, & precum veritate, ac subinde de valididate litterarum, & viribus suæ jurisdictionis, vocatis partibus, cognoscere, ut late prosequitur Felinus *hic à num.* 18. Decius 12. Berojus *lect.*1. *à num.*19. *& lect.* 2. *à. num.*25. *& à num.* 79. post alios *hic* Barbosa *num.* 17. Jason. & omnes ,*in l.* 2. *ff. si quis in jus vocatus*, Didacus Perez *in l.* 2.*vers.item tit.*2.*lib.*3. *ordinam.* Et quænam debeat Judex litterarum verificare, latissimè & ad plures casus Garcia *de beneficiis p.*6. *toto c.* 2. cum suis §§. Riccius cum multis *collect.* 1588. & adjunges ad materiam Judicium executorum quæ dico *infra latè in cap. de catero* 5. *de sent. & re judicata.*

Sed quia dicta in prædictis duobus versiculis
4 videntur obscurari ex vers. *nullatenus de causa cognoscat*, textos nostri; ideò existimo dicendum quod si delegato fuerit fides facta fraudis rescripti; non possit ulterius procedere in causa sibi commissa: ita Fulgos. *in dict. l. prescriptione num.* 8. *& in l.etsi legibus num.* 1. *cod. si contra jus, vel utilitatem pu-*
5 *blicam*, Balboa *in cap.* 5. *de re judicata*, † dicentes textum nostrum procedere in subreptiooe coocernente impetrationem; secus si merita causæ reciperet, ut *in cap.*1.*de litis contest. lib.* 6. quia in primo casu detecta subreptione Judex amplius virtute rescripti procedere oon poterit, quasi ex defectu jurisdictiouis juxta primam textus nostri partem; secus in secundo: nam cum in eo merita causæ falsitas oon impediat, quomious Judex possit de veritate judicare, ut *in dict. cap.* 1. *de litis contest. lib.*6. ideo enim *in* 2. *p.* potuit cognoscere modo dicto. Et hæc quidem congruuot ad verba textus nostri ibi: *Nihilominus juxta rigorem juris a delegato Judice in negotio procedendum*, & ibi, *Delegatus non sequens formam in litteris ipsis ad positam, secundùm ordinem juris procedat in causa, & quando non ibi* in vers. *si verò* usque ad finem. Hic adjunges quod de intellectu *dict. cap. statutum hoc tit. lib.*6. dixi *infra quæst.* 4. ante vers. *ad secundam* in verb. *secundo infero*, & in verbo *verùm*.

6 De notabilibus, seu præmissis ad veram intelligentiam textus nostri, tam pro subreptione, quàm obreptione, dico *infra in quæstionibus.* Quare nunc adjicies pro vero etiam iotellectu quæ duxi *in c.*3. *de fide instrument. quæst.* 1. *à num.* 1. *& in cap.*4.*de re judicata quæst.* 3. *num.* 3. & quæ noto *infra in c. postulasti* 27. *& in cap. ad audientiam* 31. *& in cap. significante* 34.*hoc.tit.* ubi Barbosa dicit *num.*4.*&* 5. quod quando falsitas exprimitur, aut veritas supprimitur per ignorantiam, valet impetratio, ubi hujusmodi subreptio non fuit causa concessionis, & superior illa cessante, æque concessisset, ut notant hic omnes, Felinus *à num.*2. Decius 6. Berojus *lect.*1. *num.*38. Covarrum. *lib.* 1.*variar.c.*20.*num.*1. vers. *secundo*, & *num.*6. alia pro littera textus nostri dico *infra in quæstionibus, & in fine earum*, aliqua adjicies quæ dixi *in c. veniens* 16. *sub quæst.*1. *&* 2. ubi de his, quæ fiunt dolo, & de causa finali, & impulsiva.

QUÆSTIO I.

An taciturnitas veri, aut falsi expressio æquè rescripta vitiet. Et an omnis expressio falsi, rescriptum vitiet, seu dispensationes, ac cæteras gratias. Et an taciturnitas veri reddat dispensationem nullam quando tacetur aliquid, quod secundùm stylum Curiæ est necessario declarandum: ubi quid de consuetudine.

SUMMARIUM.

1 *Rescripta principaliter corruunt propter expressionem falsitatis, aut taciturnitatem veri.*

2 *Rescripta alia justitiæ; & quæ ista sint* n. 3. & 4.

5 *Rescripta alia sunt gratiæ ad beneficia scilicet, alia eorum à sæcularibus conceduntur*, num. 8.

6 *Rescripta alia dicuntur contra jus.*

7 *Rescripta Pontificia alia sunt per viam brevis, alia per viam cognitionis, alia per viam rescripti specialiter nuncupati.*

9 *Rescripta alia dicuntur communia, seu mixta*

10 *Rescripta justitiæ, & gratiæ in pluribus differunt, illa non sunt ipso jure nulla ratione subreptionis; donec de ea opponatur*, n. 12. *hæc statim irrita sunt*, & n. 11. & 12. *& de ratione*, n. 14. 15. 16. & n. 56.

11 *Rescriptum subreptitium absolutionis, est irritum ipso jure.*

12 *Textus intelligitur.*

13 *Rescripta gratiæ facilius irritantur vitio obreptionis, quam justitiæ.*

14 *Rescriptum justitiæ secundùm, non faciens mentionem de primo, data negligentia convalescit.*

15 *Litteræ justitiæ comparantur contractibus stricti juris, litteræ gratiæ contractibus bonæ fidei.*

16 *Litteræ justitiæ facilius dantur, quàm litteræ gratiæ.*

17 *Puritas omnis debet esse in spiritualibus.*

18 *Litteræ justitiæ conceduntur secundum justitiam.*

19 *Baccalaureatus narrativa falso expressa utriusque juris, num vitiet gratiam.*

20 *Presbyteratus falsa narrativa in gratia de beneficio non curato actum non vitiat.*

21 *Beneficia prius obtenta in gratia beneficiali, sunt narranda, alias gratia est nulla, sed transcursu quadragenaii revivisicit.*

22 *Rescriptum subreptitium, seu obreptitium, quare sic dicatur*, n. 27.

23 Subrepo, *vel* obrepo *verbum; significat clam & latenter in cantum aggredi: & an plus peccet obrepens, quam subrepens*, n. 25.

84 *Rescripta, sive dicantur obreptitia, sive subreptitia, ex usu juris eadem sunt*, n.26. *etsi in aliquod distinguuntur à vi verbi, ut hic*, & n. 28. *ubi aliqui volunt ut exprimens*

ment falsum ipso jure nihil consequatur; non sic tacem verum, qui ibi improbantur: vide n.48 & 49.

26 *Obreptitia, sive subreptitia dicuntur indifferenter, & promiscue rescripta, etsi aliquando ad tollendas difficultates simul apponantur, in litteris*, n. 26.

29 *Rescripta non conceduntur, nisi stante causa finali, aut impulsiva: & quæ sit qualibet*, num. 30. & 31. 32. 33. & 34. *efficiens qua* num. 36.

32 *Causa finalis dicitur ea, sine qua privilegium non concederetur, & dicitur prima quoad, intentionem ultima quoad executionem*, n. 32. & 35. *ubi expenditur melius.*

33 *Finalis causa est prima omnium causarum.*

34. *Impulsiva causa est quæ præter finem ultimum movet agentem &* n. 37.

36 *Finalis causa non depromitur ab eo quod* actus non fieret, *nec ne ista* hoc remoto, ipse non agerem illum actum, &c.

38 *Ædictum de postulando à fœminis in judicio, à qua causa provenit.*

39 *Simoniacus non est serviens Episcopo minus principaliter propter beneficium.*

40 *Finalis causa sive pricipalis, non ex eo dicitur, quod quis Prælato inserviat spe beneficium habendi.*

41 *Causa una posita in rescripto, illa finalis, & non impulsiva est censenda, quæ si falsa fuerit vitiabit rescriptum, etiam si simplicitate obtentum; & quare;* numero 41.

43 *Causa posita à narrante, etsi in dubio præsumatur finalis, ut aliqui Doctores volunt, verius est, ut impulsiva existimetur, ut actus valeat*, n. 43.

44. *Valori actus jura maximè favent, etiam in gratiis, & privilegiis: idem intelligitur in legibus & donationibus*, numero 45.

45 *Qualitas ad movendum Principem, ut dispenset, necne solum cognoscitur arbitrio prudentis, & sub* n. 74.

47 *Rescripta vitiantur æque veri taciturnitate, aut falsi expressione*

48 *Obreptio est quæ per falsi narrationem factam superiori committitur, subreptio quæ per taciturnitatem veri, vel perplexam narrationem.*

50 *Rescripti dolosi exceptio opposita debet probari: ut improbatur a judice delegato:* vide n. 52. & 53.

51. *Vitium falsæ narrationis majus reputatur, quàm taciturnitatis veri ad effectum puniendi impetratorem dolosum.*

52 *Processus fulminatus ex rescripto subreptitio, potest irritari in rescripto justitiæ, etiam non opposita exceptione subreptionis*, num. 53. & 54.

53 *Judex ex causa publica parte non petente supplet quæ desunt advocatis.*

54 L. 4. §. hoc judicium ff. de damno infecto.

55 *Delegatus Judex potest irritare processum factum virtute rescripti justitiæ dolosi.*

57 *Falsi expressio in causa finali, vitiat rescriptum & dispensationes, si alias Princeps non concessisset secus quando difficulter*, num. 57. & 59.

58 *Legatum vitiatur ex defectu causæ, si aliàs testator non legaret.*

59 *Donatio, ac gratia à Principe concessa exigunt eandem libertatem.*

60 *Donatio procedens ex causa impulsiva, non est irrita, nisi quando contingit ex causa finalis.*

61 *Taciturnitas qualitatum, quas jura jubent exprimi, reddit gratias, & dispensationes nullas*, n. 62.

63 Cap. si motu propcio de præb. lib. 6.

64 *Rescripta, & litteræ Pontificiæ habent tacitè eam conditionem*, si preces veritate nitantur, *quàm expendes, ut* numero 65.

65 *Falsi expressio in substantialibus irritat gratias, secus si in accidentalibus.*

66 *Impulsiva causa falso expressa, qua sublata, non moveretur Princeps ad concedendum rescriptum; aliquando illud irritum reddit, ut hic* n. 67.

67 *Rescriptum redditur nullum, quoties impetrans tacet ea, quæ si exprimerentur, animum Principis inclinare poterant ad non concedendam gratiam, seu concedendam cum aliquo moderamine.*

68 *Qualitas requisita ex Curiæ stylo, est necessario exprimenda ad rescriptum obtinendum*, num. 69. *item requisita ex consuetudine*, num 71. *& quidem foro conscientiæ* n.72. & 73.

69 *Curiæ stylus facit jus.*

70 *Voluntas Principis intelligitur talis, qualis est juris intentio.*

73 *Stylus Curiæ servandus est quoad qualitates substantiales, non quoad accidentales.*

74 *Litteræ Justitiæ, & gratiæ solent expediri juxta Curiæ stylum.*

75 *Curiæ stylus non faciat, solum jus, quando constat, ut sit receptus.*

QUia inter defectus, & vitia multa, quibus multoties rescripta corruunt secundùm gl. in *hic* verbo *litteras*, & *in cap. cæterum*, verbo *judicio*, *cap. ad audientiam el.* 2. verb *irritum*, & verb. *mentionem*, & *in cap. si proponente*. verb. *animum competem*, & in aliis hujus tituli, ubi Doctores, sit illud frequentius, quod committitur, quando rescripta impetrantur, veritate suppressa, vel falsitate expressa, de quo vitio loquitur, ac intelligitur textus noster, & similes relati *supra in præfatione*; ideo pro perfecta intelligentia resolutionis relatæ, ac quæstionum, quæ subsequuntur duxi præmittenda notabilia sequentia: ex quibus aperitur verus sensus hujus materiæ. 1

Igitur præmittitur primo rescripta alia esse gratiæ, alia justitiæ, priora dici, quæ ad beneficia, dispensationes, & alias quascumque gratias, obtinendas conceduntur; posteriora, quæ ad lites forenses impetrantur, ut ad committendum causam judici in foro externo decidendam, Menochius *de arbit. lib.*2.*cent.* 3.*casu* 201.*num* 1. Thom. Sanchez *de matrimonio li.* 8. *disp.* 21. *num.* 21. de his meminit textus *in l. legibus cod. si contra jus, vel utilitatem publicam*, ubi Bart. & alii, *cap. statutum* 13.*cap. pastoralis* 14. *& in tit. nostro*, & ut ostendit ex communi hic in tit. nostro Andreas Valensis §. 2 *num.* 2. † dicens talia esse cum Pontifex de jure partis obscuro consultus aperit illud. 2 3

Ex

Et quid judex in judicando sequi debeat, ostendunt textus *in cap. ex parte* 12. *cap. sedes* 15. & alii hujus tituli, aut quando causa ad se devoluta judicem aliquem delegat, *cap.* 1. *cap. nonnulli* 28. &
4 aliis hujus tituli, † dicique sic rescripta justitiæ, seu ad lites; tum quia ad justitiæ administrationem pertinent; & rescruntur; tum quia, & hæc præter jus dentur in casibus, scilicet à jure non decisis, tamen dicuntur dari secundum jus; quia vel ad juris interpretationem, vel ad debita juris executionem dantur.

5 Rescripta vero ad beneficia vocari rescripta gratiæ, probat textus *in cap. gratia hoc tit. lib.* 6. *& in clementina gratiæ eodem*; quia nullam causam habent cur concedantur, quam concedentis meram liberalitem: sic Valensis *dicto* §. 2. *num.* 3. ubi addit hujusmodi rescripta esse, quibus mandat alicui providere de beneficio Ecclesiastico, *cap. mandatum* 38 *cap. Abbate* 40. *hoc. tit.* & quod hæc duo rescripta nihil aliud sint, quàm Summi Pontificis litteræ, seu epistolæ ad lites, vel ad beneficia, ad
6 supplicationem alicujus rescripti.

Et quamvis alia sint rescripta, quibus contra jus Summus Pontif. scribit, aliquod alicui concedendo, veluti immunitatem à collectis, ut *in l.* 1. *& per totum*, *cod. de immunit concedenda lib.* 10. aut à decimis, ut dico *infra sub tit. de decimis*, & dixi *in cap. causam* 7. *de præscript.* vel aliquem sua lege solvendo, vel cum aliquo dispensando, ut
7 dicit idem Valensis *dicto* §. 2. *num.* 1. † Item quod rescriptorum Pontificiorum, alia sint per viam brevis alia per viam cognitionis, alia per viam rescripti specialiter nuncupati, idem Valens. *dict.* §. 2. *num.* 6. *in fine*; & quæ dicuntur contra jus, vocentur privilegia, ut *infra toto tit. de privileg. lib.* 5. sicut videtur de rescripto Ordinis Cisterciens. habentis privilegium, ne possint conveniri per rescriptum Papæ; nam eo fiat mentio de eorum or-
8 dine *ex cap. cum ordinem* 6. *supra hoc tit.* † & sint etiam inter rescripta gratiæ alia, quæ à sæcularibus conceduntur, sintque remissiones gratiæ, & indulgentiæ, de quibus *ff. ad Sen. Conf. Turp. & cod. de abolitionib.* secundum quæ dixi *in cap.* 23. *de.*
9 *sent. & re judic.* † Et alia inquam dicatur rescripta communia, seu mixta, ut quidam vocant, quæ scilicet, tum à Papa, tum à sæcularibus Principibus concedi possunt, ut rescriptum legitimationis, de quo *infra in cap. tanta*, *cap. per venerabilem qui filii sint legitimi*: idem Valensis *in Rub. hujus tituli dicto* §. 2. *num.* 3. *in fine.* Tamen nos in præsenti tantùm agimus de rescripto justitiæ, seu gratiæ, in quo obreptio, sive subreptio adest ob expressionem falsi, aut taciturnitatem veri.

10 Secundo adverto inter prædicta rescripta justitiæ, & gratiæ esse quàm plures differentias, quas congessit Rebuffus *in praxi beneficial. tit.* 1. *differentiæ inter rescripta gratiæ, & justitiæ à fol. mihi* 107. ubi ponens inter hæc rescripta 22. *differentias à num.* 1. ponit eam quam Doctores, *hic* ex proposito scribunt, ut sic plura inter se adversantia jura lucem accipiant. Etenim dicunt Doctores communiter quod rescripta gratiæ per subreptionem obtenta, fiunt ipso jure irrita; sic ut quidquid virtute eorum factum fuerit, nullius prorsus momenti sit; secus autem de rescriptis justitiæ, quæ valida sunt, donec Adversarius, contra quem impetrata sunt excipiat allegans ea esse subreptitia; indeque evenire, ut processus cessus virtute illorum factus sit validus si de subreptione minime excipiatur. Prima pars probatur, *ex cap. fin. de filiis Præsbyterorum lib.* 6. ubi loqus textus de dispensatione quadam ad beneficia sic ait, *veluti per subreptionem obtenta nullius penitus est momenti.* ubi Barbosa *num.* 5. Sanchez cum multis, *lib.* 8. *de matrim. disp.* 11 *num.* 3. & 10. Suarez *allegat.* 12. *num.* 31. Doctores expendentes textum nostrum in vers. *nullas prorsus*, generaliter affirmantes quod rescripta gratiæ per subreptionem obtenta, sunt ipso jure irrita, Cardin. Tuschus *tom.* 7. *conclus.* 722. cum aliis sequentibus Velasc. *cons.* 72. *num.* 9. Flaminius *de resignatione lib.* 4. *quæst.* 2. *num.* 41. & 44. *tom.* 2 *lib.* 10. *q.* 2. *num.* 4. Alex. Trentasinq. *variar. resolut. lib.* 1. *tit. de rescriptis resol.* 5. *à n.* 2. Menochius *de arbitrariis dict. casu* 201. *n.* 3. & 17.

Unde cum idem Menochius *cons.* 1. *num.* 399. 11
Baptista Leonel *tract. de subreptione recripti q.* 1 *art.* 3. Bernard. Grave *ad practicam Cameræ Imperialis lib.* 1. *conclus.* 24. dixerint rescriptum subreptitiam, & quidquid ab eo dependet ipso jure nullum esse, debent intelligi de rescripto gratiæ, ut loquendo de rescripto absolutionis: idem resoluit Menochius *cons.* 343. *n.* 52. imo addit Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancel.* § 4. *proœm. n.* 78. & cum eo Barbosa hic *num.* 7. ut nisi verificentur omnia contenta in litteris gratiæ corruit illa.

Nec obstat textus noster in secundo ejus casu 12
ubi habetur quod subreptio non dolosa. sive in tacendo, sive in exprimendo falsum, non vitiat rescriptum, si aliàs Papa esset concessurus; quia respondeo textum hunc loqui in rescriptis ad lites quæ non vitiantur, nisi ope exceptionis, citat Barbosa *hic sub num.* 6. *lit. A*, sic Nicolaus Garcia *de benef. p.* 6. *cap.* 2. *num.* 202. dicens, ut non habeat locum in gratiosis ex glossa *in cap. si motu proprio* verbo *taceatur præb. lib.* 6. Joannes Andreas *hic* & Decius *num.* 18. Berojus, & Sahagun *num.* 32. Barbosa *hic num.* 10. dicens cum illis, & cum Aymon. *cons.* 68. *num.* 22. *volum.* 1. sic procedere; etsi subreptio per ignorantiam, aut simpli-
citatem contingat. † Ob idque Farinacius *cons.* 92. 13
num. 10. & cum eo Garcia *dict. n.* 202. dicunt quod rescripta gratiæ facilius irritantur per vitium obreptionis, quam rescripta Justitiæ. & quod talia habeant in se tacitam conditionem, *si preces veritati nitantur*: vide *infra q.* 4. *n.* 10.

Secunda inquam pars, scilicet, ut rescripta ju- 14
stitiæ per subreptionem, aut obreptionem obtenta non sint irrita, nisi ope exceptionis, probant Doctores per textum *in cap. si autem, & cap. plerique hoc tit.* ubi dicitur, ut secundum rescriptum impetratum per subreptionem ob primi taciturnitatem convalescat, data negligentia in primo impetratore, in terminis Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num.* 3. quare Barbosa *in dicto cap. plerumque num.* 3. qui cum Perez l. 6. vers. *quæro* 36. *tit.* 12. *lib.* 3. *ordinam. pag.* 701. asserit quod rescripta justitiæ pereunt annno; secus esse in rescriptis gratiæ, quæ sunt perpetua.

Et differentiæ utrorumque rescriptorum ratio- 15
nes scribunt Menochius *in dicto cap. fin. de filiis Presbyter usque ad num.* 9. Abbas *in cap. ad audientiam & l.* 2. *num.* 19. *hoc tit.* Sanchez *dicta disp.* 21. *lib.* 8. *de matrim. num.* 3. *in fine*, Navarrus *in cap. si quando hoc tit. præludio* 1. Menochius *de arbitrariis lib.* 2. *centuria* 3. *casu* 201. *num.* 2. Rebuffus *in praxi dicto tit differentiæ inter rescripta gratiæ, & justitiæ*; primam quod litteræ justitiæ comparentur contractibus stricti juris, ac litteræ gratiæ contractibus bonæ fidei: sic sicut in his debet

esse

esse ex uberantia bonæ fidei, ut notatur *in l. bonam fidem, cod. de actionibus, & obligat.* ita & in
litteris gratiæ debeat puritas reperiri; & ob id
sicur subreptio dans causam contractui stricti juris,
non reddit ipso jure irritum, sed irritandum; secus
de contractu bonæ fidei, similiter subreptio non
reddat ipso jure irritas litteras justitiæ, sed ope ex-
16 ceptionis irritandas; secus de litteris gratiæ. † Se-
cundam; quia facilius dantur litteræ justitiæ, quàm
gratiæ, *cap. fin. de crimine falsi*, ubi DD. Tertiam;
quia ingratior videtur obtinere obtinens benefi-
17 cium, & gratiam per subreptionem. † Quartam;
quia in spiritualibus debet esse omnis puritas, ut
autumavit glossa *in dict. cap. fin. post casus positionem, notab.* 2. ubi Monachus *à num.* 4. Joannes
Andreas, Archidiacon. Dominic. Franc. *in fine*, Bal-
dus *in l. præscriptione num.* 11. *cod. cod. si contra jus, vel utilitatem publicam*, Abbas *in cap. quod super his num.* 2. *de fide instrument. & in c. quia circa n.* 5.
de consanguinit. & affinit. ubi Alex. de Nevo *n.* 6.
idem Abbas *in dicto cap. ad audientiam num.* 14.
& ibi Felinus *à num.* 17. Miles *in repertorio lit.* G.
verb. *gratia num.* 3. vers. *gratia*, sive sit *indulgentia*,
& jam relati, atque alii in prædictis juribus de lit-
18 teris justitiæ. † Non item; quia hic conceduntur secundum Justitiam, ut in exemplis positis in
principio, quare bene Doctores *in dicto cap. ad audientiam* 31. *hoc tit.* verbo *in irritum*, & ibi: *Tu dicas quod tales*, notant quod rescripta ad lites,
subreptitia non sunt nulla, ut præter jam *suprà*
adductos docet Caputaq. *in decis.* 25. Riccius *in praxi fori Eccles. resolut.* 577. *num.* 2. Suarez *de religione. tomo* 1. *lib* 4. *de simonia cap.* 31. *num.* 16. Menoch. *dict. casu* 201 *num.* 1. 3. & 16. Perez *in l.* 1.
quæst. 8. & 9. *tit.* 12. *lib.* 3. *ordinam.* Sahagun. *in cap. cæterum hoc tit. num.* 6. Navar. *in cap. si quando causa* 1. *nullit. num.* 3. Farinacius *in praxi criminali p.* 1. *quæst.* 6. *num.* 96.

19 Unde etsi aliqui contrariam sententiam de lit-
teris gratiæ dixerint, non debent audiri, nec
Rebuffus, dum *conf.* 21. respondit valere dispen-
sationem, ubi impetrans expressit se utriusque
juris B[illegible]ca aureum; licet non sit nisi in altero; quia
ipse contrarium melius tenet in praxi tit. de rescrip-
tis *perinde valere num* 42. Nicolaus Garcia *de beneficiis dict. p.* 6. *c.* 2. *num.* 203. qui *num.* 204. convin-
cit etiam Cassador. *decis.* 7. *de concessione Præbendæ*
& novissime decis. Rotæ in causa Conchen. Bene-
ficii 11. Maij 1609. coram Domino Sacrato dicen-
20 tes, † quod narrativa falsa Presbyteratus in gra-
tia de beneficio non curato, actu non vitiat gra-
tiam, tanquam superflua, & non habita in consi-
deratione à Papa, qui nihilominus fuisset concesso-
rus, cum illa qualitas non esset necessaria, tam de
jure communi, quam de stylo Curiæ; & quod
illa expressio non fuit dolosa, sed ex errore pru-
curatoris.

21 Cum ergo in gratia beneficiali teneatur quis
narrare prius obtenta beneficia alias gratia sit nulla
ut jam *suprà* dixi doceantque Menoch. *de arbitrariis dict. casu* 101. *à num.* 41. Gonzalez *ad regul.* 8.
Cancell. glossa 56. *num.* 154. Tamen advertendum
est, ut quamvis subreptio vitiet gratiam, ipso jure
opponi possit tantùm usque ad annos 40. Capu-
taq. *decis.* 224. *p.* 3. Barbosa *in dict. cap. ad audientiam num.* 3. & 5. quia per tanti temporis spatium
præsumitur nova gratia, & confirmatio, Riccius
in collect. decis p. 4. *collect.* 2267. Cassador. *decis.* 3.
de causa possess. & propriet. sed an sint casus, ubi
rescripta subreptitia Justitiæ, sint ipso jure nulla,
dico *infra*; interim Felinus *in dict. cap. ad audientiam* 31. *à n.* 18.

Præmitto 3. quod à prædicto vitio subreptionis, 22
vel obreptionis appellatur subreptitium rescrip-
tum; quia sic impetrans obrepit & subrepit Superio-
ri rescribenti, vel respondenti, ut satis colligitur *ex c. cum dilecta* 22. vers. *per subreptionem hoc tit. c. si motu proprio*, vers. *veluti subreptitiam de præb. lib.* 6.
dict. cap. fin. vers. *veluti per subreptionem obtenta de filiis Presbyterorum lib* 6. *Trid. Concil. sess.* 22. *cap.* 5. *de reform.* vers. *subreptionis*, vel *obreptionis*, *l. sed si hac* vers. *per obreptionem ff. de in jus vocando*: sic Bu-
deus per textum *ibi in l. si quis obrepserit ff. ad legem Cornel. de falsis*, Brison. & Berutius verbo *obrepere de verb. signif.* Perez, Rebuffus, & alii per
Sahagun. *hic*, Petrus Gregor. *cap.* 44. *à num.* 1. &
alii communiter, † rationem assignantes quare 23
hujusmodi vitium suppressæ veritatis, vel expressæ
falsitatis dicatur subreptio, vel obreptio per trans-
lationem, scilicet à verbo *obrepo*, & verbo *subrepo*, quod significat clam, & latenter incau-
tum aggredi, & fallere, ut ex multis declarant Bri-
sonius, Didacus Perez Sahagun. *hic num.* 8. Petrus
Gregor. & alii, Calepinus *in dictionario latino* ver-
bo *obrepo*.

Quarto præmitto inter Doctores esse controver- 24
sum, numquid in jure nostro differant, quod di-
citur rescriptum esse impetratum per subreptionem
aut obreptionem; & licet quidam differentiam
constituant; quia subreptitia dicuntur rescripta,
quando Princeps plene intellexit tenorem precum,
sed in eis tacita est veritas necessario explicanda,
vel falsum aliquid narratum est; obreptitia vero
quando per verborum involutionem, aut cautam
loquelam, puta ironicam, vel callidam effugiunt
deliberatam concedentis conscientiam, ac plenam
ejus intelligentiam: ita Innocent. *in dict. cap. cum dilecta* 22. *num.* 3. *hoc tit. & ibi* Abbas *num.* 7. Felin.
1. Barbatius *cons.* 49 *num* 6. *fin. & cons.* 55. *num.* 1.
volum. 4. & Imola *in dict. cap. cum dilecta* dicit, ut
possit tollerari sic: sic isti, & alii colligentes etiam
obreptionem dici, quando falsitas exprimitur sub-
reptionem, ubi veritas supprimitur Abbas *in dict. cap. cum dilecto num.* 15. Menochius *de arbitr. dict. casu* 201. *à num.* 9. & alii relati à Sagahun. *hic n.* 8.
Rebuffus *tom.* 2. *constitut. Regiar. hoc tit. in præfatione num.* 125. sic colligentes ex textu *in dict. l. sed si hac* §. *Patronum.* vers. *dum abrogatur per obreptionem ff. de in jus vocando*, *l. si autem* 9. § 1. vers.
per obreptionem ff. de negotiis gestis, & aliis adductis
à Beroio *hic num.* 2. Brisonio; & aliis. † Et quis 25
dicatur plus delinquere obrepens, vel subrepens
decidit Bilignet. *decis.* 11. *hoc tit.* quem etiam refert
Riccius *collect.* 325. *in fine*, & ad *casum* dico *infra*
q. 4. *n.* 58.

Sed quidquid omnes dicant, & in rei veritate ali- 26
qua constitui possit differentia; tamen in usu pra-
ctico Juris, & Doctorum, existimo relata duo no-
mina esse synonima; sicut pro uno, eodemque vi-
tio sumantur taliter ut tam ad veritatem suppres-
sam, quam ad falsitatem expressam promiscue re-
ferantur: & sic esse accipienda relata jura à Beroio
& aliis quidquid sentiant in contrarium alii ut vi-
detur apertè colligi *ex l.* 1. vers. *obreptione*, &
vers. *subreptione, cod. si nuptiæ ex rescripto petantur*,
aliis adductis à Diego Perez, & Doctor. Sahagun.
suprà, Thom. Sanch. *de matrim. dict. lib.* 8. *disp.* 21.
num. 2. *in fine*, dixit differentiam inter obreptio-

nem, & subreptionem de nihilo servire, quoad irritandа rescripta, nec inter se differre; ita ut indifferenter, ac promiscue dicentur obreptitia, vel subreptitia, quoties male impetrantur sive tacita veritate, necessario explicanda, sive falsum ad rem conferens in precibus, narrando, ut tuentur, Decius *hic num* 4. Rebuffus, & Menochius, *ubi supra*, plures allegans *dict. casu* 201. *à num.* 10.
27 † Et sic est tenendum; licet aliquando ad majorem, & securiorem declarationem, & ad tollendas interpretum controversias, utrumque nomen, scilicet *subreptionis*, & *obreptionis* exprimatur, ut in Concilio Trid. *dict. cap.* 5. & passim in litteris Apostolicis sub ea clausula, in qua obreptionis, & subreptionis vitium tollitur.

28 Unde cautè sunt intelligendi Abbas *in cap. sedes hoc tit. num.* 4. Tyraquel. *de pœnis tempor. causa* 44. *num.* 41. dum constituunt discrimen inter subreptionem falsum exprimendo, & tacendo verum, ut in priori casu corruat omnino rescriptum in mendacii pœnam, secus in secundo; eo quod non sit ita odiosus, tacens verum, sicut exprimens falsum; potuit enim taciturnitas eà ignorantia procedere. Non enim hæc doctrina, & ratio resolvit; quia ut ait Felinus *in dicto cap. sedes num.* 2. Thomas Sanchez *de matrim. dicto lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 65. *in fine*, qui insurgendo dictum, ut falsum posset etiam exprimi absque dolo, & verum quoque ex dolo taceri; & sic Sanchez exculpans prædictos Doctores, ne videantur loqui contra expressam decisionem textus nostri, intelligit eos sensisse tantum magis præsumi dolum ex falsi expressione, quam ex veri taciturnitate, cum illa frequentius ex dolo procedat; sed si utramque ex dolo sit, idem de utraque sit dicendum.

29 Præmitto quinto rescripta non concedi, nisi stante, & impellente causa finali, aut impulsiva; ita ut in litteris quibuscunque causa tacita, vel falso expressa, alia sit finalis alia impulsiva, de quibus Tyraquel. *in tract. cessante causa, tota limit.* 1. dixi nonnulla *in cap. cum cessante de ap-*
30 *pellat.* † Igitur causa finalis quoad inducendum subreptionem in rescriptis gratiæ, vel Justitiæ, ea dicitur, qua non existente, gratiam Princeps minime concessisset, vel qua ei significata denegas-
31 set petita. † Impulsiva ea, quæ falso expressa Principem movet ad facilius concedendum petita, vel si vera est, & ea non taceretur, moveret ad difficilius concedendum, ac revera prorsus concederet gratiam utroque eventu, optime docet Covar. *lib.* 1. *variar. cap.* 20. *num.* 5. vers. *his ita breviter*; ita dicens Doctores interpretari pro intelligentia textus *in cap. postulasti* 27. *hoc tit.* Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *n.* 8.

32 Itaque Abbas *in dicto cap. postulasti num.* 1. *notab.* 4. *ibi* Decius *in nova edit. notab.* 4. Alex. *cons.* 161. *fin. num.* 7. Barbatius *cons.* 49. *num.* 6. *fin. volum.* 4. Jason. *in lib.* 1. *num.* 2. *cod. si contra jus, vel utilitatem public.* Tyraquel. *sup. num.* 11. explicant in his rescriptis causam finalem, id est, qua non existente, Princeps non concederet impulsivam, quando concederet, sed non tam facile; imo & Barbosa *in lib.* 1. *num.* 85. *ff. soluto matrim.* cum Baldo, & Aymone, dicunt similiter dici causam finalem eam, sine qua non concederetur privilegium, aut dispensatio eo pacto, quo concessa sunt, sed eidem concessioni moderamine quædam adhibita fuissent, quod vere ea possit dici causa, sine qua non concederetur gratia; siquidem eo pacto, quo concessa est, non concederetur.

Et pro uberiori intellectu generaliter dico, ut 33
causa finalis ea sit, & in agendo actu ab agente consideratur, quæ ipsum præcipuè movet; & in quam ipsius mens dirigitur; finalis inquam vere est hæc ultima quoad executionem. Prima tamen quoad intentionem, ut explicant Bart. *in lib. ambitiosa n.* 19. *ff. de decret. ab ord. faciend.* Thom. 1. 2. *quæst.* 1 *art.* 1. *ad* 1. & *art.* 4. & *quæst.* 18. *art.* 6. *ad secundum:* unde ait Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 20. *num.* 2. ut prima omnium causarum, sit causa finalis: sic cum D. Thoma *dict. quæst.* 1. *art.* 2. erudite, & docte Martinus ab Azpilcueta, alio modo nuncupatus, Navarrus *in cap. inter verba* 11. *quæst.* 3. *Coroll. pag.* 83. † 34
Et quod causa impulsiva sit illa, quæ præter finem ultimum movet agentem, & causam dat actui, & sine qua non fieret actus; & ideo dicta; quia impellit ad agendum. † Et licet hæc ab aliis dicatur effi-
ciens, non sat recte licet causa efficiens à finali di- 35
stinguatur; siquidem quod faciendæ rei præbet operam, efficiens est, in cujus gratia fit actus, finis vocatur, estque potissima causarum omnium finis: nam & si usu, & effectu postremus sit omnium, tamen est proposito atque instituto primus, sicut post Thomam, docet Rodulphus Agricola *lib.* 1. *dialecticæ inventionis*, *cap.* 14.

Ex his ita intellectis deducitur non esse hanc ne- 36
cessariam, solidamque collectionem, contingente hoc, *actus hic non fieret*; igitur hoc, quo modo contigit est causa finalis, aut principalis hujus actus: sic nec ista, hoc remoto *ipse non agerem istum*
actum; ergo hæc est causa finalis actus. † Est 37
equidem impulsiva causa, quæ præcursionem quandam adhibet ad efficiendum, ut ait Cicer. verbis *lib.* 5. *Topicor.* & ideo has argumentationes nimis sufficienter colligi, existimat Joannes Major *in* 4. *sentent. dist.* 5. *quæst.* 29. vers. *quinto arguitur*, & *dist.* 25. *quæst.* 2. *col.* 4. & probat Covar. *sub dicto*
cap. 20. *lib.* 1. *variar. num.* 2. † Nam edictum illud, 38
ne fœminæ postularent in Judicio, non fuisset a Prætore promulgatum, nec sancitum eo tempore si Calphurnia apud eum tam imprudenter non postulasset, & tamen scribit J. C. Calphurniam illam nequaquam causam finalem Prætori dedisse, sed eam fuisse primam, principalem finalem, & ultimam Prætoris causam, ut imprudentiæ fœminarum obviam iretur; earumque pudicitia, & pudor minime forensibus acclamationibus læderetur, ut bene Accurs. notavit. *in lib.* 1. §. *sexum ff. de postulando*, quam late expendi *in cap. tam litteris* 33. *infra de testibus. quæst.* 3.

Et Confirmatur eo quod siquis serviat Prælato 39
Episcopo, principaliter spe consequendi beneficium, & hoc dicatur simoniacum, ut Doctores, & glosa agnoscunt per textum *ibi in cap. cum essent de simonia*; etiam non accedente expressa pactione: tamen si inserviret Episcopo principaliter ob personæ dignitatem, ob stipendium pro victu quotidiano consequendo, & minus principaliter spe consequendi ab eo aliquod beneficium Ecclesiasticum, etiam *ibi* Doctores dicunt non committi simoniam, ut probat ex Felino *ibi*, & Cajetano *in summa* verbo *simonia* in fine, Covarruv. *dicto lib.* 1. *variar. cap.* 20. *numer.* 2. *in fine* adducens in confirmationem glossam *in cap. cum ad nostram de elect*, & quæ traduntur à Jasone per textum *ibi in l. si quis nec causam ff. si certum petatur*, & per Felin. *in cap. non dubium de sent. excommun. num.* 2.

† Addens

40† addens hæc sic intelligenda, ut non existimemus statim spem habendi beneficium Ecclesiasticum esse causam finalem, aut principalem, ex eo quod alioqui non esset quis Prælato serviturus, nisi ab eo beneficii collationem speraret: etenim ut ipse ait potest hoc ita esse, & simul spem, istam causam impulsivam, non finalem hujus ministerii fuisse: quare videtur ad puuctum, ut hoc totum in materia nostra judicetur ex arbitrio secundùm naturam causæ.

41 Unum tamen notabis quod si in rescripto apponatur unica causa illa finalis, & non motiva censenda sit; & ideo si falsa fuerit vitiabit rescriptum; quia censetur Papa privilegium, & dispensationem velle concedere ex causa allegata, etiam si ex motu proprio, & ex causa scientiæ, dicat concedere: sic Sanchez *de matrim. dict. lib.* 8. *disp.*21. cum multis *num.*41. Gutierrez *Canon. quæstion. lib.*2. *cap.* 15. *num.*103. & 105. quibus addo Castrum Palaum *in opere morali tom.* 1. *tract.* 3. *disp.*6. *puncto* 16. §. 3. *num.* 1. Dianam *p.*4 *res.*53. *in*
42 *princ.* † & addit bene Gutierrez *num.* 133. procedere etiam si per simplicitatem, aut ignorantiam erroremve contingeret ea falsitas; quia constat de voluntate Principis, non aliter dispensare intendentis, nisi verificata ea causa, & cujus non aliter dispensare intendentis, nisi verificata ea causa, & hujus dicti reddit rationem Sanchez, & communis Doctorum procedere, tam in dispensatione ad matrimonium, quàm in aliis rescriptis quia Pontifex non vult absque causa dispensare esto posset, inferens ut subreptitio sit dispensatio si unica causa, qua ductus commisit, à veritate deficiat, &c.

43 Quod si dubitetur an attentis omnibus circumstantiis, causa in dispensatione tacita, vel falsò expressa sit finalis; ita ut sine illa dispensatione non concederetur, vel tantùm sit impulsiva, & maximè controvertatur, cum quidam affirment præsumi finalem; inter quos Abbas *in cap. quia circa n.*6. *in fine de consanguinit. & affinit.* ibi Alex. de Nevo *num.* 6. *in fine*, Præpositus *num.* 4. vers. *sed de dispensatione*, ajentes in dispensatione, vel alia gratia semper præsumendum esse Principem fuisse motum ex causa expressa, sicut expressius tenent Bald. *cons.*355. *præmittendum num.*2. *vol.*1. Bartholom. Socinus *cons.*273. *in præsenti consultat. num.*11. *volum.*2. P. Molina *de Justitia tom.* 1. *tr.*2. *disp.*173. *col.*9. paulo ante vers. *quando qualitas*, & de ratione expressa in lege eam præsumi finalem affirmant multi, quos refert, & sequitur Tyraquel. *in tract. cessante causa dict. limit.* 1. *num.*21. 29.30 43.50.86. Paulus *cons.*314. *num.*2. *volum.*1. Menoch. *cons.*272. *num.*57. *volum.*3. Gutierrez alios referens *lib.*3. *pract. quæst.*17. *num.*115. Villalobos *in summa tom.* 1. *tractatu* 2. *difficultate* 43. *numero* 7.

44 Tamen existimo verius esse in dubio non præsumi causam finalem, sed impulsivam, ac proinde præsumi fore, ut illa causa verè expressa Princeps concederet dispensationem, ut vel sic illa valida sit; quia valori actus jura maximè favent atque in dubio eum præsumunt, ita in gratia, ac privilegiis docent Dinus *in regula docet in fine de regul. Juris lib.*6. & *ibi* Franc. *num.*3. Bald. *ibi in addition. ad Joannem Andream, & in l. generaliter num.*2. *cod. de Episcop.* & *Cleric.* Corneus *cons.* 153. *in præsenti num.*12. *vol.* 2. Tyraquel. *cessante causa dicta limit.* 1. *num.*14. Rebuffus *in concord. in forma mandati Apostol. paulo post princip.* verb. *mortem honestas*, vers. *in dubio*, Loaces *de matrim. Regis Angliæ dubio* 8. *num.*42. & 43. Staphileus *de litteris gratiæ, tit. de vi, & effectu Clausularum in princ. num.* 6. Thomas Sanchez *de matrimon. dict. lib.*8. *disp.*21. *num.*20. *in fine*, dicentes causam in omnibus, ac privilegiis insertam semper in dubio præsumi impulsivam, & non finalem, & in eo dubio nullatenus vitiari gratiam ob ejus defectum aut falsitatem, Corduba *in summa quæst.* 45. *opinione* 1. *puncto* 1. *in* 2. *ratione*, vers. *tambiense conforme*, † atque idem in legibus, & donationibus 45
tuentur glossa *l.* 2. *fin. ff. de donationibus*, Menoch. *cons.*106. *num.*92. *volum.* 2. cum aliis Tyraquellus *supra dicta limit.* 1 *num.* 48. Everardus loco à cessatione rationis *num.* 5. Berthachinus *in suo repertorio litt.* C, verb. *causa impulsiva.* Nec hæc doctrina implicatur ex dictis *supra* in vers. *unum*, cum alio casu *ibi* loquamur: & docent hanc Castrus *in opere morali tom.*1. *tract.*3. *disp.* 6. *p.* 16. §. 5. *num.* 3. Portel. *in respons. moral. p.*3. *casu* 8. *num.*2. & utramque vocat probabilem Diana *p.* 4. *tract.* 4. *resp.*53. vers. *dico quarto.*

Verùm si inquiras unde dignosci possit qualitatem conducere ad dispensationem, & ejus generis esse, ut ea expressa Princeps gratiam non concederet. Respondeo cum Abbate *in cap. constitutus num.* 5. *de religiosis domibus, & in cap. ex conquæstione num.* 4. *de restit. spoliator.* Felino *in cap. cæterum num.* 4. *hoc tit.* Tyraquello *tract. cessante causa, limit.* 1. *num.*15. & 18. Covarruvias *lib.* 1. *variar. n.*5. vers. *falsitas*, ubi bene expendit Navarrus *in dicto cap. si quando hoc tit. except.* 3. *num.* 3. Menoch. *lib.*2. *de arbitrar. casu* 201. *à num.* 29. Gutierrez *Canonic. dicto lib.*2. *cap.*15. *num.* 44. & 49. ipsi, & alii dicentes id prudentis arbitrio relinqui: etenim ut dicunt Lapus *allegat.* 89. *factum num.* 6. Felinus *hic*, Bartholom. Socinus *cons.* 164. *n.* 5. & *cons.*169, *num.*10. vers. *postremo, vol.*1. Afflictis *decis. Neapolit.*116. *num.*4. Cassiodor. *decis.*12. *n.*14. *de præb.* Selva *de benef.* 3. *p. quæst.*12. *num.*51. Rebuffus *supra paulo post* 30. *narrandum*, vers. & *postquam aliæ qualitates*, Covar. *dict. cap. fin.* vers. *tertio*, Gutierrez *ubi proximè*, Menochius *dict. casu* 201. *num.* 31. Pelaez *de Majoratibus in* 1. *part. quæst.* 8. *num.* 41. & 43 Flaminius *de confidentiis beneficior. quæst.*46. *num.*41. & 43. prudens autem hoc arbitrabitur, attento communi Curiæ stylo, & principiis consuetudine; item & attentis aliis similibus rescriptis. 46

Ad primam jam difficultatis partem respondendo, dico ex præmissis, quod taciturnitas veri, aut falsi expressio æquè rescripta vitiant; quia licet communis sententia Doctorum hic, & in aliis juribus fuerit duo jam relata nomina obreptionem, & subreptionem differre secundùm aliquos quos *suprà* retuli in vers. *tertio præmitto*, † ita ut 47 48
obreptio sit illa quæ per falsi narrationem factam superiori committitur; subreptio verò quæ per taciturnitatem veri, vel confusam, & perplexam veri narrationem fit, ut in exemplis adductis à Beroio *in* 1. & 2. *lectura nostri textus à num.*1. Petro Gregorio *lib.* 1. *de rescriptis cap.* 48. 49. 50. & aliis. † Tamen verius est, ut jam dixi, tam in 49
jure, quam in praxi relata duo nomina pro uno eodemque vitio accipi, utrumque nomen promiscuè referri, tam ad veritatem expressam ut constat ex doctrina textus nostri in prima ejus parte, versiculo *nos igitur*, quatenus

Pontifex nullam constituit differentiam quoad subreptionem in taciturnitate veri, vel expressione falsi, Doctores per textum *in l.1. cod. si nuptiæ ex rescripto petantur*, & ex aliis juribus adductis *in 1. quæstione*, multis fundamentis probat. Cardinalis *hic num.* 11. & communis relata a Sahagun. *hic num.* 11. *&* *in cap.* 1. & videntur sentire relati a Barbosa *hic num.* 3.

Unde fit ut si contra rescriptum obreptione, vel subreptione dolosa obtentum, opposita fuerit exceptio, & probata, vel aliter facta fides delegato, tunc ipse indistinctè debeat contra rescriptum, & cognitionem suam pronunciare, ut ex nostro textu in dicto vers. *nos igitur* deducunt communiter Doctores, ubi Mantua, Decius in præsenti, & Sahagun. cum multis *num.* 8. debet enim probari hujus obreptionis, & subreptionis exceptio, ut docent Mascard. *de prob. concl.* 1123. *à num.* 11. Alex. Bauden. *cons* 26. *num.* 26. *volum.* 1. Baptista Leonel. *tract. de subreptione rescripto q.* 13. *art.* 1. *&* 2.

Quare etsi negari non possit, ut quoad alium effectum, quam irritandi dictum rescriptum, puta quoad pœnæ impositionem, majus reputetur vitium falsæ narrationis, quam suppressionis, ut Doctores agnoscunt *in l. si quis obrepserit ff. ad legem Cornel. de falsis*; etsi ex ejus decisione aliter apparere videatur, ut observant Menochius cum pluribus ab eo relatis *lib.* 2. *de arbitrariis, casu* 314. *num.* 10. *&* 16. Beroius *in* 1. *&* 2. *lectura num.* 2. *&* 4. alii relati à Petro Greg. *dicto lib.* 1. *de rescript. à cap.* 49. Hostiense *in summa hujus tituli §. quæ pœna, num.* 33. Sahagun. *dict. num.* 8. tamen quoad effectum irritandi rescriptum, ut dictum est æquari taciturnitatem veri, & falsitatis expressionem ex dictis.

2 Dubitabis vero num Judex delegatus queat irritare subreptitium processum fulminatum ex rescripto subreptitio, etiam non opposita exceptione subreptionis, & obreptionis; & licet ex regula textus *in lib.* 4. *§. hoc Judicium ff. de damno infecto* cum vulgatis docentibus, ut Judex non
debeat impertire officium suum non postulatum.
3 † Tamen quia ex alia regula juris fit, ut Judex pro officii dignitate, possit supplere, etiam parte non postulante, quæ desunt advocatis ex *tit. & l. unica cod. ut quæ desunt advocatis*, nec negetur in *dicto §. hoc autem judicium*, ut possit Judex pro officii dignitate supplere quæ juri publico, aut legibus contraria sunt ex Baldo, & communi *ibi*, *& in cap. constitutum* 45. vers. *ne tamen, cap. oblata* 57. vers. *superior de appell.* ubi Doctores, & hic
4 Sahagun. *num.* 9. † Sequitur ut cum regula *dictis §. hoc autem judicium*, tantùm intelligatur de judicio privato, & noster casus de causa publica, qua interest non fallere Principem rescribentem ex regula textus cum vulgatis *in cap. ad falsariorum de crimine falsi*, sequitur bene dicendum, ut licet processus gestus ex litteris obreptitiis, vel subreptitiis, interim dum à parta non excipitur de subreptione validus, & firmus reputetur juxta glossam, & communem in verb. *hoc tit. lib.* 6. *in*
5 *cap. cæterum* 3. *hoc tit.* † possit nihilominus delegatus Judex ex officio suo, etiam si à principio subreptionis, exceptio non fuisset opposita illum irritare virtute prædicti rescripti subreptitii, ut colligi videtur ex nostro textu in dicto vers. *nos igitur*, quatenus ait quod si delegato Judici facta fuerit fides de obreptione, vel subreptione prædicta, nullatenus de causa cognoscat, juncto *cap. cum dilecta hoc tit.* vers. *duximus irritandum*, & *in cap.* 2. & glossa *ibi* ut lite non contest. verbo *cassabimus*.

Sed prædicta intelliges in non dolosis rescriptis 56
ut *infra* late expendo *q.* 4. & quando ea sunt rescripta Justitiæ, & ad lites, ut *suprà* dixi *in dict. q.* 1. secus si sint gratiæ, ut expendi *ibi*, & probavi quod hæc sint ipso jure nulla; eo quod obreptitia, vel subreptitia sint, & item si quando sunt rescripta Justitiæ, fuerint dolosa, ut dixi *in dict. q.* 1. & dico *infra*.

Ad secundam quæstinnis partem an omnis ex- 57
pressio falsi, rescriptum vitiet, seu dispensationes, ac cæteras gratias; respondeo distinguendo inter causam impulsivam, & finalem; & dico rescripta, & dispensationes vitiari ex solius causæ finalis expressione, nimirum quando Princeps, ea falsitate non expressa, gratiam minime concessisset multo maiori difficultate, ut probant jura *in hoc cap.* vers. *nos igitur de præb. lib.* 6. ubi ad valorem concessionis beneficii ponderat Pontifex non obstare taciturnitatem veri, quo cognito concessisset adhuc ibi: *Considerantes quod nos exposito nobis de potestate prædicta nihilominus litteras gratiosas damnemus* Secundo *ex cap. fin. de filiis Presbyteror. lib.* 6. ubi decidit textus non valere dispensationem ad aliud beneficium impetrandum ab illegitimo obtentam, si aliud prius impetraret; nisi prioris mentionem fecerit in illis verbis, *Cum non sit verisimile sedem ipsam cum illo prædictam patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum dispensare.*

Et confirmatur ex doctrina textus *In l. cum tale* 71. *falsam causam ff. de conditionib. & demonstrat.*
quatenus docens consultus tunc vitiari legatum, 58
ex causæ defectu, si probetur fore, ut cognita veritate testator non legaret a fortiori videatur inferre gratias, & dispensationes, quæ non omnino gratuitæ sunt, sed ad Principis spectare officium, & in quibus concedendis, aut denegandi oporteat ipsum duci ratione tunc tantùm vitiari, ac in volunteria cessabuntur, quando ignorantia, aut error Principis versatur circa causam finalem, qua verè cognita gratiam non concessisset.

Iterum confirmatur; quia eandem libertatem, 59
exigit donatio, ac gratia à Principe concessa, cum utraque à mera alterius voluntate procedat; imo majorem postulet donatio; utpote quæ nullam debiti rationem habet, quam tamen habet aliquo-
modo dispensatio ex justa causa concessa. † Sed 60
donatio procedens ex causa falsa simulata impulsiva, non est irrita, sed tantum ubi causa contingit in causa finali, ut docent Adrianus *in* 4. *tract. de restit. q.* quæ incipit *consequenter quæro utrum indistincte*. Medina *cod. de restit. q.* 24. *in solutione in* 5. *&* 5. Navarrus *in summa dict. cap.* 17. *num.* 107. Thomas Sanchez aliis fundamentis *de matrimon. lib.* 8. *disp.* 21. *sub num.* 11. *&* 32. ergo gratia Principis, procedens a causa impulsiva falsa valebit.

Nec obstat dicere prædicta etiam absolutè por- 61
rigi ad causam impulsivam, sicut ad finalem; eo quod eodem modo sicut in causa finali, ita & in impulsiva, tacita veritate, dispensatio subreptitia indistincte dicatur, si ea declarata detraheret Principem, vel à concessione, vel saltem difficilius notabiliter rescriptum concedere ex doctrina textus *in cap. postulasti hoc tit.* ubi Doctores communiter

&

& cap. non potest in princ. c. si motu proprio de præb.
lib. 6. cap. si proponente hoc tit. quatenus probant
gratiam, ad obtinenda beneficia vitiari ex veri ta-
citurnitate, quo expresso adhuc gratia concedere-
tur; ergo à fortiori vitiari cæteras gratias, tacita
veritate, cujus expressio redderet notabiliter Prin-
62 cipem difficiliorem ad concedendum, † quia re-
spondetur ex jam dictis in dicto vers. ad secundam;
item quia quoties in juribus exigitur ut ea veritas
exprimatur, tunc ejus taciturnitas vitiabit etsi con-
stet Principem veritate cognita concessurum; quia
taciturnitas qualitatis, quam jura specialiter ex-
primi jubent, reddit gratiam subreptitiam; eo
quod propter formam exigant jura harum quali-
63 tatum expressionem. † Ob idque ex dict. cap. si
motu proprio de præbend. lib. 6. factum fuit ex quan-
tumvis modici beneficii taciturnitate, reddi alte-
rius impetrationem subreptitiam; quod si ita ex-
pressum non esset, revera modicum illud benefi-
cium impedimentum non afferre, quominus Pon-
tifex conscius eadem facilitate aliud concederet,
docent in terminis Dominicus in cap. dudum n. 15.
de præbend. num. 9. & ibi Francus ad finem, & in
dicto cap. si motu proprio num. 7. Ripa responso 14.
num. 6. hoc tit. Felinus hic num. 2. limit. 1. & in cap.
ad aures num. 12. & utrobique Decius hic in nova
editione num. 18. & 33. & in dict. cap. ad aures con-
clus. 2. num. 28. & num. penult. Rebuffus in tract. de
nomin. quæst. 9. num. 50. & in concordatis in forma
mandati Apostolici, Selva de benefic. 3. p. quæst. 11.
num. 6. Covar. lib. 1. variar. cap. 20. num. 5. vers. ve-
rum ut his, Menochius, relato Socino Juniore de
arbitr. lib. 2. cent. 3. casu 201. num. 27. Mascardus
de probat. conclus. 846. n. 2. & 3. Gutierrez Canon.
lib. 2. cap. 15. num. 38. juncto cap. 51. Flamin. de con-
fident. beneficiorum cap. 46. num. 53. multis adductis
omnino videndus, Thomas Sanchez de matrim.
dict. lib. 8. disp. 21. à num. 10. 13. 14. 15. 17. 30.
& à n. 31. & 32.

64 Nec iterum obstant dicere rescripta, & litteras
Pontificias habere eam conditionem nempè, si
preces veritate nitantur, de qua dixi supr. in cap. 2.
hoc tit. indeque inferri signum esse Pontificem
prius narrare in suis litteris ea, quæ pars proposuit,
& statim subdere, si ita est dispensa; & sic Abbas
in dict. cap. postulasti n. 1. vers. item nota, Imola n. 4.
Felinus 1. vers. possunt etiam dici, Decius in cap.
cum cessante in nova edit. num. 7. de appellat. Beza
in suis responsis casu 62. fin. Cardin. in dict. cap. po-
stulasti num. 4. notab. 8. Barbatia num. 16. Angelus
verbo rescriptum num. 3. & ibi Armilla num. 2.
Tabiena quæst. 3. num. 4. & alii infiniti relati à Gu-
tierrez, & Sanchez ubi suprà, per glossam in cap.
quia circa, verbo falsa de consanguinit. & ibi Ab-
bas num. 5. dixerunt absolutè, & non distinguen-
tes, an causa sit impulsiva, an finalis, ut vitietur
dispensatio ex falsitate causæ expressæ; sic etiam
loquentes in omni genere rescriptorum, & de om-
ni genere rescriptorum, & de omni dispensatio-
ne, & loquens in legitimatione Velascus cons. 60.
num. 5. tom. 1. & loquentes in matrim. Gutierrez
dict. cap. 15. num. 100. Menoch. cons. 385. num. 31.
vers. non etiam obstat, volum. 4. Covarruv. in 4. p. 2.
cap. 6. §. 10. num. 14. & Gozadinus cons. 51. num. 42.
addens hoc esse verum, etiam si in litteris Aposto-
licis addatur, Et ex aliis causis animum nostrum
moventibus.

65 Quia nihilominus respondeo ex jam adductis
in dicto vers. ad secundam, & quia in terminis præ-
dictæ objectionis conditio in his litteris posita si
preces veritate nitantur, intelligitur in substantia-
libus, id est in his, ex quibus gratia pendet ita
ut alias non concederetur, ut docent Speculator
in tit. de dispensatione §. dicendum restat num. 10.
vers. quid si, Innocent. in cap. dudum el 2. num. 15.
de elect. vers. invalidum, ubi dicunt expressionem
falsi tunc vitiare, quando est in his, quæ circa
obtinendam dispensationem consistunt, scilicet
quibus verè expressis, ea non concederetur; &
videtur tenere Imola in dict. cap. dudum num. 18.
ubi ait falsitatem vitiari, quando ea non expressa
denegaretur dispensatio, tenet glossa in cap. ex p.
tl. 2. vers. falsa de convers. conjug. Decius in dict. cap.
postulasti in nova editione num. 11. & 4. & hic in
glossa verbo litteras num. 33. & Beroius in 2. lect.
num. 35. Paris. cons. 4. num. 35. volum. 4. Staphileus
de litteris gratiæ tit. de vi & effectu clausularum in
princ. num. 5. Sylvester verbo rescriptum, quæst. 6.
& 7. Loaces de matrimonio Regis Angliæ dub. 5.
num. 37. 42. 44. 45. & 46. Henriquez lib. 12 de ma-
trimonio cap. 10. num 7.

Nec obstat huic sententiæ Menochius, ubi dicit 66
magis sententiam receptam habere, ut subreptitio
circa causam impulsivam vitiet, supra de arbitrar.
dict. casu 201. num. 22. quia ultra quod subdit etiam
multum, & non immerito dubitare alios de hac
sententia, addit optime Covarruv. dict. lib. 1. var.
cap. 20. num. 5. vers. falsitas intelligendam esse con-
trariam sententiam, quando ea causa falsò expres-
sa talis est, ut si verè Principi significaretur, gra-
tiam concessisset eo modo, quo concessit; secus
si non eodem pacto concessisset, sed quibusdam
moderationibus adhibitis; quia tunc non verifi-
catur Principem causa explicita gratiam concessu-
rum, & quia causa est vere finalis, ut docet San-
chez dict. lib. 8. de matrim. disput. 21. numer. 12. &
num. 32.

Quare Curtius Junior cons. 27. in fine, Craveta 67
cons. 294. col 4. Mandos. in regul. Cancell. num. 10.
quæst. 9. & quæst. 11. num. 4. Gutierrez dict. lib. 2.
Canon cap. 15. num. 29. Rebell. de Just. p. 2. lib. 3. q. 5.
num. 25. Rota decis. 65. num. 1. divers. & decis. 269.
lib. 2. & decis. 248. lib. 5. divers. Barbosa hic sub n.
12. dicunt rescriptum nullum reddi quotiescunque
impetrans tacet ea; quæ si exprimerentur, animum
Pontificis inclinare poterant ad gratiam non con-
cedendam, seu concedendam cum aliquo modera-
mine; & ob id bene Mascard. de prob. concl. 846.
dixit gratiam probari subreptitiam, quoties illa ex-
pressa in precibus non sunt; quæ si fuissent ex-
pressa, aut Princeps contenta in illis non concessis-
set, vel saltem ægrè illa condonasset: alia dico q.
seq.

Ad tertiam quæstionis partem ex dictis affirma- 68
tive respondendum esse videtur nempe ut sit ne-
cessario explicanda qualitas, quæ ex stylo Curiæ
Romanæ in scriptis est exprimenda, nec spectan-
dum esse, an Princeps ea expressa similiter conce-
deret rescriptum, † quia cum stylus Curiæ jus fa- 69
ciat, cap. quam gravi de crimine falsi & dico infra
Rub. de consuet. fin. & dixi in cap. quod Clericis de
foro comp. nec ab eo sit recedendum, ut multis ad-
ductis probat Mascardus de probat. conclus. 1317.
num. 51. sic & idem de hac qualitate esse sentien-
dum, ac de ea, quam jura exprimi jubent, docent in
terminis Decius in dict. cap. ad aures in nova edi-
tione conclus. 2. num. 28. hoc tit. Rebuffus in con-
cord. in forma mandati Apostolici post 30. narran-

dum, vers. *& postquam omnes aliæ qualitates*. Menochius *de arbitr.lib.2.cent.casu* 201.*num*.28. Mascardus *de probat.concl*.846. *num*.8. Gutierrez *dict. lib*.2. *Canonic. cap*.15. *num*.51. Flamin. Parisius *de resignatione benefic.lib*.10. *quæst*.2. *num*.14. Garcia *de benefic. tom*.2. *p*.8. *cap*.3.*num*. 20. Castrus Palao *supra dict*. §.3.*n*.3. Salas *de legibus disp*. 20. *sess*. 15. *num*.115. Basilius Pontius *de matrim. lib*.8.*cap*.17. §. *ult. n*. 41.

70 Et confirmatur; quia ut jam dixi quamvis non ex omni taciturnitate veritatis, reddatur gratia subreptitia, sed solum quando tacetur veritas, quam juta jubent exprimi, & de jure voluntas Principis præsumatur talis, qualis est intentio Juris *l. ex facto in princ*.ubi Bald.*ff.de vulgari* Decius *cons*.33.*num*.5. *volum*.3. Sanchez cum infinitis, & ex aliis rationibus dicto *lib*. 8. *de matrim. disp*. 21. *num*. 12. sequitur ut idem ad stylum porrigatur, qui ut dixi, dicitur etiam lex.

71 Et idem de consuetudine dicendum est, ut dueent Menochius, Mascard. & Gutierrez *supra*, dem Sanchez *dicto lib*. 8. *de matrim. disp*. 21. *sub num*. 16 Salas, Castrus Palao Garcias, Pontius, & Diana cum illis, *dict.p*.4.*tract*.4. *res*. 53. in vers. *dico secundo*; quia ut *infra* dico late de consuetudine, consuetudo pro lege observatur *ex l. minime ff. de legibus*.

72 Nec placet quod ait Henriquez *lib*.8.*de matrim. oap*. 3. *num*. 7. nempe taciturnitatem qualitatis ex stylo Curiæ exprimendæ, non vitiare dispensationem in foro conscieotiæ, sed in solo externo; secus quando jure erat exprimenda qualitas; quia ut docet idem Sanchez, *sub dicto num*. 16. nulla est differentiæ ratio, cum Doctores relati æquent utrasque qualitates, qui addit in utraque foro idem servari, ubi non est falsa præsumptio, oec lex est pœnalis, ut ipse latè dixit *de matrim.lib*.1.*disp*.5. *num*.20. juxta quæ jam dixi *supra in Rubr. de constitutioaibus*, in fine.

73 Minus qua placet evasio, qua utitur Zevallos
in pract.quæst.737. *à num*.20. usque ad 24, respon-
dens in casu quodam speciali, non obstare stylum
Curiæ, juxta quem est aliqua qualitas in dispen-
satione exprimenda; eo quod is stylus oon impo-
nat necessitatem illius observantiæ extra curam
Romanam, ut cum Baldo, & aliis tradit Rebuf-
fus *in* 3. *tomo constit. Regiarum tract. de consuet.*
art 2 *glossa* 13. *num*.57. quia respondeo hoe solum
esse verum quuad solemnitates accidentales Judi-
cii, sed quoad qualitates exprimendas in dispensa-
74 tione, † stylus Curiæ ille est generalis, & juxta, illam
litteræ, justitiæ, vel gratiæ quocunque nitantur
solent expediri, sic cum multis Doctoribus, quos
refert, probat idem Sanchez *dicto lib*. 8. *de matrim.*
disp.21.*num*.19. Abbas *in cap. constitutum de religio-*
sis domibus. Felinus *in cap. cæterum hoc tit*. Co-
varruv. *lib*.1.*variar. cap. fin. num*.5. vers. *falsitas*,
Menochius, Gutierrez, & alii *supra*, quatenus
ipsi & alii dicunt prudentis arbitrio relinqui, qua-
liter dignoscatur qualitas exprimeoda, quando
nec ex jure, nec ex stylo Curiæ, nec Principis
consuetudine id constat: idem Sanchez relatus *di-*
cta disp. 21. *n*. 16. *in fine*.

75 Et ex dictis etiam sie teneo, etiam contra Granadum *in cap*.2. *controvers*.7. *tract*. 3. *p*.2. *disp*.17. *sect*.6.*num*.46. docentem tunc stylum Curiæ facere jus, quando constat eum esse talem, ut prudenti arbitriu inducat obligationem, etiam in foro conscientiæ, quod non semper coostat: sic cum Henriquez *suprà*; item & cum Zevallos, Sayro, qui etiam addidit stylum Curiæ variari, Variato Pontifice, & non obligare, nisi sit scriptus, & à Papa approbatus, quod deseruit, ut non reputetur subreptitia dispensatio, in qua tacetur verum contra stylum Curiæ, nisi certo constiterit talem stylum esse, ut io foro conscientiæ obliget, & in eo loco, in quo traditur dispensatio; quia respondetur ex dictis, & defeodunt præter relatos, Hurtadus *de matrim. disp*.26. *diff*.4. Diana *p*. 1. *tract*.10. *res* 42. Layman. *in Theologia Morali lib*. 1. *tract*.4. *c*. 22. *num*.18. Sanctarellus *variar. resolut. p*.1. *quæst*. 50. *num*. 17.

QUÆSTIO II.

An omnis causæ finalis taciturnitas vitiet rescriptum. Et an quando causa demonstrationis, vel taxationis, aliqua qualitas assignatur. Et an si plures causæ proponantur, quarum utraque est sufficiens per se, sed junctæ integrant. & aliqua earum est falsa, corruat dispensatio. Et an sicut in rescriptis, & gratiis à Principe concessis subreptio operatur, sic & in concessis ab Episcopo, ac alio judice ordinario?

SUMMARIUM.

1 *Causa finalis non omnis. quæ tacita fuit irritat rescriptum impetratum, sed tanc quando tacentur qualitates intrinsecæ* oum.2. & 5. *& declaratur*, n. 6.

2 *Qualitates deservientes ad causam finalem rescriptorum, vel sunt intrinsecæ, vel extrinsecæ, hæc non sunt necessario exprimendæ*, num. 3.

4 *Criminibus magnis irretitus, quæ illum non reddunt beneficii incapacem, optimè impetrat rescriptum, etsi crimina taceat.*

6 *Gratia ut corruat, tacita veritate, debet habere causam, quæ revera influeret in Principe ad non concedendum, non si causa esset debilis, ut hic.*

7 *Narrativa facta de beneficio curato causa demonstrationis, cum esset simplex, non vitiat rescriptum.*

8 *Demonstratio falsa non nocet, quando constat de corpore.*

9 *Rescriptum, etsi vitietur ex errore nominis Diœcesis, fallit si constet de corpore, at Papa sensit.*

10 *Gratia non redditur invalida, si erretur in nomine loci beneficii, vel Ecclesiæ, in qua situm est beneficium.*

11 *Error nominis proprii, quando constat de corpore, non vitiat rescriptum, ut numero 12. ubi secus si non constet, &* numero 13.

12 Cap significante hoc tit.

13 *Privilegium intelligitur juxta supplicationem in substantialibus.*

14 *Rescriptum non valet quando posita sunt nomina*

unica in narrativa taxativè & error in eis committitur n. 16. *ubi de ratione.*

Cap. cui de non sacerdotali de præbend. lib. 6. infra n. 25. & 26.

Cap. statutum hoc tit. lib. 6. infra n. 23.

15 *Dispensatio in qua nomen ponitur demonstrativè, seu taxativè differt inter se & in quo* num. 16.

17 *Narrativa nominis in quibus intelligatur facta ad rescripta, seu dispensationes consequendas demonstrative, seu taxative,* num. 18. & 19. *intellige ut* à num. 20.

20 *Rescriptum solet à Pontifice concedi impetranti unica oratione, ut* hic.

21 *Narrativa nominis, aut loci ponitur causa demonstrationis duplici oratione, sed non inde fit, ut censeatur poni taxatione ex unica oratione*, n. 23.

22 *Mandatum facit, ut quandoque minor præbenda, non comprehendatur sub majori.*

24 *Narrativa, quandoque causa demonstrationis unica oratione intelligitur, & in dubio, ut actus valeat, sic præsumitur,* num. 25. & 27.

26 *Narrativa plurium causarum ad dispensationem obtinendam secundùm aliquos in omnibus debet verificari, alii non sic*, o.27. & 28. dic. ut n. 29.

28 *Clausula* si preces veritate nitantur, *num requirat, ut omnia narrata verificentur, quæ formam inducit*, n. 29. *& intelligitur in substantialibus*, n. 33.

30 *Dispensatio corruit si falsa sit una ex causis narratis integrantibus, quarum qualibet per se non sufficit ad eam concedendam aliter quando vera est ea, quæ per se sufficit,* n. 31. & n. 32.

34 *Clausula* si preces veritate nitantur, *intelligitur de veritate causæ finalis*, n. 35.

35 *Rescriptum non est subreptitium, in quo plures causæ disjunctivæ narrantur si altera vera est.*

36 *Falsitas per malitiam allegata, quid operatur remissivè.*

37 *Dispensatio Monacho concessa ad vivendum extra claustra valet, sub narrativa morbi, & necessitatis matris.*

38 *Subreptitia dicitur dispensatio, causa non habita narrativæ*, n. 39.

40 *Subreptitio in rescriptis, & gratiis sic operatur ad nullitatem, si ab Episcopo consequatur, ac operatur, cum impetrantur à Pontifice, sive à Principe*, n. 41. *fallit*, n. 42.

Clem. 2. de officio ordin. & n. 45.

42 *Dispensatio in voto non nubendi, & non ordinandi impetrata ab Episcopo allegata falsa vehementis periculi incontinentiæ, est subreptitia.*

43 *Litteræ impetratæ ad beneficia ab Episcopo, non sic redduntur subreptitiæ, sicut si impetrentur a Papa : & quare?* n. 44 46. & 47.

44 *Ordinarius scit qualitates beneficiorum suæ Diœcesis, aut præsumitur eas scire.*

45 *Collatio beneficii facta à legato Pontificis habenti aliud, non valet nisi facta mentione de habito beneficio; non sic si ab ordinario fiat* num. 46.

46 *Impetratio secundi beneficii, si fiat provisione Episcopi, non eget mentio de jam obtentis.*

47 *Episcopi, & Ordinarii intelliguntur providere de beneficiis personæ in propriis Ecclesiis motu proprio, sed Papa, & ejus legatus Ecclesiæ, & non personæ.*

AD primam quæstionis partem videtur abunde responderi posse ex adductis *sub quæst.* 1. 1
Quibus suppositis, & quamvis nonnulli absolutè
existiment omnem taciturnitatem causæ finalis vitiare rescriptum, & gratiam; quia ratio hujus
subreptionis, & inefficaciæ gratiæ, tacita veritate
consurgit ex ignorantia illius veritatis in Principe;
ac subinde defectus voluntatis concedendæ, Sanchez *de matrim lib.* 8. *disp.*21. *sub num.*11. *in princ.*
ubi addit, quod ignorantia voluntatem aufert, id
confirmans; quia in cæteris omnibus dispositionibus defectus causæ impulsivæ minime obstat quin
actus omnino validus sit, sed solius causæ finalis
defectus; quia nimirum non existente actus minime fieret, ut universi Doctores advertunt *in cap.*
post translationem de renunciat. cap. etsi Christus de
jurejur. cap. cum cessante de appell. l. si mater cod.
de jure dotium l. 1. §. *sexum ff. de postulando*, &
ex doctrina textus *in l. cum tale* §. *falsam ff. de cond. & demonstrationibus*, ubi dicitur tunc vitiari
legatum ex causæ defectu, si probetur fore, ut
cognita veritate, testator non legaret : sic plures
jam *suprà* relati in quæstione præced. quos refert
Sanchez *dict. n.* 11.

Verùm quia alii Doctores, ut refert idem Sanchez *num.* 17. & 18. *dict. disp.* 21. existiment non 2
omnem causam finalem vitiare rescriptum, ego
sic expendo; nempe ut sint duplicis generis qualitates, quæ cognitæ à Principe ipsum omnino
averterent à concessione, quædam extrinsecæ, id
est non attinentes ad id, ad quod de jure est opus
dispensatione; aliæ autem qualitates intrinsecæ,
quæ pertinent ad id circa quod dispensatio est obtinenda. † Primæ inquam qualitates non sunt 3
necessario exprimendæ, nec earum taciturnitas,
reddit dispensationem subreptitiam, quamvis his
expressis, Princeps non concederet; non enim
hæ causæ possunt dici in rei veritate causæ impulsivè dispensationis, ne dum finales, † & expendens 4
Sanch. *dict. n.* 18. probat exemplo Doctorum qui dixerunt, ut irretitus magnis criminibus non reddentibus beneficii incapacem, valde iis tacitis, impetret collationis gratiam à Pontifice; quamvis certo
constet fore, ut eorum Pontifex conscius denegaret. † Secundæ autem quando scilicet taciturni- 5
tas veri contingit in his, quæ pertinent ad dispensationem obtinendam; tunc revera vitiari rescriptum, seu dispensationem, ut docent Innocent. &
Speculator : & sic intelligendi alii infiniti quos refert idem Sanch. *dict. lib* 8. *dict. disp.* 21. *n.* 10.

Quare bene Mandolius *in regul.* 32. *Cancellar.* 6
*quæst.*9.*num.* 10. & Gutierrez cum aliis *lib.*2. *Canonic.cap.*15.*num.* 29. ajunt id, quod tradunt Doctores, nimirum corruere gratiam, tacita veritate,
quâ cognitâ, Princeps non concessisset intelligendum esse, quando ideo removeri Principem
à concessione, est conforme juri, & ex causa justa,
ac debita procedit secus quando procederet ex affectu, aut alia causa non considerabili, ad dispensationem, alias enim dicendum esse, referunt non
valere impetrationem beneficii, non exprimendo
Pontifici alium, valde illi familiarem, mox illud
petiturum; quia si id nosset denegaret huic; itaque Sanch. *dict. n.* 18. *in fine*, ex doctrina textus *in c. dudum*, §. *nos igitur de præb. lib.*6. & ex c.

postulasti hoc tit. & ex doctrina Bart. *in l.* 1. *num.* 7. *ff. de vulgari*, ait has qualitates, nempe exprimendas fustineri, quando funt caufa finalis conceffionis, uti etiam dixit ibi, *dict. num.* 17. addens Jura expresse jubere, ut exprimantur, quando taciturnitas eft caufa finalis concedendæ gratiæ; ita ut ea, non exiftente minima concederetur.

7 Ad fecundam quæftionis partem, de qua poffemus difputare *infra in cap. fignificante* 34. *hoc tit.* refpondeo cum Abbate, *ibi, n.* 6. & 7. & *hic n.* 3. cum Felino, *in dicto cap. fignificante num. fin.* verf. *ulterius tangit*, & *hic num.* 3. *limitat.* 4. Beroio *lectura* 44. Rebuffo *in cap. nulla art.* 2. *ftatim in princip. poft.*4. *conclufionem*, verf. *notatis* de conceffione præbendæ; nempe, ut fi caufa demonftrationis, v. g. impetrans beneficium, narret id effe curatum, vel dignitatem, cum tamen fit fimplex, aut officium non vitietur difpenfatio ex expreffione falfæ caufæ, quando ea vere expreffa, facilior effet difpenfatio.

8 Sic ex textu *in l. falfa, ff. de conditionibus*, & *demonftrat.* & *ex cap. tua de fponfalibus*; ex quibus conftat falfam demonftrationem non nocere, quando conftat de corpore; ergo cum hic conftet de corpore; quia impetrator certum beneficium vacans fequitur ut valeat difpenfatio.

9 Et confirmatur; quia licet ex *dicto cap. fignificante*, refcriptum vitietur ex errore nominis Diœcefis, tamen ejus decifio non procedit, fi ex circumftantiis conftat de corpore ejus, de quo Papa in refcripto fenfit, ita Innocentius, *ibi*: Compoftella, verf. *fed pone.* Panormit. *col.* 2. *num.* 4. verf. *fed extra gloffam* Imola *col.* 1. *num.* 1. verf. *fed adverte*, Felinus *col.* 1. *num.* 1. Rota Romana *decif.* 54. *alias* 839. *hoc tit. in antiquis*, Ferret. *conf.* 208. *col. ultima n.*24. verf. *Tamen* fallit Rendina *in promptuario receptarum fententiarum tomo* 1. *tit.* 203. *hoc tit. n.* 2.

10 Et iterum confirmatur ex Abbate, *ibi n.*5. Felino *prope finem.* Caffador. *decif.* 11. *num.* 3. *de præbend.* Rota *decif.* 33 *num.* 4. *part.* 2. *recent.* & in Mediolan. Archipresbyter. 1. Julii 1616. coram Booæ memoriæ Ubaldo, & Oxomen. benef. 27. Januarii 1624. coram R. Seulucico. Barbofa *in dicto cap. fignificante num.* 3. dicentibus, ut fi erretur in nomine loci vel Ecclefiæ, in quantum eft aliquod beneficium, non reddatur gratia invalida, ubi apparet de identitate beneficii.

11 Nec obftat prædictæ fententiæ, Jafon. *in l. Gallus in* 1. *lect.* §. *idem credendum num.*10 *ff. de liberis*, & *pofthum.* Loares *de matrim. Reg. Angliæ dubio* 5. *n.* 28 Gutierrez *lib.* 3. *practicar. quæft.* 18. *num.*42. Matienço *lib.* 5. *recopilat. tit.*2. *l.*1. *gloffa* 2. *num.* 3. Fr. Emanuel *in addition. ad Bullam.* §. 2. *num.* 109. dicentes ut quando committitur error in nomine ejus, cui impetratur difpenfatio, videatur difpenfatio fubreptitia, & irrita, ita probantes ex *l. fi preces ff. de pœnis*, & *ex* §. *præterea inftit. de inutilibus ftipulationibus*, & ex doctrina Pauli *in l. fi quis infundi in princ. num.*5. *ff. deleg.* 1. ubi tradit legatum reddi irritum; quamvis conftat de intentione legantis certa rem, quam legare voluit, fi eam non exprefferit per vocabulum illi convenienς, & ex doctrina, *dicti cap. fignificante* 34. *hoc tit.* ubi deciditur refcriptum effe fubreptitium petitum contra G. Remenfis Diœcefis cum tamen effet Leonenfis.

12 Refpondetur enim abfque dubio in prædicto cafu non vitiari difpenfationem, fed prodeffe illi, cui comparata eft; quamvis in ejus nomine erratum fit; quia error nominis proprii, quando conftat de corpore, non vitiat refcriptum, ut dictum eft, & probat textus *in dict. l. fi quis in fundi, ff. deleg.* 1. ibi, *fi quis in fundi vocabulo erraverit*, & *Cornelianum pro Sempronano nominaverit*, *debebitur Sempronianus*: & melius ex Juftiniano in §. *fi quis in nomine inftituta delegat.* & ex *dict. cap. fignificante*; quia ratio decifionis ejus textus eft, quod ex nullo adjecto conftare poterat de perfona, contra quam eft receptum impetratum; & ideo *ibi* Innocent. *numero unico*, Abbas *num.* 4. Imola *num.* 4. Felin. *ftatim in princ.* Bellamera *num.* 8. Henriquez *num.* 1. Thomas Sanchez *de matrim. dicto lib.* 8. *difp.* 21. *num.* 37. dixerunt ut non obftante errore in defignatione Diœcefis, valeret utique, fi ex aliis circumftantiis de illa perfona conftaret.

Nec obftat tunc dicere ex fententia contraria 13 privilegium juxta fupplicationem intelligi; quia ut refpondent Hoftienf. *hic num.* 12. Antonius *in dicto cap. fignificante num.* 9. ex Speculatore, Bart. & aliis, Felinus *ibi num.* 1. Milis *in repertorio lit. R, num.*7. verb. *refcriptum*, verf. *refcriptum fi continet*, Petrus de Ledefma *in fumma de Sacram. matrim. cap.*27. *poft* 7. *conclufionem*, *dubio* 2. Perez ad Seguram *in l. Imperator. num.*40. *ff. ad Trebell.* illud erit verum de fubftantialibus contentis in fupplicatione, & perfona, cui fuit vere intentio impetrandæ gratiæ, fi de ea conftet; quamvis erratum fit in nomine; & fic idem Perez affirmat fe ex multis defendiffe valuiffe gratiam à Papa cuidam conceffam, in cujus Patris cognomine erratum eft: alia dico *in dict. cap. fignificante.*

Quod fi exempla prædicta, feu alia fimilia ap- 14 ponerentur in difpenfatione, five refcripto impetrato taxationis caufa; tunc revera non valeret ea difpenfatio, five refcriptum, ut probant Doctores in principio verf. *ad fecundam*, relati ex textu *in cap. cui de non Sacerdotali de præbend. lib.* 6. ubi deciditur mandatum de conferendo alicui præbendam certi valoris, non extendi ad minoris valoris Præbendam, & ex textu *in cap. fufceptum hoc tit. lib.* 6. ubi mandato dato de conferendo vacanti per refignationem, nequit conferri fi vacet per mortem; cum tamen in utroque eventu vel facilius in priori cafu, vel faltim æque facili in pofteriori Pontifex concederet, & utrobique affignat plures Doctores Barbofa dicens *in fine dict. cap. cui de Sacerdotali*, de quibus jam *fupra* dixi *in principio hujus tituli*, & *in cap. cæterum.* 3.

Sed quare in hoc cafu difpenfatio fit irrita; non 15 fic in primo, ubi fuit facta ex demonftratione, docent Abbas, Anton. Felinus, & Beroius *hic*, & *in dicto cap. fignificante in locis jam relatis*, Rebuffus, & Staphileus adducti; item & Sylvefter. verbo *refcriptum quæft.* 3. Gutierrez *Canonic. dict. lib.*2. *c.*15. *num.*83. & 84. Covarruv. ex Rotæ *dec. lib.* 1. *var. c.* 20. *num. fin.* id nempe differre, † quia 16 quando gratia demonftrationis adjicitur, qualitas non reftringit gratiam; fed revera eft animus conferendæ rei, ut eft in fe; quamvis falfa ejus qualitas demonftretur; verum quando caufa taxationis limitatur gratia ad rem qualitate illa affectam: quare dicunt, ut fi illa non afficiatur, deficit gratia defectu voluntatis concedentis; quia non poteft gratia trahi ad beneficium ea qualitate diftinctum; licet id à Pontifice facilius conceffum foret.

Hinc enim inquirere poteris, quando cenfea- 17 tur qualitas adjecta demonftrative, five taxative: &

& licet Felinus *hic num.4.* & Beroius *num.45. in 1. lectura*, expliccot, ut gratia demonstrationis censeutur apponi, quando sub diversis verborum
18 conceptionibus exprimuntur, † & taxationis gratia quando sub una verborum conceptione, ut exemplificat in legatis Thomas Sanchez *dicto lib. 8. de matrim. dicta disp. 21. num. 36.* & magis ad propositum allegatorum capitum Beroius relatus, sit causa demonstrationis, veluti si dicat confero tibi tale beneficium, quod fuit erectum in tali Ecclesia pro dignitate, vel tale beneficium, quod
19 est dignitas io tali Ecclesia, † item causa taxationis, ut si dicat confero tibi beneficium talis Ecclesiæ, sicut enim prædictam regulam in legatis tra iunt Bartol. *in l. inter stipulantem §. Sacrament. num 6 ff. de verb. obligat.* & alii quos refert, & sequuntur Tello *in l. 17. Tauri num. 27.*

20 Sed quamvis hæc sic se habeant in legatis, & contractibus, nihilominus ad beneficia non sic adaptari videtur, cum frequentius unica sola oratione soleat impetranti rescriptum à Pontifice respondere, si ita est, ut narras dispensetur, vel conferatur, vel ipsemet confert: & sic dicit Sanchez *dict. num. 36.* ut cum semper sit unica oratio censeretur tantum qualitas apposita semper per modum taxationis; & ob id inutilem utique dispensationem esse in quo erratum est v. g. in gradu, asserendo esse secundum, cum tamen sit tertius, & impetrationem beneficii esse semper inutilem, in qua assertum est id esse curatum, cum sit simplex.

21 Unde dicendum est ut licet revera dicatur apponi causa demonstrationis, quoties duplex oratio est, sed non esse sufficiens signum ad colligendum apponi gratia taxationis unicam essa ora-
22 tionem sed aliunde id petendum esse, † quare prædicta jura *in dict. cap. susceptum*, & *in dicto cap. cui non de sacerdotali* ad hoc comprobandum, reddunt rationem, cur sub majoris valoris Præbenda, non comprehendatur quæ minoris est nec sub vacatione per resignationem comprehendatur vacatio per mortem, quod illud mandatum fuerit cujus fines strictissime servandi sunt, atque adeo ex stricta hac mandati interpretatione colligi eam qualitatem, & modum adjecta esse taxationis; & hoc esse speciale in mandato optima notant. Decius *in regula in eo, quod plus est n. 14. ff de regul. Juris*, Pelaez *de Majoratibus in 1. editione 1. p. quæst. 4. num 3.* Sanchez *dict. disp. 21. sub num 36.* & videntur tenere plures relati à Barbosa *in dicto capit. cui non de Sacerdotali in fine.*

23 Unde Beroius *hic in 2. lect. num. 57. & 58.* dicit alias placuisse sibi regulam jam primo relatam; nunc tamen non placere, tam in legatis, quam dispensationibus, eumque late impugnat, & *n. 58.* concludit, quando aliquid adjicitur in eadem oratione, non semper causa taxationis apponi, sed quando precessit generalis, vel indefinita dispositio de dando, aut faciendo aliquid, & adjicitur locus seu materia, super qua executio fieri debet; secus si quid tanquam qualitas rei adjiceretur; quia etiam in eadem oratione dicere-
24 tur fieri causa demonstrationis. † Et sic amplexus Sanchez addit, ut quamvis io eadem oratione soleat Pontifex exprimere beneficium cum sua qualitate, cum expressio illa adjiciatur tanquam qualitas rei; non ideo censeatur causa taxationis, sed causa demonstrationis apposita, nisi aliunde colligatur mentem concedentis fuisse causa taxationis.

Et similiter addunt Beroius, & Sanchez pro- 25
ximo relati dicendum esse id, quod expressum est stare demonstrative, quando requiritur ad certitudinem, & valorem actus demonstratio, & nulla est alia; quia tunc est præsumptio valoris actus, quæ semper in dubio capienda est *l. quoties ff. de rebus dubiis*, & afficiet, ut in dubio stet demonstrative, sic illi.

Ad tertiam partem quæstionis quid dicendum 26
est, si plures causæ proponantur in rescripto, quarum utraque est per se insufficiens, sed junctæ integrant. In quo articulo quidam existimant ut in rescriptis gratiosis omnes causæ allegatæ, debeant essa veræ, ne sint subreptitia rescripta; & non sic de rescriptis justitiæ, ita Mandos. *in addit. ad ultimam allegationem Lapi 23.* Mascardus *de probat. conclus. 325. num. 24.* Gutierrez *lib. 2. quæstion. Canon. lib. 2. cap. 15. num. 68.* ubi dicit dispensationem ad matrimonium subreptitiam esse, si vel una causa ex pluribus allegatis sufficientibus falsa sit; & quamvis ex illis verbis allegatis soleat semper de stylo Curiæ dispensari; ex eo, quia hæ causæ pendeant ex arbitrio, & voluntate solius Principis, & sermo sit de gratiosis; quamvis aliàs dispensaverit, existente una, vel duabus ex prædictis; sed nunc alias dispensara vult, nisi existentibus veris omnibus prædictis causis in dispensatione narratis.

Alii inquam, quos refert Mascardus *suprà n. 3* 27
ex doctrina textus *in § si plures inst. de excus. tutorum*, existiment, ut quoties in quocunque rescripto plures causæ narrantur copulativà, quarum aliquæ veræ sunt, aliæ falsæ, expectandam esse causam, qua nititur rescriptum, atque ea existente vera non obstare cæterarum falsitatem.
† Alii nempe existimant, ut in quocunque re- 28
scripto debeant esse vera, quæ narrantur propter illam clausulam communem, *Super his te diligenter informes, & si reperires quod preces veritate nitantur super quo tuam conscientiam oneramus dispensa*, ubi ponderant verbum *preces*, quod cum sit pluralis numeri, comprehendit omnia narrata; unde si vel unum falsum sit, nequeant dici veræ; idemque procedare ex relativo *super quo*, quod est collectivum omnium causarum præ-
cedentium. † Tum quia cum clausula illa sit 29
conditionalis, & inducat formam, formaque in individuo sit servanda, ut omnes agnoscunt per jura vulgaria, ut alibi ad alium propositum sæpius dixi, sequitur, ut hæc ultima videatur verior sententia, sive in rescriptis gratiæ, sive Justitiæ.

His nihilominus sic jactis, ne longa disputatione 30
utar sic ad praxim statuo, nempe ut si plures causæ proponantur, & utraque sit insufficiens per se, integrantque unam causam sufficientem, ut tunc si aliqua earum sit falsa, corruat dispensatio, cum illis nitatur voluntas dispensantis. † 31
Quod si non causa est sufficiens ex consuetudine & stylo, & ea vera alia autem, quæ additur sit falsa communior sententia est, ut valeat dispensatio, nec vitiari rescriptum: ita Thomas Sanchez *de matrim. dict. disp. 21. lib 8. num. 32. & 44.* legendus omnino cum multis ab eo relatis, quibus addo Suarez *de religione tom. 2. lib. 6. de voto cap. 27. num. 11.* Basilium Pontium *de matrim. lib. 8. cap. 17. §. ultimo num. 47.* Dianam *p. 4. tract. 4. res. 53. vers. dico tertio.* † Laurentium Portell. *in responsis* 32
moralibus p. 3. casu 8. n. 2. ubi docet quod quando in rescripto narrantur plures causæ copulativè,

quarum

quarum aliæ veræ sunt, aliæ falsæ, spectanda sit causa, qua nititur rescriptum, eaque existente vera, non obstare cæterarum falsitatem.

Qaod est verum absolute, ut loquuntur relati; licet Castrus Palao *in opere morali tom.* 1. *tract.* 3. *disp.*6. *n.*16. §.5. hoc intelligat de causa extrinseca dispensationi, & quæ per se non solet Principem movere ad dispensatiooem concludendam. Nec obstat clausula ponderata *si preces veritate nitantur*, quæ debet intelligi quoad causas substantiales, quæ inducunt ad facilius dispensandum: ita idem Gutierrez, Sanchez cum multis, *dicto n.* 44. ubi persistit in ea sententia, ut solius causæ finalis, & sine qua vitiet falsitas. † Et quod ea clausula intelligatur de veritate causæ finalis, quod amplectuntur loquentes de privilegiis, Navarr. *lib.*1. *consilior. in* 2. *editione tit. de rescriptis cons.* 7. *num.unico* Pelaez *de Majorat. in* 1. *editione* 1. *part. quæst.*8. *num.* 2. Emman. Sa *summa* verbo *gratia num.* 24. & in dispensatione matrimoniali Loaces *de matrimon. Regis Angliæ dubio* 5. *num.* 40. Menochius *cons.*385. *num.*1.2. & 7. *volum.*4. etenim ut refert Abbas, & alii per textum *in cap. cum jam dudum de præbendis*, & alii, quos refert Mascardus *dict. conclus.* 325. *num.* 3. illos sequens, cum plura copulative narrantur, quæ de jure non sunt necessaria, resolvatur illa conjunctiva in disjunctivam.

Verum est etiam, ut eum disjunctive narrantur causæ, tunc sufficiat alteram esse veram, ne rescriptum sit subreptitium, sic *in cap. inter cæteros hoc tit. glossa in cap.*2. verb. & *perpetuo*, ubi Anton. *num.*5. Imola *num.* 5. Ripa *num.*60. Felinus *num.*23. *fallent.*3. idem Anton. *in cap. exhibita in fine de judic.* Lapus *dicta allegat.* 23. limitat in fine Bald. *in l. præscriptione num.* 28. vers. *item infero*, Cod. si contra jus, vel utilit. publicam, Romanus *cons.*369. *num.*37. Milis *in reportor. littera G. num.* 3. verbo *gratia*, vers. *gratia non dicitur*, & *litt. R*, *num.*7. verb. *rescriptum* paulo post principium, Jason. *in l. sed etsi mihi num.*15. *ff. de verb. obligat.* & *l. dedi in princip. num.* 7. *ff. de condit. causa data*, Bellam. *decis.* 280. & *decis.* 415. *num. unico* Calcaneus *cons.*10. *num.*3. Parisius *cons.*3. *num.*90. & *cons.*42. *quantum ad alternativam num.* 8. & 9. *volum.* 4. Joannes Gutierrez *dict. lib.*2. *Canonic.cap.*15. *n.*56. Menochius *cons.*385. *à num.*1. & 2. *volum.*4. Pelaez *de Majoratu in* 1. *p. in* 1. *editione quæst.* 8. *num.* 2. Mascard. *dict.conclus.*325. *num* 8. Navar. *lib.*5. *cons. in* 1. *edit. tit. de pænit.* & *remiss. cons.*20. *num. unico in* 2. *lib.*1. *tit. de præscript. cons.* 7. *num. unico*, Reminald. *cons.*474 *num.*46. *volum.*4. Loaces *de matrim. Regis Angliæ dubio* 5. *n.* 50.

5 Dubium vero est an quando per malitiam allegatur falsitas, & in hoc articulo respondebis ex dictis *infra sub quæst.* 4.

7 Ex jam dictis infero primo ut dispeusatio Monacho concessa ad vivendum extra claustrum, allegato proprio morbo, & matris necessitate, testimonia Regis comprobata, sit valida; quia cum tota vis, & substantia dispensationis in vera mortis necessitate ex proprio morbo consistat, satis sit harum causarum veritas: sic docent Valascus *consult.* 60. *fin. tomo* 1. Sanchez *de matrim. dict. lib.*8. *disp.* 21. *num.* 44. *in fine.*

Secundo infero, ut si allegata sola copula pro causa, Papa dispensaret cum consanguineis, si ea causa non sit habita, tunc dispensatio sit subreptitia; quia allegatur unica causa, & ea falsa: & sic coruere dispensationem; sic docent Corduba *in summ. quæst.*45. *opinione* 2. *punct.*1. Gutierrez *dict. lib.*2. *Canonic. cap.*15. *num.*133. Henriquez *lib.*12. *de matrim. cap.*3. *num.*9. Manuel *tom.* 1. *sum. in* 2. *edition. cap.*238. *concl.* 9. *num. ultimo*, Vega *tom.* 1. *summæ cap.*88. *casu* 2. Thomas Sanchez *dict. lib.*8. *de matrim. disp.* 21. *num.* 45. † Ubi bene de alio 39
casu inquirit, & resolvit circa dispensationem matrimonialem, ubi scilicet allegatur copula, & quod ob id mulier passa est famæ jacturam, ubi affirmat dispensationem valere, si scandala illa, & infamia vera sint, ipsum videbis cum aliis.

Ad quartam, & ultimam quæstionis partem, an 40
sicut in rescriptis, & gratiis concessis à Principe, subreptio operatur sic, & in concessis ab Episcopo, ac alio Judice inferiori: in quo dubio Emanuel Sa *in summa* verbo *gratia num.* 22. dicit gratias ab Ordinario concessas, non reddi ex sola subreptione irritas, sed à solo Pontifice promanantes: & sic videtur docere Navar. *lib.* 1. *cons. tit. de temporibus ordin. in* 1. *edition. cons.*43. *num.* 1. *vers.*2. *in posthum. cons.*2. *num.* 1. dicens gratias Ordinarii non fieri nullas ex omni subreptione, sicut gratias Pontificis, probans sic *ex clem.* 2. *de officio ordin.* ubi deciditur collationem beneficii factam ab Ordinario habenti aliud, illudque tacenti, non esse irritam, secus si à Papa, vel ejus legato fiat.

Nihilominus constituta ea differentia, de qua 41
suprà sub principio hujus capitis; nempe ut rescripta gratiosa subreptitia, sint ipso jure nulla, non æque rescripta Justitiæ, nisi ope exceptionis, dico juxta ibi dicta, ut quemadmodum dixi de rescriptis à Papa, & à Principe impetratis subreptionem, seu obreptionem, sic etiam in præsenti casu resolvendum respectu rescripti ab Ordinario concessi, & impetrati; eo quod rationes, quas *ibi* adduxi indistinctè loquantur; tum quia cum tales litteræ reddantur nullæ ex defectu voluntatis concedentis, quam aufert deceptio, tacita veritate, vel expressa falsitate inducenti ad concedendum, sequitur ut cum idem voluntatis defectus reperiatur in Pontifice, & in quocunque alio inferiore concedente, idem in utrisque gratiis dicendum sit. † 42
Tandem; quia nemo diceret dispensationem in voto non nubendi, impetratam ab Episcopo validam esse, allegata falsa causa vehementis periculi incontinentiæ, vel tacita circumstantia necessario explicanda, ut si simul esset votum non nubendi & assumendi ordinis sacri: ita in terminis docet Thomas Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disput.* 21. *num.* 4. † Sed ipse non omnino rejicit primam 43
opinionem relatam, cum doctrina Felini, & aliis relatis *in cap. ad aures hoc tit. num.*35. *concl.*14. Selvæ *de benef.*3. *p. quæst.*11. *à num.* 56. dicit ibi dictum non esse universaliter verum, sed tantum procedere in litteris impetratis ad beneficia, in quibus, aut tacetur verus beneficii valor, aut falso exprimitur; quia non ob id redderentur subreptitiæ, sicut si à Papa impetrarentur, † ex ea differentiæ ra- 44
tione quia cum præsumatur, ut Ordinarius sciat qualitates beneficiorum suæ Diœcesis, & melius, quam privati, sequitur, ut expressio, tanquam cadens super rem non necessariam, minime inducat subreptionem, litteras vitiantem. Et ob id inquam caute, *ubi suprà*, Navar. non sic constituerit universaliter inter utrasque litteras differentiam, & discrimen, sed limitatius dicens gratias Ordinarii non fieri nullas ex omni subreptione, sicut gratias Pontificis, loquens tantùm in beneficiis in quibus aliqua sunt explicanda, dum a Pontifice impetrantur

quæ

quæ non funt neceſſaria, dum impetrantur ab Epiſcopo ob rationem proximæ traditam, reſolvens ut non omnis taciturnitas, vel falſi expreſſio, quæ circa illa induceret ſubreptionem irritantem litteras impetratas a Papa inducat quando ab ordinario impetrantur.

45 Quare optime Doctores per dictam *Clem.* 2. *de officio ordinarii*, dicunt quod ſi ab Apoſtolicæ ſedis legato de beneficio facta ſit collatio aliud obtinendi non vacat, niſi de illo, quod obtinet, facta fuerit mentio ſpecialis ut docent etiam Tyraquellus *de jure mariti gloſſa* 7. *num.* 114. Azor. *inſtit. mor. pag.* 2. *lib.* 6. *cap.* 10. *quæſt.* 5. & 6. & alii citati à Barboſa *in cap. ſi motu proprie de præb. lib.* 6.

46† Secus autem in proviſione facta ab ordioario, io qua non eſt opus impetranti facere mentionem de obtentis, ut docent Azor. *dict. cap.* 10. *quæſt* 4. Nicolaus Garcia cum aliis de beneficiis, *part.* 11. *c* 4 *num.* 99. Sanct. *variar. reſolut. quæſt.* 50. *num.* 5. & mihi videtur procedere ex differentia jam tradita inter reſcripta à Papa impetrata, & ab Epiſco-

47 po. † Tum & proprius ad intellectum, *dict. Clem.* 2. oam Epiſcopi, & ordinarii intelliguntur providere io Eccleſiis motu proprio, cum ad hoc tenenantur; ſed Papa, & delegati provident perſonis; & non Eccleſiis, ut dicit Cardinalis, *ibi num.* 13. *quæſt.* 17. Barboſa *num.* 3. Menochius *de arbitrariis caſu* 201. *à num.* 154. Gonzalez *in regul.* 8. *Cancel.* §. 6. *proxim. num.* 10. & *gloſſa* 5. *n.* 173. & 184. Felinus *in dict. cap. ad aures hoc tit. num.* 15. verſ. *unde dicit Cardinalis.*

QUÆSTIO III.

An vitium in exprimenda cauſa impulſiva, vel ea tacenda contingens, noceat Principis conceſſioni. Et an litteræ ad beneficium, quod non habet curam animarum, hoc expreſſo valeant. An falſus beneficii valor in litteris expreſſus noceat ſemper. An impetrans à Principe indulgentiam homicii, teneatur mentionem facere prioris veniæ conceſſæ alterius homicidii. Et an petens à Rege licentiam conſtituendi Majoratum, teneatur mentionem facere filiorum omnium, quos habet, eorum numerum exprimens.

SUMMARIUM.

1 *Vitium in tacenda, vel exprimenda cauſa impulſiva contingens, qualiter noceat Principis conceſſioni*, remiſſive.

2 *Gratia impetrata ad beneficium, narrativa facta, quod eſt curatum, cum tale ſic non eſſet, dicitur ſubreptitia ſecundùm aliquos, & quare*, num. 3. *contra*, num. 4. *vide* à num. 6.

4 *Falſitas expreſſa, quæ non inducit ad citius concedendum, non vitiat gratiam.*

5 *Mentio falſa qualitatis a jure exprimenda, non nocet gratiæ, cum ſit demonſtrationis cauſa, ſecus ſe taxativè*, n. 6.

7 *Mandatum de conferendo alicui Præbenda Sacerdotalis, vel integra, aut certi valoris, fecit ut alia etiam minoris valoris, aut non Sacerdotalis, quare*, n. 8.

8 *Papa mandans provideri alicui de beneficio certi valoris, prohibet, ut nec volenti ei provideatur de minori.*

9 *Argumentum à majori, non valet in mandato.*

10 *Qualitas, quæ ineſt beneficio eſt memoranda ab impetrante, ſi ea non expreſſa Princeps precibus annuiſſet & è contra, ſi ea qualitas non inerat*, n. 11.

12 *Impetrans tenetur exprimere valorem obtenti beneficii, contra*, num. 13. & 14. *reſolves ut* n. 15. & 16.

13 *Valor de ſecundo beneficio impetrato, non eſt punctuatim exprimendus, ſed ut infra*, n. 15. & 16.

16 *Cautio circa valoris expreſſionem eſt, ut moraliter exprimatur, uſque ad certam ſummam.*

17 *Impetrans indulgentiam homicidii, tenetur facere mentionem prioris veniæ, alterius homicidii, ut* num. 18. 19. & 20. *ſecus alterius diverſi delicti*, n. 21.

18 *Diſpenſatio non extenditur ad caſum majorem.*

19 *Impetratio ſecunda reſcripti ad delicti remiſſionem, eſt invalida, ut ſubreptitia ob præſumptam defectum voluntatis ipſius Principis.*

21 *Indulgentia primi delicti, non eget narrativâ in impetratione pro ſecundo delicto alterius ſpeciei.*

22 *Libellus ad petendam conſtitutionem Majoratus, num debeat narrare filiorum numerum, quos facultatem impetrans habet*, num. 23. & 24.

24 *Majoratus inſtituendi facultas ſolet à Principe concedi cum ea conditione ut cæteris filiis concedatur congrua pro alimentis.*

25 *Facultas facilius à Principe pro inſtituendo Majoratu, ſolet concedi, quando ob pluralitatem filiorum bona diviſa in partes, ad extraneos poſſit venire.*

26 *Legitimatio facienda filii num requirat mentionem filiorum legitimorum*, oum 28. *ubi pro affirmativa ſententia, ſi legitimatio tenderet, ad hoc, ut ſic legitimatus ſub intraret cum legitimis ad patris bona.*

28 *Legitimatus filius non ſuccedit in primo genitura, ſi legitimatur à Principe, vel oblatione curiæ, ſecus ſi ſub ſequenti matrimonio*, num. 29.

30 *Majoratus inſtitutor num debeat dicere ſe tantùm num filium habere, cum à Rege impetrat facultatem.*

PRæmitto ut hæ aliæ quæſtiones, de quibus mentionem facio *in cap.* 17. & *hic* & *in cap.* 27. *cap.* 31. *c.* 34. & *cap. penult. hoc tit.* poſſint etiam promiſcuè hic, & in prædictis juribus tractari, ſicut & *in cap.* 3. *in aliis ſuprà.* Quare jam ad primam difficultatis partem, præmiſſis, quæ etiam dico *hic*, & *infra in.* 27. 31. & *aliis* ubi quæ ſit cauſa impulſiva, aut finalis, & quod vitium in tacendo verum, ſeu exprimendo falſum in illis inſpiciatur; ideo pro hoc primo dubio ad jam dicta te remitto, & quæ dico in ſequentibus quæſtionibus. 1

Ad

2 Ad secundam quæstionis partem; licet existiment nonnulli nullam esse gratiam, utpote subreptitiam impetratam, scilicet ad beneficium, cui non inerat cura animarum, facta tamen mentione, quod eam curam haberet; quia etsi facilius Papa concessisset beneficium à cura animarum immune comperta veritate, adhuc ex expresso falsitatis prætextu, nocere gratiæ dicunt quia contingit in his, quæ de jure necessario sunt exprimenda, ut cura animarum, *cap. cum illis de præb. lib. Clem.* 1. *eodem tit. reg.* 63. *Cancellariæ*, Rota *in novis deci-*
3 *sion.* 292. † ideò inferentes ut sicut emissio ejus qualitatis, quæ de jure necessario est exprimenda, officit gratiæ; quamvis eam nihilominus concessisset; ita & eodem modo falsa mentio hujus qualitatis noceat, etiam si veritate comperta, idem esset Princeps concessurus & tenent sic ex doctrina textus *in cap. susceptum hoc lib.* 6. item & *ex cap. cui de non Sacerdotali de præb. lib.* 6. ubi si est mandatum de providendo à Papa beneficium non sacerdotale, non est cur provisio fiat de beneficio sacerdotali, & ex decisione Rotæ 562. in antiquis.

4 Ego vero existimo in hoc dubio contrariam sententiam tenendam esse; quia cum regula juris sit per textum *in cap. in nostra hoc tit.* quod falsitas expressa, quæ non inducit ad citius concedendum, non vitiat gratiam secundùm Rotam *in decis.* 70. *de rescript. in antiquis*, quam referunt Barbosa *in dict. cap. in nostra num.* 3. & Riccius *in collect. decis. p.* 5. *collect.* 1981. *ad dict. cap.* sequitur dicendum ut quemadmodum jam *suprà* dixi non esse necessarium exprimere nobilitatem impetrantis quemadmorara facilius Papa concederet: sic è contra hie nam ex quo constat de corpore beneficii simplicis impetrati, etsi sub falsa demonstratione habentis scilicet animarum curam, nullusque dolus ex prædicta hac falsæ qualitatis mentione præsumatur cum ea non expressa facilius obtentum esset apud Principem evidenter apparet, ut prædicta expressio non officiat imperrationi, ut docent in terminis Panormit. *in cap. significante col. penult. & in dicto cap.* 20. *num.* 6. *hoc tit.* ubi Felinus *col.* 2. uptimè Joannes Staphileus *de litteris gratiæ, & Justitiæ fol.* 52. *tit. de modo, & forma impetrandi*, Dominic. *conf.* 112. Covar. bene *lib.* 1. *variar. cap.* 20. *sub n.* 6. qui perpendentes mentem prædictæ *decis.* 562. de-
5 ducunt hanc doctrinam ex ea, † dum probant falsam mentionem ejus qualitatis, quæ jura exprimenda erat tunc non nocere gratiæ cum causa demonstrationis sit per textum *in l. falsa ff. de constit. & demonstrat.* non enim dicunt ut ex hac falsitare Princeps inductus fuerit ad concessionem ejus, quod alioqui ex certa scientia minimè concessisset quod expressius dicit *decis.* 16. *de præb.* in antiquioribus & *decis.* 582. in antiquis.

6 Verum si prædicta demonstratio fieret v. g. causa restrictionis, aut taxationis per mentionem dictæ qualitatis: tunc revera quia eo in casu non posset ipsa gratia trahi ad id beneficium, quod ea qualitate careret; licet id facilius à Romano Pontif. concessum furet, gratia non inquam videret, ut rectè intelligentibus satis notum est *ex dict. cap. susceptum de rescriptis & cap. cui de non Sacerdotali de præb.* nec gratiam ipsam exequamur in beneficio sub ea minimè comprehenso.

7 Er confirmatur; quia si mandatur alicui conferri Præbenda, non Sacerdotalis, vel integra, aut certi valoris, non poterit ei conferri, etiam volenti Præbenda non Sacerdotalis dimidia, vel minoris valoris ut colligunt Ordinarii, Archidiacon. Lapus, Abbas, Gemin. Joannes Andreas, Anchar. Butrius, Dominic. Monach. & Barbosa per textum *ibi in dict. cap. cui de Sacerdotali*, Ximenez *in concord.* 1. *p. &* 2. *in compend. pagina* 392. *remissivè*, Casal. *in annotat.* Franciscus Vivianus *in rationali lib.* 3. *pagina* 89.

Item ex eo; quia si Papa mandaverit provideri 8
alicui de beneficio certi valoris, non poterit ei volenti de beneficio minoris; quia sic mandatum debet strictissime observari: sic docent Menochius *conf.* 71. *num. &* 14. Sanchez cum multis *de matrimonio lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 35. *&* 36. *vers. vide textum*; sunt enim mandati fines diligenter observandi, & custodiendi ut per Menochium *conf.* 134. *num.* 3. Joseph. Ludovic. *decis. Perus* 37. *num.* 5. *& decis.* 117. *à num.* 12 Tyraquel. *in l. si unquam* verb. *libertis num.* 59. *cod. de revocand. donat.* Aloysius Riccius *in praxi rerum fori Ecclesiastici decis.* 309. *num.* 1. *in* 1. *edit.* Camillus Borrellus *in summa omn. decis. tit.* 66. *num.* 437.

Sic ut nec valeat argumentum à majori in man- 9
dato, cujus fines diligenter sunt observandi, ut per Chald. Pereyra *de emptione, & vendit. cap.* 13.
num. 55. † Etenim ut considerat Covarruv. *dicto* 10
lib. 1. *variar. cap.* 20. *num.* 6. *in fine*, ubi cum beneficio qualitas inest, cujus de jure mentio non est in precibus facienda, ea procul dubio exprimi debet, ut dixi superius etiam si ea non expressa Princeps precibus adnuisset. † Quod si aliquid (ad- 11
dit, precibus exprimatur, quod beneficio petito, nequaquam inerat, & eo non expresso, idem Princeps concessisset; licet id pertineat ad qualitates jure exprimendas, non vitiari ex hoc gratiam à Summo Pontifice concessam palam ex dicta decisione Rotæ deducit.

Ad tertiam quæstionis partem an falsus bene- 12
ficii valor in litteris expressus, semper noceat; ut respondeatur repetitis hic, quæ *suprà* dixi *in Rubr. quæst.* 1. vers. *ad quartam*, & vers. *ad ultimam*; ubi nonnulla de valore verificando in beneficiis, & qualiter nunc jam breviter ad dubium est respondendum, ut impetrans gratiam ad aliquod beneficium a Romano Pontifice, tenetur, non solùm beneficium jam obtentum exprimere, sed etiam ejus valorem eo modo, quo *suprà* dictum est in præcitatis Rubricæ locis, ut docent glossa *in clem.* 1. *de præbend. & ibi* Doctores in glossa *vel alteri*, vers. *vel quantitatem redituum quam habet ex uno beneficio* Staphileus *de litteris gratiæ tit. de form. spectativ.* §. *nova forma à num* 43. Selva *de benefic. p.* 3. *quæst.* 12. Ludovic. Gomez. *in regul. de valore beneficiorum exprim. quæst.* 1. *&* 5. Covarruv. omnino legendus; quia subtiliter disputat cum multis ex antiquis, & juxta regulas etiam juris civilis *lib.* 1. *variar. dict. cap.* 20. *num.* 7. *& libro* 3. *cap.* 13. *numero* 1. cum quo sic docet Barbosa *in dicta clem.* 1.

Sed imò potius ex multis videtur, quòd ipse 13
Covar. contrariam teneat sententiam *sub dict. n.* 7. quatenus cum Rebuffo, Selva Rota, Oldrado, Cardinal. Decio, & aliis, dicit ut de jure non sit exprimendus valor; eo quod verus valor beneficiorum difficulter queat certitudine probari, authore Ludovico Gomez. *in dicta regula de valore exprimendo quæst.* 11. dicens ut error in hoc exprimendo minimè sit considerandus, ubi Principis voluntas constat per doctrinam Rebuffi *in tract. de nomin. quæst.* 9. *num.* 44. asseverantis nominationem, quæ apud Gallos obtenta fuerit facta mentione

tione beneficii obtenti, & ejus valoris, majori tamen quantitate opressa, quæ verè valuerit admittendam esse. 14 † Quare Felinus *hic num.* 5. Navar. *cons.* 1. *de constit. quæst.* 19. *num.* 50. Mascardus *de probat. conclus.* 887. dixerunt ut licet impetrans teneatur mentionem facere de beneficio obtento, sed non de valore ejus: nam ut dixit idem Mascardus propter non expressionem valoris, gratia non probatur subreptitia. Et comprobatur; quia in impetrationibus beneficialibus illa tantùm sunt exprimenda, quæ in jure expressa reperiuntur, ut dicunt Menoch. *de arbitrariis casu* 201. *à num.*26. & *num* 156. Azor. *instit. moral.p.*1.*lib.*7. *cap.* 23. *quæst.* 2. Azevedus *in l.* 2. *tit.*1.*lib.*2.*novæ recopilat. num.* 19. & sic dixit Sanchez *de matrim. lib.*8. *disp.* 21. *à n.* 12. quod non ex omni veritatis taciturnitate, gratia redditur subreptitia; quamvis ea cognita Princeps non concessisset, sed tunc solùm quando tacetur veritas, quam jura jubent exprimi, quæ de valore non videntur loqui.

15 Ut cumque verò sit, eum jam *suprà* dixerim *in Rub. sub dict. quæst.*1. in vers. *ad quartam*, ab executore gratiarum Apostolicarum esse probandum beneficii valorem; & videam de stylo sic practicari in his Regnis, procedereque de stylo Curiæ Romanæ, & ex regulis Cancellariæ 21. & 61. ubi glossa, & Ludovicus Gomez. post Felin. *hic n.* 10. & *in cap. causam quæ in* 2. *de testib.* ubi aliquid dixi Rota *in novis decis.* 292. Oldradus *cons.*216. Cardinal. *num.dict.clem.* 1. *col.* 3. Salva *de benefic. part.* 3. *quæst.* 12. *col.* 2. Decius 166. Rebuffus *supra dict. quæst.*9. *num.* 29. sequitur pro prima sententia resolvemus cum ea, tamen cautione, de qua dixi *in dict. quæst* 1. *Rubrica*, & de qua etiam testatur Covarruv. *dicto lib.* 1. *variar.cap.*20.*numer.*7. vers. *solet*, † dum ait quod circa valoris expressionem 16 solet ea cautio adhiberi, qua valor significatur, usque ad certam quantitatem, ut v. g. cujus valor centum aureos non excedit, aut quod valet usque ad centum aureos: addit que Covarru. sic apud Romanam curiam fieri, ut valor beneficiorum, qui parum certus esse potest, absque periculo exprimatur, glossa insignis, ubi Doctores *in cap. quamvis*, verbo *usque ad certum de præb. lib.*6. Cardinalis 1. *notab.* 4. *de concess. præbendæ*, Francus post. alios, *in dicto cap. cui de non Sacerdotali de præbend. lib.* 6. *col. fin.* Dominic. *cons.* 133. *col.* 3. Felin. *hic conclus.* 9. & 10. Joannes Staphileus *de litteris gratiæ*, & *Justitiæ*, *folio* 29. *col.* 1. Ludovic Gomez. *in tract. de spectativ. num.* 103. & secundùm hæc intelligi debent Menochius *cons.* 316. *num.* 12. Flamin. Parisius *de resignat. lib.* 10. *quæst.* 2. *n.* 13. dicentes quod qualitates requisitæ à Jure vel à Curiæ stylo, si non exprimantur in litteris vitiant gratiam alia inquam, quæ congerunt Doctores omitto.

17 Ad quartam quæstionis partem an impetrans à Principe indulgentiam homicidii, teneatur mentionem facere prioris veniæ concessæ alterius homicidii. In quo dubio pro affirmativa sententia videtur non necessarium ut mentio fiat veniæ prioris homicidii ex multis, quæ latè dixi *infra in c.*23. *de sent.* & *re judicata*, ubi Princeps aggravat delicta multis modis. Deinde; quia Princeps tutè & absque animæ reatu potest remittere criminis pœnam, quæ in satisfactionem Reipublicæ à legibus fuerit instituta, ubi ex hoc ipsi Reipublicæ damnum minimè sequatur, & absque læsione privati injuriam passi secundùm D. Thomam 2. 2. *q.* 67. *art.*4. & *ibi* scriptores majorem *in* 4. *dist.* 15. *q.* 19. Felinus *in cap. qualiter ad corrigendos num.* 36. *de accusationib.* pulchrè Alphonsus à Castro *lib.* 2. *de lege pænali*, *cap.* 2. versicul. *contra hanc secundam.*

Sed adhuc juxta regulas textus nostri *cap.*3. *su-* 18 *prà* & aliorum existimo, ut impetrans veniæ rescriptum secundi homicidii tenetur facere mentionem de primo rescripto alterius homicidii veniæ; ex eo quia si Princeps sic certior primæ veniæ factus esset à concessione secundi rescripti, abstineretur, & retraheretur circa eandem delicti speciem alterius scilicet homicidii; quia quemadmodum dispensatio non extenditur etiam ad casum majorem, & habentem in se majorem rationem, quam habeat casus concessus, ut dicit Bernard. Diaz *in reg.* 195. Barbosa *in cap.*2. *de filiis Præsbyteror. lib.*6. sic etiam in nostro casu; quia propter secundum homicidium consideratur major ratio difficultatis in concedendo rescripto veniæ pro illo secundo homicidio respectu primi jam concessi: & sic in terminis hanc sententiam abunde tenent, & comprobant Guilielmus à Cuneu *in l.*3. *cod. de Episcopali aud.*

Dicens secundam impetrationem rescripti ad 19 remissionem delicti, ejusque abolitionem, uti subreptionem, invalidam esse ob præsumptum defectum voluntatis ipsius Principis Barbatia *in cap. dilectus in* 1. *de rescript. num.* 20. Bald. *in dict. l.* 3. Felinus *in cap. postulasti hoc tit. col.* 3. Jason. *l. nec damnosa cod. de precibus Imperat. offer. num.* 3. Annania *in cap. ad abolendam col.* 2. *de hæret.* Joannes Lupetius *in cap. per vestras in* 4. *notab. num.* 11. *de donat. inter virum*, & *uxorem*, Joannes Crotus *in cap. ultimo col. penult de constit. lib.* 6. Alciatus *in cap. cum non homine num.* 43. *de judiciis* Ferdinand. Loaces *in tract. de matrimonio dubio* 10.*n.*6. qui ad hoc *leg. Regiam*, eandemque expressam constitutionem refert *l.* 2. scilicet *tit.*1. *lib.* 1. *ordinam.* Covar. *variar. cap.* 20. *num.* 8. quibus addo Molinam. *de primog. lib.* 2. *cap.* 4 *num.*52. & *lib.*4. *c.*3.*n.*40.

Ergo cum. præcitatis dico ex adductis *in dict.* 20 *cap.* 3. *hoc tit.* hanc secundam sententiam veram esse; quia ut docent Grammaticus *decis.* 59. *n.* 58. Navar. *in cap. si quando suprà hoc tit. except.* 3. *in princip.* & *excep.*8. & 9. Covar. *dict. cap.* 20. *lib.*1. *variar. numer.* Gutierrez *Canonicar. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 12. Valascus *consult.* 72.*num.*2. ut impetratio salvetur à subreptione, seu obreptione; sunt exprimendæ omnes qualitates in ea, quibus moveri posset Princeps ad non concedendum, seu difficilius concedendum, ut contingeret in secundo rescripto homicidii repetiti.

Ut cumque verò sequaris, iterum dico, ut 21 nostra sententia sit admittenda, quando in eodem genere delictum reperitur, quasi contrarium sit observandum, ubi diversum delictum is, qui veniam impetrat fecerit, ut notanter dicunt Alciatus *suprà num.* 43. consulentes Judici, ne statim propter Guillielmi sententiam delinquentem puniat, sed ipsum Principem prius admoneat, ut ei rescribat quæ fuerit ejus mens in præfati criminis remissione; quæ praxis potest comprobari ex doctrina textus *dict. cap. si quando* 5. *supra hoc tit.* & his ibi quæ latè dixi *in cap.* 12. *de judic.* quæ vera ibi dicta sunt, quoties est dubium in verbis legis, seu superioris præcepti. Tamen quia in hoc casu non dubitatur, sed apertè

constat de præcepto, solumque possit esse dubinm
de mente, & voluntate Principis, videtur ut sic
standum regulis juris, quare Covarruv. *ubi supr.*
dict. num. 8. *in fine*, dicit hanc diligentiam consul-
titionis non esse necessariam, tametsi videatur
æquissima.

Ad quintam quæstionis partem, an petens à
22 Rege licentiam constituendi Majoratum, te-
neatur mentionem facere filiorum omnium, quos
habet: & quia idem Covar. *dict. lib.* 1. *variar. cap.*
fin.num. fin. refert in praxi dubitatum, quid dicen-
dum esse de eo libello, quo Rex licentiam exhi-
bet alicui competenti ad constituendum primo-
genium ex bonis suis, etiam cum præjudicio por-
tionis legitimæ, quæ cæteris filiis jure debetur,
num si is; qui petit habens v.g. plures filios octo-
decim, aut duodecim, non facta eorum speciali
mentione; tametsi eorum in genere meminerit
ea libelli, seu rescripti impetratio sustineretur,
23 sive non. † In quo dubio referens ipse litem or-
tam, & controversam, & quod quibusdam vi-
sum fuerit hunc Principis libellum nullum fore,
utpote veritate tacita, obtentum cum forsan Prin-
ceps minime dictam concessisset licentiam, vel ei
moderamen aliquod adscripsisset, quo tot filio-
rum præjudicio moderetur: & colligi videtur ex
dictis *supra in cap.* 3. *& infra in cap.* 17. ubi pravam
debere fieri mentionem de his omnibus, quæ uti-
que ad concedendum redderent Principem diffi-
24 ciliorem. † adhuc tenet non fuisse necessariam
mentionem filiorum tot specialem; quia ut jam
dixi *supra dict. cap. quæst.* 3. in vers. *ad quintam*
& omnes cum Molina, Mierez, & aliis agnos-
cum in erectionem majoratuum Princeps solitus est
facultates concedere constituendi majoratus, ea
apposita conditione, ut cæteris filiis, qui à pri-
mogenio excluduntur, ejusque ratione privantur
portione legitima, congrua exhibeantur alimenta
addentes, & nec quidquam soleat movere Prin-
cipem major, vel minor filiorum numerus. †
Imò ut resoluit Covaruv. *in fine*: facilius solet
25 Princeps moveri ad permittendum constitui pri-
mogenium ex eo patrimonio, quod alioqui in
plures distinctum partes ob majorem filiorum
numerum, facilius dissipatur, ad extraneosque
alienatione rerum Aviti fundi devenient, quod
ut contra conservationem familiæ videntur abhor-
rere Regni hujus constitutiones, ut patet ex tra-
ditis per Molinam, & ejus Additionator *lib.* 1. *de*
primog. cap. 2. & alibi sæpius, & ita in casu nostræ
quæstionis sentio.

Nec obstat dicere ut si quis impetrare velit à
26 Principe legitimationem filii illegitimi, & is
habeat filios legitimos, & naturales teneatur
Principi exprimere quot filios legitimos, & na-
turales habeat expressim numerum assignando
certum, ut dixerunt Præpositus *in cap. per venera-*
bilem §. *quod autem col.* 15. vers. *adverte nunc* qui
filii sint legitimi, ubi late repeto, Curtius Senior
cons. 19. vers. *capio tertium*, & *cons.* 35. *col.* 9. *&*
cons. 73. vers. *nono impugnari poterit*: argum. *l. nec*
si. §. *ultim ff. de optione leg.* ubi Jurisconsultus scri-
bit in causæ cognitione, quæ adoptioni præmit-
titur agendum esse de numero filiorum adoptan-
tis. Quia respondeo primo paucos, præter Præ-
positum, & Curtium tenuisse, exprimendum
esse ad eam legitimationem filiorum numerum,
ut dixit Covarruv. Secundo quia etsi *ex authent.*
quibus mod. nat. efficiantur legitimi §. *si verò*, apud
utriusque juris interpretes observatum fuerit legi-
timationem filii illegitimi invalidam esse, nisi
Principi mentio facta fuisset filiorum legitimorum
& naturalium, quos Pater habet, ut latè tract.
Tyraquel. *in. l. si unquam cod. de revocandis donat.*
verb. *donatione largitus num.* 254. † Iterumque, 27
meminerit idem Covarruv. *in* 4. *part.* 2. *cap.* 8. §. 6.
num. 7. ut tunc ea sententia tantùm sustineatur,
ubi scilicet legitimatio fit ad consequenda jura
omnia filii legitimi naturalis, & ut simul legitima-
tus Patri cum legitimis, & naturalibus succedat:
quod casu; quia perinde ubi major esset filiorum
numerus, major inquam læsio contingeret, ut
ratio dictat; ideò rectè possunt Doctores dicere
significandum esse Principi legitimaturo illegiti-
mum numerum legitimorum, aliàs & natura-
lium filiorum ad effugiendum eorum præjudicium
in portione legitima contingens.

Sed hæc omnia in casu nostro majoratus non
sunt impedimento, tum ex dictis, tum etiam, 28
quia filius legitimatus non succedit in jure primo
genituræ etiam si major natu sit, & in specie
docent Imola, & Dominic. loquentes in regia
successione *in cap. grandi de supplenda negligentia*
Prælator. lib. 6. Alex. *in l. Gallus* §. *& quid si tantum*
ff. de liberis, & posthumis, ubi Jason. *lect.* 1. *nu-*
mero 92. Decius *cons.* 85. *num.* 8. Joan. Locener
de primogeniis lib. 1. *quæst.* 13. Tyraquel. *in eo-*
dem tract. quæstione 34. *à numero* 48. Carol.
Molim. *in consuet.* Paris. *tit.* 1. §. 8. *num.* 46.
& 47. Gregor. Lopez *in l.* 4. *titul.* 15. *part.* 4. verbo
todas las honrras. † Quod intelligunt Tyraquel. 29
dicta quæstione 34. *numero* 2. cum aliis, & Molina
de primogeniis lib. 2. *cap.* 11. *numer.* 22. de filio legi-
timato per Principis rescriptum, seu oblationem
Curiæ, alias non inquam per subsequens matri-
monium, ut latissimè dico *in cap. tanta, qui filii*
sint legitimi.

Nec iterum obest dicere ut si majoratus institu- 30
tor in impetratione facultatis Principi non expri-
mit se tantùm duntaxat filium non habere, fit
subreptitia facultas, ut de facto testatur Mieres
de majorat. part. 1. *quæstion* 13. *numero* 10. dum ipse
& Additionatores Molinæ loquuntur *lib.* 2. *cap.* 11.
à numero 11. *ad* 17. fatentes filium unicum Regia
facultate, nedum respectu tertii, sed etiam in
ejus legitima posse à parente gravari; quia hunc,
& alios effectus Regia facultas operatur: tamen
Lara *de anniversariis lib.* 1. *cap.* 4. *numero* 62.
contrarium tuetur: videndi sunt Castillus *tom.* 6.
controvers. cap. 121. *numero* 58. vers. *denique*, *&*
tom. 4. *cap.* 36. *ex num.* 22. *&* 23. *& tom.* 6.
cap. 145. *num.* 31. Gutierrez *lib.* 2. *practic. quæst.*
67. Angul. *de meliorat. leg.* 11. *lib.* 2. *titul.* 6.
gloss. 4. *num.* 21.

QVÆSTIO

QUÆSTIONE VI.

An quando subreptio fuit facta dolosè, & per malitiam vitiet rescriptum etiam si ea non fuerit causa totius rescripti, sed solius formæ specialis. Et an si subreptio contingat in quadam rescripti parte, totum, illud vitiet, tam si causa sit impulsiva, quam finalis. Et an dolosa rescripti subreptio in parte tantùm illius, inducat ipso jure irritationem, quid de dispensatione in foro conscientiæ. Et an clausula *motu proprio*, in gratiis, & dispensationibus opposita suppleat subreptionis vitium; sic ut validum sit rescriptum.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum ad lites, & Justitiæ subreptione impetratum, dum adversùs illud non excipitur, valet sed si dolo, & fraude sit obtentum, & nullum est ipso jure*, num. 2. & 7.

3 *Clausula* si preces veritate nitantur, *subintelligitur etiam in rescripto ad lites concesso, & in qualibet gratia, & etiamsi sit omissa consuetudine*, n. 4.

5 *Rescriptum Papæ, & regis intelligitur secundùm supplicationem.*

6 *Dolus dans causam contractui, ipsum vitiat,*

8 *Rescriptum obreptitium, vel subreptitium ad lites obtentum sine dolo, valet, donec exceptione eludatur à judice*, n. 9.

9 *Subreptio non dolosa, sive in tacendo, sive in exprimendo falsum, non vitiat rescriptum, si aliàs Princeps concederet.*

10 *Rescriptum gratiæ dolo obtentum, est ipso jure nullum. & efficacius, quam rescriptum justitiæ, &* n. 11.

11 *Dolosa rescripti subreptio vitiat quoad omnia rescriptum justitiæ, & gratiæ : intellige ut* num. 13.

12 *Rescripti subreptio vitiat omnia rescripti connexa capitula, secus separata, in quibus dolus non adest : intellige juxta distinctionem*, n. 14.

13 *Rescriptum subreptitium quoad beneficium cum cura, valet quantum ad beneficium simplex in quo non fuit subreptitium.*

15 *Subreptio respiciens certa negotia, seu personas, vitiat rescripta quoad omnia ibi contenta.*

16 *Subreptio commissa circa canonicatum, vitiat quoad præbendam.*

17 Cap. si eo tempore de rescriptis lib. 6. num. sequent. & à num. 21. & 23. *intelligitur ut* num. 32.

18 *Rescriptum alternativum sustinetur, si dolus intervenit in una parte, & non in alia.*

19 *Impetrans rescriptum ad curatum, si non est ligitima ætatis illud, sustinetur pro beneficio simplici.*

20 *Litteræ subreptitiæ dolo omninò vitiantur; quamvis fraus non fuerit causa totius, sed solius formæ specialis, secùs si simplicitate.*

22 Cap. ei cui de præb. lib.6. n.23. *intelligitur.* num. 32.

23 *Rescriptum si exprimit qualitatem beneficii conferendi. v.g. ut sit Sacerdotale, aut curatum, requirit ut tunc cum impetratur ut tunc impetrans sit in ætate ad illud obtinendum requisita, aliàs illud nequivit obtinere, etsi tempore vacaturæ, aut collationis, fiat legitimæ ætatis*, num. 24. *fallit* num. 26.

24 *Collatio, vel resignatio facta habili, qui tempore datæ, aut supplicationis habilis non erat est nulla.*

25 *Mandatum providendi de beneficio indefinitè nulla, ejus adjecta qualitate facit habilem ad illud ei conferendum, qui tempore datæ adhuc non erat legitimæ ætatis.*

26 *Mandatum indefinitè conceptum a principio vires accipit cum ex post facto solùm agatur de ejus executione.*

28 *Habilitas impetrantis, non attenditur secundùm tempus datæ : intellige* supra num. 25. *fallit* num. 30.

29 *Inhabilitates, & defectus ad beneficia, & litem, quædam regnant de jure, & stylo impetrationis litterarum excommunicatio quædam respicientes solùm beneficii collationem*, n. 30. *in quibus differant*, n. 31.

31 *Datæ tempus consideratur in inhabili à jure, vel stylo, in aliis tempus præsentationis rescripti, vel collationis, dum in litteris Apostolicis non detur subreptio, &* n 38.

33 Cap. cum in illis de præb. lib. 6. & n. 34.

34 *Beneficiorum appellatione regulariter non veniunt curata, & dignitates, si reperitur defectus intentionis & ambitionis, ut* n. 36. *aliàs non sic*, ut ibi & n. 35.

36 *Litteræ* motu proprio *ad beneficia concessæ, tollunt ambitionem, & includunt curata beneficia*

37 Cap. si pro Clericis de præb. lib. 6.

38 Cap. statutum hoc tit. in 6.

39 *Canonicus delegatus nominatus in litteris si talis erat tempore datæ, non cessat si tempore præsentationis earum jam non erat Canonicus fallit ut* n. 48.

40 *Judex nominatus in litteris, si tempore præsentationis factus sit inhabilis propriis defectu, nequit esse judex.*

41 *Excommunicatus impetrans tempore datæ, si tempore collationis est absolutus ab excommunicatione, valet collatio, ut* hic *in fine.*

42 *Rescriptum subreptitium in quadam ejus parte, quatenus in toto vitiatur, si causa sit finalis & quid si sit impulsiva, & impetretur dolo, aut simplicitate* hic & n. 43.

43 *Subreptio tacita veritate, seu expressa falsitate in causa tantum impulsiva contingens in quadam rescripti parte, non vitiat rescriptum totum, sed eam tantùm partem, quæ fuit rescripti causa : fallit si dolo fieret*, num. 44.

44 *Impetrans rescriptum contra debitorem asserens causas tractari de plano; etsi falso narrat sustinetur quatenus, ut judex datus procedat stylo ordinario.*

45 *Dispensatio voti castitatis, ac peregrinationis Hieresolimitanæ, allegata falsa causa circa alterum, valet secus si fieret duplicis impedimenti ad matrimonium.*

47 *Rescriptum cujus causa narrata cessat in principali, cessat etiam in accessoriis, etiam si in istis non sit subreptio.*

48 *Rescripti dolosa subreptio tantùm in ejus parte, quare totum vitiet remissive*, num. 50.

49 *Subreptio dolosa rescripti in dispensationibus matrimonialibus in una parte, & si secundùm Sanchez non vitiet illud in totum, verius est integrum vitiari, ut* n. 50.

50 *Pœna incurritur ipso facto, ut quis privetur acquisitis, secus acquirendis; ut* n. 52.

53 *Clausula* motus proprii *in gratiis, & dispensationibus, supplet subreptionis vitium, ut* n. 55. *etiam si alias vitium esset explicandum, ut* n. 56. & *quare* n. 60.

54 *Clausula* motus proprii *non præsumitur, & debet esse scripta manu Principis non alterius inferioris.*

55 *Motus proprius nequit testibus probari, aliter inquam si ageretur de probando, quod in instrumento amissa erat prædicta clausula.*

57 *Clausula* motu proprio *adjecta in rescripto, tollit ejus subreptionem, etiam si de beneficio obtento, ulla reperiatur mentio: quare* n. 58.

58 Motus proprii *clausula posita, facit, ut non deficiat intentio in concedente, ut gratiam suum consequatur effectum.*

59 *Motus proprius concessus ad instantiam partis, idem operatur, ac concessus ex mera liberalitate Principis.*

60 *Gratia dicitur* motu proprio *concessa, cum Pontifex exprimit in litteris se motu proprio concedere; & si petita sit parte ea clausula* num.

62. *Clausula* motu proprio, *non tollit subreptionem in tacenda inhabilitate vel si læditur jus tertii* num. 63. *vel si tacetur clausula intrinseca beneficio: & quando subreptio procedit ex ipsa* n. 64. & 65.

66 *Subreptio contingens ex expressione falsæ causæ* quæ obreptio *dicitur non tollitur clausula* motus proprii, *secus si à tacita veritate, quæ dicitur subreptio.*

67 *Clausula* motu proprio *in gratia adjecta; non inducit dispensationem, nec tollit subreptiones, quæ dispensatione indigent.*

68 *Dispensatio cum clausula* motus proprii *à legato de latere facta, tollit subreptionem.*

69 *Clausula* motus proprii *habet locum, ne dum in beneficialibus, sed in omnibus gratiosis.*

70 *Clausula* motus proprii, *tollit subreptionem, etiam quando facilitas conceditur a Principe ad alienanda, seu pignoranda Majoratus bona: idem de clausula* ex certa scientia, & de plenitudine potestatis.

71 *Clausula* motus proprii *in Majoratibus non supplet inhabilitates, & defectus personales ipsius impetrantis, vel si sint naturales.*

72 *Rescriptum in dubio intelligitur concessum ad postulationem partis, & non motu proprio.*

73 *Clausula* motu proprio, *est late interpretanda.*

AD primam quæstionis partem ut respon-
1 deam, adverto primo quod & si, ut jam
supra dixi in principio nostri textus, rescriptum
Justitiæ, vel ad lites regulariter valeat interim
quod ope exceptionis eliditur, & annullatur secundùm communem textus *in cap. cæterum hujus tituli*, traditis junctis à Martino Vianio *ibi a num.* 2. & à Sahagun, & communi Doctorum *ibi num. fin.* & *hic num.* 7. Verojo *num.* 10. & 25. Sanchez
de matrimonio lib. 8. *disp.* 21. *num.* 3. 54 & 76. Ta- 2
men prædictam doctrinam fallere, quando prædictum rescriptum fuerit impetratum ex dolosa subreptione, vel obreptione: nam tunc nullum erit ipso jure, apparet ex textu nostro loquente de rescripto doloso in prima ejus parte, ad lites scilicet impetrato in vers. *nullum ex his litteris consequatur commodum*: & ibi *nullatenus de causa cognoscat*; quia ut apparet ex juribus traditis à glossa, & per textum *ibi in auth. si qua mulier cod. ad Senat. Consult. Vellajan.* vers. *nullatenus*, & à communi *ibi* Cardinalis *n.* 5. Sahagun cum aliis *hic n.* 7. ea verba videntur inducere nullitatem ipso jure.

Et confirmatur; quia & jam in rescripto ad li- 3
tes concesso; subintelligitur; & si non exprimatur clausula illa, seu conditio, *si preces veritate nitantur* de qua *quæstione præced.* id est si narrata vera sunt, & nihil falsum sit expressum, nec verum suppressum textus, & glossa *in cap.* 2. *hoc tit.* verbo *condititio*, & in vers. *si preces*; etenim ea interveniri intelligitur in unoquoque rescripto, & mandato; qui in litteris Apostolicis ex mente concedentis subintelligitur, & censetur apposita; licet non exprimatur, Marta *de clausulis part.* 2. *clausula* 71. Gonzalez *in regula* 8. *Cancel. glosa* 9. *in annotation. num.* 229. Alex Trentaciuq. *variar. lib.* 1. *hoc. tit. resolut.* 7. *num.* Melchior. Phebus Lusitan. *decis.* 41. *num* 2. & 3. Marchesanus *de commissionibus part.* 1. *pag.* 573. *num.* 2. & *part.* 2. *pag.* 544. *num.* 3. Campanil. *in diversorio juris canonici, Rub.* 11. *cap.* 13. *num.* 193. Menochius Mascardus, Lancelotus, & Perez, quos sequitur
Barbosa *in dicto cap.* 2. *num.* 8. † Ubi cum eodem 4
Marchesano, & Campanillo dicit prædictam procedere in qualibet gratia, & cum aliis, ut procedat in rescripto etiam Regis, & in omnibus præcibus; ita ut apposita talis clausula, & conditio, censeatur semper; licet omissa fuerit ex consuetudine † imo ut nec sit necessum eam adjici quia
rescriptum Pæpæ vel Regis intelligitur secundum 5
supplicationem, Gutierrez *lib.* 3. *practicar. q.* 17. *à n.* 43. Menochius *cons.* 180. *num.* 1. & *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 29. *num.* 3. Surdus *de alimentis tit.* 5. *quæst.* 31. *num.* 83. & *decis.* 268. *num.* 15. & *decis.* 291. *num.* 15. & *cons.* 282. *num.* 28. Cabedus *lusitan. decis.* 72. *num.* 1. *part.* 1. & *de patronatibus Regiæ coronæ cap.* 40. *n.* 7. Gregor. Lopez *in lib.* 26. Verbo *la respuesta tit.* 11. *part.* 5. Didacus Perez *in lib.* 6 vers. *quæro* 38. *tit.* 12. *lib.* 3. *ordinam. ergo* eveniet, ut deficiente prædicta clausula, & conditione, à qua vim habet rescriptum, sicut ab intentione concedentis ipsum rescriptum valere non
debeat, † item facit regula alia generalis, ut quan- 6
do doctus dat causam contractui vitietur contractui, vitietur contractus, juxta *legem eleganter cum vulgatis ff. de dolo.*

Et ultimo confirmatur ex *dicto cap. cæterum*, 7
vers. *quod tali dolo vel fraude cap. sedes* vers. *tanquam mendax precator hoc tit. cap. significantibus* 38. vers. *cum dictæ litteræ suggesto mendacio, fuerint impetratæ*, de officio judicis de leg. in quibus, & aliis similibus juribus jam *in princip.* textus nostri adductis, & à Sahagun. *dict. num.* 7. & a communi relata rescriptum ad lites impetratum dolo, vel malitia, nullam ipso jure censetur. Decius *in dict.*

cap.

cap. caterum num.25.innova editione, Tyraquellus *in l.si unquam* verb. *revertatur num.*105.*vers.*26.*ff. de revoc.donationib. glossa in cap. innotuit.* verb *nullam de elect.* plures refert Tyraquel. *supr.num.*243. *vers.*76.*fallit.* & facit; quia si litteræ valerent, ipso jure magnum commodum consequetetur impetrans contra decitionem textus nostri.

8 Quæ sententia, etsi non impugnetur à Thoma Sanchez *dict.lib.*8.*de matrim.disp.*21.*num.*76. cum Berojo late *hic in* 1. *lect. à num.*25. & 26.& 37.& *in* 2. *lectura num.* 70. & glossa hic verb. *nullatenus*; eo quod hic judex datus cognoscit de validitate rescripti; & quia quælibet lex pœnalis, qualis hic apparet, numquam vitiat ipso jure actum, sed eorum sententia locum habebit in rescripto per obreptionem, aut subreptionem ad lites obtento sine dolo, ut dixi *in princ. textus nostri*, & *sub quæst.*1.Juxta quæ ex multis tradit *hic* Barbosa *n.*6. & 7.ut *ibi*, retuli, secus inquam in rescripto ad

9 lites doloso, † quia ipse *num.* 10. & Nicolaus Garcia *de beneficiis p.* 6. *c.*2.*num.*202.cum glossa in verb.*taceatur in cap. si motu proprio de præbend. lib.* 6. Joanne Andrea *hic*, Berojo, & Decio *n.*18. dicunt, ut subreptio non dolosa, sive in tacendo sive in exprimendo falsum, non vitiet rescriptum, si alias Papa esset concessurus; ergo è contra, ubi dolus interveniret, subreptio nullum redderet ipso jure.

10 Præmitto etiam secundo nostri textus decisionem *in §.nos igitur*, procedete etiam efficacius in rescripto gratiæ ex prædicta subreptione dolosa impetrato: etenim Pontifex comprehendit omnes rescriptorum species dolo impetratas; faciunt etiam relata in hac quæstione, & textus *in cap. ad aures in fine hoc tit.* ibi: *Vires nolumus obtinere, cap. à Deo* 17. vers. *cum enim in litteris, cap. constitutus*, vers. *quidquid factum est occasione litterarum irritum decernatis, cap. ad audientiam el.* 2. vers. *carere decernet, cap. in nostra* 32. *in fine hoc tit. dicto cap. si motu proprio de præb.in* 2. *p. de præbend. lib.* 6. *cap.* 1. & 2, vers. *veluti* per subreptionem obtentam de filiis Presbyterorum *lib.* 6. *l.* 1. vers. *nihil videri impetrasse, ff. de natalibus restituendis* & ex aliis juribus *supra in princ. textus adductis*, & *in cap. si proponente hoc tit.* vers. *illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere*: ubi communiter Doctores; etenim in rescriptis ad beneficia gratiosis *subreptio etiam per ignorantiam vitiat*, ut dixit Aymon. *consil.*68.*n.* 12.*vol.* 1. Barbosa *hic dict. n.* 10.

11 Et confirmatur; quia si ex dictis in principio, & *q.* 1. atque in hac quæstione dolosæ subreptio vitia quoad omnia rescriptum justitiæ, seu ad lites; quod ad observantiam juris communis conceditur, & per jus inter partes administraci, & servari jubetur *l. falso* 2. *cod. de diversis rescriptis*, & aliis adductis à Petro Greg. *lib.* 1. *syntagmat. c.* 1. *à n.*14. à fortiori, & multo magis dolosa subreptio vitiare debet rescriptum gratiæ, sive præter jus, per quod beneficia Ecclesiastica impetrantur, tanquam ambitiosum, *ut in cap. quamvis* 4. *de præbend. lib.* 6. vers. *cum sint ambitiosa, sive contra jus commune*, ut est privilegium, & dispensationes, quæ sunt odiosæ, ut *in dict. cap.* 1. vers. *veluti odiosam, de filiis Presbyteror. lib.* 6. ubi Doctores.

12 Jam ergo ad primam difficultatis partem, etsi Abbas *hic num.* 2. Barbatius *num.* 25. Berojus *in* 1. *lectura num.* 7. & 8. existiment decisionem textus nostri intelligi, etiam si rescriptum contineat plura capitula separata; sic ut omnia vitientur per subreptionem dolosam in altero commissam: tamen alii existimant non procedere eorum doctrinam, quando partes ejusdem rescripti, sunt omnino separatæ; secus quando altera gratiæ pars habet connexionem cum altera; quia eandem causam, eundemque finem respiciunt; tunc enim subreptio commissa in uno, solùm vitiabit aliam; quia ut hic Pontifex decernit, hæc irrita io est in pœnam doli, & malitiæ, quæ non debet extendi ad casum omnino separatum, † quia cum diver- 13 sæ gratiæ absque ulla connexione in eodem rescripto conceduntur, sunt virtute duo rescripta, ac omnino per accidens, & materialiter unum, sic ex doctrina textus *in cap si eo tempore hoc tit. lib.* 6. rescriptum subreptitium quoad beneficium cum cura animarum valet, & tenet in alio capitulo non subreptitio, videlicet quantum ad beneficium simplex, & sine cura animarum, docent Decius *hic in nova editione, notabili.* 1. *n.* 7. & 18. Felin.*num.*2. Francus *in dicto cap. si eo tempore num.* 4. Gutierrez *lib.*2.*canonic. c.*15.*num* 45. Sanch.*legendus lib.*8 *de matrim.disp.*21.*n.*61.& 71.

Ego tamen existimo utramque sententiam esse 14 veram sub distinctione sequenti nempe, ut secunda sententia procedat in subretione per ignorantiam vel simplicitatem, commissam in aliqua parte, vel in articulo rescripti. Prima autem procedet, ubi intervenit malitia, vel dolus impetrantis; quia tunc quoad omnes partes etiam distinctas corruunt litteræ; quo casu procedunt textus nostri: ibi *nullum ex litteris commodum*, † *cap. sedes*, 15 in vers. *tanquam mendax*, ubi subreptio respiciens certa negotia, seu personas, vitiat omnino cescripta quoad omnia, *ibi*, contenta *dict. cap. constitutus hoc tit.* in vers. *litteras*, & in vers. *quid. quid occasione litterarum*. † Ubi subreptio com- 16 missa circa canonicatum, vitiat rescriptum quoad Præbendam: sic Abbas *hic. dict. num.* 2. Cardinal. & Mantua, *num.*4. Decius, & Martinus Vranius *num.* 5. & ita distinguunt Tyraquellus, *de pœnis temper. causa* 44.*n* 41. Perezius *l.* 5. vers. *subreptio tit.*12. *lib.*3.*ordinam.pag.*692.*col.* 2. Azevedus.*in l.*3. *num.* 14 *tit.* 14 *lib.*4. *novæ recopilat.* Franchus *in dict. cap. si eo tempore num.* 4 Abbas *hic num.* 5. & *in dicto cap. sedes n.* 2. ubi Felinus *num.*2.Gutierrez *ubi supra* Barbosa *in dict. cap. si eo tempore num.* 2. ita conciliantes textum nostrum, & textum *in l. etsi legibus cod. si contra jus, vel utilitatem publicam*, cum textus *in dict. cap. si eo tempore.*

Alii inquam considerant ut si prædicta vera fint 17 pro conciliandis diversis sententiis relatis sed non concludunt quoad intellectum *dict. cap. si eo tempore*; eo quod textus ille loquitur in rescripto alternativo, cum ibi sustineatur rescriptum ex eo quod gratia facta fuit ibi ad beneficium, scilicet cum cura animarum, vel sine cura, ut patet ex princ. illius textus, ibi: *Si eo tempore, quo tibi beneficium cum cura, vel sine curà mandavimus provideri*, † & ob id sustineri; quia in alterna- 18 tivis sufficit alteram partem verificari, vel impleri, ut probant jura, *in l si ita quis* 63. *in fine. l. si quis ita* 129.*ff.de verb. obligat. c. inter cæteras* 4. junctis traditis glossa, *ibi*, verbo *illorum hoc tit. c. in alternativis* 70. & aliis adductis à glossa, *ibi ff. de reg. juris l.*23.& 24.*tit.*11. *p.* 5.*l.*13.*tit.*4.*p.*6. ubi notat Gregor. vers. *alguna de ellas.* † Ideoque in *dicto* 19 *cap. si eo tempore*, impetrans, si tempore impetrationis non est legitimæ ætatis quoad obtinendum beneficium curatum, videatur im-

petrasse in solo simplici beneficio absque ulla subreptione in eo rescripto commissa; quare scribentes existimant interpretationem illam in vers. *ego tamen* divinatoriam esse ad textum *in dict. cap. si eo tempore*, ut jam dixi est in se vera, nec aliter posse componi dissidia.

20 Ex dictis ergo dici debet in nostro dubio principali, ut omninò vitientur litteræ quando subreptio fuit per fraudem, vel malitiam; quamvis ea non fuerit causa totius rescripti, sed solius formæ specialis: sic docent Abbas *hic num.* 1 *notab.* 2. Imola *num.* 6. Barbatius *num.* 24. Decius *in nova edit. num.* 4 *notab.* 1. *& in cap. sedes num.* 14. *hoc tit. notab* 4. sic probantes ex littera textus nostri, ubi expressè deciditur constito hoc discrimine inter litteras sic impetratas, & quando per ignorantiam impetrantur ibi in suæ perversitatis pœnam, nullum ex illis litteris commodum consequitur: & *cap. sedes in fine eodem tit.* in dicto vers. *mendax precator careat penitus impetratis*, *dict. l. etsi legibus cod. si contra jus, vel utilit. public.* Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num.* 65, *& à num.* 70. dicens absque dubio hanc doctrinam esse veram sive ea subreptio malitiosa contigerit, falsum exprimendo, sive verum tacendo; quia expressis verbis idem de utraque subreptione disponitur hic in vers. *si qui priori modo.*

21 Unde venit disceptandum dubium, an si rescripto provideri mandatur de beneficio curato ei qui tempore datæ non sit legitimæ ætatis, valeat si tempore oblationis eam ætatem nactus sit, & negativè respondent Sanchez *de matr. dict. lib.* 8. *disp.* 30. *num.* 41. cum multis Flamin. Parisius *de resignat. benef. lib.* 4. *quæst.* 1. *à num.* 10. & alij Doctores per textum *in dicto cap. si eo tempore.* in vers. *cum*
22 *tempore data.* † Cui obstat textus *in cap. ei cui* 26. in vers. *sed aliam de præbend.* 6. colligitur, ut qui tempore datæ non erat habilis propter ætatis defectum ad Sacerdotalem præbendam, potest nihilominus eandem obtinere, si tempore vacationis ipsius ad legitimam perveniat ætatem.

23 Sed utcumque velis arguere *infra* ex decisione *Capitulum Sanctæ Crucis hoc tit.* & *cap. sanè de officio deleg.* an ad tempus præsentationis sit attendendum. Ego inquam ad propositum existimo sub distinctione prædicta jura componi: nam si mandatum, sive rescriptum exprimit qualitatem beneficij conferendi prout quando cavetur, ut conferatur Sacerdotalis præbenda, vel beneficium curatum, tunc revera ad validitatem talis mandati requiri ut tempore datæ ipsius impetrans habeat ætatem requisitam ad tale beneficium; ita ut si ei deficiat, licèt ex postfacto tempore, quo ipsum beneficium vacat in ea jam sit constitutus, tamen illud obtinere nequeat juxta regulam non firmatur *de regul. Juris lib.* 6. cum multis adductis per Caldas Pereira *de potest. eligendi cap.* 10. *num.* 5. Menoch. *de success.* §. 10. *num.* 34.

24 Quare dicunt Flamin. *dicto. lib.* 4. *de resignat. quæst.* 2. *num.* 15. Gonzalez *in reg.* 8. *Cancellariæ glossa* 2. *num.* 66. ut si post receptam supplicationem litterarum, superveniat habilitas; ut quia tunc quis fecisset se Clericali Charactere insigni: tunc collatio, vel resignatio ab initio nulla non convalescat; quid in beneficiis attenditur capacitas tempore datæ, seu præsentationis, Rota *decisione* 69. *p.* 3. *divers.* Marian. Antonius *variar. resol. lib.* 1. *res.* 19. *num.* 1. Barbosa *de officio, & potestate Episcopi allegat.* 72. *num.* 78.

25 Quod non sic procedit quando mandatum est simplex, ac indefinitum ex eo; quia non exprimitur qualitas beneficij conferendi in ipso, sed simpliciter injungitur, ut beneficium indeterminatè conferatur, tunc enim cui mandatum est provideri, potest illud consequi beneficium, ad quod tempore vacationis, legitimam habet ætatem; licèt tempore datæ litterarum in ea constitutus non fuerit, † ea videlicet ex causa; quia mandatum ita indefinitè, ac generaliter conceptum à principio vires accipit, & ex postfacto 26
solùm agitur de illius executione, fuit enim *in dicto cap. ei cui*, indefinitè injunctum, ut fieret provisio de Præbenda, † quare nihil mirum 27
si is cui gratia facta est possit spectare, & obtinere etiam Sacerdotalem, si tempore ipsius vacationis in ætate ad ipsam constitutus sit; licet alias tempore datæ adhuc eam non non habuerit; quia in propositis terminis non agitur de viribus mandati, sed de ejus exequutione respectu cujus non tempus datæ, sed præsentationis, ac provisionis inspicitur: ita in terminis resolvit, ac distinguit Barbosa alia adducens *in dicto cap. si eo tempore n.* 51.
† Et sic Dominicus *in dict. cap. ei cui numer.* 3. 28
Franchis *num.* 8. & reliqui ubi glossa verbo. *nondum*, Rebuffus *in praxi tit. requisita ad collationem à num* 32. Staphil. *de litteris gratiæ tit. de vi, & effectu Clavis* §. *post. prædictas num.* 1. dicunt tempus datæ.

Vera inquam est prædicta distinctio; sed ut clarior fiat intellectus *dict. cap. si eo tempore cum* 29
dict. cap. ei cui 29. *de præb.* judico, ut necessarium præmittere quasdam esse inhabilitates, & defectus qui jure communi, & stylo Curiæ attento, impetrationi litterarum repugnant tam ad beneficia obtinenda, quàm ad lites, veluti si impetrans excommunicatus existit *cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. *cap. si ab excommunicato infra*, & facinot quæ scripsi *in cap. intelleximus de judic. cap. ad probandum de re judic. cap. pastoralis*, §. *verùm de appellat.* † Alias autem inhabilitates, seu defectus 30
qui solùm beneficii collationem respiciunt, ut si defectus sit minoris ætatatis, juxta textum *in cap. cum injunctis* §. *inferiora de elect.* † inter quas in- 31
habilitates illud maximè interesse; quia in prioribus considerandum est tempus datæ, cum constet ex tali inhabilitate rescriptum non valere, non sic in posterioribus inhabilitatibus, in quibus tempus præsentationis inspicitur; dummodo in litteris Apostolicis vitium subreptionis non detur; quia si tale vitium subreptionis in impetratione reperiretur, non tempus præsentationis, vel collationis inspicietur, sed tempus datæ considerabitur: ita Barbosa *in dict. cap. ei cui* 29. *de præb. lib* 6. *num.* 5. ubi dicit sic patere, si in ea specie expendas dari odium impetrantis, qui expressit, vel suppressit aliquod necessarium ex regula textus *in c. ex tenore hoc tit.*

Unde jam iterum dico textum *in dicto cap. si* 32
eo tempore, procedere quando in forma impetrationis vitium subreptionis reperitur; textum verò *in dict. cap. ei cui de præbend. lib.* 6. quando tale vitium in forma impetrationis non datur, ut dicunt Abbas *in dicto cap. dilectus de præbend. numer.* 8. Felinus *in c. eam te hoc tit.* communis secundum Navarrum *in c. si quando hoc tit.* & expendit *hic* secundo Barbosa prædicta duo jura, juxta proximè explicatum à vers. *unde venit in dict. cap. ei cui n* 6. ubi in fine ex doctrina Franci *ibi n.* 2. & Dominici
n. 4. † ait non refragari intellectui *dicti cap. ei cui* 33

textum

textum in cap. cum in illis in princip de præb.lib. 6. quatenus *ibi* sub nomine beneficii impetratione, curatum beneficium non venit ac proinde videatur dicendum, quod nec comprehendatur appellatione præbendæ Sacerdotalis. Quia respondetur, ut etsi revera quando provideri mandatur, provisio non sit facienda de beneficiis curatis, glossa, *ibi*, verb. *provideri*, Anchar. Dominic. Franc. & *ibi*, cum aliis multis Barbosa *n.* 4.

34 & 5. † Ubi dicit regulariter appellatione beneficiorum, non venire curata, & Dignitates sicut per illum textum docet Gigas *de pension.quæst.* 18. *n.* 9. Corras. *de benef .part .*1 *.cap.*5*.num.*4. Franc. Marc. *decis. delphin.* 525. *part.* 1. Petr. Gregor. *de benefic. cap.*6*.num.* 4. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancel. glossa*] 6. *ex num* 1. & alii. † Tamen Barbosa concludit, *in*

35 *dict. num.* 5. ut veritas sit; nempè quod appellatione beneficii Ecclesiastici ex proprietate sermonis, curatum beneficium comprehendatur. Sed hanc regulam limitari juxta primam proximè adductum, quando reperitur defectus intentionis in concedente mandatum de providendo generaliter ad beneficia, si litteræ ad impetrationem provisi concedantur, cum ex littera, *dict. cap. cum in illis litteris*, expendat Barbosa eas fuisse datas ob ambitionem, quam continent, & sic dari intentionis defectum in Pontifice, quo defectu prædicta beneficia excludi dixerunt Decius *in cap. postulasti hoc tit. num.* 6. Staphileus *de litteris gratiæ de modo, & forma impetrandi in princ.*

36 Ubi *num.*6. advertit si litteræ motu proprio concedantur merito beneficia curata includi, ut in illis provisio fieri possit; cum talia in rei veritate sub proprietate beneficii Ecclesiastici contineantur; quia tunc cessat prædicta ambitio, ac proinde intentionis defectus.

37 Inde infero jam ad intellectum textus, *in cap. si pro Clericis de præbend. lib.* 6. quatenus dicit valere impetrationem beneficii curati; licet impetrans tempore datæ Sacrorum ordinum defectum patiatur; eo quod ut dixi constet attento jure communi; ut data ætate sufficienti; ille sit idoneus ad curatum beneficium, qui in minoribus ordinibus, vel prima Tonsura constitutus est, ex *cap.* 2. *de institut. cap. licet. Canon. de elect. lib.* 6. communis ut Parochum de jure patronatus, verbo *honorificum num.* 24. Rebuffus *in praxi tit. requisita ad bonam collationem num.* 34. Barbosa *in dict. cap. ei cui* 29. *num.* 7. ubi addit proinde, ut suppressio deficientium ordinum sacrorum in impetratione beneficii curati subreptionem non inducat, nec, vitiet, ut textus haber.

38 Secundo infero ad intellectum textus *in cap. statutum in princ. hoc tit. lib.* 6. ut procedat etiam si judex delegatus post tempus datæ desinat esse Ca-
39 nonicus; † si modo talis erat tempore impetrationis; quia habilitas requiritur tempore datæ, in quo saltem in habitu jurisdictio conceditur; ob idque si tempore datæ Canonicus existat, cum tunc habilis sit, merito delegatus esse poterit; licet ex postfacto non sit Canonicus: ita glossa in verb. *Canonicis*, *dict. cap. statutum*, de quo jam dixi in princ. hujus textus circa finem ante primam quæstionem.

40 Verum hoc, & ibi dictum limitat, & declarat Barbosa *in dict. cap. ei cui* 29. *de præb. lib.*6. *in fine*, non procedere, quando ille tempore datæ, habens qualitatem requisitam, desinat illam habere, ob aliquem defectum, vel incapacitatem supervenientem, quæ repugnat jurisdictioni commissæ, veluti si post prædictum tempus matrimonium celebraverit argum. textus *in c. unico de clerico conjug. lib.* 6 & eorum quæ notavi, *in cap.*2*. de judic. & in illo tit. & tit. foro compet.* † Sed non sic dicen- 41
dum ait Barbosa si tempore datæ existat excommunicatus impetrans beneficium, & tempore collationis sit ab excommunicatione absolutus. Quod ultimum videtur impugnari ex dictis *supr.* in vers. *vera inquam est*; nisi explices quod impetrans tempore datæ talis existeret, postea tempore collationis jam erat absolutus; eo quod in principio fuit habilis, & in fine, licèt tempore medio scilicet datæ esset excommunicatus, & faciunt aliqua *infra in cap.* 8. *de ætate ordin.*

Ad secundam quæstionis partem an si rescripti 42
subreptio contingat in quadam ejus parte, ipsum vitiet, sive causa sit impulsive sive finalis videtur respondendum juxta dicta *suprà in princ. hujus quæstionis*, à vers. *jam ergo ad primam*, quatenus *ibi* dixi de subreptione in articulis separatis; seu connexi, itaque Sanchez *in dicto lib.* 8. *de matr. disp.* 21, *à num.* 13. & 56. cum Abbate, Felino, Decio, Franco, Bellamera, Bartholomæo, Socino, Corneo, Pelaez, & Tyraquello, ait, ut quoties subreptio contingit in causa finali, sive rescriptum unicam, aut indivisibilem partem contineat, aut si duas partes claudat, & subreptio in causa utriusque finali contingat, ac ideo illa non existente, nec totum, nec pars concederetur, tunc omninò rescriptum sit nullum, non habito discrimine ullo inter, sive per ignorantiam, aut simplicitatem, sive per fraudem, aut malitiam subreptio contingat, ut probat ex textu nostro in vers. *si vero per hujusmodi*, ubi textus agens de veritate suppressa, aut falsitate expressa per ignorantiam, sive simplicitatem, quando ea subreptio est causa totius rescripti, sic ait: *Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis litteræ fuerint impetratæ, quas tacita vel expressa nonnullas litteras dedissemus à delegato non est aliquatenus procedendum*: sic sentire videtur cum infinitis, quos supra retuli in alia quæstione Barbosa *hic n.* 12. & in confirmationem adducit Sanchez casum textus *in dicto cap. constitutum* 19. *hoc tit.* ubi ejus factum refert, ex eo nam etiam quando à principio fuisset validum existente causa finali vera corrueret, superveniente cessatione ejus causæ.

Quod subreptio per ignorantiam, sive sim- 43
plicitatem admissa fuerit, sive tacendo veritatem, sive exprimendo falsitatem, non fuit causa finali totius rescripti, sed partis illius, quia explicita veritate, non concederetur ea rescripti pars, aut reliqua concederetur, utique non vitiari totum rescriptum, sed solam eam partem in qua est subreptio docent Abbas *hic n.* 5. & *in dicto cap. sedes num.*2*. hoc tit.* Felin. *ibi num.*2. Francus *in d.cap. si eo tēpore hoc tit.lib.*6. Gutierrez *Canonic.lib.*2*.cap.* 25. *num.* 45. Sanchez *dicta disputat.* 21 *n* 61. sequenti exemplo expendens, † quia 44
si quis v.g. impetravit rescriptum contra debitorem suum asserens ex ignorantia de consuetudine gratiæ causas tractari simpliciter, & de plano; cum tamen id falsum esset, & sic propter talem narrativam Pontifex commisit cuidam causam simpliciter, & de plano tractandam, quia tunc nihilominus litteræ valebant quoad commissionem illi Judici factam ita ut virtute illarum queat delegatus procedere in forma communi, sed dicunt præcitati ut non valeant litteræ quoad specialem

illum procedendi modum ex eu, quia substantia illius rescripti est ipsa jurisdictio; forma autem accidentalis est ille procedendi modus specialis quem Pontifex delegato concessit: unde cum subreptiu in hoc casu absque dolo contigerit, fueritque causa solius formæ, quæ à rescriptis substantia potest separari; quid mirum si ipsam solam formam vitiet, & non alias, ut expresse hic in textu nostro per quam sic agnuscunt communiter Do-
45 ctores relati, & alii communiter. † Et de hoc circa causam impulsivam plura congerit videnda ex multis idem Sanchez *dict. disp.* 21. n. 73. & 74. ubi *num.* 72, ait ut siquis v.g. impetret dispensationem voti castitatis, ac peregrinationis Hierosolymitanæ, allegata scienter falsa causa circa alterum; vera autem circa aliud votum non vitiari dispensationem circa utrumque, sed circa illud in quo causa fuit falsa; quia sunt dispensationes omninò separatæ, secus si duplicis impedimenti ad nuptias, scilicet castitatis, consanguinitatis; quia tunc subreptio vitiosa in alteru, vitiabit totam dispensatiunem, cum sit rescriptum ad eandem causam, eundemque finem respiciens, & quoad utramque partem censebitur prorsus unum ita Decius *hic in nova edit. notab.* 1. *num.*7. & 18.
46 † & idem de dolo circa causam impulsivam videtur colligi ex generali doctrina textus nostri, ubi glossa verb. *nullatenus*, Innocentius, Joannnes Andras *num.* 22. Imola *num.* 5. Barbatius *num.* 24. Decius *in cap. sedes hoc tit. in nova edit.* num. 14. *not.* 4. Sylvester verbo *rescriptum quæst.* 6. & 7. Cordub. *quæstion.* 45. Gutierrez *libro* 2. *Canonic. cap.* 15. *num.* 134.

47 Unum pro complemento hujus dubii notabis ut si à negotio, circa quod commissa fuit illa subreptio non dolosa, dependeant alia negotia, tanquam accessoria; tunc enim etiam si in his non sit subreptio, corruent pereunte principali, ut dicunt. Abbas *in dict. cap. sedes hoc tit. num.* 4. Felinus *ibi num.*2. Francus *in dict. cap. si eo tempore num.* 4. *hoc tit. lib.* 6. Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num.*63. qui longè disputat *ibi disp.*30. & *sub n.*13. ubi an evanescat dispensatio, cessantibus postea dispensationum causis per textum *in cap. generaliter* 16. *quæst.* 1. *cap. tua, de Clericis* non *residentibus cap. Abbate in fine de verb. signif.* ex quibus constat revocari gratiam, privilegium, cessante causa & *ex l. vramus* 72. vers. *sed cum duo ff. de fide jussorib.* ubi dicitur quadam obligationem extingui per rationem textus in verbis ibi: *Ut quemad modum incipere alias non possunt; ita nec remaneant*, ubi leges glossa verb. *remaneant*, & alia infinita, quæ congerit idem Sanchez *dict. n.* 14. cum infinitis, quos refert.

48 Ad tertiam quæstionis partem, an dolosa rescripti subreptio in parte tantùm ipsius inducat ipso jure irritationem, satis, & plenè responsum præbebis ex dictis *suprà in tota hac quæstione*, & *à n.* 1. & 34. quare amplius non insisto.

49 Ad quartam quæstionis partem de dispensationibus, ac cæteris gratiis videtur respondendum, ut non sint ipso jure irritæ omninò, quando subreptio fuit dolosa, circa alterius solam partis causam finalem, quæ vitio caruit, nisi adsit Judicis declaratio: nam si v. g. quis impetraverit dispensationem in voto castitatis, & consanguinitate ad ducendam consanguineam; allegato autem incontinentiæ periculo, quod legitimam dispensandi in votu causam prober, & falsa fœminæ paupertate scienter, quæ causa est dispensandi in consanguinitate, videtur ut valeat dispensatio in ea parte, in qua constar de causa vera, solumque irritetur in causa falsò expressa: ita docet, & expendit Sanchez *de matrim. dict. lib.*8. *disp.*21. *n.*78. ex eo quia textus noster non decidit, ut ratione subreptiunis dolosæ in altera gratiæ parte, reddatur altero quoque subreptitia, ut vel sic per necessariam consequentiam deducatur alteram partem fore ipso jure in utroque foro irritam, sed tantùm decidit, ut debeat impetrans carere alterius partis commodo, quæ alias utilis erat, & non quomodocumque decidit debere eo commodo carere, sed in doli pœnam, † at sic est quod pœ- 50
na non incurritur ipso jure, nisi quandu ea expressè in statutu reperitur, ut notant Doctores *in cap. in pœnis de reg. Juris lib.* 6. ergo cum in textu nostro nullum reperiatur verbum, quo irritetur dispensatio pro ea etiam parte, in qua non stetit dolosa, sequitur, ut pœna in eo stabilita non extendatur; non enim pœna incurritur, nisi post Judicis sententiam, sequitur ergo, ut pars utilis rescripti, & dispensationis, non reddatur nulla propter aliam partem dolosam, cum de hoc solùm sensisse videatur textus noster ex regula Juris *utile, vel inutile non debet vitiari*, de qua dixi *infra de confirm. utili, vel inutili*, item & ex aliis fundamentis probari queit relatis *suprà*, in vers. *jam ergo ad primam*.

Verùm ego ex *ibi* dictis contendo juxta men- 51
tem texsus nostri, ut quoties dolus; & fraus intervenit in aliqua parte rescripti totum vitietur juxta qua dixi in dicto vers. *jam ergo*; ita ut etiam in foro conscientiæ sit irrita dispensatiu quoad eam partem, in qua non fuit subreptitia, scilicet quaod votum castitatis in exemplo num. præced. relato; etenim ut jam sæpius dixi litteræ gratiæ potius irritæ sunt ipso jure, interveniente dolo, quam litteræ Justitiæ; sed istæ sunt etiam irritæ, ut jam dixi loco citato; ergo.

Nec obstat dicere quod textus nostri constitu- 52
tio est pœnalis, & sic eam desiderare Judicis declarationem, tu pœna incurratur secundùm aliqua quæ dixi *suprà* in *cap. penult de constit.* ubi egi de natura legis pœnalis; quia respondeo, ut in præsenti non adsit pœna privatis impetrantem res ibi jam quæsita, quod propria pœnæ ratio petit ideoque sententia Judicis indigeat, sed solo lucro acquirendo privatur impetrans, & id vel voluntate concedentis, qui eam esse explicuit in textu nostro; quatenus dixit ut dolosus impetrans nullum, ex litteris commodum consequatur.

Ad quintam quæstionis partem an clausula 53
motu proprii in gratiis, & dispensationibus apposita suppleat subreptionis vitium; & quia de vi, & effectibus clausulæ *ex certa scientia*, quæ multùm tendit ad clausula in motus proprii dixi latè *in Rubrica de confirmatione utili, vel inutili*, etiam circa rescripta, & gratias: & hac nostra clausula motus proprii scribant Doctores per textum *ibi in cap. si motu proprio de præb. lib.* 6. Vitalis de Camban. *in tr. clausul. pag.* 13. *col* 1. Celsus Ugon. in *simili tractatu* verbo *motu proprio non tollit pagina* 482. Riccius *collect. decis. p.* 2. *collect. decis. p* 2. *collect.* 400. & *p.*4. *collect.* 954. Mata *de clausul. p.* 1. *clausula* 32. & Barbosa *de clausulis clausul.* 79. cum aliis 27. DD. qui alias plures referunt, † idem 54
ad propositum, & breviter in præsenti respondebo, ut licet clausula *motus proprii*, nunquam præsumatur, ut tradunt Mascardus *de probat. conclusion.* 1075. Barbosa *suprà num.* 9. ex doctrina *dict. cap.*

cap. si motu proprio; eoquod hæc clausula debet
esse scripta manu propria Principis concedentis,
Barbosa *num.* 4. ubi dicit quod non possit esse al-
terius inferioris, ut multis probat Menochius *de*
successione tit. de potent. lib. 1. §. 6. *num.* 13.
55 † Et quod nec testibus possit motus proprius pro-
bari, ut docent Moneta *de commut. ultimar volunt.*
cap. 6. num. 168. Vitalis de Camp. *sub num.* 2. Cellius
Ugol. *pag.* 183. *col.* 1. Sanchez cum aliis *lib.* 8. *de*
matrim. disp. 21. *num.* 6. etsi revera quando scriptu-
ra amittitur, in qua dicebatur prædictam clausu-
lam stare testibus queat probari in fuisse hanc
clausulam, Sanchez *supr. dict. num. 6. ad finem*,
Moneta *dict. cap. 6. num.* 168. Barbosa *num.* 11. qui
num. 16. ait ut hæc clausula tollit subreptionis vi-
tium *ex dict. cap. si. motu proprio* ubi ipse etiam, &
Doctores *in clem. si Romanus de præb.* Gabriel *tit.*
de clausulis conclus. 1. *num.* 21. & *conclus* 2. *num.* 24.
Marchesanus *de commissionib. p.* 2. *pag.* 36. *num.* 85.
in 2. *impres.* Suarez *de legib. lib.* 8. *cap.* 12. *num.* 11.
Moneta *supra cap.* 6. *num.* 157. Alex. Trentacinq.
variar. resolut. tom. 1. *lib.* 1 *resol.* 5. *tit. à num.* 36.
& alii per relatos.
56 Unde ad difficultatem respondeo, ut prædictà
clausula taliter suppleat subreptionis vitium in re-
scriptis, & dispensationibus, ut licèt aliàs vitium
illud necessario esset explicandum adhuc tacitur-
nitas non sit impedimento; quominus dispensatio
procedat: ita docet in terminis cum infinitis Tho-
mas Saochea *de matrim. dicto lib.* 8. *disp.* 21. *à n.* 47.
57 *ad* 52. † Quare benè probant Doctores per tex-
tum *in dict. cap. si motu proprio*, ut ea clausula adje-
cta in rescripto, tollat ejus subreptionem; licet de
beneficio obtento, nulla mentio reperiatur, ubi Do-
ctores *in dict. clem. si Romanus*, in illis verbis: *Si*
Romanus Pontifex de beneficio alicui motu proprio
provideat beneficiis; quæ obtinet, nulla habita men-
tione, provisionem, seu gratiam hujusmodi fore va-
58 *lidam declaramus*, ubi glossa verb. *validam*, ait
quoad vitium subreptionis, † ex ea ratione quia
cum ea gratia ex mera liberalitate Principis pro-
cedat, præsumitur fore, ut veritate conscius æquè
etiam concederet, & probant infiniti relati à San-
chez, & à Barbosa *in dict. c. si motu num.* 8. addens
eam etiam, quia stante ea clausula, non deficit in-
tentio in concedente, ut gratia suum consequatur
effectum: ubi intelligit illum textum procedere,
etiam præcedente aliqua partis petitione, ut faten-
tur Gomez. *in c.* 1. *hoc tit. num.* 19. Rebuf. *in con-*
cordatis tit. de forma mandati, verbo *motu proprio*
Covar. dicens communem *in cap. alma mater p.* 1.
§. 7. *numer.* 2. Menochius *de arbitr. casu* 201. *à*
num. 81.
59 Itaque dicendum est ut si motus proprius con-
cessus est ad instantiam partis idem operetur, quod
motus proprius concessus ex mera liberalitate Prin-
cipis: Gambara *de offic. leg. lib.* 8. *à n.* 61. Seraphin.
decis. 365. *num.* 1. & 2. cum aliis Barbosa *dict. clau-*
sul. 79. *num.* 7. ubi ex Rota reprehendit Alexand.
cons. 112. *lib.* 7. in verbo *inserta*, Paris. *cons.* 1. *n.* 76.
libro 1. Bellamera *consuetud.* 33. *numero* 22.
& 23.
60 Quod si dubites quandu dicatur gratia motu
proprio concessa, respondeo ut sic dicatur quando
Pootifex expressit in litteris se proprio motu con-
cedere, ut observant Doctores *in dict. c. si motu*
proprio, Sanchez *dict. disp.* 1. *num.* 6 *in princ. dict.*
lib. 8. Moneta *dict. cap* 6. *de commut. ultim. volunt.*
num. 168. & alii per eos. † Et in tantum procedit,
61 ut licèt constet ab impetrante ita motu proprio pe-
titum, nihilominus Pontifex dicatur motu proprio
suo rescripsisse; quia hæc non repugnant, sed sig-
nificant Pontificem illis verbis; non illa petitione
sed proprio motu ductum, ut teoent Decios *in*
c. 2. *num.* 13 *hoc tit.* & *cons.* 51. *num.* 3. Anastas. Ger-
mon. *de indultis Cardin.* §. *non itaque num.* 5. Meno-
chius *supr. n.* 79. cum aliis Barbosa *dict. clausul.* 79.
num. 6. & 3. plures hujus clausulæ effectus scribens
in sequentibus numeris.
Sed prædicta conclusio limitatur primo, ut ea 62
clausula non tollat subreptionem in tacenda inhabi-
litate personæ ut si v. g. beneficium obtenturus sit
irregularis, vel careat legitima ætate. † Secundo
quando taciturnitas illa jus tertii respicit; non enim 63
tollit jus alteri spectans; quia prædicta clausula jus
in re, vel ad rem alteri quæsito minimè aufert
etiam si præjudicium hoc versaretur in sola pos
sessiooe, cujus notitiam non haberet Princeps † 64
Tertio nisi clausula intrinseca beneficio taceatur;
quia tunc gratia non valet, non vitium obre-
ptioois, sed quia non apparet de concedentis vo-
luntate. † Quarto quando subreptio procedit ex 65
re ipsa non enim motus proprius tollit, quominus
possit dari de illa quibus cum multis Sanchez *dict.*
lib. 8. *de matrim. disp.* 21. *à num.* 47. Barbosa *dicta*
clausula 79. *à num.* 18. qui ambo cum aliis quin- 66
to limitant, quoties subreptio contingit ex falsa
causæ expressiooe, quæ obreptio dicatur, secus si
verùm taceatur, cujus differentiæ rationem ipsi ex
multis dicunt *ibi*, quam jam *suprà* ego assignavi in
textu nostro † imò etiam dixi jam cum multis 67
quod clausula *motu proprio* in gratia adjecta, non
inducit dispensationem, nec ut tollat alias subre-
ptiones, quæ dispensatione indigent, & multis jam
probavi in textu oostro, & tradit glossa *in dicta*
clem. si Romanus, ubi Doctores, & Barbosa cum
multis *in dict. cap. si motu proprio numero* 13.
& 14.
Notabis verò quod etsi clausula motu proprio 68
nonnisi à Principe, concedatur: tamen si sub ea
legatus de latere dispenset, valeat dispensatio si-
cut valet ea posita à Pontifice, sive Principe; quia
eodem modo tollit subreptionem, docet glossa
recepta *in cap. fin.* verb. *mentia* de officio legati
lib. 6. aliis allegatis, Rebuffus *in concordatis in for-*
ma mandati super hac clausula effectu 29. Sanchez
dict. disp. 21. *num* 48. Monera *dict. c.* 6 *de commut.*
num. 58. Barbosa *dict. clausula* 79. *num.* 17. † qui 69
ambo, & Gabriel *supra conclus.* 2. *num.* 7. dicunt
hunc effectum habere hujumodi clausulam, non-
modo in beneficialibus, sed etiam in omnibus
concessionibus, gratiosis.
Quare si dubites an hæc clausula simili modo 70
procedat io facultatibus Regiis quibus datur li-
centia possessoribus majoratus ad alienanda, sive
pignoranda bona ipsius non obstante contraria
institutoris prohibitione; respondeo & simili modo
operari, sicut jam dixi in aliis dispensationibus;
quia ut ait Noguerol. *allegat.* 32. *num.* 211. cum
eodem Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. &
aliis clausulæ *motu proprio*, & *ex certa scientia*, io
facultate Regia appositæ excludunt absque du-
bio vitium obreptionis, & subreptionis. † Nec
obest dicere ut non procedat quando facultas 71
fuit impetrata dolo, & fraude; atque ut non
debeat valere etiam si adjecta sit clausula *de ple-*
nitudine potestatis, Juxta ea, quæ tradunt Fr.
Eman. Rodrig. *quæst. regul tom.* 1. *quæst.* 8. *art.* 15.
Barbosa *clausula* 41. *num.* 38. quia hoc erit verum
juxta limitationes adductas, nempe ut clausula ea

non suppleat inhabilitates, & defectus personales ipsius impetrantis, veluti si Spureus excommunicatus, vel Bigamus sit; vel defectus naturales ex causa naturali descendentes; aliter enim procedere dico in defectibus procedentibus ex omissa solemnitate juris positivi, ut advertunt præcitati applicabis nonnulla quæ dixi de impetratione harum facultatum *supra in cap.* 3. de quibus Molina, & Additionatores latissimè *lib.* 4. *de primogeniis cap.* 4. *à numero* 28. *&* *cap.* 4.5.& in aliis per totum.

72 Et generaliter pro complemento notabis quod in dubio præsumitur rescriptum concessum ad postulationem partis, & non motu proprio; quia nunquam talis clausula præsumitur Barbosa *in dict. cap. si motu proprio*, cum Tyraquello, Valasco, & Mascardo, ubi *num.*4.quod gratia concessa motu proprio est latè interpretanda, sic Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disp.* 1.*n.* 5.

QUÆSTIO V.

An in dubio præsumatur dolus, & fraus in impetratione rescripti gratiæ, seu dispensationis. Et an in dubio præsumatur valida dispensatio. Et an si contingat rescripti subreptio ex dolo curialis, sit nullum. Et an taciturnitas ex ignorantia probabili excuset à subreptione in foro conscientiæ.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum in dubio potius intelligitur impetratum ex simplicitate, quam dolo.*

2 *Dolum allegans contra rescriptum, debet illum probare.*

3 *Dolus, vel calumnia, non debet præsumi, nec dolus in subreptione rescripti*, n. 4.

4. *Excipiens de subreptione, aut obreptione tenetur probare.*

5 *Subreptionis exceptio non censetur sublata; licèt per Principis rescriptum tollantur omnes exceptiones.*

6 *Exceptio subreptionis est dilatoria, & est probanda ante litis contestationem.*

7 *Dolus, malitia consistit in animo, probaturque indiciis, & conjecturis, & judicialibus præsumptionibus*, n.8.

9 *Dolus an intervenerit, Judex arbitrabitur, num impetrans dixerit falsum in proprio facto, vel longinquo tempore gestum.*

10 *Dolus secundùm aliquos potius præsumitur in litteris gratiæ, quàm justitiæ, & de ratione differentiæ*, n.11.12. *& quod æqualiter in utrisque procedat*, n. 13.

14 Cap. accedens de crimine falsi.

17 Cap. si proponente hoc tit.

16 *Rescriptum ad beneficium, in quod impetrans dixit se aliud non habere, cum tamen haberet, est subreptium, ut dolo impetratum eo quod debuit mentionem facere de alio etiam exiguo.*

17 *Processus futurus nullius est momenti opposita subreptione, vel obreptione.*

18 *Ignorantia probatur juramento impetrantis rescriptum.*

19 *Dispensatio ad matrimonium in dubio est valida, &* n.22.*licèt* n.20. *alii contra teneant, quorum fundamentu respondetur* n. 22. 23. & 24.

20 *Culpa est rem dubiam attentare, si dubium est practicum, non si speculativum, ut* n. 23.

21 *Pontifex committit ordinario, ut dispenset ad matrimonium*, si preces veritate nitantur: *explica ut* n. 24.

25 *Dispensatio vinculi sub dubio propositi, ut v. g. an votum emiserit, num valeat: distingue ut* hic, & n. 26.

27 *Debiti remissio non valet obtenta falsa paupertate expressa.*

28 *Concessio intelligitur juxta preces in supplicatione narratas.*

29 *Rescriptum non dicitur subreptitium, si curialis mutavit veram narrativam factam ab impetrante; nisi in eo in quantum mutatio falsa fuit causa finalis concessionis* n. 31. *licèt contra alii*, n. 30.

31 *Curialis sollicitator mutans narrativam, non sic operatur ad subreptionem, ut ipse impetrans verum tacens aut falsum exprimens.*

32 *Rescriptum impetrare potest alius pro alio sine mandato, ut gratia valeat secùs ad effectum inquisitionis*, n. 33.

34 *Taciturnitas ignorantia probabili excusat à subreptione nisi, contingeret in qualitate, quam jura jubent exprimi*, n. 35. *expende, ut* n. 36. & 37.

36 *Impetrans beneficium non tenetur facere mentionem de aliis, ubi ignorat habere illa*, n. 41.

37 Cap. ad aures, cap. si proponente hoc tit. cap. si motu proprio hoc titul. lib. 6. & n. 41. & 45.

38 *Beneficium collatum absenti, non acquiritur ei, donec deceptet, nec vacare dicitur absentis morte*, n. 39. & 45.

40 *Impetrans in beneficialibus facit mentionem de jure ad rem.*

42 *Taciturnitas excusat à subreptione, justa ignorantia, si sit sine tertii præjudicio, & aliis duobus concurrentibus*: n. 43. & 44.

46 *Taciturnitas ex ignorantia probabili, & sine præjudicio, excusat à subreptione in foro conscientiæ.*

AD primam difficultatis partem, suppositis quæ jam dixi *supra*, an in dubio præsumatur causa finalis, seu impulsiva. 1 Nunc breviter respondeo sumendo argumentum ex textu *in cap. ad audientiam de homicidio*, & ex regula in dubiis, *de reg. juris*, in quibus dicitur in dubiis esse benigniorem interpretationem amplectendam, ita & hic taliter, ut non præsumatur dolosè rescriptum impetrasse, qui exprimens falsum, aut tacens verum, illud est consequutus; cum potius præsumatur fecisse id ex simplicitate, vel ignorantia; quia cum dolus, vel fraus delictum contineat *l.* 1. §. *plane ff. de tutelo & rationib. distrahend.* non est cur in dubio ea interpretatio sit admittenda, sed fugienda juxta regulam, *l. merito ff. pro socio cap. fin. de præsumpt. cap. tota misericordia de regul. juris infra*, ubi glossa *cap. præsumitur ignorantia eodem titi. lib.* 6. glossa nostra *hic* verb. *priori modo* Ambros. *de lign. num.* 26. Abbas Felin. & Imola *numero* 5. *&* 7. Baldus *à num.* 20. Mantica 19. Anton. & Butrio *num.* 44. Barbatius *numero* 55. Sahagun,

Sahagon, & Berojus *num 7. in 2. lectura*, Didacus Perez *in l. 6. tit. 12. lib. 3. ordinam. quæst* 34 & alii relati à Thomas Sanchez *de matrim. disp.* 21. *n.* 98. *lib.* 8. Pelaez *de majoratibus in* 1. *editione* 2. *p. q.* 8. *fin.* & *q.* 9. *fine.*

2 Unde venit dicendum ut alleganti dolum contra rescriptum, incumbat probatio ex regula textus *in l. quoties* 18. vers. *qui dolo ff. de probat.* juncta *l. ait Prætor.* 10. §. *ita demum*, vers. *cæterum*, *ff. quæ in fraudem cred. cap.* 1. *de sentent. in ordine fac*; vers. *cum illum*, junctis traditis à glossa, *ibi* Baldus *num.* 10. & glossa *hic* relata, Innocent. & Imola *num.* 8. Berojus, & communis ab eo relata *num.* 70. Sahagum *num.* 13. Joannes Gutierrez *cons.* 9. *num.* 7. Grammaticus *decis.* 60. *n.* 6. Mascardus *de probat. conclus.* 532. Menochius *de præsumption. lib.* 3. *præsumpt.* 3. *num.* 14. Odendon *cons.* 100. *num.* 32. *volum.* Buccaran. *de differentiis inter judicia civilia*, & *crim. differentia* 161. *n.* 6. Mantica *de conjectur. ultimar. volunt. lib.* 2. *tit.* 7.
3 *num.* 1. † ob id quia dolus, vel calumnia præsumi non debet ex jam relatis juribus *l. dolum cod. de dolo*, *l. cum qui temere*, ubi Barbosa *num.* 26. *ff. de judiciis* ideo subreptionem non præsumi dolosam, dixerunt bene jam *supra* adducti, & Flaminius *de resignatione lib.* 10. *quæst. num.* 8. Surdus *decis.* 307. *num.* 17. † Et sic nec dolus in subre-
4 ptione rescripti, Tyraquel. *de præscription.* §. 1. glossa verb. *sed. quod pag.* 87. unde obligatos esse excipientes de subreptione, & obreptione ad probandam exceptionem, ut dixerunt Mascardus *de probat. conclus.* 1123. *num.* 11. Alex. Raudens *cons.* 26. *num.* 26. *volum.* 1. Baptist. Leonel. *tract. de subrept. rescriptor. quæst.* 13. *art* 1. & 2. Barbosa
5 *hic num.* 19. & 20. † ubi addit quod subreptionis exceptio non censetur sublata, licet per rescriptum Principis tollantur omnes exceptiones: idem docet Aymon *cons.* 68. *num. volum.* 1. † qui
6 *cons.* 79. *num. fin.* asserit subreptionis exceptionem dilatoriam esse, & apponi, ac probari debere ante litis contestationem; pro quo dicto faciunt quæ dico *infra sub Rub. de exceptionib.* & alibi sæpius.

Sed obstat dicere quod dolus, & malitia con-
7 sistit in animo; & quod ob id videatur impossibilis ejus probatio, cum solus Deus sit cordium scrutator, & secretorum cognitor. *c. erubescant* 11. *in fine* 32. *dist. cap. unico*, vers. *de oculis ut Ecclesiast. benef. sine diminutione conferantur*, sicque Menochius *de arbitrar. casu* 116. *num* 21. dixit & inter ea, quæ difficilem habeat probationem commemorat dolum; sed quia glossa hic verbo *nullatenus in fine*, ubi hic Abbas *num.* 7. Berojus *hic dict. num.* 70. Thomas Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *dicto num.* 68. † dicunt dolum præsumi ex
8 variis circumstantiis, quod ex indiciis, & conjecturis, ac judicialibus præsumptionibus animum declarantibus sufficienter probari possit, juxta textum *in l. dolum* 6. juncta glossa verbo *convenit cod. de dolo malo*, *l. dolus* 8. *cod. rescind. vendit.* ubi notat glossa, & Albericus plures referens conjecturas, ex quibus dolus probatur vel non; & *ibi* Alex. juncto *cap. sita* 2. & aliis traditis à glossa *in cap. accedens de crimine falsi*, & à communi, *supra*, & relati Sahaguo. *dict. num.* 13. sequitur ut licet dolus nequeat vere probari, bene tamen ex indicii, † quod Judicandum spectabit ad judicem,
9 an ille dixerit falsum in proprio facto, an in alieno, an factum sit proximo, vel an longinquo tempore gestum, ut vel sic præsumatur scientia: & an litteræ sint magni, aut modici momenti, ut docet Sanchez *sub dict. n.* 68.

Et licet communis relata resolutio videatur tan- 10
tum præcedere in rescriptis Justitiæ, in quibus falsitas expressa, vel veritas suppressa in dubio non præsumitur dolosa, *dict. cap. accedens de crim. falsi*, nisi illa rescripta contineant clausulam insolitam & contra communem stylum Curiæ, ut *in cap.* 2. *hoc tit.* non vero in litteris gratiæ, in quibus potius per malitiam, & dolum præsumitur subreptio commissa ex *cap. si proponente*, & aliis *hoc tit.* & doceant ita Menochius *dict. casu* 201. *à num* 4. *decisio Rotæ* 4. *hoc tit.* Innocent. *in cap. dilectus el.* 2. *isto tit.* Felinus *num.* 5. Berojus *dicto num.* 70. Abbas *num.* 7. Bellamera *in princ.* Sahagun. & ab eo relati, *dicto num.* 13. hic assignantes differentiæ rationes; quarum præcipua, & magis communis ea
nempe est, † quia in rescripto Justitiæ, seu ad lites 11
Judex duntaxat datur, qui facile adiri potest, & à contraria parte, si suspectus sit recusari, ut *in l. apertissimi* 15. & aliis adductis à glossa 2 *ibi Cod. de judic.* juncto *cap. cum inter* 5. *de exceptionib. cap. quod suspecti* 15. 3 *quæst.* 5. *cap: licet ex suscepto* 20. *de foro compet.* etiamsi Episcopus sit *cap. si quis contra clericum* 4. *de foro compet*, ubi dixi latissimè de materia recusationis, ubi glossa verbo *actor.* & in recripto gratioso, seu ad beneficia tribuatur jus in re, vel ad rem, scilicet ad beneficium vacans, vel vacatura; & sic quia lex pro interesse illo præsumat dolum committi in subreptione rescripti ut colligi videtur ex *dict. cap. ad aures*, *dict. cap. constituent*, *cap. ad audientiam el.* 2. *cap. in nostra cap. si proponente*, & aliis hujus tituli, sequaturque inde cum ea differentia relatam procedere doctrinam.

Tamen etsi fateri debemus, ac possimus cum 12
Rebuffo in praxi beneficiali tit. differentiæ inter rescripta gratiæ, & justitiæ *num.* 25. *differentia* 8. facilius præsumi dolum in litteris gratiæ quàm Justitiæ; quod hæc multò facilius obtineantur, & ideo non sit opus uti dolo ad eas impetrandas, ut etiam sequitur Sanchez *dict. lib* 8. *de matrim. disp.* 21. *dict. num.* 68. *in. fine.*

Sed non est concludens prædicta differentiæ 13
ratio signata, *num. præced.* tum ex juribus antea adductis, quibus probavi in dubio non præsumi dolo, sed ignorantia, & simplicitate rescriptum impetratum; quæ cum præstent generalissimam regulam, debent in litteris gratiæ procedere, etiam sicut in litteris justitiæ, vel ad lites; tum etiam quia textus noster videtur repugnare, cum in prima ejus parte procedat, etiam in rescripto gratiæ, ut jam *supra* scriptum est à princ. textus, cum Pontifex comprehendat omnes rescriptorum species, & ex verbis, ibi: *postquam super hoc facta fuerit fides*, quæ locum habere videntur, secundum quod non præsumitur dolus, sed probari debet apud Judicem delegatum.

Huic doctrinæ non obstant textus *in dicto cap.* 14
accedens de crimine falsi, nec textus *in dict. cap. si proponente hoc tit.* quia *in dict. cap. accedens* non agitur de præsumenda fraude propter subreptionem impetrantis, sed potius de eo, qui utitur litteris falsis, secundum terminos textus *in cap. ad falsarium eodem tit.* ut tradit Menochius *de arbitrariis casu* 315. *à num.* 3. cum aliis, † & *in dicto* 15
cap. si proponente rescriptum præsumitur per fraudem impetratum; non eo quod gratiosum esset; sed quia impetrans in suo facto certus dixit scienter se non habere beneficium, cum haberet tempore

pore impetrationis secundi; & ita mendax præcator, & dolosus impetrator extitit, & censetur in illo casu ex conjecturis illis satis de jure probabi'i-
16 bus. † Et sic Barbosa *ibi num.* 2. & Azor. *instit. moral. p.2.lib.6.cap.* 10.*quæst.* 3. dixerunt ut impetrans rescriptum ad beneficium, ad quod obtinendum proposuerit se nullum beneficium habere, cum tamen haberet unum, licet exiguum credatur rescriptum per fraudem obtentum; ideoque esse nullius momenti, cum facienda sit mentio de beneficio tenui, & modico; ita ut alias litteræ sint subreptitiæ; eo quod beneficium tenue etiam dicatur beneficium Azor. *dict. lib. 6. cap.* 33. *quæst.* 3. Menochius *de arbitrariis dicto casu* 201. *numero* 42.

Unum tamen advertes quod obreptione, vel
17 subreptione opposita, processus futurus nullius est momenti: sic docent Francisc. Beccius *cons.* 21. *num.* 29. Marius Anton. *var. resolut. lib.* 1. *resolut.* 8. *num.* 3. Puteus *decis.*240. *num.*2 *p.*3. & confirmari videtur ex his quæ dico de attentatis remissive *in cap.* 1. & latè *in cap. bonæ* 51. *de appellat.*

18 Item notabis secundu, ut probatur ignorantia ad prædictam non dolosam rescripti impetrationem juramento ipsius impetrantis, nisi esset verisimile ipsum habuisse notitiam ita docent aliis citatis Rebuffus in concordatis in forma mandati Apostolici paulo ante clausulam, *motu proprio*, vers. *hac ignorantia*, Sanchez *de matrim. dict. lib.* 8. *disp.* 21. *dicto num.* 68. *in fine*, qui idem ex alia doctrina generali multis comprobat, *lib.* 1. *disp.* 62. ubi de probanda ignorantia agit latè.

Ad secundam quæstionis an in dubio præsu-
19 matur valida dispensatio, etiam ad matrimonium. Et quia dubium hoc videtur dissolvi ex dictis in hac quæstione *à num.* 1. ideo existimo pro ejus valore respondendum, eo quod re existente dubia judicandum est pro valore actus, ut magis valeat, quàm pereat *cap. Abbate de verb. signif. l. quoties ff. de rebus dubiis*, docent Reminaldus *cons.*275.*n.*17. *volum.* 3. & *cons.* 562. *à rebus num.* 29. *volum.* 5. Santius cum pluribus, *tract. de nullit. sent. tit. qualiter* sententia, & processus, qui dicuntur nulli *n.* 127. ubi ait studendum esse numquid nullitas objecta possit aliquomodo ex jure, vel ex facto offuscari, vel tatim dubia reddi, vbi addit relatam rationem Sanchez *dict lib.* 8. *de matrim disp.* 21. *n.* 25. cui, etiam relatis addo Bonaciam *de legibus tom.*2 *disp.* 1. *quæst.* 2. *puncto* 6. *num* 4. Dianam *p.* 3. *tract.* 6. *miscell.* 2. *res.* 9. P. Sanctarell. *tom.* 1. *variar. resolut. quæst.* 59. per totam; quia in re dubia, quando dubitatur de valore rescripti, an in eo intervenerit, subreptio, præsumatur non intervenisse.

Quare etsi contrariam sententiam in puncto
20 dispensationis matrimonialis, quando dubium est, an satis probatur veritas narratorum in actis, doceant Menochius *cons.*272. *volum.* 3. *numero.* 57. Barbosa *in l.* 1. *p.* 1. *num.* 84. *ff. soluto matrim.* Gutierrez *lib.* 3. *practicar. quæst. q.* 17. *num* 127. Merola *in suis disp. Theolog. Moral. tum.* 1. *disp.* 3. *cap.* 3. *difficult.* 3. *Carol* 14. Coninch. *de Sacram. disp.* 33. *dubio* 6. Gaspar Hurtad. *de matrim. disp.*26. *dif.* 4. & Petrus de Ledesma *in summ. Sacram.* ubi *de matrim. cap.* 27. *in fine*, ait cum dubium est an satis probatur veritas narratorum in precibus; vel quia dubium est an causa tacita, vel falso inter alias veras, expressa sit finalis, tunc non esse in eundem matrimonium eo quod culpa sit rem do-
21 biam atteutare, † Et quia Pontifex committit ordinatio ut dispenset, *si preces veritate nitantur*, quæ quando dubium est palam videri, ut veritate non nitantur; & quia cum constet de impedimento, & dispensatio dubia sit, stabit possessio pro impedimento.

Tamen non ex proximè dictis recedendum est, 22
à prima sententia, cujus fundamenta, ut dicunt Diana, Sanctarellus, & alii, debent confessarii menti tenere, cum dubitatio præsens frequenter accidat ad hoc ut consulentes pro ea liberet pœnitentes à multis laboribus, quibus solent comprimi, & angi. † Nec obstant fundamenta relata
contrariæ sententiæ; quia ut respondet Sanchez 23
dict num. 25. sigillatim ad primum dicit, quod agere contra dubium speculatium, culpa vacat, quando non adest dubium practicum, juxta quæ ipse latè dixit *lib.* 2. *de matrim. disp.* 41. *num.* 8. cum multis; & ego alibi dixi; non enim in præsenti dubio adest dubium practicum; quia præsumptio illa, quæ cogit existimare in hoc dubio dispensationem præponderat rationi alteri cogenti dubitare; atque ita constituit probabilem opinionem valoris dictæ dispensationis, licitumque esse addit operari juxta opinionem pro- 24
babilem. † Et ex eadem ratione respondet ad secundum; quia stante eo dubio, prævalet pars pro valore matrimonii, & preces veræ sunt, cum etiam causa, circa quam est subreptio, non sit finalis, juxta quæ jam dixi sub *quæst.* 1. Et ob id etiam nec obstare fundamentum; quia possessioni illi stante pro impedimento præponderat præsumptio valoris actus, qui in dubio, & quantum fieri potest, est præsumendus.

Undè venit quid respondendum est, quando, 25
vinculum, in quo dispensandum est proponitur dubio; cum tamen sit certum; ut si quis v.g. proponat sed dubitare, an castitatis votum omiserit, petatque ad majorem conscientiæ tranquillitatem dispensari secum; cum tamen de voto emisso certus sit, & allegat veram causam, ut carnis stimulos. In quo dubio proponit Thomas Sanchez *de matrim. dict. lib.* 8. *disp.* 40. ut dupliciter possint litteræ dispensationis expediri, primo in forma communi asserendo votum sic: *quidam emisit votum castitatis*, & tunc ait ut dispensatio valeat; qui in precibus votum certum continetur. Se-
cundo narrando in precibus votum sub dubio 26
sic: *quidam est dubius an votum castitatis emiserit*, & tunc refert, posset quisquam existimare validam esse dispensationem, eo quod satis sit alteram causam verè sufficientem dispensationis verificari, cujusmodi est grave periculum incontinentiæ ob carnis stimulum. Verum ipse re attente considerata credo in hoc casu ex eodem Sanchez, ut nullatenus valeat dispensatio; quia est error in substantia rei, in qua dispensatur; Pontifex enim non dispensavit in voto certo, sed in voto dubio practicè.

Et confirmatur, quia & simili modo non vale- 27
ret remissio debiti, obtenta allegata vera paupertate, at falsa debiti dubitatione; quia remissio non fuit debiti certi, sed dubii. † Secundo quia
privilegium, & concessio intelliguntur, juxta pre- 28
ces in supplicatione narratas, ex dictis *in cap.* 2. sed in precibus solùm narratur votum dubium; ergo, &c.

Ad tertiam quæstionis partem respondeo, ut si 29
pars ad impetrandum rescriptum, sive dispensationem verum proposuerit, sed ea ignorante, curialis vel solicitator sciens, & prudens subreptionem

nem commiserit, tacita veritate, aut expressa falsitate, sit exempta à pœna textus nostri; eo quod hic dicat Pontifex, & in aliis hujus tituli Juribus impetrantem in suæ perversitatis pœnam nullum ex litteris commodum consequuturum, sed in casu, de quo hic verus impetrans in nulla culpa fuit; ergo non debet eâ pœna affici, ut litterarum commodo prorsus careat, sed de illo judicandum esse, ac de impetrante per ignorantiam: ita videtur tenere Bartholomæus Socinus *cons.* 270. consideratis in fine, *vol.* 2. ubi refert Rotam dixisse sic decisum esse ab Urbano Papa in beneficialibus sustinet, Felin *hic num.* 7. vers. *demum n.* 7.

30 Huic tamen doctrinæ videtur obstare, nempe ut sit attendenda intentio concedentis, ut jam *quæst. præced.* dixi, quæ deficit, quoties est subreptio circa causam finalem; sed æque procedit hoc, quando ipsemet impetrans commiserit generaliter subreptionem, vel alius, eo inscio, ut probant Doctores per textum *in cap. si motu proprio de præb. lib.* 6. ibi, secus *si ad petitionem illius vel alterius pro eo oblatam*, ubi Ancharan. *num.* 3. *notab.* 3. Francus *num.* 3. Decius reprobans prædictam Rotæ decisionem hic innuva edit. *notab.* 3. *num.* 9. Corduba *in summa quæst.* 45. *opinione* 1. *ratione* 1. Thomas Sanchez *de matrimonio dict. disput.* 21. *lib* 8. *n.* 57.

31 Sed quia Navarr. *lib.* 3. *consil. tit. de regul. cons.* 7. *&* 8 *num.* 3. *in* 2. *editione*, *& lib.* 1. *hoc tit. cons.* 15. *num.* 3. dicit narrationem falsi factam per solicitatorem non vitiari tanti momenti, quanti factam per ipsammet partem, existimo adhuc pro prima relata sententia in hoc puncto respondendum juxta relatam decisionem Rotæ, ut sit verum in eo sensu, ne vitiet totum rescriptum, quando totius non est causa, secus quando esset causa totius, ut jam dixi *supra*; nempe quando ex integro subreptio est circa causam finalem; & de pœna hujus *infra q.* 7. *n.* 4. *&* 5.

32 Pro complemento notabis quod potest aliquis pro alio, rescriptum impetrare ut probat textus *in l. universis cod. de precibus imperat. offerend.* Doctores per textum *in dict. c. motu proprio*, vers. *vel alterius pro eodem*, glossa *in c. ad aures*, *& in c. nonnulli* §. *sunt*, & alii, ubi omnes *hoc tit.* & Doctores *in c. si tibi absenti de præb. lib.* 6. Abbas *in cap. ex ore sedentis num.* 2. *de his, quæ fiunt à majori parte Capituli*, *& in dict. c. nonnulli* §. *sunt*, *& alii n.* 3. Alex. *cons* 13. *n.* 3. Navar. *in c. si quando hoc tit.*

33 Quod intelligit Barbosa *in dict. c. si motu proprio n.* 12. ad effectum, ut gratia suum habeat effectum, secus ad effectum inquisitionis; quia tunc requiritur mandatum.

34 Ad quartam quæstionis partem, an taciturnitas ex ignorantia probabili excuset à subreptione in foro conscientiæ: & supposito quod ad hoc, ut in pœnam textus nostri incurrat impetrans subreptione, debeat impetrare sciens, & prudens animo malitiose id faciendo; quia textus noster expresse fraudem exigit, vel malitiam, aliàs inquam quantumvis crassa ignorantia, & simplicitate, modo non sit ingens temeritas excusari à prædicta pœna irritationis totius rescripti ratione subreptionis in altera ejus parte cum taciturnitas ex quacunque ignorantia, & similiter falsi expressio ex illa non possit dolosa, ac malitiosa nuncupari, nisi ingens temeritas in ea ignorantia reperiatur: ita Thomas Sanchez *dicto lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num.* 66. per alia quæ latissime scribit, *lib.* 9. *de matrim. tota disp.*
35 32. *num.* 36. *&* 39. † Quod intelligo secundùm, quæ *supra* jam dixi; quia si taciturnitas contingeret in qualitate, quam jura specialiter exprimi jubent, tunc ea reddet gratiam subreptitiam; etiam si ignoranter ea qualitas tacita fuerit: ita idem Sanchez *supr. num.* 14. & Barbosa *in dict. cap. si motu proprio num.* 15.

Et supposito etiam quod impetrans beneficium 36
non tenetur facere mentionem de beneficiis obtentis, ubi ignorat habere alia beneficia, Nicolaus Garcia *de beneficiis p.* 1. *c.* 3. *n.* 113. cum multis Selva *in eodem tract. p.* 3. *q.* 12. *n.* 23. alia 89. Ripa *in c. ad aures n.* 12. & Felinus *hic n.* 6. Miles *in repertorio*, verb. *gratia*; imo & dicunt Barbosa *in cap. gratia hoc tit. lib.* 6. *n.* 5. & Bernard. *reg.* 324. per glossam illius textus verbo *ignoranti*, quod ignorantia probabilis absque simplicitate excusat in beneficialibus in materia subreptionis, sicut ipsa simplicitas quando ea, quæ debent exprimi, tacentur per ignorantiam.

Quod si intelligatur, ut sonat, videtur implicari 37
cum textu *in c. ad aures c. cum adeo*, *& cap. si proponente hoc tit. & in d. c. si motu proprio* in secunda parte, & aliis similibus, quibus ut jam dixi in hac quæstione in impetratione beneficii, est facienda mentio de beneficio impetrantis: quare nonnulli dixerunt hoc ultimum esse intelligendum de beneficio, de quo quis habet jus in re; non verò si habeat tantùm jus ad rem; & sic cum impetrans in specie *dict. cap. gratia*, non haberet jus in re, sed ad rem tantum; quia ex illa primi beneficii collatione facta absenti, & ignoranti ante scientiam, & acceptationem, non erat eidem absenti jus quæsitum in re, nisi in secunda sequuta ratificatione, *c. si tibi absenti de præb. lib.* 6. junctis traditis à Covar. *lib.* 3. *var. c.* 16. & Gutierrez *alleg.* 3. † Non 38
enim beneficium collatum absenti, ei acquiritur, donec acceptet, etsi interim collatio nequeat revocari Flamin. *de resign benef. lib.* 10. *q.* 8. *à n.* 5. Sanch. *de matr. lib.* 1. *disp.* 7. *n.* 20. *& lib.* 3. *disp.* 36. *n.* 4. etenim collatio facta absenti ante ejus acceptationem præstat ei tantum jus ad rem: sic Gonzalez *in reg.* 8. *Cancel. glossa* 26. *n.* 14. ubi *n.* 13. per textum *in d. c. gratia*, & Barbosa *ibi n.* 6. tradunt quod gratia beneficii concessa absenti non præstat, donec absens acceptet, addens *n.* 7. cum eodem Gonzalez *gloss.* 15. §. 2. *n.* 6. † quod vacare non dicitur benefi- 39
cium per eum, cui facta fuit in absentia collatio ante acceptationem: quare non esse necessarium quod mentio fieret de tali beneficio sic obtento ab impetrante, secundum dicta prædicti DD. habent; & quod textus noster in ejus tertia parte, & regula procedat, quando subreptio commissa fuit circa jus in re: argum. eorum, quæ tradidit Archidiacon *in dict. c. si motu proprio*.

Tamen interpretatio Verii hic alios referens *n.* 40
45. quam amplexus est Thomas Sanchez *de matrimonio dict. lib.* 8. *disp.* 21. *n.* 60. cum aliis in fine videtur convinci ex traditis à glossa verbo *obtinet in clem. si Romanus de præbend. juncto c. in nostra* vers. *nisi fortè expressam fecerit mentionem hoc tit.* & traditis ab Abbate *ibi n.* 2. Felino *hic n.* 4. Rebuffo *in concord. de forma mandati Apostolici* vers. *pro expressis casu* 12. Menochius *de arbitrar. dicto casu* 201. *n.* 43. ubi probatur mentionem esse faciendam de jure ad rem, & patet ex regressu cum concessione, in quo acquiritur jus ad rem ex traditis à Gomezio *in regula Cancel. de non tollendo jure quæsito q.* 1. verb. *decimo*, & *ultimo casu*, Reduanus *de simonia ment.* 2. *p. à cap.* 18. sequitur quod in alterius beneficii impetratione mentio de illis necessario sit facienda, aliàs gratiam esse subrep-

titiam & nullam juxta text. nostrum, & similes jam adductos à principio.

41 Ego tamen, ut hæ difficultates non obstent existimo respondendum juxta proxime relatum sub vers. *& supposito etiam*, aliis omissis interpretationibus, nempe gratiam beneficialem *in dict. c. gratia* excusari à vitio subreptionis propter impetrantis ignorantiam justam, & probabilem; quæ si talis est, excusare solet, ut *in c. Apostolica de Clerico excommunicato*, *c. si vero el. 2.* ubi notat glossa *ignoravit de sent. excommunic. c. fin. qui matrim. accus. possunt*, & aliis: & sic cum *in dicto c. gratia*, esset ignorantia justa probabilis, & evidens, scilicet ab absentia proveniens, ut colligitur ex illo textu ibi, *si tibi absenti*, *& ignoranti*, & ibi, *cum tempore impetrationis nescires*, merito respondet Pontifex, *ibi*, talem ignoraotiam, quæ aperto jure excusat excusare impetrantem, non facientem meotiooem de primo beneficio collato tibi absenti.

42 Quæ doctrina vera est, & tenenda, concurrentibus sequentibus requisitis, primo quod ignorantia probabilis, & justa præcedat qualis est, quæ consurgit ab absentia, quæ satis præsumitur ex juribus adductis. Secundo quod non præjudicetur alicui tertio, & ejus juri jam quæsito, ut *in cap. constitutus hoc tit.* ubi ignorantia probabilis non excusat à vitio subreptionis; quia ex illa impetratione, in qua mentio non fiebat de statuto facto, & habito io Ecclesia super certo Canonicorum numero irrogabatur magnum præjudicium Ecclesiæ, cui Summus Pontifex in dubio non intendit præjudicare, *cap. super eo de offic. & potest. jud. de leg.* & argum. textus *in l. 2. §. si quis à Principe, ff. ne*
43 *quid in loco publico.* † Tertio ut qualitas tacita per ignorantiam sit talis, ut si fuisset expressa, Pontifex vero similiter concessisset, ut io textu, nostro in vers. *inter alias*; licet non ita facile, ut jam in prin-
44 cipio adduxi. † Quarto ut gratia sic concessa oon extendatur ad alium casum ultra expressum, & de quo loquitur *dict. cap. gratia*: argum. textus *in c. susceptum hoc tit. lib 6. & c. cui de non Sacerdotali de præb. lib. 6.* de quorum intellectu jam *supra* dixi.

45 Unde cum *in dicto c. gratia*, concurrant prædicta quatuor requisita sustinetur ipsa gratia, & valet, non facta mentione de beneficio primo collato absenti, & ignoranti, ut latè explicant, & bene Abbas *num. 5.* Felinus, & Decius 6. Menoch. *dicto casu* 201. *num.* 53. Thomas Sanchez alios referens, & bene improbans alias solutiones *dict. num.* 60. bene ibi declarans alia plura jura notatu digna in proposito, & *lib. 2. tom. 1. de matrim. q. 38. num. 12.* textum difficilem *in c. quia circa de consanguinitate, & affinit.* ubi gratia, & dispensatio obtenta ex falsa causa super matrimonio inter consanguineos contracto, sustineri videtur contra nostri textus decisionem, ut etiam declarant Salecdus, & alii *cons.* 34.

46 Ex his bene potest admitti doctrina Navarri *lib. 1. cons. in 2. edit. tit. de filiis Presbyter. cons. 1. num. 6.* dum dixit posse defendi, saltem in foro conscientiæ, taciturnitatem ex ignorantia probabili excusare à subreptione, nec quod videatur nocere, adducas textum *in dict. c. gratia*, taciturnitas ex ignorantia consurgens, quem impugnat Thomas Sanchez *dicto lib. 8. de matrim. per dicta dist. n. 60. disp. 21.* dicens *num. 59.* dictum Navarri non esse universaliter, sed quando igoorantia, non est causa totius rescripti; quia ut dictum est juxta intellectum relatum concurrentibus præhabitis requisitis, procedet optime Navarri doctrina.

QUÆSTIO VI.

An subreptitia sit dispensatio voti, tacito juramento, vel è contra, vel si falsò proponatur votum, cum sit juramentum. An in votorum dispensatio taciturnitas veri, & expressio falsi irritet vota. Et an si impetrans dispensationem ponit unam causam, quæ falsa est pro alia vera non posita, ut facilius consequatur dispensationem, dicatur dispensatio nulla ex tali mendacio. Et an dispensatio in uno vinculo, absque mentione alterius, sit valida: ubi quid quando in eadem persona duo sunt impedimenta.

SUMMARIUM.

1 *Dispensandi facultas est latè interpretanda intra casus adaptabiles ei, & dum non fit in alterius præjudicium.*

2 *Dispensatio non extenditur de casu ad casum non comprehensum sublata verborum significatione.*

3 *Dispensationis facultas ad vota non extenditur ad juramenta homini præstita, secus si Deo,* num. 6.

4 *Dispensatio est odiosa, & stricti juris, quia ad separabilia non extenditur.*

5 *Restitutio in integrum concessa favore ætatis super contractu rescindendo, non extenditur ad accessorium.*

6 *Voti dispensatio non dicitur subreptitia eo quod narrans falsò, dicat esse juramentum, vel è contra* n. 7. & 8.

7 *Mendacium non est circa quid substantiale, cum quis narrat pro dispensatione juramentum præstitisse, si revera præstitit votum*, n. 8.

9 *Juramenti mentio debet fieri, ut dispensatio ad votum, illud comprehendat, quando juramentum non in confirmationem voti, sed independenter ab eo est emissum.*

10 *Jesu Societas habet privilegium à Paul. 3. ad dispensandum in votis juramento, firmatis.*

11 *Mendacium aliud est propriam aliud improprium; & quid utramque, & ad textum nostrum*, n. 12.

12 *Mendacium ubi adest dolus est proprium, ubi adest simplicitas dicitur improprium.*

13 *Rescriptum vitiatur ex mendacio proprio, & formali, non ex improprio, nisi intentio alia sit in concedente*, n. 14.

15 *Taciturnitas veri in votis quando pariat irritationem, &* n. 16.

16 *Votam tacitum data opera ad decipiendum superiorem, ut dispenset, seu commutet, facit ut superior non dispenset: fallit, ut* num. 17.

17 *Falsitas expressa, sive taciturnitas veri circa extrinseca, non irritat dispensationem in votis.*

18 *Impetrans qui ponit ad dispensationem consequendam facilius unam causam falsam pro alia vera, secundum aliquos, nihil facit, sed alii è contra, ut in exemplis*, n. 19.

19 *Causa*

19 *Cauſa votiva ne fœmina innupta maneat, qualis dicatur in narrativa, ſic ut non vitietur diſpenſatio, aliis non veris narratis*, n. 20.

21 *Narrans duplicem cauſam, ut facilius conſequatur matrimonii diſpenſationem, quarum aliqua eſt falſa; etſi eam vitiet ſecundum aliquos, verius eſt non ut vitietur, ne innupta mulier remaneat*, n. 22. *contraria explicatur ſententia*, n. 24.

23 *Cauſa falſis teſtibus probata quæ tamen vera eſt, facit licitam diſpenſationem matrimonialem.*

25 *Diſpenſatio impetrata ex falſa cauſa narrata initi matrimonii, inter conſanguineos valet dum non ſit conſummatum.*

26 *Diſpenſatio in uno vinculo abſque mentione alterius, reddit irritam diſpenſationem ſecundùm aliquos, ſecus ſecundum alios, ut à* n. 34.

27 *Narranda ſunt omnia in diſpenſatione, ne vitio notetur.*

28 *Impedimentum, unum ſimul cum alio gravius reputatur.*

29 *Impedimenta ſimul injuncta, reddunt perſonam minus dignam diſpenſatione, ſed non ideo diſpenſationem nullam tacito aliquo*, n. 36. 37. & 38.

30 *Promovere non cenſetur Princeps velle vitioſos & multipliciter criminoſos.*

31 *Diſpenſatio narrata ſola affinitate, quando adeſt publica honeſtas, num valeat: quid quando adeſt unum impedimentum cum ſolo alio dirimente* o. 32.

33 *Virtus unita fortior eſt ipſa diſperſa.*

34 *Diſpenſatio una pro uno ſolo impedimento, non eſt irrita, ac ſubreptitia, ſi alia non exprimantur; quæ tamen aliis diſpenſationibus tolluntur*, num. ſeqq.

35 *Abſolutionis impetratio ab una excommunicatione*, valet *etiam ſi de aliis non fiat mentio ab impetrante.*

37 *Collatio facta valet irretito pluribus peccatis, quæ ſi à conferente ſcirentur, alias, non præſtaretur.*

38 Cap. ex tuarum de authorit. & uſu pallii.

39 Cap. paſtoralis de privilegiis, cap. poſtulaſti hoc tit.

40 Cap. 1. de treuga, & pace.

41 *Impedimenta duo ſi concurrant in eadem perſona diverſæ ſpeciei, uno tacito, non corruit diſpenſatio: ubi quid faciendum, cum unum eſt occultum*, n. 42. *ubi de praxi quotidiana Curiæ.*

43 *Impedimenta duo ejuſdem ſpeciei ſi concurrant in eodem ſubjecto, irritant diſpenſationem narrati, tacito altero.*

1 AD primam difficultatis partem, quæ dependet multum à nonnullis, quæ dico *infra ſub tit. de Jurejurando, & in cap.* 10. *de voto, & voti redemptione*, & ab ea difficultate, an diſpenſandi facultas ſit latè interpretanda: & affirmant Doctores ex doctrina textus *in cap. fin. de ſimonia, cap. per venerabilem qui filii ſint legitimi*, cum infinitis Sanchez *de matrimonio lib.* 8. *diſp.* 2. per totam, ubi *à num.* 2. temperat in quinque caſibus, ſi ſit ſcilicet in præjudicium tertii; & quod non extendatur ad omnes caſus, ſed ad caſus tantùm quomodo adaptabiles caſibus in poteſtate expreſ-
2 ſis Felin. *in dict. cap. fin. num.* 8. *limitat.* 1. † Gambara, *de authoritate legati lib.* 10. *num.* 103. benè inferens non extendi de caſu ad caſum non comprehenſum ſublata verborum ſignificatione, quare idem Felinus dixit *in cap. poſtulaſti hoc tit. n.* 11. *limit.* 4. ut extenſio hujus poteſtatis fiat ad conſequutiva, etiam ſeparabilia, in quibus eſt eadem, vel major ratio, quæ ſunt vera quantumcunque regula juris ſit quod reſcriptum, & ipſa diſpenſatio eſt ſtrictè interpretanda, Doctores per textum *in cap.* 1. *de filiis Presbyter. lib.* 6. § *ille vero*, & aliis vulgatis.

Quare jam ad difficultatem videtur pro nega- 3
tiva ſententia facere; quia ſecundum communem Doctorum opinionem facultas delegata ad diſpenſandum in votis non extenditur ad juramenta; quia ſunt duo vincula expreſſa quæ apertè majora ſunt unico conceſſo; & facit doctrina D. Thomæ 2.2. *q.* 89. *art.* 1. *ad* 2. cum dixit juramentum addi voto, ut per duas res immobiles major firmitas habeatur. Unde videtur etiam dicendum in propoſito noſtri dubii, ut dicatur diſpenſatio ſubreptitia, quia cum ſint diverſa vincula, diſpenſatio in altero vinculo falſo allegato, non extenditur ad alterum verum, vel in uno ſolo vero allegato, non exten-
datur ad utrumque revera concurrens, † eo vel 4
maxime quod diſpenſatio ſit odioſa, & ſtricti juris; nec ad ſeparabilia extendatur: argum. textus *in l. fin. §. Lucius, ff. de conditione indebiti.*
† Ubi reſtitutio in integrum conceſſa minori fa-
vore ætatis ſuper contractu reſcindenda, non 5
extenditur ad acceſſorium, id eſt ad uſuras ſolutos, & ex aliis juribus, quæ hic poſſent congeri: & in terminis ſic videtur; quia eſt taciturnitas veri neceſſarii ad diſpenſationem, vel expreſſio falſi circa neceſſariam ejus materiam, cum utrumque vinculum diſpenſatione indigeat; non enim diſpenſantis intentio extenditur ad vinculum, quod verè ignorat.

Nihilominus credo ad dubium reſpondendum 6
eſſe ſub diſtinctione: nam ſive ſit ſolum votum, vel ſolum juramentum Deo factum valebit diſpenſatio utrumvis, falſò loco alterius exprimatur; quia ſunt quoad hoc æquiparata, nec ad diſpenſationem referre, utrum illorum ſit, ſed ſolam ſpectari obligationem Religionis ex vinculo Deo factam cum tam voti, quam juramenti ſoli Deo præſtiti, acquiratur Deo tantùm obligatio, quare facultas erga vota extenditur ad juramentum, ut fere expreſsè docet Cajetan. 2.2. *quæſt.* 89. *art.* 1. paulo poſt principium, & ex aliis fundamentis docet etiam Sanchez *dict. lib* 8. *de matrim. diſp.* 2. *num.* 18. qui *num.* 19. addit ut ſi privilegium eſſet commutandi, aut diſpenſandi juramenta ſoli Deo facta extendatur ad vota, cum utraque æquiparentur ex virtute Religionis ſoli Deo tanquam creditori acquiſitam, ſecus ex juramento homini præſtito; quia tunc eſſet diverſa utriuſque ratio ſpectans ad præjudicium tertii, ut in principio aſſignavi.

Unde in hoc puncto exiſtimo, ut mendacium 7
non ſit circa quid ſubſtantiale diſpenſationis; ob idque non vitiari diſpenſationem, ut dixit idem Thomas Sanchez *dicta diſp.* 5. *ſub num.* 24. ubi idem credit procedere, ſi juramentum, & votum expreſsè facta de eadem re concurrant, quando juramentum fuit ad voti confirmationem, ut dicit etiam Fr. Eman. *in addit. ad Bull. Cruciat. ant* §. 9. *n.* 111. quia tunc juramentum eſt voto acceſſorium, quod ſatis tollitur ex diſpenſatione ad votum, quod tantum indiget diſpenſatione, quo ſublato, ceſſat juramentum:

Et ob id etiam valida erit dispensatio, sive so-m votum exprimatur, tacito, aut negato jura-ento, sive solum juramentum, (quod ut con-at habet in se inclusam promissionem) tacito, at negato voto, cum ea taciturnitas, aut falsitas on sit circa dispensationis substantialia.

Sed quando juramentum non est in voti confir-ationem, sed independenter ab eo emissum, co oportere ne dispensatio subreptione notetur, . utriusque vinculi mentio fiat: quo in casu exi-mo procedere fundamenta adducta in vers. *qua-*., juxta Suti doctrinam sic intelligendam. *lib.* 8. *just. quaest.* 1. *art.* 8. *ad* 2. dum dixit ut licet inculum juramenti sit minus additum voto, ne-um facere implicatiorem: videbis quae docet etiam Ægidius Trulenq. *in opere morali lib.* 2. *cap.* 2. *du-o* 43. *à num.* 10. & 11. ubi cum Suarez *lib.* 6. *de oto cap.* 14. & Sanchez *in opere morali lib.* 4. *c.* 47. tè agentibus expendit in quibus non immoror, sum Trulenq. videbis *de Sacram. lib.* 7. *cap.* 10. *ubio* 4. *num.* 15. ubi cum Sanchez *dicto lib.* 8. *de atrimonio dubio* 2. *n.* 25. & cum Azor.

Et hac quidem causa possumus existimare Con-regationem Societatis JESU, cui Paulus III. con-cesserat facultatem commutandi, vota impetrasse Gregor. XIII. ut id privilegium extenderetur d vota jurejurando firmata, ut constat ex com-endio privileg. verb. *commutatio* §. 1. & tenent Sor-us, *in compend. mendicantium* verb. *absolutio* 2. *uoad saeculares*, in *resolut.* quas ibi ponit *conclus.* 8. Manuel. Rodriguez *in Bulla Cruciat.* § 9 *num.* 110. & *in* 2. *tom. summ. c.* 100. *fin.* & *quaest. regul. tom.* 1. .63. *à n.* 5. Henriquez *lib.* 7. *de indulg. cap.* 30. *um.* 5. Azor. *lib.* 11. *institut. moral. cap.* 10. *q.* 2. & *ap.* 18. *quaest.* 16. & *cap.* 19. *quaest.* 19.

Pro complemento addo hic ad regulam nostri extus, omissa multiplici mendacii divisione, de qua *in cap. inest* 22. *quaest.* 2. ut mendacium aliud sit proprium aliud verò improprium; primum qui-em, ut sit falsa vocis significatio, cum voluntate allendi juxta textum *in cap. Beatus Paulus* 5. §. *ille* 22. *quaest.* 2. juncto *dict. cap. inest*, vers. *quartum*, quod sola mentiendi, fallendique fraude com-mittitur. Secundum autem mendacium est quod absque fallendi voluntate profertur, ut apertè col-ligitur ex *dict.* §. *ille*, *dict. cap. inest*, & *cap. his au-cat*, vers. *nemo mentiens* 22. *quaest.* 2. sic Tur-recremata *in dict. cap. inest*, & alii Docto-res, Navar. *in manuali cap.* 18. *à n.* 1. Cardinal. *hic num.* 7. ubi exempla utriusque mendacii re-ferunt.

Imò & in textu nostro utriusque mendacii exemplum constituitur proprii quidem mendacii, quando dolosa impetratio fuit, de qua in vers. *nos igitur.* Improprii quando ex simplicitate, vel ignorantia mentitur, ut hic in vers. *inter alios.* † Cumque jam *supra* à principio textus nostri di-xerim rescriptum vitiari ex mendacio; duntaxat proprio, & formali quod includit dolum malum, ex quo rescriptum impetratum omnino vitiatur, ut apertè colligitur ex textu *hic* in dict. vers. *nos igitur*, & ex aliis juribus jam adductis, *dict. cap. Beatus Paulus* § *ille*, ergo, & docent Abbas *hic num.* 3. Veronus 27. *in* 1. *lectura*, & *in* 2. *lect. n.* 34. Chochius 25. & Ambrosi. *de lignate* 4. Mandos. 16. † ito & simili modo in casu, de quo hic inquiri-mus sit distinguendum, nisi intentio deficeret in concedente; quia tunc sive ex dicto dolu, sive ex negligentia vitium ubreptionis inveniatur) faciet ut rescripti impetratio inutiliter fiat ex doctrina textus *in l.* 1. § *causa hujus edicti ff. de edilitio edicto*, ubi nihil refert, subreptio contingat dolo, sive simplicitate; quia procedit, quando deficit inten-tio contrahentium, quod non apparet sic in textu nostro in vers. *si vero.*

15 Ad secundam quaestionis partem, an in dispen-satione votorum taciturnitas veri, & expressio falsi irritet vota; quia ex dictis in quaestionibus praece-dentibus, & hic poteris respondere; ideo bre-viter dico quod si votum est factum absque licen-tia superioris, tunc nulla taciturnitas veri, vitiat irritationem; quia cum possit sine causa irritare, & nulla sibi proprietate irritet, est visus tota sua po-testate uti. quod procedit, ut ait Trulenq. *in opere mor. lib.* 2. *dubio* 43. *num.* 7. quando cum licentia emissum est, nec tacetur licentia, aut constat su-periorem, memorem fuisse, tunc licentiae esse con-cessae addens, ut quando ab alio superiore, vel aequali petit irritationem voti, non teneatur men-tionem facere licentiae voti emissi; quia nullo jure ad id cogitur per ea, quae dixit *dubio* 29. *num.* 11. & *dub.* 30. *num.* 8. Sanchez *lib.* 4. *operis moral. c.* 27. *num.* 39. secus si esset immemor.

16 Certum vero est ut quando data opera tacetur votum ad decipiendum superiorem, ut irritatio-nem, dispensationem, aut commutationem con-cedat, praedicta corruant; quia prudenter, & ra-tionabiliter praesumitur noluisse superiorem dis-pensare. 17 † Tamen si nulla circa voti substantiam falsitate, proposita tegatur superiori votum pro-ponendo, illi tantum votum in genere, valebit dispensatio, si nullus alius defectus reperiatur; quia potest in genere Praelatus quodcunque vo-tum dispensare, aut commutare, si legitima adsit causa arbitrio ipsius voventis, si sit vir Doctus, aut alterius viri Docti: & ita etiam valebit dis-pensatio; etsi occultetur persona voto adstricta; imo si falso dicatur esse studiosam, aut doctam, vel ex tali progenie, vel quid simile, eo quod nec taciturnitas, vel falsitas est circa extrinseca, & im-pertinentia ad causas hujus relaxationis, etiam si constet denegandam esse eam dispensationem su-periori, sic non deceptio secus si quando substan-tia voti falsa exprimitur, ut exemplificant Sanch. *lib.* 8. *de matrim. disp.* 24. *num.* 19 idem *lib.* 4. *operis mor. cap* 47. *num.* 25. 26. & 27. Trullenq. *supr. n.* 9. cum Suarez.

18 Ad tertiam quaestionis partem an si impetrans ponit unam causam, quae falsa est pro alia vera non posita, ut facilius consequatur dispensationem dicatur dispensatio nulla, ex tali mendaciu, ut si v. g. aliqua foemina, quae remaneret innupta pro-pter deformitatem ponit in petitione quod rema-neret innupta ex dotis defectu: in qua difficultate videtur Sanchez sibi contrarius, quatenus, *in summ. lib* 4. *cap.* 47. *num.* 17. dicit ut ea dispensatio non va-leat: sic etiam docet Gutierrez, *lib.* 2. *Canon. c.* 15. *num.* 103. & 104. & alii dicentes, ut qualiscunque sit illa causa falsa, si illa solum proponitur Ponti-fici, vitietur dispensatio; quia Pontifex non aliter dispensare intendit, nisi causa precibus ipsi pro-posita, verificata, concludentes ut ipsa à veritate deficiente, deficiat etiam dispensatio, & addit bene Gutierrez *n.* 33. hoc procedere etiam casu, quo per simplicitatem, aut ignorantiam, aut erro-rem, falsitas, ea contingeret: & faciunt plura dicta in quaestionibus praecedentibus; & quia unica allegatur causa dispensationis, quae est timor celi-batus ex doctis defectu, nec sunt duae causae, sed unica assignata ejus ratione.

Nihilo

19 Nihilominus video in hoc puncto contrarium docere ipsum Sanch. *lib.8. de matrim. disp.19.n.29.* existimantem eam esse validam, ac dotis defectum verificari; quia dos non dicitur absolutè, sed respectivè, atque illa mulier quo plura babet vitia, veluti si sit grandeva, vel filios ex aliu matrimonio habeat, vel sit deformis, aut de aliquo crimine infamata, ob illudve punita, eo ampliori indiget dote, qua illa compensentur, ut sic viro æquali nubat, quamvis his viris seclusis, posset cum ea dote commode nubere: & addit ut revera Pontificis mens eo tendat, ne hæ fœmina innupta maneat, nihilque referre unde id dimanet: ita ille, & Leandrus *de Sacram.tom.2.tract.9. disp.24.q.52.* Martinus de S. Joseph. *in monic. confessarior.tom.1. lib.1.tract.40.de matrim. n.4.* Diana *p.10. tract. 11. res.42.* dicentes sufficere, sanè verum esse quod ea innupta maneret aliquo ex præcitatis impedimen-
20 tis. † Et sic respondent fundamentis contrariæ Pontificem scilicet non moveri ad dispensandum ob defectum dotis, tanquam ob causam finalem, & motivam, cum solum sit causa motiva, ne fœmina innupta maneat, & propter hanc concedere dispensationem dicunt, & quod sic defectus dotis expressus in petitione solum efficiat, ut Pontifex credat talem fœminam innuptam permanere, nisi cum illa dispenset. Et ego juxta intellectum hunc crediderim amplectendam esse in praxi hanc sententiam; etsi in puncto juris, & juxta nostrum textum existiment magis juridicam primam relatam ex longe ante adductis.

21 Unde infero ad alium nempe casum, quando stante vera una sola causa scilicet, vel jactura famæ, vel quod culpa intervenisset, ipse narrans utramque exprimit, ut facilius dispensationem consequatur. In quo dubio etsi Corduba, & nonnulli relati à Sanchez *de matrim.dict. lib 8. disp.21. num. 45.* afferant quod in casu, quo quis petit à Pontifice dispensationem in secundo gradu consanguinitatis, allegans ex una parte copulam inter ipsos consanguineos habitam, & ex alio scandalum, & infamiam sequutam, aut subsequendam, si prima causa sit falsa, etiam si secunda sit vera, sunt irrita, & invalida dispensatio, ita etiam docuetur Eman. Rodriguez *tom.1.summ.in 2. edit. c.238. conclus.9.num.fin.* Vega *1. tom. sum. cap.88. casu 2.*

22† Sed nihilominus contraria est tenenda sententia affirmativa, quia Pontifex seclusâ copulâ, ob solam jacturam famæ fœminæ, ac timorem, ut ob id innupta remaneret, solet dispensare; itaut copula tacita, adhuc ea dispensatio concederetur, & sic quod non sit subreptitia eo falso proposita; sufficit enim quod causa principalis sit vera; argumento textus *in §. si plures instituta de excusat. jutor. cap. inter caeteras hoc tit.* ubi apparet quod quando narrantur causæ disjunctivæ, sufficit quod altera sit vera, ut *ibi* dixi: docent hanc idem Sanchez *dict. num. 45.* cum Covar. Gallego, & aliis quibus addo Leandrum *de Sacram. tom.2. tract. 9. disp.24.q.51.* Ochogaviam *tract. 4. de matrim. q. 9. num. 12.* Bonacinam *de legibus disp. 1. q. 1. puncto 4. n.2.* Martin. de San Joseph. *in monit. confessor. tom. 1. lib. 1. tract. 40. de matrim. n. 4.*

23 Imo Basilius Pontius *de matrim. lib. 8. cap. 17. §.ult.n. 41.* ait hanc sententiam procedere etiam, si falsis testibus ea causa probetur; dummodo ea vera sit, Diana *p.10.tract.11.res.43.* ubi ait sumi hanc doctrinam ex *cap. postulasti de rescriptis*, Covar. *lib.1.variar. cap. 20. n. 5.* at si una causa sit sufficiens ex consuetudine, & stylo, & ea vera, alia autem, quæ additur sit falsa communior sententia, est, quæ docet valere, quod verum dicit Diana, etiam si falsis testibus ea causa probetur; dummodo ea vera sit, ita cum Pontio.

Nec obstat Gutierrez *canon. dict. lib. 2. cap. 15.* 24
num.108. quatenus pro prima sententia docuit dispensationem ad matrimonium esse subreptitiam, si vel una causa ex pluribus sufficientibus, falsa sit; quia ejus sententia procedet, ut jam alibi dixi, quando duæ causæ, quæ integrant sufficiunt, sed utraque per se non sufficit. † Et pro nostra sen- 25
tentia facit Stephanus de Gaeta, dum dixit valere dispensationem impetratam ex falsa relatione insti matrimonii, inter consanguineos, cum tamen nondum esset consummatum; quia similiter; imo facilius solet dispensare, non babita consummatione.

Ad quartam quæstionis partem, an dispensatio 26
in unu vinculo absque mentione alterius, sit subreptitia, vel valida. In quo dubio reperio diversè Doctores sentire; quia Sanchez *de matrim. lib. 8. disp.23.num.2.* ait esse subreptitiam; quia frequenter asserunt Doctores non valere dispensationem in uno impedimento, tacito alio, ut patet ex Panormitano *in cap. non debet de consanguinitate*, quem multi summistæ imitantur, & suplem. Gabriel *in 4.dist.41.art.3.dubio 7. & in simili.* Covar. *in 4.p.2. cap.6. §.4. num. 11.* † Et ducitur Sanchez, 27
eo quod in dispensatione, ne subreptionis vitio notetur, narranda sunt omnia, quæ jure juban ur exprimi, ut jam latissime dictum est, sed quodlibet impedimentum dirimens jure jubetur exprimi; ergo talis dispensatio est subreptitia; quia ut legitimè impetretur, necessum est quod proponatur Pontifici totum vinculum dissolvendum secundùm totam gravitatem, quæ extrinsecè potest dispensationem difficiliorem reddere.

Et facit quia unum impedimentum censetur 28
moraliter habere majorem gravitatem in illo genere, quando est conjunctum aliis, quam solitariè sumptum, ut probari solet ex textu *in cap. ex tuarum de authoritate, & usu Pallii, & ex cap. pastoralis de privileg.* & secundùm Covar. ex *cap. postulasti hoc tit. & ex cap. 1. de treuga, & pace*: aliis pluribus fundamentis comprobant relati à Sanch. *dict. n. 2.*

Et probatur ratinne; quia impedimenta simul 29
juncta sine dubio reddunt personam minus dignam dispensatione etiam in singulis: unde etiam simul proposita, magis avertunt animum Principis ad concedendum tale matrimonium, vel habilitandam talem personam, ut experientia ipsa, docet, & expresè videtur consentaneum prudentiæ, ut refert Diana *p.8. tract.3. sub resol. 25.* Est enim absurdum admittere validam esse dispensationem laborantis, v. g. octo impedimentis dirimentibus, decepto Pontifice, petitis ab ipso octo dispensationibus seorsum; quippe Pontifex eas facillimo negotio octo personis concederet at uni nullatenus, † quia ut rectè ajunt Baldus *in l. Barbarius* 30
num. 8. vers. 4. *contra hoc ff. de officio Prætor.* Ripa *respons. 14. hoc tit. num. 11.* non præsumitur velle Principem promovere vitiosos, ac multipliciter criminosos. Quare communis est Doctorum sententia, ut in remissione pœnarum, cum in aliqua persona plura sunt atrociora delicta, singula difficilius remittantur in humano judicio per textum *in cap. fin. de consuetud.* & aliis vulgatis, alias inquam aperiretur via fraudibus, obtinendo per plures dispensationes, quod sæ-

pissimè Pontifex, re tota intellecta per unam non concederet.

Deinde confirmatur; quia Pontifex dispensans in uno impedimento sibi proposito decipitur in re necessaria, quoties plura subsunt impedimenta: quippe merito existimat contrahere volentes nullo alio impedimento laborare: argum. *ex l. qui testamentum in princ. ff. de testam.* ibi: *Si aliud eos nihil impediat*, & *cap. 1. de ætate & qual. ordinandor. lib. 6.* ibi: *Si aliud obstat*; itaque Abbas, Alex. de Nevo, Præposit. *in dict. cap. non debet*, Stephanus Costa *tract. de affin. §. inter impedimenta num. 3.* Rosella, verbo *impedimentum* 13. *num. 2.* Sylvester, verbo *matrim. 8. quæst. 14. dicto* 3. Tabiena, verbo *impedimentum* 11. Loaces *de matrim. Reg. Angliæ dub. 10. num.* 32. dixerunt non valere dispensationem concessam, explicata sola affinitate, quando adest publica honestas, & Bald. *in l. si non lex in princ. ff. de hæredib, instit.* ait non valere literas si per eas removeantur cætera obstantia, non tamen omnia: & in terminis dubii tenent Gallego *de cognat. spirit. cap.* 23 *num.* 6. Petr. de Ledesma *in summ. Sacram.* ubi *de matrimon. cap. 27. post. 6. conclus. dif.* 1. Menoch. *de arbit. lib. 2. cent. 2. casu* 103. *num.* 12. Mandosius *de signatura gratiæ, tit. dispensationes matrimoniales*, ad finem, vers. *reliquum est*, Dominic. *cons.* 33. *à num.* 2. Decius *cons. 602. num. 19. dub. 19. dub. 7. volum.* 5. Zephalus *cons. 639. a num. 30. usque ad* 44.
32 † Imò Covar. *in 4. decret. dict. 2. p. cap. 6. §. 4 fine* Gallego *suprà cap* 24 *num.* 7. Ledesma *quæst. 56. art. 2. dub. 1. in solutione ad* 2. Ludovicus Lopez 1. *p. instruct. cap* 296. *col.* 15. vers. *igitur pro exped.* & 2. *p ubi de matrim. cap. 46. impedim. 4. fol.* 1110. *col. fin.* loquentes de duplici impedimento, quorum alterum est dirimens, alterum vero impediens dicunt dispensationem esse omninò subreptitiam,
33 nisi utrumque simul exprimatur. † Et facit illud principium physicum dictans, *virtutem unitam fortiorem esse dispersa.*

34 Alii inquam dicunt non sit subreptitia dispensatio; quia satis est in diversis impedimentis, ut fiat, seu proponatur diversa dispensatio, & quod nullo cavetur jure, ut in impetratione dispensationis huius impedimenti, mentio de aliis impe-
35 dimentis fiat. † Et sic Doctores, & glossa *in cap. ex parte*, verbo *reddere*, de officio Ordinarii, dicunt ut valeat absolutionis impetratio ab una excommunicatione, non facta mentione de aliis, quibus idemmet ligatur; deinde quia alias eogeretur quis jacturam propriæ famæ, & aliis fundamentis relatis a Sanchez *lib. 8. dict. disp. 23. de matrim.* probant. Navar. Henriquez, P. Ledesma, Eman. Rodriguez, Sa, Vega, & aliis, quos ipse refert Zevallos *in pract. quæst.* 737. *num.* 27. quibus addo Suarez *de legibus lib. 6. cap.* 24. Salas *eodem tract. disp 20. sect. 15. num.* 122. in vers. *quæritur*, Dianam *p 8 tract. 3. res* 25. in vers. *hic*, & vers. *nec obstat*, quorum ratio ea etiam est, nam ex una parte nullum est jus, quod hanc conditionem universaliter requirat, ex alia parte, cum integrum proponatur vinculum per secundam dispensationem, Principi solvendum non est, cur ad utilitatem ipsius debeat mentio fieri prioris antea obtentæ.

36 Et ita in hoc puncto sentio; quia esto plura vincula ex se reddant personam minus dignam dispensatione, dispensationemque ipsa concessu difficiliorem; sed quia talis indignitatis expressio ad dispensationem non facit; valebit dispensatio in uno vinculo, tacitis aliis, quando sine mentione aliorum sufficienter explicari potest; & confirmatur ex dictis *num. præced.* † Item quia qui plura ha- 37
bet peccata, minus dignus est beneficio; sed quia expressio talis indignitatis non facit ad collationem beneficii, valet beneficii collatio, etiam si ei beneficium collatum non fuisset si ipsius peccata à collatore scita fuissent. Deinde quia ut dicunt relati impetratio veniæ diversorum criminum, ut furti, & homicidii, valet seorsum facta, nec in unius impetratione est necessaria alterius mentio.

Nec huic resolutioni obstant jura *in dict. cap. ex* 38
tuarum de author. & usu Pallii, quod allegat Panormit. quia nihil, aut parum facit. † Nec 39
textus *in dicto cap. pastoralis de privileg.* quod nihil etiam juvat. Nec textus *in dict. cap. postulasti*, quod Covar. quia regula *ibi* constituta in beneficiis non habet locum in dispensationibus respondent Diana *dict. res.* 25. ex doctrina Panormit. *in cap. pen. de præscript.* † Nec textus *in dicto cap.* 40
1. *de Treuga*, ubi dicitur, quod funiculus triplex difficile rompitur, quia etsi fateamur, & in præsenti contingat, ut cumulum impedimentorum difficilius tollatur; quia vel requirit unam dispensationem difficiliorem, vel cumulum dispensationum: tamen non ob id denegari omninò. Et sic non obstant alia fundamenta pro prima sententia adducta, quæ eliduntur ex dictis pro secunda; unde ipse Sanchez aliquibus modis limitabit suam sententiam, veluti, quando adest juramentum, & votum, da quo jam *supra* dixi, & in aliis casibus.

Sed obstant Magist. Texada *in Theolog. moral.* 41
lib. 4. tom. 2. tract. 3. num. 51. qui in casu quotidiano sic alloquatur, an quando in eadem persona duo sunt impedimenta quorum alterum est occultissimum; ex cujus revelatione, si sciatur; sequitur personæ eo laboranti magnum detrimentum, & alia gravissima damna: & respondet cum Ledesma *de matrim. dict. quæst. 56. art. fin. dubio* 2. Eman. Rodrig. *tom. 1. summa cap.* 238. *num* 6. sufficere, & satis esse in narratione ad Pontificem missa, impedimentum publicum duntaxat exprimi, tacito altero occulto, cum hac tamen conditione, ut impedimentum occultum proponatur etiam Pontifici in sacra pœnitentiaria simul cum publico, ut utriusque notitiam habeat, qualiter exigitur, ut valida sit dispensatio. Sed respondeo cum Diana *suprà*, & Merola *tom. 2. disp. 4. cap. 6. n.* 451
quod quando in sacra pænitentiaria, impedimentum occultum Pontifici proponitur, & exprimitur non declarantur partium nomina: quare proponendo illud Pontifici in sacra pœnitentiaria occurritur inconvenienti; & propterea salvatur quod necessarium est, ut rectè, & valide concedatur dispensatio absque ullo prorsus periculo incurrendi contrahentes aliquod grave damnum, cum nomina eorum non publicentur, ita Diana imò & in hoc casu Sanchez temperans suam sententiam *in dict. disp. 23. num.* 7. dicit esse necessarium, ut occultum illud impedimentum proponatur Pontifici, ubi late agens ponit exempla, referens casum ad se perventum in illis diebus, idem credens *num.* 8. etsi impedimentum illud occultum esset illius generis; ut ex manifestatione, infamia non sequeretur, ut si esset votum castitatis.

Et secundùm praxim secundæ sententiæ, refert Navarrus *lib. 4. cons. in 1. edit. de sponsalibus num. 1. & tit. de consanguin. cons. 1. num. 2. & cons. 2.*

num.

num unico, & *conſ.*5. *num.*2.3. & 4. & *conſ.*10.*n.* 1. ubi paſſim contingerit in Curia impetrari diſpenſationem in quodam matrimonii impedimento, non facta mentione de alio; & quod poſtèa impetretur diſpenſatio ſuper alio.

43 Prædicta circa relatam noſtram ſententiam mihi admodum vera vidantur, ſi concurrant impedimenta diverſa, ſecus ſi ſint ejuſdem ſpeciei veluti ſi v. g. contingat, ut alter contrahentium, eſſet alteri conjunctus duplici titulo conſanguinitatis in eodem, vel diverſo gradu, ut in tertio ex utroque latere parentis, patris ſcilicet, & matris, vel in tertio ex uno tantum, & in quarto ex duplici latere, vel in tertio ex quarto ex utroque latere bis; quis tunc debent hæc omnia exprimi, debetque fieri mentio multiplicis gradus utroque titulo, alioquin diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, exiſtimo cum Sanchez *dict. lib.*8. *de matr. diſp.* 14. & 22. *num.*5. Coninc. *de Sacram. diſp.*33. *dub.* 6. Baſilio *lib.* 8. *de matrim. cap.* 17. Hurtado *diſp.* 26. *dif.*6.*num.*28 Bonacina *tom.*2. *diſp.*1. *punct.*5. *q.*2. *num.*3. verſ. *ſecundo*, Filliucius *tom.*1. *tract.* 10. *p.*2. *cap.*19. *num.*327. verſ. *ſecunde ſi*, Ægidius Coninc. *de Sacram. lib.*7. *cap.*10. *dub.*4. *num.*3. Et eſt ratio; quia etſi tunc impedimenta non differant ſpecie tamen ſunt plura numero habentia vincula validiora; quomodo ego intelligo dictum *dict. cap.* 1. *de Treuga*, & Ægidius cum Filliucio, & Bonacina, ſic teſtatur de praxi ſacræ pœnitentiariæ, & ſtylo Curiæ; & ſecundùm hanc explicationem crediderim veram Thomæ Sanchez, & aliorum ſententiam jam adductam.

QUÆSTIO VII.

An pœna falſitatis puniatur impetrans à Papa ſeu à Principe reſcriptum obreptitium, vel ſubreptitium: ubi quid de Curiali mutante narrativam. Et quid ubi narrativa fieret dubitativè: & aliquid de reſcripto *perinde valere*, & *de gratia*, *ſi neutri*; ac de aliis, quæ ſi non exprimantur, reddant, ſive non gratiam ſubreptitiam. Ubi an de lite debeat fieri mentio, ac de ſtatu proceſſus.

SUMMARIUM.

1 *Impetrans obreptione, & ſubreptione reſcripta, non aliis pœnis punitur, quam quod careat impetratis*, n. 3.

2 *Falſificans, ſeu abradens litteras Papæ, aut Principis, punitur, ut falſarius, & amittit cauſam cadens ab ea.*

3 *Subreptitias litteras impetrantes non puniuntur excommunicatione, & aliis pœnis, ſicut eas falſificantes.*

4 *Curialis, ſeu ſollicitator, qui mutat narrativam impetrantis, punitur excommunicatione; quia eſt falſarius, ut* numero 5.

6 *Curiales, ſive ſollicitatores Curiæ dicuntur alias copiſtæ, & quæ perſonæ comprehendantur in brevi de hoc loquente.*

7 *Menſis narrativa debet fieri ab impetrante beneficium, ne præjudicium, fiat Ordinario.*

8 *Menſis narrativa non debet fieri dubitativè ſed poſitivè, ut* n. 12.

9 *Gratiæ pars, eſt verificatio narrativæ.*

10 *Narrativa diſpoſitivè eſt verificanda, ut obvietur fraudibus, etiam in gratiis conceſſis motu proprio*, n. 11.

13 *Menſis narrativa, poſitivè fieri debet, ſive vacatio beneficii ſit de jure, ſive de facto fallit dupliciter, ut* hic.

14 *Narrativa ſunt juſtificanda in gratioſis, maxime quando copulative ſunt, reddentque Principem difficiliorem ad concedendum, aut ſuper quibus Princeps ſe fundavit.*

15 *Ætatis narrativa eſt, ſi conſiſtat in facto proprio eſt verificanda, alias reſcriptum ſit ſubreptitium expreſſione falſa ætatis*, numero 16.

17 *Gratia narrativa etiam ſi ſit negativè concepta eſt verificanda in judicio ordinario, aut executivo.*

18 *Qualitates narratæ, ſunt verificandæ in gratioſis, ſi qualitas ineſt de facto, ſecus ſi ex jure.*

19 *Perinde valere reſcriptum quod ſit remiſſivè.*

20 *Gratia* ſi neutri, *cui conceditur.*

21 *Collatio Ordinarii non faciens mentionem de jurepatronatus, eſt ſubreptitia.*

22 *Subreptitia dicitur gratia, ſi quis non fecit mentionem de qualitate Præbendæ, non ſi quis impetretur beneficium, tanquam curatum cum ſit ſimplex.*

23 *Subreptitia dicitur ob non expreſſionem valoris fallit*, à n. 25.

24 *Gratia regulariter pro abſente ſubjacet ſubreptioni: fallit* n. 31.

25 *Gratia non dicitur ſubreptitia, quando in reſcripto omittitur, conſuetum apponi, & Papa præſumitur de eo habere notitiam.*

26 *Gratia non dicitur ſubreptitia, ſi taceantur ea, quæ jus non mandat exprimi; ut quod quis eſt filius delati de hæreſi*, n. 27.

28 *Gratia non dicitur ſubreptitia, ſi non fiat mentio de qualitate jure minus conſiderata: & quando qualitates æquipollentes ſunt expreſſæ.*

29 *Proviſio Nuntii, quæ dicitur nova proviſio, non eſt ſubreptia, licet non ſit expreſſum de nova proviſione.*

30 *Gratia non eſt ſubreptitia, ſi non fuerit facta mentio de jure quæſito, vel de intruſione.*

32 *Clauſula* motus proprii, *non ſubjacet ſubreptioni.*

33 *Clauſula* amoto, *tollit ſubreptionem taciturnitatis, detentionis, beneficii alterius.*

34 *Clauſula* quod de ſubreptione dici non poſſit, *tollit vitium ſubreptionis.*

35 *Commiſſio non dicitur ſubreptitia, in qua non fuit facta mentio, quod cauſa fuerat inſtructa, ſi in ea adeſt clauſula* cujus ſtatum.

36 *Clauſula* litis ſtatum, *quid operetur*, numero 40.

37 *Proceſſus debet fieri in reſcripto: fallit in geſtis poſt appellationem: & quando actus eſt nullus; & quando quod omittitur non impediret reſcriptum*, & n. 49.

38 *Status Causæ est facienda mentio in rescripto.*
39 *Litis, & sententiæ nullæ, non debet fieri mentio in rescripto.*
40 *Clausula* cujus statum, *non operatur, quin capi possit possessio, nec præservata subreptione, si non fiat mentio de re judicata,* num. 41.
41 *Judicata res, requirit mentionem in rescripto: fallit si fuerit deducta in controversiam,* num. 42.
43 *Litteræ Apostolicæ non excusant ab attentatis, quando in eis non fuit facta mentio de lite.*
44 *Litteræ sunt subreptitiæ, non facta mentione litis; sit ut possessio postea capta sit attentata,* & n. 46.
45 *Breve, non debet esse subreptitium,* & numero 46.
46 *Rescriptum, seu breve de capienda possessione, si est subreptitium, est nullum ipso jure: & quare,* n. 47.
48 Cap. dilectæ 10. de exceptionib. num. 49. & 50.
49 *Excommunicatio lata post appellationem, non est in rescripto exprimenda, valetque, ipsa excommunicatione non expressa.*

Aliud est agere de pœna falsificantis litteras Apostolicas, seu Principis, aliud inquam per obreptionem & subreptionem illas impetrare; etsi Doctores involvant, quia in primo casu loquitur latissimè Farinacius de falsitate, & simulatione *quæst.* 150. cum multis per eum relatis, quem vidi adductum à quodam viro docto ad propositum nostræ quæstionis. Sed cum eum perlegerim fere illud verbum de puncto propositi dubii, afferre video: & sic videtur juxta regulam textus nostri, ut impetrans rescripta, gratias, sive dispensationes per obreptionem aut subreptionem, non puniatur aliis pœnis, quam quod careat impetratis litteris juxta distinctiones, de quibus Pontifex fuit usus in textu nostro, & in aliis, *supra in princip.* adductis alias inquam si aliis pœnis puniretur impetrans Pontifex eas alicubi assignaret,† sicut de illis loquitur contra falsificantes, abradentes litteras Apostolicas, eisque malè abutentes ut dico late per textum *in cap. ad falsariorum de crimine falsi,* & dixi *in cap. cum non ab homine de judic. quæst.*26. & *quæst.* 30. & *in cap. ad audientiam, de crimine falsi*, ubi de pœna falsificantis sigillum Principis; imo & Pontifex *in c. quod super 4. de fide instrum.* non punivit cruce signatos, de quibus, *ibi*, nisi juxta tenorem textus nostri etiam si per litteras tacita veritate, vel falsitate expressa, intenderent à voto absolvi; etenim ibi puniti tantum fecerunt ut hic, & quod votum adimplerent antea factum, nec ad aliam pœnam transitum fecit ibi Pontifex, sicut facit contra litteras falsificantes, *in dict. c.* 3. & ad falsariorum de crimine falsi, ubi privat falsificantes à beneficiis, excommunicat, degradat; & sic degradati, traduntur puniendi judici sæculari; item *in dict. cap.* 3. in exilium mittuntur, &c. Item falsitatem committens, licet perdat causam, sed non per huc adversarius obtinet nisi suam probat intentionem, Surd. *decis.*282.*num.*3. & Beroius ait *decis.*292. quod falsitatem committens in causa, cadit ab ea per sententiam, & Hypolit. *cons.* 70. *num.*18. Gonzalez *in reg.* 8. *cancel.glossa* 57. *n.*45. dicunt ut fallificans litteras, quæ alias erant nullæ, incidit in falsi pœnam, ac debet puniri, Barbosa *in cap. olim* 25. *hoc tit. n.* 56. & 72.

3 Quare optimè S. Antonin. *p.* 3. *tit.* 35. *cap.* 13. Silvester verb. *ex communicatio n.* 9. *excommunic.*4. vers. & *secundo.* Cajetanus *eodem verb. cap.*26. quos referunt, & sequuntur Cariolau. *in explicatione sextæ excommunicationis Bullæ; in Cœna Domini,* vers. *dubitantur*, Barbosa *in dict. cap. ad falsariorum num.* 5. dicunt quod impetrantes litteras subreptitias, vel obreptitias non ligantur excommunicatione, qua ligantur falsificantes litteras Apostolicas, *in dict. cap. ad falsariorum*, etsi in dicente falsum non admittatur excusatio ignorantiæ Barbosa *num.* 11. cum Eman. Rodriguea *quæst. regul. tom.* 2. *q.* 14. *art.* 1.

4 Et licet ex textu nostro probent Doctores triplicem relatam conclusionem in principio addictam, commeosuratamque esse pœnam ejus juxta commissam rescripti subreptitiam dolo, aut simplicitate, ut in versiculis, *nos igitur*, & in *inter alios*, nempe ut solum careat impetrans litteris sic impetratis, nec de alia pœna aliquid Doctores loquantur in textu hic, & in aliis similibus de obreptione, sive subreptione agentibus, ego dixi non præmittendum casum sequentem; scilicet quod curialis, aut sollicitator qui ut facilius dispensationem impetret mutans narratioois substanuiam, manet excommunicatus per motum proprium Pii V. ut ait Heuriquea *lib.* 12. *de matrim. cap.* 3. *num.* 7. *in fine*, ex quo videtur alia pœna, præter dictam in textu nostru, puniri falso impetrantem dispensationem: aliquid dixi, *supra quæst.* 5. *num.* 31. & 32.

5 Sed respondeu esto ut verum sit sic Bulla Pii V. determinatum adhuc Pontificem ibi non loqui de impetrante per obreptionem, & subreptionem tacendo veritatem aut falsum exprimendo, sed de curiali, vel solicitatore mutante hoc est falsificante narrativæ substantiam sui clientuli: quare non est mirum, ut potius puniatur. Juxta tenorem, *dicti cap.* 3. & *dict. cap. ad falsariorum crimine falsi*, ut constat ex tenore ejusdem motus proprii Pii V. qui nullam excommunicationem imponit, sed solùm decernit, ut pœnâ falsi plectantur, ut bene expendunt Fr. Eman. Rodriguez *tom.* 1. *summæ in* 2. *editione cap.*238. *in princ.* Vega 1.*tom.summ.c.*88. *casu* 4. Thomas Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.*21. *num.* 58. † Et quod ille motus proprius loquitur 6
de procuratoribus, tam officii sacræ pœniteotiariæ, seu contradictarum, quam aliis quibuscunque solicitatoribus, quos *Copistas* vocant, qui veritatem facti à narratione, quam à partibus habuerunt quoad substantialia, & qualitates necessario exprimendas, diversam faciunt, seu quo quomodo invertunt, aut depravant, immutantve.

7 Ad secundam quæstionis partem, quid si narrativa fieret dubitativè: ut respondeam præmitto juxta verba Regulæ VIII. Cancellariæ vers. *gratiis omnibus*, quod in omnibus gratiis beneficialibus narrari debet mensis vacationis sub pœna nullitatis: sic Puteus *in decis.* 445.*lib.*1. & *dec.*159. *lib.*2. & 473. *lib.*3. Mohedau. *decis.*4. *de concessione præbend.* Caputaq. *decis.* 136. *part.* 2. & alii communiter ex eo procedere, dicentes ut Papa sciat an vacatio conugerit in mense reservato, vel Ordinario; quia uon intendit præjudicare Ordinario collatori, Puteus *decis.*59.*lib.*1. aliquid per Rotam *decis.*724. *num.*6. *p.* 3. & *decis.*9. *n.*22. *p.* 2.

8 Unde ad difficultatem dico non esse satisfactum prædictæ regulæ, si narrativa mensis fieret dubitativè, veluti diceretur quod forsan vacuit in

tali

tali mense, Cæsar de Grassis *decis.* 2 *à num* 7. *de prob.* aliquid per Rotam *decis.* 112. Riccius *collect.* 1141. nec enim sufficit dicere quod ut asseritur vacavit in tali mense; quin per illud verbum impersonale *asseritur*, de quo dixi *supra sub Rub.* & *in cap.* 3. *hoc tit.* nihil concluditur, eo quod mensis vacationis narratus, semper debet verifi-
9 cari, & ratio rationis est; † quia verificatio narrativæ est pars gratiæ: sic docent Crescent. *decis.* 4. *de conces. Præbend.* Mohedan. *decis.* 8. *hoc tit.* Cæsar de Grassis *decis.* 12. & 20. & *decis.* 2. *de prob.* Caputaquen. *decis.* 240. *p.* 2. Cassador. *decis.* 4. *de prob.* aliquid per eundem *decis.* 6. *à num.* 2. *de Jure Patron.* Rota *decis.* 60. & 77. *hoc tit. in antiquis*, aliquid per eandem Rotam *in antiquior. decis.* 212. *p.* 1. *divers.*

10 Quæ conclusio ita est favorabilis, ut dispositivè debeat fieri narrativa, ut dixit Rota *decis.* 700. *lib.* 1. aliquid *in decis.* 264. Riccius *d. collect.* 1141. vers. *ampliatur tertio*: & reddunt rationem Rota *decis.* 42. *divers. p.* 2. Caputaq. *decis.* 215. *p.* 3. quia omnis constitutio emanata ad obviandum fraudibus est favorabilis: ita videtur confirmari ex textu nostro, & aliis.

11 Et intelliges ex vers. & *ampliatur* infra. † Item extenditur ut procedat non solùm in supplicationibus, & gratiis factis ad instantiam partis, sed etiam in concessionibus gratiarum, quæ fiunt motu proprio, Rota *decis.* 6. & 7. *de præbend. in novis*, & *decis.* 71. *hoc tit. in antiquis*, Mohedan. *decis.* 4. *num.* 2. & *decis* 9. *num.* 4. *de privileg.* aliquid per Puteum *in decis.* 386. *num.* 3. *lib.* 1. licet præfata causa non suppleat defectum intentionis nolentis concedere dictas gratias sine mensis expressione, Puteus *decis.* 70 *lib* 3. Achilles de Grassis *decis.* 10. *de præbend.* idem Puteus *in decis.* 307. *lib.* 3. aliquid *in decis.* 386. *num.* 3. *lib.* 1. Rota *decis.* 33. *à num.* 6. *in antiquis*, Cassador. *decis.* 4. *de concess. præbendæ*, & procedit etiam in gratia novæ provisionis, Mohedan. *decis.* 4. *de concessione præb.* aliquid per Rotam *decis.* 443. *p.* 2.

12 Et ampliatur conclusio, ut intelligatur dictum *supra* à vers. *quæ conclusio*, nempe ut narrativa de mense fieri debeat dispositive, dicendo affirmativè, simpliciter, & absolute quod beneficium vacavit in tali mense, ut patet ex verbis dictæ regulæ 8. Cancel. ibi: *Dispositivè mentionem fieri.* Et quia hujusmodi defectus non suppletur per clausulas generales, Crescent. *decis.* 15. *de præb.* Mohedan. *decis.* 17. *eodem*, Cassador. *in decis.* 5. *eodem*, Verallus *decis.* 63. & 253. *p.* 1. Card. Puteus *decisione* 220. *lib.* 1. Bellamer. *in decis.* 125. Caputaquen. *decis.* 188 *p.* 1. aliquid per Rotam *decis.* 475. *lib.* 1. *divers.*

13 Dicta inquam procedunt sive vocatio sit de jure, sive de facto, ut dicunt Rota 102. *lib.* 1. *divers.* Riccius *dict. collect.* 1141. *circa finem*, qui, & Puteus *decis.* 25. *lib.* 1. limitant primo dicentes, minime locum habere dictam conclusionem, quando beneficium sit reservatum ex alio capite, quam ratione vacationis in mense Apostolico. Et secundo idem Puteus *decision.* 345. *lib.* 3. & Rota *decision.* 9. *de jure patron.* in antiquis limitant in provisionibus, & gratiis Ordinariorum, ut tenent etiam Baldus *decis.* 23. quia in Ordinariis regulariter præsumitur scientia de mense vacationis; quod verius est, ut dixi *sup. quæst.* 2. *num.* 43. & alibi, etsi Puteus *decis.* 395. *lib.* 3. dicat procedere etiam quia Ordinarius semper providet de motu.

14 Et quod in gratiosis, narrata sint justificanda docent Dd. *in c.* 1. *de litis contest. lib.* 6. ita ut debeant verificari, quæ reddunt Principem ad concedendum difficiliorem, vel super quibus Princeps se fundavit maximè, quando copulativè sunt narrata, & quælibet narrativa per se non sufficit, abunde patet ex dictis *supr. in hoc cap.* & in aliis à principio tituli, & in aliquibus sequentibus, in terminis docent decisum propter Ordinarios *in dict. cap.* 1. Rota *decis.* 20. *de præb. in novis*, Bellamera *decision.* 76. & *in decis.* 303. Veral. *decis.* 39. *p.* 1. Puteus *decis.* 242. *lib.* 1. Rota *decis.* 4. & 75. *hoc tit. in antiquis*, Ægidius *decis.* 4. & 95. Cassador. *decision.* 11. & *in decis.* 12. *præb.* Caputaq. *decis.* 310. *p.* 1. & 142. *p.* 2.

Et hæc conclusio extenditur ut procedat etiam 15
quoad narrativam ætatis, quamvis consistat in facto proprio, Fab. *decision.* 17. Mohedan. *decis.* 336. Riccius *collect.* 1318. ad textum *in dict. cap.* & addit Caputaq. *decis.* 114. *p.* 2. quod gratia redditur nulla, si narrativa ætatis non justificetur. † Et 16
Mohedan. *decis.* 8. *hoc tit.* Riccius *collect.* 325. ad nostrum textum ait ut subreptitium sit rescriptum per expressionem falsæ ætatis; quia tunc dispensationis gratia vitiatur. Et addit secundo Cæsar de Grassis *decis.* 66. ut obtineat etiam quoad narrata in dispensatione, quæ sunt verificanda. † 17
Item ampliant Cassador *decis.* 5. super regul. ut fuit dictum in una Meliten. Canon. 16. Junii 1586. coram Cardinali Plato, ut procedat quoque, si narrativa gratiæ, sit negative concepta; item ampliant Cæsar de Grassis *decis.* 48. Mohedan. *decis.* 304. ut procedat nedum in judicio ordinario, verùm & in judicio executivo, quod notabis ad ea, quæ longissimè scribit Nicolaus Garcia *de benefic. tot. p.* 6. præcipuè *à cap.* 2. *à num.* 184. & 200. ubi de textu nostro, & de executoribus gratiarum Apostolicarum, & quæ debeant verificare, aliquid dixi *supra in principio.*

Imò & ampliatur prædicta conclusio, ut pro- 18
cedat utique etiam respectu qualitatum; quia in gratiosis etiam qualitates narratæ, sunt verificandæ, Cæsar de Grassis *decis.* 7. *de prob.* quod est verum quando qualitas narrata inest de facto, secus si ex juris, dispositione; quia tunc non est opus eam justificare, Rota *decis.* 75. & 33. *hoc tit. in antiquis*, & limitat etiam Riccius *d. decis. collect.* 1318. in casu decis. Rotæ *divers.* 531. *p.* 1. Cassador. *decision.* 100. *de præbend.* & Ægidii *decis.* 734. de aliis, dico *infra* in versiculo *ad ultimam partem.*

Ad tertiam quæstionis de rescripto perinde va- 19
lere, cujus tractatio aliquo modo comprehenditur sub lectura, & decisione textus nostri scribunt Azor. *lib.* 7. *moral. tom.* 2. *cap.* 31. *quæst.* 1. & de materia textus *quæst.* 2. 3 4. 5. & 6. Salas *de legibus sectione.* 5. & Sahagun. & alii practici Romanæ Curiæ, & notat Alexand. Ludovis. *decis.* 13. *num* 3. quod perinde valere obtentum lite pendente, non facta mentione litis, non suffragatur, nisi justificetur, ut confirmatur etiam ex dictis in fine hujus quæstionis, agit latissimè Rebuffus in praxi beneficiali *p.* 2. *à fol. mihi* 311. ubi quid sit, & ad quid practicetur, cum videbis ex proposito.

Hic etiam applicabis quod scribit latè Nicolaus 20
Garcia *de gratia si neutri p.* 6. *cap.* 2. *à num.* 110 ex infinitis decisionibus; ideo ad quid ea veniat, non transcribo: & in aliis decis. Alex. Ludovis. *decis.* 137. *num.* 8. & 9. *decis.* 89. *num.* 2. & *decision.* 84. *num.* 1. *dict. decis.* 89. *num.* 3. & *decis.* 94. *n* 7. & 8. & quod hæc requirat litem tempore impetrationis

trationis, idem *dict. decis.* 94. *num.* 1. cumque hæc gratia concedatur proviso Apostolico ex stylo datariæ, etiam adversus provisum Apostolicum, Alexand. Ludovis. *decis.* 150. *num.* 3. *&* *num.* 2. dicit ut non subreptitia, si non fuit facta mentio, quod collitigans erat provisus Apostolicus.

1 Ad quartam quæstionis partem quæ reddant, vel non subreptitium rescriptum præter adducta latè *suprà in cap.* 3. *&* 8. & aliis, & in textu nostro, ne longos commentarios faciam, breviter dico, ut collatio Ordinarii non faciens mentionem de jure patronatus, est subreptitia, Verallus
2 *decis.* 224. *p.* 3. † Et ubi quis non fecit mentionem de qualitate præbendæ, scilicet quia sit Sacerdotalis, vel electiva: nam tunc gratia dicitur subreptitia, Rota *decis.* 41. *hoc tit.* sed non erit gratia subreptitia; si quis impetravit beneficium tanquam curatum, si postea reperiatur simplex, ut dixit Rota *decis.* 37 *hoc tit. in antiquis*, Riccius *dict. collect.* 325. *circa finem*: & sic si Canonicus præbendatus in impetratione expresserit præbendam, & non Canonicatum, Rota *divers. decisione* 72. Bisignet *decis.* 11. *de præb.* sic quamvis reperiatur fructuum excedere quantitatem, Bisignet.
3 *decis.* 6. *de præb.* † Idem dicitur subreptitium ob non expressionem valoris, Crescent. *decision.* 18.
4 *hoc tit.* de his duobus jam *supra* egi. † Qui *decision.* 10. *de præb.* ait quod regulariter gratia pro absente subjacet subreptioni, & Verall. *decision.* 225. *p.* 3. generaliter notat quod ubi subreptio habet locum, vitiat ipso jure; sed de hoc dixi jam *suprà* à principio nostri textus, qualiter intelligatur.

5 Sed è contra gratia non dicetur subreptitia, quando in rescripto omittitur consuetum apponi, & Papa præsumitur de eo habere notitiam Cresc. *decis* 14. *de præb.* unde licet in rescripto fuerit omissum id, quod si esset expressum Papa, vel non concessisset, vel minus facilè, probatur tamen scivis-
6 se pulchrè Verall. *decis.* 121. *p.* 3. † Nec dicitur subreptitia si taceatur ea, quæ jus non mandat ex-
7 primi pulchre Mohed *decis.* 8. *hoc tit.* † Quare licet quis non expresserit, quod esset filius delati de hæresi in impetratione dispensationis beneficii gratia non vitiatur, idem & Riccius *sub dicta*
8 *collect.* 325. † Nec dicetur subreptitia si non fiat mentio de qualitate à jure minus considerata Verall. *decis.* 224. qui *decis.* 221. idem ait quod qualitates æquipollentes sunt expressæ; & licet qualitates beneficii non expresserit; eo quod sufficiat ipsum exprimere beneficium, Rota *in decision.* 10. *hoc tit.* quæ *in decis.* 39. *divers. hoc tit.* in antiquis dicit, ut data etiam taciturnitate pensionis, id intelligens in Clerico paupere impetrante in forma communi.

9 Item etiam quod provisio Nuncii, in qua est facta mentio præsentationis, dicitur nova provisio, & non est subreptitia licet non fuerit expressum de nova provisione, Mohed. *decis* 3. *de præb.*
0 † Nec erit subreptitia, etsi non sit facta mentio de jure quæsito, ut in casu Mohedan. *decis.* 34. *de præb.* & licet non fuerit mentio facta de intrusione
1 Verall. *decis.* 118. *p.* 3. imo, † & Rota dixit *decisione* 74. *hoc tit.* ut impetratio pro alieno in absentia, si subreptitia in aliqua parte reperiatur, non noceat absenti, etsi ut jam dixi regulariter gratia pro absente subjaceat subreptioni: alia ponit Alex. Loduvis. *decis.* 150. & alibi sæpè ubi Oliver. Beltramin.

De clausula *motus proprii*, jam *suprà* dixi *q.* 4. 32
à num. 45. quod non subjacet subreptioni, id est quod tollat vitium subreptionis, ut etiam dixit Anton. Faber *decis.* 1. *hoc tit.* † Quare nunc add 33
ut clausula *anaeto*, tollat subreptionem taciturnitatis detentionis beneficii alterius, ut dixit Rota *in decis.* 37. *hoc tit.* & cæteri de clausula hac scribentes. † Item & quod clausula (quod de sub-
reptione dici non potest) tollat vitium subrep- 34
tionis, scripsit Verallus *decision.* 218. *p.* 3. † Nec
dicetur subreptitia commissio, in qua non fuit fa- 35
cta mentio quod causa fuerit instructa, si tamen in ea adest clausula *cujus statum &c.* doceot Achilles de Grassis *in decis.* 9. *hoc tit.* Riccius *dict. collect.* 325. in vers. *modo.* † Et dicta clausula *litis* 36
statum, operatur, ut censeatur facta sufficiens mentio litis, Gemio. *cons.* 120. *num.* 6. & fuisse dictum in una Zamor. fruct. Novemb. 12. anni 1584. & in una Milit. 13. Novemb. 1595. Alex. Ludovis. *decision.* 2. *num.* 6. & *ibi*, Oliver. Beltramin. *num.* 16. Marta *in suo clausular.* 174. *part.* 1. cum pluribus decisionibus: alia dico *infra* in vers. *advertendum.*

Unde etsi aliqua jam *suprà* dixerim de mentio 37
ne status causæ, & processus facienda, ut rescriptum non dicatur subreptitium jam ad ultimam quæstionis partem respondeo, ut *supra sub c.* 8. *&* 17. & in terminis Balboa affirmat regulariter ex textu nostro, & *ex cap. cum dilectus hoc tit. & in c. dilectâ* 10. *de except. n.* 8. *&* 9. ubi limitat, veluti in gestis post appellationem interpositam, argum. textus *in cap. bona de confirm. utili.* Secundo quando actus est nullus, ut *in cap. ex tenore cap. ex parte hoc tit.* Tertio quando illud omissum est talis naturæ, quod expressum non impediret rescriptum ex communi Doctorum *hic*, *& in cap. postulasti* 27. *hoc tit.* † Et adjicies quæ congerit
hic Barbosa *à num.* 14 ubi dicit quod est facienda 38
mentio in rescripto de statu causæ, nec reddi rescriptum nullum si non fiat mentio de lite nulla
ibi num. 16. *& ibi num.* 23. † Quod non debeat fieri 39
mentio si sententia erat nulla, hæc dicta multis comprobans: at de prædicta conclusione scribunt inter antiquos Panormit. *in dict. cap.* 10. *de except. num.* 3. Imola *opposit.* 7. Paris. *num.* 7. & Doctores per jura prædicta *ibi*, *& in cap. inter Monasterium de sent. & rejud.*

Advertendum est quod licet clausula *cujus sta-* 40
tum, de qua ubi prox mè præservet gratiam à subreptione ob non factam mentionem de lite; non tamen operetur quod capi possit possessio absque vitio attentatorum, ut fuit dictum in Tordetonen. juris patron. 13. Maij 1616. coram R.P.D. Pamphilo, & in Cunchen. beneficii de Trieste 1609. Novemb. 20. coram R. Coccino Decano.

Et nec præservat à subreptione, si non fiat 41
mentio de re judicata; quia res judicata requirit specificam, & individuam mentionem, Marta *dict. clausul.* 174 *in fine*, & fuit dictum in Abulen. Capellaniæ 21. Aprilis 1602 coram Cardinal Lancelloto Juniori, & in Toletana benefici 14. Novemb. 1605. coram Justo impressa penes Marchesanum *de commissione tom.* 1. *fol.* 384. † Quod 42
non procedit, ait Oliverius Beltram. *suprà n.* 18. si res judicata esset jam deducta in controversiam; quia tunc sufficit facere mentionem de lite per clausulam (*cujus litis statum*) ut fuit dictum in una Burg. præeminentiar. coram R.P.D. Coccino Decano 3. Martii 1608.

Item

43 Item & secundo advertes quod litteræ Apostolicæ non excusant ab attentatis, quando in eis non fuit facta mentio de lite, docet Alex. Ludovis. *decis.* 305. *n.* 5. sic fuisse dictum in una Urgellen.
44 Archidiaconatus 13. Aprilis 1599. † Quare ex his & aliis resolves quod sint subreptitiæ litteræ, non facta mentione litis, sic ut possessio postea capta sit attentata, ut fuit resolutum coram Domin. Pania in causa jam dicta Urgell. ut iterum refert idem Alex. Ludovis. *dict. decis.* 2. *n.* 5. quam decisionem ad litteram, & ex aliis pluribus adducit Nicol. Garcia *de benef. p.*6.*c.*3. *n.*15. & sic ipse *ibi n.*14. Caputaq. *decis.* 70. *p.* 1. Rota *decis.* 469. *lib.* 3. *p.*3. *divers.* quæ est Paleoti 116. & Lancell *de atten.*
45 *in præfat. c.*4.*n.*413. † Quinetiam *c.* 12. *limitat.* 30. *n.* 3. ait quod breve non debet esse subreptitium, ut etiam dixit Flamin. Paris. *de resign. lib.* 10. *q.* 6. *n.* 25.

46 Nota ut quamvis rescriptum ad lites subreptitium non sit nullum ipso jure, ut latè jam dixi *in princ.* nostri textus, sed vitietur ope exceptionis, ut *hic, & in c. caterum, c. si autem hoc tit.* tamen prædictum rescriptum, & breve de capienda possessione si est subreptitium est nullum ipso jure; sic ut
47 possessio capta, ejus vigore sit vitiosa. † Quia est extraordinarium, & exorbitans, atque executivum, sapitque plus gratiam, quam justitiam, ex quo tollitur actio spolii, & attentatorum, idem Garcia *supra n.*16. Gonzalez *in reg.* 8. *Cancel. glossa* 9. *in annot. n.* 275.

48 Unde pro intellectu *dict. c. dilect.* 6. *except.* dico quod etsi juxta regulam relatam rescriptum à monialibus impetratum Priori de Angles directum, videatur nullum fuisse, & vitiosum propter dictam regulam, rescriptum redditur inutile, quoties non fit plena processus mentio; eo quod ibi suppressa
49 fuerit excommunicatio monialium. † Tamen verius est, ut excommunicatio non sit exprimenda, quando latè fuit post appellationem interpositam & *ibi* Barbosa *num.* 2. item probatur; eo quod excommunicatus ad sui defensionem omnes, & quascunque exceptiones proponere potest, cum possit appellare juxta textum *in c. cum inter eodem tit.* & juxta quæ dixi *infra in c. intelleximus de judic.* exceptione non obstante excommunicationis, valere rescriptum in causa appellationis, non facta mentione excommunicationis, resolvens cum Felino, & Socino, quos sequitur Anton. Ricciulus *de jure personarum c.*38. *n.*29. generale esse in omnibus casibus ex quibus excommunicatus potest impetrare in illis valere rescripta non facta mentione excommunicationis.

50 Ex quibus etsi videatur contra affirmare Balboa *ex dict. c. dilect. n.* 9. *in fine*, dum in specie illius dicit fatendum esse ut rescriptum à Monachis impetratum ad priorem de Gernoe directum, plene vitiosum esset; quia si Monachi qualitatem excommunicationis allegatæ expressissent latam fuisse post interpositam appellationem nequaquam illis concederetur; ob idque commissam fuisse causam Decanoliconiensi, ubi explicant Innocentius, Cardinalis Imola, & Panormitan. *numer.* 3. Parisius 8. adhuc non impedit cum loquatur de secunda impetratione, tacita prima ut patet ex littera propter quod videtur intrare regulam *dict. c. caterum cum concordatis hoc tit.* aliquid *infra in c.* 26.

AD TEXTUM
IN CAPITE XXI.
Edoceri, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Abbas convenitur in causa Monasterii per rescriptum, in quo nulla sit mentio de conventu.*

2 *Prælatus solus absque suo conventu potest agere & conveniri super bonis ad Ecclesiam, vel conventum spectantibus, si quoad administrationem sunt unita: fallit in arduis negotiis*, n. 3.

4 *Canonici, seu alii de universitate, num possint esse testes pro sua communitate remissivè.*

5 *Recusari an possit Episcopus cognoscens de bonis suæ mensæ remissivè.*

6 *Testificari an possit Episcopus pro Ecclesia remissivè.*

7 *Canonicus agere potest, & experiri in judicio sine mandato, actione finium regundorum, pro prædiis suæ præbendæ.*

8 *Rescripta habent vim extensivam aut comprehensivam successoris, sed non extenduntur ad res, vel personas in eis non comprehensas*, n. 9.

10 *Æconomus, Ecclesiæve, debet esse Clericus.*

11 *Visitatores ordinis S. Jacobi, solent jubere in mandatis, quod æconomi Ecclesiarum sint Clerici, & non Laici: aliud in praxi.*

12 *Procurator Clerici, num possit esse Laicus, remissivè.*

HUNC textum explicavi *in c. cum deputatis* 1
6. de judiciis quæst. 2. *num.* 9. vers. *verum*, & *in c. insuper de testibus quæst.* 4. *numer.* 14. Cumque nostri textus communis ea sit conclusio quod in causa Monasterii convenitur Abbas per rescriptum, in quo nulla sit mentio de conventu nec propter hoc appellari possit nisi Abbas per rescriptum, in quo nulla fit mentio de conventu nec propter hoc appellari possit; nisi Abbatis, & conventus bona essent distincta omnino; & ob id probans cum multis Barbosa *hic num.* 1. & 2.
† addat *num.* 3. quod Prælatus solus absque suo 2
conventu, vel Capitulo agere, & conveniri possit super bonis ad Ecclesiam, vel conventum spectantibus, si quoad administrationem sunt unita; quia omnia administrat Prælatus, etiam quod inter se sint separata; quia alia sunt deputata pro mensa conventus, alia pro mensa Prælati: nam quoties communia sunt, poterit Prælatus agere
modo dicto; † præterquam in arduis negociis in 3
quibus exigitur consensus utriusque, ut cum omnibus Canonistis hic docet.

Ideo adjunges quæ refero *infra ad Rub. & ti-* 4
tulum de his; quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli, item & a contrario casu, ea quæ dico *in c. tertio loco de prob. & in c. nuper 6. c. insuper de testibus*, ubi num Canonici queant esse testes, seu alii de universitate, capituli, aut conventus

conventus pro rebus communitatis suæ. † Item applicabis quæstionem num Episcopus cognoscens de causa suæ mensæ possit recusari, de qua dixi *in c. 4. de foro comp. quæst.* 30. † Et an Episcopus possit pro Ecclesia testificari, dixi *in c. 7. de prob. quæst.* 2. vers. *ad ultimam*: & applicabis quæ dico *a quæst.* 1 *in c. 9. de judiciis*, proprius *c. sequenti*, verb. *restitutis*: & quæ ooto *infra in c. dilect.* 8. *per text. ibi de except.*

Item applicabis quæstionem, quam resolvit Balboa *in c. ex litteris* 3. *de prob.* dum *à num.* 36. ex illo textu supponit Canonicum agere posse, & experiri in judicio sine mandato finium regundorum pro prædiis sui Canonicatus, & præbendæ, probans *ibi num.* 17. ex glossa illius textus, eo quod tunc similis est aliis Ecclesiæ Prælatis, qui sine mandato commune placitum est agere posse adducens in comprobationem casum nostri textus, & *c. inter dilectos de fide instrum.* cum Panormitano *hic num.* 5. Decio *num.* 8. & cum aliis *in dict. c.* 3.

Alia movet *hic* Barbosa *sub num.* 3. uoum quod rescripta habent vim extensivam, aut comprehensivam, de quibus aliquid *in c. eam te* 7. *hoc tit.* & *in c. quia* 5. *de judiciis*, ubi quod rescriptum extenditur ad successorem, ubi latè videbis *quæst.* 1. † Et applicabis quæ dico *infra in c. Rodulphus* 35. *hoc tit.* pro extensione glossæ *omnino*, quatenus probat quod rescripta non extenduntur ad res, vel personas in eis non comprehensas.

0 Ad quæstionem, de qua Innocent. *hic*, quod œconomus Ecclesiæ, & Episcopi debet esse Clericus, Gratianus cum aliis *reg.* 318. contra Panormitanum *ex l.* 61. *tit.* 5. *p.* 1.

1 Secundum quam Visitatores ordinis Sancti Jacobi, solent jubere in mandatis, quod œconomi Ecclesiarum sint Clerici, & non Laici; licet de petitione populorum in consilio ordinum semper contrarium sit servatum tenendo Abbatis opinionem eo quod sit facilior, à Laico exactio, & exequutio, sed tenendo Gratianus de jure Innocentii opinionem, adducit Gregorium Lopez *in dict.*

2 *l. partitæ*, eum duobus modis limitantem. † Quare ad hæc applicabis quæstionem, quam tractavi *in c. 2, de judic. quæst.* 12. ubi egi de ea, *An Laicus possit esse Clerici Procurator*, & *Assessor*, *aut Vicarius Episcopi.*

AD TEXTUM

IN CAPITE XXII.

Dilecta, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Processus factus litteris subreptitiis irritatur contra formam rescripti irritus nunciatur.*

2 *Rescripti forma est ad unguem observanda.*

3 *Forma commissionis est observanda.*

4 *Formæ defectus annullat actum*, & *est major, quam substantiæ*, & n. 5. & 6. *etiam si omissio formæ fiat ex ignorantia*, n. 7.

8 *Forma nec addi, nec detrahi potest.*

9 *Formæ omissio in qualibet parte minima vitiat actum; est enim formæ defectus major, quam causæ efficientis.*

10 *Actus contra prohibitionem legis factus, non valet.*

11 Cap. cum causam 14. de sentent. & re judicata.

12 *Judex pronunciare an possit contra suam sententiam transactam in rem judicatam, si pars non opposuit exceptionem rei judicatæ.*

13 *Monachus degens in Monasterio nequit agere in judicio, sine licentia Abbatis, aliter si degat extra.*

CUM communis nostri textus resolutio sit quod processus factus per litteras subreptitias irritatur, sed factus contra formam rescripti, irritus nuotietur. Applicabis ad primum omnia, quæ dixi *suprà in cap.*20. *de litteris*, & *rescriptis obtentis subreptione, aut obreptione.* Ad secundum applicabis omnia, quæ adduxi latè *in cap.* 2. *de sent.* & *re jud.* quatenus *ibi* egi de sententia lata contra leges, Canones, consuetudines, extravagantes, stylum, aut contra privilegium *ibi q.* 2. & adversus alias decisiones. 1

Multis probat *hic* Barbosa quod forma rescripti, seu mandati est ad unguem observanda; ita ut omnia in contrarium sint ipso jure nulla; de quo dico *infra id cap. fin. de restit. spoliat. quæst.* 1. aliqua dixi *sub cap.* 20. *q.* 4. 2

Ob idque tenet cum multis idem *num.* 4. quod quis debet servare formam suæ commissionis, de quo *infra sub hoc tit.* & de officio Judicis delegati *cap.* 21. 3

Et *ibi* in vers. & *forma mandati nostri exacta*, multis probat idem Barbosa *num.* 8. quod non servata forma corruit actus probans ex regula textus *in l. cum hi* §. *Prætor ff. de transaction.* & *in l. non dubium cod. de legibus*: unde Gratianus multis probat *regula* 212. quod formæ defectus annullat actum probans ex textu nostro *in cap. venerabilis de officio delegati*: nam formæ defectus major est, quam substantia, ut dixit Everard. *in suo loco* 53. ubi late de materia, Felinus hic ampliat regulam modis 12. & limitat modis 8. bene Jason. *in l. si procurator cod. de procurat.* Et an actus contra formam juramento firmetur, Covar. *in cap. quamvis pactum de pactis lib.* 6. *p.* 2. §. 6. *num.* 2. ubi probat concludenter quod non. † Nec per æquipollens probat Mulina *de primogenitis*; non adimpleri quod pro forma requiritur *lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 37. quem videbis. † Itaque formæ præversio actum vitiat, ut eleganter ostendit Matthæus de Afflictis *in decis. Neapol.* 355. *post num.* 5. † etiam si formæ omissio ex ignorantia fiat, ut bene ostendit Molina *de primog. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 17. † Itaque Joannes Gutierrez *in l. nemo potest ff. de leg.* 1. *num.* 114. latè agens, & Joannes Matienc. *in l.* 1. *tit.* 4. *gloss.* 4. *n.* 8. *lib.* 5. *reco.* & *glossa* 16. *num.* 4. cum aliis dicunt nec addi, nec detrahi posse aliquid formæ, quia debet ad unguem adimpleri; sic ut non sufficiat per æquipollens. † Ob idque Matienz. *in l.* 9. *tit.* 10. *glossa* 2. & *in l.* 9. *tit.* 11. *glossa* 4. *num.* 11. *lib.* 5. *recop.* dixit formæ omissionem in qualibet parta minima reddere actum nullum; est enim major formæ defectus, quàm causæ efficientis, ut tradunt communiter Doctores secundùm Crotum *in l.* 1. §. *si quis ita num.* 8. *lect.* 1. *ff. de verb. obligat* & de hoc dictorio plenius *in c. prudentiam* 21. 4 5 6 7 8 9

de

de officio deleg. per verba finalia, ibi, *mandati si quidem fines probaretur excedere, si quis contra for-*
10 *mam rescripti accepti, præsumeretur Judicare.* † Et videbis quæ congerit Gratianus, *regula* 14. dum ponit regulam, quod actus contra leges, vel statuti prohibitionem factus, non valet ex *l. non dubium cod. de legibus* de quo *sub cap. pen. de constit.* & *sub hoc tit.* ubi idem Gratianus ampliat de facto contra formam mandati, & contra formam rescripti, *num.* 2. & 3. ubi limitat duodecim modis.

11 His tamen omnibus obstat textus, *in cap. cum causam 14. de sent. & re judic. in ejus 2. p.* ubi quod valet sententia lata non servata commissionis forma. Sed hanc partem explicavi cum textu nostro, *ibi in princip. & sub quæst.* 1. sed in terminis expendendo textum illum cum textu nostro, leges quæ cum multis adducit Balboa, *in dict. cap. cum causam à num. 9. usque ad finem*, ubi plures explicationes refert. Sed pro extensione regulæ, de qua loquutus sum leges quæ adduxi, *infra in dicto cap. fin. de restit. spoliat.* & ibi q. 1. & 2.

12 Et quia Innocentius hic in fine glossæ magnæ, quem dicit ab omnibus approbari, Alexander. *cons. 63 num. 21. lib. 4.* dicat quod judex possit pronunciare contra suam sententiam translatam in rem judicatam, quando pars non opposuit exceptionem rei judicatæ, & per probationes, & instrumenta constituit de injustitia primæ sententiæ contra regulam juris *in l. 3. cod quando provocare non est necesse, l. 1. Cod. sententiam rescindi posse, l. 15. tit. 11, p. 3.* ideo leges ad quæstiones Zevallos *de cognit. per viam viol. p. 2 quæst* 110. & 111. ubi an Ecclesiasticus exequendo suam sententiam quando appellatiooi fuit renunciatum vim faciat. Et an si retractat sententiam translatam in rem judicatam, non opposita exceptione; ad quod leges quæ longè dico, *infra in cap. suborta 21. de re judicata*, & quæ noto ad plures quæstiones, *in cap. qualiter 17. de accusat.*

13 Et in vers. *restituis*, quatenus, *hic* Barbosa *n. 7.* cum. Petro Barbosa *in l. si longius 6. §. si filius num. 50. ff. de judic.* notet quod licet Monachus non possit agere in judicio sine licentia Abbatis; si tamen degat extra Monasterium de voluntate Abbatis agere possit, & conveniri eo absente, de tacito ipsius mandato; ideo applicabis plura quæ adduxi *in cap. 9. de judic. à quæst.* 1. 3. & 7. & quæ item dico, *in cap. 16. eodem.*

AD TEXTUM

IN CAPITE XXIII.

Plerumque, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Rescripta jure Canonico sunt annalia si sint justitiæ, secus si sint gratiæ; quæ sunt perpetua.*
2 *Rescripta sunt juris stricti.*
3 *Annalis, & triennalis possessionis effectus remissivè.*
4 *Protestatia non requiritur cum Adversarius non reperitur.*

TExtus hujus materia principalis expenditur ex notatis *suprà in cap. sin autem 9. hoc tit. & in cap. ex parte 12. eodem.*

Et qui Barbosa ex verbis hic *infra annum n.* 3. 1
notet quod rescripti jura Canonico sint annalia; & quod si sint Justitiæ pereunt anno; in rescripti gratiæ quæ sunt perpetua commendans, ut videantur quæ ipse dixit *in cap. cæterum 3. hoc titul.* ideo quæstionem 1. hic ut benè intelligas. † 2
Et quod rescripta non extendantur, ultra quæ comprehendunt; eo quod sint juris stricti, dixit Balboa *in cap. 1. de causa possess. à num.* 49. videbis *in cap. Rodulphus*, infra, & supra *in cap. 21. à num.* 8.

Et cum glossa hic *intra*, commendet Barbosa 3
numero 4. ut videatur Tyraquellus *de retractu lignagier. §. 1. glossa 10. num. 6.* ubi tradit *de annali præscript.* ideo applicabis quæ adduxi *in cap. 1. de præscript.* ubi & de triennali; & quod dixi *sub Rubrica de causa possess.* ubi de effectibus annalis & triennalis possessionis in beneficialibus ad manutentionem, & acquisitionem juris in re.

In glossa verbo *negligentia hic* Barbosa *num.* 5. 4
& 6. dum dicit, quod protestatio non requiritur cum Adversarius non reperitur; imò & quod impunè omitti possit, ubi prodesse non potuisset ideò applicabis quæ longè dixi de necessitate protestationis, & ejus effectibus *in c. fin. de appell.*

QUÆSTIO. I.

An rescripta ad lites, sint perpetua, an autem anno expirent?

SUMMARIUM.

1 *Rescripta ad lites dicuntur anno perire, si impetrans eis non utatur ad effectum impetrandi secundùm valdum, non facta mentione de primis,* n. 2.

HUjus quæstionis controversiam ex hoc 1
textu, & *ex l. 2. cod. de diversis rescriptis*, excitant Doctores, & quod sint annalia Jure Canonico, & perennia Jure Civili dixit Bald, teste Felino *in cap. sin autem hoc titulo*; sed non placet hæc resolutio; quia non est inducenda inter jus Civile, & Canonicum discordia, nisi aperte exprimatur: argum. textus *in cap. 1. & 2. de novi operis nunciat.* & eorum quæ dico *in c. 9. de foro comp.* Quare Petrus Rebuff. *in præfat. hoc tit. n. 4.* dixit rescripta, quæ jura partium respiciunt esse perpetua; veluti si Princeps alicui concedat ut conveniatur sub certo Judice; quia decet beneficium Principis esse mansurum, secus in rescriptis Justitiæ, quæ Judicis comprobatione egent, quia illa fere anno pereunt, vel quidam, ut inquit Rebuffus, intelligunt ea, quæ ad jus rescribuntur, id est ad observationem juris, vel elucidationem; illa enim sunt perpetua, sicut & jus; sed neutra harum placet, licet Menochius *de arbitr. judic. casu 202. num. 77.* primam Rebuffi sit amplexus.
† Mihi tamen plausibilior est sententia dicentium 2
rescripta ad lites perpetua esse, & tandiu durare, quādiu actio, seu jus durat super quo impetrantur, ut *in l. falsò 2. cod. de divers. rescript.* cæterum si dolo, vel negligentia is, qui rescriptum impetravit, eo

intra annum non utatur, tunc adversarium ejus experiri posse, & aliud rescriptum impetrare, illudque posterius valere existimo; licet nullam prioris mentionem faciat, ut dixi *supra sub cap.* 20. *hoc tit.* ita Pontificem in nostro textu explicant Doctores, Abbas, & Felin. & Bartol. Castrens. & Jason. *in dict. l.* 2. *Cod. de divers. rescript.* Gofredus *in summ. hoc tit num.* 48. Menoch. *de arbitr casu* 204. *n.* 1. & *cons.* 100 *n.* 31. & 34. *lib.* 1. Zephalus *cons.* 304. *num.* 61. *lib.* 3. Decianus *cons.* 18. *num.* 1. *lib.* 1. Faquin. *lib.* 8. *controvers. quæst.* 65. & sic impugnatus Cujac. *dum additum de divers. rescript.* dixit jure veteri rescripta annalia fuisse ex textu nostro.

AD TEXTUM

IN CAPITE XXIV.

Cum Contingat, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Ordinarius judex debet humiliter exequi, quod ei mandatum est à judice delegato.*
2 *Delegatus Papæ in causa sibi commissa, Jurisdictionem habet super Ordinarium, & quemcumque majorem.*
3 *Ordinarius Judex quid faciet, quando postea fuit requisitus cum litteris alterius delegati, ut exequeretur contrarium, quod exequutus fuerat virtute primi rescripti,* & numero 4.
4 *Litteræ primæ super secundas non revocantur, vel ordinarius dubitet de tali revocatione valent, nec secundum mandatum exequitur, donec contentio de jurisdictione terminetur.*
5 *Instrumentum est probatio probata.*
6 *Judex pronior debet esse ad absolvendum, quàm ad condemnandum: qui quando agitur de periculo animæ;* n. 7.

1 TEXTUM hunc explicavi, *in cap.* 5. *de re jud. q.* 1. *n.* 12. cumque præcipua hujus textus resolutio ea sit quod judex ordinarius cui aliquid mandatur à delegato, debeat humiliter exequi: etsi dubitetur quid faciet quando alios judex delegatus post alias litteras, post executionem mandat contrarium, & utramque decidat hic Pontifex.
2 † Ideo ad primam partem adjunges quæ noto, *infra in cap. sanè* 11. *de officio judicis deleg.* ubi dicitur quod delegatus Papæ in causa sibi commissa Jurisdictionem habet super Ordinarium, & quemcumque majorem, unde ex ibi notatis recurres postea ad ea quæ dixi *dict. cap.* 5. *de re judicata*, ubi qualiter exequutor judex debeat exequi commissionem sibi mandatam, & quam cognitionem ha-
3 beat super eam. † Ad secundam verò partem, quid faciat judex ordinarius, quando posteat fuit requisitus cum litteris alterius judicis delegati, ut exequeretur contrarium, ac jam exequutus fuerat virtute primi rescripti, videtur decisum, tum ex doctrina, *supra* jacta, *in cap. cæterum* 3. *hoc tit.* ubi de rescripto secundo primum revocante aut faciente mentionem de illo, & quod dixi, & dico
4 in aliis juribus concordantibus hujus tituli. † Tum etiamsi litteræ primæ per secundas non revocentur, vel de tali revocatione ordinarius judex dubitet, non exequatur secundùm mandatum, donec contentio de jurisdictione terminetur, recurres ad ea, quæ dixi competentia jurisdictionis inter duos judices, & quod supersedeatur in causa principali, quousque cognitio super competentia finiatur in Rubrica, *de fer. compet.* ubi egi, *quæst.* 1. de ea qui sit Judex, quando duo judices ordinarii litigant super Jurisctione sib competenti. Et ad illam, quam tractavi, *in cap. penult. de fore q.* 26. an quilibet judex præveniendo possit cognoscere, an sua sit jurisdictio. Et quia casus textus nostri adest in delegante, & ordinario delegato, forte poteris recurrere ad sedandam contentionem illorum delegatorum ad superiorem utriusque applicando doctrinam textus *in cap. si quando supra hoc tit.* & ad eam, late tractavi, *in cap.* 12. *de judiciis*, ubi qui sit judex dubiis privilegiorum, & leguor.

In vers. *evidenter* multis probat, *num.* 2. & 3. 5
Barbosa quod per instrumenta fit evidens probatio; quia instrumentum est probatio probata: quare recurres ad plura quæ scripsi latè *infra sub Rub. & tit. de fide instrument.* & *alibi*: Gonzalez *in reg.* 8. *Cancel. glossa* 64. *n* 4. & 5. Castillus *quotid. quæst. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 4 Mascard. *de prob conclus.* 906. & 1142 & 1326. Barbosa *hic n.* 3.

Et in glossa *tunc litteratum*, vers. *pronior erit ad* 6
absolvendum quam ad condemnandum, dicit Barbosa *n.* 4 quod judex debet esset pronior ad absolvendum, quàm ad condemandum: pro intellectu pleno adjunges plura quæ expendo, *in cap. fin.* § 1.
de Iuretur & alibi. † Et quatenus *hic* Barbosa li- 7
mitat Regulam, quando de periculo animæ, ut dixit etiam *de axiomat. usufreq. axiom.* 1. *num.* 9. ideo recurres ad ea, quæ dixi, *in cap. litteras de rest. spoliat.* & *in cap. cum consanguinei* 11. *de re judic.* quibus abunde hanc limitationem poteris extendere.

AD TEXTUM

IN CAPITE XXV.

Olim, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Citationis necessitas remissivè*
2 *Citatus pluries, & nolens comparere, punitur remissivè.*
3 *Falsificans litteras Papæ punitur remissivè.*
4 *Beneficium petens intendens ad se pertinere, debet necessario docere de jure suo, nec satis esse si probet reum in eo jus non habere.*
5 *Confessio non sufficit rei dicentis ad se beneficium non pertinere, sed ad pettiorem, nisi iste actor peteret beneficium non sibi, & tanquam non pertinens ad adversarium,* numero. *6.*
6 *Clausula* si ita est, *tacitè subintelligitur in quocumque rescripto, inducitque formam, & solemnitatem* si ita est dispensatis: *ubi de aliis.*
7 *Clausula si neuter, remissivè.*

TEXTUS

1 TEXTUS iste in littera plura continet disceptatione digna; sed quia sigillatim alibi invenies tractata; iden advertes, ad phrasim quæ subsequitur in vers. *ipsi partes semel secundo, & tertio citaverunt &c.* Per hæc verba adjunges plura, quæ de necessitate citationis dixi *in cap. 1. de Judic. in cap. penult. à quæst. 1. de foro comp. in cap. 2. de testibus* item *in cap. 1. de causa possess. & propriet.* ubi de trina citatione, aut unica peremptoria.

2 Et ibi, *quia citatus pluries comparere noluit per se, vel per responsalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes fecerunt fructus Parochiæ sequestrari*, cum aliis finalibus verbis textus nostri ibi: *non tamen propter hoc eadem Ecclesia est adversario assignanda* &c. adjunges quæ dixi latè *in dicto cap. 1. de judiciis*, ubi de pœnis, quas punitus Colbudeus, qui citatus ad judicium respondit nolle venire ad judicium: & *ibi quæst. 37. an contumax privetur communione politica*, & *ibi quæst. 31. an excommunicatus per annum insordescens, privetur beneficio.* Et iterum applicabis quæ dixi *in cap. pastoralis §. verum de appellat. quæst. 1.* vers. *ad secundam*, ubi *an potuerit appellans privari à fructibus in sui beneficii, & aliis proventibus.* Hic etiam adjunges quæ de sequæstratione fructuum dixi latè *in tit. de sequæstr. possess. & fruct.*

3 Et ibi, *nos igitur cum tantæ temeritatis excessus, falsitatis scrupulo non careret*: & ibi; *quia licet vitium falsitatis*, & ibi *qui falsitatem hujusmodi*, & ibi *qui diem, & locum ex litteris illis radens*, & ibi *an de articulo tantum rasuræ.* Hisce versiculis præter adducta *supra in cap. super. litteris. 20. hoc tit.* proprius adjunges quæ dixi *in cap. 3. de fide instrument. an rescriptum Apostolicum in loco non suspecto propter rasuram, sit vitiosum*: & quæstionem, de qua *in cap cum non ab homine 10. de judic. quæst. 30.* ubi egi de ea, *an falsificans litteras Apostolicas, & eis utens, sit ipso jure beneficio privatus, an veniat privandus per sententiam.* Quibus omnibus adjunges quæ *infra* ooto ad titulum, & *ibi cap. 1. 2. & 3. de crimine falsi & in cap. ad falsariorum eodem*, & adjunges quæstionem, de qua *supra in dict. cap. super litteris hoc tit. quæst. 7.* ubi dixi de ea quæst. *à num. 1.* an puniatur pœna falsi impetrans rescriptum obreptione, vel subreptione.

4 Et quia per verba in vers. *non tamen propter hoc* Barbosa *hic num. 3. & 4.* aget, & explicet regulam quod ut obtineat actor contendens beneficium ad se pertinere, debeat necessario docere de jure suo, nec satis esse si probet reum in illo jus non habere intelligens, ubi petens beneficium, illud petit tanquam sibi debitum; & ita fundatur in jure suo, adjunges quæ latè dico *in cap. fin. de jure jur. §. 1. à quæst. 1.* per totam, ubi ago de regula an absolvatur reus actore non probante, & si nihil reus præstiterit *& ibi quæst. 2. & quæst. 3.* & ad aliam quæ-
5 stionem *in cap. 3. de probat. quæst. 1. per totam*, † videbis quæ cum multis hic adducit Barbosa *dict. num. 3. & 4.* ubi expendit, & exemplificat dicens, ut nec sufficiat confessio rei confitentis beneficium non ad se, quin potius ad actorem pertinere; quia adhuc ex tali confessione non resultat titulus, & canonica illa institutio, quam confessus & confessio præstare nequit cum actor de jure suo non docet; & si sufficiat ad coadjuvandum titulum, & intentionem agentis; item etiam & si sufficere possit in beneficialibus contra confitentem, ut is excludatur *cap. per inquisitionem. 26.* ubi glosa verb. *recognovit de elect. cap. 2.* ubi glosa *de confes.* de quo videbis quæ
6 *ibi* latè dixi, & in tit. † Sed hæc intelligit *hic* Barbosa *num. 4.* cum Rota, Rebuffo, & Felino *hic. n. 10.* procedere, ubi agens petit beneficium tanquam suum vel sibi debitum; & ita fundatur in jure suo, secus si petat tanquam non pertinens ad adversarium; & ita non fundatur in jure suo, sed in non jure, seu defectu juris adversarii, veluti, quia agens impetravit beneficium sibi conferri; ex eo quod alternus quam titulum, vel jus habuit in eo, vel si quod habuit jam amisit, vel amittere debet, ut quia illud obtinuit ante ætatem, vel absque tonsura; quia erat excommunicatus, vel aliud obtinuit incompatibile, sive aliter esset inhabilis, nam tunc agenti satis erit probare, non jus, seu defectum juris alterius, quamvis alter de jure suo non doceat; quia in illo, & non in hoc fundatur impetratio.

Et in vers. *si esset ita*, & ibi utrum clausula *si esset ita*: quæ in rescriptis comprehendat hæc clau- 7
sula, agit cum infinitis Barbosa *de clausulis clausula si ita est 154.* ubi *num. 2.* dicit quod hæc clausula de jure tacite subintelligitur in quocumque rescripto; & *num. 4.* quod inducit formam, & solemnitatem sic concepta *si ita est dispensetis*; & *num. 5.* quod non procedit in his, quæ præsumuntur à jure; & *num. 7.* quod quando gratia est de præsenti, non reddit rescriptum conditionale: & alia de ejus natura scribit cum multis ab eo relatis: applica dicta de clausula *si preces veritate nitantur in cap. 28 quæst. 4. n. 3. & quæst. 2. n. 33.*

Et de clausula *si neuter* aliqua tangit *hic* Barbo- 8
sa *sub num. 4.* ad quam videbis quæ longe congerit ex multis idem Barbosa *de clausulis, clausula si neutri, si nulli 164.*

AD TEXTUM
IN CAPITE XXVI,
Dilectus, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Rescriptum super restitutione beneficii impetratum, non valet, si de causa motionis, & excommunicationis impetrantis non fecit mentionem.*
2 Cap. dilectæ 10. de exceptionibus.
3 *Visitator potest criminosos amovere, & privare Ecclesiis pro gravitate criminum.*
5 *Judex qui sententiavit, potest nihilominus in causa appellationis, seu nullitatis, aut retractionis audiri, & pro defendenda sententia à se prolata se opponere.*
6 *Officio duplici potest quis fungi in judicio.*
8 *Excommunicatus quatenus non restituatur spoliatus* remissivè.
9 *Spoliatus, ut restituatur, quid debeat probare* remissivè.
10 *Retentionis jus an habeat beneficiarius amotus à beneficio*, remissivè,

NON valere rescriptum super restitutio- 1
ne beneficii impetratum quod de causa
amotionis impetrantis & excommunicationis non 2
facit mentionem probat textus, reddens Pontifex rationem in vers. *nos igitur mandamus quatenus si ita est litteras ipsas, tanquam per veri supressionem*

abstentitas viribus carere decernas. Quam ratiooem latè exornabis adductis, *supra in cap. super. litteris* 20. & *infra in cap. postulasti* 27. de nullitate rescripti per veri suppressionem: item & ex adductis, *in cap.* 3. *cap. ad aures* 9. *cap. cum adeo* 17. ubi plures casus congessi, de quibus, *ut valeat*, rescriptum debet mentionem facere

Sed quia videtur contrarius textus *in cap. dilectæ* 10. *de exception.* ubi valet rescriptum impetratum ab excommunicato, non facta mentione de excõmunicatione; ideo leges pro intellectu horum Jurium Balboam *in dicto cap.* 20. *à num.* 8 & poteris adjungere materiam textus & quæ, *ibi*, noto *in cap. non potest. de re Jud.* & quæ dixi *in dicto c.* 20. *hoc tit. q. fin. in fine à num* 48.

Item & de clausula, *si est ita*, adjuoges notata, *in c.* 25. *præced.* ibi in vers. *si esset ita.*

In vers. *visitationis officio*, colligit & notat *hic* Barbosa cũ Felino, & cũ aliis quod visitator potest criminosos amovere, & privare Ecclesiis pro gravitate criminum quare adjunges quæ officio visitatorum Diœcesum dico, *infra in cap. inter cætera de officio ordinarii.* Sed ad quæstiones nonnullas adjunges quæ dico, *infra in cap. fin. de temporib. ordinat.* & ad alias. *in cap. penult. & fin. de ætate, & qualit. ordinandor.* proportioualiter applicando.

Et ibi in vers. *quod cum ipse*, colligit Barbosa posse judicem postquam definitivè pronunciavit, & judicandi officio functus est, audiri in appellationis, seu nullitatis, aut retractionis causa, & assistere, & pro defensione suæ sententiæ se opponere, ut fecit Abbas, de quo *hic*, qui per sententiam Clericos, de quibus in textu amoverat ab Ecclesiis, & se contra illos, & contra literas ab eisdem super restitutione impetrata opposuit, & rem detulit ad Papam ex Felino *hic n.* 3. cum aliis: quare adjunges dicta *infra in c.* 17. *de appellat.* sic Abbas & Felinus *hic*, latè Gabriel *comm. opin. de citat. conclus.* 1. *à n.* 82. † Et adjuges gratianum *reg.* 230. quatenus agit de ea quod potest quis in judicio fungi duplici officio limitans septem modis: videbis, *infra in cap. de multa de præbend.*

Et in vers. *excommunicationis*, *qua tenentur* expendit Barbosa textum nostrum cum textus, *in c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. alia tradit legenda ipse Barbosa, *n.* 5. & his applicabis notata, *infra in cap. ab excommunicato* 41. *hoc tit.*

Et in glossa *excommunicationis* 2. & ibi, *quod spoliatio non sit privilegiata*, quatenus Barbosa hic cum Doctoribus notat spoliatum repelli à restitutione per exceptinnem excommunicatonis, quæ obstat agenti de spolio. Ideo de hac exceptione, quæ obstat spoliato, quominus restituatur, & quid debeat spoliatus probare, adjunges quæstiones sequentes; videlicet, *in c. fin. de ordine cognit. an agens recuperandæ teneatur ante restitutionem sui spoliatoribus respondere super quæstione spoliationis, & quare possit ab agendo repelli.* † Et ut obtineatur restitutio spolii in beneficialibus causis, an *sufficiat probare quasi possessionem, & spolium in cap. cum super de causa possess. q.* 2. Et an *spoliato judicis authoritate onus incumbat probandi spoliationis in justitiam:* & quid *si judex se constituat ejus adversarius* dixi *in cap. conquerente de restitutione spoliator. quæst.* 4. & *an sufficit probare quod aliquando possedit in cap. ad sedem* 15. *eadem q.* 1. vers. *ad secundant.* † Et an *habeat beneficiarius amotus à beneficio jus restitutionis propter melioramenta*, *in cap. gravis de restit spoliat. q.* 5.

AD TEXTUM
IN CAPITE XXVII.
Postulasti, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM

1 *Rescriptum ut salvetur à subreptione, sunt exprimendæ qualitates, quæ Papam movere possent ad concedendum.*
3 *Cessatio causæ impulsivæ, num vitiet gratiam remissivè.*
4 *Dispensatio habetur subreptitia, si deficiat causa, quæ habetur pro finali.*
5 *Adulterinus, seu incestuosus, volens dispensari, tenetur suos defectus narrare.*
6 *Illegitimitatis narrativa est Principi facienda.*
7 *Vicarius perpetuus quis dicatur remissivè.*
8 *Beneficium quale sit sufficiens remissivè.*

TEXTUS hic consimilem habet materiam cum 1 textus *in cap. super litteris* 20. *hoc tit.* ubi de rescripti, & litterarum impetratarum vitio, seu nullitate ob expressionem falsi, aut veri suppressionem, & benè expendit Barbosa *hic* cum multis *n. &* 8. ubi dicit quod ut salvetur impetratio à subreptione seu obreptione sunt exprimendæ omnes qualitates, quibus moveri posset Princeps ad non concedendum: quare adjunges casus hic, de quibus impetrantes rescripta, debent mentionem facere *in cap.* 3. *cap.* 8. *cap.* 17. *cap.* 19. & latissimè *in cap.* 20. *& in cap. præced.* vide dicta *infra in cap ad audientiam* 31. ubi plura de subreptione.

Hunc textum explanavi *in cap. nonne* 5. *de præ-* 2 *sumpt. q.* 1. *n.* 10. *&* 17. & sic ad quæstions pro ejus materia præter Doctores relatos *in dict. cap. super litteris*: adjunges quæstionem, quam per hunc textum tractant Doctores, nempè an *vitium commissum in exprimenda causa impulsiva gratiam vitiet affirmat*, Covar. *variar. c.* 20. per totum, Salas *de legibus disp.* 2. *sect.* 15. de quibus, & aliis multis dixi *in dict. c.* 20. ubi videbis.

Cumque Barbosa *hic num.* 4. *&* 5. affirmet cum 3 Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 21. *n.* 10. quod cessatio causæ impulsivæ, vitiet rescripta, de qua *in dict. c.* 20. *hoc tit.* eam intelliges, ut *ibi* expendi. † Et cum 4 Gironda *de privileg. n.* 1160. quod quando causa habetur pro finali in dispensatione, si deficiat, sit obreptitia, & nulla ipso facto. † Sicque inferat 5 quod spurius, si sit adulterinus, incestuosus vel ex sacrilegio natus, teneatur hos defectus Pontifici exprimere, nec sufficere si generaliter fateatur se illegitimum, vel spurium, alias irrita sit dispensatio cum eodem Gironda *supr. n.* 1642. ideo ex textu nostro cum multis Doctoribus longè agit Covar. *in* 4. *p.* 2. §. 9. † ubi *à n.* 1. dicit quod in petitione il- 6 legitimationis est facienda Principi mentio filii illegitimi, vbi de aliis ad propositum *à n.* 2. Quæ omnia etiam poteris explanare per dicta *in dict. c.* 20. & in aliis relatis: & de narrativa filiorum *ibi. q.* 3. vers. *ad quintam à n.* 22.

Et in vers. *Vicario perpetuo*, & *ibi* beneficiũ suf- 7 ficientis subsidium: quis dicatur Vicarius perpetuus *in fra in tit. de officio Vicarii.* † Et quale sit suffi- 8 ciens beneficiũ *in tit. de præb.* & ibi *in c. secundum Apostolum*: Vide quæ notat Barbosa *hic n.* 6. *&* 7. *& n.* 9. ex glossa quæ contineantur nomioe beneficii. Et applicabis quæ dixi, *sub cap.* 11. *de temporib. ordin.* ubi de beneficio, & *tit. ad ordines sufficienti.*

AD

AD TEXTUM
IN CAPITE XXVIII
Nonnulli, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM

1 *Rescripta, litteræ, seu brevia, non impetrantur ultra duas diætas loci, seu finis Diœcesis Episcopi ad quem diriguntur.*
2 *Diæta quas leucas comprehendat remissivè.*
3 *Diætæ qualiter dentur Judicibus privilegiatis ad exercendam Jurisdictionem contra privilegiatos remissivè.*
4 *Diæta intelligitur secundùm locorum consuetudinem.*
5 *Dictiones sunt interpretendæ juxta sensum, quo sunt recepta in provincia.*
6 *Verba dubia sunt intelligenda juxta sensum rectè intelligentium.*
7 *Appellatio vulgaris habetur pro lege.*
8 *Leucæ ad diætas qualiter computentur remissivè* & n. 9
10 *Ordinarii possunt citare quemcumque à quocumque loco intra suam Diœcesim, & ad suum suorumque delegatorum in judicium trahere, nec procedere, ubi aliter de consensu partium,* n. 14.
11 *Constitutio Episcopi extra Diœcesim vigorem non habet.*
12 *Benedicere nequit Episcopus populum extra Diœcesim ad hoc ut tollantur venialia.*
13 *Episcopus poterit præsentatum instituere, & alia Jurisdictionis voluntariæ exercere extra suam Diœcesim, vel si permitteretur à Papa, etiam & potest excommunicare subditum existentem extra Diœcesim* n. 16. & 17.
15 *Legi prohibitivæ potest renunciari.*
18 *Episcopus beneficio privare potest clericos criminosos subditos, & ex causa ad agentes ultra suam Diœcesim.*
19 *Derogatæ constitutionis debet fieri mentio.*

1 QUIA textus hujus materia est, ne litteræ, brevia, seu rescripta impetrentur ultra duas diætas loci, seu finis Diœcesis Episcopi, ad quem diriguntur, ut aliquis virtute earum conveniatur ab aliquo, ne laboribus, & expensis fatigati qui citantur, liti cedere compel-
2 lerentur, † ideo ultra quæ bene hic congerit, & distinguit Babosa *à num.* 1. de diætis, ac de leucis, quas quælibet continet diæta: videbis quæ latissimè dixi *in c. sanè* 3. *de foro comp.* ubi *an diæta computanda sit a fine Diœcesis, vel a loco, ubi res sita est, quando ipsa actione petitur reali ibi q.* 10. & *in c.* 5. *eodem, q.* 12. *diæta ex quibus leucis constet a n.* 28. & 29. & Latius *in cap. ex parte* 15. *eodem q.*
3 18. *à n.* 8. vers. *ad tertium,* † & diætæ Judicibus privilegiatis qualiter dentur ad exercendum Jurisdictionem contra privilegiatos *in dict. cap. ex parte dict. q.* 18. ubi dixi de leucis, & aliis
4 in locis. † Et quod diæta sit intelligenda secundum locorum consuetudinem, & alia addat Balboa *in cap. olim 6.de except.* ad textum *ibi* & ad textum nostrum *n.* 2. & *à n.* 18. ideo illum leges † ex quo venit applicandum quod ad glossam hic 5
notat Covarr. *lib. variar.* 5. *n.* 1. & 2. quatenus dixit quod dictiones sunt interpretandæ juxta eum sensum, qui vulgari, communi usu, ac legum provinciæ significatione receptus sit, † ad quod vide- 6
bis *in cap. ex litteris 7. de sponsalib.* in quod verba dubia intelliguntur in eo sensu, quem solent rectè intelligentibus generare cum pluribus per glossam *hic* Barbosa *n.* 21. ex *l. librorum,* §. *quod autem casus, ff. delegat.* 3. *labeo, ff. de supellectili legata, l. cum antem cod. de donat. ante nuptias.* † Nam vul- 7
garis appellatio, habetur pro lege cum Gonzal. *in reg.* 8. *Cancel. glossa.* 11. *n.* 68. & 69. *glossa* 13. *n.* 62. † Et quomodo leucæ ad diætas sunt com- 8
putandæ præter adductos in relatis locis videbis Zevallos *in pract. q.* 89. *a n.* 730. & 733.

Et cum Barbosa *hic a n.* 4 intelligat textum 9
nostrum, ponens in quibus limitetur usque ad *n.* 8. ponens etiam plures Doctores *a n.* 9. qui scripserunt de diætis, pluraque dicant Covar. *de leucis, & earum commensuratione lib.* 2. *variar. c.* 20. *n.* 5. Zevallos *supr.* Gregor. Lopez *in l.* 3. *tit.* 16. & *l.* 15. *tit.* 26. *p.* 2. Bobadilla *in politica lib.* 4. *c.* 5. *n.* 55. & alii per Barbos. *hic. n.* 12. & alii citati per relatos.
† Et in *n.* 7. hic dicat idem Barbosa quod Episcopi, 10
vel ordinarii possunt citare quemcumque a quocumque loco intra suam Diœcesim, & ad suum, suorumque delegatorum in Judicium trahere; ideo applicabis regulam, de qua Gratian. *reg.* 166. *per textum,* & Abbatem *hic,* & *in cap. fin. de rerum permut. c. fin. de judic. cap. olim de except.* † ampliaus 11
quod nec constitutio Episcopi habebit extra Diœcesim vigorem, & non solum in civilibus, sed in criminalibus, † ita ut nec possit extra suam Diœce- 12
sim populum benedicere, ad hoc ut peccata venialia tollantur ex Abbate *in cap. antiqua de privileg.* qui Abbas *in cap. novit de officio delegati,* dixit 13
nec posse instituere præsentatum; sed Gratianus cum Beerio *decis.* 30. *à n.* 3. contrarium verius dicit eo quod sit jurisdictionis voluntariæ; & ob id cum multis limitat regulam idem Gratianus dicens non procedere in Jurisdictione voluntaria; de quo latè dixi *in cap. postulati* 14. *de foro comp. sub quæst.* 2. vers. *ad secundum,* dum egi de quæstione *an judex in alieno territorio judicare possit ibi a num.* 11.

Nec procedere ubi aliter de consensu partium 14
permitteretur Episcopo, ut non traheret reum ultra diætam, ut dicit Felin. *hic col.* 3. Gratian. *supra n.* 5. & 6. Barbosa *n.* 13. in vers. *textus nostri,* ibi: *Nisi de assensu partium fuerint impetratæ.* † Colli- 15
gens cum Tyraq. *de jure primogeniorum q.* 24. *n.* 13. ea verba notari ad hoc ut legi prohibitivæ possit renunciari; ad quod applicabis plura, quæ adduxi *in cap. significasti* 18. *de foro comp.* ubi Jurisdictio qualiter de assensu partium prærogetur; item Gratianus cum Felino *hic* & aliis *n.* 7. *dicta regul.* 266. † Limitat quando committeretur Episcopo 16
per Papam cum scientia quod esset extra suam Diœcesim, † item limitat regulam in sententia ex- 17
communicationis, quam ferre potest Episcopus in suum subditum extra suam Diœcesim, & territorium ex textus *in cap. cum sit Romana de appellationibus, cap. tuæ de Clericis non resid.* de quo dixi alibi late.

Item & quod Episcopus possit per sententiam 18
beneficio privare Clericum, qui committit delictum privatione dignum etiam extra territorium secundum Panorm. *in dict. c. postulati* 14. *de foro* cujus applicabis de ratione quæ ibi late dixi *sub*

quaſt. 1. ubi leges ad bonam quaſtionem. Imo & poterit Epiſcopus in aliqua Diœceſi portare annulos, & celebrare in Pontificalibus juxta gloſſam *in clem. Archiepiſcopo de privileg.* cum multis Gratia i *ſupra n.* 10.

Et in verſ. ibi *vel expreſſam de hac conſtitutione fecerit mentionem*, expendit Barboſa *hic num.* 14. adducens rationes, quare debeat hic fieri ſpecialis derogatio conſtitutionis textus noſtri, tres rationes colligens, unam Flaminii, aliam Felini *hic num.* 2. aliam Cenedi *ad decretales, collect.* 123. *num.* 3. verſ. *ego tamen*: ex quo veniebat diſputare quando ſit neceſſaria alicujus conſtitutionis ſpecialis derogatio, ad hoc, ut ejus diſpoſitio ceſſet: ad quæ applicabis dicta, *ſupra in cap.* 1. *cap. cæterum hoc tit.* & neceſſarium diverſis in caſibus prærequirit Trid. Concil. & de hoc textu ſcribit etiam Zenedus *dict. collect.* 123. & ad materiam derogationis, ſeu abrogationis legum, lages quæ *ſupra* ſcripſi *in cap. translato Sacerdotio* 3. de conſtitutionibus.

Ad §. Sunt, & alii Textus noſtri.

SUMMARIUM.

1 *Litteræ impetratæ ad lites ſine ſpeciali Domini mandato, non valent, niſi impetrentur per conjunctam perſonam: & quid hodie*, numero.

3 *Lites ſunt reſtringendæ potius quàm laxandæ.*

4 *Litteræ gratiæ, & ad beneficia poſſunt impetrari a tertio ſine ſpeciali mandato*

5 *Mandatum ſpeciale non deſideratur in commiſſionibus cauſarum, quæ Rotæ auditoribus diriguntur.*

PRobat textus hic quod litteræ ad lites impetratæ ſine ſpeciali mandato Domini non valent, niſi impetrentur per conjunctam perſonam, multis probat Barboſa, *in dicto cap. nulli à num.* 15. dum interpretatur, ſeu collectat hunc §. ubi *a n.* 16. plura colligit de ſpeciali mandato ad litteras impetrandas excipiens *à num.* 27. per verba, *hic*, niſi forte de illis perſonis extiterit, à quibus non debet exigi de jure mandatum, excipiens conjunctum, pro conjuncto, & amicum. Quare ut uberius intelligas caſus, in quibus ſpeciale maodatum requiritur in quibus non leges dicta, *in c.* 1. & 3. *de procur.* etſi diverſis in lucis ſub *lib.* 2. *decretalium* nonnulla de hoc dixerim: quare ad quæſtionem an conſors ejuſdem litis, poſſit ſine ſpeciali mandato petere reſtitutionem in integrum, Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 6. *num.* 6. & ibi pertotum caput agit an ad eam poſtulandam, requiratur mandatum ſpeciale, de quo gloſſa hic *ſine ſpeciali.* † Dicunt tamen Barboſa *hic num* 16. *in fine.* Navarus *in cap. ſi quando hoc tit. præludio* 1. *num.* 2. Vantius *in tit. de defectu juriſdict. deleg. num.* 87. Mandoſius *in praxi commiſſionum*, textum illum non ſervari in praxi, ſic ut hodie, nec ab extraneis mandatum ſpeciale exigetur ad impetrationem litterarum, de quibus hic applicabis quæ dixi, *ſupra in cap.* 20. *hoc tit. q.* 5 *a n.* 31. & 32. ubi de curiali, & ſolicitatore, ſeu tertio impetrante reſcriptum; item nonnulla, quæ dixi, *in cap.* 9. *de judic. à q.* 6. *ad* 9. ubi de geſtis per prucuratorem.

Et in verſ. *hic cum autem lites reſtringendæ ſint prius, quàm laxandæ*; ideo applicabis rationem textus, *in cap. finem litibus, de dolo, & contum.* ut ſe hic remittit Barboſa, *n.* 15. ubi ego latiſſime adnotavi, & dixi. Et ad hunc §. adjunges Barboſam alterum, *in. l.* 3. & 4. *ff. ſoluto matrimonio* 4. & *n.* 13.

An diſpenſatio poſſit impetrari abſque mandato ejus, cui impetrator, & agens late per textum noſtrum dicit in hoc caſu non procedere; quia litteræ ad beneficia, poſſunt impetrari abſque tali mandato ſpeciali, aut generali; etſi ad acceptandum beneficium nomine alterius, deſideretur de quo aliquid, *ſuprà* dixi; etſi ad quæſtionem, quam proponit exiſtiment nonnulli, quos refert, *n.* 3. per textum *in cap. innotuit de elect.* in verſ. *cum non* in impetratione diſpenſationis, & aliorum privilegiorum deſidarari ſpeciale mandatum, cæterum, *num.* 4, contrarium probat, explicans textum, *in dict. cap. innotuit*, & amplectens rationem, de qua gloſſa *hic* verſ. *ſine ſpeciali mandato*, ubi reddit diſparitatem quare impetratio ad beneficia non deſideret ſpeciale mandatum ad lites ſic. † Nec ſpeciale mandatum deſideratur in commiſſionibus cauſarum quæ Rotæ auditoribus diriguntur, Paulus Fuſcus *in ſingular. utriuſque juris litt. C. ſingulari* 14. 4 5

AD TEXTUM

IN CAPITE XXIX.

Dilectus, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Judex quis ſit quando duo ſunt, impetrata reſcripta diverſa remiſſivè: & quid textus hic pronunciet*, n. 2.

3 *Diæta in actione reali eſt computanda à fine Diœceſis.*

4 *Domicilium contrahitur in loco Domicilii, & qualiter aliis de cauſis remiſſivè*, numero 5.

6 *Spoliatus Judicis authoritate agens ad reſtitutionem, tenetur probare injuſtitiam ſpoliantis: ubi de aliquibus dubiis remiſſivè.*

AD explicationem noſtri textus, quaſi conſimilis, eſt ea, de qua dixi *ſuprà in cap. cum contingat*, quis ſit Judex, quando duo reſcripta impetrata, ſunt diverſa: applicabis *ibi* notata. † Et ſic dicat textus noſter, ut cognoſcere debeat de validitate Judex deputatus ſuper appellatione quando occaſiune duorum reſcriptorum unius ſcilicet in cauſa appellationis contenditur. Ob idque applicabis quæ dico *infra in c.* 4. *de appell.* & *in c. meminimus* 9. & *in c. præterea* 22. ubi quando Judex cauſæ principalis cognoſcit non obſtante appellationis Judice. 1 2

Et in verſ. *à Diœceſi ubi prædicta Eccleſia erat*, quatenus dicit Barboſa *hic* quod diæta in actione reali eſt computanda à fine Diœceſis; & quod ultra duas diætas litteræ non ſunt impetrandæ, applicabis quæ ſupta de Diætis, & Leucis dixi *in cap.* 3

cap. nulli 28. *hoc tit.* aliquid applicabis ex doctrina
textus *in cap.* 3. *de foro comp.* & *cap.* 2. & 3. *de libelli oblatione.*

4 Et ibi *Domicilium*, quatenus probat Barbosa
hic num. 3. cum multis, quod beneficii loco residentiam
requirentis, Domicilium contrahitur:
applicabis quæ in specie dixi *in cap. postulasti* 14.
de foro comp. à num. 8 *quæst.* 1. ubi quod ratione
5 beneficii contrahitur Domicilium. † Sed qualiter
ratione habitationis, originis, contractus,
aliisve modis contrahatur, benè *sub cap. ex parte*
10. *eodem* & *in cap.* 17. & uberius *in cap. fin. de foro
comp.* & *hic* in glossa *Domicilium*, vers. *ubi majorem
partem rerum suarum possides*: applicabis
quæ latè dico *in cap. sanè* 3. *de foro competenti.*

6 Et in vers. *sed dicti Judices*, quatenus Barbosa
hic cum Mascardo *de prob. num.* 14. notat quod
spoliatus Judicis authoritate agens ad restitutionem,
tenetur probare injustitiam spoliantis. Ideò
applicabis, quæ latè dixi *in cap. conquerente* 7. *de
restit. spoliat. quæst*, 4. vbi egi de ea, *Spoliato Judicis
authoritate, an incumbat onus probandi injustitiam
spoliationis*: & *quid si Judex se constituat ejus
Adversarium.* Et aliam nempè *Spoliatus quid debeat
probare, ut restituatur*, latè *in cap. cum. olim*
17. *eodem.* & *an debeat probare, aliquando se possedisse*,
in cap. cum ad sedem 15. *eodem quæst.* 1.
vers. *ad secundam.* Et applicabis eam, *An spoliatus
à Judice nuliter procedente, non servato ordine juris,
sit ante omnia restituendus, cum constet non
esse retractandam solutionem ordine juris prætermisso
nec spoliatum ante omnia in hoc casu restitui*,
de qua dixi *in dict. cap. conquerente de restit. spol.
quæst.* 1.

A D T E X T U M

IN CAPITULUM XXX.

Sanctæ Crucis, hoc Titulo.

P R Æ M I S S U M.

SUMMARIUM

1 *Præsentatio rescripti coram executore, facit ut illud præferatur alii rescripto expedito sub eadem data.*

2 *Rescriptum prius in data prævalet secundo, & posteriori etiam si excessus sit tantùm horæ unius*, n. 3. & *etiam si in secundo fiat mentio de primo, non tamen de clausula ejus eleeleganti*, n. 4. & n. 15.

5 *Rescripti primi revocatio debet fieri in primo rescripto.*

6 *Rescriptum pro validitate actus, valet, quando non constat de prioritate duplicis rescripti contrarii exemplificatur*, n. 7.

8 *Datæ tempus inspicitur in rescriptis etiam in gratiosis*, n. 10. & *in dilatione quinquennali*, num. 11.

9 *Tempus præsens inspicitur in æstimatione beneficii.*

12 *Datæ tempus attenditur in privilegiis.*

13 *Marchio prior creatus præfertur secundo, etiamsi, iste prius adipiscatur possessionem.*

14 *Tempus inchoationis mandati inspicitur in commissario executore, aliàs commissio expirabit, si non dum inchoato mandans moriatur.*

16 *Tempus Judici assignato ad causam decidentem incipit à præsentatione rescripti.*

17 *Datæ tempus præfertur in gratiosis verè attenditur tempus præsentationis rescripti.*

18 *Gratia à Principe concessa, debet intelligi secundùm usum Principe eam concedentis.*

19 *Capitulum quid sibi velit remissivè.*

20 *Collectivo nomine vocati si plures sunt pro uno reputantur.*

21 *Commissum pluribus per unum non expenditur.*

22 *Conjuncti dicuntur verbis plures vocati ad hæreditatem, vel legatum per nomen collectivum in æqualibus portionibus.*

23 *Censura lata post appellationem, quos habeat effectus remissivè.*

24 *Absolutio simplex continetur sub appellatione absolutionis, non ea, quæ datur ad cautelam.*

25 *Datæ tempus impetrationis attenditur in rescriptis, ut falsitas narratarum seu veritas consideretur.*

TEXTUM hunc explicavi *in cap. imputari de fide instrum. quæst.* 2. *num.* 8. Sed 1
loquitur de diversis eescriptis super eodem beneficio
impetraris, & dubitatum esset quod eorum
esset præferendum num primum in data, vel quod
primum fuit in præsentatione; ideo adjunges quæ
noto *infra in cap.* 2. *de officio deleg.* & quæ *hic*, &
ibi notat ex pluribus Barbosa, dum *à num.* 2.
sequentes conclusiones facit, nempe gratias pares,
si duo habuerint, ille præferatur, qui prævenit
in præsentatione suæ gratiæ coram executote. † 2
Et quod res, privilegium, seu rescriptum prius in
data prævaleat secundo, & posteriori; quod datæ
tempus non signatæ supplicationis attendatur;
ut quis possit facere fructus suos; quod provisus
prioe sit præferendus posteriori: hæc omnia multis
probat & resoluit aliqua dixi *sub cap.* 20. *hoc
tit.* † Et quod rescriptum prius in data prævalet 3
secundo probat Gratianus *reg.* 404. cum multis
per textum nostrum, & *cap. si duobus*, ubi glossa
hoc tit. & *l.* 27. *tit.* 18. *p.* 3. quod ampliat
uno modo Felin. *num.* 4. & Jason. *in l.* 1. §. *editiones
ff. de edendo a.* 5. ampliat etiam si una hora,
nam ratione unius horæ dicitue rescriptum
postetius. † Et cum multis aliis Gratianus *supra* 4
num. 2 ampliat etiam si in secundo rescripto esset
mentio facta de primo si non sit facta
mentio de clausula eleganti, quæ in primo inserta
fuisset ex textu *in cap.* 2. *de dolo* & *contum.*
per quem ita tenet *in cap. significavit n.* 3. *de appell.*
& est *lex* 29. *tit.* 18. *p.* 3. ubi cavetur de- 5
beri in secuodo rescripto expressè fieri primi revocationem:
videbis Malinam *de major.* 2. *p. lib.* 4.
cap. 2. *num.* 31. Et regula ampliatur ut procedat
etiam in alia qualibet dispositione ut *in l. qui
prior*, & *cap. qui prior de reg. juris*, ubi Dinus &
Boer. latè in addditionibus.

Prædictam regulam limitat Felinus *sub dicto* 6
num. 4. tribus modis. Tum & quarto limitatur
quando non constat de prioritate, nam tunc semper
statur rescripto in quo continetur ille actus,
qui facit utrinque valere, † ut puta sunt duo in- 7

ſtrumenta unum teſtamentum filii, aliud inſtrumentum emancipationis ejuſdem filii: nam ſtatur inſtrumento emancipationis, ut teſtamentum valeat quia tale reſcriptum, per quod utrinque validatur præſumitur prius confectum, ut docent Cinus, & Bald *in l. cum teſtam.* §. *hæc verba ff. de hæred. inſt.* Alex. *in l. divortio, col.* 4. *ff. ſoluto matrim.* cum aliis Gratian, *ſupr. n.* 4. qui limitat uſque ad modos octo de quibus nonnullis, & aliis *ſub c.* 3. *hoc tit.*

Et quod tempus datæ in reſcriptis inſpiciatur dixit idem Gratian. *reg.* 451. idemque, & in beneficiis probat per textum *in c. eodem, & in c. ſi ubi c. dubius, & c. ſi eo tempore hoc tit. lib.* 6. † & exemplificat, ut in æſtimatione beneficii: nam tempus præſens, & non futurum inſpicitur cum Oldrado *conſ. ad aures hoc tit.* & Baldus *in c. conſtitutus hoc tit.* ampliat procedere regulam in privilegio. † Et quod in gratioſis tempus datæ inſpiciatur & attenditur tenet Riccius *collect.* 476. per textum *c. cum te, & c. conſilio hoc tit.* † Ubi cum Guido Pap. *deciſ.* 109. infert quod tempus dilationis quinquennalis à die datæ, non à die præſentationis currere incipiat. Et itidem ait quod in privilegiis attenditur tempus datæ de Franchis *in deciſ.* 62. † Ubi fuit dictum quod duobus creatis Marchionibus verum unquam prior altero; licet poſterior creatus prius litteras executoriales pro ſui poſſeſſione obtinuiſſet, non tamen veniebat præferendus primo creato; licet poſterior fuiſſet in poſſeſſione, & non alia quidem ratione; quia in privilegiis attenditur tempus datæ.

3 Felinus verò *in cap. eam te*, limitat modis ſex *à*
4 *n.* 63. benè Abbas *in c. cum dilectus el* 2. *hoc tit.* † Ubi etiam *n.* 8. limitat quando gratia non eſt perfecta ſed mandatur fieri: nam tunc inſpitur tempus inchoationis mandati, quia ſi Commiſſarius non inchoavit exequi, gratiam expirat per mortem concedentis, ubi alia ſingularia adducit viden-
5 da, † imò multi adducti à Gratiano *in dict. reg. n.* 8. dicunt reſcriptum tunc vim obtinere quando fuerit præſentandum; & ſic non à tempore datæ, ſed à præſentatione vires accipere benè expendit
6 Panormit. *hic* de quo *in dict. c.* 2. *de off. deleg.* † ex quo benè poteris adjungere quæ ſcribit latè Balbus, dum per textum *in c. ſuper eo* 11. *de appell.* dicit quod tempus à Judice aſſignatum ad cauſam decidendam, incipit à præſentatione. reſcripti quem liges *à n.* 29. uſque ad 32. ipſum applicabis *in c. ut debitus honor* 56. *eodem tit.* & quæ ipſe dixit *in c.* 1. *de foro comp. à n.* 9.

7 Imò & aliis modis præfata regula, de qua Riccius limitatur, ut per eum *dict. collect.* 476. dum docet limitari, quando Princeps aliud expreſſe voluerit, ex Antonio Fabru *in deciſ.* 3. *cod. de precib. imper. offerend.* & etiam ait non procedere in caſu, de quo Franchis *in deciſ.* 326. nec in alio caſu ejuſdem *in deciſ.* 490. qui *in dict. deciſ.* 326. dicit quod tempus datæ attenditur in gratioſis, ſed tempus præſentationis in reſcriptis juriſdictionalibus; & *in dict. deciſ.* 590. ubi dicens quod tempus datæ in
8 gratiis debet attendi, ait *n.* 2. † quod gratia à Principe conceſſa intelligitur ſecundum uſum Principis eam concedentis, & ad materiam videbis quæ dicit Afflictis *deciſ.* 1.

9 Ad verbum textus noſtri hic *Capitulum*, adjunges quæ de oratione indefinita dixi *ſuprà in cap. cum omnes de conſt.* & quæ longè ſcribit Covar. *lib.* 1. *var cap.* 13. ubi etiam de univerſali, & quæ *ibi* dicit *n.* 10.

10 Item quatenus incipit concluſio noſtri textus *ſi plures impetrant*, adjunges quod dixit Felinus *hic num.* & cum infinitis Gratianus *regula* 492. nempè quod vocati nomine collectivo, ſi plures ſint ſimul cum alio tertio, illi plures reputantur pro uno tantùm, faciunt jura *in l. Titius, & in l. interdum, & in l. liber homo* §. *ſi Titius ff. de hæred. inſtituend.* † Et Tyraquel. *de privileg. piæ cauſæ am-* 21
pliat. privileg. 166. etiam ubi quid pluribus committitur: nam poteſt per unum tantùm expediri, ſed omnes debent concurrere; quia una tantùm perſona illi plures cenſentur, ut *in l. pedius* §. 1. *ff. de arbit.* niſi ubi verſatur animæ favor. Sed regulam limitat tribus modis Anton. Gomez *tom.* 1. *var. cap. a n.* 3. & Jaſon. modis ſeptem *in l. fin. cod. impuberibus, & aliis n.* 5. Bernardus limitat modis 4. *regul.* 132. vide notata à Doctoribus *ibi in c. prudentiam* 21. *de officio deleg.* ubi ego latè dico de hoc puncto.

Unde colliguntur relati à Gratiano *ſuprà dicta* 22
reg. 492. *n.* 1. quod conjuncti verbis dicuntur plures vocati ad hæreditatem, vel legatum per nomen collectivum; & ſic omnes ſimul admitti ad portionem, quod limitat Soemus *conſ.* 108. *lib. num.* 1. quando vocati eſſent omnes pro æquali portione & etiam aliis duobus modis reſtringit Zabarella *conſ.* 60. *col. pen.* Corn. *conſ.* 240. *lib.* Guzadin. *conſ.* 67. Decius *conſ.* 320. *n.* 6. Jaſon. *in l. qui filialibus* §. *ſi quis ita ff. deleg.* 1. *n.* 19. ubi limitat regulam non ſibi locum vindicare in filiis naſcituris. Et quæ dicuntur nomina collectiva, tradit Felinus *hic ſub dict. n.* 1.

Et in verbis ibi *Qui poſt appellationem ad nos* 23
interpoſitam in eos ſuſpenſionis, & excommunicationis ſententias protulerunt: ad hæc verba applicabis quæ latè indicu *in cap. paſtoralis* §. *verùm de appell.* ubi quos effectus habet cenſura lata poſt appellationem, aut an ſuſpendatur ſi ab ea appelletur

Et in verſ. *Præfatas ſententias juxta formam* 24
Eccleſiæ relaxetis. His enim verbis probat Covar. omninò videndus quod appellatione abſolutionis continetur abſolutio ſimplex, non autem ea, quæ ad cautelam datur *ibi in c. Alma Mater p.* 1. §. 7. *n.* 7. *concl.* 4. quem ſequitur Barboſa *hic n.* 7. cum Ricciulo, & Navar. quibus adjungo eundem: ex quibus adjunges quæſtionem, an impetratio literarum ab excommunicato ad beneficia ſit nulla Covar. *dict.* §. 7. *à n.* 3. qui potius hunc tribuit *c. ſeq.* Covar. *dict.* 1. *p.* §. & *ibi* in verſ. *tertio*.

Pro complemento noſtri textus dico, quod in 25
reſcriptis attenditur tempus datæ id eſt impetrationis, vel conceſſionis, quo literæ dantur, & manant à Superiore; ut per Rebuff. *in praxi tit. different. inter ſcripta gratiæ n.* 53. Mandoſ. *in reg.* 18. *Cancel. q.* 18. *àn.* 15. Perez *in l.* 19. 14. *tit.* 21. *lib.* 3. *ordinam.* ſic ut circa reſcripti ſubreptionem ſemper debeat attēdi tempus datæ, vel impetrationis; ita ut ſecundùm illud, conſiderari debeat veritas, aut falſitas narratorum; nec ſufficiat ſi ante impetrationem vera fuerint, vel poſt eam vera exiſtant, ea, quæ tanquam vera, & exiſtentia exprimuntur; ſicut nec ſat eſt, quod antea non fuerint, vel poſtea non exiſtant; & quod tanquam non exiſtentia ab impetrante negata, vel ſuppreſſa ſunt, ut probat textus *in c. conſtitutos* 19. *hoc tit.* Baboſa *in c.* 7. *hoc tit.* Navar. *in c. ſi quando eodem exceptione* verſ. *habemus*, Pariſ. *conſ.* 45. *lib.* 4. *n.* 2.

AD

AD TEXTUM IN CAPITE XXXI.

Ad Audientiam, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Obreptione, vel subreptione opposita, processus futurus, nullius est momenti.*

2 *Subreptio potest opponi usque ad 40. annos quamvis vitiet gratiam ipso jure expendo, ut* hic n. 3. & 4.

5 *Subreptitiæ litteræ in beneficialibus, sunt nullæ.*

6 *Subreptione quando ipso jure vitiet, quando non & quando opponatur remissive: & an expressione causæ, vitiet dispensationem ipso facto,* n. 7. *vel ope exceptionis,* n. 7. *remissivè.*

8 *Litteris impetratis renuncians propter annuam pensionem, hoc tacito litteræ ipsæ ad beneficia non valent.*

9 *Pensio num dicatur beneficium,* numero 10. & 11.

12 *Renuncians beneficium aut pensionem ut habeat aliquod beneficium, non dicitur simoniacè renunciare.*

13 *Renunciare potest litteris simpliciter sine Superiore, & sine eo nequit beneficio renunciare: limita, ut* n. 13.

1 PRO materia hujus textus applicabis quæ
latè dixi *suprà in cap. super litteris,* per id quod
ex glossa hic verb. *in irritum,* in vers. *tunc dicas
quod tales,* cum multis dicit Barbosa *num. fin.*
nempè quod rescripta subreptitia ad lites non
sunt nulla, nisi ope exceptionis qui itidem in
verbis *revocando in irritum,* hic *num.* 6. notat quod
obreptione, & subreptione opposita, processus
futurus, nullius est momenti. De quo puncto
applicabis quæ *supr.* latius dixi *in dict. c. super litte-*
2 *ris q.* 7. vers. *ad ultimam.* † Quare refert Riccius
collect. 1267. ad textum nostrum cum Imola *ibi,*
nempè ut subreptio possit opponi usque ad 40.
annos, quamvis vitiet gratiam gratiam ipso jure
Caputaq. *decis.* 224. *p.* 3. veròm addit ut tanti tem-
poris spatium præsumatur nova gratia, & confir-
3 matio, Cassad. *in decis.* 3. *de causa possess.* † Ta-
men adverti idem Riccius cum Puteo *decis.* 377.
quod nec intra quadraginta annos de subreptione
dici possit: si in litteris sit apposita clausula *de*
4 *subreptione.* † Quod intelligit verum concurren-
te clausula sublata, quæ relevat impetrantem ab
onere probandi, & admittit parti, & Judici fa-
cultatem aliter impetrandi, & judicandi, etiam
quod versemur in gratia concessa ad postulatio-
nem partis, secus si clausulæ istæ non essent si-
mul juctæ, ut tradit idem Puteus *in decis.* 213.
lib. 2. & fuit in Rota decisum in una Calagurit. ju-
5 risdictionis 30. Maii 1580. coram de Rubeis. †
Et quod subreptitiæ litteræ in beneficialibus sint
nullæ, Gratianus ex nostro textu *regula* 444. de
quo *in cap. ad aures hoc tit.* & *in dict. c.* 20. quam
regulam Felinus ampliat hic sex modis, & limitat
duplici; & Petrus Rebuffus *in praxi benef.* 1. *p. de
differentiis inter rescripta gratiæ, & Justitiæ pa-
gina* 107. ubi sex modis ampliavit. † Et quando 6
subreptio ipso jore viriat, quando ope exceptio-
nis posuit, Oldradus benè *cons.* 81. & *cons.* 257. &
quando exceptio subreptionis oponatur, Anna,
& *ibi* Bolognet. *in addit. cons.* 6. Abbas, qui
benè de materia *in c. cum dilecto num.* 7. *de rescript.*
& *in c. cæterum num.* 6. quid in gratia, benè ipse
in c. tua nobis n 2. & 3. *de off. Vicarii* Mierez *de
major.* 1. *p. quæst.* 3. *num.* 11. & *quæst.* 4. *n.* 2. Et
resolves juxta quæ longè scipsi *in. super litteris*
20. *hoc tit.* ubi cum maxime distinctione. † Et an 7.
subreptio in expressione causæ, vitiet dispensa-
tionem ipso facto, vel ope exceptionis, Panor-
mit. *in. c. quia circa de consang. & affin.* Decius *in c.
constitutus num.* 2. *de rescript.* Tyraquel. *de pœnis
temper. causa* 44. *n.* 37. & deinceps, & *in tract. ces-
sante causa, lim.* 1. *n.* 3. & hæc omnia ex multis aliis
exoruat Gratian. *suprà*: applicabis etiam dicta *in
c. postulasti hoc tit.* & latissimè resolvi *sub dict. c.* 20.
hoc tit.

Cumque textus iste dicat quod si habens litte- 8
ras Papæ ad beneficium eis renunciat, propter
annuaoı pensionem, non valeant litteræ benefi-
ciales, hoc tacito impetratæ; ideò adjunges notata
suprà in c. 17. de his, de quibus impetrans debeae
facere mentionem, ut rescriptum valeat. † Item 9.
per hunc textum disputant Doctores an pensio sit
beneficium Ecclesiasticum; imò Riccius ex hoc
textu *collect.* 960. colligit quod pensio non est be-
ficium Ecclesiasticum; eo quod ad titulum pen-
sionis quis ordinari non possit, nisi necessitas, aut
commoditas Ecclesiæ aliud suadeat; prout Epis-
copus judicaverit, ut disponitur in Trid. *sess.* 21.
c. 2. *de reform.* † Et ex constitutione Pii IV. & V. 10
loquente de confidentiis beneficiorum, quæ non
habet locum contra transferentes pensiones per
confidentiam, ut fuit resolutum in una Burgen.
prætensæ confidentiæ 5. Jun. 1591. coram Pegnas
deinde quia simonia si sit in ordine, vel benefi-
cio annexam habet excommunicationem; non
tamen si sit impensione, Sayrus *in decis.* 17. *desi-
monia,* quam roponit Riccius *supr.* ad ornatum
textus *in Extravag. cum detestabili.* † Quæ vi- 11
dentur contraria his; quæ notat cum multis Bar-
bosa *num.* 2. dum ait quod renuncians litteris ad
beneficium, ut habeat aliquod beneficium, aut pé-
sionem, non dicitur siomoniacè renunciare; quia est
quædam permutatio rei spiritualis, cum spirituali
ex Abbate *hic,* & Flamin. *de resign. tom.* 2. *lib.* 14.
q. 7. *n.* 25. Azor. *inst. mor. p.* 3. *lib.* 7. *c.* 27. *q.* 9. † adver- 12
tentes quod licet quis non possit renunciare be-
neficio sine authoritate superioris. † Limitans 13
cum Abbate *hic n.* 6. & Flamin. *dict. q.* 7. *n.* 28. Azor.
dict. q. 9. ut non possit quis renunciare ad benefi-
cium litteris eo pacto, ut recipiat pecuoiam vel
pro alia qualibet re temporali. Tamen si advertas
non sunt contraria si legeris eundem Azor. *lib.* 3.
tom. 2. *mor. c.* 5. & quæ copiosè adducit Nicol. Gar-
cia *de benef.* 1. *p. c.* 5. *per totum,* dum agit an pensio
sit beneficium. Et de renunciantibus beneficia ad
casum textus nostri videbis quæ noto *infra in c.
fane* 7. *de renunciat.*

AD

AD TEXTUM IN CAPITE XXXII.

In Nostra, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Impetrans rescriptum tenetur facere mentionem de assignatione Ecclesiæ, quam nondum obtinuit.*

2 *Resignatarius debet exprimere in litteris beneficia, quæ habet nomen Dignitatis exprimendo.*

3 *Impetrans debet facere mentionem Sancti ipsius beneficii, dum non sit in Ecclesia Cathedrali; quod si non exprimatur; non inde redditur subreptitium rescriptum*, n. 4. *ubi de ratione.*

4 *Error in nomine, seu cognomine, non vitiat actum quando ex aliis conjecturis constare possit de identitate, & de certitudine personæ*, n. 5. *ubi ponitur exemplum.*

6 *Error in pronomine, si constat de persona, non interest: & quid de errore constituentis in procuratorio*, n. 9.

7 *Nomina omnia impetrantis, non sunt exprimenda, quando constat de persona uno solo nomine adjecto.*

8 *Nominis propii error, si pronomine aut cognomine constet de persona non vitiat.*

10 *Error personæ quando ex aliis constare non potest, excusat à caducitate.*

11 *Error non præsumitur, nisi probetur, probaturque juramento ejusdem personæ citantis.*

12 *Monachus præfici nequit Ecclesiæ sæculari, & collegiatæ.*

AD textum hunc faciunt quæ adduxit *supra in cap.* 3. 8. 17. & aliis hujus tituli, ubi adduxi casus, in quibus in impetratione rescripti est necessarium fieri ab impetrante mentiotionem de obtentis, seu aliis qualitatibus: quare etiam dixi *hic* Pontifex, ut fiat etsi quis adhuc non obtinuerit, dum tamen sit assignatus alteri Ecclesiæ. Et pro extensione faciunt notata supra *in cap. super litteris* 20. *cap. postulasti*, *cap. ad audientiam* 31. ita, & quæ noto *infra in cap. de multa de præbendis*, ubi de prohibita multiplicitate Ecclesiarum, seu beneficiorum.

Et cum hic Barbosa dicat *num.* 4 quod Resignatarius debet exprimere in litteris beneficia, quæ obtinet; item & exprimere in specie nomen Dignitatis, quam habet. † Addatque *hic num.* 5. ut cum impetratur beneficium, ne impetratio reddatur subreptitia, necesse sit exprimere nomen Sancti ipsius beneficii, dummodo non sit in Ecclesia Cathedrali in qua de stylo Curiæ necessum est nomen Sancti ipsius beneficii exprimere ex Rendina, Riccio, & aliis. † Tamen ipse Barbosa videndus *num.* 6. dicit se scire ex stylo Curiæ non reddi prædictam impetrationem subreptitiam non expresso nomine Sancti Ecclesiæ, ubi situm est: nam quotidie vidisse testatur expediri Bullas hoc modo. Beneficium simplex in parochiali, seu alia Ecclesia loci N. Diœcesis N. eo quod sufficiat ut constet de corpore beneficii vacantis per obitum N. licet non exprimatur nomen Sancti, & etiam si erretur nomen loci, aut Diœcesis, si ex aliis cicunstantiis condet de identitate cum multis asserens, quod error in nomine, seu cognomine non vitiat actum, quando ex aliquibus conjecturis constare poterit de identitate personæ, ut jam *supra* dixi *in cap. super litteris* latè & *infra in cap. significante*, *c. Rodulphus*

Unde infero quud error in nomine non vitiat, 5
quando constat de certitudine personæ: sic Ric-
cius *collect. ad textum si quis in fundi vocabulo ff.
deleg.* 1496. inferens ad pulchram decisionem
Rotæ 16. hoc tit. in novis ubi fuit dictum quod
error in nomine; nempè quod in mandato ad re-
signandum, & in Bulla resignationis exprimatur
Franciscus Berardinus, schalia & nihilominus ap-
pellatur Joannes Berardinus, non vitiat, cum ex
aliis circumstantiis, & ex nomine officii, & digni-
tatis constet de identitate personæ resignantis. † 6
Nec errari ait, cum error sit in pronomine si con-
stat de certitudine personæ: sic ex decis. Curiæ
Archiep. Neapol. 171. † Ubi non sunt exprimen- 7
da omnia nomina unius persunæ, quando ex ex-
pressione unius nominis potest haberi certitudo,
† & sic dixit Bellamera *decis.* 643. quod error no- 8
minis proprii possessoris in commissione, si per
cognomen, & alias circunstantias constet de cor-
pore, non vitiat; imò & *in decis.* 184 † dixit quod 9
error constituentis in procuratorio, si aparet de
cognomine, & non apparet fictus, non vitiat
processum. † Et sic Caputaq. *in decis.* 182. *p.* 1. 10
& latissimè Rota Romana *collect. decis.* 896. dicunt
quod error personæ, quando ex aliis constare non
poterit, excusat à caducitate: & infra *sub cap. si-
gnificante* 34. dico de quæstione, an sit valida dis-
pensatio, quando erratur in nomine Diœcesis, &
de aliis: tradit alia Barbosa *ibi à n.*2. & applicabis
quæ tradit Pichard. *in §. nomine institution. de le-
gatis.*

Cumque error non præsumatur, nisi probetur 11
ut dicit eadem Rota *collect. decis.* 991. & dubites
qualiter præfatus error probetur, advertes probari
per juramentum ejusdem personæ citantis, Rota
in decis. 3. *de jurejur.* in antiquis & aliis modis, quos
prosequitur Bellamera *decis.* 497. de quo est pul-
chra decisio Capell. Tholosan. 99.

Item quia Felinus *hic num.* 41. dicit quod Mo- 12
nachus non possit præfici Ecclesiæ sæculari, &
collegiatæ sine dispensatione: ideò adjunges quæ
& ad utramque partem retulit Zevallos *in pract.
quæst.* 281. item agit de alia *quæst.* 181. an beneficia
juris patronatus absque consensu Patroni possint
resignari, de qua dico *infra de renunciat.* sed et-
si non ad aptabiles quæstiones attamen quodam-
modo applicari valent.

AD TEXTUM

IN CAPITE XXXIII

Ex Parte Decani, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Mandati procuratoris revocatio, remissivè.*

2 *Mandatum probatur præsumptionibus, & conjecturis, veluti expensis factis, item judicio cœpto, & prosequuto sine contradictione alterius partis, si procurator produxit examen testium, & alia jura pro sua parte, & aliis duobus modis*, num. 3. 4. 5. & 6.

1 HIc agitur de materia revocationis mandati procuratorii; sed quia multa quæ spectant ad effectus hujus revocationis noto *infra in cap. ex insinuatione 3. infra de procuratorib.* ideo nunc nil addo Barbosæ *hic* nonnulla scribenti, nisi tantùm quæ subsequuntur tradita à Riccio
2 *in collect.* 1483. ad text. nostrum, dum dicit. † Mandatum probari præsumptionibus; & conjecturis, sicut pluries decidit Rota Rom. ut referunt Puteus *decis.* 362. Caputaq. *in decis.* 91 *lib.* 2 Ob idque ponit Riccius quinque conjecturas, quibus probatur mandatum. Prima expensæ factæ solite: nam hæ faciunt præsumere mandatum, in terminis Crescent. *in decis.* 1. *de præsumpt.* & pluries decidit Curia Archiep. Neapol. ut apparet ex eodem Riccio *decis.* 29. qui *dict. collect.* 1483. infert ex illis apparere Bartoli Canonicatam opinionem communiter receptam *in l. cum servus ff. de verb. oblig.* † Secunda quando scilicet apparet judicium fuisse cœptum, & continuatum contra eum uti procuratorem sine contradictione, Anton. Faber. *in decision.* 3. *cod. de procur.* † Tertia est si ipse produxit examen testium, & alia jura in favorem principalis, quæ verisimiliter non potuit aliunde habere idem Faber *decis.* 23. *cod. eodem*, *in decis.* 15. & latissimè Paleotus *in sua decis.* 71. † Quarta quia solvit suam partem extractus Cassadoe. *in decis.* 3. *num.* 4. *de procuratoribus.* † Quinta cum quis comparet in causa faciendo plures protestationes, Farinacius *in decis.* 350.

AD TEXTUM

IN CAPITE XXXIV.

Significante, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Rescriptum non extenditur ultra id quod continetur in illo.*

2 *Dispensatio non irritatur; eo quod erretur in nomine Diœcesis: & de ratione*, n. 3 *sed contra*, n. 4.

4 *Rescriptum quando erratur in nomine contractus, seu in foro contrahentis non valet.*

5 *Textus hic expenditur.*

6 *Rescriptum non vitiatur ex errore posito in Bulla in Curia Curalis Scriptorum Curiæ, ut si pro affinitate posuit consanguinitatem.*

7 *Dispensatio ex falso nomine expresso, si constat de persona, non vitietur etiam in Sacramentorum collatione.*

8 *Impetratio valet veritate tacita, aut falso expresso, quoties hujusmodi subreptio non fuit concessionis causa.*

DE intellectu hujus textus dixi *in cap. quia* 1
5. *de jud. quæst.* 3. ubi egi de illa quæstione, *An rescriptum ab uno impetratum, prosit aliis rem communem habentibus*, de qua quæstione benè, & late Fagnan per textum nostrum *lib.* 2. *cap.* 66. item expendi hunc textum *in cap. de mutuis portionib. quæst.* 1. *num.* 14. cumque hic agatur de non extendendo rescriptum ultra id quod in eo exprimitur, adjunges etiam quæ dico *infra in cap. Rodulphus* 35. *hoc tit. statim sequenti.* Et nonnulla *supra sub c. super litteris* 20. *hoc tit.* ubi expendi textum hunc affirmant Innocent. *in dict. c.* 20. *num.* 3. vers. *& nota*, ubi Ioannes Andreas *num.* 5. Abbas *num.* 3. Decius *in nova edit. num.* 13. alios referens *hic num.* 13. & colligitur ex glossa *hic* verbo *non de Remensi*, Sanchez *de mar. num. seq.* relato.

Dispensatio an valida sit, quando erratur in 2
nomine Diœcesis; etsi negent Sanchez *de matrim. tom* 3. *disp.* 21. *num.* 39. Moneta *de communic. ultim. volunt* & Villalobos *in summa tom.* 1. *tr.* 2. *dubio* 43. *num.* 11. † Tamen Diana *part*, 10. *tr.* 10. 3
res. 36. Basilius Pontius *de matrim. lib.* 8. *cap.* 15. §. *ultim. num.* 43. Salas *de legibus disp.* 20. *sect.* 16. *num.* 123. Sanctarellus *variar. resolut. p.* 1. *quæst.* 63. per totam Layman. *in Theologia Morali lib.* 1. *tract.* 4 *cap.* 32. *num.* 27. affirmativè respondent; quando erratur in nomine, & in Diœcesi quia tunc constat intentionem Papæ esse, ut solus proprius petentis ordinarius cum illo dispenset. Has inquam rationes refert etiam Sanchez *supra*, sed nihilominus acerrimè suam contrariam defendit sententiam, constituens differentiam, quando erratum est in proprio nomine officialis veræ Diœcesis, qui vocatus fuit, v. g. *Petrus*, cum nomen ejus esset Joannes, tunc enim ait; quia constat de persona, non est cur rescriptum non valeat.

Sed quando erratum est omnino in Diœcesi; 4
quia v. g. narrans dixit, se esse Diœcesis Salmanticæ, cum esset Cordubens. & rescriptum impetravit etiam Officiali Cordubens. nam tunc in omnibus fuit erratum; & sic nitens in adductis *num.* 1. ait ut error quantumvis culpa vacet, non efficit quod rescriptum extendatur ad casum, qui sub verbis ejus non comprehenditur. Et in confirmationem ex relatis Doctoribus *dict. num.* 1. adducit sequentia exempla. Primum nam si impetrans narravit in rescripto Titium sibi obligatum ex mutuo, petens, ut cogatur satisfacere, & erravit in causa debiti, utpotè quod ex alio contractu consurgit, non possit eo rescripto juvari. Secundùm Baldi *in l. præscriptione. num.* 51. *cod. si contra jus*, ubi rescriptum subreptitium vocat, si quis in civitate Perusina se mutuo dedisse nummos cuidam, narret, & impetret rescriptum destinans in ea Civitate Judicem, qui debitorem compellat

mpellat solvere; quia (ait) si Princeps nosset ntractum cum eo initum esse, qui aliis non beset Jurisdictioni Perusinæ, non commisisset i causam; quia ubi quisquam sortitur forum dinarii, sortitur etiam forum delegati, ut optiè tradit Innocent. *in cap. dilecti* 17. *de foro comp.* Iis enim exemplis multùm probabilis redditur ententia Sanchez, habita ratione differentiæ jam elata; secus enim esset, si erraretur in nomine ropriæ Diœcesis, sed non in nomine, sive perona Judicis nominari in ipso rescripto; quia tunc jam apparet de intentione impetrantis; applicabis aliqua, quæ dixi sub *dicto cap. dilecti de foro competenti*, & *sub cap. cautio.* 14. *de fide instrument.*

Ob idque, & ex dictis *sub c. in nostra* 32. inferes cum Diana ad aliam quæstionem, an dispensatio sit nulla, si erratur in nomine personæ *p.*7. *tr.* 10. *ref.* 34. ubi de aliis disputat, ac contra alios recentiores, defendit suam relatam opinionem, respondens ad textum nostrum hic, nempe irritum declarare rescriptum, non quia errarum fuit in nomine Diœcesis, sed quia ex aliis circumstantiis, non potuit sciri persona pro qua rescriptum impetratum fuit, ubi etiam satisfacit rationi alia contrariorum: applicabis dicta *infra in c. pen. hoc tit.*

Ex quibus infero, quod rescriptum non vitiatur sic ut à Commissario executioni mandari non possit, si error aliquis in curia scriptoris irrepserit, ut si v. g. Papa commisit officiali, quod si preces veritate niti cognoverit eum Titio, & Caja, Apostolica authotitate dispenset, sed erratum fuit in Bulla Pontificia: nam pro tertio gradu affinitatis positus fuit tertius gradus consanguinitatis: sic Diana *di̇.p.*1.*tract.*20.*ref.*36. *vers. nata*, Layman. *in Theologia Morali tractat.* 4. *libro* 1. *cap.* 32. *num.* 26.

Dispensatio an vitietur ex falso nomine apposito in rescripto. Et licèt negativam sententiam tueatur Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num.* 38. loquens de matrimonio, sed Diana *dict. p.*7, *tr.* 10. *resol.* 35. affirmat cum Petro à Sancto Joseph. *in idea Theologiæ Moral. lib.* 1. *cap.* 11. *resol.* 5. Castro Palao *tom.* 1. *tract.* 3. *disp.* 6. *punct.* 16. §. 2. *num.* 8. & cum aliis, eo quod ex communi Legistarum axioma, valet legatum, etsi testator in nomine Legatarii erraverit, modo de persona constet: & iterum adducit Diana textum nostrum in confirmationem, & pro sententia Sanchez adducit Patrem Amicum *de justitia disp.* 6. *sect.* 8. *num.* 143. eo quod in gratiis concedentis, præsumitur Pontifex, si aliunde contrarium non constet, attendere ad merita causæ; propter quæ gratia petitur cujuscumque tandem personæ, sint merita; & ob Diana putat utramque sententiam probabilem: & Sanchez hanc admittit in aliis Sacramentis, in quibus attenditur ad causam, non ad personam, negat in matrimonio; quia ibi respicit personam.

8 Cumque Barbosa *hic num.* 4. dicat quod falsitas, quando exprimitur, aut veritas supprimitur, valeat impetratio, ubi hujusmodi subreptio, non fuit causa concessionis, & explicet textum nostrum cum textu, *in cap. super. litteris* 20. *hoc tit. hic n.* 5. ideo leges ipsum utrobique, & quæ adduxi *in dict. cap.* 20.

AD TEXTUM
IN CAPITE XXXV.
Rodulphus, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Rescriptum impetratum contra homines Diœcesis, non comprehendi homines civitatis.*
2 *Diœcesis appellatione in materia favorabili comprehenditur civitas, secus in odiosis.*
3 *Civitatis appellatione in beneficialibus, comprehenditur Diœcesis, item in favorabilibus, non in odiosis,* n. 4. *cum distinctione*, n. 5.
6 *Rescriptum de masculino, extenditur in fœminimum, nisi aliter appareat de voluntate concedentis.*
7 *Reservatio facta per regulam* 4. *Cancellariæ, de beneficiis unicorum sub collectorum in quacumque civitate, vel Diœcesi, indicat, ut in eadem Diœcesi, & civitate, non sit nisi unus subcollector.*
8 *Districtus venit civitatis appellatione*, & num. 11.
9 *Delicta facta in casibus quoad pœnam infligendam, censentur perpetrata in Civitate.*
10 *Civitate interdicta, etiam interdicuntur suburbia.*
11 *Consuetudines Neapolitanæ, comprehendunt casalia, seu destrictus.*
12 *Destrictus non probatur per testes, qui gnorat iter, nec si deponat testis de publica voce,* & *fama.*
13 *Mensuratio non admittitur ad probandum, quod locus est in districtu.*
14 *Destructuales non veniunt appellatione oppidorum.*
15 *Delegatus ad causam proprietatis, non cognoscit de possessione, vel è contra.*
16 *Verba juris* revocetis in irritum quatenus si est ita mandamus, *sumuntur pro verbis* quasi in irritum declaretis.

AD hunc textum, quatenus dicit, quod per rescriptum impetratum contra homines Diœcesis, non possint convenire homines civitatis, quatenus inde inspicitur non esse extendendum rescriptum; eo quod rescripta delegatoria sunt strictè Juris, & rescripta beneficialia, sint strictè intelligenda, ut cum nonnullis probat hic Barbosa *num.* 2. 3. 4. applicabis quæ adduxi *infra in cap. quia v. de judic. sub. q.* 1. & *qu.* 3. item applicabis quæ dico *infra* de prorogarione juramenti, quod est strictè intelligendū *in cap. penult. de jurejur.* & quæ Doctores adducunt pertextum *in cap. si civitas de sentent. excomm. lib.* 6. de quo Covar. *in cap. Alma Mater* 2. *p.* §. 1. *à num.* 8. & applicabis ad quæstionem Gomezium, *tom.* 3. *var. cap.* 1. *à num.* 52. 53. 54. & vide *infra sub cap. fin.* † Et quod Diœcesis appellatione 2 in materia favorabili comprehendatur civitas secus in odiosis; & quod, † civitatis appellatione in be- 3 neficia-

neficialibus comprehenditur Dioecesis, multis
probat Barbosa *hic videndus n.* 5. & d. bene ex-
pendens; ob idque applicabis quæ de oratione
indefinita, & universali & quæ sub ea intelligen-
tur, dixi *in c. cum omnes circa finem de constitut.*
4 Cum ergo Riccius *collect.* 1387. ad textum *in
cap. sacrorum, 63. dist.* dicat quod appellatione civi-
tatis, veniat Dioecesis, si sumus in materia favora-
bili, secus in odiosa ex Bellamera *decis.* 141. †
5 Et iterum distinguat in materia odiosa, quod
aut verbum *Diœcesis* profertur à lege, vel con-
stitutione generali, & similiter veniat civitas sic
cum Balbo *in decis.* 6. per textum *in c.* 1. *de rerum
permut.* aut profertur in rescriptis, seu dispositio-
nibus particularibus, & tali casu minimè compre-
hendi civitatem appellatione dioecesis, dixit Faber.
decis. 6. *cod. de verb. signif.* † Ex his enim videbis
6 quæ dicit Barbosa *in cap. sequenti, num.* 5. quate-
nus notat extensionem rescripti de Masculino ad
fœmininum, idemque in qualibet alia dispositione
nisi appareat de contraria rescribentis, seu dispo-
nentis voluntate: aliquid, ibi dico *sub nu-
mer.*
Quare idem Riccius *supra* dixi in terminis re-
7 gulæ quartæ Cancellariæ reservantis beneficia
unicorum subcollectorum, in quacumque civi-
tate, vel Dioecesi, non potuisse esse unum sub-
collectorem in civitate, & alium in Dioecesi; &
quod aliàs dicerentur esse duo subcollectores in
eadem Dioecesi; contra mentem, & litteram di-
ctæ regulæ quartæ, ut fuit dictum in una Cala-
gurit. beneficior. Decemb. 1602. coram Lancel-
loto.
Ex his notabis quod appellatione civitatis, ve-
8 nit destrictus Robertus *lib.* 2. *decis.* 3. † propterea-
9 que delicta facta in quibus quod pœnam infligen-
dam censeri perpetrata, & jam in civitate, ut do-
10 cuit de Franchis *decis.* 129. Sic *in dict. cap. si
civitas de sent. excommunicat. lib.* 6 decidit quod in-
terdicta civitate, intelligantur interdicta subur-
bia. Itaque idem de Franchis *in decis.* 604. dixit
11 quod consuetudines Neapolitanæ comprehendunt
etiam casalia, seu destrictus.
Ob idque in materia districtus applicabis se-
12 quentia, primo quod districtus non probatur per
testes, qui ignorant iter, & deponunt in confuso,
Seraphinus *in decis.* 1482. nec probatur per dispo-
sitionem testis de publica voce, & fama per ver-
bum est tantum super destrictu, seu distantia loci
13 idem *in decis.* 1370. Nec ad probandum quod
locus sit in destrictu admitti mensurationem, idem
in decis. 1370. Item quod appellatione oppida-
14 norum non veniunt destructuales, ut fuit dictum
in una Salmantin. Jurisdictionis 3. Junii 1580. co-
ram Seraphino, ut patet *in decis* 467. & facit deci-
sio Gratiani 90.
Ad textum nostrum applicabis quod dicit
15 Balboa *in cap.* 1. *de causa possess. num.* 48. & 49. 50.
ubi quod Judex delegatus ad causam proprietatis
non cognoscit de possessione, vel è contra virtute
rescripti; eo quod ex nostro textus *in cap. dilecta*,
& *in cap. significavit hoc tit.* rescripta non possunt
extendi ad ea, quæ non sunt expressa, Cujus ratione
applicabis quæ dico *infra* per textum *ibi in c. fin.
de jud. tota quæstion.* 1. & *in cap.* 2. *de causa posses-
sionis.*
Et verba *hic in cap.* 34. antecedentis, & *c. signi-
16 ficavit* 36. *sequentis hoc tit.* ibi.: *Idcoque mandamus,
quatenus, si est ita revocetis in irritum.* declaran-
da sunt quasi in irritum declaretis cum jura hæc
loquantur de actibus ipso jure nullis; sic intelli-
gens Balboa ea jura cum *c.* 1. *de appellat. ibi n.* 44.

AD TEXTUM

IN CAPITE. XXXVI.

Significavit, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Successor conveniri non potest, si antecessor mo-
riatur re integra.*
2 *Clausula re integra quam virtutem habeat re-
missivè.*
3 *Masculinum in qualibet expositione extenditur ad
fœmininum.*
4 *Successor in Dignitate, vel beneficio, an queat
præscribere rem defuncto mala fide possessam
remissivè.*
5 *Præscriptio bonorum majoratus an possit successo-
ri docere, quando contra possessorem perfi-
citur.*
6 *Possessio an possit quæri ex pluribus causis remis-
sivè.*
7 *Comitis Dignitas qua? remissivè.*
8 *Fructus pendentes beneficii an ad defunctum vel
successorem pertineant remissive.*
9 *Præsentare num possit in Comitatu in beneficiis
remissivè.*
10 *Impetrans beneficium ad justificationem sui
tituli, non tenetur docere de titulo sui ante-
cessoris.*

TEXTUS hic probat quod convenien- 1
dus per clausulam *si moriatur re integra*,
successor conveniri non possit: de intellectu
hujus textus dixi *in cap. quia* 5. *de rescriptis
quæst.* 1. *num.* 26. applicando quæstionem
ibi positam; cumque Barbosa hic ex vers.
fratre suo, tria dicat, nempè quod succedens
in comitatu tenetur solvere debita prædecessoris,
quid de succedente in Regno; & quid de succe-
dente in feudo *num.* 1. 3. & 4. ideò applicabis infi-
nita, quæ scripsi *infra in cap. quia* 5. tam de his ca-
sibus, quàm de aliis, ad quos manet obnoxius
succedens alicui. De virtute clausulæ *re integra* 2
noto *infra in cap. gratum*, & *relatum de officio de-
leg.* Et quatenus idem Barbosa *hic num. fin.* vers. 3
successerat, notat quod in rescripto, & alia qua-
libet dispositione, nisi aliud constet, masculinum
comprehendit fœminum; ideo applicabis om-
nia, quæ noto *suprà a sub. cap. significante* 34 & *in c.
Rodulphus* 35. ubi agitur de restringendo, aut ex-
tendendo rescripto, ultra in eo expressa.
Ad quæstiones pro completa hujus textus ma- 4
teria adjicies, quæ subsequuntur: An *successor in
Dignitate, vel officio, qui minimè personam defun-
cti, vel antecessoris representat possit præscribere rem
à defuncto, vel antecessore mala fide possessam, etiam
si sit successor universalis*; quam tractat Bal-
boa videndus *in cap.* 5. *de præscript. a num.* 109.
& antea, de qua dixi *sub dictotit.* ad quod appli-
cabis quæstiones, de quibus *ibi in cap.* 4. *quæst.* 2.

vers. *ad secundam*, ubi egi de illa: An *successor possit præscribere quartas a prædecessore mala fide possessas.* Et ad aliam: An *successor incipere possit præscribere rem vitiosam defuncti*, *in cap. si diligenti.* 17. *quæst.* 2. vers. *ad sextam eodem titulo.*

Et an, *Præscriptio bonorum Majoratus possit successori nocere, quando contra possessorem perficitur*, dixi *in cap. quamvis* 25. *quæst.* 5. vers. *ad quintam*, dum egi latè de illa, An *sententia lata in causa Majoratus contra possessorem noceat successori*; & Balboa *in c.* 10. *de præscript. à num.* 44. *Possessio an possit quæri ex pluribus causis*, longè Anton. Gomez. *in l.* 40. *Tavi, l.* 45. *num.* 67. de quo dixi *sub Rub. de causa possess. & propriet.* sed ipsum videbis ad quæstiones *in l.* 40. *à n.* 72. ubi, An *successor Majoratus, teneatur solvere debita prædecessoris*: & de aliis *à num.* 73. Et videbis quæ congerit Covarr. *pract. cap.* 38. & *ibi num.* 6. applicabis eundem *lib.* 3. *var. cap.* 5. & *ibi num.* 5. & 6. & quæ ego dixi *sub dicto cap. quia v. de jud.* ubi de multis dubiis dixi.

De Comitis dignitate per hunc textum Mastrillus *de Magistr. p.* 2. *lib.* 4. *cap.* 7. ad quod videbis quæ latè adduxi *in cap.* 4. *ut lite non contestata quæst.* 4. ubi, An *Comes, & Vicecomes habeant aliquam potestatem, & quali potiantur Dignitate.*

8 Fructus beneficii pendentes ad quem pertineant an ad successorem, vel hæredes prædefuncti latè dixi *sub dict. cap. quia v de jud.* quare applicari potest Covarruv. *var. cap.* 15. ubi agit de quæstione, An *fructus rei venditæ spectant ad emptorem* & *ubi num.* 14. *Quid de fructibus Majoratus ejus anni, quod possessor mortem objcrit.*

9 Per hunc textum poteris applicare quæstionem de qua Garcia *lib.* 5. *de benef. cap.* 5. *à num.* 9. ubi, An *sufficiat ut quis sit bonæ fidei possessor comitatus ut queat validè præsentare.*

10 Item & poteris hic applicare Riccium multa congerentem, dum expendens allegationem Lapi 89. affirmat quod impetrans beneficium ad justificationem sui tituli, non tenetur docere de titulo sui antecessoris, per cujus mortem illud impetravit, sed sufficiat probare quod prædecessor longo tempore beneficium possederit; quia est pronunciandum super jure prædecessoris; & ob id non requiri plenam ejus probationem, & allegans multos ampliat quatuordecim modis, & limitat modis sex, ubi leges. Et pro uberiori declaratione & extensione hujus dubii adjunges quæstiones sequentes, de quibus *in cap.* 17. *de præscript. quæst.* 1. vers. *ad quartam*, & vers. *ad quintam*; nempè an *tituli demonstratio requiratur in præscriptione servitutum.* Et an *tituli allegatio, & probatio sit necessaria in aliis præscriptionibus.*

AD TEXTUM

IN CAPITE XXXVII.

Ex Insinuatione, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Litteræ executoriæ non valent, in quibus impetrans falsò dixit monitorias præcessisse, expenditur*, ut n. 2.

2 *Monitio debet præcedere.*

3 *Instrumentum faciens mentionem alterius, non facit fidem, si relatum sit confectum ab alio Tabellione, secus si ab eodem.*

4 *Litteræ executoriales, si nullam fecerunt mentionem de monitoriis, sunt exequendæ.*

COMMUNIS est conclusio hujus textus, ut non valeant executoriæ, in quibus impetrans falsò dixit monitorias præcessisse. Et secundùm hanc lecturam applicabis dicta *suprà in cap. super litteris* 20. *hoc tit.* 11. & de necessitate ut in secundum rescripto fiat mentio de primo, *in cap. cæterùm* 3. *hoc tit.* Item quod sicut impetrans debet facere mentionem de multis, quæ retuli *suprà in cap.* 17. 19. & aliis ita similiter poterunt *ibi* dicta pro exornatione hujus textus applicari. 1

Et in vers. *Quo circa mandamus, quatenus si nulla monitoriæ super hoc præcesserint executoriis supersedeatis eisdem*: applicabis quæ dico *in cap.* 1. *de judiciis*, de necessitate monendi, ad exequendam censuram. Item longè quæ dixi de præcedentia correctionis fraternæ quæ est tanquam monitorium *in cap. novit* 13. *de judiciis à quæst.* 17. cum pluribus sequentibus. Item & plura, quæ scripsi de monitoriis *in c. ad nostram de jurejur.* 2

Et in vers. ibi, *Dummodo eadem executoriæ de monitoriis fecerint mentionem*: per glossam *hic* verbo *monitoriis in fine*, & ex ea notat Barbosa, quod si quis in aliquo instrumento faciat mentionem alterius instrumenti non creditur nisi exhibeat primum, quando coram alio Tabellione fuit confectum instrumentum de quo fit mentio, secùs vero, si ab eodem Tabellione fuerit conscriptum *ex auth. si quis in aliquo cod. de edendo*, per quam textum tenet Covar. *in pract. cap.* 21. *num.* 2. vers. *quod si fuit* & alii relati à Barbosa *hic num.* 2. quare adjunges quæ dixi de fide instrumenti ad illud se referentis *infra in cap.* 3

Et in vers. *Alioquin in exequutionis negotio juxta directum ad nos pro ipso mandatum ratione prævia procedatis*; quod litte executoriæ absque mentione monitoriarum, si de istis nulla fuerit facta mentio sint exequendæ procedendo in negotio juxta earum tenorem applicabis quæ notavi *suprà in c. cum contingat* 23. *hoc tit.* & quæ notavi *infra in c. prudentiam de off. deleg.* & quæ dixi latè *in cap. cætera de sent. & re jud.* ubi officio exequutoris id exequendo commissionem sibi datam. 4

AD

AD TEXTUM IN CAPITE XXXVIII.

Mandatum, hoc Titulo.

PRÆMISSUM SUMMARIUM.

1 *Papa in suis rescriptis, non intendit gravare eumdem collatorem: nam præjudicium grave fit ordinario ex præventione Papa in suis mensibus* n. 2
3 *Mandata Apostolica remissivè.*
5 *Principis mens semper debet attendi, quam quilibet probare debet.*
6 *Verba rescripti, sunt sequenda.*
8 *Bullæ, & breviæ.*

TEXTUS iste dicit Papa in suis rescriptis
1 non intendit gravare eundem collatorem
super provisione duorum; ob idque secundum
impetrantem repelli sive primus spectet, sive
sit jam gratiam consequutus. † Et sic hic notat
2 Barbosa *n.* 4 cum Gonzalez, *in reg.* 8. *Cancel.*
quod præjudicium grave sit ordinariis ex præventione Papæ in suis mensibus. Et occasione horum applicabis Doctrinam textus *in cap. dilecto filio* 25. *& in cap. dilectus filius* 27. *de præbendis*, *& in cap. proposuit de concessione præbenda*, ubi dico de potestate Principis super tollendo jure quæsito, de quo *in cap. per venerabilem, qui filii sint legitimi.*

Cumque Barbosa *hic num.* 2 adducat Doctores
3 scribentes de mandatis Apostolicis, ad Rebuf. *in praxi tit. de mandat. Apostolic.* Petr. Greg. *lib.* 12. *Syntagm. cap.* 11. Azor. *instit. moral. p* 2. *lib.* 6. *cap.* 32.
4 † Et cum dicat, *num.* 3. in verbo, *alio jam beneficio*: vide & *cap. seq* vers. *de mandatis*, hujus textus dispositionem habere locum etiam in pensione ideo adjunges quæ notavi, *supra in cap. ad audientiam* 31. *hoc tit.* in vers. *cumque textus iste.*

Et cum etiam ex vers. ibi *intentio mandatoris*,
5 inferat quod intentio attendi debet; & quod mens Principis debet attendi, cui verba ipsa rescripti, seu mandati, cedunt, quam quilibet probare debet, ut probat eum Mantua *dialogo* 62. Gigante *de pens. quæst.* 23. *num.* 1. Bald. Beccio, Surdo, ideo adjunges nonnulla dicta sub. *cap. super litteris* 20. *hoc tit.* & quodlibet eam debent probare Argel. *de contractu legitimo q.* 13. *n.* 64.

Item & in glossa ibi *non fuerit* in vers. *item in-*
6 *intentio mandatis*, notet Barbosa, *hic num. fin.* quod rescripta sint stricti juris; ob idque à verbis rescripti non esse recedendum multis comprobans; ideo adjunges quæ dixi *supra in cap. significante*, *cap. Rodulphus*, *cap. significavit hoc tit.*

Et pro ampliori explanatione hujus textus ad-
7 junges dicta, *in cap. seq.* & dicta *infra in cap. Abbatem* 40.

De Bullis, Brevibus, & mandatis Apostolicis
8 per textum nostrum scribunt Doctores; quare de mandatis Apostolicis vid bis Rebuffium, *in praxi benef. tit de mandatis Apostolicis*, Petr. Gregor. *Syntagm. Juris lib.* 17. *cap.* 11. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 32. Et quæstiones plures de litteris Pontificiis, veluti remissorialium; compulsorialium, & de aliis videbis sub. Rub. hujus tituli *à n.* 10. ubi *num.* 20. & 21. de Bullis Apostolicis, de brevibus in forma dignum, aut in forma gratiosa, & de eorum executione, latè Gacia, *de benef p.* 6. *cap.* 2. *per totum*: videbis Cujacium.

QUÆSTIO I.

An provisus à Papa de aliquo beneficio præferatur proviso à legato, vel Ordinario: ubi quid de possidente prius?

PRÆMISSUM.

1 *Provisus à Papa in concursu, data in omnibus paritate, est præferendus.*
2 *Provisus à Papa legato, data paritate, præfertur proviso ab ordinario collatore, non sic proviso a Papa* n. 3.
4 *Legatus potest prevenire Episcopum, & quemlibet ordinarium.*
5 *Provisus ab ordinario, præfertur proviso à Papa in eadem die, & hora; non sic si uterque provisus cepisset possessionem &* num. 6. ubi *qui si unus provideatur cum hora, aliter* n. 7. & 8.
7 *Anterioritas consideratur per horam.*
8 *Clausula gratificationis concessa sub eadem hora, est, potentior.*
9 *Possessio capta potest diem provisionis, præfertur provisioni ejusdem Diei, in qua nondum capta fuit possessio.*

IN hac quæstione dices quod in concursu, facta 1
in omnibus paritate provisus à Papa est præferendus; sic ut unus habeat collationem beneficiis à Papa, alius verò ab Ordinario neutro possessionem obtinente, si non apparet de prioritate, præferatur qui à Papa impetravit, propter prærogativam concedentis: ita Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancel.* §. 3. *proœm. num.* 11. *& glossa* 15. §. 2. *num.* 63. Barbosa *in cap. per tuas* 7. *de major. & obed. à n.* 4.
& 6. Riccius ad illum textum, *collect.* 442. † Ubi 2
idem dicit de proviso à Papæ legato propter conferentis ampliorem dignitatem: & idem Gonzalez *dict.* §. 3. *proœmial. num.* 119. Barbosa *in cap. si à sede* 31. *de præbend. lib.* 6. *n.* 5. *ex glossa ibi*, verbo,
legato, † dicunt quod etsi provisus à Papa præ- 3
feratur proviso a Legato, vel Nuncio; quia Legatus de latere concurrere potest Ordinariis, ut dixit etiam Rebuffus *tract. nominat. quæst.* 17. *n.* 16. *vers.* 2. idem Gonzalez §. 3. *proœm. num.* 54 *&* §.
3. *proœm. n.* 7. † sic ut Legatus prævenire possit 4
Episcopum, & quoslibet Ordinarios; sed nunquam concurrere cum proviso à Papa.

Fallit dictum quando provisus ab Ordinario 5
cœpisset possessionem, dum in eadem die facta fuerit utraque provisio, nec constet quæ fuerit prior provisio facta. Tamen si in eadem die, & memento, uterque provisus cœpisset possessionem, adhuc credo præferendum esse provisum

à Papa, ut dixit Gonzalez *dict.* §. 3. *proœm.*
6 *num.* 113. Tamen si in eadem die fuerint provisiones una cum hora, sed provisus cœperit possessionem, dico quod etsi Cassad. *in decis.* 20. *de præb.*
7 dixerit, ut præferatur provisus cum certa hora; † eo quod anterioritas consideratur etiam per horam copiose Marta *in decision. Pisan.* 75. Afflictis *decis.* 387. verius tamen esse, ut præferatur possidens, si cum æqua collatione probetur; quia positio horæ solam facit præsumptionem; sed non concludi necessariò, cum potuerit esse prior alia provisio sine hora possessionis, inquam effectus magnus est; si quidem propter illam possidentis provisio præsumitur anterior, Caputaq. *in decis.* 47. *p.* 2 & *in decis.* 236. *p.* 3. & dicit Rota *in decis.* 10. *de præb. in antiquis*, & in terminis præfatis casus Rotæ, teste Puteo, *in decisione* 321. *libro* 2. Riccius *suprà*.

Quod si cum æquali collatione concurrat pro-
8 batio possessionis utriusque captæ sub eodem die, tunc erit præferendus provisus cum hora; quia tunc concurrunt duo vincula ex parte unius scilicet horæ, & possessionis, quæ fortiora sunt uno scilicet possessionis refert decisum in terminis Mohedan. *in decis.* 12. *de restit. spoliat.* Hartam *in decis.* 11. *de appell.* Etenim prærogativa possessionis solùm est potentior clausula gratificationis concesso sub eadem data; ut censuit Rota in una Hispalens. benef. 2. Maii 1603. coram Julio Puteus *in decis.* 299.

Verum si dubites quid dicendum, quando pos-
9 sessio non sit capta eodem die provisionis factæ; sed postea, an tunc talis possessio habeat dictam prærogativam, ut ratione possessionis præsumatur anterior: & in hoc puncto Puteus *decis.* 125. *lib.* 1. Riccius *dict. collect.* 1442. concludunt quod sic; eo quod textus *in dict. cap. per tuas de majoritate*, loquitur indistincte, & quod aliàs esset magna restrictio ejus; & quia nunquam ille textus verificari in provisione Apostolica, facta de beneficio vacante extra Curiam, cum impossibile sit eodem die capere possessionem, ut fuit resolutum in dict. Hispalen. 2. Maji, & dicunt Cassador. *in decis.* 25. Mohedan. *in decis.* 8. *de præbend.* Sarmen. *in decis.* 32.

A D T E X T U M

I N C A P I T E XXXIX.

Litteris, hoc Titulo.

P R Æ M I S S U M.

S U M M A R I U M.

1 *Litteræ monitoriæ unius primi Pontificis, præferuntur litteris alterius successoris Pontificis executoriis super provisione ejusdem beneficii.*

2 *Successor tenetur adimplere factum prædecessoris, & ejus locationi stare.*

3 *Princeps tenetur stare contractui inito cum subdito.*

4 *Verba ambigua magis censentur principaliter relata ad personam, quam ad Dignitatem, ut privilegium potius dicatur personale quàm reale.*

AD textum hunc quatenus agit de an- 1
teponendis litteris monitoriis unius, & primi Pontificis, aliis litteris executoriis Pontifici successoris super provisione eiusdem beneficii, applicabis dicta *supra in principio cap.* 37. & *dicta cap. sequenti*: item applicabis quæ dixi *in cap. mandatum.* 38.

Et ibi, *Cum factum prædecessoris*, cum notet 2
Barbosa hic quod sucessor tenetur adimplere factum prædecessoris; & quod Prælatus tenetur stare locatum sui prædecessoris; ideò adjunges dicta *supra id cap. significavit hoc tit.* & quæ latissimè tractavi *in cap. quia* 5. *de judiciis.* † Et quia 3
hic num. 4. dicat Barbosa quod Princeps tenetur stare contractui inito cum subdito; ideò adjunges quæ dixi latè per textum *ibi in cap.* 1. *de probationibus.*

Et in vers. *ut. G. Clericum*, notat Barbosa *hic* 4
num. 2. cum Petro Barbosa *in l quia tale num* 41. *in fine ff. soluto matrimonio*, quod si verba ambigua sunt, magis debent censeri principaliter relata ad personam, quam ad Dignitatem, ut privilegium potius dicatur personale, quam reale. Cui dicto adjunges quæ dico *infra in cap. quoniam Abbas de officio delegati*, & quæ dixi *in cap. si diligenti*, de privilegiis personalibus, aut realibus *infra* de foro competenti.

A D T E X T U M

I N C A P I T E XL.

Abbatem, hoc Titulo.

P R Æ M I S S U M.

S U M M A R I U M.

1 *Litteræ speciales derogant aliis generalibus, si directæ sunt ad unum beneficium, in quo solùm possunt verificari, facit n.* 2.

2 *Clausula*, ut pro alio scriptum non esset, *adjecta in posterioribus litteris, salvat jus primum.*

3 *Clausula*, si pro aliis non scripserimus, *reducitur etiam ad numerum singularem, & facit ut gratia posterior sit nulla; licet tantum pro uno fuerit scriptum: intellige si ab eodem Papa, non si à successore*, n. 4.

5 *Clausulæ*, ut pro alio scriptum non esset, *vel* si pro aliis non scripserimus, *tacitè insunt etiam, si non apponantur in litteris.*

6 *Mandatis duobus non intendit Papa gravare collatorem ordinarium.*

7 *Mandata de providendo, & executores mandatorum Apostolicorum, & spectativarum remissivè.*

TEXTUS iste quatenus videtur aliud de- 1
cernere, ac disponitur *in cap.* 1. *hoc tit.* ex glossa finali in princ. ubi de derogatione litterarum generalium per alias speciales; ideo adjunges *ibi* dicta, & quæ *hic* notat Barbosa *num. fin.* dum probat, quod litteræ, de quibus hic erant ambæ speciales; quippe quæ ad unum tantum beneficium dirigebantur, & in eo, solam poterant verificari, & dici, ait posteriores generales, tanquam incertæ, & indeterminatæ; quia

quia scilicet ad certum aliquod beneficium, vel certæ personæ non referebantur.

2 Deinde quia ut advertit ex Verojo hic per illam clausulam, *ut pro alio scriptum non esset*, adjectam in posteribus, salvum fuisse jus priorum, quibus per illam non derogatur ex vi clausulæ, & non ex regula *dicti cap.* 1. & pro ampliatione adjunges quæ dico, *infra in cap.* 2. *de libelli oblat.* ubi de repulsione generalis, & incerti libelli: videbis etiam dicta, *supra in cap. mandatum.* 38.

3 Quod fit ut si scribatur cum ea clausula, nempè, *si pro aliis non scripserimus*; licet loquatur in numero plurali, resolvatur tamen in singularitates; itaque eveniet ut gratia posterior cum ista clausula sit nulla; licet tantum pro uno fuerit scriptum, docet Baldus *in cap. mandatum* 38. *num.* 4 *in fine*, & *num.* 5. cum aliis per Tyraquel. *in l. si unquam*, verbo, *susceperit liberos num.* 255. & 256. cum pluribus adductis à Gunzalez *in reg. Cancellariæ glossa* 21. *à num.* 6. Theodos. de Rubeis *in singul. Rotæ tom.* 2. *part.* 4. *clausula* 773. *num.* 10. dum tenet hanc clausulam verificari, etiam si pro uno tantum scripserit Castillus *in controvers. tom.* 6. *c.* 120. *n.* 34.

4 Sed Barbosa *de clausulis*, *clausula* 167. *num.* 2. Gemin. *cons.* Tusch. *pract. conclus. tom.* 1. *littera* C. *conclus.* 327. *num.* 2. Rota *decis.* 141. *num.* 2. *p.* 2. *in posthumis.* Farin. *alias part.* 4. *recent.* intelligunt de eodem Papa; non vero si prædecessor scripsisset. Quod mihi verum etiam videtur, si ab alio Papa scriptum fuisset ex verbis textus *in cap. litteris* 39. *hoc tit.* dum in ultimis verbis, *factum prædecessoris*, *prosequitur Pontifex successor.*

5 Advertes verò prædictas clausulas tacita inesse; & ob id intelligi, etiam si non opponantur Rebuffus *in repetit. cap. nulla in clausula* 10. vers. *advertitis*, de concessione præbendæ ostendens.

6 † Quod Papa non intendit gravare Ordinarium collatorem duobus mandatis: idem Rebuffus in forma mandati Apostolici in verbo, *pro alio non scripserimus*, Theodos. Rub. *in singul. Rotæ tom.* 2. *p.* 4. *clausula* 779.

7 Et ex verbis, *facere provideri*, potest agi de mandatis de providendo, & executoribus mandatorum Apostolicorum, & expectativarum, de quibus scripserunt Staphileus, Gomez, Rebuffus, Corralius, & Anton. Chuchus, quos, *hic num.* 2. citat Barbosa dicens ex Tridentino. *sess.* 24. *cap.* 19. jam hæc mandata cessasse, necesse in usu, nec de concessis cuiquam licere uti. Itaque adjunges quæ noto, *infra in cap.* 2. & *in cap. tenore* 13. *de concess. præbendæ*: applicabis nonnulla de mandatis Apostol. notata *in c.* 38. & 39. *supra.*

❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀

AD TEXTUM

IN CAPITE XLI.

Ab excommunicato, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum directum excommunicatori, ut absolvat excommunicatum si contra Concilium, eum excommunicavit, datis executoribus, qui, eo non parente, exequantur, non excommunicatori, sed executoribus cognitionem demandat*

2 *Absolutio ab excommunicatione, non pertineat judici excommunicanti: & de nonnullis quæstionibus*, n. 3. *remissivè.*

4 *Rescriptum ab excommunicato impetratum, quare nullum sit, & à n.* 5. *ubi limitatur, &* ibi à n. 7. 8. & 9.

5 Cap. 1. de rescript. lib. 6. n. 8 & 9.

6 *Excommunicatus actor condemnatus potest appellare, & num agere de nullitate remissivè.*

7 Cap. 1. de exceptionibus lib. 6. *remissivè.*

8 *Acta Judicialia facta ab excommunicato, non sunt nulla, donec apponatur de excommunicatione.*

9 *Pensionn reservatio facta excommunicato, nulla est virtute gratiosi rescripti.*

10 *Rescriptum indultum concessum excommunicato, vel indulgentia motu proprio, nullum est ipso jure, etiam impetratum ad inducendam litis pendentiam.*

11 *Sententia lata virtute accepti impetrati ab excommunicato, nulla est.*

12 *Absolutio superveniens, non revalidat rescriptum impetratum ab excommunicato.*

13 *Clausula in rescriptis gratiæ apponi solita*, teque & à quibuscumque excommunicationis, &c. *aufert quodlibet impedimentum procedens ex excommunicatione: nisi per integrum annum manserit in excommunicatione*, n. 14.

15 *Rescriptum potest impetrare excommunicatus in illis casibus, in quibus potest esse in Judicio.*

16 *Excommunicationis absolutio ad cautelam, num præstetur ab ipso judice excommunicante, sed etiam ab aliis.*

17 *Ignorantia in facto proprio non præsumitur sic, ut non sit tolerabilis, nisi factum sit implicitum, vel intricatum, vel si procedit à tempore antiquo: fallit in facto nimis gravi*, n. 18. & 19.

20 *Ignorantia in facto proprio de tempore antiquo, quando adest Juramentum in facto illo non est tolerabilis*

ALIQUID pro textu nostro notavi, *in c. dilectus* 26. *hoc tit. ibi*, & in vers. *excommunicationis*, textus iste comminatur cum textu, *in c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. & utrobique Doctores, etsi utriusque conclusio, differat in aliquo siquidem in illo agitur de nullitate rescripti impetrato ab excommunicato; hic autem ad quem judicem dirigatur executio rescripti ab excommunicato impetrato. Et ob id dixit Pontifex *hic*, quod rescriptum directum excommunicatori, ut absolvat excommunicatum, si contra concilium eum excommunicavit, datis executoribus, qui, eo non parente, exequantur non excommunicatori, sed executoribus cognitionem demandat. † Quare pro exacta explicatione textus nostri adjunges, quod solet disputari à Doctoribus, an absolutio ab excommunicatione, pertineat judici excommunicanti, aut alio; & sic videbis Covar. *in cap. alma mater part.* 1. §. 12. *per totum in* §. 11. *à n.* 10. prosequitur latissimè omnino videndus præter alios modernos, Suarez *de censuris tota disp.* 7. & non extra propositum adjunges quæstiones, quæ subsequuntur. 1 2

3 Absolutionem petens, an videatur excommunicationem fateri: & quid si negat excommunicationem, & ad cautelam petat absolvi, an videatur fateri, divi *in cap. venerabilis de exceptionibus quæst.* 4 *a num* 1. & *ibi*, io vers. *ad secundam*, quæ valent applicari; eu quod ab excommunicato, qui se dicebat excommunicatum contra Concilium Lateranense, fuit impetratum rescriptum, ut absolveretur. Et si adjunges alias quæstiones, an sententia censuræ lata contra justitiam legalem, valeat. Et an sententia absolutionis lata contra jus litigatoris, aut legis, sit valida. Et an sententia excommunicationis lata ex falsa causa valeat: & quid de absolutione, leges quæ dixi *infra in cap.* 1. *de re judic. quæst.* 3. vers. *ad tertiam, ad quartam, ad quintam*, & ibi vers. *quatenus.*

4 Et quatenus ex *dict. cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. apparet ut rescriptum ab excommunicato impetratum, sit nullum, aut veniat annullandum. Et quare hic excommunicatus impetrans rescriptum, ut absolvatur, valeat; ideo applicabis quæ longissimè adduxi *in cap. intelleximus de judiciis*; quatenus ibi dixi excommunicatum in sui defensionem posse comparere in judicio, veluti appellando, aut exceptiones opponendu, *ibi quæst.* 7. 13 cum aliis.

5 Est enim verum rescriptum impetratum ab excommunicato esse ipso jure nullum ex *dict. cap.* 1. *de rescriptis lib.* 6. ubi Barbosa plures adducit, sed limitatur primo in rescripto gratioso, non autem ad litem; quia textus ille de eo, qui est ad litem tantum, loquitur Balbus, *decis.* 29. item limitatur cum Verallo *decis.* 90. part. 1. dicente quod textus ille locum sibi non vindicat, quando excommunicatus impetrans rescriptum, illud præsentasset Auditori Rotæ ex ea ratione; quia Auditores Rotæ habent ordinariam jurisdictionem, ut refert decisum Rota, *decis.* 13. *de probat. in antiquis.* Item limitatur si excommunicatus, esset absolutus, ut tradit Riccius *collect.* 1148. *ad textum in dict. cap.* 1. & in Curia Archiep. Neapol. *decis.* 22. & limitat novem modis Barbosa videndus *in dict. cap.* 1. *de rescript. a num.* 19. plura cumulans per totum, ubi *num.* 6. videtur sentire contra dictum ex Balbo, & Riccio.

6 Unde applicabis ad bonas quæstiones Balboam *in cap.* 11. *de except. a num.* 11. ubi agit de illa quæstione, an sicut actor excommunicatus, & à judice condemnatus potest appellare, & agere appellationem prosequendo, possit similiter de nullitate agere, & super ex rescriptum impetrare: & Hostiensis affirmat *in cap. quoad consultationem de re judic.* tamen Felinus, Joannes Andreas, & Panormitanus *ibi*, & Dominicus *in dict. cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. id negant: nam etsi possit appellare, sed non agere de nullitate; quia in sententia nulla, nullum est periculum rei judicatæ; aliter enim distinguendu resolvit idem Balboa *in dict. c.* 11. *à num.* 14. sed quia in terminis egi, videbis *infra de eadem quæst.* quæ adduxi *in dict. cap. intelleximus dict. quæst.* 13.

7 Ad aliam eum applicabis *in cap.* 2. *de except. à num.* 27. *&* *à num.* 28. quatenus expendit textum *in cap.* 1. *de exceptionibus lib.* 6. de cujus intellectu dixi *in dict. cap. intelleximus de judic. quæst.* 17. *à num.* 2. *&* 10. *&* *ibi quæst.* 18. *num.* 4. *&* *in cap. cum*
8 *non ab h. nunc* 10 *eodem. quæst.* 31. *a num* 12. † Igitur inferunt nonnulli ad textum *in cap.* 1. *de rescriptis*, ut quemadmodum, non opposita exceptione excommunicationis adversus actorem, ab eo acta judicialia, sunt valida, sic, & eodem modo rescriptum ab eo impetratum validum esse, cum facilius quis ad impetrandum, quam ad agendum admittitur, ut vulgo traditur *in cap. causam quæ hoc titulo*, & notat Felinus *in cap. educeri supra hoc tit. num.* 5. verum, etsi glossa *in dict cap.* 1. *de rescript. lib.* 6. respondeat spe i li ratione, eam nullitatem ibi induci, Balboa *supra in dict. cap.* 2. *num.* 19. ait nullitatem rescripti absque ulla speciali ratione institutam esse, cum excommunicatus nullum actum publicum gerere possit; sed impetratio rescripti est actus Ecclesiasticus, publicus; ergo non potest ab excommunicato geri, ubi expendit textum *in dict. cap.* 1. *de except.* † Colligens *ibi num.* 30. textum *in*
dict. cap. 1. *rescriptis*, procedere non solùm 9
in litteris, & rescriptis justitiæ, sed etiam gratiæ; ideo ut reservatio pensionis facta excommunicato virtute rescripti gratiosi, nullius sit momenti, ut testatur Covarru. *in cap. Alma Mater part.* 1. §. 7. *num.* 3. Gigas *de pens. quæst.* 14 *ad finem*, & probat Barbosa *ibi in dict cap.* 1. videndus *a n.* 3. *&* 6. cum aliis, ubi plura specialia rescripta, quæ impetrantur ab excommunicato, nulla dicitur,
† sic ut *num.* 12. dicat, ut rescriptum, quo excom- 10
municatu, conceditur indultum, vel indulgentia motu proprio, sit nullum ipso jure, & *ibi n.* 13. & etiam si impetratum sit ad inducendam litis pendentiam, † sic ut sententia virtute rescripti
impetrati ab excommunicato contra illum lata, 11
sit nulla, & nec revalidet absolutio superveniens
rescriptum impetratum ab excommunicato. Et 12
nec possit concordare de Judice, nec convenire quod causa pro ipsu, vel contra ipsum committatur alicui: ita ille *numero* 14. *&* 16. *&* 18.

Unde Balboa *in dict. c.* 2. *de exceptionib. sub dict.* 13
num. 30. dicit ut sit utilissima clausula in rescriptis gratiæ apponi solita, videlicet, *teque & à quibuscunque excommunicationis*, *&* c. quia certum est, hujusmodi clausulam auferre omne impedimentum procedens ex qualibet excommunicatione, ut cum
multis concludis; † quamvis non procedat in eo, 14
qui per integrum annum permansit in excommunicatione secundum regulam Cancellariæ Julii 3. quam in proposito reddit Rebuffus *in concordato in forma mandati Apostolici* verbo *inodatas*, Staphileus *de signat. Justitiæ num.* 14. ad quod ultimum adjunges *quæstione* 31. 32. 33. *& fin. cap.* 1. *de judiciis.*

Item ad verba textus nostri ibi: *Sine difficul-* 15
tate absolvat eundem, *& aliis deputatis Judicibus, qui eo non parente, mandatum Apostolicum exequantur*, cum certum sit juxta textum nostrum, ut excommunicatus in illis casibus in quibus possit esse in judicio possit in eisdem impetrare rescriptum ex regula *l. oratio ff. de sponsalib.* & cum aliis docet Barbosa *in dict. cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. *num.* 21. idem addens procedere etiam in actibus respicientibus legitimam defensionem. Et ibi *num.* 22. quando excommunicatio procedit ex dolo, & industria excommunicantis, ut fictum videtur hic, & in aliis dependentibus ab ipsa causa excommunicationis, ut *ibi num.* 24. & in aliis casibus *n.* 23. *& à numero* 15. per Barbosa congestis; & quæ
cum eo dixi *in cap. intelleximus de judic.* † Ideò 16
poteris adjungere quæstionem sequentem; nempe an absolutio excommunicationis ad cautelam sit præstanda ab ipso judice excommunicante, vel

vel alio Judice ordinario, sed etiam ab aliis Judi-
cibus delegatis: de qua quaestione praeter aducta
à Covar. & Suarez in locis jam supra relatis adjun-
ges, & videbis quae latè scribit Balboa *in cap.* 9.
de except. à num. 19.*ad* 24.videndus antea: & quae
ego dixi ibi, & *in cap.* 6. *eodem*, item & *sub cap.*
pastoralis §. *verùm de appellationibus quaestione*
fin.

17 Item in textu nostro, verb. *qui de facto*, plura
congerit Barbosa hic cum multis, probans *n.* 2.
& 3. quod ignorantia in facto proprio, non prae-
sumitur; ita ut nec sit probabilis, aut tolerabilis
18 in eo; † nisi factum sit implicitum, & intrica-
tum, vel nisi in eo, quin in multis negotiis est im-
plicatus, vel quando procedit à tempore longin-
quo, antiquo, vel diuturno, quae tunc est tole-
19 rabilis, † nisi factum sit nimis grave, & notabile;
quia tunc etiam, data longinquitate temporis, prae-
sumitur quis illud scire, ut notant Mascardus *de*
probat conclus. 735. & *conclus.* 879. *num.* 40. *con-*
clus. 1122. *num.* 21. Gutierrez *de juram confirmat.*
20 *p.* 3. *cap.* 18. 6. † Ubi *num.*3. asserit, quod ig-
norantia in facto propriu de antiquo, non est to-
lerabilis, quando adest juramentum in facto illo.
Quare adjunges quod notavi *sub cap.* 20. *hoc tit.*
vers. & *quia impetrans rescriptum*, ubi adduxi
Thomam Sanchez latè scribentem *lib.* 9. *de matr.*
disp 32. *quaest.*6.*per totam*; & *quaest. fin.* ubi quod
excuset, vel nun ignorantia juris, vel facti: &
Covar *in dict. cap.Alma Mater de sentent. excom-*
*munic.p.*1.§.7.*à num.*3. agit de quaestione illa. An
ignorantia excommunicationis constituat excom-
municatum beneficii capacem, ubi etiam alia
tradit.

21 De clausula *si est ita*, de qua hic videbis quae
supra dixi, cum pluribus Barb. *claus.* 154. & de
clausula, *motu proprio*, solita in rescriptis apponi,
plura videnda ponit Riccius *collect.* 400.*ad textum*
*in cap. si motu proprio de praebend. lib.*6. & dixi *sub*
dict. cap. 20.*hoc tit.*

AD TEXTUM

IN CAPITE XLII.

Si Proponente, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum non tenet quando impetrans benefi-ciuun, qui aliud habebat, licet exiguum il-lud tacuit.*

2 *Mentio facienda est in rescripto beneficii quan-tumvis exigui; quid de beneficio manuali,* n. 9.

3 *Tonsuratus beneficium possidens gaudet privile-gio Clericali in qualibet causa civili, & ca-pitali.*

4 *Episcopus potest quem ordinare ratione beneficiis e-tiam tenuis.*

5 *Forum acquiritur ratione beneficii.*

6 *Taciturnitas beneficii obtenti, vitiat gratiam, nisi ignoranter non fiat expressio, & quando esset adjecta clausula,* quod obstantiae beneficiales.

7 *Clausula* quod obstantiae beneficiales, *quid ope-retur,* & n. 8.

9 *Praeceptoria sunt manualia beneficia.*

10 *Alienigena impetrans beneficium falsò, dicens se esse Clericum talis Diaecesis, vel non fa-cta mentione de loco sua originis, vel de sua Diaecesi, gratia est subreptitia: fallit ut* num. 13.

11 *Beneficia oriundis potius quàm exteris confe-runtur.*

12 *Expositi nùm sint irregulares, & inhabiles ad beneficia, & officia publica remissivè*

13 *Narrans in supplicatione se esse Clericum ali-cujus Diaecesis, si Domicilium tantùm, vel beneficium in ea haberet, gratia non est nulla.*

HUJUS textus conclusio quatenus dicit 1
quod si impetrans rescriptum ad beneficium,
dixit se non Beneficiatum; eum tamen haberet
beneficium; licèt exiguum, illud rescriptum
non valere, abundè expenditur ex adductis *supr.*
in cap. super litteris 20. & *ex cap.* 23. & *in cap.* 27.
nam sicut *in dicto cap.* 20. ubi per expressionem
falsi, rescriptum nullum est. ut *ibi* latè probant
Doctores citati ex eadem falsa expressione, & hic
etiam sit rescriptum falsum. Et ob id etaim appli-
cabis quae notavi *supra in cap.*8.& *sub cap.* 17.& in
aliis juribus hujus tituli: De necessitate, quam
habent impetrantes rescripta ad beneficia, ut in
illis faciant mentionem de obtentis beneficiis, &
pensionibus, & *ibi in cap. ad audientiam* 31. *cap. in*
nostra 32. *cap. ex insinuatione* 37. ubi de impetran-
te rescripta, falsò dicente minatorias, proces-
sisse.

Etenim quantumvis exigui beneficii est mentio 2
facienda in rescripto impetrato, probat Barbosa
hic num. 3. adducens Tridentini Concilium *sess.*23.
cap. 6. † Ubi concedit tonsurato, & possidenti 3
beneficium, ut gaudeat privilegio Clericali in
qualibet causa civili, & capitali, etiam si quod-
cumque, quamvis exiguum possideat beneficium
*ibi num.*4. & Garcia *de beneficiis p.* 1. *cap.*6.*n.*37.&
*p.*2. *cap.* 2. *num.*3. & cum aliis, de quo latè dixi
sub cap. 1. *de foro comp.*

Itaque etiam Barbosa *hic n.*5.dicit, ut Episcopus 4
possit etiam ratione beneficii, etiam tenuis ordi-
nare in sacris, si in ejus Episcopatu, sit situm tale
beneficium, de quo latissime dico *sub* 11. *de*
temp. ordin.

Acquiritur enim forus etiam ratione beneficii 5
juxta dicta *in cap. postulasti* 14. *de foro comp.* sic re-
solvit cum eodem Garcia *dict.*2.*p.cap.*2. *num.* 8. &
Campadillo *in diversorio Juris Canonici Rubr.* 9.
num. 12. & *Rubr.*8.*cap.* 5.*numer.* 19 quidquid in
contrarium teneant ab ipso Barbosa relati.

Ex his infero ad, quae Riccius congerit *col-* 6
lect. 968. ad textum *in cap. gratia*, nempè quod
taciturnitas beneficii obtenti, vitiat gratiam, quod
limitat si ignoranter non fuerit facta expressio, ut
in textu *ibi* & dicit Balbus *in decisione* 22. † Li- 7
mitat secundo notabiliter, & ut menti teneatur
quando in impetratione addicta esset clausula
quod obstantiae beneficiales, &c quia non tenetur
exprimere obtenta, quae propterea operatur, ut
gratia non sit obreptitia, vel supreptitia: sic ex mul-
tis decisionibus, quas refert decisum esse Riccius
† qui etiam dicit eam non operari, ubi non est 8
narrata intrusio; & hoc propter interesse datariae,
cum qua esset facienda compositio, si fuisset

narrata, Caffadorus *decis.7. de præb.* Cardin. Puteus *in decis.*531.*lib.* 1. & sic resolutum fuisse, tradit Riccius in certa causa Vergelen. Abbatiæ 6. Martii 1589. coram Seraphino. † Limitat tertio principalem conclusionem Riccius *supra*, eum Aquil. de Graffis *in decis.* 8. *de præb. & Dignit.* si beneficio manuali non fieret mentio; quia tunc non vitiatur gratia; & propterea infert idem Riccius, quod præceptoria Sancti Joannis sunt manualia, & non compreheuduntur in dispositione *cap.*2. *de præb.lib.*6. sic cum eodem Graf. *in decis.*9.*eodem tit.* ad quod facere dicit optimam decisionem Mohedan. 10. *de causa possession. & prop.*

In glossa *hic* de mentione ibi : *Si de terra est oriundus*, notat Barbosa *hic num.* 7. quod si forensis, vel alienigena impetret beneficium falsò dicens se esse Clericum talis Diœcesis, vel non facta mentio, de loco suæ originis, seu de sua Diœcesi, gratia sit subreptitia : cum multis Garcia *de benefic.p.* 8. *cap.* 9. *num.* 16. applicabis nonnulla, quæ dixi *supra in cap.* 34. & 35. *hoc tit.* † Etenim cum aliis multis dicit Barbosa *hic num.* 8. procedere; quia beneficia oriundis potius, quàm exteris sunt conferenda : ad quod applicabis quæ noto per textum *ibi in cap. ad decorem de institutionibus.* † Et adjicies pro exornatione hujus dicti *quæst.* 8. de qua *in cap. deputati* 16. *de jud.* ubi egi de ea, an, *Expositi, & quorum origo incerta est sint irregulares, vel inhabiles ad officia publica.*

Unum tamen notat Barbosa *hic sub dict. n.* 8. in vers. *quid*, quod si quis exprimat in supplicatione se esse Clericum alicujus Diœcesis, cum revera ex ea oriundus non esset, sed Domicilium vel beneficium in ea tantùm obtineat, gratiam non esse subreptitiam ex Rota *in decis.* 76. aliàs 628. *sub hoc tit.* quam sequitur Rebuffus *in repet. cap.nulla* 2. *de concess. præbendæ in* 3. *qualit.* Mandosius *ad regul.* 16. *Cancel. q.* 42 *n.* 8. & ex aliis apud Garciam *p.*5.*de benef.c.*4.*n.*43. *in fine*, Campanil. *in diversorio Juris Canonici, Rubrica* 11. *c.* 13. *num.* 105.

§❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀§

AD TEXTUM

IN CAPITE XLIII.

Quia Nonnulli, & fin. hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

Rescriptum cedi non potest, expenditur, numero 2.

Rescriptum super certo subjecto concessum, non extenditur ad futura subjecta separata, cum non trahatur ad lites futuras, sicut nec mandatum procuratorium limitatur, numero 4.

Sententia si ferri potest super jure superveniente, extenditur rescriptum.

Exceptio ut causæ continentia non dividatur, impedit litis ingressum.

Continentia causæ quando dividi possit, si pars debiti ab uno petatur coram uno Judice, & alia pars coram alio.

7 *Citatus ad unam causam, num sit obnoxius respondere super alia.*

8 *Litterarum abutens commodo eis caret.*

9 *Condemnare tenetur Judex victum in expensis si petitæ fuerint*, & n. 11.

10 *Clausula* Jus, & Justitiam ministrare, *quid importet remissivè.*

11 *Rescripti virtute, qui Judex non est condemnas in expensis.*

TEXTUS iste enumerat plures casus, quibus invalidantur litteræ, & rescripta impetrata si in illis utantur modo indebito, & extra tempus, seu causam ipsarum; etenim satis littera explicat casus, & Barbosa *hic* expendit : nam in verb. *aliis ejusdem nominis tradunt*, dicit *num.* 3. ex Tyraquello *de retract. linag.* §. 16. *glossa* 1. *num.* 45. quod rescriptum cedi non potest. † quod comprobatur ex dictis *supra cap.* 34. ubi quod rescriptum impetratum contra hominem alicujus Diœcesis, non extenditur ad hominem ejusdem nominis alterius Diœcesis : & *ibi in cap.* 35. & *cap.*36. ubi satis probatur rescriptum esse stricti juris, & esse personalissimum, hic videtur probari; sed tunc objicies quæ dixi *in cap. quia* 5. *de rescr.* per textum *ibi q.*1. & *quæst.* ubi de obligatione successoris virtute rescripti impetrati contra prædecessorem, sed clara est solutio. 1 2

Item ex verbis hic, *Ad futuras trahunt controversias*, notat Barbosa *hic* rescriptum super certo subjecto concessum, non extendi ad futura subjecta separata à subjectis de præterito; quia rescriptum non trahitur ad lites futuras; prout non trahitur mandatum procuratorium, nisi aliud exprimatur. † Sed limitat textum nostrum *n.* 4. non procedere, quando sententia ferri potest super jure superveniente ex eadem ratione; quia rescriptum non extenditur. Quare pro exornatione applicabis quæ dixi *in cap. dilecti* 6. *de jud. quæst.* 13. ubi egi de quæstionibus illis. *An agens ad unam rem aliam probans, debeat obtinere.* Et *An actio proposita, quæ verè tempore litis non competebat, valida efficiatur ex jure superveniente.* 3 4

Et in vers. ibi : *Coram diversis Judicibus* : ex his verbis notat Barbosa *hic* cum multis, quod exceptio, ut causæ continentia dividi non debeat, impediat litis ingressum, cum continentiæ causa dividi non debeat; ideò adjunges aliquid, quod sub Rubrica de exceptionibus adduxi de hac exceptione, ne causæ continentiæ dividatur; de cujus problemate latissimè videbis quæ adduxi ex textu *ibi in cap. de judic. tota quæst.* 1. aliquid *sub. c.* 1. *de causa possess. & prop.* † Quod si dubites cum glossa *hic* verb. *per varias litteras*, quatenus dicit ut creditor, qui partem debiti petit coram uno Judice, non possit aliam partem petere coram alia, ne causæ continentia dividatur an hoc habeat locum coram pluribus Ordinariis, an coram pluribus delegatis, & licèt de istis tantùm senserint Butrius, Gemin. & Cardin. *in cap. dispendia hoc tit. lib.* 6. verius est tamen, ut procedat etiam coram Ordinariis, ex identitate rationis, quam expendit *hic* Panormit. sic tenet cum aliis Balboa *in cap.* 1. *de caus. possess.* intelligens respectu unius summæ eodem tempore debitæ, secus si essent diversæ summæ, vel una pars debita hodie, alia verò post tempus; quia tunc poterit hodie unum 5 6

Judicem

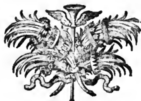
Judicem adire, & consequuta solutione, partis debitæ pro altera alterius temporis, possit alium Judicem addire: nam tunc causæ continentia, non dividitur; eo quod respectu summæ diversæ, & temporis causæ censentur.

7 Item idem Barbosa hic movet quæstionem *num.* 7. an citatus ad unam causam sit obnoxius respondere super alia in eodem termino, & se remittit ad Afflictis *in cap.* 1. *num.* 33. de milite Vasallo, qui contumax est *lib.* 2. *fol.* 58. ad Decium *in cap. cum. parati num.* 8. *de appell.* ad Jasonem *in l.*2.§.3.*ff.caut.* ad Perez *in l.* vers. *quære* 9.*tit.*2. *lib.*3. *ordinam.* ad Tyraquel. *de retract. lınagier.* §. 35. *glossa* 4 *num.*28.& ad alios: sed *de hac quæst.* dixi *in dict. cap.* 1. *de causa possess.* & *propriet. quæstione* 7.

8 Et *ibi* in vers. *litterarum commodo careat*, notat Barbosa *hic num.* 8. ut mereatur carere litterarum commodo, qui permissa sibi abutitur potestate probans ex Gonzalez *in reg.* 8. *Cancellariæ*, *glossa* 57.*num.*2. Tuscho *tom.* 6. *litt.P.conclus.*754. Suarez *de legibus lib.*8. *cap.*36. & se remittit Barbosa ad ea, quæ dicit *in cap.suarum de privilegiis*: sed applicabis quæ dixi *sub.cap. pen. de præscript.* & *alibi sub. hoc tit.*

In glossa ibi: *dummodo*, Barbosa *num.* 10. 11. 9
& 12 notat quod Judex tenetur condemnare victum in expensis, si petitæ fuerint; † & quod 10
virtute clausulæ *Jus*, & *Justitiam ministrari*, possit Judex in expensis condemnare; & quod Judex, à quo gravare fuit interpositum, possit in expensis condemnare, quando Judex, ad quem condemnationem omisit, pluribus hæc comprobans ea, & alia de condemnatione expensarum latè leges in his quæ adduxi *in cap. finem litibus de dolo*, & *contumacia* & *alibi*: & de prædicta clausula dixi *in Rubrica de libelli oblatione quæstione* 1. *num.* 10.

Et in verbis hic *in expensis*, notat Barbosa hic 11
cum Maranta *de ordine jud.p.*4.*dist.*8.*num.* 2. quod qui non est Judex virtute rescripti condemnat in expensis. Et ob id explicabis quod adduxi *in c.* 2. *de judic. quæst.* 20. dum egi de quæstione illa. *An Judices Regii, possint in expensis condemnare Judices Ecclesiasticos, non deferentes justæ appellationi & eos qui malè ad eos recursum introduxerunt.* Et ad textum applicabis quæ de alternativo libello dixit Balboa per hunc *in cap.*2.*de libello oblat. c.* 2. *à num.* 87. ubi ego dixi, Die Beatæ Mariæ Magdalenæ 1657.

AD RUBRICAM, ET TITULUM DE CONSUETUDINE.

PRÆMISSUM.

CUM ergo jam *sub lib. 2. decretalium*, latè ac dispersim secundùm subjectam materiam jurium tangentium hanc, disputaverim de aliquibus quæstionibus de vi ac effectu consuetudinis; ideò, ne repetitiones faciam sub hoc tit. eas tibi assigno, ut facilis possis te habere in conquirendis, quæ faciunt pro plena hujus tituli materia.

QUÆTIONES ALIBI Tractatæ assignantur hic

1 *COnsuetudo an facere possit ut Laicus cognoscat de causis Clericorum*, dixi *in cap.* 2. *de Judiciis q.* 3.

2 *Consuetudo, an possit laico jurisdictionem tribuere, ut in aliquo casu speciali judicet de Clericis*, dixi *in cap. Clerici* 8. *de judic.*

3 *Consuetudo an facere possit, ut secularis judex, judicet inter Clericos in minoribus constitutos in dicto cap.* 8 *q* 4.

4 *Consuetudo fundata, privilegium trahendi causas ad tribunalia laica, an sit revocata per Bullam in Cæna Domini*, ibi *in dicto cap.* 8. *de Judic. quæst.* 5.

5 *Consuetudines Laicorum, & Clericorum, quæ mixtæ sunt, an valeant, etiam si sint contra libertatem Ecclesiasticam*, dixi *in cap.* 8. *de Judic. quæst.* 7.

6 *Consuetudine an effici possit, ut Principes Laici acquirant jus collectandi Ecclesiasticos*, ibi *in dict. cap.* 8. *de Judic. q.* 8.

7 *Consuetudo Judiciorum introducta in foro sæculari, an obliget Ecclesiasticos*, dixi *in dicto cap.* 8. *de Judiciis q.* 15.

8 *Consuetudo loci an servanda sit in concernentibus processum*, in *cap. quod clerici* 9. *de foro comp. quæst.* 3.

9 *Consuetudo, & privilegium, an æquiparentur in jure*, in *cap. novit.* 13 *de Judic. q.* 55. & dixi *in cap. cum contingat de foro comp. quæst.* 5. vide *infra.*

10 *Consuetudo an facere possit. ut actor clericus*
11 *conveniat laicum coram Judice Ecclesiastico* † *Et quid de Pontifice hoc faciente* dixi *in cap. si Clericus Laicum de foro competenti, quæst.* 2. *& ibi à num.*

Consuetudo, seu præscriptio, an facere possint, ut Ecclesiasticus acquirat Jurisdictionem in Laicos, etiam inscio Principe, dixi *in cap. licet. ex suscepto de foro comp. q.* 2.

Consuetudo quare efficere potest, ut clericus con- 13
veniatur coram his, quibus servit cum nunquam possit coram laicis conveniri, dixi *in cap. cum contingat de foro comp. q.* 1. *à num* 8. in verf. *quod consuetudine.*

Consuetudo, privilegium, & præscriptio, an æqui- 14
parantur circa inducendam Jurisdictionem; itaut quidquid possit fieri privilegio, possit etiam fieri consuetudine, seu præscriptione, dixi *in dict. cap. cum contingat* 13. de *foro comp. q.* 5.

Consuetudo, an possit vincere legem scriptam, 15
dixi *in cap.* 1. *de probationibus, q.* 3. *Et an lex* 16
improbans consuetudinem reprobare censeatur præteritam, etiam immemorialem, futuram simul dixi *in cap.* 2. de *probationib. q.* 3. verf. *ad secundam à num.* 3.

Consuetudo, ut valeat an requirat scripturam, 17
dixi supra de *constit. in Rub. q.*2. sub verf. ad *secundam*, verf. *ex quo infero.*

Consuetudo, an possit auferre Juramentum de calumnia, in Rub. *de Juramento Calumniæ q.*5. 18
à n. 8.

Consuetudine, an possit fieri ut Clericus conve- 19
niat laicum coram Judice Ecclesiastico, dixi *in cap. si clericus* 5. *de foro comp. q.* 2.

Consuetudinis, seu præscriptionis ratione, an pos- 20
sit Ecclesiasticus acquirere Jurisdictionem in Laicos, etiam inscio Principe, dixi *in cap. licet ex suscepto de foro compet. q.* 2. † *Et quid si Laici libere se sub-* 21
mittant Jurisdictioni Ecclesiasticæ, nulla præhabita consuetudine, ibi, *q.* 3.

Consuetudine stante appellandi à Judice Laico ad 22
Ecclesiasticum, an valeat appellatio: ibi, *quæst.* 13.

AD

AD RUBRICAM.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Scribentes de consuetudine, & usu.*

2 *Consuetudo inducitur duobus actibus, si actus animo fiant ut ea inducatur; item si fiant scientibus, & consentientibus omnibus,* n. 3. *item si fiant incontinenti non ex intervallo,* n. 5. *& debent esse illi boni actus judiciales,* num. 7.

4 *Articulus firmatus super consuetudine, debet concernere actus, & eorum frequentiam.*

5 *Consuetudo non inducitur in terris Imperii, si actus non fierent intra* 10. *annos, & in terris Ecclesiæ intra annos* 4.

6 *Consuetudo, ut sustineatur, debet saltem esse decennalis.*

8 *Consuetudo non inducitur, actibus mulierum.*

9 *Consuetudo, quæ inducitur actibus, debet esse facto in universum, non facti à singulis.*

10 *Consuetudo non inducitur ex his; quæ variè sunt servaea.*

11 *Consuetudo debet attendi etiam in appellationibus & in electionibus,*n.17.

12 *Consuetudo potest inducere, ut Episcopus pro jucundo adventu, possit creare nonum Canonicum, etiam si numerus sit taxatus, & juratus & præbenda non sint distinctæ.*

13 *Consuetudo potest inducere, ut scholares pro debito, seu delicto in scholis capi nequeant.*

14 *Consuetudo maximè attenditur in Dignitatibus, & præcedentiis, & in honoribus ferendis,* n. 15.

16 *Consuetudo potest inducere, ut Canonicus lite pendente, habeat, distributiones quotidianas.*

18 *Consuetudo inducere potest, ut in quibusdam casibus clericus reconveniatur coram Judice sæculari.*

22 *Consuetudo, ut antiquior habeat portionem pinguiorem valet.*

23 *Consuetudine potest induci, ut valeat pactum de futura successione; & quid plenè credatur privatæ scripturæ,* n. 24.

25 *Consuetudo, attenditur in Soccidis, animalium.*

26 *Consuetudo potest inducere, ut locans feudum reservata sibi tercia parte fructuum, non debeat deducere sumptus factos per laboratorem.*

27 *Consuetudo potest facere ut acquisita per conjuges, æqualiter dividantur.*

28 *Consuetudo appellatur jus non scriptum, nec ad ejus essentiam requiritur scriptura.*

29 *Consuetudo est, quod moribus utentium est introductum.*

30 *Consuetudo in rescriptis redacta non amittit vim consuetudinis.*

31 *Fendi, etsi scripti sint, adhuc retinent nomen usus.*

32 *Leges fori, licet scriptæ sint appellantur consuetudines.*

33 *Consuetudo, & lex conveniunt in causa materiali, & habent sic æqualem, differunt in causa formali, ut* num. 34. 35. *&* 36.

36 *Lex momento perficitur, consuetudo tractu temporis.*

37 *Judicandum est secundùm consuetudinem, & Judex judicans contrafacit litem suam,* num. 44.

38 *Arbiter juris tenetur judicare secundùm jus commune, vel statutum, seu consuetudinem, etiam juris communis derogatoriam.*

39 *Consuetudo jus appellatur, sic ut appellatione legis, ea veniat,* n. 40.

41 *Consuetudo habet vim legis constituta, & imitatur jus,* n. 42.

43 *Consuetudinis transgressor punitur, ut legis fractor.*

45 *Consuetudo venit juris appellatione.*

46 *Consuetudo dicitur altera natura.*

47 *Consuetudo, & ejus virtus; ac lex ipsa.*

SUper hanc Rubricam scripserunt omnes, quos 1
refert Barbosa, & præter antiquos, & modernos scriptores ad hunc titulum, ediderunt tractatus speciales, Rochus de Curte Albertus Brunus, & Petr. Rabeta *tom.* 3. *tract. Doctor. folio* 381. *de consuetudinis jure.* Anton Pyagius, Salazar. *de usu, & consuetudine*, Mascard. *de probat. à conclus.* 423. Tuschus *litt. C, a conclus.* 722. Cartascus *ad aliquas leges novæ recopil. cap.* 8. *de consuetudinibus validis, vel. non*, Legiltæ *in l. de quibus ff. de legibus, & in l.* 1. *cod. quæ sit longa consuetudo, & in §. ex non scripto inst. de jure naturali*, Conan. *in comment. Juris lib* 1. *c.*10. verè *consuetudo.* Et omnibus addo Dianam, & multos, quos ipse refert, *part.* 6. *toto tractatu* 5. ubi prosequitur materiam per 32. resolutiones.

De actibus necessariis ad inducendam consue- 2
tudinem Riccius, *collect.* 109. ad glossam textus *in l.* 2. *cod. de Episcopali audientia*, quæ censet bonos actus sufficere, quod intelligunt Cacheranus, *decis.* 99. Rota Genuef. *decis.* 17. si actus eo animo fiant, ut inducatur consuetudo alias secus.

Item si actus illi fuerint facti scientibus, & 3
consentientibus omnibus, Bellamera *decis.* 65.
† Et ob id dixit Joannes Gulla, *decis. diversorum* 4
Franciæ 91. quod articulus formatus super consuetudine, debet concernere actus, & eorum frequentiam. † Item bini actus eam inducunt, si fierent 5
in continenti; non autem in intervallo, Vinius, *in decis.* 323. Quod si non fierent intra tempus decem annorum in terris Imperii, seu in terris Ecclesiæ intra tempus, seu spatio 40. annorum, eam non inducere, dixit Gomez Leo *in decis.* 77. *&* 14. 6
Rota *divers. Franciæ.* † Itaque ut patet ex Seraphin. *in decis.*695. fuit dictum in una Hispalen. Iuris nomin. 6. Novemb. 1583. quod ad hoc, ut relata principalis glossa *dict. l.*2. procedat, necesse est, ut consuetudo, sit saltem decennalis, de quo videbis Dianam cum multis, *supra res.* 2. ubi de ea quæstione, *quonam dicatur consuetudo legitimè præscripta*: & res. 3. ubi disputat, *an tempus decem annorum sufficiat ad inducendam consuetudinem, non solùm inter præsentes, sed etiam inter absentes,* & res. 5. *an tempus determinatum, ut consuetudo legitimè*

gitimè præscripta procedat, etiam in foro conscientiæ: & res. 7. *quænam frequentia actuum introducet consuetudinem.*

Quod si dubites an illi bini actus debent esse Judiciales vel sufficiant extra Judiciales, aut an aliquando unus actus sufficiat. Ad primum respondet Balbus *in decis.* 121. & cum eo Riccius *supra* vers. *limita* 7. consuetudinem induci per binum actum judicialem secus extra judicialem: quare adjunges quæstiones, de quibus *infra*; *& resol.*9. & *ibi*, *resol.* 11. *quomodo.* Et adjicies quæ congerit Barbosa, *hic à n.* 5. ubi quid de uno actu babente tractum successivum.

Etsi dubites quinam possint inducere consuetudinem, advertes non induci à mulieribus per earum actus, ut tenet Balb. *in decis.*171. quam commendat Riccius *dict. collect.* 109. vers. *limita* 8. ad textum *in l. de quibus ff. de legibus*; ideò adjunges quæ dico, *infra quæst.* 2. & quæ disputavi, *in cap. illud* 11. *de præsumpt. quæst.* 3. vers. *ad secundam*, ubi egi de ea, *an mulierum usus possit inducere consuetudinem.* & quæ disputavi, *in cap. tam litteris* 33. *quæst.*3. vers. *ad secundam n.*41. *an mulieres possint ad esse cum viris ad statuta condenda.*

Quid si dubites, an debeant esse actus ab inducentibus consuetudinem facti, ut in universum, vel sufficiant facti à singulis; prout singulis: quare Bellamera, *in decis.* 626. & cum eo Roccius *dict. collect.* 109. vers. *limita* 4. dixerunt in juribus concernentibus singulos, ut tales, & non ut universos factum unius alteri non nocere, nec ex illis actibus consuetudinem aliquam induci: & sic adjunges quæ adducit idem Diana, *dict.* 6. *p. res.* 31. *tract.* 5. dum disputat de ea quæstione, an consuetudo particularis attendenda sit, ubi adest univesalis. Et an sit consuetudo extendenda de loco ad locum; & *ibi res.* 18. dum agit de ea, *an non usus possit introducere consuetudinem.*

10 Notabis veru quòd ex his, quæ variè servata sunt, aut fuerint non inducitur consuctudo, nisi varietatis certa; & determinata causa probetur ut fuit dictum in una Melitena Præcedentiæ 5. Decemb. 1578. ut refe unt Seraphin. *decis.* 361. Riccius *dicta collect.* 109. *in fine.* Quare adjunges applicando, quæ de varietate testium dixi, *in cap. per tuas de probat. à quæst.* 3. *& in cap. litteras de præsumptionibus.*

11 Et quod consuetudo debeat attendi docet Riccius *collect.* 2073. ad Rubr. *super* 4. *distinct.* & sic ea attenditur in appellationibus: nam illa potest dies, & tempus ad appellandum augere, Afflictis
12 *in decis.* 321. † Item potest inducere consuetudo, ut Episcopus pro jucundo adventu, possit creare novum Canonicum, etiam si numerus sit taxatus & juratus, si præbendæ non sint distinctæ, Rota Rom. *in decis.* 11. *hoc tit.* in antiquis; quod adjunges ad notata *supra*, & *in cap cum M. de constitut.* † Tertio potest induci consuctudo, ut scholares
13 pro aliquo delicto, seu debito in scholis capi nequeant Rota Perusina *in decis.* 22. quod adjunges pro ampliatione eorum, quæ *sub. tit. de foro comp.* & ibi *in cap. ex parte q.* 14. dixi.

14 Item consuetudo maximè attenditur in Dignitatibus, & præcedentiis, Grammaticus *in decis.* 64. Riccius *supr.* vers. *quarto*, ubi limitat in casu suæ *decis.* 3. *de præb.* Ob idque adjunges quæstionem, de qua Diana cum multis *dict. p.* 6. *tr.* 5. *res.* 29. tradit, dum agit de quæstione an in materia præcedentiæ, sit attendenda consuetudo; & sic etiam adjunges plura quæ dico de materia præcedentiarum *infra in cap. statuimus* 15. *de majorit. & ob.*
Et sic attenditur consuetudo in honoribus ferendis 15
Franc. Marc. *in decis.* 36.

Item potest inducere consuetudo, ut Canonicus lite pendente, habeat distributiones quotidia- 16
nas, Boerius *in decis.* 340. quod an verum sit noto infra *in cap. de cætero* 7. *de Cleric. non residentibus.* † attenditur etiam in electionibus, Franciscus Marcus *in decis.* 559. ad quod adjunges quæ latè dico 17
infra sub. cap. Ecclesia Sutrina per textum ibi, *de causa possess. & pro* † Item inducere potest, ut 18
in quibusdam casibus Clericus conveniatur coram Judice sæculari; de quo videbis quæ noto *sub cap. fin. de jud. q. & sub cap.* 5. *de foro comp.* & sub *Rub de mutuis petitionibus.*

Item induci potest consuetudo in danda copia libelli, cujus expensis, an actoris, vel rei, solvenda 19
Capella Tolosana *in decis.* 91. † item & in tribus solvendis Franciscus Marcus *in decis.* 888. Riccius 20
supr. vers. *decimo.* † Item in portionibus distribuendis † Ob idque valeat consuetudo, ut an- 21
tiquior habeat portionem pinguiorem, Bellamera 22
in decis. 229. ad quod adjunges quæ noto *infra in cap.* 1. *de Parochis.* † Item & ut consuetudine 23
queat validari pactum de futura successione, Franc. Marc. *decisione* 148. contra ea, quæ noto *in cap. cum contingat de jurejur.* & notant Doctores *in cap. quamvis pactum de pactis lib.* 6. † 24
Item ut consuetudine possit effici, quod privatæ scripturæ plenè credatur; quod adjunges pro exteosione ad ea quæ de fide scripturæ privatæ dixi *sub cap.* 2. *de fine instrum.* † Item attendo in 25
Soccidis animalium; Franc. Marc. *in decis.* 888.

Item potest consuetudo induci, ut locans feudum 26
reservata ibi tertia parte fructuum, non debeat deducere sumptus factos per laboratorem de consuctudine; quia operas videtur pro illa parte fructuum ponere Franc. Marc. *in decis.* 888. quod dictum adjunges ad ea, quæ plenè dixi *sub cap. gravis* 11. *de restit. spol.* † Itemque consuetudine 27
induci possit, ut requisita per conjuges æqualiter dividantur, Rota, Rom. *in decis.* 12. *de cons.* in antiquis, quod de jure nostro non videtur esse speciale, cum sic practicetur: alia plura queunt consuedine induci dictum est *supra* & dico sub Rubro. Unde operæ pretium est, ut videas quæ novissimè scribit Salzedo, *de leg. polit. lib.* 1. *c.* 8. ubi late agit de valore consuetudinis.

Sed si dubites an consuetudo appelletur jus non 28
scriptum, respondeo affirmativè *ex l. diuturna ff. de legibus, & ex §. constat, & ex §. eà non scripto inst. de jure gent. & civili*; non enim ad essentiam consuetudinis requiritur scriptura, ut Doctores affirmant *in l. de quibus ff. de legibus, & in l.* 2 *ff. de vulgari & pupilari*, Panormit. *in Rub. de const. ad finem*, ubi Felin. *num.* 11. † Unde Imperator Justi- 29
nianus *in dict. §. ex non scripto*, vocat consuetudinem, quod moribus utentium est introductum, cujus occasione adjunges quæ scribit Revardus *lib.* 3. *conject. cap.* 9. ubi de moribus; item & quæ scribit *in lib. de authoritate prudentum tom.* 2. *c.* 14. ubi de jure non scripto; item *ibi cap.* 16. ubi de consuetudine, quem videbis pro vera jurisprudentia ex antiquitate.

Tamen, etsi verum sit, ut consuetudo appelle- 30
tur jus non rescriptum, tamen si fuerit in scriptis redacta, non amittet vim consuetudinis: ita Bartol. *in d. l.* 2. *ff. de vulgari num.* 2. & Orosciùs *in l. idem ff. eodem, & in l. diuturna ff. de legibus.* Quod sequendum etsi minus benè Ripa *in dict. l.* 2.

ff.

*ff. de vulgari num.*14. & Jason. *ib num.* 12.credide-
31 rint veriorem esse contrariam sententiam. † Nam
tenendum est, ut dico, & satis probatur ex sequen-
tibus, primo ex feudis; quia etsi scripti adhuc re-
32 tinent nomen usus. † Et sic de jure nostro Regio
probatur secundo: nam leges fori; licet scriptæ
sint, nihilominus consuetudines appellantur, eum
ad sui essentiam, & validitatem in usu receptas
esse requiratur, ut per Rodericum Suarez, *in sua
repetitione in proœmio fori, pag.*2. Gregor. Lop. *in
l.7.tit 2.part. 1.glossa* 2. ubi est bona lex in materia,
& per eundem Gregor. Lopez *in l. 8. glossa magna
tit.12.part.5.* Oroscius, *in dicta l. de quibus n.* 40.
Aviles, *in capitibus Prator.cap.19. glossa fin. n.* 3.
Gratianus *reg.95. sub num.*15. ubi hoc amplectitur;
licet aliter Montalibus sentiat *in l.10. tit.11.part.2.
& in suo repertorio*, verbo *lege*, & *legum fori de-
cisiones*, consuetudines appellat. Covarru. *in 4.de-
cret.2.p.cap.7.§. 1. in princ.* Matienc. *in l. 2. tit. 9.
glossa 1. num.16. lib. 5. recopilat.* Burgos. de Paz. *in
l. 1. Tauri num.* 267. ubi communem esse tradidit
hanc limitationem.

33 Sed num consuetudo, & lex differant, & con-
veniant, respondeo quod conveniunt in causa
materiali; & sic æqualem habere vim, probatur
ex *l. 2. Cod.quæ sit. longa consuetudo*, & ex dicendis
infra in cap. fin. hoc tit. tamen differunt in causa for-
mali; quia lex, jus scriptum, est consuetudo jus
non scriptum, ut dictum est, † item lex expressio
34 consensu condentis consuetudo tacito constat,
35 † illa verbis, hæc rebus ipsis inducitur, & factis
exprimitur, ut patet ex exemplis positis à vers. &
36 *quod consuetudo debeat attendi.* † Item etiam lex
momento perficitur, hæc tactum requirit, ut pa-
tet ex adductis *à num.* 1. ubi de tempore ex actibus,
quo consuetudo inducitur videbis Oroscium sic
optimè has differentias scribentem, *in l. 2. sed. ea
n. 3. ff. de legibus.* Alia singularia de consuetudine
tradit Doctor. Molina *de primog. lib.2.cap. 6. n.* 13.
& 14. et Philippus Decius *in Rub. de constit. col.* 1.
limitat modis quatuor & semel ampliat, & ad
propositum videbis optimas, *leges* 4. & 6.*tit.2.p.*1.
ubi benè loquitur Gregor. Lopez.

37 Dubitabis num secundùm consuetudinem sit
Judicandum; ad quod satisfacies ex dicendis, *sub
Rubro, & in dicto cap. fin. hoc tit.* & ex nonnullis
quæstionibus *supra in principio ante Rubrica*, assig-
natis & colliges ex dictis latè, *supra in c.1. de re jud.*

38 Sed an arbiter juris teneatur judicare secundùm
jus commune, vel statutum, seu consuetudinem,
etiam juris communis derogatoriam. Et respondeo
ad id teneri, ut docent Paulus post glossam *ibi in
l. præscriptione col. pen. cod.si contra jus, vel utilita-
tem public.* Abbas in Rub. nostra multos tenentes,
enumerat Romanus *in Rubrica de arbitris col.* 5.
vers. 15. cum multis aliis Gratianus, *reg.* 43. ubi
ampliat dupliciter, & limitat modis sex legendus
post Bernard. Diez, qui ampliat uno modo, &
limitat modis quinque, *in reg.* 103. ubi ejus addi-
tionator, Salcedo, qui multis allegationibus de-
monstrat prædictam regulam communem esse.
39 † Et probatur; quia consuetudo jus appellatur,
ut ex textus ultra omnes, *in cap.* 1. *dist.* de quo
loquitur Decius *in Rubrica de rescript.* & est tex-
40 tus *in l.7. tit.2.part.*1. † Nam ut ait Felinus *in c.1.
num.2. de sponsalibus*, quod appellatione legis ve-
niat consuetudo tradens quàm plura corollaria ex
decisione hujus Regulæ. † Etnim ut dicit Bart.
41 *D. Fermosin de Rescript. & Consuet.* P. II.
in l.1.§. denique ff. de aqua pluvia arcenda, con-
suetudo habet vim legis constitutae. † Imo Panorm. 42
in cap. uxore n.3. de sepulturis, dicit quod consue-
tudo imitatur jus, ita consuetudinis transgres-
sor puniatur, ut transgressor legis. † Et Judex, qui 43
contra jus consuetudinarium judicat faciat litem 44
suam, sicut si contra jus scriptum judicasset, ut
per Jason. *in auth.jubemus cod.de judic.n.*2. † appel- 45
lationeque juris venire consuetudinem, dixit opti-
mè Barbosa *in addition. ad Bartol. in l. quicumque
cod. de servis fugitivis litt.G. & H.* nec mirum dicit
Gregor. Lopez *in summa tit. 1.p. 7. glossa* 1. multa
de consuetudine ponens, ut dicatur jus, † cum 46
etiam dicatur altera natura, † est inquam consuetu-
do ejus virtutis, ac est lex ipsa, ut dicit Joannes 47
Oroscius *in l. legis virtus ad finem ff. de legibus*, &
est optima *lex* 6. *tit.* 2.*p.* 1. ut ex notatis *in cap.fin.
hoc tit.* satis apparet.

QUÆSTIO I.

An quilibet usus, inducat consuetudinem: ubi quid de actibus facultativis. Et an desideretur longus & continuatus usus ut ea induci possit. Et an ut fundetur consuetudo requirat frequentiam diversorum actuum. Et quod confirmetur judicio contradictorio. Et an per solum unum actum contrarium, interrumpatur consuetudo?

SUMMARIUM.

1 *Consuetudo obligat consistens in frequentia actuum inductorum ex tacito consensu populi, &* n. 2. & 3. *& quare vocetur jus non scriptum*, n. 4.

2 *Consuetudo est, quasi communis assuetudo.*

4 *Frequentia actuum consuetudinem inducit, quatenus est facti, & tacitus consensus populi, quatenus est juris.*

5 *Consuetudo tria continet, actuum frequentiam, habitum generatum, & jus ex utroque collectum, item intentionem introducendi.*

6 *Usus quilibet non inducit consuetudinem, sed qui moribus utentium, & tacito consensu populi eam introducit.*

7 *Consuetudo potius ex consensu populi, quàm Principis introducitur, sufficiatque in ea sola scientia judicium, & officialium*, n.9.

8 *Consuetudo nunquam de usu deformi introducitur, nisi quando actus non essent inter se incompatibiles, &* n. 57.

9 L.5.tit.2.p.1.l.11.tit.1.lib.7. ordinam.l.1.& 2. tit.1.lib.7.recopil.

10 *Consuetudo immemorialis, non requirit ostensionem consensus Principis.*

11 *Consuetudo non inducitur ex actibus facultativis, si sit restrictiva liberæ facultatis: & quid requiratur*, n.13.

12 *Manutenibilis possessio non datur ex actibus facultativis: fallit* n. 17.

14 *Facultativa materia quando non dicatur*, n.15. & 16.

18 *Consuetudo, ut legitimè præscripta dicatur, quod tempus, seu arbitrium requirat*, n. seq.

19 *Tempus longum inter præsentes, est* 10. *annorum, inter absentes* 20.

22 *Consuetudo, sive inter præsentes, sive absentes introducitur semper decennio secundum communem.*

23 *Consuetudo dicitur longa in jure,* & n.26.

24 *Consuetudo semper introducitur inter præsentes, quia populus semper est præsens, nec introducitur contra extraneos.*

25 *Tempus ad inducendam consuetudinem, non est determinatum in jure.*

26 *Diuturnum tempus etiam significatur biennio, & quinquennio, aliquando significatur annis* 40.

27 *Consuetudo desiderat annos* 30. *super eo, super quo populus nequit statuere, veluti si esset in præjudicium libertatis Ecclesiasticæ,* & num. 30. *sed an verum* n. 31.

28 *Tempus ad inducendam consuetudinem, & arbitrarium, modo brevius, modo longius secundùm negotii qualitatem,* num.29.& 30. *quod videtur fieri ut in præscriptione* n. 33. & 34.

31 *Tempus ad consuetudinem, ubi constat de consuetudinis duratione, est sufficiens decem annorum in qualibet materia.*

32 *Consuetudo, ut sit legitima, non metitur per tempora præscriptionis, sed* n. 33. *videtur aliud.*

33 *Consuetudo abrogans legem Ecclesiasticam, potius est in ejus favorem, perficiturque decennio.*

34 L. 2. cod. quæ sit longa consuetudo, l. de quibus ff. de legibus, l. diuturna eodem.

35 Cap.fin.hoc tit. cap.1. eodem lib.6.cap. cum à me de electione.

36 *Consuetudo requirit frequentiam diversorum actuum, sed quot,* n.37.38. 39.40. & 41. *ubi quando ex uno continuato, & numero* 42.

39 *Actus duo judiciarii faciunt actionem solitam, ac proinde consuetam.*

40 *Actus utendi beneficio continuè, & successivè, dicitur unus, sicut utendi ponte,* n. 41. *explicatur* n.42. & 43.

42 *Actus continuus ad præscribendum dicitur solum ille, qui habet continuatam possessionem; non enim eget humana operatione præcisè.*

44 Cap. Abbate de verb. signif. n. 53.

45 L. si quis alia §. 2. ff. quemadmodum servitutes amittantur n. 54.

Protestatio requiritur in præscriptione.

46 L. cum de consuetudine, ff. de legibus, & n. 55.

47 L.5.tit.2.p.1.&.n.56.& supr.n.9.

48 *Consuetudo queit legitimè introduci ex sola frequentia diversorum actuum; absque eo, quod fiat in contradictorio judicio, & de ratione,* n.50.& 51.

49 *Consuetudinis animus, non minus actibus extrajudicialibus, quam judicialibus declaratur.*

51 *Consuetudo non differt à lege, nisi tanquam tacitum, & expressum.*

52 *Consuetudinis inductio non requirit actiones judiciales, sed vulgares.*

53 *Frequentia actuum debet esse uniformis ad consuetudinem visitatorum, alias erit dubitatio quid populus præsenserit.*

59 *Consuetudo unico actu contrario, seu difformi, non stat, etiam si mille actus stent pro ea, dum ille actus fiat à populo, & ea nondum sit perfectè introducta,* n.60.

VT ad has, & alias difficultates breviter respondeamus, jactis, & præmissis, quæ pro- 1
ximè dixi in Rubrica, præmitto cum Christinæo
volum.4. decis. 212. *à num.* 42. & cum Stephano
Nathen. *tit. 9. de Justitia vulnerata cap. 1.à num.*5.
quod cum consuetudo vim legis habeat, & obliget judices ad se, ei conformandum, & consistat
in materia, quæ est frequentia actuum; quod ita
sæpè factitatum, quod ita consuetum sit fieri,
† sitque consuetudo quasi communis assuetudo 2
item consistat in forma quod illi actus frequentes
tales sint, ut ex iis elici possit tacitus populi consensus, qui consuetudini vigorem tribuit, ex
tacita videlicet populi conventione, applicando
consensum populi supradictis actibus, tanquam
formam circa materiam. † Et itidem requirat consuetudo quatenus est obligatoria, & in futurum 3
observanda, actuum frequentiam, videlicet tot,
& tales, qui verisimiliter ad notitiam populi pervenire queant. † Et frequentia actuum inducat
consuetudinem, quatenus est facti, & tacitus po- 4
puli consensus inducat eam, quatenus ei juris;
ideoque vocetur jus non scriptum. † Indeque
Oldradus *cons.* 254. optimè dicit nempè ut con- 5
suetudo tria contineat. Primo actuum frequentiam. Secundo habitum generatum. Tertio jus
ex utroque collectum. Et desuper requirat Barbosa *in cap.fin.hoc tit. num.* 18. ut actus ad consuetudinem inducendam requisiti facti fuerint eo
modo, & intentione inducendi consuetudinem;
ideo benè de assignatis, & assignandis quæstionibus hic inquirimus, præter alias sub Rubro
positas.

Ad primam igitur partis quæstionem, habita 6
differentia, inter stylum, consuetudinem, & usum,
de qua *infra* sub quæstione fin. hujus Rubricæ.
Respondeo non quemcumque usum veram esse
consuetudinem, cum ad illam de jure desiderentur
plura, quod moribus scilicet utentium, & tacito
populi consensu sit introducta, *l. de quibus ff. de
legibus, l. quod major ff. ad municip.* † Adeo ut ad 7
inducendam consuetudinem, potius populi, quàm
Principis desideretur consensus ut notat glossa *in
cap.in istis 4. dist.* quamvis jure Regio scientia, &
patientia Regis desideretur, ut *in l.5.tit.2.p.1.l.11.
tit.1. lib.7.ordinam, l.1. & 2.tit. 1. lib. 7. recopilat.*
Avendannus *de exequend. mandatis cap.*8. *num.*3. &
alii communiter; sic ut non sit necessaria expressa
Principis scientia, sed sufficiat tacita. † Igitur 8
Bartol. *in l.2.n.22.ff.soluto matrim* Decius *cons.*215.
*num.*2. vers. *secundo hoc idem*, Afflictis *decis.* 280.
*num.*9. Aymon. *cons.*96.*num.*5. dicunt, ut nunquam
ex usu disformi introducitur consuetudo. Ludovisius *decis.* 162. *num.* 8. ubi dicit sic dictum in una
civitatis Castellæ bonorum 27. Junii 1578. coram
Cantucio, & in una meliten præcedentiæ 5. Decembris ejusdem anni coram Patriarcha Alexandrino; sed Beltramin. Oliverius *dict.decis.*162.*num.*14.
extendens limitat, ut si actus difformes, non essent inter se incompatibiles: tunc eorum deformitas non impediat consuetudinem, sic cum Decio *cons.* 11.*num.*12.vers. *advertendum*; & quod sic
fuit sequuta Rota, *decis.*356.*num.*4. *part.*1. *in recentior.* vide *quæst.*6.

Quare

9 Quare benè Azevedus *in l. 14. tit. 15. lib. 4. recopilat.* dicit hoc modo intelligendas esse prædictas leges Regias Partitæ; ita ut sufficiat sola scieotia officialium, & judicum, & ad minus tacitus legalis Principis consensus: pro quo faciunt Bald. *cons.* 340. *lib.* 5. Castrensis *cons.* 204. vers.
10 *ad secundam*, † adeo ut quotiescumque præscripto, vel consuetudo, est immemorialis, non sit necessarium ostendere Principis consensum: nam temporis antiquitas habet jus constitutum *l. 2. §. ductus quæ ff. de aqua pluvia*: copiosè ostendit Covarruv. *in regula possessor. 2. part. in princ. num.* 8. & relatio Cutierrez *in pract. lib. 1. quæst.* 85. *num.* 1. & faciuot quæ dixi *in cap. ante pen. de probat*; sed de hoc consensu Papæ, seu Principis uberius dico *infra in cap. fin.*
11 Iterum advertes ut in facultativo actu non possit fieri fundamentum ad inducendam consuetudinem, Caldera *cons.* 1. & 3. *hoc tit.* Decius *cons.* 175. *num.* 6. late Roland. *cons.* 53. *num.* 38. *lib.* 2. Alex. Loduvis. *dict. decis.* 162. *n.* 10. ubi Beltram. *num.* 16. cum Rota, Surdo, & aliis, ait quod ex actibus falcultativis non inducitur consuetudo restrictiva liberæ facultatis, qui optime ex multis
12 expendens, † addit quod ex dictis actibus nec detur possessio manutenibilis, non obstante quocumque lapsu temporis, etiam immemoriabili
13 cum Surdo *cons.* 127. *num.* 83. † Etiam dicit quod ut acquiratur possessio; & inducatur consuetudo, seu præscriptio, etiam in actibus facultativis, est necesse quod præcedat prohibitio, seu contradictio, cum subsequuta acquiescentia ex Paulo, Seraphino, & Gonzalez *in regula* 8. *Cancell. glossa* 5. §. 6. & *num.* 37. pergens ait; quia
14 sæpè oritur difficultas, † an materia sit facultativa; primo sciendum esse, ut non dicatur, quando præcedit titulus: nam tunc actus sequentes præsumuntur facti in vim tituli præcedentis ad exclusionem talis actus voluntarii: sic cum Menochio, & ex decisione speciali in una Calagurit. Juris visitandi de Aquila 13. Februarii 1617. co-
15 ram R. P. Perusino. † Et ut secundo excludatur præsumptio facultatis ex pluralitate actuum gestorum per longum temporis intervallum cum Ripa *in cap.* 3. *de causa possess. num.* 55. & Grassis *decis.* 1. eodem, Seraphino *decis.* 212. *num.* 2. & *decis.* 323. *num* 4. & sic fuisse dictum refert, Beltram in Oliver *dict. num.* 16. in Tosculana Silvarom 6. Junii 1616. coram, R. P. Vespio; etenim dicit ut toties multiplicata gratia, oon sit præsumenda, ut dicit Rota, *decis.* 397. *num.* 3. *part.* 2.
16 *in recent.* † Item tertio dicit ut non præcedat dicta regula favore causæ piæ, & Divini cultus; tunc enim non censebitur actus facultativus, nec materia facultativa; ut dixit Rota *decis.* 470. *n.* 7.
17 *in fine, part.* 1. *recent.* † Hæc inquam Oliverius Beltram. *dicta decis.* 162. sub. *dict. num.* 16. advertit dicens, ut etsi ipse *ibi* dixerit non dari possessionem manutenibilem in actibus facultativis. Tamen hoc procedere quando constat clarè materiam esse facultativam; cum alias prætextu materiæ facultativæ non sit ita de facili manutentio deneganda; nisi præsumptio sit valdè vehemens: ita ex Seraphino *decis.* 323. *num.* 3. Et de hoc articulo sunt videndi Decius *cons.* 8. *num.* 4. Surdus *cons.* 127. *num.* 81. Rota *decis.* 77. *dict. num.* 5. *p.* 1. *divers.* Rota *decis.* 536. *sub num.* 4. *part.* 2. *in recentioribus*, Paulus de Castro *in l. qui hominibus num.* 2. vers. *sed tamen ff. de servit. urbanor.* Seraphin. *decis.* 1086. *num.* 1. Rota *decis.* 530. *num.* 2. & *part.* 2. *In recent.* quæ multis extendere valebis ex his, quæ dixi *in cap.* 12. *de præscript.* ubi an *præscriptio habeat locum in facultativis*: & *ibi* dicta poteris satius intelligere ex his dictis, Andreas Valensis *hic* §. 2. *sub. num.* 5. cum Farinacio *decis.* 112. reddens rationem; quia multa per patientiam tolerantur; quæ si in judicium deducantur, exigente justitia, tolerari non debent, *cap. cum jam dudum de præb.*

Ad secundam difficultatis partem, etsi Silve- 18
ster, & alii ex antiquis ab eo relati verbo *consuetudo quæst.* 2. existiment distinguendum esse inter consuetudinem præscriptam inter præsentes, & inter absentes, ut in illa decennium sufficiat; in hac vero viginti anni desiderentur, † eo quod at- 19
tenta juris dispositione, longum tempus appelletur inter præsentes decem anoorum, inter absentes verò viginti, ut *in* §. 1. *inst. de usucap.* & *ex l.* 5. *tit.* 2. *part.* 1. ubi dicitur consuetudinem introduci propter usum populi 10. vel. 20. annorum, juxta late dicta *infra* de præscriptionibus. Et ita loquitur Silvester, dicens requiri in absentia Principis 20. annos, sive ad legem inducendam, sive abrogandam. † Imo Tannerus *tom.* 2. *disp.* 5. *quæst.* 7. 20
dubio 1. *num.* 8. sic ait, aliqui addunt ad præscriptionem contra jus canonicum requiri 40. annorum spatium, contra jus civile 10. inter præsentes; 20. inter absentes, quibus adstipulantur Azor. *tom.* 1. *moral. lib.* 5. *cap.* 16. *quæst.* 3. Molina *tom.* 1. *tract.* 1. *de Justitia, disp.* 7. & alii; eo quod longum tempus inter præsentes sit decenium, inter absentes biennium, ut tradit *lex. fin. cod. de præscript. longi temporis.*

Video enim alios etiam Doctores discordes 21
esse: nam Conanus *lib.* 1. *comment. n.* 6. & Hotoman. *in dict.* § *ex non scripto inst. de jure naturali*, afferunt requiri tempus immemoriale, cujus nulla extat memoria: & quale hoc sit dixi *infra sub cap. fin. de præscript.* & alibi *in eo tit.* Alii inquam distinguunt: nam consuetudo est præter legem civilem, vel cootra legem civilem; & in hoc casu decennium sufficere dicunt, vel est contra legem Canonicam; & tunc quadraginta annos requiri autumant sic Scheneidubius *in dicto* §. *ex non scripto num.* 5. & præter alios Tannerus, *ubi supr.* imo & absolutè dicunt Panormit. *in cap. certificari de sepulturis*, Barthol. *in dicta l. de quibus num* 14. Albericus *ibi num.* 81. Iason. *num* 43. Alex. *cons.* 5. *num.* 11. quod si sit præter legem, decem anni sufficiant; si verò contra legem quadraginta anni requirantur non distingueotes inter jus Caoonicum, & civile.

Nihilominus quia consuetudo differt à præscri- 22
ptione, existimant alii secundùm regulas juris, non habita distinctione inter absentes, & præsentes longo tempore hoc est annorum decem sufficienter introducit consuetudinem, ut resolvunt Bartol. Albericus, & Jason. *ubi supra Panormit*, *in cap. fin. hoc tit. n.* 14. Alex. dicens communem *cons.* 133. Curtius Junior *cons.* 42. *n.* 7. quibus accedunt Præpositus *in part. D. Thomæ quæst.* 97. *dubio* 1. *n.* 10. & *dubio* 2. *num.* 13. Jacob. Gordon. *in suma tom.* 2. *lib.* 2. *quæst.* 14. *cap* 4. *num.* 14. & 15. Megalius *in promptuario*, verb. *consuetudo num.* 5. & 8. Bonellus Bonacina, Mascardus, & Sa, quos refert, & sequitur Castrus Palaus *tom.* 1. *tract.* 3. *disp.* 3. *puncto* 2. § 2. *num.* 5. quia jura tantum requirunt longum tempus, quod est decennii ad consuetudinem inducendam, & Suarez *de legibus lib.* 7. *cap.* 18. *numero* 11. commendat ootandam distin-

distinctionem inter leges Canonicas, & civiles: nam in istis idem tempus sufficit ad legem abrogandam, quod ad introducendam, annorum scilicet decem; qua jus civile io hoc distinctionem non facit.

23 Et sic nptimè Doctores appellant hanc diuturnam coosuetudioem. *in l. diuturna ff. de legibus*, longam in *l. 1. cod. quæ sit. longa consuetudo*; & sic *in c. Cumana de electione*, appellatione consuetudinis, solùm legitimè præscripta continetur: ita ibi omnes, & Alex. *cons. 173. in princ. lib. 6.* Berojus *consuet. 157. lib. 3.* Decius *cons. 486. num. 26.* præcipuè, quoties mentio coosuetudinis à Canone, vel à le-
24 ge, facta est. † Nec enim, ut ait Bart. *in dicta de quibus ff. de legib. num. 14.* præfatum distinctionis membrum inter absentes non habet locum in proposito nostro: nam populus semper est præsens, consuetudo enim nunquam præscribitur contra extraneos, sed inter ipsosmet cives inducitur, & comprobat cum Bart. & aliis Gregor. Lopez *in l. 5. tit. 2. quæst. 1. glossa 4.* Burgos de Paz *in l. 1. Tauri num. 207.* Albericus *in dicta l. de quibus n. 81.* Corneus *cons. 292. lib. 1. ad finem*, & facit regula textus *in l. proponatur ff. de judic.*

25 Ego inquam; quia considero, ut noo inveniatur in jure expressum decennium, ut necessarium ad præscribendam coosuetudinem, sed solum jura de tempore diuturno mentionem facient existimo, ut verius tempus præscriptionis consuetudinis, non esse in jure determinatum. †
26 Nam diuturnum non semper signat decennium ut *in l. cum Domini 56. ff. locati*, ubi diuturnum tempus significat biennium, & *in l. 3. §. 2. ff. de re militari*, ubi signat quinquennium; imò, & aliquando longum, & diuturnum signat 40. annos, ut notat Cujacius *lib. 18. observat. cap. 18.* arg. textus *in l. 2. cod. de præscript. 30. vel 40. annor. l. qui in*
27 *provincia 57. in §. in lib. 2. ff. de ritu nuptiar.* † Et sic Romanus *singul. 101. & 102.* ait ut communis relata doctrina non est indistinctè admittenda; quia quando consuetudo induceretur super eo, super quo populus, non potest statuere; tunc necessarium esse 40. annorum spatium, veluti quando consuetudo populi esset in præjudicium libertatis Ecclesiasticæ, ut ootat Menoch. *de arbitr. lib. 2. cent. 1. casu 83. num. 6.* qui dicit aliàs decennium sufficere, sive sit contra legem, sine præter legem, Bertrand. *cons. 139. lib. 6. num. 1.* Duennas *regul. 138.* Mascardus *de probation. conclusion. 424. num. 32.*

28 Quare dicendum esse arbitror tempus ad inducendam, & corroborandam consuetudinem, esse omoinò arbitrarium, scilicet ut hoc totum negocium relinquatur arbitrio prudentis, & Docti viri qui perspectis omnibus circunstantiis, judicet quando consuetudo tantùm temporis viguerit, ut meritò credatur adesse notabilem, tacitum consensum Principis, seu Legislatoris, nolentis ulterius obligare suam legem; sic ut quandiu non constiterit consuetudinem durasse per tempus sufficiens, spectandum sit tempus decem annorum: nec ultra aliud docent in terminis Menochius *de arbitrar. cent. 1. casu 83. à num. 6.* Corrasius *in dict. l. de quibus num. 8. ff. de legibus*, Duarenus *de leg. cap. 11.* Antonius Faber. *in l. quod non ratione n. 38. ff. de leg.* Conao. *lib. 1. commentarior. cap. 10.* Granadus *in cap. 2. D. Thoma tract. 3. p. 2. disp. 16. sect. 1. num. 9.* cum Soto *lib. 1. de just. quæst. 7. art. 2.* Medina *ad articul. 3. quæst. 97.* Basilius Pontius *de matrim. lib. 6. cap. 5. num. 8.* Montesinus *in p. 2. tom. 2. disp. 23. quæst. 3 num. 225.* Silvius *in p. 2. D. Thoma tract. de legib. quæst 7. art. 2.* † Cujacius *lib. 2. observat. c. 1.* 29
Lorca *in p. 2. D. Thoma tom. 2. de legib. disp. 29. n. 2.* qui omnes dicunt id relinqui Judicis arbitrio, qui pro negocii qualitate, modo brevius, modo longius tempus oecessarium esse ad inducendam consuetudinem arbitrabitur; quia ut rectè dicit Corrasius *suprà* in minoribus rebus, rectè arbitrabitur Judex consuetudinem decem formari juxta communem opinionem; in majoribus verò majus tempus spectabit. † Nam si de introducta con- 30
suetudine contra Ecclesiam agatur, 40. annorum spacium necessarium esse dicendum sit, ut advertit Panormit. *in cap. fin. hoc tit. num. 11.* Baldus *in dicta l. de quibus num. 27.* Jason. *num. 48.* sed ut ait Menochius *supra num. 6.* hæc ultima doctrina non videtur procedere io consuetudine introducta inter subditos Ecclesiæ, quoad bona temporalia; quia tunc illud tempus sufficit in boois Laicorum: sic ex multis resolvens.

Tamen; quia hæc disceptatio videtur regulatis 31
juxta regulas temporis ad præscribendam, tam res Laicorum, quàm Ecclesiæ, de cujus temporis differentia plenissimè dixi *sub Rubrica, & tit. de præscript.* ubi de triennali, decennali, vicennali tricennali, quadragennali; item centenario, & immemoriali tempore, juxta rerum præscribendarum diversitatem, & ex ea doctrina non regulari tempus ad inducendam consuetudinem; ideò Granadus ubi *supra in p. 2. D. Thoma cont. 7. p. 2. disp. 16. sect. 2. num. 9.* dicendo ut quoties non constat cousuetudinem durasse per tempus sufficiens tunc spectandum tempus annorum decem, quod vocant longævum, & sufficiens ad præscribendum, ac proinde ad abrogationem legis, quæ minus requirit, addit, longius tempus, & multò magis tempus 40. annorum nullo modo requiri etiam ad consuetudinem legitimè præscriptam contra legem Ecclesiasticam. † Sic ut non solùm 32
Vasquez, sed etiam alii graves Doctores rectè docuerint; quia id jure non habetur; quia licet ad præscribendum contra bona Ecclesiastica, id spatium exigatur in jure, longè diversam esse dicunt rationem in consuetudine: nam præscriptio tollit jus quod Ecclesia habebat ad bona Ecclesiastica, etiamsi hæc noo consentiat; Ideoque voluerit Jus Canonicum in favorem bonorum Ecclesiasticorum, tam longum temporis spatium requiri; sed consuetudinem solùm tollere obligationem legis, quatenus affert tacitum saltem consensum Principis, qui sufficienter cognoscitur in decennio.

Quare non debet repudiari Castrus Palaus, qui 33
tom. 1. tract. 3. disp. 3. puncto 2. §. 2. num. 9. dixit, ut consuetudo abrogans legem Ecclesiasticam, non sit cootra Ecclesiam, sed potius pro illa, cum coosensu ipsius Ecclesiæ traditm *in cap. fin. hoc tit.* hæc abrogatio procedat, sed præscriptiones, quæ sunt in favorem Ecclesiæ, & ooo contra illam non indigent spatio annorom 40. sed decennio perficiuntur, ut tradit Rota *in novis. p. 2. decis. 375. num. 8.* apud Farin. ergo; tamen cum infinio resolvit Diana *p. 6. tr. 5. res. 2. & 3.* de jure civili consuetudinem, contra illam legem decennio esse præscriptam per textum *in dicta l. 1. cod. quæ sit longa consuetude, & ex l. sed. ea, quæ ff. de legibus*; sed contra jus canonicum, & Ecclesiam debere esse quadragenarium, ex *anthentica quas actiones cod. de Sacrosanct. Eccles.* hancque opinionem ait sæpius fuisse ab Ecclesia canonicatam

à

à Sacra Rota, ut patet in una Gerunden. admi-
nistrationis, die 13. Maii 1630. coram Verospin
apud Guerelios Venetos, *decis.* 375. *num.* 10. hanc
sic tenent Ferdinandus Oterus *in dicto cap. fin.*
hoc titulo, Corneus *lib.* 2. *cons.* 193. *num.* 14. Alex.
lib. 2. *cons.* 68. *num.* 7. Socinus Senior *cons.* 160.
lib 2 *num.* 19. Ruinus *lib.* 4. *cons.* 115. *num.* 1. De-
cius *cons.* 134. Aretinus *cons* 44. *num.* 1. Ciarlinus
in disput. forens. cap. 15. *num.* 86. Baldel. *lib.* 5.
disput. 47. *num.* 13. Lessius *lib.* 2. *de Justitia cap.* 6.
dubio 14. *num.* 47. & *dub.* 8. *num.* 45. Rebellus *de*
Justitia part. 1. *lib.* 1. *quæst.* 15. *num.* 12. Laiman.
lib. 1. *tract.* 4. *cap.* 24. *num.* 6. Reginald. *tom.* 1.
lib. 13. *cap.* 23. *num.* 247. Malderus *in part.* 2. *D.*
34 *Thomæ quæst.* 97. *art.* 3. *num.* 1. *in fine*, † ob quod
potest dici sic commensurandum arbitrium judi-
cis, & boni viri prudentis de jure; quantumvis
different præscriptio, & consuetudo, nec esse
praxim oppugnatione dignam, propter difficulta-
tem aliter arbitrandi.

Nec his omnibus obstat quod in quibusdam
35 juribus consuetudo dicatur *longævum usus*, *l.* 2. *cod.*
quæ sit longa consuetudo, *vel inveterata*, *dicta l.*
de quibus ff. de legibus, aut *vetustate probata*, Isi-
dorus *lib.* 5. *ethymolog. cap.* 3. vel *longa*, dict. *tit.*
cod. quæ sit longa consuetudo, ac *diuturna*, *l. diu-*
turna, *ff. de legib.*; quia respondetur in illis locis
non designari tempus necessarium ad ejus intro-
ductionem, sed solùm tempus; quod postquam
introducta fuit, duravit, aut durat; quia scilicet
pleræque consuetudines, non tantum receptæ
sunt à decem annis, quod tempus in juris texti-
bus, (dicitur longum, & diuturnum,) sed plu-
rimæ ab hominum memoria; atque ita invetera-
tum longævum, & longum, & diuturno esse ac-
cidentia consuetudinis, non etiam ad ejus sub-
stantiam, vel introductionem requisita.

36 Nec etiam obstat quod *in cap. fin. hoc titulo*, &
in cap. 3. *eodem lib.* 6. & *in cap. cumana de electio*
ne, velit Pontifex consuetudinem, ut derogari
possit Juri Ecclesiastico, esse legitimè præscri-
ptam; quia sensus *est*, quod debeat esse legitimè
introducta; ita Andreas Valensis *in hac Rubrica*
§ 2 *num.* 4. ubi addit quod licet quædam jura, ve-
lint consuetudinem longi temporis, habere vim
legis, aut etiam legem tollendi, sed eas non de-
finire quantum debeat esse tempus ad consuetu-
dinem introducendam, & dum longum tempus
in jure, vocatur tempus decem annorum, id in-
telligi de tempore requisito ad præscribendas
quasdam res, quod vocatur longum, ad distin-
ctionem alterius temporis brevioris, putà qua-
driennii sufficientis ad præscriptionem quarun-
dam aliarum rerum, ut in *tit. de quadriennii præ-*
scriptione; & ita concludit *sub num.* 2. *dict.* §. 2. ut
licet ad præscriptionem determinatum sit tempus
utroque Jure Civili, Canonico; imo, & Jure
Regio, sed neutro definitum quantum requiratur
ad consuetudinem, quæ vim legis habet, & spe-
ciem juris constituit, atque à præscriptione differt
multùm.

Ad tertiam quæstionis partem, an requiratur
37 frequentia diversorum actuum, ut consuetudo
legitimè inducatur, & omnes fatentur requiri
ex textus *in dicta l.* 1. *cod. quæ sit longa consuetudo*,
l. 3. *cod. de ædificiis privatis*, & probat Duvallius
in part. 2. *D. Thomæ tract. de legib. quæst.* 7. *art.* 2. à
38 solo nomine *consuetudo*. † Tota verò difficultas
est in quodam numero, & cujus qualitatis esse
debeant. Et quamvis aliqui dixerunt duos suffi-
cere actus, ut in criminalibus causis videtur *ex*
cap. fin. 25. *quæst. ultima*, sed hæc opinio fallit
sic absolutè cum non in omnibus casibus, ex
duobus actibus populi consensus deduci possit,
ut notat Bart. *in dicta l. de quibus*; quia ex illis
non ostenditur actuum frequentia, ut *in l. item*
apud Labeonem, §. *aliud est ff. de injuriis*; sed An-
gelus in verb. *consuetudo*, sequutus Panormitan.
in dict. cap. fin. hoc tit. affirmat duos, aut tres actus
sufficere quando Princeps scit, & tolerat: idem
videtur dicere Silvester verb. *consuetudine* 7. &
Duvallius *supra*, dixit ut in causis civilibus requi-
rantur quatuor. † Imo addit quod si duo illi actus
sint judiciarii, sufficiant; idem si sint notorii,
tum quia consuetum idem est, ac notorium. † Duo 39
enim actus judiciarii faciunt actionem notoriam, ac
proinde consuetam; quia Jason. *in dicta l. de qui-*
bus num. 51. illud expressè affirmat, quem sequi-
tur Emanuel Sa, verb. *consuetudo*; sed Montesi-
nus *in* 1. *p. D. Thom. tom.* 2. *disp.* 22 *q.* 13. *num.* 22. 4.
asserit, quod consuetudo fit ex frequentatione
plurium actuum; sic ut non sufficiat unus, aut
binus actus, sed requirantur plures; & eorum
frequentatio: & Lessius *lib* 2. *de justit. cap* 6. *dub.*
14. *num.* 10. ducit ut consuetudo dicatur contraria,
sufficere bis, ter contractum actum esse.

Ego autem attenta diversitate Doctorum;
imo & quod Sylvester *num.* 6. & Angelus *num* 7. 40
dixerunt in aliquo casu sufficere unum, aut bi-
num actum ad consuetudinem inducendam, ut
quando, v.g. ille actus habet causam successivam,
vel permanentem diuturnam, ut si beneficium
aliquod Ecclesiasticum detur Sacerdoti religioso,
qui illud obtineat per annos viginti, aut plures;
quia talis actus videtur sufficere ad consuetudinem,
ut colligitur ex *cap. cum de beneficio de præb. lib.* 6.
& hunc dicendi modum referunt Bart. *in dicta l.*
de quibus, & Panormit. *in dicto cap fin. hoc tit n.* 17.
probantes ex *dicto cap cum de beneficio*; item etiam
per unum actum ædificandi Pontem, quo acqui-
ritur jus, si Pons aliquo tempore duravit, † ex sti- 41
mo in præsenti dubio dicendum hoc totum relin-
quendum arbitrio judicis, qui prudenter distin-
guet, quando frequentia actuum inducat con-
suetudinem: sic testantur Corneus *cons.* 179. *lib.* 3.
Martilius *in l. quæstiones num.* 44 *ff. de quæstionibus*,
& relati à Menochio *de arbitr. casu* 81. *num.* 4.
Duaren. *de legib. c.* 12. Tiraqual. *de primog. quæst.* 9.
num. 1. & praxi servandum esse testantur Gregor.
in l 1. *tit.* 2. *p.* 1. verb. *de aquellas causas*, Diana *p.* 6.
tract. 5. *res.* 7. verb. *sed circa*, verb. *unde*, Basilius
Pontius *de matrim. lib.* 6 *c.* 6. *num.* 1. cum Conano,
Duateno Scheneidovino, & aliis penes ipsum.

Nec enim exempla de uno actu convincunt, 42
quæ solùm habent locum in præscriptione ordi-
naria, in qua non est necessarius præcisè actus
consistens in humana operatione, sed sufficiat
continuata possessio, quam vocant Theologi ha-
bitualem; eo quod præscriptio plerumque ver-
satur circa res, aut personas; & sic quando in illa
unus actus sufficit, non dicamus actus propriè
durare, sed ejus effectum, qualis est possessio,
† imo & in prædictis exemplis moraliter interve- 43
nire actuum frequentiam, videlicet utendi bene-
ficio, aut Ponte. Quare Montesinus *ubi supra* in
prædicto exemplo, *cap. cum de beneficio*, sibi vi-
deri, ait ut in illo casu consuetudo possit
obtinere vim legis, quantum ad hoc, quod
est facere personam aliquam habilem ad ob-
tinendam præbendam, vel aliquid aliud.

Sed in consuetudine habente legis vim obligantis communitatem semper fieri ex actuum frequentatione; etenim ut alii Doctores relati docent, implicat consuetudinem introduci sine actuum multitudine, cum consuetudo debeat esse diuturna, quæ talis dici nequit; nisi per actuum successionem. Et secundùm hanc expositionem intelliguntur infiniti relati à Zevallos *in practic. quæst.* 357. qui ad utramque partem disputavit *ibi* videndus.

4 Ad quartam quæstionis partem, an dictum de frequentia diversorum actuum juxta proximè resolutum dubium in vers. *ad tertiam*, requiratur ut confirmatur judicio contradictorio. Et pro affirmativa sententia facit primo textus *in cap. Abbate de verb. signif.* ubi allegatur contra quandam consuetudinem insufficientem esse; quia non fuit ju-
5 dicio contradictorio introducta. † Et sic in præscriptione requiritur protestatio per textum *in l. si quis alia* §. 2. *ff. quemadmodum servitus amittatur.*
6 † Item facit textus *in l. cum de consuetudine ff. de legibus*, dum docet, quod quando quis allegat consuetudinem prius inquirendum est, amisit in
7 contradictorium judium. † Tertio *ex l.* 5. *tit.* 2. *p.* 1. ubi dicitur quod consuetudo decem, vel 20. annorum servanda est, si eo tempore lis aliqua talem consuetudinem fuerit judicata, & addidit duas sententias necessarias esse bis, & aliis argumentis probant glossa *in* §. *ex non. scripto inst. de Jure naturali, & in dicta l.* 1. *cod. quæ sit longa consuetudo, & in cap fin hoc tit. & in c. frustra dist.* 8. Bartol. & Jason *in dict. l. de quibus*, & relati ab Alex. *cons.* 132. *lib.* 1. *num.* 4 Sylvester verbo *consuetudo quæst.* 4. Antonin. *p.* 1. *tit.* 16. *cap. unico* §. 4. & alii.

48 Sed ego existimo absolutè dicendum, ut consuetudo introduci legitimè possit ex sola frequentia diversorum actuum sine ulla corroboratione contradictorii Judicii; quia rerum judicatarum authoritas non inducit consuetudinem, sed eam supponit, & probat, quare textus, *in l.* 28 *ff. de legibus*, dixit, ut consuetudo à rerum à judicatarum authoritate secernitur per particulam, *aut*, quæ
49 disjunctionis nota est. † Deinde quia vera causa consuetudinis, est Principis, aut populi consensus qui non minus animum suum actibus extraju-
50 dicialibus declarare possunt. † Item ex eo; quia multò majoris authoritatis, videtur esse longo tempore, & sine dubitatione confirmatus usus, quam quod in contradictorio judicio fuerit obtentum. Deinde quia si ad inducendam consuetudinem esset necessaria interventa contradictio in judiciis, si nunquam ea interveniret, nunquam posset introduci consuetudo, quod est contra juris dispositionem. Quinto; quia ut Padormit. putat hujusmodi requisitum continet in se implicationem; quia si requisita sententia in judicio contradictorio, evenit, ut sententia jam supponat præceptam consuetudinem; & tunc apertè constare judicium contradictorium non esse necessarium ad consuetudinem inducendam, vel si sententia desideretur ad illam perficiendam, tunc repugnare ut detur prima sententia justa in favorem consuetudinis: nam ante illam nulla est consuetudo; si per sententiam declaratur consuetudo perfecta vel alia sententia sic confirmatur; necessario inde dicendum erit consuetudinem etiam ante primam sententiam esse perfectam: nam sententia non perficit consuetudinem, sed declarat jam perfectam esse.

Unde cum consuetudo, non differat à lege nisi 51
tanquam tacitum, & expressum, ut dixi in Rubrica, & patet *ex dicta l. de quibus ff. de legibus*, sequitur ut sicut lex inducitur absque aliorum judicum contradictoria, itasimiliter, & consuetudo, pro qua facit textus *in l. an in totum, cod. de ædificiis privatis, dict. l.* 1. *cod. quæ sit longa consuet. l. sed ea ff. de legib.*

Sequitur dicendum ad inducendam consuetu- 52
dinem non requiri actiones judiciales; ita ut decreto & sententia judicis in aliqua causa, vel causis juxta consuetudinem pronuncietur, sed sufficere actiones vulgares, & extrajudiciales. Itaque hanc sententiam probant Panorm. *in dicto cap. fin. hoc tit. n.* 16. & adducti à Mascardo *de probat. dict. conclus.* 427. *num.* 3. Menchacha *lib.* 3. *de succession. creatione* §. 2. *num.* 144. Anton. Faber. *lib.* 1. *jurisprudentiæ prio* 11. *illat.* 1. Cujacius *lib.* 20. *observ. c.* 20. Donellus *lib.* 1. *commend. cap.* 10. & *ibi* Osvald. *litt. H.* Gillinus *lib.* 10. *observationum, cap.* 31. *n.* 8. sicque in Camera Imperiali judicatum dicit Gailius *lib.* 2. *pract. cap.* 2. *num.* 8. Salazar *de usu, & consuet. lib.* 1. *cap.* 7. & ex Theologis docent Præpositus *in p.* 2. *D. Thomæ quæst.* 97. *dubio* 1. *num.* 8. ubi Silvius *art.* 2. *conclus.* 8. Gordonus *in summ tom.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 14. *cap.* 5. *num.* 19. Granado *p.* 2. *controv.* 7. *tract.* 3. *p.* 2. *disp.* 16. *sect.* 2. *num.* 15. Lorca *disp.* 29. *num.* 3. Vasquez *disp.* 177. *cap.* 6. Pontius *lib.* 6. *de matrim. cap.* 6. *num.* 2. Suarez *lib.* 7. *de leg. cap.* 11. *num.* 2. Salas *in tract. disp.* 19 *sect.* 11. *num* 93. & alii plures, & ita quamvis Cæsar. Varcio *decis.* 98. *num.* 12. Ludovico Cencio *decis.* 9. *num.* 11. Vasquez *tom.* 2. *in l.* 2. *D. Thomæ quæst.* 97. *disp.* 177. *art.* 3. *c.* 6. Osvald. cum Jasio, & Vultejo ad Donel. *lib.* 1. *comment. cap.* 10. *litt.* G. Bobadilla *in Politica lib.* 2. *c.* 10. *num* 4. cum. Molina, & Gregorio Lopez Valenzuela *cons.* 34. *num.* 16. dicant ad introducendam consuetudinem requiri duos actus judiciales sententia definitiva excutos pro ea tam præstant intelligi ut *numeris seqq.*

Nec obstant fundamenta contrariæ sententiæ 53
non textus *in dict. cap. Abbate de verbor. signif.* quia in contextura illius non fit sermo de consuetudine sed de quodam jure præscripto eligendi de quo non licet argumentari ad consuetudinem. Deinde; quia verba *ibi* non sunt in decisione, sed in allegatione partis, contra quam lata fuit sententia ut ex eodem textu constat; adeo ut rectè Panorm. dixerit *ibi. num.* 13. potius contrarium ex illo textu deduci etiam in præscriptione.

Nec etiam obstat textus *in dicta l. si quis alia*, 54
dict §. 2. *ff. quemadmodum servitus amittatur*, quia non facit ad propositum cum non loquatur de consuetudine, sed de amissione servitutis, quæ fit per non usum, & dicit Consultus non amitti per non usum, quando non incurrit utendi occasio; quod ad dictum *quæst.* 2. ubi ago de ea, annon usus possit introducere consuetudinem.

Nec textus *in dict. l. cum de consuetudine ff. de* 55
legibus; quia respondeo textum *ibi* non probare judicium contradictorium, esse necessarium ad perficiendam consuetudinem, sed solum ait hoc esse explorandum; quia multum conferre potest ad probandam consuetudinem, ut rectè Menchaca scribit *lib.* 3. *de succession. creatione* §. 21. *n.* 114. & qualiter probetur, dico *infra sub quæstione fin.*

Nec iterum obstat *dicta l.* 5. *tit* 2. *p.* 1. quia licet
laborent interpretes putantes eam loqui de præ- 56
scriptione revera, ut ex ea videbis, loquitur de consue-

Confuetudine; nnn enim *in* præfcriptione neceffaria eft fententia; & licet, Burgos de Paz dixerit, *in l.* 1. *Tauri num.*147. fpeciali jure Hifpaniæ neceffarias effe duas fententias in coutradictorio judicio, ut confuetudo confirmetur; & fic videatur concipi ex verbis dictæ legis prætoriæ: tamen quia ex jam dictis adeo ille intellectus abfurdus eft, ut nequaquam defendi poffit, fequitur, ut omiffa etiam alia interpretatione Francifci Suarez *lib.* 7. *de legib. cap.* 11. *n.*7. dicendum effe ex Gregorio Lopez *in dict.l.*5.*tit.*2.*part.*1. in verb. *fueren.*
57 *dados*, † fatendo libenter hujus legis difficultatem, non effe fimpliciter fervandam, ut fonat; cum alias, ut dictum eft nunquam poffet dari vera confuetudo contra legem. Durum enim effet (inquit Gregor.) ita reftringere materiam confuetudinis, ut per folas fententias includatur. Eft ergo prædicta lex prætoria intelligenda, ut procedat quando quis eo modo voluerit probare confuetudinem, videlicet per fententias, quo cafu, dum fententiæ defiderantur, fuftinetur; fed fi non fit ifte modus probandi, fed alius, ut dico, *infra*, ex quo poffit populi confenfus induci, non erunt neceffariæ fententiæ. Et fecundùm hæc debent intelligi, & interpretari plures relati à Zevallos, *in practicis q.*358. ubi cum infinitis ad utramque partem pro hac noftra refolvit cum Graveta, Corneo,
58 Vivio, Mafcardo, Burfato, & Menchaca. † Hæc enim frequentia diverforum actuum debet effe de actibus uniformis, & ufitatis quia ex actibus, quideformiter fic ce fferunt, remanet dubium, quod populus fervare voluerit, cum ficut lex ita, & confuetudo debeat effe clara, & certa, non obfcura: ita ex *l. nemo* §. *temporalis ff.de reg. juris.* Farin.2.*p.decif.* 112. *num.*5. lata Rota Rom. *decif.* 19 *num.* 6.& cum Craveta, & Menochio valenfis, *hic* §.2.*n.*5. confuetudo, quæ non fuit, cooformis, non attenditur, Surdus *conf.*449 *num.*7. cum. multis.

Ad quintam quæftionis partem an per folum
59 unum actum contrarium, ioterrumpatur confuetudo. Et fuppofito cum Suarez *de legib.lib.*7. c. 8. *num.* 14. tempus coofuetudinis ad abrogaodam legem, non debere interrumpi, juxta quæ latiffimè dixi de præfcriptione, *in cap.*8.& 10.ideo refpondeo breviter, ad dubium, ut unicus actus contrarius probet non obftare coofuetudinem etiam non obftantibus, mille actibus, qui ftant pro confuetudine: fic docent Surdus, *volum.*3.*conf.*293.*n.*23. & 24.Scraderius, *de feudis p.*10.*fect.*20.*num.*157. *in fine.*Caftrus Palao, *tom.*1.*tract.*3.*difp.*3.*puncto* 2. §.2.*num.*11. fic affirmans ex Reginaldo, & Salas,& Bonacina, idem docent Baffeus, *in floribus Theolog.pract.* verb. *confuetudo num.* 11. Diana *part.* 6. *tract.*5. *ref.*4. & fic firmaffe Sacram Rotam io una Vitervienfi decurfus aquarum die 15. Martii 1604. dicit Gregor. XV. *in decif.* 162. *num.*9. & ibi Oliverius Beltram *num.*15. cum Surdo, & Scraderio, *dict.feff.*20.*num.*157.verf. *ufque ad eo*, dicens, ut unicus folus actus contrarius, vel difformis illam
60 interrumpat. † Et amplius ad corroborationem adjunges quæ dixi *in cap.* 8. *de confuet. q.* 1. verf. *ad tertiam*, ubi egi de illa quæftione, *an actus contraventionum fufficiat, ut amittatur privilegium:* appellat hanc quæftionem difficilem Stephanus Natten noviffima, *de vulnerata Juftitia tit.* 9. *cap.* 1. *num.*8.verf *hinc*; fed quia non diftinguunt Doctores, quos refert ipfe, tamen dubitationem ponens, an ille actus contrarius debeat effe à tota, vel majori parte communitatis, vel fufficiat fi ab uno homine concludit ut debeat effe comunitatis illius confuetudinis; fic ut nunquam fufficiat actus unius particularis, & ego adjuvo fequenti ratione; quia fi ut introducatur, debet effe per ufum populi; ego & idem, ut interrumpatur; & tunc fi nondum perfecta fuit confuetudo, quia fi jam perfecta eft, non interrumpatur ex uno actu contrario, ut probat cum Bonacina, *de legib. difp.* 1.*q.*10.*fin.*§.*puncto* 1. *num.*33.& aliis.

QUÆTIO. II.

An ut confuetudo introducatur, actus debeant effe omnino voluntarii, & ex intentione introducendi eam, & qualiter hoc cognofcatur. Quinam eam introducant, in qua ætate, & adversùs quos in introducatur. Et an non ufus queat introducere confuetudinem: ubi quid in Religiofis? Et an confuetudo contra regulam, & conftitutionem Religionis excufet fubditos?

UMMARIUM.

1 L. quod non ratione ff. de legibus n. 5.
2 *Confuetudine non difpofitum, nec nos difponere debemus.*
3 *Confuetudo introducitur per actus voluntarios, non errore, nec metu, nec ignorantia, &* num. 4.
4 *Confuetudinis vis tota eft in confenfu populi.*
5 *Confuetudo errore populi introducta, nec ad diffimiles cafus prodeft, exemplificatur,* n.6. 7.8.&9.
6 *Confuetudo inducta ex aliqua caufa exiftimata vera, aut licita, fi ita non fuerit, non valebit, errore detecto.*
7 *Confuetudo celebrandi feftum talis fancti in aliquo loco; eo quod exiftimaretur ibi fepultum fi ita non fit, ea non valet.*
8 *Confuetudo, & auriga non fit obligatus de periculo vini, quod in plauftro defert, fi Dominus vini defert, nulla eft.*
9 *Confuetudo non inducitur; eo quod populus confueverit non extrahere frumentum à civitate, credens fibi prohibitum, fi appareat contrarium.*
10 *Facta exequuta juxta exiftimatam confuetudinem, non irritantur eo quod error detectus fit.*
11 *Error communis Jus non facit.*
12 *Confuetudo inducitur, quando actus fiunt intentione eam inducendi, non fi ex devotione,* num. 14.
13 *Confuetudo ex devotione incepta poteft ex animo vero introduci tempore.*
14 *Confuetudo non inducitur ex devotione falutandi Virginem ad fonum campanæ, nec jejunandi in Sanctorum vigiliis, nec fumendi aquam benedictam in ingreffu Ecclefiæ, nec panem Benedictum in diebus Dominicis, nec cinerem Benedictum in die cineris, & Ramum in Dominica Palmarum, &c.*
15 *Confuetudo non introducitur; eo quod ex Urba-*

nitate aliquem salutet populum, seu beneficium præstaret tempore multo.

16 *Consuetudinem habens recitandi officium Beatæ Mariæ in choro, vel extra ex devotione, peccat, si illud omittat.*

17 *Consuetudo recepta in aliquo populo agendi diem festum, & audiendi Sacrum, vel jejunare, obligat.*

18 *Consuetudo ex animo introducta, intelligitur si concurrant conditiones quatuor, ut* n. 19. 20.21.& 22.

23 *Consuetudo si dubitetur quo animo inducta potius ex devotione censetur.*

24 *Obligari nemo præsumitur in dubio.*

25 *Consuetudo introduci potest à quocumque populo, & non à privatis hominibus,* numero 27.

26 *Consuetudo introduci queit à communitate Ecclesiastica, sed num a familia particulari,* num. 27.

27 *Familia particularis, quando in primogeniis, & aliis introducere queat consuetudinem.*

28 *Consuetudo à seniori parte populi introducta, etsi minor sit, valet.*

29 *Communitas populi Laicorum, potest introducere consuetudinem circa rem Ecclesiasticam, ut in jejunio, & observatione alicujus festi.*

30 *Mulieres, sicut nec legem faciunt, sic nec consuetudinem, nisi inter se ipsas tantum,* num. 31. *ubi exemplificatur.*

32 *Consuetudinem introducere nequeunt pueri, ebrii, amentes, & alii.*

33 *Actus unius personæ non infertur ad consuetudinem.*

34 *Ætas* 21. *annorum requiritur in hominibus consuetudinem introducentibus.*

35 *Consuetudo tantum queit introduci adversus subditos, & non obligat extra territorium,* num. 37.

36 *Consuetudo, num obligat Principem, vel senatum, seu, an illa, quæ civitatis est obliget forenses, remissivè.*

38 *Consuetudo non obligat exteros, & peregrinos, nisi veniant animo commorandi.*

39 *Consuetudo obligat quemadmodum, & lex extendens se ad Regnum, vel provinciam, seu territorium speciale.*

40 *Consuetudo Laicorum qualiter obliget clericos indirectè.*

41 *Consuetudo inoroduci nequit ex non usu, qui precisè non usus est, nec æquivalet usui contrario* n.42.& 43.

42 *Lex censetur servari usu ex præsumptione juris. donec contrarium probetur, & qualiter,* num. 44.

45 *Usum contrarium, quando non usus involvat.*

46 *Non usus rarò contingens non derogat legi, & ex quibus actibus aliquando consuetudinem introducat.*

47 *Privilegium Principis quoto tempore ex non usu amitatur: ubi de nundinarum privilegio: & quæ requiratur ad amissionem,* num. 48.

49 *Privilegium numquam amittitur, si non offeratur occasio eo utendi.*

50 *Privilegia Religosorum per non usum non amittuntur, nisi transactis annis sexaginta, vel centum: ubi de nonnullis, sic concessis*

51 *Consuetudo potest abrogare constitutionem, & regulam alicujus Monasterii, si non est contra substantialia,* n. 52.

AD primam quæstionis partem quod non requirantur actus voluntarii videtur probari ex textu *in l. quod non. ratione ff. de legib.* ibi *Quod vis quod non ratione introductum est, sed errore primum consuetudine, deinde obtentum in aliis actibus similibus non obtinet;* quæ verba signare videntur consuetudinem, errore inductam validam esse, quoad illam materiam, circa quam inducta est non tamen esse extendendam ad similes, ut notat Bartol. *in l. de quibus num.* 11. *ff. de legibus*, Panormitan. & Butrius *in cap. fin. hoc titulo*, nam cum sit stricti juris, ut notant Bartol. *in l.* 1. §. *hoc interdicto ff. de itinere, actuque privato*, Natta *cons.* 555. *post num.* 5. in ea nihil suppleri debebit ultra solitam observantiam: sic Alex. Ludovis. *decis.* 16. *num.* 6. † Ubi addit quod ubi non disponit consuetudo nec nos disponere debemus, sic cum Baldo *cons.* 175. *circa finem lib.* 2. Aymon. *cons.* 30. *n.* 5. 2

Adhuc verò est absolutè dicendum ad inducendam legitimam consuetudinam requiri actus voluntarios, & consequenter non ex errore, nec ignorantia eos posse sufficere. Et est ratio; quia hujusmodi actus consuetudinem non inducunt, nisi ratione consensus populi ut jam dixi *quæst.* 1. ergo quoties actus non fuerint voluntarii, quibus declaretur consensus non inducent consuetudinem, cum consensum non pariant probat glossa *in dict. cap. fin. tit. & in cap. frustra dist.* 8. Innoc. *in Rub. de cons. n.* 4. Bartol. *in l.* 2. *cod. quæ sit. longa consuetudo q.* 17. † Et aperte probatur ex textus *in dict. l. de quibus de legib.* quatenus docet totam vim consuetudinis esse in consensu populi; sed cum eis per errorum tollatur, *l. si per errorem* 15 *ff. de juris. omnium Judicum*, ut etiam signat textus *in l. sed & ea ff. de leg.* sequitur ut debeant esse tales actus omnino voluntarii; adeo ut si per vim, aut metum gravem, populus aliquid faceret etiam per longum tempus, utique talis non sit consuetudo sufficienter introducta, ut habetur ex sacra Congreg. Rotæ in una Giennensi portionis Die 13. Novemb. 1613. coram Burato *p.* 1. *decis.* 19. *n.* 11. Diana *p.* 6. *tract.* 5. *res.* 9. Præpositus *in p.* 2. *D. Thomæ quæst.* 97. *dub.* 1. *num.* 6. Granado *in p.* 2. *D. Thomæ controvers.* 7. *tract.* 3. *p.* 2. *disp.* 16. *sect.* 2. *num.* 16. ubi sic ait necesse est ad obligatiooem consuetudinis eam non esse introductam errore facti, vel juris; si enim populus putaverit propter aliquam deceptionem obligari se, aut dari causam, quæ verè non datur non manebit obligatus; debet in quam consuetudinis obligatio oriri ex littera libera voluntate eorum, qui se obligare voluerunt; error enim impedit liberum consensum. 3 4

Nec obstat Bart. & antiquorum sententia per textum *in dict. l. quod non ratione;* quia rejecta Suarez *interpretatione lib.* 7. *de legib. c.* 14. *a num.* 3. dicentis textus illius verba intelligi, non de vera consuetudine, sed de præscriptione, cum ibi de consuetudine sit mentio; & quia in præscriptione non sit locus exceptioni de casu ad casum; quantumvis similem adeo ut fatua esset alias juri consulti dubitatio existimo respondendum juris consultum in ea lege docere, consuetudo illa non obtineat in illis casibus similibus, id est in illis casibus qui post compertum errorem contingunt nam talis consuetudo non potest rationem vincere- 5

cere verbum enim *in aliis similibus*, intelligendum
est, non tantùm in genere sed in specie, quasi sen-
sus sit consuetudinem errore populi introductam
non solùm non posse ad consequentiam produci,
sed in similibus casibus obtioere, in quibus antea
obtinuit : sic interpretatur Anton. Faber. *in dicta*
l. quod non ratione.
6 Unde venit dicendum qood si consuetudo ali-
qua esset inducta; goia cradebatur, tale vel tala
opus non esse prohibitum jure eo ipso, quod coo-
staret esse prohibitum non obligaret consuetudo
7 illa; quippè quæ ob errurem inducta est; † & si-
militer si consuetudo esset inducta celebrandi fe-
stum talis Sancti in aliquo oppido; quia existima-
bat ibi esse sepultum corpus ejus; ita ut hæc fue-
rat adæquata causa celebritatis si constaret eam
fuisse deceptionem; quia ibi Sanctus ille sepultus
non erat cessabit consuetudinis obligatio : videndi
sunt Suarez *dict. lib.* 7. *de legib. cap.* 12. Cordonus *in*
summ. tom. 1. *lib.* 2. *q.* 14. *c.* 5.
8 Et facit aliis duobus exemplis glossa *in dicta l.*
quod non ratione, & Panormit. *in dict. cap. fin. hoc*
tit. Castrus Palaus *tom.* 1. *tract.* 3. *disp.* 30. *punct.* 2.
§. 3. *num.* 11. videlicet, ut si consuetudo sit aurigam,
obligatum non esse de periculo vini, quod in
plaustro defert, si Dominus uni plaustrum com-
mittatur; eo quod existimet nullum jus babere,
nulla est consuetudo; quia fundamentum illius,
ast error, quo cessante, evanescit consuetudo;
9 secus si ex arrore alio aducta foret. † Et hac ra-
tione dicunt Suarez *num.* 5. adversùs Rochum, &
Diana, *dict. part.* 6. *tract. sub. resolut.* 9. quod si po-
pulus consuevit noo extrahere frumentum à civi-
tate; quia credebat id sibi esse prohibitum, non
ideo consuetudinem obligantem, esse quia non
obtinuit ab illa actione animo inducendi consue-
tudinem obligantem, esse quia non obtinuit ab
illa actione animo inducendi consuetudinem, sed
animo observandi legem, quam sibi esse positam
existimabat.
10 Prn complemento notabis quod ea facta, quæ
durante errore, observata sunt, non revocantur,
sicut quæ decreta sunt à servo, qui communiter,
& Liber, & Prætor existimabitur, ut *in l.* 3. *ff. de offi-*
11 *cio Prætor.* † non quia communis error jus faciat,
ut vulgus, *in l.* 3. *perperam putavit*, sed propter
publicam utilitatem, ut *in dict. l.* 3. *l. Pater furioso*
ff. de his, qui sunt sui, vel alieni juris, ut subvenia-
tur illis, qui justo, & probabili errore decepti
sunt: argum. textus, *in l.* 3. §. 1. *ff. ad Macedonian:*
sic Doctores, qui etiam in hoc sensu intelligunt
textum *in l.* 3. §. *fin. ff. de suppellectili legata.*
12 Ad secundam partem difficultatis; quia inter
conditiones consuetudinis, ea atiam est, quod
aliquid observetur ex consuetudine, tanquam
necessarium, & uon solùm ex devotione: ut tra-
dit Montesinus *in part.* 2. *D. Thomæ disp.* 23. *q.* 12.
num. 223. ut sit habeat legis vim, ideo bene Sacra
Rota in una Giennaosi potionis 31. Novemb. 1613.
coram Buratto, *p.* 1. *decis.* 19 *num.* 14. statuit con-
suetudinem tunc induci, quando actus efficiuntur
animo, & intentiona, eam inducendi, uti etiam
ax jam dictis apparet.
13 Quare sic tenentes Villalobos *in summ. part.* 1.
tract. 2. *dif.* 38. *num.* 10. Montes, *supra.* Bellarm.
lib. 4. *de Romano Pontifice cap.* 18. Suarez *d. lib.* 7.
cap. 14. *num.* 6. Salas *in eodem tract. de leg. disp.* 19.
sect. 11. *sub. num.* 92. Azorius *tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 18.
quæst. 5. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 5. *casu* 494.
num. 2. Præpositus *in part.* 2. *D. Thomæ quæst.* 97.
art. 2. *conclus.* 8. Castrus Palaus *tom.* 1. *tract.* 3. *disp.* 3.
punct. 2. §. 3. *n.* 12. Diana *dict. part.* 6. *tract.* 5. *res.* 10.
Ubigans *in part.* 2. *D. Thomæ quæst.* 97. *art.* 2. *n.* 24.
dicunt ad judicium serendum de consuetudine
attendendum esse; quia intentione fuerit in-
cœpta, & continuata addentes requiri, ut tem-
pore requisito ad præscriptionem, continuata fue-
rit consuetudo animo inducendi obligationem,
etiam si à principio ex devotione fuerit incœ-
pta.
Verum ipsi Doctores resolvunt quod si tan- 14
tùm ex devotione fuerit incæpta, & continuata,
tunc nullam obligationem ex ea consuetudine in-
duci; quemadmodum eam non inducit consuetu-
tudo Salutandi Virginem ad sonum Campanæ,
jejunandi in sanctorum Vigiliis, sumendi aquam
Benedictam in ingressu Ecclesiæ, panem Benedi-
ctum in diebus Dominicis, & cinerem Benedi-
ctum prima die Quadragesimæ, & Ramum in
Dominica Palmarum, recitationem matotini anta
missam. † Vel si ex Urbanitate, aut liberalitate 15
alicui obsequium, vel beneficium præstaret po-
pulus, etiam multo tempore, sic prædictis, & aliis
exemplis declarantes, & sic Montesinus, *supra*,
† addidit ut qui habant consuetudinem recitandi 16
officium Beatæ Mariæ in choro, vel axtra cho-
rum propter solam devotionem, non peccent
omittendo illud; quia non ast consuetudine re-
ceptum apud illos, quod illud recitare sit necessa-
rium. † Sed dicit cum Soto, ut quando consue- 17
tudine raceptum sit in aliquo populo agere diem
festum, & audira Sacrum determinato aliquo
die, vel jejunare aut abstinere ab usu carnium;
ita quod sit receptum istud consuetudine, & tan-
quam necessarium ad non peccaodum, & tunc ta-
lem cousuetudinem habere legis vim sic etiam
relati.
Sed tertiam quæstionis partem etsi Ubigans 18
in part. 2. *D. Thomæ dict. quæst* 97. *art.* 3. *conclus.* 3.
num. 29. existimet ut prudentis arbitrio relinqua-
tur cognitio, quando consuetudo, fuerit intro-
ducta animo inducendi obligationem; sed quia
in ao agnoscendo potest esse magna confusio;
ideo existimo breviter sic tenendum; dum tamen
prudentes considarent ex quatuor conditionibus
posse deduci introductam consuetudinem animo
obligandi veluti si consuetudo sit rei gravis dif- 19
ficilis, & communiter servata à populo; quia
non solet populus convenire uniformiter in his
actibus, nisi quando se obligatum sentit. † Vel
si viri timorati male sentiant de his, qni non ser- 20
vant consuetudinem, vel communiter populus
scandalizatur. † Vel si Praelati & superiores pu-
niant violantes consuetudinem. † Vel si materia
consuetudini, vel ejus obligatio multum confe- 21
rat reipublicæ : ita explicant Suarez *de legib. dict.* 22
lib. 7. *cap.* 15. *num.* 13. Castrus Palaus *tom.* 1. *tract.* 3.
puncto 2. § 3. *num.* 13. Præpositus *in p.* 2. *D. Thom.*
quæst. 97. *dub.* 1. *num.* 7. Megalius *in promptuario*
verb. *consuetudo num.* 5. Jacobus Gordonus *in summ.*
tom. 1. *lib.* 2. *cap.* 4. *quæst.* 14. *num.* 16. dicentes ut
quælibet harum conjecturarum, sit non leva ju-
dicium, inductæ obligationis in ea consuetu-
dine.
Quod si dubites quod dicendum est; quando 23
est dubium, an consuetudo sit introducta animo
inducendi obligatiooem. Respondeo cum Basseo,
in floribus Theologiæ practicæ, verbo *consuetudo*
num 7. Diana *part.* 6. *tract.* 5. *res.* 12. quod in du-
bio, an consuetudo fuerit inducta animo se obli-
gandi,

gandi, ſeu ex devotione, potius ex devotione
inductam præſumi, quia nemo videtur velle ſibi o-
nus imponere, nec obligare, niſi aliter conſtet de ip-
ſius voluntate. Et ſic Doctores reſolvunt, ut ſi non
ſtet de animo, & cæteris paribus adhuc dubium
ſtet, tunc habenda ſit talis conſuetudo devotio-
nis potius, & honeſtatis, quàm juris, & obliga-
24 tionis. † Ex ea regula generali, quod in dubio
nullus præſumitur ſe obligare: ſic etiam docent
Suarez *dict. lib. 7. cap. 15. num. 15.* Villalob. *in ſum.*
tom. 1. tractatu 2. differ. 39. num. 3. Caſtr. Palaus
tom. 1. tract. 3. diſp. 3. punct. 2. §. 3. num. 13. Bonacina
de legibus diſp. 1. quæſt. 1. puncto ultimo, §. 3. num. 21.
Ubigens *in §. 2. D. Thomæ quæſt. 97. art. 3. num. 29.*
non enim ait Baſſeus quælibet conſuetudo obligat
ſub peccato mortali, ſed ea ſolum, quæ inducta
fuit per modum præcepti, &c.

25 Ad quartam quæſtionis partem, quinam queant
introducere conſuetudinem; reſpondeo quod
etſi nonnulli exiſtimarent eam introduci tantùm
à populo Romano, verius tamen eſt, ut ea intro-
duci poſſit à quocumque populo, & Republica
qui etſi legem ferre non poſſit, poteſt tamen con-
ſuetudinem introducere vim legis habentem ex
doctrina textus *in l. omnes populi ff. de Juſtitia, &*
in l. an in totum ff. de ædificiis privatis; non enim
perſona quælibet particularis queit introducere
26 eam, niſi populus. † Imò etiam communitas Ec-
cleſiaſtica, quæ ſufficit ad eam introducendam
contra jus Canonicum; quia etſi Clerici de facto
nequeant leges facere; ſunt tamen capaces ad
eas faciendas & ſimiliter communitas populi Lai-
corum: ſic Bartol. Jaſon. Panormitant. Roque, &
Suarez quos refert, & ſequitur Villalob. *in ſumm.*
p. 1. tract. 2. diffic. 33. num. 4. idem. Suarez *lib. 7. de*
legib. cap. 9. Caſtrus Palaus *num. 1. tract. 3. diſp. 3.* Sa-
las *diſp. 19. ſect. 11. à num. 90.* Diana *p. 6. tract. 7.*
reſ. 14. Et dicens cum multis Molina *de primogen.*
quod conſuetudo non poteſt introduci, niſi à Po-
pulo vel ejus majori parte: ſic *lib. 2. cap. 6. num. 3.*
qui dum latè agens de ea *quæſt. à num. 1.* duas con-
27 trarias opiniones referens. † An una familia, ſeu
progenies poſſit conſuetudinem introducere, ut
in ea jure primogenituræ ſuccedatur ſequutus *à*
n. 2. & 3. negativam ex jactis fundamentis; quia
ſcilicet conſuetudo non poteſt, niſi à populo, vel
ejus majori parte introduci non inquam à parte
aliqua civitatis, niſi ea pars habeat juriſdictionem,
vel tacito conſenſu populi ſit confirmata; quæ ſi
immemorialis ſit præſumitur ex tanti temporis
lapſu, ut venerit in populi notitiam: & hoc in
caſu admittit conſuetudinem unius familiæ, quæ
juriſdictionem non habet, ſi conſtituat tertiam,
vel quartam partem civitatis cum majori parte
populi, limitans *num. 7. per leg. 13. Tauri*, quam latè
exornat in conſuetudine immemoriali, in qua ſo-
la familia poterit talem conſuetudinem introducere,
etiam quod non conſtituat tertiam, vel quartam
partem civitatis; & eſto quod non juvetur à ma-
jori parte populi, & hoc ut ait *num. 13.* quia
conſuetudo immemorialis, vicem legis conſtitutæ
atque privilegii habet, ut infra dico, & Molinæ
additionatores, dicunt ut ea ſit potentior privile-
gio, & ipſe ibi *à num. 9.* latè agit de ea quæſtione
an conſuetudo immemorialis, de qua *in dicta l. 41.*
Tauri, vera conſuetudo ſeu præſcriptio appellanda
ſit; ſed Barboſa *in cap. fin. hoc tit. num. 20.* refert ex
Menochio Valaſco, & Cotta, ut una familia poſſit
conſuetudinem introducere, & ego intelligo de
conſuetudine, tantùm particulari, veluti uſus.

Et Monteſinus *in p. 2. tom. 2. diſp. 23. quæſt. 13.* 28
num. 222. dicit quod licèt conſuetudo ſit introdu-
cenda à majori parte communitatis, quæ poteſt
illam inducere, ſed quando eſt contra legem prio-
rem, & minor pars ſeniorum prudentiorum, ac
præcipuorum civium, ſciente Principe, aut Superio-
re, recipit talem conſuetudinem, nec Princeps punit
alios, cum poſſit tunc, quia videtur in hoc conſen-
tire, poſſit talis conſuetudo habere vim legis; quia
quamvis ſit à minori ſecundùm numerum; eſt ta-
men à majori ſecundùm qualitatem; & addit, ut
poſtquam conſuetudo eſt tacita, vel expreſsè ap-
probata à Superiore, teneantur cæteri abſque du-
bio illam ſervare, ita ut ſi ſit generalis conſuetudo
Regni, aut Provinciæ, omnes illius Regni, aut
Provinciæ, teneantur ſervare, ſin autem alicujus
ſpecialis oppidi, omnes Oppidani.

Item communitas populi Laicorum poterit in- 29
troducere conſuetudinem circa rem Eccleſiaſti-
cam, veluti in jejunio, ſeu in obſervatione alicujus
feſti, quia fieri cenſetur ex tacito Prælati Eccleſiæ
conſenſu: ſic Villalobos *ſupra*, quia etiam addit ut
communitas mercatorum queat inducere conſue-
dinem in ſuis commerciis, in aliis non item, *cap. 3.*
infra hoc tit. & ex dictis *ſuprà de conſtit. in cap.*
Eccleſia Sanctæ Mariæ, & in cap. 2. quæſt. 3. & in
cap. 8. de jud.

Dubium eſt an mulierum communitas queat 30
inducere conſuetudinem habentem obligandi
vim. Et quia mulierum cætus dicitur incapax ad
plura requiſita juris juxta nonnullos, quæ dixi, &
notavi *ſuprà in Rub. num. 8. & ſub Rubrica de æta-*
te, & quæſt. ubi quod mulieres nequeunt ordinari,
ideò videtur ut nunquam mulieres poſſint intro-
ducere conſuetudinem habentem obligandi vim.
Sed quia per text. *in cap. dilecta de majorit. & obed.*
videtur, ut præcepta Abbatiſſarum obligent com-
munitatem, ſicque juriſdictionalia exercere ſecun-
dùm quæ latè ſcripſi *in cap. novit de judic. quæſt. 9.*
à num. 26. uſque ad finem. † Reſpondeo ad du- 31
bium in præſenti cum Suarez *dicto lib. 7. de legib.*
cap. 9. Caſtro Palao *tom. 1. tract. 3. diſp. 3. punct. 3.*
Salas *diſp. 19. ſect. 11. à n. 90.* Diana *dict. p. 6. tract. 5.*
reſ. 14. & 15. Villalobos, *dict. diffic. 38. num. 4* Mon-
teſinus *dict. p. 2. diſp. 23. q. 13. n. 220.* ut quamvis
verum ſit quod mulieres regulariter non poſſint in-
troducere conſuetudinem generalem obligantem
omnes, etiam viros ſicut regulariter non ſunt ha-
biles ad condendas leges, benè tamen per ipſas
mulieres introduci poſſit conſuetudo habens vim
legis obligantis ipſas, & non viros, ut ſi in aliquo
loco eſſet conſuetudo, quod mulieres audirent
Sacrum in Sabbato, vel jejunarent feria ſexta in
honorem Beatæ Mariæ, & exemplificant Bartol. *in*
dicta l. de quibus ff. de legib. Suarez, & Villalobos
ſupra in Monaſterio Monalium, dum accedat taci-
tus, ſeu expreſſus populi conſenſus.

Nec omnes etiam viri, aut major errorum pars 32
alicujus Regni, Provinciæ, ſeu populi, aut com-
munitatis, ſunt habiles ad inducendam conſuetu-
dinem, niſi in id concurrant habentes aſſenſum
plenum, quare pueri, ebrii, amentes, & alii hujuſ-
cemodi, ſicut non ſunt habiles ad præſtandum
conſenſum, ita nec ad faciendam legem, & con-
ſuetudinem. Ob idque dici debere ut major pars
non debeat computari ex parte iſtorum: ita ut di-
cunt Diana *dict. reſ. 15.* & expreſſius Monteſinus
dict. quæſt. 13. ſub dicto num. 220. † Utcumque 33
tamen ſit de ſuper dictis unum concludes ut nun-
quam ex actu unius perſonæ inferatur benè ad
conſuetu-

consuetudinem ex traditis per Rochum *de con-
suetudine num.*370. *& sub num.*380.Alex.Ludovis.
decis. 162.*n.*12.
Ad quintam quæstionis partem de ætate, in-
34 qua debent esse homines consuetudinem intro-
ducentes, suppositis quæ dico in vers. *ad quar-
tam*; nempé ut debeat introduci à majori parte
populi, cum quod exorditur D. Didacus de
Narbona *à num.* 21.*quæst.* 3. nostram difficultatem
diceos *num*,2. ut quia consuetudo debet esse ratio-
nabilis, ut jam *supra* dixi, & dico *in cap. fin. hoc
tit.* & infantes ante lapsum septennii, nullam ra-
tionem habeant; ideò inhabiles esse ad eam in-
troducendam: nam, ut dicit Conaous, *lib.* 1.*com-
ment.cap.* 10. *propè medium*, consuetudo eos tan-
tùm suis legibus implet à quibus constituitur,
quod in infantibus non procedit. Tota ergo diffi-
cultas est de constitutis ultra eam septennii ætatem;
sed vera resolutio est, ut licet quis consuetudioe
obligetur ab ipso obligatioois initio, sic frangens
legem peccato irritatur. Sed quia ad introducen-
dam consuetudinem plena judicii ratio, & pru-
dentia debet intervenire; ideò mirum non esse, ut
major prærequiratur ætas; & sic quemadmodum
ad legis constitutiooem videtur habilis ille, qui res-
pectu legis naturalis, talis habetur; ita & ille ad
inducendam consuetudioem admittetur. Et com-
probatur; quia consuetudo debet esse virorum
prudentum consultum, ut legem definit Con-
sultus *in l.* 1. *ff. de legibus.* Ergo cum consuetudo
obliget legis instar, sequitur, ut alio qui imme-
ritò lex appellaretur ex Justin *in §. constat inst. de
jure natur. gent. & civili*, *cap. consuetudo* 5.*dist.*1.
& ob id Diana *p.* 2. *tract.* 12.*res.*17.vers. *non gravior*
Villalobos *in summ.tom.* 1.*tract.*24.*dub.*20. *num.* 9.
Narbona *dict. quæst.*3.*à num.* 5. *&* 8. requirunt in
eam introducentibus annos 21. cum in illa ceosea-
tur Legislator non imprudens, juxta illud scriptu-
ram.1 *ubi cum præcepto Dei Populus Israëliticus nu-
meraretur tantùm qui viginti annis extiterant in po-
pulum reputabantur*, quasi hac ætate minores po-
puli vix esse credentur.
35 Ad sextam quæstionis partem, adversus quos
iotroducatur consuetudo, breviter respondeo, hoc
judicium esse faciendum juxta illa, quæ dixi *sub.
Rub. de constitutionibus*, ubi quemadmodum lex
obligat subditos; ita & coosuetudo, habita so-
lùm differeotia, circa modum inducendi, obligan-
di, & tempus ad id præcisum, de quo jam dixi in
hac, & præced. quæstione. In hac enim parte obli-
gandi subditos consuetudo legi æquiparatur; ita ut
sicut lex obligat subditos, sic & consuetudo, & si-
cut lex noo obligat extra territorium, pro quo
36 fertur, ita nec consuetudo. † Quare si dubites an
consuetudo obliget Principem, vel Senatum Su-
premum, recurres ad dicta *sub cap.* 1.*de probat.* &
ad repetita *sub tit. supra de constit.* & *ibi sub præ-
misso cap. cum omnes* 6.*num.* 9. & *ibi in cap.* 1. *q.* 5.
vers. *ad secundam*, & vers. *ad tertiam.* Item si du-
bites an consuetudo civitatis, vel territorii obli-
get forenses, applicabis quæ dixi *in dicta Rubr. de
constit. tota quæst.* 14. ubi an peregrini advenæ, fo-
renses, ac alii similes obligentur legibus, ac statutis
37 populi, ubi degunt. † Et an consuetudo obliget
cives extra territorium, aliqua *ibi in Rub. sub. q.* 9.
& 10. in quibus omnibus, & similibus alia circa
coosuetudinem non refero; quia eadem ratio mi-
litat ad obligandum, ac in legibus, vel statutis scri-
ptis, propter rationem fundamentalem quod con-
suetudo legitimé introducta, est vera lex, & ab ea-
dem potestate, & jurisdictione procedit solùmque
differt in modo, ut dixi, qui non variat rationem
obligandi in omoibus.
Itaque evenit, ut quæ de lege humana ube- 38
rius dixi *in dicta Rubrica*, *& tit. de constitut.* Do-
ctores ad consuetudinem applicent, inter quos
Suarez *de legib. lib.* 7.*cap.* 16. *num.*8.& Azorius *lib.*
5.*mor tom.*1 *cap.* 18. *quæst.* 13. Salas *de legib. dict.
disp.* 19.*sect.* 16.*num.*106. & alii docentes consuetu-
dinem non ligare exteros, & peregrinos, nisi ve-
niant animo commorandi, juxta quæ dixi longissimè
in dicta Rub. quæst. 14. nec subditos extra ter-
ritorium, ut fatentur omnes per textum *in cap.* 1.*de
const. lib.*6. de cujus materia plenè dixi *sub dict.Rub.
& tit.*
Uode dici debet ut quemadmodum lex univer- 39
salis totius Ecclesiæ obligat omnes Christianos
indistinctè, vel si tantùm lex sit solius Regni ali-
cujus, aut Episcopatus, obligabit tantum omnes
istorum districtuum respectivè ad incolas; & sic de
cæteris commnnitatibus, juxta quæ dixi *sub dicta
Rub. & in cap.*1.*& dict.cap. cum omnes*, ita simili-
ter dicatur de consuetudine universali quæ, qualis
ea possit esse, dico *infra quæst. sequenti*, tenent relati
Suarez, Azor. & Selas; item, & Diana *p.*6.*tract.*5.
*resol.*17. qui etsi dubitet *ibi quæst*, 16. an consuetu-
do Laicorum, possit Clericos obligare, & dicat
non obligare in materia civili, in qua requiritur
assensus Principis sæcularis; aliter verò in materia
Ecclesiastica, seu spirituali, accedente Prælati spi-
ritualis consensu, ut latius scribunt etiam Suarez,
dicto lib. 7.*de legib.cap.* 16. *à num.* 9. Salas *dict.dis-
put.* 19.*sect.* 15.*num.*115. Azorius *tom.* 1.*lib.*5.*c.*18.
*quæst.*12. Gordono *in summa tom.* 1.*lib.*2. *quæst.* 14.
*cap.*6.*num.* 21.Ubigens. *in p.*2.*quæst.*97.*art.*3.*n.*32.
Silvius *in p.*2.*D. Thomæ*,*quæst.* 97. *art.*2.*conclus.*10.
† Dicentis ut consuetudo Laicorum non possit 40
obligare Clericos, nisi, vel indirectè, sicut in mate-
ria, quæ concernit simul Clericos, & Laicos, vel nisi
interveniat tacitus consensus Ecclesiastici Supe-
rioris, ideò adjuoges quæ latissimè per quæstiones
dixi *sub cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de constit.*
& aliquas quæstiones adjunctas sigoanter tantùm
alibi tractatas *in cap.* 8. *de judic.* & *alibi suprà
in principio Rubricæ*, *hujus tituli de consuetu-
dine.*
Ad septimam quæstionis partem, an non usus 41
queat introducere consuetudinem: & adjunctia
hic, quæ solent Doctores tractare ex reg. textus *in
cap. penult. de rescript.* ubi etsi aliter Pontifex ibi
loquatur, ea occasione Doctores disputant, oem-
pè an privilegium amittatur non usu, sicut etiam
de rescripto *in cap. plerumque*, *& in cap. fin autem
suprà de rescript.* jam breviter ad propositam diffi-
cultatem respondeo, ut merè non usus nullo mo-
do queat consuetudinem inducere, ac inferre, quæ
habeat legis vim, cum solus usus, ut jam dixi *q.*1.
eam inferat; eatenus enim consuetudo, acquirit
juris robur, quatenus est in usu, quod est teneodum
ut docent Lorca *in p.*2.*D. Thomæ*, *tom.*2. *disput.*29.
memb. 3.*de legib.*Diana *p.* 6. *tract.res.* 18.*in fine*,nec
obstat Villalobos *in summ.* qui *tom.* 1. *tract.* 2. *dif-
fic.*39.*num.* 12.dicat, ut non usus contioens actum
tacitum contra legem, inducat consuetudinem, in
contrarium plura exempla adducens, quia ea pos-
sunt tendere ad aliam difficultatem, scilicet, an
ex uon usu, cesset legis obligatio, ad quod appli-
cabis quæ latè dixi *in Rub. de constit.quæst.* 4. & me-
lius *quæst.* 5. *aliqua quæst.* 7.& *alibi in eo tit.* † Et 42
ad propositum idem Lorca, Burgos, *in l.* 1. *Tauri*
Panormit.

Panormit. *in cap. quamvis de Clerico coniugate*, Sylvester in verb. *consuetudo quaest.* 8. asserunt non usum, si praecisè non usus sit; & noo aequivaleat usui contrario, atque illum involvat, nullo tempore diuturno sufficiens sit, ut deroget legi; quia ut dixi consuetudo, usus est, quae in non usu, nequit consistere.

Est enim juris praesumptio leges usu servari, 43 donec contrarium probetur, Cinus *in l.2. cod. quae sit longa consuetudo*, Stephanus Natten. *de Justit. vulnerata tit.9.cap.2. num.* 3. ubi ex Jasone *in l. illam. num.* 8. *de collat.* & ex aliis refert illud vulgatum. *Quod lege non cavetur, in practica non habetur* Ubi Capessens nova intendentes sine causa.

44 † Addit *num.* 4. praedictam praesumptionem ejus esse roboris, ut observantiam legis scriptae contrariam alleganti, non sufficiat solùm probatio, non usus, sed & necesse sit, ut probetur, & casum in lege, vel constitutione comprehensum evenisse; & tamen longo retro tempore contrarium observatum fuisse: argum. *l. faucimus cod. de testam.* Hondend. *cons* 110. *num.*12. *volum.* 1. nam lex per non usum, non, sed per contrarium usum tollitur Felin. *in cap.* 1. vers. *limita secundo de Treug. & pace* Farin. *cons.* 38. *num.* 108. ubi tradit quod non sufficiat dicere quod talis lex non sit usu recepta; adeo ut si civitas non uteretur hac, vel illa lege corpore juris inserta; quia forte casus hujus, vel illius legis non eveniret non tollatur; quia requiritur non usus habens contrarios usus, Jason. *l.* 38. n. 33. *ff. de legibus.* Gail. *lib.2. observat.6.num* 3. & idem Natten. *dict.cap.2. num.6.* addit nec sufficere actus in contrarios esse factos, nisi probetur quod habuerint effectum; & quod talis observantia venerit ad majorem partem populi qui, & alia scribit, & leges Ciriacum *sub contr.* 57. ubi quando privilegium amittitur per inusum, aut non.

Sin autem dubites quando non usus involvat 45 usum contrarium, respondeo breviter cum eodem Lorca, & aliis, quod tunc non usus involvit usum contrarium, quando lex praecipit affirmativum, & praevalet non usus ejus, tunc enim hoc in casu cessatio ab opere, & non usus, usus quidam erit; sed hoc dicit esse intelligendum, quando cessat praecepti usus, occurrentibus occasionibus, & materia agendi: quo pacto poterit intelligi rela- 46 tus Villalobos *suprà.* † Qui etiam, item & Lorca dicunt quod si materia rarò occurrat, non usus insufficiens est, ut legem abroget, v.g. lex est, ut Hermaphroditus deputetur sexui praevalenti; nam tunc hujus legis non usus, qui provenit ex raro eventu non poterit legi derogare: ita relati Doctores; imò idem Abbas, & Azorius *dict.lib.5. mor. tom.* 1. *c.4.quaest.6.* dicunt, ut in casu, quo non usus introducat consuetudinem, si Legislator sit, & non punit sufficient duo actus, aut tres, sed ego existimo relinquendum esse arbitrio prudentis, juxta quae retuli *supra quaest.*1. de actuum frequentia ad consuetudinem inducendam.

Ex his inquam notabis quod privilegium ex 47 non usu decem annorum amittatur, ut constat *ex l. 1.ff.de nundinis*, ubi Nevius *à num.*1. Brisonius *lib.1.selectar.antiquit. c.15. l. fin.* ubi Bartol. & Carolus Tapia *ff. de constit. Princip. l. limitatio* §. *earum ff. de Public.* qui dicunt nundinarium privilegium tolli non usu decennio: & in terminis hujus dubii Felinus *in cap. cum accessissent de const.* ubi quando amittatur per non usum, vel per contrarium, & è diametro adversantem concessioni 48 usum. † Sed Doctores dicunt, ut ad emissionem privilegii propter emissionem decennalem, requiratur etiam oblata facultas utendi privilegio cum subsequuta negligentia atque omissione, ut innuit glossa penult. juncto Panormit. & Felino *in c. privilegia de privileg* Bart. Rebuffus, & Alciatus *in l.filius cod. de decurium l.usum aquae*, ubi Platea, & Bolognet. *cod.de aquae ductu.* † Sed si privilegio 49 non utantur privilegiati: eo quod non se obtulit occasio utendi; aut quia non potuerunt eo uti tunc durabit privilegium, ut Doctores agnoscunt per textum *in l.si unus ex sociis* §. *fin. & l. sequent. ff.de servit. rusticor.praedior.* vel quando Princeps in privilegio à se concesso, ait, ut possit privilegiatus uti eo quomodolibet, & quando voluerit: sic Azor. *dict.lib.5. mor. tom.1. c.4. quaest.*8. Villalobos *in summa dict. part.* 1. *tractatu* 2. *difficultate* 39. *num.* 14.

Iterum notabis privilegia per non usum non amitti, nisi per annos sexaginta; quia sic cavetur in 50 quodam privilegio concesso Caenobio Sancti Benedicti Civitatis Vallisolet. quod ad litteram refert Pater Eman. Rodriguez *tom.* 1. *quaest. regular. quaest.8.art.*3. qui etiam refert aliud *tom* 3.*quaest.*51. *art.*5. concessum ab Eugenio IV. Religiosis S. Pauli extra muros Romae, ubi cavetur, ut illud non amittatur, nisi ex non usu centum annorum: ita etiam Villalobos *diffic.* 39. *num. fin.* Joannes de la Cruz *lib.* 2. *cap* 3.*dubio* 2. Portel. *de dubiis regular.* vers. *privilegium num.* 58. & alii communiter dicentes, ut contra bona Religiosorum, non praescribatur, nisi eo tempore; & sic nec contra ipsa privilegia, quae sunt bona etiam Religiosis & Diana *p.3. tract. 2. res.* 88. refert ex Portel *in additionibus ad dubia regularia* verb. *privilegium in* 4. privilegium Eugenii IV. concessum Congregationi Sanctae Justinae Benedictinorum, ut possent uti suis privilegiis, etiam si contra illa habuerint usum contrarium; cujus verba Bullarii, refert Rodriguez *fol.* 194. *col.* 1. ibi: *Ut sic, quandoque contigerit per aliquem, aut plures actus contraria hujusmodi, aut quaecumque alia privilegia gratias, immunitates praefatae Congregationi concessa, aut ipsorum aliquod à quocumque, cujuscumque conditionis, gradus, seu status, existat ex negligentia, vel ignorantia praesentium, vel futurorum, quibus haec conceduntur, aut alia quavis causa, propter aliquam fuerit attentatum, vel pro tempore observatum ignoranter, vel scientem nullum tamen praejudicium decretis, privilegiis, indultis, gratiis, volumus generari, sed in sue vigore, ac robore permanere*: Quod valde notandum dicunt pro consolatione regularium.

Ad ultimam quaestionis partem, an consuetu- 51 do contra regulam, & constitutionem Religionis, excuset ab eorum observantia? Respondeo breviter sub distinctione: nam si consuetudo introduceretur contra bona substantialia Religionis, nullomodo valeat, cum esset destruere ipsam Religionem consistentem in observantiam trium illorum votorum, paupertatis, obedientiae, & castitatis. † Tamen si ea consuetudo esset contra alia ad- 52 haerentia ipsi Religioni, ut quod carnes non comederentur tali, vel tali tempore, secundùm regulam alicujus Monasterii certum est, ut consuetudo legitimè introducta, possit enim regulam, sive constitutionem abrogare ex his, quae dico *infra in cap. fin. de consuetudine legem abrogante*: ita probant Sanchez *lib.6.moral. cap.2. num.26.* Lezana *in summa tom.1.cap.7.num.* 17. Tamburin. *de jure Abbat. tom.3. disp.4.quaest.* 5. *n.* 3. Peyrinus *de subdito q.1.cap.8.*§.4. Reginald. *tom.1.lib.18.n.*396. Pelica-

rius

rius *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 2. *num.* 54. Diana cum Mascardo, Bonacina, & cum Suarez *de legib. lib.* 7. *cap.* 8. *num.* 9. Lessio *lib.* 2. *dub.* 4. *cap.* 6. & Garcias *in polit. regular. tom.* 1 *tract.* 5. *dif.* 1. *dubio* 4. *n.* 1. & 2. ex eo; quia jura, quæ fieri possunt per privilegium, induci possunt per consuetudinem legitimè præscriptam, cum consuetudo vim habeat, & juris novi condendi, & abolendi antiqui: & in terminis; quia prædictæ observantiæ continentur in regula non tanquam, quid substantiale Religionis, sed quasi leges adjunctæ; ob idque tantum obligare, quamdiu habent vim legis, sicut cæteræ leges civiles, & Canonicæ, sed quo tempore dico, *infra sub dict. cap. fin. hoc tit.*

Quæstio III.

An consuetudo particularis attendenda sit, ubi adest universalis. Et an consuetudo unius communitatis obliget alteram. Et nùm consuetudo possit extendi de loco ad locum. Et an consuetudo possit extendi de loco ad locum. Et an consuetudo immemorialis censeatur revocata per clausulam generalem, revocantem consuetudines?

SUMMARIUM.

1 *Consuetudo particularis facit, ut non attendatur universalis*,
2 *Consuetudo generalis totius Archiepiscopatus, non attenditur quando in loco particulari viget contraria.*
3 *Consuetudo vicinorum locorum, est observanda, quando non est in loco illo aliqua specialis*, n. 5. & 15.
4 *Consuetudo particularis in concursu prævalet generali.*
5 *Leges Regni viciniorũ in dubio sunt observandæ, ubi lex non est particularis*, numero 15.
6 Cap. super eo de cognatione spirituali n. 9. 12. & 17.
7 *Consuetudo unius communitatis, non obligat alteram.*
8 *Consuetudo Episcopatus Romani, quatenus est particularis Ecclesia, non obligat alias.*
10 *Consuetudo non extenditur de loco ad locum, nec de persona ad personam*, n. 11.
11 *Usu de casu ad casum non extenditur, si est juri contrarium, vel præter illud.*
12 Cap. cum eo de censib. cap. eum olim hoc tit.
13 *Consuetudo æquivalet veritati, & sic extenditur aliquando de loco ad locum, ut hic.*
14 *Consuetudo unius civitatis, non habet vim abrogandi legem in alia.*
15 *Judex recurrere debet ad consuetudinem vicinarum civitatum rationabilem, quando deficit lex in propria civitate.*
16 *Consuetudo si subest eadem ratio in eadem civitate porrigitur ad diversum casum de æquitate, non de jure.*
18 *Consuetudo immemorialis quando ex clausula non obstante qualibet consuetudine, abrogatur, vel non*, numeris sequentib.
19 *Trid. sess.* 13. cap. 7. & cap. 16.
20 *Clausula* non obstante quacunque consuetudine, *supponit scientiam Principis.*
21 *Consuetudo sive præscriptio immemorialis habet vim privilegii, & tituli, ona non cessat ex clausula* non obstante, *nisi esset irrationabilis, & improbata*, n. 22. & 24.

AD primam difficultatis partem, cum generi per speciem derogetur juxta alia, quæ dixi *sub tit. de constitut.* de vi legum specialium respectu generalium aliarum legum, nunc breviter respondeo, quod ubi adest consuetudo particularis, non attenditur Universalis, aut loci Dominantis. † sic ut non sit attendenda consuetudo generalis totius Archiepiscopatus, quando in loco particulari viget contraria consuetudo: nam ad eam, tanquam loci Dominantis recurritur tantummodo in subsidium, deficiente consuetudine particulari, ut notant D. D. per text. *in cap. super eo de censib.* in vers. *illud observare tenetur, quod in vicinis.* † Et sic Boerius *decis.* 203. *num.* 6. Fredericus de Senis *cons.* 91. vers. *tertio probo*, Cabellar. *decis.* 107. *num.* 1. dicunt quod in dubiis, viciniorum consuetudo locorum, est observanda, ubi non adest particularis, & specialis illius loci: & addit idem Cabellar. ut sufficiat quod talis consuetudo sit probata per decem annos, *ibi*, *n.* 2. 1 2 3

Igitur in concursu consuetudo particularis prævalet generali, ut etiam dixerunt Bartol. *in l.* 2. *num.* 41. *cod. quæ sit longa consuet.* Parisius *cons.* 25. *num.* 42. *lib.* 4. & Sacra Rota *in una* Calagurritana Decimarum die 19. Martii 1610. & in una Pampilonen. Vicariæ de apre, die 3. Martii 1617. coram Cabellario *decis.* 95. *num.* 3. & *decis.* 419. *num.* 4. quas refert & sequitur Diana *p.* 6. *tract.* 5. *res.* 31. & in una Placentina decimarum die 10. Martii 1628. coram Coccino Decano, apud Quercilios Bonetos, *decis.* 169. *n.* 8. ubi plures aliæ decisiones Rotæ adducuntur. Et sic desumitur ex doctrina Valasc. *de partit. cap.* 19. *num.* 11. Caved. Lusitan. *decis.* 211. *in fine p.* 1. Rebuffi *in comment. ad l.* 114. *in fine ff. de verb. signif. pag.* 455. Gutierrez *practicar. lib.* 3. *quæst.* 17. Peregrin. *vari is lib.* 1. *ad Rubricam de officio judicis ordinarii num.* 7. † dicentium quod in dubio servandæ sunt leges Regni viciniotis, & secundum eas judicandum, ubi non est lex particularis. 4 5

Ad secundam quæstionis partem an consuetudo unius communitatis obliget alteram: & videtur pro affirmativa sententia respondendum ex doctrina textus *in cap. super eo de cognatione spirituali*: ubi præcipitur eidem Episcopo consuetudinem suæ Metropolitanæ Ecclesiæ, vel aliarum circumjacentium inquirere, & diligenter imitari. Ergo videtur quod consuetudo unius Diœcesis, etiam obliget vicinam, & præsertim si sit consuetudo Ecclesiæ Metropolitanæ. Etenim ut dixi *supra in princip.* & dicunt Silvanus *cons.* 60 *num.* 10. Menochius *cons.* 312. *num.* 13 & *cons.* 390. *num.* 22. & *cons.* 395. *num.* 9. & 10. Mascard. *de probat conclus.* 1415. *num.* 12. Gama Lusitan. *decis.* 16. *num.* 6. & *decis.* 144. *num.* 10. Valascus *consult.* 51. *num.* 48. & *consult.* 70. *num.* 5. Chaldas Pereira *de potest. eligendi cap.* 13. *ad fin.* Bernard. Gravæ *ad practicam Cameræ Imperialis lib.* 1. *conclus.* 16. *num.* 15. Camillus Borrel. *in summa omn. decisionum*, *tit.* 14. *n.* 11. consuetudo loci vicini attenditur. 6

Adhuc verò respondeo juris regulam esse, ut
7 consuetudo onius communitatis, non obligat alteram distinctam, quia una non habet potestatem imponendi alteri legem, nec ad hoc censetur, ut Princeps præbeat suum consensum, † adeoque
8 verum esse ut consuetudo Episcopatus Domini, quatenus est particularis Ecclesia, non obligat Ecclesias alias, ut notas Panormit. *in cap. fin. de feriis*: sic docent etiam Ubigers *in p.3. quæst. 97. art.3. conclus.3. difficult.5. num.* 30. Diana *part. 6. tract.5. sub res.* † Qui duo, & alii respondent per
9 textum *in dict. cap. super eo*, negando consequentiam; quia nulla est ratio cur magis consuetudo unius Episcopatus, quæ illius est propria, vel etiam Ecclesiæ Metropolitanæ, modo ejus tanquam particularis Episcopatus habeatur, propria obligat alius Episcopatus, quam quod propria illarum statuta obligant Ecclesiarum Episcopatus alios: & sic dicunt textum *in dict. cap. super eo*, loqui de consuetudine, quæ quidem est totius Provinciæ, quæ in aliqua Diœcesi ita nota non erat; quia forte non accideret multis annis casus, in quo praxis conformis, vel contraria tali consuetudini, possit ostendi; tunc enim dicunt, ut voluerit Pontifex Consuli Episcopos vicinos, & maximè Metropolitanum, & communi eorum consuetudini insisti, quæ scilicet ab illis observatur, tanquam consuetudo totius Provinciæ, & non tanquam propria illius, vel hujus Ecclesiæ tantum: sed quia ex resolutis *à num.* 1. & in vers. *ad tertiam*, statim sequenti, adhuc hæc declaratio obscuretur, existimo distinguendum, ut illico in dicto vers.

Ad tertiam quæstionis partem, communois est
10 Doctorum assertio, ut consuetudo non extendatur de loco ad locum, nec de persona ad personam, ut jam *sub quæst.* 1. dixi *ex l. 3. §. si quis hoc interdicto*, & ibi Bartol. *ff. de itinere, actuque privato, & ex l. jus singulare l. quod vero contra ff. de legibus*, ubi Doctores, Aretin. *cons.* 122. *num.* 4. Decius 483.*num* 22. Purpuratus *cons.* 522.*num.* 12. † Et sic Salas *de legibus disp.* 19.*sect.* 14. *num.* 10. ait
11 communiter dici usum, & consuetudinem, quæ juri communi repugnat, vel præter illud est non extendi de loco ad locum, nec de persona ad personam, nec de casu ad casum, & observat Menoch. *de retinend. possess. remedio* 5. *n.*92. cum Alex. Parisio, & aliis; eo quod consuetudo, & præscriptio habeant tantum de potentia, quantum de usu, & actu, ut ex Baldo, & aliis comprobat ibidem.

Sed quia hæc sic absoluta doctrina videtur im-
12 pugnari ex *dict. cap. super eo de cognatione spirituali & in cap. cum eo de censibus, & in cap. cum olim infra hoc tit.* & quia quando eadem subest ratio, & æquitas conceditur extensio usus, & præscriptionis, ut post Jasonem, Parisium, & Bartol. affirmat Menoch. *dict. rem. 5. de retinenda n.*65. † Nam ut inquit Craveta *cons.* 238. consuetudo æquivalet
13 veritati. Et videtur sequi, ut quando in propria civitate non fuerit consuetudo certa, vel statutum, sive lex de re aliqua, debeat attendi vicinarum civitatum, si rationabilis sit, & amplectenda, juxta prædicta jura ubi Panormit, & alii jam adducti; existimo, ne obstent dicta, & resoluta *à n.* 1. & *sub dict. vers. ad secundam*, nempè, ut illa extensio de loco ad locum, &c. sit ea tantùm, qualem faciunt Doctores de interpretatione non authentica, juxta quæ notavi *sub cap.* 12. *de Judic.* ubi dixi de interpretatione, & epicheia legum: ita Diana *dict. p.6. tract.5. res.*31. *in fine*, ubi etiam dicit esse tantum indicia. † Nam consuetudo unius Civita- 14
tis, vel Provinciæ, non habet authoritatem inducendi, vel abrogandi legem in alia; licet in dubio assumi possit ad explicandam legis vim, vel consuetudinem alterius Civitatis, vel Provinciæ.

Et licet Castrus Palaus *tom.* 1. *tract.* 3. *disput.* 3. 15
*punct.*4. §. 1.*num.*3. teneat, quod si in aliqua civitate non fuerit statutum, aut lex, aut consuetudo, quibus causa decidatur, debeat recurrere Judex ad consuetudinem vicinarum civitatum, si rationabilis est, juxta *dict. jura in cap. cum de eo, de censibus, dict. cap. cum olim, hoc tit.* † idemque 16
esse circa diversum casum in eadem civitate, si subest eadem ratio, & æquitas ex dictis à Menochio *dict. num.* 65. sic, ut fiat extensio usus, & præscriptio: tameo ut rectè ducet Salas *de legib. disp.* 19. *sect.* 14. *num.* 102. hoc esse intelligendum, non de obligatione, sed de convenientia, & æquitate; quia consuetudo unius civitatis, ad alia authenticè non extenditur, nec de uno casu ad alium, ut dictum est. † Et hoc modo de Castrus 17
Palao *in dicto loco intelligis*, etiam textum *in dict. cap. super eo de cognatione spirituali*, dicens, ut non loquatur de præcisa obligatione, sed de æquitate: sequitur etiam idem Diana *dict. tract.* 5. *sub resol.* 17. Ubigers *in p.3. art.4. q.97. conclus.3. diffic.* 5. *num.* 30. concludentes consuetudinem non extendi de loco ad locum, nec de persona ad personam, nec de casu ad casum; qua distinctione facilè intelliguntur jam omnia relata sub hac quæstione.

Ad quartam quæstionis partem, an consuetudo 18
immemorialis censeatur revocata per clausulam generalem revocantem consuetudioes. Et quia video de hoc dubio uberrimè disputaotes Doctores ad utramque partem pro affirmativa, glossa *in clem. fin. de rebus Ecclesiæ*; & pro negativa Garcia *de benefic. tom.* 1. *p.* 3. *cap.* 2. *num.* 194. & 195. plures decisiones adducens, & Gonzalez *in reg.*8. *Cancell. glossa* 33. *num.* 5. & Narbona *ad l.*59 *glossa* 1. *num.*240. *lib.*2. *tit* 4. *recopil.* referens plures declarationes Sacræ Congregationis asserentes Tridentinum Concilium *sess.* 22. *cap.* 7. & *sess.* 24. *cap.* 4. & aliis in locis in clausula *non obstantibus consuetudinibus*, in contrarium non includere immemorialem consuetudinem, † faciunt pro 19
hac Trid. etiam in aliis, locis præcipuè *sess.* 13. *cap.*7. *de reformat.* ibi: *Vel consuetudine etiam immemoriali*, & c. 16. ibi: *Non obstante quacunque consuetudine, etiam immemoriali*, ex quo tollitur omnis consuetudo antiquissima Sacerdotum, qua alii, aliis mutuo confitebantur ante Concil. absque alia approbatione: sic ex Toleto Fagundez *in præcepto* 2. *lib.* 2. *num.* 94. ubi similiter asserit abrogatam esse consuetudinem, qua olim solebant Parochi committere suas oves cuicunque Sacerdoti volebant; ex quibus locis immemorialem improbari; quia semper iniqua erat, ut *infra* dico.
† Et licet clausula *non obstante quacunque consuetu-* 20
dine, demonstret Principem habuisse notitiam contrariæ consuetudinis, ut fuit resolutum in una Toletana, admissionis 17. Junii 1609. impressa apud Farin. *decis.* 192. *p.* 1. *recens. num.* 6. adhuc tamen immemorialis, si de ea non fit mentio non comprehendetur ut censuit in Theatina jurisdict. 5. Decembr. 1614. impressa à Fario. *decis.* 610. & in alia Marcisen. *jurisdict.* 1609. *April* 26. ab eodem Farinacio impressa *decis.* 248. Barbosa *infra num.* 6.

Ideo

21 Ideo ego sic tenen; quia cum latè dixi *in cap. fin. de præscript.* & *alibi in eo tit.* pro consuetudine immemoriali, item & præscriptione simili, justus præsumatur titulus, & habeat vim privilegii à Principe, ut etiam dixi *sub c. 8. de judic.* sequitur dicendum, ut virtute clausulæ præcedentis, dicta consuetudo non abrogatur, cum nec privilegium censeatur derogatum ex clausula generali derogante consuetudinem; sic etiam docent hanc sententiam Menochius *cons. 93. num. 7. & cons. 96. num. 65. & cons. 291. num. 96.* Covar. *lib. 3. variar. cap. 35. num. 5.* Afflictis *decis. 254.* Gordonus *in summa tom. 1. lib. 2. quæst. 14. c. 8. num. 27.* Castrus Palaus *tom. 1. tract. 3. disp. 3. punct. 4. §. 1. num. 10.* Diana *dict. part. 6. tract. 5. resol. fin.* referens ita determinatum à Sancta Congregatione sub die 4. Maij 1573. teste Bellarmino, in jam relatis Concilii locis, *in cap. 5. litt. S, & in cap 4. litt. Z,* Rota in una Placentina Canonicatus die 25. Maij 1612. apud Posthumas Farinacii *tom. 2. decis. 286. num. 1.* licet plures relati à Barbosa *clausula 87. num. 2.* contrarium dicant qui intelligi debent, ut statim distinguitur.

22 Contrariam inquam sententiam, quam etiam tenent Cardin. & Imola *in dicta clem. fin. de rebus Ecclesiæ*, Azevedus *in l. 3. tit. 1. lib. 2. recop. num. 25.* Pelaez de Mierez *de majoratibus part. 4. quæst. 20. num. 51.* Rochus de Curte *in cap. fin. hoc titulo, à num. 125.* Felinus *in cap. causam de re judic. n. 12. & in cap. dilecti num. 3. de majoritate, & obedientia,* Ruinus *cons. 156. num. 8.* Sanctarellus *variar. tom. 1. quæst. 15. num. 12.* dicentes procedere quan-
23 do additur dictio universalis, † quam ego intelligerem sic procedere, quando videlicet, consuetudo est iniqua, & irrationabilis; quia tunc censetur ex dictione universali damnata, & reprobata, ut intelligunt Sanctarellus *variar. resol. tom. 1. quæst. 4. num. 37.* Et firmavit Sacra Rota in una Cracoviensi juris legend. die 21. Maij 1627. coram D. Coccino Decano apud Gorilios Venetos *decis. 71. num. 3. & 7.* Diana *supra*, & est videndus Narbona *de appellatione Vicarii part. 2. num. 19. fundam. 4.* quibus utraque sententia sustineri valet.

24 Itaque regula generalis erit ut consuetudo immemorialis nunquam censeatur sublata, etiam si apposita clausula *non obstante quacunque consuetudine*, nisi expressa mentio de ea fiat, ut contingit in relatis locis Trident. *sess. 13.* sic ut non comprehendatur in revocatione cujuscunque consuetudinis, etiam cum dictione universali, ob ejus maximam excellentiam: sic Boer. *decis. 39.* & cum infinitis Barbosa *in dicta clausula 87. à n. 1. 8. & 9. & 10.* ubi limitat quando eadem ratio militat in immemoriali, ac in aliis consuetudinibus, veluti si sit irrationabilis, & iniqua, quæ tunc taliter aufertur, ut nequeat de novo introduci; quod si iniqua, & improba non fuerit, tunc non comprehenditur, ut patet in Trident. *sess. 24. de reform. cap. 20.* ibi, *& aliis quibuscunque consuetudinibus*: nam immemorialia ibi non aufertur, ut dicit *ibi* Barbosa, *& supra num. 6.* cum Gonzalez, Gratiano, & sic decisum in Sacra Rota sæpius, sic Barbosa *hic à n. 6.* cum aliis.

QUÆSTIO IV.

An consuetudo nondum præscripta valeat introduci in aliquo casu accedente Principis voluntate. Et an ut consuetudo legitimè introducatur, debeat adesse à principio, & semper bona fides, sicut in præscriptione. Et an ut consuetudo bene procedat, requirat quod actus quibus ea constat careant omni malitia. Et num consuetudo possit in actu solemni restringere testium numerum. Et an in materia præcedentiæ attendatur consuetudo.

SUMMARIUM.

1 *Consuetudo potest nondum decennio expleto, seu quadragenario, introduci, sciente Principe, sive Pontifice*, n. 2.

3 *Consuetudo præscripta sonat idem, quod inducta.*

4 *Consuetudo potest vincere legem, etiam si à principio fuerit incepta malafide utentium, & quare?* n. 8.

5 *Præscriptio debet toto tempore esse cum bona fide præscribentis*, & num. seqq.

6 *Consuetudo, & præscriptio, in quibus differant: & quare hæc semper bonam fidem requirat*, n. 12.

8 *Actus, ex quibus consuetudo constat, non requiritur, ut careant omni malitia, ad hoc ut ea habeatur, ut rationabilis.*

9 *Consuetudo contra legem à principio, semper videtur initiari actu peccaminoso, alias potius appellatur desuetudo, quæ non sufficit ad abrogandam legem.*

10 *Abrogatio legis fieri potest per actus à principio malos, qui concurrunt, tanquam causa per accidens.*

11 *Actus consuetudinem introducentes, seclusa lege contraria, semper à principio debent esse boni.*

12 *Factum ab omnibus recte fieri dicitur.*

13 *Consuetudo immemorialis, semper præsumitur rationabilis.*

14 *Consuetudo in actu juris solemni, potest restringere testium numerum.*

15 *Consuetudo regionis inspicitur quoad solemnitatem actus.*

16 *Consuetudo æquiparatur statuto.*

17 Cap. cum esses de Testamentis.

18 *Consuetudo in materia præcedentiæ, num admittatur remissivè.*

AD primam difficultatis partem, suppositis 1
nonnullis, quæ dico *infra in c. fin. de abrogatione legis per consuetudinem.* Item an præcisè tacitus, sive expressus Principis consensus in ejus introductione, & validitate prærequiratur; videtur ut non sufficiat Principis scientia, nondum completa decennali præscriptione consuetudinis, ut dixit Panorm. *in d. c. fin.* sive nondum completo tempore quadragenario contra leges Ecclesiasticas; & movetur ex decisione illius textus, quæ absolutè

esiderat in consuetudine, ut possit legem derodare illas duas conditiones; quod videlicet sit rationabilis, & legitima præscripta.

2 Adhuc verò dicendum est, ut aliquando sufficiat ad derogandum legem consuetudo, nondum præscripta, dato quod Princeps sciat talem esse consuetudinem, probare videtur D. Thomas 1. 2. *quæst.97. art.3. ad* 3. ubi ad huoc effectum non exigit præscriptionem consuetudinis, sed sufficientem indicationem consensus Principis: & probat Sotus *lib.1. de just. & jure quæst. 7. art.2.* & facit Doctrina Butrii *in dict. cap. fin.* ubi docet quod si Papa sciat consuetudinem contra legem Ecclesiasticam, sufficiat tempus decem annorum ad hoc ut possit illam derogare, sequitur Silvester verbo
3 *consuetudo quæst.4.* & *ibidem* Angelus *num.* 8. † Et quod verbum consuetudo præscripta sonet; id est introducta, ut dixi *quæst.* 1. vers. *ad tertiam*, sub vers. *nec obstat.*

4 Ad secundam quæstionis partem, respondeo ut possit consuetudo vincere legem, ut etiam si fuerit incœpta mala fide utentium, ut fatentur omnes Theologi 1.2. *quæst.97. art.*3. cum adductis à Vasquez *disp.* 277. Sanctio *de matrim. lib. 7. disp.4.n.*14. Salas *de legib. tract.*14. *disp.*19, *sect.* 5. per totam; & quod alias nunquam consuetudo prævaleret contra legem; quia ferè omnis recepta
5 est, & continuata actibus malis. † Nec obest ut præscriptio, quæ usu temporis introducitur, semper, & integro tempore, debeat esse cum bona fide, & actibus à principio justis, justa ea, quæ dixi longissimè *in Rub. & tit. atque, in cap. fin. de præscriptionibus.*

6 Verùm ut satisfiat adverto eam esse inter consuetudinem, & præscriptionem differentiam; quia præscriptio aufert Dominium rei à vero Domino sine consensu ipsius legis ministerio; quod rectè potuit humana lex introducere propter publicam utilitatem, ut in princip. *instit. de usucapion.* atque ideo necessaria fuit bona fides: nam alias facile unus quisque raperet, & longo tempore possideret, & præscriberet, potuit ergo lex rectè statuere jus præscriptionis, sed non illud concedere cum
7 mala fide. † Quod non est sic in consuetudine; quia quod hæc, sive usus vincat legem, non tam procedit ex virtute propriæ consuetudinis, quam ex tacito consensu Principis, populi, usum approbantis. Unde quamvis alias usus cum mala fide incipiat, accedente consensu Principis efficitur licitus, quia & tunc incipit cessare lex antiqua: & hac ratione usus mala fide inceptus postea purificatur, sed præscriptio, quæ mala fide incipit, nunquam purificari valet ex ratione relata; & ex his, quæ dixi in præcitatis locis, præcipue, *in dicto cap. fin. de præscript.* quæ omnia confirmantur ex dictis in vers. *ad tertiam*, statim sequenti: & secundum hæc distinguit videndus omnino Bulboa *in c.2. de probat. à num.*43. *ad* 45. ubi arguit ex textu *in c. violatores* 25. *quæst.* 1. & in *cap. qui resistit* 11. *quæst.*3. & ex glossa celebri, in *cap. quæ in Ecclesiarum de constit.* post dicta à Soto, *lib.* 1. *de Just.quæst.7.art.*2. Covar. *in reb. peccatum p.*2. §. 9. *num.* 8. Castro *de justa hæreticorum punit. cap.* 15. Tyraquello *ad connubiales n.* 9. *a n.* 2. Sarmiento *de redditibus p.* 4. *c.* 1. *à num.* 12. Sanchez *de matrim. lib* 7. *disp.*4. *à num.* 14. Zenedo *ad decretales collect.* 84. Azorio, Salas, Menchaca, & alii ex doctrina, *D. Thomæ* 1. 2. *quæstione* 77. *articulo* 3. *ad secundum*, & expendo, *sub quæstione seq.* Et optimè in hunc modum distinguunt Cardinalis Lugo *de Justitia tom.1. disp.6. sect.7. n.96.* dicens quod lex debuit ita consulere præscribenti, ut tamen consuleret illi contra quem præscribitur at in consuetudine aliter, cum ordinetur ad bonum subditorum quæ si legem non vinceret redderet subditos laqueatos in conscientia, & ob id ut debeat legislator condescendere infirmitati & obligationem legis auferre cum totum in majus subditorum bonum redundet cum aliis infinitis expedit Berricel *de missionibus Apostolicis p.* 2. *tit.* 3. *q.* 87. *de legibus n.* 8. & 9.

Ad tertiam quæstionis partem ex proximè dictis, 8
respondeo non requiri quod actus ex quibus consuetudo constat careant omni malitia, ut habeatur ipsa rationabilis: sic docent Lorca *tom.* 2. *disp.*20. *num.*2. *in fine*, Joannes Ubigers *in p.*2. *quæst.* 97. *art.*5. *num.*15. & 17. Suarez *de legibus lib.*7. *c.*18. *num.*8. † quatenus dicunt necessarium esse quod 9
tales omissiones, quibus lex abrogatur sint peccaminosæ; saltem in principio; quasi si ex aliqua rationabili excusatione, non declararent voluntatem legi contrariam; ut sic occurreret necessitas excusans; tunc enim non esset desuetudo; sed potius non usus legis, qui ex omnium sententia non sufficit ad legis abrogationem inducendam. Quod si verò tam frequentes sint hujusmodi occasiones, sive necessitates, ut possint ostendere legem esse incommodam, aut inutilem, tunc consuetudinem non proprie abrogare legem; sed quia manifestatur ejus inutilitas hinc per se emoti, & cessare: ita Suarez sentit *ibi num.* 15. dicens Cajetanum, & omnes ita sentire.

Sed quod per actus malos, saltem ab initio le- 10
gis abrogatio fieri possit, mirum videri non debet; quia actus illi non concurrunt tanquam causa per se istius abrogationis, sed tanquam causa per accidens, & sine qua non: nam causa per se est legem aliquando cædere consuetudini inolitæ; quæ subnixa sit, probabilibus saltem rationibus, ob quas legislator possit rationabiliter legem mutare, quod secundùm rectam rationem ordinatum est, ut succurratur subditorum infirmitati, & regimen communitatis sit suavius; interim verò dicunt præcitati, quod tandem resultat ex hujusmodi consuetudine, non est malum; scilicet quod similes actus postea sine malitia fiant ablata, nimirum lege: & in hoc consentire censendus sit Princeps legem abrogando; & hoc modo expendo relatum Suarez ne dicamus contraria in D. Thom. 1. 2. *quæst.* 97. *art.*1. *ad* 2. & communi Theologorum; quia satis est, ut inquit Diana sub *dist.p.* 6. *tract.* 5. *res.*1. circumstantiis omitti legis jussionem, quibus cum alioquin Princeps vellet legem obligare, si populo contrarium non videretur consultius.

Quare hoc modo dicunt idem Doctores, & 11
Diana *p.6.tract.*5. *sub resolut.* 9. ut licet consuetudinis illius actus; quibus constat sint irrationabiles; prout fiunt (quia videlicet contra positam legem) non tamen in substantia sive ab extrinseco: nam possunt licita fieri, sublata scilicet lege, neque in termino, aut effectu; quia Princeps propter istam consuetudinem prudenter, & rationabiliter potest legem abrogare; & sic consuetudine completa, & lege abrogata, actus postea licita fieri, & jus quoque ad illos postea libere faciendos rationabile esse; quia non est, nisi quædam carentia, sive solutio à lege prohibente, quæ rationabi-

rationabiliter auferri potuit, Cajetan. 12. *q.* 97.
art. 3. nemine contradicente, Diana *dict. part.* 6.
tract. 5. *ref.* 1. dicentes, ut alias nunquam consue-
tudo eam vim obtinere posset, cum semper ne-
cessarium sit, ut dixi, actus illos contra legem
gestos, initio illicitos esse: donec consuetudo il-
los excusans jam inoleverit, praescriptaque sit
priori lege abrogata; & sic improbatur Bartol. *in*
dict. l. de quibus ff. de legibus num. 11. dum exigit
in consuetudine principium rationabile: & eu-
dem modo debet improbari Lessius *lib.* 2. *de Ju-*
stitia cap. 6. *dubio* 14. *num.* 46. quem improbant
Cardinalis Lugo *de Justitia tom.* 1. *disp.* 7. *sect.* 6.
*num.*96. Castrus Palao *tom.* 1. *tract.* 3. *disp.* 3. *punct.* 1.
*num.*3. Diana *part.* 8. *tract.* 7. *miscell. ref.* 37. Suarez
lib. 7. *de legib. c.* 18. *num.* 14. & bene expendit
etiam Andreas Valens. *in Rub. hujus tituli* §. 7.
12 *num.* 6. † Ubi plures ponit differentias inter prae-
scriptionem & consuetudinem, Barbosa, & glossa
fin. *in c. fin hoc tit.* reddentes rationem; quia
in praescriptionibus si mala fides sufficeret, redun-
daret in damnum innocentium, quibus saepè res
auferrentur suae: quare debuerit lex sic bonam fi-
dem in praescribente postulare; non item in con-
suetudine, cum ad bonum civium, quando jam
constat per longam experientiam legem non obser-
vari pertineat, ut per principem succurratur infir-
mitati legem auferendo, auctorizando observan-
tiam, & consuetudinem, cum id totum redundet
in majus subditorum bonum.

Unde rectè dicunt Castrus Palaus *tom.* 1. *disp.* 3.
tract. 3. *puncto* 2. §. 1. *num.* 5. ex Alex. Avendaño,
& Salas, & Basilius Lexion *lib.* 6. *de matrim. cap.*
5. *num.* 5. ex Bartolo *in l, de quibus ff. de legibus*,
quod ab omnibus fit rectè fieri praesumi, si quan-
do toto tempore necessario ad praescribendum con-
suetudo praevaluit, resolventes posteros consue-
tudinem, à suis majoribus introductam, obser-
vantes à culpa excusari, nec investigari teneri de
illius injustitia, sed posse illam praesumere: &
Villalobos *in summ. part.* 1. *tract.* 2. *diffic.* 38.
*num.*9. cum aliis Diana *supra dicta ref.*9. & *ref.* 1.
13 *in fine*, † addentes quod si consuetudo est imme-
morialis praesumenda est justa, & rationabilis,
etiam si esset contra dispositionem legis anterioris;
quia ratione dicunt temporis diuturni, praesumi-
tur in ea justus titulus *ex l.* 2. §. *ductus aquae ff. de*
aqua quotidiana, & aliis vulgatis juribus, quae
retuli *sub dict. cap. fin. de praescript.* Sed quia haec,
& antecedens difficultas pendet ab eo, quod dico
infra in principio quaestionis, an consuetudo de-
beat esse rationabilis, & quando dicatur talis;
ideo ad *ibi* dicta iterum recurres, & ad ea, quae
dico sub *c. fin. hoc tit.*
14 Ad quartam quaestionis partem respondeo affir-
mativè dicendo, ut possit consuetudo in actu à
jure solemni restringere testium numerum: argum.
eorum, quae dixi *in c. quod clerici* 9. *de foro com-*
pet. quia ut *ibi* dixi, & *sub cap. dilecti* 6. praeci-
puè *part.* 11. & 12. *de judic.* & ut docent Bar-
15 tol. & alii *in l. omnium cod. de testam.* † regula-
re est quoad solemnitatem actus inspici consuetu-
dinem regionis per text. *in l.* 1. *in fine*, *ff. de ven-*
tre inspiciendo: & colligitur ex his, quae dico de
stylo *infra in hac Rubr. quaest. fin.* Et est ratio; quia
quemadmodum statuto potuit augeri testium nu-
merus juxta quae dico latè *in cap.* 28. *de testibus*,
& *alibi in illo tit.* ubi ultra numerum duorum, vel
trium testium, alii recipiuntur: sic e contra fieri
posse consuetudine, existimo, ut testium nume-
rus restringatur; quia ut fatentur omnes *in l. om-*
nes populi ff. de Justitia, & Jure, ibi: *Legibus, vel*
moribus, & Bartol. *in dicta l.* 1. *praecipuè num.* 42.
vers. *mihi videtur.* 16
Consuetudo aequiparatur statuto; sic ut quem-
admodum statutum inducere potest, ut testamen-
tum valeat cum minori numero testium, quàm
septem, qui requiruntur de jure *in dict. l. omni-*
um cod. de testam. & *princip. instituta eodem*; sic
etiam & consuetudo.
Unde possemus nunc incidere in explorationē 17
textus *in c. cum esses de testament.* & *c. relatum eo-*
dem; sed quia de illorum intellectu dixi abundè in
illis, & dixi. Dico pro praesenti dubio, ut talis
consuetudo non dicatur contra dispositionem, cum
in dicto c. cum esses, & relatum pateat de jure,
testamentum valere factum coram duobus testi-
bus, & Parocho; sic etiam ut si deficiat Parochus
dicant *ibi* repetentes Abbas *num.* 10. Covarruv.
num. 13. Roland. *cons.* 92. *à num.* 42. *lib.* 3. Cla-
rus *in praxi*, verb. *testamentum quaest.* 56. Diana
*dicta part.*6. *tract.* 5. *ref.* 30. quod itidem valeat ibi
testamentum, si in eo adsint quatuor testes; quia
eorum illi duo supplent Parochi praesentiam; nec
posse existimant talem consuetudinem dici con-
tra jus, etsi sint aliqui Doctores pro contraria,
quos refert Crassus *q.* 56. *n* 9. etiam si adesset in
contrarium communis opinio; dummodo non
essent contra legem, vel canonem expressum, vel
contra rationem legis expressam. Puteus *decis.*
240. *lib.* 3. Cardinalis Seraphinus *decis.* 645. *n.* 1.
uti etiam firmavit Sacra Rota in una Leodien. Do-
minii coram Cavallerio *decis.* 497. *à num.* 1. die 4.
Martii 1619.
Ad quintam quaestionis partem, an in materia 18
praecedentiae, attendatur consuetudo; quia de hac
dico *infra in c. statuimus* 15. *de majoritate*, &
obedientia, ubi abunde ago de praecedentiis: &
quid in illis possit consuetudo; ideo ad *ibi* dicta te
remitto.

QUAESTIO V.

An consuetudo, ut legem vincere queat seu, ut sustineatur, tanquam lex debeat esse rationabilis. Et quando dicatur talis. Et an sit tantae vis, ut utique vincat legem positivam contrariam. Et quam vim habeat consuetudo semel introducta. Et an qui debeat eam probare, ubi qualiter probetur consuetudinem extare. Et quid dicendum quando adest dubium, num consuetudo sit rationabilis.

SUMMARIUM.

1 *Consuetudo ut legem vincat, debet esse rationabilis, & legitimè praescripta, nec desinit esse talis; etsi à principio sit cum mala fide,* num. 2.

3 *Consuetudo quando dicatur rationabilis, explicatur* num. *sequentibus, ex quatuor dicendi modis,* & num. 7. *ubi de vero intellectu.*

7 *Consuetudo tunc dicetur rationabilis, quando*

lege deficiente, honestum esset, quod ex introduceret, num. 9. *& quam Ecclesia approbat*, n. 8.

8 *Consuetudinis bonæ Comites sunt tres.*

10 *Bartol, improbatur exigens in consuetudine à principio fidem bonam, ut rationabilis dicatur.*

11 *Consuetudo contra honestatem dicitur dupliciter.*

12 *Consuetudinis rationabilis arbitrium, si pendet à judice, ipse considerabit quæ hic referuntur, ut illam rationabilem declaret.*

13 *Consuetudo habet virtutem vincendi legem*, n. 18. & 22.

14 *Bonum unum ex multis malis fieri nequit*, num. 22.

15 *Legem ferre pertinet ad potestatem gubernativam, & legislativam*, n. 23.

16 *Legem Ecclesiasticam violantes anathemate damnantur*, n. 24.

17 *Censuræ Ecclesiasticæ, etsi jure positivo inductæ, non abrogantur consuetudine*, n. 28.

18 *Lex humana, sive civilis, aut Canonica, potest contraria consuetudine abrogari.*

19 L. 2. cod. quæ sit longa consuetudo n. 20. 21. cap. consuetudinis dist. 2.

21 L. 3. §. Divus Adrianus ff. de sepulchro violato, *remissivè.*

22 *Lex positiva dupliciter oritur à naturali.*

25 Cap. si quis omnem 1. q. 7.

27 *Consuetudo semel introducta est ab omnibus observanda sicut & lex, & utraque obligat in conscientia*, n. 28.

29 *Consuetudo difficulter probari quit; sed qui fundatur in ea, illam probare debet, & qualiter*, numeris sequentib.

31 *Consuetudinis immemorialis probatio, non curat de ejus initio, alia probari debent, ut hic.*

32 *Consuetudo ordinaria plene est probanda, non testimonio unius.*

33 *Consuetudinis testes qualiter debeant deponere: & quid de testibus singularibus*, num. 34. & 36.

35 *Testes deponentes à visu de quadraginta annis; seu de immemoriali, debent habere annos* 54.

36 *Testes de auditu alterius non probant consuetudinem, ubi quid de immemoriali.*

37 *Consuetudo in dubiis præsumitur rationabilis.*

1 AD primam quæstionis partem; quia Doctores longe agunt, *infra in cap. fin.* & huc etiam spectet tractatio ex jam dictis; respondeo quod ut consuetudo legem vincere queat debet esse rationabilis, & legitimè præscripta, ut pa-
2 tet ex jam *supra* adductis. † Et licet ab initio cum mala fide incipiat, sive ejus primi actus malitiam peccati habeant; non inde irrationabilem dici consuetudinem, satis expendes ex dictis *quæst. præced.* in vers. *ad secundam*, & vers. *ad tertiam*: sic etiam DD. tenent *in l. de quibus ff. de legib.* & aliis *ibi*, & *in l. 2. cod. quæ sit longa consuetudo*: sic Mayol. *cons.* 118. *num.* 52. Cardinal. Tuschus *conclus.* 795. *num.* 14. Barbosa *in dict. c. fin. n.* 11. quibus addo Dianam *p.* 6. *tract.* 5. *ref.* 1. *in principio.* Et in hac generali conclusione nemo dubitat quare si opponas peccato introducentes consuetudinem, irrationabiliter agere, sicque deficere consuetudinis rationem satis respondebitur, *ibi*, ex dictis, *supra in dict. quæst* 4. in dicto vers. *ad secundam, & tertiam*, & ex dicendis *infra* in vers. *ad secundam, & tertiam*, statim sequentibus.

Ad secundam quæstionis partem, quando di- 3
catur consuetudo rationabilis, in quo dubio reperio multipliciter Doctores respondere nam primo Navarrus *commentario de spoliis* §. 14. dixit consuetudinem rationabilem esse, quæ non est contra legem naturalem, & divinam: directè, vel indirectè, (de qua dico, *infra in dict. cap. fin.*) & probans assertum variis fundamentis, illud præcipuè, affert nam argumentum de consuetudine; scilicet ad legem humanam valet, sed lex humana non potest statuere aliquid, quod repugnet legi naturali, aut Divinæ, *c. sunt quidam* 27. *quæst.* 1. *clem. Pastoralis de re jud.* ergo idem esse dicendum ait de consuetudine.

Alii secundo dicunt quod consuetudo, tunc 4
est rationabilis, quando non est contra legem humanam, præcipuè Canonicam, juxta glossam *in dicto cap. fin. hoc tit.* verb. *rationabilis*, & facit textus *infra in c. ad audientiam*, ubi quædam consuetudo datur minus rationabilis; quia est contra instituta Canonica.

Alii tertio dicunt quod nunquam dicitur, nec 5
censetur consuetudo irrationabilis, seu dissonans rationi nisi quando refragatur Juri Divino, aut naturali, quasi videatur admitti licere semper contra positivum jus: ita Gerson *de vita spirituali animæ, lectione* 4. *Corollar.* 13. *Alphabeto* 62. *litt.* P. P. Gabriel *in* 4. *dist.* 42. *quæst.* 1. *art.* 3. *dubio* 6. Navar. *lib.* 3. *cons. tit. de censib. in priori edition. cons.* 7. *numer.* 3. *in posteriori autem edit. cons.* 3. *num.* 3.

Alii quarto existimant hoc relinquendum esse 6
judicis arbitrio, qui considerabit an finis consuetudinis sit bonus, vel malus; sic Abbas *in dicta c. fin. hoc tit.* Scheunedovimus, *inst. de jure naturali* §. *ex non scripto num.* 4. *in fine*, Vesembechius *in paratitlis ff. de legib. n.* 9. verb. *materiam circa quam*, & præstant rationem *in c.* 1. *de constitut. num.* 223. Corradus *cons.* 220. *n.* 1. & relati a Menochio *lib.* 2. *de abitr. cent.* 1. *casu* 83. Covar. *in pract. q.* 3. Gregor. *in l.* 3. *tit.* 2 *p.* 1. cum sæpe eveniat, ut irrationabilis sit etiam contra solam legem positivam, secundùm quæ dico, *infra* in dicto vers. *ad tertiam.*

Ego tamen, ne omne id deferam judicis arbi- 7
trio, existimo dicendum cum Barbosa *in dict. cap. sub dicto num.* 12. tunc dici consuetudinem rationabilem, & rationi congruentem, quando de ea re, de qua est consuetudo justa, esset lex denuo edita priori mutata, si qua esset, vel minime mutata; si nulla existebat: sic cum Silvestro, *in summ.* verbo *consuetudo q.* 1. Soto *de justitia lib.* 1. *quæst.* 7. *art.* 2. vers. *quam vero longum*, item quæ continet bonum, honestum, & honorabile, Curtius *in dict. c. fin. sect.* 2. *n.* 24. Moneta *de distribut.*
quotid. part. 2. *q.* 12. *n.* 8. † Ubi etiam dicit quod 8
similiter ea rationabilis esset consuetudo, quæ haberet illos tres comites; nempe *ut religioni conveniat, congruat disciplinæ, & saluti prospiciat*, ut habetur, *in c. consuetudo dist.* 1. item & illa, quam Ecclesia approbat, vel saltem quæ peccatum, nec continet, nec nutrit, Rebell. *de obligat. Just. p.* 1 *lib.* 1. *q.* 5 *n.* 4. ubi etiam asserit quod per contrarium irrationabilis dicitur consuetudo, quæ peccatum nutrit, ut si inhonesta, & turpis sit, vel sit scandalosa, vel cum aliquem indebitè gravat,

vel

vel si bono communi, aut libertati Ecclesiasticæ adversetur.

9 Imo in proxime dicta incidentes, Sanchez *lib. 8. de matrim. disp.* 14. *n.* 14. Granado, *tract.* 7. *p.* 2. *disp.* 5 6. *sect.* 1. *num.* 2. Montesinus *in p.* 2. *D. Thomæ tom* 2. *disp.* 23. *q.* 13. *num.* 210. Diana *dict. part.* 6. *tract.* 5. *res.* 1. & alii sic expendunt, ut cum dicimus rationabilem debere esse consuetudinem; non ita intelligendum esse, quasi irrationabilis sit omnis consuetudo, eo ipso quod est contra legem sic enim nulla rationabilis esset consuetudo, quæ pugnaret cum lege, quam evertere molitur; sed ita intelligendum, ut alias, & semota ea lege, quam evertit turpitudinem, aut deformitatem non contineat, sive contra legem Divinam, aut naturalem, aut rationis æquitatem, quæ lex, aut æquitatis ratio vigeret.

10 Nec Bartolus facit contra dum *in l. de quibus ff. de legibus n.* 11. exigit in consuetudine principium rationabile; id est, ut non ex errore, sed ex certa scientia introducta sit consuetudo; quia etsi verum sit, ut jam *in prima quæst.* dixi actus ad introducendam consuetudinem debere esse voluntarios, & cum eo fine gestos, nec admitti si ex errore fiant, aut metu: tamen non attenditur, ut latè dixi *q.* 4. *præced. vers. ad tertiam* consuetudinis principium; quia sæpe ignoratæ necesse est io vetustis rebus principium, quo introductæ sunt, *l. si arbiter.* 28. *ff. de legibus*; non inquam negatur posse consuetudinem initio ab repugnantiam solius positivæ legis esse vitiosam, modo simul honestati possit aliqua ratione, ob quam accedente saltem tacita voluntate Principis, rationabilis, ac justa esse valeat, Tannerus *tom.* 2. *disp.* 5. *quæst.* 7. *dub.* 1. *n.* 7. Montesinus *dicta disp.* 23. *quæst.* 13. *num.* 229. Granado, & Sanchez *supra num.* 14. & Diana, ubi refert celebrem decisionem Sacræ Rotæ in una Hispalens. vnti die 28. Aprilis 1597. coram Gipsio apud Posthumas Farinacii *tom.* 1. *decis.* 18. *n.* 1.

11 Igitur pro declaratione notabis consuetudinem esse contra honestatem dupliciter. Primo quasi actus, quibus inducitur consuetudo, sint contra rectæ rationis dictamen; postquam jam in consuetudinem abierunt: & hoc modo *infra* in dict. vers. *ad tertiam*, referam nonnullos actus lege positiva inductos, non everti consuetudine adversa eo quod in illis adest utique ratio perpetua. Secundo quando actus illis ante legitimam consuetudinis præscriptionem inqui fuerunt, quod est fatendum, ut læti contra legem ex dictis *in dict. quæst.* 4. vers. *ad tertiam*; sed jam tempore ea consuetudo præscripta legem vincit, eaque honesta redditur: & secundùm hoc intelliguntur dicta hic & in dict. vers. *ad tertiam*.

12 Unde si velis amplecti dictum eorum, qui *supra* in vers. *alii quarto dixerunt*, relinquendum esse hoc totum Judicis arbitrio, utpote jam est relatum *supra quæst.* 1. & 2. circa actus, quibus consuetudo introducitur, & velis etiam sequi Michael Graff. *tom.* 1. *com.* Spinum *de testam. Rub.* 14. *n.* 10. Sayrum *in Clavi Regia lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 6. *vers. sicut* Zevallos *in practicis quæst.* 359. tunc necessum est, ut animadvertat ad omnia relata, ut sic recte arbitraretur super ratione consuetudinis, ut recte etiam docuit Moneta *de distribut. quotid. p.* 2. *quæst.* 12. *num.* 8. ubi dicit Judicem informando animum suum ponderare debere, utrum finis consuetudinis sit bonus; & an ea sit aliqua justa ratione inducta: & utrum jus approbet similem consuetudinem, vel reprobet: & secundùm hæc intelliguntur Zevallos *in pract. quæst.* 359. & alii ab eo relati diversè loquentes, disputantes ex textu *in c. fin. hoc tit.*

Ad tertiam quæstionis partem, an consuetudo 13 sit tantæ vis, ut vincat semper legem positivam; & videtur quod non ex doctrina D. Thomæ 1. 2. *dict. quæst.* 96. *art.* 3. quia lex humana, derivatur à lege æterna, & naturali; tantùm enim habet de virtute lex, quantum de Justitia; sed lex naturæ, inquit D. Thom. est prima regula Justitiæ; ergo omnis lex positiva solum habet vim legis; quatenus à lege naturæ derivatur; ergo consuetudo, quæ contra legem positivam introducitur, non poterit habere vim legis, quasi contra legem naturalem. † Et confirmatur; quia ex multis ma- 14 lis non potest fieri unum bonum, sed ille, qui primo incipit contra legem facere, legis est transgressor; ergo multiplicatis pluribus actibus malis non poterit fieri aliquod bonum, & consequenter nec justa introduci consuetudo. † Tum etiam; 15 quia, ut jam *supra* dixi *sub Rub. de constitutionibus* ferre legem pertinet ad potestatem gubernativam & legislativam, quæ residet penes publicas personas, publicam habentes illam potestatem; sed personæ privatæ populi, à quibus, ut latè dixi *in Rub.* & *à q.* 1. consuetudinem introducunt; ergo.

Iterum facit quia violantes legem Ecclesiasti- 16 cam, anathemate damnantur, *cap. si quis omnem in princip.* 1. *quæst.* 7. sed contra legem Ecclesiasticam non potest introduci consuetudo, sine ejusdem legis violatione; ergo contra illam nunquam poterit introduci consuetudo. † Et confirmatur 17 fortiter; quia censuræ Ecclesiasticæ quoad formam, & pœnam jure positivo Ecclesiæ sunt introductæ, *c. sacro* 48. *de sent. excommunic. cap. quærenti de verb. signif. c. fin. de sent. excommun. lib.* 6. sed consuetudine tolli non possunt censuræ, *c. cum inter infra hoc tit.* ergo. Et confirmatur; quia licet distributiones quotidianæ, debeantur residentibus tantùm in Ecclesiis juxta præceptum Canonicæ Legis, nihilominus, ut absentibus præstentur, nulla consuetudine valet induci, *c. unico de Cleric. non resid. lib.* 6. ita etiam jura positiva statuerunt ut renunciatio beneficiorum fieret in manibus Superioris, *cap. admonet, c. quod in dubiis de renunciat.* quod nulla contraria consuetudine abrogatur ut *infra in c. cum venerabilis hoc tit.* item & ex c. *ex parte, hoc titulo*, ubi dico in alia specie.

Nihilominus generaliter dicendum est legem humanam, sive civilem, sive canonicam posse 18 contraria consuetudine abrogari ut patet ex dictis *in Rubrica*, & *à q.* 1. communi Theologorum cum D. Thom. 1. 2. *quæst.* 97. *art.* 3. & *in c. fin. hoc tit.* & *in dict. l. de quibus ff. de legib. l.* 3. & 5. *tit.* 2. *p.* 1. sæpe enim evenit ut leges non solum contrariis legibus sed etiam contrario populi usu, quasi per consuetudinem abrogentur: nam quemadmodum lege alia posteriori, queit abrogari; sic & consuetudine legitimè præscripta *ex dict. l. de quib. ff. de legibus* Gregor. *in l.* 1. *tit.* 2. *quæst.* 1. Tuschus *conclus.* 806. & 814. Rebuffus, Spino, Chaldas, Azorius, & Sayrus, & cum illis Barbosa *in dict. c. fin. hoc tit. num.* 10. ubi longè expendit dicentes consuetudinem rationabilem, & legitime præscriptam pro judicare juri humano, & habere vim abrogandi justam civilem, vel canonicam contrariam, quæ ante consuetudinem obligavit.

Nec obstant huic resolutioni textus *in dicta l.* 2. *cod. quæ sit longa consuetudo*, & *in c. consuetu-* *tu-*

nis dist. 2. quibus probatur consuetudinem quantumvis longævam, nunquam habere posse tantam authoritatem, ut rationem vincat, aut legem, & licet ut dissolvant hæc jura plurimum laborent Doctores adducti a Matheatio *de via*, *& ratione juris* c. 23. *à num.* 29. Duareno *de legibus c.* 12. *& lib.* 2. *disp. c.* 32. Forcatul. *dialogo* 1. *num.* 16. Hotoman. *& epitom.de legib. num.*10. Osvald. ad Donel. *lib.* 1. *comment. c.* 10. *litt. M*, & erudite satis ex Theologis Vasquez 1. 2. *quæst.* 67. *c.* 7. *&* 8. Suarez *de legib. lib.* 7. *c.* 18. *&* 19. poteris tripliciter respondere. Primo ex glossa, & Bart. *ibi*; nempe ut *dict.l.* 2. loquatur de consuetudine speciali quæ legem generalem vincere nequit, juxta textum *in l. venditor.§.si constat ff. communia prædior.* intelligentes textum *in dict. l. de quibus de consuetudine*
20 *generali*, respectu legis generalis. † Cujacius autem *lib.* 2. *de feudis c* 1. Duaren. *dict. c.* 12. Pichardus *in §. ex non scripto inst. de jure natur. gent. & civili num.*3. existiment ut nequaquam *dict. l.* 2. negarit legem derogari posse sequenti consuetudine, sed solum quod si lex, & consuetudo simpliciter & de per se considerentur, & de utriusque virtute contendatur; tunc dicat Imperator legem à consuetudine non separari, sed æqualem esse utriusque potestatem; ita ut consuetudine legem, & lex consuetudinem vincere possit, ut recte advertit *ibi* Osvaldus, & in confirmationem adducunt Robertus *lib.* 2. *rerum judicatarum*, & Menoch. *lib.* 1. *de arbitr. quæst.* 71. Gratian. *regul.* 94. textum *in c.* 1. *de feudi cognitione in usibus feudor.* in illis verbis: *Legum autem Romanarum, non vilis est authoritas, sed non adeo vim suam extendunt, ut usum vincant, aut mores &c.* sed Vasquez 1. 2. *quæst.97.art.3.disp.177.quæst.7.num.62.* ait verum sensum *dict.l.* 2. desumendum ex particula ibi: *Sui momento*; sic ut sensus sit consuetudinem sui momento; id est propria virtute non vincere legem: nam is effectus non est ex propria virtute consuetudinis, quatenus solus populi usus est, sed quatenus voluntate Principis tacitè confirmantis fulcitur. Et si tunc retenta hac explicatione objicias textum *in dicto c.* 1. *de feudi cognitione in usibus feudorum*, responderi potest omissa, explicatione Cujacii ibi, quod textus ille loquitur de consuetudine Longobardorum, & de legibus Romanis, quibus Longobardi utebantur pro sua voluntate, pro necessitate, cum non essent subditi Romanis; ideoque recte dictum *ibi* esse, leges Romanorum, non tantam habere authoritatem, ut consuetudines Longobardorum vincere possint quia extra Romanum Imperium leges illæ nullam vim habebant; sicut si hodie in Hispania diceremus Romanorum legem non habere vim abrogandi consuetudines Hispaniæ alias adducunt interpretationes Revardus *de authorit. prud. cap.* 16. Everardus, *centuria* 1. *antinomiarum cap.* 19.

21 Nec regulam relatam etiam implicari *ex l.* 3. *§. Divus Adrianus ff. de sepulchro violato*, ubi habetur, ut consuetudo municipalis sepeliendi mortuam in civitate, non possit vincere Principis rescriptum. Sed quia jam respondi illum textum explanando *supra de rescript. in c.* 3. *q.* 1. *à n.* 33. ideò non repeto.

22 Quibus jactis jam non obstat fundamentum primo relatum in vers. *ad tertiam*, quia respondeo legem positivam dupliciter à lege naturali derivari posse, vel tanquam conclusio quæ deducitur per legitimum sillogismum à principiis legis naturalis, veluti non esse occidendum; quod ex illo principio oritur, nemini faciendum esse malum. Vel secundo derivatur à lege naturæ per modum determinationis, v. g. lex naturæ habet puniendum esse delinquentem, sed quod tali poena puniatur determinatum est à lege positiva; utrumque ergo derivatur in illa à lege naturæ; ea tamen, quæ primo modo derivantur totam virtutem accipiunt ab ipsa lege naturali. Ea vero, quæ secundo modo deducuntur principaliter dependunt a lege humana: quare quoties lex positiva à lege naturali primo modo dependet, consuetudo adversus illam nullam potest habere potestatem; secus verò si secundo modo, id est per modum determinationis, ut recte explicuit Vasquez 1, 2. *q.* 95. *art.* 2. *disp.* 154. *c.* 3.

Nec primæ confirmationis argumentum obstat 23 cum resolvatur ex dictis *supra quæst.*4. vers. *ad secundam*, & vers. *ad tertiam*, & ex his, quæ resolvit Barbosa *in dicto c. fin. hoc tit. sub num.* 10. ubi positæ difficultati, quod consuetudo inducitur per actus populi contrarios legi obliganti, subditi sic agentes, peccent contra legem justam ex illo Pauli XIII. & *ex cap. violatores* 25. *quæst.* 1. & ex doctrina *c. fin. de præscript.* ubi dixi esse peccatum omne, quod non est ex fide, & narrans doctrinam Cajetani, Driedi, & Sarmienti, dicentium consuetudinem posse incipere, & introduci per actus illicitos; & ita cum peccato, sed eo modo, quo dixi *in dictis versiculis sub dicta quæst.*4. † Nec obstat 24 secunda confirmatio in vers. *tum etiam*; quia ex *ibi* dictis, & *hic* manet resolutum. † Nec tertium 25 adductum in vers. *iterum facit ex dict. cap. si quis omnem quæst.* 7. nam omissa antiquorum sententia, dicentium textum illum non esse intelligendum de violatione legis Ecclesiasticæ, sed traditionis Ecclesiæ: nam ut vulgò notatur *in c.* 1. *de constit.* omnis lex directivè obligat in foro conscientiæ omnes subditos indirecte ex adductis a Zenedo *collect.* 34. *ad decret.* & ego *ibi*, Sotus *lib.* 1. *de Justitia quæst.6.art.4.* & communis Theologorum sententia dicentium ex D. Thom. 1.2. *quæstion.* 96. *art.*4. & *ibi* copiosè Vasquez *disp.* 158. eandem remanere difficultatem in transgressione traditionis & legis Ecclesiasticæ: quare receptum esse, ut inchoantes actus consuetudinis contrarios legibus semper mortaliter peccent; & sic necessario explicandum esse, secundum distinctiones positas *in dict.q.*4. sub relatis vers. *ad secundam*, & *ad tertiam* † Nec obstat ultimum fundamentum in vers. *& confirmatur*, de excommunicatione distributioni- 26 bus, & aliis *ibi* positis, quia patet eorum responsio ex dictis *infra in cap. cum inter* 5. *hoc titulo.*

Ad quartam quæstionis partem, quam 27 vim habeat consuetudo, semel introducta, facile est responsum ex proxime dictis, ac in Rub. & relaris responsis. Et sic breviter dico, ut consuetudo semel introducta sit ab omnibus observanda sicut & lex, *ex l.diuturna ff. de legib.* adeo ut æqualiter sit consuetudo servanda in judiciis, sicut lex, sive in civilibus, sive in criminalibus, ut notant Bart. *cons.* 318. *volum.* 2. † Utraque enim, & 28 lex, & consuetudo æqualiter obligant in foro conscientiæ, & vel jam dixi in vers. *ad tertiam* sub hac quæst. tantæ vis est consuetudo, ut possit legem vincere modo ibi exposito. Et Gellius appellat consuetudinem *lib.* 12. *noct. Atticarum*, tanquam rerum omnium Dominam.

Ad quintam quæstionis partem, an qui dicit 29 consuetu-

consuetudinem stare, debeat eam probare, debeat & qualiter; & supposito quod omnes fatentur, difficulter consuetudinem posse probari, ut dicunt Fulgosius *cons.6. in fine* Decius *cons.*215.*num.*2. *in fine*, Aymon.*cons.*325.*n.*1. Alex. Ludovis. *decis.*162. *num.* 13. & novissime Stephanus Natten. *de Just. vulnerate tit.*9. *cap.*1. *sub num.*7. asserens ex communi Doctorum consuetudine difficillimam esse probationem, & ferè impossibilem, eamque alleganti probationem, incumbere, ut etiam dicit idem Alex. Ludovis. *in dict. decis.* 162. *num.* 1. ex glossa *in l.*1. in verbo *probetis*, *cod. quæ sit longa consuet.* Corneus *cons.*174.*n.*5.*lib.*2. Parisius *consuet.* 25.*n.*18 *lib.*1. Rim. Sen. *cons.*307.*n.*16. Decius *cons.* 483. *à n.*28. Roland. *cons.*53.*n.*33. Bursatus *cons.*57.
30 *n.*20. Roman. *singul.* 369. † Igitur ut clare, & bene probetur debet esse magna Advocati cura in formandis articulis, ut plene resultet probatio consuetudinis juxta Bartoli doctrinam *in l.* 1. *q.*27. *cod. quæ sit longa consuet.* Guid. Pap. *singul.*26. & relatorum à Mascardo *de prob. concl.* 323. *num.* 19. Menoch. *cons.*8.*num.*16. & *lib.*2.*præsumpt.*8. *num.* 8. Stephanus Natten. *supra dict. cap.* 1. *sub num.*6. ex doctrina Barbosæ *in dicto cap. fin. hoc tit. num.* 9. ubi qualiter articuletur consuetudo immemorialis, ad quod applicabis, quæ ego dixi de præscript. immemoriali probanda *sub dict. cap. fin. de præscr.*
31 videndus est Christianus *decis.*185. *n.*30. † Etenim *ibi* Natten. ait quod etsi in consuetudine immemoriali non debeant quæri actus; id tamen intelligendum esse de actibus initialibus, & ex quibus inducta est consuetudo; quia in immemoriali impossibilis est eos invenire: qua ratione etiam si respectu actuum, qui induxerunt consuetudinem & ex quibus originem traxit, sufficere dicit quod deponant testes se audivisse à majoribus ita de facto observatum fuisse: tamen quoad actus continuationis consuetudinis, & qui sunt intra memoriam hominum debeant deponere se vidisse suis temporibus ita observari; debent enim in aliquo gradu temporis testificari de visu, prout impositione affirmativa facti, etiam immemorialis, debent testes deponere de aliquo eventu facti ejusmodi, itaque debere ait constare de facto, quod evenerit intra memoriam hominum, sic ut licet nostræ consuetudines sint immemoriales in effectu nihilominus eo non obstante necesse sit ut probentur per turbas, quæ deponant juxta stylum notorium se vidisse ita observari, & notent exempla prout tradunt Faber. Imbert. allegati à Christianeo latè agente *dicta decis.* 185. & quando dicatur sic consuetudo talis, expendit cum multis Barbosa *in dict. cap. fin. à num.* 5. *ad* 9. & Gregor. XV. *in dict. decis.* 162. *num.* 4. cum aliis dicit ut consuetudo interpretativa probari debeat in casu etiam speciali, de quo agitur.

32 Unde cum ad probandam etiam quamlibet consuetudinem, etiam ordinariam dicunt Doctores plenam requiri probationem, ideò dicendum est nunquam sufficere testimonium unius, adeo ut nec sit locus juramento suppletorio ex Alex. *consuet.*173. *lib.*6. ex ea ratione, quia necessum est ut consuetudo sit pluribus nota, ita ut etsi duo testes faciant plenam probationem, unius tamen testimonium non faciat semiplenam, ex eo quod suspectus creditur, cum sit unicus in re, quæ necessariò pluribus debuit esse nota, ut observat Cacialupus in *l. admonendi n.* 162. *ff. de jurejur.* Ob idque Doctores dicunt juramentum suppletorium non habere locum.

Etenim, ut cum infinitis probat Barbosa *in dict. cap. fin. hoc tit. à num.* 17. cum testes examinati debeant deponere de visu actuum ex quibus dicunt inductam fuisse consuetudinem, & quod debeant esse contestes, & non singulares, & deponere quod illi actus fuerint facti eodem modo, & intentione introducendi consuetudinem, debeantque etiam non interrogati reddere rationem sui dicti, concludens, ut ad probandam consuetudinem, debeant testes de tribus copulative deponere, nempe de visu actus, cujus consuetudo allegatur de ejusdem actus frequentia, ac de temporis diuturnitate, ex quibus elicetur tacitus consensus totius vel majoris partis populi, qui est causa mediata consuetudinis. † Et quamvis sufficere testes singulares dixerit Purpuratus *in l.*1 *ff. si certum petatur n.*105. Corneus *cons.*89. *lib.*1. contraria tamen opinio est receptior ex Barbosa relato, & multis per eum, & Antonio Gab. *lib.*1. *commun. tit. de testib. conclus.*2. *num.*26. etsi tempus in consuetudine acquirenda, debeat esse annorum 40. de eo vidisse deponere, ut dixit Barbosa *in dicto c. fin.* ut ad deroganda jura Ecclesiæ, *num.*15. cum Menochio, & Valasco. † Et quando de hac qualitate deponunt, seu de immemoriali debent testes ad minus habere annos 54. ut ad minimum deponant de 40. annis D. D. *in cap.* & *ibi* glossa *de præscript. lib.* 6. Natten. *sup. sub dict. num.*6. *cap.*1. *de Justitia vulnerata tit.* 9. Vide *q.* 6. *de style.* 33 34 35

Quare dicendum est ut non probetur consuetudo si testes deponant de auditu alterius, ut respondit Consultus Alex. *cons.*45. *lib.*2. ut notatur vulgo *in l. testium cod. de testibus in c. præterea eodem l.* 28. *tit.* 16. *p.* 3. Barbosa *hic dicto num.*15. *in fine*, cum Mascardo *conclus.* 424. *num.* 55. nam ad probandam consuetudinem necesse est, ut testes deponant ita sæpè vidisse observari à certis personis, quas exprimere debent, sed hoc inquam cum agitur de probanda consuetudine immemoriali, non requiritur; quia tunc sufficit testimonium de auditu; sic ut testes debeant exprimere personas, à quibus audierunt: & ita suo tempore vidisse nec audivisse quidquam in contrarium addentes, quod talis est, & semper fuit publica vox, & fama juxta quæ latè notavi *in cap. licet ex quadam de test. l. si arbiter ff. de probat.* Guid. Papa *cons.* 244. *num.* 2. Duennas *reg.*299. & relati à Mascard. *conclus.*429. *per totam*, & Christianeus *decis.* 212. Natten. *supr. sub dict. num.* 6. sic tenentes dicunt quod testes dicant, quod ipsi sic teneant, & semper audiverint, quia non creditur testibus nisi de his, quæ sensu corporeo perceperunt, non quæ judicio intellectus percipiuntur, vel de sua opinione, etiam si dicant se non ita credere, vel dicerent simpliciter talem esse consuetudinem, quia attestantur hoc modo de jure, & non de facto, addens, ut testis debeat testificari factum, non jus, nec sufficiat si dicunt eam esse notoriam, si etiam non deponat de casu Notorii, nec quod dicat, ut semper audiverit, cum id in effectu sit testimonium de auditu: alia dicat etiam dicit *dict. num.*6. qui *n.*7. ait, ut res judicata consuetudinem non faciat sed tacitus consensus populi; de quo applica, *dicta q.* 1. *vers. ad quartam.* 36

Ad ultimam quæstionis partem, an consuetudo præsumenda sit rationabilis in dubio, id est expediens bono communi, respondeo affirmativè, quia sic debet affirmari in favorem consuetudinis jam introductæ: ita Sanchez *de matrim. lib.*7. *disp.* 14.*n.*14. Suarez *de legib. lib.*7.*c.*6.*n.*15. Diana *p.*6. *tr.*5.*res.*1. *vers. notandum*, qui etiam dicunt, & alii, 37

quod

quod si consuetudo non solum sit contraria legi, sed à lege prohibita, aut reprobata, tunc pro lege judicandum, & quod consuetudo sit irrationabilis ex textu *in c. 3. de eo qui nititur in possess.* quia reprobatio consuetudinis, est certa Castrus Palaus *tom. 1. tract. 3. disp. 3. puncto* 2. §. 1. *n.* 5. *&* Salas 2. de quo videbis *in c. fin. q.* 4.

Quæstio VI.

An stylus judicialis, in quibuslibet tribunalibus faciat jus consuetudinarium. Et an probetur, sicut consuetudo, & an ab uno Advocato, sive Doctore, aut glossa?

SUMMARIUM.

1 *Stylus, est quædam specialis loci consuetudo, si sit præscriptus*, n. 11.

2 *Stylus Curiæ habet vim legis, & obligat exteros, ut* n. 10.

3 *Sententia lata contra stylum, est ipso jure nulla.*

4 *Stylus qui contradicit consuetudini, prævalet, tollit solemnitatis citationem, & potest allegari in decisionem causarum*, n. 5. & 6. & 9. *ubi de aliis effectibus.*

7 *Legis dispositio, seu hominis intelligitur sicut solitum est fieri.*

8 *Styli interpretatio est stricta, & odiosa non extendenda, habet tantum de potentia, quantum de actu.*

12 *Stylus ut probari valeat, plura requirit: & probatur sicut consuetudo*, num. 13. & num. 19.

14 *Judex potest se informare de stylo, quando de eo in Curia dubitatur: & aliqua de stylo remissivè.*

15 *Stylus loci contractus num attendatur remissivè: & quid in examinandis testibus virtute remissorialium*, n. 17.

16 *Narrare debet in precibus impetrans ea, quæ sunt de stylo Rotæ.*

18 *Consuetudo, usus, mos, & stylus, in quo differant.*

19 *Styli probatio non est ita difficilis, sicut consuetudinis, requirit tamen actuum uniformitatem, cum respuat actus difformes.*

20 *Doctori præcellenti, seu Advocato attestanti de consuetudine, & stylo solum creditur præsumptivè: & quid in foro conscientiæ*, numero 21.

1 PRO complemento hujus Rubricæ, posses dubitare, an stylus judicialis in quibuslibet tribunalibus observatus faciat jus; & quia in hoc puncto videtur esse quædam consuetudo particularis, seu loci; ideò adjunges in comprobationem quæstiones, quas adduxi *supra in cap. 8. de judic. quæstione* 15. ubi de ea, *An consuetudo judiciorum introducta in foro sæculari, obliget Ecclesiasticos*, & cum, de qua dixi *in cap. quod Clerici* 9. *de foro comp. q.* 3. *An consuetudo loci servanda sit in concernentibus processum.* Et quia de stylo tractavit in hac Rub. Andreas Valens. §. 4. ideo non impropriè de illo hic fit disquisitio, quare ultra quæ ipse tradit cum Bartolo *in l. de quibus ff. de legibus*, & Farinacio 2. *p. decis.* 88. *num.* 1. *& decis.* 704. *n.* 6. *& decis.* 212. *n.* 2. *& decis.* 486. *num.* 7. *& decis.* 293. ubi de stylo probando, & in quo differunt consuetudo, & stylus *ibi num.* 3. ideo accipies sequentia. † Est enim breviter dicendum
quod stylus Curiæ habet vim legis, & sic ejus ob- 2
servantia est de substantia, ut docent Balbus *in decis.* 29. Riccius *collect.* 1206. *super proœmio rituum magnæ Curiæ Vicariæ.* † Itaque provenit, ut sen-
tentia lata contra stylum, sit ipso jure nulla, ut de- 3
cisum refert Guid. Pap. *in decis.* 198. quam notabis ad ampliationem textus *in c. 1. de re jud.* de quo ego dixi *ibi*, Riccius *suprà & collectione* 794.

Ex his infero quod si stylus contradicit consue- 4
tudini, prævalet stylus, ut decidit Guido Papa *dict. decis.* 292. quam notat Riccius *dict. collect.* 1216. ad doctrinam Bart. *in dict. l. de quibus ff. de legibus*, qui infert ad decisionem ejusdem Guid. Papæ 152. plures alios effectus habere stylum congerit idem Riccius *dict. collect.* 794. ad textum *in l. quid si nobis*
§. assidua ff. de edilitio edicto. † Nempe quod 5
possit tollere citationis solemnitatem, sed non ipsam, ne sit contra ea, quæ adduxi *in c. 1. de*
causa possess. † Imò quod possit allegari in deci- 6
sionem causarum, dixit Capella Tholosana *in decis.* 115. sicque poterit allegari pro jure, sive tendat ad litem ordinandam, sive decidendam Afflictis *in decis.* 253. Guid. Pap. *in decis.* 198. Rota Ge-
nuens. *in decis.* 206. † Et ob id Cardinalis Put. po- 7
tuit dicere *in decis.* 353. *lib.* 3. ut dispositio legis, seu hominis, sit intelligenda, sicut solitum est fieri.

Verum quia in stylo odiosa est interpretatio, 8
eaque stricta Flam. *de resignat. lib.* 3. *quæst.* 18. *n.* 76. evenit ut non extendatur de casu ad casum, nec de loco ad locum, *l. de quibus ff. de legibus*, nec habeat locum, nisi in casibus observatis, Craveta *de antiquitate temporum p.* 4. *in princ. à num.* 42. & novissimè D. Stephanus Natten. *tit.* 9. *p.* 2. *c.* 3. *de styli, & statuti interpretatione num.* 1. ubi latè agens adducit in confirmationem illam Theoricam militantem in materia consuetudinis, quod tantùm habeat de potentia, quantum de actu, & non ultra, & quod restringatur per actus, quibus inducitur, nec excedat proprios terminos, qui *c.* 2. carpit in eos qui vigore styli, & consuetudinis dicunt leges evacuari: & *in cap.* 1. *à num.* 2. contra illos, qui ut applausum faciant, rursus vim ac virtutem styli protrudunt quemadmodum casus decisos de styli effectibus, refert Riccius *p.* 4.
collect. 794. † Ubi & inter alia quod possit alle- 9
gari in decisionem causarum, & quod vicem legis obtineat, ac Judex contra stylum judicans, litem suam faciat, prout à contumacia excusatur non citatus juxta stylum Curiæ, & Hunnius *in*
Ciclopedia p. 2. *tit.* 2. allegans multas decisiones, † ait 10
quod stylus judicii obliget etiam exteros, seu forenses, quoad processum, & ordinatoria judicii, non etiam quoad litis decisoria, D.D. *in l. cunctos populos, cod. de summa Trinitate, & fide Cathol.* de quo dixi *in*
e. 9. *de foro comp.* † Sed quia ipse Natten. *dict.* 11
c. 1. *num.* 3. & Scaccia *de judic. lib.* 1. *c.* 51. *n* 31. dicunt hodie tot cœpisse esse stylos, & opiniones ut nullus sit stylus, novave opinio; ideò Gratianus *discept. forens. c.* 153. *à num.* 12. dixit ut & quandoque stylus & asserta observantia transeat in vim consuetudinis; sed ita si sit præscriptus, & venerit in populi notitiam aut majoris partis; & quia stylus non præsumitur debeat probari, sed

quando

quando tradit, Mascardus *de probat. conclus.* 1338. ubi & quod Judex super stylo non concernente causam possit se informare nemine citato: alia
12 plura Natten. *cap.* 1. *à num.* 4. † Multa ergo requiruntur, ut stylus probatus dicatur, primo quod à Judice aliquo majori habentem potestatem condendi legem fuerit introductus. Secundo ut deducantur, & ostendantur casus in quibus dicitur fuisse observatum? & argui possit, an actus sint similes, quibus censeatur inductus. Tertio ut stylus plenè, & perfectè probetur, quando respicit decisoria causæ; & propterea testes debeant eum juramento de stylo deponere, nisi de stylo deponere, nisi stylus sit antiquus, & inveteratus, & invariabilis; sustinetur enim si sit contra jus, quando concernit tantùm ordinem, & modum procedendi; cum tunc agatur solum de modico præjudicio; non enim tunc requiritur ut sit obtentus in contradictorio judicio; multa referunt ad propositum, Menochius *consf.* 75. *num.* 93. *lib.* 2. Klock. *de contrib. cap.* 20. *num.* 9. ubi *à n.* 92. quod observantia subsequuta docet quid actum fuerit, & quid comprehendatur in generalitate, Farinacius *p.* 1. *decis.* 196. Mcins. *tom.* 3. *decis. Cam. Imperial.* 14. *à num.* 13. ubi quod observantia subsequuta declaret consuetudinem, Alderad. Mascard. *de generali statut. interpret. conclus.* 2. à *num.* 159. & *conclus.* 3. *per totam*, Craveta *de antiquitate tempor. p.* 4. §. *transeo nunc ad quartam numer.* 36. & novissime Stephanus Natten. *de Justitia vulnerata dict. tit.* 9. *cap.* 1. *sub num.* 3. omnino videndus *in*
13 *dict. cap.* 2. & 3. † Igitur quia faciunt dicta de probanda consuetudine *supra quæst.* 5. sub vers. *ad quintam*; ideo ad alia dubia nostræ quæstionis progrediamur.

14 Unde infertur quod quando dubitatur de stylo alicujus Curiæ, potest Judex se informare, nemine citato, Rota Genuens. *in decis.* 206. aliquid per Magon. *in decis. Lucan.* 87. Riccius *dict. collect.* 794. qui alios plures congerit casus. De stylo Curiarum plenè tractavit Joseph. Ludovicus *in decis. Perus.* 96. & *Lucan.* 36. Et an stylus Judicis delegantis attendendus sit, Franciscus Marcus *in decis.* 666. *p.* 1. ad quod applicabis nonnulla dicta *in c.* 5. *de re judic.* ubi de stylo ab executore servando; & alia tradita *in cap.* 14. *de foro comp.* ubi de stylo inter Judicem requirentem, & requisitum. Item applicabis quæ de litteris requisitoriis latè dixi *infra sub cap.* 8. *de testibus.*

15 Sed an stylus loci contractus, vel judicii, in cujus territorio bona sunt sita, debeat attendi, dixit Guid. Pap. *in decis.* 162. sed hoc satis percipies ex his, quæ late scribo, *in cap. sane* 3. *c.* 14. *c.* 17. & *c. fin. de foro comp.* ubi de foro ratione rei, contractus, delicti; Domicilii, &c. De stylo Rotæ scribit videndus ad easus idem Riccius *collect.* 1404.

16 † Qui idem *in collect.* 1838. ad textum *in l. quæ sit longa consuetudo in cod.* dicit quod stylus facit legem. Et ob id qui in precibus non narrat, quæ sunt de stylo Curiæ, faciat gratiam subreptitiam, & vitiosam, ad tradita *supra in cap.* 3. 8. 17. 19. 20. 23. 27. & aliis *de rescriptis*: alia refert videnda idem Riccius *de stylo Sacr. cons. Neapol.*

17 Qui etiam *in dict. collect.* 1404. aliqua præscribit de examinandis testibus hic in partibus Hispaniæ virtute litterarum remissorialium Rotæ; de quo stylo videbis quæ dixi latè *in cap. fin. de libelli oblat. quæst* 4. §. 9. *à num.* 1. *ibi à num.* 16. vers. *ad secundam*: ubi de stylo procedendi virtute aliarum litterarum compulsorialium: *Alia de consuetudine loci, originis, contractus, & judicii noto infra sub cap.* 6. *hoc tit.* ibi videnda.

De differentia quam inter se habent consuetu- 18
do, usus, & mos, dixi *supr. Rub. de consuet. quæst.* 2. sub vers. *ad secundam* in fine verbo, & *sic posses dubitare.* Et pro ampliori hujus Rubricæ, & tituli materia, adjunges quæ novissimè congerit ex bonis litteris Solorzano *emblem.* 43. *tempori cede*; sed quia stylus, consuetudo, & observantia differunt, ut tradit Menoch. *lib.* 2. *præsumpt.* 8. ideo dices primo quod stylus sit in scribendo, consuetudo in aliis actibus. Secundo quod stylus propriè versetur circa modum procedendi in judicio consuetudo verò circa definitionem, & decisionem causarum, & quod stylus impropriè versetur circa decisoria causæ. Tertio differt à consuetudine, eo quod stylus sit particularis consuetudo generalis, quæ inducitur ex actibus populi, & quod stylus nihil aliud sit, quam praxis Curiæ recepta, ac observata, & quod licet observantia sumatur pro consuetudine, ut *in l. cod. quæ sit longa consuetudo*, propriè tamen factum respicit, & concernit usum alicujus judicii, vel tribunalis. Usus enim non tam de frequentia actuum, quam de singulis actibus dici potest; mos verò non dicetur propriè de uno actu, sed de frequentia actuum. Aliquid dico *infra in cap. fin. de differentia inter non usum & desuetudinem.*

Ad secundam quæstionis partem videtur ut ad 19
probandum stylum, debeat fieri illis probationibus quibus debet probari consuetudo; ideo præhabitis quæ Mascardus jam adductis dicit de stylo probando *de probat. conclus.* 1338. dicit idem Natten. *dicto cap.* 1. *sub num.* 7. ut etsi stylus, seu observantia, quatenus transitum fecit, seu in vim consuetudinis transivit, satis difficulter probari queat tamen facilius tanquam respiciens ordinatoria judicii, & consuetudo vera respiciat decisoria, quia stylus, ut dictum est à Judice, consuetudo verò à populo sed ait in utroque requiri, ut & stylus, & consuetudo sit invariabilis: quippe eum ex actibus difformibus, & variis nullus sequatur effectus, ut dixi *quæst.* 1. & dicit idem Natten. cum Craveta *cons.* 313. *num.* 4. si quidem ut ait Bald. *in l.* 1. *col.* 13. *cod. qui admitti &c.* non possit formale, & certum esse quod non est fixum, sed in se habet varietatem & deformitatem: nam ubi non est uniformitas, ibi de præterito ad præsens, & è contra nihil inferri possit, idem Bald. *in l. si fundum, cod. de rei vind.* docent prædicta Meisner. *tom.* 3. *decis. Camerali Imper.* 18. *à num.* 36. cum aliis quæ congerit Mynsinger. *singul.* 6. *observ.* 42. ubi ad propositum docet ex actibus populi differentibus, non probari consuetudinem: *vide aliquid sub q.* 6.

Ad ultimam quæstionis partem; licet Bartol. 20
in l. de quibus num. 22. dicat credendum esse Advocato præcellenti, sive Doctori attestanti de consuetudine & stylo & ita teneant Mascard. *supra*, & Gomez. relatus à Villalobos *in summ. tom.* 1. *tr.* 2. *diffic.* 39. *num.* 11. ubi adducit Jasonem, Navarrum & alios relatos à Mascardo tenentes contrarium ego inquam dico ut in foro externo verior sit sententia negativa ex jam dictis vers. *ad quintam*, & hic in vers. *multa*; nisi tamen attestarentur de consuetudine illius loci in quo Advocatum vel practicum: ngit ita Stephanus Natten. *suprà in dicto cap.* 1. *tit.* 9. *sub num.* 7. aliter non inquam existimo credendum quantumvis Christinneus *volum.* 1. *decis.* 185. *num.* 30. ut ipse refert *dict. c.* 1. *sub num.* 6. docet ut si valde sit peritus Advocatus vel

vel procnrator attesteturque ita esse consuetudinem non specificando actus, vel tempus valeat ejus depositio. Solùm ergo crederem cum Sanchez credendum esse Doctori testanti de consuetudine præsumptivè, non concludenter, ita *tom. 2. de matrim. lib. 7. disp. 16. num. 8.* Salas *de legib. disp. 19. sect. 18.* Diana *p. 6. tract. 5. res 28* ubi decisum refert in una Rom. Thesauri 1606. Julii coram Gregor. XV. *decis. 278. num. 5.* & in una Parmens. die 14. Aprilis 1600. coram Seraphino *decis. 1349. n. 5.* & in una Pecuniariæ die 23. Junii 1602. coram Coccino apud Durandum *decis. 137. n. 27.* idemque existimo de glossa attestante, ut æquiparet
21 Natten. *dict. num. 7.* † Et licet etiam in foro conscientiæ idem dicunt nonnulli, sed Granado *in p. 2. D. Thomæ controvers. 7. tract. 3. p. 2. disp. 16. sect. 1. num. 12.* ubi ait ut testimonio præcellentis Doctoris affirmantis esse consuetudinem, non servandi legem, sit standum; sic ut possit lex sine scrupulo non servari: ita etiam dicunt plures recentiores ut Suarez *lib. 6. cap. 11. de legib. num. 8.* Salas *eodem tract. disp. 19. sect. 19 num. 108.* idem Diana dicens hanc sententiam valde probabilem; ita ut illi possit credi quantumvis consuetudo sit contra jus, seu abrogandam legem, probans cum Granado ex eo quia authoritas unius præcellentis Doctoris rem facit probabilem quamdiu oppositum apertè non constat: & sic si testatur esse sufficientem consuetudinem ad cessationem legis, id esse probabile, reputant, dummodo contrarium non probetur clare ac proinde non servari dicunt; sed tu cogita in hoc foro per proxime dicta de foro externo.

A D T E X T U M
IN CAPITE I.
De Consuetudine, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Consuetudo qua gravatur Ecclesia improbatur.*

2 *Consuetudo quod Clerici in majoris succedant seu liget Clericos ad testandum, an valeat.*

3 *Consuetudo Deo, & rationi obsistens, non valet.*

4 *Consuetudo inducta in bonum commune, etsi minus principaliter lædat Ecclesias, sustinetur, & sic valeat, illa, qua inductum sit, ut emphyteuta Ecclesiæ, non cadat emphytheusi, etiam si ultra triennium, pensionem solvere omiserit, & quod sit valida quæ decimas, & oblationes tollit.*

1 TEXTUS iste, dum improbat consuetudinem, qua gravatur Ecclesia, potest exornari satis ex notatis *in cap. 3. 4. 5. penult. & fin. hoc tit.* & comprobari potest ex notatis *supra in cap. quæ in Ecclesiarum 7. & in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ 10. de constitut.* cum his, quo dico *infra in cap. 2. de judic. quæst. 3. & in toto cap. 8. eodem*, ubi plura de consuetudine improbata, si lædat Ecclesiæ, aut Clericorum immunitatem de quo etiam alibi pluribus in locis *sub eodem tit. & in tit. de foro comp.* Quare ad materiam hujus textus leges Azor. *lib. 5. moral. cap. 27. cum sequentibus*, Vasqurz *1. 2. quæst 96. art. 6. disp. 167. cap. 1.* Salas *de legibus disp. 19. per totam, & disp. 13. sect. 7.* Doocl. *lib. 3. commentarior. cap. 10.* Balboam *in dict. cap. 2. & cap. 8. de judiciis*: multis comprobat Barbosa *hic num. 1. & 2.* & hanc partem præter illos defendunt Decennas *regula 143.* & cum infinitis aliis Gratianus *reg. 115.* per textum nostrum, & *in cap. 3. novit, c. gravamen de sent. excommun. cap. cum causam de re jud. in extravag. 11. hoc tit.* & per jura Regni *in l. 4. tit. 2. lib. 1. & l. 3. tit. lib. 1. recop. & in l. 2. & tit 9. p. 1.* ubi Gregor. Lupecius, & ex textu, ubi Philippus, Decius *in auth. cassa cod. de Sacrosanct. Eccles.*

Sed an valeat consuetudo quod Clerici in majo- 2
riis non succedant, tanquam inductiva gravaminis, videndus est Paulus de Castro *cons. 164. num 3. lib. 2. in præsenti causa, quæ vocatur.* Et an liget Clericos ad testandum, & qualiter Molina *de primog. lib. 2. cap. 10. num. 53.* cum aliis ad quod applicabis plura, quæ dicn, *in cap. cum in officii*, & *alibi infra de testam.* † Etenim consuetudo Deo, & 3
rationi obsistens non valet, ut per Burgos de Paz. *in l. 1. Tauri num. 300. & 302.* cum aliis: alia inquam in corroborationem de statutis lædentibus Ecclesiis, ac de eorum improbatione adducit item Gratianus *dict. reg. 115.* ac idem de constitutionibus *à num. 1.* ubi *sub num. 18.* miratur hodie sine consuetudine videris Ecclesiis, Clericos, res quæ Ecclesiasticas gravatas resciens quo jure & ego nescio cum his temporibus in pejus processerit; ad quod applica his relata jura *in num. 1.* & quæ in illis latissimè dixi, ut *in dict. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constitutionibus.*

Cumque hic Barbosa *hic num. 2. 3. & à num. 4.* 4
affirmet quod consuetudo, qua inductum fuerit, quod emphytheuta Ecclesiæ non cadat emphytheusi, etiam si ultra triennium pensionem solvere omiserit sit valida; & dicat *dict. num. 4* quod sit valida consuetudo, quæ decimas personales, & aliquando prædiales primitias, & oblationes, vel quæ in simplicibus beneficiis tollit necessitatem residendi, etsi Ecclesiis sit onerosa; ideo cum alia in contrarium adducat resolvit textum nostrum in verbo *remittere*, & in verbo *inducere noscuntur* procedere, ac loqui in consuetudine, quæ ex nulla causa potest honestari quæquè directè, & principaliter gravat Ecclesiæ; quod si sit inducta in bonum commune, etsi minus principaliter, & indirectè lædet Ecclesias tunc validam esse: argum. eorum, quæ dico *infra in cap. si diligenti de foro competenti.*

A D T E X T U M
IN CAPITE II.
Ex Litteris. hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Possessio traditur per terræ scortationem, & darì queit absque actu corporeo*, n. & 6.

2 *Consuetudo valet per quam Ecclesia, vel locus religiosus acquirit Domicilium, & possessionem rei sine solemnitate legali.*

4 *Missus*

4 *Missus in possessionem ex primo decreto elapso anno, statim legis imperio constituitur verus possessor.*
5 *Possessio transfertur per solam clausulam constituti, & per reservationem usufructus.*
6 *Lex potest absque actu corporeo communicare possessionis effectus.*
7 *Dominium, & possessio quid, & quæ differentia inter utrumque remissivè.*
8 *Possessoria remedia competunt illis, in quos possessorio legis ministerio transfertur.*
9 *Consuetudo, aut lex potest introducere, ut majoratus possessio transferatur in successorem absque ullo actu apprehensionis corporali: idem de hereditate*, n. 55.
10 *Possessionis; Dominii traditio remissivè.*
11 *Possessio solo visu procuratori non traditur, nec nuncio. Et num de beneficio fiat solo conspectu* n. 23. & 25.
12 *Melioratio ut sustineatur, satis est traditio alicujus rei, etiam in Majoratibus. Et num per traditionem melioratio tertii fiat irrevocabilis facta sub conditione per contractum inter vivos remissivè*, n. 13.
14 *Donatio tertio facta absque traditione, num valeat.*
15 *Dominium transit absque traditione ex pacto*, l. quoties cod. de donat.
16 *Princeps sine traditione transferre potest Dominium sine titulo venditionis, donationis, aut privilegii.*
17 *Emptor primus, qui speciali jure acquisivit Dominium absque traditione, præfertur emptori posteriori, cui primo data est possessio, & vide*, infra n. 44.
18 *Dominium transfertur absque nova traditione ex pacto adjectionis in diem, vel legis commissoria, sed non ex pacto retrovendendi: & quæ ista sint pacta remissivè?*
19 *Collatio Canonica absque corporali apprehensione, jus perfectum tribuit beneficiato post acceptationem: ubi an ante possessionem queat administrare*, n. 20.
21 *Possessio beneficii non transfertur per solam investituram, nisi fiat per traditionem annuli. vel per impositionem pilei.*
22 Cap. si quis deinceps 16. q. 7.
24 *Traditio instrumenti num inducat acquisitionem possessionis remissivè*, & num. 47. *affirmativè.*
25 *Beneficii possessio acquiritur extra ejus conspectum, quoties per pestem, aliamve justam causam non est tutius accessus ad illud.*
26 *Dominium, & possessio, quando ex titulo contracta societatis absque traditione acquirantur.*
27 *Hypotheca jus an sine traditione transeat remissivè.*
28 *Servitutum traditio qualiter fiat incorporalibus remissivè.*
29 *Titulus solus sine traditione transfert Dominium in Ecclesiam, & in relictis favore piæ causæ, & civitati*, n. 30. *fallit in ejus procuratore*, n. 34. *& in Clericis*, num. 35. *& cum venditur res aliena*, n. 39.
31 *Spiritualia sine traditione transferuntur.*
32 *Fiscus sine traditione, statim acquirit Dominium bonorum caducorum: quid in donatione, vel ex pacto*, n. 33.
34 *Votum Religionis non transfert Dominium absque traditione.*
36 *Publiciana in quasi Dominio, quando transferat possessionem.*
37 *Dominium transfertur rei, soluto pretio, seu habita fide de eo: quid in permutatione*, numero 38.
39 *Dominium rei alienæ legatæ non transfertur in legatarium.*
40 *Ecclesia quamtumvis ad acquirendum sine traditione sit privilegiata, sed non sic in probando Dominio.*
41 *Possessio in Ecclesiam sine traditione non transfert, etsi aliter de Dominio*, n. 48.
42 Glossa in cap. mulier 18. q. 3.
43 *Possessio non dicitur absque traditione transferri, quoties absque ea Dominium transfertur.*
44 *Traditio rei an operetur prælationem illius, cui tradita est.*
45 *Traditio rei propriæ tanquam si aliena esset, non transfert Dominium.*
46 *Possessio quibus modis probetur remissivè: & quod probetur per instrumentum*, n. 47.
48 *Possessio in hæredem, num sine apprehensione transferatur*, n. 49. 50. 51. & 52.
53 *Possessio in hæredem, dicitur nova possessio.*
54 *Hæres dicitur possidere animo, & corpore alieno, videlicet Coloni, etiam si actualem possessionem, non sit adeptus.*
56 *Fictionis materia, ub tractatur remissivè.*
57 *Possessio ficta, multis in casibus datur, quæ quasi possessio vocatur, ut in incorporalibus.*

PROPONIT Pontifex hic quandam singu- 1
larem modi tradendi possessionem oempè
per scottationem. † Et sic dicit quod consuetudo, 2
per quam Ecclesia, vel locus religiosus, acquirit
Dominium, & possessionem rei sine solemnitate
legali valet. † Et sic colligit Barbosa *num.* 2. cum 3
multis ab eo relatis, quod potest dari vera, &
propria possessio absque actu aliquo corporeo,
seu vera aut interpretativa de tentatione. Et sic 4
etiam contingere, *in decis. textus in cap. contingit
de dolo*, ubi missus in possessionem exprimo decreto,
elapso anno, statim ex legis imperio verus
constituitur possessor; de quo latissimè dixi *in cap.
quoniam frequenter*, §. *in aliis, ut non contestata*,
ubi videbis, † item contingere, *in decis. textus in* 5
l. quod meo 38. *in princ. ff. de acquirenda posses.* ubi
possessio transfertur per solam clausulam constitutis
& , *ibi n. fin.* sicut per reservationem usus fructus
in l. quisquis cod. de donat. notans Barbosa *sub
num.* 5. vers. *& licet.* † Quod etsi controversum 6
sit, an lex sine corporeo actu veram transferat
possessionem, aut possit transferre; tamen à nemine
bubitari posse legem absque actu corporeo
communicare suos effectus civiles ei quam possessorem
facit, ut præ cæteris, negant potestatem
legis ad constituendam veram possessionem
fatentur Gilquenius, *de præscriptionib. part.* 2.
memb. 2. *cap.* 11. *num* 5. Avendan. *in l.* 45. *Tauri
glossa* 6. *num.* 5.

Unde quia egi latissimè de possessione, & Do- 7
minio, & differentia, quæ versatur inter hæc; & de
modis acquirendi, *in Rub. de causa posses & propriet.*
per tres quæstiones sequentes, *in c. audita* 4. *de rest.
spol. q.* 2. quatenus egi de quæstione, an interdictum
retinendæ competat, contra quemlibet inquietantem,
vel molestantem; licet non asserat se possidere,

dere ubi dixi *à num.* 11. qualiter usufructuarius, & usuarius possideant, & *à num.* 18. quid de emphiteuta, & *num.* quid de feudatario, & *n.* 20. quid de colono, *num.* 21. quid de precario, ac de aliis ideo applicabis ad materiam textus nostri, *ibi*, & *alibi* dicta.

Cumque tiam hic idem Barbosa *num.* 5. probet cum multis, quod possessoria remedia, tam retinendæ, quàm recuperandæ, competant illis, in quos possessio legis ministerio transfertur; ita etiam ut probat *num.* 6. quod & possint agere illi, in quos legis ministerio, possessio transfertur remedio adipiscendæ possessionis, & interdicto quorum bonorum ideo ut hæc omnia remedia interterdictorum & ut ad alia etiam possessoria, & restitutoria remedia recolligas, recurres ad ea, quæ dixi sub integro *tit. de restit, spoliator.* ubi abundè tractavi. † Hæc sunt præcipua, quæ congerit Barbosa *hic* rdddens *num.* 4. quod Majoratus possessio introduci potest, ut transferatur in successorem lege, vel consuetudine absque ullo actu apprehensionis; & sic transferatur in hæredem absque corporali apphehensiooe, sicut in Regno Franciæ constitutum est; sed de hac traditione Majoratus videbis quæ benè disputat Covar. *lib.3. variar.c.*5. *à num.* 5 ubi interpretatur textum *in l.* 45. *Tauri*, 46. & *l.* 49. & *dict. num.*6. & vers. & *præterea:* & de hie latissimè Molina cum multis, *lib.* 4. *de primog. toto cap.* 12. dum agit de ea quæstione; quare mortuo ultimo Majoratus possessore, in sequentem possessorem Dominium, atque possessio civilis, & naturalis bonorum Majoratus, ipso jure transferantur, latè agens.

10 Quare jam pro amplissima tractatione hujus textus nostri, videbis ad materiam Azor. *lib. moral.cap.* 32. Molin.*de Justitia*, & *jure tom.* 1.*tract. disp.* 13. *de requisitis ad traditionem*, Dominii Trullenque *in opere morali lib.* 7. *dub.*4. & Anton. Fabr. *de erroribus pragmaticorum decade* 75. ubi congerit plura de apprehensione possessionis sine actu. Et leges in Doctoribus statim citandis quæstiones accomodatas ad hujus textus materiam.

11 Possessio an solo visu tradatur, tractat Zevallos, *in pract. quæst.* 797. & melius *quæst.* 156. ubi postquam egit de quæstione, utrum per procuratorem ex clausula constituti, quæratur Domino possessio, ad utramque partem agens in vers. & *utrum*, allegat disputantem Menchacam, *lib.* 3. *de succes. cratione* §. 21. *num.* 229. qui negat visu solo possessionem tradi procuratore; seu nuncio: & pro hac sententia adducit textum *in l.* 3.§. *Neratius ff. de acquirenda posses.* & sequitur Anton. Gomez videndus *in l.*45.& pro hac parte est textus *in l.*6.*tit.* 30. *p.* 3. ubi coostituitur distinctio.

12 An in melioratione sit necessaria traditio universalis, vel sufficiat alicujus rei: quid in Majoratu, Gutierrez, *lib.* 3: *pract. cap.* 65. qui disputans longè, docet affirmativam contra alios, *à*
13 *num.* 10. qui etiam *in quæst.* 66. † agit de illa, an melioratio tertii facta sub conditione per contractum inter vivos, efficiatur revocabilis statim per traditionem veram, vel factam, quas benè disputat pro *legib.* 44. *tauri*, & *l.* 4, *tit.* 7. *lib.* 5.*recopilat.*

14 Donatio tertio facta absque traditione, an transeat in cum sicut ei acquiritur actio personalis, & contra alios affirmativam tenentes est, *ex l.quoties cod.de donat*, *ex l.* 1' *cod. de donat.* quæ sub modo ex *l.* 7.*tit.*4. *p.*5. negativam docet Covar. legendus, *lib.* 1. *var. c.* 14. *à n.* 3.

Dominium an in Ecclesiam transeat absque 15
traditione ex pacto, *dictæ leg. quoties Cod. de donat.* affirmat idem Covar. *dict.lib.* 1. *variar.cap.* 14. *n.* 14. *ex textu in l. ultim. cod. de Sacrosanct. Eccles.* & *textu optimo in l. si partem in fine ff. quemadmodum servit. amittantur.* Et ipsum Covar. leges pro intellectu *dicta. l. quoties*, nonullas quæstiones agitantem, *lib.*2.*variar. cap.* 19. ubi *num.* 4. disputat. an in Ecclesia Ecclesiasticisve personis vendentibus, locus sit decisioni, *dict. l.* & affirmat.
† Et *ibi num.* 3. latè examinat aliam quæstionem 16
an Princeps venditionis donationis aut privilegii titulo Dominium transferat sine traditione, & affirmat in privilegio, & non sine controversia in
contractibus. † Item ibi *num.* 2. agit de alia, an 17
eadem res duobus vendita, quorum prior Dominium speciali jure acquisivit absque traditione, is præferatur posteriori, cui reali facta fuerit traditio: sic per glossam *in cap. si tibi absenti de præb. lib.* 6. affirmat.

Dominium an transferatur absque nova tradi- 18
tione ex pacto adjectionis in diem; vel legis commissoriæ, ac pactum retrovendeudi, longè disputat Covarru. *lib.* 3.*variar.cap.*8. *à n.*1.ubi in pacto adjectionis & legis commissoriæ affirmat *n.* 1. & *n.* 2. negat in pacto retrovendendo, de quibus pactis duobus dico latè de lege commissoria *in cap. significante* 7. *de pignoribus*, de retrovendendo
in cap. ad nostrum, 5. *de emptione*, & *venditione.* 19

Collatio Canonica absque corporali apprehensione, an jus perfectum tribuat post acceptationem affirmat Covar. *dict.lib.*3. *variar. cap.* 16. *à n.* 1. *ex textu in dicto cap. sit ibi absenti de præbend. lib.* 6. ubi *num.* 13. ait quod possessio beneficii apprehensu ipsa Ecclesia, à qua titulum, & nomen habet beneficium, transfert etiam possessionem
omnium rerum ad beneficium, pertinentium. † 20
qui etiam disputat *à num.* 6. an habens Canonicam collationem possit administrare propria apprehensione, ante apprehensionem possessionis, ad quæ ajunges quæ *infra* dico *in tit. de concess. præb.* & *de institutionibus.*

Possessione beneficii an per investituram tradatur 21
hic movet Barbosa *num.* 7' per glossam hic *signum* in verb. *investura*, remittens se ad Tyraquellum plures allegantem *la mort in præfatione decl.* 1.*n.*5. sed leges Covarru. *dict. lib.* 3. *variar. cap.*16. *n.*10. & tu videbis quæ dico *infra de constitutionibus*; & in terminis intelligens glossam *hic* Balboa *in c.* 3. *de except.à n.*8 9.& 10. dicit per investituram non transferri possessionem nisi fiat per traditionem,
annuli, vel per impositionem pilei, † ita etiam in- 22
telligens textum *in cap. si quis deinceps* 16. *quæst.* 7. qui doeet investituram esse signum adeptæ possessionis aliàs enim solum habere vim collationis, & institutionis Canonicæ juxta textum *in dicto cap.* 3. *de except.* & *in cap. pro illorum de præbend.* sic cum Rebuff. *de pacificis possessoribus num.* 151.
Staphileus *de spectativis num.* 21. † Ubi etiam ad- 23
dit an talis possessio possit in conspectu apprehendi, *num.* 11. intelligit textum *in l. clavibus ff. de contrahenda empt.* † & *num.* 12. disputat de alia, 24
an traditio instrumenti inducat acquisitionem possessionis, ubi intelligit textum *in dicta l.* 1 *cod.*
de donat. ubi in vers. *acquiritur.* † Dicit quod ac- 25
quiritur beneficii possessio extra ejus conspectum, quoties per pestem, aliamvè justam causam non est tutus accessus ad illud beneficium, nec ad Ecclesiam nec ad ejus aspectum ipsum videbis plura dicentem *dict. ib. n.* 12. & *ibi n.* 13.

Dominum

26 Dominium, & possessio, an acquirantur ex titulo contractæ societatis absque traditione, Covar. *dict. lib.* 3. *var. cap.* 19. *num.* 1. videtur affirmare per textum *in l.* 2. *§. fin. pro socio, & ex l.* 46. *tit.* 10. *p.* 5. sicque amplecti omninò calculo *in l. traditionibus cod. de pactis*, & per glossam 1. *in dict. l.* 2. sed in bonis acquisitis post contractam societatem videtur negare, etsi lege societatis sint inter eos dividenda ex textu optimo *l. si quis societatem ff. pro socio.*

27 Hypothecæ jus an sine traditione transeat, Antonius Gomez *lib.* 2. *variar. cap.* 15. *num.* 23. qui
28 videtur affirmare. † Ubi *num.* 25. docet qualiter fiat traditio in servitutibus incorporalibus: applicabis quæ dixi de servitutibus præscribendis *sub c. de quarta* 9. & quæ requirantur *ibi sub cap. fin. q.* 4. *de præscript.*

29 Titulus solus sine traditione, an Dominium transferat in Ecclesiam videtur affirmari ex jam adductis per Covar. & ita prosequitur Gratianus *reg.* 467. cum multis ab eo relatis, Bartol. D D. per illum textum *in auth. ut Ecclesia Romana*, & probant ex hoc nostro textu Doctores, & *ex l. fin.*
30 *cod. de Sacrosanct. Eccles.* sic affirmantes. † Quæ conclusio ampliatur etiam in relictis favore piæ causæ, Tyraquel. *de privileg. piæ causæ, privil.* 107. idemque esse in civitate, tradit Joannes Faber. *in*
31 *§. interdum inst. de rerum divis. num.* 2. † Item in spiritualibus; quia ea sine traditione transferantur ut docent Panormit. *in cap. cum M. ferrar. de constit. num.* 30. Jason. *in dict. l. traditionibus num.* 20. *cod. de pactis*, Hermosilla cum multis *in. l.* 50. *titul.* 5. *p.* 5. *num.* 20. 21. 22. *fol.* 227. ubi Decius, ubi idem ait de beneficialibus, & matrimonialibus; & quod is præfertur cui prius res donata est; idemque contingere in omnibus casibus, & personis quibus Dominium absque traditione transfertur; quia is præfertur, cui prius fuit vendita, *ibi. n.* 26.
32 † Et idemque esse in fisco ad quem sine traditione statim bonorum caducorum transit, Jason. *in dict. l. fin. num.* 7. quippe cum de fisco ad Ecclesiam benè arguatur ut patet ex nonnullis, quæ dixi *sub tit. de præscript.* & affirmat receptum Boerius *decis.* 277. *num.* 10. Gregor. Lopez *in l.* 19. *glossa mag-*
33 *na tit.* 8. *p.* 5. † Imò & Covarruu. *dict. lib.* 1. *var. cap.* 14. *num.* 14. ampliat ut procedat non tantùm in donatione vera, sed & in ea, quæ oritur ex pacto donationi privato factæ adjecto: & plura scribit ad propositum D. Franciscus de Amaya *in toto titul. cod. de bonis vacantib. libro* 10. *lib.* videnda.

34 Prædicta regula limitatur quando venditio celebratur cum procuratore Ecclesiæ, Bernardus *regula* 107. Nec etiam procedit in voto; quia etsi quis ingrediatur Monasterium, non ex eo Dominium absque traditione transfertur, Bart. *in auth. ingressi cod. de Sacrosanct. Eccles.* Castillus *in l.* 45.
35 *Tauri num.* 36. † Tertio limitatur in Clericis, in quos absque traditione, non transfertur Dominium, benè Angelus *cons.* 48. *quidem Francis.*
36 *num.* 3. *circa finem.* Quarto limitat benè Jason. *in §. sed. & istæ quidem instit. de actionibus num.* 36. & 75. in quasi dominio & Publiciana quando autor vendens, vel donans non haberet Publicianam, secus si eam haberet: nam tunc illa transiret ipso jure in Ecclesia, declarat etiam Gregor. Lopez *in l.* 1. *glossa fin. in fine tit.* 11. *p.* 1. *per illam legem.*
37 † Quinto ut etsi regula procedat soluto pretio, vel de eo habita fide, secus erit alia glossa *in d. l. fin.* verb. *in rem*, & *ibi* Bart. *cod. de Sacrof.* Baldus *in l. Ancillam cod. de actione vend.* † Qui idem *in* 38
l. ad finem cod. de rerum permut. limitat in permutatione; sed ipse *in dict. l. fin.* ubi benè Jason. *col.* 3.
contrarium tenet. † Item limitatur regula quan- 39
do donatur, seu venditur Ecclesiæ res aliena, sicut Legatario, inquam non transfertur Dominium rei alienæ legatæ, glossa *in cap.* Raynaldus *de testam.* verb. *medietatem*, ubi Lanfrancus *in sua repet. col.* 3. *in fine*, Didacus del Castillo *in dict. l.* 45.
Tauri num. 37. † Octavo limitatur in eo nempè 40
quod etsi Ecclesia fruatur dictis in regula, sed non erit privilegiata in probando Dominio, Gullielm. Benedict. *in cap. per vestras*, verbo, *& uxorem nomine Adalasiam de donat. inter*, *decis.* 5. *num.* 455. hæc omnia cum multis aliis ab eo relatis Doctoribus recolligit Gratianus, *supra dicta regula* 467.

Dubium verò est juxta dicta *supra in principio* 41
an etiam sicut contingit, ut Dominium in Ecclesiam transferatur sine traditione; sic etiam contingat in possessione. In quo dubio Abbas *hic num.* 6. negat sequitur cum multis aliis Gratia-
nus *dict. reg* 467. *sub num.* 10. † Expendens contra- 42
riorum sententiam fundatam in glossa *cap. si qua mulier* 18. *quæst* 3. & Guilliem. Benedict. *supra. in dict. cap. per vestras* verb *mortuo*, Joan. de Castillo *in dict. l.* 45. *Tauri num.* 3. allegantis *dict. l.* 1. *tit.* 11. *p.* 1. cui respondent Gratianus *supra*, & Antonius Gomez *in dict. l.* 45. *Tauri*, eam tantùm loqui in
Dominio non possessione. † Et facit ea ratio: 43
nam quoties Dominium sine possessione in aliquem transfertur, non transfertur possessio secundùm glossam *in l. cum duobus §§.* idem respondit verb. *Dominium ff. pro socio*, Bartol *in l. commissa ff. de Publiciana*, sicut in fisco, & in re dotali, benè ostendit Melchior. Pelaez *de Majoratu* 3. *p. q.* 19. *num.* 2 & 3. sic videtur ex hoc textu probari ibi: *Modicum terræ*, & ibi: *Quod scotatio dicitur, non tam factæ donationis, quàm traditæ possessionis, sit signum evidens*; Riccius verò *collect.* 1719. ad textum *in dict. l. traditionibus*, postquam dixit quod Dominium absque traditione non transfertur, & posuit quinque casus, in quibus transferatur, limitans illam regulam; inter quas jam relatam de Dominio quod transfertur in Ecclesiam; dicit contra alios, ut in casibus, in quibus transfertur Dominium ipso jure absque traditione, etiam transferatur possessio. Sed pro compositione sic contendentium leges latè loquentem Gutierrez *in §. sui inst. de hæred. qualit. & dif. à num* 98. & applicabis quæ ego latè dixi *in Rub. de causa possess. & prop. quæst.* 2. *à num.* 18. ubi de pluribus casibus, quibus Dominium transfertur sola voluntate Domini; & quæ sint possessio, usus, ususfructus, & emphyteusis &c.

Traditio rei, an operetur prælationem illius, cui 44
tradita est, etiam si alius sit tit. anterior, affirmat textus *in dict. l. quoties cod. de. vend. & in dicta l. sive autem §. si duobus ff. de Publiciana l.* 7. *tit.* 7. *p.* 7. benè Gregor. Lopez *l.* 15. *tit. de las herencias, lib.* 3. *fori*, Montalb. *in l.* 50. *tit.* 5. *p.* 5. ubi benè Greg. probat Gratian. *reg.* 471. ubi semel ampliat, & limitat cum Socino, & aliis multis novem modis *en regula* 22. ipsum videbis & Hermosillam *supr. num* 31.
† Item ipse Gratianus *in regula* 472. ponit aliam 45
regulam nempè quod traditio rei propriæ, tanquam si aliena esset non transfert Dominium, Bart. per text. *ibi in l. si procuratorem ff. de acquirendo rerum Dom. glossa in l. ejus qui in provincia*, ubi Bart. Bald. & DD. *ff. si certum petatur glossa in lege* 1. *ff.*

de inofficioſo, & ipſe Gratianus ampliat ſemel,
& limitat, modis ſeptem, ut per eum videbis.
46 Quod ſi dubites quibus modis probetur poſſeſ-
ſio, leges pleraque, quæ dixi *ſub cap. licet* 9. *de*
prob. ubi & de doobus probantibus poſſeſſionem,
quis præferatur: & de hoc dubio plenè Antonius
Gomezius *in l.* 45. *Tauri numero* 193. *alias nu-*
mero. 201.
47 Ex quod probetur poſſeſſio per inſtrumentum
dixit Riccius *collect.* 1484. ad textum *in l. prælia*
ff. de acquir. poſſeſſ. ubi Doctores per inſtrumen-
tum ſcilicet captæ poſſeſſionis, quod etiam ſu-
fficit ad manutenendum alia, & hæc ex nonnul-
lis deciſionibus probat.
48 Poſſeſſio an transferatur in hæredem abſque
apprehenſiooe, & Riccius *collect.* 840. *in l. quia*
univerſas §. *per colonum ff. de acquir. poſſeſſ.* negat
transferri, niſi apprehendatur; quia licet poſſeſ-
ſio animo retineatur; non taman ſola animo adi-
49piſci poſſit, de quo *alibi. ſub lib.* 2. dixi latè. † Et
ampliat procedere io filio hærede; quia in eum
non tranſit ſine apprehenſione, pulchrè Joſeph.
Ludovic. *deciſ.* 69. quæ facit ad limitationem tex-
50tus *in l. in ſuis ff. de liber. & poſth.* † Item dicit
procedere in juribus incorporalibus; quæ non
transferuntur in hæredes, niſi apprehendantur,
51Caputaq. *in deciſ.* 101. *p.* 1. † Quod limitat Riccius
quando defunctus ſuo animo poſſidebat, & cor-
pore alieno; putà per Colonum: nam tunc per
ipſum Colonum dici hæredi acquiri ſine corpora-
li ipſius apprehenſione, Afflictis *in deciſ.* 155 *&*
52325. † Item limitat eo in caſu, quando quis
conſtituit ſe poſſidere nomine alicujus ac ejus hæ-
redum: nam ait transferri, licèt non apprehen-
datur; propiereaque poſſe hæredem agere poſſeſ-
ſeſſorio recuperandæ Balbus *deciſ.* 12. Benint. *de-*
ciſ. 12. aliter enim limitat Cardinalis Puteus *in de-*
ciſ. 462. *lib.* 2.
53 Notabis vero quod poſſeſſio, quæ eſt in hære-
dem, dicitur nova poſſeſſio, ut tradit Capicius
in deciſ. 1. Riccius ſupra verſ. *ad ornatum dict. col-*
54*lect.* 940. † Item ſecundo ootabis quod hæres di-
citur poſſidere animo, & corpore alieno; videli-
cet Coloni, etiam ſi actualem poſſeſſionem, non
ſit adeptus Magon. *in deciſ. Lucan.* 38. *n.* 15. quam
notabis ad text. *in l. cum hæredes ff. de acquirenda*
poſſeſſ. quæ omnia applicabis ad dictum Barboſæ
55*hic dicto num.* 3. † Ubi dicit lege, ac conſuetudi-
ne fieri poſſe, ut poſſeſſio in hæredem tranſeat ſine
corporali apprehenſione. Ad quæſtionem appli-
cabis Pichardum *in manuduct. ad praxim p.* 2. *præ-*
cepto 1. *numero* 8. *&* 10. ubi quas actiones hæ-
res habeat, ut exequatur hæreditarios debi-
tores.
56 Et quia de materia fictionis ſolent Doctores
agere occaſione hujus textus ideo leges quæ noto
infra in cap. præterea 40. *appellat* imo Gutierrea
ſupra in dicto §. *ſui à dicto num.* 65. ubi *à num.* 99.
57ut compooat gloſſa inter ſe contrarias. † Dicit
multis io caſibus dari poſſeſſionem fictam, quæ
quaſi poſſeſſio vocatur, ut incorporalibus, refe-
rens nonnullos modos, quibus conſequitur ſe-
cundùm jam dictos, ſic illam vocantem; quia et-
ſi revera facti poſſeſſio non ſit, ſi tamen talis, ut
habeat poſſeſſionis effectus, qui *num.* 71. tradit
quinam effectus ſint iſti. Et hæc ſufficiant ſit præ-
libata pro materia textus noſtri, quæ ſi extende-
rentur longos commentarios deſiderarent. Et
nec extendo na demarer à conſuetudinis materia,
quantumvis anſam ad diſputandum de Dominio,
& poſſeſſione ac de modis ea acquirendi Pontifex
obtulerit occaſionem.

AD TEXTUM

IN CAPITE III.

Ad Audientiam, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Conſuetudo ut in cauſis Eccleſiaſticis, dictum pro ſententia teneatur non valet*, n. 4. & 5.
2 *Sententia à non ſuo Judice non tenet.*
3 *Juſtitia juſtè lata ab incompetenti Judice, poteſt comprobari eiſdem actis.*
4 *Conſuetudines Laicorum, non ligant Clericos* num. 5. & 6. *de eorum incapacitate remiſſivè.*

TEXTUS iſte dicit quod non valet conſue- 1
tudo, ut in cauſis Eccleſiaſticis dictum po-
puli pro ſententia teneatur, probat cum multis
hic Barboſa *num.* 1. † Ubi *num.* 2. præſtat ratio- 2
nem ex eo textu; quia ſententia à non ſuo Judice
lata nullam obtineat firmitatem. † Addens *num.* 3
3. quod ex eiſdem actis poſſit ſententia juſtè lata
ab incompetenti Judice comprobari. Occaſione
horum adjunges quæ dico latè *infra in cap. at ſi Cle-*
rici 4. *de judic. & in toto tit. de foro comp.* fallit *in Rub.*
quæſt. 2. verſ. *ad quartam* ibi: *Item communitas*
Laicorum. 4

Sed quia ex generalitate hujus textus videntur
improbari conſuetudines Laicorum reſpectu Cle-
ricorom, & rerum Eccleſiaſticarum; ideò adjun-
ges plures quæſtiones, quas *ſuprà* notavi ante
principium Rubricæ, & plures etiam, quas latè
diſputavi *in cap.* 8. *de judiciis*, *& in cap.* 9. *de foro*
compet. ubi Barboſa. Item applicabis ootata *ſupra*
in cap. quæ in Eccleſiarum 7. *& in cap. Eccleſia San-*
cta Maria 10. *de conſtitut.* ubi adduxi quæſtiones
plures improbantes leges ſtatuta, & conſtitutio-
nes Laicorum diſponentes de Clericis; & rebus Ec-
cleſiæ. † Et quod conſuetudines Laicorum non 5
ligent Clericos, dixit Salas *de legibus diſp.* 14 *ſect.* 8.
† De incapacitate Laicorum, tam in judicando, 6
quàm in aliis diſpoſitionibus reſpectu Clericorom
& rerum Eccleſiaſticarum, videbis *in cap. novit.*
13. *de jud. & in cap. qualiter eodem, in cap.* 1. *&* 2.
de foro comp. in cap. 8. *cap. ſi diligenti*, & in aliis plu-
ribus ejuſdem tituli.

AD TEXTUM

IN CAPITE IV.

Quanto, hoc Titul.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Jus naturale eſt immutabile, ſicut ejus auctor eſt immutabilis*, *&* n. 4.

2 *Conſuetudo*

2 *Consuetudo contra jus Divinum, & naturale improbatur? & quare* n. 3

3 *Consuetudo eo habet vim derogandi legibus; quia ipsarum conditores Justis de causis consentientes eidem consuetudini deferunt, quasi consensu deficiente, ea deficiat.*

4 *Consuetudo nulla queis introduci contra jus Divinum obligans, sive positivum, sive naturale.*

5 *Confirmationis Sacramenti, quis sit proprius minister, ubi remissivè ad quæstionem.*

6 *Confirmans Episcopos subditos alienæ Diœcesis, num peccet, remissivè.*

7 *Confirmari an possint filii Principum ante usum rationis, vel si immineat mors, Et in qua ætate remissivè.*

8 *Eligens unum ex duobus eminentibus, quæ illicita esse videntur num peccet.*

9 *Necessitas legem non habet.*

1 TEXTUS iste subtilis est, & in quo plura
de consuetudine adversùs jus Divinum
improbanda exposcebat tractari; cumque talis
consuetudo nequaquam valere possit, nec ea in-
troduci, sive jus Divinum sit, sive naturale; eo
quod constet tale jus immutabile esse, §. *sed &*
naturalia instituta de jure naturali, sicut & ejus
autor est immutabilis *cap.* 1. ibi, *in commutabilis*
2 *de summa Trinit. & fide Catol.* † ideo rectè talis
consuetudo improbatur, ut apparet, latissimè ex
3 dictis *cap. pen. & fin.* † item etiam quia consue-
tudo eo habet vim derogandi legibus; quia ipsa-
rum conditures justis de causis consentientes ei-
dem consuetudini deferunt. quasi consensu de-
4 ficiente, potestas consuetudinis deficiat, † ac
subinde eum autor legis Divinæ nunquam tale
jus derogandi respectu suæ legis tribuisset, quin-
imo contrarium appareat ex illo Lucæ 21. *Cælum,*
& terra transibunt, evenit dicendum ut nulla
queat introduci consuetudo contra jus Divinum
obligans, sive positivum, sive naturale, tradit
Barbosa *in Rubrica hic num.* 8. & 9. & plura dixit
Balboa in lectura, quam dictavit discipulis suis
in Cathedra decreti Salmanticæ ad materiam de
legibus, & consuetudine, de qua dico *infra sub*
cap. fin.

5 Itaque; quia Barbosa hic congerit nonnulla,
tam de Ministris Sacramenti Confirmationis, ac
ordinis, dicens hoc non Sacerdoti simplici, sed
solis Episcopis pertinere. Ideo nunc præter ab
ipso relata adjunges Doctores disputantes de di-
versis quæstionibus aptissimis ad materiam, re-
petitionem hujus textus; itaque leges Covarruv.
lib. 1. *variar. toto cap.* 10. optimè disputantem de
Sacramento Confirmationis ad interpretationem
textus nostri, ubi *num.* 6. probat, quod solus
Episcopus non Sacerdos, simplex sit minister
hujus Sacramenti; & *num.* 14. quod Confirma-
tionis Sacramentum non possit ab alio, quàm
Episcopo ministrari, etiam ratione præscriptionis
immemorialis, & alia curiosa agitat, & de ma-
teria latissimè, præter Summistas, congerens
plures conciliare decisiones Basilius Pontius de
Leon *in suo tractatu de Confirmationis Sacramen-*
to, quem leges *tota* 4. *part. à cap.* 1. ubi disputat
de quæstione, an solus Episcopus, an etiam
Presbyter sit ordinarius Minister hujus Sacra-
menti. Et. *cap.* 2. an quilibet sit sufficiens; etsi
Presbyter peccat conferendo. Et *cap.* 3. an Pres-
byter saltem ex dispensatione possit esse Minister
Confirmationis. Et *cap.* 4. an ut Presbyter possit
esse Minister Confirmationis, requiratur dispen-
satio Pontificis, aut sufficiat Episcopi. Et *cap* 5. &
an consuetudo Græcorum in hac parte sit licita,
& unde emanaverit. Et *cap.* 6. qua ratione conve-
niat Episcopo esse Ministrum Sacramenti Confir-
mationis. Et an Presbyter possit facere chrisma,
videbis Azor. *instit. moral. lib.* 5. *tom.* 2. *cap.* 1. *q.* 1.
& videbis *quæst.* 4. 5. & 6. qui *lib.* 3. *tom.* 2. *cap.* 48.
agit de potestate ordinis. Videbis ad materiam
textus Chuch. *instit. moral. lib.* 4. *tit.* 11. & *lib.* 5.
art. 3. Henriquez *lib.* 5. *cap.* 4. *cum sequent.* novis-
simè disputat, ac scribens exornat Barbosa *in pa-*
storali tota allegatione 30. an Episcopus sit pro-
prius Minister Sacramenti Confirmationis, latè
dico *infra sub cap.* 1. *de Sacram. non ite-*
randis.

Episcopus si confirmet subditos alienæ Diæ- 6
cesis, an peccet, Diana *part.* 4. *tract.* 4. *res.* 50. &
part. 2. *tract.* 17. *miscell.* 8. *res.* 17. & ad quæstiones
bonas circa materiam videbis eum, *part.* 3. *tract.* 4.
à resol. 19. *usque ad* 28. Et ad alias applicabis eum
& quas dixi *sub cap.* 11. & *aliis de Episcopo ordi-*
nante alienos subditos in tit. infr. de tempor. ordin.
item & sub *tit. de qualitate, & ætate ordi-*
nandor.

Confirmari an possint filii Principum ante 7
usum rationis, vel si immineat mors, Diana *p.* 5.
tract. miscel. 2. *res.* 93. Et qua ætate confirmen-
tur pueri *in suis annalibus anno* 7. *quæst.* 4. Nar-
bona: applicabis aliqua, quæ dico *infra sub Ru-*
brica, & tit. de ætate ordinandor. ubi an infantes
possint tonsurari, sive ordinari; & de his agi
infra *sub cap.* 1. *de Sacramentis non iterandis.*

Et in vers. ibi: *Tutius tamen est ea sine pericu-* 8
lo, vel ex necessitate, quæ legem non habet omit-
tere. Per hunc textum, & *in cap. juvenis de spon-*
salibus, disputat Covarruv. videndus *in* 4. *part.* 2.
§. 7. *à num.* 9. an ex duobus necessario imminenti-
bus; quæ tamen illicita esse videntur, peccet qui
alterum modo tutius elegit: ubi *num.* 10. distin-
guit dubium speculativum à dubio practico, de
quo dixi aliqua *sub cap.* 2. *de præscript. & alibi.* Et
applicabis quæstionem, de qua *in Rubrica de*
constitutionib. quæst. 16. *à n.* 1. ubi egi de illa, quæ-
stione, *an lex humana possit eligere minus malum*
ut evitet majus.

Et quia de intellectu hujus textus in quantum 9
ad improbandam consuetudinem presbyterorum
volentium administrare hoc Sacramentum Con-
firmationis ago infra *in cap. unico de Sacra Unctio-*
ne §. *per frontis quæst.* 8. & *de materia hujus Sa-*
cramenti, ibi de qua solent, D D. hic agere ideo
ad ibi dicta te remitto, & ad ea quæ dixi de im-
probata consuetudine infra *in cap. fin. hoc tit.*
quæst. 4.

A D T E X T U M
IN CAPITE V.
Cum Inter, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Consuetudo per quam violatur, interdicti sententia non valet.*
2 *Consuetudo, quæ aufert censuras Ecclesiæ non valet, vel quæ mandat distributiones quotidianas dari non residentibus.*
3 *Consuetudo nunquam derogat legi, quæ habet rationem perpetuam.*
4 Cap. unico de Cleric. non resident. lib. 6.
5 *Consuetudo potest, sicut lex introducere, ut distributiones dentur absentibus infirmis, vel ad utilitatem Ecclesiæ.*

1 TExtus iste probat ut non valeat consuetudo, per quam interdicti sententia violatur; eo quod irrationabilis sit, ut probat hic Barbosa *in fine*; quia derumperetur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ ex hoc textu. Et sic applicabis quæ dico *infra cap. ex parte hoc tit.* ut improbatur consuetudo quæ inducit ad peccandum. Et applicabis quæ dicit Balboa *sub cap. 2. & sub cap. 8. de judiciis*: nam ut dixi *in dict. cap. 2. sub. q. 3.*
2 † Consuetudo inducta contra legem, rationem perpetuam habentem, qualis est auferendi censuras in Ecclesia, impediendi residentiam in ea nunquam probari potest. Aliqua videbis *infra sub cap. fin.* Non enim in omnibus casibus consuetudo poterit vincere legem cum certum sit, ut nequeat tollere censuras Ecclesiasticas quamvis aliàs inventæ sint à jure positivo, ut ait textus noster quod
3 procedit. † Nam quoties lex positiva habet perpetuam rationem, veluti immunitas, authoritas, & libertas Ecclesiastica consuetudo non poterit illam vincere: argum. eorum, quæ dixi *supra in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constitut. quæst. 16. in fine*, ubi egi, *An consuetudine possint acquirere Principes Laici jus collectandi Ecclesiasticos.* Et hujusmodi sunt censuræ Ecclesiasticæ, in quibus consistit nervus
4 Ecclesiæ. † Et hoc modo lucem accipiunt textus *in cap. unico de Cleric. non residentibus lib. 6. & cap. Clerici de judiciis*; nun consuetudine fieri potest, ut distributiones quotidianæ præstentur non resi-
5 dentibus, & absentibus. † Nec obstat dicere posse id fieri lege *ex dict. cap. unico*; quia respondetur solùm *ibi* in vers. *qui verò*, proponi duos casus speciales, in quibus absentibus debentur distributiones ex dispositione legis, vel propter necessitatem corporalem; sed in his etiam casibus, id etiam fieri poterit consuetudine, ut notat Decius *in cap. omnes de constit. in 2. lectura num. 2.* Covarr. *lib. 3. variar. cap. 13. num. 5.* vers. *tertio eadem ratione infertur.* Et sic in aliis casibus, ubi militat ratio perpetua, non poterit consuetudo induci contra legem, ut etiam patet in casu *cap. cum venerabilis hoc tit.* Et leges Covar. *in cap. Alma Mater p. 2. §. 2. à num. 6.* ubi quis possit decernere Ecclesiasticum interdictum per textum. Sed quia ex verbis *hic*, satis, superque multa generalia interdicti Ecclesiastici possis aggregare; ideò leges quæstionem, de qua *in cap. 9. de jurejur. q. fin.*

A D T E X T U M
IN CAPITE VI.
Cum Olim, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Dignitas, quæ erigitur in Episcopatu de licentia Papæ, debet erigi sine præjudicio aliorum, & salvis favorabilibus, & rationabilibus consuetudinibus.*
2 *Dignitas Ecclesiastica dignoscitur ex consuetudine, vel constitutione Ecclesiæ; sic ut prima Dignitas sic cognoscatur, etsi alter fuerit de jure.*
3 *Dignitas nova, ut de novo in Ecclesia creatur, quid considerandum remissivè.*
4 *Consuetudo facit ad præcedentiam Dignitatum remissivè.*
5 *Consuetudo signat locum sedendi, eundi, & standi, & in omnibus: quid de primogenitura inter titulatos, & eorum præcedentiis.*
6 *Præcentor dicitur Cantor, qui in arte musica incipit in choro vulgo* Sochantre.
7 *Succentor est qui in musica respondet præcentori.*
8 *Concentor est qui in arte musica consonat præcentori, & succentori.*
9 *Primicerius quis dicatur in Ecclesia? remissivè.*
10 *Cantor quam Dignitatem habeat in Ecclesia?*
11 *Præpositus quis dicatur in Ecclesia?*
12 *Consuetudo Regni; seu loci attenditur subsidium.*
13 *Observantia, seu fama loci vicini attenditur, quando dubitatur de eo, quod fit in loco contentioso.*
14 *Stylus præsumitur talis, qualis est in loco vicino, ut valeat sententia, & acta.*
15 *Consuetudo patriæ sequenda est.*
16 *Statutum castri, vel civitatis ambiguum declaratur per statutum loci vicinioris, loquens de materia clarè.*
17 *Consuetudine deficiente sunt observandæ leges Regni vicinioris in casu dubio.*
18 *Dignitates novas nequit Episcopus constituere in aliqua Ecclesia sine licentia Apostolica.*
19 *Episcopus restaurare antiquam Dignitatem si procedat Capituli consensus, & dos congrui, assignetur.*
20 *Consuetudo attendenda respectu loci, veluti si sumus in materia dotali, etiam si fiat jugerum terræ.*
21 *Consuetudo loci contractus, est attendenda in mensurando, & loci, in quo quis condit testamentum, n. 22. & quid ubi sunt consuetudines diversæ & faciat testamentum secundùm consuetu-*

consuetudinem unius loci, n.23.*quid in judicii.*

1 CUM Dignitas aliqua erigitur de licentiâ Pontificis in Episcopatu debet erigi in praejudicio aliorum, & salvis rationalibus, & approbatis
2 consuetudinibus, † inferens ex hoc textu Barbosa *n.2* Dignitas Ecclesiastica digooscitur ex consuetudine, vel constitutione Ecclesiae; sic ut ea plurimum operetur ad digoscendum quaenam sit prima Dignitas in aliqua Ecclesia, taliter ut potius attendatur solitum ipsius Ecclesiae, quàm jus
3 commune. † Ex his duo considerabis, unum de creando Dignitatem novam, quare applicabis notata, *supra in cap.cum M. de constitut.* ubi de augendo numero Canonicorum in aliqua Eccle-
4 sia. † Alterum nempè de consuetudine ad praecedentiam Dignitatum, & hac occasione applicabis plura, quae annoto *infra in cap.ante pen.de majorit.& obed.* ubi de praecedentiis inter personas, Dignitates, & communitates, & quid in eis consuetudo, seu actus consuetudinarii disponant.
5 † Itaque Sangidus *de protectione Regia tom* 1.*p.2. cap.9.num.* 18. *in fine*; & Barbosa *hic* cum aliis *num.3.* colligunt cum Baldo per hunc textum, quod consuetudo signat locum sedendi, eundi, & standi. Et de jure primogeniturae inter titulatos, ac de eorum praecedentiis, & quid possit consuetudo, & quid in materia sessionis locorum ea attendi debeat ex Baldo, & aliis, optimè Mastrillus *de magistr.p.4.cap.*14. quam videbis ad plura; adjunges quae tradit Barbosa *de potest. Episcopi p.*1. *tit.3.c.8.à num.64.* ut quod consuetudo servanda sit in honoribus deferendis, idem *hic num.*10. ait quod quisque honorandus est secundum Dignitatem ex Tyraq *de nobilitate sub cap.*20.
6 Ibi in vers.*praecentorem*, & ibi: *Dignitatem, quam habent alii praecentores*, quis sit *praecentor.* Azor. *lib.3.moral.c.*22. & *vocabularium utriusque juris*, verb.*praecentores* ex textu nostro, & *ex cap. clericus* 21.*dist.* dicuntur cantores, qui in arte musica incipiunt in choro in Ecclesia collegiata, ut hic, quorum duo sunt genera cantorum in arte musica, praecentor qui vocem cantando praemittit,
7 vulgo *Sochantre*. † Et succentor qui subsequen-
8 ter canendo respondet, † & additur concentor, qui consonat praedictis: unde cum multis ab eo relatis leges Barbosam, *p.*1. *juris Ecclesiastici cap.*28. † Ubi agit de primicerio cantare, & prae-
9 posito, & quae officia peragant in Ecclesiis; & *num.* 10. ubi dicit quod praecentor, & cantor, idem sunt, quod primicerius, ubi *num.*11. dicit quale
10 sit officium succentoris † & *n.* 12. Cantor quam
11 Dignitatem habet; item & *à num.*14. † Praepositi quod officium, seu Dignitatem habent, ubi leges & plures ab eo relatos de quo leges quae dico *sub cap.*1.*de aetate ordinandor.* ubi de praeposito, & *in cap.*1.*de officio Primicerii ubi de praecento cantore succentore & concentore latè.*
12 In vers.*in aliis Ecclesiis Anglicanis*, notat plura Barbosa *hic* ex multis ad probandum quod consuetudo Regni, seu loci attenditur in subsidium.
13 † Et quod fama, aut observantia loci vicini attenditur quando dubitatur de eo, quod fit in loco vicino, ut valeat sententia, & acta. † Et quod
14 consuetudo patriae sequenda sit ad ornatum horum, adjunges quae dixi *supra in c. quod clerici* 9. *de foro comp.*& *ibi q.3.ubi an consuetudo loci servanda sit in concernentibus processum.* Item applicabis quae dixi de *viciniis in cap. quosdam* 7. & *in cap. quanto de praesumpt.*

Et sic etiam aliis probat statutum castri, vel 16 civitatis ambiguum declarari per statutum loci viciniors, loquens de materia distincta, & clarè quoad ea quae sint intacta, & determinata à jure communi, vel consuetudine. † Et addit quod 17 deficiente consuetudine sunt observandae leges Regni vicinioris in casu dubio, & secundùm eas Judicandum Et sic hac occasione adjunges quae de stylo dixi *supra sub Rub. in fine*, & ad quas leges recurrendum sit deficientibus municipalibus leges quae plenè dixi *in cap.* 15. *de testibus quaest.* 1. *in fine.*

Et etiam pro exonatione hujus textus adjunges 18 quae noto, *infra in cap. cum dilectus* 8. ubi dicit textus quod consuetudo, est optima legum interpres.

Et ibi glossa *concessimus*, notat Barbosa *num.*7. 19 quod Episcopus non potest constituere novas Dignitates in aliqua Ecclesia, vel Cathedrali sine authoritate Apostolica. † Ubi adducit Felinum dicentem *in cap. cum accessissent à num.* 14. *de constitut.* quod Episcopus potest antiquam Dignitatem restaurare, si accedat Capituli consensus; & congrua dos assignetur; & sic adjunges quae adduxi supra *in cap. cum M. ferrar. de constitutionibus* ut notavi, *supra in princ.*

Consuetudo an sit attendenda in materia prae- 20 cedentiae notavi, *supra à num.* 1. ut propriè repetas, de quo Diana *part. 6. tract.* 5. *res.* 29. sed latè dico, *infra in dicto cap. antepen. de majoritate*, & *obed.* & de consuetudine attendenda respectu loci, applicabis glossam *cap. nonnulli de rescript.* & quae docet Riccius *collect.* 2057. *ad text. in l.*1. *cod. de summa Trinitate*, & *fide Catholica*, qui exemplificat, dicens, quod si sumus in materia dotali, ut in lucro dotis sit attendenda consuetudo in civitate Originis uxoris, quod limitat, *ibi*, cum Francisco Marco *in decis.* 66. Ubi ut servetur loci viri consuetudo, si adsit in civitate viri, quod lucratur tertiam, vel nihil si mulier decedat sine liberis. † Et quod sequatur consuetudo loci con- 21 tractus, etiamsi fiat jugerum terrae sitae in aliquo alio loco: nam in mensurando est attendenda consuetudo loci contractus: sic cum Pedemont. *decis.* 114. etsi Dominorum pars contrarium tenuerit.

Item quod sit attendenda consuetudo, in quo 22 quis condit testamentum, etiam quoad bona, quae non in loco conditi testamenti sunt.

Et propterea si sunt consuetudines diversae in 23 duobus locis, in quibus bona possideat testator, & faciat testamentum secundùm consuetudinem unius loci, tunc testamentum operetur suum effectum, etiam quoad bona sita alio in loco, ubi diversa est consuetudo. † Item quod in litis ordi- 24 nariis, & in appellatione, quae etiam est de ordinariis, sit servanda consuetudo loci, judicii, etsi in decisoriis sit servanda ea, quae est loci contractus. † Et applicabis quae de stylo dixi *su-* 25 *pra sub Rub. in fine.*

AD TEXTUM

IN CAPITE VII.

Cum Venerabilis, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Consuetudo efficere nequit, ut quis dimittat Dignitatem sine licentia superioris.*

2 *Electus nequit administrare, non habita confirmatione, nec electus in Episcopum, dum litteræ expeditæ non sunt, remissivè.*

3 *Consuetudo publica faciendi actum, excusat à delicto, etiamsi ea sit irrationabilis, vel reprobata à lege, & à pœna temporali, sed non ab æterna, n. 4.*

5 *Consuetudo non valet contra legem expressè consuetudini derogantem, nisi inducta sciente, & patiente Papa, vel superiore.*

6 *Privilegia debent attendi strictè, quantumvis minus lædant.*

7 *Privilegium non subdite concessum, ubi agitur de modice, revocari potest.*

8 *Papa, vel Princeps scribens cum intentione præjudicandi, si non apparet de quantitate, intelligitur de minori, & parvo præjudicio.*

1 DUo distincta dicit textus hic, nempè ut quis non possit dimittere Digoitatem sine Superioris licentia, oec id aliqua induci consuetudine. Ad hoc adjunges quæ dico *infra de renunciat.* de qua nonnulla *in cap.* 2. & 3. *de restit. spol.* & applicabis nonnulla de textu *in cap. si diligenti de foro comp.* ubi Clericus nequit proprio suo foro renunciare, de quo etiam *in cap.* 1. *eodem*,
2 ubi qualis assensus petatur. † Aliud nempè dicit ut non possit electus administrare, noo habita coofirmatiooe, à Superiore. Occasione horum adjunges quæ *infra* latissimè dixi *in cap.* 9. & *cap.* 15. *de electione:* ubi an electus in Episcopum queat administrationi se ingerere litteris non expeditis & præsentatis. Et applicabis nonnulla, quæ *supra* dico *sub cap.* 1. *hoc tit.* ubi an sioe traditione possessio, seu Dominium transferatur in Ecclesiam.

3 Et Barbosa *hic num.* 4. in glossa *emigrasse*, & ibi *sed forte*, notat quod consuetudo faciendi actum, si publica sit, excusat à delicto; quamvis cousuetudo irrationabilis sit, vel reprobata à lege, aut
4 etiam injusta, saltem in foro conteotioso. † Et quod consuetudo injusta quoad forum temporale valeat mero jure, & excuset à pœna; secus de æterna, & Divina, multis comprobans; ideo applicabis notata *infra in cap. penult.* ubi de improbata consuetudine ratione peccati. His etiam per hanc glossam adjunges Covar. *in cap. quamvis pactum de pactis lib.* 6. 2. *p. cap.* 2. §. 7. *à num.* 11. vers. *quid de consuetudine*, ubi agit de quæstione an consuetudine blasphemandi excuset à pœna exteriori.

5 Notat etiam Barbosa per hunc textum & glossam *num.* 5. & 6. quod consuetudo non valet contra legem expressè consuetudini derogatam, nisi quando est inducta, sciente, & patiente Papâ, vel illo, qui legem potest tollere. Et quod consuetudo futura nequit etiam procedere adversùs legem, quæ ipsam consuetudinem simpliciter improbavit, ut multis probat; quibus adjunges quæstiones sequentes quæ dico *infra* de lege abrogante consuetudinem, & de aliis *in cap. fin. hoc titul.*

Et ibi in vers. *sine præjudicio alieno*, notat Barbosa *num.* 6. quod privilegia ita sunt restringenda, ut attentis & maturè perpensis verbis & mente concedentis in ea accipiantur sensu qui minus alterius verbis lædat. Quare adjunges notata *suprà* de restrictione rescriptorum *in cap. significante, cap. Rodulphus, cap. significavit de rescriptis*: alia dicit idem Barbosa *hic num.* 8. & 9. ubi ex glossa *hic* præjudicium, verb. *quia pro modico.* † Dicit privilegium non subdito concessum, ubi agitur de modico revocari posse. † Item quod quando Papa, vel Princeps scribit cum intentione præjudicandi, si non apparet in quanta quantitate sit interpretandum in minori, & parvo præjudicio, &c. Ad quod exornandum adjunges notata *infra in cap. dilecti* 6. *de donationibus*, & *in cap. ex parte de censibus*, ubi in quibus fiat intepretatio plenissima, & in quibus mediocris, aut mioima.

AD TEXTUM

IN CAPITE VIII.

Cum Dilectus, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Consuetudo est optima legum interpres, privilegiorum, scripturarum, contractuumque.*

2 *Consuetudo & rei natura dant interpretationem dispositioni simplici.*

3 *Consuetudo interpretativa tanti effectus est, ut unico introducatur actu nec oportet ut sit præscripta.*

4 *Consuetudo parem vim habet cum lege, habet vim pacti, fortiorque ea est.*

5 *Consuetudo facit licitum quod aliàs erat illicitum.*

7 *Consuetudo potest inducere ut una Ecclesia de gremio alterius teneatur sibi Prælatum eligere.*

8 *Consuetudo nùm possit tollere libertatem in eligendo, vel restringere ad certas personas.*

PROBATUR ex hoc textu vulgatissimum quoddam axioma, nempè quod consuetudo est optima legum interpres: & inde probari ut sit etiam interpretativa privilegiorum, & scripturarum, & contractuum quæ facit partes contrahere secundùm eam. † Itaut vulgò dici soleat quod consuetudo & rei natura dant interpretationem dispositiooi simplici: sic recolligit cum multis ab eo relatis Barbosa *hic à num.* 6. quì *sub num.* 8. dicit ut sic tanti effectus hæc coosuetudo interpretativa, quod ex uoico actu inducatur oec oporteat esse præscriptam. Quibus omnibus addo Dianam *p.* 6. *tract.* 5. *res.* 24. ub dicit duplici modo intelligi

intelligi regulam, *Quod consuetudo habet vim interpretandi legem.* Item applicabis alia notata *supra in cap. cum olim 6. hoc tit.* ubi quod consuetudo est attendenda respectu loci, & vicinitatis. Et quod consuetudo sit interpretativa privilegiorum, & contractuum, atque optima legum interpres; & quod qualibet dispositio recipiat interpretationem ab ea, faciatque contrahere partes secundùm eam: benè ex multis Barbosa *axiom.* 56. *n.* 48. & *fin.*

4 Item addit Barbosa *hic num.* 10. quod consuetudo parem vim habet cum lege de quo dico *infra in cap. fin.* & notavi *supra sub Rub.* & probat similiter quod habet vim parti, sitque fortior pacto.
5 † Et *num.* 11. dicit quod consuetudo fecit licitum quod alias erat illicitum sed de quo sit intelliges ex notatis *supra sub cap. præced.* vers. & *Barbosa* & ex notatis *infra sub cap. pen.* & *fin.* facit enim de non licito licitum, & è contra ac proinde excusat ab omni pœna, si fiat actus non licitus, Bartol. *in l. fugitivum §. apud Labeonem ff. de edilitio edicto* Gutierrez. *practicar. lib.* 3. *quæst.* 29. Tuschus *conclus.* 60. *num.* 18. quod declarat cum aliis Barbosa *axioma.* 56. procedere quoad pœnam temporalem; quia quod pœnam peccati, & spiritualem consuetudo non facit de illicito licitum contra legem ex glossa, *in cap. denique* 4. *dist.* & *in cap. cum venerabilis hoc tit.* Felinus, *in cap. ex tenore num.* vers. *de clara*, de rescriptis Berojus *consuet.* 167. *lib.* 1. Roman. *cons.* 46. *num.* 2. Cepola *consuet.* 40. Craveta *cons.* 6. *num.* 103. Tuschus *dicta concl.* 806. *num* 21. & 22 quæ adjicies ad ea, quæ dico *in cap. fin. hoc tit. quæst.* 1. quibus & hæc ampliantur

6 † Textum hunc interpretatus sum *infra in Rub. de litis contestatione q.* 3. *n.* 2.

7 Sed quia ex verbis nostri textus alia tractatur decisio, nempè quod consuetudine potest induci, ut una Eclesia de gremio alterius, teneatur sibi Prælatum eligere: de quo plenè per Barbosam *hic*; sed tu recurres ad textum, & *ibi* notata, *in cap. cum terra infra de electione.* Et præter relata ab eo, ego præcipuè ad vers. *quia nobis*, adjungo quæstiones sequentes, quas per eum tractant Doctores. Primo an electio facta ab excommunicato, sit nulla, de qua Suarez per textum, *hic de censuris disp.* 14. *sect.* 2. *à num.* 6. ad quam, & ad alias similes vide plura, quæ dixi *sub cap. ad probandum de re Judicata.* Item an collatio facta suspenso valeat, tractat Garcia, *de benefic.* 2. *part. cap.* 15. *per* totum & ego latè *infra sub cap.* 3. *de ætate ordin.* Et leges Barbosam *in cap.* 9. *exceptionib. à num.* 26. ubi ex hoc textu probat tantum esse suspensus, nec eligere, nec eligi posse, de quo *in cap. cum inter, cap. illa quotidiana* & *in*
9 *Rub. quæst. de elect.* † Ad bonam quæstionem, & propria hujus textus videbis Covarru. *in* 4. 2. *p.* §. 5. *cap.* 3. *à num.* 8. & 9. an consuetudo possit tollere libertatem in eligendo, vel restringere ad certas personas dicit ibi breviter affirmans: videbis, *in dicto cap. cum terra* & *cap.* 2. *de electione*, ubi Pontifex vocat pravam eam consuetudinem; sed quod possit inducere ut ex certo genere personarum fiat electio: ex hoc textu probat Covarru. & *in dicto cap. cum terra* Barbosa *num.* 2. ubi ait multo minus porrigi ad superiores juxta ea, quæ resolvunt Panormit. *in cap. licet num.* 7. *eo tit.* Navarr. *cons.* 5. *illo* Fr. Eman. Rodrig. *in summ. tom.* 1. *cap.* 103. & teste Castellan. *de electione cap* 114. *num.* 60. *in fine*; refert Barbosa ut Sacra Congregatio Concilii Tridentini requisita, an stante libertate electionis, licet Prælato Superiori proponere duo, vel tres, ex quibus necessario unus eligatur; & quod responderit non licere: alia dico in illo textu.

AD TEXTUM

IN CAPITE IX.

Cum consuetudinis, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Capitulum sine Episcopo nequit statuta, seu consuetudines novas facere.*

2 *Capituli major pars nequit tollere consuetudinem nutriendo utilitatem privatam.*

QUATENUS ex hoc textu probatur quod capitulum sine Episcopo, non possit statuta, seu consuetudines novas facere aut antiquas immutare, & satis advertat Barbosa *hic*; ideo solum dico, ut adjungas ad hunc textum *infra* notata *sub tit. de his, quæ fiunt è Prælatis sine consensu Capituli.* Et etiam adjunges notata *supra in cap. cum omnes*, ubi quod absque rationabili causa, non potest major pars capituli tollere consuetudinem, utilitatem privatam nutriendo. Et applicabis dicta de abrogatione consuetudinis, *supram cap.* 6. vers. *in aliis Ecclesiis*, & quæ de authoritate consuetudinis usuque longævi *supra in Rubrica*, dixi, de quibus etiam *in cap. fin. hoc tit.* 1 2

AD TEXTUM

IN CAPITE X.

Cum Ex parte, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Consuetudo improbatur; per quam quis inducitur ad peccandum & de ratione*, n. 8.

2 *Lex improbatur, quæ præbet delinquendi occasione &* n. 8.

3 *Consuetudo non valet, ut vir, qui bona sua expendit, possit expendere bona uxoris, nec ut uxor ad altera si dimittatur, habeat partem bonorum viri* n. 4.

5 *Prodigus quis dicatur, & de ejus pœna, remissivè.*

6 *Vigilantibus, & non dormientibus jura subveniunt.*

7 *Societas inter virum, & uxorem quoad bona remissivè.*

8 *Consuetudo dupliciter iniqua consideratur intrinsecè vel extrinsecè & qualiter differat.*

TEXTUS iste improbat consuetudinem, per quam quis inducitur ad peccandum, & sic probat Barbosa *hic n.* 2. ut non valeat consue- 2

tudo

tudo præbens delinquendi ansam, etiam si sit immemorialis; cuius occasione applicabis quæ longè dixi *in cap. fin. de præscript. ubi. de improbanda præscriptione cum peccato, & mala fide.*

3 Et probat rationem Barbosa *hic num.* 3. id esse, quemadmodum, improbatur lex, quæ delinquendi occasionem præbet, ut percipies ex adductis, *su-*
6 *pra sub tit. de constit.* † Cumque Pontifex exemplificet duobus in casibus; *Nempè ut non valeat consuetudo, quod vir qui dissipavit bona sua possit expendere bona uxoris*, ad quam partem notabis adducta *infra in cap. etsi necesse* 5. *& cap. per vestras*
4 7. *de donationib. inter.* † Et secundo exemplificat, *ut nec uxor adultera, si dimittatur, habeat partem bonorum viri.* Ideò etiam applicabis notata *infra in cap. plerumque* 4. *de donat. inter.* Et pro integra decisione textus nostri applicabis notata *in cap. Quintavallis* 23. *cap.* 12. §. *illi, cap. quemadmodum* 25. *de jurejur.* ubi improbantur illicita juramenta, ac peccaminosa.

5 Io glossa *prodigalitas*, & ibi, *prodigus est*, & ibi, *avarus est*, dicit Barbosa *hic num.* 4. & 5. qui sunt isti. Et in verbis textus nostri ibi: *Prodigalitatis vitio, vel in curia à num.* 5. ex quo notatur prodigi pœna; ideò adiunges bonas quæstiones, quas longè scripsi *in cap. veritatis de dolo, & contum. quæst.* 4. 5. & 6. *per totum*, & ad aliam *in cap. causam* 9. *de judic. quæst.* 4 an prodigus possit esse
6 judicio sine Curatore. † Item notat Barbosa ex glossa *hic num. fin.* ex dicto verb. *in Curia*, illud axioma quod vigilantibus, & non dormientibus jura subveniunt multis comprobans; sed de eo proprius *in cap. vigilantibus de præscript.* Ex his ad textum hunc quæstiones sequentes.

7 Societas an inter virum, & uxorem sit contracta in bonis acquirendis: videbis notata *infra in cap.* 2. *de donat. inter*, de quo plenè videbis Covaruv. *in* 4. *p.* 2. *cap.* 7. §. 1. *ibi à num.* 1. eum applicabis *lib.* 2. *var. quæst.* 16. *n.* 9. ad quæstionem de qua dixi *supra in cap.* 2. *hoc tit.* item applicabis *l.* 14. 15. & 16. *Tauri*, ubi Anton. Gomez. agit de prædicta societate bonorum, de qua *in dict. cap. plerumque, & cap. per vestras de donationib. inter*, dico latè.

8 Ut tamen dicta *num.* 1. & 2. intelligantur adverto distinguendum cum Berricelo, *de missionibus Apostolicis p.* 2. *tract.* 3. *de legib. quæst.* 37. *n.* 51. in vers. *ad primum*, nempè vel intrinsecè, aut extrinsecè inter quod ea est differentia, ut consuetudo intrinsecè iniqua quæ scilicet ex objecto est iniqua, & nutritiva peccato sanè nec per mille annos præscribi possit; consuetudo tamen iniqua extrinsecè quæ in se honesta est ex quo motivo & fine extrinseco iniqua est, ut ad fovendum schisma, aut hæresim hæc durante eo perverso motivo utique præscribi non possit, sed post longissimum tempus sive immemoriabile cessante eo pravo fine, & motivo comportari bona fide nihil cogitantes de eo motivo simpliciter sequuntur exempla suorum prædecessorum tunc præscribi posse ait, remoto fine extrinseco iniquo remanet consuetudo intrinsecè, & ex objecto honesta atque adeo apta, ut præscribi possit ita Berricelus, & aptius patet ex dictis *infra in cap. fin. hoc tit. q.* 6.

AD TEXTUM
IN CAPITE FIN.
De Consuetudine, hoc Titulo.
PRÆMISSUM.
SUMMARIUM.

1 *Textus iste clavis nostri tituli.*
2 *Consuetudo non valet contra jus naturale, Divinum, vel positivum, nisi sit rationalis.*
3 *Consuetudo, rationalis non est, quando permittit aliquid contra jus Divinum, vel qua permittit aliquid contra jus Divinum, vel qua permittit usuras, vel contra Ecclesias, & personas Ecclesiasticas.*
4 *Consuetudo non est rationalis, in qua cavetur, ut instrumentis non apponatur dies, nec hora: quidquid de loco loci bipariter apponendo, n.* 5.
6 *Consuetudo ludi ultra id, quod non debet observari, est reiicienda.*
7 *Consuetudinis effectus plures, & quæstione remissivè*

1 TEXTUS iste est, ut clavis totius tituli, & in quo poterant repeti omnia requisita, quæ debet habere consuetudo ut sit bona, & contra, quæ sit valida disponere: de quibus plura jam *sub Rubrica, & sub Rubro*, abundè notavi; quæ jungi valent.

2 Igitur probat hic textus quod non valet consuetudo contra jus naturale, aut jus Divinum, vel positivum, nisi sit rationabilis, ut multis *hic* probat Barbosa *num.* 3. qui docet *num.* 11. & 12 ubi demonstrat quæ dicatur rationabilis consuetudo, & præter eum, & ab eo relatos, adjungo prohac parte Dianam *p.* 6. *tract.* 5. *resol.* 1. de consuetudine, ubi adducens quænam sit consuetudo rationabilis ponit duas opiniones, & tertiam amplectitur ex Sanchez *lib.* 1. *de de matrim. disp.* 4. *num.* 14. & alia adduces ex multis, & ego expendi *supra sub quæst.* 5. *in Rub. à n.* 1.

3 Et Riccius *collect.* 2056. *ad text. in cap. postulasti de foro comp.* ponens regulam, ut consuetudo debeat esse rationabilis, limitat dicens eam talem non esse, quando permittit aliquid contra jus Divinum: & illa permittit usuras, ad dicta *infra in cap. debitores de jureiur.* item ea, quæ est contra Ecclesiam, Ecclesiasticasque personas, ut jam supra dixi, *sub cap.* 3. & 4. † item ea, qua 4
cavetur, ut in publicis instrumentis, non apponatur dies, nec hora; † quamvis consuetudine in- 5
duci possit, ut locus loci bipariter apponendus est in instrumento non apponatur ex Puteo *decis.* 336. *lib.* 1. quod junges ad tradita de hoc *sub tit. de fide instrument.* † Item ut debeat reiici con- 6
suetudo Indi ultra id, quod non debet observari: sic cum Capell. Tolos. *in decis.* 195. Quæ dicatur rationabilis Zevallos *in pract. q.* 359.

7 Ad aliam partem textus nostri in primis ejus verbis ibi: *Tanto sint graviora peccata quanto diutius &c.*

De effectibus consuetudinis dico *infra quæst. fin. vers. ad quintam*, & quid ea possit, & qualiter introdu-

introducatur , Felicianus de Vega *in cap.* 8. *de judic.* per totum & *à num.* 10. ubi & ego ; an ſit de ſubſtantia conſuetudinis , quod ſit ſcripta Zevallos *in pract. quæſt.* 620. de quo *ſupra* dixi *in Rubr. de conſtitut. q.* 2. ſub verſ. *ad ſecundum*, verſ. *ex quo infero.* An regulares poſſint uti ſuis privilegiis etiam ſi habuerint uſum contrarium , Diana *dict. part.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 88. Et an ut lex per non uſum careat autoritate requiratur tempus. Diana *p.* 1. *tract.* 10. *reſol.* 7. Et cum in verſ. ibi : *Nemo ſanæ mentis intelligit naturali jure quacumque conſuetudine poſſe aliquatenus derogari*, & præſtet rationem hic Pontifex ; ideò videbis quæ de lege naturali ſcribunt Azor. *lib.* 6. *mor. c.* 1. Molina *de Juſtitia tom.* 6. *tr.* 5. *diſp* 47. 48. & 49. jus naturale an poſſit ignorantia ignorari, Vaſquez 1. 2. *q.* 76. *art.* 2. *diſp.* 122. per totam , & *diſp.* 95. *art.* 2. *diſp.* 154. *per totam.* De lege naturali , Divina , & poſitiva Salas *de legib. diſp.* 4. 5. & 6. & 19. *per totam.* An Deus poſſit diſpenſare in præceptis Decalogi , Vaſquez 1. 2. *quæſt.* 106. *art.* 8. *diſp.* 175. *cap.* 1 *uſque ad* 4. An Papa diſpenſet in jure naturali *à num.* 3. & *num.* 4. ubi nec detur contra jus Divinum : & *à num.* 5. ubi de diſpenſatione in jure humano , Covarruv. *in* 4. §. 9. *cap.* 6. *à num.* 3. & *in cap. quamvis pactum p.* 2 § 4. *à num.* 5. qualiter conſideretur naturalis in contractibus , & aliis : ubi *à num.* 6. *de jure naturali* , & *gentium* , Covar. *in reg. peccatum* 2. *p.* §. 11. *à n.* 3. & 4. Thomas Sanchez *lib.* 1. *de matrim. diſp.* 7. ubi *à num.* 14. expendit, quando ex aliquo contractu oriatur obligatio naturalis, quando verò civilis. De præceptis Decalogi , & ejus obligatione naturali Molina *de Juſtitia ſupra diſp.* 56. & 57. & videbis quæ dico *infra quæſtione* 3. *à num.* 1. Sed quia horum occaſione diſputari queit de lege æterna ; ideo videbis eundem Molinam *de Juſt. dict. tom.* 6. *tract.* 5. *diſp.* 46. & de lege gratiæ idem *diſp.* 65. De hac lege applicabis nonulla , quæ *ſupra* adduxi *in Rub. de conſtitut. quæſt.* 1. *à n.* 1. & de lege gratiæ , ſeu veteri , dixi ibi *in cap. translato* 3. ubi de abrogatione veteris legis. De quibus omnibus quæ apta ſunt ad materiam textus noſtri , multi alii moderniores ſcripſerunt *in tract. de legibus* , & *conſuetudine.*

QUÆSTIO. I.

An conſuetudo diuturna in peccando augeat pœnam. An pœna ſit minuenda, ubi à patrato ſcelere, multùm temporis interceſſerit?

SUMMARIUM.

1 *Conſuetudo delinquendi facit delictum nimis atrox & auget pœnam quoad Deum, ut* n. 7, & 11.
2 *Statuti iniquitas , nunquam tranſit in judicatum.*
3 *Peccata quo diuturniora eo graviora ſunt ,* & num. 5.
4 *Conſuetudo prava temporis curſu non firmatur,* & n. 5.
5 *Nequitia miſeros facit.*
6 *Legem injuſtam lapſus temporis , non validat.*
7 *Delictum antiquum mitiori pœna , quàm ordinaria punitur ,* & n. 13. & 14. *ubi expenditur ,* & *melius* à n. 20.
8 *Peccata diuturnitate temporis in foro animæ , magis ſordeſcunt , in foro fori alleviantur.*
9 *Conſuetudo in delictis excuſat.*
10 *Ebrietatis peccato , nullus punitur in Germania.*
11 *Fornicationis ſimplicis in nonnullis Regnis pœna non eſt impoſita.*
12 *Peccatorum multitudo pudorem tollit.*
13 Cap. 8. Ezechiel. n. 14. & 15.
14 *Delicta ſucceſſiva magis puniuntur , quam tranſitoria : & quæ iſta dicantur?* n. 21.
15 *Detenti diu in mala exercitatione , non facilè corriguntur.*
17 *Caſſiod.* cap. 5. Epiſtola 38.
18 *Morum emendatio difficile luctamen.*
19 L. ſi diuturno ff. de pœnis , & n. 23. & 24. 28. 30. & 34.
20 *Mores ſuos pravos emendans , mitius punitur expende , ut* n. 25.
21 *Diuturnitas temporis non minuit peccatum, ſed auget.*
22 *Peccata tanto ſunt graviora , quanto diutius infelicem animam detinent alligatam.*
24 *Diuturnitas temporis minuit pœnam in delictis , levibus , & poteſt prodeſſe in atrocioribus ad gratiam Principis, ſeu commutationem & qualiter,* n. 25. & *minuit etiam in gravioribus ,* n. 26.
26 *Homicida ex diuturno tempore queit admitti per Judicem ad compoſitionem pecuniariam*
27 *Diuturnitas temporis minuit pœnam delinquentis etiam proceſſati , & accuſati , & magis illius , qui fuit in carceribus , ſeu exul à Patria ,* n 28. *non ſic ſi condemnatus fuerit ,* num. 29.
30 *Delinquens in reatu quando eſſe dicatur , &* num. 31.
31 *Reatus quando in delinquente dicatur , &* num. 33.
32 *Reatus factus , num differat à recepto inter reos.*
33 *Reatus dicitur ſtatus , & conditio , in qua durante accuſatione rei ſunt donec abſolvantur , vel condemnentur, ut dum patiuntur , ut* hic
35 *Diuturnitas eſt , vel decem annorum, vel ſaltem annorum octo.*

AD primam partem quæſtionis , quæ excitatur ex primis verbis textus noſtri in verſ. 1
tanto ſunt graviora peccata , quanto diutius, &c. videtur abſolutè reſpondendum cum Farinacio *de delictis* , & *pœnis quæſt.* 18. *num.* 80. ut conſuetudo delinquendi faciat delictum minus atrox , & pœnam augeat; qui in praxi *quæſt.* 20. *à num.* 43. plenè tradit per quot actus inducatur conſuetudo peccandi , & quomodo , & quando excuſet conſuetudo loci in delictis, & quibus ; quæ omnia videbis pro exacta explanatione materiæ textus noſtri in prædictis verbis. † Sed interim notabis 2
cum Felino *in cap. cum omnes num.* 4. *de conſt.* quod iniquitas ſtatuti nunquam tranſeat in judicatum , ſicut ad propoſitum, de quo hic ponderat noviſſimè Stephanus Natten. *de Juſtitia vulnerata tit.* 20. *cap.* 2. *ſub n.* 1.

Etenim

3 Et enim Zasius *conf.* 14. *à num.* 106. *&* *conf.* 15.
num. 3. *l.* & Doctores *per distinct.* 8. *&* *cap. non de-*
bet de consanginit. & ex nostro textu dicunt quod
peccata quo diutuniora, & graviora sunt; &
4 addit Craveta *conf.* 314. *num.* 4. *&* 5. † quod prava
consuetudo temporis cursu non firmatur: & ob
id ait Stephanus Natten. *dict. num.* 1. quod Ca-
rol. V. *art.* 118. *constit. crimin.* abrogarit multas con-
5 suetudines. † Etenim, sit ut inquit Boet. 4. *conso-*
lat. 4. nequitia miseros facit, sequctur inde, ut
miserior sit diuturnior, cum peccatum, quo an-
tiquius eo gravius esset soleat, Craveta *conf* 146.
num. 4. *&* *dict. conf.* 314. *num.* 5. ubi loquens de con-
suetudine nutritiva peccati, dicit nequidem anti-
quissimo tempore juberi, aut confirmari ex re-
6 gula textus *in cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Quia lapsus
temporis, legem injustam non validat, glossa *in*
cap. inter caetera 16. *quaest.* 3. Craveta *dict. num.* 5.
qui pulchré exornat ex Fabiano Justin. in Tobian.
tract. de superbiae gradibus cap. 9. Et sic S. Cypria-
nus contra Pompejum Episcopum Stephanum
relatus ab Annaeo Roberto *lib.* 2. *rerum judicata-*
rum cap. 1. dicit ut consuetudo sine veritate vetu-
stas erroris sit: & in Jasone *volum.* 3. *conf.* 64. *n.* 15.
temporis praesidium dicitur impium.
7 Sed Barbosa *hic num.* 2. cum Tyraquello *de*
pœnis temperandis causa 29. *num.* 3. & Zenedo *ad*
decretal. collect. 16. *num.* 4. distinguendo explicet
quod diuturnitas temporis auget peccatum quoad
Deum, & in foro animae, sed respectu civilis
pœnae, aut criminalis imponendae, quando de-
lictum est antiquum, non debeat pœnâ ordinariâ
puniri, sed mitiori per textum *in l. diuturno ff. de*
8 *pœnis*, dum aliis à Zenedo relatis. † Ideò eveni-
re addo, ut qoemadmadom io foro poli peccara,
& crimina diuturnitate temporis magis sordescunt
sic in foro fori diuturnitate temporis allevientur;
imò quandoque extinguantur, ut *in l. si dubium ff.*
de pœnis, ut declarat Tyraq. *ubi supra* qui & cau-
9 sa 4. † docet quod consuetudn in delictis excusat
10 Stephanus Natten. *supr. dict. cap.* 2. *num.* 4. † Idem
dicit, referens, ut in Germania nullus propter
11 ebrietatem puniatur. † Et in aliis Regnis prop-
ter fornicationes simplices, nemo subeat pœnam;
sic ut exclamare liceat, cum Cicer. in Verrem, O,
Consuetudo peccandi, quantam habes judicundita-
tem in improbis, & audacibus, cum pœna obsuit,
& licentia consequuta est prius. Et illud *prius* de-
clarat Natten. ut procedat in consuetudine publi-
12 ca injusta, secus si sit privata. † Etenim ut ait
Seneca pudorem tollit multitudo peccatorum,
& desinit esse probri loco commune male-
dictum.
13 Sed replicabis dicendo primo quod tempus ex-
tenuet, culpam, actumque commendet, ut dixit
Sa *res.* 64. & sic peccatum diuturnitate extenuari,
pœnam civilem augeri diuturnitate contra dictum
num. praced. Ex illo Ezechiel *cap.* 8. *mulieres seden-*
tes plangentes Adon idem aliorum abominationes
superarint, vel magis peccarint, quàm qui stantes
idolo cultum exhibuere, tamen haec non obstare
dices, non illud, *quod tempus pœnam extenuat*;
quia illud Stephanus Natten. *dict. cap.* 2. *de justitia*
vulnerata sub num. 4. declarat dicens, ut prava
consuetudo excusat à pœna exteriori; licet non
excuset à peccato, & culpa: sic Barbosa *in cap.*
denique num. 3. *dist.* 4. ubi plures allegat Doctores
14 † Nec ob id dices magis obstare secundam ar-
gumenti partem; quia revera quando delictum
est antiquum, scilicet commissum jam supra de-
cem annos eo casu non debet quis puniri pœna
ordinaria ut dictum est, sed mitiori, aot nulla ex
dicta *l. diuturno, & l. si dubium ff. de pœnis*, quando
scilicet delicta fuerunt momentanea & transitoria
ut homicidium, &c. & quae semel sunt perpetrata.
Verùm si successiva sunt, ut matrimonium pro-
hibitum, haeresis, aut alia id genus, eo gravius
erit puniendus peccato quo diurius permanserit
ut hic resolvit Barbosa *dict. num.* 2. ex traditis per
Tyraquel. *dict. causa* 29. *num.* 3. *de pœnis temperan-*
dis: quo in causu debet explicari *dict. cap.* 8. *Eze-*
chiel. sicut etiam, & in jure nostro contingit, ut
delicta, quae tractum, & causam successivam ha-
bent, magis sunt punienda; ut dicunt Craveta
dict. conf. 314. cum Cothon. *volum.* 1. *resp.* 32. † 15
Io quibus delictis dixit Lucas de Pena *in l. si quis*
cod. de servitut. severitate utendum esse, addens
juxta S. Ambrosium dicentem, ut diu in mala
exercitatione detenti non facilè corrigantur. † Et 16
sic etiam explanari dictum *supra*, ex Farin. *dicta*
quaest. 18. quod consuetudo delinquendi faciat de-
lictum magis atrox, pœnam augeat. † Et illud 17
Cassiodori V. Epistol. 38. nempè; † *emendatio mo-* 18
rum difficile luctamen, erunt, ait si negligantur, &
robora. Et ut amplius assequaris leges Farinac. *de*
de inquisit. quaest. 10. ad casus occurrentes: an, &
quando ex diuturnitate temporis pœna minuatur:
& *num.* 20. & 351. de pœna spirituali, & aliàs *à*
num. 84. junctis quae tradit Mathesilaous *singul.* 77.
& *ibi* additio.
Ad secundam quaestionis partem, an pœna sit 19
minuenda ubi à patrato scelere multùm temporis
intercesserit; quia ex dictis abundè responsum
praestatur ideò tantum adducam, & explanabo,
quae solent Doctores inter se pugnantes cumula-
re pro explicatione *dictae l. si diuturno, ff. de pœnis*
cum textu nostro, pugnant ergo Doctores super
intellectus illius dicterii *in reatu esse longo tempore*
etenim Alciatus *lib.* 2. *parerg. cap.* 19. Corrasius *li-*
bro 2. *Miscellaneorum cap.* 20. Budeus *in annotatio-*
nibus, ad textum *in dict. l. si diuturno*, quos se-
quutus est Covaruv. *lib.* 2. *variar. resol. cap.* 9. *n.* 2.
dicunt *reatus, Esse statum, & conditionem, in*
qua rei sunt; donec vel absolvantur, vel condem-
nentur olim inter eos velati in conspicua, & mise-
randa calamitate erant capillo submisso, quem non
antea fas erat rescindere, quam omnium sententiis
absolverentur squalore, & illive confecti, prolixa
barba habitu sordido pannoso. & ut Budeus ait mi-
sericordiae aucupatore. Accursius, *verb.* Bartol. &
sequaces aotiqui, docuerunt praedictae legis autho-
ritate minuendam esse pœnam ei, crimen ad-
misit si longum tempus praeterierit; quod videtur
non ita sequuti recentiores eo quod dixerint *Gra-*
vius ulciscenda crimina quae diu impunita fuerunt,
tarditatemque ultionis gravitate, compensandam
esse.
Nihilominus rectè, tam antiqui, quàm mo- 20
derni praesenserunt quicumque juxta distinctionem
jam in primo dubio relatam: nam in delictis semel
commissis, quae in hoc proposito nostro momen-
tanea appellarunt, dixerunt veteres minuendam
esse pœnam summa quidem ratione, & aequitate,
si videlicet ex eo tempore, quo crimen quis ad-
miserit vitam suam, ac mores correxerit, & virtu-
tis argumentum praebuerit nam pœna constituitur
in emendationem hominis, ut inquit Paulus *in l.*
si pœna ff. de pœnis. † Secus tamen dixerunt in 21
delictis successivis; id est in quibus quis diu prae-
stiterit eo gravius coercendus est veluti in haeresi,
adulterio

adulterio, & similibus; quia diuturnitas, tempo-
22 ris, non minuit peccatum, sed auget, † nam ut
docent textus noster *dict. cap. non debet de consan-
guinit. cap. cum haberet de eo, qui duxit, quam
polluit per adulterium, cap. non satis, & cap. cum
Ecclesia de simonia, cap. sicut nobis in fine de regula-
rib. cap. schima 24. quæst.* 1. & præclare Celsus *in l.
inficiando §. infans ff. de furtis*, ibi: *& quid tam
ridiculum est, quam melioris furis conditionem esse
propter continuationem furti existimare*, tanto sunt
graviora peccata, quanto diutius infelicem ani-
mam detinent alligatam.

23 Igitur ex his videmus veteres inquam senten-
tiam *dictæ leg. si diuturno* recte percepisse, sed re-
centiores ejus verba rectius explicasse, & ne con-
trarii videantur existimat Faquineus *lib. 9. contro-
vers. cap.* 38. recentiores loquutos fuisse de delictis,
& criminibus successivis; dum probant gravius
punienda esse crimina, quo diutius impunita man-
serunt, tarditatemque vindictæ gravitate com-
pensandam. Veteres inquam de delictis momen-
taneis: nam ubi emendatio conspicitur, non vi-
detur pœna esse necessaria; sed ne justitia offen-
datur statui posse dicunt, verumtamen mitior, vel
clementior ob specimen virtutis editum: videbis
Tyraquellum *de pœnis temper. super causa* 39. Ant.
Gomez *tit. de delictis cap.* 1. *num.* 7. Clarum *in pra-
xi crim. q.*60. vers. *præterea potest*, Rolandum à
Valle, *cons.*63. *lib.* 3. *num.* 10. Grammaticum *cons.*
39. *num.*1. Afflictis *decis.*288. & eum hac declara-
tione transit etiam Thesaurus *decis. pedemont.* 76.
num. 6. & alii plures relati à Farinacio *de inquisit.
dicta quæst.* 10. *num.* 86. & ante *num.* 84. ubi de
prædicta regula.

24 Sed quia Clarus dicta *quæst.* 60. in dicto vers.
præterea, sic tenens adhuc dixerit quod non vidit
servari eam regulam; nempe ex diuturnitate tem-
poris, pœna delicti sit minuenda, præterquam in
levibus delictis, libet bene etiam in atrocioribus
diuturnitas temporis possit prodesse ad obtinen-
dam gratiam, seu commutationem à Principe;
ideo potuit Farinacius, *dicta quæst.*10. sub *n.*86. in
vers. *certe*, non acquiescere distinctioni jam à no-
bis relatæ, dum non credit verum quod diutur-
nitas temporis in præfatis successivis delictis, non
minuat pœnam; quia etsi fateatur, ut dum quis
permaneat in delicto, illud iterando, quod non
solùm non mitius, sed gravius puniri debeat; &
perinde sequi quod si per diuturnum tempus ab
eo delicto se abstinuerit, non debeat mitius pu-
niri; sed tu inquam quidquid commulat Farina-
cius, expende, ut *supra* & simul etiam cum ipso
25 dicta *quæst.*10. *n.* 91. † quatenus dixit ut tunc de-
mum diuturnitas temporis pœnam minuat, dum-
modo delinquens ipse à tempore delicti perpetrati
in posterum fuerit bonæ, & laudatæ, vitæ, nec
aliud delictum commiserit secus si aliter cum Ty-
raquello *dict. causa* 29. *num.* 4. dicente ut non
alia ratio melior queat excogitari pro intellectu
dictæ leg. *si diuturno*, etiam in reo non existente
in carcere, nec accusato, quam si delinquens post
commissum delictum diutius se ab aliis delictis
abstinuerit, magis, & potius impetu ignorantia,
infirmitate, & aliis id genus, quam dolo, & con-
suetudine deliquisse præsumendum sit; quia ex
sequentibus actibus præcedens animus dignosci-
tur, *l. si his*, qui ubi Bald. & DD. *ff. de adulter.* §.
fin. ubi glossa in verbo *ut appareat auth. de restit.*
& ea quæ, parit & perinde ut apparere satis
emendatus videatur qui post delictum commis-
sum bene, honestèque vixerit §. 1. vers. *hunc au-
tem nobis in auth. de Monachis*: quæ emendatio, ut
præclarè dixit Tyraquellus, operatur pœnæ di-
minutionem: tamen ubi quis post delictum com-
missum inhonestè vivendo, alia commiserit scele-
ra diuturnitatem non operari diminutionem pœnæ
credunt relati Farin. & Thesaur. *in dict. decis.* 76.
num. 5. ubi refert alios.

Quare idem quantumvis Clarus dixerit solùm 26
in delictis pœnam minui adhuc ex dictis credo quod
non aliud sit a jure statutum, non solum possit,
sed etiam debeat Judex ex diuturnitate pœnam
minuere, etiam in gravioribus delictis; propte-
reaque posse Judicem isto casu homicidam ad pe-
cuniariam compositionem admittere, dicunt Af-
flictis *decis.* 287. *à num.* 1. Roland. *cons.*63. *num.* 10.
volum. 3. sicque procedere in homicidio Gramma-
ticus *cons.*39. *num.*1. Bartholom. Tege *in suis tracta-
tibus crim. p.* 16. *num.*9. & 10. Bossius *in tit. quo-
mod. proced. per action. in delictis num.* 18. Carret. *in
practica in tract. de homicid. & Assassin. §. Trigesimo
excusat diuturnitas*, &c. *à num.*1. Follerius *in pract.
crim.* verb. *vel carcerantur n.* 19. ubi dicitur quod
imponitur alia pœna, quam pecuniaria & Thau-
saur. *in dict. decis.* 76. *pedemont. num.* 1. & *num.* 2.
vers. *& ita vidi in Senatu*, ait sæpius sic fuisse
practicatum, & judicatum in Senatu illo Pede-
montano.

Quod si dubites, num dicta regula etiam lo- 27
cum habeat, quando delinquens fuit etiam accu-
satus, & processatus, sed per ejus absentiam non
potuit sibi imponi pœna; quia ut dixit Anton.
Gomez. *dict. cap.*1. *lib.*3. *variar. num.*8. *in fine*, post
Bartol. & Ancharran. tunc non minuitur pœna
propter temporis diuturnitatem. Tamen contra-
rium in praxi verius est; num ut dicit Covar. *dict.
lib.*2. *var. cap.*9. *sub num.*2. ex textu *in dict. l. si diu-
turno*, communiter per DD. concludens ut is qui
post longum tempus alicujus facinoris accusatus,
mitiori pœna puniatur: & Anton. Thesaur. *dict.
decis.*76. *post num.*2. Clarus *dict. quæst.*60. vers. *præ-
terea*, post Farin. *dict. quæst.* 10. *de inquisitione sub
num.* 87. bene, † explicantes dicunt dispositionem 28
dict. l. si diuturno, non posse habere locum nisi
quando reus sit in reatu putà, vel quod sit præ-
sens in carcere vel quod sit absens processatus, &
accusatus; quia si diuturnitas temporis debet di-
minuere pœnam ei, qui post delictum semper
commode, & sine ullo damno (cum non esset
accusatus) permanserit in loco commissi delicti,
& forsan sui Domicilii, & originis quanto magis
ad favorem ejus, qui existens processatus, & ac-
cusatus, diu abfuit à loco sui Domicilii, & patria
cum tot incommodis, & damnis; imo addit Farin.
multo magis procedere, & vidisse in gratiis à Prin-
cipe concessis, semper rationem haberi quod de-
linquens diu in contumacia, & banno extra pa-
triam sordidatus permanserit, quasi quod commis-
si delicti pœna partem subtulerit.

Aliud in quam esset ait Farinac. *ibi in fine dict.* 29
*num.*87. per alia, quæ *ibi* adduxit *dict. quæst.* 10.
num. 28. vers. *amplia*, quando non solùm accusa-
tus, & processatus est delinquens, sed etiam con-
demnatus sententia: nam tunc tenebitur Ju-
dex non obstante qualibet temporis diuturnitate
exequi sententiam, si condemnatus ad ejus manum
devenerit; licet bene posset pœnam temperare
non ex se, sed Principe consulto.

30 Iterum si pro majori exornatione *dictæ legis si diuturno*, dubites quid sit esse *in reatu*, juxta jam adducta in princip. verf. *ad secundam*, & quando nomen rei dicatur esse inter reos: adverte in reatu tunc dicetur delinquens consistere secundum communem, & practicam opinionem, quando cum præsente, vel carcerato, lis est contestata per Judicis interrogationem,& illius responsionem.

31† Item quod eo absente reatus inspicitur quando
vigore statutorum, seu consuetudinis volentium,
contumacem haberi reum pro confesso pro rei par-
te, sunt propositæ exceptiones concernentes meri-
ta causæ. Sin' autem fuerint propositæ exceptio-
nes dilatoriæ, seu declinatoriæ non inducatur rea-
tus, nisi Judex super illis tacitè procedendo ad
ulteriora, vel expressè ea rejiciendo pronunciave-
rit: ita Clarus *in pract. quæst.* 14. verf. *sed hic in-
cidenter*, bene declarant Benedictus de Plumbin.
in l. penult. §. ad crimen à n. 68. *de publicis judiciis*,
Marianus Socin. *in cap.* 1. *n.* 65. *de mutuis petit.*
Angelus *de maleficiis*, in verbo, *& ad querelam
num.* 62. Blanc. *in pract. criminal. §. datis defensio-*
32*nibus num.* 1. *& num.* 2. † Ubi videtur facere dif-
ferentiam quando quis dicatur *factus reus*, & quan-
do *receptus inter reos*, Cynus omnino *in l.* 1. *num.*
9. *cod. de his, qui accusare non possunt*, Salicet.
ibidem num. 15. Franc. Marcus *decis.* 725.
part. 1.

33 Unde jam rectè concludimus, ut cum reatus
sit status, & conditio, in qua durante accusatione
rei sunt, donec absolvantur, vel condemnentur:
quo tempore quando præsertim sunt præsentes,
& carcerati causam agant squalore, & illuvie
confecti prolixa Barba, habitu sordido, & pan-
noso misericordiæ aucupatore, ut *supra* dixi, &
repetit Farinacius *de inquisit. dict. quæst.* 10.*num.*89.
34*in fine.* † Merito dicendum est Modestinum *in
dicta l. si diuturno ff. de pœnis*, decrevisse ob eum
statum, & diuturnam illam calamitatem, pœnam
fore minuendam; secùs ergo ubi delinquens in
reatu non fuerit; propterea male, & perperam
egerit: & licet ex his non admittant à nobis addu-
ctam jam distinctionem, Tyraquellus *de pœnis
temperandis dicta causa* 29. *in fine*, additio ad Go-
mezium, *ubi sup. dicto cap.* 1 *lib.* 3. *variar. num.* 7.
litt. C, & Covarruv. *dict. lib.* 2. *var. resol. cap.* 9. *sub
dict. num.* 2. dicentes non adaptari ad litteram dictæ
legis si diuturno. Tu tamen ab ea nunquam rece-
das; quantumvis in verb. *reatus* admittas proxi-
mè adductam explicationem.

35 Unum tamen notabis ut jam dixi, quod in puncto, de quo sumus loquuti huc usque in hac quæstione, diuturnitas temporis erit, vel decem annorum, ut communiter Doctores relati resolvunt, vel saltim annorum octo, ut voluerunt Grammaticus *cons.* 39. Farinac. *de inquisit. dict. q.* 10. *n.* 85.

Q U Æ S T I O. II.

An consuetudo delinquendi augeat pœnam delinquenti, quando, & quomodo: ubi quid in minimis. Et quando dicantur delicta pluries commissa Et quando, vel unica vel pluribus pœnis puniantur. Et an consuetudo peccaminosa vincat legem?

S U M M A R I U M.

1 *Consuetudo delinquendi facit ut reus gravius puniatur.*

2 *Delictum sæpius commissum, potest mereri pœnam capitalem; etsi tantum simplex, illam meretur: explica ut* n. 3.

4 *Pœna augetur propter antiqua delicta, etiam præscripta, & commissa in diversis territoriis.*

5 *Fur, qui duo furta commisit si tertium perpetretur in diverso territorio, punitur, ac si triplex commisisset in eodem territorio,* numero 6.

6 *Delicta plura, ut ultimo agraventur, nonnulli requirunt præmissam accusationem, seu punitionem priorum; item ut quod sint ejusdem territorii; sed tu expende, ut* n. 7. & 15. 16. & 17.

7 *Delinquendi assuetus quando quis dicatur.*

8 *Consuetudo delinquendi præsumit contra reum etiam in procedendo.*

9 *Lex multum præsumit contra eum, qui consuetus est delinquere.*

10 *Delictorum frequentia, denotat incorrigibilitatem.*

11 *Malus semel, talis semper præsumitur in futurum.*

12 *Consuetus non delinquere, mitius punitur.*

13 *Punitio delictorum debet esse cum relatione anteactæ vitæ.*

14 *Simoniacus, quem alias vita commendat, mitius punitur.*

15 *Delicta repetita, ut gravius puniantur, quid in praxi requirant* n. 33.

16 *Furtum qualificatum, quali pœna plectitur, ex arbitrio judicis pendet, qui aliquando pro primo ultimum supplicium imponit,* n. 17. & 18.

17 *Fur non punitus pro primo, & secundo furto postea adhuc pœna mortis puniri, &* numero 18.

19 *Furto quantumvis gravi potest fur decennio ad triremes condemnari.*

20 *Pœna mortis statuto posita furanti in quantitate, justis de causis queit moderari.*

21 *Delicta ex more mitius puniebantur, quam legibus plecti solerent.*

22 *Severitas fit sæva crudelitas, nisi se cohærent intra congruentes nocentium pœnas.*

23 *Triremium pœna est laboriosa nimis, vilis, & infamis, condignaque est hominibus, etiam qualitatis in gravibus delictis.*

24 *Malus*

24 Malus semel, semper præsumitur talis in eodem genere mali: expende ut n. 28.

25 Fama mala in genere alicujus hominis, facit indicium contra eum, si sit in eodem genere; etsi inquisitus, nihil resultet, adhuc suspicio oriatur.

26 Malus in uno habet contra se non modicam suspicionem, quod sit malus in aliis: fallit num. 49.

27 Filii præsumuntur laborare pluribus delictis ex una specie delicti paterni.

28 Malus de præsenti non præsumitur malus de futuro, sed oritur aliqua in eum nihilominus suspicio.

29 Vidua fornicatrix, præsumitur talis in præteritum marito vivente.

31 Delinquere consuetus acrius punitur si sit major 25. annorum, non è contra.

32 Pueri, qui passi sunt se invicem cognosci, combusti non fuerunt, sed fustigati; bené tamen possunt puniri ex reiteratione acrius, num. 33.

34 Delicta levia ex iteratione non puniuntur gravius, n. 35.

35 Furta levia repetita gravius puniuntur: explica, ut n. 41.

36 Delictorum gravium pœna augetur, non minimorum.

37 Furans plures parvas quantitates, peccat mortaliter, etsi alias plura venialia peccata non faciant unum mortale: expende ad forum externum, ut numero 38. 39. & 40.

38 Minimorum non curat Prætor; sed qualiter n. 39. & 40.

39 Cap. unum §. in nomine autem criminis dist. 25.

40 Læsionis modicæ causa à jure communi non recedimus.

41 L. scio ff. de in integrum restitutione, l. si oleum §. fin. ff. de dolo, l. res bona ff. de contrahent. emptione, l. 1. §. illud ff. de conjug. cum emanc. liber. l. quamvis ff. ut in possess. legeatur, l. 1. §. cum dicitur ff. si cui plusquam, l. si proprietarius, vers. eadem ff. de damno infecto.

42 Minimum in pluribus attenditur; ut num. 43. in quibus etiam ut in gravibus arbitrabitur Judex, n. 48.

43 Minimi ratio attenditur, quando sequeretur absurdum, & præjudicium fieret majoribus rebus.

44 Delictum continuatum gravius punitur.

45 Facinorosus homo ex multis delictis, etiam diversis aggravatur ad pœnam.

46 Delictum reiteratum, sæpius fit majus.

47 Delictum pluries commissum tot inducit delicta, quot reiterationes, & sic tot requirit purgationes.

49 Malus semel si à delicto patrato cesset per triennium bene se gerens, habetur ut bonus, & num. 50. ubi habetur talis à primo die ipsius triennii.

50 Inquisitus bonæ famæ repertus, non est obnoxius ex mala fama, in qua erat ante triennium.

51 Delictum continuatum non efficit plura, si medio tempore præcessit absolutio, vel alia provisio,

52 Delicta plura, quando dicantur ab uno commissa, & n. 53.

L. nunquam plura delicta ff. de privatis delictis.

53 Delinquere pluries dicitur in legem, qui eadem die ex intervallo facit contra ejus tenorem.

54 Delicta plura non dicuntur patrari, cum ex uno ictu aliquis vulnera plura patitur.

55 Delicta successiva etiamsi plura una puniuntur pœna, etsi commissa sint ex intervallo.

56 Furta plura successive commissa, velati à Macellaria carnes vendente, pro unica reputantur.

57 Adulterium cum una continuatum, una punitur pœna; etsi plura adulteria videantur.

58 Delictum majus absorbet alia ejusdem generis, quando delicta patrata sunt eodem tempore.

59 Falsitates plures ad eundem finem commissæ, una pœna puniuntur.

60 Injuriæ plures uno ictu factæ, una puniuntur pœna, quæ regulariter est arbitraria, n. 70.

61 Blasphemiæ plures uno tempore in Deum prolatæ, una puniuntur pœna.

62 Vulnerans cum insultu, & armis, una punitur pœna, scilicet vulneris non insultus, & delationis armorum.

63 Delicta plura, quando diversis puniantur pœnis, sit pœnæ sint reiterabiles, & compatibiles, secus si esset pœna mortis, numero 64.

65 Pœnarum incursus aliquando exercetur ob gravitatem facinioris incipiendo à minori pœna.

66 Multiplicatur pœna, si pro quolibet v. g. ictu, vulnera, aut alapa imposita est à lege, vel statuto, secus si loquatur simpliciter, scilicet pro vulnere, & num. 67. 68. 69. & 70.

70 Pœna gravior ex pluribus vulneribus uno ictu incusis, potest imponi.

71 Pœna delicti non determinata, erit arbitraria.

72 Alapa regulariter pœna arbitraria punitur, quæ extendi potest ad mortem, considerata persona delinquentis, & patientis, & loco.

73 Injuria in dubio non præsumitur facta judici, ut tali, sed ut personæ privatæ.

74 Peccaminosa consuetudo, num vincat legem remissivè.

AD primam difficultatis partem ex dictis videtur respondendum quod delinquendi consuetudo facit, ut reus gravius puniatur juxta text. in l. 3. cod. de Episc. audient. in l. capitulum §. solent. & in §. grassatores ff. de pœnis in l. 3. vers. si plures ff. de re militari, in l. servos cod. ad leg. jul. de vi in l. 1. ff. de jure patronat. l. quicunque vers. 1. cod. de servis fugitivis, in l. 1. cod. si super exactor. lib. 10. in l. omnes §. dellatores cod. de collation. eodem lib. in l. 2. cod. de primicer. lib. 12. in l. 3. cod. de domesticis, & protector eodem lib. & in l. fin. cod. de comneat pariter lib. 10. & de Jure Canonico in c. ita nos 25. q. 2. & in c. pervenit 27. q. 1. DD. in relatis

juribus, & multi ex antiquis in aliis, quibus accedunt Rochus de Curte *hic in textu nostro in 1. notabili*, Carrerus *in pract. tract. de homicidio*, & *assassinio §. circa igitur tertium quibus ex causis pœna augetur*, & *cap. 1. à num. 1.* Marsil. *singul.* 378. *num.* 3. Grammaticus *voto 9. num.* 22. & 25. & *voto 17. à num.* 7. Anton. Gomez. *de delictis tit. de homicidio cap. 3. num. 60. in fine*, & *tit. de furto cap. 5. num. 5.* cum multis aliis Farinac. *in praxi*
2 *tit. de delictis quæst. 23. à num. 1.* † qui cum infinitis etiam ampliat in tantum, ut licet unum delictum de per se non mereatur pœnam capitalem, sive corporalem, sed tantum pecuniariam; sæpius tamen cummissum, possit pœna mortis naturalis puniri; quia consuetudo delinquendi, facit delictum, alias non capitale reputari capitale *l. 1. cod. de super exactor. lib. 10. dict. l. omnes §. delatores eodem lib.* sic Marsillius, Brunus, Carrerus, Nobellus, & plures alii præter antiquos, quos congerit idem Farinac. *supra num.* 2. ubi postquam dixerit etiam cum aliis, nemine Doctorum dissentiente puniendum esse gravius consuetum delinquere, quam qui semel tantùm deliquisset; quia
3 geminatio delicti, quamvis levis, facit illud maximum, ut late per Marsil. *in l. quæstione à num. 2. ff. de quæstion.* & *in singulari* 378. Mascard. *de probat. lib. 2. conclus.* 838. *num.* 1. † quod ego intelligo si delicta essent capitalia: nam in praxi raro videmus, ut ex multiplicitate delictorum non capitalium, morte puniantur delinquentes: ita Farin. cum Carrer. & Gramm. & cum Julio Claro *q.* 84. qui testatur nunquam fuisse visum aliter Mediolani, nec Romæ: ita *num.* 7. & ob id *num.* 5. explanando advertit prædictam ampliationem procedere tantum potestativè, non necessitate; cum tantum loquantur Doctores per verbum *potest*, & non per verbum *debet*. Etenim verbum *potest* affirmativè prolatum necessitatem non importat, Bartol. *in l. 2. §. credendum, col. 1. ff. si certum petatur, juncta l. Prætor in princ. ff. de edendo l. 1. §. 1. ff. quod quisque juris.*

4 Sed si dubites num prædicta regula cesset in delinquente, qui semel punitus pro delictis jam commissis, de novo postea delinquit, & num ut gravius puniatur, debeat esse confessus, vel convictus, aut sententiatus, vel sufficiat probatio omnium delictorum. Et breviter respondeo ad primum dubium, ut cum sit communis doctrina interpretum, quod pœna augeatur etiam propter antiqua delicta præscripta, & propter delicta commissa etiam in diversis territoriis: licet Judex unius loci non possit cognoscere de criminibus alibi commissis extra suum territorium ut *in l. fin. ff. de jurisd. omn. judic. in l. 3 ff. de officio Prætor.* & *in auth. qua in provincia ff. ubi de crim. agi oporteat*, sicut & dixi *in cap. postulasti 14. de foro compet.* & *ex reg. textus ibi in cap. 17.* & *in cap fin.* tamen sic si reperiatur delinquens in manibus judicis illius territorii, in quo ultimum delictum est commissum, ut cum multis omnia hæc explanat idem Farin. *dicta quæst 23. à num.* 11. sic & eodem modo debeat puniri per consuetudinem delinquendi, etiam si de primis delictis, jam fuerit delinquens absolutus a Principe per gratiam.

5 Et ita fur, qui duo furta in aliis locis commiserat, si modo tertium faciat in territorio judicis, poterit tanquam pro tribus puniri, ut resolvunt Anton. Gomez. *lib. 3. variar. cap. 5. n. 8.* ibi Aillon. *num 9.* Covarruv. *lib. 2. variar. cap. 2. num. 7.* Clarus *in §. furtum n. 11.* Menochius *de arbitr. casu* 295. *num.* 18. Baiardus ad Clarum *supr. à num.* 54. Tuschus *littera S, conclus. 560. num.* 19 & *à num.* 24. Cantera *Rubrica de furtis cap. 8. num.* 10. Azevedus *in l. 7. tit. 11. lib. 8. recopilat. à num.* 106. ubi etiam ampliat, quamvis pro duobus primis fuerit jam punitus, & etiam pro illis fuerit absolutus per gratiam Principis, ampliat, & limitat Farin. *in praxi q. 167. ex n. 50.*

Unde licet ad secundum dubium *num. præced.* 6
respondeant communiter DD. quos, ut quis ex causa ultimi delicti gravius puniatur, debeat delinquens de primis esse confessus, convictus, sive condemnatus, & punitus juxta textus doctrinam, ubi videtur probari *in l. capitalium §. solent ff. de pœnis*, ut docet etiam cum multis idem Farinac. *dict. quæst. 23. num. 8.* & 9. referens ex aliis plerisque sic procedere, cum alias sine tali punitione reiterando, delictum non possit dici incorrigibilis, nec alias puniri, & ex regula textus *in cap. cum non ab homine de judic.* adhuc tamen verius est in praxi, ut si tam prima, quam secunda delicta sint commissa in eodem territorio, tunc necessario dicendum esse secundum delictum aggravari per primum nondum punitum; & sic tenendum Judico cum Gomezio *in dicto tract. de delictis c. 5. tit. de furtis num. 9.* vers. *advertendum*, qui sustinendo in vers. *sed his non obstantibus*, contrariam sententiam plura jura adducit, † & alia explicans 7
ait illam sustineri in pluribus delictis non punitis, & commissio in diversis territoriis; eo quod tunc posteriora non aggravent prima delicta, sed Farin. *dict. quæst. 23. num.* 14. videtur etiam tenere pœnam aggravari propter delicta alibi in alieno territorio commissa, cum reus fuerit in manibus judicis illius territorii, in quo est commissum ultimum delictum; secus verò ait si fuerit inventus in manibus judicis illius territorii, ubi commissum est primum delictum; quia tunc ait cum eodem Gomezio, sub dicto vers. *sed his* paulo ante medium, secundum delictum primum non aggravare ex illa regula quod priora delicta aggravant ultimum, sed non posteriora primum: quare in hoc ultimo dices ut sufficiat probatio omnium delictorum, ut pœna gravior inferatur delinquenti: & licet multis etiam aliis Farinac. *num.* 33. probet quod ad hoc, ut quis dicatur assuetus delinquere, non sufficiat ut sit diffamatus, seu inquisitus, & malæ famæ ad effectum, ut possit acrius puniri, vel torqueri, sed quod sit convictus, seu confessus vel condemnatus: mihi tamen ex dictis aliud videtur in praxi quotidie agitatum ex proximè dictis; itaque Paul. Merenda *in consil. crimin. divers. 90. à num. 24. volum. 2.* videtur dicere ut mala fama inquisiti probari possit per extrajudicialem judicis informationem absque judicis, & judicii ordine, & confirmatur ex dictis *infra*.

Ex his venit dicendum quod sicut delinquendi 8
consuetudo nocet reo, ne dum in condemnando, sed etiam in procedendo, † quia lex multum præ- 9
sumit contra eum, qui consuetus est delinquere, ut *in l. si cui §. 1. ff. de accusation. in l. non omnes, §. à barbaris ff. de re militari.* † Et delictorum frequen- 10
tia denotet incorrigibilitatem delinquentis, † & 11
semel malus, semper talis præsumatur in futurum, *ex regula semel malus*, ubi Doctores, de quibus dixi *in cap. mandata*, & *cap. juravit de præsumpt.* & quod hæc sit juris præsumptio, & non

non hominis, ut latè dixit Menochius *de præsump-
tionibus, lib. 5. præsumpt.* 32. *à num.* 1. & 17. cum
infinitis Farin. *dict. quæst.* 23. *à num.* 20. ubi contra
multos in vers. *veritas*, ait prædictam solam præ-
sumptionem absque aliis adminiculis non esse suf-
ficientem, ut delinquens torqueatur: è contra
12 ponit, *n.* 32. vers. *amplia.* † Ut sicut consuetudo
delinquendi facit augere pœnam, ita è contra non
consuetus, alias delinquere mitius puniri debeat
ex *l. non omnes in princ. ff. de re milit.*

13 Ubi scribitur in punitione delictorum, haben-
dam esse rationem anteactæ vitæ, textus *in l. de-
sertorem* §. *is, qui ad hostes*, vers. *sed etsi ex impro-
viso*, ibi: *inspecto ejus vitæ præcedentis actu ff. eo
tit. cap. eos, qui* 1. *q.* 7.

14 Ubi mitius agitur cum simoniaco, quem aliàs
vita commendat: *cap. nisi specialis de officio de-
legat.*

15 His tamen non obstantibus, video ut practici
Doctores concludant nullo modo posse ad gravio-
rem punitionem delinquentis procedi propter re-
petita delicta, nisi de primis fuerit accusatus, pro-
cessatus, sive condemnatus ex jam adductis, qui-
bus addo resumptivè quæ longè in quodam suo
manuscripto resolvit D. D. Christophorus Mosco-
so, & Corduba hujus consilii supremi Castellæ,
& inquisitionis, occasione cujusdam delicti exi-
stimati peculatus in hoc etiam supremo Consilio
Regni Aragoniæ controversia excitata contra Mi-
16 chaelem de Aquilar. & Josephum Lozano, † eo
quod furtum commiserint cujusdam magnæ quan-
titatis continuo de bonis civitatis. Et cum du-
bium esset, nùm pœna mortis puniri deberent,
& consules in partes diversas opinarentur, alii
dicentes crimen illud non esse peculatus propriè,
sed furti; & inter hos etiam quidam dissentientes
cum aliqui dixissent pro uno furto quantumvis
gravi, & continuato, non esse reos delinquentes
pœna puniendos mortis; quia jure digestorum *in
l. fin. ff. de re furt*, *l.* 1. *cod. de defensoribus Belnea-
riis*, Avio Gellio, *lib.* 11. *noctium atticarum, cap.
fin.* Epiphanius *in* §. *pœna manifesti instit. de oblig.
quæ ex delicto nasc.* Fornerius *lib.* 1. *lection. cap.*
15. Melchior. Junio *quæstion politicarum cap.* 98.
Anton. Guibertus *in Pol. Historiæ cap.* 18. Osvald.
cap. 29. *lib.* 15. *litt. N.* talis non est constituta
pœna; imo nec jure Canonico, aut Regio sit sta-
bilita: sic contra Baldum, & alios dicentes furto
qualificato posse delinquentem ultimo supplicio
puniri. Contrarium esse verius, & ita practicatum,
cum multis sequitur ex Farinacio *in practica quæst.*
167. *num.* 33. Azevedo *in l.* 7. *tit.* 11. *lib.* 8. *reco-
pilat. num.* 103. Gribelto *decis.* 94. Mario Muta *de-
cis.* 48. Giurba *cons.* 93. *num.* 1. idem Farin. *q.* 23.
Cantera *in Rub. de furtis c.* 8. *num.* 10. Tuschus *litte-
ra F, conclus.* 564. *num.* 46. Molina *de Justitia tom.*
3. *disp.* 695. *num.* 9. Eleganter Quesada *in suis quæst.
cap.* 19. Vela *de delictis cap.* 12. vers. *sed si unum*
Zevallos 741. Gratian. *reg.* 209. *num.* 11. ubi de
fœmina furante Pichard. *in manuduction.* 3. *pag.*
17 §. 4. *n.* 613. † Ubi cum aliis pluribus totum hoc
judicis arbitrio relinquit, qui aliquando pro primo
furto ultimum supplicium imponat, aliquando
nec pro tertio, æstimata persona furantis, & ejus,
cui res fuit ablata, item ipsa re furata loco, &
tempore furti commissi. Quare Faquineus *lib.* 1.
controv. cap. 1. vers. *cæterum illud* Farinacius *dict.
quæst* 20. & *num.* 9. & *dict. quæst.* 167. *ex n.* 68. &
consil. 30. *num.* 2. Baiardus ad Clarum §. *furtum
num* 49. Antonius Gomez *dict. cap.* 5. *de furtis n.* 7.
& 9. & *ibi*, ejus additionator Aillon cum multis
dicunt prædictam doctrinam consonam esse juri,
prout colligitur ex Zevallos, & Gregorio Lopez
in l. 1. *tit.* 17. *p.* 2. *glossa* 2. Faquineo *lib.* 9. *controvers.
cap.* 91. & 92. Abiles *in cap. Prætor. cap.* 1. verbo *de
rechamento à num.* 13. dicentes, ut si fur non fuerit
punitus pro primo, & secundo furto, adhuc pœnâ
mortis puniri possit; & quod hæc doctrina, quate-
nus quod ex pluralitate delictorum aggravetur
pœna, etiam in aliis delictis, docent relati, &
Farinacius expressè *sub dict. q.* 23. cum multis ab
eo relatis.

Quare etsi ad pœnam mortis precisum esse vi- 18
deatur, ut ex tribus furtis duo prima præcedentia
punita fuerint, ut tradunt Fulgosius *cons.* 157. *co-
lumna penul. in princip.* vers. *similiter.* Tyberius
Decianus *lib.* 3 *cons.* 24. *à n.* 16. Boerius *decis.* 219.
n. 2. ubi testatur quod ita omnes Doctores tenent
in auth. sed novo jure, Tusch. *pract. conclus. tom.* 1.
conclus. 560. *n.* 7. idem D. Moscoso: tamen reso-
lutio jam adducta arbitrariâ sumpta, mihi admo-
dum placet. † Et ob id infero cum eo posse furro, 19
quantumvis gravi ex qualitate personarum ad tri-
remas decennio delinquentem condemnari juxta
decisionem Senatus Siciliæ, quam, quam refert
Giurba *cons.* 93. *num. fin.* qui condemnavit furem
ex pluribus furtis qualificatis, & continuatis de-
cennio ad triremes, & adducit Moscoso verba
leg. 8. *tit.* 11. *lib.* 8. *recopilat.* ibi *mandamos, que unsi-
enlos hurtos calificados, y robos, y salteamientos
encaminos, o en Campo, y fuerca, y otros delictos
de otra qualquier calidad las penas ordinarias laseant
commutadas en mandar les ir a servir a las Gale-
ras por el tiempo, que pareziere segun la calidad.
de lo dhos delictos.*

Et sic fieri, ut etsi per statutum etiam Juratum, 20
damnetur pœna capitali mortis, ita in quantitate
delinquens, ut tenent. Bald. Fulgos. & Salicetus,
in dict. auth. sed novo jure. Covarruv. *dict. lib.* 2. *var.
cap.* 9. *num.* 7. vers *quo fit.* Farinac. *dict. q.* 167. *n.* 40.
Gabrielo *decis.* 94. Lingluis *decis.* 22. *q.* 6. *n.* 2. ut in
Regno Valentiæ per foros observatur, quibus
pœna mortis venit puniendus propter furtum ma-
gnæ quantitatis: tamen justis de causis dicendum
posse à judice pœnam illam moderari, Roman.
cons. 429. Petrus Caballus *resolution. criminali, casu*
18. *n. fin.* & ita fieri posse ex permissa commuta-
tione dictæ legis partitæ; imo, & deberi judices
benigniorem pœnam imponere, dicit idem Do-
min. Moscoso cum Budeo *in annotation. ad pan-
dectas in l. fin, ff. de senatoribus* ibi: *necesse esse ju-
dicis ex legis præscripto judicare, nec legitimam pœ-
nam excedere; imo minorem eligere ex l. interpre-
tatione ff. de legib.* & Alex. *cons.* 5. *num.* 14. *lib.* 1.
† Valenzuela Velasquez *cons.* 91. *num.* 48. ubi ex 21
Julio Capitolino, quod Marco Antonio mos erat
minori supplicio puniri omnia crimina, quam le-
gibus plecti solerent, & ex Lactantio Firminiano.
† Quod severitas nisi se intra congruentes nocen- 22
tium pœnas cohæreat, fit sæva crudelitas. † Et 23
quod pœna triremium sit condigna, eo quod ex
variis accidentibus soleat evenire mors, dicunt
Vincentius de Franch. *decis.* 139. *n.* 2. quæ est labo-
riosa nimis, & vilis, ut ex multis observat D. So-
lorzano *de jure indiarum lib.* 1. *c.* 13. *n.* 66. imo &
infamis, plusque Reipublicæ utilis, Anneo Robert.
lib. 4. *judicatar. c* 16. *in princ.* Mastrill. *decis.* 26. *à
n.* 38. Fontanel. *dec.* 168. *à n.* 10. additque D. Mosco-
so in hominibus qualitatis, & sanguine cognatorum
tentis in Republica, & civitate ut erant jam ad-

ducti homines de peculatu incusatis, pœnam con-
dignam fuisse, pœnam triremium decem anno-
rum haberi, ut nnrs dilatata, & sensibi-
lior.
24 Et dicta supra coadjuvantur: nam etsi revera
regula sit, ut tunc demum ex consuetudine de-
linqnendi oriatur præsumptio ex regula, *Semel
malus semper præsumitur malus*, dummodo simus
in eodem, vel simili genere mali, secus si in
diverso *ex l. si cui* §.1. *ff. de accusat. l. non omnes* §.
25 *à barbaris ff. de re milit.* † Indeque provenire, ut
mala fama in genere alicujus hominis, faciat con-
tra ipsum indicium, quando mala fama est in eo-
dem genere delicti, de quo Reus inquiritur; se-
cus si de diverso, ut cum infinitis probat Farina-
cius *dict. quæst.* 23. *num.* 30. & 31. tamen ipse *n.* 32.
ait negari non posse, ut etsi contra inquisitum
in diverso genere delicti, non oriatur præsumptio
seu indicium, adhuc oriatur aliqua suspicio per
regulam quod qualem quisque vitam antea asse-
quutus est talem esse, cum de præsenti suspica-
mus *ex l. desertorem ff. de re milit.* & ex dictis juri-
bus *l. famosi ff. ad legem Jul. Majest. l.* 3. §. 1. *ff. de te-
stibus*, de quo dixi *in c.* 4. & 5. *de præsumpt.* & *in
cap. penult.* & *fin.* & sic Alciatus *regula* 2. *præ-
26 sumpt.* 7. *num.* 2. vers. *adde tamen.* † Dixit quod
qui est malus in uno, habet contra se non modi-
cam suspicionem, quod sit malus in aliis propter
27 magnam connexitatem, quam habent inter se, †
ut probatur à fortiori *in cap. si gens Anglorum* 56.
dist. ubi ex una specie delicti paterni præsumun-
tur filii laborare pluribus, & diversis delictis multis
alia addens comprobat Farin. qui *sub dict. num.* 33.
28 vers. *limita* 3. † Dicit ut licet semel malus semper
præsumatur malus, cum etiam in delictis de
præterito præsumitur in futurum, sed non sic esse
ut de præsenti malus, præsumatur etiam ma-
lus, fuisse in præteritum, ut declarant Alcia-
tus *dict. præsumpt.* 7. *num.* 30. vers. *quarto in-
tellige*, per ea, quæ dixit Salicetus *in l. fin. cod.
de quæst.* sed non negat Mascard. *de prob. conclus.*
103. *à num.* 45. ut licet non oriatur in præteri-
tum præsumptio delicti; bene tamen oriatur sus-
picio per textum *in* §. *fin. in auth. de rest.* & per *l.
si ii qui cod. de adulter.*
29 Quibus cavetur quod vidua fornicatrix, præsu-
mitur idem fuisse, marito vivente: videbis Meno-
chium *lib.* 5. *præsumpt.* 32. *à num.* 19. & 44. ubi la-
te pro, & contra agit Alciat. *dict. reg.* 2. *præsumpt.* 9.
30 *in fine.* † Dicentes de præsenti etiam in præteri-
tum aliquo modo præsumi.
31 Relatam regulam, ut consuetus delinquere
acrius puniatur, procedit in majoribus 25. annorum
secus in minoribus, quibus delicta non gravari ex
iteratione sensit Joseph. Ludovic. *in decis. Lucana*
17. *à num.* 81. allegans Clerum *in praxi quæst.* 60. *in
32 princ.* ibi *Sed in omnem casum*, † ubi quidam pueri,
qui passi sunt se carnaliter cognosci, non fuerint
flamis combusti; & sic pœnà ordinarià puniti, sed
tantummodo fustigati; & licet Carrer. *in practic.
crim. tract. de homicidio* §. *circa igitur tertium*, quidem
ex causis pœna augeatur *num.* 11. post Marsil. *in
singul.* 378. in fine minori ex reiteratione non au-
33 geatur pœna corporalis. † Sed contrarium dicen-
dum erit, ut tradunt Hypolitus Rimin. *cons.* 245.
num. 3. *lib.* 3. & Farinac. cum eo *dict. quæst.* 24. *n.* 34.
& *quæst.* 92. *à num.* 138. *de pœnis temper.* dum di-
cunt quod licet minor ex quocunque iterato de-
licto, non possit pœnà ordinarià puniri, sed mitius
cum illo agi debeat, possit tamen propter iterati o-
nem pœna aggravari, etiam corporalis, à qua non
dissentit Clarus *supra*, postquam vult posse impo-
ni pœnam fustigationis, quæ corporalis est illis
pueris, qui sæpius passi sunt, se carnaliter cogno-
sci. Et hæc amplius intelliges ex his, quæ dico
infra in tit. de delictis puerorum.

Ad secundam partem, num pro delictis levibus 34
repetitis debeat sic assuetus delinquere, gravius pu-
niri, & videtur quod non: nam levia, & minima
delicta non sic considerantur, ut ex repetitione
graviora fiant; nec enim in foro animæ plura
peccata venialia transeunt in mortale: quare vi-
detur bene amplecti Carrerus *in pract. crim. in tr.
de homicidio* §. *circa dict. num.* 11. post Marsill. *in
dict. l. singulari* 378. *in fine num.* 5. ita docet Farinac.
dict. quæst. 23. *num. fin.* † Dicens non obstare quod 35
in furtis etiam minimis, pœna augetur, & jam
usque ad mortem ex eo quod dicunt Grammatic.
voto 4. *num.* 25. & *voto* 17. *num.* 5. Covar. *lib.* 2. *var.
res. dict. c.* 9. *n.* 7. Mascardus *conclus.* 838. *num.* 6.
de prob. Anton. Gomez. *dict. c.* 5. *sub n.* 8. Octavian.
Vulpelius *resp.* 16. *num.* 3. Sed respondetur quod
etsi in furtis minimis ita contingat non ex eo sit in-
ferendum generaliter ad alia delicta; quia furtum
semper de sui natura reputatur turpe, & grave de-
lictum, etiam quod minima res furto subtrahatur
Farin. *dict. num. fin.* cum Carrero. † Dicens ideo 36
solùm ex iteratione delictorum gravium, pœnam
augeri, non autem minimorum, aut levium, sub-
dentes amplius quod in pœnis impositis ipso jure
pœna non augetur propter iterationem delicto-
rum.

Et facit in furtis; nam quantumvis regula ve- 37
ra sit, ut ex multis peccatis venialibus, non fiat
unum mortale & respectu plurium furtorum mi-
nuatim factorum dixerit Angelus *in mor. cap.* 9.
folio 74. eo quod nemini furans minuatim gravem
injuriam infert tamen adhuc dici debet ut qui à
pluribus surripit quantitates parvas quibus unam
facit magnam, peccat lethaliter cum obligatione
restituendi, ut docent Sotus *lib. de Justitia q.* 3.
art. 3. *ad* 3. *puncto* 2. Corduba *in summa quæst.* 3.
Petr. Navarro *de restit. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 57. Aran-
go. 2. 2. *quæst.* 67. *art.* 7. Villalobos *in summa p.* 2.
tract. 13. *dif.* 4. de qua etiam sunt videndi Meno-
chius *de arbitrar. casu* 72. *num.* 12. Pichard. *in* §.
Gallinarum instit. de rerum divis. Farin. *dict. q.* 167.
ex num. 76. & *quæst.* 174. *ex num.* 70. Molina *de Ju-
stitia tom.* 3. *disp.* 685. & 689. Lessio *de Justit lib.* 2.
cap. 12. *dubio* 7. 8. & 9. Ægidius Trullench. *in Deca-
log. lib.* 7. *cap.* 5. *dubio* 2. *num.* 6. & 8. & *Rub.* 4. *per
totum*, Baeza *de inope debitore cap.* 12. *num.* 10.
Etenim axioma juris vulgare ut de minimis non
curet Prætor *ex l. scio ff. de integr. restit. l.* 4. *in fine
ff. de edilitio edicto*, late Craveta *cons.* 182. *num.* 14.
& 15.

Verùm quia iterum pungit difficultas ex textu 38
in cap. unum §. *in nomine autem criminis dist.* 25.
ubi dicitur quod, *Humanum est peccare, Angeli-
cum se emendare*, & *Diabolicum perseverare*, &
propterea peccatum veniale geminatum fieri mor-
tale, videtur ut etiam generaliter assiduitas pec-
candi, sive delinquendi transeat ad majorem
pœnam, & jam in venialibus, & parvis, quan-
tumvis dicat Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 1. *num.* 2. quod
levitas materiæ excusat à mortali; ergo regula
debet etiam procedere ex dicto textu in delictis
minimis repetitis; quia ut dicunt Decius *in cap.
cum non ab homine de judiciis num.* 7. Hypolitus,
singul. 338. Barbosa *in dict. cap. unum num.* 4. per
glossam

glossam ibi *criminale* , assiduitas in criminibus magis punitur, com propter consuetudinem delinquendi augeatur pœna ; itaque illam extendi etiam ad lævia repetita, sicut procedit in magnis, servato tamen modo pœnæ juxta arbitrium culpæ.

40 Quare ego existimo hæc omnia quoad forum externum, & punitionem judicialem modo exponi sequenti, scilicet, ut cum agitur de jure speciali contra juris communis regulas, puta per viam restitutionis in integrum nulla soleat de minimis esse Prætoris cura : nam pro modica læsione à jure
41 communi non recedimus, † sic existimo procedere regulam relatam *dict. l. scio, & l. si olema, §. ultimo ff. de dolo, & in l. res bona ff. de contrah. emp.* & alii similes, sed ubi agitur de jure communi, dubium non est, ut etiam de minimis curetur juxta jura sic intelligenda *in l. 1. §. illud ff. de conjugio cum emanc. liberor. & in l. quamvis, ff. & in possess. legat. & l. 1. §. cum dicitur, ff. si cui plusquam, l. si proprietarius in fine primi responsi*, vers. *eadem*, *ff. de damno infecto*, etiam si sumus in pænalibus, puta in furto quod committitur in Ansere, vel Gallina, vel uno Ovo, *l. naturalem, §. Gallinarum, ff. de acquirendo rerum Dom. dict. §. Gallinarum inst. de rerum divis.* ita Bartol. *num.* 1. vers. *nota quod de minimis.* Albericus de Rosete *col. 2. num.* 1. ad dictam *l. scio*, Imola *in cap. majoribus col. 1. num. 3.* vers. *& potest addere de prab.* Curtius Junior in auth. præterea *col.* 3. *num.* 8. vers. *tu considera*, cod. unde vir, & uxor, & alii, quos refert, & sequimr, Rendina *in promp. recept. sent. tom. 1. tit.* 100. *num.* 13. Andreas Gailius *lib. 2. observat.* 102. *num.* 4. Andreas Ferrar. *lib. 1. rerum quotid. cap.* 1. cum aliis, quos refert Osvald. ad Donel. *lib.* 21. *comm. cap.* 9. *litt.* C, vers. *sed &*
42 *vulgaris distinctio est.* † Ubi latè quod in pœnalibus axioma procedat, & Sebastian. Medicis *de regulis juris regula* 5. *per totam*, assignat casus infinitos, in quibus minimum attenditur, Hieronym. Bucaron. *de dif. inter Judicem crim. & civilem, diff.* 167. *num.* 8. ubi pro regula constituit, quod minima in delictis, & pœnalibus sunt in consideratione : latissimè Camill. Gall. *de verb. signif. lib.* 10.
43 *cap. 2. num. 9. & cap. 25. num.* 32. † Ubi quod minimi ratio habetur quando absurdum sequeretur & *num.* 8. quando per minimi considerationem fieret præjudicium rebus majoribus : & *num.* 22. & 23. quando dispositio loquitur conditionaliter; & *num.* 24. quando aliquid pro forma requiritur, cum formæ nihil addi, vel detrahi possit : & *n.* 25. quando minimum ad majorem summam re integram requiritur : & *num.* 16. quando eadem proportionaliter in minimo, quæ in magna militat ratio : de quo ultimo Sebastian. Medicis *dict. reg.* 5. *num.* 4. & Marius Giurba *de consuet.* Messaneus, *cap. 6. glossa 6. num.* 11. Barbosa *axioma* 150. ubi alia tradit videnda.

14 Unde evenit ut sicut graviora ; & atrociora delicta gravius puniuntur, ut patet ex dictis, & docet idem Barbosa *axioma* 68. *num.* 4. ubi qua mensura, & dicat etiam *num.* 6. ut delictum continuatum gravius puniatur cum Alex. Beroio, Silvano, Claro, Hyppolito, Cassaneo, Menchaca, Perez, Sebastiano Nævio, & Farinae. *in praxi crimin. p 4 cons.* 30. *num.* 67. ubi addit *litt.* R. & *num.* 129. Giurba *cons. crimin.* 47. *num.* 3. Carol. de Grassis *exceptione* 14. *num.* 33. *& sequentibus*, ubi de exceptione ad statutum excludens omnes exceptiones, Cardin. Tuschus *tom.* 2. *littera D*, *conclus.* 163. *per totum*, † ubi *num.* 11. subdit quod homo facinorosus ex multis delictis, etiam diversis aggravatur apud judicem, ut possit pœnam augere secundum qualitatem criminum multiplicium, Anton. Monach. *decis. lucen.* 54. *num.* 8.
& 9. † Ubi quod delictum sæpius reiteratum, fit 46
majus, & solitus delinquere, gravius peccet,
† imo delictum pluries commissum, seu reitera- 47
tum, tot inducere delicta, quot sunt reiterationes, ac proinde tot requiri purgationes, & tot pœnas imponendas esse, ut ait Geminianus *cons.* 106. *à num.* 5. † Ergo cum ex dictis *num. praced.*
eadem militet ratio juris communis de minimis 48
delictis, ac in gravibus repetitis, sequitur dicendum, ut proportionabiliter quoad pœnas aggravandas debeat etiam Judex arbitrari in minimis, & parvis delictis, ac in gravibus repetitis, assuetis, & continuatis.

Pro complemento notabis quod si quis à primis 49
delictis patratis triennio steterit, in quo nullum aliud delictum admiserit eisdem speciei, gerens se per dictum triennii tempus bene, & laudabiliter, tunc cesset præsumptio quod semel malus, iterum præsumatur malus, textus est *in §. sancimus*, verb. *nequaquam*, & *ibi* Angel. *in auth. de Monachis*, ibi : *Triennalis temporis testimonium*, & *collat.* 1. sic cum Com. Manduf. Coroeo, Menoch. & aliis infinitis, Farin. *in praxi dict. quæst.* 23. *à num.* 26. ubi *num.* 27. cum aliis multis,
† dicit quod si inquisitus, qui alias fuerit malæ 50
famæ probaverit per triennium se bene vixisse, fuisseque bonæ vocis, & conversationis, & famæ, illa mala fama contra illum probata nihil ei noceat ; quia censetur in totum purgata ; sic cum Saliceto *in l. si minorem post num. 2. ff. de in integr. restitut.* Mascard. *de probat. conclus.* 222. *num.* 12. alios referens ; etenim Gomezius *in regul. Cancel. reg. de triennali in fine*, vers. *nec mirandum*, Cardinal. Alvanus *in lucubrat. ad Bartol. in l. Cassius à num.* 17. *ff. de senatorib.* Mascard. *conclus.* 465. *à num.* 10. & plures alii, quos sequitur Farinac. *dict. quæst.* 3. *num.* 27. 28. & 29. dicunt ut eo tempore sic præsumatur de malo effectus bonus ; imo dicit Menochius *de præsumpt. lib. 5. præsumpt.* 32. *à n.* 31. in tantum procedere etiam quod emendatus in isto triennio non fecisset magnam pœnitentiam in Monasterio, ac etiam quod non probasset se abstinuisse ab illo delicto quando sibi occasio venit ; & *num.* 19. ubi quod istud triennium currat à die habitæ gratiæ, seu condemnationis.

Et sic & jam dico cum Geminiano *cons.* 106. *à* 51
num. 5. delictum continuatum non effici plura, quando intervenit medio tempore, vel absolutio, vel alia provisio ; prout illum refert Cardin. Tuschus *tom. 2. littera D, conclus.* 169. *per totam*, ubi *n.* 9. post Socinum *cons.* 62. *à num. 8. lib.* 1. limitat, & declarat ; & *num.* 7. post Petrum de Ancharran. *consuet.* 4. limitat prædicta in his quæ non sunt reiterabilia, vel in iis, quæ respiciunt aliquem titulum præcedentem, Barbosa *dict. axioma* 68. *num.* 8.

Ad tertiam quæstionis partem, quando dicantur 52
delicta pluries commissa. Et quaudo, vel unica, vel pluribus pœnis puniantur breviter ex jam adductis respondeo sub distinctione, supposita regula textus *in l. nunquam plura delicta ff. de privatis delictis*, quatenus generaliter probat quod plura delicta, non unica, sed pluribus pœnis plecti debent quæ procedit non solum in delictis universi generis ex intervallo commissis ; in quibus nulla est difficultas ex eo textu ubi Doctores, sed etiam

in delictis diversi generis, simul, & eodem tempore commissis: ut quoties ex iteratione criminis simul, sive statim, ex intervallo distincta, & diversa oriuotur crimina, quæ non uti unicum, sed tanquam plura crimina punienda veniunt; idemque procedet in pluribus percussionibus, seu vulneribus alicui illatis: pro quibus sic percutiens, vel vulnerans ex intervallo, puniendus sit pro numero percussionum illatarum, & vulnerum, DD. per textum *in cap.1. de pœnis*, *&* *in cap. Apostolicæ* vers. *de servit*, & ibi Ancharran. *in 6.notabili de re judic.* *&* *in cap. sicut*, ibidem Bartol. *in l. inficiando*
53 *infans num.5.ff. de furtis.* † Ubi propterea scribit pluries delinquere eum, qui eodem die ex intervallo adversùs legem pretium vini definientem, adjecta pœna, pluribus, vel eidem certas, & distinctas vini mensuras vendiderit; & sic etiam procedere omnes fatentur, ut indicare videtur glossa *in dict. l. nunquam*, præsertim quando propter iterationem delicti reiteratur læsio partis offensæ, cum multis Farinac. *in praxi crim. dicto cap.* 22. ubi *n.5.* ampliat in pluribus delictis commissis ad eundem finem, & effectum, quæ sive amplius sint diversi generis, sive ejusdem, sive tam ex intervallo patrata fuerint, plura reputantur delicta, & non unica; indeque pœnæ multiplicationem succedere argum. textus *in l. si adulterium cum incestu in princip. ff. de adulter.* *&* *in cap. cum pro causa de sent. excommunic. glossa in dicta l. nunquam*, *&* *in illud § fin. ff. ad Leg. Aquil.* & licet Socinus *cons.62.* & relati a Bertazolio *in cons.114.n.2.lib.1.* *&* *cons.520. lib.2.* hoc ultimum non amplectantur; sed Didacus Covar. *variar. lib.2 c.10. sub num.* 8. vers. *hactenus*, & sub vers. *secundo* *&* *illud censeo:* ibi etiam si repetitio criminum fiat ad eundem effectum, docet relatam nostram sententiam, & plures alii quos sequitur idem Farin.

54 Relata verò regula limitatur primo quando ex unico ictu plura vulnera inferuntur, ut puta cum vidente, seu alio instrumento bifurcato; quia tunc licet plura sint vulnera, sed reputantur pro uno crimine proquo tantum ponitur pœna, dixit in practica servari Vivius *in comm. opin.* sub vers. *statutum imponens*: & sic amplectitur idem Farinacius *dict. quæst.*22. *num.*16. contra Clarum, & Joseph.
55 Ludovic. *in decis. Lucens.* 61. *num.* 3. *in p.* 1. † Item idem Farinacius *num.*17. *&* 18 idem decernit in delictis successivis, etiam si sint plura: nam ista unâ tantum pœna puniri debent, etiam quod plura sint, & ex intervallo commissa juxta textum *in dict. l. ei §. infans ff. de furtis*, ubi exiterata rei furtivæ contractione, unicum tamen & non plura
56 sunt furta ut etiam consideravit D. Moscosu in præcitato suo manuscripto quatenus exculpat continuationem furandi contra fiscalem prætendentem pœnâ mortis puniri hominis jam relatos sicut puniuntur ei, qui tria patrarunt furta tribus vicibus separatis; quia ut considerat cum Giurba *cons.* 93. *num.*9. sic consideraote pro quodam latrone in quem fiscalis maximopere prædictam infligi pœnam curabat; eo quod plura fecisset furta. Cui satisfaciens Giurba respondet verbis sequentibus, *Non obstat primum*; quia unum est factum eodem contextu, & proposito continuatum; licet diversis horis, diversisque vicibus eidem, aut diversis Dominis surripuerit reus sic comprobans cum Bart. Baldo, Bartazolo, Belogneto, Baronio & aliis quibus addo furta Macellariorum, & Tabernariorum publice carnes, & vinum minutatim vendentes, & parvas quantitates quotidie furantes ab uno, & diversis. † Et facit ad idem *l.* 57
maritus, §. *sex mensium*, *ff. de adulter.* ubi pariter quod ex continuatione adulterii cum una, & eadem persona, unicum reputatur adulterium glossa *in l. vulgaris in verbo fuerit*, *ff. de furtis*, quæ dicit in specie quod licet cum quis alienam uxorem pluries cognoverit continuatione nequaquam plura videantur adulteria; sit tamen talis continuatio, unicâ tantum pœna punienda, pluribus comprobat contra alios idem Farin. qui *num.* 19.
† Limitat quando delicta diversi generis etiam 58
sint patrata, non ex intervallo, sed eodem tempore ad eundem effectum; quia tunc majus delictum absorbet minus: & late agens ad utramque partem curans multis declarare exemplis *sub num.* 25. residet in hac resolutione contra alios sed dicit ut licet ea pœna sit unica; bene tamen possit aggravari ab aliis delictis ad principale delictum; licet non de necessitate concurrentibus. † Itaque 59
n. 26. 27. & 29. exornat dicens ut falsitates plures ad eundem finem commissæ, unica puniantur pœnâ; secus si ad diversum finem, & in diversa causa.

Item etiam procedere ait quando plures injuriæ 60
eodem impetu illatæ sive ejusdem, sive diversi generis sint quæ unicâ pœnâ punienda veniunt.
† Idemque procedere quando blasphemiæ plures 61
eodem impetu in Deum prolatæ sunt; & ob id idem Farinacius hæc multis comprobans ait *n.*22. 23. & 24. prædicta regula procedere; dummodo plura ea delicta, vulnera sive injuriæ tendant ad eundem finem necessarium. † Et ob id *num.* 20. 62
magis declarans dixit quod vulnerans cum insultu & armis, tenetur unica pœna, scilicet vulneris, non autem insultus & delationis armorum; quantumvis delatio armorum de per se unam pœnam constituat, & insultus aliam cum utraque in effectu vulneris concurreret.

Et secundùm hæc existimo limitari prædictam 63
regulam generalem, alias inquam secundùm regulam erit respondenduni: nam semper pluribus pœnis, plura delicta erunt punienda, etiam si sint momentanea cum jam tunc dicantur diversa, idem Farin. *d.q.22.sub n.17.in princ.* per ea, quæ *n.*4. pluribus Doctoribus comprobavit qui *n.* 30. ampliat illam ut procedat in omnibus casibus in quibus plura delicta pluribus puniuntur pœnis, si tamen pœnæ sint reiterabiles, & compatibiles ut putà in pecuniariis, vel in pœnis exilii ad tempus impositis à lege, vel ab homine: nam tunc poterunt multiplicari, tam in quantitate pecuniarum quam in exilii tempore pro quantitate delictorum. † Se- 64
cus inquam in pœnis non iterabilibus, & inter se incompatibilibus, ut puta ubi pro uno delicto esset imponenda pœna mortis, & pro alio pœna flagitionis, & triremium, vel pecuniaria.

Nec huic resolutioni obstant Doctores *in l. om-* 65
nes cod. de dilat. lib. 10. Angel. *in dict. l. nunquam plura*, *ff. de privatis delictis*, Annania *in cap. fin. de collus. detegenda*, Carrer. cum aliis *in practica crim. tract. de homicidio*, §. *circa secundum juxta legem Monsi num.* 44. dicentes quod quando concurrunt plures pœnæ, una scilicet major puta *mortis*, altera minor, sit incipiendum à pœna minori deinde deveniendum ad majorem & de facto servari testetur Cæpola *in auth. sed novo jure*, *n.* 42. *cod. de servis fugitivis*, ex Bart. *in dicta l. omnes*, incipiendo v. g. à pecuniaria pœna progrediens ad verberationem, triremes & exilium, ac deinde

deinde ad mortem: tamen idem Farinacius *dict. quaest.* 22. *sub num.* 31. clamans, ait valde ridiculum fore, si temporibus hisce, haec praxis esset in viridi, etsi fateatur vidisse juxta Caepolam *dict. n.* 42. ut antequam furca suspenderetur quidam ei delinquenti manum fuisse prius amputatam in loco commissi sceleris: & amplius dicit aliquando vidisse in quibusdam delictis, & mali exempli reos prius fustigari, deinde vel relegari vel ad triremes transmitti, ut puta in his qui committunt aliquam magnam falsitatem, vel Cameram Apostolicam defraudant & his similibus arbitrio boni prudantisque Judicis, & in aliis etiam atrocissimis, ut puta assassinis, qui mediante pecunia aliquem magnae authoritatis virum occidunt in ejus Domo animo ipsum derubandi. Tamen idem Farinac. cum relatis Doctoribus concludit hanc poenarum multiplicationem sic receptam esse, non ex multiplicitate delictorum, sed propter criminis atrocitatem & ut facinorosi perterriti ab atrocitate poenarum, abstineant se ab atrocibus delictis.

66 Dubium vero est an regula procedat in delictis commissis, etiam eodem tempora, quando scilicet ex quolibet delicto, resultat effectus distinctus & separatus veluti cum quis percusserit aliquem aut vulneraverit plures Bartol. *in dict. l. nunquam plura post num.* 4. & post Dinum & ultra Alban. dixit ut teneatur de pluribus percussionibus, & vulneribus ad poenam, quae a lege vel statuto cuilibet vulneri, seu percussioni inflicta est; ita ut poena sit multiplicanda pro quantitate vulnerum & percussionum, & addit quod alias esset destruere totum mundum, Paul. de Castro *in dicta l. quicunque num.* 4. *cod. de servis fugitivis* Anania *in cap. in tantum num.* 5. *de collus. detegenda*,
67 & alii. † Sed Bald. *in dict. l. quicunque n.* 5. Joannes Andreas *in regula in delictis. de regul. Juris in* 6. Covar. *dicto lib.* 2. *variar. cap.* 10. *num.* 10. vers. *quartum si ejusdem actus*, & in vers. *sexto his praemissis*, & alii dixerunt in isto casu unum tantum crimen censendum esse & non plura saltem quoad publicam vindictam, & punitionem; licet propter reiterationem percussionum, aut vulnerum gravior sit imponenda poena, ut videtur probari *in dict. l. illud §. fin. ff. ad leg. Aquil.* & ut sensit glossa *in dict. l. nunquam plura*, in vers. *ob aliud*, ad finem, ibi etiam Angel. *in* 2. *col.* ubi scribit ita servari in to-
68 to orbe. † Verum Jacob. de Arena *in l. apud Labeonem §. convitium ff. de injuriis*, distinguit de statuto loquente in rem, vel in personam vel imponendo poenam vulneranti, vel percutienti, ut hoc in casu vera sit proximè secunda relata opinio sed quando poena imponitur in rem, veluti pro quolibet vulnere, pro qualibet alapa vel qualibet percussione tunc poena multiplicetur secundum primam opinionem: tamen Clarus *in praxi q.* 84. vers. *sciat etiam*, & vers. *haec autem*, Cardin. *in clem.* 1. §. *si qui de privilegiis indistinctè*, sive lex, aut statutum loquatur in rem, sive in personam semper ex reiteratione delictorum ejusdem generis, etiam eodem tempore sequuta imponi debere dicunt plures poenas pro quantitate delictorum.

69 Ego tamen existimo dicendum, ut si in lege, vel statuto imponatur poena pro qualibet v. g. alapa, seu vulnere tunc solum, non habita distinctione, poena debeat multiplicari ex illa particula *qualibet*, seu *quolibet*, quae separatim per omnia praedicta servatur, & actum insolidum significet secundum glossam, Bartol. & Doctores *in l. si pluribus ff. de leg.* 2. cum aliis per Rulandum *cons.* 70. *num.* 44. *volum.* 3. Socinus *cons.* 50. *à num.* 1. *lib.* 1.
Osascus *decis. pedem.* 23. *num.* 11. † Quod si lex 70
vel statutum loquatur simpliciter non adjecta illa dictione, tunc sive in personam, sive in rem, dicendo tantum pro vulnere, pro alapa, vel percussione solvantur scuta centum ex reiteratione delictorum eodem tempore, tunc revera unam tantum poenam constitui voluisse Legislatores credendum est pro multiplicatis vulneribus, alapis, & percussionibus, ac pro uno tantum cum omnes illae actiones proveniant ab eodem motu delinquentis absque interversione actus. Sed non nego posse poenam graviorem imponi, etsi non plures ut post alios hanc difficultatem agitantes resolvit Farinac. *dict. quaest.* 22. in praxi legendus *à num.* 8.
12. *&* 13. † Qui *num.* 14 *&* 15. addit, ut quando 71
poena delicti non est determinata à jure, vel statuto, sed est arbitraria, veluti injuriarum poena, quae regulariter est arbitraria, tunc ob publicam vindictam, & opinionem, non, nisi unicum oriri delictum quoad poenam, credit; licet forsan dicantur resultare delicta ex pluribus percussionibus, seu vulneribus, seu alapis in continenti, &
eodem tempore inflictis. † Et in terminis quod 72
alapa poniatur poena arbitraria, etsi extendi queat usque ad mortem quia est atrox injuria docent ex multis Pichard. *in manuduction. p.* 3. §. 4. *num.* 6. Valenzuela *cons.* 142. *tom.* 2. *ex num.* 55. Barbosa *in cap* 11. *de poenis num.* 5. considerata tamen persona inferentis hanc injuriam, & eam recipientis, & loco, ubi fuit illata Aillon. ad Anton. Go-
mez. *lib.* 3. *variar. cap.* 6. *sub num.* 5. † Addens ut 73
in dubio injuria non praesumatur facta Judici, ut Judici, sed ut privatae personae.

Ad quartam quaestionis partem, an consuetudo 74
peccaminosa vincat legem, resolves ex traditis *supra in Rubrica sub quaest.* 4. *&* 5. & ex *infra* dicendis.

QUAESTIO III.

An consuetudo possit vincere legem naturalem, seu legem Divinam aliquando. Et quid de lege positiva? Et an consuetudo possit abrogare legem prohibentem consuetudinem contrariam. Et an detur consuetudo aliqua, quae ex praecisa legis positione, nequeat abrogari: ubi de Episcopo abrogante consuetudinem sui Episcopatus?

SUMMARIUM.

1 *Alimenta jure naturali filiis debentur*, numero 9.
2 *Homicidium jure naturali est probibitum, & consuetudine impunitum effici potest ut* numero 11.
3 *Possessio jure naturali in alium transferri non potest, nisi per traditionem expenditur*, n. 16. 17. 18. & 19.
4 *Jura naturalia sunt immutabilia.*
5 *Lex naturalis una est omni tempore, & statu naturae humanae, & dicitur lex Dei*, numero 8.

6 Consue-

6 *Consuetudo nullam habet potestatem, ut abroget, seu deroget legi naturali, ut* n. 19. & 20. *nisi ut* à n. 48. & 52.

7 *Naturalis lex semper obligat in conscientiæ foro.*

9 Auth. ex complexu codic. de incestis nuptiis.

10 *Jus Canonicum sequitur naturæ legem.*

11 *Homicidium in aliquibus casibus introduci queit, dictante lege naturæ, ut in defensionem*, n. 36.

12 Cap. 2. hoc tit. & n. 15.

13 *Donationis causa formalis consistit in traditione.*

14 L. Seia 42. ff. de donat. causa mortis.

15 *Traditio fundi, intelligitur tradita una gleba terræ.*

16 *Possessionis adquirendi modus, sæpè à jure civili procedit.*

17 *Consuetudo, vel lex inducens modos tradendi fictos, nihil juri naturali præjudicat.*

18 *Possessio qualiter acquiratur per actus non naturales, consuetudine interveniente.*

19 *Derogatio juris naturalis tunc impedit consuetudinis valorem, quando ejus derogatio peccatum est*, n. 20.

21 *Naturale jus proprium hominibus est lex à natura hominum mentibus insita: explica, ut* num. 22.

23 *Naturalis legis præcepta reducuntur ad illud jus naturæ bonum faciendum, malum vitandum. Et quare dicantur prima principia*, numero 24. *& quæ illa sint*, numero 25.

24 *Naturalis legis attributum est immutabilitas quoad prima principia, secus quoad secunda, ut* n. 26.

26 *Præcepta secunda legis naturalis, sive conclusiones, quæ ex primis dependent in particulari, mutari queunt, propter speciales caussas impedientes observantiam talium præceptorum, contingentes potius ex parte rerum quam ipsius legis, &* à n. 34.

27 *Mutatio potest contingere dupliciter in aliqua lege vel per aditionem, vel per ablationem, &* n. 30.

28 *Additio jure naturali, rectè contingere potest.*

29 *Civile jus contingit in addendo aliqua jure naturali, & Divino.*

30 *Legis mutatio propria est ea, quæ contingit per ablationem legis, quæ absolutè, nec universaliter contingit, & quare?* numero 31.

31 *Naturæ lex est veluti proprietas naturæ rationalis quæ non tollitur.*

32 *Lex naturalis pront est in Deo non tollitur, & in homine intrinseca proprietas non mutatur.*

33 *Præcepta naturalia negativa pro semper obligatione affirmativa semper, sed neutra mutatur.*

34 *Depositum, etsi ad reddendum lex obliget naturalis petenti Domino, sed non si petatur ad damnum Reipublicæ eadem lege naturæ*, num. 38.

35 *Secretum naturale revelari potest, si necessium est defensioni innocentis.*

37 *Conjugi cum sorore in casu necessitatis generis humani liceret, alias non.*

38 *Naturalia præcepta improprie aliquando dicuntur mutari.*

39 Cap. quemadmodum de jurejur.

40 *Lex desinere esse potest dupliciter, uno modo per mutationem intrinsecam ipsius, alio extrinsecè per mutationem alterius; hocque modo contingere valet in lege naturæ, sed non primo modo.*

41 *Naturalis legis nonnulli casus videntur mutati, præcepto juris civilis, ut divisio Dominii rerum, servitutis inductæ contra libertatem & alii* n. 43.44. *ubi de legitima, & matrimonio.*

45 *Testamentum, & donatio naturali lege fieri licent, jure civili nonnisi cum aliqua solemnitate.*

46 *Dispensare potest Pontifex in jure naturali, & Divino non abrogando in totum, vel in parte sed declarando ejus obligationem in casu aliquo locum non habere.*

47 *Papa potest jus divinum declarare, interpretari, remittere, amplificare, augere & mutare ut* n. 49. & 50.

48 *Præcepta juris naturalis, quæ pendent à priori consensu voluntatis humanæ possunt per homines dispensari indirectè, ex remissione, materia.*

49 L. manumissiones, l. jus civile ff. de Justit. & jure.

50 *Medicina alia præcepta tradit pro sanis, alia pro infirmis sed regula medicinæ non mutatur.*

51 *Jus naturale idem semper existens aliud præcipit in hac occasione aliud in alia propter solam materiæ variationem.*

53 *Consuetudo nihil introducere potest contra mandatum legis Divinæ: & quare?* numero 54.

54 *Tacitus Dei consensus non admittitur contra jus Divinum, sicut admittitur contra jus humanum tacitus consensus hominum.*

55 *Consuetudo immota censetur quæ contra fidem Catholicam, nihil usurpare dignoscitur.*

56 Cap. quanto hoc tit. n. 57.
Cap. suam, cap. Apostolicam de simonia num. 48.
Cap. 1. dist. 95.

57 *Sacerdotes simplices sunt incapaces ministrandi Sacramentum confirmationis.*

58 *Jura Episcopalia, etsi sæpe præscribi, aut acquiri valeant consuetudine, sed non ea, quæ* Episcopis *competit ratione ordinis.*

59 *Oblationes prohibentur consuetudine introduci, nisi sint voluntariæ.*

60 *Consuetudo non valet contra jus naturale, & Divinum.*

61 *Jus naturale qualiter dicatur dici quod in lege, & Evangelio continetur: explicatur*, n. 62. 63. 64. *dic ut* n. 65.

65 Dist. 1: & 5. *summarium declaratur.*

66 *Consuetudo dicitur forma, & quasi alterum jus naturale, habens parem vim cum lege.*

67 *Consuetudo prævalet juri scripto, ubi sonat in turpe & est potentior statuto, & potest introducere quidquid potest concedi privilegio, & potest quidquid pactum quidquid præscriptio & statutum.*

68 *Con uetu-*

68 *Consuetudinarium jus videtur habuisse exordium, ex quo Cain civitatem ædificasse legitur, & postquam homines cœperunt in unum convenire.*

89 *Lex positiva dupliciter a lege naturali procedit, vel ut infallibilis conclusionis, vel per modum determinationis, & hoc modo vincitur consuetudine.*

70 *Consuetudo poterit vincere legem eam prohibentem: & quare?* n. 71. *& quando non,* n. 72. 73. & 74.

72 *Consuetudo potest vincere legem eam improbantem, ut irrationabilem, quando causa talis improbationis cessat, &* n. 73.

83 *Consuetudo, quæ reprobatur non inde fit; quia est contra jus naturæ, aut Divinum, sed aliquando propter aliquam notabilem indecentiam, pericula, aut incommoda graviora communitatis, quæcum tempore possunt mutari.*

75 *Consuetudines locorum speciales, non censentur sublatæ per legem generalem posteriorem, & quare?* num.76. *& vide* quæst. 4. n.18. & 19.

77 Cap. 1. de constit. lib. 6.

78 *Consuetudo, quæ præscripta non est, non est jus, nec tribuit facultatem utendi illa.*

79 *Consuetudo introduci non potest resistente Principe.*

80 *Episcopus potest tollere consuetudinem; sicut legem sui Episcopatus.*

1 AD primam, & secundam difficultatem, ut plenè respondeas adjunges nonnulla, quæ adduxi *supra sub tit. de summa Trinitate*; item & *in Rubrica de constitut. quæst.* 1. ubi de immutabilitate legis naturalis, & perpetuitate legis divinæ. Quibus junctis, & aliis alibi positis, breviter in propositis difficultatibus erit loquendum. Et quoad primum ut consuetudo possit vincere legem naturalem, videtur suaderi ex sequentibus: nam alimenta jure naturali filiis debentur, *l. si quis à liberis, ff. de liberis agnoscendis*, sed contraria consuetudine potest tolli hæc obligatio, sicut & lege, civili sublata est, ut *in auth. ex complexo*
2 *cod. de incestis nupt.* ergo: † Secundo quia homicidium jure naturali est prohibitum *ex cap. 1. cum aliis* 50. *dist. cap.* 1. *& per totum de homicidio*, sed consuetudine homicidium impunitum effici potest, ut in exercitationibus Reipublicæ, *l. qua actione §. si quis in commutatione, l. si ex plagis §. fin. ff. ad leg. Aquil. cap. dilectusque cap. significasti de homicidio*; ergo consuetudo po-
3 tens est contra jus naturale. † Tertio quia possessio jure naturali in alium transferri non potest, nisi per traditionem, *l. qua ratione §. hac quoque, l. traditio* 20. *ff. de acquirendo rerum Dominio, l. traditionibus cod. de pactis*, sed consuetudine fieri potest, ut absque traditione transferatur possessio, ut dixi *supra in cap. 2. hoc tit.* per textum *ibi*; ergo consuetudo potest derogare juri naturali.

4 Sed quia jam latissimè dixi in præcitatis locis
5 naturalia jura immutabilia esse, † unamque esse legem naturalem in omni tempore, & statu naturæ humanæ, ut inquit Aristotel. *lib. 5. Ethicorum*, ibi: ubique *& semper eadem*, & Cicero apud Lactantium, ibi: *omni tempore, & omnes gentes* ex ea ratione; quia hæc lex non sequitur ex aliquo statu naturæ, sed ex ipsa natura rationali. † Ideo dicendum esse patet ex doctrina Ju- 6
stiniani, *in §. jus naturale & §. sed naturalia quidem jura instit. de jure natur.* cum infinitis relatis juribus ab interpretibus ibi: consuetudinem nullam habere posse facultatem, ut abroget, seu deroget legi naturali, † sic ut lex naturalis semper obli- 7
get in foro conscientiæ, ut tanquam certum de fide, docent communiter Theologi ex dicto Paul. *ad Rom.cap.2.* ibi: *Quicumque, qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt*, non alia ratione, nisi quia legem naturalem transgrediuntur. † Et ra- 8
tio est, quia hæc lex naturalis, dicitur lex Dei, quare per necesse omnes ea obligare dicendum est.

Nec obstant relata argumenta, non primum 9
ex *auth. ex complexu*; quia respondetur nempe ut sit opinio communis Doctorum quod alimenta non debentur Jure Civili Spureis, ut tradunt relati a Covarruv. *in 4.part.2.cap.8. & 6. à num. 6.* Lara *in dict. l. si quis à liberis §. idem rescripsit à num 4. ff. de liberis agnoscend.* etsi Jure Canonico contrarium sit statutum *in cap. cum haberet de eo, qui duxit quam polluit per adulter.* copiosè Bartol. *in l.2.p.4 à num. 64. ff. soluto matrim.* idem sequitur *lex.5.tit.19.p.45.* etenim filiis deberi alimenta jure naturali palam est; sic ut non obstante quacumque lege civili, & naturali, contraria semper illa deberi dicendum sit, Fellus Fern. *in l.10.Tauri num.7.* sic ut Jus Canonicum in hac parte debeat observari in utroque foro, ut dicit Fortunius *de ultimo fine juris à num.* 109. Ripa *in l. 1. n. 66 ff. soluto matrim.* Matienç. *in l. 8. tit. 8. lib. 5. recopil. glossa 1. à n. 1.* † quia Jus Canonicum sequitur 10
naturæ legem.

Nec obstat secundum; quia etsi homicidium 11
lege naturæ prohibitum. sit ex his, quæ notavi in præcitatis locis, & insuper latè dico infra *in tit. de homicidio.* Sed quia in aliquibus casibus introduci queit, distante eadem lege naturæ, sequitur, ut absque ulla mutatione illius legis procedat, sed tantùm ex parte materiæ, ut explicat Augustin. bene exemplo, quod de se bonum est; quamvis infirmum malum non fit mutatio ex parte boni, sed ex parte subjecti recipientis, de quo videndi sunt Covarruv. *in clem. si furiosus 3. part. §. unico, n. 2.* & alii.

Nec obstat tertium ex decisione textus *in dict.* 12
cap. 2. hoc tit. ubi propositum est consuetudine Regni Daciæ, sine traditione transferri rei donatæ possessionem, † quod difficile est, cum in jure 13
nostro formalis causa donationis in traditione consistat, ut notat Gomezius *in l.45.* & patet ex *l.47. tit. 28. part. 3.* quamvis receptum sit ex fictis traditionibus jure antiquo, Dominium ex donatione transferri, de quo Duaren. *ad titul. de donat. cap. 4.* Cujacius *lib. 19. observat. cap.* 18. † Nec obstat 14
textus *in l. fe. s 42. ff. de donat. causa mortis*; nam ex eo quod Juris consultus traductionem, & ususfructus, reservationem, vel inductionem in fundum vacuum intervenisse proponat, non sequitur, viris, qui rem donando, usumfructum sibi servando, non videatur rem tradidisse.

Et quia *supr. in dict. cap. 2. de nonnullis fictis tra-* 15
dendi modis, dixerim, & de illis, & aliis loquantur Accursius, *in l. 3. ff. de acquirend. poss.* Tyraquel. *de jure constituti 1.p. num.25. & 3. p.limit. 1. 6. & 7.* Gomezius *in dict. l.45. Tauri à n.55.* Rebuffus *in 12. tabulis cap.6.* Brissonius *lib.1.*
select.

*selectar. cap.*7. dicendum est ut textus *in dict. cap.*
2. *hoc tit.* respexerit , ubi donator fundos Ec-
clesiæ donatos fingitur tradidisse una Gleba fundi
ad Ecclesiam delata , vel in manu Prælati tradita;
sic ut hæc consuetudu respexerit ad jus Romano-
rum antiquum teste Gellio *lib.* 2. *noct. atticarum*;
tum etiam dum actione vindicationis agebatur una
Gleba fundi ad Prætorem delata.

16 His ergo jactis respondetur ad argumentum, ut
quamvis possessin sit juris gentium, sed modus ac-
quirendæ possessionis sæpè à jure civili inventus
agnoscatur , ut *in* §. *singulorum* , cum sequentibus,
17 *inst. de rerum divis.* † Quare lex, vel consuetudo
inducens hos modos tradendi fictos, nihil juri na-
turali præjudicet , ut notat Molina *lib.* 3. *de pri-
mogen. cap.* 12. *num.* 16. & alii communiter expli-
cantes *dict. l.* 45. *Tauri.*

18 Nec obstabit textus si dicas possessionem acqui-
ri per actus non naturales ut *in l. qua ratione* §.
*hac quoque ff. de acquirendo rerum Dom. l. lege in
princ. & in* §. *adipiscimur ff. de acquirenda possess.*
quia respondetur primo , ut hæc inductio non sit
juris naturalis præcepta ; secundo nam esto quod
esset adhuc posset consuetudo inducere aliquid con-
tra tale jus.

19 Quia derogatio juris naturalis tunc impedit
consuetudinis valorem quando ejus transgressio
peccatum est, ut notat Gomezius *in dicta l.* 45.
Tauri n. 111.

20 Etenim ex textu nostro habemus , ut consuetu-
do non deroget juri naturali, seu Divino , quando
ejus transgressio peccatum inducit , ut multis pro-
bat hic Barbosa *num.* 1. quomodo puto amplecten-
dum illud axioma Doctorum , quod non valet
consuetudo , quæ est contra jus naturale , de quo
Michael de Graff. *tom.* 1. *comm. opinion. lib.* 1. *tit.*
17. *num.*308. *pag.*243. Duennas *regula* 137. Joan-
nes Garcia *in l. velati num.*25. *ff. de Justitia , &
Jure* , Joseph. Gonzalez *lib. unico variar. cap.* 38.
Sayrus *in Clavi Regia lib.*3. *cap.* 11. *num.* 4. Azor.
*institut.moral.p.*1.*lib.*5.*cap.*17. *quæst.*2, & 3. Petrus
Rebuff. *in repetit. l. quod jussit notab.* 1. *numer.* 38.
ff. de judiciis , Martin. Monter. *decisione* 17.
num. 40.

21 Sed quia adhuc poteris dubius manere quando
possit esse aliquod jus naturale cujus transgressio
non sit peccatum; & quod lege civili, sive con-
suetudine queat abrogari, suppositis distinctioni-
bus , quas adduxi de jure naturali respectu exem-
plorum , quibus illud ad diversa explicatur cum in-
finitis idem Barbosa legendus *in cap. jus naturale*
7. *dist.* addens *num.*8. ut jus naturale proprium ho-
minibus , sit lex à natura hominum mentibus
22 insita. † Id est illa conscientia naturaliter indita,
quæ ad injuria arcet improbos , & in sollicitudi-
ne mala vexat etiam Tyrannos non judiciis, sed
continuis cruciatibus mentis , de quibus , & aliis
attributis jam dixi *sub dict. quæst.* 1. *in Rub. de con-
stitut.* ubi etiam adduxi ex doctrina textus *in l.* 1.
§. *hujus studii* ibi : *Collectum est enim &c. ff. de Ju-*
23 *stitia, & Jure* , & ex D. Thoma , & Soto. † Illud
naturale jus , quod instigat *ad bonum faciendum* ,
& *malum vitandum* , de quo idem D. Thom. 1.2.
*quæst.*94.*art.*12. ad hoc unicum præceptum reliqua
omnia legis naturalis reduci , cum illud nihil aliud
sit, quam recollectio quædam plurium præcepto-
rum naturalium , quæ in duplici notantur diffe-
rentia , vel quatenus dicuntur prima principia ,
quæ sunt propositiones quædam de se notæ &
quibus assentimur absque aliquo rationis discursu,
vel quatenus sunt conclusiones , quæ ex illis pri-
mis principiis deducuntur , quæ dicuntur secunda
principia , uti jam expendi , *sub dicta q.* 1. ne am-
plius repetam.

. Itaque cum aliud attributum legis naturalis sit 24
immutabilitas , ut docet Justinianus *in dict.* §. *sed
& naturalia* ibi : *Firma atque immutabilia* , Gra-
tianus *princ. dist.* 5. *& in cap. ultim.* 6. *dist.* ibi :
Manet immobile , & de hac lege naturali intelli-
gantur verba aurea Augustini *lib.*2. *confess. cap.*4.
*Hæc lex scripta est in cordibus hominum , quam nec
ulla quidem delet iniquitas* ; ut explicat D. Thom.
dict. quæst. 94. faciantque alia elegantissima ver-
ba Ciceron. *lib.*2. *de Repub.* quem ad idem propo-
situm adducit Covar. *de spons. p.*2. *cap.* 6. §.9.*num.*
3. & expendens Barbosa *in dict.* §. *jus naturale
num.* 15. dicat ut hæc conclusio quoad primo prin-
cipio apud omnes sit immutabilis , quæ nullo in
casu deficere , ac variari possunt. † Ergo cum 25
illa pendeant ab illo primo principio per se nato;
videlicet *bonum est faciendum* , quidquid homo
appetit sub ratione boni , vel veri , vel apparentis
appetere certum sit ; sequuntur inde statim con-
clusiones legis naturalis , nempe : *Deum colendum;
Parentibus & patriæ obediendum*; & ex illo alio
inquam principio noto *malum est fugiendum*, illæ
scilicet , *nihil illicitum est admittendum* , & sic *in-
juria nulli inferenda* atque illud *quod tibi non vis
alteri ne facias* de quo Gratian. *in princ. dist.* 1. ex
Thobia *cap.* 4. & Matth. *cap.* 7. & consequenter
etiam proveniunt illæ *Depositum est reddendum* ,
adulterium non est faciendum , & similes ut prose-
quitur Sayrus *in Clavi Regia libro* 3. *cap.* 2. *nu-
mero* 16.

Quibus suppositis dices ut etsi circa secunda 26
prædicta præcepta , sive conclusiones , quæ ex
illis proxime deducuntur , mutatio nequeat con-
tingere cum rectum sit in communi quod præci-
pit lex naturalis , ut bene sentit Ciceru *lib.* 3. *de
Repub.* sed non inquam negandum posse tamen
mutari in particulari propter aliquas speciales
causas impedientes observantiam talium præcep-
torum ; vel quia mutatis rebus , circa quas ver-
satur , deficit necessitas consequentiarum , per
quas illa præcepta ex jure naturali deducuntur:
sic tamen ut magis ex parte rerum quàm ex parte
ipsius legis contingat mutatio , ut explicat D.
Thom. 1.2. *dict. quæst.*94. *art.*5. † Constat enim 27
legem naturalem omnino esse immutabilem ; quod
ut intelligas scire oportet mutationem contingere
posse dupliciter in aliqua lege , vel per additio-
nem , vel per oblationem. † Additio inquam 28
ut advertit D. Thom. *dict. art.*5. non est mutatio ;
quare bene potuit dicere Ulpianus *in l. jus civile ff.
de Just. & Jure.* † Jus civile consistere in addendo 29
aliqua juri naturali ut contingit etiam in jure
Divino quod multa addiderit juri naturali , &
utrique jus Canonicum.

Nos inquam inquirimus de propria mutatione 30
legis , quæ fit per ejus ablationem, tollendo obli-
gationem legis naturalis de qua absolutè dicen-
dum est , u nequeat contingere per se ipsa , nec
in universali nec in particulari manente naturâ ra-
tionali. † Quia cum lex naturæ sit veluti pro- 31
prietas naturæ rationalis , hæc natura de medio
tolleretur & lex naturalis quoad existentiam suam
deficeret , & solum per essentiam in mente Dei
maneret si mutationem reciperet , ut docent D.
Thom.

Thom. *dict. quaest.* 94. *art.* 4. & 5. & *quaest.* 100. *art.* 8. & 22. *quaest.* 66. *art.* 2. ad primum ex D. August. *de vera religione cap.* 31. & *lib.* 1. *de libero arbitrio c.* 9. Arillot. *lib.* 5. *Ethycor. c.* 7.

32 Etenim si consideretur lex hæc naturalis prout est in Deo, certum est ut sit immutabilis, si prout est in homine idem dici debere existimo; quia cum sit intrinseca proprietas necessariò fluens ex natura humana, manente naturali deficere non poterit; nulla inquam lex deficir, nisi quia, vel à Legislatore revocatur, vel deficit ejus Justitia,
33 neutrum in lege naturali locum habere potest. † Ergo & ostenditur facta distinctione inter præcepta affirmativa, & negativa: nam cum hæc res prohibeant intrinsecè malas, deficere non posse constat; nunquam verò bonum esse potest, quod negativa præcepta obligent semper, & pro semper. Affirmativa autem, licet semper obligent, non tamen semper, & ob id fit ut etsi hæc naturalia uno tempore obligent, & non in alio non propterea recipiant mutationem; quia hæc est ejusdem præ-eunti natura; cum affirmativum solùm obliget pro illis occasionibus in quibus omissio talis actus esset per se; & intrinsecè malus, ut omnes agnoscunt

34 Quod si insurgas ex doctrina D. Thomæ *in d.* 1. 2. *dict. quaest.* 94. *art.* 5. jam relata, nempè legem naturalem quoad prima principia esse immutabilem, sed non sic quoad conclusiones illorum, in aliquibus, quæ propter causas occurrentes possint mutari ex eo exemplo legis naturalis præcipientis depositum esse reddendum petenti Domino: de quo, & aliis *in l.* 1. *ff. depositi*, quæ non obligat
35 quando petitur ad damnum Reipublicæ. † Item & de præcepto naturali servandi secretum, quod negati unum est non revelandi, & tamen violari posse constat, si ad defensionem, vel innocentis necesse sit, de quo aliqua dixit *sub cap. ad nostram* 20. *de jurejur.* aliqua *in cap. super eo* 22. *de testibus*
36 *in fine*, ubi de secretorum fide. † Item in illo præcepto Decalogi *non occides*: nam in propriam de-
37 fensionem, licitum est occidere. † Et in præcepto non contrahendi cum sorore, quod naturale est, sed in casu necessitatis generis humani non obligat, ut de facto contigit in principio creationis.

38 Adhuc inquam ex his debemus dicere D. Thomam potius declarare legis naturalis immutabilitatem quàm illam lædere. Etenim dum dicit Sanctus aliqua præcepta naturalia mutari posse, intelligitur loquutus de mutatione impropria per solam materiæ intrinsecam mutationem; indeque fieri, ut quamvis depositum in prædicta specie non esset reddendum non ideo naturale præceptum mutari credimus, quia nunquam fuerit positum pro illo casu, quando interest Reipublicæ, ne reddatur depositum.

39 Sicut in specie textus *in cap. quemadmodum de jurejur.* qui non implet promissum, non videtur fidem fallere; quia casus ille non apparet sub obligatione promissionis comprehensus, ut ibi latissimè explicavi.

40 Quod idem videmus dicendum in cæteris exemplis positis, & fit clarior ex sequenti consideratione: nam lex dupliciter potest mutari; & deinde esse uno modo per mutationem sui ipsius intrinsecam, alio modo intrinsecè tamen per mutationem alterius, ut v. g. Pater desinit esse Pater priori modo desinit esse Pater absque aliqua mutatione sui per mortem filii. Mutatio ergo priori modo contingere potest in lege positiva: nam ea leve omnino tollitur vel contraria lege posteriori, vel consuetudine, ut diximus *supra à Rubrica hujus tituli*, & *infra à quæstione sequenti*; secus verò in lege naturali, in qua solùm potest contingere mutatio posteriori modo per mutationem materiæ, qua mutata, nihil de lege naturali detrahitur, sed solùm fit, ut hic, vel ille casus non cadat sub obligatione legis naturalis propter aliquam occurrentem circumstantiam.

Et secundum hæc existimo expendenda quam
plura difficilia, quæ in materia de legibus, solent 41
Doctores disputare quatenus loquentes de immutabilitate legis naturalis adducunt nonnullos casus, qui cum sint legis naturalis, legis civilis præcepto videntur mutati; nonnullos adducit Jurisconsultus *in dict. l. bona fides, ff. depositi* alius etiam, nam cum jure naturali omnia essent communia omnibus hominibus factum est ut rerum dominia dividerentur, aliquando jure ipso naturali *ex l.* 1. *ff. de acquirendo rerum domin* & §. *singulorum inst. de rerum divis.* aliquando jure gentium adjudicetur *in l. ex hoc jure ff. de just.* & *jure*, aliquando ad jus humanum, ubi *in cap. quo jure* 8. *dist.* ut etiam contingit in usucapionibus, & præscriptionibus ut latè dixi *in Rub. illius tituli.* † Item in servitute, quam
contrariam de jure gentium fuisse inductam, inquit 42
Jurisconsultus *in l. libertas ff. de statu homin.* & *in* §. *servitus inst. de jure pers.* & contra jus naturale, quo homines liberi nascerentur, *l. manumissiones, ff. de Just. auth. quibus mod. natur. efficiantur legitimi* §. *liceat col.* 6. & *in dict. cap. jus naturale dist.* ibi:
Omnium una libertas. † Et alia, quæ adducit, & 43
explicat Barbosa *ibi à num.* 16. ubi *à num.* 21. de aliis veluti de legitima debita liberis *ibi à num.* 23. usque ad finem explicat. † Et itidem in jure con-
trahendi matrimonium quod omnibus per pro- 44
prium consensum jure naturali permittitur & tamen hodie ex Trid. *cap.* 1. *sess.* 24. *de reform.* non permittitur, nisi fiat præsente Parocho, & testi-
bus. † Item in condendi testamentum, vel donan- 45
di res suas, quod naturali ratione fieri potest *l.* 1. *cod. de Sacrosanct. Eccles.* §. *per traditionem inst. de rerum divis.* quæ tamen jure humano immutatæ sunt ne fiant, nisi certis solemnitatibus concurrentibus, sed inquam eadem lege naturali impellente ut hominum malitiis obviaretur longiusque explicant Doctores Theologi cum D. Thoma 2. 2. *quaest.* 66. *art.* 2. & 1. 2. *dict. quaest.* 94. *art.* 5. *ad* 1. Conradus *de contract. quaest.* 10. Covar. *in reg. peccatum* 2. *p.* §. 11. *num.* 3. Navarrus *in c. ita quorundam de Judæis notab.* 11. Sotus *lib.* 4. *de justit. quaest.* 4. *art.* 1. Molina *in eodem tract. disp.* 3. videbis alia, quæ dicit Fortunius Garcia *in dict. l. manumissiones de Justitia num.* 8.

Undè jam legitimè possemus pergere ad alias 46
quæstiones, núm queat Pontifex abrogare, seu dispensare in jure naturali sed tu accipies secundum doctrinam, quam hic refert, & docet Barbosa *num.* 4 in glossa *posse aliquatenus derogari*; qua notat quod Summus Pontifex dispensare potest in jure naturali, & Divino, non abrogando in totum, vel ex parte id jus in quo dispensat, sed declarando ejus obligationem per veram dispensationem in casu aliquo speciali locum non habere hunc, vel illum à juris Divini rigore eximendo ex causa urgenti, ut explicant Covarru. *lib.* 1. *var. cap.* 17. *n.* 8. vers. *Henricus tandem*, Sanchez *de matr. lib.* 8. *disp.* 6. *num.* 5. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 4. *cap.* 18. *quaest.* 1.
† Ubi etiam juncto *lib.* 5. *cap.* 3. per totum com- 47
munem nostrorum sententiam, qui contra Theologos asserunt posse Papam jus Divinum declarare, interpretari, remittere, amplificare augere, & mutare: de quo jure dico in vers. *ad secundam.*

Itaque ut clarius impendas, adverto, quod præ- 48
cepta juris naturalis, quæ in sua obligatione præ-

ceptiva pendent à priori consensu voluntatis humanæ, possunt interdum per homines dispensari non directè tollendo obligationem legis naturalis sed mediante remissione materiæ, ut in voto, & juramento, quo potius videtur dispensatio in facto quàm dispensatio in jure; ut notat Suarez *de voto lib. 6. cap. 9.* & hoc modo fieri posse in materia legis naturalis per jus humanum talem mutationem ut ratione illius etiam varietur juris naturalis obli-
49 gatio, admittunt omnes. † Et hoc sanè sensu intelligenda venire jura, & Doctores dicentes per jus gentium, vel civile detrahi aliquid à jure naturali, ut *in dict. l. manumissiones, l. jus civile ff. de Just. & Jure*, quibus addendi sunt Donell. *lib. 1. comment. c. 12.* & *ibi* Osvald. Antan, Faber. *in Papinianea tit. 9. princ. 2. illat. 1.* Morla *in emporio fol. 10. num. 33.* Menoch. *de recuper. rem 9. num. 6.* Madera *lib. 1.*
50 *variar cap. 4.* † Ex ea ratione; quia hic mutationis modus non repugnat necessitati, & immutabilitati Juris naturalis, quod Augustinus exemplo medicinæ declaravit: nam sicut medicina alia præcepta tradit pro sanis, alia pro infirmis quædam pro fortibus, quædam pro debilioribus; propterea tamen regu-
51 læ medicinæ in se non variantur, † ita & jus naturale de se semper existens aliud præcipit in hac occasione, aliud in alia; tunc obligat; & non antea sine ulla sui mutatione propter solam mate-
52 riæ variationem. † Secundùm quæ poterit consuetudo aliquid introducere sicut lex civilis ex variatione quidem materiæ non item derogando juri naturali.
53 Ad secundam quæstionis partem, etiam ex nostro textu respondendum est, ut non possit consuetudo aliquid introducere contra mandatum legis Divinæ ex eo; quia cum hæc dependeat à ratione Divinæ Sapientiæ ex D. Thoma 1.2. *quæst 95. art. 1.* sequitur, ut à nullo alio possit mutari, nisi ab ipso Deo,
54 à quo accepit virtutem. † In hac enim specie tacitus Dei consensus non est ad vitandus sicut de tacito, consensu Principis temporalis, jamdixi *in Rub.* quia ideò in aliis legibus humanis admittitur, eo quod sic à lege humana dispositum est ex quo provenit ut dicamus in consuetudine dari tacitum legalem Principis consensum, ex quo totam suam virtutem accipit consuetudo qui consensus tacitus Dei, nunquam inductus legi ur Divina lege indeque esse, ut consuetudo nullam possit habere vim contra legem Divi-
55 nam; & ita omnes admittunt *hic.* † Et huc accedere videtur Gregorius scribens universis Episcopis Numediæ, *lib. 1. Epist. ol. 75.* relatus *in cap. nos consuetudinem dist. 12.* dum ait immotam permanere consuetudinem, quæ contra fidem Catholicam, nihil usurpare dignoscitur: de quo videbis nonnulla per Tyraquel. *de nobili. cap. 10. num. 1 & de jure primogen. q 40. n. 158.* Menoch. *de arbitrar. cent. 1. casu 83* Paulus Fuscus *de visitatione lib. 1. cap. 18. n. 31.*
56 Nec huic generali assertioni obstant jura *in cap. quanto hoc tit.* quatenus ibi habetur, ut consuetudine possit Præsbyter administrare Sacramentum Confirmationis; cujus de jure Divino est tantùm Minister Episcopus solus, ut patet *ibi*, & *in cap. manus de consecrat. dist. 5.* & *in cap. 18. actuum Apostol.* Nec textus *in cap. suam cap. ad Apostolicam de simonia*, quibus etsi jure Divino sit prohibita simonia, ut *in cap. 1. cum aliis 1. quæst. 1.* tamen consuetudine fieri potest, ut in prædictis juribus aliquid exigatur pro exercitio Sacrorum.
57 † Quia ad textum *in dict. cap. quanto, & cap. 1. dist 95.* breviter respondeo nulla consuetudine introduci posse, ut simplex Sacerdos possit ministrare Sacramentum Confirmationis; qui simplices Sacerdotes hujus ministerii sunt incapaces.

† Nam etsi sæpè jura Episcopalia præscribi possint *c.* 58
auditis, c. cum olim, ubi latè dixi *de præscript.* ea tamen munera, quæ Episcopis competunt ratione muneris Episcopalis à Sacerdotibus sive præscriptione, sive consuetudine etiam immemoriali acquiri non poterunt; & sic contingit in potestate administrandi Sacramentum Confirmationis, quæ lege ordinariâ præcisè pertinet ad Episcopos ratione ordinis Episcopalis, ut etiam cavetur in Trident. *sess. 7. canone 3.* copiosè Simancas *de Dignit. Episcoporum cap. 5.* Covar. *lib. 1. variar. cap. 10. per totum*, ubi expendit *dict. c. quanto*, Suarez *3. p. quæst. 72. art. 11 sub Rubrica & tit. de Sacram. non iterandis* ubi dicam aliter fieri posses privilegio Pontificio, &
quare. † Et sic nec textus *in dicto cap. suam, & cap.* 59
ad Apostolicam de simonia; quia etsi revera oblationes prohibitæ nulla consuetudine possint introduci *cap. non satis de simonia*: tamen textus *in dict. cap. ad Apostolicam*, loquitur de oblationibus in quibus nulla contrahitur simonia, quales sunt oblationes voluntariæ; sed de eorum jurium latiori interpretatione dico *ibi* amplius.

Itaque jam benè pro his duabus difficultatibus pos- 60
sumus concludere cum ea generali conclusione deducta ex textu nostro; nempè ut consuetudo non valeat contra jus naturale secundùm Duennas *regula 137.* Michael Graff. *tom. 1. commu. opinion lib. 1. cap. 17.* jam *supra* relati, Azor. & Sayrus, quibus addo Brarena Sole *in locis communibus*, verbo *consuetudo*, Cardos. *in praxi judic. eodem verbo*, Farin. *fragment. crimin. p. 1. litt. C, num. 714.* ubi *num. 716.* & Barbosa *in c. consuetudo 5. dict. 1. num. 3.* addunt quod nec valeat contra jus Divinum.

Hactenus verò diximus nullam consuetudinem
posse derogare juri naturali, seu Divino, de quo 61
factæ sunt duæ conclusiones distinctæ, ut etiam insinuatur in primis nostri textus verbis; sed Gratianus *in summario distinctionis prima*, videtur hoc confundere, eum dicit, ut naturale jus sit quod in lege, & Evangelio continetur ergo videtur virtutem legis naturalis, pertinere ad legem scilicet veteris testamenti, & ad Evangelium: & sic sub una tantùm conclusione relata, satis explicari debuisse, & non eo modo, ut de lege naturali
dictum est. † Doctores solent in varias ire sen- 62
tentias, ut hanc difficultatem præscribant sensumque Gratiani percipiant quidam per glossam *ibi* dicentem Gratianum non describere Jus naturale, sed Jus Divinum positivum, quos merito fallit
ibi Turrecremata *num. 83.* † alii aliter dicentes 63
omne Jus Divinum esse naturale, quorum sententia est omnino falsa, ut bene probat Navarrus
in princip. de pœnit. dict 5. num. 7. † Et nonnulli alii 64
veritati proprius accedente, intelligendo prædicta verba Gratiani, legenda esse per Parenthesim quasi velit Gratianus jus naturale esse, quo quis jubetur aliis facere quod sibi vult fieri, ut jam *supra* dixi, & jus in lege, & Evangelio contineri, ut dixit Navar. *supra num. 9. in fine*, Sotus *de Just. lib. 1. quæst. 4. ad 1* Antonius de Fuentes *canonicar. lectionum lib. 1. cap. 1.* & Barbosa *in summario dict. 1. dist. num. 4.* dicit hanc interpretationem benè defendi posse, nisi ipse Gratianus mentem suam aliter explicasset *in prin dist. 5. vers. sed cum jus naturale.*

Quare verò omissis prædictis, & aliis interpre- 65
tationibus, existimo dicendum cum Navarr. *in pract. de pœnit. dist. 5. num. 9.* Soto *de Justitia lib. 1. quæst. 4. art. 4 ad 1.* Barbosa *dict. num. 4.* & plures alii cum Sancto Thoma 1 2. *quæst 94. art. 4. ad 1.* novissimè Gratianum dicere, ut omnia, quæ in lege, & Evangelio continentur, sint jus naturale,
sed

sed è converso omne jus naturale in lege, & Evangelio contineri, quatenus *ibi* Deus præcipit, ut unusquisque alteri faciat quod sibi vult, & ne faciat alteri quod sibi fieri non vult, & in his duabus, ut bonum faciamus, quod in posteriori insinuatur contineri omnia præcepta legis naturalis, dicunt, & patet ex jam longè adductis à vers. *sed quia dubius*, & consequenter in lege, & Evangelio, quibus hoc præcipitur totam legem naturalem contineri, non abs re dixisse Gratianum probant dicentes in hunc finè sensum verba dicta posuisse, ut ipsemet declaravit *in princ. dict.* 5. *dist.* vers. *sed cum naturale*, & *in cap. ultimo*, versiculo *his itaque distinctione* 6.

66 Ad tertiam quæstionis partem quid de lege positiva, satis, & abunde respondebis ex his, quæ jam scripsi *in Rubrica*, & *ibi quæst.* 4. & 5. & *in toto nostro titulo*; & ob id amplius non repeto. Solùm enim addo quod consuetudo dicitur fortum, & quasi alterum jus naturale, ac proinde omnia possit, Bald. *cons* 433. *lib.* 3 Surd. *de alimentis tit.* 1. *num.* 7. Cardinalis Tuschus *tom.* 2. *lit.* C. *conclus.* 806. *num.* 16. Franciscus Nunnez de Velasc. *in Dialogis de contentione militiæ Dialogo* 3. quæ æquipollet veritati *ex l. ff. de servitut.* & *aqua*, Baldus *cons.* 289. Tuschus *supra num.* 17. Joannes Anton. Mangil. *de imput. quæst.* 77. *num.* 25. habetque parem vim cum lege *ex. l. de quibus ff. de legibus*, *ex* §. *ex non scripto institut. de jure naturali*, ex nostro textu, *dict. cap. consuetudo dist.* 1. & *l.* 2. *cod. quæ sit longa consuetudo*; & sic veniat appellatio ne juris, Menchaca *quæst. freq. cap.* 3. *numero* 32. cum aliis Barbosa *axiom.* 56. *numero* 5.

67 Ubi dicit quod prævalet juri scripto, ubi sonat inturpe *ex dict. l. de quibus cum l. seq.* sitque potentior statuto, ut dixerunt Joannes Maria *novar. quæst. forens. quæst.* 103. *num.* 2. Gonzalez *in regul.* 8. *Cancellariæ glossa* 45. §. 14. *num.* 78. & idem Barbosa aliis infinitis *num.* 7. ut possit introducere quidquid potest privilegio concedi, & *num.* 9. ut possit quidquid pactum potest quando scilicet ab eodem procedunt, possitque etiam quidquid potest
68 præscriptio, & quidquid statutum, &c. † Et tanta est consuetudinis antiquitas, ut crediderit Gratianus *in cap. non est distinctione* 6. §. *his itaque*, vers. *ex quo Cain*, jus consuetudinarium ab eodem tempore exordium habuisse, ex quo Cain civitatem ædificasse legitur; & sic postquam homines convenientes in unum cœperunt simul habitare, Barbosa *ibi num. fin.* Navarrus *in cap. novit. de judic. notab.* 3. *num.* 154. Rochus *de consuetudine in præfatione numero* 2. Rebuffus *tom.* 3. *ad leges Gallicas in præfatione*, *titulo de consuetudine.*

69 Sed pro contraria sententia, ut consuetudo nec legem positivam vincere possit, facit doctrina Divi Thomæ 1. 2. *quæst.* 27. *art.* 3. eo quod lex humana derivatur à lege naturæ, & Divinâ, ut inquit Augustinus *lib.* 1. *de libero arbitrio*, ex eo Divi Thomæ 1. 2. *quæst.* 95 *ariculo* 2. dum videtur probare quod lex positiva ea hactenus habet legis virtutem, quatenus à lege naturæ derivatur; ita ut si ab ea differat, non sit lex, sed potius corruptio. Verùm fatendo quod omnis lex oritur à ratione, & voluntate Legislatoris, lex Divina, & naturalis à Deo, lex civilis ab hominibus. Tamen hoc breviter expendes dicendo legem positivam dupliciter à lege naturali derivari posse, vel per modum cujusdam infallibilis conclusionis deductæ à lege naturali per legitimum syllogismum, veluti, *Non esse occidendum, quod ex illo principio deducitur nemini faciendum esse malum.* Vel secundo derivari à lege naturali per modum determinationis v. g. lex naturæ habet delinquentem puniendum esse, sed quod tali, vel tali pœna puniatur, determinatum est à lege positiva. Qua distinctione evenit ut illud, quod primo modo à lege naturæ derivatur, totam virtutem accipit à lege naturæ; ideoque immutabile esse; sed illud, quod, derivatur secundo modo principaliter à lege positivà pendet indeque fieri, ut contrariâ lege, sive consuetudine mutari posse, ut explicuit Vasquez 1. 2. *quæst.* 95. *art.* 2. *disp.* 154. *cap.* 3. Balboa *in cap.* 2. *de probat. num.* 41. & ex jam adductis infertur.

Ad quartam quæstionis partem, an consuetu- 70
do possit abrogare legem prohibentem consuetudinem contrariam; ut eā dissolvam solent distinguere nonnulli Doctores inter legem prohibentem introduci consuetudinem, & inter legem reprobantem illam sic ut adversùs legem prohibentem consuetudinem futuram, possit præscribi consuetudine, secus adversùs legem improbantem consuetudinem; quia non obstante prohibitione consuetudinis, potest esse consuetudo rationabilis, & legitimè præscripta, quod non accidet in consuetudine improbata, ut irrationabilis, qua rationabilis esse non poterit: sic docent Suarez *lib.* 7. *de legibus cap.* 7. *num.* 2. & *cap.* 19. *num.* 18. Salas *in eodem tract. disputatione* 19. *sect.* 7. *num.* 71. & sic Ubigers. *in p.* 2. *quæst.* 97. *art.* 3. *num.* 43. docuit quod lex, quæ tantum revocat consuetudinem antecedentem, vel tantùm prohibet nudè futuram absque illius reprobatione, non impedit quominus possit consuetudo etiam abrogare talem legem † Ex eo 71
quia cum tali revocatione, & prohibitione potest stare quod consuetudo sit rationabilis; cum lex nudè revocando, vel prohibendo consuetudinem, non declaret sufficienter contrarium; potest enim Legislator habere justam rationem sic ordinandi, & statuendi id, & ex altera parte poterunt etiam occurrere aliquæ rationes probabiles, ob quas sine iniquitate, & cum aliquo fundamento possit aliter ipse ordinare, & constituere.

Sed quia video aliter aliquos Doctores sentire 72
respectu legis improbantis etiam consuetudinem futuram; ita ut aliquando possit consuetudine abrogari. Ego sic statuo cum Azorio *tom.* 1. *instit. moral. lib.* 5. *cap.* 17. *quæst.* 10. Basilio Pontio *de matrim. lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 9. Sanchez *libro* 7. *disput.* 4. *num.* 14. Ubigers. *in part* 2. *D. Thomæ quæst.* 97. *articulo* 3. *num.* 42. ut si lex improbat consuetudinem propter aliquas cicumstantias, quæ illam irrationabilem faciunt, tunc tandiu lex eam improbet, quandiu vis illarum circumstantiarū est in viridi; quia hoc ipso quod lex reprobat consuetudinem declarat illam esse irrationabilem, aut corruptelam, & de qua dicitur communiter, ut nihil possit valere sive ad legem inducendam, sive abrogandam; quod si ratio, ob quam illa futura consuetudo à lege improbatur, ut irrationibilis cesset, tunc revera dicendum, ut possit adhuc nova consuetudo legitimè præscripta vincere legem eam improbantem.

Quia non omnis consuetudo, ideò reprobatur 73
quod sit contra jus naturæ, aut jus Divinum, sed aliquando propter aliquam notabilem indecentiam, vel propter plura pericula, aut graviora incommoda communitatis, quæ cum tempore possunt mutari; ac poinde quæ uno tempore esset irrationabilis consuetudo, possit alio tempore esse rationabilis & ut sic desinat esse reprobata: & ita existimo cum Castro Palao *tractatu* 3. *disp.* 3. *puncto* 4. §. 2. *num.* 7. Diana *parte* 6. *tract.* 5. *res.* 21.

N 2 Hanc

74 Hanc eandem doctrinam etiam procedere,
tam in lege prohibente, seu revocante, quam in
reprobante eum legis potentia ad improbandam
consuetudinem futuram dependeat à duratione
rationis, in qua fundatur; & sic credo quod va-
leat in perpetuum lex positiva improbare con-
suetudinem futuram, quoties perpetua fundatur
ratione, ut de censurarum, ac distributionum le-
ge, jam dixi per textum *in c. cum inter 5. hoc tit.*
75 Ad quintam quæstionis partem an detur con-
suetudo aliqua quæ ex præcisa legis positione ne-
queat abrogari; & supposita doctrina textus *in
cap. 1. de constit. lib. 6. & in cap. cum. consuetudine
hoc titulo*, & Doctorum *ibi*, quod per legem ge-
neralem à Principe statutam, non censeantur su-
blatæ locorum consuetudines speciales, quæ ante
ipsam legem vim consensu populi habebant, ut
per Covar. *lib. 3. variar. cap. 13. num. 4. ad finem*,
76 Barbosa *in dict. cap. 1. num. 6.* † Et juxta hunc di-
cendi modum potest intelligi Suarez *de legibus lib.
7. cap. 20. num. 12.* dum probabiliter existimavit
non esse restringendam regulam illius textus ad con-
suetudinem præscriptam, sed intelligendam esse de
consuetudine rationabili, & honesta, & tam publico
usu, & tanto tempore firmata quod sufficeret ad
legem introducendam, si Princeps illam sciret; eo
quod prudenti arbitrio verisimile sit Principem fuis-
se in illam consensurum, si illam sciret; tunc enim
ait ob contrariam rationem non esse verosimile vel-
le contra illam obligare per legem generaliter la-
tam, seu velle illam tollere, dum illam ignorat,
nisi expressius id declaret: nam in talem consuetu-
dinem, & verba dicti Capituli 1. optimè cadunt.
77 Unde non obstant Mascard. *de probat. conclu-
sione 423. num. 17.* Diana *parte 6. tract. 5. resol. 24.*
Castrus Palao *tom 1. tract. 3. disp. 5. §. 1. num. 8.* pro-
babilius censentes regulam *dicti cap. 1. de constit.
lib. 6.* intelligi de sola consuetudine præscripta.
78 Quia consuetudo quæ præscripta non est, non
est jus, nec facultatem tribuit illa utendi, ut di-
xi *supra in Rub.* & quia, ut *ibi* dixi sola consuetu-
do præscripta prævalet adversùs legem; & sic so-
79 la illa impediat obligationem legis ferendæ. † Et
quia consuetudo introduci non potest, resistente
Principe; & quia est res odiosa impedire legem
consuetudine; nam hæc intelliguntur de consue-
tudine æquè generali, ut lex est; & hoc est juxta
regulam textus nostri, & *l. de quibus ff. de legibus
& l. 1. cod. quæ sit longa consuetudo*, quibus, ut *in
dicta Rubrica* dixi cavetur ut sicut lex queit vin-
cere consuetudines contrarias: sic etiam, &
consuetudo leges, de quo etiam cum multis Bal-
boa *in cap. 2. de prob. à num. 36.* ubi benè ex-
pendit aliqua jura quorum nonnulla jam ibi ex-
plicavi. Et hæc amplius declarantur ex dictis
infra quæstione sequenti, versiculo *ad ultimam.*
80 Ad ultimam quæstionis partem breviter dico
cum Granado *parte 2. Divi Thomæ contract. 7.
part. 2. disputatione 16. section. 3. numer. 18.* Diana
parte 6. tractat. 5. resol. 25. in fine, sicut Epis-
copus potest revocare suam constitutionem, ac le-
gem ex dictis *supra in Rubrica de constitutionibus*,
& *in cap. 3. quæst. fin.* ubi de doctrina; ita, &
tollere consuetudinem suæ Diœcesis propriam,
quia est similis legi.

QUÆSTIO V.

An si lex improbet consuetudinem per verba generalia, intelligatur non solùm de consuetudine præterita, sed etiam de futura. An consuetudo legitimè præscripta possit abrogare aliam consuetudinem. At an consuetudo possit lege abrogari. Et an consuetudo prior maneat abrogata si in ipsa, non efficiatur mentio de consuetudine in contrarium.

SUMMARIUM.

1 *Consuetudine præterita censetur etiam futura secundùm aliquos, veriùs contra, ut* n. 2. & 3. & *distingues, ut* à n. 5.

2 *Clausula generalis derogatoria consuetudinis, non porrigitur ad improbandam consuetudinem futuram*, n. 3.

3 *Consuetudinem improbare, est quid odiosum.*

4 Cap. unico de Clericis non resid. lib. cap. Clerici de judic.

5 *Lex improbans consuetudinem, ut de futura non intelligatur, quibus verbis fiet.*

6 *Lex improbans consuetudinem per verba universalia porrigitur ad futuram; ubi quæ verba ita significent.*

7 *Consuetudo in futurum reprobata, ut irrationabilis intelligitur etiam de futura.*

8 Lex 2. cond. quæ sit longa consuetudo.

9 *Consuetudo; etsi non vilis, authoritatis sit, sed non adeo, ut legem vincat tantùm habet locum in lege abrogante consuetudinem, ut perpetuo irrationabilem.*

10 *Lex improbans consuetudinem, niùm comprehendat immemorialem.*

11 *Consuetudo legitimè præscripta potest aliam abrogare, servata proportione universalis ad universalem, & particularis ad particularem,*

12 *Consuetudo particularis derogat universali pro loco, ubi adest.*

13 §. penult. inst. de jure naturali.

14 *Consuetudo, quæ consurgit ex actibus privatorum, niùm legem vincat.*

15 *Consuetudo lege abrogatur, est omnino contraria, secus si est compatibilis.*

16 *Consuetudo specialis alicujus loci, non abrogatur lege generali lata pro provincia, secus si consuetudo sit generalis Regni, aut provinciæ, & quæ differentia utriusque*, n. 17. & 18.

19 *Consuetudo generalis tollitur lege generali de ea mentionem non faciente, non sic specialis loci.*

20 *Consuetudo specialis loci censetur ignorari à Principe, & populo.*

21 *Lex specialis non derogat loci consuetudini probabiliter, sed non certè, ut* numero 22.

22 *Statutum speciale non derogat consuetudini speciali loci; nisi Princeps fiat conscius.*

AD primam partem quæstionis videtur res- 1
pondendum cum Barbosa *in cap. 1. de constitutionib. lib. 6. num. 2.* quod damnata consuetudine præterita, censeatur quoque futura damnata, sic cum Tyraquello *in præfatione de retractu n. 18.*

&

& 19. & sic videtur dicendum in casu nostri dubii nam ex quo lex improbat generaliter consuetudinem, videtur ut non solùm de consuetudine præterita, & præsenti sit loquuta, verùm & de futura; & sic de utraque consuetudine improbata intellexerunt Zevallos cum multis *in practicis quæst.* 704. *per totam*, Burgos. de Paz. *in l.* 1. *Tauri num.* 464. & 479. Covarr. *variar. cap.* 13. *num.* 14. Sanchez *tom.* 2. *lib.* 7. *disp.* 4. *num.* 13. contra glossam *in clem. statutum* verb. *consuetudine de elect. glossa* verb. *expressè in dict. cap.* 1. Covarru. latè disputat *ubi supra* varias assignando conclusiones, quibus intendit absolvere hanc quæstionem, quem sequi videntur Armendar *in addition ad recopil. lege. Navarra in addition. num.* 186. Menchaca *usufrequent. lib.* 1. *cap.* 3. *numero* 10. & de improbata consuetudine, & de validitate ipsius, cum multis Salzedo *de lege politica cap.* 8. *per totum*, & *à n.* 52.

2 Nihilominus sencio contrarium posse optimo jure defendi; quia cum jam *supra quæst. præced.* dictum sit, legem improbantem consuetudinem futuram posse nihilominus contraria consuetudine abrogari, cessante circunstantia, ob quam reprobat. Ergo evidenter apparet, ut clausula generalis derogatoria non porrigatur ad improbandas absolutè consuetudines futuras: quare Suarez *libro* 7. *de legibus cap.* 7. *à numero* 2. existimavit glossæ sententiam admittendam.

3 Quia improbare consuetudinem est quid odiosum; & quia illis verbis solum intendit legislator tollere consuetudinem contrariam suæ legi. Deinde quia cum vult legislator extendere legem suam ad consuetudinem futuram, de ea expressè loquitur clare improbando, vel dicendo, *nolumus contra legem hanc aliquam consuetudinem valere*: ita etiam Villalobos *in summa tom.* 1. *tractatu* 2. *dif.* 39. *num.* 8. cum Abbate, & Diana *p.* 6. *tract.* 5. *ref.* 23. & sic Dominic. *in dict. cap.* 1. *col. fin. de constit. lib.* 6. Abbas *ibi num.* 8. & *col. ultima*, existimantes sublata consuetudine, solùm prohibitam censeri, quæ est de præterito, non verò de futuro, & ex nova causa emergentem.

4 Et ita intelliguntur jura *in c. unico de Cleric. non resid. lib.* 6. & *in cap. Clerici de judic.* quatenus de præterita consuetudine, & non de futura intelliguntur à Doctoribus, ut probat textus *in dicta clem. statutum*, & *ibi glossa de electione*, & hoc dum lex, quæ improbat consuetudinem, non fundatur ratione perpetua, ut probat D. Thom. 1. 2. *quæst.* 97. Soto *lib.* 1. *de Justitia quæst.* 7. *art.* 2. Covar. *infra lib.* 3. *variar. cap.* 13. sed quoties lex damnat consuetudinem ut injustam, tunc ejus prohibitio utramque claudat, & futuram, & præteritam secundùm resolutionem dictam *supra quæstione præcedenti*, versiculo *ad quartam*.

5 Ego tamen ut clarius expendam dico, ut sint attendenda verba quibus lex improbans consuetudine utitur quia; si referantur ad consuetudinem, quæ tunc temporis vigebat, non censebitur prohibita de novo emergens rationabilis, & ex nova causa, veluti si lex conciperetur per illa verba: *Non obstante prædicta consuetudine, vel quidquid in contrarium vigeat consuetudo, quam, ut irrationabilem abrogamus*, vel similia verba, prout etiam videre est, *in cap. unico, de Cleric. non resident. lib.* 6. cujus dispositio solùm loquitur in consuetudine vigente tempore, quo illa decisio, & ad eandem restringitur, ut patet in princ. ibi: *Consuetudinem, quæ in quibusdam partibus*. Et est ratio, quia lex improbans consuetudinem de præterito, seu de præsenti, solum videtur tantummodo improbare irrationabilem, & ex injusta causa introductam. Unde cum sit exorbitans à regulis juris, quæ dictant cuicumque rationabili consuetudini standum, de quo *in textu nostro*, & *in l. de quibus ff. de legibus*, cum aliis, sequitur ut non debeat extendi ad consuetudinem futuram rationabilem, & ex justa causa introductam: argumento textus *in cap. non debet in principio de consanguinitate*, & *affinitate*, & ut facit textus *in l. si quis in principio ff. de leg.* 3. *dicto cap.* 1. *de constitut. lib.* 6.

Tamen si lex per verba universalia, vel æquipollentia absolutè prohibet quamcumque consuetudinem, veluti si concipiatur sequentibus verbis: *omni sublata consuetudine*, vel *non obstante quacumque consuetudine*, vel *omnem consuetudinem improbantes*: tunc revera lex improbans porrigitur ad consuetudinem futuram; quia tunc videtur ut comprehendat etiam consuetudinem novam, & ex nova causa emergentem; eo quod lex de sui natura, ut *supra* dixi *in Rubr.* & *tit. de constitut.* & *ibi in cap.* 2. & *cap. fin.* ubi glossa verbo *futura*, in futurum, & ad futuros casus ordinatur. 6

Deinde quia eo ipso quod consuetudo futura etiam improbatur, videtur, ut in futurum nunquam rationabilis reputatur, cum supposita præsumptione, injusta & minus rationabilis præsumitur, cum sit legis authoritate destituta, cujus prohibitio non cessat, quantumvis ratio cessat in casu particularis: ita Barbosa *de clausulis, clausula* 87. *numero* 12. ubi addit rectè procedere. 7

Et ut sic intelligatur, *lex* 2. *cod. quæ sit longa consuetudo*; ita ut cesset labor glossæ, & Doctor. *ibid.* si intelligatur textum illum procedere lege abrogante ipsam consuetudinem, ita ut sensus sit quod etsi 9 alias regulariter consuetudini sit vilis authoritas, attamen non possit legem aut rationem cui innititur vincere illam, scilicet per quam prohibetur & abrogatur eademmet consuetudo, quantumcumque de novo, & ex nova causa emergat: in qua specie magis propriè verificari, ait verba illa: *Rationem vincere, aut legem* cum qua ex diametro pugnat. Sed hæc intelligo procedere præsumptivè; quia si constaret de justificata, & legitimè præscripta nova consuetudine; itaut ea introducta nitatur ratione; tunc intelligetur, ut cessaverit ratio, seu circunstantia fundamentalis qua nitebatur lex abrogans, improbans quamlibet consuetudinem, etiam futuram juxta quæ distinxi *supra sub quæstione præcedenti*, in vers. *ad quartam*. 8

Sed num hæc procedant, etiam in consuetudine immemoriali, videbis dicta *supra in Rub. q.* 3. vers. *ad quartam*. 10

Ad secundam quæstionis partem, an consuetudo legitimè præscripta, possit abrogare aliam consuetudinem, affirmativè breviter respondeo ex jam latè dictis *in Rub.* & *in textu nostro*, dum tamen servetur proportio, id est universalem per universalem, particularem per particularem in eodem loco. Et ratio; quia ita comparantur consuetudines inter se, sicut leges, vel & consuetudo servata proportione. 11

Imò dicunt omnes cum Hostiensi *in summa eodem titulo*, §. *quæ cui præjudicet*; porrigentes ad diversas, in quibus non sint contrariæ cum etiam universalis consuetudo derogetur pro particulari alicujus loci pro illo etiam loco, & universalem derogare particulari: & hoc modo intelligitur Barbosa *in dict cap.* 1. *de constit. lib.* 6. *num.* 5. qui cum Azor. *lib.* 5. *institut. moral. p.* 1. *cap.* 16. *quæst.* 3. & 4. dicit quod consuetudo generalis, hoc 12

est ubiqoe introducta, tollit legem præcedentem, secus si sit specialis alicubi, & non ubique locorum recepta, & *infra* expendo in vers. *ad quartam.*

13 Unde infert Diana cum communi *dict. p.6.tr.5. res. 27.* ut quod dicitur *in §. penult. inst. de jure naturali; ea quæ civitas constituit sæpè mutari solent, vel tacito consensu populi, vel alia postea lege lata:* ita in consuetudinibus procedere, sicut est verum de his, quæ jure scripto sunt constituta; quia non minus; imò magis videtur posse mutari tacitum contrarium, quam expressum per tacitum: & concludit quod ut hæc contingant, debent consuetudines esse contrarias; quia si possunt ad concordiam reduci, sunt observandæ, sicut in legibus est commune Doctorum axioma.

14 Sed adhuc possumus dubitare quod nunquam consuetudo possit abrogare legem positivam ex eo fundamento; quia ille solus potest legem derogare qui aliis habet potestatem legis condendæ sed consuetudo consurgit ex actibus privatorum; ergo ounquam poterit legem vincere: nam privati legem facere non possunt. Adhuc dici debet ut consuetudo habeat vim abrogandi legem ex dictis *hic, & in Rub.* Quare ut non obstet argumentum præmitto dicendum multos hæreticos nostri temporis negare in Principibus, & in Pontifice potestatem condendæ legis, asserentes nullam esse legem, nisi naturalem, aut Divinam; quem errorem acerrimè reprehendit Castro *lib. 1. de lege pœnali, & de hæresi*, verb. *Lex Ecclesiastica hæresi* 3. Driedo *de libert. Christ. cap. 1. & cap. 9.* Roffensis contra Lutherum *art.* 27. Vasquez *super 1.2 tom. 2. disp.* 152. *cap.* 2. & Barbosa *in cap. 2. de probat. num* 47. probantes ut cum potestas condendi leges apud Rempublicam reperiatur, ipsa etiam possit inducere consuetudinem, quæ aliàs à multitudine introducitur: quod sic intelliges dicendo quod si multitudo est libera à Principe, non est dubium; & sic fit ut etsi privatæ personæ eam nequeant introducere aliter enim fiat io toto populo, vel ejus majori parte, ut jam dixi *sub Rub. quæst* 1. *& quæst.* 2. nam Respublica, quæ non habet Principem superiorem ipsa sibi legem constituit, ut dixi *supra in Rubr. de constitut. quæst.* 3. *&* 12. & sic introducere consuetudinem sine alio consensu. Quod si Respublica subdita est Principi, adhuc poterit eam introducere, tacito saltim consensu Principis ut dixi *in Rub. & infra q. fin. à n.* 1.

15 Ad tertiam quæstionis partem, an consuetudo possit lege abrogari cum jam ex latè *in Rub.* & in textu nostro adductis pateat, ut sicut consuetudo potest legem tollere, ita & multo magis lex queat tollere, & improbare consuetudinem ex proximè dictis: & *ex d.l. 2. quæ sit longa consuetudo*; ideo breviter respondeo ut si lex ex diametro, & clarè sit consuetudioi contraria, tunc procedat resolutio affirmativa communis: ita Diana *dicta p. 6. tr. 5. resol.* 25. ubi dicit quod si consuetudo compati potest cum lege, etiam si verba legis essent restringenda, consuetudo est observanda, cum consuetudo præscripta sit quoddam jus, ut jam dixi, & debeat juris correctio vitari.

16 Ad quartam quæstionis partem an consuetudo prior maneat abrogata, si in ipsa, non efficiatur mentio de consuetudine in contrarium: & licet absolute affirmet D. Antonin. & sic colligatur *ex dict. cap. de const. lib. 6.* nihilominus distinguendum puto cum Montesino *in p.2. D.Thom. quæst. 2. disput. 23. de legib. quæst. 13. num.* 151. nam aut consuetudo est generalis in tota provincia, aut Regno aut specialis alicujus oppidi, aut loci, vel determinati status personarum; & quidem si consuetudo sit generalis, abrogetur per legem subsequentem; quamvis illius non fiat mentio; si autem nisi specialis non possit abrogari per legem subsequentem, nisi expresse fiat consuetudinis mentio per verba abrogativa, & hoc est quod dicitur *in dict. c.* 1.

Et est differentiæ ratio; quia ut Legislator abroget priorem consuetudinem per legem subsequentem, opus est ut noverit consuetudinem, secus de consuetudine: etenim consuetudo generalis præsumitur jure nota à Legislatore sed quando est specialis potest ignorari in particula: & sic præsumitur si ejus in lege non fiat mentio subsequenti, atque adeo in hoc casu consuetudinem specialem non abrogari dicit etiam Diana *dict. p. 6. tract. 5. res.* 22. 17

Et huc etiam spectat quod jam dixi *in quæst. præced.* cum Barbosa *in dict. cap. 1. de constit. num. 6.* & Covar *dict. lib. 3. var. cap. 13. num 4. ad finem*, per legem scilicet generalem à Principe statutâ, noo censeri sublatas consuetudines locorum speciales, quæ ante ipsam legem vim consensu populi habebant. 18

Quare notandum duxi, ut licet per legem generalem abrogetur consuetudo æquè generalis illi opposita etiam si illius non fuerit mentio facta, nec lex habuerit clausulam derogatoriam: sed hoc non procedere quoad consuetudinem alicujus loci, nec quoad statutum non continens jus commune, nisi talis statuti, aut consuetudinis fiat mentio specialis, vel saltem io genere apponatur clausula derogatoria cujuscumque consuetudinis vel statuti in contrarium, ut explicavi in vers. *ad primam.* † Et est ratio; quia Princeps, vel Populus censentur ignorare locum consuetudinem, & statura, ut omnes agnoscunt per textum *ibi in dict. cap. 1. de constit. lib. 6.* 19 10

Unde secundo inferunt, ac notant Doctores ut sit etiam probabile quod lex specialis facta a Principe, val Pontifice pro aliqua civitate, vel provincia, non deroget consetudini illius provinciæ, nisi expresse apponatur clausula derogatoria. † Idemque inferunt de statuto facto ab aliqua civitate, vel populo (ad cujus valorem Principis consensus requiritur) nempe tale statutum oon derogare coosuetudini contrariam, nisi Princeps fiat conscius talis coosuetudiois derogandæ; quia si forte sciret consuetudinem non præstaret consensum statuto, ac proinde ut ignorantia consuetudinis, cui opponitur statutum reddat consensum invalidum: sic docent adducta in his notabilibus, Suarez *dict. lib. 7. de legib. cap. 20. num. 7. 8. &* 15. Diana *dict. p. 6. tract. 5. sub res.* 25. Castrus Palaus *tom 1. tract. 3. disp. 3. puncto 5. §. 1. à num. 1. usque ad 7.* sed hujus ootabilis doctrina noo est sic certa, ut adducta in primo propter dicta *supra* in vers. *ad secundam.* 11 12

QUÆSTIO. V.

An utique verum sit quod, ut consuetudo introducatur, sive abrogetur, debeat concurrere saltem tacitus consensus Principis, seu sufficiat usus solius populi, provinciæ, seu Regni. Et an ut una consuetudo abroget aliam contrariam, requiratur tempus idem, ac est necessarium ad introducendam con-

consuetudinem adversùs legem. An consuetudo possit pœnam legis, ejus obligatione manente. Et an queat abrogare legem quoad culpam manente obligatione, quoad pœnam. Et quosnam alios effectus pariat consuetudo. Et in quo differant desuetudo, usus, & contraria consuetudo: ubi de ritu.

SUMMARIUM.

1 *Consuetudo ut introducatur, qualiter debeat intervenire consensus, saltem tacitus Principis,* numeris sequentibus, & numer.4. & 5.
2 *Consuetudo solo ministerio Regis absque alio requisito, potuit introduci, ut à populo decennio, legitima haberetur.*
3 *Consuetudo secundùm aliquos requirit consensum Principis expressum: explica, ut* n. 4. & 5.
4 L.de quibus ff. de legibus.
5 *Consuetudo nunc de jure canonico non exposcat consensum Principis,* & n.6. 8. & 9. *ubi quod sufficit tacitus, etsi expressus requiratur in aliquibus casibus, de quibus Rota,* o.6.7.& 8.
6 *Consensus tacitus est permissio patientis aliquid fieri.*
9 *Consuetudo inducitur frequentia actus : & quando sic dicatur.*
10 *Actus ad consuetudinem sufficit, ut fiant scientibus auditoribus*
11 *Consuetudo eodem tempore abrogat aliam consuetudinem, ac legem, & quale tempus hoc sit in consuetudine præter jus, & contra jus,* n.12.& 14.
14 *Consuetudo universalis, inducit jus commune.*
15 *Consuetudo potest tollere legalem pœnam manente legis obligatione, etsi alii contra teneant,* n.16.
17 *Consuetudo excusat à censura dantes aliquid ob ingressum in aliquid Monasterium; etsi non à peccato, & de aliis pœnis,* numero 18.19.
18 *Filii Clericorum olim nascebantur servi in pœnam paternæ incontinentiæ, quæ consuetudine est abrogata, manente culpa.*
19 *Desuetudo aliquas pœnas ipso facto impositas abstulit.*
20 *Culpa, est causa adæquata pœnæ.*
21 *Consuetudo abrogans legem, abrogat culpam impositam in ea: fallit in aliis pœnalibus non cohærentibus ipsi legi ut* n.22.
23 *Consuetudo excusat à pœna, & parit effectus plures, ut* num. 24. 25.26. 27. & 28. *& aliis.*
32 *Consuetudo potest inducere, ut antiquior partiarius optet.*
33 *Consuetudo facit ut procedatur sine scriptis inter Religiosos; & ut comburantur processus; & quod possit Prælatus testari ad pias causas,* n.34.
35 *Consuetudo potest inducere ut possessio defuncti, transeat in hæredes sine apprehensione.*
36 *Desuetudo non usus, & contraria consuetudo, quæ sint in quo differant,* n.37.& 38.
39 *Servanda sunt non facta, sed quæ fieri debent.*
40 *Ritus duplex est: unus de jure, de facto, ut de stylo dicitur.*
41 *Stylus curiæ Romanæ in rescriptis, maximè debet attendi, facitque jus, allegari potest in decisionibus, cum jus non est contrarium*
42 *Stylus servatus in curia Romana, porrigitur extra statutum Ecclesiæ, ubi agitur de interpretatione litterarum.*
43 *Ritus videtur significare usum, & observantiam, sicut solemnitatem, actus, aut jus quoddam non scriptum.*
44 *Consuetudo vincet legem, etiam si Princeps ex desidia annuat.*
45 *Lex semel à Principe revocata, etsi injustè cessat.*
46 *Consuetudo abrogat legem etiam si Princeps incepta consensum præbeat, vel coactus: propter pacem Reipublicæ.*

AD primam difficultatis partem, etsi supra
sub Rubrica dictum sit inter requisita con- 1
suetudinis introducendæ esse unum, ut accedat
saltem tacitus Principis conseosus; sed quia hic
in textu nostro, ubi de tota consuetudinis introducendæ, agitur, nihil caveatur de prædicto saltem tacito consensu Principis, nec in *dict.a l. de quibus*, sed tantum, *ibi*, habeatur quod consuetudo rationabilis, est legitima præscripta potest legi derogare absque alio adminiculo, quàm prædictis duobus, ut sensisse videntur Malderus *in part.* *.2.D.Thomæ quæst.*97.*art.*3.*num.*3.quasi ministerio legis ita cautum reperiatur, cum jure scripto statuatur, ut hujusmodi consuetudo habeat legis vim. Et sic Malderus ad dubium respondet, consuetud.nem legitimè præscriptam, inducere legem, sive sæcularem, sive Ecclesiasticam, sine personali consensu Principis, aut Papæ, & sufficere consensum, qui per ipsum jus datur; quia per jus Principis censetur continuo loqui: & sic Suarez *lib.7.de legib.cap.*13. *num.6.* Sanchez *de matrim.* *lib.7.disp.4.num.*11. videntur sustinere etiam si sit circa Sacramentalia ea consuetudo; quippè cum Princeps in textu nostro generaliter decreverit consuetudine posse legem statui, & abrogari: nam talis voluntas, ut eam facultatem obtineat consuetudo, est tacita scientia, & tollerantia consuetudinis in posterum legitimè introducendæ, ut ea vires sortiatur absque alia speciali ipsius consuetudiois in Principe notitia. † Et hanc videtur am-
plecti Castrus Palaus *tract.3.disp.3.punct.*2.§.4. 2
*num.*3. quia Princeps, supremus Rex, scilicet, aut Papa optimè poterat lege sua stabilia, ut quoties populus in aliqua consuetudine rationabili decennio duraverit ea consuetudo pro lege suscipiatur; sed facta hac lege, nemini dubium erit, ut ea decennalis consuetudo vim legis habeat ex probatione legali supremi Principis; sed hoc ipsum factum est nostro jure canonico in textu nostro, *in dict.l. de quibus*.Ergo non est cur alia debeat expostulari approbatio: & sic potuerunt dicere Silvester, & Angelus in verb.*consuetudo*, consensum tacitum intervenire posse sine Principis scientia. Et ob id etiam quidem invaluere dicendo in ipsa legum institutione intervenisse conventionem, & consensum Principis ut consuetudine lex abrogari possit optimè disputando defendit suam Leooardo in suo Paergon post disceptationem *de juram.calum.* inter disputationes vel ob dictum ex Jasone Rolando Scradero Artamano Pistor & aliis ex eo quia cum Rex permitti tacite ne sua lex observetur videtur eam abrogare ac alii Marc. *in tom.* 2.*summa ref.*18.*num.*2. eleganter Osvald.ad Donel. *lib.cap.*1. *litt.*T.

Verum alii infiniti Doctores pluribus fundamentis conantur defendere ut ad inducendam consuetudinem, requiratur Principis consensus, sic ut non sufficiat præsumptus Principis approbantis consuetudinem: ita Basilius Pontius invehens contra Sanchez *de matrim. lib. 6. cap. 6. n. 5.* ubi sic ait: *Nec verò satis est ad consensum Principis approbantis præsumendum generalis illa doctrina textus nostri*, contra Sanchez aliud deducens *ex reg. dict. l. de quibus*, dicens ut textus noster solùm tradat illam generalem doctrinam, quæ explicat vim consuetudinis approbatæ à Principe; sic ut nec præsumi possit, solo generali jure explicato in textu nostro, voluisse Principem tacitum suum consensum in quavis speciali consuetudine præsumi posse cum multis consuetudinibus se se opponat, & tenent Montesinus *in p. 2. tom. 2. disp. 23. quæst. 13. num. 220.* Vasquez *tom. 2. disp. 177. cap. 2. & 3.* Lorca *tom. 2. disp. 29. de legib. num. 2.* qui dicit sequi, ut necessarium requiri scientiam, qua Principi innotescat consuetudo.

4 Ego in quam existimo de jure civili requiri saltem Principis consensum tacitum præcipuè in consuetudinibus universalibus, sive generalibus, quibus aliqua lex generalis consuetudine abrogatur, qui etsi juxta doctrinam cum Sanchez, Maldeni, & Palai, videatur sufficere ille, qui subintelligitur ex primordiali authoritate consuetudini concessi ab ipsis Principum legibus; quia sic omnes intelligunt *dict. l. de quibus ff. de legib.* cum concordantibus; quia cum hæc lex tendeat ad bonum publicum, & in utilitatem privatorum, sequitur ut debeat concurrere ille tacitus consensus in ipso actu introducendæ consuetudinis. Et hoc modo amplector intelligi primam opinionem cum Basco *in floribus Theologiæ pract.* verb. *consuetudo n. 12.* Azorio *tom. 1. lib 5. inst. moral. cap. 18. quæst. 1.* Salas *de legibus disp 19. sect. 3. num. 20. & 37. & sect. 4. num. 37. & 40.* Villalobos *in summ. tom. 1. tract. 2. disp. 38. num. 6.* ut jam *supr.* dixi *sub. dict. Rub.* Et sic quantumvis Vasquez *in p. 7. disp. 177. c. 2. & 3.* & Basilius *ubi supra num. 7.* exigant personalem Principis consensum; quia non omnis consuetudo approbatur à Principe, sed multæ consuetudines permittuntur tantùm, aliæ approbantur, ob idque dicant ex doctrina universali textus nostri, non posse præsumi in quavis consuetudine approbationem, & probabiliter sentiant, ut dicit Diana *p. 1. tract. 3. tract. 5. miscel, res. 75.* tamen ibi ex Sanchez, Suarez, & Salas, *ubi supra*, & cum Azor. *tom. 1. instit. mor. lib. d. cap. 18. q. 1.* & aliis penes ipsos dicit contrariam longè probabiliorem ex eo, quia in textu nostro stabilitur consuetudinem rationabilem, & legitimè præscriptam, juri positivo derogare; & quod autem sit rationabilis, non pendere ex scientia, & voluntate legislatoris, sed ex natura ipsius rei, cujus est consuetudo: esse autem legitimè præscriptam, & haberi ex cursu temporis; inferunt ergo relati, ut cum nulla alia conditio ad stabiliendam consuetudinem, requiratur jure canonico gratis, & sine fundamento expostulari Principis scientiam, & ejus novum consensum & quia de hoc dubio in principe & proximè sequenti in Papa longè ad utramque partem resolvit Berricellus *de missionibus Apostolicis l. 2. tract. 3. de legib. quæstion. 87. ex numer. 2. & ex numer. 12.* cum infinitis ex modernis ideò illum leges quatenus plura ex dictis de hac consuetudine repetit ut respondeat ad quæstionem de qua dico *infrà q. 6.*

5 Dubium verò non levè est inter Doctores, an de jure nostro canonico, sufficiat duplex assignatum requisitum ex textu nostro, vel requiratur expressus Pontificis consensus; ita ut tacitus concurrens in actu, non sufficiat; & in hoc dubio video Doctores discordes; quia Vasquez *p. 2. quæst. 97. disp. 157. cap. 12.* Montesinus *sup. p. 2. tom. 2. disp. 23. quæst. 13. num. 228.* cum aliis, dicunt ut licet authoritas Pontificia data sit à Christo immediatè Pontifici; cujus causa dicunt Doctores contrariæ sententiæ, requiri expressum Pontificis consensum. Tamen quia Pontifex queit justis de causis legem à se latam abrogare, vel à suo prædecessore: & itidem sicut consuetudo approbata consensu tacito Principis sæcularis, abrogare potest legem sæcularem; ita etiam approbata tacito consensu Pontificis, possit legem canonicam abrogare; sic etiam docet Lorca *in p. 2. tom. 2. disp. 29. de legibus, membro. 2.* Ubi dissentit à Sacra congregatione expressum consensum exigente, sic etiam resolvens contra Autoninum existimantem requiri consensum expressum, ut consuetudo leges Ecclesiasticas abroget; quia dicit loca non differre in hoc legem civilem, & canonicam; nam verus consensus est, & voluntarium, ac liberum censetur; quod tacitè approbatur juxta nonnulla, quæ dixi *sup. cap. 1. de foro comp. quæstione fin.* † *Est enim* (ait Lor- 6
ca) *consensus tacitus permissio; quia scilicet scit quod agitur, & non reprimit, sed fieri patitur* & hanc partem contra plures quos refert Berricellus *suprà d. n. 2. ipse sic tenet num. 12.* cum Sanchez, Maldero, Bonacina Alex. Socino Covar. Suarez Salas, Azor. & cum aliis novissimè etiam Thomas del Benè *de immunit. Eccles. cap. 8. dubio. 11. sect. 2. numer. 7. & 8.* Castrus Palao *tom. 1. tract. 3. disp. 3. puncto 2. numero 3.* Et alii rationes & fundamenta ponentes & Berricellus respondet *sub d. numero 12.* fundamentis adversæ sententiæ quæ faciliter explanantur ex hic adductis quæ etiam repeto.

Et ita de jure existimo tenendum, etiam canonicis dispositionibus, etsi fatear plures exigere 9
expressum Pontificis consensum ad hoc, ut consuetudo abroget leges Ecclesiasticas, sit tenens decisum, refert à Rota Diana *p. 6. tract. 5. res. 13.* in una Triveransis Abbatiæ Sancti Maximi 24. Januarii 1625. coram Doctissimo Domino Coccino, quam referens ad litteram; ideo procedereait; quia summus Pontifex non habet potestatem à populo, sed immediatè à Deo, & ideò non sit populus, qui inducit consuetudinem contra canones, sed autoritas Papæ permittentis, ut dixit Abbas *hic numer. 8.* Salas *de legib. quæstione 97. tract. 14. disp. 19. sect. 6. num. 56.* verbo *hæc sententia.* Dried. *de libert. Ecclesiast. cap. 11.* & quia requiritur in Papa certa scientia, nec sufficiat error, & itidem requiratur voluntas inducendi consuetudinem, quæ deduci nequit, nisi adsit expressus Papæ consensus, glossa *in cap. leges*, verbo *abrogatè*, *dist. 4.* Archidiacon. *in cap. cum de beneficiis numer. 2. de præb. lib. 6. cap. consequens, & cap. nolite 11. dict. cap. facta 9. quæstione 3. cap. illud, cap. ridiculum dist. 12.* Joannes *in dict. cap. cum de beneficiis*, Gemin. & Franc, *numero 3. & 4.* S. Anton. in *in sum. p. 1. tit. 16. cap. unico §. 2.* Salas *suprà numero 62.* Castellinus *in tract. de elect. cap. 4. in fine*, Massobius *in praxi habendi concursum Prælat. numero 88.* Joannes Maria Novarius *in lucerna regularium* verb. *electio numero. 34.* qui etiam referunt idem decisum in Rota Romana observationis contractus 23. Octobr. 1551. coram Chisanon, relata apud Verallum *decis. 204. numero 3. p. 3.* & in alia Romana concordiæ Sancti Petri. 12. Februarii.

bruarii. 16 10. coram Domino Cavallerio: & alia
in confirmationem adducit dict. Sacra Rota in
relata Treverens. propter cujus authoritatem, sic
8 Diana prosequitur. † Sed quia si ita semper exi-
geretur, destrueretur usus consuetudinis intro-
ducendi in foro Ecclesiae, cum difficulter queat
sciri consensus Papae expressus, videtur in jure
non recedendum à prima opinione, habita so-
lum differentia, inter consuetudinem civilem,
aut Ecclesiasticam in tempore, ut dixi *suprà in
Rubrica*, & ex dictis in vers. *adsecundam* statim
sequenti. Et sic mihi videtur praedictas decisio-
nes Rotales, & jura, quibus fundantur, sub
intelligi tantùm de casibus particularibus, juxta
nonnulla, quae adduxi *sub. quaest.4. praced.*

Et pro complemento notabis cum Azorio *p.1.*
9 *lib.5. mor. cap.4.q.6.* Panormitano *in cap.1. de
treuga, & pace*, Bart. *in dict. l. de quibus ff. de le-
gib.* & aliis, ut sciente Principe, & non contradicen-
te, sufficiant duo actus, vel tres facti contra legem;
quia ad inducendam consuetudinem, ut suprà dixi
in Rub. quaestione 1. binus actus sufficit, & frequen-
tia actus contingit, quando bis fit; eo quod frequen-
ter fit, quod bis fit, ut docent Sa, verb. *lex nume-
ro* 1. Reginald *tom.1. lib.13. cap. 16. numero* 162.
Rodriguez *quaest. regular. tom.1. quaestione 6. art.*12.
Miranda *in manuali pralator. tom.2. quaestione* 24.
*art.1. conclus.*3. † Imò idem Rodriguez, Burgos
de Paz *in l.1. Tauri numero* 232. Diana *p.1. tract.*
10 10. *res.7. in fine.* dicunt non esse necessarium, ut prae-
dicti actus fiant in praesentia legislatoris, vel eo
sciente, sed satis esse fieri, scientibus auditoribus
Regiis vel Episcoporum. Menochius *cons.107.n.*
93. Gutierrez *lib.1. pract.q.85. & lib.3.q.42.n.9.*
Melchior. Reynoso *observatione* 57.*n.2.* Steph. Gra-
tian. *tom.5. discept. fores c.965. n.8.* Zevallos *in pract.
q.357.n.3.* ibi *sufficit scientia officialium & suorum
judicum.*

11 Ad secundam quaestionis partem de tempore,
quo una consuetudo adversus aliam contrariam,
possit introduci, Castrus Palaus *tom.1.tr.3.4.disp.3.
§.2.punct.5. n.5.* putat idem tempus esse necessa-
rium ad abrogandum consuetudinem consuetudi-
ne ac fuit requisitum ad illius introductionem, &
assignat tempus decem annorum, sivè in tempo-
ralibus, sivè in Ecclesiasticis; eo quod leges ex-
postulantes tempus quadragenarium ad praescri-
ptionem, loquantur de praescriptione juris contra
Ecclesiam, Ecclesia contradicente, quod non ac-
cidit in consuetudine legali, quae non praescribit
contra Ecclesiae mandatum ex repugnantia Eccle-
siae, sed potius ex ejus consensu, & voluntate,
ex hoc inferens non esse idem tempus expostu-
landum, ac in praescriptione.

12 Et ita Suarez *dict.lib.7. de legib. cap.20.n.21.*
refert ex Felino, & Panormitano, ubi reddit ra-
tionem; quia posterior consuetudo non est contra
Jus. sic declarans; nam prior consuetudo fuit con-
tra Jus. & sic posterior, & secundum illud anti-
quius Jus, quod per priorem consuetudinem fuit
revocatum; ita ut ad illud facilius sit regressus
vel prior consuetudo fuit praeter Jus; & sic etiam
posterior erit praeter Jus. indeque semper in poste-
riori consuetudine sufficere annos decem, dixerunt.

13 Sed Rochus, & Barbosa, quos sequitur Diana
p.6.tr.5.sub. resol.27. non approbantes discur-
sum relatum Abbatis, & Felini; item & Castr.
Pal. solum videntur approbare, si prior con-
suetudo fuit contra Jus commune, quod non fuit
omnino ablatum illa consuetudine; quia non fuit
universalis, Sed particularis, quae illi derogavit:
tunc enim ait Diana probabile esse, ut posterior
consuetudo decem annis praescripta sufficiat;
quia non est simpliciter contra Jus, cum semper
maneat Jus commune, ad quod per aliam consue-
tudinem sit regressus.

Quod si prior consuetudo non fuit contra Jus, 14
sed praeter Jus, & posterior sit contra Jus, tunc
revera spectandum erit tempus canonicae praescri-
ptionis; quia prior consuetudo induxit Jus, cui
est contraria posterior, quae non est conformis
alicui Juri; item etiam si prior consuetudo fuit
universalis, & posterior particularis, erit id evi-
dentius; quia consuetudo universalis, Jus com-
mune inducit: & idem videri dicunt si prior fue-
rit particularis ejudem loci, & juri communi non
contraria: nam consuetudo contra simile statu-
tum, esset contra Jus, & postularet tempus ca-
nonicae praescriptionis: & sic idem procedere in
consuetudine, cum sit ratio aequalis; itaque etiam
Suarez, & Diana cum illo censent, ut si prior
consuetudo fuit universalis, & abrogavit omni-
no Jus universale antecedens, tunc necessariam
esse praescriptionem 40. annorum contra talem
consuetudinem; quia posterior consuetudo jam
est omnino contra Jus inductum per priorem con-
suetudinem; aliud enim Jus antiquius utraque
consuetudine perinde se habet, ac si non prae-
cessisset; quia omnino sublatum est. Est enim ve-
rum ex Sacra Rota, ut nulla valeat consuetu-
do in materia Ecclesiastica, nisi sit quadragenaria.

Ad tertiam quaestionis partem, respondeo posse 15
legalem poenam per contrariam consuetudinem
derogari, & manere legem quoad obligationem
ad culpam, ut confirmari valet ex dictis *sup.
quaest.1.* & est ratio; quia potest aliquando rationa-
biliter auferri obligatio ad poenam, aliàs ipso facto
incurrendam, etiam si lex maneat: nam ita Ponti-
fices aliquando etiam expressis constitutionibus
ordinarunt, nec in id tendere poterit, ut delicta
maneant impunita; sed ut aliis poenis, & remediis,
sivè mediis magis oportunis pro ratione temporis,
& personarum cohibeantur, & castigantur: sic hanc
docent Navar. *in man. cap.27.n.250.* Gordonus *in
summa tom.1.lib.2.q.14.cap.6.n.22.* Montesinus *in
p.2. tom.3. disp.23. quaestione 13. numero 132. &
133.* Suarez *dict. lib.7. de legib. cap.19. numer.3.*
Salas *eodem tract. disp.19. sect.9. numer.75.* Azorius
tom.1. moral. lib.3. cap.18. quaestione 10. Ubigers *in p.
2. quaest. 97. art.3. numer.35.* Praepositus *in p.2.
D. Thom. quaest. 97. dub. 2. num.11.* Silvius
etiam *ibi q.97. art. 2. conclus.6.* Castrus Palaus
tom. 1. tract. 3. disp.3. punct. 4. §. 2. n. 3. & alii.

Nec est audiendus Castro *de lege poenali cap.* 16
22. qui cum aliis tenet contrariam sententiam,
asserentes non posse consuetudinem poenam lege
impositam abrogare, nisi in simul ipsam legem,
seu ejus obligationem eo fundamento probantes;
quia faciens contra legem, committit culpam; ergo
astringitur poena; quia poena est propter culpam:
& sic inferunt, ut consuetudo queat auferre poe-
nam legis, manente legis obligatione. Sed responde-
tur nihil obstare quominus illud quoque possit fieri
per aliquam consuetudinem, & consensum tacitum
superioris, sivè personalem sivè legalem ex jam dictis.

Itaque prima sententia etiam confirmatur ali- 17
quibus decisionibus canonicis, primo per *extra-
vag.1. de simonia*, ubi per consuetudinem contra-
riam excusantur à censura ibi posita, dantes, vel
accipientes aliquod ob ingressum in aliquod Mo-
nasterium, non autem à peccato mortali. † Ex 18
aliis exemplis; quia olim filii Clericorum nasce-
bantur

bantur servi ipso jure in pœnam paternæ incon-
tinentiæ, *cap. cum multis dist.*15. & tamen per
desuetudinem abrogata est pœna, manente obli-
19 gatione ad culpam, ut *ibi* notat glossa. † Etetiam
in *extravag. de rebus Ecclesiæ non alien.* variæ im-
ponuntur pœnæ ipso facto quæ in aliquibus lo-
cis per desuetudinem cessarunt, manente adhuc
lege, ejusque prohibitione, ut ibi Doctores fa-
tentur; & sic apparet ex his, ex Barbosa *numero* 2.
hic in textu nostro suprà *sub. dict. quæstione* 1.

Ad quartam quæstionis partem, an è contra possit
20 consuetudo legem abrogare quo ad culpam, manen-
te obligatione pœnæ; & licet videatur negativè res-
pondendum; quia cessante causa adæquata, cessat
effectus; & sic si propter consuetudinem cessat cul-
pa, necessario debeat cessare pœna, sivè lata,
sivè imponenda; quia culpa est causa adæquata
pœnæ; sic ut consuetudo aliter introducta, sit
irrationabilis; & quia principali irritato, seu cessante
cessat incidens ex his, quæ dixi *cap. cum cessante de ap-
pellat.* & ex traditis suprà *in cap. transl.* 103. *de constitut.*
nihilominus video Doctores existimantes contrariū.

Ego inquam primam libenter admitto, quan-
21 do pœna ipsa supponit culpam; quia quando est
talis non potuit lex abrogari quoad obligatio-
nem directionis, quin etiam derogetur quo-
ad hujusmodi pœnam, ut contingit in cen-
suris Ecclesiasticis; quia tunc lex, quæ v. g.
prohibet aliquid sub pœna excommunicatio-
nis ipso facto incurrendæ, non potest abrogari,
quoad prius, quin etiam abrogetur quod incur-
sionem talis pœnæ; quia hæc pœna intrinsecè
supponit culpam, & inobedientiam, quæ locum
non habebunt, si lex non obliget ad simpliciter
abstinendum ab eo, quod vetat. † Verùm si pœ-
22 na respectu aliarum legum non sit omnino cohæ-
tens, & inseparabilis, ut contingere potest in
legibus prohibentibus piscari, venari, seu pascua
quia tunc potest contingere, ut istæ leges, quæ
ex sua natura magis sunt pœnales, quàm directo-
riæ ad peccatum, ut contraria consuetudine ex
tacito Principis consensu, ipsæ leges cessent, &
maneant sub obligatione pœnarum, quæ in ipsis
fuerunt impositæ. Et sub hac distinctione au-
diuntur Doctores contrarium dicentes, ut distin-
gunt Gordonus *in summ. tom.*1. *lib.*2. *quæst.* 14.
*cap.*6. Salas *de legibus, dict. disput.* 19. *cap.*9.
*num.*77. Diana *part.* 6. *tract.* 5. *res.* 20. Suarez
*lib.*7. *de legibus, cap.*19. *num.*11. & 12. Ubigers.
*in part.*2. *quæst.*97. *art.*3. *num.* 37. & 38. Castrus
Palaus *tom.* 1. *tract.*3. *disp.* 3. *punct.* 4. §. 2. *num.* 4.
& alii. Et pro extensione applicabis quæ dixi latè
supra de lege pœnali in cap. ex parte 11. *de constit.*

Ad quintam quæstionis partem quosnam alios
23 effectus pariat consuetudo, respondeo cum Ric-
cio *in l. de quibus collect.* 376. Carrocio *decis.* 11.
Fabro *decisione* 5. *quæ sit longa consuetudo, & ibi,*
decisione 1. ut consuetudo excuset à pœna sicut dixi.

Secundo potest inducere, ut testes audiantur
24 etiam post dicta testificata, de quo dixi non-
nulla *in cap.*17. & 18. *de test.*

Tertio ut possit tollere præscriptionem, Do-
25 ctores per glossam *fin. hic.*

Quarto, ut ab interlocutoria vivæ vocis ap-
26 pelletur, Camera Imperial. in verbo *consuetudo.*

Quinto, ut uxor succedat viro, liberis extan-
27 tibus, Rota *decis.*1. *hoc tit. in novis*: & sic practi-
catur Aragoniæ.

Sexto ut appellatio, omisso medio valeat,
Mynsingere. *observat.*66. *cent.*1. de quo dixi latè *in
cap.*7. *de appell.*

Septimo quia potest in parte tollere jus na- 28
turale, Rota *decisione septima, in antiquis hoc titulo,*
de quo dixi *supra sub quæstione* 1. *à numero* 1.

Octavo quia in judicio observari debet, Vi- 29
vius *decis.* 397. ut apparet ex dictis *in Rubr.* &
toto tit.

Nono; quia venit observanda etiam, non 30
obstante vero legis intellectu, idem Vivius *de-
cisione* 66.

Decimo quia in solutione quotæ decimæ, 31
ipsa prius inspici debet, Anton. Faber. *de-
cisione* 3. quæ sit longa consuet. dixi nonnulla
sub cap. 7. *de præscript.* & dico *in tit. de decimis.*

Item etiam consuetudo potest inducere, ut 32
antiquior partiarius optet Canonicatum; quod
procedit etiam si ille esset Archidiaconus, Achi-
les de Graff. *decisione unica, hoc titulo*, ad
quod applicabis quæ de optione in præbendis,
dixi *sub cap.*8. *quæstione* 2. vers. *ad quartam de constit.*

Item etiam potest facere ut procedatur in- 33
ter Religiosos sine scriptis, comburique pro-
cessus, idque, ne eorum delicta fiant mani-
festa, Puteus *decisione* 446. 1. *part.* 1. applica aliqua,
quæ dixi *in cap.*16. *de judic.* & *in cap.*3. *de appellat.*

Et quod possit Prælatus testari pro anima, 34
& ad pias causas de fructibus, & rebus mobi-
libus Ecclesiæ licet regulariter, secus Franc.
Marcus *decis.*446. *p.* 1. de quo dico *in cap. cum in
officiis* 7. *cap. quamvis de testamentis.* † Item po- 35
test inducere ut possessio defuncti transeat ad hæ-
redes etiam sine apprehensione, idem *decis.*65. *p.*1.
quod est notandum pro limitatione textus *in l.
cum hæredes ff. de acquir. possess.* & faciunt quæ dixi
*supra in cap.*2. ex his etiam poteris ad alios plu-
res effectus, & casus consuetudinis, progredi.

Ad ultimam quæstionis partem suppositis quæ 36
supra dixi *in Rub.* & *ibi quæst.*6. *in fine*, ubi dixi de
differentia inter consuetudinem, usum, morem, &
stylum, jam nunc breviter respondeo cum Ca-
strensi *in dicta l de quibus col.*3. *ff. de legibus*, quod
non occurrit usus, in quo oporteat legem statu-
tam, vel consuetudinem observari, etsi hoc per
mille annos contigerit, non propterea debeant cen-
seri abrogata.

Sed desuetudo est quando casus contigit, 37
sed non fuit servatum statutum, vel lex, ut
exemplificat Castrensis in satisfactionibus, quas
actor præstare debet, cum dat libellum per *auth.
generalem cod. de Episcopis, & Cleric.* quia illæ à
longissimis temporibus non petitæ desinunt esse
authenticæ, & in non usu.

Contraria verò consuetudo secundùm Cynum 38
*in l.*2. *cod. quæ sit longa consuetudo*, est, quando usus
seu actus, ex quibus statutum, vel consuetudo re-
sultat, sunt contra juris communis dispositionem;
sic, ut illud quod jus præcipit; consuetudo, ut vel sta-
tutum excuset, vel è contra: unde si statutum
casu contingente, non servetur à majori parte
populi, deducitur contrarius usus: quo casu
sufficeret quod non fuerit observatum per an-
nos decem; sed Stephanus Natten. *dict. Just.
vulnerata titulo* 9. *cap.* 2. *sub numero* 9. intel-
ligit, ut verum sit quoad eos, qui statuen-
di potestatem habeat absque Superioris licen-
tia; non verò in statutis scriptis, & Principis
authoritate confirmatis, & comprobatis, quæ inde
vim, & authoritatem habuerunt nam in illis po-
pulus non potest inducere desuetudinem, imo si
aliquod esset statutum bonum, & rationabile,
quod per desuetudinem, aut contrarium usum,
non amplius servaretur, reintegrari debet, prout
ita

ita supremum consilium Mediniense eensu ut refert, prædicta comprobando, Christianeus *in præludio ad consuetudines*, Mechlin. *num.* 11. & aliqua argumenta contra non usum, quod exinde legibus, & consuetudinibus non derogetur, adducit Zasius *cons.* 5. *à num.* 102. junctis traditis *cons.* 14. *à num.* 104. ubi etiam dicit quod stylus contra consuetudinem pugnans, & insolitus in fraudis præsumptiones incidat. † Quodque ea servanda sint, non quæ facta sunt, sed quæ fieri debeant, & *consuet* 15. *numer.* 35. quod jura publica privatis observantiunculis, oon lædantur.

40 De ritu dices, ut quemadmodum duplex dicitur stylus, unus de facto veluti cum sumitur pro modo, ac formula, quasi artificiali procedendi in causis, vel negotiis, Bart. *in l. de quibus ff. de legib.* alius de jure; quia ex hujusmodi formula, & modo procedendi, oascitur jus styli, ut dixi *supra in Rubrica quæst. 6.*

41 Et sic Andreas Valensis *in Rubrica hujus tituli*, §. 4. *num.* 1. & 2. dicit stylum Curiæ Romanæ facere jus, & maximè in rescriptis attendi debere, *cap. quam gravi 6. de crimin. falsi*, allegarique posse io decisionibus, quando jus noo est contrarium *cap. ex litteris de constit. cap. litteras 2. de juram calumniæ.*

42 Et quod stylus servatus in Curia Romana necessariò servetur in aliis inferioribus ex Farinac. *part.* 1. *decisione* 212. *numero* 1. etiam extra statum Ecclesiasticum maximè ubi agitur de interpretatione litterarum Apostolicarum, vel statuti à Sede Apostolica confirmati idem Fario. *p.* 1. *decis.* 196. *num.* 2. Vallensis *supra*, qui *num.* 4. ait ut allegans stylum alicujus Curiæ, debet eum probare, de quo modo dixi latè *in Rub. dict. quæst. fin.* qui dum agit de ritu *ibi num.* 4. *in fine*, dicit quod dictum de stylo in duplici adducta exceptione facti, & juris.

43 Idem dici posse de ritu, qui videtur significare usum, & observantiam circa solemnitatem alicujus actus, aut jus quoddam non scriptum, ortum ex tali observantia solemnitatis circa tales, aut tales actus.

44 Pro complemento integræ nostræ materiæ notabis cum Lorca *p.* 2. *tom.* 2. *disput.* 29. *de legibus*, *membro* 2. quod quamvis Princeps ex desidia annuat, & non reprimat legis transgressores, quando reprimere, & conservare legem tenebatur. Nihilominus ex regula textus nostri consuetudo vincet legem, licet Princeps revocet legem injustè,

45 & absque causa. † Si tamen semel revocaverit abolita manebit.

46 Et addit cum eo Diana *dicta parte 6. tract.* 5. *resol.* 15. *in fine*, ut sit eadem ratio, si ineptè consensum præbeat consuetudini legem abrogati; dummodo consuetudo soli legi positivæ, & non naturali contraria sit per illa, quæ dixi *q.* 2. *à num.* 1. Et ambo etiam dicunt, ut licet irrita sit consuetudo, cui Princeps restitit secundùm dicta *quæst. præcedenti*. Sed quia aliquando cedere oportet multitudini; etiam si contra legem injustè relevet propter pacem Reipublicæ, & ad vitanda majora mala, & jam si coactus Princeps; & quia non potest populum reprimere, tandem tacitè, vel expressè consentiat, hoc non obstante consuetudinem manere stabilitam.

QUÆSTIO VI.

An consuetudo immemorialis contra Sacros Canones à Græcis introducta, durante schimate, ut dispensandi in Pontificiis legibus, aut similis valida sit, & excuset à peccato?

SUMMARIUM.

1 *Consuetudo immemorialis contra Canones à Græcis introducta, durante schismate, qualiter sustineatur* ex numero 4. 6. 7. & 8. *vbi* num. 9. *de centenaria, & quadragenaria.*

2 *Consuetudo immemorialis num requirat ad valorem, scientiam approbativam Papæ, vel sufficiat permissiva.*

3 *Consuetudines plures reprobatas fuisse tempore schismatis legitur.*

4 *Consuetudo, dum non patet de motivo malo præsumitur justa.*

5 *Posteri consuetudinem observantes receptam à prioribus præsumuntur bene operari & sine peccato*, & n. 6.

8 *Consuetudines Græcorum honestati non repugnantes, servantur de jure.*

10 *Consuetudo Græcorum potens est contra Canones reprobantes, & quare.*

DOctores negantes posse hanc consuetudinem introdu i contra Sacros Canones, sa fuodant in regula textus oostri, qua irrationabilis consuetudo oullo, nec immemoriali tempore potest præscribi ex vers. io princ. adducto, de quo in quæst. ibi: *Tanto sunt graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, sed consuetudo inducta durante schismate ex ipsius schismatis motivo, scilicet ob independentiam, quam schismatici putant se habere à Romano Pontifice, cui denegant obedientiam, est consuetudo schismatica & iniqua; ergo nullo tempore, nec immemoriali præscribi poterit. 1

Et ex eo etiam, quia cum consuetudo contra Sacros Canones requirat scientiam, & tolerantiam approbativam Pontificis seu Principis juxta quæ dixi *supra in Rubr. quæstione* 4. versic. *ad secundam*, expressam, sive saltem tacitam (juxta duas contrarias opiniones) & eum ea introducta, durante schisinate à schismaticis, nec expressè, nec tacitè consensus Papæ illam adjuvet tolerantia approbativa, sed tantùm permissiva, quia prohibere non potest, oec schismaticos cogere ad Canonum observantiam; prout in simili docent Suarez *contra Regem Angliæ lib.* 4. *cap.* 32. cum multis Diana *part.* 1. *tractatu* 2. *resol.* 5. & *part.* 4. *tractatu* 1. *resol* 1. Peregious *de immunit. Ecclesi. cap.* 2. *numero* 34. Castrus Palaus *tom.* 2. *de immunit. Ecclesi. disputatione unica, puncto* 18. *numero* 3. 2

Et sic tempore schismatis plurimas consuetudines immemoriales à Græcis introductas, esse reprobatas doceat Berricel. *de missionibus Apostol. tit.* 3. *de legibus*, *quæstione* 87. *num.* 3. *vers. probatur tertio*, sequitur dicendum hanc consuetudinem, ut omnino reprobatam, nunquam posse introduci, juxta quæ jam abundè dixi de lege reprobante consuetudinem, *hic* 3

quæst-

quæſtione 4. & ita tenent Layman. *libro* 1. *tractatu* 4. *cap.* 11. *num.* 8. verſic. *loquor. autem* in verbis ſequentibus : *quod in contemptum Eccleſiæ Catholicæ cedere videtur, ſi Peregrinus Catholicus poſt habito propriæ Eccleſiæ legitimo more in obſervationibus Eccleſiaſticis ſe conformat illegitimæ conſuetudini ab hæreticis pertinaciter retentæ, ac defenſæ*, & ex aliis Rebelius *de obligation. juſt. in prælud. libro* 1. *quæſtione* 5. *numero* 14. ſub verſiculo *interdum*, ibi : *Qua de cauſa in terris hæreticorum conſuetudo totius populi comedendi Carnes diebus vetitis, & violandi jejunia, nec per mille annos continuata Eccleſiæ præcepta abrogaret.*

4 Nihilominus in caſu propoſitæ quæſtionis probabilius eſt, ut prædicta immemorialis conſuetudo ſuſtineatur contra Sacros Canones introducta à Græcis durante ſchiſmate, ut diſpenſandi in Pontificiis legibus, aut ſimilis, ſic ut illa, excuſet à peccato, cum poſſit eſſe inducta ob remotiſſimarum regionum diſtantiam. Et ſic dicunt Doctores, ut ſi talis conſuetudo non probetur inducta ex motivo ſchiſmatis, debeatque præſumi inducta ex motivo honeſto, & rationabili, cum conſuetudo ſemper in dubio debeat præſumi juſta, & rationabilis excuſans à peccato, & expediens communi bono, in qua etiam, ut dico in textu noſtro ſupra ratione diuturni temporis, præſumitur juſtus titulus.

5 Ob quæ poſteri conſuetudinem ita introductam à ſuis majoribus, obſervantes excuſabuntur à culpa, qui nec tenentur inveſtigare de illius Juſtitia cum poſſint eam præſumere, ut docent Cajetanus 1. 2. *quæſt.* 97. *articulo* 3. ſupplementum Gabrielis *in* 4. *diſtinctione* 42. *art.* 3. *dubio* 6. Salas *de legibus, diſputatione* 19. *ſectione* 18. Suarez *de legibus libro* 7. *cap.* 6. *num.* 15. Valentia 1. 2. *diſputatione* 2. *quæſt.* 5. *puncto* 8. Sanchez *de matrimonio libro* 7. *diſputat.* 14. Caſtrus Palaus *tom.* 1. *tractatu* 3. *puncto* 2. §. 1. *num.* 5. Diana *part.* 6. *tractatu* 5. *reſolut.* 1. & 9. Thomas del Bene *de immunitat. Eccleſ. cap.* 8. *dubio* 2. *ſect.* 2. *num.* 5. Aretinus *conſ.* 23.

6 Imò etſi à prioribus Græcis motivo ſchiſmatis introducta fuiſſet & eo durante ſic ex hiſtoricis libris pateret nihilominus dicunt interpretes ut etſi hæc per plura ſæcula duraverit præſumendum eſſe poſteros non ex motivo ſchiſmatis, ſed ex alio honeſto motivo ſaltem bona fide ſequentes majorum diuturnam obſervantiam in ea duraſſe : nam in vetuſtis rebus ſæpè principium quo inductæ ſunt, ignoratur *ex l. arbiter* 28. *ff. de probatione*; quia fuiſſe pravum conſuetudinis initium, non obſtat illius legitimæ præſcriptioni cum poſteri jam bona fide obſervent.

7 Et confirmatur ex his, quæ latè ſcripſi, *ſupra in Rubric. ſub quæſtione* 4. dum ponens differentiam inter præſcriptionem, & conſuetudinem, dixi quod præſcriptio non procedit unquam cum mala fide ex regula *text. in cap. fin. de præſc.* ubi latè, & quod conſuetudo, etſi ſemper ab initio incipiat contra legem cum mala fide eam tamen vincit, taliter ut etſi primo introducentes conſuetudinem peccent non ſic poſt diuturnum tempus eam conſuetudinem obſervantes; & noſtra ſententia valet confirmari; ſecundo ex his, quas dixi *infra de Sacra Unctione in tractatu de Confirmationis Sacramento quæſtione* 9. ubi quod Græci Præsbyteri ſola conſuetudine poſſunt illud Sacramentum miniſtrare; etſi *in cap. quanto hoc titulo*, prohibeatur Latinis.

Et iterum confirmatur; quia anno 1213. Innocent. III. in Concilio Lateranenſ. *cap.* 4. *in cap. licet de Baptiſmo*, ſtatuit omnes Græcorum conſuetudines honeſtati non repugnantes, ſuſtinendas eſſe quæ eſt tolerantia approbativa; nec enim diſtinguit Innocent. ex quo motivo ſui initio fuerint introductæ dum Eccleſiaſticæ honeſtati non repugnent: idem ſivet Innocentius IV. *in litteris* datis ad Epiſcopum Tuſculanum Legatum in Regno Cypri, ut affert Quaranta in Bullario verbo *Græcorum ritus*, & Eugenius IV. in Concilio Florentino non prohibuit Græcos quominus ſuos ritus retinerent, & Clemens VIII. in Conſtitut. 47. de quibus, & aliis dixi *ſub dicta quæſtione* 9. *de Sacrament. Confirm.* & in aliis. 8

Ex his, & aliis in terminis latè ſcribens acerrimè defendit hanc partem Berricelus *de miſſionibus Apoſtolic. part.* 2. *tractatu* 3. *de legibus quæſt.* 87. *& ibi ex numero* 6. & Paſqualigius *in praxi de jejunio deciſione* 120. ubi ait : *Quod ſi in terris hæreticorum non eſſet receptum novum Kalendarium, poteſt Catholicus juxta Kalendarium vetus obſervare jejunia; quia in ea conſuetudine hæretici*, juvat etiam Divi Auguſtini Doctrina, Epiſtol. 118. *cap.* 6. in verbis ſequentibus : *Ipſa quippe mutatio conſuetudinis etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat*, multis inquam exemplis videndis confirmat idem Berricelus *ſub numero* 9. in verſiculo *ſed id fiet*, ubi exiſtimat per immemorialem vel annos centum in caſu dicto poſſe illam conſuetudinem introduci, exiſtimans nullo modo per tempus quadrageſimale, quando ex motivo ſchiſmatis introducitur; quia modicum videtur, ut pravum ſchiſmatis, aut hæreſis motivum, & initium obliviſceretur, & obliviſcatur, & ex ſimplicitate, & alio motivo honeſto, à poſteris obſervetur. 9

Etenim etſi regula ſit, quod conſuetudo reprobata potens; non ſit contra Canones, vel quæ habet malum intrinſecum, tamen conſuetudo Græcorum in noſtro dubio ſuſtinetur, abſque obſtantia ſententiæ contrariæ; quia in conſuetudine hac, non adeſt iniquitas intrinſecè mala, juxta diſtinctionem quam poſui *ſupra in cap. ex parte hoc titulo numero* 8. & quia licet lex Canonica reprobet aliquas conſuetudines, ut in textu hoc *ſupra ſub q.* 4. *quæſtione* 4. tamen conſuetudines Græcorum, non inquam prout fecit Innocent. III. ſupra relatus, ut ſuaviter Græci trahantur ad Catholicæ Eccleſiæ unionem juxta quæ dico *infra de Sacra Unctione dicta quæſtione* 9. *de Confirmatione*, alia explicat Berricelus *ex num.* 14. *dicta quæſtione* 87. ubi uberius exemplificat. 10

F I N I S.

